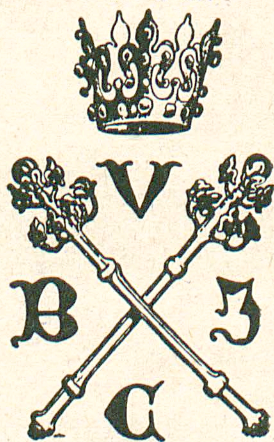
NICOLAI POLONI

A. R

Mog. St. B.
V
B
I
C
38472
II

R. D.

NICOLAI POLONI,

DECRETORVM DOCTORIS,

ET REVERENDISS. EPISCOPI POSNANIENSIS SACELLANI, AC CONCIONATORIS celeberrimi,

SERMONES

SVPER EVANGELIA DOMINICALIA ET præcipua Sanctorum festa totius anni, ad populum instruendum exquisitißimi,

Vulgò

VIRIDARIVM

nuncupati.

OPVS MVLTIS IN LOCIS RECOGNITVM, MENDIS SVBLATIS, notis marginalibus illustratum, & ad Concionatorum vtilitatem denuò editum.

COLONIAE, Apud Ioannem Crithium sub signo Galli. Anno M. D. CXIII.

Hujus Authoris M. Nicolai de Blonie Artium Philos. Theoll. Decretl. Doct. in Alma Universit. Profess. de quo Starovolsk. fol. 57. primo patet typo impress. 1415. Hic Author de Sacramentis de [illegible] de [illegible] qui etiam citat a Gavanto f. Opera plurima inde [illegible] Acad. meliora in Cracov. patet e charactere in Biblioth. [illegible]

M. Kathelmi 1720.

ADMODVM REVERENDO ET RELIGIOSO IN CHRISTO PATRI,

D. BARTHOLOMÆO AB ANXTEL,

INSIGNIS MONASTERII VETERIS Montis Ordinis Cistercienſium Abbati digniſſimo, Domino ſuo obſeruandiſſimo.

ENDACII, erroris, vitij omnis auctor ille Diabolus, vſq; adeò exoſam habet diuini Numinis debito cultu ſanctificationē, vt iā inde à mundi cōditione, in hoc incubuerit totus, totis calliditatis ſuæ quâ nimiùm quantùm pollet, explicatis viribus, quò hominē à Deo à veritate abductū, per errorum deuia, vitiorum lubrica æternis adſociet ignibus. Obſtinatus enim in malo, excuſſo tam procul à ſe quàm ipſe à cœlo diſiectus omni amore virtutis, ſtimulis agitatus inuidiæ ac odij in creatorem ſuum, quid niſi conſociam immortalium ambuſtionem flammarum, vnicum ſupplicij ſui inde augeſcentis ſolamen, moliatur mortalibus? Terror ille olim Romanis aquilis, Carthaginenſium gloria Hannibal, patri ſuo ad aram quod odium Italæ terræ & vltionem puer iurauit, non ſegnius vir factus adimpleuit: ſed præ hoc humani generis iurato hoſte ab ipſo temporis initio tantorum ſæculorum in decurſu, vix ille inimicitiarum perpetuarum, hoſtilitatis nūquam intermorituræ vmbra fuit. Pacis leges Carthago accepit, tametſi ille pacis in pace impatiens, toto orbe bellum quæreret; ſed hîc pax nulla, induciæ nullæ: vel maius tum periculum eſt, cùm minor ab infernali manu aduerſitas timetur. Mille nocendi artibus, innumeris fallendi modis quaqua orbis patet robuſtiſſi-

stissimus ille iuxta ac insidiosissimus venator, animarum prædas captat, trahitque secum in profundissima damnationis sempiternæ immensam mortalium turbam, quos suis impeditos fraudulentijs, veteratorijs irretitos astutijs captiuos tenet suam ad voluntatem, ducens eos per peccatorum lutulenta, falsitatum confragosa. Thalmudicæ nugæ sunt quas de monstrosa magnitudine Behemothici bouis septenorum milliarium spatia complentis, cõfinxerunt Massorethæ mẽdaciter, somniarunt ignorãter: monstrũ horrendũ, informe, ingens. Ex-
Psal. 62. 10. spectent à carnibus istis epulum, qui partes tartarearum vulpiũ erunt, qui adumbrari Satanam in istius descriptione belluæ, omnẽ sua nomenclatione feram continentis, vacui veræ cognitionis, fabularũ commentis dediti, non capiunt, amantes tam crassis & portẽtosis delirijs fascinari. Non est super terram bestia, quæ mille mõtium floreas quotidie depascatur herbas nouã semper vbertate succrescentes; sed hoc in vniuerso, est irreuocabili Dei sententiã infernali abysso adiudi-
Iob. 41. ver. 22 & 23. cata potestas, quæ æstimans semper abyssum quasi senescentem, & non amplius perditarum animarum mortibus fœcundandam, vitiorum æstu feruescere facit quasi ollã profundum hoc huius mun-
c. 40. ver. 15. di mare, & ponit quasi cum vnguenta bulliunt. Non valles tantùm, sed & montes huic herbas ferunt: Non abiecta solùm & plebeia contemtibiliaque hominũ deuorantur inexplebili illo ab ore ... quã saturando ventre; verùm & capita populorũ, brachia robustorũ,
Iere. 4. 6. Iob. 40. ver. 18. Abac. 1. 16. lumina cæcorũ deglutit; non prædo iste gentium cæcos tantũ in paganismo homines effusos in omne malũ instar aquæ absorbet vt fluuiũ; sed & habet fiduciã quod influat Iordanis in os eius, electissimus quisque (nam cibus eius electus) Christi pretioso sanguine dealbatus, assertusque lauacro vitæ in libertatẽ. Nã vbi bestijs viuendo assimiliorẽ se præbet homo, quàm quibus associari poterat Angelis, sedu-
Iacob. 1 9. ctus transitoriarũ delitiarũ specie, æquè ac fœnum etiã ... atque herba florens solet postquã cum ardore sol exortus est, exarescente; tũ cedit in dulcissimũ pabulum, in deuorationem suauissimam inimico illi capitali: cui hoc vnum summæ curæ est, vt opera nostra sint sicut fœnũ paleæ stipulæ, vt oẽs actiones nostræ virtutis omni virore exustæ
Psal. 128. 6. ac siccæ sint, non aliter quàm fœnum quod priusquàm euellatur exaruit, comburendum igni inextinguibili, vt vacuis & sine fructu constitutis in die Domini ne ministretur, introitus in æternum regnum Saluatoris nostri Iesu Christi quia omnis caro, homo
2. Pet. 2. 11. quilibet, secundùm carnem ambulans vt fœnum, & omnis gloria eius cùm est tanquam flos fœni, de carne de operibus carnis me-

tet &

tet & corruptionem, *excludentem à vitâ æternâ, in quâ nō congre-* 1.Pet.1.
gatur nisi triticū per Verbū Dei viui permanentis in æternū, versan 24.
tis ventilabrū in manu sua, & permundantis aream suā. At singu- Matth. 3.
laris *ille* ferus *qui demolitur quidquid potest*, habēs iram magnā, 12.
sciens quia modicū tempus habet *in nouissimâ horâ, mūdi quasi* Psal.79.
in caudâ caudam suam in quâ aculei pestilentes quasi cedrum strin- 14.
git, ictui mortifero semper intentè erectam tenens, vt trahat vel
stellas secum in destinatos sibi citra finitionem igneos cruciatus.

Ferunt Scorpionis caudā semper in ictu esse, nulloq́ momento cessa- Plin. l. 11.
re meditari, nocumentū sc. ne quando desit occasioni, & obliquo ictu c. 25.
& inflexo ferire: quis non agnoscat Gehennalis serpētis in animātis noxij ingenio adūbrata letiferè lædendi sollicitissima tētamenta, tātò nocentiora, quantò hic sentiuntur minus? Scorpio vt agat pessimū, corpus cui pereundū est perimit; at ille animā interitui non obnoxiā, à vitæ perpetuæ gloriæ extorrē agit, morti immortali immortalē deuouet. Ille naturæ vi insito dolo virus suū in improuidum eiaculatur, morsū incauto imprimit; hic cui nulla super terrā cōparari valet potestas, nulla inquā, nulla, seu doli seu viriū, terrenorū momētaneæ voluptati tanquā herbaceæ caducorū florū venustati incubātes, capitibus et suauitæ vitæ in progressu disiunctos, caudis tamē cōpares ob pœ- [illegible] *xos, ambustâ segetū messe, bonorū operū euersâ actione, in nūquam finē habitura dolorū tormēta caudæ suæ perniciosissimâ verberatione proiectat, delusos rutilante quod ostentat aurum cornibus.* Fœnum habet in caudâ, cauda ferit ille: *caueat, quisquis fluxarū rerū fallaci amore nō vult decipi: quisquis blādientium voluptatum illecebris cum salutis æternæ irrecuperabili iactura refugit inescari: quisquis in obsecundationē fidei recalcitrantis intellectus humanas inuentiones fallacijs innexas non adnititur subiugare. Vndique petimur insidijs, pellacijs, technis illius hostis Dei & nostri, qui* omne sub- Iob 41.25.
lime videt, qui est Rex super oēs filios superbiæ, *cuius* superbia Ps. 73. 23.
ascēdit semper, *augetur malitia, crudelitas inualescit. Quis faciet vt spes eius frustretur eum? quæ arma aduersus eum capienda, qui reputat* quasi paleas ferrū & quasi lignū putridū æs. Non est *enim* Iob. 41, 18.
nobis *profecto* colluctatio dūtaxat aduersus carnē & sanguinē Eph. 12.
(& quanti tamen hic succumbunt!) sed *præcipuè* aduersus principes & potestates, aduersus mūdi rectores tenebrarū harū, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus. *An de facili sinent se de tot animarum quas sibi subiecerunt possessione deturbari, & ab illaqueādis alijs iā spe deuoratis depelli, cùm iam iā quasi soluendo si nō soluto*

Principe suo multò auidius humanam sitiant perniciem? In vanum hic omnis humanus sudat labor si non vt possit stare aduersus illum
Luc. 2. 68. Colos. 2. 15 *malum induat armaturam Dei, qui* fecit redēptionem plebis suæ, *qui fortem armatum fortior vicit*, exspolians principatus, & potestates traduxit confidenter, palàm triūphans illos in semetipso. *Succingendi lumbi sunt in veritate, & induenda lorica iustitiæ,*
Luc. 1. 75. *ambulandum* in sanctitate & iustitia coram Deo omnibus diebus vitæ nostræ, *calceandi pedes in præparatione promptissimæ au-*
Eph 6. 14 15. 16. 17. *ditionis Euangelij pacis. In omnibus ante omnia sumendum* scutum fidei, in quo possint omnia tela nequissima ignea exstingui,
Iob 41. 10. 12. *tametsi vel* halitus eius prunas ardere *faciat*, de ore eius procedant lampades sicut tædæ ignis accensæ. *Imponenda capiti galea*
Gen. 3. 24. *spei salutis, in manu gestandus* gladius spiritus quod est Verbum Dei. *Flammeo & versatili gladio terrestris Paradisi ab accessu arcet ex supremæ Hierarchiæ Cherubinorum ordine Angelus; cælestis verò introitum promouet imprimis gladius veritatis verbi Dei.* Vi-
Hebr. 4. 2. uus est enim sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti: & pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoq; ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis. *Hinc illa Ecclesiæ Catholicæ sollicitudo in constituendis Pastoribus doctis vsu illius gladij dec[illegible]e quâ vitiorum quâ falsitatis innumera illa capita, tam variâ ac fertili numerositate quotidie renascentia, vt Lerneæ Hydræ narratio Herculeam lassantis detruncantem manum in nouiter repullulantium capitum continua successione, verè fabula sit præ hac veritate.*

Hinc tot fide & doctrinarum sacrarum sciētia illustres viri tot nobilia edidere volumina Catholicarū quâ per Conciones quâ per Disputationes Instructionum, vt viam erroribus vitijs præcludant, vt muniant pectora fidelium verbo veritatis, accendantq; in ijs charitatis ignem, depulso frigore pietatis. Inter eos verò qui insigniores coronas & glorias hâc ex palestra coram Deo & hominibus promeruerunt, non postremum censendus locum ducere Nicolaus Plonius Posnaniensis, cuius hîc bono publico sermones sacros damus, qui toto hactenus seculo quia delituerunt pæne orbi ignoti sunt, cum auctor tamen doctissimis alijs ex lucubrationibus Theologam materiam tractantibus clarus & notus sit. Cui autem opus hoc eductum è tenebris & noua luce publicæ notitiæ adauctū dedicarem, vbi cæpi inquirere, tui nominis Religiosi splendoris titulo longè coruscantis sacræ placuerunt

runt insulæ. Debui enim hoc tuo in me raro amori, vt non vulgare aliquod sed rarum & verâ doctrinæ & vtilitatis publicæ æstimatione carum, tibi R. Abba inscriberem. Amas hoc genus scriptorum, huic tempori maximoperè necessarium, scio: hunc vt videris legeris, amabis probabis. Nullus vereor ne curarum idẽtidem recursantium atque orbiculatim se reuoluentium à lectione te impediat moles. Vicenos iam plus annos Prælaturæ Virgam, Virgam directionis, magni sed onerosum honoris gestamen, ita manu tenes, tanto maximè aduersi temporis in nubilo, vt non præfueris solummodò, veruntamen & verè profueris alijs, nec tibi ipse defueris: quî potuisses citra sacram lectionem, studium, meditationem? Puteorum caua, fontium receptacula, si occulti meatus, subterraneæ venulæ aquam ijs non sufficiunt, citò exhaustum ibis; simile est animo in humano: qui fluere vtilia subitò desinet: si non noua legendo meditando suppedites. Quàm probè hæc noris, vel affatim testimonio est bona quæ tibi incessit cupido profectus tuorum, quibus instas oportunè importunè, vt disciplinæ monasticæ veterem obseruantiam, sacrorum officiorum ministeria, solidæ pietatis exercitamenta, hactenus laudabiliter custodita, porrò sarta tecta seruare aduigilent. faciat Deus, & te diu illis, Ordini, nobis sospitet superstitetq́. Vale. Coloniæ ex Officina nostra, in peruigilio carnispriuij Quadragesimalis anni reparatæ salutis .1613.

Reuer. Pater. tuæ

Obseruantiss.

Ioannes Crithius Bibliop.
& Ciuis Coloniensis.

TABVLA SERMONVM PARTIS Hyemalis.

DOMI-

DOMINICA PRIMA IN ADVENTV DOMINI.

SERMO PRIMVS.

Cum appropinquaret Dominus Hierosolymis. Matth. 21.

QVONIAM vt ait magnum lumen Ecclesiæ excellentissimus fidei Doctor Augustinus de ciuitate Dei lib. 12. ca. 21. Sic Deus omnipotens hominem, cuius naturam quodammodo mediam inter angelos bestiasque condidit, vt si creatori suo tanquam vero domino subditus, præceptum eius pia obedientia custodiret, in consortium transiret angelorum, sine morte media, beatam immortalitatem absque vllo termino consecuturus. Si autem Dominum Deum suum libera voluntate superbè atque inobedienter vsus offenderet, morti addictus bestialiter viueret, libidinis seruus, æternoque supplicio post mortem esset destinandus. Hæc Augustinus. Ex quibus verbis patet quanta fuerit dignitas humanæ conditionis quã in sui creatione acceperat. In qua si perstitisset obseruando innocentiam, in consortium transisset angelorum, perpetua cum illis in claritate victurus. Si autem à statu innocentiæ degenerasset, bestijs similis fieret. Verum quia humana conditio suasu Diaboli à primæua iustitia deuiauit, ac per hoc de similitudine Dei, qua cunctis erat præstantior, vt dicit Augustinus de Ciuit. Dei lib. 12. cap. 23. versa est in similitudinem bestiarum. Iuxta quod conqueritur Psalmista dicens: *Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus & similis factus est illis.* Quapropter Dei filius ex fonte paternæ misericordiæ procedens, venire dignatus est in hunc mundum, vt si hominem bestialem & brutalem ad primam reduceret diuinæ similitudinis conditionem. Hinc est quod apparens in carne, vt homini peccatori deformitatem suæ conditionis culpabilis ostenderet, appropinquando Hierosolymis in asina sedere dignatus est, vt sic hominem asinina fatuitate, ignorantia, desidia & stoliditate corruptum, ad pristinam sapientiam, intellectum & scientiam cognitionis suæ reducere se velle, & ad hoc venisse ostenderet. *Christus in mũdũ cur venit.*

De qua quidem sessione super bestiolam asinæ proponit hodierna die mater sancta Ecclesia Euangelium, de quo & super quo ad vtilitatem Christi fidelium expediret aliqua breuiter in medium proponere, quo homines ad desiderium & deuotionem & contemplationem tanti doni tantique beneficij accenderentur & inflammarentur. Sed quia vt dicit Apostolus, *Non sumus sufficiẽtes cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est,* *2. Cor. 3.*

eo quod non habet aliquid homo quod non acceperit à Deo. Deus enim ipse operatur in nobis velle & perficere. Hinc dicit Augustinus, quod nullum bonum faciunt homines siue cogitando siue volendo siue agendo sine gratia, quæ omnium est caussa primaria & sufficiens, eo quod ipsa sola operatur in omni agente, & per consequens omnis boni causa, vt inquit D. Thomas lib. 3. contra gentiles cap. 8.

1. Cor. 4. Phil. 2. Lib. 1. de correct. & grat.

Vt igitur gratiam opportunam huic operi nostro inueniamus, ad illam gloriosissimam in cœlis reginam angelorum, & gratiosissimam in terris matrem orphanorum, imò omnium peccatorum tutricem & protectricem singulorum ad eam clamantium deuotis & pijs mentibus, ac affectuosis suspirijs & vocibus recurramus. Hæc enim est illa quæ sola inuenit gratiam apud dominum. Hæc est quæ genuit illum pro quem gratia & veritas facta est dominum Iesum Christum. Ad illā ergo clamemus, vt de plenitudine eius aliquam stillam effundat nobis, inquit Ianuensis in cata. de ipsius Mariæ commendatione. Quod vt assequamur, salutemus eam omnes corde pio, mente serena, voceque amœna, dicentes illud quod ei Angelus de cęlestibus sedibus attulit, *Aue maria &c.*

Luca 1. Ioan. 1.

Tria hoc Euāgelio consideranda.

In isto euangelio tria tanguntur, secundum quod de tribus fit mentio principalis. Est enim hic mentio de Christo Dei filio, de Apostolis eius, & de turbis Iudaicis. In Christo notatur maxima pietatis miseratio in hoc quod dignatus est appropinquare huic mundo. In discipulis Christi notatur mira obedientiæ deuotio, in hoc quod mandata eius quæ præcepit statim fecerunt. In turbis notatur reuerentiæ & honoris debita exhibitio, in eo quod Christo venięti occurrerunt, vestimenta strauerunt, voces extulerunt. Primum tangitur ibi *Cum appropinquasset Dominus Hierosolymis.* Secūdum,
1.
2. *Euntes autem discipuli fecerunt sicut præceperat eis Iesus.* Tertium, *Plurima autem*
3.
turba. Et isto modo omissis subtilitatibus & curiositatibus diuisionis scholasticæ & magistralis, in omnibus sequentibus sermonibus procedam, vulgari & simplici, quantoque faciliori diuisione contentus, præsertim cum hos sermones auctore Deo, non nisi vulgo & simplici populo in Ecclesia recitandos, non in scholis legendos prima intentione scribere proponam. Et ideò indulgeant Doctores si eorum desiderijs sufficere simul non valeam. Facit enim hoc ruditas operis huius, quod lac dare in potum paruulis in Christo, non escam prouectis intendit. Vnde si similem subtilioris diuisionis & accuratioris illi appetant, aliorum quibus scholas docere curæ est, opera subtiliora requirant, in quorum comparatione nostrum hunc grossiorem furfurem, vulgaribus vtique vtcunque vtilem, relinquant. Videamus igitur auspice Deo de prima particula Euangelij, in qua fit mentio de Christo filio Dei, in quo fuit maxima pietatis miseratio, in hoc videlicet quod dignatus est appropinquare huic mundo, de quo dicit Euangelium in principio. *Cum appropinquasset Iesus Hierosolymis.* Istud euangelium bis legitur in anno, semel vt hic sub mystico sensu. Non enim hodie Ecclesia recolit aduentū Christi in Hierusalem corporalem, quò visitare dignatus est ciuitatem & locum illum in quo passurus erat pro nobis, sed potius recolit aduentum eius, quò visitare dignatus est hunc totum mundum per viscera misericordiæ suæ, in quibus visitauit nos oriens ex alto. Quod vtique factum fuit per eius incarnationem, per quam assumpta carne humana visibilis factus nobis apparuit. Post hæc in terris visus est & cum hominibus conuersatus est. Alio tempore recolit istud euangelium Ecclesia in Dominica ramis palmarum, sub sensu præcisè litterali, recitando historiam suæ præsentialis visitationis ad locum & ciuitatem in quibus passurus erat, operando salutem in medio terræ. Et ideò quilibet discretus prędicator istud Euangelium debet exponere secundum conformitatem repræsentationis sanctę matris Ecclesiæ, quæ nunc pro illo, nunc pro isto sensu verba sancti Euangelij accommodat, prout videt deuotioni fidelium conuenientius expedire, quod heu paucorum prædicatorum moris est: Plures enim indifferenter istud Euāgelium exponunt ad litteram, quod tamen non congruit tempori, ac per hoc cum Ecclesia non con-

Auctoris intentio.

Euangelium hoc cur bis in anno legatur.

Luc. 1.

Baruch. 3.

concordat sed discordat. Dicit ergo: *Cum appropinquasset Iesus Hierosolymis.*

I.

Tria nobis Christus præstitit in aduentu.

Saluator noster veniens in mundum, tria nobis fecit præcipua signa, amoris, miserationis & pietatis. Primò enim nostræ mortalitati condescendit: vnde dicit *cum appropinquasset*. Secundò nuncios salutis nostræ prouidit, quia *misit duos discipulos*. Tertiò præcepta & monita salubria dedit, ibi: *Ite in castellum*. Quantum ad primum, Christus veniens in hunc mundum primum signum sui amoris & beneficium singularis pietatis nobis ostendit, in hoc quod dignatus est nostræ mortalitati condescendere. Ex peccato enim primorum parentum elongatus fuit homo à Deo, & Deus ab homine. Iuxta illud Isaiæ 59. *Peccata nostra diuiserunt inter nos & Deum nostrum.* Et in psalm. *Longè à peccatoribus salus.* Et hanc elongationem significat ille filius prodigus, qui recepta portione superbè paterna, recessit in regionem longinquam, & viuens luxuriosè consumpsit eam. Vnde quamdiu erat in eo statu, non poterat appropinquare Deo. Venit ergo filius Dei & appropinquauit nobis per susceptionem nostræ mortalitatis, vt nos possemus appropinquare Deo per gratiam adoptionis. Vnde in psalmis: *Propè est timentibus eum salutare ipsius, vt inhabitet gloria eius in terra nostra.* Gloria Dei est filius Dei. Vnde dicitur Hebræorum 1. *Qui cum sit splendor gloriæ eius.* Quæ quidem gloria tunc appropinquauit terræ, cum filius Dei carnem nostram suscepit, in qua redemptione facta humanum genus ad gloriam perduxit. Vnde Lucæ 10. *Appropinquans alligauit vulnera eius.* Est ergo vita præsens status maximè gratiæ, in qua propè est Dominus omnibus inuocantibus eum in veritate. Ideò Isaias consulit vnicuique dicens. *Quærite dominum dum inueniri potest, inuocate eum dũ propè est.* Et hoc est quod nunc Apostolus prænunciando clamat dicens: *Nunc enim propior est nostra salus quam cum credidimus.*

Isaia 59. *Luc. 15.* *Vita præsens status gratiæ.* *Isaia 55.* *Rom. 13.*

Circa istam appropinquationem nostri saluatoris aduertendum, quibus Dominus spiritualiter appropinquare dignatur. Dicitur enim hic quod appropinquauit tribus locis, scil. Hierosolymis, Bethphage, & mõti olиueti. Et designant ista tria loca tres status hominum qui merentur Dei aduentum ad se. Primi sunt pacifici, qui significantur per Hierusalem, quæ interpretatur visio pacis. Vnde in psalm. dicitur. *In pace factus est locus eius.* Et Matth. 5. *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.* Quo contra seminantes discordias filij diaboli vocantur, vt dicit Gregorius in pastorali, iuxta illud Prouerbiorum 6. *Homo apostata vir inutilis.* Et sequitur: *In omni tempore iurgia seminat.* Quod verbum tractans Gregorius ait: Qui iurgia seminant cuius sint sequaces agnoscant. Et sequitur. Nisi prius more superbientis angeli à conspectu conditoris mentis auersione caderent, foras postmodum vsque ad seminanda iurgia non venirent. Hæc Gregorius. Quisquis ergo Deum ad se venire cupit per gratiam, necesse est vt pacem ante omnia in se habeat, eamque triplicem, cum Deo, proximo, & semetipso. In signum huius Christus post resurrectionem ter legitur pacem discipulis attulisse. Cum Deo tunc pax habetur, cum eius præcepta seruantur. Isaiæ 48. *Vtinam attendisses ad mandata mea, facta fuisset velut flumen pax tua.* Cum proximo pax habetur, cum eius bonum vt proprium diligitur, & malum eius vt proprium vitatur. Iuxta illud: *Diliges proximum tuum sicut teipsum.* Et saluator: *Quæcumque volueritis vt faciant vobis homines, eadem facite illis.* Sed certe multi sunt potius discordiam quam pacem proximorum diligentes, quos Apostolus vocat carnales dicens: *Si inter vos est zelus & contentio, nonne adhuc carnales estis?* Et Iacob. 3. dicitur. *Si contentiones sunt inter vos, nolite gloriari & mendaces esse aduersus veritatem. Non est ista sapientia de sursum, sed terrena, animalis & diabolica; quæ autem de sursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica.* Ecce quomodo discordes vocat vnus Apostolus carnales, alter verò animales & terrenos; immò quod peius est diabolicos. Et meritò, quia vt dicit Augustinus. Contentio non fit nisi pro terrenis & carnalibus.

Appropin quare tres status hominum designat. *I.* *In Pastor. cap. 46.* *Ioan. 21.* *Pax tripliciter habenda.* *Matt. 22.* *Matth. 7.* *1 Cor. 3.* *Lib. de lit. & concor.*

bus. Tertiò cum seipso homo pacem habet,
cum caro obedit spiritui, & spiritus Deo.
Vnde 1. Pet. 2. *Abstinete vos à carnalibus de-
siderijs quæ militant aduersus animam.* Et
Paulus ad Galat. *Caro concupiscit aduersus
spiritum.* Certè magnum periculum vbi
Simile. caro rebellat spiritui. Simile est enim
ac si vxor viro rebellet, quod cum fit,
tunc est ordo peruersus in homine, sicut
dicit Seneca: Tunc enim pendet do-
mus capite deorsum, cum mulier viro in
domo imperat, sic cum sensualitas rationi
reluctatur.
2. Secundus status hominum qui merentur
Dei in se aduentum per gratiam, est homi-
num abundantium in virtutibus, quod de-
Bethphage quid. signat locus Bethphage. Erat enim Beth-
phage locus seu villa paruula sacerdotū sub
monte Oliueti sita, in qua pecora ipsis ob-
lata seruabantur & nutriebantur, & exple-
to officio vicis suæ manebant, vt dicit Re-
migius, & Magister in vita Christi. Vnde
Bethphage interpretatur domus buccæ si-
ue maxillarum, secundum Hieronymum,
Bedam & Remigium. Quia maxilla erat
propria pars sacerdotum in lege, quorum
erat officium verbum Dei prædicare & le-
gem proponere. Per Bethphage ergo mysti-
cè significantur illi qui habent abundanti-
am & saturitatem bonorum cælestium in
anima, ad quos Dominus libenter aduenit.
Vnde Zacheus quia diues in virtutibus erat,
Luc.19. meruit Christum suscipere hospitio. Sic
Martha quia abundans erat in operibus
Luc.10. pietatis, Christū meruit habere hospitē.
Tertius status hominum qui merentur
3. hodie suscipere Christum in se per gratiam,
est status hominum operibus misericordiæ
insistentium, qui designantur per montem
Oliueti. Mons significat altitudinem con-
Mons Oliueti quid. templationis erga Deum per opera iustitiæ:
iuxta illud Psalmi: *Iustitia tua sicut montes
Dei.* Oliua significat pinguedinem com-
passionis & miserationis erga proximum,
de quo oleo dicitur Matth. 6. *Vnge caput tu-
um oleo.* Quod exponit ibidem Chryso-
stomus, Vnge caput. i. Christum oleo mi-
sericordiæ, scilicet pauperes reficiendo. Vn-
de Eccles. 9. consulit Salomoni: *Oleum
de capite tuo non deficiet.* O salubre o-
leum cum quo tantum virgines prudentes
ad nuptias sponsi admittuntur. Quisquis
ergo ad se vult habere domini aduentum, Matt.25.
studeat his tribus virtutibus insistere præ-
cipuis, vt sit pacificus per quietem ad do-
minum, proximum, & seipsum; per tran-
quillitatem, abundans virtutibus; per con-
uersationis honestatem, & compatiens
proximorum defectibus; per miserationis
pietatem. Tunc enim erit ille cui merito
appropinquabit dominus, per gratiæ infu-
sionem.

*Tunc misit duos discipulos suos dicens
eis. Ite in castellum quod contra vos est,
& statim inuenietis asinam alligatam & pul-
lum cum ea. Soluite & adducite mihi.* Hic
secundo ostenditur signum secundum
præcipuæ benignitatis nostri Saluatoris, ex
eo videlicet quod nobis nuncios salutis no-
stræ prouidit. Vnde dicit: *Tunc misit duos
discipulos.* Isti duo discipuli exprimunt in
se typum seu figuram omnium prædicato-
rum. Est autem sciendum quod secundum
Glossam & Chrysostomum hi duo fuerunt
Philippus & Petrus, quorum primus Sama-
riam quasi asinam, secundus Cornelium
quasi asinæ pullum adduxit ad fidem Chri-
sti. Petrus interpretatur agnoscens; Phi-
lippus verò os lampadis, per quod signifi-
catur secundum Magistrum in vita Chri-
sti, parte prima cap. 26. quod ad prædican-
dum tales debent mitti, qui habent agnitio-
nem veritatis seu scientiam ad intelligendū,
& splēdorem honestatis seu gratiam ad do-
cendum.
Et possunt hic elici plures conditiones Conditiones Cōcionatori necessariæ.
prædicatori necessariæ. Prima est vt sit in-
telligens interius diuinas scripturas, quod
notatur per Petrum. Secunda vt sit honestæ 1.
conuersationis exterius quod notatur per
Philippum. Tertia, vt sit disciplinatus in o- 2.
mnibus, quod notatur per hoc quod dicitur 3.
discipulos, id est disciplinatos propter ædifi-
cationem exempli. Vnde Thimotheo dici-
tur. *Exemplum esto fidelium.* Quarta vt sit
firmatus in verbo. vnde dicitur, *duos.* 4.
Tunc autem est firmatus prædicator in
verbo, cum vita concordat doctrinæ in i-
pso. Vnde canit Ecclesia. Dum vox vitam nō
remordet, dulcis est simphonia. Hinc
Augustinus libro de Doctrina Christiana,
vocat illos fures verborum Dei qui boni
volunt

Matt. 25.

volunt videri, loquendo quæ Dei sunt, cum mali sint, faciendo quæ sua sunt. In hoc etiam Christus innuit secundum Hieronymũ, duplicem humilitatem prædicatoribus esse necessariam, cordis & corporis: & geminam charitatem, scilicet Dei & proximi, siue propter theoricam & practicam, scilicet scientiam & opera, vt dicit Beda in Homel. Et Chrysostom. addit. Ideò duos misit, quia per duo generalia mandata omne genus hominum à peccato absoluitur, qualia sũt, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & proximum tuum sicut teipsum*. Remigius etiam dicit quod duos misit propter duos ordines prædicatorum missorum Iudæis & gentilibus, siue propter duo testamenta, siue propter litteram & spiritum, quæ debent prædicatores populo annuntiare. Attendant hoc moderni prædicatores, qui huiusmodi conditionibus carentes, & in se adhuc tam scientia quam moribus deficientes, audacter currunt ad cathedras, ignari scripturarum, non intelligentes quid loquuntur aut de quibus affirmant. Quos B. Bernardus ostendit similes canalibus quę simul accipiunt & effundunt: hoc est quod non expectantes vt doceantur, statim vt se putant temerariè doctos & intelligentes, prædicare currunt. Vnde Bernardus: Tantæ charitatis inquit sunt per quos nobis fluẽta cœlestia manant, vt antè effundere quam infundi velint, loqui quam audire paratiores, & prompti docere quod non didicerũt, & alijs præesse gestientes qui seipsos regere nesciunt. Hæc ille.

Christus cur duos miserit discipulos.

Bern. ser. 18. super Cant.

Sunt & alij, qui etsi diuinas scripturas intelligunt, ipsi tamẽ per reprobam vitã, propriam prædicationem suam confundunt. quibus populus tacitè in ecclesia audiens sermones sępius respõdet: Cur ergo quæ dicis, ipse nõ facis? Delicatus certè magister est qui pleno ventre de ieiunijs disputat, accusare auariciam & latro potest; & rarò sacerdotis Christi os cum mente concordat, vt inquit Hieronymus. Est etiam hic notandum quod ante omnia prædicatori necessaria est missio per Superiorem. Vnde hic dicitur *Misit duos*. Nullus enim Apostolorum prædicare ausus est, donec eis diceretur. *Ecce ego mitto vos*. Vnde dicit Paulus. *Nemo assumat sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tamquam Aaron*. Sic enim fecit Christus, sic Apostoli, sic omnes eorum successores. De Christo namque dicitur quod ipso baptizato & transfigurato audita est vox paterna de cælo intonans. *Hic est filius meus dilectus in quo mihi benè complacui, ipsum audite.* Ecce missio. Quam missionem Christus affirmãs per prophetã Isaiã, quadã vice sumpto libro Isaiæ legit apertè dicens id quod de eo scriptum erat. *Spiritus Domini super me, eo quod vnxerit me, ad euangelizandũ pauperibus misit me.* Sic Iohannes Baptista ne putaretur propria temeritate ad prædicandum se ingessisse, auctoritatem diuinæ missionis allegando dixit. *Ego vox clamantis in deserto, sicut dixit Isaias Propheta*. id est, de me prophetauit ita. Sic fecerunt discipuli. Nã licet Paulus in cœlo authoritatem prædicandi acceperat, eo quod didicit Euangelium Christi non ab homine, sed per reuelationem Christi, vt dicit ad Galathas, tamen & ipse non prius prædicare cœpit donec ascendens Hierosolymam ad Petrum contulisset cum eo Euangelium, ne fortè frustra curreret aut cucurrisset. Super quo dicit Hieronymus, quod Paulus non audebat prædicare Euangelium, nisi fuisset Petri auctoritate roboratum. Hic Dominus ait: *Rogate Dominum messis vt mittat operarios in messem suam.* Ecce dicit *Rogate*, quod est dicere, rogate licentiam à prælatis, non propria temeritate vos ingeratis. Et hoc contra Hussitas dicentes indifferenter omnibus vbilibet sine licentia prælatorum esse prædicandum.

Conditiones Cõcionatori necessariæ. 1. 2. 3. 4.

Hieron. in epist. ad Nepotia.

Missio Concionatori necessaria.

Matt. 10. Marc. 3. Luc. 6.

Ioan. 10. *Hebr. 5.*

Luc. 4.

Hieron. in epist. ad Aug.

Luc. 10.

Ite in castellum quod contra vos est. Hic Saluator iniungit discipulis mandata salubria dicens: *Ite*. per quod arguit accidiosos & tepidos, negligentes & pigros, qui quasi stantes tota die ociosi, nihil boni annunciant Christi populo, quibus dicitur hic: *Ite* inquit *in orbem prædicate Euangelium*. Quam multis hoc verbum rationabiliter posset dici in claustris iacentibus, ad prædicandum populo Dei aptis, & tamen tacentibus? Qui licet vitæ contemplatiuæ insistant vt sibi ipsis proficiant, tamen interdum vtilius facerent si proximorum saluti intenderent, & verbo prædicationis pariter & exemplo in populo

Matt. 20.

populo Christiano proficerent exemplo Moysi, qui nunc ascendit in montem cum Deo locuturus, nunc descendit de monte populum instructurus: exemplo Christi, qui nunc ascendit in montem orare solus, nunc descendit de monte turbas refecturus, curaturus & docturus. Vnde Bernardus tractans illud Canticorum. 1. *Meliora sunt vbera tua vino*, dicit: *Noli nimis insistere osculis contemplationis, quia meliora sunt vbera prædicationis.* Nec tamen per hoc dico simpliciter vitam actiuam esse meliorem contemplatiua, sed hoc dico quantum per comparationem ad vtilitatem aliorum; quia actiua vtilior est proximorum necessitati, licet contemplatiua quoad se sit melior, secundum Gregor. super Ezech. libr. 1. homil. 3. & l. 2. hom. 2.

Exod. 20. *Matth. 5.* *Bern. ho. 9. in Cãt.* *Vita actiua & contẽplatiua.*

Ite in castellum quod contra vos est. Hic ponitur forma mandati quo iubentur ire quid facere & quomodo facere, & hæc est perfecta forma mandati. Primo ergò determinatur eis locus ad quem debent ire, *in castellum*: quid facere, soluere illam asinam: tertio quomodo facere, quia allegare necessitatem. *Si quis vobis aliquid dixerit, dicite, quia Dominus his opus habet.* De primo quo debent ire, quia in castellum. Castellum dicebatur Hierusalem, siue propter situm, siue propter fortitudinem, quia triplici muro & propugnaculis & fortalicijs ad modum castri clausa erat: vel vocauit eam sic despectiuè. Iam enim nomen ciuitatis amiserat, quia ex libertate temporali in seruitutem gentium redacta & Romanis subiecta erat. Item, de libertate spirituali redacta erat in seruitutem viciorum, & de frequentia populorum in paucitatem inhabitatorum, & ideò dicitur diminutiuè castellum. Item, non vocauit Hierusalem ciuitatem sed castellum, quia ibi non erat ciuium vnitas, sed multiplex discordia inter eos, & quia munita erat armis maliciæ contra veritatem, id est, contra Christum. *Ite ergo in castellum quod contra vos est*, siue per situm, siue per contradictionem futuram. Et statim, scilicet ante portam in introitu ciuitatis, inuenietis asinam & pullum eius, super quem nullus sedit, in biuio, id est, loco publico alligatos, & ad ministeria pauperum deputatos. Mos quippe erat in illis regionibus, vt in singulis ciuitatibus vel oppidis asinus vel aliud animal ad sedendum aptum pro pauperibus haberetur præparatum, propter eos qui propria iumenta non habebant. Et si cui opus erat itinere vnius diei eo vteretur, & ei pro tunc cibum ministraret, & tandem ad locum commune reponeret, cui habitatores vrbis communiter de victualibus prouidebant.

Hierusalẽ cur vocetur Castellum.

Soluite & adducite mihi. Ecce forma quid faciendi. Soluite & cum hoc adducite. Et tandem adiungitur quomodo, quia allegando necessitatem dicite. *Si quis vobis aliquid dixerit*, contradicendo ne soluatis, quia Dominus, omnium scilicet generaliter, non Dominus istius aut illius terræ, sed Dominus cœli & terræ, Rex Regum & Dominus Dominantium, opus habet. Dicit autem hic Chrysost. quod virtus Christi præparauit cor Domini, id est, custodis illorum animalium, vt mox ad verbum eorum daret eis quamuis ignotis asinam & pullum. Et hæc ad litteram, quantum videtur exigere spiritalis sensus necessitas, vt clarior fiat mystica intelligentia.

Mysticè itaque castellum illud significat mundum, discipuli significant prædicatores. Mundus verò est contra prædicatores, quia mundus amat diuitias, honores & delitias, è contra prędicatores prædicant paupertatem, abiectionem & asperitatem. Asina populus iudaicus propter stultitiam. Pullus est populus gentium, propter lasciuiam & peccandi consuetudinem. Dicit ergo discipulis, ite ad prædicatores & prædicationis officium, ad sacramentorum mysterium, in castellum, id est, mundum, qui multipliciter impugnat Deum, erroribus incredulis & paganis fictionibus in hypocritis & falsis Christianis, voluptatibus in impudicis & delicatis, vanitatibus & pompis in superbis, cupiditatibus in auaris & ambitiosis. Vnde Iohannes dicit. *Totus mundus in maligno positus est*, id est, in malo igne. Et verè in malo, quia quicquid est in mundo, aut est concupiscentia carnis,

Castellũ mysticè quid significet.

carnis,aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ. Qui quidem mundus eſt contra prædicatores,diſſimili conuerſatione,tumidæ mentis obſtinatione, pudibunda oris obiurgatione.

Et ſtatim inuenietis aſinam. Patet hic quod non eſt excuſatio prædicatoris dicentis quod non habeat cui prædicet, quia dicitur hic, *ſtatim inuenietis*, quaſi ſine magna ſolicitudine quærendi inuenietis aſinam alligatam & pullum cum ea. Iudæa eſt aſina, pullus laſciuus & indomitus gentilis populus, nullo iugo legis aſſuetus. Iudæa enim ſecundum Deum & in ſpiritualibus mater eſt gentium, quia de Syon exiuit lex. Et Iohan. 4. *Salus ex Iudæis eſt*. Et ponuntur hic tres conditiones miſeriæ peccatorum quæ debent nos mouere ad quærendum.

Tres conditiones miſeriæ peccatorū.

1. Prima eſt beſtialis ſimilitudo, quia de homine iumentum eſt factum. Et ideò dicit *aſinam & pullum eius*.
2. Secunda miſeria eſt ſpiritualis ligatio, quia de libero factus eſt captiuus. Et ideò dicit *alligatam*. Ligatio iſta eſt per malam conſuetudinem, de qua dicit Auguſtinus. Ligatus eram non ferro, ſed mea ferrea voluntate. Eſt autem ſciendum quod duplici funiculo ligatur homo peccator in anima, argenteo & aureo. Argēteus funiculus eſt cupiditas argenti, de quo dicit Apoſtolus ad Timoth. *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationes & in laqueum diaboli*. Aureus funiculus eſt carnalis delectatio, quia dulciter ſonans ſed irremediabiliter puniens, quia momentaneum eſt quod delectat, æternum autem quod cruciat. De his funibus dicitur in pſalmis, *Funes peccatorum circumplexi ſunt me*, quo ad primum. Et iterum, *Et funes extenderunt in laqueum*, quo ad ſecundum; vtrobique pluraliter dicit funes, quia quam plurima ſunt vincula in hoc mundo. Vincula ſunt deſideria viuendi, oblectamenta voluptatum. Vinculum noſtrum, auaritia, vinculum noſtrum concupiſcentia. inquit Ambroſ. ſuper Beati immaculati. Hi ſunt funes Samſonis, quibus fuit alligatus per Dalilam. Sed quid conſulit propheta dicens. *Dirumpamus* inquit *vincula eorum, & proijciamus à nobis iugum ipſorum*. vbi dicit Innocentius, Vinculum eſt cupiditatis, & iugum timoris. Vinculum eſt amor malè accendens, quo trahimur ad illicita. Iugum eſt timor malè humilians, quo premimur & retrahimur ne faciamus vtilia. Dirumpamus ergo vincula, & proijciamus iugum. Iſaiæ 52. *Conſurge, ſede Ieruſalem: ſolue vincula colli tui*. Et Iſaiæ 58. *Diſſolue colligationes iniquitatis, ſolue faſciculos deprimentes*. Et nota quod quidam ſoluunt vincula, quidam rumpunt, quidam præſcindunt. Soluunt qui peccata confitentur. Rumpunt qui ad arctiora ſe transferunt, vt clauſtrales, vti dicit Hieronymus ad Paulinum. Præſcindunt qui ad arctiſſima ſe conferunt, vt Eremitæ, Maria AEgyptiaca, Paulus, Anthonius, & alij Sancti.

Auguſt. l. Confeſſ.

Iudic. 16.

Tertia miſeria quæ cogit nos ad quærendum, eſt vniuerſalis multitudo. Vnde dicitur, *ſtatim inuenietis*, quia ſtultorum infinitus eſt numerus, vbique enim occurrunt peccatores. Dicit hic autem Chryſoſtomus, quod homines Dei filium non cognoſcentes aſſimilantur aſinis. Eſt enim aſinus animal immundum, rude, ſtultum & infirmum. Sic fuerunt homines ante Chriſti aduentum alligati praua conſuetudine peccati, quod vinculum eſt fortiſſimum, quia vetuſtate non corrumpitur vt alia, ſed fortificatur. *Peccator enim cum in profundum malorum venerit, contemnet*. Soluite ergo monitis veſtris ab erroribus & peccatis enodando & extrahendo & ſolutos oſtendendo, & adducite mihi, in fide & moribus informando, vt ſoluti à vinculis me ſequantur imitando. Et ſi quis vobis aliquid dixerit, contradicendo, dicite, quia Dominus his opus habet, non propter ſuam ſed noſtram vtilitatem. *Vult enim omnes homines ſaluos fieri*. Et: *Hæc eſt voluntas Dei ſanctificatio veſtra. Et confeſtim dimittet eos.*

Prou. 18.

Timoth. 1

1. Theſſal. 4.

Moraliter autem caſtellum Domino & ſuis Apoſtolis ac ſuæ gratiæ muneribus contrarium, poteſt dici cor hominis peccatoris, rationibus & excuſationibus, quaſi muris & propugnaculis contra Dominum munitum, & per turrim elationis, murum

Caſtellū moraliter quid ſignificet.

Caſtellū myſticè quid ſignificet.

rum obdurationis, & seram pertinaciæ firmatum. Asina autem in eo ligata, est anima vinculis peccatorum præpedita. Pullus lasciuus est affectus lubricus & malus. Duo discipuli sunt timor & amor ordinatus, qui asinam & pullum soluunt dum à peccatis absoluunt, & Dominum desuper stratis vestibus, id est, ornatis virtutibus & donis sedere faciunt. Dicit hic Chrysost. quod antequam peccemus, liberum habemus arbitrium an peccare velimus: quod si semel peccauerimus, iam omnino nostra virtute euadere non possumus, sed sicut nauis fracto gubernaculo illuc ducitur, vbi eam tempestas impulerit, sic homo per peccatū diuinæ gratiæ auxilio perdito non quod vult agit, sed quod vult Diabolus. Et hoc vocatur hic alligatura animæ. Et subdit Chrysostomus: Ergo quidem nostra voluntate & negligentia alligamur, sed per Dei gratiam & misericordiam absoluimur. Et ideo Bernardus dicit hanc esse magnam misericordiam Dei, per quam homo excutit iugum peccati à ceruice sua, quod omnino humanæ virtuti est impossibile.

Hoc autem totum factum est vt adimpleretur quod dictum est per Prophetam dicentem. Dicite filiæ Syon. Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam & pullum filium subiugalis. Hic ponitur approbatio consummationis in adimpletione Propheticæ auctoritatis. Ista autem auctoritas quantum ad principium, scilicet dicite filiæ Syon, ponitur Isa. 62. vltimum verò quod sequitur, ponitur Zach. 9. cap. In Isaia ponitur: *Ecce saluator tuus venit*. Sed in Zach. ponitur. *Ecce rex tuus veniet tibi iustus & saluator: ipse pauper, & ascendens super asinam & super pullum asinæ, & disperdam quadrigā ex Ephraim, & equum de Ierusalem, & dissipabitur arcus belli, & loquetur pacem gentibus, & potestas eius à mari vsque ad mare, & à fluminibus vsque ad fines terræ.* Hoc quando factum sit vt Dominus Iesus Christus in itinere iumento huius generis vteretur, in Euangelio præsenti impletum est, vt dicit Augustinus. Vnde dicit: *Hoc autem factum est vt adimpleretur*, scilicet, consecutiue non causatiue, secundum Gorranum. *Dicite filiæ Syon*, id est, ciuitati Hierusalem sitæ sub monte Syon, *Ecce rex tuus venit tibi mansuetus*. Ecce, demonstratiuum est ostendentis, id est, videre, non carnali aspectu, sed spirituali intellectu virtutem eius aspicite; non naturā corporalem in qua decipiendi, sed ad opera per quæ saluandi estis. Ita exponit Beda. *Ecce rex tuus venit tibi*. Hoc ideo propheta dixit diu ante constitutus, ac si eum præsentialiter videret, quem spirituali aspectu videbat, quia ille antequam nasceretur iam erat. Et ideo dicit *venit*. Et addit *tibi*, scilicet, si intellexeris venit tibi, id est, ad tuam vtilitatem, si non intellexeris venit contra te. *Mansuetus*, nō rigidus aut seuerus. Matth. 11. *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde*, quasi dicat, non venit in fastu regio, propter quod esset odiosus, sed venit in mansuetudine propter quod esset diligendus, *sedens super asinam & pullum filium subiugalis*, id est, asinæ sub iugo & onere positæ & domitæ. Asina enim græcè, latinè subiugalis dicitur, in quorum vtroque sedit Christus, propter mysterium, ad significandum quod ipse debuit subijcere in vnam fidem Iudæos & gentiles. Et tanguntur hic quatuor propter quæ mundus & præcipuè Iudæi Christum meritò suscipere debuerunt. Primo propter dignitatem, quia Rex. Secundo propter proprietatem, quia tuus. Tertio propter vtilitatem, quia venit tibi. Quarto propter mansuetudinem, quia mansuetus. Et potest addi quintum, propter humilitatem, sedens super asinam. Non sicut Diabolus, qui est Rex super omnes filios superbiæ; qui non super asina, sed super equo rufo eidem Zachariæ apparuit. *Vidi in nocte & ecce apparuit super equo rufo.* Et Apocal. 2. dicitur de ipso, quod qui sedebat super equo rufo, datum est ei sumere pacem, id est, permissum est ei tollere pacem & facere bellum, vt non esset pax in terra. Isa. 47. *Non est pax impijs.* Econtra de familia Christi dicitur. *Pax multa diligentibus legem tuam.* Venit autem Christus ad multas vtilitates, de quibus in sequentibus patebit. Mysticè hic datur præceptum prædicatoribus vt annuncient militanti Ecclesiæ quæ est filia illius Ecclesiæ triumphantis in cœlo. *Ecce Rex tuus venit tibi*, id est, ad tuam vtilitatem, non ad suam. Nam de omnibus operibus Ecclesiæ Deus non vult nisi gloriam, iuxta illud: *Soli Deo honor & gloria.* Et iterum, *Omnia in laudem Dei*

August. lib. 18. de ciuit. Dei c. 35.

Christus ob quatuor suscipi debuit.

Zach. 1.

Dei facite. Nobis autem reliquit vtilitatem, iuxta illud: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis*, vobis dicit non mihi. Moraliter autem prædicatores & curati habent hoc præceptum vt diligant animas subditorum annunciando illis veritatem oportunam & necessariam ad salutem. Vnde eis dicitur, *Dicite*. quasi dicat. Nolite tacere, nolite negligere. Vnde Isaiæ 58. dicitur: *Clama, ne cesses, & annuncia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum*. Et ob hoc dicit Gregorius: Sicut incauta locutio in errorem pertrahit, ita indiscretum silentium eos qui erudiri poterant in errore derelinquit.

Luca 16.

Greg. in pastor. ca. 43.

II.

Dixi secundo, quod in Euangelio præsenti fit mentio de discipulus Christi, in quibus fuit mira obedientiæ deuotio & promptitudo, eo quod omnia vt eis iniuncta sunt statim fecerunt, vnde sequitur. *Euntes autem discipuli fecerunt sicut præceperat eis Iesus*. In quo secundum Hugonem de sancto Victore, datur perfecta forma obedientiæ, quę est non solū facere quod pręcipitur, sed etiam sicut præcipitur. Vnde Luc. 14. *Factū est Domine vt imperasti. Et adduxerunt asinā & pullum & imposuerunt super eum vestimēta sua, & eum desuper sedere fecerunt*. Ista vestimenta secundum Basilium signant instituta Apostolica & exempla, atque doctrinam ipsorum, quibus corda hominum instruxerunt, vt Deum habitatorem habere possent, quibus receptis à Iudæis & gentibus, sedit in eis Christus; quia nisi anima his instructa & informata fuerit & ornata, Deum sessorem habere non poterit. Et Bernardus dicit, quod vestimenta ista significāt doctrinam & mores Apostolorum, sine quibus anima nuda est, & per consequens Dominus ei insidere non potest. Et ideò Ecclesia curat præparare & prærornare se in vestitu deaurato virtutum. Hæc Bernard. Quod autem Dominus super vtrumque animal sedit, primo super asinam, deinde super pullum, tertio iterum super asinam, significat quia Christus primo venit ad Iudæos, vt dicitur Matth. 15. *Non sum missus nisi ad oues quæ perierant domus Israël*. Deinde à Iudæis fides eius transiuit ad gentes, iuxta illud. *Vobis oportuit primum prædicari regnum Dei, sed quia repulistis illud & indignos vos fecistis, ecce conuertimur ad gentes*. Deinde in fine mundi iterum de gentibus procedet ad Iudæos, quia postquam plenitudo gentium introierit, scilicet in fidem, tūc reliquiæ Israël saluæ fient. Moraliter per asinam intelligitur nostra caro pigra, stolida & lasciua, ab anteriori debilis ad spiritualia, à posteriori fortis ad temporalia: per pullum carnalis affectus & vanum desiderium nostrum, quo tunc ligantur cum voluptatum illecebris irretiuntur. Sed ea soluere & subijcere debemus per ornatum virtutum, mortificationem carnis, & contritionem spiritus contribulati. Vnde Glossa super illud Psal. 92. *Parata est sedes tua Deus*, dicit. Humilis esto & quietus vt in te habitet De⁹. Hoc significat asina, animal quietum & humile, sicut equus significat superbum, de quo dicitur. *Fallax equus ad salutem*: Dicit ibi Glossa: quod equus est superba opinio illorum qui in viribus suis credunt saluari. Iudith. 9 *Non in viribus equorum*, id est superborum, *voluntas tua, neque superbi ab initio placuerunt tibi, sed humilium & mansuetorum tibi semper placuit oratio*. Talem ergo asinam Christus equitauit, quia talem mentem eundo in Ierusalem cœlestem regit & gubernat, & post hanc vitam in cœlestem patriam introducit, secundum Remigium.

Christus ob quatuor suscipi debuit.

Vestimēta strata quid significent.

Zach. 1.

Bern. ser. 28. in Cātic.

Rom. 11.

Psal. 32.

III.

Dixi tertio, quod in verbis præmissis fit mentio de tribus, in quibus fuit reuerentiæ & honoris debita & humilis exhibitio, vnde sequitur: *Plurima autem turba strauerunt vestimenta sua*. Ista turba tria fecit obsequia Christo valdè honorabilia. Primo ipsum antecedendo & sequendo. Secundo viam præparando. Tertio vocibus laudando. Vnde dicit. *Turbæ autem quæ præcedebant*, & significant sanctos Patres veteris testamenti, qui præcesserunt in figura Christum. 1. Corinth. 10. *Omnia in figura contingebant illis*. Turbæ quæ sequuntur significant Patres noui testamenti, qui Christum sequuntur per viam præceptorum & consiliorum, inter quos est talis differentia, quia sicut pręcedentes aliquem non vident eum, sed sequentes benèvident: ita sancti Patres licet in Christum crediderunt, tamen eum præsentia-

Turba Christo tria præstitit obsequia & qualia.

ſentialiter non viderunt. Vnde Iob. *Dies mei velociores curſore fugierunt, & non viderunt bonum.* Dicit Gregor. id eſt, Chriſtum in quo ſunt omnia bona. Sap. 7. *Venerunt mihi omnia bona.* Quod autem dicitur de Abraham, *vidit & gauiſus eſt*, intelligendum eſt vidit in ſpiritu prophetico, non in præſentia corporali. Apoſtoli autem qui Chriſtum ſequebantur, viderunt Chriſtum, ex quo & beatificantur à Chriſto Luc. 10. *Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Dico vobis quia multi reges & prophetæ voluerunt hæc videre quæ vos videtis & non viderunt.*

Ioan. 8.

Secundo honorauit iſta turba Chriſtum viam præparando veſtibus ſuis & ramis. Veſtes turbarum ſignificant mandata legis Iudaicæ. Frondes vero tenent ſpeciem pietatis, & vtrumque iam ſub pedibus ponitur Chriſtianorum, quia iſta omnia Chriſtiani conculcant, quæ fuerunt cærimonialia Iudæorum & ſolis veſtimentis, Apoſtolorum inſtitutis & doctrinis ornantur. Beda tamen dicit quod turbæ quæ ſternebant veſtimenta in via, ſignificant credentes ex Iudæis qui gloriam quam habebant ex lege videntes Chriſtum deiecerunt in terram, ſemetipſos humiliantes. Qui autem ponebant frondes, ſignificant illos qui ante faciem gentilis populi exempla quaſi ramos virentes ponebant, vt ſine offendiculo ambularent per viam vitæ iſtius, donec intrarent in ſanctuarium Domini.

Tertio honorauit iſta turba Chriſtum, laudando eum vocibus, & ſignificat prædicatores noui & veteris teſtamenti, qui omnes vna voce clamabant. *O ſanna*, id eſt, ſaluifica filio Dauid ablatiuè, id eſt, per filium Dauid, id eſt, per Chriſtum, Vel datiuè, filio Dauid, id eſt, Chriſto O ſanna, vbi confitetur humanitatem. O ſanna ſecundum Huguicio, Hebræum eſt & in alterius linguæ interpretationem in toto tranſire non poteſt. O ſi enim ſalua vel ſaluifica interpretatur. Anna interiectio eſt depræcantis. Et inde deberet dici O ſianna integrè, ſed corruptè dicitur Oſanna, eliſa vocali ſcilicet, in quod Hebraicè ſalua vel ſaluifica obſecro interpretatur, ſubaudiendo totum mūdum. Et ſecundum hoc Oſanna eſt verbum, & habet in ſe vim iſtius verbi obſecro, ex vi interiectionis. Quidam autem dicunt qui Hebraicam linguam nouerunt, magis nos affectum obſecrantis ſignificare, & ita erit interiectio, quia nec græcus nec latinus hoc interpretari per aliquam vocem potuit. Sicut nec illud, qui dixerit fratri ſuo racha, quæ eſt interiectio indignantis. Vel ſicut interiectio dolentis eſt heu, ita apud illos obſecrantis anna, & valet apud nos tantum ſicut vtinam, quod eſt aduerbium optandi ſecundum Magiſtrum de vita Chriſti. Et quia hæc interiectio anna non habetur in latino eloquio, poſuit pro ea Hieronymus Oſanna, id eſt, obſecro. Vnde in pſalmis vbi 70. interpretes poſuerunt, *O Domine ſaluum me fac*, in Hebræo ſcriptum eſt anna adonay Oſianna, quod Hieronym. tranſtulit obſecro Domine, ſalua obſecro. Idem namque ſignificat ô Domine per interiectionem obſecrantis, quod obſecro Domine per ipſum verbum obſecrationis. Eſt ergo Oſanna quaſi Oſianna, id eſt, ſalua obſecro Domine, & eſt vna dictio, & ſignificat quod aduentus Chriſti ſalus ſit mundi. Vnde ſubiungunt, *Benedictus qui venit*, id eſt, glorioſus ſit. Vel ſecundum Bedam, id eſt, ab omni peccato ſingulariter immunis & immunes faciens, *qui venit* per carnis aſſumptionem, id eſt, incarnatus eſt. *in nomine Domini*, id eſt, in nomine Patris miſſus, & à Deo Patre miſſus ad explendum voluntatem eius & glorificandum eum. Deinde iterum verba repetentes conuertuntur ad ipſum, dicentes, *Oſanna in excelſis*, id eſt, ſalua obſecro. Bis dicunt Oſanna quia Chriſtus eſt Saluator ſecundum vtramque ſubſtantiam, ſcilicet diuinam effectiuè, & humanam meritoriè. Et ad ſciendum de qua ſalute intelligatur, determinant vbi ſe velint ſaluari, ſcilicet in excelſis, id eſt, in cœleſtibus non in infimis & terrenis, ſalua in excelſis qui prius ſaluabis ab inferis. Ecce, duplex ſalus, vna in liberatione pœnæ, alia in collatione gloriæ, vbi manifeſtè oſtenditur quod aduentus Chriſti non tantum hominum, ſed totius mundi ſalus eſt. in excelſis, id eſt, in cœlis & in terris, & terrena iungens cœleſtibus, vt omne genu ſibi flectatur, cœleſtium terreſtrium & infernorum.

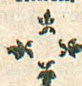
Oſanna quid ſignificet.

Salus duplex.

Iſtum triplicem honorem debent Chriſtiani hodie facere Chriſto ſpiritualiter: Primo

Tripliciter Ch.

...ius à nobis honorandus. Primo namque debent præcedere Christũ per confessionem, iuxta illud. *Præoccupemus faciem eius in confessione*. Secundo sequi per
1. mandatorum impletionem vt dicat quis-
2. que. Vestigia illius secutus est pes meus. Sic Christus hortatur quemlibet, dicens.
3. *Tollat crucem suam & sequatur me*. Tertio debent præparare viam Christo per vestimentorum in via proiectionem. *Vestimẽta quid sit sternere.* Via est præsens vita, in qua vestimenta sternimus quando proximis exempla virtutum ostendimus, aut per martyrium, aut per continẽtiæ propositum, aut per ieiunium, aut per exercitium. Vel vestimenta in via ad aduentum Christi sternere & deponere, est antiquam conuersationem peccati deponere. Ramos cedere de oliua est opera misericordiæ facere. *Oliua misericordiæ symbolũ.* Oliua enim misericordiam significat. Ramos palmarum cedere est de tẽtationibus triumphare & victoriam reportare. Palma enim victoriam significat. Et significantur hic tres status Christo obsequentes in Ecclesia, prælati cedunt frondes, proferentes exempla virentia sanctorum Patrum ad exemplum fidelium. Seculares vestimenta proijciunt, quia temporalia in Christi obsequium expendunt. Religiosi sunt vt asina & pullus, qui Dominum in se portant, in cordibus suis per gratiam habitare facientes. Tertio debent fideles laudare Christum cum turbis, per quos significantur omnes contemplatiui qui orationi & diuinæ laudi magis sunt intenti. *Dubia tria.* Hic mouentur tria dubia. Primum est quare fi-
1. lius Dei voluit incarnari. Ad quod respondeo secundũ Bernardum, *Bern. ser. 20 in Cãtic.* quod hoc fecit vt carnalium hominum qui nisi carnaliter amare non poterant, cunctas primo ad suæ carnis salutarem amorem affectiones retraheret, & deinde gradatim ad amorem per-
2. duceret spiritualem. Hæc ille. Secundum dubium est quare Christus non est incarnatus, antequam eo tempore quo factum est. Respondeo secundum Thomam quod *D. Thom. sup. 2. sẽt. dist. 1 Et l. 4 comp. cap. 7.* hoc decuit, primo ex eo vt homo defectum suum agnosceret, qui erat duplex, scilicet in cognitione & in virtute, defectus in cognitione innotuit homini tempore legis naturæ, quo multi non obstante lumine naturali in pessimos errores Idolatriæ sunt prolapsi. Sed defectus in virtute innotuit homini tempore legis scriptæ, quia tunc nullus eruditus per legem potuit iugum peccati à se excludere. Ideò decuit, vt post ista duo tempora quasi præparatoria veniret Christus in mundum & non ante. Ter- 3.
tium dubium. Quare ita pauper venire voluit in mundum. Respondeo quod hoc fecit ideò vt homini nouam viam salutis ostẽderet. Adam enim amiserat honores, diuitias, & delicias. Quæ tria voluit recuperare per alia tria, scilicet honorem per superbiam, diuitias per auaritiam, delicias per luxuriã. Quia ergo Adam per illa tria recuperare non potuit amissam dignitatem, venit filius Dei & attulit alia tria, scilicet paupertatem contra mundi diuitias, vt cælestes acquireret: humilitatem contra Diabolum, per quam eius superbiam destrueret: asperitatem contra carnem, vt eius destrueret voluptatem. Vnde quia totus mundus istis tribus vitijs erat infectus, necessario Christus debuit venire cum tribus remedijs supradictis. Quare benedictus sit quia ita venit in nomine Domini. Cuius benedictionis nos participes faciat idem ipse benedictus & gloriosus in secula seculorum. Amen.

EIVSDEM DOMINICAE SERMO II.

Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus. Matth. 21.

I cōsideremus fratres carissimi humanæ dignitatis excellentiam, & donorum ac beneficiorum affluentiam, quibus eam diuinæ liberalitatis exundas profluuium misericorditer visitauit, absque dubio sufficienter moueri poterit: immo & debebit voluntas omnis mortalium, vt in laudem & gloriam tanti largitoris assurgat & deuotissimè prorumpat. Sicut namque Augustinus dicit: Tota mundi huius ingens creaturarum varietas, solam Dei bonitatem habuit causam, eo quod, vt dicit Damascenus libr. 2. cap. 2. bonus & super bonus Deus non contentus suiipsius contemplatione, superabundantia pietatis & bonitatis etiam prouidit, vt creaturis benefaceret, atque ideò vt creaturæ bonitatem diuinitatis suæ participarent, eas ex non ente ad esse produxit, & condidit vniuersa, & cuncta prout cuiusque natura capax erat, beatitudinis participem effici voluit, vt dicit Plato in Thimeo. Quamuis autem sic magna, sic decora, sic multiplicia creauit in cœlo & in terra, in mari & in omnibus abyssis, omnia tamen non propter se, sed propter hominem creare voluit, quæ sub cœlo sunt, vt ait Isidorus. Et Hugo: Nec solum ea quæ sub cœlo, sed etiam quæ super cœlum sunt, vt Angelos cum eorum mansionibus beatis propter hominem creauit & condidit, eo quod omnes administratorij sunt spiritus, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. Meritò ergo ab homine fuit laudandus quem tantis mirificauit beneficijs. Primo quidem dando sibi esse, quod vtique sine magna Dei bonitate non fuit, vt dicit August. libr. 3. meditationum. cap. 5. Secundo dando sibi omnium creaturarum dominium, vt præsit piscibus maris & volatilibus cœli. Genes. 1. Tertio præparando sibi æternæ beatitudinis præmium. Ad hoc enim fecit rationalem creaturam Deus, vt eam summæ beatitudinis faceret participem. Vt autem ista omnia illæsa homo conseruaret, & finem debitum per creaturas, ipsum videlicet creatorem consequeretur, positus est in paradiso voluptatis, vbi secundum Bernardum, nihil indigentiæ sensit, odoriferis stipatus malis, id est, pomis, fulcitus floribus, gloria & honore coronatus, & constitutus super opera plasmatoris, cui sors erat & societas cum principibus angelorum, & cum omni militia cœlestis exercitus. Hæc ille. Erat itaque homo in suis naturalibus ad imaginem Dei roboratus corpore, pictus specie, spiritu adimpletus, vestitus aspectu, Dominus & mundi possessor, vt dicit Augustinus. Erat insuper in gratuitis, contemplator Dei assiduus, innocentia stipatus, charitate afflatus, sapientia dotatus, prudentia fulcitus, iustitia vestitus, fortitudine vallatus, temperantia compositus, stabilitate firmatus, vt dicit Ambrosius in epistola ad Sabinum. Ecce quanta dignitas humanæ conditionis, quanta excellentia dignitatis vltra cæteras creaturas, quanto donorum beneficiorumque diuinorum prærogatiua in eo relucebat. Verum quia nulla est fælicitas quæ non habeat inimicum, eò quod inuidia ex opulentia orta est, & iuxta Bernard. in libr. de dilectione Dei, sola miseria caret inuidia, princeps omnium vitiorum, vt dicit Augustinus homilia. 11. dum vidit Adam de limo terræ ad imaginem Dei factum, & tantis donis ornatum, mox illis spoliauit eundem, pariter & peremit. Vnde vulnerauit eum in naturalibus, & gratuitis spoliauit, vt patet in parabola de vulnerato. Sicque Adam amissa temperantia intemperatus factus est, perdita charitate malus inuentus est. Quo factum

Aug li. 11. de Ciuit. Dei c. 21. & 24.

Isid. li. 1. c. 11. de summo bono. Hugo de arca myst. l. 4 c. 3. Hebr. 2. Ab homine cur Deus laudādus.

1. 2. 3.

Bern. ser. 31. in Cāt. Dignitas humana conditionis in paradiso.

Aug. ser. 2 de annūc.

Luc. 10.

ctum est, vt idē ipse primus noster parens de paradisi delicijs quasi ob crimē læsæ maiestatis à facie domini ꝓfugatus, vagus fieret in terra, & qui vt paradisi accola fieret despexit, in terræ tuguriū velut in vallem miseriæ & lachrimarum miserabiliter est collapsus, in qua quidem valle miseriæ, dignū pro suis demeritis cum tota posteritate sua, æternæ mortis excepit sententiam, vt in eo

Genes. 2. impleretur illud quod ei à domino prædictum erat. *Quacunque die comederitis moriemini.*

Duplici morte Adam punitus.

Morte itaque duplici, scilicet naturæ & culpæ, vt sic & corpus moreretur quod animæ obedire noluit, & anima interiret quæ Deo parere contempsit. Itaque mors per vnum hominem venit in mundū,

Isid. lib. 1. de sum. bo. cap. 14.

vt dicit Apostolus, à qua nullus liberare potuit, nisi qui nihil morti deberet. vt ait Isidor. Propter quod omnes descendentes ab Adam filij iræ merito nuncupabantur. Sicut dicit Apostolus. *Eratis* inquit *natura filij iræ.* Necessarius igitur erat mediator, hoc est reconciliator, qui hanc iram placaret: hoc autem esse purus homo non potuit, sed necesse fuit eum esse hominem & Deum,

Ansel lib. cur Deus homo.

qui secundum Anselmum deberet satisfacere vt homo, & posset vt Deus. Sed quia nullus talis inueniebatur inter homines, eò quod etsi omnes debebant satisfacere, eò quod omnes peccauerant & egebāt gratia Dei, non tamen omnes poterant satisfacere, cum omnes homines essent potentiæ finitæ, culpa autem pro qua satisfacere debuerāt erat infinita. vt dicit D. Thomas. Ideoque humanum genus videns se in huiusmodi satisfactione defecisse in terris, clamabat ad Dominum, dicens. *Emitte domine manum tuam de alto*, id est, filium tuum vnigenitum, quo videlicet mortem destruas, hominem eripias, & pro culpa iræ satisfacias. hoc est ergo quod præfigurabāt Patriarchæ, quod præcinebant Prophetæ, quod optabant Sancti, quod desiderabant iusti, quod inquirebāt peccatores dicentes.

Isaiæ 44. *Vtinam disrumperes cælos & descenderes.* In quo verbo magnus ostenditur humanæ miseriæ cumulus, ad quem releuandum non sufficiebat totus mundi ambitus, quia non inueniebatur cōdignus. Quod patet ex eo, quia isti non petunt remedium de terra, sed de alto & de cœlo. Vnde prius dicebant. *Emitte manum tuam de alto.* Et postea. *Vtinam disrumperes cœlos.* Magnum desiderium, magnam necessitatem, magnumque defectum indicat. *Rom. 7.* Licet autem humanum genus non merebatur exaudiri ex iustitia, tamen cōgruum fuit exaudiri ex misericordia. Vnde Deus pater videns afflictionem populi sui qui erat in Ægypto diabolicæ seruitutis, & gemitum eius audiens, non *Exod. 4.* est oblitus clamorem pauperum, eò quod de eo scriptum est: Quia non in perpetuum irascetur, neque in æternum comminabitur, misericordia motus filium suum vnigenitum mittere decreuit in mundum. Cuius missionis aduentum, ne subitò insperateque veniret, multis voluit præfigurare mysterijs & prædicere præconijs. Inter quos erant quidam qui de longè prædicebant, vt Patriarchæ in lege naturæ, in figuris obscuris, qui etiam voluerunt videre eum sed non viderunt. *Luc. 10.* Quidam propius, qui eum per legem & prophetias manifestius venturum ostendebant. Sed hi clamabant, dicentes: *Heu quis victurus sit quando hæc fient, videbimus eum, sed non modo.* *Num. 24.* Quidam verò propinquissimè eum prædicere meruerūt, vt Apostoli, qui Patriarcharum figuras, Prophetarum scripturas impleri videntes, Christo venienti viam præparabant. Fecit hoc Baptista Iohannes qui ammonens populum dicebat. *Dirigite viam Domino, rectas facite semitas Dei nostri.* Fecerunt hoc & Apostoli, quibus Saluator veniens priusquam alijs aduentum suum tam gratiosum innotuit, innotescensque toti mundo publicari mandauit, dicens. *Dicite filiæ Syon, ecce rex tuus venit tibi mansuetus*, quæ fuerunt verba in principio thematis proposita.

Tria hic notanda sunt.

In quibus verbis tria tanguntur circa Saluatoris nostri aduentum.
1. Primò namque describitur aduentus filij Dei vt commendabilis & gratiosus ex admirabili nouitate suæ maiestatis cum dicitur: *Ecce rex tuus.*
2. Secundò describitur vt desiderabilis & affectuosus ex optabili vtilitate humanę fructuositatis, cum additur: *venit tibi.*
3. Tertiò describitur vt acceptabilis & solatiosus ex propitiabili pietate diuinæ bonitatis, cum subiungitur *mansuetus*. Non ergo homo amplius timeat principem mundi Christum

ipsum subiugantem, audiens quia venit rex suus vtique fortior & potentior diabolo rege superbiæ. De quo Iob 41. *Ipse est Rex super omnes filios superbie.* quo fortior Christus superueniēs cum vicit, vniuersaque eius arma abstulit.

I.

Dixi primo, quod in verbis præmissis describitur aduentus filij Dei, vt commendabilis & gratiosus ex admirabili nouitatę suę maiestatis, cum dicitur, Ecce rex tuus. Tanguntur autem hic tria benè ponderanda. Primò quod Christi aduentus est admirabilis nouitas, de qua nouitate dicitur per prophetam. *Ecce dies veniunt dicit dominus, & suscitabo Dauid germen iustum.* Et certè mirabilis nouitas. Quis enim audiuit tale, aut quis vidit simile, vt scilicet Dominus dominorum fieret seruus seruorum? Sicut ipse de se ait. *Seruire me fecistis in iniquitatibus vestris*. Est ergo nouum quia nunquam apparuit simile, vnus enim
Eccle.4. est & secundum similem in hoc non habet, quia supra rationem & super naturam. Vnde Psalmista, A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Vnde Gregorius. Mirabilis natura, mirificè induta, assumens quod non erat, manens quod erat.

Secundò aduentus iste est excellentissimus maiestate, quia rex, excelsa regalis maiestas est in terris. 1. Pet. 2. Siue regi tanquam pręcellenti obedite. Sed quia tanta sublimitas pauperi seruo est formidabilis, ideò tertio additur, tuus. Est enim rex humanus. Primò propter humanæ naturæ conformitatem. Galat. 4. *Misit Deus filium suum natum ex muliere.* Secundo pro-
Philip.2. pter naturæ vnitatem. Philippens. 2. *Exinaniuit seipsum formam serui accipiens, & habitu inuentus vt homo.* Tertiò propter do-
Isaia 9. ni largitatem. *Paruulus natus est nobis.*
Hebr. 2. *Ecce omnino rex tuus.* Ista enim angelis data non sunt, quia nusquam angelos apprehendit, sed semen Abrahæ. Est ergo rex omnium generaliter, quia ipse est rex regum &
Apoca.19. Dominus dominantium. Sed tamen est rex
Timot. 6. hominis specialiter propter prædicta, sic quod nec angelorum, qui tali modo non indiguerunt, nec dœmonum, qui tali modo non meruerunt, sed indigni fuerunt. vt ait Anselmus in libro Cur Deus homo cap. 3.

Sed contenti de eius admirabili nouitate & gratiositate, breuiter videamus quis est iste rex gloriæ, qui vt hodie ingreditur ad saluandas gentes. Est autem rex verè dictus, quia nullus regit eo melius. De quo Psalmista. *Dominus regit me, & nihil* *Psal. 22.* *mihi deerit.* Duo dicit de isto rege. Primò, quia regit, & hoc tripliciter secundum Innocent. quartum, super isto versiculo. Primò vt dux viatorem ne deuiet. Sap. 10. *Iustum deduxit Dominus per vias rectas.* Secundò vt lux in tenebris ambulantem ne exorbitet. Iohan. 8. *Qui sequitur me non ambulat in tenebris.* Tertio vt pastor gregem ne à lupis pereat. Hieremiæ 17. *Non sum turbatus te pastorem sequens.* De primo dicitur in psalmis: *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.* Et Abacuc. 4. *Deducet me victor in psalmis canentem.* De secundo Iohan. 8. *Ego sum lux mundi.* De tertio Iohan. 10. *Ego sum pastor bonus.* Benè ergo dicitur rex qui sic regit vt nauem nauta, vt rex regnum, vt dux exercitum. De naue: Iacob. 3. Naues cum magnæ sint circumferuntur à modico gubernaculo. Modicum gubernaculum apparuit Christus veniens in mundum quasi reputationis nullius, quia paruulus natus. *Isaia 9.*
Isaiæ 9. De regno in psalmis. *Regnum tuum regnum omnium seculorum.* De exercitu Isaiæ 6. *Dominum exercituum vidi oculis meis*. Benè regit iste rex hominem sicut oculus cœcum. Iob 29. *Oculus fui cæco,* dicit Christus. Item regit hominem sicut frenum equum. Ecclesiast. 28. *Facito frenos ori tuo rectos*. Nec solum regit freno sed etiam stimulo, ne dormitet: 2. Corinthiorum 12. *Datus est mihi stimulus.* Item vt magister scholas. *Qui regis Israel intende.*

Secundò dicit quod non solum ita prudenter regit, sed etiam abundanter, cum additur. *Nihil mihi* sub isto rege *deerit,* hoc non inuenitur apud alios reges, sub quibus subditi multa patiuntur, defectus & incommoda, nec est talis curia alicuius regis in qua non oporteret seruitores pro se de multis solicitari. Ecclesiastic. *Vidi cun-*

ea sub sole, & ecce labor & afflictio spiritus. [Matth. 6.] hoc non est sub isto rege, qui suis audacter dicit. *Nolite soliciti esse.* Vnde Petrus confidenter dicit proijcere in eum omnem solicitudinem, quoniam ipsi cura est de vobis. Ideò bene dicit. *Nihil mihi deerit.* Vnde Augustinus dicit. Pascit contemnentem se, scilicet gentilem & Iudæum, & non pascet sequentem se, scilicet Christianum. quasi dicat, non est verisimile, cum ipse promisit suis dicens: [Matth. 6.] Primum quærite regnum Dei, & hæc omnia adijcientur vobis. Vnde Lucæ 22. dicit Christus discipulis. *Quando misi vos sine sacculo & sine pera, nunquid aliquid vobis defuit? Qui dixerunt. Nihil.* scilicet defuit nobis. Benè ergo dicitur rex à regendo quo nullus regit melius.

Est etiam rex quo nullus regnat excellentius, quia est rex regum Apoc. 19. [Apoc. 19.] Vnde respectu eius alij reges sunt sicut picti, respectu regis veri & viui. Est insuper rex à rectè operando. Vnde Poëta, *Si benè regnas regis dignus es nomine regis.* [Isid. l. 3. de sum. bon. cap. 9.] Et Isidorus, Rectè reges vocantur qui seipsos & subditos benè regendo modificare nouerunt. Non est autem hoc facilè inuenire in regibus terrenis quin in aliquo deficiant. Nam quidam etsi subditos benè regant, seipsos tamen malè decipiunt. Dauid benè rexit alios, sed se malè, eo quod commisit adulterium & homicidium. Salomon bene & sapienter gubernauit populum, sed seipsum pessimè, quia libidine victus ad idolatriam est prolapsus. Et quid de singulis dicere opus est, cum non est homo super terram qui non peccet? Sunt alij qui benè se regunt, malè vero subditos, vt simplices & idiotæ. De quibus Hieronymus in prologo bibliorum in epistola ad Paulinum. Sancta inquit rusticitas solum sibi prodest, & quantum prodest ex vitæ merito, tantum obest si contra eam inimicus surrexerit. Vult dicere quod quidam reges et prælati bene viuunt quoad se & Deum, sed nesciunt gubernare defendendo proximum ab insultibus inimicorum. Sed non sic Christus, quia & quoad regimen vitæ propriæ bonus rex dicitur, quia sine peccato. Iohannis. 8. *Quis arguet me de peccato.* Et Petrus. *In ore eius non est inuentum mendacium. qui peccatũ non fecit.* Quo autem ad regimem aliorum bonus rex dicitur, quia de eo dicitur: [Marci 7.] *Bene omnia fecit,* quod de nullo rege dici potest, ideò meritò dicitur rex.

[Tria requirũtur in Rege.] Tria autem attollunt in Christo statum regium & eius regalem maiestatem commendant, videlicet incomparabilis pietas, inflexibilis æquitas, & omnipotens potestas, & ista tria debent esse in rege. De primo quomodo in rege debet esse incomparabilis pietas patet. Nam etsi omnibus pietas suadetur, Lucæ 6. *Estote misericordes,* regibus tamen omninò indicitur & præcipitur, eò quod dicit Seneca, [Senec. l. 1. de Clem.] quod nihil decoris est in regente quam clementia; vnde ponit exemplum quod in signum huius rex apum sine aculeo est naturaliter, quia natura nec sæuum nec vltorem esse voluit, ideò aculeum detraxit, & iram eius inermem reliquit. Vnde de rege dicitur: [Matt. 18.] *Misericordia & veritas custodiunt regem.* Et quis ergo clementior rege Christo? qui ad vnius hominis deuotum gemitum omnia peccata dimittit & vindictam perpetuam in temporalem permutat. Vnde de eò dicitur, quod cum oblatus esset regi debitor decem milium talentorum, ad simplicem petitionem omnia illi dimisit, per quod significatur transgressio decem præceptorum, quam Dominus ad deuotum gemitum relaxat. Ezech. 18. *Quacunque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum suarum non recordabor.* Vnde Ecclesiast. 18. dicitur. *Misericordia domini super omnem terram.* Non est sic de alijs regibus, qui etsi misericordes sunt in amicos, tamen seueri & crudeles in hostes, iuxta illud Poetæ. *Parcere subiectis & debellare superbos.* Non sic Christus qui facit solem suum oriri super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. [Luca 6.] Et quid mirum quod ita pius est cum habeat patrem pijssimum? vnde ei proprium est misereri semper & parcere, vt dicit Gregor. in quadam collecta.

De secundo scilicet quomodo in rege debet esse inflexibilis æquitas, patet Nam sicut dicit Augustinus. [August. l. 4. de ciu. Dei c. 4.] Remota iustitia, regna non sunt nisi magna latrocinia. Et ideò etsi rex debet esse pius in bonos, tamen debet esse iustus in maleficos, iustitia exigente. Ei enim di-

ctum

ctum est illud à Domino. *Maleficos ne patiaris viuere super terram.* *Exod. 22.* In eo vt dicit Policratus lib. 4. cap. 2. Rex personam publicam gerit, quod non solum omnium iniurias & damna, sed & crimina omnia media ęquitate perimit. Et secundum ipsum non est hoc odij, non rancoris, quia gladius eius est gladius columbę, qui sine felle rixatur, sine iracundia ferit, & cum dimicat nullam omnino concipit amaritudinem. Talis rex Christus est, de quo dicitur. *Ierem. 23.* *Regnabit rex & sapiens erit, & faciet iudicium & iustitiam in terra.* Ecce rex sapiens in discernendo, iudex in puniendo malos, iustus in remunerando bonos. Quia rex, ideò non potest in iudicio vinci potestate. *1. Tim. 6.* *Solus potens est rex regum.* Quia sapiens, ideò seduci vel errare non potest. Quia iustus, *Prouer. 6.* ideò munere vel precio, amore vel odio corrumpi non potest. *Non accipiet pro redemptione dona plurima.* Quia iudex, ideò vlcisci paratus. Hierem. 10. *Quis non timebit te ò rex gentium.* Quia itaque rex, ideò reuerendus à subditis. Quia sapiens, ideò audiendus. Quia iustus, ideò metuendus. Quia iudex, ideò formidandus.

De tertio, videlicet quomodo debet esse potentia in rege patet. Nam Prouerb. 20. dicitur: *Rex qui sedet in solio dissipat omne malum intuitu suo.* Talis rex Christ⁹ est, de quo *Eccl. 18.* dicitur, *Deus solus iustificabitur & manet inuictus Rex in æternum.* Verè inuictus, ita vt dæmones territi dicant. *Quis est iste rex gloriæ?* quasi dicat. Nos habemus regem superbiæ fortem in inferno, quis ergo est iste rex fortior illo? Sed respondent angeli dicentes. *Dominus fortis & potens in prælio.* Fortis inquam, deijciendo eum de cœlo. Potens, *Ioan. 12.* eũ eijciendo de mundo. *Nunc princeps mundi huius eijcietur foras.* Et dominus potẽs in prelio, captiuos auferendo de inferno. *Matth. 12* *Vniuersa arma eius auferet.* Timẽda est ergo ista potestas hominib⁹, ex quo ita intolerabilis est dæmonibus. Timenda est pauperi seruo, ex quo ita est formidabilis regi superbo.

II.

Dixi secundo, quod in verbis præmissis describitur aduentus filij Dei vt desiderabilis & affectuosus ex optabili vtilitate humanæ fructuositatis, cum additur tibi. Multum desiderabilis aduentus istius Domini est, quem tot seculorum seculis, & ferè quinque milibus annorum & vltra, totum expectauit genus humanum. Nec mirum si fuit ita desiderabilis Patribus, qui fuit vtilis omnibus. *Isaiæ 25.* *Ecce Dominus Deus noster iste, expectabimus eum & saluabit nos.* Ecce fructuosa vtilitas quæ maior esse nequit, quia salus, quæ meritò fuit sanctis desiderabilis, iuxta illud Aggei 2 *Veniet desideratus cunctis gentibus.* Et Genes. 19. *Ipse erit expectatio gentium.* Et *Expectabo salutare tuum Domine.*

Christi Patrib. ob nouem vtilitates desiderat⁹. Circa quod sciendum quod antiqui Patres expectabant Dominum, & desiderabant propter multas vtilitates, & præsertim propter nouem, prout scribit Innocent. 4. super illud psalmi. *Et nunc quæ est expectatio mea,* nonne Dominus? *Psal. 38.* Primò namque expectabant eum vt Doctorem. 1. Oseæ 10. *Tempus requirendi Dominum, cum venerit qui docebit nos iustitiam.* Vnde iam quasi post aduentum ipsius dicitur, *Ioel. 2.* *Exultate & lætamini in Domino Deo vestro, quia dedit vobis Doctorem iustitiæ.* Hoc primum desiderium exprimitur in antiphonis. Et primo in prima antiphona, quæ incipit. *O sapientia,* vbi habetur in fine: veni ad docendum nos viam prudentiæ. Et sumitur Lucæ 1. vbi dicitur. *Ad dandam scientiam salutis plebi eius.* Principium autem antiphonæ, sumitur Ecclesia. 24. Secundò desiderabant & expectabant eum vt redemptorem. 2. *Redemptionem misit Dominus populo suo.* Bursa in qua reposita fuit ista redemptio, fuit beata Virgo, & significatur hoc in secũda antiph. *O adonay.* Et sumitur Iudith vltim. Qui Moysi in igne rubi apparuisti. Ecce redemptio in bursa. Vnde subditur, *veni ad redimendum nos in brachio extento.* Tertiò desiderabant & expectabant eum vt liberatorem à limbo. 3. Zachariæ 9. *Tu quoque in sanguine tuo eduxisti vinctos de lacu in quo non est aqua:* quod significatur in tertia antipho. *O radix Iesse.* Et sumitur Isai. 11. Et in fine subiungitur, *veni ad liberandum nos.* Quarto desiderabant eum vt liberatorem à carcere peccatorum. 4. Thren. 3. *Lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt super me lapidem.* hoc exprimitur in quarta antiph. *O clauis Dauid.* Et sumitur Isa. 22. Et subditur, *Veni & educ vinctũ de domo car-*

mo carceris, sedentem in tenebris & in vmbra
mortis. Et sumitur hoc Isa. 42. vbi dicitur.
Dedi te in fœdus populi, & in lucem gentium
vt aperires oculos cœcorum, & educeres de con-
clusione vinctum, de domo carceris sedentes in
5. *tenebris*. Quinto expectabãt eum vt illumi-
natorem cordium. Luc. 2. *Quod parasti ante*
faciem omnium populorum. Lumen ad reuela-
tionem gẽtiũ. Hoc exprimitur in quinta an-
tiph. *O oriens splendor*. Et sumitur Zach. 6.
Et ibi subditur, *splendor lucis æternæ*. Et su-
mitur Sap. 7. Et subditur, *veni & illumina*
sedentes in tenebris & in vmbra mortis. Et su-
mitur Isa. 9. *Exortum est in tenebris lumen re-*
6. *ctis corde*. Sexto desiderabant eum vt prote-
ctorem contra hostes Isa. 19. *Mittet eis sal-*
uatorem & propugnatorẽ qui liberet eos. Hoc
petitur in sexta antiph. *O Rex gentiũ*. Et sub-
ditur. *Et dominator earum*. Quod sumitur
Aggęi vltim. Et in fine subditur, *Veni salua*
hominem. Sicut ergo expectauerunt Domi-
num venturum in carnem, ita nos expecta-
mus eum venturum ad iudicium vt remu-
neratorem & saluatorem, quod petimus in
7. septima antiph. *O Emanuel Rex & legifer*
noster veni ad saluandũ nos. Sed quia auxilijs
sanctorum indigemus in præsenti & in fu-
turo, ideo de sanctis adduntur alię duæ an-
8. tiph. Vnde octaua est. *O Thoma didime*. In
quo subditur, *succurre nobis miseris, ne dam-*
nemur cum impijs in aduentu iudicis. Nona
9. antiph. est. *O virgo virginũ*. Et bene imme-
diatè ante natiuitatem Christi dicitur, *quia*
de virgine natus est ille desideratus Dominus.
Sed quare sancti Patres tot seculis annorũ
expectantes, in desiderio suo sunt frustrati.
Quia dicitur de eis. *Voluerunt hæc videre, &*
non viderunt. Voluerunt videre Deum in
humanitate nostra, & non viderunt cor-
poraliter, licet spiritualiter, sicut Abraham
qui vidit & gauisus est. Ad quod breuiter
dicendum secundum Thomam, quod anti-
qui Patres non potuerunt mereri incarna-
tionem Christi ex tribus. Primo quia meri-
tum primi hominis non se extendit ad totã
naturam humanam. Sed incarnatio est me-
dicamentum totius naturæ humanæ, nullo
ergo modo potuit ab aliquo puro homine
mereri. Secundo quia illud quod est prin-
cipium merendi, non potest cadere sub me-
rito. Sed incarnatio quodammodo est prin-

S. Patres cur desiderio suo tot seculis sunt frustrati.
Luca. 10.
Ioan. 8.
Thom. sup. 3. *sent. dis.* 4. *q.* 2. *a.* 1.

cipium merendi, imo est causa omnium
meritorum humanorum, quia omnia me-
rita nostra efficaciam habent à Christo, per
quem gratia & veritas facta est, ergo non
potuerunt mereri. Tertio quia meritum
humanum non se extendit vltra conditio-
nem humanam, quæ in hoc consistit vt ali-
quis mereatur aliquam diuinitatis & boni-
tatis participationem, secundum quod tota
plenitudo diuinitatis habitet in homine.
Hoc excedit conditionem humanam & o-
mne meritum humanum, ergo nullo modo
cadere potest sub merito, nisi large dicatur
meritum omnis participatio ad aliquid ha-
bendum, quæ præcessit in genere humano.
Hæc Thomas.

III.

Dixi tertio, quod in verbis præmissis de-
scribitur aduentus filij Dei, vt acceptabilis
& solatiosus ex propiciabili pietate diuinæ
bonitatis, cum dicitur, *Mansuetus*. Ac si e-
nim diceretur: licet sit Rex magnus & terri-
bilis super omnem terram, tamen non venit
debellare aut iudicare homines sed Dæmo-
nes. Et ideo dæmonibus venit terribilis vt *Ioan.* 12.
eos iudicet. Nunc iudicium est mundi, ho-
minibus verò pius & misericors & propitia-
bilis. Quia dicitur, *Neque pater misit filium* *Ioan.* 3.
vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus *Christus*
per ipsum. Venit ergo eis mansuetus triplici- *venit tri-*
ter. Primo corde, *Discite à me, quia mitis* *pliciter*
sum & humilis corde. Secundo ore, *Ego quasi* *mansue-*
agnus mansuetus qui portatur ad victimam. *tus.*
Tertio opere, *Quærite iustum, quærite man-* *Matth.*
suetum. Venit ergo mansuetus vt mansuetu- 11.
dinem doceret seruos suos corde, ore & o- *Ierem.* 11.
pere, contra illius superbiam qui totum ge- *Sopho.* 2.
nus humanum seduxerat. Istud Dominus
voluit ostendere in eo quod tempore pas-
sionis venit sedens super asinam, sicut de eo
propheta prædixerat. Quod Dominus fa-
cere voluit propter quatuor. Primo vt ho- *Zach.* 9.
mini statum suum qualem tunc habuit in- *Super asi-*
sinuaret. Homo enim tunc erat similis asi *nam sedit*
no propter peccatum. Iuxta illud, *Homo* *ob qua-*
cum in honore esset non intellexit, comparatus *tuor.*
est iumentis insipientibus, & similis factus est 1.
illis. Sicut enim iumentum de nullo alio so-
licitum est nisi de terra de qua viuit, vnde &
ad eã semper inspicit, nihil curans de cœle-
stibus, ita homo ante Christi aduentum de-

ditus erat terrenis, nihil curans cœlestia.
Isaie. 1. Vnde sibi dicebatur, *Si audieritis me, bona terræ comedetis.* Nec solum quia terrena curabat, sed & Dominum terræ non cognoscebat, sicut conqueritur Dominus, *Cognouit bos possessorem suum & asinus præsepe Domini sui, Israel autem me non cognouit.*
Isaie. 1. Nec tunc cognoscebat seipsum, sicut Dominus flendo super Ierusalem ostendit ante Hierusalem.
Luca. 19. 2. Secundo voluit hoc facere Dominus vt superbiam iniquitatis destrueret. Vnde Zach. 9. postquam dictum est, *Ecce rex tuus venit tibi super asinam.* Sequitur & *disperdam quadrigã ex Ephraim & equum de Hierusalem.* Vnde Cassiodorus tractãs illud psalmi 75. *Ab increpatione tua Deus Iacob dormitauerunt qui ascenderunt equos*, dicit quod hæc prophetia dicit de illis superbis qui in actibus suis gloriantur, in quo non sedet Christus, id est, saluator. Iuxta illud
Psal. 32. non saluatur Rex per multam virtutem. Glossa. Rex qui carnem suam regit, non saluatur per multam virtutem, scilicet, si in ea præsumit asscribens sibi bona & non Deo. Nec solum Rex talis non saluatur, sed etiam gigas quasi rege fortior, qui contra mundum & suam concupiscentiam militat, non saluabitur in multitudine virtutis suæ, si scilicet superbiendo contra Deum se exaltat. Cuius ratio sequitur quare isti ambo non saluantur, quia fallax equus ad salutem, id est, superba æstimatio quæ ascendit ęstimans se sua virtute saluandum, fallax est. Vnde in abundantia virtutis suæ, idest, quantumcunque sit perfectus, quantocius properat sicut equus tanto grauius cadit
3. sessor equi. Tertio voluit hoc facere Dominus vt se simplices inhabitare ostenderet, iuxta illud. *Cum simplicibus sermocinatio eius.*
4. Quarto vt peccatores tamquam asinos ponderibus peccatorum oneratos sibi de cætero associandos monstraret. Vnde ipse
Matth. 11. dicit, *Transite ad me omnes qui laboratis & onerati estis.*

Ex quibus omnibus infero tria correlaria delectabilia mentibus deuotis Christi fidelium. Primo quod volens vt Christus in mentem hominis hodie adueniat, necesse habet carnalia desideria reprimere. Istud patet per hoc quod CHRISTVS venit vt Rex qui à regendo dictus est. Rex autem secundum Isidorum, dictus est etiam quilibet deuotus, qui rectè agit & sensus suos benà regit, & motus resistentes sibi rationabili discretione componit. Rex quis dicatur. Isid. lib. de sum. bon. c. 9. Hac ratione hodie consulitur Christianis, ieiunium, per quod concupiscentia refręnatur, & caro domatur vt obediat imperio rationis. Secundo infero quod volens vt Christus in mentem hominis adueniat, debet habere deuotum desiderium ad cælestia. Istud patet quia Christus non venit in mundum nisi desideratus à patribus. Vnde de iusta anima dicitur, *Desiderium cordis eius tribuisti ei Domine.* Psal. 20. Notãter dicit desiderium cordis non carnis, quia tale non exauditur Iob. 39. *Clamor exactoris non exauditur*, ita exponit Innocent. 4. istud verbum. Tertio infero quod volens mereri Christi aduentum in se per gratiam, debet habere perfectam mãsuetudinem & humilitatem. Istud patet quia Christus venit super asinam humilem & mansuetam. Vnde Iacob. 1. *In mansuetudine suscipite insitum verbum.* Et Eccl. 1. Beneplacitum est Deo fides & mansuetudo. Primi significant incipientes, quorum est carnalia desideria reprimere, & sic vitia vitare. Secundi significant proficientes, in quibus sancta desideria virtutum debent crescere, vt dicit Hugo de arca mystica. Et tertij significant perfectos, qui debent profunda humilitate virtutes congregatas custodire ne pereant, eò quod perit omne quod agitur, si non in humilitate teneatur. De omnibus his dicitur in psalm. *Declina à malo*, quo ad primos incipientes. *Et fac bonum*, quo ad secundos, scilicet proficientes, *inquire pacem & persequere eam*, id est, perseueranter sequere, secundum Innocentium. 4. quo ad tertios, scilicet perfectos. Tales ergo qui sic disponentur, in eorum conscientia merebuntur habere gratiosum in se saluatoris aduentum per gratiam in pręsenti, & in futuro per gloriam, ad quam nos perducat Rex Christus Dominus.

DOMI-

DOMINICAE I. ADVENTVS.

SERMO III.

Benedictus qui venit in nomine Domini. Matth. 21.

NTER omnia quæ humano generi ex præuaricatione primi parentis inflicta sunt, vnũ est præcipuum quod mox vt peccauit homo primus incurrit maledictionem & opprobrium sempiternum. Genes.2. Iuxta illud: *Quia audisti vocem vxoris tuæ & comedisti de ligno ex quo præceperam tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo*. Istam maledictionem se Ierem.15. habere bene sensit Propheta qui ait, *Væ mihi mater mea quia me genuisti virum rixæ & virum discordiæ in vniuersa terra*. Et sequitur. *Omnes maledicunt mihi*. Sed quia vt dicit August. lib. Ench. cap.47. Augustinus, tantum fuit illud peccatum, & tam magnum, ex quo scilicet illud maledictionis opprobrium processit, vt in vno homine originaliter & radicaliter totum genus humanum damnaretur, quod solui aut dilui non potuit nisi per vnum mediatorem Dei & hominum Iesum Christum. Hæc ille. Proinde sancti Patres sciẽtes non per alium eis restitui posse benedictionem quam per Genes.22. illum cui dictum est. *In semine tuo benedicentur omnes gentes*, de quo & Psalmista ait. *Etenim benedictionem dabit legislator*: Inuocabant meritò Deum vt mitteret eis saluatorem qui liberaret eos ab opprobrio maledi- Num.6. ctionis sempiternæ, iuxta illud, *Ipsi inuocabunt nomen meum & ego benedicam*. Quod quidem fecit Deus Pater per filium suum benedictum & gloriosum in secula, quando misit eum in mundum vt auferret opprobrium & contemptum ab homine, & redderet benedictionem pro maledictione, & vitã pro morte. Quam quidem bonitatem diuinæ pietatis hodie recolit Ecclesia, reducendo ad memoriam fidelibus tantæ misericordiæ beneficium, & gratias agendo Deo Patri, quia misit filium suum benedictum in nomine suo. Vnde hæc fuit causa institutionis huius temporis ab Ecclesia, vt à fidelibus deuotius celebraretur. Nã sicut dicit Augustinus super Ioannem. Nulla fuit causa veniendi Christum nisi peccatores saluos facere, tollere morbos, tollere vulnera, & nulla erat causa medicinæ. Venit ergo magnus de cœlo medicus, quia totus mundus vbiq; iacebat ægrotus. Genus ergo humanum totum perierat, ex quo peccauit vnus in quo totum erat. Venit homo vnus sine peccato, qui saluos faceret ab omni peccato. Non enim de cœlo ad terram traxerunt eum nostra merita, sed nostra peccata. Hæc ille. Quomodo ergo non est celebrandum tantũ beneficium in quo venit ille benedictus in nomine Domini, qui à maledictione peccati perpetua totum liberauit genus humanum, spemque dedit hominibus; quia si tantam benedictionem dedit in primo aduentu quantam dabit in secundo? Vt dicit Bernardus sermone de aduentu Domini. Meritò vt dicit Ambrosius super Lucam Patres sancti statuerunt, vt vnusquisque hoc tempore dignè se præparet ad suscipiendum eius natiuitatem, qui vt benedictus venit in nomine Domini. In quibus verbis aduentus iste describitur, in quo Christi aduentus ostenditur à nobis susceptione dignus tripliciter. Primo describitur vt venerabilis & magnificus ex gloria aduenientis, quia *benedictus*. Secundo vt amabilis & gratiosus ex parte vtilitatis prouenientis, quia *venit*. Tertio vt potens & victoriosus ex auctoritate mittentis, quia *in nomine Domini*.

I.

Licet Christus fuerit benedictus omni benedictione quæ potest communicari creaturæ, eo quod benedictionem omnium gentium Deus Pater dedit illi, vt dicitur Eccl. tamen ne faciam tædium, tangã quadrupli-

druplicem benedictionem sibi diuinitus in Patriarchis ostensam & præfiguratam. Secundo quadruplicem benedictionem sibi in suo aduentu in carnem exhibitam. De primo quomodo quadruplex benedictio Christi fuit in Patriarchis præfigurata, patet primo. Dicit enim ad Abraham *Benedicam benedicentibus tibi, atque in te benedicentur vniuersæ cognationes terræ*. Quomodo autem hoc fieri debuit, declarauit Angelus dicens, *In semine tuo benedicentur omnes tribus terræ*. Et quia nullus alius præter Christum apparuit in quo ista prophetia esset adimpleta, ideo oportet dicere quod Christus sit istud semē benedictum, in quo Deus benedixit omnes tribus terræ. Vnde Apostolus dicit, *Christus redemit nos de maledicto legis, factus pro nobis maledictus*: quod tunc factum est quando pependit in ligno. *Quia maledictus omnis qui pendet in ligno*. Et ne quis hoc intelligeret de aliquo alio, sicut Iudæi dicunt, statim Apostolus dicit. *Abrahæ dictæ sunt promissiones & semini eius*. Non dicit & seminibus quasi multis, sed semini tuo qui est Christus. Istud semen benedictū ostendens iam venisse, dixit Angelus Mariæ, *Benedictus fructus ventris tui*. Secunda figura patet de Isaac quam dedit filio suo Iacob, cui benedicens ait: *Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Seruient tibi omnes populi, & adorent te tribus terræ. Esto Dominus fratrum tuorum & incuruentur ante te filij matris tuæ. Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus. Et qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur*. Certum autem est quod hæc benedictio non est adimpleta ad litteram totaliter in Iacob, quia frater eius Esau non seruiuit sibi: imo Iacob vocauit eum Dominum mittens ei munera, vt patet Genes. 32 nec in aliquo alio ita perfectè sicut in Christo. De quo dicitur quo ad primum, *hic est filius meus dilectus*. Ecce odor filij ad patrem. Seruiant tibi omnes populi quantum ad gentes, & adorent te tribus, scilicet Iudæorum. Esto Dominus fratrum, scilicet Christianorum, & incuruentur ante te filij matris tuæ, scilicet synagogæ. Ista omnia expresse dicuntur de Christo in psalmis. *Deus iudicium tuum regi da*. Et sequitur. *Et dominabitur à mari vsque ad mare*. Et sequitur. *Omnes reges seruient ei*. Et sequitur. *Sit nomen eius benedictum in secula: ante solem permanet nomen eius. Et benedictum nomen maiestatis eius*. Tertia figura patet de Iacob quam dedit Iudæ. De quo dicitur. *Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de fœmore eius, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium. Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuæ pallium suum*. Istud non potest exponi de alio quam de Christo, ad quem durauerunt duces Iuda & sceptrum regni, & non vltra; qui etiam de sanguine proprio aspersit corpus suum: vnde dicebat se vitem. Ioan. 15. & per consequens sanguinem suū vinum. Quarta figura patet Num. 24. vbi Balaam spiritu sancto in se irruente, vt ibidem dicitur benedicens tabernaculis Iacob dixit *Qui benedixerit tibi, sit ille benedictus: & qui maledixerit tibi, maledictionibus repleatur*. Et sequitur. *Orietur stella ex Iacob, & virga consurget ex Israel. De Iacob erit qui perdet reliquias ciuitatis*. Hoc non potest intelligi de aliquo quam de Christo, in cuius aduentu in mundum orta est stella, sicut protestantur gentiles Magi dicentes. *Vidimus stellam eius*, in signum quod ipse radijs suę doctrinę illuminauit omnem hominem venientem in hunc mundum, quod nullus alius fecit. Fuit etiam virga quantum ad correctionem inimicorum, sicut Pater pręceperat sibi, dicens: *Postula à me & dabo tibi gentes*. Et sequitur. *Reges eos in virga ferrea*. In aduentu etiam eius perditæ sunt reliquię ciuitatis Ierusalem, quia perdiderunt Iudęi locum & gentem. Ideoque spiritu Sancto ordinante pueri qui exierant obuiam Christo, clamabant dicentes: *Benedictus qui venit in nomine Domini*, ad significandum quod hic est de quo figuræ sub vmbra figurabant, de quibus dicit Apostolus, quod omnia in figura contingebant illis. Restat igitur dicere quod de Christo ista omnia fuerunt impleta, & per consequens patet Iudæos falsum dicere quod adhuc sint implēda in antichristo. Quomodo autem ista circa incarnationem Christi fuerunt impleta, ostendit Propheta dicens ad litteram de Christo. *Quoniam prauenisti eum in benedictionib⁹ dulcedinis*. Vbi dicit Inno. 4. Quod Christus in incarnatione sua fuit pręuentus quatuor benedictionibus realibus, sicut ibi qua-

Christi benedictio quadrupliciter præfigurata. Genes. 12. Genes. 22. Galat. 3. Genes. 27. Matth. 3. & 17. Genes. 49. Ioan. 3. Ioan. 1. Isa. 22. Matth. 2. Ioan. 1. Ioan. 11. Psal. 20.

quatuor figuralibus. Prima benedictio fuit immunitas peccati, vnde dicit: *præuenisti*, id est, ante ortum donasti, quia in peccato nō est conceptus. Nos autem præuenimur in maledictione amaritudinis, quia in peccatis concepit nos mater nostra, & nascimur filij iræ. Secunda benedictio fuit in vnione duarum naturarum, de qua Luc. 1. *Benedictus fructus ventris tui.* Tertia in plenitudine gratiæ & veritatis. Quia non ad mensuram datus est ei spiritus, sed cum plenitudine. *Plenum gratia & veritate.* Quarta benedictio gloriæ, quia ab instanti conceptionis suæ fuit comprehensor. *Erit* scilicet Christus, *in solium gloriæ domui patris sui, & suspendam super eum omnem gloriam domus patris eius.* De his benedictionibus dicitur Deuter. 33. *Nephtalim abūdantia perfruetur, & plenus erit benedictionibus.* Hæc Innocentius. Ecce quomodo plenitudinem benedictionum habuit Christus in suo aduentu, quam nullus præter eum habuit nec habere potest. Ideò etsi alij Sancti dicuntur benedicti à Domino & benedictiones accepisse in mundo, iste tamen excellentissime omnia quæ in figuris fuerunt præostensa in se habuit, & cum benedictionibus in mundum venit. Vnde de eo dici potuit veraciter. *Benedictus qui venit.*

Gene∫.49. Ioan.3. Ioan.1. Isa.22. Matth.21. Ioan.1. Ioan.12.

II.

Qui venit. Magna siquidem diuinæ pietatis bonitas apparuit in hoc, quia venit ad hominem qui venire nō potuit ad eum. Sed nunquid venit ad vindictam faciendam pro peccatis eius. Certè non, sed venit in hunc mundum peccatores saluos facere, vt ipse solus testatur dicens: *Venit enim filius hominis quærere & saluum facere quod perierat.* Circa quod sciendum quod Christus venit ad hominem quadrupliciter. Et secundum hoc erit quadruplex aduentus eius. Primus est aduentus ad homines in mundum. Secundus in homines scilicet in mentem. Tertius contra homines in morte. Quartus similiter ad iudicium. Et significantur hi quatuor aduentus per quatuor septimanas huius temporis sacratissimi. In primo aduentu venit ad homines per carnis assumptionem, in secundo venit in animum nostrum per gratiæ infusionem, in tertio & quarto veniet in iudicium per meritorum discussionem. Propter primum aduentum debemus esse humiliati, propter secundum compuncti, propter tertium cauti, propter quartum circumspecti. De primo dicitur, *Exiui à patre & veni in mundum, iterum relinquo mundum & vado ad patrem.* Felix itinerarius qui sicut à patre exijt, ita ad patrē redijt. Iste aduentus fuit ad saluandum, sicut dixit Angelus. *Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.* In isto autem aduentu Christus assumpsit nostram humanitatem quatuor de causis. Prima vt in ea nobis patrem ad misericordiam flecteret, Vnde Glossa super illum locum Apostoli. *Qui etiam interpellat pro nobis*, dicit, non voce sed miseratione & ostensione humanitatis suæ, semper enim hominem assumptum, & graue onus passionis quod sustinuit paterno vultui offert vt nostri misereatur. Et hoc est quod dicitur, *Aduocatum habemus pro nobis apud Deum patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Et non tantū pro nostris sed etiam totius mundi.* Secunda causa vt in ea Diabolum falleret. Adeò enim sapienter in hac vita conuersatus est, quod Diabolus ex certa scientia nunquam potuit comprehendere eum esse filium Dei, licet bene coniecturabatur eum esse filium Dei ex signis, sic clamabat dicens. *Iesu fili Dei vt quid venisti ante tempus perdere nos.* Videns enim eius miracula opinabatur eum esse Deum, sed videns eius famem & sitim, credebat hominem, & ita decipiebatur. Et per consequens vltimo deceptus est, quia credēs se procurare mortem hominis peccatoris, procurauit redemptionem hominis. Vnde dicit Isidorus: Ideò diabolus quos iustè tenuit amisit, quia iniustè redemptorem nostrum occidit. Illusus est Diabolus morte Domini quasi auis. Nam ostensa Christus suæ carnis mortalitate quam interimēdam ille appetebat, abscondit diuinitatem vt laqueum, quo eum velut auem improuidam prudenti irretiret decipula. Et sequitur. Nam si innocēs Christus non occideretur, homo diabolo addictus per præuaricationem non absolueretur. Hæc ille. Tertio assumpsit carnem vt in ea hominem glorificaret. Vnde Apostolus. *Mortui estis & vita vestra abscondita est cum Christo.* Saluatorem enim nostrum expecta-

Christus in mundum cur venit. Lucæ.19. Eius aduentus quadruplex. Psal.29. 1 Aduentus. Ioan.16. Matth.1. 1. 1.Ioan.2. 2. Marc.1. Isid.l.1. de sum.bo. cap.14. 3.

pectamus qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Quarto vt in ea hominem ad suum amorem obligaret. Quid enim nos tantum ad amorem suum obligare potuit quam quod infirmitates nostras ipse portauit? vt dicit Bernardus in li. de diligendo Deum. (4.)

De secundo aduentu qui est in mentem per gratiæ infusionem in quo venit Christus ad inhabitandum, dicitur, *Verbum caro factum est, & habitabit in nobis* per gratiam. De qua inhabitatione dicitur, *Si quis diligit me, sermones meos seruabit, & ad eum veniemus & apud eum mansionem faciemus.* Ex isto autem aduentu homo consequitur triplicem fructum. Primo gratuitam in filium DEI adoptionem, quo ad hoc dicitur. *Pater meus diliget eum.* Secundo gratiæ spiritus sancti collationem, quo ad hoc dicitur, *ad eum veniemus.* Tertio collatæ gratiæ conseruationem, quo ad hoc dicitur, *mansionem apud eum faciemus.* Ista est dulcissima sua inhabitatio, de qua dicit ipse. Deliciæ meæ esse cum filijs hominum. Vnde ipse stat ad ostium & pulsat per gratiam præuenientem, & si quis aperit sibi, intrat per gratiam subsequentem, & cænat cum eo per gratiam perficientem.

(II. Aduentus. Ioan. 1. Ioan. 14. Eius fructus triplex. 1. 2. Prou. 8. Apoc. 3.)

De tertio aduentu scilicet in morte dicitur, *Et vos parati estote, quia qua hora non putatis filius hominis veniet.* In isto aduentu veniet ad discutiendum nostra merita, & de omni verbo otioso reddent homines rationem, ad exigendum nobis credita, scilicet bonorum naturalium fortuitorum & gratuitorum. De quibus Matth. 25. Vni dedit quinque talenta, alij duo, alij verò vnum. Tunc enim requiret lucrum de omnibus istis. Iste aduentus est valdè incertus, & ideo vigilare debet omnis Christianus, ne eum imparatum inueniat Domini aduentus. Quare autem voluit esse diem aduentus huius incertum, assignat rationem Augustinus, & dicit, Ad hoc voluit Dominus te nescire diem illum, vt quia nescis quando veniat semper sis paratus. Et Gregorius 12. li. Moral. dicit. Ad hoc conditor noster nos latere voluit vltimum diem nostrum, vt dum ignoratur semper proximus esse credatur. Et tanto quisque sit feruentior in operatione, quanto incertus est de reuocatione; vt dum incerti sumus quando moriamur, semper ad mortem parati venire debeamus. Hæc Gregorius.

(III. Aduentus. Luca. 12.)

De quarto aduentu ad iudicium dicitur. *Tunc videbunt filium hominis venientem cum potestate magna.* Iste erit terribilis aduentus malis, quia ad puniendum eos & ad faciendum vindictam in nationibus, bonis verò delectabilis, quia ad remunerandum. Primis dicetur. *Ite maledicti in ignem æternum.* Secundis dicetur. *Venite benedicti Patris mei, possidete regnum.* Sicut autem ille primus aduentus Christi fuit desiderabilis Patribus antiquis, ita iste desiderabilis iustis omnibus. Omnes enim clamant *Ostende nobis faciem tuam*, scilicet claræ visionis, *& salui erimus.* Nec mirum quia desiderant, cum dies iudicij sit eorum maxima vtilitas. Primo, quia tunc exaltabuntur iudicando cum CHRISTO, *Iudicabunt sancti nationes.* Et, *Sedebitis & vos iudicantes.* Secundo quia tunc liberabuntur ab omni pœna & miseria. *Auferet Dominus omnem lachrymam ab omni facie.* Et *Absterget DEVS omnem lachrymam ab oculis sanctorum*, id est, omnem causam lachrimandi pro pœna. Tertio quia liberabuntur à potestate peccandi. *Auferet Dominus opprobrium populi sui de vniuersa terra.* Et, *Adhuc pusillum & non erit peccator.* Quarto quia tunc eripientur à potestate Diaboli. *Non adijciet vt pertranseat in te Belial.* Et, *Non nocebunt neque occident.* Quinto quia liberabuntur à seruitute corruptionis. *Ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis.* Sexto quia tunc videbunt facie ad faciem DEVM suum. *Scimus quia cum apparuerit similes ei erimus.* Et, *Videmus nunc per speculum & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* Hæc Innocentius super illud, *Vsquequo Domine obliuisceris.*

(IV. Aduentus. Matth. 24. Luca. 21. Matth. 25. Sap. 3. Matth. 19. Isaia. 25. Apoc. 21. Isaia. 25. Naum. 1. Isaia. 11. Rom. 8. 1. Ioan. 4. 1. Cor. 13. Psal. 12.)

III.

In nomine Domini. De quo in psalmis dicitur. *Beatus vir cuius est nomē Domini spes eius.* Vere potentissimum & victoriosissimum nomen, in quo vt dicit Psalmista, fidelis penetrat etiam murum densissimum, iuxta illud. *In nomine Domini transgrediar murum.* In hoc solo nomine Dauid vicit Goliath,

(Nomen Domini forte & poten.)

Goliath, ſicut ipſe teſtatur dicens. *Tu venis ad me cum haſta & gladio, ego autem contra te in nomine Domini*. Potentiſſimum & victorioſiſſimum nomen in quo eijciuntur dæmones. *In nomine tuo etiam dæmonia ſubijciuntur nobis*. Et quia Chriſtus fuit vnus Deus in ſubſtantia cum Patre, & per conſequens in potentia & virtute, ideo ad ſignificandum eum eſſe æqualem Patri, ſpiritus Sanctus per ora puerorum clamabat de eo, *quia venit in nomine Domini*. Hoc ipſe ſolus teſtabatur dicens: *Ego veni in nomine Patris mei & non accepiſtis me*. Quod autem venerit in nomine Domini, teſtabantur miracula quæ erant ad gloriam Patris, vt dicit Lyranus ibidem. *Et quæ nemo potuit facere niſi eſſet Deus cum eo*, vt dicit Nicodemus. Et ipſe ſolus dicit Ioan. 15. *Si non feciſſem opera in eis quæ nemo alius fecit &c.*

Luca. 10. Ioan. 5. Ioan. 3.

Eſt autem ſciendum quod ſignum quod aliquis venit in nomine regis & de eius mandato & voluntate eſt, quando maiores regis & conſiliarij & generaliter omnes illi qui non niſi regi obediunt, eum audiunt, ei famulantur & obſequuntur. Quando autem ſubiecti quaſi inſtabiles quidam ei obediunt, quidam non, ſignum eſt nequitiæ in ſubditis, non in Domino veniente. Sic eſt in propoſito. Nam Pſalmiſta diu ante clamabat quod Chriſtus debuit venire in nomine Patris ſui, vt patet pſalmo 117. *Benedictus qui venit in nomine Domini*. Qui cum venit in mundum, mox omnes creaturæ maiores de toto mundo, & omnes ſecretarij ſcilicet Angeli qui non obediunt niſi ſoli Deo, ei ſeruierunt & obſecuti ſunt humiliter & fideliter. Iſtud patet, quia in natiuitate cantabant gaudenter. *Gloria in excelſis* Et hi etiam in vita miniſtrabant ei vt patet Matth. 4. *Accedentes Angeli miniſtrabant ei*. Ita etiam & aliæ creaturæ irrationales quæ in operibus ſupernaturalibus ſoli Deo obediunt, Chriſto parebant ad nutum, ſicut patet tranſcurrendo à principio ſui aduentus in mundum, vſque ad eius aſcenſum in cœlum totam ſeriem Euangelij. Nam in natiuitate eius cœlum dedit ſtellam regibus in ductorem ad præſepium. Item Mare ſolidum calcanti ſe præbuit. Et tranquillitatem in tempeſtate dedit. Surdi, muti, leproſi, cæci à natiuitate, claudi, dæmoniaci multi curati ſunt. Et quod omnium maius eſt mortui ſuſcitati ſunt. Quomodo ergo Iudæi poſſunt negare Meſſiam veniſſe, aut quomodo expectant alium venturum? Vnde patet quod ipſi ſunt ſicut ſubditi inſtabiles & nequam, qui apertè videntes tanta miracula in Chriſto, noluerunt ei obedire, licet veniſſet *in nomine Domini*. Cum autem venerit antichriſtus in nomine ſuo illum accipient. Hinc conqueritur Ioannes dicens. *In propria venit, & ſui eum non receperunt*. Et quod deterius eſt etiam ignominiosè tractauerunt. *In terra polluerunt tabernaculum nominis tui*, id eſt, Chriſtum in quo Deus habitauit.

Luca. 2. Matth. 2. Mart. 6. Matth. 8. Pſal. 73.

Ex his omnibus ad piarum mentium cõſolationem tria infero memorialia. Primo quo ad primam partem ſermonis, quod volens ex aduentu Chriſti benedictionem conſequi gloriæ & gratiæ, neceſſe habet ſe à vitijs cuſtodire & præſeruare hoc ſacro tempore. Iſtud patet quia dicitur, *Qui vigilauerit ad illum inueniet benedictionem*. Bene autem vigilat qui oculos mentis in vero lumine tenet, ſecundum Gregorium in homil. Secundo infero quod volens conſequi benedictionem & vtilitatem aduentus Domini, neceſſe habet diligenter inſiſtere eloquio diuino & ſermoni. Iſtud patet Deuter. 33. vbi Leui dicit Patri ſuo. *Qui cuſtodierit eloquium tuum & pactum tuum ſeruauerit*, benedic eum Domine. Tertio infero quod volens conſequi benedictionem Chriſti venientis in nomine Domini, neceſſe habet operibus miſericordię & pietatis intendere. Iſtud patet quia nomen Domini non eſt niſi oleum miſericordiæ, vt dicitur Cant. 1. Et ideo nullus eo dignus eſt niſi miſericors; iuxta illud. *Qui miſericors eſt miſericordiam conſequetur*. Et, *Pauperi porrige manum tuam vt perficiatur propitiatio & benedictio tua*.

Moralia. Eccl. 32. Eccl. 7.

Cuius propitiationis participes nos faciat benedictus qui venit in nomine Domini.
Amen.

DOMI.

DOMINICA II. IN ADVENTV DOMINI.

SERMO I.

Erunt signa in sole & luna & stellis. Luc. 21.

IN hac Dominica secunda sancta mater Ecclesia facit mentionem de vltimo aduentu Domini, qui erit ad iudicium finale in ipsa consummatione seculi. Quod quidem iudicium appellatur generale, eo quod in ipso Christus venturus est iudicare viuos & mortuos. Dicitur etiam nouissimum, quia & si hodie Christus iudicat & ab humani generis initio iudicauit, deijciens de paradiso primos parentes, & homines sæpè luunt pro suis factis diuinitus pœnas, tamen tunc erit nouissimum, quia post illud erit bonorum plenissima & vera felicitas, & malorũ digna & summa infelicitas. In quo etiam non solum iudicabuntur quæ tunc fuerint iudicanda, verum etiam quæcunq; ab initio iudicata, & quæcunque vsque ad illud tempus adhuc iudicanda sunt, apparebunt esse iustissima. Volens igitur mater sancta Ecclesia filios suos habere illius aduentus memoriam, recolit Euangelium de illo nouissimo die & eius antecedentibus signis, vt per hoc inducat homines ad compunctionem, & veram pœnitentiam. Nam sicut dicit Gregorius li. moral. 14. Terror iudicis non potest vitari nisi ante iudicium, quod vtique non est nisi per satisfactionem pœnitentiæ pro peccatis. Non solum autem memoria illius tremendi iudicij valet ad inducendam compunctionem in homine pro peccatis præteritis, sed etiam ad cautelam faciendã de futuris. Vnde Chrys. dicit q͂ memoria iudicij impetum tenebit vehementius omni freno, quasi dicat, qui tribus cathenis frenari non posset, sola memoria futuri iudicij frenatur, iuxta illud psalmi, *A iudicijs enim tuis timui*. Hinc Iob de se dicit. *Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum.* Super quo Greg. lib. 21. moraliũ, in fine dicit, quod terrore iudicij omnis cura rerũ temporalium & carnis delectatio omnia despiciuntur. Et li. 14. dicit, Qui peruersè agit, si iudicium tremendum timeret, male non ageret. Vnde *Memorare nouissima & in æternum non peccabis.* Quod tractans Greg. homil. 29. dicit. Nostra præsentis temporis ita agenda sunt gaudia, vt nunquam amaritudo futuri iudicij recedat à memoria. Vt igitur pro præteritis doleamus, à futuris caueamus, præsentis Euangelij seriem de ipso iudicij generalis ordine audiamus. De quo aliqua me vestræ charitati dicturum breuiter propono. Verum quia ista sine spiritus Sancti gratia facere non valeo, pro impetranda gratia spiritus Sancti vigilemus, quam vt facilius impetremus, ad Matrem gratiæ quæ spiritu Sancto concepit & peperit gratiam mundo, recurramus, salutantes eam verbo Angelico & voce amœna dicendo, *Aue Maria &c.*

Memoria extremi iudicij efficax. Chrysostomus in Ioan. hom. 45.

Iob. 31.

Eccl. 7.

I.

In Euangelio præsenti tria tanguntur. Primo describit signa præcedentia iudiciũ, cum dicit, *Erunt signa.* Secundo describit iudicis aduentum, cum dicitur, *Tunc videbunt.* Tertio addit consolationem iustorum, cum dicitur, *His autem fieri.*

Erunt signa. Circa quod sciendum quod Christus hęc verba dixit Apostolis feria tertia post Dominicam Palmarum. Nam cum multas parabolas Iudęis in templo ipso die proposuisset, tandem exiuit de templo. Et cum discipuli ostenderent ei ædificia murorum templi & ciuitatis, Christus prædixit eis subuersionem illorum, quæ & facta est per Titum & Vespasianum, & tandem subiunxit de consummatione seculi hoc quod dicit Euangelium hodiernum dicens. *Erunt signa.*

signa. Sicut autem dicit Liranus super Matt. cap. 14. Quod post tribulationem antichristi antequam appareant manifesta signa iudicij, erit tempus breue in quo poterint illi qui decepti fuerint per antichristum pœnitere. Et hoc significatur vbi dicitur. *Factum est silentium in cœlo quasi media hora*. Istud enim tempus non durabit nisi 40. dies vel circiter. Vnde dicitur: *Statim autem post tribulationem illorum dierum*, id est, paruo tempore elapso post tribulationem antichristi, *apparebunt signa manifesta propinqui iudicij*. Vnde dicit. *Erunt signa in sole*. Matth. 24. dicitur. *Sol obscurabitur*, non per priuationem luminis sui cum sit ei naturale, corpora autē cœlestia tunc manebunt in sua natura integra. Sed ista obscuritas erit per interpositionem alicuius corporis opaci, quemadmodum fit in Ecclipsi. *Et luna*. In Mattheo dicitur. *Et luna nō dabit lumen suum*. Quod potest intelligi dupliciter. Vno modo quia erit interposita inter terram & solem, & sic pars lunæ quæ est versus terram obscurabitur cum non habeat lumen nisi à sole. Alio modo per interpositionem nubium obscurantium. *Et stellis*. De stellis dicitur quod cadent de cœlo, non quantum ad earum substantiam, cū sint incorruptibiles, sed secundum apparentiā, quia verè stellæ absconděntur nubium densitate, & de nubibus versus terrā descendēt exhalationes ignitæ quæ dicuntur stellæ cadentes. Gorranus autem dicit super Matth. quod ista obscuritas solis & lunæ potest dupliciter intelligi, vel per subtractionem propriæ luminositatis. & sic secundum Glossam sol & luna ad tempus suo lumine priuabūtur, vt iam dictum est, vt vicinum domini nuncient aduētum. Sed peracto iudicio & mundo innouato, maius lumen recipient. iuxta illud. *Et erit lux lunæ sicut lux solis, & lux solis septupliciter*. Vnde dicit Chrysost. quod patrefamilias moriēte, domus eius turbatur, familia plangit & nigris se vestimentis induit. Sic humano genere propter quod facta sunt omnia, circa finē contristato, cæli mysteria lugent, & candore deposito tenebris induuntur, vel obscurari dicuntur, non diminutione suæ lucis, sed superueniente claritate veri solis obscurari videbuntur, & nullius esse luminis. *Erubescet luna & confundetur sol cum regnauerit dominus exercituū*. Similiter quod dicitur de stellis, *Stellæ cadent*, hoc potest intelligi quantū ad mutationem luminositatis in obscuritatem, & ita cadent non à situ, sed à lumine, vt ad tempus lumine careāt, vt vicinum domini indicent aduentum. Vel secundo quantū ad apparitionē. Sicut .n. nunc videtur vapor ascendens inflammatus cadere ad modum stellæ, sic veniente iudice, tales inflammationes crebrius & amplius fient quasi signa inflāmationis mūdi. Vel tertiò hoc dicitur propter scintillationem quæ apparebit in aëre oculis stupefactis. De obscuratione solis dicit Origenes, esse ꝓbabile ex hoc, quia tunc circa consummationem seculi, ex magno fumo eleuato obtenebrabitur superior pars aëris, ita vt lumen solis non luceat. De lunæ obscuratione probabile est, quia cum luna non recipit lumen suum nisi à sole, igitur obscurato sole obscurabitur luna. De casu stellarum probabile est. quia ex quo tāta erit obscuritas quod obscurabitur sol & luna, multo magis stellæ obtenebrabuntur, quę quoniam nō apparebunt, iudicabuntur ab hominib. cecidisse. Hugo autem de prato hic dicit, quod tunc erit vniuersalis Eclipsis per totum mundū, quæ non fiet per lunæ interpositionē, sed per virtutem diuinā. Et ideò durabit quantū Deo placebit, sicut in passione domini factum fuit. Secūdo potest hoc intelligi metaphoricè, quia tūc sol & luna & stellæ mærorem diei illius inspicere non audebunt, sicut nec passionem Christi. Tertiò potest hoc intelligi mysticè, quia tunc sol, id est, Christus qui est sol iustitię obscurabitur, eò quod subtrahet suis electis potestatem faciendi virtutes & miracula. Tunc etiā prædicatio cessabit per quam Christus mundum illuminat. Luna etiam conuertetur in sanguinem, vt dicitur Ioel. 3. Luna intelligitur ecclesia quæ recipit lumen à sole Christo, quæ tūc polluetur sāguine peccatorū & tyrannorum. Stellę sunt Doctores qui ad iustitiā erudiūt hodiè multos, qui tunc cadent, quia à docendo deficient & cessabunt, loco quorum surgent pseudo falsi Doctores, vt dicitur Matt. 24.

Et in terris pressura gentium. Ista pressura in terris erit ex concursu multorum, qui secūdum Gorranum hic cōsurgent propter terræmotum maximè de locis montanis & insu-

Apoc. 8. *Matt. 24.* *Matt. 24.* *Sol & luna quomodo obscurabuntur.* *Isaia 30.* *Isaia 24.* *Stella quomodo dicātur cadere.* *Pressura gentium vt fiet.*

insulis. Sed Hugo de sancto Victore dicit quod ista pressura erit duplex. Vna propter rugitum maris, quem tunc de propinquo audire erit horribile, Vnde in textu, *præ confusione sonitus maris & fluctuum.* Erit in primo nimia eleuatio maris extra terminum suum naturalem, scilicet vltra altitudinem montium 40. cubitis, iuxta illud psalmi. *Mirabiles elationes maris.* Secundo erit ipsius nimia ad infima loca depressio, ita vt vix appareat. Apocalypsis 21. *Mare iam non est.* Tertiò erit ipsius horribilis sonitus, iuxta illud *Eleuauerunt flumina vocem suam.* Propter ista ergo vt dicit Hugo, illi qui habitant in marinis partibus concurrent ad loca elongata à mari, timore rugitus maris præ confusione sonitus maris & fluctuum, scilicet inordinata commixtione vndarum. Vel secundum ipsum, confusionem istam possumus intelligere conturbationem nouam, qualis nunquam visa est. Et est hoc multum probabile. Nam secundum Iacobum de Alexandria, facta alteratione circa corpora cœlestia necesse confundetur mare, quod disponitur per corpora cœlestia, vt dicitur primo Metherorum. Secundò ista pressura erit ex persecutione antichristi, coram quo fugient homines de regnis suis ad populum alterum. Vel quia opprimentur vndique per ipsum. Et hæc erit pressura in terris. Ex hoc autem terrore sequetur in hominibus immutatio, vnde sequitur in littera. *Arescẽtibus hominibus præ timore,* scilicet malorũ quæ cernent, & expectatione malorum quę superuenient in posterum vniuerso orbi, id est, vniuersaliter. Ita dicit Hugo de sancto Victore. Ex isto igitur timore arescẽt homines qui erant opulenti & pingues, quia *Spiritus tristis exsiccat ossa.* Tunc enim implebitur illud Isa. 13. *Omnes manus dissoluentur, & omne cor hominis contabescet. Vnusquisque ad proximum suum stupebit, & facies combusta vultus eorum.* Et illud Threno. 4. *Denigrata est super carbones facies eorum &c. Adhæsit cutis eorum ossibus, arruit & facta est quasi lignum.* De ista expectatione quæ superueniet vniuerso orbi, quæ arescere faciet homines, dicitur Matth. 24. quod hoc erit tempore Antichristi quando erit talis tribulatio qualis non fuit ab initio. Et merito quia tunc conflabitur illa persecutio ex tribus persecutionibus, scilicet tyrannorum, qui trucidauerunt olim martyres, hæreticorum qui impugnauerunt confessores, & falsorum fratrum qui decipient simplices. Et quia ista simul concurrent, ideò erit persecutio maxima qualis nũquam fuit ab initio. Nec est mirumquod homines arescẽt cum etiam virtutes cœlorum mouebuntur. Hugo de sancto Victore primo exponit, id est, angeli in nouam admirationem transibunt, vt etiam dicit glossa, & ministeriũ pietatis in ministerium vindictæ permutabũt, moti indignatione contra contemptores diuinæ dignationis & angelicæ. Secundò mouebuntur secundum eum, id est, cũ Christo descendent ad iudicium. Tertiò secundũ Gorranum mouebuntur, id est, ad modum timentium se habebunt. Quartò mouebũtur timore reuerentiæ, qui licèt semper sit in eis, tamen tunc maximè apparebit. *Columnæ cœli contremiscunt, & pauent ad nutum eius.* Dicit Gregor. Quid faciet virgula deserti dum concutitur cedrus libani? Quintò mouebuntur more terreno, sicut milites mouentur moto rege ad expeditionem, ciuitas feruet, populus concitatur, sic Christo moto ad iudicium angeli mouebuntur secundum Chrysost. Sextò secundum Lyran. super Matth. Mouebuntur virtutes cœlorũ, id est, illi angeli qui specialiter dicũtur virtutes, quorum est facere miracula & signa, qui tunc mouebuntur ad facienda diuersa mirabilia in cœlo, in aëre, in terra, in mari & in omnibus abyssis, ad incutiendum terrorem iudicis venientis. Dicuntur autem virtutes cœlorum angeli, siue quia mouent cœlos secundum Philosophos, siue quia inhabitant cœlos secũdum Gorranum. Hugo de pratis dicit pulchrũ dictum de hoc quod mouebuntur etiam angeli horrore diuinæ vindictæ. Nam secundum Chrysost. licèt nihil sibi conscij sunt & in beatitudine consummati, tamen non sine trepidatione ibi astabunt, scientes quia tunc vix iustus saluabitur.

Prou. 17. (margin)

Virtutes cœlorum quomodo mouebũtur.

Iob 26.

1. Pet. 4.

Quare autem tot terribilia signa præcedent iudicium generale plures rationes videntur esse sanctorum. Prima ratio secundũ Gregor est, vt nos Christus paratos inueniret tempore aduentus sui. vnde Matt. 24. Et vos

Iudicium generale cur præcedent signa.

vos estote parati quia qua hora non putatis filius hominis veniet. Secunda vt nos ab amore mundi illicito compescat, dum eius mala quæ sequuntur ante oculos mentis nostræ ostendit. Tertia vt semper in timore Dei maneamus, vt si Deum in tranquillitate metuere nolumus, saltem eius vicinum aduentum percussionibus attriti timeamus. Hæc omnia Gregor.

Quot & qualia. Vltra ista signa corporalia colliguntur alia multa ex Euangelistis & Apostolicis scriptis. Magister in scholastica historia, Hieronym. Gorra. & Lyra. super Matth. referunt ex annalibus Hebræorum, 15. signa proxima ante aduentum Christi. Quæ primo referam propter vulgares & simplices, deinde ponam alia magis certiora propter spirituales. Primum signum corporale erit quod erigatur mare 40. cubitis super montium altitudines, stans in loco suo quasi murus, & hoc erit primo die. Secundo die tantum descendet quod vix videri possit. Tertio marinæ belluæ apparentes super mari dabunt rugitus vsque ad cœlum. Quarto ardebit mare & oẽs aquæ. Quinto, herbæ & arbores dabunt sanguineum rorem. Sexto ruent ædificia. Septimo petræ ad inuicem collidentur. Octauo fiet generalis terræ motus. Nono æquabitur terra. Decimo exibunt homines de cauernis suis, & ibunt quasi amentes, nec poterunt mutuo loqui. Vndecimo surgent ossa mortuorum & stabunt supra sepulchra sua. Duodecimo cadent stellæ. 13. Morientur viuentes vt cum mortuis resurgant. 14. Ardebit cœlum & terra. 15 Fiet nouum cœlum & terra, & resurgent omnes. Ista autem signa an fient successiuè aut coniunctim, aut interpolatim dubitatur. An etiam sint verè futura in re dubitant Doctores, ob id veniamus ad certiora & spiritualia quæ sunt decem.

Signa decem diem iudicij præcessura. 1. Primum est vniuersalis securitas. Nam sicut fuit in diebus Noe quando homines magis securè nubebant bibentes & comedentes, & gaudebant, tunc superuenit diluuium & tulit omnes, ita erit de die iudicij, vt dicitur Matth. 24. Sed contra hoc videtur quia ibidem dicitur surget gens contra gentem, & sic erunt potius prælia quam securitas. Respondeo secundum Chrysostomum, quod post illa bella, post famem & terræmotum erit pax breuis 45. diebus, de quibus Danielis 12. dicitur, & tunc reprobi pacem & securitatem sibi repromittent. *Cum dixerint pax & securitas, tunc repẽtinus superueniet eis interitus*, id est, subitanea diei iudicij perditio, sicut exponit ibidem Gorra. 1.Thess.2. Secundum vniuersalis repulsio verbi Dei, iuxta illud. *Omnem escam abominata est anima eorum*. Et illud. *Mittam famem in terram, non famem panis, sed famem verbi Dei.* Sed contra dicitur. Matth. 24. Prius prædicabitur hoc euangelium regni in vniuerso orbe, & tunc veniet consummatio. Respondeo verum esse quod ante tempus Antichristi erit generalis prædicatio euangelij in toto mundo, sed veniente Antichristo cessabit, ita quod septem Ecclesię vel septem Diocæses aut prouincię, vel regna vix poterunt habere vnum prædicatorem. iuxta illud Isaiæ, *Apprehendent septem mulieres*, id est, septem Ecclesiæ, *virum vnum*, id est, prædicatorem. Et de hoc tempore datur istud signum. 3. Tertium signum est apostasia in dignitate Ecclesiæ, vnde Matth. 24. *Cum videritis abominationem desolationis stantem in loco sancto.* Et illud licet ad litteram intelligitur de Antichristo, qui veniens sedebit in templo tanquam Deus, vt dicitur 2. Thessalonic. 2. & Daniel. 11. tamen moraliter secundum Gorranum intelligitur etiam de malo Prælato, qui dicitur idolum abominationis & desolationis. Zach. 11. *O pastor & idolum derelinquens gregem.* Tunc enim in proximo ante diem iudicij erunt Prælati pessimi per impressionem secularẽ, per preces, precium, munera, obsequia, præcisè sicut ante destructionem Hierusalem, vt patet in lib. Machab. Quartum signum erit abominabilis concupiscẽtia ad inuicem, iuxta 2. Thimotheorum 3. 4. *In nouissimis diebus*, scilicet circa finem mundi, secundum Gorranũ, *erunt homines seipsos amantes*, non Deum nec proximum. Ex proprio enim amore tanquam ex radice omnia mala oriũtur. Quia vt dicit Aug. Ciuitatem Babylonis fecit amor sui vsq; ad cõtẽptum Dei. Augu. li. de ciu. Dei Quintũ signũ erit odium inter cõsanguineos. 5. Vnde Matt. 24. *Tradet autem frater fratrem in mortem.* Et 2. ad Thim. 3. dicitur quod filij erũt parentib. nõ obediẽtes, quod vtiq; est ex odio, cum naturaliter debe-

debeant inclinari ad dilectionem. Et breui ter. homines tunc habebunt ad inuicem generale odium, tam respectu proximorum superiorum, quam respectu æqualium, quā respectu inferiorum. vt dicit Gorranus ibidem. Erunt enim inobedientes parentibus siue carnalibus siue spiritualibus, & hoc quantum ad præcepta. Secundò ingrati, quo ad beneficia recepta à parentibus. Scælesti, quo ad grauiora maleficia etiam in persona parentum perpetranda. Item contra proximum æqualem erunt sine affectione, id est, aliorum miseriæ non compatiendo. Sine pace, scilicet aliorum quietem perturbādo. Criminatores, id est crimina alijs imponentes, eorum famæ detrahēdo. Incontinentes, id est peccatis carnalibus deseruientes, gulæ & luxuriæ vacando, & mulieres polluendo. Item contra proximum inferiorem immites, id est crudeles erga eos quos possent opprimere. Sine benignitate, id est sine misericordia & largitate erga eos quibus debent subuenire. Proditores, id est secretorum reuelatores, erga eos quibus debent consulere. Item erunt proterui quo ad se, id est inuerecundè se habentes. Tumidi id est inflati animo. Cæci, id est veritatis ignari. Sextum signum erit sterilitas terræ, iuxta illud. *Mentietur opus oliuæ & arua non afferent cibum.* dicit glossa. Quia in vanum plantabuntur, & arua non afferent cibum, id est campi carebunt segetibus. *Abscidetur de ouili pecus*, id est, interficietur vel deficiet, quia propter defectum pastus non poterit seruari. *Et non erit armentum in præsepibus*, id est grex boum in præsepibus. Matth. 24. dicitur. Erunt pestilentiæ & fames & terræmotus. Septimum signum erit prædicatio generalis euangelij Christi vt dicitur Matt. 24. Dicit tamen August. ibidem, quod quando post prædicationē euangelij veniet, incertum est nobis, sed ante nō veniet. Et hoc erit propter inexcusationem ignorantiæ veritatis. Octauum signum erit hypocrisis religiosorum. Erunt quidē habētes speciem pietatis, id est Christianæ religionis in exteriori simulatione, quia sacramenta Christi quæ religionis sūt, participabunt cum bonis, & ideò periculosiores Matth. 7. *Attendite à falsis Prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Virtutem autem eius, id est rem ipsius pietatis scilicet dilectionem Dei & proximi abnegantes corde & opere. Confitentur se nosse Deum, factis autem negant. Nonum signum erit adinuentio nouitatum. Vnde 1. Thimot. 4. dicitur, quod in nouissimis diebus erunt quidam attendentes spiritibus erroris, id est, hominibus in errore ambulantibus, & doctrinis dæmoniorum, id est, hæreticorū. Et sequitur, prohibentes nubere, hoc est, dicentes nuptias esse peccatum, & abstinere à cibis quos Deus creauit. Aliaq; multa adinuenient quę omnia vocat Apostolus ibidē ineptas & aniles fabulas, id est, quas vetulæ solent narrare, & quæ pro nihilo sunt reputandæ. Decimum signū erit furtiua doctrina multorum hypocritarum, de quibus dicitur, quod surget Pseudoprophetę & seducent multos. De quibus etiam 2. Thim. 3. dicitur. Et ex his sunt qui penetrant domos, id est, qui intrant sub prætextu religionis penetralia & secreta in quibus mulieres habitant, vt eas facilius decipiant & captiuas ducant mulierculas, id est, citius seducant propter defectum rationis in eis. vt dicit Liranus. Gorra. dicit quod erunt quærentes occulta loca ad hæreses suas prædicandas, cùm tamen Apostolis dictum sit, *prædicate super tecta.* Sed Gorra exponit. Penetrant domos spiritualiter, cuiuslibet qualitatem & conditionem rimando, vniuscuiusque conscientiam inquirendo. Vndecimum signum erit abnegatio fidei. vnde Matth. 24. *Putas ne filius hominis veniens inueniet fidem in terra?* Et 2. ad Timoth. 4. Spiritus sanctus dicit, sc. reuelando manifestè, quia in nouissimis tēporibus discedēt quidam à fide, id est, aliquę notabiles personæ. Semper .n. remanebunt aliqui fideles Christi vsq; ad diem iudicij. Duodecimū signum erit discessio ab obediētia in vtroque statu spiritualium & secularium. De qua dicit Apostol. *Nisi venerit discessio primum & reueletur ille iniquus*, scilicet antichristus. Quod secundum Liran. quidam exponunt dē discessione à Romano imperio quod florebat tempore Pauli, à quo iam recesserunt quasi omnia regna negantia ei subditionem, & redditionem tributi à multis annis. Illud etiam imperium caruit Impe-

Marginalia (left): 2. Tim. 3. — 6. — Abacuc. 3. — 7. — 8. — 2. Tim. 3.

Marginalia (right): Tit. 1. — 9. — Matt. 24. — 10. — Matt. 24 — Matt. 10 — 11. — 12. — 2. Thes. 2.

Imperatore multis annis, & tamen non venit Antichrist⁹ qui debuit vẽire sub illa discessione; propter quod alij exponunt de recessu ab obedientia Romanæ ecclesiæ, à qua iam recessit diu Græcia. Sed saluo meliori iudicio mihi videtur melius intelligendum de recessu à fide Catholica, non sic quod omnes discedant ab ea, sed quia maior pars credentium discedet ab ea, quia tũc refrigescet charitas multorum, & per consequens vera fides deficiet, & tunc veniet antichristus facta dispositione ad receptionem ipsius. Ita dicit Lyranus. Sed Gorranus præcisè & simpliciter exponit. Et tunc, id est, post manifestam discessionem gentium à Romano imperio, & particularium Ecclesiarum ab obedientia Romanæ Ecclesię, & hominum Christianorum à Fide, tunc quasi parata sibi via veniet antichristus. Et hanc sententiam etiam approbat Augustinus circa medium dicens. Non absurde hunc textum de Romano intelligi imperio.

Matt. 24. Aug. libr. 20. de ciu. Dei. c. 19.

II.

Secunda pars Euangelij describit Iudicis aduentum, cum dicitur, *Tunc videbũt filium hominis*, id est, post illa signa, & post illos 45. dies, non quod determinate post eos, sed quod ante illos 45. dies non erit Iudicium sed post, tempore tamen eo quo ignoratur & non speratur, quia qua hora non putatis filius hominis veniet. Tunc ergo quando homines erunt magis securi, tunc videbunt supple, velint nolint etiam mali. *Videbunt eum qui eum pupugerunt*. Sed iste aspectus erit terribilis, eo quod videntes turbabuntur terrore horribili. Tunc inquam videbunt filium hominis, boni in forma vtraque diuina & humana; mali tantum in forma humana, & non qualitercunque, sed in nubibus cum potestate magna & maiestate. Plura dicuntur de hoc aduentu. Primo quod erit clarus & notabilis, quia videbunt. *Oculo ad oculum videbunt* Et. *Tunc autem facie ad faciem*, sed diuersimode sicut supra dictum est. Non enim erit aliquid quod impediat visum humanum, eo quod ignis præcedet, qui omnes vapores purgabit *Ignis ante ipsum præcedet* Secũdo iste aduentus erit personalis, quia filium hominis, non per legatum aut subiudicem vicarium, per se. *Qui autem iudicat me Dominus est*. Iob. *In carne mea videbo Deum*. Tertio iste aduentus erit terribilis, quia in nubibus. *Quemadmodum vidistis eum sic veniet*. Hoc autem fiet in nubibus. *Ecce veniet in nubibus*. Quarto erit potentialis, quia in maiestate & potestate. Potestas eius apparebit ex mundi conflagratione, quia ignis præcedet qui purgabit superficiem terræ. Secundo in vocis virtute: *Dabit voci suæ vocẽ virtutis*. Magna virtus vocis fiet, ad cuius sonitum non erit anima ita altè in cœlo nec ita profundè in inferno, nec abscondita in centro, quin statim compareat cum Christo. *Canet enim tuba, & mortui resurgent*. Tertio potestas erit in promptitudine obedientiæ omnium Angelorum qui sibi tamquam verò Deo obsequuntur, congregando pulueres pro corporibus suscitandis. *Mittet Angelos suos & congregabunt omnes à quatuor ventis cœli*. Quarto ista potestas apparebit in iudicandi auctoritate, quia Pater omne iudicium dedit filio. Omne, id est, tam omnium hominum quam Angelorum bonorum & malorum, qui omnes iudicabuntur, vt dicit Thom. parte. 3. q. 45. ar. 6. Locus autem iudicij habetur Ioëlis 2. *Congregabo omnes gentes in vallem Iosaphat, & disceptabo cum eis*. Dicunt autem Doctores quod boni stabunt cum Christo in aëre, mali verò iacebunt ingrossati in terra. Ibi etiã ponetur signum crucis factum ex aëre lucido, licet Chrysostom. dicat quod in Christo apparebit. Et notandum quod illuc tũc de quo dicitur hic erit formidãdum peccatoribus, & deplorandum propter quatuor. Primo quia tunc nõ erit tempus meritoriæ actionis. Secundo quia tunc non erit tempus excusationis. Tertio quia tunc erit tempus amarissimæ separationis. Quarto quia tunc non erit tempus fugæ vel euasionis. De primo dicitur *Tunc dicet rex ministris, ligatis manibus & pedibus proijcite eum in tenebras exteriores*. De secundo, *Dicet rex his qui stabunt à sinistris. Esuriui & non dedistis mihi manducare. Qui dicent. Domine quando te vidimus*. Ecce excusatio. Sed respondebitur eis. *Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Discedite ergo à me maledicti in ignẽ æternum*. De tertio dicitur: *Tunc sedebit rex & separabit eos sicut pastor separat gregẽ suũ*. Istam separationem faciet peccatum, & ideo

Matt. 24. Apoc. 1. Sap. 5. Isaiæ 52. 1. Cor. 13. Iudicis aduentus qualiter futurus. 1. Cor. 4. Act. 1. Apoc. 1. Eius potestas in quatuor. 1. Cor. 15. Matt. 24. Ioan. 5. Matt. 22. Matt. 25. Matt. 25.

ideò maximè fugiendum est. De quarto dicitur hic. *Tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cum potestate magna,* à qua potestate non restat fuga, iuxta illud: *Si ascendero in cœlum tu illic es.* Dicit Aug. In cœlo te habeo repressorem, in inferno inquisitorem, ergo latere non possum.

III.

His autem fieri incipientibus, scilicet quæ dicta sunt, scilicet signis & prodigijs & alijs, *leuate vos capita vestra.* Respicite per fidem, & leuate per spem, capita vestra, id est, corda vestra exhilarate. Quia secundum Gregorium, cum finitur mundus cuius amici non estis, prope fit redemptio, quam quæsistis. Et ponitur hic caput pro mente, quia sicut capite reguntur membra, ita cogitationes mente disponuntur. Capita ergo leuare est mentes ad cælestia erigere. Tria autem valent ad spei erectionem. Primo vt malum transitorium non timeatur, quod fit cum homo per rationem eleuatur. *Super inimicos meos despexit oculus meus,* id est, deorsum aspexit. Secundo vt in bonis temporalibus fiducia non habeatur: *Nolite confidere in principibus.* Tertio vt de proprijs meritis non confidatur. *Si iustus fuero non leuabo caput. Quoniam appropinquabit redẽptio vestra,* scilicet à temporali miseria. *Nos ipsi intra nos gemimus expectãtes redemptionem corporis nostri.* Redempti enim sumus per passionem Christi à culpa, sed non à miseria, sed tunc ab vtroque redimemur. Addit autem *vestra,* scilicet qui redempti estis prius à captiuitate culpæ. *Redemptionem misit Dominus populo suo,* non Diabolo qui nunquam redimetur, vt dicit Augustin. in libr. de Ecclesiasticis dogmatibus. Deinde Christus adducit similitudinem dicens. *Videte ficulneam & omnes arbores, cum producunt iam ex se fructum, scitis quoniã propè est æstas.* Quia hoc signum est accessus solis ad nos. Ita & vos *cum videritis hæc fieri,* scilicet signa quæ dicta sunt. *Scitote quoniam propè est regnum Dei.* Hoc exponit quædam glossa primo de Iudæis quæ hodie sunt quasi ficus sterilis, significati per illam ficum in qua Christus fructum non inuenit. Cum ergo hæc ficus, id est, populus Iudæorum susceperit fidem, tunc incipiet quasi ficus virescere. Cum autem ore fidem Christi confitebitur, tunc quasi folia mittet. Cum autẽ secundum fidem operabitur, tunc quasi fructum dabit. Et hoc erit propinquum signũ aduentus Christi ad iudicium. Vnde dicitur. *Scitote quoniam propè est æstas,* id est, æterna serenitas & renascentium nouitas. Et de hoc dicitur Isa. 10. *Reliquiæ Israel conuertentur.* Secũdo secundũ Gregorium exponitur generaliter de fructu mundi, quæ est eius ruina. Ad hoc enim mundus germinat, vt quæcunque germinauerit casibus consumet.

Spem quæ erigant. — Psal. — Iob. 10. — Rom. 8.

Vltimo adducit Christus confirmationẽ omnium prædicatorum dicens. *Amen dico vobis.* Amen est signum certificationis, & tantum valet, id est, verè, licet hoc nec græcus nec latinus quisquam transferre potuit propriè. Est ergo sensus. *Amen dico vobis,* id est, verè dico ego qui mentiri non possum. *Non præteribit generatio hæc* scilicet de mortalitate ad immortalitatem totum genus humanum, *donec omnia fiant. Iota vnum aut vnus apex non præteribit à lege donec omnia fiant. Cælum & terra transibunt* scilicet per commutationem innouationis, *verba autem mea non transibunt,* quia *in æternum Domine permanet verbum tuum.* Non ergo transibunt sine effectu impletionis. Beda, cælum & terra transibunt, id est, innouabuntur, deposita priori forma, permanente autem priori substãtia. Vnde 2. Pet. vlti. dicitur. *Elementa ignis calore soluentur.* Intelligitur ergo hoc de cœlo aereo seu elementari, quod est ipse aer sub concauo orbis lunæ, qui consumetur & depurabitur à materia grossa per calorem ignis præcedẽtis. Sicut deducit Augustin. de ciuitate Dei libr. 20. cap. 24. tractans illud, *Opera manuum tuarum sunt cæli.* Ipsi peribunt, non autem cœli illi in quibus sunt sydera & stellæ, vt quidam putauerunt, vt dicit Aug. ibidem.

Apoc. 7. — Amen quid. — Matt. 5. — Antichristus qualis futurus & quamdiu repugnaturus. — August. l. 20. de ciu. Dei c. 19.

Circa istum sermonem moueo triplicem dubitationem. Prima est, vtrum ante generale iudicium Antichristus nascetur tamquam vnus purus homo persecuturus Ecclesiam Christi. Secundum dubium, qualis erit consummatio huius iudicij. Tertium vtrum iudicium illud erit per sententiam vocalem. Ad primum respondeo quod Antichristus erit vnus homo pur⁹ sicut aliquis nostrum, & vnum suppositum & indiuiduũ

Dubia. — Primum.

humanæ speciei. Istud patet per omnes scripturas veteris & noui testamenti. Et primo per illud Gen. penulti. vbi dicitur. *Fiat Dan coluber mordens equum ad vngulam.* Vbi secundum omnes Doctores dicitur, quod antichristus nascetur de tribu Dan, quæ est maledicta, ideoque non enumeratur in catalogo Patriarcharum sanctorum. Secundo istud patet per illud Dan. 11. vbi dicitur. *Stabit in loco eius*, scilicet Christi vilissimus. Dicit Hieron. in glossa ordinaria. Antichristus scilicet qui in fine mundi consurget de gente iudęorum & de gente modica tam humilis atque despectus, vt non ei detur honor regius, sed fraudulenter obtinebit principatum, & brachia pugnantis populi Romani expugnabuntur ab eo, & hæc faciet quia simulabit se esse duce veteris testamenti & legis Dei. Et ingredietur vrbes altissimas & faciet quæ non fecerunt patres eius. Nullus enim Iudęorum propter ipsum regnauit in toto orbe vnquam, & hoc contra Sanctū Sanctorum inibit consilium. Hæc Hieron. Item ibidem ostenditur quamdiu regnaturus sit, scilicet per tempus vnius anni, & tēpora scilicet duorum annorum, & dimidiū temporis, id est, vnius medij anni, vt habetur. 12. c. Et hæc expressius dicit ibidem textus, quod regnabit per dies mille. 300. & 31. Item ibidem ostenditur qualis erit in vita, quia in concupiscentijs fœminarū, & sic luxuriosissimus, licet palam ostendet & simulabit se castum, vt dicit glossa. Item ibidē ostenditur, quomodo veniet ad montē Oliueti, quem vocat inclitū & sanctum, & veniet vsque ad summitatem eius, & nemo auxiliabitur ei. Et glossa dicit quod ibi sit periturus. Tertio hoc idem patet ex beato August. qui expresse dicit. Non veniet ad viuos & mortuos iudicandos Christus, nisi prius veniet ad seducendas in anima mortuos aduersarius eius Antichristus. Et sequitur. Præsentia quippe eius erit secundum operationem sathanæ in omni virtute, signis & prodigijs, mendacij & in omni seductione iniquitatis his qui pereunt. Hæc Augustin. Item hoc patet per Ambros. *Nisi venerit discessio primum.* Priusquam veniat Christus, regni Romani defectio fiet, & apparebit Antichristus qui interficiet sanctos, reddita Romanis libertate sub suo tamen nomine. Item istud patet per Greg. 25. libro morali. cap. 15. Quomodo antichristus regnabit ex culpa populi, & quomodo sancti prædicatores contra eum parum proficient. libr. 34. cap. 8. Et quomodo tota intentio sua erit ad pœnas corporum, cum se sciat in animabus nocere non posse. Ibidem cap. 9. Et quomodo Doctores sancti per eum ruent, per quorum ruinā erit ruina infirmorū. Ibid. c. 10. Et quomodo Diabolus ingredietur eū tāquā vas proprium. libr. 32. cap. 12. Ecce omnes columnæ quatuor principales de eo loquuntur concorditer. Item Christus de eo dicit quod veniet alter in nomine suo quem accipietis. Item Apostolus dicit de eo, quod in nouissimis diebus reuelabitur ille iniquus homo peccati, id est, homo totaliter deditus peccato. Isidor quoque multa de eo ponit li. 1. de summo bono c. 26. quæ longum esset hic ponere. In libro autem 8. ethimologiarum hoc ponit quod antichristus Hierosolomis templum reparabit, & omnes veteris legis cærimonias reparare tentabit.

Apoc. 7.

Antichristus qualis futurus & quamdiu repugnaturus.

August. l. 20. de ciu. Dei c. 19.

2. Thess. 2

2\. Ad secundum, qualis erit consummatio huius iudicij. Respondeo quod quædam erunt huius iudicij præcedentia, quędam comitantia, quædam subsequentia. Antecedentia iudicij erunt vt principatus antichristi, qui decipere tentabit fideles sex modis, scilicet sapientia verborum, simulatione virtutum, testimonio scripturarum, operatione miraculorum, promissione diuitiarum, terrore persecutionum. Secundo erunt bella & prælia & commotiones locorum. Vnde Matth 24. & alia in sole & luna signa vt hic. Tertio erit mundi conflagratio per ignem. Iste ignis consumet omnia vegetabilia, incinerabit humana corpora, & purgabit a fœcibus elementa, & sic clarificata renouabuntur. Non erit autē in vna parte, sed in omni parte mundi, & ascēdet ad tantam altitudinem ad quantam aquæ diluuij ascenderunt. Et erit ibi virtute supernaturali concursus ignis elementalis, ignis terrestris, purgatorij & inferni. Per infernalem reprobi adurentur. Per purgatorium iusti purgabuntur. Per terrestrem terræ nascentia & bruta consumentur. Per elementalem elementa subtilietur. Iustis autem nihil nocebit, sicut tribus pue-

Antichristus sex modis fideles decipiet.

tis in camino ignis non nocuit. Horum trium ignium erit actio successiua, habebit enim initium, medium & finem. Primo namque iudicis aduentum præcedet, & quasi simul fiet per illum ignem purgatio iustorum & punitio malorum, & incineratio corporum humanorum. Quo facto statim erit resurrectio mortuorum, & aduentus Christi ad iudicandum. Et tunc ex illo igne inflammabitur totus mundus in circuitu, eritque valdè terribile tam magnum ignem cernere, iuxta hoc: *Ecce Dominus in igne veniet & in flamma ignis.* Terminato verò iudicio tota caliditas exequetur sententiam iudicis, inuoluet reprobos, & trahet eos ad infernum, qui ardebit vsque ad inferni nouissima. Post hoc erit cœlum nouum & terra noua. Sol autem stabit in parte sua orientali, & luna in parte occidentali, vt dicit Richar. de media villa super 4. sententiarum. Sed si quæris. Quare per tantum ignem erit purgatio mundi? Respondeo quod sicut contra ardorem luxuriæ induxit Dominus diluuium aquæ ad refrigerandum, ita inducet ignem contra teporem charitatis ad inflammādum. *Tunc enim refrigescet charitas multorum.*

Isaia vlt. *Deut. 32.* *Matt. 24.*

Ad tertium cum quæritur, an prolatio sententiæ illius iudicij fiat vocalis. Videtur enim quibusdam quod non. Quia dicit Augustinus, Deus conscientias reproborum conuincet sine vlla sermonis prolixitate. Et idem li. eodem cap. 15. dicit quod omnes iudicabuntur ex lib. vitæ, vt dicitur Apoc. 20. Per librum autem vitæ intelligit quandam virtutem diuinam per quam vnicuique sua facta ostendentur. Item Roma. 2. dicitur. *Testimonium reddente illis conscientia ipsorū, & inter se inuicem cogitationum accusantium.* Sed in contrarium videtur esse beatus Gregorius, qui dicit quod illa verba iudicis audient illi qui eius fidem saltem verbo tenuerunt. Item Aug. l. 20. de ciuitate Dei ca. 1. dicit. Per quot dies tendatur illud iudicium, incertum est, sed si fieret mentalis, statim expediretur, ergo erit illa sententia vocalis. Respondeo breuiter secundum Thomam & Robertum Holcoth, quod illud iudicium quoad distinctionem bonorum & accusationem malorum & commendationem bonorum mentialiter perficietur. Et sic ille processus Matth. 25. *Esuriui & dedistis mihi manducare* erit mentalis. Sed Holcoth dicit, Salua reuerentia sancti Thomę quod erit tā vocalis quā mētalis, quia Christ⁹ qui iudicabit erit De⁹ & homo. Et ideò vt De⁹ iudicabit mētaliter, vt homo vocaliter. Et hoc erit maius gaudium sēsibile bonorū & maior dolor sensibilis malorum. Et ita ipse dicit quod erit vocalis accusatio malorum & vocalis sententia. Dicit etiam ipse quod reprobi iudicabuntur de duobus, scilicet de præceptis iustitiæ & operibus misericordiæ; hoc est, quia præcepta transgressi sunt iustitiæ, & operibus misericordię non redimerunt peccatum. Prima ergo sententia de meritis erit mentalis. Secunda de operibus misericordiæ erit vocalis, vt appareat eos esse dignos misericordia. Quod autem dicit Aug. de sermone, non negat sermonem, sed sermonis prolixitatem. Et etiā quia & si non in particulari, saltem in vniuersali iudicabuntur vocaliter.

Aug. l. 20. de ciuit. Dei c. 26. *Greg. lib. 26. moral. cap. 21.* *D. Thom. 4. sent. dist. 47. q. 1 ar. 1.* *Holc. sup. l. Sap. c. 5*

DE EADEM DOMINICA, SERMO II.

Erunt signa in sole & luna & stellis. Luc. 21.

Aug. l. 2. cont. Pelagium.

QVAMVIS vt ait Augustin. quando timore pœnæ non amore iustitiæ fit bonum, nondum benè fit bonum. Et huius dicti potest esse ratio, quia opus bonum præcedēs ex timore, nōdū perfectū est, eo ꝙ nō ꝓcedit ex caritate, sine qua nihil potest esse ꝑfectū. Hinc dicit Ioh. in canonica ꝙ perfecta charitas foras mittit timorem. Vnde patet quod opus præcedens ex timore, ideò est imperfectum, quia est inualidum & infirmum seu debile, cum sit sine charitate, quę sola dat robur perfectū cuilibet virtuti. Verun-

1. Cor. 13.

Veruntamen etsi salus humana non potest perfectè haberi ex solo timore seruiendo DEO, timor tamen Dei & iudiciorum eius est initium humanæ salutis ad seruiendum Deo incitans. Vnde dicit Gregorius quod via Dei à timore incipit, per quem peruenitur ad fortitudinem scilicet caritatis. Hinc dicit Cassiodorus quod principium nostræ salutis sapientięque secundum scripturas est Deum timere, ex quo timore vniuersa vitia expelluntur & virtutes fructificant atque succrescunt, ita quod tandem deuenitur ad perfectionem caritatis, prout hoc clarè deducit beatus Anthonius in collationibus patrum. Ex quibus ego infero quod sicut nullus potest esse consummatus in caritate perfecta diuinæ dilectionis sine vero amore Dei, ita nemo potest initiare viam salutis & diuinæ dilectionis nisi per timorē Dei. Nam dicit Bernardus: Quia sicut plenitudo legis est dilectio, ita initium salutis timor Domini. Et ob hoc dicit Chrysostomus quod timor Dei mentes corrigit, fugat crimina, innocentiam seruat, properam tribuit facultatem, quæ omnia sunt initia humanæ salutis, & quædam præparationes ad amorem Dei. Vnde Cassiodorus concludit quod qui Deum bene timet, etiam necesse est vt eum amet. Et èconuerso. Qui Deum bene amat, etiam necesse est vt eum timeat, eo quod illę duæ res in vna cœlesti deuotione sociatæ sunt. Et quia sancta mater Ecclesia Dominica præcedenti recoluit aduentum Domini in carnem, multum amabilem & desiderabilem, propter quem Deus merito erat diligendus, eo quod venerunt homini omnia bona pariter cum illo. Nunc in ista Dominica recolit alium aduētum terribilem ad iudicium vltimum, propter quem Deus merito est formidandus, vt sic qui Deum nondū diligit per amorem, ad diligendum eum & sibi seruiendum moueatur per timorem. In primo enim aduentu erat Dominus dulcis, sed in secundo erit rectus & iustus, secundū hoc *Dulcis & rectus Dominus*. Super quo Cassiodorus dicit. Cum audis quia Dominus tuus *dulcis* sit, attende quod diligas. Cū audis, *rectus*, attende quod timeas, vt timore & amore DEI excitatus legem eius custodias. Et Hugo dicit. Si amor Dei tenere te non potest, saltem teneat & terreat timor iudicij, metus gehennæ, laquei mortis, dolores inferni, ignis vrens, vermis corrodens, sulphur fetens, flāma tartarea, & omnia mala. Hæc ille. Et quia Deus licet apparebit in iudicio cum non speratur, tamen omnibus vult innotescere propinquum diem aduentus sui, vt homines se præparent: quod vtique ex maxima misericordia faciet, ideo præmittet quædam signa propinquum aduentum suum nunciātia, de quibus in verbis præmissis dicitur. *Erunt signa in sole &c.* In quibus verbis tria tanguntur seu nobis consideranda occurrunt. Primo namque considerandum est de signis in sole. Secūdo de signis in luna. Tertio de signis in stellis. Et quia de his aliquātum tactum est ad litteram in præcedenti sermone, ideo hic videndum est spiritualiter de eisdem. Nam secundum Augustinum in spiritualibus expositionibus, veritas multo magis concordat quam in corporalibus. Secūdum igitur hoc notatur in verbis pręmissis triplex defectus in tribus statibus ante consummationem seculi, scilicet in supremo, medio & infimo. Primo igitur describitur defectus in supremo, scilicet in spirituali pręlatorum, cum dicitur: *Erunt signa in sole*. Secūdo in medio, scilicet secularium rectorum cum dicitur, *in luna*. Tertio in infimo scilicet omnium indifferenter subditorum, cum dicitur, *& stellis*.

Greg. lib. 26. moral. cap. 21. — *Greg. li. 5. moral.* — *Cassiod. lib. 4. de Inst. mon.* — *D. Thom. 4. sent. dist. 47. q. 1 ar. 1.* — *Holc. sup. l. Sap. c. 5.* — *Bern. ser. 38. sup. Cant.* — *Chrys. serm. de S. Ioan. Bapt.* — *Cassiod. sup. Psal. 33.* — *Sap. 7.* — *Ecclesia cur hoc Euangelium subiungat præcedenti.* — *Cor. 13.* — *Hugo lib. de ani.* — *Propositio.*

I.

Erunt signa in sole. Circa quod sciendum quod notanter dicitur in themate *Erunt signa*, ad innuendum quod hic non loquitur de quibuscunque signis diuinis, sed tantum de futuris, vnde nō dicitur. Erant signa, nec dicit sunt, sed dicit erunt. Deus enim humano generi multa signa ostendit. Quædam de præterito, quædam de præsenti, quædam ostendet de futuro. De præterito ostendit signa suæ beneuolentiæ, ad præsens ostendit signa reminiscentiæ, sed in futuro ostendet signa præuidentiæ. Signa beneuolentiæ sunt omnes creaturæ factæ & creatæ homini ad seruiendum. Est enim signum quod vnum offert sensui & aliud derelinquit intellectui. Et ita omnis creatura sensibilis seipsam offert sensui, & Deum repræsentat intellectui cuiuslibet boni viatoris. Vnde secundum Robertum Linco-

Deus hominibus qualia signa ostendit.

Serm. 59. in collat. Linconiensem Episcopum, omnis creatura speculum est, de quo resultat similitudo creatoris. Et istud deducit per longum passum, probans quod ex quo in qualibet creatura relucet potētia Patris, per quam de nihilo aliquid facta est. Sapientia filij per quā sic pulchrè facta est. Bonitas spiritus sancti per quam in esse suo conseruata est & in ordine suo collocata, patet quod omnis creatura est signum benignitatis sui creatoris. Deus enim volens communicare bonitatē suam creaturis suis, impressit cuilibet creaturæ vestigium suum per quod repræsentaret benignitatē Dei in sapientia, repræsentando amaret, & perpetuo ipso frui appeteret. Et ideò dicitur, omnis creatura est signū benignitatis Dei, vel quia benignitatem Dei ostendit in se, vel quia ex benignitate Dei data est homini.

Alia sunt signa reminiscentiæ, sicut septē sacramenta Ecclesiæ, per quæ reducimur in memoriā passionis Dominicæ. Hinc loquēs Christus de sacrificio corporis tanquam de *Matth. 25.* memoriali passionis suæ signo dicit: *Hoc facite in meam commemorationem*, quasi dicat, hoc est signum meæ passionis. Hinc dicitur ad Hebr. 2. quod salus nostra firmata est cōtestante Deo signis & portentis & varijs virtutibus, & spiritus sancti distributionibus. Alia sunt signa præuidentiæ quæ dabit Deus ad secundū aduentū suū, ne omnino veniat peccatoribus improuisus. Inter quæ signa euidentissimum signum erit in sole Luna & stellis. Quod quidē licet ad litterā ita futurū sit immediate ante diem iudicij in cœlo visibili, nihilominus tamen primo spiritualiter his heu malis temporibus impleri non dubitatur in cælo spirituali & intellectuali. Et quia solē hic accipimus statū altū & supremum spiritualiū personarū, ideò primo videamus de cœlo in quo sol iste positus est.

Bern. ser. 28. super Cant. Ecclesia cælo comparatur. Cælum igitur vt dicit Bern. est sancta mater Ecclesia quæ sanctorū virtutibus & sapientia velut cęlū suis syderibus adornatur. Qui enim docti fuerunt in Ecclesia, fulgebunt sicut splendor firmamenti, & qui ad iustitiā erudiūt multos quasi stellæ in perpetuas æternitates. Sicut.n cælū est conspicuū, purū, firmum, latum, suspensum, ita Ecclesia sancta habet homines vita & opinione conspicuos, fide puros, spe firmos, latos charitate, contemplatione suspensos. Et hi sunt pluētes pluuiā salutarem, & tonant increpationibus, chorruscant miraculis, & enarrant *Bern. in epist. ad Henricū Episcop. Zenonens.* gloriā Dei. Hæc ille. In hac ergo sancta Ecclesia, velut in quodā mystico sol est status spiritualiū virorū & prælatorū. Sicut enim sol præest diei & luna nocti, sic status spi- *Genes. 1.* ritualis præest in spiritualibus & potioribus *Bern. lib. de consi. 2. 1. cap. 22.* bonis animæ, quæ sunt quasi lux diei. Sol vocatur dux & princeps & moderator luminum reliquorum, mens mundi & color cæli. Luna verò, id est, status sæcularis præest temporalibus quæ sunt quasi nox, eo quod omnia temporalia sunt vmbra noctis. Iuxta *Sap. 5.* illud. *Transierunt omnia velut vmbra.* Item sicut sol illuminat & non illuminatur, sic status spiritualis habet informare secularem, & non ab eo informari. Vnde præ- *Matth. 5.* lati spirituales dicuntur lux mundi, habet enim status spiritualis iudicare & dirigere secularem, & non econuerso. Iuxta illud. *1. Cor. 2.* *Animalis homo non percipit quæ Dei sunt, stultitia enim inest illi.* Spiritualis autem omnia diiudicat, & ipse à nemine iudicatur. Vnde dicitur de ecclesia: *Pulchra vt luna electa, vt* *Cant. 2.* *sol.* Illuminatur enim in subditis vt luna, sed illuminat in prælatis vt sol. Ex his infero, primo quod imperium non præest sacerdotio sed subest. Secundo infero quod spiritualis status excedit secularem in maxima & dissimili proportione, & patet, quia tanta est excellentia dignitatis sacerdotalis supra temporalem, quātus est excessus magnitudinis solis ad Lunam. Constat autem secundum Ptolomeum quod sol excedit Lunam quadragesies octies, & tanta eminentia excedit spiritualis dignitas secularem. Ita notauit. *Hosti. in ca. Solitæ de maioritate & obedientia in apparatu suo.* Ex his tertio infero quod prælati spirituales & viri Ecclesiastici *Prælati in multis debent alios excellere.* debent esse excellentioris vitæ & sanctitatis in maxima & dissimili proportione supra laicos. Patet hoc, quia sicut excellunt dignitate, ita debent excellere sanctitate, cùm sanctitas vitæ ponat eos in illa excellentia officij tam sancti. Alioquin vt dicit Canon. vilissimus computādus est qui præfulget dignitate, nisi præfulgeat sciētia & sanctitate. Ex quo patet cōsequēter q spiritualibus viris non sufficit vita cōmunis cum laicis, aut æqualis conuersatio sanctitatis cum subditis, quia dicit Bernardus, dignum est vt in a-

Bern. in epist. ad Henricũ Episcop. Zenonens. Bern. lib. de cons. 2. 2. cap. 22.

liquo dissimilis appareat ab omnibus vita pastoris. Et Seneca epistola 5. dicit. Illud agamus vt meliorem vitam sequamur quam vulgus. Alioquin profectò multum deforme erit, si quos dignitate præcedimus ab his virtute separemur. Hinc est quod Bernardus dicit, illum prælatum monstruosum, qui habet sedem supremam, & vitam infimam. Non sufficit ergo prælato ad salutem adæquari subditis in vita & conuersatione, nisi eos præcedat exemplo. Pensandum igitur nobis est quod si non sufficit prælato adæquari subditis in vita, quid dicemus de illo quem subditi præcellunt in conuersatione & moribus? Certè hoc non est aliud nisi destruere Ecclesiam, vt dicit Hieronymus. Vehementer enim secundum eum destruit Ecclesiam Christi, meliores esse laicos quam clericos. Nam qualis erit ædificatio discipuli, si se intelligit Magistro meliorem. Quid autem dicemus de illo, qui nedum non transcendit subditos in moribus bonis aut eis adæquatur in vitæ sanctitate, sed quod deterius est, ipsis suis subditis per omnia assimilatur in morum prauitate & conuersationis deformitate, vt sit verũ illud Ozeæ. 4. *Erit sicut populus sic sacerdos.* Et hoc est certè solem istum ecclipsari & conuerti de luce in tenebras, de die in noctem. Quod tunc fit quando viri spirituales assimilari student secularibus in vanitate vestium, equorum, vasorum, ædificiorum, familiarium & victualium. Quod prodolor est videre ad oculum istis temporibus, quando viri spirituales æqualem exercent, imo maiorem pompam in vestibus, superfluitatem in cibis & potibus, bestialitatem in Luxuria, fraudem in commercijs, dolum in verbis, auaritiam in pecunijs, ambitionem in honoribus. Æqualiter enim volunt esse hodie clerici diuites vt laici, similiter terrenis inhiant, immo abundantius ipsam terrenorum percipiunt consolationem. AEqualiter incedunt nitidi & ornati, circumamicti varietatibus, tanquam sponsa procedens de thalamo suo. Vnde autem ista affluentia talibus nisi de bonis sponsæ Christi sanctæ Ecclesiæ, quam negligentes sibi ipsis omnia vsurpant, & assignata eius cultui, proprio retinere quæqui non verentur, non amici sponsæ, sed æmuli. Verba sunt non mea, sed deuotissimi Bernardi. Et tales dupliciter peccant secũdum eundem; quia & aliena diripiunt, & sacris in suis vanitatibus abutuntur.

Bern. ser. 73. in Cant.

Sed quoniam in statu spirituali triplex est ordo, ideò videamus in speciali de quolibet illorum qualiter in vnoquoque erunt signa tanquam in sole mystico. Est igitur quilibet prælatus Ecclesiasticus sol dictus singulariter secundum intellectum spiritualem. Secundo quilibet religiosus est sol dictus specialiter. Et tertio quilibet clericus generaliter est dictus sol. Quorum quilibet ante diem magnum iudicij generalis ostendet in se signa, quibus apparentibus propinquus nunciabitur ad iudicium finale Christi aduentus. De primo scilicet, de sole singulari qui est quilibet prælatus, patet. Nam sol iste naturalis est, situ communior, aspectu clarior, & gradu excelsior. Propter primum scilicet quod est situ communior, significat vitam cuiuslibet prælati: propter secundum quod est aspectu clarior, significat vitam cuiuslibet religiosi: propter tertium quod est gradu excelsior significat vitam cuiuslibet clerici. Est igitur situ communior quo ad vitam prælatorum. Nam secundum omnes Astronomos, Sol est medius omnium planetarum, & tamen est princeps & Dominus omnium. Vnde Ambrosius dicit quod Sol est oculus mundi, iocunditas diei, pulchritudo cæli, mensura temporum, virtus & vigor terræ nascentiũ, Dominus planetarum, decor & perfectio omnium stellarum. Sic prælatus debet esse superior vita, medius tamen communi influentia. Sic igitur prælatus subditis prouideat, vt exemplo Christi semper in medio sedeat. Est enim mediũ capacius & efficacius, æqualius & euidentius. Sedeat igitur prelatus in medio vt beneficia æqualius distribuat. Sedeat in medio vt euidentius per exempla luceat. Sic primo dicet cum Christo: *Ego autem in medio vestrum sum sicut qui ministrat.* Sic dicet, *In medio populi mei habito,* dixit bona mulier Helisæo. Quod tunc fit prælatus nec prece nec precio, nec timore nec amore, vel odio à via veritatis declinat. Habet autem sol materialis quatuor status, scilicet orientalem, meridionalem, occidentalem & septentrionalem.

Prælatus est Sol. Religiosus item & clericus.

Ambr. in exam.

Prælatus qualis esse debeat.

4. Reg.

Tunc est in meridie prælatus quando medium tenet in omnibus, non declinans ad dexteram in prosperis, nec ad sinistram in aduersis. quando non est alter diuitibus, alter pauperibus in iudicijs. Et quia tunc est hora diei feruentissima, per quod significatur quod prælatus debet esse charitate feruentissimus. Alias sine charitate, si linguis hominum aut Angelorum loquatur nihil prodest. Secundo tunc prælatus est sicut sol in oriente, quando totam affectionem conuertit ad consanguinitatem, de qua traxit originem. Quod fit quando nullum nisi suũ promouet ad beneficia. De tali dicitur in in psalm. *Ortus est sol*, id est, prælatus est exaltatus, *& congregati sunt*, scilicet ad eum consanguinei, *& in cubilibus suis*, id est, in beneficijs *collocabuntur*. Vel ortus solis significat ingressum in prælationem, qui tunc obscuratur, quando per potentiam pecuniã vel alias iniustè ingreditur. De quo Isa. 13. *Obtenebratus est sol in ortu suo*. Tunc prælatus sicut sol est in occidente, quando habet totam affectionem ad delectationem carnalem. Caro enim semper tendit ad occasum & corruptionem, iuxta illud. *Corpus quod corrumpitur aggrauat animam*. Tunc prælatus sicut sol est ad aquilonem, quod fit tempore noctis, quando imminente aduersitatis obscuritate timet timore vbi non est timor. Inter omnes tamen istos situs, sol nunquam est in meliori dispositione quam in meridie. Nam tunc clarius illuminat, ardentius inflammat, & omnibus æqualius se communicat. Sic prælatus nunquam est in meliori dispositione, nisi cum per doctrinam ignorantes illustrat, per charitatem negligentes excitat, per opera bona vnicuique iustum se demonstrat. De tali potest dici *Vas admirabile opus excelsi sol in aspectu annũcians*. Sed ecce mirabile est quod legitur in Amos signum terribile, vbi dicitur quod sol occidit in meridie, quæ est hora quæ deberet esse serenior, clarior & feruentior. Occidit autem prælatus quadrupliciter. Primo quando in ipso veritas vitæ, iustitiæ & doctrinæ corrumpitur. Secundo quando deficit in eo veritas bonitatis scientiæ & disciplinæ. Tertio quando qui positus est alijs in exemplum, conuertitur in scandalum & offendiculum, quo præiudicio apud Deũ nullum maius est. Quarto occidit prælatus quando ecclipsante ipso per negligentiam in subditis, fides non feruet sed tepet, caritas non feruet sed torpet, opus non lucet sed fętet. Heu heu ista ecclipsis & obscuritas nostris temporibus inualescit. Nubes enim ambitionis, vanitatis, auaritiæ & negligentiæ obscurant nobis hunc solem prælatorũ, vt impleatur illud quod promissum est à Deo. *Solem nube tegam*, quia fragilitas nubis vanitas est ambitionis. Et certe quid expectamus aliud nisi diem iudicij imminere, de propinquo, quo imminente sol conuertetur in tenebras, vt dicitur Ioel 3. Quando videmus tot mala in statu spirituali, & in hoc mystico sole, qui lumen suum perdit & ecclipsatur quasi continuè, restat solum vt vicinum aduentum Christi suspicemur. Nam vt dicit Glossa super Iohelem. Cum omnia fuerint obtenebrata, quod vtiq; fiet per obtenebrationem spiritualium principaliter, tunc Dominus quasi Leo de Syon, terribili voce clamabit contra reprobos, vt terrarũ fundamenta quatiantur. Hæc glossa.

1.Cor.13.

Eccl.43.

Ezech.32.

Secundo sol mysticus dicitur status religionis propter aspectum clariorem. Religiosus enim quilibet ad hoc positus est, vt luceat in candelabro religionis suæ. Tertio in candelabro vniuersalis Ecclesię, debet enim habere verbum veritatis in operatione, & signum honestatis in conuersatione. De tali dicetur, *Quasi sol refulgens*, sic ille refulsit in templo Dei. Sed tunc iste sol ecclipsatur, quando per scandalum vitæ talis religiosi Ecclesia denigratur. Periculũ est religioso, si apud se in conscientia labitur, maius autem periculum si peccat in claustro, sed maximum si operibus malis fideles scandalizat in publico. Et certè si aperiamus oculos, videbimus istum solem maximè his temporibus ecclipsari, ita vt dicatur de eo, *Sol factus est sicut saccus cilicinus*: quod fit quando religiosi qui deberent vti cilicijs & accingi saccis, vtuntur delitiosis indumentis, & sic cilicium vertunt in byssum. *Vel factus est cilicinus saccus*, quod fit quando per hypocrisim exteriorem quæ apparet in sacco, malis operibus deformant interius conscientiam propriam. Secundum Philosophos duo soles interdum apparent in cœlo, sed vnus est quædam nubes simillima soli & non est sol, vocatur-

Religiosus qualis esse debeat.

Eccl.50.

Apoc.6.

vocaturque pellion , & est signum futuræ
inundationis.Ita spiritualiter multi religio-
si apparent esse sancti , tamen sunt maximi
nequam, gestantes tantū cappas in plateis,
& multa mala faciunt in angulis. Quorum
multiplicatio in mundo est signum futuræ
2. Paral. 18. subuersionis . Vnde legitur quod mortuus
est Achab Rex Israël mutato habitu occi-
dente sole . Mutatur habitus & sol occidit
cum religiosus terrenis adhærens , fideles
scandalizat. Sed de his sufficiat dixisse pau-
ca,non enim sunt de foro nostro , & potius
tegenda sunt verenda quam reuelanda, iu-
xta illud Poetæ. *Postulat in facie menda co-
lore tegi.*

Tertio sol mysticus dicitur vita cuiusli-
bet clerici propter gradum celsiorem. Sicut
enim sol materialis alijs corporibus est situ
altior & statu eminentior, sic clericus quili-
bet sorte suæ vocationis & electionis alijs
debet præeminere.Vnde in lege clerici figu-
Clericus qualis esse debeat. rantur per nazareos, qui interpretātur san-
cti,mundi,vncti vel floridi.Debet enim cle-
ricus esse sanctus in conscientia , mundus
pudicitia,vnctus sapientia & floridus inno-
Eccl. 26. centia. Tales cum huiusmodi fuerint erunt
sicut sol oriens in altissimis Dei. Clericus vt
dicit Hieronymus dicitur in sortem Domi-
ni vocatus , eo quod secundum Isidorū cle-
ros græcè,sors latinè vt dicitur 21. dist.Cle-
ros.ad significandum quod ipsi sunt specia-
lius Deo asscripti,& in sortem suam vocati.
Vnde ipsi tenentur DEVM magis diligere
quam alij. Et causa est, quia clarius habent
cognoscere,de pluribus gratias agere, plura
beneficia recognoscere. Sed prohdolor iste
sol obscuratur,sicut dicitur in Apocal. *Sol
& aer obscurati sunt de fumo putei. Sol* clerus,
aer populus,*Puteus* concupiscentia, *Fumus*,
nequitia. Sicut enim aer illuminatur a sole,
sic populus à clero . Sed quando de puteo
conscientiæ corruptæ clericorum & malitia
vitæ procedit fumus scandali & infamiæ in
subditos,tunc sol & aer,id est, vterque sta-
tus denigratur.Clerus namque per propriā
nequitiam , & populus per nequitiam cleri
deformatur Sicut cæcus cæcum ducens am-
bo in foueam cadunt.

II.

Seculares comparantur Lunæ. *Erunt signa in luna.* Bene autem status se-
cularium comparatur lunæ propter conti-
nuam mutationem , quia nunquam est in
eodē statu; quandoque est vacua superius &
plena inferius,aliquādo plena tota, & quā-
doque nulla . Ita seculares Domini & tēpo-
rales possessores,vacui sunt superius quantū
ad cælestia bona,sed pleni sunt inferius quā-
tū ad bona tēporalia. Vnde in talib⁹ est per-
uersus ordo, eo quod in eis Domina esurit
& ancilla saturatur, anima vacua, caro au-
tem repleta.Secūdo luna quādoque est ple-
na,sed postea fit tota vacua . Sic diuites &
potentes huius mundi, quanto temporali-
bus sunt magis pleni , tanto virtutibus va-
cui. Luna etiā est quandoque quasi nulla, &
hoc est quando coniungitur terræ. Sic diui-
tes sæculi quando coniungentur terræ in
morte,nihil erunt,iuxta illud : *Dormierunt* 1. Tim. 6.
*somnum suum,& nihil inuenerunt,omnes vi-
ri diuitiarum in manibus suis.*Et *Nihil intuli-
mus in hunc mundum & nihil inde recipie-* Eccl. 5.
mus . *Sicut egressus est nudus de vtero matris
suæ,sic reuertetur, & nihil auferet secum de la-
bore suo.*Sunt autem plura signa in hac Luna
nunciantia futurum propinquum aduentū
Christi. Primum signum est,si cornua nouæ
Lunæ fuerint obcęcata nube , & reliquum
corpus lucidum , signum est tempestatis:
immo si tempore veris appareat vnum cor-
nu maculosum , & macula magna & nigra
duret à prima die apparitionis vsq; ad quin-
tam , significat tempestatem & aeris turba-
tionem in futura æstate . Sic moraliter si Eccl. 17.
Domini sęculares & temporales, qui vt Lu-
na mutantur,in prælatione ipsorum sęcula-
ri habuerint corpora prælationis nebulosa
nebula auaritiæ & terrenæ cupiditatis , si-
gnum est turbationis in populo. Nam ex a-
uaritia talium,procedunt oppressiones sub-
ditorum per adinuentiones nouarum con-
stitutionum,iurium & legum. Quando er-
go videbimus multiplicari Dominos tem-
porales , aut eorum præsides & officiales,
procuratores & capitaneos, iudices & alios
rectores regnorum,ducatuum,terrarum,ci-
uitatum,villarum,& sic de alijs, auaros, ra-
ptores,calumniatores, inuētores causarum
iniustarum,exquisitores culparum, oppres-
sores innocentum , tunc intelligere poteri-
mus,quia dies Domini appropinquat , eo
quod in Luna signum præcedet eum aduen-
tum. O quantum deberent prouidere reges

Principes quales debeat sibi eligere officiales. & principes de bonis officialibus, iudicibus & rectoribus populi sui. Nam quid est dare prælationem in populo homini stulto aut auaro, nisi gladium furioso, ait Seneca. Impossibile est enim vt alios vtiliter regat, quē proprius error subuertit. Proinde Moysi dicitur vt prouideat sibi viros timentes Deū, odientes auaritiam. Crede mihi quod tot mala in subditis quę communiter videmus, non oriuntur aliunde quam de peccatis principum aut officialium ipsorum. Lege historiam Numerorum, & videbis quia propter peccatum Zambri qui fuit vnus ex principibus Israël, in totum populum ira Dei deseuit, nec cessauit donec Phinees vindicauit peccatum in Zambri, eumque pugione perforauit. Inde sermo ad Moysen à Domino egressus est, vt tollat cunctos principes & suspendat eos in patibulo contra solem. Quod tractans Policratus li. 5. c. 10. dicit quod rapi principes ideo præcipiuntur, eo quod negligentia præsidentium sæpissimè prouenit excessus subditorum. Et certè istud vitium scilicet auaritiæ, hodie maximè ecclipsat hanc lunā. Vnde Apoc. 5. dicitur quod Luna facta est sicut sanguis, quod de sanguine peccati intelligēdum est, & maximè rapinæ & auaritiæ rapacitatis & crudelitatis. Iuxta illud. *Manus vestra plena sunt sanguine.* Et *In alis tuis inuentus est sanguis.* Quod tunc fit quando potentes huius seculi alas suæ potentiæ, superbiæ & pompæ dilatant rubricati purpura, scarleto aut examento, in vestibus colorati incedunt de labore, sanguine & sudore pauperum. Notanter autem dicit *In alis tuis*, quasi comparando eos potius aui prædariæ vt falconi & non homini. Tales enim sunt Falcones diaboli, quia portantur super pugnum diaboli, quia constituuntur in eorum officijs iniustè. Vnde locus status & gradus quæ habent est per manum diaboli. Caueant tamen sibi tales quia in duplici periculo sunt. Habent enim oculos coopertos quodam velamine, ne circa se considerent. Et habent pedes laqueatos quodam ligamine, ne à Domino suo auolēt, nisi quando placet Domino pro solatio suo & lucro. Ita est de istis sæcularibus potentibus qui excæcati sunt ad omne illud quod ad veram & perpetuam fęlicitatem pertinet, qui non habetur in vita ista,

Isa. 1.
Ierem. 2.
Secularis similis Falconi.

Deus enim huius seculi excæcauit mentes infidelium. Quoniam tamen placet diabolo, deponit eis omnem cæcitatē, vt ista mūdialia venentur, & videat prædam suā. Quo facto iterū redeunt ad manum diaboli, quia eius iussioni per omnia obtemperant. Sed quid contingit tali Falconi? dum viuit, in alto locatur; sed cum moritur, turpiter eijcitur canibus ad deuorandum. Sic tales potētes post mortem eijcientur ad inferos. Baruch. 3. *Vbi sunt principes gentium qui in nauibus cœli ludunt.* Sequitur. *Exterminati sunt & ad inferos descenderunt, & alij in locum eorum exurrexerunt.* Nota quod tales sunt deteriores Falconibus qui non prædantur nisi cū esuriunt, sed isti omni tēpore. Vnde Aug. Nihil nobiscū tollimus & tamen rapimus, quod si aliquid toleremus, nonne viuos homines voraremus? Quæ est auiditas concupiscentiæ, cum ipsæ beluæ habent modum. Tunc rapiunt cū esuriunt, parcunt vero prędæ cum senserint satietatem. Inexplebilis est sola auaritia diuitum, semper rapiunt & nunquam satiantur, nec Deum, timent, nec hominem verentur. Hæc ille. Luna non ecclipsatur nisi per interpositionem vmbræ terræ inter ipsam & aspectum nostrum. Vmbra terræ, sunt ista temporalia, *Transierunt omnia velut vmbra*, quæ quanto plus interponuntur inter oculum cordis in secularibus, tanto plus ecclipsantur in conscientia, iuxta illud: *Peccata vestra diuiserunt inter vos & Deum vestrum &c.*

2. Cor. 4.
Aug. lib. 2 de verb. Dom. serm. 2.
Sap. 5.

III.

Et stellis, Sicut enim soli comparantur prælati spirituales, propter morum & exēplorū resplēdentiā: & lunæ Domini temporales, propter eorū in subditos influentiam, ita stellis comparantur subditi & omnes fideles Christi propter ipsorum vitæ relucentiā. Sicut enim stellæ de nocte lucent, ita inferiores in nocte ignorantiæ secundum suas vicissitudines status & conditiones illuminant mundum, & lucent in Ecclesia Christi per fidei & operationis bonæ meritum. Iuxta illud. *Species cæli gloria stellarum mundum illuminans.* Considerantur autem in stellis quatuor, quæ debent esse in quolibet Christi fideli si vult dici vera stella, quæ sunt actus naturalis, effectus accidentalis, motus circularis, & cursus regularis. Lu-

Subditi comparantur stellis.
Eccl. 43.
In stellis quatuor consideranda.

cent enim stellæ naturaliter, illuminant accidentaliter, mouentur orbiculariter, currunt indeclinabiliter & regulariter. Sic fideles debent lucere in seipsis per puritatem conscientiæ, illuminare alios exemplo bonæ vitæ & claritate famæ, moueri orbiculariter, id est, faciliter per promptitudinem obedientiæ, & hoc quantum ad suos superiores; currere regulariter quo ad Deum per ordinem intentionis rectæ. De primo, *Apoc.22.* *Ego sum radix Dauid. stella splendida & matutina. Splendida*, vt non sit concupiscentia in affectu, lasciuia in aspectu, immundicia in tactu, luxuria in actu. Ecce actus naturalis stellæ. Isti enim sunt actus naturalis innocentiæ cuiuslibet hominis. De secundo scilicet effectu accidentali dicitur. *Matth.2.* *Stella antecedebat eos*, scilicet Magos, *donec veniens staret supra domum vbi erat puer*. *Stella quid.* Stella secundum Philosophum nihil aliud est, nisi lux sui orbis diffundens circumquaque radios suæ claritatis. Et fideles quique debent diffundere lucem sui nominis & famæ, adducendum exemplo suo alios ad Christum. Iuxta illud. *Sic luceat lux vestra vt videant opera vestra bona & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est*. Et Apostolus dicit quod nobis necessaria est vita nostra, proximis verò fama nostra. De tertio scilicet motu circulari dicitur. *Baruch.3.* *Stellæ dederunt lucem in custodijs suis, vocatæ sunt, & dixerunt, adsumus*. Quod fit quando quisque fidelis reddit se promptum & obedientem ad præceptum sui superioris, iuxta illud psalmi *In auditu auris obediuit mihi*. Vnde Bern. Verus obediens non procrastinat, non protrahit, sed parat aures auditui, oculos visui, pedes gressui, & sic de aliis. De quarto scilicet cursu regulari dicitur. *Iudic.5.* *Stellæ manentes in ordine suo & cursu suo contra Zizaram pugnauerunt*, id est, contra Diabolum, qui interpretatur exclusio gaudij, quia nititur nos excludere de gaudio. Quod melius fieri non potest nisi per regularem cursum, id est, per rectam intentionem ad Deum, non sicut hypocritę, qui faciunt omnia vt videantur ab hominibus. *Matth.5.* Sed prohdolor hodie iam incipiunt fieri signa etiam in stellis, eò quod stellæ, id est, fideles quidam quodammodo retrahunt splendorem suum, quidam obtenebrantur, & quidam cadunt. Retrahunt splendorem illi, qui multa bona possent facere eleemosynis & alijs subsidijs pauperibus & defectuosis, sed ex auaritia & tenacitate retrahunt manum, vnde de ipsis dicitur. *Stellæ retraxerunt splendorem suum*. Obtenebrantur illi, qui cum multa bona fecerunt, committunt vnum mortale peccatum, quod totum splendorem virtutum obfuscat, de quo Iob. 25. *Stellæ non sunt mundæ in conspectu eius*. Cadunt illi, qui post perpetrationem culpæ desperant de venia. Vnde Apocal. 8. *Stella magna*, scilicet per superbiam, *cui nomen absinthium, cadens quasi facula cecidit in aquas*. Nos igitur videntes hæc signa timeamus Domini vicinum aduentum, & eum solicitè expectemus, vt tandem eum venientem iudicem securi videamus Dominum nostrum Iesum Christum, qui viuit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

DE EADEM SERMO III.

Leuate capita vestra quoniam appropinquabit redemptio vestra. Luc. 21.

DICIT August. hoc quod nos lætificat in omnibus laboribus & periculis vitæ huius, est amor noster in Deum & pium studium & certa spes & feruor. Intendit per hoc, quod inter pressuras & tribulationes nostras, homo per charitatem & spem refrigeratur & quodammodo eleuatur à depressione tristitiæ. Et quia in secundo aduentu Domini nostri ad iudicium *Matth.24.* erit grauis tribulatio, qualis non fuit ab ini-

ab initio ex quo gentes esse cæperunt, ideò maximè opus est tunc firma spe & perfecta charitate in Deum, spes enim est quæ sola in æternitatem animum erigit, & idcirco nulla mala quæ tolerat sentit. Vt igitur tunc homines non deijciantur per desperationem, sed potius erigantur ad Deum per spem, informans Saluator quid facturi sint sui fideles tempore huiusmodi tribulationis, hortatur eos ad erectionem animi di-

Propositio. cens: *Leuate capita vestra.* In quibus verbis tria tanguntur. Primo namque hortatur fideles suos hoc sacro tempore ad mentis erectionem, cum dicit. *Leuate capita vestra.* Secundo animat eos per aduentus sui approximationem, cum addit, *quoniam appropinquabit*. Tertio repromittit eis æternam consolationē, cū subiungit, *redemptio vestra.*

I.

Hortatur fideles saluator suos hoc sacro tempore ad mentis erectionem, quia anima nostra incuruata est per originalem infirmitatem, ita vt non possit sursum respicere, sicut conqueritur Psalmista. *Miser factus & curuatus sum vsque in finem.* *Miser factus sum,* *Psal. 30.* quia sapientiam & scientiam amittens, insipientia & miseria repletus sum, *& curuatus sum,* quia doloribus in mortem, quasi dicat, quia enim per superbiam sui erectus volens esse vt Deus, ideo sum in mortem curuatus. Sequitur, *tota die*, id est, tota vita *contristatus ingrediebar*, de peccatis quę feci, & de malis quæ patior. Et quia per Christi aduētum primū liberati sumus iā a culpa, & in futuro liberandi per secundū aduentū a miseria, ideo saluator bene admonet ad abijciendam huiusmodi tristitiam quæ causat vultus deiectionem, & suadet mentis erectionem dicens: *Leuate capita vestra.* Sed nonne homo semper est rectus & capite sursum incedens, quam ergo rectitudinem re-

Bern. ser. 24. super Cant. quirit Deus hic in eo? Respondeo secundū Bernardum quod in talibus locutionibus spiritus est qui loquitur, spiritualibus spiritualia comparans, ergo secundum animam non secundum carnem Deus requirit hominis rectitudinem. Secundum enim animam, Deus fecit hominem, rectum, ad imaginem & similitudinem suam. Ipse enim secundum prophetam rectus est Dominus DEVS noster, & non est iniquitas in eo. Rectus igitur Dominus rectum fecit hominem sibi similem sine iniquitate, sicut & in ipso non est iniquitas. Ex quo infert Bernardus quod similitudo Dei non est in carnali & lutea gleba hominis, sed in anima. Istud patet quia iniquitas non est vitium carnis sed mentis, sine qua Deus creauit hominem. Verum tamen dicit ipse quod etiam rectitudo hominis in statura exteriori non frustra sic creata est, significat enim ista rectitudo exterior, illam interiorem rectitudinem in anima, quæ ideo statura sic recta facta est exterius, vt argueret & admoneret illum interiorem hominem in anima, ad seruandam suā rectitudinē à Deo sibi concreatam, videlicet originalem innocentiam & iustitiam. Ex quo consequēter patet secundum ipsum quod maxima verecundia & confusione digna est anima, quæ sensus suos declinat ad terrena, cum corpus eius semper oculos habeat ad cælestia. Vnde talis anima non est iam cælestis naturæ, sed scrofinæ est potius dicenda. Quæ enim debuit nutriri in croceis, amplexata est stercora. Et patet consequenter, quod talis anima secundum Bernardum ibidem, indignè inhabitat corpus humanum, cum potius bestijs & brutis assimilari vult quam diuinis spiritibus. Si ergo quæris quæ sit curuitas ista à qua saluator consulit erigere caput mentis nostræ, certè non alia nisi sapere quæ sunt super terram, sicut èconuerso cogitare quæ sursum sunt rectitudo eius est. Valde igitur homo deberet istam rectitudinem quærere, maximè hoc sacro tempore aduentus; nam alias nō potest esse in Dei dilectione, quamdiu hanc rectitudinem non habet. Vnde dicit Bernardus quod animæ non habentes talem rectitudinem, non sunt amicæ sponsi, cum sint amicæ mundi. Et talis omnis est inimica Dei. De amicis vero & dilectoribus Dei scriptum est, *Recti diligunt te.* Et in psalm. *Laudabuntur omnes recti corde.* Rectus corde secundum Bernardum est, qui rectè in omni bus sentit, & à recto quod senserit in nullo dissentiat: hoc est, qui in se & in alijs rectitudinem vitæ diligunt. Et hi sunt in quibus fides operatur ex dilectione, & in quibus actio terrena non incuruat fidem, sed fides erigit operationem. Ex quibus patet quod homo in peccatis existens, non potest dic

Bern. ser. 25. sup. Cant.

Iacob. 4. *Cant. 1.*

Rectus corde qui sit.

rectui

rectus, fidelis, quia non est fides recta, ex quo iniquitates supergressæ sunt caput eius, & sicut onus graue grauatę sunt super eum. Ex quo enim iugum diaboli grauatum est super eum, quomodo dicitur rect⁹? Duo igitur requiruntur ad hanc rectitudinem, scilicet operum rectitudo & fidei, nam alterum sine altero rectum hominē nō potest facere, vt dicit Bern. Exempli gratia. Multi sunt qui dant eleemosynam ex deuotione, vel orare videntur deuotè, bona sunt ista opera & recta, sed si tales tenent odium fraternum vel aliud peccatum in se habent, nō prosunt illa opera, quia nō rectè sunt facta, cum sint sine fide recta operante per dilectionem. Quod si fortè dicunt tales se habere fidem ad Deum & dilectionem, ex qua hoc faciunt, certè mentiuntur, cum fides Dei sine dilectione proximi stare non potest, & è conuerso. Item è conuerso habent multi fidem rectam, quia credunt omnibus quæ dicuntur de Deo, sed nec isti sunt recti, quia non habent recta opera etiam si multa habeāt. Nam quomodo rectum opus quod causa vanæ gloriæ fit, quomodo rectum opus quod maculat fraterna inuidia, detractio, & similia.

Bern. ser. 25. sup. Cant.

Ad quatuor oculi leuandi sunt.

Vt igitur Christo exhortanti & admonēti satisfaciamus, quatuor breuiter sunt facienda. Primo leuandi sunt oculi cordis nostri ad considerandum propria delicta. Secundo Dei beneficia. Tertio reproborum supplicia. Quarto iustorum diuina præmia. De primo quomodo leuandi sunt oculi cordis nostri ad considerādum delicta propria, scribitur Hiere. 3. *Leua oculos tuos in directum & vide vbi nunc prostrata sis.* Tria dicit. Primo, vt leuet oculos quos prius habuit in fæce terrenorum infixos. Psalm. *Infixus sum in limo profundi & nō est substantia.* & hoc quo ad derelictionem mali, quod pertinet ad incipientes. Secundo, vt eleuet eos non quocunque in obliquum sed in directum, vbi est medium virtutis, quod pertinet ad adhæsionem boni, & pertinet ad proficientes. Tertio, vt consideret vbi nunc prostrata sit, quod pertinet ad perseuerantiam in bono, & pertinet ad perfectos, qui quanto plus proficiunt tanto plus prosternuntur & humiliantur. Secundo leuandi sunt oculi cordis nostri ad considerandum

1.

Iacob. 4. Cant. 1.

Rectus corde qui sit.

2.

Dei beneficia, iuxta illud, *Si iniquitatē quæ est in manu tua abstuleris à te, & non permanserit in tabernaculo tuo iniustitia; tunc leuare poteris faciem tuam* ad Deum *sine macula; & eris stabilis & non timebis*, proposita tibi spe. Cum enim ab anima aufertur iniustitia, & non est propositum peccandi in consciētia, stabit anima in bono, & tunc anima leuare poterit faciem ad Deum præcipiendo plura beneficia. Nam ex hoc consequitur illustrationem mentis, renouationem virtutis, efficaciam orationis, & delectationē contemplationis. Tertio leuandi sunt oculi cordis nostri ad consideranda reproborum supplicia. Scribitur de Dauide quod eleuās oculos suos vidit Angelum Domini stantē inter cœlum & terram, & euaginatum habētem gladium versum contra Hierusalem. Angelus iste significat Christum, qui est medius inter cœlum & terram, quia mediator Dei & hominum, de quo dicitur: *Medius vestrum stetit quem vos nescitis*. Iste habet euaginatum gladium, id est, sententiam mortis omnibus reprobis paratam. *Gladiū suum vibrauit nisi conuersi fueritis.* Sed contra quem, certè contra Hierusalem quæ interpretatur visio pacis, id est, contra hypocritas qui videntur esse pacifici & virtuosi apparent, & sunt magni nequam in occulto. Contra istos ergo nomine & nō re Christianos sententiam duram euaginabit, dicens: *Esuriui & non dedistis mihi manducare. Ite* ergo reprobi *in ignem æternum.* Quarto leuandi sunt oculi cordis nostri ad consideranda diuina iustorum præmia. De quo Ezech. 11. *Leuauerunt Cherubin alas suas & rota cum eis, & gloria Dei Israel erat super ea.* Quod tunc fit, quando anima sancta leuatur in cælum, quantum ad intellectum & affectum, & voluitur contemplando diuersa præmia diuersorum ordinum electorum, & tunc repletur gloria, hoc est intellectus repletur cognitione veritatis, & affectus fruitione bonitatis.

Iob. 11.

3.

1. Paral. 21

Matt. 25.

4.

II.

Quoniam appropinquabit. Anima quia incuruata per originalem infirmitatem, elōgatur à Deo per actualem iniquitatē, ideò opus habet gratia qua eam sibi vniat; ad hoc ergo dicitur quod Christus per aduentum gratiosum appropinquabit animæ. Videamus

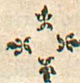
deamus igitur quomodo Deus diuersis diuersimode appropinquat. Et quia quadruplex modus eleuationis mentis ad Deum supradictus est, ideò secundum quadruplex erit appropinquatio Dei ad hominem. Ex prima igitur eleuatione quæ fit in considerando propria delicta, Deus appropinquat homini immittendo animæ quasi motiuũ aduentus sui dolorem. De quo sic scribitur. *Appropinquate Deo & appropinquabit vobis, & mundate manus peccatores, & purificate corda duplices animo, miseri estote & lugete.* Notanter dicit. *Mundate manus & corda,* ad significandum quod volentes habere Deum propicium, debent habere vtramq; mundiciam cordis in intentione & manuũ in operatione, contra hypocritas qui mundant ea quæ sunt foris calicis & paropsidis, intus autem sunt pleni rapina & dolo. Talibus ergo qui sic mundant conscientiam per simplicem & rectam intentionem, & opera faciunt per iustam actionem, appropinquabit Dominus dando gratiam vt promoueantur in melius, & vt liberentur ab angustijs. Ex secunda eleuatione mentis, quæ est ad recolendum diuina beneficia, appropinquat Deus immittendo animæ amorem, iuxta illud: Samaritanus autem vulnerato appropinquans, *misericordia motus alligauit vulnera eius, infundens oleum & vinum.* Notanter dicit. *Misericordia motus,* ad innuendum quod Deus qui loco moueri non potest, tamen misericordia mouetur, in quo apparet maxima fortitudo misericordiæ quæ etiam Deum sufficit mouere. Qui ergo recolit diuina beneficia, ista habet quę sequuntur. Primo habet Deum propicium per compassionem, hoc notatur cum dicitur, appropinquauit vulnerato. Secundo alligat vulnera eius, dando in necessitatibus quibuscunq; remedia & conferendo beneficia. Tertio infundit oleum deuotionis & vinum dilectionis. Ex tertia eleuatione mentis quæ est ad recolendum reproborum supplicia, appropinquat Deus immittendo timorem. In huius figuram Iesus cum appropinquaret portæ ciuitatis Naim, suscitauit filium viduæ tangendo loculum. Porta ciuitatis, consideratio est extremi iudicij, quia in porta finis est ciuitatis, & à porta vel ingredimur ciuitatem vel egredimur de ciuitate. Sic in extremo iudicio vel ingressus fiet ad ciuitatem cœlestem, vel egressus, quod absit, de ea locus ergo in quo iacet mortuus tangitur per Christum, cum conscientia peccatoris timore iudicij stimulatur. Quem enim non concutiat: *Omnes nos oportet manifestari ante tribunal Christi, vt recipiat vnusquisque prout gessit siue bonum siue malum?* Et quis est iste quem ista non terreant? Quid enim terribilius, quid acerbius illa expectatione iudicij, cũ audimus nos ad generale concilium inuitatos imo citatos, vbi nullus deerit, non defendet aliquis, non erit acceptio personæ, non suffragabitur vlla tergiuersatio, vbi nulla erit dissimilatio, vbi reddetur de omni verbo ocioso ratio, vbi multo magis discutietur quem gradum quisque in Ecclesia tenuerit, qualiter, qua intentione, quibus meritis, quibus suffragijs ad eum introierit, qualiter in eo vixerit, qualiter alijs præfuerit. Et quid sequitur, *vt recipiat vnusquisque* inquit *prout gessit.* O durum verbum, vt recipiat mala in illa vita, qui nunc recipit bona. *Fili recordare quia recepisti bona in vita &c.* Et vt recipiat bona, qui nunc recipit mala. *Et Lazarus similiter mala, nunc verò hic consolatur tu verò cruciaris.* Ex quarta eleuatione scilicet mentis ad considerandũ iustorum præmia appropinquat Deus animæ, immittendo spem & consolationem. De quo dicitur quod cum fabularentur discipuli, & secum quærerent ambulantes in via, ipse Iesus appropinquans ibat cum illis. Non est autem verisimile quod loqueretur aliud extraneum, quam quod vertebatur in cordibus discipulorum, scilicet de spe resurrectionis & gaudij cælestis. De hoc enim erat inter eos quęstio, ideò Dominus appropinquauit eis infundendo spẽ, & confirmando gratiam consolationis. Vnde de eis scribitur quod reuersi sunt in Hierusalem cum gaudio, quod fit cum nobis in cõtemplatione cœlestis patriæ apparet sicut in specie peregrini; quamdiu enim hic sumus, videmus eum in ænigmate & per speculum, nõ in essentia. Nam videmus eum adhuc more discipulorum, non in Hierusalem sed extra Hierusalem, non in domo propria, sed in itinere. Tunc autẽ videbimus eum sicuti est. Sed quid Dominus fecit istis sequi-

Marginalia: Quadruplex Dei ad hominem appropinquatio. 1. Iacob. 4. Matt. 23. 2. Luc. 10. 3. Luc. 7. 2. Cor. 5. Luca 16. 4. Luca vlt. Quadruplex appropinquationis diuinæ ad nos fructus. 1. Esaia 50. 2.

sequitur, quia *finxit se longius ire*, & sic recessit. Ad significandum quod hic apparet nobis transitoriè, cum ad tempus dat gratiam consolationis, quam dum vult subtrahit, vt sic auidius reuocetur & fortius teneatur.

III.

Saluator repromittit fidelibus suis æternam consolationem, cum addit: *Redemptio vestra*. Ex eo namque quod per originalem infirmitatē sumus incuruati ad malum, & elongati per actualem iniquitatem à bono, inde venimus in miseriam & captiuitatem per tentationis pœnalitatem, à qua liberari non possumus, nisi per aduentum gratiæ diuinæ, quæ cum appropinquauerit menti nostræ, tunc liberabit eam ab huiusmodi pœnalitate, vt confiteatur anima, *quia apud Dominum misericordia & copiosa apud eum redemptio*. Ex quadruplici autem dono appropinquationis diuinæ ad nos, immensum habemus profectum & præcium nostræ redemptionis à tentatione, cui subiecti eramus ante aduentum gratiæ, quia dolor peccatorum nostrorum nos redemit à carnis voluptate. *Nunquid abbreuiata & paruula facta est manus mea vt non possim redimere? aut non est in me virtus ad liberandum? Ecce in increpatione mea desertum faciam mare, & ponam flumina in siccum*. quasi dicat. Ex magno & largo beneficio Dei est quod Dominus mittit nobis redemptionem, quia increpat per dolorem in lectulo, vt dicitur Iob. 33. ac per hoc liberamur à carnis voluptate, quasi significatur permanere eo quod omnis delectatio carnalis in amaritudinem conuertitur, quæ etiam dicitur flumen, quia à fronte originalis concupiscentiæ deriuatur. Secundo amor beneficiorum diuinorum redimit nos à cordis pusillanimitate. De quo in psalmis, *Redemptionē misit Dominus populo suo, mandauit in æternū testamentum suum*. Notanter dicit istam redemptionem testamentum Domini: testamentum enim quod vltimo nobis Dominus reliquit est memoria dilectionis suę, quam mandauit in æternum seruare. Hoc est, vt semper quamdiu viuimus manifestaretur per exhibitionem operis, & non interrumpatur ex pusillanimitate cordis. Et bene præmittit, *mandauit in æternum testamētum suum*. Cætera mandata quandoque expirabunt, sed dilectio in æternum stabit. Ideò dicitur, mandatum æternum testamētum sempiternum. Tertio timor ex consideratione suppliciorum redimit & liberat à præsumptione. Qui enim considerat districtionem extremi iudicij & examinis, non præsumit etiam de operibus bonis. *Liberabo te de manu fortium*, Manus fortium sunt opera virtutum, quæ tunc bene diriguntur si eorum extrema pensantur. *Recordare nouissima & in æternum non peccabis*. Nouissima ista sunt, mors, iudicium, & gehenna. Morte nihil potest cogitari horribilius, iudicio nihil terribilius, gehenna nihil intolerabilius. Quando enim timor ad ista accedit, tunc peccatum expellit, & negligentiam non admittit, per quod homo dicitur liberari à præsumptione. Quarto spes & consolatio diuina redimit à desperatione, iuxta illud. *A custodia matutina vsque ad noctem speret Israel in Domino*. *Quia apud Dominum misericordia &c.* Desperat homo quia fragilitas inclinat eum ad culpam, & seueritas vel iustitia iudicis quærit vindictam. Sic videt Angelum eiectum de cœlo, & hominem exulem de paradiso, mundum deleri diluuio, linguas confundi diuersiloquio, ciuitates exuri diuino incendio, sanguinem martyrum fundi tyrannorum gladio. Sed non desperes, quia apud Dominū misericordia copiosior est quam nostra peccata. Nam & si consumpsisti omnes dies in vanitate iuuentutis, saltem in senectute conuertere & saluaberis. Quia & Dominus 11. hora, id est, in vltima ætate homines mittit in vineam, & reddit mercedem, quam nobis præstare dignetur copiosus redemptor Dominus noster Iesus Christus.

Marginalia (in order): Quadruplex appropinquationis diuinæ ad nos fructus. — 1. Isaiæ 50. — 2. — 3. — Ierem. 15. — Eccl. 7. — 4.

DOMINICA TERTIA IN ADVENTV.
SERMO I.

Cum audiſſet Iohannes in vinculis opera Chriſti. Matt. 11.

N hac tertia Dominica ſancta mater Eccleſia recolit ad uentum Chriſti in mortem cuiuslibet hominis, in cuius figura inducit Euãgelium de Iohan. Baptiſta, qui propinquus morti, vinctus in carcere Herodis, miſit duos diſcipulos ſuos ad Chriſtum, ad certificandum eos de aduentu Chriſti: ſignificans per hoc quod quilibet fidelis debet ante mortem ſuam ſollicitus eſſe de ſalute ſua, vt inſtante morte certus ſit de aduentu Chriſti ad ipſum ſaluandum. Huius figura habetur Ioſue. 2. c. Vbi Ioſue miſit duos viros exploratores ad conſiderandum terram promiſſionis. Qui reuerſi ad Ioſue narrauerunt ei omnia quæ acciderant eis. Sic fecit & Iohannes mittens duos diſcipulos ad Chriſtum, qui promiſit nobis dare terram viuentium, non lacte & melle manantem, ſed gloria humanitatis & diuinitatis ſuæ abundantem. Qui renunciauerunt Iohanni ea quæ viderunt & audierunt facta à Chriſto. Secundo hoc idem figuratur. 2. Reg. 3. vbi Abner miſit nuncios ad Dauid dicens, fac mecum amicitias & reducam ad te vniuerſum Iſrael. Abner interpretatur patris mei lucerna, & ſignificat Iohannem Baptiſtam, de quo ſaluator ait: *Ipſe erat lucerna lucens & ardens.* Iſte ergo Abner mittit ad Dauid, id eſt, ad Chriſtum, qui interpretatur manu fortis. De quo in pſal. *Dominus fortis & potens in prælio.* Mittit autem nuntios Iohannes ad Chriſtum vt faciat ſecum amicitias, non vt ipſe recipiatur in amicum Chriſti, cum iam fuerit amicus Chriſti ex vtero matris ſuæ, de quo ſaluator ait, quod ipſe fuit amicus ſponſi congaudens bonis Chriſti: ſed vt amicitias procuraret inter Chriſtum & diſcipulos ſuos qui de Chriſto dubitabant, vt ſic videntes ſigna & miracula eius, in Chriſtum perfectè crederent, & in amicitiam reciperentur per fidem, de qua quidem miſſione dicit Euangelium. *Cum audiſſet Iohannes in vinculis opera Chriſti.* In hoc Euangelio tria deſcribũtur. Primo namque deſcribitur Iohãnis per diſcipulos interrogatio. Secundo ſaluatoris ad interrogationem propoſitam data reſponſio. Tertio proponitur Iohannis per Chriſtum coram turba commendatio. Primum tangitur cum dicitur. *Cum audiſſet Iohannes in vinculis.* Secundum cum dicitur. *Et reſpondens Ieſus ait illis.* Tertium cum dicitur. *Illis autem abeuntibus cæpit Ieſus dicere ad turbas de Iohanne.* *Propoſitio.*

I.

Cum audiſſet Iohannes in vinculis opera Chriſti. Pro quo ſciendum quod ſicut dicit Sigardus, Iohannes fuit in vinculis primo anno prædicationis Chriſti, qui de eiſdem vinculis miſit duos diſcipulos ad Chriſtũ. Sed verius alij dicunt quod hoc factum fuit ſecundo anno prædicationis Chriſti ante paſcha. Cauſam autem detentionis ſuæ per Herodem, Ioſephus narrat dicens, eũ prædicaſſe hominibus iuſtitiam, & obtentu baptiſmi multos congregaſſe in vnum; timẽſque Herodes diſpendium populi ſui ſequẽtis Iohannem, captiuauit eum, & decollauit. Ob quod ipſe Herodes poſtea ſolus miſerabiliter fuit victus per exercitum Arethæ regis. Verius tamen dicitur quod ipſe Ioannes audiens Herodem rapuiſſe vxorem Philippi fratris ſui, & cum ea publicè adulterari, exiuit de eremo in quo iam diu morabatur arctiſſimam vitam ducens. & venit ad Herodem arguendo eum de adulterio prædicto. Propter quod Herodes iratus, miſit miniſtros, tenuit Iohannem, poſuit eum in carcerem. Et hoc eſt quod dicit littera, *Cum audiſſet Iohannes in vinculis.* ſcilicet ſedens in carcere Herodis. Et refert 11. libr. hiſtoria eccleſiaſtica, hoc factum eſt in caſtello

Sig. in Chronic. Ioannes in vincula quãdo coiectus.

Quare.

Marc. 6. Matt. 14.

ſeu

seu oppido quodam Arabiæ trans Iordanē, quod dicebatur Matherunthæ. *Cum ergo audisset opera Christi,* id est, miracula tam in doctrina quam in opere. Actu. 10. *Pertransiuit benè operando & sanando omnes oppressos: Mittens duos discipulos suos*, duos propter hoc vt eis reuersis magis credatur, quia *in ore duorum vel trium stat omne verbum.* Ait illi scilicet Christo per discipulos, vel illis, id est, discipluis missis vt proponerent hoc quod sequitur. *Tu es qui venturus es, an alium expectamus*, quasi dicat, ad discipulos: Si mihi non creditis qui testimonium perhibeo de Christo, vosipsi interrogate vtrum ipse sit ille qui venturus est, scilicet messias in lege promissus qui debet saluare Israel, an alium expectamus. Vbi dicit Chrysostomus, quod duos ostendit venturos, scilicet Christum & Antichristum. Iohan. 5. *Veni ego in nomine patris mei & non accepistis me, veniet alter in nomine suo, illum accipietis.* Sed vt euidentius pateat causa huius quæstionis, est sciendum quod vt colligitur Iohan. 3. cum Ioannes baptizaret in Ennon, quod idem est quod aqua, iuxta Salem quæ est villa à quæ Melchisedech dictus est rex, vbi multæ aquæ erant, & nondum Ioannes missus esset in carcerem: extunc facta est quæstio inter discipulos Ioannis & inter Iudæos de Baptismo. Discipuli enim Ioannis videntes quod omnes quos baptizabat mittebat ad Christum, sed Christus è conuerso non mittebat ad Ioannem per se baptizatos, ex hoc Iudæi dicebant Christum maiorem Ioanne. Et ideò contendebant cum eis discipuli Ioannis indignati contra eos quod eorum magistrum minorem reputabant Christo. cum tamen ipsi Ioannem præferrent etiam Christo. Et propter hoc dicebant Ioanni. Rabbi, *qui erat tecum trans Iordanem, cui tu testimonium perhibuisti*, id est clarum eum & circumspectum hominibus ostendisti, *ecce hic baptizat & omnes veniunt ad eum:* quasi dicat dimisso te & contempto. Sed Ioannes volens eos ab errore reducere, leniter eos corrigebat dicens: *Non potest homo quicquam accipere* scilicet bonitatis *nisi fuerit ei datum de cœlo.* quasi dicat. Quicquid habet ipse à Deo habet, & ideò si vos contradicitis ei, Deo contradicitis. Verum licet sic Ioannes discipulos de Christo certificasset, nihilominus adhuc de Christo dubitabant an ipse esset Messias. Cum ergo Ioannes postea detentus esset in vinculis, & in carcere Herodis antipatris, videns sibi mortem imminere, zelans pro discipulis suis, ne ipsi in errore præmisso ipso decedente per mortem perirent, misit eos ad Christum, vt personaliter experirentur de ipso an esset qui promissus erat in lege maior Ioanne. Fecit autem Ioannes prudenter quia expectauit tempus operum Christi, vt sic factis docerentur qui verbis erudiri non poterant. Format autem eis quæstionem cautè. Non enim dicit. Ite ad Christum quia melior me est. Quia sic ipsi æstimassent eum de se humillimè sensisse, & per consequens sibi plus adhærerent, sed format quæstionem vt ipsi interrogent eum, & sic videant opera quæ per ipsum fiebant, & discant distantiam inter ipsum & illum.

Deut.17.

Sed hic quæritur cur Ioannes qui Christum digito monstrauerat dicens: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi,* hic de Christo dubitando interrogat an ipse esset. Respondeo breuiter secundum Gregor. quod non quærit dubitando de aduentu ipsius in mundum, sed requirit vt sciat si is qui per se in mundum venerat, per se etiam ad inferni claustra descendat, vt quem præcurrens nascendo mundo nunciauerat, hunc moriendo & ad inferos præcurrendo nunciaret. Ait ergo. *Tu es qui venturus es*, ac si apertè dicat. Sicut pro hominibus nasci dignatus es, an etiam pro hominibus mori digneris insinua, vt qui natiuitatis tuæ precursor extiti, mortis etiam precursor fiam, vt venturum te inferno nunciem, quem iam venisse mundo nunciaui. Sed dicitur tamen, Ioannes fuit plusquam Propheta, vt hic in euāgelio, quomodo ergo ipsum per se descensurum ad inferos non cognouit? Respondet Gregorius, quod spiritus Prophetiæ non semper mentem æqualiter de omnibus illuminat; quandoque enim de præsentibus tantum docet, quandoque de futuris tantum, quādoq; de vtrisque. Ioannem ergo solum de præsenti illuminauerat, ostendendo illi omnia quæ circa mysterium incarnationis eius fuerunt, sed non quæ circa Christi mortem vel descensum ad infe-

Grego. hom.6.

Greg ho. hom.1. sup. Ezec.

inferos, & sic soluitur dubium. Sed Hilarius hic simpliciter dicit quod non propter se, sed propter discipulos suos Ioãnes misit ad Christum, vt auctoritatem dictis suis opera conferrent; nec Christus alius expectaretur, quam cui testimonium opera præstitissent.

Dubitationis modus triplex. Potest tamẽ distingui triplex modus dubitationis. Primus est infidelitatis qui fuit in Iudæis. Secundus tarditatis qui fuit in discipulis. Luc. vlt. Tertius pietatis vt in Petro Matt. 16. *Absit à te domine.* Et de isto modo vltimo dicunt quidam Iohannem dubitasse sicut pater videns filium peregrinaturum, dicit licèt sciat, vis peregrinari. *Tria ex Euangelio documenta.* Circa istam partem Euangelij trahuntur tres morales doctrinæ. 1. Prima est ꝙ Ioãnes existẽs in carcere & vinculis ad Christum mittit, ad significandum quod nos in tribulationibus positi, debemus ad Christum & eius auxilium recurrere: ad hoc enim frequenter Deus immittit tribulationes in nos, vt Christum ex eis requiramus. Nam secundum *Greg. lib. 26. Moral.* Gregorium. Aures cordis sæpe perturbatio aperit, quas mundi prosperitas claudit. Et secundum August. *Aug. sup. 31. Psal.* Inter rectum & prauum cor hæc est differentia, quia prauum cor de tribulationibus murmurat, rectum cor in tribulationibus exultat. Talis fuit ille qui dicebat. *Libenter gloriabor in infirmitatibus meis.* Debemus ergo potius agere gratias Christo, & humiles preces ad eum mittere tempore tribulationis, vt in ipsis cõsolationem valeamus inuenire. 2. Secunda moralitas est, quod Ioannes quamdiu fuit liber extra domum Herodis, liber de Christo & palam nunciabat veritatem; sed intra domum Herodis inclusus, format quasi dubitationem de veritate, ad significandum quod prædicatores veritatis quamdiu sunt liberi extra curias regum & principũ, libere annũciãt veritatem, sed cum beneficijs detinentur & quasi ligantur in curijs magnatorum, vt sæpius subticent veritatem. De quibus dicitur *Rom. 1.* *Commutauerunt veritatem Dei in mendacium,* & isti dicuntur adulterantes verbum Dei. *2. Cor. 4.* Tertia moralitas est quod Ioannes imminente morte sua discipulos certificari de Christo voluit, ne in errore perirent, ad significandum quod patresfamilias maximè debent intendere super omnia, vt eorum filij & familia in recta fide & bonis moribus succedant & relinquantur: non sicut quidam qui cogitant plus quomodo filijs suis diuitias & thesauros relinquant. iuxta illud *Dimiserunt reliquias suas paruulis suis.* non curãtes si filij sint luxuriosi, ebriosi, lusores, vani & insolentes.

Allegoricè autem Iohãnes interpretatur gratia Dei, quæ quidem tunc in vinculis est, quando vicijs carnis vel mundi obsidetur & tenetur ligata ne proficiat. Rom. 1. *Veritatem Dei in iniustitia detinent.* Corpus etiam nostrum carcerem, impediens animam ne proficiat in contemplatione veritatis. Vnde Sap. 9. dicitur. *Corpus quod corrumpitur aggrauat animam.* Et: *Quis me liberabit de carcere mortis huius.* *Rom. 7.* Vincula quibus homo ligatur in hac vita sunt multiplicia. *Homo quibus ligatur vinculis.* Primum est originalis culpæ, hoc est vinculum concupiscentiæ. *Non quod volo bonum ago, sed quod odi malum.* *Rom. 7.* Secundum vinculum est originalis pœnæ quo tenebantur patres in limbo. *Dedi te in fœdus populi mei vt educas de conclusione vinctum.* *Isaiæ. 42.* Tertium vinculum est actualis culpæ. *Funes peccatorum circumplexi sunt me.* Hæc vincula fuerunt Sedechiæ Hierem. 39. Obsidetur Ciuitas, scilicet animæ per prauam delectationem: capitur per prauam operationem, rex excæcatur per prauam consuetudinem, vincitur per obstinationem. Quartum vinculum præsentis miseriæ. *In funiculis Adæ traham te,* *Oseæ. 10.* per hos enim trahuntur ad Deum, iuxta illud Gregor. Mala quæ nos hic premunt, ad Deum ire compellunt. De istis vinculis mittendi sunt duo nuncij ad Christum. Et primo propositum confitendi de præteritis, & propositum cauendi de futuris. Per hæc enim duo, certificatur aliqualiter homo quod Christus venit in mentem eius per gratiam. Post istos duos discipulos iterum mittat alios duos, scilicet abstinentiam & deuotam orationem. Per primum reuocatur animus ad sapientiam, sicut patet de Daniele & Salomone. *Dan. 1.* Per secundum dubietates si quæ sunt circa fidem soluuntur, vt *Eccl. 2.* dicit Augustinus. Post istos duos mittat alios duos scilicet timorem, qui præparat viã gratiæ & charitati in corde hominis. *Initiũ enim sapientiæ timor Domini,* & amorem quæ ipsam gratiã cõseruat. Iuxta illud. *Ego diligẽtes me diligo.* i. dilectione mea cõseruo.

II.

Et respondens Iesus ait illis. Euntes renunciate Ioanni quæ audistis & vidistis. Quæ audistis, scilicet ab alijs antequam huc venistis, *& quæ vidistis* postquam huc venistis. Poterãt bene isti discipuli dicere illud: *Sicut audiuimus sic vidimus.* Vel sic. Quæ audistis in prædicatione & vidistis in miraculorum operatione, quasi dicat, cessent verba, vbi loquuntur opera. Et est documentũ prædicatoribus vt non solum verbis, sed etiam factis populum doceant. Ne dicatur de eis,
Matth.23 *Dicunt enim & non faciunt.* Quia efficacior est vox operis quam sermonis. Sed diceres quare dicit, *Renunciate Ioanni*, cũ tamen vt dictũ est Ioannes pro se nõ dubitauerit, sed discipuli. Respondeo vt per eorum responsionem Ioannes cõsolaretur, sicut per eorũ dubitationem turbabatur. Item quare Christus non arguit hæsitationem istorum sicut illorum Matth. 9. *Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris?* Respondeo, quia illi ex malitia, isti ex ignorantia dubitabant. Deinde Christus recitando miracula coram ipsis facta dicit: *Cæci vident, claudi ambulant &c.*
Sex signis probat Christus se esse Messiam promissum. Sicut dicitur Luc. 7. In ipsa hora Christus multos cæcos, claudos & infirmos coram istis discipulis curauit, & enumerat hic sex euidentia opera quæ secundum Prophetarum vaticinia ostendebant manifestè ipsum esse Christum. Primo ponit cæcorum illuminationem, vnde dicunt. Cæci sc. prius, vidẽt modo, quasi dicat. Si sciretis Prophetarũ scripta apertè intelligeretis me esse Messiam in lege promissum. Nam Isaias de me
Isaiæ 35. prophetauit dicens: *Deus ipse veniet & saluabit nos, tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum.*
Matt.20. Hoc ergo erat primum signum aduentus
Luc.18. Christi visio cæcorum vt Isa. 42. *Dedi te in lucem gentium.* Istud impletum est de duobus cæcis quibus Christus donauit visum. Et in cæco nato de quo Ioan. 9 *Claudi ambulant.* hoc non legitur expresse in Euangelio, sed probabile est quod hoc fecit coram eis, vt dicitur Luc. 7. quod corã eis curauit mul-
Matth.21 tos à languoribus eorum. Legitur præterea. *Et accesserunt ad eum cæci & claudi in templo, & sanauit eos.* Claudicatio autem est quidã languor in potentia gressiua priuans recto incessu hominẽ. *Leprosi mundantur.* Matt. 9. Et Luc. 17. expresse de hoc habetur. Matth. ponit de vno Lucas de decẽ, & sic 11. leprosos mũdauit Christus. *Surdi audiunt.* Istud habetur. Mar. 7. vbi Christus fecit surdos audire. Ioan.11.
Mortui resurgunt. Istud patet de Lazaro, Matth.9.
puella archisinagogi, & de adolescente. Ista Luc.7.
miracula visa dabant verũ testimoniũ quod Christus fuit filius Dei, vt dicit Amb. *Pauperes euangelizantur*, .i. denunciantur habere regnum cœlorum, vt dicitur Matt. 5. *Beati pauperes spiritu*, & sic per euangeliũ beatificantur, secundũ Gorranũ. Vel *euangelizantur*, id est, in euangelio instruũtur, vt in prędicatione sit nulla differentia inter pauperes & diuites *Ad annunciandum pauperibus* Isaia 42.
misit me. Antiquitus enim soli diuites beatificabantur, iuxta illud: *Beatum dixerunt populum cui hæc sunt.* Vel *euangelizantur*, id est euangelizant secundum antiquam gramaticam vt sit deponens, vel *euangelizantur*, id est, per euangeliũ curantur & credũt magis euangelio quã diuites. vnde Ioa. 7. *Nunquid ex principibus aliquis credidit in illũ? sed turba hæc quæ non nouit legẽ, maledicti sunt.* Istud hodie videmus continuè quando vetulæ & pauperes intendunt sermoni vel prædicationi, diuites verò vacãt somno & voluptati. Et patẽt hic duo documenta. Vnum est quod Christus voluit prædicare pauperibus. Primò vt principiũ nostræ fidei nõ esset in magnificẽtia seculi sed in virtute Dei. *Pauperes* Iacob 2.
elegit Deus, diuites in fide, & hæredes regni. Secundò vt ostendat non esse acceptionẽ personarũ apud Deũ. Tertiò vt confundat superbiam Pharisæorũ & adulantiũ prædicatorũ, q nõ nisi diuitib. prædicãt dicẽtes: Et quid deberẽ prędicare vetulæ vni q̃ me non intelligeret. contra quos Grego. dicit: Vtinã vel saltẽ vnã animã prędicatione mea lucrifacerẽ. Sed dicit tñ multi sancti prophetæ in veteri testamento similia miracula faciebãt, quomodo ergo erãt ista attestãtia Christi diuinitatẽ? Nam Thobias fuit illumina- Thob.11.
tus per filiũ suũ ex informatiõe angeli. He- 3.Reg.17.
lias suscitauit mortuũ. Resp. quod oẽs illi fecerũt vt ministri Dei virtute aliena, Christus aut hoc fecit vt dñs auctoritate propria vnde de ipso dicitur. *Qui facit mirabilia solus.* Spiritualiter autem hæc oĩa & hodie Christus facit in nobis per suam prędicationem, nam per verbum Dei illuminantur errantes & ignorantes, quos excæcauit malitia

ipsorum iuxta hoc. *Claudi rectè incedunt*
Sapien. 2. *quos incuruat diuturna affectio in malo. Vs-*
3. Reg. 18. *quequo claudicatis in duas partes. Leprosi mũ-*
dantur, quos maculat immunditia concu-
piscentiæ carnalis. *Erat vir fortis & diues*
4. Reg. 5. *sed leprosus. Surdi audiunt*, quos detinet
durities obstinatæ mentis. *Ego autem tan-*
quam surdus non audiebam. Mortui resur-
Sap. 16. *gunt*, id est, separati a vera vita quæ est Deus
viuificantur per gratiam inhabitantem. *Oc-*
cidit homo per malitiam animam suam. Pau-
peres euangelizantur, id est, defectuosi in
gratia & virtutibus ditantur per Christum.
Pauperes facti sumus nimis. Hæc sunt quæ
tollit fides & prædicatio Christi, nam ratio
iam illuminatur, affectio rectificatur, con-
cupiscentia extinguitur, obstinatio frangi-
tur, peccatum fugatur, gratia datur, vt pos-
simus dicere: *Venerunt mihi omnia bona pa-*
riter cum illa. Tandem sequitur. *Et beatus*
qui non fuerit scandalizatus in me. Hic cer-
Sap. 7. tificat discipulos illos per opera passio-
nis suæ futuræ, ob id dicit, *Beatus qui non*
fuerit scandalizatus in me, dubitando scili-
cet de mea diuinitate sicut vos, & hoc tunc
cum me viderit pati, & non me negabit. Et
in hoc corrigit inuidiam istorum duorum,
Luca 23. qui scandalizabantur de Christo. Vnde,
Beatus qui non fuerit scandalizatus tempore
passionis, sicut ille bonus latro qui videns
eum pati vt hominem, confessus est eum
Deum: è conuerso maledictus latro sinister,
qui de Christo fuit scandalizatus dicens: *Si*
filius Dei es salua temetipsum & nos. qui cer-
te visis tot signis non scandalizari debue-
runt, sed admirari. Sed vndè præcessit istud
scandalum? certe ex hoc, quia incredulis
stultum visum est, vt pro hominibus auctor
vitæ moreretur, & inde contra eum homo
scandalum sumpsit, vnde ei debitor ampli-
us esse debuit. Sed dicet aliquis, tamen
Matth. 18. dicitur. *Væ homini illi per quem*
scandalum venit, quomodo ergo Christus
fuit causa scandali? Respond. quod Chri-
stus nunquam fuit causa scandali actiuæ,
Isaia 8. sed benè materia & occasio esse potuit, vn-
de & petra scandali dicitur. Petra enim
nullum scandalizat, quia facit naturæ suæ
debitum, sed de petra cœcus vel incautus
Scandalũ quid. scandalizatur qui læditur. Vnde scandalum
in Græco idem est quod offendiculũ seu
ruina, vel impactio pedis, & diffinitur scan-
dalum, quod sit dictum vel factum vel si-
gnum cuius occasione trahitur quis in con-
sensum mortalis peccati. Sed glossa super
Matth. dicit, quod est dictum vel factum
minus rectum præbens alijs occasionem
ruinæ. Modo constat quod Christus nul-
li dabat caussam actiuæ ruinæ, licèt ipsi su-
mebant tam ex verbis quam ex factis suis
occasionem scandali, malè interpretando
eo, & murmurando contra illa. Vnde Chri-
stus non dicit: *Beatus qui non fuerit à me*
scandalizatus, sed dicit *in me*.

III.

In verbis præmissis describitur Ioannis *Ioannes à Christo*
per Christum commendatio quadruplici- *quadrupliciter cõ-*
ter. Primo enim commendatur a constan- *mendatur.*
tia perseuerantiæ, per comparationem arũ-
dinis. Secundò a vestium asperitate, per
comparationem curiæ Regum. Tertio ab
excellentia prophetiæ per comparationem
cuiuscunque prophetæ. Quartò ab officij
dignitate, per comparationem ad ministe-
rium Angeli. vnde dicit: *Illis autem abeun-*
tibus. Noluit enim eum commendare co-
ram discipulis, ne ei adulari videretur, hoc
enim est peruersorum qui in facie laudant;
& in parte vituperant: deinde ne discipuli in
cordibus suis de Ioanne extollerentur, su-
pra Christum eum reputantes. Cœpit er-
go dicere de Ioanne ad turbas, & causa fuit
huius commendationis, vt amoueret de cor
dibus turbarum dubitationem. Ex eo enim
quod Ioannes prius Christum demonstra-
uit apertè, & nunc de ipso quærit quasi du-
bitatiuè, potuit turba scandalizari de Io-
anne quod esset leuis & inconstans, nũc sic,
nũc aliter credendo. Ideò Christus cõmen-
dat Ioannem de constantia perseuerantiæ
fidei quam habuit ad Christum à principio
vsque ad finem, & tam extra vincula quam
in vinculis. Dicit ergo: *Quid existis in deser-*
tum videre, arundinem vento agitatam?
Matt 3. dicitur, quod exibat ad eum omnis
Hierosolyma, & omnis Iudæa, & omnis re-
gio circa Iordanem. Nec mirum, cum ipse
esset primus eremicula noui testamenti, &
vitæ excellentissimæ. Est autem sciendum
quod arundo est leuis & vento faciliter ce- *Arundo*
dens. Secundò intus vacua, & fructu ca- *quid sit.*
rens.

rens. Tertio in fundamento valdè debili, quia in luto posita. Ista tria remouet Christus à Ioanne. Non enim fuit leuis & mobilis, quia nec in aduersis nec in prosperis à soliditate fidei mouebatur. Secundò, non fuit vacuus, quia gratia Dei ex vtero matris suæ repletus. Tertiò, non fuit in fundamento debili, sed firmo, quia in fide Christi fundatus, quæ fides est illa petra, supra quã fundata est Ecclesia. *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, quasi ergo diceret, vos putatis eum leuem, sed certè non est leuis sed constans in omni tempore. Secundo commendat eum à vestimentorum asperitate dicens. *Sed quid existis videre hominem mollibus vestitum*. Sicut enim dicitur Matt. 3. Ipse Iohannes erat in deserto, cuius esca erat locustæ, quæ sunt parua animalia volitantia per modum saltus, & reperiuntur in deserto Iudeæ, & frixa cum oleo sunt cibi pauperum. Similiter mel siluestre quod reperitur in truncis arborum vel herbis pratorum, vt habetur 1. Reg. 14. Vestimentum autem eius erat de pilis camelorum, & zona pellicea præcingebatur, ex quibus patet austeritas vitæ eius. Vult ergo Christus dicere, quod si Ioannes esset adulator, non esset in deserto, sed in regio palacio, vbi mollibus vestiretur, quibus vestiuntur qui in domibus regum sunt. Ad hoc enim multi adulantur magnatibus, vt cum ipsis commorantes delicijs vtantur; sed homines veritatis talia aspernantur. Tertiò commẽdat eum ab excellentia Prophetiæ. Vnde sequitur. *Sed quid existis videre Prophetam*, scilicet tantum, existimantes eum prædicere futura solum sicut cæteros. *Etiam dico vobis plusquam prophetam*, quia ipse etiam præsentialiter Christum demonstrauit, quem prophetæ solum prædixerunt. In tribus autem excessit prophetas; Primò in eo quia Dominum prophetarum baptizare meruit. Secundo quia prophetiæ suæ effectum digito monstrauit. Tertiò quia nondum natus prophetauit, per os scilicet matris Elizabeth. Quartò commendatur ab officij dignitate cum dicitur. *Hic est enim de quo scriptum est*, scilicet per Malachiam prophetam ex persona Dei patris ad filium. *Ecce ego* scilicet Deus pater *mitto. (Fuit homo missus à Deo) Angelum*. Ecce officium dignissimum, quia angelicum, quorum est reuelare secreta diuina, & vitam innocentem & celibem ducere, *qui præparabit viam ante faciem tuam*, id est, ante manifestationem tuam in mundo. Ioannes enim præparauit viam in cordibus fideliũ & scilicet, prædicationi Christi, baptismo Christi, & vitæ Christi. Nam prædicauit pœnitentiam, quam postea fecit Christus. Joannes baptizauit in aqua, Christus autem in aqua & spiritu. Johannes vitam duxit celibem, Christus autem non habuit vbi caput reclinaret in maxima paupertate, lassitudine, & defectuositate vsque ad mortem, mortem autem crucis. Vnde in psal. *Pauper sum ego & in laboribus à iuuentute mea*. Et sic præparauit Christo viam, id est, corda audientium ad recipiendum Christum per prædicationem suã & baptisma suum. Vnde de Christo dicitur. *Paraui lucernã Christo meo*. Attẽdat ergo quisq;, qualis est hic cui ipsa veritas testimonium perhibuit; & hic expressa est forma prædicatorum veritatis in quattuor. Primò vt sint constantis fidei, ne sint arũdo quæ à vento tollitur. Secundò vt sint in vita austeri, ne mollibus induãtur. Tertiò vt sint clari in notitia scripturarum ad modũ prophetarum. Quarto vt sint cœlestis conuersationis more Angelorum. *Nostra conuersatio in cœlis est.*

Lucæ 1. — Matt. 16. — Ioannes à Christo quadrupliciter commendatur. — Ioannes in tribus Prophetas excessit. — Malach. 3. Ioan. 1. — Arundo quid sit. — Matth. 3. 4. — Ioan. 3. Matth. 8. — Sap. 5. — Philip. 3. — Dubia.

Circa materiam præsentis sermonis tria occurrunt dubia. Primum, vtrum omne scandalum sit mortale peccatum; secundum, vtrum vsus præciosorum vestimentorum sit omnibus æqualiter prohibitus; tertium, vtrum adulatio sit semper mortale peccatum. Ad primum respondeo quod scãdalum est duplex, actiuum & passiuum. Cõtingit autem fieri dictum & factum alicuius esse occasionem peccandi dupliciter. Vno modo per se quando scilicet aliquis per se suo malo facto vel verbo intendit alium ad peccatum inducere, vel etiam si ipse hoc nõ intendit, tamen factum est tale quod de sui ratione habet vt sit inductiuum ad peccandum. Puta quod aliquis publicè facit peccatum, vel quod habet similitudinem peccati, & hoc vocatur scandalum actiuum. Sed per accidens quando præter intentionem operantis, & præter conditionem operis, aliquis male dispositus inducitur ad peccandum.

1. Thom. 2. 2. q. 43. art. 2. — Scandalũ est duplex.

Puta cum quis inuidet bonis aliorum, & sic ille qui facit non dat occasionem ruinæ, sed ille sumit occasionem scandali passiuè. *An semper sit peccatum.* Ex his infero quod scandalum est semper peccatum in eo qui scandalizatur, similiter actiuum. potest tamen scandalum patientis esse sine peccato agentis. Sed tunc an semper sit mortale. Respondeo quod non semper, quia scandalum ex infirmitate vel ex ignorantia non est mortale, cum sit defectus consequens naturam sicut & alij, & hoc vocatur scandalum pusillorum.

Matth. 18 Sed scandalum ex malitia & inuidia malorum peruertentium bona facta vel verba bonorum, est semper mortale. Et hoc vocatur scandalum pharisæorum de quibus dicit saluator: *Sinite eos, cæci sunt & duces eorum*. *Matth. 15* Et pro tali scandalo nunquam aliqua veritas est obmittenda.

2\. Ad secundum dubium respondeo secundum Thom. *D.Thom. 2.2.q.168. art.1.* Quod in ipsis rebus exterioribus quibus homo vtitur, non est aliquod vicium, sed ex parte hominis qui immoderatè vtitur eis; quæ quidem immoderantia potest esse duplex. Vno modo per cōparationem ad cōsuetudinem hominum cum quibus aliquis viuit. *Aug. lib. Confes.* Vnde Augustinus dicit, quod ea quæ contra mores hominum sunt, flagitia sunt, & per consequens vitanda, quia turpis pars quæ non congruit suo vniuerso. Alio modo est immoderatio in vsu talium rerum ex inordinato affectu mentis, ex quo contingit quandoque quod homo nimis libidinose talibus vtitur, siue secundum consuetudinem eorum cum quibus viuit, siue etiam præter consuetudinem; Contingit autem ista inordinatio affectus tripliciter. *Lucæ 16.* Vno modo quod aliquis ex superfluo cultu vestium gloriam quærit, sicut diues epulo. Alio modo quod per istum cultum quærit delitias corporales, sicut etiam diues idem qui induebatur purpura exterius ad vanam gloriam, & bysso subtus ad delectationē. Tertiò quod nimiam diligentiam & solicitudinem apponit ad exteriorem vestium cultum, etiāsi non sit inordinatio ex parte finis. Alio modo contingit ista inordinatio ex parte defectus. Vno modo ex negligentia hominis, quam homo non adhibet ad hoc vt exteriori cultui honestè vtatur: Sicut illi qui trahunt vestimentum per terram, quos appellat philosophus molles, 7. Ethic. Alio modo ex eo quod ipsum defectū exterioris cultus ordinat ad vanam gloriam. De quo dicit Aug. quod etiam in sordibus & lutosis vestibus potest esse iactantia, & tanto periculosior, quanto sub nomine seruitutis Dei decipit. *Aug. in lib. de ser. Dom. in monte.* Ex his infero plura; Primò quod quinque reddunt cultū & ornatum vestiū peccatum, sc. superfluitas, vt vestes mulierū per terram & lutum protensę. Secundò preciositas vltra statū cōgruū. Tertio curiositas vltra consuetudinē cōmunis vsus. Quartò mollities vt ꝓpter delectationē. Quintò nimia speciositas ꝓpter vanitatis apparētiā.

Secundò infero quod in dignitatibus cōstituti, & ministri altaris licitè vtuntur præciosioribus quam cæteri: patet quia non vtuntur propter sui gloriam, sed ad significādum sui ministerij excellentiā vel cultus diuini. Et ideò in eis non est viciosum. Tertiò infero quod vti vilioribus vestibus competit his qui alios verbo & facto ad pœnitentiā hortantur, sicut fuerūt prophetę, de quibus ad Heb. 11. dicitur, quod circuierunt in melotis, in pellibus caprinis. Ex his patet quod ornatus vestium non æqualiter omnibus competit, sed secundum diuersas cōditiones & status. *Vestium ornatus æqualiter omnibus competit.* Vnde Tho. dicit ibidem post Aug. in epistola ad Possidonium, quod mulieres habentes viros, possunt se licitè ornare ad placendum viris suis; & tamen si vidua hoc faceret, vel virgo, quæ non intendit habere virum, peccaret mortaliter, si ad placēdum viris aliarū hoc facerent, sed si ex quadam leuitate hoc facerent, peccarent venialiter. Omnibus tamen fœminis nudare capita, generaliter dicit esse peccatum, vt dicitur 1. Pet. 3. non obstante etiam consuetudine quacunque quæ non est in hoc laudabilis. Similiter dicit: Omnibus fœminis generaliter prohibita est fucatio, quæ est quædam species fictionis, & non potest esse sine peccato. Vnde dicit Aug. Fucari figmentis quo rubicundior vel candidior appareat, adulterina fallacia est. Non tamen talis fucatio semper est mortale peccatum, nisi quando fit propter lasciuiam vel in Dei cōtemptum. Et in hoc casu dicit Cyprianus, quod tales maius Deo dedecus inferunt, quando id quod ille formauit reformare

con-

contendunt. Dicit tamē quod aliud est tingere pulchritudinem non habitam, & aliud est occultare turpitudinem ex aliqua causa prouenientem, puta ex ægritudine vel huiusmodi, hoc enim est licitum. *Quæ putamus esse ignobiliora membra corporis, his honorem abundantiorem circundamus.* 1.Cor.11.

3. Adulatio tripliciter charitati contrariatur.

Ad tertium dubium de adulatione respōdeo breuiter peccatū mortale est, quod cōtrariatur charitati. Adulatio autem quādoque contrariatur charitati, quādoq; nō. Cōtrariatur autem charitati tripliciter. Vno modo ratione ipsius materiæ, scilicet cum quis laudat alterius peccatum, & hoc est mortale peccatū. *Væ qui dicūt malū bonū.* (Isaiæ 5.) Alio modo ratione intētionis, cū videlicet qs adulatur alicui ad hoc vt fraudulēter ei noceat, vel corporaliter vel spiritualiter, & hoc est etiam mortale peccatum. *Meliora sunt verbera diligentis quam fraudulenta oscula odientis.* (Prou. 27.) Tertiò cum laus adulatoris fit alicui occasio peccandi etiam præter adulatoris intentionem, & in hoc oportet considerare vtrum sit occasio data vel accepta, & qualis ruina subsequatur, sicut rectè de scandalo dictum est. Si autem quis ex sola auiditate delectandi alios, vel etiam ad euitandum aliquod malū, vel cōsequendum aliquid in necessitate alicui adulatus fuerit, non est cōtra caritatē, nec peccatū mortale sed veniale. Ex his patet quando adulatio sit peccatum mortale & quando veniale; Et quia ista tria peccata maximè nocent, ideò fugienda sunt à nobis, vt Christo venienti in morte nostra, expediti & parati occurramus, lætique eum videamus. Quod nobis cōcedere dignetur ipse dominus noster qui viuit & regnat in secula seculorum. Amen.

DOMINICA TERTIA IN ADVENTV.
SERMO II.

Tu es qui venturus es, an alium expectamus. Matth. 11.

SIcut secundū August. Deum de cælo ad terrā non traxerunt merita nostra, sed peccata nostra, sic Christus veniēs in mūdū corporaliter semel, non venit nisi ad faciēdum de peccatoribus iustos, vt per hoc redderet eos sibi habitacula & receptacula munda in quibus habitaret. Ita sine dubio vbicūque hodie & semper inuenit talia habitacula sibi dignè in anima præparata, non differt venire per gratiam inuisibiliter. Quē quidem aduentū quilibet fidelis debet in se sentire, & sentiēdo de eo sæpius inquirere, an in eius mentem Dei filius per gratiam dignatus sit descendere, dicēs: *Tu es qui venturus es.* In quibus verbis circa aduentum Christi in mentem insistendo, tria nobis consideranda occurrūt, quę circa hoc thema moueri possēt. (Propositio) Primo inquirēdū est de conditione aduenientis, secundo de competenti dispositione suscipientis, tertio de fructuosa operatione inhabitantis. Conditio aduenientis est alta & mirabilis, quia Dei filius. Dispositio suscipientis est ima & humilis, quia mens hominis. Operatio inhabitantis est efficax & vtilis, quia salus. Dicamus ergo iam quærentes à Christo. *Tu es qui venturus.*

Dixi primo, quod inquirendo primo de aduentu Christi in mentem hominis salutifero, inquirendum est de conditione aduenientis. Ista est enim cautela qua vtimur erga Aduenas, alienos & peregrinos, ignotos & extraneos solemus quærere, qui sint, vnde sint, aut cuius generis sint. Sic quæsitum est à Iona propheta, *quæ terra tua, aut ex quo populo es, Quo vadis, & quod est opus tuū?* (Ionæ 1.) Inquirendum ergo & nobis de conditione aduenientis filij Dei, & inueniemus quia non venit de terra qualicunque mortalium, eo quod regnum suum nō est ex hoc mundo. (Ioan. 9) Venit ergo à regalibus sedibus, de terra viuentium, in qua est omne bonum & nullum malum. (Sapien.) Hæc est

Deuter.8. terra bona & secura, promissa filijs Israel. Venit etiam de populo non qualicumque, sed de cœlesti. Et ipse dominus cœlorum qui dicit de se, *Cœlum & terram ego impleo.* Veruntamen licèt iste nobilissimus hospes in natura diuina sit altus & mirabilis, tamen in
Matt.11. natura humana est mitis & corde humilis
Conditio aduentus Christi vnde cognoscatur. mansuetus & amabilis. Ideò conditio istius aduentus ex duobus cognoscitur. Partim enim est seuerus & formidabilis. Iuxta illud: *O rex gentium quis non timebit te?* Pro ista enim parte scilicet naturæ diuinæ, est plenus iustitia & æquitate. Iuxta illud psalmi, *Iustus dominus & iustitias dilexit, æquitatem vidit vultus eius*. Ex alia verò parte iste hospes est mansuetus & placabilis cum sit homo hominis filius, qui naturaliter est animal mansuetum, politicum & ciuile. Pro ista enim parte dicitur de eo quod diffusa est gratia in labijs eius. Ex quibus patet quod aduentus Christi in mentem humanam est cum veritate & gratia. Iuxta illud. *Misericordia & veritas obuiauerunt sibi.* Sūt autem ista duo connexa sibi in visitatione & aduentu Christi in mentem, vt alterum sine altero plenam visitationem non
Bern. ser. 74. sup. Cant. faciat. Nam sicut dicit Bernardus: Seueritas iustitiæ Dei sine misericordia, onerosa est. Misericordiæ verò hilaritas sine iustitia, posset videri dissoluta. Amara est veritas, feruor leuis & nesciens modum, plerumque & insolens ipsa deuotio. Econuerso autem multis non profuit accepisse gratiam, pro eo quod temperamentum de veritate peritur non acceperunt. Ex hoc enim plusquam oportuit complacuerunt sibi in ea, dum non veriti sunt veritatis obtuitus, nondum respexerunt maturitatem. magis autem leuitati hilaritatique dederunt. Inde factum est vt in qua priuatim exultare voluerunt, gratia priuarentur. Hæc Bernardus.
Gratia Dei triplex gradus. Ex his infero primo quod gratiæ Dei triplex est gradus.
1. Primus in veritate & iustitia operum nostrorum, quod tunc fit quando opus nostrum est bene, decenter, discretè, & prudenter dispositum. Hæc enim est donum Dei, quod quis scit debitè exercere actum
Bern. ser. 3. virtuosum. Nam vt ait Bernardus. Continentia carnis, cordis industria, voluntatis rectitudo, dona Dei sunt. Vnde Salomon de se dicit: *Sciebam quod non potui esse continens nisi tu dederis mihi*. Et apostolus. *Quid habes quod non accepisti*. Saluator quoque concludens ait: *Sine me nihil potestis facere*. Et verè nihil; nam omne bonum siue sit gratuitum, siue naturale, à gratia Dei est, quia nullum bonum est quod ipse non velit esse, cuius velle est facere. Non est ergo bonum quod ipse non faciat, inquit Linconiensis sermone 140. Magnum igitur donum gratiæ est diuinæ scire aliquid facere prout est faciendum. *Sap.8. 1.Cor.4. Ioan.15.*

Secundus gradus gratiæ diuinæ est in promptitudine voluntatis & affectus, quod tunc fit quando homo inuenit se promptum ad opera virtuosa & salutifera. Et hæc voluntas non est nisi à Deo qui operatur in nobis velle & perficere, ideò donum Dei est; non enim habetur a nobis, iuxta illud Apostoli. *Non enim sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis*. Et Bernardus dicit hunc gradum superiorem ad primum. Nam quid prodest scire quid te oporteat facere, si non detur & velle facere, nam scienti & non facienti peccatum est illi. Item sciens voluntatem domini sui, & non faciens, vapulabit plagis multis. Patet ergo quod alterum sine altero non sufficit, immò nec expedit. 2. *2.Cor.3. Bern.ser. 74.sup. Cant. Luc.12.*

Tertius gradus gratiæ diuinæ est in ordinatione operum ad debitum finem, finis autem operum nostrorum est gloria Dei & salus nostra. Vnde Bernardus dicit, quod gratia non prodest, vbi veritas non est in intentione operum, immò plus obest. Ex quo infero quod nihil ita priuat hominem gratia sicut vana gloria, quia ibi non est veritas in intentione, eo quod tales omnia operatur vt videatur ab hominibus, quod est repræhensibile per Christum. O quā multi hodie accipiunt munus gratiæ, sed statim illud amittunt propter carentiā veritatis. Sicut Iudas accepto munere Eucharistiæ, quia in veritate non ambulauit, & mala, intentione scilicet tradendi Christum: quid sequitur de eo, post buccellam introiuit in eum sathanas. Quam multi corrupta intentione hodie communicantes similes sunt Iudæ, quia ad tem- *Bern. ser. 74. sup. Cant. Matth.6 & 23.*

ad tempus à peccatis abstinent, sed intentionem peccandi nihilominus habent. Sunt & alij, qui pro quod ad eo suam gloriam & laudem bona ostentant, gratiam amittunt. Sic Diabolus qui fuit factus in decore maximo, omnia amisit. De quo scriptum est: *Perdidisti in decore tuo sapientiam.* Quã multi & alij qui sibi sufficere credentes, dicunt. Quid mihi deest, sed amittunt omnia, dum se sufficere credunt sibi. Sic quinque fatuæ virgines sufficere credẽtes lampades vacuas sine oleo, merito audiunt, nescio vos. Sed & illi qui pro suæ dignitatis merito gratiam miraculorum datam credunt & gloriantur cum acceperint, merito audiunt. *Nescio vos. Discedite* inquit *à me maledicti, quia non noui vos.* Sed & alij qui singulariter acceptam gratiam sibi datam credunt, dum cæteros decipiunt, audiunt publicanum iustificatũ, pharisæum verò damnatum. Isti secundum Bern. sunt fures Dei, eo quod furantur gloriam quam ipse Deus sibi reseruauit, dicens per prophetam: *Gloriam meam alteri non dabo.* Sed timeant isti fures, ne cum Iuda laqueo inferni suspensi crepent medij.

Isaie 14. Ezech. 28 Matt. 25. Luc. 18. Bern. ser. 12. super. Cant. Matt. 27.

II.

Inquirendum nunc est de conuenienti dispositione suscipientis, sic enim quæsitũ est a Iona, *quo vadis?* Certè si quæramus à Christo quo vadat, breuis erit eius responsio, quia ad humilẽ. Sic enim ait ex persona sui propheta: *Ad quem* inquit *respiciam nisi ad humilem & trementem sermones meos.* Duo dicit, scilicet humilitatem & timorem. Hæ sunt virtutes, quę præparant habitationem dignam gratiæ diuinæ. De prima dicitur, *Deus superbis resistit, humilibus autẽ dat gratiam.* Et: *Quoniam excelsus Dominus & humilia respicit.* De timore: *Misericordia eius à progenie in progenies timentibus eum.* Sed quia timor respicit humilitatem & includitur in ea, quicquid facit humilitas per timorem facit. Videamus ergo qualiter hæc humilitas cum alijs virtutibus disponit habitaculum huic hospiti venienti. Sunt ergo tres virtutes disponentes huiusmodi habitaculum gratiæ diuinæ. Prima est fides. *Audi fili mi disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ, vt addatur gratia capiti tuo,* id est, menti tuæ, scilicet in præsenti, & *torques collo tuo,* scilicet gloriæ, in futuro. Duo præcipit hic seruare, scilicet disciplinam præceptorum Dei patris, & fidem credendorum Ecclesiæ matris. Nam alias fides sine operibus præceptorum mortua est. Sed quia consilia disponunt ad præcepta, vt dicit beatus Thom. hinc est quod volens præparare habitationem venturæ gloriæ, debet etiam consilia custodire. Iuxta illud: *Custodi legem atque consilium, & erit vita animæ tuæ & gratia faucibus tuis.* Nec solum fides meretur Dei visitationem qualemcunque vel leuem vel breuem, sed etiam gratiæ ipsius diuturnam inhabitationem. Iuxta illud. *Habitare Christum per fidem in cordibus vestris.*

Isaia 66. Iacob. 4. Luca 1. Tres virtutes disponunt ad gratiã. Prou. 1. 1. Iac. 2. Prou. 3.

2. Secunda virtus quæ disponit habitaculum aduenienti gratiæ, est patientia. Vnde Paulo patienti afflictionem dictum est: *Sufficit tibi gratia mea.* Tunc autem vera patientia est, cum homo se benè circũspectè & vigilanter habet contra tentamenta diaboli, flagella Dei, & contumelias proximi. Nam sicut Greg. dicit tribus modis virtus patientiæ exerceri solet. Alia namque sunt quæ à Deo, alia quæ ab antiquo aduersario, alia quæ à proximo sustinemus. A proximo namque persecutiones, damna & cõtumelias sustinemus: ab antiquo aduersario, tentamenta: à Deo autem flagella toleramus. Sed in his omnibus modis vigilanti animo oculus mentis debet semetipsum circumspicere, ne propter mala proximi protrahatur ad retributionem mali: ne contra tentamenta aduersarij, seducatur ad delectationem vel consensum delicti: ne contra flagella opificis proruat ad excessum murmurationis.

2. Cor. 12. Patientia vera qua sit. Greg. homil. 7. sup. Ezech. Tribus modis exercetur.

3. Tertia virtus quæ disponit habitaculum aduenienti gratiæ diuinæ in anima hominis, est humilitas vera, de qua dicitur. *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Illusores ipse deludit, mansuetis autem dat gratiam.* Vbi glossa ostendens in quo consistat hæc humilitas, dicit: Humilitatem primo dicimus vel quando aliquis pro abluẽdis peccatis incipit salubriter atteri, vel secundo quando spontanea mentis deuotione perfectiores Deo humiliantur & proximis, vel tertio quando contra persecutores per patientiæ virtutem animus armatur ad omne genus humilitatis. Sed quia hæc omnia

Iacob. 4. Prou. 3. 1. Pet. 5.

nia deficerent absque timore Dei, ideò ad omnia ista timor est necessarius. Omnes enim virtutes præparantes & disponentes habitaculum gratiæ Dei sine timore, sunt debiles. Hæc enim est quæ fortitudinem in omnibus gignit, vt dicit Gregor. *Firmamentum est Dominus timentibus eum.* Iste etiam timor facit vt nihil de continentibus circa præparationem mentis obmittatur. Nam vt dicitur Eccl. 7. *Qui timet Deum nihil negligit.* Quod Gregor. exponit dicens: Timere est nulla quæ facienda sunt bona præterire. Ex his infero quod sicut præsumptuosi, superbi & accidiosi negligenter obmittunt procurare ea quæ sunt saluti ipsorum necessaria, ita virtuosè timentes prouident quæ oportet de omnibus. Figura de Gabaonitis, qui timentes à facie filiorum Israel, cautè eis prouiderunt, ne ab eis destruerentur. Vnde Epimenides Philosophus legitur dixisse, Beata ciuitas quæ tempore pacis timet bellum.

Greg. li. 5. moral. *Greg. li. 1. moral.* *Iosue 9.*

Quæ autem debet timere quilibet homo, ostenditur in vitis Patrum, vbi dicitur quod Abbas Helias dixit. Tres res timeo. Vnam quando anima egressura est de corpore, aliam quando occursurus sum Deo, tertiam quando de me fuerit proferenda sententia. Maximè autem timor iste valet ad retundendam superbiam quæ gratiam nititur expellere. Proinde dicit Bern. In veritate comperi nihil æquè efficax esse ad gratiam promerendam, retinendam & recuperandam, quam si omnino coram Deo inueniaris non altum sapere & timere. Beatus enim homo qui semper est pauidus. Et quia gratia diuina quandoque arridet cum aduenit, quandoque recedit & abit, quandoque denuo redit, ob id circa omnia ista debet esse homo pauidus. Ideò benè dicit sapiens *semper*, non semel vel aliquando, sed pro omni tempore.

Homini quæ sint timenda. Lib. 2. parte 3. *Bern. ser. 55. sup. Cant.*

Sed diceres quare debeo timere pro gratia cum adest, cum vtique potius deberem gaudere. Respondet Bern. vbi supra, quod ideo timere debes, ne fortè nō dignè opereris ex ea, quod admonet Apostolus: *Videte ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* Et ad discipulum ait. *Noli inquit negligere gratiam quæ in te est.* Et de semetipso dicebat: *Gratia Dei in me vacua non fuit.* Sciebat homo consilium Dei habens, redundare, & contemptum donantis donum negligere nec expendere ad quod donatum est, idque intolerabilem superbiam iudicabat. O quā multi sunt hodie vacui receptores gratiæ diuinæ, qui aut in dignitatibus, honoribus, sedibus & officijs quibuscunque, aut etiam ordinibus secularibus & spiritualibus constituti, non exercent ea quæ ipsorum officia requirunt. Hi pro certo in vacuum gratiam Dei receperunt; nam quamplures sunt sacerdotes, sed pauci missas legentes, pauciores confessiones audientes, paucissimi prædicantes. De quibus Chrys. dicit, quod multi sacerdotes pauci sacerdotes, multi nomine pauci re, quam multi reges, principes, milites & barones, sed pauci pauperum defensores; & vtinam ipsimet non fierent egenorum oppressores, similes tutori qui in subditum & sibi commissum desæuit pupillum, quod vtique maximę impietatis & infidelitatis est. Idem etiam est in talibus, ac si cum mucrone suo iugules, ob cuius defensionem ab eodem traditum tibi gladiū accepisti. Quam multi sunt alij in priuatis officijs, & ipsi habentes diuisiones gratiarum, qui tamen in vacuum recipere se ostēdunt, dū in eis ociantur. Multi quoq; & alij qui etsi agunt ex donis gratiæ ipsis collatis, tamen effectum gratiæ arrogant sibi, & hi peiores sunt. In quibus vt dicit Bern. Diabolus etsi non valet impedire actionem, saltem curat impedire intentionem, vt dicant tales, Manus nostra excelsa, & non Dominus fecit hæc omnia. Sed & hi non minus in vacuum gratiam probantur accepisse, cum ex eius operatione remanent vacui & inanes; Omnia enim in eis vento superbiæ euanescunt. Ex his patet quod duplices sunt homines in vacuum gratiam recipientes. Primi sunt ociosi, secundi vanè gloriosi. Vt igitur gratiam vtiliter recipiamus, vtamur ea corde & opere. Corde cogitando, meditando & contemplando diuina beneficia, in cælo, terra, mari, aere, in teipso, & super omnia in Domino Iesu Christo tibi misero collata. Ore similiter de ipsis loquendo, vt ex abundantia cordis os loquatur,

1. Tim. 4. *Bern. ser. 55. sup. Cant.* *Gratiam in vacuum qui recipiant.*

Coloss. 4. tur, & sermo vester semper in gratia, sale sit conditus. Sed de multis verum est hodie illud: *Docuerunt linguas suas loqui mendacium*. Et: *Os tuum abundauit malicia*. Sequitur: *Sedens aduersus fratrem tuum loquebaris*. Ecce detractio. Et iterum, *Venenum aspidū sub labijs eorum. Quorum os maledictione & amaritudine plenum est*. Verè maximum venenum sermo impudicus, qui toxicat etiam animam, quod nullum venenum facere potest. Tertio vti gratia in operatione; quanto enim plura operatur quis, tanto maiorem gratiam habere approbatur. Quia secundum mensurā operationis bonæ, accipitur mensura dilectionis diuinæ. Non solum autem timendum est homini cum habet gratiam, ne ea indignè vtatur, sed multo plus timendum est ei cum ab eo aufertur; tunc enim non deficit gratia sibi, sed ipsemet deficit. Audi quid dicat dator gratiæ. *Sine me nihil potestis facere*. Time ergo subtracta gratia cum sis sine Deo, ac si mox casurus. Time & contremisce, Deo tibi vt sentis irato. Time quia reliquit te custodia tua. Nec dubites in causa esse superbiam, etiam si non appareat, etiam si nihil tibi conscius sis; quod enim tu nescis, scit Deus, & qui te iudicat, ipse est, sed nec qui se commendat ille probatus est, sed quem Deus commendat. Nunquid commendat te Deus cum gratia priuat, aut nunquid humilibus dat gratiam, humili aufert datam. Et ergo argumentum superbiæ, priuatio gratiæ est, quamquam tamen interdum non pro superbia quæ iam est, sed quæ futura est etiam subtrahatur; sicut patet de Paulo, qui non quia extolleretur, sed ne extolleretur patiebatur stimulum. Sed siue iam existis siue nondum, superbia tamen semper causa erit subtractæ gratiæ. Hæc Bern. Iam si gratia redierit propiciata, multo amplius tunc timendum ne forte contingat recidiuum pati. Iuxta illud: *Ecce factus es sanus, vide ne deteri⁹ tibi cōtingat*. Audiuimus recidere quā incidere esse deterius, proinde inualescente periculo inualescit & metus. Beatus igitur es si cor tuum triplici repleueris timore isto, vt timeas quidem pro recepta gratia, ampli⁹ ꝓ amissa, pl⁹ pro recuperata. Et quia parum esset hominem parare habitaculū aduenienti gratię in anima eius, similiter modicum vel nihil cōmoditatis foret suscipere gratiam ad tempus, nisi eam sciret diutius conseruare, ideò pro omnibus istis vltra ea quæ dicta sunt, est sciendum quod aliæ virtutes præparant habitaculum gratiæ aduenienti, aliæ eam impetrant, & aliæ eam cōseruant. Disponunt & præparant mentē illæ tres de quibus dictum est, scil. fides, patientia, & humilitas. Impetrant, memoria diuinorum beneficiorum quæ in homine facit esurire gratiam, vt sic esurientes implentur bonis. Item sapientia, iuxta illud: *Dabit capiti tuo augmenta gratiarum*, dicitur de sapientia. Item tertio oratio deuota, vnde orantibus Apostolis cecidit Spiritus sanctus. Conseruant verò tres, scilicet iustitia operum seu exercitatio virtutū. *Inter iustos morabitur gratia*. Et præmittitur. *Stultus illudit peccatum*, qui scilicet sine operibus sequentibus se habere gratiā vel saltem in fine inuenire putant. Secundo pietas & misericordia: *Eleemosyna viri quasi sacculus in via, & gratiam hominis quasi pupillam conseruabit*. Tertio diligens sui circumspectio & vigilantia ad perseuerandum in bono. Vnde de incircumspectis dicitur: *Gratia fatuorum effundeutur*. Et: *Cor fatui quasi vas confractum, omnem sapientiam non tenebit*. Cum igitur sic homo fuerit dispositus & paratus in mente, certè & absque dubio merebitur gratiam diuinam.

Bern. ser. 55. sup. Cant.

Gratia in vacuos qui recipiant.

Luca 1. Prou. 4. Act. 11. Prou. 14. Eccl. 17. Eccli. 20. & 21.

III.

Quærendum est parte hac tertia de fructuosa & efficaci operatione gratiæ inhabitantis, quia in mente nostra ordinatur per se, & directe in salutem nostram. Ad hoc enim filius hominis dicit se venisse quęrere & saluū facere: hoc significat & nomē suū Iesus, ꝙ interpretatur saluator. Aduentus igitur eius in mentem non aliud operatur quā ea quæ sunt salutis, nam ad hoc venit gratia vt subueniat lapsis, illuminet cæcos & vacuos impleat. Ita dicit Augustinus super illud *Ad eum veniemus*. Vnde Beda describens multiplicem operationem huius aduentus, sic dicit. Veni vt errantes corrigam, infirmantes adiuuem, & dubitantes in fide confortem, bene agentium fructibus

Matt. 1. Aduent⁹ in mentē quid operatur.

Beda l. 3. sup. Cāt. in illud, Veni in hort.

ctibus perfectis quasi suauissimis floribus pascar, certantes ab hostium insidijs defendam, & victores hostium perpetuæ meæ visionis corona remunerem. Hæc ille. Et quia salus hominis incipit ab vna parte iustitiæ, & tendit seu proficit per aliam, quousque consumetur per tertiam, quæ sine gratia esse non possunt, ideo breuiter videamus de omnibus istis effectibus gratiæ quomodo in mente nostra per gratiam ordinantur. De ipsa enim gratia scribitur. 1. Iohan. 2. Vnctio docet de omnibus, scilicet partibus iustitiæ generalis. Prima autē pars iustitiæ est declinatio mali, secunda adhæsio boni, tertia perseuerantia in bono. Ista omnia aduenie ns gratia diuina in mente hominis operatur & efficit. Vnde Apostolus describens [*Tit. 2.*] eius efficaciam sic ait. *Apparuit gratia saluatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, vt abnegantes impietatē & secularia desideria.* Ecce declinatio mali. Impietatem dicit auersionem à bono incommutabili. Secularia desideria dicit, quæ pertinent ad conuersionem ad bona commutabilia, secundum Gorranum, vel secundum Remig. super locum istum vbi dicit *Abnegantes*, id est, à nobis repellentes *impietatem*, id est, omnem libidinem, superbiam & ambitionē. *Secularia desideria*, id est, cupiditatem secularis honoris & cætera carnis desideria. [*Alensis.*] Alexander tamen dicit impietatem illud, quod est contra cultum Dei, vt peccata & omnia vicia, vana doctrina, sortilegia, diuinationes [*1. Ioan. 2.*] & similia. Secularia desideria sunt concupiscentia oculorum, concupiscentia carnis, & superbia vitæ. Et hæc est prima vtilitas gratiæ aduenientis, expellere scilicet peccata & purgare domum mentis ad dignum habitaculum spiritui sancto præparandum.

Secunda pars iustitiæ est adhæsio boni q̄ [*1. Sap. 8.*] docet gratia, iuxta illud, *Doctrix enim est disciplinæ Dei & electrix operum eius.* Duo dicit de ea. Primum quod est castigatrix passionum quantum ad primam partem iustitię primo dictam. Secundo quod est electrix operationum quantum ad exercitationes operationum. Sic exponit Holcoth ibidem. Quid autem docet operari, subditur. Sobriè quo ad nos, iustè quo ad proximos, piè quo ad Deum viuamus in hoc seculo. Sobrietas secundum Alexand. consistit in abstinentia [*Alens.*] & continentia, non solum cibi & potus, sed etiam omnium quibus ad necessitatem homo debet vti, vt omnibus tēperatè vti sciat. O quam necessaria esset ista gratia nostris temporibus, vt instrueret nos sic sobriè viuere quo ad nos, quę quia prohdolor deficit, ideò in nullo homines habent temperantiam. Nam sine mensura bibunt & comedunt, sine modo dormiendo quando vigilandum est, & vigilant quando dormiendum est; sine mensura vestiuntur. Nam quæ mensura est caudas protendere palliorum in tantum, vt abominationem & horrorem bonis viris in Ecclesia inducant. Aut quæ abusio est illa trahere per terram & lutum quæ sufficere possent pro tegumento pauperum & egenorum. Et quæ insuper impietas est erga Deum, & irreuerentia erga sacramenta, & præcipuè venerabile sacramentum altaris, sic caudis illis puluerisare & altaria squalore pulueris conspergere. Videant qui eiusmodi sunt quantam temperantiam habent in talibus. Præterea iustitia quam docet gratia est quæ reddit vnicuique iuxta statum suum, & præsertim proximo quod suum est, non solum restituendo alienū, sed etiam cōmunicādo ꝓpriū. *Mutuū dātes, nihil inde sperātes.* Et illud. *Frāge esurienti panem tuū.* [*Luc. 6. Isaia 58.*] Non solum ille iustus est qui non recipit alienum vel receptum restituit, sed etiam ille multo iustior est qui communicat proprium. Non ergo dicit, Redde panem alienum, sed frange tuū. Pietas etiam est cultus proprie humilis & deuotus, qui tunc fit quando pio mentis affectu diuinæ protectioni nos contra omnia pericula committimus, & inter flagella etiam gratias referimus ei qui prior pro nobis maiora sustinuit, apud quem patientia pauperum non peribit in finem. Sed quia ista parum prodessent sine perseuerantia in talibus, ideo gratia docet perseuerantiam omnium. Quo ad hoc subditur: Expectantes beatam spem, id est, tamdiu ista seruate, expectantes beatam spem, id est, beatitudinem speratam quousque veniat, & aduentum magni Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi, id est, aduentum Christi ad iudi-ciu, qui est magnus Deus & saluator noster. Sic exponit Gorra. super epistolam ad Titum.

tum. Ex his iam patet responsio ad quæstionem qua quæritur, Quare & vnde est quod hodie homines malos mores nõ abijciunt, sed eos potius continuant, virtutes deserũt, & in eis non exercitantur, in deuotione ad Deum deficiunt, proximos offendunt & semetipsos turpiter & inhonestè confundunt, in bono cæpto non perseuerant, nec opera ad finem producunt, sed potius ante finem deserunt. Et est breuis mea responsio, quia causa omnium istorum est defectus gratiæ, cum qua veniente omnia bona veniunt, & ea discedente, omnia bona discedunt, & omnia mala proueniunt. Iuxta illud: *Sine me nihil potestis facere.* Vt igitur aduentum Christi per gratiam in mentes nostras mereamur, præparemus corda nostra per fidem, patientiam & humilem deuotionem. Nam in rei veritate sperare poterim⁹, quod si fecerimus quod in nobis est, non fraudabit Deus desiderium nostrum, iuxta illud quod scriptum est. *Desiderium* inquit *pauperum exaudiuit Dominus, præparationem cordis eorum audiuit auris tua.* Vides quia dicit quod desiderium & cum hoc præparationem exaudiuit. Multi inquit desiderant vocibus oris & cordis, sed non præparant bonis operationibus, ideò vtrumque coniungitur, quia alterum sine altero non sufficit.

Alens. Ex defectu gratiæ multa incõmoda. Sap. 7. Ioan. 15. Luc. 6. Isaia 58.

Nota secundum Gorran. super epist. 13. c. ad Heb. Gratia Dei multos habet effectus: Effectus gratiæ Dei.
Primo enim filios Dei gignit, ad esse spirituale producendo, sicut coniunx fœcunda, 1.
quia viuere idem est quod esse. *Gratia Dei sum id quod sum.* Secundo genitos nutrit, in 1. Cor. 15. 2.
esse illa conseruando, sicut nutrix sedula. Sap. 16.
Omnia nutrici gratiæ tuæ deseruiebant. Tertio erudit, de necessarijs instruendo, sicut 3. Tit. 2.
sapiens magistra. *Apparuit gratia Dei, erudiens nos &c.* Quarto protegit, à periculis liberando, 4.
tamquam gubernatrix siue nauis tuta. *Aliquotiens vsque ad mortem periclitatus sum causa horum, sed gratia Dei liberatus sum.* Eccl. 34.
Quinto purgat, à peccatis iustificando, tamquam salubris medicina. *Iustificati gratis*, per gratiam ipsius scilicet Dei. 5. Rom. 3.
Sexto iuuat, in bonis corroborando tamquam efficax socia. *Plus omnibus laboraui, non ego autem, sed gratia Dei mecum.* 6. 1. Cor. 15.
Septimo confortat in tentationibus roborando, tanquã stabilis amica. *Tu ergo fili confortare in gratia Dei.* 7. 1. Tim. 2.
Octauo saluat in vitam æternam tanquam fidelis aduocata. *Gratia Dei vita æterna.* Et *Gratiam & gloriam dabit Dominus.* 8. Rom. 6.
Quam nobis præstare &c.

DE EADEM SERMO III.

Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam qui præparabit viam tuam ante te. Matth. 11.

QVoniam vt ait August. super psalm. 70. ad hoc vt sit homo aliquid, conuertat se ad illum à quo creatus est, recedendo enim frigescit, accedendo feruescit; recedendo tenebrescit, accedendo clarescit. A quo enim habet vt sit, apud illum habet vt benè sit. Qui ergo vult simul esse cum Deo, non ab illo recedat, sed ad illum accedat. Hæc ille. Verum quia peccator homo & si velit interdum ad Deum accedere, per se tamen hoc facere non potest, eo quod peccata viam qua ad Deum redire deberet infecerunt, iuxta illud: *Via impiorum complantata lapidibus.* Et: *Via eorum tenebræ & lubricum, & Angelus Domini, quod deterius est, persequens eos.* Ideoque necesse habet peccator habere ductorem & viæ præparatorem. Ex quo enim est in tenebris, debet habere lucidum ductorem. Et ex quo est in lubrico, debet habere viæ præparatorem. Ex quo habet Angelum persecutorem, necesse debet habere Angelum protectorem. Volens igitur saluator noster vt ad eum securi accedamus, & per viam tutam reuertamur, prouidere dignatus est de ductore & præparatore viæ salutaris, & hoc per prædicatores nuncios & seruos suos. Quorum

vnumquemque dirigens ad hominem dicit: *Ecce ego mitto Angelum meum.* In quibus verbis tria describuntur multum peccatoribus maximè isto sacro tempore consolatoria. Et licet ista verba sint dicta ad litterã de Iohanne Baptista, qui debuit præparare viam fidei Christo in mundum venturo, tamen congruè possunt competere cuilibet prædicatori ab Ecclesia misso ad prædicandum & ostendendum viam salutis cuilibet peccatori, qui non minus vtiliter, quam alter Iohannes Baptista, & si non vitæ merito, saltem ordinis sui officio faciet & præparabit viam fidei, & morum iustitiæ diuinæ in cordibus fidelium. Vnde vt peccator non desperet, sed consoletur de salutis suæ præsidio, ad eum dicitur verbum saluatoris ex persona sui. *Ecce ego mitto.* Vbi primò describitur hæc missio nunciorum Christi, & redditur commendabilis, tanquam autẽtica à mittentis auctoritate, cum dicitur. *Ecce ego mitto.* Secundo redditur commendabilis à missi dignitate, cum dicitur, *Angelum meũ.* Tertio redditur commendabilis à missionis vtilitate, cum dicitur, *qui præparabit viam.* Mittentis auctoritati est fideliter obediendum & obtemperandum humiliter. Missus est reuerenter tractandus, & honorandus decenter & venerabiliter. Missionis vtilitati est perseueranter insistendum & intendendum vnanimiter.

Propositio

I.

Hæc missio redditur commendabilis, primo ex mittentis auctoritate, cui obediendum est fideliter & humiliter. Non enim est simplex persona, non Prælatus spiritualis vel secularis, non rex aut princeps, qui omnes possunt inobedientes suos in corpore dũtaxat corripere; sed hic est Dominus, qui cũ occidit corporaliter, habet potestatẽ animam mittere in gehennam. Hic enim est, qui de se ait: *Ego Dominus & non alius præter me.* Et iterum. *Ego Dominus formans terram & creans cælos.* Idcirco cum sit magnæ auctoritatis Dominus, est ei obediendũ; pro tanto namque dicit signanter: *Ecce ego mitto.* Certè si Angelus, si patriarcha, si propheta, si papa Christi vicarius in terris, qui habet claues regni cœlorum ex successione Petri; si imperator aut rex, qui non sine causa gladium portat; si dux aut comes vel princeps, qui ad vindictam malorum, laudem verò bonorum missi sunt, nuncium suum vel legatum mitteret ad nos, iustum esset & dignum, vt ei pareremus: quanto magis ergo obediendum est Deo, cui venti & mare obediunt, & cui curuatur omne genu, cælestiũ, terrestriũ & infernorũ. Hic. n. est qui, vt dictũ est de se ait: *Ego Dominus & non ali⁹ præter me.* Et iterũ. *Ego Dominus formans terram & creans cœlos.* In quo ostendit suam immensam potestatem; nam formare terrã & creare cælum est potestatis infinitæ, cum productio talium sit de nihilo ad aliquid. Omnis autem potẽtia mensuratur per proportionem facti ad id, ex quo fit. Tanta est enim potentia facientis, quantum factum excedit illud, ex quo fit. Omne autem aliquid, quantumcunque vile & paruũ in infinitum excedit nihil. Igitur cum ratio inuenerit cælum & terram esse aliquid ex nihilo, & decurrerit ab his ad potẽtiam facientis, mensurauerítque eam per proportionem facti ad illud, ex quo fit, videtur certè hæc egressa non à minori, quam ab infinita potentia. Sic igitur cælum & terra sunt simulachrum, seu exemplar infinitæ Dei potentiæ efficientis, vt dicit Robertus Linconiensis. Ista potentia infinita patet ex operum eius multitudine, magnitudine & pulchritudine. Quis enim sufficienter exprimat diuersitates terrarum, genera arborum & herbarum, fructuum & granorum, colorum, cantilenarum, odorum & florum, carnium, piscium, saporum, lapidum & omnium metallorum, genera animalium & stellarum, & multitudinem Angelorum? Quis sufficienter exprimat, quam sit admirabilis in omnibus tanta diuersitas facierum? Quis dignè edisserat, quanta sit illa scientia, quę sciuit distinguere tam diuersa? Cum enim se habeat ad infinita talia producenda, cum nihil producatur, quod prius non fuerit in illa scientia secundum similitudinem idealem, necesse est esse illam sapientiam infinitam. Vnde cum propheta dixisset. *Qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocat.* Statim adiunxit. *Magnus Dominus Deus noster & magna virtus eius, & sapientiæ eius non est numerus.* Et

Matt. 16. *1. Pet. 2.* *Matth. 8.* *Philip. 2.* *Rob. Lincon. in coll. ser. 5.* *Potentia Dei infinita vnde dignoscatur.*

1. Reg. 2.

1.Reg.2.dicitur. *Deus scientiarum Dominus est,& ipsi præparantur cogitationes.* Quia igitur sic sapiens & potens est, per sapientiam omnia discutiet, & per potentiam omnia puniet. Vnde Apostolus considerans ista dicit: *Viu9 est sermo Dei & efficax,& penetrabilior omni gladio ancipiti; pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus,compagum quoque & medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis;& nulla creatura inuisibilis est in conspectu eius,sed omnia nuda & aperta sunt oculis eius, ad quem nobis sermo.* quasi dicat: de omnibus istis tenemur sibi reddere rationem. Ex hoc infert Gorra. quod ideò timendum est offendere talem iudicem,qui scit & potest omnia. O quanta sapientia & scientia in isto iudice! qui est discretor cogitationum cordis;scit enim de quo quis cogitat, & intentionem ipsarum cogitationum.Scit ad quem finem cogitationes tendunt,siue ad bonum,siue ad malum.Scit etiam cuiusmodi peccatum quisque faciat, & quomodo eadem peccata adinuicem sint connexa. Scit ad quæ peccata quisque magis afficiatur, nec est vlla creatura scilicet terrena cælestis vel infernalis,inuisibilis in conspectu eius, id est, in potentia diuinitatis eius. *Nudus est infernus coram illo.* cuius est diuinitas vicina omni rei.Vnde omnia cælestia,terrestria & infernalia nuda, id est, discooperta & reuelata sunt & aperta,id est,plenè manifesta oculis eius,id est,visioni eius filij Dei. *Oculi eius lucidiores sole,circumspicientes omnes vias hominum.*

Hebr.4.

Deo omnia sunt cognita.

Iob.26.

Eccli.23.

Ex his iam patet immensitas auctoritatis istius Domini mittentis Angelum suum. Ipse enim est qui omnia fecit,omnia nouit, omnia regit. *Quoniam ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia.ipsi honor & gloria.* Et patet vlterius,quia ex hoc tenemur Deum diligere,qui fecit omnia propter nos,quia nos sumus finis omnium inferiorum. Cæcus.n. diligeret eum multum,qui daret ei visū:sic nos Deum:qui dedit animam& corpus.Breuiter igitur colligendo omnia supradicta dico,quod istius mittentis Domini patet potentia, sapientia & clementia in omnib9 supradictis.Fecit.n.omnia poteter, quia de nihilo. *Qui viuit in æternum,creauit omnia simul.* Et; *Peto fili,vt respicias in cælū & ad terram & ad omnia, quæ in eis sunt,& intelligas, quia de nihilo fecit ea Deus.* Et: *Vnus est altissimus creator omnium.* Secundo fecit ea sapiēter,quia sine vllo vitio. *Omnia per ipsum facta sunt,& sine ipso factum est nihil,* id est, peccatum.Exponit Gorra.& Psal. *Omnia in sapientia fecisti.* Verè in sapientia, quia omnia in numero,pondere & mensura. Tertio fecit ea clementer,quia sine vllo merito. *Omnia quæcunque voluit Dominus,fecit,* quia omnia fecit sua clemēti bonitate & voluntate. *Domine multæ misericordiæ qui fecisti omnia verbo tuo.* Ideò dicitur. *Benè omnia fecit.* Nō solum autem omnia fecit,sed etiam nouit omnia. *Domine qui habes omnium scientiam.* Nouit autē omnia primo æternaliter, quia ex se,non ex alio. *Domino enim Deo, antequā crearentur,omnia sunt agnita.* Secundo principaliter,quia sine aliquo medio successore sed in seipso.Vnde supra dixit Apostol9, *Nō est vlla creatura inuisibilis coram eo.* Tertio certitudinaliter, quia sine aliquo dubio. *Nunc scimus quia scis omnia, & non est opus tibi vt quis te interroget.* Ideò Petrus dicit. *Domine tu scis omnia.* Nec solum fecit & nouit omnia,sed etiam regit omnia. *Omnia à te expectant,vt des illis escam in tempore oportuno.* Regit autem omnia perfectè sine defectione. *Omnia duplicia,vnum contra vnum, & non fecit quicquam deesse.* Secundo regit benignè,quia sine seueritate. *Misereris omnium,quia omnia potes.* Tertio regit iustè, quia sine inordinatione. *Cum ergo sis iustus, iustè omnia disponis.* Ideo psal.dicit. *Aperiēte te manum tuam omnia implebuntur bonitate: auertente autem te faciem turbabūtur &c.* Ecce auctoritas mittentis, qui tam potens, tam sapiens,& tam clemens dicere meritò potest. *Ecce ego mitto &c.*

Rom.11.

Eccl.18. 2.Mach.7.

Eccli.1. Ioan.1. Sap.11. Sap.9. Marc.8. Hest.14. Eccl.23. Ioan.16. Ioan.vlt. Eccl.42. Sap.11. Sap.12.

II.

Dixi quod hæc missio redditur commendabilis ex missi dignitate, quia tractandus est honorabiliter & venerabiliter, cum dicitur: *Angelum meum.* Et quoniam hic non loquitur de Angelo secundum naturā, sed secundum officium:Ioha.n.Baptista, de quo ista dicta sunt,non erat Angel9 per naturā,sed secūdū officiū;Ideò quilibet sacerdos Dei missus populo in salutem, similiter dicitur Angelus officio. Verum quia dicit

Sacerdos dicitur Angelus.

thema noſtrum *Mitto Angelum meum*, ex
hoc datur intelligi quod quidam eſt Ange-
lus non Domini ſed ſathanæ, ideò de omni-
bus iſtis videamus. Primo ergo dico quod
1.Cor.11. ſacerdos intelligitur cōgruè per Angelum,
ſcribitur enim: *Mulier debet habere velamen*
ſuper caput propter Angelos. Gloſſ. id eſt, pro-
Malach. 2. pter reuerentiam ſacerdotum qui nuncij
Dei ſunt. Et *Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcien-*
tiam, & legem requirunt ex ore eius, quia An-
gelus Domini exercituum eſt. Ratio huius de-
Holkoth ſup libr. Sap. c. 16. nominationis metaphoricè ſecundum Hol
koth eſt, quia ſacerdotē decet Angelum in
11. conditionibus imitari quæ in his verſib⁹
Sacerdos Angelum in 11. conditionib. decet imitari. continentur: *Paſcit & hortatur, ducit, vehit,*
exercitat, arcet. Orat, congaudet, punit, laudat,
ſine ſumptu. Prima igitur operatio Angeli
circa nos ſecundum ordinem iſtorum verſu-
um eſt paſcere. Cuius exemplum habemus
1. 3.Reg.19. Vbi legimus quod Angelus detu
lit panem & aquam ad Eliam dormientem,
& famelicum inde pauit. *Surge* inquit *& co-*
mede, grandis enim reſtat tibi via. Iſto modo
moraliter proprium eſt ſacerdotis paſcere
populum verbo & exemplo & ſubſidio tem-
Ioan.21. porali ſi poſſit. Vnde Petro ter ſignanter
dictum eſt, *Paſce, paſce paſce.* Bis autem di-
ctum eſt ei, *paſce agnos meos*, & ſemel, *paſce o-*
ues meas. Ad innuendum differentiam inter
doctrinam neceſſariam iuuenibus & ſeni-
bus. Nam ſenibus ſimplex admonitio ſuffi-
cit, Iuuenibus verò opus eſt tam verbis
2. quam verberibus vt debitè doceantur. Se-
cunda operatio quam Angelum legimus
circa nos exercere, eſt exhortari. Cuius ex-
emplū habemus. Matth. 2. *Angelus Domini*
apparuit in ſomnis Ioſeph dicens. Surge & acci-
pe puerum & fuge in Ægyptum. Hāc operati-
onem imitatur ſacerdos ſana conſilia pri-
3. uatim ſuggerendo. Tertio tenetur ducere
Thob.5. per bonam & aptam conuerſationem, Exē-
plo Raphaelis, *Ego inquit Angelus ducam &*
reducam eum ad te. Et ſicut victoria exerci-
tus eſt gloria boni ducis, ita ſanctitas po-
Chryſ l.3. de ſac. dignit. puli attribuitur pro merito ſacerdotis. Vn-
de Chryſoſt. inquit, Bene agente populo v-
nuſquiſque pro merito ſuo remuneratur,
Sacerdos autem pro bonis omnium; Habe-
bebit enim pro proprijs bonis auream, pro
acquiſitione aureolam. Et ideò ſecundum
eundem Chryſoſt. Sacerdos eſt in populo ſi- Et ho. 30 ſup. Mat.
cut radix in arbore, & ſicut ſtomachus in
corpore. Quemadmodum inquit cum vi-
deris arborem cum marcidis folijs, intelli-
gis quia aliquam culpam habet circa radi-
cem: ita cum videris populum indiſciplina-
tum & irreligioſum, ſine dubio cognoſce
quod ſacerdotium eius non eſt ſanum. Vl-
terius dicit Chryſoſt. quod ſacerdos eſt in
grege ſicut ſtomachus in corpore. Quem-
admodum inquit, medicus, quando primo
ingreditur ad infirmum, ſtatim de ſtoma-
cho eius interrogat, & eum componere fe-
ſtinat. Quia ſi ſtomachus ſanus eſt, totum
corpus validum eſt, ſi autem diſtempera-
tus fuerit totum corpus infirmum eſt: Ita ſi
ſacerdotium integrum fuerit, tota floret
Eccleſia, ſi autem corruptum fuerit, omni-
um fides marcida eſt. Et infra. Sicut ſtoma-
chus accipiens cibum coquit ipſum in ſe-
metipſo, & per totum corpus diſpergit. Sic
ſacerdotes accipiunt ſcientiam ſermonis
per ſcripturas ex Deo, & excoquentes eam
in ſe, id eſt, tractantes & mediantes apud ſe,
vniuerſo populo ſubminiſtrant. Et infra. Si-
cut in corpore ſi membrum aliquod fue-
rit infirmatum, non omnino languet & ſto-
machus; ſi autem ſtomachus languerit,
inueniuntur & membra infirma: Sicut ſi
aliquis peccauerit Chriſtianorum, non o-
mnino peccat & ſacerdos. Si autem ſacer-
dos fuerit in peccatis, totus populus con-
uertetur ad peccata. Et ideò, Sacerdo-
tes pro populorum iniquitate damnantur,
ſi eos aut ignorantes non erudiant, aut pec-
cantes non arguant, dicente Domino per
prophetam. *Speculatorē dedi te domui Iſrael.*
Si non fueris locutus vt cuſtodiat ſe peccator à
via ſua mala, ille in iniquitate ſua morietur,
ſanguinē vero de manu tua requiram. Quar- 4.
tus actus Angelicus ſecundum prædictos
verſus eſt vehere, id eſt, tranſportare, deferūt
enim boni Angeli animas morientium in
cœlum. *Factum eſt autem vt moreretur men-* Luc.16.
dicus & portaretur ab Angelis in ſinū Abrahæ.
Sic Sacerdotes Angelici de terrenis deſide-
rijs ad amorem cœleſtium transferunt pæ-
nitentes, quando eis confitendo peccatis
priſtinis moriuntur. *Peccatis mortui iuſti-* 1.Pet.2.
tiæ viuamus. Quintus actus An- 5.
gelicus

gelicus est excitare. Actor. 12. *Angelus domini astitit, & lumen refulsit in habitaculo carceris, percussoque latere Petri excitauit eum dicens: Surge velociter.* Et Petrus dormiens in carcere est peccator irretitus mala consuetudine, iacet inter duos milites vinctus cathenis duabus, & duo custodes ante ostium custodiunt carcerem. Duo milites mors & dæmon, Mors insidiatur corpori, Dœmon animæ. Duæ cathenæ amor delectandi & consentiendi. Duo custodes ne homo ostium confessionis exeat, & præsumptio veniæ & confidentia vitæ prolixæ. Huic astare debet sacerdos angelus, & eum corripiendo excitare & percutere & non palpare. Sextus actus angelicus est
6 arcere potestatem dœmonum, sicut Raphael de Asmodæo, quod suffocauerat se-
Tob. 5 ptem viros Saræ. Consimiliter sacerdos debet arcere omnes malos per censuras ecclesiasticas; Dœmones etiam per adiurationes sacras, ne noceant viris bonis. Se-
7 ptimus actus angelicus est orare. Vnde le-
Acto. 16. gimus quod Paulo apparuit per visum Angelus in specie viri Macedonis dicens: *Transiens Macedoniam, adiuua nos.* Qui dicitur fuisse macedonum præpositus, qui eorum à Paulo supplicauit salutem, sic sacerdos pro salute populi tenetur orare. Octa-
8 uus actus angelicus est, quia angelus con-
Luce. 15 gaudet pœnitentibus de peccatis. *Gaudium est angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente.* Et pœnitentia populi gaudium
9. debet esse boni sacerdotis. Nono angelus
4. Reg. 19 punit. *Venit angelus domini & percussit in castris assyriorum centum octoginta quinque millia.* Sic sacerdotum est sententias excommunicationis ferre contra contumaces & rebelles Decimo angelorum officium est
10 laudare. *Clamabant alter ad alterum, &*
Isai. 6 *dicebant. Sanctus, Sanctus, Sanctus, dominus Deus.* Hoc etiam sacerdotibus dignoscitur
4. Esdr. 3 conuenire. *Steterunt sacerdotes in ordine suo vt laudarent dominum.* Vltimo angelus est
11. sine sumptu. Sicut patuit in angelo Thob. 5. qui fuit magnæ vtilitatis & parui sumptus. Consimiliter sacerdotes relicta cupiditate temporalium, de decimis & oblationibus tantum viuant. Similiter cum spiritualia ministerialiter largiuntur, nihil pro eisdem recipiant pro mercede ne symoniæ vitio maculentur.

Vbi consequenter aduertendum quod angeli quattuor habent conditiones in quibus sacerdotes habent eos imitari. Sunt enim immateriales siue substantiæ separatæ, intellectuales, pleni scientia & veritate. Sunt motores orbium, & rectores hominum. Primò angeli sunt immateriales, Spiritus enim sunt, & carnem & ossa non habent. Et tales debent esse sacerdotes per continentiam vt motus passionum non sequantur. In cuius figura dictum est Petro: *Caro & sanguis non reuelauit tibi.* Marbotus de lapidibus cap. 3. dicit de alectorio. Primò quod lapis ille non generatur nisi in gallis castratis. Secundò quod extinguit sitim. Tertiò quod reddit hominem honorabilem. Et quarto disertum. Iste lapis significat moraliter continentiam clericalem, qui non inuenitur nisi in his qui se refrenant à carnis desiderijs propter meritum vitæ æternæ. Sunt eunuchi qui semetipsos castrauerunt propter regnum cœlorum. Hæc virtus extinguit sitim fornicationis carnis infectæ & illicitę concupiscentiæ. Data est illis aqua de petra altissima & requies sitis de lapide duro. Lapis durus est continentia, Durum est enim contra stimulum carnis calcitrare. Hæc virtus facit hominem honorabilem, Sicut incontinentia facit hominem confusibilem *Vna mulier fecit confusionem in domo Nabuchodonosor.* Hominem facit disertum. id est eloquentem, & acceptum in loquendo tam in oratione quam in prædicatione. Et per oppositum sacerdotes infames de incontinentia nec digni sunt orare nec prædicare. Sunt igitur sacerdotes immateriales & substantiæ separatæ, in cuius figura dicitur de Nathan: *Et surrexit Nathan propheta, & quasi adeps separatus à carne.* Et de talibus angelis dicitur, *Facit angelos suos spiritus.*

Secundo angeli sunt intellectuales pleni scientijs & veritate. Sic sacerdotes Dei debent pollere scientia sacræ scripturæ. Et ideò conuenientius sancitum est de magistris & ne aliquid exigant pro licentia docendi quod aliquis magister in Theologia

[Right margin notes: *Angelorum aliæ conditiones quatuor.* — 1 — *Sacerdotes debent esse continentes.* — *Matt. 16.* — *Matt. 19.* — *Sap. 10.* — *Iudith. 14* — *Eccli. 47.* — 2]

habeatur in metropolitana Ecclesia, qui doceat sacerdotes. Omnes autem tam cathedrales, quam aliæ Ecclesiæ, quibus suppetunt facultates, habeant in grammatica, qui clericos gratis instruant & etiam alios iuxta posse. Et ideò dicitur signanter. *Interroga sacerdotes legem:* super quo dicit Hieronymus. Considera sacerdotum esse officium interrogatos de lege respondere. Si sacerdos est, sciat legem domini; si ignorat legem Domini, ipse se arguit, non esse sacerdotem. *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem exquirunt de ore eius, quia angelus domini exercituum est.* Tertio sunt motores orbium, a quibus causatur & generatur, quicquid inter corporalia procedit ad esse. Sic sacerdotum officium esse debet mouere nobiles & potentes, quorum virtute regantur subiecti ad cultum Dei. Iohan. 5. dicitur de angelo, qui descendebat secundum tempus in piscinam, & mouebatur aqua, ad quam qui primus descendebat, sanabatur. Piscina aquæ est persona magnæ potentiæ: in hanc descendit angelus sacerdos vel curatus, quando eius conscientiam examinat de delitijs, mouet aquam, quando limitat suam potentiam ad regulas iuris diuini. Quartò angeli sunt rectores hominum & custodes, secundum sanctos, & eodem modo sacerdotes & curati qui pro subditorum animabus habent coram Deo respondere. *Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis.* Talis igitur sacerdos quisquis fuerit, verè angelus Domini dici poterit, etsi non per naturam, saltem per officium & imitationem. Qui quidem angelus mittitur à Deo ad instruendum, & est verbum Domini mandantis prędicatoribus. *Ite, inquit, angeli veloces ad gentem conuulsam & dilaceratam, ad populum terribilem, post quem non est alius, ad gentem expectantem & conculcatam, cuius diripuerunt flumina terram eius.*

Aggei 1.

Malac. 2.

Psal. 90.

Isaia 18.

III.

Dixi quod missio redditur commendabilis ex missionis vtilitate, cui perseueranter est insistendum, cum dicitur: *præparabit viam tuam ante te*, id est, ante ostensionem tuam. Et quia hæc præparatio, quæ fit per sacerdotes in mentibus fidelium, non est nisi ministerialis: ipsi enim sunt ministri, per quorum officium prædicationis & doctrinæ, Deus auctor principalis præparat corda fidelium, vt sint digna receptacula gratiæ diuinæ. Vndè de sacerdotibus dicitur: *Vos sacerdotes Domini ministri vocabimini Dei nostri.* Et Paulus pro omnibus dicit. *Ministri Christi sunt, & ego.* Qualiter autem Deus præparat corda fidelium, dictum est in sermone præcedenti, ideoque hic solum restat videndū de via, quomodo diuersi diuersimodè in eam præparantur. Alius enim de inuio reducitur ad viam, alius in via deducitur per viam, alius deducitur super viam, alius de via educitur ad patriam. De inuio, ad viam ducitur cæcus. In via, per viam ducitur iustus. In via super viam, ducitur perfectus. De via, ad patriam ducitur sanctus. De primo quomodo de inuio ad viam ducitur cœcus, dicitur: *Ecce ego sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam maceria, & semitas suas non inueniet. & sequetur amatores suos, & non apprehendet eos: & quæret eos & non inueniet: & dicet, Vadam & reuertar ad virum meum priorem, quia benè mihi erat tunc magis, quam nunc.* Istud alludit facto, quod cotingit circa cæcos, qui tunc diriguntur ad viam, quando aliquod obstaculum vel impedimentum inueniunt in inuio. Vnde quando se sentiunt inter spinas aut tribulos, tunc intelligunt se non esse in via recta, & sic coguntur quærere viam. Sic etiam Deus volens peccatorem reducere ad viam veritatis & iustitiæ ponit eum inter spinas. i. mittit in eū, tribulationes & angustias, quibus compūctus peccator non valens procedere vlterius ad peccandum, reducitur ad viam salutis. Vnde tribulationes sunt signa misericordię diuinæ. & Apocal. 3. dicitur: *Ego quos amo, arguo.* Et Bernar. dicit. Nullum testimonium amoris eius credibilius, nullum certius in vita ista, quam quod desiderat propheta dicens. Corripiet me iustus in misericordia. Licet enim videtur esse iratus, tamen est misericors. *Cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis.* Super quod verbum dicit Richardus. Volo irascaris mihi pater misericordiæ, sed ea ira, qua corrigis deuium, non

Isaia 61.

Prou. 4.

Osee 2.

Tribulationes signa misericordia diuina.

Ioan. 14.

Apoc. 3.

non qua excludis deuia. Non enim cum irasceris, sed cum te sentio iratum, tunc maximè sentio te propitium. Ad hoc enim irasceris, vt sentiam iram, & sentiens corrigam quod peccaui. De secundo quomodo in via per viam ducitur iustus, dicit Psalmista: *Deduc me Domine in via tua, & ingrediar in veritate tua.* Et quasi Dominus respondens dicit ibidem. *Oculi mei ad fideles terræ vt sedeant mecum: ambulans in via immaculata hic mihi ministrabat.* Et iterum. *Intelligam in via immaculata quando venies ad me.* Via ista immaculata est via virtutis & iustitiæ, quæ dicitur immaculata, quia non patitur in se maculas vitiorum. De tertio, scilicet quomodo super viam ducitur perfectus, loquitur sapiens. *Prou. 4.* *Viam inquit, sapientiæ monstrabo tibi, & ducam te per semitas æquitatis, quas cum ingressus fueris, non arctabuntur gressus tui, & currens non habebis offendiculum.* Ista tria designant tres status, scilicet incipientium, proficientium & perfectorum. Incipientes deserunt malum, ideò quasi cæci reducuntur de inuio ad viam. Proficientes operantur bonum, ideò ambulant in via. Perfecti perseuerant in bono, ideò gradiuntur super viam. non solum enim cõtenti sunt implere præcepta, sed etiam consilia. Post hos statim sequitur alter, qui de via ducitur ad patriam, & iste est sanctus. *Deduc me domine in via æterna,* id est, qua itur ad æterna. Et iterum. *Deus in sancto via tua.* Hæc est triplex via, quam angelus domini, id est, qui libet prædicator præparat in cordibus fidelium. *Prædicatoris officiũ quod.* Nam eius est officium peccatores quasi cæcos ducere de inuio ad viam nè aberrent à salute: iustos ducere per viam in via, nè declinent à bono: perfectos ducere super viam, vt proficiant, & perficiant nè cessent. Solius autem Dei facere vltimum, id est, sanctum ducere de via ad patriam, vt præmium accipiat. Quod nobis præstare dignetur Iesus Christus per secula benedictus.

DOMINICA QVARTA IN ADVENTV.

SERMO I.

Miserunt Iudæi ab Ierosolymis. Ioan. 1.

IN hac quarta dominica sancta mater Ecclesia recolit quartũ aduentum Christi in mẽtem hominis per gratiam. De quo ipse saluator dicens ait. *Ioan. 14.* *Si quis diligit me, sermonẽ meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* *Apoc. 3.* Et: *Ego sto ad ostium & pulso, si quis mihi aperuerit, intrabo ad eum & cœnabo cum eo.* Volens igitur Ecclesia fideles inueniri paratos ad suscipiendum gratiam huiusmodi, hodie per Ioannem Baptistam præcursorem Christi intonat dicens: *Dirigite viam domini.* Viam vtique non corporalium pedum, sed mentalium affectionum. Tenet autem hic Ioannes formam cuiuslibet prædicatoris, qui veniẽti Christo præparat viam in cordibus fidelium. *Ioannes tenuit formam Cõcionatoris.* Vnde significatur per seruum Helisęi, de quo dicitur 4. Reg. 4. Vbi Helisæus misit seruum suum ante se cum baculo suo ad suscitandum puerum mortuum, sed non surrexit puer. Per Helisæum intelligitur Christus, per seruum Ioannes, per baculum prædicatio, per mortuum genus humanum. Quia sicut dicunt omnes Doctores Ioannes per baptismum & prædicationem peccata non dimisit, sed animas hominũ ad Christi reuerẽtiã & audientiã præparauit. Sed Helisæus id est, Christus adueniẽs, qui interpretatur Dei mei salutare, suscitauit puerũ, id est, genus humanũ mortuũ, à peccatis originalibus & actualibus liberauit. Sic & hodie prædicatores præparant corda fideliũ per verbum suæ prædicationis: Christus aũt veniẽs in men-

in mente eorum, viuificat corda per gratiam sanctificationis. Et ideo nemo prædicatori docenti tribuat, quod ex ore docentis intelligit, quia nisi intus sit qui doceat, docentis lingua in vanum laborat. Quapropter ante omnia pro gratia Christi per Spiritum sanctum nobis danda laboremus, vt aliquid ad salutem de verbis Euangelij hodierni intelligere valeamus. Quod vt assequamur, ad matrem gratiæ virginem gloriosam recurramus salutantes eam voce amœna dicentes. *Aue gratia &c.* In verbis præmissis describitur interrogatio facta per Iudæos de Iohannis Baptistę conditione. Circa quam tria ponuntur. Primò namque describitur quærentium & interrogantium honorabilis auctoritas, cum dicitur: *Miserunt Iudæi ab Hierosolymis*. Secundo describitur stabilis beati Iohannis humilitas, cum dicitur: *Et confessus est & non negauit*. Tertiò subditur saluatoris nostri per Johannem laudabilis commendatio, cum dicitur: *Ego quidem baptizo in aqua, medius autem vestrum stetit &c.*

Propositio

I.

Miserunt Iudæi. Jstud factum est circa annum 30. Ætatis Christi, vt dicit Magister in scholastica histor. Stabat enim Iohannes in deserto prædicans baptismum pœnitentiæ quē Judæi reputabant Christum propter vitæ sanctitatem. Et ideò volentes certificari de hoc, miserunt ad eum sacerdotes & leuitas. Dicit autem hic Lyranus quod tempore prædicationis Ioannis erat famosa opinio, & maximè in Ierusalem vbi vigebat studium legis & prophetarum quod tempus Messiæ essent de proximo. Primò quia videbant ab eis ablatum regnum esse quod fuit eis datum pro signo. Secundò quia videbant completas hebdomadas dictas à Daniele de aduentu Sanctisanctorum, quæ completæ erant in natiuitate Christi, vt dicitur Daniel. 9. cap. propter quod Messiam de proximo expectabant. Ex alia parte videbant Joannis Baptistæ mirabilem natiuitatem; secundo eius excellentem sanctitatem & meritum vitæ; tertio eius doctrinæ prudentiam efficacem; Quarto baptismi nouitatem. Vnde propter ista suspicati sunt eum esse Christum propter quod miserunt solēnes nuncios ad eum, volentes scire super hoc veritatem. Veruntamen Chrysost. dicit quod malitiosè venerunt, & potest hoc esse verum de pharisæis, qui vt audita opinione quam turba habebat de Joanne, moti contra eum quod sibi baptizandi officium præter ordinem legis, & traditionem eorum assumpsisset indebitè. Et dubitantes an Messias esset miserunt ab Ierosolymis. Sed quantum ad Iudæos, simplici animo fecerunt, vt dicit Orige. volentes inquirere veritatem. Et hoc patet quia in modo quærendi habuerunt magnam ad Iohannem reuerentiam. Et hoc ex quattuor. Primò ex personis mittentibus nuncios ad ipsum, quod notatur cum dicitur. *Miserunt iudæi.* id est, de tribu Iuda, qui erant nobiliores in populo. Secundò ex loco missionis cum dicitur, *Ab Ierosolymis*, quæ erat ciuitas sacerdotalis & regia, & quia studium legis & prophetarum & cultus diuinus vigebat ibi, eratque caput regni. Tertiò ex parte nunciorum cum dicitur, *sacerdotes & leuitas*, qui erant solennes personæ, & maximè quia illi sacerdotes & leuitæ qui fuerunt missi erant de secta pharisæorum, vt dicitur hic, qui erant magis religiosi & famosi in toto illo populo. Quartò ex modo interrogandi cum dicitur, *vt interrogarent eum. Tu quis es*, quasi volentes acquiescere dictis eius. Dicit enim Chrysost. quod Iudæi ita fide dignum æstimauerunt esse Johannem, vt ei de seipso dicenti crederent. Quærunt ergo dicentes: *Tu quis es*. Dicit hic Chrysostomus, quod Iudæi multum affecti erant ad Johannem; indignum enim æstimabant eum subiici Christo, propter multa quæ Ioannis claritatem demonstrabant. Quorum primum est genus illustre, principis enim sacerdotum filius erat; secundum erat dura educatio; tertium erat humanorum despectio. In Christo autem videbatur genus humile, quod ei exprobrabant dicentes: *Nonne hic est filius fabri?* Similiter diæta fuit in Christo competens & humana, vnde vocabant eum carnium voratorem & vini potatorem. Similiter vestimenta erant honesta, & conuersatio humana. Sed quia Ioannes

Genes. 49.

Ioan. 8.

Documentum.

1. *Pet.* 2.

annes continuè mittebat ad Christum, & Iudæi refutabant Christum, volentes ergo Ioannem magis habere in magistrum, mittunt ad eum opinantes blanditijs eum allicere ad confitendum se esse Christum. Vnde dicunt, *Tu quis es*, non quasi ignorantes, sed ad confitendum se Christum inducere volentes. Et patet hic secundum Hugo. de sancto Victore, quod isti expressè nituntur præferre Ioannem Christo, quasi indignum reputantes Christum & vilem ac contemptibilem, quod ei merito Ioannes non subesse sed præesse debeat, & ratione generis & ratione sanctitatis, ac tamen credebant Ioanni, quod si se dixisset etiam Dei filium, credidissent, Christo autem in nullo credere volebant, dicentes: *Tu de teipso testimoniũ dicis, testimonium tuum non est verum*, & alia multa. (Ioan. 8.)

(Documentum.) Isti nolentes subijci Christo propter eius genealogiam pauperem, & vitam competentem, & humanam, significant illos tam in statu sęculari quam spirituali, qui dedignantur subijci prælatis eorum aut Dominis minus generosis, vel minus sanctis, minus doctis, vel minus sapientibus. Contra quos est Apostolus dicens. *Obedite præpositis vestris*, non tantum bonis sed etiam discolis, quod fecit & Christus, qui per omnia subditus erat parentibus suis. (1.Pet. 2.)

II.

Et confessus est & non negauit. Et confessus est quia non sum ego Christus. Dicit hoc Gregorius in homil. quod ex ista responsione commendatur Ioannis humilitas, qui cum tantæ virtutis esset, vt Christus credi potuisset, elegit solidè subsistere in se, ne humana opinione ũ raperetur inaniter super es. Dicit ergo. *Et confessus est*. Confessus est publicè se non esse Christum, & non negauit, supple veritatem, scilicet se esse præcursorem ipsius. Vel non negauit scilicet silendo. Aliqui enim negant veritatem tacendo, de quibus dicitur. Qui tacet consentit, *de re iuramen. qui tacet libro. 6. Et confessus est quia non sum ego Christus*, scilicet vt quidam vestrum opinantur. Vel ad minus vt hoc dicerem machinantur, & ita manifestè percutit corda eorum. Licet enim vt dicit beatus Thomas, illi non quærebant vtrum esset Christus verbis, tamen intentione, & ideò intentioni respondet magis quam quæstioni secundum Gorran. De hac fideli confessione dicitur. *Omnis qui confitebitur me coram hominibus confitebor & ego eum* Ioannes maximè confessus est, quia cum posset reputari Christus noluit. Et sic dum non vult rapere nomen Christi, factus est membrum Christi. *Et interrogauerunt eum. Quid ergo Helias es tu?* Dicit beatus Thomas super Ioanne, quod duo quærebant, scilicet personam & personæ officium. Prima quæstio fuit de persona, omnes aliæ sequentes sunt de officio. Vnde sequitur. *Et interrogauerunt eum*. Fraudati ab intentione sua & remota priori opinione dicunt. *Quid ergo* scilicet es. Non expectant responsionem prioris quæstionis, sed statim opponunt aliorum opinionem dicentes; *Helias es tu?* Dicit Thomas, quod à populo Iudæorum sicut expectabatur Christus venturus, sic Helias ipsum præcursurus *Mittam Heliam Tesbiten*. Et ideo videntes Ioannem nolle se fateri Christum, instant vt saltem se dicat Heliam. Vnde dicunt. *Quid ergo, Helias es tu?* Quærunt de Helia primo, quia Helias apud eos maior cęteris habebatur secundum Chrysostomum. Secundo quia in Helia præcessit figura baptismi, qui diuiso Iordane cum Helisæo pertransiuit. Tertio quia Helias latitauit in speluncis ad modum feræ, & quia austerè vixit. Sic Ioannes vt patet Matth. 3. Quarto quia sicut Helias maximum zelum habuit in corrigendo, sic Ioannes corripuit Herodem. Propter ista ergo putabatur Helias, etiam in persona secundum errorem illorum, qui dicebant quod anima vnius hominis post mortem intrare posset corpus alterius hominis, & facere similia opera; maximè autem hoc putabant de Helia, qui non fuit mortuus, sed in paradisum translatus. Vnde putabant eum redisse de paradiso & habitare more pristino in deserto. Sed beatus Ioannes respondet non sum, & contra hoc videtur, quod Christus dicit Matth. 11. *Si vultis scire, ipse est Helias qui venturus est*. Et 17. *Dico vobis Helias iam venit* Et tunc intellexerunt quod de Ioanne Baptista dixisset eis, quomodo ergo negauit se hic Heliam. Respondeo secundum Dionysium. Intellectus diuini, id est, Angelici, distribuuntur in substantiam, virtutem & operatio-

(Margin: Matth. 10. — Malach. vlt. — Iudæi eum Ioannem Heliam existimarunt. — 4.Reg. 2. — 3. Reg. 19. — Matth. 14.)

nem. Vnde Angelus annunciator suæ conceptionis non dixit. *Ipse præibit ante illũ in persona Heliæ, sed in spiritu & virtute*, id est, in similitudine operum, secundum Thomam.

Lucæ. 1.

Deinde proponunt tertiam quæstionem dicentes: *Propheta es tu?* secundũ Chrys. quærunt de illo propheta, quẽ similẽ Moysi expectabant. De quo Deuter. 18. *Prophetã suscitabit vobis Dominus de fratribus vestris; ipsum tãquam me audietis*. Vel: *Propheta es tu*, id est, Helizæus, quem antonomasticè prophetam esse dicebãt, quia duplicem spiritum Heliæ habuit, & ob hoc credebatur esse Ioannes, qui & diuisit Iordanem, qui significat baptismum. Et Ioannes baptizabat, & sic eum putabant Helizæum, qui dicitur auctoritatiuè propheta. *Et respondit, non sum.* Sed contra Zacharias dicit eum esse prophetã. *Tu puer propheta altissimi vocaberis*. Responsio, quod propriè loquendo propheta dicitur prædictor futurorum: Ioannes ergò quia præsentẽ ostendit, nõ futurũ prædixit, ideò nõ fuit propheta, sed plusquã propheta. Ita soluit Greg. Sed contra hoc videtur, quia si fuit pl⁹quã propheta; igitur propheta, quia minus includitur in maiori. Respondeo secundũ Lyran. ꝙ verè nõ fuit propheta ille, quẽ Moyses prædixit Iudæis loco sui venturũ: hoc enim de Christo dictũ fuit ad litterã. Vnde Ioannes intelligens ipsos quærere de illo magno propheta, rectè respõdit ad intentionem eorum, scilicet nõ sũ Christus, quẽ vos æstimatis sicut prius. Dixerunt ergò ei, scilicet illi nũtij cõsiderantes, quod nihil magni dixit de se, volentes modum scire, nè vacui redirẽt ad mittẽtes, & querũt quartò. *Quis es, vt responsum demus his qui miserunt nos, quid dicis de teipso?* Hanc quæstionem iam fecerant, sed dolus fecit eam iterari. Vnde causam falsam subijciunt dicentes, *vt responsum demus his*, quasi dicãt, non aliud quærimus, nisi vt responsũ reportemus mittentibus; per quod obumbrabãt dolum, quem habebãt in corde, quod patet quia statim vt audierunt responsum, quid Ioannes diceret de seipso, arguerunt eum, dicentes, *Quid ergo baptizas?* Sed Ioannes tanquam constãs & humilis, humilia & vera de se respondit dicens, *Ego vox clamantis in deserto*, quasi dicat, ego sum quasi vox respectu Christi, qui est verum verbum de corde patris ante sęcula genitum, & modo huic mundo visibiliter incarnatum. Non respondit Ioannes propriam nominationẽ, neque genus nobile, neque patriam, vt diceret: Ego sum Ioannes filius Zachariæ pontificis de Ierusalem ciuitate, de tribu Leui, sicut faciunt vani iactatores, cum quæritur, imò cum non quæritur ab eis: Ego sum talis dignitatis, fili⁹ Palatini, Castellani aut alterius ex proauis & auis & patribus, despicientes per hoc alios. Contra quos dicit Hieronymus: sola apud Deum nobilitas est non seruire peccatis, atque clarum esse virtutibus. Quid ergò prodest illi nobilitas, quem sordidant mores? Aut quid nocet illi generatio vilis, quem mores adornant? inquit Chrysostomus super Matth. tractans illud: *Patrem habemus Abraham*. Magis ergò Ioannes respondit illud de se, per ꝙ ipse ad Christum pertinebat. Vnde dicit, *Ego vox clamantis in deserto*. Vbi primo affirmat se esse præcursorem Christi dicens: *Ego vox clamantis in deserto*. id est, ego sum ille, de quo scriptum est. *Vox clamantis in deserto; dirigite viam Domini*, id est, ego sum ille, qui debet clamare in deserto Iudeæ, vt homines se præparent ad aduentum Christi in mundum. Vocat autem se Ioannes vocem, Christum autem verbum, Iudæam verò desertũ: primò quia sicut vox præcedit verbum, ita Ioannes Christum. *Ipse præibit ante illum*. Secundo quia sicut vox est propinquior verbo, quam sonus: ita Ioannes propinquior fuit Christo, quantum ad præsentiam corporalem; quia ipsum digito demonstrauit; quem alij prophetæ à longè prædixerunt. Tertio quia sicut vox manifestat verbum: ita Ioannes nascendo, baptizando, prædicando, moriendo Christum manifestauit. *Hic venit in testimonium, vt testimonium perhiberet de lumine*. Quartò quia sicut vox transit & deficit, verbum autem remanet, sic Ioannes transiuit de hoc mundo, Christus autem permansit post eum. *Me oportet minui, illum autem crescere*. Quinto quia sicut vox est inutilis sine verbo: ita baptismus Ioannis sine baptismo Christi. Vnde hic dicit. *Ego quidem baptizo aqua: medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis*. Dicit autem se Ioannes vocem non qualiscunque verbi, silenter aut secretè prolati, sed verbi clamantis

Lucæ. 1.
Propheta quis.
Ioan. 7.
Christus quare clamauerit.
Isaiæ 42.
Hier. ad epist. ad Thalam.
Matth. 23.
Actor. 13.
Matth. 3.
Isaiæ 40.
Ioannes cur se dicat vocẽ
Lucæ. 1.
Ioan. 1.
Ioan. 3.
Via Domini quãdo dirigatur.

mantis: ideo dicit. *Vox clamantis:* Christus enim clamabat, primò quia manifestare veritatē venerat. *Stabat Iesus & clamabat.* (Ioan. 7.) Secundò quia Iudæi ab ipso maximè distabant. *Elongasti à me amicum.* ideò necesse fuit Christum clamare. (Christus quare clamauerit.) Tertio quia surdi erant. *Quis surdus nisi seruus meus?* (Isaie 42.) Quartò quia Christus propter inobedientiam eorū cum indignatione loquebatur, ideo clamare dicitur. *Tunc loquetur ad eos in ira sua.* Et vbi clamat hæc vox? dicit: *in deserto.* Iudæam vocat desertum: *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.* (Matth. 23.) Deserta est Iudæa, id est, destituta & derelicta solatio redemptoris & gratiā Christi. *Vobis primum oportuit prædicari regnum Dei; sed quia indignos vos fecistis vitæ æternæ, ecce conuertimur ad gentes: sic enim præcepit nobis Dominus.* (Actor. 13.) Sed quid clamabat ista vox? certè hoc quod sequitur: *Dirigite viam Domini.* Ad litteram, Ioannes in deserto clamabat; Ioannes venit prædicans in deserto, & clamabat, *dirigite viam Domini*, (Matth. 3.) quia prædicabat pœnitentiam, per quam dirigitur via peccatoris ad Deum, quę scilicet est obliqua, quādiu peccat: dirigitur autem per mandatorum obseruantiā. Vnde Ioan. 14. *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit.* Et sequitur. *Ad eum veniemus.* Ecce via. Beatus autem Thomas hic dicit, quod loquitur de via iustitiæ, quæ Christo est præparanda. De qua Isa. 26. *Semita iusti recta est:* quod tunc fit, quando homo totus subditur Deo, vt scilicet intellectus per fidem, voluntas per amorem, operatio per obedientiam Deo subijciatur. Sed contra Ierem. 10. dicitur. *Non est hominis via eius, neque viri vt dirigat gressus suos,* ergo hortatur ad impossibile. Respondeo verum est, quod solius Dei est dirigere viam hominis per gratiam & charitatem, sed hominis est præparare se, quantum in ipso est, ad directionem. Vnde Gregorius. Via Domini dirigitur, cum ad præcepta cor præparatur. (Via Domini quādo dirigatur.)

Et qui missi fuerant, erant ex Pharisæis. Hic describit quærentium improbitatem. Inter Iudæos erant tres sectæ, scilicet Saducæorum, Ezeorum & Pharisæorum, inter quos Pharisæi erant inuidi, & malitiosi contra Christum, de quibus hic dicitur, quod isti nuntij erant ex Pharisæis, qui, vt dicit Chrysostomus nesciunt quærere, sed inuidere, & ideo quærunt improbè dicentes: *Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Helias neque Propheta,* quasi dicant. Vnde tibi hæc auctoritas, quod vsurpas tibi alienum officium, & inducis nouum ritum, & sectam nouam? Si tu non es Christus, qui potestate propria baptizabit; neque Helias, qui in transitu Iordanis significauit baptismum; (4. Reg. 2.) neque propheta cuius officium est baptizare, vt patet de Helisæo, qui iussit baptizari Naaman principem; (4. Reg. 5.) quasi dicant. Cum te dicis non esse aliquem illorum trium, quibus scriptura concedit baptizare, sine auctoritate facis, & stultè. Dicit Chrys. Quia non potuerunt blanditijs supplātare, accusationes immittere tentant. Origenes, hic dicit, quod isti fuerūt alij nuntij a præcedentibus: quod patet, quia illi reuerenter, isti improbè quærunt. Sed Augustinus, Gregorius & Crysostomus dicunt fuisse eosdem sacerdotes: & leuitas, tamen nobiliores ex Pharisæis, inter quos etiam erant sacerdotes & leuitæ. Isti ergò videntes concursum populi ad Ioannis baptismum, volentes impedire istum nouum ritum tanquā inuidi, dixerunt Ioanni. *Quid ergo baptizas?* quasi dicant, quomodo audes baptizare? Similes sunt inuidis dicentibus, (Isaia 30.) videntibus: nolite videre. Sed audiamus responsionem prudentem. Respondit eis Ioannes exprimendo veritatem sui officij dicens. *Ego baptizo in aqua,* id est, lauo exterius tantum, non tamquam Christus interius, sed ad ipsum viā preparo. *Ioannes baptizauit baptismo pœnitentiæ, ostēdens eū, cui crederent.* (Act. 19.) Ego baptizo in aqua in pœnitentiā, non in spiritu, in remissionem peccatorum: doceo .n. pœnitere, sed non possum absoluere; præparo ergò corpora lauando, ad designandū illum, qui venturus est baptizare in spiritu sancto auctoritatiuè etiā animas abluendo. Non debetis ergò mirari, si non existens Christus, Helias aut propheta, baptizo; Baptismus enim meus non est perfectus, nec completus, quia solum est in corpore, non in anima: vnde ego lauo corpora in pęnitentiā, & in signum pœnitentiæ purgātis animas. Et est sensus ex ista expositio-

ne. Ego baptizo in aqua, id est, ego qui sum purus homo, lauo corpora, sed veniet alter in spiritu, id est, qui erit Deus & homo, & ille lauabit perfectè vtrumque, scilicet animam & corpus; Corpus corpore suo, & animam spiritu sancto, qui est Deus. Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini spiritu sancto. Conueniebat autem Ioanni baptizare propter tria. Primo quia licet non esset Christus, erat tamen præcursor eius, ergo debuit parare viam sua prædicatione prædicationi Christi, & baptismo suo baptismo Christi. Secundo quia licet non esset Helias persona, erat tamen virtute. Tertio quia licet non esset ille propheta singularis, erat tamen plusquam propheta communis. Erat etiam vtilis ille baptismus ad tria: primo ad assuefactionem ad baptismum Christi; secundo propter emendationem, quia baptizabantur confitentes peccata sua: & tertio propter Christi manifestationem, sicut statim sequitur.

Actor. 1.

Ioanni ob tria baptismus conueniebat.

Luca. 1.

Eius baptismi vtilitas.

III.

Medius autem vestrum stetit, id est, Christus est inter vos quem prædico, qui est mediator Dei & hominum. Et, *Medius vestrum stetit*, id est, communiter viuens, inter homines vitam communem duxit, quem vos nescitis, scilicet quantum ad diuinitatem. *Neque me scitis, neque patrem meum*, immo simpliciter eum negauerunt coram Pilato. *Quem vos nescitis*, id est, hoc quod ipse sit sanctus homo, existens Deus, capere non potestis secundum Thomam. Et etiam nescitis quam magnus sit secundum naturam diuinam quæ in eo latet. *Ecce Deus magnus vincens nostram scientiam.* Exponitur ergo dupliciter. Vel secundum humanam naturã, & sic Christus stetit medius inter Iudæos, & quia communiter conuersatus est cum eis, habitu inuentus vt homo. *Ego in medio vestrum sum sicut qui ministrat.* Secundo quantum ad diuinam naturam in medio vestrum est, id est, in omnibus creatis. *Cælum & terram ego impleo*; & tamen nemo scit eum propter cæcitatem & obstinationem cordis. *Lux venit in mundum, & dilexerunt homines tenebras magis quam lucem. Ipse est qui post me venturus est*, scilicet ad prædicandum, ad baptizandum, & ad moriendum; quem ego vt præcursor prænuncio. Tota enim Ioannis vita fuit quoddam præparatorium ad Christum qui ante me factus est, id est, qui me præcedit honore & dignitate. Et sic præcedit me tanquam perfectus imperfectum, & tanquam Dominus seruum. Quasi dicat, secundum Chrysostomum. Non ergo me existimetis maiorem, quia & si tempore sum prior in prædicatione, tamen posterior sum ordinis dignitate. Licet enim post me natus est Christus, tamen ante me factus est dignitate, & mihi prælatus tanquam clarior & honorabilior, seu maior & dignior. Ante me ergo factus est, sinceritate conscientiæ, innocentia vitæ, famę decore. Ante me est diuinitate, quæ ab æterno est, vnde ipse maior me est. Ego enim sum seruus, ille Dominus. Ego miles, ille imperator. Ego homo fragilis, ille Deus fortis, *cuius non sum dignus corrigiam calceamenti eius soluere*, quod vtique vile & humile officium est, quasi dicat, tantæ dignitatis est, quod ego non sum dignus sibi seruire, nec eius minister vocari etiam in minimo ministerio discalciationis. Et hoc secundum Gorran. Etenim nullus quantumcunque bonus, debet se dignum reputare, vt Christum discalciet. Vnde Centurio Matth. 8. *Domine non sum dignus vt intres sub tectum meum.* Ex hoc patet quod Ioannes multum accesserat ad Dei cognitionem, in quantum ex consideratione diuinæ magnitudinis se totaliter vilipendebat & nihil se esse dicebat. Sic & Abraham cũ Deũ cognouisset, dixit: *Loquar ad Dominum cum sim cinis & pulvis.* Et patet etiam ex hoc quod quanto homo se à Deo longe in sua imperfectione distare conspicit, tanto magis erga Deum de se humilia sentit & seipsum repræhendit. Hinc Iob cum Deum vidisset dixit: *Nunc oculus meus videt te, idcirco repræhendo me & ago pœnitentiam.* Sed contra istam litteram videtur. Cum enim Christus non detulerit calciamenta quæ Apostolis prohibuerat, & ipse quod docuit fecit, quomodo verũ loquitur Ioãnes de calciamentis Christi? Propter istam rationem dicit Lira, Gorra. & sanctus Tho. istam locutionem esse metaphoricam. Vnde dicit Lira quod Iohannes loquebatur hoc per quandam similitudinem, sicut homo aliquis suam paruitatem & alterius excellentiam exprimens dicit, non sum dignus religare

Ioan. 8.

Iob. 36.

Philip. 2.

Luca. 22.

Ierem. 22.

Ioan. 3.

Isaia. 53.

Matth. 8.

Genes. 18.

Ioan. 12.
Matth. 16.

Iob. 42.

Luca. 10.

Act. 1.

Calciamentum soluere quid sit.

Bethagia & Iordanis quid interpretentur.

gare sotulares ipsius. Nec mirum, quia homo comparatus Deo, nihil est secundum ipsum. Allegoricè verò secundum Gorran. calciamentum est humanitas Christi, pes calciatus deitas humanata, corrigia calceamenti est vnio naturarum. Soluere ergo corrigiam calceamenti, est explicare mysteriū vnionis, ad quod indignum se dicit Ioannes. *Isaiæ. 53.* *Generationem eius quis enarrabit*, quasi dicat, nullus, quia nemo est dignus. Et intelligendum est quod licet Ioannes & alij Doctores explicauerunt aliqua de vnione humanitatis cum Deitate, non tamen perfectè & ad plenum, sed imperfectè. Alio modo secundum Thomam exponitur secundum illud quod ponitur Deuter. 25. Quod cum aliquis moriebatur sine liberis, frater eius scilicet defuncti cogebatur recipere vxorem eius & ex ea semen fratri suo suscitare. Quod si eam nollet recipere in vxorem, tunc aliquis propinquus defuncti eam recipere volens, debebat illum discalciare in signum cessionis huius, & illam in vxorem recipere, & domus eius debebat vocari domus discalciati. Vnde dicit. *Cuius non sum dignus soluere corrigiam calceamenti*, id est, non sum dignus habere sponsam quę sibi debetur, scilicet Ecclesiam. quasi dicat, non sum dignus vt vocer sponsus Ecclesiæ, quæ consecratur à Christo in baptismo spiritus. Ego enim baptizo in aqua tantum. Vnde Ioan. 3. *Qui habet sponsam sponsus est.*

Tandem describit locum, vbi hæc facta sunt propter meliorem certitudinem dicēs: *Hæc in Bethagia facta sunt trans Iordanem, vbi Ioannes erat baptizans.* Quidam legunt in Bethania, & malè, quia Bethania est iuxta montem Oliueti prope Hierusalem, quæ multum distat à Iordane. *Ioan. 12. Matth. 16.* Est ergo alia bethagia supra Iordanem, ex altera tamen parte fluminis in sorte duarum tribuum & dimidiæ, secundum Gregorium, Liran. Chrysostomum & Thomam. Et ita etiam habetur in græco, sed apud nos vitio scriptorum corruptum sicut alia multa. Ad litteram ideo ponit istum locum, *vbi erat Ioannes baptizans*, vt reducat illis ad memoriam qui tunc adhuc viuebant, & locum nouerant, & sic magis certi erant & crederent. *Bethagia & Iordanis quid interpretentur.* Spiritualiter Bethagia interpretatur domus obedientiæ, ad significandum quod necesse est per obedientiam fidei ad baptismum peruenire. Iordanis interpretatur descensus, & significat secundum Orig. Christum, qui descendit de cęlis, non vt faciat voluntatem suam, sed voluntatem patris sui, qui etiam ideò descendit vt nos lauaret à peccatis in sanguine suo.

Apoc. 8. *Documenta.* Moraliter instruimur de tribus. Primo in Ioanne, vt in omnibus nostris operibus, gloriam Dei, non nostram quæramus, sicut ipse Ioannes, qui Christo omnia perfectiora ascripsit, & se ad ipsius honorem extollēdum præcursorem dixit. *Ioan. 8.* Vnde Christus. Si ego gloriam meam quæro, gloria mea nihil est. *1. Cor. 10.* Et Apostolus. *Omnia in gloriam Dei facite.* 2. Secundo instruimur vt veritatem à nobis quærentibus non occultemus, sed quod falsum est negemus, quod verum asseramus, sicut Ioannes negauit, quod non fuit, confessus est quod fuit. *Aug. in lib. de ago. Chryst.* Vnde dicit Augustinus Qui veritatem occultat, & qui prodit mendacium, vterque reus est. Ille quia prodesse non vult, iste quia nocere desiderat. Hæc ille. Maximè autem veritatem fidei, loco & tempore oportunis, quilibet tenetur confiteri publicè ore. Nam ad Rom. 10. dicitur quod *corde creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem.* 3. Tertio instruimur hic, vt in omnibus nostris actionibus semper medium iustitiæ obseruemus, exemplo Christi qui medius stetit. Medium enim est locus humilitatis, locus communitatis, locus vnitatis, locus stabilitatis, locus proximitatis. Ad significandum quia nos debemus semper conuersari inter alios humiliter, omnibus esse indifferenter communes ad vtilitatem, cum omnibus esse pacifici & vnanimes, in aduersis esse stabiles, omnibus esse proximi. Iuxta illud Ambrosij. Omnis homo omni homini proximus est.

Dubia. Hic occurrunt tria dubia. Primum est vtrum baptismus Ioannis conferebat gratiā. Secundum vtrum baptismus Christi fuit necessario instituendus. Tertium vtrum baptismus Christi æqualiter proficiat omnibus. Ad primum respondeo quod licet baptismus Ioannis potuit dici Sacramentum largè sicut alia Sacramenta legalia, eo quod significabat rem sacram scilicet baptismum Christi, tamen non conferebat gratiam. Ideoque vt dictum est, fuit in aqua solum,

quia exterius lauabat; interius autem non cõferebat gratiam, nec remissionẽ peccatorũ, vnde dictus est baptismus hominis, quia in eo Ioannis operatio visibilis erat exterius lauãtis, nõ inuisibilis gratia Dei operãtis interius. Sed tamen & illa operatio a Deo erat, non ab homine: hominis autem dictus, quia nihil ibi gerebatur, quod non ageret homo. Forma autem huius baptismi erat: *Ego te baptizo in nomine venturi Christi*. Et isti sic baptizati per Ioannem, rebaptizabantur per Christum, vt communiter dicunt omnes Doctores super 4. sententiarum dist, 1. & specialiter Ioannes de monte leonum, qui hoc ibi ponit pro vna conclusione. Ad secundum dubium respondeo. Quod baptismus Christi fuit necessario instituendus. Cuius ratio, quia omnia legalia & circumcisio, per quam peccatũ originale abluebatur, in morte Christi fuerunt terminata, nec extunc ꝓfuerũt, sed seruãtibus obfuerunt; ideo necesse fuit instituere vnum sacramentum cõmune ad remissionem peccatorum, in quo daretur renouatio mentis à peccato veteris hominis, & in quo esset depositio vitiorum, & collatio virtutum. Hæc Ioannes ibidem. Ad tertium dubium secundùm eundem super 4. dist. 4. ꝗ Sacramentũ baptismi diuersi diuersimodè recipiunt; quidã n. suscipiunt sacramentum & rem, vt omnes paruuli & adulti deuoti: in paruulis enim deletur originale, in adultis vero originale & actuale; quidam suscipiunt Sacramentum tantum, & non rem, vt adulti ficti, non habentes veram cordis contritionem; aliqui verò suscipiunt rem & nõ sacramentum, vt illi qui patiuntur pro Christo habentes fidem eius: vel illi, qui habentes fidem Christi, nullo modo possunt baptizari. Ex quo patet, quod illud Ioan. 3: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c.* Intelligitur de illis, qui possunt & contemnunt. Secundo patet, quod adultus putans & credens se firmiter baptizatum, licet non sit, præsertim si probabilem habet de hoc credulitatem, vt quia habitat inter parentes & Christianos fideles, & gerit se in omnibus & reputat, & ab alijs reputatur pro Christiano, posito quod per negligentiam parentum non esset baptizatus in aqua, saluabitur: patet quia talis baptizatus est per spiritum sanctum in fide Christi. Ita notant Doctores de baptismo & eius effectu *c. maiores*.

DE EADEM SERMO II.

Tu quis es? Ioan. 1.

August. sup. 32. psal. SANCTVS Augustinus describens verum Christianum, sic ait: Ipse est Christianꝰ, qui in domo sua peregrinũ se esse cognoscit: patria enim nostra sursum est. Et alludit verbis Apostoli dicentis. *Non habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus.* (*Hebr. 13.*) Ex quo patet, quod homo maximè deberet considerare suam conditionem, & maximè illam, quę eum facit Christianum; hæc est autem consideratio suæ pœnalitatis & miseriæ, quã deberet homo frequenter pensare, vt per eam ad compunctionem afficiatur. Nam sicut dicit Greg. (*Greg lib. 24. Moral.*) hæc est vna de quatuor qualitatibus, quibus viri iusti anima in cõpunctionẽ afficiatur, cũ aut malorũ suorũ reminiscitur, considerans vbi fuit, vbi erit, vbi est, vbi non est. Et hanc considerationem dicit pro spe fortitudinis fundamentum. Et Hugo li. 1. de anima cap. 9. vocat eam summã philosophiam. Et verè summa sapientia est seipsum cognoscere seruum Dei, (*Seipsum cognoscere summa sapientia.*) quia per hanc homo ascendit ad Deum, vt dicit Cassiodorus super illud psalm. *Miserere mei Deus quoniam infirmus sum.* Vt igitur homo verè Christianus dici valeat, vt fundamentum omniũ virtutũ in se ponat, vt summam sapiẽtiam acquirat, iure quodam & meritò ei indicitur, vt statũ conditionis suæ agnoscat. Quod tunc tãto facilius faciet, si se, quis ipse sit, interroget per verba nostri thematis, dicens ad seipsum & piè quærens. *Tu quis es?* In quibus verbis tria nobis cõsideranda occurrunt, (*Propositio.*)

currunt. Secundum enim triplicem naturã in homine, triplex ei quæstio est necessario formanda. In homine siquidẽ est anima substantia nobilis, corpus substantia vilis, & vita mutabilis. Secundum hoc ergò triplex erit quæstio de homine. Prima quid sit secundum animam. secunda quid sit secundum corporalem substantiam. tertia quid sit secundum vitam: de quorum quolibet quærẽdo dicat. *Tu quis es?* Prima quæstio respicit hominis dignitatem, secunda hominis vilitatem, tertia vtriusq; hominis sanctitatem.

I.

Homo quid sit secundum animam.

Tu quis es? Certè si homo verum vult respondere, quid sit secundum animam, dicet nõ aliud, nisi quia secundũ animam est simplex substãtia, deinde ꝙ hæc est immortalis & perpetua: tertio quod est sui iuris & libera. Quæ tria si considerantur, maximè significãt statũ & conditionẽ ipsius hominis. Primò igitur dicit eam esse substantiam simplicem, hoc est, incorpoream vt dicit Aug. Et per hoc homo omnẽ creaturã corporalẽ dignitate naturæ præcellit. Nec solũ est simplex substantia qualiscunq;, sed est simplex substantia, rationis particeps, corpori regẽdo accommodata, dicit idẽ Aug. li. de quantitate animæ. Est aũt talis substantia animæ nostræ, vt eã non possit gignere, formare vel creare alius, nisi Deus. Vnde Orig. dicit: Ego nõ puto quod quilibet hominum possit animam gignere. Vnde ipse Adam in initio creationis suę dicens ad Euam ait: *Hoc nunc os ex ossibus meis & caro de carne mea.* Nec tamen addidit: & anima de anima mea. Ecce secũdum Origenem, quæ de terra sunt, sua esse profitetur, quæ autem scit de terra non esse, non audet dicere sua. Sic & Laban, qui cum dicit ad Iacob, quoniam os meum & caro mea es tu. Nec ipse amplius aliquid videtur addere suum, dicẽs tantum suum, quod terrenæ consanguinitatis agnoscit. Hæc Orig. de quo latè & diffusè S. Aug. l. 7. super Gen. ad litterã & l. 1. & 2. de origine, & natura animæ per totum. Secundo ad istam inquisitionem respondens homo, dicit animam suam immortalẽ & perpetuã. De quo dicit Greg. l. 4. dialogorũ, Tres vitales spiritus creauit omnipotẽs Deus. Vnũ qui carne nõ tegitur, aliũ qui tegitur, sed non cũ carne moritur; tertiũ, qui carne tegitur, & cũ carne moritur

Aug. l. de defin. ani.

Orig. hom. 1. sup. exod.

Vitales spiritus tres creati à Deo.

Primus Angelorum, secũdus hominum, tertius animaliũ. Istud autem; quod anima humana est immortalis, non solũ est credibile secundum sanctos per fidẽ, sed etiã probabile per philosophicã rationẽ secũdũ philosophos. Vnde Plato in Thimeo c. 4. & 5. inter multa erronea, quæ de anima fingit humana, hoc verũ interserit quod anima humana est immortalis, & secundũ quod vicerit passiones, vel vincetur ab eis, præmiabitur; vel punietur post mortem. Idem patet per Ouidium. *Morte carent animæ priore relicta: Sicq; nouis domibus viuunt habitantq; recepta.* Calcidius quoque in commento super ThimeũPlatonis dicit. *Corpore deposito cum liber ad æthera perges, Euades hominẽ factus Deus ætheris alti.* Et Arist. dicit, quod intellectus est ab extrinseco, & solus habet esse diuinũ. Idẽ probat 2. dẽ anima. Vbi dicit quod anima intellectiua distinguitur à vegetatiua, sicut incorruptibile à corruptibili. At idẽ pulchrè in li. de pomo & morte. Item Seneca epistola. 5. dicit, quod mors non eripit vitã, sed interimit. *Veniet iterũ, qui nos in lucem reponat dies.* Verũ quia tam à prophetis, quã a sanctis fides de hoc Catholica sufficienter diuulgata est, ideò non oportet vlteriori persuasioni de hoc insistere: quarè ista sufficiãt. Tertiò homo respondet ad interrogationem sibi factam, dicens animam suam esse voluntate liberam. Libertas siquidem animæ nostræ in sui prima creatione fuit triplex, scilicet, quia fuit creata libera à peccato, à miseria, à necessitate, vt dicit Bernardus de libero arbitrio. Veruntamen licet anima per peccatũ primi hominis huic triplici defectui iam sit addicta, nihilominus tamen adhuc habet libertatem, quæ est potestas seruandi rectitudinem, vt dicit Anselmus. Quæ quidem libertas quodammodo naturaliter semper est in homine, licet secundum ipsum non semper ea vtatur, quæ etiam ita fortis est, vt nulla res homini rectitudinem prædictam, id est, iustitiam, quam habet, valeat auferre, quamdiu hac libertate voluerit vti. Hęc Anselmus. Ex his iam potest apparere dignitas, & nobilitas animæ humanæ, quæ sic creata est in decore & nobilitate, vt ad imaginem & similitudinem DEI dicatur facta. Nam vt ait Bernardus per simplici-

Ouid. 15. Metham.

Arist. li. 3. 16. de Anim. c. 4.

Animæ nostræ libertas triplex.

Ansel. lib. de lib. arb. cap. 1.

Bern. ser. 81. su. er Cant.

plicitatem naturę immortalitatem & libertatē anima dicitur ad similitudinēDei facta, licet non ad æqualitatem, eo quod multo inferiori modo & gradu anima habet simplicitatem sui esse, similiter immortalitatē, similiter libertatem, quam Deus. Ille enim habet esse simplex, cui hoc est esse, quod beatum esse. Anima vero est esse quod viuere. Vnde Deus est vita viuens & viuificans. Similiter anima hoc idem habet, sed dispari modo, quia anima est vita à creante creata, quæ nisi ab illo non esset, sic nisi ab ipso viuificata non viueret. Hæc Bernardus. Sed heu, homo parum istam dignitatem aduertit.

Psal. 48.

Vadit enim sicut scriptum est de illo *Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus & similis factus est illis.* Heu heu pauci hodie simplicitatem naturæ animæ suæ attendunt, qui cum deberent secūdum animam simpliciter & spiritualiter viuere, sicut ipsa simplex & spiritus est: viuunt econuerso dupliciter & carnaliter, & quod deterius est, bestialiter.

Dupliciter viuere.

Dupliciter viuunt, qui in aliquo volunt videri vt homines, sed in aliquo viuunt vt animalia, & isti sunt quædam monstra in natura.

Val. Max.

Refert Valerius Maximus in libro. 1. cap. 4. in quodam loco infans natus fuit cum elephantino capite.

Infans elephantino capite.

Sic certè multi hodie habent corpus humanum, sed caput, id est, mentem, quæ est caput animæ, habent elephantinam. Elephas enim habet caput mōstruosum contra morem aliorum animalium, habet enim os suum sub mento. Sic isti habent os suum non in cælum apertum per deuotionem, sed in terram depressum per vanam operationem & locutionem. Iuxta illud:

Psal. 13.

Quorum os maledictione & amaritudine plenum est, veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem, vt sic verè assimilentur elephanti non solum in capite, sed etiam in cæteris difformitatibus. Dicitur enim, quod elephas delectatur sanguine.

Elephantis natura.

Vnde bellatores ad prouocandum elephantes ad transitum pugnæ solent ostensione vuæ mori prouocare. Morus enim habet similitudinem sanguinis in colore rubedinis. Et significat crudelitatem in homine, qui delectatur effundere sanguinem innocentū. Ideo psalm.

Psal. 13.

bene dicit: *Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.* Sanguinem autem dico, & si non semper corporalem: tamen victum & panem acquisitum per sudorem. Iuxta illud:

Eccl. 34.

Panis egentiū vita eorum, qui accipit eum, homo sanguinis est.

Elephas caret poplite.

Elephas etiam dicitur habere pedes rectos sine curuaturis genuum & poplitum. Et significat illos superbos, qui nulli reuerentiam vel honorem impendunt, nolētes cuiquā incuruari. Sed illi audiant Apostolum.

Rom. 13.

Cui honorem, honorem, supple reddatis. Sed quid mirum si homini non faciunt reuerentiam, qui eam Deo denegant facere?

Inde non prostringuntur.

Videmus enim plerosque in Ecclesia Dei infra ipsa sacra missarum solemnia, erecta ceruice, pede distento, fronte impudica assistere, & velut elephantes superbos, imo velut simulachra insensata & statuas mutas, pedē in terra rectum defigere, nec eum etiam vel vix infra eleuationem hostiæ sacræ incuruare, & illum duntaxat vnicum, nec terrę quidem perfectè adhærentem, cum tamen

Philip. 2.

in nomine Iesu omne genu flectatur. Duplices sunt illi etiam, qui aliud agunt opere, aliud intendunt cogitatione. vt vanè gloriosi, qui

Matth. 6.

faciunt opera sua, vt videantur. Duplices & illi sunt qui videri nolunt quod sunt, sed quod non sunt, imo non solum nolunt videri, sed etiam nec patiuntur. Nam vt dicit

Prosper. lib. de vita cont.

Prosper. *Superbus vult credi constans, prodigus liberalis, auarus diligens, temerarius fortis, inhumanus parcus, gulosus humanus, ignauus quietus, timidus cautus.* Hæc ille. Duplices sunt & illi, qui in aperto fingunt bona, in occulto agunt mala, *in vestimentis ouium venientes, intus autem lupi rapaces.* Duplices & illi qui cum malè fecerint, bonis excusationibus se excusant. Nam deprehensi, dicunt

Bern.

secundum Bernardum: Et si malè feci, parum tamen feci: & si multum, non tamen mala intentione, sed vt inde bonum proueniret. Hypocrita, non sunt faciēda mala, vt veniant bona, inquit Apostolus.

Aulici perstringuntur.

De numero talium videntur esse moderni curienses apud reges & principes, qui propter bonum reipublicę multa in superbia & abusione vestium, equorum, apparatuum, exercitiorum, iocorum, ludorum & dissolutionū adinuenerunt, asserentes per hoc rempublicam promoueri & magis insigniri. Sed certè mentita est iniquitas sibi, fabricando excusationes in peccatis, quod tamen est maximum vitium, & tardius pœnitere permittit.

Sicut

Caſſiod. Pſal. 140.

Sicut dicit Caſſiodorus ſuper illud pſalmi; *Ad excuſandas excuſationes in peccatis.* Certè pudeat tales manifeſta ratione confundi. Quis enim ſapiens dicat laudabilem tantam ſumptuoſitatem veſtium, vel aliorum iocalium breui tempore duraturam, ſine magno diſpendio reipublicę procedere? certè nullus. Non vult hoc reſpublica, vt fructum longi temporis breuis mora conſumat, in vanitatibus & inſanijs falſis, vult reſpublica non ſuperfluis, ſed moderatis regi ſumptibus, eò quòd in omnibus ſemper regitur moderatione rationis, prout inquit Policratus lib. 5. cap. 2. Ratio autem ſemper deprecatur ad optima 10. Ethicorum. Multum ergo reprehendendi ſunt tales, qui propriæ ſuperbiæ faſtum, abuſum, exceſſum, pompam & iactantiam, vanitatem & diſſolutionem aſcribere reipublicæ vtilitati non verentur. Quis enim neſciat multas prouincias, ducatus & regna ſine talibus vanitatibus, non modo benè & pacificè regi, ſed etiam diſponi fœliciter. At vbi ſuperbia & vanitas in omnibus, quæ erit pax ab hoſtibus, quæ fœlicitas in rebus, creatore omnium ante omnia prouocato? Niſi fortè quis dicat, Deum talibus fore propitium, quem tamen legimus & Angelum vt fulgur de cœlo, pro eo, quod eleuatus eſſet in decore ſuo, deieciſſe. ſicut ſcriptum eſt. *Deiecisti eos, dum alleuarentur.* Sed nec primis peperciſſe parentibus: De quibus ſcriptum eſt: *Increpaſti ſuperbos.* Nec dubium quin de Adam & Eua loquetur ſecundum Auguſti. Quod ſi illis qui duntaxat ſola præſumptione mentis elati, iniquitatem meditati ſunt in corde ſuo, diuina animaduerſio non pepercit: quomodo tibi parcet, qui non ſolum in corde tuo vana vanè concepiſti, ſed ore & opere multipliciter, ac per hoc damnabiliter multò plus effudiſti? Decipieris ſanè, ſi maiori delicto minora vel nulla adhiberi flagella arbitraris, cum ſcriptum ſit: *Iuxta menſuram delicti, erit & plagarum modus.* Attendant proinde huiuſmodi dignitatem animæ ſuæ, & ſimplicitatem eius in vita, moribus & conuerſatione oſtẽdant: nè audiant illud, *Væ duplici corde filiis ſceleratis.* Nec minus à natura animæ ſuæ degenerant, qui immortalitatem eius aut non credentes, aut non attendẽtes, multis eam peccatis mortificant, quantũ in eis eſt. Anima ſiquidẽ, etſi omnis immortaliter viuit vita naturali, non omnis tamen viuet vita ſpirituali. Qualis enim vita in pœnis in qua melius foret non naſci, mors potius eſt & ideò grauior, quia peccati, non naturæ. Denique mors peſſima. Ita igitur quæ ſecundum carnem viuit anima, viuens mortua eſt: cui reuera bonum erat omninò non viuere, quam ſic viuere O quam multi ſunt, qui quaſi immortalitatis ſuæ obliti, dicunt *Ex nihilo nati ſumus: & poſt hac erimus, tanquam ſi non fuerimus. Venite ergo & fruamur bonis, quæ ſunt, & vtamur creatura, tanquam in iuuentute celeriter.* Tales qui ſic vtuntur vita iſta, nihil curantes de futura, vocat Apoſtolus miſerabiliores omnibus hominibus. Sicut patet 1 Corinthiorum 15. *Si tantum in hac vita ſperantes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus.* Sunt & alij, qui à natura animæ ſuæ degenerant in eo, quod eius libertatem in ſeruitutem redigunt, ita quod cum anima eorum deberet eſſe libera vt domina, ipſi faciunt eam ancillam. Nam *qui ſeruit peccato, ſeruus eſt peccati.* Nec tamen voluntas excuſanda eſt: Ipſa enim non coacta, ſed volens ſe ſeruam fecit & facit Ideò quis excuſabit, cum ipſa fecerit. Vt igitur attendat homo conditionem animæ ſuæ, ſæpius eam quantum ad iſta tria interroget: *Tu quis es?*

Superbia & vanitatis mala.

Lucifer Angelus de ſuperbia punitus.

Pſal. 72.

Et primi parentes.

Pſal. 118.

Deut. 25.

Eccl. 2.

Vai. 1.

Mors peccati miſerrima.

Sap. 2.

Impiorũ vox.

Cor. 15.

II.

Ad ſecundam interrogationem reſpondebit illud Iob 14. *Homo*, inquit, *natus* ſum ſecundum carnem *de muliere, breui viuens tempore, repletus multis miſeriis.* Ecce vilitas triplex eſt, In ingreſſu in mundum, in progreſſu per mundum, in egreſſu de mundo, ſcilicet fragilitas, breuitas, & calamitas. Primò itaque tangit ingreſſum in mũdum, qui eſt ſatis turpis & abominabilis: quia natus de muliere, & ſic de fragili ſubſtantia, & de turpi materia. Vnde corpus humanum inter omnia corpora formatum eſt ex viliori materia. Nam cœleſtia corpora ex luce facta ſunt, piſces & volatilia ex a-

Secundæ quæſt. ſolutio.

Iob 14.

Humanæ conditionis vilitas.

Prima.

qua, flatus & ventus ex aëre, gressibilia ex terra sola: corpora verò nostra non sunt ex terra sola, sed limosa & lutosa. sicut patet Genes. 1. *Formauit* inquit *hominem Deus de limo terræ*. Considerans ergo aquatica, se vilem inueniet: considerans aërea, viliorem se reputabit: & considerans cœlestia, vilissimum se æstimabit. Vnde Innocentius de hoc sic ait: Homo formatus de puluere, de luto, de cinere, quodque vilius, de spurcissimo spermate conceptus, in pruritu carnis, in feruore libidinis, in fœtore luxuriæ, in labe peccati natus; quod deterius est, natus ad laborem, timorem & dolorem, quodque miserius est, ad mortem. Quid igitur homo nisi lutum & cinis? Hinc enim homo dicit ad Deum: *Memento quæso, quòd sicut lutum feceris me, & in puluerem reduces me. Nonnè sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti?* Hinc & Deus dicit ad hominem: *Cinis es, & in cinerem reuerteris*. Et Iob de se dicit: *Comparatus sum luto: & assimilatus sum fauillæ & cineri. Quid ergo lutum superbis? de quo puluis extolleris? vndè cinis gloriaris?* Hæc ille. Quæ autem incommoda consequuntur ingressum in mundum hominem? Certè vt idem enumerat ibidem cap. 5. quidam concepti priusquam nati, moriuntur. Alij etsi nati, tamen deformati & monstrosi nascuntur, vt non homines, sed abominationes videantur: plerique diminuti membris & sensibus corrupti, amicorum tristitia, infamia, verecundia propinquorum. Et generaliter omnes sine scientia, sine virtute, sine verbo, flebiles, debiles, imbecilles oriuntur, parum à brutis distantes, imò vilius nascentes. Nam illa vt orta sunt statim gradiuntur: nos autem non solum erecti pedibus non incedimus, verū etiam incuruati manibus non reptamus. Et sequitur, cap. 8. ibidem: *Nudus egreditur, nudus reuertitur, pauper accedit, & pauper recedit.* Et cap. 7. *O vilis humanæ conditionis indignitas.* Indigna conditio vilitatis humanæ, herbas & arbores inuestiga, illę de se producunt flores & frondes, tu de te lendes pediculos & pulices & lumbricos. Illæ de se fundunt oleum, tu de te sputum. Illæ spirant odorem, tu fœtorem. *Qualis est arbor talis fructus. Non potest arbor mala fructus bonos facere.* Secunda vilitas hominis est secundum corpus in progressu per mundum, qui est valdè breuis, iuxta illud, *Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni, & amplius labor & dolor.* Vnde Ecclesiastic. 9. dicitur: *Nemo est, qui semper viuat.* Vnde Iob. *Breues dies hominis sunt.* Super hoc dicit Gregorius. Et super illud: Iob 10. *Memento, quod sicut lutum &c.* multa per longum passum. Similiter Bernardus in meditationibus suis. Et Seneca in libro de breuitate vitæ per totum. Et epistola 80. vbi sic dicit: *Vita breuis est sicut fabula, & comparatur puncto, cuius pars non est.* Vnde Iob 21. *In puncto ad infernum descendent.* Super quo Gregorius lib. 15. Moralium dicit: *Omnis longitudo præsentis vitæ punctus esse cognoscitur, cum fine terminatur: quia de præterito nihil tenet, de futuro nihil habet.* Et Seneca epistola centesima tertia dicit: *Vita nostra proxima est nihilo.* Vnde Sapient. 2. *Exiguum est tempus vitæ nostræ.* Ecce patet breuitas temporis. Tertia vilitas hominis est secundum corpus in egressu de mundo, qui est pœnalis, dolorosus & flebilis: imminet enim tunc circa egressum de mundo senectus, febris, & morbus. Ideò Augustinus dicit: Fragiliores sumus quam si vitrei essemus, quia etsi vitro casus timeatur, non tamen senectus aut febris: nos verò, si casus non accidit, tempus annihilat. Quam autem misera illa ætas sit, qua egredimur de mūdo, ostendit Innocentius quartus libro primo de vilitate humanæ conditionis cap 9. Post omnia misera mors succedit, quæ est omnium terribilium terribilior. Quærit autem Psalmista: *Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem*, quasi dicat; nullus. Si igitur *omnes morimur, & sicut aqua, dilabimur*, omnes humiliari debemus, considerantes quia post mortem nihil erimus, nisi puluis & cinis fœtor & horror. Versus: *Post hominem vermis, post vermem fœtor & horro. Sic in non hominem vertitur omnis homo.* Vt igitur homo humilietur sub potenti manu Dei, attenta huiusmodi vilitate corporalis suæ substantiæ, sępius in seipso recogitet quærendo à seipso, *Tu quis est*

[Margin notes: Innoc. lib. 1. cap. 2. de vili. hum. condit. — Natiuitatis humanæ incommoda. — Secunda. — Eccl. 9. — Iob 14. — Greg. li. 7. moral. & lib. 8. & 9. — Seneca. — Gregor. — Tertia. — Augu. lib. de verb. Dom. ser. — 2. Reg. 14.]

III.

Quæst. 3. solutio. Ad tertiam quæstionem, qua quæritur, quid sit homo secundum vitam: respondebit vtique, quod homo non sit aliud secundum vitam, nisi sanctus, pius, verus, iustus, pacificus, & alijs virtutibus adornatus. Sicut enim dicit Bernardus super cantica: *Homo sic fuit à Deo perfectè creatus, vt huic nihil deesse putaretur. Nam quid huic deerat, quem misericordia custodiebat, veritas docebat, iustitia regebat, pax fouebat?* Hæc ille. Sicut ergò in his virtutibus creatus fuit, ad hoc vt tandem per eas ad regnum cœlorum transferretur: sic ex quo peccauit, ad hoc de paradiso huc expulsus est, vt restauratis eisdem virtutibus, in sanctitate vitæ & iustitia coram Deo suo viuens, regnum cœlorum assequeretur. Et hæc est hominis sanctitas. *Charitas commendatur.* Et quia omnes virtutes ordinantur in charitatem & charitate informantur, ideò quisquis vult ad pristinam dignitatem, & innocentiam originalem redire, & sanctitatem acquirere, ante omnia debet studere, vt veram dilectionem habeat. *Vera charitate quis præditus.* Veram autem charitatem habet & ordinatam ille, qui primò non diligit quod non est diligendum. Secundò etsi diligit non amplius diligit, quod minus diligendum est.
1.
2. Tertiò qui etsi diligit, non minus diligit
3. quod est amplius diligendum. Quartò qui
4. non minus, nec amplius diligit, quod æquè est diligendum. Quæcunque ergò alia homini suadentur, illa omnia suadentur causa dilectionis, & per consequens causa salutis, vt pudicitia corporis, castitas animæ, veritas doctrinæ. *Vitæ sanctitas vt obtineda.* Si igitur sanctitatem vitæ acquirere volumus, studeamus
1. insistere illis virtutibus supradictis, vt sic
2. per misericordiam primò nostræ animæ, secundo proximi defectibus compatientes subueniamus: sic enim scriptum est de *Tobiæ 4.* nobisipsis: *Miserere animæ tuæ placens Deo.* Scriptum est & de proximo: *Quomodo potes, ita esto misericors.* Misericordia enim in tantum est necessaria homini, vt omnis summa Christianæ religionis in ea dicatur consistere, inquit Ambros. super epistolam ad Timoth 4. cap. Nihil enim ita commendat Christianum, quam miseratio charitatis, inquit, Ambros. de officijs. Et secundum Hieronymum in epistola ad Nepotianum: *Impossibile est talem à Deo non exaudiri, cum habeat multos intercessores.* Secundò studere debet homo & diligenter attendere, vt acquirat veritatem, quæ triplex est, scilicet vitæ doctrinæ, & iustitiæ: *Veritati studendū quæ triplex est.* Tunc autem vt dicit Bernardus inquirimus veritatem, in nobis, cum nosmetipsos dijudicamus: in proximis, cum eorum malis compatimur; in sui natura, cum meditando mundo cordecontemplamur. *Bern. lib. de 12 gradi hum. Veritas vt inquiratur.* Ad primum gradum ascendimus per laborem humilitatis, ad secundum per affectum compassionis ad tertium per excessum contemplationis. 1. 2. 3. Tãta verò huius virtutis ad salutem hominis necessitas, vt sine ea cætera non valeant. *Veritatis necessitas.* Ipsa enim sola liberat, sola saluat, sola lauat. Tertio homo debet studere iustitiæ. *Iustitiæ danda opera.* Est autem iustitia reddere vnicuique quod suum est, scilicet superiori reuerentiam, æquali consilium & auxilium, subdito custodiam & disciplinam. Idem ponit Anselmus in libro, *Cur Deus homo?* Vltimo debet homo acquirere pacem. *Pax colenda.* Tunc autem vera pax homini, quando & caro animo iudice regitur, & animus Deo præside gubernatur; Est etiam vera pax, à Dei voluntate non diuidi, & in his quæ solius Dei sunt delectari. Quando enim sensualitas nulla parte resistit voluntati, & voluntas nulla parte contradicit rationi, tunc est serenitas mentis, & regnum Dei.

Ad quod nos perducat, &c.

DE EADEM SERMO III.

Dirigite viam Domini: sicut Dicit Isaias propheta. Iohan. 1.

QVoniam vt ait Augustinus in epistola ad Dioscorum: *Non aliam quisque ad capessendum & ad obtinendum salutem, veritatis viã debet inuenire, quam quæ inuenta est ab illo, qui gressuum nostrorum tanquam Deus vidit infirmitatem.* Hæc ille. Quia igitur multi multas vias viuendi sibi excogitant; Nam vt Augustinus testatur in lib. confess. suarum, non solum hodie, sed etiam tempore suo, alius sic, alius sic in via Dei ibat. Jnter istos verò sic diuersimodè incedentes sunt quidam, qui etsi in via incedunt, tamen obliquè, & non rectè; ideò Ioannes Baptista veniens in mundum præparare viam domino, in cordibus fidelium, iuxta vaticinium de se per Prophetam Jsaiam diutius promissum, per thema præmissum omnes exhortando, vt eandem viam rectam faciant, dicit: *Dirigite viam Domino.* quasi dicat. Ex quo natiuitas Christi imminet de proximo, per quam venturus est & nasciturus Dei filius in vobis per gratiam. Idcircò vt via sit in vobis recta & non obliqua, dirigite viam domini. Ad hoc enim vt dicit Ambrosius super Lucam: *Hoc tempus non sine caussã aduentus Domini vocatur. Ideò enim Sancti patres celebrare cœperunt aduentum Christi, vt se vnusquisque fidelis præparet & emũdet, vt digne Dei sui valeat natiuitatem celebrare.* Hæc ille. Et quia non potest se melius præparare quisque, quam si recto corde rectam viam Deo paret: ideò hortatur præcursor eius dicens: *Dirigite viam Domini, sicut dicit Isaias propheta.* Jn quibus verbis tria tanguntur. Primò namque hortatur nos Ioannes ad rectam pœnitentię actionem, cum dicit. *Dirigite viam.* Secundò ostendit actionis rectæ vtilitatem, cum addit, *domini.* Tertiò vtriusque subiungit necessitatem, cum subdit, *sicut dicit Isaias.*

Proposit.

J.

Dirigire viam. Ista via non est alia, nisi pœnitentia, quæ sola est via iustorum, qua ad paradisum tendunt, iuxta illud psalm. *Nouit Dominus viam iustorum.* Quæ dicitur via recta, quia rectè tendit in cœlum. Sicut via impiorum dicitur obliqua, iuxta illud: *In circuitu impij ambulant.* Ad hoc autem, vt hæc via sit bona, requiruntur plura, inter quæ præcipuum est, vt sit recta. Primò namque hæc via pœnitentiæ debet esse clara per illuminantem sapientiam & discretionem; *Iustorum semita quasi lux splendens procedit & crescit vsque ad perfectam diem,* id est, ad æternæ beatitudinis claritatem. Vnde sicut via noctis obscura, multum est periculosa, quia sæpe in fine errorem inducit: ita via pœnitentiæ sine discretione & obscuritate intelligentiæ facta, nihil proficit. Refert Henricus de Vrimaria, quod cum inter sanctos patres diutius de gratia acquirendæ perfectionis quæreretur, quænam esset virtus vel obseruantia, quæ posset hominem à Diaboli laqueis & tentationibus custodire, vel per quam recto tramite possit ad culmen perfectionis ascendere, ventum est ad sanctum Antonium, cumque alij aliam virtutem, alij aliam dicerent; Nam quidam dicebant ieiunium, quidam continentiam, quidam mundi contemptum, quidam charitatem & humanitatem; Beatus Antonius tandem intulit: Omnia hæc, quæ dixistis vtilia sunt sitiẽtibus Deum, & cupientibus ad eum peruenire, sed sola discretio est, quæ omnia laudabili fine concludit. Quam multi omittentes conuersationem suam laudabilem non laudabili fine concluserunt, quia sine discretione in inceptis virtutibus non potuerunt perdurare. Et subdit Antonius: Hæc enim

Prou. 4.

Lib. 3. de perf. hom. cap. 1. Quæstio de certa salutis via.

Discretio laudatur.

enim virtus est, quæ docet quemlibet ad perfectionem tendentem via regia semper incedere: Est enim discretio oculus animæ. Iuxta illud. *Lucerna corporis tui oculus tuus.* Quæ ideò dicitur oculus, quia omnes nostras cogitationes & actus nostros discernit atque perlustrat. Illa autē discretio non est nisi rectum iudicium rationis, quo errante omnia peccatorum tenebris implicantur. Ideò saluator addit: *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si autē nequam fuerit, totum corp⁹ tuum tenebrosum erit.*

Matt.6.

Saul & Achab reges indiscreti, in suam perniciem.

Istud patet de Saul, qui contra præceptum Samuelis æstimans victimas magis placere Deo, quam obedientiam, diuinam offensam incurrit. Similiter Achab rex, qui credens meliorem fore misericordiam parcendo regib⁹ sibi diuinitus, q̃ seuerā traditis executionem diuini præcepti, iram Dei incurrit & acerba morte interijt, sicut & Saul.

Discretio lucernæ ac Soli comparata.

Non solum autem discretio lucerna corporis dicitur, sed etiam sol ab Apostolo appellatur, iuxta illud, *Sol non occidat super iracundiam vestram.* Exponit Hericus & omnes alij, id est, iudicium rationis. Hinc Salomon ait: *Omnia fac cum consilio*, id est, cum moderamine discretionis.

Discretionis efficacia.

Ex quibus infero, quod sine discretionis gratia nulla virtus potest stare vel perfici. Istud patet secundum Henricum vbi supra. c. 4. Sola discretio quemlibet hominem fixo gradu perducit ad Deum, & omnes virtutes illæsas conseruat: sine qua multi conatu feruido laborātes, à virtutis culmine ceciderunt. Nec mirū, cū hæc sit omniū virtutū generatrix cōseruatrix, & moderatrix. Vnde dicit Bern. Nō habet hostis callid⁹ machinamētū effici⁹ ad tollēdū charitatē de cordibus fidelium, quam si efficere possit, vt in ea incautè & non cum ratione ambuletur.

Bern. sup. Cant. ser. 19.

Eremitæ cuiusdam infelix exitus.

Refert Hēricus ibidem ex collationibus patrū, quod quidam senex quinquaginta animis in eremo maximam continentiam seruauit, ita vt in die paschæ eam etiam noller relaxare nec cæteris fratribus conuiuere, quem diabolus illudens, accessit in specie Angeli, sibiq; persuasit, quod iam esset tantæ sanctitatis, vt nulli posset discrimini subiacere, etiam si in fluuium mergeretur. Quod ipse experiri volens, in puteum se proiecit, ibique perijt, & hoc non propter aliud, vt dicit Henricus, quia plus suis diffinitionibus quam patrum institutis voluit obedire.

De patre filium immolaturo.

Refert etiam de quodam, qui secum filium in monasterio habuit, cui diabolus persuasit, vt eum exemplo Abrahæ immolaret, quod ipse statim impleuisset, nisi filius videns patrem acuentem gladium aufugisset.

Discretionis quanta virtus.

Ex præmissis ergò patet, quod discretio est mater & origo omnium virtutum, quæ non nisi vera humilitate acquiritur: quod tunc fit, cum omnia agenda, imo cogitationes singulares seniorum reseruantur examini, vt in illo suo iudicio credens sibi seniorum diffinitionibus acquiescat, & quid bonum, quid malum debeat iudicare, eorum traditione cognoscat. Talis certè tunc nullatenus decipi poterit, qui non suo iudicio sed maiorum viuit exemplo.

Pœnitentia via sit publica.

Num. 20.

Prou. 15.

Secundo via pænitentiæ debet esse publica per exemplum bonæ operationis. *Publica gradiemur via sine omni offendiculo.* Quod fit per exemplum sanctæ ædificationis. *Via iustorum sine offendiculo.* Certè non benè agit pęnitētiā occultam quis pro publico scandalo, sicut ille qui verecundatur in pane & aqua ieiunare coram hominibus pro ebrietate vel fornicatione, de qua pluribus suspectus est.

Impolluta.

Tertio via pęnitētię debet esse impolluta iuxta illud: *Ambulans in via immaculata hic mihi ministrabat.* Polluta est pęnitētia, quæ de vno peccato facit pœnitentiam, & aliud simile, vel aliud committit. Malà pænitentia, quia ieiunat, & tamen inebriatur: abstinet à cibo, sed non à detractione vel ioco, risu, & dissolutione.

Directa.

Isa. 35.

Vltimò via pœnitētiæ debet esse directa per rectitudinem intentionis. *Hæc erit vobis via directa, vt stulti non errēt per eam.* Stulti dicuntur apud sęculares pænitentes, eo quod deridēt, subsannātur, & deluduntur: sed certè apud Deum sunt vltra cæteros electi. *Quæ stulta sunt mundi, elegit Deus.* Et è conuerso sapiētes reputantur apud sęculares astuti, dolosi, supplantatores, fraudulenti, deceptores, de quibus dicitur: *Sapientes sunt, vt faciant mala.*

1. Cor. 1.

Stulti igitur reputatione humana pænitentes, ipsi habent viam directam pænitentiæ, vt nō errent per eam. Error in via fit, cum homo declinat ad dexteram vel sinistram. Vnde filij Israel dixerunt ad Seon regem Amorrhæorum. *Via regia gradiemur,*

Num. 20.

neque declinabimus in agrum, non in vineã, non bibemus aquam de lacu. Via regia, secundum Origin. super librum Numeri homel. 12. ad finem, est via Christi qui dicit de se: *Ego sum via.* Et de quo rege dicitur in psal. *Deus iudicium tuum regi da.* Quam profitetur se quisque fid. lis incedere in baptismo, cũ abrenunciat diabolo & omnibus pompis eius. Similiter cum in pœnitentia proponit non esse vsurum vilis voluptatibus eius, nõ agro auaritiæ, non vinea voluptatis, aut gulæ & ebrietatis, non aquã de lacu lasciuiæ, sic vt non velit declinare ad dexteram vel sinistram, quia neque ad opera neque ad sensus diabolicos mens fidelis pænitentis debet recurrere; sed super omnia via pœnitentis debet esse recta: per intentionem. Vnde Saluator reprehendens Phariseos ait: *Omnia opera agunt vt videantur ab hominibus.* Pœnitentes igitur nihil debent facere gratia humanæ laudis, sed ad gloriam Dei & salutem propriam, iuxta illud: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videãt opera vestra bona, & glorificent patrem vestrũ, qui in cælis est.* Ex his infero primo quod ad bonum opus & meritoriũ duo requiruntur scilicet cognitio veri & amor boni. Primũ patet per illud, quod dictum est supra de discretione, quæ docet verum cognoscere, sine qua nulla virtus incipit, neque proficit. Secundum patet scilicet de amore boni per beatum Bernard. qui dicit: Vt interior oculus verè simplex sit, duo illi arbitror esse necessaria, scilicet veritatem in electione: Ecce cognitio veri per discretionem: & caritatem in intentione: Ecce amor boni. Pro quo sciendum quod homines diuersimodè se habent ad bona opera. Quidam enim bona diligunt, & tamen mala nescienter vel impudenter agunt, vt sunt illi qui libenter benè facerent, sed quia non quærunt à sapientibus quomodo facere debeant, contingit sæpius, quod mala putantes bona agunt imprudenter. De quibus dicitur. *Væ qui dicitis malum bonum.* Isti non sunt omnino mali, quia etsi in eis deest discretio, qua verum agnoscant, tamen deest peruersitas, qua iniquitatem non diligant. In eo ergo quod bonum diligunt, boni sunt: sed quia malum faciunt, mali sunt. Sunt & alij qui bonum agunt, sed malum intendũt: qui & mali sunt, quia bonum agunt intentione praua, & sic permiscent bonum malo. Alij sunt qui bonum agunt, sed malum credunt: Hi peiores sunt, quia bonum non agerent, si ipsum bonum fore scirent. Alij sunt qui malum agunt, sed intendunt bonum: & hi similiter mali, quia non sunt facienda mala vt eueniant bona. Alij sunt, qui veritatem non agnoscunt, & peruersitatem diligunt; hi pessimi, quia & in ratione & in voluntate deformati: de his dicitur: *Corrupti sunt, scilicet in ratione, & abominabiles facti sunt in studijs suis.* Alij sunt, qui bonum cognoscunt in ratione & diligunt in operatione: hi optimi. Isti soli sunt qui faciunt Domino viam rectam in cordibus suis, quia rectum rectè faciunt. De quibus dicitur: *Et deduxit eos in viam rectam, vt irent in ciuitatem habitationis.* Isti enim recto tramite pergunt in ciuitatẽ cœlestem, & rectè operantur & recta intentione illud amant; hi ergò & non alij, dirigunt Domino viam. Verum quia multi sunt heu his temporibus, qui rectum non rectè agunt, ideò hortatur Ioannes dicens, *Dirigite viam Domino.*

[Margin: Regia via quæ. — Ad opus bonũ duo requisita. — Bern. in l. de disp. & precep. — Hominũ circa bona opera diuersitas. — Isa. 5. — Pessimi qui. — Optimi quinam.]

II.

Domini: ac si dicat: merito hanc viam dirigere debetis vos serui, ex quo eam ipse Dominus & saluator vester prior dilexit. Vnde dicit glossa super Matth. Via Domini pœnitentia est, per quam Deus ad nos descendit, & nos ascendimus ad ipsum. Istã viam prefigurando in se, cum appropinquaret Ierusalem, primò venit Bethphage, secundo ad montem oliueti ascendit. Dicitur autem, quod primo egressus de Bethania, & tunc primo transiuit ad prædicta loca. Hæc fuit via Domini corporaliter eũdo Ierusalẽ materialem, sed nostra est moralis tendendo Ierusalem cælestem. Primo ergo Dominus exiuit de Bethania. Bethania interpretatur domus afflictionis, & significat in peccatore vehementem doloris afflictiõne per contritionem, à qua primo viam suæ cõuersionis quilibet peccator debet incipere, iuxta illud: *Dolor meus in conspectu meo semper,* id est, in cognitione peccati. Secundò peccator procedit vsque Bethphage, & significat confessionem: Betphage enim interpretatur domus buccæ seu oris, & signi-

[Margin: Via Domini quæ sit. — Bethania quid. — Bethphage quid.]

ficat confessionem vocalem, iuxta illud: *Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino.* Tertiò appropinquauit ad montē quē & ascēdit: & significat eleuationē mētis per deuotionē orationis ad Deū. Nā secūdū Aug. oratio non est aliud nisi ascensus mentis in Deum. Quartò ascendit ad montem, non quemcunque, sed oliueti, & significat eleemosynarum largitionem, propter pinguedinem olei: debet enim pœnitens fructificare bona opera & præcipuè eleemosynas, redimendo per eas peccata, iuxta illud: *Peccata tua eleemosynis redime.* Et: *Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis.* Talis ergo merito dicere poterit: *Ego sicut oliua speciosa in campis.* Quisquis ergò taliter pœnitentiam agit, verè viam Domini dirigit. Non est tamen leuiter transeundum, quia Ioannes non simpliciter dixit, *Dirigite viam*, sed addere studuit; *Domini*, volens significare aliquam aliam esse viam, qua vadunt peccatores ad damnationem quæ nō est Domini sed diaboli: de qua saluator dicit: *Arcta est via quæ ducit ad salutem: & pauci gradiuntur per eam: lata verò est quæ ducit ad perditionem.* Et verè lata: nam dicimus viam latam apud nos in qua possunt concurrere & sibimet inuicem obuiare duo vel tres currus. Sic via diaboli est ad tantum lata quod non solum duo aut tres currus, sed etiam septem simul concurrentes possunt sibi inuicem obuiare. Sunt enim septē genera mortalium peccatorum quæ in via diaboli simul concurrunt, & vnum non impedit aliud, sed se in pace obuiando prætereunt, & ideò dicitur via lata & ampla. Sed licet sit lata, tamen est multum grauis & laboriosa; via vero Christi est leuis & facilis, iuxta illud: *Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue.* Vnde psal. dicit de se. *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum.* Videtur enim a principio via Domini arcta, vt vix possit homo progredi per eam: sed processu temporis ita dilatatur, vt liberè possit currere per eam. Quod fit cum homo ex charitate omnia facit: tunc enim amanti nihil erit difficile. E cōuerso via diaboli à principio ita lata est, vt homo liberè discurrat qua vult. Sed postea ita arctatur vt non possit progredi de loco. Quod fit cum mala consuetudine peccandi ita afficitur, vt non possit ad bonum moueri, iuxta illud: *Peccator cum in profundum malorum venerit, contemnit.* Hinc est quod ista via diaboli admodū est laboriosa, & ad extremum fatigabilis, sicut damnati conqueruntur dicentes: *Lassati* inquiunt *sumus in via iniquitatis, & perditionis: ambulauimus vias difficiles, viam autem Domini ignorauimus.* Istud verificatur secundum Rupertum Holcoth, vbi supra, in omni genere hominum peruersorum, qui inter nobiles & milites pro vanitate & fama volantibus in ore hominum totaliter se exponunt, sustinentes plus de pœna in equestri decursione seu hastiludio, vel bello, quam sanctus monachus in decem annis. Item mercatores, qui mare transeunt personaliter, sustinentes periculosas latronum insidias, maris tempestates & naufragia: certè isti experiuntur, istas vias diaboli esse difficiles. Similiter clerici vel laici, qui magnorum regum vel comitum vel episcoporum curias aggrediuntur ad seruiendum, qui & ipsi certè sciunt quantum ista via habeat difficultatis, vbi seruiunt multis annis cum remorsu conscientiæ, cum obiurgationibus dominorum, cum inuidia sociorum, cum omni infortunio corporali. Et ideò omnes illi, siue subditi, siue Domini, qui peccato seruiunt pro fælicitate mundi, dicere possunt: *Lassati sumus in via iniquitatis.* Sunt autem septem viæ iniquitatis quæ sunt valdè difficiles, & tamen hominibus valdè amabiles. Et huius causa alia esse non potest nisi ignorantia. Omnis enim via est difficilis, si sit montosa, spinosa, lutosa, tenebrosa, tumultuosa, sumptuosa, & tædiosa. Montosam vadunt superbi & ambitiosi, quæ via est periculosa, quia de modico lapsu imminet magnum periculum, & quantò gradus altior, tantò casus grauior. Sed certè ipsi sunt similes lepotibus, qui facilius currunt contra montem ascendendo, quam de monte descendendo: isti enim facilè ascendunt ad dignitatem, & cum magno

conatu

Dan. 4. Luc. 11.

Matt. 7.

Diaboli via lata.

Septem peccata mortalia.

Matt. 11.

Via Domini.

Diaboli.

Sap. 5. *Reproborum vox.*

Pericula decurrentium in hippodromo.

Mercatorum.

Aulicorū.

Iniquitatis via septem difficiles.

1.

conatu & velocitate, sed de dignitate diffi
2. culter amouentur. Secundam viam scilicet
spinosam vadunt auari, Spinæ enim sunt di-
Luc. 8. uitiæ. Quia habent punctionem laboris in
acquirendo & doloris in amittendo. Terti-
3. am viam scilicet lutosam eligunt luxuriosi,
Psal. de quibus in psal. *Inquinatæ sunt viæ illius in*
omni tempore. Bene dicit *in omni tempore,*
quia tales etsi non agunt turpia, tamen de
eis meditantur & loquuntur. Ideò dicit *in*
omni tempore, scilicet in mensa, in solatijs,
in collationibus, in somno, in vigilia, in die
& nocte. Quartam viam scilicet tenebrosā,
4. eligunt inuidi, qui per maliciam propriam
sunt excæcati, & vbicunque sunt, in tene-
Prou. 2. bris ambulant: *Relinquunt iter rectum, &*
ambulant per vias tenebrosas. Psal. *Fiat via*
illorum tenebræ. Sed tales timeant, quia nes-
Prou. 4. ciunt vbi corruant: *Via impiorum tenebrosa;*
5. *nesciunt vbi corruant.* Quintam viam scili-
cet tumultuosam eligunt iracundi, & plenā
pressura, quia vbicunque sunt, pressura est.
Psal. Vnde psal. *Contritio & infelicitas in vijs eo-*
6. *rum.* Sextam viam eligunt gulosi videlicet
viam sumptuosam. Mercatores non liben-
ter vadunt vias sumptuosas, vbi est caritas
panis & potus, quia plus perderent in via v-
na nocte, quam lucrarentur in die. Via sum-
ptuosa est taberna, vbi homo plus expendit
vna hora, quod sibi sufficere posset tota die.
Vnde in psalmo. *Hæc via illorum scandalum*
7. *ipsis.* Septimam viam eligunt acediosi. Isti
enim licet nihil faciant boni, tamen sunt
quasi continuè fatigati. Est enim acedia
quoddam spirituale tædium in his, quæ Dei
sunt, ita quod omne illud quod ad diuinum
pertinet officium, reputatur ab eis nimis
longum. Hi volunt habere longum prandi-
um, sed breues gratias. Garrulationes diu-
turnas, & horas syncopatas, somnum infan-
tis, & missam venantis. Infans habet neces-
sariò dormire & multum, quia in somno
maximè nutritur. Hæ ergo sunt omnes viæ
iniquitatis quas debet homo derelinque-
re, & viam Domini incedere. Iuxta illud:
Isaia 55. *Derelinquat impius viam suam, & vir iniqu⁹*
Ezech. 6. *cogitationes suas.* Et: *Cōuertimini à vijs ve-*
stris pessimis. Verum quia multi sunt, qui in
his vijs decipiuntur: transeuntes enim viam
diaboli credunt se transire viam Domi-
ni: nam viuentes ad superfluitatem,

credunt viuere ad necessitatem. Ideò peten-
dus est Dominus, vt doceat nos cognoscere
vias suas. Iuxta illud: *Vias tuas Domine de-*
monstra mihi. Et iterum: *Notam fac mihi*
viam, in qua ambulem.

III.

Sicut dicit Isaias propheta. Magna siqui-
dem necessitas incumbit facere aliquid ex
pcipiētis autoritate pręcipue ꝓphetæ: Pro- Prophetæ
phetæ autē sūt secretarij pręcipui Dei. Ideò secretari-
quæ ipsi præcipiunt, fideliter exequi debe- us Dei.
mus. Quia ergo dirigere viam istam suadet
propheta Isaias, ideò ei est obediendum. Ac
si enim dicat: Non solum ista via est dirigē-
da, quia est Domini, sed etiam, quia hoc sua-
det propheta. Circa quod sciendum, quod Prophetis
necessitas nobis incumbit obediendi pro- obedire
phetis, & hoc multiplici ratione. Primo pro- tenemur.
pter mittentis auctoritatem. Dominus e- 1.
nim illos mittit & ipsi eius nuncij sunt. *Misi* Ierem.
ad vos seruos meos prophetas. Et: *Ecce ego mitto* Matt.
ad vos prophetas & sapientes & scribas. Qui
ergo obedit nuncio, obedire debet & Do-
mino. Vnde Christus dicit: *Qui vos audit, me*
audit. Et qui vos spernit, me spernit. Qui autē Luc. 10.
me spernit spernit eum, qui me misit. Vnde E-
zechielis 3. *Domus Israel nolunt audire te,* Ezech.
quia nolunt audire me. Secundo propter di- 2.
centis dignitatem: non enim loquuntur ex
proprio sensu, sed inspirati à spiritu sancto. 2. Pet.
Non voluntate humana allata est aliquan-
do prophetia, sed spiritu sancto inspirati locuti
sunt sancti Dei homines. Propter hoc dicebat
Christus. *Non enim vos estis qui loquimini,* Matt.
sed spiritus patris vestri, qui loquitur in
vobis. Tertio propter doctrinā prophetiæ & 3.
vtilitatem, illuminat enim animam per spi-
ritualem intelligētiam. *Habemus firmiorem* 2. Pet.
propheticum sermonem, cui benè facitis atten-
dentes. Quarto propter bonorum æternæ 4.
gloriæ adeptionem. *Credite prophetis eius, &* 2. Par.
cuncta venient vobis prospera. Vnde Domin⁹
pharisæis exprobrans ait: *Si crederetis Moysi,* Iohan.
crederetis forsitan & mihi: de me enim ille scri- Luc. 16.
psit. Et: *Si prophetis non credent, nec si quis ex*
mortuis surrexerit credent. O quam parua fi-
des hodie adhibetur scripturis propheta-
rum, quas homines mundani aut vertunt in
dubium, aut omnino non credunt ita esse.
Sed quid mirum, si seruis non creditur, cum
Domino non credatur? Iuxta illud: *Si me*

audierint,

uerint, & vos audient: si sermonem meum seruauerint, & vestrum seruabunt: si me persecuti sunt, & vos persequentur. Vnde autem talis contemptus in hominibus non credentibus verbis Dei & prophetarum? Certè ex defectu charitatis, & dilectionis ad Deum. Nam scriptum est: *Quod quis non diligit, facilè contemnit.* Si contemnit, igitur non credit, ex quo pro nihilo reputat. Cum ergo hodie homines pro nihilo habeant terram desiderabilem, vt dicitur in psalmo, non mirum, quod etiam omnia, quæ dicuntur de ea, non attendunt neque credunt. Nos igitur fratres attendentes propheticam suasionem, humiliter obediamus ei, vt sic iuxta prophetæ consilium viam Domini hoc sacro tempore dirigamus, quatenus per eam gradiendo sine offendiculo ad vitam possimus peruenire æternam, ad quam nos perducat ipse Dominus noster Iesus Christus. Amen.

DOMINICA INFRA OCTAVAS NATIVITATIS CHRITSI. SERMO I.

Erant pater & mater Iesu mirantes super his. Luc. 2.

Regum principũ mos.

MOrale est omnibus Regibus & principibus, terras suas nouiter ingredientibus, vt se malis & inobedientibus rigidos & seueros per iustitiam ostendant: bonis verò & subiectis beneuoli & clementes appareant. Istę enim duæ virtutes maximè conseruant regnum; per primam irrogantur malis supplicia: per secundam autem distribuuntur bonis beneficia. De his duabus virtutibus dicitur: *Misericordia & veritas custodiunt regem, & clementia roboratur thronus eius.* Vnde Virgilius informando AEneam Troianum, Romanæ vrbis fundatorem, legitur dixisse lib. 6. AEneidos: *Tu regere imperio populos Romane memento, (Hæ tibi erunt artes) pacisq; imponere morem: Parcere subiectis, & debellare superbos.* Christus Dominus noster est rex regum, & princeps regum terræ, qui veniens, vt nouus homo in mundum, noua præcepta dedit mundo: dedit autem duplicia præcepta, quæ omnibus quadragesimo die natiuitatis suæ in templo fecit proponi & publicari, scilicet iustitiam suppliciorum, & clementiam pręmiorum. Nam ipse venit reprobis in suppliciũ æternum: iustis verò in vitam æternam.

Iustitia & clemẽtia regnũ conseruant. *Prou. 20.* *Virgil. Æn. 6.* *Apoc. 1.* *Duo præcepta Dei.*

Hinc est, quod cum Christus esset præsentatus in templo ipso die purificationis Mariæ, beatus ille senex Simeon ista duo de ipso proferebat dicens: *quod ipse positus esset in ruinam, & in resurrectionem.* In ruinam reprobis, & resurrectionem electis; vt ex ruina reprobi reportarent supplicia, & ex resurrectione iusti reportarent præmia. Quæ quidem audientes parentes Christi, *mirabantur merito de his, quæ dicebantur de illo,* vt dicit Euangelium. Super quo charitati vestræ aliqua breuiter dicere propono. Verum quia ista absque saluatoris nostri auxilio facere non valeo, & vt illud assequamur, matrem gratiæ salutemus, dicentes ei: *Aue maria gratia plena &c.* In euangelio præsenti tria tanguntur. Primo tangitur parentum Christi admiratio, cum dicitur: *Erant pater & mater eius mirantes.* Secundò Simeonis de Christo vaticinatio, cum dicitur: *Et benedixit illi Simeon.* Tertio Annæ prophetissæ confessio, cum sequitur: *Et erat Anna.*

Simeonis de Christo præconium. *Propositum.*

I.

Erant pater & mater eius mirantes. Circa quod sciendum, quod cum Maria virgo quadragesimo die post partum Christi iuxta legis præceptum venisset in templum ad offerendum Christum, cum oblatione in lege descripta, scilicet cum columbis, vel turturibus, aut agno, extunc Simeon qui

Causa admirationis.

qui tunc ministrabat in templo, veniens in spiritu accepit puerum in vlnas suas, & gratias agens Deo, quod meruit videre Christum promissum patribus antiquis, cecinit canticum nouum, carmen Deo nostro, dicens: *Nunc dimittis seruum tuum Domine.* Quæ omnia videntes & audientes parentes Christi mirabantur: Et hoc est quod dicitur, *Erant pater & mater eius*: pater scilicet Ioseph, qui fuit pater putatiuus Christi & nutricius. Vnde Luc. 3. dicitur quod, Christus putabatur filius fabri. Bonus faber pater Christi, non Ioseph qui fabricat ligna, sed Deus qui fabricatus est auroram & solem, & cætera sidera. *Et mater eius*, id est, beata virgo Maria, quæ fuit vera mater Christi, eò quod omnia ad conceptionem requisita, quæ vera mater dare potest puero, ministrauit, vt dicit Damascenus. Mirabantur autem non quia ignorarent infantem illum esse Deum, sed quia sic cito erat notificatus mundo, pastoribus rudibus, & deuotis Magis. Secundò mirabantur, quia non solum ab Angelis, sed etiam ab hominibus concorditer iam laudabatur, vt à Simeone & Anna & pastoribus. Tertiò mirabantur, quia quanto vlterius, tanto plura cognoscebant de eius maiestate diuinitatis. Non autem erant mirantes dubitando, sed assentiendo & congaudendo, iuxta illud: *Tunc mirabitur & dilatabitur cor tuum.* Causa aũt admirationis ponitur, cum subditur *super his quæ dicebantur de illo.* Omnia enim mirabilia circa Christum: mirabilis namque erat conceptio, quia præter ordinem & supra naturam sine viro & de virgine sola; quod Aug. dicit mirabilius, quã mundum creare. Mirabile nomen habuit, quia Iesus, quod interpretatur saluator. *Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.* Magnum mirabile, quod tam exilis infantulus videbatur, qui tamen saluator mundi prædicabatur. Vnde in psal. *Admirabile est nomen tuum in vniuersa terra.* Isa. 9. *Vocabitur nomen eius admirabilis, Deus fortis, princeps pacis, pater futuri sæculi.* Mirabilia fuerunt ista, homo fragilis & Deus fortis, filius pauperis, & princeps pacis, in tempore natus, & pater futuri sæculi perpetuus. Mirabilis etiam fuit eius tota

[Margin: Cantici Simeonis. — Luc. 3. — Christi verus pater qualis faber. — Cur admirarentur Ioseph & Maria. 1. 2. 3. — Isa. 60. — Causa plures admirat. — Concept. — Nomen. — Matt. 1. — Isa. 9.]

vita: vnde de ipso dicitur. *Valde mirabilis es Domine & facies tua plena est gratiarum,* non vnius gratiæ, sed omnium gratiarum; ab eo enim procedunt omnes diuisiones gratiarum secundum mensuram donationis. Vnde ipse fuit fons & origo omnium virtutum & gratiarum, vt dicit Bernardus super cantica.

Et notandum, quod tria fuerunt miranda circa Christum, scilicet quæ dicta sunt de eo. Secundo quæ dicta sunt ab eo. Tertio quæ facta sunt ab eo: dicta autem erant de Christo multa per Patriarchas & prophetas. Nam Iacob prædixit eum diu ante, venturum. *Non auferetur sceptrum de Iuda.* Similiter Balaam vocauit eum stellam ex Iacob. Similiter Isaias vocauit eum florem, & matrem eius virgam, super quem florem requiescere debebat spiritus Domini: quod vtique mirabile satis est. Patriarchæ etiam multa figurabant de eo, de quibus longum esset tractare, quæ omnia mater non ignorabat, sed spiritu sancto docta perfectè sciebat. Et ideò non mirabatur, quia ista de eo essent dicta, sed quia ista excedebant supra intellectum, licet non supra fidem. Miranda etiam erant, quæ dicebantur de eo ab Elisabeth, quæ spiritu sancto repleta prophetauit, Mariam esse matrẽ Domini, & Christum esse benedictum fructum ventris eius. Similiter miranda erant dicta per Zachariam & pastores, vt dictum est. Similiter miranda erant quæ dicta sunt per Magos, qui dicebant: *Vbi est qui natus est rex Iudæorum: Vidimus stellã eius in oriente, & venimus cum muneribus.* Secundò miranda erant quæ dicta sunt à puero Christo: nam eius responsa & sermones quos proferebat, vertebant homines in stuporem. *Stupebant autem omnes qui audiebant, super prudentia & responsis eius: & videntes admirati sunt.* Mirabantur Iudæi, quo modo litteras sciuisset, cum non didicisset. Io. 7. & Luc. 4. *Omnes dabant illi testimonium, & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius.* Tertiò miranda erant, quæ facta fuerunt ab eo: fecit enim mirabilia in vita sua: & mirabantur turbæ dicentes: *Benè omnia fecit, & surdos fecit audire, & mutos loqui.* Vnde psal. ad ipsius facta contemplanda inuitando di-

cit:

[Margin: Vita. Hester. — Psal. — In Christo tria. 1. — 2. — Luc. 2. — 3. — Eccl. 38. Matt. 7. — Psal.]

est : *Venite & videte opera Domini , quæ posuit prodigia super terram* . Verè prodigia & mira : prodigia, quia futura gaudia prætendunt : & mira quia nulli alteri nisi illi conueniunt. In omnibus itaque dictis & factis mirabilis apparuit Christus, vt de eo psal. dicat : *Mirificauit Dominus*, scilicet Deus pater, *sanctum suum*, scilicet filium suum, qui antonomasticè & simpliciter sine quocunque addito, dicitur sanctus, eo quod ipse naturaliter & ab æterno in essentia sua, non participatiuè dicitur sanctus. Vnde Luc. 1. *Quod enim nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei.* Vnde Innoc. super verbo psal. prædicto: mirificauit Dominus pater Christum qui est sanctus sanctorum, id est, mirabilem fecit octo modis, scilicet in conceptione: *Creauit Dominus nouum super terram : fæmina circundabit virum*: interlinearis ibidem : gremio vteri sui. Item mirabilem fecit eum in natiuitate sua, quia porta clausa exiuit. *Porta hæc erit clausa intranti & exeunti.* Tertiò in prædicatione. *Nunquam sic locutus est homo sicut hic loquitur* . Quartò in passione sustinendo. *Posui faciem meam vt petram durissimam.* Quintò in morte elementa mutādo. *Sol obscuratus est & petræ scissæ sunt.* Sextò in resurrectione cum celeriter resuscitādo. *Non derelinques animam meam in inferno.* Septimò, quia sepulcro clauso exiuit. Item in ascensione faciendo eum ascendere in cælum cum triumpho, *Quis est iste qui venit de Edom tinctis vestibus?* Hæc ille. Merito ergo parentes Christi mirabantur, videntes tam mirabilia iam de præsenti , & credentes mirabiliora de futuro.

Psal. — *Luc. 1.* — *Innocent.* — *Octo modis mirificatus à Patre.* — *Ieremi. 31.* — *Ezech. 44.* — *Ioan. 7.* — *Isa. 50.* — *Matt. 27.* — *Isa. 63.*

II.

Tria fecit Simeon.

Et benedixit illis Simeon . Tria facit Simeon Primò parentibus Christi benedicit. Secūdò de Christo prædicit. Tertiò Mariæ passionis dolorem indicit: vnde dicitur : *Et benedixit illis*, scilicet Mariæ & Ioseph Simeon. Hæc benedictio fuit ex affectu congaudendo bonis ipsorum, id est, Mariæ & Ioseph; ob id huius benedictionis formam expressam non habemus. Sed benedictio ista potest intelligi gratiarum actio; sic enim benedicit creatura creatori, ipsum gratiarū actionibus prosequendo . Vndè benedixit eis, id est, quasdam gratiarum actiones obtulit pro eis Deo. Erat enim cōsuetudo apud Iudæos , vt sacerdos circa oblationem pueri in templo laudibus & hymnis decantatis benediceret parentibus , hoc est, quandam comprecationem salutis & prosperitatis dirigeret pro eis ad Deum, vt Deus eos conseruaret in bona vita & casto coniugio, & concederet eis bona temporalia, & consimilia . Sed contra hoc videtur illud ad Hebræos 7. vbi dicitur: *Quod minus est, à maiori benedicitur* ; ergò Simeon non debuit nec potuit benedicere Mariæ, quæ fuit eo maior . Responsio: verum est quod hic maius benedicitur à minori, non merito, sed officio & ministerio, & sic fuit hic, quia Simeon etsi non erat maior merito, tamen erat maior officio , quia sacerdos. Est tamen hic sciendum quod triplex est benedictio : 1. vna qua creatura benedicit creaturam , & hæc fit bonum optando : 2. Alia qua creator benedicit creaturam bonum augendo , & hoc vel in numero vel in merito : sic enim crescit Ecclesia ; 3. alia qua creatura benedicit creatorem, vel laudando, vel bonum ei attribuendo : & ita etiam maius à minori benedicitur . Sequitur: *Et dixit* , scilicet ex reuelatione Spiritus S. prophetiam, quæ sequitur, ad Mariam, non ad Ioseph: quia illa sola erat mater eius vera, sed ille putatiuus pater; vnde Mariæ incūbebat cura maior de Christo. Ideò dixit ad Mariam, conuertens sermonem ad eam, prophetando de puero : *Ecce positus est hic*, id est Christus constitutus, non per causam, sed per occasionem, *in ruinam*: 1. Glossa: non credentium, qui eius prædicationi & resurrectioni, & omnibus alijs eius factis detrahent, & ex hoc occasionem ruinæ habebūt. *Et in resurrectionem multorum in Israel*, id est credentium qui crediderint & à peccatis mundati in anima spiritualiter surrexerint. 2. Secundò in ruinam vitiorum, & in resurrectionem virtutum; ab Adam enim vsque ad Christum regnauit peccatum. Vnde Christo adueniente debuit ruere illud regnum cum rege superbiæ diabolo, & renouari regnū virtu-

Vnde processerit benedictio Simeonis. — *Creatura creatori benedicēdo gratias agit.* — *Hebr. 7.* — *Benedictio triplex.* — *Prophetia de Christo*

tum. *Sicut per inobedientiam vnius, peccato-*
5. *res constituti sunt multi: ita per obedientiam vnius, iusti constituti sunt multi.* Tertio positus est in ruina dæmonum, & in resurrectionem multorum, id est, Angelorum, quorũ
4. ruina reparata est per Christum. Quartò in ruinam superborum, & in resurrectionem
Luc.1. humilium. *Deposuit potentes de sede, & exal-*
Eccl.10. *tauit humiles.* Eccl.10. *Sedes ducum superborum destruxit, & sedere fecit mites pro eis.* Quod factum est tunc, quando superbos Iudæos reiecit, & humiles gentiles assumpsit.

Signum Christi multiplex. *Et in signum, cui contradicetur,* scilicet ab incredulis & crucifixoribus. Istud potest intelligi multipliciter, secundum quod multiplex est signum Christi. Nam primũ sig-
1. num eius est Euangelium, de quo in psal. *Dedisti metuentibus te significationem, vt fugiāt à facie arcus,* scilicet diuinæ sententiæ. Huic contradicunt mali Christiani, qui cõtrariantur Euangelio malis factis: cum tamen dicatur Matt.5. *Esto consentiens aduer-*
Matth. 5. *sario tuo, dum es secum in via,* id est, sacræ scri-
2. pturæ secundum Aug. Secundum signum Christi, fuerunt miracula, sicut etiam de
Act.6. Stephano dicitur, quod faciebat signa. Huic signo contradicitur ab infidelibus Iudæis, qui videntes signa contradixerunt Christo. Cum ergo vidissent tot signa, non crediderunt in eum: imo blasphemauerunt ea, di-
Ioan.11. centes: *In beelzebub principe dæmoniorum*
3. *hæc facit.* Tertium signum Christi, fuit vexillum crucis, in quo ipse pependit; de quo
Ierem.50. Ierem.50. *Leuate signum: prædicate, & nolite celare.* Et istud signum datum fuit in signum reconciliationis hominis ad Deum.
Isa.7. *Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum.* Huic signo contradicunt ingrati, qui rursum crucifigunt filium Dei in semetipsis: vt
Heb.6. dicitur ad Hebr.6. Et tales vocat Apostolus
Philipp.3. inimicos crucis Christi. Præterea Christus
Christi signũ aliud triplex. positus fuit in signum aliud triplex, signum scilicet paupertatis & humilitatis in præsepio. *Hoc vobis signum: inuenietis infantem pannis inuolutum.* Ecce paupertas. Sed huic
1. signo contradicunt ambitiosi & auari; *Sicut*
Eccl.13. *abominatio superbo humilitas: ita execratio diuiti paupertas.* Secundo positus fuit in gre-
2. mio virginitatis, in signum castitatis. *De-*
minus dabit signum, ecce virgo concipiet. Huic contradicunt luxuriosi Eccl.21. *Audiet lux-* Eccl.21.
uriosus, & displicebit ei. Tertio positus est 3.
Christus in cruce in signum patientiæ & obedientiæ. Thren.3. *Posuit me quasi signum ad sagittam,* scilicet Iudaicus populus. Huic contradicunt impatientes & inobedientes. Et sic patet, quod Christus positus est malis in ruinam per scandalum ipsorum, qui tā ex dictis, quam ex factis eius scandalizati sunt. Vnde Isa.8. dicitur Christus petra scan- Isa.8.
dali, & lapis offensionis, non per causam, sed per occasionem. Similiter positus est in signum, cui contradicitur à Iudæis, à gentilibus, ab hæreticis non credentibus ipsum verum mediatorem; & à prauis Christianis contradicentibus ei per vitam malam. *Confitentur se nosse Deum, factis autem* Tit.1.
negant. Deinde Simeon conuertit se ad prædicendum passionis dolorem virgini Mariæ, ex passione Christi futurum. Vnde dicit: *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius.* Beda sic exponit, id est, gladius & dolor dominicæ passionis pertransibit animam ipsius tuam, id est, tui ipsius: non enim potuit videre filium crucifigi sine doloris affectu materni. Secũdò sic; pertransibit gladius doloris animam tuam, quæ est ipsius Christi, quia ipse dicit: *Omnes animæ meæ sunt.* Tertio sic, *pertransibit gladius doloris animam tuam,* id est, non figetur in te perpetuo, sed cito transibit & cessabit, vel finietur. Quarto sic: *gladius doloris pertransibit animam ipsius,* id est, Christi tuam, id est, quam tu reputas vt tuam, secundum Chrysostomũ, quia ineffabili affectu amoris anima Mariæ erat animæ Christi colligata. Sed Bernard. exponit de gladio amoris, qui per Mariam transiens venit vsque ad nos, quia de plenitudine eius accepimus vniuersi. Ex his patet, quod martyrium Mariæ fuit maius martyrio quorumcunque martyrum. Primo quia istud martyrium amoris; aliorum verò sanctorum fuit martyrium fidei: maior autem est charitas, quam fides. Secundo, quia alij martyres percussi sunt in corpore; ista verò in corde. Tertio, quia passa est in parte impassibili scilicet in mente: dolores enim, quos effugit par-

Prophetia de dolore virginis Mariæ. 1. 2. Ezech. 3. Martyrium B. Mariæ quantum. 1. 1.Cor.13. 2. 3.

parturiens,hos sustinuit Christo compatiens. 4. Quartò, quia alij martyres passi sunt alijs instrumentis, quam Christus; ista eodem cum Christo. 5. Quintò quia alij passi sũt post Christum; ista simul cum Christo,&in Christo, id est, eodem ictu, quo Christus.

Dolores. Habuit autem plures dolores successiuè. Primũ,vt hic,quãdo ei Simeon prænũciauit passionem Christi. Secundũ, quando Angelus admonuit eam ad fugam cum Christo. *Matth.2.* *Luc.2.* Tertium habuit in amissione filij in comitatu. Quartum,in captione filij per Iudæos. Quintum in flagellatione ipsius per Pilatum. *Ioan.19.* Sextum,in crucifixione filij. Septimum, quando ipsum vidit lancea perforari. Istos dolores nos debemus habere per compassionem membrorum Christi; quoties ei tales iniurias videmus inferri, toties debemus compati; quia quod vni minimo fideli fit, Christo fit. Deinde ponitur effectus & sequela proueniens ex huiusmodi *Matt.25.* passione doloris. Vnde sequitur. *Vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes*. Multorum namque cogitationes erant clausæ & absconditæ de Christo vsque ad tempus passionis eius, & resurrectionis, quæ tunc patuerunt, & reuelatæ sunt; quia crucifixo Christo reuelatæ sunt cogitationes Iudæorum. Nam ante eius natiuitatem omnes Messiam expectauerunt; sed ipso nato quidam ipsius magisterio adhæserunt, & in eum crediderunt, quidam verò respuerunt. Tunc ostensum est illud occultum maleficium Iudæorum; qui prius clamabant: *Benedictus, qui venit in nomine domini*; nunc clamauerunt: *Crucifige eum.* Tunc reuelata est fragilitas Apostolorũ,qui,s.prius parati erant & in mortem & in carcerem cum Christo ire, tẽpore passionis relicto eo omnes fugerunt. Multorum ergò cogitationes reuelatæ sunt, qui prius dubitabant dei filium; qui videntes eum resurrexisse crediderunt, quod prius facere non audebant. Et sic reuelatæ sunt cogitationes seu intentiones multorum, qualiter se vnusquisque habuit ad Christum in vita sua: hoc enim patuit in passione sua, quia inimici & increduli fuerunt scandalizati in Christo: amici autem eius & fideles in fide fuerunt confirmati.

III.

Et erat Anna Prophetissa. Ista confessio Annæ fuit laudabilis testimonij de Christo. Vnde licet esset mulier, cuius de iure suspectum est testimonium nisi in certis casibus: tamen ista merito vitæ suæ,& spiritus sancti illustratione meruit fieri testis Christi, & mysteriorum eius. Voluit autem Christus habere multos testes, quia debuit habere multos contradictores. Vnde dicit: *Et erat Anna.* Describit eam tripliciter. Primo à gratia Spiritus sancti, vnde dicit: *Erat Anna Prophetissa.* Hoc dicit ad differentiam aliarum sanctarum fœminarum eiusdem nominis: fuerunt enim quinque personæ laudabiles istius nominis. Prima fuit mater Samuelis prophetæ. Secunda vxor Raguelis. Tertia vxor vel mater Tobiæ. Quarta mater sanctæ Mariæ virginis gloriosæ. Quinta fuit filia Phanuel, vt hic. Vnde secundo eam describens à dignitate naturæ, dicit: filia Phanuel, de tribu Asser, qui Asser erat vnus de duodecim patriarchis, & octauus in ordine inter eos, & sic commendatur à generis nobilitate. Tertiò commendat eam à sanctitate vitæ, quæ processerat in diebus multis, id est, prouectæ ætatis erat, & ex hoc erat magis honorabilis, quia persona senis honorabilis. Item ex hoc erat magis fide digna. *In antiquis est sapientia.* Et vixerat cum viro suo annis septem, & non plus, à virginitate sua, id est, à tempore amissæ virginitatis suæ. Et hæc vidua erat vsque ad annos octuaginta quatuor. Et ita fuit in statu virginali, coniugali, & viduali perfecta. *Quæ non discedebat à templo,* id est, à loco vicino templo. Glossa, quia circa templum frequens erat, ideò eam non discedere dicit, non quia ad horam non discesserit, ieiunijs quoad se, & obsecrationibus quoad Deum, vel ieiunijs contra peccata carnis; obsecrationibus contra peccata cordis, seruiens Deo, scilicet die ac nocte orans: de die enim ieiunabat, & nocte orabat. *In die mandauit Dominus misericordiam suam,& nocte canticum eius.* Probabile etiam est, quod multas eleemosynas faciebat. Hæc igitur Anna superueniens ipsa hora, qua Simeon suscepit puerum & benedixit Deum: superueniens ergò Spiritusancto duce confitebatur domino, id est, laudabat Deum pro tanto bene-

B. Anna commendata à Christo.

Quinque eius nomi nis fuerũt & quæ.

1.Reg.1.

Tobiæ 6.

Tobiæ 11.

Leuit. 19.

Iob 12.

beneficio. *Confitebor tibi domine in toto corde meo.* Et loquebatur de illo, instruens populum, omnibus scilicet fidelibus, qui iugo Herodis alienigenæ grauati, liberationem populi & ciuitatis expectabant; promittebat enim per Christũ in proximo liberationem a diabolo. Et vt perfecerunt omnia secundum legem Moysi, quę requirebantur ad purificationem, reuersi sunt in Galilęam, non statim, sed post septem annos. Nam sicut dicit Matthæus parentes Christi admoniti per angelum, recesserunt in Ægyptum; ibique erant vsque ad obitum Herodis septem annis; quo mortuo reuersi sunt in Galilæam ciuitatem suam Nazareth, & habitabant ibi. Nazareth interpretatur flos, ad significandum quod Christus, qui erat flos de radice Iesse descendens, debuit habitare non alibi, quam in florida ciuitate, vt eius conuersatio esset florida. Ibi enim voluit conuersari, vbi conceptus erat de Spiritu sancto.

Leuit. 12.

Nazareth flos interpretatur.

1. *Puer autem.* Commendat hic Christum, quantum ad profectum corporis: Secundò quantum ad profectum animæ. Profectus corporis erat, quia crescebat corpore, & confortabatur, id est, roborabat infantilia membra, vel confortabatur Spiritusancto, sicut etiam Lucæ 22. *Apparuit ei angelus confortans eum*, id est, Christum hominem, quia in eo habitat omnis plenitudo deitatis corporaliter. Plenus sapientia, quantum ad intellectum, & hoc in quantum homo, non in quantum Deus. *Et gratia Dei erat in illo*, id est, in Christo, secundum quod homo, quantum ad affectum. *Plenum gratia & veritate.* Et verè plenus sapientia, quia in eo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientię absconditi.

Coloss. 2. *Ioan. 1.* *Coloss. 2.*

Moralia. Moraliter in euangelio tanguntur tres status ad nostram informationem, actiuorum & sęcularium, deuotorum & spiritualium, contemplatiuorum & claustralium. Actiui & sęculares significantur per parentes Christi, Mariam & Ioseph. Maria interpretatur amara, & significat amaritudinem compunctionis & contritionis, iuxta illud. Magna est velut mare contritio tua, & hoc pertinet ad incipientes. Secundò Ioseph interpretatur accrescens, & significat profectum in virtutibus, in quibus debent crescere actiui, quantum ad proficientes. *Ibunt de virtute in virtutem.* Tertiò Christus significat perfectos: de Christo enim dicitur, quod fuit plenus sapientia, & gratia Dei erat in illo; quæ duo perficiunt hominem. Nam plenitudo sapientiæ fugat ignorantiam agendorum, plenitudo gratiæ culpam noxiorum. Secundò deuoti & spirituales significantur per Simeonem: Simeon enim interpretatur confitens, seu laudans, & hoc est spiritualium, qui semper debent instare diuinis laudibus. *Semper laus eius in ore meo.* Et sicut Simeon prędixit Christum esse in ruinam malis, & in resurrectionem bonis: sic spiritualium & specialiter prædicatorum est prædicere malis supplicia, bonis verò præmia. *Qui bona egerunt ibunt in vitam æternam: qui verò mala, in ignem æternum.* Et: *Ibunt hi in supplicium æternum, iusti verò in vitam æternam.* Tertiò contemplatiui & claustrales significantur per Annam viduam: vidua enim est desolata omni consolatione, & contempta ab omnibus, etiam suis. Vnde dicit Apostolus. *Vidua desolata speret in Deum.* Dicit hic Gorra. Desolata, non habens domum vel familiam: vel desolata, id est, à suis contempta, & mundi solatio destituta, speret in Deo, id est sperare debet in Deum, & instet obsecrationibus & orationibus die ac nocte, id est, oportunis temporibus diei & noctis? Ecce verum officium claustralium. Quorum primum est carentia domus vel familiæ propriæ, licet in cõmuni ista haberi possint. *Erant illis omnia communia, & nihil proprium esse dicebant.* Secundum est desolatio proximorum, iuxta illud: *Qui non reliquerit patrem & matrem propter me, non est me dignus.* Tertium est, vt totaliter spem ponat in Deum, nihil de præsentibus vel crastinis solicitando. Philippens. 4. *Nihil soliciti sitis.* Et Matth. 6. *Et de vestimento quid soliciti estis? Iacta cogitatum tuum in domino, & ipse te enutriet.* Specialiter tamen hic instruuntur virgines coniugatæ & viduæ in ista Anna. Virgines in eo primò, vt virginitatis suæ castitatem seruent integram vsq; ad coniugium, sicut ista, de qua hic dicitur,

Matth. *1.Tim. 5.* *Claustralium officium.* *Actor. 4.* *Docum- ta pro V- ginibus. Coniuga- tis & V- duis.*

citur, quod virginitatem suam seruauit vs-
que dum virum duceret. Et dicit Iacobus
de Alexandria eam tredecim annorum fu-
isse quando fuit nupta. Sed de multis verũ
est hodie illud Hieronymi ad Paulam & Eu-
stochium in epistola, quod plurimæ puel-
læ prius fiunt viduæ quam nuptæ. Vult dice-
re quod prius virginitatem perdant, quam
nubant viris in matrimonio. Secundò con-
iugatæ informantur, vt cum viris suis castè
Genes. 2. viuant & continenter, carnem suam non
diuidendo in plures. *Erunt duo*, non tres
vel quattuor *in carne vna*. ista enim se-
ptem annis sic vixit cum viro suo. Tertiò
informantur viduæ, vt post mortem mari-
torum deinceps continenter & deuotè vi-
uant, Christo adhærentes in virtutibus spi-
Virtutib. 7. B. Annæ ornata ritualibus & corporalibus; & hoc exem-
plo Annæ quæ habuit in se septem virtutes,
quas describit Apostolus. Prima est spes de
1. Tim. 5. Deo, quæ debet eis esse loco viri. Vnde di-
citur hic: *Et hæc vidua*, id est, separata à
1. viro, & adhærens Deo erat. Quæ verè vidua,
2. est, speret in Deo. Secunda ætas diuturna,
1. Cor. 7. vt sit in proposito fixa. Dico autem viduis
& innuptis, bonum est si sic permanserint.
Non enim debet esse vidua ad annum vnũ,
vt tandem nubat, sed vt in viduitate perse-
ueret, sicut hæc, quæ vidua erat vsque ad o-
ctuaginta quatuor annos. Et sic erat cen-
3. tum & quatuor annorum in toto. Tertiò vt
frequentet ecclesiam: est enim quasi semi-
monialis ex colore vestium, ex ligatura capi-
tis, nisi quod professio deest, & non discede-
4. bat de templo. Quartò debet fugere mundi
Iudith 7. delitias & vacare ieiunijs, per quæ libidines
extinguat. *Habebat Iudith cilicium, & ie-*
1. Tim. 5. *iunabat omnibus diebus vitæ suæ, præter neo-*
menias, id est, festa & sabbatum. Hinc Apo-
stolus dicit, quod vidua in delitijs viuens
mortua est, id est, propè mortem spiritualẽ
est, vel secundum Gorranũ, viuens vita na-
turæ in corpore, mortua est vita gratię in a-
Rom. 8. nima, cuius sepulchrum est corpus delitijs
5. vacans. *Si secundum carnem vixeritis morie-*
1. Tim. 5. *mini.* Quintò debes orationibus insiste-
re, vnde ista insistebat die ac nocte. Sextò vt
sit eleemosynis intenta. Si sanctorum pedes
6. lauit, si hospitio recepit. Vnde de Anna di-
citur, quod seruiebat, quod intelligitur de

seruitute pietatis, quæ ad omnia valet. Sep- 7.
timò debet intendere, vt non sit otiosa, nec
solum otiosæ sed & verbosæ, id est, plenę ver- 1. Tim. 5.
bis inutilibus, loquentes quæ non oportet.
Gorra: id est, turpia & religioni nociua. Vn- 1. Cor. 7.
de de Anna dicitur, quod instabat obsecra-
tionibus, id est, diuinis allocutionibus, non
humanis confabulationibus. Quæ igitur
mulier soluta est à lege viri sui, meditari de-
bet in lege Domini die ac nocte. In le-
ge Dei: non verbis sæculi & fabulis va-
nis.

Hic occurrunt tria dubia. Primum est Dubia.
vtrum Deus possit esse auctor mali, vt rui- 1. An Deus possit esse auctor mali.
næ alicuius vel damnationis. Respondeo
quod aut quæritur de causa per se, aut
de occasione seu causa per accidens. Item
aut quæritur de malo culpæ, aut pœnæ. Et
tunc dicendum, quod loquendo de malo
culpæ, Deus nunquam est auctor mali cul-
pæ, & per consequens nec damnationis, vt
causa per se, licet benè sit interdum causa
per occasionem, non vtique per occasio-
nem datam ex bonitate sua, sed acceptam à
malitia liberi arbitrij. Sic Iudæi in verbis
Christi bonis, & factis eius sanctis fuerunt
scandalizati, & ita sumpserunt occasionem
damnationis ex Christo, sed ipse non de-
dit eis eam, nec intendebat nisi eorum sa-
lutem. Sed loquendo de malo pœnæ, Deus
est causa pœnæ, quia secundum eius iusti-
tiam mala culpæ ordinantur sub pœna, &
sic dictante iustitia Deus fecit & instituit
mala pœnarum diuersarum, siue tempora-
lium præsentium, siue æternorum & futu-
rorum. Vnde illud. *Non est malum in ci-*
uitate, quod Deus non fecit. Secundum du- 2. An eius voluntati resisti possit.
bium vtrum Dei voluntati possit aliquis
resistere. Respondeo quod voluntas Dei
est duplex, scilicet voluntas signi, vt est in
præceptis & consilijs, quæ sunt signa eius
voluntatis, & tali benè potest quis resistere
contemnendo, omittendo, vel negligen-
do, seruare præcepta vel consilia eius, sicut
fecerunt Iudæi, de quibus dicit Stepha-
nus: *Dura ceruice, vos semper restitistis* Actor. 7.
Spiritui sancto. Alia est voluntas bene-
placiti, ab æterno intenta à Deo, & hu-
ic nullus potest resistere. Vnde Iob vn-
decimo. *Si subuerterit omnia, quis*
resistet

Hester 13. *resistet ei?* quasi dicat nullus. Et: *Non est, qui possit resistere voluntati tuæ dominus omnium tu es.* Et tali voluntati non potest quis contradicere, & ideò notanter dicit in littera: *Positus est in signum, cui contradicetur,* id est benè stat, quod voluntati signi contradicetur. Et hoc de facto tantum, non de iure: sed non voluntati beneplaciti.

3. Mulieribus num in Ecclesia liceat prædicare.

Tertium dubium; Vtrum mulieri liceat in ecclesia publicè prædicare, ex quo Anna hic de Christo in templo multa prædicauit. Respondeo quod non. *Mulieres in ecclesia taceant.* (1.Cor.14.) Quod autem de Anna dicitur, dicendum, quod preuilegia paucorum legem cõmunem non faciũt; hoc .n. fuit priuilegium speciale propter eius sanctitatẽ & merita vitæ. S. Paulus dicit: *Docere mulieres in ecclesia non permitto.* (1.Tim. 2.) Et est ratio secũdum Gorrã ibidem, quia si loquitur, magis incitat ad luxuriam, sicut dicit glossa. *Colloquium eius sicut ignis exardescet.* (Eccl. 9.) Vnde Chrysostom. Edocuit quandoque mulier virum, & omnia subuersa sunt. Alia etiam ratio potest reddi secundum Chrisosto. quia hoc genus mulierum nimis loquax est. Tertia ratio, quia in ea minus viget ratio. Vnde Lira super locum Apostoli prædictum dicit: Quia docere est opus sapientis; sapientia verò nõ viget in mulieribus de communi cursu. Quarta ratio. (1.Cor. 14.) Quia secundum Liram mulier naturaliter est subdita viro; ideò non debet præcipere, sed audire. Quinta ratio, quia si iste modus esset in ecclesia, tunc videretur esse similis ordo in ecclesia, qui apud gentiles, vbi in templis Veneris, & Dianæ mulieres prædicabant, & sic secundum Liram videretur ecclesia sumpsisse ordinem suum à gentilibus, non à Iudæis, cum tamen salus à Iudæis sit. (*Ioan. 4*) Sexta ratio, quia mulierib⁹ prohibetur quod est minus, scilicet quærere publicè in ecclesia; igitur & quod est maius. De primò habetur, Si autem voluerint discere, domi viros interrogent. (*1.Cor.*) Septima ratio, quia secundum Liram prohibetur eis aduocatio secundum leges; igitur prædicatio à fortiori. Concludendo igitur dico quod Apostolus prohibet quatuor mulieribus. Primo publicè viros docere. (*1.Tim.*) Secundò in Ecclesia loqui vel prophetare. (*1.Cor.*) Mulieres in ecclesia taceant. Et si dicitur: Tamen aliquæ mulieres fuerunt prophetissæ, vt Delbora. (*Iudic.*) Et in nouo testamento quatuor filiæ Philippi. (*Actor.*) Item Magdalena legitur in partibus Marsiliæ prædicasse? Respondeo quod priuilegia paucorum legem communem non faciunt. Tertiò prohibentur mulieres viris præesse. *Mulieres viris suis subditæ sint.* (*Ephes.*) Quartò mulieres debent velato capite orare. *Omnis mulier orans aut prophetans non velato capite deturpat caput suum.* (*1.Cor.*)

Mulier... quat... ab Apo... lo prohi... bentur.

DOMINICA INFRA OCTAVAS NATIVITATIS CHRISTI, SERMO II.

***Erant pater & mater eius mirantes super his, quæ dicebantur de illo.* Lucæ 2.**

Aug. l. 21. de ciu. Dei.

ÆLestium secretorum scrutator mirabilis S. Augustinus, ostendens opera Dei non esse mirabilia, sic ait: Sicut non fuit impossibile Deo, quas voluit creaturas instituere; sic nec ei est impossibile, quando voluerit quas instituit naturas mutare. Vult dicere Augustinus, quod considerata Dei omnipotentia in se, nullum opus ab eo factum est mirabile. Veruntamen opera Dei ex alia parte sunt hominibus multum mirabilia. (*Dei ope... mirabi...*) Nam licet in rebus mirabilibus tota ratio faciendi est potentia facientis, vt dicit Augustinus: (*Aug. l. 8... quæst. ... in epist... Volus.*) tamen ratio humana mirabiles res reputat, quarum rationem & causas inuestigare non valet, & comprehendere non potest. Maximè verò de talibus admiratur, quæ præter cursum naturæ contingunt, vel quia rara sunt, vel quia nimis pulchra

chra

chra, vel quia nimis magna, vel quia nimis parua, vt dicit Hugo in libro de operibus trium dierum. Quia igitur omnia, quæ contigerunt circa natiuitatem Christi, fuerunt præter cursum naturæ, vt est generatio ex virgine ipsa manente illibata: fuerũt etiam rara, quia à sęculis inaudita: fuerunt nimis pulchra, quia speciosus forma præ filijs hominum natus est: nimis magna, quia Dei filius de sinu patris in sinu matris visus est, & cum hominibus conuersatus est: nimis parua, quia in paruo corpore magna virtus occultata est; *Paruulus enim datus est nobis:* Et cum horum omnium ratio humana causam & rationem inuestigare non valeat, eò quod pax Dei exuperat omnẽ sensum: natiuitas enim Christi credi potest, inuestigari non potest, vt dicit Ambrosius; meritò sane parentes Christi mirabantur de omnibus, quæ dicebantur de Christo, in quibus verbis tria notantur: primò, parentum Christi commendatio, cum dicitur: *Erant pater & mater eius.* Secundò describitur eorum de operibus Christi meditatio, cum dicitur: *mirantes.* Tertiò subiungitur prædictæ admirationis ratio, cum dicitur, *super his, quæ dicebantur de illo.*

Baruch. 3. — Isaie 9. — Amb. lib. com. Get. — Proposit.

I.

Erant pater & mater eius. Magna certè dignitas, esse patrem & matrem Christi. Patrem dicit Ioseph, matrem dicit Mariam. Veruntamen licet ambo commendabiles ex operibus iustitiæ, quia ambo iusti coram Deo: nam de Ioseph dicitur, *quod cum esset iustus voluit occultè dimittere eam.* De Maria loquitur Propheta: *dilexisti iustitiam & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ,* id est, gratia Spiritus sancti te repleuit præ consortibus tuis; tamen Mariæ dignitas incomparabiliter superat & excedit dignitatem Ioseph & in sanctitatis merito, & in singulari propinquitatis ad Christum priuilegio. Licet enim Joseph dicatur pater Christi, tamen solummodò putatiuus, & sic fictus, simulatus apparens & non existens, vmbra non veritas. Non sic autem est de matre, quæ vera mater extitit, quæ ex proprijs sanguinibus concepit, vt dicit Damascenus: & proprio lacte pauit vbere de cœlo pleno, vt dicit Gregorius. Ideò omissa commendatione Ioseph respectu Christi, intendamus soli commendationi virginis gloriosæ, quæ fuit vera mater Christi, & per cõsequens Christo propinquissima. Conueniunt autem illi sex proprietates, quæ sunt in qualibet matre respectu filij, quas ipsa etiam habuit, ergò vera mater fuit. Quæ sunt solicitudo prouidendi, auctoritas iubendi, necessitas diligendi, facilitas impetrandi, intimitas compatiendi, singularitas concipiendi & pariendi. Nulla autem mater sic propriè, singulariter & vnice est mater prolis suæ, vt Maria mater Christi. Nam sicut dicit Damascenus libro 3. cap. 2. post assensum virginis, Spiritus sanctus superuenit in eam, purgans ipsam & virtutem susceptiuam verbi Dei tribuens, simul autem & generatiuã, & obumbrauit super ipsam altissimi virtus, velut diuinum semen, & construxit sibi ex castissimis & purissimis sãguinibus carnem animatam anima rationali non seminans sed creans. Idem cap. 23. dicit: Vsque ad virginem matrem in parentibus, & voluntas seminauit & natura germinauit. sed Spiritussanctus virum de virgine mirabiliter propagauit. Hæc ille. Sicque patet primum & secundum, scilicet singularitas concipiendi & pariendi, qua sola Maria sic concepit & peperit, vt similem nusquam habere possit, iuxta illud: *Tu sola supergressa es vniuersas.* De tertio patet, scilicet de solicitudine prouidendi & nutriendi: sicut enim dicit Bernardus: nunquam Martha sic solicita fuit circa Christum vt Maria, Martha enim suscepit eum hospitio, sed in vtero Maria: illa operuit veste, hæc carne: Illa pane & vino, ista lacte proprio pauit. Verè ergò dici potest de ea quia satagebat circa Christum. De quarto scilicet de auctoritate iubendi, legitur: *Audi fili mi disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ.* Hoc verò impleuit Christus quando dixit: *Non veni vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me, patris.* Similiter de matre eius scribitur, quomodo erat illi subditus, & descendit cum ea de Ierusalem in Nazareth. Vnde Bernardus dicit: quod Deus fœminæ obtemperet, humilitas sine exemplo, quod fœmina Deo principetur, sublimitas sine modo. Hoc enim nulli naturæ conceditur. Nam sancti angeli &

Matth. 1. — Mariæ dignitas excedit Ioseph. — Matris sex proprietates. — Prou. 1. — Lucæ 2.

Hier. in ser. de as-sumpt.

etsi possunt rogare, non tamen imperare. Vnde Hieronymus. Scimus beatam virginem tanti esse penes Deum meriti, vt nihil horum quæ vellet efficere, aliquatenus posset effectu carere. De quinto scilicet de facilitate impetrandi dicitur 3. Regum 2. vbi Salomon matri dixit: *Pete à me mater mi quidvis. Non enim fas est vt auertam faciem.* Vnde Bernardus dicit: Aduocatam vis habere apud Christum, ad Mariam recurre, exaudiet vtique matrem filius. De sexto scilicet de necessitate diligendi: Si enim est mater, diligit. *Sicut mater vnicum amat filium, ita te diligebam.* Et in hoc virgo ista excedit omnem creaturam. Nam licet Seraphin maximè Deum diligunt, tamen à Maria superantur. Nam vt dicit Bernard. super Cantic. Amor Christi non solum animam Mariæ confixit, sed etiam pertransiuit vt nullam in pectore virginali particulam vacuam relinqueret, sed tota anima, toto corde, tota virtute diligeret. De septimo scilicet de intimitate compatiendi pater. Nam compatitur frater fratri, nutrix puero, sed maxime mater filio. *Cômota erant viscera matris super filio, quem rex decreuerat occidere & diuidere.* Vnde sequitur. *Date huic infantem: Hæc est enim mater eius.* Sic & B. virgo compatiendo Christo, excellentius matrem se probauit. Vnde hic dicitur per Simeonem ad eam: Tuam ipsius animam petransibit gladius. Vbi Bernardus dicit: Alij Sancti etsi passi sunt pro Christo in carne, tamen in anima pati non potuerunt, quia immortalis: Maria in ea parte passa est quæ impassibilis habetur, ideò alijs sanctis maryribus plus passa est; quia amplius dilexit, ideò plus omnibus doluit. Nos igitur si volumus propinquitatem Christi acquirere, studeamus matrem istam imitari in suis affectibus & operibus, vt sic primo cô-cipiamus Christum per mundam cogitationem: secundo pariamus eum per bonam operationem; tertio seruemus eum per solicitam custodiam; quarto iubeamus & præcipiamus nostræ voluntati vt obsequatur præceptis & obedeat volûtati diuinæ; quintò diligamus eum ex toto corde; sextò impetremus commissorum veniam; septimò compatiamur passioni eius per iugem memoriam: sic poterimus dici mater eius spiritualis.

2. Reg. 1.

B. Maria in dilectione creaturas omnes excedit.

3. Reg. 3.

Nec putes te paruæ æstimationis & commendationis, quod mater eius spiritualis dici possis; nam cum Christus commendaretur à muliere quadam inter turbas, vt ei diceretur, *Beatus venter qui te portauit*, volens Christus potius gloriari de spirituali cognatione & propinquitate fidelium quam corporali matris suæ, respondit: *Quin imò, Beati qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud.* Et iterum dicentibus ei quibusdam: *Ecce mater tua & fratres tui foris stant volentes tibi loqui?* Respôdit Christus: *Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei.* Et sequitur: *Extendens manum in discipulos suos dixit, Ecce mater mea & fratres mei. Quicunque ergo fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis est, ipse est meus frater, soror & mater.* Vides & audis quia caro non facit proximum Deo, sed spiritus. Vnde dicitur: *Dedit eis potestatem filios Dei fieri, qui non ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt.* Qui ergò fecerit voluntatem Christi, iste propinquus est Christi. Sed quę sit volûtas eius, ostendit Apostolus dicens: *Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra.* Sanctificatio autê illa consistit in quinq; præcipuè. Primò, vt abstineamus à commissis malis & eorum nos pœniteat. *Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant; sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti.* Secundò, in eo vt præsentes tribulationes sustineamus. *Qui patiuntur secundum voluntatem Dei, creatori fideli commendent animas suas in benefactis.* Tertiò, vt in omnibus Deo gratias agamus. *In omnibus gratias agite, hæc est enim voluntas Dei*: vt bonum exemplum alijs ostendamus. *Sic est voluntas Dei vt benefacientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam.* Quartò, vt proximorû misereamur. *Misericordiam volo & non sacrificium.* Ecce Dei voluntas vt simus misericordes. Quinto, vt salutem æternæ beatitudinis consequamur. *Deus vult omnes homines saluos fieri, & in agnitionem veritatis venire.* Ex his patet quod facile quis istis modis poterit acquirere Christi propinquitatem.

Luca 11. *Matt. 12.* *Ioan. 1.* *1. Thes.* *Sanctificatio ... consist.* *2. Pet.* *1. Pet. 4.* *1. Thes.* *1. Pet. 2.* *Osee 6.* *Matth.* *1. Tim. 2.*

II.

Erant mirantes. Quamuis autem omnia mi-

Pſal. mirabilia opera Dei ſunt, *Mirabilia teſtimonia tua Domine, ideò ſcrutata eſt ea anima mea,* tamen tria ſunt opera Dei præcipua omni modo mirãda, ſcilicet Chriſti incarnatio, de qua mirabantur parentes eius, vt hic dicitur. Secundò peccatoris conuerſio, de qua hodie mirantur homines. Tertiò beatorum glorificatio, quam mirabuntur in futuro non ſolum parentes Chriſti, non ſolum homines moderni & iuſti, ſed etiam Angeli beati.

Tria opera Dei maximè miranda.

De primò patet, quomodo meritò parentes Chriſti mirabantur eius incarnationem, & hoc præcipuè propter tria: Primò, pro eo quod tantus fuit humiliatus, cuius potentiæ nullus reſiſtere poteſt, cuius ſapientiæ nullus reſpondere poteſt, cuius gloriæ nullus ſe comparare poteſt.

Parentes quid mirati.

Secundò, merito mirabantur pro eo quod per incarnationem Chriſti illa antiquiſſima diſcordia, quæ inter Deum & hominem per quinque millia annorum & amplius durabat, reconciliationem ſumebat & pacem, ſicut Apoſtolus ait Ephe.2. Tertiò, merito mirabantur quod tam abiectus ſcilicet homo in Deum exaltabatur, & quem angeli, imò bruta deſpiciebant & dedignabantur, à Deo honorabatur, non ſolũ autem mirabantur opus incarnationis, ſed etiam affectum Dei patris, qui tanta charitate motus eſt vt filium ſuum vnigenitum daret. Vnde dicit Apoſtolus: *Propter nimiam charitatem quã Deus habuit ad nos, filium ſuum miſit.*

Ioan.3.

Inſuper mirabantur & incarnationis modum. Modus enim fuit valdè ſapientiſſimus & ordinatiſſimus; vt ſicut Diabolo ſuggerente, Eua conſentiente & peccatum producente mors intrauit in orbem terrarum; ſic angelo nunciante, Spirituſancto obumbrante, virgine conſentiente & filium producente, vita daretur mũdo.

Incarnationis Dei modus quis.

Poſt hæc omnia mirabantur incarnationis effectum, quoad hominem redemptum, qui ita redemptus eſt, vt in nullo deficiat: *Copioſa apud eum redemptio.* Nam redemptus eſt à culpa originali & actuali, in gratiam reſtitutus originalẽ, virtutibus decoratus per sãctimoniam ſpiritualẽ. Certè mirabilia. Mirabantur præterea de incarnatione Chriſti, non ſolum parentes ſed etiam angeli homines & dœmones. De angelis primò patet. Nam cum ſe ante incarnationem adorari permitterent, poſt incarnationem nunquã adorari voluerunt. Apoc.21. Dixit angelus Ioanni cum ſe adorare vellet: *Vide ne feceris, conſeruus enim tuus ſum & fratrum tuorum.* De ſecundo patet, quomodo videlicet homines mirabantur: nam multi ita mirantur Chriſti incarnationem & natiuitatem, vt vſque modo non poſſint credere, vti Iudæi, hæretici & pagani, pro impoſſibili eam habentes. Sed certè audiant tales, quod dicitur Luc.1. *Non erit impoſſibile apud Deum omne verbum.* De tertio quomodo dæmones mirabantur, patet quia nunquam poterant comprehendere quod tanta maieſtas tantum poſſet humiliari, vt Deus ſummus poſſit fieri homo infimus. Videbãt enim eum eſurire, ſitire, algere, calere, laſſari, triſtari, & pauere, propter hæc non credebant eum Deum. Cum verò vidiſſent eum in nullo peccare, dœmones fugare, cæcos illuminare, mortuos ſuſcitare, leproſos mundare, timuerunt eſſe Deum. Et ſic pro vtraque parte dubitantes, mirabantur eſſe eum talem qualem nunquam viderunt. Sed dices, tamen. Luc.4. dicitur: *Sciebant eum eſſe Chriſtum.* Reſpondeo quod non ſciebant certitudinaliter, ſed vehementer præſumebant, quia parentes, & angeli, & homines, & dæmones mirabantur eius incarnationem. *Mirabilia opera illius & glorioſa & abſconſa.* Mirabilia hominibus, & glorioſa angelis, abſconſa dæmonibus.

Secundum opus Dei de quo hodie mirantur homines, eſt peccatoris conuerſio, de qua dicit Bernard. Via mirabilis eſt, homines multum mirantur, quia Deus fecit viſibilia ex nihilo, quod creauit mundum & ordinem creaturarum.

Bern. ad Carthuſ.

Sed multo mirabilius eſt, cum Deus vnum peccatorem conuertit, viuificat & iuſtificat. Hinc Auguſtinus dicit. Maius eſt peccatorem conuertere quam creare cœlum & terram. Sed dices hoc videtur falſum & impoſſibile. Ad quod reſpondeo eſſe verum, propter tres rationes.

Peccatoris conuerſio excedit opus creationis.

Primò, quia peccator demeruit ſuam iuſtificationem, per quam ſe fecit inhabilem ad eam per culpam. Quod non fecit cœlum & terra, quæ ſeruant ſuum ordinem & officium. Deus enim tantum odit peccatorem vt vix eum tolleret in ter-

ris, & nisi eum refrenaret misericordia, faceret in quolibet, quod fecit in Dathan & Abiron, quos viuos terra deglutiuit: & in Sodoma & Gomorra, quos ignis cœli exussit & consumpsit. Secundò, quia ad peccatoris iustificationem Deus indiget adiutorio, quoad quid, scilicet hominis voluntate; quia qui creauit te sine te, non saluabit te sine te: ex hoc patet quod maius est miraculum conuersio peccatoris, quam creatio cœli, quia non est dictum in creatione cœlorum: Beati cœli, quia creati sunt, sed dicitur in conuersione peccatoris: *Beati quorum remissæ sunt iniquitates*. Tertiò, *Luca 15.* quia omnes angeli gaudent in peccatoris conuersione. *Gaudium est angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente*. Et tantum gaudent ac si mundum mille solibus facerent clariorem. Hinc dicitur Matth. 15. quod cum accessissent quidam ad Iesum habentes secum mutos, cæcos, claudos, & debiles, curauit omnes ita vt mirarentur. Facit hoc & hodie in animabus, quod fecit in corporibus tunc, & tamen nemo miratur: curat enim peccatorem cæcum in cognitione, mutum in oratione, claudum in affectione, debile in Dei operatione, & istud est maius miraculum primo.

Angeli mirantur beatorũ glorificationem.

Tertium opus Dei, de quo mirabuntur angeli in futuro licèt & hodie mirentur, est beatorum glorificatio: cum enim videbũt angeli homines remunerari in corpore & anima, valdè mirabuntur, eò quod Deus hoc secretum à sæculo solum sibi reseruat, iuxta illud Isaiæ: *Secretum meum mihi*. Cum ergò hoc primum visuri sint, quod nũquam viderunt, valdè mirabuntur, idque ex pluribus causis. Primò, quia ad glorificationem electorum generalem omnes angeli vocabuntur, qui tamen ad nullum opus Dei huc vsque conuocati sunt. Sic enim *Matth. 25* scribitur: *Cum venerit filius hominis & omnes angeli cum eo*. Dicit hic Alexander Alensis quod cum Deus descendit in terram, non omnes angeli descẽderunt cum eo: nec cum ascendit, omnes cum eo ascenderunt, quod tamen fiet in resurrectione generali, de qua dicitur: *Aduocauit cœlum desursum & terram discernere populum suum*. Secundò, quia ad hominis glorificationem totus mundus ornabitur. Ad hunc diem festum nunquam fuit opus tam magnum & laudabile, pro quo se totus mundus vestiret, vt patet quia nec in natiuitate, nec in resurrectione, nec in ascensione Christi, sed tunc primò cum homo glorificabitur: iuxta illud Isaiæ. *Ecce ego creo cœlum nouum & terram nouam*. Tertio, quia vita electorum coram omnibus *Matth.* laudabitur. *Esuriui & dedistis mihi manducare*, & sic de alijs: & certè hoc mirabile est, non minus cæteris; valdè enim est mirabile quod creator creaturam laudet & commendet, cum Dominus sæcularis vix seruum suum aliquando commendet. Ipse tamen dicet non solum vniuersaliter omnibus, sed etiam singulariter: *Euge serue bone & fidelis, quia in paucis fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium domini tui*.

III.

Super his quæ dicebantur de illo: quæ autem dicebantur de Christo? Refert Lucas tria, scilicet ab angelis, à pastoribus, & à Simeone. Angeli cantabant: gloriam in excelsis Deo. Pastores annunciabant quæ viderant de puero. Simeon benedixit parentibus pueri, & prophetabant de puero, omnesque glorificabant puerum. Angeli attribuebant gloriam Deo, pro incarnatione Christi; Pastores reuersi sunt glorificantes & laudãtes Dominum in omnibus, quæ audierunt & viderunt; Simeon etiam bene- *Luca* dixit eum dicens: *Nunc dimittis seruum tuum Domine secundum verbum tuum in pace*. Per istos tres significantur tres status incipientium, proficientium, & perfectorum; qui omnes pro opere incarnationis Christi, debent laudare Deum, & gratias ei agere pro tanto beneficio & tam immensa dilectione, quod videlicet tantum se exinaniuit vt pasceretur omnium pastor, & visus est & adamatus ab inope pauper, factus dilectus propter similitudinem, non solum autem, sed & propter mansuetudinem, & iustitiam: quod per eum scilicet promissiones adimpletæ sunt, quod iniquitates remissæ sunt, quod superbi dæmones cum principe suo iudicati sunt. Vnde sicut dicit Bernardus: licet Christus potuisset aliter redimere genus humanum absque vlla difficultate, maluit tamen cum iniuria sui: & hoc ideò, ne pessimi & odiosissimi

Bern. ser. 20. sup. Cant.

Bern. ser. 11. sup. Cant.

sissimi

fiſſimi virij ingratitudinis actionem reperiret in homine. Sanè multum fatigationis aſſumpſit ideò, vt multæ dilectionis hominem teneret; commoueret ad gratiarum actiones difficultas redemptionis, quem minus fecerat deuotum creationis facilitas. Quid enim dicebat homo creatus & ingratus? gratis quidem conditus ſum, ſed nullo amoris vel laboris grauamine: ſiquidem dixit, & factus ſum, quemadmodum & vniuerſa: quid magnum eſt, cum id cuilibet in magna verbi facilitate donauerit? ſic beneficium attenua nt creationis: humana impietas magnitudinis materiam non ſumebat, vnde amoris cauſa eſſe debuerat. Sed obſtructum eſt os loquentium iniqua luce clarius: nam iam patet quemadmodũ pro te, homo diſpendium fecerit; de Domino ſeru⁹, de diuite pauper, caro de verbo, de Dei filio hominis filius fieri non deſpexit. Memento iam, te etſi de nihilo factum, non tamen de nihilo redemptum. Sex diebus condidit omnia, & te inter omnia: at verò per totos triginta annos operatus eſt ſalutem tuam in medio terræ. O quantum laborauit ſuſtinens carnis neceſſitates, hoſtis tentationes. Nonnè ei crux aggrauauit ignominiam mortis, cumulauit horrorem? Hæc Bernardus. Hæc itaque conſiderantes prouenisse hominib⁹ ex incarnatione Chriſti, tam Angeli, quam paſtores, quam Simeon, glorificabant & laudabant Deum; quibus auditis tanquam nouis & inſolitis meritò parentes eius mirabantur. Nos igitur fratres chariſſimi pro tam eximio beneficio Chriſti ſtudeamus ei reddere laudem & gloriam: non ſolum autem pro iſto, ſed etiam pro omnibus alijs beneficijs diuinis: nihil enim Deus vult ab homine, niſi gloriam & laudem. Nec melius honoratur quibuſcunque incenſis vel oblationibus, quam gratiarum actionibus. Vnde Hermes Triſmegiſt⁹ inquit: quod ex quo in Deo ſunt omnia, & ipſe eſt omnia, nos non habentes, quod dignum ei reddamus, gratias agentes ei ipſum adoremus. Hæc enim ſunt ſumma incenſa, cum gratiæ aguntur Deo à mortalibus. Agamus igitur gratias Deo pro omnibus, vt per hoc à minimis perueniam⁹ ad maxima, & de opere redemptionis perueniamus ad beatitudinem glorificationis, quam nobis præſtare dignetur Dominus noſter Ieſus Chriſtus.

Her. li. de nat. Deorum.

DOMINICA INFRA OCTAVAS NATIVITATIS CHRITSI. SERMO III.

Puer Ieſus creſcebat & confortabatur, plenus ſapientia & gratia Dei erat in illo. Luc. 2.

SANCTVS Auguſtinus ſcribens de operationibus Chriſti, quas operatus eſt operando ſalutem in medio terræ, ſic ait: Tota vita Chriſti in terris per hominẽ quã geſſit, diſciplina morum fuit. Omnia enim bona mundi Chriſtus contempſit, quæ cõtemnenda docuit: & omnia mala ſuſtinuit, quæ ſuſtinenda præcepit. Vult dicere Auguſtinus, quod Chriſtus veniens in mundũ, omnia facienda per nos vel vitanda à nobis, in ſe exẽplo expreſſit, iuxta illud: *Exẽplum enim dedi vobis, vt & vos ita faciatis.* Vnde ſicut alia opera ſuæ conuerſationis, cum factus eſſet perfectæ ætatis, nobis propoſuit in exemplum; ſic & opera ſuæ infantiæ, vt ſic omnibus omnia fieret. Et ideò Euangeliſta ponderans huiuſmodi infantiæ ætatem, nobis in exemplum propoſitam, de Chriſto notanter ſcribere non omiſit dicens: *Puer creſcebat.* Nec enim dubium quin propter nos iſta dicta ſint: nam ſicut Lucas eodem capite ait: *Proficiebat ætate, ſapientia,* & gratia apud Deum & apud homines; dicens enim, *proficiebat apud Deũ,* addidit, *& apud homines,* vt daret intelligere quia qui ſanctus erat propter homines, ho-

Augu. li. de vera relig. Vita Chri diſciplina morum.

Ioan. 13.

minibus proficere voluit, & proficere se ostendebat. Licet igitur secundum diuinitatem crescere nō poterat in sapientia & gratia, tamen in assumpta humanitate secudū carnis substantiā verè crescebat: secundum verò sapientiam & gratiam animæ nō crescebat, sed se crescere ostēdebat, quia secūdū quod in corporis magnitudine procedebat, se maiorem sapientiam habere ostendebat, qui tamen ab instanti conceptionis suæ omni sapientia secundum animā etiam plenus erat. Propter nos igitur sicut factus est puer, ita & crescebat & confortabatur plenus sapientia, sicut dicit thema. In quibus verbis tria tanguntur. Primò, Christi puritas admirabilis, cum dicitur *Puer.* Secundò, profectus ætatis delectabilis, cum dicitur: *crescebat & confortabatur.* Tertiò, plenitudo virtutum incomparabilis, cum subditur, *plenus sapientia & gratia Dei erat in illo.*

Christus quomodo creuerit.

Proposit.

I.

Puer à pura ætate dicitur.

Puer. Sicut dicunt omnes Grammatici, puer dicitur à pura ætate, eo quod illa ætas pura sit & innocens ab omnibus delictis: ideò Christus voluit eam ostēdere, vt significaret quod non nisi tales qui essent vt pueri mundi, intrabunt in regnum cœlorum. *Sinite paruulos venire ad me; talium enim regnum cœlorum.* Voluit ergo apparere paruulus quadruplici ratione. Primò ad docendum homines innocentiæ puritatē. Puer enim dicitur à puritate. Christus autē habuit triplicem puritatem, scilicet originalis concupiscentiæ, actualis ignorantiæ, & corporalis impotentiæ. Christus enim sanctificatus in instanti conceptionis suæ, fuit plenus sapientia ab eodem instanti, & quia nullam resistantiam habuit in eodem corpore suo, ideò fuit depuratus ab omni infectione. Fuit etiam purus triplici puritate cogitationis, locutionis, & operationis. Habuit enim cogitationes mūdissimas, locutiones vtilissimas, & operationes sanctissimas. Vnde dicitur de eo. *Qui peccatum non fecit nec inuentus est dolus in ore eius.* Talem puritatem debent habere omnes serui Dei. Primò enim debent esse mundi cogitatione. *Purificate corda vestra duplices animo.* Secundò debent habere puritatem, vt sint mundi locutione. *Sententiam puram labia mea loquentur.* Prou. 15. *Sermo purus pulcherrimus firmabitur ab illo.* Tertiò debent habere puritatem operationis. *Volo viros in omni loco orare, leuantes puras manus ad Deum.* Et: *Emundate manus vestras peccatores.* O quam pauci sunt hodiè tales pueri, qui proh dolor potius habent cogitationes iniquas, iuxta illud: *Cogitauerunt iniquitates in corde, locutiones immundas.* Et: *Vana locuti sunt vnusquisque.* Et vtinam tantum vana & non scurrilia vel mendosa, aut etiam dolosa. Timeant igitur tales illud psalmistæ, quod comminatur eis dicens: *Disperdet Dominus vniuersa labia dolosa, & linguam magni loquam.* Habent etiam operationes fætidas & infectas fætore luxuriæ, iuxta illud: *De cadaueribus eorum ascendet fætor.* Et: *Computruerunt iumenta in stercore suo.* Verè magnus fætor, quem etiam dæmones abominantur. Communiter videmus quod qui comedit allium, non sentit fœtorem alterius comedentis: diabolus comedit alliū, quia fœtidis & immundis cogitationibus, locutionibus & operationibus delectatur. In signum huius in quodam obsesso habitauit in sepulchro fœtido, vt dicitur Marci. 5. & tamen horret fœtorem luxuriæ, præsertim ille dæmon qui est nobilioris naturę vltra cæteros.

Luc. 16.

Christus paruulus apparuit, & quare.

Triplicem puritatē habuit.

1. Pet. 2.

Puritas à nobis requisita.

Iacob. 4.

Iob. 33.

1. Tim

Iacob.

Ioel 1.

Luxur... fœtor... horre... diabol...

Secundò Christus voluit esse puer, ad docendum obedientiam & subiectionem. Puer enim subiectus est parentibus, imo omnibus, vti Christus fuit. *Erat subditus illis.* Sic quilibet fidelis debet esse subditus & obediens superioribus suis, iuxta quod suadet Apostolus dicens: *Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit.* Et iterum: *Obedite præpositis vestris. Subiecti estote omni creaturæ humanæ. Subiecti inuicem in timore Christi.* Tunc autem vera est subiectio & obedientia, cum subditus nihil agit iuxta voluntatem propriam, sed superioris. Vnde dicit Bernardus: Grande malum propria voluntas, quæ facit vt bona tua, bona non sint. Hinc dicitur: *Melior est obedientia, quam victima.* Quod tractans Gregorius 35. libro Moral. dicit. Obedientia merito victimis præponitur, quia per victimas aliena caro, per obedientiam verò voluntas propria mactatur. Attendant hoc filij erga parentes,

Luc. 2.

1. Pet.

Ephe...

Obedi... tia sub... ti.

Bern. ... 71. sup. Cant.

1. Reg.

tes, attendant serui erga dominos, subditi erga prælatos, & generaliter omnes fideles erga suos confessores, vt nihil agant cōtra eorum voluntatem: nam quicquid cōtra præceptum illorum aut consilium aut suasum fuerit, mortiferum est & vanæ gloriæ deputatum. O quam multi hodiè sunt, qui omnia iuxta caput suum faciunt tam carnalibus, quam spiritualibus parentibus non obedientes, & sensum suum præferre ipsorum voluntati conantes, quod vtrique non ex alio, q̃ superbia ꝓcedit: nā sicut dicit Hugo, inobedientiæ morbus ex superbiæ tumore procedit; sicut sanies ex vlcere, sic ex superbia contemptus manat. Sed attendant isti Christum Dominum, qui Deus existens, obediuit parentibus; non despexit magister discipulos, Deus homines, verbum & sapientia Dei patris fabrum & fœminam, dicit Bernardus super Cantic. serm. 19.

Confessarijs obediendum.

Hugo de 12. abus.

Tertiò Christus voluit apparere puer ad docendum humilitatem. Paruulus enim humilis est, & superbire nescit. Sic Christus humiliauit semetipsum formam serui accipiens: per quod Christus informare voluit filios fideles quod nisi humiliarentur sicut paruuli, non intrarent in regnum cœlorum: non est enim via ad cœlestem exaltationem, nisi per humilitatem. *Humiliamini sub potenti manu Dei vt vos exaltet* Et: *Quātò maior es humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam.* Hinc dicit Bernardus quod oportet humiliter sentire de se nitentem ad altiora, nè dum supra se attollitur, cadat à se, nisi in se per veram humilitatem solidatus fuerit. Et subdit: non nisi humilitatis merito, maxima obtinentur: tunc autem est vera humilitas, cū non solum ea, per quæ nos Deus per seipsum humiliat, libenter accipimus, sed etiam cum ab alijs illata libenter tolleramus. Iob per Deum fuit humiliatus. Dauid per hominem maledicentem sibi: & dico notanter quando libenter illata tolleramus. Nam secundum Bern. vbi supra, multi humiliantur qui humiles non sunt. Alij enim cum rancore humiliantur, alij patienter, alij & libenter. Primi rei sunt. secundi innoxij. tertij iusti. Is ergo verè humilis est, qui dicere potest. *Bonū mihi, quia humiliasti me.* Hoc non potest dicere, qui inuitus est: multo minus qui murmurat; neutri horum promittimus gratiam, quod humiliatur. Est tamen inter istos duos differentia & conueniētia: nam differunt in hoc, quia qui inuitus patitur, in patientia sua possidet animam suam. Qui verò murmurat, simpliciter perit in anima sua. Conueniunt autem in hoc quia neuter eorum gratiam consequitur nec meretur, etsi vnus eorum scilicet (qui murmurat) iram mereatur, quoniam non humiliatis sed humilibus dat gratiam suam. Ille verò verè humilis est, qui humiliationem vertit in humilitatem, dicitque Deo. *Bonum mihi quia humiliasti me.* Ex prædictis patet quod ad verum humilem requiruntur duo, vt scilicet spontè & libenter humilietur: debet ergo tacita esse & læta humilitas. Talis fuit Paulus qui dixit: *Libenter gloriabor in infirmitatibus meis vt in me habitet virtus Christi:* Hæc Bern.

Philip. 2.

Matt. 18.

1. Pet. 5.

Eccl. 3.

Bern. ser. 35. sup. Cant.

Humilitatis efficacia.

Humilis quis.

Duo requiruntur ad verum humilem.

Quartò Christus voluit apparere puer, propter paruam reputationem, quia puer pro minimo reputatur. Sic Christus Isa. 53. *Despectus est vultus eius, vnde nec reputauimus eum.* Et: *Ecce paruulum dedi te in gentibus: contemptibilis tu es valdè.* Per quod docuit nos vt simpliciter & non gloriosè viuamus. Talis fuit Dauid qui de se dicebat: *Adolescentulus sum ego & contemptus.* Et Apostolus. *Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem.* Verè sic est quod qui hominibus student placere, magnæ sunt reputationis: qui vero diligunt veritatem & soli veritati intendunt placere, nullius sunt in mundo reputationis, imo magnæ derisionis, iuxta illud, *Deridetur iusti simplicitas.*

Abdiæ in princ.

Vndè hodiè adulatores præualent viris iustis, & sanctis & doctis, quia omnia ad placitum dominorum dicunt. Et propter hoc quia ad placitum omnia dicunt, reputantur eis amici; sed in rei veritate sunt deceptores & capitales inimici: nam vt dicit Holcoth. similes sunt illi qui suauiter radit sed guttur amputat vel genā tergit, sed oculū eruit. Vnde Eccl. 12. dicitur. *In labijs suis indulcat inimicus, & in corde suo insidiatur* vt sub-

Adulatores inimici Dominorum.

Rob. Hol. sup. lib. Sap. c. 10.

vt subuertat te in foueã; In oculis suis lachrymabitur inimicus & quasi adiuuans suffodiet te. Et Seneca epistola 8. dicit : Venit ad me blandus inimicus pro amico ; vitia sub virtutum nomine surripiunt. Certè hoc est hodie videre ad oculum, quod nullus vitia maiora inducit in regibus, principibus alijsque, nisi adulatores, asserentes ea esse virtutes : nam prodigalitatem liberalitatẽ dicunt, humilitatem fatuitatem asserunt, deuotionem & cultum Dei monachatum persuadent, superbiam honestatem astruũt, voluptatem & delitias in solatium vertunt, & ita hominem seducunt, & in malis moribus confirmant, vt quãdoque vsq; ad mortem in eis consenescat, & moriatur in eisdem. Vnde si quis vult aduertere quare diuites etiam in senio vix emendentur, facilè videbit hoc ex adulatorum blanditijs prouenire. Nam cum se credunt bonos ex assertione adulatorum, quomodo possunt conuerti vel in melius mutari? Hinc Seneca dicit epistola. 95. Non sumus contenti modica adulatione; imò si quis nos sanctissimos, & modestissimos prædicet, totũ acceptamus tanquam nobis debitum, & cum credimus eis qui nos laudant, non corrigimus nos, nec mutari volumus, quia nos optimos credimus esse. Et ideò sententia Platonis fuit, prout dicit in libro de dictis Philosophorum, quod homines ex inimicis magis, quam ex amicis proficiant: quia dũ inimici eis errores improperant, corriguntur: amici verò non improperant eis errores, sed tolerant & occultant. Hinc dicitur: *Inimici hominis domestici ei⁹.* Isa. 3. *Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt & seducunt.* Tales ergò non sunt amici, sed inimici: nam vt Policratus dicit libro 3. c. 4. Adulator omnis virtutis est inimicus, eoq; magis cauẽdus, quò magis sub amãtis specie nocere nõ desinit, donec rationis obtũdat acumen, & luminis modicum, quod adesse videbatur, extinguat. Certè grauissimè tales peccant, cum eis nocent, & sub eis infideliter agunt, quibus fidem debent & tenentur, circumuenientes blanditijs & in sordes viciorum præcipitantes. Quid odibilius fraude & dolo? quo sub imagine amoris & fidei in simplicem & credulum, & quod detestabilius est, amicum perfidiæ & inimicitiarum nequitia exercetur. O quomodo multiplicati sunt hodiè tales super numerum, dicit Policratus vbi supra ca. 6. Et verè ita multiplicati, vt non sit locus iustis & bonis viris in curijs principum antè ipsos. Ex quibus omnibus iam patet, quantum noceant adulatores ipsis magnis Dominis. Si igitur volunt ab eis benè cauere, duo ipsis sunt necessaria. Primò vt in principio talibus resistant: quod tunc fit, quando vt dicit Seneca, nosmetipsos tales reputamus, quales nos esse scimus, non quales nos adulatores commẽdant. Refert Seneca ibidem de Alexandro, quod cum ab alijs diceretur filius Iouis illius Dei, contigit vt in obsidione cuiusdam ciuitatis, dum circuiret muros, sagitta percussus sit; cumque vulnus vehementer doleret ait: Omnes me filium Iouis esse dicunt, sed vulnus hoc me hominem esse probat. Sic debet facere talis princeps vel Dominus: Vos me dicitis prudentem, sed ego non inuenio hoc in me: vos me dicitis temperatum, sed ego sentio in me defectum maximum in excedendo modum & tẽpus, & sic de alijs. Vnde dicit Cato: *Plus alijs de te quam tu tibi credere noli.* Secundò necessarium est eis, vt semper habeant aliquos viros iustos & litteratos secum, qui eos contra tales præmuniant & præcustodiant, & eos euadere doceant. Ezechias cum esset vir iustissimus & sanctus, legitur tamen Isaiã prophetam in consilio habuisse. Dauid etsi sanctissimus, & ipse propheta prophetarũ, tamen habuit Nathan prophetam in consilio suo, qui eum de non ædificando templo præmonuit, & pro peccatis adulterij & homicidij corripuit. Salomon licet sapientissimus, tamen Nathan prophetam & Sadoch sacerdotem in consilio suo habuit. Carolus pius imperator habuit doctissimum Alcuinum. Traianus iustissimus imperator, sapientissimum Plutarchum philosophum; Nero licet nequam, tamen habuit ipse Senecam. Alexander Aristotelem prudentissimum, Ptolomeus septuaginta interpretes librorum. Nec mirum quod tunc benè stabant eorum principatus, ex quo à sapientissimis regebantur, cum sine sapientia nullus possit stare principatus, inquit Policratus lib. 4. cap. 6. Vnde Socrates Apollinis oraculo

Vitia induunt.

Diuitibus sunt pernitiosi.

Matt. 10.

Adulator cauendus.

Quomodo.

Senec. epist. 95.

culo ſapientiſſimus iudicatus, tunc demũ
fore reſpublicas beatas, aſſeruit, ſi eas Phil.
regerent, aut earũ rectores ſtudere ſapientię
contigiſſet. Tales ergò viros honorent prin
cipes, & non contemnant, ſi benè volunt
imperare. Si tamen viri boni pro veritate
contemnantur, non debet pro magno re-
putari, quia non ipſis, ſed contemptoribus
væ: nam vt ait Cicero, cuius aures clauſæ
ſunt veritati, vt verum audire non poſſit, e-
ius ſalus deſperanda eſt.

II.

Creſcebat & confortabatur. In hoc Chri-
ſtus ſe veram carnem aſſumpſiſſe demon-
ſtrauit, non phantaſticam. Sicut enim puer
eſſe voluit, ſic in virum non niſi ſucceſſiuè
adoleſcere voluit. Vnde dicitur: *Creſcebat*
Progrediendũ ſemper. ſecundum humanam naturam: nam ſecũ-
dum diuinam: *magnus Dominus & magni-
tudinis eius non eſt finis*. In hoc tamen ſalua-
tor nos docere voluit, vt in noſtris actioni-
bus, quas benè agẽdo incipimus, non ſista-
mus, ſed ſemper in eis ad meliora tendentes
proficiamus, & ſic ſpiritualiter creſcamus
vſque in virum perfectum. Duo tamen hic
dicuntur de Chriſto, primò quia creſcebat:
Benè agẽti duo neceſſaria. ſecundò quia proficiebat, ad ſignificandũ
cuilibet benè agenti duo eſſe neceſſaria. Pri-
mò augmentum virtutum interiorum: Se-
cundò progreſſus in illis virtutibus & exer-
citatio exterior. Vnde Machab. 9. dicitur.
Cæpit Ionathas creſcere & proficere. De primò
Virtutes 7. ſectari debet. patet, quia debet creſcere in ſeptẽ pręcipuis
virtutibus. Et primò in certitudine fidei &
cognitionis. *Spem habemus creſcentis fidei ve-
ſtræ*. De modicitate fidei reprehenſus eſt Pe-
1. 2.Cor.10. trus, *modicæ fidei quare dubitaſti*? Sed benè
Matt.14. creuerat mulier Cananea, quæ audiuit: *Mu-
lier magna eſt fides tua*. Et Centurio cui di-
ctum eſt. *Non inueni tantam fidem in Iſraël*.
2. Secundò debet creſcere in feruore deuotio-
nis, qui feruor maximè elucet in orationis
Heſt.11. continuatione & lachrymarum effuſione.
Fons paruus creuit in fluuium maximum,
hoc eſt, parua deuotio in principio & pau
cæ lachrymæ in pueritia, debent poſtea cre-
ſcere in fluuium in ſenio, ſicut fecit Dauid,
qui dicit de ſe. *Lauabo per ſingulas noctes
lectum meum lachrymis*. Sed certè multi fer-
uent in principio, qui deficiunt in fine & in
ſenio. Tertiò debet creſcere in exercitatio-
ne operum virtutis. *Semita iuſti quaſi lux* 3.
ſplendida procedit, & creſcit vſq; ad perfectum Prou.4.
diem, id eſt, diem mortis, quæ eſt perfecta
dies. Hodiè enim non eſt perfectus dies,
quia interdum habemus lucem gratiæ, in-
terdum tenebras culpæ; quia nunc boni,
nunc mali ſumus. Quartò debet creſcere
in perfectione charitatis quoad Deum *Ve-* 4.
ritatem autem facientes in charitate creſca- Epheſ.4.
mus in illo. Bernard. Qui habet magnam
charitatem magnus eſt, qui paruam paruus
eſt, & qui nullam, nihil eſt. *Si linguis homi-*
num loquar &c. Et ſequitur: *nihil mihi pro-* 1.Cor.13.
deſt. Quintò debet creſcere in amore volũ- 5.
tariæ paupertatis. *Creſcere me fecit Deus in*
terra paupertatis meæ; quod tunc fit, quan- Gen.41.
do homo quanto vlterius, tantò plus dili-
git paupertatem propter Deum. Sextò de-
bet creſcere in puritate caſtitatis erga ſeip- 6.
ſum. *Conſiderate lilia agri, quomodo creſcunt*. Matt.6.
Candor liliorum ſignificat caſtitatem fide-
lium. Septimò debet creſcere in virtute pie-
tatis quoad proximum. *Ab infantia mea* 7.
creuit mecum miſeratio. Iob.31.

Tria autem faciunt hominem creſcere,
ſc. gratia benedicens. *Operibus manuum e-* Hominẽ tria faciunt creſcere.
ius benedixiſti, & ideò poſſeſſio eius, ſc. virtu-
tum *creuit in terra*. Secundò doctrina erudi-
ens quaſi lac puerũ creſcere facit: *quaſi mo-* Iob.1.
do geniti infantes lac concupiſcite, vt in eo cre- 1.Petri 2.
ſcatis. Tertiò tribulatio patiens facit cre Exod.1.
ſcere ſicut aqua arborem: *quantò magis op-
primebantur filij Iſrael, tantò magis creſcebãt*.
De ſecũdo quomodo debet proficere homo
dicitur Lucæ 2. *Quod Ieſus proficiebat apud
Deum*, ſcilicet per bonam & rectam intenti-
onem. *Et apud homines*, per exempli exterio-
ris oſtenſionem. Vnde ſicut nobis neceſſa-
ria eſt vita noſtra, ita proximis noſtris fa-
ma noſtra. Et ideò Apoſtolus ait: *Prouiden-
tes bona non tamen coram Deo ſed etiam corã
omnibus hominibus*. Sed certè pauci ſunt
hodiè, qui ita proficiant, cum multi potius
deficiant: ideò videamus quæ impediant Impedimenta 7. ſpiritualis profectus.
hominem. Septem ſunt quæ impediunt ho
minem à ſpirituali profectu. Primum eorũ
eſt præſumptio ſufficientiæ, ſicut in illo, qui
dicit ſibi, ſatis eſt, iam nihil tibi deeſt: de
quo in pſalm. *Ego dixi in abundantia mea nõ* 1.

mouebor in æternum. Sed tales Deus permittit cito cadere. Vnde ſequitur: *Auertiſti faciem tuam à me & factus ſum conturbatus.*
2. Secundum eſt virium laſſitudo: quando enim diu laborauit homo in bello ſpirituali, poſtea tamquã vilis fatigatur & laſſeſcit. Ita laſſus fuit Helias qui petiuit præ tædio animæ ſuæ, vt moreretur. Sed certè Apoſto-
Hebr. 12. lus docet huic obuiare. *Recogitate eum qui talem ſuſtinuit à peccatoribus aduerſus ſemetipſum contradictionem, vt non fatigemini ani-*
3. *mis veſtris deficientes.* Tertium eſt occurſus aduerſitatum, iuxta illud: *Vtinam mortui eſ-*
Num. 14. *ſemus.* Talibus enim maiora occurrunt tẽtamenta; ſed audiant tales; *quia fidelis Deus*
1.Cor. 10. *eſt qui non patietur vos tentari ſuper id quod*
4. *poteſtis.* Quartum gelicidium tepiditatis quæ conſtringit & non permittit florem vel fructus egredi: de quo Prou. 26. dicit piger,
Iob.15. *leo eſt in via.* Et: *lædetur quaſi vinea in primo flore.* Quod tunc fit, quando in talibus non-
5. dum deſideria bona roborantur. Quintum eſt occupatio temporalium, de quo figura,
1.Reg. 17. quomodo Dauid in armis Saul non potuit
Matt. 19. procedere. Ideò dicitur: *Si vis perfectus eſſe vade & vende omnia: quod cum audiſſet, abijt*
6. *triſtis.* Sextum eſt erubeſcentia ſæculi. *Vene-*
Iob.6. *runt vſque ad me & pudore cooperti ſunt.* Sep-
7. timum eſt vileſcentia ſpiritualium: de quo Numeri. 21. *Anima noſtra nauſeat.*

Adiumẽta 7 profectus. Sunt autem è conuerſo ſeptem, quæ iuuant hominem ad profectum. Primum eſt exiſtimatio propriæ imperfectionis. *Cum te*
Iob. 11. *conſumptum putaueris, orieris vt lucifer.* Secũ-
Ierem.6. dum eſt pudor defectionis Bern. *Non profi-*
Matth.25 *cere, deficere eſt.* Et: *Facti sũt retrorſum.* Tertiũ eſt timor amiſſionis: talibus dicitur. *Ei qui non habet & quod videtur habere, auferetur ab eo.* Quartum ſeueritas exactionis, repetit
Luc.19. enim Dominus talentum cum vſura. *Quare non dediſti pecuniam meam ad mẽſam?* Quintum hoſtium multitudo & fortitudo: Vnde debet homo laborare vt ſit fortis & arma-
Epheſ.6. tus contra eos. *Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus rectores tenebrarum harum.* Sextum præmij magnitudo, quod maius dabitur magis la-
1.Cor.3. boranti. *Vnuſquiſq; mercedem ſuam recipiet ſecundum ſuum laborem.* Septimum breuitas tẽporis conceſſi ad proficiẽdũ. *Quæcũq;*
Eccl.9. *facere poteſt manus tua, inſtanter operare.*

III.

Plenus ſapientia & gratia Dei erat in illo: Christus plenus ſapientia.
Duo dicit de Chriſto. Primò, quod erat plenus ſapientia. Secundò, quod gratia Dei erat in illo. Plenus ſapientia fuit, quia ipſe ſapientia eſt Dei Patris; per quem facta ſunt om- Prou.8.
nia. *Cum eo eram cuncta componens.* Et præmittitur. *Quando præparabat cœlos aderam:* & de multis alijs. Vnde Apoſtus dicit, quod ipſe eſt, in quo ſunt omnes theſauri ſapiẽtiæ & ſcientiæ Dei abſconditi: quod ſi ſic, meritò Iacobus dicit: *Si quis indiget ſapien-* Iacob.1.
tia, poſtulet eam à Deo. Benè dicit à Deo, non à mundo, non à carne, non à diabolo. Non eſt hæc ſapientia deſurſum, ſed animalis, terrena, & diabolica. Animalis eſt in luxurioſis, qui totum intellectum ad voluptatẽ conuerterunt: qui melius nôrunt adulari & blandiri quàm orare aut coram Deo ſe ſiſtere. Terrena ſapientia eſt in auaris, qui facilius ſciunt diſcurrere decem miliaria ad forũ, quàm decẽ paſſus facere ad Eccleſiæ chorũ diabolica ſapientia eſt in ſuperbis, qui melius ſciunt componere capitis flores, quam animi mores melius ornare corpus, quam animã. Hi ergo non ſunt pleni ſapientia Chriſti ſed
ab ea vacui, & ſunt pleni ſapientia diabo- Homines vitijs diuerſimodè ſunt pleni.
li. Sunt aũt diuerſi diuerſimodè pleni diuerſis vitijs: nam quidam ſunt pleni dolo per occultam cordis machinationem. *Cor tuũ* Eccl.1.
plenum eſt dolo: alij pleni maledictione per ſermonis ſeueritatem. *Quorum os maledictione plenum eſt.* Alij pleni iniquitate per operationem *Repleti ſunt iniquitate & impietate ſua.* Alij pleni hypocriſi per ſanctitatis Matt. 23
ſimulationem. Væ vobis hypocritæ qui intus eſtis pleni iniquitate & omni ſpurcitia.
Alij pleni cupiditate per auaritiam. *Repletos omni iniquitate & malicia & auaritia.* Rom.1.
Alij pleni adulterio per carnalem voluptatem. *Hi ſunt oculos plenos habentes adulterij*
& inceſſabilis delicti. Alij pleni vino & ceruiſia 2.Pet.2.
per ebrietatẽ. *Vino precioſo nos impleamus.* Alij Sap.2.
pleni ira per indignationem. *Repleti ſunt ira* Luc.4.
in ſynagoga hæc audientes. Alij pleni ſuperbia, ſicut legitur de Antiocho, quod reple- 1.Mach.
tus ſuperbia ſpirabat in Iudæos. Vt igitur i- 9.
ſti pleni ſint ſapientia Chriſti, euacuent iſtam plenitudinem: nam vt dicit Auguſt. Si vis recipere quod non habes, effunde quod habes; non enim mittunt vinum nouum in

tres veteres. Hinc Apostolus hortatur dicens: *Expurgate vetus fermentum, vt sitis noua conspersio*. Fuit etiam Christus plenus gratia, iuxta illud: *Vidimus eum plenum gratia*. Et quomodo non plenus, qui non ad mensuram recepit gratiam, sed ad abundantiam & redundantiam? *Nam est via, veritas & vita*. Ipse omnibus omnia factus attulit veritatem vt Doctor, mansuetudinem vt liberator, iustitiam vt cognitor, inquit August. super Iohan; & ideò ipse est fons omnium charismatum, virtutum, donorū & gratiarum, sicut mare omnium fontium & fluminum origo. Rogemus igitur, vt nobis aliquam stillam sapientiæ & gratiæ suæ impartiri dignetur, quatenus per gratiam eius possimus peruenire ad gloriam, ad quā nos perducat pater & filius.

Ioan. 1.

DOMINICA INFRA OCTAVAS EPIPHANIAE, SERMO I.

Cum factus esset Iesus annorum duodecim. Luc. 2.

Ostquam mater sancta Ecclesia descripsit nobis infantiam nostri saluatoris in Dominica præcedenti: nunc in ista intendit describere pueritiam eiusdē, ostendendo quæ, quāta & qualia Christus egerit in ætate duodecim annorum, quomodo videlicet audierit doctores Iudæorum attentissimè, & responderit illis prudentissimè. Cuius figura habetur, 1. Regum 3. Vbi Samuel indicauit visionem Heli sacerdoti seniori, & euenit sermo eius in Israel, quē reuelauerat ei Dominus. Samuel interpretatur postulatus à Deo & significat Christum qui postulatus fuit à sanctis patribus, iuxta illud. *Emitte agnū Domine dominatorem terræ*. Hic ergò Samuel, id est, Christus indicauit & manifestauit visionem, id est, sapientiam, quam vidit in abscondito consilio Dei patris, iuxta illud: *Quæcumque audiui à patre meo nota feci vobis*. Hoc autem Christus præcipuè fecit in ætate puerili ipsis sacerdotibus Iudæorū, quorum figuram tenuit Heli sacerdos, & euenit sermo prout dixerat eis Christus, quia omnia impleta sunt in Iudæis, quæcūque erant dicta à Christo. *Non enim præteribit generatio hac, donec omnia fiant*. Simile etiam habetur in figura Daniel. 2. vbi Daniel adhuc puer loquitur sapientiā inter sapientes Babylonis, interpretās omnia sōnia regis. Dan. puer significat Christū, sapiētes Babylonis significāt sacerdotes, & Doctores Iudæorum. Babylon enim confusio interpretatur, & apud Iudæos tunc omnia erant confusa in ordine suo; eò quod cœlestibus præponebant terrena, & derelicto Deo adhærebant diabolo, iuxta illud: *Vos ex patre diabolo estis*. Vnde & ipsis potuit dici: *Confusi sunt, quoniam Deus spreuit eos*. Quod autē Daniel interpretatus est somnia regis, significat, quod Christus diuites huius sęculi qui in diuitijs quasi somniant longam vitam & tamen breuiter viuunt, & quibus diabolus & mundus promittit delicias, & soluit miserias, cum exsurrexerint de somno mortis; de cœlo in mundum veniens docuit dicens, *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis*. Et iterum: *Diues difficile intrabit &c*. Et de hac doctrina saluatoris, quam cœpit spargere anno pueritiæ suæ duodecimo hodiernū loquitur Euāgelium, de quo loqui vestræ charitati intendo. Sed quia sine gratia saluatoris nostri ista facere nequeo, ad matrem gratiæ primum recurramus, salutantes eam voce amœna dicentes ei *Aue gratia plena*. In Euangelio præsenti tria describuntur. Primò Christi à parentibus suis amissio, cum dicitur: *Cum esset Iesus duodecim annorum*. Secundò eius inuentio, cum subditur: *Factum est autem*. Tertiò describitur eius humilis & mitis subiectio, cum additur: *Et descendit cum illis*.

Figura. Luc. 21. Babylon quid. Ioan. 8. Luc. 16. Proposit.

I.

Iudæorū solemnitates tres.

Cum esset Iesus annorū duodecim. Pro quo sciendū ꝙ licet multæ fuissent solēnitates & festiuitates Iudæorū, tamen tres erant præcipuæ, scilicet Pascha, Pentecostes & Scænopegia. Pascha erat in memoriam exitus eorum de AEgypto, Pentecostes in memoriam datæ legis per Moysen à Deo. Scenopegia in memoriam habitationis quadraginta annorum in deserto. Et de his ita fuit præceptū: Ad locū, quē elegerit Dominus, accedetis, & offeretis holocausta & victimas. De victimis habetur Leuit. 23. de oblationibus. Num. 28. & 29. Omnes aūt vniuersaliter ire tenebantur tribus vicibus in anno, scilicet in Aprili, in Iunio, & in Septemb. Et subditur, *per singulos annos mihi festa celebrabitis.* Gloss. in Pascha, Pentecoste, & Scenopegia. Dicitur etiam ibi. *Ter in anno apparebit omne masculinum coram Domino Deo tuo.* Et sic omnis masculus de vniuersis finibus Israel debebat se præsentare in Ierusalē, & offerre hostias determinatas in lege. De mulieribus aūt non erat præceptum, sed si comitabantur viros suos, bonū erat. Dicitur etiam, quod qui remoti erant, à duabus festiuitatibus pro minoribus causis poterāt emanere, sed a festo Paschæ non excusabātur, nisi causa infirmitatis vel causa hostilitatis capitalis: & hoc est quod dicitur: *cum Christus factus esset annorū duodecim ascendentibus illis,* scilicet Ioseph ex necessitate præcepti legis, *&* *Maria* ex consilio beneplaciti, & Christo ex legis edicto Ierosolymā tāquam metropolim, vbi erat sacerdotiū & templū, *iuxta præceptum Domini, secundum cōsuetudinem diei festi,* id est, quā requirebat dies festus Paschę ex cōsuetudine laudabili; non quod in die Paschæ ascenderent, sed in vigilia secundū Gorrā. Et est documentū, vt ad Ecclesiā etiā in vigilijs veniamus, si fieri potest. Consummatisq; diebus scilicet azimorū, cū redirent; dicit glossa ꝙ illa solēnitas protelabatur octo diebus, ita videlicet vt in quartadecima luna Aprilis conuenirent ad vesperā, & comederent agnū paschalem, postea peragerent septē integros dies, vt habetur Deut. 16. vbi dicitur: *Septē diebus comedetis absq; fermento.* Et nota hic ꝙ iste ascēsus erat occultus secundū Aug. propter metum Archelai. Nā Christus etiā admonitione Angeli erat in AEgypto septem annis vsque ad obitum Herodis Ascalonitæ, quo defuncto successit ei filius Archelaus qui in Iudæa regnauit pro eo. Audiens ergo hoc Ioseph, timuit illuc ire, ne filius Herodis sequeretur patrem in malicia ad perdendum puerum Christum. Et ideò admonitus iterum per Angelum iuit in Galilęam & mansit in Nazareth, & sic de Nazareth latenter ascendebat ad solennitatem paschalem cum Christo & Maria in templum Ierusalem, ita vt non essent inter turbas notati & conspicui, & maximè in festiuitatibus, quando homines sunt alijs intēti, boni ad cultū Dei, mali ad lucra & vanitates. Et cum redirent scilicet parentes eius domum, remansit puer Iesus in Ierusalem, præferens scholas theologiæ parentibus; & non cognouerunt parentes eius. Sed Beda hic quærit. Quomodo potuit Christus à parentibus obliuiscendo relinqui qui tanta prouidentia parentum nutriebatur? Respondendum est quod filijs Israel ad festa confluentibus vel ad propria redeuntibus, mos erat seorsum viros & seorsum fæminas incedere: pueri verò cum quolibet parente indifferenter ire poterāt. Ideoque dicitur Mariam & Ioseph vicissim putasse puerum Iesum, quem secum nō cernebant, cum altero parente reuersum. Vnde Zach. 12 dicitur. *Familiæ & familiæ seorsum, & mulieres eorum seorsum.* Et ideò sequitur: *Existimantes autem eum esse in comitatu,* cognatorum vel notorum, qui simul fuerant comitati à Nazareth, venerunt scilicet eodem die reuersionis versus Galilæam sine puero. Et requirebant eum serò inter cognatos & notos. Gloss. id est, inter vicinos, inter quos esse consueuerat aliquando. Et nō inuenientes eum primo die reuersionis in domum, reuersi sunt in Ierusalem secundo die, requirentes eum tertio die, secundum Glossam. Alij dicunt quod venientes domū prima die de Ierusalem quærebant eum inter cognatos & notos secunda die, & non inuenientes eum reuersi sunt in Ierusalem & quærebant eum tertia die. Sed modica est in hoc differentia. Lira dicit. quod reuersi domum quærebant sequenti die & non inuenientes eum ibi, reuersi sunt tertia die Ierusalem, & quærebant eum quarto die, & tunc inuenerunt.

Deut. 12.

Exod. 23.

In vigilijs Ecclesia frequentanda.

Quomodo perdi... fuerit Christus in Ierusalem

Documenta moralia tria.

1. Cõsuetudines bonæ obseruandæ.

Aug. lib. 3. de doct. Christ.

Et hic sunt tria documēta moralia. Primum est, vt non solum præcepta legis diuinæ expressa, sed etiam consuetudines laudabiles seniorum nostrorum obseruemus exemplo parentum Christi, qui secundum consuetudinem diei festi ascendebant in tēplum. Et hoc ideò ne sociale bonum turbetur, quia dissimilitudo omnis discors est. Vnde dicit Augustin. Quisquis sic vtitur rebus exterioribus, vt metas consuetudinis bonorum, inter quos versatur, excedat, aut aliquid, hic flagitiosus est. In tantum autem seruanda est bona consuetudo, vt nullus æstimet sine ea leges quantumcunque salubres diu posse subsistere. Nam quia ad faciendum homines virtuosos, non sufficit solus sermo legum persuasiuus, cum multi iuuenes & alij proterui etiam metu pœnarum legalium à malis non possint retrahi; ideò requiritur bona consuetudo, quæ paulatim exterminat inclinationem passionis ad vitium. Habet enim consuetudo bona quandam vim & violentiam inclinantem ad bonum, quæ sicut & lex antiqua, non est aliqualiter sine maxima & euidentissima causa mutanda.

2. Documentum.

Pueri bonis moribus à iuuentute imbuendi.

Secundum documentum est parentibus, vt assuefaciant pueros suos ex iuuentute ad diuinum cultum & bonos mores. Vnde Tren. 3. *Bonum est viro, cum portauerit iugum ab adolescentia sua.* Et Hieronymus epistola 89. ponit exempla de brutis animalibus, qualiter non nisi à iuuentute sua possunt domari, & de arbusculis, quarum arbores flecti possunt non nisi in iuuentute. Vnde prouerbium est quod canis inueteratus nescit ire vinculatus vel cathenatus.

Senec. epi. 64.

Eccl. 11.

Eccl. 25.

August. hom. 23. sup. Ioan.

Seneca ep. 103. & 127.

Hinc Seneca dicit de se: ante senectutem oraui, vt benè viuerem, in senectute curaui, vt benè morerer. Hinc Salomon cõsulit: *Mane semina semē tuum.* Et: *Quæ in iuuentute non congregasti, quomodo in senectute inuenies.* Et beatus Augustin. reddit horum rationem naturalem dicens: quod memoria iuuenum est quasi thesaurus, in quem quicquid posuerunt, in senium conseruant. Seneca etiam dat secundam rationem dicens: quod iuuentus hominis est ætas optima, & sic ad benefaciendum magis opportuna, apta & congrua. Dat & rationem tertiam, quia illa ætas est fortissima, quantum ad ingeniũ & vires corporis. Et epistola 92. Non est igitur exspectandum benè operari vsque in senium, cum illa ætas sit per omnia misera, sicut dicit Tullius libro de senectute, propter tria: quia reuocat à rebus agendis, & quia corpus facit infirmum & omnibus voluptatibus priuat, & non procul est à morte.

Senectus ætas misera.

O quam multi senes dicant: *Quis mihi det, vt sim iuxta dies pristinos? nunc derident me iuuenes pauci temporis.*

Iob 29.

Parentes perstringũtur.

Jsta deberent aduertere parentes filios aut filias habentes, quam grauiter peccent assuefacientes eos à pueritia ipsorum ad malum, ad vanitates sæculi, ad choreas, ad ludos, ad spectacula, quos postea in senio retrahere non possunt: iuxta illud. *Quod puer assuescit, dum vult dimittere nescit.* Talibus Christus comminatur in die iudicij væ, fletum, & planctum, dicens: *Filiæ Ierusalem nolite flere super me,* scilicet pro eo, quod vos condemno iustè, *sed super vos & filios vestros flete*, quos sic docuistis peccare.

3. Documentum.

Dies festi deuotè colendi.

Tertium documentum est, vt dies festos iuxta præceptum diuinum in omni puritate & deuotione mentis celebremus, exemplo Christi, Mariæ & Joseph, qui fuerunt omni puritate & innocentia præclari. Tales enim debent esse Christiani in festiuitatibus, vt sint absque peccato mortali. Alias enim totum erit Deo odibile, quicquid ab eis fuerit in peccato mortali tunc factum. Vnde multis comminatur Dominus dicens: *Dispergam super vultum vestrum stercus solennitatum vestrarum.* Et: *Solennitates vestras odiuit anima mea.* Thren. primo. *Viderunt eam hostes & deriserunt sabbata suæ.* Amos 5. *Odi & proieci festiuitates vestras* dicit Dominus. Ecce quomodo Deus vocat tales solennitates stercora & abominationes.

Malac. 2.

Isaia 1.

Solemnitates & festa tribus polluuntur peccatis.

Aug. lib. de 10. chordis.

Hier. ad Eustoch.

Tribus autem peccatis solemnitates nostræ vicientur & polluuntur. Primò, per ineptam lætitiam, de qua dicit Augu. quod melius faceret aliquis in agro suo aliquid vtile, quam in theatro solatiosus existeret, & melius fœminæ eorum die sabbati lanam facerent, quam in festis turpiter saltarent. Vnde de cõsec. dist. 1. Qui die: dicitur, quod qui die Dominico prætermisso diuino officio ad spectacula vadit, excommunicetur. Secundò per gulam, de qua dicit in epistola Hieronym. Valdè absurdum est nimia saturitate velle honorare martyrē, quem sci-

mus Deo placuisse ieiunijs. Tertiò per superbiam; homines enim in festis magis ornantur exterius, & per consequens mutuò ad peccatum se prouocant. Vnde quasi in figura huius Dina filia Iacob cum egressa esset, vt videret mulieres regionis illius, à Sichen filio Hemor Heuæi principis terræ Sichimitarum corrupta est. Dicit autem ibidem Magister in scholastica historia post Iosephum, quod tunc erat solemnitas Sichimitis, in qua Dina sola transiuit ad vrbem emptura ornamenta prouincialium mulierum. Ecce propter ornamenta superbiæ Dina in festo perdidit castitatem. Contra ista tria, necessaria sunt alia tria ad benè festiuandum. 1. Occupatio circa licita, salutaria & diuina. Vnde si desinas ab omnibus sæcularibus & nihil mundanum geras, sed spiritualibus operibus vaces, hæc est obseruatio sabbati Christiani, vt inquit Origen. Secundum est corporis afflictio. Vnde Leuit. 23. dicitur: *Affligetisque animas vestras in eo.* Et iterum: *Omnis anima, quæ non fuerit afflicta die hoc, peribit de populo meo.* Notanter dicit, *anima.* Quia ista afflictio debet procedere ex deuotione animæ interioris affectus per pietatem ad Deum, non per exteriorem tantum ostētationem, vt in hypocritis, qui ieiunant, vt videantur ab hominibus. Tertium est humilis & deuota oratio, quæ consistit in mentis ad Deum erectione. De qua dicit Gregor. in registro. Die dominico à labore terreno cessandum est, atque omninò orationibus insistēdum, vt quicquid negligentiæ per sex dies agitur, per diem resurrectionis dominicæ expietur.

Genes. 34.

Ad festorum celebrationē tria necessaria.

Orig. ho. 69. sup. Exod.

Matth. 6.

I I.

Factum est autem, post triduum inuenerunt illum in templo. Determinantur hic plura circa istam inuentionem. Primò tempus, secundo locus. Tertio actus. Vnde dicit: *Factū est post triduum*, id est, quarto die secundū Hugonem, *inuenerunt illum in templo*, id est, in atrio templi, non in theatro, vel foro vel ludo, vbi lasciui iuuenes inueniri solent, sed in loco orationi & doctrinæ sacræ deputato, *in medio Doctorum*, pro reuerentia, quæ eminebat secundum Hugonem, vel vt melius posset omnes audire, secundum Liran. & cum eis melius conferre, *Audientem illos & interrogantem.* Prius audientem, postea interrogantem, iuxta illud sapientis: *Priusquam audieris, non respondeas. Stupebant autem, qui audiebant eum super prudentia & responsis eius.* Stupor secundum Damascenum est ex insolueta imaginatione, vndè quia Iudæi talem puerum nunquam audierant, stupebant propter tria. Primò, quia mira & occulta mysteria de Christi aduentu & de redemptione generis humani proferebat discurrens per scripturas eorum. Vnde de ipso potest dici: *Occulta produxit in lucem.* Secundò, quia iuuenilem ætatem prætendebat, de qua sapientia antiquorum procedebat. *In antiquis est sapientia.* Tertiò, quia hunc nunquam ab aliquo per exercitium exterius didicisse cognouerant, vnde dixerunt postea. *Quomodo hic litteras scit, cum non didicerit?* Super quo autem stupebant, sequitur, *super prudentia* scilicet interrogandi, & responsis ad quæstiones propositas per Christum datis. Et in hoc vtramque naturam Christus ostendebat secūdum Chrysostomum & Bedam; humanam, quia humiliter audiebat; diuinam, quia subtiliter respondebat. *Et videntes admirati sunt*, Maria & Ioseph, & multi alij. *Et dixit mater eius ad illum.* Mater dixit, non Ioseph, quia secundum Liranum non audebat eum arguere, sciens ipsum Dei filium: sed mater ex maxima dilectione excellens, quia verus amor dominium nescit, dixit ad eum: *Fili quid fecisti nobis sic?* vt remaneres nobis ignorantibus. Non increpat eum virgo fidelis, sed quærit vt alij doceantur. *Ecce ego & pater tuus dolentes quærebamus te*, scilicet de absentia tua, quæ nobis est durissima. Sed heu multi hodie plus dolent de amissione caprarum, quam filiorum. Sed quare dolebant: Nunquid quia credebant perijsse Christum, quod non est dicendum, quia virgo & Ioseph credebant eū Dei filiū, sed primo quia timebant nè Archelaus aliquid in Christum attentasset, & nè ipsi fuissent occasio mortis Christi. Secundò, secūdum Originem, quia timebant, nè sic citò redisset in cœlum. Tertiò, secundum Grego. quia maternis affecta visceribus, cum lamen-

Eccl.

Stupor de prudent.

Iob.

Iob.

Ioan.

Causæ doloris Mariæ & Ioseph.

mentis inquisitionem dolorosam ostendebat. Sed Christus respōdet corrigendo matris dicta. *Et quid est, quod me quærebatis,* inter cognatos & consanguineos? id est quid in causa est, vel propter quid hoc fecistis? *An nesciebatis* quasi dicat, Scio quia sciebatis, quia in his locis, templo & negotijs siue operibus, quæ patris mei sunt, scilicet cælestis, non Joseph putatiui, sed Dei, oportet me esse. Sicut enim ad patrem, ita ad filium cura templi pertinet, inqt hic Beda. Et ipsi, id est, circumstantes scribæ & scholares non intellexerunt verbum hoc, ꝙ locutus est ad illos id est Ioseph & Mariam, quid vellet innuere per hoc verbum, cum tamen vellet dicere, quod cura templi & spiritualium gubernatio æqualiter ad eum cum patre pertineret, secundum Bedam Ioan. 17. *Omnia mea tua sunt & tua mea.*

Documēta moralia tria. — *1.* — *Virtuti cōtraria duo vitia.*

Moraliter hic sunt tria documenta. Primum est, vt in omnibus nostris actionibus medium teneamus, si volumus amissam sæpius gratiam inuenire, exemplo parentum Christi, qui non nisi in medio doctorum Christum inuenerunt. Hoc autem medium est virtutis, non loci, quælibet.n. virtus habet duo vitia, vnum superabundantiæ, aliud defectus; vt liberalitas prodigalitatem & auaritiam. Prodigus dat, vbi non debet, auarus non dat, vbi debet. In medio istorum est liberalis, qui dat, vbi debet, & non dat, vbi non debet, & sic de alijs. In signum huius Christus legitur sæpius in medio habitasse; vnde in medio hyemis natus est: in medio veris conceptus, in medio noctis natus, in diuersorio, quæ est media domus, inter duos parietes locatus, in medio bouis & asini positus. In medio Doctorum hic, in medio latronum in cruce, in medio discipulorum post resurrectionem, & ipse est mediator Dei & hominum. Secundum documentum est, vt in acquirendo scientiam salutis prius audiamus, quam loquamur vel doceamus. Vnde Christus hic prius audiuit postea interrogauit. Hinc Salomon ait: *Antequam loquaris, disce.* Et: *Qui prius respondet, quam audiat, stultum se esse demonstrat.* Et ideò ponitur regula omni loqui volenti, cum

Medium tenendū. — *1. Tim. 2.* — *2.* — *Eccl. 18. Prou. 18. Eccl. 3.*

dicitur, *Tempus tacendi, tempus loquendi.* prius dicit tempus tacendi esse obseruandum. Vnde Gregorius dicit: Ille loqui veraciter nouit, qui prius benè tacere didicit. Similiter Hieronymus epistola 58. præscindenda est lingua, vt quæ loqui nescit, discat vel saltem tacere. Est autem tacendum quandoque propter plura. Primò, propter signum sapientiæ. *Est tacens qui inuenitur sapiens, & est odibilis, qui procax est ad loquendum.* Secundò, propter insolentiam auditorum. *Vbi non est auditus, non effundas sermonem.* Vnde Macrobius lib. 1. Saturnalium cap. 1. Cum Socrates in quodam conuiuio ad loquendum hortaretur, respondit. Quæ præsens locus & tempus exigit, ego non calleo; & quæ ego calleo nec locus nec tempus callet præsens. Tertiò, tacendum est ad intelligendum dicta proposita. Vnde Hieronymus de se dicit epistola 2. Quod voce prompturus eram, mente prius pingebam. Quartò, tacendum est propter assistentium honorem. *Noli esse verbosus in medio presbyterorum.* Et: *Audi tacens & pro reuerentia accedet tibi bona gratia.* Et sequitur: *Adolescens loquere vix in tua causa.* Quintò, tacendum est propter periculi maioris cautelam; vnde Propheta. *Auditui meo dabis gaudium.* Super quo Augustin. homil. 57. dicit: Tutius aliquando auditur veritas, quā prædicatur, quia in primo humilitas custoditur, in secundo vix non surripit quantulacunque iactantia. Et est hoc speciale documentum omnibus prælatis, qui prius debent audire in studio sacram Scripturam, quam alijs prædicare, ne tunc quærant discere, quando debent alios docere. Vnde Dauid prius ex gratia Spiritus sancti donum percepit, postea gubernationem regni assecutus est. Et dominus prius posuit verba sua in ore Ieremiæ, postea constituit eum super gentes & regna. Sic Christus prius Apostolos docuit, postea ad prædicandum misit. Et patet ex his, quod nullus habet excusationem ab alijs addiscendo & studendo, ex quo videt Christum audisse, qui tamen fuit fons sapientiæ, virtus & sapientia Dei patris. Vnde August de se dicit. Ego senex & episcopus tot annorum, à iuuene & collega meo non-

Greg. ho. 10. super Ezech. — *Tacendū aliquādo & quare.* — *Eccl. 20.* — *Eccl. 32.* — *Eccl. 7. & 32.* — *Prælatus instruitur.* — *2. Reg. 22.* — *Ierem. 1.*

nondum anniculo paratus sum edoceri.

3.Documentum. Tertium documentum est parentibus, vt filios suos, imò & subditos ex amore, non ex odio corrigant exemplo beatæ virginis dicentis, *Fili quid fecisti nobis. Fili dicit,* non nequam, nō maledicte, nō fatue, non quod peius dicitur seu est, diabole. Attendant potius doctrinam sapientis, dicentis: *Percute* *Prou.23.* *filium virga & animam eius liberabis à morte.* Hoc fecit beatus Benedictus qui dæmoniacum quem precibus curare non poterat, correctione liberauit. Sic Christus male versantes in templo flagellauit; Et Apostolus tradidit hominem sathanæ coporaliter vexandum. *Marci. 11. Matt. 21. 1.Cor.6.*

III.

Et descendit cum illis, scilicet Maria & Ioseph, & venit Nazareth, vbi erat domicilium Ioseph, vbi etiam Christus conceptus est, & ibi ostenditur etiam hodie fons, de quo Christus aquam hauriebat. *Et erat subditus illis.* Bernardus, quis quibus? Deus hominibus. *Et mater conseruabat omnia verba hæc in* arca memoriæ, *conferens ea in corde suo,* quomodo videlicet prophetiæ implebātur de Christo, quæ omnia postea Apostolis declarauit, vt dicit Hieronym. in sermone de assumptione: & hæc collatio erat ei delectabilis. *Puer autem proficiebat ætate,* quod verū est, quia crescebat quantū ad augmētū corporalis quantitatis, de infantia ad pueritiam, & vlterius proficiendo vt dicit Gregorius *Et sapientia & gratia apud Deum & apud homines,* id est, ad laudem Dei & honorem & ad vtilitatem hominum. Roman. 12. *Prouidentes bona, non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus.* Hic datur forma humilitatis omnibus sapientibus, qui videntes filium Dei sic humiliatum parentibus, & ipsi non dedignentur humiliari & obedire suis parentibus, etsi non carnalibus saltem spiritualibus, vt dicit Beda. Vnde Augustinus dicit cōtra quosdam. Quid iniquius, quam velle sibi obtemperari à minoribus & nolle obtemperare maioribus? Vnde rectè obediētia victimis præponitur. Quia per victimas aliena caro, per obedientiam propria voluntas immolatur. Et Bernardus de noua militia dicit, quod nec studium bonæ actionis, nec otium sanctæ contemplationis, vt lucerna pœnitentis,

Sapientes instruuntur.

Aug. lib. de ope. Monach.

extra obedientiam esse poterunt, propter quod idem Bernardus arguit superbos dicens: non legistis quam formam obediendi puer Iesus tradiderit: nam cum remansisset in Ierusalem & dixisset: *In his, quæ patris mei sunt, oportet me esse*; non acquiescentibus parentibus eius, sequi illos in Nazareth non despexit, magister discipulos, Deus homines, verbum & sapientia fabrum & fœminam. Quid etiam addit scriptura? *Erat* inquit, *subditus illis.* Quousque sapientes estis in oculis vestris? Deus se mortalibus tradit & subdit, & vos in vijs vestris adhuc ambulatis? Hæc ille. *Ber. 19. Cant.*

Hic occurrunt tria dubia textualia. Primum est de ætate Christi. Secundum de plenitudine gratiæ. Tertium, de plenitudine sapientiæ ipsius. Primum dubium est, quare Christus in ætate duodecim annorum voluit arcana sapientiæ suæ demonstrare? Et respondetur breuiter ideò, quia iste numerus tam in veteri, quam in noua lege multis est mysterijs consecratus. Nam in veteri testamento duodecim erant Patriarchæ magni, filij Iacob, qui totum cultum diuinum per mundum dilatauerunt: & in nouo testamento duodecim Apostoli qui prædicatione sua fidem Christi per orbem terrarum diffuderunt. Item in veteri testamento duodecim fontes in Helym erāt: & in nouo duodecim cophini ex saturatione turbarum per Christum apostolico ministerio collecti. In veteri testamento 12. erant boues & 12. leones ex præcepto domini per Salomonem in templo facti: & in nouo testamento 12. iudices per Christum in duodecim sedibus electi, & multa similia. Quia ergo iste numerus est perfectus, constitutus videlicet ex duobus senarijs, qui est numerus perfectus, ideò Christo dedicatur ad significandum in nobis duodenariam perfectionem, scilicet decem præceptorum & duplicis charitatis Dei & proximi. Ad secundum dubium de plenitudine gratiæ tria sunt consideranda scilicet an Christus habuerit plenitudinē gratiæ: an illa gratia fuerit infinita: an illa gratia potuerit augmentari. Dico ergò primi secundum Thomam quod plenitudo gratiæ est triplex, scilicet sufficientiæ, vt in sanctis omnibus, in quibus est gratia sufficiens ad omnes virtutes, & expulsionem omni-

Dubia tria. 1. *Duodenarius numerus mysticus.* *Matt.* *2. Dub.* *Thom. 3. Sent. dist. 13.*

omnium peccatorum. Secunda est plenitudo copiæ, sicut in tota ecclesia, quia nulla gratia ei deest, quæ non sit in aliquo eius membro. Tertia est plenitudo singularis prærogatiuæ, quæ fuit in beata virgine, per quam & peccatum, & potentia peccandi etiam venialiter tollitur. Sed præter has plenitudines est plenitudo gratiæ Christi propter gratiam vnionis, qua summè Deo vnitur, quia in vnitate personæ & propter gratiam capitis non solum habuit gratiam sufficientis, imò in omnes effudit eam abundè, ita vt etiam faceret aliquos per ministerium ad gratiam inducentes; per quem modum caput influit corpori, & facit, quod aliqua membra etiam alijs membris aliquo modo influant. Est etiam plenitudo gratiæ singularis, in quantum habuit gratiam, quę ipsum perficiebat, quantum ad omnes virtutes, & omnes virtutum vsus, & quantum ad omnem effectum gratiæ. Ad secundum autem dicendum, quod gratia Dei fuit infinita, quantum ad essentiam sicut quælibet alia creatura. Sed tamen tribus modis potuit dici infinita. Primò, ex coniunctione ad diuinitatem, in quantum vnus Christi actus est, & a diuinitate & ab anima gratia informata. Secundò, quo ad ipsam rationem gratiæ, quia omnis ratio gratiæ, quantum ad omnem eius effectum fuit in Christo, nec fuit eius gratia finita vel limitata ad aliquē effectum determinatum gratiæ, sed omnem gradum gratiæ habuit. Tertiò quantum ad effectum, quia per gratiam quam habuit Christus, potuit in infinitos operari redemptionem. Et per hoc patet ad tertium solutio quod ex quo gratia Christi à principio fuit fini vltimo vnita, quasi suo termino, cū quando res in suo termino est, tunc possibilitas tota & capacitas fit impleta, illius gratia augmentari non potuit. Quod ergò hic dicitur *proficiebat gratia*, intelligendum est non in re, sed secundū manifestationem in alijs, vt dicit glossa, Gorra. & Lira. Ad tertium dubium de plenitudine scientiæ Christi tria dico secundum D. Thomam. Primo quod in Christo fuit scientia creata; Ratio quia talis scientia pertinet ad perfectionem naturæ humanæ. Secundò dico, quod Christus per sapientiam suam cognouit omnia, quæ sunt, vel aliquando fuerunt, vel aliquando erunt, quia alias non fuisset in anima omniquaque perfectus. Veruntamen dicit D. Thomas, ꝙ eorū quæ nec sunt, nec fuerunt, nec erunt, quę tamen Deus potest facere, sciētia Christo [illegible] inest, quia anima Christi omnipotentiam Dei non comprehendit. Tertiò dico, ꝙ Christus profecit aliquo modo in scientia, & aliquo modo nō: proficere enim in scientia conuenit dupliciter, vel secundum essentiam, vel secundum experientiam: primò modo non creuit, quia ab instanti conceptionis anima Christi perfectissima fuit in sapientia: sed secundò modo creuit & profecit inquantum ea, quæ certissima nouit, & sciebat, experimentaliter didicit. Et talis scientia alicui acquiritur, quādo rem videt præsentem sensibiliter, quantumcunque perfectam demonstrationem de ea prius viderit.

Gratia tribus modis est infinita.

3. Dubiū.

Tho. sup. 3. Sent. dist. 14.

DOMINICA INFRA OCTAVAS EPIPHANIAE SERMO II.

Post triduum inuenerunt eum in templo. Luc. 2.

GLoriosum vas & organum Spiritus sancti S. Augustinus, ostēdens magnitudinem, & sufficientiam diuinæ bonitatis cūctis hominibus impēsam, sic ait: Deus totum tibi est: si esuris, panis est: si sitis aqua tibi est: si in tenebris es, lumen est: si nudus es in moralitate, vestis tibi est; q. d. Deus omnem sufficientiam nostram habet in se, sicut ait Apostolus. *Sufficientia nostra ex Deo est.* Meritò itaq; quærēdus est nobis, eò quod

Aug. ser. 13. in Ioā.

2. Cor. 3.

eò quod omnia bona nobis paritercum illo veniunt. Et sapientia Dei, quæ filius eius est, dicit: *Qui me inuenerit, inueniet vitã & hauriet salutem à Domino.* Veruntamen quia multi & diuersi diuersimodè hanc sapientiã quærunt, nec tamen inueniunt propter defectũ loci & temporis, ideò Christus venies in mundũ, volens in se præfigurare modum suæ inuentionis spiritualis, non nisi post triduum à parẽtibus se permisit in templo inueniri, sicut dicit nostrum thema. In quibus verbis tria circa acquisitionem gratiæ diuinæ tanguntur. Primò namq; describitur inueniẽdi tempus, quia *post triduum*. Secũdò, inuentionis actus, quia *inuenerunt*. Tertiò, aptus locus, quia *in templo*.

Prou. 8. *Proposit.*

I.

Post triduum. Istud triduum figuratur per illud Exodi, de quo dicitur: filij Israel volẽtes exire Aegyptum dicebant Pharaoni: *Viam trium dierum itineris ibimus ad sacrificãdum Domino Deo nostro.* Spiritualiter secundum Orig. nõ vult Moyses vt seruiat populus in Aegypto Domino, sed vt exeat ex Aegypto in desertũ, & ibi seruiat Domino; hoc sine dubio ideò euenit, quia donec quis in tenebrosis sæculi actibus manet, & in negotiorum obscuritate versatur, non potest seruire Domino: non enim potest seruire Deo & mammonæ. Exeundum est ergo de Aegypto, relinquendus est mundus; relinquendus dico, non loco, sed animo, non itinere proficiendo, sed fide proficiendo. Audi hæc eadem Joannem dicentem: *Filioli nolite diligere mundum neque ea, quæ in mundo sunt. Quoniam omne, quod in mundo est, aut est desiderium carnis, aut desiderium oculorum, aut superbia vitæ.* Quomodo autẽ iubet proficisci ex Aegypto, sequitur: *Viam* inquit, *trium dierum ibimus in eremũ.* Quæ est via trium dierum, quæ nobis incedenda est, vt exeuntes de Aegypto peruenire possimus ad locũ, in quo immolare debeamus? Ego viam illum intelligo, qui dixit: *Ego sum via, & veritas, & vita.* Hæc via tribus diebus nobis incedenda est. Qui enim confessus fuerit in ore suo dominum Iesum Christum, & crediderit in corde suo, quod Deus illum suscitauit à mortuis tertia die, saluus erit. Hæc ergò est tridui via, per quam perueniturad locum, in quo Domino immoletur, & reddatur sacrificium laudis. Hoc quantum ad mysticum intellectum. Si verò etiam moralem, qui nobis perutilis est, requiramus locum; iter tridui de Aegypto proficiscimur, si ita nos ab omni inquinamento corporis, & animæ & spiritus conseruemus, vt quemadmodum dixit Apostolus, integer Spiritus & anima & corpus nostrum seruetur in diem Domini nostri Iesu Christi. Tridui iter proficiscimur de Aegypto, si rationalem, naturalem, moralem sapientiã, à rebus mundanis auferentes, ad statuta diuina cõuertimus. Tridui iter proficiscimur de Aegypto, si purificantes in nobis dicta, facta vel cogitata, spiritualia opera in nobis compleamus. Tria enim sunt hęc per quæ homines peccare possunt. Efficiamur mundi corde, vt possimus Deum videre. Hæc Origen. Possumus autem & alio sensu istud triduũ intelligere, vt prima dies sit pudor pro commissis, secunda, dolor pro bonis amissis, tertia dies, amor desiderij pro bonis promissis. Prima dies pro malis commissis, inducit nos vt cogitemus quid faciamus, quia patrem misericordem offẽdimus, quia tam fœda, tam pessima perpetrauimus. Ista dies in nobis plena est verecundia, iuxta illud: *Tota die verecundia mea contra me est.* Secunda dies pro bonis amissis inducit nos, vt cogitemus, quid amiserimus. Et certè inuenimus, quia paradisum, in quo creati sumus, cœlum, ad quod creati sumus, & etiam angelorum societatem & perpetuam amœnitatem perdidimus. Hæc est illa dies plena amaritudinis, *Ponam nouissima eius quasi diem amaram.* Tertia dies est dies amoris desiderij pro bonis promissis. Hæc est dies illa, in qua Hester parauerat se, & ingrediebatur ad Assuerum. Vnde dicitur; *die tertia induta est Hester.* Ista dies est serena, & iucunda, quia hominem ponit in bona spe. Dicitur enim ei tali die, *Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui.* Triduum etiam istud potest dici triplex modus conuersionis ad Deum, scilicet contritio, confessio, & satisfactio: nam non nisi post ista restauratur gratia perdita in homine. Contritionis dies si erit perfectus, debet esse septiformis. Morosa, & intenta, non perfunctoria: solitaria, non publica: integra, non diminuta: ordinata, non confusa: pro-

Orig ho. 3. sup. Exod.

Seruienti Deo quid agendum.

Ex Aegypto proficiscẽdum.

Quomodo.

Tridui quid signif.

Amor.

Tridui iter præm.

Perfectio contritionis.

propria, non aliena: gemebunda, non deliciosa: iusta, non simulata. Hæc septem tanguntur in illo verbo Ezechiæ dicentis: *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Secunda dies est confessio, quæ etiam debet esse septiformis, festina, non tarda; humilis & verecunda; aperta, non palliata; vera, non ficta; integra, non diuisa; flebilis, non ridiculosa, sed lachrymosa; obediens, & prompta. De hac dicitur in Psalmo. *Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati, &c.* Quasi dixisset; proposui ad te appropinquare, & tu ad me appropinquasti. Tertia dies est satisfactio, quæ ipsa debet esse septiformis, secundum quod septem requiruntur ad hoc, vt perfecta munditia peccati habeatur. Primò enim requiritur ad perfectam satisfactionem abstinentia à peccato; sicut primo medicus imponit infirmo abstinere à cibo. *Vade & amplius noli peccare.* Secundò requiritur restitutio alienæ rei, quia non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. Tertiò requiritur humilitas; sic dicebat Iob: *Ago pœnitentiam in fauilla & cinere.* Quartò requiritur memoria mortis. *Recordare nouissima tua, & in æternum non peccabis.* Quintò requiritur ieiunium. *Conuertimini ad me in ieiunio & fletu.* Sextò requiritur eleemosina. *Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis.* Septimò requiritur oratio debita & deuota: vnde hoc genus peccati non eijcitur, nisi in ieiunio & oratione. Ieiunium curat pestes corporis; oratio pestes mẽtis. Et potest esse spirituale triduum ex his tribus, scilicet oratione, eleemosyna, & ieiunio. Oratio facit nos appropinquare Deo in anima; ieiunium in corpore; Eleemosyna in bonis temporalibus. Bona dies oratio, in qua homo tantum ascendit, vt perueniat vna hora ad Deum: oratio enim secundum Augustinum est ascensus mentis in Deum. Vnde apud Ecclesi. dicitur: *Oratio humiliantis se penetrat cœlum.* Felix dies, quo ita iter nostrum prosperatur, vt quo nõ possemus per mille annos peruenire, in momẽto, in ictu oculi perueniamus. Bona etiam dies dicitur eleemosyna, quæ vna hora portat omnia bona nostra in cœlum, quæ eò totus mundus portare non posset, nec transferre. Ecclesi. *Eleemosyna viri quasi sacculus ante ipsum præcedet.* Sed & ieiunium bona dies est quæ corpus nostrũ ita aptum reddit, vt vna hora plus mereatur ieiunijs, quam gulosus mille. Vnde Niniuitæ in triduo ieiunij obtinuerunt veniam delictorum. Laboremus igitur, vt post hoc triduum Christum inuenire spiritualiter valeamus.

Isaiæ 38. — Confessionis. — Satisfactionis. — Ioan. 8. — Eccl. 7. — Ioel 2. — Lucæ 11. — Fructus orationis. — Eleemosyna. — Ieiunij. — Ionæ 3.

II.

Inuenerunt eum. O quam dulce verbũ: verè nihil puto dulcius resonare in aures quam cum dicitur: *Inuenerunt eum:* quem eum? vtique Deum & hominem, dominũ, totius consolationis patrem. Inuentio istius igitur Domini, multum est fructuosa. Pro quo sciendum, quod quidam inueniunt aliquid, cuius inuentio est vana, vt thesaurum temporalem, quidam aliquid, cuius inuentio est mala, vt peccatum, & eius turpitudinem, quidam aliquid, cuius inuentio est nobilissima, & fructuosissima, vt Christum & simul gratiam eius. De primo quomodo quidam inueniunt aliquid cuius inuentio est vana, vt thesaurum temporalem; res enim temporales sunt vanæ in comparatione ad æternas. Nonne primò vanum est, quod teneri non potest, sed totus mundus non potest impedire quin diuitiæ temporales defluant, imò sunt sicut anguilla, quæ quanto plus stringitur per caudam, tanto facilius elabitur. Secundò vanæ sunt etiam diuitiæ quia mentem hominis replere non possunt: quia scriptum est: *Auarus non implebitur pecunia.* Crescit enim ignis pariter crescentibus lignis. Crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit, & crescit sine fine, quia crescit in infinitum. Tertiò vanæ sunt res temporales, quia sũt similes dormienti, qui se credit habere multa, sed euigilans nihil inuenit, Iob. *Diues cũ dormierit, nihil secum affert. Aperit oculos suos & nihil inuenit.* & Psa. *Dormierũt somnũ suũ, & nihil inuenerunt, omnes viri diuitiarum in manibus suis.* Videamus quid inuenit diues ille purpuratus ex diuitijs, qui nec guttã aquæ potuit ab Abrahã obtinere. Quid ille, qui dixit: *Anima mea habes multa bona reposita in annos plurimos, epulare,* sed audiuit

Mũdanæ res sunt vanæ. — Luc. 16.

Lucæ 12. diuit statim: *Stulte hac nocte* morieris, dæmones *repetunt animam tuã à te, & hæc quæ congregasti cuius erunt:* Sed dices. Mirum est te ô domine damnare diuitias, quæ tamen sunt vtiles ad acquirendum regnum cœlorum, iuxta hoc: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Ad quod dicendum, quod diuitiæ simpliciter non damnãtur, sed abusus earum. Vnde August. dicit: *Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere.* Jlle, qui non habet, non ambiat vt habeat, qui habet, non superbiat. Et ideò non dicit nolite habere, sed cor apponere. Non enim damnat diuitias, vnde mereamur cœlum, sed cor appositum. Hæc August. Et hoc ait Ambrosius. Quod diuites crimen habent, non in facultatibus, sed quia his vti nesciunt. Nam diuitiæ vt impedimenta sunt reprobis; ita bonis sunt adiumenta virtutis.

Diuitiis quomodo vtẽdum. *Aug. sup. psal. 61.* *Amb. l. 8. sup. Lucã.*

De secundo quomodo quidam inueniũt aliquid, cuius inuentio est mala, non tamẽ vana; & talis res est peccatũ cõtra Deum, & proximũ perpetratũ, cuius malicia ex trib⁹ apparet. Primò quia est deformitas, quam detestatur Deus: secundò quia est iniquitas, quam amplexatur diabolus: tertiò quia est infirmitas qua dissipatur totus mundus. De primo quoniam Deus odit eius deformitatem, dicitur Genes. 6. Deus videns malitiam hominum super terram, induxit diluuium ad delendum peccatum. Non est ita vehementis iræ quis, vt destruat domum suam, quamuis eam viderit denigratam, & tamen Deus destruxit mundum, quod erat opus eius propter peccatũ. Nõ est qui detestetur vas aureum propter vnam maculam in eo factam, quin maculam abstergit & vas reseruat. Et tamen Deus animam, quæ est pulchrior auro, & quouis lapide præcioso, cum sit ad imaginem illius, destruxit propter vnum peccatum. *Odio est domino impius, & impietas eius.* Super omnia Deus odit peccatum, quia vnigenitum suum crucifigi permisit propter illud. *Propter scelus populi mei percussi illum.* Secundò peccatum est malum, quia placet diabolo, cuius signum est triplex. Primò quia ipse non vult aurum nec argentum, sed tantum animas peccatrices, quibus ditatur & pascitur.

Peccati grauitas, & vt Deus illud detestetur *Sap. 14.* *Isaia 53.*

Da mihi animas, cætera tolle tibi. Vnde ipse est sicut auis rapax, quæ diligit cor prædę; sic ipse cor hominis peccatoris. Hinc legitur quod diabolus interrogatus a quodam, quid plus diligeret; respondit tria, scilicet primam lunam, rotam solis, & canis iram, hoc est cor, quod componitur è tribus litteris, habentibus illas figuras. Secundum signum, quod diabolus amat peccatum est, quia in procurando peccatum nunquam fatigatur. Iam enim sunt sex milia annorum & quadringenta triginta quinque anni, quo nihil aliud fecit, nisi quod procurat peccatũ. Vndè interrogatus à Domino vbi fuisset, respondit: *circuiui terram & perambulaui eam.* Vndè idem dicit: *qui me comedunt, non dormiunt,* quasi dicat: *non bibunt nec comedunt.* Tertium signum est, quia diabolus amat peccatum, & nunquam peccato saturatur. Iam enim deuorauit multa millia hominum, & tamen adhuc est famelicus quærens quem deuoret. Tertiò peccatum est malum, quia corrumpit totum mundum: est enim sicut infirmitas, qua mundus dissipatur, & præcipuè sicut febris terciana. *Quia quicquid est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ.* Et hinc dicit Ioannes, quod totus mundus in maligno positus est. Est etiam sicut febris quartana propter quadruplicem gradum, scilicet cordis, oris, operis, & consuetudinis: est enim peccatum, sicut febris quotidiana & continua, quæ est valdè periculosa, & hoc propter peccatum superbiæ, quæ est in omni peccato. Est & peccatum sicut podagra in pedibus, propter peccatum acediæ, paralysis propter peccatum iræ, hydropisis propter peccatum auaritiæ, dolorum viscerum propter peccatum inuidiæ, squinancia propter peccatum gulæ, lepra propter peccatum luxuriæ. Hinc dicitur Isa. 1. *A planta pedis vsque ad verticem non est in eo sanitas.* Ecce quomodo peccatũ corrumpit totum mundum. De tertio scilicet, quomodo aliqui aliquid inueniant, cuius inuẽtio est fructuosissima, non est .n. tãtum bona, sed valde bona, & hæc est inuẽtio Christi & gratiæ eius. Pro quo sciendum q̃ cũ aliquid inuenit, statim inquirit quid sit illud

Gen. *Dæmon cor homi nis desi rat.* *Iob 1.* *1. Pet.* *Peccatum febri parat.* *1. Ioan.* *In Chri sto non in mundo omnia in ueniuntur.*

illud quod inuentum est; si ergo quis inueniens Christum per gratiam vult scire quid sit in effectu, certè videbit maximam vtilitatem & fructum.

In Christo non in mundo omnia inueniuntur.

Multa sunt quæ desiderantur in hoc mundo, quæ tamen nullo modo possunt inueniri nisi in Christo: nam primò desiderantur copiosæ diuitiæ: secundò in diuitijs multa requies: tertiò in diuitijs & requie longa & salubris vita, quæ non inueniuntur hic aliquo modo, sed in Christo plenè habentur. Primò in eo inuenimus thesaurum incomparabilem omnium diuitiarum: *Gloria & diuitiæ in domo eius.* Et ipsemet dicit per Salomonem: *Mecum sunt diuitiæ & gloria.* Secundò inuenimus in eo requiem imperturbabilem, iuxta illud: *In mundo pressuram habebitis, in me autem pacem.* Vnde Aug. lib. confessionum dicit. Inquietum est cor meũ Domine, nec potest requiescere, nisi in te. Et idem dicit. Væ animæ peccatrici, quæ sperauit, si à te recesserit, se aliquid melius habituram, versa & reuersa in tergum, & in latera; dura sunt omnia & tu solus requies. Tertiò inuenimus in eo vitam interminabilem: vita enim præsens breuis est, & misera & afflictionibus plena; Christus autem est vita longa: *Longitudine dierum replebo eũ.* Et: *Longitudo dierum in dextera eius.* Et quanta longitudo? certè carens fine & termino. Secundò Christus est vita non solum lõga, sed omnino felix, beata & consolationibus plena. Vnde in psal. *Domine apud te est fons vitæ.* Et: *Hæc est vita æterna.* Et: *Delectationes in dextera tua vsque in finem &c.*

III.

In templo. Nec mirum, Rex enim aptius inuenitur in aula, quam in taberna; & quilibet in proprio domicilio facilius, quam in alieno. Cum igitur templum sit aula Christi & domicilium eius speciale, eò quod vt ipse dicit hic, *in his quæ patris mei sunt oportet me esse*, volens significare quod iure hæreditario & successione paterna templũ sit aula eius, meritò ibi inuentus est tanquã in propria sede. Vnde psalm. *Dominus in tẽplo sancto suo.* Et iterum: *Veniet ad templũ sanctum suum dominator Dominus*: suum dicit, vt innuat ad eum iure spirituali pertinere. Et quia vt idem saluator ait: *Templum non est aliud nisi domus orationis*, igitur qui vult Christum inuenire, nullibi aptius eum inueniet quam in oratione, quamquam & alibi inuenitur. Pro quo breuiter sciendum quod Christus inuenitur in tribus locis, scilicet in præsepio afflictionis corporalis; præsepium enim in quo iacuit, durum fuit; stramenta vilia & dura, quia fænum aridũ; ad significandum quod ipse in afflictione corporali & tribulatione nostra inueniatur; Vnde ait per psalmistam: *Cum ipso sum in tribulatione.* Sic inuenerunt eum pastores, qui debent spiritualiter mortificare corpora & membra sua ad exemplum alijs ostendendum, sicut fecit Apostolus, qui de se dicit: *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, nè cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar.* Per hoc etiam significatur quod pastores & prælati debent esse soliciti de scripturis sanctis, quæ sunt cibus animarum; verbum enim Dei est, quod nutrit animas, quod debet inueniri in præsepio sacræ scripturæ. Secundò inuenitur Christus in stabulo, à Magis. Magi significant omnes proficientes diuites in bonis operibus, qui etiam debent esse sapientes per discretionem. Hi ergò inueniunt eum in stabulo humilitatis, quia quantò maior es, humilia te in omnibus. Magna fuit humilitas Magorum, qui tam diuites & sapientes de longinquo venerunt ad puerum, & cum hoc ad stabulum. Et quid fecerunt? certè procidentes adorauerunt, apertisque thesauris obtulerunt ei aurum: sic proficientes debent humiliter adorare eum per deuotionem, & offerre per sanctam operationem, Aurum rerum temporalium, thus sanctæ orationis, & myrrham mortificationis. Tertiò inuenitur in templo per deuotam orationem, & hoc à parentibus, vt dictum est, id est, ab his, qui faciunt voluntatem eius. Sicut ipse dicit: *Qui fecerit voluntatem patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, soror & mater est.* Et pertinet istud ad perfectos, qui in omnibus intelligunt, quæ sit voluntas Dei beneplacens, & perfecta. Incipientes quidem intelligunt, quæ sit voluntas Dei, scilicet abstinere à malo: *Hæc est voluntas Dei vt abstineatis à fornicatione:* proficientes intelligũt, quæ sit voluntas Dei beneplacens, scilicet adhærere bono: *Ecce seruus meus intelliget*, scili-

Christus in tribus locis inuenitur. — *Matth. 4.* — *Matt. 2.* — *Magorũ humilitas commẽdatur.* — *Eccl. 3.* — *1. Thes. 4.* — *Isaia 52.*

ſcilicet voluntatem meam: Sed perfecti intelligunt, quæ ſit voluntas eius beneplacẽs & perfecta, ſcilicet perſeuerare in bono. Eſt iſti Deum inueniũt in perfectiori loco, quia in templo. Quæramus igitur eum & nos, vt inuenire ipſum poſſimus hic per gratiam, & in futuro per gloriam.

DOMINICA INFRA OCTAVAS EPIPHANIAE, SERMO III.

Dolentes quærebamus te. Luc. 2.

Aug. ſup. pſal. 104.

SANCTVS Auguſt. oſtendens neceſſitatem quærendi Deum, tractãs illud pſal. *Quærite faciem eius ſemper*; dicit: ſi ſemper quæritur, Deus quando inuenietur? & reſpondens idem ipſe ait: ſemper dixit ideò, quia in tota vita, qua hic viuitur, & quãprimum nos hoc debere facere cognouimus: quoniam & inuentus quærendus eſt: iam Deum inuenit fides, ſed adhuc eum quærit ſpes: Charitas autem & inuenit eum per fidem, ſed eum quærit habere per ſpem; vbi tunc ſic inuenitur, vt vltra non quæratur. Hæc ille: Vult dicere Auguſtin. quod in tota vita noſtra quærenda eſt gratia diuina, per quam poſſimus inuenire tandem gloriam cœleſtem. Nam licet per fidem inuenimus gratiam, eò quod & magna gratia Dei factum eſt, vt in fide illius ſimus, per ſpem tamen inquirimus rem illius gratiæ, ſcilicet veritatem patriæ cæleſtis apertam, quam hic in ſpeculo & ænigmate tenemus. Verum quia vita præſens non eſt ſolarij nec iucunditatis, ſicut Saluator ait. *nunc quidem triſtitiam habetis.* Ideò De⁹ vult, vt non qualitercumque, ſed dolentes quæramus eum. Nam vt dicit Bern. ſer. 24. *Si nolumus fruſtra quærere, quæramus veraciter, quæramus frequenter, quæramus perſeuerãter, vt nec quæramus pro illo aliud, nec in illo aliud, ſed nec ab illo ad aliud conuertamur. Facilius eſt enim cælum & terram tranſire, quam vt ſic quærens non inueniat, ſic petens non accipiat, & ſic pulſanti non aperiatur.* Quiſquis ergo quærere vult Deum, nè fruſtra quærat, parentes eius attendat, qui non ridentes, ſed dolentes quærebant eum. In quibus verbis tria tanguntur. Primò quærendi Chriſtum lamentabilis modus, cum dicitur: *Dolentes*: ſecundò diligens inquiſitionis actus; quia, *quærebamus*: tertio inquiſitionis Chriſti quæſitus fructus, quia *te.*

Ope diuina gratiæ inuenitur cœleſtis gloria.

Ioan 16.

Chriſtus vt quærendus.

Parentũ ſuorum exemplo.

Propoſit.

I.

Dolentes. Non potuit Euangeliſta melius facere, quam quod ita euidens verbum & ad quærendum Chriſtum aptum à parentibus Chriſti prolatum non omiſit: nam gratia Dei non poteſt quæri ſine difficultate & dolore, & hoc ideò, vt dulcius poſtea ab homine teneat̃, & libentius poſſideatur; quod enim difficilius quæritur, dulcius inuenitur. Difficultas aũt iſta exprimitur per hoc verbum, *dolentes*, quod deſignat cordis ardorem. Pro quo ſciẽdum, quod gratia Chriſti quærenda eſt tripliciter, in tempore, vbi oportet, & ſicut oportet. In tempore primò, ſcilicet tempore præſentis vitæ de quo dicitur: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis.* Ideò propheta dicit. *Quærite Dominum dum inueniri poteſt.* Et iterum Apoſtolus. *Dum tempus habemus, operemur bonum.* Non in tempore quæſierunt quinque virgines fatuæ, quibus dictum eſt; *Neſcio vos.* Vndè Bernardus: Nunc tempus acceptabile ad quærendum, in quo planè, qui quærit, inuenit. Et hæc eſt vna cauſa, quare non inuenitur Chriſtus à quærentibus ſe, quia non quæritur in tempore opportuno. Secunda cauſa eſt, vt quæratur, vbi oportet, *non. n. inuenitur in terra ſuauiter viuentium*, quia gratia Chriſti in hominibus voluptuoſis, & reſolutis potius amittitur, quam inuenitur, & ideò ibi fruſtra quæritur. Vnde Sponſa: *quia quæſiuit eum in lectulo per noctem, non inuenit eũ*; in nocte extra tempus congruum, in lectulo extra locum aptum. Nox ſignificat tenebras culpæ, &

Matt.

Bern. Cant. 75.

Iob.

pæ, &

pæ,& peccatorum, in quibus quãdiu quisque moratur,non inuenit Christum, quia longè à peccatoribus salus. Lectulus significat deliciarum voluptatem: vndè de mala muliere scribitur: *Intexui funibus ex AEgypto lectulum meum.* Funes AEgypti significant consuetudinem delitiarum huius mũdi, quibus lectus voluptuosorum intexitur, vt ab eo minimè auellatur. Tertia causa vt quæratur, sicut opportet: quod fit, cum diligenter & ardenter, non perfunctoriè aut negligenter, sed corde ardenti quæritur, & omnino infatigabiliter, vt decet: sic quæsiuit Psal. cũ dixit: *In toto corde meo exquisiui te.* Sed de hoc videbitur in sequenti mẽbro. Hoc ergo tertium, sc. cordis ardorem dicit verbum nostri thematis, *dolentes*. Debet enim homo pro amissa gratia, vt eam inueniat, multum dolere, & hoc propter plura: primò propter Dei offensam, quem contra se grauiter prouocauit; nam intollerabilis est ira Dei in peccatores, vt dicitur 2. Paral. 36. Sic dolebat qui dicebat: *Quamdiu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem.* Et quia nullus potest nos reconciliare Deo, nisi Christus, qui est pax nostra & mediator Dei & hominum, ideò cum dolore quærendus est. Secundò debet dolere peccator propter vilem seruitutem diaboli, quam incurrit peccando. *Qui facit peccatũ, seruus est peccati.* Vnde psal. *Dolor meus in cõspectu meo semper.* Et quia nullus potest hominem liberare de hac seruitute, nisi Christus, de quo dicitur. *Si filius vos liberauerit, verè liberi eritis;* ideò est quærendus cum dolore tamquam noster propugnator fortissimus: ipse enim dicit: *Cum quæsieritis me in toto corde vestro, inueniar à vobis & redimam captiuitatem vestram.* Et: *In tota voluntate quæsierunt Dominum, & inuenerunt, & præstitit eis Dominus requiem per circuitum.* Tertiò debet dolere propter omnis boni & spiritualis meriti amissionem, quo diabolus eũ crudeliter spoliauit: qui enim in vno peccat, multa bona perdet, vt dicitur in Ecclesiaste. De hoc dicitur: *Omni nocte perforatur os meum doloribus* Et Dauid: *Ego autem pauper sum & dolens.* quasi dicat, depauperatus sũ, in bonis meritorijs priuatus: ideò sum dolens. Ad hoc ergo recuperandum debet homo quærere dolẽdo Christum, vt omniũ bonorum restauratorem, iuxta illud: *Inquirentes aũt Dominum non minuentur omni bono.* Et: *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa.* Quartò debet dolere peccator propter naturalium vulnerationem, per quam impotens ad bonum redditur, & quasi sterilis & infructuosus efficitur: diabolus.n. non tãtum spoliat gratuitis, sed etiam vulnerat in naturalibus. Luc. 10. De hoc doluit Dauid qui dixit: *Quoniam defecit in dolore vita mea:* Et subdit: *Quoniam infirmata est in paupertate virtus mea.* Ecce vtrumque: paupertas propter spoliationẽ gratuitorũ, & defectio virtutis propter vulnerationẽ naturaliũ. Debet ergò peccator quærere Christũ ad medendũ huiusmodi vulnerationẽ, qui infundat oleũ & vinũ vulneribus. Quintò debet homo dolere propter miseriã & calamitatẽ, quã patitur, sicut Iob doluit. *Vtinam appenderẽtur peccata mea quibus irã merui; & calamitas, quã patior in statera; quasi arena maris hæc grauior appareret: vnde & verba mea dolore sunt plena.* Pro ista miseria repellẽda debet peccator quærere Christũ tãquã consolatorem; de quo dicitur in psal. *Adiutor in oportunitatibus, in tribulatione.* Et sequitur: *non dereliquisti quærentes te Domine.* Sextò debet peccator dolere timore gehẽnalis pœnæ, quã propter peccatũ meruit; *Stipendia peccati mors:* huius.n. causa dolebat Dauid qui dicebat, *Dolores mortis circũdederũt me,* id est, obligatio ad mortẽ. Et Iob. 10 *Dimitte me, vt plangã dolorem meũ.* Cum eiusmodi dolore debet quærere peccator Christum, vt liberatorem & redemptorẽ, qui solus potest nos eruere de manu inferni. Septimò debet dolere peccator de honore, & hæreditatis æternæ amissione, à qua se peccãdo exclusit, iuxta illud Isa. *Tollatur impius, nè videat gloriam Dei.* De hoc dolebunt damnati grauiter, dicentes: *Transiuit messis, finita est æstas,* id est, tempus aptum ad benè operandum, *& nos saluati non sumus.* Cum isto dolore debet homo quærere Christum, vt hæreditatis restauratorem: iuxta illud: *Quærite me & viuetis,* supple æterna vita. Et psalm. *Quærite Dominum & viuet anima vestra.*

Ob amissam gratiam dolendum. 1. 2. Rom. 8. Ierem. 29. 1. Paral. 5. 3. Iob. 30. Sap. 7. 4. Luc. 10. 5. Iob. 6. 6. Rom. 6. 7. Ierem. 8. Amos 5.

II.

Quærebamus. Describitur hic actus diligentis inquisitionis, qui vt sit benè ordinatus,

dinatus, plura requiruntur, quæ Salomon
Sap.1. exprimit dicens. *In simplicitate* inquit *cordis quærite illum.* Primò ergo requiritur rectitudo sanctæ conuersationis; ideo dicit: *In simplicitate*: secundò gratitudo piæ deuotionis; ideo addit, *cordis*: tertiò sollicitudo discretæ inquisitionis; ideò subdit, *quærite.* Primò ergo requiritur ad debitam inquisitionem rectitudo sanctæ conuersationis, vt quæratur in simplicitate, quæ vtique debet esse cũ prudentia, sicut dicitur Matth. 10. *Estote prudentes sicut serpentes & simplices sicut columbæ.* vnde Gen.25. dicitur de Iacob, quod vir simplex habitabat in tabernaculis, & tamen quantæ prudentiæ fuerit erga fratrem suum Esau in emendo primogenita, erga patrem in suscipiendo benedictionem, erga auunculum in custodiendis gregibus, erga vxores, eas patienter regendo, & in multis alijs, nemo non videt. Debet erga ista esse simplicitas columbina, non asinina.
Rom.16. *Volo vos sapientes esse in bono simplices autem in malo.* Maximè autem debet esse ista simplicitas sine plica vanæ intentionis, sine ruga falsæ operationis, sine tegumento palliatæ fictionis. Primam simplicitatem non habent qui faciunt opera de genere bonorum intentione humanæ laudis, vel lucri temporalis, & non propter laudem Dei; cõ-
Matt.6. tra quos dicitur: *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit.* Quod ex-
Aug. l. de serm. Do. in mon. secunda. ponens August. dicit: Oculus dicitur intentio, quia quilibet in opere suo finem intuetur: Per corpus verò congeries operum intelligitur: tunc autem oculus est simplex, quando intentio solummodo in Deum dirigitur, quod cum fit, tota congeries operũ luce iustitiæ coram Deo resplendet. Vnde
Greg. sup. Ezech. hom.7. Greg. super Ezech. Si nostra intentio apud Deum fuerit simplex, eius iudicio nostra actio tenebrosa non erit. Secundam simplicitatem non habent hæretici, qui veris sententijs fidei Christianæ errores falsarum
Eccl.2. opinionum ingerunt: de his dicitur: *Væ duplici corde, labijs sceleratis, & manibus malefacientibus, & peccatori ingredienti duas vias.* Nonnè duplex cor, vbi veritatem sic palliant, vt eam dum videntur ostendere ad ædificationem, laborent ad subuersionem? Et istæ sunt duæ viæ. Matt. 7. *Attendite à falsis prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ouiũ, intrinsecus autẽ sunt lupi rapaces.* Tertiam simplicitatem non habent proditores & dolosi, qui prætendunt vnum in ore & aliud in corde; de quibus in psal. *Labia dolosa in corde & corde locuti sunt.* De talibus dicit Iacobus: *Vir duplex animo inconstans est in omnibus vijs suis.*

Secundò requiritur ad debitam inquisitionem gratitudo piæ deuotionis; vbi sciendum, quod Deus exigit cor humanum sibi dari tripliciter, liberaliter, integraliter, & perpetualiter: Primò vult Deus vt demus sibi cor nostrum liberè, hoc est, liberaliter; & dico demus, non mutuemus, non vendamus, sed donemus. Illi Deo mutuant cor, qui ei seruiunt pro temporali prosperitate consequenda, quæ si eis subtrahitur, subtrahunt & illi cor a Deo; illi autem vendunt, qui eum diligunt pro mercede: qui tantum de Deo cogitant, quantum iam de beneficijs ab ipso se percepisse cognoscunt. Primi mutuant sub spe commodi futuri, hi vendunt pro mercede iam accepti beneficij; de quibus dicitur. *Populus hic me labijs honorat; cor autem eorum longè est à me.* Illi autem cor suum Deo dant, qui meram Dei bonitatem & beneficia spiritualia recogitantes, nec non amore cælestis patriç cor suum custodiendum & regendum in manibus Dei ponunt. Et istum modum exigit sibi Deus, si bene consideretur, Prouer. 23. *Fili præbe mihi cor tuum,* quasi dicat. *Fili* per creationem, *fili* mi per informationem, *fili* mi per redemptionem. Vult ergo Deus vt demus ei cor nostrum liberaliter, & hoc per donationẽ, *præbe* cor per dilectionem, *tuum* per compassionem, *mihi*, per deuotionem. Vult secundò vt demus ei cor nostrum integraliter: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Est enim Deus, sicut homo zelotipus, qui non permittit vxori suæ vt alios diligat: *Noli adorare Deum alienum; Dominus enim zelotes nomen eius; Dominus est æmulator.* Nec mirum certè; solus enim nos redemit. Auis generosa, cum diu volando se fatigauerit, & prædam cæperit, cor prædę suæ requirit; Christus aũt est ille generosus falco, qui pro nobis volauit de cælo in virginis vterum, de virginis vtero ad patibulum, de patibulo ad infernum, de inferno in mundum, de mundo in cælum; ideoque meritò ven-

vendicat sibi totum cor nostrum Parare ergò debemus ei cor nostrũ; sicut aui prædali paratur cor prædæ suæ, cui primò extrahitur cor, lauatur & comprimitur, & niger sanguis exprimitur, & in partes discinditur. Sic ergò & nos moraliter extrahamus cor nostrum per peccatorum occultorum recordationem. Vnde psal. *Effundite coram illo corda vestra.* Lauetur per lachrymarum superinfusionem. *Laua à malitia cor tuum, vt saluus sis.* Comprimatur per contritionem, iuxta illud; *Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.* Et sanguis, id est peccatum exprimatur per confessionem. Faciamus ergò vt de corde exeant cogitationes malæ, furta, adulteria; discindatur per pœnosam satisfactionem, atque ita totaliter Deo per deuotionem, sicut ipse Deus petit. *Conuertimini ad me in toto corde vestro*; Ecce quo modo qrédus sit Deus in toto corde nostro.

Ierem. 4.

Ioel. 2.

Tertiò vult vt demus sibi cor nostrum perpetualiter. Solent homines quando volunt simpliciter, & perpetuò aliquid dare cuipiam, vt istius semper tranquilla possessione fruatur, eum litteris sigillis munitis assecurare & de dono certiorẽ per hoc reddere: sic & nos volentes Deum de animabus nostris in perpetuum securum reddere, faciamus ei chartam, seu litteras de corde nostro, scribendo in eo mandata, & præcepta eius. Scribe illam in tabulis cordis tui; & postea signetur sigillo humanitatis Christi, quod sculptum fuit multis litteris in passione; hoc est, applicemus per deuotam contemplationem menti nostræ illius passionis memoriam, & hoc deuotè memorando: *Pone me sicut signaculum super cor tuum*; atq; ita Deum ponamus in possessionem, id est, in habitationem cordis nostri per gratiam. *Det vobis Dominus secundum diuitias gloriæ suæ corroborari per spiritũ eius in interiori homine habitare Christum per fidem in cordibus vestris.* Hoc est ergo in simplicitate cordis quærere Christum, sicut dictum est. Tertiò ad debitam inquisitionem Christi requiritur solicitudo discretæ inquisitionis: & quo ad hoc debemus eum inquirere sapienter cum tribus Magis, de quibus dicitur, quod quæsierunt eum stella duce; & nos duce Maria, quæ stella maris appellatur. Vnde S. Bernard. dicit: Si insurgunt venti tentationum, si incurris scopulos tribulationum, respice stellam, inuoca Mariã; quære non solum sapienter, sed etiam diligẽter, exemplo mulieris dragmam amittentis; quæ lucernam accendit; ecce opus discretionis; domum euerrit, ecce opus diligitis inuestigationis; nec cessat, donec inueniat, ecce opus perseuerantis perfectionis; conuocat vicinas ad congratulandum, ecce opus lætitiæ spiritualis; nec solum quæramus sapienter, aut diligenter, sed etiam perseueranter, iuxta illud: *Petite, & accipietis, pulsate & aperietur vobis.*

Prou. 8.

Cant. 8.

Ephes. 3.

Matth. 2.

Bern. ho. 3. sup. Missus est.

Luc. 15.

I I I.

Te. Hic tangitur inquisitionis Christi quæsitus fructus, qui magnus est, cum eo adepto nihil vlterius homo desiderare queat. Istud autem non potest melius ostendi, nisi per illius contrarium: sicut enim dicit Augustinus in lib. de ciui. Dei, facilius dicitur de cœlesti beatitudine quid ibi non est quam quid ibi est; ita facilius comprehendere possumus, quid sine Christo incurrimus per abnegationẽ, quã quid assequamur per affirmationem: Ideo parentes Christi nõ valẽtes ad plenũ describere, quid esset Christus quem quærebant, dixerunt simpliciter *te*: *Te* inquam primò vt dicit Aug. in soliloquijs, qui es vera vita, in quo, & à quo & per quem beata, quæ beata sunt, omnia. *Te*, à quo auerti est cadere, in quem conuerti resurgere est, & in quo manere consistere est: *Te*, à quo exire mori est, & in quem redire reuiuiscere est: *Te*, quem nemo amittit, nisi deceptus; quem nemo quærit, nisi admonitus; quem nemo inuenit, nisi purgatus. Secundò *te* qui es medicamentum non sano, regula prauo, lux tenebroso, habitatio deserto, inquit Augustin. in libr. de ciuitate. Tertiò *te* qui es diues in misericordia, magnificus in iustitia, munificus in gratia, numerator copiosissimus, remunerator æquissimus, liberator pijssimus, gratis respiciens humiles, iustè iudicans innocentes, misericorditer saluans peccatores, ait Bernard. in serm. 62. Quartò *te*, quem diligendo omnia in te reperimus, *te* qui licet sis vnus, quem quærimus, tamen omnia in te continentur. O lucrum mirabile! O compendium singulare! cur nos per diuersa fatigamus? Ad ipsum ergò vnanimiter festinemus post quem

Fructus inquisitionis Christi.

P bona

bona cuncta vltra non quærimus, sed tenemus. Quintò *te*. qui es splendor numquam deficiens, vita indefessa non moriens, fons semper scaturiens, seminale vitæ seminariũ, sapientiæ principale principium, initiale bonitatis initium, inquit Alanus de planctu naturæ. Sextò *te*, sine quo nullum potest esse verum gaudium, & cum quo est verum gaudium, quod qui possederit nemo tollet ab eo. Cui comparata omnis iucunditas mœror est, omnis suauitas dolor; omne dulce amarum, omne decorum fœdum, omne postremò quodcumque delectare posset, molestum. Et breuiter *te* septimò, apud quẽ est, sapientia sine ignorantia, memoria sine obliuione, intellectus sine errore, ratio sine obscuritate. Ex his patet fructus inquisitionis Christi, qui continet in se omnia bona, ita vt nemini eum deserenti bonum sit, & cui aduenit omne bonum ipsum inuenienti; in ipso nãq; est omne bonũ honestũ, delectabile, & expediens, quod non est in aliquo alio simul inuenire. Quam multæ sunt delectationes in creaturis, sed tamẽ nõ honestæ, & si honestæ non tamen expediunt? Ideò Petrus benè dixit: *Domine ad quem ibimus*, scilicet à te. *Ioan. 6.* Nos igitur fratres dolẽtes per contritionem, quæramus Christum per bonam operationem, & pœnitentiæ actionem, vt cum eo omnia bona inueniamus; ad quæ nos perducat qui sine fine viuit & regnat, per omnia sæcula Deus benedictus.

DOMINICA PRIMA POST OCTAVAS EPIPHANIAE SERMO I.

Nuptiæ factæ sunt in Chana Galilææ. Ioan. 2.

Postquam sancta mater Ecclesia fidelibus suis de Christo proposuit eius mirabilẽ natiuitatem, vt in festo natiuitatis; eius infantiam, vt in prima Dominica post festũ natiuitatis; eius pueritiã, vt in Dominica proximè præcedenti. Nunc hac Dominica proponit eius mirabilem virilitatem in qua fuit 31. annor. tunc enim Christus incæpit facere miracula, quorum primum fuit mutatio aquæ simplicis in vinum optimum; quo viso discipuli eius fuerunt in fide confirmati. In huius figura legitur quod Isaac fodit puteũ & reperit aquam viuam. (*Figura. Genes. 25.*) Christus enim in nuptijs istis de puteo suę diuinitatis ex aqua mortua terrestri produxit vinũ, ex cuius ꝓductione discipuli eius & plures alij inanima fuerunt per fidem, & gratiam Christi viuificati, iuxta illud psal. *Vinũ lætificat cor hominis*. In huius figura etiam legitur, 4. Reg. 2. vbi Helisæus misit sal in aquas Iericho, & sanatæ sunt à sterilitate. Sic Christus mediante carne humana aquas in vinũ cõuertit, cũ Deus pater salem, diuinam sapiẽtiam, hoc est, suum filium, in aquas Iericho, id est, huius mundi mutabilitatem disposuit incarnandam; Quas aquas pessimas ita sanauit, vt nec mortalitas æternę damnationis, nec sterilitas bonæ operationis in ipsis, *nisi voluerimus*, *reperiri amplius possit*. Sicut aũt dicitur in naturalibus quod Elephas naturaliter bibit vinum, & per hoc animatur ad prælium: Sic Apostoli & alij conuiuæ ex hoc vino fuerunt animati ad quiduis pro Christi tolerandũ. Vnde in fine Euangelij dicitur: *Crediderunt in eum discipuli eius*. Super quo Euangelio pauca loqui vestræ charitati intendo. Verum quia hoc sine gratia nostri Saluatoris facere nequeo; ipse est enim ille, qui promittit omni petẽti dare aquam viuam doctrinæ salutaris, qui & hodie mutauit aquam amaram in vini lætificantis dulcedinem; ad matrem gratiæ ad cuius præces hodie mutata est aqua in vinum, recurramus, vt eius interueniente suffragio, auxilium gratiæ percipiamus, salutantes eam voce amœna dicentes: *Aue Maria gratia plena &c.* (*Propos.*) In præsenti Euangelio tria describuntur circa huius miraculi patrationem occurrentia. In prima parte describuntur quædam antecedentia miraculum,

Nuptiæ cuius fuerunt.

culum, cum dicitur, *Nuptiæ factæ sunt*. In secunda describuntur quædam comitantia miraculum cum dicitur: *dicit ergò eis Iesus, implete* &c. In tertia ponuntur quædam subsequentia ipsum miraculum cum subditur: *Vt autem gustauit* &c.

I.

In prima parte Euangelij describuntur quædam antecedentia miraculum, quę fuerunt celebritas nuptiarum, defectus vini, instantia matris Christi, & obedientia ministrorum, de quibus per ordinem videam⁹. Dicit ergò. *Nuptiæ factæ sunt*, sc. in tricesimo primo anno ætatis Christi. Nam cũ Christus esset baptizatus tricesimo anno ætatis, statim post baptismum iuit in desertum, in quo tentatus fuit à diabolo. Deinde exiens desertum venit iterum ad Ioannem, & ibi aliquamdiu morabatur, vt ita Ioannes frequenter daret testimonium de ipso in sui præsentia, & ab alijs agnosceretur. Cum ergo Ioannes quadam die perhibuisset de Christo testimonium dicens: *Ecce agnus Dei:* statim duo discipuli Ioannis, Andreas & Ioannes Euangelista secundum quosdam, vt etiam Liranus dicit, secuti sunt Christum: Andreas autem mox accedens; Petrum fratrem suum adduxit eum ad Christum, quem Christus tunc Cepham nominauit, id est, capitaneum, & idem sonat hoc nomen Petrus, quod fundamentum secundum Liran. In crastinum aũt, cum vellet Iesus ire in Galilæam, in reditu illo vocauit denuo Philippum, qui statim inueniens Nathanaelem fratrem suum, adduxit eum ad Iesum, & sic Christus habuit quinq; discipulos. Post vocationem igitur discipulorum, tertia die factæ sunt nuptiæ istæ, de quibus hic dicitur, reuoluto nimirum integro anno à baptismo Christi. Vnde vocatio discipulorum facta est in fine primi animi. Dicit ergo: *Factæ sunt nuptiæ in Chana Galilææ*, id est, in quadam villa dicta Chana, quæ sita est in terra Galilææ. Et hoc ponitur ad differentiam alterius villæ quæ dicitur etiam Chana, sed sita est in alia terra. Istæ nuptiæ cuius fuerint non exprimitur, sed tamen communiter oẽs Doctores tenent ꝙ fuerint Ioan. Euangelistæ, quem Dominus tunc de nuptijs nubere volentem vocauerit in discipulatum suum, vt dicit Hieron. in prologo Iohan. Spõsa vero dicitur fuisse Maria Magdalena secũdũ quosdã, ꝙ non est verisimile ex eo, ꝙ Magdalena fuit diues & nobilis atq; secũdũ sæculũ spectabilis & illustris, quæ nõ despõsaret Ioãni piscatoris filio rustico & pauperi. Cui⁹ quidẽ paupertas in hoc patet, ꝙ sufficiẽtiã vini habere nõ potuit pro celebritate nuptiarũ. Veri⁹ ergò dicitur spõsã istarũ nuptiarũ fuisse quãdã virginẽ nomine Anathitã secundũ Magistrũ de vita Christi. Sequitur. *Et erat mater Iesu ibi.* Ista littera multũ facit ad hoc, ꝙ nuptiæ fuerunt Ioan. qui fuit nepos B. Mariæ virginis; nã nisi fuisset ex propinqua linea consanguinitatis, non fuisset inuitata. Sed cũ Maria filia Salome vxor Zebedæi celebratura esset filio suo Ioãni nuptias, misit in Nazareth, quarto miliario à Chana, intimãs B. V. istas nuptias, & sic ipse ante alios venit ad præparationẽ nuptiarũ. Vnde sequitur. *Et erat mater Iesu ibi.* Non est vocatus Ioseph, quia vt dicit Magister in scholastica historia, & Libro de vita Christi, creditur fuisse iã mortuus. *Vocatus est autẽ & Iesus*, tanquã cõsanguine⁹ nubẽtis sponsi, & discipuli eius, tãquam familiares Christi, nõ ꝙ iã fuissent veri discipuli, quia nõdũ perfectè adhæserãt Christo, sed iã sequebãtur eũ gratia cuiusdã familiaritatis & societatis amicabilis, cupiẽtes instrui de doctrina eius. *Et deficiente vino.* Nõ est putãdũ casu fortuito id euenisse, sed diuina ordinatione vt sc. iste defectus esset occasio miraculi. Quẽ quidẽ defectũ virgo beata intelligens, & ex corde pijssimo totalẽ defectum præuenire volẽs, nè cõfusio appareret, inuitauit filiũ, quẽ sciebat ad hoc potẽtẽ, attendens etiã adesse iã perfectionem ætatis, in qua Christus facere miracula aptus esset, & potentiam diuinitatis suæ ostendere deberet. *Dixit ergo mater eius ad illum: Vinũ non habent.* quasi dicat. Da eis vinum; vel prouideas secundum potentiam diuinam, qua de nihilo etiam omnia potes facere vt habeãt sufficientiã vini. In hoc notatur misericordia maxima virginis gloriosæ: ad misericordiam. n. pertinet, vt quis defectum alterius reputet quasi suũ; quia misericors dicitur, quasi miserũ cor habens. *Quis infirmatur & ego non infirmor.* Sic beata Virgo defectus aliorum subleuare volens dicit: *vinum non habent.* Sed quid ei responderit Christ⁹, audia-

Nuptiæ cuius fuerint.

Vini defectus occasio miraculi.

2. Cor. 12.

Origo erroris Manichæi. audiam? *Quid tibi* inquit *& mihi est mulier?* Ex hoc verbo sumpsit occasionem sui erroris Manichæus, dicens Christum habuisse corpus phantasticum, & nihil sumpsisse de virgine, pro eo quod hic dicitur: *Quid tibi & mihi est mulier,* quasi dicat, nihil a te habeo. Et est modus loquendi apud nos, quo vtimur repræhendentes aliquos nobis extraneos & impertinentes. Quid tibi mecū negotij? *Hæreticorum de Christo impostura.* Similiter ex hoc verbo Valentius hæreticus dixit Christum non assumpsisse carnem ex virgine, sed attulisse corpus cœleste. Ebion autem hæreticus dixit, Christū natum ex semine viri, pro eo hic dicitur mulier; vnde iste nequam dixit, quod quamuis virgo concepit, virgo peperit, tamen post partum virgo non permansit. Huic se socium adiunxit alius quidam nomine Heluidius, quia secundum eos mulier videtur importare corruptionem; sed contra istos dicit Aug. Si credis hoc Euangelistæ dicenti. *Quid tibi & mihi est mulier,* crede & eidē qui dicit. *Stabat iuxta crucē mater Iesu Maria.* *Galat. 4.* Vnde Apostolus clamat: *Misit Deus filiū suum natum ex muliere, factum sub lege:* Et mulier ibi nō dicit corruptionem, sed sexū, secundum Augustinum iuxta illud, quod *Genes. 3.* dictum est de Eua; *Mulier quam dedisti mihi sociam:* Constat autem quod Eua tunc fuit virgo, nondum ab Adam cognita. Est ergo alter sensus Catholicus secundum Aug hic. *Quid tibi & mihi est mulier* In Christo siquidem fuerunt duæ naturæ: diuina, secundum quam competebat ei agere, & facere miracula; & humana, secundum quam competebat ei pati. Vnde. *Quid tibi & mihi est mulier,* id est, illud, quod facio miracula, non recepi à te, & ideò imperium tuum non debeo facere, quando tu vis, quia diuinitas mea non obedit tibi, sed illud tantum in quo debeo pati, id est, humanitas; illā quidem recepi a te, sed huius passionis nondū venit hora. Sed Chrysost. dicit ad litteram, quod virgo beata voluit præuenire totalem defectum vini, vt Christus suppleret, antequā totaliter deficeret: sed si ista fecisset Christus, nō fuisset notū existentibus, & cōuiuantibus ibidem; ideò distulit vsque ad horam totalis defectus: Et ideò dicit, *nōdum venit hora.* q. d. Ego solus noui melius tēpus opportunū ad faciendū miraculū, cū n. ibi soli hoc cōpetat ex deitate, in qua tu mecū non cōmunicas, & ideò ait: quid mihi & tibi, supple, est commune in deitate. q. d. nihil. *Nondum venit hora mea,* nondū conuiuæ cognoscunt vini defectum, & sic miraculum non esset eis gratum. Postquā ergò cognouerint, faciam vt sit eis maius beneficium. *Omni negotio tempus est.* Hinc Priscillianistæ sumpserunt erroris sui occasionem dicentes, animam hominis esse subditam fato seu constellationi cælesti, ita vt homo non possit aliquid facere nisi secundum influxum cœlestium corporum, quod est falsum; quia cum intellectus rationalis sit immaterialis, non potest subijci actioni corporali, propter quod influxus siderum non pertingit directè ad ipsum, ideò Ptolomeus in centiloquio dicit: Sapiens dominabitur astris, scilicet quia non sequitur appetitum sensitiuum, in quem influxum habēt astra, sed sequitur dictamen rationis. adhęc, cum rationalis sit potentia libera, potest quando vult, & quid vult, operari; alias homo excusaretur à peccato, sicut & bruta, quæ determinata sunt ad vnam partem, & agunt ex necessitate, non voluntate electiua liberi arbitrij: & ideò nec habent meritum nec demeritum. Multò ergò minus in Christo hoc debuit esse, cui subiecta erant omnia cœlestia. *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.* Sed quamuis mater Christi fuit repulsa, tamen de misericordia filij non diffidit dicens ministris: *Omnia quæcumque dixerit vobis*, scilicet filius meus, *facite.* Optima doctrina gloriosæ virginis, per quam docet perfectionem iustitiæ: Perfecta namque iustitia est in omnibus obedire. *Omnia quæcumq; præceperit nobis Dominus faciemus*: quod non conuenit nisi soli Deo. Homo enim potest aliquando errare, non Deus; vnde in talibus quę sunt contra Deum, hominibus obedire non tenemur *Oportet magis obedire Deo, quam hominibus.*

Deinde describuntur vasa, in quibus miraculum patratum est: vnde sequitur. *Erant autem ibi hydriæ lapideæ sex positæ secundum purificationem Iudæorum.* Dicit Lira, quod ex traditione seniorum Iudæi sæpius lauabant & purgabant vasa, vt dicitur Matth. 23. Ad

istum

iſtum vſum poſita erant iſta ſex vaſa ſeu hydriæ, ab hydor, quod eſt aqua, quaſi vaſa aquatica, ex quibus Iudæi ſæpius lauabantur, quando aliquis de cõuiuis immundum vel morticinium tangebat, vt dicitur Leuit. 10. & Marci 7. *Capientes ſingulæ metretas*, id eſt, menſuras binas vel ternas. Metreta ſecundum Iſidorum 16. ethymo. eſt menſura continens decem ſextarios: ſextarius autem continet duas libras. Hinc eliciuntur tres moralitates. Prima eſt quod iſtæ nuptiæ ſignificant nuptias inter Chriſtum & eccleſiam; de quibus Matth. 22. *Fecit nuptias* ſcilicet Deus pater filio ſuo; de quibus etiam dicit Apoſtolus. *Sacramentum hoc magnum eſt, dico autem in Chriſto, & eccleſia.* Hæ nuptiæ celebratæ ſunt in Cana Galilææ. Cana interpretatur zelus, Galilea tranſmigratio; ad ſignificandum, quia illi ſunt digni coniunctione Chriſti, qui zelo deuotionis & feruoris tranſmigrant de ſtatu culpæ ad gratiam, quaſi de morte ad vitam. His nuptijs interfuit Maria ſicut nuptiarum conciliatrix, quia per eam & eius interceſſionem coniungimur Chriſto. *In me omnis ſpes vitæ & veritatis.* Diſcipuli etiam vocati ſunt, quia ipſi ſunt quaſi paranymphi coniungentes Chriſto eccleſiam. *Deſpondi vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.* Quod autem vinum defuit ibi, ſignificat, quod vinum ſpirituale triplex in veteri teſtamento ante Chriſtum deficiebat, ſcilicet vinum mordax iuſtitiæ, quod noſter Samaritanus vulneribus ſauciati infudit. *Potaſti nos vino compunctionis:* ſecundò vinum lætificatiuũ, ſcilicet ſapientiæ in pſal. *Vinum lætificat cor hominis.* Et: *Meditatio ſapientiæ maximè lætificat. Non habet amaritudinem conuerſatio illius.* Tertiò vinum inebriatiuum, ſcilicet charitatis. *Bibite & inebriamini chariſſimi.* Iſtud ergò triplex vinum deficiebat in veteri lege; Primò quia iuſtitia legis imperfecta erat, ſed Chriſtus eam perfecit. *Niſi abundauerit iuſtitia veſtra.* Vinum ſapientiæ deficiebat, quia occulta & figuralis erat eius ſapientia. *Omnia in figura contingebant illis*; ſed Chriſtus eam lucidè manifeſtauit: *Viam ſapientiæ monſtrabo tibi.* Vinum charitatis deficiebat, quia acceperant ſpiritum ſeruitutis in timore; ſed Chriſtus aquam timoris conuertit in vinum amoris: *Charitas enim diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis.* *Rom. 5.*

Metreta quid. — *Moralia 1.* — *Ephes. 5.* — *Eccl. 24.* — *2. Cor. 11.* — *Defectus triplicis vini in veteri teſtamento.* — *Cant. 6.* — *Matth. 6.* — *1. Cor. 10.*

2. Documentum. Secundum documentum quod elicitur hic, eſt magnum ſolatium omnibus coniugibus. Nam Chriſtus voluit intereſſe nuptijs, vt approbaret & honoraret ſtatum coniugalem. Nam ſicut de virgine voluit naſci; ſic à vidua Anna voluit laudari; & nuptijs poſtea dignatus eſt intereſſe, vt deſignaret omnes ſtatus eſſe ſalubres. Per hoc etiam dedit exemplum humilitatis, vt quantumcunque exaltati, ſapientes, ſancti & digni ſimus, non dedignemur ad inferiores deſcendere ratione neceſſitatis eorum, ſecundum Chryſoſt. & Auguſtin. Et patet dignitas matrimonij ex præſentia Chriſti, matris eius benedictæ, & diſcipulorum Chriſti, & miraculi eius primi. *Matrimonij dignitas.* Faciunt autem multa ad commendationem matrimonij. Primò enim commendatur à natura. Secundò ex ſcriptura. Tertiò per ſanctorum exempla. Primò à natura, eò quod naturaliſſimum ſit producere ſimile. 2. de anima. id quod patet in omnibus viuentibus. Vnde ſicut naturale eſt homini comedere ad conſeruandum perſonam propriam; ita generare ad conſeruandam ſpeciem humanam. In ſignum huius omnia aquatica, aërea & terrena animantia ſimul morantur, & conſortium proprium diligunt, extraneorum autem odiunt. Nam leo adulteram perſequitur & occidit: ſimiliter ciconia, turtur etiam poſt primum alium non requirit. Secundò commendatur à ſcriptura Matth. 19. vbi dicitur. Quod Deus ab initio creauit maſculum & fœminam; propter quam homo dimittet patrem & matrem. Ad idem facit & illud, quia per iſtum actum coniugalem vitatur fornicatio, grauiſſimũ ſanè peccatum. Vnuſquiſque propter fornicationem habeat propriam vxorem. *1. Cor. 7.* Item facit ad commendationem eius indiuidua coniunctio, quę tanta eſt, vt non liceat coniugibus ab inuicem ſeparari, niſi ratione adulterij, vt ibidem dicitur. Tertiò patet per ſanctorum exempla: Primò quia omnes patriarchæ & quaſi omnes Prophetæ in iſto ſtatu fuerunt. Item quod Chriſtus matrem ſuam voluit in iſto ſtatu viuere, & ipſe vo-

luit ſub matrimonio naſci. Item voluit nuptijs intereſſe, & ſic expreſsè approbauit eas. Tertium documentum eſt, vt celebrantes nuptias noſtras, honeſtas perſonas inuitemus, ſicut iſti fecerunt; non ſicut nos facimus, qui inuitamus ribaldos, potatores, adulatores, ſaltatores cytharœdos per quos grauia committuntur peccata; contra quos dicit Auguſt. in ſermone de nuptijs. Nupſit Abrahæ Sara: accepit Moyſes Zephoram: accepit Iſaac Rebeccam: duxit Iacob Rachel & Lyam: accepit Thobias Saram. Tot nuptiæ antiquorum, & verius amicorum Dei, in quibus nullus inuenitur ſaltator, nec organum pulſaſſe, nec citharas percuſſiſſe, nec tybias implicaſſe, &c. Hæc Auguſtinus.

3. Docum.

II.

Deſcribuntur nunc quędam concomitātia miraculum, ſc. miniſtrorū obedientia in hydriarum impletione, in vini ex aqua facti hauſtione, in eiuſdem ad architriclinum delatione. Vnde ſequitur: *Dicit ergo eis Ieſus*; ſcilicet rogatus à matre dicit miniſtris: *Implete hydrias aqua*; licet enim aliquantulum aquę fuiſſet in hydrijs, tamen quia non plenæ erant, ideò iuſſit impleri hydrias, vnde ſequitur: *Et impleuerunt eas vſque ad ſummum*: Id quod fuit ad euidentiam miraculi maiorem, quod aqua fuit appoſita de nouo per miniſtros, qui ſciebant totalem defectum vini. Plura faciunt ad probationem miraculi hic poſita. Primum quod iſtæ hydriæ erant vaſa aquatica, & nunquam ad vſum vini deputata, ne quis ſuſpicaretur aquam infuſam vel ſuperfuſam fœcibus ſaporem vini contraxiſſe. Secundum eſt, quia iſta vaſa erant notabilis quantitatis, quia capiebant hydriæ ſingulæ metretas binas vel trinas, ne quis diceret, etſi vinum ibi factum eſt, tamen ita modicum, vt benè diſcerni nō potuerit, an fuerit verum vinum. Tertium eſt quod miniſtri impleuerunt hydrias aqua, non diſcipuli Chriſti, nè diceretur ſuis diſcipulis occulte dediſſe vinum ad implendum eas. Quartum fuit, quia impleta erant vaſa vſque ad ſummum; eò quod aliquid de aqua ad purificandum fuit ablatum, & ſic ille defectus fuit de nouo ſuppletus, nè diceretur fuiſſe ibi vinum ab antiquo. Quintum fuit, quia iuſſit illud afferri architriclino, qui erat ſenior in conuiuio, ad probandum, non ſponſo aut ſponſæ, ſed architriclino. Dicitur autem ab archos, quod eſt princeps, & triclinium, quod eſt locus, vbi homines ſedent in conuiuio, quia antiquitus comedebant ſedentes in lectis, propter quòd in ſcriptura dicuntur comedentes accumbere vel recumbere; & ideò locus ille vocatur triclinium, quaſi locus trium menſarum. Eſt ergò architriclinus nomen appellatiuum, non proprium, & ſignificat illum, qui principaliter inter conuiuas ſedebat. Et probabile eſt, quod fuerit aliquis ſacerdos illius temporis, qui ſtabat ad benedicendum nuptias, ad inſtruendum, qualiter deberent procedere ſecundum legem & ſtatuta ſeniorum. Iſti ergò iuſſit prius afferri, quia cum ei cura totius conuiuij commiſſa eſſet, non comedebat vſque poſt alios, & ideò fuit magis ſobrius ad iudicandum de vino quam qui ſunt repleti cibo & potu, vt ſic veritate cognita, alijs prædicaret. Sed dices, quare hodiè prohibentur ſacerdotes nuptijs intereſſe? Reſpondeo ideò, quia multæ ibi fiunt diſſolutiones, ex quibus poſſent ſcandalizari.

Miraculi mutati vini in aquam confirmationes.

Matth. 5.

Hic occurrunt tria dubia. Primum eſt, cur Chriſtus prius repreſſit matris petitionem tanquam indignam, dicens non eſſe faciendum miraculum ad eius inſtantiam, & tamen fecit. Reſpondeo primo ideò, quia mater Chriſti petebat ex affectu materno humanæ naturæ: ſecundò quia petebat pro conſanguineis: tertiò quia petebat pro ſupplenda indigentia paupertatis: at ratione horum trium non debet fieri miraculum: Primò quia eſt opus diuinum; ergò nihil habet commune cum poteſtate humana, ſicut virgo putabat, quod ratione humanæ naturæ, quam habuit Chriſtus ab ea, competiſſet Chriſto facere miracula. Secundò, non eſt acceptio perſonarum apud Deum; ideò pro conſanguineis non eſt faciendum miraculum. Tertiò non propter indigentiam, ſed Dei gloriam declarandam, faciendum eſt miraculum: veruntamen quia mater Chriſti ſancta mulier erat, & illi, pro quibus petebat, pauperes & humiles erant, & glo-

& gloria Dei in Christo, discipulis manifestanda erat, ideò Christus exaudiuit, licet post modicum tempus, petitionem matris. Secundum dubium quare non creauit nouum vinum potius, quam de aqua mutauit. Respondeo licet maius, & mirabilius est ex nihilo aliquid facere, quam ex aliquo aliquid, attamen non est ita credibile, & euidens, & ideò Christus condescendit capacitati eorum, vt crederent citius. Secundò fecit hoc ad confutandam hæresim Marcionis & Manichæi hæreticorum, qui dixerunt ista visibilia esse à diabolo. Vt ergò Christus ostendat istas creaturas esse bonas, fecit ex eisdem plura miracula. Tertiò vt ostenderet se non omninò nouam doctrinam condere, & veterem reprobare, sed potius adimplere. *Non veni soluere legem, sed adimplere.* (Matth. 5.) Tertium dubium, quare non fuerint ibi tunc pauciores vel plures, quam sex hydriæ. Respondeo diuina ordinatione id factum fuit, ad significandum, quod per aduentum Christi baptismus Christi habeat vim purificandi homines in sex successibus temporum, secundum Thomam, scilicet in pueritia, iuuentute, adolescentia, virili ætate, senio, & decrepita ætate. (Hydriæ sex quid denotant.) Secundum Augustinum autem, quod capiebant metretas binas vel ternas, significatur quod in nomine trium diuinarum personarum fiat baptismi collatio, vel propter duos populos, scilicet Iudæos, & gentiles, ex quibus constructa est ecclesia.

III.

Dixi tertiò quod in tertia parte euangelij describuntur huius miraculi subsequentia quæ fuerunt plura. Architriclini publica prædicatio, & discipulorum in fide confirmatio. Dicit ergo. *Vt autem gustasset architriclinus*, scilicet qui magis sobrius erat, aquam, supple prius, vinum modo factã, dicebat sponso arguendo eum rusticitatis. *Omnis homo primo bonum vinum ponit*, id est, in principio conuiuij, vinum bonum ponit ad mensam. Hoc est de consuetudine illarum partium, & illius temporis veteris legis, in quo vigebat carnalis delectatio, ita vt gulæ intenti optima quæque & electissima apponerent in principio mensæ; quod tamen apud Christianos non debet esse magnæ reputationis; quia secundum Hieronymum Christus voluit nos esse Christianos, non medicos. *Et cum inebriati fuerint, dat illud, quod deterius est*, quia iam non percipiunt bonitatem, nec saporem. *Tu autem seruasti vinum bonum*, id est, optimum, *vsque adhuc*, id est, ad finem conuiuij. Dicit hic Chrysostomus, quod Christus omnia miraculosa fecit perfectissima: nam socrum Petri ita perfectè curauit, vt statim surgens ministrarit. (Marci 1.) Et paraliticum ita perfectè sanauit, vt surgens tulerit gradatum suum: (Ioan. 5.) sic etiam hic fecit vinum electum & optimum quale potuit esse de mundo. Moraliter eodem modo hæretici primò ponunt pulchrũ vinum & dulcis doctrinæ; sed postquam homines inebriati fuerint assentiendo eis, tunc dant id, quod deterius est, scilicet errorem, & perfidiam. *Ingreditur vinum blandè, sed nouissima eius mordent vt coluber.* (Prou. 23.) Item multi sunt, qui in principio suæ conuersionis dant Christo bonum vinum per bonam conuersationem, sed postea in vitam carnalem degenerant. (Galat. 3.) *Sic stulti facti estis, vt cum spiritu cæperitis, carne consummamini.* Christus autem in principio non ponit vinum dulce, sed amarum: *Arcta est via, quæ ducit ad vitam*: (Matth. 7.) sed postea successiuè, quantò magis homo procedit in ea, tantò sentit suauitatem maiorem. *Ducam te per semitas æquitatis, quas cum ingressus fueris, non arctabuntur gressus tui, & currens in eis non habebis offendiculum.* (Prou. 4.)

Hic occurrunt tria dubia. (Dubia tria.) Primum est, quare matrimonium sit institutum, secundum vtrum actus matrimonij possit fieri meritoriè? tertium, vtrum ex aliqua causa possit habere quis iam concubinam. Ad primum respondeo secundum Holcoth, super librum sapientiæ cap. 4. quod matrimonium institutum est in paradiso ante peccatum, & hoc in officium naturæ, scilicet vt fieret ꝓpagatio speciei humanæ. Et hoc fuit in statu innocentiæ tantum. Secundò institutum fuit in statu legis scriptæ, & hoc fuit in remedium & in officium;

in re-

in remedium scilicet infirmitatis humanæ ad vitandam fornicationem: in statu autem gratiæ est in officium, in remedium, & simul in signum: significat enim coniunctio maris & fœminæ carnalis, coniunctionē Christi, & Ecclesiæ per naturæ conformitatem, qua verbum caro factum est. Vnde Archidiaconus 27. *quæst.* 1 *Cum societas*, dicit: quod licet in desponsatione repræsentetur illa coniunctio, qua Christus copulauit sibi Ecclesiam fide & dilectione, tamen in sola carnis cōmixtione significatur illa coniūctio, qua sibi Ecclesiā copulauit conformitate naturæ. Ad secundum dubium quo quæritur, vtrum iste actus possit esse meritorius, respondeo quod sic; sunt autem tria excusantia istum actum à peccato, & ipsum facientia meritorium, scilicet fides, proles, & sacramentum, secundum doctorem subtilem super 4. sententiarum dist. 31. Fides in proposito non est virtus theologica, de qua Hebræor. 11. *Fides est substantia rerum sperandarum. Nunc autem manent fides spes & charitas*; sed hic accipitur fides prout est quædam virtus moralis contenta sub iustitia, per quam homo adimplet efficaciter illud, quod promisit, & vocatur fidelitas. Vnde ad fidem conseruandam inter coniuges requiritur, vt neuter corpus suum alteri deneget, nec alieno concedat ad opus carnale, iuxta sponsionem in facie ecclesiæ factā. Ex hoc patet, quod si quis eo animo contrahit, vt non seruet fidem alteri', impeditur matrimonium secundum Archidiac. 27. q. 2. *Omne bonum*. Item in prole attenditur, vt amanter suscipiatur, & religiosè informetur, & quo ad hoc matrimonium est quasi naturale, vt dicit Thomas, quia ad hoc natura inclinat mediante libero arbitrio, vt proles educetur ad perfectum statum; quod fit per obligationem viri & mulieris. Et hæc est ratio, quare in nulla alia specie fit determinatio maris ad certam fæminam, quia secundum eum alia animalia, quorum filij statim possunt sibi victum quærere, vel ad quorum sustentationem sufficit vnum, non indigent tali obligatione. Et patet ex hoc secundum Archidiac. *in cano. Omne bonum*, quod si quis contrahit intentione non procreandi prolem, impeditur matrimonium, & non contrahitur. Sed quid dicemus de senibus, qui istam intentionem certissimè habent: respondeo quod non obstat, quia non deducunt eam in pactum. & etiam quia illorum matrimonium etsi non est in officium, est tamen in solatium mutuæ seruitutis. Tertium, quod excusat istum actum, est sacramentum: & accipitur sacramentum pro illa indissolubilitate, nè aliquando in vita separentur, & ideò si quis intentione, se quandoque separandi ab vxore contrahit, impeditur matrimonium: & hoc sacramentum semper requiritur in principio contractus. Vnde quamuis postea mutet alter illorum voluntatem, non nocet, dummodò à principio ita intenderit. Patet ergò ex his quod quilibet volens meritoriè contrahere, debet istas tres causas habere in intentione: vnde si quis habeat istas causas principaliter, potest etiam alias habere secundariò, propter quas ducit vxorem, vt propter diuitias, amicos, pulchritudinem, & sic de cæteris: Quæ omnia vt pateant melius, pono hic sex memorialia dicta. Primum est; actus matrimonialis potest fieri sine peccato; quod patet ex hoc, quia per ipsum impletur præceptum diuinum. *Crescite & multiplicamini*: sed implere præceptum est meritorium. Item per ipsum impletur actus iustitiæ illius, de qua 1. Cor. 7. *Vir vxori reddat debitum, & similiter vxor viro*. Secundum documentum, actus matrimonialis potest fieri virtuosè seruatis debitis circumstantijs, ab homine existente in gratia; vt faciendo, quando oportet, & sicut oportet, & ad debitum finem, & hoc est virtuosè fieri & per consequens meritoriè. Tertium documentum, actus matrimonialis tunc simpliciter est meritorius, & absque omni peccato mortali & veniali, quando est causa religionis, id est, causa prolis, & causa iustitiæ reddendi debitum, & seruandi fidem promissam. Quartum documentum, accedens ad vxorem ex sola delectatione, quam habet ad vxorem, non vt ad quamcunque mulierem, sed vt ad vxorem, peccat venialiter; Patet quia vt sic, non intendit aliquod bonum principale de tribus prædictis, sed solam delectationem: igitur peccat venialiter; quia matrimonium indultum est ad vitandam fornicationem; talis autem indulgentia est de peccatis venialis

Marginalia: 2. Dubiũ. — *Matrimonij actum tria à peccato excusant.* — 1. Cor, 13. — D. Thom. sup. 4. dist. 26. q. 1. — 3. Dubiũ.

alibus secundum Thomam in 4. sententiarum dist. 31. Quintum documentum; accedens ad vxorem ex delectatione excedenti, quam habet, non vt ad vxorem, sed vt ad quamcunque mulierē, cum qua ita facere vellet, etiāsi non esset vxor eius, peccat mortaliter: patet, quia vt sic, ęquipollet fornicationi, ex quo nullum bonum mouet ipsum ad hoc, & cum hoc, quia excedit limites matrimonij, eò quod accedit simpliciter, vt ad quamcunq; mulierē. Sextum documētum, delectatio superflua in osculis, tactibus, & abusus in modo delectandi, de facili sunt peccata mortalia etiam inter coniuges: patet, quia talia excedunt limites matrimonij & quādoq; sūt occasio peccatorū Sodomiticorum, vt sæpius audiuimus in cōfessione. Et licet ista sint vilia, & turpia vt quę dicantur, audiantur vel legantur, tamen sunt vtilia ad sciendum cōfessoribus, quamobrē & ita distinctè sunt hic posita.

3. Dubiū. Ad tertium dubium, scilicet de concubinis habendis, respondeo secundum Thomā per tria dicta: primum est, quod habere concubinam est contra legem naturæ; quod patet, quia concubina, vt communiter, quæritur propter delectationem solam: & posito quod esset ad prolem procreandam, tamen non est intentio ad educationem prolis debitè, ordinatè ad cultum diuinū: quia vt videmus, communiter pessimā curam gerunt cōcubinarij de filijs suis; propter quod communiter fiunt malè morigerati, & indisciplinati, fures, bibuli, lusores, & fornicarij, quia sequitur patrem sua proles: & hac ratione prohibentur etiam tales ordinari, quia timor est, nè sint parentum imitatores in malo. Secūdò dico quod accedere ad cōcubinam semper est peccatum mortale: Patet, quia est contra amicitiam, quæ debet esse ad alterum; est enim contra prolis bonū, quia cōtra eius educationē, vt dictum est, & præterea, quia fit ex inordinata delectatiōe sine intentione boni finis, scilicet prolis. Tertiò dico, quod nunquam fuit licitum quacunque dispositione habere concubinā, neque secūdum legem diuinam, nec humanam: quia hoc esset contra finem principalem matrimonij, scilicet bonum prolis. Sed dices: tamen Jacob habuit cōcubinas, similiter Dauid, similiter Salomon? Respondeo secundum Thomam, quod hæ fuerunt eis matrimonialiter coniunctæ vsque ad tēpora vitæ, sed in tantum quod concubinæ dicebantur, quia ad eas non pertinebat dispositio familiæ, nec operum domesticorum cōmunicatio; vnde simpliciter erant vxores, quia ad thorum deseruiebant viris; sed secūdum quid concubinæ, quia non dispensabāt familiam, dicebantur. Illa ergo tantum dicebatur vxor, quæ habuit regimen totius domus Sed iterum dices; tamen 34. dist. Is qui dicitur: Si quis non potest habere vxorem, saltem loco eius habeat concubinam. Respondeo, quod ibi concubinam non vult intelligere mulierem solutam, sed vxorem ductam sine solemnitate dotis, vt est modus pauperum. Præterea dico, quod habere plures viros vni vxori magis est contra naturā, quam habere vni viro plures vxores, secundum Thomam, vbi supra.

Tho. sup. 4. sent. dis. 33.

DOMINICA PRIMA POST OCTAVAS EPIPHANIAE, SERMO II.

Nuptiæ factæ sunt. Ioan. 2.

Aug. lib. de doct. Christ.

IT S. August. Luxuria est inimica Deo, inimica virtutibus, perdit omnē substantiam, & ad tēpus voluptatem diligens, futuram non sinit cogitare paupertatem, quasi dicat, quod luxura tam Deo, quam homini in corpore & anima, & temporali substantia nociua, in præsenti & in futuro egestatis inductiua. Vt igitur hoc malum vitare homines possent, omnipotens Deus in prima creatione mundi, vbi primum hominem creauit, sociam ei fœminam adiunxit in vxorem, vt essent duo, & non plures in

carne vna, quatenus homo sic legitimo vtēs coniugio, vitium luxuriæ effugeret, & euitare posset. Verum quia multi peruersorum in dubium verterent talem coniunctionem legitimam masculi & fœminæ, non esse sacramentum, nec in se licitam, ideò veniens Dei filius in mundum, hoc ipsum coniugiũ tanquam licitum, & sanctum voluit approbare & confirmare. Quod quidem tunc dignatus est facere, quādo ad nuptias cum matre sua vocatus non recusauit venire, sed eas sua præsentia dignatus est honorare, & miraculo in eis facto manifestissimè condecorare; de quibus quidem nuptijs dicitur: *Nuptiæ factæ sunt &c.* In quibus verbis consideranda est cõmendatio venerabilium nuptiarum, quæ factæ sunt per Christum; quarum quædam factæ sunt semel nunquã de cætero faciendæ, aliæ sæpè fiunt, & sæpius sunt iterandæ; tertiæ verò semper fiunt, & continuantur. Primæ sunt inter Deum & humanam naturam: secundæ inter Deum & fidelem animam: tertiæ verò inter hominem & hominem, id est, inter virum & fœminam. Dico igitur, quod nuptiæ semel factæ interDeum & humanam naturam sunt sacramētales & mysticæ, quæ sunt bonitate incõparabiles; aliæ sunt allegoricæ, seu tropologicæ & morales, gratia & pietate amabiles; tertiæ sunt humanæ & corporales, multum vtiles.

Christus cur nuptijs interfuerit.

Nuptiæ triplices & quæ.

Proposit.

I.

Dixi quod quædam sunt nuptiæ quæ semel factæ sunt inter Deum & humanam naturam sacramentales, & mysticæ, bonitate incomparabiles patet quia charitate & bonitate ineffabili Dei filius, diues in omnes, gloria & honore ab æterno coronatus, humanam naturam tam despectam, quam abiectam, pauperculam, & ancillam duxit in sponsam & coniugem dulcissimam: sicut filius regis amore captus ancillæ cuiuscunq; quem non generis nobilitas, non formæ speciositas, non virtutum dignitas, non diuitiarum copia, non parentum amicitia, sed sola benignitas ad vniendum sibi attraxit, iuxta illud: *Sic Deus dilexit mundum, vt filiũ suum vnigenitum daret.* O quam admirabiles nuptiæ, quã sublimes & incomparabiles? Et verè admirabiles, quoniam, vt dicit Bernard. Omniũ pastor exinaniuit seipsum ad hoc vsq; , vt pasceretur, & inuentus est inter lilia, adamatus est ab inope, pauper factus dilectus propter similitudinem; non solũ autem, sed & propter veritatem, mansuetudinem, & iustitiam, quod per eum sc. promissiones adimpletæ sunt, quod iniquitates remissæ sunt, quod superbi, sc. principes tenebrarum harum dœmones vna cum suo rege iudicati sunt. Hæc ille. Hæ nuptiæ figuratæ sunt Gen. 28. vbi dicit Isaac ad Iacob, id est, pater ad filium. *Non duces tibi vxorem de genere Chanaan: sed vade, & proficiscere in Mesopotamiam Syriæ.* De causa verò prohibitionis huius habetur 32. q. 2. Chanaan interpretatur possidēs domos, & significat angelos, quorum Dominus naturam non assumpsit, ipsi.n. semper possident domos cœlestes, sed humanam naturam assumere dignatus est, quasi de Syria: Syrij interpræantur sublimes, & significāt genus humanũ, quod sublime fuit per creationem, quia ad imaginē Dei factum. Hinc dicit Apostol. *Nusquã angelos apprehendit, sed semen Abrahæ.* Et dicit, *semen Abrahæ*, notāter, quia secundum Gorran. huic facta est principaliter promissio. *In semine tuo benedicentur omnes gentes.* Hæ nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ, id est, in cœlo transmigrationis filij Dei; Cana enim interpretatur zelus. Galilæa transmigratio: per hoc enim ostenditur, quem zelũ habuerit ad nos Dei filius, qui propter nos de sede maiestatis in exilium nostræ humanitatis voluit descendere, in tantum omnes defectus nostros assumpserit præter ignorātiam & peccatum. *Debuit per omnia fratribus assimilari*, id est, debuit per omnia, scilicet naturalia, id est, in omnibus defectibus naturalibus, qui consequuntur naturam, fratribus assimilari, vt scilicet esset natus, educatus, passibilis, mortalis, & sic de cæteris; & hoc ideo, vt ibi sequitur, vt misericors fieret, actu videlicet q natura ab æterno erat misericors, & fidelis, id est, nullum fallendo. Hæc Gorra. Sponsa verò, id est, humana natura, fuit traducta in domum sponsi in ascensione Christi, quando natura humana introducta est in thalamum cœlestem. *Introduxit me rex in cellam vinariam.* Ex his nuptijs secutæ sunt aliæ, quæ sunt inter Christum & Ecclesiam: de quibus Apostolus dicit. *Viri, diligite vxores vestras, sicut & Christus Ecclesiam, & tradidit seipsum pro ea, vt* ipsam

Nuptiæ Christi mysticæ cũ humana natura.

Ioan. 3.

Ber. sup. Cant. ser. 79.

Figura coniugij Christi humanæ naturæ.

Chanaan significatio.

Hebr.

Gen.

Cana Galilæa.

Hebr.

Cant.

Ephes.

ipsam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo, vt exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam, neque rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata: & post pauca dicit; *sacramẽtum hoc magnum est; ego autem dico in Christo, & Ecclesia*, id est, inter Christum & Ecclesiam. Jn his nuptijs pulcher est sponsus, pulchra & sponsa: iuuenis est sponsus, virgo sponsa. De pulchritudine sponsi dicitur in psal. *Speciosus forma præ filiis hominum*: de pulchritudine sponsę dicitur: *Ecce tu pulchra es amica mea*; de vtriusque virginitate dicitur apud Isaiam, *Habitabit iuuenis cum virgine.* Ornatus est sponsus, *quia amictus lumine sicut vestimento.* Ornata sponsa, *quia astitit in vestitu deaurato, circumdata varietate. Fortitudo & decor indumentum eius.* Sed dicet aliquis. Cætera benè conueniunt, sed nescio quomodo dicis sponsam Ecclesiam, pulchram & insuper virginem? quomodo enim pulchra, de qua dicitur, imò ipsa de se dicit: *Nigra sum, sed formosa?* quomodo dicis eam virginem, quæ fornicaria appellatur Oseæ 1. vbi dicitur, *Sume tibi mulierem fornicariam.* Et secundum glossam, verbum est patris ad filium, vt ducat sibi Ecclesiam fornicariam, id est, Ecclesiam ex gentibus. Respondeo, quod Ecclesia consideratur dupliciter: vel secundum statum prædestinationis in iustis & innocẽtibus, & sic semper formosa est & virgo: vel secundum statum præsentis iustitiæ, & sic nigra est & fornicaria. Quia denigratur sæpius vitijs, & fornicatur cum alienis, scilicet dæmonibus, sicut dicit propheta ex persona Dei: *Tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamẽ reuertere & ego suscipiam te.* Item Ecclesia adhuc consideratur dupliciter: vno modo, vt à principio fidelium, & à principio fundationis suæ, sic secũdum se totam considerata, est pulchra, & formosa, & virgo, quia ab initio, quo Deus notitiam & fidem sui patribus inspirauit, semper fuerunt aliqui iusti rectam fidem de Deo tenentes, sicut saluator dicit: *Incipiendo à sanguine Abel iusti vsque ad sanguinem Zachariæ.* Alio modo consideratur Ecclesia vt est vocata maxima ex parte de gentibus, & sic potest dici fuisse nigra olim, sed nunc formosa; olim fornicaria, nunc virgo; quia castitas mentalis recuperatur per præsentiam, licet non corporalẽ, secundum Hieronymum ad Eustochium. Dicit etiam Bernardus hoc etiam posse intelligi de Ecclesia militante, quæ nigra est propter conuersationem tetram, quam prius habuit propter imaginem huius mundi: nunc verò est formosa propter cœlestem similitudinem, quam sibi comparauit ambulans in nouitate vitæ: hæc ille. Hæ nuptiæ fuerunt nunciatæ in patriarchis, scilicet per Abrahæ sponsionem, quando *credidit Deo, & reputatum est ei ad iustitiam.* Procatæ per angeli salutationem, contractæ per verbi incarnationem, cõsummatæ in Christi crucifixione, quando profluxit sanguis & aqua in redemptionem. Ioan. 19. Tunc enim, sicut de latere Adæ dormientis formata est Eua: sic de latere Christi in cruce pendentis formata est Ecclesia. Factæ sunt autem hæ nuptiæ in Cana Galileæ, id est, in cœlo transmigrationis, quia ex magno zelo charitatis, quam habuit Christus ad ecclesiam, dedit se pro ea, iuxta quod ipse dicit per prophetam: *Zelus domus tuæ comedit me.*

Cant. 4. — *Prou. vlt.* — *Ecclesiæ consideratio duplex* — *Matt. 23.* — *Bern. sup. Cant ser. 26.* — *Ioan. 19.*

II.

Nunc considerandæ sunt aliæ nuptiæ allegoricæ & morales, gratia & pietate amabiles, quæ sæpè fiunt inter Deum & fidelem animam. Jstæ nuptiæ sæpè celebrantur in conuersione peccatorum; desponsatur enim anima Deo, vt dicitur Oseæ 2. cap. *Sponsabo te mihi in iustitia & iudicio, in misericordia & miserationibus.* Istud matrimonium figuratum est in coniugio Moysi, & AEthiopissæ. Nume. 12. de quo dicit Bernardus. Moyses duxit Aethiopissam, sed eius non potuit mutare colorem, sed Christus, quam adamauit adhuc ignobilem, & fœdam, gloriosam sibi exhibuit: vnde in cõiugio nostro virgines corrumpuntur; in cõiugio verò Christi corruptæ restaurãtur: hæ nuptiæ initiãtur per contritionẽ cordis, & veram fidem de remissione peccatorum. *Sponsabo te mihi in fide:* ratificantur in sãcta operatione, & hoc cũ homo adhæret Deo, exi-

Nuptiæ Christi cũ anima fideli. — *Figura earum.* — *Osea 2.*

existens vnus spiritus cum eo, consummatur in gloriæ adeptione, quando tenebit eū sponsa, vt nunquam eum dimittat. Cant.3.

Tria ad eas requisita. In his nuptijs debet esse triplex bonum, scilicet fides, nè vnquam anima à sponso suo Christo adulteretur cum diabolo, timēs illud ps̄a. *Perdidisti omnes, qui fornicantur abs te.* Secundò proles bonorum operum, *quia maledicta sterilis, quæ non peperit.* Sic Apostolus dicit, quod mulier saluabitur per filiorū generationem id est, per bonorum operationem. Tertiò requiritur sacramentum, id est, inseparabilitas, vt nunquam separetur à Christo. Oseæ 2. *Sponsabo te mihi in sempiternum.* Benè dicit *in sempiternum.* quia Deus ex his nuptijs animam transfert in cœlum, vbi celebrat cum ea nuptias æternales, vt dicitur. Vnde figuratur illæ nuptiæ cœlestes per nuptias Assueri regis & Esther; Asuerus interpretatur beatitudo, Hester interpretatur humilis, quia non nisi humiles suscipiet Christus ad illas nuptias. *Cū vocatus fueris ad nuptias, discumbe in nouissimo loco.* Et sequitur: *quia omnis, qui se humiliat exaltabitur.* In his ergo nuptijs aqua mutatur in vinum: nam in primis aqua vindictæ diuinæ mutata est in vinum amoris; in secūdis aqua legalium figurarū mutata est in vinū spiritualis intelligentiæ, quia ecclesia verba legis recipit, vt spiritualia. *Verba quæ locutus sum vobis spiritus & vita sunt*; in vltimis verò nuptijs, quæ sunt inter Deum & animam, mutatur aqua voluptatis sæcularis in dulcedinem sanctæ contemplationis, & deuotionis, quando gustato spiritu, desipit animæ omnis caro. Habent & iste nuptiæ suas hydrias; primæ inter Deum & humanam naturam, quinque sensus exteriores, & cor sextum, quos Deus per suam incarnationem mirabiliter in nobis reparauit, & repleuit; cum alias ante eius incarnationem fuissent quasi vacui, vt dicit Bernar. in nuptijs quæ sunt inter Deum & animam sunt sex hydrię tribulationes, de quibus Job dicit, scilicet fames, sitis, frigus, calor, lassitudo, infirmitas, & mors; quæ omnia repleta sunt charitate post incarnationem Christi & vnionem eius cum Ecclesia; ita vt homines agentes pœnitentiam, ista nedum non refugiant, sed etiam amplectantur, vt dicit Bernard. In tertijs nuptijs quę sunt inter Deum, & humanam animam, sunt sex hydriæ, scilicet sex genera contemplationis, prout homo ex sex creaturis concipit sibi gaudium spirituale per gratiam inhabitantem: primum est circa creaturas, quæ habēt esse tantum, secundum circa ea, quæ viuūt; tertium circa ea, quæ sentiunt; quartum circa ea, quæ discernunt, vt homo; quintum circa ea, quæ apprehendunt, vt angelus: sextum circa ea, quæ sunt incomprehensibilia, vt est Deus, trinitas, creator istorum. Demus ergo operam, & diligentiam fratres charissimi, vt has nuptias custodiamus solicitè, ne rumpamus Deo nostro fidem, diabolo adhærendo per peccatum; ne simus steriles, à bonis torpendo; nè violemus sacramentū, ante finem vitæ nostræ bonum deserendo.

Marginalia (left): 1. 2. Exod.23. 1.Thi.2. 3. Matt. 22. Luca 14. *Aqua in vinū mutatio spiritualis.* Ioan.6. *Hydriæ nuptiarū Christi quæ.* Bern.li.de amo. Dei.

III.

Tertia hac parte considerandæ sunt nuptiæ quæ semper fiunt & continuantur inter hominem & hominem, id est, inter virū & fœminam, & sunt multum vtiles. Et certè vtiles: nam coniugium in lege naturæ institutum est in officium. *Crescite & multiplicamini*: secundò in lege scripta fuit approbatum in remedium, vt propter fornicationem vnusquisque haberet vxorem suam: tertiò in lege noua confirmatum per Christum, tanquam signum Sacramenti inter ipsum, & Ecclesiam. Ephes.5. In officium naturæ fuit institutum, vt scilicet fieret propagatio speciei: in remedium concupiscentiæ, vt consuleretur infirmitati & culpa vitaretur, & in signum sacramenti, vt in reuerentia habeatur; hodiè tamen est tam in officium, quam in remedium, ideoque valde Ecclesiæ vtile, qu a quodammodò perpetuat Ecclesiam & reddit eā quasi immortalem. Vnde dicitur: *O quam pulchra est casta generatio cum claritate! immortalis enim est memoria illius; quia & apud Deum nota est, & apud homines.* Jmmortalis dicitur quia nunquam vsque in finem deficient boni in ecclesia Dei. Verum quia iste status communior est cæteris in ecclesia, & ad ipsū indifferenter sæpius cōcurrunt omnes, qui tamen ignorant se debitè disponere ad illū, & regulariter viuere in illo: ideò de quatuor circa hoc videamus.

Marginalia (right): Nuptiæ human... Conj... vtili... caus... 1. 2. 3. Sap.4.

Con-

Circa Matrimonium quę consideranda.

Conſiderandum igitur omnium primo occurrit, qualiter vxor ſit eligenda: ſecundò qualiter corrigenda: tertiò qualiter dirigenda & regenda: quartò, qualiter diligenda. Eſt enim vxor eligenda diſcretè, dirigenda manſuetè, corrigenda ſecretè, diligēda completè; vt ſit electio per diſcretam deliberationem, directio per manſuetam gubernationem, correctio per diſcretam informationem, & dilectio per completam communicationem.

Vxor eligenda diſcretè. Gen. 34.

Primò ergò vxor eſt eligenda diſcretè, non ſubito, nec præcipitanter rapiēda, eò quod talis feruor in principio parit pœnam in futuro. Exemplum habemus in Sichem, qui ad primum aſpectum Dinæ filiæ Iacob, eam rapuit, & mori voluit, niſi eam ducere poſſet; quod & fecit. Sed quid factum eſt: certè cum tota ipſe poſteritate ſua & ciuitate occiſus eſt.

Eccl. 9. Ob bonos mores, nō diuitias. Prou. 19. Amicitia triplex.

Non igitur in eligenda vxore habeatur talis reſpectus ad formam vel ſpeciem mulieris, propter quam multi perierunt: non ad diuitias, non ad parentes, ſed præcipuè ad bonos mores. Nam in tantum eſt gratioſum negotium benè nubere vt teſte Salomone donum Dei propriè reputetur. *Domus & diuitiæ dantur à parentibus, à Domino vxor bona.* Diſtinguit Ariſt. 8. Ethicorum c. 3. ſpecies amicitiæ, videlicet vtile, delectabile, & honeſtū, hoc eſt ꝓpter bonos mores, & iſta ſola eſt perfecta amicitia; & quicquid eſt boni in duabus primis ſpeciebus, totum eſt in iſta: vnde iſta propriè ſola eſt amicitia ſtabilis.

Suſceptæ cauſa vtilitatis. Cauſa delectationis.

Amicitia propter vtile, quæ eſt mercatorū & ſenū, tranſit beneficio vtilitatis ceſſante. Amicitia propter delectabile, quę eſt iuuenum, ceſſat velociter delectatione tranſeunte: & ideò dicit Ariſt. quod amicitiæ iuuenum ſunt de facili tranſmutabiles propter duo: primò, quia ſecundum ætatē variamus delectationem; non enim eadem delectatio placet adoleſcenti, quæ placet puero: ſecundò, quia incipiunt amare; non ex perfecto iudicio rationis, ſed ex paſſione; paſſio autem citò tranſit; & ideò velociter amant & velociter ceſſant.

Cauſa honeſti.

Sed tertia amicitia, quę eſt propter bonum honeſtum, habet iſtas conditiones: quia ſtabilis & rara, quia fundatur ſuper bonos mores, quæ in virtute præditis ſemper manet. Rara autem eſt, quia pauci virtutem colunt: & indiget hæc amicitia longo tempore & conuictu, & experientia morum. Vnde dicit ibidem Ariſt. Non eſt ſcire ad inuicem veram dilectionem niſi modius ſalis conſumatur.

Amicitia ſtabilis qua.

Cum igitur viri ad vxorē debeat eſſe amicitia ſtabilis, non poterit fundari in pulchritudine, quia tranſibit.

Prou. vlt.

Fallax gratia & vana eſt pulchritudo: mulier timens Deum ipſa laudabitur. Nec poterit fundari in diuitijs, quia illa amicitia eſt propter vtile; & eſt amicitia per accidens, quia bona diliguntur, & nō perſona.

Hier l. 1. contra Iouinianū.

Vnde Hier. refert, ꝙ Martia Catonis filia minor, cum quæreretur poſt amiſſum maritum, denuò cur non nuberet; reſpondit ſe non inueniſſe virum, qui ſe magis vellet, quam ſua. Quo dicto, vt dicit Hieronymus, oſtendit diuitias magis eligi ſolere, quā pudicitiam. Certè nec hodiè pudicitia, nec honeſtas morum mouent ad nuptias, ſed tantum diuitiæ & libido; & ideò nec perſeuerat amicitia, nec prouenit proles apta.

Chryſ. h. 1. ſup. Matt.

Vnde Chryſoſt. *Salmon genuit Booz de Raab.* Qui, inquit, ſecundum imperium Dei acceperit vxorem, & à Deo promiſſam, in virtute generat filios, etiam in ſeipſis virtutes habentes; Booz enim interpretatur robur: qui autem accipiunt vxores ex promiſſione diaboli, in infirmitate generant filios, nec valentes, nec fortes, niſi in malo & ad pænam ſuæ irregularitatis, non ad gaudium & conſolationem. Et infra Booz genuit Obed, qui interpretatur ſubditus: nunc autem, quia diuitias eligunt, & non mores, pulchritudinem, & non fidem, & quod in meretricibus ſolet quæri, hoc in coniugibus optant, propterea non generant filios ſubditos, vel ſibi, vel Deo, ſed contumaces contra ſe, & contra De[um]. Hæc ille.

Cur filij hodie contumaces.

Tobiæ 6.

Huius exemplum habetur expreſſè Tobiæ 6. vbi Sara filia Raguelis ſeptem viris tradita fuerat, quos ſingulos prima nocte dæmon quidā nomine Aſmodeus ſuffocauit, virgine manente intacta; Et ideò cum Raphaël ſuggereret minori Tobiæ vt eā duceret, quodq; ſibi debebatur vxor, timenti ei dixit: *Audi me, & oſtendā tibi, qui ſunt, quibus præualere poteſt dæmonium. Hi namque, qui coniugium ita ſuſcipiunt, vt Deum à ſe, & à ſua mente excludāt, & ſuæ libidini ita vacent, ſicut equ⁹ & mulus, quibus non eſt intellectus: habet ſuper eos poteſtatem dæmonium. Tu autem cum acceperis*

In quos ita dæmonium habeat poteſtatem.

vis eam, ingressus cubiculum, per tres dies continens esto ab ea, & nihil aliud, nisi orationibus vacabis cum ea. Transacta autem tertia nocte accipies virginem cum timore Dei, amore filiorũ magis, quã libidine ductus, vt in semine Abrahæ benedictionem in filijs consequaris. Refert Robertus Holcoth super librũ Sap. c.10. & c.3 quod vt colligitur ex historia Genes.6. cum cępissent homines multiplicari in terra, & filios procreassent, anno 200. à creatione mundi videntes filij Dei, id est, filij Seth. filias Cham. quod essent pulchræ, acceperunt sibi vxores, ex omnibus, quas elegerant. Et quia tantum eas diligebant vt abuterentur mutuò vxoribus fratrũ suorum; ideò Dominus visa eorum malitia induxit diluuium. Ideò vxor volenti nubere est eligenda discretè, exemplo Abrahæ, qui adiurauit Eliezer seruum suum, vt non acciperet vxorem filio suo Isaac de filiabus Chanaan. Sic Iacob sibi etiam maturè prouidit de vxoribus, seruiens pro illis 14. annis Gen.29. non sicut nostri, qui ad vnam & primam visionem fœminæ in chorea, vel ad vnam collocutionem blandam cum ea, statim desponsantur ei clandestinè; quod apud Catholicos, debet esse vituperabile, cum & apud paganos olim illicitum sit reputatũ. Nam vt refert Ambr. de quadam virgine, cũ optaretur à viro quodam, respondit: Maritum non est eligere meum, sed parentum.

Holcoth super libr. Sap. c.3. & 10.

Gen.24.

2. *Vxor quomodo regenda Coloss.3.*

Secundò vxor est regenda mansuetè, non cum tyrannide, non cum austeritate vel rigore, verbis, non verberibus, amore, non timore, dulcedine, non amaritudine. *Viri diligite vxores vestras, & nolite amari esse ad illas.* Vnde, vt dicit Robertus Holcoth super librum Sap. cap.4. mulier ideò formata est, non de capite, non de pede, sed de costa, in signum quod nec debeat esse Domina nec ancilla, sed socia viro suo. Sicut notat etiam magister sententiarum 2. dist.18. & tale regimen cum concordia est. Tria enim sunt, in quibus spiritus sanctus dicit sibi beneplacitum esse. *In tribus beneplacitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus; concordia fratrum, amor proximorum, & vir & mulier benè sibi consentientes.*

Tria spir. S. beneplacita. Eccl.25.

3. *Vxor vt corrigẽda.*

Tertiò vxor est corrigenda secretè, non cum confusione vel verecundia publicè, vel contemptibiliter arguenda. Vnde Varro dicit: Coniugis vicium aut tollendum, aut ferendũ. Qui tollit vicium, cõmodiorem coniugem efficit; qui fert, seipsum efficit meliorẽ. Hinc meritò fuit arguenda seuera austeritas trium virorum, de quibus narrat Valerius, quorum primus vocabatur Caius Sulpicius, hic publicè vxorem repudiauit, quia in publicum prodierat discooperto capite; secundus dicebatur Sempronianus sophus, qui similiter vxorem repudiauit, quia ausa est ludos spectare marito ignorante: tertius dicebatur Metellus, hic vxorem pro eo, quod vinum biberat, fustè percussit & occidit: vnoquoque existimante optimè illam violatæ sobrietatis pænas exoluisse. Vnde quæcunque fæmina vini vsum immoderatè appetit, virtutibus ianuam claudit, & vicijs aperit. Hæc Valerius. Non sic fecit Iob, qui vxorem licet pessimam arguebat, sed secretè & modestè. *Quasi inquit vna de stultis mulieribus locuta es.* Non dixit, stulta es, sed quasi stulta, vel quasi vna de stultis. O vbi sunt nostri qui vxores suas meretrices vocant, nec nomine proprio appellant. Non sic fecit Elcana vir ille bonus, pater Samuelis prophetæ, qui vxorem suam Annam corrigens ait. *Anna cur fles? quare non comedis? quam ob rem affligitur cor tuum?* Nostri autem dicunt: Comede meretrix pessima; non sine causa non comedis, fortè cogitas de alio. Quartò vxor est diligenda completè: Istam plenitudinem charitatis, & amicitiæ, quæ esse debet inter virum & vxorem, Apostolus mensurat tripliciter. Primo modo per dilectionem Dei ad Ecclesiam, quæ fuit maxima: secundo modo per dilectionem viri ad corpus proprium; tertio modo per dilectionem viri ad seipsum. De primo dicit. *Viri diligite vxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea.* De secundo dicit quod viri debeant diligere vxores, sicut corpus proprium; de tertio dicit quod debeant diligere eas sicut seipsos: Nec immeritò bonæ vxores sũt ita diligendæ: sunt enim bonæ vxores gratæ in cõuiuendo, in condolendo & in commoriendo. Vnde narrat Valerius de Regina vxore Mithridatis. Quod in tantum amauerit virum, vt tonsis capillis habituque virili assumpto,

Val… Max… 6.c.3.

Iob 2.

Vt dil…

4. Ephes.

Cur diligenda.

Vel. Max. li.4 c.6.

sumpto, equis, & armis se assuefecit vt virũ fugientem per terras extraneas sequeretur. Raræ hoc faciunt, vel nullæ nostris temporibus, quinimò fugiente marito mox alteri adhærent. Narrat idem quomodo Gracchus Romanus cum duos apprehendisset serpentes masculum & fœminam, certificatus per aruspicem quod dimisso masculo, vxor sua moreretur celeriter, dimissa fœmina ipse moreretur; Ille statim fœminã dimitti iussit, sustinueritque in conspectu suo seipsum interitu serpentis occidi. Ecce amor viri ad vxorem, quia potius elegit mori, quam vxorem permitteret. Secundò sunt vxores gratæ & piæ in condolendo: Narrat Valerius ibidem; quod cum Lacedæmonij à Spartanis essent capti, & ad decollandum in carcere seruati, coniuges eorum velut allocuturæ viros suos perituros intrauerint carcerem, impetrato à custodibus aditu, commutataque veste per simulationem doloris velatis capitibus eos abire passæ sint, & saluti restituerint. Sed heu nostri temporis fœminæ non solum non zelant pro salute virorum, sed etiam quædam mortisvenena, aut interitum eis per alios propinant. Tertiò sunt gratæ in commoriendo: narrat Hieron. quod Indi & omnes pænè barbari vxores plurimas habeant, apud Indos lex sit, vt vxor charissima cum marito defuncto cremetur. hæ igitur contendunt inter se amore viri, & ambitio summa certantium est ad testimonium castitatis, atque ita victrix in habitu ornatuque pristino iuxta corpus defunctum accubat, amplexans illud & osculans, & suppositos ignes pudicitiæ laude contemnens. Ecce quam grata mutui amoris apud paganos inter coniuges indicia. Nos igitur tanquam Christiani præmissa studeamus seruare, quatenus coniugium nostrum possit nobis esse non culpa ad damnationem, sed meritum ad salutem æternam: ad quam nos Deus, qui regnat per infinita secula, perducere dignetur.

Exempla amoris coniugalis. *Eiusdẽ exemplũ aliud.* *3. Exemplum eiusdem.* *Hier. lib. 1. contra Iouinianum.* *4. Exemplum.*

DE EADEM DOMINICA SERMO III.

Omnis homo primum bonum vinum ponit, & cum inebriati fuerint dat quod deterius est. Ioan. 2.

Icit B. Augustin. Virtutes, quibus rectè viuitur, magna bona sunt: species autem quorumlibet corporum, sine quibus rectè viui potest, minima bona sunt Potentiæ verò animæ, sine quibus rectè viui non potest, minima bona sunt. Quib. verbis vult distinguere in rebus humanis triplicem differentiam esse; scilicet quia quædam sunt bona suprema, quædam infima, quædã media. Cui cõcordat thema nostrum, quod recommendans prouidentiam humanam, dicit quoddam vinum bonum primò apponi, quoddam verò postea apponi, quod deterius est, non tamen simpliciter malum, per quod ex consequenti innuit, quoddam vinũ esse infimum, & sic malum de se. Secundum hoc in verbis præmissis tanguntur tria: primò gratiæ diuinæ tamquam boni vini electio cum dicitur. *Omnis homo primum vinũ bonum ponit*. secundò malitiæ & culpæ diabolicæ reiectio, tanquam vini pessimi, & hoc per comparationem ad bonum, quia vbicunque fuerit vnum oppositorũ, ibi erit & alterum; & opposita iuxta se posita, magis elucescunt. Tertiò crapulæ humanæ regulatio, cum dicitur, *quod deterius est*. Primum vinum est laudabile, secundum vituperabile, tertiũ tolerabile: primũ omnino purũ, secundum omninò fæculentum, tertiũ indifferens. primum ponit Christus, secundum diabolus, tertium caro & mundus.

Aug. li. de verb. Dom. *Differentia in rebus humanis tripl.*

I.

Omnis homo primum bonum vinum ponit. Iste homo potest dici Christus, de quo dicitur in pluribus locis *Homo quidã fecit cœnã magnã.* Si aũt fecit cœnã aut prãdiũ, necessa- *Luc. 14.*

rio posuit in ea vinum. Non est autem veri-
simile, quod tantus homo regius posuerit
Esther. 1. vinum malum, quin potius magnificentia
regia dignũ, vt dicitur. *Vinũ quoq; vt magni-
ficētia regia dignũ erat, abũdās & præcipuum
apponebatur.* Vnde Deus pater, ex quo facit
hodiè tēpore gratiæ nuptias filio suo, vt di-
citur Matt. 22. profert vinum electũ pro ho-
Vinum bonum triplex Christus ponit. nore suo. Ponit autem Christus triplex bo-
num vinum, scilicet compunctionis, deuo-
tionis & fruitionis: de 1. patet in psal. *Potasti
nos vino compunctionis.* Hoc vinum homini
1. Compũctionis. auertenti se a peccato est amarum: sentit e-
nim amaritudinem, & dolorem, ac si vinum
Luc. 5. recens & forte biberet. De hoc vino dicit
saluator: *Nemo mittit vinum nouum in vtres
veteres:* patet quia gratia compunctionis
non infunditur cordi habenti vetustatem
peccati, sed ambulāti in nouitate vitæ. Pro-
Ephes. 4. pter quod clamat Apostolus. *Renouamini
spiritu mentis vestræ.* Ac si diceret: vinum no-
uum gratiæ diuinæ propè est; ideò præpara-
te noua vasa, id est, præparate corda vestra
Huius effectus tres. domino. Hoc vinum habet tres effectus:
1. primò prouocat peccatorum confessionē:
sicut enim in ebrioso nullum manet secre-
Prou. 3. tum: similiter in compuncto corde & habē-
te istam gratiam. *Nullum secretum est, vbi re-
gnat ebrietas.* Qui enim hoc vino inebria-
tus fuerit, quidquid habet in corde, reuelat,
& quicquid diu latuit, patefacit. Et sicut
vinum nouum lagenas rumpit, sic gratia
compunctionis cor aperit. *Iob. 32. En venter
Iob. 32. meus quasi mustum absque spiraculo, quod la-
gunculas nouas disrumpit.* O quam pauci bi-
bunt de isto vino, qui malè confitentur, &
2. Effectus peccata abscondunt! Secundò istud vinum
inducit ad suiipsius humilitatem & contē-
Thren. 4. ptum. *Inebriaberis atque nudaberis:* inebria-
beris scilicet vino compunctionis, tūc qua-
si nudatur homo, quando sibi ipsi vilescit, &
coram alijs despicit semetipsum: sicut Ma-
Gregor. ria Magdalena quæ secundum Gregor.
quia semetipsam grauiter erubescebat in-
tus, nihil æstimabat, quod erubesceret fo-
Ierem. 23. ris. Ideò dicitur. *Factus sum sicut vir ebrius,
& quasi homo madidus à vino.* O quam pre-
3. effectus. ciosum vinum humilitas sui! Tertiò istud
vinum præstat securitatem, & audaciam;
sicut vinum materiale; facit enim audacem
2. Esdra 3. contra dæmones. *Omnem mentem vertit in
securitatem.* Bonam securitatem habent pœ-
nitentes habentes promissionem regni cæ-
lestis; iuxta illud: *Pœnitentiam agite & appro-
pinquabit vobis regnum cælorum.* Secundum
vinum, quod ponit Christus, est vinum de-
uotionis; Et habet tres effectus, primò facit
timidos audaces ad omnia facienda & susti-
nenda *Quis nos separabit à charitate Christi.*
Benè potauerat iste in tertio cœlo, ideò fuit
sic audax, vt nec gladium, nec ignem, nec
quicquid durum timuerit. Sic Petrus, qui
prius fuit timidus negando Christum, po-
stea fuit audax confitendo, quando dixit.
Magis oportet obedire Deo. Hoc vino lætifica-
tur tristis, vt sit iucundus: patet de Aposto-
lis, qui cum musto madere putabantur, vt
dicitur, *Ibant gaudentes à concilio, quoniam
digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeli-
am pati. Acto. 5.* Secundo vinum hoc lætifi-
cat tristes. Psal. *Vinũ lætificat cor hominis.* O
si nos biberemus istud vinum, vel saltem se-
mel, vel vnam guttam, quam libenter suf-
feremus tribulationes! sicut Paulus, qui be-
nè biberat ex ipso, de seipso dicit. *Libenter
gloriabor in infirmitatibus meis.* Sed heu pau-
ci bibimus; ideò nihil patimur. Tertiò hoc
vino ditatur pauper. Sicut enim ebrius vino
materiali omnia se credit possidere, cũ ni-
hil habeat; sic deuotus quisque habens gra-
tiam, omnia videtur habere, iuxta illud. *Ni-
hil habentes & omnia possidentes.* Et quomo-
do non omnia habet, qui Deum habet? *Ve-
nerũt mihi omnia bona pariter cum illa.* Ter-
tium vinum, quod ponit Christus omnibus
beatis, est vinum æternæ fælicitatis & frui-
tionis beatæ: De quo dicunt beati hodiè
Christo. *Seruasti vinum bonum vsque adhuc.*
De hoc etiam dicit Christus. *Bibam illud
nouum vobiscum in regno patris mei.* Optimũ
vinum: Primum enim est bonum, secundum
melius, tertium verò hoc optimum, quia
purissimum. *Faciet Dominus conuiuium vin-
demiæ defæcatæ,* id est, sine fæce tristitiæ, eò
quod ibi *absterget Deus omnem lachrymam
ab oculis sanctorum.* Optimum vinum prop-
ter tres effectus: Primò quia faciet obliuisci
omnium dolorum, sicut vinum materiale
facit obliuisci plagarum. *Bibant & obliuis-
cantur egestatis suæ, & doloris non recordentur
amplius.* Secundò quia inducet copiam &
abundantiam sanctæ lætitię in anima. Psal.
Inebria-

Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ. Et certè magna abundantia, vbi omne, quod volent sancti, erit, & quod nolent, non erit.
3. Tertiꝰ effectꝰ, quia gratis dabitur vnicuiq;. Isa. *Venite & bibite absque vlla commutatione vinum & lac*, id est, humanitatem tanquam lac, & diuinitatem tanquam vinum, & sic erit liberale vinum.

II.

Dixi secundò, quod in verbis præmissis
Vinum pessimum quod. describitur malitiæ & culpæ diabolicæ tanquã vini mali, & pessimi reiectio, quod est vinum vituperabile. Hoc vinum propinat diabolus, primò per culpam in præsenti: secundò in futuro per pœnam hic dat prægu-
Multiplex. stare, sed in futuro perfectè potabit peccatores. Dat autem multiplex vinum secun-
1. dum multiplicem culpam: primo vinum
Ioha. 1. immoderatæ cupiditatis. *Expergiscimini ebrij & flete & vlulate omnes, qui bibitis vinũ in dulcedine.* Hoc vinum bibebant filij Iob cum sororibus suis in conuiuio Iob. 1. qui
2. postea interempti sunt. Dat secundò vinum
Prou. 20. carnalis voluptatis. *Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas: quicumque his delecta-*
Vinum luxuriæ fomentũ. *tur, non erit sapiens.* Sic bibit Loth Gen. 19. qui inebriatus commisit incestum cum fili-
3. abus. Tertiò dat vinum superbiæ. De
Prou. 4. quo. *Comedunt panem impietatis, & vinum iniquitatis bibunt.* Notanter dicitur vinum iniquitatis in superbis, id est, inæqualitatis. Quæ enim maior inæqualitas, quam non subesse superiori, non conformari æquali, & contemnere inferiorem. O quam multos exterminauit vinum istud, vt dicitur Eccl. 31. Certè plurimos, quia diabolum de cælo, hominem de paradiso, reges de solio, vt Nabuchodonosor, Antiochum, & Saulem: de quibus longum esset hic tractare.

Post illud vinũ culpæ ministrabit diabolus vinum pœnæ æternæ, de quo in Psal. *Veruntamen fæx eius non est exinanita; bibent omnes peccatores terræ.* O vinum pessimum
Isa. 31. Penetrans ad interiora cordis! de quo dicitur. *Inebriabimini & non à vino*, quasi diceret, imo à pæna. Istud vinum habebit tres effectus maledictos, scilicet amaritudinem, quia erit amarissimum; secundò quia erit turbulentissimum; tertiò quia erit mortiferum. De primo dicitur. *Vua eorum vua fel-* *Deut. 32.*
lis, & botrus amarissimus. Ecce ego cibabo eos *Hier. 23.*
absynthio, & potabo eos felle. Habebunt enim damnati cibum & potum, quia patientur in corpore, & anima. Tertiò erit turbulentissimum, quia turbabit dãnatorum conscientias. Vnde in Psal. *Turbati sunt & moti sunt sicut ebrius. Clamor erit in plateis super vino.* *Isa. 24.*
In plateis enim inferni vnus damnatus litigabit contra aliũ; quia ibi filius maledicet patri, & filia matri, dicens illud. *Væ mihi* *Hier. 15.*
mater mea, quia me genuisti virum doloris. *Isa. 3.*
Tumultuabitur puer contra senem. Nec solũ ad inuicem litigabunt, verum etiam contra Deum exurgent, quem blasphemabunt, vt dicitur Apoc. 16. Tertiò erit mortiferum, siue toxicatum, secundum illud. *Fel draco-* *Deut. 32.*
num vinum eorum, & venenum aspidum insanabile. Et propter hoc dicitur Hierem. 51. *In calore eorum potus eorum, & inclinabo eos, vt sopiantur & dormiant somnum sempiternum.* Malus somnus perpetuæ mortis. Ecce vinum amarum, turbulentum, & mortiferum pessimum sanè, execrandum, ideoque omnibus cane peius & angue fugiendum.

III.

Quod deterius est. Istud vinum est carnis *Vinũ deterius quid moraliter.*
& mundi: de quo dicitur Prouerb. 20. *Luxuriosa res est vinum:* Et Apostolus. *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* Hoc vino con- *Prou. 20.*
tinuò potantur mundani & carnales, qui *Ephes. 5.*
nihil aliud, quam desideria carnis perfici- *Sap. 2.*
entes, dicunt illud pessimum verbum Sap. *Vino pretioso & vnguento impleamus nos, & non prætereat nos flos temporis.* O quam peruersus ordo rationis in talibus, in eo quod dicunt, *impleamus*; non sufficit eis bibere ad necessitatem; sed addunt ad superfluitatem, *impleamus*; cum tamen vinum in iucunditate & moderatione sit creatum ab initio, vt *Eccl. 31.*
dicitur. Vnde ibidem: *Exultatio animæ vinum cum temperantia.* Ecce quomodo non culpatur vinum in se, nisi immoderatè sumptum. Ideò dixi notanter, quod vinum istud est deterius, non tamen simpliciter malum, sed quasi indifferens, quia sobriè sumptum confert saluti; sed superfluè sumptum nocet animæ & corpori.

Vinum immoderatè sumptum nocet quadrupliciter. Quomodo autem noceat breuiter audiamus: sciẽdũ vsum vini immoderatũ nocere homini quadrupliciter: primò quia est detrimentum libertatis: secundò, quia inducit confusionem honestatis: tertiò quia est complementum voluptatis: quartò quia est experimentum seu signum fatuitatis. De

1. primo patet; nam prima radix seruitutis, & ignobilitatis fuit per vinum, vt dicitur Genes.9. vbi Noe cum plantasset vineam, & fructum collegisset, expresso succo bibit, & inebriatus est, dormiensque in tabernaculo nudauit fęmora: ad quem accedens filius eius Cham & videns nuditatem eius, patrem derisit: quod pater resciens, ipsum vnà cum filijs suis in sempiternum perpetua seruitute damnauit: & hæc fuit origo ser-

Aug. l.19 de ciuit. Dei c.15. uitutis, sicut dicit Augustin. Ecce plura mala: primò priuatio vsus rationis, & sensus, vt se non sentiat, vt bestia, & sit quasi

2. dormiens; quod notatur in eo quia dormit: secundò expoliatio virtutum, imò etiam diuitiarum; quia communiter magni potatores fiunt pauperes, iuxta illud: *Qui amat vinum & pinguia, non ditabitur.* Hoc patet ad oculum in nostris artificibus, qui continuè capiunt pecuniam ex artificio, & tamen non ditantur, non ex alio, nisi quia haustu bono & delicatis ferculis delectantur; vnde & ipsi, vbi magnus Dominus non dare: vnum grossum dat duos pro recenti pisce, vel carne. Sed quid contingit eis in senio, certè egestas maxima, quia tales, vt communiter, in mendicitate

3. moriuntur. Tertiò facit derisibilem, non solum inimicis, sed etiam amicis, quia fi-

4. lijs. Quartò inducit seruitutem in successoribus: nam filij potatorum communiter subijciuntur seruituti aliorum; sicut Noe fi-

Aug. in li. ad sacr. Virg. lio euenit. Hinc sicut dicit Augustinus multi propter vinum amissis honoribus ignobiles remanserunt, & laribus paternis profugi, vitam, non vbi sumpserunt, finierunt. Secundò vinum immoderatè sumptum est confusio honestatis; confundit enim & deturpat hominis honestatem. Quid enim

Ebrietatis turpitudo. turpius ebrioso, cui fætor in ore, tremor in corpore; promit stulta, pandit occulta; cui mens alienatur, facies transformatur. *Nul-*

Senec. ep. 120. *lum erit secretum, vbi regnat ebrietas.* Et: *Non est animus in sua potestate ebrietate deuictus, quemadmodum musto dolia ipse rumpuntur, & quod in imo iacet, in summam partem vis caloris eructat.* Patet ad sensum: nam multa ebrij faciunt contra honestatem, quę sobrij erubescunt. Ideò Seneca dicit, ebrietatem nihil esse, nisi voluntariam insaniam. Refert idem, vbi supra Epistola.88. de Alexandro Macedone, quod inebriatus Titum tirum sibi carissimum ac fidelissimum inter epulas transfodit, & intellecto facinore cum esset sobrius mori voluit. Fingitur à quibusdam prout refert Holcoth, Quia imago ebrietatis sic pingebatur à Romanis. Primò imago puerilis, cornu habens in manu, & in capite coronam de vitro. Puerilis pingebatur in signum quod facit hominem puerum elinguem, & insensatum more pueri. Cornu habebat in manu, in signum quod semper tubat & prodit secreta & clamando reuelat. Coronam habebat vitream, quia reputat se gloriosum & diuitem, cum nihil habeat. Et hæc est vna causa, quare regibus & principibus prohibetur vinum. Noli inquit sancta mulier mater Salomonis ô Lamuel vinum dare regibus, ne obliuiscantur iustorum iudiciorum: quia nihil ita periculosum est reipublicæ, sicut ebrietas in rege vel principe. Vnde dixit Sapiens. *Væ terræ cuius rex puer est, & cuius principes mane comedunt.* Et certè væ, quia à tali principe vltiones indebitè aut indefinitè & præcipites irrogantur, consultationes acceptæ in iniuriam aliorũ incautè reuelantur, ordinationes reipublicæ concessæ & vtiles retractantur. Narrat Valerius libro 6. cap. 2. Quod mulier quædam innocens damnata fuit à Philippo rege temulento & ebrio, quæ propriæ innocentiæ conscia clamauit: Apello inquit à Philippo ebrio ad sobrium. Quo verbo regis ebrietatem excussit, qui causam diligenter inspexit, & mulierem liberam à pæna dimisit. Tertiò vinum est complementũ voluptatis. Verecundia namque bona multos cohibet à peccatis, & vbi illa per vinum aufertur, voluptas quæ latuit in corde sine pudore se detegit. Vnde Seneca Epistola 120. dicit plures, pudore peccãdi, quam bona voluntate prohibiti sunt à scelere. At vbi

Ebriet. insan. volunt. *Holc. in l. Sap. cap.* *Gen.19.* *Reg. cur. prou. tur.* *Hier. ad Occ. in ep.* *Iudith 13.* *Sen. ep. 84.*

vbi possedit animum nimia vis vini, quicquid mali latebat emergit. Quartò vinum est experimentum fatuitatis, quia si homo sit dispositus ad quodcumque malum, in ebrietate potest de eo capi experimentum. Eccli.31. Vinum corda superbotum arguit, id est, ostendit & proponit. Ex præmissis infero, quod ebrietas & omnis potus inordinatè & intemperatè sumptus, nocet cuilibet statui. Patet ab inferiori ad superius cũ confusione arguendo. Nam si pauper est nõ ditabitur, sicut supra patuit. Si diues est depauperabitur & substantia nudabitur. Si iuuenis est non docebitur, quia vinum immoderatè sumptum turbat acumen ingenij. Si est senex & doctus infatuabitur, quia vinũ & mulieres apostatare faciunt sapientes Eccl.19. & 31. Istud patuit in Salomone, qui licet sapientissimus, tamen infatuatus est ebrietate & voluptate. 3. Reg.11. Denique si castus est ipse polluetur. Patet de Loth qui ebrius incestum commisit cum duabus filiabus, & quem Sodoma non vicit, vina vicerunt. Et quo ad hoc dicit Orige. super Genes. homilia.5. quod licet Loth excusari posset quod propositum & voluntatem peccandi non habuit, inculpandus tamẽ est, quia vino nimis indulsit. Et ideò dicit quod ebrietas peior fuit quam Sodoma, quia ebrietas decepit, quem Sodoma non decepit. Vritur ille flammis mulierum, quẽ sulphurea flamma nõ vssit. Præterea si quis honestus est ebrietate confundetur. Quia vt dicit Hieronymus: Noe ad vnius ebrietatis horam nudauit fæmora quæ per sexcentos annos sobrietate contexerat. Sed etsi quis fortis est vincetur. Patet de Holoferne, quem nimia ebrietate sopitum Iudith vidua occidit. Et de Alexandro de quo refert Seneca, quod licet eum totus mundus superare non potuit, tamen sola intemperantia vicit; quia in ebrietate lethale poculum hausit, à quo & obijt. Postremo si quis sanctus est ipse contaminabitur ebrietate. Vnde sacerdotibus qui sancti erant prohibebatur vinum, quando tabernaculum ingrediebantur, sicut patet Leuitici 10. ne in sanctitate contaminarentur. Ex quibus patet, quod licet omnibus sit vinum nociuũ, tamen præcipuè regibus & principibus, sacerdotibus & sapientibus, continentibus & virginibus. Et est ratio, quia isti tenentur magis esse sobrij & ratione vigere.

Gen.19.

Hier. ad Occ. in ep.

Iudith 13.

Sen. ep. 84

Dubium.

Circa præmissa occurrit dubium satis pulchrum. Vtrum vsus vini sit homini licitus, & idem de quolibet potu inebriante. Et videtur quod non, quia dicitur. *Cogitaui à vino abstrahere carnem meam, vt animam meam ad sapientiam transferrem.* Sed sine sapientia homo non potest saluari, ergò &cæt. quia *Neminem Deus diligit nisi qui cum sapientia habitat.* Igitur necesse est homini abstrahi à vino. Secundo, quia bonum est non manducare carnem, nec bibere vinum, sed cessare à bono virtutis est viciosum & illicitum. Tertiò quia Hieronymus dicit, vinum cum carnibus post diluuium est dedicatum, Christus autem venit in fine sæculorum, ideò extremitatem traxit ad principium: ergo tempore legis Christi est illicitus vini vsus. Ad oppositum est Apostolus dicens *Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino vtere.* Ad quæstionem respondet Holcoth dicendo, quod per se loquendo vsus vini homini est valdè licitus, potest tamen contingere quod alicui homini sit illicitus, vel ex conditione bibentis, vel aliorum qui de suo facto fortè scandalizarentur. Ex conditione bibentis, quia fortè ex tali potatione perdit caput, linguam & pedes de facili: vel quia ex voto ad abstinentiam se astrinxit. Ad primum ergo dico quod licet hoc sit perfectionis & consilij, non tamen vsus vini ideò est illicitus. Aliter dupliciter quod sapientia est duplex Vna quæ à Deo infunditur, alia per studium & doctrinam acquiritur. Et certè respectu primæ disponit abstinentia à vino; respectu viro secundæ non. Ad secundũ dico quod Apostolus prohibet solum Romanis conuersis ad fidem, quod nec carnibus nec vino vtantur in scandalum Christianorum de nouo conuersorum. Ad tertium dico quod Hieron. vult dicere, quod Christus à vino retraxit tanquã ab impedimẽto perfectionis, si excessiuè sumatur. Nos igitur fratres poti de illo vino primo sc. gratię Christi cõpũ-

Eccl. 2.

Sap. 7.

Rom. 14.

1. Tim. 5.

Holcoth sup. lib. Sap. ca. 2.

ctionis & deuotionis sumamus, & vinum diaboli simpliciter malum abijciamus. Quatenus vino materiali temperatè vtentes, ad vinum sempiternæ fruitionis perueniamus. Ad quod nos perducat Iesus Christus.

DOMINICA SECVNDA POST OCTAVAS EPIPHANIAE SERMO I.

Cum descendisset Iesus de monte. Matt. 8.

N hac Dominica recolit mater sancta Ecclesia duo magna beneficia humano generi per Christum impensa, sc. beneficium curationis lepræ & paralisis. Quas duas passiones & infirmitates Christus miraculosè in duobus hominibus perfectè subito vnico verbo curauit, significans per hoc quod si nos deuotè ad ipsum clamauerimus, exemplo istorum ab omnibus infirmitatibus mentis nostræ curari merebimur. In figura huius Maria
Num. 12. soror Moysi, quæ propter murmur à Domino percussa fuit lepra, clamans ad Dominum sanata est. Sic debet facere anima lepra peccati infecta, dicens cum Psalmista: *Ad Dominum cum tribularer clamaui.* In figura huius etiam Naaman Syrus curatus est à lepra per lotionem in aqua Iordanis, ad significandum quod nos curari volentes à lepra peccati, debemus lauari in aquis lachrymarum, & hoc septies, id est, omni tẽpore vitæ nostræ. Magna ergo confidentia datur hodiè peccatoribus, quos Deus paratus est ab omni infirmitate mentis curare, si ad eum deuota humilitate recurrant, exemplo istius leprosi, de quo dicit Euangelium. *Cum descendisset Iesus de monte.* Super quo vestræ charitati aliquid dicere expediret. Verum quia omnes ferè infecti sumus lepra peccati, ita quod si dixerimus quia
Ioan. 1. peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus, & veritas in nobis non est; *Omnes e-*
Rom. 5. *nim peccauerunt & egent gratia Dei,* ideoque necessaria est nobis gratia spiritus sancti, per quam corda nostra ab hac peccati lepra mundarentur. Quam vt obtinere mereamur, matrem gratiæ salutemus dicentes ei voce amœna. *Aue gratia plena.* In Euangelio præsenti tria describuntur: primum est leprosi per Christum mundatio, cum dicitur: *Cum descendisset Iesus.* Secundum est serui Centurionis à paralisi curatio, *Cum autem introisset Capharnaum.* Tertium est gentilium ad Christum conuersio & Iudæorum reprobatio, *dico autem vobis.*

I.

Cum descendisset. Pro quo sciendum quod ista mundatio facta est primo anno prædicationis Christi. Christus enim conuocatis Apostolis suis quadam vice ascendit in mõtem Thabor, qui mons est in Syria, vel secũdum alios in Galilæa, & ibi eleuatis oculis in discipulos docebat eos dicens: *Beati pauperes spiritu.* Cui etiam sermoni interseruit orationem Dominicam, scilicet Pater noster, vt dicit Magister in Scholastica historia. Quo facto misit discipulos de illo monte ad prædicandum per Iudæam tantũ, prohibens eis ne intrarent ciuitates gentium nec Samaritanorum. Et deinde descendens de illo monte, occurrit ei leprosus in turba, quæ sequebatur Christum ab illo monte secundo miliario à Capharnaum. Iste igitur leprosus cæpit clamare ad Christum dicens. *Domine si vis potes me mundare.* Et tanguntur hic plura circa istã mundationem. Primò, locus, quia in descẽsu montis. Secundò, personæ coram quibus, quia in præsentia turbarum. Tertiò, grauitas morbi. *Ecce leprosus.* Quartò, deuotio & humilitas infirmi, *veniens adorabat.* Quintò, deuota oratio & supplex depræcatio. *Domine si vis.* Dicit ergo. *Cum descen-*

Turba cur Christũ secuta.

descendisset Iesus de monte, scilicet post completum sermonem coram discipulis in mõte factum; *secutæ sunt eum turbæ multæ.* Diuersi ex causis diuersis Christum sequebantur, secundum Origenem. Quidam ex deuotione propter sanitatem suæ vitæ & doctrinæ, vt Magdalena, Iohanna, & aliæ sanctæ mulieres. Aliqui ex curiositate vt viderent miracula & audirent noua, vt simplices Iudæi. Aliqui vt insidiarentur, vt pharisæi, & aliqui vt ab eo curarentur, sicut infirmi, de quibus erat vnus iste de quo dicitur hic. *Ecce leprosus.* Versus. *Morbus, signa, cibus, blasphemia fuere Causa, cur dominum turba secuta fuit.* Sic multi hodie vadunt ad prædicationem, non vt ædificentur, sed vt nouitates audiant, aut vt in sermone sacerdotem capiant & calumnientur, sicut pharisæi, qui miserunt ad Christum vt caperent eum in sermone. Sed audiuerunt eis dici, *Quid me tentatis hypocritæ?* Sequitur. *Ecce leprosus veniens adorabat eum.* In Marco habetur quod venit genu flexo. Et in Luca habetur quod procidens in faciem suam rogabat. In quo ostenditur perfectio suæ humiliationis & deuotio. orationis. Quid autem dixerit aut quomodo orauerit, sequitur dicens. *Domine*; ecce confessio veritatis. *si vis*; non petit simpliciter quod eum mundet, sed hoc posuit in eius voluntate. Ergo iste leprosus confitetur in Christo posse, quia *Domine potes.* Deprecatur velle, *Si vis*; Supponit necesse, *me mundare.* Sapient.12. Subest tibi posse cum volueris. Et sic patet quod iste leprosus habuit magnam fidem de Christo & deuotione ad Christum. Vnde Origen. in homil. ex persona istius leprosi dicit: Tu qui digne adoraris, qui meritò coleris, te ego vt dominum adoro, ideoque & Dominum dico. Per te enim omnia facta sunt, ideò *si vis potes me mundare.* Voluisti vt hæc immundissima lepra super me veniret, siue propter mea peccata, siue propter tuã prudentiam, vt mirabiliter me mundans magnificeris, omnia dispensanter & prudenter facis, & salutem largiter tribuis. Siue ergo hanc lepram propter peccata mea portaui, dimittens culpas meas munda me. Siue propter tuam prudentiam, mirabiliter me munda vt ab omnibus magnificeris. *Domine, si vis potes me mundare.* Non dubito, non fallor, non dico sicut ille qui filij sui salutem deprecabatur dicens: Si quid potes adiuua me, sed scio quia omnia potes, ideoque non potentiam peto, non fortitudinem quæro; has enim scio esse indeficientes, sed tantum voluntatem tuam deprecor. *Si vis* ergo *potes me mundare*, mihi ad beneficium, tibi ad laudem, videntibus autem ad miraculum & ad proficiendi doctrinam. Hæc Origenes. Sequitur, *Et extendens manum Iesus dixit: Volo, mundare.*

Curando leprosum Christus manum quare apposuit.

Licet Christus potuisset curare vnico verbo, sicut confitetur centurio infra in euangelio, tamen apponit manum, quia humanitas Christi erat quasi organum seu instrumentum ipsius diuinitatis. Et ideò sicut artifex operatur mediante instrumento; sic virtus diuina in Christo per applicationem humanitatis aliqua faciebat, vt eam tanquam coniunctum instrumentum diuinitatis declararet. Sed cõtra. Fuit in lege prohibitum tangere leprosum, *Leuit. 13.* ergo Christus contra legem fecit, qui non venit soluere legem. *Matth. 5.* Respondeo, prohibitũ fuisse illi qui non potuit curare, non qui potuit. Vnde Helias & Helisæus tangendo leprosos non peccauerunt; *3.Reg. 17. 4.Reg. 4.* similiter nec Christus, cuius tactus necessarius fuit propter multa, secundum Gorran. super Lucam.

Christi tactus fuit necessarius & quare.

1\. Primò propter exemplum humilitatis, scilicet vt doceret nullum propter maculam corporis esse spernendũ. Et hoc cõtra illas delicatas dominas, quæ dedignantur manibus annulosis & ornatis tangere infirmos in hospitali. Contra quas Augustin. inuehitur, *Aug. li de vit. Christi.* confundens eas non vt Christianas, sed peiores paganis.

2\. Secundò fecit hoc Christus propter destructionem hæresis Manichæorum, dicentium Christum habere corpus phantasticum.

3\. Tertiò propter ostensionem suæ potentiæ per quam tulit istius leprosi contagium.

4\. Quartò propter manifestationem temporis gratiæ & cessationis legalium. Vnde licet Christus aliter curare potuit, non tamen aliter decuit ex causis prædictis. Dicit ergo, *extendens manum*, quod fuit liberalitatis contra auaros, qui habent manum curtam, breuem & aridam. *Prou. vlt.*

Non sic Christus, qui manum suam aperuit inopi. Tetigit quod fuit humilitatis contra superbos, vt dictum est, dicens: *Volo*, contra inuidos qui nihil boni volunt; *mundare*, quod est potestatis contra incredulos. Et est hic imperatiuus, id est, munderis, vel sis mundus, vt sint duæ constructiones. Et *confestim mundata est lepra eius*. Quia ipse dixit & facta sunt omnia. Augustinus dicit hic. Nihil medium inter præceptum eius & opus. Mundata est lepra festinanter, quia confestim: totaliter, quia mundata: non tantum diminuta lepra eius, id est, tam notabilis viri qui sic magnificè credit, plenissimè confitetur, & fiducialiter accedit.

Sequitur nunc mandatum triplex. Primum fuit vt taceret miraculum. Secundum vt publicaret sacerdotibus mundationem. Tertium vt offerret munus in testimonium. De primo dicit: *Dixit ergo ei Iesus. Vide nemini dixeris.* scilicet miraculum factum, quod non fecit sine magno mysterio. Sed diceres, tamen Thobiæ 12. dicitur: Opera Dei reuelare & confiteri honorificum est, ergo non est prohibendum. Ad quod respondetur, quod præceptum quoddam est obligans ad faciendum, sicut illud, *Honora patrem*, quod est propriè dictum præceptum. Aliud est tentans ad probandum, & hoc est impropriè dictum; vt illud, *Tolle filium tuum Isaac & offer mihi illum in holocaustum*. Tertium est præceptum docens ad sciendum vt hic. Vnde istud non obligat ad faciendum, sed instruit ad aliquid cognoscendum, & sic fuit hic præceptum non simpliciter prohibens actum, sed aliquid circa actum. Vnde per hoc Christus docuit nos, vt beneficia quæ facimus non diuulgemus sed subticeamus, & hoc vt abstineamus à mercede humanæ & vanæ gloriæ. Secundò Christus hoc fecit propter facti sufficientiam, quia ita euidens erat miraculum, vt non esset necesse sermone iactare quod opere prætendebat. Tertiò propter credentium spontè maiorem vtilitatem, vnde hic glossa dicit. Non imperatur silentium, sed quia meliores reputabat qui fide spontanea magis quam qui speratis beneficijs credidissent. Secundò præcepit illi dicens: *Vade ostende te sacerdoti*, idque propter plura; & primò propter legis præceptum.

Præceptū triplex est obligans tentans, & docens. Exod. 20.

Gen. 22.

Nam Leuiticorum 14. dicebat, quod nullus debuit mundatus restitui ad communem habitationem hominum, nisi prius iudicaretur mundatus per sacerdotis iudicium, & fieret pro eo oblatio; ideò dicit: *Vade ostende te sacerdoti*. Fecit ergo Christus hoc propter legis approbationem quæ pro illo tempore bona erat. Secundò propter potestatis manifestationem, vt ostenderet se posse quod lex non posset. Tertiò vt haberet testes miraculi. Quartò propter ipsorum vtilitatem, vt videntes crederent & saluarentur. Quintò propter honorem sacerdotibus impendendum. Sextò propter mysticam doctrinam, vt innueret quod ad spiritualem mundationem necessarium est officium sacerdotis in susceptione sacramentorum.

Et offer munus quod præcepit Moyses in testimonium illis. Istud habetur Leuitici 14. Et glossa dicit super Lucam, quod offerebant tortam panis & duos turtures & sextarium, id est, duas libras olei. Sed Leuitici 14. dicitur, quod erant duo agniculi immaculati & ouis annicula absque macula, & tres decimæ similæ, & olei sextarium. Sed hæc fuit oblatio diuitum, illa autem pauperum. Sed contra: Christus venit ad euacuandum legalia, ergo non debuit ea præcipere. Responsio. Non prius debuit auferri signum omninò, quam confirmatum esset signatum, id est, donec corpus Christi fuisset glorificatum, & ideò à resurrectione Domini legalia quantum ad cæremonias cessare debuerunt, non autem antè. *In testimonium illis*, id est, vt testimonio ipsorum mundus habearis, vt si fortè velint te postea expellere, obijcias eis, quia à te munera iuxta legis præceptum receperunt.

Circa mundationem huius leprosi tria sunt notanda spiritualiter. Primò quid significet iste leprosus. Secundò quæ sunt necessaria ad mundationem lepræ spiritualis. Tertiò quis sit modus mundationis eius. De primo sciendum quod iste leprosus significat genus humanum; Leprosus siquidem est turgidus per superbiam. Ierem. 13. *Putrescere faciam superbiam*. Rabidus per inuidiam. *Oculi eius contabescent*.

Sacerdos ... Apoc. 3. Eccl. 23. Mich. 2. Psalm. Esaiæ 14.

1. Cor. 6.

Eccl. 13.

1. Cor. 6.

Ad leprosi mundatio[nem] tria requiri[tur]. Iacob. 4.

August. lib. de ser. do. in mont. Matt. 18.

Doctri[na] ... Lepro[sus] quid [signi]ficet. Zach.

Apoc. 3. Eccl. 23. Mich. 2. Psalm. Isaiæ 34.

Tepidus per accidiam. *Vtinam calidus esses aut frigidus, sed quia tepidus es, &c.* Calidus per auaritiam. *Anima calida quasi ignis ardens.* Putridus per gulam. *Propter immunditiam eius corrumpetur putredine pessima.* Turbidus per iracundiam. *Turbati sunt & moti sunt sicut ebrius.* Fetidus per luxuriam. *Ex cadaueribus eorum ascendet fœtor.* Et benè luxuria propter suum contagium significatur per lepram. Primò quia corpus deturpat. *Qui fornicatur in corpus suum peccat.* Secundò quia sitim & ardorem concupiscentiæ generat. Est enim malum istud tale quod non potest illud odire stomachus saturatus, vt dicit Hierony. Tertiò quia appropinquantes inficit. *Qui tetigerit picem, coinquinabitur ab ea*; ob id in ciuitatibus benè ordinatis leprosi de ciuitatibus propelluntur, & ad istum modum lupanaria deberent extra ciuitates collocari. Quartò quia membra consumit & vastat, scilicet oculum intelligentiæ, Aures obedientiæ, Nares discretionis, Capillos deuotionis, Manus bonæ operationis. Barbam fortitudinis, supercilia sanctæ affectionis, linguã orationis & prædicationis. Ideò dicitur: *Fugite fornicationẽ.* Et sic patet de primo quid significet ista lepra. De secundo sciendum quod tria sunt necessaria ad mundationem. Primum est mentis humiliatio, vnde dicitur in Luca quod procidens in faciem adorabat. Et hic dicitur quod veniens adorabat, quæ omnia denotant humilitatem per quam homo meretur gratiam. *Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Hoc est contra nostrates qui in Ecclesia stant erecti vt statuæ & columnæ, cum tamen in nomine Iesu omne genu flectatur. ad Philip. 2. Isti timent puluerem caligarum, & non timent sordes animarum. vt dicit Augustinus. Secundum est deuota supplicatio; vnde in Luca habetur, *Rogabat eum. Omne debitum dimisi tibi, quoniã rogasti me.* Tertium est cõfidentia de diuino auxilio in eo quod dicit. *Domine si vis potes me mundare.* quasi dicat, non dubito de potestate, sed de voluntate; etsi enim tu omnipotens, ego tamen indignus. Istam formam conditionalis orationis deberent seruare orantes, maximè postulantes temporalia, quę non nisi sub conditione sunt petenda, scilicet in quantum deseruiunt necessitati temporali & saluti: Ista enim est ordinata oratio, quando ea quæ principaliter respiciunt salutem, simpliciter petimus; ea verò quæ nescimus quomodo aut qualiter saluti deseruiant, sub conditione petamus, inquit S. Thomas 22. contra illos qui petunt temporalia, siue vtilia sint ad salutem animæ, siue non, cum tamen Paulus repræhensus est quod petebat amoueri à se stimulum qui sibi fuit vtilis.

1. Cor. 6. Eccl. 13. 1. Cor. 6. Ad leprosi mũdationem tria requirũtur. Iacob. 4. Augu. lib. de ser. do. in Mont. Matt. 18. 2. Cor. 12.

Tertiò modus mundationis spiritualis ex parte Christi, consistit in quatuor. Primum est parata largitas misericordiæ, *quia extendit manum suam*. Prouerbiorum 1. *Extendi manum meam & non fuit qui aspiceret.* Secundum est infusio gratiæ, *tetigit eum. Ego sto ad ostium & pulso.* Tertium est desiderium salutis humanæ. *Vult omnes homines saluos fieri.* Quartum remissio culpæ, *mundare. Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini.* Sed quia parum valeret mundatio animæ à peccato, si non adhiberetur cautela in futurum, ideò ponuntur hic quattuor cautelæ peccatorum. Prima est contritio seu dolor perpetuus de peccato, quotiens enim homo recordabitur peccati perpetrati & iam dimissi vt statim doleat. Vnde dicitur, *Confestim discessit lepra*. Secunda est erubescentia de peccato vt illud occultet, & non publicet alijs. Vnde dicitur, *Nemini dixeris*, contra illos de quibus dicitur Isaiæ. *Peccatum suum sicut Sodoma prædicauerunt.* Tertia est peccati per confessionem manifestatio. Vnde dicitur, *Vade ostende te Sacerdoti* Iacob. 5. *Confitemini alterutrum peccata vestra.* Quarta est satisfactio, de qua dicitur, *Offer munus tuum*, scilicet tortam panis audiendo verbum Dei, quod est panis animæ; duos turtures, scilicet perseuerantiam duplicis castitatis, corporis & animæ, sextarium olei in sex operibus misericordiæ & pietatis. Et ponitur hic pulcher modus confessionis. Debet enim confessio esse primo spontanea, non coacta. Vnde dicitur, *Vade*, quasi dicat nõ expectes quod veniat ad te presbyter in agone. Eccl. 17. *Viuens & sanus confiteberis.* Psal.

Apoc. 3. 1. Tim. 2. Ezech. 36. Peccatorũ cautelæ quatuor. Confessionis modus. Eccl. 17.

Psal. *Voluntariè sacrificabo tibi.* Secundò debet esse nuda & aperta, non palliata ad excusandas excusationes in peccatis, propter quod dicitur, *Ostende*, non inuolue. *Qui absconditt scelera sua non dirigetur.* Tertiò debet esse propria, ideò additur, *te*, non alium Sicut fecit Adam imponendo culpam Euæ. *Non confūdaris confiteri peccata tua.* Quarto debet esse sacramentalis; vnde dicit, *sacerdoti*, nam laico facta non est sacramentalis, licet habeat speciem sacramenti, cum laicus absoluere vel ligare non possit. Quinto debet esse satisfactoria, vnde dicit, *Et offer munus*, id est satisfac pro peccato. Sextò vt sit ordinata non confusa, ideò dicitur, *quod præcepit Moyses*, Debet enim pœnites parere arbitrio discreti sacerdotis iuxta præceptum scripturæ, vnde pœnitentia regulariter danda est secundum canones, nisi aliud suadeat necessitas, de quo de pœnitentia. Et tantum de primo principali.

Prou. 28. *Gen.* 3. *Eccl.* 4.

II.

Sequitur. *Cum introisset Capharnaum.* Ponuntur hic tria. Primò petitio centurionis fidelis & deuota, quia *accessit.* Secundò promissio curationis à Christo, *ego veniam.* Tertiò effectus curationis. *Dixit Iesus Centurioni.* Centurio iste fuit gentilis & alienigena, & centum militum princeps, positus à Romanis ad custodiam principalis ciuitatis Galilææ scilicet Capharnaum, quia tota terra illa subdita erat Romanis, propter quod Iudæi dixerunt Pilato. *Regem non habemus nisi Cæsarem.* Sed contra Lucæ 8. habetur, *misit ad eum seniores.* Respondeo secundum Augustin. quod accessit, & si non personaliter, tamen per nuncios. Est autem regula: quod quis facit per alium, per se facere videtur, *de regul. iuris lib. 6. Quod quis.* Secundò & si non accessit corporaliter, tamen spiritualiter. Tertiò & si non accessit corporaliter, tamen per seniores & familiares Christo legationem suam misit. Dicit autem Lyran. quod non accessit personaliter, quia gentilis erat, reputans se indignum ad hoc impetrandum, sed misit ad Christum principes Judæorum, vt dicitur Lucæ 7. vt per eos curationem serui facilius impetraret, & dicitur *accessit ad eum Centurio*, scilicet per amicos. Centurio qui habebat centum homines in armis sub se, ad custodiam terræ ipsius, ne forte velit contra Romanos rebellare. Iste autem Centurio auditis miraculis Christi, firmiter credidit quod possit sanare filium suum qui erat ei valdè carus, vt dicitur Luc. 7. ideò de eius sanatione fuit solicitus. Hoc est contra illos Dominos, qui statim vt seruus ægrotare cœperit, derelinquunt eum in media via, cum dicat Sapieus: *Seruus fidelis sit tibi sicut anima tua.* & ibidem. *Quasi fratrem tracta illum.* Et *Seruus sensatus sit tibi dilectus.* Deinde ponitur eius petitio, *Domine puer meus iacet in domo paraliticus, & male torquetur.* Quatuor exprimit in ista petitione. Christi potentiam, *Domine*; serui impotentiam, *iacet in domo*; infirmitatis magnitudinem, *paralyticus*; magnitudinis angustiam, *male torquetur.* Dicit ergo *Domine*, scilicet qui viuificas & mortificas; *Puer meus* non ab ætate sed à familiaritate; contra superbos dominos, qui seruos contemnunt vt obnoxios; *iacet in domo*, non expulsus de domo; contra inhumanos qui pellunt in plateas eos. *Dereliquit me Dominus meus quia ægrotare cœpi.* Et non leuiter infirmus sed *paralyticus.* Paralisis dicitur à para quod est re, & lisis solutio, quasi resolutio, *& male torquetur.* Sed quare non attulit eum ad Christum sicut illi qui submiserunt alium per tectum. Respondeo quia credebat in absentia posse curare Christum. Vnde Origen. Non est opus ostendere omnia videnti. Sequitur Christi promissio cum dicitur, *Ego veniam & curabo eum.* Pulchrum verbum ad confusionem medicorum qui ad pauperes venire dedignantur, & si veniunt ex tunc non nisi prætaxato precio, ad diuites autem currunt irrequisiti. Sed quare dicit, *veniam*, cum tamen eum solo verbo in absentia curauit. Respondeo primo, vt fidem in eo suscitaret, quæ diceret, *non sum dignus &c.* Secundò vt confunderet superbiam diuitum qui ad pauperes in necessitate descendere dedignantur. Vnde Beda & glossa dicunt, quod Christus ad filium reguli descendere noluit, ne diuitias honorare videretur: hic verò se iturum promisit, ne seruilem conditionem spernere videretur. Cum autem Christus esset in via misit centurio nuncios obuiam ei, dicens: *Domine non sum dignus vt in-*

Centurio qualis. *Eccl.* *Eccl.* 1. *Reg.* 1. *Reg.* *Ioan.* *Luc.*

vt intres sub tectum meum. Non dicit palatium, aulam, curiam, vel chalamum, sed tectum, licet esset princeps. Hoc autem dixit quia gentilis erat, vnde timebat conuersari Christo, quia Iudæis abominabile erat comedere & bibere cum gentibus, & intrare domos eorum, vt dicitur Actu. 10. Et forte ideò secundum Rabanum, quia gentilis erat, & idola in domo sua habebat. Et ideò ex humilitate Christum à domo sua repellebat, timens ne aliquid in domo sua esset, quod oculos eius offenderet, & in hoc Christum credebat esse Deum, & omnia scire. Vnde Augustinus. Dicendo se indignum, præstitit se dignum. *Sed tamen dic verbo*: firmiter credebat quod absens solo verbo seruum suum curare poterat, propter hoc dicit: *dic verbo tantum & sanabitur puer meus*. Credidit enim quod Dei dicere esset facere, iuxta illud *Ipse dixit & facta sunt*. Et hoc probat per simile per se dicens: *Nam & ego homo sum sub potestate constitutus*, scilicet præsidis vel imperatoris, quasi dicat. Si ego qui purus homo sum sub alio positus, & habeo potestatem in seruos, quod mihi obediunt ad voluntatem, multo magis tu qui nulli es subditus, & omnes tibi subditi sunt. Vnde ex hoc arguit, quod possit angelis imperare vt sanarent filium eius.

Sed contra, cum Christus sufficeret sine verbo curare, non debuit dicere, *dic verbo*. Respondeo, quod non dixit ex infidelitate sed ex discretione, scilicet quod alij scirent quod à Christo curatus esset, & sic ad fidem eius prouocaret. Vnde dicit. *Nam & ego homo sum*, scilicet fragilis; *sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic vade & vadit*, quantum ad negotium implendum in absentia: *& alij; veni & venit*, quantum ad officium implendum in præsentia: *& seruo meo fac hoc & facit*: multo ergo magis tu hoc potes facere. *Audiens autem Iesus miratus est*, audiens scilicet verba centurionis expressiua tantæ fidei, vt dicit Lyran. quod sub velamento carnis agnouisset excellentiam diuinitatis miratus est. *Et sequentibus se dixit*. scilicet discipulis: *Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Israel*, id est, in populo Iudaico, quia licet aliqui de Iudæis firmiter crederent, vt discipuli eius, tamē principales eius non crediderunt, vt multitudinem ab eius fide auerterent, & ideò concludit Saluator: *Amen dico vobis, non inueni tantam fidem*, id est, fidelitatem, id est, tantum signum fidei vel tantam fidei facilitatem, scilicet in credendo secundum Gorran. Sed contra: Maior fuit fides in Dauid & alijs de tribu Israel, quia cum hoc habuerunt cum fide prophetiam. Respondeo quod non loquitur de omnibus descendentibus de Israel, sed tantum tunc præsentibus, secundum Magistrum in scholasti. histor. Sed Gorran. dicit quod notanter dicitur, *non inueni*, scilicet antea. & per hoc excluditur beata virgo, quæ fuit de Israel pro tunc; & ideò non dixit non inuenio modo, sed non inueni prius tantam fidem in Judæis, quantam in gentibus, licèt in paucis inuenerim. sicut diximus. Nemo est in hac domo, cum tamen sint aliqui ad quos loquimur, ita in Apostolis licet fuit fides perfectior, non tamen ita facilis sicut in istis, & sic quantum ad facilitatem præfertur etiam Apostolis. Et patet hoc ex eo, quia Jairus archisynagogus Judæorum petens pro filia dixit: *veni antequam moriatur filia mea*. Et Martha licèt dilexerit Christum, tamen dixit: *Domine si fuisses hic*, & ita præsentiam solum optabat. Sed dices, quare non ita laudauit fidem leprosi, de quo habetur Matth. 8. sicut istius. Respondeo ideò, quia ille Judæus erat & ex prophetis instructus, & ideò merito credere debuit, iste verò tanquam gentilis non. Vnde Chrysosto. ponit quod sicut in modico sermone sapientię plus laudatur rusticus quā philosophus, ita factum est hic.

III.

Gentilium ad fidem conuersio, & Iudæorū reprobatio.

Dico autem vobis. Accepta occasione ex fide huius gentilis prædicit hic Christus cōuersionem gentilium & reprobationem Judæorum. Tangit autem hic quatuor. Primò conuersorum numerositatē, quia *multi*. Diuersitatem ab oriente & occidente, viam qua veniant ad gloriam, *quia recumbent*, dicit ergo: *Dico autem vobis*, quia *multi ab oriente & occidente*. Glossa id est ab omni parte venient ad fidem. *Filij tui de longè venient*. Et hoc est quod Christus ait: *Et alias oues habeo quæ non sunt ex hoc ouili &c.*

Isaia 60.
Ioan. 10.

Haymo. Ab oriente venient, qui statim illuminati transeunt: ab occidente, qui persecutiones vsque ad mortem tolerauerunt pro fide. Vel, ab oriente venit qui ab infantia Deo seruit; ab occidente qui in decrepita ætate ad Deum conuertitur. *Et recumbet*, non carnaliter iacentes, sed spiritualiter requiescentes: non temporaliter potantes, sed æternaliter epulantes cum Abraham, qui fuit pater gentium per fidem credendarum; Isaac & Iacob ab eo descenderunt. Istis autem tribus facta est promissio terræ sanctæ, per quam terra cœlestis intelligitur. *Filij autem regni*, id est, Iudæorum, vel filij regni vocatione vel electione, promissione non consecutione, nomine non re, qui pro regno consequendo facti fuerunt, sed se indignos reddiderunt, ideò eijcientur à facie & visione Dei in tenebras exteriores, scilicet gehennæ, quia in se habent interiores. Interiores tenebræ dicuntur cæcitas mētis, exteriores verò nox damnationis secūdum Gregorium. Et Hieronymus dicit, Ideò dicuntur exteriores, quoniam qui à Deo expellitur foris, amittit lumen. Quid ibi passuri sint ostendit. ibi erit fletus & stridor. Per metaphoram loquitur secundum Haymonem, solent enim oculi ex fumo coacti lachrymas educere, dentes verò ex nimio frigore solent stridere. Ostenditur ergò quod reprobi in inferno calorem intolerabilem & frigus sustinebunt, secundum illud Iob 24. *Ibunt ab aquis niuium, &c.* & per hoc Hieronym. arguit, quod erit vera resurrectio corporum propter passionem membrorum & ossium. Rabanus autē dicit quod etiā hic significatur indignatio affectus quē mali habebunt seu impœnitentes, vt dicitur Sapient. 5. *Et sic flebunt super se.* Vtrum autem ille fletus sit corporalis, dicendum est secundum Gorram quod non, quia cum pœna illa sit ęterna, per consequens lachrymæ illæ in infinitum resoluerentur, & excederent quantitatem maris. Item ex quo tunc non erit motus cœli, per consequens non erit alteratio in corporibus. Et Lyran. dicit. In fletu duo consideranda sunt, scilicet tristitia animi, ex qua procedit fletus. & hic fletus est tam damnatorum hominum quam dæmonum. Aliud est ex parte corporis, lachrymarum resolutio & turbatio cerebri & oculorum, & ista non possunt esse in spiritibus separatis; sed post resurrectionem quantum ad aliquid, erit in hominibus damnatis, quia ibi erit prædicta cerebri & oculorum perturbatio. Sed non erit ibi lachrymarum fluxus a capite, vel resolutio propter cessationem motus cœli. Ex quo patet vlterius quod ibi erit stridor dentium, qui non importat aliquam corruptionem, sed tantum doloris ostensionem.

Circa fletum quæ cōsideranda.

Tho. sup. 1 Sent. dist. 51.

Et dixit Iesus Centurioni. *Vade & sicut credidisti*, scilicet perfectè *fiat tibi*, in sanatione serui. *Et sanatus est puer in illa hora.* dicit Rabanus. Fidei merito ostendit impetrasse salutem seruo, vt fidei robur magis in eo cresceret quo perspiceret quæcunque vellet per illam impetrare se posse, & sic vere fiet omni homini, quia secūdum mensuram remetietur ei. Spiritualiter per istum paralyticum significatur peccator acediosus, primo propter subiectionem voluntatis in malo: vnde dicitur quod fuit seruus, & qui facit peccatum seruus est peccati. *A quo quis superatus est eius seruus est.* Secundò propter fatuitatem intellectus; vnde dicitur quod fuit puer, qui enim sectatur ocium stultissimus est. Tertiò propter peruersitatem affectus. Prouerbior. 13. *Vult enim & non vult piger.* Trenor. 2. *Iacuerunt senex & puer in terra.* Quartò propter imbecillitatem benè operandi, vnde dicitur paraliticus. *Fiant immobiles quasi lapis.* Quintò propter corruptionem proximorum, quia in domo, id est, in societate aliorum. Sextò propter anxietatem doloris, quia malè torquetur, propter vermem conscientiæ, qui eum semper pungit & rodit. vnde August. Iussisti Domine & sic est, vt sit sibi pœna inordinatus animus. Vt ergo curetur iste peccator debet ratio hominis, quę per centurionem significatur, accedere ad Deum & sanctorum suffragijs impetrare humiliter salutem homini peccatori, & hoc per fidem veram & perfectam secundū quam vnicuiq; fiet prout credit.

Peccator paralyt. co compar.

Lucæ 7. 1.

Tho. sup. 1 Sent. dist. 40. & 1. q. 23. art. 3. Malac. 1.

Ioan. 8. 1. Pet. 2.

Exod. 15.

Dubia.

Hic occurrunt tria dubia. Primum est, vtrum Deus possit ea quæ sunt naturæ impossibilia. Secundum, vtrum ad Deum pertineat aliquem reprobare. Tertium, vtrum

ignis

ignis sit corporeus. Primum mouetur ex eo, quia lepra est morbus per naturam incurabilis maximè inueterata. Et ideò quæritur vtrum Deus possit ea quæ sunt naturæ impossibilia. Ad quod breuiter dicendum secundum Thom. quod Deus potest omnia facere quæ sunt impossibilia naturæ, saltē quæ non implicant contradictionem. Et ratio quia virtus eius est infinita propter quod potest operari in instanti, quod naturæ non competit. Item quia potest agere immediatè sine causis secundis, quod natura non potest. Item quia potest agere nullo præsupposito, sicut etiam habet esse non receptum ab alio quod naturæ non compe tit. Ex quibus patet quod Christo qui fuit verus Deus competebat sanare in instanti quamcunque infirmitatem, sicut istius leprosi qui per naturam fuit incurabilis; & istius paralytici, quia in proximo erat moriturus. Ad secundum dubium quod mouetur de Iudæorum reprobatione. An ad Deum pertineat aliquem reprobare. Respō deo secundum Thomam quod non, quia nullum reprobat quem diligit. *Sed Deus omnia diligit*. Sapient. 11. Sed contra: *Iacob dilexi. Esau autem odio habui*. Respondeo & dico quod sic. Vnde sciendum, quod sicut prædestinatio est præparatio gratiæ & gloriæ, sic reprobatio potest dici subtractio gratiæ & præparatio pœnæ æternæ. Patet ergo quod ad Deum pertinet aliquos reprobare. Primò ex ordine iustitiæ; sicut enim iustum est bonos præmiari propter meritum, ita iustum est malos puniri propter demeritum; ergo proportionabiliter, sicut Dei est illis præparare gloriam quos scit futuros bonos prædestinando eos ad beatitudinem, sic eius est illis præparare pœnam, quos scit futuros malos, ordinando eos ad æternam mortem, & hoc est reprobare. Item sicut figulus ex eadem massa facit vas ad gloriam & aliud ad contumeliam, & vtrumque ad perfectionem domus; sic Deus quosdam reprobat vt in eis reluceat iustitia, quosdam saluat vt in eis reluceat misericordia. Et sciendum est quod in reprobatione tria considerantur, casus in culpā, amissio gratiæ & ordinatio culpæ per pœnam. Primum non facit Deus nec vult, sed tantum præscit culpam. Secundum non facit sed vult & præscit. Vult ideò, quia vult omne bonum, sed istum amittere gratiam est bonum quia iustum, sed hæc subtractio gratiæ dicitur excæcatio & obduratio, eò quod gratia est lumen animæ, & sic Deus est causa horum non immittendo culpam, sed subtrahendo gratiam. Tertiūm scilicet ordinare culpam per pœnam, scit, vult & facit Deus tanquam vniuersalis prouisor, qui malum culpæ de se ordinat per pœnam, ne aliquid maneat deordinatum. Item dicitur Deus diligere omnia, quia omnibus vult bonum, non tamen quodcunque bonum, & ideò malos dicitur odire, quia eis non vult vitam æternam, qua indigni sunt propter demirita ipsorum. Ad tertium dicendum quod cum ignis inferni sit corporeus, notū est animas igne illo torqueri, cum ibi non sit alius ignis. Nam secundum Greg. in lib. dialo. Ignis infernalis est locus animarum damnatarum, & vt est instrumentum diuinæ iustitiæ vindicantis, detinet animas in ipso locatas vt exire ab eo non possint nec suam exequi voluntatem, sed ibi quasi ligatæ & in carcere perpetuo tenentur, & ita ille ignis secundum hoc est animabus noxius, & sic anima ignem se detinentem sentiens, & sibi noxium videns, ab ipso igne per hunc modum cruciatur Et est rationabile, ꝙ sicut anima peccando corporalibus rebus se subdit, ita corporali igne qui inter corpora summe est actiuus crucietur, & sic patet solutio.

Tho. sup. 1 sent. dist. 42.

Luce 7. a.

Tho. sup. 1 sent. dist. 40. & 1. q. 23. art. 3.

Malac. 1.

Circa reprobationem tria consideranda.

D. Thom. sup. 4. sen. dist. 45.

DOMINICA SECVNDA POST OCTAVAS EPIPHANIAE. SERMO II.

Ecce leprosus veniens adorauit eum. Matt. 8.

Aug. sup. Ioan. & sup. ep. 1. Tim. 1.

SAnctus Augustinus ostendens causam aduentus Christi de cœlo ad terram dicit: nulla alia causa veniendi Christo domino fuit, nisi peccatores saluos facere, tollere morbos, tollere vulnera nulla erat causa medicinæ. Venit ergo de cœlo magnus medicus, quia per totum mundum vbique iacebat ægrotus. Vult dicere August. quod ex quo tanta fuit infectio in mundo peccatorum, quod nullus eam curare potuit, necesse fuit venire illum magnum medicum Christum, qui sanat omnes infirmitates nostras. Ad hoc igitur ostendendum, Christus multos voluit curare corporaliter, vt significaret se eos velle & posse mundare & curare spiritualiter. De quorum numero curauit istum leprosum, de quo dicitur: *Ecce leprosus &c.* In quibus verbis tria dicuntur de isto quæ sunt necessaria cuilibet peccatori volenti à Christo curari spiritualiter in anima à peccato. Primo namque describitur eius morbus deformis & contagiosus cum dicitur: *Ecce leprosus.* Secundò additur eius labor difficilis & virtuosus cum dicitur, *veniens.* Tertiò notatur eius deuotionis feruor multum copiosus cum dicitur, *adorauit eum.*

Proposit.

I.

Leprosus peccatorē denotat.

Leprosus. Iste leprosus significat hominem peccati lepra infectum, & hoc propter plures causas. Primò enim peccatum aufert homini manus & pedes, id est, bonas operationes & affectiones. Vnde legitur quod Adonibesec amputauit 70. regibus sūmitates pedum & manuum. Adonibesec interpretatur fulgurans, & significat diabolū, qui tanquam fulgur cecidit de cœlo. Iste ergo amputat manus & pedes, vt non procedant in operationes bonas nec in affectiones sanctas; nec solum pedes & manus, sed & aures, ne legem Dei audiant & obediant, nares ne odorem Christi sentiant. *Nasum & nares præcident tibi.* Et breuiter totus homo maculatur, ita vt sit ineptus ad offerendum domino. Leuitici 22. dicitur de hostia: *Omnis macula non erit in ea.* Et ideò dicitur morbus generalis, quia omnia corrumpit in homine Sed tamen diuersimodè, & secundum hoc varia sunt eius signa prout dicitur Leuit. 13. Nam quibusdam est mutatio coloris in carne vel pilis, & significat acidiosos, quia mutant cor & variant, iuxta illud. *Vult & non vult piger.* Thren. 3. *Quomodo mutatus est color optimus.* In quibusdam est inflatio cutis per superbiam. *Quid te elenat?* In quibusdam est corrosio carnis siue depressio per corrosionem musculorum, & significat inuidiam quæ corrodit & consumit *Putredo ossium inuidia.* Quartò in quibusdam est ruptura cutis, & significat iram, quæ facit furorem cordis erumpere exterius in opus vel verbum malum. *Spiritum ad irascendum facilem, quis poterit sustinere?* Quinto in quibusdam apparet vlcus, & significat luxuriam, quæ prouenit ab intrinseco. *Vnusquisque tentatur concupiscentia sua.* Sextò in quibusdam apparet vulnus combustionis, & significat auaritiam. *Adhuc ignis in domo impij &c.* Septimò in quibusdam apparet fluxus capillorum, & significat gulam quæ consumit bona temporalia, vt patet in filio prodigo. Sed istę species curantur septem beatitudinibus Vnde Christus postquam prædicauit de eis in monte descendēs curauit istum leprosum sub monte, vt daret intelligi leprā peccati posse curari illis beatitudinibus. Superbia, curatur. n. paupertate spiritus, id est, humilitate. Accedia, luctu deuotionis. Ira, mansuetudine. Gula, esurie iustitiæ. Inuidia, misericordia. Luxuria, mūditia cordis. Auaritia pace: quia auari nunquā sunt in pace, vt inquit Iob: *Cum fuerit pax ipse insidias suspicatur.*

Iudic. 1. *Luc. 10.* *Ezech.* *Iob* *Prou.* *Prou.* *Iacob.* *Mich.* *Luc. 15.*

Et

Lepra omnium infirmitatum grauissima.

Et sciendum quod anima nostra habet infirmitates multas, quarum omnium grauior est lepra. Et primo habet phrænesim superbiæ quæ meritò comparatur phrænesi.

Comparatur phrenesi superbia.

Sicut enim phræneticus patitur mentis alienationem, quia nec benè iudicat de seipso, nec de alijs; immo seipsum iudicat valentiorem, quanto est infirmior. Eodem modo superbus omnes contemnit, nec aliquem discernit, vel pro aliquo reputat, & se sufficientem solum æstimat, & sibi plus quam habet semper arrogat. Istam mentis alienationem pro sua superbia patiebatur Nabuchodonosor, de quo Daniel. 4. qui dixerat deambulans in aula sua. *Nonne hæc est Babylon magna, quam ego ædificaui in robore fortitudinis meæ & in gloria decoris mei?* Sed quid ei accidit? Statim enim diuina virtute eiectus est ab hominibus, cum feris vixit, & passus est alienationem mentis, & videbatur sibi quod esset bos in anterioribus, & in posterioribus leo. Cumque post septem

Dan. 4.

menses restitutus per preces Danielis ad sensum, licet non statim ad regnum, legitur dixisse. *Omnes viæ Domini iudicia, & gradientes in superbia potest humiliare.* Sicut autem dicunt medici, cura phrænesis in principio est euacuatio sanguinis, & aliorum superfluorum, quæ ad cerebrum ascendentes turbant vsum rationis; sic euacuatio omnium bonorum quæ cognoscimus nos habere à Deo, facit in nobis humilitatem & sanat superbiam. *Sinagogæ superborum non erit sanitas.*

Eccl. 3. Ira febris acutæ.

Secunda infirmitas spiritualis est ira, & hæc comparatur febri acutæ, cuius accidentia sunt, quod homo habet continuum calorem & sitim maximam. Sic est dè homine iracundo, qui ad quodlibet verbum statim incenditur in verbis, gestu, vultu & sic de alijs, habet etiam sitim maximam, quia semetipsum cupit vindicare. Hanc infirmitatem patiebatur Herodes, quando videns quoniam illusus esset à Magis, iratus est valdè, & mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethleem, & in omnibus finibus eius. Ecce præcessit calor nimius, & secuta est

Pietate curanda.

sitis irrationabilis vltionis. Ista infirmitas curatur pietate diuina, quam si inspicit iracundus, certè cessabit & mitigabitur. Nam si Dominus est pius & misericors parcens inuocantibus eum, pudeat ergo seruum esse ita ad vltionem pronum. Istud etiam est

Marci. 6.

oleum quo Apostoli vngebant infirmos & sanabantur. Tertia infirmitas est inuidia,

3. Inuidia febri simplici.

quæ comparatur febri simplici, quæ nunc calescit nunc frigescit. Sic inuidus modo gaudet de aduersitate bonorum, modo tristatur de eorum prosperitate, quia inuidia est odium alienæ fælicitatis. Sic infirmabatur Cayn inuidēs prosperitati Abel. Rachel Lyæ fæcunditati. Saul Dauid fælicitati, diabolus homini. Sic procuratus est lapsus mundi & mors Christi. Quarta spiritualis

4. Acedia paralysi.

infirmitas est accidia, & comparatur paralisi quæ est membrorum dissolutio & debilitatio, ita quod motum debitum perficere non possunt. Sicut ille qui iacuit 38. annis

Ioan. 5.

iuxta piscinam, & nunquam potuit descendere in eam, & figurat inueteratos dierum malorum, qui sunt iuxta sacram piscinam confessionis quotidie, & nunquam ingrediuntur in eam donec debeant mori. Nescio certè quam spem tales habent de salute, cū

Leo ser. de operat.

dicat Leo Papa: Non dormientibus promittitur regnum cælorum, nec ocior desidia torpentibus beatitudo æternitatis promittitur.

Quomodo curanda.

Ista infirmitas sanatur per valdè calida; quia si ex vna parte consideretur calor pænæ gehennalis, & ex alia calor charitatis Christi excitantis ad opera virtutis, & detestantis accidiam, poterit de facili curari. *Conuertimini filij reuertentes, & sanabo auersiones vestras.*

Ierem. 3.

5. Auaritia hydropisi.

Quinta infirmitas spiritualis est auaritia & comparatur hydropisi secundum Bedam, cuius proprietas est, quia quanto magis bibit, tanto magis sitit. Eodē modo auarus, qui nūquā dicit sufficit, & similis est inferno, qui quantoscunque deuorauit, nunquam dicit sufficit: sic nec si omnes thesauri confluxerint in auarum, vt dicit August. in Epistola ad comitem. In hoc etiam est insatiabilior insatiabilitate bestiarum, quæ nunquam rapiunt nisi cum esuriunt, parcunt verò prædæ cum senserint satietatem. Sed auarus semper cupit, nunquam satiatur; nec Deum timet, nec hominem veretur; nec patri nec fratri obtemperat, nec amico fidem seruat; viduam opprimit, pupillum inuadit, liberos in seruitium reuocat; testimonium falsum profert, res mortui occupat, quasi & ipse non moriatur. Sed quæ insania acquirere aurum & perde-

re cælum? inquit Auguſtin. in libr. de verbis
Domini. Iſtam infirmitatem habuit diues
Luc. 12. ille qui dixit: *Deſtruam horrea mea & dilatabo ea.*
Auaritia quomodo curatur. Similiter Alexander qui vno mundo non erat contentus, ſed plures concupiuit. Iſta infirmitas ſanatur per eleemoſynarum largitionem.
Iſaiæ 58. *Frange eſurienti panem tuum.* & ſequitur: *tunc erumpet quaſi mane lumen tuum, & ſanitas tua citius orietur.*
6. Sexta ſpiritualis infirmitas eſt gula & ebrietas ſubuertens iudicium rationis, & comparatur
Gula epilepſia. epilepſiæ quæ facit hominem cadere corporaliter: ſic gula moraliter in omnia genera peccatorum, cum ſit ingreſſus & ianua ad omnia vitia. Vbi enim regnat ebrietas, ratio exulat, intellectus obtunditur. Iſtam infirmitatem patiebatur diues epulo:
Lucæ 16. *qui epulabatur quotidie ſplendidè.* Hæc infir-
Abſtinentia curanda. mitas ſanatur per abſtinentiam. Septima ſpiritualis infirmitas eſt luxuria, & comparatur lepræ quæ naſcitur ex calore corrup-
7. to & deordinato, quam patiebatur Salo-
Luxuria lepra. mon, qui habuit reginas 70. & concubinas
3. Reg. 11. 300. *Qui cum eſſet ſenex deprauatum eſt cor eius per mulieres.* Hæc eſt infirmitas contagioſa, & ideò dixi quod eſt periculoſior cæteris. Nam ſicut videmus quod homo conuerſans ſuperbo, ſuperbiam non de facili induit, quia quandoque etſi vellet tamen facultas deeſt. Similiter conuerſans ſic auaris aut iracundis, & ſic de alijs, ſed conuerſans luxurioſis, ſtatim & ipſe tentatur ex
Conuerſatio cum luxurioſo periculoſa. verbis & factis eorum. Vnde vbi ſuperbus non inficit vnum, luxurioſus inficit centū. Et quod deterius eſt, non poteſt eſſe ita homo ſapiens, ita fortis animo, ita ſanctus propoſito, quin ex ſocietate malorum & luxurioſorum tangatur, quia & ferreas mentes libido domat, inquit Hieron. ad Paulam & Euſtochium. Et ſicut lepra eſt morbus incurabilis, ita omnia ſunt incurabilia in homine durante vicio luxuriæ. Quia dicit Greg. in moralibus: Ex quo ſemel luxuria mentem occupauerit, vix eam bona deſideria cogitare permittit. Sunt enim vitioſa deſideria, & ex ſuggeſtione deſiderij oritur cogitatio, ex cogitatione affectio, ex affectione delectatio, ex delectatione conſenſus, ex conſenſu operatio, ex operatione cōſuetudo, ex conſuetudine deſperatio, ex deſperatione peeccati defenſio, ex defenſione gloriatio, ex gloriatione demum damnatio. Hæc Greg. Ecce contagioſus morbus & incurabilis: igitur merito lepræ comparandus.

II.

Deſcribitur hic huius leproſi labor difficilis & laborioſus, cum dicitur: *Veniens.* Nihil enim datur ocianti, ſed tantum laboranti: Nihil ſe elonganti, ſed tantum appropinquanti. Vnde dicitur in Pſalm. *Ecce qui elongant ſe à te, peribunt.* Et de appropinquantibus dicitur. *Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis.* Quia igitur iſte impendit laborem veniendo, ideò conſecutus eſt ſalutem. Pro quo ſciendum quod ſi volumus ſalutem cōſequi animarum noſtrarum, debemus venire ad Ieſum, & hoc quinq; modis. Primò per fidem credendo; ſic venerūt tres Magi duce ſtella. *Vidimus ſtellam eius in oriente & venimus cum muneribus adorare eum.* Bona fides quæ venit cum muneribus, id eſt, cum bonis operibus ſine quibus mortua eſſet. Secundo debemus venire pænitēdo ſic venit filius prodigus conſumpta tota ſubſtātia ſua. Vnde Chriſtus vocat tales dicens. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis.* Et pſalmiſta in perſona talium dicit. *Venite adoremus & procidamus ante Deū.* Tertio debemus ad eum venire amando ſeu deſiderando, iuxta illud: *Tranſeamus vſque Bethleem & videamus hoc verbum.* Sic venerunt diſcipuli Chriſti Andreas & Philippus Iohan. 1. *Venerunt* inquit *& viderunt & manſerunt.* Notanter dicit, *& manſerunt*, quia charitas quæ mouet ad Deum, non permittit diſcedere. Quartò debemus venire cōpatiendo. Sic venerunt omnes miſericordes & viſitatores pauperum, egenorum, debiliū & infirmorum. *Infirmus eram & in carcere & viſitaſtis me.* Quintò & vltimo debemus venire ad Deum in morte euolando. iuxta quod Pſalm. petit dicēs. *Quando veniam & apparebo ante faciem Dei.* O dulcis & iucundus aduentus, de quo idem ait: *Venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos ſuos.* Tunc cantabunt ſancti dicentes: *Venite exultemus Domino.* Sed certè quia venire ad Chriſtum ex nobiſmetipſis non poſſumus ſine adiutorio Dei patris, iuxta illud:

Nemo

Nemo potest venire ad me nisi pater meus traxerit eum. Cur aũt ex nobismetipsis venire non valemus? Certè in promptu est ratio & causa propter multos defectus in nobis. Impedit enim primò infidelitas. *Ego vado & quæritis me, & vbi ego sum, vos non potestis venire.* Secundò voluptas carnalis. *Vxorem duxi, & ideò non possum venire.* Tertiò fatuitas animæ. *Nouissimè veniunt & reliquæ virgines dicentes.* &c. O quam difficilis aduentus ad Christum! Nam nec credendo possumus ad Christum peruenire nisi pater traxerit nos, quia sensus & ratio fidei repugnant & retrahunt, eo quod fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Similiter non possumus venire ad Christum amando, quia retrahit mundus & caro; caro enim concupiscit aduersus spiritum. Nec permittit venire euolando, quia diabolus retrahit impediendo. Sed nos non timeamus, quia si pater nos trahet, mundus, caro & diabolus non proficient. *Si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo.*

Ioan. 6. *Impedimẽta cur ex nobis venire nõ valemus.* *Ioan. 7.* *Luc. 14.* *Matt. 25.* *Gala. 5.* *Psal.*

III.

Ex magna fide & deuotione, quam habuit ad Christum venit hic leprosus & adorauit eum. Magna fuit fides primò, quia licet lex præcepisset omnibus leprosis ire ad sacerdotes pro mundatione lepræ, tamen ipse omissis sacerdotibus legalibus, quæsiuit solum Christum credens quod posset eum curare præter sacerdotiũ. Et quia nullus hoc ante ipsum fecerat, ideò dicitur quasi nouum factum propter quod præmittitur, *Ecce.* Secundo maior fuit fides in hoc, quia licet sciret Christum sanctissimum & crederet eum verum Deum & hominem, sicut patet ex eo quod eũ Dominũ appellãs ait: *Domine* inquit *si vis potes me mundare.* Et cũ sciret & videret se abominabilem & immũdum, Christum verò mundissimum & absq; omni macula, non formidauit ad eum accedere; sed fiducialiter accessit dicens intra se: *Fiducialiter agam & non timebo;* & quia istud fuit magis mirabile, ideò dicitur: *Ecce veniens leprosus.* Tertiò fuit in eo fides maxima. Nam cum omnes principes & pontifices, scribæ & legisdoctores pharisæi & legisperiti habuissent, & tenuissent Christum pro puro homine, nec ei honorem diuinum exhibuissent, ipse solus ei diuinos honores exhibuit, & laudes impendit. Quoad hoc additur: *Veniens adorauit eum.* Circa quod est sciendum quod triplex est honor, quem impendimus superiori. Aut enim Deus est, & sic eum adoramus & honoramus adoratione latriæ quæ soli Deo debetur. Vnde Deut. 6. dicitur. *Audi Israel Dominus Deus tuus vnus est.* Et: *Videte quoniam ego sũ solus & nõ est alius prater me.* Aut nõ est Deus sed aliquid excellenter pertinens ad Deum, & sic adoratur adoratione hyperduliæ, vt virgo mater Christi. Aut est aliquid quod pertinet ad Deum, sed tamen inferiori modo, & sic adoratur adoratione duliæ, vt sancti in cælo, & prælati spirituales & sæculares in terra. Sic Abraam adorauit Angelos ad se venientes. Sic & Loth. Sic Iacob Esau procidens coram eo pronus in terram. Sic filij Iacob adorauerunt Ioseph in AEgypto. Prima adoratio est omnibus excellentior, quia fit ex maxima fide & perfectissima scilicet informata charitate & maxima humilitate: ad maximã n. fidẽ & perfectissimã hũilitatẽ pertinet quod quis subdat se vt suo creatori & omnipotenti benefactori. Est igitur à nobis De[us] adorandus, exemplo istius leprosi tripliciter. primò fide recta. Secundò spe firma. Tertiò charitate perfecta. Tunc aũt est fides recta, quando homo credit in Deum & credendo tendit in eum per amorem, & ei tanquam fini vltimo adhæret. Secundo dicitur recta, quãdo est bonis operibus ornata. Tertiò quãdo est charitate informata; Charitas. n. dicitur forma fidei, quia per eã actus fidei habet proprie informari & perfici. Vbi aũt non est talis fides, non est adoratio vera, quia & dæmones credunt & adorãt & contremiscunt. Secundo adorandus est spe firma & sincera, quod fit quando in eo totã spẽ reponimus. *Sine me nihil potestis facere.* Est autem duplex spes; quædam salutis, & ista est in solo Deo reponenda, & sic solus Deus adoratur adoratione latriæ, & corp[us] eius ratione hypostaticæ vnionis. Alia est spes suffragij, quæ potest haberi in aliqua creatura dignissima & Deo propinqua, vt in beata virgine, quæ adoratur adoratione hyperduliæ. Tertio adorandus est perfecta charitate, scilicet ex toto corde & ex tota anima ipsum diligendo, & omne suæ dilectioni contrarium nõ amittendo.

Honor erga Superiores triplex. *Deut. 6.* *Deut. 32.* *Gen. 18.* *Gen. 33.* *Gen. 44.* *Deus adorandus à nobis tripliciter.* *Thom. in 3. sent. dist. 24.* *Iacob. 2.* *Ioan. 15.* *Spes duplex.*

tendo. Licet enim homo non potest diligere Deum semper actu, in tantum vt nullum actum extraneum aliquando admittat, quia hoc non est præsentis status, potest tamen sic diligi, vt non admittatur actus contrarius charitati, qui est mortale peccatum, & tunc talis adorat Deum nihilominus perfecta charitate, hic per gratiam, & in futuro per gloriam, ad quam nos perducat.

DE EADEM DOMINICA SERMO III.

Extendens manum Iesus tetigit eum dicens: Volo, Mundare. Matt. 8.

Aug li. de verb. Apost.

Dicit Aug. Si leuis esset morbus, contemneretur medicus. Si morbus contemneretur, medicus non quæreretur. Si medicus contemneretur, morbus non finiretur. Ideò vbi superabundauit delictum, superabundauit & gratia. Vult dicere August. quod secundum mensuram deuotionis ad Deum datur peccatori gratia iustificationis à peccatis in anima, vt quanto quis feruentius quærit etiam si grauius deliquit, facilius veniam impetrat. *Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* (*Luc. 7.*) Et meritò. Est enim lex Dei, vt qua mensura mensi fueritis remetietur vobis à Deo. (*Luc. 6.*) Quia igitur leprosus iste magnæ deuotionis & fidei fuit ad Christum, ideò etsi morbum habuit humana opinione incurabilem, tamen obtinuit curationem, & ad primam eius supplicationis vocem, Christus non tardauit eum curare, sed extendens manum tetigit eum dicẽs: *Volo, Mundare.* (*Proposit.*) In quibus verbis tria de Saluatore nostro circa curationem huius leprosi tanguntur. Primo enim in extensione & tactu manus suæ Christus ostẽdit humilitatem operis. Secundo in voluntate ostendit benignitatem cordis, quia dicit. *Volo.* Tertiò in mundatione, potestatem diuinitatis; vnde addit: *mundare,* imperatiuè, id est, munderis statim ad verbum meum.

I.

Duo dicuntur hic de Christo. Primò quia extendit manum, secundò quia tetigit, & vtrumque signum humilitatis maximæ, eo quod in hoc condescendit compatiendo suæ creaturæ, propter quam & carnem assumpsit, & in ea humiliatus est, formam serui accipiens, habitu inuentus vt homo. (*Phil.*) Primò igitur videamus, quare Christus extendit manum ad hominem, & dicendum quod propter septem rationes. Primò enim extendit eam ad tentandum seu probandũ bonitatem hominis per damna aut temporalia mala. Vnde Iob. 2. *Extende manum tuam & tange os eius & carnem eius, & videbis quia nisi in faciem benedixerit tibi,* id est, maledixerit. Non autem non fecit Iob sicut diabolus æstimabat; sed post omnia damna benedixit Deum, glorificando Deum in omnibus. Iste tactus probat quis est verus filius Dei & quis non. Nam patiens istum tactum, est verus filius Dei: impatiens non, eo quod patiens dicit. *Proba me Deus & tenta me;* impatiens statim murmurat & scandalizatur; iuxta illud *Tetigit enim te plaga & conturbatus es.* (*Iob.*) Sed diceres. Tamen omnia Deus nouit, quare tangit hominem tentando. Respondeo secundum Holcoth quia tentare propriè est experiri aliquid de aliquo, vt habeat eius cognitionem. Sicut homo tentat vinum, & magister discipulum. Aliter dicitur tentare quis aliquem volens manifestare conditiones eius alijs. Primò modo Deus tentare non potest. Secundò modo benè potest. Vnde Genes. 22. *Tentauit Deus Abraam.* Tertiò modo dicitur tentare quis, callidè accipere experientiam alicuius hominis cum intentione fallendi, & sic propriè conuenit diabolo, & nullo modo Deo. Vnde Iacob. 1. dicitur: *Deus neminem tentat.*

tentat. Glossa Deus tentat erudiendo, non
seducendo, nec inducendo ad malum, sed
2. exercendo. & hortando ad meritum. Secũ-
dò extendit manum ad erudiendum per il-
Esaie 8. latam infirmitatem vel aliam afflictionem.
In forti manu erudiuit me Dominus; & hoc
3. facit ex pietate Ideò dicitur Apocal. 3. *Ego*
quos amo arguo & castigo. Tertiò extendit
manum ad donandum nobile donum alicu-
ius beneficij. Sicut dicitur in Psalm. *Aperis*
tu manum tuam, & imples omne animal be-
nedictione. Hoc modo extendit huic leproso
manum, cui contulit animæ & corporis sa-
nitatem. Nullum enim Christus sanauit in
Cant. 5. corpore, quem prius non sanauit in mente.
4. Ideò sponsa commendans eum dicit: *Manus*
illius tornatiles aureæ, plenæ hyacinthis, id est,
donis gratiæ. Quartò extendit manum ad
dirigendum errantem, sicut patet in cruce.
Prou. 1. Surdis enim ostenditur via signo manus. I-
deò conqueritur Dominus. *Extendi manum*
meam & non fuit qui aspiceret. Sed quam vi-
am ostendit in cruce? certè asperitatem pas-
1. Pet. 2. sionis. *Christus passus est pro nobis, vobis relin-*
5. *quens exemplum vt sequamini vestigia eius.*
Quintò extendit manum ad erigendum la-
psum de profundo viciorum per auxilium
6. gratiæ Psalm. *Emitte manum tuam de alto,*
eripe me de aquis multis. Sextò extendit ma-
num suam ad flagellandum reprobos: hoc
faciet in die iudicij generalis, iuxta illud
Psalmistæ: *Extendisti manum tuam & deuo-*
rauit eos terra. Vnde dicitur Exodi *Ecce ma-*
nus mea erit super equos, id est luxuriosos, *su*
per asinos, id est, *acediosos super camelos*, id
7. est, auaros, *super boues*, id est, superbos, *& o-*
ues, id est, ignaros. Septimò extendit manũ
suam ad amplexandum, scilicet animas iu-
Cant. 2. storum in exitu huius sæculi. Vnde dicitur:
Dextera illius amplexabitur me. Sicque patet
quomodo septiformiter Deus extendit ma-
num suam Secundo videndum est de tactu,
quia non solum extendit eam, sed & tetigit,
quod fuit signum maioris pietatis. Dicitur
autem in Euangelio, quod hoc factum est
descendente Iesu de monte, & benè quantũ
ad mysterium. Antequam Dei filius de mõ-
Gen. 32. te cælesti in mundum descenderet per in-
carnationem, grauem nimis tactum habu-
Exod. 12. it & grauiter tangebat. Tetigit enim Ia-
cob & neruos eius emarcuit. Tetigit
primogenita AEgypti & occidit. Tetigit Iob. 1. 2.
Iob & omnia sua consumpsit. Nunc autem
ex quo descendit de isto monte cælesti, &
factus est homo, leuiter tangit, & tangendo
gratiam tribuit. Vnde dicitur: *Quod omnis* Luc. 6.
turba quærebat eum tangere, quia virtus de il-
lo exibat & sanabat omnes. Et: *Quotquot tan-* Marci 6.
gebant eum salui fiebant. Nec mirum si tact⁹
Christi hoc faciebat, cum & lapides precio-
si hoc faciant.

Pro quo sciendum quod quinque modis Christi
Dominus in Euangelio leuiter tetigit & tactus sa-
semper gratiam contulit. Tetigit leprosum lutaris.
& mundauit, vt hic. Hanc mundationem
petit Psalmista. *Miserere mei Deus*, & sequi-
tur: *à peccato meo munda me.* Secundo teti-
git oculos cæcorum & eorum corda ad sui
cognitionem illustrauit, vt patet Matt. 9.
Nec mirum: *Ipse enim est lux vera quæ illu-* Ioan. 1.
minat omnem hominem venientem in hunc
mundum. Tertiò tetigit linguã muti, & ad
confessionem diuinæ laudis resoluit. Marci.
8. *Expuens tetigit eum, & solutum est vincu-*
lum linguæ eius, & loquebatur rectè. Rectè lo-
quitur qui peccata sua pure confitetur, & in
deuota laude Dei & gratiarum actione ex-
ercetur, iuxta illud Psalmistæ: *Confitebor ti-*
bi Domine in toto corde meo, narrabo omnia
mirabilia tua. Quartò tetigit surdum, & au-
res eius ad audiendum cælestia patefecit.
Luc. 22. *Cum tetigisset auriculam eius sanauit*
eum. Dicitur autem quod illa dextera erat
auricula; dextera est qua audimus cælestia,
sinistra qua audimus terrena. Sed
proh dolor quidam habent tantum si-
nistram, quibus diabolus amputauit dexte-
ram, & sunt detractorum auditores, canti-
lenarum & verborum ociosorum auscultа-
tores. Quidam verò habent dextram, qui
tantum audiunt cælestia, & non attendunt
terrena acvana. Quidã habent ambas, qui &
cælestia audiunt & terrena licita attendunt
& vtilia. Quidam neutram habent qui nec
delectantur in cælestibus, nec terrena licita
attendunt. De quibus dicitur. *Aures habent*
& non audient. Quintò Christus tetigit par-
uulos gratiam illis infundendo, Matth. 19.
Oblati sunt Iesu paruuli vt tangeret eos, & ait
illis: Sinite paruulos venire ad me, talium est
enim regnum cælorum. Glossa. Tangit domi-
nus paruulos vt benedicat pusillos cum ma-

ioribus. Sic tetigit istum leprosum cui gratiam iustificationis in anima contulit.

II.

Benignitas Christi. *Volo.* Et quid vis Domine? Certè non aurum nec argentum, non thesauros preciosos qui omnes apud me sunt. Sed quid volo? vtilitatem humanam & salutem vt omnes saluentur, & in cælum inducantur & reducantur vnde exierunt. Circa quod sciẽdum quod Christus habet voluntatem ad septem multum vtilia. Primò enim voluntas Dei est ad nostram conuersionem. *2.Pet.3.* *Non tardat Dominus promissionem suam, sed patienter agit propter vos nolens aliquem perire,* *Ezech.18.* *sed omnes ad pœnitentiam reuerti.* Et: *Nunquid voluntatis meæ est mors impij, & non magis vt conuertatur & viuat!* Hæc autem conuersio fit per contritionem, quæ conuersio est quasi balneum, in quo mali humores exeunt per sudorem contritionis. Sicut autem ad hoc quod sudor sit signum sanitatis, oportet vt sit generalis: ita oportet, vt contritio sit pro omnibus delictis. Iuxta illud psalmistæ: *Lauabo per singulas* *Psal.50.* *noctes lectum meum*, id est, conscientiam non per omnes noctes, sed per singulas, id est, per *Matt.8.* singula vicia. Secundò voluntas Dei est mũdatio nostra. *Domine si vis potes me mundare. Ait ille: Volo, Mundare.* Hæc autem fit in confessione, in qua omnia mundantur. Vnde Ambr. Isa.1. *Lauamini & mũdi estote.* quasi dicat lauatorium paratum est, tantum mundamini. Signum immundiciæ est magnum, quandò immundus habens lauatorium paratum non vult se lauare. Non potest autem quis melius peccatum mundare, quã si illud post lotionem expandat. Expansio ista consciẽtiæ est apertio coram sacerdote. *Luc 17.* *Ite, ostendite vos sacerdotibus.* Et sequitur. *qui cum irent mundati sunt.* Tertiò volun- *1.Thess.4.* tas Dei est sanctificatio nostra. *Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra, vt abstineatis ab omni fornicatione, vt sciat vnusquisque vas suum possidere in sanctificatione,* scilicet quo ad seipsum, & *honore* quo ad proximum. Vel sanctificatio refertur ad iustificationem interiorem. Honor autem ad operationem exteriorem, vt sic homo mundetur interius & exterius. Sed heu multi sunt sicut vasa, mundi exterius per honestam conuersationem, sed sunt pingues & immundi interius per malam affectionem. De quibus Dominus. *Væ vobis qui similes estis sepulchris dealbatis, intus autẽ pleni rapina.* Hi sunt qui malunt habere pulchras caligas quam conscientiam; qui purgant vestem à sordibus, sed dimittunt mentem squalere sceleribus. Contra quos August. in quodam sermone, miratur dicens. Quid est quod vis habere malum? dices vtique nihil; non vxorẽ, non filium, non seruum, non tunicam, non caligam, & tamen vis habere malam vitam. Rogo te præpone animam tuam caligę tuę. Quartò voluntas Dei est occultæ veritatis cognitio. *Vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem sui nominis venire.* Ista autem agnitio est per fidei illuminationem, per quam homo agnoscit æterna gaudia beatorum & supplicia reproborum.

Sed dices, quomodo verum est quod Deus voluit omnes homines saluos fieri, cum multi damnentur? *Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.* Ad quod respondeo secundum Gorran. & secundum Glossam ordinariam, quod hoc potest intelligi quinque modis, quorum tres primi pertinent ad voluntatem beneplaciti, duo verò vltimi ad voluntatem signi. Tres primi distinguũtur sic. Primus intelligitur cum conditione sic: *Vult omnes homines saluos fieri*, scilicet si volunt, quia per ipsum Deum non stat vt omnes non saluentur. Secundus modus intelligitur cum impletione sic: *Vult omnes homines saluos fieri*, id est, omnes qui saluantur vult saluos fieri, quia nullus nisi eo volente saluatur. Sic etiam intelligitur illud: *Illuminat omnem hominem venientem in hũc mundum*, id est, nullus illuminatur nisi per eum. Tertius modus intelligitur cum restrictione distributionis sic: *vult omnes homines saluos fieri*, id est, de omni genere aliquos; colliget enim electos à quatuor ventis, vt dicitur Matth. 24. Alij duo modi distinguuntur, quia primus intelligitur de præsenti & quasi effectiuè, sic: *Vult omnes*, id est, facit omnes velle, quia omnes naturaliter volunt salui fieri, & cognitio veri & amor boni naturaliter vnicuique sunt inserta. Et

a; Et iste modus intelligitur de voluntate signi quæ est impletio. Secūd⁹ modus intelligitur de futuro, sic: *Vult omnes homines saluos fieri*, quia præcipit & consulit & hortatur vt salui fiant, quæ omnia signa sunt diuinæ voluntatis. Sic ergo vult omnes homines saluos fieri in futuro, & venire in presenti ad cognitionem veritatis Christi, qui est veritas. *Ego sum via, veritas & vita.* (Ioan.14.) Item quædam glossa dicit quod voluntas Dei necessitatem libero arbitrio non imponit, & sic quamuis non omnes homines saluos vult fieri voluntate consequente, nisi pæniteant, vult tamen omnes voluntate beneplaciti. Ideò quia secundum Ioan. Damasce. voluntas antecedens seu beneplaciti respicit ordinem naturæ ad salutem, quæ nihil habet in se ex sua creatione saluti contrarium. Consequens autem seu signi voluntas respicit ordinem personæ ex actibus suis ad saluationem vel damnationem, eo quod persona ex sua operatione habet multa saluti contraria. Quod autem Deus vult omnes homines saluos fieri, illud patet ex multis. Primo, quia omnibus dat documenta communia. (Marc.vlt.) *Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ: Qui crediderit & baptizatus fuerit &c.* Deus autē nullum vult violenter saluare, quia iniustitiam faceret qui tamen est iustus & iustitiam facere docet. Secundo istud patet ex eo quia dat beneficia communia. (Iacob.1.) *Dat omnibus affluenter.* Et: (Matth.5.) *Solem suum facit oriri super bonos & malos.* Tertiò quia dat remedia communia scilicet sacramenta. Iuxta illud psal. *Qui propiciatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas.* Et: (Matth.11.) *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos.* Quartò dat precium commune. (Rom.8.) *Filio proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.* Quintò quia reseruat præmium commune. (Eccl.24.) *Transite ad me omnes qui concupiscitis me.* Et: (1.Cor.15.) *Vt sit Deus omnia in omnibus.* Dabit enim denarium diurnum vnicuique in vinea sua laboranti, id est, in fide vsque in finem suum. Quintò voluntas Dei est, cordis nostri in amorem eius inflammatio. (Luc.12.) *Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt ardeat?* ad quem ignem valet multum meditatio beneficiorum. Psa. *In meditatione mea exardescet ignis.* Sexto voluntas eius tribulationum perpessio. (1.Pet.3.) *Qui patiuntur secundum voluntatem Dei, fideli creatori commendent animas suas.* Sic castrum quod non potest defendere capitaneus, commendat Domino proprio. (Hebr.10.) *Patientia vobis necessaria est, vt voluntatem Dei facientes reportetis repromissionem.*

III.

Mundare. Ostendit hic Christus potestatem suæ diuinitatis, quæ certè potestas singularis potestas eius solius, potestas æterna. Quia imperat creaturis & obediunt ei. (Baruch.4.) *Stellæ vocatæ sunt & dixerunt adsumus.* Sic quam citò dixit huic leproso, statim mundat⁹ est, per quod significatur, quod si quæsierimus mundari a Christo in anima nostra à peccatis, mundabimur cōtinuo si ipse voluerit. (Munditia quid. Quomodo consequenda.) Est autē munditia secundum Alexandr. Alensem vtriusq; hominis integritas amoris intuitu obseruata, ad quā consequendam plura requiruntur; et primo valet aqua sapientiæ seu verbi Dei. (Ioan.14.) *Iam vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis;* quia verbum Dei quasi speculum ostendit maculas cordis & dat aquā gratiæ. (Prou.13.) *Doctrina bona dabit gratiam.* Figuratur per mare æneū, id est, lauatorium tēpli, è quo lauabantur sacerdotes circa quod erant appēsa multa specula ad cōspiciendū maculas abluendas. (Exod.36.) Lauatoriū istud significat gratiam quæ abluit culpas, ad quas abluendas debet homo se disponere per diligentē cōsiderationē conscientiæ, ne quid remaneat immundum & hoc non potest esse sine verbo Dei, quod est quasi speculū ostendēs vnicuiq; deformitatem suam. Vnde Sap.7. dicitur de sapientia, quod est candor lucis ęternę, & speculū sine macula Dei maiestatis & imago bonitatis eius. Quia in scriptura sacra, diuina maiestas per fidem inspicitur quasi in quodam speculo mundissimo, in quo nulla est macula falsitatis. (1.Cor.13.) *Videmus nunc per speculum.* Vnde tota cognitio quā de Deo habemus in præsenti est specularis, in qua obiectū non repræsentatur per se sed per suā similitudinē, & nō per lineā re-

ctam, sed reflexam. Videbimus autem eum in futuro sicuti est, non per creaturas sed immediatè quasi per lineam rectam. Non solum autem in speculo sapientiæ quæ est sacra scriptura videmus Deum, sed etiam mores nostros scilicet quales esse deberemus, si secundum legem Dei viueremus. Vnde Hier. in Epistola ad Demet: virg. Verte inquit lectione diuina vice speculi, fęda corrigendo, pulchra conseruando & pulchriora faciendo. Scriptura enim per verbum Dei, est fœda ostendēs & corrigi docēs? est quasi quoddam speculum, quod oculis mentis opponitur, vt in ea nostra facies videatur. Ibi enim fœda, ibi pulchra nostra cognoscũtur, quamve longè à profectu distamus. Et sicut ille qui habet in facie maculã manifestam abhorret se videre in speculo: ita notabiliter viciosi in vita abhorrent se præsentare, vbi sacra scriptura manifestè prædicatur. Et tales sunt quibus nullus bonus sermo placet, qui cõtra quẽlibet benè prædicantem offenduntur; semper perpendunt vitam suam esse distortam & turpem nec tamen se corrigunt per pœnitentiam. Quãtumcunque audierint se benè descriptos, statim propter veterem consuetudinem obliuiscuntur quales describuntur. De talibus dicitur. *Si quis auditor est verbi Dei & nõ*

Iacob.1. *factor, hic comparabitur viro consideranti vultum natiuitatis suæ in speculo. Considerauit enim se & abijt, & statim oblitus est qualis fuerit*: & ideò præmittit. *Estote factores verbi & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos.* Secundò ad istam mundiciam faciendam valet contritio cordis, ex qua est aqua lachrymarum, cui admiscendus est cinis, id est, memoria mortis vel propriæ conditio-

Psal.50. nis vel Christi. *Lauabo per singulas noctes lectum meum.* Tertio valet frequens confes-

1.Mach.4. sio. *Iudas mundauit templum.* Iudas interpretatur confitens. Et in Psal. dicitur: *Facta est Iudæa sanctificatio eius*, scilicet Israel 4. Regum 5. *Lauare septies in Iardane*: septies dicit propter septẽ peccata mortalia. Quartò valet vitæ austeritas, sicut defricatio cũ panno aspero. Matt. 3. *Ioannes habebat vestimentum.* Item eleemosynarum largitio: *Date eleemosynam.* Quinto valet oratio. *Factũ est dum oraret species vultus eius altera, & vestitus eius albus & fulgens* Orando enim acquiritur mundicia. Sic iste leprosus volens mundare lepram orauit deuotè dicens. *Domine si vis potes.* Et: *Sancte sanctorum conserua domum istam impollutam quæ nuper mundata est.* Sextò valet lima correctionis. Vnde Bern. dicit ex persona Domini. Ille solus amicus est, qui ante aduentum districti iudicis maculas mentis tergit. Sed multi sunt qui ex lima contrahunt rubiginem, de quibus in Psal. *Destruxisti eum ab emundatione.* Septimo valet ignis tribulationis, de quo dicit Ambr. Sicut aurum bonum, ita Ecclesia cum vritur detrimentum non sentit, sed magis fulgor eius augetur. Sed dices, quis est effectus huius mundiciæ? Respondeo certè quod maximus. Nam talibus Deus dat abundanter dona gratiarum. *Mundis manibus addet gratiam & fortitudinem.* Secundo quia in talibus habitat. Vnde Augustin. Munda tantum cubiculum cordis, intus est, qui exaudiat. 1. Paral. 29. *Non homini præparatur habitatio sed Deo.* Item quia tales amat & gratiam labiorum tribuit. *Qui diligit cordis mundiciam, habebit amicum regem.* Item quia eos in sui societatem recipit. In Psalm. *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo?* & sequitur. *Innocens manibus & mundo corde.* Matth. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*: ad quam visionem nos perducat Deus per sęcula benedictus.

DOMI-

DOMINICA TERTIA POST OCTAVAS EPIPHANIAE SERMO I.

Ascendente Iesu in nauiculam Matt.8.

DVabus dominicis immediatè præcedentibus recitata sunt duo magna Christi miracula, in quibus apparuit eius diuina potentia per mutationem aquæ in vinum & curationem leprosi & paralytici. Nunc in ista dominica proponit sancta mater Ecclesia aliud miraculum diuinæ suæ potentię, scilicet subitam mitigationem maris, in cuius figura Moyses percussit aquam, & populo transeunti iter præbuit; sic Christus mari imperauit & quieuit. Simile etiam habetur Iosue 3. vbi filijs Israel portantibus arcam Domini per Iordanem cesserunt aquæ: ita Christo qui est arca Deitatis existête in mari, cessauerunt motus ventorum. De qua quidem mitigatione sic loquitur præsens Euangelium, super quo expediret vobis fratres carissimi aliquid audire ad salutem, sed quia sine gratia Christi nihil possumus facere, ipso testante qui ait: Sine me nihil potestis facere, quod patet in Euangelio hodierno, vbi Christo dormiente, id est, ad tempus auxilium gratiæ subtrahente, discipuli peribant; Ideò recurramus ad matrem eius benedictam, clamantes ad eam vt mitiget nobis fluctus huius sæculi, ponendo auxilia sua in periculis nostris, & tenendo nos in manu misericordiæ suæ ne pereamus, dicentes omnes, *Aue Maria gratia. In illo tempore ascendente Iesu in nauiculam secuti sunt eum discipuli eius &c.* In præsenti Euangelio circa istam tempestatem tria describuntur. Primò discipulorum cum Christo nauigatio, & circa hoc maris commotio. *Ascendente Iesu in nauiculam.* Secundò discipulorum Christi sollicita postulatio, cum dicitur: *Et accesserunt.* Tertiò huius commotionis mitigatio, cum dicitur: *Et surgens Iesus.*

Exod. 14.

Ioan. 15.

Propofit.

I.

Ascendente Iesu in nauiculam. Sciendum est, quod cum Christus primo anno prædicationis suæ quodam die turbis prædicasset ad mare sedens in nauicula de semine verbi Dei, quomodo diuersimode impediatur fructus eius, & de multis alijs, extunc eo die cũ sero factum esset, Christus iussit discipulos suos ad alias partes nauigare remotas ad prædicandum, & sic nauigauerunt à Galilæa in terram Gerasenorum. Genesar enim est vrbs Arabiæ trans Iordanem iuncta mõti Galaad in tribu Manasse, non longè à stagno Tyberiadis, in quo porci præcipitati sunt, vt dicit Glossa. Nauigantibus igitur discipulis facta est tempestas maris, hoc est quod dicit: *Ascendente Iesu in nauiculam secuti sunt eum discipuli eius*; quia membra debét sequi caput, discipuli magistrum. Ecce fidelis amicitia, quia non solum sequuntur Christum in terra & in loco securo, sed etiam in mari periculoso, & ideò dicebat eis: *Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis.* Sed sunt multi qui hominem sequuntur in prosperis, non in aduersis, iuxta illud, *Est amicus secundum tempus, & non permanebit in tempore tribulationis.* Sic & multi vellent sequi Christum ad terminum viæ scilicet ad gloriam, sed nolunt sequi per viam scilicet paupertatis & pænitentiæ, volentes habere consequens sine antecedente.

Marci 4.

Luca 22.

Eccl. 6.

Et ecce motus magnus factus est in mari. Iste motus non est ortus naturaliter, sed ad imperium Christi Psalm. *Qui conturbas profundum maris, sonum fluctuum eius*, ita vt nauicula operiretur fluctibus, id est, fere fluctus transibant nauem. Et attendendum

Nemo in hac vita securus. est, quod Christo præsente discipuli tempestatem passi sunt, in quo condemnatur temeraria præsumptio quorundam, qui ita securi sunt in vita, ac si nullum esset periculum. Vnde dicit August. Nemo securus debet esse in vita ista quæ tota tentatio est. Vbi ergo securitas, ex quo illi qui cum Christo sunt tempestatem patiuntur? *Ipse vero dormiebat*, & hoc propter duas causas. Primò, *Ob duas causas dormiuit Christus.* vt veritatem in se naturæ humanę monstraret. Secundò vt miraculo futuro occasionē daret. Vnde Glossa dicit quod in hoc facto verus homo monstratur qui dormit, & verus Deus qui tempestatem maris suo imperio tranquillat, quod nulli hominum licet facere. Marci 4. dicitur, quod erat ipse in puppi, scilicet vltima parte nauis super ceruical dormiens. Dormiente ergo Christo *Tēpestas cur orta.* orta est hæc tempestas, & hoc propter tres causas. Primò propter discipulorum terrorem, vt territi clamarent ad dominum; sæpè enim tribulatio oculos & os ad Deum aperit, quos prosperitas clausit. Secundò ad proditoris correctionem. Vnde Glossa dicit: Meritò turbatur nauis, in qua proditor est cum beatis. Et qui suis meritis firmi erant turbantur alienis. Frequenter enim propter malorum societatem temporaliter boni affliguntur. Tertiò ad diuinæ potestatis ostensionem, quæ in sedatione ostenderetur, sicut & factum est.

Documēta tria. Mysticè tria hic sunt consideranda. Primò quid significet nauicula in mari. Secundò quomodo Christum secuti sint discipuli. Tertiò quomodo Christo dormiente oriatur tempestas. Nauicula ista significat crucem, quam Christus ascendit in passione. De qua Sapient. 14. *Exiguo ligno credunt homines animas suas, & transeuntes mare per ratem liberati sunt.* Et dicitur diminutiue nauicula, quia ita stricta erat quod Christus in ea non potuit vtrumque pedem seorsum ponere nec caput inclinare, vnde inclinato capite emisit spiritum, & pede altero super alterum crucifixus est. *Ioan. 19.* Ista etiam nauicula significat statum pœnitentiæ. Nam sicut dicit Hierony. *Nauicula quid.* pænitentia est secunda nauis post naufragium, scilicet actualium peccatorum. Et benè pœnitentia dicitur nauicula diminutiuè quia pœnitentes debent pati defectum & diminutionem in omnibus. Debent enim habere potum parcum & panem durum, contra nostros pœnitentes, quibus si iniungitur pœnitentia in pane & aqua ieiunium, ipsi comedunt pisces assos & huiusmodi. Et si iniungitur eis ieiunium in cibis, ipsi faciunt eis delicias tantas quod nunquam sentiāt se ieiunare, cum tamen pænitentia dicta sit quasi punitentia, secundum Hugo. in lib. de myst. eccl. Dei. Debet ergo atteri corpus per abstinētiam quantū valet nō quantū placet, inquit Greg. 21. lib. moralium. Ista etiam nauicula significat Ecclesiam quæ significatur per arcam Noe, in qua quicunque non fuerat, perierat diluuio. Quia qui extra Ecclesiā est, necesse est vt pereat morte æterna, secundum Hieronym. & Damascenum papam. 24. quæst. 1. Quoniā vetus. Et bene cōparatur naui, habet enim gubernaculum fidem. *Nonne naues cum magnæ sint, modico gubernaculo circumferuntur?* Per fidem enim inter prospera & aduersa dirigimur, & sancti per fidem vicerunt regna. Secundò in hac naui est anchora, id est, spes. Firmissimum solatium habemus, qui confugimus ad tenendum propositam spem. Tertiò velum est charitas. *Byssus varia de Ægypto texta est tibi in velum, vt poneretur in malo*, id est, in Christo. Qui quanto plus vento impellitur, tantò citius ad portum perducitur, quia mala quæ nos hic premunt, ad Deum ire compellunt. Et sicut in illa arca erant animalia munda cum immundis, sic in Ecclesia cum reprobis electi. *Ex omni genere piscium congreganti.* Dicitur etiam de arca quod quantò plus fluctuabat, tantò plus eleuabatur: quia Ecclesia quantò plus fluctibus tentationum fluctuatur, tanto plus apud Deum exaltatur. Vnde Hilarius. Proprium est Ecclesiæ vt tunc vincat cum læditur, tunc intelligat cum arguitur, tunc secura sit cum superata videtur. Arca enim per quam Ecclesia significatur, inundationibus concussa eleuata est in sublime, Et Chrysost. dicit. Non cessat insidias pati ecclesia, non cessat impugnari, sed in nomine Christi semper superat, semper vincit. Et post multa. Qui impugnat ecclesiā semetipsum dissoluit, & fatigat, Ecclesiam autem fortiorem ostendit. Hæc ille. Veruntamen etsi nauis

eccle-

ecclesiæ submergi non potest, periclitari tamen potest propter tria: vel quia est infirma, vel quia tempestas imminet, vel quia nauta dormit. Ita etiam anima periclitatur vel propter infirmitatem fidei, vnde Petro dictum est: *Modicæ fidei quare dubitasti?* vel quia tempestas imminet, quæ dupliciter insurgit, quãdoque per ventum, scilicet per superbiam, vnde dicitur. *Flauerunt venti & diruerunt domum.* Matt. 7. quãdoque per fluctuum validitatem, id est, persecutionem temporalium, vnde in psal. *Eleuauerunt flumina fluctus suos.* Tertiò (Matt. 24.) cum nauta dormit, id est, anima in vicijs quiescit, vnde dicitur. *Nescitis diem, neque horam.* Vnde saluator hortatur nos dicens: *Si quis vult venire post me abneget semetipsum, & tollat crucem suam,* hoc est dicere. Ascendat nauem suam. Jn hanc nauem ascendunt quidam per martyrij tolerantiam, per proximi compassionẽ & propriæ carnis mortificationem, & isti propriè sunt discipuli Christi. Sed notabile est quod Christo dormiente in naui non extra fit tempestas in discipulos, quia Christo patiente in cruce, oritur tentationis & persecutionis procella in eos, vnde Matth. 26. dicitur: *Relicto eo omnes fugierunt,* & Joan. 20. *Quod congregati erant propter metum Iudæorum.* Et hoc dicit Glos. Quod nemo potest (2. Tim. 3.) sine tentatione ducere vitam istam; *Omnes enim qui pie volunt in Christo viuere persecutionem patientur.* Dormit autem Christus talibus, quia fides Christi in cordibus absorpta videtur qui temporalibus affluunt; vel dormire Christus dicitur, cum tardioribus subuenit auxilijs.

II.

Accesserunt ad eum discipuli eius & excitauerunt eum, dicentes: Domine salua nos perimus. Dicit hic Origen. quod tantus terror inuaserat eos, vt non leniter aut modeste seu cum decentia suscitarent Christum, sed cum impetu & clamore, dicentes: *Domine salua nos perimus,* quasi dicãt. Tu potes adiuuare & nos indigemus, & in hoc allegãt potestatem diuinam, *Domine*: & necessitatẽ humanam, *perimus.* Sed quid respondit eis Dominus? *Dicit eis Iesus. Quid timidi estis modicæ fidei,* quasi diceret. Si nouistis potestatem meã in terra, cur non creditis in mari? *Modicæ fidei* eos dicit, ex eo quia secundũ Chrysost. credunt eum tantum vigilantem imperare mari, & tempestati, non autem dormientem. In Luca habetur, *vbi est fides vestra?* quasi diceret, si haberetis fidem non timeretis, sic fieret vobis quod velletis & ventos & mare placaretis, vnde Lucæ. 13. *Si habueritis fidem vt granum sinapis dicetis huic arbori &c. Omnia possibilia sunt credenti.* Hic sunt tria moralia documenta. Primum (Documēta tria.) est quod inter alia quæ nos disponunt ad (1.) gratiam Christi, vnum est timor, vnde discipuli timore percussi accesserunt ad Christum. Hinc dicit Salomon: *Initium sapiētiæ* (2. Par. 20.) *timor Domini.* Hinc Josaphat rex timore perterritus, totum se obtulit ad rogandum Deum, & Ioan. 1. dicitur. *Timuerunt nautæ &* (2.) *clamauerunt ad Deum suum.* Secundum documentum, quod in periculis persecutionũ necessarius est recursus ad orationem; hoc autem maximè prælatis Ecclesiæ competit, qui tenent loca Apostolorum, & debent semper clamare vigilantes super gregem suum, & dicentes. *Exurge quare obdormis Domine?* Et: *Vigila super nos æterne saluator,* sicut canimus in quadragesima. Sed fatui gubernatores huius nauis scilicet Ecclesiæ, qui cum deberent Deum orationibus excitare, ipsum magis faciunt dormire confugiendo potius ad humanum auxilium, quam ad diuinum officium, Tertium documentũ (3.) est. vt in aduersis fidem rectam & veram habeamus; *Hæc est enim victoria, quæ vincit mũdum fides nostra.* dicit mundum, id est, mundi pericula. (1. Ioan. 5.)

III.

Tunc surgens Iesus, de illo loco in quo erat, *imperauit* tanquam Dominus, *ventis & mari,* & in hoc ostendebatur Deus secundum Gloss. *In sermone eius ventus siluit, & cogitatione sua placauit abyssũ,* id est profundum maris. Jn Luca dicitur: *Increpauit vẽtum,* scilicet tanquam causam tẽpestatis, & tempestatẽ tãquam effectũ. Glossa ibidem dicit: omnis creatura sentit creatorem & paret, & sentit increpationem. Hinc dixerunt (Tempestatis mitigatio. Eccl. 43.)

quidam

quidam hæretici, quod omnia elementa essent animata, ex quo sentiunt imperium Christi. Sed falluntur, cum ista increpatio sit metaphorica, non propria. Cum rei non intelligenti non sit increpatio, eo quod peccare non potest. Sed sicut quis cum increpatur cessat ab opere, sic venti cessabant ad imperium & nutum Christi. Vnde etiam omnia inanimata Christo sunt sensibilia, quæ apud nos sunt insensibilia. Hinc dicit Baruch. 3. *Stellæ vocatæ sunt, & dixerunt, adsumus.*

Et facta est tranquillitas magna. In hoc apparuit magna potestas, quia magna facta est tranquillitas dicit Glossa. Vnde in Psalm. *Tu dominaris potestati maris.* Et: *Post tempestatem tranquillum facis. Porro homines mirati sunt.* Homines vocat discipulos adhuc mortem corporalem, id est, carnalem timentes, vel homines secundum Glossam & Bedam, qui erant in naui, vel qui erant in littore, vt nautæ & alij; sed verisimilius est quod vtrique mirati sunt, discipuli autem minus, eo quod magis erant assueti videre miracula, & magis certi de potestate diuina. Mirati sunt inquam adinuicem dicentes: *Qualis est hic,* id est, quam magnus & potens, quasi dicant. Moyses virgam tenebat & orabat vt mare diuideretur, hic autem præcipit & obedit ei non tantum intellectuali obedientia, sed sicut materia obedit artifici, dum in illa voluntas fit artificis.

Tobiæ 3.

Dubia tria.

Hic occurrunt tria dubia. Primum est de dormitione Christi, quæ est defectus humanæ naturæ, occasione cuius quæritur vtrum Christus debuit assumere humanam naturam cũ huiusmodi defectibus & infirmitatibus. Secundum est de fidei magnitudine, vtrum in vno possit esse maior fides & in alio minor ex quo hic dicitur: *Modicæ fidei quid timetis?* Tertium dubium est vtrum de Christo possit quæri, quis, qualis, quantus, sicut hic homines dixerunt. Ad

1\. primum dubium dicendum est secundum Thom. quod sic, cuius ratio est, quia quicquid Deus in nobis fecit assumere debuit, vt sic ea, quæ Dei sunt, transfunderet in nos. In nobis autem Deus fecit quosdam defectus naturales, sicut famem & sitim; aliquos pœnales, sicut mortem & infirmitatẽ, & ideò omnes tales defectus debuit assumere, vt ea in se Deo offerret & nobis Deum placaret. Non autem debuit assumere defectus peccabiles, quia tales nos a Deo deordinant. Nec debuit assumere defectus qui non sequuntur totam naturam, sed ex particularibus causis eueniunt, sicut lepra, febris & alia. Similiter non debuit assumere defectus qui importãt defectum gratiæ, vt ignorantia & difficultas ad bonum. Et sic patet ad primum quare Christus dormire voluit. Ad secundum de fidei magnitudine vel modicitate, respondeo secundum Thomam, quod fides potest dici in aliquo maior. Vno modo ex parte intellectus propter maiorem certitudinem & firmitatem; alio modo ex parte voluntatis propter maiorem promptitudinem seu deuotionem vel cõfidentiam. Vnde Cananea commendatur; *O mulier magna est fides tua.* Et Petro dictum est: *Modicæ fidei quare dubitasti?* Modica enim fuit fides Petri, quia timuit mergi. Sic modica fuit fides istorum discipulorum, quia & si crediderunt Christum posse sedare tempestatem, tamen excitauerunt eum, non credentes quod dormiendo hoc possit facere, & propter minorem confidentiam dicitur modica fides. Ad tertium dicendum quod omnes tres quæstiones, scilicet, quis, qualis, quantus veraciter possunt quæri de Christo. Ratio, quia in scripturis habent veras responsiones. Quis enim quærit de persona. *Quis est hic, qui dimittit peccata?* Et potest ad hoc dari triplex responsio ad designationem suæ potentiæ. *Hic est qui baptizat in Spiritu sancto.* Alia in designatione sapientiæ. *Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius aduersus eum.* Tertia in designatione suæ clementiæ. *Hic est qui venit per aquam & sanguinem,* & ita hic est potens & sapiens & clemens. Qualis quærit de conditione, vt hic, & potest dari iterum triplex responsio. Primo quod ipse est speciosus. *Qualis est dilectus meus?* & sequitur: *Rubicundus & pulchor.* Secundò ipse est gloriosus. Hebræorum 7. *Talis decebat vt nobis esset pontifex sanctus.* Tertiò ipse est virtuosus. 1. Corint. 15. *Qualis est cælestis, tales sunt cælestes.* Quantus quærit de magnitudine. Hebræor. 12. *Intuemini quantus sit iste.* Et est triplex responsio. Primo

D.Thom. sup. 3 sẽt. dist. 15.

mò quod est altior omnibus sublimitate. Psalm. *Excelsus super omnes gentes Dominus.* Latior omnibus immensitate psal. *Dominabitur à mari vsque ad mare.* Longior omnibus æternitate. Exodi 15. *Dominus regnabit in æternum & vltra:* Ad quod regnum nos perducat &c.

DE EADEM DOMINICA SERMO II.

Et ecce motus magnus factus est in mari. Matt. 8.

Icut ait August. 10. lib. confessionum. Nemo securus debet esse in vita ista, quæ tota tentatio nominatur, vt qui fieri potuit ex deteriori melior, ne fiat ex meliori deterior.

Vult dicere August. quod vita præsens adeò est instabilis & vaga, vt in omnibus actionibus humanis nihil restet nisi timor & pauor. Quod ostendens idem Augustin. sic declarat. Iam inquit quisque nostrum bonũ opus suscipere, id est, agere & implere nunc scit, nunc nescit, nunc delectatur, nunc non delectatur, nunc nouit non suæ esse facultatis sed diuini muneris, vel quod scit vel quod delectatur, nunc non nouit omnia prædicta Hæc ille. Et certè ita est, quod non est securitas in omnibus, sed continua instabilitas; nedum in mundo, sed etiam in cœlo & in paradiso. In cœlo enim cecidit angelus sub præsentia diuinitatis, in paradiso Adam de loco voluptatis, in mundo Judas de schola Saluatoris. Si ergo in cœlo vel in paradiso non fuit securitas, multò minus in mundo. Ex quo infert Augustinus quod in mundo isto non timere, non dolere, non laborare nõ periclitari impossibile est. Istud benè figuratum est in euangelio præsenti, vbi *Christo ascendente in nauiculam cum discipulis suis factus est motus magnus in mari,* vt dicunt verba nostri thematis. In quibus verbis propositis de tribus fit mentio notabilis. Primò de Christo. Secundò de discipulis eius. Tertiò de mari. Secundum hoc tria hic tanguntur. Primò enim describitur Christi humilitas, in eo quod ascendit in nauiculam. Secundò discipulorum pietas quam habuerunt ad Christum, in eo quod secuti sunt eum discipuli eius. Tertiò vitæ præsentis instabilitas, in eo quod motus magnus factus est in mari.

Aug. li. de pecc. mer. & remiss.

Aug. in epist. ad Dios.

Propositi.

I.

Magnæ humilitatis signum in Christo qui cum posset vt Deus ambulare semper sicco vestigio super aquas, eo quod ipse est qui ambulat super pennas ventorum, tamẽ vt homo fragilis apparere volẽs ascendit in nauiculam. Non tamen sine occulta causa & mysterio nostrę salutis speciali. Per hoc enim significare vult quantum nobis in vita præsenti pœnitentia sit necessaria. Si enim ipse Dominus omnium, qui sine peccato venerat illud quod pro peccato institutum est subire dignatus est; quanto magis nos peccatis obnoxij debemus libenter assumere statum pænitẽtiæ, sine quo ad patriam peruenire non possumus. Nauicula igitur ista significat crucem, quam Christus in passione sua ascendit. Et certè si consideremus totam vitam Christi, nihil aliud inueniemus eam nisi nauiculam; sed tamen in passione euidentius dicitur ascendisse istam nauiculam, quia coram toto mundo passus est. De ista naui exponitur illud Sapient. 14. *Exiguo ligno credunt homines animas suas: transeuntes mare per ratem liberati sunt.* Pro quo sciendum quod crux Christi multa nomina habet propter multas cõmoditates nobis ex ea prouenientes. Nam primo dicitur scala per quã Christus ascendit. Vnde figuratur per scalã, quã vidit Jacob, cuius cacumen tãgebat cœlum, & angelos ascendentes & descendentes & dominum innixum scalæ. Super hanc ergo scalam & nos oportet ascendere si volumus ad veram gloriam peruenire, iuxta illud: *Mihi autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi.* O quam fatuus esset qui altitudinem turris sine scalæ suf-

Christus in nauem cur ascendit.

Crux Christi dicitur scala.

Gen. 28.

Galat. 6.

læ ſuffragio vellet aſcendere. Sic qui altitudinem cæleſtem ſine pœnitentiæ remedio vult adipiſci. Secundo crux Chriſti dicitur lectus, in quo ipſe obdormiuit. Quãdo dominus in meridie declinat ſe ad dormiẽdum in æſtate, ſolent feneſtræ thalami ſui claudi vt quietius dormiat. Iſto modo Chriſtus quãdo fatigatus de miſera vita iſta dormire volebat in lectulo crucis, feneſtra mũdi, ſc. ſol videbatur clauſa, quando factæ sũt tenebræ ſuper vniuerſam terram à ſexta hora vſque ad horam nonam. Vnde in figura 2. Paral. 24. dicitur de Ioab rege Hieruſalem: *Occiderunt eum ſerui ſui in lectulo ſuo & mortuus eſt.* Tunc impletum eſt dictum Chriſti, qui dudum ante prædixerat dicens. *Erunt duo in lecto vno: vnus aſſumetur, alter relinquetur.* Duo in lecto crucis Chriſti fuerunt, diuinitas & humanitas: diuinitas relinquebatur libera, ſed humanitas fuit ad pœnam aſſumpta. Et notanter dicitur crux Chriſti lectulus & non lectus: nam ita ſtricta fuit vt non habuerit, vbi caput reclinaret, nec vbi genua collocaret. Vnde figuraliter poteſt de hoc exponi illud. Geneſ. 50. quod de Iacob legitur. *Finitis*, inquit, *mandatis quibus filios inſtruebat, collegit pedes ſuos in lectulo, & mortuus eſt.* Sic quilibet Chriſtianus volens decedere de hac vita prouidere debet, vt non moriatur extra lectulum pœnitentiæ, in quo debet ſemper quieſcere, id eſt, quietam vitam ducere, & à tumultibus ſæculi ſequeſtratam: alias certè non benè agitur pænitentiæ, ſi nondum mẽs à curis ſæculi eſt ſequeſtrata. Hinc eſt quod Bernard. tractans illud ſponſæ *Lectulus noſter floridus*, dicit; in eccleſia Dei lectulum in quo quieſcitur, clauſtra exiſtimo eſſe, & monaſteria, in quibus quietè viuitur à curis ſæculi & ſollicitudinibus vitæ. Sed attende qui audis, quia cum audis pænitentiam dici lectulum, audis pariter cum & floridum nominari, ad ſignificandum, quia pænitenti non ſufficit dimittere quod malum eſt, niſi etiam bonorum operũ & virtutum floribus redoleat. Ex quo patet quod pænitentia illorum, qui ſolum mala dimiſerunt, nõ tamen in bonis operibus ſe exercẽt, eſt inutilis lectulus, non vtiq; floridus, ſed marcidus & aridus, in quo Chriſtus ſponſus animæ dedignatur habitare, ex quo ſolum in

Bern. ſup. Cant. ſer. 47.

Pœnitẽtia cur lectulus floridus dicatur.

florido conſueuit quieſcere. Sed quid dicã? Certè ſunt alij deteriores prædictis, qui nõ ſolum habent lectulum aridum, ſed inſuper pungitiuum, ſc. vrticis, vepribus & tribulis ſtratum; quales ſunt illi qui licet peccata deſeruerunt, tamen non ad ſuperioris voluntatem, & obedientiam, ſed ad propriam viuunt, arbitrantes ſolum bonum, quod per eos fuerit excogitatum, factum, aut inuentũ. Malus lectulus inobedientiæ in quo Chriſtus dedignatur quieſcere, qui tantę obedientiæ fuit vt mori potius eligeret, quã non obediret Deo patri. Sed ſi oculum mẽtis ad alios conuertamus, certè inueniemus præmiſſis deteriores, qui non ſolum lectulũ habent aridũ, & vrticis pũgitiuis conſtratũ, ſed inſuper & fœdum habent & putridum ſeu fætidum; vt ſunt illi qui poſt confeſſionem ad ſimilia vel deteriora cõuertũtur vitia, quibus non ſolum propriam conſcientiam, ſed & cæterorũ turbant ſocietatẽ & cõmunitatem. Iſtorum lectulus fœtidus eſt & abominabilis Deo, eò quod quicquid tales faciunt, odit Deus, iuxta illud. Cum extenderitis manus veſtras, auertam oculos meos & cum multiplicaueritis orationẽ, non exaudiam. O pudeat regem gloriæ ad talem lectum inuitare? Quiſquis ergò vult verè pænitere; primò neceſſe eſt, vt malis dimiſſis non ocio torpeat, ſed virtutibus inſiſtat, prouidendo inſuper, vt non in ſe ſolum, ſed etiam in alijs per exemplum bonum glorificetur Chriſtus, iuxta illud. *Sic luceat lux veſtra coram hominibus.*

Matth.

Tertiò crux Chriſti dicitur nauicula, qua Chriſtus per mare huius ſæculi nauigauit, & peruenit in ciuitatem ſuam: pro quo ſciendum quod in paruis aquis operatur pons, hoc idem in magnis facit nauis, & ita homines vno vtuntur pro reliquo. Hinc eſt quod Chriſti crux & vita eius pœnalis dicitur nũc nauicula, nunc autem pons; nauicula ꝓpter ſtrictitudinem principij, & finis, & latitudinem medij: ſicut enim Chriſti crux erat diſpoſita, vt in capite eſſet ſtricta & in pedibus ſed in medio ad duo brachia eſſet lata: ſic & ſtatus pænitentiæ videtur eſſe diſpoſitus: nã in principio cõuerſionis videntur pænitenti grauia præcepta, iuxta illud *Durus eſt hic ſermo:* ſimiliter in fine pænitentiæ maxima ſtrictitas propter grauem & ſtrictam de om

Crux Chriſti nauicula dicatur.

Ioan. 6.

Pœnitentia ſtricta.

nibus rationem; de quibus maximè timere debet pænitens, ne pro aliquo satisfacere omittat. Videtur etiam pænitenti difficilis pęnitentiæ finis, quia desperat de viribus suis, timens nõ posse in pęnitentia perdurare sese vsq; in finem. Sed aduertat oportet quia si tot annis potuit grauissimum iugum diaboli sufferre, multò magis cum auxilio Dei poterit iugum eius ferre, cũ dicat saluator. *Iugum meum suaue est & onus meum leue.* Veruntamen status pænitentiæ in medio est latus & diffusus: postquam enim homo cæpit bonum opus, statim charitas paulatim diffunditur in corde eius per Spiritum sanctũ, vt dicitur Rom. 5. quæ omnia grauia leuigat & dura alleuiat & emollit. Vnde Apostolus de se dicebat: omnia possũ in eo, qui me cõfortat. Dicitur etiam crux Christi põs propter eũdem vsum, vt dictum est, & significat etiam statum pœnitẽtiæ, quo peruenitur ad portum salutis, & quia vt dictum est quod operatur nauis in aquis magnis, hoc pons in paruis, ad significandum quod pœnitentia est remedium tam contra peccata magna, & mortalia, quam etiam contra parua & venialia. Est tñ notabile q̃a sicut dicit Holc. pons pænitentiæ non est, sicut cæteri pontes, fixus & immobilis, sed est pons, qui leuatur de die & attrahitur de nocte, ita vt qui voluerit super illum pontem transire, oporteat vt veniat de die. Dies est vita nostra iuxta illud. *Ecce nunc dies salutis:* mors est nox in qua nihil operari poterimus, iuxta illud. *Venit nox in qua nemo operari potest.* Post mortem ergò pons iste eleuabitur à nobis vt vltra per eum transire non possimus, quia tunc omnia satisfactoria cessabunt, & sola iustitia exercebit opus suum. *Amen dico vobis nescio vos.* Et præmittitur: *clausa est ianua*, quod est dicere, eleuatus est pons misericordię, & sola iustitia iam quiescit in cubili suo. Dum ergo tempus habemus, ascendamus nauiculam cum Christo, nè superueniente tempestate maris submergamur; qui enim non fuerit in arca Noe peribit regnãte diluuio: qui non inuentus erit in statu pœnitentiæ in morte submergetur in pænis inferni. Tunc enim intrabunt aquæ vsque ad animam iuxta, psal. *Intrauerunt aquæ vsque ad animam meam.*

Matt. 11.

Crux Christi pons cur dicatur.

Holc. sup. lib. Sap. cap. 14.

Matt. 25.

Genes. 8.

II.

Secuti sunt eum. Mira charitas Apostolorum, nam cum scirent grauia esse pericula maris, Christum autẽ nondum vidissent imperare mari, nihilominus præsentia eius carere non valentes etiã simul cum eo ascẽderunt nauiculam, committentes se discrimini maris, præ desiderio amoris Christi; q̃ est perfectum signum charitatis Christi in homine, quando non solum in prosperis, sed etiam in aduersis adhæret Christo non solum in amœnitate terrenorum, sed etiam in amaritudine tribulationum. Vnde Augu. super illud psal. *Ad annunciandum mane misericordiam tuam, & veritatem tuam per noctem:* dicit illos verè laudare, & diligere Deum, qui non solum per diem prosperitatis, sed etiam per noctem aduersitatis laudant Deum, exemplo enim discipulorum & nos sequi debemus Christum in omnibus, maximè autem in quatuor virtutibus, quæ fuerũt in discipulis, in quibus Christum imitati sunt: primò in mansuetudine & humilitate: ipsis enim dictum est: *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde*, secundo in humilitate ad Deum, tertiò in contemptu terrenorum: ipsi enim sunt qui relictis omnibus secuti sunt Christum. Quartò in feruenti dilectione: ipsi enim tantum feruebant dilectione Christi, vt parati essent in mortẽ & in carcerem ire. Quisquis ergo vult esse discipulus Christi, & eum vult sequi, necesse est primo ante omnia, vt sit mansuetus quo ad proximũ, vt cũ eo habeat pacem & concordiam in terra, si vult habere partẽ, & hęreditatem cum in eo cœlo. Talis fuit ille, qui dicebat. *Cum his, qui oderũt pacem, eram pacificus.* Sed prohdolor nobis non sufficit non esse pacificos cum non pacificis, sed etiam ipsos pacificos perturbamus, inuicẽ irridentes, inuicem prouocantes, quod ex vicio superbiæ & elationis non dubitatur procedere, iuxta illud. *Inter superbos semper iurgia sunt.* Maximum signum, quod homo est adhuc crudus & carnalis, quando est iniuriarum impatiens. Vnde 1. Corint. 3. *Cum sit inter vos zelus & contentio, nõne adhuc carnales estis.* Et Iac. 3. *Quod si zelũ habetis, & contẽtiones sunt in cordibus vestris, nolite gloriari mẽdaces esse aduersus veritatẽ: nõ est enim ista sapiẽtia desursũ, sed terrena, animalis & diabolica. Vbi*

Signũ veræ charitatis quod

Matt. 11.

Matth. 4.

Luca 5.

Luc. 22.

Prou. 14.

Vbi enim zelus & contentio ibi inconstantia & omne opus prauum. Hæc ille.

Vides quanta mala operatur in patientia, quę hominem facit esse discipulum diaboli & ad omne opus malum aptum, & paratum. Est tamen admodum mirabile, quod homo contra proximum suum durè se habeat, cum naturaliter sit ad mãsuetudinem inclinatus sicut ostendit tota eius exterior dispositio. Nam vt dicit Chrys. Non est creatus cũ cornibus, vt ceruus tigris, aut centaurus, vt cornibus ventilet alium, nec cum pede & calce dura, & acuta, vt equus vt calcitret in alium; nec cum dente feroci, vt lupus, canis & leo, vt mordeat alium. nec cum rostro acuto, aut vngula curua & forti, vt rapiat aut comprimat alium, vt falco, herodius, accipiter aut aquila, sed creatus est cum omnibus membris valde competentibus & mansuetis, vt in omnibus mansuetè se haberet erga proximum. Ex quo patet quod homo rixosus est potius bestia, quam homo. Vnde in psal. *Comparatus est iumentis insipientibus & similis factus est illis.* Ecce turpitudo rixosi. Nec solum est similis bestiæ siluestri, sed vt dictum est. similis est diabolo, & est diabolus incarnatus. Iuxta illud quod de diabolo scriptum est. *Iniquus homo superseminauit zizania tritico.* Et Prouerbiorum 6. dicitur: *Homo apostata vir inutilis,* & sequitur: in omni tempore iurgia seminat. Quod tractans Gregor. dicit, quod si filij Dei sunt, qui pacem faciunt. procul dubio sathanæ filij sunt, qui pacem confundunt. Secundò volens sequi Christum cum discipulis debet habere humilitatem quoad Deum: tunc autem est vera humilitas: quando homo ex propria cognitione sibi ipsi vilescit: & omnia bona soli Deo attribuit, & sibi mala. Vnde dicit Bernardus quod cum homo sine dissimulatione & palpatione inspicit semetipsum intus ad lumen veritatis. sine dubio oportet eum humiliari & in oculis suis viliorem se reputare ex vera cognitione sui; & hunc vocat primum gradum humilitatis. Si verò homo non solum apud se, sed etiam in oculis aliorum quantum in se est, vult reputari vilis, habet perfectiorem gradum humilitatis. Sed dices domine, est graue quod homo reputari velit apud homines inglorius & vilis. Nam ad hoc oportebit eum omnes proprios defectus exponere hominibus. Quod prohibet Chrysostom. dicens. Non dico tibi, vt te prodas in publicum. Respondeo quod hoc non præcipitur homini, vt vilem se habeat seu faciat apud homines, sed dico quod hoc sufficiat si solum quantum in ipso est vilis velit reputari, & dico quantum in ipso est, quia vt dicit Bernardus, plerumque non expedit innotescere omnibus omnia, quæ nos scimus de nobis, cũ etiam hoc prohibeatur ne homo notificet mala sua, quæ notificata nocere possent ea scienti vel noscenti, & ideò dicit quantum in ipso est. Tertiò volens sequi Christum cum discipulis, debet habere contemptum terrenorum: sicut enim & Apostoli omnia pro Christo contempserunt; sic & Christianus quilibet facere debet. Vnde Apostolus dicit de se. *Omnia arbitratus sum vt stercora, vt Christum lucrifaciam.* Sed dices hoc est valde graue. Respondeo certè quod non: non enim præcipitur relinquere omnia, sed consulitur; præcipitur tamen contemnere omnia sub pœna damnationis, vnde dicitur in Psalm. Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere, non dicit: nolite possidere diuitias, sed amare prohibemur: ergo affectus, non census prohibetur. Vnde saluator cautè proponit verba sua. *Si quis inquit venit ad me,* sc. per fidem, *& non odit patrem suum & matrem & vxorem & filios, fratres & sorores, adhuc autẽ & animã suã, non potest meus esse discipulus.* Vbi dicit Lyra. quod hic odiũ accipitur large in quantũ perturbatio parẽtum vel amicorũ non dimittit peruenire ad fidẽ, sicut patet de S. Chrysanto, & alijs, vel de seculo ad religionẽ. *Adhuc autẽ & animã suã.* id est, vitã corporalẽ eã contẽnendo ꝓpter Deum paratus vitã suã exponere ꝑ fide casu necessitatis occurrẽte. Et hic sciendum quod discipulatus Christi secundũ Lyran. potest intelligi dupliciter. Vno modo generaliter secũdum statũ communẽ fideliũ; sed ad hoc sufficit fides cũ obseruatione mandatorum. Alio modo cum hoc per obseruationẽ cõsiliorũ. Nõ ergò hic Domin⁹ prohibet possessionẽ terrenorũ, q̃ secundũ Ambro. sunt adiuuamenta virtutis, sed prohibet sollicitudinem nimiam, & excessiuam circa ea. *Nolite solliciti esse dicẽtes quid manducabimus aut quid*

Impatientia mala.

Chry sup. Matt. c. 8.

Homo naturaliter ad mãsuetudinem inclinatus.

Rixosus diabolo similis. Matt. 13.

Gregor. in past. part 3.

Bern. sup. Cant. ser. 48.

Perfecta charitas discipulo Christi necessaria.

Cant. 2. Aug. in li. de doctri. Christiana 5. dilectionis gradus. Bern. sup. Cant. serm. 51.

Vita in bilium.

quid bibem⁹ &c. Sufficit enim cuilibet Christiano contemptus terrenorum in affectu, vt ea non diligat, vt in eis spem non ponat, vt de eis eleemosynam faciat, vt ea in honorem Dei & proximi vtilitatem, et suam exponat. Quartò volens sequi Christum cum discipulis debet habere feruentem dilectionem: sicut enim superius dictum est ipsi Apostoli Christum ardentissimè dilexerunt, & ideò ipsi secundum doctores comparantur ordini seraphin, qui semper in Dei amore ardent. Ex quo etiam creditur quod ad illum ordinem supremæ Hierarchiæ supremum sunt recepti; quod Christus ostēdens expresse dixit Ioan. 13. *In hoc inquit cognoscent omnes quod mei estis discipuli si dilectionem habueritis adinuicem.* Sed in hac dilectione sunt gradus, iuxta illud: Ordinauit in me charitatem! Hinc dicit Augusti. Quod primus gradus diligendi est diligere Deum, secundus animā propriam: tertius animam proximi; quart⁹ corpus proprium quint⁹ corpus proximi. Christus tamen tacet de se hic, tantum dicit de dilectione nostra adinuicem. Licet enim vt dicit Bern. in benè affecta mente dilectioni hominis dilectio Dei præfertur, tamen in benè ordinata actione sæpè etiam aut semper ordo oppositus inuenitur; nam & circa proximi curam & plus vrgemur, & pluries occupamur, & infirmioribus fratribus diligentiori sedulitate assistimus, & paci terræ magis, quam cæli gloriæ humanitatis iure, & ipsa necessitudine intendimus. In his tamen omnibus homo semper tendit ad dilectionem Dei, & ideò benè Apostolus dixit. *Quia qui diligit proximum legem impleuit*, id est, diligendo proximum diligit & Deum, quia alterum sine altero stare non potest.

Feruens charitas discipulo Christi necessaria. — *Cant. 2.* — *Aug. in li. de doctri. na Christiana.* — *5. dilectionis gradus.* — *Bern. sup. Cant. serm. 51.*

III.

Ecce motus magnus factus est in mari. Benè autem & conuenienter mundus iste dicitur mare: sicut enim mare rarò quiescit, sed in cōtinuo motu est: sic homines in hac vita nūc sani, nūc infirmi; hodiè viuim⁹, cras morimur; & sic nūquam in eodem statu permanem⁹. Hinc dicit Senec. Memēto mare euertitur, & vbi modo luserūt nauigia, ibi statim absorbentur. Itē sicut mare mortuos eijcit: sic mundus istos, qui sibi mortui sunt, vt viri contemplatiui, de quibus Apostolus dicit. *Mortui estis mundo.* Coloss. Item in mari pisces magni deuorant minores: sic in mundo potentes opprimunt minores. Psalm. Deuorant plebem meam, sicut escam panis. Pascua sunt diuitum pauperes. Item mare habet arenam, quæ sterilis & grauis est: sic finis mundi huius est infructuositas. Stipendia peccati mors. Item sicut in mari non est locus mansionis: sic nec in mundo. *Non habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus.* Item sicut in mari parua nauis non valet, sic homo paruus in virtute resistendi tentationibus non valet in mundo morari, & ideò talibus consulitur intrare claustrum, & fugere mundum. Hoc mare oportet Ecclesiam transire, velit nolit, antequam perueniat ad portum terræ promissionis, scilicet terræ viuentium: de quo mari plura dicuntur in Psalm. *hoc mare magnum & spaciosum manibus, illic reptilia quorum nō est numerus.* Draco iste, quem formasti ad illudendum ei: omnia à te expectant, vt des illis escam in tempore. Primò ergò dicit ꝙ hoc mare scilicet præsentis sæculi est magnū, & spaciosū manibus, id est, operib⁹ exercendis tam bonis, quam malis. Secundò dicit quia in eo sunt reptilia, quorum non est numerus, id est, homines mali & spirituales nequiciæ & tentationes diabolicæ & ipsi dæmones. *Multæ sunt insidiæ dolosi.* Tertiò dicit ꝙ in isto mari sunt animalia pusilla, id est, falsi fratres & hæretici, qui non apertè nocent cum magnis, id est cum potētibus, & hæresiarchis, & tamen illic naues, id est, singulæ Ecclesiæ pertransibunt ad gloriam & requiem per gubernatorē Christum, qui eas gubernaculo crucis ducit: de quo dicitur: Benedictum lignum per quod fit iustitia. Quartò dicit quod illic est draco iste facinorosus, id est, lucifer, siue sit hic per se siue per ministros: *quem formasti* secundum substantiam, non secundum vicium superbiæ *ad illudendum ei*, scilicet vt ei illuderetur à bonis Angelis & à bonis hominibus, & Christus præcipuè illusit ei: *Illudet ei quasi aui.* Sicut enim illuditur aui, quæ dum vult capere escam, capitur laqueo vel hamo: sic diabolo illusit Christus; prætendit ei escam humanitatis, sub qua abscondit ferrum diuinitatis, & dum voluit

Vita instabilitas. — *Eccl. 13.* — *Rom. 6.* — *Hebr. 13.* — *Psal. 103.* — *Eccl. 11.* — *Sap. 14.* — *Iob. 40.*

deuorare humanitatem, captus est potentia diuinitatis. Ad litteram tamen dicit Innocen. quod draco maximum est animal in mari habitans, & licet sit magnum & forte, tamen de facili ei illuditur, cum nimirū gallinam assatam ponunt in pertica quam dum insequitur, ipsi insiliunt supra dorsum eius, & sic capiunt eum. Sic factum est diabolo, cui ostensa est caro Christi, quam dum capere voluisset, captus est. *Væ qui prædaris nonne ipse prædaberis*? Inter cætera tamen, quæ de mari feruntur est hic vnum in verbis thematis. *Quia motus magnus factus est in eo*. Et reuera in vita præsenti & in mundo isto magnus motus est, quia continua instabilitas & mutabilitas in omnibus. Vnde poeta Ouidius. *Passibus ambiguis fortuna volubilis errat, Et manet in nullo certa tenaxque loco, Sed modo læta manet, modo vultus sumit acerbos*. Et quis non videt semper esse mutabilitatem tam in natura, vt in creaturis, quam in fortuna, vt in bonis temporalibus; tam in culpa, vt in peccatoribus, quam in pœna, vt in miseris & damnatis: semper enim creaturæ mutantur & mouentur iam de iuuentute in senium, iam de vita in mortem: sic & temporalia nunc crescunt, nunc decrescunt; sic & peccatores nunc deprimuntur per culpam, nunc eleuantur per gratiam; sic miseri & damnati nunc vadunt ad calorem nimium, nunc ad aquas niuium, & ideò benè motus magnus est in hoc mari. Singulariter tamen hoc potest dici de mundo secundum allegoriam, in quo magnus est motus tribulationis & persecutionis tyrannorum, quem solus Christus mitigat, qui nisi mitigaret, nullus sustinere posset. Vnde Psalm. dicit de Christo. *Tu dominaris potestati maris, motum autem fluctuum eius tu mitigas*. Non ergo desperemus fratres quia etsi motus insurgunt tribulationū in hoc mundo à diabolo, & eius ministris, tamen *fidelis est Deus, qui non patietur nos tētari supra id quod possumus, sed faciet cum tētatione prouentum, vt possimus sustinere*; pro quibus tribulationibus finaliter nobis retribuet coronam salutis æternæ, quod nobis præstare dignetur ipse Dominus per sæcula benedictus. Amen.

Draco quomodo capiatur. — *Isaia 33.* — *Motus maris quid?* — *Ouid. de trist. li. 5. epist. 9.* — *Psal.*

DE EADEM DOMINICA SERMO III.

Domine salua nos, perimus. Matt. 8.

Aug. in li. de defimit.

QVandoquidem vt dicit S. Augustin. Nullum credimus ad salutem nisi Deo inuitante, venite; nullum autem inuitatum ad salutem nisi Deo auxiliāte operari. Nullum insuper nisi orantem auxilium promereri: ideo Apostoli in discrimine vitæ constituti ad diuinæ pietatis præsidium confugientes orāt supplices dicētes. *Domine salua nos perimus*. O si Apostoli a Deo vocati, electi & prædestinati in tribulationibus constituti non nisi orantes auxilium meruerunt, quātum putamus nos miseros & indignos tot tentationibus pressos & circumdatos oportere clamare, & orando impetrare auxilium in tempore opportuno, nè pereamus? Ideò enim differtur bonum & crebrescunt mala in mundo, vt oratio ferueseat, dicit glossa. Hinc saluator ait: *Oportet semper orare, & non deficere*. O si orant, qui Deum præsentē habent & propinquum, quantum nos à quibus longè est salus. Dicamus ergo & nos: *Domine salua nos perimus*. In quibus verbis tria tanguntur: Primò enim Apostoli confitentur diuinæ maiestatis potestatem cum dicunt. *Domine*: secundo inuocant suæ bonitatis pietatē cū subditur, *salua nos*. Tertio ostendunt tribulationis suæ grauitatē, virtutis suæ, & resistendi infirmitatem, & clamoris necessitatem, *quia perimus*.

Luc. — *Prop.*

I.

Domine. Certè magna potestas huius Domini, cui mare & venti obediunt, immò om-

elementa, & quod est plus, omnia creata, cælestia, terrestria & infernalia. Ad Philip. 2 Omnes enim creaturæ dignè obediunt ei: omnes homines dignè seruiunt ei, omnes Angeli dignè iubilant ei, omnes dæmones dignè tremunt eum, sed quoniam reprobi non attendunt Christi dominium supra se, ideò necesse est, vt contemplemur quale sit istud Dominium. Probatur autem eius dominium à potentia summa, à sapientia lucida, & iustitia firma. De primo quomodo dominium eius probetur à potentia summa, quæ attribuitur patri, patet: nam potentiam summam Dei probat operum diuinorum magnitudo. Nam tam magnũ, tam altum, tam immensum est facere aliquid de nihilo, vt omnes philosophi nequaquam hoc apprehendere potuerint. Vt qui nullo modo hoc concedere voluerunt. Nec mirum cum nulla potentia quantumcunq; magna hoc facere possit secundũ naturalem rationem. Vnde si conuenirent omnes potentiæ creaturarum, non possent vnam muscam, aut vnum granum papaueris creare. Si ergò omnis mundana potentia tam spiritualis, quam corporalis nõ potest ex nihilo producere creaturam: quanta est illa potentia quam immensa, quam infinita, quæ de nihilo fecit tam nobilia, tam magna elemẽta, tam sublimia cælestia corpora, tam spiritualem creaturam. Scripsit Rabbi Moyses subtilis astronomus & theologus maximus, ꝙ quilibet circul⁹ planetarum habeat in grossitudine spacium quingentorum annorum, id est, quantum homo posset per viam planam in quingentis annis conficere ita vt quolibet die conficeret quatuor miliaria, & quodlibet miliare essent duorum millium passuum. Et addit quod inter circulum & circulum est similiter spacium quingentorum annorum. At si tanta magnitudo in quolibet inferiori circulo, quid postea est in cælo stellato, quid vlterius in aqueo, quid in empyreo? Quanta ergò istius Domini potentia, qui tam immensa de nihilo produxit. Vnde benè dicitur: *Domine rex omnipotẽs, in ditione tua cuncta sunt posita, & non est qui possit resistere voluntati tuæ: Tu enim fecisti cælum & terram, & omnia quæ cæli ambitu continentur.* Timẽda est ergo ista potentia, quæ sicut de nihilo fecit omnia: ita omnia potest in nihilum redigere. Multi sunt reges & princeps, qui suos aduersarios optarent quidem in nihilum redigere, sed certè exequi non possunt quod intendunt. Non sic iste rex, cui paret & obsequitur omnis creatura ad nutum & ad votum. Ideò timeant peccatores inimici eius, in quos cum vult, potest executioni sententiam suam demandare, etiamsi ad nihilum velit eos conterere, iuxta illud Psal. *Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus*: exponit Innocen. id est, diabolus. O si sic potens est in diabolum regem omnium malorum, quantò magis contra subditos eius. *Psal.*

Secundò probatur dominium Christi à sapientia lucida: sicut enim potentia eius probatur à magnitudine creaturæ: ita sapientia eius à multitudine. Quis enim sufficiẽter exprimat diuersitates terrarum, genera arborum, & herbarum, genera fructuum & granorum, genera colorum, genera cantilenarum, genera odorum & florum, genera carnium, piscium & saporum, genera lapidum & omnium metallorum, genera animalium, stellarum & multitudinem Angelorum. Quis sufficienter exprimat, quam sit admirabilis in hominibus tanta diuersitas facierum? Quis dignè dicere potest, quam sit mirabilis ista scientia, quæ sciuit distinguere tam diuersa? Vnde propheta cum dixisset. *Qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocat:* statim adiungit *Magnus Dominus noster & magna virtus eius, & sapientiæ eius nõ est numerus.* Et: *Deus scientiarum Dominus est.* O admirabilis Deus qui sic omnia sapienter disposuit, sic perspicaciter intuetur vniuersa, vt non sit qui se abscondat à scientia & notitia eius. Vnde dicitur. *Omnia nuda & aperta sunt oculis eius.* Timenda est hæc sapientia illis qui abdita & occulta loca ad peccandum quærũt, qui etsi hominibus absconduntur, Deũ tamen latere non possunt: ipse. n. est qui scrutatur corda & renes hominũ. Tertiò dominiũ Christi probatur à iustitia firma, & hoc probat operũ eius rectitudo: adeò. n. rectus est iste iudex noster, vt nullis verbis, nullis blandimẽtis, nullis donis oblatis, nullis aduenientibus aduocatis à iustitia flecti possit. Hoc patuit primò, dum Angelis melioribus,

1. Reg. 2. Nihil latet notitiam diuinam. Hebr. 4.

Iustitia Dei inflexibilis.

bus,&nobilioribus nec ad horam pepercit, sed mox eos à suo consortio reiecit, & pœnis æternis reseruauit, hoc idem apparuit in primò homine, quem de paradiso expulit, & posteritatem eius miserijs exposuit. Nullius ergo veretur potentiam, nullius formidat iustitiam: sic omnes percutit, sicut exigit ipsorum culpa. Vnde psalm. dicit. *Iustus es Domine & rectum iudicium tuum.* Sicque patet dominium Domini istius, cui meritò dicunt Apostoli. *Domine.*

II.

Salua nos. Duo dicunt, saluris auctoritatem dicentes: *Salua,* salutis congruitatem, *nos.* De primò videndum, quomodo ordinetur salus nostra à Deo. Pro quo sciendū quod ad salutem nostram sicut & ad cuiuslibet alterius rei naturalis compositionem concurrunt quatuor causæ, scilicet efficiens, formalis, materialis, & finalis. Sicut enim ad picturam concurrit pictor efficiens, forma color, materia paries, finis spes vel merces: ita ad saluationem nostram efficiēs est Deus, ipso attestante apud Isa. *Absque me non est saluator.* Ideò petit Psalm. saluum me fac Deus: Non est enim salus nisi à Deo, sicut dicit August. Ad hanc salutem procurandam debent nos mouere tria ex parte Dei saluatoris. Primò quia hoc vult Deus, & præcipit: *Ipse enim est, qui mandat salutes Iacob.* Subditus enim debet obedire mandatis prælati: Deus Dominus, nos serui. *Ipse autem vult omnes homines saluos fieri.* Non est ergò culpa Domini, sed nostra. Vnde meritò subiungitur. *Qui respuit volentem se saluare, respuetur.* Secundò quia ad hoc venit in mundum & in mortem. *Filius hominis non venit animas perdere sed saluare.* Meritò ergò contemnitur à Deo, qui tantum beneficium eius contemnit. Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quia Iesus Christus venit in hunc mundum peccatores saluos facere. Hic est Ioseph qui dicit. *Pro salute vestra misit me.* Tertiò quia graris salutem tribuit. Fatuus esset valdè, qui pro nihilo posset habere regnum, immò omne bonū, & se faceret indignum. Psalm. *Pro nihilo saluos facies illos. Non ex opibus iustitiæ quæ fecimus nos:* ergò ad procurationem salutis nostræ vrget nos voluntas Dei, aduentus Christi, facilitas dandi. Ecce causa efficiens salutis. Secundò ad salutem nostram materia est necessaria: est autem materia salutis rationalis spiritus: Vnde psalm. *Animas pauperum saluos faciet.* Ad hanc salutem procurandam debent nos mouere tria ex parte animæ: Primò quia Deo charior; Deus enim amat animas. Quantò enim vinum melius & charius est Domino, tantò in meliori custodia ponitur. Ideò dicitur. *Tradidi eum satkana vt spiritus eius saluus fiat in die Domini.* Psalm. *Dic animæ meæ, salus tua ego sum.* Secundò quia in se est preciosior: Mercator enim pannum preciosiorem intendit saluare magis. *Reliquerunt tentoria, fugieruntque tantum animas suas saluare cupientes.* Tertiò quia salutis capacior, quia sine ea non est salus hominum. Puer debet discere officium cuius capacior est. *Vidi Dominum facie ad faciem:* corpus enim non saluatur nisi per animam: vnde anima est capacior salutis. Tertio ad salutē requiritur forma: Est autē forma salutis gratia siue virtus. Vnde. 1. Thimoth. 2. dicitur. *Saluabitur per filiorum generationem,* id est, secundum Gorran. honorū operum productionem. Pro quo sciendum quod saluatur homo per virtutes gratuitas; primo per fidem sicut per lucem dirigitur homo ad portum, per recognitionem Domini & seruitij saluat seipsum, & negando amittit *Qui crediderit saluus erit, qui verò nō crediderit, condemnabitur.* Secūdo per spem, sicut laborans spe mercedis acquirit sibi victum. Psalm. *Saluos facis sperantes in te Domine. Spe salui facti sumus.* Tertio per charitatem; homo enim libenter saluat amicum. Vnde melius valet amicus in via, quam inimicus in corrigia. Charitatem veritatis non receperunt. Quarto per temperantiam, sicut infirmus per dietam. Psalm. *Saluos faciet filios pauperum;* sicut fructus per desiccationem ab incorruptione. *Qui applicabitur ei descendet ad inferos nam qui abscesserit ab ea saluabitur.* Quinto per iustitiam, sicut in omni curia reus condemnatur, & iustus saluatur. *Salus animæ in sanctitate iustitiæ.* Psal. *Salus iustorum à Domino.* Sexto per prudentiam, sicut serpens obturando aures saluat se, & ludens ludo scaccorum dando scaccū saluat ludum. *Dabo in syon salutem.* Et: *Diui-*

Ad salutē 4. causæ concurrūt

1. Efficiēs Deus.

Isa.43.
Aug. in li. de vera Relig. c. 20.

1. Tim. 2.

Luc. 9.

1. Tim. 1.

Gen. 45.

Ad Tit. 3.

tia salutis sapientia & scientia. Septimò per fortitudinem; sicut miles fortiter luctando,& perseuerando. *Tempus tribulationis Iacob,& ex ipso sal. Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit*. Quartò ad salutem requiritur causa finalis: finis autem salutis nostræ est status gloriæ ad Philip. 2. *Saluatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ* Ad hanc salutem procurandam debent nos mouere tria similiter ex parte finis;primo euasio periculi culpæ: viator enim existens in nemore vel in mari festinat ad locum salutis, vt euadat periculum. Psalm. *Dominus illuminatio mea & salus mea, quem timebo. Ero vobis in Deum & saluabo vos ab omnibus inquinamentis vestris*. Sic dicitur hic: *salua nos perimus*. Secundò amotio mali pænæ: homicida enim vel latro festinat ad refugium saluris, vt euadat patibulum. Psalm. *Saluasti nos de affligentibus nos*. Idem: *Salua me de ore leonis*. Tertiò adeptio cælestis patriæ & lætitiæ: captiuus enim solutus à carcere libenter procurat locum recreationis, & lætitiæ Psalm. *Saluum fac populum tuum Domine*. Nos ergò dicamus iam saluatori nostro cum beatis Apostolis: *Salua nos*. De secundo scilicet de salutis congruitate, quã Apostoli exprimunt in verbis propositis, cũ addunt: salua nos: nos inquam quos congruum est saluare tanquam magistro scholares, tanquam Domino seruos, tanquam dilecto amicos. Saluat autem Christus quatuor genera hominum, quæ congruum est ei saluare: primo humiliter pænitentes: Matth. 1. *Ipse saluum faciet populum suum à peccatis eorum*. Secundò saluat deuotè orantes. *Non cesses orare pro nobis ad Dominum vt saluet nos de manu philistinorum*. Tertiò saluat tribulationes mundi pro Christo patienter sustinentes, vt hic in periculo constitutos cum Christo. Vnde sequitur: *surgens imperauit ventis & mari*: mare autem significat amaritudinem præsentis sæculi, vt dictum est. Quartò saluat se longanimiter expectantes, qui scilicet bonum, quod cœperunt vsque in finem producunt. *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam*. Et Apostolus. *Qui tenet teneat, donec de medio fiat*. Et: *Qui perseuerauerit vsque in finem hic saluus erit*. In persona talium dicit Apostolus. *Saluatorem expectamus Dominum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritis suæ*.

Ierem. 30. Matt. 10. Causa finalis.

Ezech. 36

Christus saluat 4. Genera hominũ.

1. Reg. 7.

Apoc. 3.

Matt. 10.

Philip. 3.

III.

Domine perimus. Magna necessitas & tribulationis grauitas est perire in corpore, & subtrahi de hac luce, in qua est locus merẽdi;& multum & magnum consequitur periculum, quo maius esse non potest, si homo intempestiuè subtrahatur per mortem casualem de hac vita; cum frequenter ex hac morte rapiatur in peccatis incontritus ad mortem æternam. Ideò Apostoli meritò compulsi sunt clamare, allegantes tribulationis grauitatem, scilicet periculum vitæ, dicentes, *perimus*. O si Apostoli periculũ vitæ corporalis metuentes, qui tamen in conscientijs securi erant & perfecti; sicut Apostolus de se dixit; nihil mihi conscius sum; compellabantur clamare pro liberatione: quantum nos miseri conscientia peccatorum grauati & de nostra damnatione certi debemus clamare in orationibus, vt à peccatis, quibus anima & corpus nostrum simul periclitantur, saluemur? Vbi notandum, quod licet multi sint, qui pereunt in hoc mari mũdi huius, tamẽ secundũ Alexãdrum quatuor genera specialiter perire leguntur: primi sunt insipientes in discernendo, qui scilicet nec creatorem suum cognoscunt, nec res secum creatas æstimare sciunt:
vnde Seneca dicit, quod tunc per rationem
1. rectè homo viuit, si diuina prius æstimet, & dignitatem rebus vt sunt, ex earum natura constituat. Hi sunt etiam qui nec præteritam vitam suam recogitant, nec præsentem ordinant, nec de futura prouident; cum tamen secundũ Senecam tota vita nostra his tribus temporibus debeat ordinari, & ratio, quia homo alias est in periculo: qui enim nihil de præteritis malis cogitat, vitã perdit: qui autem nihil de futuro meditatur, in omnia mala incautus incidit: ideò dicit Aug. Nulla maior egestas, quam indigere sapientia, & qui sapientia non eget, re nulla egere omninò potest. *Quid prodest stulto habere diuitias, cum sapientiam emere*

Intempestiua more periculi plena.

Quatuor genera hominũ in mari mundi huius præcipuè pereunt.

Prou. 17.

nonpossit. Item hi sunt verè insipientes, qui in his, quæ ignorant, nec correptionem nec correptorem curant. Prou.9. *Noli arguere derisorem, nè oderit te.* Ideò de talibus dicitur: Baru.3. *quia non habuerunt sapientiam, perierunt propter suam insipientiam.* 2. Secundi sunt pigri, & tædiosi in operando; & sunt illi qui solum corporis sui commodo intendunt, in nullo labore vtili & virtuoso se exercentes: & hos Philip.3. vocat Apostolus: *inimicos crucis Christi, qui terrena sapiunt, quorum venter Deus est, & gloria eorum in confusione ipsorum.* Hi sunt etiam, qui semper viuere incipiunt, & nullũ vnquam vitæ suæ fructum ostendunt vnde & eos Apostolus Iudas in sua Epistola vocat arbores infructuosas, bis mortuas. Hinc dicit Bern. *Stultus quod viuit mortem potius dico, quam vitam: Quomodo enim est vita cum sterilitate: arbor arida & sterilis, nonne mortua iudicatur?* Sic stultus eo ipso quod inutiliter viuit, mortuus iudicatur etiam viuens; & tales quantò diutius viuunt, tantò à Deo plus elongantur. Ideò de eis dicitur. *Ecce qui elongant se à te peribunt: perdidisti omnes, qui fornicantur abs te.* O quam multi sunt hoc tempore tales qui iam in consumpta ætate quasi incipiunt viuere, dum intendunt negotiationibus, vsuris, lucris, & alijs, ac si primo inciperent viuere! Quid autem est turpius quam senex viuere incipiẽs? 3. Tertij sunt indisciplinati in conuersando; & hoc, cõsequitur ad duo. primo; cũ enim sit insipiens in cognoscendo, & piger in operãdo, sequitur indisciplinata & dissoluta conuersatio: ad virtutum enim exercitium in corde interius sequitur morum compositio in corpore exterius: & econuerso: Baru. vndè Baruch.3. dicitur. Viam disciplinę non inuenerunt, propterea perierunt. Ideò psal. consulit dicens: *Apprehendite disciplinam, nè quando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta.* Quarti sunt insatiabiles in peccando; & hoc sequitur congrue ad prædicta, quia cum sit insipiens & ociosus & moribus indisciplinatus & curiosus, sequitur vt sit ad omne pronus peccatum & insatiabilis & famelicus, cum peccati delectatio non satietatem, sed famem pariat. Vnde filius prodigus consumpta tota portione cum meretricibus dixit: *Ego autem hic fame pereo.* Luc. Verè fame perit, qui in aliquo creato bono extra Deum satiari quærit: quia vt dicit August. Aug. omnis copia, quæ Deus non est, inopia est. Nos igitur nè pereamus de via iusta, semper clamemus ad Dominum Iesum Christum, vt nos liberet è periculis vitæ præsentis, & per hoc mare spaciosum ad portum salutis æternæ perducat. Quod nobis prestare dignetur &c.

DOMINICA QVARTA POST OCTAVAS EPIPHANIAE, SERMO I.

Simile est regnum cælorum homini, qui seminauit semen bonum. Matth.13.

Ominicis tribus præcedentibus ostendit nobis mater sancta Ecclesia potentiam mirificam nostri saluatoris; & hoc in operatione miraculorum tam in terra, quam in mari: nunc hac Dominica sequenti ostendit ipsius sapientiam profundissimam, & hoc per salubrem parabolam, & exemplorum salutarium eruditionem. Vnde in hac Dominica nos docet, quantum nobis noceat nostra negligentia, & hoc in eo, quod nobis dormientibus & in custodia nostri corporis torpentibus, diabolus tanquam inimicus superseminat menti nostræ vicia, & ita inficit in nobis semen diuinum in nobis seminatum. In figura huius Samson missis trecentis vulpibus cum igne cõ-

Iudic. 15.

bussit omnia sata philistinorum. Samson licet sæpè significet Christum in scripturis, quantum ad quædam mysteria passionis & resurrectionis eius, tamen hic significat diabolum, nec absurdè. Sæpè enim secũdum Gregor. per rem iustam significatur iniusta: interpretatur autem Samson, quasi sol eorum, sol propter illam claritatem, in Ezech. 28 qua creatus fuit: de qua dicitur: *Tu signaculum similitudinis Dei, in paradiso deliciarum fuisti.* Sol ergo dicitur eorum, qui imitantur eum in claritate superbiæ, quia ipse est rex super omnes filios superbiæ, vt dicitur Iob. 41. Hic ergo mittit trecentas vulpes, id est, multas astutias, dolos & fallacias, quibus comburere nititur omne semen diuinæ gratiæ & veritatis, & hoc est quod dicitur de eo quod dormientibus hominibus superseminauit zizania. Simile dicitur de syrenibus monstris marinis, quæ cautu suo sopiunt nautas; & postea in somno cum naui subuertunt. Sic intendit diabolus: proponit vera & intendit falsa; ostendens dulcia & exhibens amara. Hinc dicit Euangelium præsens. *Simile est regnum cælorum &c.* Sicut autem habetur ex eodem capitulo, discipuli exquisierunt expositionem huius parabolæ à Christò; quo significatur istam parabolam magni fore mysterij & intellectus spiritualis; Si ergò Apostoli quæsierunt intellectum mysticum, multo magis nos quærere debemus gratiam Spiritus sancti à Christo. Vt igitur ipse in nobis bonum semen gratiæ suæ seminare dignetur ad matrem eius pijssimam, quæ sine virili semine ex sola Spiritus sancti superuentione semen vitæ æternæ Christum filium Dei concepit & peperit, recurramus, salutantes eam Proposit. voce amœna, dicentes. Aue Maria gratia plena. *Simile est regnum cælorum homini, qui seminauit semen bonum in agro suo &c.* In Euangelio præsenti tria describuntur: primo diuina bonitas, in eo, quod seminauit semen bonum: secundo diabolica iniquitas, in eo, quod superseminauit zizania: Tertiò diuinæ iustitiæ æquitas, in eo quod ordinatè iussit segregari zizania à tritico.

I.

Dixit Iesus parabolam hanc. Istud factum est anno prædicationis primo: postquam enim Christus in domo quadam Iudæorum prædicasset; ex tunc ibidem scribis, Iudæis & Pharisæis confutatis de ipsorum blasphemia, per quam opera eius diuina ascribebãt Beelzebub principi dæmoniorum, exiens inde venit ad mare gentilium, ibique sedens in nauicula plures parabolas dixit: inter quas ista fuit vna præcipua. Dicit autem *Parabola* Hieron. quod parabola est rerum discrepãtium *quid.* sub aliqua similitudine facta collatio. *Simile est regnum cælorum,* id est, militans Ecclesia, quę dicitur cęlum, scilicet propter vitæ sublimitatem, qua debet viuere, iuxta illud: *Nostra autem conuersatio in cœlis est:* *Philip. 3.* propter claritatem doctrinæ, qua debet fulgere. *Sic luceat lux vestra.* Tertiò propter *Matt. 5.* stellarum, id est, personarum diuersarum multiplicitatem: de quo Gregor. tractans *Greg. l. 27* illud Iob. *Qui aufert stellas pluuiæ*: duo in- *Mor. c. 4.* quit in hac vita sunt genera hominum: vnum benè viuentium, sed nulla docentium: aliud non rectè viuentium, sed tamen recta docentium; sicut in cœli facie aliæ stellæ prodeunt, quas nullæ pluuiæ sequuntur: aliæ prodeunt, quæ arentem terram magnis imbribus infundunt. Simile est ergò regnum cœlorum, id est, negotium militantis Ecclesiæ, homini, id est, Christo, qui seminauit semen bonum, id est, fidem suam plãtauit in cordibus fidelium per prædicatio- *Semen* nem; vel bonum semen est voluntas bona, *bonum* secundum Gorran. in agro suo, id est in Ec- *Fides, &* clesia, vel mundo: suo dicit propter hæreti- *voluntas* cos, qui dicebant mundum visibilem à ma- *bona.* lo Deo creatum, quod falsum est: vnde in symbolo, creatorem cæli & terræ credimus vnum Deum. Sed dices, quomodo est semen bonæ voluntatis in nobis, cum tamen non simus sufficientes cogitare aliquid à nobis. *2. Cor. 3.* Respondeo in nobis est, & ex nobis, quantum ad cooperationem, non quantum ad infusionem.

II.

Simile est regnum cœlorum. Sciendum quod hic tanguntur conditiones requisitæ, vnicuique Christiano ad salutem conse-

quendam meritoriæ, & ſunt ſex. Prima vt ſit homo, per vitam rationalem, non beſtia per ſenſualitatem: vnde dicitur. Simile eſt regnum cælorum homini, non beſtiæ: nam reuera nullus meretur admitti ad regnum cœlorum niſi rationabiliter viuens. Quod patet ex eo quod Adam factus fuit homo in animam viuentem in ſtatu innocentiæ, qui ſi tenuiſſet imaginem Dei, quæ eſt in parte rationali, perueniſſet ad regnum cœlorum etiam ſine morte media. Sed quod ſcriptum eſt de eo in Pſal. *Homo inquit cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus.* Hinc Bern. *Ecce qualem ſe homo inuenit de ſimilitudine Dei in ſimilitudine iumenti.* Vnde cui prius ex perſona ſanctæ Trinitatis dictum fuit: *Ecce Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt:* illi poſtea beſtiæ poterant dicere Adam factus eſt quaſi vnus ex nobis. Sed dices, quæ eſt vita rationalis & humana, & quæ beſtialis & pecorina? Reſpondeo breuiter ſecundum Bern. quod tria faciunt hominem rationalem & ſanctum in vita, ſcilicet victus ſobrius, actus iuſtus, & ſenſus pius. Victus ſobrius, ſi continenter, ſi ſocialiter, ſi obedienter, ſi caſtè, ſi charitatiuè & humiliter vixerimus; ſed per continentiam caſtitas, per ſocialitatem charitas fouetur. Actus iuſtus erit, ſi fuerit rectus, diſcretus & fructuoſus; rectus per bonam intentionem, diſcretus per menſuram poſſibilitatis, fructuoſus per vtilitatem proximorum. Senſus pius erit, ſi fides noſtra Deum ſentit ſummè potentem, ſummè ſapientem, ſummè bonum, vt per eius potentiam credamus adiuuari infirmitatem noſtram; per eius ſapientiam noſtram credamus corrigi ignorantiam; per eius bonitatem noſtram credamus ablui iniquitatem: Hæc ille. Ecce deſcripſi tibi hominem rationalem non vtique philoſophicum, & naturalem, ſed vt Catholicum & fidelem. Si autē quæris, quis ſit homo beſtialis. Reſpondeo ſecundum Auguſt. Beſtialis homo eſt, qui facit, quod vult, quando vult, quantum vult ſine tempore, ſine menſura, ſine modo, comedit, bibit, dormit, ludit, quando vult, quantum vult, nullam habens mentem ad cœleſtia, implicatus terrenis, neglectis æternis. Vnde Apoſtolus. *Animalis* inquit *homo non percipit, quæ Dei ſunt: ſtultitia enim eſt illi.* Et vere talis ſtultus eſt, qui ſecundū carnem viuit; de quo Apoſtolus alibi: *ſi ſecundum carnem vixeritis, moriemini.* Et iterum ad Philip. 3. *qui terrena ſapiunt, quorum Deus venter eſt, & gloria in confuſione ipſorū:* immò non homo, ſed diabolus incarnatus eſt.

Bern. ſup. Cant. ſer. 36.

Tria hominem faciunt rationalē.

Aug. l. de ſalut. docum.

Homo beſtialis quis dicatur.

Secunda conditio vitæ rationalis & humanæ eſt, vt homo ſit actiuꝰ, nō ocioſus! Vnde dicitur: *qui ſeminauit.* Vita quidē præſens data eſt homini ad ſeminandum bona opera: Vnde Iob. 5. dicitur quod homo ad laborem naſcitur. Quæcumque ſeminauerit hic homo, eadem & metet. Et notanter dicit, qui ſeminauit, non qui metit: ad ſeminandum enim hic poſiti ſumus, aliud autem tempus futurum ad metendum expectamus. Vnde Eccl. 11. *Mane ſemina ſemen tuum, & veſpere non ceſſet manus tua.* Ecce tota die vitæ præſentis præcipit ſeminare, certè non agros terrenos tantum, qui corpus nutriunt, ſed actus iuſtos, qui mentem reficiunt Prouerb. 11. *Seminanti iuſtitiam merces fidelis.* Eſt autem iuſtitia rectitudo voluntatis propter ſe ſeruata ſecundum Anſel. Tertia conditio vitæ rationalis eſt, vt ſit homo circumſpectus: vnde dicitur. *ſeminauit ſemen*, non paleam. Vnde de multis dicitur illud Oſeæ 8. *Ventum ſeminabunt & turbinem metent.* Hoc faciunt vanè glorioſi, ſuperbi & ambitioſi, quia *omnia faciunt, vt videantur ab hominibus.* Hi non ſeminant ſemen, ſed paleam vacuam & vento plenam. Quarta conditio, vt ſit homo in electione voluntatis rectus: vnde dicit. *ſemen bonum.* non malum, vt ſcilicet ſciat reprobare malum & eligere bonum. Quinta conditio, vt ſit de gratia diuina ſolicitus, ſine qua nihil omnia valent: vnde dicitur *in agro*, non inter ſpinas diuitiarum, non in via luxuriæ, non in petra obſtinationis, ſed in agro benè per gratiam Dei diſpoſito Canticor. 7. *Egrediamur in agrum.* Sexta cōditio, vt homo ſit magis propriæ ſaluti, quam aliorum intentus. Vnde dicitur. *Multi neglectis proprijs ſeminant in agris alienis*, contra illud: A-

gris

gris tuis sitientibus alieni irrigandi non sunt; Hinc conqueritur sapiens. *Posuerunt me custodem in vineis* scilicet alienis: *vineam meam non custodiui*. Multi enim in prælaturis officijs, dignitatibus, aliorum vtilitati intenti: propria negligũt salutẽ, de quib. dicit Bern. *Miror inquit audaciam plurimorum quos videmus de suis vineis non colligere nisi spinas & tribulos, vineis tamen dominicis se ingerere, & non nisi fures veri sunt & latrones, non custodes nec cultores.* Hæc Bernardus: Et tantum de prima parte euangelij.

III.

Cum autem dormirent homines. Hic tangit tria. negligentiam custodiæ in hoc quod dicit: *cum dormirent*, seminationem falsitatis: *venit inimicus*, manifestionem seminis: *cum autem creuisset*. Dicit ergo: *cum autem dormirent homines*: id est praui prælati ad custodiam & cautelam gregis dominici pigritando agerent, quorum somno id est negligentia superueniẽs diabolus superseminauit zizania. Vnde dicitur. *Vigilate, quia aduersarius vester diabolus circuit quærens, quem deuoret*; qui superseminauit zizania, id est errores. Zizania ad litteram nomen cuiusdam herbæ nociuæ segeti, quæ alio nomine dicitur lolium. Ponitur hic pro errore falsitatis, quem diabolus per suggestiones suas seminat, vt homines peccatis mortalibus inuoluat; & hoc facit in medio tritici, id est, in medio bonorum, & electorum in ecclesia Dei. Glossa. permiscendo hæreticos electis, vel in medio tritici, in corde hominis, in quo erat bona voluntas; *& abijt* scilicet aduentum suum occultando: *quia transfigurat se in angelum lucis*. Notandum quod sicut prælati tripliciter negligunt: ita diabolus tripliciter operatur: dormiunt enim prælati vel torpore inertiæ. Prouer. 6. *Festina, discurre: suscita amicum tuum; ne dederis somnum oculis tuis*: vel cum resoluuntur lasciuia, *Dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris*: vel tertio, cum premuntur ignorantia, siue culpa. *Non dormiamus sicut cæteri, sed sobrij simus, & vigilemus.* Vides hæc diabolus opponit eis triplex studium: primum venit, superseminat, & abit; venit per suggestionem erroris; superseminat per consensum hominis; & abit in occultatione erroris sub specie veritatis.

1. Pet. 5.

Zizania quid.

Diabolus tripliciter operatur.

Amos 6.

1. Thess. 5.

Cum autem creuisset herba. Hic subditur erroris manifestatio. Vnde *cum creuisset herba*, id est, cum fideles profecissent in fide & moribus; & fructum fecisset, id est bonæ spei opera monstrasset: vel creuisset, per profectum fidei, & fecisset fructum per effectũ operis boni, quia *fides sine operibus mortua est*. Tunc apparuit zizania, id est, manifestauerunt se hæreticorum dogmata. Error enim manifestatur post exitum veritatis, non enim habet principium, nisi in vero, quod verum euentus ostendit. Vnde post prophetas pseudoprophetæ, post Christum Antichristus. Hic est argumentum, quod cum homo spiritualis esse cœperit, tunc iudicat omnia. Sunt hic tria moralia documenta.

Iacob. 2.

Homo spiritualis omnia iudicat.

Documẽtatria.

Primum est, quod negligentia prælatorum magis est periculosa, quam simplicium. Patet quia eorum occasione diabolus multa mala facit in subditis: illa autem negligentia consistit in tribus, scilicet non
reparando, quæ sunt reparanda in plebe 2. Paral. 24. Leuitæ negligentius egerunt; & loquitur de sartatectis reparandis: secundò recusando disciplinam Dei: *Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis*. Tertiò, quod iustum est, non exequendo, *impij autem secundum quæ cogitauerunt, correptionem habebunt, qui neglexerunt iustum, & à Domino recesserunt*. Quando ergo defectus non emendatur, quando ad propriam vtilitatem viuitur; quando iustitia non administratur per prælatos, dicuntur spiritualiter dormire, & dare occasionem diabolo seminandi mala semina vitiorum & errorum. Secundum documentum est quod diabolus ex deprauatione voluntatis suæ iam quasi naturaliter cuilibet homini est infestus; vnde ritè dicitur *inimicus* eius. Facit autem hoc in ipso inuidia: de qua dicitur: *inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum*: dolet enim illas sedes cœlestes, quas aut noluit aut neglexit, homines ex lutea materia constantes adipisci. E contrario quasi naturaliter homo odit diabolum non in quantum creaturam Dei sed in quantum sibi aduersum. Vnde Matth. 6. *Aut vnum odio habebit, & alium diliget*; aut

1. (margin, beside "negligentia consistit in tribus")

Prou. 1.

Sap. 3.

2. (margin, beside "Secundum documentum")

Matth. 6.

alium sustinebit & alterum contemnet. Tertium documentum est quod multa vicia & ferè omnia sub specie virtutum sæpius introducuntur in medium populi; & ideò opus est magna cautela; de hoc Isidorus, ponens differentiam inter peccata spiritualia; & carnalia, dicit: *Quædam vitia species virtutum præferunt, ideoque perniciosius suos sectatores decipiunt, quia se sub velamine virtutum tegunt.* Nam vitia, quæ statim virtuti contraria apparent, citò, dum palam veniunt, emendantur, propter quod sequaces eorum de talibus erubescunt, carnales plerumque per insensibilitatem mentis non agnoscunt vicium esse culpabile, quod dignum videtur damnatione. Et docet exemplo quomodo sub prætextu iustitiæ crudelitas pagatur. Sic remissa segnities dicitur mansuetudo, & indulgentia pietas, prodigalitas dicitur liberalitas, tenacitas, temperantia, pertinacia putatur constantia, timor dicitur obedientia & humilitas, procacitas vocis pro lubricitate castitas iudicatur, pigritia pro quiete reputatur, inquietudo dicitur sollicitudo, præcipitatio feruor boni studij nominatur, tarditas benè agendi dicitur consilij mora; ex quibus ipse concludit, quod multi se iustos credunt, cum tamen sint reprobi, vnde secundum ipsum cautè est homini ambulandum. Vitia enim sunt quasi latrones, qui quasi quieti per viam nobiscum incedunt, sed habita oportunitate nos occidunt; de quo Augustinus in libro de conflictu virtutum & vitiorum.

Isid. lib. 3. de sum. bono, cap. 35.

Quomodo vitia specie virtutum tegantur.

Vitia latrones.

III.

Apparet hic iustitiæ diuinæ æquitas, in eo, quod iussit vtrumque ab altero segregari, &, vt dignum fuit, suo loco reponi; vnde sequitur. *Accedentes autem serui patrisfamilias*, id est, angeli, vel secundum Lyram prædicatores & prælati per deuotam orationem tanquam soliciti, fideles, & deuoti circa res omnes, *dixerunt patrifamilias*, id est, Deo consulentes eum in corde suo. Dicit hic Chryso. Volentes discere oportet interrogare, *Domine scilicet qui omnia potes, nonne bonum semen seminasti in agro tuo*, scilicet per Apostolos & prædicatores in mũdo. Ecce tangitur seminator, quia Deus.

Quis autem contra illum ausus est seminare semen malum? quis ausus est corrumpere in agro tuo? quis ausus est intrare? vnde ergò zizania habet? quasi admiratiuè loquuntur. Et ait illis. *Inimicus homo hoc fecit*, id est diabolus, qui dicitur homo ab homine deuicto, sicut Scipio Africanus ab Africa deuicta. Dicitur ergo homo, quia sub specie humanæ rationis hominem decipit, vel quia ab initio homini inimicabatur. *Inimicitias ponam inter te*, vel quia hominem voce humana decepit. *Serui autem dixerunt. Vis ibimus & colligemus ea?* id est placeat tibi quod eamus, & de medio euellamus, vel excommunicando eos vel separando brachio sæculari inuocato, sicut Petrus furore succensus statim amputauit auriculam dextram similiter discipuli. *Vis dicamus vt ignis descendat? Et ait illis, non.* Et rationem subdit patientiæ suæ & expectationis. *Ne fortè colligentes zizania* de medio ecclesiæ occidendo omnes peccatores, *eradicetis simul & triticum.* Vnde secundum Hugonem prohibetur eradicatio festinata. Et glossa dicit, quod hic datur locus pœnitentiæ, & monemur non citò amputare, quia qui hodie errat, forsitan cras defendet veritatem. Et secundum Gorran. prohibetur eradicatio festinata, quam non præcedit admonitio comminata; de qua ad Titum 3. *Hæreticum hominem post vnam & secundam correptionem deuita.* Secundò damnosa quando multitudo est in causa, vel princeps vel quando non fuit causa manifesta & redundans in iniuriam ecclesiæ: tunc enim tolerandi sunt mali pro pace Ecclesiæ. Tertiò suspiciosa, quando non habetur certitudo de hæresi vel vitio alicuius. His tribus modis prohibetur eradicatio, nè simul eradicetur & triticum, quod fit quando aliquis ex leui suspitione excommunicatur, qui putatur zizania, cum sit triticum, vel quando sine monitione; ex quo alij scandalizantur, quia non seruatur iuris ordo. Vel quando multitudo, quia qui nunc est zizania, cras erit triticum. O vtinã aduerterent ista nostri pontifices fulminantes ex qualibuslibet causis etiam sine monitione præcedenti interdicti sententiam pro duobus grossis, quibus dicitur illud quod sequitur. *Sinite vtraque crescere vsque ad messem*, id est, iu-

stos

ctos & peccatores multiplicari ad tempus
iudicij, *& in tempore messis*, id est, in die
iudicij, & hoc erit propè punctum iudicij,
& hoc intelligendum est de illis, qui non
sunt notorij neque pertinaces neque con-
uicti de pertinacia, neque imminet vniuer-
sale damnum Ecclesiæ, *dicam messoribus*, id
est, angelis *colligite primum zizania.* id est.
peccatores. excludendo eos primum à con-
sortio beatorum, & hoc quoad pœnam
damni, *& alligate ea*, quo ad pænam sensus,
in fasciculos, id est diuersis pænis plectite.
Alligate, quo ad perpetuitatem vt non pos-
sint euadere. Vnde in Psalmis. *Ad alligan-
dos reges eorum in compedibus, & nobiles eo-
rum in mani &c.* Et quoad pænarum varie-
tatem, *in fasciculos*, non in vno fasce, quia
pro modo peruersitatis suæ vnusquisque
punietur, & quoad pænarum acerbitatem,
quia ad comburendum scilicet igne inex-
tinguibili. *Triticum autem meum congrega-
te in horreum meum.* Notatur hic fælicitas
sanctorum, primò ex eo, quia ad eorum
consolationem mali mittentur prius ad ge-
hennam. Vnde in psalm. *Lætabitur iustus,
cum viderit vindictam: manus suas lauabit in
sanguine peccatoris.* Secundò quia habe-
bunt, fælicitatem propriam, quia triticum
meum. Tertiò societatem beatam, quia
cõgregate. Quarto ex loci iucunditate, quia
in horreum meum scilicet meæ cælestis ha-
bitationis, vbi ego primus sum tanquam
granum frumenti.

1. Hic occurrunt tres moralitates secun-
dum tres status personarum, quæ sunt pa-
terfamilias, inimicus eius, & serui eius. In
patrefamilias habemus, quid amemus &
quid imitemur, & sunt quatuor, à quibus
per ordinem commendatur bonitas eius.
2. Quod patet in seminando bona in cœlo, vt
angelos bonos, licet aliqui sua voluntate
facti sunt mali: Secundum est eius patientia
in tolerando mala: Vnde ait respondendo
quærentibus vltionem. *Inimicus homo hoc
fecit.* Tertium est sapientia vt patet in præ-
cauendo pericula. vnde ait, *nè fortè colligen-
tes.* Quartum est iustitia in reddendo vni-
cuique iuxta merita: vnde dicit in tempo-
re messis. Secundò in inimico habemus
quid vitemus & detestemur, videlicet qua-
1. druplicem eius malitiam: prima est, quia
venit, vt inimicus: secunda eius actus peri-
culosus, quia superseminauit: tertia quia
locus soli Deo aptus, quia in medio tritici:
medium autem est locus virtutis; quarta
quia tempus improuisum, quia dormienti-
bus hominibus. Tertiò in seruis habemus 3.
quid laudemus & imitemur, & sunt quatu-
or. Fidelitas in hoc quod accesserunt ad pa-
trem nè proditores viderentur; sollicitu-
do quia quæsierunt, Domine nolentes cæ-
lare damnum; obedientia, *vis ibimus*; non
enim absque nutu eius audebant facere;
zelus, in hoc, quod dicunt. *Et colligemus ea*,
In psalmis. *Zelus domus tuæ comedit
me.*

Hic occurrunt tria dubia; primum vnde
sit malum? secundum vtrum mala fieri sit *Dubia*
bonum? tertium vtrum malum corrum- *tria.*
pat totum bonum? Ad primum respondeo
quod malum, licet non habeat caussam ef- *Gorra. su-*
ficientem ex parte actionis, quia Deus non *per Matt.*
est causa mali, nec caussam efficientem ex
parte sui, quia nihil est; nec inclinationem
naturalem ex parte loci, quia ager bonus
est & ad bonum ordinatus; tamen causam
habet deficientem scilicet liberum arbitri-
um. vnde Augustin. dicit quod malum est a- *August.*
ctus incidens ex defectu boni. Item sub-
stantialiter est in bono, & per ipsum agit &
corrumpit. Item licet natura non ex eius
institutione, tamen ex eius operatio-
ne & corruptione prona est in ma-
lum; & ista omnia sunt caussa intrinseca
mali, causa autem extrinseca est suggestio
diaboli, vt hic dicit dominus, *inimicus ho-
mo hoc fecit.* Ex his infero secundum Tho *D. Dho. 1.*
mam quod malum non est natura quædam, *2. qua. 48.*
sed est absentia boni. Vndè Diony. ait quod *art. 1.*
malum non est existens neque bonum, & *Diony. ca.*
per hoc dicit, quod malum non agit neque *4. de diu.*
desideratur, nisi in virtute boni adiũcti; per *nomin.*
se autẽ est infirmum & præter voluntatem,
& intentionem. Secundò infero quod ma- *Aug. in*
lum est in bono vt dicit Augustin. & ita ma- *Enchirid.*
lum est in libero arbitrio, & voluntate, à
qua procedit tanquam ab origine, & sic vo-
luntas est causa peccati non efficiens, sed
deficiens. Nam vt dicit Thom. Voluntas se- *D Thom.*
cundũ quod habet respectũ ad suũ princi- *sup. 2. sẽt.*
pium, à quo est, scilicet ad Deum, non est *dist. 34.*
nata elicere aliquid ex se, nisi bonum, sed
secun-

ſecundum quod habet reſpectum ad principium, ex quo eſt nihil. cum ipſa voluntas ſit ex nihilo, tendit ad effectum. Si ergò ſcire volumus vnde ſit malum culpæ materialiter, dicimus quod ex nihilo: ſi verò formaliter. dicimus quod ab abſentia boni debiti. ſcilicet ſpeciei, modi, & ordinis. Originaliter autem à libero arbitrio & voluntate; & tantum ad primum dubium. Ad ſe-
2. cundùm dubium quo quæritur vtrum mala fieri ſit bonum? Reſpondeo ſecundum

D.Thom. ſup.1.ſent. diſt.46.

Thomam, quod mala fieri per ſe non eſt bonum, quia vt dictum eſt nec à bono cauſantur, cum non habeant cauſam efficientem; ſed deficientem, nec mala fieri eſt fieri, ſed ab ordine deuiare, & ſic non eſt per ſe bonum, ſed per accidens, primo ratione boni, quod inde elicitur; vt perſecutio tyrannorum non eſt per ſe bona, ſed per accidens ratione patientiæ martyrum, quæ ex ea elicitur; & per hoc etiam ſoluitur dubitatio, an Deus velit fieri mala? dicẽdum quod nõ ſecundum cauſalitatem, quia non cauſat ea; ſed benè vult ſecundum non prohibitionem, in quantum ea non prohibet, voluntate conſequente, cum poſſit ea prohibere; & etiam in quantum ex eis elicitur bonum; quod fit tripliciter; primo propter ſpecialẽ vtilitatem, vt firmiores & habiliores reſurgant. Secundò quantum ad vtilitatem communem, vt quando ex peccato ſuo aliquis punitur, ex quo procreatur pax & bonus ſtatus totius communitatis, vel quando aliquis ex peccato alterius deteſtando ipſum, feruentius in amorem Dei rapitur. Ad tertium dubium vtrum malum poſſit corrumpere totum bonum? Reſpondeo ſecundum D. Thom quod non quia vt dicit Auguſtinus in enchiridio malum non poteſt conſumere bonum. Vnde patet quod malum culpæ compatitur ſecum bonum naturæ, & veritas ſcripturæ zizania erroris. In diuerſis autem perſonis hoc apparet melius, vbi ſemen veritatis ſtat cum zizanijs corruptionis. Nam fides formata ſtat cum venialibus malis, & informis cum mortalibus, & ſic patet ſolutio huius dubij.

DE EADEM DOMINICA SERMO II.

Simile eſt regnum cælorum homini, qui ſeminauit bonum ſemen in agro ſuo: cum autem dormirent homines, venit inimicus, & ſuperſeminauit zizania. Matth.13.

Aug.ſer. 2. de ann.

Dicit Auguſt. Mox vt Deus omnipotẽs locutus eſt in huius mũdi exordio, cuncta creata ſunt, illico pependit cœlum, ſtatim ſtetit terra, mare defluxit; deinde factus eſt homo ſimilis Deo, qui roboratur corpore, pingitur ſpecie, ſpititu adimpletur veſtitur aſpectu, conſtituitur dominus, & mundi poſſeſſor; collocatus in paradiſo voluptatis, nihil moleſtiæ, nihil indigentiæ ſenſit, odoriferis ſtipatus malis, fulcitus floribus, decoratus gloria, & honore coronatus, & conſtitutus ſuper opera manuum plaſmatoris: cui ſors erat & ſocietas cum principibus angelorum & cum omni militia cœleſtis exercitus. Erat itaque vt dicit Ambroſ. primus homo recens Dei opus, confabulator aſſiduus, contemplatione dignificus, innocentia ſtipatus, charitate afflatus ſapientia dotatus, prudentia fulcitus, iuſtitia veſtitus, fortitudine vallatus, temperantia compoſitus, ſtabilitate firmatus. Hæc ille. Ecce quantæ dignitatis fuit homo in ſui prima creatione, qui verè fuit vt bonum & optimum ſemen in agro paradiſi creatus & ſeminatus. Verum quia vt ait Auguſtin. vbi ſupra, nulla eſt fælicitas quæ non

Salust. lib. 1.

non habeat inimicum, eo quod inuidia ex opulentia orta est, vt dicit Salustius. Princeps omnium malorũ, quem scriptura inimicum hominis appellat, dum vidit hominem de limo terræ ad imaginem Dei factum, & tãtis donis ornatum, mox illis spoliauit eundem, & peremit: sicque primus homo amissa temperantia intemperans factus est, perdita charitate malus inuentus est. Et breuiter omnibus virtutibus a Deo homini infusis, diabolus contraria vitia velut zizania tritico inseruit, vt dicunt verba nostri thematis: in quibus verbis tria tanguntur. Primò diuinæ bonitatis clementia in eo, *quod seminauit bonum semen in agro suo*: secundo humanæ tepiditatis negligentia. *Cum dormirent homines.* Tertiò diabolicę iniquitatis & peruersitatis malitia, quia *inimicus venit & superseminauit zizania tritico, & abijt.*

Proposit.

I

Seminauit bonum semen in agro suo. Certè magna bonitatis diuinæ clementiæ apparuit in hoc, quod nullis meritis exigentibus humanam condidit naturam, ita bonam vt esset capax summæ beatitudinis & diuinæ fruitionis, vt dicit Damascenus lib. 2. cap. 2. Et August. Circa quod sciendum quod Deus in agro mundi huius seminauit triplex semen bonum, scilicet naturæ, fortunæ & gratiæ. De primo quomodo seminauit semen bonum naturæ; dicit Hierem. 2. cap. ex persona Domini. *Ego plantaui te vinea mea electa, omne semen verum*; notanter dicit *electa*; non est enim communis vinea sed *electa*, quia non ad communem vsum, sed ad electum opus est creata humana natura. Vnde per excellentiam dicitur *vinea electa*; in cuius comparatione omnes alię creaturæ sunt vt horțuli parui vel vineę paruulæ, eò quod humana natura immediatè ordinetur ad Deum, cum omnia propter ipsam sint creata; ipsa autem propter solum Deum, vt dicit Hugo. Quæ etiam dicitur omne semen verum propter naturalem incorruptionem, in qua condita est Istud semen est quasi fundamentum omnium aliorum seminum: nam tolle bonum naturæ, non est bonum fortunæ nec gratiæ. Magnæ ergo æstimationis & ponderis deberent esse apud nos bona naturalia, sine quibus omnia alia bona non subsistunt. Sed dices quæ sunt ista naturalia bona aut cuius vtilitatis? Respondeo certè ista sunt viuere, moueri, sentire & intelligere, per quæ conuenimus cum omnibus creaturis; nam viuendo conuenimus cum arboribus & plantis; mouendo cum cœlestibus sphæris & elementis; sentiendo cum animalibus, volucribus & piscibus; intelligẽdo cum Deo & angelis. Pręterea si recurramus ad istarum potentiarũ officia, & instrumenta, non parua ea bona esse inueniemus. Nam sensus exteriores ad multa nobis deseruiũt: quorum quemlibet cum amittimus, irremediabili dolore percutimur, eum omni precio quo possumus redimimus, & ablatum incomparabili thesauro reparamus. Attendamus igitur pro quanto vellemus perdere auditum vel visum vel tactum & sic de alijs; aut quanti æstimemus beneficium, si per aliquem medicum infectum sensum, aut debilitatum, non dico ablatum, recuperemus: multò igitur magis debemus põderare Dei beneficium ex cuius dono prędictos omnes sensus immeriti & gratis recipimus. Vnde si pro toto mundo nollet homo ista naturalia perdere, certè multum tenetur Deum diligere, qui tanta dignatus est illi exhibere. Licet autem homo gratis ista à Deo receperit, tamen non gratis ea expendere debet, sed omnia ad laudem & honorem Dei exponere, & ex ijs fructum bonorum operum fructificare. sicut dicitur. *Ambulate dignè Deo fructificantes in omni opere bono*: ad hoc enim data sunt nobis naturalia ista, vt in bonis operibus exerceantur. Vnde dominus comparat ea quinque talentis, quæ dedit seruo ad negociandum fideliter & fructum afferendum, & lucrũ reportandũ in tempore opportuno; promittens se remuneraturum maioribus bonis seruum fidelẽ, qui prædicta talẽta benè dispensaret, vt dicitur ibidẽ Matt. 25. Sed heu quã multi sunt, qui naturalibus bonis abutũtur? nam quidam ea abscõdũt, nec ea ad vtilitatem proximorũ aut propriã exercere volunt, vt desides & pigri; & isti sũt similes illi nequam seruo, qui talentum sibi commissum abscondit: quod fit cum homo bonis naturalibus, sicut est cognitio naturalis, intellectus, &c. nõ vtitur propter æter

Margin notes: August. l. 1. de ciu. Dei c. 11. & lib. 12. cap. 9. — Bona naturæ semẽ bonum. — Hugo de Arca Noe. — Bona naturalia qua. — Quanti eadem æstimanda? — Coloss. 1. — Matt. 24. — Talentũ abscondere quid?

na, sed terrena, vt exponit Gorran. Sunt alij qui expendunt, sed inutiliter, vt mundani, curiosi & vani. O quam multi sunt tales

Mūdanorum prudentia in quibus. mali serui, prudentes in sæcularibus, in tēporalibus, in vanis & caducis, in excogitandis negotiationibus, artificijs & lucris alijs; in ædificandis domibus, castris, munitionibus, piscinis, prędijs, & quęstibus alijs; in inueniendis nouis coloribus, sarturis, incisuris, fodinis; in componendis vestibus, crinibus, cincturis & picturis diuersis: in his vero, quæ spectant ad animam, nullam diligentiam facientes nec prudentiam scientes, de quibus dicũtur per prophetam. *Sapientes sunt vt faciant mala, bona autem facere nesciunt.* Hi ergò dicũtur abscōdere bona naturalia aut saltem inutiliter expende-

Dubium. re. Sed dices, quomodo abscondunt, aut inutiliter expendunt, cum ea ita exerceant in diuersis actionibus satis vtilibus vsui humano; vtpote sine quibus vita præsens nō ducitur? Respondeo, quod omnia prædicta, licet sint licita, tamen si non ordinantur ad æterna, omninò sint inutilia, & quasi abscondita; cum non proueniat indè aliquis fructus animæ? Quis autem non videat qualiter multa acquirant diuites ex prædictis; similiter superbi & vanè gloriosi, ambitiosi & alij, qui tamen ex his omnibus modicam vel nullam faciunt animæ vtilitatem, in eleemosynis, pijs operibus, pauperum sustētationibus ecclesiæ ornatu alijsq; honorem

Chrysost. Dei concernentibus. Hinc dicit Chrysost. ꝙ sicut ille, qui semen accepit causa seminandi, & accipiens tempore seminationis non seminauit, domino suo damnum facit, etsi semē non perdidit: quia poterat lucrum facere, si oportuno tempore seminasset: ita iste qui bona temporalia accepit à Deo, & ea non expendit ad honorem Dei, sed ad vanitatem sæculi quoniam lucrum non fecit, damnatur & inutilis seruus iudicatur; quem Dominus iubet mitti *in tenebras exteriores,*

Matt. 25. *vbi erit fletus & stridor dentium.* De secundò patet, quomodo scilicet Deus ex bonitate sua gratuita seminauerit in agro huius mūdi bona fortunæ, quasi aliud semen bonum

Bonū semen bona fortunæ. quo sustētari possimus; de quo semine dicitur Gen. 47. vbi populus Aegypti dixit ad Ioseph. *Eme nos in seruitutem regiam & præbe*

Gen. 47. *nobis semen, nè deficiente cultore terra redigatur in solitudinem:* & ait Ioseph: Accipite semina, & serite agros, vt fruges habere possitis. Hoc ipsum seruauit expressè Deus, cum primo homini dixit. *Producat terra herbam virentem & facientem fructum, vt sit vobis & cunctis animantibus in escam*; quibus verbis significātur omnia fortunæ bona, quæ homines per industriam acquirunt, ordinātes ea ad sustentationem corporis sui; nam sine ipsis subsistere non posset homo, cum calor naturalis agat in corpus: vndè si non haberet cibum, consumeret corpus hominis. Etsi enim per cibum homo non possit reparari in humido radicali, potest tamen retardari, nè ita citò consumatur, sicut & ellychnium in lampade non potest se defendere, quin consumatur, sed retardatur ab oleo, nè tam citò consumatur. Omnes ergò diuitiæ humanæ ad hoc datæ sunt homini, vt eas ad sustentationem corporis sui & vtilitatem proximi conuertat; nam sicut sunt diuitiæ adiumenta bonis: sic & reprobis sunt nocumenta, si eis abutantur, vt dicit Ambros. Vnde Hieronym. diuiti non obsunt opes, si bene vtatur eis: bonus vsus diuitiarum est, si in eis fiduciam nō posuerit, si eas pauperibus erogauerit; nam sicut dicit Beda super Lucam 12. non reprehenditur diues, quod terram coluerit. vel fructus in horrea cōgregauerit, sed quod fiduciā vitæ in his posuerit; vel pauperibus non erogauerit. Nec ideò diues non exauditur in inferno positus, quia diues fuit in mundo, sed quia in diuitijs positus pauperē exaudire noluit. Hinc est, quod diuitiæ benè dicuntur semen, quia seminari debent per diuites, vt crescant & multiplicentur, fructumque afferant in cœlo, iuxta illud. *Multiplicabit semen vestrū & augebit incrementa frugum iustitiæ vestræ:* sicut enim videmus, si semen non seminatur minuitur: si seminatur multiplicatur & augetur. Vnde Apostolus dicit: *qui parcè seminat, parcè & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet vitam æternam.* Ecce bonus fructus huius seminis. De tertio, quomodo Deus ex bonitate sua gratuita seminauit bonum semen gratiæ in agro huius mundi. Isaiæ 1. dicitur, *Nisi Dominus reliquisset nobis semen sicut Sodoma fuissemus, & sicut Gomorra similes essemus.*

Verè

Verè sic est: nam sine gratia nihil valent bona naturalia vel fortuita; nam quid prodesset homini, si haberet vitam naturæ & vitam opulentam fortunæ, si non haberet vitam gratiæ, per quam solam habet verum & bonum esse. Nam ex sola gratia habetur humana sufficientia, quantum ad esse bonum; cum homo ex suis naturalibus non possit aliquid cogitare, meritoriè à se, quasi ex se, sed sufficientia eius ex Deo sit. *2.Cor.3.* Ideò Isaias benè dixit, quod sine tali semine fuissemus sicut Sodoma & Gomorra; quarum populus viuens vita naturæ & fortunæ propter defectum gratiæ abusus est vtraque illa vita, & absorptus est viuus in inferno. Hinc psal. ait. *Nisi quia Dominus adiuuisset me*, scilicet per vitam gratiæ, *paulo minus habitasset in inferno anima mea:* Et iterum in alio loco dicit idem. *Melior est misericordia tua super vitas*: vbi dicit Innocent. 4. quod hoc ideò dicit, quia nullius vita, quantumcunque sancta, sufficit homini, nisi adsit misericordia vel gratia Dei, secundum quod dicit Gregor. *Gregor.* Vita sanctorum succumbit, si pietas Dei desit. Tanguntur hic tres status hominum, qui habent singulos respectus ad singula prædicta semina: nam circa semen naturæ debent omnes pusilli & magni, senes & iuuenes, diuites & pauperes, spirituales & sæculares, exerceri, vt de semine naturalium bonorum producant fructum honoris & honestatis? *Eccl.24.* Circa secundum semen scilicet bonorum fortunę debēt occupari maximè diuites, principes, & abūdantes in sæculo, vt producant fructum eleemosynæ & largitatis, vt ita sibi faciāt amicos de māmona iniquitatis. *Luc.16.* Circa tertium debent exerceri prælati & spirituales, qui sunt dispensatores, & administratores multiformis gratiæ Christi, vt ait Apostolus, vt ex ea producant fructum salutis subditorum: ipsis enim dictum est: *Curam illius habe.* *Luc.10.*

II.

Dormire quid.

Cum autem dormirent homines. Hoc exponit Glossa, id est, negligenter agerent per torporem & ocium: vnde & ei cuius agrum spinæ & vrticæ repleuerunt, Prouerb. 24. dicitur: *Vsquequo piger dormis.* Malus somnus, ex quo proueniunt tot pericula, vt homo amittat fructum naturalium, fortuitorum & gratuitorum bonorum. Certè sic est; negligentia inducit multa mala, & ex paruis deuenit ad maxima; quia sicut dicit philosophus primo cœli: *paruus error in principio, maximus fit in fine.* *Negligentia mala.* Nam secundum Holkoth primodialis causa omnis pœnæ tam in homine, quam in angelo fuit negligentia: si enim homo vel angelus à Deo creatus in gratia, benè fuisset vsus naturalibus & gratuitis sibi datis, nunquam apparuisset angelo conueniens aliquod deordinatum. *Holc. sup. li. Sap. c. 3.* Non enim Dei excellentiam appetiuisset, nec vnquam homo iudicasset dictis & persuasionibus serpentis acquiescere, sed quia neglexerunt vti gratijs sibi datis, permissi sunt cadere in errorem propter peccatum negligentiæ, & de errore negligentiæ in peccata superbiæ & inobedientiæ: & ideò ipse Holcoth radicem omnium culparū dicit esse negligentiam, quæ finaliter parit contemptum. *Primos parentes negligentia perdidit.* Vbi nota quod hic sit ordo cadendi in homine, quantumcunque fuerit in statu perfecto; videlicet primò negligere modica, loqui ociosa, & rarò confiteri, aridè dicere diuinum officium, quæ liceat videantur modica esse, tamen ex his diabolus inducet in grauissima peccata: sicut circa dolium sunt magni circuli, qui ligantur par uis funiculis, sed his solutis soluuntur & magni circuli, & sic totum dolium. *Simile.* Hinc dicit Sapiens. *Qui spernit modica, paulatim decidet ad maiora.* *Eccl 19.* Hic est ergò malus somnus, qui sic omnia bona destruit, anihilat & confundit.

Rectè autem negligentia comparatur somno: sicut enim in somno quiescit homo, & priuatur omnibus, quæ habet: sic in somno negligentiæ & culpæ omnibus virtutibus spoliatur: quod ipsum figuratur in somno Ionę, de quo dicitur, quod fugit à facie Domini in Tharsis, & intrās nauem obdormiuit sopore graui, & venit magnus ventus, & facta est tempestas & nauis periclitabatur: finaliter autem Ionas fuit proiectus in mare, & cadens in ventrem ceti, amisit crines capitis, & factus est caluus. *Somnus Ionæ Prophetæ.* Hic dicit Glossa: Grauis sopor prophetæ significat hominem torpētem sopore erroris, cui vtique nō sufficit fugere dominū, sed insup q-

dam verecordia obrutus ignorat Dei iram & ſecurus dormit; qui tandem proijcitur in cetum, id eſt, in infernum: ſicut enim cetus habitat in obſcuro & in fluctibus magnis & in profundo maris: ſic infernus dicitur eſſe in obſcuritate maxima & in profundo terrę: vnde in euangelio dicitur eſſe in corde terræ, ſicut enim cor eſt in medio animalis: ſic infernus in medio terrę: tandem capillis decaluatur id eſt virtutibus & gratijs ſpoliatur. Quod vero Iona dormiente ſurgunt venti, ſignificat, quia torpente ocio & deſidia homine quolibet, ſurgunt tentationes à diabolo: vnde Christo dormiente orta eſt tempeſtas. Quis autem ſit modus ſpoliandi hominem virtutibus & gratijs in ſomno culpæ, pulchrè figuratur in ſomno Samſonis, de quo iudicū, 16. dicitur, ꝙ fecit eum Dalila reclinare in ſinu ſuo & dormire ſuper genua ſua; & ex hoc tria ipſi euenerunt: primo enim oculi ei eruuntur, ſecundo capilli abſcinduntur, tertio incarceratur, & laborare compellitur. Spiritualiter autem per Dalilam; quæ interpretatur paupercula, ſignificatur caro, ſuper cuius genua dormit Sampſon, qui interpretatur ſol fortis, & ſignificat animam, quæ pulchra eſt inſtar ſolis & fortis per virtutem, quæ dormit, cum carni conſentit. Ex hoc tria eueniunt ei: primo enim oculi eruuntur, id eſt, cognitio vitæ præſentis, nè cōſideret quomodò mūdum ingrediatur progrediatur & egrediatur, & iſte eſt oculus ſiniſter; dexter oculus eſt vitæ futuræ quo cōſiderat mortem corporalem pœnam gehēnalem, & gloriam æternalem. Secundò ei crines præciduntur, ſeptem numero, & ſignificant ſeptem virtutes; tres theologicæ ſc. fides. ſpes & charitas; & quatuor cardinales, ſc. iuſtitia, temperantia, prudentia & fortitudo. ſed iuſtitia, temperantia, prudentia & fortitudo. Primò fides in ſtatu culpæ anihilatur, quia ex quo fidei deſunt opera bona, mortua eſt, & ideò Deo diſplicet. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo.* Secundò ſpes fruſtratur; ſperauerat enim ſaluari, ſed ecce cōfūditur in ſpe. Vnde Aug. ſuper illud Rom. 5, *Spes non confundit*, dicit; confunditur qui quod ſperauerat, non inuenit. Tertiò charitas infrigidatur, quia tunc charitas multorum refrigeſcit. Quartò talis nō habebit prudentiam diſcernendi; prudentia enim eſt cognitio rerum ſcilicet appetendarum vel fugiendarum. *Vir prudens diriget greſſos ſuos* Quintò non habebit fortitudinem ſufferēdi aliquid pro Deo: fortitudo enim eſt in ſufferendis moleſtijs pro Deo, vt dicit Auguſt. Sextò non habebit iuſtitiam ſubueniendi, quia iuſtitia eſt in ſubueniendo miſeris: iuſtitia enim proprias vtilitates negligit, & proximorum neceſſitatibus magis, quā ſuis ſubuenit. Septimò non habebit temperātiam, quæ conſiſtit in coercendis delectationibus prauis. Tertiò & vltimo Samſon incarceratur, id eſt, ex tunc anima captiua erit diaboli: vnde ſequitur. *Duxerunt eum Gazam, & poſuerunt in carcerem.* Vnde tunc dicere poteſt illud. *Funes peccatorum circumplexi ſunt me* Mal⁹ carcer, vbi eſt obſcuritas fœtor & fames; ſicut eſt in peccato primò obſcuritas agendorū, quia peccator non nouit ſtatum ſuum, neque Deum neq; proximum, nec cognoſcit futura mala ſibi imminentia. *Si cognouiſſes es tu.* Secundò fœtor: *computruerunt iumenta in ſtercore ſuo*, Pſalm. *Putruerunt & corruptæ ſunt cicatrices meæ.* Tertiò fames, *quia non ſatiatur oculus viſu, nec auris auditu.*

Matth. 8.

Dalila quid? Samſon quid?

Iaco. 2. Hebr. 11.

Matt. 24.

III.

Deſcribitur diabolicæ iniquitatis & peruerſitatis malitia, cum dicitur: *Venit inimicus & ſuperſeminauit zizania in medio tritici & abijt?* inimicus iſte diabolus eſt, de quo dicitur Geneſ. 3. *Inimicitias ponam inter te, & ipſum & inter ſemen tuum, & ſemen eius,* dictum eſt primis parentibus. Iſte ergo venit per dolum & fraudem circumueniendo aſtutia ſua primos parentes, & aggrediendo eos fallacibus promiſſis, *ſuperſeminauit zizania* malitiæ ſuæ *in medio tritici*, id eſt, in medio bonorum naturalium, fortuitorum & gratuitorum; Primò in bonis naturæ ſeminauit zizania concupiſcentiæ, vt deſtruat fructum honoris & honeſtatis, innocentiæ & naturalis iuſtitiæ, ꝙ ſemen maledicit & increpat Daniel. 13. c. dicens. *Semen chanaan & non Iuda, ſpecies mulieris decepit te, & concupiſcentia ſubuertit cor tuum.* Secundò in bonis fortunæ ſuperſeminauit ſemen auaritiæ, nè fructificet fructum liberalitatis & eleemoſynæ; quę zizania increpat

Eccl.7. Salomon. *Nè semines mala in sulcis iniustitiæ, & non metes ea in septuplum*. Iniustitia est, cum quis abundat, & non largitur indi- Prou.22. 3. genti. *Qui seminat iniustitiam, metet mala, & virga iræ suæ consummabitur*. Tertiò in bonis gratiæ superminauit zizania, & hoc multipliciter secundum multiplices gratias & dona Dei gratuita: nam diuisiones gratiarum sunt multiplices, vt dicitur. 1. Cor.12. Diabolus ergo cuilibet virtuti nititur superseminare vicium contrarium: nam si quis est charitatiuus, nititur ei superseminare discordiam contra proximum, similiter odium, iram & inuidiam: si quis habet scientiam Dei & sapientiam; nititur ei superseminare zizania hæresis & erroris, Sap.12. quod est maledictum semen ab initio vt dicitur apud Sap. Sic si quis habeat abstinẽtiã, ieiunium, temperantiã, nititur inducere & superseminare dissolutionem, crapulam & lasciuiam, sicut Christo ieiunanti: *Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant*. Breuiter in omnibus gratuitis bonis nititur super- seminare zizania vanæ gloriæ cũ nõ sit ali- quod bonũ minimum, cui diabolus nõ immiscere cupiat superbiæ vanæ gloriæ viciũ. *Vana gloria vitiũ.* Hoc superseminauerat in pharisæis, de quib. saluator ait: *Omnia opera eorum faciunt vt videantur ab hominibus*. *Matt.5. & 23.* Hoc enim modo diabolus intendit vt quæ recta facta sunt, ipsius laudis cupiditate amittantur: vnde benè dicit August. cætera vicia in peccatis, superbiam verò in rectè factis timendam. Nos igitur fratres charissimi studeamus esse vigiles, vt astutias istius inimici præcauentes, semen bonum in nobis à Deo seminatum ad fructum perducamus æternorum præmiorum; quod nobis præstare dignetur ipse Dominus &c.

DE EADEM DOMINICA SERMO III.

Psal.119. *Sinite vtraque crescere vsque ad messem.* Matt.13.

SANCTVS Augustin. tractans illud Psalm. *Cum his, qui oderunt pacem, eram pacificus* sic ait. Nunc mali à bonis separari non possunt; ferẽdi sunt ad tempus mali, in arca nobiscum esse possunt, in horreo esse non possunt. Et sequitur: & forte qui hodiè mali apparent, cras boni erunt; & qui hodiè de bonitate superbiunt, cras mali inueniuntur. Quisquis ergo malos humiliter ad tempus fert, ipse peruenit ad requiem sempiternam. Hæc August. Ex quibus verbis patet, qua ratione mali à bonis sint tolerandi, vt scilicet de malo in bonum conuertantur, & ita lucrifiant nobis, quatenus ad idem regnum cœlorum nobiscum perueniant. Nè igitur tales à bonis antè temp[9] extremi iudicij deleantur, sed potius tolerentur, & expectentur, prouidens saluator Proposit. admonet dicens. *Sinite vtraque crescere vsque ad messem*; in quibus verbis tria sunt cõsideranda: primo namque considerandum est de permixtione bonorum cum malis, quam vtilis sit communio & participatio bonorum malis, vt sic vera sit Christi admonitio, qua hortatur nos dicens *Sinite vtraque crescere*. Secundò considerandum est de permixtione malorum cum bonis quam sit expediens conuersatio malorum ipsis bonis, vt sic verum sit ex altera parte verbum Christi dicentis: *Sinite vtraque crescere*; nam vtrisque dicitur: *sinite vtraque*; & bonis præcipitur vt sinant secum malos crescere & habitare, si volunt per eos proficere, & malis consulitur vt bonis adhæreant, si volunt malum euadere & ad bonum tendere & proficere per bonos. Tertiò considerandum est de vtriusque pertis perseueranti lõganimitate quousque iubeantur se inuicem tolerare, cum dicitur, *vsque ad messem*, id est ad sęculi consummationem.

I.

Sinite vtraque crescere, id est, bonos malis permisceri. Sciendum quod licet quãdoq; boni conuersantes malis sint in periculo,

quia ea rerum natura eſt, vt quoties bonus malo coniungitur, non ex bono mal⁹ melioretur, ſed ex malo bonus contaminetur, vt dicit Chryſ. ſuper Matt. nuſquã tamẽ poteſt eſſe periculum ſi mali bonis conuerſẽtur, quia ex huiuſmodi cõuerſatione ſucceſſiuè animus malorũ poteſt induci ad bonum, iuxta illud: *Gutta cauat lapidẽ non vi, ſed ſæpè cadendo.* Licet ergo ſocietas, malorũ ſæpius bonis multa generet mala: ſemper tamen èconuerſo ſocietas bonorum multa generat bona, nec vnquam poteſt eſſe inutilis ſocietas bonorum malis, eo quod bonum eſt fortius in agendo, quam malum in reſiſtendo: Eſt enim bonum ens in natura, malum autem nihil vel ſaltem priuatio boni: facilior eſt autẽ actio habitus in priuationem, quam priuationis in habitum: vndè & ſemper boni vtiles ſunt malis; primò ad ſalutem, quod patet ex eo; quod ſi inuenti fuiſſent. 10. viri iuſti, in 5. ciuitatibus per Angelos propter nefandiſſimam & deteſtãdã luxuriam ſubuerſis, propter illos peperciſſet Dominus vniuerſis. Secundò ſocietas bonorum eſt vtilis malis ad bonorum exte-

Bonorum ſocietas ad plurima vtilis.

2. riorum vbertatem vt patet ex illo Gen. 30.

Geneſ. 30. vbi dixit Iacob ad Laban. *Modicum habuiſti antequam venirem ad te: nunc autem ditatus es benedixitque tibi Deus ad introitum meum.* Sed quidam iſtud non attendunt: ſi nãque Deus propter ſanctos homines regna benedicit, credunt illud, cum ſint mali, ac iræ & vindictæ Dei obnoxij, ſe meruiſſe: ſi verò Deus benedictionẽ elonget, & quaſi maledicendo terram ſterilitate, aut alio quouis impulſu tundi ſinat, illud non in ſe, ſed in

3. iuſtos & ſanctos retorquent; & vbi de iuſtorum ſocietate & cohabitatione in gratiarũ actiones Deo referendas cõſurgere delebãt, ibi remordere eos & quãdoq; de finibus ſuis propellere ne de malitijs ſuis redarguantur, feſtinãt, vt patet ex illo Gene. 39. vbi benedixit Dominus domui Aegypti propter Ioſeph & diuitias multiplicauit. Ecce ſanctorum ſocietas etiam in temporalibus nędum fidelibus, ſed etiam infidelibus confert opem. Tertiò ſocietas bonorum eſt vtilis malis ad belli militiam & eius exercitationem & continuationem, vt patet Ioſue 24. vbi legitur, quod ſeruiuit Domino Iſraël cũ ctis diebus Ioſue, & ſeniorum, qui nouerãt opera Domini, quæ fecerat Dominus in Iſraël. Vbi argumentum à ſenſu contrario, quoniam poſt mortem Ioſue & ſeniorũ, quibus de mirabilibus Dei, quæ fecit Iſraël, cõſtabat, nouis inſcijs de eiſdem exortis, receſſerunt à Domino & multipliciter claudicauerunt, vt per totũ librum Iudicũ patet. Si ergo ſaluari cupiunt reges, & principes ac maiores natu orbis terræ, intendant, vt de rectoribus prouideant iuſtis & ſanctis qui legem Dei nouerunt: multitudini enim parcit Deus propter paucos bonos. O quantũ debent orare ſubditi, vt det eis Deus rectores ſecũdũ cor ſuũ, & nõ ſecũdũ duriciã cordis eorũ, quẽadmodũ in Iob ſcribitur, quod propter peccatam populi facit Deus regnare hypocritam. Nuſquam autem plus timẽdum eſt populo ſubdito, quam ſub præſide iniquo & legis diuinæ ignaro: nam quid reſtat niſi totalis confuſio & inordinatio in terra, quãdo princeps transgreditur diuina præcepta. Neceſſe eſt. n. vt alij ſimiliter faciant, poeta dicẽte, *Regis ad exẽplũ totus cõponitur orbis:* Hinc eſt ꝙ ex pręcepto Domini iubetur rex recipere legem & Deuteronomiũ à ſacerdotibus vt in ea cõtinuè legat, & ſecundũ legẽ Dei iudicet. Si dicas durum eſt hoc. cũ rarò reges & principes litterati occurrãt, ſed ferè litterarũ & totius ſcripturæ ignari. Reſpondeo, quod in eo caſu ſufficit vt aliquos eruditos & peritos in ſacris ſcripturis ſecum habeant, qui eos de talibus informent, vt dicit Policratus quemadmodũ feciſſe leguntur antiqui reges ſcilicet Carolus Traianus, & alij multi, Catholici & gẽtiles, & de Pharaone peſſimo in pſal. dicitur: *Conſtituit eum Dominum domus ſuæ, & principem omnis poſſeſſionis ſuæ.* Et ſequitur: *Vt erudiret principes eius, ſicut ſemetipſum, & ſenes eius prudentiam doceret:* ſc. de his, quæ Dei erant vt ait Innoc. Nõ eſt. n. credendũ vt dicit Aug. tantum prophetam intendiſſe operi temporalium, vt non ſimul intenderet operi ſpiritualium: Sed proh dolor hodiè cõtrariũ ferè videmus vſuuenire viri. n. prudentiſſimi & exercitatiſſimi in omnibus ſcientijs pro nihilo reputantur, nec vocantur ad principũ conſilia, & ſi vocãtur, nõ ſtatur tamen dictis eorũ, ſaltem in his, quæ vulnerant conſcientiã. Sed certè timeant principes, quia niſi eos habeant ſecum, neceſſe eſt

cos

eos deuiare ad ſiniſtram:quia cæci ſunt ſine illis, cęcūque omne conſiliū eorum:Cæcus aūt, ſi cæco ducatū prębeat, nonne ambo in foueam cadent præcipitationis? Sic contingit talibus, quia vicini ſunt periculo, qui nolunt habere conſortium bonorum virorum ſecum, nec eos diligunt.

4. Quartò vtilis eſt ſocietas bonorum malis, non tantum bonis, ad aliqualē mentis illuſtrationē & ad Dei laudis inductionē; vt
1. Reg. 19. patet. 1. Reg. 19. vbi ſerui Saul miſſi ad capiēdum Dauid morantem cū Samuele & alijs prophetis quamprimū ad eos deuenerunt, ſtatim prophetare cæperunt: venit tandem & Saul vt caperet Dauid; ſed & ipſe prophetare cæpit. Si ergo mali iuncti bonis præſertim hac intentione, vt bonos perturbent, prophetant; detur intelligi quod mali ad sāctos currant, vt ipſis coniuncti à Deo illuminationem intellectus conſequantur, & in
5. laudem Dei accendantur. Quintò vtilis eſt ſocietas bonorum malis ad impetrandū neceſſaria, non ſolum hominibus, ſed etiā eorū animalibus; ꝙ patet de Helia qui prop-
4. Reg. 3. ter honorem regis Ioſaphat Deum verū colentis impetrauit aquas exercitui dari, qui iam tā in ſe, quam in animalibus defecerat, in quo tamen erant alij duo peſſimi reges. Videant hoc reges & principes, per quos eis temporalia ſepius prouideantur, quia non
6. per alios, quam per bonos & ſanctos, quos ipſi non aduertunt. Sextò vtilis eſt ſocietas bonorum malis ad vitæ corporalis conſer-
Dan. 2. uationem, vt patet Daniel. 2. vbi audito crudeli regis mandato, ꝙ deberēt interfici cuncti ſapientes Babylonis, Daniel iuit ad ſocios ſuos vt quæreret ſimul miſericordiam à Domino, & reuelata eſt Danieli nocte viſio regis, quam nullus magorum cognoſcere potuit: vnde propter Danielem pepercit rex vniuerſis ſapientibus Babylonis. Sic certè & hodiè per vnius boni viri conſilium multi innocentes ſaluantur in vita ipſorum: imò ſoluantur in vita omnes homines, interdum tota communitas aut regnum; ſicut patet de Ioſeph, qui videns quod totum regnum Aegypti fame deberet perire, prudenti vſus cōſilio, multa horrea, quę 7. annis ſufficere potuiſſent, prouidit & toti regno miniſtrauit: certè hic magis profuit Ioſeph ſapientia, quam totius Aegypti pecunia: id quod patet ſimiliter de Iuda Machabeo, poſt cuius mortem, ſtatim vt Bachides conſtituit iniquos dominos regionis orta eſt fames valida qua re dat intelligi ꝙ viuente Iuda id minimè eueniſſet. Septimò 7.
eſt vtilis ad omnia mala facillus, leuius, libentius & perſeuerantius perferenda & ſu-
ſtinenda vt patet de 7. fratribus Macbabęis, 2. Mac. 7.
qui paſſi ſunt ſub Anthiocho quorum cum primus poſitus eſſet in ſartagine ardenti, reliqui ipſum cum matre eorum ad conſtātiam martyrij hortabantur, ſicque vſque ad vltimum. Sic certè viri ſancti & hodiè plurimum prodeſſent nobis, ſi eos tempore tribulationis accederemus: ipſi. n. ſunt, qui vices Dei agentes in tribulatione ſciunt dilatare corda humana per Spiritum ſanctū, qui datus eſt eis; per quos Deus conſolatur ſuos in omni tribulatione ipſorū; ſic conſolatus
eſt Petrū in carcere per Angelū. Octauò vti 8.
lis eſt ſocietas bonorū malis ad aſſequēdū
Spiritus S. illuſtrationem & redundantiā: Act. 2.
patet de Petro & alijs diſcipulis Chriſti qui Spiritum ſanctū recipientes ſtatim prędicare cæperunt gentibus & Iudæis infidelibus, qui ſtatim etiam Spiritū S. receperūt, & idē expreſsè habetur Actu. 8. c. vbi ad impoſitionē manus Petri & Ioānis Samaritani gentiles receperūt Spirit: S. Nono vtilis eſt ſoci-
etas bonorū malis ad mitigandum aëris vel 9.
maris pericula: vt patet: vbi legitur quod Actor. 28.
homines, qui erāt cum Paulo in naui tēpore grauiſſimæ tēpeſtatis propter ſocietatē Pauli ſalui facti ſunt. Legitur. n. quod Angelus ei dixit: *Ecce donauit tibi Deus oēs qui nauigant tecū.* Ecce quomodo ſocietas bonorū prodeſt malis, quia non ſolum à morte æterna, ſed etiam à temporali & ſubitanea liberat & præſeruat. Ob huiuſmodi igitur multiplicia beneficia & vtilitates ex ſocietate bonorum malis prouenientes, omnibus & ſingulis peccatoribus præcipitur, vt ſe eorū conſortio iungant: vnde dicitur: *Sinite vtraque creſcere,* hoc eſt, ſinite ſanctos vobiſcum viuere, & nolite eos repellere.

II.

Sinite vtraque creſcere. Attendant hoc loco boni diligenter, quid eis præcipiatur, vt ſcilicet Dei mandato ſinant malos ſecum viuere, dū dicitur. *Sinite vtraq; creſcere.* Et certe expedit bonis habere in cōſortio malos

Malorũ societas bonis vtilis. malos propter plures vtilitates, licet has
ipsi mali ignorent;& primo mali sunt per-
mittendi crescere cum bonis, vt boni exer-
citentur per malorum consortium iuxta il-
1. lud:*Hæ sunt gentes, quas dereliquit Dominus,*
Iud. 3. *vt erudiret in eis Israëlem.* Et ap:Hiere.per
omne flagellum erudieris Hierusalem : fla-
gellum vocat malos : filios vero vocat iu-
stos. Quod ergo flagellũ præstat filio apud
patrem, hoc malus iusto apud Deum & e-
Isid.l.3.de summo bono. ius maiestatem. Ecce vtilitas. Hinc Isidor.
dicit;idcirco sunt necessarij mali bonis, vt
quoties Deum offendunt, flagellentur ab
*Isa.*10. ipsis.vnde & Assur virga furoris Domini vo-
catur. Hinc dicit Isid. quod habeat aliquem
vsum in hoc mundo malorum iniquitas,
quia boni per eos ad præsentem vitam odi-
endam & futuram desiderandam erudiun-
tur, vt proficiant, sicut dum filij Israel ad
terram promissionis per Moysen de AEgy-
pto educi debuerunt, acrius ab AEgyptijs
vrgebantur, vt secundum Isido. ex malis,
quæ patiebantur in AEgypto, discerent ad
promissam patriam anhelare. Eandem sen-
August. tentiam prosequitur August. libr. de fide ad
2. Petrum.c.42. Secundo vtiles sunt mali bo-
nis, vt boni ex eorum tribulationibus hu-
Psal. 105. milienrur:vnde Psalm. *Tribulauerunt eos i-*
nimici eorum, & humiliati sunt sub manibus
*Iud.*6. *eorum.* Et: *Humiliatus est Israël in conspectu*
Madian. Et certè contra superbos & pom-
posos homines necessarij sunt mali, vt quia
soli nolunt propria sponte humiliari Deo,
humilientur saltem inuiti ; sic factum
fuit filijs Israel, de quibus dicitur. *Humiliati*
sunt sub manibus inimicorum, id est vt Innoc.
exponit, humiliati sunt humilitate subie-
ctionis, non virtutis. Mala humiliatio, vbi
de diuite fit pauper, de rege ribaldus, de li-
bero seruus, de hærede exul, de milite rusti-
cus, de sacerdote agricola, de templo stabu-
lum; quæ omnia contingunt propter super-
biam, ad quam humiliandam permittun-
3. tur mali homines. Tertiò vtiles sunt mali
*Malach.*3 bonis, vt boni per eos purgentur. *Sedebit*
conflans & emundans argentum, & purgabit
4. *filios Leui.* Quartò ad hoc tolerandi sunt
*Isa.*30. mali, vt, si velint, conuertantur exemplo
bonorum. *Propterea expectat Dominus, vt*
misereatur vestri. In psalm: cum sancto san-
*1.Petri.*3. ctus eris. *Nolens aliquos perire expectat.* Quin-
tò ad hoc tolerandi sunt mali, vt grauius
puniantur, si conuerti noluerint. *Si nolueri-*
tis recipere disciplinam, percutiam vos septies,
interlinearis : vt sicut crescit iniquitas,
sic crescat & pœna. Vnde Greg. Quos e-
nim diutius, vt conuertantur, expectat, non
conuersos durius damnat. Iosue. 11. Domini
sententia fuit, vt indurarentur corda. Sexto
ad hoc tolerandi sunt mali cum bonis, nè
forte simul cum eis boni eradicentur, sicut
hic dicitur. *Sinite* inquit *vtraque crescere,*
malos in malitia, vt qui sordet, sordescat ad-
huc. Malum incremẽtum quod proficit in
peius. Sic econtra boni proficiunt in boni-
tate & iustitia. Ionathas cæpit crescere in
virtutibus. *Sinite* ergò *vtraque crescere ad*
messem, nè forte eradicantes zizania eradice-
tis & triticum: hoc est, nè volentes delere
malum, deleatis & bonum. Sicut enim dicit
August. plerumque cum tibi videris odis-
se inimicum, fratrem odisti. Septimò vt vir-
tutes bonorum melius clarescant: nam si nõ
essent inimici, non essent prælia; si non es-
sent prælia, non essent triumphi, si non es-
sent triumphi, non essent milites; itaque i-
nimici faciunt claros milites. Sic non esset
virtus quæcunque, si non haberet aliquod
contrarium, nec splendidior & examina-
tior fieret: non probata verò nec examina-
ta non est virtus; vt dicit Orig. & inducit ibi
multa exempla sanctorum: nam si non esset
malitia fratrum Ioseph, ipse non creuisset
in principem in AEgypto : breuiter si non
esset traditio Iudæ, non esset passio Chri-
sti, & per consequens nec redemptio nostra.
Ex his infert Origen. quod Deus nihil ocio-
sum permittat in hoc mundo, quia non so-
lum vtitur bonis ad bonum opus, sed & ma-
lis. Octauò vt diuina iustitia reluceat eò e-
uidentius: sicut enim Deus ex misericor-
dia saluat iustos: ita ex iustitia damnat ma-
los; ideoque vt iustitia Dei appareat in eis,
cum damnabuntur, non sunt ante tempus
delendi. Nonò vt sapientia Dei reluceat in
hoc mundo : sicut enim dicit Apostolus,
mundus est sicut domus magna, in qua sunt
vasa quædam in honorem, quædam in con-
tumeliam facta; & in hoc apparet sapientia
Dei, quæ in nullo deficit, sed in omnibus
prouidit; si enim essent omnia vasa munda,
non ita refulgeret eorum decor, sicut com-
para-

parata immundis. Ob has igitur vtilitates ferendi ſunt mali promiſcui bonis & boni malis, vt vtrobique illi ex iſtis & iſti ex illis proficiant, & de malo mali in bonum quandoque ſucceſſiuè conſurgant, & boni de bono in melius ſemper procedant, proficientes de virtute in virtutem.

III.

Mali tolerandi.

Conſideranda hic eſt perſeuerans longanimitas bonorum ſcilicet & malorũ, quouſque tolerandi ſint mali à bonis & cõuerſentur malis, vſque ad meſſem. Meſſis iſta
1. eſt dies iudicij extremi, & conſummatio ſæculi propter quatuor cauſas: primo prop-
2. ter fructuum collectionem. Pſal. *Venientes aũt venient cum exultatione portantes manipulos ſuos*: ſecundò propter ampliorem receptionem: homo. n. parum ſeminis proijcit &
3. multum recipit, ſimiliter & iuſtus. *Non ſunt condignæ paſſiones*, vnde Matt. 19. *Centuplum accipietis*. Tertiò propter refectionẽ. Prou. vlt. dicetur vnicuique tunc: *date ei de fructu*
4. *manuum ſuarum*. Pſal. *Labores manuũ tuarũ &c.* Quartò propter repoſitionem in horreum *Paleas comburet igni: triticum autem congregabit in horreum ſuum*. Vnde & hic dicitur. *Colligite primum zizania, & alligate ea in faſciculos; triticum autem meum congregate in horreum*. Vſque ergo ad hanc meſſem neceſſe eſt iuſtos conuerſari malis.

Sed dices, hoc eſt durũ, & eſt contra ſcripturam, quæ prohibet conuerſari bonos malis: nam dicit Sapiens: *Qui tetigerit picẽ, coinquinabitur ab ea*. Item: *Recedite, recedite, abite, pollutum nolite tangere*. Item in pſalm. dicitur: *Superbo oculo & inſatiabili corde cum hoc non edebam*. Et Apoſtolus: *Si quis frater nominatur fornicator inter vos, cũ huiuſmodi nec cibum ſumere debetis*. Ad iſta breuiter reſpondeo, quod duplex eſt cohabitatio bonorum cum malis: quidam corpore tantũ in humanis actibus licitis, vt in contractibus & alijs honeſtis: quidam corpore & mẽte, vt in actibus eorum peruerſis, & conſuetudinibus aut moribus deteſtandis. Quod verò Dominus per omnes ſcripturas prohibet cohabitationem bonorum cum malis intelligendum de cohabitatione corporis ſimul & mentis nè eis conſentiant in prauis moribus. Et ſic dicunt ſcripturæ, recedite ſcilicet mente; ſicut Dauid noluit cõmunicare mente ſuperbis & auaris. Quod dicitur de pice, verum eſt, quod difficile eſt euadere contagium tangenti picem, non tamen eſt impoſſibile: vnde perfectis & firmis in ſanctitate, facile eſt communicare peruerſis, licet imperfectis videatur difficile, non tamen impoſſibile. Paulus autem perhibet ſumere cibum cum fornicarijs manifeſtis, per ſententiam Eccleſiæ præciſis, non autem occultis: vnde in ſignum huius Dominus cum Iuda occulto ſuo traditore manducauit, iuxta illud. *Qui intingit mecum manum in parobſidem* Hinc ait Innoc. expo- *Innoc. in*
nens illud de Chriſto pſal. 100. non adhæſit *pſal. 100.*
mihi cor prauum dicit Dominus cor prauũ ſcilicet Iudæ non adhæſit mihi in amore, quia ipſum non dilexi, *declinantem à me malignum non cognoſcebam*, id eſt, non approbabam. Et ſequitur. *ſuperbo oculo & inſatiabili corde*, id eſt, cum Iuda qui habebat oculum ſuperbum, eo quod noluit regulæ & legi ſubijci ſaluatoris, & cor inſatiabile per cupiditatem, quæ fecit eum vendere ſaluatorem mundi, *cum hoc non edebam*: nõ dicit non edebat mecum quia edebat corporaliter, ſed dicit *cum hoc edebam*, quia nõ me ei ſocialem & conſentaneum exhibebã, licet patienter ſuſtinerem quod ederet panes meos mecum: ſed alijs diſcipulis me ſocialem exhibebam, quia placebat mihi eorum ſocietas. Hæc Inno. Ex his liquet quod licet infirmis difficile eſt conuerſari malis, propter timorem ruinæ & contaminationis, tamen perfectis & firmis in fide, vtile eſt ad lucrandum eos aut arguendum eorum
mala. Sic fecit Dominus Iudæ, quem vt a- *Dominus*
uerteret à parua intentione, voluit cõuerſa- *cur Iuda*
ri ſecum: ſic multi ſancti leguntur inter ma- *conuerſa-*
los conuerſati. Nam Loth caſtus fuit in So- *tus.*
do. & Noe in generatione ſua, quæ mala e- *Gen. 12.*
rat, iuſtꝰ vixit; Ioſeph quoq; in Aegypto ca- *Gen. 7.*
ſtus permanſit. Sic Samuel inter filios Hely *Gen. 39.*
peſſimos ſãctus extitit: ſic inter idololatras 1. *Reg.* 2.
peſſimos 7. milia virorum remanſerũt inta- 3. *Reg.* 19.
cta: ſic Tobias inter alios idololatras mãſit *Tobiæ* 1.
deicola; ſic Hier. inter peſſimos detractores *Ierem.* 44
veritatem non tacuit, & Ezech. inter incre- *Ezech.* 2.
dulos & ſubuerſores habitaſſe memoratur. Ex quibus videtur bonis & perfectis mali-

tia ipsorum non obesse, dummodo recedāt ab eis mentaliter, etsi habitent corporaliter. Vnde duobus modis non te maculat malum; si aut non consentis aut redarguis. Sed hic pulsat quæstio animum: vtrum in aliquo casu mali possint deleri de hac vita. Ad quod respondeo, quod mali sūt duplices, aut.n. sunt publici & per Ecclesiā præcisi, aut occulti; Et ab Ecclesia tolerati in primo casu dicitur. *Maleficos non patiaris viuere super terram*: in secundo casu dicitur. *Tu bonus tolera maliū*: quia Abel esse renuit, quem Cayn malitia non exercet, inquit Greg sic & Iudā Dominus tolerauit. In pluribus ergo casibus mali tolerantur: primo si est difficilè segregare malos à bonis, & tunc tolerandi sunt, nè boni & innocentes simul pereant. Vnde Theodosius imperator grauiter fuit reprehensus per beatū Ambr. quod innocentes cum iniquis & sceleratis simul occidisset. Secundò quamdiu mali per iudicium Ecclesiæ non publicantur. Tertiò tolerandi sunt vbi eorum correctio non desperatur. Quartò si eorū peccata non sunt manifesta. Quintò si ex eorū perturbatione pax Ecclesiæ vniuersalis nō turbatur quia propter pisces malos retia non sunt rumpenda, neq; propter hæredos grex deserendus, neque propter paleam area relinquenda. Non sunt ergo indifferēter deserendi mali, sed patienter tolerandi, quatenus de malo ad bonum quandoq; cōuersi possint nobiscum peruenire ad patriam claritatis æternæ, ad quam nos &c.

Exod. 22.
Greg. sup. Ezech. ho. 60. 23. q. 4

DOMINICA QVINTA POST OCTAVAM EPIPHANIAE, SERMO I.

Confitebor tibi Pater, Domine cœli & terræ. Matth. 11.

Dominica proxima præcedenti sancta mater Ecclesia proposuit nobis salutiferam doctrinam nostri saluatoris in parabola seminis: nunc hac Dominica præsenti proponit nobis, quibus à Christo ista doctrina reueletur, & qui sint digni reuelatione doctrinæ cælestis, quia tantum humiles. Hi.n. sunt speciales discipuli Christi illi æternaliter à Deo dati. Vnde Glossa super illud Ioannis. 6. *Hæc est voluntas patris mei qui misit me, vt omne quod dedit mihi, nō perdam ex eo.* Dicit interlinearis. Christo datus est tantum humilis; & sequitur ibidem, de tumentibus perit, de humilibus nihil. Vnde saluator dicit. *non est voluntas Dei vt perdatur vnus de pusillis istis*, vbi Glossa Hieron. dicit. *Sola humilitas est signum imitationis Dei*, & secundum Gregorium, sicut euidentissimum signum reproborum est superbia, ita electorum humilitas. Vnde apud Iacobum & Pet. dicitur. *Humilibus autem dat gratiam suam.* Et: *Ad quem respiciam nisi ad humilem.* In signum autem huius Dei filius allectus humilitate virginis gloriosè descēdere dignatus est ad homines Iuxta illud Lucæ. *Respexit humilitatem ancillæ suæ.* Humilibus etiam Dominus specialiter reuelare dignatus est suorum secretorum mysteria à sæculis abscondita: vnde in Psalmo: *Intellectum dat paruulis.* Glossa, id est, humilibus; ideo Dei filius agens gratias Deo patri pro talibus, dicit in euangelio præsenti: *In illo tempore, respondens Iesus dixit: Confiteor tibi pater Domine cæli & terræ.* Hic est textus istius Euangelij, in quo signanter audiuimus, quod veritas sacræ doctrinæ reueletur à Deo humilibus. Vt igitur nobis à Deo patre reueletur, per eius vnigenitum filiū, ante omnia gratiā eius postulemus, sine qua indigni ad talia omnia sumus. Quod vt facilius impetremus, ad matrem gratiæ virginem gloriosam, cui reuelata sunt secreta cœlestia, recurramus omnes, dicentes voce amœna. *Aue Maria.*

Matt. 18.
Iacob. 4.
1 Pet. 5.
Isa. 66.

In Euangelio præsenti tria describuntur: primo diuina sapientia à sapientibus abscon-

sconsa humilibus manifestata ostenditur, cum dicitur . *Confiteor tibi pater Domine &c.* secundo æterna refectio laborantibus in pœnitentia promittitur, cum dicitur: *venite ad me*: tertiò iugum legis diuinæ suaue esse perhibetur, cum concluditur : *Iugum enim meum suaue &c.*

I.

In prima hac parte Euangelij sapientia diuina sapientibus absconsa humilibus manifestata ostenditur, cum dicitur. *Confiteor tibi pater*, id est gloriam tuam declaro, secũdum Lyran. gratias tibi ago & in te exulto secundum Gorran. Et Luc. 10. dicitur, quod in illa hora Iesus exultauit in Spiritu sancto & dixit *Confiteor tibi*, per deuotam laudem, *pater*, per æternam generationem. *Domine cæli & terræ*, per temporalem creationem. Primum est contra Sabellium confundentem personas: cum hic distinguatur vna ab alia, quia vna confitetur alteri ; in quo patet pluralitas ipsarum. Secundum est contra Arrium, qui negauit Christum Dei filium per naturam, quia vocat eum patrẽ, qui propriè sic dicitur per generationem. Tertium est contra Manichæum, qui ponebat duo principia, illa sensibilia dicẽs à malo Deo & cœlestia a bono, contra quod dicitur hic De⁹ idẽ cæli & terræ, id est, creaturæ superioris & inferioris. *Quia abscondisti.* Ecce ratio confessionis siue gratiarum actionis, scilicet reuelatio veritatis ipsis paruulis facta; & facta est per misericordiam, & per oppositum absconsio veritatis facta est superbis, & hoc propter iustitiam, præponitur autem absconsio veritatis, quia superbi Iudæi verbum veritatis repulerunt, quod postmodũ gentiles humiles receperunt , vt habetur Actuum. 13. Dicit ergo: *abscondisti hæc* arcana fidei & sapientiæ tuæ , quæ in aduentu filij tui sunt impleta, *à sapientibus & prudẽtibus*, scilicet scribis & pharisæis secundum suam reputationem, scilicet sapientibus in credendis, & prudentibus in agendis ; vel sapientibus in lege vel prophetis, & prudẽtibus in mundanis, vel sapientibus & prudẽtibus secundum superficiem exteriorem, vel secundum humanam philosophiam; de qua dicitur. *Stultam fecit Deus sapientiam huius mundi*: Hæc autem est triplex, scilicet animalis, terrena & diabolica; animalis in voluptuosis & luxuriosis, terrena in cupidis & auaris; diabolica in superbis & ambitiosis: & ab his omnibus, absconsa est diuina sapientia, quia isti sunt sapientes in oculis suis tantum, non simpliciter: *& reuelasti ea paruulis*, id est, humilibus, & intellectum suum in obsequium fidei captiuantibus. Ecce depressio superborum & exaltatio humilium. Patet hic secundum Lyran. quod causa ex parte credentium fuerit humilitas eorum, quæ vtique ad sapientiam disponit, iuxta illud: *Vbi humilitas, ibi sapientia* : ex parte autem non credentium, est eorum superbia, quæ est intellectus excæcatiua : sed ex parte Dei causa fuit simplex voluntas diuina; & hoc est quod subdit. *Ita pater, quoniã sic placitum fuit ante te*; ante quem nihil iniustum placere potest. Nullam verò aliam rationem reddere voluit filius Dei, quare illos reprobauerit, & hos elegerit, nisi solũ beneplacitum patris, in exemplum, vt secreta Dei discutere non præsumamus, in cõfusionem illorum, qui de secretis Dei volunt quærere rationem, cum dicit August. Nimirũ in his quæ fiũt, sola volũtas est ratio facientis: verumtamen etsi causa huius reprobationis vel electionis assignari non possit in speciali, potest tamen in generali secundum Lyran. vt scilicet in electis Dei, appareat Dei misericordia, in malis autẽ iustitia; quia sicut ad gloriam regis terreni non solum pertinet aula in qua strenui milites honorantur, sed etiam patibulum , in quo malefactores puniuntur: sic ad gloriam regis cœlestis non solum pertinent præmia bonorum, sed etiam pænæ reproborum. In speciali tamen non potest ratio assignari ex parte Dei, quare istum eligat & istum dimittat, nisi simplex eius voluntas , vt dicit August. *Quare istum trahat, illum verò dimittat, noli velle diiudicare, si non vis errare.*

1. Cor. 1. *Sapientia mundi triplex.* *Iacob. 3.* *Causa reprobationis.* *Prou. 11.* *Aug de ciu. Dei.* *Simile.* *Aug. sup. Ioan.*

Sed dices, gaudere de excæcatione hominum infidelium malum est . Respon-

spondeo secundum Chrysost. Christus non agit gratias de absconsione, sed de reuelatione tantum. *Omnia mihi tradita sunt à patre meo*, Hæc continuantur sic ad præcedentem clausulam: dixit enim primò, quod causa illius reuelationis propria & immediata fuerit voluntas patris ; nè ergò putetur quod filius nihil ad hoc operetur, ideò ponit se vt causam mediam: Christus enim est per quem omnis processus gratiæ deriuatur ad nos; & hoc est, quod dicit. *Omnia mihi tradita sunt à patre meo*: quod verum est tam secundum naturam diuinam, secũdum quam habet esse à patre, & per consequens & posse; licet habeat idem esse & posse cum ipso; & sic omnia tradita sunt ipsi ab æterno: quam secundum naturam humanã, secundũ quam: *omnia tradita sunt in potestate Christi*. à patre, & hoc dupliciter: vno modo quo ad auctoritatem, & sic omnia subdita sunt ei ab instãti conceptionis, quia eo ipso quo natura humana verbo est vnita, omnia creata sũt subdita Christo & pedibus eius: alio modo quantum ad effectum, & sic in iudicio omnia erunt subdita Christo, & pedibus eius, quando perfectè implebitur voluntas eius in omnibus. Sed quæ omnia, dicit Gorran. omnia scilicet secreta, superiora, inferiora & media, cælestia, terrestria & infernalia, corporalia, spiritualia, & vtrisque coniuncta: quæ omnia tradita sunt Christo, ad creandum & recreandũ & ad glorificandum; vel omnia etiam increata, essentialia, æternalia & spiritualia, vt potentia, sapientia & bonitas & æternitas, quæ dicit plura propter diuersos modos significandi: quæ omnia tradita sunt filio à patre per generationem, cũ sibi cõsubstantialem genuit omnia possidentem secundũ Rabanum *Omnia ergo*, id est, dominium super omnia vel notitiam omnium: habuit enim Christus omnium scientiam, etsi non omnium potentiam, quæ creaturæ dari nõ poterat. Sequitur: *& nemo nouit filium, nisi pater*. Hic Christus ostendit fore causam huius reuelationis; quia notitiam habet huius & maiorum & hoc à patre; quia nullus est in Trinitate gradus; nihil prius aut posterius, nihil maius aut minus; & ideò ostẽdit scientiam æqualem esse patris & filij dicens, *Nemo nouit filium, nisi pater*. Nemo hic non accipitur propriè, id est, nullus homo, sed large, id est, nullum suppositum intellectualis naturæ, *nouit filium* scilicet essentialiter, plenè & perfectè Hoc dico propter homines, qui cognoscunt per fidem, & beatos, qui per manifestam visionẽ; qui licet clarè videant diuinam essentiam, tamen eã non comprehendunt. *Nisi pater*, non excluditur Spiritus sanctus, vt sit exceptio essentialis aut personalis; *neque nouit patrem quis nisi filius, & cui voluerit filius reuelare*, & ita filius est causa reuelationis, quasi diceret; nè miremini, si omnia mihi tradita sunt à patre, quia aliquid maius habeo, scilicet nosse patrem, & esse eiusdem voluntatis & essentiæ cum ipso: & hoc dicit secũdum Hilarium, nè sic quid minus in ipso, quam in Deo esse putetur. Per hoc autem, quod dicit, se potestatem habere reuelare patrẽ, non negat etiã, quin habeat potestatẽ reuelãdi se: nam secundum Aug. reuelatur pater per verbum suum, sicut verbum nostrum temporale & transitorium, & illud, de quo loquimur & seipsum ostendit; sic filius Dei & se & patrem, quia idem est cum Patre.

Quomodo omnia Christo subdita.

Hebr. 2.

Quanam illa omnia?

In Trinitate nihil prius aut posterius.

Hinc sumuntur tria documenta moralia Primum quod volentes habere claram cognitionem diuinæ voluntatis, quanta sit ad agenda & ad credenda in salutaribus, maximè debent studere humilitati quæ inter alias virtutes disponit hominem ad cognitionem diuinæ sapientiæ; sunt porro septem virtutes, quæ disponunt ad hoc: prima est castitas, vt in Ioseph, cui propter castitatem datum fuit donum interpretationis somniorum; secunda est abstinentia, vt in Daniele; tertia est oratio, vt in Dauid; quarta contemplatio, vt in Salomone; quinta solicitudo, vt in Mardocheo; sexta patientia, vt in Ioanne Euangelista; Apocal. 1. septima humilitas, vt in discipulis, vt hic. Secundum vt ea, quæ nobis sunt occulta fidei non discutiamus temere. Vnde Ambros. libro primo de Trinitate: *aufer argumentum, vbi fides quæritur? piscatoribus creditur, non Dialecticis*: & Augustin.

Augu. in Ioannem. gustinus. *Noli intelligere, vt credas, sed crede vt intelligas; intellectus merces fidei est.* Hinc dicit Gregor. 25. moralium: docemur, nè temerè diffusa consilia de aliorum vocatione & aliorum repulsione præsumamus; & facit hoc contra illos, qui etiam de temporali electione aliquorum disputant. dicentes: vt quid istum Deus elegit in talem
Iob 34. prælatum, qui non est alicuius vtilitatis? nõ attendentes illud, quod Deus facit regnare hominem hypocritam propter peccata populi. Tertium documentum est, vt sortile-
3. gia, incantationes & alia figmenta diaboli fugiamus; ex quo audiuimus, quod omnia
Matth. 8. pater dedit filio in potestatem: ab illo ergò potius quæramus nostræ necessitatis suffragia, qui omnia potest; non à diabolo, qui non potest amplius, quam permittitur.

II.

Tria accedenti ad Deum necessaria. *Venite ad me omnes.* Tria hic dicit, *venite tollite & discite*, ad innuendum, quod ista tria sint nobis necessaria, scilicet fides, per quam accedamus ad Deum; amor per quem volũtariè seruiamus Deo; & opus, per quod efficaciter impleamus diuinum mandatum. Dicit ergò *venite*, quasi diceret, per me filium habetis facilem accessum ad Deum pa-
Ioan. 10. trem. *Per me si quis intrauerit &c.* & *venite ad me*, scilicet prius credentes in me per fi-
Ioan. 14. dem. *Nemo venit ad patrem nisi per me.* vbi dicit D. Thomas, quod nullus potest venire ad notitiam patris, nisi per verbum illius quod est filius, sicut enim volens se reuelare verbo cordis, quod profert ore, induit quodammodo ipsum verbum litteris vel voce: ita Deus volens se manifestare hominibus verbum suum ab æterno carne conceptum, carne induit in tempore; & sic nullus potest peruenire ad notitiam patris, nisi per filium. Hinc est quod Philippus reprehenditur, petens sibi patrem ostendi, cui dictum est. *Qui videt me, videt & patrem*
Isaia 60. *meum*. Benè ergo dicit. *Venitte ad me* credendo per fidem. *Venient ad te curui filij eo-*
Ioan. 1. *rum.* *Ad me* inquit comitandum per imitationem. *Magister vbi habitas, venite & videte, venite ad me* fruendum per glorifi-
Matt. 25. cationem, *Venite benedicti patris mei. Venite ad me*, vos clausi, ad me ostium veritatis.
Ego sum ostium: vos ægri ad me medicum Ioan. 10.
salutis. Lucæ 10. Samaritanus infudit vinum & oleum sauciato: vos naufragi ad me portum quietis. *In mundo pressuram habe-* Ioan. 16.
bitis, in me autem pacem. Omnes indifferenter, *qui laboratis & onerati estis. Laboratis*, inquam siue secundum naturam, in qua nascimur, quia homo ad laborem nascitur; siue secundum culpam, in qua transgredi- Iob 5.
mur. *Vt iniquè agerent laborauerunt.* siue secundum pænam, in qua morimur. *Maledi-* Iere. 9.
cta terra in opere tuo. Specialiter tamen hic Gene. 3.
Christus loquebatur ad Judæos, qui laborabant sub onere legis, quod nec ipsi nec patres eorum portare potuerunt. Actor. 15. Similiter loquebatur ad gentiles laborantes in cultura idolorum; de quo Jsa 45. *Labor Aegypti.* Nobis autem, qui laboramus in voluptatibus, vt luxuriosi, auari in cupiditatibus, ambitiosi in dignitatibus, dicitur etiam *venite qui laboratis*, scilicet labore stultissimo. *Labor stultorum affliget eos.* Et verè
stultus, quia *stipendia peccati mors.* Ecce mer Eccl. 10.
ces laboris, sed nunquid vocat ad alium la- Rom. 6.
borem? certe non. Dicit enim: *& ego reficiam vos*, triplici scilicet cibo, doctrinæ; Eucharistiæ, & gloriæ. Bona refectio, quæ famem nescit perpetuò. Psalmista. *In loco pascua ibi me collocauit*: deinde subdit aliud inuitatorium ad tollendum iugum suum dicens. *Tollite iugum meum super vos*, id est, legem meam euangelicam, quæ dicitur iugum, quia est lex amoris, & per consequens iungit fideles ad veritatem, Iudæos & gentiles; amor enim est vis vnitiua secundum Dionysium. Attende benignitatem saluatoris, quia non imponit inuitis, iugum suũ,

Deus ad se venientes triplicẽ cibo reficit.

sed sponte hortatur: vnde ait. *Si vis ad vitam* Matt. 19.
ingredi, serua mandata. Et: *Deus ab initio cõ-* Eccl. 15.
stituit hominem in manu consilij sui. Iosue vltimo. *Si malum vobis videtur timere Dominum, optio vobis datur.* Hinc dicitur in canone, Quod voluntarium militem eligit Christus. 15. quæst. 1. Non est, & 33. q. 5. Tũc saluabitur.

Iugum Christi triplex.

Notanter dicit *iugum meum*, & est triplex, scilicet euangelicæ prædicationis. Eccle. vltimo. *Collum vestrum subijcite iugo illius*: secundò diuinæ dilectionis. *Reuersi sunt, vt essent absque iugo.* tertiò iugum cru- Osea 7.

cis,

cis, ſiue mortificationis, quod carnem ſpiritui ſubijcit. *Bonum eſt viro, cum portauerit iugum.* Et dicit *meum,* propter exemplum quia ipſe tulit illud pro nobis, docendo, diligendo, ſuſtinendo. *ſuper vos,* id eſt, vt vobis præſideat in omnibus doctrina mea, & præcipiat *ſuper vos,* id eſt, in ratione veſtra, & voluntate, quæ eſt ſuperior pars animæ veſtræ, in qua debet eſſe dilectio. *ſuper vos,*

Galat.6. id eſt, in corpore veſtro *Stigmata Domini in corpore meo porto.* Rabanus dicit hoc ideò dici vt in reuerentia habeamus iugum diuinæ legis, non conculcantes, ſed venerantes. Et *diſcite à me,* ſcilicet ſine fallacia, ſimpliciter intelligendo; ſine poſtilla memoriter retinendo, ſine pigritia efficaciter complendo; *à me,* docente verbo & exemplo; *quia mitis ſum;* in moribus exterius; ſcilicet nullum lędendo, *& humilis* interius in affectibus neminem contemnendo. His enim duobus modis maximè nutritur dilectio, corde, non ſolum exteriori apparentia, vt hypocrita, qui humiliatur pro humanis laudibus. Receperunt mercedem ſuam. Sequi-

Matth. 5. tur præmium, *& inuenietis requiem animabus veſtris,* ſcilicet in præſenti & futuro; de præſenti dicitur. *Modicum laboraui & inueni mihi multam requiem:* de ſecundo. *Sede-*

Eccle. vlt.

Iſaiæ 32. *bit populus meus in multitudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta.*

Documēt. tria moralia. Hic eliciuntur tria documenta moralia; Primum eſt, quod non ſic excuſatio homini cuicunque de ſalute ſua, quin ad

1\. Deum venire teneatur; quod patet, quia ad hoc filius Dei deſcendit, vt verbo & facto vocaret homines ad ſalutem. Vnde dicitur Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum, non pereat* Ioan. 10. *Ego veni, vt vitam habeant.* Et Matth. 18. *Venit filius hominis quærere, & ſaluum facere, quod perierat.* Item Lucæ 19. & Ioan. 15. dicitur: *Si non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent;* ad quod ſignificãdum, Chriſtus voluit tam crebris vicibus dicere ad homines iſtud verbum, quod hic ponitur *venite.* quãdoq; poſt me, vt Matth. 4. & Luc. 5. quãdoq; ad me, vt hic, & Ioa. 5. *Omnis qui venit ad me:* cũ ergo apertè vocet, null⁹ excuſari poteſt, ad Roman. 2. Quapropter inexcuſabilis es ô homo. Ioan. 15. Nunc ergò non habent excuſationem de peccato ſuo. Hinc pro regula Apoſtolus ponit, quod in ſtatu legis Euangelicæ regula ſit *ignorans ignorabitur.* 1. Cor. 14. Secundum documentum eſt, quod licet Chriſtianis

2\. neceſſariæ ſint omnes virtutes, maximè tamen humilitas, à qua ſe Chriſtus denominare voluit, vt rex humilitatis, & Dominus mitiſſimæ manſuetudinis; & ideò Chriſtus ſæpius nos ad humilitatem magis, quam ad alias virtutes inuitat. *Niſi efficiamini, ſicut paruulus iſte.* Et: *Omnis, qui ſe exaltat, humiliabitur.* Et: *Qui voluerit eſſe maior, ſit ſicut miniſtrator.* Et eſt ratio, quia humilitas eſt radix omnium virtutum, vt dicit Ambroſ. & ideò Saluator non ait: Diſcite à me mundũ fabricare, & omnia in eo creare, miracula facere, mortuos ſuſcitare, ſed *diſcite;* *quia humilis ſum;* vnde & Auguſtin. vocat humilitatem fundamentum totius fabricæ ſpiritualis. Tertium documentum eſt, quod vita Chriſtiana debet eſſe quieta mente, ſed laborioſa corpore, ad ſignificãdum hoc, quod dicit hic Chriſtus; *Inuenietis requiem animabus veſtris.* Eſt contra otioſas virgines, viduas, & vetulas, quæ in hoc ſe dicunt maximè eſſe Chriſtianas & contemplatiuas, ſi otientur nihil laborantes, cum tamen vita euangelica ſit requies animarum non corporum. Vnde dicitur in pſal. *Labores manuũ tuarum quia manducabis,* ſequitur. *Beatus es,* ſcilicet in præſenti, *& benè tibi erit,* in futuro, ſi hæc facies.

III.

Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue, quaſi dicat Chriſtus; ideò iugum meum potius quam iugũ veteris legis portare debetis, quia iugum veteris legis erat graue propter multiplicitatem moralium, propter auſteritatem iudicialium, propter defectum ſacramentorum iuſtificantium: Sed ſic non eſt euãgelium meum, quod eſt iugum ſuaue & onus leue, quia ad ipſum portandum ſufficit ſola charitas. Vnde Rabanus dicit. Quid ſuauius iugo Chriſti? quid onere leui⁹ abſtinere à malo, bonũ velle, amare oẽs, odiſſe nullum, æterna ſequi, præ-

ſenti-

sentibus non capi, nulli inferre aliquid, quod tibi fieri non velis. Hic occurrunt tria dubia.

Dubia tria.

1. Primum est, quare Christus voluerit apparere mundo, & non potius nobilibus, & famosis secundum sęculum in familia, vectura, equitatu, vestibus, cibis, thesauris, & alijs? Respondeo secundum Gregorium & Chryso. hic, ideò ꝙ humilem se exhibuit, ideò ludibria contumeliarum, ad hoc probra & passionum tormenta tolerauit, vt superbum hominem non esse doceret Deus. Ecce prima causa scilicet ratione nostræ exemplaritatis. Secundò ideò, quia secundum Gregor. ex quo nostræ perditionis causa fuit superbia, in saluatore nostro debuit esse humilitas, vt contraria contrarijs curarentur: ex quibus patet, quare ita diues noluerit esse potens. Ratio, quia illa sunt, vt communiter, signa superbiæ: Christus autem venit facere & docere in se; ideò debuit habere signa humilitatis in vestitu, in familia, & in omni vita sua. vnde liquet, quod sicut euidentissimum signum perditionis est superbia; ita salutis humilitas: patet, quia sicut illi sequuntur diabolum qui est rex super omnes filios superbiæ; ita isti Christum, qui dicit, *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde*, & sic vtrobique verum signum.

2. Dubiũ. Præcepta legis grauia cur dicantur?

Secundum dubium, vnde fiat quod multis videntur esse grauia præcepta legis euangelicæ, cum tamen dicantur leuia? Respondeo, secundum August. in lib. de verbis Domini quod omne hoc fit ex absentia gratię Spiritus sancti, qui vt primum adest, omnia apparebunt facilia, quia spes futuræ beatitudinis omnia alleuiat: & hoc est, quod dicit Rabanus super illud Matth. 7. *Arcta est via, quæ ducit ad vitam.* Arcta est, inquit, in principio, sed processu temporis ineffabili dulcedine dilectionis dilatatur, sicut dentibus obstupentibus in homine in principio grauat comedere, quod postea delectat. Et glossa super illud, *Mandata eius grauia non sunt*, dicit: quæ in natura sui dura sunt, & aspera, amor Dei & spes præmij facit esse leuia. Ob id qui dicit sibi grauem viam euangelicam, suam imbecillitatem, non illius grauitatem accusat.

Ioan. 5.

3. Dubiũ.

Tertium dubium. Vtrum iugum legis nouæ sit leuius iugo veteris legis? videtur enim quod non, cum ibi prohibeatur solum manus, vt non occidas; hic autem animus, vt non irascaris. Ibi actus; hic concupiscentia; *Qui viderit mulierem ad concupiscendum, mœchatus est eam.* Respondeo, secundum Thomam quod lex vetus sit grauior multiplici de causa: primò, quia lex vetus nullo modo iustificabat causando iustitiam infusam, quæ est à solo Deo per gratiam, sed solum docebat, quia in obseruatione mandatorum eius forma iustitiæ consistit, quæ grauissima est.

Iugum nouæ legis leuius veteri.

Matth. 5.

Tho. in 3. sent. dist. 40. & 1. 2. q. 7. art. 4.

Legis veteris grauitas.

1

2 Secundò grauius erat, quia prohibens peccatum, specialem reatum addebat, in quantum non solem naturalem legem transgrediebatur, sed etiam in quantum legis scriptæ transgressor erat.

3 Tertiò quia solum temporalia promittebat, etsi promittebat æterna, hoc satis obscurè, & in figuris occultis. Vnde Hebræor. 10. dicitur: *vmbram habens lex futurorum bonorum.* Certum est autē quod facilius quilibet seruiat pro æternis, quam pro caducis. Hebr. 10.

4 Quarto quia illa lex erat timoris, noua autem amoris, quia data est ex maxima charitate effusionis sanguinis Christi, at facilius quis implet ex amore, quam ex timore præceptum.

5 Quintò lex vetus arctabat ad multa cæremonialia, etiam inuitos, vnde etsi non fuit peccatum tangere morticinium, tamen si non faciebant ea, quæ in lege propter hoc mandabantur, peccabant mortaliter, ad quæ noua lex non arctabat, etsi ad aliqua, tamen ad pauca. Nam sicut refert Augustinus ad inquisitiones Ianuarij, Rabbi Moyses enumerat præcepta legalia plusquam mille sexaginta, ad quæ omnia tenebantur; noua autem non habet nisi septem sacramenta, ad quorum quædam non omnes tenentur, vt ad ordinem, & matrimonium. Si autem dicitur quod in moralib. plura prohibet noua quā vetus: dicendū est, quod hoc verū, sed simul auxilium gratiæ cōfert ad omnia implenda, quæ gratia omnia leuiat secundum August. simulq; habemus adiutoria multa sacramētorū. Vnde secundū Scotū etsi potuerūt mereri gratiā primo modo, benè quidē, sed ad gratiā percipiēdā nō habuerunt aliquod sacramentū præter circuncisionē, quæ fuit cō-

ra originale. Similiter dicendum est de iudicialibus, quod valde pauca sint à Christo tradita, licet per eos, qui habent declarare legem Christi, & statuere leges in ecclesia, vt principes, plura sint superaddita, ad quæ etiam tenentur fideles obseruanda, vt in canone, distinc. 19. cap. 1. Hinc de difficultate vtriusque legis apparet quod quãtum ad actus exteriores, lex vetus est grauior, quia plura in ea cæremonialia & iudicialia: quantum autem ad interiores actus, qui sunt implere delectabiliter opus virtuosum, grauior est noua, quia prohibet animum, & motum interiorem; & quod ex amore impleantur præcepta, sic enim lex noua non amanti est difficilior, sed facillima amanti, quia virtus delectationem habet annexam, per quam homo faciliter implet opus virtuosum. Ex his infero quod lex noua sit perfectior lege veteri, propter plura. Primò quia fini propinquior, eò quod immediatè aperit ianuam cœli; vetus autem destinabat ad limbum. Secundò quia versatur circa bona gratiæ & gloriæ; illa circa bona naturæ & fortunæ. *Si audieritis me, bona terræ comedetis.* Tertiò quia completior, non indigens supplemento; compendiosior, quia vno verbo impletur. *Qui diligit proximum, lege impleuit.* vtilior, quia vtrumque, scilicet corpus, & animam beatificat. Ideo dicitur semita salutis nostræ, & quia paucioribus instrumentis indiget; quia remouet cæremonialia & immolationes, & offert Deo spiritum contribulatum contriti cordis. Jtem est perfectior in hoc, quia prohibet non solum manum sed etiam animum. Si dicas. tamen & vetus hoc prohibet dicens. *non concupisces*? Respondeo, quod hoc sit in paucioribus, & solum in duobus præceptis, scilicet mœchiæ & auaritiæ: & licet prohibeat mæchiã interiorem, tamen transgressoribus non infligebat pœnam, secundum Liran. in prologo super Mattheum. Item patet, quia capto consilio difficillimo nouę legis, quod est diligere inimicos, hoc est facilius quam immolare agnum paschalem, ratio, quia ad diligendum quemlibet hominem natura inclinat; secundò quia talis dilectio nullum damnum infert, sed vtique commodum, tertiò quia dilectio magis cõfortat tam corpus, quam animam, quam odium. *Animus gaudens ætatem floridam facit.*

Vtriusque legis difficultas.

Lex noua perfectior veteri.

Isaiæ 1.

Rom.

DOMINICA QVINTA. SERMO II.

Confiteor tibi Pater, Domine cœli & terræ quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Matth. 11.

Dicit S. Augustin. Inter omnia quæ hominẽ scire oportet, est tota scientia hominis, scire, quia ipse nihil est per se, & quoniã quicquid est, ex Deo est, & propter Deum est, quasi dicat. Homo considerata sua fragilitate omnia sua debet referre in Deum & de omnibus eidem gratias agere, & omnia attribuere. Vnde Gregorius ostendens quæ sit vera sapientia hominis, dicit quod vera sapientia afficit, id est, humiliat, non extollit, nec superbientes, quos impleuerit, sed lamentantes facit. Ex quibus patet quia non prodest sapientia, imò plus obest, si non adfuerit humilitas: nam sicut dicit Apostolus: *Scientia inflat, charitas autem ædificat.* Quia igitur Pharisæi nec se, nec sua in Deum referebant, sed potius superbia inflati, de se, & suis meritis præsumebant, hinc est, quod saluator veniens in hunc mundum dimissis illis humiles dignatus est eligere discipulos, quibus suæ diuinitatis arcana manifestaret; quos approbãs,

Aug. sup. psal. 70.

Greg. lib. 24. mor.

& illos

Proposit.

& illos reprobans, gratias Deo patri agit dicens: *Confiteor tibi pater, Domine cæli, & terræ, quia &c.* In quibus verbis ad tria admonemur; primò ad dignè agendum gratias Deo exemplo Christi, qui ait. *Confiteor tibi &c.* Secundò inducimur ad deponendum alas ſuperbiæ & fugiendum vanam gloriam, quæ in Phariſæis in tantum repræhenditur, vt merito ab eis ſecreta cœli abſcondantur, cum dicitur, *quia abſcondiſti.* Tertiò hortamur ad amplectendum humilitatem, quæ in tantum commendatur, vt merito propter eam Apoſtolis abſcõdita cæleſtia reuelentur; cum dicitur, *reuelaſti ea paruulis.*

Deo gratiæ ſunt agendæ.

I

Confiteor tibi Domine pater, &c. Dignum eſt agere hominẽ gratias Deo, ex quo filius Dei cõſubſtãtialis patri laudat eũ, & gratias agit ei. Eccl. 23. *Magna gloria eſt ſequi dominum;* & ex quo omnis creatura confitetur & laudat nomen eius. Vnde pſalmiſta de Deo dicit: *Confeſſionem & decorem induiſti.* vbi ait Innocent. quia Deum laudant & magnificãt omnes creaturæ, quarũ laudibus quaſi quibuſdam veſtibus vndiq; circundatus eſt; benè dicit: *confeſſionem induiſti.* Confeſſionem appellat laudes creaturarũ, quæ illius magnitudinem confitentur; quod addit, & decorem, ideò dicit, quia in decore creaturarum, decor illius agnoſcitur, qui creaturas fecit iuxta illud: *quantò magis ſpecioſior eſt dominator eorum, qui eas fecit?* Cum ergo omnis creatura confiteatur Dei bonitatem, Dei potentiam, & ſapiẽtiam quantò magis homo debet aſſurgere ad huiuſmodi confeſſionem laudis per deuotam gratiarum actionem. Sũt autem tria in verbis thematis inducentia & mouentia hominem ad gratiarum actionem Deo faciendam, ſc. collatio bonorum gratuitorum in eo, quia ipſe fecit ſe nobis patrem; vnde dicitur: *Confiteor tibi pater, Domine;* ſecundò bonorum gloriæ & cœleſtium, in eo, quia ipſe eſt Dominus cæli, qui nobis cælum reſeruat in præmium; tertiò bonorum naturæ & fortunæ, in eo, quia ipſe eſt Dominus terrę, qui nobis omnia terræ naſcẽtia dedit ad vſum. Merito igitur laudãdus eſt à nobis, cũ ab eo omnia habeamus. Et primò ab ipſo habemus bona gratiæ, quia ipſe eſt origo omniũ bonorum gratuitorũ: ſicut .n. mare eſt origo omniũ fõtium & fluminũ: ita Deus eſt origo virtutũ & ſciẽtiarum. Jpſe .n. eſt *Dominus virtutum* vt dicitur in pſal. & *ipſe Deus ſcientiarũ Dominus eſt,* ab ipſo eſt continẽtia carnis, cordis induſtria, rectitudo voluntatis. Si quis callet ingenio, ſi quis nitet eloquio, ſi quis morib. placet, inde ſcientiæ, indè ſapientiæ ſermo: *theſauri ſiquidẽ ſcientiæ & ſapiẽtiæ oẽs abſcõditi ſunt in illo.* Quin caſta cõſilia, iuſta iudicia, ſancta deſideria, miſericordiæ fõtis illius ſunt; quæ omnia cum a Deo effluũt, vt quædã flumina, nè citò exſiccentur & fluere ceſſent, ad Deũ cõtinuò debẽt refluere, vt iterum fluant; quia vt dicit Sapiens, *ad locum vnde exeũt, flumina reuertũtur, vt iterũ fluãt;* quod fit per cõfeſſionem laudis & gratiarũ actionis. Vnde Apoſt. dicit: *In omnib. gratias agentes Deo.* Hinc ait Bern. quicquid ſapientiæ, quicquid virtutis te habere cõfidis, virtuti Dei & ſapientiæ aſcribe & deputa. Et licet infinita ſint dona gratuita, pro quibus ei debemus gratias agere, tñ iſtud quaſi præcipuum occurrit, quia dignatus eſt fieri pater noſter. *Nũquid non ipſe eſt pater tuus, qui poſſedit te, & fecit & creauit te?* Et: *Patrẽ nolite vobis vocare ſuper terram; vnus eſt .n. pater veſter in cælo.* Hic pater adeò eſt benignus vt omninò nihil habeat ſeueritatis, eò *quod ei propriũ ſit ſemper miſereri & parcere,* propter quod dicit Apoſtolus eũ patrem miſericordiarũ, & Deũ totius conſolationis. Oſtendit autem homini cuilibet triplicem gratiam & miſericordiam, pro qua à quolibet eſt glorificandus, & laudandus id nam eſt clemẽs in ſuſcipiendo, in pænitentem, & errantem; diligens in prouidendo, erga deficientem; largus & magnificus, erga petentem. De primo, quomodo ſit clemens in ſuſcipiendo, erga pænitentẽ, habetur apud Lucã de filio prodigo, quẽ reuertentẽ, cũ longe adhuc ab eſſet, *vidit pater* per appropinquationem, *& miſericordia motus* per cõpaſſionem, *accurrẽs* per pietatis accelerationẽ, *cecidit ſuper collũ,* per gratiæ reconciliationem, *& oſculatus eſt* per dilectionem & ait: *Citò proferte ſtolã primam* innocẽtiæ, *& induite illũ, & date annulum in manũ eius* fidei formatæ, *& calciamenta in pedes eius* bonorum operum. Ecce miſericordia iſtius patris, qui à reo reuertente non exigit, ſed tribuit, quiq; adeò benignus eſt,

Eccl. 23. *1. Reg. 2.* *Bern. ſup. Cant. ſer. 13.* *Deut. 32.* *Matt. 24.* *2. Cor. 1.* *Triplicem homini gratiam oſtendit Deus.* *Luca 15.* *Sap. 13.* *Tria mouent ad gratias.*

vt quantumcunque offendatur, non possit obliuisci miserationum suarum, iuxta illud: *Nũquid mater potest obliuisci infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui? Veruntamen & si illa oblita fuerit, ego non obliuiscar tui.*

Secundò apparet misericordia & gratia istius benigni patris, quia est diligens in prouidendo. nam ipse est sollicitus de nostra salute plusquam nos; & apparet ista sollicitudo in eo, quia filium suum misit in mundũ, qui veniens more sapientis mulieris, dragmam perditam & ouem amissam, animam dico humanam, ita sollicitè quæsiuit vt etiã propter eam & ad crucem ascenderit, & ad inferna, vt eam eriperet & reduceret, descenderit. Hinc psalm. ait: *Dominus sollicitus est mei:* & verè sollicitus est plus de vna anima humana, quam de toto mundo, iuxta illud. *Nunquid cura est Deo de bobus?* Hinc dicit Bern. quod licet Deo incumbat gubernatio & administratio totius creaturæ, tñ omnia ista Deus facit propter hominem, de quo solo cura est Deo, sicut dicit Apostol. *Omnia* inquit *propter electos.* Et: Petrus Apost. *Omnem sollicitudinem proijcientes in eum, quoniã ipsi est cura de vobis.* Verè magna cura Deo de anima, quam ita dilexit, vt se daret pro ea hæc est enim ouis errans, cuius curam etiã supernorum curæ gregum, id est, angelorũ, est prælata; illis enim expositis pastor descẽdit ad istam, & quæsiuit diligenter, inuẽtam non reduxit, sed reportauit, noua faciens angelis festa gaudiorum. Qui ergò proprijs humeris dignatus est imponere, certè curã eius habebit. Pro tanto itaque beneficio animæ impenso quis dubitat dignas esse gratiarum actiones Deo refundendas? vt sicut ille animæ liberationi fuit intentus: ita anima illius honori intendat. Vnde dicit Bern. in persona animæ, *ille mihi & ego illi;* ille mihi, quia benignus & misericors: ego illi, quia non sum ingrata; ille mihi per gratiam ex gratia; ego illi gratiam pro gratia. ille saluti meæ, ego ipsius volũtati: ille mihi & nõ alteri, quoniam vna sum columba eius: ego illi, & non alteri, quia non audio voces alienorum. Hæc Bern.

Ioan. 3.

Bern. ser. 68. sup. Cant.

Bern sup. Cant. ser. 68.

Tertiò benignitas istius patris apparet, quia est largus, & magnificus erga petentem. Ioan. 16. *Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis.* Et quid dabit? psalmista respondet, *gratiam & gloriam dabit Dominus.* Et: *Si vos cum sitis mali, nostis dare bona data filiis vestris, quintò magis pater vester dabit spiritum bonum petentibus se.* Maxima largitas dare seipsum: spiritus autem sanctus est idem cum patre & filio; dando ergo spiritum sanctum dat se tota Trinitas. Vnde pro tanta gratia & benignitate meritò est laudanda clementia tanti patris, dicendo, *Confiteor tibi pater.*

Secũdum, quod debet mouere hominem ad gratiarum actionem Deo faciendam, est collatio bonorum cœlestium, scilicet bonorum gloriæ; & hoc tãgitur in eo, quod Christus confitetur patri, tanquam Domino cæli. Vnde dicit *Domine cæli.* Sic laudauit eum Dauid, qui dicebat; *Confitebor Domino secũdum iustitiam eius, & psallam nomini Domini altissimi,* id est, ad honorem nominis Domini; Et: *Gloria in altissimis Deo.* Et meritò laudandus est, tanquam dominus cęli; ipse enim cęlum creauit, non propter se, sed propter homines: non enim indiguit cælo, tanq̃ loco continente, quia ipse manet extra omnia, & intra omnia, & super omnia, & infra omnia, vt inquit Greg. Vnde & ipse per prophetam dicit: *Cælũ & terrã ego impleo:* Creauit ergo cęlum propter angelos, & angelos propter homines, vt dicitur in psal. *Angelis suis mãdauit de te.* Et: *Omnes sunt administratorij spiritus,* ad hoc scil. vt homines simul cum angelis in cęlesti gloria exultent. psal. *Exultabunt sancti in gloria.* Meritò igitur est glorificandus ab homine, qui tãtam gloriã fecit propter hominem, vt eum illius secum faceret participem. *Cum apparuerit princeps pastorum, tunc & vos apparebitis secum in gloria.* Gloria autem illa consistit in clara notitia visionis Dei cum perfecta laude; *Tunc. n. videbimus eum, sicut est, & facie ad faciem,* vt dicit Apostol. tunc laudabimus creatorem omnium & largitorem bonorum cælestiũ, iuxta illud: *in Deo laudabimur tota die: tunc confitebimur ei in sæculum super omnibus, quæ fecit nobis.* Tertium quod debet mouere hominem ad gratiarum actionem Deo faciendam, est collatio bonorum naturaliũ & fortuitorum; hoc tangitur in eo, quod Christus dicit patrem suum dominum terræ: sic enim est gloriosus in sanctis suis cęlestibus, vt tamen non obliuiscatur pauperum suorum in

terris; vnde ipse dat escam omni carni, & in *ipsum oculi omnium sperant, vt det illis escam in tempore:* aperiente enim eo manum suam omnia implentur bonitate. Ipse multiplicat frumentũ, & fructum vini & olei: ipse dat rorem cœli, & pinguedinem terræ: ipse dat panem nostrum quotidianum; ipse denique dissuadet solicitudinem temporalium, se

Matth. 6.

sufficientem ponens prouisorem. *Nolite solliciti esse dicentes quid mãducabimus aut quid bibemus aut quo operiemur: scit .n. pater vester quia his omnibus indigetis.* Pro his ergo & tãtis necessario laudandus & glorificandus est Deus, quatenus per hæc temporalia, quæ largitur, sic incedamus, vt non amittamus æterna. Sed reuera à multis hodie posset

Malac. 3.

Deus quærere; *si ego sum pater vester, vbi est honor meus, & si Dominus ego sum, vbi est timor meus?* siquidem honorem pro honore & timorẽ pro omnipotentia requirit ab homine. Honorauit hominem in creatione tripliciter: primò quia fecit eum cum deliberatione; *Faciamus hominem*; secũdò, quia fecit eum ad imaginem suã; tertiò quia prępofuit eum omnibus creaturis; debemus ergo meritò honorem; timorem aũt debemus ei, qa est Dominus cęli & terræ, & sic omnipotẽs.

Homo in creatione tripliciter honoratus.

Gen. 1.

Matt. 10.

Timete eum, qui potest animam & corpus mittere in gehennã. Nõ ergo fratres pigritemur assurgere ad gratiam reddendam ei qui nobiscum fecit tãtam misericordiam & gratiã in omnibus præmissis.

II.

Abscondisti hæc à sapiẽtibus & prudẽtibus. Hoc loco non reprehenditur sapiẽtia, vt est donum Spiritus S. nec prudentia, vt est vna quatuor virtutum cardinalis, sed abusio vtriusq;. Vnde licet sapientia sit donum Spiritus S. quando eam homo à Deo se habere credit & optat, vt dicitur Iacob. 1. *Si quis indiget sapientia, postulet eam à Deo.* Et: *Omnis sapientia à Domino Deo est*; tamen si homo credit habere eam, cum non habeat, non est donum Dei, sed vicium spiritus maligni. Eiusmodi enim homines arguit propheta. *Va qui sapiẽtes estis in oculis vestris.* Et Apost. *Putantes se sapientes stulti facti sunt.* Eodem modo se habet prudẽtia, de qua Apostolus nos admonet dicens: *nolite prudentes esse apud vosmetipsos.* Falsa ergo est sapientia & prudentia philosophorum, *qui cum dominum sapientiæ & prudentiæ cognouissent*, non *sicut* Dominum sapientiæ & prudentiæ *glorificauerunt*, sed *euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum; nam putantes se sapientes stulti facti sunt.* Nõ ergo reprehenditur hic sapientia, vt est virtus aut donum, sed vt elatio mentis & tumor animi, qui veritatem impedit, & veræ sapientiæ aditum claudit. Sciendum, quod sapientia & prudentia, quæ hic reprehenditur, est triplex; prima est in acquirendis diuitijs: secunda in gustãdis delitijs: tertia in inferendis malitijs; de prima dicitur.

Qualis sapientia hic reprehenditur.

Eccl. 1.

Rom. 12.

Triplex illa & quæ 1.

Baruc. 3.

Filij Agar exquisierunt prudentiã, quæ de terra est: qui argentum thesaurizant, & aurum, in quo confidunt homines, & non est finis acquisitionis eorum, nec inuentio operum illorum; Et sequitur. *Quid profuit illis illa prudentia? exterminati sunt*, inquit, *& ad inferos descenderunt & alij in locum ipsorum surrexerunt.* De his etiam prudentibus dicitur apud Lucam. *Filij*, inquit, *huius sæculi prudentiores sunt filiis lucis in generatione sua:* suffecisset, si dixisset, ita prudentes sunt, sicut filij lucis, nunc autem dicit prudentiores, ad confusionem vtique nostram, quia illi ardentius quærunt temporalia, quam nos æterna. Vnde legitur in vitis patrum, quod quidam Episcopus videns quandam mulierem ad sęculum se ornantem, dixit ingemiscendo. O Deus omnipotens, quid facio, ex quo vnius diei ornatus istius mulieris, totius vitæ meæ ornatum superauit? quantã enim diligentiam, quanta pigmenta, quanta ornamenta ista adhibuit vna die, vt placeret sæculo ad vnam horam, & ego nihil horum apud me feci, vt placerem Deo in mente in perpetuum; timeo nè hanc mihi Deus in iudicium producturus sit in testimonium. Secunda prudentia & sapientia consistit in delitijs & voluptatibus, & est illorum, qui sunt similes brutis, quorum sensus est in bonis pascuis eligendis; de qua Salomon inquit. *Non est cogitatus bonus, prudentia peccatorum, sed cogitatus impij est execratio*, quasi dicat execrabilis est, & maledicta hæc prudentia carnis, quia est mortis inductiua. Vnde ad Rom. 8. dicitur. *Prudentia carnis mors est.*

Luc. 16.

Eccl. 19.

Rom. 8. Tertia prudentia consistit in malitijs,
3. dolis, & iniurijs inferendis, quæ est filio-
Genes. 3. rum diaboli: de qua dicitur. *Serpens erat cal-*
2. Cor. 11. *lidior*, alia littera habet; *prudentior cunctis*
animantibus terræ. quod exponens Aposto-
lus dicit. *Timeo, nè sicut serpens Euam seduxit*
astutia sua; ita corrumpantur sensus vestri, &
excidant à simplicitate, quæ est in Christo Ie-
su. O pessima prudentia serpentis, de quo
dicit August. quod habeat totum venenum
Aug. ser. 4. ad Eremitas. in gutture, vt in promptu euomere, eoq; in-
fectum possit hominem occidere. Hanc
prudentiã coluerunt Pharisæi, quibus veri-
Pharisæorum prudentia qualis? tas Christi meritò fuit absconsa, eò quod
fuerunt multum astuti in acquirendis & cõ-
gregandis temporalibus, in delitijs & volu-
ptatibus, in inferendis proximis molestijs,
& malitijs inexcogitabilibus. Jdeò quia hæc
sapientia non fuit desursum, sed fuit *terrena*,
quãtum ad eorum gulã & lasciuiã, *animalis*,
quantum ad eorum auaritiam, *& diabolica*,
quantum ad odium fraternum & excogita-
tam malitiam; ideò meritò dicitur de eis.
Quia abscondisti hæc à sapientibus &c.

Triplex sapientia nobis acquirenda. Non nos sic, fratres, debemus esse sapiẽ-
tes & prudentes, quin potius triplicem aliã
sapientiam & prudentiam acquirere debe-
mus; prima est in expugnanda inimicitia
1 diaboli, de qua dicitur. *Estote prudentes, sicut*
Matt. 10. *serpentes, & simplices sicut colũbæ.* Prudentia
Prudẽtia serpentis. serpentis in hoc maximè cõsistit, quia dum
lædi se suspicatur, totũ corpus ꝓ capite ex-
ponit; sic nos oportet libentius exponere
corpus nostrum omnibus pænalitatibus, q̃
vt Christũ, qui est caput nostrorũ, in honore
suo aut in præceptis suis offendi permitta-
mus, iuxta illud, quod dixit Susanna. *Melius*
Dan. 13. *est mihi incidere in manus hominũ quam dere*
linquere legẽ Dei mei. Hoc est dicere, melius
est vt percutiar in corpore, quam in capite.
Hoc modo fecit, Andreas, Petrus, Bartholo
mę⁹; sic S. Agnes, Dorothea Catharina, Mar-
garetha, & alij Sancti qui, vt glorificarentur,
ibant ad tormenta, nè fidem perderent Chri
2. sti. Secunda prudentia Christianorum est in
dispensanda temporali sũbstãtia; de qua di-
Lucæ 12. citur. *Quis putas est seruus prudens & fidelis,*
quẽ constituit dominus super familiã suam, vt
det illis cibũ in tempore? Hęc verba Chrys. ex-
ponit de quolibet Christiano, qui ideo ac-
cepit à Deo terrenã substantiam, vt de ea fa-
ciat opera pietatis. Hæc est prudentia for-
micæ, quæ colligit in æstate, vt habeat, vnde
viuat hyeme, ad quam Salomon remittens
auarum quemlibet ait: *Vade* inquit *piger ad*
formicam, & disce laborem. Sed certè multi
dedignantur prudẽtiam formicæ, quia par-
uum animal, exile, & immundum; his offe-
rimus camelum, qui adeo prudens est; vt cũ
sentiat se habere magnam gibbositatẽ quæ
prohibet eum intrare ostiũ domus, curuet
genua, & sic humiliatus & incuruatus intret
domum. Hunc raro prô dolor diues imita-
tur; qui sciens quod domum cęlestem intra-
re propter diuitias non possit, non deponit
eas per distributionem eleemosynarum, sed
ꝙ deterius est mala malis cumulans, more
herinacij diuitijs velut pomis se inuoluit,
quibus grauatus tãdem domum redire non
potest, & sic occiditur à venatoribus. De e-
iusmodi illud verum est, *Facilius est camelũ*
per foramen acus transire, quam diuitem in re-
gnum cælorum. Ponitur autem hic *facilius*
non propriè, nec comparatiuè, sed abusiuè;
quia & camelum transire per foramen acus
& diuitem intrare in regnum cœlorum v-
trumque est quasi impossibile: tamen pos-
sibilius est camelum transire per foramen a-
cus, id est, minus difficile & minus impos-
sibile; quia hoc potest facere Deus sine læ-
sione iustitiæ suæ; quod non potest facere
saluando diuitem impium, & immisericor-
dẽ. Jdeò dicit Berna. *facilius est camelum trã-*
sire per foramen acus, quia camelus habet v-
num pondus, diues duo: vnum propriarum
possessionum & terrenarum diuitiarum, a-
liud propriorum peccatorum. Sic ergo ex-
ponitur, *facilius*, id est, minus impossibile *est*
camelum transire per foramen acus. Tertia
prudentia bona Christianorum est in præca
uenda fallacia, de qua dicit Apostolus, *Esto-*
to prudentes & vigilate. Ista prudentia perti-
net ad prælatos, qui debent vigilare, & cu-
stire vigilias noctis super gregem suum; quã
prudentiam Christus docẽs, Apostolis ait:
Estote prudentes sicut serpẽtes, & simplices, si-
cut columb. Duo hic præcipiuntur, quorum
vnum sine alio non valet: simplicitas enim
sine astutia stultitia reputatur; & astutia sine
simplicitate, superbia comprobatur, q. d.
volo vos esse sapientes in bono, simplices autem
in malo, vt dicit Apostolus.

III.

Reuelaſti ea paruulis Quid mirum, ſi non magnis, nec ambulantibus in mirabilibus ſuper ſe, ſed paruulis ſecreta cæleſtia reuelantur, cum ipſe Dominus omnium non in forma magni, ſed paruuli huic mundo apparere dignatus ſit? iuxta illud: *Paruulus natus eſt nobis.* Rectus igitur ordo, imo vera & ſumma æquitas, & iuſtitia, vt paruulus Dominus paruulos habeat diſcipulos, quibus ſecreta ſuorum myſteriorum reuelet. Vbi ſciendum, quod veri diſcipuli Chriſti, qui volunt percipe dona & ſecreta cæleſtia, & quæcumque gratiarum dona, debent eſſe inſtar paruulorum humiles, maximè in quatuor virtutibus: primò enim paruulus eſt purus ab omni immunditia, quia de talibus ſcribitur. *Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati*: ſic quilibet homo & maximè pænitens debet eſſe purus. *Lauamini & mundi eſtote.* Debet autem eſſe purus & mundus. primo in cogitatione. *Emundate manus veſtras peccatores, purificate corda veſtra duplices animo.* Secundo in locutione. *Sententiam puram labia mea loquentur.* Et: *Sermo purus pulcherrimus firmabitur ab illo.* Tertiò in operatione: *Viros volo in omni loco orare, leuantes puras manus*, id eſt, operationes mundas habentes. Secundo ſubiectus eſt paruulus parentibus per debitam obedientiam; ita vt nihil differret à ſeruo, vt dicitur Gal. 4: ſic quilibet ſeruus Chriſti debet eſſe ſubiectus ſuo ſuperiori, vel prælato, vel parentibus carnalibus, ſi eos habet, vel ſpiritualibus, ſi illos non habet: iuxta illud, *ſubiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſiue regi quaſi præcellenti, ſiue ducibus tanquam ab eo miſſis.* Tertiò paruulus eſt humilis, & ſuperbire neſcit; ſic quilibet ſeruus Chriſti humilis ſit oportet illius exemplo. *Quicunque humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte, hic maior eſt in regno cælorũ.* Hinc cuilibet pænitenti cõſulit Iacob. dicẽs. *Humiliamini in conſpectu Dei, & exaltabit vos.* Et: *Quantò maior es humilia te in omnibus.* Benè dicit Iacobus. *in conſpectu Dei*, vt ſit humilitas vera, non ficta, vt ex corde procedat, vbi Deus intuetur, non vt hypocritæ humiliantur coram hominibus tantum. Vnde & Salomon ait *in omnibus*, non in vna operatione, ſed in omnibus; multi enim ſunt, qui etſi volunt videri humiles in vna operatione, non tamen in alia, ideò dicit: *humilia te in omnibus*, ſcilicet in potentijs, ſcientijs, diuitijs, & ſic de alijs. Quartò eſt paruulus modicæ reputationis: ſic quilibet Chriſtianus non debet ſe magni æſtimare, nec bona ſua licet ea alij maximi æſtiment. Vnde licet ipſe ab alijs exaltetur & laudetur, tamen nõ debet ſe exaltare. Hinc non eſt eſt dictum, *qui exaltatur, humiliabitur*, ſed *qui ſe exaltat*; Vbi nunc ſunt illi qui de nobilitate ſe iactant, de diuitijs, eleemoſynis, ieiunijs, de longis orationibus; & omnia ſua reputant pro maximo, quicquid fecerint, dixerint, cogitauerint; cum tamen Chriſtus in tota vita ſua noluerit reputari pro aliquo: vnde de eo dicitur. *Nec reputauimus eum.* Et; *Ecce paruulum dedi te in gentibus; contemptibilis tu es valdè.* Quia ergò erant Phariſæi apud ſe magnæ reputationis, ſuperbi, elati, ſicut patet apud Lucam de eo qui iactabat ſe de ieiunijs, de decimis & alijs; ideò propter eorum peruerſam præſumptionem & temeritatem abſconſa ſunt eis diuina myſteria, iuſto Dei iudicio, & reuelata ſunt, diſcipulis Chriſti tanquam paruulis, id eſt, humilibus & contemptibilibus, nullius apud ſe æſtimationis. Nos ergò fratres dilecti, ſi volumus, vt nobis Dominus voluntatem beneplacitorum ſuorum aperiat, & manifeſtet, ſtudeamus eſſe paruuli & humiles, vt ſic ad cæleſtem celſitudinem vna cum Chriſto peruenire mereamur; quod nobis &c.

Isaie 9. — Diſcipulos Chriſti humiles eſſe oportet. — Apocal. — Isaie 1. — Mundities triplex. — Iacob. 4. — Iob 33. — Prou. 15. — 1. Corin. 2. — 1. Pet. 2. — Matt. 18. — Iacob. 4. — Eccl. 3. — Iſaiæ 53. — Luca 18.

DE EADEM DOMINICA SERMO III.

Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Matth. 11.

Peccati origo. Quoniam vt ait S. Aug. in lib. de li. arb. ostendens, vnde proueniat homini peccatum, voluntas auersa ab incõmutabili bono & conuersa ad proprium bonum, aut ad exterius, aut ad inferius, peccat. ad proprium autem conuertit, cum suæ voluntatis vult esse; ad exterius, cum aliorum opera, vel quæcunque ad se non pertinent, cognoscere studet; ad inferius, cum voluptatem carnis diligit; facilè colligitur nõ esse peccatũ in homine, nisi cum auertitur à Deo ad creaturam. Tunc enim efficitur mala voluntas, nõ quia malum est, quo se vertit, puta illa creatura, sed quia peruersa est ipsa cõuersio. *Aug. l. 12. de ciuit. Dei.* Inquit idem August. Quia igitur ferè omnes homines in mundo auersi sunt à Deo salutari suo, & vniuersi post concupiscentias suas currunt ad malum absque vllo pauore, vbi grauiter laborantes onerantur & multipliciter lassantur, vt dicitur Sap 5. *Lassati* inquiunt, *damnati sumus in via perditionis*; ideò filius Dei vnigenitus descendens de sinu patris ad terras, compatiendo labori & oneri peccatorum, eos reuocare ad se à tam miserabili seruitute & oppressione dignatus est; quod factum est, cum is prædicans verbo suo dulcissimo, vocando ad se pariter & inuitando cunctos oppressos à diabolo, dicebat: *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis &c.* *Proposit.* In verbis his tria describuntur: primo dulcis admonitio Christi, qua omnes ad se properare iubet, cum dicitur. *Venite ad me omnes*: secundo describitur tædiosa & miserabilis afflictio hominum, qua diabolus per peccatum eos fatigat, cum dicitur: *qui laborati & onerati estis*: tertiò promittitur desiderabilis & solatiosa consolatio, quia saluator ad se venientes, tanquam suos fideles seruos, consolari se obligat, cum dicitur: *& ego reficiam vos*, scilicet cibo æternæ fælicitatis.

I.

Venite ad me omnes. Pulchrum inuitatorium saluatoris nostri, quo nos ad se venire admonet. Dicit autem Robertus Holcoth quod in omnibus actibus siue belli, siue pacis, dulcis est admonitio, quæ multum iuuat, quia secundum verba eius totus exercitus regulatur. Hinc est, quod Valerius refert de quodam rege, qui semper dixit suis militibus *Venite*, nunquam autem *Ite*. Eodem modo rex noster Christus volens nos animare & admonere vtitur inuitatorio dulcissimo dicens. *Venite ad me omnes.* Tria dicit: primo ad vitã hortatur dicens *venite*: secundo terminum viæ ostendit subdens, *ad me*: tertio generali sententia nullum excipit addens, *omnes*. Primò ergo ad viam capescendam hortatur dicens. *Venite*, scilicet à statu culpæ ad statum gratiæ, & à statu gratiæ ad statum gloriæ. *Venite* inquit primò per viam mandatorum: *Si vis ad vitam ingredi serua mandata*. Et: *Omnia parata sunt, venite ad nuptias*. Et: *Misit seruum suum dicere inuitatis, vt venirent*, scilicet per viam mandatorum, quę est via lata, & patens. Secundo *venite* per viam consiliorum, quæ est via securior & quasi semita à latronibus tuta: iuxta illud: *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia*, hoc est dicere. Si non vis spoliari à diabolo, nihil habeas: diuitię siquidẽ sunt laqueus omnibus incedentibus ad Deum, eo quod dicit Apostolus. *Qui volunt diuites fieri incidunt in tentationes & laqueum diaboli*. Hinc psalmista ait conquerendo: *In via hac qua ambulabam, absconderunt superbi laqueum mihi*. Et sequitur: *& funes exten-*

extenderunt in laqueum; iuxta iter scandalum posuerunt mihi; scandalum dicit diuitias, quia multi per eas offenduntur. Hinc dicit Salomon: *Beatus diues, qui inuentus est sine macula, & qui post aurum non abijt, nec sperauit in pecuniæ thesauris*, hoc est, beatus qui non fuerit scandalizatus in eis; multi enim propter diuitias perierunt, sicut patet de diuite Lucæ 16. & 12. Qui ergo omnibus renunciat propter Christum, non habet, quo scandalizetur, aut capiatur à diabolo, iuxta illud Poëtæ: *Cantabit vacuus coram latrone viator*; Et illud: Gregorij. Deprędari desiderat, qui thesaurũ in via publicè portat. Verè sic est, quia pauperes semper securi sunt, diuites autem nunquam, iuxta illud Leuitici. *Terrebit eos sonitus folij volantis*. Et Iob. 15. *Cum fuerit pax, inimicitias suspicantur.* Tertiò *venite* per viam supererogationum, quæ est via splendidior. *Domine si tu es, iube me venire ad te super aquas*. Et Hebræorum 12. *Curramus ad propositum nobis certamen*. Per viam mandatorum vadit ad Christum, qui dat eleemosynam de superfluo. Lucæ 11. *Date eleemosynam & omnia munda sunt vobis*. sed per viam consiliorum vadit ad Christum, qui non solum de superfluo, sed etiam de necessario eam dat: sicut illa vidua, de qua saluator ait: *Omnes* inquit *diuites, illud quod superfluum eis erat, miserũt in gazophilazium; hæc autem vidua misit totum victum suum*. Per viam supererogationis vadit ad Christum, qui non solum amico proximo indigenti in casu necessitatis dat, sed etiam inimico personæ suæ, etiam extra casum necessitatis beneficia spiritualia, vel corporalia largitur, iuxta illud. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum*. Et: *Orate pro persequentibus vos, vt sitis perfecti, sicut pater vester cælestis*. Sed quia parum esset viam scire, si nesciretur modus incedendi per eam, ideò necessarius est modus veniendi; qui est & triplex. Primus per fidem veritatis iuxta illud: *Nemo potest venire post me, nisi pater meus traxerit eum*, scilicet per fidem: secundus per amorem bonitatis, iuxta illud: Canticorum 2. *Veni columba mea in foraminibus petræ, & cauernis maceriæ*. Tertius per operationem virtutis, iuxta illud Ioan. 3. *Qui facit veritatem, venit ad lucem*. Et Lucæ 9. *Si quis venerit post me, abneget semetipsum, & sequatur me*.

Sed quia parum esset scire viam & modum incedendi per eam, nisi sciretur & terminus viæ, ideò sequitur, *ad me*. Vbi notandum quod quidam veniunt ad Christum, quidam post Christum, quidam per Christum. Ad Christum veniunt, vt hic; *Venite ad me*, tanquam ad magistrum docentem discipuli, audiendo fideliter. Et quid doces Domine Iesu? obsecro dic nobis: respondet ipse Isaiæ 48. *Ego Dominus Deus tuus docẽs te vtilia*; non dicit subtilia, vel curiosa, vt philosophi & alij vani, sed vtilia. Quæ? Certè illa, quæ describuntur apud Matthęum, vbi quærenti, quod sit mandatum magnum in lege, respondens dicit: *Diliges Dominum Deum tuum ex tota corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & proximum tuum sicut teipsum*. Ecce doctor vtilis. Docet & alia vtilia, *vt timere Deum*. iuxta illud. *Venite filij audite me, timorem Domini docebo vos*. Ecce vtilior doctor; quia docet audire, & cum hoc timere. Docet insuper omnẽ modum seruiendi Deo. Prouerbiorum. 4. *Audite filij disciplinam patris vestri*. Ecce doctor vtilissimus. Quam ergò adhuc scholam meliorem expectamus, aut cur in vanum aurum & argentum in studijs expendimus, cum habeamus tam sufficientem & breuem doctrinam ad salutem, & magistrum liberalem, & pium, sine precio docentem? Hinc Isaias arguens nos dicit: *Quare appenditis argentum non in panibus, & laborem vestrum non in saturitate?* Secundi sunt, qui veniunt *post Christum* conuersantem tanquam discipuli post pædagogum ipsum imitando. *Venite post me; faciam vos fieri piscatores hominum*. Tertij sunt qui veniunt *per Christum* patientem tanquam per ostium in ipsum credendo. Ioan. 14. *Nemo potest venire post me ad patrem, nisi per me*. Et Ioã. 10. *Ego sum ostium*. His omnibus potest dicere Christus. *Ego sum via* dirigens in conuersatione, *veritas* instruens in prædicatione, vita ad vitam æternam inducens in passione. Sed

Christus quæ nos doceat.

Matt. 22.

Lex amoris.

Isai. 55.

Math. 4.

quia

quia adhuc parum esset viam scire & modū inueniendi, & terminum, si non esset generalis admissio omnium indifferenter ad Christum, ideo additur *omnes. Venite* inquit *ad me omnes. Non est enim acceptio personarū apud Deum, sed in omni gente, qui bona agunt, placitum est Deo.* Vnde & Apostolus dicit quod non est Iudæus, neque Græcus, nō est distinctio aliqua in Ecclesia, sed omnes sūt æquales per charitatem Christi, quæ facit diuersorum cor vnum, & animam vnam. Vnde nulla est acceptio, nec quantum ad ętatem, quia ita iuuenis, sicut & senex placet Deo; nec est distinctio, quantum ad conditionem sapientiæ, quia ita sapiens, sicut insipiens, seu simplex; nec quantum ad conditionem diuitiarum, quia ita diues, sicut pauper: nec quantum ad generis nobilitatem, quia ita seruus, sicut & Dominus: nec quantum ad conditionem sexus, quia ita mulier, sicut vir: nec quantum ad conditionem quorumcunque donorum naturaliū, fortuitorum, vel gratuitorum, quia in fide Christi simul in vnum diues, & pauper, *Omnes ergo venite ad aquas, omnes venite,* nullus remaneat in domo mundi huius, sed omnes exite de domo patris vestri, scilicet mundi; & de cognatione corporalis voluptatis, & venite ad me. Tantum de primo.

Deus non est accep-tor perso-narum. *Act. 10.*

II.

Qui laboratis, & onerati estis. Certè verum dicit Salomon, quia miseros facit populos peccatū. Quæ maior miseria quam esse in labore, & cū hoc subonere? Duo hic dic de peccatore: primo quia laborat: secundo quia oneratur: de labore dicitur per prophetam. *Vt iniquè agerent, laborauerunt,* Reuera sic est, non est aliquod opus sæculi, in quo non oporteat grauiter laborare hominem; nam in congregatione, conseruatione & perditione diuitiarum, non est nisi labor & afflictio spiritus iuxta illud: *Vidi omnia, quæ sub sole erant, & ecce omnia labor, & afflictio spiritus.* Similiter in amore deliciarum, & ambitione honoris vere magnus est labor, ita, vt dicant reprobi; *Lassati sumus in via iniquitatis.* Attende plura circa hunc maledictum laborem, qui est cum omnibus pessimis conditionibus: nam labor iste est durus, vilis, inutilis, interminabilis; durus est, quia hominem cum omnibus viribus fatigat, eò quod omnes potētię tā exteriores quā interiores in eo succubant & deijciātur ab operationibus suis, & ita fatigentur vt ad nullū bonum opus valeant procedere. Vnde dæmones significantur per Aegyptios, qui duris laboribus affligebant filios Israel illudentes eis: illudunt autem dæmones peccatori promittentes delectationem momentaneam, & soluentes cruciatum æternum, vnde Greg. *Momentaneum est, quod delectat, æternum quod cruciat.* Sufficeret sanè si labor esset durus, sed tamen cum hoc pulcher & decorus aut honestus; sed ecce labor peccati & ei⁹ opus est & vile. Vnde de peccatore dicitur. *Luto vilior est vita eius.* Et verè valde est vile, quia in die nouissimo quilibet securè nominabit opus suum, vt faber, sutor, imò & tortor; peccator autem non audebit dicere opus suum. Si enim Apostolus prohibet, nè malum opus nominetur inter nos, multo magis coram Deo. Tertio istud est opus nōn solum durum, & vile, sed etiā vanum & inutile: si enim esset vile, & inhonestum, sed tamen vtile, aliquid esset, sed ecce omnino inutile est iuxta illud. *Quem fructum habuistis tunc, in quibus nunc erubescitis.* Et: *Per totam noctem laborantes nihil cepimus.* Et: *Vana est spes eorū, & labores eorum inutiles, & acerbi.* Quareò ille morbus quam intollerabiles dolores, quasi quendam fructum nequissimè fruentium solet afferre comedentibus. Vnde Isaias cōparat peccatum telis araneæ, quæ sunt inutiles dic. *Telas araneæ texuerunt.* Et: *Omne opus corruptibile in fine deficiet, & qui operatur illud, ibit cum illo,* sicut Samson moriendo, & euertendo domum cum inimicis suis, perijt cum illis. Nec solum est infructuosū & damnosum, sed etiam inquietum idque æternaliter: si enim esset post opus peccati quies aliquando, ecquid esset? sed ecce labor peccatorum interminabilis erit, iuxta illud: *Seruietis dijs alienis, qui non dabunt vobis requiem die, ac nocte;* die scilicet præsentis vitæ; & nocte, scilicet mortis. Vnde psalm. *Laborabit in æternum, & viuet adhuc in finem.* Ideo dicitur. *Cum consummauerit homo, tunc incipiet, & cum quieuerit* id est, quiescere se putauerit, *operabitur.* Sic accidit illi

Prou. 14. *Ierem. 9.* *Eccl. 1.* *Sap. 5.* *Luc. 12.* *Fugiendo onera peccati.* *Peccati onus graue.* *Pondus & grauitas peccati.* *Iob. 7.* *Isa. 58.* *Peccator similis simiæ.* *Iob. 21.* *Hebr. 12.*

Luc. 12.

illi diuiti apud Luc. qui postquam laborauit in congregandis diuitijs, & credidit se quiescere, dictum est ei. *Stulte hac nocte dæmones repetent animam tuam à te*. quasi dicat de labore isto, quo laborasti congregãdo diuitias, venies ad laborem suppliciorum æternorum. Cum ergo eiusmodi sit opus peccati, ita laboriosum, ita durum ita vile, ita inutile, ita damnosum, ita interminabile; meritò est fugiendum ab eo ad Christum; sicut agricola vel colonus à tyranno fugit ad mansuetum Dominum.

Fugienda opera peccati.

Et onerati estis. sciendum, quod peccatum est nimis graue, & quidem adeò, vt nec cælum, nec terra ipsum portare potuerit, quin subito, vt Angelus peccauit, penetrando cęlum, & terram cecidit in infernum. Ideò de ipso scribitur in psal. *Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus graue grauatæ sunt super me*. Exponit Innoc. sicut onus graue grauatæ sunt quia iugum diaboli nec leue nec suaue est, sed grauat; & dicis *grauatæ sunt super me*, id est, grauiter impressæ & grauãtes, grauiter deprimentes & manentes sunt super me; vnde apud Iob. dicitur: *Quare me posuisti contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis*. Et: *Solue fasciculos deprimentes*. Sed quærit Innoc. vnde sit, quod homo portet tantum onus, & tamen non sentiat, & respondet ideò, quia aut est mortuus, aut ebrius, vel furiosus: vnde peccator est, sicut simia, quæ non sentit plotã sibi alligatam, quamdiu sedet, vel iacet, sed cum vult sursum ascendere, tum plota trahit eam, ita vt interdum cogatur cadere: sic peccator hodie non sentit onus peccati, sed cum voluerit ascendere in cælum, peccatũ trahet eum in infernum? iuxta illud: *In puncto ad infernum descendẽt*. Ideò propheta admonet dic. *Disrumpamus vincula eorum, & projiciamus à nobis iugũ ipsorum*, scilicet dæmonum; duo dic. vinculum, & iugum, quia secundum Innoc. ista duo sunt in quolibet peccato, aut vinculum, id est, amor cupiditatis, aut iugũ timoris; vinculum est amor malè accendens, quo trahimur ad peccatũ & ad illicita; timor est iugũ malè humiliãs, quo premimur & retrahimur, nè faciamus vtilia. Vtrunque ergo abijciendum nobis, iuxta illud Apostoli. *Deponentes omne põdus, & circumstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctorem fidei & consummatorem Iesum Christum*. Duo præcipit, fugam mali, & propositum boni, hoc est dicere, declinatè à malo, & facite bonum, quasi dicat. Reiecto opere diaboli, quod est opus graue, & laboriosum, assumite opus Dei, quod est suaue, & leue, quia *mandata Christi grauia nõ sunt*. Verè non sunt grauia, quia sursum hominẽ ferunt, non deorsum deprimunt; vnde sunt sicut alæ auium, quæ licet graues sint in se, tamen aues non sentiunt eas sibi graues, sed leues; & sicut baculus, qui iuuat hominem ad eundum, qui licet videatur in se ponderosus, est tamen leuis: similiter se habent præcepta Dei; ideò curramus ad Christum omni excusatione semota; cum non habeamus aliquam nos occasionem excusandi, vt dictum.

Peccati onus graue.

Pondus & grauitas peccati.

Iob. 7.

Isa. 58.

Peccator similis simiæ.

Iob. 21.

Hebr. 12.

1. Ioan. 5.

III.

Et ego reficiam vos. Dicens hic Gorran. quod Christus promitta consolari suos triplici cibo scilicet doctrinæ, Eucharistiæ, & gloriæ. Et verè maxima consolatio, qua maior nequit intelligi, cum includat oẽs alias, siue sint secundum naturam, siue secũdum fortunam, siue secundum gratiam. Si tamen volumus loqui proprie ad litteram, secũdum illud tempus, quo Christus loquebatur verba ista ad discipulos, & alios peccatores, tunc refectio ista accipienda est secundum significationem proximam, & immediatam intentionis Christi. Interdebat. n. Christus tunc ad se conuersos recipere per Baptismi sacramentum, & missionem Spiritus S. de qua refectione conuenienter prędixit propheta. *Super aquam refectionis educauit me animam meam conuertit*; dicit Innoc. quartus, quod aqua refectionis hic significet baptismum ad litteram, quia in aqua fit. Sed aqua refectionis dicitur duobus modis, quia reficere & reformare, & satiare est Baptismus ergo reficit, id est reformat similitudinem Dei, quam diabolus deformauerat per peccatum. *Lauamini & mundi estote*. Gloss. lauamini aqua baptismi. Et Zach. 13. dicitur. *Erit fons patens domui Dauid in ablutionem peccatoris & menstruatæ*. Itẽ baptismus reficit, id est, satiat quia in baptismo datur Spiritus S. qui replet, & satiat. Quod autẽ datur Spiritus S. in baptismo habetur a-

Christi cibus triplex.

Psal. 22.

Christus ad se venientes quomodo reficiat.

Isa. 1.

Zach. 13.

pud Matth. *Ipse vos baptisabit spiritu sancto & igni.* Quod Spiritus sanctus repleat, habetur Actu. 2. *Repleti sunt omnes spiritu sancto.* De hac duplici refectione habetur Actu. 2. vbi Petrus dixit: *Pœnitentiam agite & baptizetur vnusquisque in nomine Domini nostri Iesu Christi in remissionem peccatorum, & accipietis donum spiritus sancti. In remissionem peccatorum.* ecce primum. *accipietis.* ecce secundum. Super hanc ergo *aquam refectionis* dicit iustus, *ducauit me,* sicut puerum, fidei nutrimento, quasi dicat, recepto sacramẽto baptismi quasi fundamẽto, paulatim alia sacramẽta recepiã, quæ nutriũt animã. Abac. 2. *Qui incredulus est, non erit anima eius recta in semetipso: iustus autem in fide sua viuit.* Ezech. 47 Et: *Aqua descendebant ad latus templi dextrum.* & post subiungit. *omnis anima viuens, ad quam peruenerit torrens iste, viuet.* Ideò benè dicit. super hanc aquam educauit me Dominus. Ad quid autem valeat ista refectio, statim subditur. *animam meam ad se conuertit.* vt scilicet mundanis operibus non insudet, vel non intendat, quo minus ad eum libere possit currere. Sic conuerterat Apostolum, Heb. 13. qui de se dicebat. *Non habemus hic manentẽ ciuitatem, sed futuram inquirimus.* Hæc ergo bona est refectio, quæ ita mentem satiat dulcedine Dei in præsenti, vt obliuiscatur Phil. 3. delectationem sæculi. *Omnia arbitratus sum vt stercora vt Christum lucrifaciam.* Si verò volumus loqui de refectione futuræ gloriæ, non minus est verum, quod Christus promittens dicit. *& ego reficiam vos.* Nam eodẽ modo refecturum se promittit vt dictum est primo, quia reficiet electos in æterna gloria, id est, reformabit de miseria in gloriam, de corruptione in incorruptionem, de imperfectione ad perfectionem, de speculo & ænigmate ad claram visionem, iuxta illud: *Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ.* Hoc autem fiet, *cum corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatẽ.* Et iterum. *Cum venerit, quod perfectum est, euacuabitur, quod ex parte est.* Et: *Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autẽ facie ad faciem.* Ecce refectio, id est, reformatio perfecta. Secũdò in futuro reficiet, id est, satiabit totũ hominẽ iuxta illud psal. *Satiabor, cũ apparuerit gloria tua.* Vbi dicit Innoc. ꝙ hæc satietas erit in impletione desideriorum perfecta. Psalm. *Qui replet in bonis desiderium tuum.* Quando autem erit satietas hæc aut vbi, statim dicit. *Cum apparuerit gloria tua.* scilicet cuilibet iusto in se, & in alijs. *Charissimi nunc filij Dei sumus, sed nondum apparuit, quod erimus: cum autem apparuerit similes ei erimus;* ad quam gloriam nos perducat Iesus Christus. Amen.

DOMINICA SEPTVAGESIMAE SERMO I.

Simile est regnum cælorum homini patrifamilias. Matth. 22.

Hæc Dominica variè à varijs appellata.

Ominica hodierna diuersimodè adiuersis appellatur. Nam vulgares nostri vocãt eam antiquum carnisprivium, eò quod ab hac dominica antiqui patres se ad ieiunium quadragesimæ disponere sint consueti. Vnde & nuptiarum solemnitates, & cantica lætitiæ omittebant, vt animum suũ ad dignos pænitentiæ fructus, peragendos in quadragesima, assuefacerent. A multis etiam iantum cibis sese continebant, quia carnes de cætero non comedebant, sed tãtũ oua & lacticinia, quibus vtebantur ad octo dies: post hoc autẽ à dominica. *Exurge,* immediatè sequenti omisso esu ouorum solũ lacte vtebantur vsque ad dominicam *Esto mihi,* à qua dominica deinceps omnia omiserunt. Quia dominica in hac dominica carnibus priuabantur, ideò carnisprivium antiquorum patrum appellatur; quem modũ adhuc Græcorum Ecclesia obseruat. Alij autẽ appellant

Septuagesima cur dicatur. *4.Reg.ult. 1.Esdr.5.*

pellant hanc dominicam septuagesimam, vt litterati & spirituales, eo quod in ea recolatur captiuitas 70. annorum quibus Iudæi capti, ducti sunt in Babylonem per Nabuchodonosor regem Assyriorum, sub Ioachim rege Iuda, & postea sub Sedechia eius successore. Vbi filij Israël in maxima tristitia existentes, habitabant super flumina Babylonis, facientes tuguria, & suspendentes cytharas, & lyras suas, quibus laudare Deum in terra sua consueuerant in salicibus, & alijs arboribus, iuxta illud psalmistæ. *Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion.* id est Ierusalem. *In salicibus in medio eius suspendimus organa nostra. Quia illic interrogauerunt nos, qui captiuos duxerunt nos verba cancionum. hymnū cantate nobis de canticis Sion,* id est sicut cōsueuistis in ciuitate Sion. Quibus illi responderunt. *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?* Spiritualiter autem sancta mater Ecclesia sub ista historia recolit mysticè statum deuiationis suæ quo deniauit per culpam à gratia. Hierusalem enim interpretatur visio pacis, & significat paradisum, in quo homo debuit videre Deū in pace perpetua. Nabuchodonosor significat diabolum, qui est rex confusionis æternæ. Qui propter peccata nostra captiuauit nos in vita præsenti, in qua *circumdederunt nos gemitus mortis & quasi dolores inferni,* scilicet frigus, æstus, sitis, fames, lassitudo, ægritudo, & mors ipsa; conscientiæ amaritudo, fœtor, & tenebræ interiores. Comparatur autem vita ista tota. 70 quia septem ætatibus voluitur. Octaua enim ætas est resurgentium. Vnde sicut ante finem. 70. annorum omnes Iudæi in terram suam redierunt: sic omnes electi ante finē septimæ ætati sredibunt ad patriam cælestem. Omittimus ergo cantica lætitiæ ad significandū, quia non sumus in patria, sed in terra aliena; iuxta illud. *Non habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus.* imò sumus in hoc mundo tanquam in graui captiuitate, vt non, quæ volumus, bona, sed quæ odimus, mala, faciamus iuxta illud Apostoli. *Non quod volo bonum ago, sed quod odi malum.* Sumus enim in terra inimicorum, qui spoliauerunt nos gratuitis, vulnerauerunt in naturalibus bonis, & abierunt semiuiuo

Hierusalē pacis visio. Durand. in ratio. parte 6.

Cantica lætitiæ cur omittantur.

Hebr.13.

homine relicto, plagis impositis multis ideò possumus hodiè dicere illud Ioan. *Versa est in luctum cythara nostra, & organum nostrum in vocem flentium.* Non ergo rident hodiè, nisi stulti, ad instar illorum, qui flentibus alijs sapientibus ipsi gaudent in luctu contra illud Sapientis. *Musica in luctu importuna narratio.* Hinc est quod Ecclesia omittit hodiè cantica omnia angelica, vt alleluia, & interna, & assumit humana scilicet laus tibi Christe, non quod æquipolleant inter se, sed quia ista vox est humilitatis & mæroris. Verum quia tristitia sęculi mortem operatur, ideo Ecclesia temperando istum gemitum electorum adducit tam in epistola, quam in Euangelio, triplex remedium & præmium. Est namque remedium præsentissimum vt si desiderat plenè liberari ab his miserijs, laboret in vinea Domini præsentis Ecclesiæ excolendo diligenter hortulum conscientiæ extirpando ex ea vicia: postea in stadio vitæ præsentis currat p pænitentiæ opera, deinde viriliter in agone pugnet contra diaboli tentamenta. Quod si fecerit triplex pręmium habebit; quia laboranti dabitur denarius, currenti brauium, & pugnanti corona beatitudinis æternæ, quæ etiam hic denarius nuncupatur. De quo quidem denario sic loquitur Euangelium. *Simile est regnum cælorum homini patrifamilias qui exijt primo mane conducere operarios in vineam suam &c.* Super quo Euangelio expediret aliqua dicere, sed quia nihil sine gratia Christi facere possumus, merito recurramus ad eum. Ipse.n. est procurator vineæ militantis Ecclesiæ, vt dicitur in Euāgelio præsenti qui habet conducere operarios, id est prædicatores in opus salutare animarū fidelium suorum. Vt igitur per ipsū conducamur in vineam sacræ scripturę, floresque doctrinæ decerpamus, & fructū salutis degustemus, recurramus ad virginem gloriosam salutantes eam voce amæna dicētes. *Aue maria gratia plena.* In præsenti Euangelio describuntur tria. Primo diuinæ bonitatis magnitudo, cum dicitur. *Simile est regnum cælorū,* secundo ostenditur eiusdē liberalis remunerationis rectitudo, cū dicitur, *Cum sero factum esset.* Tertio arguitur humanæ inuidentiæ ingratitudo, cum concluditur. *Et respondens vni illorum dixit.*

Luc.10. *Ioan.3.*

Eccl.22.

Proposit.

I.

Descriptio magnitudinis diuinæ bonitatis. Luc. 16.

Simile est regnum cælorum. Sciendum quod
Christus in fine secundi anni suæ prædicati-
onis prædicasset contemptum diuitiarum,
auari hoc audientes deridebant eũ quorũ er
rori vt mederetur, proposuit tres parabo-
las. Vnam de diuite epulone, aliam de villi-
co iniquitatis. Tertiam vero istam ad disci-
pulos suos, docens in hac vita vel per opera
misericordię vel per opera iustitiæ esse viuẽ-
dum. Postquam ergo docuit opera miseri-
cordiæ egenis exhibere in diuite & villico,
hic iam docet opera iustitiæ facere, & ope-
rari in hoc mundo in quo sumus quasi in
quadam vinea, in qua bonorum operum
fructum faciliter cumulare possumus. Vn-
de dic. littera. *Simile est regnum cælorum ho-
mini patrifamilias*, id est, præsens Ecclesia
vel vita iustorum in hoc mũdo similis est
negotio cuiusdam hominis patrisfamilias,
quod fit, vel fieri potuit, à quodam homine
paterfamilias. Et hoc in isto, quia sicut ille
patrefamilias remunerat primò nouissimè
venientes: ita Dominus gentiles, qui in fi-
ne sęculorum crediderũt, prius remunerat,
quam Iudæos, eo quod plenitudo gentium
prius debet intrare in regnum cælorum; &
postremò omnis Israel saluus fiet: cum ta-
men Iudæi prius tempore præcesserint gẽ-
tiles in seruitio Dei. Similiter quandoque
Deus prius remunerat eos, qui posterius ad
pænitentiã conuertuntur, quam eos, qui
diutius in ea steterunt, quamuis. n. primo-
geniti ius primogenituræ possideant, tamẽ
sępius per stultitiam perdũt. Sicut patet de
Esau, Iacob & de Ruben. Est ergo hic Deus
paterfamilias, Christus vero eius procura-
tor, operarij prædicatores, denarius vita æ-
terna, vinea Ecclesia, vel anima iusti secũdũ
Greg. Basil. & Chrys. Horæ sunt ætates mũ-
di, vel hominis; & secundum hoc plana est
littera sine magna intricatione quam sub
hoc sensu Christo duce prosequamur. Dicit
ergo quod iste paterfamilias, *exiuerit primo
mane* paterfamilias est Deus, & Dominus
vniuersæ creaturæ; *cuius est terra, & plenitu-
do eius.* Dicit aut Chrys. hic ꝙ Deus habeat
domum magnam, quasi tristega quædam,
seu ædificium tricameratum in cuius supre-
mo sunt victores, vt in cælo, in infimo victi,

Ius primogenitura. Gen. 27. & 49.

vt in inferno, in medio certantes vt in Eccl.
militante. *Exijt primo mane*, id est, in prima
mundi ætate, quæ hora fuit ab Adã vsq; ad
Noë. Vnde secundũ Hug. totũ tẽpus huius
mundi est quasi vnus dies, cuius mane fuit
initium creationis Adæ, finis verò seu sero
erit consummatio sęculi in iudicio finali, &
ita ætates seculorũ mediæ in hac die sunt
quasi horæ. Prima ergo hora fuit ab Adã ad
Noe, quia illa fuit prima ætas, quæ ætas cõ-
tinebat. 10. generationes, quarum vna suc-
cessit alteri, continẽs in se 666. annos; quæ
tota perijt diluuio, excepto ipso Noe octa-
uo. Dicitur aũt Deus extunc exisse quasi pri
ma hora, non, quod tunc esset incarnatus,
vel de cælo descendens visibilis factus, sed
quia iã tũ fuit aliquibus hominibus iustis
manifestatus, qui eum esse creatorem suum
cognouerunt; & hinc dicit Greg. Quando
Deus non cognoscitur, in secreto est, quan-
do vero cognoscitur, de occulto procedit:
ad notitiam ergo tanto frequentius exiuit,
quãto amplius sui notitiã dedit. Exiuit aũt
Deus *conducere operarios sues*, id est, iustos, &
seruientes sibi & nomẽ suũ alijs manifestã-
tes. Et notãter dicit operarios, non verbari-
os, non locutores, sed verbi factores. *Estote
factores verbi.* Operarios etiam dicit nõ de-
structores vt sunt hæretici. *in vineam suam.*
id est. Ecclesiã militãtẽ, cuius palmites fue-
rũt primi iusti, sc Abel &c. vsq; ad vltimũ e-
lectũ. Operarij ergo in vinea Dñi sunt prędi-
catores & iusti rectè viuentes, qui alios ver
bo vel exẽpło ad benè viuendum inducũt.
Et sic secundum Chrys. rectè viuentes sunt
operarij, & ita vinea est iustitia, palmites vir
tutes, vt mansuetudo, benignitas. Opera er-
go nostra sunt opera iustitię, secũdũ Chrys.
nõ vt agros colamus, non vt diuitias acqui-
ramus; quamuis & hoc sine peccato face-
re possimus; non tamen sunt hęc opera no-
stra. Attendant hoc sæculares opera iustitiæ
negligentes, & solis operibus corporalibus
insudantes, attendant quia Adam eò
quod iustitiam originalem neglexerit, e-
iectus sit de paradiso; Iudæi, quia solis cor-
poralibus laboribus insistebãt, eiecti sũt de
terra ꝓmissionis, imò de terra ęternæ habi-
tationis. Attendãt hic sibinè idẽ eueniat, hi,
qui colunt terras & negligũ animas, cõgre-

gant

gant diuitias, & perdunt virtutes, mali operarij iniquitatis, quibus dicetur. *Discedite à me operarij iniquitatis, quia nunquã vos noui.*

Matt. 25.

Conuentione autem facta cum illis ex denario diurno. Sciendum quod licet Deo merito debeat seruire omnis creatura etiã absque vlla spe promissionis, eo solo quod in ipso viuimus, mouemur, & sumus, tamen humana creatura specialiter ei seruire debeat, eò quod huic præparauerit ab æterno non qualecunque esse & viuere, sed summum esse, & viuere, & beatum esse, & beatũ viuere; quod & hic dicitur denarius diurnus. Vita etenim beata consistit in visione clara deitatis, quæ in hoc assimilatur denario, quia datur pro impletione decem præceptorum Dei; & quia habet imaginem in se supremi regis, in cuius visione tota beatitudo consistit. Est ergo hæc conuentio secundum Chrysostomum vitæ æternę promissio pro labore, *ex diurno denario*, id est, ex æternitate vitæ. Sicut enim in denario non est finis neque principium: sic neque in gloria cœlesti; & appositè dicitur diurnus, quia datur laborantibus in die gratiæ, non in morte peccati. Tota enim vita præsens est dies, in qua lucet sol iustitiæ Christus dominus vnde dic. *Ambulate, dũ lucem habetis.* Dicitur secundò djurnus, quia dabitur in die gloriæ. *Melior est dies vna in atriis tuis.* Notãter denarius diurnus dicitur, non nocturnus. Primò quia non datur laborantibus in nocte culpæ: secundò quia ad consequendam vitam æternam, sufficit etiam vel vna dies laboris meritorij cum gratia diuina, ideoque non dicitur mensurnus à mense, vel annalis ab anno vel hebdomadalis ab hebdomada, imò posset dici horinus ab vnica hora, quia ad ipsum promerendum sufficit vel vna hora. *Quacunq; hora peccator ingemuerit, omnium iniquitatum suarum non recordabor.* Patet de latrone. Sequitur: *misit eos in vineam suam vt colerent & custodirent eam.* Genes. 2. *Tulit Dominus hominem & posuit in paradisum vt operaretur & custodiret illum*; non vtique, vt ibi operaretur agriculturam. Sed vt seruaret originalem iustitiam secundum Augustinum super Genes. ad litteram, quod est benè notandum. *Et egressus circa horam tertiam.* Hic ponitur secunda missio diuina. Hæc hora tertia fuit à Noe vsque ad Abraam continens generationes, patrum decem, annos autem ducentes 13. In hac ergo ætate iterum Deus exiuit non per loci mutationem, sed per suæ bonitatis diffusionem in creatura subiecta; in quo tempore aliqui sancti ad eruditionem aliorum missi sunt, vt Noe Sem & Thare & Abraham. Tunc autem dicitur magis exisse, quia illo tempore magis se manifestauit: Noe .n. facta est expressa promissio; sub Noe etiã factũ est diluuium, per quod figurabatur generatio baptismalis secundum Gorran. Vidit ergo tunc alios per miserationem, misertus eis propter tria; Primò quia stantes erant in quantum tecti per naturam; secundò in foro, in quantum detenti per mundi concupiscentiam; tertiò, quia otiosos inuenit, in quantum fugientes bonam operationem. Forum ergo mundus est in quo secundum Chrysostomum calumniæ inuidiæ, contentiones, negotiorum diuersorum tumultus & omnia sunt venalia. Ociosi ergo sunt omnes in mũdo qui à bono & debito opere deficiunt. Quatuor autem sunt præcipua in foro mũdi. Primò deceptio auaritiæ. *Vnusquisque à proximo suo se custodiat, &c.* Et: *Tradet autem frater fratrem in mortem.* Et verè sic est, quia pro diuitijs pessimis mutuo se fratres occidunt. Secundò in mundo est lutositas luxuriæ. *Vsquequo aggrauas contra te densum lutum.* Psalm. *Eripe me de luto vt non infigar.* Tertiò in mundo est volubilitas inconstantiæ. *Peccatum peccauit Ierusalem propterea instabilis facta est.* Quartò in mundo est ociositas accidie, quia fere omnes iacuerunt in terra senex & puer. Chrysost. ponit differentiam inter mortuũ & ociosum. Nam qui diabolo seruit mortuus est, qui autem opus Dei non operatur, otiosus est; qui aliena tollit mortuus est, quia sua non dat, otiosus est. Quintò in mundo hoc sicut in foro omnia sunt venalia. Iuxta illud: Pecuniæ obediunt omnia. Videre hoc ipsum est in iudicijs sæcularibus, spiritualibus, id est, ministris ecclesiarum, dominorum, in artificibus, in amicis, in subditis, quia nullus mouet pedem sine pecunia, cum multa possent homines mutuò præstare sibi gratijs, pręsertim quæ gratijs acceperunt. *Gratis accepistis, gratis date.*

Marginal notes: *Actor. 17.* — *Denarius diurnus quid.* — *Vita æterna promissio.* — *Ioan. 12.* — *Gloria cælestis diurnus denarius.* — *Ezec. 18.* — *Hora tertia.* — *2. Mundi ætas.* — *In foro huius mundi quatuor continentur.* — *Ierem. 9.* — *Matt. 24.* — *Abac. 2.* — *Thren. 1.* — *Thren. 2.* — *Ociosus quis.* — *Eccl. 10.* — *Luc. 6.*

Inuitatio operariorum. Rom. 8. Obediẽdi promptitudo.

Sequitur. *Et ait illis. Ite & vos in vineam meam*, ſcilicet vt colatis & dilatetis & cuſtodiatis, *& quod iuſtum fuerit dabo vobis* ſupple, iuxta meritum & ſuper condignum. *Non ſunt condigna &c.* Sequitur: *Illi autem abierunt*, ſcilicet obediendo & voluntatem Dei faciendo, & intelligendum eſt *illi*, id eſt, aliqui ex illis, quia multi remanſerunt extra hanc vineam in gentilitate, ſicut omnes deſcendentes de Cain, & poſtea de Cham, ſicut patet in Geneſi. *Iterum autem exijt circa horam ſextam & nonam, & fecit ſimiliter*. Hic ponitur tertia & quarta vocatio & miſſio, in qua iterum exijt Deus per maiorem manifeſtationem, ſcilicet circa horam ſextam, quæ fuit ab Abraham vſque ad Moyſem. Et nonam quæ eſt à Moyſe vſque ad aduentum Chriſti. Hilarius tamen dicit quod ſexta ætas fuerit à Moyſe vſque ad Dauid. Et nona a Dauid vſque ad Chriſtum. Quæ ætas ab Abraham vſque ad Dauid cõtinet generationes 14. annos verò nongentos 42. & iterum à Dauid continet generationes. 14. annos autem. 472. & hæc fuit ſatis prolixa hora. Si autem dicimus nonam à Moyſe vſque ad aduentum Chriſti, ex tunc illa continet generationes 14. annos verò 1588. Circa illam igitur horam exijt pater familias, per maiorem manifeſtationem, & fecit ſimiliter ſcilicet vocando, & mittendo in vineam, & poteſt dici, quod etiam tunc fecit ſimiliter, inueniendo quoſdam ſtantes ocioſos, eò quod multi tunc ſub onere legis ſtantes à pręmio regni cæleſtis torpebant, iuxta illud. *Neminem ad perfectum perduxit lex.* Jn iſta ætate miſſi fuerunt operarij ad eruditionem aliorum, vt Moyſes &c.

Hora ſexta quæ?

Diuerſæ mundi ætates.

Hebr. 7.

Circa 12. verò horam exijt. Hic ponitur vltima vocatio, quam fecit Dei filius per ſe, qui in vltimis temporibus per ſe apparens exijt, id eſt, per ſeipſum apparuit. *Nouiſſima hora eſt*; & inuenit alios ſtãtes. Gloſſa gentilem, & Iudaicum populum à bono opere torpentem: ſtabat enim Iudaicus populus, ſtabat & gentilis, vterque tamen otioſus & per ſuperbiam ceruicoſus iuxta illud: *Cucurrit aduerſus Deum extento collo. Et dixit illis*: ſcilicet Iudæis per ſeipſum, gentibus autem per Apoſtolos, per quos in omnem terrã exiuit ſonus prædicationis; *Quid hic ſtatis otioſi tota die?* quaſi dicat de operãdo non poteſtis rationabiliter excuſari; cum & locus cõgruat; quia hic facultas ſuppetit; & quia adhuc ſtatis, ſecus eſſet, ſi iaceretis, & laborare non poſſetis, tempus iuuat, quia tota die ocium damnificat. Ideo dicit *tota die otioſi*. *Quid* ergo *ſtatis*, id eſt, qua ratione cum habeatis conductores, collaboratores, laboris ſuauitatem, mercedis propinquitatem, *hic* in loco laborioſo, periculoſo, ſuſpitioſo, & lutoſo, ad opus dato. *Statis* autem mandatorum meorum obliti, ad rugitum leonis ſtupefacti, carnis illecebris confirmati, mundi vinculis detenti, *tota die* id eſt, tota vita, *otioſi*, vobis nihil proficientes, proximis non ſubuenientes, Deo non ſeruientes, hoſtibus non reſiſtentes, in futurum non prouidentes. His quid vlterius dicatur audiamus, ſequitur enim: *Ite & vos in vineam meam.* Audiamus quomodo ipſi ſe excuſant; dicut enim, *quia nemo nos conduxit.* Quadrat reſponſio hæc primò in gentiles, qui quoniam nec Prophetas, nec Doctores habebant, ſicut Iudæi, dicere poterant; *Quia nemo nos conduxit*; non attendentes, quod & lege naturali, & lege ſcripta conducti erant. Sed quid mirum, cum & nos etiãnum ſtemus otioſi, ſcilicet à lege diuina, non tamen à lege diaboli. *Quibus ille ait; ite & vos in vineam meam.* Interponit hic coniunctionem copulatiuam ad ſignificandum vacui, quia gentiles adiuncti ſint Iudæis. Quibus dicitur *Ite & vos gẽtiles in vineam meam* cõpatiendo & credendo, confitendo & opere laborãdo. Occurrit hic dubitatio, vtrũ aliquæ gentes excuſari poſſint de non credendo in Chriſtum? Reſpondeo, quod ſi eſſent aliquæ gentes, ad quas non perueniret vnquam prædicatio Chriſtianæ fidei, poſſent excuſari iuxta illud Johan. 15. *Si non veniſſem*, ſcilicet per me, & per meos, *& locutus eis fuiſſem*, *peccatum non haberent*, ſcilicet infidelitatis, pro quo nec damnarentur teſte Diu. Thoma: licet actualia peccata ſufficerent eis ad damnandum. Sed difficile eſt dicere ad aliquos non perueniſſe prædicationem Chriſti, cum dicatur in Pſalmo de Apoſtolis.

Hora vndecima quæ. Ioan. 2.

Iob. 15.

In omnem terram exiuit sonus eorum. Vnde Apostolus Romanorum 1. & 10. probat omnes esse inexcusabiles. Ex quo enim fides est ex auditu, quomodo possunt excusari, cum in omnem terram exiuerit sonus eorum, sc. Apostolorum.

Documẽta moralia tria.

Ex præmissis verbis deducuntur tria documenta moralia, primum est, vt attendamus diuinam ergo nos benignitatem, quæ ostenditur in pluribus, primò quod Deus fecit se nobis pium, & misericordem, vnde hic dicitur paterfamilias, ex quo patet, quod ipse sit creator noster. *Nunquid non ipse est pater tuus, qui fecit te?* Secundò quod ipse prouisor noster. *Dat* enim *escam omni carni, etiam pullis coruorum inuocantibus eum.* Coruus diabolus est propter nigredinem vitiorum, pulli eius peccatores, quos etiam pascit Dominus, quia super eos facit solem suum oriri. Matt. 5. 1. Pet. 5. *Ipsi cura est de vobis.* Tertiò quod ipse sit generalis omnium dispensator; ideò enim dicitur paterfamilias, quod habeat multam familiam Reges apud eum sunt prælati, quorum vnusquisque dicit de se illud in psalm. *Ego autem constitutus sum rex ab eo super Syon*, id est, super fideles; principes sunt inferiores prælati, *missi* à superioribus, in vtroque statu, spirituali & sæculari, *ad vindictam malefactorum; laudem vero bonorum*, 1. Petri 5. Serui sunt ministri, & prædicatores, quos misit Dominus hora cænæ dicere inuitatis vt venirent. Luc. 14. Ecce benignitas Dei erga genus humanum, ex qua processit ordo Ecclesiasticæ hierarchiæ, ita vt nihil desit Ecclesiæ in vlla gratia. 1. Cor. 1 Jdeo dicit Apostolus quod quæ à Deo sunt ordinata sunt. Ex quo infert quod qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Secundum documentum est quod omnes teneantur Deo seruire, quia omnes hic vocantur de quacunque ætate. Vnde in prima ætate vocantur pueri in statu innocentiæ. Et bene pueritia comparantur primæ ætati mundi: sicut enim in illa fuit diluuium: ita in pueritia fit submersio per obliuionem, eò quod illa ætas valde prona sit ad malum.

Deut. 32.

Paterfamilias Christus dicitur & quare.

Ordo Ecclesiastica Hierarchia vnde?

2. Documentum.

Genes. 8.

Tertia hora est adolescentia; sicut enim in illa tertia ætate fuit inuenta lingua Hebraica: sic in adolescentia homo incipit perfectè loqui. Sexta est iuuentus, & ista includit virilem ætatem; & sicut in illa fuit prima regum electio: sic in ista apti sunt homines ad regendum se, & alios. Vnde & benè statutum est, vt nullus promoueatur in sacerdotium, nisi vicesimo quinto anno: in episcopum non nisi tricesimo, quæ est ætas iuuenilis, & virilis. Nona est senectus: sicut enim in illa ætate plebs Hebræorum fuit crebris malis quassata sub Moyse, ita senes multis afficiuntur incommodis, vt dicit Tullius in libro de senectute. Vndecima autem hora est ętas decrepita, in qua nō est nisi labor & dolor. Qualibet autem istarum horarum patet homini gratia Christi. Sed attende, quia cum omnibus promiserit prę-mium, his nihil promissum est, sed tantum dictum. *Ite & vos in vineam meam*, ad significandum quia decrepiti non ex iustitia, sed ex gratia saluatur, & meritò, quia eiusmodi offerunt Deo fæces suæ ætatis, pro quibus vtique non merentur ex iustitia recipere præmium, sed supplicium, iuxta illud Malach. *Si obtuleris cæcum aut claudum, quis accipiet hoc de manibus vestris?* quod vtique senes faciunt qui cæcitatem, curuitatem, clauditatem, & omnes defectus Deo offerunt: cæcitatem in intellectu, & peccatis: quoniam lux veritatis sero nimis orta est eis, & tenebræ peccatorum diuturno situ obduxerunt corda eorum; curuitatem in intentione, clauditatem in operatione: tardi enim & claudi sunt pedes eorum ad currendam viam mandatorum diuinorũ: claudi in adeundis templis, & concionibus, vtinam etiam sint claudi in currenda semita diaboli. Licet autem prædicta Deo sero offerant; non tamen penitus reijciuntur, sed & ista Deus acceptat, etsi non ex iustitia, tamen ex misericordia. Ex his arguit Ambros. ꝙ magna cæcitas sit hominũ præsentis sæculi, qui non cognoscunt Creatorem suum, cum omnis ætas mundi cognouerit eum. Jdem dicit comparando ætates hominis ad ætates mundi satis pulchrè.

Adolescẽtia 3. hora

Virilis ætas 6. hora.

Senectus 9. hora.

Cic. in lib. de senect.

Ætas decrepita hora vndecima.

Senes fæces Deo offerunt.

Amb. l. 5. Hexam. cap. 11.

Aug. in li. de Parad. c p 6.

Tertium documentum est quod in Ecclesia militante specialiter tres status *3. Morale.*

argui

argui merentur præ cæteris, ſcilicet generaliter peccantes, ſingulariter præſidentes, & viliter peregrinãtes. Omnibus enim his dicitur. *Quid ſtatis hic tota die ocioſi.* Siquidē peccantibus peccati locus, eſt locus contagij; præſidentibus gradus officij, eſt locus periculi; peregrinantibus laqueus mundi eſt locus exilij. Ergò bene omnibus dicitur. *Quid hic ſtatis*, quaſi dicat. Surgite, abite, quia non habetis hic requiem. Peccantibus dicitur. *Surgite* ad remedium quærendum; Præſidentibus, Ite ad exercitium curæ faciendum. Peregrinantibus dicitur. Non habetis requiem patriæ ad manendum. Tantum de primo.

II.

Liberalis rectitudo diuinæ remunerationis.

Cum ſero autem factum eſſet. Iſtud ſerò eſt conſummatio ſeculi, quia tunc finietur dies ſalutis, & nox perpetua peccatoribus, ſubſequetur. Tunc enim requieſcent poſt laborem animæ ſanctorum. *Ammodo iam dicit ſpiritus vt requieſcant à laboribus ſuis.* Contra hoc fecit Lucifer, qui mane voluit habere mercedem, & quieſcere in ſede Aquilonari cum tamen nihil adhuc laboraſſet. *Quomodo cecidiſti Lucifer, qui mane oriebaris.* Similiter Adam mane voluit eſſe, ſicut dij, ſciens bonum & malum. Vtinam expectaſſet in ſero ætatis prouectioris. Lucifer enim vix vnam horam in cœlo ſtetit. Adam verò vix 7. & Eua vix duas. Ecce mali operarij Et benè mors hominis dicitur ſero propter obſcuritatem, frigiditatem, obliuionē, retributionem & completorium. Item ſero poteſt intelligi dies iudicij. Primo quia tūc vnuſquiſque ad domum ſuam reuertetur de agro huius mundi, vt recipiat, prout geſſit; Secundo quia tunc accendentur lucernæ, quando fulgebunt iuſti, ſicut ſol in regno patris eorum. Tertiò, quia tunc vnuſquiſq; apparebit talis, qualis fuit hic, poſtquam ſtabit ad dexteram vel ſiniſtram. In hoc ergò ſero dicet dominus vineæ, id eſt, Deus pater filio ſuo, tanquam procurati ſuo, cui omnia dedit in manus. *Voca operarios, & redde illis mercedem ſuam.* ſcilicet ſine diminutione *Siquidem vnuſquiſq; mercedem accipiet ſecundum laborem ſuum.* Hæc merces benè dicitur gratia, quia eſt quædam inchoatio gloriæ cum gloria non ſit aliud, quam gratia conſummata. *Incipiens à nouiſſimis vſq; ad primos.* Gregor. dicit. Quod hoc impletum ſit, quando latronem prius, quam Petrum Deus ſaluauit: & ita nouiſſimus in labore, ſc. fit primus in præmio. Hoc oſtenſum eſt etiam in gentibus & iudæis. Quia gentibus cōuerſis ad fidem data eſt prius gratia Chriſti; Iudeis pro maiori parte in infidelitate remanentibus. Et eſt ordo diuerſus inter iuſtitiam & miſericordiam; Quia iuſtitia incipit à maximis. *A ſanctuario meo incipite*: Sed miſericordia à minimis. Et ideò hic ſecundum Chryſoſt. non ſit iuſtitiæ contrarium, ſed miſericordiæ oſtenſiuum. *Cum autem veniſſent, qui circa horam vndecimam venerant.* Gloſſa, id eſt, gentiles, qui quaſi decrepiti ſunt vocati, *acceperunt ſingulos denarios*, id eſt, ſingula merita, in vita æterna, vel eandem æternitatem cum his, qui ab initio mundi ſunt vocati. Et dicitur denarius vita æterna, quæ erit ſingulis æqualis, quantum ad durationem, nulli longior, nulli breuior, licet meritorum diuerſitate alij alijs clarius fulgebunt. *Stella differt à ſtella in claritate.* Et licet ſit in ſe vnus denarius iſte, tamen eſt multiplex propter accipientium differantiam. *Venientes autem & primi*, id eſt, Iudæi, *arbitrati ſunt*, id eſt, apud ſe æſtimauerunt, *quod plus eſſent accepturi*, ſcilicet digniorem locū in regno cœlorum. *Acceperunt autem & ipſi ſingulos denarios*, id eſt, ſingula merita in vita æterna. *Et accipientes murmurabant aduerſus patremfamilias dicentes. Hi nouiſſimi vna hora fecerunt*, id eſt, non diu expectauerunt, nec ſub legis onere laborauerunt, *& pares nobis illos feciſti qui portauimus pondus diei & æſtus.* id eſt, diu ſub onere legis ſudauimus, & longiora carnis tentamenta ſuſtinuimus iuxta illud: *Hoc eſt onus, quod nec nos nec patres noſtri potuerunt portare.* Et ſic onus dicuntur oneroſa opera legis: Aeſtus verò vrentes tentationes, quas imflammabant maligni ſpiritus ad æmulationem & odium gentium Iudæos irritantes: Verum hæc expoſitio nōn videtur procedere ſecundum literam, quæ dicit, quod nullus in fine mūdi murmurabit de præmio ſuo, ſed quiſque erit contentus. Ideò Gregorius dicit, quod intelligatur hoc de ſanctis in limbo tunc exiſtentibus, qui longo tempore ibi fuerunt: videntes autem gentiles nouiter conuerſos

Apoc. 14.

Sero dicitur hominis conſumatio.

Iſaia 4.

Sero dies iudicij.

Joan. 13.

1. Cor. 3.

simul secum perduci ad regnum, quasi murmurabant, hos eis similes fieri videntes. Sed nec hoc stare potest, cum murmuratori hic dicatur. *An oculus tuus nequam est*, quod vtique non potest dici de sanctis patribus. Hinc Lyran. concludit quod ista parabola non se extendat ad electos in fine mundi, sed ad eos, qui fuerunt sub statu gratiæ tempore Christi, & ita tempus gratiæ intelligit hic *serò*. Sed nec malè potest intelligi de vtroque tempore; primò de tempore gratiæ non est dubium, quando Iudæi murmurabant aduersus gentiles, eò quod gentiles (Actor. 11.) recepti erant in communionem & consortium fidelium, vt & patet Actuũ 11. vbi disceptabant Iudæi contra Petrum, eò quod communicasset & manducasset cum gentibus. (Actor. 6.) Similiter Actuum 6. dicitur, quod factum murmur sit Græcorum aduersus Hebræos eò quod despicerentur in ministerio viduæ eorum. De tempore autẽ consummationis sæculi potest sic intelligi; primo per regulam Ciconij, secũdum quam fit sermo ad (Psalm.) alios & alios de eadem multitudine nõ mutata voce iuxta illud: *Cum occideret eos, quærebant eum*, non occisi, sed alij remanentes; & sic est sensus quod accipientes vocatione, non adeptione, quia etsi laborauerunt, non tamen finaliter in gratia persiterunt; & sic murmurabant, scilicet mali visa gloria beatorum in iudicio. Secundò exponitur idem de præsenti murmuratione, vt scilicet in præsenti murmurent, qui in futuro (Actor. 6. & 10.) sunt tale præmium accepturi, sicut dictum est de Iudæis & gentibus. Iudæi enim mouentur contra gentiles, videntes eosdem æqualia dona cum eis recepisse & gratiam Spiritus sancti cum eis simul adeptos. Tertiò idem intelligitur per Synthesin figuram id est, per spontaneam concessionem, id est, ponamus quod sic dixerint, sic ita eis poterit responderi. Quartò potest dici de murmuratione admirationis: in iudicio enim erit magna admiratio Iudæorum de tanta gloria gentium & de tanta remuneratione sanctorum noui testamenti; quorum multi præferentur antiquis patribus.

III.

(Arguit Christus) *At ille respondens vni eorum dixit.* Confutat hic murmurationem per suam æquitatem dupliciter: primò non inferendo iniuriam: secundo faciendo iustitiam. *Vni ergò dixit*, quia vna & æqualis erat omnibus murmurandi occasio iuxta illud: *Quod vni dico, omnibus dico. Amice* per fidei susceptionem, etsi non per operationem *non facio tibi iniuriam.* Iob 34. *Absit à Deo impietas, & ab omnipotenti iniquitas. Nonne ex denario diurno conuenisti mecum?* id est, ex conformitate imaginis & reformationis secũdum Hieronymum. Hoc posset dici multis inuidis, qui sibi reputant iniuriam fieri, & sibi subtrahi, quod alijs datur. Similiter & superbi cum eis aliquis æquiparatur. Tanta est peruersitas inuidi, vt gratiam fratri impensam æstimet suam iniuriã, & quod illi fuerit collatum, inuidia reputet sibi ablatum. Est enim inuidia dolor alienæ fœlicitatis secundum philosophum. Dicit ergò. *Nonne ex denario diurno*, id est, nonnè pro obseruatione decalogi parum tibi videtur vita æterna, ex qua mecum conuenisti. *Vade ergò.* de malis exponitur, in ignem æternum, secundum interlinearem glossam. Reddo tibi secundum opus tuum in te; itaque iustus sum. De bono vero sic intelligitur. *Tolle quod tuum est*, quasi dicat. Paratus sum tibi reddere mercedem tuam, *vade, intra in gaudium Domini tui.* vel desine admirari, vel perseuera in inçpta iustitia, vel habe patientiam quousque tollas mercedem tuam. *Volo autem huic nouissimo dare sicut & tibi.* Glossa. Gratia & misericordia est, vt æqualis tibi fiat populus gentilis. *huic nouissimo* in pænitentia feruenti. *sicut & tibi.* primo in innocentia. *An non licet mihi*, tanquam iudici, *quod volo facere*, scilicet misericordiam & iustitiam. *An oculus tuus nequam est.* Glossa vocat intentionem oculum inuidia plenum, & exponitur hoc simpliciter de Judæis qui, ex humana infirmitate murmurabant contra gentiles. Sic secundum Hieronymum exponitur. Nunquid benignitas mea est tibi causa inuidiæ.

(inuidia humana ingratitudinem. Marci 13.)

(Inuidia quid.)

Si autem exponamus de electis in futuro iudicio, dicendum est, quod ibi oculus eorum non dicetur nequam propter culpam, sed propter admirationem inęqualitatis, quia ipsa admiratio procedit ex consideratione diuinæ iustitiæ magis, quam

eius miſericordiæ infinitæ. *quoniam ego bonus ſum.* ſcilicet per eſſentiam, & ideò non poſſum malum agere ſed ex natura bonitatis meæ abundanter communico omnibus ſecundum quod mihi placet. Deinde concludit ſenſum myſticum, quem hic intendit principaliter inferre dicens. *Sic erũt nouiſſimi primi*, id eſt in hoc negocio, *primi*, ſecundum tempus, *erunt nouiſſimi*, ſecundum ſtatum, *& nouiſſimi primi.*

Deut. 27.

Aduena, qui tecum moratur in terra, aſcendet ſuper te, & erit in caput, & tu eris in caudam. Aduena eſt gentilis populus, qui Iudaico populo eſt æquatus. Vnde ad Ephe.

Ephe. 2.

Iam non eſtis hoſpites & aduenæ. Et ſic erunt nouiſſimi primi. id eſt, gentiles qui videntur minoris meriti erunt maioris primij. Chriſo. Non omnes primi nec omnes nouiſſimi ad numerum electorum pertinent.

Multi vocati.

Multi enim ſunt vocati; ſcilicet ad fidem & meritum ſecundum præſentem iuſticiam, *pauci verò electi*, ad præmium beatitudinis æternæ, ſicut & omnes canonici vocantur ad electionem, vnus tamen efficitur epiſcopus. Sic Gedeon. multos vocauit ad bellum, ſed paucos elegit.

Iudic. 7.
1. Cor 9.

Sicut omnes currunt in ſtadio, ſed vnus accipit brauium. Sic in horreo multum eſt palearũ, parum granorum. Sic multi filiorum Iſrael exiuerunt de Aegypto; pauci verò intrauerunt terram promiſſionis. Vnde Matt. 7. *Anguſta eſt porta, & pauci intrant per eam.*

Paucieres boni, quã mali & quare.

Quare autem ſint pauciores boni, quã mali, triplex poſſet aſſignari ratio. Prima eſt vt Eccleſiæ defenſio attribuatur Deo, ſecunda, vt homo confidat de viribus ſuis. *Maledictus homo qui confidit in homine*; tertia vt detur intelligi, bonos non ſubſiſtere ex natura, ſed ex gratia.

Ierem. 17.

Deus bonis eſt auxilio.

Vnde in pſalm. *Cum eſſent numero breui, pauciſſimi & incolæ eius.* Et ſequitur? *non reliquit hominem nocere eis, & corripuit pro eis reges.* Vnde ſi boni plures eſſent, quam mali in prompto eleuarentur ad ſuperbiã, cum ſemper viderent ſe præeſſe malis, & eis eſſe potentiores, quæres occaſio eſſet eis eleuandi ſeſe in ſuperbiam & mentis iactantiam.

Dubia tria.

Hic occurrunt tria dubia. Primum eſt de labore vineæ; vtrum etiam labor corporalis ſit homini meritorius? ſecundum de denario diurno: vtrum beatitudo omnium electorum ſit æqualis? tertium de multitudine vocatorum, & paucitate electorum; vtrum plures damnabuntur, quam ſaluabũtur? Ad primum dubium, vtrum labor corporalis ſit homini meritorius; videtur enim quod non; dicitur enim. *Quid habet homo amplius de labore ſuo, quo laborat ſub ſole, niſi vanitatem.* ergò labor ille eſt vanus. Item Eccl. 4. dicitur ad hominem ſub reprehenſione. *Vnus eſt.* ſcilicet ſingulariter, *& ſecundum non habet, non filium, non fratrem & tamen laborare non ceſſat.* Et ſequitur. *Vt quid fraudo animam meam bonis.* Præterea vita laborioſa corporalis inquietat hominem: ſed hoc malum *Melior eſt bucella panis ſicca cũ gaudio, quã plena domus diuitijs cũ iurgio.* Vbi Hieronimus dicit. Iuſtitia requiem habet, iniquitas laborem: ergo laborare eſt opus iniquum. Sed contra eſt, quod ocioſus arguitur. *Vſquequo piger dormis? vade ad formicam & diſce ab ea.* Et ſaluator hic reprehendit ocioſos dicens. *Quid hic ſtatis tota die otioſi*: ſed hoc non poteſt intelligi ſolum de labore ſpirituali, eò quod dicitur. *Homo ad laborem naſcitur*: igitur etiam de labore corporali, qui homini eſt connaturalis, de quo etiam primo homini dictum eſt. *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo.* Ad iſtud breuiter dicẽdum, quod ſicut dicimus de vita contemplatiua, & actiua, ita de iſto labore corporali, & ſpirituali: ſecũdum autem omnes doctores, vita contemplatiua eſt melior, quam actiua ſimpliciter, licet quoad aliqua actiua poſſit eſſe vtilior, vt dicitur de renunciatione. *Niſi cum pridem.* Dico ergò, quod labor corporalis ſecundum ſe non eſt malus, licet ſpiritualis longè eo ſit melior. Vndè in labore corporali attenduntur duo, ſcilicet cupiditas, & neceſſitas: quo ad primum finem, labor ille eſt peſſimus, & diſſuadetur à Chriſto dic. *Quid ſolliciti eſtis, &c.* Quoad ſecundum finem eſt bonus, & ſuadetur a prophetis & ſanctis. Vnde in pſalmo: *Labores manuum tuarum quia mãducabis, beatus es.* Et: *Qui operatur terram ſuam, ſatiabitur panibus.* Eſt autem vtilis iſte labor imprimis ad tria; primò ad vitandum otium, ex quo multa mala proueniunt, quoniam multa mala docuit otioſitas: ſecundò ad repræſentandum ſtatum huius incolatus, qui eſt ſtatus meritorius: tertiò ad exercitium pietatis. Vnde apoſtolus. *Qui furabatur,*

batur, iam non furetur, magis autem laboret manibus, vt habeat, vnde tribuat necessitatē patienti. Ad illa, quæ ante oppositum inducuntur, dicēdum, quod in illis arguatur sollicitudo excessiua, quæ est causa cupiditatis, non autem, ea quæ est causa pietatis. Vnde super illud 1. Thim. 4. *Exercitatio corporalis ad modicum vtilis est*; dicit Augustinus, quod labor corporalis solum sit vtilis ad operapietatis in præsenti vita: & ita non omninò reprehenditur: sed solum incomparatione vitæ contemplatiuę inferior esse demonstratur, quia vita contemplatiua, quam ibi vocat pietatem, & hic, & in futuro permanet; & ideo subdit Apostolus *pietas ad omnia valet*. Ad secundum dubium. Vtrum beatitudo omnium electorum sit æqualis? videtur enim quod sic; cum Deus qui est summum bonum, ab omnibus in gloria cognoscatur, & videatur, & omnes eo sufficienter fruantur; sic enim non videtur vnus alio beatior: & hic dicitur, quod omnes receperint singulos denarios; & sic vnus nil maius alio. Sed in contrarium est Apostolus, dicens, *Vnusquisque recipiet propriam mercedem secundum suum laborem*. Responsio secundum Thomam, quod loquendo de beatitudine, quantum ad obiectum, quod Deus est, erit in omnibus æqualis, quia Deus omnibus, vt beatificans se ostendet. Sed quantum ad dispositionem beatorum, erit inæqualis, quia vnus alio clarius videbit. Ad idem Thomas in prima, quæst. 42. articulo 9. inquit, quod summa veritas ab omnibus beatis secundum diuersos gradus conspiciatur; sed quātum ad modum visionis, præfigatur diuersimodè terminus ex intentione dirigentis in finem. Hæc ille. Sic & omnia leuia sursum tendunt; sed secundum magis & minus, secundum quod participāt de leuitate. Hinc Lira sup. Ioan. tractans illud. *In domo patris mei mansiones multæ sūt*; dicit, quod licet beatitudo nullam diuersitatem habeat ex parte sui tamen ex parte beatorum est diuersitas in participādo eius obiectum secundum varietatem meritorū: quia aliqui vident clarius alijs, & fruuntur perfectius secundum maioritatem habitus charitatis, quæ facit animam capacem obiecti. Idem tractans illud Psalm. *Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis*, inquit notanter dicit, *in cubilibus suis*. pro diuersis gradibus, seu mansionibus, vbi vnus alio clarius videt, & dulcius fruitur. Hinc infero duo secundum D. Thomam super Ioan. Primum, quod cum beatitudo consistat in Dei cognitione, ad quam homo disponitur per puritatem intellectus, hinc quò quis habet intellectum magis mundum, & eleuatum a terrenis; tanto magis & perfectius Deum sit visurus. Secundum est, quod ex quo beatitudo consistit in Dei fruitione, & delectatione, ad quam homo disponitur per amorem, ideo qui habet cor magis feruens in amore Dei, magis delectabitur in diuina fruitione.

Ad tertium dubium. Vtrum plures damnabuntur q̄ saluabūtur? quoniā hic dicitur. *multi vocati & pauci electi* Resp. id non posse definiri certitudinaliter. Isidor. dicit; quod tot saluabuntur, quot Angeli ceciderunt. Gregorius autem dicit, quod tot, quot boni permanserunt. Similiter Anselmus in libr. 1 Cur Deus homo. 18. & August. super psalm. 47. Sed nullum istorum imponit necessitatem quod hic plures & illic pauciores salueutur vel damnentur. Ideò D. Thom. dicit, quod iste numerus soli Deo cognitus sit. Dicit tamen ipse ibidem in solutione argumenti tertij quod pauciores sint, qui saluātur, & in hoc misericordia Dei apparet, quod aliquos ad illam salutem dirigat, à qua plurimi deficiunt secundum omnem cursum & inclinationem naturæ. Sed quia ista sunt supra nos ideò dicamus sicut in alijs absconditis diuinorum secretorum, clamantes cum Apostolo. *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei &c.*

Margin notes: Vita con. templati. Premi pietati. — 2. Dubiū. — D. Tho. sup. Ioan. — D. Thom. 1. p. q. 12. art. 6. [?] — Beatitudinis inæqualitas. — Simile. — Ioan. 14. — 3. Dubiū. — Isidor. l. 1. de sum. bono c. 10. — D. Tho. p. 1 qu. 23. art. 7.

DOMINICA SEPTVAGESIMAE.

SERMO II.

Quid ſtatis hic tota die otioſi. Matth. 20.

Aug. li. de oper. Monach.

INquit ſanctus Auguſtinus. Nullo modo decet, vt in ea vita, vbi ſenatores fuerunt laborioſi, fiant opifices otioſi, quaſi dicat, indignum eſſe vt in præſenti vita nos peccatores, & peccatis pleni, qui pro remiſſione peccatorum meritò laborare debemus, otio & deſidia torpeamus, cum ſancti, qui fuerunt quaſi ſenatores & principes, iuſti, & ſancti, & innocentes, tanta paſſi ſint, vt nullus eorum ſine graui labore peruenerit ad regnum cœlorum. Similiter D. Chryſoſtomus ſuper Mattheum, ait, quod qui habent ſpiritum Dei, non ſint contenti ſedere otioſi; ſed ipſe Spiritus, qui eſt in eis, vrgeat eos aliquid bonum apprehendere. Quia igitur homines in hac vita in bonis ſe exercitare negligunt, & ſalutem laboribus iuſtis bonorum operum acquirere tepeſcunt, ideò ſaluator arguens eorũ acediam, increpando dicit. *Quid hic ſtatis tota die otioſi.* Ex quibus verbis arguitur humana negligentia ab inutili otio ex tribus: & primo quidem iuſtè arguitur, & reprehenditur ex parte loci conuenientis, cum dicitur. *Quid hic.* in iſta vita præſenti. Secundò arguitur ex parte temporis congruentis, cum dicitur, *tota die.* Tertiò ex parte damni ſubſequentis, cum additur, *ſtatis otioſi.*

Propoſit.

I.

Otioſitas prohibetur.

Arguitur humana negligentia ab inutili otioſitate, primo ex parte loci conuenientis, dum dicitur. *hic.* in hoc mundo, in præſenti vita, vbi eſt locus conueniens ad laborandum omnibus, vbi eſt vinea fertilis omnibus, laborare volentibus. Vnde & hoc oſtendit ipſa natura loci, quia mundus eſt quaſi quidam ager, in quo homo primus, cum ſua poſteritate poſitus eſt, vt operaretur terram, iuxta illud: *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo.* Non ergo in ocio, ſed in ſudore vultus comedendus eſt panis noſter. Sed verè multi comedunt eum in ocio, vt vſurarij, fœneratores, mercatores, & alij, qui de ſuis lucris illicitis viuentes, aliorum ſudores bibunt & comedunt, cum tamen manibus proprijs eſſet vnicuique noſtrum laborandũ iuxta illud. 1. Theſ. 4. *Operemini manibus veſtris.* Et . Theſſ. vlt. *Si quis non vult operari, non manducet.* Sunt autem plura, quæ mouent hominem ad laborem ſalutarem, præcipue in hoc mũdo, quæ ſumuntur ex parte commoditatis loci huius mundi. Primum eſt, quia in hoc mundo tantũ eſt locus laboris inſtitutus à natura. *Homo ad laborem naſcitur, vt auis ad volandum.* Et quia vt dicit Holcoth. Locus præſentis vitæ eſt medius inter cœlum & infernum, in cœlo verò eſt ſumma quies & nullus labor, in inferno sũmus labor, & nulla quies; vtique conueniens eſt, vt in hoc mundo ſit quædam commixtio laboris & quietis, quæ tamẽ plus debet participare de labore, quia vicinior eſt inferno, quam cœlo. Laborem autem huius mundi facilitant nobis, & alleuiant plura. Primò, quia habemus ſupra ſolicitos conductores, paratos adiutores, & veraces promiſſores, quoad primum Chriſtũ, quoad ſecundum ſanctos patres, in quorum perſona Apoſtolus dicit. *Obſecramus vos in Domino, vt operantes panem ſuum mãducent in ſilentio, qui eiuſmodi ſunt*, ſcilicet curioſi aut otioſi. Ecce quomodo ſolicitat Apoſtolus ad laborem. Item alius ſcilicet Dauid ſolicitat. *Labores manuum tuarum quia manducabis*, ſcilicet in præſẽti vita.

vita. *beatus es.* scilicet in futura vita. *quia*
2. *quacunque seminauerit homo* in mundo, *eadem & metet* in cœlo. Secundò, quia in mũdo habemus coadiutores coadiuuantes, ad onus ferendum: siquidem tot sunt adiutores, quot iusti in hoc sęculo, quorum quisq; alterum iuuat, iuxta illud. *Alter alterius onera portate.* Tertiò inuitat nos ad laborem, quia in mundo habemus mercedis promissæ securitatem, iuxta illud Sapientis: *Bonorum operum gloriosus est fructus.* Promittitur autem ista merces per Christum hic, qui promittit denarium diurnum: promittitur eadem per Ioannem Baptistam amicum Christi dicentem. *Pœnitentiã agite, appropinquabit vobis regnum cælorum.* Similiter & per Petrum Actuum. 2. & per Iacobum. *Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ.* scilicet æternæ. *quam repromisit Deus his qui diligunt eum.* Hæc tria sunt quæ mouent hominem ad laborem salutarem in vita præsenti ex parte commoditatis loci.

Sunt autem alia, quæ mouent ex parte alia, scilicet maximæ incommoditates, ad quas vitandas laborandum est continuo. Primo siquidem hic mundus est periculosus, quia quasi plenus periculis, quæ enumerat Apostolus dicens. *Periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere periculis in ciuitate, periculis in mari, periculis in falsis fratribus.* Hinc est quod homo semper habet materiam laboris meritorij præ monibus, caute se habendo ab istis & cum istis, memor illius: *Militia est vita hominis super terram.* Periculum fluminum est periculum diuitiarũ, in quib⁹ perit humilitas, quia vermis diuitum superbia. Ideò admonet propheta, vt cauti simus in diuitijs dicens. *Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere.* scilicet nè per superbiam perdatis humilitatem. Sed periculum latronum est periculum deliciarum, quæ destruunt cordis quietem. *Fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor.* Tertium periculum est ex genere, scilicet ex generis nobilitate, vbi est zelus & inuidia adinuicem; quia vnus eleuatur contra alium; contra quos dicitur. *Nunquid non est pater vnus omnium nostrum?* Quartum periculum est ex gentibus, id est, ex superioribus, fratribus, parentibus, qui sæpius impediunt profectum salutis. Vnde saluator. *Qui non odit patrem suum, & matrem suam, non est me dignus.* Et: *Væ qui ædificant Sion in sanguinibus.* Quod faciunt illi, qui omnia volunt facere propinquis & amicis. Quintum periculum est in ciuitate, vbi sunt dissensiones, conspirationes, vbi petit pax & tranquillitas. Psalm. *Vidi iniquitatem, & contradictionem in ciuitate.* Sextum periculum est solitudinis; & sunt singularitates, vbi perit auxilium & solatium. *Væ homini soli, quia cum ceciderit, non habet subleuantem se.* Septimum periculum est maris huius sæculi, vbi perit charitas. *Nolite conformari huic sæculo.* In hoc mari magno & spacioso, imò & periculoso est ille magnus cetus diabolus, de quo dicitur in Psalmo. *Draco iste, quem tu formasti ad illudendum ei.* ad quem præcauendum, vigilandum est semper, nè mergat nauem animæ in profundum inferni. Et est mirabile, quod quocunque se vertat homo, semper habeat diabolum sibi aduersum: nam si velit incedere per terram in vita actiua, statim diabolus occurrit, sicut leo, circumiens & quærens, quem deuoret; si homo autem velit eleuari in cælum in vita contemplatiua, statim diabolus occurrit, vt princeps tenebrarum harum, militans in aëre, & volitans inter cælum & terram: si verò homo studeat descendere infra se per considerationem, & meditationem pænarum infernalium, occurrit & ibi diabolus, quia ibi est proprius locus eius; atq; ita semper homo habet materiam exercitij cum eo. Secundo, quia mundus est suspiciosus, ideò meritò in eo laborandum est, & ambulandum cautè cum nesciamus quis sit amicus, quis inimicus. Hinc Ezechiel inquit. *Cũ scorpionibus habitas.* Quin & Apostolus Paulus dicit, quod simus in medio nationis prauæ. Semper ergo homo debet esse in labore, prouidendo de se, quia semper est in suspicione. Tertiò, quia mundus est non tantum suspiciosus, sed etiam omninò dolosus iuxta illud Ierem. *Habitatio tua in medio doli: in dolo renuerunt me scire.* Et: *Vnusquisque se à proximo suo custodiat; & in omni fratre suo non habeat fiduciam, quia omnis frater supplantans supplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet.* Et: *Qui comedunt tecum, ponent insidias subter te: non est prudentia*

[Left margin: Sap. 3. — Matth. 3. — Iacob. 1. — 2. Cor. 11. — Iob. 7. — 1. — 2. — 3. — 4.]

[Right margin: Abac. 2. — 5. — 6. — Eccles. 4. — 7. — Rom. 12. — Diabolus magnus cetus. — Homini idem vbique contrarius. — 1. Pet. 5. — Ephes. 5. — Causa laboris secunda. — Ezech. 2. — Tertium motiuum ad laborẽ. — Ierem. 9.]

prudentia in eo. Adhuc enim moratur Iudas cum Christo in mensa; adhuc manus tradentis nobiscum est, sicut prædixit Saluator: *Tradet autem frater fratrem in mortem, & eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum.* Sic sanè, si volumus aduertere, certum est, quod qui vult hodie veritatem Christi verbo, & facto dicere, aut annunciare, & docere, odio habeatur a principibus, & sæculi hominibus, imò & a proprijs parentibus. iuxta illud Apostoli. *Omnes qui piè volunt viuere in Christo, persecutionem patientur.* Hinc homo ex præmissis omnibus habet materiam laboris si voluerit se exercitare in ea. Vnde meritò hominibus dicitur. *quid hic statis. hic* scilicet in hoc mundo tã periculoso, tam suspicioso, tam doloso. Tãtum de primo.

I I.

Tota die: De hac die dicitur: *Ortus est sol, &*
Psa.103. *congregati sunt, & in cubilibus suis collocãtur.* Et sequit. *Exibit homo ad opus suũ, & ad operationem suam vsque ad vesperam.* Exponit Innocentius. *Ortus est sol.* scilicet iustitiæ Christus, quod factum est resurgendo, quando clarificatus est toto orbe. Et sequitur. *Exibit homo ad opus suum,* id est, quilibet iustus & fidelis ad opus bonum, vt incipiat benè operari, dum licet, nec tantum ad vnum opus incipiendum, sed etiam ad multa perficienda; vnde addit psalm. *& ad operationem suam multiplicem,* quia dedit eis potestatem cuiuslibet operis, sicut dicitur Lucæ 19. & hoc *vsque ad vesperam,* id est, vsque ad mortem; de qua Ioann. 9. *Venit nox, quando nemo potest operari* vel: *vsque ad vesperam.* id est, vsque in finem mundi, in quo grauis impetus inferetur ab Antichristo, in tantum, vt vix liceat tunc benè operari Tãta enim erit persecutio in illis diebus, vt si
Matt.24. fieri posset etiam electi mouerentur. Quãdiu igitur hæc dies lucet nobis, operemur bonum; nè tenebræ mortis nos comprehẽdant Notanter autem dicit propheta. *Exibit homo ad opus suum.* id est, ad bonum, quod propriè est illius quia naturaliter homini inest appetitus boni, vt dicitur. 1. Ethicorum, quod ratio semper inclinet ad optima. Hinc est quod omne opus bonum tantum est propriè opus hominis; quia peccatum autem est opus diaboli, quia per ipsum primo commissum est, & per ipsum in mundo adinuentum, iuxta illud: *Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum.* Sed reuera pauci sunt hodiè, qui proprium opus laborant; omnes enim fere per totum hunc diem vitæ præsentis intendunt operi alieno, scilicet diaboli, carnis vel mũdi. Nam quidam laborant circa honores, quidam circa voluptates, quidam circa diuitias pauci autem sunt, qui circa virtutes, & opera salutis. Sed certè veniet vespera, veniet sero mortis nostræ, quando vnusquisque videbit fructum laboris sui. Vnde Anselmus in libr. de simil. ponit in hac vita tria genera laborantium a mane vsque ad vesperam, in modum molentium. Horum namque primus, quicquid molit, ponit in saccum, & abscondit, alter partem in flumen negligentiæ cadere sinit, partem verò vento rapi & dispergi permittit; tertius autem quicquid molit, impetus fluminis secum tollit, vel ventus dissoluit, veniente autem quicquid molit, impetus fluminis secum tollit, vel ventus dissoluit: veniente autem vespere, quando à labore cessatur, & fructus laboris inquiritur, quid putas singulos habituros? Qui farinam totam seruauit, totum laborem suum benè recognouit: qui partem recollegit, indè lætatus est, quod habuit; indè mœstus est, quod flumen amisit: qui vero totum amisit, omnibus tristior extitit.

Persecutio Antichristi quanta sit futura.

Moraliter p flumẽ cursus sæculi designatur: peruentum vana gloria; p molendinum, quod tota die molit, præsens labor huius sæculi, qui à mane vsque ad vesperam nunquam finitur. Mane nobis erat, quando nati sumus: vespera vero erit, quando per mortis debitum hinc transibimus. Tempus igitur præsens dies est, in qua laborare debemus, vt in vespera viuamus. Sicut autem mola circumducta ad eundem semper locum reuertitur: sic labor iste singulis annis more solito reiteratur. Modo namque aratur, metitur, seminatur, panificatur, comeditur, Et iterum ad idem reuertritur. In vespera autem, quando dicetur. *Voca operarios*

lætabunt

lætabuntur iusti, puta seruata farina tota sua: alij verò, qui non totam eam seruauerunt, in hoc mœsti erunt: læti tamen, quia ex alia parte fructificauerunt. Qui verò laudē vanitatis quæsierunt in actionib. suis isti farinā totaliter perdiderunt & mœsti erunt, quia nullum fructum attulerunt. Hi sunt, qui dicent: *Per totam noctem laborantes nihil cepimus.* [Luc.5.]

Si igitur quis quærat, propter quid in præsenti vita laborare debeat? Respondeo, quod propter tria, scilicet propter conue-
1. nientiam temporis, pænitentiam commissi sceleris, & propter vehementiam promissi muneris. De primo patet: nam vita præsens habet se per modum vigiliæ præcedentis ad festa sequētia, sicut ait. Holcoth. At in vigilijs solent homines laborare feruenter, & diu, vnde & proxiliorem horam comedendi differunt quandoque vsque in sero; in festo verò solent quiescere, & solatiari. Eodem modo in præsenti vita, tanquam in vigilia debemus abstinentiam longam tenere, iuxta illud: *Sobrij estote, & vigilate.* Et: *In omnibus exhibeamus nos, sicut Dei ministros, in ieiunijs, in vigilijs, in laboribus multis.* Cur sic? vt in festo beatitudinis æternæ quiescamus, iuxta illud: *Amodo dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis.* Sicut autem censeretur fatuus qui in vigilijs vacaret: a labo-
2. re, & in festo laboraret: sic qui in præsenti vita ociatur, vt in æternum laboret alijs festiuantibus. Secundo tenemur laborare propter pænitentiam commissi sceleris: Sicut enim magna gratia esset rustico, si Dominus eum à seruitute perpetua absolueret pro labore vnius diei: sic homini magna fit gratia à Deo, quod pro labore virtuoso suæ pænitentiæ dimittatur ei seruitus perpetua culpæ; propter quam alioqui debuisset in inferno perpetuò laborare: *qui enim seruit peccato, seruus est peccati.* Iustum est ergò, vt nos peccatores diem istum semel
3. in septimana, id est, tota vita nostra laboremus, vt à seruitute perpetua, die octaua resurrectionis nostræ, liberemur. Tertio laborare tenemur in virtuosis actibus propter vehementiam promissi muneris: nam secundum Holcoth vbi supra: consideratio mercedis accendit amorem laboris, maximè si attendat homo, quia non nisi per laborem venitur ad mercedem. Narrat sextus Iulius, quod Cyrus rex Persarum volens animos popularium concitare ad bellũ contra Medos, tali vsus sit cautela. Duxit exercitum ad quandam syluam, vbi populum tota die in maximis laboribus occupauit in sylua illa succidenda: in diem verò sequētem iussit epulas lautissimas præparari, & exercitum cum gaudio & tripudio conuiuari; & circũiens per turmas interrogauit, quis illorum dierum eis maximè placeret? Responderunt vero quod dies secundus placuerit eis plusquam primus. Quibus ille subiunxit. Sicut ergo per laborem hesternum ad hodiernum peruenistis conuiuium: sic fælices beatique esse non potestis, nisi prius Medos viceritis. Eodem planè modo & nos moraliter non possumus peruenire ad beatitudinem, nisi prius hic deuincamus Medos, id est, dæmones actibus virtuosis; nec ad conuiuium peruenire possumus, nisi per laborem præsentem.

[Margin: 1.Pet.5. — 2.Cor.6. — Apoc.14. — Ioan.8. — Sex. Iul. Stratag. l. 1. cap. 41.]

III.

Otiosi. Graue damnum prouenit ex ocio, sicut dicit Hier. in epist. ad Demet. nihil. n. in sancto proposito deterius est ocio, quia non solum non acquirit noua, sed etiã parta consumit. Ecce damnum grauissimum. Sunt autem tria, quæ dissuadent nobis ocium, scilicet natura, scriptura & sãctorũ exempla. Primo natura dissuadet ocium, quia omnes creaturæ tam corporales, quã spirituales, tã visibiles, quã inuisibiles, tam cælestes, quã terrestres, tã super cælestes, quã 1.
infernales vsque ad diem nouissimum sunt in quodã exercitio, & quasi quodam ministerio diuinæ seruitutis quæq; iuxta conditionē suam officium suum implendo. Nam imprimis supercælestes Angeli, non sunt ociosi, sed semper laudãt Deũ dicentes. *Sãctus Sanctus Sanctus Dominus Deus Sabaoth. &c.* quidam etiã eorum mouent orbes cælestes, vt dicit Holcoth Sap. 16: Intellige delectabiliter sine pœna & fatigatione, vt dicit Philosophus. 1. Methaph. Quidam verò secreta diuina inferioribus annunciant & alios illuminant, purgant & perficiunt. Alij verò, vt inferiores ad nos in custodiam & prote-

[Margin: *Otiosus vitanda ob damnum sequens.* — *Hier. in ep. ad Demet.* — *Ociũ tria dissuadēt.* — *Angelorũ labores.*]

protectione contra dæmones in mundum diriguntur, vt inquit Apostolus. *Omnes sunt administratorij spiritus in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis.* Secundo creaturæ cæelestes, vt stellæ, sol, luna, & alia corpora cælestia sunt in continuo motu, & nunquam quiescunt, iuxta illud. *Oritur sol, & occidit, & in circulos suos reuertitur, ibique renascens gyrat per meridiem.* Quod si cui dubium est, saltem per hanc rationem de motu solis continuo certificetur; quia eo moto omnia crescunt & decrescunt adeò vt eo cessante cessarent viuere, vt dicit Holcoth & alij. Quin & luna moueri ex eo arguitur, quia ista inferiora motu eius nunc humectantur, nunc desiccantur, sicut dicit Macrob in Satur. prope finem; & ita de cæteris stellis verum est, quod sint in continuo motu, & cursus suos peragant secundum determinata tempora. Tertiò creaturæ mediæ scilicet aereæ, terrestres, & aquaticæ, sunt in continuo exercitio. Nam primo aër est in continuo flatu & nunc inspiratur, nunc respiratur, nunc ad orientem, nunc ad occidentem ventilatur; de quo in Psalmo. *Qui producit ventos de thesauris suis.* Aues in aëre semper volitant, & circumeunt mare & aridam. Aqua semper fluit & refluit, omniaque flumina intrant mare, & iterum fluunt de mari. Pisces maris, qui perambulant semites maris, quidam vadunt ad retia in vsum hominum, quidam ludunt homini in admirationem, & quidam in exercitationem, & quidam in pænam. Similiter animalia pusilla cum magnis omnia suo modo laborant in officijs sibi iniũctis, quãquã non laborant pro necessitate corporis, neq; nent. Sic ergo omnes creaturæ detestantur ocium, & amplectuntur laborem, ad exemplar homini ostendendum. Insuper *omnis spiritus laudat Dominum, ignis, grando, nix, glacies spiritus procellarum faciunt verbum eius.* hoc est, officia iniuncta sibi peragunt.

Hebr. 1.
Corporũ cælestium motus cõtinuus.
Holc. sup. l. Sap. c. 7.
Aeris & venti operationes.
Aquæ fluxus continuus.
Piscium labor.
Matt. 6.
Omnes creaturæ ocium detestantur.
Psal. 100.

Secundo scriptura dissuadet ocium, tam veteris, quam noui testamenti, quia dictum est homini. *In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Secundo Dauid dicit. *In labore hominum non sunt.* Et sequitur. *Ideò tenuit eos superbia; operti sunt iniquitate, & impietate sua.* Tertio Salomon dicit. *Anima dissoluta esuriet.* Exponit Gregorius in past. parte 3. *Esuriet.* scilicet semper spargendo desideria per voluptates. Et iterum Sapiẽs dicit, quod in desiderio sit omnis ociosus; dicit enim. *Desideria occidunt pigrum: noluerunt enim quicquam manus eius operari.* Et: *Propter frigus piger arare noluit; mendicabit ergò æstate, & non dabitur illi.* In nouo etiam testamento saluator de ocioso dicit, quod diabolus inueniens eum vacantem dicat. *Reuertar in domum meam, vnde exiui. & sic assumptis septem nequioribus se ingressi habitant ibi.* Ecce graue damnum ex ocio, scilicet superbia, iniquitas, & impietas fames & mendicitas, & super omnia dæmonum societas.

Scriptura ocium dissuadet.
Genes. 2.
Prou. 19.

Tertiò sanctorum exempla dissuadent nobis ocium tam veteris quam noui testamenti; & primo quidem exemplum primi nostri parẽtis, qui expulsus de paradiso habitauit contra Eden, ad significandũ, quod, vt dicit August. in laboribus, qui sunt delicijs contrarij, erudienda sit caro peccati; Eden enim interpretatur sedes delitiarum. Item Noe vir iustus in generatione sua centum annis arcam fabricauit, vineam plantauit, & labores manuum suarum manducauit. Item Abraham fuit tantæ prouidentiæ, vt haberet boues, asinos & seruos plurimos; & quod plus est in tantum diues erat, vt scriptura de eo non taceret sed diceret, quod erat diues valdè in possessione auri & argenti. Isaac quoque filius eius non ociosus, sed studiosus & operosus circa agrũ seminauit in terra sua, & inuenit illo anno centuplum. *Benedixitque ei Dominus, & locupletatus est homo; & ibat proficiens atque succrescens, donec magnus vehementer effectus est habuitque possessionem ouium & armentorum, & familiæ plurimum.* Sed & Iacob in seruitijs duris seruiuit apud Laban auunculum suum pro duabus vxoribus pascendo greges & fodiendo puteos annis quatuordecim. Longum est pertransire omnes Patriarchas, qui pastores ouium se appellare non sunt dedignati, vt patet in Exodo. Veniamus ad Christum caput nostrum, de quo ipso quoque scribitur per Psalmistam. *Egenus & pauper ego sum.* Et: *Pauper sum ego, & in laboribus à iuuentute mea.* Quod si non credis, audi quid Ioannis 4. dicatur. *Iesus ergo fatigatus ex itinere sedebat sic supra fontem.*

Marc.6. Fatigatio illa erat ex discursu prædicationis, quo *circuibat ciuitates & castella docens & sanans omnes.* . Sed nec minus Apostoli hoc ipsum fecisse leguntur. Petrus siquidem *Act.5.* *Ioan.21.* primò post vocationem etiam rediјt sæpius ad piscationem cum Ioanne & Iacobo & filijs Zebedæi. Paulus de se dicit, *quod operatus est manibus, nè quenquam de fidelibus grauaret*. Infiniti sancti laboribus victum quæsiuerunt. Sed quid recenseo historias? breuiter concludo, quod non nisi post laborem quisquam sanctorum quieuit in cælo, siue sit labor corporis, qui valet ad opera pietatis, iuxta illud Apostoli. *1.Tim.4.* *Laboret autem magis manibus suis, vt habeat, vnde necessitatem patienti tribuat*; siue spiritualis qui dicitur ipsa *pietas, quæ ad omnia valet*. Sicut ergo maxima est vtilitas ex labore siue corporali, siue spirituali iustis prouueniens, sic maximũ dãnũ reprobis ex ocio subsequens.

Nam vt dicit Bern. *Ociositas est mater nugarum, nouerca virtutum*; facit enim virum fortem præcipitari in reatum, & suffocata virtute nutrit superbiam & viam construit ad gehennam. Ideò Hieronymus dicit. *semper operis aliquid facito, vt te diabolus inueniat occupatum.* Diabolus est sicut fur, qui videns equum ociosum in campo, ascendit ipsum; non sic autem occupatum labore. Vnde ociosus est, sicut castrum sine muro, quod ab hoste capitur facilè; & sicut terra sine cultura, quæ spinas viciorum profert; & sicut arbor autumnalis infructuosa & mortua; & sicut vinea neglecta. Ideo fratres charissimi excussa negligentia labori salutifero insistamus, vt per virtutum exercitia possimus peruenire ad æterna præmia; ad quæ nos perducat pater, & filius & Spiritus sanctus. Amen.

Bern.l.2. de cõsiderat.

Ocium nuuerca virtutũ.

Otiosus quibus similis sit.

DE EADEM DOMINICA SERMO III.

Ite & vos in vineam meam; & quod iustum fuerit dabo vobis. Matt.20.

SAnctus Aug. in libr. de nouo Cant. Tria dicit sunt genera hominũ, quæ odit Deus, scilicet remanentes, retrocedentes, & oberrantes. Excitandi sunt remanentes, retrocedẽtes reuocandi, errantes in viam reducendi, tardi exhortandi, celeres imitandi: qui non proficit remansit in via; qui fortè ampliori proposito declinat ad illud, quod deterius reliquerat, reuersus est retro; qui fidem deserit, à via errauit. Hæc Augustinus. Cum igitur in vita præsenti multi remanentes, retrocedentes, & oberrantes sint, volens Dei filius omnes ad profectum salutis suæ dirigere, hortatur remanentes, vt ad bonum assurgant; reuocat retrocedentes, vt in incępto proficiant, & bonũ nõ deserant; & errantes ad viam reducit, vt rectis gressibus in via salutis incedant; ac per hoc omnes & singulos ad salutarem laborem animans spe mercedis & congruentiæ futuræ hortatur dicens. *Ite et vos in vineam meam, & quod iustum fuerit, dabo &c.* In quibus verbis tria describuntur: primo Dei admonentis benignitas, cum dicitur; *Ite & vos.* secundo merẽdi oportunitas, cum dicitur; *in vineam meã.* tertio promittitur præmiorum æternorum prompta liberalitas, cum dicitur; *quod iustum fuerit, dabo vobis.* *Propositũ.*

I.

Ite & vos. Reuera magna benignitas hortari, incitare, admonere ad salutẽ, quos iusti tia exigẽte posset in momẽto etiã deprimere in gehennã. Dicit ergo. *Ite & vos.* Paredũ est huic *Dei admonentis benignitas.*

Parendū præceptioni diuinæ ob tria. huic admonitioni, imo præceptioni ex duabus principalibus causis: primo ex parte præcipientis propter tria: secundo ex parte nostra propter alia tria. Ex parte præcipientis Christi, primò ideo, quia est potentissimus; vnde potest etiam inuitos cogere ad eundum, iuxta illud: *In ditione tua cuncta sunt posita, & non est, qui possit resistere voluntati tuæ: Dominus enim omnium tu es.* Secundo, quia est sapientissimus: vnde nihil potest præcipere erroneum, cum *sit sapientia Dei patris, per quem fecit & sæcula*; & per quem *attingit à fine vsq; ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter.* vt dicitur apud Sapientem. Tertio quia ipse est optimus, vnde nihil in maleuolum. *Nemo enim bonus nisi solus Deus.* Quid ergo restat ex prædictis, nisi parere iussioni, obtemperare præceptioni, & obsequi diuinæ admonitioni?

1. *Esther. 13.*
2. *Hebr. 1.*
Sap. 8.
Luc. 18.
3.

Parendū Deo præcipienti ex parte nostra ob tria. Secundo parendum est huic præceptioni ex parte nostra, quia non est aliqualis excusatio aut excusationis occasio in nobis non parendi, per quā iustè & legitimè possimus ab executione huius mandati excusari; primo ratione cōmoditatis omniū circūstātiarum, scilicet tēporis, habitationis, & societatis. Tempus siquidem, in quo nobis præcipitur, est admodum accommodum, congruum, & per omnia arridens, sicut & canit Ecclesia hodiè: *Dies absoluti prætereūt, dies obseruabiles redeunt, tempus adest &c.* De quo quidem tempore dicitur. *Ecce nunc tēpus acceptabile, ecce nunc dies salutis.* Ad quid autem acceptabile, ostendit Salomon dicens: *Tempus nascendi,* scilicet virtutibus. *& tempus moriendi.* scilicet vicijs *tempus plantandi.* scilicet bonas cogitationes. *& tempus euellendi,* scilicet suggestiones diaboli: *tempus occidendi,* malam voluntatem. *& tempus sanandi,* id est, satisfaciendi: scilicet pro cōmissis delictis: *tempus destruendi, & tempus ædificandi,* destruendi mala, ædificandi bona. Vnde idem Salomon hortatur nos dicens. *Fili obserua tempus, & declina à malo.* Idem ostendens quosdam tempore abuti dicit. *Lasciuus & imprudens non obseruabit tempus.* Sunt autem quatuor, quare tempus vitæ præsentis studiosè sit obseruandum, quia breue, instabile, irreuocabile, & quia oportet de eo rationem reddere. Primo ergo quia est breue, non est inutiliter expendendum, iuxta illud: *Breues dies hominis sūt.* 1. Corinthiorum 7. *Tempus breue est.* Et: *Homo infirmus, & exigui temporis.* Vetulæ peregrinantes non solent in via diu sedere, sicut viri, quia tardè ambulant, & quia tota dies, quantumcunque longa, vix eis sufficit ad attingendum terminum eis propositum; ideo sciendum suam tarditatem & temporis breuitatem, festinant. Sic & nos facere debemus, qui sumus mobo debiles, sicut vetulæ patres nostri erant gigantes velociter currentes. Psalmist. *Exultauit vt gigas ad currendum viam.* Quod potest dici de quolibet sancto, quia sancti omnes erant admodum fortes in diuino seruitio, propter abundantiam charitatis, quia feruebant in Deum. Nos verò in quibus refriguit charitas, in comparatione ipsorum sumus, vt locustæ fragiles & debiles, & ideò tempus nobis commissum studiosissimè debemus ponderare vt vtiliter expendamus. Secundo obseruandum est nobis tempus, quia instabile, nec potest diu seruari; & ideo statim est vendendum, vel commutandum iuxta illud. *Tempus velut vmbra præterit.* Et: *Vmbræ similis est transitus noster.* Quis vero ignorat, vmbrā expeditissimè currere, instar lucis, quæ vtique velocissima est. Cum igitur sic prætereat & tempus, breue sanè sit oportet. vt optimè dicit Aristoteles, quod de tempore nihil habeamus nisi nunc, vel instans quasi non stans, quia nunquam in eodem statu permanet. Vnde nescio qua ratione verum dicat homo de se in ætate prouecta, habeo quinquaginta vel sexaginta annos, cum non habeat vnam diem neque vnam horam propter transitum præcedentem & propter fluxum præteritum, qui nihil est in se. Vnde Ouidius. *Labitur occultè fallaxque volubilis ætas. Et nihil est annis velocius.* Attamen quia labitur occultè, multi non aduertunt, quod prætereat tempus. *Est qui locupletatur parcè agendo, & nescit, quod tempus prætereat, & mors appropinquet, & relinquat omnia alijs.* Tertiò obseruandum est tempus, quia irreuocabile. Nam si quis perdiderit diuitias, potest recuperare eas, si sanitatem, potest recuperare, omnia præter tēpus.

2. Cor. 6.
Eccl. 3.
Eccl. 4.
Eccl. 20.
Tempus præsens ob quatuor

Sap. 2. Iob. 16. pus. *Reuerſio enim finis noſtri conſignata eſt, & nemo reuertitur*. Et: *Ecce enim breues anni tranſeunt, & ſemitam, per quam non reuertar, ambulo*. Vnde Ouidius. *Nec quæ præterijt rurſum reuocabitur vnda. Nec quæ præterijt hora redire poteſt*; Quarto eſt obſeruandum, quia de ipſo rationem debemus reddere. Si enim tuum eſſet, poſſes damnum tuum tollerare: nunc autem, quia mutuo accepiſti, oportet te de ipſo rationem ponere, ideò illud amittere non eſt damnum leue. Vnde Threnorũ primo dicitur. *Vocauit aduerſum me tempus*. Et Bernardus dicit. Omne tempus tibi impenſum requiretur à te, qualiter ſit expenſum. Similiter Anſelmus dicit. *O anima mea quid dictura es. Si enim ſeruus dãnatur, quia reddit pecuniam non multiplicatam quid facturus eſt, qui nec habet quam referat, imo illam amiſit?* Quid dicturus eſt, qui ita negligenter cuſtodit; qui necdum ſcit vbi vel qualiter amiſit? O quid dicturi ſunt illi, qui dicunt hodie. *deducamus tempus in ſolatijs* O miſerabile ſolacium, quod ſequitur æternum ſupplicium. De talibus conqueritur Iob *Dedit ei Deus tempus pœnitentiæ & ipſe abutitur eo*. Hoc eſt quod meritò deberent ponderare aulici, conſumentes tempus in iocis, vanitatibus, & ludis; in voracitate, ebrietate, & luxuria, quibus omnibus villani ſunt meliores, qui nunquam prætereunt tempus, imo cauſantur, quod eis non ſuppetat ad labores neceſſarios; qui raro inueniuntur vacare illicitis.

4. Reddenda temporis ratio.

Iob. 24.

Aulici perſtringũtur.

Secundo parendum eſt huic præceptori propter commoditatem habitationis loci. Habitatio noſtra in loco congruo ad laborem, & apto ad operationem, quoniam ſumus in loco omnibus neceſſarijs ſufficienti. ita vt nullus poſſit dicere, non ſufficiunt mihi pro labore alimenta, non veſtimenta; de his Dominus ſollicitus eſt pro nobis. Hinc propheta ait. *In loco paſcuæ ibi me collocauit*. Optima paſcua naturæ, doctrinæ & gratiæ. Quid ergo reſtat niſi operandum. Verum et ſi locus eſt aptus ad tempus; tamen multum timendum eſt, nè nimis eſt ruinoſus. Vnde Auguſtinus in quodam ſermone. *Ecce ruinoſus eſt mundus*. Et ſuper epiſtolam Ioãnis dicit idem, quod mundus tranſeat & concupiſcentia eius.

Locus cõgruus inuitat ad laborem.

Matt. 6.

Tertiò ad parendum huic iuſſioni facit commoditas ſocietatis. Multi enim ſancti ſunt, fuerunt, & erunt in Eccleſia Dei, qui nobiſcum collaborant. Vnde circa primã, tertiam, ſextam, nonam, & vndecimam horas exiuit Dominus, & conduxit vniuerſos in vineam. *Conſideremus inuicem in prouocatione charitatis & bonorum operum*. Et ſequitur: *conſolantes tanto magis, quanto videritis diem appropinquantem retributionis*. Vbi gloſſa dicit: Subleuatio laboris eſt viſio collaborantis. Caſſiodorus ſuper Pſalm. 80. Perfecti viri communibus ſe hortantur exemplis, & alter alterius virtutes imitantes mutuæ dilectionis ſe incendio comprehendunt. Vt econtra mala ſocietas multum eſt periculoſa, ideoque fugienda, ne mala, quæ aſpicis & corrigere non vales, imitari incipias. Ex conuictu enim mores formantur. *quia qui tangit picem, coinquinabitur ab ea*.

Hebr. 10.

Prou. 2.

II.

In vineam meam. Ioan. 15. Chriſtus appellat ſe vitem, diſcipulos autem ſuos palmites: Ideo neceſſe eſt, vt ſit locus vitis & palmitis, qui merito dicatur vinea. Hæc autem eſt Eccleſia Catholica, in qua Chriſtus vitis eſt, & fideles ſunt palmites. Quiſquis ergò verè vult fidelis appellari, neceſſe eſt, vt ſit palmes verus, & in vite manens, vt dicitur ibidem, & ideo dixi, quod hic deſcribatur opportunitas meritorum noſtrorum, merita enim noſtra nullibi poſſunt eſſe fructuoſa, niſi in vinea Domini, id eſt, in Eccleſia, eo quod extra Eccleſiam non ſit merendi locus, quia ibi non habetur gratia, nec ſpiritus ſanctus, nec remiſſio peccatorum. 1. q. 1. *remiſſionem & c. multi*. 24. q. 1. *Alienus*. Si ergo quiſquam deſiderat mereri vitam æternam, oportet vt ſit in vinea ſimulque vt coniungatur & adhæreat viti Chriſto, ſcilicet per charitatem 24 q. 3. *Cum quis. & 93. diſt. legimus*. Licet autem vti exiſtimo conuenienter in ſermone præcedenti aſſignauimus conuenientiam & ſimilitudinem Eccleſiæ ad vineam, & poſuimus multiplicem

Vtilitas meritorũ humanorum.

Opera bona infructuoſa extra Eccleſiam.

distinctionem vineæ: tamen pro aliquali ædificatione & diffusione istius materiæ hic solum nonnulla de duplici vinea subiungemus. Est autem prima vinea generalis omnium sancta & vniuersalis Ecclesia. Est & alia singularis, & specialis cuiuslibet Christiani conscientia propria. Vnde optimè Bern. dicit. *Vinea Ecclesia sancta est; in qua Apostoli palmites, Dominus vitis, & pater agricola est; in fide plantata, in charitate radicata, nutrita & defossa surculis disciplinæ, pœnitentium lachrymis rigata, stercorata prædicãtium verbis; & sic sano exuberans vino in quo est lætitia, sed non luxuria; vino totius sanitatis, nullius libidinis. Hoc certe vinum lætificat cor hominis. Quod constat & Angelos bibere cum lætitia. Denique gaudent & ipsi in pænitentia & conuersione peccatorum, salutem hominis sitientes: lachrymæ pænitentium vinum eorum.* Hæc ille.

Ecclesia vinea prima generalis.

Bern. sup. Cãt. ser. 31

Psal. 79.

De prima vinea dicitur. *Vineam de AEgypto transtulisti.* Innoc. dicit. Vinea Domini est Ecclesia propter sex causas: primo propter inutilitatem ligni abscissi: vt enim nõ est vtile lignum vitis abscissum, nisi ad combustionem; sic nec homo abscissus ab Ecclesia, iuxta illud. *Fili hominis quid fiet de ligno vitis ex omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter ligna syluarum: Nunquid tolletur de ea lignum, vt fiat opus; aut fabricabitur de ea paxillus, vt dependeat in eo quodcunque vas? Ecce igni datum est in escam.* Hac eadem ratione Ecclesia dicitur fons, à quo si quis præcisus est, arescit. 24. q. 1. *Omnibus*. Secunda ratio quia vt vinea tormento fructificat, scilicet in fossione terræ & abscissione ramusculorum: si autem quieta & inculta relinquatur, degenerat & non facit fructum: sic & Ecclesia tribulationibus & oppressionibus magis, magisque fructificat. Vnde Dominus conquerens de vinea ista dicit. *In prælio gradiar super eam, succendam eam pariter.* quasi dicat. Parum fructificat in prospetitate, sed ego faciam fructificare in aduersitate. Et tangit consuetudinem quarundam regionum, in quibus multiplicantur vineæ adeò vt quasi in syluas degenerent, quæ ab hominibus combustæ, postea optimè fructificant. Tettia ratio, quia vt sola vinea vinum habet: sic & sola Ecclesia vinum doctrinæ salutaris habet. Vnde dicit Ecclesia. *Dabo tibi poculum ex vino condito.* Vinum conditum dulce est, & medicinale. *Nunquid colligunt de spinis vuas?* quasi diceret. Non habetur salutaris doctrina à Iudæis, aut gentibus, aut hæreticis, sed tantum ab Ecclesia; quia de illis dicitur. *Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum.* Quarta ratio, quia vt ex pinguedine debilitatur vinea, & luxuriat: sic & in vinea Ecclesiæ ex abũdãtia temporalium nascitur luxuria in palmitibus, scilicet in clericis; & ex hoc debilitatur, & insipidum fit vinum, id est, doctrina Ecclesiæ; quia multis potest dici: *Qui prædicas non furandum, furaris, qui dicis non mæchandum, mæcharis.* Et: *Vinum tuum mixtũ est aqua,* id est carnali voluptate insipidum factum. Quinta ratio, quia, vt vinea radicata inter petras in eminenti loco radijs solis exposita melius vinum facit: sic illi in Ecclesia, qui fundati sunt, & firmati in duritia pænitentiæ, in eminentia vitæ, in feruore charitatis, melius docent & operãtur. Hinc dicitur apud Ierem. *Adhuc plantabis vineam in montibus Samariæ.* Samaria interpretatur custos Domini, vel coniuncta Domino: pænitentia verò & charitas coniungunt hominem Deo, & Deum habitum custodiunt. *Pænitentiam agite & appropinquabit vobis regnum cælorum.* Et: *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Ecce custodia Domini. Sexta ratio est, quia sicut vinea paxillis & baculis: ita Ecclesia Dei, & sanctorum, adiutorio cœlestium desideriorum alligata, & erecta manet & seruatur. Vnde sponsa loquens sanctis, id est, amicis sponsi dicit. *Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo.* Desideria æternorum sunt flores, ex quibus fructus bonorum operum sequuntur Eccl. 6. *Vincula illius sunt alligatura salutaris.* Rectè ergo Ecclesia cõparatur vineæ, de qua vlterius dicitur. *transtulisti* scilicet de infidelitate ad finem, de errore in veritatem, de prauis moribus in sanctã couersationẽ; *eiecisti gentes,* id est, superbos & voluptuosos, & idololatras auaritiæ reprobasti. *& plãtasti eã.* ex humilibus & abiectis. *Videte vocationem vestram fratres, quia non multi nobiles, non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes: sed quæ*

Ezech. 15. Nota cõparationẽ vineæ & Ecclesiæ.

Isaia 27.

Cant. 8.

Ma

De

Ro

Isa

Iere

Ma

Ioan

Cant

1. Cor

stulta

ſtulta ſunt mundi, elegit Deus. In hac ergò vinea cuilibet eſt operandum iuxta mandatũ Apoſtol. *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes.* Opus autem vineæ eſt, vt plãtetur per prælatos & prædicatores. *Ego plãtaui Apollo rigauit.* Et: *Conſtitui te vt euellas* nociua & errores. *deſtruas & diſperdas.* ſcilicet prauos mores. *& diſſipes.* occaſiones. *ædifices* fidem. *& plantes* virtutes. Hæc vinea, id eſt, Eccleſia habet vulpes ipſam deſtruentes, de quibus dicitur. *Capite nobis vulpeculas paruulas, quæ demoliuntur vineas.* Vulpeculæ ſunt hæretici, quia callidi, fœdi & indomiti ſecundum D. Thom. Paruulæ ſunt hæ vulpeculæ falſæ humilitatis fictione, creſcentis doli ſuſpitione, velata veritate: vel paruæ capiendæ ſecũdum Gorran. id eſt, in ipſe initio fraudis, ne maiores effectæ amplius noceant, cum ſcilicet creuerint in dolo. Vel paruulæ, ſunt quia viles ſunt, qui demoliuntur vineas, id eſt, præcipitia faciunt, id eſt ſuffoſſiones. Vel demoliuntur vineas falſa ſcripturarum expoſitione, peſtifera conuerſatione, erratica prædicatione. Sunt autem hæ vulpeculæ capiendæ tripliciter. retibus. ſagittis. & canibus. Retibus, id eſt, ſententijs ſcripturarum: ſagitis, id eſt, perfectione exemplorum bonorum: canibus, id eſt, ſagacitate ſubtilium diſputationum.

Secundò foditur vinea per confeſſores. Vndè Ezech. 8. dicitur Confeſſori. *Fode parietem. Et cum fodiſſem parietem, apparuit oſtium vnum, &c. & ecce omnis ſimilitudo reptilium.* quia poſt diligentem inquiſitionem in confeſſione apparent reptilia vitiorum. Tertiò purgatur per prælatos. Ioan. 15. *Omnem palmitem non ferẽtem fructum abſcindet, eum, & omnem, qui fert fructum, purgabit eum vt fructum plus afferat.* Purgatio iſta fit per iuſtitiæ falcẽ. Vndè Cant. 2. dicitur. *Tempus putationis aduenit.* Sed dices, quare purgat palmitem ferentem fructum? Reſpondeo propter duo, vt plùs ferat fructũ: prẹterea quia ab omni vitioſa ſpecie, non ſolum ab ipſo vitio cauendum eſt. Vude etſi non eſt malitia in palmite, tamen fortè eſt ſpecies, vel occaſio, niſi purgetur. Hinc Apoſtolus dicit. *Ab omni ſpecie mala abſtinete vos.* Quartò ædificatur vinea per viros iuſtos. *Sepiuit eam & ædificauit turrim, & torcular extruxit in ea.* Sepes eſt munimentum bènè operantium, quo ſepiuntur, nè exterminentur; torcular patientia; turris contemplatio: vindemiatores eius ſunt angeli, iuxta illud. *Miſit angelus falcem in terram.* Et: *Meſſores angeli ſunt*; qui colligent zizania à tritico & ſeparabunt abinuicem in fine mundi.

Quomodo eadem ædificetur, & à quibus? Apoc. 14. Matth. 13

Secunda vinea eſt ſingularis, id eſt, conſcientia cuiuslibet iuſti, neglector huius vineæ increpatur per Salomonem dicens: *Per agrum hominis pigri tranſiui, & per vineam viri ſtulti; & ecce totum repleuerant vrticæ & operuerant ſuperficiem eius ſpinæ, & maceria lapidum deſtructa erat.* Sed quid de malitia vineæ dicimus, nondum bonitatem eius audientes? Jtaque ſciendum quod ſecundum Bern. ſuper Cant. ſerm. 58. & 64. Vinea cuiuſlibet hominis ſit propria illius conſcientia, in qua fides eſt vitis, virtutes palmites, botrus opus, deuotio vinũ. Quẹ ſanè ſimilitudo appoſitiſſima: nã nec abſq; vite palmes, nec virtus ſine fide aliquando. *Sine fide* enim *impoſſibile eſt placere Deo.* In hac ergò vinea vt dicit ſer. 63. Bern. *nihil incultum, nihil deſertum, debet ſapiens derelinquere*; quæ omnia cum ſtultus negligat cuncta iacentia, inculta & ſordida relinquens eius conſcientia non eſt vinea. Vndè eidẽ dici poteſt quomodo vinea eſt, vbi nil plantatum, nil elaboratum nuſquam paret; tota ſpinis ſylueſcit & tribulis. Stulti vita vinea ſi fuerit. iam eſt redacta in ſolitudinem: vbi enim vitis virtutis, vbi botrus boni operis, vbi vinum lætitiæ ſpiritualis? Quod ergò irridet ſapiens vt dictum eſt ſupra. vineam ſtulti ſignificat ſecundum Bernar. quod bona naturæ & gratiæ, quæ per lauacrum regenerationis acceperat, tanquam quæ plantauit Deus, & non homo, primam ſuam vineam. in non vineã iſte negligendo redegit. Denique non poteſt vinea eſſe; nam ſtultus qui viuit, mortẽ potius amat, vt dicit Bern. quam vitam. *Quomodo vita cum ſterilitate, arbor arida & in ſterilitatẽ verſa. nonne mortua iudicatur ſic ſtultus eo ipſo, quod inutiliter viuit, mortuus eſt. Soli ergo ſapienti conuenit habere vineam, vel eſſe vineam, qui vitam habet & lignum fructiferum in domo Dei.* Et ſequitur poſt pauca *Bona vinea. iuſti bona vita, imò bona vinea iuſtus, cui virtus vitis, cui palmes actio, cui vinum teſtimonium conſcientiæ, cui lingua*

Conſcientia vinea ſecunda cuiuslibet iuſti. Prou. 24.

Vinea bona vita.

torcular expressionis. Huius vineæ vinitor necesse est cum vt gerat de duobus, scilicet de frequenti putatione, & de custodia forti. Nam primò putatio conscientiæ adeò est necessaria, & semper, vt non modicum periculum faciat modica negligentia: & in hoc reprehenditur quorundam falsa securitas, qui se putant pauca vel nulla emendatione digna habere; cum tamen dicat Bernard. super Cant. sermon. 58. *Quis ita ad vnguem omnia à se superflua resecauit, vt nil se habere putet dignum putatione?* Et sequitur: *Credite mihi, & putata repullulant & effugata redeunt, & reaccenduntur extincta & sopita denuò excitantur. Parum est ergo semel putasse, quod sæpè putandum est, imò si fieri posset, semper qua semper, quod putari oporteat, si non dissimiles inuenis.* Et sequitur. *Quantumlibet in hoc corpore manens profeceris, erras, si vitia putas emortua, non magis compressa* Hæc ille.

Vinea cõscientiæ putanda.

Bernard.

De secundo, quomodo necessaria sit fortitudo custodiæ dicitur. *Ædificauit in gyro meo, & circumdedit me felle, & labore.* Ecce bonus murus, labor continuus & afflictio carnis: hæc enim custodiunt conscientiam, iuxta illud: *Castigo corpus meum & in seruitutem redigo.* O bona vinea, sic plantata, sic putata, sic fortificata. Quisquis ita viuit, vt bona plantet, & etiam diligentius consideret, custodiatque, bonus est vindemiator.

Fortiter custodiēda.

Thren. 3.

III.

Quod iustum fuerit dabo vobis. Præmium hoc est denarius diurnus, id est, æterna beatitudo, quæ finem non habet, & dat omnibus in hac vita benè laborantibus. Licet autem sit iusta, & æqua merces hæc sanctorum, & præmium beatorum, quoad congruentia, eò quod congruum sit vt illis detur quies in futuro, qui laborauerunt in præsenti, iuxta illud. *Amodo dicit, spiritus vt requiescant à laboribus suis.* Et sequitur: *opera enim illorum sequuntur illos.* Hoc etiam addit Ecclesia secundum quosdam, & iustum est, *vt qua mensura mensi fuerint*, hic in Deo seruiendo, *vt eadem remetiatur eis* in futuro, cum Deo conregnando. Attamen non est æqualitas præmij ad meritum, quantum ad condignum. Ex condigno enim importat æqualitatem premij ad meritum secundum rectam æstimationem; sed congruum solum secundum liberalitatem donantis, secundum quod decet eum dare ex cōgruo, quia decet liberalitatem Dei, vt omni, qui in se non ponit obicem, vitam æternam tribuat. De hac mercede, & præmio dicitur: *Ego protector tuus sum & merces tua magna nimis.* benè dicit magna nimis Erit enim magna supra meritum, sicut Dominus promittit dicēs *Centuplum accipietis, & vitam æternam possidebitis.* Et: Iacob 1. *Dat omnibus affluenter*; plus enim dat, quam aliquis mereatur. Sap. 3. *In paucis vexati, in multis benè disponentur.* Romanor. 8. *Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam.* Benè dicit, *non sunt condignæ* quia sunt supra speratum. Philip. 4. *Pax Domini exsuperat omnem sensum.* Ideò dicitur Isaiæ 60. *Tunc videbis & afflues, & mirabitur & dilatabitur cor tuum.* Mirabitur autem homo, quia super quam sperauit, accipiet à Domino. 3. Regum 10. *Non credebam narrantibus, donec ipsa venirem, & viderem.* Item supra desideratum, vnde Salomoni dictum est. 3. Reg. 3. *Hac, quæ non postulasti, dedi tibi,* scilicet diuitias & gloriam. Item supra cogitatum. 1. Cor. 2. *Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt quæ Deus præparauit diligentibus se.* De his quatuor dicitur Luc. 6. *Mensuram bonam.* ecce primum. *& confertam.* ecce secundum. *& coagitatam.* ecce tertium *& supereffluentem.* ecce quartum. *dabunt in sinum vestrum.* Cogita quidvis, exopta, desidera; superat & excedit omnia illa fœlicitas, illa æternitas, illa beatitudo, ad quā nos perducat Deus Pater &c.

Denarius diurnus vita æterna.

Apoc. 14.

DOMI-

DOMINICA SEXAGESIMAE.

SERMO II.

Cum turba multa esset cum Iesu, & de ciuitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinem. Exijt qui seminat seminare semen suum. Lucæ 8.

Nquit sanctus Augustinus, super Joan. in quadam homil. *Attulit Christus veritatem, vt doctor; mansuetudinem, vt liberator, iustitiam vt cognitor.* Meritò Christus ista afferre debuit mundo, quæ nemo alius afferre potuit, præsertim cum totus mundus in maligno positus & errore pollutus, & à diabolo oppressus, & peccatis esset obnoxius. Quid ergo miru si homines ad se venientes attrahebat, qui veritatem omnes docebat, in veritate & caritate non ficta; qui mansuetus, & mitis, sicut ouis ad occisionem ductus, omnibus se humiliabat; qui iustitiam regni cælestis omnibus prędicabat. Sic ergò turbæ prędicante Christo velut odoriferis floribus oblectatæ currebant ad eum dicentes. *Trahe me post te, curremus in odore vnguentorum tuorum.* (Cant. 1.) Quod tractans beatus Ber. dicit, (Bern sup Cant. ser. 22.) quod cum Christus factus sit nobis sapientia à Deo, iustitia, iustificatio, & redemptio. Ex his tanquam vngenientis præciosissimis super montes aromatum de cælestibus speciebus confectis tanta ecclesiæ nares odoris suauitas repleuit, vt mox à quatuor partibus mundi, excitata illa dulcedine, supernum properaret ad sponsum tanquam vera illa regina Austri festinans à finibus terræ audire sapientiam Salomonis. (Suauitas doctrinæ Christi.) Opinionis siquidem odore, id est famæ bonæ notitia prouocata, quoniam is qui ab æterno ex patre sapientia erat, factus esset in tempore iustitia, iustificatio, & redemptio, desideraui vt horum quoque in odorem currere posset. Hæc Bernard. Meritò ergo ad Christum currebāt turbæ, sicut nostrum thema dicit. *Cum multa turba esset cum Iesu.* Jn quibus verbis tria describuntur: primò hominum erga Christum affectio, & deuotio feruentissima, cum dicitur; *Cum turba multa esset cum Iesu, & de ciuitatibus properarent:* secūdò diuinæ manifestationis dignatio gratiosissima, quia *exijt qui seminat.* Tertiò eiusdem verbi Dei commendatio excellentissima, cum dicitur *seminare semen suum.* (Propositio)

I.

Cum turba multa esset cum Iesu & de ciuitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinem &c. Affectio & deuotio istius turbæ ad Christum ex qua properabant ad eum, nihil aliud in nobis, nisi celerem & festinam conuersionem ad Christum significat. Cum enim nesciamus diem, neque horam mortis nostrę. *nescit enim homo finem suum:* certè sine dilatione pperare ad Christū: iuxta illud. *Nè tardes cōuerti ad Deū, & nè differas de die in diem.* Miru sanè, cum adeò multa sint hominem agitantia, stimulantia, & attrahentia ad Deum: quod non properat ad eum. Primum ergo agitans seu compellens ad Deum est timor; de quo dicit poeta. *Pedibus timor addit alas.* (Timor stimulus cōpellens ad Deum.) & reuera, si nolumus decipi, multas causas ruinæ homo inuenit in se & ex se, propter quas necesse est eum properare ad Christum, vt euadat ruinam sibi imminentem. Nam si conuerterit se ad sanitatem propriam, inuenit quia illa est, sicut lasciuus equus; de quo timendum, nè propter sui vehementiam pręcipitetur vbique in foueam iuxta illud: *Proni sunt*

sunt sensus hominis in malum ab adolescentia sua. Si verò conuerterit se ad fragilitatem suam, inueniet se omninò infirmum, *quia*
Matt.26. *spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.* Et ob hoc facile est seducibilis & difficile erigibilis, quia vt inquit Isidor. *per se cadit & ex se, per se autem aut ex se non resurgit,* Hinc dicitur in psalmo quod homo sit *spiritus vadens & non rediens.* Si etiam se conuerterit ad hostem, est & hinc timor maximus. Nam si cōsideret hostem carnem, hostem domesticum, magnus timor, quia iuxta Boetium. *Nulla pestis efficacior ad nocendum quam familiaris, seu domesticus inimicus.* Vnde & ait saluator. *Inimici hominis domestici eius.* Hic enim hostis nostris armis contra nos dimicat, & nostris sagittis & lanceis contra nos pugnat, quia eo ipso, quo carni subuenimus, hostem nutrimus, dicit Gregor. in moralibus Si autem homo con-
Gregor. uerterit se ad alium hostem. scilicet mundum. hinc grauior est metus & periculum quia vt dicit Bernard. *Sæuit mundus sicut lupus.* Vnde saluator mittens Apostolos ait.
Matt. 10. Matth.10. *Mitto vos sicut oues in medio luporum* Lupus autem non aliud facit, nihil aliud meditatur, nihil aliud molitur quam vt rapiat & dissipet oues vt dicitur apud Ioan-
Ioan.10. nem. Ecce sæuitia. Si verò cōuerterit se homo ad hostem tertium scilicet diabolum, qui & astutia prudentior, quia *serpens erat*
Genes.2. *prudentior cunctis animantibus super terram:* & diuturnitate temporis experientior, & malitia nocendi nequior & ideò deterior; quia vt dicitur 1.Pet. 5. *Sicut leo rugiens circuit quærens quem deuoret*; maximis sanè ie periculis expositū videbit. Vnde caro est sicut catulus domesticus, quia quamdiu macer est, obediens est, & blanditur. sed quam primum incrassatur, vertitur in rabiem & mordet Dominum. Mundus est vt lupus, qui simulat se sub pelle ouina, sed intrinsecus est plenus rapacitate. Mat.6. Diabolus simulat se agnum, vt dicit Augu-
Aug. in medit. stin. sed deuorat, vt leo. Quis ergo sibi non metuat ab his hostibus? Certè sufficiens imò maxima & iustissima est caussa timoris, & per consequens accelerationis ad Christum, qui est protector, refugium & firmamentum ab omnibus istis. Vnde in psal. *Dominus firmamentū meum, & refugium meum: in hoc ego sperabo.* O quantum properaret, qui prędones equum vel res alias ablaturos sibi timeret: vel qui inimicum post tergum sequentem cerneret quam velociter curreret. Certum hoc est de omnibus prædictis hostibus quia velocissimè persequuntur hominem. Thren.4. *Velociores fuerunt persecutores nostri aquilis cœli.* Sufficiēs causa fugę velocitas persecutoris.

Secunda causa faciens properare ad Deū est pudor stimulans. Multis currentibus spectatores dicunt: intendite nouissimum; multi sanctorum ante nos cucurrerunt velociter post Christum, sicut Dauid, qui dixit. *Cucurri in siti*; & in quanta siti aperit dicens: *Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarū: ita desiderat anima mea ad te Deus.* Similiter alij viri & fæminæ, senes & iuuenes, vt dicitur in præsenti Euangelio, de ciuitatibus properarunt ad eum: pudeat nos esse nouissimos, & sustinere insultum sanctorum in nouissimo die. Grues enim nouissimam persequuntur, & mordent: idem sanè nobis timendum est, si fuerimus vltimi. Tertia caussa est tempus vrgens. Non mirum si patriarchæ olim non properassent in seruitio Dei, qui diu vixerunt, & multum temporis habuerunt; sed sanè nos properare oportet, quia tempus breue vitæ nostræ. *Nouissima hora est,* & ideò conuenit instare. Eccles.36. *Festina tempus, & memento finis.* Credunt multi se habere multum temporis, & ecce mors in ianuis est: *cum enim dixerint pax, & securitas tunc repentinus eis superueniet interitus.* Iob 21. *In puncto ad inferna descendūt.* Quarta causa est locus recipiens. Cursores ituri ad villas non multum properant, quia omni hora intrare possunt: sed ituri ad ciuitates, quæ claudi possunt, properant, nè foris maneant. Munitus est locus ad quem tendimus, & modò patet & cito dicetur. *clausa est ianua.* Matth.25. Vnde Hebræ. 4. dicitur. *Festinemus ingredi in illam ciuitatem.* Sed nec prætereundum est, quod dicitur. *properabant de ciuitatibus ad Iesum.* Si ciuitatenses properabant ad Iesum relictis ciuitatibus, quid dicturi sunt villani, si illi de ciuitatibus properabant? Quid dicturi sunt ciuitatenses, qui necdum in ciuitate volunt

statu-

ſtatutis diebus venire ſaltem ſemel in ſeptimana ad Eccleſiam, vbi eſt Ieſus per ſpecialem cultum & deuotionem. Ciuitas tñ hic ſignificat non incongruè mundũ, in quo eſt munitio ſecurans, negociatio ditans, & deductio conſolans. Hæc licet olim fuerint in mundo; tamen iam mundus ſenuit, & omnia iſta amiſit, vt dicit Gregorius. Iam enim mundus tot amaritudinibus plenus eſt, vt ipſe mundus iam nos à ſe repellat, & ad Chriſtum inuitet. Veruntamen ſi adhuc prædicta eſſent in mundo, nihilominus properandum eſſet è mundo ad Chriſtum quia in ipſo habetur ſecuritas plenior. *In mundo preſſuram habebitis, in me autem pacem* In ipſo negociatio vtilior, quia carè emit noſtra & exiguo precio dat nobis ſua; quia vt ait Auguſtinus. *Regnum cœlorum tãtum valet, quantum habes.* In ipſo eſt deductio ſuauior. *Non habet tædiũ conuictus illius.* Properemus ergò ad Ieſum dimiſſis ciuitatibus, id eſt, mundi huius delectationibus: oportet exire & operibus ſæculi, vt quis veniat in conſortium Chriſti.

II.

Exijt. Ecquis ſufficiat ſufficienter cogitare hanc gratiam, aut compẽſare dignè qua filius Dei exiens de ſinu patris dignatus eſt huic mundo apparere? certè nullus. Vnde Apoſtolus dicit, quod *ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit*, ad Titum 3. Legitur autem quintuplex exitus noſtri Saluatoris, quo dignatus eſt gratioſè exire ad plura. Primò enim exijt à patre per æternam generationem. *Ego ex Deo proceſſi & veni.* Et: *Exiui à Patre. Egreſſus eius ab initio à diebus æternitatis eius.* Secundò venit de cœlo per incarnationem. *A ſummo cœlo egreſſio eius.* Et: *Miſit Deus filium ſuum in mundum.* Miſſio hæc ſeu egreſſio incarnatio eſt. Tertio exiuit ab vtero virginis per temporalem generationem. Ipſa eſt enim porta clauſa, quam Dominus Deus Iſrael egreſſus eſt. Vnde cantat Eccleſia. *Et exiuit per auream portam.* Iſaiæ 11. *Egredietur virga de radice Ieſſe*, id eſt, Chriſtus de virgine: vnde & cantat Eccleſia. Virgo Dei genitrix virga eſt, flos filius eius. Quartò exiuit è mundo per mortem. Pſalm. *Domini Domini exitus mortis.* Dicit gloſſa. *Domini Domini mortis*, id eſt, Chriſti, qui eſt dominus mortis, non fuit alter exitus ex hoc mũdo, quam per mortem. Ioan. 13. *Sciẽs Ieſus, quia venit hora eius, vt transeat de hoc mundo ad patrem.* Quintò exijt de occulto ſuæ conuerſationis, ad manifeſtationem ſuæ prædicationis, de quo exitu dicitur hic. *Exijt ſeminare.* Exijt autem ad quatuor: primò ad operandum iuxta illud pſalm. *Exibit homo ad opus ſuum.* Et: *Cœpit Ieſus facere & docere.* Secundò exijt ad pugnandum contra diabolum. Iſa. 42. *Dominus ſicut fortis egredietur, ſicut vir præliator.* Mich. 1. *Egredietur Dominus de loco ſancto ſuo, veniet vt ſaluet populum ſuum* Matthæ. 12. *Cum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt omnia, quæ poſſidet: ſi autem fortior illo superuenerit &c.* Tertiò exiit ad conducẽdum operarios, ſicut patuit dominica præcedenti, quomodo exierit circa horam primam, tertiam, ſextam, nonam & vndecimam. Quartò exijt ad ſeminandum, ſicut dicitur Cant. 7. *Egrediamur in agrum.*

Chriſtus ad quatuor exijt. *Acto. 2.*

Quamuis autem diuerſimodè ſeminat, vt patebit in ſequentibus, tamen præcipuum ſemen, ad quod exijt in incarnatione in hũc mundum, fuerunt ſemina donorum gratuitorum. Ante incarnationem Chriſti totus mundus fuit ſterilis, ſed per ipſum fœcundatus eſt ſemine gratiæ. Ideò dixi quod iſte exitus ſit gratioſiſſimus, quo exijt in mũdum ſeminare ſemen gratuitum. Sicut autem dicit Alexander Halenſ. quod primo bonus agricola terram excolat; excultam ſeminet; ſeminatam irriget; & ſi neceſſe ſit extirpatores malarum herbarum conducat, & tandem metat. & meſſum in horreum congreget: ita Dominus, qui factus eſt colonus propter nos, exiuit in terram primò vt iſtã terram, ſcilicet cor noſtrum excoleret; quia homo indigebat bono cultore, & terra propter peccatum primorum parentũ erat plena ſpinis & tribulis iuxta illud: *Spinas, & tribulos germinabit tibi*; Et ita erat ſylueſtris terra: Propterea Chriſtus exiuit portãs proprijs humeris aratrum crucis: Vndè Ioan. 19. dicitur. *Exiuit in eum, qui dicitur Caluariæ locus, vbi crucifixerunt eum*; vbi euulſæ ſunt ſpinæ parentum noſtrorum. 2. Reg. 23. *Præuari-*

Dona gratuita ſemen præcipuum.

Quomodo ager colẽdus.

Ierem. 14.

Geneſ. 3.

uaricatores autem sicut spinæ euellentur vniuersi, quæ non tolluntur manibus. Postquam autem Christus aptauerat agrum mūdi huius, & cordis nostri, postmodum exiuit seminare, sicut promiserat apud Oseam : *Se-*
Osea 2. *minabo eam mihi in terram, & miserebor eius, quæ fuit sine misericordia.* Hoc semen petebant antiqui Patres Genes. 47. *Da nobis semina ne pereunte cultore terra redigatur in solitudinem.* Postquam verò seminauerat in terram cordis nostri diuersa dona gratiarum secundum diuersas diuisiones, exiuit & ad irrigandum; quod factum est, quando post ascensionem suam misit Spiritum sanctum in corda fidelium, iuxta illud: *Cœli ac*
Iudi. 5. *nubes distillauerunt aquas*, scilicet gratiarum Spiritus sancti. Hic est ros, de quo Isaiæ 26.
Isai. 26. *Ros tuus ros lucis.* Sicut enim ros est refrigerium contra æstum in æstate, sic Spiritus sanctus contra æstum concupiscentiarum
Eccl. 18. in corde. *Nonne ardorem refrigerabit ros?* Et sicut ros est incremētum omnium frugum, quia eo deficiente deficiunt fructus; sic gratia Spiritus sancti deficiente in mundo nullius opus est meritorium. Vnde dicitur Ecclesiæ Christi per prophetam. *Dabitur plu-*
Isaia 30. *uia semini tuo, vbicunque seminaueris in terra, & panis frugum terræ erit vberrimus & pinguis.* hoc est, omne opus, quodcunque feceris, erit acceptabile & meritorium ad salutem.

Verum quia interdum opus est extirpatione ad agrum purgandum à malis herbis,
Ierem. 1. ideò Christus idipsum non negligens prouidit de Sanctis Apostolis & prædicatoribus, qui ad hoc missi sunt, vt destruant vitia, & euellant errores, ædificent virtutes & plantent vtilia. Ecce quanta diligentia Christi circa culturam cordis nostri. Sed quia omnia prædicta nihil valerent, si custodia seminis deesset; ideò & de hac Christus non minus est solicitus quam de prædictis. Custodit ergò semen gratiæ in corde nostro diuersimodè: nā primò adhibet custodiam sensuū, nè diabolus sicut fur intret
Ioel 2. per fenestras in cor hominis. *Per fenestras apertas introibit sicut fur.* Apponit & sepem timoris sui, quem videns diabolus in homine non audet accedere, maximè cum videt hominem ex timore ad charitatem procedere; alias nihil timet. Sicut enim aues primò timent formidinem, sed postea videntes, quia non mouetur vt homo, stercorisant super eam; eodem modo diabolus hominem timorosum primo non audet tentare, sed si videat, quod non proficiat de bonō in melius, post audacter eum aggreditur. Tantum de secundo.

III.

Seminare semen suum. Multi multa seminauerunt ante Christum; sed nullum semen ita fuit vtile, ita fructuosum, ita efficax hominibus, sicut semen filij Dei; quod est donum gratuitum, vt dictum est, & ideo dicitur semen *suum* per excellētiam, non extraneum, non alienum. scilicet diaboli, vel hæretici. quia diabolus seminat zizania; hæreticus errores. *Qui seminat dolores.* Plures etiam alij diuersa seminabant, sed mala, de quibus in psal. dicitur. *Semen impiorum peribit.* Ideò Christus venit cum optimo semine, quod fructificat in centuplum. Quomodo autem seminet vtiliter, & efficaciter & excellenter in suis fidelibus opera bona, & meritoria breuiter videamus. Cum omne opus bonum hominis non sit aliud, nisi semen Dei, ex quo debet sperare fructum in vita æterna, iuxta illud; *Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine*; certè impossibile est vt non sit magna vtilitas, aut non sequatur maximus fructus, vbi Deus seminat aliquid in homine, aut per hominē; & quia homo tripliciter meretur, scilicet corde, ore & opere, ideò triplicem fructum ex triplici semine consequitur. De corde siquidem per oculos semina emittit lachrymarum, quoties pro peccatis plorat: ex quibus lachrymis accipit fructum exultationis, & lætitiæ iuxta illud. *Qui seminant in lachrymis, in exultatione metent.* Et: *Beati, qui lugent.* Ecce semen lachrymosum. *quoniam ipsi consolabuntur.* Ecce fructus gaudiosus. Secundò Deus seminat semen suum per os hominis, semen dico sanæ doctrinæ, quo reconciliantur discordes, quo erudiuntur ignari, quo excitantur pigri. Zachar. 8. *Semen pacis erit.* Sed quid operatur illud semen? certè multum. *Beati pacifici*, id est, pacem procurantes,

2.Cor.9. tes, vt exponit Gorra. *quoniam filij Dei vocabuntur.* ecce fructus. Tertiò Deus seminat semen suum per manus, id est, opera hominis, vt per opera misericordiæ & pietatis. *Qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.* vitam æternam. Ecce fructus & vtilitas istius seminis. De his omnibus di- Bern. sup. Cant. ser. 38. cit Bernard. *Seminasti tibi ad iustitiam, si ex vera cordis tui notitia timuisti Deum, teipsum humiliasti, fudisti lachrymas cordis, eleemosynas profudisti, cæterisq; pietatis actionibus te mancipasti; si ieiuniis & vigiliis afflixisti corpus; si pectus tunsionibus, cælos fatiscis clamoribus; hoc siquidem seminare ad iustitiam est. Semina ergo, sunt bona opera, bona studia, semina lachrymæ sunt. Ibat, inquit, & flebant* Psal. 125. *mittentes semina sua. Sed nunquid semper flebunt? Absit: sed venient cum exultatione portantes manipulos suos. Meritò sane cum exultatione, quia reportant manipulos gloriæ.* Hæc ille.

Isaiæ 26. Vnde licet in quolibet homine principalis seminator ad omnia opera bona sit Christus; tamen cum sit homo liberi arbitrij, sæpius vitiat modum seminandi, & hoc tripliciter. Primò si non seminat semen benè depuratum, & electum: tunc autem non erit depuratum, quando homo mala intentione puta vanæ gloriæ seminat bonum opus, vel quando in mortali peccato bona Num. 18. facit; ideo dicitur. *Omnia, quæ offertis Domino, electa erunt.* Ratio secundum Aposto- Galat. 6. lum est. *quia quæcunque seminat homo, ea-* Eccl. 7. *dem & metet.* Hinc dicitur: *Fili nè semines mala in sulcis iniustitiæ, & non metes ea in septuplum.* Glossa in gehenna. vbi sunt septem pœnæ, ignis, vermis, fætor, fumus, tenebræ, vincula, frigus. Secundò vitiat modum 2.Cor.9. seminandi, si parcè seminet; debet enim liberaliter seminare: alioquin qui parcè seminat, parcè & metet. *Hilarem enim datorem diligit Deus.* Tertiò vitiat homo modum seminandi, si non spargat semen in terram bonam, aptam, & congruam, sed periculo expositam; vel in se periculosam, aut periculo proximam. Terra hæc est bona voluntas, sicut hic dicitur, in qua quicquid seminatur, centuplum metetur, vt hic dicitur. Sed accidit sæpius in terram malam proijci semen bonorum operum & semina virtutum: & primò secus viâ, quod fit cum opus propter apparentiam hominum fit vti de Pharisæis legimus. *Omnia faciunt, vt videatur ab hominibus.* ecce semi- Matth. 5. natio. Et sequitur: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.* ecce fructus inutilis. sic seminant hypocritæ. Secundò semen proijcitur supra petram, id est, cor durum: est autem cor durum, quod non dimittit offensam fratri petenti. *Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum, & vade prius reconciliari fratri tuo,* quasi dicat, mollias prius Matth. 6. & conteras petræ duritiam, & sic seminabis. Tertiò proijcitur semen inutiliter inter spinas: spinæ sunt diuitiæ malè congregatæ, præsertim vbi homo tenetur ad Diuitiæ spinæ. restitutionem multorum, quæ illicitè acquisiuit, vel rapuit: & talis quamdiu non restituit aliena, frustra largitur eleemosynas quia *non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum.* vt dicitur *de regulis iuris libro 6. Peccatum.* Nos ergò fratres dilecti disponamus terram cordis nostri, & purgemus eam per confessionem; scindamus per contritionem; & seminabimus per satisfactionem opera bona, pro quibus recipiemus mercedem æternam: quam nobis concedere dignetur Pater & Filius, & Spiritus-sanctus.

DE EADEM DOMINICA.

SERMO II.

Exijt qui seminat seminare semen suum. Lucæ.8.

DOMINICA hodierna vocatur sexagesima, & terminatur feria quarta post pascha, sicut septuagesima terminatur sabbato post pascha. Quæ quidem dominica à sanctis patribus addita est quadragesimæ; primò ideo, quia vt dicit Durand. in rationali, olim fuit institutum, vt sabbatum ieiunaretur: sed quia populus ex ieiunio feriæ sextæ præcedentis debilitabatur, ideò Melchiades Papa, & Syluester relaxarunt, & istam Dominicam loco illius ieiunij suppleuerunt, vocatur autem sexagesima, quia ab ipsa vsque ad quartam feriam in albis sunt sexaginta dies. Secundò ista dominica additur à sanctis patribus ad repræsentandum statum viduitatis sanctæ Ecclesiæ, quæ hoc tempore quasi desolata, sponso suo Christo in cœlum rapto, gemit, & mœret; & quia præmium viduitatis est fructus sexagesimus, ideò ista Dominica dicitur sexagesima, ad significandum, quod omnes gementes in hac valle miseriæ fructu sexagesimo consolabuntur. Verum quia spiritus tristis exsiccat ossa, ideò Spiritus sanctus consolatur hodiè ecclesiam in epistola verbis Pauli hortando, vt tribulationes libenter sustineat, & in eis glorietur, vt in ea habitet virtus Christi; in euangelio autem proponit seminationem bonorum operum, vt eis insistat, maximè cum Christus sit velut seminator optimus, qui paratus est seminare bonum semen, dummodo ager cordis nostri ad hoc præparetur. Sed quia proh dolor hoc tempore, quo quasi omnes vertuntur in furiam mentis, & alienationem cordis, semen diuinum in paucis fructificat, imò potius conculcatur, destruitur, suffocatur, & corrumpitur diuersis modis, & diuersis peccatis; ideò ecclesia clamat ad Christum pro suis filijs dicens in introitu missæ: *Exurge, quare obdormis Domine, &c.*

Sexagesima cur hac dominica vocetur.

Exurge triplex.

Et ponit triplex exurge. Quidam enim sunt in Ecclesia qui à diuersis premuntur, sed non deijciuntur; quidam qui premuntur, & deijciuntur; quidam verò qui nec premuntur, nec deijciuntur: tamen quia aduersa nō tollerāt, periculum est, nè aduersa ipsos frangat. Clamat ergo ecclesia ad Christum vt exurgat, quasi obdormiens, ad confortandum primos, quos quasi ad tempus non curasse videtur; clamat vt exurgat ad conuertendum secundos, quos quodammodo quasi repulisse videbatur, & faciem ab eis auertisse; clamat ad tertios vt exurgat ad adiuuandum eos in prosperis, & liberando eos ab aduersis. Sic ergo ecclesia quæ in præcedenti Dominica quasi desperans clamauerat dicens. *Circundederunt me*; nunc se quasi eripi postulās, ait per introitum. *Exurge &c.* Priusquā verò de prædicto Euangelio verba facturus coram vestra charitate exordiar, ad matrem gratiæ recurramus, salutantes eam more solito per *Aue Maria &c.* In euangelio præsenti tria describuntur. Primò quædam parabola per Christum turbis proponitur, cum dicitur. *Cum turba &c.* secundo eiusdem parabolæ ab Apostolis Christi sensus inquiritur, cum dicitur; *Introgabant autem eum.* tertiò dictæ parabolę per Christum intelligentia aperitur, cum subiungitur; *Quibus ille ait.*

I.

Cum turba plurima. Sciendum hoc factū esse circa finē anni primi prędicationis Christi. Vnde cum Christus esset in domo quadā turbis ad eum irruentibus exiuit indè & venit ad mare, ibiq; ascēdens nauiculā loquebatur in parabolis ad turbas; Inter quas parabolas primò proposuit hanc præsentem parabolam dicens; Exijt qui seminat. Dicit ergò. *Cum turba plurima conueniret.* Beda dicit, quod sicut in turba fuit diuersitas personarum, ita diuersitas voluntatum, quia diuersis de causis sequebantur Christum. Cum ergò conuenirent, *& properarent de ciui-*

Magna deuotio sequentium Christũ.

ciuitatibus affectuosè & desideranter. *dixit p similitudinẽ*. Verè magna deuotio turbæ fuit, quæ relictis nõ tugurijs villarũ, nõ laboribus agrorum, sed pallatijs & delitijs ciuitatũ amœnissimarũ currebat ad Christum, cuius sermo videbatur ei super mel dulcior, iuxta illud: *Spiritus meus super mel dulcis*. Sed nescio quomodo nunc ita viluerit, vt multis vertatur verbum Dei in nauseam, dicentibus multis vanis, & sæcularibus. *Anima nostra nauseat super cibo isto leuissimo*, id est, lubrico & abominabili. Sed quid mirum quod palato non sano pæna sit panis, qui sano est suauis, secundum Augustinum in li. confess. De eiusmodi hominibus dicitur in psalm. *Omnem escam abominata est anima eorum, & appropinquauerunt vsque ad portas mortis*. Audeo dicere, quod modernis temporibus multi vadant ad infernum, ex hoc signo præcipuè, quia abominantur verbum Dei.

Eccl. 24.

August.

Christus parabolicè cur locutus.

Dixit per similitudinem. Quare Christus voluit loqui parabolicè & non apertè? Respondeo propter plura. Primo secundum Gorran. propter indignos, quibus clausus debuit esse sensus verbi Dei, *vt videntes non videant &c.* iuxta illud: *Nolite sanctum dare canibus*. Vnde Dionysius ad Timotheum in Epistola dicit. *Tu vero ab immunda multitudine vniformi te custodi*. Secundo vt vestigium diuinæ sapientiæ in creaturis sumeretur, sicut in hic semine per comparationem ad verbum Dei. *Inuisibilia enim Dei per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciũtur*. Tertio vt ex vno verbo plures intellectus caperentur ad exercendum humanum ingenium. Vnde apud Matth. Regnum cælorum comparatur thesauro abscondito, qui potest diuersimodè intelligi. Quartò vt prædicatio à simplicibus facilius retineretur, & paulatim ad incognita duceretur animus eorum. Quintò vt in maiori reuerentia haberetur, & studiosius inquireretur. Vnde in psal. *Beati, qui scrutantur testimonia eius*. addit Chrys. super Matth. Sexto vt sit ordo inter Doctores & simplices: si enim omnia nuda essent, quid opus esset Doctoribus? & si omnes omnia scirent, ordo mundi esset confusus. Nam doctoribus loquitur Deus per Isa. *Loquimini sacerdotes in cordibus populi huius*; simplicibus autem loquitur illud. *Interroga patrem tuum & annunciabit tibi*. Septimò vt homines in scripturis laborantes mereantur hoc, quod ociosi non possunt, & per orationem impetrent scientiam cum charitate. Vnde dicit Chrys. Non est abscondita in scripturis veritas, sed obscurata, non vt non inueniant, qui quærunt eam, sed vt non videant eam, qui eã quærere nolunt. Octauò vt qui volunt quærere eã, humilientur iuxta illud: *Reuelasti eam paruulis*. Nonam causam dat Isid. dic. Ideò quædam obscura, quædam aperta sunt, nè si cuncta paterent, statim intellecta vilescerent, & si cuncta clausa existerent, confestim diffidentiam gignerent. Decimam causam dat Greg. super Ezech. parte prima, homil. 1. inquens: Plerumque in sacro eloquio ideò aliquid obscure dicitur, vt dispensante misericordia Dei multipliciter exponatur.

Matt. 7.

Matt. 13.

Deut. 32.

Matt. 11.

Isid. l. 1. de summo bono c. 19.

Seminator Christus quomodo & vnde exierit seminatum.

Sequitur. *Exijt qui seminat seminare semen suum*. Seminator hic Christus est, qui exijt primo de sinu patris in vterum matris; de vtero matris in mundum; de mundo ad crucem. Sed quomodo exijt, qui vbique fuit & est? Respondeo secundum Chrysost. non loco, sed habitudine, id est, nouo modo, & sæculis incognito, quia per incarnationem. *Exiui à patre, & veni in mundum*. scilicet ad declarandum patris mei voluntatem. vnde dicit. *Qui seminat*. scilicet verbum veritatis, quod apud patrem vidit, hoc seminat, id est, hominibus indicat per se, & per suos Apostolos. *semen suum*. non alienum. Ex quo patet, quod semen verbi Dei maximæ debeat esse reuerentiæ, quia non est verbum hominis, sed Dei. Vnde dicit Augustinus quod Christus sit seminator, sed prædicator sit cophinus seminantis. Nolite igitur attendere ad vilitatem cophini, sed ad vtilitatem & dignitatem seminis & seminantis. Sed multi attendunt ad eloquentiam prædicatoris & pulchritudinem potius, quam ad vtilitatem verbi delectantis dulcedine amœna verborum, cum tamen agricola non aduertat, de quo cophino seminet, ligneo, nè an luteo siue etiam lineo vel canapeo. Sic igitur nec nos ad eloquentiam prædicatoris simus attendentes, quia non possunt esse omnia vasa aurea aut argentea, sed etiam sunt fictilia in domo Dei, scilicet Ecclesia. Quid ergo de eloquentia, cum verbum

Ioan. 16.

Aug. l. de doct. Christ.

2. Tim. 2.

bum Euangelij & exemplum vitæ vtrobiq; proponatur æqualiter.

Et dum seminat, id est, docet vel prædicat. *aliud cecidit secus viam*. Hic ponuntur quadruplices differentiæ hominum audientium verbum Dei; quorum primi sunt qui habent cor vagum per lasciuiam; hic via mundus est, cuius viatores sunt homines; in quorum persona dicit psal. *Aduena ego sum apud te*. Sed tamen spirituales viatores mũdi sunt eius dilectores. Vnde secundum Hugon. terra secus viam sũt corda peccatorum mundo coniuncta per amorem, varijs cogitationibus & dæmonum suggestionibus per uia & aperta, & per consequens conculcata & contrita ab eis per malum consensum & factum secundum Lyran. Vnde & Iob conqueritur in persona talium dicens, *Venerunt latrones, & fecerunt sibi viam per me Et conculcatum est*, scilicet malis cogitationibus & prauis affectionibus. *Et volucres cæli*, id est, dæmones, qui dicuntur volucres cœli, quia sunt spiritualis & cęlestis naturæ, vel quia in aëre habitant. Nam licet multi sint in inferno, multi tamen habitant in aëre ad tentandum nos vsque ad diem iudicij: post diẽ autem illum omnes detrudentur in infernũ, sicut dicit Aug l. 4. super Gen. ad litteram, & D. Thom. in prima parte. q. 65. arti. 4. Et isti volucres *comederunt illud*, id est, rapuerunt de corde verbum, quia dæmonum suggestione verbum amittitur: vnde dicitur; *Deuorabunt eos aues morsu amarissimo*. Notandũ hic quod in hominibus luxuriosis sit duplex motiuum, scilicet extrinsecum, ipse diabol[9] suggerens, & intrinsecum, scilicet concupiscentia; ex quibus duobus fit generatio carnalium peccatorum. *Concupiscentia cum cõceperit*, tanquam ex patre diabolo. *parit peccatum*. Secundò notandum quod in luxuriosis hominibus verbum Dei duplex damno patiatur; vnum est, quia conculcatur à transeuntibus; conculcatio est frequentia malarum cogitationum, quibus opprimitur verbum Dei: secundum est quia deuoratur ab auibus, comestio est suggestio dæmonũ. Tertio notandum quod contra ista debeãt esse duo remedia. Primum est vt terrã cordis nostri spinis memoriæ passionis Christi sępiamus iuxta illud. *Popule sepi aures tuas spinis*. Nam secundum Origenẽ, non est remedium melius contra malas cogitationes, quam memoria crucis Christi. Secundum remedium, vt terram clausam cordis nostri cooperiamus desuper virtute charitatis; de qua dicitur. *Charitas operit multitudinem peccatorum*.

Iob. 19.

Volucres cæli dæmones.

August.
D. Thom.

Deut. 32.

Duplex motiuũ in luxuriosis.

Iacob. 1.

Eccl. 28.

Et aliud cecidit supra petrã. Hic ponitur secunda differentia auditorum, quos comparat hic petræ; & significat homines duri cordis per superbiam & proteruiam mẽtis. Petra. n. est frigida, infructuosa, dura & ponderosa, quæ omnia sunt iu superbo & duro corde, & rebelli, quod primo est frigidũ ad omne bonum per ignauiam mentis & acediam. Secundo infructuosum in verbis, infructuosum in operibus, quia fructus taliũ est *sicut lanugo quæ à vento tollitur*. Et: *Labores eorum sine fructu*. Tertiò est durum, ita vt non monitis, non blanditijs, non promissis, non minis, non terroribus conteratur, vt dicit Bern. ad Eug. Quarto est ponderosum, quia pondere suo deprimit animam ad infernum, iuxta illud *Terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem*. Sed audiat eiusmodi cor quid ei dicatur Eccl. 3. *Cor durum malè habebit in nouissimo*. Dicit ergò. *Aliud*. scilicet semen *cecidit supra petram*, id est supra cor durum, quod est cor diaboli, de quo dicitur; *Cor eius indurabitur tanquam lapis*. Dicitur autem illud cor durum quod non est vomere fidei penetratum, in quo non est verus amor, nec perseuerantiæ virtus. *Et natum*. ad horam: cito enim semen supra petram nascitur, & quia non habet terræ profunditatem, Ideò statim ad superficiem erumpit; sed citò perditur, quia non habet humorem, scilicet deuotionis aut gratiæ, iuxta illud: *Culmus stans non est in eo. nõ spica neque granum*. Attendant hoc superbi, qui sine gratia volunt aliquid boni facere, cum dicatur; *Nunquid poterit virere scirpus absque humore?* quasi dicat non, *quia sine gratia nihil possumus facere*. Sed contra Videtur quod semẽ istud debuerit destruere petram & mollificare eam: nam dicitur. *Nunquid non verba mea quasi ignis, & quasi malleus conterens petram?* Respondeo quod petra fuerit obstinata in tantum vt non potuerit conteri. Vnde etiam argumentum est, quod superbi non obstinati conterantur, obstinati autem nequaquam; &

in

ita est defectus ex parte rebellis animi, & hoc est valde notabile, cum Deus non faciat alicui violentiam propter voluntatem liberi arbitrij.

Diuitiæ spinæ, & auare. Iob. 30.

Et aliud cecidit inter spinas. Hic ponit tertiam differentiam auditorum, per quos significantur auari. Dicuntur autem spinę diuitiæ primo, quia in ortu molles sunt. *Sub sentibus delicias reputabant.* Ita enim oriuntur diuitiæ, vt primo homo habeat bonum propositum congregandi eas, vt habeat vnde faciat eleemosynas, & statum suum honestè deducat; & sic homo palliat initium suæ cupiditatis. Secundo in processu pungunt, quia secundum Gregorium cum labore acquiruntur diuitiæ, & cum timore possidentur. Terriò quia currentes impediunt: vnde qui spinam habet in pede, currere non potest: sic *qui volunt diuites fieri incidunt in tentationes & in laqueum diaboli.* Quartò quia amplectantes se cruentāt: sic & diuitiæ possessores. *Si diues fueris, non eris immunis à delicto.* Hinc inquit Gregorius in homil. *Diuitiæ spinæ sunt, quia cogitationum suarum punctionibus mentem lacerant, & dū vsque ad peccatum trahunt, quasi inflicto vulnere cruentant.* Non ergo mirum quod sequitur. *& simul exortæ spinæ suffocauerunt illud,* id est, sollicitudines & inordinatæ affectiones ita occupauerunt mentem, vt verbum fructum spiritualem in eo facere non potuerit.

1. Tim. 6.

Eccl. 11.

Et aliud cecidit. Hic ponit quartam differentiam auditorum dicens *Aliud* scilicet semen *cecidit supra terram bonam,* id est, de alto venit iuxta illud: *Quomodò descendit imber & nix de cœlo, sic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo* Terra bona est cor docile, & mite. *In mansuetudine suscipite insitū verbum. Et ortum fecit fructum centuplum:* in Matth habetur. *& fecit fructum, aliud tricesimum* scilicet in coniugatis *aliud sexagesimum.* scilicet in viduis. *aliud centesimum.* in virginibus. Ad coniugatos pertinet fides Trinitatis & impletio decalogi; ad viduas decalogi impletio & sex opera misericordiæ; ad virgines impletio mandatorum veteris legis, & consiliorum nouæ legis. Attendant nostri prædicatores, qui cum se vident statim non proficere in auditoribus, tepescunt dicentes se frustra laborare, cum tamen hic iste seminator seminarit primò, secundò, & tertiò frustra, & quartò fructū reportarit. Sic Dauid non nisi in quinto lapide Goliath superauit: sic discipuli tota nocte laborantes nihil ceperunt, & tamen in vno verbo Christi multos pisces comprehēderunt; & ideò debent perseueranter laborare.

Terra bona cor docile, & mite. Iacob. 1.

Notent hic Prædicatores.

Hæc dicens clamabat. Hic excitat auditorum attentionem. Vnde *hæc dicens.* scilicet præmissa *clamabat.* nec mirum, quia surdis loquebatur iuxta illud. *Surdi audite.* In hoc quod clamabat; significat se alta dixisse. *Qui habet aures,* scilicet corporis, *audiendi,* id est ad audiendū. *audiat* auribus mētis, id est, spiritualiter, id est, hæc verba præmissa intelligat. Sed Greg. sup. Ezech. parte. 2. hō. 2. dicit, quod hoc intelligatur de auditu spirituali, quo laudes Dei sine sono audiuntur; quas aures nō habent oēs: & ideò electis Dei dicitur. *qui habet aures* tales. *audiat.* q. d. vos qui spirituales estis, attendite, licet alij sæculares ista negligāt. Vnde Apostolus dicit: *Animalis homo non percipit quæ Dei sunt, stultitia enim in est illi: spiritualis aūt omnia diiudicat,* Sed contra de Christo dicitur. *Nō clamabit, nec audietur vox eius in plateis* Respōdeo. Id verum est de clamore impatientiæ, non de clamore veritatis & doctrinæ.

Isa. 42.

Gregor.

Isaia 42.

II.

Parabolæ ab Apostolis Christi sensus inquiritur; vnde sequitur: *Interrogabāt ergo eū discipuli eius.* sc. vt magistrū, serui Dominū, contra inflatos & superbos, qui cum audiūt aliqua obscura vel minus sibi placentia in sermone, statim detrahunt & confundunt, non quærentes ad quem sensum prædicator locutus fuerit. Dicit hic Lyra, & idem habetur in glossa quod discipuli non statim, nec subitò interrupto sermone coram turbis interrogauerint Christum, sed cum esset iam in domo & seorsum à turba, vt dicitur Marc. 4. In quo docemur de duobus: primo vt de secretis conscientiæ & sacræ scripturæ non statim in publico prædicatores, quos audimus, reprehendamus, sed in secreto quæramus: secundo vt si intelligentiam diuinorum assequi volumus, postpositis curis mundi, de dono sacræ scripturæ soli cum solo Domino medi-

Documenta duo.

meditando & orando insistamus. Est etiam notandum quod Christus sæpius ita obscurè prædicauerit maximè coram turbis vt necesse haberent discipuli ex eo quærere de spirituali intelligentia; ad significandum, quod prædicator non semper debet ita planè effundere verba prædicationis, vt etiam à quibuslibet capiatur fatuis. vnde Henricus de Vrimaria dicit. Caue nè hæc, quæ lectione & experientia, sudoreque didiceris, vanæ gloriæ seductus amore immundis hominibus passim ingeras, nè illud incurras quod Sapiens ait. *Noli* inquit *applicare impium ad pascua iusti: non enim expediunt stulto deliciæ, nec opus est sapientia, vbi non est sensus*. Et alibi. *Nolite sanctum dare canibus.*

Lib.14.de perf. inte. hom.c.19.

Notabile pro concionatorib.

Matt.7.

III.

Parabolæ sensus mysticus nunc per Christum aperitur, cum dicitur. *Quibus ille ait; vobis datum est nosse*. scilicet tamquam à me illuminatis & specialibus & familiaribus amicis, & fidelibus credentibus, qui habetis oculum purgatum ad intelligendum, iuxta illud: Actu.15. *Fide purificans corda eorum. Vobis* igitur, *datum est*, non venditum, sed donatum; ideoque & os, *quod gratis accepistis; gratis date. Mysterium regni Dei*, id est, occulta sacræ scripturæ, quæ est introductoria in regnum Dei. vnde. Matth. 21. dictum est Iudæis: *Auferetur à vobis regnum Dei*, id est, sacra scriptura. *Cæteris autem in parabolis*, id est, incredulis datum est solum in parabolis & similitudinibus congruis. *Vt videntes*, id est, sapientes & fideles se reputantes ingenio suo. *non videant*, id est, priuentur spirituali intellectu; vel videntes foris humanitatem, non videant intus virtutem operantem. *& audientes*. foris verbum, non intelligant, intus spiritualem sensum: vnde Isaiæ 6. dicitur. *Audite audientes, & nolite intelligere.*

Sequitur. *Est autem hæc parabola. Semen est verbum Dei.* Hic sciendum, quod in sacris scripturis semen quandoque dicatur homo, vt Matth.13. *Bonum semen filij regni*. Aliud semen est Christus, qui etiam dicitur granum frumenti. Ioannis.12. & Genes. 22. *In semine tuo benedicentur omnes tribus terræ.* Tertium seminatum à nobis scilicet bona opera. *Euntes ibant & flebant mittentes semina sua.* Quartum est verbum Dei. *Nisi Dominus reliquisset nobis semen verbi, sicut Sodoma fuissemus.* De isto hic dicitur. *Semen est verbum Dei*; idque propter plura. Primo quia sicut semen est necessarium ad vitam corporalem, sic verbum Dei ad sustentationem animæ. Vnde de officio ordinarij, inter cætera dicit Innoc. Tertius, quod inter cætera, quæ ad salutem spectant populi Christiani, pabulum verbi Dei ei permaximè noscatur necessarium: quia sicut corpus naturali, sic anima spirituali cibo nutritur iuxta illud. *Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Secundo quia sicut semen debet esse purum ad seminandum, ita verbum Dei debet esse purum à palea vanæ gloriæ, & à luto & puluere intentionis terrenæ & erroris cuiuslibet. Vndè dicitur. *Qui seminat in carne*, id est, ratione carnalis tantum commodi; *de carne & metet corruptionem.* Tertiò quia sicut semē tempore famis absconditum inducit magnum periculum hominibus, sic prædicatio tempore & loco oportunis populo subtracta multa adfert incommoda. *Qui abscondit frumenta in tempore famis, maledicetur in populis: benedictio autem super caput vendentium.* Et per hoc corrigendi sunt, qui possunt, & nolunt prædicare habentes copiam librorum & victualium: vt sunt multi Prælati occupati temporalibus voluptatibus aut etiam laboribus. Sed certè *hæc oportuit facere, & illa non omittere*. Attendant hi quid profit prouidere familiæ de cibo corporis & negligere cibū mentis; nutrire corpora cito moritura, & mortificare animas in æternum victuras. In signum huius Christus non legitur nisi bis fecisse conuiuium corporale turbis, sed tamen sæpius fecisse prædicationem, quæ est cibus animarum. Cōsequenter audiamus diuersitatem fructificationis verbi Dei. Vnde sequitur. *Qui autem secus viam*, id est, illi qui audiunt & non faciunt, vt dicitur Iacob. 1. Hi tantæ sunt inaduertentiæ vt nec in prædicatione compungantur, vt benè facere incipiant; quod vtique benè conuenit luxuriæ; Primo quia est via publica. *Posuisti vt terram corpus tuū, & quasi viam transeuntibus*. Et: *Exposuisti fornicationem tuam omni transeunti.* Secundo

Quadruplex semē.

Ioan. 12.

Gen.22.

Diabolus verbi diuini fructum impedit.

quia via est lutosa, & immũda. Tertiò quia nulli cogitationi clausa. *Deinde venit diabolus*, per suggestionem & tentationem. *& tollit verbum de cordibus eorum*, id est, impedit, nè verbum Dei in ipsis remaneat; sed vt illud dimittant, & potius labantur per cõsensum. *Nè credentes salui fiant*, scilicet per fidem formatam. Hoc facit ex inuidia, nè substituantur homines in locum, de quo ipse cecidit. *Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum*. Sed contra: Diabolus est ita debilis vt nequeat aliquem cogere ad malum, vt dicit Aug. Item non potest illabi animæ, quia hoc est solius Dei, vt dicit. Magister sentent. libr. 2 sent. d. 8. Respõdeo quod non tollatur per violentiam, sed procurando suggestiones & impedimenta. Vnde in Psal. *Laqueum parauerunt pedibus meis*, scilicet dæmones. Et sequitur. *Et incuruauerunt animam meam*; & ideo occasionaliter dicitur diabolus tollere verbũ Dei de corde hominis.

Sap. 2.

In superbus verbi Dei fructũ quid impediãt

Quantum ad secundam differentiam exponit Dominus parabolam dicens. *Nã qui supra petram*; hi sunt, *qui cũ audierint, in gaudio suscipiunt verbum* Dei; vt sunt superbi, qui audito verbo prædicationis contra fastum pompæ ipsorum humiliantur in sermone & suspirant; *sed hi radices non habent*, scilicet profundæ firmitatis secundũ Sap. *Adulterinæ plantationes non dabunt radices altas: quia ad tempus credunt, & in tẽpore tẽtationis recedũt*; sicut Saul, qui fuit cũ prophetis propheta, & cũ malis sortilegis sortilegus, vt est videre in lib. 1 Regum. Talis fuit & Balaã Propheta, qui cum populo Israëlitico voluit bona morte mori; sed cito post in eis perniciem, & destructionem scãdalum mulierum Madianitarum procurauit, ad luxuriam, & idololatriam eos inducendo. Vnde Greg. in hom. *Petrosa terra humorem nõ habuit, quia hoc quod germinauerat, ad fructum perseuerantiæ non produxit*. Sic Pharao sæpius proponebat dimittere populum Domini: sed cessante plaga mutabat voluntatem; & ideo dicitur de ipso. *Induratum est cor Pharaonis*. Similes sunt multi, qui in Ecclesia suspirant, cum contra vanitatem sæculi prædicari audiunt: sed mox, vt eorum conspectui species delectabilis occurrerit, obliuiscũtur eorũ, quæ audierunt. Sed aduertendum quod tria resoluunt cor lapideum, scilicet malleus mortis. *Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis*. Secundo humor sanguinis caprini, qui etiam adamantem resoluit: quem nec ignis nec ferrum resoluere potest, vt dicit Aug. lib. de ciuit. Dei, Et significat memoriam passionis Christi, qua effusus est sanguis eius præciosus. Tertium est ignis inferni. *Lapis solutus igne, in æs conuertitur*.

Sap. 4.

1. Reg. 19. & 28.

Num. 25.

Exod. 2. 3. & 4.

Exod. 8.

Tria emolliunt cor lapideũ.

2.

August.

3.

Iob. 28.

Sequitur tertia differentia. *Quod autem in spinas cecidit; hi sunt*, scilicet significati per spinas, *qui cum audierint verbum, à solicitudinibus & voluptatibus*, id est, desiderijs carnalibus *vitæ* huius *suffocantur*. *Euntes*, scilicet de loco prædicationis ad sua negotia, implicantur curis sæcularibus. *Et non referunt fructum*, id est, bona opera. Et notanter dicit *suffocantur*; quod propriè pertinet ad strangulationem gutturis; vt sit sensus *suffocantur*, id est, bonum desideriũ non permittunt descendere ad cor. Deinde concludit Dominus quartam differentiam. *Quod autem cecidit in terram bonam*. id est, in bonos auditores, qui verbum Dei satagunt in ventre memoriæ retinerei; *hi sunt qui in corde bono* per industriam naturalẽ; *& optimo*; per gratiam: *retinent* in memoria, *& fructum* bonæ; operationis *afferunt in patientia*, scilicet expectationis præmiorum: sicut Agricola expectat fructum messis patienter. Aduertendum, quod bona terra cordis debeat esse primò purgata per contritionem & humilem cõfessionem, & studiosè clausa. Hoc contra primos, qui sunt via. Secundò debet esse irrigua, non sicca, nec arida contra duritiã petræ; & hoc per humorem deuotionis. Tertiò extirpata à vepribus, & curis sæcularibus, cõtra spinas. Talis terra dabit fructum suum in tempore oportuno.

Quomodo suffocetur verbũ Dei.

Terra bona boni auditores.

Iacob. 1.

Conditiones terræ bonæ tres.

Hic occurrunt tria dubia: Primum, vtrũ Deus velit immutabiliter esse seminatores prædicatores verbi sui? Secundum: vtrum ad seminandum & prædicandum verbum Dei quilibet sacerdos debeat animum intendere. Tertium vtrum negligentia auditus verbi Dei sit peccatum mortale? Ad primum respondeo secundum sanctum Thom. super illud Cant. 5. *Dilectus meus*

Dubia tria.

misit manum suam per foramen; quod Deus velit immutabiliter esse prædicatores verbi sui. Quod apparet ex quinque signis: Primum est, quia ipse ad hunc mūdum venit nullius egens, & de sinu patris egrediēs, in terra pro nobis conuersari voluit, & docere. Secundum est, quia ipse prædicatores

Ioan. 15. Euangelij elegit. *Ego vos elegi, & posui vos, vt eatis & fructum afferatis.* Tertium est, quia sic electos docuit Euangelium. Matt. 5. *Quibus postea dixit; quod in aure auditis, prædicate super tecta.* Quartum est, quia do-

Luc. 9. & 10. ctos misit ad prædicandum. *Misit illos binos, & binos.* Quintū est, quia missis etiā temporale subsidium ordinauit. *Edentes & bi-*

Ibid. *bentes quæ apud illos sunt.* Sic patet so-

2. Dubiū. lutio ad primum. Ad secundum; an quilibet huic officio debeat intendere: breuiter respondeo, quod non: nisi ad hoc teneatur ex officio suæ prælationis, vel ex obedientia superioris. Vnde cuicunque istud officium non est iniunctum, vel ex prælatione curæ animarum, vel ex mandato superioris, non tenetur illi intendere. Hoc innuit illud notabile dictum Aug. 19. l. de ciui. Dei. cap. 19. *Ocium sanctum, scilicet contemplationis quærit charitas; veritatis negotium iustū accipit necessitas charitatis: quam sarcinam si nullus imponat, percipiendæ ac intuendæ vacandum est veritati: si autem imponitur suscipienda est propter charitatis necessitatē.* Ecce manifestè dicit August. quod si non imponatur istud officium, non esse ei intēdendum, sed potius vacandum contemplationi. Et certè si aduerterent multi grauitatem huius officij, potius ab eo abstinerent, quā ei intenderent. Dicit enim Tho.

Septem in prædicatoribus requiruntur. vbi supra super cantica, quod timendum sit officium prędicationis, quia rarò adsūt prædicatori, quæ adesse debent: quæ sunt septem, scilicet perfectio vitæ. Matth. 12. *Quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali.* Et Psal. dicit; *Peccatori autem dixit Deus,*

Luc. 6. *quare tu enarras?* Et: *Eijce primum trabem.*

Rom. 2. Et: *Qui alium doces, teipsum non doces.* Secūdum est veritas doctrinæ. *Prophetæ tui viderunt tibi stulta & falsa; nec aperiebant tibi ignominiam tuam, vt te ad pænitentiā prouocarent.* Tertium est obseruatio congruitē temporis. *Nè reuerearis proximum, nec retineas verbum in tempore salutis.* Quartum est cōstantia in aduersis. *Non ascendistis ex aduerso, nec posuistis vos murum fortem pro domo Israel, vt staretis in prælio in die Domini.* Quintum est terrenorum contemptus. *Violabant me ad populum propter pugillum hordei.* Et: *Hæc dicit Dominus super Prophetas, qui seducunt populum meum; qui mordent dentibus & prædicant pacem; & si quis nō dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super eum prælium.* Sextum est excussio corporis. *Circuibat Iesus totam Galilæam, docēs in Synagogis eorum.* Septimum est pietas miserationis. *Neque aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis: neque in occasione auaritiæ; Deus testis est.* Hæ sunt septem lucernæ super candelabrum, & septem spicæ in culmo vno. Vnde Orig. super Cantica dic. *Time igitur, nè vita maculosa, nè veritas angulosa, nè tempus incompetens, nè mens vacillans, nè auaritia abducens; nè torpor deprimens, ne seueritas obdurans in te permaneat.* Ad tertium dubium; an subditi negligentes audire verbum Dei peccent mortaliter? Respondeo quod sic, patet per Aug. & ponitur in decreto. 1. q. 1. *Interrogo.* vbi ipse expressè dicit, quod negligens auditor verbi Dei pariformiter peccet, sicut negligens susceptor corporis Christi: sed iste peccat mortaliter propter irreuerentiam tanti sacramenti ergo & ille. Hinc statuit Ecclesiā, vt nullus infra sermonem prædicationis audeat sine magna necessitate exire: alioquin exiens ex contemptu excommunicandus est: sed nullus excommunicatur, nisi pro mortali peccato, vt patet. 11. q. 3 *per totum*: ergo iste peccauit mortaliter. De hoc in canone de consecratione distinc.

2. Sacerdo-

tes.

DOMI-

DOMINICA SEXAGESIMAE.

SERMO III.

Semen est verbum Dei. Luc. 8.

August. de ... arbit.

Anctus August. ostẽdẽs quæ sit vera Christianorum sapientia, sic ait. Non aliam putamus esse sapientiã veram, nisi veritatẽ, in qua cernitur & tenetur summũ bonũ. Vult dicere Aug. quod vera sapientia consistat in verbo Dei: vbi recondita est veritas eius; in quo quidẽ verbo Dei cernitur De⁹ per fidem, & tenetur per spem, iuxta illud Apostoli. *Videmus nunc per speculum & in ænigmate.* Verbum igitur doctrinæ salutaris Christi est tota nostra sapientia, qua alitur, pascitur & gubernatur anima nostra. Vnde sicut nihil potest viuere sine cibo sibi conuenienti: sic neç anima rationalis potest subsistere sine verbo Dei; & propter hoc dicit Ambr. tractans illud. *Eloquium tuum viuificauit me,* quod non sit quicquã aliud, quod viuere faciat animam rationalem, quam eloquium Dei. Quomodo aũt pascat omnes, ostẽdit Aug. super Genes. l. 5. c. 3. dic. Quod altitudine superbos irrideat, profunditate attentos recreat, virtute magnos pascat, affabilitate paruulos nutriat. Rectè ergo saluator ait. *Semen est verbũ Dei.* Sicut enim semen est refectio omnium viuentium: ita verbum Dei omnium credentium; quod saginat animam, quod impinguat viscera, iuxta nostrũ thema, quod innuit *semen esse verbum Dei.* In quibus verbis circa istud venerabile semen tria consideranda occurrunt. Primo est consideranda verbi Deĩ ad semen materiale proprietatis similitudo, vt sic dicatur *semen.* Secũdo verbi Dei vtilitatis magnitudo, vt sit *verbum Dei* non vacuum nec inane nec apparenter, sed veraciter & vtiliter in nobis operetur, quod designat, verbum substantiale est. Tertio consideranda est verbi Dei impedimentorum multitudo, eo quod ad similitudinem seminis in multis non fructificat, quod designat vltimum, scilicet *verbum Dei.*

Vera Christianorum sapientia quæ?

Verbum animæ verbum Dei.

I.

Verbũ Dei cõparatur tribus aquę, pani, & semini, quæ tria sũt valde vtilia humano generi, in tantũ vt sine eis vita ista duci nõ possit. Et primo verbum Dei habet similitudinem & proprietatem ad aquã propter tria. Primò propter eius cursus facilitatẽ secundo propter eius humectationem; tertio propter eius claritatem & perspicacitatem. Primo verbum Dei comparatur aquæ propter eius cursus facilitatem. Aqua enim morosè & facilè currit, & omnibus se conformat: Sic & verbum Dei docet omnes morosè & mansuete viuere. nullum lędere. Vnde ipsa est aqua, Siloe, quæ currit cum silentio, vt dicitur Isa. 8. Hoc etiam ostendit eius superficialis continuatio, quæ plana videtur, quia verbum Dei omnia dura, aspera, & rixosa complanat, & omnes docet conuersari honestè & planè sine omni asperitate. Vnde Apostolus, qui hanc aquam bene biberat, instruit nos dicens: *Omnia in vobis fiant honestè & secundum ordinem* Et certè videmus quod verbi Dei auditores diligentes sciant se conformare moribus omnium sine offensa, pro loco, pro persona, & negotio. Sciunt enim gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. Vnde Apostolus dicit. *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur & ego non vror?* quasi dicat vtique; & propter hoc dicit, *quod omnibus omnia factus sit.* Vnde Cato. *Constans atque leuis, vt res expostulat esto. Temporibus mores sapiens sine crimine mutat.* Item Salustius super Albertum. *Consule quisquis eris qui pacis fædera quæris, Consonus esto* lupis

Verbum Dei tribus comparatur.

1. Aqua ob tria.

1. Cor. 14.

1. Cor. 9.

lupis cum quibus esse cupis. Sed hodie ita peruersi sunt homines, vt cum viderint virum vel fœminam moribus illorum, quibus conuersatur, se honestè coaptare, inconstantiæ ascribant, cum tamen hoc non sit inconstantiæ, sed prudentiæ. Vnde Ambr. dicit. Quod aqua eadem sit in omnibus locis coaptata secundum diuersitatem locorum, quia inter vaporosa feruet, inter vmbrosa frigescit, sole repercussa exæstuat, niuibus irrigata in glaciem indurescit.

Ambr. li. 3. Hexam.

Secundò verbum Dei comparatur aquæ propter humectationem naturalem: Dicit Ambr. in Hexam. de operibus tertiæ diei, quod aqua sit altrix omnium virgultorum, diuersos singulis vsus ministrans. Sic verbum Dei dat singulis alimentum, vt faciant fructum iuxta necessitatem suę cōditionis tempore oportuno iuxta illud ps. *Erit tanquam lignum quod plantatum est secus &c.* O quā fœlices sunt, qui iuxta istam aquam resīdet, & quam infœlices qui lōgè ab ea sedent! Verum licet omnis aqua humectatione sua est vtilis: tamen aqua pluuialis incomparabiliter est vtilior. Vnde videmus, quod plus prosit parua pluuia hortulo, quam magna quantitas aquæ fluuialis. Sic vtilior est aqua modica verbi Christi & doctrinæ eius ad salutem, quam multa volumina doctrinæ Philosophorū, aut quorumcunque aliorum: *Concrescat, vt pluuia, doctrina mea fluat vt ros eloquiū meum.* Ideò vocatur ista aqua, aqua sapientiæ salutaris. Et in psalm. *Super aquam refectionis educauit &c.* De hac aqua dicit Psalm. *Pluuiā voluntariam segregabis Deus hereditati tuæ.* Innoc. id est, doctrinam & gratiam voluntariam, id est, gratis à te datam, secundum quod glossa adducit illud Iacob. I. *Voluntariè genuit nos verbo veritatis suæ.* Sed quod dicit *segregabis*, scilicet à Iudæis ad gentes separatam dabis. *Auferetur à vobis regnum.* Sed certè miratur Aug. in tract. de bened. Esau & Iacob; quare, cū Dominus æqualiter pluat super segetes & spinas, non æqualiter ista proficiant in bonitate fructus; sed fructus segetis ad horreum, spinarum verò ad ignem; aitq; quod hoc non fiat ex parte pluuiæ, sed ex parte radicis. Videat ergo vnusquisque qualem radicem habeat, qua trahat pluuiam bonam. Dulcis enim est pluuia, sed radix amara cor malum. Hæc ille.

Deut. 32. *Eccl. 15.* *Psal. 67.* *Matt. 21.* *August.*

Tertio verbum Dei comparatur aquę propter eius figuralem repræsentationem, quæ est perspicax & lucida. In aqua enim apparent facies humanæ, & tenet vicē speculi ad vsum pauperum. *In aquis resplendet vultus prospicientium.* Sic & nos in verbo Dei, & doctrina sacra faciem animæ nostræ, id est, mores nostros conspicimus. Vnde dic. Greg. quod sacra scriptura sit sicut speculum, in quo facies nostra videtur. Ibi enim fœda, ibi pulchra nostra cognoscimus; vel quam longè à profectu distamus, vel quantū proficimns. Pręterea dicit. Ber. *Sermo diuinus est aqua non modo potans, sed & lauans. dicente Domino. Iam vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis.* Sed prohdolor multi spernentes hanc aquam clarissimam, bibunt de aqua fœtida, & turbulenta, scilicet astutia huius mūdi: vt illi, qui libentius audiunt consilia de temporalibus, quam salutaribus: si quis eis de lucris, de vanitatibus sæculi, de delectabilibus mundi consiliū det libenter bibunt aquam istam. Contra quos dicitur: *Quid tibi vis in via Aegypti, vt bibas aquam turbidam?* quasi dicat. Quare non bibis potius aquam de cœlo descendentem, cuius fons est verbum Dei in excelsis: quam aquā de luto sæculi & via fœtentem & stantem? Non est turbulentior aqua quam in via; ita vt eam & pecora munda dedignentur bibere; veruntamen porci eam libenter bibunt. Sic & homines immundæ conscientiæ immunda libenter audiunt. Refert Seneca, quod ea, quæ per medium aquę apparent, grossiora videantur, & idem probatur in perspectiua. Eodem modo homines mūdani, quia semper in aqua astutiæ sæcularis versantur, apparent sibi maiores, quam in rei veritate sint. Putant enim se nobiliores, ditiores & sapientiores; cum tamen sæpius sint viliores apud homines & Deum.

Secundo verbum Dei comparatur pani propter tria. Primò ꝑpter similitudinē preparationis: sicut enim panis fit de excussis granis à palea, & contritis in mola, & igne coctis: sic verbū Dei debet esse purū à palea

adulationis, vt verbi Dei prædicator nulli blandiatur; alias enim est adulter, non prædicator. Vnde Apostolus. *Neque adulterantes verbum Dei.* Secundò debet conteri meditatione, & cogitatione deuota, iuxta illud psalm. *Meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi.* Est cōtra illos, qui nihil aliud quam sonat littera in scripturis inquirunt; cum tamen dicatur. Littera occidit, spiritus au-
Ioan. 6. tem viuificat. Et Saluator: *Verba quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt.* Tertiò debet igne assari. Nam cruda pasta non valet ad comedendum. Ignis hic est Spiritus sanctus, qui in mente nostra accendit cor
Ezec. 24. & omnem humorem carnalitatis exsiccat. Vnde Ezech. 24. dicitur de Spiritusancto. *Consumentur carnes,* id est, carnales affectiones, *& coquetur vniuersa compositio,* id est, ornatus superfluus *& ossa tabescent,* id est, rigidæ & rebelles voluntates reducentur ad modestiam. Ecce vtilitas Spiritus sancti. Secundò dicitur verbum Dei panis propter similitudinem conditionis. Conditio panis est, quod communiter in parua quantitate apponitur seruo, & in grossiori: Domino verò vel prælato in magna & subtiliori. Appositus non integer glutitur, sed frangitur. Sic verbum Dei simplicibus est proponendum simpliciter, cū grossa id est, expositione; Prælatis verò vel sapientibus subtiliter, & acutè. vnde Apost. dicit de se.
Verbū Dei simplicib. simpliciter exponendum. *Ego non poterã vobis loqui, tanq̃ spiritualibus sed tanq̃ carnalibus.* Et iterum: *Lac vobis potum dedi, non escam.* Et: *Sapientiam loquimur inter perfectos.* In signum huius Chri-
Ioan. 6. stus turbam panibus hordeaceis refecit. Frangitur verò iste panis cum expositionibus, & glossis, id est, Sanctorum Patrum interpretationibus declaratur. Sed fortè in multis locis conqueritur hodiè Ecclesia
Thren. 4. illud Thren. 4. *Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.* Notanter dicit *frangeret,* quia licet multi prædicantes, pauci tamē vtiliter declarant mysteria scripturarum. Tertiò verbum Dei dicitur panis propter similitudinē operationis; quia panis operatur sanitatem, vires & robur fortitudinis auget, & nè homo deficiat, sustentat. Sic panis verbi Dei operatur sanitatem mentis. Psalm. *Panis cor hominis confirmet.* Dat fortitudinem in via, & in labore sustentat, quia verbum Dei contra tentationes animat, & sustentat. vnde *Si dimisero eos ieiunos, deficient in via.* Tertiò verbum 3. Seminī
Dei comparatur semini, vt hic. Et quia su- comparatur ver-
pra ostensum est in sermone præcedenti bū Dei ob
Deum esse seminatorem & auctoritatiuum & principalem: nunc videndum est, plura.
quomodo prædicator sit seminator instrumentalis & ministerialis. Dicitur autem prædicator seminator, & prædicatio seminatio, propter plura, quæ fiunt de semine. Semen enim in manu tenetur, in terram proijcitur, & oportuno tempore seminatur, & magnus inde fructus expectatur.
Primò ergo verbum Dei comparatur semi- 1.
ni, quia vt semen accipitur in manu. *Acci-* Genes. 47.
pite semina & seminate agros. Benè dicit, *accipite,* id est, operibus implete: manus enim nostræ opera nostra sunt. Secundò 2.
spargitur semen vbique prædicando, non tantum in vno loco. *Beati qui seminatis super omnes aquas,* hoc est dicere. Beati qui Isaiæ 32.
prædicatis euangelium omni creaturæ, Marci vlt.
quia aquæ multæ populi multi. Sic fecit Chri- Apoca. 17.
stus, qui seminauit *per ciuitates & castella* Marci 6.
circuiens. Tertiò prædicator dicitur semi- Matth. 9.
nator, & semen verbum Dei propter tem- 3.
poris oportunitatem. *Tempus enim tacendi,* Eccles. 3.
& tempus loquendi. Nunc enim oportunè, 1. Timo. 4.
nunc importunè seminandum est: dicit ta- Prou. 15.
men Salomon quod sermo oportunus optimus. Vnde Gregor. in pastorali dicit, quod prædicator debet esse discretus in silentio, vtilis in verbo, nè aut tacenda proferat, aut proferenda reticescat. Quartò
prædicator dicitur seminator, & semen ver 4.
bum Dei: quia sicut in semine expecta- Iaco. 5.
tur fructus, hoc est merces æterna. Agricola expectat preciosum fructum: sic prædicator non debet desperare, si non statim videat fructum prædicationis suæ; sed expectet, donec afferat temporaneum & serotinum: quia certè impossibile est vt verbum Dei sit vacuum, quocunque ceciderit. *Quomodo descendit imber, & nix de cæ-* Isaia 55.
lo, & illuc vltra non reuertitur? sed inebriat terram & infundit eam, & germinare facit eam, & dat semen serenti, & panem comeden- Encomiū
ti. Sic erit verbum quod egredietur de ore meo: verbi di-
non reuertetur ad me vacuum, sed faciet, quæ uini.
cunq; volui, & prosperabitur in omnibus, ad

quæ misi illud. Tria hic dicit de verbo suo Dominus. Esse imbrem, hoc est, quod illud supra cōparauimus aquę. quæ de imbre procedit: Esse panem, hoc est quod supra comparatum cibo & pani: Esse semen, hoc est, quod Dominus illud comparat semini; sic patet quod verum dicat nostrum thema. *Semen esse verbum Dei.*

II.

Considerandahic est verbi Dei vtilitatis magnitudo, vt sit verbum Dei nō vacuum, nec inane, nec apparenter, sed veraciter, & vtiliter in nobis operetur; quod designat verbum substantiale *est.* Est enim verbum Dei animæ sanatiuum, illuminatiuum, & inflammatiuum, & gloriæ æternæ præparatiuum, & donatiuū. **Verbũ Dei sanat animam.** De primo patet. Verbum enim Dei sanat morbum animæ, expellendo, & curando peccatum. Dum enim verbum Dei deuotè auditur, homo de peccato compungitur, & sic sanatā anima gratia aduocatur. Vnde dicitur in psal. *Misit verbum suum, & sanauit eos.* Et licet hoc possit exponi de verbo incarnato, quod est Christus. **Ioan. 1.** *Verbum caro factum est.* aut de verbo inspirato, quod est gratia: tamen nō minus est verum de verbo prædicato, quod est verbum doctrinæ Christi, exterius audito. Vnde Sap. 16. dicitur. *Filios autem tuos neque draconū neque venenatorum vicerunt dētes. Misericordia enim tua adueniens sanabat eos. In memoria enim sermonum tuorum exterminabantur, & velociter saluabantur, nè in altam incidentes obliuionem, nō possent tuo vti adiutorio.* Et sequitur: *Etenim neque herba, neque malagma sanauit eos, sed tuus Domine sermo, qui sanat omnia.* Vbi dicit Holcoth, quod sermo Dei deuotè conceptus sanet omnes infirmitates plusquā malagma, quod idem est, quod emplastrum ex herbis coctis cum oleo & butyro, vel aliquo alio liquore. Quod autem verbū Dei non videatur sanare statim, non mirum: Ex quo enim est medicina, non statim, nec subitò effectum inducit; sed per processum temporis & cum mora auditorum corda conuertit. Cum .n. vt dicit Holcoth, per viginti annos quieuerit in anima, tunc primò incipit operari. quod aūt hic dicit de dracone, significat diabolū. cōtra quē, si quādoque hominē suā caudā illigauerit, & eū à proposito bono deiecerit, est medicina verbi Dei; quia nō est infirmitas, q̃ non sanetur verbo Dei. Vnde de verbo Dei potest dici. *Virtus de illo exibat, & sanabat omnes.* Secundò diuinum verbum est animæ illuminantium, & inflamantiuum. Nam & intellectum dat paruulis, illuminando rationem, & affectum inflammat. Vnde dicitur apud Psalm. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis,* id est, illuminat ad præcepta, & inflammat ad consilia, quæ sunt quasi semitæ. Et: *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos.* Dicit Innocentius. Oculos cognitionis contra ignorantiam, & oculos amoris contra concupiscentiam. Hos illuminat sacra Scriptura per verbum Dei, & virtutem eius. Hæc Innocent. Tertiò verbum diuinum est vitæ & gloriæ donatiuum. Nam postquam anima est ab omni peccato sanata, & ab omni ignorantia illuminata, & insuper igne diuino inflāmata, non restat, nisi vt deducatur ad gloriam. vt dicit Dominus: *Qui verbum meum audit, & credit ei, qui misit me, habet vitam æternam.* Et: *Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.* Ecce verbi Dei vtilitatis magnitudo.

III.

Verbum Dei. Mirabile est, quod cum verbum Dei sit maximę virtutis, non semper etiam faciat fructum, sed multipliciter impediatur: quod tamen non est ex parte ipsius verbi, sed ex parte cordis humani. Vnde licet aqua de se dulcis sit, tamē si per terrā sulphureā excurrat amara efficitur, sicut patet de aquis Marath. Et panis licet sit dulcis palato sano, tamē infirmo est pænalis, & amarus, vt dicit Aug. Vnde Ambr. super illud: *Beati immaculati.* dicit. Quomodo possent verba Dei dulcescere faucibus tuis, in quibus est amaritudo nequitiæ? Et licet semen purum sit, dum est extra terram, tamen seminatū in terra & paleis sordidatur, & luto vilificatur, & gelu mortificatur, & spinis suffocatur, & petra aridatur: quæ omnia sunt ex parte terræ suscipientis & non ex parte Dei seminantis. Sunt igitur septem impedimenta, quæ impediūt nè semen verbi Dei fructificet in mēte hominis. quorum quatuor ponuntur in Euangelio

Conculcatio transeuntium. gelio præsenti. Primum est conculcatio-
transeuntium, & pertiuet ad peccatum lu
Isaie 51. xuriæ. *Posuisti vt terram corpus tuũ, & quasi*
viam transeuntibus. Luxuriosi enim aperi-
unt cor, & apertum dimittunt, omnibus
cogitationibus immundis exponendo. De
Ierem. 2. his dicitur. *Sub omni ligno frondoso tu pro-*
Ezech. 16. *sternebaris*, id est ad omne delectabile, quod
erat aspectu delectabile, dedisti cor tuum.
vt delectatione mala fruaris. Et: *Diuisisti pe-*
des tuos, id est, affectiones cordis tui. *omni*
Eccles. 2. *transeunti*, id est cuilibet turpi cogitationi.
Talis fuit ille, qui de se dicit. *Non prohibui*
cor meum, quin omni voluptate frueretur. In
Eccl. 21. his ergo non fructificat verbum Dei, sed
quicquid audiunt, conculcant. *Audiet lu-*
xuriosus, & displicebit ei, & proijciet illud post
tergum suum. Sunt autem tria, quæ hodiè
ab hominibus sæcularibus conculcantur,
quæ tamen maximo precio essent compa-
randa, & omni studio veneranda. Primò
sponsa Christi; secundo persona Christi; ter
tiò verba Christi. Sponsa Christi conculca-
tur, cum anima hominis vilipenditur. De
hac sponsa dicit Christus. *Hanc amaui, &*
quæsiui mihi assumere sponsam, & amator fa-
ctus sum formæ illius. Hanc desponsat sibi
Christus in fide, & dilectione. *Sponsabo te*
mihi in fide. Quantum autem amet hanc
sponsam, patet primò, quia propter eã de-
scendit à supremo cœlo in virginis vterum.
Secundò multos labores triginta tres an-
nos sustinuit. Tertiò mortem duram sub-
ijt. Quis igitur auderet spõsam regis con-
Ezech. 16. culcare? Et tamẽ sponsa Christi nullus ve-
Persona Christi. retur cõculcare. Conculcatur aũt, cũ per
peccatũ vilificatur. *Cõculcata es in sanguine*
tuo. Secũdò cõculcatur persona Christi: nõ
ergo mirũ si sponsa, ex quo & sponsus. Hoc
dictu & auditu terribile est, & tñ verum est.
Conculcatur aũt Christus primò, quando
in peccato mortali sumitur, & in fœtidum
cor mittitur. Vnde conqueritur *Qui edebat*
panes meos, magnificauit super me supplãtatio
nem. Sed ô miser, quomodo audes illũ in-
dignè sumere, quẽ Ioannes Bapt. nõ aude-
bat tangere, aut Petrus timuit secũ coha-
bitare? *Exi* inquit *à me Domine, quia homo*
peccator sum. Et Centurio nõ audebat eum
in domum suam suscipere. *Non sum* inquit,
dignus. Ideò Dominus prohibet dic. *Nolite*
sanctũ dare canibus, & margaritas nolite pro- Matth. [illegible]
ijcere ante porcos, nè forte conculcent eas pedib.
suis. Secundò cõculcatur Christus à periu-
rantibus; de quibus dicitur in psal. *Inimici*
mei subsannauerunt me. Et: *Conculcauerunt*
me inimici mei tota die. Tertiò conculcatur
Christus per incantationes. *Taces conculcã-* Haba. 1.
te impio iustiorem se. Tertiò conculcantur
verba Christi, quæ licet sint medicina vul-
nerum nostrorũ, tñ pro nihilo reputantur, 3. Verba Christi.
ita vt ad nihilũ iã valeãt, sed cõculcẽtur ab
hominib. sicut sal abiectum. Vnde aũt hoc
ꝓuenit? certè ex tribus, sc. propter durã re- Matth. 5.
prehensionem culparũ, quâ reprehendunt
prædicatores ipsos peccatores. Sed certè fe-
lix reprehensio, q̃ sequitur salutaris cõuer-
sio. Non ergo sunt conculcandi, sed amãdi
prędicatores, quia meliora sunt vulnera di-
ligẽtis, q̃ fraudulenta oscula odiẽtis. Secũ-
do ꝓpter asperã cõminationẽ. Postq̃ enim
prędicatores cõminãtur peccatorib. multa
tormẽta, statim incurrũt odiũ; sicut patet
de Michea ꝓpheta, cui dixit Rex. *Ego odi eũ,*
quia non prophetat mihi, nisi malũ. Tertiò
propter assertionẽ veritatis. *Veritas .n. odiũ* Prædicator in veritate dicẽda sit impauidus.
parit. Dicit Chrys. & Ambr. super illud. *Vos*
nobiles, nos autẽ ignobiles. Liberè & sine adu-
latione veritatẽ prædicãtes, & gesta prauæ
vitæ arguentes gratiã nõ habent apud ho-
mines. Hierony. quoq; super illud. *Ergo ini-* 1. Cor. 4.
micus vobis factus sum verum dicens? sic ait. Galat. 4.
Hæc est conditio veritatis, vt eã semper inimi-
citiæ consequantur, sicut per adulationẽ perni-
tiosæ amicitiæ conquiruntur. Non ergo de-
bet prędicator timerè conculcationem ta-
liũ, sed audacter prædicare veritatẽ, quia
melius est pro veritate pati suppliciũ, quã
ꝓ falsitate & adulatiõe recipere beneficiũ.

2. Impedimentum seminis est pluuiæ ca- 2. Terræ siccitas.
rentia & terræ siccitas; per quã significatur
indeuotio, & negligẽtia, quoad acediam, q̃
caret humore deuotionis. Et dicitur cor du
rũ cor accediosi, qa nec timore concutitur,
nec amore flectitur; & istud est propriè cor
diaboli, de quo Iob 41. dicitur. *Cor eius in* Iob 41.
durabitur quasi lapis, & cõteretur quasi mal-
leus incudis. Sed de tali dicit. *Cor durũ malè*
habebit in nouissimo. Et qũò malè? certè ma- Eccl. 3.
lè, quia ꝓ duritia cordis habebũt impij du
ritiam tormentorũ. *Parata sunt derisoribus* Prou. 19.
iudicia; & mallei percutientes stultorum cor-
poribus.

poribus. Econtra de bono corde dicitur in
Matth. 5. Psalm. 5. Psalm. *Quam bonus Israel Deus his, qui recto sunt corde.* Et: *Beati mundo corde.* Et: *Cor mundum crea in me Deus.* Sed de multis hodiè proteruis, & rebellibus posset dici.
Ierem. 5. Zach. 7. *Indurauerunt facies suas supra petram.* Et: *Cor suum posuerunt, vt adamantem.* Ter-
3. Spinarū suffocatio. tium impedimentum seminis diuini est spinarum suffocatio. Spinæ sunt diuitiæ, & meritò quia pungunt & lacerant, retrahūt & retardant. Pungunt in acquirendo cum labore.
Eccl. 4. *Vidi vanitatem sub sole: vnus est & secundum non habet, & tamen laborare non cessat, nec satiantur oculi eius diuitijs.* Secundo quia cum timore possidentur. *Sonitus*
Iob 15. *terroris semper in auribus illius.* Tertiò quia cum dolore perduntur. *Diuitiæ enim congregatæ in malum Domini sui pereunt in afflictione pessima.* Has punctiones hodie non sentiunt, sed sentient postea infernales. Quartum impedimentum est clausuræ de-
4. Clausura defectus. Verbū Dei per luxuriam conculcatur. fectus. Hoc significatur per viam publicam quæ nunquam est clausa. Vnde sicut verbum Dei conculcatur per lutum luxuriæ in via cordis, ita & volucres cœli, id est dæmones, comedunt illud in via cordis, propter defectum clausuræ, & hoc per superbiam, quod est propriè peccatum diaboli. vt dicit Beatus Thomas in prima primæ. Vbi enim est clausura humilitatis, imò ventus vanitatis & superbiæ, omnia bona dissipantur. Vnde saluator Matth. 6. *Attendite nè iustitiam vestram faciatis coram hominibus.* quasi dicat. prouidete nè iuxta viam seminetis, quia diaboli quasi latrunculi iter nostrum obsident quærentes nos virtutibus spoliare; & hoc maximè per superbiam. Quintum impedimentum extra Euangelium est nimis profunda plantatio grani in terra, ita vt granum propter multitudinem terræ non possit liberè exire; & significat auaritiam, per quam homo terrena diligens cumulat in tantum, vt cor nō possit in Deum eleuari. Sextum impedimentum est nimia inundatio pluuiæ, & significat gulam, quæ semen verbi Dei in corde submergit. Vnde Lucæ 21. dicitur. *Attendite nè grauentur corda vestra crapula & ebrictate.* Ista igitur pluuia debet esse moderata. Septimum impedimentum est lapidum cumulatio nimia; & significat iram, odium & inuidiam. Iratus enim & inuidus omnia lapidibus vult vlcisci, & vindicare se de omnibus durè & asperè: contra quos de mitibus dicitur Iacob 1. *In mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest saluare animas vestras?* quam salutem nobis concedat seminator verus, Christus Dominus. Amen.

DOMINICA QVINQVAGESIMAE.

SERMO I.

Tradetur gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur. Lucæ 18.

Dicit Sanctus Augustinus, in quodam sermone. *Multos filios Dei fecit vnicus filius Dei,* emit sibi fratres sāguine suo, approbauit reprobatus, redemit venditus, honorauit inhonoratus, viuificauit occisus. Vult dicere hominem diligenter debere expendere & ponderare passionem Christi, & non ita de facili ruere in peccata, maximè hoc tempore, quo etiam homines ex sola mala consuetudine peccant: præsertim scientes, quia filius Dei propter ipsos tanta sustinuit, & eos passione sua filios Dei adoptiuos fecit. Vnde dicit idem Augustinus in lib. de virginitate. *Totus nobis debet*

debet infigi in corde, qui totus pro nobis fuit crucifixus in cruce. Vt igitur homines caueant a peccatis, & retrahantur a vanis, & nocijs, sancta mater Ecclesia recolit hodiè in Euangelio Christi passionem: vt considerantes eum talia pro se passum, & ipsi ei cōpatiendo non delitijs resoluantur, sed compunctione compatiantur; quasi diceret Ecclesia filijs suis, & vnicuiq; ipsorum. O homo noli tātum amittere beneficium? propterea Christus damnationi mortis se subdidit, vt te de iugo dominationis diaboli erueret. Ille suscepit mortis seruitutē, vt tibi tribueret vitæ æternæ libertatem, inquit Ambros. super Psal. *Beati immaculati.* Ac si diceret Christus O homo vide, quæ pro te patior, non est dolor, sicut quo crucior: Ad te clamo, qui pro te morior. Vide pœnas, quibus affligor: vide clauos, quibus confodior, & licet sit tantus dolor exterior, intus tamen est planctus grauior, cum te tam ingratum passionis meæ experior, & intueor. Ita Bern. sup. cantica in persona Domini in quodam serm. Cum igitur passio Christi nostrum amorem maximè ad Christum afficiat & nostram deuotionem blandius alliciat, iustius exigat & arctius stringat; vt dicit idem Bern. sup. cantica serm. 20. meritò Ecclesia recolens nostram redemptionem tam caro precio emptam proponit nobis Christi tormenta, sicut ipse prædixerat in verbis propositis. *Tradetur* inquit *gentibus, & illudetur.* In quibus verbis describitur modus nostræ redemptionis, qui non fuit cōuenientior, quā per passionem Christi: q̃ quidem passio fuit triplici priuilegio ornata. Primò gratiosa, secūdò dolorosa, & tertiò copiosa: quæ tria breuiter per ordinem transcurramus.

J.

Dixi ꝙ describatur passio Christi vt gratiosa, quę gratia apparet ex pluribus. Si .n. aduertamus quis, quantū, & propter quos passus sit, certè inueniem⁹, quia omnia fuerunt de gratia. Et primò si attēdamus, quis passus sit. quia vnigenitus filius Dei, *in quē angeli desiderāt prospicere, & qui est splendor & figura Dei Patris.* Iste inquam, *qui cū Deo Patre sedens super Cherubin intuetur abyssos & qui omnia quæcunq; voluit fecit in cœlo & in terra, in mari & in omnibus abyssis;* non est dedignatus pati pro nobis. *Dedit semetipsū pro nobis vt nos redimeret ab omni iniquitate* Tit. 2. Istā gratiam erga genus humanum admirās ipse filius Dei dicit. *Sic Deus dilexit mūdum, vt filium suum vnigenitum daret pro eo.* Ioan. 3. Quod tractans Rupert. Lincon. sermo. 25. dicit, quod optimo modo dandi & plenissimo datus sit pro nobis creator, cum factus est talis, quo perpetuò, & perfectè frui possemus; quod vtiq; factum est per eius natiuitatem & passionem. *Certè maxima dilectio apparuit in eo erga homine, quod Deus factus est filius hominis, vt sugeret vbera regens sidera, & esuriret panis, sitiret fons, dormiret lux, ab itinere via fatigaretur, falsis testibus veritas occultaretur, iudex viuorum ac mortuorum à iudice mortali iudicaretur, ab iniustis iustitia damnaretur flagellis disciplina cæderetur spinis botrus coronaretur, virtus infirmaretur, salus vulneraretur, vita moreretur.* Hæc Aug. Secundò si attendamus, quātum passus sit, & certè multum, quia *à planta pedis non est inuenta in eo sanitas.* Non enim in vno membro, sed in omnibus passus est. *Foderunt manus meas, & pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa mea.* Nec in membris exterioribus tantum, sed etiam interioribus, quia in corde, iuxta illud. *Et cor meum dereliquit me.* Tertiò si consideremus propter quos passus. Dicit autem Petrus Apostol. *Christus pro nobis mortuus est iustus pro iniustis* Et Paulus dicit. *Cum adhuc infirmi essemus, Christus secundum tempus mortuus est pro impiis. Vix enim quis pro iusto moritur: nā pro bono forsitan quis audeat mori. Commendat autem Deus charitatem suam in nobis: quoniam cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est.* Non solum autem tunc pro iniustis, impijs, & peccatoribus dignatus est mori, sed & nunc quotidiè in iustis & peccatoribus permittit se dari in Sacramento altaris: quia iniusti sunt eo ipso quo peccādo fiunt ingrati. Quod quāti faciat Christus, & ponderet, ostendit Aug. in ser. de die iudicij dicens ex persona Christi ad peccatorem & ingratum. *Cur me grauiori criminum tuorum cruce, quam illa, in qua quondam pependeram, affixisti? Grauior mihi est crux criminum tuorum in qua mortuus pendeo, quam illa, in quā quondam mortem occisurus, tui misertus volens ascendi.*

Ob tormentorum grauitatem.

Ob quos passus.

1. Pet. 3.

Rom. 5.

S. August.

Istam ergò pietatem, amorem, & gratiam, qua nos ita gratiosè redemit, & omni tempore, & maximè hodiè, quando maximè tentamur a mundo, carne & diabolo, debemus meditari & recordari dulciter. Hodiè enim tentat mundus vanitatibus, quia vnus vanus homo alium ad vanitatem protrahit; Caro nostra currit ad delitiosa & suauia; & diabolus suggerit noxia & superba. Contra quæ omnia passio Domini est meditanda, præsertim recolendo, ex quāta pietate & gratia fuerit pro nobis peccatoribus & indignis suscepta & tolerata. Nihil enim ita hominem excitat ad deuotionem, sicut memoria passionis Christi. Sanguis autem Christi est summum medicamentum ariditatis cordis nostri.

Passio Christi excitat deuotionē.

Dicit Robertus Holcoth super librum Sapientiæ cap. 11. quod sanguis humanus habeat tria naturaliter. Primò quia fœcūdat lignum aridum; secundò quia sanat corpus languidum; tertiò quia causat cęmentum solidum. 1. Primò fœcūdat lignum aridum. Dicunt naturales Historici quod si lignum fuerit arefactum, optimum esse remedium statim in principio arefactionis apponere sanguinem humanum. Narrat enim Hermes Ægyptius, quod rosarium plantatum in terra commixta sanguine, ad calorem modicum ignis omni tempore anni producat rosas. Moraliter homo est quasi arbor, vt dicitur Marci 8. *Video homines quasi arbores.* Hęc arbor arescit per peccatum, quando de Deo non cogitat, vt deberet, quia tunc non habet deuotionē, nec facit delectabiliter, quæ Dei sunt. *Ligna agri aruerunt, quoniam confusum est gaudium à filiis hominum.* In isto ergo casu nō est melius, quam ad radicem cordis talis personæ apponere sanguinem Christi calidum per meditationem deuotam. Hæc enim meditatio accendit statim amorem in homine, qui est calor naturalis hominis. Tali amore accensus erat Bernardus qui loquens ad Christum ait. *Super omnia reddit te mihi amabilem bone Iesu calix passionis tuæ, quem pro me bibisti, opus nostræ redemptionis. Hic enim super omnia amorem nostrum sibi vendicat; hic nostram deuotionem blandius allicit.* Ideo dicit Apostolus; *Omnia penè secundum legem in sanguine mundantur, & sine sanguinis effusione non fit peccatorum remissio.* Sic ergò sanguis fœcundat lignum aridum. Secundò sanguis sanat corpus languidum. Sic enim legimus consultum Constantino Imperatori leproso, vt balnearetur in sanguine calido puerorum, & curaretur. Refert etiam Holcoth, vbi suprà, quod sit quædam infirmitas puerorum, quæ vocetur crugles, periculosa valdè, nisi per aliquod remedium curetur. Est autem remedium contra eam, vt puer vngatur sanguine hominis illius, qui prius istum morbum passus fuerit. Hoc modo & corporis nostri mortalitas est mirabilis infirmitas, quia continuè morimur secundum Senecam. Vt ergò ista infirmitas curaretur in nobis, id est, vt de mortalibus fieremus immortales, passus est Christus, vt per eius sanguinem & mortem nos ad immortalitatem perueniremus. Vnde Bernardus in quodam sermone. O bone Iesu, quid tibi & morti? Nos deliquimus, & tu soluis? Nos peccauimus & tu luis? Passio ergò tua est opus sine exemplo; gratia sine merito; charitas sine modo. Benè ergò dictum est, quod passio eius fuerit gratiosa. Tertiò sanguis causat cęmentum solidum. Refert Holcolth vbi suprà, quod antiqui volentes facere ædificia perpetua, cæmentum humano sanguine miscuerint. Vnde etiam de Vertigrino Rege Britanniæ in historia Britonum dicitur, quod cum ædificaret turrim in monte Eury in vallia, et quod cæmentarij vno die operabantur tellus alio die absorberet, consuluerint magi dicto Regi vt iuuenem quendam inquirere faceret, qui patrem terrenum non haberet; cuius sanguine cæmentum & lapides aspersi pręstarent solidum fundamentum. Moraliter antè Christi passionem sic erat in mundo comparatum, vt quicquid homines ædificarent, quātumcunq; etiam benè ædificarent, moraliter benè viuēdo, totum immediatè absorberetur à terra: quia omnes in puteum inferni descenderunt: nec stare potuit ædificium meritorum, donec aspersi essent sanguine iuuenis, qui patrem non haberet in terra; & hic fuit Christus, qui

Effectus tres humani sanguinis.

Marc. 8.

Ioel 1.

Ber. ser. 20 sup. Cant.

qui fuit in cælis ſine matre, & in terris ſine patre. *Acceſſiſtis ad mediatorem noui teſtamenti Ieſum, & ſanguinis aſperſionem melius loquentem, quam Abel.* Iſto ergo ſanguine cæmentum Eccleſiæ melius conglutinatur, & ſolidatur, vt Deo amore indiſſolubili inhæreamus, qui prius procul ab eo diſtabamus. *Nunc autem in Chriſto Ieſu vos, qui aliquando fuiſtis longè, facti eſtis propè in ſanguine Chriſti.* Vnde ſtatim poſt paſſionem Chriſti omnium credentium factum eſt cor vnum & anima vna in Chriſto; & hoc vtique non niſi per paſſionem Chriſti, & ſanguinem, per quem charitas Chriſti diffuſa eſt in cordibus fidelium. Sic patet prima noſtri thematis particula, quæ vt deductum eſt ſufficienter, oſtendit, quod paſſio Chriſti, quam modo recolit eccleſia, fuerit gratioſa.

Ephe. 2.

Rom. 5.

I I.

Paſſio Chriſti fuit doloroſa ex tribus.

Illudetur, flagellabitur, & conſpuetur. Hic dolor cauſatus eſt Chriſto ex tribus. Primò ex parte tradentis Iudæ; ſecundo ex parte crucifigentis Synagogæ; tertiò ex parte crudelitatis pœnæ. De primo patet in pſalmo 54. vbi Chriſtus conquerendo de malitia, dolo, & fraude Iudæ ſic ait. *Si inimicus meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem vtique. Et ſi is, qui oderat me ſuper me magna locutus fuiſſet, abſcondiſſem me forſitan ab eo. Tu vero homo vnanimis, dux meus, & notus meus, qui ſimul mecum dulces capiebas cibos: in domo Dei ambulauimus cum conſenſu.* Ponuntur hic plura dolore plena, & intollerabilia ſecundum Innocentium. Primò enim intolerabilis eſt perſecutio, quæ fit ab amico; ſecundò quādo eſt improuiſa; tertiò ſi eſt illata à ſocio ſecretorum; quartò, quando fit ab illo, qui deberet eum docere; quintò, ſi infertur à familiari; ſextò ſi à commenſali; ſeptimò ſi à contubernali. Hæc omnia fuerunt in Iuda; propter quod eius traditio fuit Chriſto nimis doloroſa. Hinc patet quod quanto plura dona quis receperit à Chriſto, tantò grauius peccet contra Chriſtum. Vnde grauius peccat ſenex, quam iuuenis: quia plura habet, ſcilicet ætatem & ſapientiam maturam: & grauius Rex vel Princeps, quam miles, vel ciuis, vel colonus: & grauius diues, quam pauper; & grauius ſpiritualis, quam ſecularis: & grauius regularis, quam ſpiritualis. Vnde dicit Innocentius quod per malitiam Iudæ hic ſignificentur octo partes ingratitudinis religioſorum, ſcilicet inhumanitatis, inimicitia, ſcandalum, proditio, conſiliorum reuelatio, inhoſpitalitas, deuiatio, & contradictio; quæ Deus grauius tolerat à religioſis, quam alijs quibuſcunque. Secundo iſta paſſio fuit doloroſa Chriſto ex parte crucifigentis Synagogæ. Chriſtus enim in tota vita ſua multa bona fecit Iudæis pluſquam alijs gentibus, iuxta illud. *Non fecit taliter omni nationi; & iudicia ſua non manifeſtauit eis;* ſicut Iudæis: maximè cum tantum eſſet notus in Iudæa Deus; & cum vt ipſe ſaluator dixit, *ſalus tantum eſſet ex Iudæis.* Johannis 4. Vnde ipſe dicebat eis quaſi admirādo eorum malitiam per eos contra eum conceptam. *Multa bona opera oſtendi vobis ex Patre: propter quod horum opus vultis me lapidare?* Ioan. 10. Iſta beneficia enumerans Pſalmiſta dicit in perſona Chriſti. *Ego autem cum mihi moleſti eſſent.* ſcilicet Iudæi, *induebar cilicio,* id eſt, ſub carne mortali latebam, nec oſtendebam potentiam ſumendo vindictam. Ecce primum beneficium, ſcilicet manſuetudo conuerſationis. Secundum fuit humilitas: tertium fuit ieiunium. Vnde ſubdit. *Humiliabā in ieiunio animam meam.* Nec dubium quin pro hominibus, non pro ſe, ieiunarit. Quartum fuit deſiderium, quo ſalutem eorum deſiderabat, ſicut patet Ioan. 6. *Hæc eſt voluntas patris mei, qui miſit me, vt omne quod dedit mihi pater, non perdam ex eo.* Quintum eſt, quia pro eis orauit. Ideo ſubditur: *Et oratio mea in ſinu meo conuertetur.* Sextum eſt, quia eos diligebat. Vnde addit. *quaſi proximum & quaſi fratrem noſtrum, ſic complacebam,* id eſt, habui eos ſicut fratres & proximos.

Proditio Iudæ in malitiā.

Pſal. 54.

Dolorem intollerabilem que reddant.

Iudæ malitia deſignat 8. religioſorū ingratitudines.

2. Ob Synagoga crucifixionem.

Pſal. 34.

Beneficia Chriſti Iudæis præſtita.

Septimum eſt, quia de peccatis eorum dolebat: vnde addit. *Quaſi lugens & contriſtatus.* Innocentius de peccatis eorum. ſic humiliabar compatiendo eis.

Luc. 19. *Videns ciuitatem fleuit super illam.* Quàtam autem malitiam retribuerint Christo Iudæi pro prædictis beneficijs, ostendit idem Psalmista ibidem paulò ante dicens in persona Christi. *Quoniã gratis absconderunt mihi interitũ laquei sui: superuacuè exprobrauerunt animam meam.* Notanter dicit *gratis*, id est, sine causa, sicut Pilatus confessus est
Matt. 28. palam. *Ego non inuenio in isto causam vllam.* Vel dicit *gratis* secundum Innocent. id est, non conducti vt milites. Gratis ergo absconderunt laqueum fraudulentiæ, vt me interimerent: quando scilicet consilia faciebant, & insidias mittebant, vt me ad mor
Ioan. 11. tem traherent. *Collegerunt pontifices & Pharisæi consilium. Superuacuè exprobrauerunt animam*, id est, opprobrijs accusauerunt animam meam, quærentes eam perdere superuacuè, id est, sine causa. In isto versu secundum Innocent. multiplex malitia ipsorum designatur. Innuitur enim primò eorum malitia, quia *gratis*; secundò fraudulentia, quia absconderunt; tertiò crudelitas; quia necem struxerunt, quartò stultitia, *quia superuacuè*; quintò contumelia, *quia exprobrauerunt*; sextò præsumptio, *quia animam meam.* Alias etiam ipsorum malitias Psalmista enumerans dicit. Pri-
Psal. 38. mò, quia aduersus Christum lætabantur, & ei insultabant. Vnde dicit. *Aduersum me lætati sunt.* Secundò, quia contra eum conspirabant, vt patet Matth. 26. vbi congregati fuerunt, *vt Iesum dolo tenerent & occiderent.* Tertium est, quia eum flagellabant: ideo addit. *Congregati sunt super me flagella.* Quartum est, quia eum ignorantem reputabant: vnde addit: *Et ignoraui*, id est, ad modum ignorantis me habui, & etiã ignarus reputatus fui. Quintum fuit schisma. Vnde sequitur. *Dissipati sunt*, id est, per schisma diuisi: quia quidam dicebant. *Non est hic homo à Deo, qui sabbathum non custodit*: alij dicebant: *quomodo potest homo peccator hæc signa facere? & schisma erat inter illos.* Sextum fuit eorum obstinatio. Vnde additur. *nec compun-*
Matt. 22. & 27. *cti.* Septimum fuit eorum dolus: vnde dicit. *Tentauerunt me.* Et: *Quid me tentatis hypocritæ. Si filius Dei es, descende de cruce.* Octauum fuit derisio eorum, vnde ait. *Subsannauerunt me subsannatione*, scilicet frequenti. Nonum fuit crudelitas eorum, vnde dicit *frenduerunt super me more ferarum*
Matt. 26. *dentibus suis*, id est, dentium collisione sæuitiam cordis sui exprimebant. Ecce quã dolorosa passio pro tantis beneficijs reddere Christo tanta maleficia. Hinc Christus aggrauando peccatum Iudæorum dicit Canticorum 1. *Filij matris meæ pugnauerunt contra me.* Quod exponit Bernard. super cantica sermon. 30. *Filij matris meæ*, id est. Annas, Cayphas, & Iudas qui filij Synagogæ fuerunt: qui pugnauerunt contra Christum suspendentes eum in ligno. Quantus autem dolor impugnari à fratre matris eiusdem? Sed notanter dicit *matris meæ*, id est Synagogæ, non patris, quia non habebant Deum patrem, sed ex patre diabolo erant; homicidæ vtique, sicut & ille homicida erat ab initio.

Passio Christi copiosa. Tertiò passio Christi fuit dolorosa ex parte crudelitatis pœnæ. Tanta fuit crudelitas, & acerbitas doloris, vt omnia, quæ potuerunt excogitari ignominiosiora, in om-
Leo ser. de pass. 7. nibus membris fuerint irrogata Christo. iuxta illud, quod ipse de se dicit ad patrem. *Super me confirmatus est furor tuus*, id est, versus; es vehementer, & perfectè iratus mihi. Et quare? *quia omnes fluctus tuos induxisti super me.* Innocentius exponit, id est, omnia genera tormentorum. *Omnes gur-*
Psal. 119. *gites tui & omnes fluctus tui super me transierunt.* Certè magna crudelitas Christum inter latrones suspendere. *Cum iniquis deputatus est* Maxima iniquitas iam mortuum vulnerare, Ioann. 19. Hinc canitur in hymno. *Quo vulneratus insuper mucrone diro lanceæ.* Sed quomodo dira lancea, cum canat Eccles. Dulce lignum, dulces clauos? Ideò sinè dura & durissima, quia mortuum vulnerare crudelissimum. Hoc est quod Salomon in persona crucifigentium dixit. Sapientiæ 2. *Morte turpissima condemnemus eum, contumelis & tormentis interrogemus eum.* Turpissima non solum, sed etiam crudelissima: quia per totum corpus, ita vt etiam ex dolore illo anima Christi maximè doleret iuxta illud quod ipse conqueritur in psalmo 87.

Repleta est malis anima mea. malis dicit Innoc. pænæ, non culpæ. Anima enim Christi compatiens corpori repleta fuit pæna & dolore. *Tristis est anima mea vsque ad mortem.*

Matt. 26.

Ostendunt istam dolorosam passionem verba thematis, cum dicunt. *Illudetur, flagellabitur, conspuetur, crucifigetur, & occidetur.* Ad quid autem ista omnia sustinere voluit? certè non ad aliud, nisi ad salutem nostram. Nam vt ait Hieronymus super Matth. conspicui voluit, vt nos lauaret, velari voluit, vt nobis velamen culpæ & ignorantiæ cordis nostri auferret; in caput percuti, vt caput nostrum Adam sanitati restitueret; colaphis cædi, & verbis derideri, vt nos ei labijs & manibus & verbis & operibus applaudamus. Tanto ergo Deus ab hominibus magis est honorandus, quãto magis pro hominibus indigna suscepit.

III.

Passio Christi copiosa.

Tradetur illudetur, conspuetur, flagellabitur &c. Dicit S. Bernard. quod Christus in omnibus membris voluit pati, vt omnibus membris sui mystici corporis, hoc est, omnibus fidelibus suis copiosam & sufficientem ostenderet redemptionem. Vnde dicit Leo papa. *Effusio sanguinis Christi pro iniustis tam potẽs fuit ad præmium, tam diues ad precium, vt si vniuersitas captiuorum in redemptorem suum crederet, nullum tyrannica vincula retinerent.*

Leo ser. de ieiun. 7. mensis.

Et Aug. de verbis Domini dicit. Quod si totus mundus cum morte Christi appendatur; minus videtur habere. Hinc & in psa. dic. *Quia apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio.*

Psal. 119.

Sed dices, quomodo copiosa redemptio ex quo tam multi pereunt quotidie, & multi vocati pauci electi? Respondeo quod copiosa sit redemptio, quantum ad sufficientiam: quia omnes sufficit saluare, qui saluari volunt: licet non sit copiosa ad efficaciã: quia non omnes efficit saluos, illos pręsertim, qui saluari nolunt. Vnde ipse Christus vult omnes saluos fieri: non tamen omnes salui fiunt, quia non omnes volunt.

1. Tim. 2.

Quis ergo locus erit desperationi; ex quo tam copiosa est redemptio per passionem Christi? Quis desperabit de Christo, quod dabit veniam & gloriam, ex quo dedit sanguinem suum & animam pro peccatoribus? Cum enim desperatio surgit ex triplici consideratione, vel culpæ sicut in Iuda; vel offensæ sicut in Cain; vel pænæ, vt in Saul.

Desperatio prouenit ex triplici consideratione.

Ecce sanguis Christi mundat culpam quia confidendum est, quod Deus non voluit delectationem culpæ, propter cuius odium effudit sanguinem. *Dilexit nos & lauit nos à peccatis.* Mater lauat puerum in aqua: sed Christus nos in sanguine.

2. Reg. vlt.

Apoc. 1.

Secundo conciliat offensam: confidendũ est quod pater condonabit pænitenti filio, ex quo dedit sanguinem peccatori. *Placuit per ipsum reconciliari* Tertiò exsoluit pænã, quia aufert æternitatem, & mitigat acerbitatem.

Coloss. 1.

Vnde iam non oportet de pæna cõputare cum aliquo, quam cum eius vicario qui tam care emit nos vt postea non fuerit nec futurus sit, qui precio maiori redimat *Non corruptibilis auro aut argento empti estis.*

1. Pet. 1.

Hæc tria figurata sunt in passione, quia inclinauit caput in signum remissionis offensæ: Exiuit aqua de latere in signũ abluitionis culpæ: & sanguis in signum redemptionis pænæ. *Hic est sanguis, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionẽ peccatorum.*

Matt. 26.

Ideo Bern. dicit. *Passio tua Domine Iesu Christe vltimum refugium, singulare remedium, deficiente sapientia iustitia nõ sufficiente succumbentibus meritis, illa succurrit, cum defecerit virtus mea; non conturbor, non diffido. Scio quid faciam. Calicem passionis Christi accipiam & nomen Domini inuocabo.*

Bern. sup. Cant. serm. 22.

Passio Christi vltimum refugiũ.

Et sermone. 61. dicit. Quid tam ad mortem quod non Christi morte saluetur. Si ergo venerit in mentem tam potens, tam efficax remedium, nulla possum morbi malignitate terreri. Ideo liquet errasse illum qui ait. *Maior est iniquitas mea, quam vt veniam merear* Confidenter igitur speremus in passione Christi, & tuti erimus ab omnibus insidijs mundi carnis, & diaboli, per quam euademus culpam cõsequemur veniam gratiam & tandem gloriam: ad quam nos perducat pater. &c.

DOMINICA IN QVINQVAGESIMA.
SERMO II.

Cæcus quidam ſedebat ſecus viam mendicans. Luc.18.

SIcut dicit beatus Auguſt. in li. de charitate. *Deus medicamentũ eſt non ſano, regula eſt prauo, habitatio deſerto, lux tenebroſo.* Hæc ille. Et exprimit hic Auguſt. quatuor defectus humanæ conditionis, ſcilicet languorem in potentia agibili, quantum ad operationem boni deprauationem in concupiſcibili quantum ad electionem boni; deſertionem in malo quantum ad defectum in iraſcibili; & cæcitatem in electione quantum ad cognitionem in rationali. Voluit ergo dicere Aug. quod genus humanum ex præuaricatione primorum parentum præmiſſa mala incurrerit, tũ quia languidum erat operari bonum ex ſe, iuxta illud. *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis*: tum quia erat deprauatum, vt potius concupiſceret malum pro bono. *Væ qui dicitis bono malum, & malo bonum*: tum tertio, quia erat deſertum in malo, à quo per ſe reſurgere non poterat, iuxta illud Pſalm. *Infixus ſum in limo profundi, & non eſt ſubſtãtia*, id eſt auxilium: tũ quarto quia erat obſcurum & tenebrobroſum, vt non haberet debitam & veram cognitionem veri & falſi. Vnde propheta conquerebatur. *Corruit in plateis eius veritas.* Quia ergo non fuit, qui genus humanũ à præmiſſis defectibus liberaret, venit Dei filius & factus eſt medicina ſalutaris nõ ſano, habitatio deſerto, lux tenebroſo. Ideò cæcus ſentiens Chriſtum prætereuntem cum turba, petijt à tenebris cæcitatis illuminari. Quæ quidem cæcitas deſcribitur in verbis præmiſſis, cũ dicitur. *Cæcus quidã ſedebat.* In verbis præmiſſis tria ſunt conſideranda. Primo circa huius cęci curationẽ humanæ cõditionis infælicitas, in eo quod dicitur. *Cæcus quidam*; ſecundo eius prudẽs ſagacitas in eo quod clamat ad Deum; tertio ſaluatoris pietas, in eo quod curauit eum.

2. Cor. 3.

Iſaiæ 5.

Propoſit.

I.

Cæcus quidam. Inter multas miſerias, & incommoda humanæ naturæ ex culpa primorum perentum inflicta eſt cæcitas, quæ ideo dicitur infælicitas, quia eſt pæna proueniens ex illa infælici culpa primorũ parentum, per quam fælicitatem cæleſtem amiſerunt. Et quia iſta infælicitas non venit ſola, ſed multis alijs comitibus, & miſeriæ ſuæ ſocijs concomitata, ideo hic eius deſcribuntur conditiones, ſcilicet quia *erat quidam*, ſecundo *quia ſedebat*; tertio quia *ſecus viam*; quia mendicabat. Primo ergo videamus qualiter cæcitas iſta, quę eſt peccatum, excæcat mentem hominis: ſecundo quomodo ex ea multa mala proueniunt & committuntur. De primo, quomodo congrue per cæcitatem ſignificetur peccatum, dic. Sophoniæ. 1. *Ambulabunt vt cæci; quia Domino peccauerũt.* Vnde vt dicit Holcoth. Omne peccatum natum eſt ſuper naturaliter excæcare, & ob hoc ſeptem vicia capitalia ſeptem inferunt cæcitates mentales: quibus correſpondent ſeptẽ cæcitates corporales, quæ in ſacra ſcriptura nominantur. Primo.n. mentẽ excæcat ſuperbia præ ſua nimia claritate. *Sol ſuis radijs effulgens excæcat oculos.* Sol eſt gloria pompæ mundialis, & figuratur per Pauli cæcitatem, de qua Actu. 9. *Circumfulſit eum lux de cælo, & cadens in terram nihil videbat.* De hac cæcitate poteſt exponi illud Rom. 11. *Cæcitas ex parte contigit in Iſraël.* Iſrael.n. interpretatur vir videns Deum, & ſignificat hominẽ donis naturæ & fortunæ præuentum: cuiuſmodi ſunt homines ingenioſi, ſpecioſi,

fortes

fortes & diuites: hæc enim omnia ſunt materia ſuperbiæ. Vnde Aug. in quadam epiſt. *Vicia cætera in peccatis, ſuperbia verò in rectè factis cauenda eſt, nè illa quæ laudabiliter facta ſunt, ipſius laudis cupiditate amittantur.* Scribit Seneca quod vxor ſua famulã quãdam habuerit, quæ ſubito facta cæca videre deſijt: incredibilem rem tibi narro, ſed tamen veram; neſcit ſe eſſe cæcam, ſed ſemper pædagogum ſuum rogat, vt recedat de domo in qua eſt; dicit. n. domum tenebroſam eſſe: & ſubdit Senec. Hoc, inquit, quod in illa videmus, nobis accidit. Nemo ſe auarum intelligit: nemo ſe cupidum. Cæci ducem quærunt; nos ſine duce erramus, & dicimus, non ego ambitioſus ſum, ſed vrbs ipſa magnas exigit impenſas: non eſt meũ vicium, quod iracundus ſim, quia nondum conſtitui certum genus vitæ: adoleſcentia facit, quod nos decipimus: non eſt extrinſecus, malum noſtrum, intra nos eſt, in viſceribus ſedet. Sed ideo ad ſanitatem difficulter peruenimus, quia nos ægrotare neſcimus. Hæc Seneca. Hæc fuit cæcitas epiſtoli Laodiceæ, cui dicitur. *Dicis quia diues ſum, & locuples, & nullius egeo: & neſcis, quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* Ecce mala cæcitas ſuperbia. Secũda cęcitas eſt inuidia: & hæc figuratur per cæcitatem Heli ſacerdotis, de quo dicitur. *Caligauerunt oculi eius, & non poterat videre lucernam ardentẽ, donec extingueretur.* Hoc modo ſe habet inuidus; qui *lucernam ardẽtem*, id eſt, perſonam gratioſè viuentem, & proſperè, coram Deo, & bonis viris meritò approbandam, videre non poteſt, quin lædatur in corde per inuidiam. Auianus narrat de cupido & inuido ſimul iter agentibus. Vox de cœlo venit ad eos dic. Petat vnus veſtrum, quicquid voluerit, & habebit; ſic tamen vt ſocius ſit habiturus duplum. Fuit ergo magna controuerſia inter eos, quis eorum peteret: tandem inuidus, peto inquit, vt eruatur mihi oculus; hoc ideo dixit, vt ſocio ſcilicet cupido erueretur vterq;. In figura huius dic. de Saul quod nõ recto oculo inſpiciebat Dauid, poſtquam Dauid triumphauit de Philiſtæo. Vnde dicitur inuidus quaſi non videns aliorum proſperitatem vel fælicitatem. Tertia cæcitas eſt iracundia; de qua Pſal. *Turbatus eſt à furore oculus meus*, hoc eſt dicere, iuxta Catonem; Impedit ira animum, nè poſſit cernere verum. Hæc ſignificatur per cęcitatem Lamech, qui habens arcum voluit ſagittare, & putans ſe occidere feram occidit hominem Cain; ſicut narrat Magiſter in hiſtoria ſuper Geneſ. c. 4. Eodem modo res ſe habet cum hominibus iracundis, & pręſertim iudicibus excęcatis per iram, qui putantes ſe occidere vitium in homine occidunt ipſum hominem. De talibus dicitur. *Ignorantia eſt in illis propter cæcitatem cordis eorum.* Dicit autem Petrus de Lapiaria in tractatu de oculo morali, quod oculi iracundorum naturaliter ſint infectiui, ſi quem inſpiciant, cum contigerit eos vehementer iraſci. Vnde refert Solinus in lib. de mirabilibus mũdi; quod in Sicilia ſint quędam mulieres, quæ Luciæ nuncupantur, habentes duplices pupillas in oculis; quæ ſolo viſu dicuntur perimere, ſi forte quem reſpexerint, cum fuerint iratæ. Sic ſeſe res habet moraliter cum iracundis vt omnia corrumpant & deſtruant, cum fuerint irati: nec aliquam veritatem admittant aut cognoſcant: quod diabolus in eis procurat: ſicut piſcator turbans aquam, nè piſces rete videant. Similiter Dæmon turbat iracundis oculum rationis, vt cadant in laqueum diaboli. Ideo expedit talibus, vt cũ ſe ſentiunt iratos, ſuſpendant ſententiam de omnibus, quæ tunc agunt, ſiue vlciſcendo ſiue declarando, ſicut fecit Archita Tarentinus, qui volens villicum ſuum punire, quod ſibi agros deſtruxiſſet; ſentiens ſe iratum punitionem ſuſpendit, dicens. Sumerem de te vltionem, ſi iratus non eſſẽ. Quarta cæcitas eſt acedia, & figuratur per cæcitatem Tobiæ qui dormiendo cęcitatẽ incurrit. In acedioſis. n. oculi mentis sũt ſemper grauati torpore. *Erant. n. oculi eorũ grauati.* ideo inuenit eos dormiẽtes. Hic ſomnus, & cęcitas accidit homini ex obliuione & neglectu pęnę futurę, ad quã obligatus eſt: quã ſi cõſideraret, nõ dormiret vtiq; nec in bono tepeſceret. Refert Macrob. in Sat. ꝙ Aug. Imperat. audito ꝙ quidã mercator multis debitis obligatus obijſſet qui tamẽ in vita, illa debita penitꝰ nihil curãs fortiter dormiſſet, iuſſerit ſibi eius culcitrã cõparari: ꝙ cũ eiꝰ familiares mirarẽt, reſpõ. In pcio habens

Margin notes: ad Lucil. ep. — Apoc. 3. — 2. Cæcitas inuidia. — 1. Reg. 2. — 1. Reg. 18. — 3. Cæcitas iracundia. — Ephes. 4. — Val. Max. lib. 4. — 4. Cæcitas Acedia. — Tob. 2. — Matt. 26. — Macrob. in Saturn.

habenda & diligenda est hæc culcitra ad somnum, in qua dormire potuit, qui tantum debitis obligatus fuit. O quot sunt hodie tales mercatores, qui sentientes se obligatos ad æternas pœnas dormiunt, nec ad Ecclesias debito tempore surgunt maledicta talium culcitra. Refert de se Helinandus Monachus, quod cum quadam vice quidam Episcopus nomine Philippus Baluacensis in monasterio eius peruoctasset, ipseq; prima diei insequẽtis hora eũ in strato sterñẽtẽ reperisset, cæperit eũ arguere dic. Aues cæli & porci terræ iam surrexerũt, & Episcopi adhuc dormiunt. Cui ipse. Vade miser, & occide vermes tuos. At ille. Ego quia pauper sum, occido vermes meos corporales: te autem, quia diues es, occident vermes tui in inferno; sicut scriptum est. *Vermis eorum non morietur, & ignis eorũ non extinguetur.* Quinta cæcitas est cupiditas, quæ homines facit similes talpis, semper fodientes in terrenis: & hæc cęcitas facit hominem pauperem, & mendicum. Vnde figuratur per cæcitatem istius mendici, qui sedebat secus viam. Sed dices: quomodò dicis auarum & diuitem pauperem? Respondeo certè quod sic: nam vt dicit Seneca Epistola. 38. Non qui parum habet, pauper est, sed qui plus cupit. Vnde ille diues verè est, qui modum tenet in diuitijs, qui est duplex. Primus habere, quod necesse est; proximus quod satis est. Hæc Seneca. Sexta cæcitas est gula, quæ frequenter excæcat hominem spiritualiter, & corporaliter *Cui væ? cuius patri væ? cui rixæ? cui foueæ? cui sine causa vulnera? cui suffusio oculorum? Nonne his, qui morantur in vino & student calicibus epotandis?* Septima cæcitas est luxuria, quæ aufert oculum mentis. Vnde Poeta. *Omnis amor cæcus, quia non est arbiter æquus: nam deforme pecus iudicat esse decus.* Vnde secundum Greg. 21. lib. moral. Cęcitas mentis est prima filia luxuriæ. Ista cæcitas est Samsonis qui in sinu Daliæ perdidit oculos. Custodiendus est igitur oculus mentis ne excęcetur: & est mirabile quod oculus corporalis in luxurioso ita vehemens est vt excæcet oculum mentis. Nam secundum Quintilianum in lib. causarum. Viciis nostris in animum per oculos via est. Et: *Ascendit mors per fenestras nostras.* Hoc autem in luxuriosis maximè contingit vbi ex visu & risu homo prouocatur ad illicita. Vnde dicit Helinãdus. Stulta est castitas quæ inordinate ridet vel aspicit indecenter. Ideò dixit Iob. *Pepigi fœdus cum oculis meis vt non cogitarem quidem de virgine.*

5. Cæcitas cupiditas.

6. Cæcitas gula. Prou. 23.

7. Cæcitas luxuria.

Iudic. 16.

Ierem. 9.

Ex prædictis patet, quomodo peccata mortalia figurantur conuenienter per cæcitatem, videamus nunc quomodo hæc cęcitas mentis aduenerit homini cũ pessimis accidentijs & conditionibus. Sunt autem plures conditiones eius hic in themate positę. Prima cõditio cecitatis peccati est ignorantia respectu rerum cognoscendarũ, quia non videt: secundæ pigritia respectu rerum agendarum, quia sedet: tertiæ penuria & defectus respectu rerum habendarũ in hoc quia mendicat. De primo patet: nã peccator caret cognitione rerum cognoscendarum ita omnino vt nullam rem bene dijudicet, sicut dicimus de cęco quod nec album nec nigrum discernat. Vnde nõ est lippus aut luscus aut monoculus sed perfectè cæcus. *Quasi absque oculis attrectauimus.* Duo oculi animæ scilicet consideratio gloriæ vt prouocemur ad bonum, & consideratio gehennæ, vt reuocemur à malo. Ille dexter, iste sinister: quia ergo peccator nec habet amorem boni nec timorem mali, ideo vtroque caret. Qui autem habet vnum illorum dicitur monoculus. Certè si consideraret peccator gloriam beatorum in cælo, quanta sit, plurima bona pro ea impenderet. Et si consideraret pęnas diuitis epulonis à multis malis pedem retraheret. quia ergo factus est omnino cæcus, ideo decipitur, quia cæcitas cognitionis inducit ignorantiam. Ex hoc autẽ ꝙ peccator est cæcus in cognitione incurrit multiplicem ignorantiam, & quidẽ ignorantiã sciendorum, quia nescit quæ tenetur scire. Hæc autem ignorantia quã doque est graue peccatum, quandoque leue: vnde quandoque excusat peccatum, quandoque incusat. Est enim quædam ignorantia simplicitatis, qua aliquis omittit scire ea quæ pertinent ad salutem, cum tamen sciat se obligari ad sciendum illa: de hac dicitur. *Ignorans ignorabitur.* Ignorantia alia est crassa, qua aliquis negligit scire

[*Sopho.1.*] ſcire ea quæ tenetur ſcire: de qua dicitur. *Tribulabo homines, & ambulabunt, vt cæci.* [*Affectata ignorãtia.*] Iſa.42. *Quis cæcus niſi ſeruuus meus;* Alia eſt ignorantia affectata, qua quis affectat neſcire ea, quæ tenetur ſcire. Vnde Pſal. *Noluit intelligere, vt benè ageret.* [*Iſaiæ 6.*] Alia eſt ignorantia maligna, qua quis eſt pertinax in errore; ſecundum quem modum dicitur. *Excæca cor populi huius* Hæ quatuor ignorantiæ ſignificantur per quatuor cæcitates. Nam ignorantia ſimplicium & idiotarum ſignificatur per cęcum mutum, quia omittit interrogare ea, quæ tenetur ſcire; Ignorantia craſſa ſignificatur per cęcum ſurdum propter negligentiam audiendi ea, quæ tenetur ſcire; ignorantia affectata ſignificatur per cęcum claudum, propter voluntatem ignorandi; Ignorantia obſtinata ſignificatur per cęcum dęmoniacum. Matt. 12. *Oblatus eſt ei quidam dæmonium habens, cæcus, & mutus.* Licet ergo ignorantia ſimplicitatis ſint venialis in ſimplicibus, tamen eſt in Prælatis damnabilis: quia iſti tenentur alios docere & illuminare, iuxta illud. [*Iſaiæ 42. Rom. 2.*] *Dedi te in fædus populi, vt aperires oculos cæcorum.* Et: *Confidis te ducem cæcorum.* Hæc ignorãtia in ſacerdotibus damnabilis duplex eſt ſcilicet ſciendorum, quoad conſilium animarum: quod tenentur dare peccatoribus, diſcernendo inter lepram & lepram. *Leuit.* 13. Alia eſt ignorantia docendorum, quoad prædicationem fidei & mandatorum. Alia autem damnabilis ignorantia eſt iudicandorum, & hæc tam in ſęcularibus quam in [*Eccl. 20.*] ſpiritualibus pernicioſa eſt, quia ſubuertit iudicia. *Xenia & dona excæcant oculos iudicum.* Matt. 15. *Sinite illos: cæci ſunt & duces cæcorum:* hoc vtiq; rectoribus omnibus cõmuniter dicitur. Alia eſt ignorãtia credẽdorum & faciendorum, quæ etiam eſt dãnabilis in omnibus communiter. Nam qui ignorat credenda, ignorat à quo eſt; qui ignorat facienda, ignorat ad quid factus eſt, & vtrumque peſſimum.

Secunda cognitio cęcitatis in peccatore eſt pigritia reſpectu agendorum; quo ad hoc dicitur. *ſedebat.* Sedent qui pigritant, [*Cant. 2. Mich. 2.*] Hos admonens Pſal. ait *Surgite, poſtquã ſederitis, qui manducatis panem doloris.* quaſi dic. Satis diu ſediſtis, qui pigritaſtis. *Surge, propera amica mea.* Et: *Surgite, & ite, quia non habetis hic requiem.* Non eſt ergo ſedẽdum, ſed currendum in via Domini. Pſalm. *Viã mandatorum tuorum cucurri.* Inconueniens autem eſt iſta ſeſſio peccatoris propter tria: primo quia via præſens, iuxta illud Greg. Quaſi in via ſumus, qua ad patriam pergimus. Non eſt ergo ſedendum ſecus viam, ſed in termino viæ, iuxta illud. [*Hebr. 4.*] *Feſtinemus ingredi in illam requiem.* Tunc enim ſedebimus quietè & optimè. [*Iſaiæ 32.*] *Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiducia, & in requie opulenta.* Heu quã multi hodie ſedent manducare & bibere & [*1. Cor. 10.*] ſurgunt ludere. Sed quid accidit? Certè perierunt illa die 23. millia. [*Progrediẽdum in via Dei.*] Item inconueniens eſt ſedere, quia turba præteriens ſanctorum ſolicitat nos ad tranſeundum. Iucundius eſt enim cum turba ire, vt dic. Gregor. quia labor alleuiatur. Item inconueniens eſt ſedere, quia Ieſus tranſit, quãdiu eſt vita præſens: poſtea quieſcet, & dicet pi- [*Matt. 25.*] gris. *Neſcio vos.*

Sciendum hic quod in hoc valdè perſpicuè exprimatur peccatorum conditio in hac vita, & ſtatu miſeriæ: quia ſedet. In ſtatu enim naturæ ſtabat homo per integritatem naturæ & rectitudinem: q̃ deplorabat Iob in carnis putredine ſedẽs in ſterquilinio. Stabat etiã q a omnib⁹ creaturis prę- [*Thren. 3.*] erat: ꝙ deplorabat Iere. *Sederũt in terra ſenes.* Stabat in copia omnis boni; ſed abiect⁹ eſt in ſtatum paupertatis & ſterilitatis: quã deplorauit Helias, ſedens ſub iunipero. [*3. Reg. 19.*] Ecce mala conditio cæcitatis, ſcilicet reſpectu agendorum. Tertia conditio cæcicitatis huius peſſima, eſt reſpectu rerum, habendarum quia dicitur quod fuerit mẽdicans: de qua Eccl. 13. *Nequiſſima paupertas in ore impij.* Pſal. *Diuites eguerunt, & eſurierunt.* Sic filius prodigus compulſus eſt mendicare. [*Luc. 15.*] Tollerabilis eſt mendicitas in præſenti, ſed in futuro non æquè [*Prou. 20.*] *Mendicabit æſtate,* id eſt, in futuro quando omnis meſſis eſt congregata *& non dabitur ei.* Sic mendicauit diues epulo guttam aquę, quę [*Luc. 16.*] denegata eſt ei. Nunc ergo eſt mendicandum [*Luc. 11.*] *Petite & accipietis: pulſate & aperietur vobis.* [*Peccati incõmoda quatuor.*] Ex præmiſſis omnibus colliguntur quatuor incommoda peccati, ſcilicet errare, palpare, ceſpitare, & cadere. Errat peccator in electione, ſiue in diſcretione boni

Thren. 4. & mali. *Errauerunt cæci in plateis polluti sũt sanguine*. Secundo palpat peccator quasi manibus in operatione, non videns quomodo, quo tempore, quoue ordine procedendum sit in actione.
Isa. 59. *Palpauimus sicut cæci*. Tertiò cespitat quasi pedibus, & hoc in conuersatione: quod significatur Tob. 9 *Pater cæcus capit pedibus offendendo currere*. Leuit. 19. *Non ponas coram cæco scandalum*. Quarto cadit ad desperationem, iuxta il-
Matt. 25. lud. *Si cæcus cæco ducatum præbeat, nonne ambo in foueam cadunt?* Ista ergo hic notantur per ordinem. Primo cæcitas erroris, cũ dicitur: *Cæcus quidam*; secundo cespitatio, cum dicitur: *sedebat*; ideo enim sedebat, quia ambulando cespitare timebat; tertio palpatio, quia *mendicans*, quia non certò extẽdit manũ, & palpat, cũ aliquis ei quid porrigit; quarto casus, cum dicitur. *secus viam*: non enim à via longè recedere audebat, quia ruinam timebat. Sic ergo describitur status peccatoris conuenienter per infælicitatem cæcitatis huius pauperis.

II.

Cæci Sagacitas prudens circa tria. Attendẽda, est in cæco isto prudẽs sagacitas, in eo, quod diligenter & sagaciter properauit ad illuminationem. Tria autem ostendit valdè notabilia prudentiæ opera:
1. primo, quia quæsiuit. Prima conditio prudentis quærere bonum; secundo quia clamauit seu petiuit: tertio, quia respondit. Quæsiuit primo, quid hoc esset, quod Iesus transiret cum turba: sic & tu peccator
Eccl. 11. quere: Ecce turba præterit; quia generatio
2. Reg. 14. præterit & generatio aduenit. *Omnes morimur,*
Deut. 32. *& quasi aquæ dilabimur in terrã*. Quære ergo quid est hoc? *Interroga patrem tuũ & dicet tibi*. Certè si quis hoc quæreret sæpius, & recogitaret, in æternum non peccaret; quia, scilicet se cogitaret moriturum.
Eccl. 7. *Recordare nouissima tua, & in æternum non peccabis*. Hæc est ergo prima conditio prudentis. Secunda conditio istius cæci fuit,
2. quia clamauit, seu petiuit dic. *Iesu fili Dauid miserere mei*. Increpatur, vt taceat, & tamen clamat. Turbæ increpantes secundum Greg. in hom. sunt cogitationes vitiorum præteritorum, quæ fecimus quæ hominis mentem impediunt, nè Christum audiat. Sed quid faciendum est? certè multo magis clamandum; quia secundum Greg. quanto grauiori tumultu vitiorum premimurr, anto magis orationi instare debemus. Sunt autem quatuor quæ impediunt clamorem in peccatore, oris obstructio, quod fit per murmurationem contra Deum, qua dicunt peccatores percussi. *En serui tui flagellis cædimur, & inique agitur contra nos*. Hi sunt qui habent os obstructum ad bonum, & apertum ad malum Psalm. *Obstructum est os loquentium iniqua*. Secundum est obtenebratio, quod fit per mortis occupationem: mors enim est sicut nox, in qua quicunque pulsauerit ad ostiũ ciuitatis suspectus habetur. *Nescio vos*. Et præmittitur: *Media nocte clamor factus est*. Tertium est elongatio, quod fit per prosperitatis dissolutionem: vnde filius prodigus recessit in regionem longinquam cum substantia sua. Quartum est tumultuatio, quod fit per terrenorum occupationem. vnde Zacchæus non poterat videre Iesum præ turba. Hæc omnia pauper iste cæcus superauit, & ideo exaudiri meruit. Non. n. murmarauit contra defectum cæcitatis, sed eam humiliter est confessus. Interrogatus enim quid peteret respondit. *Domine vt videam lumen*. Nec in tenebrrs noctis, sed de die Christum quæsiuit, cum transiret per viam; quod vtique fuit per viam de die: nec se à Christo elongauit, sed secus viam sedit, nec tumultum turbæ aduertit, sed turba increpante magis clamauit; Ideo & meritò Christus eũ exaudiuit. Sic & peccator quilibet debet primo omnia patienter à Deo inflicta sibi ferre, dicens illud. Merito hęc patior, quia peccaui; secũdo debet opportunè pænitere & confiteri, antequam ponatur in lecto ægritudinis: hoc signat dies. *Ecce nunc dies salutis*. Tertio debet approximare Deo bonis operibus. *Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis*. Quarto non debet attendere impedimenta huius sæculi. Psalm. *Ego autem tanquam surdus non audiebam*. Tertia conditio prudentis sagacitatis in hoc eluxit quia prudenter respondit. *Domine vt videam*, non aurum, sed solem. Auarus enim gratius intuetur aurum, quam solem. Sic & fidelis nihil potius debet petere, quam vt videat voluntatem Domini, vt eam sciat facere.

III.

Christi benignitas cæco exhibita.

III.

Plura Christus circa curationem huius cæci fecit ostendens non tantum longanimitatem sed etiam pietatem, charitatem, & potestatem. Primo longanimitatem, quia *stans Iesus.* In quo notatur expectatio longanimis: non enim sedet vel iacet, sed stat, nè dicas illud vulgare. Expecta patiẽter, tamen sedes in sicco: sed stat quasi expectans cum labore. *Laboraui sustinens.* Itẽ. *Expectat nos Deus, vt misereatur nostri.* Noli ergo tardare. *Ne tardes conuerti ad Dominum.* Vnde August. in li. de bono conscientiæ. c. 22. *Tardius videtur Deo, peccatori veniam dare, quam ipsi peccatori, veniam accipere. Sic enim festinat eum absoluere à tormento conscientiæ quasi plus eum cruciet compassio miseri, quam ipsum miserum passio sui.* Secundo ostendit ei pietatem, in eo, quia ei ducatum præstat. Vnde iubet illum adduci ad se: Peccator enim cæcus in cognitione, infectus in affectione, depressus in voluntate, aduersarius & hostis in sua operatione, nec sciret, nec vellet, nec per se auderet accedere ad aspectum diuinæ maiestatis, nisi ducatum haberet. Prouidit ergô nobis diuina bonitas sufficientem ducatũ in suis Angelis, quibus mandauit de homine, vt custodiant eum in omnibus vijs suis; in Apostolis, in prædicatoribus, quibus dicit. *Ite & adducite mihi.* Tertiò ostendit ei charitatem, quia interrogat: interrogando excitat nè sit negligens in orando. Vnde dicit. *Quid vis vt faciam tibi?* Peccator deberet potius interrogare cum Paulo. *Domine quid me vis facere?* & tamen Dominus potius interrogat dic. *Quid vis vt faciam tibi?* q. d. Quicquid petieris ex corde, habebis. Psalm. *Desiderium animæ eius tribuisti ei.* Et. *Si quid petieritis patrem in nomine meo dabit vobis.* Sed quid respondit cæcus? *Domine vt videam,* & quid? vt videam & placeam coram Deo in lumine viuentium. Quarto ostendit Christus potestatem, qua potenter sanauit eum. Vnde ait. *Respice.* Et sequitur: *Et confestim vidit & sequebatur eum magnificans Deum.* Hæc quatuor Dominus hodie communiter in conuersione peccatoris exercet. Nam primo longanimiter expectat; secundo ex pietate ducatum præstat; tertiò ex charitate ad orandum excitat; quartò orantem potenter sanat in visu animæ à cæcitate culpæ dicens. *Respice,* & quid? certe peccata, vt ea caueas, & doleas; cognoscas quæ fecisti; caueas quæ non fecisti. *Leua oculos tuos in directum, & vide, vbi modò prostrata sis.* Prosternitur anima in cogitationibus, in verbis, in operibus. Respice secundò vilitatem peccati & damnũ tuum. *Scito & vide, quia malum & amarum est te reliquisse Dominum Deum tuum.* Respice tertio bona, vt facias. *Vt probetis, quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta.* Respice inquam, vt voluntatem Dei cognoscas, & cognitam facias. Quæ autem sit voluntas Christi dicitur. Prou. 11. *Pondus æquum,* id est, opus rectum & iustum, *est voluntas eius. Quæcunq; vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis.* Ecce pondus æquum. *Qua mensura mensi fueritis &c.* Malè mensurat, qui recepta bona à Deo expendit, non in seruitio Dei, sed mundi vel diaboli. Respice quarto inimicum, vt caueas. Psalm. *Illumina oculos meos, nè vnquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus, præualui aduersus eum.* Respice quinto iudicij & iudicis seueritatẽ, vt timeas. *Vidi thronum magnũ, candidũ, & sedentem super eum, à cuius conspectu fugit cælum & terra, & vidi mortuos pusillos, & magnos stantes ante thronum, & aperti sunt libri.* id est, conscientiæ. *& iudicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libro.* Respice vltimo claritatem cœli vt desideres. *Vidi ciuitatem sanctam Ierusalem.* Et sequitur: *Ciuitas illa non eget sole:* ad quam nos perducat. &c.

Marginal notes: *Isa. 31. & 30.* — *Eccl. 5.* — *Peccator sine auxilio Dei nõ resipiscit.* — *Matt. 21.* — *Act. 9.* — *Ioan. 16.* — *Quatuor Deus in conuersione peccatoris exercet.* — *Ierem. 3.* — *Ierem. 2.* — *Rom. 12.* — *Luc. 6.* — *Apoc. 20.* — *Apoc. 21.*

FERIA QVARTA CINERVM.
SERMO I.

Memento homo quia cinis es, & in cinerem reuerteris. Genes.3.

Quadragesima cur instituta.

Odie fratres charissimi incipit tempus quadragesimale, quod quidem tempus ad hoc potissimè institutum est à sanctis Patrib⁹, vt in eo peccata, quæ per superbiam contra præcepta Dei commisimus toto anno, per humilitatem cordis contriti expiemus. Sicut enim superbia est radix omnium malorum mortisque fomentum: ita humilitas est fundamentum omnium virtutum. Eapropter qui vult verè conuerti ad Dominum, necesse habet ab humilitate inchoare: quia humilitas sola est via, qua redeamus ad patriam. Vnde August. super illud. *Emundabor à delicto maximo*; concludit quod sicut initium humanæ apostasiæ seu recessus a Deo est superbia: qua durante nullatenus potest homo redire ad innocentiam, nec habere vitam immaculatam: ita initium accessus ad Deum sit humilitas: qua habita habetur, & restituitur innocentia. Ex quo patet secundum ipsum, quod sicut recedentibus à Deo primum vitium superbia; ita redeuntibus ad Deum vltimum vitium superbia & prima virtus sit humilitas. Sed quia nihil ita hominem inducit ad humilitatem, sicut cognitio suiipsius, qualis sit ad præsens, & qualis futurus in futuro, iuxta illud. *Si cognouisses & tu, sc. fleres*. Quia inquam secundum Greg. 11. l. moral, nihil mentem hominis ab amore carnalium voluptatũ sic abstrahit, quam si, quale corpus suum mortuum futurum sit, penset: ideo Ecclesia volens hominem inducere ad contritionem, & veram conuersionem reducit in memoriam ipsius status sui conditionem præsentem & futuram, dicens. *Memento homo quia cinis es, & in cinerem reuerteris*. In quibus verbis admonetur homo ad duplicem cõsiderationem. Primo admonetur ad considerationem fragilitatis suæ, statum vilem & miserabilem, vt eum iugiter in memoria teneat, cum dicitur *Memento homo quia cinis es*. Secundo admonetur ad considerationem futuræ calamitatis, statum deformẽ & horribilem, cum subditur: *Et in cinerem reuerteris*.

Luc.19.

I.

Memento homo quia cinis es, & in cinerem reuerteris. Sciendum quod inter cætera, quę coram Deo humiliant nos, vnum præcipuũ est pudor ex consideratione propriæ infirmitatis seu fragilitatis. Si enim attendam⁹ materiam, ex qua sumus, certe videbimus eam planè vilem & miserabilem, cum ea non sit aliud, quam cinis & puluis. *Omnis homo terra, & cinis*. Quid autem vilius aut fragilius cinere? Vilis est cinis propter cõculcationem: fragilis propter facilem dispersionem. Similiter omnino certè se habet vita nostra, quę quantũcũque se eleuauerit, nihilominus vltimo conculcabitur, non solum ab hominibus, sed etiam à canibus Psalm. *Eleuans allisisti me*. Similiter quantumcunque vita nostra videatur fortis & solida, nihilominus quasi vapor fumi dissoluetur iuxta illud: *Quæ est vita nostra? Vapor est ad modicum parens, & deinceps exterminabitur*. Hinc Isa. 40. dicitur. *Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos fœni* Et sequitur *Verè fœnum est populus: Exsiccatum est fœnum, & cecidit flos*. Vnde reprobi dicunt Sapient. 2. *Transibit vita nostra tanquam vestigium nubis, & sicut nebula dissoluetur, quæ fugata est à radijs solis & calore illius aggrauata.* Hic dicit Holcoth, quod vita humana comparetur multis rebus: sed nunquam comparetur alicui

alicui rei stabili aut permanenti, sed rebus transitorijs vel caducis. Comparatur autem vita humana aliquando herbæ vel flori, quãdoq; nubis, quandoque rori, quãdoq; hospiti, quãdoque cursori, quãdoq; cineri: quæ omnia sunt transitoria & caduca. De primò dicit Psalm. *Mane sicut herba transeat, mane floreat, & transeat: vespere decidat & arescat.* Vbi secundum Psalmistam diuiditur humana vita in tria tempora, in pueritiam, adolescentiam & senectutem. Mane est pueritia; floridum est adolescentia; vespere est senectus, in qua decidit homo per infirmitatem; induratur per mortem; & arescit per resolutionem in puluerem: & sic homo comparatur herbę. Secundo vita nostra cõparatur nubi. *Sicut consumitur nubes, & pertransit: sic qui descendit ad inferos, non ascendet.* Sicut enim nubes ab his inferioribus eleuatur calore cœlesti, & ascendit, volatque in altum ad tempus: & quando est in sua altitudine, circumfertur, & agitatur continuè, & sine quiete, & tandem iterum in terram resoluta descendit: Ita & homines in vita præsenti oriũtur de terra; eleuantur ad dignitates & honores, vbi circumagitantur, fatigantur, inquietantur, & tandem de dignitatibus decidunt, & conuertuntur in terram iuxta illud: *Abstulit quasi ventus desiderium meum, & velut nubes pertransijt salus mea.* Qualiter autem in nullo gradu, in nulla dignitate sit quies perfecta, pulchre declarat Boëtius. Quis est inquit tam copiosæ fælicitatis, vt non ex aliqua parte status sui qualitate turbetur? Et ibi ostendit, quomodò multi licet sint nobiles, optarent propter nimiam curam & solicitudinem familiæ esse ignobiles, alij orbati filijs, licet eorũ hæreditas ad extraneum deuolui deberet. Tertiò comparatur vita humana rori *Vita vestra quasi nubes matutina, & sicut ros mane pertransiens.* Aristot. in Metapho. dicit, quod permanentia roris non sit nisi vnius diei. Quartò comparatur vita nostra hospiti. *Transi hospes & orna mensam, & quæ in manu tua habes, ciba cæteros.* Quilibet enim nostrum stat in vita, ista sicut in hospitio, non sicut in domo. Vnde Tullius in lib. de senect. Sapiens, inquit, ex hac vita discedit, tanquam ex hospitio, non ex domo: commorandi enim diuersorium natura dedit nobis, non habitandi locum. Receptus in hospitio, vsum habet domus vasorum, lecti, & reliquorum huiusmodi, sed non dominium, quia nihil secum aufert, sed emit liberè, & expendit, & sic in fine pro omnibus computare & rationem inire tenetur. Sic & de nobis se res habet in vita ista. Sumus in hospitio huius mundi, vsum mundanorum possumus habere, sed nihil nobiscum asportare in morte. *Diues, cum dormierit, nihil secum aufert.* Iob 27. Vnde mundus est sicut Rex Busiris, de quo Poetæ tradunt, quod homines hospitio excipere sit solitus sub specie pietatis, sed habita opportunitate eos occiderit. Sic & mundus vocat ad dignitates, ad honores, delitias, sed improuisè occidit. *Stulte, hac nocte dæmones repetẽt animam tuam à te.* Luca 12. Et: *In puncto ad inferna descendunt.* Iob 21. Quintò vita humana comparatur cursori. 5 Cursori. *Dies mei velociores fuerunt cursore, fugerunt, & non viderunt bonum.* Iob 9. Et: *Mundus transit, & concupiscentia eius.* 1. Ioa. 2. Ecce cursus vitæ nostræ dicitur cursor. Sextò vita humana comparatur cineri, propter eius vilitatem. 6. Cineri. Quid enim est vilius illa materia, ex qua compositus est homo? Hinc Innoc. 4. dicit. *Formauit Deus hominem de limo terræ, quæ cæteris est indignior elementis: planetas fecit ex igne, & stellas, flatus & ventos ex aere, pisces & volucres ex aqua, homines & iumenta fecit de terra. Considerans ergo aquatica se vilem inueniet, considerans aerea se viliorem agnoscet, considerans ignea se vilissimum reputabit: nec valebit se parem facere cœlestibus, nec audebit se præferre terrenis, qui parem se & similem recognoscet iumentis.* Innoc. l. de vil. hum. con. cap. 3. Vnde dicitur. *Vnus est hominum & iumentorum interitus, & æqua vtriusq; cõditio, & nihil habet homo iumento amplius: de terra orta sunt, & in terram pariter reuertuntur.* Eccl. 3. Et sequitur: Quid enim homo nisi lutum & cinis? hoc enim & ipse homo dicit ad Deum. *Memento quod sicut lutum feceris me, & in puluerem reduces me.* Et Deus ad hominem econtra dicit. *Cinis es, & in cinerem reuerteris.* Hactenus Innoc. Hanc vilitatem propriæ conditionis benè aduertebat rex Anathoclea, qui cum esset rex Siciliæ propter triumphos suos laudabiles factus, nunquam tamen voluit vti in

2. Nubi. Iob 7.

Iob 30.

Boet. li. 2. de consol. Philosop. pros. 4.

3. Rori. Osee 6.

4. Hospiti. Eccl. 29.

mẽsa sua aureis vasis, & argẽteis, sed luteis: interrogatus autẽ cur hoc faceret, respondit quod licet esset rex Siciliæ factus, tamẽ esset origine figuli filius. Voluit ergò recordari statum suæ originis per illa vasa, quæ pater faciebat ex artificio suo. Ita refert Policratus lib. 5. & Holcoth super lib. Sapient. c. 7.

I I.

Deformitas status futuri hominum. *In cinerem reuerteris.* Per hæc verba admonetur quilibet homo ad memoriã mortis suæ per quam redigetur in cineres: *Tunc enim reuertetur puluis in terram suam.* Ad cuius memoriam hortatur nos Salomon *Eccl. 12.* dicens. *Memorare nouissima tua, & in æter-* *Eccl. 7.* *num non peccabis.* Nouissima autem ista sũt quatuor. Mors, iudicium, gehenna, & gloria, vt exponit Bernard. in quodam sermone; inter quæ mors est principalissimum, & *Nouissima hominis.* quasi horribilissimum, iuxta illud Alani. *Esto memor puluis quod sis, & vermibus esca, In gelida putris quando iacebis humo. Non erit in mundo, qui te velit vltra videre, Cum tua rancidior sit caro rupta cane.* Huic Consonans, Bernard. dicit. Quid fætidius humano cadauere? quid horribilius mortuo homine? Cuius sicut erat in vita gratissimus amplexus, fit in morte horribilis aspectus. Quandocũque ergo recogitat homo quid sit multum humiliabitur: si quando verò recogitabit quid futurus sit verè omninò contremiscet, & seipsum coram deo prosternet, & deijciet, vt patet de rege Achab. *3. Reg. 21.* qui audita comminatione mortis sibi facta ab Helia statim humiliatus est. Idem patet de Niniuitis qui audita comminatione *Iona 3.* subuersionis suæ humiliati sunt. Hæc ergò debet esse Christiani iugis memoria vt quocunque vadat, semper cogitet illud poeticum. *Forma genus, mores, sapientia, res, & honores. Non retinent hominem, quin redit in cinerem.* Et verè quoties homo tentatur superbia, non est melius remedium, nisi di- *Eccl. 11.* cere intra se. *Quid superbis terra & cinis?* Hoc attendentes reprobi dicebant, prout dicitur Sap. 2. *Extinctus cinis erit corpus nostrum.* Hoc verbum deberent semper habere in memoria homines delicati, superbi, elati, ociosi, pigri, de pulchritudine, fortitudine, vel quacunq; specie corporis gloriantes; recogitantes corpora sua post mortem non nisi cinerem extinctum futura, iuxta illud: *Deficiet omnis caro simul, & homo in cinerem reuertetur.* Et: *Erunt populi quasi de incendio cinis.* Sit ergo nostra meditatio, & frequens recordatio, quia extinctus cinis erit corpus nostrum. In signum huius cinere frons insignitur per modum crucis, his verbis. *Memento homo, quia cinis es, & in cinerem reuerteris.*

Valet recordatio huius incinerationis ad tria, scilicet ad fugiendum tentationem; ad conseruandum deuotionem; ad ornadum orationem; quæ tria maximè sunt necessaria hoc tẽpore quadragesimali. Primò valet ad fugiendum tentationem. Experimẽtũ esse dicitur, & ponitur in Alberto libro de vegetabilibus, quod si coruus nidificauerit in arbore, & oua posuerit; per cautelã posse faciliter impediri, nè de ouis pullos valeat procreare, si accipiatur cinis vitri, & subtiliter ponatur inter lignum, & corticem arboris portantis nidum, qui quãdiu ibi durabit pulli minimè excludentur. Coruus est diabolus iuxta illud Theodoli. *Corruum perfidiæ damnant animalia quæq;.* Homo moraliter est arbor. *Arbor bona bonos fructus facit.* In hac arbore diabolus nõne per tentationem nititur nidificare, oua ponere, & tandem pullos producere? Nidũ facit de ramusculis cogitationum diuersarum; oua ponit de ramusculis peruersarum delectationum; pullos producit per consensum malarum operationũ. Si ergo hunc coruum impedire volumus, etsi nidum fecerit per aduentitias cogitationes, etsi oua posuerit per surreptitias delectationes, nè producat pullos per operationes, accipiamus cinerem vitri. Vitrum est caro nostra, quæ frangitur cum ictu: cinis vitri huius est memoria status, quem statũ habebit caro post mortem, qui erit status cineris. *Memoria nostra comparabitur cineri.* Ponamus ergò istum cinerem sub cortice, id est, sub nostra exteriori conuersatione per priuatas & occultas meditationes mortis, & infallibiliter nunquam consentiemus suggestionibus diaboli per cogitationes conceptas: & hoc est quod dicit Apostolus. *Quod si cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emũ-*

dationem

dationem carnis &c. Huius cineris memo-
riã etiam pagani olim multũ habebant prę
oculis: nam ſicut refert Ioannes Galienſis
communiloquij parte, 7. & Holcoth. ſup.
2.c.li.Sap.& autor lib. cordialis,& habetur
in vita S. Ioannis Eleemoſynarij moris
fuit antiquitus,vt poſtquam aliquis Impe-
rator electus,eſſet adſtantibus exercitibus
venirent monumentarum ſtructores, ad-
ferentes marmor diuerſi coloris, interro-
gantes recens creatum Imperatorem,
de quonam marmore iuberet ſibi fieri mo-
numentum: inſinuantes per hoc ei futurũ
ſtatum ſuæ incinerationis.Poſteà verò hoc
idem circa electionem Papę fieri conſuetũ
eſt: nam accenſa ſtupa vnus corã Papa no-
uiter electo proclamabat dicens:Pater ſan
cte ſic vadit gloria mũdi.Hoc idem legitur
de Ioanne Eleemoſynario Patriarcha Cõ-
ſtantinopolitano quod dum ſepulchrũ ſibi
fieri præcepiſſet, nunq̃ voluerit illud per-
fici:ſed ordinauerit, vt in magnis ſolennita
tibus,cum eſſet in honore ſuo, veniens ali-
quis ad eum diceret: *Domine ſepulchrũ im-
perfectum eſt: iube illud perfici,quia neſcis,qua
hora fur venturus eſt.* Quicquid igitur ho- Iob 32.
mo facit,ſemper debet habere memoriam
mortis ſuæ, dicens illud Iob. *Neſcio quãdiu
ſubſiſtam,& ſi poſt modicum tempus tollat me* Aug. in lib. de verb. Domini serm. 60.
factor meus. Nã homo eſt in cõtinuo curſu
ad mortem,ſicut dicit Aug. & ideò ſemper
debet mortem habere præ oculis. Refert
Ioann Galienſ. parte 2. ſui cõmuniloquij,
& idem habetur in vita S.Barlaam ꝙ quidã
fugiens monocerotẽ ceciderit in quandam
foueã, in qua viderit arborem, q̃ duo mu
res,vnus alb. alter niger, ad radicẽ effode
bãt: in fundo etiã viderit draconẽ terribilẽ
eũ deuorare volentẽ:è laterib. verò foueæ
viderit vtrinq; è latibulis ſuis ꝓdire quatu
or capita aſpidũ quaſi eũ inuadẽtiũ:eleuãs
aũt oculos viderit exiguũ mellis de ramis
illius arboris deſcẽdere, & oblitus omniũ
tradiderit ſe ad quærendũ dulcedinẽ illius
mellis.Sic eſt de peccatoribus,quos ſeqtur
vnicornis ſc. mors: fouea eſt hic mundus:
arbor eſt mẽſura huius vitæ, q̃ conſumitur
ab albo & nigro mure,.i. die & nocte:qua
tuor capita aſpidũ ſunt quatuor elementa:
draco expectãs eſt diabolꝰ. ſtilla mellis eſt
delectatio mũdialis,ſiue peccatũ,q̃ in qui-
rũt toto affectu peccatores, obliti mortis
ſuæ; quos increpat pſal. dicens: *Vt quid dili-
gitis vanitatẽ?* Quia ergò multi noſtrũ,fra-
tres,hoc anno dulcedine delectationis mũ
dialis illecti,obliti fuerunt mortis ſuæ, id-
eò hæc eis reducitur hodie ad memoriam.
*Quis eſt homo, qui viuet & non videbit mor-
tẽ.* Et: *Omnes morimur & quaſi aqua dila-* 2.Reg. 14.
bimur in terram. Et: *In Adã oẽs moriũtur.* 1.Cor.15.
¶ Secundo hic cinis conſeruat deuotionẽ:
ignis enim cineribus coopertus optimè cõ *2. Ad de-*
ſeruatur, maximè in cineribus iuniperi. *uotionem*
Vnde Iſidor. dicit ꝙ iuniperꝰ arbor ſic vo- *conſeruan-*
cetur quaſi gignens pijs, id eſt, ignẽ gene- *dam.*
rans,eò quod prunæ, ſi eius cineribus coo- *Iſod.l.7.*
periantur,per annũ durent. Spiritualiter i- *Ethy.c.2.*
gnis deuotionis, & dilectionis diuinæ,vt
poſſit à nobis benè, & diu conſeruari,ne-
ceſſaria eſt mortis noſtrę memoria conti-
nua.Vnde Leuit.6.dicitur. *Ignis in altari meo
ſemper ardebit,* id eſt, dilectio Dei in corde *3. Ad ora-*
ſemper viuet,& durabit. Tertiò cinis iſte *tionem or-*
ornat orationẽ: quantò verò magis paup *nandam.*
ſe humiliat, & neceſſitates ſuas declarat,tã-
tò facilius,quod petit,impetrat: Sic & nos
quantò magis fragilitatẽ noſtrã corã Deo
exponimus,tantò citiùs ab eò exaudimur.
Sic Abraham fecit, cum volens orare, ad
Deum dixit. *Loquar ad Dominum, cum ſim* *Gen. 18.*
cinis & puluis? In huius figuram Iudæi ora- *Iſaiæ 61.*
re volentes capita cineribus aſperſerunt.
Vnde taliter orantibus dabitur corona pro
cinere: contra vero non curantes habere
memoriam huius cineris dicitur metricè
per quendam. *Dic homo vas cinerum, hic,
quid confert flos ſpecierum: copia quid rerum?
mors vltima meta dierum. Florens, marceſcẽs
poſt fata ſuprèma nigreſcens.* Et alius: *For-
ma,genus,mores,ſapientia, res, & honores.
Non retinent hominem,quin redit in cinerem
Ortus cuncta ſuos repetunt, matremq; requi-
runt. Et redit in nihilum, ꝙ fuit ante nihil.*
Nos igitur ꝓmiſſa attendentes humilieműs
animas noſtras corã Deo, & puluerẽ nos re-
putantes,veniam deuotè peccatorũ poſtu-
lemus:quatenus obtenta venia peccatorũ,
gratiam conſequamur,per quam ad gloriã
perueniamus ſempiternam: ad quam nos
pariter perducat Ieſus Chriſtus dñs noſter.

QVAR-

QVARTA FERIA CINERVM.

SERMO II.

Cum ieiunatis, nolite fieri, sicut hypocritæ, tristes. Matth. 6.

DIcit Aug. in ferm. de quadragesima. *Congruit nostræ deuotioni, vt qui Domini crucifixi passionē celebraturi sumus, reprimendarum carnaliū voluptatum crucem nobis ipsis faciamus.* Tangit nimirū his causam præcipuam institutionis ieiunij quadragesimalis: ex eo enim, quod in proximo celebraturi sumus passionem Christi & redemptionem generis humani, dignum est, vt Christo patienti pro nobis etiam hoc tēpore compatiamur: dicit enim Apostolus. *Si compatimur, & conregnabimus.* Et: *Sicut* inquit, *socij passionum estis, sic eritis & consolationis.* Vnde sicut Christus per passionem crucis, venit ad resurrectionem immortalitatis: ita & nos debem⁹ venire per mortificationem carnis ad resurrectionem gratiæ spiritualis, & tandem gloriæ cœlestis. Verùm quia nihil ita disponit hominem ad passionem & mortificationem carnis, nec non ad omnium vitiorum expulsionem, virtutumque acquisitionem, sicut abstinētia, & ieiunium: idcirco sancta mater Ecclesia ante festum paschæ præmittit ieiunium quadragesimę; quod quidem ieiunium vt dicit August. in serm. de ieiunio, purgat mentem, subleuat sursum cor contritū & humiliatum, conscientię nebulas dispergit, libidinum ardores extinguit, castitatis lumen accendit. Ex quo patet vt dicit Hieronymus in epistola ad Demetriadem, quod solum ieiunium non sit perfecta virtus, sed cęterarum virtutum fundamentū, & sanctificatio, & pudicitia, sine qua nemo videbit Deum. Sed quia multi indiscretè ieiunantes fructum sui ieiunij non consequuntur, quia ad vanam gloriam ieiunant: ideò Saluator ponens fundamentum hodiè omnibus ieiunare vtiliter volentibus dicit *Cum ieiunatis*, &c. In hoc Euangelio Dominus & Saluator noster primo intendit nos retrahere ab indebito modo ieiunandi, cum dicit: *Cum ieiunatis &c.* Secundò tradit debitum modum ieiunandi, cum subdit, *Tu autem.* Tertiò intēdit debitum modum docere thesaurizandi his verbis: *Attendite nè &c.*

Ieiunij præstātia.

I.

Cum ieianatis, nolite fieri &c. Exterminant enim facies suas, vt videantur ab hominibus ieiunantes. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Saluator hic tria tangit: Primò prohibet falsam simulationem: vnde dicitur: *Nolite fieri sicut hypocritæ:* quod ideò dicit, quia, vt dicit Chrysostomus, sciebat Dominus vanam gloriam ex omni opere bono procedere. Ideò spinam vanæ gloriæ, quæ nascitur in terra bona, iubet præcidere, nè suffocet ieiunij fructum. Nō autem potest fieri, vt non sentiatur, qui ieiunat; sed melius est, vt ieiunium te ostendat, quam tu ieiunium. Vndè non dicit: Non sitis; sed nolite fieri: prohibet enim voluntatem, quæ est radix merendi, vel demerendi: nec dicit, nolite esse, sed fieri. Nam vt dicit Chrysostomus, non potest fieri vt sit hilaris, qui ieiunat. Ideò dixit. *Nolite fieri.* Qui autem per hypocrisim pallentes apparent, illi non sunt tristes, sed fiunt: qui autem naturaliter propter assiduum ieiunium tristis est, non fit tristis, sed verè est.

Quæres vtrum appetitus vanæ gloriæ Dei sit peccatum: videtur enim quod non; quia nullus peccat in hoc, quod Deo assimilatur

tur dicente Apostolo: *Estote imitatores Dei:* sed qui quærit gloriam, Deum imitatur iuxta illud: *Omnem, qui inuocat nomen meum, in gloriam meam creaui eum.* Item Tullius in lib. Tuscul. quæstion. dicit, quod omnes prouocentur ad bonum gratia gloriæ. Et Paulus inquit. *Prouidentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus.* Item secundum Thomam, Licet appetitus gloriæ de se non sit vitiosus, tamen appetitus vanę gloriæ est vitiosus: quod potest fieri tripliciter: vno modo ex parte rei, de qua quis gloriam quærit: puta quia res non est gloria digna, quia fragilis vel caduca: alio modo ex parte eius, a quo gloriam quærit: puta hominis, cuius iudicium non est certum: tertiò ex parte ipsius qui gloriam appetit: puta quia appetitū huiusmodi non refert ad vltimū finem, puta ad honorem Dei & proximi salutem Ad primum dicendū, quod homo possit licitè appetere gloriam ad vtilitatem aliorum. *Sic luceat lux vestra,* &c. Et in hoc Deum imitatur, qui non propter se, sed propter nos gloriam suam quærit. Ad secundum dicendum, quod quispiam propter appetitum gloriæ cœlestis benè operans non ob appetitum vanæ gloriæ, laudetur. Ad tertium dicendum, quod homo possit manifestare sua facta alijs, vt in bono proficiant. Dicit autem D. Tho. vbi sup. articul. 2. & 3. quod Christianis gloria quandoq; sit peccatum capitale, quandoque etiam mortale, prout videlicet propter eam quis amittit mercedem æternam quandoque etiam sit veniale, vt quando non repugnat charitati. Dicit ergò, quod virtuosum opus amittat mercedem vitæ æternæ si propter inanem gloriam fiat, si illa etiam sit peccatum venlale. Vnde subdit Saluator. *Exterminant enim facies suas, vt appareant hominibus ieiunantes.* vbi adiungit prauam intentionem dicens. *Exterminant enim facies suas,* id est, demoliuntur, vel decolorant, vel deformant, *faciem suam,* id est, venustatem, pulchritudinem, & speciem faciei suæ, vt tristitiam simulēt: & ita animo forsitan lætantur, & vultu luctum simulant. Sicut enim dicit Gregorius apud tales ora pallescunt, corpus debilitatequatitur, pectus interrumpentibus suspirijs vrgetur; Quid tanto labore aliud nisi æstimatio humana cogitatur? Tale ieiunium non est purum coram Deo, quia non venit de ratione continentię sed de arte fallaciæ, vt dicit Leo Papa. O si ille qui ieiunat, tristis est, & tristem se facit hypocrita est quomodo consistet, hoc etiam lōgè iniquior qui non ieiunat & nihilominus figmentis quibusdam in facie sua pingit vel fingit venalem pallorem, quasi ieiunij signum? Sed quæret aliquis. Quare Dominus dicit illos hypocritas, qui deformant vultum suum ieiunando, cum deformitas non sit signum vanæ gloriæ, vt quæ semper pulchra & formosa requirit? Respondeo, quod vt dicit hic August. iactātia non solum sit in solo corporearum rerū nitore, & pompa, sed etiam in ipsis sordibus luctuosis: & eò periculosior est, quo occultus sub nomine sanctitatis decipit. Deindè ieiunij hypocritarum manifestat fructum dicens. *Vt appareant hominibus ieiunantes.* Gorran. plusquam alij dicens: Sic fecit, ille Pharisæus Luc. 18. *Non sum sicut cæteri hominum: ieiuno bis in sabbatho.* Sed quid talibus Dominus comminetur audiamus. *Amen dico vobis receperunt mercedem suam,* scilicet quantum desiderauerunt: vbi comminatur eis futuram damnationem Non dicit recipiunt de præsenti; sed receperūt, quia talis adeò breuis est, vt habeat nihil vt de præsenti. Hinc dicit Hieronym. quod non sit tutum labijs hominum committere gloriam suam, arcæ vtique sine sera & sine claue: nam laus tua congesta in os meum, in potestate mea est, non in tua; cum pro meo libitu possim laudare te vel derogare tibi.

I I.

Tu autem cum ieiunas. Tradit hic Saluator debitum modum ieiunandi, dicens. *Tu autem cum ieiunas, vnge caput tuum oleo, & faciem tuam laua.* Si hoc ad litteram esset faciendum, certè ridiculum esset vt dicit Beda, & Origenes super Leuit. homel. 10. Ideò secundum Rabanum est intelligendū metaphoricè. Accipitur hoc à Palæstinis,

quibus mos est in festis caput vngere oleo. *Vnde* ergò *caput tuum oleo*, id est, festiuum & hilarem te exhibe, *& faciem tuã laua*, ad litteram sc. ne sordidus appareas. Duo dicit contra duo: vnge oleo lætitiæ contra tristitiam hypocritarum; laua faciem aqua munditiæ contra exterminationem: vel laua faciem, id est conscientiam à malo tergendo; vel vnge caput, id est, mentem in bono congaudendo. Hæ sunt duæ partes iustitiæ, scilic. declinare à malo, & facere bonum: & per has sanctificatur ieiunium. Sciendum quod ieiunium nostrum duo debeat habere. Primò vt sit mixtum cum eleemosyna, & ideò dicit. *Vnge caput tuum oleo*, id est, Christum, qui est caput nostrũ, oleo misericordiæ in suis pauperibus. *Frange esurienti panem.* Hoc autẽ reputat Christus sibi factum, quod fuit pauperibus impensum. *Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Secundo ieiunium nostrum debet habere rectam intentionem: & ideò dicit, *laua faciem*, id est, intentionem, propter Deum hoc faciendo. Vnde sequitur: *Ne videaris hominibus ieiunans.* In hoc remouet intentionem prauam, sc. appetitum fauoris, & laudis humanæ quærere: suadet enim rectam intentionem, cum subdit, *sed patri tuo*, id est, Deo, qui est pater tuus per creationem, per adoptionem, per glorificationem, *qui est in abscondito.* Glossa, *patri tuo* cælesti, qui est inuisibilis, vel qui habitat in corde per fidem. Psal. *Ipse enim nouit abscondita cordis.* Et: *Verè tu es Deus absconditus.* Vnde Deo ieiunat, qui ꝓ amore eius se macerat, & quod sibi subtrahit, alteri dat. Sequitur: *Et pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.* Quasi dicat secundum Remigium. Sufficit tibi, vt Deus, qui est inspector conscientiæ, idem sit & remunerator. *Reddet Deus mercedem laborum sanctorum suorum.* Sciendum, quod secundum Chrys. spiritualiter facies animæ conscientia intelligitur: primò, sicut .n. in cõspectu hominum gratiosa est facies pulchra, sic in conspectu Dei speciosa est conscientia műda: Secundò, quia sicut per faciem cognoscitur homo ab homine: sic per conscientiam dignoscitur seruus Dei à seruis diaboli. Vnde Thim. dicitur. *Nouit Deus, qui sunt eius*, qui angelis dixit. *Nolite nocere terræ & mari, donec signemus seruos Dei in frontibus eorum.* Frons est superior pars rationis, secundum quam conscientia, si bona est, signatur signo Dei: si mala, signo diaboli, iuxta illud: *Cauteriatam habentes conscientiam.* Tertiò, quia sicut in facie modica macula magnam deformitatem pulchritudinis inducit: non autem æquè in alijs membris: sic peccatum quantumcunque modicum, etiam minimum veniale, maximæ reputationis est in conscientia humana: nam omne, quod fit contra conscientiam, ædificat ad gehennam.

Ieiunium duo requirit.

Isaia 58.

Matt. 25.

Isaia 45.

Sap. 10.

Apoc. 7.

Secundò sciendum est, quod hic per caput intelligitur Christus. Primò: sicut enim à capite depẽdent omnes sensus: sic omnis sapientia, intellectus, scientia, & prudentia à Christo. Vnde Apostolus dicit, quod in ipso sint omnes thesauri sapientiæ & scientiæ. Secundò, quia sicut capite dolente omnia membra dolent: ita Christo pro nobis passo meritò nobis est condolendum, iuxta illud. *Si erimus socij passionum, erimus & consolationum.* Sic fecit D Paulus, qui dixit. *Quis infirmatur, & ego non infirmor?* Tertio, quia sicut pro capite omnia membra se exponunt, & opponunt, & ipsum à læsione protegunt, vt patet de serpente, qui caudam exponit pro capite: sic quilibet fidelis pro honore Dei sui, corpus suũ, & substantiã temporalem exponere debet, imò vitam suam corporalem, vt saluet hominem, & fidem Christi integram. Vnde dicit Saluator. *Qui amat animam suam, perdet eam.* Augustinus exponit. Noli amare vitam tuam præ Christo, si vis habere vitam in Christo.

III.

Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra. Superius docuit simplicitatem in operibus meritorijs: nũc docet simplicitatem in operibus supererogationis, docẽs perfectum contemptum terrenorum propter Deum. Et primò prohibitionem ponit de non collocandis thesauris in vero periculo: secundo ponit admonitionem de reponendo in tuto. *Thesaurizate vobis, &c.* Dicit ergò. *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra*, id est, facietis opera bona non propter

pter fauorem humanum, non propter amorem temporalium, quæ magis ſunt contemnenda propter Deum, quam congreganda propter ſuum periculum. *Nolite ergò theſaurizare in terra*, id eſt, in tranſitorijs terræ congregando, terrenum emolimentum quærendo de ſpirituali opere; *vbi ærugo*, id eſt, rubigo, *aut tinea*, id eſt, vermis demolitur, *aut fures furantur*, Raban⁹. Mala depoſitoria terra, in qua depoſitum patitur ab omni genere corporalium detrimentum a ſenſibili, vt eſt tinea; ab inſenſibili, vt eſt ærugo; à rationali, vt fures. Per æruginem, quæ ineſt metallis, intelligitur auaritia: per tineam quæ è veſte naſcitur, & veſtem conſumit, luxuria; per fures ſuperbia. Hæc tria peccata omnia bona furantur & effodiunt, in delectatione, in conſenſu, & operatione. Notandum ꝙ in tribus reponitur theſaurus, in auro, in argento, & in veſtibus præcioſis. Metalla timent æruginem, veſtes tineam, lapides nihil horum, ſed tantum fures ſecundum Rabanum; & ſecundum Chryſoſt. ſignificatur per hæc triplex interitus omnium bonorum terrenorum: aut enim à ſemetipſis veteraſcunt, vel per tineam, ſicut veſtimenta, aut ab ipſis Dominis luxurioſè viuentibus comeduntur; aut ab extraneis dolo vel vi, calumnijs, vel aliquo iniquo modo diripiuntur. Allegoricè ſecundum Rabanum. *Ærugo* ſignificat ſuperbiam, quæ decorem virtutum obfuſcat; *tinea*, quæ veſtes latenter rodit; inuidiam, quæ omne bonum ſtudium lacerat, & compoſitionem vnitatis diſſipat. Fures ſunt hæretici & dœmones, q ſemper ad hoc ſunt intenti, vt hominem bonis ſpiritualibus ſpolient. Laus ergo cæleſtis cum ſit æterna, furto ſurripi non poteſt, nec tinea demolienda inuidiæ, nec ærugine ſuperbiæ excæcanda ſecundum Hilarium. Ideo ſequitur. *Theſaurizate ergò vobis theſauros in cælis, vbi nec ærugo, neque tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt, neque furantur.* Cœlum hic intelligit Auguſtinus non iſtud corporeum, ſed ſpirituale firmamentum, quod eſt locus gloriæ ſanctorum. Dicit Chryſoſtomus. Subſtantiam tuam ergò illuc colloca, vbi patriam tuam habes. Ecce tutus locus, ſcilicet cœlum. *Vbi nec ærugo*, quia ibi nulla vetuſtas; *nec tinea*, quia ibi nulla paſſibilitas; *neque fures*, quia ibi nulla violentia vel fraus. Et ſequitur. *Vbi eſt enim theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum.* Quaſi dicat. Benè dico caue, quia *vbi eſt theſaurus tuus*, id eſt, ſi in cœlo eſt, in cælo *eſt & cor tuum:* ſi in terra eſt, *erit & cor tuum* in terra. Quaſi dicat ſecundum Chryſoſtomum, etſi nihil horum, quæ dicta ſunt, eueniat, non paruum tamen damnum ſuſtinebis inferioribus affixus, & eorum ſeruus factus, & à cœleſtibus cades, nihil cœleſtium cogitare poteris. Hieronymus hoc intelligit non ſolum de pecunia, ſed etiam cunctis poſſeſſionibus: nam guloſi Deus venter eſt: laſciui theſauri ſunt, lubrica amatorum libido: huic ſeruit vnuſquiſque, à quo vincitur: ibi ergò habet cor, vbi theſaurum. Ex his patet, quæ ſit vtilitas Eleemoſynæ: qui enim collocat theſaurum ſuum in terra, non habet quid ſperet in cœlo: vt quid ergò aſpicit in cælum, vbi nihil repoſitum habet? Vnde dupliciter peccat: primò, quia malè congregat: ſecundò quia cor habet in terra.

Triplex bonorum temporalium interitus.

Circa præmiſſa notandum, quod Dominus in hoc Euangelio intendit tradere debitum modum ieiunandi, ad quod quatuor requiruntur: debet enim ieiunium noſtrum eſſe intentione rectum; ſanctitate purum; moderatione diſcretum; & humilitate manſuetum.

Ad debitum ieiunium quatuor requiruntur.

De primo, quod debeat eſſe rectum, non diſtortum per appetitum vanæ laudis; vt faciunt hypocritæ, qui plus quærunt apparere, quam eſſe triſtes. Sunt autem plura ſigna hypocritarum. Primum eſt, quia peccata grauia alleuiant, & leuia aggrauant: ſicut fecerunt Phariſæi, qui traditiones ſuas magni æſtimabant ſed mandata Dei pro nihilo reputabant. Secundum, quia ſe laudant hypocritæ, & alios vituperant, ſicut Phariſæus Lucæ decimooctauo. Tertium quia quicquid peccant, in alios retorquent, & ſua mala occultant, nec abſque circumlocutione confitentur. 1.

Hypocritarum ſigna.

Quartum, quia si offendantur, non dimittunt, nisi vlciscantur: soli autem offendentes alios non curant. Quintum, quia si cui benè fecerint, valdè ponderant; sed aliorum beneficia flocci pēdunt. Sextum quia cum corriguntur ægrè ferunt, & murmurant; sicut Pharisæi, dicentes, *Magister hæc dicens contumeliam nobis facis*. Septimum quia libenter ociantur, cum tamen amor Dei seruos eius non patiatur ociari, sed operetur magna. Octauum quia omnia opera sua ad ostentationem faciunt, vt hic *tristes*. Secundò ieiunium nostrum
2. debet esse sanctitate purum; de quo Ioel 2. *Canite tuba in Sion, sanctificate ieiunium.*
Ioel 2. In quo autem hæc puritas sanctitatis consistat, subdit idem, dicens. *Congregate populum*. Ecce vnitas charitatis, quæ maximè hodiè requiritur. Malè ergò ieiunat, qui rancorem in corde contra proximum seruat. Et sequitur. *Egredietur sponsus de thalamo suo, & sponsa de cubili suo:* quoniam in hoc sacro ieiunio etiā ab illicitis amplexibus est abstinendum. Tertiò ieiunium
3. nostrum debet esse moderatione discretum: vnde dicit Apostolus. *Rationabile sit*
Rom. 12. *obsequium vestrum*; Omnia enim debent fieri secundum discretionem rationis, contra nostros ieiunantes, qui in nullo seruāt modum circa ieiunium. Nam quæ est discretio rationis comedere semel, & infinities bibere? abstinere à cibis & ingurgitari poculis? Aut quæ discretio abstinere a carnibus, & carnalia opera facere? Vnde dicit Fulgentius. Ieiunijs nostris adhibenda est temperies, vt corpus nostrum nec saturitas excitet, nec inedia immoderata debilitet. Ecce discretio rationis. Nos ergo fratres studeamus in omnibus discretionis

Discretio vbiq; necessaria. modum seruare, quatenus ieiunium nostrum sit vitiorum nostrorum ablutio, & acquisitio virtutum: vt non solum deleat præterita, quæ commisimus, sed etiam repellat futura, quæ committere possemus, vt dicit Bernard. super Cantic. serm. 38. Quartò ieiunium nostrum debet esse humilitate mansuetum: sicut enim dicit Hieronymus in quadam epistola, ieiunia non solum debent esse moderata, sed etiam facta in omni mentis humilitate, vt quæ ita attenuent corpus, vt mentem non eleuent: nè res humilitatis gignat superbiam & vitia de virtute nascantur. In signum huius imponitur hodiè cinis frontibus nostris ad ostendendum, nos meritò debere humiliari ex pluribus causis: primò in signum recogitandæ nostræ creationis, cuius primordialis materia fuit quasi cinis. *Comparatus sum luto*. Secundò in signum recogitandæ resolutionis: quia in cinerem resoluemur, secundum hoc dicit Iob. *Omnis caro deficiet*. Propter hoc dicit sacerdos. *Memento homo, quia cinis es, & in cinerem reuerteris*. Vnde Eccl. 17. *Omnis homines terra & cinis*. Cum igitur homo tam creatione, quam resolutione sit cinis, quomodo audet superbire? *Quid superbis terra & cinis*? Tertiò imponitur cinis in signum humilitatis. *Occupatio magna creata est filijs Adam*. Et post sequitur: *A præsidente vsque ad humiliatum*. Ionæ 3. *Peruenit verbum istud ad regem & sedit in cinere*. Quartò in signum contritionis *Conspergere cinere, luctum vnigeniti fac tibi planctum amarum*. Quisquis ergo hodie cineres capit, hoc cogitet: quia sicut puluis & cinis est ex creatione, sic erit & in resolutione: quæ cogitans conteratur de peccatis, quærendo gratiam, per quam possit consequi veniam peccatorum, & tandem gloriam supernorum: ad quam nos, &c.

DOMINICA INVOCAVIT.

SERMO I.

Ductus est Iesus in desertum à spiritu, vt tentaretur à diabolo. Matth. 4.

Licet tota vita humana non sit nisi tentatio, vt dicitur Iob. 7. *Militia est vita hominis:* attamē diabolus non æqualiter omni tempore tentatos exercet. Nam vt dicit Isid. libr. 3. de sum. bo. c. 5. diabolus suis fautoribus blanditur; Dei verò seruis molitur tentamenta contraria, exemplo Domini, qui se post baptismum à diabolo passus est tentari; quo innuitur secundum ipsum, quia tunc contra eum, quem possidet diabolus, sæuit acrius, quando se virtute diuina ab eo expellendum cognoscit. Vnde immundus spiritus discerpsit puerū grauius, in quo habitabat, quādo ad Christi imperium exire ab eo coactus est. Hæc Isidorus. Et Greg. lib. 27. moral. dic. *Hostis noster, quanto magis nos sibi rebellare conspicit, tanto amplius expugnare contendit: eos enim pulsare negligit, quos quieto iure possidere se sentit.* Quia igitur tēpore hoc quadragesimæ verè pœnitentes, diaboli operibus renunciantes, ad Christum conuerti nituntur, Christoque adhærendo seruire proponunt, & abiecta seruitute diaboli dura, in qua toto anno præterlapso detenti fuerūt, ad iugum Domini leue & suaue festinare cōtēdunt: ideo diabolus contra eos fortius armatur diuersis tētationibus. Sicut. n. rex nō cōtra subditos, sed cōtra rebelles nationes bellū mouet: Ita diabolus validius eos, quos à sua seruitute recedere, & ad leue iugum Christi festinare viderit, impugnat: plerumque enim grauiores tentationes dæmonum sentiunt, quando aliquod bonum inchoare volunt propositum. Patet exemplo Israelitarum, qui tunc à Pharaone durius afflicti leguntur, quando per Moysen, & Aaron ad terram promissionis sunt vocati. Volens igitur Ecclesia filios suos præmunire, proposuit hodiè Euangelium, in quo legitur de tētationibus Christi, instruens omnes verè pænitentes, vt se cautè habeant circa assumptionem pænitentiæ: & si fortè diabolus eos aliquibus tentationibus vexauerit, cogitent de modo vincendi eum, illo videlicet, quo vicit eum Christus, quando ductus est in desertum, vt tentaretur à diabolo, sicut dicit Euangelium; *Ductus est Iesus in desertum à spiritu, vt tentaretur à diabolo;* In quibus verbis tria proponuntur; primo namque proponitur Christi tentationis præparatio, quæ fuit per Spiritum sanctum, cum dicitur; *Ductus est Iesus à spiritu.* sc. sancto; secundo proponitur loci, in quo tentatus est, descritio, qui fuit desertum, cum dicitur; *In desertum;* tercio subiungitur intentio finalis diaboli, quæ fuit per spiritum malum, cum additur; *Vt tentaretur à diabolo.* *Proposit.*

I.

Ductus est Iesus à spiritu. Absque vlla ambiguitate credendum est Christum fuisse ductum à Spiritu sancto in desertum: nec miretur quis, cum audit Christum à Spiritu sancto ductum ad locum tentationis: nam nisi Christus Spiritu sancto fuisset ductus in desertum; nequaquam spiritus malignus talem oportunitatem & occasionem tentandi eum habuisset. Vnde dicit Remigius, quod eum eò Spiritus sanctus duxerit, vbi occasionem tentandi malignus spiritus inueniret: dandus enim erat diabolo locus tentandi, vt fieret Christo occasio superandi. Hæc ille. Bonus ductor, qui Christum prosperè duxit & reduxit, sicut & Raphaël Angelus Tobiæ ductor, *Remig. in hom.*

qui ait. *Ego sanum ducam eum, & reducam.*
Tali ductore maximè nobis opus est hoc
sacratissimo tempore, sine quo non possu-
mus cum diabolo debellare, nec in ter-
ram promissionis cælestis peruenire. Figu-
Exod. 15. ra huius habetur in Exodo, vbi sine Moy-
se duce filij Israël non potuerunt terram
promissionis intrare. Sed certè multi isto
anno ducebantur malis ductoribus: qui-
Holc. sup. dam enim, vt dicit Holcoth, ducebantur
19. c. 51. Sap. illecebrosa sensualitate; sicut illi, qui non
Diabolus secundum veritatem rationis, sed secundū
quibus passionem vixerunt; qui non quod hone-
dux sit. stum, sed quod delectabile est in omnibus
sequebantur. Sic ductus est ille iuuenis ve-
cors, qui sequebatur mulierem ornatam,
& blandientem sibi; de quo dicitur in Pro-
Prou. 7. uerb. *Secutus est eam quasi bos ad victimam.*
Mulier hæc significat sensualitatem carnis
nostræ, quæ sæpius seducit iuuenes: quam-
diu autem sic ratio sequitur sensualitatem,
& sensualitas ducit rationem, tamdiu est
necesse hominem errare & postea pericli-
tari, ideoque necesse est sensualitatem hu-
iusmodi hodie mortificando subijcere ra-
tioni, sicut ancillam Dominæ, nè ei domi-
netur, sed seruiat. Narrat Fulgentius pri-
mo mytologiarum, quod Admetus Rex Al-
testam duxerit in vxorem: contigit autem
Admetum infirmari: consuluit is Apolli-
nem Deum, quomodo posset ab infirmita-
te liberari. Respondit Appollo curari pos-
se, nisi alia persona de suis propinquis pro
eo voluntariè moreretur; quo intellecto Al-
testa mortem sponte subijt, & Admetus
fuit curatus. Moraliter spiritus & caro in
homine sunt, sicut vir & vxor: sed cum vir,
id est, spiritus noster infirmatur per pecca-
tum, non potest aliter curari, nisi vxor e-
ius, id est, caro moriatur, id est, mortifice-
tur per pœnitentiam: quod fit per ieiuniū
& macerationes alias corporales: quod cū
factum fuerit, reuiuiscet spiritus noster,
Rom. 8. iuxta illud. *Si secundum carnem vixeritis*
moriemini: si autem spiritu facta carnis mor-
Galat. 5. *tificaueritis, viuetis.* Et Apostolus admonēs
dicit. *Spiritu ambulate, & desideria carnis nō*
perficietis. Et infra. *Si spiritu ducimini, non e-*
stis sub lege. Quod si ergò aliqui ducti sunt
spiritu carnis anno euoluto, iam ducan-
tur spiritu rationis hac quadragesima: vt
tentationes valeant superare.

Secundo quidam ducebantur anno præ-
terlapso peruersa familiaritate malorum,
seu societate; quæ quidem societas est mul-
tum periculosa, eo quod hominem bonum
trāsmutet successiuè in malum: cuius ratio
est, quia ea est vis amoris, vt talem te ne-
cesse sit esse, quale est illud, quod amas, &
cui dilectionis societate iungeris. Hinc
Dionys. 4. l. de diu. nom. inquit, quod amor ha-
beat quādā vim vnitiuā, & trāsformatiuā q
non dimittat amatores suos esse, sed ama-
toris. Ideò rectè Valerius ad Rufinianum di-
cit. *Ethicum est videre, cui des,* id est, magna
virtus moralis est videre, cui se homo det,
& coniungat in societatem. Hoc verbum
summè est notandum iuuenibus, qui facilè
ducuntur peruersa societate illorum, qui
eos ad vicia inuitant; sicut dicunt reprobi
in Prou. *Veni nobiscum; insidiemur sanguini* [...]
& c. Et paulo post: *Sortem mitte nobiscum: [...]*
marsupium sit vnum omnium nostrum. Et:
Venite ergo, & fruamur bonis, quæ sunt, & v-
tamur creatura tanquam in iuuentute cele-
riter; vino precioso, & vngento nos impleamus,
& non prætereat nos flos temporis. Coronemus
nos rosis, antequam marcescant: nullum pra-
tum sit quod non pertranseat luxuria nostra.
Nemo nostrum exors sit luxuriæ nostræ: vbiq;
relinquamus signa lætitiæ nostræ: quoniā hæc
est pars nostra, & hic est sors nostra, opprima-
mus pauperem iustum, & percamus viduæ,
nec reuereamur canos multi temporis. Ecce S[...]
quomodo mala societas inuitat se mutuo m[...]
ad peccata diuersa. Ideò præclarè quidam g[...]
senex informans filium suum dixit. *Talem*
quemq; fore, qualem sibi nectit amore. Sermo
veridicus dicit sit alter amicus. concordat.
Huic Arist. 9. Ethicorum dic. quod amicus
sit alter ipse: hui⁹ enim mores imitatur, cu-
ius habet amores. Recordentur igitur om-
nes eiusmodi illius Prou. *Vir iniquus ducit*
amicum suum per viam non bonam. Nec mi-
rum: ex quo enim talis societas peruersorū
non habet ducem, nisi spiritum malignū,
meritò non potest duci nisi ad præcipitiū,
eo quod cæcus cæcum non ducat nisi in
foueam. Lucæ 6. Ipsi enim dæmones duces [...]
sunt cæcorum. Nec ducunt nisi *ad tenebras* [...]

exteriores, vbi erit fletus &c.

Tertio ducebatur quidam euoluto anno, & ducuntur hodie à Spiritu sancto vt sunt omnes innocentes, & verè pœnitentes, qui ducuntur per viam iustitiæ mandatorum legis diuinæ, iuxta illud, quod Spiritus sanctus dic. ad animam talis hominis. *Ducam te per semitas æquitatis, & viam sapientiæ monstrabo tibi.* Hic est bonus ductor, quem petebat psalmista dicens. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.* Isto spiritu, qui ducũtur, filij Dei sunt. *Qui spiritu Dei aguntur, hi filij Dei sunt.*

Sed dic. quomodo iste est bonus Spiritus, qui ducit in tentationem, sicut hic duxit Christum? cum tamen nos oremus, vt non inducamur in tentationem. Respondeo secundum Henricum de Vrim. libr. 9. c. 9. quod licet Spiritus sanctus permittat nos tentari; non tamen permittit in tentatione superari. Vnde non petimus, vt non tentemur, sed vt in tentatione non superemur: hoc enim est secundum Henricum in tentationem induci, id est, consensum præbere tentatori: At hoc non facit Spiritus sanctus, quia potius nos liberat à malo tentationis *non permittens nos tentari supra id, quod possumus, sed faciens cum tentatione prouentũ, vt possimus sustinere.* Sic & Gorrã. super Matt. 6. exponit. *Ne nos inducas in tentationem*, id est, non permittas nos induci tentationem per consensum, vt succumbamus: tunc enim inducimur, id est, intus ducimur, quando tentatio habet in nobis efficaciam, & vincimur: hoc autem à spiritu sancto non est, sed à maligno: & ideò licet Spiritus sanctus duxit Christum ad locum tentationis, non tamen permisit eum succumbere in tentatione.

I I.

In desertum. Per istud desertum significatur præsens vita: sicut enim filij Israel nõ potuerunt intrare terram promissionis, nisi mansissent in deserto, sustinentes multa mala: Sic nec nos possumus ingredi in cælum, nisi patiamur hic aliqua dura, & aspera per pœnitentiam. *Oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam.* Item sicut filij Israel in illo deserto sustinuerunt tria, scilicet longam, & periculosam peregrinationem; magnam & victoriosam hostium expugnationem; grauem & intollerabilem sitis arefactionem: sic nos oportet hic agere vitam vt peregrinos. *Non habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus.* Filij enim Israel in deserto fecerunt sibi tuguria, non castra, non pallatia, sed de fragili materia tabernacula: sic & nos facere debemus. Est cõtra multos curiosos, ædificãtes ędificia delitiosa, qui nimis solicitãt circa lapides mortuos, & negligũt viuos; ac si in æternũ hic essent mansuri: communiter tamen videmus quod talia ædificia fabricantes breui ea inhabitant, non cogitantes de verbo Saluatoris. Marci. 13. Vbi cum quidam discipulus dixisset. *Magister aspice quales lapides & quales structuræ?* Christus dixit. *Amen dico vobis, non relinquetur lapis super lapidem.* Eiusmodi similes sunt ædificantibus turrim Babyloniæ, qui cum ex hoc vellent magnificare nomen suum, turpiter fuerunt à Deo confusi. Hinc præclarè Bernardus in libro de cura rei familiaris ait. *Ad ædificandum cogat te necessitas, non voluntas.*

Quæ filijs Israel euenerint in deserto.

1.

Hebr. 13.

Gen. 11.

2.

Secundo filij Israel in deserto habuerunt magnam & victoriosam hostium expugnationem: Sic & nos in hoc mundo debemus viriliter pugnare contra carnem, mundum & diabolum. Dæmon pugnat contra nos duplici manu scilicet occulta suggestione, & aperta impugnatione. Suggestionem vincamus per prudentiam: quia rerum exitus prudentia metitur. Sic fecit Christus hic vincendo eum, non potentia, sed sapientia scripturarum. Impugnationem vincamus per patientiam; qua ęquanimiter tribulatio tolleratur. Mundus pugnat duplici manu, scilicet ambitione honorum, & amore diuitiarum: ambitionem vincimus timore iudicij; quia districtissimè iudicabuntur, qui præsunt in honoribus. Sapient. 6. *Iudicium durissimum his qui præsunt, fiet.* Secundam scilicet amorem diuitiarũ, vincimus amore Christi pauperis nascendo, viuendo, moriendo.

Dæmon à nobis quomodo vincendus.

Mundus item.

Igitur

Igitur secundum consilium Apostoli. *habentes alimenta, & quibus tegamur his contenti simus*. Caro pugnat duplici manu, scilicet gula, & luxuria: primam manum amputare debemus per abstinentiam, moderatè bibendo & comedendo; secundam per continentiam.

Et Caro.

Tertium incommodum Israëlitarum.

Tertio filij Israel habuerunt in deserto grauem & intolerabilem sitis arefactionem: nam sicut dicitur de eis. *Multitudo eorum siti aruit.* Et Sap. 11. dicitur. *Sitierunt, & inuocauerunt Deum.* Sed diuina prouidentia factum est, quod, cum non potuissent bibere aquam præ amaritudine, immisso ligno aquæ versæ sint in dulcedinem: ad hæc de petra produxit eis aquas largissimas. Sic & nos debemus esse in continua siti diuinæ dulcedinis, vt nobis omnes delectationes mundi videantur amaræ, iuxta illud. *Omnia arbitratus sum vt stercora.* Et: *Mihi absit gloriari nisi in cruce*. Vnde dicit Augustin. Omnis copia, quæ non est Deus meus, inopia est. Dicat ergo quilibet nostrum: *Sitiuit in te anima mea.* Ad sedandam sitim huiusmodi est inuocandus fons aquæ viuæ Dominus Christus, qui de se dicit *Si quis sitit, veniat, & bibat.* Et: *Si quis biberit ex hac aqua, quam ego dabo, non sitiet in æternum.* Sicut autem Deus in deserto filios Israel rexit, nè victualibus deficerent; protexit, nè coram hostibus succumberent; & direxit, nè in solitudinibus à via aberrarēt; sic & Dominus faciet nobis, si in eo sperabimus, iuxta illud. *Ponam desertum eius quasi delitias.* Ecce primum. *Et solitudinem eius quasi ortum Domini.* Ecce secundum. *Gaudiū & lætitia inuenietur in ea.* Ecce tertium.

Exod. 15.

Philip. 3.

Gal. 6.

Ioan. 4.

Isa. 51.

III.

Cur ductus in desertum Christus.

D. Aug. Lib. de vera rel. ad Rom c. 19.

Vt tentaretur à diabolo. Sciendum hic, quod licet Christus tentatus est à diabolo finaliter ad hoc, vt experiretur in eo, si esset filius Dei; tamen Spiritus sanctus duxit Christum in desertum, vt tentaretur à diabolo, ad dandum nobis exemplum resistendi. Nam vt dicit August. hæc triplex tentatio in Christo homine, quem assumpsit, ad cauendum monstrata est. Vbi tria occurrunt consideranda: primo qualiter, & vnde procedat tentatio? secundo quare Deus permittat tentari homines? tertio quomodo resistendum sit tentationi? De T primo sciendum quod tentatio non est aliud, nisi probatio mentis humanæ, qualis sit in seipsa: *Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis.* Tentatur autem homo sex modis, scilicet à parte inferiori, superiori, anteriori, posteriori, à dextris & a sinistris. Prima tentatio ab inferiori est contemptibilis, & est illa, quæ fit à carne & consistit in excessu cibi, potus, & in alijs actibus carnalibus, ad quos caro est prona, & est duplex: quædam ab exteriori, vt in cibo & potu, & alijs vanitatibus, & voluptatibus: quædam ab interiori, vt in concupiscentia desideriorum carnalium. Secunda est a superiori, id est, a ratione, quæ animæ pars est superior, cum scilicet ipsa ratio consentit, & delectatur, & quasi captiua trahitur ad obsequendum carni; & hæc fit tribus modis, scilicet suggestione, delectatione, & consensu: suggestio est ex parte diaboli; delectatio ex parte carnis; consensus ex parte rationis, vt dicit Aug. in lib. de serm. Domini in monte. de pœnitent. di. 2. *Sicut tribus gradibus.* Hic modus fuit in tentatione primi hominis, vbi primo serpens suggessit, postea Eua delectata est, vltimo Adam consensit. In suggestione est semen peccati; in delectatione nutrimentum; in consensu verò perfectio. Ex his elicitur, quod non omnis tentatio sit peccatum, sicut tentatio, quæ est in sola suggestione, per quam homini peccata aut quæuis illicita contra eius voluntatem in cogitatione occurrunt; & ista vocatur tentatio humana. *Tentatio vos non apprehendat, nisi humana*; & hæc est veniale peccatū. *de pœnit. dist. 2. Inter hæc.* Tentatio q̄ fit per suggestionem malarū cogitationū cum consensu est peccatum vt dicit Greg. ibidem. Tertia est tentatio ab interiori: hæc est dæmonum; & hæc est valdè periculosa, quia in via, qua ambulamus nobis laqueos parant. *Laqueum parauerunt pedibus meis.*

Sed dic. cum diabolus non possit ab intra tentare, quomodo ergo potest animæ humanæ ante faciem eius laqueos tentationum ponere? & cum non possit animam nostram intrare cum solus Deus hoc possit,

vt illa

vt illabatur animæ, vt dic. Magister in 2. sententiarum dist. 8. & Aug lib. de spiritu & anima. ca. 15. quomodo dicitur tentare ab interiori? Resp. breuiter secundum Isidor. diabolus non est immissor cogitationum, sic vt intrans in cor hominis eas immittat & suggerat; sed est incentor vitiorum: quia nullibi concupiscentiæ fomenta succendit, nisi vbi prius prauæ cogitationis delectationes aspexerit, quas si a nobis sperni aspexerit, sine dubio confusus abscedit. Ex his infero duo: primo quod diabolus noscat cogitationes illas hominum, quę sibi aliquo modo per sensus, aut alias passiones, affectiones, qualitates, aut alias dispositiones exteriores apparent: & secundum hoc prout viderit hominem ad talia affectum suggerit ei talium rerum tentationes. Secundo infero, quod illas cogitationes quæ nondũ sunt de interioribus animę nostræ per aliqua signa ꝓpalatæ, omnino adire non possit. Hac de re ita loquitur August. l. 1. Retract. & habentur verba. 22 q. 5. vbi dicit. Quodam loco dixi scilicet in lib. de spiritu & anima c. 16. dæmones aliquando hominum dispositiones non solum voce prolatas, verum etiam cogitatione conceptas; cum signa quędam ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiscere: nam peruenire ista ad notitiam dæmonum etiam per nonnulla experimenta cõpertum est. Et Cassian. Nulli dubium est, ꝙ possint spiritus immundi cogitationũ nostrarum attingere qualitates; sed indicijs sensibilibus forinsecus eas colligentes, id est, aut ex nostris dispositionibus, aut ex verbis & studijs, in qua propensius nos prospexerint inclinari: Cæterum illas quæ nõdum de interioribus animæ prodierunt, adire omnino non possunt: ipsas quoque cogitationes quas ingerunt, vtrum susceptæ, vel quemadmodum susceptę sint, non per ipsius animæ naturam, id est per illum interiorem motum in medullis, vt ita dixerim, ipsius latitantem, sed ex motibus atq; indicijs exterioris hominis depręhendunt. Hæc Cassia. Ex his consequens patet illud, quod dicit Isid. diabolus, quando decipere quemquam quærit, prius naturam vniuscuiusque attendat, & indè se applicet, vnde aptum hominem ad peccatum inspexerit. Ex ea enim parte diabolus homines tẽtat, qua eos per excrescentem humorem facilè inclinari ad vitia conspicit; vt secundũ humoris conspersionem adhibeat & tentationem. Figura huius habetur in Balaam, qui in figura diaboli contra populum Dei, ex ea parte præcepit perniciosos prætendere laqueos, ex qua sensit eos facilius esse lapsuros. Nam & qui aquam ducit alicubi, nõ eam per aliam partem mittit, nisi vbi eius impetum attendit Hæc ille. Quarta tentatio est a posteriori: & hæc est memoria peccatorum præteritorum ad delectandum, cum videlicet quis exultat in rebus pessimis quas gessit; & sæpè ex recordatione reaccenditur, vt redeat quis in idipsum, tanquam canis ad vomitum: vt faciunt homines statim post pascha redeuntes ad mores peccatorum pristinos Hos vocat Ambrosius irrisores, & non pœnitentes: quia irrisor est, & non pœnitens, qui committit iterum ea, quæ nouiter plangebat. Tales fuerunt Iudæi, qui recordati sunt carnium, cæparum, & porrorum in AEgypto cõmestorum: vnde ob murmur hinc natum grauiter fuerunt puniti. Quinta tentatio est à dexteris, id est, à prosperitate, cum scilicet arridet homini fortuna, & prosperitas eius non miscetur aliquali miseria. Sed quid dicatur Prou. 1. de talibus audiamus. *Prosperitas stultorum perdet eos.* Sexta tentatio est à sinistris. Hæc est aduersitas præmens, per quam interdum homo cogitur aut murmurare, aut blasphemare contra Deum.

De secundo quare scilicet Deus permittat hominem tentari, cum tamen melius homini si fuisset intentabilis, & sicut quidam dicunt, gloriosior fuisset homo, si non potuisset tentari; breuiter dicendum quod, sicut dicit Magister sententiarum dist. 33. cap. 1. homo multo gloriosior est in hoc, quod potest non cõsentire tentationi, quã si tentari non posset: & ideo Deus hominẽ tentari permisit, vt inde gloriosiorem reportaret victoriam. Hinc concludit Holcoth, 10. cap. l. Sap. quod homo sic sit ordinatus ad beatitudinem vt eam mereatur declinando à malo, & faciendo bonũ. Vnde consequenter sequitur, quod communis via concessa ad beatitudinem non est, nisi per tentationẽ: Vnde nec æquè conuenien-

Side notes (left margin): Isid. l. 2. de sum. bono. — Diabolus quomodo cogitatio. homi. cognoscat. — Cassian. Collat. 7. ca. 15. — Isid. l. 2. de sum. bono cap. 5.

Side notes (right margin): 4. — Num. 11. & 16. — 5. — 6. — *Cur Deus permittat homines tentari.* — *Holcoth.*

nienter posset homo pertingere ad beatitudinem sine tentatione. In signum huius dicit Holcoth Christum sustinuisse tentationes ab extrinseco, tam à dæmonibus, quam à malis hominibus. Ex quibus patet secundum Henricum de Vrimaria quod si vir fortis viueret non tentatus, eius fortitudo non esset laudabilis; cuius ratio est secundum ipsum, quia sic locum victoriæ habere non posset; & eodem modo dicendum de alijs virtutibus. Vnde Apostolus dicit. *Virtus in infirmitate perficitur.* Permittit autem Deus electos tentari specialiter propter tria, videlicet ad exercendum nostræ naturæ probitatem; ad retundendum nostræ censuræ vanitatem; ad promerendũ vitæ æternæ fœlicitatem.

Vrim. l. 18 de per. int. hom. c. 11.

Propter tria.

1. Primo permittit nos tentari ad exercendum nostræ naturæ probitatem: habemus enim vsum liberi arbitrij per gratiam informatum: vnde voluit Deus vt ostendamus in nobis, quomodo simus viriles in resistendo diabolo & mandatis diuinis obtemperando. Ponit huius exemplum Holcoth sup. 3. c. l. Sapient. dicens. Vt miles, qui haberet arma alicuius regis cum equo, & eis vti negligeret pro honore regis ab omnibus contemneretur: sic homo habens imaginem Dei, & arma eius, si negligat contra diabolum pugnare, multum vilis reputatur. Legitur de Constantino quod volens probare qui essent veri Christiani, præceperit vt omnes qui vellent secum adorare idolum, remanerent in palatio, qui verò nollent, exirent. Itaque veri Christiani exiuerunt; at ficti, & hypocritæ, adulatores regis remanserunt. Imperator autem visa hypocrisi eorum eos statim à se reiecit tanquam Deo suspectos, & veros Christianos ad se recepit. Eodem modo facit Deus, probans homines per tribulationes, & tententationes, vt appareat, quis sit verus Christianus, aut quis fictus. Vnde Eccl. 2. dicitur. *Fili accedens ad seruitutem Dei præpara animam tuam ad tentationem.*

2. Secundo permittit nos Deus tentari ad retundendum nostræ censuræ vanitatem: nisi enim tentaremur, nimis citò propter defectum nostræ cognitionis, de acceptis donis Dei superbiremus; sicut dicit de se Paulus. *Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus sathanæ, qui me colaphizet.* Vnde Greg. dic. Superna dispensatio idcirco nos, tota sibi intentione seruientes, carnis nostræ permittit tentationibus concuti; nè mẽs nostra in superbiam audeat præsumptione securitatis eleuari: vt dum pulsata trepidat, in solo auctoris adiutorio fidem robustius spei figat. Et exponens illud Rom. 7. *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mẽtis meæ*; dic. Ad ima caro trahit, nè extollat spiritus: ad summa trahit spiritus, nè prosternat caro. Spiritus leuat, nè iaceamus in infimis. Caro aggrauat, nè extollamur ex summis. Ideo Psalmista tali modo optans tentationem dixit: *Proba me Deus, & tenta me.* Glossa, id est indica me esse probatum, non tibi, qui omnia nosti, sed mihi, & hominibus: nisi enim tentaret, negligentes essemus. Dicitur ergo Deus tentare isto modo, vt erudiat; homo, vt sciat; diabolus vt seducat.

3. Tertio permittit nos Deus tentari ad promerendum vitæ futuræ fœlicitatem. *Beatus vir qui suffert tentationem, quia cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ.*

De tertio, scilicet quomodo sit resistendum tentationibus; dic. Hugo in libr. de perfectibus, quod omnibus quinque modis resistatur. Primus est tentationes malas à mente auertere per aliquas occupationes, quibus obliuiscatur homo impugnationis. Vnde Hieron. *Semper aliquid facito, vt te diabolus inueniat occupatum.* Secundus modus, materias & occasiones tentationis fugere, & declinare, maximè carnales, quæ appropinquantes sibi incendunt, vt ignis. Vnde licet in cæteris vitijs pposset expectari congressus, in vitio tamen carnali non nisi fuga restat. Vnde Apostolus non dicit, pugnate contra fornicationem: sed dixit, *Fugite fornicationem.* Hinc concludit Hugo vbi supra, quod licet exercitare se ad pugnam spontaneam contra vitia spiritualia, scilicet iram, inuidiam, vanam gloriam, aliquando vtile est, vt homo per patientiam instruatur: tamen in carnalibus vitijs hoc facere periculosum est, & stultum; sed fugiendæ sunt eorum pugnæ, & à memoria excludendæ, & occasiones eorũ tollendę. Vnde propter hoc secundũ ipsũ Dominus noluit se luxuria tentari permittere,

vt do-

vt doceret nos nõ debere nos ingerere huic tentationi, etiam in spe triumphi & præmij: cum enim hæc tentatio habeat delectationem admixtam, & in hoc vicio conceptisimus; ita vt non solum mens, sed etiam corpus in eo delectetur, periculosus est eius aditus, sicut hostis, qui intra vrbis muros aliquos fauentes habet, si intra portas irrumpat vrbem potentius capit. Vnde A-
3. postolus. *Omne peccatum, quod homo facit, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.* Terti⁹ est patiẽter & humiliter virgam Dei sustinere, vt se dignum iudicet afflictione, & labore pugnæ, & patienter toleret, confidens quod ei proueniat in bonum: quia sic placabilis erit citius Dominus, ipse purgabitur à peccatis, nudabitur à vitijs, & ditabitur virtutibus & meritis, vt dicit Greg. Quart⁹ orationi incumbere, & auxilium supernæ virtutis per se, & per aliorum suffragia implorare: quia nec nostris viribus, nec meritis, nec prudentia possumus de tot hostibus triumphare, vel sine lethali vulnere transire, nisi protecti manu Dei & eius adiutorio confortati. *Inuoca me in die tribulationis.* Ad *Psal.* hoc enim Deus permittit quandoque hominem tentari, vt excitetur ad orationis studium confugiat ad Deum, & experiatur eius auxilium. Quintus vt homo studeat 5. singulis vitijs singula remedia addibere: quia non omnia vitia eodem remedio curantur; sed sicut diuersis morbis diuersa remedia apponuntur; ita & vitijs, vt lubricis continentia, superbis humilitas, auaris largitas, & sic de alijs; post quarum superationẽ tentationum nos perducere dignetur Iesus Christus victoriosissimus triumphator sathanæ ad gloriam sempiternam. Amen

---

DOMINICA INVOCAVIT.

SERMO II.

Cum ieiunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, postea esuryt. Matth. 4.

Icit Gregor. in homil. hodierna. Qui à paradisi gaudijs per cibum cecidimus, laborare debemus, in quantũ possumus, vt per abstinentiam resurgam⁹. Hinc patet, quod ieiunium humanæ reparationi fuerit necessarium: & propter hoc Dei filius videns humanum genus per peccatum gulæ cecidisse, in assumpta forma humana ieiunare voluit, vt sic ieiunandi formam doceret, sicut dicitur in verbis prę-
Proposit. missis; *Cum ieiunasset.* Circa materiam istius sacratissimi ieiunij tria sunt considerãda: primo quidẽ de ieiunij institutione; secundo de ieiunij obseruatione; tertio de ieiunij efficaci & vtili remuneratione. Institutio ieiunij tangitur, cum dicitur; *Cum ieiunasset.* Obseruationis modus, cum dicitur, *Quadraginta diebus & quadraginta noctibus.* Vtilis remuneratio, cum dicitur; *Postea esuryt.*

I.

Circa ieiunij institutionem, quæ considerãda, tria notatu dignissima occurrũt. *Ieiunij institutio.* Primo quomodo ieiunium sit à natura dictatum; secundo quomodo à paganis & gẽtilibus persuasum: tertio quomodo à sanctis patribus institutum & confirmatum. De primo, quomodo ieiunium sit à natura dictatum, patet: natura enim dictabat ab *A natura dictatum.* exordio creationis carnes non esse comedendas, sed tantum viuendum esse fructibus oleribus & radicibus. Vnde dicit Boëtius secundo de consolatione, quod fœlix nimium prior ætas contenta fidelibus aruis, ieiu-

is,,ieiunia consueuerit soluere glande. Refert Magister in historijs super Gen. quod filij Adæ vsque ad diluuium, vixerunt solum herbis,& radicibus & pomis,& secundum Aug.ab Adam vsque ad diluuium cōputabuntur anni secundum codices nostros 2262.secundum autem Hebræos 16 1. at his annis non comedebant carnes, sed herbas tantum. Quod autem feras occidebant,faciebant solum propter pelles, ex quibus vestimenta præparabant:carnes vero canibus proijciebant vsque ad diluuiū; & post pauca vinum cum carnibus manducauerunt. Vnde Hieronimus & habetur in decreto dist.35.Ab exordio,inquit, conditionis humanæ nec carnibus vescebamur,nec dabamus libellum repudij, nec præputia nobis eripiebantur: hoc cursu ad diluuium vsq; peruenimus: post diluuium autem cum damnatione legis, quam nullus implere potuit,carnes ingestæ sunt ad vescendum:& post pauca vinum cum carnibus post diluuium dedicatum est. Glossa, id est,in vsum humanum licitè assumptū. Constat autem,quod lex naturæ durauerit ab Adam vsque ad Noe secundum omnes: imo vsque ad Moysen. In illa ergo ætate naturali instinctu dictante, homines non vtebantur carnibus,non sanè sine misterio & occulta Dei dispensatione. Nam sicut dicit Ambr.35 *dist. Sexto die.* Ideò sexto die creatæ bestiæ,vt sciret homo,quia cum bestijs creatis orta est simul edendi potestas, & vsus escarum:ibi cibus cœpit, vbi finis factus est mundi:ibi cœpit sua incrementa nescire,vbi cœperunt circa eum opera feriari. Ex his concludit Ambr. in sermone de ieiunio,quod ieiunium non sit nouellum, cum in paradiso ab initio fuerit institutum. Sed hic occurrit dubium: ex quo secundum legem naturæ eius carnium illicitus fuit;quare Deus voluerit tot diuersa animalia creare.An non,vt omnia cum gratiarum actione sumerentur, & nihil esset reijciendum,vt dicit Apostolus:Respondeo secundum Hieronymum, quod licet omnia in vsus hominum creata sint, non tamē omnia in vsum ciborum:nam ideo dicuntur iumenta quasi adiumenta,eo quod adiuuent hominem in aliquo. Sic bos creatus est ad arandum, equus ad insidendum, canis ad seruandum & custodiendum; capra verò ad lac;ouis ad lanificium:& sic diuersitas animalium,lapidum,& herbarum non sunt frustra creata.

Aug l.de ciu. Dei 15.cap.9.

Hieron.li. 1. contra Iouinian.

Dubium.

Hier.l.2. contra Iouinian.

Sed dices. Quid fiet de porcis, capreis, ceruis,damulis,leporibus,apris, anserib⁹, anatibus?si.n. ista ad vsum comedendi creata non sūt,frustra sūt. Resp. tibi quisquis es. Dic mihi cur elephantes, leones, lupi, vulpes,viperæ,scorpij, creati sint, vt qui nunquam ad vsum hominum conueniunt? vnde & Hieronym.inquit,quod multa sint animalium genera,non ad esum, sed ad medicinam creata?Legat, qui voluerit, libros medicorum,qui nullam herbam,nullū lapidem,nullum animal prętermittunt, quod suæ artis vtilitatem non referat: breuiter quisquis de hoc dubitat, quod carnes animalium principaliter non sint datæ ad esum,audiat, videat, vel legat in Genesi a principio primi capituli,quomodo Deus prius creauerit herbam, & olera virentia,quam animalia bruta,& corpulēta:ad significandum vtique secundum Ambros.quia simplicem & naturalem cibum voluit Deus reliquis cibis anteferri: quoniam iste sobrietatis,reliqui voluptatis,atque luxuriæ sunt.In hoc enim nobis ostendit temperantiæ documentum, vt victu herbarum atque olerum, pomorumque contenti simus;quem obtulit natura & donauit liberalitas Dei: qui tam dulcis & gratus est, vt etiam repletis esui sit,& voluptati:vnde ad secundas mensas solet dari. Hæc Ambrosius. Ideo & Diarchus Philosophus dixit aureum sæculum; in quo homines tantum oleribus vescebantur.

De secundo quomodo ieiunium à paganis,& gentilibus sit persuasum, paret tripliciter:& primo quidē a philosophis purè naturalibus:secundo à philosophis medicis;tertio à patribus Catholicis. Primum quomodo ieiunium suadeatur à philosophis purè naturalibus,& gentilibus liquet: quia vt recitat Hieronym. Licet Epicurus quidam philosophus fuisset inuentor deliciarum,ob hoc,quia in eis summam beatitudinem constituebat: tamen ad hoc postea peruenit,vt in omnibus libris suis nihil de carnibus & epulis sumēdū esse cōsuluerit;

fuerit; sed tantum pomis & oleribus suasecit esse vtẽdum, rationẽ dicẽs, quia carnes & epulæ exquisitæ, ingenti cura & solicitudine præparantur, maioremque pœnam habent in præparando, quam voluptatem in vtendo. Diogenes quoque detestatur epulas carnium, vt refert Hieronymus asserens tyrannos, & subuersores vrbium, bella vel hostilia vel ciuilia mouere, nõ ꝓ olerũ ac pomorum victu simplici, sed pro carnibus & delitijs epularum. Prætereà Hermon philosophus narrat, quomodo Ægypti sacerdotes, omnibus mundi negotijs postpositis, semper in templo à vino, & carnibus fuerint abstinentes, ouaque, & lac & carnes vitarint; quorum vnum carnes liquidas; alterum colore mutato sanguinẽ esse dicebant. Iosephus etiam dicit fuisse tres sectas Iudæorum, Pharisæos Saducæos, & Esæos, è quibus Esæos dicit fuisse à carnibus abstinentes; ita vt quotidianum ieiunium in naturam conuerterent. Eubolus philosophus, narrat Persarum magos & Doctores sapientissimos excepta farina & olere nihil aliud in cibo sumere solitos. Fertur etiam, quomodo in Eulesina prouincia non solum à piscibus & volucribus abstinet populus, sed etiam à quibusdam pomis. Xenophon philosophus asserit polenta & cardamomo, & sale & pane Persas viuere. Cardesanes Babylonius, apud Indos Gymnosophistas tantæ continentiæ describit, vt solum pomis, & farinæ cibo viuant: & cum rex ad eos venerit, illos adorare solitus fit, suæque prouinciæ pacem in eorum precibus sitam arbitretur. Euripedes phylosophus in Creta insula refert prophetas & sacerdotes Iouis non solum a carnibus abstinuisse, sed etiã à coctis cibis. Xenocrates philosophus refert tres leges in templo Melasinæ deæ Athenis esse positas; scilicet Deum venerandum, parentes honorandos, & à carnibus abstinendum. Refert quoque Hieronymus Arabes & Saracenos lacte camelorum vesci; porcorum verò carnibus nunquam vti. Phryges & Pontici vermibus albis pro delitijs vtuntur, qui in cauernis lignorum nascuntur. Orientales & Libij solum locustis vescuntur: Syrij verò cocodrillis terrenis; Aphri verò nitidis lacertis solent vesci. Ixiphagi quoque, gens errans in littore maris rubri, pisces super petras assant calore solis, & hoc solo alimento viuunt. Quod si omnes istos quis stultè facere dicat, & absque ratione; audiat Comicum Poetam de ipsorum numero, cur hæc faciant, dicentem. *Sine cerere* inquit *& Baccho friget Venus.* Ecce intentio talium, cur hæc faciant, videlicet vt castitatem seruent. O si gentiles tantæ castitatis fuerunt, qui idola adorabant! quãtò magis studendum est Christianis castitati, & temperantiæ, qui Deum cœli in se recipere intendunt. Nam quæ comparatio Christi ad Belial?

Secundò ieiunium suadetur à medicis, & philosophis etiam propter sanitatem: dicit Hippocr. in Aphorismis, ꝙ crassa & pinguia corpora, quæ crescendi mensuram excrescunt, nisi cito ablatione sanguinis minuantur, in paralysin, & pessima morborum genera erumpere necesse est. Galenus commentator Hippocratis vir doctissimus dicit, quod homines voluptuosi & impinguati nequeant diu viuere, nec diu esse sani: animasque eorum dicit esse quasi luto inuolutas, nihil tenue, nihil cœleste cogitare. Seneca quoque dicit, quod multos morbos multa fercula fecerunt. Hinc & Horatius irridens bonorum ciborum appetentiam, qui consumpti relinquunt pœnitentiam, inquit: *Sperne voluptates, nocet empta dolore voluptas.* Et Iuuenalis. *O prodiga rerum luxuries nunquam paruo contenta paratu?* Et post multa. *Discite quam paruo liceat producere vitam*, Et quantum natura petat satis est. Boetius quoque dicit, quod appetitus ciborum tam plenus est anxietate, quam etiam satietas plena pœnitentia, dicens eum infinitos morbos & dolores quasi quosdam nequitiæ fructus humanis referre corporibus. Refert Policratus lib. 8. cap. 6. quod Galenus cuilibet semper indixerit ieiunium decimo die, asserens non de facili aliquem sic ieiunantem in morborum infirmitates incidere: & ex hoc Policratus valdè commendat illas prouincias, in quibus feria sexta ieiunatur, asserens hoc non solum conuenire religioni, & deuotioni Christianæ, sed etiam incolumitati & sanitati. Refert Pompeius

A medicis item ob sanitatẽ.

Galenus.

Seneca epist. 8.

Boet. li. 2. de consol. Phisophia

Trogus, quod deterrimus Siliciæ tyrannus Dionysius, dum gulæ & edacitati deditus erat, oculorum lumen amiserit. Nihil enim est quod citiorem inducat caliginem oculorum, quam ingluuies: quia ait Portunianus. *Edacitas cibos terit, sed oculos vorat.*

Ieiuniū à S. Patrib. commendatum. *Hier. li. 2. cōt. Iouin.*

Tertio ieiunium sanctorum patrum exempla commendant: & primo quidem ieiunium commendatur ex eo: quia beatitudo paradisi sine eo non potuit dedicari: nam ait Hieronymus. Adam primus homo præceptum in paradiso receperat nè de vna arbore comederet: quod quidem præceptum, quamdiu seruauit in paradiso stetit: at vbi comedit indè eiectus est, & vxorem accepit, quique ieiunans in paradiso virgo fuerat, in terra copulatur matrimonio. Hæc Hieronym Præterea tempore diluuij, Dominus quædam animalia concessit ad esum: quædam verò immunda dixit, & prohibuit; vt per hoc in aliquo abstinentiam commendaret: Moyses quadraginta diebus & noctibus in monte Sinai accepturus legem ieiunauit; ieiunus loquebatur cum Domino: populus verò

Ieiunij in veteri testamento fructus.

saturatus idola fabricauit. In Exod. legitur, quod Moyse orante & populo ieiunante, tota die dimicauerunt filij Israel contra Amalech, & vicerunt. Iosue per ieiunium solis & lunæ stationem impetrauit. Anna vxor Elcanę per ieiunium impetrauit Samuelem filium de se nasciturum. Samson, & Samuel vinum & siceram non bibebant, quia filij repromissionis erant; & per abstinentiam ieiuniumque concepti sunt. Samuel congregatum populum in Masphat indicto ieiunio roborauit, & hostibus fortiorem fecit. Saul, cum maledictionis sententiam, contra Philistæos pugnans, protulisset in eum, qui panē ante vesperam comederet, Ionathę filio qui causa victoriæ fuerat, sorte deprehenso ægrè pepercit, ita vt vix populi precib⁹ liberatus sit à morte. Dauid, licet sibi peccatum iam dimissū à Nathan propheta audisset, tamen in cilicio & ieiunio pœnitentiam egit dicens. *Cinerem tanquam panem manducabam.* Helias quadraginta dierum ieiunio præparat⁹ in monte Dominum vidit; quin & hac de causa saluator Moysen & Heliam ob ieiuniorum consortia, in monte transfiguratus, secum ostēdit in gloria. Achab impijssimus rex ieiunio impetrauit, vt sententiam Domini euaderet, & in posteros eius vltio dilata sit. Ezechias rex ieiunio & cilicio victoriam contra Assirios, & regem Sennacherib impetrauit. Niniuitæ ieiunio iram Dei mitigauerunt, quam vtique Gomorra & Sodoma mitigassent, si ieiunassent. In Babylone magi & arioli periclitātur, quia somnium regi declarare nescierunt: Daniel verò, & tres pueri ieiunio reuelationē eius merentur, pastique leguminibus pulchriores & prudentiores inueniuntur; quia & Daniel in lacum leonum missus ieiunio liberatur, & ad consolandum ei angelus mittitur, & ad eum Abacuc cum cibo destinatur. In Leuitico præcepit Dominus, vt omnis anima decimo die septimi mensis vsque ad vesperam sub pœna mortis ieiunaret. Abraham vitulum immolauit: sed butyrum & lac etiam angelis hospitibus exhibebat. Ita dicit Ambros. in serm de ieiunio 35. dist. sexto die ad finem. In Euangelio propter ieiunium & abstinentiam Ioannes Baptista commendatur à Christo, quod eo maior inter natos mulierum non surrexerit. Anna prophetissa post longa ieiunia Christum suscipere meruit. Cornelius Centurio vt Spiritum sanctum mereretur accipere, antequam baptizatus ieiunauit. Paulus Apostolus post famem, & sitim & labores cæteros atque pericula, enumerat etiam crebra ieiunia. Denique quid recenseam plures, cum solius Domini nostri Iesu Christi exemplum abstinentiæ sufficere possit, qui baptismum suum ieiunio dedicauit? Si ergò ieiunauit, qui sine culpa fuit, nec in malum flecti potuit: quātò magis nos ieiunare oportet, qui & vitijs pleni sumus, & ad committendum mala proni; eo quod omnis ætas ab adolescentia prona sit in malum. Ex his patet institutio ieiunij satis auctoritatiua, vt quæ à Deo præcepta in paradiso; ante legem per filios Noë, & Moysen seruata; sub lege per prophetas & sanctos; sub gratia à Christo & discipulis eius fuit obseruata.

Qua

II.

Ieiunium quomodo obseruandum.

Quadraginta diebus. Videndum hic primo, quanto tempore ieiunium sit continuandum, quia *quadraginta diebus*, secundò à quibus isto tempore sit abstinendum: tertiò an omnes ad hoc ieiunium obligentur. De primò quanto tempore hoc ieiunium sit continuandum, respondeo quod exemplo Christi quadraginta diebus, & noctibus: hic enim numerus videtur esse consecratus & priuilegiatus multis gratijs. Vnde sicut filij Jsrael non potuerunt ingredi in terram promissionis, nisi quadraginta annis mansissent in deserto: ita & nos non possumus ingredi in cœlestem Ierusalem, nisi per tantum tempus deuotè ieiunemus. In signum huius Moyses & Helias quadraginta diebus ieiunauerunt. Nec vacat mysterio, quod tanto tempore & non pluri, nec pauciori institutum est ieiunium ab Ecclesia: nam secundum Gregorium in homelia præsentis Dominicæ, sicut omnium bonorum nostrorum, ita & temporis iubemur decimas dare: vnde quia per totum annum à Deo multa bona recepimus, ideò de hoc hodiè decimantes quadraginta dies ieiunamus: à prima enim Dominica quadragesimæ vsque ad pascha sex hebdomadæ sunt, quarum dies sunt quadraginta; ex quibus dum sex dies Dominici subtrahuntur à ieiunio, remanent tantum triginta sex dies abstinentiæ, qui sunt quasi decimę anni. Vt ergo numerus quadraginta dierum, quibus Christus ieiunauit, impleatur, recipiuntur quatuor dies præcedentis hebdomadæ, videlicet feria quarta, quinta, sexta, & sabbathum, & secundum hoc dicitur quadragesima. Sed cum triginta sex dies prædicti sint decima 360, dierum tantum, & annus constat ex 365. diebus, & sex horis; patet quod cum ieiunemus. 36. diebus ratione decimæ temporis, remaneāt quinque dies indecimati, & sex horę, ratione quorum ieiunamus quatuor dies precedentis hebdomadæ, vt sacer numerus impleatur, & ita adhuc remanēt triginta horæ indecimatæ, videlicet vnus dies, qui continet 24. horas, & sex horæ. Sed potest dici, quod pro decima illius temporis in sabbato sancto tardius cœnemus: alicubi .n. tardius de nocte propter hoc missa celebratur 75. *dist. Quod à patrib. de cons. dist.* 1. *Ieiuniis.* Ponuntur hæc *de cons. dist.* 5. *quadragesima.* Est aūt tanta districtio huius ieiunij, vt soluens vnam diem ipsius, totam quadragesimā soluere videatur, vt dicitur *de con. dist.* 3. *Non licet. & non oportet*; vbi dicitur, quod illi qui in cœna Domini cœnāt, totam quadragesimam inhonorent. Hinc Glossa infert, quod nihil reputetur ieiunasse, qui vnum diem non ieiunauit.

Exod. 16.

Cur quadraginta diebus.

Ieiunium quadragesimale quam strictè sit seruandum.

Dubium.

Sed dices: Cūm in quadragesima imitemur ieiunium Christi, vt præmissum est, & ipse statim post baptismum, sc. post Epiphaniā, suum ieiunium inchoarit, cur nos hoc tempore ieiuniū inchoamus, & illud ad pascha continuamus, non eo modo, quo ipse ieiunauit, cum tñ ipsius actio nostra debeat esse instructio? Resp. quadruplicem huius rei esse rationem: prima est, quod in quadragesima repræsentemus populum Israel, qui fuit 40. annis in deserto, & statim post hoc celebrauit pascha. Secunda causa est, quia homines tēpore verno ad libidinē naturaliter cōmouentur, ad quam restringendam institutū est hoc tempus ieiunij. Tertia ratio quia Christi passioni resurrectio continuatur; igitur rationabile fuit, vt afflictio nostra cōtinua esset passioni saluatoris: vt ei cōpatientes tandē conregnemus vt dicit Apostol. Quarta ratio quia vt filij Israel, priusquam agnum comederent, se affligebant & lactucas agrestes, id est, amaras comedebant: ita & nos per pœnitentiæ amaritudinem oportet prius affligi, vt statim post dignè possimus comedere agnum vitæ, id est, corpus Christi.

Hæc habet Durand. in rat. sub. Tit. de quadrages.

Circa præmissa quæritur, quare potius feria quarta, q̄ alio die ieiuniū inchoemus? Resp. secundū Durandū in rationali, vbi supra id fieri quadruplici ratiōe: Primò quia Christus legitur feria quarta suū ieiuniū inchoasse: quod inde colligitur, qa natus est die Dominica: à quo tēpore si quis diligenter cōputet vsq; ad 30. annū, secundū rationes cōputi inueniet eū in tertia feria fuisse baptisatū, & imediatè sequenti die ductum à spiritu in desertū ieiuniū inchoasse. Secūdò ideò feria quarta: quia Salomon in quarta ætate templū ædificauit: nam & nos quasi fundamentū illius tēpli, quod ex nobis cōstruit iacimus ieiunando, vt in pascha tēplū dñi esse possimus, iuxta Apostolū. *Tēplum Dei sanctum est, quod estis vos.* Ter-

Ieiunium quare feria quarta inchoetur.

Tertiò ideò, quia Ecclesia, cum in diebus Dominicis quadragesimę non ieiunet propter gaudium resurrectionis Dominicæ, quæ illo die facta est in discipulis; dominus autem legitur bis comedisse, semel cum discipulis euntibus in Emaus, & iterum cum discipulis, quando intrauit ianuis clausis; ideò incipit ieiunare ab hac feria quarta antecedente Dominicã illam, quæ propter hoc vocatur caput ieiunij. Ex his patet, quod die dominico non sit ieiunandum, cum etiam Sancti patres, vt Anthon. & Paulus, & Eremitæ cæteri die Dominico non ieiunarint. Idẽ docet D. Hieronymus ad Lucinium dicẽs. Vtinam omni tempore ieiunare possemus, non tamen hoc dico, quod diebus Dominicis ieiunandum putem. Hinc statutum est, vt si quis, tanquam hoc continentiæ conuenire iudicans, die Dominico ieiunauerit, in eiusdem diei contemptum, anathema sit. 30. *dist. Siquis*. Quartò quia hoc tempore ad bellum procedimus, ideoque quatuor virtutibus, quæ per quattuor dies istos significantur, armati esse debemus, scilicet iustitia, fortitudine, prudentia, & temperantia.

In ieiunio in quibus sit abstinẽdum. De secundo à quibus scilicet, & quomodo sit isto tempore abstinendum, hoc est, quibus cibis vtendum sit, & quibus non, & quis modus in horũ vsu seruandus: dicendum quod ad primum, cibos scilicet ipsos, attinet; abstinendum esse à carnibus, ouis, lacte, & caseo, & ab omnibus, quæ sementinam trahunt originem carnis, vt dicit Durandus in rationali sub titulo de ieiunijs quatuor temporum. Hinc Diuus Gregorius, scribens Augustino Anglorum Episcopo, dicit, & habetur in decretis. 4. *distin. Denique*, quod ęquum sit, vt qui his diebus à carnibus animalium abstinemus, ab omnibus quoque, quæ sementinam trahũt originem carnis, ieiunemus, à lacte videlicet, caseo & ouis.

Dubia 7. Sed hic occurrunt dubia plura: Primum quare esus carnium generaliter in omni ieiunio sit interdictus. Secundum quare oua, & lac & caseus specialiter isto ieiunio sint interdicta? Tertium quare permittatur vsus vini, & non carnium, cum vtrunque ad luxuriam disponat? Quartum quare sæpius permittimur bibere, & semel tantum comedere? Quintum an liceat tempore ieiunij indifferenter omnibus piscibus vti? Sextum an liceat electuarijs pro conseruatione sanitatis vti? Septimum, quæ hora diei sit conueniens ad comedendum isto tempore? Et per hoc determinabitur de modo abstinendi. De primo, quare esus carnium generaliter in omni ieiunio sit interdictus? Respondeo secundum Diuum Thomam quod cum ieiunium sit indictum & institutum ad reprimendas concupiscentias carnis: delectatio autem carnis præcipuè consistit in cibis carnium, vt quæ in comedendo maximam habent delectationem, & etiam ad venerea prouocant; ideò ab his cibis, qui multiplicant materiam incitamenti carnalis ad concupiscentiam, vt est cibus carnium, Ecclesia isto tempore indixerit abstinendum. Aliam rationem ponit Durandus in rationali sub titulo de ieiunijs quatuor temporum, scilicet, quod cum Deus maledixit terræ, per consequens maledixerit omnibus procreatis ex terra, vt sunt animalia. Atque hinc idem euenire dicit, quod omne genus carnis, quod in terra versatur, tam quadrupedia, quam aues, in ieiunijs non liceat comedere. Aquæ autem Deus non maledixit: quoniam per aquam baptismi futura erat remissio peccatorum: hinc enim hoc elementum est dignissimum, quod sordes abluit, & super quod spiritus Domini ante mundi constitutionem ferebatur. Sed quæres: Multæ sunt aues, quæ circa aquas versantur, & quæ ex eis vel in eisdem nascuntur: cur ergo & hæ non comeduntur isto tempore? Respondetur secundum Durandum, vbi supra quod id eo, quia licet in aquis generentur, tamen in terra percipiunt nutrimenta, & sic ad terram pertinere dicuntur. Sed quid dicemus de castore, cuius caudam in ieiunio comedimus? Respondeo secundum Durandum ibidem, quod omnia animalia habentia formam quadrupedis ex vna, & piscis ex alia parte possint comedi ex ea parte, qua apparent pisces: ex alia verò minimè: vt est biuerus, siue castor. Ad secun-

2. Dubiū. Cur lacticinia prohibita.

secundum, quo quæritur: quare oua, lac, & caseus in quadragesima specialiter sint interdicta; respondeo secundum Thomam vbi supra, quod ideò, quia licet in alijs ieiunijs seruanda est consuetudo patriæ, eo quod circa talia vnaquæque prouincia in suo sensu abundet. 76. *dist. Vtinam*: attamen tum quia ieiunium quadragesimale solemnius est; tum quia ad imitationem Christi obseruatur, tum quia etiam per ipsum disponimur ad redemptionis nostræ mysteria deuotius celebranda; à prædictis est abstinendum. Atque hinc est, quod in quolibet ieiunio interdicitur esus carnium vniuersaliter: in ieiunio autem quadragesimali specialiter lac & oua. Ad tertium, quo quæritur quare potius permittatur vsus vini, q̃ esus carnium; cũ vtrunq; ad luxuriã dispo-nat, dicẽte Apostolo. *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* Et: *Luxuriosa res vinum,*

Vinū. Cur permissus, Ephes. 5. Prou. 20.

Respondeo secundum D. Thom vbi supra, quod licet vinum superfluè sumptum disponat ad luxuriam calefaciendo corpus; tamen illud citò transit: non sic autem multitudo humoris, quæ ex carnibus procedit, & diu durat. Hinc notanter dicit Apostolus: *Nolite inebriari vino*, non autem dicit: nolite bibere vinum. Nam vinum in iucunditate creatum est, & modicè sumptum acuit ingenium. Vnde Durandus in rationali in tit. de ieiu. quatuor temporũ, inquit, quod in ieiunijs vinum ita bibere permittamur, vt ebrietatem omninò fugiamus: alioquin si hoc concederetur, restaret, vt omnia, quæ corpori libent, similiter faceremus 4 *dist. Denique*, Ad quartum, quare permittamur pluries bibere, & semel comedere; Respondeo, quod cum multi cibi tempore ieiunij sint de natura frigidi, vt legumina, & per cõsequẽs indigestibiles: necesse fuit propter digestionẽ ciborum moderatã potus sumptionem permittere, Vnde in pænitentiali Romanorũ scribitur, quod pœnitens debeat vti modica ceruisia, scil. quantum ad necessitatem digestionis, & sustẽtationem naturæ opus: sine cibo enim diutius durare possumus, cum sit naturæ grossioris, & per cõsequens non citò alterabilis in substantiam: potus autem, cum sit subtilis, cito est alterabilis,

4. Semel edere & pluries bibere quare licitum.

& per consequẽs indiget continuò supplemento Hinc D. Tho. vbi sup. art. 6. inquit, quod si quis immoderatè vtatur potu, possit peccare, & meritum perdere ieiunij: sicut etiam, si immoderatè cibum in vna comestione sumat. Ad quintum: an tempore ieiunij liceat indifferenter omnibus piscibus vti; maximè cum quidam pisces sint delectabiliores, quam carnes, vt sturiones, salmones, & alij: respondeo, quod licet hoc verum sit, tamen Ecclesia respiciat ad illud quod communius est, vt dicit D. Tho. vbi sup. communius autẽ est, quod carnes delectabiliores sint piscibus, & ideo pisces non prohibentur, sed carnes: ex quo patet, quod etiam pisces, quantumcunq; delectabiles, in ieiunio licitè comedantur. Vnde dicit Greg. 4 *dist. Deniq;*, quod piscium esus ita Christiano conceditur, vt sit ei infirmitatis solatium, non luxuriæ pariat incendium. Et sequitur: Deniq; qui à lacte abstinet, nequaquam sumptuosiora marinarum belluarum conuiuia præparet. Vnde Ecclesia iniungit pœnitentibus pro cibo paruos pisciculos, vt 82. *dist. Presbyter*: Sed multis videtur, quod etiam pisces quantumcunque magni non noceant, si ad necessitatem, non ad superfluitatem sumantur. Ad sextum, quo quæritur; an liceat pro conseruatione sanitatis electuarijs vti? Respondeo secundum D. Thomam, vbi supra artic. 6. quod electuaria licet aliquo modo nutriant, non tamen principaliter assumantur ad nutrimentum, sed ad digestionem ciborum: vnde non soluunt ieiunium; sicut nec aliarum medicinarum assumptio, nisi fortè quis in fraudem electuaria in quantitate magna sumat per modum cibi. Durandus in rationali de ieiunijs quatuor temporum dicit, quod electuarijs non aliter vti liceat, nisi sicut alio delicato cibo: secus est in medicina curatiua; præseruatiua tamen, vbi nullum est signum infirmitatis instantis, recipere non licet. Hinc *de consecratione. dist. 5. Contraria*, dicit B. Ambrosius super Psalm. 130. Quod contraria diuinæ religioni præcepta sint medicinæ, quæ à ieiunio reuocant; quod glossa intelligit in homine sano. Quidam autem dicunt, quod nec vlla medici-

5. An liceat omnib. piscibus vti hoc tẽpore.

Quomodo

6. Dubiũ Liceat nẽ electuariis vti.

na, nec electuarijs ieiunium soluatur, nec potu siue ante, siue post cibum sumpto: sic enim videtur inductum ex consuetudine Ecclesiæ ieiunantis, & hoc tolerantis: & per hoc soluitur dubium de senascalcis, pincernis, & incisoribus regum & ducum, qui prægustantes cibos non soluunt ieiunium. Ad septimum quo quæritur quæ hora sit debita ad comedendum isto tempore? Respondeo secundum D. Thom. vbi supra art. 6. quod ieiunia ab esca, sint instituta ad concupiscentiam refrænandum; ita tamen vt natura saluetur: ad hoc autem videtur sufficere vnica comestio, per quam homo potest & naturæ satisfacere; & tamen concupiscentiæ aliquid detrahit, dimittendo comestionum vices: & ideo ab Ecclesia statutum est, vt semel tantum à ieiunantibus in die comedatur: huic autem vnicæ comestioni deputatur conueniens hora nona, idque ideò, secundum Thom. vbi supra artic. 7. vt cum hora sexta sit communis hora alijs diebus ad comedendum, ieiunãs aliquã afflictionẽ sentiat pro culpę satisfactione. Conuenit etiã hæc hora secundum eum, mysterio passionis Christi, quæ fuit completa hora nona, qua *inclinato capite tradidit spiritum:* ieiunantes autem, dum carnem suam affligunt, passioni Christi conformantur, secundum illud.

7. Quæ hora tẽpore ieiunij cõmedendũ.

Galath. 6. *Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis, & concupiscentiis.* Præterea hæc hora est conueniens propter differentiam ieiunij nostri, & Iudæorum qui à vespera in vesperam ieiunabant. *A vespera in vesperã celebrabitis sabbatha vestra, affligetisq; animas vestras.* Vt ergò status gratiæ perfectior statu veteris testamenti appareat, nos comedimus diei hora, nona, quod ipsi fecerunt nocte iuxta illud. *Nox præcessit, dies autem appropinquauit.* Ista rationem etiam tangit Dur. in rationali, sub titulo de quadragesima, dicens, quod cum tempus quadragesimæ sit tempus pœnitentiæ: pænitẽtes autem cõuertantur à tenebris ad lucẽ; ideò hora vespertina præueniat; vnde & canuntur vespere hora nona, quæ consueuerunt cãtari circa tenebras noctis alijs diebus. Hinc in concilio Babilonensi statutũ est, *de conse dist. 1. Solet,* vt nullus ante horã nonam in quadragesima comedat; quia nullatenus tales credendi sunt ieiunare, q ante manducauerint, quã vespertinum celebretur officium. Est & alia huiusce rei ratio secundum Durand. in rationali, vbi supra, quia quadragesimali tẽpore propter dispositionem ad paschalem solemnitatẽ, & correctionem delictorum prӕteritorum & sanctioribus operibus insistendum est: & ideò prouisum est, vt eo tempore, quo seruamus illa ieiunia, plures orationes suppletiones ieiunij agamus; & ꝓpter hoc nõ solum horas alias, verũ etiam vesperas ante cibũ dicimus, præmissis tamen quatuor diebus ante Inuocauit hoc non seruatur, ad significandum primariã dispositionem pœnitentium, qui in suis primordijs non possunt tot sanctitatis obseruãtijs insudare. Archidiaconus autem in dicto canone. *Solet,* dicit, quod cum Christus ieiunarit quadraginta diebus nihil comedendo, nos, qui fragiliores sumus, non valentes eum in toto imitari, saltem tardius etiam post vesperas comedamus: vt sic in afflictione minori illi conformemur. Sed dices: Quid erit de simplicibus qui horam nonam punctualiter nõ cognoscunt. vt villani & alij? Resp. secũdum Tho. vbi supra art. 7. quod licet ieiunium requirat horam determinatam; non tamen secũdum subtilem determinationẽ, sed secundum grossam æstimationem Sufficit. n. quod sit circa horã 9. & hoc quilibet cognoscere potest. Vnde secundum ipsum modicum augmentum, vel modicus defectus non multum nocere potest. Dicit etiã D. Tho. quod si cui ꝓpter infirmitatem vel ętatem, vel aliquid huiusmodi hoc cederet in magnum grauamen, esset cum eo in ieiunio dispensandum, vel vt aliquantulũ præueniret horam indulgẽdum. Vnde in dicto concilio dicitur Si verò aliquis necessitate constrictus fuerit, vt ad missam venire non valeat, æstimata vespertina hora completa oratione sua ieiunium soluat. Hæc ibi. Ex his dicit Dura. in rationali sub tit. de quatuor temporib. ꝙ comedere ante horam & ante missam in ieiunijs statutis & necessarijs sit mortale peccatum; in voluntarijs verò veniale.

Leuit. 23.

Rom. 13.

Vespera in quadrage. n. a cur an

Occurrũt hic plura dubia. Primũ quare non sit taxatus numerus, & quantitas ciborum, sicut taxatus est numerus comestionum

num & horarum? Secundũ an diuites peccẽt vtendo isto tẽpore cibis delicatis. Tertium quibus modis frãgatur ieiunium per gulam. De primò dicendum, ꝙ non potuerit taxari numerus ciborum, nec quantitas eadẽ omnib. propter diuersas corporũ cõplexiones, ex quibus contingit, ꝙ vnus maiori, alter minori cibo indigeat; sed vt plurimum oẽs possunt p vnam comestionem naturæ satisfacere, & ideo taxatur numerus comestionum & non numerus ciborũ. Vnde 4. Ethic. refert Cõmentator de quodam quod comederit vnica vice vnum bouem integrũ & tñ nõ fuerit gulosus: quia naturę satisfaciebat, & tamẽ is alter comederet, in quo natura non indigeret, sic diceretur gulosus. Hinc dicit Aug. in l. quęst. Euangelij quod iustitia Christianorum non consistat in nimia abstinentia à cibis, nec etiã in mãducatione quorumcunq; ciborum, sed in æquitate tollerãdi inopiã, & temperantiã, per abundantiam non se corrumpendi atq; oportunè sumendi, vel non sumendi ea, quorũ non vsus, sed concupiscentia reprehendenda est. Et sequitur. Non .n. interest omnino, quid alimentorum sumas, vt succurras necessitati corporis, dummodo cõgruas in generib. alimentorũ his, cũ quib. tibi viuendũ: neq; quantũ sumas interest, cũ videamus aliorũ stomachũ citius saturari cibis, & eos tamen illi ipsi cibo, id est, huic cibo, quem concupiscunt, quo paruo saturantur, ardenter & intolerabiliter, & omninò turpiter inhiare: alios autem paulo plus, poculo scilicet, sumpto satiari; sed inopiam tolerabiliter perpeti vel ante hotam positas epulas, si id in tempore aut opus, aut necesse sit, cum tranquillitate aspicere, neq; tangere. Habentur hæc 41. *dist. quod dicit*. Ex quibus concludit Aug ꝙ quantitas ciborum pro congruentia personæ vel necessitate sanitatis sumpta non noceat, si non fuerit ex gula, sed cum tranquillitate animi, non cum nimio appetitu. Vnde idem Augu. dicit, quod in talibus attendatur causa vtendi, & modus appetẽdi non ipsum factum. Ad secundum; An diuites peccent vtendo isto tempore cibis delicatis; Resp. distinguendo: aut enim diuites hoc faciunt ideò vt non sentiant afflictionem ieiunij in aliquo, vt facilius id pertrãseant: & sic dico, quod peccent: quia sic semper volunt esse in eisdem delitijs, & nunquã vel saltem isto tempore affligi pro peccatis: aut hoc faciunt ex consuetudine suæ infirmitatis, ita vt non aliter viuant quam consueuerunt, vel quia locus persona, & tẽpus circa eos considerata, talia requirunt, & sic dico quod non peccẽt, nisi fortè venialiter. Hinc dicit Aug. lib. 3. de doct. christiana, c. 15. In omnibus talibus non vsus ciborum sed libido cõsiderãda est. Et sequ. Quæ igitur locis, & personis, & temporibus cõueniat, diligẽter attendendum, nè temerè flagitia reprehendamus. Fieri .n. potest, vt sine aliquo cupidinis vitio vel voracitatis p̃ciosissimo cibo sapiẽs vtatur: insipiens aũt fœdissima gulæ flãma in vilissimũ cibũ exardescat; & sanius quisq; maluerit more dñi pisce vesci, q̃ lenticula more Esau, aut hordeo more iumentorũ. Nõ est ergo natura ciborũ in causa, sed modus appetendi inordinatus est reprobandus, 41. *dis. Quisquis*. Ex quo patet secundum Aug. super epist. Ioan. quod delitiæ quælibet, si absq; desiderio percipiantur, non officiant, & è contrario viles cibi appetenter accepti impediant profectum abstinentiæ: Dauid enim aquã concupitam effudit, & Helias carnem comedit. Ex his infero salubre consilium pro diuitibus, in pœnitentijs iniungendis à cõfessoribus obseruandum; vt eis iniungant potius eleemosynarum largitionem, quam ciborum pretiosorum abstinentiam Patet per Aug. dicentem. Non cogantur diuites pauperum cibis vesci, sc. in pœnitentia, secundum Hugonem; vtantur consuetudine infirmitatis suæ, id est, fragilitatis & delicationis suæ: sed doleant se aliter se non posse sustentare: si consuetudinem mutãt, ægrotant; vtantur superfluis, id est, præciosis; dent inopibus necessaria sc. ad eorum sustentationem; vtantur pretiosis, dent pauperibus vilia. 41. *dist. Non cogantur*.

Ex his respondetur ad tertium dubium, quot nempè modis ieiunium soluatur, scilicet quinq; secundum Greg. in moralibus *de con. di. 5. Quinque modis*. Primò si tempus statutũ perueniatur, vt Ionathas. 2. Etsi nõ pręueniat, si cibi lautiores q̃rãtur, vt Israelitæ in deserto. 3. Quando ea, q̃ sumẽda sũt, expetũtur, ꝓcurari accuratius, & hoc intellige sine

Simile dicitur de ...tio Milõ dicto.

Christianorum iustitia in quo consistat.

Aug. li. de doct. Christiana c. 15

Appetitus inordinatus impedit abstinentiæ profectum.

Aug. in li. verb. Do.

3. Dubiũ

ge sine

ge ſine cauſa, vt filij Heli in Silo, vt dictum eſt ſupra. Quartò, quando, etſi qualitas, & tempus ciborum congruit, tamen in ipſa quantitate ſumẽdi, mẽſura refectionis exceditur, vt Sodomitæ. Quintò quando etſi abiectius eſt, quod deſiderat, tamen ipſo æſtu immenſi deſiderij deterius peccat, vt Eſau: atque hinc dicit Auguſt. ſuper epiſtolam Roman. 14. Non propter porcum, ſed propter pomum primus homo interijt & Eſau primatum ſuum non propter gallinam, ſed propter lenticulam perdidit: nec Chriſtus carne, ſed pane tentatus fuit.

D. Tho. 2. 2. qu. 147. art. 3. *Ad ieiuniũ qui ſint obligati.* De tertiò principali, quo quæritur, an omnes fideles ad ieiunium quadrageſimæ teneantur; reſpondeo breuiter ſecundum Thom. quod ieiunium in communi cadat ſub præceptum legis naturæ; ſed determinatio temporis & modi ieiunandi ſecundũ conuenientiam & vtilitatem populi Chriſtiani cadit ſub præceptum iuris poſitiui, quod eſt à prælatis Eccl. inſtitutũ: & qa, vt dicit idẽ art. 4. præcepta Dei ſunt præcepta iuris naturalis, quæ ſecũdum ſe ſunt de neceſſitate ſalutis, at ſtatuta Eccl. ſunt de his, quæ non per ſe ſunt de neceſſitate ſalutis, ſed ſolùm ex inſtitutione Eccleſiæ: ideò poſſunt eſſe aliqua impedimenta, propter quæ ad obſeruanda ieiunia huiuſmodi quidam non teneãtur. Ex hoc patet, quod vbi eſt euidens cauſa non ieiunandi, licitè ſoluatur ieiunium Eccleſię: ſicut patet in pueris, qui propter debilitatem naturæ non poſſunt ieiunare, cum natura ipſorum indigeat frequenti cibo, & non multo aſſumpto ſimul: tum etiã, quia indigent multo nutrimento propter neceſſitatem augmẽti quod fit de reſiduo alimenti. Hinc quã diu ſunt in ſtatu augmenti, quod eſt, vt in pluribus, vſq; ad finem tertij ſeptennij, non tenentur ad Eccleſiaſtica ieiunia: eſt tñ ſecũdum D. Thom. ibid. conueniens, vt etiã in hoc tẽpore ſe ad ieiunandũ exerceãt, plus, vel minus ſecundum modum ſuæ ætatis; quãdoq; tamen ſecundũ ipſum magna tribulatione imminente in ſignum pœnitentiæ arctioris etiã pueris ieiunia indicuntur, ſicut etiã iumẽtis vt. Ionæ 2. *Homines & iumenta non guſtent quicquam, nec aquam bibent.* Sic & apud Joelem dicitur. *Sanctificate ieiunium: vocate cœtũ; congregate paruulos, & ſugentes vbera.* Concordat Durand. in rationali ſub titulo quatuor temporum dicens, quod ieiunia Eccleſiæ ſolui non debeat: quia ad ea tenẽtur doli capaces: cum & ipſi delinquere poſſint: diſpenſari tamẽ poteſt circa hoc cum impuberibus, & etiã cum conſtitutis in maiori ætate, & cum ſenibus, & infirmis ac debilibus. Sed quid de mulieribus quæ ſine ſcãdalo virorum non poſſunt ieiunare? Reſpondeo, quod voluntaria ieiunia debeãt in hoc caſu dimittere; ſed indicta per Eccleſiã non itidẽ: licet fortè ſecundum ipſum & in illis ſacerdos propter ſcandalum cum eis valeat diſpenſare. Sed quęro, an ieiunia per eccleſiam indicta poſſint redimi? Reſpondeo ſecundum Durand. quod non niſi ſubſit neceſſitas caſualis: voluntaria tamen ieiunia, vel in pœnitentia iniuncta poſſunt redimi, etiamſi nulla cauſa ſubſit, dũmodo vtilior ſit compenſatio. At quid peregrinãtibus vel laboratoribus hic facto opus? Reſpond. ſecundum Tho. vbi ſup. c. 4. quod ſi peregrinatio vel labor poteſt cõmodè differri vel diminui abſq; detrimento corporalis ſalutis, & exterioris ſtatus; quæ requiruntur ad conſeruationẽ corporalis vel ſpiritualis vitæ, propter hæc ieiunia non ſint prætermittẽda: ſi autem immineat neceſſitas ſtatim peregrinandi, & magnas dietas faciendi, vel etiam multum laborandi, ideoque ieiunia non poſſint obſeruari, non obligatur homo ad ieiunandum; quia non videtur fuiſſe Eccleſie intentio ſtatuentis ieiunia; vt per ieiunium impediret alias vias, & magis neceſſarias cauſas. Dicit tamẽ D. Thomas, quod in his recurrendum ſit ad ſuperioris diſpenſationem; niſi fortè, vbi ita eſt conſuetum: quia ex hoc ipſo, quod prælati diſſimulãt, videntur annuere. Quid de pauperibus mendicantibus? Reſpondeo, quod ſi poſſunt ſufficienter habere quod eis ſufficiat ad vnam comeſtionem, non excuſantur, alias ſi non ſufficiat, excuſantur; vt illi qui fruſtratim Eleemoſynas mendicãt. Sic patet de ieiunij obſeruatione, qualiter ſic debitè ſeruandum, quãtum ad tempus, horam, & modum, &c.

Expe-

III.

Expeditis duobus principalibus circa sacrum ieiunium occurrentibus, scilicet de ieiunij institutione auctoritatiua, & de eius obseruatione debita; restat dicere de tertio, scilicet de ieiunij remuneratione saluifica. Verum quia remuneratio in spiritualibus non datur, nisi pro actu virtuoso, & meritorio: meritum autem ex circumstãtijs debitis ponderatur; ideo hic videamus de pluribus: & primo, quomodo ieiunium nostrum debeat esse meritorium: secundo quale recipiat præmium. Ad primum quod attinet, vt ieiunium nostrum sit meritoriũ, debet esse primo afflictiuum ad diuinam misericordiam inclinandam; secundo mũdum, ad interiorem conscientiam purificandam; tertio pium siue passiuum, ad fraternam miseriam subleuandam. De primo dicitur, in libr. Machabæorum. *Ieiunauerunt in die illa, & induerunt se cilicijs.* Ecce, qui vult benè ieiunare, debet adiungere asperitatem vestium interiorum, vt non vtatur delicatis camisijs, sed asperioribus: vt sic non solum habeat asperitatem ciborum, sed etiam vestimentorum: sic enim & Rex Niniuæ, indutus sacco, ieiunauit. Ionæ 3. Vnde canimus. *Immutemur habitu*. Hinc patet, quod male ieiunet, qui in aliquo, isto tempore, habitum, si potest, non immutat: patet quia habitus non immutatus indicat in eo vanitatem. Secundo ieiunium debet esse mundum ad interiorem conscientiam purificandam; quæ quidem puritas consistit in tribus, scilicet vt homo abstineat ab omnibus iniquitatibus, & ab illicitis voluptatibus sæculi: in quo consistit perfectum ieiunium. *De consecratione distinctione quinta. Ieiunium*; secundo requiritur vt homo abstineat ab indiscreta, & immoderata ciborum refectione. *de consecratione distinctione quinta. Sint tibi & ca. Non dico*: & hæc duo ieiunia, licet semper sint seruanda, maximè tamen hoc tempore, quo intendimus animas deformatas purificare. Tertio, vt homo certos cibos sibi subtrabat oportet, eos maxime qui ad voluptatem, & ad libidinem inducunt, vt dictum est. *de consecratione distinctione quinta. Denique.* Ex his infero, quod ad munditiam ieiunij necessaria sit abstinẽtia, non solum à cibis, sed etiam ab omnibus dissolutionibus, delectationibus & voluptatibus: nam quid prodest ieiunare visceribus, & luxuriari vanitatibus? Quid abstinere à cibis, & errare peccatis? 86. *distinct. Quid prodest.* Similiter nihil prodest ieiunare, & orare, nisi & mens ab iniquitate reuocetur, & ab obtrectationibus lingua cohibeatur. *de consecratione distinctione quinta. Nihil prodest.* Hinc dicit Gregor. super Leuiticum hom. 11. *Vis ostendam tibi, quale te oporteat ieiunare ieiunium: ieiuna ab omni peccato; nullum cibum sumas malitiæ, nullas capias: epulas voluptatis, nullo vino luxuriæ cõcalescas: ieiuna à malis operibus, abstine à malis sermonibus, contine te à pessimis cogitationibus.* Et sequitur. *Tale ieiunium Deo placet.* Hoc est quod Eccl clamat in principio quadrag. *Conuertimini ad me in toto corde vestro*, id est, tam in exteriori quã interiori operatione cordis: per tale ieiunium anima purificatur. Patet ex his, quãta diligentia sit hoc tempore à venatione abstinendum, cum ieiunium ipsum nihil valere dicatur, si in eo venatio exerceatur: Vnde dicit Canon. 86. distinct. & est dictum Diui Ambros. in sermone de quadragesima. An putatis illum ieiunare fratres, qui primo diluculo non ad Ecclesiam vigilat, non beatorum martyrum loca sancta perquirit, sed surgens conducit seruulos, disponit retia, canes producit, saltus, syluasque perlustrat. Seruulos inquam secum trahit, fortasse ad Ecclesiam magis festinantes; & voluptatibus suis peccata accumulat aliena, nesciens se reum futurum tam de suo delicto, quam de perditione seruorum. Ex hoc dicto duo colliguntur: primo, quod non potest ieiunare efficaciter ad salutem arti venaticæ insistens, sicut dicit Glossa in dicto capitulo: secundo quod Dominus distrahens seruos à seruitio diuino, præsertim illis temporibus, quibus tenentur esse circa Ecclesias ipsorum, grauiter peccet & teneatur pro omnibus peccatis eorum. *de testibus. Sicut. Et. 22. q. 5. Qui compulsus.*

Ad ieiunium meritorium tria requiruntur.

1.

1. Mach. 3.

Ionæ 3.

2.

3.

Greg. ho. 11 sup. Leuit.

Ieiunium optimum.

Venatio prohibita.

Venatio an sit mortale peccatum.

Sed dices. Velim scire, an semper venatio mortale sit peccatum. Respondeo breuiter, de laicis loquendo; venatio consideratur dupliciter: aut enim fit causa voluptatis, aut causa necessitatis. Si causa voluptatis, est illicita ex tempore; vt diebus quadragesimæ & ieiuniorum. 23. *q.* 8. *Si nulla.* Et 86. *distinct. Anputatis* vt dicit *Glossa in cap. Qui venatoribus ibidem.* Huic concordat Antonius Butrio in capitulo de clerico venatore, dicens, quod venatio licita sit laicis in diebus communibus; sed in quadragesimalibus & præcipuarum festiuitatum, quibus venire debent homines ad Ecclesias ordinate, etiam laicis sit interdicta, vt dicitur Palegato. *c. Qui venatoribus et cap. Anputatis. de consecratione distinctione tertia. Irreligiosa. Et distinctione quinta. Ieiunia.* Si autem propter necessitatem, scilicet pro pellibus vel carnibus fiat venatio, etiam est licita clericis: *Vt habetur.* 86. *distinct. Qui venatoribus, in prima glossa.* Et quid mirum, si causa necessitatis permittatur venatio, cum & furtum causa necessitatis permittatur, vt notatur *in Glossa.* 2. *cap. Discipulos. de consecratione distinctione quinta de furtis. ca. Si quis.* quia necessitas non habet legem, vt dicitur *dist.* 1. *Sicut.* Vnde & propter necessitatem Dauid comedit panes propositionis. 25. *q.* 1. §. *His ita* Quin & pro necessitate famis potest pater distrahere filium. vt dicitur *C. de patribus, qui filios distrahunt. l.* 2. Et est ratio, quia in necessitate omnia debent esse communia. 47. *distinct. Sicut hi.* maximè cibaria. *ff. ad le. Rodi. de iactu. l.* 2. *C Cum in eodem natu.*

Genes.

Sed dices. Nonne Esau erat venator? Nonne Nemroth & sanctus Eustachius venatores erant? Respondeo per singula, quod Esau venator fuerit & benedictionem amiserit quia peccator erat, vt dicit Hieron. *in psalmo* 85. *habetur.* 86. *distinct. Esau.* Item Nemroth venator erat, quia hominum raptor & deprædator erat; propter quem cõfusio linguarum circa turrim Babylonis facta erat. Præterea Eustachius venator erat; sed non ideo sanctus, quia venator. Vnde in quantũ venator, non potuit sanctificari nisi alia bona opera adfuissent, & a venatione cessasset. *vt dicit Gloss.* 3. 86. *dist. Esau.* Et. 35. *dist. Quorundam.* Hinc dicit Hieronymus, quod penitus in scripturis sanctis non inueniamus aliquem venatorem; piscatores autem inuenimus sanctos, vt dicitur in dicto. *c. Esau.* Ex his concludit Policratus libro. 1. cap. 3. quod inspiciendo Patriarchas in lege naturę, deinde descendendo ad duces, iudices, reges, prophetas, sub lege veteris testamenti nullus legatur fuisse venator, nisi tantum Ismaelitæ & gentes, quæ Deum non nouerunt. Quod si forte Cæsares aliqui legantur venatores, dicit ipse id bene potuisse fieri: nunquam autem leguntur venatores fuisse philosophi, aut sapientes; vt Socrates, Plato, Aristoteles, Seneca, Archita Tarentinus, & sic de alijs. Multò minus in nouo testamento tales leguntur; ex quibus ipse dicit, quod venatica, etsi omninò reprobari non potest, tamen indifferens videatur, ex eo, quia vilius animum ex immoderato voluptatis cursu concutit, & fundamentum rationis subuertit: non tamen ob hoc erit omninò culpabilis, cum & vinum, quod inebriat, subuertat rationem. Potest ergo venatica vtilis esse & honesta ex loco, id est, vt sit in proprio vel in communi; tempore, modo, id est, vt non nimium; persona, & causa, scilicet recreationis. Hæc ille.

DOMINICA REMINISCERE.

SERMO I.

Sciat vnusquisque vas suum possidere in sanctificatione & honore. 1. Thessal. 4.

Vamuis puritas mētis nostræ in omnibus operibus meritorijs necessariò sit præponenda, ideo, (...att.9.) quia *nemo prudens mittit vinum nouum in vtres veteres*: tamen circa opus ieiunij & abstinentiæ eadē sūmè videtur necessaria: alioquin r. nihil prodest homini ieiunare, & orare, & alia religionis bona agere, nisi mens ab iniquitate reuocetur. *de conse. dist.* 5. *Nihil.* Hinc dicit August. super Ioan. *Ieiunium magnum & generale est abstinere ab iniquitatibus & ab illicitis voluptatibus sæculi; quod est perfectum ieiunium.* Tunc ergo secundum ipsum benè ieiunamus, cum benè viuimus, cum ab iniquitatibus abstinemus. Eapropter hoc sacro tempore quadragesimæ valdè necesse est, vt quilibet nostrum absti[nen]do à cibis, etiam studeat abstinere à vitijs. Ille enim benè abstinet à cibis, qui & à malitiæ actibus, & à mundi ieiunat ambitionibus, inquit Isid. Hinc secūdū ipsū quia cibis abstinent, & praue agunt, dæmones imitantur, quibus esca non est, & iniquitas semper adest. Ex his patet quod homo tēpore abstinentię quadragesimalis maximè debeat abstinere à vitijs & propria volūtate. Huius ratio est, quia hic est primus effectus ieiunij quadragesimalis, vt dicit Bern. super cantica ser. 38. sed quia nihil prodest abstinere à malo, nisi etiam fiat bonum, iuxta illud. *Declino à malo, & fac bonum.* Et: *Quiescite peruersè agere, & discite benè facere*; ideò ad perfectè agendum necesse est, vt homo effugatis vitijs instet virtutibus, quibus anima sanctificatur, decoratur, & ornatur. Ideò Apostolus hortatur in verbis thematis ad huiusmodi sāctificationē hoc tempore acquirendam, dicens. *Sciat vnusquisque vas suum possidere in sanctificatione & honore.* In quibus verbis admonetur quilibet ad puritatem cordis, & conscientiæ suæ acquirendam. Cum enim conscientia nostra sit receptaculum gratiæ diuinæ, eo quod est templum Spiritus sancti; iuxta illud *Templum Dei sanctum est, quod estis vos.* 1. Cor. 6. ideo conscientia huiusmodi debet hoc tēpore aptari & præparari, vt fiat dignum habitaculū Dño Deo, & receptaculū Spiritui sācto. Pro hui⁹ latiori deductione tria sūt consideranda. Primo attendendū, quomodo vas cordis nostri, id est, conscientiæ sit vas integrum & benè fundatum. Secundo quomodo debeat esse ornatum, & decoratum. Tertio quomodo, & in quod officiū tale vas sit deputatum: quæ tria cum adfuerint, quilibet homo possidebit vas suū in sanctificatione, & honore. *Proposit.*

I.

Vt quis possideat vas conscientiæ suæ in sanctificatione, attendere debet, quomodo sit vas integrum, & bene fundatū. Est autē cōsciētia secundum Damasc. lex intellect⁹ nostri, vel secundum Magistrum in compendio lib. 2. c. 52. cognitio sui ipsius, & cōstituitur seu integratur ex tribus, scilicet ex accusatione præteritorum peccatorum, & remurmuratione præsentium, & cautela futurorū. Quando ergo quis accusat se de præteritis remurmurat seu recordatur præsentia, & cauet futura peccata, habet integrā cōscientiā. Fūdatur autē cōsciētia super solidā doctrinā, sicut dicit Saluator. *Conscientia quid & ex quibus constituatur.* *Omnis, qui audit verba mea hæc; & facit ea, assimilabitur viro sapiēti, qui ædificauit domū suā supra petrā: petra aūt erat Christus.* Matth. 7. Sūmè aūt cauēdū est, nè hoc vas sit erroneè fabricatum, sc. nè sit nimis largum, vel nimis strictum; quia omne, quod est contra consciētiā, ædificat ad gehennā. Vnde secūdū Rob. 1. Cor. 10.

Holc.

Holcoth super lib. Sap. c. 8. dictamen conscientiæ plus obligat, quam præceptum prælati, sicut habetur. *de sen. exc. Inquisitioni.* & omnis conscientia siue recta, siue erronea, siue in malis per se, siue indifferentibus, obligatoria est: quia in omnibus talibus viuens contra conscientiam, facit contra illud, quod credit contra legem prohibitum. Hinc dicit *Gloss. 3. in dicto Can.* supra allegato. *Ex his*; quod omne, quod fit contra conscientiam præcepti vel prohibitionis, ædificet ad gehennam. Ex quo patet secundum Gloss. ibidem, quod si plus comedam, quam debeam, quamuis sit cõtra conscientiam, non tamen pecco mortaliter. 25. *dist.* §. *Criminis.* Vbi dic. Aug. quod quoties quis accipit de cibo, aut de potu plusquam necesse est, peccet venialiter. Quod Gloss. intelligit, quando non accipit ex contentu, sed ex casu, & non ad ingurgitationem: alias esset peccatum mortale. *vt dicitur.* 3. *dist. Denique.* Si ergo debeat rectè fundari humana conscientia, prouidendũ est, nè sit aut nimis larga; quia talis generat præsumptionem, & sæpè dicit malum bonum, saluat etiam damnandum: vel nè sit nimis stricta, quia talis generat desperationem, & sæpè dicit bonum malum, & ita damnat saluandum. Sit ergo conscientia talis, vt non faciat aliquid contra præceptum diuinum, nec facere intendat, & sit in tali proposito, vt licet faciat aliquid, de quo dubitat, an sit faciendum, vel non, libenter illud faceret, & non omitteret, quod sciret esse beneplacitum Deo.

D Aug. in l. de purgatorio.

I I.

Confessio purgatio cõscientiæ.

Attendendum qualiter vas conscientiæ debeat esse ornatum, & decoratum. Sed quia nihil potest ornari, nisi prius purgetur ideo primo videamus, qualiter hoc vas sit purgandum. Purgamentum itaque huius vasis est frequens cõfessio, quæ est quasi scopa huius vasis, ad quam toties est confugiendum, quoties nos aliqua praua cõmisisse cognoscimus. Nihil autem sic hominem ad purgandum conscientiam excitat frequentius, atque cognitio propriorũ defectuum: sicut enim quo quispiam clarius, diligentius, & sæpius inspicit vasis alicuius partes, tantò melius purgat eas: ita qui diligentius scrutatur defectus proprios, eos melius confitetur. Hinc patet secundum Greg. 35 moral. quod quantò quis minus se videt, tantò minus sibi displicet; & quantò maioris gratiæ lumen recipit, tantò magis reprehensibilem se esse cognoscit. Quæ autem consideranda sint homini circa purgationem conscientiæ, dicit Hugo. 3. de anima. c. 2: quod illa, vt videlicet consideres vnde venias, quo tendas, quomodo viuas, quid agas, quid omittas, quantum quotidiè proficias, vel quantum deficias, quibus affectibus frequentius tangaris vel quibus tentationibus a maligno spiritu acrius impugneris: nec solum attendas, qualis sis, sed etiam qualis esse debeas. Hæc ille. Sed quis est nostrum qui talia diligenter consideret? qui conscientiam suam cũ tali consideratione discutiat? qui eam discussionem cum debitis circumstantijs faciat? In confessione siquidem peccatorum considerare oportet, qualitatem criminis in loco, tempore, perseuerantia, varietate personæ & quali hoc fecerit intentione, & ipsius vitij multiplici executione; de quo latius habetur de pœ. dist. 5. Consideret. Alias autem confessio ficta, potius est simulatio ficta & hypocritica, quam confessio. Hinc Hugo lib. 2. de anima. c. 15. vocat eam vulpinam confessionem, quæ est ficta, breuis, rara & tepida. Refert Ouidius & Isid. quod Dædalus fecerit quandam domum cum varijs vijs, ita perplexis vt nullus eam exire potuerit sine glomere: & illa domus vocabatur labyrinthus, quia maximum laborem intus habuit; in qua inclusit Minotaurum monstrum, quod ex vna medietate fuit homo, & ex alia bos, ea intentione vt in perpetuum ibi pasceretur & nunquã exiret. Eodem modo facit diabolus quibusdam conscientiam perplexam diuersis modis, nunc timore, nunc pudore, nunc negligentia, nunc dilatione; & sic intus occultat monstrum, id est, monstruosum peccatum, vt nullus confessor possit intelligere, nisi cum maximo glomere & labore. Hi sanè sunt fatui, qui per talem confessionem volunt abscondere peccatum, quod tamen Deo est notum; contra quos dicit August. Quocunque fugerit, non fugit seipsam mala

mala conscientia; non est quo eat, sequitur se, immo non recedit a se: peccatum enim quod fecit, intus est. Eapropter idem dat consilium dicens ibidem. *Si vis à Deo fugere, ad ipsum fuge confitendo, non latendo: confiteri potes, latere non potes.* Et Isidor. dicit. Homo poterit omnia fugere præter cor suum. Nō enim potest recedere quisquam a seipso: quocunque enim abierit, reatus sui conscientia eum non relinquit. Quamuis enim humana iudicia subterfugiat omnis, qui malè agit; iudicium tamen scientiæ suæ effugere non potest, quæ plenè notat malum, quod gessit.

Isid. l. 2. de sum. bon. cap. 26.

Dubium.

Occurrit hic dubium, quare videlicet homines hodiè non discutiunt benè propriam conscientiam, nec proprios considerent defectus. Respondeo id ideo euenire, quia plus aliena facta ponderant, quam propria, iuxta illud. *Quid vides festucam in oculo fratris tui; trabem autem in oculo tuo non consideras?* Hinc Prosper libr. 2. de vita contemplatiua dicit. Tam diu quis peccata sua nosse, & flere sese debere ignorat, quam diu cōsiderat aliena. Quod si mores suos ad seipsum conuersus aspiciat, non requiret, quod in alijs reprehendat, sed quod in seipso lugeat. Ideò Marci. 13. dic. *Videte vosmetipsos.* Vnde Basilius dicit, quod omniū creaturarum difficillimum sit cognoscere seipsum: & ponit exemplum de oculo corporali, qui alia conspicit, se autem non videt. Sic dicit & de conscientia, quæ vtique acute delicta aliena contemplans tardior est erga suorum cognitionem vitiorum. Sed instabis, quærens, vndè proueniat negligentia propriæ discussionis, & consideratio peccati alieni. Respondeo secundū Gregor. prouenire ex superbia & elatione, quæ cordis oculum per elationis tenebras extinguit: ex qua, vt dicit Chrysostom. super Matth. prouenit quod alter alterius culpam cito intelligit, suam difficulter, & tardè: quia homo in causa alterius trāquillum habet animum, in sua autem turbatū: perturbatio autem cordis non permittit hominem considerare, quod bonū est. vndè rectè Augustin. inquit, quod remotis obstaculis insanæ opinionis scelera nuda iudicentur, nuda perpensentur, nuda inspiciantur; fallacia regmina & laudes vanæ gloriæ auferantur, & apparebunt miseriæ peccatorum. Ex his infero, quod nihil ita faciat ad veram cognitionem sui, atq; humiliter de se sentire. Humilitas enim est virtus, qua verissima sui cognitione homo sibimetipsi vilescit, vt inquit Bernard. Et, Chrysost. ait. Qui humilis corde est alijs se indigniorem arbitratur. Ex quo patet, quod homo per humilitatem faciè veniat ad sui considerationem, & è conuerso. Refert Macrobius li. 1. quod Appollo consultus a quodam, quæ esset via certior perueniendi ad beatitudinem; responderit; si teipsum agnoueris. Vnde apud gentiles communes erat opinio; hoc dictum (γνῶθι σεαυτόν, id est, agnosce teipsum) de cœlis descēdisse, vt ait Policratus libro. 3. cap. 2. Hinc & Bernardus Hæc est ergo prima scientia hominis, scire seipsum, quæ secundum ipsum non inflat, sed humiliat. Vnde August. l. 4. de ciuit. Dei. præfert hanc ipsam omnibus scientijs. Et Isaac in lib. de definitionibus dicit eam esse summam philosophiam, scilicet cognoscere seipsum.

Matth. 7.

Basil. l. 3. Hexam.

Aliud dubium

Greg. lib. 31. moral.

Aug. l. 3. de ciu. Dei

Quomodo homo veniat ad cognitionem sui.

Bern. de 12. grad. humil.

Bern. ser. 36. sup. Cant.

Quandoquidem, postquam hoc modo vas conscientiæ per sufficientem discussionem confessionis fuerit mundatum & purgatum; necesse habet ornari & decorari: nunc dicendum, quomodo sit ornandū. Vbi nota ornatum hunc consistere in duobus, sicut dicit nostrum thema, *sc. in sanctificatione, & honore. In sanctificatione* virtutum. Psalm. *Domum tuam Domine decet sanctitudo; Et honore,* sc. nè dehoneretur aliqua turpitudine vitiorum: sicut faciunt illi de quibus dicit Psal. *Homo, cum in honore esset, non intellexit.* Debet ergo ornari vas istud puritate conscientiæ interius; exterius vero conuersationis honestate. Refert D. Aug. quod rex quidam Cypri, deformis specie thalamū suum fecerit depingi pulchris imaginibus, vt earum aspectu vxor eius pareret prolem pulchram. Sic & homo in memoria sua debet collocare pulchras imagines, id est, honestatem conuersationis, & puritatem conscientiæ sanctorum Patrum, vt ipsas inspiciendo similiter faciat: quod cum fecerimus, conscientia nostra erit vas, & *admirabile opus excelsi.* Vere admi-

Aug. l. 5. con. Iuliã. & l 2. retract. c. 62

Eccl. 43.

2. Cor. 4. 2. admirabile, quod in tam fragili corpore, tam speciosa conscientia. *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus.*

III.

Admonetur homo ad considerandũ vas suæ conscientiæ, quomodo & in quod officium sit deputatum. *Conscientiæ actus multiplex.* Vbi sciendum quod conscientia hominis habet multiplicem actum: est n. accusatrix nostræ depressionis conseruatrix bonæ possessionis, & vindicatrix fractæ professionis seu promissionis. 1. Primo conscientia est accusatrix suæ transgressionis, iuxta illud. *Rom. 2.* *Testimonium reddēte illis conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationum accusantium* *Sen. in l. de moribus.* Hinc accusatorem maximè debemus timere, iuxta Senecam dicentem. *Nullum conscium peccatorũ tuorum magis timueris, quam teipsum: alienum enim potes effugere te nunquam.* Sicut autem charitatiuus accusator primo accusat ad partem, & postea, si non emendauerit, publicè proclamat delinquentē: sic conscientia nostra primo secretè hic in præsenti vita nos arguit, &, si non emendabimus vitam vitam nostram, in generali iudicio proclamabit. *1. Cor. 11.* Ideo verissimum illud dictum Apostoli. *Si nosmetipsos iudicaremus, non vtique iudicaremur.* Secũdo conscientia est reuelatrix suæ depressionis: in omni enim depressione vel tribulatione terrena, singularis consolatio est bona conscientia. *2. Cor. 1.* *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ* Hinc Ambr. dicit. *Ambr. in l. de officijs.* Benè sibi conscius, falsis non debet moueri conuitijs, nec æstimare plus ponderis in alieno conuitio, quam in suæ conscientiæ testimonio. *Greg. ho. 9. sup. Ezech.* Et Gregor. dicit: Quid prodest, si omnes te laudent, & conscientia accuset? aut quid obest, si omnes derogent, & sola conscientia defendat? Hinc & idem Augustin. scribens cuidam Manichæo, dicit. *Senti de Augustino, quicquid libet, dummodo me sola conscientia in oculis Dei non accuset.* Et: *Quem conscientia defendit, liber est inter accusationes; è conuerso verò liber sine accusatione esse non potest, quem sola, quæ interius, addicit,* id est, *iudicat, conscientia accusat.* Vnde & idem super psalm. 36. suadens custodire conscientiæ innocentiam dicit. Custodi intus innocentiam tuam, vbi nemo opprimit causam tuam; præualebit in te falsum testimonium, sed apud homines. Nunquid apud Deum præualebit, vbi causa tua dicenda est: quando Deus erit iudex, alius testis, quam conscientia tua, non erit: inter iustum iudicem, & conscientiam tuam, noli timere, nisi causam tuam. Tertio conscientia est conseruatrix bonæ possessionis. Hinc Bernard. *Sanum vas conscientia, & seruandis secretis idoneum, nullis patens insidijs, nullis violentijs cedens, vtpote nec manu, nec oculis accessibilis. Quicquid in eam posuero, securus sum seruabit; immo & defuncto restituet: quocunq; vadam, ipsa erit mecum ferens depositum, quod seruandum accepit: vbi gloria vel confusio ineuitabilis pro qualitate depositi.* Hæc Bern.

Quarto conscientia est vindicatrix sanctæ promissionis, seu professionis. Omnes siquidem Christiani sunt professi seruare Deo fidem, & eius præcepta implere: ideo quoties hanc promissionem infringunt, conscientia non solum accusat, sed etiam vindicat mordendo & pungendo, iuxta illud. *Est qui promittit & quasi gladio pungitur conscientia*, id est, est qui promittit, & nõ implet. Et verè magna est pœna remorsus conscientiæ in peccatore, quæ semper timet pœnam pro peccatis sibi debitam, nec solum timet debitam pœnam, sed etiam multò maiorem, quam actualiter ei infertur, iuxta illud. *Frequenter præoccupant pessima redarguente conscientia.* Vbi dicit Holcoth quod iniqui sæpè præoccupent, id est, præconcipiant pessima, id est, maximè pœnalia eis inferenda, redarguente eos conscientia, quæ iudicat pœnam eis maiorem deberi, quam actualiter infertur. Hierem. 2. *Arguet te malitia tua.* Hinc D. Aug. confessionum. 1. *Iussisti Domine, vt sit sibi pœna inordinatus animus.* Et iterum. Nullæ pœnæ grauiores sunt, quam malæ conscientiæ, in qua cum non habetur Deus, consolatio non imponitur. Est autem mirabile inter cætera quod quantumcunque peccator ab alijs innocens & iustus iudicetur, nihilominus eum conscientia sua

sua mordeat & torqueat, & dignum supplicio iudicet; vt optimè dicat Iuuenalis libro.5. Simile esse de conscientia, sicut fuit antiquitus de iudice, qui cum iudicare aliquem debuit dignum morte, misit in vrnam lapillos nigros, & eos effudit coram populo, & sic reum ostendit esse condemnandum: Quando autem debuit hominem innocentem liberare, effudit albos lapillos, in testimonium innocentiæ. Ex hoc infert Iuuenalis, quod quamuis aliquis suæ malitiæ euadat iudicium iudicis, tamen à seipso condemnetur, & dignus supplicio iudicetur. Hinc & Seneca in li. de moribus ait; *Mala conscientia sæpè tuta est, secura nunquam.*

Diuersæ conscientiæ affectiones.

Et autem sciendum quod quidam habeant conscientiam ad modum vasis diuersimodè se habentis: quoddam enim est vas dilatatum, quoddam fragile & non firmum: quoddam perturbatum seu læsum, quoddam cauteriatum, id est, signatum. Eodem modo quidam habent conscientiam dilatatam, quidam infirmatam, quidam perturbatã, quidam cauteriatam. 1. Dilatatam habent illi, qui non ponderant, nisi grauia peccata: & istorum conscientia est sicut rete habens lata foramina, quo nõ comprehenduntur nisi magni pisces, & parui euadunt, sic enim & tales non ponderant ociosa verba, vel iuramenta, vel mẽdacia, nisi fiant coram iudice, vel nisi grauiter offendant proximum, & sic de alijs. Hoc modo hodie multi dicunt. Non est peccatum spoliare bona Ecclesiastica militi in bello. Sed his respondendum secundum Policratum, quod sicut ille, qui tenetur pupillum defendere, si eum solus inuadat, grauiter peccat: sic & miles, qui Ecclesiam defendere debuit, si eam solus impugnet, in Deum grauissimè peccet, iuxta illud. *Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei;* quia Deus honorem vel contemptum sacerdotum, suum reputat. Hinc statuit Constantinus imperator, vt quicunq; res vel personas Ecclesiæ inuaderent, capite punirentur. Refert Ioannes Galiensis in suo communiloquio, quod Iulius Cæsar prohibuerit spoliare tẽpla hostilia sub priuatione dextræ manus. Et Policratus libr. 6. cap. 17. narrat, quod exercitus Brennij ducis manserit inuictus, quamdiu non spoliauit templum Apollinis. Qui postquã inuasit, subito cum exercitu suo fuit peremptus. Similiter etiam dicitur de Alexandro, quod sacerdotibus iudaicis, contra quos pugnabat, pepercerit. Multò igitur magis deberent milites Christiani sacerdotium honorare. Alij sunt qui habent 2. conscientiam satis infirmam per oppositum; qui non tantum magna peccata, sed etiam parua grauiter ponderant, non tamen sicut debent, sed plus iusto, quin & sæpè, quæ non sunt peccata, iudicat esse peccata. Et hæc conscientia frequenter à tentatione diaboli prouenit, qui sic inducit homines ad perplexitatem peccandi. Eiusmodi tentatione cessante habuisse frequenter conscientias largas experientia 3. compertum est. Tertio sunt alij qui habent conscientiam perturbatam, vt sunt illi, qui propter commissa facilè desperãt: contra quos Bernardus dicit, quod contra talem conscientiam nihil sit efficacius, quam vulnerum Christi sedula meditatio. Quarto sunt alij, qui habent conscienti- 4. am cauteriatam, vt sunt illi, qui ponderant parua; sed de magnis nihil curant: sicut Pharisæi colantes culicem, camelum autem glutientes: & hi sunt hypocritæ, vt dicit Apostolus. 1. Timoth. 4. *In nouissimis,* inquit, *diebus, venient quidam hypocritæ, cauteriatam habentes conscientiam.* Cauteriatam, id est corruptam, tam errore doctrinæ, quam culpæ, quam etiam igne cõcupiscentiæ. Isti sunt signati cauterio diaboli, vt dicitur in Apocal. Nos igitur huiusmodi conscientias fugientes, studeamus habere conscientiam illam, de qua Hugo dicit. *Tranquilla conscientia est, quæ omnibus est dulcis, nulli grauis, vtens amico ad gratiam, inimico ad patientiam, cunctis ad beneuolentiam: quibus potest ad beneficentiam; cui nec Deus sua peccata imputat, quia ea non facit, nec aliena, quia non approbauit, nec negligentiam, quia non tacuit, nec superbiam quia in humilitate permansit.* Hæc ille. In tantum autem est seruãda ista conscientia, vt etiãsi simul cũ fama

...uilegiũ ...issi- ...m peccatum, & quare.

Bern. ser. 63. sup. Cant.

Matt. 23.

Apoc. 13.

Hugo. l. 2. de Anima cap. 9. *Conscientia qualis habenda.*

ma seruari non possit, potius sit perdenda fama, quam conscientia, dicente Seneca epistola.83. Nemo potest æstimare virtutẽ, nisi qui hominum famam perdidit, nè cõscientiam perderet. Talem ergo conscientiam habentes tanquam vas sanctificatum & ornatum, aptum faciemus ad recipiendam gratiam, & tandem ad consequẽdam gloriam.

Error cõscientiæ causatur octo modis

Circa prædicta sciendum, quod secundum D. Thomam error conscientiæ octo modis causetur. Primo ex ignorantia, quãdo scilicet nescit quis, quid eligendum sit, vel declinandũ; de quo dicitur. *Cum ignoramus, quid agere debeamus, hoc solum residui habemus, vt oculos nostros dirigamus ad te.* Secundo ex negligentia: vt cum quis negligit conscientiam excutere, vel si nesciat se expedire, & negligat etiam ab alijs sese extricandi, & expediendi modum inquirere. Tertio ex superbia: vt cum quis non humiliat intellectum suum, vt scilicet melioribus, & sapientioribus se velit credere. Cõtra eiusmodi ait Apostol. *Captiuãtes omnem intellectum in obsequium fidei.* hoc est dicere, quod quilibet in credendis plus debeat consentire fidei, quam sibi. Quarto ex singularitate: quia homo sensum sequens proprium, non conformat se alijs, nec sequitur vias communes bonorum. Vnde in Num. dicitur. *Extrema castrorum consumpsit ignis.* Quinto ex affectu inordinato, qui sæpe conscientiam inclinat ad illud, quod homo licet malè appetit, & sic facit eam à sua rectitudine deuiare. Seneca. *Perit omne iudicium, cum res transierit in affectum.* Sexto ex pusillanimitate, qua quis timet non timenda secundum iudicium rationis. Isa. *Dicite pusillanimes, confortamini, & nolite timere.* Septimo ex perplexitate, qua homo se credit inter duo peccata positum, quorum alterum impossibile sit declinare. Sed sciendum, quod perplexitas hæc nihil sit: potest tamen aliquis esse perplexus secundum quid, scilicet secundum erroneam conscientiam, quã depositã erit liberatus. Octauo ex humilitate, & cordis puritate. Vnde Gregor. *Bonarum mentium est ibi culpam cognoscere, vbi minimè reperitur.* Primis septem modis error est reprehensibilis, octauo commendabilis, nec error dici debet, sed humilis suorum defectuum recognitio, dummodò non sit nimia.

DE EADEM DOMINICA.

SERMO II.

Miserere mei Domine fili Dauid filia mea à dæmonio malè vexatur. Matth. 15.

Anctus Augustin. definiens quid sit miseria humana in libro de definitionibus sic ait. Miseria est copia tribulationis, & inopia cõsolationis; quãdo multifariè quis patitur, & a nemine releuatur. Ex quibus verbis patet, quod miser dicatur, qui & multa mala patitur, & à nemine consolatur. Talis fuit hæc mulier Cananæa, quæ patiebatur dæmonem in domo sua, immo in filia sua: quem effugare non poterat aliqua huius mundi potentia vel prudentia, eo quod non sit potestas super terram, quæ ei comparetur. Audiens ergò Dei filium huic mundo apparuisse, credensque eum habere potestatem super omnia dæmonia, immò super omnem creaturam, meritò cucurrit ad eum exponensque miseriam suam coram illo

Miser quis.

ropoſit. illo ait. *Miſerere mei Domine, filij Dauid.* In his verbis tria deſcribuntur; Primò huius mulieris inſtans petitio cum dicitur; *Miſerere mei.* Secundò Saluatoris ad miſerendum inclinatio cum additur; *Domine fili Dauid.* Tertiò ſubditur cauſæ curationis allegatio, cum dicitur; *Filia mea malè à demonio vexatur.*

I.

Mulier Chananæa peccatorem quẽ ſic denotat.

Miſerere mei Domine. Hæc mulier ſignificat quemlibet hominẽ peccatorem, qui habet filiam dæmoniacam, id eſt, conſcientiam peccato occupatam & obſeſſam; quod ſi vult euadere, neceſſe eſt eum ad Deum clamare in oratione, idque maximè hoc tempore. Tempus enim quadrageſimale, eſt tempus præcipuum orationis deuotæ: vnde eo tempore quilibet peccator debet dicere ad Chriſtum pro liberatione animæ ſuæ à peccato. *Miſerere mei.* Circa hoc tria breuiter ſunt conſideranda, primò pro quo ſit orandum peccatori: ſecundò quomodo; tertiò quis ſit effectus orationis. De primo patet, quod homo debeat orare pro multis miſerijs euadendis, & multis bonis cœleſtibus conſequendis.

Miſeria hominis quintuplices, pro quib. auertendis orandum.

Sunt autem miſeriæ hominis in hac vita, quintuplices ſcilicet naturæ, culpæ, pœnæ ſeruitutis, & ignorantiæ. Hinc Iob 14. dicitur. *Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miſeriis.* Quælibet autem harum miſeriarum in multis conſiſtit: & quidem prima miſeria naturæ eſt in eo 1. quod homo ſit de nihilo. *Ecce vos eſtis de nihilo.* Secũdò quia in nihilum fluit. *Alia generantur, & alia deijciuntur: ſic generatio carnis & ſanguinis* Tertiò quia continuè alteratur iuxta illud. *Nunquam in eodem ſtatu permanet.* Quartò quia corrumpitur, Pſalm. *In miſeriis non ſubſiſtent* Ecce miſeria naturæ, pro qua amouenda debet homo quantumcunque ſanctus Deum orare. Secunda miſeria eſt culpæ, ſeu peccati: & primo in eo, quia peccatum anihilat hominem. *Nihili factus es.* Secundò, quia eum ſpoliat. *Incidit in latrones, qui eum ſpoliauerunt.* Tertiò, quia cremat poſt mortem. *Conteretur cum delinquente delictum.*

Iſaie 41.
Eccl. 14.
Iob 14.
Ezech. 28.
Luca 10.
Eccleſ. 27.

Quartò quia corrodit conſcientiam, ſicut vermis. *Arguet te malitia tua.* Quintò quia vulnerat. *Quaſi rũphæa bis acuta omnis iniquitas: plaga illius non eſt ſanitas.* Sextò quia obſtat miſericordiæ Dei. *Peccata noſtra prohibuerunt bonum à nobis.* Ecce miſeriæ culpæ, pro quibus amouendis peccator ſufficientem habet cauſam Deum orandi hoc tempore. Tertia miſeria eſt pœnæ: & primò ſolicitudinis in hoc mundo. *Occupatio magna creata eſt omnibus hominibus.* Secundò pœna laboris. *Homo ad laborem naſcitur.* Tertiò morborum. *Mors, ſanguis, contentio.* Quartò damnorum, ſcilicet rerum vel amicorum Eccleſ. 40. *Omnia, quæ de terra ſunt, in terram conuertuntur.* Quintò mortis. 2. Reg. 14. *Omnes morimur, & ſicut aqua dilabimur in terram.* Ecce miſeriæ pœnæ huius mundi, quas nullus quantumcunque ſanctus poteſt effugere. Quarta miſeria eſt ſeruitutis, quæ eſt multiplex. Prima eſt ſeruitus carnis noſtræ, cui etiam inuiti obedimus. Rom. 7. *Video aliam legem in membris meis, contrariam legi mentis meæ.* Secunda ſeruitus mundi. 1. Cor. 7. *Quæ nupta eſt, cogitat quæ ſunt mundi.* Tertia eſt peccati venialis. Rom. 7 *Non quod volo, ago bonum, ſed quod odi, malum,* ſcilicet veniale. Vltima ſeruitus erit in futuro, ſcilicet infernalis, de qua dicitur. *Ibunt hi in ſupplicium æternum.* Quinta miſeria eſt ignorantiæ, quia homo hic ignorat tam ſuum principium, quam finem, quam etiam meritum. De initio ſcribitur. *Ego ſum homo ignorans egreſſum meum & introitum meum.* De fine legimus. *Neſcit homo finem ſuum.* De merito dicitur. *Neſcit homo vtrum amore, vel odio dignus ſit.* Ecce ſi homo vult aduertere iſtas miſerias, in quibus eſt, cuiuſcunque ſtatus, dignitatis vel conditionis fuerit, certè inuenit ſatis vrgentem cauſam orandi ad Chriſtum hoc modo. *Miſerere mei Domine,* vide humilitatem meam & laborem meum, ſupradictum.

Ierem 2.
Eccleſ. 21.
Ierem. 5.
Eccleſ. 40
Iob 5.
Eccleſ 40
Matth. 25
3. Reg. 3.
Eccl. 9.
Ibid.

De ſecundò quomodò ſit orãdum, nota tria requiri ad debitum modũ orandi, ſcilicet qualiter homo debeat ſe præparare ad orationem; quid in ea facere quid eam ſubſequi debeat. Præcedere debet orationem ab exterioribus negotijs cordis reuocatio.

Ad debita orationem tria requiruntur.

2. Reg. 7. *Inuenit seruus tuus cor suum, vt oraret.* Notanter dicit *Inuenit*: quasi enim cor suum habet perditum homo, quamdiu est terrenis occupatus. Osee 10. *Diuisum est cor eorum: nunc interibunt.* Hinc est quod merito hoc sacro tempore deberent cessare negotia sæculi, vt nundinę, & alia fora, propter meliorem recollectionem cordis, iuxta Dominum dicentem. Matth. 6. *Tu autem cum oraueris, intra cubiculum tuum,* scilicet recollige mentem ab exteriori occupatione, *Et clauso ostio sensuum, ora patrem tuum.* Secundum est suiipsius recognitio; vt videlicet homo proprios defectus diligenter consideret: quò enim miserias suas supra descriptas diligentius considerauerit, hoc ad Deum deuotius orabit. Vnde psal. *Miserere mei Deus.* & sequitur. *Quoniam iniquitatem meam ego cognosco.* Et Bern. dicit. Debemus nosmetipsos quasi facie ad faciẽ, coram Deo cõstituere, & in lumine eius prospicere de nobis ipsis tribulationem nobis euenire. Moris mendicantibus est, vt dicit Isido. sana mẽbra abscondere, & ægra ostendere, vt magnitudo miseriæ excitet homines ad misericordiã: sic ea nos mala, quæ fecimus, coram Deo proponere debemus; bona autem si qua sunt, quasi pro nihilo reputare. Tertiũ est diuinæ maiestatis consideratio. Psa. *Vacate & videte, quoniam ego sum Deus.* Multum enim nos attentos debet reddere hoc, quod cũ Domino loquimur. Gen. 18. dixit Abraham. *Loquar ad Dominum, cum sim cinis & puluis?* Ecce præparatio ad orationem.

2. Deuotio in oratione necessaria, & tria requirit. Secundò, quantum ad modum orandi requiritur, vt cõsideremus quid in ea sit faciedum; Nam certè in oratione requiritur maxima deuotio, quæ quidẽ deuotio tria requirit, sc. intentionis puritatem, desiderij magnitudinem, & fidei certitudinẽ. De puritate habetur. 1. Pet. vlt. *Vigilate in orationibus.* Nè animus aliud cogitet pręter id solum, quod precatur. Pessima ergo est oratio, quæ ad Deum ore clamat, & mente turpia cogitat. Matt. 15. De tali dicitur. *Populus hic labiis me honorat; cor autem eorum longè est à me.* De secundò sc. de desiderij magnitudine dicitur. Ierem. 29. *Cum quæsieritis me in toto corde vestro, tunc inueniar à vobis.* Magnitudo enim desiderij dicitur clamor orantis. Vnde & hæc Canançа dicitur signanter clamasse post Christum, quia ex magnitudine desiderij orabat, iuxta illud. *Clamaui in toto corde meo: exaudi me Domine.* De tertiò, scilicet de fidei ac spei certitudine, dicitur. *Postulet autem in fide nihil hæsitans: nam qui hæsitat similis est fluctui maris,* & sequitur. *Non ergo æstimet homo ille, quod aliquid accipiat à Domino.* Tertiò quantum ad modum orandi requiritur, vt homo sciat, quid debeat sequi eius orationem: debet enim sequi orationem gratiarum actio, sicut dicit Apostolus: *In omnibus gratias agentes.* Et dico sequi, non pręcedere: sic enim & Ecclesia facit, quæ in fine Missæ & cuiuslibet horæ dicit. *Benedicamus Domino,* non autem in principio. Ideò Pharisæus malè suã missam inchoauit à gratiarum actionibus dicens: *Gratias ago tibi Domine, quia non sum sicut cæteri hominum; raptores, iniusti, adulteri, velut etiam hic publicanus.* Non sic Christianus orabit, sed vt dicitur in Prouerb. *Iustus in principio accusator est sui,* in fine verò gratias aget pro bonis sibi collatis à Deo, & pro malis amouendis ab ipso; & sic erit debita oratio.

De tertio & vltimo, quis sit effectus orationis, sciendum, quod dicit Glossa super Psal. 87. oratio sit quasi nuncius, qui ad Deum intrat & illic mandatum peragit, quo caro peruenire nequit. Hugo autem dicit multos effectus orationis, quibus alias bonas actiones præcellit: inter quas iste est præcipuus, quod per eam facilius impetremus, quæ petimus à Deo, quam per alia bona opera, ita vt quandoque breui oratione aliquis obtineat, quod diuturniori tempore per alios labores & pia opera vix obtineret. Vnde in omni casu, in omni periculo, pro omni desiderato, semper inuenimus sanctos principaliter ad orationis refugiũ confugisse; quasi promptius ibi, quod peterent, consequerentur, iuxta illud; *Omnia quæcunq; in oratione petitis, credite quia accipietis.* Quid enim oratio non potest? Iram iudicis placat, sicut patet in Exodo 23. *Orante Moyse placatus est Dominus.* Veniam impetrat. Matth. 18. *Omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me.* Tentationis impetum

ctum sedat. Numer. 11. *Orante Moyse victus est Amalech.* In periculo liberat. Psalm. *Ad Dominum cum tribularer, clamaui, & exaudiuit me.* Breuiter tam temporalia, quam spiritualia dona impetrat. Meritò igitur debemus cum hac muliere clamare, dicentes. *Miserere mei, &c.*

II.

Christus verè filius Dauid dicitur.

Domine fili Dauid. Verba ista per mulierem bonam prolata ad Christum valdè inclinant eum ad misericordiam, eò quod exprimunt Christi vtramque naturam, diuinam & humanam: secundum enim naturam diuinam confitetur eum esse omnipotentem: ideò dicit: *Domine.* secundum verò naturam humanam dicit eum filium Dauid, omnibus compatientem, eò quod Dauid in misericordia sua consecutus fuerit sedem regni, vt dicitur 1. Mach. 2. Fuit enim misericors non solum in amicos, sed etiam in inimicos; sicut patet de Saul, de Semei & Absolon, pro quibus ipse orauit, & ad eos se mansuetissimè habuit, pluraque beneficia eis pro eorum malitijs rependit. Quasi ergo dicat. *Domine,* scilicet qui potens es, eò quod subest tibi posse, cum volueris. *Dominus enim vniuersorum tu es. Fili Dauid,* qui ita misericors es, vt Dauid, à quo descendis, vt dicitur Matth. 1. Vnde quia filius Dauid es, non decet te degenerare a moribus boni patris: licet ergo indigna sim, & gentilis, & inimica nominis tui, tamen *memento Domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius,* & noli retribuere mihi mala pro malis, sed potius bona.

Christus diuersimode fuit filius.

Christus fuit filius respectu plurium diuersimodè. Fuit filius Abrahæ, & Dauid per repromissionem ad eos factam; quia ex eorum semine nasci debuit: fuit filius Mariæ propter naturæ suæ ex ea susceptionem: fuit filius Ioseph per æstimationem: fuit filius fabri per exprobrationem: fuit filius Dei propter naturæ diuinæ in eo & in patre identitatem. In Psalmus. *Filius meus es tu.* Ista autem omnia mouent Christum ad misericordiam super peccatore: ideò benè dicit. *Fili Dauid.*

Tripliciter misericordiæ Dominus.

Sciendum quod Christus sit Dominus misericordiæ tripliciter. Primò quia Patrem habet Deum, patrem misericordiarum. 2. Cor. 1. *Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi.* Secundò quia in redemptione sic sanguinem suum effudit, vt deinceps, sicut pater misericordiarum, omnibus eam dare posset. In psalmo. *Qui redimit de interitu vitam tuam.* Tertiò, quia ipse efficit misericordiam, vbi nulla suppetunt merita. Vnde sicut fabricator vel artifex esset Dominus rei corporaliter factæ, si causaret materiam, sicut causat formam: sic Christus est Dominus misericordiæ & creator misericordiæ, qui facit misericordiam, meritis non exigentibus; & propter istas tres causas dicitur Christus, *Deus diues in misericordia.* Ephes. 2. Surgit autem in Christo magnitudo misericordiæ & promptitudo ad miserendum ex tribus, vt dicit Holcoth super librum Sapientiæ cap. 9. Primò ex naturali proprietate; secundo ex naturali potestate; tertio ex experimentali necessitate.

Misericordia Christi è tribus exurgit.

De primò patet: nam sicut proprium est igni calefacere, soli lucere vel illuminare: ita est proprium Christo misereri. Hinc canit Ecclesia. *Deus, cui proprium est misereri semper & parcere.* Et ideò dicunt sancti, quod Deus quasi inuitus punit; & coactè & tardè. sicut homo tardè facit illud, quod inuitus facit, secundum Chrysostom. Est enim Christus tardus in puniendo, & velox in miserando; sicut ignis tardè descendit, & velociter ascendit: ita Christus velocissimè miseretur, & tardè & cum magna expectatione punit. Vnde in Psalmo dicitur. *Longanimis & multum misericors.* In signum huius; quod cum dolore puniat peccatores, dicit per prophetam. Isaiæ 1. *Heu, ego consolabor super hostibus meis.* Vbi ponit interiectionem dolentis, q. d. cum dolore & displicentia consolabor. Sicut ergo nulla res potest perdere suam propriam operationem totaliter, quamdiu manet; licet valeat impediri vel retardari ad tempus: ita nullo modo obliuiscetur misereri Deus, nec

nec continebit in ira miſericordias ſuas: *imo cum iratus fuerit, miſericordiæ recordabitur.* De hac mixtura miſericordiæ, & iræ Gregor. ſuper Ezechielē. homilia prima pulchrè declarat, quomodo Deus, quãdo iraſcitur, non omninò iraſcatur, ſed ineffabili modo dũ culpas proſequitur, ipſos protegat peccatores, ad quod declarãdum adducit duas hiſtorias: Vnam de captiuitate decem tribuum, quam Deus licet ordinaret ad correctionem populi, ſimul tamen eis prouidit de prophetis & ſanctis, qui eos in illa captiuitate conſolarentur. Niſi, inquit, iratus fuiſſet populum in captiuitatem minimè tradidiſſet: & niſi omnino iratus fuiſſet, electos ſuos cum illo in captiuitatẽ non miſiſſet. Aliam hiſtoriam adducit de populo Iſrael quomodo miſſis exploratoribus decem ex eis redeuntes populum murmurare fecerint contra Deum, in tantum vt dicerent ſe ſeductos. Dominus ergo iratus dixit futurum, vt nullus eorum terram promiſſionis intraret: quo audito, ſtatim ſe lachrymis cõpunxerunt & armis ſeſe inſtruxerunt contra populum ad obtinendum terram promiſſionis, quibus Dominus per Moyſen dixit. *Nolite aſcendere, neque pugnetis: non enim ſum vobiſcum, ne cadatis coram inimicis veſtris.* Vbi dicit Gregor. Penſandum eſt, ſi cum ipſis non erat, cur eos, nè aſcenderent, prohibebat? Si cum ipſis erat, quid eſt, quod ait. *Non ſum vobiſcum*? Sed certè cum ipſis erat, nè perirent: ſed cum ipſis non erat, vt vincerent. Et in hoc, dicit Gregorius, quod Deus gerat morem patris, qui filio delinquenti iraſcitur eundem reprehendit, increpat, verberat; ſed ſi hunc in præcipitia ire conſpexerit, nè mortis periculum incurrat, manu tenet & retinet.

Sed dices & quæres, quis Deum compellit punire, & non præſtare miſericordiam liberantem totaliter à pœna cum ſit potens? Reſp. Chryſ. Tu, inquit, peccator, qui miſericordiã non deſideras: ſicut enim deſideranti miſericordiam ſi denegat, crudelis eſt: ita ſi nõ deſiderãti miſericordiam præſtaret, iniuſtus eſſet. Quod ſi quæris; quis eſt iſte homo, qui non vult miſericordiam? Reſpondet. Tu, qui permanes in peccatis: deſiderare namque miſericordiam Dei eſt conuerti ad Deum. Ille ergò deſiderat miſericordiam Dei qui timet iram eius. Qui enim iram Dei non timet, non deſiderat miſericordiam eius, ſed ſpernit & contemnit.

Secundò dominus eſt miſericors ex generali poteſtate. Quantò enim homo vel beſtia in potentia eſt maior, tanto eſt ad clemẽtiã promptior, ſicut patet de leone, iuxta illud poetæ. *Parcere proſtratis ſcit nobilis ira leonis.* Sic catulus, ſi mordeat leonem, leo ſe non vindicat de catulo: ſed ſi catulus catulum mordeat, mutuo ſe dilacerant. Similiter mulieres, quia naturaliter fragiles, crudeliſſimè ſe vindicant, quãdo poſſunt, iuxta illud. *Non eſt ira ſuper iram mulieris.* Quia ergò Deus infinitus eſt in potentia, ideo omnium miſeretur. *Miſereris enim omnium quia omnia potes.* Tertiò Chriſtus eſt miſericors propter experimentalem neceſſitatem. Medicus poteſt ſcire grauitatem alicuius morbi tripliciter, ſcilicet per ſpeculationem, vt in libro; per examinationem, vt in ſigno; per experientiam, vt in corpore ſuo. Qui ergo primo modo ſcit morbum, multum compatitur infirmo; ſed qui ſecundò modo, magis; ſed qui tertiò modo, maximè compatitur. Sic & Chriſt⁹ licet cognouerit grauitatem infirmitatis noſtræ in libro ſapientiæ æternæ, & ex hoc fuerit miſericors. *ſicut enim miſeretur pater filiorum miſertus eſt Dominus, quoniam ipſe cognouit figmentum noſtrum:* ſed poſtquã incarnatus eſt & cõuerſatus cum hominibus, & curauit infirmitates eorum; habuit maiorem compaſſionem & miſericordiam; poſtquam autem ſolus tentatus eſt, eſuriuit, ſitiuit & occiſus eſt, tũ tãdem expertus eſt infirmitates noſtras per experientiam, & ideò ex hoc maxime miſericors factus eſt. Patet ergò maximam miſericordiam eſſe Dei erga genus humanum: quæ ita quidem extenſa eſt, vt à ſummo cœlo attingat vſque ad infernum, impleat etiam totam terram, adeò latè, vt *non ſit qui ſe abſcondat à calore eius.* Hoc autem facit omnibus diebus vitæ humanæ, iuxtam Pſalmiſtam. *Miſericordia eius ab æterno, & vſque in æternum*

ſuper

ſuper timentes eum. Quæres: In quibus apparet iſta miſericordia Dei ſuper homines & certè in pluribus: nã vt dicit Bernardus ſerm. 88. Inno ſuper Pſalm. 88, & 106. ſeptem ſunt miſericordiæ Dei. Prima eſt quia hominem in ſæculo à multis peccatis cuſtodit: quia ſicut in multa mala incidit: ita in maiora potuit incidiſſe, niſi Dominus cuſtodiuiſſet. Secunda eſt diſſimulatio & retardatio vltionis. Tertia, quia cor ad pœnitentiam conuertit, vt amara fierent, quæ prius malè dulcia erant. Quarta quia pœnitentem miſericorditer ſuſcipit, vt ſit de numero illorum, de quibus dicitur. *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates.* Quinta quia eidem dat abſtinendi virtutẽ ne recidiuum patiatur. Sexta eſt quia dedit gratiam promerendi bona æterna. Septima eſt ſpes obtinendi. Dicamus ergo Saluatori noſtro. *Miſerere mei Domine filij Dauid*, & da nobis miſericordias prædictas, maximè hoc ſacro tempore.

III.

Filia mea male à dæmonio vexatur. Sciẽdum quod in hac muliere poſſit quilibet peccator ſibi ſumere exemplum conterendi de peccato ſuo: Nã ſufficiens eſt materia contritionis, ſi alia non adeſſent, ad ſurgendum de peccato, & quærendũ miſericordiam Dei, ipſa miſeria peccati: quæ ita vexat hominẽ more dæmonis, vt eam non ſinat ad horam quieſcere, iuxta illud. *Seruietis dijs alienis, qui non dabunt vobis requiem die ac nocte.* Pro quo latius deducendo eſt aduertendum, quod quatuor ſint cauſæ, quæ ſufficienter poſſunt mouere peccatorem ad cõterendũ de peccato; quarum tres ponit Robertus Epiſcopus Linconienſis ſerm 114. in ſuis collationibus: quarta verò ſumitur hic ex Euangelio, & verbis thematis. Prima igitur cauſa eſt timor pœnæ futuræ pro peccato; ſecunda horror fœditatis peccati; tertia rubor & verecundia pro peccato; quarta anxietas & dolor ſuccedens peccato vel proueniens ex peccato. Prima patet: mirum ſiquidem eſt, hominem non conteri de peccato timore pœnarum gehennalium ſi eas intimè meditetur, maximè ſi conſtituat ſibi

1. Timor infernalis pœnæ.

ante oculos mentis ſtagnũ ſulphuris ardẽtis, cuius ignis tenebroſiſſimus, fœtidiſſimus & vrentiſſimus, inſuper inextinguibilis: ſi recordetur etiam tranſitus illius miſerabilis: quo ſcilicet tranſibunt damnati ab aquis nimiũ in calorẽ nimiũ: vbi erit ſtridor dentium horribilis: meditetur inſuper lectũ, in quo poſt illud balneũ reponetur; de quo dicitur *Subter te ſternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.* Nihil ſane ibi occurret aſpectui, niſi diræ facies crudelium tortorum, vt dicit Chryſoſtomus; & hæc erit pœna his qui hic habent oculos vagos ad concupiſcendum: ibi auris audiet vlulatum horribilem, quia hic non auertebatur ab auditu iniquitatis: ibi nares pro ſuaui odore habebunt fœtorẽ; pro zona funiculum, pro criſpãti crine cilicium; de quibus dicitur. *Ibi os & palatum exardeſcit ſiti.* Super omnia iſta vt dicit Chryſoſtomus erit hoc duriſſimum, quia videbunt ſe pro parua delectatione tantam perpetuitatem gloriæ amiſiſſe, & ſe à conſpectu ſanctorum excluſos eſſe. Secunda cauſa contritionis, eſt horror fœditatis peccati: eſt enim peccatum diaboli progenies, mortis parens, naturæ corruptio, boni priuatio, animæ captiuatio & deformatio: peccatum namque ſupremam animę faciem, in qua debet gerere reformationem ſummæ & ineffabilis pulchritudinis, vertit in deformitatem ſummæ turpitudinis, ita vt homo qui debet gerere reformatam imaginem trinitatis, per peccatum deformetur in ſimilitudinem bruti animalis. Hinc Hieronymus ſuper illũ locũ Ezech. *Homo homo de domo Iſrael*; inquit quod bis dicat homo ad denotãdum, quod quilibet debeat eſſe geminus homo exterior videlicet, & interior: qui vero per concupiſcentiam beſtialem deformat hominem interiorem, iam nõ eſt homo, ſed beſtia. Quid autem eſt deformius hominẽ eſſe extra, & beſtiam intra? Hanc fœditatem peccati attendens Seneca dixit. *Si ſcirem homines ignoraturos & Deos ignoſcituros tamen peccare nollem propter peccati turpitudinem.* Si gentilis tantum horruit peccatum pudeat Chriſtianum deteriorem fieri pagano. Tertia cauſa contritionis eſt verecundia & rubor de peccato: magna ſiquidem verecundia

Iſaia. 14.

Iſaia 3.
Iob. 18.

2. Horror fœditatis peccati.

Seneca.

3. Verecũdia pro peccato.

 peccare

peccare coram decem viris prudentibus, & senibus: quid autem coram Deo. Longè incomparabilior verecundia; & ideo maxima verecundia sequetur peccatores quando aperientur libri consciẽtiarum & iudicabuntur vniuersi coram toto mundo & Angelis Dei ex his quæ scripta fuerint in libris cõsciẽtiæ cuiusq; vt dicitur Dã. 6. c. 2. & Hiere. 20. *Confundentur vehementer, quia non intellexerunt opprobrium sempiternum, quod nunquam delebitur*. Hæc tria sunt hodie valde ponderanda. Quarta

4. Doloris angustia.

causa contritionis est doloris angustia, quam causat peccatum in conscientia: vnde quo ad hoc mulier ista dicit. *Filia mea à dæmonio malè vexatur.* Vexatio ista est remorsus conscientiæ, quæ est maior omni pœna in hac vita, eo quod cuncti dies pauperis mali. Sicut enim non est oblectamentum super cordis gaudium, quod prouenit ex virtute, eo quod virtus habentem se perficiat & opus eius laudabile reddat, & semper operetur delectationem in homine: sic & peccatum quodlibet maximam tristitiam generat in remorsu conscientiæ, iuxta illud. *Dabo eos in vexationẽ cunctis re-gentibus*. Hoc est ergo vexari filiam à dæmonio, quod animam remorderi expeccato. Sed certè mirum est, quod vsqueadeo pauci hodie istam vexationem attendant, qui toto ferè anno habentes dæmonium peccati in anima, vsquequaque distulerũt clamare ad Christum pro liberatione. Sed quid mirum? Facit enim diabolus eis delectationem quandã ad tempus peccati, quo illecti peccatores non sentiũt anxietatem & remorsum conscientiæ. Sicut enim valdè ebrius non sentit pulices in dormiẽdo, immo nec frigus graue, nec interdũ ictus fortes: ita & peccatores inebriati istis delectationibus mundi non sentiunt anxietatem peccati, iuxta illud: *Verberauerunt me, sed non dolui, traxerunt me, & ego non sensi.* Sed certè sentient tales grauem vexationem, quando tradentur tortoribus: tunc enim oculos, quos culpa clauserat, pœna aperiet. vt dicit Gregorius; à qua nos custodiat pater &c.

Eccl. 30.

2. Ethic.

DOMINICA REMINISCERE.

SERMO. III.

O Mulier magna est fides tua. Matth. 15.

Sanctus Augustinus in lib. de verb. Domini præstantiam fidei Catholicæ quæ sic omnes status fidelium transcurrit, vt non sit, qui se abscondat à calore eius, describtus inquit: Nullæ maiores diuitiæ, nulli honores, nulla huius mundi est maior substantia, quam est fides Catholica: quæ peccatores homines saluat, cœcos illuminat, & infirmos curat, cathecumenos, id est, nouiter credẽtes baptizat, fideles iustificat pœnitentes reparat, iustos augmentat, martyres coronat, virgines, viduas & coniugales casto pudore conseruat, clericos ordinat, sacerdotes conseruat, & in æterna hæreditate cum sanctis Angelis collocat. Idem Augustinus super Ioan. comparans eam radici inquit. Sicut in radice arboris nulla prorsus apparet pulchritudinis species, & tamen quicquid est in arbore pulchritudinis vel decoris, ex illa procedit: sic ex fidei humilitate, quicquid meriti, quicquid beatitudinis anima susceptura est, ex fidei fundamento procedit. Hæc ille. Quia igitur hanc fidem velut bonam radicem hæc mulier habuit, ideo à Christo sanitatem filię impetrata audire meruit *O mulier magna est fides tua.* In quibus verbis circa fidei commendationem hic per Christum factã tria sunt consideranda: primo fidei nobilitas & excellentia; quod notatur in verbo excla-

Fidei Catholicæ Encomia.

exclamatiuo & admirabili, cum dicitur; *O mulier.* *Secundo* considerãda est fidei immensitas & magnificẽtia, quæ notatur, cũ dicitur. *Magna est.* *Tertio* cõsideranda fidei vtilitas & efficacia: quod notatur, cum dicitur; *Fides tua.*

I.

O *Mulier.* Interiectio o, in hoc proposito est signum admirationis, vel laudis, vel commendationis, vt sit sensus. O mulier scil. fide admirabilis, in fide laudabilis, vel in fide cõmendabilis. Est autẽ fides Catholica admirabilis, laudabilis & commendabilis ex multiplici nobilitate, quia comparatur diuersis rebus valdè nobilibus; primo arcæ testamenti; secundo stellæ firmamẽti; tertio petræ fundamenti. Item comparatur mundo speculo, dextro oculo, & precioso annulo. Item comparatur fides signo vexillari, scuto militari, & radio solari. De primo quomodo fides comparatur arcæ testamenti, dicitur Exod. 25. Sicut enim arca Moysi non excedebat propitiatorium, sed arcam propitiatoriũ excedebat: sic per fidem & nunquam sine fide habetur propitiatoriũ peccatorũ. Vnde dicitur. *Sine fide impossibile est placere Deo.* Secundo fides cõparatur stellæ firmamenti, & præcipuè stellæ maris; quia ostendit nauigantibus portũ, scil. gratiæ & salutis. Dicitur etiã stella matutina; quia præuenit solẽ iustitiæ, ante quã veniat ad iudiciũ. Dicitur etiam stella orientalis, quia ducit reges spirituales, & facit eos Christum adorare. Hæc est stella triũ regũ qui venientes ab oriente Christũ adorauerunt non alio vtiq; quam fide. Tertio fides comparatur petræ fundamenti: sicut enim supra petram est fortè ædificiũ: sic supra fidem omne opus bonum. *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, id est, super hanc confessionẽ fidei secundum Gorran. Item fides alijs tribus nobilibus rebus comparatur, scilicet mundo speculo, dextro oculo, & precioso annulo. De primo, quomodo comparatur mundo speculo, patet; quia sicut turris magna cernitur in paruo speculo: sic maiestas & magnitudo diuina in speculo fidei repræsentatur.

Fidei Catholica præstantia.

Comparatur diuersis rebus.

Arcæ.

Hebr. 11.

Stellæ.

Matth. 2.

Petræ fundamenti.

Matt. 16.

Mundo speculo.

Ipsa enim *est speculum sine macula*. *Videmus nunc per speculum & in ænigmate*. Et quid videmus? certè Dei potentiam, sapientiam, & bonitatem. Potentia eius consideratur in magnitudine creaturæ, de qua dicitur. *A magnitudine speciei & creaturæ cognoscibiliter poterat horum creator videri.* Sapientia eius apparet in ordine & dispositione: quia *omnia in certo numero, pondere & mensura facta sunt.* Bonitas eius ostenditur in dulcedine & vtilitate creaturæ. *Dulcedinem tuam quam in filios habes, ostendebas.* Licet autem ista euidentissima opera Deus ostenderit nobis per fidem; plures tamen nostrum ea non attendunt, nec Deũ per hoc cognoscunt, iuxta illud *Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui; Israel autem me non cognouit.* Secundo fides comparatur dextro oculo: In homine siquidem sunt duo oculi: vnus sinister, qui de naturalibus iudicat: alter dexter, scilicet fides quæ omnia tam naturalia, quam intellectualia in obsequium fidei Christi captiuat. Et sicut qui amittit oculũ dextrum, inutilis est ad bellum: quia scutum cooperit sinistrum: sic qui non habet fidem, inutilis est ad pugnandum contra diabolum. Vnde Naas, id est, diabolus dicit habitatoribus Iabes Galaad. *In hoc feriam vobiscum pactum, vt eruam omnium vestrum oculos dextros.* Vnde diabolus est sicut coruus, qui cum cadauer inuenit, primo oculũ inuadit: sic enim & diabolus primo oculum destruere intendit. Tertio fides comparatur precioso annulo: sicut enim in ornatu sponsæ primo annulus ponitur: sic in Christiano fides ornat rationem. Vnde dicitur. *Sponsabo te mihi in fide.* Annulus autem iste aureus, quia lucidus per veram cognitionem & sonorus per synceram confessionem, iuxta illud: *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.*

Sap. 7.
1. Cor 13.
Sap. 13.
Ibidem.
Sap. 16.
Isaiæ. 1.
Dextro oculo.
2. Cor. 10.
1. Reg. 11.
Annulo.
Osee. 2.
Rom. 10.

Adhæc fides comparatur alijs tribus, scilicet signo vexillari, scuto militari, & radio solari. Fides namq; est vexillum regis, quia sicut vexillum monstrat, quod Rex sit præsens, maximè vt terreantur hostes: sic fides est signum, quod Rex regũ, omnipo-

Signo vexillari.

 tens

tens Deus præſens ſit in pugna vel in tentatione, vt fugiant hoſtes, id eſt, dæmones, iuxta illud. *Cui reſiſtite fortes in fide.* Et ſicut
Pſal. vexillum ponitur in arce vrbis; ſic fides in eminentia rationis. *Poſuerunt ſigna ſua ſigna ſuper ſummum.* De hoc ſigno dicitur. *Le-*
Iſaiæ. 11. *uabit Dominus ſignum in nationibus,* id eſt, fidem ſuper credentes.

Scuto militari. Secundo fides eſt ſicut ſcutum militare; quia ibi eſt ſcripta patris potentia, filij ſapientia & bonitas Spiritus ſancti. Tegitur hoc ſcutum coreo humanitatis Chriſti, quod dealbatur interius munditia & innocentia, & gloria reſurrectionis eius, rubricatur ſanguine paſſionis, hiacynthino colore inficitur, amore cæleſtium. De hoc
Thren. 3. ſcuto dicitur *Dabis eis ſcutum cordis, laborem tuum,* quaſi diceret, ex labore paſſionis
Epheſ. 6. tuæ ipſi ſecurabuntur ab hoſtibus. *In omnibus ſumentes ſcutum fidei in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere.* vbi dicit Gorra, quod fides dicatur ſcutum; quia ſicut ſcutum cætera arma protegit, & primum occurrit: ita & fides. Ipſa enim eſt prima in conſtructione & vltima in deſtructione: Et ſic diabolus licet plus oderit charitatem, tamen prius impugnat fidem, vt ea deſtructa noſcat etiam deſtruere charitatem; & ſic fides eſt prima in impugnatione, & in deſtructione vltima, iuxta il-
Prudentius. lud. *Prima petit campum dubia ſub ſorte duelli. Pugnatura fides.* Refert Papias, & habetur in expoſitione ſuper Iuuenalem ſatyra ſecunda, & idem narrat Robertus Holcoth ſuper librũ Sap. c. 18. quod Numa Pompilio ſacrificante ceciderit quoddam ſcutum de cœlo, quod dictum ſit ancile, datumque ſit reſponſum quod illic foret Romanum Imperium, vbi illud ancile foret ſeruatum. Numa igitur fecit illud ſcutũ benè occultari. & alia. 12. numero huic ſimilia fecit parari. Moraliter ſcutum fidei cecidit de cœlo, quia Chriſto veniente de cœlo, fides innotuit mundo. Vbicunque autem hæc fides ſeruabitur, dęmonis fraus extirpabitur, & Chriſti perſeuerabit imperium. De hoc ſcuto proceſſerunt alia. 12. quia. 12. ſunt articuli fidei Chriſtianæ. Sicut autem ſcutum defertur in ſiniſtra parte; ſic fides non eſt, niſi in vita præſenti, vt dicit Gorrã. ſuper epiſtolam ad Eph. 6. Poteſt autem ſiniſtra intelligi aduerſitas, cõtra quam armat maximè fides. Tertio fides comparatur radio ſolari: ſicut enim ſol videtur radijs ſolum proprijs, non alienis. ita Deus non cognoſcitur, niſi per fidem primæ & ſummæ veritatis non lumine naturalis rationis. Vnde Eccl. 11. *Dulce lumen & delectabile eſt oculis videre ſolem.* ſcilicet, *Chriſtum per fidem.* Sic ergo patet quomodo fides eſt admirabilis & commendabilis ex multis nobilibus rebus quibus comparatur.

I.

Magna eſt. Sciendum, quod fides quædam eſt extorta, vt dæmonum, qui credũt inuiti, & inuoluntarij, & contremiſcunt. Alia eſt fides mortuorum, vt peccatorum; & iſti dicuntur importuni, vt mali Chriſtiani veritati reſiſtendo & perſequendo; quaſi longè diſtantes à portu ſalutis; de quorum fide dicitur; *Fides ſine operibus mortua eſt.* Et: *Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant,* quaſi dicat, ſecundum Gorran. ibidem, quod plus ſit factis quam verbis negare lib. 1. Ioan. 2. *Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt.* Tertia fides eſt modica, vt imperfectorum, de qua dicitur. *Domine quis credidit auditui noſtro?* Et: *Modicæ fidei quare dubitaſti?* Quarta fides eſt magna, vt perfectorum: de qua dicitur hic. *O mulier magna eſt fides tua.* Prima fides, ſcilicet dæmonum eſt in omnibus malis Chriſtianis, qui ideo credunt Deo, quia non valent ei reſiſtere, immo videtur in eis eſſe deterior fides, quã in dæmonibus, quia dæmones credentes contremiſcunt: Iſti autẽ ſine vllo timore diuini iudicij perpetrant mala. vt dicitur Eccl. 8. Fides mortuorũ eſt in omnibus hæreticis, fidem Chriſtianã perſequentibus. Fides verò modica eſt in Chriſtianis de Dei miſericordia diffidentibus, *qui ad tempus credunt & in tempore tentationis recedũt.* Contra hos dicit Apoſtolus. *Fidelis eſt Deus qui non patietur vos tentari ſupra id, quod poteſtis.* Modica etiã fides eſt in illis, qui ſunt ſolliciti plus de tẽporalib⁹, quã de æternis. *Quid ſolliciti eſtis modicæ fidei?* quaſi de Dei prouidentia dubitãtes. Fides perfectorũ eſt corde credere, & ore profiteri, operibus agere, & in-

his omnibus constanter & firmiter stare. Talis fuit fides istius mulieris, quam Christus appellauit magnam, tum quia pagana existens Christum verum Deum confessa est, tum quia magnæ deuotionis fuit, quæ ita sæpius clamauit, tum quia à proposito non recessit, donec impetrauit, quod petijt. Ecce magna fides.

Magna fides in deuotione fundata.

Est & in nobis fides magna, si habeat deuotionem magnificam, quæ consistit in tribus; primò, vt scilicet in solo Deo confidat; secundò, si in aduersitate non deficiat; tertiò, si propter dilationem petitionis non desistat. De primo patet, quod tunc dicatur fides magna, si in solo Deo confidat, etiamsi ratio vel natura contradicat. Talem fidem habuit Abraham, qui vetulus de vetula credidit sibi posse dari à Deo filium. Vnde de eo dicitur; *Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam.* Talem fidem non habuit Thomas, qui credere noluit, donec palparet: cui similes sunt nostri Christiani, qui nolunt credere prædicatoribus, donec eis ad sensum probetur, & sicut cæcis palpitantibus in manum baculus detur. De his dicit Gregorius. Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. De secundo, quomodo fides dicatur magna, si in aduersitate non deficiat, sed plus inualescat, patet, quia dicitur; *Si habueritis fidem, vt granum sinapis;* quod granum quantò plus teritur, tantò plus crescit & fortius viget. Sic & illi qui habent constantiam in aduersis, quantò plus patiuntur, tantò plus fortificantur, vt liquet in sanctissimis martyribus, qui per fidem vicerunt regna. Hinc Ioan. 5. dicitur. *Hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides vestra.* Sed multi sunt hodiè, qui videntes ventum validum statim merguntur, & à tribulationibus opprimuntur, similes, imò longè deteriores Petro: Petrus enim videns ventum validum timuit: isti autem paruo vento spirante tentationi succumbunt: & ideò Petrus audire meruit. *Modicæ fidei &c.* quod isti non merentur audire, sed potius eis dicendum, *Nullius fidei.* Tertiò fides est magna, si propter dilationem petitionis nõ desistat, quousque obtineat. Talem fidem habuit hæc mulier, quæ in solo Deo confidentiam posuerat, quia ad ipsum de finibus suis egressa cucurrit. Secundò in aduersis constantiam tenuit, quia canis appellata sustinuit patienter. Tertiò, quia licet sæpius repulsa, tamen à petitione non destitit, sed fortius institit: Ideò dicitur. *Magna.* Talem fidem & nos debemus habere, maximè sacro hoc tempore, confidentes de Christo, quia etsi non statim, tamen suo tempore dabit nobis, quod petimus. Nam apud eum quod differtur, non aufertur, sed misericorditer finaliter perficitur. Sed proh dolor hodiè sunt multi, qui statim vt sentiunt à se non remoueri tentationes, tribulationes, & alios defectus, aut cũ nõ vident eis prouenire ad nutum optata, pro quibus preces fundunt, cessant & desistunt ab oratione. Sed tales non attendunt illud quod dicitur. *Si perseuerauerit pulsans, dabitur ei.* Et iterum. *Oportet semper orare, & non deficere.*

Genes. 15. Hebr. 11. Rom. 4.

Matt. 17.

Hebr. 11. 1 Ioan. 5.

Matt. 14.

Luc. 11. 18.

Cur oratio non semper exaudiatur.

Pro quo sciendum, quod oratio nõ semper exaudiatur, ex multis causis. Primò ex meritis culparum orantis *Cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam: manus enim vestræ plenæ sunt sanguine.* Et: *Scimus, quia peccatores Deus non audit.* Secundò, quia non feruenter orat, sed tepidè *Orabitis, & ego exaudiam, cum quæsieritis me in toto corde vestro.* Tertiò, si non perseueranter oret, de quo Luc. 11. *Si perseuerauerit pulsans.* Quartò, si diffidat orans. *Qui enim hæsitat, non æstimet, quod aliquid accipiat.* Quintò, quia nociuum fortè petit. *Nescitis quid petatis.* Sextò, vt magis ad petendum prouocetur; quia dicit Bernard. Sancta desideria dilatione crescunt. Septimò, vt tantò cautius custodiatur, quod impetratur. secundum Chrysost. Octauò, vt humilietur orans, cum tardius exauditur. Nono, vt in aliud tempus differatur exauditio, magis congruum petenti. Decimò, vt aliorum suffragijs quærat iuuari, & per hoc præsumptio reprimatur, sicut Ezechias Rex petijt ab Isaia, vt pro se oraret. Sic Paulus rogauit alios, vt orarent pro se liberando ab infidelibus, qui erant in Iudæa. Matth. 18. *Si duo ex vobis consenserint de omnibus &c.* Vndecimò, vt non exaudiatur ad voluntatem, sed ad vtilitatem: sicut Paulus, qui petijt amoueri stimulum carnis, & tamẽ audiuit. *Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmi-*

Isaiæ 1.
Ioan. 9.
Ierem. 29.
Luc. 11.
Iacob 1.
Matt. 20.

Matt. 18.

Quibus oratio circumstantijs ornari debeat. *infirmitate perficitur*. Ex his ergò per contrarium colliguntur, quæ valeat ad exauditionem orationis, scilicet culpæ remotio, feruoris instantia, fidei confidentia, humilitas, aliorum suffragia, studiosa conuersatio, vtilium petitio, & perseuerantia, quæ cum habuerit, impossibile est, vt petens non exaudiatur.

III.

Fidei vtilitas. Describitur fidei vtilitas, cum dicitur. *Fides tua.* Et statim sequitur. *Fiat tibi, sicut petisti.* Ecce magna vtilitas. Non ergò est vacua fides Christiana, sed vtilis & fœcunda. & hoc ad plura. Est enim fides animæ viuificatiua, mundi contemptiua, intellectus illuminatiua, diabolicæ tyrannidis effractiua, & miraculorum impetratiua. De *Fides animæ viuificatiua.* primo, quomô fides sit animæ viuificatiua;
Hebr. 10. *Iustus autem meus ex fide viuit*. Multi fue-
Hebr. 2. runt illius opinionis, nullum nisi per martyrium saluari; ideò contra hoc dicit. *Iustus autem meus*, id est, non solum martyr, sed etiam fidelis, cui non imminet passio, vt exponit Gorra. Et hoc est, quod dicit. *Iustus autem ex fide*, id est, qui per me, & fide iustificatus *viuit*, id est, viuet vita gloriæ in futuro, qui interim viuit vita gratiæ in præsenti. Sed dicet aliquis; in vita animæ esse eius charitas, secundum omnes Doctores. vt 1. Ioan. 4. dicitur. *In hoc scimus, quod translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres.* Respondeo, quod hic loquatur de fide formata, quæ non est sine charitate, vt implicat charitatem, non excludit. O quantum meritò deberent pô derare Christiani audientes fidem esse eorum vitam, sine qua impossibile est pla-
Hebr. 11. cere Deo: imò displicere est necesse, vt dicit Bernard. super Cantica; sicut homo sine vita displicet etiam amicis, & sicut arbores & plantæ non habentes vitam squalidę apparent, & deformes. Eapropter maximè homines deberent allaborare pro defensione fidei, vt hæc eis salua sit, & illibata conseruetur; sicut animalia laborant pro conseruanda vita temporali. Sed heu parum est quibusdam fidem non defendere, nisi eam impugnent; vt sunt hæretici & falsi Christiani persequentes Ecclesias spoliantes pauperes, opprimentes orphanos & viduas. Isti non solum in se vitam fidei suffocant, sed & in alijs eam suffocare contêdunt.

Secundò, fides est intellectus illuminatiua de quo Apostolus. *Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino*. Non est maior cœcitas cœcitate infidelium, qui sine fide idola pro Deo colunt, & ita mortuos pro vita deprecatur, vt dicitur Sapient. 13. *Deteriores omnibus bestijs*. Nam omnes creaturæ cognoscunt Deum, & confitentur eum suo modo, quia *omnis spiritus laudat Dominum*. soli idololatræ non cognoscunt Deum, *qui dat escam omni carni, & in quo viuimus, mouemur, & sumus, qui non longè est à quolibet nostrum. Ipsius enim & genus sumus*. Sed quid dico de infidelibus, cum potius mirandum sit de fidelibus, qui cognoscentes Deum per scripturas, & verbum Dei, adhuc non sicut Deum glorificant, sed obscuratum est insipiens cor eorum, dum intendunt incantationibus, sortilegijs, nigromantijs, augurijs, somnijs, prænosticationibus? Quos omnes arguit Apostolus dicens. *Nunc cognouistis Deum, imò estis cogniti à Deo. Quomodo conuertimini iterum ad egena & infirma elementa, quibus denuò seruire vultis? Dies obseruatis & menses, & tempora & annos.* Et post pauca. *Vbi est ergò beatitudo vestra?* Attendant ergò tales, quia pessimam fidem habent, non illuminatiuam, sed excœcatiuam. Contra hos dicitur 16. *quæst.* 5. *Non liceat*. quod attendere inanem signorum fallaciam in coniugijs seruandis, in domibus ædificandis, & in arboribus plantandis, incantatio illicita sit.

Tertiò, fides est diabolicæ tyrannydis expulsiua. Nec mirum, quia omnis diabolica potestas est finita: fides autem, quia innititur Dei potentiæ infinitæ, ideo omnia potest. Vnde dicitur. *Omnia possibilia sunt credenti*. Licet ergò diabolus sit tantæ potentiæ, vt non sit potestas in terra, quæ comparetur ei: tamen Christus veniens in hunc mundum, dedit suis fidelibus potestatem super omnia dæmonia, iuxta illud. *Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur: in nomine meo dæmonia eijcient.* Dæmonibus ergò per fidem resistimus, quando eius

do eius tentationi non obedimus, & sic e-
um superamus, iuxta illud: *Cui resistite for
tes in fide* Quartò fides est omnis munda-
næ opulentiæ contemplatiua: quia nihil
sic contemnit omnia prospera mundi, sicut
fides vera. Et quid mirũ, si contẽnit caduca,
vana & transitoria, dum certa sit de æter-
nis & perpetuis, in infinitum melioribus.
Hinc dicit Hieronymus. Qui veram fidem
de Deo habet, non quærit in his miserijs
fieri diues. Cui concinit Apostolus, dicens:
Sancti per fidem vicerunt regna. Quintò, fi-
des est miraculorum impetratiua: cuius ra-
tio est, quia fides credit ea, quæ sunt supra
naturam & supra rationem; & ideò ea im-
petrat, quæ etiam sunt supra naturam. Vn-
de dicitur Apostolis. *Habete fidem Dei; quia
quicunque dixerit huic monti: tollere & mit-
tere in mare, & non hæsitauerit, sed credide-
rit; quia quodcunque dixerit, fiet ei.* Et bea-
tus Gregorius secundo Dialogorum dicit.
Qui deuota mente Deo adhærent, cum
rerum necessitas exposcit, exhibere signa
in vtroque solent, vt mirabilia quoque a-
liquando ex patre faciant, aliquando ex
potestate illis à Deo concessa. Et quid mi-
rum, si fideles faciant mirabilia per fidem,
quod est minus, cum illis collatum sit à
Deo, quod est maius, scilicet filios Dei fie-
ri. vt dicitur Ioannis primo. Rogemus igi- Ioan. 1.
tur omnipotentem Dominum, vt in no-
bis fidem suam taliter augeat; quatenus in
ea fideles & cõstantes hic viuamus per gra-
tiam, vt tandem ad vitam per-
ueniamus æternam.
Amen.

DOMINICA OCVLI SERMO I.

Cum eiecisset dæmonium, locutus est mutus, & admiratæ sunt turbæ. Luc. 11.

icit D. Augustinus super Ioannem. Seruus peccati quoquo fugit, se secum trahit; quocunque fugerit, non fugit seipsam mala conscientia: non est, quo cat: sequitur se, imò non recedit à se: peccatum enim, quod facit, intus est. Vis audire consilium? Si vis à Deo fugere, ad ipsum fuge confitendo, non aliquid ipsi latendo: confiteri enim potes, latere non potes. Hæc ille. Quibus vtique nihil aliud insinuat, nisi quod homo non possit melius suos defectus euadere, quam si se Deo offerat in confessione, eò quod, vt idem in libr. de pœnitentia præclare sanè ait. Confessio est salus animarum, dissipatrix vitiorum, restauratrix virtutum. Quid plura? obstruit os inferni, portas aperit paradisi. Luculenter hoc sanè ostensum est in illo homine, qui & dæmonium habuit, & mutus fuit: quæ vt euaderet, ad Christum confugit: quem Christus ita curauit, vt & dæmonium eijceret & mutus loqueretur, & turbæ admirarentur, significans hoc ipsum, quod quicunque Christo præsentabitur hoc sacro tempore in confessione, & à culpa liberabitur, & ad laudes Dei reparabitur: & Deus per ipsum & alios glorificabitur, sicut verba nostri thematis. *Cum eiecisset dæmonium, &c.* In quibus consideranda sunt tria, hoc sacratissimo tẽpore Christi fidelibus summè necessaria: tempus n. quadragesimæ est tempus pœnitentiæ, per quam homo à dæmonio liberatur & ab ipso dæmonium eijcitur: & ideò hic tria tanguntur, ad pœnitentiã concurrentia, & ipsam pœnitẽtiã, sicut eius partes integrales, componentia, s. contritio, confessio, & satisfactio. Sicut n. tribus modis Deũ offendimus, corde, ore, & opere: ita & his trib⁹ debemus pœnitere; corde, dolendo pro peccatis per contritionem; ore, confitendo per locutionem; opere, bona agendo per satis-
factionem. Primò igitur in verbis præmis- Proposit.
sis notatur contritio cordis, dæmonis & peccati expulsiua, cum dicitur; *Cum eiecisset dæmonium:* secundò, confessio oris, propriorum defectuum ostensiua, cum dicitur; *Locutus est mutus;* tertiò subiungitur satisfactio operis, debitorum solutiua, cum dicitur. *Admiratæ sunt turbæ.*

I. Secun-

I.

Aug. li. de serm. Dom. in mont. Secundum D. Augustinum omne peccatum primo incipit à suggestione, deinde tendit ad delectatione͂, & peruenit ad consensu͂; primò, quia primo cogitat peccator, quæ mala sunt; secundò, cogitationi acquiescit; tertiò, consentit in opus; & ideò verus pœnitens pœnitentiam suam debet incipere à contritione cordis, quo incepit principaliter de malo cogitare. Est autem *Contritio quid.* contritio gemebundi cordis commotio salutaris, seipsum lachrymarum eruptione testificans, quæ oritur ex recordatione peccati, & timore iudicij, secundum Hugone͂. Augustinus verò aliter definit, quod scilicet sit dolor pro peccato voluntariè assumptus, cum proposito confitendi & satisfaciendi. Hic autem dolor est adeò efficax, vt peccatum in contritione cordis ante oris confessionem dimittatur: debet tamen pœnitens habere voluntatem confitendi Ecclesiæ, si tempus adsit: alioquin non est verè pœnitens, & non dimittitur ei peccatum. Si verò dimisso peccato in contritione cordis, etiam habita voluntate confitendi, postea dimittat voluntatem, & nolit peccatum confiteri, iam est reus non peccati iam ante dimissi, sed peccati quod commitit nolendo, & contemnendo confiteri, quod est aliud à peccato iam dimisso. ita dicit *Guido de Baysio in Rosario decreti de pœnit. dist. 1. cap. Quis aliquando. in Glossa finali.* Sed antequam homo perueniat ad contritionem, multa sunt necessaria, & quandoque decipitur credens se habere co͂tritionem, cum tamen habeat solam attritionem: ideò de his hic videndum. Sciēdum itaque, quod tres sint actus in anima, qui requirūtur ad ablutionem peccati. Primus est actus odij ipsius peccati, qui prouenit ex recordatione ipsius: nullus enim verè pœnitet de peccato, nisi oderit illud: nullus autem odit, nisi recordetur de ipso. Vnde dicitur Episcopo Ephesi, qui fuerat *Apoc. 2.* lapsus in peccatum. *Memor esto vnde excideris, & age pœnitentiam.* Recordatio autem illa quatuor facit in anima: nam ex ea ho- *Peccati odium generat quatuor.* mo intelligit, quomodo peccatum fuerit diuinæ gratiæ peremptiuum, quia eum expoliauit donis gratuitis: secundò, quod fuerit lucratiuum infinitæ pœnæ; tertiò, quod fuerit amissiuum gloriæ: quartò, quod sit offensiuum maiestatis diuinæ. Hæc ergò quatuor generant statim odium peccati. Oditio autem ista procedit ex quatuor, scilicet si consideretur quomodo peccata sint fœda & inhonesta; secundò, quomodo anxia, sicut bestia habens aculeum; tertiò, quomodo onerosa, quia cœlum & terra ipsa portare non potuerunt; quartò, quia nociua, quia mergu͂t corpus & animam in profundum. Istis ergò ad memoriam reductis & diligenter inspectis, peccatum habet odibilem causam. Postquam igitur homo habet odium peccati, statim tale odium subsequitur tristitia, eò quod naturaliter homo tristetur de illo, quod non vult; sicut naturaliter delectatur in illo quod vult. Ista ergò tristitia de malo nolito dicitur attritio: quæ quidem attritio non est, nisi quidam assensius ad contritionem perfectam, vt dicit *Guido de Baysio in Rosario decreti de pœnit dist. 3. productior.* Hinc sicut in corporalibus illa dicuntur attrita, quæ aliquo modo sunt trita, sed non perfectè; sed contrita, quando simul oe͂s partes sunt tritæ per diuisiones ad minima: sic & attritio est quædam displicentia de peccatis, sed no͂ perfecta; contritio autem est perfecta. Ideò secundum Bonauenturam in sermone de Maria Magdalena, attritio non meretur remissionem peccati mortalis de condigno, quia ex puris naturalib⁹ nullus potest resurgere à morte animæ, sicut nec à morte corporis, quod est minus: quilibet autem ex puris naturalibus potest esse attritus. Similiter etiam attritio non meretur infusionem gratiæ de condigno, quia est donu͂ supernaturale: no͂ tame͂ negatur, quin possit quispiam mereri peccati remissionem, & infusionem gratiæ per attritionem de congruo: ratio, quia cuilibet beneuolo Domino debet sufficere ad capiendam eius beneuolentiām, si seruus ei offerat seruitium, quod potest, licet eius gratiæ non sit condignum. Ideò, quia creatura ex puris naturalibus non potest quicquam Deo offerre citra præuium actum attritionis, Deus pro sua beneuolentia illum acceptat, licet sit ei non condignus, de congruo. De congruo dicitur, quando obsequium non correspōdet merito, sed est minus merito: sed de condig-

condigno, quando obsequium correspondet merito. Sic patet de attritione. Postquam autem homo fuerit attritus, tum sequitur contritio: quia sicut attritio sequitur odium peccati, sic contritio attritionē: contritio enim est super naturam, & ideò præsupponit attritionem, quæ est secundū naturam; quia contritio est supernaturalis quodammodo: sed attritio est merè naturalis: vnde de attritione fit contritio per solam gratiæ coniunctionem. Sicut enim eadem est pulchritudo hominis in luce, & in tenebris; sed quando est in tenebris, non delectat, nisi ponatur in luce: ita & idem sunt essentialiter isti duo actus; sed differūt accidentaliter, sicut & oculus dormientis & oculus vigilantis: attritio enim est sine gratia; sed contritio in gratia. Ex præmissis infero, quod contritio mereatur remissionem peccati mortalis, culpæ, & infusionem gratiæ, non solum de congruo, sed etiam de condigno Ratio, quia cum actus in gratia mereatur de condigno gloriam, multo magis gratiam, & culpæ carentiam, quæ sunt ordinata ad beatitudinem, sicut ad finem. Secundo infero, quod actus contritionis non sit dignus tantis præmijs ex natura sua, sed ex sola ordinatione diuina: sicut enim ex institutione Principis & voluntate eius denarius valet vnum panem, ex condigno instituentis; non autem ex natura sua, cum vnus panis melior sit omni auro: ita & ex institutione diuina euenit, quod contritio tantum valeat apud Deum. Tertio ex his infero hoc memorabile dictum, omni veneratione dignissimum; quod contritio inter omnia, quæ sunt saluti hominis necessaria, sit maximè necessaria, maximè oportuna, maximè vtilis. De his tribus videamus per ordinem. Primo contritio est maximè necessaria præ alijs ad salutem. Dicimus autem aliquid esse simpliciter de necessitate salutis, sine quo salus non potest haberi: salus autem humana per peccatum amittitur, & ideò non potest recuperari, nisi per illud, quod peccatum destruit, & gratiam perditam restituit: hoc autem est contritio, & ideò hęc dicitur necessaria. Patet autem eius necessitas per comparationem ad alia; quæ sunt saluti humanæ necessaria: primo per comparationem ad baptismum, qui necessarius est ad salutem, iuxta illud. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto &c.* Hoc ipso tamen contritio magis est necessaria ad salutem; quia nullus adultus per baptismum sine contritione potest saluari; quia fictè accedens ad baptismum suscipit sacramentum, & non rem sacramenti, & sic est in peccato mortali: postea conuertitur & saluatur. Secundo idem patet per comparationem ad confessionem, & pœnitentiam, quæ post baptismum sacramenti, est necessaria ad salutem, iuxta illud; *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis.* Hoc ipso sacramento contritio est magis necessaria ad salutem, cum sine contritione nihil proficiat, & in casu necessitatis sola cōtritio sufficiat sine isto sacramento, immò cum & ante istud conferat gratiam, quando ipsum præuenit: in contritione enim eijcitur dæmonium culpæ, & confertur gratia ad dignè suscipiendum sacramentum pœnitentiæ. Vnde in Psal. *Dixi, confitebor, & tu remisisti.* Tertio patet per cōparationem ad sacramentum Eucharistiæ, quæ est de necessitate salutis in adultis, iuxta illud; *Nisi manducaueritis carnem filij hominis &c.* & hoc loco & tēpore oportunis: & tñ cōtritio est amplius necessaria, quia sine determinatione & loci, & tēporis parata est: in omnibus enim alijs excusat impossibilitas: in contritione autem nulla cadit excusatio; quia si peccator sine ipsa moriatur, damnatur. Ratio tantæ arctitudinis præcepti est, quia contritio semper est in voluntatis nostræ potestate, præuia attritione. Quarto patet idem per comparationem ad sacramētum redemptionis humanæ, quod fuit summè necessarium ad salutem, dicente Caipha per spiritum: *Expedit vobis, vt vnus homo moriatur pro populo* Et tamen, vt dicit Bonauentura, in isto sacramento actus contritionis animæ Christi, quo fuit in cruce contritus de peccatis nostris, maximè dicitur esse salubris, quia animæ passio est fortior ad merendum indulgentiam, & efficacior, quam passio corporis. De hac autem contritione dicitur apud Matthæum. *Tristis est anima mea vsque ad* mortem

Differentia attritionis & contritionis.

Contritio ad salutē necessaria. Necessitas contritionis patet quadruplici comparatione.

1. Comparatione Baptismi. Ioan. 3.

2. Sacramenti pœnitentiæ. Luc. 13.

3. Eucharistiæ. Ioan. 6.

4. Redemptionis humanæ. Ioan. 11.

mortem. Ista tristitia de peccatis nostris fuit cum summa gratia, quę est contritio perfecta; & virtute huius contritionis Christi habent virtutem oẽs contritiones nostrae

Isa.61. ad delendum peccata, vt dicitur apud Isai. *Misit me, vt mederer contritis corde.*

Ad medicinam opportunam quatuor requiruntur. De secundo scilicet de contritionis opportunitate aduertendum; quia medicina est summè opportuna, si quatuor circumstãtijs sit ornata. Primò, si sit facillima; quia aliquæ medicinæ sunt ita difficiles, vt homines præeligerent potius infirmari, & quandoque mori, quam suscipere ipsas: quemadmodum dicitur, quod mulier illa, quam sanauit Christus, multa fuerit à me-

Marc.5. dicis perpessa. Secundò, si sit celerrima, quia diutinæ curæ non solum grauant infirmum, sed & tædio afficiunt medicum. sicut dicitur Eccl. 10. Tertiò, si sit integerrima, quia quando sanatur vnum membrũ alio in languore remanente, totum corpus infirmum remanet, & ideò non est medicina opportuna; & ideò Christus sanando cœcum corporaliter, sanauit & mentaliter,

Ioan. 9. ne videretur cura partialis; quia nunquam curauit aliquem in corpore, quem non curârit in mente. Quarto, si sit saluberrima: sunt enim nonnullæ medicinæ, quæ licet morbum præscindant, tamen non statim sanitatem perfectam conferunt; & ideò medicina est opportuna, quando, vbi primum sumpta mox est sanitatis restitutiua, sicut fuit medicina Naaman, cuius caro re-

4 Reg.5. stituta est, sicut caro pueri. Iam quod ad contritionem attinet, ea sanè hæc omnia

Contritio medicina opportuna. habet; vt quæ instituta est ad curãdum plagam aut morbum peccati mortalis; & primo quidem medicina est facillima, quia, vt dicit D. Augustinus in libr. de lib. arb. nihil tàm est in potestate voluntatis sicut act⁹ contritionis; cuius signum est, quia licet aliqua creatura possit nos impedire ad eundum, non tamen simpliciter compellere ad nolendum; & quia ad actum nolendi sequitur attritio, & ad istam subsequitur contritio; ideò nihil tam in potestate nostra est, sicut contritio, & sic est medicina facillima, & per consequens maximè opportuna.

Celerrima. Secundò eadem est medicina celerrima, quia non tardat per horam vel momentũ, sed eodem temporis momento, quo applicatur, sanat, sicut sol emittit radium suum, & simul lucet. Tertiò, eadem est integerrima, quia impossibile est vnum vulnus peccati sanari per contritionem, quin & omnia alia sanentur, cum diuina indulgentia non sit diuisa. Quartò est saluberrima, quia non solum plagam curat, sed & gratiam, quæ est vita perfecta, & animæ sanitatem inducit; & demum in posterum à peccatis præseruabit. Ideò Psalm. dicit. *Sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum*, quantum ad peccatorum præseruationem.

Restat videre de tertio; scilicet contritionis vtilitate, quæ patet ex quatuor: primò ex eo, quia per ipsam pœna æterna totaliter dimittitur: quantò enim est maior pœna condemnationis, tantò maior est actus absolutionis; & ideò, cum pœna peccati mortalis sit infinita in inferno, certè infinitæ vtilitatis erit actus, quo ista pœna dimittitur: hæc autem dimittitur per contritionem. Secundò ex eo patet, quia per ipsam pœna purgatorij diminuitur: licet enim in contritione pœna inferni totaliter dimittatur, tamen ad pœnam temporalem adhuc obligatur, si contritio non sit tanta, vt sufficiat ad totum euacuandum. Pœna autem purgatorij diminuitur per pœnam huius mundi: hoc autem fit per tristitiam contritionis, quæ frequentata diminuit vel totaliter annihilat illam pœnam. Tertiò ex eo patet, quia per ipsam gratia diuina augetur; quia secundum Aug. charitas semper meretur augeri vt aucta mereatur & perfici. Actus autem contritionis cum sit informatus charitate, auget gratiam, & facit Deo maximè esse gratum, & dilectum, id quod homines maximè debent desiderare. Quartò ex eo liquet, quia per ipsam gloria æterna accumulatur: quia per augmentum gratiæ & meritorum augentur gradus in vita æterna, iuxta illud. *Quâ mensura mensi fueritis, remetietur vobis.*

Circa prædicta mouentur tria dubia. Primum est, quare dolor ille pro peccatis, qui dicitur contritio, sic dictus sit, & non

non aliter, scilicet attritio, confractio, conscissio, conuulsio, commixto, & sic de aliis. Secundum, quare Deus pœnam pro peccato mortali voluerit esse tristitiam contritionis magis, quam aliam, sicut dicit definitio contritionis. Tertiò, quantus debeatur esse ille dolor, vel tristitia contritionis pro peccato in quolibet homine, vt sic perfecta contritio dicatur, & sufficiens. Ad primum dicendum est, quod valdè congruè dolor ille pro peccatis contritio sit & non confractio, vel attritio, &c. Nam secundum Archidiaconum *de pœn. distinct.* 3. *productior*. sicut in materialibus durum dicitur, quod non cedit tactui; hoc autem dicitur frangi, quod per aliquod fortius in partes magnas confringitur seu diuiditur; conteri verò, quando totaliter in partes minimas redigitur & annihilatur; ita cor hominis durum dicitur, quando diuinæ inspirationi quasi manui se tangenti non cedit, sed obuiat; sc. dum in affectu peccandi moratur: frangi vero dicitur, quādo apposito resipisci incipit, quamuis nondum totaliter conuertatur; conteri, quando affectus peccati secundum omnem sui partem in eo totaliter destruitur; & hoc fit, quando voluntas perfectè ab affectu peccati resilit: vnde talis resultus contritio dicitur; quia talis resultus dolor quidam est: ideò per dolorem definitur. hoc conuenit contritioni, vt est actus virtutis, sed vt est pars sacramenti, additur cum proposito confitendi, & satisfaciendi. Ad secundum dubium, quo quæritur, quare Deus pœnam pro peccato mortali voluerit esse tristitiam contritionis; respondeo secundum Bonauenturam, quod cum peccatum sit maxima culpa, ideò requirit maximam pœnam. iuxta illud. *Secundum mensuram peccati erit & plagarum modus*: non est autem maior pœna, quam tristitia: ideò illa à Deo est imposita in contritione. Quod autem sit maxima pœnarum, patet quadrupliciter: primò in inferno, quia dæmones, qui maximè peccauerunt, vt dicitur in Ezechiel. nullam pœnam sensus habent, nisi tristitiam quam patiuntur in voluntate, qua peccauerunt, in qua non potest esse aliquod afflictiuum nisi sola tristitia: non enim patiuntur in natura ab igne sensibili, vel etiam in intellectu, cum sint intellectus separati: ideò solum patiuntur in voluntate tristitiam, quæ est eis maxima pœna. Secundò, idem patet in purgatorio, vbi est pœna adeò grauis, vt non sit ei similis in hac vita, vt dicit Augustinus: & quia illa pœna infligetur animabus tantum separatis à corpore, & non apparet in alio, quam in voluntate: hoc autem tantum est per tristitiam; ideò illa pœna est maxima tristitia. Tertiò idem patet in hac vita, quia licet mors sit hic vltimum supplicium; tamen aliqui eligunt mortem, vt euadant tristitiam, sicut patet in illis, qui interficiunt seipsos præ tristitia, aut mortem sibi procurant, sicut fecit Saul, primo Regum trigesimo primo; qui vt tristitiam illusionis effugeret, mortem sibi procurauit. Quartò idem patet de gloria paradisi, quia sicut dicit Hugo: si pœna inferni posset sumi cum amore & voluptate, non esset pœna. Ita è conuerso, si fœlicitas paradisi esset cum displicentia, non esset gloria: & ideò tristitia est maxima pœna, quæ tantam fœlicitatem absorbere posset. Ideò Deus voluit tantam pœnam infligi pro peccato, per quam posset maxima peccati culpa expiari, & Deus posset placari: vnde dicitur in Psalm. *Cor contritum & humiliatum Deus non despicies*. Ad tertium dubium, quo quæritur, quatenus debeat esse ille dolor contritionis; respondeo secundum Archidiaconum *in c. in accusatione, de pœn. distinct.* 1. Quod tantus debeat esse hic dolor vt contritus debeat magis eligere, esse in inferno sine culpa, quam peccare. Dicit enim Anselmus in libro similitudinū, quod aliquis magis debet eligere, in inferno esse sine culpa, quam in paradiso cum culpa: quia innocens in inferno non sentit pœnam, peccator in paradiso non gaudet de gloria. Hinc dicendum est secundum beatum Thomam, quod contritus debeat & teneatur in generali magis velle pati quamcunque pœnam, quam peccare, & hòc ideò, quia contritio non potest esse sine charitate, per quam omnia dimittuntur peccata: ex charitate, autem plus homo diligit Deum, quā seipsum: pecca-

Cor do. *de pec.* *dica.* *con.*

2. Dubium.

Deut. 25. *Tristitia pœnarum maxima.*

Pœna purgatorij

1. Reg. 31.

Psal. 50.

3. Dubium.

peccare autem est facere contra Deum; pœnitere autem est pati contra seipsum: vnde charitas hoc requirit, vt quamlibet pœnam homo contritus eligat potius, quam culpam: sed in speciali descendere in hāc pœnam, vel in illam non tenetur: imò stultè faceret, qui seipsum, vel alium solicitaret super huiusmodi pœnis particularibus, quia terribilia in particulari considerata plus terrent; & ideò descendere ad considerationem huiusmodi particularium pœnarum, esset homines inducere in desperationē, & per consequens præbere occasionē peccandi. Sic igitur patet prima pars nostri sermonis, quæ est de vtilitate contritionis, qua peccati dæmonium eijcitur ex corde hominis, & homo disponitur ad sacramentum contritionis.

II.

Locutus est mutus. Non est maior mutitas, quam si homo taceat damnum animæ, & illud non ostendat aliquo nutu, signo, vel verbo extrinseco ei, qui posset ei subuenire: hoc autem facit peccator, quamdiu est in peccato; & ideò postquam per gratiam Dei in contritione culpa ei fuerit dimissa, statim loquitur & exprimit proprios defectus, petens sibi pœnam temporalem imponi pro æterna. Hoc ergò significat iste mutus, qui eiecto dæmonio per Christum, statim locutus est; quia verè contritus non potest dissimulare peccatum, sed statim loquitur contra se, iuxta Iob. *Loquar in amaritudine animæ meæ.* Hæc ergò locutio significat sacramentum confessionis, in quo peccator loqui debet coram vicario Christi. Circa quod videndum primo de necessitatibus huius sacramenti, secundo de modo eiusdem, tertio de vtilitate. De primo, scilicet de necessitate, est sciendum, quod confessio secundum Augustinum sit per quam morbus latens spe veniæ aperitur. Et Raymundus addit; Coram Deo & sacerdote peccatorum declaratio. Ex hac diffinitione habentur duo, scilicet quod homo debeat declarare sua peccata vocaliter; Secundo quod debeat ea declarare coram sacerdote. Hinc statuit Ecclesia, vt quilibet, postquam ad annos discretionis peruenerit, teneatur confiteri peccata sua omnia, vt minimum semel in anno proprio sacerdoti. Nota hic, quia dicit omnia sua peccata: ergò & venialia; licet non ita de necessitate absoluta homo teneatur ad confessionem venialium, sicut mortalium: tamen cum non possimus vitam æternam consequi sine remissione venialium, tenemur ad eorum confessionem, vt dicit S. Thomas in 4. dist. 16. Secundo dicit, quod semel teneamur vt minimum semel in anno confiteri: hoc est verum de præcepto, sed de consilio sæpius. Tertio dicit, quod teneamur confiteri proprio sacerdoti; proprius hic intelligitur Plebanus, vel qui habet auctoritatem Episcopi, vel Papæ iuxta dispositionem iuris, & statutorum prouincialium. Sunt tamen quinque casus, in quibus potest quis audire alienum parochianum, sicut notat; *Archidiach. de pe dist. 5. Placuit*: primo cum ille extraneus in sua parochia peccauit: secundo si mutauit domicilium: tertio si est vagabundus: quarto si petat & obtineat literas à proprio sacerdote suo, quem videbat imperitum, volēs ire ad discretum; vnde in eo casu non peccat, si eum vitet, tanquam insufficientem, quod facere posset & in baptismo: quinto in articulo necessitatis. Hæc probantur 6. *q. 3. Placuit.* Ex his patet, quod ad consequendum veniam peccatorum necessaria fuit vocalis confessio. Hinc liquet, quod habens quantamcunque contritionem, si contemneret confiteri, damnaretur. Falsum est ergò, & hæreticum dicere: sufficit soli Deo confiteri: nam dicit Canon *de pæ. d. 1. Taciturnitas.* Vbi est taciturnitas confessionis, non est speranda venia criminis. Istius exemplum præbuit Christus, qui Lasarum suscitatum iussit discipulis religandum. *Ioan. 11. & 11. q. 3. Tunc vera.* Item mittendo decem leprosos ad sacerdotes, qui cum irent, mundati sunt. Dices. Quare tenetur hō confiteri sacerdoti, quoniā dimissa sunt ei peccata in contritione? Respondeo secūdum Hostien. *in summa. de pe. & re. c. Tu dic.* quod peccator duplici vinculo ad satisfaciendum astringitur; vno quo ligatur quo ad Deum: alio quoad Ecclesiam: primum in contritione remittitur: secundum in confessione relaxatur. Et est prima ratio, quare

Luc. 17.

Confessionis definiti.

quare tenetur homo confiteri sacerdoti, scilicet propter taxationem pœnæ temporalis per sacerdotem infligendam. Secunda ratio potest esse, quia homo non debet esse deterioris conditionis bestijs, quæ confitentur suos defectus naturales homini, eo modo, quo possunt, vt dicit Glossa super illo versu. *Confessio & magnificentia opus eius*. Eodem igitur modo debet suos defectus confiteri verbo vocali, in quo abundat. Tertia ratio, quia cum hodie verbum caro factum sit & humiliatum pro peccatis nostris delendis, & vnitum vt humanitati, obligauit nos, vt humiliemus verbum nostrum loquendo contra nos, nō solum Deo, sed & homini; quod fit in cōfessione vocali. Quarto quia cum hodie peccemus non solum contra Deum, sed etiam contra hominem, debemus confiteri non solum Deo, sicut in veteri testamēto, sed etiam homini locum Dei tenenti. Nec propter hoc, quod dimissa est culpa in contritione, superflua est confessio, quia vt licit Archidi. *De pœnitent. dist. 3. Productior.* & Hugo Cardinalis, adhuc necessaria est ad humilitatem & iustitiam exercēdam, præsertim vt satisfaciat Ecclesiæ, quæ læsa est. & etiam propter fidem, quam peccator habet, credēs auctoritatem clauium in ecclesia: tertio propter obedientiam, quam exhibet ministris Dei: & item quarto propter interdictorum, & amissorum recuperationē, ad quod restituitur per sacerdotem. *De pœnitentia dist. 1. multiplex & ca. Nonnulli.* Quando ergo legitur, quod sola contritio sufficit, intelligendum est in necessitate, & non aliter. *De pœnitentia dist. 4 Baptismi vicen.* Præter autem necessitatem, necessaria est vocalis confessio alteri, tum quia dolor, quem homo concepit de peccato, non potest constare Ecclesiæ, nisi manifestetur verbo. *De pœnitentia dist. 1. Porro.*: Tum quia quantumcunque se homo diiudicet solus, etiamsi sit doctissimus, non est certus de dimissione peccati sibi facta, sed semper pendebit pauidus in alteram viam, nisi manifestet hoc alteri, vt dicit Archidiaconus *in Can. Remittuntur.* Cuius ratio, quia nullus in re sua bene iudicat. 16. *q. 6. cap. 1 & 2. & 1. q. 4. cap. vlti.* Necesse est igitur, vt peccator ponat se in manibus alterius, qui eum de remissione peccatorum certificet & iudicet, pœnamque satisfactoriam taxet, & auctoritate clauium Ecclesiæ absoluat; & ad hoc requiritur confessio post contritionē, vtpote sine qua contritio non habet effectum, si habeat oportunitas confitendi. Item si peccatum non sit omnino dimissum in contritione, remittetur per confessionem, quæ est sacramentalis & effectiua gratiæ, vt notatur *de purga. canonica ca. Accepimus*; Gratia enim confertur per manus impositionem. 24. *q. 3. notandum.*

Consequenter nunc videndum est de modo confitendi, qui requirit, vt confes- *Confessionis cōditiones.*
sio sit ornata debitis circumstantijs & con-
ditionibus, quas ponit Archidi. *De pœni-* 1.
tentia dist. 5 consideret. Primo ergo requiritur vt sit voluntaria: nihil enim apud Deum gratum nisi voluntarium. Psalm. *Ex voluntate mea confitebor ei* Idem. *Volun-*
tariè sacrificabo tibi, & confitebor nomini 2. *Mac. 9.*
tuo; Vt non sit confessio Antiochi, qui percussus infirmitate confessus est, sed nō
exauditus: Secundo debet esse simplex, vt 2.
nihil plus vel minus dicat, quam necesse sit non simplex simplicitate asinina, vel rudi, nec vulpina & astuta, sed columbina;
de qua Matth. 10. *Estote simplices, vt colum-* 3.
ba Tertio debet esse humilis. *Coram pres-* *Eccl. 4.*
bytero humilia animam tuam Est contra illos, qui vnum genu flectunt ante sacerdotem, vel caputium non deponunt, vel quærunt locum pulchrum ad confitēdum. Isti-
usmodi sunt similes Pharisæo qui stans e-
git gratias, non humiliter genua flectens. *Luca 18.*
Quarto debet esse pura, id est, recta inten- 4.
tione facta, sine hypocrisi, nec ob vitandā pœnam temporalem: vt faciunt rustici, qui ne prohibeantur comedere azimam in Pascha te confitentur, vt non excommuni-
centur: quod alias non essent facturi. Quin- 5.
to debet esse fidelis, vt tam confessor, quā confitens sint in fide: alias enim nec rem, nec sacramentum reciperet 1. *q. 1. Remissio*, Hinc patet, quod confessio hæreticorū & schismaticorum nulla sit; quia extra Ec-
clesiam non est remissionis locus. Sexto, 6.
fiat spe veniæ, alias non valet, sicut fecit
Cain, qui dixit. *Maior est iniquitas mea,* *Genes. 4.*
quam vt veniam merear; id est, magnitudo

peccati mei excedit bonitatem Dei, quasi
dicat, secundum Archidi. Non potest De⁹
tantum mihi dimittere peccatum; quod di-
7. cere est maxima blasphemia. Septimo de-
bet esse nuda, non palliata, non verbis ob-
scuris, vel dubijs inuoluta, sed apertis &
Prou. 28. honestis, iuxta illud. *Qui abscondit scelera*
8. *sua, non dirigetur: qui autem reuelat ea, mise-*
ricordiam consequetur. Octauo debet esse
verecunda; quia verecundia magna est
pars pœnitentiæ. *De pœnitentia dist. 1. Quem*
9. *pœnitet*. Nono debet esse amara. *Loquar in*
Iob. 10. *amaritudine animæ meæ*. Sic confitebatur
10. Petrus cum lachrymis Decimo debet esse
integra, vt omnia peccata, maiora & mi-
nora dicat cum circumstantijs: peccator
enim est sicut infirmus, qui omnia vulne
ra, si curari desideret medico ostendat o
portet. Circūstātię vero explicādę notātur
in his versibus *Quis, quid, vbi, per quos, quo-*
ties, cur quomodo, quando. Et alij. *Aggrauat*
ordo, locus, persona, scientia, tēpus, Ætas, con-
ditio numerus, mora, copia, causa, Et modus
in culpa, status altus, lucta pusilla. Aperien-
dę autem circūstantiæ, vbi ex eis nō sequi-
tur reuelatio vel detectio peccati alterius,
quia tunc non est opus. Caueat autem pec
cator, ne dimidiet confessionem, confiten-
do vni de hoc, alteri de alio propter rubo-
rē, vel ne de eo sit suspicio: tenetur n. hoc
casu confessionē redintegrare. Vbi nota ꝙ
quatuor casus sint, in quib⁹ quis tenetur i-
Confessio ex causis quatuor iteranda. terare confessionem. Primus si est confes-
sus illi qui caret vsu clauium, vt sacerdoti
simplici, vel monacho non electo per or-
dinem, neq; commisso per plebanum: vel
si habet vsum clauium, non tamen est ca-
sus illius: vnde ipsum remittit ad superio
rem, corā quo iterū confiteatur. Secundus,
si habenti vsum clauium confiteatur: sed
ille nesciat absoluere. Tertius est si confi
tens oblitus sit pœnitentiam sibi iniunctā.
Quartus si dimidiet confessionem; tacen
do aliquod mortale, vbi supra. Addit Ioā-
nes de Lignano quintum casum, si scilicet
confiteatur cum proposito non deserendi
11. peccatum. Vndecimo debet esse discreta,
(exponit Archidi. *de pœnitentia dist. 5 consi-*
deret.) id est separata & distincta, nō in ge-
nere, vel vt dicat mortale & veniale: vel
discreta, id est, ordinata, vt scilicet peccatū
cū circumstantijs ordinatè pronūciet. Alij
autē dicunt *Discreta*, id est, prudenter & sa-
pienter facta, vt scilicet & cōfitens discretè
se habeat, & sacerdos discretè absoluat: &
non est malus sensus propter illos, qui di-
cunt: Quoniā est meus plebanus; qualis sit,
talis sit: ego teneor ei obedire & confiteri;
ipse videat, qualiter me absoluat. Sed certè
tales decipiūtur, quia dicit. *Si cæcus cæco du-*
catum præbeat, nonne ambo in foueam cadūt?
Hinc dicit Ioannes de Ligna *in ca. Omnis*
vtriusque de pœ. & re. quod quilibet tenea-
tur confiteri suo proprio sacerdoti, nisi il-
le sit imperitus, & indiscretus: tunc enim
debet quærere Parochianus discretū; quia
non prodest absolutio quo ad Deū ei, qui
studio quærit indiscretū, vt per imperitiā
eū absoluat. vt notatur. 12 *q 3 Quomodo*,
quod in tantū verum est, vt etiā sine licētia
proprij sacerdotis imperiti & indiscreti,
possit parochianus alteri discretiori confi-
teri, maximè si immineat periculū in mo
ra, vel ipse proprius non velit dare licentiā
alteri confitendi: *De pœ. dist 6. Placuit*.
Est contra illos qui quærunt cōfessores al-
leuiantes sibi peccata. Contra hos inquit
S. August. Qui confiteri vult, omninò cō-
fiteatur sacerdoti, quē meliorē potest ha-
bere, & cōfiteatur illi, qui scit soluere & li-
gare. Meliorem hic intellige non in vita,
sed in scientia: quia hic non absoluit meri-
to vitæ, sed clauium auctoritate. In iudicio
igitur cōfessionis maximè requiritur dis-
cretio cōfessoris, *vt sciat discernere inter le-*
pram & lepram; & vt sciat appendere pec
catum, sicut est appendendū, non secundū
caput propriū, sed secundū statuta sancto-
rū Patrū. Non afferamus stateras dolosas,
dicentes hoc graue; illud leue: sed afferam⁹
diuinā stateram de scripturis sanctis, & in
ea, quid sit graue, quid leue appendamus.
Huic concinit Bonau. in quodam sermone
dicens, ꝙ sacramentū confessionis maxi-
mè institutum sit ad peccatorū patrociniū
acquirendū: quia sicut fieri videm⁹ in cau-
sis ciuilibus, vt cōmuniter homines indi-
geāt patronis, qui sint periti in iure, vt pœ-
nas iuris possint vitare: ita & multo magis
idē necessarium est in spiritualibus: & ideò
expediens est sacerdoti peccata sua reuela-
re, qui de vitandis eis sanū consiliū possit
dare:

dare:propter ꝙ eligendus est sacerdos doctus,qui tale consiliũ dare possit. Ex his infero ꝙ nõ excusetur quispiã, si habens plebanũ vel confessorẽ minus peritũ,nõ quærat magis peritũ, credẽs se per obedientiã excusari. Ratio, quia quilibet debet esse so-
12. licitus de salute animę suę, & quærere medicinã meliorẽ, cũ eã potest habere. Duodecima conditio confessionis est, ꝙ debeat esse frequens;vnde licet statutũ Ecclesię sit vt quilibet minimum confiteatur in anno semel in Paschate, tamen per hoc non datur licentia remanendi in peccato vsque ad horã illã,sicut dicit Archidi. *De pœ. dist. 5 in penitentia*: sed in hoc benè Ecclesia ꝓuidit,ne alicui claudatur ingressus Ecclesię vel sepultura ante annũ vnũ euolutũ, sicut facit post annũ.Tenetur ergo peccator cõfiteri frequenter, quando habet opportunitatẽ & possibilitatẽ:nã secundũ Archi. *De pœ. dist 3. Ille Rex* quilibet tenetur esse in tali statu,in quo & pœnitentiã agat, & peccatũ ei remittatur. Peccator enim est sicut fur,qui semper est in mora:& ideò cũ detinet alienũ,semper auget peccatum. Tenetur autem quis confiteri citius, quã in quadragesima in quatuor casibus:primo ratione sacramenti,cum vult communicare;secundo ratione periculi mortis; tertio ratione conscientiæ,quoniam hæc dictat sibi esse confitendum; quarto ratione dubij, vt si non speret se postea habiturum confessorem,quem nunc habet: tunc.n. oportet confiteri:sicut è conuerso potest quispiam differre confessionem,si speret tempus de-

Eccl. 5. Casus 4. confessionem accelerãtẽ ãte Paschalia requirentes.

13. uotius, vel confessorem sperat habiturũ discretiorem quem expectat. Decimotertio confessio debet esse secreta; siue enim sint occulta peccata,siue manifesta, semper debet esse in secreto, vt dicit Chryso-
14. stomus,& hoc tam quoad confitentem, quam quoad cõfessorem. Decimo quarto confessio debet esse accusans,vt homo nõ
15. excuset se,nec peccatum suum. *De pœ. dist. 4. Illud vero.* Decimo quinto debet esse fe-
16. stina. Eccl. 5. *Ne tardes conuerti ad Dominum.* Decimo sexto debet esse parata ad obediendum,scilicet sacerdoti. *De pœ dist. 5. consideret.* & dicit Bonauentura, quod peccet mortaliter, qui non acquiescit rationabili confessori. Hæc sunt ergo bonæ conditiones confessionis, quas quilibet debet seruare: dicendum nunc esset de effectu confessionis, quam vtilis sit; sed de hoc in præcedenti sermone sufficienter est dictum.

III.

Et admiratæ sunt turbæ. Inter alia mirabilia Dei satis mirabile est, videre hominẽ conuersum à peccato ad Deum;cum, vt sic, de filio diaboli fiat filius Dei: sed mirabilius est talem videre satisfacientem pro peccato, contemnentem delectabilia, appetentem tristia,& grauia. Magna ergo admiratio contemptus, gloriæ despectus, sęculariũ occupationũ segregatio, & terribiliũ perpessio, vt dicit Chrys. & ideo merito ipsa satisfactio operis pro peccatis voluntariè assumpta inducit stuporem & admirationem: de qua dicitur in themate, ꝙ admiratæ sunt turbæ scil. super eo, quod peccator doleat in contritione, loquatur contra se in confessione, & bonis operibus insudet in satisfactione. Hic notandũ breuiter, ꝙ quilibet accedẽs ad sacramentũ pœnitentię debet habere quatuor. Primo propositum obediendi confessori suo in omnibus; secundo propositum non peccandi deinceps; tertio nõ solum propositum dimittendi mala, sed etiam operandi bona; quarto propositum satisfaciendi, quia satisfactio est pars pœnitentiæ, iuxta illud. *Quoniam ego in flagella paratus sum.* Hæc autem satisfactio consistit in tribus ieiunio,oratione & eleemosyna; vt verè Hieron. dicat. *Ieiunio curantur peccata carnis, oratione peccata mentis, eleemosyna peccata cupiditatis. Quicquid enim est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut vitæ superbia.* Ideo & tria debent esse remedia satisfactoria, quibus placatur diuina offensa. Primo requiritur ieiunium:sicut enim videmus, quod infirmis non detur caro grossa, aut vinum inebrians; sed datur eis simplex dieta,scilicet panis & aqua:ita infirmis spiritualiter, & maximè infirmantibus peccato luxuriæ, iniungẽdum est ieiunium & parcitas cibi: vt in quo peccauerunt,puniantur. Hinc Apostolus talibus dicit. *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* Saluator: *Attendite.*

Conuersio peccatoris admiratione digna.

Quatuor requiruntur ad Sacram. Pœnitentiæ.

Psal.

Satisfactio consistit in tribus.

1 Ioan. 2.

Sap 11.

Ephes. 5.

Luca. 21. dite, inquit, *ne grauentur corda vestra crapula & ebrietate.* Sicut autem videmus, quod infirmis, de quibus desperatur, omnia concedantur delicata; illis verò, de quibus spes restat, subtrahantur: Eodē modo Deus cum peccatoribus agit: Nā cum eis in confessione per sacerdotes imponit abstinentiam ciborum delectabilium, signum dat, quod ipse velit eos saluare. Et Ioel. 2. dicitur. *Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu & planctu. Quis scit si conuertatur & ignoscat Deus?* Sed certè multi in hac abstinentia decipiuntur: nam quidam abstinent à carnibus, & præparant sibi loco carnium ita delicata, vt sint & difficilioris præparationis, & pretij maioris: & hi vehementer errant. Nam secundū Augustinum in serm. de adu. non est hoc suscipere abstinentiam, sed nutrire luxuriam. Alij sunt qui etsi abstinent à carnibus & delicatis piscibus, tamen stomachum onerant vilibus leguminibus, ita vt ad illicita pertrahantur. vt dicit Hiero. in epistola ad Furiam. Alij sunt, qui per abstinētiam carnis ita corpus debilitant, vt postea reddantur inhabiles ad bona opera exercenda: & hæc est fatuitas, cum non caro extinguēda sit, sed vitia reprimenda. vt dicit Gregorius lib. 30. moral. Sed hic quæro, vtrum illi, qui ex abstinentia infirmitates incurrunt, peccant mortaliter? Respondeo secūdum Augustinum in Glossa super epistolā 1. Thimo. 4. cap. quod Deus velit sibi seruiri à suis prudenter, vt non nimietate debiles fiant, & postea medicorum suffragia requirant: Attamen non obstat, quod aliqui se ieiunando debilitant & in infirmitates incurrunt: nec contra Dei voluntatē faciunt, quia non naturam carnis intendunt debilitare, sed lasciuiam. Hinc & secundum Gorran. super epistolam prædictā non peccant, dum tamen debitum modū non excedunt. Quod ergo Gregorius reprobat talem abstinentiam, verum est, si sit inconsiderate facta, & si sit nimia. Hinc & Apostolus, *Rationabile sit*, inquit, *obsequiū vestrum.* Sunt & alij peiores, qui licet à cibis abstineant, non tamen à vitijs; sed mēs eorum est inflata superbia, ira, odio, & sic de alijs. Cōtra hos dicit Hiero. ad Celantiam. Quid virtutis habet, vinum non bibere, &

Ioel. 2.

Diuersi diuersimodè abstinent.

Dubium.

Rom. 12.

Ieiunium infructuosum si careat abstinentia vitiosum.

ira & odio inebriari? Tales similes sunt dæmonibus, quibus cibus abest, & culpa adest, vt dicit Hiero. super Amos. Secundo requiritur ad satisfactionem pœnitentis eleemosyna, quæ debeat ab omnibus, qui auaritia peccauerunt erogari, vt sic illicitè congregata, licitè expendant, & de mammona iniquitatis faciant sibi amicos. Vnde dicitur. *Eleemosyna ab omni peccato & a morte liberat, & non patitur animam ire ad tenebras.* Sed aduerte, quod non de omnibus illicitè acquisitis facienda sit eleemosyna, sed solū de his ad quorū restitutionē quispiam non tenetur: sicut sunt illa, quæ quis lucratus est diebus festiuis, vel ludis prohibitis, vel alijs fraudibus, vel nimia cupiditate, & auaritia habendi ductus: vbi autem quis tenetur ad restitutionem, non faciat eleemosynam, sed ante omnia restituat male ablata, vt in furto, rapina, vsura, & sic de alijs: Sicut fecit Zachæus: *Si quem,* inquit. *defraudaui, reddo quadruplum, & dimidium bonorum meorum do pauperibus:* Ecce malè acquisita restituit, & de bonis eleemosynam fecit. Tertio & vltimo ad satisfactionem requiritur oratio debita, quæ debetur superbis, vanè gloriosis, pomposis, curiosis: vt sic in spiritu humilitatis & in corde contrito suscipiantur ad veniam. Oratio enim, vt dicit Damascenus, non est aliud nisi eleuatio mentis ad Deum. Sicut ergo superbus, dum fuit in statu elationis, erectus erat contra Deum: sic modo humiliatus debet prosterni ante Deum, & eleuari ad placandum Deum. Tunc autem pœnitens humiliter orat, si seipsum, quia puluis sit, humiliter videat; si nihil sibi virtutis tribuat: sit bona, quæ agit, esse de misericordia conditoris agnoscit, inquit Grego. in lib. moral. Multum etiam iuuat puritatem orationis, si in omni loco, omni tempore nos ab actibus temperemus illicitis: si semper ab otiosis sermocinationibus auditum pariter constringamus, & linguam castigemus, ita Beda de templo Salomonis &c.

DOMINICA OCVLI.
SERMO II.

Reuertar in domum meam, vnde exiui. Luc. 11.

DICIT beatus Augustinus in quadã hom. super Ioannẽ. Ieiunium magnum & generale est, abstinere ab iniquitatibus, & ab illicitis voluptatibus sæculi: quod est perfectum ieiunium: tunc enim benè ieiunamus, cum ab illicitis abstinemus; insinuat nimirum his verbis S. Pater, ad perfectum ieiunium requiri puritatẽ perfectã mentis ab omni iniquitate, quia nihil prodest homini ieiunare & orare, ac alia religionisq; opera facere, nisi mens ab iniquitate reuocetur. Ex quibus patet, quod quilibet nostrum maximè hoc sacro tempore abstinet à cibis, necessario quoque debeat abstinere à vitijs; quia is benè ieiunat à cibis, qui & à malitiæ actibus & à mundi abstinet ambitionibus, & inquit Isid. de sum. bono. Hinc qui à cibis abstinent, & prauè agunt, dæmones imitantur, quibus esca abest, & iniquitas adest. Primus ergo effectus huius sacri ieiunij debet esse, vt anima magis abstineat à vitijs, & propria voluntate, vt dicit Bernardus. Sed quia nihil prodest abstinere à malo, nisi etiam fiat bonum, iuxta illud. *Declina à malo, & fac bonum.* Et: *Quiescite peruersè agere, discite bene facere*; ideo postquam homo abstinuerit à vitijs, necesse est vt non ocio torpeat, nec negligentia tepescat, sed continuè ad quæq; bona manum ponat, & cor suum dirigat: alioquin enim si otio resolutus à bono opere desistat, domum conscientiæ suæ facit vacuã, in quam diabolus faciliter intrat, & multo grauius post dimissam culpam hominem vacantem & otiosum possidet, quam ante possidebat. Omnibus igitur nuper confessis, & nouiter ad Deum post perpetratas culpas conuersis, timendum est, ne si otiosi inueniantur, à dæmone grauius occupentur; & illud, quod olim Iudæis contigit, audire mereantur; scilicet verbũ durum & amarum nostri thematis; quod dicit diabolus omnibus otiosis. *Reuertar in domum meam vnde exiui.* Verbum hoc imprimis tangit illos, qui post remissionem peccatorum, nihil boni faciunt, vel qui post impetratã gratiã in grauiora, quã antè peccata relabũtur, ingrati Deo, ideoque sua ingratitudine merentur, vt eos diabolus grauius possideat. Vtrũq; ergo istorũ cauendũ est nobis hodie, ne videlicet & otio torpeamus, & in peccata pristina relabamur, ne maiori numero dæmonum possideamur post, quã ante, propter ingratitudinẽ. Et quoniam, vt ait Bernardus, anima, quæ iam non in carne ambulat, sed in spiritu, domus Dei efficitur, immo templũ Spiritus sancti, iuxta illud Apostoli. *Templum Dei sanctũ est quod estis vos*; ideò prouidendum est homini, vt si velit effici vera domus, & habitatio Dei, & repellere à se societatem diaboli, ne ad eam reuertatur, conscientiã suam cautè & debitè disponat, maxime hoc sacro tempore, vt eam toto anno præsenti, habitaculum Dei, & non diaboli faciat: ad quod quidẽ tria sunt necessaria, quæ in verbis præmissis consideranda; primo quidem, quomodo domus conscientiæ nostræ sit fundanda; secundo quomodo ornanda; tertio ad quem vsum seu actũ sit deputanda? Debet igitur domus cõscientiæ nostræ habere solidũ fundamẽtũ, decens ornamentũ, & honestũ actum.

Psal. — Isai. 1. — Bern. sup. Cant. serm. 38. — Bern. sup. Cant. ser 44. — Proposit.

I.

Fundamentum conscientiæ fundari debet super solidam doctrinam, dicit Saluator. *Omnis qui audit verba mea hæc, & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ædificauit domum suam supra petram.* Petra hæc est doctrina Christi, dicente Apostolo: Super hanc petram ædificauit Ecclesiam suam & conscientiam cuiuslibet. Est autem cõscientia secundum Damascenum, lex intellectus nostri; vel secundum Magistrum in compendio l. 2. c. 52. cognitio suipsius: & in-

Matth. 7. — Conscientia quid.

Ex tribus constituitur. & integratur ex tribus, accusatione præteritorum peccatorum, remurmuratione præsentium, & cautela futurorum. Quando ergo quis accusat se de præteritis, remurmurat seu recordatur præsentia, & à futuris cauet, tūc habet integram consciē tiam. Sed quia ista non possent consistere, nec diu durare nisi haberent aliquod fundamentum: ideo ista omnia debent fundari in doctrina Christi, secundum quam debent regulari. Summè autem cauendum est, ne domus hæc erroneè sit fabricata, *Rom. 1.* vel nimis larga, vel nimis stricta, quia omne, quod fit contra conscientiam, ædificat ad gehennam. idque adeo, vt dicat Holcot super lib. Sap. cap. 8. conscientiam plus obligare quam præceptum prælati; sicut habetur expressè *de senten. excommunic. Inquisitioni* Hinc omnis conscientia, siue in malis per se, siue in indifferentibus, obligatoria est: quia in omnibus talibus veniens contra conscientiam, facit contra illud quod credit contra legem esse, & ꝓhibitum: Vnde dicit Glossa 28. *q.1. Ex his*, quod omne quod fit contra conscientiam præcepti vel prohibitionis, ædificat ad gehennam. Hinc patet vlterius secundum Gloss. ibidem, quod, si plus comedam, quā debeam; quamuis sit contra conscientiam, non tamen peccem mortaliter. 25 *dist. §.* *Aug lib. de purgatorio.* *Criminis*, vbi dicit Augustinus, quod quoties quis accipit plus cibi aut potus, quam necesse est, venialiter peccet: quod Glossa intelligit, quando non accipit ex contemptu, sed ex casu, & non ad ingurgitationē; *Structura domus conscientiæ necessaria tua.* alias esset mortale. 4 *dist. Denique*. Ex his iam patet, quod omne, quod fit contra conscientiam, diuersimodè obliget ad gehennam; quia quandoque venialiter, quā doque mortaliter. Si ergò rectè debet ista domus fundari, tria sunt illi cauenda: primo, ne sit nimis larga, & ampla, quia talis generat præsumptionē, & sæpè dicit malo bonum; sæpè etiam saluat damnandum. secundo prouidendum est illi, ne sit nimis breuis, & stricta; quia talis generat desperationē, & sæpè dicit bono malū, & per hoc damnat saluandum. Sit ergo conscientia *Qualis conscientia habenda.* talis vt non faciat aliquid contra præceptū diuinum, nec facere intendat, & sit in tali proposito, ꝙ, licet faciat aliquid, de quo dubitat, an sit faciendū, vel non; libenter tamen faceret, & nō omitteret illud, quod sciret placitum Deo. Tertio prouidendum est, ne hanc domū fundet quis super aquas voluptatis, vel super arenam cupiditatis, quia talia fundamenta non sunt solida: postquam enim flauerint venti, venerint flumina, & descenderit pluuia, cadet hæc domus. Qui non fundat benè & firmiter consciētiam suam in doctrina Christi, statim imminente tentatione carnis, quæ intelligitur per pluuiam, vel terrenæ cupiditatis, quæ per flumen, vel superbiæ, quæ per ventum intelligitur, annihilatur; & subuertitur, tentationibus succumbendo.

II.

Dixi, circa domū cōscientię considerādum esse quomodo sit ornanda & decoranda: sed quia nihil potest ornari, nisi prius purgetur, hinc conscientia prius purganda, postea ornanda; sicut etiam dicit Euangelium. *Inuenit eam scopis mundatam & ornatam.* Ideo prius videndum est, qualiter ista domus sit purganda. Purgamentum autem huius domus est frequens confessio, quæ est quasi scopa huius domus: ad quam toties est confugiendum, quoties nos aliqua praua cōmisisse cognoscimus. De hac scopa dicitur. *Exercitabar, & scopebam spiritum meum*, scilicet per confessionem. Exponit Inno. id est, purgabam in confessione ab immunditijs peccatorum venialium, quas attrahit spiritus. Verè iste benè domum suam seruauit; qui nihil inuenit, nisi venialia, quæ scopebat. De mortalibus enim non diceret. *Scopebam*, quia non scopatur lutum de cloacis vel fossis, sed tenuis puluis de pauimento. Vnde hic dicitur. *Inuenit domum suam scopis mundatam*, scilicet quotidianarum confessionum, & ornatam virtutibus. Nihil autem hominem ad purgandum conscientiam frequentius excitat, sicut cognitio propriorum defectuum. Sicut enim, quo quis clarius, & diligentius, & sæpius inspicit domus alicuius angulos, tantò melius purgat eos: ita qui diligentius scrutatur defectus

ctus proprios,eos melius confitetur. Hinc patet secundum Gregorium, quod quanto quis minus se videt, tanto minus sibi displiceat: & quanto maioris gloriæ lumen percipit, tantò amplius repræhensibilem se cognoscat. Quæ autem sint homini cōsideranda, & inspicienda circa purgationem consc ientiæ, dicit Hugo *lib. 3. de anima cap. 2.* illa videlicet, vt consideres, vnde venias, quo tendas, quomodo viuas, quid agas, quid omittas, quantum hodie proficias, vel quantum deficias, quibus affectibus frequentius tangaris, vel quibus tentationibus à maligno spiritu acrius impugneris: nec solum attendas, qualis sis, sed etiam qualis esse debeas. Hæc ille. Sed heu quis nostrum est, qui talia diligenter consideret? qui conscientiam suam cum tali consideratione discutiat? qui eiusmodi discussionem cum debitis circumstantijs faciat? In confessione inquit Augustinus, peccatorem oportet considerare qualitatem criminis in loco, in tempore, in perseuerantia, in varietate personæ, & quali hoc fecerit intentione, & ipsius vitij multiplici executione: alias confessio aliter facta, potius est simulatio ficta, & hypocritica, quam cōfessio. Concordat huic Hugo 2. de anima. c 15. dicens eam vulpinam confessionē, ideo, quia est ficta, breuis, rara & tepida. Refert Ouidius & Isidorus Dædalum fecisse quandam domum varijs vijs ita perplexis, vt nullus eam exire potuerit sine glomere: hæc vocabatur labyrinthus, quod maximum laborem intus haberet; cui inclusit quoddam monstrum minotaurum dictum, quod ex vna medietate erat homo, & ex alia bos; ea intentione, vt in perpetuum ibi pasceretur, & nūquam exiret. Eodem modo facit diabolus quibusdam conscientiam ita perplexam diuersis modis, nunc timore, nunc pudore, nunc negligentia, nunc dilatione; & sic intus occultat monstrum, id est, peccatum monstruosum, vt nullus confessor possit intelligere, nisi maximo labore. Sed istiusmodi verè sunt fatui, quia in confessione volunt abscondere peccatum, quod tamen Deo est notum. Contra hos dicit Augustinus. Quocunque fugerit, non fugit seipsam mala conscientia; non est quo eat: sequitur se; immo non recedit à se; peccatum enim quod facit intus est. Si vis à Deo fugere, ad ipsum fuge, non latendo, sed confitendo: confiteri potes; latere non potes. Et Isidorus dicit, quod homo omnia poterit fugere præter cor suū: Non enim potest recedere quisquam à seipso: quocunque enim abierit, reatus sui conscientia illum nō derelinquit. Quamuis enim humana iudicia subterfugiat omnis qui malè agit, iudicium tamen conscientiæ suæ effugere non potest: nam si alijs celat, quod agit, sibi tamen celare non potest, qui plenè nouit malum quod gessit. Hæc ille.

Aug. lib. de pœnitentia.

Ouid. l. 8. Metha. Isid. lib. 15. Ethy.

Aug. hom. 41. in Ioan.

Isid. l. 2. de sum. bono cap. 26.

Occurrit hic dubium, quare videlicet homines hodie non studiosè discutiant propriam conscientiam, nec proprios considerent defectus? Ad quod respondeo, id ideo euenire, quia plus aliena facta ponderant, quam propria, iuxta illud *Quid vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem in oculo tuo non consideras?* Hinc Prosper dicit. Tamdiu quis peccata sua, quæ nosse & flere deberet, ignorat, quamdiu considerat aliena: quod si enim mores suos ad seipsum conuersus aspiciat, non requiret, quod in alijs reprehendat, sed quod in se ipso lugeat. ideo & Marci 13. dicitur. *Videte vosmetipsos.* Quare autem homines facilius aliena diiudicent, quam propria, dicit Basilius, quod difficile sit cognoscere seipsum: quia sicut oculus omnia alia à se conspicit, se autem non videt: Eodem modo vt ipse ait, conscientia; quæ acutè aliena delicta contemplans, tardior est erga suorum cognitionem peccatorū. Sed occurrit fortius dubium, vnde videlicet proueniat ista negligentia propriæ discussionis, & consideratio peccati alieni. Respondeo secundum Gregorium 31. libro mora. id prouenire ex superbia & elatione, vt quæ cordis oculum per elationis tenebras extinguit: ex qua, vt dicit Chrysostomus super Matth. prouenit communiter, quod alter alterius culpam citò intelligat, suam autem difficulter; quia homo in causa alterius trāquillum habet animū, in sua autem

Dubium.

Matth. 7.

Prosp. lib. 2. de vita cont.

Marci 13.

Basilius Hexamer. lib. 3.

Aliud dubium.

autem turbatum: perturbatio autem cordis non permittit hominem considerare, quod bonum est. Ideo optimè dicit Augustinus quod remotis obstaculis insanæ opinionis, scelera nuda iudicentur, nuda pensentur, nuda inspiciantur, fallacia tegmina, & vanæ laudis gloriæ auferantur, & appareant miseriæ peccatorum. Ex his omnibus infero, quod nullus melius ad cognitionem sui peruenire possit, quam qui humiliter de se sentit. Patet ex beato Bernardo dicente; Humilitas est virtus, qua verissima sui cognitione homo sibimetipsi vilescit. Et Chrisost. dicit. Qui humilis est corde, indigniorem se alijs arbitratur. Ex quo dicto patet, quod homo per humilitatem facile veniat ad sui cognitionem, & è conuerso. Refert Macrobius li. 1. quod Apollo consultus à quodam, quænam via certior perueniendi ad beatitudinem; responderit dicens: *Si teipsum cognoueris.* Vnde apud gentiles communis erat opinionis hoc dictū. γνῶθι σεαυτὸ, id est, cognosce teipsum, de cœlo descendisse. Hæc est ergo prima scientia hominis scire seipsum; prout dicit Bernardus super Canti. serm. 36. quæ quidem scientia secundùm ipsum non inflat, sed humiliat. Vnde & Augustinus li. 4. de ciuitate Dei ca. 1. præfert eam omnibus scientijs, & Isaac in lib. de definit. dicit summam esse philosophiam, cognoscere seipsum.

S Aug. l. 3. de ciu. Dei.

Bern. de 12. grad. humil. Chrys. in Policrat. lib. 4.

Postquam domus conscientiæ nostræ per sufficientem discussionem confessionis fuerit mundata, & purgata, ex tunc necesse habet ornari & decorari; sciēdum ornatum istum consistere in sanctitate virtutum, & iustitia bonorum operum, iuxta illud Psalm. *Domum tuam Domine decet sanctitudo.* Et: *In sanctitate & iustitia coram ipso, seruiamus illi.* Hoc est, quod Apostolus nos admonet dic. *Sciat vnusquisque vas suum possidere in sanctificatione, & honore,* ne scilicet inhonoretur aliqua turpitudine vitiorum, sicut faciunt illi de quibus in Psalm. *Homo cum in honore esset, non intellexit.*

Ornanda domus conscientia. Luca. 1. 1. Thess. 4.

Duo ergo requiruntur ad ornamentum istius domus, scilicet puritas mentis interior, & honestas conuersationis exterior. Itaque homo debet in memoria sua collocare pulchras imagines, id est, honestatem conuersationis, & puritatem conscientiæ sanctorum patrum, vt ipsos inspiciendo similiter faciat: quod cum fuerit, conscientia eius erit domus pulcherrima, & ornatissima, in qua libenter requiescet quilibet, cum sit ad inhabitandum apta, iuxta illud; *Intrans domum meā conquiescam cum illa;* scilicet sapientia. Et sequitur. *Non enim habet amaritudinem conuersatio illius, nec tædium conuictus illius, sed lætitiam, & gaudium.* Certe homo nullibi melius quiescit, quam in conscientia sua, & hac quieta: alibi enim quiescere non potest: nō in bonis exterioribus, quia diuitiæ, honores, voluptates, habent amaritudinem, & tædium generant, & fastidiū & satietatem, ita vt homo illud quod prius optauit, paulò post fastidiat & cōtemnat. Ideo Rabanus in Glossa libri Sapientiæ c. 8. inquit. Corporales diuitiæ corpus grauant, spirituales verò mentē releuāt, & tāto maiorē sui famē excitant, quāto magis comeduntur: in illis appetitus placet, experientia displicet: augent spirituales delitiæ desiderium, quantoque magis sumūtur, tantò auidius amātur. Hæc ille. In tali ergo loco bonum est quiescere. Sed quia parum valeret purgatio, & ornatus istius domus, nisi benè cooperiretur, ideo coopertimentum eius est honesta exemplaritas cōuersationis exterioris, vt quilibet, quod habet interius in conscientia, proferat exterius in conuersatione aliorum ad exemplum, iuxta illud, *Sic luceat lux vestra corā hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est.* Hinc est quod dicitur Matth. 10. *Quod in aure auditis, prædicabitis super tecta,* id est, super honestam conuersationem. Sic patet secundum, quomodo hæc domus conscientiæ nostræ debet ornari, purgari, & operiri ad laudem nominis Christi.

Ad ornamentum domus conscientia duo requiruntur.

III.

Considerandum nunc in quem vsum domus conscientiæ nostræ sit deputanda, vt sic habeat officium, & actum seu opus honestū in se. Ex quo enim est domus purgata, ornata, & benè cooperta, non licet in ea quicquam praui aut inhonesti agere. Vnde Dominus de domo sua eiecit [...] ementes

ementes & vendentes boues, & oues, & columbas, dicens; *Auferte ista hinc:* quasi dicat. Non licet talia officia, & tales actus in domo tam egregia exercere. Idem dicendum de domo conscientiæ nostræ; cũ enim sit habitatio Spiritus sancti, non licet in ea quicquam exercere, pręterquam, quod concernit honorem Spiritus sancti, & salutem nostram. Vbi sciendum, quod conscientia nostra habeat multiplex officium honestum, seu actum multiplicem nimis vtilem. Sicut enim in domo benè disposita quatuor personæ consueuerunt deputari ad singula officia, prima scilicet ad hoc, vt accuset omnes transgressores, in domo inobedientes patrifamilias; secunda vt releuet omnis defectus, quibus videntur opprimi in domo habitantes: tertia, vt conseruet omnes possessiones sub bona custodia: & quarta, vt vlciscatur omnes iniurias in alterutrum commissas. Eodem modo se habet domus conscientiæ nostræ, vt quæ est accusatrix prauæ transgressionis, releuatrix nostræ depressionis, conseruatrix bonę possessionis, & vindicatrix fractæ professionis, seu promissionis. Primò igitur conscientia est accusatrix prauæ transgressionis, iuxta illud. *Testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationum accusantium.* Hunc accusatorem maximè debemus timere, iuxta illud Senecæ, in libr. de mor. Nullum conscium peccatorum tuorum timueris magis, quam teipsum: alienum enim potes effugere, te nunquã. Sicut autem charitatiuus accusator primò corrigit ad partem, & si non emendauerit, postmodum publicè proclamat eum, vt dicitur Matth. 18. sic conscientia nostra primò secretè hic in præsenti vita nos arguit, & si non emendabimus vitam nostram, postmodum in generali iudicio proclamabit. Ideò præclarè Apostol. *Si nosmetipsos iudicaremus, non vtique iudicaremur: cum autem iudicamur à Domino, corripimur vt non damnemur.*

Conscientiæ officium multiplex.

Accusatrix prauæ transgressionis. Rom. 2.

Secundo conscientia est releuatrix nostræ depressionis. In omni enim depressione vel turbatione terrena, singularis cõsolatio est conscientia nostra bona. *Gloria nostra hac est, testimonium conscientiæ nostræ.* Vnde Ambrosius in lib. de off. dicit. Benè sibi conscius falsis non debet moueri conuitijs, nec æstimare plus ponderis in alieno conuitio, quam in suæ cõscientiæ testimonio. Et Gregor. Quid prodest, si omnes te laudent, & conscientia te accusat? aut quid obest, si omnes derogẽt, & conscientia te defendit? Hinc & Augustinus scribens cuidam Manichæo dicit. Senti de Augustino quicquid velis, dummodo sola me conscientia in oculis Dei non accuset. Eapropter sicut liber sine accusatione esse non potest, quem sola, quæ interius iudicat, conscientia accusat: sic liber est, quem conscientia defendit, liber etiam inter accusationes, vt dicit Gregor. Hinc est quod Augustinus suadens custodire conscientiæ innocentiam sic ait. Custodi intus innocentiam tuam, vbi nemo opprimit caussam tuam; præualebit in te falsum testimonium, sed apud homines: nunquid apud Deum valebit? Vbi caussa tua dicenda est, quando Deus iudex erit, alius testis quam conscientia non erit: inter iustum iudicem & conscientiam tuam noli timere, nisi caussam tuam. Hæc Augustinus.

Releuatrix nostræ depressionis.

2. Cor. 1.

Gregor. hom. 9. super Ezech.

Aug. sup. Psal. 36.

Tertiò conscientia est conseruatrix bonæ possessionis: de quo dicit Bernardus. *Sanum vas conscientia & seruandis secretis idoneum, nullis patens insidijs; nullis violentijs cedens, vtpote nec manu, nec oculis accessibilis. Quicquid in eam posuero, securus sum, seruabit viuo, restituet defuncto.* Hinc est, quod Holcoth comparat conscientiam chartæ, in qua merita nostra scripta sint, per quam assecuremur de præmio paradisi. *Finis præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona.* Ecce finis, scilicet præmium vltimatum pro præcepto debitum. An vides conscientiam esse sicut priuilegium super aliquam hæreditatem, quod est benè seruandum à tineis & vermibus, quod etiam sæpius est reuidendum & purgandum, sicut fecit Paulus. *Studeo sine offendiculo conscientiam habere ad Deum.* Quartò conscientia est vindicatrix fractæ promissionis. Omnes siquidẽ Christiani professi sunt fidem seruare Deo, & eius præcepta implere: ideò quoties hoc promissum infringunt, conscientia non solum accusat, sed

Conseruatrix bonæ possessionis. Bernard.

1. Tim. 1.

Act. 24.

Vindicatrix fractæ promissionis.

sed etiam vindicat mordendo, & pungendo, iuxta illud. *Est qui promittit, & quasi gladio pungitur conscientia. Est qui promittit, & non implet.* (Prou. 12.) Verè magna est pœna remorsus conscientiæ in peccatore, qui semper timet pœnam sibi pro peccato debitam: nec solum timet debitam pœnam, sed etiam multò maiorem, quam actualiter ipsi inferetur, iuxta illud. *Frequenter enim præoccupat pessima redarguente conscientia.* (Sap. 17.) Et sequitur: *Semper enim præsumit sæua perturbata conscientia.* dicit Holcoth, quod iniqui sæpè præoccupent, id est, præconcipiant pessima, id est, maximè pœnalia sibi inferenda, redarguente eos conscientia, quæ iudicat sibi maiorem pœnam deberi, quam actualiter infertur. Hinc Hieremias. *Arguet te malitia tua.* Et Augustinus .confessionum dicit. *Iussisti Domine, & sic est, vt sit sibi pœna inordinatus animus.* Et: *Nullæ pœnæ grauiores sunt, quam malæ conscientiæ: in qua cum non habetur Deus, consolatio nō inuenitur.* (Aug. li. de vera innoc. 9. c. 19.) Est autem non parum mirabile, quod quantumcunque peccator ab alijs iustus iudicetur & innocens, nihilominus tamen conscientia sua eum mordeat & torqueat, & dignum supplicio iudicet. Hinc & Iuuenalis li. 5. ait, quod se habeat conscientia sicut antiquitus iudex se habuit, qui cum aliquem iudicare debebat dignum morte, in vrnam lapillos nigros mittebat, & eos effundebat coram populo; & sic reum ostendebat esse condemnandum: quando autem debebat hominem innocentem liberare, solebat effundere albos lapillos in testimonium innocentiæ. Et hoc infert Iuuenalis, quod quamuis aliquis conscius suæ malitiæ euadat iudicium iudicis; tamen à seipso condemnetur, & dignus supplicio iudicetur. Ideò Seneca in lib. de moribus, inquit. *Mala conscientia sæpè tuta est, secura nunquam.*

Notandum, quod diuersi diuersas habent conscientias. quidam dilatatam: alij
1. infirmam: alij perturbatam, seu læsam: alij cauteriatam seu signatam. Dilatatam conscientiam habent illi, qui non ponderant, nisi grauia peccata: & istorum conscientia est sicut rete habens lata foramina quo non comprehenduntur nisi magni pisces, sed parui euadunt. Eodem modo tales non ponderant otiosa verba, vel iuramenta, vel mendacia, nisi sint coram iudice, vel nisi grauiter offenderint proximum: apud hos nulla sunt venalia: mortalia verò raò, nisi grossissima, vt qui clamore populi eis innotescunt. Alij habent conscientiam infirmam per oppositum, qui non solum magna, sed etiam parua & minima grauiter ponderant: & de non peccato faciunt peccatum; & hæc conscientia frequenter à tentatione diaboli prouenit, qui sic inducit homines ad perplexitatem peccandi: sicut legitur de quodam Eremita, qui omnem fœminam videns despiciebat, & post eam spuebat, cum tamen fœmina non sit malum in se, nisi illi, malè conuersanti. Tales sunt etiam illi, qui pectere caput in sabbatho dicunt esse peccatum; & tamen ducere filum non dicunt peccatum illo die. Alij sunt qui habent conscientiam perturbatam, vt sunt illi; qui propter peccata commissa desperant: contra quorum conscientiam nihil ita efficax est, sicut meditatio vulnerum Christi. vt dicit Bernardus. Alij sunt qui habent conscientiam cauteriatam, vt sunt illi, qui ponderant parua, sed de magnis nihil curant, sicut Pharisæi fecerunt, *colentes culicem, camelum autem glutientes,* hoc est, obseruantes minima, negligentes maxima, vt exponit Origenes. & hi sunt veri hypocritæ; vt dicit Apostolus. *In nouissimis* inquit *diebus exurgent quidam cauteriatam habentes conscientiam.* Gorra. id est, corruptam, tàm errore doctrinæ, quàm culpæ, quàm etiam concupiscentiæ. Istiusmodi sunt signati cauterio diaboli, de quo Apocalips. 13. Hi omnes habent conscientiam erroneam, & ita domum malè fundatam, peius ædificatam, & pessimè ornatam, imò deformatam.

Sed dices. Vnde prouenit error iste conscientiæ? Respondeo quod ex octo causis. *Primò* ex ignorantia, quando homo nescit, quid eligendum sit, vel quid declinandum: de quo dicitur. *Cum ignoramus, quid agere debeamus, hoc solum habemus residui vt oculos nostros dirigamus ad te.* *Secundo* prouenit error ex negligentia, vt cum quis negligit conscientiam excutere, vel si nescit se expedire, & negligit ab alijs modum

sese

ſeſe expediendi, & extricandi, vti facere tenetur, inquirere. *Tertio* prouenit error ex ſuperbia, vt quando quis non humiliat intellectum ſuum, vt ſcilicet melioribus & ſapientioribus ſe velit credere. Contra eiuſmodi Apoſtolus ait; *Captiuantes omnem intellectum in obſequium fidei.* hoc eſt dicere, quod in credendis plus debeat homo conſentire fidei, quam ſibi, & in agendis plus alijs, quam ſibi. *Quarto* prouenit error ex ſingularitate, qua homo ſenſum ſequens proprium non conformat ſe alijs, nec ſequitur vias communes bonorum. *Extrema caſtrorum conſumpſit ignis. Quinto* promanat ex affectu inordinato, qui ſæpe conſcientiam inclinat ad illud, quod homo appetit: & ſic facit eum à ſua rectitudine deuiare. Seneca. *Perit omne iudicium, cum res venerit in affectum. Sexto* error oritur ex puſillanimitate, qua quis timet non timenda ſecundum rectum iudicium rationis. *Puſillanimes confortamini. Septimo* pullulat idē ex perplexitate, quando ſe homo credit inter duo peccata poſitum eſſe, quorum alterum ſit impoſſibile declinare: perplexitas tamen nihil eſt, niſi ſimplicitas in ſe; poteſt tamen aliquis eſſe perplexus ſecundum quid, ſcilicet ſecundum erroneam conſcientiam, qua depoſita erit liberatus. *Octauo* prouenit idem ex humilitate & cordis puritate: vnde Gregorius. *Bonarum mentium eſt ibi culpam agnoſcere, vbi minimè reperitur.* Primis ſeptem modis error eſt reprehenſibilis; octauo verò modo eſt commendabilis, nec error dicendus, ſed humilis ſuorum defectuum cognitio, dummodo non ſit nimia. Præter omnes iſtas eſt conſcientia bona, quæ eſt in fide vera & charitate non ficta; de qua dicit Hugo. Tranquilla conſcientia eſt, quæ eſt omnibus dulcis, nulli grauis, vtens ad gratiam amico, & inimico ad patientiam, cunctis ad beneuolentiam, quibus poteſt ad beneficia; cui nec Deus ſua peccata imputat, quia non fecit; nec aliena, quia non approbauit; nec negligentiam, quia non tacuit, nec ſuperbiam, quia in humilitate permanſit. Hæc ille. Hanc ergò conſcientiam ſtudeamus ſeruare, vt in ea quieſcentes per gratiam, tandē poſſimus gaudere per gloriam; quod nobis &c.

Hugo li. 2. de anima: cap. 9.

DOMINICA LAETARE SERMO I.

Eſt puer vnus hic, qui habet quinq; panes hordeaceos & duos piſces. Ioannis 6.

AVguſt. in libr. Soliloq. ca. 12. loquens ad Deum in perſona totius generis humani in hęc verba prorumpit. Scio Domine Deus & hoc confiteor, quia vbicunque ſum ſine te, malè eſt mihi præter te, non ſolum extra me, ſed etiam intra me: quia omnis copia, quæ non eſt Deus meus, mihi eſt inopia & egeſtas & ſubdit: Eia Domine, ex quo à bonitate tua vnica & ſumma temporalium rerum multiformitas per carnales ſenſus lapſum naturæ noſtræ deſubſtantiauit, ſeu deformauit; & dū multa ab vno diuiſit, facta eſt abundantia laborioſa & egeſtas copioſa; dum aliud & aliud ſequebar, & à nullo implebar: dum te non amplectebar incommutabilem, & ſingularem, & indiuiſum, quem ſecutus non erro; quem conſecutus non doleo; quem poſſidens ſatiatur totum deſiderium meum. Hæc Auguſtinus. Per quæ oſtendi, quod, ſicut fuit de ipſo, ſic ante aduentum Chriſti humanum genus non potuerit in aliquo bono creato ſatiari. Vnde licet habuerit tunc multiplices delectationes, in creatis cœleſtibus, terreſtribus, aquaticis; & alias conſolationes multi-

multipliciter exquisitas; omnes tamen illæ non potuerunt satiare desiderium generis humani, donec veniret filius Dei: quia vt dicit Propheta. *Desiderium pauperum exaudiuit Dominus.* Et iterum: *Desiderium animæ eius tribuisti ei.* non vtique desiderium carnis, aut concupiscentiæ seu voluptatis, sed animæ & spiritus. iste ergò Dominus veniens repleuit desiderium animæ nostræ, quia satiauit animam inanem, & animam esurientem satiauit bonis; bonis vtique cœlestibus & gratuitis. Hoc signare voluit Saluator noster satiando turbas, de quibus in Euangelio: quas quidem quinque panibus hordeaceis ita perfectè saturauit, vt insuper 12 cophini remanerent; significans vtique, quod ipse

Iacob 1. copiosè & abundanter omnibus escam animæ administret. *Dat omnibus affluenter.* De hac satiatione loquitur nostrum thema, describens panes & pisces, quibus Christus satiauit turbam, de quo dicitur.

Ioan. 6. *Est puer vnus hic, qui habet &c.* In quibus verbis describuntur tria hoc sacro tempore cuilibet Christi fideli comprimis necessaria: primò innocentiæ puritas, cum dicitur. *Est puer vnus hic;* secundò pœnitentiæ austeritas, cum additur. *Qui habet quinque panes hordeaceos;* tertiò consolationis iucunditas, cum subditur, *Et duos pisces.* Ista sunt quæ hoc tempore maximè peccatoribus post remissionem peccatorum sunt necessaria.

I.

Innocentia puritas Christi fidelibus necessaria. Describitur in verbis prætactis innocentiæ puritas Christi fidelibus post remissionem necessaria. Dicit enim Hieronymus. Secunda tabula post naufragium est pœnitentia, per quam homo reuertitur ad innocentiam baptismalem: quæ quia maximè hoc sacro tempore omnibus dignè pœnitentibus restituta est, ideò maximè debent esse cauti & solliciti, nè eis quoquo modo auferatur. Vnde Psalm. admonens omnes tales, quibus restituta est innocẽtia, dicit; *Custodi innocentiam, & vide æquitatem.* Dicit Glossa. *Custodi innocentiam,* nè scilicet extorqueatur à te, iuxta il-

Apoc. 3. lud, *Tene quod habes, nè alius accipiat coronam tuam. Et vide æquitatem* secundum Innocentium, id est, vide, nè facias aliquid nisi æquum: & in his verbis tanguntur duæ partes iustitiæ generalis, quibus se homo habet erga Deum debitè, & proximum. Vnde quo ad Deum dicit: *Custodi innocentiam.* Quo ad proximum. *Et vide æquitatem;* vt scilicet non facias aliis, quod tibi non vis fieri. *Quoniam sunt reliquiæ homini pacifico,* id est, quoniam Dominus reliquit hæc duo, scilicet innocentiam & æquitatem quasi in testamento pacis, iuxta illud: *Statuit ei testamentum pacis.* Et: *Pacem meam do vobis.* In pace autem concurrunt hæc duo, scilicet innocentia, qua nulli noceamus; & æquitas, qua cunctis vt æquum est, subueniamus. *Custodi* ergò *innocentiam,* vt nulli malum inferas; *Et vide æquitatem,* vt omnibus bona facias; quod est esse pacificum. Hinc Tullius. Primum fundamentum iustitiæ est, nè cui noceas: deindè, vt communi vtilitati deseruias. Eandem innocentiam & describens Psalm. ait: *Diuerte à malo, & fac bonum, inquire pacem, & persequere eam;* & ponit hic latius partes iustitiæ seu innocentiæ. Primò enim ad puritatem innocentiæ pertinet cohibere manum ab opere malo: ideò dicit; *Diuerte à malo,* quia in via huius vitæ occurruat sæpè peius & malum, & ab vtroque diuertendum est.

Sed dices, Quare non dicit potius, resiste malo. Respondeo secundum Innocentium, quod ideò, quia nos sumus debiles; ideoque, vbi non est fortitudo, consilio vtendum est, iuxta illud. *Vir sapiens fortis est, & vir doctus robustus, & validus; quia cum dispositione itur ad bellum, & erit salus vbi multa sunt consilia.* Secundò ad puritatem innocentiæ pertinet promptitudo ad benè agendum: vnde addit. *Et fac bonum;* non enim sufficit diuertere a malo, nisi istud sequatur, scilicet facere bonum. Hoc studiosissimè debent pensare pœnitentes hodiè, vt non credant sibi sufficere, si caueant à malo, de quo pœnitent; nisi etiam bonis operibus, eleemosynis, & orationibus, & ieiunijs intendant. Tertiò ad puritatem innocentiæ requiritur inquisitio pacis ad Deum & ad proximum: nè si quis iniuriam fecerit proximo, incidat in manus

manus Domini; & ideò additur. *Inquire pacem*, id est, secundum Innocentium, inquire, quomodo pacem habeas cum Deo, & proximo, & teipso, iuxta illud *Cum omnibus pacem habentes*. Et: *cum inquisieris, persequere eam*, id est, perfectè sequere eam. Necessaria enim est diligentia in inquirendo: & ideò dicit non tantum quære, sed *inquire*, id est, intentè quære. Item necessaria est perseuerantia in sequendo pacem; & ideò dicit non tantum sequere, sed *persequere*, id est, perseueranter sequere. *Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit*. Vel dicit. *Inquire*, id est, interius quęre pacem in conscientia, quia exterius nō est, nisi bellum & turbatio. *In mundo pressuram habebitis, in me autem pacem*. *Vidi cuncta, quæ sub sole erant, & ecce vniuersa vanitas, & afflictio spiritus*; quia cor vult semper ad exteriora vagari. Vnde conqueritur Psalm. *Cor meum dereliquit me*. Ideò benè addit; *Persequere eam*, quasi fugientem. *Pacem sequimini cum omnibus*.

Rom.12.

Matt.10.

Ioan.16.

Eccl.1.

Psalm.12.

Ex præmissis colligitur, quod innocentia Christiana consistat in tribus, scilicet in abstinentia à malo, exercitatione in bono, & perseuerantia vtriusque, quæ tria requirunt alia tria: nam abstinentia à malo requirit bonam voluntatem, & rectam, quæ semper ad bonum tendat, & non flectatur ad malum: aliàs non esset recta; exercitatio in bono requirit puritatem operationis, vt opus nostrum non sit permixtum aliqua macula; perseuerantia verò in vtroque requirit constantiam, vt homo nunquam recedat à bono. Hæc tria tanguntur à Psalmist. dicente. *Et retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam, & secũdum puritatem manuum mearum retribuet mihi, quia custodiui vias Domini, nec impiè gessi à Deo meo*. Ecce ista tria. Bonam voluntatem tangit, cum dicit. *Et retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam*. Bonam operationem tangit, cum subdit. *Et secundum puritatem manuum mearum*. Perseuerantiam tangit, cum addit. *Quia custodiui vias Domini*. Est ergò sensus. *Retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam*, id est, vt Innocentius exponit secũdum bonam voluntatem meam. Anselmus autem dicit, quod iustitia sit rectitudo voluntatis propter se seruata. *Et secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi*. Puritas manuum, id est operum. Sciendũ, quod opus dicatur impurum ratione carnalis affectionis. *Manus vestræ plenæ sunt sanguine*. Item cum fit propter mundi concupiscentiam. *Vt quid mihi thus de Saba affertis, & calamum suaueolentem de terra longinqua?* Et cum fit causa inanis gloriæ. *Attendite, ne iustitiam vestram coram hominibus faciatis, vt videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis*. Vnde Greg. Vecordia magna est magnũ agere, & laudi inhiare: quia vnde cœlum mercari potuit, inde nummum transitorij sermonis quærit. Vltimo addit de perseuerantia; *Quia custodiui vias Domini*. Viæ Domini sunt opera, vel viuendi ordines. Item viæ Domini sunt præcepta & prohibitiones, per quæ itur ad Deum. *Si vis ad vitam ingredi serua mandata Dei*. Et: *Viam mandatorum tuorum cucurri*. Benè dicit, *custodiui*, non solum ambulaui; quia multę sunt insidiæ & laquei in his vijs. *In via hac, qua ambulabam, absconderunt superbi laqueum mihi*. Ideò Ieremias dicit. *State super vias vestras & videte, & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona*. Subiungit. *nec impiè gessi*, à Deo meo recedendo *Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes*. Augustinus in libr. confession. Domine si vis, vt fugiam à te, da mihi alterum te; vt à te fugiam ad te, à te iusto, ad te misericordem. Hęc est ergò puritas, quam necesse est custodire cuilibi pœnitenti.

Psal.17.

Opus ex quibus impurum dicatur.

Isaiæ 1.

Ierem. 6.

Matth. 6.

Viæ Domini quæ.

Matt. 19.

Psalm.

Psalm.

Ierem. 6.

Ioan. 6.

II.

Habet quinque panes hordeaceos. Describitur in his verbis pœnitentiæ austeritas. Rectè autem pœnitentia comparatur pani hordeaceo, tum quia dura tum quia aspera, tum quia pungitiua est. Grauis enim videtur omnibus incipientibus & nondum assuetis, iuxta illud. *Dabit tibi Dominus panem arctum & aquam breuem*. Sed certè si homo incipiat pensare grauitatem suæ culpæ, & asperitatem gehennæ futuræ, dulcescet ei sine dubio iste panis: nam dicitur in Prouerb. *Anima esuriens etiam amarum pro dulci sumet*. Hac fame laborauit Da-

Pœnitentia pani hordeaceo comparatur.

Isaiæ 30.

Prou. 2.

uid Dauid, qui de se ait; *Cinerem tanquam panem manducabam.* Vnde autem prouenit ista austeritas, & prosperitas in peccatore, ita vt pœnitentia videatur ei panis, non triticeus, sed hordeaceus, videamus breuiter. Sicut autem dicitur in verbis thematis, panes isti hordeacei erant numero quinque, ad significandum, quod pœnitentia habeat quinque grauia impedimenta, quæ amaricent homini pœnitentiam: propter quæ etiam videtur pœnitentia ei multum austera & dura. Primum impedimentum est pudor propalandi, seu reuelandi; secundum timor recidiuandi; tertium ardor delectandi; quartum torpor præstolandi, & quintum desperatio veniam obtinendi. Primum quod inducit austeritatem pœnitentiæ est pudor propalandi, seu releuandi peccatum: qui obuiat omnibus pœnitere volentibus, & maximè hypocritis, & superbis, qui volunt apparere hominibus deforis sani, & pulchri, cum tamen sint intus fœdidi. Pudet enim eos reuelare homini, quod soli Deo notum est, secum hoc modo ratiocinantes; Ex hoc suspectus habebor, & quasi nullius æstimationis reputabor, qui prius videbar hominibus pudicus, castus, sobrius, humilis, & quietus. Ecce quam asper & amarus est iste panis primus volenti pœnitere? Aufert nimirum diabolus homini verecundiam & pudorem cum ad peccatum inuitat: at si viderit eundem pœnitudinem capere peccati commissi, pudorem ingerendo à proposito nititur reuocare. Hinc quidam Sanctus vidit diabolum in Ecclesia, cum homines vellent confiteri, discurrentem ad quemlibet, & cuilibet in faciem insufflantem: qui admiratus, quid faceret, respondit. Reddo, quod abstuli: reddo inquam modo pudorē volentibus confiteri, quem eis abstuleram cum peccarent. Contra hunc pudorem est triplex medicina; prima, consideratio rationis naturalis: si enim non erubuisti facere quod inhonestum & inutile fuit; non debes erubescere confiteri, quod honestum & vtile est, vti præclarè Bernardus dicit: O insania nimia hominum: pudet ablui, & non pudet coinquinari: pudet sordes abstergere, & non pudet contrahere: abstergitur caliga, & contemnitur ablui anima. Secunda medicina est virtus diuinæ intuitionis, cui nihil celare potes, etiam minimam cogitationem. *Omnia nuda & aperta sunt oculis eius.* Et Boëtius 5. de consolatione in fine. *Omnia*, inquit, *agimus ante oculos iudicis cuncta cernentis.* Ad quod ergò illi erubescis confiteri, qui hoc nouit antequam factum esset. Tertia medicina est reuelatio futuræ confusionis, iuxta illud: *Reuelabo pudenda tua, & ostendam gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam.* Et: *Confundentur vehementer, quia non intellexerunt opprobrium sempiternum, quod nunquam delebitur.* Et: *Scrutabor Hierusalem in lucernis, & visitabo super viros defixos in fecibus suis.* Et: *Est confusio adducens ignominiam, & est confusio adducens gloriam.* Bona confusio secundum Augustinum in præsenti, qua homo erubescit hic peccata, vt in futuro non erubescat. Sic ergò patet de primo pane hordeaceo. Secundus panis hordeaceus, siue secundum impedimentum agendæ pœnitentiæ, quod amaricat homini pœnitentiam, est timor recidiuandi, & hic multos retrahit, quia quidam timent ne non possint à peccatis abstinere, de quibus proponunt pœnitere, vel nè non possint ferre pænitentiam eis iniunctam; sic secum discurrentes. Ad quid vis pœnitere hodiè, cum cras in idem redibis? Contra hoc impedimentum est triplex remedium, quod dulcorat istum panem hordeaceum: primum est consideratio pœnæ præsentis, quia modicitas; secundum eiusdem leuitas; tertium temporis momentana breuitas: quibus è diametro opponuntur futuræ pœnæ magnitudo incomparabilis, acerbitas intolerabilis, æternitas interminabilis; de quibus omnibus apud Matth. *Ite maledicti in ignem æternum.* Hinc Iob. 6. dicitur. *Qui timet pruinam*, id est, pœnam temporalem, *irruet super eum nix magna.* Igitur alleuiatio & dulcoratio pœnitentiæ est recogitatio futurorum suppliciorum; de quibus Isa. *Quis poterit habitare cum igne deuorante, & quis habitabit cum ardoribus sempiternis?* Ecce secundus panis hordeaceus. Tertius panis seu tertium impedimentum agendæ pœnitentiæ est ardor dele-

Pœnitentiæ austeritas ex 5. impedimentis.

1.

Medicina contra pudorem peccatum reuelandi triplex.

Remediū contra 3. impedimentum. delectandi, quo diabolus persuadet homi-
ni dicens. Recollige homo miser delecta-
tionem, in qua versaris, & vide quod sine
ea non possis ducere vitam? Sed certè con-
tra hoc est facilis medicina; recordari vi-
delicet, quia authore Gregorio, momen-
taneum est quod delectat, sed æternum,
quod cruciat. Est & aliud remedium re-
cordari verbi illius, quod dicit Apostolus.
Omnia possum in eo, qui me confortat. Non
solum ergò talem delectationem possibi-
le est vitare, sed etiam qualemcunq; ma-
iorem: quia vt dicit Saluator. *Omnia pos-
sibilia sunt credenti*, & maximè, quia *non*
4. *permittit Deus tentari nos super id, quod pos-
sumus sustinere.* Quartus panis hordeaceus,
seu quartum impedimentum agendæ pœ-
nitentiæ est torpor præstolandi, qui oritur
ex duplici præsumptione, videlicet ex præ-
sumptione vitæ prolixæ & finalis veniæ.
Verè maxima difficultas, & asperitas isti-
us panis, quando peccator sibi blanditur
Remediū contra torporem præstolādi vitam longam, & largam Dei propitiatio-
nem. Sed contra hoc est remedium illud
Augustini: *Qui tibi veniam spopondit, diem
crastinam non promisit. nè tardes ergò con-
Eccl. 5. uerti ad Dominum; quia breues dies homi-
Iob 14. nis sunt.* Quintus panis hordeaceus, seu
5. quintum impedimentum agendæ pœni-
tentiæ est desperatio veniam obtinendi.
Hanc inducunt tria: primò consideratio
quantitatis peccati, sicut Cain in Genes.
Gen. 4. ait. *Maior est iniquitas mea, quam vt veni-
am merear.* Sed contra hoc est passio Chri-
sti, quam si quis consideret, non potest ha-
bere tanta peccata, quæ per eius passio-
nem non possint expiari, vt dicit Bernar-
dus; quia vt dicitur in Psal. non solum suf-
ficiens, sed *copiosa apud Deum est redemp-
tio*, Secundo desperationem inducit fre-
quens casus recidiuationis: cogitat enim
peccator, & desperat, dicens: ad quid pœ-
nitebo, cum hodiè faciam, & cras cadam?
Sed contra hoc habetur remedium, quod
dulcorat istum panem, illud dictum Salua-
Matt. 18. toris. *Non dico tibi vsque septies, sed vsque
septuagies septies;* quia Christus est sicut me-
dicus, qui nouit centies infirmum curare
recidiuantem. Tertiò desperationem in-
ducit consideratio diuturnitatis, per quam
sibi homo dicit: adeò inueteratus sum in
hoc peccato, & tamdiu in eo steti, vt nun-
quam deinceps possim misericordiam ob-
tinere, ideò non confitebor. Sed contra
hoc est illud quod dicitur in Psalm. *Mise-
ricordia Domini ab æterno, & vsque in æter-
num, super timentes eum.* Et apud Ezech.
Quacunque hora ingemuerit peccator &c.
Hinc Leo Papa. Misericordiæ Domini,
nec mensuras possumus ponere, nec tem-
pora definire. Ecce quam austeri panes
hordeacei sunt ista quinque impedimenta
pœnitentibus; qui tamen si benè mastica-
ti fuerint, faciles & dulces sunt ad mandu-
candum ex gratia diuina, quæ vnicuique
hodiè præsto est: & ideò nulli est dubitan-
dum, quin si velit voluntatem apponere
propriam, omnia sibi facilia sunt futura;
quia mentiri non potest, qui dixit. *Iugum* Matt. 11.
meum suaue est, & onus meum leue.

III.

Et duos pisces. Duo sunt, amor & spes,
quasi 2. pisces dulces, qui pœnitētibus om-
nia amara & austera delectabilia & iucun-
da reddunt, ac ita facilitāt & alleuiāt onus
pœnitentiæ, vt non videatur hō in aliquo
grauari. Amor enim est piscis ita dulcis, *Amor*
vt qui gustat de eo, non sentiat omnes tri *Dei om-*
bulationes, & amaritudines huius sæculi, *nia suf-*
& omnes difficultates pœnitentiæ, & om *fert.*
nia quæcunque sibi occurrerint in bonum
conuertat. *Scimus enim, quoniam diligen-* Rom. 8.
tibus Deum omnia cooperantur in bonum.
Et enumerat ibi Apostolus multa genera
pœnarum, passionum, & tormentorum,
quæ omnia pœnitenti sunt dulcia, propter
amorem, quē habet: dicit enim ibi: *Quis
nos separabit à charitate Christi?* quasi dicat,
nullus, nec aliqua tribulatio pœnitentiæ;
eò quod sola peccata diuidant nos, & De-
um nostrum *Quis ergò separabit nos à cha-* Isa. 59.
ritate Dei? An tribulatio, scilicet corporis
afflictio. quæ fit in pœnitentia? certè non;
quia qualiscunque sit pœna pœnitentis, i-
pse semper dicit. *Si bona suscepimus de ma-
nu Domini, mala quare non sustineamus?*
Quærit vltra An angustia, id est, anxietas Iob 2.
mentis sicut Susanna dixit. *Angustiæ sunt
mihi vndique.* Dan. 13. quasi dicat, non. Dan. 13.
Nec angustia, id est, tristitia poterit nobis

habeat ad Deum. Quærit vltra. An persecutio? certè non, quia Dauid multas persecutiones passus est à Saule, quæ ei nihil nocuerunt, vt patet 1. Reg. per totum. Quærit vltra. An fames, id est, penuria cibi, quæ iniungitur communiter pœnitenti; certè nihil nocebit, quia amor Dei in homine omnia ista suffert: & præ dulcedine interiori nō facit sentire famem, sicut patuit in Helia & Moyse, qui vltra humanam æstimationem ieiunauerunt: & tamen alacres & læti fuerunt, ac si delicatis cibis
Daniel. 1. pascerentur; quod & patet de Daniele expresè & socijs eius, qui solis leguminibus vtentes, & cibos regios spernentes, valdè alacres & formosi videbantur. Quærit vltra: An nuditas, id est, penuria vestium, certè minus; quia Ioannes portabat vestimētum de pilis camelorum, & tamē fuit ma-
Matt. 11. ximè commendatus. Quærit vltra. An periculum? certè non; quia Paulus in multis periculis erat; & tamen in omnibus lætus
2. Cor. 11. fuit. Quærit vltra. An gladius? certè non; quia multi Martyres *lapidati sunt, secti sunt,*
Hebr. 11. *in ore gladij occisi sunt*; & tamen omnia vi-
Rom. 8 cerunt per fidem, & amorem Christi. Propter quod concludit Apostolus, quod in his omnibus positi superemus, id est, vincamus propter eum, id est, per virtutem & amorem eius, qui dilexit nos. Ecce quanta iucunditas consolationis cuilibet verè pœnitenti prouenit ex amore Dei; quem neque mors, neque aliqua creatura potest separare à Deo: & per consequens nulla tribulatio vel calamitas corporalis vel mentalis potest ei esse difficilis vel amara, si verè diligat Deū; quia vt dicit Hieronymus: Amanti nihil est difficile. Hinc dicit Psalmista: *Gloriabuntur in te omnes, qui diligūt nomen tuum.* Non dicit, tristabuntur. Cōcinit his D. Bernard. de. 12. grad. humil. dicens. *O quam dulcis & suauis est cibus charitas, quæ fessos alleuiat, debiles roborat, mœstos lætificat, iugumq; veritatis facit suaue & onus leue.*

Spes futuræ gloriæ minur Secundus piscis dulcorans austeritatem pœnitentiæ & leuigans omnes tribulationes præsentis vitæ, est spes & certitudo auxilij diuini in omnibus aduersitatibus, & ex certa expectatione futurorum gaudio[rum] proueniens. Quicunque ergo asperitate pœnitentiæ se grauari sentit, recurrat ad spem; & omnia leuia inueniet, omnia dulcia æstimabit, quia sicut amor omnia leuit in homine, &, vt dictum est, amanti nihil est difficile; sic & speranti. Hinc apud Isa. dicitur. *Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem: assument sibi pennas, & volabunt, & non deficient.* Hinc Bern. super illud Psal. *Quoniam tu es Domine spes mea,* dicit. Si sæuiat mundus, si fremat malignus, si caro concupiscat aduersus spiritum, si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo in te. Isti autem duo pisces sic se habēt, vt vnus scilicet amor, capiatur in aqua dulci, scilicet charitatis, quæ dulcior est super mel & fauum, iuxta illud; *Spiritus meus super mel dulcis*; spes verò capiat in aqua amara, quia non potest esse sine meritis humanis, quæ vtique cum difficultate & amaritudine proueniunt: virtus enim est circa difficile, vt dicitur 1. Ethic. Vnde qui sperare vellet præmium sine meritis, præsumptuosus esset: & ideò iste piscis est ex aqua amara; amor autem est ex aqua omnino dulci; quia amor non ponderat merita, vt dicit Gregor. in homil. de Maria Magdalena: audax enim, & intrepidus irruit ad præsentiam maiestatis. Et benè isti duo pisces coniunguntur: sicut enim in conuiuijs magnatorum apponuntur diuersis diuersa, & nunc pisces recentes & dulces, nunc verò salliti; vt qui non potest gustare de istis, gustet saltem de illis: sic in conuiuio Christi pręsentis vitæ apponuntur ista duo; vt qui non audet accedere audacter ad præsentiā diuinæ maiestatis, vtpote pusillus in amore; sicut est incipiens, saltem speret de Dei gratia, & meritis suis qualibus, talibus: & sic nihilominus reficiatur pane pœnitentiæ hic per gratiam, vt in futuro possit refici pane æternę consolationis per gloriam: ad quam nos &c.

DOMINICA LAETARE.

SERMO II.

Accepit Iesus panes, & cum gratias egisset, distribuit discumbentibus. Ioan. 6.

DICIT beatus Augustinus in li. 83. quæst. Debemus Deo illud attribuere, vt cum fateamur aliquid posse, quod nos fateamur inuestigare nō posse: in rebus enim mirabilibus tota ratio faciendi est potentia facientis. Quasi dicat: quod Deus multa faciat & possit facere, quorum rationem nos nescimus assignare. Vnde secundum ipsum, si quæratur quare Deus aliquid faciat supra naturam, contra naturam, vel præter naturam: quare tam mirabilia, tam incomprehensibilia, tam insolita, tam inusitata fecerit; non potest ratio melior reddi, nisi quia ita eius potentiæ placuit: ideo ergo talia facit quia potest. Et quia distributio quinque panum quinque milibus hominum per Christum facta ad satietatem, fuit opus à sęculo inauditum, & ideo stupendum & mirabile; ideo verè probauit hac ipsa Christus se esse verū filium Dei, qui cum patre & Spiritu sancto vnus Deus existens, sua admirabili potentia fecerit talia, quorum rationem humana ratio inuestigare non potuit. Ad hoc igitur ostendendum Christus accepit panes, & cum gratias egisset, distribuit discumbentibus. In quibus verbis tria dicuntur de Christo, quę hoc sacro tempore cuilibet verè pœnitenti perquam maximè sunt necessaria ad salutem. Primo dicitur, *Accepit panes.* Secundo *gratias egit.* tertio, *Distribuit.* In acceptione panum notatur eius humilitas, quia cum potuisset nouos panes creare per omnipotentiam, voluit tamen præexistentes & paratos accipere ad ostendendam humilitatem, in actione gratiarum notatur eius deuotio, qua ad Deum omnia referebat; in distributione panum notatur eius liberalitas, qua cunctis ad vota ministrabat, & vnicuique iuxta desiderium suum prouidebat; Hæc tria & quilibet pœnitens debet habere; quia primo propter hoc, quod exiuit iam de statu culpæ ad statum gratiæ, & de filio diaboli factus est filius Dei, debet esse humilis & pauidus coram Deo, ne de accepta gratia superbiat, & infletur: secundo propter hoc, quod à Deo multa bona receperit, & amissa recuperauerit, debet esse deuotus, & sedulus, vt gratias pro omnibus agat: tertio propter hoc, vt pœnam transitoriam & satisfactoriam in confessione sibi iniunctam redimat, debet esse liberalis, vt bona sua egenis distribuat; atque ita in his tribus Christum imitabitur.

Magna humilitas Christi, *qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed exinaniuit semetipsum, formā serui accipiens, & habitu inuentus vt homo.* Et: *Cum esset eiusdem potentiæ cum Patre, portans omnia verbo virtutis suæ, per quē Deus pater fecit & sæcula,* vt dicitur ad Hebr. 1. Immo cum esset ille, *qui omnia quæcunque voluit, fecit in cœlo & in terra, in mari, & in omnibus abyssis.* & qui *dixit, & facta sunt omnia*; idem ipse talis ac tantus accepit panes ad reficiendum turbas, quas potuit solo nutu satiare. Ad quid autem aliud hoc fecit, nisi ad instruendum nos, vt in omnibus humiles simus? Hinc Diuus Augustinus in lib. de verbis Domini, dicit in persona Christi, *Discite à me,* non mundum fabricare, non cuncta visibilia & inuisibilia creare, non in ipso mundo mirabilia facere, & mortuos suscitare; *Sed quoniam mitis sum & humilis corde.* Si cogitas

Philip. 2.

Hebr. 1.

Humilitas sectāda.

magnam constituere fabricam celsitudinis de fundamēto prius cogita humilitatis. Hæc ille. licet autem cuilibet homini semper de humilitate prouidendum est, eo, quod humilitas in omnibus hominibus valde sit spectabilis; & vt dicit Valerius episcopus in quodā sermone, in paupere grata est, in diuite gloriosa; tamē homini pœnitēti maximè est necessaria, præsertim hoc sacro tempore, quo homo de peccatis veniam accepit in confessione, & tendit ad virtutum recollectionē & pristinam restaurationem: circa quæ duo maximè ei est timendum, nisi habuerit humilitatem.

Humilitas tria bona pœnitenti præstat.

Pro quo sciendum quod humilitas tria bona faciat pœnitenti. Primo omnia vitia comprimit, ne resurgant; secundo omnes virtutes perditas acquirit & restaurat; tertio restauratas custodit.

Medicinæ similis.

De primo dicit August. in li. de verbis Domini, quod humilitas sit sicut medicina omnibus cōsulens. Ipsa enim omnia tumentia & superba comprimit; omnia tabescētia & infirma seu fragilia in homine reficit; omnia superflua resecat; omnia deprauata corrigit. Qua enim superbia sanari potest, si humilitate filij Dei non sanatur: quā iracūdia sanari potest, si patientia filij Dei non sanatur? Hæc Augustinus. Ecce secundum dicta huius S. Patris humilitas comprimit vitia, ne resurgant, & maximè deprimit superbiam, ne mens hominis de cætero eleuetur contra Deum. Refert Philosophus in li. de animalibus, quod ceruus intrans syluam deprimat cornua & incuruetur, ne per ramos arborum in cursu retrahatur, & retardetur. Eodem modo debet facere pœnitens, qui hodie intrat syluam & solitudinem pœnitentiæ, vt deponat cornua superbiæ, ne per eam retrahatur & retardetur à salute sua. Vnde Psalm. consulit

Psal. 74.

peccatoribus dicens: *Dixi iniquis, nolite iniquè agere, & delinquentibus, nolite exaltare cornu*. Hoc maximè tangit pœnitentes illos, qui pro eo, quod iam mala, de quibus pœnitent non agāt, magnæ reputationis se existimāt: vnde eis dicitur. *Nolite exaltare cornu*. Exponit Inno. *Nolite exaltare cornu*, per superbiam, dicendo vos in hoc esse iustos, quia peccata non committitis, dicē-

Lucæ. 18.

tes cū superbo pharisæo. *Non sum, sicut cæteri hominū, raptores, iniusti.* Non enim sufficit declinare à malo, nisi etiā fiat bonū: ideo qui declinat à malo, & tamen bonum omittit; non debet exaltare cornu, præsumendo aut defendendo se, quia eiusmodi dicetur, *Esuriui, & non dedistis mihi mādu-care: ite maledicti*. Hæc Inno. De tribus autē [illegible] solet homo pœnitens gloriari, & superbire, quæ necesse est reprimi per humilitatē, scilicet de generis nobilitate, mortis contemptu, & vitæ sanctitate. Credit enim, quod per hæc tria possit in cœlū ascendere, quia nobilis Dei creatura, quam impossibile sit à Deo damnari, cum sit eius imago: secundo quia credit se ita fortē, vt etiam mortē pro Christo suscipere, & sicut strenuus miles eam non timere sibi videatur: tertio, quia etiam multa per abstinentiam & sanctitatem suam promeruisse sibi videtur. Hæc tria tangit Psalmista dicens: *Dixi iniquis, nolite extollere in altum cornu vestrum*, id est, nolite superbire, quia *neque ab oriente*, id est, à generis nobilitate, superbire debetis *neque ab occidente*, id est, à contemptu mortis; *neque à desertis montibus*, id est, à sanctitate & abstinentia. Et sequitur medicamētum humilitatis, quibus ista omnia comprimuntur *Quoniam Deus Iudex est*, qui secundum innocentiam nobilior, strenuior & sanctior; & tamen non fuit superbus, sed humiliauit semetipsum vsque ad crucis ignominiam. Quæ certè verba satis ostēdunt cuilibet verè pœnitēti, quantū humiliari debeat, cū nō habeat materiā superbiendi ex tota vita sua; quia nec à principio, nec à fine, nec à medio; habet autē sufficientē materiam ex omnibus istis humilitatis, si velit aduertere. Vnde secundū Inno. IV. sensus est, non debetis superbire, quia nihil habetis in vobis, vnde superbire possitis; sed tantum humilitatis materiam in vobis inuenire potestis, quia *neque ab oriente*, id est, à principio vitæ vestræ; *neque ab occidente*, id est, à fine; *neque à desertis montibus*, id est, à tota vita vestra potestis superbire, sed magis humiliari. Per desertos montes, qui cum magna difficultate coluntur, & vix bonū fructum faciūt, facilius autē spinas & tribulos afferunt, benè significatur vita hominis, quæ cū magna difficultate ad bonum trahitur, facilè

autem

autem ad malum. Hinc de tribus præmissis dicitur. *Homo natus de muliere.* Ecce principium vile *Breui viuens tempore.* Ecce finis terribilis. *Repletur multis miserijs* Ecce medium miserabile. De his ergo non potest superbire Vnde præclarè Innocen. tertius de vilitate humanæ conditionis.

Vnde superbit homo, cuius conceptio culpa,
Nasci pœna, labor vita, necesse mori.

Ne ergo extollat cornu, maximè quoniam Deus Iudex est, qui superbos humiliat. Sic ergo patet primum, quomodo humilitas hominem à malo retrahit.

Secundo humilitas omnes virtutes in homine reparat & restaurat. Est enim humilitas in virtutibus sicut radix in arboribus, quæ si sana fuerit, spes est bona de ramorum fructificatione: sic si humilitas perfecta fuerit in homine, omnia fructificabunt opera virtutum, quæ prius mortua fuerunt; quia sicut post mortificationem radicis in hyeme, superueniente vere restituitur pulchritudo & decor ramorum, & spes est de fructu; sic recuperata humilitate omnia recuperantur & reuiuiscunt in pœnitente; quæ non possent reuiuiscere ex se sine humilitate quasi sine radice. Hinc dicit Gregorius 27. lib. moralium. Origo virtutis humilitas est; veraciter illa in nobis pullulant, quæ in radice propria, id est, humilitate, perdurant, à qua nimirum si abscidantur arescent. Huius ratio est secundum Gregorium, quia omnium virtutum incrementum est à charitate, quasi ab humore viuificante; qui humor si debeat diffundi in ramos sursum, prius oportet eum esse in radice deorsum. Qui ergo humilitatem habet, habet pariter & charitatem, qua habita omnia rehabentur, quia omnia bona reuiuiscunt cum illa; & quo ad hoc scilicet ad humorem viuificantem, qui est in humilitate, Augustinus super Ioan. homil. 8. dicit, charitatem etiam esse radicem omniū bonorum; quæ tamen sine humilitate non potest esse; quia humilitas est prius locus charitatis.

De tertio quomodo humilitas omnes virtutes in verè pœnitenti custodiat, dicit Hieronymus. Humilitas est conseruatrix custosque virtutum, & nihil est, quod ita Deo gratum faciat hominem & hominibus, quam si vitæ merito non magni, sed humilitate esse infirmi videantur. Multum ergo debet pœnitens solicitari de humilitate, ne bona quæ agit sine ea amittat; q. n. qui sine humilitate virtutes congregat, in ventum puluerem portat. Et Greg. 8. lib. moral. dicit. Perit omne quod agitur, si nō humilitate custodiatur. Ex his omnibus patet, quod summa nostræ perfectionis, in humilitate consistat; vnde præclarè dicit Hugo lib. 3. de claustro animæ, quod ipsa sit inter virtutes, sicut mel inter merces pharmacopolæ. Sicut enim mel concordat cum omnibus speciebus & confectionibus medicinæ: ita ex humilitatis dulcedine condiuntur omnia genera virtutum. Ex hoc consequenter patet, quod non possit quis verè dici perfectus, qui hac virtute priuatus est, vt dicit Cassiodorus super illud Psalm. *Humiliatus sum vsquequaque*: per hanc enim secundum ipsum, membra Christi sciunt diaboli vicisse superbiam; per hanc fideles super regna proficiunt; per hanc superbia tyrannica superatur; per hanc in æternum Martyres coronantur. Quisquis ergo dignè pœnitere se dicit, diligenter attendat, vt humilitatem habere studeat, quatenus & mala præterita comprimere, bona perdita restaurare, & ea conseruare possit.

Sine humilitate nemo perfectus.

II.

In verbis præmissis vti dictum tangitur Saluatoris gratiarum actio, per quam nos ad deuotionem & diuinæ laudis confessionem informat. Et certè necessitas magna incumbit homini, vt reddat altissimo gratias, ex quo videt Dei filium agere gratias Deo Patri: si enim gratias agit Deo Patri, consubstantialis eius filius, quia omnia bona omnibus largitur, & qui existens plenus gratia & veritate omnibus dat dona gratiarū, cum in ipso sint omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei; quantò magis homo pauper & mendicus, & per omnia in se defectuosus, meritò debet gratias agere pro omnib⁹ beneficijs sibi à Deo præstitis? Circa quod tria notanda, scilicet gratiarū actionis necessitas, eiusdem vtilitas, &

Gratiarum actionis necessitas.

tas, & eiusdem qualitas. De primo scilicet, de necessitate gratiarum actionis patet, quod ex triplici genere creaturarum inducitur homo ad reddendum gratias Deo, scilicet ex genere creaturarum, quæ solum habent esse naturæ; secundo ex genere illarum, quæ habent esse naturæ & gratiæ; tertio ex genere earum quę habent esse naturæ, gratiæ & gloriæ. Primum patet, quia creaturæ habentes esse naturæ tãtum, non cessant laudare Deum, & eidem gratias agere, prout possunt; eo quod omnis spiritus laudat Dominum. Et Dan. 3. inducuntur creaturæ terrestres, aquaticæ, aereæ, igneæ, simplices, mixtæ, sicut sunt aquæ, volucres cœli, pisces maris, ignis, grando, nix, glacies, frigus, æstas, sol, luna, & stellæ, serpentes & volucres pennatæ, & vniuersa germinantia in terra. Hæc enim omnia benedicunt Domino suo modo, & faciunt homini seipsas materiam benedicendi & laudandi Deum pro tantis beneficijs ipsi homini à Deo in istis creaturis exhibitis. Vnde Seneca Epistola. 83. dicit, hanc esse iustitiam naturalem, secundum quam conuenit vnicuique, quod suum est reddere, scilicet beneficio gratiam. Et certe in hoc creaturæ irrationales inueniuntur multis hominibus meliores, quia illæ non negligunt hanc iustitiam quam homo non curat: vnde & idem Seneca dicit, quod agri fertiles non negligunt hanc iustitiam, qui multo plus reddunt quam acceperunt. Si ergo insensata reddunt gratias? certè maximè homo vrgetur exẽplo eorum ad idem faciendum, præcipuè cum omnia bona à Deo constet hominem habere. Vnde omnis profectus ad diuinitatis numen referendus est: quia dicit Cassianus in quadam epistola, Nihil constat esse bonum, nisi quod ab ipso dinoscitur esse collatum. Secundo idem patet ex genere creaturarum, quæ habent esse naturæ & gratiæ, vt fuerunt sancti Viri, Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, Confessores, Martyres, Virgines, viduæ, omnesque sancti, qui dum viuerent in terris, pro omnibus bonis gratuitis à Deo sibi collatis maximas gratias agebant. Vnde quidam ipsorum offerebant dona & sacrificia, oblationes, decimas & holocausta: quidã vocib' in cælum Dei bonitatem extollebant, cantantes & psallentes in cordibus suis Domino: alij quidam eum datorem largifluum prædicabant. Vnde & benè gratus fuit, qui dixit; *Repleatur os meum laude, vt cantem gloriam tuam, tota die magnitudinem tuam.* Tertio idem patet ex genere creaturarum, quæ habent esse naturæ, gratiæ, & gloriæ, vt sunt Angeli, beati, & animæ sanctorum in cœlo; de quibus dicitur in Psalm. *Beati qui habitant in domo tua Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te.* Inno. exponit. *In domo* illa cœlesti, non manufacta, *in sæcula sæculorum*, id est, in æternum *laudabunt te*, id est, gratias agent propter bonficia à te collata, & propter tuam bonitatem. *Laudate Dominum, quoniam bonus est.* De hac domo dicitur: *Gaudium & lætitia inuenietur in ea, gratiarum actio & vox laudis.* Et quod sancti requiem die ac nocte non habeant dicendo, Sanctus Sanctus Sanctus qui erat, & qui est, & qui venturus est. Si igitur in omni loco damnationis eius benedicitur Deus, eo quod secundum Inno. vbique terrarum, vbique creaturarum effluit largitas suæ bonitatis: quid facit miser homo, si non laudat Deum, qui adhuc positus est in loco horroris, & vastę solitudinis, cum videat sanctos Angelos laudare eum in loco voluptatis? O illi laudant qui tamen ita securi sunt de gloria, vt eam nullatenus amittere possint, quare non laudat homo qui nescit, an odio vel amore dignus sit; vt quandoque peruenire ad gloriam de miseria possit.

Sed dices, quid mirum Domine, si Deus laudatur ab alijs, quibus multa bona fecit & facit? ego autem qui semper miseriam patior in hac vita, pro quo ei gratias agam? Respondeo, quod non mirum. quod gratias Deo non agas, ex quo dona tibi à Deo data non sentis vel non intelligis. Porcia natura ita comparati sunt, vt non eleuent caput sursum, vt videant quercum; sed tãtum glandem deorsum considerant: nesciunt enim glandem cadere ex arbore, sed credunt in terra generari. Sic & ingrati quia nesciunt à Deo omnia sibi descendere, ideo non referunt gratias. Vnde multi dicunt. *Quis ostendit nobis bona?* Dicit Cassidorus in quadam Epist. Qui quanta sibi gratia

gratia collata sit, non intelligit, vel nescit,
quantas largitori gratias debeat, non in-
telligit, nec enim potest quis plenè intelli-
gere, quod accepit, nisi meminerit, quid
ante meruerit. Hæc ille. Ex hoc eodem
fonte concludit Seneca Epist. 82. quod ne-
mo sciat referre gratias, nisi sapiens, eo
quod ipse omnia examinet secum, quid sc.
acceperit, quando, vbi, & quemadmodum.
Patet ergo solutio dubij, quod Christianus
non agens gratias Deo non faciat hoc, ni-
si ex stultitia sua maxima, qui si esset sa-
piens, sciret vtique & vellet eas referre.
Sed dices: Domine ego libenter scirem &
addiscerem istam sapientiam, qua Deo
gratias scirem referre. Respondeo,
illam sapientiam faciliter acquiri, si ocu-
Psal. 102. lus mentis nostræ ad diuina beneficia
conuertatur; de quibus Psalmista enume-
rans ea, dicit. *Benedic anima mea Domi-
no, & omnia, quæ intra me sunt, nomini san-
cto eius.* Et sequitur. *Benedic anima mea Do-
mino, & noli obliuisci omnes retributiones
eius.* Quasi dicat si alia non essent, suffice-
ret hoc, quod ipse retribuit tibi bona pro
malis: cogita ergo, quod male facias & fe-
ceris, & inde videbis retributiones Dei,
qui te non damnauit, sed ad pœnitentiam
vocauit & expectauit, & multa bona tibi
tribuit. *Retributiones* etiam dicit, id est, i-
teratas & frequentes donationes & con-
Isai. 44. donationes, quas non debemus obliuisci:
*Non obliuiscaris mei; deleui enim vt nubem
iniquitates tuas, & quasi nebulam peccata
tua.* Enumerat autem I. c. Psalmista sex
beneficia, pro quibus homo maximè de-
beret gratias agere, quorum primum est
Isai. 43. venia peccatorum: vnde quo ad hoc di-
cit: *Qui propitiatur omnibus iniquitatibus
tuis.* Et Isaias inquit, *Ego sum, ego sum ipse,
qui deleo iniquitates tuas propter me, & pec-
Michea vlt. catorum tuorum non recordabor.* Benedi
cit *omnibus*, quia simul dimittuntur om-
nia iuxta illud. *Deponet iniquitates no-
stras, & proijciet in profundum maris om-
nia peccata nostra.* Mare est pœnitentia,
Peccatum in quo submerguntur Aegyptij, id est,
duo mala peccata & dæmones. Peccatum duo ma-
causat. la facit; vnum est, quod obligat ad pœnam
1. æternam: alterum, quod vulnerat, & debi-
litat animam, vt impotens sit ad bonum:
vnde non sufficit, vt pœna dimittatur, ni- 2.
si & vulnus curetur. Ideo Deus secundum
beneficium hominis ostendit in hoc, quod
sanat & curat animæ vulnera, de quibus Luc. 10.
sequitur. *Qui sanat omnes infirmitates tuas.* Dubium.
Et apud Luc. *Alligauit vulnera eius.* Sed
quid est quod sanat omnes infirmitates? 2 Cor. 12.
cum Apostolus dicat, *Quia virtus in infir-
mitate perficitur?* Solutio. Loquitur hic de
anima & de infirmitatibus animæ, quas
Dominus sanat, licet non sanet infirmita-
tes carnis, in quibus virtus perficitur. Di-
cit autem *omnes infirmitates*, quia multæ
sunt infirmitates animæ: auaritia enim
est quasi hydropisis, ira febris, superbia
apostema, hæresis lepra, gula bolismus, lu-
xuria gomorrea, ptysis inuidia. Has ergo o-
mnes infirmitates sanat Dominus in ser-
uis suis, maxime hoc sacro tempore qua-
dragesimali per sacramentum pœniten-
tiæ. Tertium donum est, quod non solum 3.
sanat infirmum peccatorem, sed suscitat
eum quasi mortuum; ideo additur. *Qui re-* Eccl. 20.
dimit de interitu vitam tuam, scilicet pre-
tiosi sanguinis sui. Est qui multa redimat
modico pretio, scilicet Christus, sanguine
suo. Sed nun quid Christi sanguis modi- Dubium.
cum est pretium? Solutio, modicum quã
titate, magnum valore. *Empti estis pretio* 1 Cor. 6.
magno. Et: *Non corruptibilibus auro aut* 1. Pet. 1.
argento empti estis, sed pretioso sanguine agni.
Quartum donum est coronatio, de qua 4.
sequitur. *Qui coronat te in misericordia &
miserationibus* scilicet pro victoria, quam
habes ex pugna. Sed dices, tamen Aposto-
lus dicit, quod corona nostra sit ex iustitia.
Reposita est mihi corona iustitiæ. Solutio, 2. Tim.
misericordia est, quod Dominus promi vlt.
sit; iustitia, quod reddit. Innoc. autem di-
cit, quod ideo dicatur corona misericor-
diæ, quia licet meritis reddatur, tamen ex
maxima misericordia Dei est, quod ipse
det gratiam, quæ est fundamentum meri-
ti, & secundum hoc istud donum est gra-
tiæ collatio. Quintum donum est adim- 5.
pletio desideriorum: vnde sequitur. *Qui re-* Prou. 10.
plet in bonis desiderium tuum. *Desiderium
suum iustis dabitur.* Quid autem desiderat
anima scil. iusti, vel quo replebitur? Certè

nonnisi ipso Deo, quia dicit August. Animam Dei capacem nihil minus Deo implere potest, iuxta illud. *Prou.11.* *Desiderium iustorũ omne bonum est*, id est, Deus, & secundum hoc istud donum est precum exauditio. Et notanter dicit. *Replet in bonis*, quando scilicet bona desiderantur: nam cum bona non sunt, non adimpletur desiderium. Vnde petentibus vltionem discipulis, dictum est. *Luc.9.* *Nescitis cuius spiritus estis*. Sextum est mentis renouatio; vnde sequitur. *Renouabitur vt aquilæ iuuentus tua*. Sicut enim natura aquilæ est, vt cum senescit, habeat rostrum durum, & ponderosum, vt non possit comedere, quam duritiam deponit, allidendo rostrum ad petram: Sic & faciet Deus animæ, quando deposita ponderositate corporis eius in morte, ad gustandum suam dulcedinem eam eleuabit. Facit hoc & in præsenti vita per gratiam, per quã deposita vetustate culpæ renouat eam in spiritu mentis, vt dicitur Ephes. 4. vt sic in nouitate vitæ ambulet. Rom.6. 1. Reg.10. *Mutaberis in virum alium.* Sunt & alia plura beneficia, quę ibidem enumerat dicens: *Misericors & miserator Dominus, longanimis*: scilicet per patientiam; *& multum misericors*, scilicet expectando conuersionem, *non in perpetuum irascetur, neque in æternũ comminabitur*, quasi dicat, non vlciscetur in futuro sed in præsenti, quod secundum Gregorium fit ex misericordia; *Non secundum peccata nostra fecit nobis*, id est, non tãtum verberat in præsenti, quantum meruimus. *Neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis*, quia cum magna flagella deberet retribuere pro magnis peccatis, parua & pauca retribuit, iuxta illud: *Iob.33.* *Vt eram dignus, non recepi*. Maximè autem in hoc miseretur, quia fugat longè à nobis peccata. Vnde dicitur. *Secundum altitudinem cœli à terra corroborauit misericordiam suã super timentes se. Quantũ distat ortus ab occidente, longè fecit à nobis iniquitates nostras.* Super omnia ista Deus dicitur misericors maximè, quia omnia homini facit gratis. Vnde sequitur *Quomodo miseretur pater filiorum*, scilicet gratis: pater enim miseretur filiorũ, nutriendo eos, necessaria ministrãdo, docendo, castigando: *sic misertus est Dominus timentibus se.* Ecce quanta beneficia quæ deberent hominem semper mouere ad gratiarum actiones Deo reddẽdas: maxime tamen hoc sacro tẽpore, in quo præter bona naturalia & fortuita hodie maxima bona gratię in remissione peccatorum eis sunt collata.

Restat videre de secundo, vtilitate scilicet gratiarum actionis. Est autem vtilitas vna inter plures ista, quod homo gratias agens de paruis mereatur recipere magna, iuxta illud Cassiani lib. 4. epistola. Inuitat ad magna, qui gratanter suscipit modica, & spem de futuris accipit, qui transacta beneficia recognoscit. Hinc Bern. quod sicut apud omnes ideo intrãt mare, vt iterũ fluant; ita homo debeat referre omnia bona in Deũ, vt iterũ & iterũ ab eo accipiat eadẽ, vel maiora. De tertio scilicet qualitate gratiarũ actionis, quales debeãt esse, sciendum, quod gratias debemus agere quinque modis: primo deuotè & iucũdè, & merito iucundè, quia sine merito dantur nobis beneficia Dei, iuxta illud. *Gratia Dei sum id, quod sum*; Secundo magnificè, quia magna dantur nobis. *De magnis periculis à Deo liberati magnificè gratias agimus.* Tali modo gratias Deo egit, qui dicit. *Magnificate Dominum mecum.* id est, laudando & prædicando eum magnum annunciate. Tertio assiduè, quia continuè beneficia impenduntur nobis, *Gratias agentes semper de omnibus, & pro omnibus*. Quarto integrè, quia omnia sunt bona & integra, quæ dantur nobis. *In omnibus gratias agite.* Quinto constanter, scilicet tam in prosperis, quam in aduersis. Vnde August. super illud. *Repleatur os meum laude*, dicit, quod tota die, id est, sine intermissione laudare in prosperis, quia consolaris. in aduersis quia corrigeris. Et Chrysost. in tractatu de symbolo dicit. Si venerint mala benedicite vt dissoluantur mala: si prospera venerint, benedicite, vt perseuerent prospera.

III.

Describitur Saluatoris nostri panũ distributio, per quã nos ad liberalitatẽ largitionis eleemosynarũ hoc sacro tẽpore informat: licet enim multa sint inducentia hoc sacro tempore ad largitionẽ eleemosynarũ tam prophetica, quam Apostolica scripta, tamen maximè exemplum Christi mouere nos debet ad hoc faciendum, qui distribuit panes esurientibus turbis, cõpassus

ſus miſeriæ eorum. Hinc & Dominica hęc vocatur Dominica panum ad ſignificandum, quod debemus noſtrum panē frāgere eſurientibus, & eorum eſuriem ſatiare, ſi volumus ſatiari à Deo, cū apparuerit gloria eius, maximè cum eleemoſynæ noſtræ ſint ſatisfactoriæ pro peccatis noſtris. *Peccata tua eleemoſynis redime.* Et: *Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis.* Pro quo ſciendum quod homo inducatur ad faciendum eleemoſynā hoc ſacro tempore ex tribus, ſcilicet ſi cōſideret quis petat eā, pro quo petat, & ad quid petat. Primo conſideret quis petat eam, quia Deus, pro cuiꝰ amore petit eam mendicus. Deus enim in tantum diligit pauperes, vt quicquid fit eis propter amorem ſui, reputet ſibi factum, iuxta illud. *Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.* Petit igitur Deus eleemoſynam per pauperem ſuum, à quo diues petet quandoque regnum; & ideo cum diues negat pauperi modicum fruſtum panis, timere debet ne Deus non audiet eum cum ab eo petet regnum æternæ fœlicitatis, iuxta illud; *Qui obturat aurem ſuam ad clamorem pauperum, clamabit ipſe, & non exaudietur.* Secundo debet conſiderare, quid petat, quia petit non noſtrum, ſed ſuum: *Quid enim habes quod non accepiſti* dicit Apoſtolus? Et ideo valdè ingratus eſt, qui pauperi negat modicam eleemoſynam, cum ipſe habeat à Deo abundantem menſam ſuam. Hinc dicitur. *Tua ſunt Domine omnia, & quæ de manu tua accepimus dedimus tibi.* Tertio debet homo conſiderare, ad quid petat; Deus enim petit non ad dandum, ſed mutuandum, nec tantum ad duplas, ſed centuplas vſuras. Matth. 19. *Cētuplum accipietis.* Ideo ingratus eſt Deo, qui ad tales vſuras nō vult mutuare Deo, ad quas tamen mutuaret Iudæo vel Saraceno. Hinc diues eſt ſicut mercator, qui nō debet vacuus redire domum, ſed cū lucro, quod eſt eleemoſyna: ad hoc enim Deꝰ dedit diuitias diuiti vt de eis miſereatur pauperibus; alioquin tali mercatori inutili tolletur talentū, & dabitur alteri meliori, quia ſæpè Deus tollit diuitias auaris, & dat eas pijs & compaſſiuis. O quot mercatores ſunt hodie in ſæculo, diuites dico, qui ſtultè mercantur, dantes illis merces ſuas, qui eis reddere non poſſent in nūdinis futuræ gloriæ: quales ſunt, qui multa dant hyſtrionibus pro vana gloria dilatāda, de quibus tamen nihil inuenient in futuro; quia de talibus dicitur. *Receperunt mercedem ſuam.* Nos igitur faciamus nobis amicos de mām mona iniquitatis, qui nos recipere poſſint in ęterna tabernacula tempore neceſſitatis; ad quæ nos perducere &c.

I. Paral. 29.

Diues mercatori ſimilis.

Matt. 25.

Matth. 5.

DOMINICA IVDICA.

SERMO I.

Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi. Ioan. 8.

DICIT D. Auguſtinus. Errat quiſquis ſe veritatē cognoſcere putat, qui adhuc nequiter viuit, quaſi dicat, quod nullus malus efficaciter poteſt veritatem cognoſcere. Quid igitur mirū, ſi Iudęi mali exiſtentes in ſe, nō poterant veritatē à Chriſto dictam & factā cognoſcere? nec eius operibus & ſermonibus credere, præſertim cum ipſi eſſent ita ſuperbi, ita inflati, vt omnē in ſe ſufficientiam habere arbitrarentur? Vnde Saluator eis ait: *Quomodo,* inquit, *poteſtis credere qui gloriā ab inuicem accipitis, & gloriā, quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis?* q. d. vana gloria & ſuperbia veſtra obſtat vobis, ne credatis in me. Hinc Aug. de ſe dicit in l. cōfeſſ. ꝙ quādiu inflatā faciem mētis ſuę habuerit tumēs ſęculari pōpa & vanitate, veritatē non poterit cognoſcere.

& Gregorius *Tumor mentis obstaculum veritatis.* Cum igitur ex parte Christi nulla causa fuerit, quare veritati eius credere nõ debuissent, restat vt eorum perfidia & incredulitas ex parte malitiæ eorum totaliter existat; ideoque Saluator arguens eorum malitiam ait; *Si veritatem dico vobis, quare vos non creditis mihi.* In quibus verbis tria tanguntur; primo sermonis Christi commendatio, in eo quod dicitur; *Si veritatem*: secundo describitur eiusdem pia prædicatio, & veritatis salutaris annunciatio, cum dicitur. *Dico vobis*: tertio arguitur malitiæ obduratio, cum dicitur: *Quare vos non creditis mihi?*

Proposit.

I.

Sermonis Christi dignitas.

Si veritatem. Sermo Christi maxime reputationis, dignitatis aut excellentiæ fuit vltra omnem sermonem humanum aut Angelicum, quia totalis, pura, & syncera ac omnimoda veritas. Vnde cum omnis homo sit mendax, vt dicitur in Psal. Deus autem verax; sermo humanus potest interdum esse verus interdum falsus: interdum etsi verus, non tamen veritas: sicut Apostolus ad Titum. 1. dicit de poeta quodam; *Testimonium,* inquit, *hoc verum est;* verum est dixit, non dixit, Veritas est. Et notandum, veritatem esse multiplicem, quam præstare obligamur. 1 Scripturæ. *Annuntiabo tibi, quod expressum est in scriptura veritatis.* Secunda veritas est conscientiæ. *Est veritas Christi in me,* id est, in mea conscientia. Tertia loquelæ. *Labium veritatis firmum erit in perpetuum.* Quarta vitæ. *Maiorem horum non habeo gratiam, quam vt audiam &c.* Quinta doctrinæ. *Scimus quia verax es.* Sexta iustitiæ. *In veritate educet iudicium.* Septima remunerans gloriæ. *Veritas liberabit vos.* Sed heu veritas scripturæ peruertitur ab hæreticis. *Prosternetur veritas in terra.* Veritas conscientiæ permutatur ab hypocritis. *Non est veritas in terra.* Veritas loquelæ deridetur a stultis. *Quare detraxistis sermonibus veritatis?* Iam enim corrector detractor reputatur. Veritas vitæ diminuitur in mundanis. *Diminutæ sunt veritates à filijs hominum.* Veritas doctrinæ impugnatur ab æmulis. *Quis vos impediuit veritati non obedire?* Veritas iustitiæ captiuatur ab iniquis, qui veritatem Dei in iniustitia detinent. *Iustitia longè stetit, quia corruit in plateis veritas & æquitas non potuit ingredi.* Veritas gloriæ pro vili pretio venditur à reprobis. *Qui cognoscit faciem in iudicio, non benè facit, iste & pro buccella panis deserit veritatem.* Eiusmodi sunt peiores Iuda, qui Christum vendidit pro 30. denarijs; commutantes veritatem Dei in mendacium. Similiter sermo Angelicus cum sit creaturæ, quę de se deficibilis est, nisi conseruetur per gratiam, potest esse interdum verus, si à bono Angelo proferatur; & quantumcunque à bono proferatur, posset contingere vt etiam esset falsus, considerata conditione mutabilitatis, quæ est secundum naturam, licet non secundum gratiam: omnis enim creatura citra Deum versibilis est secundũ naturam, pro & contra. Hinc dicit Apostolus; *Quod si Angelus* bonus per suppositum *de cœlo descendens euangelizauerit vobis aliud, quam annunciauimus vobis, nolite credere;* imo dicit, *anathema sit.* Hoc autem non potest dici veritas, cui Apostolus facit discredere & non assentire, cum absit ab Apostolo, vt veritatem prohibeat credere: & tamen si per suppositum ita cõtingeret Angelum annunciare, non esset ei credendum. Ideo nullus sermo cuiuscunque creaturę potest dici simpliciter veritas, sicut Christi, qui est sapientia Dei patris, qui aliud annuntiare vel dicere non potuit, nisi quod in Deo patre vidit. Vnde Gorran. super epistolã 1. Thes. 2. dicit, verbum Dei differre à nostro in septẽ. Primo in veritate, quia Deus verax, *omnis homo mendax.* Secundo in mutabilitate, quia nõ *est Deus vt homo vt mentiatur, nec vt filius hominis, vt mutetur.* Luc. 21 *Cælum & terra transibunt.* Tertio in spiritualitate. *Qui de terra est, de terra loquitur.* Et: *Verba, quæ locutus sum vobis, spiritus &c.* Quarto in virtuositate. *Docebat eos tanquam potestatem habens.* Quinto in suauitate. Nunquam sic locutus est homo. Sexto in vtilitate. *Domine ad quem ibimus, verba vitæ æternæ habes.* Septimo in perfectione. *Consummatio sermonũ ipse est.* Quare bene dictũ est, quod sermo Christi

Rom. 1.

Veritas multiplex.

Dan. 10.

2. Cor. 11.

Prou. 12.

Ioan ep 3.

Matt. 22.

Isaiæ. 42.

Ioan. 8.

Dan. 8.

Oseæ. 4.

Iob. 6.

Psal.

Christi commendetur excellentissimè vltra sermonem humanum, & angelicum, in eo quod dicitur, Veritas; nam omnia vera ideò vera sunt, quia veritati, quæ Christus est, adæquantur. Nam sicut dicit Linconiens. in suis collat. serm. 19. veritas est adæquatiò sermonis & rei, cum res ita est, sicut sonat. Præcipua itaque veritas est adæquatio siue correspondentia, seu conformitas rerum cum summo sermone, hoc est, verbo Patris æterno, illo inquam verbo, per quod Pater æternaliter dicit, & verbo scripturæ, quod per ora eorum dicitur, qui scripturam ediderūt. Hæc autem veritas triplex est; sermonis, operationis, & intentionis. Veritas sermonis est, quando ita est, sicut dicitur, & cum dicens ita credit, sicut dicit: nam licet ita sit in re, sicut dicit homo, tamen si dicens aliter credit esse, quam dicit, loquitur contra conscientiam, & peccat. Vnde Apostolus dicit. *Deponentes falsitatem, loquimini veritatem, vnusquisq; cum proximo suo, quoniam sumus inuicem membra.* Secunda veritas est operationis, & consistit in conformitate operis & sermonis. Huius contrarium est fraus, & dolus, & simulatio, per quam aliquis dicit pulchra verba, & simulat se amicum ei, quem tamē occultè odit, ponēs eidem insidias. De eiusmodi dicitur. 1, Ioannis 3. *Non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate.* Tertia veritas est intentionis, consistit in conformitate intentionis ad opus, vt videlicet opus, quod de suo genere est bonum, non fiat ex appetitu laudis humanæ, nec ex quacunque vana intentione, sed vt honor Dei principaliter intendatur. *Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate*, id est, sancta intentione, coniuncta cum exteriori operatione. Hæc ergò triplex veritas in Christo fuit, & per Christum nobis est restituta; quia, sicut dicit Linconiens. vbi supra, ante lapsum primi Parentis fuit in terra veritas: sed eo labente recessit à terra; nec potuisset reuerti in terram, nisi veritas de terra orta esset, id est, verbum Patris de carne virginis. Christus ergò istam triplicem veritatem habuit: quia ipse non potuit aliter loqui, quam res se habuit. Sicut enim dicit Augustinus 12. de Trinitate, ratio humana inhæret æternis speculandis seu conspiciendis, aut consulendis: conspiciendis secundū quod eorum veritatem contuetur & speculatur; consulendis, prout consulit regulas æternas de alijs iudicando & ordinando. Et licet homo secundum primum modum inspiciendo ęternam veritatem non habeat peccare, quia peccare est per auersionem ab æternis regulis; quod non contingit nisi per peccatum mortale, in quod nullus cadit, dum diuinis intendit: tamen iuxta secundum modum, scilicet consulendo æternas regulas, potest consentire in actum qui sit præter regulas huiusmodi, vel contra eas, & ita potest peccare venialiter vel mortaliter. Christus ergò veritatem habuit semper in sermone, quia semper inspiciebat æternam veritatem, secundum quam cognouit res, sicut se habebant in suo esse: & ideò decipi nō potuit, quia semper ab æternis regulis non discessit, nec auerti ab eis potuit. Vnde ipse de se veraciter & singulariter dicit: *Ego sum via, veritas, & vita.* Secundam veritatem habuit, quia semp. r omnia, quæcunq; verbo pręcepit, facto ipso etiam impleuit. *Cœpit Iesus facere & docere.* *Act. 1.* Tertiam veritatem habuit, quia omnia quæcunque fecit, in laudem & honorem Dei Patris ordinauit: vnde in Euangelio præsenti. *Honorifico Patrē meum, & vos inhonorastis me.* Sed certè, licet hanc triplicem veritatem Christus nobis de cœlo attulerit, & post lapsum primi Parentis mundo restituerit, tamen iterum & iterum veritas ista magna ex parte deperijt. Vnde clamat Propheta. *Corruit in plateis veritas.* *Isaiæ 59.* Sufficeret ad pœnam quod corruisset tantum, sed quod deterius est, iā perijt quasi totaliter. Vnde Oseas clamat. *Non est veritas*, quo ad se: *non est misericordia*, quo ad proximum: *non est scientia Dei*, quo ad Deum, *in terra. Maledictum & mēdacium & furtum & adulterium mundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit.* *Oseæ 4.* Sufficeret, quod deficiente veritate in terra, terra esset inanis & vacua, sicut in principio creationis fuit; sed ecce deficiente veritate, quod deterius est, omnia mala, quæ deteriora excogitari possunt, repleuerunt terram, nec solum repleuerunt, sed etiam inun-

inundauerunt ad abundantiam. Duo ergò hic dicit Propheta; primò defectum veritatis misericordiæ, & scientiæ in terra; secundò copiam iniquitatis. In ea defectus veritatis, ostenditur faciliter secundũ oẽs tres modos veritatis: nam prima veritas, scilicet qua homo ita loquitur, sicut est in re, deficit in terra, id est, anima terrena, quando cogitatio eius & voluntas verbo Scripturæ, & verbo beneplaciti Dei conformis & adæquata non est, ac per hoc nec sermo exterior, nec opus eius exterius, verbo Dei, id est, filio Dei adæquatur. *Dolose agentes perstringuntur.* Secunda veritas, qua homo ita facit & operatur, sicut loquitur, defecit etiam hodiè in terra, eò quod secundum Linconiens. dicimus decoratissimas orationes & verba; volumus autem & facimus contraria: promittimus bona, & soluimus mala: & in hoc secundum eum sumus similes vitibus, quia promittimus vuas, & soluimus labruscas. Promittimus enim proximis nostris in folijs & floribus, interdum in folijs & flore verborum simplicitatem & fructum dulcem, id est, opus bonum, & *Simile.* soluimus amarum. Similes ecce sumus in hoc pomis crescentibus iuxta mare mortuum, quæ colore suo prætendunt maturitatem & gustum suauissimum, & cum carpuntur, non soluunt nisi inanitatem, & fumi euanescentis fœtorem. Hæc Linconiens. & satis terribiliter contra dolosos. Tertia veritas, qua homo ita loquitur; sicut est in re, & operatur, sicut loquitur, & sicut operatur, ita intendit; deficit hodiè in terra, quia homines hodiè multa gratia vanæ laudis faciunt & operantur: de *Matt.7* quibus dicit Saluator: *Attendite à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces;* & hi sunt hypocritæ. Hos comparat Gregor. lib. 8. moral. Simoni, qui crucem quidem Christi portauit, sed tamẽ in eo mortuus non fuit: quia omnis hypocrita cor- 1. pus per abstinentiam afficit, sed tamen per amorem gloriæ mundo viuit. Non solum autem vacua est terra veritate, verum etiam misericordia; quia, sicut patet ex supradictis, in illa triplici veritate expressus est amor Dei, quo qui caret, necessariò caret amore proximi, & sic caret misericordia. Sicut enim is, qui habet veritatem diligit Deum, diligit & proximum *Hoc mandatum habemus à Deo, vt qui diligit Deum, diligat & proximum.* Qui ergò caret veritate, caret misericordia proximi, in qua amor ad proximũ maximè ostenditur, quia misericordia est amor reuelans miseriam alienam: Hæc hodiè in terra non est, quia omnes quærunt, quæ sua sunt, non quæ alterius, & per hoc nõ sunt membra Christi. Non solum autem veritas & misericordia, sed etiam scientia Dei vacua est in terra. Scientia namque Dei est cognitio cum amore, qua cognoscit homo, quid debeat Deo, & quid proximo; qualiter se habeat ad Deum, & qualiter ad proximum. Et quid mirum, si abest scientia Dei, cũ Spiritus S. qui est Doctor veritatis & totius sapientiæ, absit propter immisericordiam & impietatem hominum?

Sed audiamus mala sequentia; Sequitur enim; *Maledictum & mendacium inundauerunt*, scilicet in loco veritatis; *homicidium furtum, adulterium*, loco misericordiæ; *& sanguis sanguinem tetigit*, loco scientiæ Dei. Mendax sermo est, cum vnum dicitur, & aliud creditur: malus sermo est, cũ id, quod creditur, dicitur, sed ex malo & non recto affectu, ideoq; in vtroq; istorum veritas esse non potest. Homicidium aufert vitam corporis, vel partes vitæ, vt membra corporis: furtum aufert possessionem, vel partem eius: adulterium aufert personam coniunctam sacramento, scilicet vxorem; qui ergò ista aufert proximo, immisericors est in proximum & crudelis, & per consequens non est in eo misericordia. Sic igitur hæc succedunt hodiè in mundo, in locum misericordiæ. In locum autem scientiæ Dei succedit sapientia mundi, quæ est stultitia apud Deum, & hæc est secundum Linconiens. calliditas excogitandi, & adinueniendi, quomodo acquirat & perficiat in se voluptates carnis, mundi & diaboli. Vnde dicitur hæc sapientia terrena in auaris, animalis in luxuriosis, & diabolica in superbis. Quod autem dicit hanc sapientiam mundi sanguinem Propheta, rectè dicit; quia sicut vna gutta sanguinis alteri succedit, & sic consequenter: sic qui inuenit vnam voluptatem, cum necesse

necesse est inuenire & aliam, per quam illam consequatur; & cum illa non possit acquiri sine alia, necesse est iterum excogitare aliam, & sic in hac sapientia voluptatem voluptati connectit quasi catenas, & peccatum peccato addit; & hoc est, quod dicit, sanguis sanguinem tetigit. Eradicemus igitur hoc sacro tēpore ista maledicta semina, quæ succreuerunt loco veritatis, misericordiæ & scientiæ, considerantes enormitatem ipsorum. Mendacium siquidem est ita prauum, vt suam crudelitatem exerceat in animam hominis. *Os enim quod mentitur occidit animam.* Maledictum est ita peruersum, vt totam naturam & dignitatem hominis confundat. Sicut enim dicit Scriptura; *Principium omnis operis verbum.* Sed si principium fuerit inquinatum, quomodo potest esse mūdum, quod de tali principio est natum? Vnde Eccl. 5. dicitur. *Honor & gloria in sermone sensati.* Tolle verbum, & quid est homo, nisi animal brutum? Præterea solum verbum est, quod iustificat, & condemnat, iuxta illud. *Ex ore tuo iudico te,* & ipsum est, quod solum coinquinat hominem de corde procedens. Præterea solum verbum gerit expressam similitudinē verbi incarnati: vnde si non esset alia ratio, tamen ob reuerentiam Christi, qui est verbum Dei Patris, cuius verbum nostram gerit similitudinem, ex voce visibili, & intellectu inuisibili compositum, sicut illud ex Deitate & carne; adhuc verbum nostrum esset abstrahendum à maledictione. Vnde Apostolus dicit. *Omnis sermo malus non procedat de ore vestro.* Et iterum. *Benedicite & nolite maledicere.* Eradicemus & homicidium, quod sanè vsque adeò est execrandum, vt homicida videat quasi sui partem amputare, & à se proijcere. Cum enim omnes homines sint inuicem membra sub vno capite Christo, vt dicit Apostolus, manifestum est, quod qui occidit vnum hominem, amputet vnum membrum de corpore Christi mystico; imò ipse sibi amputat comembrum, & hoc non solum corporaliter occidendo, verum etiam spiritualiter in corde proximum odiēdo, quoniam qui odit, homicida est. Eradicemus & furtum, quod tam perniciosum est, vt, cum homo nititur ditari de alieno corporaliter, ipse ad summum depauperetur in proprio spiritualiter, eò quod apud furem lucrum sit in arca, sed damnum in conscientia, cum sit transgressor diuini mandati. Vnde Apostolus consulit furibus hodiè dicens: *Qui furabatur, iam non furetur; magis autem laboret operando manibus suis, vt habeat, vnde tribuat necessitatem patienti.* Eradicemus & adulterium, quod tam execrandum est, vt propter illud Deus occiderit vna die multa milia hominum peste, vti habetur de Dauide, in Regum histor. Eradicemus & sanguinem sapientię sæcularis, vt simus sapientes ad faciendū bona, non ad perpetranda mala: sic enim primo non erimus sapientes in oculis nostris, nec prudentes apud nosmetipsos, sed erimus potius discipuli veritatis, quæ nos docebit vias Domini rectas.

Ephes. 4.

Adulterium vitādum.

II.

Dico vobis. Certè magna pietas, si consideremus quis, quibus prædicauerit. Quis enim? quia Magister & Doctor veritatis, immò ipsa summa veritas: qui licet olim per Prophetas & alios sanctos Patres mundo locutus sit, nouissimè per filium suum peccatoribus loqui dignatus est; & qui olim locutus est in visione sanctis suis, nunc loqui dignatus est etiam peccatoribus palam, & in occulto locutus est nihil: quique olim locutus est semel, nunc loqui dignatus est millesies & pluries. *Erat enim quotidiè docens in templo.* Quod si etiam consideremus, quibus locutus sit, apparebit maxima pietas, quia peccatoribus & inimicis suis capitalibus, qui eum vnà cum Patre suo oderunt, vt dicitur Ioannis 15. Bonus ergò annunciator veritatis Christus, qui omni odio præposuit veritatem, nec eam deseruit propter odium, sicut nec propter amicitiam & fauorem ab ea resilijt: vnde & ei dictum est. *Magister scimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces: non enim respicis personam hominum:* De hoc habetur Matthæi vigesimo secundo. Circa hoc sciendum, quod cuilibet Christiano tria sint circa veritatis professionem obseruāda. Primò enim veritas à quolibet est diligenter

Saluatoris prædicatio.

Heb. 1.

Ioan. 18.

Annuntiator veritatis Christus.

Matt. 22.

diligenter inquirenda, & cū maximo studio; secundo defendenda cum odio; tertio præferenda omni amico seu socio. De primo, quomodo veritas sit inquirenda cum studio, dicitur Eccl. 2. *Prius & misericors est Dominus, & remittit in die tribulationis peccata, & protector est omnibus inquirentibus se in veritate.* Ecce veritas non datur, nisi inquirentibus se. Quomodo ergò nos volumus scire veritatem sine inquisitione diligenti? Inquisitio autem ista consistit in humili & deuota postulatione à Deo. Vnde apud Iacob. dicitur. *Si quis indiget sapientia, postulet eam à Deo.* Salomon de se dicit. *Optaui, & datus est mihi sensus.* Hinc Holcoth super li. Sap. cap. 6. infert, quod pietas, boni mores, & oratio deuota sint viæ ad veritatem acquirendam. Et Augustinus lib. 1. de monom. ca. 4. dicit; quod ad hoc vt veritatis scientia detur nobis à Deo, necessariò diligentia & pietas sit adhibenda; altero enim fiet, vt scientes inueniamur, altero vt mereamur. De secundo, quomodo veritas sit defendenda cum odio, patet, quod veritas odium, obsequiū parit amicitiam; sed tamen veritas præualet finaliter. Vt de 2. Esdre. 4. dicitur *Magna est veritas omnibus.* Dicitur de Iona quòd dictus fuerit filius veritatis, eò quod cum ab Elia Propheta fuisset suscitatus, mater eius dixerit Eliæ. *Nunc in isto cognoui, quod vir Dei sis, & verbum Domini in ore tuo verum est.* Et ex illa hora Ionas vocatus est filius veritatis, quem legimus multa sustinuisse; sed tamen ab omnibus finaliter liberatum. Nam & aduersa in mari periclitabatur, & proiectus in mare & deuoratus à ceto tandem eiectus ad littus, & feruore solis est adustus: ita vt peteret animæ suæ, vt moreretur, vt patet Ionæ 1. 2. & 4. Ecce quantas tribulationes passus est filius veritatis. An non ista euenēre in signum huius, quod omnes qui volunt stare pro veritate, multa oporteat pati à detractoribus, subsannatoribus, & calumniatoribus; sed tamen, si constantes fuerint finaliter liberabūtur: *Si manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis, & cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos.* Vulgariter videmus, cum sacerdos die Dominico aspergit populum, quod omnes deponāt capucia, oculos aperiant, facies exponant, & appropinquent sacerdoti: sed si eis abundāter aquam in faciem fundat, omnes statim oculos claudunt, & refugiunt, & se ab aqua defendūt & manibus protegunt. Eodē modo comparata eū veritas, quæ quando ab aliquo prædicatore prædicatur in generali, omnes libenter audiunt: sed si acrius perstringat & increpet vitia, in quibus iacēt, statim eis displicet veritas, iuxta illud. *Audiet luxuriosus, & displicebit ei.* Hinc de talibus dicitur. *A veritate quidem auditum auertent, & ad fabulas conuertentur.* Hoc quam verum sit hodiè, apparet in nostris auditoribus, qui ad literam libentius audiunt prædicationem fabulis mixtā quam meram Scripturam, & tantum illū dicunt bonum prædicatorem qui historias refert, non qui prædicat Euangelium. Tertiò veritas est præponenda omni amico & cuilibet socio. Dicit enim Aristotel. 1. Ethicor. quod ambobus existentibus amicis, sanctum est præhonorare veritatē. Et ostenditur hac ratione. Quia non amamus veritatem propter hominem, immò propter veritatem diligimus hominem, ergò magis amanda est veritas. Ex quibus patet quod homo tenetur rumpere & destruere amicitiam quamcunque propter veritatem. Alias si non præhonorat veritatem amico, oportet quod pro amico dicat falsa vel faciat mala, qui tamen si præhonoraret veritatem, non faceret illa.

Circa prædicta oritur dubium, vtrum præ scandalo vitando veritas sit obmittenda? Ad quod respondeo, quod veritas est triplex, doctrinæ, iustitiæ & vitæ. Veritas vitæ est obseruantia legis diuinæ. Veritas doctrinæ est prædicatio eiusdem. Veritas iustitiæ est sententia iudicis vel testimonium pro veritate. Est ista triplex veritas pro nullo scandalo est omittenda. Versus. *Scandala pro vita doctrina iustitiaq; Tu non effugies, quæ sunt in reliquis fugienda.* Primò pro vita, quia nullus homo pro aliquo scandalo fugiēdo debet peccare mortaliter, nec Doctor, vel Prædicator debet falsum prædicare pro quocunque scandalo vitando, tacere tamen potest & debet, si ita sit quod auditores ex sua doctrina deteriores sint. Similiter nec iudex debet ferre falsum

Iacob. 1.

Sap. 7.

Veritas odiū parit.

3. Reg 7.

Ioan. 8.

falsam sententiam, vel testis falsum testimonium pro quocunque scandalo vitando; potest tamen iudex ex causa interdum differre sententiam, vel testis tacere ad tempus. Iuristæ tamen dicunt quod licet veritas vitæ nullo modo sit omittenda propter scandalum, tamen veritas doctrinæ & iustitię benè omittantur propter scãdalum. Versus,

Est verum vitæ, doctrinæ, iustitiæq́;.
Primum semper habe, duo propter scandala linque.

Sed quicquid sit, hoc est tenendum, quod licet veritas doctrinæ & iustitiæ propter scandalum possint differri vel taceri; non tamen falsa doctrina propter scandalum debet doceri, sicut nec falsa sententia contra aliquem pronunciari. Vnde non excusatur Origenes, qui falsa docuit, nè scandalum generaret inter quosdam hæreticos, vt ipse testatur in planctu suo: sic nec Pilatus excusatur, quod Christum falsè condemnauit, nè Iudæos aduersus se prouocasset, vel nè indignationem Cæsaris incurrisset. O vtinam ista attenderent illi, qui nè indignationem suorum Dominorum incurrant, veritatem subticent, & commendant falsitatem, approbantes vitiosa facta eorum, dicentes; se hoc facere ideò, nè scandalizent Dominos suos, & nè eos prouocent ad indignationem. O nequam & infideles serui tales! Quid enim infidelius est, quam eum, cui fidem debeas, circumuenire verborũ blanditijs? Quid odibilius fraude & dolo, quo sub imagine amoris & fidei in simplicem & credulum, & quod plus est, amicum, inimicitiarũ & perfidiæ nequitia exercetur? Ex his infero, quod, licet adulari cuilibet proximo sit peccatum, grauissimum tamen sit, si fiat suo benefactori; vnde secundum Policratum, lib. 3. ca. 15. licet tyranni aures mulcere licitum sit, tamen amico adulari non licet: ei namque licet adulari, quem licet occidere, at occidere tyrannum non modo licitum est, sed æquum & iustum. Patet igitur ex præmissis, quod illis maximè teneamur dicere veritatem, & eam non omittere propter quodcunque scandalum; qui nobis sunt amicitia magis iuncti, vel qui nostri sunt benefactores; eò quod talibus teneamur ex charitate magis bonum velle; & ideò tenemur eis veritatem dicere & consulere, non ad voluntatem, sed ad vtilitatem; non sicut quidam Curienses, dicentes: Ego seruio Domino principi fideliter; ideò oportet me facere quicquid iusserit. O nequam seruitus, quæ contra legem diuinam & humanam iussis Principis est obedire parata: nonne hæc est aperta adulatio, in omnibus obsequi ad voluntatem, ad veritatem verò nihil?

III.

Quare vos non creditis mihi? Tria sunt quæ faciunt dictum alicuius credibile, videlicet prudentia, virtus & beneuolentia: cuius causa est secundum Arist. quia propter opposita istorum discredimus alicui non demonstratiuè loquenti, videlicet aut propter imprudentiam, quia reputamus eum ignarum: aut propter malitiam, quia, quamuis verum sciat, non tamen est amicus veritatis & iustitiæ; aut propter defectũ beneuolentię, quia in casu licet sit prudens & virtuosus, non tamen reputamus eum beneuolum, quod velit consulere id, quod nobis expediens iudicabit. Sed quãdo hæc tria concurrunt in aliquo, vt scilicet reputemus eum prudentem, virtuosum & beneuolum, tunc absque dubio credimus dictis illius, quamuis ea nequaquam demonstrèt. Sic de Christo loquendo ipse venerat in mundum persuadere & prædicare; non autem dicta sua demonstrare; & ideò doctrina illius non scientia, sed fides appellatur, vt dicit Holcoth super librum Sap. cap. 18. Sunt autem dicta illius credibilia propter tres rationes prædictas: tum quia in eo viguit prudentia, cum esset sapientia Dei Patris, tum quia in eo fuit virtus, quia omnia benè fecit: tum quia in eo fuit beneuolentia ad nos, quia dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo Et ideò Psalm. signanter dixit. *Testimonia tua Domine credibilia facta sunt nimis.* Cũ igitur nullus defectus fuerit ex parte Christi, ob quem ei fides non fuerit adhibenda, necesse est vt totalis defectus fuerit ex parte Iudæorum, qui ei credere nolebant; & ideò per Christum rectè tanquam

Iudæorũ malitia obduratio arguitur.

Ob tria doctrina Christi credibilis fuit.
Marc. 8.
Apoc. 1.

Sf inex-

inexcusabiles arguuntur in verbis proposi-tis. *Quare vos non creditis mihi?* quasi dicat, ex sola malitia hoc in vobis procedit, quod non vultis credere. Sciendum, quod tria reddant homines inexcusabiles, & pœna dignos ostendant, scilicet magnitudo scientiæ in peccante, similitudo culpæ in iudicante, & ineptititudo causæ in allegāte.

Homines inexcusabiles tria reddunt.

I. Primum igitur quod reddit hominem inexcusabilem, est magnitudo scientiæ in peccante: quantò enim homo habet clariorem notitiam de Deo, tantò magis peccat cæteris paribus: & ideò de philosophis dicit Apostolus, quod inuisibilia Dei eis per creaturas innotuerint, & tamen euanuerint in cogitationib⁹ suis, & obscuratum sit insipiens cor eorum in tantum, vt idola colerent. Similiter dicit Saluator de Iudæis; *Si non venissem, & locutus eis nō fuissem, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* quia ergo notus erat in Iudæa Deus, meritò debuit agnosci & filius eius, sicut ipse dicit; *Si non facio opera Patris mei, nolite credere,* quasi dicat, expressam similitudinem Patris in operib⁹ gero, & ideò nihil est, quod vos excusare possit. Quare igitur non creditis mihi? Pater ex his, quod consimilis est ratio de malis Christianis, qui multam notitiam de Deo habentes, & continuè de ipso audientes, nihilominus peccant, ac si Deum nunquam nouissent, & tantò grauius, quantò nôrunt eum clarius. *Seruus sciens voluntatem Domini sui vapulabit plagis multis.*

Rom. 1.

Ioan. 15.

Luc. 12.

2. Secundum quod reddit hominem inexcusabilem, est similitudo culpæ in iudicante: quando enim quis deprehenditur in crimine, & vult alios ob idem punire, nullam potest excusationem prætendere; sicut fecerunt falsi iudices Susannæ, Apostolus, *Inexcusabilis es, ô homo; in quo enim alium iudicas, teipsum condemnas.* Sic Iudæi, qui voluerunt Christum condemnare & lapidare, vt dicitur in Euangelio, soli digni erant lapidatione, nec excusari poterant à morte. Ex quo enim pro blasphemia, quam Christo imputabant, quia sibi honorem diuinum asscribebat veraciter, voluerunt eum lapidare, multò magis ipsi iustè lapidandi erant, qui Christū Dei filium esse negantes, Deum Patrem blasphemabant, & multa falsa ei asscribebant.

Dan. 13.
Rom. 2.

Tertiò reddit inexcusabilem hominem ineptitudo causæ in allegāte: quando. n. causa, quæ allegatur, in manifesto nulla est, vel conficta per mendacium, non est excusatio, sed aggrauatio ad præcedens delictum: sicut de inuitatis ad cœnam apud Lucam patet; qui quia fictas excusationes allegabant, reiecti sunt. & alij loco eorum inuitati. Tales fuerunt & Iudæi, qui allegabant contra Christum falsas allegationes, dicentes eum habere dæmonium; nōdum habere quinquaginta annos, Abraham vidisse, & sic de alijs. Nostri autem Christiani licet aliter se excusent, inexcusabiles tamen sunt apud Deum. Nam quidam se excusant per lasciuam societatē, dicentes. Mala societas me induxit ad peccandum; sed mala excusatio, quæ concedit peccatum. & alios accusat. Contra eiusmodi Seneca dicit. Omitte excusationem; nemo peccat inuitus. Et Hieron. dicit. *Multitudo peccantium impunitatem nō facit criminum.* Alij se excusant per diuinā voluntatem; quorum aliqui dicunt Deum præsciuisse eos peccatores, & velle eos tales esse, & sic incusant constellationes & tempora, & influxus stellarum; sed certè falsa est excusatio, cum quia Deus non est auctor mali, tum quia vir sapiens dominabitur astris, vt dicit Ptolomæus. Alij se excusant per carnalem fragilitatem, dicentes se non posse à talibus abstinere, cum habeant talem complexionem, contra quos Hieron. in explanatione fidei, & allegat Magister 2. sent. dist. 36. Execramus, inquit, eorum blasphemiam, qui dicunt impossibile à Deo præceptū, nec omnia mandata à singulis, sed ab omnibus in communi posse seruari. Alij excusant se per carnalem vtilitatem, sicut illi qui auferunt alijs bona, vt inde faciant eleemosynas, & ita vestientes vnum spoliant decem. Nos igitur dimittamus excusationes in peccatis, & simpliciter nostras culpas confiteamur, vt gratiam inueniamus in præsenti, & gloriam consequamur in futuro.

Ad quam nos perducat
Pater, &c.

* *
*

DOMINICA IVDICA. SERMO II.

Qui ex Deo est, verbum Dei audit. Ioan. 8.

Dicit S. Augustinus: Simul pluit Dominus super segetes, & spinas; sed segeti pluit ad horreum, spinis ad ignem, & tamen vna est pluuia: sic & verbum Dei omnes compluit; videat quisque qualem radicem habeat; videat quisque qui trahit pluuiam bonam; si eam trahat, vt generet spinas, nunquid ideò pluuia Dei accusanda? Antequam veniat ad radicem, dulcis est pluuia illa; dulce est verbũ Dei, donec veniat ad cor malum. Hęc ille; per quæ insinuat quod verbum Dei varietur secundum varietatem auditorum: vnde si inueniat cor bonum, fructificat in eo; si malum, nihil facit. Quia ergò Iudæi erant pessimi cordis, eò quod diabolum imitabantur in suis operibus; ideò verbum Christi in eis fructificare non potuit: Apostoli verò erant optimi cordis, quia Christum in omnibus imitabãtur, & ideò multum fructum in eis & per eos in alijs fecit verbum Dei. Hanc ergò differentiam auditorum designans Christus hic ait. *Qui ex Deo est, verba Dei audit; propterea vos nõ auditis, quia ex Deo non estis.* In quibus verbis tria tanguntur: primò doctrinæ & prędicationis salutaris commendatio, ex dignitatis excellentia, in eo quod dicitur; *Verbum Dei*; secundò notatur verbi Dei vtilitas & efficacia, cum dicitur; *Qui ex Deo est*: tertiò notatur auditorum diuersitas & differentia, cum dicitur; *Audit*.

I.

Excellen-tia prædi-cationis ... *Verbum Dei.* Certè non potest excogitari maior dignitas prædicationis & sermonis Christi, quam vt sit verbum Dei. Nã si pro magno appenduntur verba principis, & pro maiori Regis, & pro maximo Imperatoris vel Papæ: quantò incomparabiliter magis appendenda & ponderanda, dignificanda & extollenda sunt verba Dei, qui non est, vt homo, vt mentiatur, aut vt filius hominis, vt mutetur. *Num. 23.* Si quis ergò dedignatur iussa Principis, Regis, Imperatoris, seu etiam Papæ, qui, quantum est homo, errare potest; certè non potest dedignari verba Dei, qui errare non potest. Nam ipse iustus est, & rectum iudicium eius, & ipse, quæ procedunt de labijs eius non faciet irrita. Sciendum, quod prædicatio doctrinæ Euangelicæ seu verbi Dei commendetur à triplici causa dignissima: *Verbi Dei prædicatio tripliciter commendatur.* Primò, quia prædicatio nostra est verbum non qualecunque, sed verbum veritatis purissimæ: secundò, quia est verbum vitæ delectabilissimæ & immortalissimæ: tertiò, quia est verbum Dei qui est auctoritatis potentissimæ. Quoad primum patet dignitas verbi diuini ex eo, quod est verbũ veritatis purissimæ, quia Christus dixit de se. *Ego sum via, veritas & vita.* *Ioan. 14.* Si ergò Christus est veritas, quomodo non verbũ illius, cum ex vero non procedat nisi verũ, vt dicit Philosophus 2. priorum? Vnde & Ioan. 17. dicitur: *Sermo tuus veritas est.* *Verbum Dei verbum veritatis.* Dicitur autem verbum Dei verbum veritatis multis rationibus: primò, quia à veritate originaliter, originem trahit; trahit enim hanc à solo Christo, qui est veritas. Vnde dicit Apostolus. *Audistis in verbo veritatis Euangelij*, id est, Christi, qui est veritas, vt exponit ibidem Gorra. *Colos. 1.* Secundò dicitur verbum veritatis materialiter, iuxta illud: *Veritatis & sobrietatis verba loquor.* *Act. 26.* Tertiò quia in veritate consistit formaliter. *Sicut in veritate omnia locuti sunt.* *2. Cor. 2.* Quartò, quia propter veritatem finaliter. *Ego in hoc natus sum, vt testimonium perhibeam veritati.* *Ioan. 18.* Est autem verbum prædicationis verbum veritatis, non cuiuscumque veritatis permixtæ, sed purissimæ, iuxta illud: *Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne* *Psal. 11.*

igne examinatum. Ecce puritas. Sed quo igne examinatum? certè igne Sancti Spiritus: quia in verbo Dei nulla est rubigo duplicitatis, vel falsitatis, sed est sicut vas durissimum à rubigine purgatum, vt dicitur Prouerb. 25. & quo ad hoc ibidem sequitur, *Probatum terra*, id est, à terrenitate: vel purgatum à terra, quia eloquia Dei nō promittiunt terram, sed cœlum: quod nō facit doctrina Aristotel. Socratis, vel Platonis, qui non nisi de terra garriunt, more ranarum in terra repentium & coaxantiū. Nec solum est aurum probatum à terra, sed etiam purgatum septuplum, id est, per septiformem gratiam Spiritus sancti. De hac puritate dicitur; *Lex Domini immaculata, conuertens animas, testimonium Domini fidele, sapientiam præstans paruulis. Iustitiæ Domini rectæ, lætificantes corda, præceptum Domini lucidum, illuminans oculos.* Ecce iterum puritas. Et post pauca: *Iudicia Domini vera, iustificata in semetipsa*, id est, incommutabiliter vel non egentia testimonijs aliorum, vt iusta esse probentur, secundum Innoc. hoc sanè non faciunt verba aliorum, quæ indigent multis testimonijs & probationibus, vt vera esse ostendantur; quod non est necessarium verbo Dei, quod ex se verum est, ita vt non indigeat probatione.

Psal. 18.

Verbum Dei verbum vitæ

Secundò verbum Dei commendatur ab eo quod sit verbum vitæ delectabilissimæ & immortalissimæ; vnde omnia alia verba præter ipsum sunt quasi mortua, quia nos ducunt ad mortem, nec habent in se spiritū vitæ, seu viuificantem per gratiam; vt sunt verba philosophorum & sapientum huius mundi, quorum sapientia stultitia est apud Deum, & quod deterius est, prudentia ipsorum mors est, vt dicitur 1. Cor. 4. & Rom. 8. Non sic autem verbum Dei, quod est verbum vitæ, eò quod qui seruat illud, mortem non videbit in æternum, vt dicitur in Euangelio. Hinc Saluator ait: *Verba quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt*. Dicitur autem verbum vitæ propter plures rationes. Primò, quia habet in se quandam vitam. *Viuus est sermo Dei & efficax*: ideò comparatur semini: *Semen est verbum Dei.* Secundò dicitur verbum vitæ, quia indicat vitam, sicut lux viam. *Verba vitæ æternæ habes.* ideò comparatur lumini. *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* Tertiò, quia confert vitam sicut panis. *Non in solo pane viuit homo*; ideò comparatur pani. *Cibauit illum pane vitæ & intellectus.* Quartò, quia ducit ad vitam æternam, sicut fons qui ducit ad alueum suæ originis, *Fiet in eo fons aquæ viuæ salientis in vitam æternam*: ideò comparatur fonti. *Fons sapientiæ* Vnde in comparatione verbi Dei, omnes sæculares sunt sicut putei & cisternæ, fætidam aquam continentes, iuxta illud, *Foderunt sibi cisternas dissipatas quæ continere aquam non possunt.* Sed mirum est, quod multi auidius bibunt aquam istam scientię sæcularis, quam verbi Dei; sicut multi Legistæ, Poetæ, Sophistæ & alij; quos arguit Propheta dicens: *Quid tibi vis, vt bibas in via Ægypti, aquā turbidam*? quasi dicat, quare non bibis potius claram scientiam sacræ Scripturæ: de qua dicitur. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris*, scilicet non alterius. *Erit fons patens domui Iuda.* Notanter dicit *patens*, quia nulli absconditur, vel quia patenter, & non obscurè, sed lucidè omnibus loquitur. Vnde aliæ scientiæ respectu verbi Dei sunt quasi aquæ furtiuę, quę dulciores apparent, vt dicitur Prouerb. 9. cum tamen sint interdum deteriores & impuriores.

Ioan. 6.

Ob plurimas rationes.

Hebr. 4.

Luc. 8.

Tertia commendatio verbi prædicationis est, quod sit verbum Dei. Si alia commendatio non esset, sufficeret vel hæc sola ad omnem dignitatem & excellentiam; quod est verbum Dei habitans in excelsis. Vnde in Psalm. *Eloquia Domini eloquia casta.* Et: *Lex Domini, testimonium Domini, præceptum Domini, iustitiæ Domini, & iudicia Domini desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum, & dulciora super mel & fauum*; Et sic meritò præferuntur omnibus desiderabilibus mundi. Non est ergò excusatio de non audiendo verbo prædicationis, cum non sit verbum hominis, sed Dei; nec cuiuslibet Dei, sed Dei Deorum & Domini Dominorum; de quo in Psalm. dicitur. *Deus Deorum locutus est*. Sciendum hic tria esse, quæ efficiunt, vt dictum alicuius sit magnæ auctoritatis, potentiam scilicet, sapienti-

sapientiā & bonitatem, quę omnia in Deo concurrunt, & ideo verbum illius est magnæ auctoritatis, & per consequens à nemine contemnendum. Primo in Deo est summa potentia: vnde quicquid præcipit executioni mandandū est, ne sequatur cōtemptum vindicta, & rebellem pęna. Hinc in Psalm. dicitur: *Tu terribilis es, & quis resistet tibi? ex tunc ira tua*, quasi dicat, Tu terribilis es futurus iudex Eccl. 43. *Terribilis Dominus, & magnus vehementer, & mirabilis potentia illius*. *Et quis resistet tibi?* quasi dicat, nullus, quia tu es potētissimus. Ioan. 9. *Deus cuius iræ nemo resistere potest.* Et ibidem. *Quis restitit ei & pacem habuit?* Verè terribilis Dominus, non solum pauperibus, sed etiam regibus: aufert enim spiritum principum subito, quando vult. Vnde dicitur in prædicto Psalmo: *Terribili apud reges terræ*. Innoc. exponit quia eos in præsentia regno expellit, & in futuro detrudet in carcerem inferni. Si ergo tam potens Dominus est, profecto metuēdus est, & verbis eius necessario est obediendum. Secundum quod facit dictum alicuius autenticum, est magnitudo sapientiæ: vnde Salomoni creditur, & verba eius valde pōderantur, quia sapiens reputabatur. Sed certè Christus maior est, quam Salomon, vt dicitur Matth. 12. *Ecce plusquam Salomon hic*; Ille enim habuit sapientiam creatam & ab alio mendicatam; iste autem habet sapientiam increatam, de qua dicitur: *Ego ex ore altissimi prodij*; hoc est enim verbum quod Deus pater, de corde suo eructauit, non factum nec creatum, sed ab æterno genitum: vnde dicitur. *Si quis indiget sapientia, postulet eam ab eo, qui dat omnibus affluenter*. Notanter dicit *dat*, non mendicat ab alijs, sed dat alijs: *In ipso namque sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei absconditi.* Vbi dicit Gorran. ꝙ hoc dicatur pro tanto, quia in Christo est omnis scientia & sapientia quadrupliciter, primo efficienter; *Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis*; Ab ipso enim est omnis sapientia & scientia. Secundo formaliter, quia eius anima omni sapientia & scientia informata est. *Nunc scimus, quia scis omnia.* Tertio materialiter, quia sapientia est de diuinis, & scientia de humanis? Ipse autem est verus Deus, & verus homo; ideo dicit Apostolus. *Nihil iudicaui me scire inter vos, nisi Iesum Christū.* Quarto exemplariter. *Omnia in sapientia fecisti*. Si ergo ita sapiens est Christus quod nulla sapientia vel scientia sibi deest, certè merito verbum eius est audiendum. Tertium, quod reddit verbum alicuius autenticum, est affectus beneuolentiæ: nullus autem habet erga nos maiorem beneuolentiam & affectum feruentiorem quam Christus, qui tantum exarsit bonitate charitatis suæ erga nos, vt posuerit animam suam pro nobis. *Maiorem charitatem nemo habet nisi vt animam suam ponat quis pro amicis suis*, & mortem, non dico talem, qualem subijt pro nobis, sed mortem vilissimam & turpissimam, quia mortem crucis. *Morte turpissima condemnemus eum.* Merito igitur tam bonus Dominus, tam syncerus amicus, à nobis est audiendus, qui non cōsulit nobis aliud, quam quod nostræ saluti videt expedire. vnde ipse per prophetam dicit; *Ego Deus tuus docens te vtilia.*

Psal. 3ó. Ioan. 15. Philip. 2. Sap. 2.

II.

Qui ex Deo est. Auditus verbi Dei inter cætera operatur, quod homo sit ex Deo per imitationem & conformitatem ad Deum; idque ideò, quia verbum Dei per amorem in corde transformat amantem in amatum. Vnde spontaneus ac lubēs auditor verbi Dei transformatur in Deum, vt iam potius dicatur Deus, non homo tantum, iuxta illud Psalm. *Ego dixi, dij estis.* Et Christus hoc expones Ioan. 10. ait, quod hoc dictum sit ad eos, ad quos sermo Dei factus est. Magna igitur efficacia verbi Dei, quæ facit hominem esse ex Deo. *Qui nouit Deum, audit nos; qui non est ex Deo, non audit nos.* Et potest esse ad hoc alia ratio, nam cum Deus sit spiritus secundum animam, secundum quam natus est conformari Deo, tanquam spiritus spiritui; tamen ex quo habet carnem, quæ militat aduersus animam, vt dicitur Gal. 5. & cui⁹ membrorum lex repugnat & contrariatur legi mētis, vt dicitur Rom. 7. hinc est, quod si totus homo debeat conformari Deo secundum se totum, id fieri oporteat per aliquod medium, quod possit de carnali homine secūdum corpus, facere spiritualem

Vtilitas & efficacia verbi Dei.

Ioan. 4.

ſecundum ſpiritum, vt ſic totus homo ſit ſpiritualis, & totus conformis Deo: hoc autem non poteſt fieri, niſi per verbũ Dei, ꝙ de carnali facit ſpiritualem. Verbum enim Dei eſt gladius, amputans totã carnalitatẽ à ſpiritu animæ: vnde & Epheſ. 6. & Hebr. 4. dicitur gladius ſpiritus; quia vt dicit Gorran. ibidem, ſpiritũ à carne diuidit, pertingens ad diuiſionem animæ & ſpiritus. Hæc eſt ergo efficacia verbi Dei, quod faciat hominẽ eſſe ex Deo per conformitatẽ ad Deum, iuxta illud. *Qui ſeruat mandata Dei, in illo manet, & ipſe in eo.* Vt autẽ euidentius pateat efficacia & multiplex vtilitas verbi Dei, breuiter ſciendũ, ꝙ verbũ Dei ꝑducat 12. fruct⁹ in vero auditore; vnde & ideo cõparatur ligno vitæ, quod affert 12. fructus, vt dicitur Apoc. penul. quos fructus enumerat Gorran. ſuper epiſtolã ad Col. 1. c. & aliquos etiã tangit Archidi. Guido de Bayſio in roſario decreti. 1. q. 1. in ca. interrogo. Prima ergo vtilitas verbi Dei eſt, quod illuminat per cognitionem, & ſic comparatur lumini. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis.* Secundo inflammat per dilectionem; & ſic comparatur igni. *Verbum ipſius quaſi facula.* Pſalm. *Ignitum eloquium tuum vehementer, & ſeruus tuus dilexit illud.* Tertio compungit per contritionem, & ita comparatur malleo. *Nonne verba mea quaſi malleus conterens petras?* Quarto liquefacit per lachrymarum prouocationem, & comparatur flatui. Pſalm. *Emittet verbum ſuum & liquefaciet ea: flauit ſpiritus eius, & fluent aquæ*, ſcilicet lachrymarum. Quinto reficit per ſaporem, & comparatur pani. *Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo Dei.* Sexto protegit per virtutem, & cõparatur gladio. *Gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei.* Septimo confortat per ſpei longanimitatem, & dicitur verbum ſolatij. Pſalm. *Memor eſto verbi tui ſeruo tuo, in quo mihi ſpem dediſti.* Octauo confirmat per perſeuerantiam & fortitudinem, & dicitur verbum virtutis. *Portans omnia verbo virtutis ſuæ.* Pſalm. *Verbo Domini cœli firmati ſunt.* Nono mundat per culpæ ablutionem, vnde dicitur verbum gratiæ. *Commendo vos Deo, & verbo gratiæ eius.* Et: *Iam vos mundi eſtis propter ſermonem, quem locutus ſum vobis.* Decimo ſanat per naturę læſæ ſanationem, id eſt, reparationem; vnde dicitur verbum ſalutis. *Miſit verbũ ſuũ, & ſanauit eos.* Vndecimo gratificat per gratiæ & virtutum infuſionẽ, propter quod dicitur verbum iuſtitię & pacis. *In manſuetudine ſuſcipite inſitum verbum, quod poteſt ſaluare animas veſtras.* Duodecimo viuificat per vitæ æternæ collationem, vnde dicitur verbum vitæ. *Verba vitæ æternæ habes.* Propter hos effectus & vtilitates verbum Dei à nobis eſt diligenter audiendum, cuſtodiendum, & opere adimplendum.

1. Ioan. 3.

Fructus 12. in auditore operatur verbum Dei.

Pſal.

Eccl. 48.

Ierem. 23.

Deut. 8.

Epheſ. 6.

Hebr. 1.

III.

Qui ex Deo eſt, verba Dei audit, quaſi dicat, multipliciter ſe homo habet ad verbũ prædicationis; quia, quidã audit, vt qui ex Deo eſt; quidã nõ audit, & quia ex Deo nõ eſt. Circa quod ſciendum, quod quidã omnino non audiant verbũ; quidam audiunt, ſed non reuerenter; quidam reuerenter, ſed non tenent memoriter; quidã reuerenter & memoriter, ſed non vtiliter nec operabiliter; quidã autem reuerenter, memoriter, & operabiliter. De primis, qui non audiunt, nec audire volunt, dicitur *Non audiuit populus meus legem meã, & Iſrael non intendit mihi*; & de his hic dicitur; *propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.* Et quid grauius populo, quam non audire legem & Dominum? Et ideo notanter dicit *populus meus*, quaſi dicat. Si non eſſet populus meus, non eſſet mirum, quod non audiret legem meam: *nunc autẽ populus meus & oues paſcuæ meæ non curãt audire vocẽ meam: ſed ſicut aſpis ſurda, obturant aurẽ ſuã.* Quaſi etiã diceret. Mirum mihi eſt, quod populus meus, cui multa bona ſpecialiter feci; quia non feci taliter omni nationi, ſicut huic, non audiat me; cũ tamen audiat me populus alienus, iuxta illud *Populus, quẽ non cognoui, ſeruiuit mihi; in auditu auris obediuit mihi.* Eiuſmodi, qui nolũt audire, ſũt multiplices. Quidã enim non audiunt ex ſimplicitate, vt illi qui omnino non intelligũt prædicantem propter eius ſubtilitatem; & iſti forte magna ex parte excuſari poſſunt, qui libẽter audirẽt, ſi intelligerent; in quo caſu totus defectus eſt in prædicãte, qui nõ vult condeſcendere capacitati auditorum, cũ tamen Chriſtus turbis ſub monte prędicauerit, ſignificans turbis planiora & faciliora eſſe prædicanda, & nõ alta nec ſubti-

Chryſ. ſup. epiſt. ad Hebr.

lia. Alij nolũt audire ex curioſitate, vt do
cti, & ſapientes ſæculares, dicentes, ad quid
audirẽ illũ ribaldũ nihil ſcientẽ, cum ego
longè plura ſciam; contra quos eſt canõ
de conſe. diſt. 2. Sacerdote, vbi dicit Gloſſ. qui
exierit de prædicatione, contẽnens ſacer-
dotẽ minus peritũ, excõmunicetur. Ratio
autẽ, quare doctores non debeãt ſpernere
Chryſ. ſimplices in prędicatione, eſt; primo, quia
epiſt. vt dicit Chryſ. ea, quæ nouimus, ſi ſæpius
Hebr. audiamus, amplius compungimur: vnde
Plato legitur diſcipulos ſuos docuiſſe in
morte ſua, vt libentius magiſtros ſuos au-
dirent, quã eorũ ſcripturã legerent. Secun-
da ratio eſt, quia quod littera vnica facile
ſe offert inſpicienti, hoc magiſter ſub plu-
ribus faciebus offert audienti. Tertia quia
per hoc datur exemplum alijs verbi diuini
audiendi: vnd. Chriſtus quãuis eſſet ſapiẽ-
tiſſimus, tamen voluit audire doctores in
templo, vtiq; non niſi ad ſignificandũ hoc
ipſum. Itẽ illud Pſal. ſupra dictũ. *Populus*
quẽ non cognoui ſeruiuit mihi &c. Eſt verbũ
Chriſti ad Iudæos principaliter, qui dixe-
runt Chriſto. Recede a nobis: ſcientiã via-
rũ tuarũ nolumus; & ſic noluerunt audire;
& tamen gentiles, qui non nouerant Deũ,
audito verbo prædicationis Chriſti per A-
poſtolos, ſtatim ſuſceperunt obedienter:
Vnde dicitur in Act. Apoſt. *Quia indignos*
vos feciſtis verbo vitæ, & repuliſtis illud, ecce
conuertimur ad gentes. Poſſet hoc hodie de
multis dici, qui Deũ, & eius prædicationẽ
minus audiunt, immo audire contemnũt;
quibus tamen Deus maiora beneficia ex-
hibuit, & oſtendit: illi vero, quibus minora
oſtendit, auidius ſuſcipiunt, & diligentius
audiunt. Vnde cõmuniter videmus, quod in
prędicatione plures ſint populares & ſęcu-
lares, quã ſpirituales; plures ſubditi, quam
prælati; plures fęminę, quã viri; plures pau-
peres, quã diuites, & plures ſerui quã Dñi.
In ſignũ huius turbæ ſequebantur Chriſtũ,
ſed principes perſequebantur eũ, & doctri-
2. nã eius. Iſta eſt ergo prima conditio malo
rũ, qui audire nolũt. Secundi ſunt, qui licet
audiunt; non tamẽ reuerenter, ſed negli-
genter audiunt, & ſine fructu. Sunt. n. plu
res, qui dormitant & ſtertunt infra ſermo-
nẽ, ſicut porci in ſtabulo, ac ſi audirent fa-
bulas; qui ſi aures audiendi habent, audiãt
terribile dictũ beati Auguſt. in quodã ſer-
mone. Interrogo vos fratres & ſorores:
quid vobis plus videtur eſſe verbũ Dei, an
corpus Chriſti? Et ſi vultis verũ reſpõdere,
dicetis, quod non ſit minus verbũ Dei, quã
corpus Chriſti, & ideo non minus reus eſt,
qui verbũ Dei negligenter audit, quã ille,
qui corpus Chriſti negligentia ſua in terrã
cadere permittit. Nam licet prædicatio ſit
corpore Chriſti minor dignitate, eã tamẽ
ſumẽtibus & audiẽtibus eſt maior efficiẽdi
poteſtate: prędicatio n. eſt cauſa correctio-
nis & cõuerſionis ad Deũ, & per cõſequẽs
cauſa remiſſionis peccati. Tertij ſunt, qui 3.
audiũt reuerẽter, non tamen tenẽt audita Greg.
memoriter, de quibus Greg. dicit, quod ta- hom. 10.
les ſint vacui, quia mẽte intellectum ſacri ſup.
verbi percipiunt, ſed obliuiſcendo, & non Ezech.
ſeruando, quæ audierũt, in cordis ſui viſce-
ribus, id eſt, in memoria non reponunt. Et
idẽ Greg. ponit exemplũ dicẽs; quod ſicut Homel. 15
ſignũ languoris ſtomachi eſt, ſi cibũ acce- ſuper E-
ptũ reijcit; ſic ſignũ ſit infirmitatis ſpiritu- uangelia.
alis in peccatore, quãdo audita verba non
retinet in memoria, ſed ſtatim obliuiſcit;
ſicut ille, qui inſpicit ſpeculũ, & quã primũ
à ſpeculo recedit, nõ recordatur pulchritu-
dinẽ ſuã, vt dicitur Iac. 1. Quarti ſũt, qui li- 4.
cet audiãt reuerẽter, & memoriter retinẽt,
nõ tamẽ operabiliter ſeu obediẽter; quia li-
bẽter audiũt dulcia verba, & ea dulcius re-
cordantur, ſed ſecundũ ea facere nõ curãt;
& tales ſimiles ſũt illis, qui veniũt in thea-
trũ, vt audiãt delectabilia, nõ vt ædificẽtur
per ea, vt dicit Seneca epiſt. 10. ſed vt volu-
ptate inde perfundãtur. Quinti ſũt qui au- 5.
diũt reuerẽter, memoriter, & effectualiter,
& iſti ſũt optimi cordis, de quibus dicitur, Lucæ. 8.
quod cũ audierint, in corde optimo & per-
fecto retinẽt, & fructũ afferũt in patiẽtia. D. Bern.
Et de his dicit Bern. in quadã epiſtola. *Au-*
ris bona eſt, quæ libẽter audit vtilia, prudẽter
diſcernit audita, obedienter operatur intelle-
cta. Hinc & Aug. ſuper illud Pſ. *In quo corri-*
git adoleſcẽtior viã ſuã; inquit quod verba Dei
fruſtra cuſtodiãtur in memoria, ſi nõ cuſto
diãtur in vita. Hi ergo ſũt vtiles auditores
verbi Dei, qui nõ ſolũ audiũt, ſed & cuſto-
diũt verbũ Dei, iuxta illud. *Beati, qui au-*
diũt verbũ Dei, & cuſtodiũt illud. Cuſtodiũt,
inquit, vt illuminetur ad cognitionẽ, vt in
uitentur

uitentur ad virtutem, quo informentur ad sapientiam; quo reformentur ad decorem; quo fruantur ad iucunditatem, inquit Bern. super Cant. ad quam iucunditatem patriæ cœlestis nos perducat, qui sine fine viuit, & regnat. Amen.

DOMINICA PALMARVM.

SERMO I.

Ecce Rex tuus venit tibi. Matth. 21.

IVxta testimonium scripturæ tota vita Christi vsque ad cõsummationem cõtinet similiter honorem, & ignominiã, & luctum, lætitiam præcuntem, & tristitiam subsequentem. Patet primo in eius annunciatione, vbi Angelus læta nunciauit Mariæ dicens: *Aue gratia.* &c. Sed eidem postea Simeon nunciauit tristitiam quia doloris gladius pertransiret cor eius. Idem liquet in natiuitate, vbi nato Christo Angeli cantabant, pastores venerunt, magi adorauerunt & munera obtulerunt: sed paulò post Herodes quæsiuit puerum ad extinguendum eum: vnde statim lætitia Christi, & honor à Magis exhibitus versus est in tristitiam & ignominiã fugæ, Herodianæ persecutionis. Denique Christus sæpius à Iudæis Magister appellatus, post ab eisdem contumelijs, & cõuitijs est affectus, ita vt honorem magistralem subsequeret ignominia. Quod quidem expressius & euidentius hodie expressum est & ostensum, cum post honorem & reuerentiam processionis, post exhibitionem honoris & laudis, breui tempore post, scilicet feria 6. proxima, morte turpissima fuit condemnatus. Hinc est, ꝙ hodie post lætam & honestam processionem legitur passio dolorosa, ad significãdum, quod prosperitas, honor & lætitia huius mundi, finaliter inducat ad perpetuam miseriam, ignominiam, & dolorem. Et quia iste honor Christo exhibitus non fuit ex contingenti, seu ex adinuentione humana, sed potius ordinatione diuina; quia licet Christus exinaniuerit semetipsum formam serui accipiens; tamen secundum formam diuinam mansit semper patri æqualis in gloria diuinitatis; & ideo licet in forma humana, quam pro nobis assumpsit, voluerit inhonorari & confundi; tamen in maiestate diuinitatis meritò debuit venerari & adorari. In humana siquidem forma venit, vt seruus obediens vsque ad mortem crucis: in diuina verò venit, vt præceptor & Rex destruens ignominiam crucis: & ideò, ne cum veniret vt homo contemptibilis & humilis, ab hominibus despiceretur, voluit Deus pater, vt eius aduentus sæculo nunciaretur. Vnde Zach. Propheta longè aduentum eius ante prædicens dixit. *Ecce Rex tuus &c.* Quatenus per hoc Iudæos redderet inexcusabiles, cum viderẽt eum, vt hominem peccatorem asino insidentem, & tamen nihilominus vt regem susciperent in gloria maiestatis Dei præfulgẽt ẽ. Hoc ergo est quod hodie Ecclesia dicit: *Ecce Rex tuus venit.* In quibus verbis quatuor proponuntur, quæ nos ad obuiandum & occurrendum huic regi inducunt: primo excellentiæ dignitas, quia *Rex. Ipse enim est Rex regum:* secũdo notatur naturæ proprietas; quia *tuus:* caro enim & frater noster est, vt dicit Bern. tertio innuitur fortunę commoditas, quia *venit tibi; nobis enim datus est:* quarto clementiæ pietas, quia *mansuetus super asinam.*

Luca. 2.

Matth. 2

Philip. 2.

I.

Sciendum, quod licet iste Rex appareat debilis, tamen sit potentissimus, eo quod omnia illi subdita sunt. *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra.* Et in Psalm. *Dominus fortis & potens ipse est Rex gloriæ.* Habet Rex hic duplicem familiam sui exercitus, vnam secundum deitatem eamque potentissimam, scilicet ordines Angelorum

ru; *Nunquid est numerus militũ eius, quorũ* vnusquisque posset subuertere mũdũ: secũdũ humanitatem verò habuit exercitũ 12. Apostolorũ & 72. discipulorũ, per quos ad fidem totũ mundũ conuertit. Est secundo Rex idẽ ditissimus, licet videatur pauperrimus, quia in thesauro eius sunt diuitiæ & gloria, cuius diuitijs nostra ditata est paupertas; cuius gloria nostra honorata est confusio. Est tertio idem Rex sapientissimus licet videatur stultus, quia in eo sunt oẽs thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi. Vnctus autem hic Rex est Spiritu sancto in instanti conceptionis suæ, in qua collata sunt ei tria, scil. ratio verbi, immunitas peccati, & plenitudo gratiæ Spiritus Sãcti: Insignia idem accepit in passione, quando factus est principatus super humerũ eius, id est, crux, in qua principaliter triumphauit, sicut dicit Apostol⁹ in epistola hodierna. *Propter quod & Deus exaltauit illũ.* Antiquitus tria solebant esse insignia regalia, purpura, corona & sceptrũ: Christus pro purpura circumdatus est chlamyde coccinea, pro diademate corona spinea, coronatus, pro sceptro virga arundinea donatus. Arma huius regis non sunt carnalia, sed spiritualia. Titulus regius est: *Iesus Nazarenus Rex Iudæorum.* Titulus sanè cõuenientissimus, vt in quo virtus tãti regis declaratur. Nã primo describitur quod sit saluator; quia *Iesus* interpretatur Saluator. *Ipse enim saluum faciet populũ suum à peccatis eorũ.* Secundo describitur, quod sit amator puritatis, quia *Nazarenus*, quod interpretatur floridus. *Ego flos campi.* Tertio subditur q sit stren⁹ gubernator, q *Rex Iudæorũ.*

II.

Notatur huius regis naturæ proprietas, quia *tuus*: Christus .n. est Rex noster, quia licet sit Rex generaliter omniũ, Angelorũ scil. hominũ, & dæmonũ, tamen nulli ita specialiter datus, sicut homini: vnde nec in natura Angelica, nec dæmonũ venire voluit: Nõ in statura Angelica, ꝑpter naturę Angelicæ innocentiã, quæ nõ indiguit reparatione: nõ in statura dæmonũ, propter naturæ diabolicæ lapsum irremediabilem & culpam, quæ non fuit capax & digna restauratione. Soli ergò generi humano datus est, quod & indiguit ratione culpæ, & dignũ fuit ratione fragilis naturæ. Est autẽ Rex humani generis propter plura: primo quia in natura humana incarnatus; secundo, quia in eadẽ tentatus: tertio, quia in eadẽ passus: quarto, quia in eadẽ reparatus. quinto, quia in eadẽ ad iudiciũ est venturus. Quocunq; ergo vertas te, semper est tuus. Verè beneficiũ maximũ habere Deũ excelsum ita ꝓpriũ, ita proximũ, ita nobis vnitũm. Nã si cõuertas te ad opera misericordię illius, quibus alias creaturas misericorditer regit, fouet & disponit suauiter, multo suauius regit & gubernat genus humanũ, cui nõ solũ esse, & viuere, vt ceteris, sed beatũ esse & beatũ viuere perpetuumque disponit & ordinat, iuxta illud. *Ego dispono vobis regnũ.* Lucæ. 22.
Si verò te conuertas ad opera iustitiæ illius, quibus alijs creaturis iuxta condignũ tribuit, multo iustius humana opera remunerat, eo q̃ ea supra merita coronat. *Non sunt condignæ passiones huius tẽporis ad futurã gloriã.* Rom. 8.
Quin & eadẽ citra demerita punit, eo q̃ in inferno pœnã infinitam faciat finitã, quantũ ad intensionem.

III.

Notatur fortunæ commoditas, quia *venit tibi*, id est, ad tuam vtilitatẽ datus. *Quomodo non etiam omnia nobis cũ illo donauit,* Rom 8. *Christus ad quatuor venit.*
Quia præsentia ad sustentatione, futura ad fruitionem. Venit ergo nobis ad quatuor. Primo in exemplum conuersationis. *Inspice & fac secundum exemplar.* Et: *Exemplum dedi vobis* Secundo in pretium redemptionis, *Redemisti nos Deo in sanguine tuo.* Et: *Redempti estis non corruptibilibus auro vel argento.* Tertio in viaticum peregrinationis. Gen. 28. dixit Iacob *Si fuerit mecum Deus, & custodierit me in via, per quam ambulo. & dederit mihi panem ad edendum,* &c. in Eucharistia. Ioan. 6 *Ego sum panis viuus.* Quarto venit nobis in præmium remunerationis, iuxta illud Gen. *Ego sum merces tua magna nimis.*

Exod. 25. Ioan. 13. Apoc 5. 1. Pet. 1. Ioan. 6.

IV.

Notatur huius clementiæ pietas, quia *Mansuetus*; de quo dicit Beda in homil. Vide speciem aduentus eius; non sedet in curru aureo pretiosa purpura fulgens, nec ascendit super feruidum equum discordiæ amatorem; non vides in circuitu eius gladios splendentes, aut cætera ornamenta

Mansuetudo Christi.

terribilium armorum, sed ramos florētes, qui sunt testimonia pietatis. Venit ergo mansuetus, vt non per potentiam timeretur, sed per mansuetudinem amaretur. De

Christi humilitas triplex. hac humilitate loquitur Apostolus in hodierna epistola, in qua describit eius mansuetudinem excellentem & humilitatem, quæ fuit triplex, magna, maior & maxima. Magna fuit quia ille qui fuit inuisibilis, factus est visibilis, & de sublimi tam humilis: maior in hoc, quia Rex regum factus est seruus: maxima quia splendor paternæ gloriæ factus est in similitudinem hominis peccatoris: vnde dicit Gloss. *Exinaniuit semetipsum*, id est, propria dignitate se exuit, vt in humilitate nobis imitabilis esset. Vbi dicit Augustinus.

S. Aug. *Ecce habemus humilitatis exemplum, superbiæ medicamentum: quid ergo intumescis ô homo! ô pellis morticinea quid tenderis! ô sanies fœtida quid inflaris! princeps tuus humilis, & tu superbus? caput humile, & membrum superbum?*

Semetipsum quadrupliciter exinaniuit. Nota quod Christus exinaniuit semetipsum quadrupliciter? Primo quo ad

1\. diuitias in natiuitate, quia pannis vilibus inuolutus. Secundo in conuersatione, quia sine hospitio; *Vulpes foueas habent.*

Luca. 2. Et: *Circumspectis omnibus cum iam vespere esset*, Glossa, si eum aliquis hospitio recepisset: nullo cum recipiente, exiuit in Bethaniam. Tertio in morte, quia nudus pependit in patibulo, vt reducat nos in statum innocentiæ, in quo primi parentes nudi erant, & non erubescebant.

2\. Secundo exinaniuit semetipsum quo ad potentiam, quando permisit se capi & cruci affigi; vnde ei dictum est.

Matt. 27. *Alios saluos fecit, seipsum saluum facere non potest.*

3\. Tertio exinaniuit semetipsum quo ad sapientiam, quando coram Caypha, Pilato & Herode nihil respondit.

Psal. 37. *Ego autem tanquam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum.*

4\. Quarto exinaniuit se quo ad pulchritudinem; quoniam ille, in quem Angeli desiderant prospicere, cuius pulchritudinem sol & luna mirantur; cæsus alapis deformatur, iuxta illud.

Isaia. 53. *Non est ei species, neque decor.* Secundo magna humilitas Christi in hoc apparuit, quia accepit formam serui, & subditus fuit hominibus.

Luca. 2. *Erat subditus illis.* Neç tantum formam accepit serui, sed etiam mali serui, vt vapularet; & serui peccati, vt pœnam solueret, cum culpam non haberet. Vnde Isa. 53. dicitur. *Disciplina pacis nostræ super eum.* Et: *Quæ non rapui, tunc exoluebam.* Ipse fuit tanquam fideiussor, qui deficiente principali soluit de proprio; propter quod non est obliuiscendus, iuxta illud. *Gratiam fideiussoris tui ne obliuiscaris; dedit enim animam suam pro te.* Sed quid per hoc meruerit, ostendit Apostolus dicens: *Propter quod & exaltauit illum Deus*, vbi tangit tria præmia: primum accelerationem resurrectionis, quia non expectauit generalem resurrectionem, sed tertia die resurrexit; *Nec dabis sanctum tuum videre corruptionem*; vnde dicit: *Propter quod, & exaltauit illum Deus*, quia natura humana in resurrectione excellentior est facta? Secundo tangitur dilatatio nominis: vnde dicit; *Et dedit illi nomen, quod est super omne nomen*, id est, manifestum eum fecit esse filium Dei, in quo solo est salus; *Non est aliud nomen sub sole &c.* Tertium est iudiciaria dignitas potestatis. *Potestatem dedit ei iudicium facere*: vnde dicitur; *Vt in nomine eius omne genu flectatur.*

Nunc videndum est de honore huius Regis; & quidem dupliciter à turbis est honoratus: primo verbis, secundo factis: verbis quidem, quia qui præcedebant & qui sequebantur clamabant. *O Sanna benedictus qui venit in nomine Domini*, id est, benedictione dignus & gratiarum actione prosequendus. Et in hoc fatentur eum à Deo venisse tanquam filium Dei in nomine patris. In hoc autē quod dicunt. *O Sanna in excelsis*, fatentur eum Saluatorē mundi, O Sanna interpretatur obsecro salua. Factis autē tripliciter hodie ipsum honorauerunt. Primo cum ramis & floribus obuiando, ramos in via sternendo, vestimenta ei subijciendo. Hanc venerationem hodie signauit Ecclesia in processione, sed multo perfectius eam fecit quam illi. Illi quidē frondes & vestimenta sternebāt, sed nos corpora & animas flectimus. Illi temporaliter, nos æternaliter. Illi post gloriam ignominiam intulerunt, nos semper glorificamus eundem. Illi clamabant prius: *Benedictus qui venit in nomine Domini*, postea verò:

verò: *Crucifige crucifige eum.* Prius dixerunt Rex Israel, postea, *Regem non habemus,* prius Saluatorem appellabant, postea irriserunt dicentes. *seipsum saluum facere non potest.* Illi prius flores obtulerunt, postea spineam coronam imposuerunt; prius vestimenta propria strauerũt, postea sua partiti sunt. Sed nos semper & vbique benedictum in sæcula prædicamus, regem regum cõfitemur, saluatorem proclamamus, coronaque gloriæ & honore dignum iudicamus, ad quam gloriam nos perducat &c.

IN DIE COENAE DOMINI.
SERMO I.

Exemplum dedi vobis. Ioan. 13.

Licet tota vita Christi nostri saluatoris nõ sit aliud quã nostræ salutis exemplar, eo quod omnis Christi actio est nostra instructio, vt dicit August. tamen Christus appropinquante hora mortis suę, perfecti ora voluit suis fidelibus exempla ostendere, ad ostendendũ quod ipse erat verus magister & Dominus, prout de se dicit: *vos vocatis me magister & Domine, & bene dicitis, sum etenim.* Et reuera perfect⁹ magister erat & Dominus, quia quæcunq; docuit, prius ipse fecit, iuxta illud. *Cœpit Iesus facere & docere.* Et in hoc Christus confundit pharisæos, de quibus dicitur. *Dicunt enim & non faciunt*: nec solum in hoc perfectionẽ suã declarauit, qui ea quę docuit fecit qualitercunque, sed multo amplius in hoc quod ea fecit manifestè, scilicet ad gloriã Dei patris, Ioan. 8. *Honorifico patrem meum.* Hoc etiam præcepit Apostolis dicens; *Sic luceat lux vestra coram hominibus vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum &c.* Sed nec in hoc terminari potuit perfectio sui magisterij, eo quod ipse dedit exẽplum nõ in vno bono, sed in omnibus virtutibus. *Prabe te exemplũ bonorum operum,* nec solũ in omnibus, sed etiã omnibus stantibus *Non ponunt lucernã sub modio, sed super candelabrũ, vt luceat omnibus qui in domo sunt.* Quia igitur talis ac tantus magister Christus fuit, qui potius in factis quam in verbis laborauit, nec solũ factis occultis sed etiam manifestis, nec in paucis sed in omnibus & omnibus; ideò merit òde se dicere potuit verbũ propositum. *Exemplũ dedi vobis.* Dedit autẽ Christ⁹ humano generi in cœna hodierna triplex exemplũ efficacissimum & sufficiens ad salutẽ. Primo quidem exemplũ charitatis in hoc ꝙ vsq; in finem dilexit suos. Secundo exemplum humilitatis in hoc quod pedes lauit discipulis. Tertio dedit exemplũ benignitatis in hoc quod corpus suũ tradidit discipulis. vnde volens quod similiter nos faciamus, & dictis tribus virtutibus adornemur, dicit: *Exemplum dedi vobis.* Proposit.

I.

Christus hodie dedit nobis exemplum charitatis, in hoc quod dilexit suos. Circa quod sciendũ, quod Christus dilexerit suos quadrupliciter; cuius dilectionis similitudinẽ non est inuenire. Primo namq; dilexit nos gratis; nullus enim meritis nostris exigentibus tanta beneficia nobis contulit. Vnde ipse apud Oseã dicit: *Diligam eos spõtaneè* Et: *In hoc est charitas, non quasi nos dilexerimus Deum; sed quoniam ipse prior dilexit nos.* Hinc est, ꝙ Bern. dicit, ꝙ Christus dilexerit nos contrario modo, quã mundus diligit suos. Mũdus siquidẽ dicit: Dilige me, & ego diligam te: Christus autẽ: *Dilige me, quia prius dilexi te, nam quis prior dedit illi & retribuetur ei?* Secundo dilexit Christus suos satis, id est, sufficienter & abundanter; quia pro eis dedit in mortem animã suã: & quidẽ in talẽ mortẽ, qua nec opprobriosior, nec amarior potuit inueniri, iuxta illud. Eccl. 29. *Gratiã fideiussoris tui ne obliuiscaris: dedit .n. pro te animã suã.* Et: *Lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo.* 3. dilexit resistẽtes, id est, inimicos & peccatores, q̃ sanè fuit magna dilectio, nã sicut

Christus suos quadrupliciter dilexit.

1. Oseæ. 14. 1. Ioan. 4. Rom. 11. 2. Apoc. 1. 3.

magna est dilectio animam ponere pro amicis, vt dicitur Ioan. 15. multò maior dilectio est pro inimicis. Hinc dicit Bernardus: Verè Domine tu maiorem dilectionē habuisti, ponens eā pro inimicis. Et Apostolus ait. *Cū adhuc inimici essemus, reconciliati sumus per mortem eius.* Quarto dilexit nos nondum existentes, quia non solum pro mortuis, qui iam in limbum descenderant, nec solū pro viuis, qui tunc in mūdo erant; sed etiam pro nobis, qui nondū fuimus, & pro illis, qui adhuc futuri sunt post mille annos, Christus mortuus est. Vnde apud Iob dicitur *Vbi eras, quando ponebam fundamenta terræ?* quasi dicat, natus non eras in die passionis meæ. Ex quibus omnibus infero, quod Christi dilectio erga genus humanum fuerit liberalissima, quia gratis; fuerit pretiosissima, quia ex anima totali; fuerit insolita & stupēda, quia erga peccatores; & fuerit latissima, quia erga non existentes; & ex his sequitur quod fuerit perfectissima, vltra nostram dilectionem, quæ nunquam est gratis, nunquam ex totali anima, nunquam erga tot & tales inimicos, nunquā erga nondū existentes. Verumtamen etsi non potest esse in nobis tanta dilectio quanta in ipso, tamē saltem debet esse tāta in nobis quanta est possibilis, iuxta illud. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & proximum tuum sicut teipsum.* Ecce modus nobis possibilis, scilicet diligere Deum ex toto corde, & proximum sicut nosipsos. Ex quo patet ꝙ homini non sufficiat, diligere Deum qualitercumque, nisi diligat cordialiter; nec solum cordialis dilectio requiritur, sed totalis, quia dicit; *Ex toto corde.* Hinc infero quod illi, qui occupantur corde circa plurima, non perfectè diligāt Deum, quia minus feruent in amore Dei propter distractionem, iuxta illud: *Vnum est necessarium.* Hoc fane sedulò deberent communicātes pensare hodie, vt omissis alijs recolligerēt cor suum ad diligendum Deum. Est enim charitas sicut ignis, qui minus calefacit in domo magna, quam parua; sic & minus ardet in corde distracto ad diuersa, quam in recollecto ad vnum. Bene autem ponitur dilectio Dei in corde, ad significādum, quod homo debeat vitare omne peccatū mortale quod extinguit charitatē, & per consequens vitā animæ; quia sic simul vitat omne nociuum, quod extinguit cordis vitam corporaliter. Vnde extinctā charitate per peccatum mortale homo dicitur mortuus in anima; non est tamen idem tenendum de alijs virtutibus, videlicet fide & spe, quæ non omnino extinguuntur per peccatum mortale, sicut probat Apostolus. *Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam &c.* Compatitur tamen charitas veniale, sicut & cor leuem dissipationem, quæ non infert mortem, iuxta illud. *Septies in die cadit iustus,* scil. sæpè, nō tamē à charitate, sed in charitate, & ideo nō desinit esse iustus. Tantum de primo.

Ephes. 2. Rom. 5.

4.

Iob. 38.

Qualis dilectio à nobis requiratur.

Matt. 22.

Luca. 10.

II.

Christus hodie ostendit nobis exemplū humilitatis in hoc, quod lauit pedes Apostolorum; quæ ex duobus sumitur. Primo eius magnitudo sumitur ex parte eius, qui lauit; secundo ex parte eorū, quos lauit. De primo dicit Christus: *Si ego magister & Dominus laui pedes vestros.* Quibus autem lauit? *piscatoribus*; & propter quid: *vt nosi dem faciamus.* Legimus homines hominibus pedes lauisse, vt habetur Gen. 24. item legimus Angelis homines pedes lauisse Gen. 18. sed nunquam legimus Angelos hominibus pedes lauisse, & multo minus Deum Patrem legimus hominibus pedes lauisse. Verè ergo magna humilitas, verè magnum miraculum, & insolitum nouūque factum, quia Dominus Angelorum, terrestrium, & infernorum per potētiam, magister omnium sapientissimus per singulorum occultorum notitiam inclinari dignatus est ad pedes rusticorum piscatorum. Hinc Petrus attendens tantam nouitatem dixit: *Non lauabis mihi pedes in æternum.* Nonne Angelis præcipere potuit, vt lauarent pedes Apostolorum? sed noluit, quin potius per seipsum fecit, vt exemplū daret nobis similiter faciendi: & in hoc dedit speciale documentum nobilibus, iustis, doctis & innocentibus, vt non contēnāt ignobiles, peccatores, ignaros & iniustos. Ostēdit autē Christus in vita sua quadruplicē humilitatē: primo quo ad diuitias; quia natus, in vili panniculo inuolui voluit; *Inuenietis infantem pannis inuolutū & po-*

& positum in præsepio. Secūdo quoad honores quia rex esse refugit. *Et domum propriam contempsit habere. Vulpes foueas habent &c.* Tertio quo ad delitias, quia esuriit. Matth. 4. & sitiuit Ioan. 4. Quartò quo ad potentiam, sapientiam & pulchritudinē; quia se impotentem, nescientem & deformem ostendit. Condemnauit ergò diuitias, honores & delitias, potentiam, sapientiam & pulchritudinem sæculi, quæ sunt portæ mortis; & quisquis amicus esse voluerit mundi in his, inimicus Christi constituetur, vt dicitur Iacob. 4. Ex his infero primo, quod nullus grauius peccet illo, qui cōtemnit sequi vestigia Christi in prędictis exemplis humilitatis, & appetit ea, quæ ille contempsit. Patet, quia contemnit perfectum exemplar, & per consequēs necesse est eum errare in via salutis, sicut scriptorem auertentem oculos ab exemplari; propter quod Moysi dictum est; *Inspice & fac secundum exemplar, quod tibi monstratum est in monte.* Ex quibus vlterius infero, quod appetens ea, quæ Christus contempsit, & contemnens, quæ appetijt, peccet mortaliter, & per consequens damnetur. Patet per D. Augustinum in lib. de vera religione, vbi probat hoc solum esse peccatum mortale in prædictis duobus casibus, videlicet appetere & contemnere.

III.

Ostendit Christus exemplum suæ benignitatis, in hoc, quod corpus suum tradidit ad manducandum discipulis. Hodiè enim fecit grande conuiuium, quale in vita sua nunquam fecerat. Nam licet legatur quinque milia de quinque panibus saciasse, non tamen de proprio corpore, ideoque istud conuiuium est summæ benignitatis, significatum per conuiuium Regis Assueri, qui anno tertio imperij sui fecit grande conuiuium cunctis Principibus suis: sicut & Christus post legem naturæ & legem scriptam, sub lege gratiæ instituit hoc sacramentum. Grande autem dicitur conuiuium hoc, quia grandis cibus Angelorum in eo proponitur: grandes debent esse qui manducant; grandia quoque dona confert; propter quod necesse est benè dispositum, præparatum & aptatum eum, qui ad tale conuiuium intendit accedere: quod significauit Saluator in lotione pedum discipulorum. Et notanter lauit pedes, qui sunt extrema & vltima pars corporis, ad significandum etiam minima esse purganda ante sumptionem huius sacramenti. Nam caput mysticum in homine est intentio, quæ debet esse in homine recta: manus est operatio, quæ debet esse sancta: & facies est conuersatio, quæ debet esse honesta; sed hæc omnia non sufficiunt, nisi etiam pedes lauentur, id est, affectiones nostræ, quibus adhuc continuè in puluere terrenorum gradimur, sint mūdæ. Aliquando enim vruntur calore iræ, inuidæ vel odij. *Nunquid ambulare potest homo super prunas, vt non comburantur pedes eius.* Aliquando dissoluuntur frigore negligentiæ. *Orate, nè fuga vestra fiat in hyeme.* Aliquando colliduntur ad lapidem fidei hæsitatione: aliquando inquinantur luto, scilicet carnis voluptate. *Sordes eius in pedibus eius.* Aliquando asperguntur puluere vanæ gloriæ. *Excutite puluerem de pedibus vestris.* Ideò isti pedes indigent multiplici & frequenti lotione: & primo lauat aqua amaræ compunctionis. *Lauabo per singulas noctes*, id est, per singula peccata mundabo conscientiam meam. Secundò aqua confessionis; *Aqua profunda*, verba scilicet confessionis, *ex ore viri*, omnia enim in confessione lauantur: Tertiò aqua corporalis afflictionis; *Contribulasti capita draconum in aquis*, capita dicit, id est, primos motus peccati. Quartò aqua fraternæ compassionis. *Ignem ardentem extinguit aqua.* Quintò aqua deuotionis. *Exaudiuit Dominus vocem fletus mei.* Sextò aqua diuini sermonis. *Aquam propter obsidionem hauri tibi*, id est, retineas verbum Dei tibi contra tentationem, iuxta illud. *Iam vos mundi estis propter sermonem meum quem locutus sum vobis.*

Pedes cur Christus lauerit discipulis.

Prou. 6.

Matt. 24

Tren 1.

Matt. 10.

Quibus aquis pedes lauādi.

Psalm. 6.

Prou. 18.

Psal.

Eccl. 3.

Psal. 6.

Naum 3.

Ioan. 15.

Pro latiori huius materiæ declaratione, tria sunt hic consideranda: primò videndum quæ, & qualis requiratur præparatio ad communionem huius sacramenti: secundò consideranda impedimenta huiusmodi præparationis: tertiò effectus huius sacramenti expendendus. De primo sciendum, quod tripliciter se homines præparent

Tria circa præparationem ad communionē consideranda.

1.

parent ad hoc sacramentum: Quidam enim præparant se sufficienter non secundum veritatem, sed secundum probabilitatem, ita vt existiment se carere peccato; qui tamen, si facerēt maiorem inquisitionem conscientiæ inuenirent se reos: sunt tamen parati, vt si scirent peccatum in se, vellent confiteri: non tamen apponunt ad hoc omnimodam diligentiam; & hi quāuis gratiam non recipiant propter obicem peccati, nō incurrunt tamē offensam, quia nec sumunt dignè, nec indignè, quamuis sint indigni. Secundò quidam se præparant indignè, vt illi qui omninò contemnunt vel negligunt se pręparare & conscientiam discutere. Et tales etsi confitentur reliqua, non tamen volunt apponere diligentiam ad examinandum conscientiam, nec habent propositum firmum pœnitendi in quantum occuret eis aliquod peccatum, & hi sumunt indignè. Hos arguit Apolus dicens. *Qui manducat & bibit indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini.* Glo. ita incurrit offensam diuinam, ac si Christum crucifigeret. Tertiò quidam se præparant dignè, vt illi qui verè contriti, confitentur purè de sibi notis peccatis, examinantes conscientias cum circumstantijs peccatorum, habētes propositum pœnitendi de omnibus, quæcunque obliti sunt quę libēter confiterentur si recordari possent. Et tales in hoc casu per ipsam cōmunionem consequuntur gratiam remissionis peccatorum non solum confessorū, sed etiam oblitorum. Ex quo ego infero quod in hoc casu si quis facta diligenti discussione suæ conscientiæ, quamuis non sufficiēti ad communionē accedit, aliquo peccato mortali in eo manente, quod eius cognitionem subterfugiat, non peccat; imò magis ex vi sacramenti consequitur remissionem peccati, quia istud sacramētum venialia delet & mortalia oblita. Sed diceres. videtur hoc quodammodo iniustum quod Deus imputet homini culpam peccatorum oblitorum, cum nemo ad impossibile obligatur. Ad quod respondet Thomas de argentina in 4. distinct. 10 quod triplex est ignorantia, scilicet inuincibilis, & hæc excusat à toto & à tanto. Alia est crassa seu neglecta, & hæc excusat à tanto, sed non à toto. Tertia est affectata, & hæc nec à toto nec à tanto: imò talis aggrauat, vt dicit Magister in 2. sententiarū dist. 22. Modum autem pręparationis expressè ponit Euangelium. Christus enim volens tradere discipulis corpus suum, primò à cœna surrexit, secundò vestimenta deposuit, tertiò linteo se præcinxit, quartò pedes lauit, quæ quatuor communicanti sunt necessaria. Primò enim debemus gulam fugere, hoc est à cœna surgere. Secundò auaritiam fugere, hoc est vestimenta deponere. Tertiò luxuriam detestari, hoc est linteo se præcingere. Quartò affectiones puras habere, hoc est pedes lauare. Primum significatur per Israelitas, quibus manna non est datum prius, nisi deficeret farina Aegypti. Secundi significantur per Iudam qui loculos habuit. Vnde post buccellam introiuit in eum satanas. Tertij significantur per Dauid, qui ante esum panū propositionis continuit tribus diebus. Quarti per sacerdotes leuiticos, qui prius sanctificabantur, id est, mundabantur antequam offerrent sacrificium.

Secundo videndum est de impedimentis præparationis dignæ, quæ tria sunt, irreuerentia accedendi, propositum peccandi, & infectio præcedentis propositi. De primo dicit Apostolus. *Conuenientibus vobis in vnum*, id est, simul & furtè & inordinate irruentibus ad altare. Et causa huius subditur. *Vnusquisque enim cœnam suam præsumit ad manducandum*, quod intelligitur, quia sicut tunc isti qui hic arguuntur, non expectabant debitum tempus, puta missam sed ante sumebant cœnam: ita & modo quidam propter festinantiam eundi ad comedendum se indeuotè ingerunt ad concionem. Alij etiam ante tempus statutum, puta ante dies istos magnæ septimanæ in medio quadragesimę, vel citò post communicāt putantes se iam solutos à statuto Ecclesię, qui tamē se decipiūt, eò quod canon dicit esse communicandū semel in anno, videlicet circa festum paschæ. *de pœn & re. Omnis.* Hoc vitio etiam laborant quidam spirituales, qui interdum ante missam distrahuntur & dissoluuntur iocis & risibus, & interdum verbis turpibus increpantes ministros altaris de neglig-

1.Cor. 11.

Ignorantia triplex.

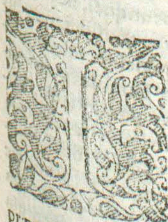
negligentijs. Alij verò transcurrentes consuetas orationes, vt quam dilecta, & alia, non recordantes seipsos quid faciunt, aut quid dicunt. Si ergò volunt dignè & reuerenter communicare, sint primo pacifici & quieti, sint patientes iniuriarum, sint alacres & læti, sint longanimes & perseuerantes quousque diuinum officium finiatur: vnus alterum præmittendo ante se, reputando se indignum, & omnes alios dignos. Secundum quod impedit præparationem dignam, est propositum peccandi, quod notatur cum dicitur, *& alius quidem esurit*, id est, famem peccandi patitur. Psalm. *Apposuerunt adhuc peccare*. Isti sunt similes Iudæ qui manducauit corpus Christi, & tamen habuit intentionem tradendi Christum. Tertium quod impedit dignam præparationem est infectio præcedentis propositi, de quo dicitur. *Alius autem ebrius est*. 1. Thessal. 4. Qui dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrij sunt, nocte ebrij sunt. Inebriatur homo peccando, dormit non pœnitendo; propterea dicitur Ioel. 1. *Expergiscimini ebrij & flete*, id est, animam ad pœnitentiam reuocate, & dolete pro peccato.

Tertiò videndum est de efficacia huius sacramenti, suntque vtilitates eius septem. Prima quia vnit & incorporat Christo. *Qui manducat carnem meam in me manet, & ego in eo*. Secundò quia fortificat. Psal. *Panis cor hominis confirmat*. Tertiò ad deuotionem excitat. *Omne delectamentum in se habens*. Quartò augmentat fidem. 4. *sentent. distinct.* 33. Quintò spem subleuat. *Vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi*. Sextò renouat memoriam diuinæ charitatis. *Hoc facite in meam commemorationem*. Septimò mundat à venialibus, & præseruat à mortalibus, & omnes virtutes auget, vt dicit Damascenus & Innocentius. Ex quibus omnibus istud colligamus, quod volens dignè accedere ad hoc sacramentum debet Christum imitari tanquam exemplar perfectum in tribus præcedentibus virtutibus. Primò vt sit charitatiuus erga Deum & proximum. Secundò humilis in reputatione ad seipsum. Tertiò benignus & misericors erga egenum; quæ tria cum habuerit, rectè accedet, & per consequens consequetur per sacramentum Eucharistiæ in præsenti gratiam, & in futuro gloriam. Quam nobis &c.

Communionis Sacramenti vtilitates septem.
Ioan. 6.
Sap. 16.
Matt. vlt.
1. Cor. 11.

IN DIE SANCTO PASCHAE.

Surrexit non est hic. Marci vlt.

Nter cætera mirabilia diuinæ sapientiæ opera quibus vniuersa in hoc mundo regit & gubernat; illud quodammodo non min⁹ mirabile videtur, quod nunquam gaudium præcedit tristitiam, sed semper tristitia precedit gaudium, iuxta illud. *Post tristitiam & lachrymas gaudium infundis*. Et est hæc lex diuinæ non solum sapientiæ, sed etiam iustitiæ contra legem mundanæ iniquitatis & nequitiæ posita. Nam iuxta legem sæculi semper verecundiam præcedit gratia & honor; sicut grandinem prædit coruscatio, vt dicitur Eccl. trigesimo secundo. Vnde Prouerb. decimo quarto. *Extrema gaudij humani occupat luctus*. Econtra verò est de lege diuina secundum quam gaudium sequitur tristitiam, & risus dolorem Hoc apparet hodiè in Domino nostro Saluatore, qui pro eo quod nudiustertius graui fuit tristitia angustiatus, iuxta illud: *Tristis est anima mea vsque ad mortem* Matth. vigesimo sexto. Nunc resurgens à mortuis gaudio vniuersæ creaturæ est circumdatus. Omnes enim qui tunc secum tristabantur & compatiebantur, nunc immenso gaudio gauisi sunt. In passione siquidem Christi tristabantur triplices creaturæ, scilicet, puræ corpora-

Matt. 26.

corporales, ſicut terra quæ tremuit & ſol obſcuratus fuit. Secundò puræ ſpirituales ſicut Angeli, de quibus dicitur Iſa. 33. *Angeli pacis amarè flebant.* Tertiò compoſitæ creaturæ vt homines, videlicet Apoſtoli & mulieres. Iſtæ ergò omnes creaturæ reſumpſerunt gaudium cum Chriſto reſurgente. Nam terra præ gaudio tremuit & quieuit, vt dicitur in Pſalm. Sol apparuit clarior quam vnquam antea fuerat, vt dicit D. Auguſtinus in ſermone hodierno. Secundò Angeli gauiſi ſunt gaudio magno de noſtra redemptione, & magis de ſua reparatione, & maximè de Domini ſui reſurrectione. Vnde dicitur de eis.

Ioel 3. *In die illa ſtillabunt montes dulcedinem & colles fluent lacte & melle.* Montes Angeli maiores, colles minores qui hodiè dulciter lætati ſunt. Tertiò gauiſi ſunt Apoſtoli viſo Domino.

Ioan. 20. Gauiſæ ſunt mulieres, & præcipuè mater Chriſti quę plena fuit amaritudine. Gauiſa eſt Magdalena, quia recuperauit dilectũ à morte ad vitam. Gauiſæ ſunt & aliæ piæ mulieres ſequentes Chriſtum, quia per eum non fuerunt deſolatæ.

Gaudiũ S. Patrũ in limbo triplex. Gauiſi ſunt inſuper & ſancti Patres in limbo, & hoc propter tria, quia de loco infimo erepti ſunt ad locum ſuperiorem. Secundò, quia de caligine tenebrarum eleuati erant ad claram viſionem Dei. Tertiò, quia de conſortio & vicinitate dæmonum tranſlati ſunt ad conſortium Angelorum.

Noſtrum item triplex. Non ſolum autem prædictis creaturis, ſed etiam nobis peccatoribus magnũ debet eſſe hodiè gaudium, & hoc ex tribus. Primò ex parte noſtri capitis Chriſti, qui vt hodiè poſt depreſſionem eleuatus eſt & exaltatus. Si enim gaudium eſt nobis de eo quod amicus ſurgit de infirmitate ad vitã mortalem, quantò magis cum ſurgit de morte ad vitam perpetuam: nec ſolum ſurrexit ad vitam qualemcunque, ſed vitam honorabilem, vitam delectabilem, vitam excellentiſſimam: quia *Exaltauit illum & do-*

Philip. 2. *nauit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen.* Secundò gaudium nobis debet eſſe ex parte aduerſarij noſtri. Si enim gaudium eſt de triumpho in bello, poſt quem tamen timetur futura ſeditio, quantò magis gaudium eſſe debet de triumpho inimici taliter proſtrati, qui ſic cecidit, vt non adijciat vt reſurgat; & quod plus: non ſolum hoſtis proſtratus eſt, ſed etiam tota præda eius quam tulerat, & vniuerſa arma eius ablata ſunt. Tertiò gaudium nobis debet eſſe ex parte noſtri proprij ſubiecti, quia hodiè ſpes nobis æternæ immortalitatis promiſſa eſt, ex eo videlicet, quia ſicut Chriſtus reſurrexit, ita & nos reſurgemus, iuxta illud. *Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui ſecundum miſericordiam ſuam regenerauit nos in ſpem viuam per reſurrectionem Ieſu Chriſti.* Omnibus igitur creaturis, omnibus ſtatibus, ordinibus, officijs & dignitatibus Chriſti reſurrectio gaudium eſſe debet, quia omnibus reſurrexit ad vtilitatem. Hinc eſt quod Angelus alloquens ſanctas mulieres, quæ tunc erant triſtes de morte Chriſti ad nouæ alacritatis lætitiam eas animãs dicit de Chriſto reſurgente. *Surrexit non eſt hic*, quę verba leguntur in Euangelio hodierno, & tria tanguntur in ijs. Primò namque deſcribitur Dominicę reſurrectionis per Angelum annunciatio, cum dicitur. *Surrexit.* Secũdò additur vera eiuſdem annunciationis probatio, cum dicitur, *non eſt hic.* Tertiò ex vtoque colligitur Chriſti reſurgentis conditio, quia *Surrexit non eſt hic.*

II.

Surrexit. Sciendum quod reſurrectio Domini annunciatur mulieribus non quibuſcunque, nec à quocunque, nec qualitercunque; & ideò tria conſideranda hic occurrunt. Primò, quales fuerunt mulieres quibus reſurrectio Dominica nuntiatur. Secundò qualis fuit annuntiator. Tertiò quali modo annunciauit. De primo dicitur in principio Euangelij, quod iſtę mulieres vna Sabbathorum, id eſt, prima die poſt ſabbathum venerunt manè, orto iam ſole, cum aromatibus ad monumentum Chriſti, vt vngerent Ieſum. Erant enim iſtæ mulieres deuotæ, quarum deuotio oſtenditur ex emptione pretioſi vnguenti. Vnde licet ſcirent quod Ioſeph ab Arimathia & Nicodemus qui ſepelierunt corpus Chriſti, quod vnxiſſent illud, vt dicitur Ioan. 19. eò quod Ioſeph & Nicodemus attulerũt mixturam mirrhæ & aloes quaſi libras

libras centum, & sepelierunt corpus Domini, tamen istæ mulieres quasi pro nihilo reputantes illam vnctionem, voluerunt per seipsas eam Christo impendere. Nam sicut dicit Alexandrinus: conditio veri amantis est, vt magis eligat ipse obsequium rei amatæ impendere, quamuis alius iam impendit. Vis ergò amoris agebat in istis mulieribus, vt vellent tangere & vngere corpus Christi, quia minus carum reputabant, quod ab alijs fuit datum sine illis. Secundò istæ mulieres fuerunt diligētes, feruidæ & sollicitæ, quia non expectabant diem, sed valdè manè. Verè magnus amor & diligens istarum mulierū fuit: cum enim inconueniens sit mulieri foras egredi valdè manè, impetus tamen amoris postposuit omnem quæ videbatur inconuenientiam. Tertiò istæ mulieres fuerunt viriles & animosę, quia nullum impedimentum, nec aliquod periculum retardare eas potuit ab obsequio Christi, licet quinque fuerint impedimenta. Primò enim fuit lapis magnus appositus, de quo dicebant, *Quis reuoluet nobis lapidem &c.* Secundò, fuerūt custodes appositi custodiæ, nè corpus Christi subtraheretur. Tertiò, erat sigillum Principis Sacerdotum & Pharisæorū appositum. Quartò, quia nullum discipulorum Christi audebant assumere in auxilium, nè diceretur, quia discipuli eius furati sunt eum. Quintò, quia horribile est valdè videre corpus mortuum in monumento & pertractare, & præcipuè de nouo, ita quod mater timeat filium proprium mortuum. Sed in istis mulieribus vincebat amor fragilitatem naturæ, quia non solum non timebant, sed etiam desiderabant cum feruore videre & vngere. Tantum enim dilexerunt eum viuum, quod nō timebant posse timere de mortuo. Non ergò eas retraxit fætor sepulchri, quia sic fuerunt delectatæ in amore viuentis, quod nullum fastidium credebant posse percipere de mortuo. Magis ergò ponderabant hoc vt Christi corpus inungerent, quod in tantum viuum dilexerunt, vt non paterētur ipsum putrefieri vel incinerari, sed adhibitis remedijs à putredine cupiebant ipsum incorruptum & illæsum conseruare.

Ex quibus infero, quod volens esse gaudij particeps præsentis solennitatis, tria debet habere supradicta. Primò, vt sit deuotus & amorosus per propriam actionem. Quamuis enim multi multa faciūt ad honorem Dei, non tamen ipse cesset propter hoc, sed faciat quæ potest, nec reputet aliquid factum pro Deo per alios, si ipse non fecit. Talis fuit vidua Luc. vigesimo primo, quæ licet sciuisset multa fuisse facta & impensa ad ædificium templi, tamen ipsa nihilominus omnia pro nihilo reputans, misit in gazophilacium, æra minuta duo, quod est quadrans. Volens ergò hodiè per gratiam communionis Eucharistiæ resurgere cum Christo, similiter faciat, vt mittat duo æra minuta in corpus Iesu, id est, duo præcepta dilectionis, videlicet Dei & proximi, nec reputet aliquid facta alioru, quibus ipsi merentur, vt in eis confidat, sed propria faciat. Dicit enim Apostolus Gal. sexto. *Quod vnusquisque onus suum portabit, & quæcunque seminauerit homo, eadem & metet.* Vnde dicit Sal. Eccles. nono. *Quodcunque potest manus tua instanter operare.* Tua dicit, non aliena. Et est hoc contra illos, qui cum vident diuites, clericos aut Ecclesias, dicunt: isti habent ab alijs, non opus est vt eis detur. Quid enim tibi de alterius merito, si tu non dederis? Vnusquisque enim sibi meretur. Nec enim Christus vituperauit viduam, sed commendauit, quæ alijs multa largientibus, ipsa pauca dedit. Secundò infero, quod volens esse particeps hodiè resurrectionis spiritualis Christi in anima sua per gratiam communionis Eucharistiæ, debet esse feruidus, diligens & sollicitus circa sui præparationem. Sicut enim istæ surrexerunt valdè manè, sic ille qui præparat se ad communionem, debet valdè manè surgere. Manè surgit & vedit, qui aliquot diebus ante communionem abstinet ab illicitis. Sed valdè manè, id est, feruidè & sollicitè surgit, qui ab initio quadragesimæ non solum ab illicitis, sed etiam à licitis abstinet, sicut fecit Apostolus, qui dicit de se. *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.* Tertiò infero, quod volens esse parti-

Tria ad communionem huius gaudij inquirūtur.

Galat. 6.

Eccl. 9.

particeps resurrectionis spiritualis Christi in anima sua per gratiam communionis, debet esse virilis & animosus contra tentationem. Sicut enim istæ fuerunt animosæ contra pericula, sic qui hodiè communicat, debet esse firmus in intentione, & animosus in suo proposito ad exponendum se omnibus difficultatibus pœnitentiæ. Si enim iniungitur ieiunium, non reputet difficile, quia hoc possunt vetulæ aut virgines tenellulæ, multò magis ipse vir. Si eleemosinæ iniunguntur, non reputet difficile, quia per hoc non minuitur bursa, iuxta illud. *Sunt qui distribuunt opes & ditiores fiunt.* Si iniunguntur orationes, non reputet difficile, quia orantibus nihil est impossibile, iuxta illud; *Omnia quæcunque petitis, credite quia accipietis.* Et qui orare reputat difficile, sciat quia etiam solum desiderium pauperum exaudiuit Dominus, vt dicit Psalmista. Omnia ergò amanti sunt possibilia. Ex quibus finaliter infero, quod nihil sic hominem animat & fortificat in via pœnitentiæ sicut spes de Deo, iuxta illud. *Spera in Deo & ipse faciet.* Et Aug. Quis sperauit in Deo, & derelictus est ab eo? quasi dicat, nullus.

Quinque de Angelo dicuntur. Secundò videndum est qualis fuit annunciator huius gaudij. Et patet ex Euangelio, quia fuit Angelus Domini bonus, & in specie lucidus, de quo nuntio quinque hic dicuntur. Primò quia in iuuenili ætate apparuit, quę est ætas florida, ad significandum, quod in ista ætate Christus *Ephes. 4.* surrexit, & nos resurgemus. *Donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.* Secundò dicitur de eo, quia sedebat super lapidem, per quod significatur Christum fuisse eleuatum super omnem grauitatem per dotem subtilitatis, quam dotem habebunt electi post resurrectionem, quia tunc corpus nulla grauitate deprimetur, quin liberè possit esse supra omnem grauitatem. Tertiò dicitur quod sedebat in dextris, per quam significabatur resurrexisse Christus ad vitam perpetuam, & sic habere dotem *Rom 6.* immmortalitatis: *Iam enim ei vltra mors non dominabitur.* Roma. sexto. Vnde nullam passionem caloris vel frigoris factionem, nec quamcunque aliam alterationem corporis potuit sustinere, & similiter electi post resurrectionem erunt. Quartò dicitur de isto annunciatore, quod aspectus eius erat sicut fulgur, quod subitò mouetur ab oriente in occidentem, & significat dotem agilitatis, per quam corpus Christi nulla grauitate tardabatur, quin posset liberè esse vbi vellet: similiter erunt electi post resurrectionem, quia sicut dicit Augustinus ibi erit protinus corpus, vbi volet animus. Quintò dicitur de eo, quod coopertus erat stola candida, & significabat Christum habere dotem claritatis. De quo Psalm. dicit. *Amictus lumine sicut vestimento;* & propter hoc corpus eius nullo vestimento indiget; nec propter aeris intemperiem, quia fuit impassibilis; nec propter erubescentiam, quia innocens; nec propter ornatum, quia amictus lumine. Vnde superflua est quæstio de hoc, quale vestimentum Christus habuit post resurrectionem, aut quale habebunt electi, hoc enim excluditur per dotem claritatis. Sicut enim sol non indiget alia tunica qua vestiatur vltra propriam lucem, sic nec tunc electi indigebunt, iuxta illud Matthæi decimo tertio. *Fulgebunt iusti sicut sol in regno Patris eorum.* Tertio videndum est de modo annuntiationis seu insinuationis glorificationis corporis Christi, de quo dicit Angelus. *quia surrexit*, quasi dicat. Ille qui erat in monumento depressus permissione sua, post ignominiam illeidem resurrexit virtute & potentia sua ad gloriam. Et in hoc ostendit Angelus, quod glorificatio Christi per resurrectionem fuit virtuosa, quia virtute propria surrexit. Non enim dixit resuscitatus est per alium, sed surrexit per se tanquam potens Dominus. hoc significabat illud, quod ante dixerat Iudæis. *Soluite templum hoc, & in triduo suscitabo illud.* Ioannis secundo. Suscitabo dicit, scilicet ego met, non alius, quia vt dicitur Ioannis decimo. *Ego habeo potestatem ponere animam meam, & iterum sumere eam.* Ex quo sequitur, quod resurrectio Christi fuit multum gloriosa, ex hoc, quia fuit virtute propria non aliena. Vnde maior honor est

est duci belli, si absque suffragio medicorum de vulneribus surgit, quam si eorum adiutorio. Et quia impossibile erat omninò apud Iudæos Christum non solum virtute propria resurgere, sed etiam virtute diuina, eò quod eum nihil commune cum Deo habere dicebant, iuxta illud Ioannis decimo. *Quia tu cum sis homo, facis te esse Deum* Et ideò tantò maior gloria fuit Christo, quod propria & non aliena virtute resurrexit. Hinc primo Pet. primo dicitur. *Deus suscitauit eum à mortuis, & dedit illi gloriam.* Et: *Dedit illi nomen, quod est super omne nomen*, scilicet hoc nomen, quod vocatur verus Deus. Et tantum de primo.

II.

Non est hic. Et verè non fuit in sepulchro per præsentiam humanitatis, qui iam surrexerat ad gloriam maiestatis. Et vt probaret Angelus se verum dicere, descendit ad singularem demonstrationem dicens. *Ecce locus vbi posuerunt eum*, quasi dicat. Si verbis meis non creditis, saltem vacuo credatis sepulchro. Circa quod sciendum, quod Christus suam resurrectionem multipliciter probauit. Prima probatio fuit lapidis remotio. Vnde dicitur hic. *Quis reuoluet nobis lapidem &c.* Et sequitur. *Viderunt reuolutum lapidem.* Secundà probatio fuit linteaminum & sudarij ablatio. Vnde Ioannis vigesimo dicitur, quod Petrus & Ioannes viderunt linteamina, & sudarium in vnum locum posita. Tertiò per tactum Magdalenæ. Quartò per fractionem panis, Luc. vltimo. Quintò Angelico testimonio, vnde hic Angelus dixit mulieribus, *surrexit*. Ioannis vigesimo dicitur, quod fuerunt duo Angeli; Angelus autem bonus efficax testis est, quia mentiri non potest. Licet autem & postea multis argumentis seu signis visibilibus, hoc idem Christus probauit, tamen ista sunt ipso die resurrectionis facta, ad significandum ea esse necessaria omni communicanti. Primò enim verus communicans debet habere lapidis reuolutionem, id est, remotionem duritiei

Commu-nicanti quæ ne-cessaria.

cordis & obstinationem eius. Nam in cor inueteratum non descendit gratia; *Nec habitabit in corde subdito peccatis.* Ideò de electis dicitur, Ezechielis vndecimo. *Dabo eis cor nouum, & spiritum nouum tribuam eis, & auferam ab eis cor lapideum*; nec aliter suscitatus est Lazarus, nisi prius amotus est lapis, Ioannis vndecimo. Lapideum cor, secundum Bernardum; quod nec compunctione mollitur, nec minis conteritur, nec beneficijs allicitur, paratum ad flagitia, ingratum ad beneficia. Secundò necessarium est communicanti, ad probandum sinceritatem suæ conscientiæ, & veritatem spiritualis resurrectionis linteaminum & sudarij ablatio. Sicut enim tunc Angelus abstulit linteamina & sudarium, quibus corpus Christi erat inuolutum, vt nudum appareret & vacuum sepulchrum: sic necesse est omni communicanti auferre velamina circumstantiarum & ostendere nuditatem peccati; quia scriptum est Prouerbiorum vigesimo octauo *Qui abscondit scelera sua, non dirigetur.* Tertiò est tali homini necessarium probari per tactum, id est, reprehendi à Prælato, accusari à proximo, flagellari à Deo. Sic enim probat Deus electos esse filios suos. Genesis vigesimo septimo. Dixit Isaac ad Iacob. *Accede ad me fili mi, vt tangam te & probem si tu es filius meus.* Apocalipsis tertio. *Quos amo, arguo.* Quo contra de reprobis dicitur; *Argue stultum, & oderit te.* Et: *Homo peccator vitabit correptionem.* Quartò necesse est probari talem hominem per fractionem panis, scilicet per largitionem eleemosynæ, iuxta illud: *Frange esurienti panem tuum.* Quinta probatio est testimonium ab his qui foris sunt, & præcipuè à viris Angelicis, scilicet Prædicatoribus, Prælatis, Doctoribus, Confessoribus discretis; quem enim ipsi approbant dignum communione, approbatus est: *Quodcunque ligaueritis &c.* His enim argumentis probatur quis verè spiritualiter resurrexisse. Sed quia hic dicitur per Angelum de Christo, quia *non est hic*, ideò meritò quæritur, vbi tunc post resurrectionē erat? Respōdeo secundū Alexandrinū. Quod ex quo corpori glorificato non debetur

Sap. 1.
Ezech. 11.
Ioan. 11.
Cor lapideum.
Prou. 28.
Prou. 9.
Eccl. 32.
Isa 58.
Matt. 16.

betur determinatus locus hic inferius, patet quod Christus erat tunc vbi volebat, & fortè cum Sanctis qui cum eo surrexerũt, erat in amplissimis finibus orbis & extremis maris, vel forte habitabat in paradiso terrestri. Hæc Iacobus de Alexandria, & Albertus de Padua.

III.

Surrexit, non est hic. Per hoc confutatur falsitas Iudæorum dicentium Christum esse subtractum, & confirmatur veritas fidelium. Circa quod sciendum, quod Iudæi audientes custodes prædicare Christũ resurrexisse, inierunt consilium dantes pecuniam copiosam militibus custodibus, vt dicerent quod eis dormientibus discipuli essent furati corpus eius, vt dicitur Matth. vltimo. Sed hoc falsum est propter plura. Primò quia discipuli erant homines pauperes & idiotæ, ideò non audebant appropinquare sepulchro. Ex quo enim tantum timuerunt eo viuente, vt eo relicto omnes fugissent, quantò amplius post mortem. Secundò quia lapis magnus aduolutus non potuit amoueri sine strepitu, quin suo sonitu custodes excitasset dormientes circa sepulchrum. Tertio, quia si voluissent furari, hoc fecissent prima nocte sepulturæ, quando nullus adhuc erat custos. Quartò quia nouus modus furandi esset mortuum absque linteaminibus asportare. Quintò quia mirum esset, quod tantam habuissent commoditatem asportandi, quod denudassent corpus, cui fortiter inhærebant linteamina conglutinata vngentis myrrhæ & aloes. Sextò quia nemo fur adeò est stultus, vt circa rem superfluam occupetur, cuiusmodi est linteamina conuoluere & complicare, & sudarium similiter. Ex quibus omnibus patet mendacium Iudæorum, per hoc, quod dicunt ideò Christum non resurrexisse, quia non est inuentus in sepulchro, sed potius esse furatum. Et ex hoc econtra patet fides veritatis Christianorum, dicentium Christum verè resurrexisse, ideò, quia nõ est inuentus in sepulchro, iuxta verbum Angeli dicentis. *Surrexit, non est hic. Ecce locus &c.*

Ex quibus pateat Christum verè surrexisse.

Circa quod sciendum, quod velit nolit audire perfidus Iudæus, necessariò resurrexit Christus, iuxta illud Ioannis vigesimo. *Oportuit Christum resurgere secundum Scripturas*, & hoc multplici ratione. Primò quidem propter dignitatem suæ sanctificationis: neque enim dignum erat vt sanctus sanctorum tamdiu in puluere emaneret, iuxta illud Psalm. *Non dabis sanctum tuum videre corruptionem.* Idem habetur Actu. 2, *Deus suscitauit Iesum solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri eum ab eo.* Secundò oportuit eum resurgere propter obedientiam passionis. Philipp. 2. *Factus est obediens vsque ad mortem.* Sequitur, *propter quod Deus exaltauit illum.* Glos. in resurrectione. Tertiò propter eius vtilem damnationem. Rom. decimoquarto. *In hoc Christus resurrexit, vt viuorum & mortuorum dominetur.* Cum ergò iaceret mortuus adhuc, non posset dici Dominus mortis sed subiectus. Vnde Rom. sexto dicitur. *Mors illi vltra non dominabitur.* Quartò propter Euangelij prædicationem; si enim non resurrexisset, nullus prædicare ausus fuisset remissionem peccatorum in nomine eius. Vnde Luc. vigesimo quarto. *Oportebat Christum pati & resurgere à mortuis, & prædicari pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes.* Quintò propter nostram iustificationem, iuxta illud Roman. quarto. *Mortuus est propter delicta nostra & resurrexit propter iustificationem nostram.* Sextò propter fidei confirmationem; quia nisi resurrexisset, nequaquam filius Dei crederetur, propter quod dicit Apostolus. *Dedit illi nomen, quod est super omne nomen.* Glo. id est, Dei, hoc nomen quod possit verè dici filius Dei, non quod ipsum ante non habuit, sed quia mundo incognitum fuit. Vnde primo Corinth. decimo quinto arguit Apostolus. *Si Christus non resurrexisset vana esset fides nostra.* Septimò surrexit propter spei eleuationem, quia si caput resurrexit non remanebunt membra. *Regenerauit nos in spem viuam per resurrectionem Iesu Christi.* Octauo oportuit eum resurgere propter nostrã resurrectionẽ in corpore; si.n. nõ resurrexisset, gloriã quidẽ

beatæ visionis potuissent habere fideles in anima merito passionis eius, sed gloriam corporis resurgentis numquam habuissent, quia resurrectio Christi oportebat esse causa nostræ resurrectionis, iuxta illud 1. Cor. 15. *Christus resurgens à mortuis, primitia dormientiũ: quoniam quidẽ per hominẽ mors, & per hominẽ resurrectio mortuorũ.* Et: *sicut in Adã oẽs moriuntur: ita & in Christo omnes viuificabuntur*, propter quod arguit Apostolus. *Si Christus resurrexit & nos resurgemus*. Ex his omnibus infero quod si participes resurrectionis Christi esse cupimus, & cum eo in gloria regnare volumus, necesse est primo, vt cum sanctis mulieribus non vacui, sed cum aromatibus bonorum & odorantium operum ad Christum accedamus. Sunt autem tria vngenta mẽtis, scilicet contritionis quæ conficiuntur etiam ex vilissimis speciebus horti conscientiæ nostræ, scilicet ex peccatis. Vngẽta compassionis quæ conficiuntur amarissimis speciebus, id est, ex omnibus miserijs proximorum; & vngenta deuotionis quæ conficiuntur ex pretiosissimis speciebus, id est, omnibus beneficijs diuinis. Psalm. *Introibo in potentias Domini, Domine memorabor iustitiæ tuæ*. Vngenta linguæ sunt confessio ad accusandum seipsum: exhortatio ad ædificandum proximum: gratiarum actio ad laudandum Deum. Vngenta manuum sunt opera misericordiæ, videlicet tam corporalia quam spiritualia. Cum istis autem vngentis non est tardandum, sed festinandum & surgendum valdè mane. *Ne tardes conuerti ad Dominum*, sed quã primum sol intelligentiæ nobis lucet, statim properemus, quatenus Christum qui est vita nostra inuenire mereamur. Ad quam vitam nos perducat qui viuit & regnat Deus. Amen. Eccl. 5.

FERIA SECVNDA PASCHAE.

SERMO I.

Surrexit Dominus verè & apparuit Symoni Petro. Luc. vltimo.

AIT S. Augustinus supra Psalm. 50. Vẽdere se homines potuerunt, sed redimere non potuerũt. Ideo venit Christus qui dedit sanguinẽ in pretium & redemit orbem terrarum. Ex quibus verbis patet quod redemptio humana considerata quantum ad hominem, fuit opus magnæ misericordiæ, eo quod non cadit sub merito alicuius hominis viatoris, cum omnis talis sit obnoxius peccato. *Omnes enim peccauerunt & egent gratia Dei*. Et ob hoc ista festiuitas paschalis vltra cæteras festiuitates Christi & sanctorum plus debet esse hominibus celebris, tamquam recordium magnæ pietatis diuinæ, iuxta illud. *Misericordiarum Domini recordabor.* Natiuitas si quidem Christi fuit opus magnæ misericordiæ & pietatis, sed resurrectio perfectioris gratiæ & consummatioris iustificationis: quia iuxta Gregorium nihil nobis nasci profuit, nisi redimi profuisset. In natiuitate data est spes redemptionis, quia tunc debitum pro nobis soluit: sed in passione expiata est culpa præuaricationis, quia tunc sufficienter reatum culpæ abstulit. In resurrectione verò spem adipiscendæ gloriæ secum sine omni impedimento ostendit, vnde Christus resurrexit vt exemplar nostræ resurrectionis, sicut clamat Ecclesia in cantico vulgari dicens. *Christus surrexit, exemplum populo dedit, quia resurgemus & sibi conregnabimus*. Quod canticum ad honorem Dominicæ resurrectionis more solito primo decantemus, & po- Isaiæ. 63.

 ste

ſtea Matrem Domini ſalutabimus pro impe- randa gratia diuina, dicẽdo. *Aue Maria gratia &c.* In quibus verbis tria tanguntur.
Propoſit. Primo namq; deſcribitur reſurrectio Chriſti, vt potens & magnifica, quia *Surrexit Dominus*. Secundo vt verax & non phantaſtica, quia *verè*. Tertio vt potens & publica, quia *apparuit Petro*. Sic ergo Chriſtus ſurrexit potenter vt magnus Dominus & potens in prælio. Surrexit veraciter vt carens omni figmento. Tertio ſurrexit potenter & publicè vt oſtenſus principali diſcipulo, quia *Petro*.

I.

Dixi primo quod deſcribitur reſurrectio Chriſti vt potens & magnifica, quia ſurre-
1. Cor. 8. xit vt Dominus. Sicut enim dicit Apoſtolus. Siquidẽ ſunt dij multi, nullus tamen eſt tantus & talis tamque magnificus Dominus ſicut Chriſt⁹, de quo dicitur: Tu ſolus Dominus ſcil. per eſſentiam, alij vero participatiuè: vnde in fęmore ſuo ſcriptũ
Apoc. 19. eſt; *Rex regum & Dominus Dominantium*, Et licet Chriſtus ab inſtanti ſuæ cõceptio-
Luca. 2. nis habuit hoc dominium, tamen illud nõ oſtendit niſi poſt reſurrectionem. In diebus ſiquidẽ ſuis ante mortem legitur de eo quod ſubditus erat parentibus: ſed poſt re-
Matt. vlt. ſurrectionem dicit de ſe: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra*. Magna certè poteſtas dominari à mari vſq; ad mare. Et ſicut pater dicit filio: *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam & poſſeſſionem tuam terminos terræ*. Et iterum. *Adorabunt eum omnes gentes, omnes reges ſeruient ei*. Circa quod eſt ſciendum quod Chriſtus eſt Dominus tan-
Chriſti poteſtas triplex. quam potens & Dominans vniuerſæ creaturæ. Habet ſiquidem triplicem poteſtatem, in cœlo, in inferno & in terra, & ita habet in ſummo & infimo & in medio damnationis poteſtatẽ, vt nõ ſit qui ſe abſcondat ab eo. Vnde Pſalmiſta: *Si aſcendero in cœlum tu illic es: ſi deſcendero ad infernum ades. Si ſumpſero pennas diluculo, & habitauero in extremis maris*. Ecce cœlum, infer-
In cœlo. nus & mundus. Dominium Chriſti in cœlo apparet primo in hoc, quod omnes Angelicæ poteſtates adorant eum, iuxta illud:
Apoc. 4. *Adorent eum omnes Angeli eius*. Et. *Seniores 24. procidebant ante ſedẽtem in throno, & adorabant eum mittentes coronas ſuas ante eum*. Iſta autem adoratio in cœlo non eſt aliud niſi vera & expreſſa recognitio ſanctorum Angelorum, & hominum in cœlo regnãtium, quod eorũ pręmia à nullo habent niſi à Chriſto; & hoc notatur in eo φ dicitur, *ſubmittebant coronas ſuas ante eum*. Quia omne meritũ eorũ quo ſancti adepti ſunt pręmia cœleſtia, nõ ſibi ipſis ſed gratiæ diuinæ aſcribunt, iuxta illud. Quid habes, φ non accepiſti? Secundo Dominium ſuæ poteſtatis apparet in cœlo in hoc, quia ipſe eſt qui habet clauẽ Dauid, qui claudit & nemo aperit, aperit & nemo claudit. Vnde ipſe dicit. *Miſerebor cui voluero, & propitius ero in quem mihi placuerit*. Tantæ libertatis & poteſtatis eſt iſte Dominus, quod nullius ſeruitijs, precibus, pretijs, fauorib⁹ aut terrorib⁹ poteſt ab aliquo obligari, ſed omnia beneplacito ſuo reſeruauit. Vnde Pſalmiſta: *Omnia quæcũq; voluit Dominus fecit in cœlo & in terra*. Tertio apparet poteſtas damnationis eius in cęlo in hoc, quod nullũ ſibi patitur reſiſtentẽ, nõ ſolũ verbo aut facto, ſed etiã ſola cogitatione. Vnde Lucifer necdũ expreſſerat ore, nec oſtẽderat opere quod poneret ſedẽ ſuã ad aquilonẽ; ſed quã cito cogitauit hoc mente, ſubito deiectus eſt per iſtũ Dominum. De quo caſu Dominus quod ſua poteſtate factus ſit dicit. *Videbã ſathanã tanquã fulgur de cœlo cadentẽ*. Gloſſa. videbã, id eſt, præſens, erã, quaſi dicat, hoc factũ eſt poteſtate mea. O ſi ſic ſubito deiecerat tam altũ, quid fiet de inferiori? Si ſic regẽ ſuperbiæ ſtrauit, quid faciet familiari ſuo? Si ſic potentẽ, quanto magis debilẽ & infirmum hominem? Et ſi ſic pro ſola mentis cogitatione, quid erit pro oris expreſſione & operis patratione? De poteſtate in inferno patet, quod etiam ibi eam habeat & exerceat, quia ipſe eſt iudex qui tradit reos miniſtris, & miniſtri tradũt tortoribus. Ipſe eſt Dominus ille, qui poſtquã occiderit corpus, habet poteſtatem animam mittere in gehennã. Verè eſt ergo Dominus inferni. Iſtam poteſtatẽ ſui Dominij Chriſtus oſtendit maximè in reſurrectione ſua; nam ſeparata anima à corpore ipſo die paraſceues, ſtatim anima Chriſti cum diuinitate deſcendit ad debellandas tartareas poteſtates. Quem videntes dæmones territi & conturbati, quod nunquam

quam talē ad se descendisse viderant, intra se dixerunt, vt ait Aug. in sermone hodierno, Vnde venit tam fortis qui ad nos tā potenter ingressus est? Mundus qui nobis subditus fuit, nunquam nobis talem mortuū misit. Quis ergo est qui sic intrepidus fines nostros ingreditur? & non solum supplicia nostra non veretur, verum etiam alios de vinculis nostris potenter absoluit. Ecce quomodo dæmones senserunt Christi potentiam in inferno. De hoc habetur figura 1. li. Macha. vbi dicitur quod Iudas Machabæus surrexit, vt defenderet populum suum & dilatauit gloriam populo suo. Et sequitur. *Similis factus est leoni in operibus suis.* Comparatur leoni Christus in hoc: quia sicut leo ad nullius bestiæ occursum pauet, vt dicitur de eo: ita Christus intrepidus fuit ad occursum dæmonum quos potenter deuicit & spoliauit, vt dicitur Lu. 11. *Si autem fortior eo superueniens vicerit eum: vniuersa quæ habuit auferet & spolia eius distribuet.* Sed pro isto latius aduertendum, quod cū secundū fidē Catholicam ponitur quadruplex infernus, scil. damnatorū, purgatorium, limbus puerorum, & limbus patrū: ad nullum tamen horum Christus dicitur descendisse, præter quam ad limbum sanctorū patrū. Verū est per essentiā, licet per effectū ad oēs descendit, aliter tamen & aliter; quia ad infernū damnatorū descendens, habuit hunc effectū, quod eos de sua incredulitate & malitia confutauit. Illis autem in purgatorio, spē consequendæ gloriæ dedit. Patribus autem in limbo pro solo peccato originali detentis, lumen æternæ gloriæ infudit. Hęc D. Thomas par. 3. q. 52. art. 2. Pro cuius meliori memoria pono triplex memoriale documētum. Primum est quod Christus eos qui sunt in inferno damnatorum, non liberauit in resurrectione. Ratio huius secundū Tho. sup. 3. sententiarū dist. 22. quia ibi sunt oēs obstinati & nō sunt capaces liberationis; vnde nō ex insufficientia liberationis, sed ex indispositione eorū nō sunt liberati, propter quod canit ecclesia. *In inferno nulla est redemptio.* Secundū documentum, pueri in limbo nō sunt liberati, ex eo ꝙ nullus tunc meruit liberari nisi qui fuit membrū Christi per fidem, vel fidei sacramentum, vt puta per baptismum in nouo, & per circumcisionem in veteri testamento, & per sacrificia in lege naturæ, quia tamen nullum horum pueri habuerunt, igitur &c. Tertiū documentū, illi qui sunt in purgatorio nō sunt liberati, quia virtus passionis Christi non se extendit nisi ad remouendū originale peccatum de se; & ad remouendū culpam actualem, quod non fit nisi per susceptionem alicuius sacramenti vel baptismi vel pœnitentiæ. Ideo non decuit eos liberare, nisi fortè dicatur ꝙ in hac vita meruerunt vt per passionem Christi liberarentur: vel fortè secundum Thomā tunc speciali gratia factum fuit Christo de nouo passo, quod tamen nunc fieri nō potest. Et ita patet modus quomodo Christus dominium suæ potestatis exercuit in inferno.

De potestate in mundo patet ꝙ Christ⁹ est verus Dominus post resurrectionem in mūdo, sicut de se dixit. *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra.* Pro quo sciendum, quod duo sunt quibus principaliter hic mundus regitur, auctoritas sacra Pontificum, & regalis potestas; vna spiritualis, altera temporalis est. Sed tamen spiritualis potestas longè est excellentior tēporali, vnde dicit Ambr. in pasto. suo. Honor & sublimitas Episcopalis nullis poterūt comparationibus adæquari. Si regū fulgori cō pares & principū diademati, lōge erunt inferius ꝙ si plūbi metallū ad auri fulgorem compares. Quippe cū vides colla regum & principum submitti genibus sacerdotum & osculata eorū dextera, orationibus eorū credant se communiri. Et sequitur: Nihil enim in hoc sęculo excellentius sacerdotibus, nihil sublimius Episcopis dici potest. Et patet ista potestas spiritualis nomine cœli, temporalis verò nomine terræ intelligi. Christo igitur data est omnis potestas cęli & terræ post resurrectionē, quia sacerdotalis & regalis in ipso excellērent extitit. De sacerdotali dicitur. *Præcursor pro nobis introiuit Iesus secundū ordinē Melchisedech pontifex factus.* De regali dicitur. *Rex magnus ego sū dicit Dominus exercituū & nomē meū horribile in gētibus.* Pręter aūt has potestates est in Christo tertia potestas distributionis, qa sacerdotiū & regnū cui vult distribuit, & ascēdēs in cęlū vtraq; potestatē reli-

In mundo.

Sacerdotij honor & dignitas.

Hebr 6.

Mal. 1.

reliquit Ecclesiæ. Vnde 22. *dist. dicitur omnes.* Quod Christus solus fundauit Ecclesiam Romanam, & beato Petro æternę vitæ clauigero terreni simul & cœlestis regni contulit potestatem. Sed quia nemo militans Deo, implicet se sæcularibus negotijs; ideò dispensatiuè factum est vt Ecclesia solius spiritualis potestatis auctoritatem habeat, sed executionem temporalis potestatis regibus & principibus commisit, secundum quod deducit Bernardus li. 4. de consideratione ad Eugenium c. 4.

Potestas Christi superat potestatem Ecclesiæ.

Licet autem vtraque potestas sacerdotalis & regalis sint in Ecclesia, tamen multo excellentius sunt in Christo. Primo ex eo, quia potestas Christi est primariæ institutionis. Instituit quos vult sacerdotes, & dignitates ordinat. *Fecit nos regnum & sacerdotes Deo & patri suo.* (Apoc. 1.) Et: *Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem pastores & doctores.* (Ephes. 4.) Item distribuit regna. (Prou 8.) *Per me reges regnant, per me principes imperant, & legum conditores iusta decernunt.* Secundo excellit damnatione, potestas enim eius est æterna, & regnum eius quod non auferetur, & quod nō corrumpetur, vt dicitur Dan. 7. Et hoc quo ad regalem potestatem. De sacerdotali vero dicitur Hebr. 7. *Iesus eo quod maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium.* Tertio excellit auctoritate; ipse enim est principalis Rex & sacerdos, alij tamquam ministri. (Sap. 6.) *Audite reges quoniam data est potestas à Domino vobis, & virtus ab altissimo, & ministri estis regni eius.* De sacerdotibus vero dicitur. (1.Cor. 4.) *Sic nos existimet homo vt ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei.* Ecce vtrique ministri. Quarto excellit efficacia; reges enim possunt occidere, viuificare autem non possunt. Sed de Christo dicitur. (Sap. 14.) *Tu es Domine qui vitæ & mortis habes potentiam; deducis ad portas mortis & reducis.* Similiter sacerdotes licet sacramenta adhibeant ad viuificandum animam, solus tamen Christus confert gratiam per quam est vita animæ, & liberat à morte peccati. (Matth. 9.) *Sciatis quia filius hominis habet potestatem dimittendi peccata in terra.* Quinto excellit iudicio, quia finale iudicium vtriusque potestatis sacerdotalis & regalis ad eum finaliter deuoluetur, à quo nulla erit appellatio. *Potestatem dedit illi iudicium facere quia filius hominis est.* Sexto excellit retributione præmij; præmia enim Regum & sacerdotum sunt temporalia: sed ipse pro meritis vniuscuiusque habet potestatem dandi præmia vel pœnas æternas. Postquam occidit corpus, habet potestatem animam mittere in gehennam. De præmio verò æterno dicitur. *Dedisti ei potestatem omnis carnis, vt omne quod dedisti ei det eis vitam æternam.* Ex quibus patet, quomodo Christus resurrexit potenter vt Dominus: vnde verè & merito potest dici, quod ex quo habet potestatem cœli, mūdi, & inferni, verè surrexit hodie vt Dominus.

II.

Surrexit verè. Circa quod est sciendum quod Dominus surrexit veraciter, mirabiliter, vtiliter & æternaliter, & per consequens surrexit exemplariter. De primo dicitur quia *surrexit verè*, quam veritatem Christus probauit multis argumentis euidentissimis. Primo, quia 40. diebus apparens discipulis semetipsum præbuit viuum in multis argumentis. Actu. 1. Secundo quia ostendit manus & pedes & latus. Ioā. 20. Tertio quia comedit: vnde dixit. *Habetis hic quod manducetur? At illi obtulerunt ei partem piscis assi.* Et ita de multis alijs, quæ non potest facere corpus phantasticum. Sic quilibet nostrum deberet veraciter resurgere, vt possit dicere. *Memento Domine quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde optimo & perfecto.* Sed è contrario de falso pœnitente dicitur Apoc. 3. *Scio opera tua quia nomen habes quod viuas & mortuus es.* Et: *Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus, Deus autem nouit corda vestra.* Isti sunt similes sepulchris dealbatis à foris, intus autem pleni fœtore. Et sunt similes lupis palliatis ouili pelle. Matth. 7. Secundo surrexit Christus mirabiliter, quia clauso sepulchro, sicut etiam fuit mirabiliter natus clauso virginis ventro. Fuit autem positus in sepulchro nouo in syndone munda, & in horto florido. Sic verus pœnitens resurgens à peccatis debet Christum reponere in sepulchro conscientiæ suæ renouato per pœnitentiam, in tali videlicet, quod sit mūdum, ac si ad-

si adhuc in eo nullus iacuisset. Debet enim omnino obliuisci præteritarum delectationum, ac si eas nunquam habuisset. Debet esse firmi propositi & duri ad resistendum tentationibus, sicut lapis ictibus. Secundo debet reponere Christum in syndone mūditiæ & castitatis, tā cordis quam oris & operis. Tertio debet reponere Christū verus pœnitens in horto florido virtutum, vt sic refloreat caro eius, & anima per gratiam, quæ emarcuerat per culpam. Item de tertio quod Christus surrexit vtiliter, quia capta præda. Sic homo resuscitat⁹ per gratiam, debet viuere vtiliter nō otiari tota die; sed laborare in vinea Domini ex denario diurno, quod etiā animalia bruta & virgulta faciunt, nā vermiculi steriles sunt per hyemē: similiter animalia sterilescunt in hyeme & quasi mortificantur in virtute generatiua & motiua. Similiter arbores mortificantur in hyeme in virtute vegetatiua. Similiter grana frumenti cadentia mortificantur; quæ tamen omnia resurgunt multo vtilius, & quædam centuplum fructum afferunt, sicut patet de grano milij & papaueris. Sic deberet verus pœnitens fructificare fructus honoris & honestatis, vt dicat. *Ego quasi vitis fructificaui suauitatem odoris.* Si enim fuit inutilis corde, quia iniquitatem meditatus est in cubili cordis sui: astitit omni viæ nō bonæ, malitiam autem non odiuit; iam post cōuersionem lex Dei sit in corde ipsius, meditetur eam corde suo nocte. Iam exerceat & scopet spiritū, id est, purget eum ab inani cogitatione. Iam in meditatione sua exardescat ignis Spiritus sancti, & feruor charitatis, & dilectionis Dei, & proximi. Si etiam fuit inutilis ore, quia os eius fortè abundauit malitia, & lingua eius concinnabat dolum, id est, dolose finxit dolos. Si datus ad detrahendū sedens aduersus fratrem suum loquebatur, & aduersus filium matris suæ ponebat scandalum; iam os suum aperiat & meditetur sapientiam; iā os suum aperiat & attrahat spiritum veritatis, vt loquatur pacē cum proximo suo; iam ponat ori suo custodiam, vt non loquatur opera hominum, sed ex ore suo perficiat laudem diuinam, septies in die laudans Dominum; iam loquatur de testimonijs Dei in conspectu regum, & sic vtiliter surget in verbo. Quod si forte fuit olim inutilis in facto & opere, quia fortè confessus est se nosse Deum ore, factis autem negauit: vt quia vides furem currebat cum eo, & cum adulteris portionem suam ponebat: nam qui furatus est iam non furetur, sed iuxta consiliū Apostoli magis operetur manibus suis, vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti; hæc est enim vera resurrectio spiritualis multum vtilis. Item de quarto quod Christus surrexit æternaliter dicitur. *Quod resurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur,* Sic nos resurgere debemus vitando relapsum peccati, quia irrisor est & non pœnitens, qui delenda iterum committit, vt dicit Ambr. Isti non cum Christo sed cum Lazaro resuscitantur, qui iterum mortuus est. Et quia ista omnia instruunt nos spiritualiter resurgere à peccato, ideo concluditur quod Christus resurrexit exēplariter ad nostram instructionem; iuxta illud. *Quomodo Christus resurrexit à mortuis, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.*

Æterna. *Rom. 6.*

Exemplaris.

Rom. 6.

III.

Dixi tertio quod describitur Christi resurrectio vt patens & publica, in hoc quod ostensa est principali discipulo sc. Petro. Sicut etiam dicit Christus: *Non potest ciuitas abscondi supra montem posita.* Et: *Nemo accendit lucernam & ponit eam sub modio.* Quid enim pr[o]fuisset Christi resurrectio si nobis non patuisset? si discipulos latuisset? si ipsis probata non fuisset? Ideo Christus volens facere fructum suę resurrectionis in nobis, multiplici eam apparitione probauit, manifestando se discipulis suis & alijs personis. Et primo apparuit Mariæ Magdalenæ, sicut dicitur Mar. 16. *Surgens Iesus manè prima sabbati apparuit primo Mariæ Magdalenæ.* Modum autem apparitionis ostendit Ioan. 20. *Maria stabat ad monumentum foris plorans,* & significat statum diligentium qui præ amore plorantes nolunt recedere quousque dilectum inueniant. In hac apparitione affuerunt duo Angeli, qui eam consolabantur de dilecto: nec mirum quod Angelos vidit quæ

Matth. 5. *Luca. 12.*

Resurrectionis fructus apparitione probatur.

Quibus apparuit.

piè incepit & piè perseuerauit: nec etiam mirum quod de eorum consolatione non fuit contenta, quia diligentes Deum non sunt contenti consolatione creaturarum, nisi videant Deum quem quærunt facie ad faciem, iuxta illud. *Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram?* Ex quo infero quod contentus consolatione terrenorum, non requirens claram Dei visionem affectualiter, non verè diligit Deum; quia spem ponit in creatura, & pro creatore diligit creaturam, & sic non verè diligit Deum, immo iam non diligit. De his conqueritur Dominus per prophetam. *Dereliquerunt me fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas dissipatas*, quasi dicat. Dereliquerunt me consolatorem omnium, & foderunt sibi consolationes vanas & insufficientes quæ eos satiare non possunt. Et:
Ioan. 4. *Qui biberit ex hac aqua sitiet iterum.* Secundo apparuit mulieribus à monumento recedentibus, de quibus Matth. vlt. dicitur, *Quod exierunt de monumento cum timore & gaudio magno currentes nunciare discipulis. Et ecce Iesus occurrit eis dicentes. Auete.* Istæ significant statum contemplantium, qui continuè recedunt ab hoc mundo per cōtemptum quasi à monumento fœtido, sicut fuit Paulus, quia omnia fœtida reputans dicit: *Omnia arbitratus sum vt stercora.* Et his Iesus occurrit consolando & adiuuando eos Isa. 64. *Occurristi lætanti & facienti iustitiam.* Sed audiamus quid dicitur de istis mulieribus, quia illæ accedentes tenuerunt pedes Iesu, per quod significatur quod tales debent in operibus suis accedere misericordiam Dei & iustitiam, vt dicant cum Psalmista: *Misericordiam & iudicium tibi Domine.* Tertio apparuit Petro, vt dicitur hic Luc. vlti. nescitur tamen quando aut quomodo. Et ista apparitio est consolatio peccatorum: quia dicit Bern. Magna dignatio Domini quod ei speciali ter præ cæteris voluit apparere, quē de negatione pre ceteris rea cōsciētia cōfundebat. Significat ergo ista apparitio statum pœnitentium: nam quia Petrus à conspectu Domini exiuit foras & cœpit flere, meruit istam Domini apparitionem. Sed quare eum permiserat cadere qui eum præ cæteris plus dilexit? Respondeo secundum Gregorium, quod in hoc magnæ pietatis dispensationem ostendit Dominus, quod eum quem cunctæ voluit præficere Ecclesiæ, permisit cadere, vt in sua culpa disceret qualiter alijs debeat misereri. *Intellige quæ sunt proximi tui ex teipso.* Ex quo infero quod licet melius sit habere prælatum innocentem quantum ad virtutem intercessionis apud Deum, tamen melius est habere pœnitentem quantum ad compassionem miserationis. Quarto apparuit duobus discipulis in Emaus euntibus, quod interpretatur populus abiectus, vel desiderium consilij, & significat statum religiosorum, qui elegerūt esse abiecti in domo Domini magis, quā habitare in tabernaculis peccatorum; & qui desiderant continuè implere consilia diuina paupertatem, castitatem & obedientiam. Quinto apparuit 11. discipulis simul congregatis Ioan. 20. & significat statum perfectorum qui in vnum congregant omnia sua opera, & portas sensuum suorum clausura discretionis custodiunt. Det ergo Deus vt & nobis appareat in corde per gratiam, & in futuro per gloriam; quod ipse nobis præstare dignetur &c.

FERIA TERTIA PASCHAE.

SERMO I.

Duo ex discipulis Iesu ibant ipso die resurrectionis in castellum quod erat in spacio stadiorum 60. ab Ierusalem nomine Emaus. Lucæ. 24.

TRibus apparitionibus factis eodem die resurrectionis Domini (vti superiori sermone indicatum) duo discipuli audita iam nouitate de resurrectione Christi ab Apostolis & mulieribus, licet adhuc imperfectè crediderunt resurrectionem Domini, quasi ex quadam dubitatione ibant ad quoddam castellum nomine Emaus, quibus euntibus sic in via Dominus apparuit eis. Et de hac quarta apparitione dicitur in Euangelio hodierno. *Duo ex discipulis Iesu &c.* Vbi Euangelista tria facit. Primo ostendit quomodo Christus de se loquentibus apparuit. Secundo quomodo eis enarrauit scripturas ipsis dubitantibus. Tertio quomodo manifestauit se ipsis discumbentibus. ibi: *tunc aperti sunt oculi eorum.*

I.

Quo ad primum dicit. *Duo ex discipulis Iesu ibant &c.* Duo discipuli ibant ipsa die resurrectionis Domini, post tres apparitiones Christi in quoddam castellum quod distabat ab Ierusalem 60. stadijs, quæ 60. stadia faciunt septem miliaria cum dimidio, vt dicit Albertus. Nicolaus tamen de Lyran. dicit, quod 60. stadia faciunt quatuor leucas integras sine quatuor stadijs; sed hoc est solum ex diuersa computatione illorum, nomine Emaus, quæ secundũ Bedã dicebatur post hoc Nicopolis, quæ post expugnationẽ Iudeę fuit restaurata sub Marcho & Armelio & Anthonio, sed mutauit nomen. *Et ipsi loquebantur ad inuicem,* non quasi credentes, vt dicit Theophilus, sed vt stupentes in rebus extraneis. De quo autem inter cætera loquerentur, dicit ꝙ *de his omnibus quæ acciderant,* sc. tẽpore passionis Christi in proximo factæ, vt puta de traditione, flagellatione, crucifixione, sepultura, & demum apparitione mulieribus facta. Et credendum est quod isti duo discipuli nõ sine magno dolore loquebãtur, de his omnibus quę acciderant, exẽplo quorũ nos ea quæ vidimus & audiuimus de operibus Christi annunciare alijs debemus, & conferre inter nosmetipsos, iuxta illud Ioan. 7. *Quapropter & ego non parcam ori meo, loquar in tribulatione spiritus mei, confabulabor cum amaritudine animæ meæ. Et factum est dum fabularentur secum.* Fabula dicitur compositio ex miris incredibilibus; quia verò isti mirabantur de his quæ acciderant, nec ea plenè credebant maxime de resurrectione; ideo fabulari dicuntur, *& secum quærerent,* scilicet toto conatu ad inuicem de saluatore. Vnde 2. Paral. 15. *In tota voluntate sua quæsierunt Dominum & inuenerunt eum.* De quibus autem quæsierunt inter se, facile est videre, quia forte de illis quod fuit tanta peruersitas Iudę vt traderet Dominũ suum. Et quomodo Christus non restitit capiẽtibus eũ: Itẽ quomodo Apostoli eius tanquã pusillanimes nõ defenderũt eũ sed fugierũt ab eo. Inter cętera tamen quærebant, quo deberent diuerti, ex quo fuerũt sine patre, & ꝗ vitam eligerent. Vltimo an possibile fuisset eum resurgere, & an illa vera essent quę per mulieres dicebantur. Cũ autem illa cũ amaritudine confabularentur, tũc ipse Iesus, de quo loquebantur, appropinquans ibat cum illis. Attende quomodo familiaris est

Fabula quid.

Matt. 18. is est Christus de se loquentibus. *Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, illic ego in medio eorum sum.* Quia autem in ista confabulatione occurrebant dubitabiles quæstiones, quas ipsi per se non poterant soluere, ideo ponitur eorum ignorantia vt dicitur. *Oculi autem eorum tenebantur ne eum agnoscerent.* Habebant enim passionem in oculis quæ dicitur autisia, vel secundum alios acrisia, latinè verò dicitur inuidentia, & est duplex: vel quando rem præsentem non videmus, vel quãdo visam non cognoscimus; quando frequenter rẽ visam quærimus, aut quã manu tenemus.

Sub specie peregrini Christus discipulis apparuit & quare. Cur autem sub specie peregrini Christus illis apparere voluerit; tres ponit Theophilus causas, quarum prima vt discipuli non timentes eum dicerent totam suã intentionem coram ipso. Secundo vt intelligerent quod licet idem sit corpus Christi quod resurrexit sicut prius, non tamen omnibus esset visibile, sed quib⁹ vellet. Tertio vt intelligerent ꝙ post mortẽ cõuersatio eius non erat digna hominibus sed Angelis. Gregorius tamen dicit quia talẽ se illis demonstrauit exterius in oculis corporis, qualis apud illos erat intus in oculis mentis. ipsi enim Christum amabant, & tamen de ipso dubitabant. Propter amorẽ igitur se ostendit eis, sed propter dubitationem cognitionis suæ speciem ab eis abscõdit. *Et ait ad illos* Hic ponitur Christi allocutio de eorum dubitatione, ex quo enim ipsi non aduertebant & per consequẽs nec loquebatur sibi; ipse præuenit eos vt prouocaret eos ad colloquium, dicens eis. *Qui sunt hi sermones quos confertis ad inuicem?* quasi dicat. Ex quo nihil mihi loquimini, signum est quod ardua inter vos tractatis, & estis tristes, sicut eis prædixerat Ioan. 16. *Quia plorabitis vos &c.* Sed ne viderentur ista tractare, respondebat vnus ex illis nomine Cleophas & dixit ei *Tu solus peregrinus es*: scil. pro hac vice qua venisti ad diem festũ in Ierusalẽ cũ alijs. Et bene

Peregrinus Christus. dicunt Christum peregrinum, quia erat de longinquis partibus cœli. Secundo vt dicit Beda, quia longè natura eius ab eis per resurrectionis gloriam distat. Tertio quia fidei eorum erat extraneus. Psalm. *Extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus.* Contra arguunt eum: *Et non cognouisti ea quæ facta sunt?* Ac si dicant, peregrini consueuerunt inquirere de nouitatibus, tu autem existens circa tales nouitates mirum est quod ignoras. Et ne excusaretur de obliuione dicunt notanter, *quæ sunt facta in illa his diebus*, id est, nouiter & recenter. Quibus ille dixit. *Quæ?* non quærit ex ignorantia, vt dicit Lyran. sed sicut Magister sciẽs aliquid perfectè: quærit nihilominus à discipulo, vt audiat intentionẽ suam. Deinde dicitur responsio discipulorũ, in qua commẽdant Christũ tripliciter, sc. respectu Dei, respectu sui, & respectu proximi. *Et dixerunt ei de Iesu Nazareno.* Ecce cõmendatio patriæ, id est, florido *Ego flos campi* Cõmendant virtute, quia vir fuit, id est, virtuosus. *Virtus de illo exibat & sanabat omnes.* Item commendat officium quia dicunt propheta, *Hic est verè propheta.* Et dicit Gloss. dicunt eum prophetam, tacent autem de filio Dei, quia non perfectè crediderunt: vel quia licet sciunt & credunt, tamen timent reuelare sibi, timentes ne esset vnus ex hostibus Christi, & sic nescientes cum quo loquuntur, tacent de filio Dei. Itẽ cõmendant opus dicentes. *Potens in opere & sermone*, secundum Lyran. prædicationis in suscitandis mortuis, & sic de alijs curandis infirmis. Quantæ autem sit potẽtiæ Christi sermo, dicitur Luc. 3 *Stupebant autem in doctrina eius, quia in potestate erat sermo illius.* Item commẽdant eum respectu Dei. *Coram Deo*, acceptus scilicet Deo in omnibus prædictis. *Hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui.* Item commendant eũ respectu proximi dic. *Et omni populo Omnis populus gaudebat in vniuersis quæ gloriosè fiebant ab eo.* Luc. 13. Et ita describunt eum in vita, nunc consequenter, quid factum est in morte. Et quomodo. *Certè per inuidiam tradiderunt eum summi sacerdotes*, scilicet Pilato & gentibus, qui tamen eum venerari debuerant, in damnationem mortis. Et insinuant genus mortis dicentes: *Et crucifixerunt eum*; vnde aggrauantur eis causæ tristitiæ, quia *post hæc omnia sperabamus quod ipse redempturus esset Israel*, quasi dicat, quãuis tristes fuimus propter mortem suam, tamen spes resurrectionis suæ mitigabat in nobis aliqualiter tristi-

tristitiam: nunc autem quia non resurrexit, desperamus multò fortius. Et dicit Theophilus, quod ipsi æstimabant Christum solum redempturum Israel, id est, Iudæos à seruitute Romanorum, & solum regem terrenum futurum, quod & Iudæi hodiè à Messia expectant, cum tamen quærendum est prius liberari à seruitute peccati. *Et nunc super hæc omnia dies est tertia hodiè, quod hæc facta sunt*; hoc dicunt iuxta secundum Lyra. reducentes in memoriam, quod prædixerat tertia die se resurrecturum. Sicut etiam dicit Theophilus. Consequenter subiungunt de resurrectione quasi hæsitando, adducentes testimonium mulierum & aliorum; vnde dicunt. *Sed & mulieres quædam ex nostris terruerũt nos.* Hoc intelligendum est quo ad ablationem corporis Christi, de quo turbantur Apostoli audito isto à mulieribus, non autem de resurrectione annunciata per ipsas quæ eis erat consolabilis. Subiungunt tempus testimonij mulierum, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum, dum adhuc tenebræ essent. Ioann. 20. *Et non inuento corpore*, quia dicitur Luc. 24. Quod ingressæ non inuenerunt corpus Domini Iesu. Et ergò isti dicunt, quod non inuento corpore Christi mulieres exierunt citò de monumento, ad dicendum quod factũ est Apostolis, dicentes se etiam visionem Angelorum vidisse, vt habetur Ioann. 20. Vnum ad caput, alium ad pedes Iesu in sepulchro, qui dicũt eum viuere *Quem quæritis viuentem cum mortuis, surrexit, non est hic. Et abierunt quidam ex nostris*, scilicet socijs & Apostolis Christi, scilicet Petrus & Ioannes, vt dicitur Ioann. 20. & ita inuenerũt, scilicet corpus Christi sublatum, & monumentum apertum & vacuum, & linteamina & omnia alia, sicut eis mulieres dixerunt. Ipsum verò non inuenerunt, scilicet ibi in loco sepulchri, licet postea eum in via inuenissent vt dicitur Matth. 28. Ecce bonæ mulieres sunt aliquando audiendæ. Vnde *Sara dixit Abrahæ. Eijce ancillam & filium eius.* Et noluit Abraham. Sed Dominus Deus dixit ad eum. *Omnia quæ locuta est tibi Sara audi vocem eius.* Genes. 21.

11.

Et ipse dixit ad illos, arguens eos ex eorum responsione. Hic tanquam pius Magister dubitationes eorum confutat, scripturas & ratione probant, dicens: *O stulti*, per cæcitatem intellectus & ignorantiam, maximè autem stulti, quia credebant solum redemptionem Israel temporalem, non æternam & spiritualem: *& tardi corde*, id est, duri mente, *ad credendum in omnibus quæ locuti sunt Prophetæ*, de Christi morte & resurrectione. Vnde Actu. 3. dicitur: *Deus qui prænunciauit per os omnium Prophetarum pati Christum suum, sic impleuit.* Consequenter arguit ratione. Est enim modus probandi alicui per auctoritatem & rationem. Cum ergò Christus allegasset Prophetas, consequenter arguit ratione. Dicitur ad Hebr. 2. *Decebat enim eum per passionem consummari.* Gloss. id est, nisi Christus pateretur, homo nõ redimeretur; vnde dicit. *Nõne oportuit Christum pati & ita intrare in gloriã suam?* quasi arguat. Illud quod est definitum ab æterno ex consilio Trinitatis non potest variari, sed Christum pati fuit definitum isto modo, ergò oportuit eum pati: oportuit quidem, id est, necesse conditionale fuit, scilicet si redemptio hominis ordinari debuisset, non autem necesse simpliciter. Quia quamuis alius modus redemptionis fuisset possibilis, nullus tamen ita fuit cõgruus sicut passio Christi Sed in contrarium Gregor. 21. libr. moral. Qui fecit nos de nihilo, propter suam passionem nos potuit redimere. Verum est de absoluta potentia, non autem ordinata. Et ergò oportuit Christum pati vt dicit Lyra. tum propter ordinationem, tum propter Christi exaltationem, tum propter humani generis redemptionem, tum propter Scripturæ impletionem. Vnde Hieron. super illud Psal 47. *Et Domini Domini exitus mortis.* Glos. Ac si dicat. Quia de morte indignaris humana conditio, patienter fer mortem, quia & Domini qui peccatum non fecit, Domini dico exitus ab hac vita non alius fuit quam mortis id est, per mortem. *Et ita intrare in gloriam suam*, id est, in gloriam per ipsum acquisitam, quæ gloria consistit in dotibus animæ, & in glorificatione ab omni populo. Hoc enim merito suæ passionis Christus acquisiuit, quia meru-

Quare Christum pati oportuit.

Philip 2.

Philipp 2. meruit glorificari ab omni populo sicut verus Deus.

Hic notandum, quod si Christum oportuit pati, & tunc intrare in gloriam suam, quid nos miseri dicturi, facturique sumus, qui nihil patimur? & tamen volumus intrare in gloriam alienam? *Et incipiens à Moyse & omnibus Prophetis interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipso erant in figuris prædicta*, videlicet in Genes. quomodo de latere viri formata fuit Eua: sic de latere Christi Ecclesia. Item quomodo Abel per sacrificium Deo placuit, Cain verò displicuit: sic hostia Christi accepta fuit Deo, Iudæorum victimæ displicuerũt. Et Cain Abel ex inuidia occidit: sic Iudæi Christum. Item quomodo Abraham obtulit filium in monte: Iacob vidit scalam cœlos tangentem in mysterio sanctæ crucis: Moyses eduxit sexcenta millia hominum, exceptis pueris & fœminis: Noë crapulatus à vino denudatus est coram filijs: sic Christus potatus in cruce aceto denudatus ab eis. Psal. *Confusio operuit faciem meam*. Duo filij illudentes ei, scil. Iudæi & Gentiles; dicentes: *Vach qui destruis templum Dei &c.* Sed surgens a mortuis maledixit vnum, scil. Iudæos. Item quomodo filij Israel peccantes morsu serpentum puniti, sanati fuerunt ex aspectu serpentis ænei. Item de Samsone, quomodo adamauit Dalilam. Non enim allegauit eis poetica figmenta, non philosophica argumẽta, quæ licet etiam fuissent aliqua de Christo, tamen paruam potuissent facere probationem de ipso; ergò potius allegauit Moysen, qui primus fuit Prophetarum, & de Christo multa prædixerat, vt dicitur Deut. 18. Et consequenter alios Prophetas allegauit, vt Isai. 53. qui dixit: *Sicut ouis ad occisionem ductus est*. Item Hiere. 11. *Ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam*; & sic de alijs. *Et appropinquabãt castello quo ibant*: non fuit eis tædium in via audire eum, adeò sunt delectati in sermone eius. *Et ipse finxit se longius ire*, ac si remotius intendebat ire ad locum magis distantem. Sed a. d. tamen fictio duplicitas est, & illa peccatum, quomodo hoc conuenit. Dicendum secundum Augustinum. Quod non omnis fictio est mendacium, sed solum illa, quando illud quod fingimus, nihil signat: sed quando in aliquam rem refertur, non est mendacium, sed figura veritatis, vt hic erat. Per istam enim fictionem qua finxit se longius ire, significabatur secundum Greg. quod longè erat, & quasi peregrinus à fide eorum. *Et coegerunt eum*, id est, alliciebant eum verbis, & postea fortè traxerunt eum honestè, dicentes: *Mane nobiscum Domine, quoniam aduesperascit, & inclinata est iam dies* ad occasum. Ex hoc nos tenemur peregrinos non solum hospitare, sed eos etiam ad domos nostras cogere, & ipsum Dominum Iesum deprecari, vt in istis diebus & alijs omnibus maneat nobiscum. Et quia iusta petentibus non est denegandus assensus, subditur ergò exauditio eorum cum dicitur. *Et intrauit cum illis.* Cuius rationem assignat Lyran. dicens: quia prædictum desiderium eorum disponebatur ad fidei complementum. *Et factum est, dum recumberet cum illis, accepit panem & benedixit ac fregit, & porrigebat illis.* Hoc mirum est, quod ipse Dominus accepit nõ exoratus aut hortatus, sed simpliciter acceperit ipsis irrequisitis panem, quem consueuerat manducare, & in ipso virtutem diuinitatis suæ ostendere: *Et benedixit*, id est, verbis aliquibus dedicauit, *ac fregit*, per se, taliter, ac si quis cultello acuto scidisset: *& porrigebat illis*, scilicet tanquam dispensator eorum. Et ita dicit Lyran. quamuis alibi careat auctoritate littera præsens de fractione.

III.

Et aperti sunt oculi eorum. Hæc est tertia pars, in qua ostenditur, quomodo Christus cognitus est ab eis; vnde dicitur: *Et aperti sunt oculi eorum.* secundum Gloss. Lyra. Quia voluntariè se eis ostendit in effigie, qua erat cognoscibilis ab eis. Vnde secundum Augustinum dicitur. Quamuis ipse sine oculis non ambulauerit apertis; tamen impedimentum quod fuit huc usq; eis oppositum, fuit remotum. Crysost. tamen dicit, quod non sensibiles, sed oculi mentis fuerunt in eis aperti, & hoc benè concordat cum litera, in qua dicitur: *In fractione*

fractione panis; non enim cognouerunt aspectu vel auditu. *Et ipse euanuit ab oculis eorum*, ostendens, quod habebat corpus glorificatum, quod subitò potest transparere per dotem agilitatis vt dicit Lyran. Quare autem subitò est absconsus ab eis, qui ita eum diligebant? Respondetur quod propter tria. Primò secundum Theophilum, vt animus ipsorum magis accenderetur in amorem ipsius. Secundò nè esset causa erroris, putantibus, quod tale corpus haberet sicut prius. Tertiò secundum Gloss. subtrahitur carnalibus oculis species infirmitatis, vt mentibus incipiat apparere gloria resurrectionis. Quo facto discipuli dixerunt ad inuicem. *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis*; ac si dicant: quã ta nostra diligentia, quod non aduertebamus tam optimum socium, cum tamẽ cor nostrum sensit eum esse Dominum nostrum, ostendens ipsum quis esset. Ex quo autem ardebat cor eorum subiungunt. *Dum loqueretur nobis in via*, scilicet amicabiliter & fauorabiliter, dulciter & suauiter. *Et aperiret nobis Scripturas*, quia secundum Theophilum; verba Christi intrabant per aures vsq; ad cor eorũ; & quia nescit tarda molimina Spiritus S. gratia; ideo hi discipuli ex accensione amoris, surgentes, eadem hora regressi sunt in Ierusalem, ad alios discipulos, qui erant in Ierusalem congregati propter metum Iudæorum, vt dicitur Ioann. 20. Nec tardabat eos via longa, nec hora serotina, nec causa ardua, propter quam venerant; sed potius instigabat eos amor ad annunciandum Christi resurrectionem, ideò subditur: *Et inuenerunt eos congregatos*, quia adhuc & Thomas fuit cum illis, Virgo beata, Maria Magdalena, & alij amici Christi. *Et ipsi narrabant, quæ gesta erant in via*, sc. de confabulatione & negligentia, & de allegatione Scripturarum salutifera, & sic de alijs. Vltimo quomodo *cognouerunt eum in fractione panis*. Et comportauerunt eis gaudium insimul de vera visione Christi gratiosa. Sed super hoc verbo quod dicitur: *Rogauerunt eum vt maneret cum eis*, exemplo eorum à nobis est rogandus quadrupliciter: primò per charitatis amicitiam; secundò per orationis instantiam; tertiò per mentis opulentiam; quartò per pacis confidentiam. De primo, scilicet de charitatis amicitia dicitur. *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit. Et Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*. Secundò de orationis instantia dicitur. *Coëgerunt eum dicentes, mane nobiscum Domine*. Tertiò de mentis opulentia dicitur Luc. decimo nono. *In domo tua oportet me manere*. Quartò de pacis confidentia dicitur; Ioannis decimo. *Quærebant Iesum apprehendere Iudæi, & exiuit de finibus eorum, & abijt trans Iordanem in locum vbi Ioannes erat baptizans prius, & mansit ibi*. Ecce Christus fugiens persecutiones, manet in loco pacis. Psalm. *In pace factus est locus eius*. Isidorus. Qui pacem amplectitur, Christo in se mansionem parat. Pro qua mansione vt maneat nobiscum hic per gratiam, & in futuro nos cum eo perducat ad gloriam, ipsum glorificantes imploremus. Quod nobis præstare dignetur Pater, & Filius, & Spiritus S. Amen.

Christus à nobis quadrupliciter rogandus.

Ioan. 14.

Luc. vlt.

Luc. 19.

Ioan. 10.

* * *

* *

IN

IN OCTAVA PASCHAE. SERMO I.

Stetit Iesus in medio discipulorum & ait: Pax vobis. Ioannis 20.

August. super Psal. 68. serm 2.

DIcit beatus Augustinus. Duo quidem nobis in genere humano nota erant, vnum autem incognitum: nasci quippè & mori omnes sciebamus, sed resurgere & in æternum viuere nesciebamus. Vt ergò ostenderet nobis Christus quod nō noueramus, suscepit duo quæ noueram'. Hæc Augustinus. Ex quibus verbis patet quod Christus ideò nasci & mori voluit sicut cæteri homines, & tandem resurgere à mortuis, vt resurrectione sua doceret se esse supra homines, ac per hoc spem daret hominibus resurrectionis futuræ. Vnde dicit August. lib. de symb. tract. primo in fine. Credimus resurrectionem carnis, quę præcessit in Christo, vt hoc speret corpus, quod præcessit in capite. Hęc ille. Sed quia hæc difficilia sunt ad credendum: ideò Christus multiplici argumento suam resurrectionem probauit, docens non esse impossibile hominibus, quod in ipso fuit iam inchoatum, propter quod dicit Augustin. in serm. de resurr. Domini. Christus voluit resurgere eo tempore, quo cūcta reuiuiscunt, vt ostenderet per hoc homini esse possibile, quod quandoque redibet ad vitam, ex quo terræ nascentia vidchar redire ad vegetationem. Nam secundum ipsum, sicut post hyemalis frigoris frigidam sepulturā, quodammodo pullulare elementa omnia festinant, vt resurgente Domino & ipsa resurgere videantur. Nam ex resurrectione Domini aër salubrior, sol candidior, terra fit fœcundior, ex tunc surculus virescit in frutice, herba crescit in segete, vinea lætatur in palmite. Si igitur cum florescit Christi caro omnia floribus vestiuntur, necesse est, vt aliquando homo credat se resurrecturum. Hæc ille. Ad hoc igitur probandum efficacius, Dominus volens resurrectionis suæ veritatem probare, apparuisse legitur Apostolis ipso die resurrectionis, & post hoc die octauo eiusdem, vt veritate resurrectionis suæ probata, nos de resurrectione nostra accertioraret. Quam quidem veritatem resurrectionis suæ Christus probās, stetit in medio discipulorum suorum dicens: *Pax vobis.* Principaliter tria fecit Iesus post resurrectionem inter discipulos. Primò quia *stetit*; secundò quia *in medio*; tertiò quia dixit *Pax vobis.* In quibus verbis Christus post resurrectionem suam cōsolatur suos fideles tripliciter. Primò quidem consolatur eos tanquam fortis & potens ad auxiliandum, cum dicitur. *Stetit Iesus,* quia expectat. Secundò consolatur eos tanquam verus mediator ad reconciliandum quia *in medio.* Tertiò consolatur eos tanquam quietator ad pacificandum, quia dicit *Pax vobis*; & ita ostendit se esse auxiliatorem, reconciliatorem & pacificatorem.

I.

Stetit. Stetit Christus post resurrectionē suam triplici de causa. Primò ad vocandum, vt ad pœnitentiam veniamus; Omnis enim eius vita, omnis doctrina ad hoc fuit ordinata, vt factis & verbis nos vocaret ad pœnitentiam; & ideò qui ad pœnitentiam venire renuit, omne illud infringit & destruit, propter quod Christus venit. Quod autem Christus ad hoc stetit, dicitur Ioan. 7. *In die,* inquit, *magna festiuitatis,* scilicet scænophegiæ, quæ dies significabat statum beatitudinis suæ secundum Lyra. *Stabat Iesus & clamabat dicens, Si quis sitit, veniat ad me & bibat.* Constat autem, quia non vocabat tunc ad bibendum aquam materialem, quam non habebat

bebat in copia sũ eam solus petierit, à Samaritana Ioannis 4. ideo intelligitur illud verbum de aqua pœnitentiæ, ad quam Christus vocabat peccatores. O si Christum vocantem peccatores multi tunc secuti sunt, quando tamen adhuc nec eius miracula viderant, nec præmia exhibita considerabant, quantum & nos tenemur, qui vt dicit Greg. in homilia super Matth. & miracula audimus, & præmia cognoscimus, nec tamen ad Christum venimus. Secundò stetit Dominus noster post resurrectionem suam, quasi paratus ad auxiliandum & confortandum ne in tribulationibus deficiamus. Quis enim inter tot pericula, inter tot mala & aduersariorum discrimina se ponere posset aut auderet, nisi sibi Deus adesset & vacillantem animum confortaret? Quomodo ergò beatus Stephanus inter aduersarios staret sicut inter apes, nisi Christum stantem & confortantem videret? Vnde ipse dixit: *Ecce video cœlos apertos, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei.* stantem dicit notanter, id est, confortantem me in tribulationibus. Tertiò stetit Dominus post resurrectionem suam ad auxiliandum, vt aduersarios vincamus. Quis enim tanto hosti, tam forti, tam sagaci, tam nocere cupienti resistere posset, nisi Dominus benignus adiuuaret? Iuxta illud Psalm. *Nisi quia Dominus adiuuisset me, paulo minus habitasset in inferno anima mea.* Ad quod significandum dicitur Iosue 5. *In agro*, id est, certaminis campo *leuauit oculos suos ad virum contra se stantem euaginatum tenentem gladium. Cui dixit: Noster es an aduersariorum? Et ait ille. Princeps sum exercitus Domini.* Quis ergo timor esse potest ab hostibus, vbi talis & tantus est ad succurrendum paratus Dominus? iuxta illud, *Si Deus nobiscum, quis contra nos.* Et iterum: *Si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo.* Et iterum: *Non timebo milia populi circumdantis me*, scilicet si tu es mecum.

II.

Stetit in medio. Circa quod sciendum, quod Christus in tota vita sua semper tenuit medium. Nam in medio noctis natus est, in medio animalium positus, in medio Doctorum sedit, in medio populorum stetit. *Medius vestrum stetit, quem vos nescitis.* In medio Latronum crucifixus; in media nocte resurrexit; in medio discipulorum stetit, vt patet hic, ad significandũ, quod nos qui resurgere à morte culpæ volumus per gratiam, debemus semper in omnibus operibus nostris virtuosis medium tenere. Nam nec aliter beati adepti sunt gloriam, nisi quia medium tenuere beati. Aliter enim opera nostra non essent virtuosa. Vnde Philosophus 1. Ethicor. determinat quod omnis virtus est in medio, quod patet primo in virtutibus cardinalibus. Nam prudentiã circumstant duo extrema; vnum per modum excessus, scilicet nimia curiositas. Aliud per modum defectus, scilicet fatuitas; prudentia verò tenet medium, non declinans ad extremum curiositatis nec fatuitatis. Item iustitiam circumstant duo extrema: vnum per modum excessus, scilicet nimia seueritas. Aliud per modum defectus, scilicet nimia lenitas. Iustitia verò tenet medium non declinans ad seueritatem, vel lenitatem. Item temperantiam circumstant duo: vnum per modum excessus, scilicet gulositas. Aliud per modum defectus, scilicet extenuitas. Temperantia verò non declinat ad aliquod. Item fortitudinem circumstant duo: vnum per modum excessus, scilicet cudelitas: Aliud per modũ defectus, scil. pusillanimitas; sed fortitudo tenet medium. Hoc idem patet in virtutibus Theologicis. Nam fidem circumstant duo extrema: vnum per modum excessus, scilicet leuitas scilicet omnibus credens quæ audit. Aliud per modum defectus, scilicet tarditas difficulter credens. Fides ergò tenet medium, quia credit credenda, & non credit non credenda. Similiter spem circumstant duo: vnum per modum excessus, scilicet præsumptio: aliud per modũ defectus, scilicet desperatio; sed spes tenet medium, quia sperat speranda, & non sperat non speranda. Charitas autem non habet medium, quia non tenet modum, eò quod in diligendo Deum non est modus, secundum Bernardum. Non enim quis tantum diligere potest Deum, quin

Propter tria stetit Christus in medio.
1.
Ioann. 15
Isa. 64.
2.
1. Tim. 2.
Deut. 5.

adhuc pl' posset aut deberet diligere. Vnde secundum ipsum. Modus diligendi Deum est modus sine modo. Ad significandum igitur quod non debemus in omnibus nostris actibus seruare mediū virtutis, Christus hodiè in medio stetit. Vnde Bern. dicit. Tene medium si non vis perdere modum.

Propter tria stetit Christus in medio. *Stetit autem Christus in medio* propter tria. Primò vt quasi sol in medio cœli illuminaret; secundò vt quasi bitumen disiuncta combinaret; tertiò vt quasi cor omnia membra debilia viuificaret. 1. *De primo patet*, quia sol est in medio planetarum sub se habens tres planetas, videlicet Venerem, Mercurium & Lunam: super se, Martem, Iouem & Saturnum. Isti autem planetæ nec de se lucent, nec in præsentia solis apparent, ad significandum, quod sine Christo quilibet in se deficit. *Sine me nihil potestis facere.* Ioan.15. Et omnis bonitas bonitati Christi comparata, nulla esse apparet, iuxta illud Prophetæ. Isa.64. *Omnes iustitiæ nostræ quasi pannus menstruatæ*, quæ est res vilissima. 2. De secundo patet, quod Christus stetit in medio, vt quasi bitumen disiuncta combinaret. Combinauit autem Christus diuersa, & primo hominem cum Deo. 1.Tim.2. *Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus*; quia ideò mediator dicitur, quia reconciliauit hominem Deo. Deut.5. *Ego sequester & medius fui inter Deum & vos.* Vnde dicit Gorra, super locum prædictum ad Timot. quod ante aduentum Christi non erat, qui vtrumque, scilicet Deum & hominem posset arguere, & ponere manum in ambobus. Ioannis 9. Deus enim purus mediator esse non potuit, quia immortalis & iustus erat; vnde in nullo cum homine cōueniebat, nec homo purus, quia peccare potens erat: nec Angelus bonus, quia impassibilis: nec Angelus malus, quia iustitiæ insusceptibilis. Sed homo Christus hoc potuit, quia & iustus erat cum Deo, & mortalis factus est cum homine. Factus est ergò mediator secundum Gorran. ibidem, non vt Deus solum, sed vt Deus & homo simul, qui mediator est mediatione sublimi; quia communicat naturam extremorum. Hæc Gorra. Secundò combinauit hominem cum creaturis, quia creaturæ vt Angeli, qui prius homini aduersabantur in veteri testamento facientes vindictam in peccatoribus, nunc gaudent de pœnitentia peccatorum, vt dicitur Luc.15. Et qui prius permittebant se adorari Gene. 17. nunc prohibent, vt patet Apoc. vlt. *Vide ne feceris, Deum adora.* Tertiò combinauit hominem homini, quia Iudæos cum Gentibus in vnam fidem coniunxit: ex duobus parietibus fecit vnum ædificium, propter quod & lapis angularis vocatur. *Lapidem quē reprobauerunt ædificantes, hic est factus in caput anguli.* Tertio Christ⁹ stetit in medio ad viuificandū mortuos, sicut cor in medio corporis; vnde ipse dicit. *Ego sum via veritas & vita.* Et: *Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant.* Duplicem vitam Christus influit membris suis, scilicet vitam gratiæ & gloriæ. Et quia hoc non est aliquando factum perfectius quam post Christi resurrectionem, ideò ad ostendendum nouæ vitæ acquisitionem Christus stetit in medio, vt illuminator per exemplaris vitę & doctrinę splendorem, & vt combinator & copulator per charitatis & dilectionis coniunctionē, & vt reconciliator & mediator pro offensa Patris per sufficientē expiationem, propter quod de eo merito dicitur, quia stetit in medio.

III.

Pax vobis. Tale est bonum pacis, vt in rebus creatis nihil gratiosius soleat audiri, nihil dectabilius concupisci, & nihil vtilius possideri; & ideò Christus in tantum bonum pacis sæpius commendauit, videlicet nascendo, moriendo & resurgendo. Nam sicut dicit Cassio. Ad laudem regnātis pertinet, si ab omnibus pax ametur. Quid enim melius Principem prędicet quā quietus populus, concors senatus, tota Respublica, morum honestate vestita. Hæc ille. Quia igitur Christus fuit verus Rex Regum, & Dominus Dominantium; ideò pacem amare docuit verbo pariter & exemplo, in vita & morte & post mortē. In vita quidem, nam eo nato Angeli cantabant: *In terra pax hominibus &c.* Hance tiam discipulis prædicandam commisit, vt patet Luc.10. *In quamcumq; domum intraueritis, primum dicite. Pax huic domui.* Se-

cun-

cundò eam commendauit in morte, ex eo quod capi & flagellari, crucifigi & occidi voluit, vt nos ad pacem diuinam reduceret, iuxta illud: *Vos qui eratis longè, facti estis propè in sanguine Christi.* Et sequitur. *Ipse enim est pax nostra qui fecit vtraq; vnum.* Ideò Christus dicitur Deus pacis 1. Thes. 5. primò quia est pacis auctor. *Ipse est pax nostra*, secundò quia est pacis amator. Psa. *In pace factus est.* Item. *Cum his qui oderunt pacem &c.* tertiò quia pacis allator. Psalm. *Orietur in diebus eius iustitia & abundantia pacis*; quartò quia pacis Prædicator. *Veniens euangelizauit nobis pacem*; quintò quia pacis emptor. *Disciplina pacis nostræ super eum.* Sextò quia pacis dator. *Pacem relinquo vobis.* Septimò quia pacis præmiator. *Beati pacifici.* Tertiò pacem commendauit post mortem vt hic. Nam resurgēs à mortuis, pluries legitur pacem Apostolis dedisse, sicut patet in Euangelio hodierno. Ex quo infero, quod inimicus est pacis, qui ea quæ ad pacem sunt inter homines, destruit, & per consequens inimicus Christi. Quia ex eo, quia destruit omne illud fundamentum, per quod Christus in mundum venit, in mundo vixit, de mundo exiuit, post mortē in cœlo regnat, & quia in omnibus & per omnia in pace factus est locus eius.

Sed nè quis decipiatur in nomine pacis æquiuoco, ideò aduertendū, quod triplex est pax, sc. malorum, iustorum & beatorū. Prima detestabilis, secunda commendabilis, & per consequens fugienda, de qua dicit Propheta. *Zelaui super iniquos, pacē peccatorum videns.* Et consistit in abundantia diuitiarū, delitiarū & honorum sine molestia quarumcunq; tribulationū aut impedimentorum, iuxta illud *Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud. Boues eorum fatosè, abundantes in gressibus suis. Filiæ eorum compositæ, circumornatæ vt similitudo templi. Non est ruina maceriæ, neque transitus neq; clamor in plateis eorum.* Hæc autem licet videantur hominem pacificare, tamen in rei veritate turbant. Est ergò hæc pax malorū tripliciter mala, licet appareat eis bona & delectabilis eorum opinioni. Et primò est mala in hoc, quia licet iucunda appareat, tamen est amaritudine plena. Apparet secura, tamen est repentini interitus. Apparet impijs libera, & tamen vindicta plena. Apparet primò iucūda, & tamen est amara. Nam quomodo est vera iucunditas in diuitijs, vbi timetur continuari bellum? Pro eis bellat conscientia, arguens de malè acquisitis: opprimit proximus alienare & spoliare cupiens: caro rebellat abundantiam ex eis habens: diabolus insidiatur diuersis peccatis illaqueans. Et super omnia quomodo ille pacem habet cui sola memoria mortis amara est? *O mors quam amara est memoria tua homini pacem habenti in delitijs suis.* dicit Gloss. Qui mundi prosperitatem & diuitias diligit, amara est illi mors corporalis, quia tali futuræ vitæ gaudia paruipendit. (Eccl. 41.) Secundò hæc pax est mala, quia licet apparet secura, est tamen repentini interitus. *Cum dixerint pax & securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus.* (1. Thes. 5.) Tertiò hæc pax est mala, quia promittit impunitatem & libertatem, & tamen est vindicta plena, sicut & latrones semper furantur, & tamē eis impunitatem promittunt. Similes sunt muri, qui currit ad caseum, vsquequo muscipula capiatur. Et vulpi quæ gallinas inuadit, donec laqueo suspendatur: & lupo qui oues inuadit, donec pedica capiatur. Et talibus comminatur Dominus. Deuteron. vigesimo nono. *Ne dicas in corde tuo, pax est mihi, & ambulabo in prauitate cordis mei.* Et sequitur: *Venient super eum omnia maledicta, & consument eum in perditione.* (Deut. 29.)

Iustorum diligenda.

Secunda pax est iustorum commendabilis, & per consequens diligenda, & est triplex, scilicet interior quæ est cordis, exterior quæ est temporis, & superior quæ dicitur diuinitatis. Prima est hominis cum seipso; secunda hominis cum Christo; tertia hominis cum Deo. De prima patet: nam quando nullus est error in intellectu, nullus amor noxius in affectu, nulla mala operatio in effectu, tunc verè pax est in corde humano. Vnde dicit Apostolus. *Pax Dei quæ exuperat omnem sensum custodiat corda vestra*, id est, voluntates vestras in charitate, i. a mala affectione *Et intelligentias vestras*, i. ab omni errore. (Philip 4.) De 2. pace, s. exteriori q̄ est pax tēporis dicitur,

Rom. 12. *Si fieri potest vt ex vobis est pacem cum omnibus hominibus habentes.* Ista autem pax non est aliud nisi concordantium in bono, animorum tranquillitas, vt dicit Cassio. super Psal. Ex quo patet, quod homines concordes in malo, non possunt veraciter dici pacifici, licet fingantur pacem habere inter se. Vnde Tullius in lib. de officijs vocat eam potius conspirationem, quam pacem vel amicitiam, sicut patet de Pilato & Herode, qui in morte Christi facti sunt amici. Et ista pax malorum, est multum periculosa iustis. Quia dicit Gregor. in pastor. Sicut multum nocet, si vnitas desit bonis: ita valde est noxium, si vnitas adsit malis; quia si peruersorum nequitia in pace iungitur, profecto eorum malis actibus robur augetur; & ideo dicit Isidor. de summo bono, esse valde optandum, vt mali sint discordes ad hoc, vt opera bonorum non impediatur. Est ergo pax bona exterior iustorum, quando homo proximo suo concordat in bono, & omnia turbantia animum proximi sui vitat & fugit; omnia vero sibi ad salutem profutura prouidet, ita quod vni placet, alteri acceptum est. Sed valde mirabile est quod dicit Hieron. super Psalm. 82. tractans illud. *Quoniam cogitauerunt vnanimiter simul aduersum te.* Infælix populus Dei non potest in bono tantam habere concordiam, quantam mali habent in malo. Vnde autem turbatur pax ista proximorum ad inuicem, ostendit Gregor. in quadam homil. quod maximè hoc fit pro rebus temporalibus. Et Seneca in lib. de moribus. Quietissimam vitam agerent homines in terra, si duo verba tollerentur, scilicet meum & tuum. Et solent reddi 7. causæ propter quas pax non est inter homines. Prima quia non puniuntur malefactores. *Quia non profertur cito contra malos sententia, absq; timore vllo filij hominum perpetrant mala.* Secunda abundantia temporalium. *Facta est rixa inter pastores Abraham & Loth.* Tertia quia non occupantur pugna contra dæmones. *Non est nobis colluctatio aduersus &c.* Vnde videmus, quod carentes bellis extraneorum, communiter inter se bellant. Quarta quia non consideramus, quia diuitijs corpus & animam perdimus. *Fortis impegit in fortem, & ambo pariter corruerunt.* Ita quia non consideramus dubium euentum belli 2. Regum 11. *Varius est euentus belli, & nunc hunc, nunc illum occidit gladius.* Sexta quia non seruamus præcepta Dei, nec de mandatis solicitamur. *Vtinam attendisses mandata mea, facta fuisset sicut flumen pax tua.* Isa. quæst. 1. *Reuertimini.* Vnde quod non accipit Christus tollit fiscus 16. quæst. 7. Vbi tores. De tertia pace, scilicet superiori, quæ est Deitatis, dicit Leo Papa in quodam sermone. Tunc est vera pax hominibus & vera libertas, quando & caro animo iudice regitur, & animus Deo præside gubernatur. Hæc est vera pax, à Dei voluntate non diuidi, & in his quæ solius Dei sunt delectari. Quando enim sensualitas nulla parte contradicit rationi, tunc est serenitas mentis, & tunc est regnum Dei.

Ob 7. causas non est pax inter homines.

Eccl. 8.

Genes. 13.

Ephes. 5.

Iersm. 46.

Tertia pax est beatorum, quæ est multum desiderabilis, & est illa qua electi Dei fruuntur Deo in cœlo, quietati & pacificati in appetitu suo, nihil vltra desiderare volentes, secundum Boetium de consolat. Sunt enim tria in anima nostra principalia naturalia. Primum est cognitiuum, & est intellectus noster, quo vniuersa cognoscimus. Secundum amatiuum, & est noster affectus, quo amanda diligimus. Tertium est noster affectus, quo operationi insistimus. Hæc autem omnia in cœlo quietantur & pacificantur. Nam intellectus noster quiescit in contemplatione perspicacissimæ veritatis, quiescit affectus in dulci prægustatione suauissimæ bonitatis. Tertio quietatur effectus in continuatione tranquillitatis. Ibi enim est summa prudentia, summa scientia totum intellectum implens, ita vt nihil remaneat in eo vacuum, & satiatur intellectus ad plenum. Baruch. tertio. *Disce vbi sit prudentia, vbi sit virtus, vbi sit intellectus, vt scias simul vbi sit lumen oculorum & pax.* Vbi sunt ergo qui multa scire cupiunt, & hoc scire negligunt, quo scito omnia sciuntur. Ibi etiam erit beatitudo æterna & interminabilis; & ideo effectus seu operatio nostra summe quietabitur, quia sine fine, iuxta illud Isaiæ trigesimo secundo. *Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta.*

illam

Illam ergo pacem fratres desideremus, fugientes pacem sæculi vanam & transitoriam, & inquirentes æternam, quatenus de pace gratiæ perueniamus ad pacem gloriæ æternæ. Ad quam nos perducat pater & filius & Spiritus sanctus. Amen.

IN OCTAVA PASCHAE.

SERMO II.

Beati qui non viderunt & crediderunt. Ioan. 20.

DICIT Augustinus in li. de verb. Domini. Nullæ maiores diuitiæ, nulli honores, nulla huius mundi maior est substantia quam fides Catholica, quæ peccatores homines saluat, cæcos illuminat, & infirmos curat, fideles iustificat, pœnitentes reparat, iustos augmentat, & in æterna beatitudine cum sanctis Angelis collocat. Hæc ille. Ex quibus patet quod homines maximè debent esse soliciti ad habendam fidem & de omnibus pertinentibus ad fidem, eo quod secundum gradum fidei charitate informatæ recepturi sunt præmia in cœlo, iuxta illud Augusti in li. de ou b.s. Ille apud Deum plus habet loci, qui plus attulit non argenti sed fidei. Hinc Saluator ait: *In domo patris mei mansiones multæ sunt.* Quod vtique non est nisi propter diuersitatem meritorum ex fidei radice procedentium, in qua quidam certius & deuotius se primæ veritati subijciunt quam alij. Vnde secundum hoc etiam fides est maior in vno quam in alio, vt dicit Tho. 2. 2. q. 4. art. 7. Cum igitur ex fide sicut ex radice omnia nostra merita procedant, ita & quicquid meriti, & quicquid beatitudinis anima nostra susceptura est, ex fidei fundamento procedat, vt dicit Augustinus super Ioan. recte Saluator commendans suos fideles dicit: *Beati qui non viderunt & crediderunt,* quasi dicat: si beati sunt illi qui viderunt & crediderunt, quanto magis illi qui non viderunt & crediderunt. Vnde Augustinus super Ioannem dicit. Fides est credere quod non vides. Sed fortè diceres, Ergo fides sancti Thomæ fuit diminuta & imperfecta, quia visa credidit. Credidit enim Christum resurrexisse tunc primo quando eius vulnera vidit & palpauit. Respondeo certè non: immo fuit perfecta fides, quia aliud vidit, aliud credidit. Vidit enim hominem & credidit Deum, vt dicit sanctus Tho. 2. 2. q. 1. art. 4. in solutione primi articuli. Vna est ergo fides nostra cum Apostolis, qui licet viderunt humanitatem exterius, tamē interius crediderunt Deitatem, sicut & nos qui nihil horum videntes vtrumque credimus, & ideo eadem est beatitudo nostra cum illis. Sicut ergo beati qui viderunt & crediderunt, ita beati qui non viderunt & crediderunt. Circa verba nostri thematis tria sunt omnibus Christianis consideratione digna. Primo de fidei excellentia. Secundo de fidei sufficientia. Tertio de fidei efficacia, quæ tria qui considerabunt revera beati erunt, qui non viderunt & crediderunt. *Proposit.*

I.

Tanta est excellentia fidei supra alias virtutes, vt cum omnes virtutes Christianis aut præcipiantur aut persuadeantur, à nulla tamen earum denominentur præterquam à fide. Vnde nec à spe dicuntur sperales, nec à charitate charitatiui, nec à fortitudine fortes, nec à temperantia temperati, nec à prudentia prudentes, nec à iustitia iusti, & sic de alijs, sed à sola fide dicuntur Christi fideles. Et ideo Augustinus super Ioannem appellat eam fundamentum omnium aliarum virtutum. Quod declarans Tho. 2. 2. q. 4. art. 7. quod per se & simpliciter fides est prima virtus inter omnes virtutes theologicas, quia naturalis cognitio non potest attingere ad Deum, secun- *Fidei excellentia.*

dum quod est obiectum beatitudinis pro- ut tendit in ipsum spes & charitas, nisi per fidē, ergo fides est prima virtus inter virtutes theologicales, sc. inter charitatē & spē: multo magis inter virtutes politicas seu morales ipsa est prima, quia non possunt esse veræ virtutes nisi præsupposita fide, vt dicit D. August. in li. contra Iulianum. Et

Hebr. 11. Apostolus. *Sine fide impossibile est placere Deo*. Et iterum. *Omne quod non est ex fide*

Rom. 14. *peccatum est*. Ex his concludit Apostolus

Fidei definitio. quod fides est substantia sperandarum rerum, argumentum non apparentium. Quod Dionysius in li. de di. nominibus cap. 7. exponens dicit. Quod fides est manens credentium fundamentum, collocans eos in veritate & in ipsis veritatem. Et hoc dicit Apostolus substantiam sperandarum rerum, id est, causam subsistendi in nobis res sperandas, scil. bona futura. Et hoc vel in futuro, quia faciet subsistere in nobis res sperandas in patria per apertā visionē; vel in præsenti, quia iā facit nobis eas subsistere per spē & expectationē. Vnde Gloss. super illud Matth. 1. *Abraham genuit Isaac*, id est, fides spem. Item dicitur argumentū, id est, probatio siue demonstratio quędam rerum non apparentium, quia fides ostendit nobis inuisibilia. Et hoc vel fides antiquorum patrum, quia enim ita crediderūt, ergo ita est: vel fides nostra est, quia enim fides ita dicit, sequitur, ergo ita est. Hæc Gorran. super epistolam Hebr. 11. cap. Ex his patet excellētia huius virtutis quia in hoc consistit secundum Tho. 2. 2. q. 4. art. 1. ꝙ est prima inchoatio rerū sperādarū in nobis; per assensum n. fidei habemus virtualiter oēs res sperandas. In hoc n. speramus beatificari ꝙ videbimus aperta visione veritatē cui per fidē adhæremus. Hæc Tho. Et ideo Saluator beatificat illos, qui sibi per fidem adhærent dicens. *Beati qui non viderunt & crediderunt*. Est tamen hic sciendū quod inter fidē, spem & caritatem est talis ordo, quod per fidem dirigitur homo in via; & quia via ardua est, spe omnipotente innititur, & per charitatem summi boni attrahitur. Vnde Augustinus dicit, quod fides nos Deo supponit & subijcit, spes erigit, charitas vnit. Fide agnoscimus nos sub Deo esse, & debitores nos esse seruitij Spes nos eleuat, vt audeamus aggredi quod supra vires nostras est. Charitas autem facit nos esse cum Deo, & tantum de primo.

II.

Dixi secundo, quod ad hoc vt homines beati sint, requiritur vt cognoscant suæ fidei sufficientiam. Multi enim habere se credunt fidem sufficientem & debitam atque perfectam ad salutem, qui tamen in rei veritate eam non habent; & ideo necesse est cognoscere sufficientiam fidei ad salutem requisitam. Circa quod considerandа sunt tria. Primo de diuersitate fidei in diuersis hominibus. Secundo de integritate fidei. Et tertio de perfectione & sufficientia fidei. De primo sciendum, quod circa fidem sunt multæ diuersitates: in quibusdam enim fides viua, in quibusdam mortua, in quibusdam fides ficta, in quibusdam non ficta, sed vera, in quibusdam fides magna, in quibusdam fides modica, in quibusdam fides implicita, in quibusdam autem explicita. Fides viua est fides quæ potens est elicere debitas operationes, de qua dicitur. *Iustus autem ex fide viuit*; & hæc vocatur fides per dilectionem operans De fide mortua dicitur. *Fides sine operibus mortua est*. Et hæc dicitur fides informis, id est, carens forma, quæ est charitas; sicut corpus carens anima, quæ est eius forma & vita. Vnde Glossa super dictum Iacobi dicit. *Fides sine operibus mortua est*. Quibus operibus reuiuiscit fides, quæ prius erat mortua & informis, fit formata & viuens. Hæc Glossa. Fides ficta est eorum, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Fides non ficta est, de qua dicitur. *Finis præcepti est charitas ex corde puro, conscientia bona, & fide non ficta*. Vide quid dicit, charitatem procedere à fide. Exponit Gorran. dicens, quia dilectio procedit originaliter & dispositiue ex potentia cognitiua: immo minimus actus charitatis ex fide procedit quæ est in intellectuali habitu De modicitate fidei dicitur Matth. 14. *Modicæ fidei quare dubitasti?* Et *quanto magis vos modicæ fidei?* Dicit Rabanus. Modica fides est quæ in Deo de temporalibus spem non habet, & hæc est fides imperfectorum, vt dicit Gorran. super Epistolā. 2 Thes 3. de qua dicitur Isa. 53. *Domine quis credidit auditui nostro*. Alia est fides magna, & hæc est perfectorum, de

qua Matth. 15. dictum est mulieri. *O mulier magna est fides tua*. Ad hoc autem vt magnam fidem quis habeat requiruntur quatuor. Primo vt de Deo magna sentiat, vt Centurio qui credidit curari vno verbo filium suum, cui dictum est à Domino. *Nõ inueni tantam fidem in Israel*. Secundo vt bona transitoria intuitu æternæ retributionis contemnat Hebr. 11. *Fide Moyses grandis effectus est relinquens Ægyptũ*, id est, cõtempsit AEgypti gloriam, in quo ostendit quod per fidem est contemptus bonorum temporalium. Tertio vt in aduersis de Deo confidat. Vnde dicit Apostolus. *In omnibus gratias agite quod fides vestra super excrescit*. Gorran. superabundantia charitatis, vel superexcrescit, id est, in tribulationibus non deficit. Exod. 1. quanto magis opprimebant AEgyptij filios Israel, tanto magis crescebant. Quarto vt cum homo petit à Deo & statim non accipit, à proposito non desistat, sicut Chananea cui dictum est. *Magna est fides tua*. De fide implicita, quam tenentur omnes habere dicitur. *Fides est substantia sperandarum rerum*, quod fit cum homo omnia credenda in genere credit. De fide explicita quam tenentur solum habere prælati dicitur. *Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de fide spe & charitate*. Et sic patet de fidei diuersitate.

Sequitur de fidei integritate; nam quid prodesset habere fidem in parte, & in parte non: sicut credere in patrem aut in filium, vel in patrem & filium non autem in spiritum sanctum, & sic de alijs. Debet ergo esse de omnibus articulis simul explicitè vel implicitè. Vnde dicit sanctus Tho. Quod sicut peccatum mortale contrariatur caritati, ita discredere vnum articulum contrariatur fidei. *Qui peccat in vno factus est omnium reus*. Sicut ergo charitas non remanet in homine post vnum peccatum mortale, sic nec fides postquam discredit vnum articulum fidei. Ex his infert sanctus Tho. quod hæreticus qui discredit vnum articulum fidei, non habet habitum fidei nec formatæ nec informis, quod dilucidè ibidem deducit. Si autem quæritur in quo consistat hæc integritas fidei. Respondeo secundum Tho. quod non solum consistit in his quæ sunt vt articuli fidei; sed etiam in his quæ sunt vt præcepta ecclesiastica. Et sic secundum istũ Doctorem tunc fides est integra, quando homo inhæret doctrinæ Ecclesiæ, quæ procedit ex veritate prima, & scripturis sacris, tanquam infallibili diuinæ regulæ. Si autem ea quæ sunt fidei alio modo tenet quam per fidem, non dicitur habere fidem sed opinionem. Vnde ex his patet solutio ad illud dubium quo quæritur. An ille dicatur hæreticus qui ex his quæ ecclesia docet, quæ vult tenet, & quæ vult non tenet. Dicendũ est enim breuiter quod talis si hoc pertinaciter tenet, est hæreticus, eo quod talis nõ inhæret Ecclesiæ vt infallibili regulæ, sed propriæ volũtati, & sic habet potius opinionem, quã fidẽ, secundũ propriã voluntatẽ. Hęc Tho. Attende qui audis vel legis dicta istius Doctoris, dicentis. Ecclesiæ per omnia in his quæ fidei sunt obedire debere. Sed fortè diceres, verum est in his quę fidei sunt tantũ, nõ in alijs. Ad quod ego respondeo ꝙ non solũ in his, verũ etiã in alijs. Nã sicut dicit August. in li. de cura pro mortuis agenda; ꝙ si nulla esset auctoritas sacræ scripturæ quæ doceret orare pro defunctis, tanta est auctoritas Ecclesiæ Romanæ & eius consuetudo, quod ꝑ lege firmissima sine dubitatione est tenenda. Et hoc apertius idem August. dicit in li. contra Faustũ, quod nõ crederet Euãgelio nisi eũ auctoritas Ecclesiæ cõmoueret. Hoc etiam apertissimè scribens ad Hieronymũ epistola. 18. dicit. Cõtra aptissimum morẽ Ecclesiæ nemo sentiat. Et Damasce. li. 4. suarum sententiarum dicit. Semper consuetudo Ecclesię seruanda est. Similiter Hieronymus contra Vilgantium in epistola dicit. Quid necesse est in manus sumere ꝙ Ecclesia nõ præcipit? Item Aug. in li. Samsonis. 11. di. ecclesiasticarũ, ostendit multa ex sola consuetudine Ecclesiasticæ tenenda, sicut signatio crucis in fronte, benedictio hostiæ triplex, prolixitas canonis, orare versus orientẽ, benedictio fontis, oleũ vnctionis in baptismo, quæ omnia tacita ac mystica traditione Patrum sunt magis obseruata silentio quã publicata scripto. Quanta possent hic argui contra hæreticos dogmatizantes de vtraque specie, de decimis, de indulgentijs.

Ecclesiæ auctoritas.

gentijs & aliis, quę omnia ſunt contra pręcepta Eccleſiæ & conſuetudines ipſius approbatas.

Fides perfecta quæ dicatur. De tertio, ſcilicet de ſufficientia & perfectione fidei patet. Nam tunc dicitur ſufficiens & perfecta fides, quando eſt de operibus creationis, recreationis & glorificationis; & habetur in ſymbolo Apoſtolorum, quorum confeſſio eſt ſicut quædam ſcala Iacob, 12. gradibus conſtructa, cuius cacumen cœlum tangit, per quam Angeli deſcendunt & aſcendunt. Et Dominus inſuper innixus eſt illi, hoc eſt dicere quod quicquid pertinet ad diuinitatem Chriſti & humanitatem eius, ad Trinitatem perſonarum & Eccleſiæ Sacramenta, ſufficiēter ibi traditur. Vnde dicit Tho. 2. 2. q. 2. ar. 8. quod credere SS. Trinitatem explicitè eſt de neceſſitate ſalutis tempore nouæ legis & gratiæ, quia omnes qui renaſcuntur in Chriſto, hoc adipiſcuntur per inuocationem Trinitatis, ſecundum illud *Euntes in mundum uniuerſum prædicate Euangelium omni creaturæ baptizantes eos in nomine patris & filij & Spiritus ſancti*: *Matth. vlt.* immo vt ipſe ibidem dicit Myſterium Chriſti explicitè credi non poteſt ſine fide Trinitatis, quia in myſterio Chriſti hoc continetur, quod filius Dei carnem aſſumpſerit, quod per gratiam Spiritus S. mundum renouauit, & iterum quod de Spiritu ſancto conceptus ſit. Ex his patet quod ſufficientia & perfectio fidei noſtræ conſiſtit maximè in his duobus, quæ omnes explicitè neceſſario credere tenentur, ſcilicet Trinitatem perſonarum in diuinis, & myſterium natiuitatis, paſſionis, reſurrectionis, aſcenſionis Chriſti, miſſionis Spiritus S. & omnia contenta in ſymbolo Apoſtolorum: & *In duobus conſiſtit.* propter hoc particulæ fidei in ſymbolo Apoſtolorum contentæ, dictæ ſunt articuli, quia per ipſos hortamur ad credendum, & ipſi crediti arctant nos ad amorem vel timorem Dei, vel aliam affectionem ad Deum. Addit autem prædictus Doctor quod non omnia credenda poſſunt dici articuli fidei, ſunt enim quædam quæ fidem antecedunt, vt quæ ſunt iuris naturalis, ſicut eſt hoc quod proximo non eſt nocendum. Quædam verò conſequuntur fidem, vt hoc quod antichriſtus eſt futurus, quæ tamen ſunt credenda. Et patet ex his multos errare dicentes, nihil credendum eſſe, niſi quod eſt de Deo, quod falſum eſt ſimpliciter loquendo, cum credere carnis reſurrectionem non ſit de Deo, ſed de homine, & tamen eſt articulus fidei. Verumtamen loquendo ſtrictius, non eſt aliquis articulus quicumque creditur ab Eccleſia, qui non reducatur ad Deum mediate vel immediate, cum omnia credenda ſapiunt vel Dei potentiam, aut ſapiētiam, aut bonitatem, ſicut patet intuenti ſcripturas & creaturas &c.

III.

Dixi tertio, quod ad hoc vt homines beati ſint per fidem, ſimul neceſſe eſt vt cognoſcant effectum fidei, qui eſt præcipuus triplex. Primo quia Deo multum placet. Secundo quia Diabolo multum diſplicet. Tertio quia hominibus multum prodeſt. De primo dicitur. *Beneplacitum eſt Deo fides & manſuetudo*. Et ideo placet Deo, quia ſine ipſa nihil placet Deo. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo.* Nec mirum. Ipſa enim eſt porta per quam princeps noſter Chriſtus intrauit ad cor hominis. Prius enim intrauit per fidem in mentem virginis quam in ventrem. *Beata quæ credidiſti.* Quod tractans Auguſtinus in lib. de virginitate dicit. Beatior fuit Maria concipiendo fidem Chriſti quam carnem Chriſti. Materna propinquitas nihil Mariæ profuiſſet, niſi felicius Chriſtum corde quam carne geſtaſſet. Item ad tantum Deo placet, quod omnia quæcunque vult impetrat apud Deum. Vnde Centurioni dictum eſt. *Sicut credidiſti fiat tibi*, Item animam Deo deſponſat. *Sponſabo te mihi in fide*. Secundo, eſt diabolo diſplicet multum, cum ipſa eum fugat. *Signa eos qui crediderint hæc ſequentur. In nomine meo dæmonia eijcient*. Et: *Hæc eſt victoria quæ vicit mundum fides veſtra.* *Sancti per fidem vicerunt regna*, id eſt mundi & carnis & diaboli. Ideo fides eſt lorica & ſcutum contra diaboli tela. *Induti loricam fidei*. In hac enim conſiſtit tota reſiſtentia contra diabolum. *Cui reſiſtite fortes in fide*. Tertio, fides hominibus multum prodeſt, quia ipſa eſt lucerna ad quam in nocte huius vitæ ambulatur. *Per fidem ambulamus & non per ſpeciem.* Item per ipſam

fiunt

fiunt homines habitaculum Christi spirituale. *Habitare Christum per fidem in cordibus vestris*. Item fides regit totam vitã hominis in gratia Dei. *Iustus autem ex fide viuit*. id est, vitã suam regit & gubernat. Itẽ per fidem habetur beatitudo viæ & patriæ. De prima dicitur hic. *Beati qui non viderũt & crediderunt*. De secunda dicitur: *Vitam habetis æternã qui creditis in nomine filij Dei*. Gal. 3. *Qui ex fide sunt benedicentur cum filijs Abraham*. Hæc ergo reportat finem salutis animarum nostrarum. vt dicitur 1. Petr. 1. *Omnis qui credit in eum non pereat sed habeat vitam æternam*. Sed vt hæc omnia nobis proficiant, tria sunt nobis necessaria. Primo vt habeamus fidem rectam seu certam, ne spiritu erroris decipiamur, sicut de multis prædixit Apostolus. *In nouissimis diebus quidam discedent à fide, attendentes spiritibus*. (1. Tim. 4.) Secundo vt habeamus fidem fortem, ne per asperitates cadamus, sicut Petrus ambulans supra mare, cui dictum est. *Modice fidei*. (Matt. 14.) Tertio vt habeamus fidem operosam per dilectionem, ne per otium euanescat, quia fides sine operibus mortua est. (Iacob. 2.) Quæ cum habuerimus, certe filij Dei erimus per fidem vt dicitur Gal. 4. mortem æternam euademus, & vitam æternam atque beatitudinem consequemur. Quod nobis præstare dignetur &c.

DOMINICA SECVNDA POST PASCHA.

SERMO I.

Ego sum pastor bonus. Ioan. 10.

QVamuis Deus omnipotẽs ab initio mũdi mirabilis in maiestate sua apparuit in vniuersa rerum productione, iuxta illud Psalm. *Mirabilia opera tua Domine*, ac per hoc ostenderit sufficienter potentiam suam, sapientiam & bonitatẽ; tamen quia homo ex præuaricatione diuinorum mandatorum sic fuit infectus, vt nec attenderet Dei potentiam per memoriam, nec sapientiam per rationem, nec bonitatem per voluntatem propriam, vnde quasi oblitus tantorum bonorum, dereliquit factorem suum, & recessit à Deo salutari suo, iuxta illud: *Deum qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Domini creatoris tui*. Sed quia scriptum est, quia altissimus benignus est super ingratos, ex eo patet, quia licet vidisset hominem sic ingratum; beneficia tamen sibi non subtraxit, sed auxit & cumulauit. Nã quia homines non curabant opus creationis, venit filius Dei vt impenderet opus recreationis seu reparationis humanæ, vt sic saltem homines maioribus beneficijs præuenti, bonitatẽ diuinã supra se agnoscerẽt, & cũ velut bonum pastorem amarent. Appropinquans igitur passioni Dominus, vt animas suorum discipulorum ad se amandum erigeret, commendãs bonitatem suam dicit. *Ego sum pastor bonus*. In quibus verbis describitur bonitas diuina quantũ ad impensam homini pietatis clementiam. Impendit autem diuina bonitas homini triplex opus suæ bonitatis. Nã triplex est eius opus maximę pietatis; videlicet opus creationis, opus recreationis, & opus glorificationis. Secundum hoc tria sunt consideranda in verbis præmissis quæ diuinam pietatem commendant. Primo itaque commendatur diuina bonitas quo ad eius essentialẽ entitatem, & hoc per opus creationis, cũ dicitur. *Ego sum*. (Proposit.) Secundo cõmendatur eius immensa bonitas quo ad eius inæstimabilẽ charitatẽ, & hoc per opus recreationis, cum dicit: *pastor*. Tertio commendatur eius infinita bonitas, quo ad eius perpe-

perpetuam & interminabilem iocunditatem, cum dicitur *bonus*. Quo ad primum opus Deus dicitur bonus, quoad secundum melior, quo ad tertium optimus. In omnibus autem simul consideratis apparet bonus, ideo de se dicere potest: *Ego sum pastor bonus &c.*

I.

Ego sum. Nulla creatura potest dicere veraciter. *Ego sum*, præter solum Deum, cui hoc propriè conuenit, vt dicat: *ego sum*, ratione triplici. Primo ratione immutabilitatis, quia in essendo semper idem ipse est, & immutabilis est. Psalm. *Tu autem idem ipse es.* Vnde ipse dicit *Ego Deus & non mutor.* Et: *Apud quem nō est transmutatio.* Hoc confitetur Balaam dicens: *Non est Deus quasi homo vt mentiatur, nec vt filius hominis vt mutetur.* Vnde Permenides philosophus dixit, ꝙ Deus mobilē orbē rotat, sed se immobilē conseruat. Istud patet in Esau, de quo dicitur Hebr. 12. ꝙ locū pœnitentiæ non inuenit quamquam cum lachrymis quæsierit Gen. 27. Et de Antiocho. 2. Mach. 2. dicitur: Rogabat Deū à quo nō erat misericordiam consecuturus. Sed dices: nonne Hiere. 18. dicitur ex persona Dei: *Si impius egerit pœnitentiam super peccato suo agā & ego pœnitentiam super malo quod cogitaui sibi.* Et iterum Ezech. 18. *Quacumq; hora peccator ingemuerit, omnium iniquitatum suarum non recordabor.* Ad quod respondeo, quod ista mutatio non est in Deo, sed in homine sic mutato. Vnde voluntas diuinæ prædestinationis finalis semper eadē manet quantumcumq; hominis voluntas mutetur. Dicendū ergo quod Deus mutat sententiam, sed consiliū nunquam. In hūc modū loquitur Ambr. de pœ dist. 1. Nouit Deus mutare sententiam, sc. interlocutoriā præsentis iustitiæ si tu noueris mutare vitam & mutare delictum. Secundo Deo conuenit esse propriè propter eius omnipotentiā, qua de nihilo potest aliquid facere, & abiectū glorificare, sicut ipse de dicit: *Ego sum Deus & non est alter formans lucem & creans tenebras.* Tertio conuenit sibi propriè esse ratione summæ benignitatis quā ostendit in dimittendo culpam & conferendo gratiam. *Ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me.* Huius autē entitatis primo apparet magnum beneficiū in creatione, vbi Deus dedit esse naturæ. Nā licet ad potentiam pertinet creare, bonitatis tamē est potentiam mouere & eam operi applicare. Vnde August. dicit, quia ideò nos sumus, quia Deus bonus est, & inquantum sumus boni sumus. Et ad idē dicit Damascenus lib. 2. cap. 2. Quia bonus & super bonus est Deus, nō est contemptus suiipsius contemplatione, sed superabundantia pietatis & bonitatis motus, attentauit vt cuilibet generi benefaceret vt sua bonitate participaret. Hæc ille. Ex quibus infero quod opus creationis humanæ licet sit opus potentiæ diuinæ, quantum ad hoc quod tātam creaturam ex nihilo fecit, tamen est opus benignitatis diuinæ, quo ad hoc quod eam sine meritis præcedentibus dignatus est facere, & cuncta propter hominem creare & condere in mundo, q̄ etiā Deus nō tā mirabiliter q̄ delectabiliter propter hominē creauit, sic vt per illa Deū cognosceret & amaret. Vnde August. 10. confess. c. 6. dicit. Cælum & terra & omnia quæ in eis sunt, ecce vndiq; mihi dicunt vt te amē, nec cessant dicere hominibus vt sint inexcusabiles. Ex quo consequenter infero quod humanum genus maximè obligatur ad amandū Deū etiam supra Angelicam naturam, ꝙ patet ex eo quia nulli Angelorū tanta beneficia in creatione sunt collata vt homini. Nam Angeli habent esse pulchrū, quia spirituale tantū; sed homines spirituale & corporale. Angeli creati sunt propter Deum, creaturæ autem nō propter Angelos, sed propter homines: & ita homines maioris sunt dignitatis, ꝙ creati propter Deū, & cū hoc creaturę propter ipsos, vt sint quodāmodo Dñi creaturarū, & solū recognoscāt Dñm Deum suū. Propter quod dicit Hugo. Magno debito obligata es anima mea, & multum accepisti, & nihil à te habuisti, & pro his omnibus non habes quid retribuas nisi tantum vt diligas. Nam quod dilectione datum est, nec melius nec decentius quam per dilectionem rependi potest. Hæc ille. Sed certè pugnat contra multos ordo iste, qui creaturam pro creatore diligunt, & nō solum vt non dominentur creaturę vt Do-mini,

Deus immutabilis.

Iacob. 1.

Num. 23.

Isaia. 45.

mini, ſed etiam ſubijciuntur ſibi vt ſerui; ſicut ſuperbi, quibus dominatur diabolus; auari, quibus dominatur terra; luxurioſi, quibus dominatur proprium corpus; & de his verum eſt quod dicit Sapiens. *Creaturæ in odium homini factæ ſunt*, quod tunc fit quando eis homo abutitur. Sed diceres, ex quo in odium homini factæ ſunt, ergo homo non peccat ex ſe, ſed ex illis creaturis. Reſpondeo ſecundum Holcoth ſuper li. Sap. c. 14. quod non eſt imputandum creaturis nec bonitati vel ſpeciei creaturæ, ſi homines in amore mundanorum contra honorem Dei figantur, ſed tantum imputandum eſt homini qui malè vtitur creaturis. Vnde Auguſtinus dicit. Nec aqua malum, nec animal malum quod in aëre viuit. Nam iſtæ ſubſtantiæ bonæ ſunt in ſe, ſed malum eſt voluntaria præcipitatio in aqua & ſuffocatio quam merſus patitur. Stilus ferreus alia parte qua ſcribamus, alia parte qua deleamus fabricatus eſt, in ſuo genere pulcher & ad vſum noſtrum accommodatus. Et ſi quiſquam eadem parte ſcriberet qua deletur, & ea vellit delere qua ſcribitur, nullo modo ſtilum malum fecerit, ſed ipſum factum in re inturpatur. Hæc Auguſtinus. Et per hoc tolluntur excuſationes quorundam in peccatis, dicentium & allegantium interdum carnis propriæ fragilitatem eos impellere ad peccatum, aut interdum diabolum eos cogere ad peccandum. Quibus reſpondeo quod nullum horum cogit eos peccare, ſed ipſimet ſunt cauſa peccati efficiens. Concupiſcentia in carne non neceſſitat aliquē ad peccatum, licet bene incitat, & hoc pro peccato primi parentis; eſt tamen in voluntate ſua ſi velit vt poſſit ei reſiſtere. Sed dices, quare Deus melius ſine tali incitamento non creauit hominē? Reſpondeo ſecundum Gregorium, ne homo in ſuperbiam eleuetur ex præſumptione ſecuritatis, vt dum pulſata trepidat, in ſolo auctoris adiutorio robuſtius ſpem figat. Hæc ille. Similiter diabolus non cogit ad peccatum, quia dicit Bernardus. Impulſor hominis diabolus eſt, impulſor mundus, impulſor homo. Quis eſt iſte homo ſi quætis? Quiſque ſui, noli mirari. Vſque adeo impulſor homo ſui eſt & ſuimet præcipitator, vt non ſit quod in altero pulſore formides, ſi ipſe proprias à te contineas manus tuas, ſenſus tuos. Hæc ille. Et tantum de primo.

II.

Dixi ſecundo quod commendatur diuina bonitas quo ad eius immēſam charitatem, per quam hominē recreauit, cum dicitur *Paſtor*, iuxta illud: *Pauit eos in innocentia cordis ſui*. Homo enim creatus in innocentia, ſubito eam amiſit, & ea longo tempore caruit, ac quaſi multis milibus annorum famē ipſius paſſus eſt, iuxta illud. *Famem patientur vt canes*. Venit ergo filius Dei & attulit panē Angelorum quo reficit orbem terrarum. Et hoc tunc, quando virtute paſſionis ſuæ ſatiauit animam eſurientem bonis, Tunc enim eſurientes & ſitientes in quibus anima præ expectatione ſalutis defecerat, ſedentes in tenebris & in vmbra mortis inferni, vinctos in mendicitate & ferro impleuit bonis. Vnde merito dici poteſt paſtor, qui ſic ouem perditam proprijs humeris in cruce impoſitam reportauit ad caulas Eccleſiæ militantis, & eam ſaturauit omnibus delitijs ſpiritualium gaudiorum, & eſt iſtud beneficium charitatis diuinæ erga hominem maius quam primum, quia eſt ſpeciale homini, ſic quod nulli alteri. Nam Angeli mali non ſunt recreati, ſed tātū homines, vt dicit Damaſce. li 2. cap 3. quod hominibus eſt mors, Angelis eſt caſus. Vnde ſicut homo poſt mortem eſt inſanabilis, ſic dæmones poſt lapſum. Ideo Pſalmiſta recolens iſtud beneficium, dicit: *Benedic anima mea Domino, & noli obliuiſci omnes retributiones eius*. Et ſequitur. *Qui ſanat omnes infirmitates tuas.* Ex quo infero quod maxime debet & ſpecialiter amare Deū, & ſpecialiter vitare ei⁹ offenſam qui taliter ſanat eum. Vnde Pſalm. dicit. *Non fecit taliter omni nationi.* Et verè non fecit alicui, cui ſic prouideret de multiplicibus remedijs, ſacramentis, indulgentijs, quibus ſanari poſſumus. Magnitudo autem diuinæ charitatis in recrea-

Ioan. 6.

Chriſtus paſtor.

tione humana apparuit in hoc, quod non qualitercumque recreauit, sed sicut bonus pastor dedit animam suã pro ouibus suis. quod est signũ excellentissimæ charitatis. *Ioan. 15.* *Maiorem hac dilectionem nemo habet, nisi vt animam suam ponat quis pro amicis suis.* Ex quo patet dignitas animæ humanæ, quæ sic placita fuit Deo, quod pro eo posuit animam suam, iuxta illud: *Sap. 4.* *Placita erat Deo anima illius, propter hoc properauit illum educere de medio iniquitatum.*

Ex tribus animæ nostræ dignitas apparet.

Apparet autem pretiositas animæ nostræ ex tribus. Ex eius dolorosa amissione, ex eiꝰ diligẽti inquisitione, ex eiꝰ carissima redẽptione. Primo patet ex eius dolorosa amissione: Sapiens. n. nõ dolet multũ de amissione rei paruæ, Christus autem sapiẽtia Dei patris maiorem dolorem monstrauit ob amissionẽ paucarũ animarum, quã si totum aurum Arabiæ perdidisset. Nam multa talenta auri suo tempore perdita sunt, ciuitates combustæ & destructæ, pro quibus Christum nullatenus legimus fleuisse. Sed certè ob perditionem animarum paucarum legitur fleuisse, vt dicitur Luc. 19. *Videns ciuitatem fleuit super illam.* Secundo idẽ patet ex eius diligenti inquisitione. Sapiens enim non multum curat si perdiderit aliquid vile. Sed Christus in remotissimis partibus animã quæsiuit 33 annis laboriosè in paupertate & labore, & ꝓ earũ redẽptione in infernũ descẽdit. Psal. *Domine eduxisti ab inferno animam meam.* Tertio patet hoc idem ex eius cara redemptone, pro qua redimenda videns Christus totum mundum non sufficere, dedit seipsum. *1. Cor. 6.* *Empti estis precio magno.* Et ideo ipse est solus custos animarum, cętera commisit famulis vt temporalia. Psalm. *Custodit Dominus animas sanctorum suorum.* Et. *Iustorum animæ in manu Dei.* Cum autem sic Deus amat animas humanas, valde mirum est quod homines eas vilipendunt, & maiorem curam impendunt sordidis sotularibus, quam animabus peccatricibus, suntq; adeo diuersi erga suas animas. Nam quidam eas perdunt, quidam vendũt, quidam impignorant, quidam pro nihilo dant. Vendunt cupidi pro diuitijs, exponentes se rapinis, furtis, periurijs, falsis mercationibus. Vnde Eccl. 10. dicitur. *Nihil est iniquius quam amare pecuniam: hic enim & animam suam venalem habet.* Secundo aliqui animas suas perdunt vt otiosi, negligentes, accidiosi, non curantes nisi quod vna dies vadat & alia succedat. Eccle. 29. *Est qui perdit animam suam præ confusione.* Tertio aliqui animam suam impignorant, vt sunt illi qui illicite diuitias, delitias, honores acquirunt, vt ad tempus bene habeant: qui in senectute non habentes media solutionis, nec vitam cõsuetam dimittere possunt, animas dæmonibus tradunt, & sic pignus perdunt. Sunt & alij qui animas suas non pro se, sed pro suis impignorant, vt Prælati, quibus dicitur: *Custodi virum istum, qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima illius,* & ideo deberent curare vt tempestiuè pignus reluerent à mutuante. Quarto aliqui animas suas pro nihilo dant, vt sunt inuidi, iracundi; quia dum cęteri peccatores aliquid pro animabus recipiunt, vt superbi honores, auari diuitias, luxuriosi delitias, inuidi nullum delectabile, sed amaritudinem recipiunt. Et ideo de tali dicitur illud Hester. 3 *Tradent me morti & periculo.* Consideremus igitur tantam dignitatem animarum nostrarum & eas honoremus, & caro pretio appendamus. Christus enim pro eis dedit animam suam quam non dedisset pro toto mundo. Reliqui domum meam, dimisi hæreditatẽ meam, dedi dilectam animam meam in manus inimicorum, propter hoc dicitur. *Gratiam fideiussoris tui ne obliuiscaris, dedit enim pro te animam suam.* Et tantum de secundo.

III.

Licet bona naturæ sint bona infima, bona gratię sint bona media, nulla tamẽ simpliciter dicũtur bona nisi bona gloriæ. Cuius ratio est, quia omnia bona tã naturæ quam gratiæ ordinantur in bona gloriæ, & sic bona gloriæ comprehendunt in se omnia bona. Exod. 33. *Veni ostendam tibi omne bonum.* De quo Apostolus dicit. *Nec auris audiuit, nec oculus vidit, nec in cor hominis ascendit, quæ Deus præparauit diligentibus se.* Ex quo infero, quod bona gloriæ sunt maximè bona, quia omnium

nium bonorum in se contemtiua. Secundò infero, quod bona glorię maxima sunt & non cadunt sub merito nostrarum passionum, quia finiti ad infinitum nulla est proportio. Vnde Rom. 8. dicitur. *Nō sunt condignæ passiones huius temporis ad futurā gloriam.* Et Sap. 3. dicitur. *Quoniam donū & pax est electis eius.* Ex quo consequenter infero, quod præmium regni cœlestis non datur sanctis, nisi ex liberalitate & acceptatione diuina. Vnde dicit Robertus Holcoth super lib. Sap. c. 3. exponens literam prædictam, quod pax æternæ beatitudinis quæ est futura electis, est donum Dei liberaliter & super condignitatem passionum. Sed d. ex quo sic est, quod homo ex suis naturalibus non potest mereri ex condigno vitam æternam. Quæro à te, nunquid saltem homo adiutus per gratiam diuinā possit eam mereri ex condigno? Videtur enim quod sic, quia dicit Apostolus. *De reliquo reposita est mihi corona iustitiæ.* Si ergo est corona iustitiæ, ergò iustè redditur, & per consequens ex condigno. Ad quod respondeo, quod illud dictum intelligitur dupliciter. Vno modo, quod merita hominis tantum valeant naturaliter, puta quod tanta sit bonitas in natura, & substantia meriti, ꝙ ei debeatur vita ęterna. Alio modo, quod tantum valeat legaliter ex institutione legis. Sicut praua pecunia cupri; ex natura sui, siue naturali valore non valeat tantum, quantum vnus panis, sed ex institutione Principis tantum valet. Isto modo opera nostra ex sua naturali bonitate non merentur vitam æternā de condigno, sed de congruo tantū, quia congruum est, quod homini facienti secūdum suam potentiam finitam detur præmium vitæ æternæ secundum potentiam infinitam; potest etiam dici quod opera nostra sunt condigna vitæ æternæ ex gratia nō ex substantia actus. Statuit .n. Deus, quod benè operans in gratia, habebit vitā æternam; & ideò per gratiam & legē Principis nostri meremur de condigno vitam æternam. Et secundum hoc dicitur iustum præmiū, quia Deus constituitur debitor ex natura sui promissi, non ex natura nostri debiti commissi. Sicut dicit Magister sententiarum lib. 3. dist. 9. c. 4. Ex quibus omnibus infero, quod licet Deus iustè retribuet dando sanctis præmia, tamen considerata insufficientia meritorum ipsorum in se in relatione ad pręmia ęterna, ex mera bonitate sua eos saluabit, iuxta illud. *Misericordiæ Domini, quia non sumus consumpti.* Et Apostolus dicebat *Gratia Dei sum id quod sum.* Et iterum. *Gratia Dei vita æterna.*

im. 4.

Threñ. 3.

Quatuor autem ostendunt indignitatē nostram ad gloriam, quam Deus dat super condignum, videlicet impotentia naturæ, quæ de se est nuda, non habens aliquid vnde placere possit, iuxta illud. *Quid dignum offeram Domino.* Iob. 14. *Homo natus &c.* sequitur *Et dignum ducis super eum &c.* Secundū est immunditia culpæ, de qua Luc. 15. *Pater peccaui in cœlum; non sum dignus vocari.* Tertium est insolentia negligentię. *Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui inuitati erant, non fuerunt digni.* Quartum est insufficientia pœnitentiæ, quia licet pœnitentia nostra possit esse digna benignitate acceptationis, & pietate reputationis; iuxta illud. *Facite dignos fructus pœnitentiæ;* non tamen est digna æqualitate retributionis, vel proportionabilitate satisfactionis. Cuius ratio, quia passiones breues ad durandum, leues ad portandum, paucæ numero, paruæ merito, ideò non possunt comparari ad præmia quę sunt æterna, vniuersalia & delitiosa ad Titū. 3. *Non ex operibus iustitiæ quæ fecimus, sed secundum misericordiam suam saluos nos fecit.* Tob. 9. *Si meipsum tradam tibi in seruum, non ero condignus,* quia ergò nec digni sumus, nec digni esse possumus; nisi indignos dignificet Deus. Hester. 6. *Hoc honore dignus est, quem rex vult honorare.* Ideò non est rogandum, quia digni simus, sed vt dignos efficiat. 2. Thes. 1. *Oramus semper pro vobis, vt dignetur vos vocare vocatione sua.* Et *Quia indignum saluabis me secundum magnam misericordiam tuam, laudabo te semper omnibus diebus vitæ meæ.*

&c.

Quatuor nos reddunt indignos ad gloriam Dei

Mich. 6.

Matt. 22.
Luc. 14.

Matth. 3.

Paral. vlt.

DOMINICA SECVNDA POST PASCHA.

SERMO II.

Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis. Ioannis 10.

Etsi De⁹ operis diligat omnem creaturam vt dicitur Sap. 11. *Diligis omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti*; tamen multò intensiori & feruentiori charitatis affectu diligit genus humanum. Tantò enim charitatis feruore ergà hominem videtur esse accensus, vt quasi omnium aliorum quæ propter hominem creauit, oblitus, ipsi solimet homini tantum intendat: vnde illud; *Nunquid de bobus cura est Deo?* quasi dicat, non. Hinc dicit Aug. super Ioan. Quod omnia diligit Deus quæ fecit, sed inter illa magis diligit creaturas rationales, & de illis ea amplius quæ sunt membra vnigeniti filij eius. Hæc ille. Signum autem huius dilectionis diuinæ erga hominem in hoc apparet, quod ei vult maius bonum quam cæteris creaturis. Ex quo signo vt dicit Thomas 1. 1. quæst. 20. arguitur magnitudo amoris. Cum enim amare sit velle bonum alicui, constat quod quantum est ex parte boni ipsius, quod quis vult amato, illum dicitur magis amare, cui maius bonum vult. Cum ergò Deus velit nobis summum bonum, constat quod nos maximè diligit. Signum autem quod vult nobis summum bonum apparuit in hoc, quia vt nos redimeret, dedit vnigenitum filium suum, cui non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Cum ergò non sit maius signum charitatis intensioris quam mors pro amicis, & Christus hoc fecit; meritò potest de eo dici, quod ipse tanquam bonus pastor animam suam dedit pro ouibus suis. De trib. fit mentio in hoc verbo, scilicet de benignitate nostri Saluatoris seu Creatoris. *Bonus pastor*. Secundò de pretiositate redemptionis. *dedit animam suam*. Tertiò de benignitate humanæ conditionis. *pro ouibus suis*. De primo in quo describitur benignitas nostri creatoris, dicitur, quod bonus est pastor. Ista benignitas apparet in multis vt ostensum est in sermone præcedenti. Sed maximè relucet in tribus, scilicet in bonitate instructionis; secundò in bonitate gubernationis; tertiò in bonitate educationis. Quantum ad primum dicitur bonus Magister; quantum ad secundum dicitur bonus Dominus; quantum ad tertium dicitur bonus pastor.

Genus humanũ præ cæteris creaturis diligit Deus.

1. Cor. 9.

Rom. 8.

Proposit.

I.

De primo, scilicet de bonitate instructionis dicitur. *Magister bone quid boni faciam vt habeam vitã æternam.* Circa quod sciendum, quod aliter pueri bonos Magistros eligunt, aliter adolescentes seu viri. Pueri namq; dicunt illos bonos Magistros, qui eis obtemperant ad voluntatem, non ad vtilitatem, qui permittunt eos otiari, & ludere, & dies deducere in solatijs. Sed certè mali Magistri tales, quia finaliter sunt ruina & perditio puerorum in senectute. E conuerso est de Magistris adolescentum qui eligunt tales qui eos corrigant, instruant, vacare vel ludere non permittant, sed studere in moribus & scientijs compellãt, vt post hoc securi requiescant. Primus Magister significat diabolum qui præest vanis hominibus, quibus omnia ad voluntatem & libitum ipsorum concedit, vt postea eos in inferno æternaliter fatiget cruciatibus & pœnis. Huius Magistri discipulus ille fuit qui dixit. *Anima mea, habes multa bona reposita in annos plurimos.* Sed quid sequitur. *Stulte hac nocte repetent animam tuam*

tuam à te. Ecce post breue otium longus labor. Talis fuit & ille qui ad breue tempus induebatur purpura & bisso, & epulabatur quotidie splendidè, sed tandem sepultus est in inferno. Secundus Magister significat Christum qui docet nos vtilia, & non permittit otiari ad horam, sed continuè laborare, vt postea æternaliter requiescamus à laboribus. Apocal. 14. *Amodo iam dicit spiritus vt requiescant à laboribus suis.* Docet autem triplicem doctrinam, scilicet præceptorum. *Non mœchaberis, non furtum facies, non occides*, & sic de alijs. Consiliorum. *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me*. Tertiam supererogationum, vt illud. *Orate pro inimicis vestris, benefacite illis qui oderunt vos*. Et illud *Si quis percusserit te ad vnam maxillam præbe ei & alteram*. Et illud. *Si quis tollit à te tunicam, da ei & pallium*. O quã facilis doctrina huius Magistri & quam vtilis scientia, non facere alijs quod sibimet homo fieri non vult, quod etiam à natura homini videtur in corde inscriptum. Nihil ergò difficultatis præcipit qui vitare solum malum iniungit. Et certè si quis consideret, vtique difficilius est hominem occidere quam non occidere, difficilius est furari, quam de proprio viuere. Quod si quis dicat; etsi præcepta sunt facilia, consilia tamen difficilia, quia vendere omnia & dare pauperibus, hoc est maximè difficile. Respondeo secundum Thom. in lib. de perfectione vitæ spiritual. c. 7. Quod Dominus non ea ratione dedit hoc consilium quasi diuites perfecti esse non possint aut intrare regnum cœlorum, sed quia de facili non possunt. Sic de Abraham legitur, quod fuerit perfectus, & tamen fuit diues, Genes. 17. Similiter & Dauid, Zachęus & alij. Ex quo infero secundum Tho. quod constat diuitem esse perfectum, qui non habet animum diuitijs irretitum, sed totaliter Deo coniunctum. *Beatus diues qui inuentus est sine macula, & qui post aurum non abijt*. Magnæ enim virtutis diues esse ostenditur & perfecta charitate fixus in Deo, qui ex affectu diuitiarum malitiã peccati non trahit, qui post aurum concupiscendo non vadit, nec in diuitijs confitendo se extollit. Sed certè secundum ipsum pauci sunt tales diuites. Nam quantò maior est beatitudo & virtus diuitis taliter instituti, tantò minor talium est numerus. Vnde sequitur. *Quis est hic, & laudabimus eum. Fecit enim mirabilia in vita sua.* Verè mirabilia fecit qui diuitijs affluentibus cor non apponit. Et si quis est talis verè probatur perfectus. Sed attendite quid addit iste Magister in hoc cõsilio. *Si vis*, inquit, *perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes*. Tria sunt consideranda negotiatori, quid, quando & quo modo vendat. Quid, vt merces non membra sua vendat: illa enim vendunt homines prudentes, quibus carere optimè possunt. Nemo vendit autem oculum, manum, pedem &c. sed domum, agrum, &c. Anima autem melior est oculo, manu & omnibus membris etiam glorificatis, vt dicit Augustinus. Nescit ergò negotiari qui venalem animam exponit. Docet ergò perfectus Magister, vt vendamus quæcunque habemus, non quod sumus. Nam quid prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, se autem perdat? Secundò debet scire quando vendat, scilicet quando plurimum valet, vt tempore nundinarum. Nundinæ nostræ sunt tempus præsentis vitæ, in quo vnus sciphus aquæ frigidæ datus in nomine Christi multum valet. *Ecce nunc tempus acceptabile*. secundo Corinth. sexto. Et, Eccles. tertio. *Tempus vendendi tempus emendi*, post mortem verò omnia regna mundi nullius sunt æstimationis. Tertiò scire debet quomodo vendat, vt det vilius & melius recipiat. Stultus mercator qui recipit argenti marcam & dat marcam auri. Peior qui perdit membra in foro. Pessimus qui animam vendit pro obulo. Heu quanti hodiè per dolos, circumuentiones & fraudes in venditione & emptione perdunt animas pro modico pretio, decipientes se mutuo?

Secundo benignitas istius Domini apparet in bonitate gubernationis, quia omnia cum mansuetudine & tranquillitate gubernat. *Disponit omnia suauiter.* Vnde.

Margin notes: Luc. 16. — Christus docet triplicem doctrinã. — Exod. 20. — Matt. 19. — Matth. 5. — Matt. 19. — Diues perfectus quis. — Eccl 31. — Mercatori tria sunt consideranda — 2. Cor. 6. — Eccl 3. — Sap. 8.

Vnde Trenorum 3. *Bonus est Dominus spe-*
Nahum. 1 *rantibus in eũ.* Et: *Bonus Dominus confortãs*
Deo ob plurima seruiendum. *in die tribulationis.* Ex quo ergò bonus Dominus, meritò ei seruiendum potius quã alteri. Nam iustum, facile, & vtile persuadent sibi esse seruiendum. Iustum, quia nobilis quo nullus dignior: vnde non sufficit ad hoc Angelus, vt seruiat ei homo,
Apoc. 19. multò minus diabolus. *Vide ne feceris, conseruus enim tuus sum.* Item facile, quia mã-
1. *Ioan.* 5. data eius grauia non sunt. *Iugum enim*
Matt. 11. *meum suaue est,* Non sic diabolus, de quo Hier. 16. dicitur. *Seruietis Dijs alienis, qui non dabunt vobis requiem.* Item vtile est sibi seruire, quia liberalis & potens, volens plenè remunerare. *Euge serue bone & fide-*
Matt. 25. *lis, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam.* Non sic diabolus, qui seruos
Ioan. 10. suos perdit. *Fur non venit, nisi vt furetur, & mactet, & perdat.* Iste est Abimelech, qui seruos perdit, & perditur cum illis. Iudicum 9.

Christus quadruplici nos pascit alimento. *Tertiò benignitas* nostri creatoris apparet in bonitate educationis, & ob id dicitur de eo, quod est bonus pastor, quia nos pascit quadruplici alimento. Primum est
1. *Corporalis alimonia.* corporalis alimoniæ, quem cibum etiam præstat irrationabilibus animalibus. Vnde Psal. *Oculi omnium in te sperant Domine, & tu das escam illorum in tempore opportuno.* Item: *Qui dat escam omni carni.* Sed certè pauci sunt qui hunc cibum à Deo se habere confitentur, dicentes: Si non laborarem, nihil haberem. O stultitia! Respõde quæso, quis dedit tibi membra ad laborandum? quis dedit sapientiam & industriam ad inueniendum? quis dat profectum ad consequendum & perficiendum opus inceptum? nonne Deus? *Ergò quid habes*
1 *Cor.* 4. *quod non accepisti? Quod si accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* Nã nec parentes tibi tibi relinquere potuissent, nisi thesaurizassẽt, nec thesaurizassent, nisi sciuissent: nec sciuissẽt, nisi à Deo accepissẽt. Ergò à Deo potius habetur, quod habetur à parentibus, nec fortuna tibi cõferre quicquam potest præter Deum; nam cæca est prosperitas sine auxilio diuino, quia sine illo nihil possumus facere. Et quid prodest nostra industria sine Deo, cum omnia etiam quæ toto anno, imò tota vita laboramus & con-
A Deo omnia proficiscuntur.

quirimus, vnius horæ momento sæpius contingit redigi in fauillam Deo solo permittente; quid si volente vel præcipiente, & nosipsi in nihilum verteremur? *Misericordia Domini, quia non sumus consumpti.* Secundum alimentum est spiritualis intelligentiæ. Cibus enim spiritualis est verbũ Dei, quo anima pascitur per rectam eius intelligentiam. Vnde Psalm. *Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocauit. Super aquam refectionis educauit me, animam meam conuertit.* Matth. 4. *Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Ex quibus patet, quod sæculares & vani spernentes auditionem verbi Dei, quantumcunque abundent temporalibus delitijs, famelici sunt & mortui, quia in solo pane corporali volunt viuere, quod esse non potest. Cũ enim compositi sunt ex corpore & anima, & sicut corpus viuit pane materiali: ita anima debet nutriri pane spirituali verbi Dei, alioquin talis homo non viuit perfectè & plenè, sed sempiternè, & per consequens est semiuiuus, quia solum viuit secundum corpus, non autem secundum animam, & per consequens talis homo non est homo. Ecce pulchra conclusio, quod non audiens verbum Dei, non est homo. Vnde Isai. 1. *Nisi Dominus reliquisset nobis semen verbi sui, sicut Sodoma fuissemus, & quasi Gomorra similes essemus.* Constat autem, quod Sodomitæ peruertentes ordinem naturæ, non merebantur dici homines, nec habitare cum hominibus in terra; ideò submersi sunt cum dæmonibus in infernum, vt dicitur Genes. 19. Tertium alimentum est sacramentalis Eucharistiæ, de quo Ioan. 6. *Nisi manducaueritis carnẽ filij hominis, non habebitis vitam in vobis.* Sed attende istius cibi magnitudinẽ, quod est panis Angelorum. *Panem Angelorum præstitisti eis, paratum de cœlo, habentem omne delectamentum & omnem saporem suauitatis.* Quod dico ideo, vt sciat se debere fore magnum, qui manducaturus est hunc panem. Vnde Augustino dictum est in li. confessionum. Cibus sum grandium, cresce & manducabis me. Hinc Salomon ait. *Ad mensam magnam sedisti, scito, quia talia oportet te præbere.* O vtinam recordaremur

mur quid accepimus in hoc ſacramento,
vtinam caueremus à recidiuo iſto tempo-
re, nè iudicium manducaremus & bibere-
1. Cor. 11. mus. primo Corinth. vndecimo. Indignè
Indignè qui ſu- ſumit qui committit ea quæ nouiter acce-
mant. dendo dimiſerat ad tempus. Indignè com-
2. Cor 6. municat, qui eijcit tantum Dominum ita
recenter hoſpitatum. Hinc Apoſt. clamat
ſecundo Corinth. ſexto. *Hortamur vos nè
inuanum gratiam Dei recipiatis.* Et iterum.
1. Tim. 4. *Noli negligere gratiam quæ in te eſt.* primo
Timoth. quarto. Gloſſa. Gratiam Dei in-
uanum recipit, qui poſt remiſſionem pec-
catorum in bonis operibus ſe non exercet.
Vnde Gregorius dicit, quod gratia vacua
eſſe non poteſt in bonis, quia ſemper ope-
ratur magna, ſi eſt, & vbi eſt. Si autem o-
Cœle. gloriæ. perari negligit, gratia non eſt. Quartum
alimentum eſt cœleſtis gloriæ, quo non
paſcuntur niſi electi in cœlo. Vnde il-
lud Luc. vigeſimo ſecundo. *Ego diſpono
vobis ſicut diſpoſuit mihi Pater meus reg-
num vt edatis & bibatis in regno meo.* Et i-
Ezec. 34. terum. *Beatus qui manducat panem in reg-
no Dei.* De his paſcuis Ezechieiis trigeſi-
mo quarto dicitur. *In paſcuis vberrimis
paſcam eos, in montibus excelſis erunt pa-
ſcua eorum.* Et tantum de primo princi-
pali.

II.

Pretioſi- tas redēp- tionis no- ſtræ, ex ef- fectibus benigni- tatis ap- paret. *Dat animam ſuam.* Magnus affectus
charitatis oſtenditur in tribus primis effe-
ctibus benignitatis, ſcilicet quod creator
noſter factus eſt nobis bonus magiſter in
ſtruendo de vita æterna, vt ſciamus ad e-
am peruenire. Secundo quod factus eſt
bonus Dominus in gubernando & regen-
do, nè contingat nos in aliquo ſub eius
regimine deordinari. Tertiò quod factus
eſt bonus paſtor in educādo, nè contingat
nos in vita deficere ex defectu nutrimen-
ti & alimenti vtriuſque hominis. Sed cer-
tè maximum benignitatis eſt ſignū quod
animam ſuam dignatus eſt ponere pro a-
nimabus noſtris, vltra quam charitatem
nemo maiorem habet. Iohannis decimo
1. Ioan. 2. quinto. *In hoc eſt charitas Dei in nobis, quo-
niam ipſe poſuit animam ſuam pro nobis.*
Tria autem dicuntur hic de eius mirifica
& inenarrabili bonitate, quam exhibuit
nobis in ſua paſſione. Primò quod paſſio
ſua fuit liberalis & gratioſa, vnde dicit:
dat. Non enim commutauit nobiſcum
de ſimili, qui omninò indigni eramus in
omnibus & inſufficientes. Roman. octa-
uo. *Non ſunt condignæ paſſiones huius tem-* Rom. 8.
poris. Nec vendidit pro aliquo pretio.
Iob. vigeſimo octauo. *Non dabitur au-* Iob 28.
rum obriſum, id eſt, fulgidum *pro ea*; nec
accommodauit ad tempus, ſed donauit ſe
perpetuo, ſoluens pro nobis liberaliter
quod tenebamur. Pſalm. *Quæ non rapui
tunc exoluebam*, ideò dicit notanter; *dat.*
Secundo oſtenditur quod paſſio Chriſti
fuit chara & pretioſa, in hoc quod dedit a-
nimam, qua nihil pretioſius æſtimari po-
teſt, etiam ſi totus mundus ad vnius ani-
mæ æſtimationem conferatur, vt dicit
Saluator Mat haei decimo ſexto. *Quid pro-
deſt homini &c.* Et: *Nonne anima plus eſt* Matth. 6.
quam eſca? Et ratio, quia omnes aliæ crea-
turæ ſpecies ſunt aliqualis ſimilitudinis
Dei, cum ſint quædam veſtigia ſimilitu-
dinis Dei, ſcilicet valdè remotiſſimè ab e-
ius perfectione diſtantes: anima verò hu-
mana eſt ad imaginem Dei facta & ſimili-
tudinem eius, & per conſequens valdè
propinqua perfectioni eius. Quod ſi non
eſſet, non diceretur hominibus; *Eſtote per-* Matth. 5.
fecti ſicut Pater veſter cœleſtis perfectus eſt.
Matthæi quinto. Cum autem Chriſtus
non ſolum fuiſſet homo, ſed etiam Deus,
patet, quod anima eius ex coniunctione
cum verbo in vna perſona fuit maximæ
perfectionis. Hinc de ea dicitur, quod
non ad menſuram datus eſt ei ſpiritus, ſi-
cut nobis Ioannis tertio & primo. Vnde,
Vidimus eum plenum gratiæ & veritate. Tā-
tæ ergò perfectionis animam plenam om-
nibus donis, gratijs, beatitudinibus, fru-
ctibus, dotibus, & alijs omnibus copio-
ſiſſimè dotatam, dare pro nobis peccato-
ribus, nonne excedit omnem noſtram æ-
ſtimationem & ſufficientiam. Vnde Hie-
rem. duodecimo dicitur. *Dedi dilectam a-
nimam meam in manus inimicorum*; quaſi
diceret: recordare quid fecerim pro te.
Eccl. vigeſimo nono. *Gratiam fideiuſſoris*

 tuæ

tui ne obliuiscaris, dedit enim pro te animam suam. Ex his patet, quod magnæ reputationis debet esse apud nos memoria passionis Christi, qui dedit tam liberaliter animam tam pretiosam, suā propriam nō alienam.

Si autem quæris quid lucri aut quid magni nobis acciderit aut euenerit ex morte & passione Christi. Resp. tibi, quod certè maxima necessitas fuit, vt Christus poneret animam suam pro nobis per passionē suam. Peccatum enim quantum ad præsens quatuor mala confert nobis. Nam primo tollit nobis locum, peruertit motum, corrumpit affectum, & constringit per reatum ad pœnam. De primo patet; quia omnis creatura habet locum secundum exigentiam & formæ suæ debitum, ita vt quantò creatura nobilior, tanto locus ei debetur altior; quod patet in omnibus creaturis. Differunt enim species creaturarum ab inuicem, ita quod duæ æquales inueniri non possunt, vnde patet, quod in cœlo Archangeli sunt super Angelos, Principatus super Archangelos, potestates super Principatus, & sic de alijs. Et idem patet in corporibus, quia super terram est aqua, super aquam aër, super aërem ignis, super ignem cœlum stellatum, & super cœlum stellatum cœlum cristallinum, supra quod est cœlum empireum, quod quia est nobilissimum, est super omne cœlum locatum. Idem patet in rebus elementatis. Nam supra ligna est metallum, super metalla herbæ, supra herbas animalia, & supra animalia sunt homines. Et sic secundum gradum naturæ, homo est superior in natura; ideoque omnibus creaturis in primordio creationis rerum est præpositus, Genes. secundo, vt præsit piscibus maris & volucribus cœli; quem tamen gradum amiserat per peccatum: vnde sicut in gradu naturæ fuit homo altior ante peccatum, ita inferior factus est post peccatum; quia peccatum ignobilitat & vilificat animam, ac ponit in ea turpissimam formam; propter quod dicit Augustinus, peccatorem non esse dignum pane quo vescitur; cuius ratio potest esse, quia omnis creatura quantumcumque sit vilis, gerit aliquam similitudinem creatoris ad minus in esse; peccatum autem est recessus ab esse: Et cum homo peccat, efficitur nihil, propter quod habet dissimilitudinem potius quam similitudinem. Peccatum autem passione Christi deletur, vti habetur Apocalip. primo. *Dilexit nos & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo*, quo peccatores lauantur, sed deleto peccato restituitur locus. Vnde ad Hebr. dicitur, quod vna sacrificatio quicquid erat, deleuit. In signum huius, Sancti Patres de limbo educti, perducti sunt vsque ad cœlum. Ac si diceretur, quod per passionem Christi, in qua Christus dedit animam suam, locus humanæ naturæ debitus, secundum eius primæuam originem restitutus est. Et sic patet, quanta vtilitas fuit dante animam Christo pro nobis: estque triplex gradus dilectionis proximi. Primus impendere pro salute ipsius temporalia, vel ea totaliter vel particulariter administrando; *Tradidi omnem substantiam in vsus pauperum*. Secundus, exponere corpus laboribus, fatigationibus, tribulationibus. *Laboraui vsque ad vincula pro vestra exhortatione.* Tertius ponere animam. *In hoc cognouimus charitatem Dei in nobis, vt sicut ipse posuit animam suam pro nobis, ita & nos.* Et hoc in necessitate est præcepti, extra necessitatem verò perfectionis. Anima autē hic intelligitur prout viuificat corpus, non prout viuificatur à Deo.

Secundò peccatum peruertit motum. Quicunque enim aliquid operatur, intendit aliquem finem, aliter eius operatio nō perueniret in finem; & quodcunque mouetur, intendit terminum, ad quem debet peruenire, & in ipso quiescere. Terminus autem in quo natura rationalis quiescit, est solus Deus. Nam appetitus naturalis in nullo bono creato potest habere quietem, nisi perueniat ad Deum. Hinc dicit Augustinus. Fecisti nos ad te, & inquietum est cor nostrum, donec reuertamur ad te. Et quia homo locum suæ quietis diligit, & illud quod diligit, diligenter inspicit, iuxta hoc, *Vbi est cor tuum, ibi oculus*, & ideò natura fecit hominem rectum, & oculos

Peccatū quatuor nobis mala confert.
1. Tollit
2.
Genes. 2.

culos posuit ei in alto, ad respiciendū quietis suæ terminum. Iuxta illud Ouidij.

Os homini sublime dedit cœlumq́ꝫ videre
Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Sed peccatum peruertit istū motum, quia est graue, testante Dauide. *Sicut onus graue grauatæ sunt super me*; neque Angelum peccantem cœlum ferre potuit, sed in infernum demersit. Nec solum aggrauat, sed etiam momentaneè deprimit. *In puncto ad inferna descendunt*. Et: *Videbam sathanam quasi fulgur de cœlo cadentem*. Sed dices: qui fit Domine, quod hodiè multi peccatores etiam manifestissimi non descendunt in infernum? respondeo fieri hoc ob passionem Christi, in qua posuit animam suam, vt nobis obtineret locum pœnitentiæ. Hinc ipse dixit; *Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum*. Quantumcunque ergò peccatum graue sit, tamen facilitas veniæ hinc apparet, qui ad vnum gemitum dimittitur, vt patet de Publicano Luc. decimo octauo. idque nō nisi per passionem Christi.

Tertiò, peccatum corrumpit affectum, quia est sicut humor frigidus & reumaticus, tollens appetitum; sic peccatoribus nihil spirituale sapit, qui si dulcedinem spiritualem gustarent, omnia mundana derelinquerent, testante Sancto Augustino, dum inquit: Gustato Spiritu desipit omnis caro. Christus autem per suam passionem nostrum affectum accendit, vt inquit Bernardus. Super omnia te amabilem reddit mihi bone Iesu, calix passionis tuæ, quem pro me bibisti. Extensio enim omnium membrorum Christi, quibus nos quasi ad se trahere videtur, istum denotat affectū; sicq; patet tertia vtilitas ex eo, quod Christus posuit animam suam pro nobis.

Quarto peccatum constringit per reatum ad pœnam; hoc enim exigit iustitia Dei, vt quicunque peccat, puniatur: Pœna autem pensatur ex culpa; Culpa autem dicitur pensari ex parte eius, in quem peccatur, quia maius peccatum est, quando peccatur in bonum infinitum, nempe Deum, cuius præcepta contemnuntur; vnde pœna pro peccato debita erat æterna, quā Christus sua passione nobis abstulit, & corpore suo peccata nostra tulit super lignum .i. pœnam peccati pertulit in corpore suo, vt dicitur in Epistola hodierna: nam passio Christi, in qua Christus posuit animam suam, fuit tantæ virtutis, quod suffecit ad expiandum omnia peccata totius mundi, etiamsi essent mille mundi. Vnde per hanc eius passionem, operantur omnia sacramenta, quæ à passione Christi sumpserunt virtutem, vt Baptismus ablutionem, pœnitentia remissionem. Hæc ergò fuit necessitas passionis Christi, quæ cum adeò efficax est & vtilis, merito dicitur, pretiosa & gratiosa.

Margin notes: …al 37. — …21. — …10. — Peccatum corrumpit affectum. — 4. Constringit per reatū ad pœnā. — *Efficacia passionis Christi.*

III.

Pro ouibus suis; Certè magna dignitas humanæ conditionis esse ouem Dei. Pro quo sciendum, quod sicut in præsenti vita, ita & in futura semper erunt duo Domini & pastores; itemque duplices serui seu oues, videlicet Christus & diabolus. Christus autem habet oues suas signatas, ex quibus cognoscuntur esse suæ, simulq; diabolus. Veruntamen in hoc est differentia, quod serui Dei dicuntur oues propter innocētiam, serui autem diaboli dicuntur hædi seu hirci, propter fœtorem immunditiæ. Et iste ordo sicut est hic in statu viæ, sic erit in statu futuræ vitæ; *Statuet oues quidem à dextris, hædos autem à sinistris.* Secundum hoc ergò Christus dicit oues suas fideles illos, in quibus operata est passio sua effectum salutis. Sicut autem videmus quod pastor bonus discernit oues suas ab extraneis, aut per colorem, aut per signum, aut per vocem: ita Christus fideles suos cognoscit primo per colorem; Color enim ouium Christi est simul mixtus, albus & niger; sed ouium diaboli est aut albus tantum, aut niger. Figura habetur Genesi trigesi. vbi oues Iacob erant albæ & nigræ simul; Laban debuerunt esse nigræ tantum, vel albæ. Color niger tantum sine albedine significat tantū nigredinem & obscuritatē conscientiæ, nullam habentem virtutis puritatem, vt est omninò in malis, de quibus dicitur. *Obscuratum est insipiens cor eorū.* Color albus tātum significat hypocrisim superficialem illorum, qui sunt velut sepulchra dealbata, intus

Margin notes: *Matt. 25.* — *Triplici differentia pastor bonus distinguit oues suas ab extraneis.* — *1. Per colorem.* — *Rom. 1.*

intus autem fœtida; Matth. vigesimo tertio & hic est color hædorum diaboli. Color autem ouium Christi est simul mixtus; albus per interiorem puritatem innocentiæ, & niger per exteriorem humilitatem conuersationis patientiæ; de quo dicitur; *Nigra sum, sed formosa.*

Cant. 1. Ecce simul nigra anima per humilitatem exterioris conuersationis; Sed formosa per puritatem innocentiæ interioris affectionis & rectæ intentionis.

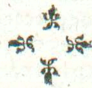
2. Per signum. Ephes. 1. Secundo discernit Christus oues suas per signum, quod est charitatis: de quo Ephesios primo. *Signati estis spiritu promissionis Dei.* Istud est signum, quo postes domus in superliminari, signari præcipiuntur, Exod. duodecimo, & Ezech. nono; quod si quis non habuerit, peribit à vastáte Angelo, quia qui charitatem non habet, frustra quærit alijs placere Deo. primo Corinth. decimo tertio. *Si linguis hominum loquar, charitatem autem non habeam, nihil sum.* Dicunt autem Doctores, quod etiam Deus in electis habet certum signum suæ prædestinationis, quo signauit eos, iuxta illud Apocal. *Nouit Deus qui sunt eius*, in tantumque, siue homo peccat, siue sit in gratia, semper illud signum manet in eo, in illum finem & effectum, vt terreantur inimici eius, & accedant amic. Quale autem sit illud signum, quod est impressum talibus, dicit Glossa, quod menti talium est impressum quoddam insignium, amicis vt accedant, inimicis autem vt territi fugiant, & hoc etiam fit dum sunt mali; vnde *Scit Deus qui sunt eius*, secundo Timoth. secundo, id est, amat & defendit prædestinatos suos, etiam dum sunt mali. Et nota per hoc, quod eos continuè munit, apparet hostibus & amicis, quod ipsi sunt signaculum Dei inter prædestinatos. Habent etiam prædestinati dum sunt mali, quendam caracterem, quo distinguuntur à damnandis: vnde ex tribu Iuda, duodecim millia signati. Tertiò Christus cognoscit oues suas per vocem; vox enim ouium Christi est blanda, dulcis & humilis. Nam electi Dei etsi omnia mansuetè faciunt, maximè tamen in verbis dulces sunt, iuxta illud Ecclesiastic. quadragesimo quinto; *In verbis suis monstra placauit.* Quod tunc fit, quando electi Dei etiam Tyrannos mundi dulcedine verborum comprehendunt; vnde eis dictum est à Christo; *Dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere omnes aduersarij vestri.* Luc vigesimo primo. Contra autem oues diaboli loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum, & verba oris eius iniquitas & dolus. Tales enim publicè bonos infamant, occultè detrahunt, & vbi possunt persequuntur. De quibus in Psalmis. *Sedens aduersus fratrem tuum loquebaris, & aduersum filium matris tuæ ponebas scandalum.* Quisquis ergo habet colorem album per interiorem puritatem, nigrum per exterioris conuersationis humilitatem, signum charitatis per deuotionem ad Dominum, affectionem & vocis dulcedinem per pietatis allocutionem, verè hic est ouis, pro quo Christus posuit animam suam, vt sic eam per gratiam hic sibi eligeret, & in futuro ad dextram in gloria circa se statuat.

1. Cor. 13. (margin, beside "mo Corinth. decimo tertio")

2. Tim 2. (margin, beside "sunt eius, secundo Timoth.")

Quod nobis præstare dignetur, Pater, & Filius, & Spiritus S. Amen.

* *
*

DOMI-

DOMINICA TERTIA POST PASCHA.

SERMO I.

Mundus gaudebit & vos contristabimini, sed tristitia vertitur in gaudium. Ioan. 16.

SI non esset alia consolatio electorum Dei in hac vita ad tribulationes & miserias huius mundi, æquanimiter perferendas & tolerandas; satis posset sufficere præsentis Euangelij illa Christi animatio, qua confortando suos, & mundi transitoriam momentaneamque voluptatem, & perpetuam ac in æternum mansuram iucunditatem omnibus suis præparatam prædicit. Quorum vtrumq; in verbis præpositis hic exprimit; *Quia mundus gaudebit, vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.* Et gaudium vtique tale, quod nemo tollet à vobis. Vnde Augustinus tractans illud: *Mundus transit & concupiscentia eius.* dicit; Quid vis? vtrum amare temporalia, & transire cum tempore, an Christum amare & in æternum viuere? Ex quibus patere potest differentia inter filios sæculi & filios Dei; quia filij sæculi amant gaudia transitoria, filij autem Dei gaudia æterna. Filij sęculi amant asperitatem veram, iucunditatem falsam, certum dolorem, incertam voluptatem, durum laborem, timidam quietem, rem plenam miseria, spem beatitudinis inanem. E contra verò electi Dei, & filij eius spiritui sancto adoptati, etsi habent tristitiam corporis, tamen lætitiam retinent mentis. Gaudium enim eorum est non de creatura; sed creatore; cui comparata aliunde omnis iucunditas mœror est, omnisq; suauitas dolor. Omne dulce amarum; omne decorum fœdum, omne quod delectare potest molestum. Ecce quanta differentia inter filios sęculi & Dei. Est insuper & alia, quia finaliter filij sęculi in se mœrores inuenient, qui derelicto creatore, gaudium in se quærebant. Hinc Seneca tale gaudium vocat potius nuntium futuræ tristitiæ. *Senec. epist. 63.* Econtra verò electi Dei, qui pro creatore suo sæculi miserias, perturbationes, & calamitates sustinuerunt, finaliter illuc perducentur, vbi erit semper summa securitas, summa fœlicitas, fœlix libertas, fœlix beatitudo, & vbi erunt homines Angelis similes. *August. lib de vtil pœnit.* Hanc autem differentiam Saluator innuens in verbis thematis dicit: *Mundus gaudebit*, scilicet ad tempus, vt postmodum lugeat, *vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.* In quibus verbis tria tanguntur. *Proposit.* Primo filiorum huius sæculi momentanea vanitas, cum dicit: *Mundus gaudebit.* Secundo electorum Dei meritoria pœnalitas, cum dicitur, *vos autem contristabimini.* Tertio describitur eorum præmiatoria fœlicitas, cum dicitur, *sed tristitia vestra vertetur in gaudium.*

I.

Mundus gaudebit. Sciendum quod sæculares & mundani gaudent diuersimodè; *Sæculares & mundani gauuent diuersimodè.* quidam enim gaudent in vanitate mundi, quidam verò in voluptate peccati; primū gaudium est periculosum & vanum. Secundum perniciosum & vesanum. Primū gaudium ostendunt esse vanum quatuor, *Gaudiū prius vanum probant quatuor.* scilicet falsitas casus, ignorantia status, causę gaudij transitus, & multiplicitas reatus. De primo, istud gaudium ostendit falsitas casus, quia qui timet non gaudet, vt qui videt domum proximi comburi; sic autem est de mundo, quem Deus exigentibus suis peccatis continue paratus est destruere, iuxta illud. *Quos plantaui ego euello.* *Ierem. 45.* Istud patet de Lucifero, Adam, Iuda, & vniuersa terra, quæ perijt diluuio: quomodo ergo tu quæris tibi gaudia? Ex quo infero quod

hoc probat vanitatem gaudij, quia gaude-
2. mus in statu in quo possumus dãnari. Se-
cundo probat istam vanitatem, ignorantia
status. Merito dolet & non gaudet viator,
Eccl.9. qui dubitat de rectitudine viæ. *Nemo autẽ*
Thob.5. *scit an amore vel odio dignus scit.* Et: *quale*
mihi gaudium est qui in tenebris sedeo? Ter-
3. tio istud gaudium probant esse vanum,
causæ huiusmodi gaudij transitus. Sicut e-
nim videmus quod plus dolet quem gau-
det pater videns filium hodie nasci & cras
mori; sic & mundus transit, & concupis-
Iob.20. centia eius, de quo gaudemus. *Gaudium*
4. *hypocritæ ad instar puncti* Quarto, gaudium
istud probat esse vanum multiplicitas rea-
tus. Vanè enim expendit superflua, qui
obligatur ad multa. In multis autem
offendimus omnes, quod emendare te-
nemur; luctu non gaudio: ideo vanè
gaudemus. Vnde Isaiæ. 22. *Vocauit nos*
Dominus ad fletum & ad planctum.

De secundo gaudio, si quid est in vo-
luptate de quo gaudent insani, dicitur:
Eccl.19. *Qui in iniquitate gaudet denotabitur*, id
est, de nota libri vitæ delebitur, quod
Posterius gaudium vesanum esse quatuor ostendunt. ostendunt quatuor: scilicet, Efficiens,
Materia, Forma, & finis. Aliquando e-
nim iudicatur res vituperabilis ratione
efficientis; vt dona iniquorum. Ali-
quando ratione materiæ vt nummus
plumbeus. Aliquando ratione formæ,
vt homo monstruosus. Aliquando ra-
1. tione finis, vt Syrenarum cantus. Sic gau-
dium peccatorum, secundum quamli-
bet sui causam vituperabile & insanum
est, & primo ratione efficientis. Si labo-
rans ad mortem rideret vel gauderet, re-
putatur insanus, & phræneticus: peccans
mortaliter, laborat ad mortem animæ;
Eccl.2. ideo, *Risum reputaui amentiam, & gaudio*
dixi; quid frustra deciperis. Et verè decipi-
tur per ignorantiam status, quia si aduer-
Luca.19. teret peccati maculam, offensam & pœ-
nam fleret, secundum illud: *Quia si scires*
2. *& tu*, subaudi fleres. Secundo istud gau-
dium est insanum ratione materiæ. Fa-
tuus reputaretur, qui ignem ad se combu-
rendum & laqueum ad se suspendendum,
vel gladium ad se interficiendum faceret
scienter & gaudenter: quod facit qui gau-
Prou.15. det de peccato; ideo, *Gaudium est stulto fa-*
cere stultitiam; Hi sunt qui cum malè fece-
rint, exultant in rebus pessimis. Tertio ra-
tione formæ; fatua esset mulier, quæ co-
ram viro suo ostenderet signa impudicitiæ
suæ, sicut fatui sunt, qui in choreis, com-
messationibus, ludis, & huiusmodi gau-
dent; quia in hoc culpam suam Deo & ho-
minibus manifestant, similes illis qui di-
xerunt, *venite & fruamur bonis.* Et: *Inge-*
muerunt qui lætabantur corde, cessauit gau-
dium tympanorum; ideo dicitur: *Tempus*
breue est, reliquuum est, vt qui gaudent, sint,
tanquam non gaudentes; Quarto istud gau-
dium est insanum ratione finis. Piscis su-
mens cibum cum hamo, Auis granum in
laqueo, fatuè gaudet, quia ex hoc statim
sequitur dolor mortis; & finis gauden-
tium in peccato est malus, quia Iob. 21 di-
citur *Tenent tympanum & cytharam, &*
gaudent ad sonum Organi, sed in puncto ad
infernum descendunt. Scabiosus dum fricat
gaudet, sed illa fricatio vertitur ei in per-
niciem & in angustiam: sic huiusmodi
gaudium. *Risus enim dolore miscebitur, &*
extrema gaudij luctus occupat; ideo pecca-
toribus gaudentibus dicitur: *Miseri nunc*
lugete & vlulate. Et per hoc patet pri-
mum membrum nostri thematis, quod
ostendit huius sæculi momẽtaneam & fa-
tuam vanitatem?

II.

Vos autem contristabimini. Per hoc ver-
bum secundum Doctores Christus voluit
significare miseriam huius mundi, quam
debuerunt pati discipuli sui & omnes ele-
cti, & per quam debuerunt mereri paradisi
gloriam. Verum quia miseriç præsentis se-
culi communes sunt omnibus electis Dei,
vltra quas Apostoli specialiter debuerunt
alias pati; ideo ipsi erant specialiter con-
tristati pro Christo. Erat autẽ triplex causa
contristationis eorum. Primo absentia
Christi cuius præsentia erat eis toto mun-
do dilectissima, iuxta illud: *Ad quem ibi-*
mus verba vitæ æternæ habes. Secunda causa
fuit odium mundi; totus enim mundus
odio habuit Apostolos, quod fuit tædio-
sum & tristabile. Vnde Saluator eis prædi-
xerat, *Eritis odio omnibus hominibus propter*
nomen

nomen meum. Tertia causa fuit sæuitia diaboli qui Tyrannos commouit cōtra Apostolos, vt persequerentur eos verbis & factis; infamia & in rebus & in corporibus; ita vt omnis qui occiderit eos, arbitraretur obsequium se præstare Deo. Ista triplex tristitia figurauit tristitiam omnium Electorum Dei in vita præsenti, quia ex his tribus habent causam tristitiæ. Et primo ex absentia Christi, quod tunc fit, quando Deus ad tempus subtrahit suis gratiam vt videantur electi quasi obliti à Deo, Vnde Psalm. *Obliuisceris inopiæ nostræ & tribulationis nostræ*. Sunt autem subtractionis huius causæ multiplices, inter quas præcipua est superbia: interdum enim subtrahitur gratia, vt eam affectuosius quærant: interdum vt aliquando inuentam melius & diligentius seruent: interdum autem ne negligentes fiant in:terdum quibusdam propter eorum superbiam. Sicut enim gratia promeretur ex humilitate vt dicit Bernardus, iuxta illud: *Humilibus dat gratiam*: ita subtrahitur propter superbiam ad eum finem, vt postea tales sciant quo modo Deo seruiendū sit cū timore, & exultandū cum tremore. Interdū magnæ tristitiæ causa, qa secundum Bernard. Sicut aduentus gratiæ causa est omnium bonorum, eo ꝙ quanto cito aduenit cor durum & lapideum facit molle & sanum: Incipit quoque euellere, destruere, ædificare, & plantare, rigare arida, tenebrosa illuminare, clausa reserare, frigida inflammare, necnon mutare praua in directa, & aspera in vias planas: Ita è conuerso absentia gratiæ est causa omnium malorum, eo quod statim torpet cor & languere incipit, ac si cacabo bullienti subtraheretur ignis. Et ex hoc necesse est tristari animam, vt dicit Bernardus, tamdiu, donec iterum reuertatur, & solito recalescat cor. Valdè ergo timendum est homini, imo grauiter contristandum de eo, quod gratia sibi interdum subtrahitur, cum tunc relinquit eum custodia sua, nec dubitet in causa esse superbiam, etiamsi non appareat, etiamsi nihil tibi conscius sis; quod enim tu nescis scit Deus, quamque non semper propter superbiam quæ iam est, sed quæ futura est vt subtrahatur, sicut patet de Paulo. 1. Cor. 15. Siue ergo iam existens siue nondum, semper superbia est in causa, inquit Bern. vbi supra serm. 55. Et ideo dicit ibidē ꝙ nihil ita est efficax ad gratiā promerendā, retinendā & recuperandā, quā si omnino corā Deo inueniaris non alte sapere sed timere, quia *Beatus homo qui semper est pauidus*. Et iterum. *qui timet Deum nihil negligit*. Secunda causa tristitiæ electorum Dei in hac vita est odiū secularium: sed certe non debet esse tristitia electis, ꝙ odiuntur à secularibus; nā quid magni est odiū ab eo qui se etiā odit? talis autē est mundus qui sanctos odit, qui etiā seipsum odit. Qui enim diligit iniquitatē, odit animā suam; & qui sibi nequā cui bonus? Imo multū debet esse delectabile bonis, quod odiuntur potius quam diligantur à secularibus, quia eorū amor non est nisi inimicitia Dei. *Qui voluerit esse amicus mundi, inimicus constituitur Dei*. Iacob. 4. Quid ergo magni si bonos odit mundus, qui & Deum odit. *Odio habuerūt me gratis*. Ioan. 15. Hinc Ioannes dicit. *Nolite mirari si odit vos mundus*. 1. Ioan. 5. Et certe non mirandū, quia opera mundi sunt operibus electorū contraria ad inuicē, quę nullo modo conuenire possunt. Vnde Christus arguit dicens: *Non potest vos*, inquit, *odisse mundus, quoniam testimoniū perhibeo de ipso, quoniā eius opera mala sunt*. Hinc dicitur Sap. 2. in persona reproborū dicentiū contra iustū virum. *Grauis est nobis ad videndum, quoniam contrarius est operibus nostris*.

Mundus electos odit & quare.

Est tamen vtique satis mirandū ꝙ mūdus odit electos Dei & probos homines, nō habens gratitudinem ad eorum beneficia, quoniam ipsi doctrina sua illuminant mundum. Matth. 5. *Sic luceat lux vestra*. Et ibidem. *Vos estis lux mundi*. Verè magna ingratitudo extinguere lucernam in medio noctis. Sic odire sanctos & maxmè prædicatores illuminantes verbo veritatis. Secundo ipsi sunt qui disciplina castigant mundum, quia per eos iudicatur mundus. 1. Cor. 6. *Et si in vobis iudicatur mundus*. Hoc autem iudicium est magnæ pietatis, quia tendit ad commendationem. Cum enim iudicamur à Domino corripimur, vt non cū hoc mundo

mundo damnemur. Et ideo magna ingratitudo eſt odire tales iudices caſtigantes & diſciplinantes malitiam noſtram, quod eſt ſignū ſolius reprobi hominis, iuxta illud: *Peccator vitabit correptionem.* Imo eſt ſignum hominis deſperati, quia ſcriptum eſt *Peccator cum venerit in profundum malorum, contemnet*, ſcilicet correptionem. Tertio ipſi oratione iuuant mundum. Vnde in Pſalm. *Dixit vt diſperderet eos*, ſi non Moyſes electus eius ſtetiſſet in confractione &c. Hinc Pſalmiſta: *Pro eo vt me diligerent detrahebant mihi, ego autem orabam.* Quarto ipſi mundum ſua cohabitatione

Geneſ. 18. conſeruant. *Non delebo mundum propter quadraginta iuſtos.* Et certè quicquid Deus mundo facit in beneficijs & donis fortunę & gratiæ, omnia dat propter bonos. Matt. 5. *Pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.* Prius dicit *ſuper iuſtos*, quia propter merita ipſorum etiam malis pluit, qui de ſe non merentur, quia vt dicit Auguſtinus Peccator inquātum talis, non eſt dignus pane quo veſcitur. Quinto ipſi mundum prouidentia ſuſtentant, ſicut Ioſeph totum AEgyptum prouidentia per ſeptem annos tempore famis ſuſtentabat, vnde & ſaluator dictus eſt à populo AEgypti. De quo Pſalm. *Conſtituit eum Dominum domus ſuæ, & principem omnis poſſeſſionis ſuæ. Vt erudiret principes eius ſicut ſemetipſum, & ſenes eius prudentiam doceret.* Pudeat Chriſtianos principes deteriores eſſe Pharaone gentili rege, qui & ſi malus in alijs, tamen in hoc bonus fuit, ꝙ bonum & ſanctum virum ſibi in conſiliu aſſumpſit, cuius conſilio & prudētia rempublicam gubernaret.

Tertia cauſa electorum Dei eſt in hoc mundo, quod non ſolum deſpiciuntur in animo à ſęcularibus, ſed etiam perſequuntur verbo & facto ab eiſdem, iuxta illud: *Perſequimini de ciuitate in ciuitatem.* Et A-

2. Tim. 3. poſtolus. *Omnes qui piè volunt viuere in Chriſto perſecutionem patientur*, id eſt, qui religiosè & ſanctè volunt viuere in Chriſto. Sed certe non debet eſſe magna triſtitia ex hoc quod perſequuntur à mundo, cum Chriſtus magiſter & Dominus perſe-

Ioan. 15. cutus eſt ab eo. *Si me perſecuti ſunt & vos perſequentur.* Et etiam cum omnes ſancti, qui placuerunt Deo, per multas tribulationes tranſierunt fideles, Iudith. 8. Sed quid ex tali perſecutione ſequitur: *Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam.* Si beati qui patiuntur, igitur maledicti qui eā inferunt: non eſt ergo triſtādum, de pœnalitatibus huius mundi, ſed in Domino cōfidendum, qui de omnibus tribulationibus liberabit electos, iuxta illud. *Multæ tribulationes iuſtorum, & de omnibus his liberabit eos Dominus.* Hic patet quare Deus permittit hic malos proſperari & gaudere, bonos autem contriſtari, videtur enim hoc quaſi iniuſtum. Ad quod reſpondeo ſecundum Hugonem ſuper illud Eccl. 3. *Vidi ſub ſole iniquitatem loco iudicij*, quod ſemper apud Deum malitia habet pœnam ſuam, & virtus prēmium; pœna tamen culpæ nunc eſt occulta, poſtea autem erit manifeſta. Et ideo iuſtum eſt iudicium Dei, & ipſe iuſtus Iudex. Iob. 34. *Deus non condemnabit fruſtra, nec omnipotens ſubuertet iudicium.* De quo Greg. dicit. Quod temporalia non eueniunt bonis, non eſt inconueniens; hoc enim eſt ne longa fœlicitate luxurient. De hoc etiam Auguſtinus lib. primo de ciuit. Dei. cap. 9. quærit, cur diuina miſericordia ad impios ingratosque perueniat. Et ſoluit dicens: placuit diuinæ prouidentiæ in poſterum bona dare iuſtis quibus non fruentur iniuſti, & mala impijs quibus non cruciabuntur iuſti & boni. Iſta verò temporalia voluit vtriſque eſſe communia. Non eſt ergo contrarium diuinæ iuſtitiæ quod mali proſperantur hic & lætantur, vt in futuro perpetuo triſtentur. Et econuerſo boni nunc triſtantur, vt in futuro perpetuo lætentur. Vnde iuſtiſſimè permittit hic bonos tribulari, vt exerceantur & purgentur, & purgati gloríficētur. *In igne enim probatur aurum, & homines acceptabiles in camino tribulationis.* Et Sap 3 *Tentauit Deus illos & inuenit eos dignos ſe.* Et tantum de ſecundo.

III.

Sed triſtitia veſtra vertetur in gaudium. Sciendum eſt, quod licet indubitanter triſtitia præſentis vitæ conuertetur electis in maximum gaudium in vita futura, tamen etiam ipſi electi habent maximum gaudium hic in ſpe, expectantes illud gaudium in re. Et ideo ſicut reprobi hic habent duplex

gaudium, scilicet vanum & periculosum, & insanum & pernitiosum, vt dictum est in primo membro: ita sancti habent duplex gaudium, videlicet vnum verum & gratiosum, aliud verum & gloriosum, & sic tristitia eorum vertetur in duplex gaudium. Primum ergo gaudium habent iusti etiam dum sunt in hac vita gratiosum & verum, quod consistit in voluntate boni. *Gaudium est iusto facere iudicium, & pauor est operantibus iniquitatem.* Gaudent siquidem boni de beneficijs Dei, de ædificatione proximi, de sanctitate status proprij, & de aduersitatibus mundi; sed maximè de aduersitatibus mundi, quia eas sciunt esse vtiles; vnde gaudet iustus de aduersitate, sicut mercator de mercimonijs lucrosis, *Beati eritis cum maledixerint vobis homines Gaudete in illa die & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis.* Item gaudet sicut debitor in debitis acquirendis. *Ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.* Item sicut miles probus in torneamentis, quia ibi probatur & acquirit gloriam: sic homo patiens in aduersis. *Omne gaudium existimate cum in varias tribulationes incideritis.* Ecce gaudium præsentis vitæ. Secundum gaudium habent iusti in spe futuræ gloriæ. De quo Matth. 15. *Euge serue bone & fidelis. &c. Intra in gaudium Domini tui.* Primo hoc gaudium gloriosum ostendit aspectus gratissimæ pulchritudinis. Si enim delectabile est oculis videre solem siue creaturarum pulchritudinem, quanto delectabilius erit videre pulchritudinem creatoris? Ideo Psalmista dicit. *Lætificabis eos in gaudio cum vultu tuo.*

Secundo ostendit hoc gaudium amplexus Dei & amplexus summæ dulcedinis. Si enim amplexus sponsi delectat sponsam, quanto plus amplexus Dei qui est splendor lucis æternæ delectabit animam? Ideo Apoc. 19. dicitur. *Gaudeamus & exultemus & demus gloriam Deo, quia venerunt nuptiæ agni & vxor eius præparauit se.* Fœlix anima quæ potest dicere *Leua eius sub capite meo, & dextera eius amplexabitur me.* Tertio ostendit hoc gaudium expulsus omnis inquietudinis. Isaiæ. 61. *Gaudens gaudebo in Domino.* Si gaudet qui de vno stulto se liberat, quãto magis qui de omnibus stultis & stultitijs liberabitur. Ideo dicitur. *Gaudium & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus, quia absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.* Apoc. 21. Quarto ostendit hoc gaudium maximum obtentus æternus dictę beatitudinis. Si quis gaudet quod tamen non durat nisi per dimidiam diem, quantum gaudebit de conuiuio æterno. Vnde in Euangelio. *Iterum videbo vos & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.* Hoc est plenum gaudium. Ioan. 16 *Petite & accipietis, vt gaudium vestrum plenum sit.* Fœlix ergo tristitia in labore præsentis vitæ & penitentiæ, quę in illud gaudium conuertetur. Hoc gaudium merito appetendum est vbi vis rationalis videbit primam pulchritudinem; concupiscibilis amplexabitur summam dulcedinem; irascibilis tenebit omnimodam quietudinem, & totus homo æternam beatitudinem. Ad quam nos perducat &c.

Isaiæ. 35.

DOMINICA TERTIA POST PASCHA.

SERMO II.

Triſtitia veſtra vertetur in gaudium. Ioan. 16.

DICIT Rabanus ſuper illud Matth. 22. *Multi ſunt vocati &c.* Ad fidem plures veniunt, ſed ad cęleſte regnum pauci perducuntur. Omnes enim canonici vocantur ad electionem, ſed vi us eligitur. Vnde, *multi ſunt vocati, pauci verò electi.* Hæc Rabanus. Cuius dicti ratio poteſt eſſe, quia licet multi ſint fideles nomine, pauci tamen re. Illi enim tantum ſunt fideles re & nomine, qui ita ambulant in fide, ſicut Chriſtus ambulauit, iuxta illud. 1. Ioannis. 2. *Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet ſicut ipſe ambulauit, ambulare.* Chriſtus autem toto vitæ ſuæ tempore non niſi in tribulationibus miſerijs & defectibus huius mundi patienter vixit, idem voluit perpeti ſuos fideles, iuxta illud: *Si quis vult venire poſt me abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam &c.* Crux autem ibi intelligitur mortificatio carnis à deſiderijs mundanis. Vnde dicit Auguſtinus in quodam ſermone. Nullus ſeruus Chriſti ſine tribulatione eſt; cum putas te non habere tribulationes, nondum cœpiſti eſſe Chriſtianus. Talibus ergo & non alijs qui hic tribulantur & triſtantur, triſtitia vertitur in gaudium, planctus in iubilum, & dolor temporalis in lætitiam ſempiternam. Hi enim ſoli ſunt electi ad præmium æternum quibus hic dicitur per Chriſtum. *Triſtitia veſtra vertetur in gaudium.* In quibus verbis deſcribitur diuina conſolatio qua Proposit.
cunctos fideles confortando exhilarat. Circa quod tria ponit. Primo præſentis vitæ acerbam miſeriam, quia *triſtitia veſtra.* Secundo huius miſeriæ breuem perſiſtentiam, quia *vertetur.* Tertio cœleſtis patriæ perennem lætitiam, quia *in gaudium quod nemo tollet à vobis.* Per primū ſolidātur in fide, per ſecūdū in ſpe eleuantur, per tertium charitate firmantur.

I.

Dixi quod ponitur præſentis vitæ acerba miſeria, quia *triſtitia veſtra.* per quod ſolidantur in fide. Vnde dicit Iacob. *Omne gaudium exiſtimate fratres cum in varias tentationes incideritis.* Et ſequitur. *ſcientes quia probatio fidei veſtræ patientiam operatur.* Et 1. Petr. 1. *Nunc oportet contriſtari in varijs tribulationibus, vt probatio fidei veſtræ multo precioſior ſit auro quod per ignem probatur.* Gloſſ. ordi. Non eueniunt nobis tribulationes ad malū, ſed ideo vt probatio, id eſt, vos probati fideles in camino tribulationū decocti, omni rubigine vetuſtatis careatis. Notanter autē comparat patientiam fideliū auro, primo quia ſicut in metallis nihil eſt auro gratioſius, ita hæc apud Deum eſt omni laude digniſſima, cū in patientia animas noſtras poſſidebimus. Sicut enim aurum in fornace examinatum & probatū cuius ſit fulgoris apparebit: ita fideliū cōſtantia inter preſſuras videtur contemptibilis, ſed finito certamine in iudicio quantæ ſit gloriæ apparebit. Secundo patientia fidelium comparatur auro propter firmā conſtantiam. Nam ſecundum Auguſtinū ſuper Pſalm. 60. Sicut in fornace ardet palea & in cinerem vertitur, & ſic per continens annihilatur: ita aurum purgatur & à ſordibus exuitur. Sic eſt de malis & iuſtis; quia mali in tribulationibus murmurāt & cadunt per impatientiam, iuſti aūt fortiter ſtant. Propter quod de iuſtis dicitur. *Tamquam aurum in fornace, &c.* Ex quibus ego infero ꝙ ſicut ſignū firmæ fidei in Chriſtiano eſt conſtans patientia tribulationū ita ſignū imperfectæ fidei & debilis eſt impatientia earūdem. De primo patet Sap. 3. vbi dicitur. *Tamquā aurū in fornace probauit illos & quaſi holocauſti hoſtiā recepit illos.* Vbi dicit Robertus holcoth quod pœna iuſto-

iustorum est vehemens argumentum seu testimonium diuinæ acceptionis & dilectionis, & hoc est intelligendũ quando ex charitate & pro suo amore sustinetur secũdũ Robertũ, quod dico propter hæreticos & scismaticos, qui diabolo instigãte ardẽtissimè vadunt ad ignẽ vel tormenta. Sed certè nihil eis proficit pœna ad pręmium, sed potius incipit ad perpetuũ supplicium. Dicit enim Augustinus in li. de fide ad Petrũ, quod talibus nihil prodest etiam mors pro Christi nomine suscepta. Cuius ratio est, quia non ex charitate, sed ex vanitate gloriæ humanæ patiuntur. Et vide quia Salomon comparat patientiã iustorũ nõ solum auro, sed etiam holocausti hostiã vocat eam. Pro quo sciẽdum quod holocaustũ erat præcipuũ inter sacrificia quæ Deo offerebantur, & fiebat de armentis & pecudibus & auibus, & de isto nihil habebat sacerdos qui obtulit pro parte sua, sed totum cremabatur Deo. Et ideo dicebatur holocaustum, ab olon quod est totum, & cauma incendium, quasi totum incendium. Vnde licet sacerdos in alijs sacrificijs aliquando sibi recipiebat partem, aliquando dabat offerenti, tamen in holocausto non, licet secundum legem potuit sibi sacerdos pellem vendicare. Sic est de Martyribus, qui patiuntur tribulationes quod totaliter Deo sunt immolati & accepti, licet mundus detraxerit eis pellem, id est, gratiam secularem. De secundo scilicet de impatientia fidelium dicitur Hiere. 6. *Argentum reprobum vocate eos, quia Dominus proiecit eos.* O quam fœlix erit qui possit dicere illud Psalm. *Argentum igne examinatum, probatum terræ*, id est, à terra, nihil habens terrenæ vanitatis, sed purgatum igne charitatis septuplum, id est, à septem capitalibus peccatis quæ sunt radices vniuersæ iniquitatis.

Quare autem Deus permittit suos hic tristari & tribulari, plures possunt assignari rationes. Prima est propter legis diuinæ
1. ordinationem ab antiquo statutam. Nam statuit Deus per multas tribulationes sanctos intrare in regnum cœlorum. Vnde sicut commune est præmium omnium electorum in cœlo, quia vnus denarius diurnus, ita voluit esse commune pondus diei & æstus tribulationis. Ideo non murmurant ibi laboratores præcedentes contra patremfamilias quod plura vel maiora pondera, sed quod eadem, diutius tamen quam sequentes portauerunt. Hinc dicit Gloss. ordi. super illud. 1. Petr. 3. *Nolite peregrinari in feruore*, quia antiquum & frequens est electos Dei pro salute æterna in præsenti aduersa pati. Hæc glossa. Quod patet incipiendo ab Abel iusto, Abraham, Isaac, Iacob, Moyse, & alijs Patribus veteris testamenti, qui per tribulationes probati amici Dei facti sunt, vt habetur Iudith. 8. & Hebr. 11. Secundo fit hoc ad di- 2.
stinctionem electorum à reprobis, quia tribulationes sunt euidentia signa dilectionis diuinæ. Hebr. 11. *Quis est filius quem non corripit pater?* Et econuerso euidentissimum signum reprobationis est continua prosperitas. *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* Tertio fit ad 3.
terrorem malorum. Vnde dicit gloss. super illud. 1. Petr. 4. *Tempus est vt iudicium incipiat à domo Dei.* Si autem primum à nobis, quis finis illorum qui non credunt Euangelio? Interlinearis, si primum fit hic iudicium à nobis, si hic cruciat quos amat, si flagellat filios, quid sperare debent serui nequissimi? Et glossa ordi. dicit. Si tanta est fragilitas mortalis vitæ, vt nec iusti quidem qui in cœlo sunt hanc sine tribulationibus propter innumeram vitiatæ naturæ labem transeant, quanto magis hi qui à cœlesti gratia sunt alieni, certum damnationis suæ exitũ expectant? Hinc Gre. 3. li. moral. quærit. Quid est quod omnipotens Deus sic vehemẽter in hoc seculo despicit, quos sublimiter ante sæcula præelegit, nisi hoc quod fidelium pietati pateat, quãtum idcirco eos præmit in infimis, quia videt quomodo remuneret in summis. Et sequitur. Hinc ergo vnusquisque colligit, quid illic sint passuri quos reprobat, si hic sic cruciat quos amat? aut quomodo feriẽtur qui iudicio arguendi sunt, si sic vita eorum præmitur qui ipso iudice & teste laudantur? Quarto fit hoc ad cautelã etiã bo- 4.
norũ. Vnde Hier. super illud: *Sagittæ Domini i me sũt, quarũ idignatio ebibit spiritũ meũ.* Iob. 6.

Spiri-

Spiritum hominis ebibunt sagittæ, cũ supernę animaduersiones mentẽ ab elatione compescũt. Iustorũ n. mens non solũ perpẽdit quod tolleras, sed etiã pauet ꝙ restat, videt qualia in hac vita patitur, metuit ne post hanc vitam grauiora patiatur. Iam ergo sententiam tollerat in pœna, sed minus adhuc venturi iudicis formidet ex culpa. 1. Cor. 4. Hoc est ꝙ dicebat Apostolus. *Nihil mihi cõscius sum, sed non in hoc iustificatus sum.* Quasi dicat. Licet *mihi nihil conscius sum,* conscientia remordente, *tamen in hoc non iustificatus sum,* id est, non ideo me iustum reputo, quia potest esse aliquod delictum quod nescio. Eccl. 9 *Nemo scit an odio vel amore dignus sit.* Hæc ille: Magnũ ergo donũ est tribulatio iustis, quod datur ad conseruandam sanctitatem & vitandam elationem. Nam quæ videntur nobis sancta, apud Deum sunt sæpius iniqua; & ideo ne homo ex suis operibus superbiat, sed potius humilietur, datur ei tribulatio. Vnde super illud 1. Petr. 3. *Iustus vix saluabitur.* Dicit glossa ordi. Tanta est iustitia diuina, vt interdum quæ nostro iudicio videntur iusta, DEI iudicio inueniuntur iniusta, iuxta illud. 1. Reg. 16. *Homo videt quæ foris sunt, Deus autem intuetur cor.* Hoc est quod dicit Hieronymus super illud Iob. 3. *Venit super me indignatio tua.* Deus pater bona agentes flagellat vt purget, quia nostra perfectio culpa non caret. Et Saluator dicit: Ioan. 15. *Omnem palmitem ferentem fructum pater purgabit vt fructum plus afferat, eo quod qui sanctus est sanctificetur adhuc.*

5. Quinto fit hoc ad expiationem vitiorum & conuersionem ad Deum. Vnde Iob. 6. *Hæc sit mihi consolatio vt affligens me dolore non parcat.* Quasi dicat, secundum Gregorium. Hic parcit vt in æternum feriat, sed me hic feriat non parcens quod est mihi consolatio. Timet enim sibi hic parci. Vbi dicit Hieronymus. Electi dum se perpetrasse illicita nouerint, si perscrutantes inuenerint quia pro illicitis nulla aduersa perpessi sunt, immensa formidine tabescunt, pauore æstuant, suspicionibus malis agitantur & laborant. Ac si apertè diceretur, hic quidem parcit vt feriat in perpetuum, & non parcendo in perpetuum parcat. Ex afflictione enim consolor, qui ad spem salutis ex vulnere reddor. Hæc ille. Sexto fit hoc propter mentis nostræ ad cœlestia eleuationem. Vnde tribulationes datæ sunt iustis, sicut pennę volucri, quibus ad superiora volat. De quo dicitur Iob 5. *Homo ad laborem nascitur & auis ad volandum.* Quia impossibile est in hac peregrinatione sine labore esse; sed in eo quod caro affligitur, mens ad petenda alta leuatur. Vnde Psal. *Ad Dominum cum tribularer clamaui.* Septimo fit hoc propter meritorum accumulationem. Dicit enim Isidorus in epistola ad Cyprianum. Quanto in hoc seculo persecutionibus, paupertate, inimicorum potentia vel morborum crudelitate fuerimus afflicti, tanto post resurrectionem in futuro maiora præmia consequemur. Et Greg. li. 3. moral. Tanta spes in Deo solidior surgit, quanto pro illo quisque grauiora pertulit, quia nequaquam retributionis gaudium de æternitate colligitur, quod non hic prius pia retributione seminatur. Octauo fit hoc ad virtutum approbationem. Nam nemo quantum profecerit, nisi inter aduersa cognoscit; quia vnusquisque superni doni gratiam in tranquillitate quietis percipit, sed quantum profecerit in aduersitate perturbatus ostendit. Aduersitas enim quæ bonis viris obijcitur, probatio virtutis est, non indicium reprobationis. Vnde tribulatio est sicut malleus qui probat ollam an sit firma vel solida, vel fragilis & infirma. Si enim est solida sonabit, si fragilis crepabit. Qualiter autem tribulantur electi, ostendit Rupertus super ca. 3. li. Sapientię, dicens: Sancti tribulantur & tentantur ac vexantur. Tribulantur in pœnis, vexantur in verbis, tentantur in diuinis promissis. Sed contra tribulationem pœnarum habent spem immortalitatis, contra vexationem contumeliarum habent spem æternæ tranquillitatis, & contra diuinam tentationem habent spem pręcipuę dignitatis. Et tantum de primo.

II.

Describitur præsentis miseriæ breuis persistẽtia, cũ dicitur: *Vertetur,* per ꝙ in spẽ eleuãtur. Quis. n. posset subsistere in tot miserijs & tribulationibus, si nõ quãdoq; finẽ earum

…æ bre- …is mi- …ia bre- carum speraret? Dicitur autem miseria præsentis vitæ breuis, quia vertetur: imò non solum vertetur, sed totaliter subuertetur, quando absterget Deus omnem lachrimam ab oculis Sanctorum. Propterea Christus loquens Apostolis de vita præsenti dicit: *Modicum & non videbitis me.* Quasi dicat. Tempus tribulationis & pœnalitatis, quod ex absentia mea habetis, est quasi punctum respectu æternitatis *Ad punctum in modico dereliqui te, & in miseratione magna congregabo te. In momento indignationis abscondi faciem parumper, & in misericordia sempiterna misertus sum tui.* [14] Vnde Sap. 3. dicitur. *In tempore erit respectus illorum.* Quasi dicat secundum Holcoth. In puncto modico & instanti passi sunt, sed in tempore prolixo & longo, scilicet æternitate erit respectus illorum, id est, præmiatio quæ dicitur respectus; sicut solet dici quando Dominus liberaliter remunerat seruientem, dando sibi magnum aliquid: benè iste respexit eum. Sic certè Deus benè respiciet sanctos, quando supra modum & proportionem retribuet pro labore mercedem. *Illud enim quod in præsenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis.* Hoc est quod dicitur. *In paucis vexati in multis benè disponentur.* Vbi dicit Holcoth, quod si illa quę patiuntur electi in præsenti comparentur ad ea quæ in futuro dabuntur bonis pro mercede, licet sint in se valdè multa, tamē in comparatione eorum valdè pauca, quia *Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam.* Pro quo sciendum, quod tempus vitæ nostræ tria in se continet. Primò breuitatem durationis; secundò pœnalitatem grauis afflictionis; tertiò labilitatem continuæ mutationis; ideò dicunt reprobi ista tria considerantes. *Exiguum & cum tædio est tempus vitæ nostræ.* De breuitate durationis dicitur: *Homo infirmus & exigui temporis.* De pœnalitate dicitur: *Tædet animam meam vitæ meæ.* De quibus duobus similiter loquēs Seneca epistola 3. dicit. Propone temporis profundi vastitatem & vniuersum complectere; deindè hoc quod ætatem vocamus humanam, opera immensa, & videbimus quod exiguum sit quod optamus, quod expendimus. Ex hoc quantum lachrymæ, quantum solicitudines occupent, quantum morę antequam veniant optata, quantum valitudo, quantum timor, quanti labores, luctus & pericula, & intelliges etiam vita minimum esse quod viuitur. Hæc Senec. Huic concordans Augustinus super Psal. 36. dicit, exponens illud. *Adhuc pusillum & non erit peccator. Si toto illo tempore viueres, ex quo Adam de paradiso emissus est vsque ad hodiernum diem, certè videres vitam tuam non fuisse diuturnam quæ sic auolasset. Vniuscuiusque vita quanta est, adde quantoslibet annos, duc longissimam senectutem, quid est? nonne aura matutina.* Et idem super Psal. 6. *Cum dies iudicij venerit, tunc sentient peccatores, quoniam non sit longa omnis vita quæ transijt.* Et Hieron lib. 3. super Amos. *Nihil fugacius sæculo, rebusque sæculi, quæ dum tenemus, amittimus, & per infantiam, iuuētutem, pueritiam ac virilem & ingrauescentem & maturam ætatem, annosque vltimos senectutis imitamur & currimus, & nescientes ad mortis terminos peruenimus.* De pœnalitate vitæ dicit Ambro. Tantis malis hæc vita repleta est, vt comparatione eius mors remedium putetur esse non pœna. Denique Iob dicit militiam esse vitam hominis super terram. Et ostendens quare Deus eam ita breuem fecit; dicit ideò vt molestiæ eius quæ prosperitate vinci non poterant, temporis exiguitate finirentur. Quæ autem sint istæ pœnalitates ostendit Augustinus super illud Iac. 4. *Quæ est vita vestra nisi vapor?* sic dicens: *Vita hæc vita dubia, vita cæca, vita ærumnosa, quam dolores exterminant, ardores siccant, aëra morbidant, escæ inflant, ieiunium macerat, ioci soluunt, tristitiæ consumunt, solicitudo coarctat, securitas hebetat, diuitiæ iactant, pauperes deijcit, iuuentus extollit, senectus incuruat, infirmitas frāgit, & post hæc omnia mors interimit, & vniuersis gaudijs finem imponit, ita vt esse desierint nec fuisse putētur* Hæc Augustinus. De labilitate cōtinuæ mutationis dicitur Eccles. 18 *De manè vsque ad vesperam immutabitur tempus.* Et verè sic est, quod Iob dicit: *Homo natus de muliere breui viuēs tempore, repletur multis miserijs.* Et sequitur; *nunquā in*

Margin notes: 1. Cor. 4. — 2. Cor. 4. — Rom. 8. — Tempus vitæ nostræ tria continet. — Sap. 2. — Sap. 9. — Iob. 10. — *Breuitas temporis.* — *Ambr. in serm. de quad.* — *Miseria temporis.* — *Tempus labile.*

in eodem statu permanet. Semper enim est in cursu rapidissimi temporis pueritiam abscondimus, deindè adolescentiam, deindè senectutem, inquit Seneca epistol. 71.

Ex quibus patet triplex fatuitas hominum mundanorum, præsumentium longitudinem non obstante breuitate, diligētium amaritudinem non obstante pœnalitate, differentium morum rectitudinem non obstante temporis instabilitate; ideò
Galat. 6. iuxta consilium Apostoli. *Dum tempus habemus operemur bonum.* Senes, debiles, & impotentes non habent tempus, sed habentur à tempore. Infirmi & grauiter patientes non habent tempus, cum non sint sui compotes; mortui transierunt tempus suum. Et ideò nec senectus, nec morbus, nec mors expectandæ sunt ad benè viuendum; sed statim incipiendum est dum tēpus nostrum est. Sed de multis verum est
Iob 34. illud Iob. *Dedit ei Deus tempus pœnitentiæ, & ipse abutitur eo in superbiam.* Propter quod Dauid conquæritur. *Tempus faciendi Domine dissipauerunt legem tuam.* Vnde ille sapientissimus computatur, qui dicit: Benè vixi, non qui dicit: benè viuam. De quo Seneca epistola 49. dicit: Beatissimus & securus sui possessor est, qui crastinum sine solicitudine expectat, & quisquis dicit vixi, quotidiè ad lucrum surgit. Vnde Martialis Epigrammate. 50.

Non est crede mihi sapientis dicere viuam,
Misera nimis vita est crastina viuere hora.

Et hoc est quod dicit Augustinus de verbis Domini, homil. 15. Age pœnitentiā, semper esto correctus, longè quidem est dies iudicij, sed vniuscuiusque dies vltimus lōgè esse non potest, quia breuis est vita, & ipsa breuitas semper incerta: ipsa res est quæ multos occidit, dum dicunt cras, cras, & subitò ostium clauditur, & remansit cū voce coruina, quia non habuit gemitum columbinum. Hæc Augustinus. Est ergò fatuitas summa iuuentutem vel tempus præsens expendere in peccatis, & de tempore futuro, quod non est nostrum semper spem habere. Vnde dicitur Ecclesiastes septimo. *Ne impiè agas multum, & noli esse stultus, nè moriaris in tempore non tuo.* Ideò ad Galat. sexto dicitur. *Bonum facientes non deficiamus* Et metricè sic dicitur.

Vita breuis casusque leuis, nec est spes sperādi.
Quanta seres tanta feres sit cura parandi.
plura. Seras vt non plura feras ne non seuisse pœniteat, dum nil valeat iam pœnituisse.

II.

Dixi tertio, quod describit cœlestis patriæ perennem lætitiam, quia *gaudium*, per quod in charitate confirmamur & perficimur. Circa quod sciendum, quod quatuor vicibus fit mentio in præsenti Euangelio de gaudio, ideò quadruplex gaudium esse distinguitur. Primum est mundanæ prosperitatis ad fugiendum, quia contemptibile; quo ad hoc dicitur, *Mundus gaudebit.* Secundum est internæ sinceritatis ad possidendum quia delectabile; quo ad hoc dicitur. *gaudebit cor vestrum.* Tertium est fraternæ charitatis ad diffundendum, quia communicabile; quo ad hoc dicitur; *Tristitia vestra vertetur in gaudium.* Quartum est æternæ fælicitatis ad perfruendum, quia contemplabile; quo ad hoc dicitur; *Gaudium vestrum nemo tollet à vobis.* De primo gaudio quod est fugiendum, quia fermētatur anxietate, maculatur carnalitate, alteratur instabilitate, angustatur breuitate, ex quibus redditur contemptibile. Quod autem sit fermentatum & non purum, patet, quia non est dare gaudium in vita ista in mundo, quin plus habeat doloris quam refrigerij, quia risus dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occupat. Non est risus sine mixtione doloris, & non est gaudium sine occupatione luctus; propter hoc dicitur in Ioele. *Confusum est gaudium à filijs hominum.* De secundo verò quomodo maculatur carnalitate patet, quia prius incenditur inepta lætitia, & tunc accenditur concupiscentia & contrahitur immunditia, & tunc auditur vox illa Sapient. secundo. *Venite fruamur bonis* quę sunt tanquam in iuuentute, *& vtamur creaturis* fertiliter; *vino pretioso & vngētis nos impleamus, nec prætereat nos flos temporis, coronemus nos rosis, antequam mar-*

marcescant, nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra. De tertio quod alteratur instabilitate patet, quia non potest esse stabile quod fundatur in instabili, quia mundus transit & concupiscentia eius. Bernardus. Cor quando futurum non curat gaudium, implicatur amore terrenorum atque illis inuoluitur; vanitas recipit, curiositas deducit, voluptas inficit, cupiditas afficit, luxuria inquinat, torquet inuidia, cruciat tristitia, turbat iracundia, sicque miseris vitijs omnibus quasi per multa dispergitur mens, quærit nec inuenit vbi requiescere possit. De quarto quod scilicet angustatur breuitate, patet per illud Iob vigesimo. *Scio quod laus impiorum breuis est, & gaudium hypocritæ ad instar puncti.* In puncto non est longitudo, neque latitudo, nec spissitudo. Ita in gaudio sæculi non est longitudo durationis, nec latitudo valoris, nec spissitudo repletionis; nam dicitur in Iob, quod *in pūcto ad inferna descendunt*, quia in punctuali gaudio confidunt, & in punctuali medio ad inferna descendunt. *Tenent*, inquit, *tympanum & cytharam, & gaudent ad sonum organi, & in puncto ad inferna descendunt.* Secundum gaudium est internæ sinceritatis delectabile ad possidendum, de quo Apostolus. *Gloria nostra hoc est testimonium conscientiæ nostræ;* propter quod dicitur Eccl. trigesimo. *Non est oblectamentum super cordis gaudium.* Et Seneca. Non est gaudium nisi ex virtutum conscientia. Illud gaudium purificatur aduersitate, pulchrificatur fertilitate, pacificatur securitate, dulcificatur suauitate. De primo tamen quia sanctus homo probatur & ventilatur in tribulatione, ac tentatione purificitur. Vnde Iacob. primo. *Omne gaudium existimate fratres, cum in varias tentationes incideritis, scientes quia probatio fidei vestr. patientiam operatur. Patientia autem opus perfectum habet.* De secundo videlicet fructu bonorum operum sic dicitur Galat. quinto. *Fructus autem spiritus charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, continentia, castitas.* Vnde propter fœcunditatem bonorum operum & virtutum beatus Bernardus comparat conscientiam agro benedictionis. Conscientia inquit bona est titulus religionis, ager benedictionis, templum Salomonis, hortus deliciarum, aureum reclinatorium, gaudium Angelorum, Arca fœderis, thesaurus Regis, aula Dei, habitaculum Spiritus Sancti, liber signatus & clausus, in die iudicij aperiendus. De tertio. Vbi enim minus est peccati, maior est securitas; stimulus autem seu aculeus est peccatum; vnde qui eo caret, nihil sibi est conscius, audet loqui, arguere, mori, viuere, iudicis adire præsentiam, & expectare sententiam. *Non est ergo regnum Dei esca & potus, sed iustitia & pax & gaudium in Spiritu Sancto.* Romanorum decimo quarto. Ratio est, quia *qui ineunt huius pacis consilia sequitur eos gaudium.* Prouerbiorum duodecimo. De quarto ad pacem enim sequitur tranquillitas, tranquillitatem suauitas, suauitatem iocunditas. Eccles. primo. *Religiositas custodiæ iustificabit cor, iocunditatem atque gaudium dabit. Multorum beneficiorum recordatio iocundissima est.* Vnde Bernardus super Cantica. Nihil gloriosius testimonio conscientiæ, cum veritas in mente fulget & mens in veritate se videt; sed qualem? pudicam, verecundiam, pauidam, circumspectam, nihil admittentem, quod euacuet gloriam conscientiæ, attestante sibi in nullo conscientia quo erubescat præsentiam veritatis. Sed econtrario nullus dolor acrior, amarior, & acerbior remorsu conscientiæ corruptæ: vbi remordet propria conscientia, terret diuina sententia, incerta possibilitas resurgendi, incerta opportunitas confitendi, incerta causalitas moriendi. Tertium gaudium est fraternæ charitatis ad diffundendum communicabile, hoc est gaudium charitatis, quæ non gaudet super iniquitate, congaudet enim veritati. primo Corinthiorum decimo tertio. *Gaudium meum* ait Apostolus *omnium vestrum est.* Hoc enim gaudium primum est de peccatorum reconciliatione & conuersione. Sic paterfamilias ostendit gaudium ad filium prodigum. Lucæ decimo quinto. *Epulari* inquit,

Iacob. 1.

Galat. 5.

2. Delectabile.

Conscientia bona quid.

1

Rom. 14.

Prou. 12.

3. Communicabile.

1. Cor. 13.

inquit, *& gaudere oportebat, quia frater tuus mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuentus est.* Secundo de pœnitentis conuersione. Sic gaudet Angelus de suæ custodię delegato, dum reductus ad statum gratiæ purgatur & prosperatur per opera pœnitentiæ. *Gaudium est Angelis Dei super vno peccatore.* Tertio de concordi connexione. Sic gaudet Prælatus de subdito. *Implete gaudium meum vt idem sapiatis. Eandem charitatem habentes vnanimes id ipsum sentientes.* Et quartò de perseuerantiæ consummatione; sicut gaudet Doctor de discipulo. *Itaq; fratres mei charissimi, gaudium & corona mea: sic state in Domino charissimi,* sicut membra in corpore, vt condoleatis & congaudeatis sicut rami in stipite, & perseueretis sicut palmites in vite & fructificetis. Hoc enim gaudium charitatis omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Vnde ait Bernardus super Cant. ser. 19. Dulcis & suauis est charitas quæ fessos alleuiat & debiles roborat, mœstos lætificat, esurientes, reficit, iocundat deficientes, quia non quęrit, quia sua sunt, sed quæ Iesu Christi. Quartum est gaudium æternæ fælicitatis ad perfruendum, quia contemplabile. Beatitudo est gaudium de veritate, non semiplenum, sed superplenum. Primò quia est incomprehensibile captu. *Intra in gaudium Domini tui.* De quo Anselmus in prosologion, c. vltimo. Inueni plenum gaudium & plus quam plenum. Pleno quippè corde, plena mente, plena anima, pleno toto homine gaudio illo. Adhuc supra modum superat illud gaudium; non enim illud totum gaudium intrabunt gaudentes, sed toti gaudentes intrabunt gaudium. Secundò quia est impermiscibile luctu. *Gaudium & exultationem obtinebunt & fugiet dolor & gemitus.* Terriò quia infastidibile gustu. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.* & Et: *Gaudium & lætitia inuenietur in ea, & gratiarũ actio & vox laudis.* Quartò quia inamissibile statu. *Gaudium vestrum nemo tollet à vobis.* Istud gaudium promittit Christus suis pro tristitia quam hic patiuntur. Ad quod gaudium nos perducat ipse gaudiorum æternorum auctor, qui viuit & regnat &c.

Luc. 15.

Philip. 2.

Philip. 4.

1. Cor. 13.

Bernard. serm. 74.

DOMINICA QVARTA POST PASCHA.

SERMO I.

Cum venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Ioannis 17.

Veritatis apprehensionem tria impediunt.

Ria sunt quæ impediunt hominem apprehendere veritatẽ. Amor altitudinis. Ecce superbia. Profunditas rei inuestigandæ. Ecce rerum cœlestiũ excellentia. Ignorantia inquisitoris siue breuitas potentiæ. Ecce defectus naturæ. Nostro autem tempore quarta causa est societas nutritiua, quia vt dicit Rabbi Moyses: in natura hominis est amor sequendi illud cum quo habet societatem, & diligere ea in quibus nutritus est; adeò quod videbis habitatores villarũ, licet sint ibi in sordibus & in defectu delectabilium, & in malitia ciborum, vt odiant habitationem ciuitatum, nec delectãtur in delitijs earum, sed eligunt potius ea in quibus enutriti, quam ea in quibus non sunt, licet meliora sint. Quæ omnia quicunque velit attendere, faciliter inueniet. Nam in nobis est amor altitudinis & vanæ gloriæ, ita vt Propheta cogeretur clamare contra nos dicens: *Nolite extollere in altum cornu vestrum*; quia tumor mẽtis est obstaculum veritatis. vti fatetur de se Augustinus in libr. confes. pluribus vicibus

Rab. Moys. lib. 1. cap. 30.

Proposit.

tibus. Secundò profunditas rerum inuestigandarum tanta est, sicut dicit Augustinus in quodam serm. ad Erem. quod philosophi, quamuis subtiles, ad vnius apis naturam inuestigandam plenè peruenire non potuerunt, multò minus ad inuestiganda cœlestia, ad quę se habet intellectus humanus, sicut oculus noctuæ ad lumen solis. Tertiò ignorantia inquisitoris siue breuitas potentiæ, quæ tanta est in nobis, sicut cochlear ad totum circulum maris, vt Augustinus dicit de seipso. Vnde Sap. 9. dicitur. *Homo exigui temporis & minor ad intellectum iudicij & legis.* Quartò societas nutritiua, quæ tanta est in nobis, vt animalis homo non sapiat quæ Dei sunt, sed quæ mundi. Cum igitur homo ex seipso deficeret in apprehēsione veritatis, necessarius fuit talis Doctor mundo qui amoueret prædictos defectus; quibus amotis doceret omnem veritatem. Hic autem nō est nisi Spiritus Sanctus, qui omnes prædictos defectus amouet in nobis, qui secundum Gregorium in moral. mouet memoriam, mouet voluntatem, docet rationem.

Bernard. serm. 74.

Ipse dat robur vitæ, vt quod per naturam nobis est scire & apprehendere impossibile, per gratiam fiat possibile: nec solum possibile, sed etiam facile. Ipse est enim spiritus bonus, spiritus fortis, spiritus rectus, spiritus dulcis, infirma roborans, aspera planans, corda purificans; quicquid in hoc sæculo videtur difficile & angustū, leue facit & latum. Nec mirum. Nam sicut dicit Leo Papa. Velox est sermo sapientiæ, & vbi Deus magister est, cito discitur quod docetur. Talem igitur ac tantum Doctorem sufficientissimum sibi patriq; æqualem, attenta nostra ignorantia & alijs multiplicibus defectibus, in apprehēdenda veritate, ipse Dei filius Dominus & Saluator noster suis discipulis & communiter nobis omnibus mittendum promittit, qui cum venerit, docebit nos omnem veritatem, sine omni impedimento, eò quod nulla in discendo mora, vbi Spiritus Sanctus Doctor est. Tria autem sunt consideranda, maximè circa hoc nomen dignissimum, quod dicitur & appellatur Spiritus Sanctus & Doctor veritatis. Et quia

Proposit.

veritas est triplex secundum Gregorium; ideò considerandum est quomodo Spiritus Sanctus non solum docet vnam veritatem, sed omnem, scilicet iustitiæ, doctrinæ, & vitæ. Est ergò Spiritus Sanctus perfectus & vtilis Doctor ex his tribus, quia docet veritatem iustitiæ in Regibus, Principibus & iudicibus. Est secundo perfectus & vtilis Doctor, quia docet veritatem doctrinæ in Episcopis, Prælatis, & Prædicatoribus. Est tertiò perfectus & vtilis Doctor, quia docet veritatem vitæ in omnibus generaliter statibus, gradibus, officijs & conditionibus, scilicet incipientibus, proficientibus & perfectis. Benè ergò de ipso dicitur, *Quia docet omnem veritatem.*

I.

Moysi qui fuit primus iudex populi Dei, dictum est. *Prouide ex omni plebe viros potentes & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderunt auaritiam.* Exodi decimo octauo. Ecce præcipitur prouideri de viris in iudices assumendos, in quibus est veritas iustitiæ; sine enim hac veritate nō stant recta iustitia, nec durant Principatus aut regna. Circa quod consideranda sunt tria. Primò qualiter se debeat habere Rex, Princeps, aut quilibet iudex ad iustitiam, & quid circa hoc cauendum. Secundò quid circa veritatem iustitiæ seruandum. Tertiò quæ virtutes debent concomitari iustitiam; primò, cautela quam debent seruare omnes iudices, talis est, vt caueat nè sit maior iustitia quam debeat, nec minor. Tunc autem maior est quam debet, quando excedit in puniendo sine omni misericordia, quod non est facere iustitiam sed iniuriam, sicut dicit Tullius in libro de officijs. *Summum ius summa iniuria est.* Tūc autem est minor quam debet esse, quando omninò delictum remanet impunè, & quando facilitas veniæ præbet incentiuum delinquendi, ideòque Spiritus Sanctus dicitur Doctor veritatis iustitiæ, quia ipse docet sic veritatem, vt tamen non omittat misericordiam. Nam iuxta Psalm. Misericordia & veritas semper obuiant sibi.

Exod 18.

Iudici quæ necessaria.

1. Cautela.

Ergò sic docet misericordiam, vt tamen iustitiam non omittat. Rex enim non solum per misericordiam, sed etiam per iustitiam erigit terram. Secunda cautela omnium iudicum debet esse circa obseruationem iustitiæ legum. Tunc autem iusta est lex, quando non discordat à diuina lege; nulla enim lex vera & iusta est, nisi quæ est conformis diuinæ legi. Vnde Deut. 17. dicitur. *Si difficile & ambiguum fuerit iudicium apud te inter sanguinem & sanguinem, & iudicium inter portas tuas videris variari: surge & ascende ad locum quē elegerit Dominus Deus tuus. Veniesq́ ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore, quæresq́ ab eis qui indicabunt tibi iudicij veritatem: & facies quodcunq́ dixerint qui præsunt loco quem elegerit Dominus Deus tuus, & docuerint te iuxta legem eius, sequerisq́ sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram nec ad sinistram.* Et post pauca. *Cum fuerit rex constitutus, describet sibi Deutronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar à sacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebit secum, legetq́ illud omnibus diebus vitæ suæ.* Hæc ibi. Ecce qualibus legibus iudices debent vti, quia tantum illis quæ sunt conformes legi diuinæ. Vnde omnium legum inanis est censura, nisi diuinæ legis imaginem gerat, vt ait Augustinus. Debent ergo omnes leges, omnia iura, omnia statuta emanare à lege Dei. Vnde Prouerb. 8. dicit sapientia diuina. *Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt.* Attendant autem hoc illi qui multa contra Deum & iustitiam statuunt, prohibentes testari in extremis Ecclesijs aut pauperibus. Item alia multa in grauamen ministrorum Dei statuentes, quæ omnia non solum discrepāt à diuina lege, sed etiam nituntur subuertere diuinam legem. Sublato enim & destructo sacerdotio Dei, necesse est & legem Dei deficere, vt dicit Apostolus. *Translato sacerdotio, necesse est vt translatio legis fiat.* Tertia cautela circa iustitiam est, nè ab ipsis iudicibus violetur in eorum personis, sed sicut volunt alijs iustè fieri, ita & ipsi obtemperent legibus & constitutionibus iustitiæ; nec attendant personam diuitis vel potentis, consanguinei vel affinis, sed se primò, deindè alios omnes indifferenter legum iustitia percellant & cōstringant. Sicut narrat Valerius lib. sexto de Seleuco senatore Romano, qui constituerat vt deprehensus in adulterio vtroque oculo orbaretur. Contigit ergò primo suum filium in adulterio comprehendi. Cum autem tota ciuitas propter honorem patris vellent filium à tali pœna liberare, clamantibus cunctis ad Patrem: Pater vt legi per ipsum constitutæ satisfaceret, prius sibi oculum vnum, deindè filio alium eruit; in quo ostendit se & misericordem Patrem, quia vnum oculum filio reseruauit; & iustum iudicem, quia vtique duos oculos iuxta legem eruit. Idem narrat de Carūdo consule, qui statuit, nè quis in consilium cum gladio intraret. Contigit ergò quod veniens de villa, oblitus gladij quo accinctus erat, consilium subitò vocatus intrauit. A consedente autem admonitus cur cum ferro intrasset, statim extracto gladio se transfixit. Ecce qualis fuit obseruantia istorum circa leges. Econtrario verò est hodiè, quod multi iudices statuunt leges quas cogunt seruare inferiores, soli autem digito eas tangere nolunt. Ideò Valerius libr. 9. refert, Anacharsum philosophum dixisse, leges esse similes arancarum telis, quæ parua animalia retinent, sed magna transmittunt: ita his legibus pauperes constringi, potentes verò absolui.

Secundò, circa iustitiæ veritatem iudices & potentes seruare debent primò, vt sint diligentes causas audiendo & examinando, non sicut quidam cursim vel raptim transcurrentes causam, cum tædiose sedentes in iudicio: sed debent alijs omnibus postpositis se cum diligentia locare ad iudicandum, sicut narrat Helynandus in gestis Romanorum de Traiano Imperatore; qui cum equitare debuisset ad bellum, & iam equo insedisset, vidua quædam ipsum pro iustitia sibi facienda petijt. Cui cum ille responderet se facturum postquam de bello rediret. Respondit illa: forte inquit non redibis. Et Imperator, alius igitur Imperator tibi faciet. Cui illa. Ergò

Prou. 19.

2. Cautela. Leges quando sint iustæ.

Aug. li. 8. de Ciuit. Dei ca. 6.

Hebr. 7.

3. Cautela iudici- necessaria

go illi merces erit, non tibi. Quibus verbis compunctus Imperator de equo descendit, in loco sedit, causam diligentissimè examinauit, & iustam sententiam tulit. Secundò vt diligant iustitiam publicam magis quam vitam propriam, vt dicit Augustinus de Ciuitate Dei, libro quinto cap. decimo septimo. Et Tullius libro primo de officijs, capitulo tertio. Vnde narrat Iulius Frontinus, & Valerius lib. quinto, quod Codrus rex Atheniensium consuluit Apollinem Deum suum, quomodo victoriam de hostibus suis Peloponensibus reportaret: accepit responsum, quod non aliter nisi ipse moreretur in bello. Quo audito se in habitu pauperis inter bellantes misit, ibique occisus est, ac maluit mori dum vincerent sui, quam viuere suis superatis. Duo enim erant præcepta Platonis volentibus prodesse reipublicæ, vt ait Tullius libro primo de officijs. Vnum vt vtilitatem ciuium sic tueantur, vt quæcunque agant ad eam referant, obliti commodorum propriorum. Alterum verò, vt totum corpus reipublicæ curent, ne dum partem aliquam tueantur reliquas deserant. Quod quia antiqui ita fecerunt, ideò paruam rempublicam magnam fecerunt. Sicut ait Cato, cuius verba recitat Augustinus quinto de Ciuitate Dei, cap. decimo quarto. Vnde & antiqui iudices nunquam volebant esse ditiores in officio iudiciario quam ante, sicut narrat Vegetius libro octauo de re militari, de Aulio Regulo, qui adeò pauper fuit, quod vxorem liberosque in agello paruulo collocauit, qui ab vno villico colebatur. Idem narrat Augustinus quinto de Ciuitat. Dei, cap. decimo octauo, de Quintino dictatore, qui primus fuit post imperatorē, quod non plus in dignitate voluit habere, quam quatuor iugera agri, quæ prius ipse colebat suis manibus. Vnde Cambises Rex Persarum, iudicem corruptum muneribus excoriari fecit, & super cutem patris filium collocauit, vt disceret melius iudicare quam Pater. Attendant hoc iudices qui ex culpis & pœnis pauperum volunt ditari. Tertiò requiritur vt iudices cum deliberatione sententiam ferant, non præcipitanter, iuxta illud: Iob vigesimo nono. *Causam quam nesciebam, diligenter inuestigabam.* Gregorius libro decimo nono moralium. Ad ferendam inquit sententiam nequaquam præcipites esse debemus, nè temerè & indiscussa iudicemus. Et ibidem. Maiora crimina tardius credenda sunt, sed cum probata fuerint, citius sunt punienda. Exempla in prompto sunt, quanta mala fecit facilis credulitas. Ecce Ioseph ad facilem credulitatem Putifari incarceratus est, Susanna sine discussione debita condemnata est. Vnde Theodusius Imperator statuit, vt nulla sententia nisi post triginta dies exequeretur, quod & nunc seruat Ecclesia, sicut patet *de appellationibus in capitulo Ab eo. libro sexto.*

Publica res præferre propriis.

1. Deliberatè sententiam ferre.

Iob 29.

Genes. 36.

Dan. 13.

De tertio, quomodo iustitia debet ornari virtutibus, dicit Bernard. serm. quarto, quod iustitia est virtus seruans vnicuique quod suum est. De qua veniunt innocentia, amicitia, concordia, pietas, religio, affectus, & humilitas. Innocentia debet esse primo in his quæ iustitiæ veritatē administrant, vt nulli iniuriam faciant. Talis fuit Titus Imperator, de quo dicitur quod nullum factum recoluit in morte, quod pœnitendum esset, vno excepto, quod tamē non prodidit: vnde & in morte conquæstus est vitam sibi eripi immerenti. Narrat etiam Solinus libro vltimo, quod in quadam insula rex eligitur, qui est senex moribus, & clementia inueteratus; qui sine filijs est, nè regnum fiat hæreditarium; qui si in aliquo peccato deprehenditur, morte mulctatur. Item amicitia quanta fuit in antiquis? quilibet enim bonum alterius vt proprium procurabat, sicut refert Tullius libro tertio de officijs. Narrat Auicus Florus in historia Romanorū, quod medicus Pyrrhi regis nocte ad Fabricium venit, promittens se Pyrrhū occisurum veneno si sibi aliquid polliceretur. Quem Fabricius vinctum iussit reduci ad dominum suum. Pyrrhus autē admiratus dixit. Difficilius ab honestate Fabricius, quam sol à cursu suo auerti potest. De concordia quæ maximè iustitiæ vtilis est, vt dicit Augustinus epistol. 5 qualis fuerit in antiquis, narrat Vegecius libro 4. quod obsidente Hannibale Cassilinam ciuitatem, tantam inopiam perpessi sint,

Iustitia ornanda virtutibus.

vt murem centum denarijs emerent, eiusque venditor fame periret. Quod ideo fecerunt ciues vt fidem & concordiam cum Romanis seruarent. De pietate quæ est cultus veri Dei dici, vt August. epist. 33. quanta fuit in antiquis dicit Valerius libro primo, quod non dubitauerunt sacra impijs seruire, & inde se humanarum rerum regimen habere existimantia, si diuinæ potentiæ fuissent bene & constanter famulata. Vnde pari vindicta Deorum & parentum violatio expianda erat. Similiter erat in illis affectus & humilitas etiam erga inferiores, ita quod legitur de Traiano sicut refert Helynandus, quod cum filius eius equitaret indomitum equum habens, ex cuius pedibus filius cuiusdam viduæ fuit interfectus, eidem viduæ sibi conquerenti filium pro filio illius viduæ dedit. Hæ sunt septem columnæ quæ debent sustentare domum iustitiæ. *Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem.* His enim adornatur veritas iustitiæ, & sine ipsis iustitia est sordida & vilis, infirma & debilis.

Prou 9.

II.

Dixi secundo quod Spiritus sanctus est perfectus & vtilis doctor in Episcopis, Prælatis & viris spiritualibus scilicet prædicatoribus, per quos docet veritatem doctrinæ quia his dictum est: *Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ.* Vnde Paulus instructus Timotheum dicit: *Prædica verbum insta opportune importune, argue, obsecra, increpa.* Circa quod tria sunt consideranda. Primo quis est idoneus veritatis doctrinæ annunciator. Secundo qualis debet esse doctrina veritatis. Tertiò quantæ reuerentiæ & honestatis debet esse annunciatori doctrinæ veritatis. Idoneo veritatis doctrinæ annunciatori septem sunt necessaria, secundum Augustinum, lib. 3. de Eccl. pot. quæst. 15. art. 2. quorum primum est, vt per eum veritas fidei non peruertatur; Ecclesiæ mandatum non contemnatur; Peccatum accusatione dignum toto conatu fugiatur; Nouus viuendi ritus non inueniatur; Verbum Dei etiam delectabiliter audiatur; Charitas Christi non spernatur; & septimum vt per eum de operibus bonis mundi gloria non quæratur. Probationes horum obmitto propter prolixitatem. Cum autem talis fuerit, extunc vltimo requiritur, vt ab Ecclesia ad prædicandum veritatem doctrinæ mittatur. Hoc est contra Hussitas dicentes & asserentes cuilibet sacerdoti licere prædicare etiam sine licentia superioris. Contra quem errorem contrarium patet de Christo, qui cum esset filius Dei, habens omnia in potestate sua, Ioannis decimo tertio; tamen non prius cœpit prædicare, quam de eo vox de cœlo intonãs ex parte Patris diceret: *Hic est filius meus dilectus in quo mihi benè complacuit.* Et sequitur *Ipsum audite.* Luc. tertio, & Matth. decimo septimo. Gorra. super epistolam secundam Thimoth. secundo dicit: Commenda fidelibus qui sunt idonei & alios docere. Idonei triplici idoneitate, vita, scientia, & facundia. Propter quorum defectũ clamat Hieremias, c. 1. *A. a. a Domine Deus. Ecce nescio loqui.* Hoc idem patet Isaiæ, vt dicitur Luc. quarto; vbi Christus probans se missum à Deo, accepto libro Isaiæ Prophetę legit illud quod de eo scriptum erat sexagesimo primo capitulo in hæc verba. *Spiritus Domini super me eo quod vnxerit me, ad euangelizandum pauperibus misit me.* Hæc ille. Secundo idem patet de Ioanne Baptista, qui licet sanctificatus in vtero, tamen non nisi per missionem prædicauit Ioannis primo. *Fuit homo missus à Deo* Missionem autem suam quia interior erat, probauit auctoritate Scripturæ Prophetię quę de eo dicta erat, *sicut dicit Isaias, Ego vox clamantis in deserto*; nec tamen prædicare cæpit donec fieret ad eum verbum Domini in deserto; vt patet Luc. tertio. Vbi dicit Albertus Magnus ꝙ per hoc data est sibi auctoritas prædicandi. Tertiò idem patet de Paulo, qui cum esset Doctor omnium gentium à Deo electus, tamen non audebat prædicare sine licentia Petri, vt dicit Augustinus ad B. Hieronymum in epistola; vti etiam ipse refert de se ad Galat. scribens. *Deinde,* inquit, *ascendi Hierosolymam, & contuli Euangelium cum Petro, ne fortè in vacuum curre-*

Marc. vlt.

Prædicatori septē sunt necessaria.

currerem aut cucurrissem. Et ad Rom. 10. dicit, *Quomodo prædicabunt nisi mittantur.*

Secundo, videamus doctrinam veritatis, quæ debet esse honesta, vtilis, & etiam docilis. Primo honesta, vt sit honestis verbis: Ex quo enim doctrina veritatis est verbum Dei, certè cum maxima honestate dicendum est & audiendum. Vnde Augustinus dicit. 1. q. 1. Interrogo. Quod eadem reuerentia debet haberi ad verbum Dei, ne aliquid de eo in vanum omittatur, quę habetur ad corpus Christi ne in terram mittatur. Secundo debet esse vtilis. Non enim multis sed efficacibus opus est, inquit Seneca. Tertio debet esse docilis, vt gratanter audiatur; hoc autem quia non potest prædicator habere à se, cum sit donum Dei, optabit diligenter, vt Deus det verbo suo virtutem. *Hominis enim est præparare animum, Domini autem gubernare linguam.* Ante omnia etiam vigilandum est vt doctrina veritatis careat omni adulatione. Nam dicit Chrysost. super Matth. Si propter timorē mortis tacere veritatem impium est, propter miserum ventrem & honoris vani spem, grauioris culpæ est. Nemo ergo propter fauorem humanum veritatem occultet, sciens quia non est nouum sed antiquum quod liberè & sine adulatione veritatem prædicantes, & gesta prauæ vitæ arguentes, gratiam non habebunt apud homines; quia hæc est conditio veritatis, vt eam semper inimicitiæ consequantur, sicut per adulationem perniciosè inimicitię conqueruntur.

De tertio quantæ reuerentiæ debent esse annunciatores veritatis dicit Apostolus ad Timotheum. *Presbyteri qui bene præsunt, duplici honore digni sunt, maximè qui laborant in verbo Dei.* Dicit Gregorius quinto libro Registri sui, scribens Mauritio Imperatori in hæc verba. Non indignetur Dominus meus sacerdotibus, sed eis debitam reuerentiam impendat propter eum cuius serui sunt; quia illi quandoque dij, quandoque Angeli in scripturis appellantur. Vnde Constantinus, cum in Concilio trecenti essent congregati Episcopi, & contra se mutuo quætelas conscriptas in libellis sibi obtulissent, omnes libellos igne facto in medio ipsorum combussit dicens, nō est dignum vt ego homo existens, Deos iudicem; Deus enim Deos iudicare debet. Ego debeo à vobis iudicari, vos autem à nemine. Et idem Imperator legitur dixisse. Si aliquem in clericali habitu turpiter agentem viderem, amictu & chlamide mea ipsum cooperirem ne videretur. Et ideo vt dicit Augustinus iste Imperator diu in magna prosperitate regnauit. *Aug. lib. 5. de ciu. Dei c. 25.* Idem patet de Theodosio qui propter maximam obedientiam & reuerentiam quam exhibuit beato Ambrosio, diu regnauit & prosperabatur contra inimicos in omnibus. Econtra vero inobedientes prophetis & sacerdotibus, semper pessimè finierunt, vt patet de Saul; quia *Sedes ducum superborum destruxit Dominus, & sedere fecit mites pro eis.* *Eccl. 10.*

III.

Spiritus sanctus est perfectus & vtilis doctor veritatis vitæ, quæ necessaria est omnibus hominibus, & consistit in sanctitate & in iustitia coram Deo; ita vt homo innocenter viuat ad Deum & proximum, *Luca. 1.* seruando mandata Dei, diligendo Deum super omnia, & proximum suum sicut seipsum: habendo etiam deuotionem ad Deum, & misericordiam ad proximum. Hæc est veritas vitæ, quæ homini multa bona facit, & primo placere Deo, iuxta illud Psalm. *Complacui in veritate tua.* Et rectè, *quia misericordiam & veritatem diligit Deus.* *Veritas vitæ qualia bona homini præstat.* Secundo quia talis veritas in quocūque fuerit, omnia præcellit vt dicitur. 2. Esdræ. 4. *Omnes enim dicunt & clamant, quia magna est veritas & omnibus præualet.* Et reuera præualet; nam tales apud Deum multa mirabilia leguntur fecisse, vt Apostoli & eorum sequaces, quia erant simplices sicut columbæ. Tertio quia veritas operatores suos in omnibus custodit. *Volatilia ad sibi similia conueniunt, & veritas ad eos qui operantur bonum reuertetur.* *Eccl. 17.* Quarto quia regnum cœlorum ingredi facit; *Aperite portas & ingredietur gens iusta in eas, custodiens veritatem.* *Isa. 26.* Quinto quia opus quodlibet meritorium efficit. *Dabo opus eorum in veritate.* *Isaia. 41.* Sed prohdolor hodie est verum illud Psalmistæ. *Diminutæ sunt veri-*

ritates à filijs hominum. Diminutæ dicit, quia & veritas iustitiæ, doctrinæ & vitæ in omnibus diminuuntur. Et hinc homines hodie diuersimodè se habent ad veritatem. Quidam enim eam odio habent, vt homi-
Ioan.15. nes superbi. *Habuerunt me odio gratis*, dixit Christus prima veritas de superbis phari-
Ioan. 6. sæis. Alij vero detrahunt veritati. *Quare detraxistis sermonibus veritatis?* & hoc faciunt inuidi. Alij eam captiuam detinent, vt Romanorum. 1. *Veritatem in iustitia detinent*. Alij eam impugnant, vt necesse sit eam cadere. *Corruit in plateis veritas*. Alij eam pro vili pretio vendunt. *Pro buccella panis deserit veritatem*. Sed quicquid sit, in fine veritas triumphabit, inimicos suos prosternet, & amicos suos liberabit. *Vos cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos*, scilicet à culpa, *& tandem* à pœna & miseria præsenti, deinde *dabit gloriam*. Quam nobis concedat Christus qui est via, veritas & vita. Amen.

DOMINICA QVARTA POST PASCHA.

SERMO II.

Cum venerit paracletus, ille arguet mundum de peccato, & de iudicio & de iustitia. Ioan. 16.

INspicientes sanè & considerantes totum illud sæculi æuum, quod à mundi exordio vsque ad Christi defluxit aduentum, absque dubio nihil in eo inuenire poterimus nisi tribulationes & dolores, tristitias, turbationes & lachrymas, oppressiones iustorum, & angustias multiplices & varias, paucos autem
Eccl. 4. vel nullos consolatores aut liberatores ab eisdem, iuxta illud. *Vidi calumnias quæ sub sole geruntur, & lachrymas innocentum, & neminem consolatorem, nec posse resistere eorum violentiæ cunctorum auxilio destitutos*. Prouide clamabant iusti ad Dominum tãtis oppressi calamitatibus, tantis afflicti mestitijs, ac tantis destituti auxilijs, vt mit-
Isaiæ. 19. teret eis consolatorem & propugnatorem, protectorem & liberatorem. *Clamabunt ad Dominum à facie tribulantis, & mittet eis saluatorem & propugnatorem qui liberet eos*, non solum saluatorem, sed & protectorem postulantes. Nec mirum quod sic clamabant cum oppressi fuissent non solum tribulationibus multis, sed etiam malis. Psal. 70. *Quantas ostendisti mihi tribulationes multas & malas?* *Multas* dicit propter diuersitatem tentationis, eo quod Diabolus tunc non solum impellebat ad peccatum, sed etiam attrahebat; *& malas* propter crudelitatem afflictionis, eo quod diabolus dirè & crudeliter desæuiebat in sanctos. Vnde & tempore Christi Chananæa de filia sua confessa est quia malè à dæmonio vexabatur. Videns igitur Deus pater afflictionem populi sui qui erat in AEgypto huius mundi, tanquam pater misericordiarum, & DEVS totius consolationis, misertus est in misericordia & miserationibus, & ex magna misericordia misit filium suũ vngenitum in saluatorem: qui secundum suam misericordiam saluos nos fecit, & ex miserationibus multis post hoc misit Spiritum sanctum nobis in protectorem & consolatorem, qui secundum multitudinem dolorum nostrorum in corde nostro, consolationibus suis lætificauit multipliciter animas nostras, vt dicitur Psalm. 93. quatenus etsi ostendit nobis tribulationes multas & malas ad tempus, tamen conuersus ad nos, iterum oculo

oculo pietatis & miſericordiæ, conſolatus eſt nos, & de abyſſis terræ, id eſt, de profunditate triſtitiarum reduxit nos. Pſalm. 70. propter quod idem Spiritus ſanctus paracletus dicitur, id eſt, conſolator, cuius aduentum Saluator noſter mundo vtilem & neceſſarium prædicens, in verbis thematis oſtendere dignatus eſt, dicens. *Cum venerit*, inquit, *paracletus*. In quibus verbis deſcribitur Spiritus ſanctus, primo vt mœrentium & deficientium conſolator, quia *paracletus*. Secundo vt negligentium & errantium repræhenſor, quia *arguet mundum*: Tertio oſtenditur culparum & negligentiarum quas arguit dignus vltor, quia *de peccato*, *de iuſtitia*, *& de iudicio*.

I.

Spiritus Sanctus ſecundum Bernardum ſerm. 74. eſt ſpiritus bonus, Spiritus ſanctus, ſpiritus rectus, ſpiritus dulcis, ſpiritus fortis, infirma roborans, aſpera planans, corda purificans, quicquid in hoc ſeculo nequam videtur difficile & anguſtum, leue facit & latum; opprobrium gaudium iudicat, deſpectionem exaltationem eſſe perſuadet. Hæc Bernardus. Quæ omnia certè magnæ ſunt hominis conſolationes; circa quod notandum, quod quando nutrix recedit à puero, puer triſtatur & plorat; & licet ipſa puerum hortetur & moueat, quod non ploret nec doleat, puer tamen cum receſſerit ſtatim clamat & plorat, quantumcunque cito ſe redituram promittat, nec ceſſat à fletu donec nutrix lac in os ſuum mittat. Iſto modo Chriſtus nutricius fuit Apoſtolorum. Oſeæ. 11. *Ego quaſi nutricius Ephraim*. Ephraim interpretatur frugifer, & figurat Apoſtolos, qui fruges doctrinæ ferebant, quibus totus mundus fuit ſaturatus. Iſte ergo nutricius accepit licentiam ab Apoſtolis recedendi in cælum, vt dicitur Ioannis 14. *Vado & venio ad vos*; & tamen iſto non obſtante ipſi ſe à triſtitia non poterant continere, vt dicitur hic. *Sed quia hac locutus ſum vobis*, ſcilicet de meo receſſu, *triſtitia impleuit cor veſtrum*: ideoque Chriſtus ſpiritum Sanctum eis conſolatorem promiſit mittere, tanquam lac dulciſſimum. Iſaiæ 60. *Lac gentium ſuges, & mammilla regum lactaberis*. Iſtud lac eſt dulciſſimum ſuper mel. Eccl. 24. *Spiritus enim meus ſuper mel dulcis*. Iſto lacte hodie conſolatur nos Spiritus ſanctus, & reficit de die in diem, mitigando amaritudines huius vitæ & dulcorando eas. Veruntamen Spiritus ſanctus facit interdum ſicut prudens mulier, quæ ſciens lac non poſſe durare in propria ſubſtantia & diſpoſitione naturali, quia corrumpatur & reſoluatur à caliditate ſimul & corrumpatur, admiſcet dulcedini lactis amaritudinem mordiciniorum, id eſt, quorundam boletorum quæ præſeruant lac à putrefactione & condenſant illud in caſeum ſolidum, qui dudum durare poteſt. Iſto modo Spiritus ſanctus, videns quod habens gratiam eius & conſolationem poſſet de facili extolli & ſuperbire, non æſtimans ſe ſimilem eſſe cæteris, ſicut phariſæus Lucæ 18. ad incutiendum timorem proponit diuinæ iuſtitiæ æquitatem, & ad incutiendum dolorem proponit propriæ culpæ iniquitatem, ſicque amaricat ſibi conſolationes præſentis vitæ, & conſeruat eam à putredine ſuperbiæ. Si tamen videt animam, multum timentem ſeueritatem iuſtitiæ, aut exceſſiuè turbatam de iniquitate propriæ culpæ, ſtatim ne deſperet miſericordiam proponit propitiationis diuinæ, per quam erigit ad ſpem. Sic mater filio quem interdum acu pungit tacite ad os, ne nimis lacti inſiſtat. Sed videns eum nimium flere, finaliter conſolatur lactando ad plenum ipſum filium.

A ſuperbia quatenus in præſenti vita præſeruemur.

Sed circa hoc aduertendum quibus datur iſta conſolatio: Et certe non illis, qui hic habent conſolationes propriæ voluntatis & temporalis voluptatis, de quibus dicitur Lucæ. 6 *Væ vobis diuitibus, qui habetis hic conſolationem veſtram*, id eſt, qui

Spiritus S. quos conſolatur.

est qui abutimini diuitijs ad voluptatem, vt exponit Lyran. Vnde dicit beatus Bernardus: delicata est nimis diuina consolatio, & non datur admittentibus alienam. Hæc consolatio est vana propter duratio-
Zach. 10. nis paruitatem. *Vanè consolabantur:* Nec solum vana, sed etiam onerosa propter fastidij generationem; nam secundum beatum Augustinum, bonum temporale dilectum cum non habetur desideratur, cum adipiscitur vilescit. Hinc est quod Iob omnibus amicis cum in dolore consolantibus dixit:
Iob. 16. *Consolatores onerosi vos omnes estis.* Consolatur ergo Spiritus sanctus illos, qui nihil consolationis habent in mundo, qui sunt quasi populus eius specialiter electus; de
Isaia. 49. quibus dicitur. *Consolatus est Dominus populum suum.* Consolatur autem eos secundum diuersos status, & primò contempla-
1. Contẽplatiuos. tiuos, infundendo eis dulcedinem suæ cognitionis, per quam vident bonum æter-
Isaia. 51. num, & in eo delectantur. De quo dicitur:
Syõ quid. *Consolabitur Dominus Syon* Syon interpretatur specula; & significat illos, qui speculantur & vident Deum per speculum scri-
2. Sperantes. pturæ & in ænigmate fidei. Secundo consolatur sperantes, resurrectionem corporum expectantes. Psalmista. *Hæc me consolata est in humilitate mea.* Vnde de talibus
1. Thes. 4. sperantibus dicitur: *Consolamini inuicem in verbis istis*: & per hoc infundit Deus suis
3. Proficientes. dulcedinem suæ dilectionis. Tertio consolatur proficientes in virtutibus. *Ecclesia a-*
Act. 9. *dificabatur in timore Domini, & consolatio-*
4. Lugentes. *ne Spiritus sancti replebatur.* Quarto consolatur lugentes pro peccatis proprijs & alie-
Matth. 5. nis. *Beati qui lugent, quoniam ipsi consola-*
Isaia 61. *buntur.* Et. *Ad annunciandum mansuetis*
5. Castos. *misit me, vt consolarer omnes lugentes.* Quin
Iob 29. to consolatur omnes castè viuentes. *Cor*
6. Legentes sacra. *viduæ consolatus sum.* Sexto consolatur in libris sacris legentes & studentes. *Habemus*
1. Mach 12. *solatium libros sanctos* Et, *Quæcunque scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt, vt*
Rom 15. *per patientiam & consolationem scriptura-*
7. Patientes. *rum spem habeamus.* Septimo consolatur patientes acerbitatem præsentis tribula-
2. Cor. 1. tionis. *Consolatur nos in omni tribulatione*
Ibid. *nostra.* Et: *Sicut abundant in nobis passiones*
8. Humiles. *Christi, ita per Iesum Christum abundant consolationes.* Octauo consolatur humiles, in sanctis suis. *Deus humiles consolatur.* Et: *Expectemus humiles consolationem eius.* Nono consolatur Deum timentes, sicut patet de Simeone timorato, qui expectans consolationem erat iustus & timoratus. Decimo consolatur pusillanimes, id est, illos qui non audent aggredi difficilia opera virtutum, timentes succumbere: vel pœniter tiam non audent assumere, timentes non posse perficere; quibus dicitur. *Dicite pusillanimes confortamini, & nolite timere.* Hæc autem consolatio Spiritus sancti non est vana, sicut illa mundana, sed plenissima *vt repleamini ab vberibus consolationis vestræ.* Item non est vilis sed preciosissima. *Oculus non vidit.* Item non est fragilis aut momentanea, sed durabilis & longissima. *Lætitia sempiterna erit super capita eorum.*

II.

Arguet mundum. Merito mundus arguendus est, tanquam plenus malitia, & qui totus in maligno positus est. *Quicquid est enim in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ.* Quomodo ergo non est arguendus qui nihil boni in se habet? Vbi notandum quod merito mundus arguitur à Spiritu sancto, quia ipse mundus cum suis socijs carne & diabolo contra nos arguit. Arguit autem Spiritus sanctus veraciter & demonstratiuè, sed mundus cum suis socijs fallaciter & sophisticè seu seductiuè. Arguit Christus per certas demonstrationes: dæmundus per rethoricas persuasiones: caro per mon per sophisticas obligationes, & insolubilium deductiones. Primo arguit Christus per Spiritum sanctum disputando demonstratiuè, vt nos doceat & corrigat. Procedunt enim suæ demonstrationes ab inuentis principijs & notissimis nobis, quia de peccatis nostris; vnde dicitur hic arguendum mundum de peccato. Isti argumento non est inter nos qui sciat respondere; *quia si dixerimus quod peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus, & veritas in nobis non est.* Vnde Iob. 9. dicitur. *Quantus ego sum vt respondeam ei, & loquar verbis meis cum eo qui etiam si habuero quippiam iustum non respondebo, sed meum iudicem deprecabor.* Sic respondit ei mulier d

prehen

prehensa in adulterio, quando Christus ei geometricas demonstrationes digito protraxit in terra, & ideo confusionem & cõclusionem euasit, dicente sibi Christo: *nec ego te condemnabo* . *vade & amplius noli peccare* . Sic respondit Dauid ad Nathan, cum eum argueret de adulterio & homicidio. Ille dixit: *peccaui Domino* . Cui statim Nathan dixit: *Transtulit Dominus peccatum tuum*. Non est ergo melior responsio Christo arguenti nisi humilis confessio peccatorum. Secundo arguit mundus per rhetoricas persuasiones. *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum & probatum vt locuples fias, & vestimentis albis induaris* . Est enim persuasio mundi vt colligas, lucreris, & vndecumque poteris perquiras; & cum diues factus fueris, tunc per opera pietatis satisfacies Deo pro peccatis tuis . Vnde mundus primo suadet quærere quæ sunt mundi, & postea quæ sunt Dei. Christus verò oppositum. *Primum quærite regnum Dei & iustitiam eius* . Vnde sicut rhetor per exempla suadet mundus dicens: Nonne Abraham diues fuit? Dauid Rex magnificus? Gregorius eleemosynarius , & tamen amici Dei singulares facti sunt? Et sic de multis alijs sanctis, qui in sanctitate diuitias habuerunt? Sed certè mentita est iniquitas sibi, nam diues epulo ad tormenta raptus est, & alter diues dilatans horrea sua, animam dæmonibus rapientibus exhalauit; & beatus diues, qui est inuentus sine macula. Semper enim diuitiæ maculant & inquinant, propter annexas voluptates & alia vitia . Ideo istæ rationes mundi non debent Christianos mouere, quia licet cum diuitijs Christo bene seruire sit possibile, eo quod diuitiæ sunt electis adiuuamenta virtutum, tamen beatus diues qui non abijt post aurum, nec sperauit in thesauris pecuniæ, quod Salomon pro miraculo computat . Ideo securius est viam paupertatis eligere & maioris perfectionis, nec mundus audiendus cum suis sophisticis & deceptorijs argumentis . Vnde etsi nobis talia persuadet, simus tanquam surdi non audientes nec aperientes os nostrum. Relinquamus eum latrare sicut canem, vbique scientes eius astutiam; quia quæ promittit, non adimplet; aut si implet, in malum nostrum conuertit, & nobis blanditur vt decipiat. Quantos enim vidimus ante nos qui mundi promissis illecti laborauerunt, sudauerunt, & vires exhauserunt, pro consequendis honoribus, dignitatibus, aut prælationibus? Postquam autem eas sunt adepti, transierunt ad patres, ita vt verum sit, *Mundus transit & concupiscentia eius* . Ideo dicunt reprobi hodie in inferno . *Quid nobis profuit superbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit?* Et sequitur . *Transierunt omnia velut vmbra , & tanquam nuntius præcurrens, & tanquam nauis quæ pertransit fluctuantem aquam; cuius cum pertransierit non est vestigium inuenire, neque semitam carinæ illius in fluctibus* . Certè multi se æstimant fęlices si adipiscerentur honores , ille Episcopatum, ille Canonicatum & sic de alijs. Sed ipsis contingit, quod velocius descendunt ad infernum , quam vt ascendant ad talem honoris gradum . Sæpius vidimus nostris temporibus, atque vtinam non vidissemus , quod multi pro prælaturis litigauerunt decem annis, quas adepti vix vno anno in eis manserunt . Vnde ipsis contingit sicut illis qui in mari decipiuntur per insulam cæti. Cætus enim quandoque colligit in dorso arenam, supra quam crescunt gramina & herbæ virescunt, vnde apparet nauigantibus quasi insula: per hoc nauigantes decepti, descendunt de nauibus volentes pausare, & facientes ignem ad coquendum comestibilia; quem cetus sentiens ignem, mergitur in profundum, sicq; illi præcipitantur. Sic est de talibus . Ideo contra talem deceptionem vtamur cautela ipsius vulpeculæ, quæ cum ascendit glaciem, prius apponit aurem diligenter, & si sentit sub glacie fluentem aquam, nullo modo in illa glacie moratur, quia signum est aquam esse prope superficiem glaciei, & glaciem tenuem . Sic nos perpendamus prius, mundum non durabilem sed fragilem esse, ideoque non committamus nos periculo.

Honores huius sæculi nõ ambiendi.

I. Ioan. 2.

Sap. 5.

Tertio arguit dæmon per sophisticas

obligationes. Obligat enim hominem ad falsitatem, vti ante primum peccatum fecit falsam propositionem mulieri. *Nequaquam moriemini, sed eritis sicut dij.* Sed qui tales obligationes admittunt, adducet eos Dominus cum operantibus iniquitatem. Et ideo dicamus nos : *Non oportet nos de hac respondere tibi.* Quarto caro arguit per insolubilium deductiones, quia ipsius argumentationes vix solutiones recipiunt, in quibus quotidiana est pugna, sed rara victoria. Iacob. 1. *Vnusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus.* Interlinearis Bedæ. Abstractus à recto intinere; & illectus ad malum. Et quid ex hoc sequitur? certè pessima conclusio, sicut sequitur. *Deinde*, inquit Iacobus, *concupiscentia cum conceperit*, scilicet delectando & consentiendo, *peccatum parit*, scilicet perducendo ad actum manifestè. *Peccatum verò cum consummatum fuerit, generat mortem.* Sed nos scientes quia caro, quæ concupiscit aduersus spiritum non possidebit regnum Dei, respondeamus carni illud Apostoli. *Debitores sumus non carni vt secundum carnem viuamus. Si enim secundum carnem vixerimus, moriemur. Si autem spiritu facta carnis mortificauerimus, viuemus.* Vnde caro est sicut exactor, cuius vox secundum dictum Iob non est exaudienda. Et tantum de secundo.

Genes. 3.

Caro deductionibus insolubilibus.

III.

De peccato, de iustitia, & de iudicio. Ecce tres culpæ & tres negligentiæ, propter quas homines mundani sunt arguendi in quolibet sermone faciendo per sacerdotem. De peccato quidem quod habent. De iustitia quam non habent, nec faciunt. De iudicio quod non timent. Circa quod sciendum quod mundani homines septem mortalibus laborantes merito sunt arguendi à Spiritu sancto, & consequenter à prædicatoribus & viris spiritualibus, sicut illi qui permittunt optimos fructus hortorum suorum depasci, imo deuastari à septem bestijs. Vel qui se voluntariè exhibent lacerandos septem crudelissimis animalibus & bestijs horrendis, quas enumerans Salomon, dicit primam esse vrsum, per quam intelligitur gula, quia vrsus est animal vorax & in melle specialiter delectatur. Secundo, quia fœtum producit informem, id est, turpem, & non habentem expressam formam corporis & membrorum: tradunt enim naturales, quod vrsa massam carnis parit sine lineamentis, & partibus organicis ordinatè distinctis. Sic gulosi voraces & delectationibus dediti, quicquid faciunt totum ad carnis commodum conuertunt; patet in artificibus nostris, qui omnia quæ labore comparant, perbibunt & deuorant, & ideo partus eorum & proles operum ipsorum non est nisi carnalitas, quam prohibet Apostolus dicens: *Carnis curam ne feceritis.* Secunda bestia est leo, per quam significatur superbia, quia super cæteris animalibus appetit dominari, & superbus natura sua est ferocissimus & quasi aliarumque bestiarum seu ferarum Rex consortia dedignatur: hinc etiam nulla fera ei sociatur, & cum rugit, cætera omnia animalia formidant. Hæc est regula omnis superbi, quia dedignatur alijs se sociare, alij timent & verentur eum accedere, contra quos dicitur Eccl. 4 *Noli esse quasi leo in domo tua subuertens domesticos tuos.* Tertia bestia fuit ira plena, & vocatur iracundia, quæ figuratur per quoddam animal quod ab Aristotele vocatur Abanas, estque animal magnitudine quasi ceruus, quod contra consuetudinem omnium aliorum animalium, habet fel in aure simile felli hominis in colore, amarum valde, & causatiuum vehementer iræ & ferocitatis. Sic homines iracundi, videntur habere fel in aure. Quia quantumcunque quis eis loquatur dulciter, amicabiliter, pacificè, honestè, modestè, & rationabiliter, semper eis videtur sonare in auribus iniuria. Vnde semper portant fel in aure, quia quicquid audiunt, in amaritudinem conuertunt; hoc autem fel dicitur esse simile felli hominis, quia talis homo iracundus loquitur aut defendere intendit semper ra-

Mundani à Spiritu S. meritò arguendi.

per rationibus probabilibus, sicut homo prudens defendere ostendit se. Vnde Actuum 8. dicitur de Simone. *In felle enim amaritudinis video te esse.* Et Deuter. 32 *Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile. Vua eorum vua fellis, & botrus amarissimus.* Quasi dicat. Siue verba eorum, siue opera, siue rationes, siue intentiones eorum, omnia sunt insanabilia. Quarta fuit bestia ignota, per quam significatur acedia. Homo enim pigritiæ datus, non potest cognosci de facili; modo vult vnum, modo alterum. Prou. 13. & 21. *Vult & non vult piger.* Et: *Desideria occidunt pigrum.* Et ista bestia significatur per asinum, qui in quibusdam partibus est animal ignotum, sicut in Polonia. Est autem proprietas asini quod in anteriori parte videtur quasi ad modum crucis in cruribus prioribus & brachijs dispositus, estque ibi valde debilis: sed in posteriori parte est multum fortis, ideo ibi onera portat. Sic est de accidioso & pigris, quia ea quæ sunt crucis, id est, pœnitentiæ aut mortificationis carnis, nihil sufferunt: sed ad ea quæ sunt carnalia & lumbos respicientia, sunt nimis fortes, similes diabolo patri eorum, de quo dicitur. Iob. 40. *Fortitudo eius in lumbis eius, & virtus eius in vmbilico.* Sed bonum esset quod tali asino daretur dietium de quo dicitur Eccl. 33. *Cibaria & virga & onus asino, panis & disciplina & opus seruo,* id est, seruienti corpori in opere diuino. Quinta bestia fuit spirans vaporem igneum, & vocatur luxuria, & figuratur per duos dracones, qui in duobus montibus Armeniæ viam publicam tanta pestilētia infecerunt, quod nullus per eā trāsire potuit, quin subitò moreretur, sicut narrat Aristoteles libro suo de proprietatibus elementorū. Quod factum Socrates, erecta sibi altissima turri in loco multum distante à montibus, per speculum factum de calibe deprændendit, in quo speculo vidit illos duos manifestos dracones, vnum ex vno monte, alium ex alio vaporem emittere, quo aer infectus homines inter montes per viam euntes interfecit. Accidit autem istud tempore Philippi patris Alexandri Magni, sicut ibidem narratur; & per hoc significantur duo status, laicorum videlicet & clericorum, qui hodie dediti luxuriæ; illi adultera committentes, isti concubinas fouentes, tanquam duo dracones venenosi, homines simplices in via mandatorum Dei incedentes, exemplo prauo scandalizant, & inficiunt, de quibus Iohelis. 2 *Dabo prodigia,* id est, monstra, *in cœlo,* id est, in spiritualibus, *& in terra,* id est, in laicis, *sanguinem* scilicet peccati, *& ignem,* id est, ardorem concupiscentiæ, *& vaporem fumi,* id est, famam malam volantem ab eis & inficientem alios. Vocat autem ea monstra seu prodigia, quia reuera monstruosum est, vt in talibus dignitatibus constituti sic agant, cum vtrique potius proximis suis, bono exemplo prælucere teneantur, iuxta illud. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est. Sed hodie non est hoc monstruosum, propter vsitatam consuetudinem qua frequenter hoc videmus. Vnde non miramur videndo prælatum lasciuum, nec coniugatum adulterum, sicut nec Balaam expauit aut miratus est ad vocem asinæ loquentis, quamuis monstruosum esset, quia in exercendo artem magicam talibus monstris fuit consuetus.

Sexto ponit Salomon odorem fumi qui naturaliter est liuidus, seu pallidus & obscurus, per quem designatur inuidia. Proprium est enim inuidi, occultas detractiones, damnationes, & diffamationes quasi quendam liuidum fumum emittere, vt claritatem famæ beatorum denigret. Hi sunt similes vulpi, quæ naturaliter fœtet, & habet proprietatem secundum naturales, quod cum taxus, animal valde honestum parauerit sibi foueam, vulpis in absentia statim currens mittit ibi fœtidum fimum: superueniens taxus, propter fœditatem foueæ relinquit vulpi eam, abominans & contemnens foueam, sicque vulpis sibi acquirit alienum hospitium, non laboriosè sed potius cautelosè. Ista est natura inuidorum, qui videntes honestum statum aliquorum bonorum hominum, non valentes eos aliter de eorum sedibus aut dignitatibus vel officijs

Inuidia designatur per odorem fumi.

Inuidi similes vulpi.

officijs expellere, diffamant & detrahunt eis, accusantes eos crimine pessimo apud superiores. Et tandem contingit, quod boni viri antequam cum eis litigent, libentius dimittunt & resignant illa beneficia, quibus illi tanquam vulpis taxo succedunt, sed certè non diu prosperantur in eis, sicut Briccius post sanctum Martinum, qui multa passus est. Septima bestia est quæ ab oculis scintillas horrendas emittebat, & significatur auaritia, quæ quicquid videt in mundo concupiscit, & quasi ad omnes diuitias scintillas concupiscentiæ emittit. Vnde comparatur igni, qui crescit per appositionem combustibilium. Prouerb. 30. *Ignis numquam dicit sufficit.* Scintillæ ergo igneæ in auaro sunt concupiscentiæ, & desideria plura habendi, quæ concupiscentia significatur per cattum, qui habet oculos igneos & scintillantes: quia Cata græcè idem est quod videt latinè: & ideo dicitur cattus, quia videt in nocte sicut de die, ac ita prudenter venatur prædam suam in tenebris, sicut in luce. Isto modo prudentes seculi tam spirituales quam seculares, venantur in tenebris, id est, in curijs & atrijs principum, tam à dextris quam à sinistris, iustè & iniustè, per fas & nefas; de quibus dicit Iob. 28. *Omne pretiosum videt oculus eius.* Et Ecclesiastes 1. *Non satiatur oculus visu, nec auris auditu impletur.* Et Eccl. 1. & 4. *Laborare non cessat, & non satiantur oculi eius diuitijs.* Et per oppositum boni talia fugiunt, dicentes illud Psalmistæ. *Non proponebam ante oculos meos rem iniustam.* Hæ septem bestiæ significantur in dracone magno, qui habuit capita septem, vt dicitur. Apoc. 12.

Auaritia igni comparatur.

Designatur per cattū.

Mundus arguendus de peccato.

Secundo mundus est arguendus de peccato; sicut ille Rex qui potens resistere inimicis suis, permittit se vltrò & spontaneè seu voluntariè ab eis capi. Vnde inimici nostri significantur per septem gentes pestiferas quas expugnauerunt & vicerunt filij Israel, sicut dicitur Sapientiæ 18. & Iudicum. 3. Fuerunt autem gentes istæ secundum eorum nomina Gergezæus, Amorrhæus, Heuæus, Hethæus, Chananæus, Iebusæus, & Pherezeus. Gergezæus interpretatur colonum eijciens, & significat superbiam, quæ primum colonum cœli, id est, Angelum, & postea Adam colonum paradisi eiecit. Ista gens arguitur per donum Spiritus sancti, scilicet per timorem Domini, per quem homo vincit aduersa: Vnde per timorem DEI homo depressus eleuatur ad superiora tanquam intrepidus contra aduersa, iuxta illud. *Qui timet Dominum non experietur quicquam mali.* Amorrhæus interpretatur amaricās vel amara loquens, & significat inuidum qui totus est felleus, semper amara diffundens. Iste arguitur per donum intellectus, quo homo intelligens proximum suæ naturæ comparticipem, dulcem se proximo suo reddit. Tertius Heuæus, & interpretatur lapides colligens, & significat iracundum & rixosum, qui semper colligit lapides offensionis & scandali, quibus alios offendit, sicut Semei contra Dauid. iste arguitur per donum consilij, quo consulitur nobis per Christum. iuxta illud Matth. 5. *Noli resistere malo, sed si quis te percusserit ad vnam maxillam, præbe ei & alteram.* Quartus populus Hethæus, qui interpretatur stupor vel formido, & significat accediam, quæ facit hominem stupidum & formidantem opera virtuosa, qui arguitur per donum fortitudinis. Gregorius. 8. moral. Fortitudo spiritus est carnem vincere proprijs voluptatibus, præsentis vitæ dilectionem extinguere. Econtra carnis fortitudo est transitoria, sine cessatione diligere, contra flagella conditoris insensibiliter perdurare. Quintus populus Chananæus, interpretatur possessor vel negotiator, & significat auarum seu cupidum, qui per varias negotiationes possessiones acquirit & auget. Hinc August. Quæ est ista auiditas concupiscentiæ, cùm & ipsæ belluæ habeant modum? tunc rapiunt quando esuriunt, parcunt verò prędæ cum senserint satietatem. Insatiabilis est sola auaritia diuitum, semper rapit & numquam satiatur; nec Deum timet, nec hominem reueretur; nec patri parcit, nec ma-

trem cognoscit, nec fratri obtemperat, nec amico fidem obseruat, viduam opprimit, pupillum inuadit, liberos in seruitium reuocat, testimonium falsum profert, res mortui occupat. Quæ est animarum insania amittere vitam & appetere mortem? acquirere aurum & perdere cœlum? Iste arguitur per donum pietatis, quæ monet ad tribuendum pauperibus ex misericordia propter Deum. Sextus populus est Iebuſæus qui interpretatur præsepe, & significat gulam, quæ suadet homini semper stare ad præsepe. Iste arguendus est per donum scientiæ, per quam homo scit temperatè viuere. *Scio abundare, scio & penuriam pati.* Septimus populus est Pheresæus, qui interpretatur dissemioans terram, & significat luxuriosum, qui illicitè seminat semen suum. *Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem.* Iste arguendus est per sapientiam, id est, per sapidam scientiam, & saporem cœlestium, quibus gustatis vilescit omnis dulcedo carnalis.

Philip. 4.

Galat. 6.

Secundò mundus meritò est arguendus de iustitia, quam non habet, quæ tamen omnibus, & ad Rempublicam regendam maximè est necessaria, à qua nullum tempus vacare debet, teste Tullio lib. 1. de off. cap. 13. Virtutis huius splendor est maximus, quia fundamentum perpetuæ commendationis & famæ est, cuius secundum Ambros. libr. 1. de offic. prima est pars in Deum, vt scilicet quæ sunt Dei, Deo reddantur. Secunda in patriam, vt scilicet defendatur, & in pace conseruetur. Tertia in parentes, deindè in omnes. Et secundum hoc iustitia describitur, quod est virtus, per quam vnicuiq; quod suum est tribuitur, secundum Augustinum. Et Macrobius dicit. Iustitia est, quando vnicuique quod suum est, seruatur. Quod expressius declarat Bernard. serm. 4. dicens: Iustitia est virtus, quod suum est vnicuiq; tribuens, superiori scilicet Prælato obedientiam & reuerentiam; æquali, id est, pari, consilium & auxilium, contra eius ignorantiam & infirmitatem; inferiori custodiam & disciplinam. Quæ omnia viguerunt in antiquis Patribus, non solum Deicolis, sed etiam idolatris & paganis, & ideò tunc aureum sæculum dicebatur. Nunc auem propter defectum iustitiæ, quando omnes in Ecclesia Christi quæ sua sunt non quæ Iesu Christi, necesse est omnia deordinari, eò quod secundum Augustinū, Remota iustitia quid sunt regna nisi latrocinia? Ideò sapiens clamat, vt rectores & præsides, prælati & iudices ad reformandum statum mundi & Ecclesiæ Christi diligant iustitiam, dicens: *Diligite iustitiam qui iudicatis terram.* Notanter dicit, *diligite iustitiam*, non solum facite iustitiam. Nam secundum Robertum Holcoth, multi sunt qui faciunt iustitiam, sed tamen eam non diligunt, & ideò merito sunt à Spiritu Sancto arguendi, quorum sunt quatuor genera. Primi sunt appetentes honores & reuerentiam. Secundi vindicantes rancores per impatientiam. Tertij lucratiui munerum. Et quarti dissimulatiui scelerum. Primi sunt qui licet non diligunt iustitiam, volunt tamen videri iusti: arguunt delinquentes, vituperant vitia, & docent virtutes; puniunt sine misericordia, & tamen cum intentione corrupta, quia non ob aliud nisi vt honorificentur ab hominibus, & vt vocentur iustitiæ zelatores, quales fuerunt Scribæ & Pharisæi, de quibus Matth. 5. *Nisi abundauerit iustitia vestra plus quam Scribarū &c.* Secundi sunt vindicatiui rancoris & impatientiæ, prætendunt se amatores iustitię & non sunt. Sicut enim iustitia vult vindicare delicta, sic & ira iniuriam. Vnde philosophus dicit; quod ira est appetitus vindictæ; iratus autem dolet vindictam quasi patiens aliquid iniustum, sed quando punit delectatur, vt dicitur 3. Ethicorum ca. 12. Tales fuerunt illi duo senes nequam, qui Susannam condemnabant. Vnde inter passiones malas in iudice ira est peior, quia impedit animum nè possit cernere verum, & in pœnis nescit medium tenere. Et ideò dicitur Iacob 1. *Ira viri iustitiam Dei non operatur.* Et certè non solum non operatur, sed etiam destruit. Tertij sunt lucratiui munerum, prætendunt enim se iustitiam diligere, sed mentiuntur; quia plus diligunt pecuniam propter quam faciunt iustitiam. Isti non sunt amatores iu-

Matt. 22.

Aug. libr. 4. de ciu. Dei ca. 4.

Sap. 1.

Quatuor genera eorum qui facīt nec tamen diligunt iustitiam.

Dan. 13.

 stitiæ

ſtitiæ, ſed mercatores, eò quod apud eos, cui plus dat pecuniȩ, plus reportat iuſtitiȩ. Quibus maledicitur per Prophetam. *Væ qui iuſtificatis impium pro muneribus, & iuſtitiam iuſti aufertis ab eo.* Quarti ſunt diſſimulatiui ſcelerum, ſicut illi qui videntur eſſe compaſſiui, & ita non vlciſcuntur nec puniunt delicta, & faciunt ad modum matris, quæ non ſuſtinet ligari vel aduri filiam freneticam, quam poſtea videbit omninò veſanam, ſicut dicit Auguſtinus in quadam epiſtola. Et iſta eſt falſa & inſana manſuetudo vel pietas, immò potius eſt crudelitas aliorum, quia per hoc quod dimittitur multum malum vnius, multi exemplo eius deprauantur. Ideò dicit Hieronymus. Secandæ ſunt putridæ carnes, nè totum corpus inficiatur & putreſcat; & vna ouis morbida à caulis eſt repellenda, nè totus grex inficiatur; & vna domus accenſa extinguatur, nè tota ciuitas comburatur. Et tantum de iſta iuſtitia.

Iſaia 5.

Mundus de iudicio arguendus.

Tertiò de iudicio arguendus eſt mundus, quod non timet. Et meritò: cum enim illud iudicium ſit multum horribile, in quo etiam hi, qui videbantur iuſti, vix ſaluabuntur, multò magis mundus qui plenus eſt peccatis arguendus eſt, quod non timet tale iudicium. De quo dicitur Iſaiæ trigeſimo: *Ecce nomen Domini venit de longinquo, ardens furor eius, & grauis ad portandum.* Vnde tunc dicent reprobi Christo: *Grauis eſt nobis ad videndum.* Et circa hoc notandum, quod iſta eſt differentia inter bonos & malos, quia boni timent de peccatis ſuis, & timent Deum ante iudicium, vnde dicunt: *Confige timore tuo carnes meas.* Hoc enim conſulit ſapiens: *De propiciatu peccatorum noli eſſe ſine metu.* Et ideò taliter timenti Deum benè erit in extremis, & in die defunctionis ſuȩ benedicetur, vt dicitur Eccleſ. 1. Et per oppoſitum reprobi, quia non timent peccata ſua, nec verentur peccare; ideò etiam nec Deum timent, nec eius iudicium. Sed certè veniet dies quando timebũt, quando timor erit ad pœnã non ad emendationẽ quando dicent. *Timor & tremor venerunt ſuper me, & contexerunt me tenebræ;* tunc enim venient in cogitatione peccatorum ſuorum timidi, & traducent illos ex aduerſo iniquitates ipſorum, vt dicitur Sap. quarto. Propter quod dicit Gregor. decimo quarto moral. Vitari namque terror iudicis non niſi ante iudicium poteſt, non modo cernitur, ſed precibus placatur. Cũ vero in illo tremendo examine ſederit, & videri poteſt, & placari non poteſt, quia facta prauorum quæ diu ſuſtinuit tacitus, ſimul omnia reddet iratus. Vnde neceſſe eſt nunc timere iudicem, cum nondum iudicium exerceat, cum diu ſuſtinet, cum adhuc mala tollerat quæ videt, nè cum hũc in retributionem vltionis iuſtitia concuſſerit, tantò in iudicio diſtrictius feriat, quantò diutius ante iudicium nos expectat. Hæc Gregorius. Pro quo latius deducendo ad incutiendum metum peccatoribus de rigore iuſtitiæ diuini iudicij eſt ſciendum, quod malefactores & criminoſi & rei ex triplici cauſa ſolent confidere ſe euaſuros impunè. Primò quando ſperant quod poſſint declinare & euitare rigorem iudicij, vt quia ſine examine fiat emenda per meditationem amicorum & arbitrium bonorum, & non per ſtrepitum iudicialem. Secundò ſperant ſe rei probabiliter euaſuros, licet non omninò impunè, ſi poſſint ſubire iudicium, ſic tamen quod habeant iudices & aſſeſſores fauorabiles ipſis. Tertio modo per translationẽ perſonarum ſuarum, vt quia reus in vno regno poteſt conuerſari in alio, & ſic euadere iudicium translato domicilio. Sed certè nullo iſtorum modorum poſſunt euadere peccatores. Primò quia illud iudicium erit cum examine rigidiſſimo, in quo etiam minimum verbum otioſum ponderabitur. Matthæi duodecimo. Nec ſolum verba, ſed etiam cogitationes examinabuntur, & ita tam verba quam cogitata, facta & greſſus noſtri minimi iudicabuntur, Iob. *Tu quidem greſſus meos dinumeraſti.* Nec ſolum mala commiſſa appendentur, ſed etiã bona omiſſa computabuntur, vt patet de diuite Epulone Luc. decimo ſexto. Et de illo qui abſcondit pecuniam Domini ſui, & nihil lucratus eſt, Matth. vigeſimo quinto. Ideò non poteſunt

1. Pet. 4.

Iſaia 30.

Sap. 2.

Pſalm.

Eccl. 5.

sunt mali declinare rigorem iudicij. Secundò iudices erunt seueri, & in nullo fa-uorabiles reprobis, quantumcunque propinquis vel cognatis. Quia sancti secundum Gregorium tanta rectitudine iustitiæ diuinæ constringentur, vt nulla ad reprobos compassione moueantur. Vnde dicitur Sap. tertio. *Iudicabunt sancti nationes.* tanquam assessores Christi, Matthæi decimonono. *Sedebitis & vos iudicantes.* Hi enim sunt seniores, cum quibus Christus venturus est ad iudicium Isaiæ tertio. Hi sunt etiam senatores, cum quibus sedebit nobilis vir in portis, Prouerbiorum vltimo. Quia ergò sancti iudicabunt qui sunt veracissimi, ideò non poterunt flecti quin mala facta puniantur. Vnde nota quod durum est reo & graue, si rex sit sibi extraneus, qui sibi in nullo penitus teneatur. Secundò si sit talis qui à iuris regula nullatenus abducatur. Tertiò si est talis, de cuius iniuria reus accusatur. Sic erit in iudicio, in quo se sancti reddent peccatoribus extraneos. Nec mirum, quia Christus etiam dicet reprobis *Nescio vos.* Matth. vigesimo quinto. Vnde & fatuis respondet prudentes. *Ite ad vendentes & emite vobis.* Secundò nullo modo declinabunt à regula iuris, quia sanctitas & iustitia, quia tunc iam erunt induti nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis. Ephes. quarto. Tertiò ipsi erunt hostes impiorum, quos impij in hac vita conculcauerunt, Abacuc primo. *Respicis contemptores, & taces conculcante impio iustum?* Et ideò tunc viceuersa ipsi calcabunt eos, Malach. vltimo. *Calcabitis impios cum fuerit cinis sub planta pedum vestrorum.* His igitur compensatis, timendum esset diuinum iudicium, semperque de ipso foret cogitandum. Nam dicit Gregorius homilia trigesima nona. Præsentis temporis lætitia sic est agenda, vt nunquam amaritudo futuri iudicij à memoria recedat. Et Bernardus super psalmum *Qui habitat.* *Quid tam cauendum, quid tam plenum anxietate & vehementissima solicitudine excogitari potest, quam iudicandum astare illi terrifico & Deifico tribunali, & incertam adhuc subitamque districto iudice expectare sententiam? Vbi iudex teste non indiget, vbi veritas discutit intentiones.* Et in quadam epistola ad Robertum monachū dicit: *Veniet qui malè iudicata reiudicabit, illicitè iurata confutabit, qui faciet iudicium iniuriam patientibus, vbi plus valebunt pura corda quam astuta verba, & conscientia bona quam marsupia plena, quando iudex non falletur verbis, nec flectetur donis.* Hæc ille. Item quo ad tertium non poterit reus se tunc transferre de vno regno ad aliud, vt subterfugiat illud iudicium, quia omnes tunc oportet nos astare ante tribunal Christi, vt dicit Apostolus, nullo excepto. Et Iohel tertio dicitur. Venite omnes gentes de circuitu & congregamini. Nos ergò fratres peccata detestantes quæramus iustitiam Dei, iudicantes nosmetipsos in præsenti, vt futurum illud terribile iudicium euadere, & præmia cœlestia consequi possimus. Quod nobis præstare dignetur. &c.

Iudicij futuri memoria non deponenda.

**
*

DOMI-

DOMINICA QVINTA ROGATIONVM.

SERMO I.

Petite & accipietis. Ioannis 16.

Icit S. Augustin. in lib de definit. Nullum credimus ad salutem, nisi Deo iuuante venire, nullum inuitatum nisi Deo auxiliante operari, nullum nisi orantem auxilium promereri. Ex quibus verbis patet, quod licet Deus præsto sit, dare cuilibet auxilium salutis, illud tamen non dat nisi per medium orationis: imò esto quod Deus sine orationis medio nonnullas virtutes hominibus infundat, illas tamen non complet, nec proficit absque orationis iugitate & perseuerantia. Hinc est quod Saluator ad iugem orationis perseuerantiam exhortans ait. *Oportet semper orare.* Et prouocans nos ad orandum, ostendit orationis nostræ exauditionem facilem in hodierno Euangelio dicens. *Petite & accipietis &c.* In quibus verbis duo tanguntur. Primò hortatur ad orationis deuotionem, *Petite.* Secundò promittit orationis deuotæ exauditionem, *& accipietis.*

Luc. 18.

Proposit.

I.

Circa primum hortatur ad orationis deuotionem dicens: *Petite*, quod primo præmiserat dicens. *Si quid petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis.* Vnde sciendum, quod vt dicit Henricus de Vrmaria. Cordis perfectio cuiuslibet iusti hominis, ad iugem & indisruptam orationis perseuerantiam tendere debet, & quantum humanæ fragilitati conceditur, ad continuam tranquillitatem mentis niti debet, & ad eius perpetuam puritatē; propter quam possidendam, & omnem laborem corporis & concussionem spiritus indefesse quærimus & iugiter exercemus. Hæc ille. Ex quibus verbis patet quod multum necessaria est oratio ad salutem, circa quod videndum est de duobus. Primò de commendatione orationis; secundò de forma & modo orandi, vt sic iuxta consilium Saluatoris exhortantis debitè petamus. Est autem primum sciendum, quod oratio est moraliter scala nostræ ascensionis ad Deū; secundò scutum nostræ defensionis; tertiò nuncius nostræ legationis; quartò redditus nostræ subiectionis, & quintò speculum nostræ cognitionis, vt inquit Hugo lib. de profectu nouitiorum. Primò dico quod oratio est scala nostræ ascensionis, per hanc enim ascendimus ad Deum, & à terrenis ad cœlestia nos leuamus. *Oratio humiliantis se nubes penetrat.* Vnde oratio secundum Damasc. libr. 3. cap. 28. definitur, quod sit ascensus mentis ad Deum, & decentium petitio. Et Hugo de profectibus nouitiorum dicit, quod oratio mentem magis à terrenis eleuat & elongat, quam cæteræ actiones, quia illæ negotiātur cum Martha circa frequens ministerium inferius, ista cum Maria pedibus Domini inhęrens, cum solum sibi propitium esse exorat. Hæc ille. Ex quo patet quod in oratione plus requiritur eleuatio mentis ad Deum quam vocis; vnde dicit Gregor. 28. moral. quod orare est amaros gemitus in compunctione, non verba cōposita resonare. Et 12. moral. Vera postulatio est non in oris vocibus, sed in cordis cogitationibus. Valentiores voces apud aures Dei non faciunt verba, sed desideria, ideò de Moyse tacente dicitur. *Quid clamas ad me?* Et de Anna dicitur quod nō loquens orabat; hoc est quod Saluator suis electis præcipit dicens: *Intra cubiculum tuum*

Lib. 9. ca. 1. de perf. int. hom.

tuum, & clauso ostio ora Patrem tuum. Sed dices: Ex quo oratio non est nisi ascensus mentis ad Deum, ergò frustra vox adiungitur, & per consequens vocaliter non est orandum. Respondeo, ꝙ licet oratio principaliter debet esse per eleuationẽ mẽtis, tamẽ ex consequẽti vox est necessaria. Vnde dic. Psal. 141. *Voce mea ad Dominum clamaui, voce mea ad Dominũ deprecatus sũ.* Et adiungitur orationi triplici ratione. Primò ad excitãdum interiorem deuotionem, verbis enim & signis nosipsos interius excitamus ad secundum desiderium augendum, vt dicit Augustinus ad Probam, & ea ratione fiunt inclinationes capitis, & genuflexiones ad Philip. 2. Secundò ad redditionem debiti, vt scilicet seruiat Deo secundum seipsum totum corde & corpore. Tertiò ex quadam redundantia ab anima in corpus ex vehementi affectione, vnde Psalm. 15. dicitur. *Lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea.* Vnde dicit Hugo lib. de perfect. nouitiorum, quod licet Deus plus attendat cor quam verba oris, tamen ideò verba apponimus, vt cum mens pigra est se ad leuandum in Deum, per verba orationis sustentata iuuetur, & memoria Deo inhæreat, intellectus sursum tendat, affectus per deuotionem inflammatus gustet, quoniam suauis est Dominus, ex intentione sacræ orationis afflatus. Deus enim qui creauit nos, scit quid nobis necesse sit antequam petamus eum, & ideò non indiget vt per orationem insinuemus ei quid desideramus. Item qui ad hoc fecit nos vt benè faceret nobis gratuitò per semetipsum, oratione nostra non indiget flecti ad miserandum quod disposuerat facere, sed ampliorem nobis in hoc profectum procurat, vt gratis nobis benè faciat, sicut ab æterno disposuit, & tamen orationis nostræ studium ad multiplicem nobis vtilitatem conuertit, atq; ita oratio nostra non est causa eius beneficentiæ, sed via, vt si nõ propter illam causam, per illã tamen viam nobis misereatur. Hæc Hugo. Sed dic. Quid intendimus cũ oramus, quia vel petimus ꝙ operetur ꝙ disposuit se facturũ pro tempore, & hoc videtur frustra; nã sine nostris petitionibus quicquid disposuit se facturum, perficiet. Vel petimus quod mutet dispositionem & voluntatem suã, & velit sicut nos volumus, & hoc impossibile est, cum Deus non possit mutari. Respondeo quod nõ intendimus Domini, vel diuinam dispositionem mutare, sed magis instare vt compleatur. Sic enim Deus disposuit, quod ea quæ circa nos consumabuntur, per nostras orationes merebuntur consumari. Non ergò cum oramus Deum mutare proponimus, vel ad nos inclinare, sed magis nos ad Deum leuare; & nostrã voluntatem suo beneplacito conformare, quod pulchrè declarat Dionis. c. 3. de diuinis nominibus per duo exempla. Primum est, si imaginemur vnam cathenam vel funem de cœlo pendentem, & nos attrahendo eam nitamur sursum scandere; non eã vtiq; qui sursum esset, & deorsum æqualiter descendere faceremus ad terram, sed per eam nosmetipsos ad superius erigeremus. Secundum exemplum; si essemus in naui exeunte in aqua, & teneremus funes fortes in manibus, alligatos ad rupem immobilem, & traheremus fortiter funes illos, non moueremus rupem ad nos, sed econtrario nos, & nauem moueremus ad rupem. Sic cum oramus, non trahimus ad nos immobilem Deũ virtute, sed nos potius trahimus ad Deum, eleuando mentẽ nostram per pium & humilem affectum; fide, spe & charitate subnixa.

Secundò oratio est scutum nostræ defensionis. Vnde dicitur de Aaron quod orando cum Moyse pro mitigatione ignis in populum immissi à Deo, properans homo sine quærela, scil. ipse & Aaron deprecari pro populis, proferens seruitutis suæ scutũ orationem, & per incensum deprecationẽ allegans, restitit iræ. Narrant historiæ Britonum, quod rex Archicarus illustris depictam habuit imaginem virginis benedictę filium suum in brachijs baiulantem. Ad hanc ergò imaginem quoties in pressura belli inciperet fatigari, respexit, ex cuius scuti intuitu vires recenter recepit. Sic Moyse orante vincebat populus, & deficiente vincebatur. Tertiò oratio est nuncius nostræ legationis. Vnde Aug. super Psal. 65. dic. Orationis puræ magna est virtus, & velut fidelis nuntius mandatum peragit, & illuc penetrat, quo caro non peruenit.

Oratio scutum.

Sap. 18.

Exod. 17. Oratio nuntius.

Vnde Ps. *Intret in conspectu tuo oratio mea. Inclina aurem tuam ad precem meã.* Quartò oratio est redditus nostræ subiectionis: Cadit enim oratio sub præcepto, determinatè & indeterminatè. Determinatè quidem quantum ad ministros Ecclesiæ, qui sub præcepto Ecclesiæ ad horas canonicas obligantur; indeterminatè verò quantum ad omnes. Omnis enim homo tenetur salutem suam procurare, quod sine oratione adulto nõ conceditur. Vnde orare mẽtaliter est de iure naturæ, & reducitur ad secundum præceptum primæ tabulæ, scil. *Memento vt diem sabbathi sanctifices.* Tempus vero Laicis orandi non instituitur ex statutis canonum, nisi diebus festiuis, quãdo tenentur diuinis officijs interesse, vt populo orationibus suam intentionem conforment. De hac redditione dicitur: *Reddemus vitulos labiorum nostrorum*, id est, deuotas orationes. Quintò oratio est speculum nostræ recognitionis. Vnde dicit Hugo de profect. nouitiorum, quod oratio est speculum, quod facit cognoscere defectus suos, vel profectus, quia conscientia ibi se sibi lucidius repræsentat, vel pro profectu in fiduciam spei læta erigitur, vel ex defectus consideratione confunditur.

Redditus nostræ subiectionis.

Osee 14.

Oratio speculum.

De secundo, sc. de forma & modo orãdi est sciendum, quod ad hoc vt debitè petatur, & oratio suũ consequatur effectũ, septem sunt necessaria. Primò siquidem in corde orantis debet esse virtus charitatis, vt ex desiderio amoris Deum petat, quod tangitur in Euangelio vbi dicitur; *Si petieritis Patrem.* Secundò debet esse irreprehẽsibilitas conscientiæ; vnde Ia. 1. dicitur, quod ille quem reprehendit conscientia de peccato, dicitur vir duplex animo & incõstãs in omnibus vijs suis. Vnde Gloss. dic. Ord. Duplex est qui genua ad precem flectit, & mordente conscientia de impetratione diffidit. Duplex qui vult gaudere cum Deo & sæculo, qui de bonis quæ agit non Deũ, sed fauorem quærit. Hæc ille. Vnde 1. Io 3. *Si cor nostrũ non reprehendit nos fiduciã habeamus, & quicquid petierimus accipiemus.* Et Paulus. *Volo enim vos orare in omni loco leuando puras manus ad Deum.* Ex quibus patet quod orans debet esse a vitijs immaculatus, & Deo acceptus. *Respexit*, inquit, *Dominus ad Abel & munera eius.* prius ad Abel, postea ad munera: Hinc est quod ex dantis corde illud quod datur, acceptatur, ait Gregor. 25. moral. Ex quibus patet primam causam non exauditionis orationũ nostrarum, esse culpam demeritorum orãtis. Vnde dicitur. *Cum multiplicaueritis orationem vestram, non exaudiam.* Et subdit causam: *Manus enim vestræ plenæ sunt sanguine*, id est, peccato. Et: *Peccatores Deus non exaudit.* Isa. 59. *Peccata vestra absconderunt faciem eius.* Sed dic. ... o peccatores non debent orare pro eorum conuersione, quod est contra illud Ezech. 18. *Quacunque hora peccator ingemuerit, &c.* & Luc. 18. orans Publicanus est exauditus. Respõdeo secundum Thom. secunda. 2. qu. 83. artic. 8. quod oratio peccatoris procedens ex desiderio peccandi non exauditur, sed benè quæ procedit ex desiderio bonæ famæ, non quasi ex iustitia, quia talis non meretur, sed ex pura misericordia. Tertiò debet esse irremeabilis ad peccata quæ plãguntur in oratione, sicut dicimus etiam de pœnitentia. Irrisor est & non pœnitens, qui quod pœnitet, iterum committit; vnde Greg. dic. 10. mor. Cum mala gesta defleueris in oratione, nequaquam rursum facias quod in precibus iterũ plangas. Quartò debet esse reconciliatio offensæ fratris. *Cum offers munus tuum ante altare, & ibi recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid aduersum te, vade recõciliare fratri tuo.* Et iterum Dominus: *Cum stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis aduersus aliquem.* Quintò debet esse ordinabilitas petitionis, petendo quod est necessarium; vnde in Euangelio dicitur. *Si quid petieritis* si petieritis illud quod est verum bonũ, prout exponit Aug. hom. 3. hoc est quod Saluator per se exponit dicens: *Primum quærite regnum Dei.* Circa quod sciendũ, quod triplex est petitio, sc. casta, quando veniã de peccatis petimus: castior, quando spõsi dona petuntur; castissima, quando ipse sponsus petitur. Vnde Augu. in epist. 47. ad Probam vxorem Adelphi dic. Ora primum beatam vitam, quam omnes appetunt. Quid aliud oportet orare nisi quod omnes cupiunt? *Vnam*, inquit, *petij à Domino.* Licet autem principaliter petendum est

Ad orationem debitam 7. requiruntur.

1.

2.

1. Tim. 2

6.

7.

est regnum cœlorum, tamen possunt etiā peti temporalia promouentia ad ipsum, non tamen vt finem in eis constituamus, sed vt adminicula beatitudinis consequēdæ, vt sc. instrumentaliter nobis deseruiāt,
6. quasi ad sustentationē vitæ corporalis exercendæ ad actus virtuosos. Sextò debet esse perfectibilitas operis, Iob. 27. *Neq; reprehendit me cor meum in omni vita mea* Vbi dicit Gre. 16. mor. quod si id quod præcipit Dominus, faciamus, id quod petim⁹ apud Deum obtinemus: hæc .n. congruūt vt & oratione operatio, & operatione oratio fulciatur. *Leuemus corda nostra cū manibus ad Dominum in cœlos.* Corda cū ma-
7. nibus leuat, qui orationem suam cum operibus roborat. Septimò debet esse indefessa perseuerantia *Oportet semper orare* Et: *Sine intermissione orate.* Psal. *Semper laus eius in ore meo.* Nomine orationis intelliguntur bona opera, vt ait Augu de perfectione iustitiæ. Nec desinit orare, qui non finit benè facere. Hinc est quod Apost. ait. *Gratias semper agentes pro vobis* Quod exponit Haymo dic. Quod propter assiduitatem, quam per singulos dies & noctes seruebat hoc ait, quia in scripturis Patrum legimus, quod Apost. vsq; ad quintam horam labori manuum insistebat, & ab illa hora vsque ad decimam prędicationi operam dabat, & post illam dabat, & procurabat pauperum & peregrinorum hospitalitatem, suiq; corporis necessitatem, per noctem verò orationi insistebat: propter illam ergò assiduitatē prædictorum ait *semper gratias agere* Non est ergo intelligendū, quod omnibus alijs operibus actiuæ vitæ omissis, semper esset orandum; sed quod certis horis, & præcipuè canonicis est ad orationem recurrendum, alijs verò horis & temporibus, operibus iustis vacandum. *Sine intermissione orate,* id est, semper iustè viuite & æterna desiderate. Quia iustus nō desinit orare, nisi desinat iustus esse. Semper orat qui semper benè agit. Et Aug. dicit. Ipsum desiderium boni, oratio est.

II.

Et accipietis. Magna fiducia, maxima securitas orandi, ex quo per illam certificamur de exaudiendo quem oramus, qui nequaquam nos ad orandum prouocaret, nisi dare vellet. Describitur igitur affectus orationis vnico verbo, cum dicitur, *accipietis*, scilicet gratiam in præsenti, & gloriam in futuro. Circa quod sciendum, quod duplex est affectus orationis, virtus merēdi & impetrandi, & quidem dupliciter per eam meremur. Primò quia vitamus tentationem, quod est maximum meritum. Vnde Hieron. super Marc. 14. In tentationem intrat qui orare negligit. Et Augustinus dicit. Oratio est oranti præsidium, aduersario incendium, Angelis solatium, Deo gratum sacrificium; & principaliter valet contra vitia spiritualia. Vnde Hiero. super Matth. 17. tractans illud. *Hoc genus dæmoniorum non eijcitur, nisi in ieiunio & oratione,* inquit: Non sanat oculum quod sanat calcaneum, sanantur pestes corporis oratione, ieiunio sanātur pestes mentis, 2. meremur per orationem, quia procedit ex radice charitatis, penes quam consistit omne meritum, & est fons viuus, ac impossibile est existentem in charitate non exaudiri, quia oratio virtute sua omnia impetrat. Omnia quæcunque orantes petieritis, credite, quia accipietis. Marc. 11. Hinc Bernardus in suis meditat. dicit: Ex duobus vnum sperare debemus indubitanter, aut dabit nobis quod petimus, aut quod nouit esse vtilius. Et Augustinus in lib. sententiarum Prosperi dicit, quod orans misericorditer auditur, & misericorditer non auditur. Quid enim infirmo sit vtile, magis nouit medicus quam ægrotus. Ex quibus potest haberi facilis coniectura & probabilis agnitio, quare in orationibus nostris non semper exaudimur, quia videlicet illud nobis inutile est ad salutem quod petimus; vel fortè indiscretè petimus, licet vtile, sed ad finem malum ordinatur per nos. Sic filij Zebedæi bonum optabāt, quia sedere à dextris Dei & sinistris; sed mala intentione, quia ex ambitione. Ideò audiuerunt. *Nescitis quid petatis.* Et: *Petitis* Matt. 20.
& non accipitis, eò quod malè petitis. Fit eti Iacob. 4.
am quandoque dilatio exauditionis, vt magis ad petendum prouocemur; quia secundum Bern. Sancta desideria dilatione crescūt, vt tantò cautius custodiatur acceptū quo difficilius impetratur Fit præterea hoc ad humilitatē, dum tardius exauditur,

 & sic

& sic duo bona proueniunt: scilicet vt solers reprimatur elatio, & tamen petitionis non cassetur effectus. Vnde dicit Hugo. Si pro voto non succedit, sustineat assiduè: ipsa namque tarditas proficiens est vitæ profectus dũ humiliamur, & per hoc melius à superbia defendimur, quia sæpè nimia proficiendi securitas mentem extollendo deijcit, & feruor continuatus vires corporis exhaurit. Et ideò Deus piè cursum nostrum temperat, vt longius procedatur. Hæc Hugo. Fit etiam dilatio hæc vt ad illud tempus exauditio differatur, quod magis congruum & vtile est petenti. Sic Moyses gloriam Dei sibi ostendi petijt, quẽ tamen non tunc, sed post videre meruit. Fit etiam dilatio talis, vt aliorum suffragiis quærat adiuuari, quia fortè ardua est petitio: vel vt præsumptio reprimatur, sicut Ezechias misit ad Isaiam, vt oraret pro eo & populo, Iosias ad Oldam. Vnde & Apostolus à Romanis iuuari in oratione postulauit. *Obsecro vt iuuetis me in orationibus vestris vt liberer ab infidelibus* Hinc Saluator dicit: *Si duo consenserint ex vobis de omni re quãcunq; petierint, fiet illis à Patre meo qui est in cœlis.* Vltimo fit dilatio, imò negatio exauditionis propter vtilius, contrarium eius quod petitur, sicut Apostolo fuit vtilior stimulus carnis quem petebat ter amoueri, qui tamen ab eo non est amotus, vt virtus in infirmitate perficeretur. Vnde dicit Hugo vbi supra. Vtilior est sæpè exercitatio tribulationis, quam quies prosperitatis, licet hanc plus optemus. Et Iacobus. *Tristatur aliquis vestrum, oret æquo animo & psallat.* Dicit Gloss. ord. Nè murmuret & iudicia Dei vituperet, sed ad Ecclesiam currat, & flexis genibus vt Deus consolationem mittat, oret, nè sæculi tristitia quæ mortem operatur absorbeat, & crebra psalmodiæ dulcedine nociuam pestem de corde pellat.

Hug. li. de prof. nou.

Rom. 8.

Matt. 18.

Orationis fructus.

Ad sciendum autem finaliter, particulariter & singulariter fructum petitionis nostræ, breuiter notandum, quod oratio nostra impetrat multa nobis bona, tam in præsenti quam in futuro, tam animæ quã corpori, tam nobis quam alijs nostris, nec tantum amicis, sed etiam inimicis. Vnde dicit Hugo, quod prima vtilitas orationis est, quia per eam facilius impetramus quæ à Domino desideramus, ita quod quandoque breui oratione aliquis obtineat quod diuturnis alijs laboribus & pijs operibus vix obtineret. Vnde dicit ipse, quod sancti pro omni desiderio in omni periculo, in omni casu semper inueniuntur principaliter ad orationis remedium refugisse, quia promptius ibi quod petebant consequerẽtur. Quid enim oratio non potest efficere? Iudicis iram placat. *Orauit Moyses, & placatus est Dominus.* Secundò peccatori veniam impetrat. *Omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me.* Tertiò tentationis impetum sedat. *Orauit Moyses & absorbtus est ignis.* Quartò vitia cordis expellit. *Disperge illos in virtute tua, & depone eos protector meus Domine.* Quinto in periculo liberat. *Inuoca me in die tribulationis.* Et: *Ad Dominum cum tribularer clamaui.* Sextò à periculis defendit. *Orate nè fuga vestra fiat in hyeme aut sabbatho.* Et: *Vigilate & orate nè intretis in tentationẽ.* Septimo ab hostibus vindicat, patet de oratione Ezechiæ & Isaiæ contra Sennacherib. Octauo difficultatem complanat. *Vociferante populo muri Iericho corruerunt.* Nono familiaritatem Dei confert. psalm. *Prope est Dominus omnibus inuocantibus eum.* Decimo sanctorum angelorum præsentiam adducit. psal *præuenerunt principes coniuncti psallentibus.* Vndecimo, Spiritus sancti gratiam impetrat, vnde orantibus Apostolis cecidit Spiritus S. Et. *Pater dabit spiritum bonum petentibus se.* Duodecimo, sapientiam donat *Si quis indiget sapientiam postulet eam à Domino.* Et *Quæsiui sapientiam palam in oratione mea.* Decimo tertio gratiam prædicandi impetrat. *Orantes pro me vt detur mihi sermo in apertione oris mei.* Quartodecimo reuelationem secretorum impetrat. *Clama ad me & annunciabo tibi grandia & firma.* Quintodecimo potestatem quodã liber miraculorũ. Iac. 5. Helias orauit vt nõ plueret, & pro puero suscitando. Sedecimo aeris tẽperiem, sicut tẽpore beati Greg. Decimoseptimo tẽporalia subsidia. psa. *Oculi omniũ in te sperãt.* 18. quorũlibet aduersitatũ mereturc sublationẽ. *Fames si oborta fuerit, aut pestilẽtia, aut corruptus aer, aut ærugo, aut locusta, aut rubigo;* & sic de aliis. Sequitur.

Si quis

Siquis cognouerit plagam cordis sui & expandit manus suas in domo hac, tu exaudies in cœlo in loco habitationis tuæ. Hæc ibi. Decimonono quorumlibet vtilium & necessariorum donationem. *Quicunque inuocauerit nomen Domini saluus erit*. Et breuiter omnia saluti contraria reprimit, confert & conseruat proficua, hic in gratia, & post vitam æternam. Ad quam. &c.

DOMINICA QVINTA ROGATIONVM.

SERMO I I.

Petite & accipietis, vt gaudium vestrum plenum sit. **Ioan. 16.**

AVgustinus l. de moribus Ecclesiæ. Tanta est pulchritudo iustitiæ, tanta est iocunditas lucis æternæ, hoc est incommutabilis veritatis atque sapiētiæ, vt etiam si non liceret in ea amplius manere quam vnius diei mora, propter hoc solum innumerabiles anni huius vitæ pleni delitijs & circumfluentia bonorum temporalium rectè meritoque contemnerentur. Hæc ille. Ex quibus verbis patet quod pro consequenda vita æterna homines multum deberent desudare, maximè ex quo omnes delitię huius mundi & quęque optima ipsius pro nihilo reputētur in comparatione eiusdem Hinc est quod Saluator noster volens nos esse solicitos de huiusmodi gaudio vitæ æternæ, instruit qualiter illud acquirere debeamus, per medium scilicet orationis, cum dicit: *Petite & accipietis, vt gaudium vestrum plenum sit*. Circa quod tria describuntur. Primo excitatur affectus nostræ deuotionis, cum dicitur. *Petite*. Secundo promittitur certitudo diuinæ assecurationis, cum dicitur: *accipietis*. Tertio ostēditur liberalitas sufficientissimę remunerationis, ibi: *vt gaudium vestrum plenum sit*.

I.

Petite. Merito excitatur nostra affectio ad deuotionem orationis, ad quam quidem orationem hortantur nos plurima. Et primo omnis creatura, quæ ad Deum laudandum semper inuitat. Dicit enim Augustinus. Si placent opera Dei, id est, creaturæ, ex ipsis Deum lauda, & in artificem eorum retorque amorem. Secundo ad hoc hortatur nos scriptura diuina. *Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua*. Et Eccl. 18. *Non impediaris orare semper*. Et 1. Mach. 4. *Et nunc clamemus omnes in cœlum*. Tertio ad hoc hortantur nos antiquorum patrum exempla: Patres enim vtriusque testamenti, omnia sua opera oratione confirmabant, iuxta illud Ioan. 4. *Patres nostri in monte hoc adorauerunt*. Vnde Noe primus ædificauit altare Domino Deo, nec dubium quin ibidem orauit offerens holocausta. Similiter & Abraham orauit ne subuerteretur Sodoma, Isaac & Iacob, vt patet in multis locis. Moyses & omnes prophetæ vsque ad Christum. De Christo autem in multis locis Euangelij legitur, quod ascendens in montem ibi pernoctabat in oratione. Apostoli etiam erant perseuerantes in oratione. Petrus quoque & Ioannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam. Paulus quoque dicit: *Flecto genua mea ad Deum patrem*. Quarto hortatur nos ad hoc dignitas Angelorum orationes nostras Deo offerentium, Thobiæ. 12 *Quando orabas cum lachrymis ego offerebam orationem tuā Deo*. Quinto hortantur nos ad hoc præeminentiæ huius virtutis: licet, n. ieiuniū & eleemosyna sint magnę virtutis apud Deū, tamen videntur seruire quodammodo orationi, quia sunt quasi duæ alæ, de quibus dicitur: *Bona est oratio cum ieiunio & eleemosy-*

Ad laudandum Deum inuitamur per plura.

Genes. 8.
Genes. 18.
Exod. 8.

Actor.

Thobiæ. 12.

mosyna. Sexto hortatur nos ad hoc facilitas huius operis. Vnde gloss. super illud. *Iustus autem miseretur & retribuet*, dicit: Semper est aliquid iusto quod det, saltem orationē. Septimo hortatur nos honorabilitas huius operis. Nā secundum Isidorum cum legimus, Deus nobiscum loquitur, sed cū oramus nos cū Deo loquimur. Octauo hortatur nos necessitas huius operis, quia sine oratione nullū opus potest valere. *Cū ignoramus quid agere debeamus, hoc solū habemus residui, vt oculos nostros ad te leuemus.*

2. Paral. 20.

Luca. 18. Et ideo Saluator bene dixit: *Oportet semper orare & non deficere* Sed dices: placet Domine quod orare me debere scio, sed pro quo orandū sit nescio. Ad quod ego respōdeo. Si scire desideras pro quo orandum sit, nō multa philosophia tibi est opus: aduerte siquidē illud breuissimum, *Pater noster &c.* nostri Saluatoris, & inde concipies verum modū orationis. In oratione siquidē Dominica prædicta duo docet orare Christus sc. propter collationē boni, & amotionem mali; vnde iste est totalis finis & effectus orationis Christianę, vt amoueantur mala & conferantur bona, idque petitionibus septem, in quarum quatuor petimus collationem bonorum dicendo: *Sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. Fiat voluntas tua. Panem nostrum &c.* In tribus autem petimus amotionem malorum. *Et dimitte nobis. Et ne nos. Sed libera nos.* Prima petitio petit fidem, secunda spem, tertia charitatem, quarta fortitudinem, quintā iustitiam, sexta prudentiā, septima temperantiā. Prima est contra luxuriam, quæ non sanctificat sed polluit nomen. Secunda contra auaritiā, quæ non cupit regnum cęli sed terræ. Tertia contra accidiam, quæ nihil facit. Quarta contra gulam, cui panis nō sufficit. Quinta contra irā, quæ rancorē non dimittit. Sexta contra superbiā, quę in tentationē inducit. Septima contra inuidiam, quæ malum alterius quærit. Ex his patet quid petere à Deo debeamus, quia collationem boni & ablationem mali

II.

Accipietis, non dicit, quid accipietis, sed intelligitur illud quod dicit propheta, *gratiā & gloriā dabit Dominus*. Accipietis ergo indubitanter & certissimè, abundanter & copiosissimè. De primo dicitur hic. *Si quid petieritis patrem in nomine meo dabit vobis.* vbi dicit Chrys. Petentis negligentia repræhenditur, vbi de dantis misericordia nō dubitatur. Hinc Bern. dicit. Nemo nostrū paruipendat orationē suā. Dico enim vobis ꝙ ipse ad quē oramus nō paruipendit eā, sed postquam egressa sit de ore nostro, ipse scribit eā in libro suo. Et sequitur. Ex duobus vnum sperare debemus indubitāter, quia aut dabit quod petimus, aut quod nouit vtilius. Hęc Bern. Quis ergo nō petet videns illū qui mentiri non potest sic indubitanter promittere? Nō solū autē promisit dare, sed & iurauit. *Sicut iurauit ad Abrahā patrē nostrum daturum se nobis.* Si se, multo magis alia omnia a se. De secundo dicitur: *Postulet autē à Deo qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei.* Econtra diabolus qui pauca dat & vana, sed multa improperat. Eccl. 22. *Exigua dabit & multa improperabit.* Certè exigua dat secularibus & vanis in delectatione momentanea, sed multa improperabit, in exactione, in pœna perpetua, iuxta illud Gregorij. *Momentaneum est quod delectat, æternum quod cruciat.* Notanter autem dicit, *dat affluenter.* Et certè sic est, quia sæpius plus dat, quā petimus. *Potens est autē omnia facere superabundanter quā petimus aut intelligimus.* Patet hoc in petitione filij prodigi, qui petijt annumerari solū mercenarijs, sed pater eū in filiū èconuerso recepit, & omnia vt filio suo restituit. Patet hoc de Iob qui recepit multa plura post tribulationem, quā habuit ante in sua possessione. Idem patet de Aaron, qui petijt vt virga floreret, & tamen accepit non solum florentē sed etiam fructiferam. De Salomone qui petijt sapientiā, & accepit insuper pacē & diuitias. De Zacharia patre sancti Ioannis, qui petiuit sibi dari filiū, & obtinuit nō solum filium, sed etiā prophetā maximū, imo plusquam prophetam, quo maior nō surrexit. Ecce q̃ apertè videmus liberalitatē dātis. Bene ergo dicit. *Petite & accipietis.*

III.

Vt gaudium vestrū plenū sit. Circa quod sciendū quod triplex est gaudiū. Quoddā enim est vacuū omnino, quoddā semiplenum, quoddam plenum omnino. Primum est falsum, secundum verum, tertium perfectum.

fectum. Primum mundi, secundum iusti, tertium Dei. Primum abijciendum, secundum diligendum, tertium semper inquirẽdum. De primo & secundo simul tractabimus per comparationem ad se inuicem, vt melius quodlibet illorũ in suo valore appareat, & consequenter de tertio. Sciendũ igitur quod gaudium mundi consistit in vanitatibus & delectationibus momentaneis & caducis. De quo dicitur: *Hoc scio à principio ex quo est positus homo super terram quod gaudium impiorum breue est, & gaudium hypocritæ ad instar puncti.* De secundo scilicet de gaudio iusti & boni hominis, quod consistit in virtutibus & meritis ac alijs donis gratuitis, dicitur: *Non est oblectamentum super cordis gaudium.* Quomodo enim non debet gaudere vir iustus habens spem certam de remuneratione suorum meritorum? Rom. 12. *In spe gaudentes.* Sic gaudebant Apostoli, *quoniam digni habiti sunt pro nomine Christi contumeliam pati.* Differt autem gaudium istud spirituale à gaudio mundi carnali in pluribus. Et primo ex puritate, quia istud gaudium est purum, *non habet amaritudinem conuersatio ipsius*, vnde est sicut vinum forte ad inebriandum. Econuerso, gaudium mundi est impurum. *Extrema gaudij luctus occupat.* Vnde Isa. 1. *Vinum tuum mixtum est aqua.* Et Boëtius. 2. de consolat. dicit, quod multis amaritudinibus dulcedo felicitatis humanæ respersa est. Mirum est autem, quod cum Poloni non libenter bibunt vinum mixtum vt Itali, sed purum, quod etiam non ita libenter bibunt gaudium spirituale purum, & non dimittunt impurum gaudium mundi, quod est pessima mixtura mixtum, & quidem duplici mixtura, remorsu conscientiæ & solicitudine cruciante. Remorsus conscientiæ est sicut morbus regius qui rodit carnem & magnis expensis indiget, sicut gallinis & alijs quæ ponuntur supra locum; quæ quanto plus ponuntur tanto plus consumuntur, & plus consumitur morbo quam sustentetur fomento, ita est iniusto gaudio; quia plus remordet remorsus conscientiæ quam delectet dulcedo iocunditatis transitoriæ & mundanæ. Hinc Salomon dicit. *Melior est buccella panis cum gaudio, quam plena domus diuitijs cum iurgio.* Secundo istud gaudium est mixtum solicitudine cruciante. De qua dicit Bern. Diuitiæ mundanæ cum labore acquiruntur, cum timore possidentur, & cum dolore amittuntur. Non est ergo gaudium in diuitijs, in delitijs, & vanitatibus, sed potius tristitia & miseria insatiabilis, iuxta illud: *Qui biberit ex hac aqua sitiet iterum.* Ioan. 4.
Vnde concludo cum Richardo de duodecim patriarchis cap. 35. Quod qui vult in veritate gaudere, oportet non solum falsam delectationem sed etiam vanam perturbationem excludere. Ex quo infero quod qui adhuc in infimis delectatur, interna consolatione vtique indignus est. Secundo infero quod nullus verè potest gaudere nisi qui de internis & veris bonis gaudet, vt dicit Richardus. Hinc Psalmista ait. *Quam magna multitudo dulcedinis quam abscondisti.* Notanter dicit, *abscondisti*, quod tractans Richardus dicit: Quid mirum si eam mundi amator nescit quam diligentibus se Christus abscondit? Hinc Psalm. ait: *Dedisti lætitiam in corde meo.* Dicit *in corde*, non extra. Et Christus dicit. *Intra in gaudium Domini tui.* Matt. 25.
Non dicit, exi in gaudium Domini. Ex his patet secundum Richardum cap. 37. quod mens quæ per varia desideria fluctuat, quam adhuc secularium curarum procella exagitat, ad illud internum gaudium non pertingit. Hæc Richardus. Secunda differentia spiritualis gaudij est continuitas & discontinuitas. *Secura mens quasi iuge conuiuium.* Econuerso de gaudio mundi. *Gaudium hypocritæ ad instar puncti.* Hypocrita dicitur esse mundus; quia falsus. Tertia differentia est dignitas & indignitas, quia spirituale est de rebus dignis. *Gaudete in Domino semper.* Econuerso seculare de voluptate membrorum turpium, vt dicit Seneca epistola. 67. Hoc enim gaudium non est aliud nisi luxuriari in spectaculis, inebriari, impinguari, nihil mali pati. *Stultorum exultatio ignominia.* Quarta differentia est salubritas & nociuitas. Nam spirituale gaudium salubre est in hoc, quia gustato spiritu desipit omnis caro, vt dicit Augustinus. Econuerso, gaudium mundi facit contemnere omnia cælestia, quia

Marginal notes (right column): 2. — Prou. 15. — Iob. 20. — 3. — Philip. 4. — Prou. 3. — 4.

anima-

1.Cor.2. *animalis homo non percipit quæ Dei sunt: stultitia enim iest illi*. Ex his patet in quo differt gaudium mundi à gaudio spirituali, & quod in infinitum beatior & felicior est gaudens gaudio spirituali quam corporali; quia dicit Richardus vbi supra cap. 25. Quantò plus exterius iustus videtur infelicior, eò interius beatior est. Econuerso ille quantò plus videtur exterius felicior, tantò plus interius miserabilior. Tertium
Gaudiũ Dei in quo consistit. gaudium scilicet Dei, quod est omnino plenum atque perfectum, consistit in Dei visione, iuxta illud Psalm. *Lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo*. Istud gaudium erit
Plenum est & perfectum. plenum & perfectum ex diuersis. Primo ex regis illius præsentia, quem sancti videbunt in maximo decore, quo viso ita im-
1. plebuntur quod vlterius non poterunt velle quicquam aliud. De quo Isaiæ. 33. *Regem in decore suo videbunt*. Illa visio erit plenitudo perfecta ex tribus, scilicet deitate, humanitate & fraternitate Christi ad nos. Se-
2. cundo erit illud gaudium perfectum à societate sanctorum, & hoc tripliciter, à multudine. Apoc. 7. *Vidi turbam magnam quam nemo &c*. A nobilitate, quia Maria, Angeli & omnes Reges Apoc. 5. *Fecisti nos*
3. *Deo nostro regnum*. Tertio ab amicabilitate, quia vnusquisque gaudium alterius reputabit suum. Tertio erit plenum illud gaudium ab inferno, propter tria, & primo quia illum euaserunt: secundo quia hostes videbunt cruciatos: tertio quia peccatum amplius destruetur. Quarto erit plenum illud gaudium à mundo, & hoc tripliciter: quia miseriam mundi huius euaserunt. Secundo, quia tantum hostem tam debiles vicerunt. Tertio, quia amplius eum non timebunt. Sic ergo sancti perfectum gaudium & plenum non possunt habere nisi in cœlo. Nam licet in præsenti per gratiam habeant verum & purum gaudium, vt dictum est, tamen habent quodammodo semiplenum, eo quod quamdiu sunt in corpore peregrinantur à Domino, & corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit terrena habitatio sensum multa cogitantem, & quia caro concupiscit aduersus spiritum, & quia non quod volo ago bonum, sed quod odi malum. Et his de causis dicitur esse quasi semiplenum, quia etsi spiritus promptus est, caro tamen infirma. Sed in cœlo tunc erit plenissimum, quia ad nutum animæ seruiet corpus, & abscedet omnis tristitia & impedimentum quodlibet. *Gaudium & lætitiam obtinebunt, fugietq́ dolor & gemitus*. Ad quod gaudium perducat nos Dominus Iesus Christus. Amen.

IN ASCENSIONE DOMINI.

SERMO I.

Dominus Iesus postquam locutus est eis, assumptus est in cœlum & sedet ad dexteram Dei. Marci vltimo.

Qvamuis de omnibus Christi operibus quę in nostra humanitate operatus est, operando salutẽ in medio terræ, multum gaudẽdum, eò quod quicquid in assum-
Isaiæ. 9. pta humanitate nostra fecit, totum nobis
1.Pet.2. contulit ad salutẽ: nobis.n. natus est & da-
Rom.3. tus, pro nobis passus, ac pro nobis etiam resurrexit, vt dicit Apostol. ad iustificationem nostram, quæ omnia plena sunt gaudio; multo tamen maior exultatio, & gau- [illegible] dium multò incomparabilius nobis esse [illegible] debet de opere ascensionis suæ in cœlum, [illegible] eo quod gloria ascensionis Christi totius [illegible] dispensationis diuinæ quam in carne no- [illegible] stra operatus est, fuit complementum. [illegible] Ephes. 4. *Qui descendit ipse est & qui ascendit super omnes cœlos vt adimpleret omnia*. Vnde dies ascensionis est dies requietionis & quie-

Genes. 2. & quietis Christi, in quo requieuit ab omni opere quod reparauerat. Vnde ipse dicit ad patrem: *Opus consummaui quod dedisti mihi.* Magno igitur gaudio nobis gaudendum est hodie, ampliorique exultatione quam de natiuitatis aut resurrectionis eius mysterio gratulandum. Nam etsi gaudium Angelus cum multitudine militiæ cœlestis annunciauit mundo in natiuitate, illud tamen gaudium imperfectum erat, eo quod nihil nobis nasci profuit nisi redimi profuisset, vt dicit Gregorius in cātico paschalis sabbati, licet etiam gaudium magnum & maius præcedēti fuit de Christi passione per quam sumus Deo reconciliati, eo quod vt dicit Apostolus. *Iustificati sumus in sanguine ipsius ab ira per ipsum*; illud tamen gaudium etiam nondum fuit plenum & consummatum, eo quod sancti partes de limbo educti cœlum ascendere non poterant, donec ianua cœli aperiretur, quod non prius fieri potuit quam per ascensionem Christi. *Qui ascendens iter pandit ante eos.* Gaudium resurrectionis quamquę in se magnum fuit, eo quod corpus mortale stolam tunc induit gloriæ immortalis, iuxta illud *Concidisti saccum meū & circumdedisti me lætitia*, tamen nihilominus illud gaudium nondum fuit completum; quia quamdiu Christus sic mansisset in carne glorificata cū discipulis conuersando in mundo, Spiritus sanctus non fuisset datus, eo modo quo datus est de cęlo, iuxta illud: *Nisi ego abiero paracletus non veniet ad vos.* Secundo quia nisi Christus ascendisset, spes nostra ascendendi in cœlum frustrata fuisset. Ex quo enim caput non præcessisset, quomodo membra sequi potuissent? Aut ex quo victor mortis ad locum immortalitatis non ascēdisset, quo modo spes mortalibus hominibus fuisset illuc perueniendi? Si enim filius regis aulā non ingreditur, quomodo seruus pannosus ingredi speratur? Propter quod Augustinus in sermone de ascensione dicit, resurrectionem esse spem nostram, ascensionem Christi verò glorificationem nostram. Et ibidem. Nos Christi mors viuificauit, resurrectio erexit, sed Christi ascensio consecrauit. Dum enim Dominus noster naturam humanam syderibus portauit, credentibus cœlum patere posse monstrauit: dum vincentem in cœlestibus eleuauit, victorem mortis quo sequamur ostendit, inquit Augustinus supra illud Actuum. 1. *Eleuatus est in cœlum.* In hac ergo solennitate deletum est finaliter chyrographum nostræ damnationis, mutata est sententia nostrę corruptionis. Illa enim natura, cui dictum est, *terra es, & in terram ibis*, hodie in cœlum iuit, ait Gregorius homilia. 29. Fateri igitur oportet, quia etsi per natiuitatem Christi, passionem & resurrectionem Deo patri sumus reconciliati, & a diaboli seruitute erepti, per ascensionem tamen Christi possessores sumus paradysi effecti & confirmati, pluraque recepimus per ineffabilem ascensionis Christi gloriam, quā per diaboli perdideramus inuidiam: quia quos diabolus de primi hominis felicitate eiecit, hos hodie Dei filius sibi corporatos ad patris dexterā collocauit. Merito igitur nobis gaudēdū est, Christo ascendente in iubilo, cum non solum Christi videamus gloriam, sed etiam carnis nostrę in ipso super omnes choros Angelorum exaltationem, sicut hodiernum testatur Euangelium in verbis propositis, quia *Dominus Iesus assumptus est in cœlum & sedet ad dexteram Dei.* In quibus verbis tria describuntur. Primo mysterium dominicę ascensionis quantum ad ascendentis proprietatem cum dicitur: *Dominus Iesus*, Secundo describitur quantum ad ascēdentis veritatem, quia *postquam locutus est.* Tertio quantum ad loci sublimitatē, quia *assumptus est in cœlum & sedet à dextris Dei.* *Proposit.*

I.

Dominus Iesus. Sciendum hic, quod licet Christus in tota vita sua se voluit pauperē ostendere & defectuosum, iuxta illud: *Ego autē pauper sum & dolens*; tamen in ascensione sua voluit se ostendere Dñm fortem & virtuosum, intantum vt etiā Angelicæ potestates admirantes eius virtutis potentiam ab alijs quærebant. *Quis est iste Rex gloriæ?* Et responderunt aliæ. *Dominus virtutum ipse est Rex gloriæ?* Secundū Dyonisiū li. primo de cœlesti hier. c. 7. Nec solum Angeli inferiores, sed etiam superiores &

Deo immediati intra se quærebant dicentes: *Quis est iste qui venit de Edom*. quo respondente: *Ego sum qui loquor iustitiam*. statim dixerunt: *Quare ergo rubrum est vestimentum tuum?* Vbi Hugo dicit quod per istam immediatam interrogationem apparet quod fuerunt summæ virtutes. Nec mireris quod ita quærebant Angeli ab alijs de Christi forti & potenti ascensione: Licet enim multi scirent ipsum hominem esse, non tamen sciebãt humanam naturam supra se exaltandam, inquit Hieronymus super illud: *Tollite portas*. Ideo benè & congruè Christus in ascensione sua dicitur. *Dominus Iesus*. Qui enim in incarnatione sua apparuit vt paruulus & egen⁹, eo quod *similem vocem emisit omnibus plorans*. Et in passione apparuit vt seruulus despectus, quia *humiliauit semetipsum formam serui accipiens, factus obediens vsque ad mortem, habitu inuentus vt homo*; iste apparuit vt antiquus dierum, *Plenus iubilo exaltationis*. Psalm. *Ascendit Deus in iubilatione, & tanquam Dominus in voce tubæ*, propter quod in toto corpore sancti Euangelij quatuor Euangelistarum, quamuis Christo multa ineffabilia merita per Euangelistas sunt attributa, signanter tamen circa ascensionem suam admirabilem Marcus eum hic appellat dicens: *Dominus Iesus postquam locutus est eis, assumptus est in cælum*. Pro quo sciendum quod in toto mundo non est res quæ possit rationabiliter appellari Dominus præter Christum, idque propter tres causas. Primo quia homo dispẽsator, mutuator & mendicator, & ideo non potest rationabiliter Dominus appellari. Et adde tres impotentias seu insufficientias in omni Domino terreno. Prima est, quia quilibet Dominus magis indiget seruo quam seruus eo vt communiter. Vnde videmus quod centum serui contentantur vno Domino, vnus autẽ Dominus vix contentatur centum seruis. Et hoc signum est quod plus indigent Domini seruis, quã serui Dominis. Patet etiam hoc, quia Dominus quantò maior & potentior est, tantò maiori indiget seruorum obsequio & defensione, quam seruus protectione Domini. Secunda impotentia est, quia nullus Dominus terrenus potest facere seruum liberum, cuius probatio est, quia ipsemet no[n] est liber; seruit enim malis affectionibus, cupiditatibus, iræ, impatientiæ, & sic de alijs. VndeSeneca Epistola 47. Seruus es, ostende quis non sit: alius libidini, alius auaritiæ, alius ambitioni, omnes timori seruiunt; quia Domini vt communiter magis timent quam serui, & qui à multis timetur, multos timet. Tertia impotentia est quam Domini terreni sustinent, quod non possunt compellere hominem ad eis seruiẽdum, velit nolit, quia eis nunquam bene seruiet aliquis inuitus. Per oppositum autem Christus est Dominus veraciter & realiter. Primo quia nullo seruo indiget, nec per eius seruitium sibi aliquid accrescit; imo econtra ipse seruo suo seruit potius quem semper custodit. *Conserua me Domine quoniam speraui in te; dixi Domino Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges*. Et hoc ostendit Christus specialiter in ascensione, quia eo ascendente licet Angeli sibi occurrerunt, non tamen in auxilium, non in subsidium, non in adiutorium. Secundo veraciter appellatur Dominus Christus, quia ipse seruientes liberos facit, imo reges. *Fecisti nos Deo nostro regnum & regnabimus*. Hoc apparuit in ascensione sua, in qua Christus tanquam nobilis homo abijt in regionem longinquam accipere sibi regnum & reuerti. Vbi [...] duo dicit de Christo. Primo, quia abiit in cœlum accipere sibi regnum; per ascensionem enim suam Christus accepit regnum cœleste iure hæreditario sibi, nobis autem iure adoptionis, vnde ipse est hæres regni, nos autem cohæredes ejus, iuxta illud: *Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi*. Secundo dicitur de eo quod debet reuerti, sicut Angeli hodie Apostolis testati sunt dicentes: *Sic veniet quemadmodum vidistis eum ascendentem in cœlum*: quod tunc fiet quando vnumquemque visitabit in morte sua particulariter, & in iudicio generali vniuersaliter; tunc enim introducet vnumquemque in possessionem huius regni; iuxta illud: *Si abiero & præparauero vobis locum, iterum veniam & accipiam vos ad me*. Vnde nos sumus serui illi qui expectant Dominum suum quando reuertatur à nuptijs. Tertio non solum homo[...] imo

Isaiæ.63.

Sap.7.

Philip.2.

Daniel.7.

Præter Christum nemo appellari potest Dominus.

imo tota creatura, velit nolit, sibi seruit in cœlo, in terra, & in inferno; quia si obediat suis præceptis, voluntariè & virtuosè seruiet Deo ad declarandum diuinam misericordiam in præsenti ad tempus, & in futuro perpetuè prosperabitur, iuxta illud Rom. 8. *Omnia cooperantur in bonum his qui secundum propositum vocati sunt sancti.* Si vero nolit diuinis seruire præceptis voluntariè, seruiet Deo inuoluntariè, ad declarandum diuinam iustitiam in præsenti ad tempus, & in futuro perpetuè. Et ideo omnis homo necessario seruiet ei, vel in suo palatio cœlesti, vel in ergastulo infernali in æternum. Et ideo dicit Psalmista. *Magnus Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non est finis.* Et iterum. *Ordinatione tua perseuerat dies, quoniam omnia seruiunt tibi.* Et quia hoc nulli competit homini, ideo nemo potest rationabiliter & verè Dominus appellari. istud aduerterat Octauianus Augustus, sicut de eo narrat Suetonius de vita 12. Cæsarum. Domini inquit appellationem vt maledictum & opprobrium semper exhorruit, Dominumque se appellari nec à liberis aut a nepotibus suis vel seriò vel ioco passus est. Non sic est de Christo, quem omnes creaturæ etiam inuitè Dominum proclamant, eique obsequuntur & seruiunt. In signum cuius tam superior creatura vt Angelica; quam media irrationalis, vt nubes, aera, & lucida; quam infima rationalis & corporea, vt homines in sua ascensione, fuit in suum obsequium ordinata. Et tantum de isto principali.

II.

Postquam locutus est Apostolis. Omnia quæ Christus gessit post resurrectionem suam quadraginta diebus, vsque ad diem ascensionis suæ & horam eiusdem, fuerunt testimonia veritatis suæ carnis. Nam per ea animæ simul & carnis immortalitas designabatur, & veritas naturæ humanæ declarabatur; sicut ait Leo in quodam sermone. Vnde eius comestio, eius locutio, & alia gesta humana fuerunt vera testimonia suæ naturæ humanæ veraciter reassumptę post mortem per gloriam resurrectionis, propter quod non ociosè nec frustra hic dicitur per Marcum, quod Dominus Iesus prius locutus est Apostolis, & tunc ascendit. Circa quod sciendum quod ipso die ascensionis ad confirmandam veritatem suæ naturæ, fecit quatuor notabiles operationes. Prima fuit, quia discipulos increpauit durè, scilicet de duritia cordis & eorum infidelitate, vt verba quæ eis diceret arctius ipsis impressa remanerent, quia illa quæ cum passione timoris vel tristitiæ ingeruntur, arctius retinentur. Secunda, quia eis officium prędicationis iniunxerat dicens: *Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium.* Tertio, quia tunc formam baptismi instituit dicens: *In nomine patris & Filij & Spiritus sancti.* Quarto, quia gratiam miraculorum eis contulit dicens. *Signa autem eos &c.* Ista autem à phantastica creatura fieri non potuissent. Secundus actus quo voluit Christus confirmare miraculum suæ ascensionis, fuit familiaris comestio, quia post prædicta fuit cum eis familiarissimè pransus, vt dicitur Actuum. 1. *Conuescens* inquit *ascendit.* Quod tractans Gregorius in homilia dicit. Comedit & ascendit vt per effectum comestionis, veritas patesceret carnis. Tertius actus quo Christus voluit confirmare istud mysterium, fuit associalis itineratio, quia post illam benedictam resurrectionem Christus egressus est cum eis: vnde dicitur Lucæ 23. *Eduxit eos foras in Bethaniam, & iuit cum eis vsque ad montem Oliueti.* In ista autem processione fuit mater Christi cum alijs sanctis mulieribus, quæ etiam vt piè creditur interfuerunt illi refectioni, sicut colligitur Act 1. vbi dicitur; *quod ascendente Iesu regressi sunt discipuli Domini vbi manebant cum mulieribus & matre Iesu.* Ista autem regressio denotat quod Christus inde exierat, quando post cibum eduxit eos foras; nec est verisimile quod in tali domo fieret conuiuium matre Domini absente. Similiter dicendum est de processione; nõ est enim verisimile quod Christus vellet matrem suam charissimam sic derelinquere desolatam, vt eundo in cœlum eam non benediceret. Quartus actus Christi

...sta ...risti ...erunt ...stimo- ...natu- ...sue ...umana.

Christus in die ascensionis quatuor operatus est.

fuit affectualis statio. Non enim postquã peruenit ad montem statim euolauit, sed aliquamdiu stetit, sicut amici valefacientes in vltima valefactione solent figere gradum Morã autem istius stationis, quatuor Christi operationes declarãt. Primo, quia Apostolis quærẽtibus de consummatione sæculi, Christus respondit: *Non est vestrum nosse tempora vel momenta quæ pater posuit in sua potestate*. Ex quo elicitur quod prædicator aut doctor veritatis non debet se occupare inutilibus quæstionibus, cuiusmodi sunt quæstiones de futuris euentibus, & præcipuè de fine & consummatione sæculi; sed potius illis quæ potest subditos ædificare. Secundo istam moram declarat, quia Christus dedit præceptum quod in ciuitate illa manerent donec virtutem cœlestem reciperent, vt dicitur Lucæ vltimo. Ex quo habetur quod volẽs gratiã spiritus Sancti accipere, debet quietari à rumultu vitiorum & sæcularium seu ciuilium negotiorum. Secundo ex hoc habetur quod nullus debet præcipitare ad prædicationem faciendam, nisi prius sederit ad diuinam virtutem & doctrinam præcipiendam; contra nostros prædicatores, qui quandoque indeliberati prædicant. Tertio in ista statione dedit eis promissum de missione Spiritus sancti dicens: *Accipietis virtutem Spiritus sancti in vos.* Quarto in statione dedit eis benedictionem, vt dicitur Luc. 24. *Benedicens eis ferebatur in cœlũ.* Ex his omnibus colligitur modus spiritualis ascensionis post Christum de statu culpæ ad statum gratiæ. Ad quod requiritur primo increpatio duri cordis, vt conteratur ad dolorem & ad pœnitentiam. Psalm. *Increpuerunt me renes mei*. Sic enim Deus increpat superbos vt humilientur. Secundo requiritur comestio panis doloris. Psalm. *Cinerem tanquam panem manducabam.* Tertio requiritur associatio virtutum: Pœnitens enim debet congregare virtutes dispersas Quarto debet stabiliri in bono. Abacuc 3. *Requiescam in die tribulationis, & ascendam ad populum.* Post quæ omnia merebitur homo benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo. Iuxta illud Psalm. *Quis ascendit in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius.*

Documẽtum Prædicatoribus.

Act. 1.

III

Assumptus est in cœlum, & sedet à dextris Dei. Hic describitur mysterium Dominicæ Ascensionis, quantum ad loci sublimitatem, de qua dicitur: *A summo cœlo egressio eius, & occursus eius vsque ad summum eius.* Huius ascensionis figura habetur. 2. Paralippo. 29. vbi dicitur. *Consurgens diluculo Ezechias rex ordinauit omnes principes ciuitatis & ascendit in domum Domini.* Sic Christus resurgens diluculo, vt dicitur in psalmo, adunatis & congregatis discipulis, qui sunt principes ciuitatis sanctæ, videlicet Ecclesiæ militantis & triumphantis, Psalm. *Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham)* Coram eis ascendit in domum Domini, in cœlum supremum & excellentissimum, qui est locus spiritualis Domini Dei patris sui, in quo sedit ipse ad dexteram eius. Circa quod de modo ascensionis Christi: primò videndum est qualiter, secundo quando, tertio vnde, quarto & vltimo ad quem locum. Quantum ergo ad primum, qualiter Christus ascendit, est sciendum, quod Christus ascendit in corpore lucidissimo & clarissimo. Psalmista. *Amictus lumine sicut vestimento.* Licet autem Christus post resurrectionem habuerit corpus religiosum & clarum, illa tamen claritas non fuit oculis Apostolorum ita manifesta ante ascensionem; imò fuit eorum oculis comparata, vt eius corpus possent videre, sed in ascensione tunc illa claritas fuit eis ostensa. Secundo ascendit benedicendo Apostolos & benedicendo Deum patrem, id est, laudando & gratias agendo Deo patri. Tertio eleuatis manibus ferebatur. Et quarto oculis versis ad orientem. Psalmist. *Ascẽdit super cœlos cœlorum ad orientẽ* Ex quo primo instruimur vt quãto quis ad maiorẽ honorẽ sublimatur, tãto magis debet leuare manus suas orãdo & gratias agẽdo ad Deum. Psalmista: *Leuaui oculos meos in mõtes, vnde veniat auxiliũ mihi. &c.* Secundo elicitur ex hoc quod Ecclesiæ debent cõstrui ad orientem, vt sacerdos diuina celebrans vultum habeat ad oriẽtẽ, sicut Christus respiciebat ad orientem. Sed nota quod Ecclesia non de

debet ædificari versus quemcunq; ortum solis, sed solum versus ortum solis æquinoctialis, videlicet qualis fit circa festum S. Lamberti & S. Gregorij, non autem versus solstitium æstiuale siue hyemale. Cuius ratio est, quia Ecclesia quæ militat in terris, temperare se debet æquanimiter in prosperis & aduersis. Ita notat Archidiaconus. *De conf. dist* 1. *Nemo.* Siimiliter etiam & infans baptizandus, debet teneri verso vultu ad orientem dum mergitur in fontem, vt sic vultum habeat sicut ille, in cuius nomine baptizatur.

Sed diceres vtrum Christus solitarius eleuatus est in cœlum, vel cum qua militia. Ad quod dicendum, habuisse quadruplicē militiam. Primò Angelorum Sanctorum, qui secum ascenderant de inferno patrū, qui ibi ministrabant portando animas eorum in sinum Abrahæ, vt patet Luc. 16. de Lazaro, sicut nunc ministrant nobis in mūdo. Secūdò cū militia Sāctarū animarū quas de inferno extraxerat, cum nulla adhuc ascendere potuit propter clausuram ianuæ. Tertiò cum militia Sanctarum animarum de mundo, cum in istis quadraginta diebus post resurrectionem credendū sit multos iustos homines esse mortuos, & de paruulis fidelium non est dubitandum qui omnes Christum associabant in cœlum, ex quo non habebant necessario descendere ad infernum damnatorum, nec purgatorium, nec ad limbum destructum. Quartò cum militia Sanctorum resuscitatorum, qui in corporibus eorum quasi noua militia secundum quosdam cum Christo ascēderunt; licet quidam dicunt quod isti Patres resuscitati per Christum tempore resurrectionis suæ iterum dormierunt, secundum Augustinum ad Euodium in epistola, quod etiam communiter tenet B. Thomas, 3. par. q. 53 art. 3. Ista autem tota militia dicitur à quibusdam fuisse in paradiso terrestri vsque ad horam ascensionis Christi. Sed verius est vt dicatur semper Christo adhæsisse, & eum associasse quocunque conuerteretur. Qualis autem & quanta fuit exultatio & iubilatio istius sanctissimæ militiæ, quis sufficit dicere? Nam licet Angeli perpetuum gaudium habent de visione diuinitatis Christi, sicut dicit Petrus: *In quem Angeli desiderāt prospicere*; tunc tamen ex visione gloriosæ humanitatis Christi sic mirabiliter glorificatæ speciale & accidentale gaudium assumpserunt. Et quia hoc videtur quibusdā sciolis ridiculum, quod Angelis noua lætitia accidat, ideò audiant Glossam super verbo Petri prædicto; vbi sic dicit: Tanta est eius hominis, qui passus est pro nobis posterior gloria, vt etiam Angelicæ in cœlo virtutes, cum sint ęterna fælicitate prędítæ, non solum immortalis Deitatis magnificentiam, sed etiam assumptæ eius humanitatis claritatem semper aspicere gaudeant. Hæc Glossa. Et quomodo rogo nō fuit speciale gaudium Angelis, videntibus Christum introducere in cœlum tantam multitudinem animarum Sanctarum, quibus replendus erat casus dæmonū? Ephes. 1. *Proposuit in Christo, scilicet Deus, Pater restaurare omnia quæ in cœlis sunt.* Quanta etiam lætitia fuit Sanctorum Patrum, propter inferni ereptionem & Angelorum associationem & cœlestis regni adeptionē?

1. Pet. 1.

Sed hic occurrit dubium, à quo, aut per quem Christus fuit assumptus in cœlum, eò quod hic in themate dicitur: *Assumptus est.* Et Actuum primo dicitur. *Eleuatus est.* Non autem dicitur, ascendit propria virtute. Ad quod dicendum quod Christus primo & principaliter ascendit virtute suæ Deitatis, qua etiam & resurrexit. Vnde sicut ex Deitate sua potuit resurgere, ita & humanitatem supra cœlos eleuare. Psa. *Exaltare Domine in virtute tua.* Sed secundario etiam ascendit virtute animæ glorificatæ, ex cuius redundantia glorificabatur corpus, vt dicit Augustinus ad Dioscorum. Tanta enim est obedientia corporis ad animam in glorificatis, quod vbi volet spiritus, ibi protinus erit corpus; secundū B. Augustinum lib. 22. de ciuit. Dei. Et ideò ex virtute animæ volentis vt corpus suum immortale & incorruptibile esset in loco cœlesti, corpus Christi ascendit in cœlum, & non solum virtute diuina, verumtamen ex quo virtus diuina principaliter mouebat Christum ad ascendendum, ideò dicitur assumptus vel eleuatus, scilicet virtute diuinitatis suæ, quæ hoc principaliter operabatur.

Dubium.

Quomodo Christus sit eleuatus.

Cur Christus ascendit in cœlum. Sed adhuc diceres. Quare Christus ascẽdit in cœlum? Respondeo quod ad hoc duplex est ratio, tàm ex parte ipsius Christi, quam etiam ex parte nostri; quare voluit ascendere ex parte Christi, quo ad ea quæ
Ex parte sui. fecit propter nostram salutem; nam per hoc primum nobis viam præparauit: *Va-*
Ioan. 14. *do parare vobis locum, vt vbi ego sum, illic & vos sitis.* Secundò ascendit ad interpellandum pro nobis, licet enim iustis sint omnia facilia, præsentibus tamen faciliora, vt dicit Tullius ad Brutum amicum suum. Et vulgò dicitur: facies hominis, facies leonis. Repræsentatio igitur humanæ naturæ quam Christus assumpsit, & in cœlum introduxit, non est nisi quædam præsentialis interpellatio pro nobis, ob quam cau-
1. Ioan. 2. sam Ioannes appellat eum aduocatum nostrum. Tertiò vt Spiritum Sanctum nobis
Ioan. 16. mitteret sicut ipse dixit: *Nisi ego abiero, paracletus non veniet: Si autem abiero mittam vobis eum.* Quartò vt reciperet regnũ nobis, & ius possidendi. Vnde Christi ascensio est causa nostræ ascensionis inchoatiuè, non per modum meriti, aut per remotionem prohibentis vt eius passio, sed est causa exemplaris; quia Christus cum sit caput nostrum, ascendit in cœlũ, cui oportet nos coniungi, eò quod non potest esse caput sine membris, sed vbi est gloria capitis, illuc tendat mens & corpus. Ex parte verò nostra est quadruplex ratio. Prima propter fidei augmentum. *Beati qui non vi-*
Ioann. 20. & 14. *derunt & crediderunt.* Secunda propter spei nostræ subleuationem. *Si abiero & præparauero vobis locum, iterum veniam & acci-*
Matth. 6. Coloss. 3. *piam vos ad meipsum.* Tertia ad erigendum charitatis affectum in cœlestia. *Vbi est thesaurus tuus ibi est & cor tuum. Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.* Quartò vt augeatur reuerentia ad ipsum, dum non æstimamus eum hominem tantum, sed sicut Deum verum. Vnde magis reueretur rex in aula & corona propria, quam in domo communi & mitra despecta, secundo
2. Cor. 5. Corinth. quinto. *Si cognouimus secundum carnem Christum, scilicet prius, sed iã nunc non nouimus.*

Deindè restat videre de tempore quando fuit eleuatus & assumptus, & hic dicendum est de anno, mense, die, & hora. Annus fuit secundum Augustinum, decimus ætatis circulus, hoc est, in sexto millenario annorum ab initio mundi. Sicut enim 6. die opera sua compleuit, & 6. die primus homo de paradiso eiectus est, sic Christus 6. millenario compleuit opus redemptionis, & hominẽ reduxit ad paradisum exultationis. Vnde à creatione mundi vsque ad dominicam ascensionis, fuerunt quinque milia ducenti & 34. anni sine medio, secundum communem computationem Bedæ, licet secundum aliquos aliter, de quo non est vis. Ascendit autem Christus in mense Maio. Nam passus vigesima quinta die mensis Martij, surrexit 27. eiusdem mensis, secundum Augustinum de ciuit. Vnde quia ab illo fluxerunt 40. dies ad ascensionem, sic ascensio fuit quinta die mensis Maij. Et fuit istud tempus congruum primo, quia in isto mense agri adimplentur, rore & vaporibus terram implentibus; sic Christus terram viuentium animabus impleuit sanctis. Secundò quia sicut nunc totus orbis lætatur propter aëris temperiem; sic sancti tunc exultauerunt, quando amœnitatem suæ patriæ viderunt. Tertiò sicut nunc aues canũt cantica suauissima; sic electi Angeli cantauerũt cantica gloriosissima. Quartò sicut cœli nunc serenantur magis quam alio tempore propter aëris puritatem; sic S. Angeli tunc fuerunt serenati ad litteram, quia tunc cœpit Angelos illuminare secundum actus hierarchicos vt essent clariores quam ante, cum ibi sit hierarchia quantũ ad humanitatem. Vnde Dionysius dicit de Angelica hierarchia, quod omnes Angeli gaudent moto Patre, quod factum est in ascensione, eo modo quo supra dictum est.

Nunc videndum est de die ascensionis, quæ fuit feria quinta, quæ quadrupliciter est priuilegiata. Primò quia in ea creati sunt pisces, & benè congruit mysterio: qui sicut pisces post creationem remanserunt in aquæ amaritudinibus; sic discipuli post ascensionem in tribulationibus, sicut eis dictum est. *Plorabitis & flebitis vos.* Secundò, ista die fuerunt aues creatæ, per quod significatur gaudium Angelorum, vltra quos hodiè Saluator volauit super Cherubin

bin. Tertiò, ista die fuit Christus in templo oblatus. Nam à dominico die in quo natus est vsq; ad quintam feriam quadragesimæ diei post sequentis purificatio Domini terminatur: ita hodiè fuit ab Angelis Deo Patri oblatus, iuxta illud: *Aspiciebam in visione noctis, & ecce in nubibus cœli filius hominis veniebat, & vsq; ad antiquum dierum peruenit, & in conspectu eius obtulerunt eum, & dedit ei potestatem.* Quartò ista dies consecrata est mysterio paschalis refectionis; nam isto die Christus comedit pascha cum discipulis in cœna, & ibi instituit Eucharistiæ sacramentum, quod fuit imago illius æterni conuiuij, ad quod hodiè Sancti per Christum fuerunt introducti, dicente Domino Apostolis in cœna: *Ego dispono vobis regnum sicut disposuit mihi Pater, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo.* Luc. 22.

De hora verò ascensionis Christi sciendum, quod Christus ascendit hora nona, quod patet ex eo, quia post prandium, vt dicitur Actuum primo quæ hora fuit congrua ad hoc. Primò, quia illa hora Adam fuit de paradiso expulsus, scilicet ad auram post meridiem Deo deambulante in paradiso; hinc congruum fuit, vt eadem hora reduceretur in paradisum, cum Deus saluauit humanum genus per similia, vt docet Augustinus in libro de doctrina Christiana. Secundò, quia eadem hora fuit paradisus clausus, & ab Angelo custoditus, ita vt à nullo aperiri possit; sic è conuerso hodiè per Christum est apertus, vt à nullo claudi possit. Tertiò, quia ista hora ad infernum descendit, vt patet Matth. 27. *Hora nona emisit spiritum.* Vnde quia tunc multum humiliatus fuit descendẽdo gratiosè ad inferos, debuit hodiè exaltari gloriosè ascendendo ad superos. Quartò, quia illa hora infernus fuit spoliatus, debuit ergò eadem hora cœlum esse ditatum. Nũc videamus de loco breuiter ascensionis, qui fuit mons Oliueti, vt patet Actuũ primo, & locus suæ orationis in nocte, vt patet Luc. vigesimo primo. Ideò sicut ibi eleuabatur spiritualiter in oratione ad Patrẽ, sic debuit eleuari corporaliter ad Patrem de eodem. Secundò, quia ibi fuit captus, ligatus, expauit, tæduit: ideò cum per meritum suæ passionis debuit exaltari, congruum fuit vt inde exaltaretur vbi mærere cæpit, sicut de quibusdam Sanctis etiam legimus. Tertiò, quia ibi creditur Christus antichristum interfecturus fuisse spiritu oris sui *Egredietur Dominus & præliabitur contra omnes gentes, & stabunt pedes eius super montem Oliueti, qui est contra Hierusalem ad orientem.* Quartò, quia ibi creditur Christus iudicium facturus, vt patet Ioelis tertio. Consequenter de loco ad quem assumptus sit Christus, sciendum, quod assumptus est vsque ad supremum cœlum. Psalmista. *Et occursus eius vsque ad summũ eius.* Et: *Ipse ascendit super omnes cœlos.* Ponunt autem Sancti decem cœlos, vt patet ex D. Thom. in 1 parte. Sum. q. 69. artic. 4. Primum cœlum ascendendo est cœlum Lunæ; secundum Mercurij; tertium Veneris; quartum Solis; quintum Martis; sextum Iouis; septimum Saturni; octauum sydereum seu stellatum; nonum cristallinum seu aqueum; decimum empyreum, in quo sunt Angeli secundum Bedam & Basilium, estque super omnes cœlos corporales, & dicitur cœlum cœlorum, quia in eo est stabilitatio Angelorum Sanctorũ, & animarum beatarum, & est locus corporum gloriosorum, in hoc cœlum omnes homines gloriosi euolant. Ibi virgo gloriosa residet super choros Angelorum omnium posita, vltra quam Christus residet, iuxta illud Ephes. primo: *Constituit eum super omnem principatum & potestatẽ, & super omne nomen quod nominatur siue in hoc sæculo, siue in futuro.* Nec est putandum quod Christus in aliquo cœlorum prædictorum corporeorum citra empyreum moratus sit per diem, aut etiam per horam vnam, vt aliqui erroneè fingunt, dicentes eum in quolibet cœlo per vnum diem, aut etiam per horam mansisse, & in die Pentecostes primo ad dexteram patris venisse in cœlum empyreum, & tunc mox misisse Spiritum sanctum. Puerile est hoc credere de homine puro glorificato, quia corpus glorificatũ mox vbi spiritus velit, erit vbi vult; sed sine dubio quilibet sanctus vult citius esse in loco sibi diuinitus deputato.

Luc. 22.

Zach. 14.

Ephes. 4.

Ephes. 1.

Ideò ex quo non est retardans, statim ibi efficitur vbi est loc⁹ eius, multò magis hoc credendum est de Christo. *Quomodo autẽ sedet à dextris Dei?* Respondeo secundum Bonauenturam, quod hoc intelligitur sic: id est, sedet in cœlo empyreo secundum humanitatem à dextris Dei, id est, in potioribus bonis, quia excellit tàm Angelos quàm homines loco & dignitate. Pro quo sciendum, quod secundum Thomam parte tertia. q. 58. art. 2. per dexteram secundum Damascenum intelligitur gloria diuinitatis, secundum verò Augustinũ, beatitudo Patris & iudiciaria potestas. Sessio ergò regiam & iudiciariam dignitatem designat. Christus ergò secundum naturã diuinam habet cum Patre prædicta omnia æqualiter in eadem maiestate, sed secundum naturam humanam dicitur sedere in potioribus bonis vltra alios beatos, in tantum quod ipsa natura humana in Christo est beatior omnibus creaturis à se, & super illas habet regiam & iudiciariam potestatem. Licet autem quandoque legitur stare in cœlo, sicut Stephanus vidit Iesum stantem, hoc intelligitur quantum ad eius adiutorium esse paratum. Sedere autem Christo conuenit, vt hic dicitur primo, ad S... designandum quod nullum habet defe... ctum, sed appetitum quietatum & satiatũ, sicut ille qui sedet quiescit à motu. Secundò dicitur sedere, quia est iudex viuorum & mortuorum, ad quem pertinet sedendo iudicare, *vt de sententia & re iudicata. Cum æterni li 6.* Tertiò ad significandum quietem post laborem, quem per vitam suam totam hic sustinuit. Psal. *Pauper sum ego à iuuentute mea, exaltatus autem. &c.* Quartò ad significandum stabilitatem & reuerentiam honoris, quam tota curia cœlestis sibi exhibet: pluries enim legitur in Apocal. quod sancti stant ante thronum agni submittentes coronas suas, & laudantes eum sine cessatione. Non est ergò putandum Deum Patrem habere corporalia membra, scilicet manus aut pedes aut caput, vt sic Christus à dextris Patris sederet, sed tantum eo modo quo dictum, est istud per similitudinem moraliter intelligendum. Cuius sedis participes nos efficiat, qui viuit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

*

DOMINICA INFRA OCTAVAM ASCENSIONIS.

SERMO I.

Dum venerit Paracletus quem ego mittam vobis à Patre spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me. Ioannis 15.

Tria requiruntur vt dictum alicuius sit credibile.

Sicut dicit philosoph⁹ 2. metaphisicę in principio, tria sunt quæ faciunt dictum alicuius credibile, quamuis non demonstratiuè loquatur, videlicet prudentia, virtus & beneuolentia. Cuius causa est secundum eum, quia propter opposita illorum discredimus alicui non demonstratiuè loquenti; videlicet vt propter imprudentiam, quia reputamus eum ignarum: aut propter malitiam, quia quamuis verum sciat, tamen non est verus amicus veritatis & iustitiæ; aut propter defectum beneuolentiæ, quia in casu licet sit prudens & virtuosus, non reputamus tamen eum beneuolum, quod velit consulere illud quod nobis expediens iudicabit. Sed quando ista tria concurrunt in consiliario, quod reputamus eum prudentem, virtuosum, & beneuolum, tunc absque dubio credimus dictis eius, quamuis ea nequaquam demonstret. Loquendo igitur de Christo sic est. Christus venit in mundum persuadere & prædicare, non autem

autem dicta sua scientificè demonstrare, & ideò doctrina sua non scientia sed fides vocatur. Sunt autem dicta sua credibilia, id est, ad credēdum possibilia, quibus merito credi debet propter tres rationes prædictas; tum quia in eo viguit prudentia, cum esset scientia Dei Patris; tum quia fuit in eo virtus. *Quia benè omnia fecit*; tum quia in eo fuit beneuolentia ad nos, quia *dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo*; & ideò dicta sua sunt nimis credibilia. Vnde Psal. *Testimonia tua Domine credibilia facta sunt nimis*. Veruntamen licet Christus fuisset ita verax & prudens, vt non posset in ore eius dolus inueniri; ita virtuosus & honestus, vt non possit in tota vita argui de minimo peccato; ita beneuolus & benignus, vt etiam inimicis suis benefecerit, & pro eis orauerit; tamen nihilominus peruersi Iudæi sic erant excæcati malitia, vt ista omnia pro aliquo in reputantes, ipsius testimonia quę perhibebat de æterna sua veritate pro nihilo habebant. Vnde licet Christus in hoc natus esset, & ad hoc venisset in mundum vt testimonium perhiberet veritati, vt dicitur Ioan. 18. ipseque sponte se submittebat reprehensioni, vt si malè in aliquo locutus esset, testimonium perhiberent Iudęi contra ipsum de malo, vt dicitur Ioan. 18. tamen Iudæi videntes eum ipsis contrarium in eo quod eorum peccata arguebat, eorum operibus contradicebat, filium Dei se nominabat, nullo modo ei credere volebant, sed eum potius persequebantur dicentes. *Circumueniamus iustum*, id est, Christum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ, promittit se scientiam Dei habere, & filium Dei se nominat. Quia igitur mundus Christo credere noluit, nec eius testimonium tam de peccatis, contra quæ testificatus est, quod pro eis mundus esset puniendus & damnandus, quam etiam de seipso testificatus est se verum Dei filium, & sic omnia à se dicta verissima: ideò necesse fuit adiungere sibi vnum alium contestem, scilicet Spiritū Sanctum, qui veniens in mundum, dicta Christi confirmaret in bonis & electis, iuxta illud, quod Sancti petebant. *Confirma hoc Deus* per Spiritū Sanctum, *quod operatus es in nobis per* filium tuum, *vt in ore duorum staret omne verbum*. Peruersis autem testimonium perhiberet veritati, ostendēs omnia à Christo dicta esse vera, & ipsum fuisse verum Dei filium. Hinc est quod Saluator recedens ab Apostolis ad patrem, nè Apostoli vacillarent, si mundus dicta Christi credere nollet, nec ad vocem prædicationis Apostolorum flecti vellent; promittit Spiritum Sanctum se missurum à Patre, qui veniens testimonium perhiberet de Christo, sicut verba thematis dicūt, *Cum venerit paracletus, &c.* In quibus verbis tria ponuntur circa missionem Spiritus Sancti occurrentia. Primò namque describitur magna benignitas Dei Patris & filij sui, Spiritum Sanctum mittentis, cum dicitur: *mittam vobis à Patre*. Secundò immensa iocunditas Spiritus sancti in mētem hominis venientis, quia veniet vt paracletus & Spiritus veritatis. Tertio subditur efficacissima vtilitas Spiritus Sancti missionis, cum dicitur: *Ille testimonium perhibebit de me*.

Marc. 7. *Apoc. 1.* *1. Pet. 2.* *Ioan. 8.* *Iudæi cur Christo credere noluerint.* *Sap. 2.* *Proposit.*

I.

Paracletum mittam vobis à Patre. Sciendum, quod benignitas Dei erga nos peccatores in multis apparuit, secūdum quod multiplicem nobis consolatorem misit. Primò namque in hoc, quod filium suum misit in consolationem omnibus peccatoribus, iuxta illud Isaiæ 61. & transsumptiuè. Luc. 4. *Spiritus Domini super me &c.* Et sequitur: *Ad Euangelizandum pauperibus misit me, vt consolarer lugentes*. Secundo dedit Spiritum Sanctum, & misit in corda fidelium transfundendo, vnde dicitur paracletus, id est, consolator. *Ecclesia ædificabatur ambulans in timore Dei. & consolatione Spiritus Sancti replebatur*. Tertiò dabit nobis consolationem tota Trinitas, se nobis in præmium largiendo. *Quomodo si cui mater blandiatur, ita consolabor vos*. In prima consolatione magnam ostendit nobis gratiam, quia per filium suum vnigenitum in nostra corporali humanitate apparentem dignatus est nos consolari visibiliter.

Benignitas Dei erga peccatores in multis apparuit. *Actor. 9.* *Isa vlt.*

Baruc. 3. *Post hoc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.* Simile est, ac si filius Imperatoris descendisset ad reos in carcerem, & consolaretur eos. Verè magna cõsolatio facta est à Deo hominibus in hoc, quod filius suus tàm familiariter, tàm amicabiliter, tàm socialiter, & super omnia tàm humiliter cõuersatus est cum eis corporaliter. Sicut dicit Ioannes 1. Ioan. 1. *Quod fuit ab initio, quod audiuimus & vidimus oculis nostris, & manus nostræ contrectauerunt de verbo vitæ.* Simile ac si medicus cum ægris comederet & biberet. Certè magna consolatio esset tibi tàm familiariter conuersari filio regis, vt ad vnam buccellam panis ad te descenderet quando tibi placeret. Sic est de filio Dei, qui etiam ad peccatorem hominem descendit, sabbatho manducare panem; vt dicitur

Luc. 15. & 7. Luc. decimo quarto. Et ad quendam Pharisæum similiter, vt dicitur Luc. septimo. Nonne etiam maior consolatio esset tibi, si tu existens iam morti adiudicatus, ad regis filium confugeres pro liberatione? Sic enim factum est de Christo, ad quem appropinquabant Peccatores & Publicani, vt eruerentur à morte. Sic Magdalena cucurrit ad eum. Sed & maxima consolatio esset tibi, si inter ipsas medias flammas positus, & vndique circumseptus, sicut tres pueri in camino ignis habens refrigerium, sed omni consolatione & spe destitutus inuenires, non solum consolatorem verbalem, qui te inter flammarum incendia confortaret & animaret ad constantiam, sed etiam in momento oculi de ipsis sine offensa eriperet, quod fecit Christus. Nam cum exigentibus peccatis nostris nobis dictum esset à Deo. *Pergite in lumine ignis vestri, & in flammis quas accendistis vobis.*

Isa. 50. Ac si diceretur. *Ite maledicti in ignem æternum*; Matth. vigesimo quinto. Ipse Deus Pater misit filium suum, qui non solum nos confortauit in pœnalibus & doloribus ac miserijs pro peccato susceptis, sed

Eccl. 51. etiam nos de eis in momento eripuit, ita vt dicat homo: *Liberasti me de manibus quærentium animam meam & de portis tribulationum quæ circumdederunt me: à pressura flammæ quæ circumdedit me, & in medio ignis non sum æstuatus.* Secundò non solum Deus consolatus est hominem secundum sensus corporales, visibiliter per filium suum in corpore apparentem, qui præsentia corporali visitauit nos, & consolatus est in omni tribulatione nostra, quod fuit magnum donum: sed etiam misit Spiritum Sanctum tàm visibiliter sicut in linguis igneis super Apostolos ad consolationem animarum nostrarum, iuxta illud Psalmi. *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam.* Et hoc certè fuit tantò maius donum, quantò bonum animæ maius est bono corporis. Nec in hoc contenta est Dei benignitas, sed animabus nostris maiorem consolationem per Spiritus sancti aduentum infudit, eo quod ipsum nobis dedit quasi quendam aduocatum, qui omnes necessitates nostras Deo Patri exponit, & postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, id est, postulare nos facit & docet quid petere debemus nobis vtile ad salutem. Quanta esset consolatio homini, si rex aut princeps ipsius doceret eum de intentione sua prius quam ab eo peteret quid ei vtile esset petere, aut quid ille vellet ei dare? Sic est de Deo qui nos docet per Spiritum Sanctum quid nobis expedit petere ad salutem. Sed & maior esset consolatio, si iudex ad causam iam perditam Aduocatum peritum daret ad eam reformandam. Hoc fecit Deus Pater, homini mittens Spiritum Sanctum qui in conspectu Dei allegat pro nobis nostram fragilitatem, diaboli iniquitatem & inuidiam, & filij Dei quam sustinuit pretiosam passionem. Sed & maximam consolationem nobis in hoc dedit per Spiritum S. quoniam in ipso nos adoptauit sibi in filios & hæredes. *Misit Deus spiritum filij sui in corda nostra clamãtem: Abba pater.* Tertiò insuper Deus consolationem finalem præparauit, seipsum exhibendo omnibus diligentibus se, *quam oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit*, quæ erit tàm in corpore, quàm in anima in gloria æterna. *Vbi exultabimus & satiabimur ab vberibus consolationis nostræ.* Et ibi erit magna consolatio de visione humanitatis Christi quam videbimus corporaliter. *Oculo ad oculum videbunt*, sed maior erit de vi-

Isa. 52. Isa. 60.

de visione Deitatis, quam videbimus secundum animam & spiritualiter, quia *tūc videbis & afflues, & mirabitur & dilatabitur cor tuum*: non solum corpus, sed etiam cor tuum. Maxima autem erit de vtraque, sc. de humanitate Christi & Deitate Patris & Filij, & Spiritus Sancti. Et tantum de primo.

II.

Spiritus S. ob diuersos effectus diuersa habet nomina.

Dixi secundo, quod describitur immensa iocunditas Spiritus S. in mentem hominis venientis, in hoc cum dicitur, quod veniet vt paracletus, & vt Spirit^9 veritatis. Circa quod sciendum est, quod Spiritus S. habet multa nomina in Scripturis ratione multiplicis effectus, quem operatur in homine. De quo dicit Bern. in quodam sermone. Spiritus S. multiplex dicitur, quia multipliciter conceditur fidelibus & inspiratur. Conceditur enim ad vsum, ad miraculum, ad salutem, ad auxilium, ad solatium, ad feruorem. Ad vsum vitæ bonis & malis, communia bona abundantissimè tribuens; ad miraculum, in signis & prodigijs; ad salutem, cum in toto corde reuertimur ad Dominum Deum; ad auxilium, cum in omni colluctatione adiuuat infirmitatem nostram; ad solatium, cum testimoniū prohibet spiritui nostro quod filij Dei sumus; ad feruorem, cum in cordibus perfectorum vehementius spirans, validum ignem charitatis accendit, vt nō solum in spe filiorum Dei, sed etiam in tribulationibus gloriemur, contumeliā gloriam reputantes. Hæc Bern. Ex his patet quod propter huiusmodi diuersos effectus quos in nobis operatur Spiritus sanctus, licet ipse idem sit & vnus in omnibus donis, diuidens singulis prout vult; tamen diuersimodè eum cōuenit nominari, propter quod secundum Bern. in sermone 74. appellatur quandoq; spiritus bonus, spiritus sanctus, spiritus rectus, spiritus dulcis, spiritus fortis, infirma roborans, aspera planans, corda purificans, quicquid in hoc sæculo nequam videtur difficile & angustum, leue facit & latum, ob probriū gau-

dium iudicat, despectionem exaltationem esse persuadet. Hæc Bern. Sed vt magis in particulari cognoscamus effectus Spiritus Sancti à quo denominatur, aduertendum, quod Spiritus sanctus viginti nominibus nominatur à Salomone, Sapi. 7. c. vbi sic dicitur. *Est enim in illa*; scilicet sapientia; *Spiritus intelligentiæ, multiplex, vnicus, subtilis, modestus, disertus, mobilis, incoinquinatus, certus suauis, amans bonum, qui nihil vetat bene facere, humanus, benignus, stabilis, securus, omnem habens virtutem, omnia prospiciens, & qui capiat omnes spiritus intelligibiles, mundus, subtilis.* Primò ergò dicitur Spiritus sanctus spiritus intelligentiæ seu sapientiæ: licet enim filio Dei appropriatur sapientia, vt dicitur primo sententiarum dist. 18. cap. 10. eò quod gignitur à paterna memoria per modum verbi, vt patet 7. de Trinitate cap. 13. nihilominus Spiritus sanctus etiam dicitur spiritus sapientiæ seu intelligentiæ, quia à sapientia Patre, & à sapientia Filio procedit, vt dicitur hic in Euangelio. Vnde dicitur Spiritus sanctus secundum Holcoth super librum Sapientiæ cap. 7. quia omnia quæ facta sunt sanctificat. Sanctus autem in latino dicitur idem quod est agios in græco. Agios enim græcè quasi sine terra latinè. Spiritus ergò intelligentiæ dicitur primo sanctus pro tanto, quia eos quos sanctificat, purificat ab amore terrenorum, & transfert ac coniungit ad amorem cœlestium. Ideoque in specie ignis conuenienter descendit in Apostolos, non in specie aquæ vel aëris, quæ elementa in diuersis partibus superficiei terræ cohærent, sed in specie ignis qui immediatè corporibus cœlestibus contiguatur; sicut patet primo metherorum circa principium. In signum huius quod illos quos incendit amore, facit necessario terrena paruipendere, & ad cœlum ascendere, & ideò vocatur spiritus sanctificationis; Romanorū primo. Secundò dicitur multiplex ab effectu, propter multiplicia dona quæ præstat. *Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ, spiritus intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eū spiritus timoris*

A Salomone 20. nominib. nominatur.

Rom. 1.

Isa. 11.

Domini: per quæ dona quasi per septem gradus homines perfecti aditum cœlestis vitæ inueniunt. Nam per timorem Dei humiles, per pietatem misericordes, per scientiam discreti, per fortitudinem liberi, per consilium cauti, per intellectum prouidi, per sapientiam maturi fiunt. Tertiò dicitur vnicus formaliter, & causaliter, & etiam effectiuè, quasi nos vniens Deo spe, fide & charitate, & etiam proximo.

Ephes. 4. *Solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis.* Quartò dicitur subtilis, quia viros sanctos facit subtiles in eligendo, docendo, & faciendo, quibus Sanctos suos exornat.

Ezech 16 *Indui te subtilibus, & ornaui te ornamento.*

Galat. 5. Quintò dicitur modestus, quia suos modestos facit. *Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, modestia, castitas.* Sextò dicitur disertus, quasi disertos faciens de balbutientibus & infantibus, sicut patet de Apostolis in die Penthecostes. Sic & hodiè quandoque vocat ad religionem vel ad scholam rudes, & facit Prædicatores & Doctores disertissimos.

Sap. 10. *Sapientia aperuit os mutorum, & linguas infantium fecit disertas*, id est, eloquentes. Et intellige eloquẽtes sapienter, quia est speciale donum Dei, quod aliquos sapienter eloquitur; nã multi habent eloquentiam sine sapientia, qui magis officiunt quam proficiunt, sicut docet Augustin. libr. 2. de natura & origine animæ, & Seneca epist. 112. Septimò Spiritus Sanctus dicitur mobilis, id est, moueri faciens promptè & obedienter, quamuis in se immobilis perseueret. Isto modo Apostoli moti sunt ad prædicandum Ioan. 15. *Posui vos vt eatis & fructum afferatis.* Octauo dicitur incoinquinatus, & hoc est verũ tàm formaliter, quàm effectiuè, quia non inhabitat nisi loca munda. Vnde de Apostolis canimus, quod inuenit eos receptacula munda, & tribuit eis carismatũ dona. Nono dicitur certus contra inconstantes & mendaces & desperantes.

2. Tim. 1. *Scio cui credidi.* Decimo dicitur suauis.

Sap. 12. *O quam suauis est spiritus tuus Domine.* Facit enim suaues & mites, non impatientes & amaros, non turbidos vel impetuosos;

2. Cor. 6. secundo Corinth. sexto. *In omnibus exhibeamus nos sicut Dei ministros, in longanimitate, in suauitate, in Spiritu sancto.* Vndecimo dicitur amans bonum, facit enim homines congaudere de profectu alieno, quod est contra inuidos. *Charitas diffusa est in cordibus nostris.* Duodecimo dicitur, quod nihil vetat facere bonum: imò hortatur bonum ei qui potest. *Noli prohibere bonum facere ei qui potest, sed & ipse si potes benè fac.* Hoc est contra negligentes & malos consiliarios, qui dissuadent Dominis opera pietatis facere. Tredecimo dicitur humanus, quia homines diligit. Prouerbiorum octauo. *Delitiæ meæ esse cum filijs hominum*, quia facit homines humanos non beluinos, non bestiales. Sapient. duodecimo. *Oportet esse iustum & humanum.* Quartodecimo dicitur benignus quasi benè ignitus, quia benè ignitos disponit; Sapi. primo. *Benignus est enim spiritus sapientiæ;* Et: *Estote inuicem benigni, misericordes donantes vobis.* Decimoquinto dicitur stabilis, quia stabiles facit & perseuerantes in bono, nec obstat quod prius dictus est mobilis; illud enim pro tanto dicitur, quia facit nos moueri de virtute in virtutẽ sed postea stabiles in bono; primo Corinth decimo quinto. *Itaque fratres stabiles estote & immobiles.* Sedecimo dicitur securus, quia securos nos facit per spem quæ est certa expectatio futuræ beatudinis ex gratia Dei & meritis prouenjens. Creditor quando habet pignus, certus est de suo. Sic Deus certificans nos de beatitudine dedit Spiritum Sanctum in pignus; Ephes. primo. *Signati estis spiritu promissionis quod est pignus hæreditatis vestræ.* Decimo septimo dicitur, omnem habens virtutem, quia est Patri & Filio coæqualis & consubstantialis; Iob trigesimo tertio. *Spiritus Dei fecit me, & spiraculum omnipotentis viuificauit me.* Decimo octauo dicitur omnia prospiciens, tum quia spiritus qui omnia scrutatur; primo Corinth. secundo; tum quia facit omnia prudenter prospicere: quia de præteritis dat cautelã, de præsentibus circumspectioné, de futuris prouidentiam; primo Corinth. secundo. *Spiritualis homo omnia dijudicat.* Decimonono dicitur talis, quia capiat omnes spiritus intelligibiles, & capere faciat omnia

omnia dona Spiritus sancti, mediantibus quibus homo intelligit. *Si .n. Dominus magnus voluerit, spiritu intelligentiæ replebit illū,* s. iustum. (Eccl.39.) Vicesimo dicitur Spiritus sanctus esse mundus: Nec mirum, quia ipse est lux vera quæ illuminat omnem hominē. (Ioan.1.) Et ideo mundus in se existens, facit mundos. *Cor mundum crea in me Deus.* (Psal.50.)

Vltra istas viginti conditiones, Spiritus sanctus in Euangelio nominatur tripliciter. Primo dicitur paracletus, quod idem est quod consolator vel aduocatus, quia consolatur peccatores ne desperent de venia: nam postquam homo peccat, statim mordetur à conscientia, dictante quod male fecit, & ex hoc homo incipit erubescere, dolere & timere de peccato commisso. Quod si indiscretè dolet aut timet Deū de offensa, incidit in desperationem & laqueum diaboli. Necesse est ergo vt Spiritus sanctus consoletur, dando spem de venia, reducendo peccatori misericordiam diuinam quæ vincit eius iustitiam, & ex hoc quasi quadam lætitia exhilarat mentem peccatoris. Consolatur autem Spiritus sanctus tripliciter. (Tripliciter consolatur.) Primo consolationes in tribulatione largiendo. 1. Thess. 1. *In tribulatione multa cum gaudio Spiritus sancti.* Secundo dona carismatum nobis in tribulatione augendo. Rom. 5. *Tribulatio patientiam operatur.* Et post. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis.* Tertio quanta sint gaudia quæ recipiemus pro modicis istis tribulationibus demonstrando. *Ipse spiritus reddit testimonium spiritui nostro.* (Rom.8.) Et sequitur. *Existimo quod non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam.* *Id quod modicum est & leue tribulationis nostræ* &c. (2.Cor.4.) Paracletus etiam interpretatur aduocatus. Vnde tres aduocatos dedit nobis Deus. Primo filiū suū 1. Ioan. 2. *Aduocatū habemus apud Deum patrem.* Secundo Spiritum sanctum, vt hic. Tertio virginem gloriosam, de qua clamamus. *Eya ergo aduocata nostra.* Et hæc est magna securitas peccatorum. Secundo Spiritus sanctus dicitur doctor veritatis, vt hic. (Dicitur Doctor veritatis. Ioan.16.) *Ipse vos docebit omnem veritatem.* Docet autem primo veritatem cognoscere, veritatem diligere, & veritatem operari. Docet veritatem doctrinæ, vt rectè de Deo credamus. Docet veritatem iustitiæ, vt rectè cum proximis viuamus, docet veritatem vitæ, vt rectè nosmet viuendo iustè & sanctè regulemus. Hic est magnus doctor, quem appellat Salomon omnium artificem. *Omnium artifex docuit me sapientiam.* (Sap.7.) Sed quem docet iste doctor? certè non omnes, sed tantum humiles & mites Isa.33. *Doctor paruulorum,* id est, humilium. Matth. 11. *Reuelasti ea paruulis.* Et Psalm. *Intellectum dat paruulis.* Et iterum. *Docebit mites vias suas.* Hinc est quod Spiritus sanctus in columba apparuit, quæ est auis mitissima. Docet secundo hominem spernentem mundi delectabilia. *Quem docebit scientiam & quem intelligere faciet auditum? ablactatos à lacte,* id est, à dulcedine mundanæ voluptatis. (Isaia.28.) Qualiter autem docet iste doctor? tripliciter. (Spiritus S. qualiter doceat.) Primo interius inspirando sancta desideria, & inflammando ea ad bonum, illuminando intellectum ad cognitionem veri, & incitando affectum ad volitionem boni, necnon promouendo omnes sensus exterius ad prosecutionem eiusdem. Secūdo per scripturas, docendo exterius per vocem prædicatorum, quorum clamore homo inducitur ad cognitionem suæ deformitatis, ad agnitionem diuinæ bonitatis, ad desiderium iustitiæ & sanctitatis. Vnde sacra scriptura est sicut speculum in quo omnia deformia & pulchra videntur, videlicet peccata & virtutes, pœna & præmia, superiora & inferiora. (S. Sriptura speculum.) Sed multi sunt qui non amant hoc speculum, sicut illa mulier quæ habuit oblongam faciem & turpem; vnde quotiens inspexit speculum, semper deformitatem imputauit speculo, & sic multa specula fregit. Sic multi persequuntur prædicationem, imputantes sermoni quod eos confundit & deturpat potius quam decorat, cum tamen ipsimet sunt in culpa qui deformitatem talem nolunt per prauam consuetudinem deponere. Vnde ipsi sunt similes aquæ benedictæ, ad cuius aspersionem omnes aperiunt oculos, sed tempore aspersionis claudunt, iuxta illud. *Audiet luxuriosus & displicebit ei.* Sciendum autem quod triplex est veritas (Veritas triplex.)

tas. bonæ vitæ; quæ nunquam est omittēda, etiam si scandalum oritur, & ad quēlibet pertinēs. Alia iustitię, ad iudicem pertinēs. Alia disciplinæ, ad prælatum pertinens. In his duobus quandoque omitti tur propter scandalum, sed prima non. Vnde Beda. Vtilius scandalum nasci permittitur quam veritas relinquatur.

III.

Ille testimonium perhibebit de me. Reuera magna vtilitas mundo facta est per missionem Spiritus sancti visibilem & inuisibilem. Per visibilem in eo, quod ex huiusmodi missione visibili dubij fuerunt in fide confirmati, videntes & audientes quod Spiritus sanctus confirmat & approbat doctrinam Christi, fidem eius & opera per ipsum facta fuisse diuina virtute confirmauit. Increduli vero fuerunt compuncti ex hoc & ad fidem incitati, videntes quod Christus sicut promisit mittere Spiritum sanctum ascendendo, ita impleuit. Vnde ex hoc cum de cætero firmius vt verum Deum & non tantum vt hominem cœperunt venerari, & in eum credere tanquam in Deum verum qui potest mittere Spiritum sanctum æqualiter cum patre.

De Christo multiplicia testimonia prædicta. Circa quod sciendum quod Christus multiplex testimonium legitur habuisse. Primum à patre. *Testimonium perhibet de me pater qui misit me.* Secundo a seipso. Ioan. 5. & 8. *Testimonium perhibeo de meipso, quia scio vnde veni.* Tertio à Spiritu sancto, vt dicitur hic. *Ille testimonium perhibebit de me.* Vnde *hi sunt tres qui testimonium dant in cœlo, pater, verbum, & Spiritus sanctus.* (*1. Ioan. 5.*) Et quia ista testimonia Iudæis videbantur suspecta, quia pater pro filio in testimonium non admittitur, nec filius pro seipso, sicut ei dicebant: *Tu de te testimonium dicis, testimonium tuum non est verum.* (*Ioan. 8.*) Ideo necesse fuit mittere Spiritum sanctum qui est testis generalis omnium iustorum. Sed certè Iudæi falsi & mali testimonium patris non admiserunt pro filio in eius baptismo, vbi vox patris audita est. *Hic est filius meus dilectus.* (*Matth. 3.*) Et in transfiguratione similiter Matthæi 17. Licet enim in causa ciuili vel criminali pater non admittitur pro filio in testimonium, tamen in causa vbi agitur de ætate aut cognatione, seu linea consanguineitatis & attinentię proximitatis, admittitur secundum leges & canones, quod etiam ipsi Iudæi fecerunt de cœco nato illuminato per Christum, in cuius testimonium admiserunt patrem cæci & matrem ad dicendum & testificandum si esset eorum verus filius. Nunc audem Deo patri pro filio suo vnigenito credere noluerunt. *Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei maius est, qui testificatus est de filio suo.* Sed quid mirum? scilicet Cæci enim erant & duces eorum, cœcorum, vt dicitur Matth. 15. Et ideo in causa cœci rectè iudicauerunt, in causa autem lucis, scilicet Christi malè, eo quod lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quam lucem. Cuius ratio sequitur. *Erant enim eorum opera mala.* Inde est quod sicut noctuæ lumine solis excæcatæ malè iudicabant lucem tenebras, & tenebras lucem. Necesse igitur fuit mitti radium solarem Spiritum sanctum, qui illuminaret oculos cœcorum: & hoc est quod ait Apostolus. *Det vobis spiritum sapientiæ in reuelationem & agnitionem eius, illuminatos oculos cordis vestri, vt sciatis quæ sit spes vocationis eius, & quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis, & quæ sit supereminens magnitudo virtutis eius in nos* & quasi cœcis familiariter probaret, & testificaretur quod Christus est in dextera Dei sedens, consubstantialis & coæternus Deo patri, & quod non est aliud nomen sub sole in quo necesse esset saluari credentes quam in nomine ipsius.

Vltra prædicta testimonia Christus habuit alia Primo à scripturis Ioan. 5. *Scrutamini scripturas in quibus putatis vos vitam æternam habere, & illæ sunt quæ testimonium perhibent de me.* Secundo ab operibus. Ioan. 10. *Opera quæ ego facio testimonium perhibent de me.* Tertio miraculis. Ioan. 15 *Si non venissem & opera nō fecissem in eis quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Quarto à turbis. Ioan. 12. *Testimonium perhibebat de eo turba.* Quinto ab Apostolis Actor. 4. *Virtute magna reddebant Apostoli testimonium.* Sexto à Ioanne Ioan. 1. *Hic venit in testimonium &c.* Attendere go

go tu peccator. Ecce si Christo fuit necessarium testimonium ita verax, ita famosum, ita laudabile, ita multiplex, ita fidele, ita probabile. qui tamen in nullo potuit esse suspectus, nec argui de peccato; quomodo nos peccatores sine testimonio bonæ puræ conscientiæ aut bonorum operum saluari volumus? Vnde homini saluando triplex testimonium est necessarium. Primo conscientiæ, vt in nullo remordeat eum conscientia. *Gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ*. Secundo bonæ famæ, vt vita nostra in nullo sordeat apud alios. 1. Tim. 3. *Oportet testimonium bonum habere ab his qui foris sunt*. Tertio necessarium est testimonium deuotionis lachrymosæ, vt in aliquo patiamur & tribulemur in præsenti, sicque ploremus deuotè procidentes coram Deo qui fecit nos. De his tribus dicitur 1. Ioan. vlt. *Tres sunt qui testimonium dant in terra*. Spiritus scilicet conscientiæ nostræ, aqua puritatis nostræ famæ, & sanguis tribulationis & passionis qui lachrymis eliquatur, sicut fuit in Christo, cuius sudor fuit sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram &c.

DOMINICA INFRA OCTAVAM ASCENSIONIS.

SERMO II.

Ille testimonium perhibebit de me, & vos testimonium perhibebitis quia ab initio mecum estis. Ioan. 15.

DICET ex cognitione creaturarū assurgere possimus aliqualiter in Dei notitiam quantum ad multa, videlicet quod est bonus, potens & clemens, iuxta illud: *Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur*: tamen ad cognoscendū euidenter consilia sua & præcepta quæ vult nos seruare in hac vita, pertingere non possumus sine ipsius reuelatione. Vnde Salomon dicit: *Quis hominum poterit scire consilium Dei? aut quis poterit cogitare quid velit Deus? Cogitationes enim mortalium timidæ & incertæ prouidentiæ nostræ*. Ex quibus ipse infert, quod cum de his quæ Deus præcepit & consulit non potest constare nobis nisi per reuelationē fidei de credendis & agendis: ergo talis sapientia per quā hoc nobis reueletur, est necessaria. Et quia talis sapientia non est nisi à Christo in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei absconditi, vt dicit Apostolus; ideo merito fuit necessaria filij Dei missio in mundum, qui veniens annunciauit nobis voluntatē consiliorum & præceptorum diuinorum, & illius æternæ & incommutabilis veritatis, quam vidit apud patrē esse testis, sicut ipse solus ad Pilatum dixit: *Ego in hoc natus sum & ad hoc veni, vt testimoniū perhibeam veritati*. Ioan. 18. Ipse ergo quamdiu fuit in mundo, quid aliud nisi doctrina sua & exemplis ac miraculis illuminabat mundum sicut verus doctor veritatis? imo sicut ipsa vera & sempiterna veritas Dei, iuxta quod de se ait: *Ego sum via veritas & vita*. Ioan. 14. Verum quia filius Dei perfecta salute nostra debuit redire ad patrem, ideo ne mundus obliuisceretur illius veritatis quam Christus verbo & exemplo docuit, necesse fuit mittere Spiritum sanctū, qui ea quæ Christus docuit & fecit in cordibus fidelium confirmaret. Vnde Christus recedens corporali præsentia de mundo ad patrem, promittit Apostolis Spiritum sanctum vt confirmatorem veritatis suæ dicens: *Ille testimonium perhibebit de me &c*. Circa istam mate-

riam de tribus videndum est, secundum quod tria tanguntur in verbo proposito. Tangitur enim de persona Spiritus sancti cum dicitur: *Ille*, scilicet paracletus Spiritus sanctus. Secundo de fidelitate testimonij, cum dicitur: *perhibebit testimonium de me*. Tertio de personis Apostolorum qui fuerunt testes Christi idonei, cum dicitur: *Et vos testimonium perhibebitis quia ab initio mecum estis*.

I.

Ille. In hoc pronomine demonstratiuo describitur persona Spiritus sancti quantum ad duo. Primo, secundum effectum temporalem, in eo quod dicitur paracletus, quasi consolator, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra: similiter spiritus veritatis, quia docet omnem veritatem, eo quod omnis veritas à quocumque dicatur, à Spiritu sancto est, secundum Ambrosium super epistolam. 1. ad Cor. 12. vbi inquit: Nemo potest dicere Dominus Iesus nisi in Spiritu sancto, nec vlla veritas potest dici sine ipso. Secundo demonstrat istud pronomen *ille*, personam Spiritus sancti, secundum processionem æternalē, in eo quod dicit quod à patre procedit, quę processio secundum D. Thomam non est aliud nisi eius emanatio per modum amoris quo pater diligit filium, & econuerso. Sed quia non est præsentis negotij ingeniosos alta docere, sed tantum lac dare paruulis non escam: ideo omissa inquisitione æternalis processionis, videndum est de effectibus temporalis missionis: qui quidem sunt multiplices, secundum quod tactum est in sermone præcedenti. Sed vt materiam ampliorem de hac habeamus, & tanta beneficia gratantius recolamus, quæ nobis ex missione Spiritus sancti continuè fiunt, vltra ea quæ dicta sunt, sciendum quod est triplex status fidelium in ecclesia militanti, incipientium, proficientium & perfectorum; quibus omnibus secundum diuersitatem capacitatis, mittitur diuersimodè Spiritus sanctus. Primus ergo status est incipientium, cui Spiritus sanctus mittitur secundum septem modos. Datur enim primo omnibus electis incipientium

Triplex status fidelium in Ecclesia.

Incipientibus

& nouiter ad Deum conuersorum vt remissor. Secundo vt viuificator. Tertio vt mundator. Quarto vt renouator. Quinto vt liberator. Sexto vt eruditor. Septimo vt auxiliator. Et sumuntur isti septem modi iuxta tres partes pœnitentiæ, quæ sunt contritio in corde, confessio in ore, & satisfactio in opere. Et ideo oportet vt pœnitentia tribus modis respondeat peccato. Datur ergo in contritione quinque modis secundum quinque conditiones peccati. Per peccatum enim anima Deum offendit. Item per peccatum animam occidit. *Homo per malitiam occidit animam suam*. Item maculat, vetustat, & subijcit seruituti animam, *quia omnis qui facit peccatum seruus est peccati*. Contra hoc ergo primo quod peccatum operatur in animam offensam Dei, datur Spiritus sanctus vt remissor. *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis*. Et propter hoc dicitur: *Qui dixerit contra Spiritum sanctum verbum, nō remittetur ei*. Secundo contra mortem peccati datur vt viuificator. *Intromittam in vos spiritum & viuetis*. Et propter hoc Ephes. 2. dicitur: *Deus qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem qua dilexit nos, cum essemus mortui peccatis, conuiuificabit nos*. Tertio contra maculam datur vt mundator. *Omnis qui relictus fuerit in Syon & residuus &c*. Et sequitur. *Si sanguinem lauerit de medio Ierusalem in spiritu iudicij*. Et: *Audacius scripsi vobis fratres sanctificans Dei Euangelium, vt fiat oblatio gentium accepta Deo & sanctificata in Spiritu sancto*. Quarto datur vt innouator contra vetustatem peccati. De qua Ephes. 4. *Deponite vos secundum pristinam conuersationem vestram veterem hominem, qui corruptus est secundum desideria erroris. Renouamini autem spiritu mentis vestræ & induite nouum hominem*. Et Psalm. *Emitte spiritum tuum*. Et: *Dabo vobis cor nouum & spiritum nouum ponam in medio vestri*. Quinto contra seruitutem datur vt liberator *Lex spiritus vitæ in Christo liberauit me à lege peccati mortis*. Sicq; patet quomodo datur Spiritus sanctus in contritione. In confessione autem datur vt eruditor. *Spiritus enim Domini repleuit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia scientiam*

Prou. 18.
Ysaia 44.
Luc. 1.
Proficientibus datur Spiritus S. quinque modis.
Luc. 12.
Rom. 5.
Ezech. 36
Ephes. 3.
Iudit. 14.
Cap. 12.
Item perfectis 5. modis.

tiam habet vocis. Scientia vocis, est confessio per quam homo scit aperire vulnera animæ suæ. Vltimo in satisfactione datur vt auxiliator. Vnde Apostolus. *Spiritus Domini adiuuat infirmitatem nostram.* Nã quid oremus sicut oportet nescimus. Sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. (Prou.18.) *Spiritus viri sustentat imbecillitatem suam.* (Isaiæ 44.) Et: *Effundam spiritum meum super semen tuum, & benedictionem meam super stirpem tuam, & germinabunt inter herbas quasi salices iuxta præter fluẽtes aquas.* Vnde gloriosæ Virgini dicitur sub typo animæ concipientis quæ debet concipere Iesum Christum. (Luc.1.) *Spiritus sanctus superueniet in te.* Quia sine Spiritu sancto nec contritio, nec confessio, nec satisfactio meritoria esse potest.

(Proficienti datur Spiritus S. quinque modis.) Consequenter sequitur qualiter spiritus datur animæ proficienti in virtutibus & gratijs, & procedenti de virtute in virtutem, & quidem quinque modis. Nam profectus animæ aut est in opere boni, aut in sustinentia mali. Est ergò Spiritus sanctus in opere boni vt inflammator nè torpeat & infrigidetur anima ad bonum. (Luc.12. Rom.5.) *Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt ardeat? Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris.* Secundò datur tali animæ vt ductor. (Ezech.36) *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.* Et: *Spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam vt in præceptis meis ambuletis.* Tertiò datur vt roborator nè deficiant. (Ephes.3.) *Flecto genua mea ad Deum vt det vobis virtutem corroborari per spiritum in interiori homine.* Quartò datur in malis sustinendis vt defensor nè succumbant. (Iudic.14.) *Irruit spiritus Domini in Samsonem, & dilacerauit leonem.* Quintò datur vt consolator nè desperet. (Sap.12.) *O quam suauis est Domine spiritus tuus in nobis.* Eccl. 24. *Spiritus meus super mel dulcis.* Rom. 14. *Pax & gaudium in spiritu sancto.*

(Item perfectis 5. modis.) Videamus de tertio statu, scilicet perfectorum, qui iam in sanctitate perseuerant. His datur Spiritus sanctus alijs quinq; modis, perfectio autem animæ consistit in tribus. Primum est firmitas & perseuerantia in bono, & quantum ad hoc datur vt confirmator Psalm. *Verbo Domini cœli firmati sunt.* Et iterum. *Spiritu principali confirma me.* Secundum est cognitio arcanorum cœlestium, & quo ad hoc datur vt illuminator, quia anima obumbratur per carnẽ. Item vt eleuator, quia erigit animam ad hoc quod est supra se. Item vt reuelator monstrando & offerendo cœlestia. De illuminatione dicitur. *Ostende nobis lucem misericordiæ tuæ.* (Eccl.36.) De eleuatione dicitur. *Nobis reuelauit Deus per Spiritum sanctum suum.* (1.Cor.2.) Spiritus enim omnia scrutatur etiã profunda dicent. *Eleuauit me spiritus Domini inter cœlum & terram, & adduxit me in visione Dei.* (Ezech.8.) De reuelatione dicitur: *Ille vos docebit omnia.* (Ioan.14. & 16.) Et: *Quæ ventura sunt annunciabit vobis.* Tertium in perseuerantibus est bonorum adeptio æternorum, & quantum ad hoc datur vt glorificator. *Signati estis Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ in redemptionem.* (Ephes.1.) Sic patet multiplex effectus missionis tẽporalis Spiritus sancti, qui meritò dicitur paracletus ille, quasi consolator, quia omnibus statibus consolationem sua præsentia affert, vt supra dictum est.

II.

Testimonium perhibebit de me. Non potest esse fidelius & verius testimonium nisi cum est à teste vero, de re vera, & intentione perfecta seu recta, quæ tria hic tanguntur. Testis enim verus est Spiritus sanctus, quia illa res de qua testificatur fuit veritas summa, quia vnigenitus filius Dei, quia *de me*. Intentio fuit recta, quia perhibebit, id est, perfectè & sine omni fraude exhibebit testimonium, non mendacium. Et circa hoc aduertendum, quod qui vult testificari in aliqua causa debet habere directorem Spiritum sanctum, qui verum testimonium perhibere docet de veritate rei & causæ. Aliàs si voluerit aliquis loqui ex proprio, certè necesse est vt loquatur falsitatem exemplo diaboli, de quo dicitur Ioannis 8. *Cum loquitur ex proprijs, mendacium loquitur. quia mendax est.* Tunc autem dirigitur Spiritus sanctus hominem in testimonio ferendo, quando nulli falsificati testimonium perhibet, nullam veri-

tatem negat quando debet, nullum testimonium vendit, nihil testificatur nisi de quo certus est per sensus proprios. Vnde Exod 20. dicitur. *Non falsum testimonium dices.* Et ratio, quia falsus testis tribus personis est obnoxius, id est, culpabilis & ad satisfactionem obligatus, Deo quem contemnit, iudici quem decipit, innocenti quem lædit. Et Augustinus in sermone de decem plagis dicit, quod octaua plaga qua plagatur iste mundus ad modum Aegypti; est locusta, animal dente noxium; & significat falsum testimonium. Quid enim vult nisi nocere mordendo & consumere deci-
Galat. 5. piendo? Ideò Apostolus: *Si inuicem mordetis inuicem consumemini.* Tales sunt sicut illi qui contra Christum insurrexerunt testes iniqui. Matth. 26. Vnde Ambros. in sermone de passione Domini ait: quod cum Christus veritas est, qui pro falsitate vel pro vili pretio veritatē vendunt, Christum occidunt. Tales sunt deteriores illis custodibus, qui pro eo nè veritatem resurrectionis Dominicæ publicarent, pecuniam acceperunt à Iudæis, nec tamen veritatem tacuerunt, sed eam annunciauerūt. Narratur lib. 6 Ecclesiasticæ historiæ cap. 9. quod tres falsi testes insurrexerunt contra sanctum Narcissum Episcopum Hierosolimitanum, confirmantes sub sacramēto iuramenti quoddam factum contra eū; quorum vnus dixit ita esse, confirmans vt si ita non esset, igne consumeretur. Alius dixit ita esse, quod si non, regio morbo corrumperetur. Tertius dixit ita esse, quod si non, oculis orbaretur. Sanctus verò cuius vita & pudicitia ab omnibus noscebatur, in desertum secessit, ibique pluribus annis delitescebat. Et ecce diuina vltione factū est, quod primus à parua scintilla ignis domo succensa cum omni familia omnique pecore succensus est & combustus. Secundus à pedibus morbo regio vsque ad verticem repletur atque consumitur. Tertius videns eorum exitium, nec se potuisse latuisse diuinum oculum, cunctis audientibus sera pœnitentia vniuersum sceleris pandit ordinem, & in lachrymas protumpit; sicque luminibus orbatus est. Et Narcissus quasi de cœlo rediuiuus ex improuiso rediit, & multò magis erga eum amor hominum creuit. Ecce quid nocuit sancto viro falsè obiectum crimen, & quantum nocuit sceleratis vitis testimonium falsum. Consimile narrat Hieronymus de quadam sancta fœmina Epistola 123. quæ falsis testibus conuicta super adulterio iussa est cum suo adultero decollari.

Ad detestationem huius criminis falsi testimonij multa faciunt secundum Guilhelmum de lata petra; Primò, quia talis testis manum illam qua periurat, diabolo dat; & quicquid illa manu tangit, siue se signat, siue cibum suum: est ac si manu diaboli se signaret vel suum cibum. Secundum est quia talis magis est inuerecundus diabolo, quia fugit crucem vel euangeliū, vel corpus Christi. Iste autem audacter accedit ad omnia ista super quæ iurat. Tertium est quia talis est falsarius Dei; qui iuramentum tantum instituit ad confirmādum veritatem in modum sigilli. Iste autem isto sigillo regis æterni signat & confirmat falsitatem. Quartum est, quia illud peccatum habet specialem maledictionē; vt patet Zachariæ 5. vbi dicitur quod falsi testis tā ligna quàm lapides domus omnia sunt maledicta. Et ergò mirum est quod eum terra non absorbet? Vnde vt communiter videmus quod tales malè habent in præsenti, iuxta illud: *Vir multum iurans* *non recedet de domo eius plaga.* Attendat etiam talis, quia tenetur ad restitutionem omnium, quę proximus eius amisit per eius testimonium, vt dicit Thomas secunda secundæ. q. 7. Et *facit bene.* 14. *quæst.* 5 *Non sane* Et *quæst.* 6 *Si res aliena.* Et 1 *quæst.* 1. *Notum.* Item septem annis pœnitere debet. 31. *quæst.* 5. *Si quis.* Itē est infamis & à testimonio repellitur. 22. *quæst.* 5. Si quis conuictus consimili pœnitentia punitur qui ad falsum iuramentum aliquem inducit vel permittit. 22. *quæst.* 5. *Si quis.* Benè ergò dictum est quod quisquis vult esse idoneus testis, debet habere Spiritum sanctum directorem. Tunc autem Spiritus sanctus illum dirigit, quando vt dictum est, puram veritatem dicit, & hoc nō causa alicuius pretij, amicitię, amoris, timoris, odij; vel cuiuscunq; priuati commodi.

Hic

Dubia.

Hic quæreret aliquis; vtrum in aliquo casu liceat testi aliquid recipere pro ferendo testimonio? Respondeo quod non nisi tantum expensas. Et si accipit, turpiter accipit, & restituet ei à quo recipit, nisi ille dederit ad corrumpendum testem, & tunc debet dare ei in cuius iniuriam accepit. Secundò quæreret quis, quid faciet testis qui non est de facto certus: Respondeo secundum Thomam secunda secundæ quæst. 7. in testimonio non debet homo incertum pro certo asserere. Sed dubium debet sub dubio proferre, & de quo certus est pro certo asserere. Veruntamen dicit Thomas, contingit aliquando ex labilitate humanæ memoriæ, quod quis reputat se certum esse de eo quod falsum est. Ideò si aliquis cũ debita solicitudine recogitans existimet se certum esse de eo quod est falsum, nõ peccat mortaliter hoc asserens. Quia non dicit falsum testimonium per se & ex intentione, sed per accidens & ex contingenti extra illud quod intendit. Tertium dubium an valet testimonium illorum qui solum ex auditu aliorum deponunt & an liceat iurare? Respondeo quod testis debet iurare de eo quod vidit, audiuit, aut manu contractauit, vt etiam dicitur 1. Ioannis 1. tamen in causa matrimoniali vbi agitur de consanguinitate, admittuntur testes de auditu; ita tamen quod tales audiuerunt à suis senioribus & non ab alijs, & cum hoc si sunt personæ graues, hoc est, bonæ vitæ & bonæ famæ. Item si essent plures testes & quilibet eorum audiuisset ab alio quam alter, non valeret testimonium, nisi quilibet illorum audiuisset à pluribus, à duobus ad minus, vel nisi ipsi coniuncti audiuissent à duobus. Ita notatur in capitulo, *licet ex quadam de testibus.* Secus autem est quando testes inducuntur ad probandum præscriptionem; nam tunc testimonium valet de auditu. Possunt enim tunc dicere quod semper viderunt & audiuerunt ita esse, nec vnquam viderunt vel audiuerunt contrariũ, & quod communis est & fuit semper opinio quod sic fuit, & quod non extat contrarij vel initij memoria. Ita notatur *in Glossa vltima de præscriptione cap. 1. lib.* 7. Sint ergo cauti testimonium ferentes, nè contra Spiritum sanctum ferant, si contra veritatem ferant testimonium. Nã de Spiritu sancto & de quolibet fideliter testificante, Christus solum gloriatur se testimonium habuisse in verbo thematis dicens: *Ille testimonium perhibebit de me,* scilicet qui certam veritatem testificatur.

III.

Dixi tertio, quod sit mentio de personis Apostolorũ qui fuerunt testes idonei ad perhibendum testimonium veritati, cũ dicitur: *Et vos testimoniũ perhibebitis, quia ab initio mecum estis.* Circa quod sciendũ, quod ad hoc vt quis sit testis legitimus, & habeat personam pro testimonio ferendo idoneam, requiruntur plura, quæ notantur in his versibus.

Testis legitimi conditiones.

Conditio, sexus, ætas, discretio, fama.
Et fortuna, fides, in testibus ista requires.

Primò ergò requiritur conditio, videlicet vt non sit seruus, qui non recipitur in testimonium. Nam seruus sæpè metu dominantis testimonium supprimit veritatis; *De verborum significatione, forus.* Secundò requiritur sexus, quia fœmina non admittitur in testem in causa criminali 33. *quæst.* 5. *Mulierem*; nisi cum de crimine ciuiliter agitur, tunc enim admittitur etiam contra clericos. *Vt de testi. quoniam.* Non admittitur etiam in testamentis. *Instituta de testamentis.* §. *testis.* Tertiò requiritur ætas. Nam in ciuilibus non admittitur minor quatuordecim annis. 4 *quæst.* 3. *cap.* 1. In criminalibus non minor 20. vt ibidem dicitur. Quartò requiritur discretio, quia non admittitur in testimonium furiosus siue mente captus. 3 *quæst.* 7. *Tria* Quintò requiritur fama, nam infames à testimonio repelluntur. *De testibus cogendis. Præterea.* Nec potest pœnitentia: quia etsi animas per pœnitentiã saluare possumus, infamiã tamen abolere non possumus. 2. *quæst* 3. §. *Hinc colligitur.* Sextò requiritur fortuna, scilicet an locuples, an egenus, an lucri causa quid faciat. 4 *quæst.* 3. *Testium.* Septimò requiritur fides, quia contra fidelem non admittitur. 2. *quæst* 7. *Si hæreticus.* Et quia ista omnia fuerunt in Apostolis, ideò fuerũt legitimi testes pro Chri-

Apostoli testes idonei.

ſto. Apoſtoli enim non erant ſerui, ſed liberi. *Iam non dicam vos ſeruos*, & maximè (Ioan. 15.) poſt miſſionem Spiritus ſancti, tunc enim liberati fuerunt per gratiam adoptionis; quia vbi ſpiritus Domini, ibi libertas. Itē (2. Tim. 1.) *Non enim dedit nobis Deus ſpiritum timoris*. Et: (Rom. 8.) *Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore*. Secundò erant viri, quia viriles & conſtantes, ita vt audacter diceret regibus & principibus. *Magis oportet obedire Deo quam hominibus*. Non ergò erant vt fœminæ molles, ſed vt viri audaces. Tertiò erant perfectæ ætatis, ſicut patet ex eorum legendis. Nam quidam erant citra triceſimum annum, quidam citra quadrageſimum, quidam citra quinquageſimum. (Matt. 10.) Fuerunt etiam diſcreti & prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices vt columbæ. Fuerunt & bonæ famæ, quia nullis criminibus reſperſi, ſed de proprio labore viuentes. Naue & retibus victum quærentes, vt dicitur Matthæi 4. Fuerunt locupletes nō auro, ſed Spiritu ſancto; iuxta illud Apoſtoli. *In omnibus diuites facti eſtis in illo, in omni verbo & in omni ſapientia*, ita vt nihil deſit vobis in vlla gratia. Tales deberent eſſe prædicatores moderni, ſucceſſores Apoſtolorum qui teſtimonium perhibebāt Chriſto coram omni populo, maximè vt non ſint ſerui vitiorum ſed liberi, vt vide licet omnia faciant non ex timore, ſed ex amore vt filij Dei. *Perfecta enim charitas qua debet eſſe in talibus, foris mittit timorē.* (1. Ioan.) Item vt non ſint delitijs & voluptatibus reſoluti. Vnde eis dicitur: *Sint lumbi veſtri præcincti.* (Luc.) Lumbos præcingere, eſt carnis laſciuiam per continentiam coarctare. Itē vt ſint perfectæ ætatis, non vt quidam neſcientes quid, aut de quibus affirmant, vt dicit Apoſtolus. Sed certè multis poteſt dici illud 2. Regum 10. Et 1. Paralipp. 19. *Manete in ciuitate donec creſcat vobis barbæ.* Requiritur etiam diſcretio & ſufficiens ſcientia, quia dicit Gregorius, indecorum eſt vt alios debeant regere, qui ſeipſos neſciunt gubernare. Requiritur etiam fama, quia nobis neceſſaria eſt conſcientia noſtra, ſed proximis fama, vt dicit Apoſtolus. Debet etiam eſſe locuplex in virtutibus, vt ſic luceat coram omnibus lux eius. Vltimo debet eſſe fidelis Deo & proximo, (Matth.) vt ſibi dicatur illud Matth. 25. *Euge ſerue bone & fidelis.* Quiſquis ergò tamen fuerit, rectè ſibi dicetur à Domino, quia ille teſtimonium perhibebit de me pro quo accipiet coronam vitæ.

INDEX RERVM maxime notabilium, quę hac parte Hyemali continentur.

Prior numerus paginam, alter columnam designat.

 fluxus

Chri-

D.

 vitales

E.

Q.

R.

T.

V.

In ve-

Z.

FINIS.

R. D.

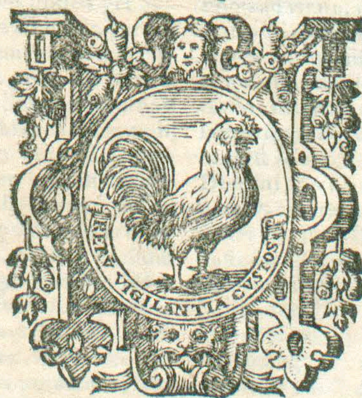
NICOLAI POLONI,

DECRETORVM DOCTORIS, ET REVERENDISS. EPISCOPI POSNANIENSIS SACELLANI, AC CONCIONATORIS celeberrimi,

SERMONES

SVPER EVANGELIA DOMINICALIA A *festo Pentecostes vsq. ad Aduentum Domini, ad populum instruendum exquisitissimi,*

Vulgò
VIRIDARIVM
nuncupati.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,
Apud Ioannem Crithium sub signo Galli.
Anno M. D. CXIII.

IN DIE PENTECOSTES, SERMO I.

Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus & mansionem apud eum faciemus. Ioannis 14.

FESTIVITATIS hodiernæ solēnia sancta mater Ecclesia dignis veneratur obsequijs, tantaque spirituali iucunditate lætatur in domino, quāta corda fidelium sancti spiritus dulcedine perfusa in Dei dilectione dilatantur. Hodiè namque charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis, per quē quidem Spiritum sanctum recepimus pignus salutis, robur vitæ, scientiæ lumen. Ab hoc die tuba Euangelicæ prædicationis intonuit. Ab hoc die imbres charismatum, flumina benedictionum omne desertum huius mundi & vniuersam aridam rigauerunt. Hodiè Deus Pater digito suo, scilicet Spiritu sancto, nouæ legis præcepta, & legem vitæ & disciplinę in cordibus fidelium scripsit. Non quidem legem timoris sed amoris. *Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis.* Iudæis data est lex, quam nec ipsi, nec Patres eorum portare potuerunt; Nobis verò iugum suaue hodiè impositum est, & onus leue. Nec mirum, quia Spiritus sanctus qui hodiè datus est, spiritus est bonus, & suauis. *Qui attingit à fine vsque ad finem fortiter & disponit omnia suauiter.* Illos ergo antiquos in voce tonitrui dando legem duram in tabulis lapideis docuit Exodi decimo nono. Nos in ignis claritate in sono aurę dulcissimæ dando præcepta vitæ & legem gratiæ suauem in cordibus nostris benigniter informauit. Magna igitur differentia, magna distantia, imò maximum chaos inter nos & antiquos firmatum est, eò quod lex amoris & dilectionis data est nobis ad vitam, illis verò lex timoris & vltionis ad mortem. Vnde Apostolus vocat legem antiquam occisionis, nouam autem viuificationis. secundo Corinth. capit. tertio. Illis positum est simul cum lege velamen super cor eorum, nobis autem ablatum est velamen, vt reuelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformemur à claritate in claritatem tanquam à Domini spiritu. Inquit Apostolus ibidem in fine. Ex quo igitur nobis data est lex Domini immmaculata testimonium Domini fidele, ex quo data sunt nobis eloquia Domini, eloquia casta, argētum igne Spiritus sancti examinatum, meritò ex dilectione seruandum est, quia quod per dilectionem datum est, melius quam per dilectionem seruari non potest. August. in suis medit. ait. Si fideles veracesque filij sumus Patris nostri cœlestis, qui dedit

[Margin notes: Rom. 5. — Fructus præsentis festiuitatis. — Act. 15. — Matt. 11. — Sap. 12. — Sap. 8. — Differentia nouæ & antiquæ legis. — 2. Cor. 3.]

dedit nobis spiritum adoptionis filiorum, seruemus præcepta eius ex dilectione. Illud enim est signum dilectionis & adoptionis nostræ à Deo, iuxta illud Gregorij. Probatio dilectionis, est exhibitio operis. Sic enim Saluator ait: *Si diligitis me, mandata mea seruate.* (Ioan. 14.) Et sequitur. *Qui habet mandamea & seruat ea, ille est qui diligit me.* Propter quod etiam Saluator noster ostendens veros adoptionis filios suos, dicit hic in Euangelio hodierno: *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit &c.* In quibus verbis tria proponuntur. (Proposit.) Primo namque proponitur mandatorum Dei obseruatio, quam Deus à nobis exigit & requirit, cum dicitur: *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit.* Secundò proponitur obseruationis mandatorum Dei remunaratio, quam Deus homini repromittit, cum dicitur: *Et Pater meus diliget eum.* Tertiò subinfertur personarum diuinarum visitatio, quam tota Trinitas homini exhibere intendit, cum additur, *Ad eum veniemus.*

I.

Si quis diligit me, sermonem meum seruabit &c. Sicut enim dicit Lyran. super ista littera. Obedientia in opere procedit ex amore existente in corde, & ideò signum dilectionis diuinæ & dispositio ad habendū Spiritum sanctum, est amor & obedientia diuinorum præceptorum, iuxta illud, *Si diligitis me, mandata mea seruate.* (Ioan. 14.) Pro quo sciendum, quod circa mandatorum Dei obseruationem tria sunt attendenda. (*Tria in obseruatione mādatorum Dei notanda.*) Primò, quod mandata Dei sint necessariò implenda & obseruanda. Secundò, quomodo sint obseruanda. Tertiò, quod mandata Dei sint effectualiter tenenda. Primum patet, quia mandata nostri Saluatoris sunt mandata magni Domini & summi Regis, qui habet potestatem vitæ & mortis, qui occidit & viuere facit, percutit & sanat, & nō est qui de manu sua se possit eruere. Deuteronomij trigesimo secundo. (Deut. 32.) Necesse est ergò implere quæ præcepit, & hoc tribus ex caussis. Primò, quia mandata eius non sunt impossibilia credenti. Deuteronomij trigesimo. (Deut. 30.) *Mandatum quod ego præcipio tibi hodiè, non supra te est.* Ecce implendi possibilitas, ex quo non est supra hominem. Supra te non est, quod non nisi per te fieri potest. Supra te non est, quod potentiæ tuæ subiectum est. Vnde Saluator benè dixit, quod omnia possibilia sint credenti. Secundò, quia non sunt inutilia speranti, iuxta illud ad Hebræos septimo. *Reprobatio fit mandati præcedentis propter infirmitatem eius & inutilitatem.* Quasi dicat Apostolus, quod propter hoc refutentur mandata, quia sunt debilia & inutilia. vnde possumus concludere à contrario sensu, quod si mandatum reprobatum fuerit inutile, sicut cęremoniale, necessariò mandatum morale est obseruandum tanquam vtile. Inde est quod mandata legis veteris quantum ad cæremonialia hodiè sunt omninò inutilia, & per consequens non seruanda, iuxta illud; *Lex & Prophetæ vsque ad Ioannem*, scilicet quantum ad cæremonialia, iudicialia verò in aliquibus sunt seruanda & in aliquibus non, sed moralia in omnibus. Qualis autem vtilitas est seruantibus mandata in noua lege? Certè maxima, iuxta illud. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata Dei.* Matthæi decimo nono. Tertiò sunt seruanda necessariò, quia non sunt difficilia diligenti, iuxta illud primo Ioannis quinto. *Mandata eius grauia non sunt.* Vbi dicit Glossa interlinearis; eò quod notanter dicat, *grauia non sunt*, quod non trahant deorsum vt talentum plumbi, sed sursum vehit & excelsos facit custodia mandatorum. Et Glossa ordinaria ibidem dicit, rationem assignando, quomodo grauia non sint, quia ea quæ sunt dura & aspera, timor Dei & spes premij facit leuia. Vnde dicit Glossa. Si quis grauia esse iudicat, infirmitatē suam accuset, quia fortis sunt leuia. Et verè non sunt grauia, quia omne quod natum est ex Deo, etiam vincit mundum, & per consequens implet mandata. Hæc Glossa. Vnde Augustinus libro tertio confess. Verus amor non sentit amaritudines sed dulcedinem, quia sapor amoris dulcedo est. Et idem ibidem. Qui amat non laborat; omnis enim labor non amantibus grauis est. Et Hieronymus in quodam sermone. Nihil amantibus durum, nullus labor difficilis. Ama Christum, facile videbitur difficile. Hoc est quod

Rom. 8.

quod dicit Apostolus. *Quis nos separabit à charitate Christi, an ignis, an gladius &c.* Ex his patet quibus mandata diuina grauia sint aut quibus leuia. Nam peccatoribus charitatem non habentibus valdè sunt grauia, iustis verò habentibus charitatem facilia & leuia.

Sunt autem quatuor grauia peccatoribus, quæ non sunt grauia viris iustis, scilicet onera peccatorum, opera mandatorũ, vicinum beneficium, & diuinum iudicium. De primo dicit in persona eorum Psalmista. *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus graue grauatæ sunt super me.* Certè maximæ grauitatis est peccatũ, quod ita subito penetrat totam grossitudinẽ terræ & in puncto ad inferna descẽdere facit. *Ducunt in bonis dies suos &c.* Refert Robertus Holcoth; quod si ponatur ferrum ad magnetem in libra eadem, ferrum sibimetipsi non erit graue, hoc est, sua grauitas in nullo promouebit suum descensum, sed tantum descendit, quantum grauitas magnetis permittit; vnde nõ plus põderabunt ambo quam solus magnes. Cuius ratio est, quia magnes naturaliter attrahit ferrum. Ferrum significat duritiam cordis nostri: Magnes significat Christum attrahentem nos ad se per gratiam. *Nemo potest venire ad me nisi Pater meus traxerit eum.* Quamdiu homo coniunctus est Deo per gratiam & charitatem, homo non est sibimetipsi grauis nam Deus ipsum supportat & confortat. *Omnia possum in eo, qui me confortat.* Sed si diuidatur homo à Deo per peccatum mortale, & ponatur in alia parte libræ, statim fit sibimetipsi grauis, in tantum, vt si moriatur statim descẽdat ad infernum. Iob septimo. *Posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis. Cur non tollis peccatum meum, & quare non aufers iniquitatem meam.* Quasi dicat. Aufer à me iniquitatem, & statim ero iuxta te in alia parte libræ & nullo modo ero mihi grauis. *Pone me Domine iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me.* In figura huius vidit Zacharias mulierem sedentem in amphora habentem in ore suo massam plumbi, & dictum est prophetæ quod hæc sit impietas. In signum huius quod iniquitas opilabit os suum, & quod omnis iniquitas grauis est. *Supra plumbum quid grauabitur?* Ideo dicitur, *Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filijs sceleratis.* Eccl. 22. Isaia. 1.

Secundo malis hominibus grauia videtur opera mandatorum, cum tamen sint facilia iustis. Nec mirum quod eis videntur grauia cum tamen in rei veritate non sint quia ipsi sunt debiles & infirmi & impotentes. *Ipsi infirmati sunt & ceciderunt.* Scimus quia ignis est totaliter leuis, terra totaliter grauis, mixtum vero ex terra & igne est partim leue & partim graue. Et si terra prædominetur, mixtum tale descendet si ignis ascendet. Sic est de anima humana. Psalmista. *Anima mea sicut terra sine aqua.* Charitas est ignis: *Ignem veni mittere in terram.* Quando ergo anima non est separata à terra, fit totaliter grauis. *Cor nequam cruciabitur doloribus & peccator grauabitur.* Tunc enim descendit semper ad dilectionem terrenorum. Psalmista. *Vsquequo graui corde.* Sed si fiat commixtio charitatis ad animam, tunc eleuatur sursum. *Quæ sursum sunt sapite.* Quia ergo iusti multum habent de isto igne charitatis, ideo omnia eis sunt facilia. Vnde Leo Papa: nil arduum in hominibus, nil asperum mitibus, facilè omnia præcepta veniunt in effectum, quando & gratia prætendit auxilium, & obedientia mollit imperium, nec dura ibi necessitate seruitur vbi diligitur quod iubetur. Hæc Leo.

Opera mandatorum.

Luca. 12.

Eccl. 3.

Coloss. 3.

Leo ser. de appa. Dom.

Tertium quod videtur malis graue est vicinum beneficium. Displicet enim malis quod boni qui viuunt è vicino iuxta eos, benefaciant & bene viuant. Vnde dicunt de bono & iusto viro: *Grauis est nobis ad videndum.* Econtra est de iustis qui congaudent aliorum fælicitati, gaudentes cum gaudentibus. Quartum quod malis est graue, est diuinũ iudicium. *Ecce nomen Domini venit de longinquo, ardens furor eius & grauis ad portandum.* Nec mirum, quia quanto graue ab altiori loco descendit, tanto fortius premit: Christus autem descendet à summo cœlo, & ideò grauissimè eos obruet. Iuxta illud: *Super quem ceciderit lapis iste conteret eum.*

Vicinum beneficiũ.

Sap. 2.

Diuinum iudicium.

Isa. 30.

Matt. 21. Electis vero illud iudicium erit optabile & delectabile, quia tunc appropinquabit redemptio eorum.

Mandata Dei quomodo obseruanda. De secundo quomodo mandata DEI sint obseruanda, sciendum quod mandato debeatur dilectio & voluntatis desiderium. Iuxta illud Psalmistæ. *Expectabam salutare tuum Domine, & mandata tua dilexi.* Secundo directio quantum ad rationis consilium, vt scilicet secundũ id homo omnia sua consilia dirigat. *Ad omnia mandata tua dirigebar, omnem viam iniquam odio habui.* Tale consilium deberet esse Catholicorum Dominorum, vt non esset contra diuinum præceptum. Tertio mandato debetur electio & libertatis arbitriũ. *Fiat manus tua vt saluet me, quoniam mandata tua elegi,* quod fit quando homo ex libertate & bona voluntate non inuitus nec coactus mandata obseruat. Vnde dicit Augustinus non est amicus recti, quando si fieri posset mallet illud quod rectum est, non iuberi Quarto mandata sunt reuerenter audienda, quod fit quando homo tam aure corporis quam cordis ea attendit, & hoc pertinet ad potentiam intellectiuam.

Aug super Psal. 66.

Audi Israel mandata vitæ, auribus percipe, vt scias prudentiam Vbi tangit duplicem audientiam, intrinsecam & extrinsecam, contra somnolentos in prædicatione. 1. q. 1. Interrogo vos fratres, quid est maius, corpus Christi an verbum Dei? Quinto sunt memorialiter custodienda, & hoc pertinet ad potentiam retentiuam. *Qui custodit mandatum custodit animam suam.* De tertio quod mandata sint effectualiter implenda, & pertinet hoc ad potentiam operatiuã dicitur; *Peccator transgrediens mãdatũ Domini, incidet in promissionem nequam.* Vnde dicit Augustinus super illud. *In quo corrigit adolescentior viam suam.* Custodit o verborum Dei intelligenda est operatio præceptorum; frustra enim custodiuntur in memoria, si non custodiuntur in vita Nam verba Dei tenendo agunt quidam. ne obliuiscantur, agunt viuendo ne corrigantur.

Baruch. 3.

Prou. 19.

Eccl. 29.

Mandata Dei quid sint in hac vita

II.

Et pater meus diliget eum. Multiplicem remunerationem hic & in futuro, consequuntur mandatorum diuinorum obseruatores sunt enim mandata Dei in hac vita alimenta dulcoris, sunt medicamenta doloris; sunt argumenta diuini amoris, sunt etiam in vita æterna argumenta perpetui honoris; sunt ornamenta fulgidissimi decoris, & sunt fulcimenta æterni vigoris. De primo dicitur, *Nihil dulcius quam respicere in mandatis Domini.* De secundo, *Si volueris mandata conseruare, conseruabũt te,* scilicet à dolore peccati. De tertio patet hic in euangelio. *Si quis diligit me sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum.* De quarto Psalm. *Tunc* scilicet in futura vita *non confundar cum perspexero in omnibus mandatis tuis.* Vnde tunc damnati dicent qui spreuerunt mandata Dei, *Facti sumus in opprobrium & fabulam gentibus, quia non egimus præcepta tua.* De quinto, *Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum.* Iusti videlicet, qui iustitiam præceptorum dilexerunt, & iuxta ea iustè vixerunt. De sexto, *Serua mandata mea & viues.* Sed quia inter omnia Saluator ponit vnum præcipuum, scilicet reciprocam dilectionem Dei patris qua diligit omnes obseruatores mandatorum, ideo sciendum quod multa sunt quæ acquirunt dilectionem Dei & quodammodo inclinant Deum ad diligẽdum hominem. Primum est deuotio mentis quo ad affectum, *Dilectus Deo & hominibus Moyses,* qui interpretatur aquacitas, & designat hominem deuotum aquis lachrymarum abundantem. Vnd: Bernardus tractans illud Genesis primo; *Spiritus Domini ferebatur super aquas,* dicit: Spiritus sanctus ab initio procedens à patre & filio, id est, super creaturæ super fertur super aquas, id est, super mentes filiorum hominum fluctuantes, omnibus se offerens, omnia ad se trahens inspirando, noxia arcendo, prouidendo vtilia, Deum nobis & nos vniẽdo Deo; Hæc ille. Secundum est cõtemplatio regni cœlestis quo ad intellectum. Psalmista. *Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob.* Portæ Sion interpretantur contemplatiui, quasi speculatiui cœlestium gaudiorum, quas portas diligit Dominus plusquam tabernacula Iacob. id est, actiuos, quia Iacob interpretatur supplantator,

tator, & significat hominem incipientem supplantare vitia. Tertium est doctrina veritatis quo ad locutionem. *Dominus omniū dilexit illam*, scilicet animam. Et post sequitur. *Doctrix est disciplinæ*. Quartum est iustitia operis boni quoad actionem. *Diligit iustos Dominus*. Et: *Qui sequitur iustitiam diligetur à Domino*. Quintum est honor & gloria sanctæ conuersationis, quoad boni exempli ostensionem. *Ex quo honorabilis factus es in oculis meis & gloriosus, ego dilexi te*. Sextū est hilaris & iucunda eleemosynarum largitio quo ad proximum. *Hilarem datorem diligit Deus*. Septimum est virginitatis incorruptio quo ad corpus proprium. *Conuersus Petrus vidit illum discipulum quē diligebat Iesus*. Dicitur de Ioanne qui fuit virgo. Et *Qui diligit cordis munditiam, habebit sibi amicum regem*. Octauum est discretio sapientiæ in cognoscendis. *Neminem diligit Deus nisi cum quo sapientia habitat*. Nonum est puritas innocentiæ in faciendis. *Puer Israel & dilexi eum*. Decimū est simplicitas intentionis rectè in appetendis: *Scio quod probes corda & simplicitatem diligas*. Vltimum est obseruatio diuini sermonis, vt hic dicitur. *Pater meus diliget eum*. Certè maxima vtilitas est sermonis diuini auditio & obseruatio, quæ tanti Domini procurat dilectionem. Procurat insuper etiam animarum nostrarum ab infirmitatibus diuersis curationem: vnde obseruatio sermonis diuini maxime curat & sanat omnes infirmitates nostras spirituales, iuxta illud. *Sermo tuus Domine sanat omnia*. Homo peccator habet septem graues infirmitates scilicet superbiam tanquam phrenesim & mentis alienationē, quæ nec se nec alios bene iudicat, & curatur sermone diuino, qui suadet humilitatem dicens: *Quanto maiores humilia te in omnibus*. Secunda infirmitas est ira, quæ est quasi febris acuta, patiens calorem & sitim maximam. Ira enim continuè sitit vltionē eam calore iracundiæ, quam curat sermo diuinus dicens. *Ira viri iustitiam Dei non operatur*. Tertia infirmitas est acedia quæ comparatur paralysi, & est membrorum debilitatio & dissolutio, ita vt proprios actus perficere non possint, & curatur per valdè calida, scilicet per considerationem ignis infernalis. Quarta est auaritia, & significatur per hydropisim, quæ quo plus bibit, tanto plus sitit; curaturque per eleemosynam & opera pietatis. Iuxta illud: *Frange esurienti panem tuum*. Quinta infirmitas est ictericia, & significat inuidiam, quæ facit hominem pallidum & glaucum, & non permittit sua siccitate fel diffundi per venas. Sic inuidus homo per inuidiæ siccitatem fit pallidus & glaucus. Vnde Ouidius. *Inuidus inuidia comburitur intus & extra*. Intus in anima, & extra in corpore. Sed talis infirmitas potest curari sermone diuino, vt dicitur. *Diliges Deum ex toto corde tuo, & proximum tuum sicut teipsum*. Sexta infirmitas est gula, & significatur per epilepsiam quę facit hominem cadere corporaliter in ignem & aquā; Sicut & gula in diuersa genera peccatorū, vt patet de Loth; & curatur per abstinentiam, iuxta illud Apostoli. *Nolite inebriari vino in quo est luxuria*. Septima est luxuria, quæ comparatur lepræ & nascitur ex calore corrupto & deordinato, estque cōtagiosa. Sic & luxuria hęc sanatur per continentiam. *Sint lumbi vestri præcincti*. Ecce quomodo ad omnes infirmitates sermo diuinus adhibet remedia, & ideo maxime est vtilitatis.

Isa. 58.

Genes. 19.

Ephes. 5.

Lucæ. 12.

III.

Et ad eum veniemus & mansionem apud eum faciemus. Circa quod sciendum quod duo hic proponat quæ Deus suis electis repromittit. Primo suum gratiosum aduentum & descensionem ad hominem. ibi *Ad eum veniemus*. Secundo suauissimam suam in corde ipsius hominis inhabitationem, in hoc: *Et mansionem apud eum faciemus*. O quam dulcis hospes animæ dulce refrigerium homini peccatori. De primo sciēdum quod Dominus venit in mentem hominis multipliciter. Ad quosdam enim dedignatur venire sicut ad peccatores in peccatis manentes. *In maleuolam animam non intrabit spiritus sapientiæ*. Vbi dicit Holcoth assignando rationem huius, quod si vnum contrariorum sit in summo, nihil secum compatitur de suo contrario. Deus autem est summa bonitas, & ideo nullo modo habitat cum malitia. Natura enim respuit vt contraria coniungantur, & ideo sapientia in maleuolam animam non intrabit.

Multipliciter Deus venit in mentem hominis.

Sap. 1.

trabit. Et dicit notanter *Non intrabit*, quia non solum non inhabitabit sed nec introibit in eam. Ad quosdam aut venit & descendit sed eos non inhabitat diu, sicut illos qui ad vomitum reuertuntur secundum Liram super Ioannem. De quibus dicitur. 2. Pet. 2. Quod tales sint similes cani reuertenti ad vomitum & sui lotæ in volutabro luti. Vbi gloss. ordi. dicit. Canis cum vomit cibum qui pectus premebat proijcit, sed cum ad vomitum reuertitur vnde leuigatus fuerat rursus occupatur. Sic qui nequitiam quæ mentis intima premebat confitendo proijcit, post confessionem dum repetit resumit. Sus dum in luto lauatur sordidior efficitur & reuertitur. Sic qui peccatum plangit nec tamen deserit, pœnæ grauiori se subijcit, qui & ipsam quam flendo potuit veniam habere contempsit, & quasi in lutosa aqua semetipsum voluit; quia dum fletibus suis vitæ immunditiam subtrahit ante Dei oculos sordidas ipsas etiam lachrymas facit. Hæc gloss.

Duo Spiritus S. visitationem impediunt.

Circa quod sciendum quod duo sunt impedimēta quibus impeditur visitatio & inhabitatio Spiritus sancti: vnum mentalis malitia, de qua dicitur. *Peruersa cogitationes separāt à Deo* id est, peruersæ affectiones cogitationis: secundum quod impedit mansionem Dei in homine, est immunditia corporalis; vnde licet in maleuolam animam non intret sapientia diuina, tamen in corpus subditum peccatis nō negatur quin intret, sed diu non inhabitat. Cuius dicti potest esse ratio vt ostendatur differentia inter peccata carnalia & spiritualia, & maximè peccata malitiæ cuiusmodi est ira, inuidia, superbia, quia ista sunt minoris verecundiæ sed maioris culpæ secundum Gregorium; peccata autem carnalia sunt maioris verecundiæ & minoris culpæ, & ideo vt communiter facilius conteruntur homines de peccato carnali & cum maiori verecundia satisfaciunt quam de peccatis spiritualibus. Vnde peccata spiritualia sicut odium, inuidia, ira, superbia, magis in hominibus continuantur quam peccata carnis: & ideo dicit quod in maleuolam animam non introibit spiritualiter, sed in peccatores & reos carnalium peccatorum benè intrat aliquando, sed non inhabitat in eis secundum Holcoth super librum Sap. cap. 1. Vnde Gregorius dicit. Maleuola anima est, quæ in corde tenet odium & tumorem. Corpus autem subditum peccatis est quod secundum Apostolum fornicationi non Domino seruit. Propterea dicitur: *Derelinquat impius viam suam & vir impius cogitationes suas.* Ad quosdam verò Deus venit per iustificationem à peccatis & inhabitat ac manet ibidem in cordibus eorum perseueranter per gratiam confirmantem corda eorum in bono. Tales fuerunt Apostoli, in quibus mansit Deus per gratiam in præsenti, & postea per gloriam in futuro.

Manet autem pater & filius & Spiritus sanctus in quibusdam communiter & libenter, in quibusdam verò specialiter & libentissimè, & hoc secundum diuersas virtutes quibus homo diuersimodè meretur Dei inhabitationem in se, quarum prima est credulitas vera. *Habitare Christum per fidem in cordibus vestris*, supple det vobis Deus vt hoc consequamini. Secunda est fortitudinis constantia quæ habetur per spem. *Qui sperant in Domino mutabunt fortitudinem*. Psalmista. *Tu autem in sancto habitas laus Israel*. Sanctum vocatur firmum. Vnde dicitur. *Sanctificetur nomen tuum*, id est, firmetur. Tertia est deuotio interna. *Dixit Dominus vt habitaret in nebula*. Nebula humida est & designat animam pœnitentis compunctionis lachrymis humectatam. Quarta est sonuersatio cœlestis. *Ad te leuaui oculos meos qui hvbitas in cœlis*, id est, in cœlestibus viris. Quintum est discretio respectu inferiorum. *Ego sapientia in consilio habito, & eruditis intersum cogitationibus.* Sextum est contemplationis speculatio respectu supernorum. *Factus est in pace locus eius & habitatio eius in Sion*, quod interpretatur specula: de qua dicitur Iere. 31. *Statue tibi speculam.* Septimum est mentis humiliatio respectu omnium istorum. *Habitat Domtnus cum contrito & humili spiritu, vt viuificet spiritum humilium & viuificet cor contritorum.* Octaua est dilectio operosa, de qua dicitur hic. *Si quis diligit me.* &c. Sequitur. *Et pater meus diliget eum, & ad eum veniemus* &c. Specialiter autem & libentissimè manet Deus & inhabi-

inhabitat quosdã ob quatuor, propter quæ amicus solet manere apud amicum. Primo apud illum qui eum specialiter & instanter rogat & quasi trahit per pallium, sicut de illis duobus discipulis dicitur, quod coegerint Christum dicentes: *Mane nobiscum Domine quia iam aduesperascit*, per quod significatur illi qui totum tempus vitæ suæ in bono deduxerunt, & tandem fœliciter consummauerunt; qui scilicet mane pueritiæ; in virilitate, quasi meridie; in senectute, quasi vespere, semper Domino placuerunt. Secundo libentissimè manet amicus vbi opulenter reficitur, sicut Christus mãsit apud Zachæum *Hodie in domo tua oportet me manere*. Zachæus enim erat princeps, & ipse diues. Sciuit Dominus quia apud diuites est bonum hospitium, Diuites sunt homines opulenti virtutibus, scilicet iustitia, misericordia, humilitate: vnde quanto ditior est homo, tanto maiores habebit amicos. *Diuitiæ addunt amicos plurimos* per hoc etiam significatur quod Dominus libẽtissimè maneat vbi multa pauperibus largiuntur. 1. Ioan 3. *Qui habuerit substantiam huius mundi*. Et sequitur. *Quomodo charitas Dei manet in eo*? Tertio libẽtissimè homo manet vbi est pax & securitas. Sic Christus mãsit trans Iordanẽ, vbi Ioannes erat baptizans, eo quod Iudæi quærebant eum interficere. Et locus ille vocatus est Bethania, qui interpretatur obedientia, per quod designatur quod Christus libenter moretur in loco obedientiæ, vbi subditi obediunt Prælatis. Cuius ratio est, quia ibi securus est quod eum nec mundus nec diabolus inimici eius eijciant. Sic puer Christus mansit in Ierusalem in tẽplo. Ierusalem interpretatur pacifica; in pace ergo libenter manet. Non miretur ergo peccator quod in eo Christ⁹ nõ maneat: quomodo enim manebit in illo hospitio vbi dona sua sunt in periculo? Quarto libentissimè homines manent vbi diliguntur & habent amicos. Sic Christus apud Marthã & Magdalenam mansit quia eum diligebant. Signum autem fuit quia eum diligebant, quia ad nutum sibi seruiebant, & omnia mandata eius & sermones seruabant. Magdalena enim sedebat secus pedes Domini audiens verbũ illius: Martha autẽ ministrabat; per quod significatur amor Dei & proximi. Vnde habens amorem istum duplicis vitæ, scilicet actiuæ, qui per Marthã; & contemplatiuæ, qui per Magdalenam significatur, habet Christum hospitem. Nos igitur fratres charissimi studeamus Christo dignum cordis hospitium præparare, vt tandem eius societatem mereamur obtinere quod nobis præstare dignetur. &c.

Deus ob quatuor quosdam libenter inhabi-

Luc. 24.

Luc. 19.

Pro. 19.

IN DIE PENTECOSTES.

SERMO. II.

Paracletus autem spiritus sanctus, quem mittet vobis pater in nomine meo, ille vos docebit omnia. Ioan. 14.

SI consideremus fratres charissimi, naturæ nostræ conditionem in seipsa, quantum ad esse naturæ, quantũ ad esse gratiæ, & quantũ ad esse gloriæ, absq; dubio nihil inueniemus, nisi fragilitatem, imbecillitatem & vanitatem. Nam quantum ad esse naturæ, tota vita nostra non est nisi corruptio, eo *quod omnis caro corrumpit viam suam*. Gen. 8. Vnde esse nostrum est valde fragile, infirmum & debile, iuxta illud *Seruus tuus sum ego, homo infirmus & exigui temporis*. Sap. 9. Et rursus. *Exiguum enim & cum tædio est tempus vitæ nostræ*. Ibid 2. Et Iob. *Breues dies hominis sunt*. Iob. 14. Quantum etiam ad esse gratiæ, vita nostra non est nisi defectio, eo quod quantumcunque homo sit perfectus & san-

sanctus, quantum potest acquirere per naturā, sine gratia nihil faciet meritorium ad salutem vitæ æternæ. Hinc dicit Salomon;
Sap. 9. *Si quis consummatus fuerit inter filios hominum, si abfuerit ab illo sapientia tua, in nihilum computabitur*, Quantum verò ad esse gloriæ, vita nostra non est nisi omnimoda frustratio, eo quod si difficile æstimamus quæ in terra sunt, & quæ in prospectu sunt, inuenimus cum laborē, quanto magis quæ in cœlis
Ibidem. sunt, quis inuestigabit? Quia igitur homo consideratus in se multum defectuosus est, tam sua naturalia in vita ista dirigere; quam gratuita acquirere, quam etiam cœlestia possidere, sine gratia Spiritus sancti; Hinc est quod necessario habet postulare donum eius, qui cum venerit docebit omnia supra dicta, iuxta illud;
Ibidem. *Sensum tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam tuam, & miseris Spiritum sanctum tuum de altissimis?* Et dicitur;
Ibid. 13. *Vani sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei*. Ex quibus patet magna necessitas missionis Spiritus sancti.
Missionis Spiritus S. necessitas. Nam à corruptione in esse naturæ renouari non possumus, nisi per ipsum, eo quod natura nostra corrupta per peccatum originale, non nisi per ipsum renouatur ab infectione originalis culpæ, iuxta illud;
Psal. 103. Psalm. *Emitte spiritum tuum & creabuntur & renouabis faciem terræ.*
Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto. &c.* In signum huius Spiritus sanctus ferebatur super aquas.
Gen. 1. Matt. 3. Et in columba super Christum baptizatum à defectione etiam culpæ actualis purgati in esse gratiæ non possumus confirmari in bono nisi per Spiritum sanctum, eo quod licet gratiam gratis datam generaliter accipimus omnes, tamen non nisi per Spiritum sanctum cōfirmamur in eo per gratiam gratum facientem.
Psal. 67. Vnde petit Psalm. *Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis*. In signum huius datus est Spiritus sanctus in specie ignis hodie ad consolidandum infirma, ad roborandum debilia, ad fortificandum
Sap. 9. dissoluta. *Nam per ipsum correctæ sunt semitæ eorum, qui sunt in terris, & per eum didicerunt homines, quæ tibi placent.* Quantum verò ad esse gloriæ sumus certificati per firmam & indubiam spem, eo quod Ephes.
accepimus Spiritum sanctum pignus hereditatis nostræ. In signum cuius Spiritus sanctus dicitur descendisse de altissimo cœlo. Sap.
Nisi miseris Spiritum sanctum tuum de altissimis, quia per ipsum ad altissimum cœlorum spes est nobis data perueniendi. Altum est cœlum planetarum, altius stellarum fixarum, altissimum est cœlum empyreum, quod dicitur cœlum trinitatis, in quod cœlum recipiuntur animæ sanctorum, & hoc non est nisi per Spiritum sanctum, qui animas illuc deducit. Psalmista *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam*. Vt igitur de tanto renouatore, confirmatore & deductore, qui nos docet omnia hæc, loqui & audire valeamus, ab ipso primum gratiam loquendi & audiendi imploremus, quatenus & si non visibiliter, saltem inuisibiliter in nos descendat in igne deuotionis incendendo nostrum desiderium ad audiendum, & in lingua dirigendo sermonem nostrum ad eloquendum, vt possimus doceri omnia supradicta, quod vt facilius assequamur matrem gloriæ imploremus dicentes. *Aue Maria gratia plena &c.*

Paracletus Spiritus sanctus quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia. Ioan. 14. Sicut dicit Dion 2. c. de diuinis nominibus, habent causata causalium receptas imagines: Causalia vocat causas, causata vocat effectus, imagines vocat similitudines. Hoc est tantum dicere, quod opus factum creatum vel productum ab aliquo, habet similitudinem ad illum, à quo factum est creatum genitum vel productum. Idcirco sicut Deus pater per verbum creando imprimit rationali creaturæ suam similitudinem quantum ad esse naturæ, sic appropriatè loquendo per Spiritum sanctum recreando imprimit suam similitudinem quantum ad esse gratiæ, iuxta illud Augustini: verbo suo sumus conditi & instituti, sed gratia sua scilicet Spiritu sancto nos genuit; vt essemus filij & discipuli. Propter quod verbum incarnatum quod nascitur ex substantia patris, hypostaticum amorem, id est, consubstantialem

tialem qui ab eis procedit, tripliciter commendat in verbis propositis dicens: Paracletus. Primo enim proponit nobis istum amorem tanquam clarum & nobilem ex magnificentia personali, cum vocat eum *paracletum Spiritum sanctum*. Secundo inducit modum possibilem huius amoris ex influentia liberali, cum dicit; *Quem mittet pater in nomine meo*. Tertio ostendit fructum eius missionis efficacem & vtilem ex sufficientia virtuali, cum subditur, *ille vos docebit omnia*.

I.

Spiritus sanctus Paracletus. Magna planè & perfectissima est ista nobilitas, qua maior nequit inueniri inter omnes spiritus. Dicit enim Bernardus quatuor esse genera spirituum; scilicet pecorum, hominum, Angelorum, quorum nullum istorum possumus appellare nobilitate perfectum, sed solus Spiritus Dei, qui omnes alios condidit, & modum naturæ eis tradidit, ille solus est nobilitate perfectus; & illa nobilitas benè exprimitur in hoc quod dicitur *Spiritus sanctus*. Attribuitur autem hoc nomen illi duplici ratione; Primo, quia sicut dicit Augustinus, qui communis est ambobus, vocatur propriè quod ambo constituunt, sed quia pater est Spiritus, & Filius est Spiritus; & pater est sanctus, & filius est sanctus; & quia procedit ab vtroq; ideo vocatur Spiritus sanctus. Secundo ex ipsa significatione, quia hoc nomen spiritus in rebus corporeis impulsionem quandam & incitationem significat. Nam flatum & ventum spiritum vocamus. Est autem proprium amoris, quod impellat & moueat voluntatem amantis in amatum. Sanctitas illis rebus attribuitur, quæ in Deum ordinantur. Ista ergo persona, quæ procedit per modum amoris propriè Spiritus sanctus vocatur. Tertio quia quæ sunt vnum amore, dicuntur vnum spiritu, & quia Spiritus sanctus est amor, ideo conuenienter Spiritus sanctus dicitur, ita dicit beatus Thomas super primo Sententiarũ dist. 10. Benè ergo congruit hoc nomen Spiritui sancto, vt dicatur spiritus, *nam vbi vult spirat*. Ex cuius spiratione homo in dilectione & amore Dei perficitur totaliter. Spirauit enim hodie in Apostolos, ex qua spiratione fuerunt maximè accẽsi in amore Dei. Ab illo enim die amauerunt Christum inseparabiliter, vnde qui prius relicto eo omnes fugerũt, deinceps & amplius colla sua pro eo tyrannis exposuerũt & submiserunt. Ita quod nõ solũ verba tyrannorũ aspera, opprobriosa, & contumeliosa, sed nec durissima verbera & atrocissima tormenta, eos à Christo separare potuerunt dic. illud: *Quis nos separabit à charitate Christi? an ignis, an gladius?* Secundo amauerunt Christum inseparabiliter iuxta illud Canticorum. *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem*, vbi gloss. ordi. dicit. Aquæ multæ sunt persecutiones. Vnde flumina persecutionum vel carnalium voluptatum non potuerunt in Apostolis extinguere charitatem. Tertio amauerunt eum perseueranter. *Maiorem dilectionem nemo habet nisi vt animam suam ponat quis. &c.*

Spiratio Spiritus S. perficit in Dei amore.

Rom. 8.

Cant. 8.

Ioan. 15.

Sed diceres, quę sunt signa huius amoris Spiritus sancti, per quæ possum cognoscere me habere amorem suum. Respõdeo quod amor Dei in homine ex tribus potest cognosci. Primo ex obseruatione præceptorum. *Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis.* Secundo ex supererogatione consiliorum. *Si quis diligit me sermonem meum seruabit*, Notanter dicit, *sermonem*, non præceptum, vt includat etiam consilia, quæ sunt posita in sermone Christi euangelico. Tertio ex fide credendorũ. *Ipse pater amat vos, quia vos me amastis & credidistis*. Sunt autem tres gradus huius amoris Christi, secundum Hugonem in libro de perfectione nouitiorum Primus est sic amare concessa à Deo & vti eis, vt tamen illicita deuitet, & amori Dei nullius rei amorem præponat, sicut illi qui sic ea quæ mundi sunt diligunt, & tamen in eorum amore vel cupiditate peccata mortalia deuitant, seruando quæ DEVS præcipit facere, & tenendo quæ prohibentur ab eo, iuxta illud Matt. *Si vis ad vitam ingredi serua mandata*. Et iste est primus gradus amoris, per quem homo primo incipit ingredi viam

Tria amoris signa.

Ibidem.

Ibid. 14.

Ibid. 16.

Tres amoris gradus.

Matt. 19

vitæ. Propter hoc dicitur, *Si vis ad vitam ingredi.* Secundus est cum homo voluntate pleniori & affectu feruentiori non solum communia præcepta contentus est seruare, sine quibus non est salus, sed etiam ad omnia, quæ Dei sunt, studiosus est & volũtarius tam faciẽdo in se quam in alijs præmonendo & consulendo, quod est propriè bonorum & religiosorum. De quibus dicit Bernardus: Nõ est vestrũ circa communia languere præcepta, neque hoc solum quid præcipiat Deus sed quid velit. Vnde Apostolus
Rom 12. *Probantes quæ sit voluntas Dei beneplacens & perfecta.* Quantũ enim amas Dominum tuum, tantò studiosior es promouere beneplacitum eius, vbi potes & honorem, & cauere eius offensam & inhonorationem, fidelis etiam famulus ea diligẽtia, qua cauet Dominum suum in se offendere per peccatum; ea etiam cauet & dolet eum inhonorari ab alijs per scandalum & prauum exemplum, quia indisciplina famulorum redundat in dedecus dominorum. Quis enim fidelis famulus patienter sustineat contemptum Domini sui, iniurias, ne dicam, promoueat sed augeat? Tertius gradus huius amoris est tanto affectu æstuare ad Deum, quod sine ipso quasi viuere non possit coarctatus desiderio dissoluendi & esse cum Christo. Talibus viuere est in fastidio, & mori in desiderio etiam per dura tormenta. Hoc desiderium fecit Andream amplecti crucem; Stephanum orare pro lapidantibus, qui ei cœlum patefaciebant, quod anhelabat ingredi; Laurentium deridere carnifices; Vincentium prouocare tortores; Agatham lætissimè ire ad carcerem, & cæteros gloriosos martyres gaudere in tribulationibus. Sic & Appstoli amore isto ho-
Act. 5. die inflammati, *ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.* Experiamur igitur in nobis & probemus, si huius amoris ardorem in aliquo istorum sentiamus, nutriamus istum ignem Spiritus sancti, inflammantes nos ad desiderium cælestium, & contemptum terrenorum, ardeamus pariter mutuo igne charitatis ad proximos, vt digna habitacula Spiritus sancti esse mereamur. Quod si, quod absit, nondum igne isto incaluimus, incendamus eum in cordibus nostris sanctis desiderijs, orationibus, ieiunijs, eleemosynis. Sicque petamus eum dicentes, *Accende lumen sensibus*, vt scilicet sensus nostri non dispergantur ad illicita, sed intendant ad recta; vt os non loquatur iniqua, oculi non concupiscant lubrica, nares non odorent suauia, aures non delectentur in verbis aut sonis lasciuiæ, & manus custodiantur ab operibus nequitiæ & malitiæ, sed totus homo exterior intendat ad honorem Dei & salutem s. á & proximi, vt sic infuso amore cordibus infirma nostri corporis virtute perpetua firmentur. Tantum de primo.

II.

Quem mittet pater in nomine meo. Vnde Deus pater & filius vnus Deus cum Spiritu sancto ex magna liberalitate influxerunt Spiritum sanctum cordibus humanis, quẽ quodammodo videbatur impossibile exigentibus aut potius prohibentibus peccatis nostris, quibus corda nostra tanquam vasa immunda erant ad suscipiendum tãtum donum diuinæ dilectionis. Nunc igitur quia per passionem Christi emundata sunt, purificata & pulchrificata, ideo infusa est dulcedo Spiritus sancti. Circa cuius missionem videndum est de pluribus. Et primo de eius processione æternali, quomodo procedat à patre & filio. Secundo de eius missione temporali. Tertio de figura visibili in qua semel missus est, & de inuisibili, in qua semper aut sæpe mittitur, & circa ista de tempore, die, hora, loco missionis eiusdem. De primo sciendum quod Spiritus sanctus processione æternali procedat à patre & Filio, iuxta illud: *Paracletus quem ego mittam vobis à patre, Spiritum veritatis, qui à patre procedit.* Item Apostolus. *Misit Deus Spiritum filij sui*, & in multis locis scripturæ. Et hoc probatur quadruplici exemplo. Primum est, quia sicut mundus fuit creatus à patre & filio & Spiritu sancto, ita per

per eandem voluntatem pater & filius spirat Spiritum sanctum. Quod est tantum dicere secundum Augustinum lib. de trinitate, quia sicut generatio filij est ratio productionis in esse earum naturali, ita processio Spiritus sancti æterna procedentis vt amor patris in filium, & è conuerso, est causa & ratio omnis liberalis donationis & omnis effectus causati in creaturis. Secundum exemplum est de mēte nostra, in qua notitia generatur à ratione, & à notitia & ratione procedit amor, quia nullus diligit nisi qui cognoscit secundum Aug. ita & Spiritus sanctus à patre & filio. Tertiū exemplum est de sole, quia generat radiū, sicut pater verbum, & radius cum sole producit ardorem; Sic filius cum patre spiritū sanctum. Quartum exemplum est Damasceni qui dicit, quod sicut Eua fuit producta ex substantia Adæ, ita filius ex substantia patris, & sicut fœtus de substantia vtriusq; ita Spiritus sanctus de patre & filio. Sed in quem procedebat Spiritus sanctus ab ęterno à patre & filio, cum nulla creatura fuit in quam procederet? Respondeo quod procedebat sicut & nunc procedit à Patre in ipsummet Patrem, quia quicquid habet Spiritus sanctus, à Patre habet, & ideò habet esse in Patre secundum Augustinum. Secūdò procedebat sicut & procedit nunc à filio in ipsummet filium, quia in ipso habet esse, sicut verbum in Patre secundum Ambrosium. Tertiò procedebat sicut nunc procedit à Patre in filium, quia quod sit in filio, habet à Patre. Quartò procedebat & procedit à filio in Patrem, quia habet esse in Patre, & è conuerso. Et ideò dicitur amor mortuus. Et illa duo secundum Richardum requiruntur ad hoc, vt sit iucundus amor, qui dicitur charitas, quasi chara vnitas duorum. hoc est cōtra Grecos & Ruthenos, rusticanos & rurales ribaldos, qui negant procedere Spiritum sanctū à filio in Patrem, sicut à Patre procedit in filium, non attendentes quod magnam iniuriam faciant Dei filio in hoc. Nam per hoc asserunt implicitè, quod Dei filius non diligat Patrem, quod est absurdissimum. quod patet sic. Quia si Spiritus sanctus, qui est amor, procedit à Patre in filium, & non è conuerso à filio in Patrem, tunc Pater amat filium, sed filius nō redamat ipsum, & sic valdè esset degener filius, quod est stultissimum cogitare, cum & bruta ament parentes suos.

4. de …init.

Temporalis Spiritus S. missio.

De secundo sciendum est, quod, licet Spiritus sanctus ęternaliter procedat à Patre & filio, vt dicitur in verbis nostri thematis. *Quem mittet Pater in nomine meo.* Nec sint duæ processiones Spiritus sancti, sed tantum vna, secundum Thomam. Nec per istam missionem temporalem facta sit aliqua mutatio in Spiritu sancto, sed benè in creatura, scilicet in homine, in quo est mutatio secundum rem. In Spiritu sancto autem solum secūdum rationem. Vnde processio temporalis Spiritus sancti non est aliud quam exitus personæ à persona, scilicet nouo modo inhabitantis creaturam, & conferentis illi dona aliqua & virtutes. Istud autem conuenit Spiritui sancto, qui est radix omnis boni, eò quod est amor. Vnde ex quo dona non procedunt liberaliter, nisi ex amore alicuius ad alterum; idcircò Spiritui sancto meritò attribuitur virtus liberalis dandi dona Dei; quod cum fit, dicitur Spiritus sanctus procedere temporaliter in creaturas, seu homines. Probatur autem ista missio temporalis multipliciter. Primò per illud Ioelis; *Effundā de spiritu meo super omnem carnem.* Item Dauid; *Emitte spiritū tuum.* Item Isaiæ; *Requiescet super eum spiritus Domini.* Et Petrus ait; *Discipuli euāgelizaue runt Spiritu sancto misso de cœlo, in quē desiderant Angeli prospicere*, quæ omnia sonant missionem temporalem. Fuit autem missus temporaliter à Patre & filio. Quod patet primò ex eo, quia ideò dicitur Pater expectasse filij ascensionem in cœlum, vt ambo mitterent eum ad significandum, quod haberent ambo potestatem mittendi ipsum. Vnde Christus; *Nisi ego abiero, Paraclitus non veniet ad vos.* Secundò, quia sicut Pater & Filius concorditer spirant Spiritum sanctum, ita concorditer miserunt, & ideò appellatur spiritus concordię, & pacis, & vinculum charitatis secundum Apostolum. Ex his infero, quod sicut à duabus personis, videlicet Patre & filio vinculo charitatis colligatis missus est, ita non possit nisi inter duos haberi secundum Gregorium. Vnde Dominus; *Vbi duo vel tres congregati*

1. Sent. dist. 14.

Ioel 2.
Psal. 103.
Isa. 11.

Spiritus S. mittitur à Patre & filio.
Ioan. 16.

gregati fuerint in nomine meo, in medio eorũ
Matt. 18. *sum.* Ideò Christus Apostolis congregatis, binos & binos misit ad prædicandum, ad significandum, quod Spiritus sanctus in congregatione charitatiua consistit. Ex hoc vlterius patet, quod tantum duo sunt præcepta charitatis, scilic. Dei & proximi; vt sicut à duob⁹ missus est, sic respectu duorum esset missus semel in terris, vt dicitur apud Ioannem. *Accipite Spiritum sanctum,* & semel in cœlis, iuxta illud, Act. 2. de quo habetur in epistola hodierna.

Ioan. 20.

Visibilis S. sancti missio in quinq; figuris.

Circa tertium; Spiritus sanctus missus est in quintuplici specie seu figura, videlicet in specie ignis ardentis; linguæ loquentis; & columbæ volantis, sicut super Christum baptizatum; tonitrui tonantis, quia factus est repentè de cœlo sonus super Apostolos; & nubis rorantis super Christum transfiguratum. In specie ignis ardentis, & linguæ, & tonitrui ideò super Apostolos descendit, quatenus eos potentes faceret & claros. Inter omnia elementa enim nullum est ita actiuum, & hoc habet per calorem; nullum ita clarum, & hoc per splendorem habet; ideò, vt dicit Holcoth super librum sapientiæ cap. 9. Apostoli potuerunt dicere Christo cum eos misit ad prædicandum in ascensione; Domine quomodo nos relinquis, & ad Iudæos transmittis? si verba tua falsa dixerunt; si miracula tua dæmonibus adscripserunt; si tuæ sanctitatis apparentiam in scandalum peruerterunt; quid inter eos facere poterimus nos ignari, qui habemus paruam scientiam; nos infirmi, qui habemus paruam potentiam; nos realiter peccatores, qui habemus læsam cõscientiam; nos non reputati, qui nullam habemus in mundo audientiam; & nos ariti, qui nullam habemus cœlestis roris abundantiam. Et ideò Spiritus sanctus missus est pro omnibus istis, vt reformator defectuum, in linguis datus est, quantum ad omnium scientiarum notitiam, per quod designatur eloquentia vocis, quæ multum est prędicatori necessaria. Non solum enim Doctor & Prædicator debet docere eleganter, sed etiam suauiter & delectabiliter, secundum Augustinum. Secundò in igne datus est, quantum ad relucentiam claritatis, quantum ad operum & miraculorum operationem. Vnde Apostoli claruerunt miraculis & signis, sicut & linguis. *Per manus autem Apostolorum fiebant signa & prodigia multa.* Per primum autem habuerunt magnam scientiam; per secundum magnam potentiam. Spiritualiter ignis iste in nobis significat charitatem; de quo apud Lucam. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi vt ardeat.* Vnde Spiritus sanctus, qui est charitas Patris & Filij, ideò in igne miss⁹ est, quia inter omnia elemẽta ignis maioris est actiuitatis; secundò maximè tendit sursum; tertiò, quia crescit in infinitium per appositionem combustibilium; quartò, quia est forma omnium aliorum elementorum, secundum Holcoth super librum Sapient. cap. 16. Inter omnes virtutes charitas est magis actiua. Amor enim Dei secundum Greg. operatur magna, si est. Secundò tendit sursum, nam incipit à Deo, & omnia ordinat in Deum; & sicut ignis maximè calefacit ad superius, minus ad latus, & minimè deorsum; ita habens charitatem maximè in Deum, minus in seipsum & proximum, minimum habet ad corpus suum & mundum. Tertiò charitas crescit in infinitum. Nam bonis operibus augetur, nec finem habet augmenti in præsenti vita, quia hic incipit, & in futuro nunquam terminatur. Quartò, est forma omnium virtutum, quia sine charitate nullus actus virtutis est meritorius. Sed certè mirabile est, quod hodiè ignis iste ferè extinctus est, ita vt impleatur illud dictum Christi; *Refrigescet charitas multorum.* Vnde hodiè potest dici illud Sap. *Ignis,* scilic. Spiritus sancti & charitatis, *virtutis suæ,* id est, potentiæ suæ & actionis, *oblitus est.* nec mirum est, quia modo ignis peccatorum tantum est incensus, vt ignis Spiritus sancti omninò non possit habere virtutem suam. Sicut enim dicit Salomon. secundum ligna siluæ exardescet ignis. Vnde quantò ignis habet materiam lignorum magis siccam, tantò facilius exercet virtutem & actionem suam, & per oppositum de materia cruda & humida, quæ resistit actioni ignis, interdũ tantum, quod etiam cum totaliter extinguit. Sic est hodiè in mundo. Ignis Spiritus sancti habet materiam crudam, quia corda hominum humore voluptatis & carnalitatis

Lib. 4. de Doct. chris. c. 2.

Psal. 68. litatis madidata, Psalm. *Intrauerunt aquæ vsque ad animam meam*; & ideò ignis Spiritus sancti refrigescit & extinguitur. Ignis autem peccati & culpæ inuenit corda humana sibi benè aptata, arefacta, & exsiccata ab omni humore gratiæ, *quia aruit tanquam testa virtus mea*. Et: *semen natum in corde aruit, quia non habuit humorem gratiæ*. Ideò benè incensus ardet & consumit corda peccatorum. *Ignis est vsque ad consummationem deuorans*. Et Eccl. *Concupiscentia quasi ignis exardescet*. Ad tantum autem inflammatus est, *vt etiam consumat iã speciosa deserti*, hoc est, non solum ardet ignis carnalis concupiscentiæ, aut auaritiæ in simplicibus; sed etiam in Doctis & Prælatis maioribus, eò quod *supercecidit ignis auaritiæ, & non viderunt solem*. Omnes enim à maiore vsque ad minorem student auaritiæ; indè est quod hodiè non apparet ignis diuinus in specie linguę loquentis veritatem efficaciter, quia omnes canes muti facti sunt, non valentes latrare, linguæ namque Apostolorum claues cœli factæ sunt; sed nostræ factæ sunt portæ inferni; quia linguæ nostræ transierunt in terram, non cœlestia, sed terrena cogitantes; nec apparet hodiè ignis diuinus in specie ignis lucentis; propter quod non lucet lumen nostrum coram hominibus per exempli boni ostensionem; sed potius descendit fax viciosa & fumans fumum scandali peruitiosum & fœtidum. Tertiò descendit Spiritus sanctus in specie columbæ volantis propter simplicitatem, innocentiam & patientiam. *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ*. Et ista tria data sunt Apostolis contra tres defectus. Nam Apostoli prędicare debuerunt Principibus, qui fidem impugnabant per potentiam. Item Philosophis, qui impugnabant per sapientiam. Tertiò populis rudibus & diuersis, qui Apostolos non intelligebant propter idiomatis differentiã. Dedit ergò Christus Spiritum sanctum Apostolis secundũ Holcoth super librum Sapientiæ capit. nono in specie columbæ, vt vincerẽt per patiẽtiã; dedit in specie linguæ, vt informarent per sapientiam, & idiomatis differentiam; in speciem ignis, vt lucerent per miraculorum euidentiam, & vt purgarent mentes hominum, sicut ignis aurum per fidei potentiam, Actuum decimo. *Fide purificans corda eorum*. Quartò datus est in specie tonitrui tonantis. *factus est repentè de cœlo sonus*, ad significandum, quod Spiritus sanctus dat virtutem implendi præcepta; quia sonus facit audire, & per consequens obedire pręceptis, quod benè apparuit in Apostolis. Vnde dicitur de Petro, quod tantam habuit virtutem in prædicatione, vt vna die tria millia ad ipsius vocem tanquam tonitrui magni conuerterentur. Dicit autem Albertus decimo libro de proprietatibus rerum, quod tonitruum cum descendit in fulmine, tunc magis lædit, & multum obest, sed si cum coruscatione & sine fulmine, tunc benè prodest. Sic est de modernis Prædicatoribus & Prælatis. Si enim tonarent, id est, prædicarent cum coruscatione, id est, cum luce bonæ vitæ, verè multũ prodessent sicut Apostoli; sed quia tonãt cum fulmine tantum increpationis duræ, & sine coruscatione bonæ vitæ, ideò magis nocent. De quibus verum est illud Matthæi vigesimo tertio. *Dicunt enim & non faciunt*, quasi dicat, fulminant & non coruscant, imò quod deterius est, aliqui esse choreizant. Quintò datus est Spiritus sanctus in specie nubis rorantis, ad ostendendum quod mentes Spiritu sancto afflatę irrigantur rore supernæ benedictionis. Geneseos vigesimo septimo. *Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam*.

Act. 15.
Act. 2.
Lib. 10. de rerum proprietatibus.
Matt. 23.
Matt. 17.
Gen. 27.

Ex his colligo breuiter istud documentum, quamuis homo non possit certitudinaliter experiri se habere Spiritum sanctũ, sicut nec potest scire se habere charitatem; *Nescit homo vtrum gratia an odio dignus sit*, quinque tamen signa potest habere, secundum quæ verisimiliter potest coniectarare Spiritum sanctum se habere per gratiam, & accipiuntur ista quinque signa secundum supradictas figuras, in quibus apparuit Spiritus sanctus. Apparuit in specie nobis super Christum transfiguratum, & significat abundantiam lachrymarũ de nube cordis descendentem. In signum huius

Eccl. 9.
Signa probabilia Spi. S. præsentiæ.

Gen. 1. *Spiritus ſanctus ferebatur ſuper aquas.* Pſal.
Pſal. 147. *Flauit ſpiritus tuus & fluent aquæ.* Qui ergò
libenter plorat pro peccatis, ſignum eſt do-
ni Spiritus ſancti in eo manentis. Secundũ
ſignũ eſt dimiſſio iniuriarum, quod ſignifi-
catur per columbam, quæ felle caret, & i-
deò ira caret, quando ergò ſe homo prom-
ptum inuenit & benignum ad remittendũ
iniuriam ſibi factam, euidens eſt ſignum
quod habeat Spiritum ſanctum, cum quo
nullum odium ſtare poteſt, cum ſit a
mor. Tertium ſignum eſt deſiderium ſu-
pernorum, ideò Spiritus ſanctus apparuit
in ſpecie ignis. Sicut n. ignis naturaliter tē-
dit ſurſum, & ſe cœlo coniungit, ita Spiri-
tus ſanctus corda illorum, quos accendit,
ſurſum eleuat, vt terrena faſtidiant, & cœ-
Ezech. 8. leſtia deſiderent. *Eleuauit me ſpiritus inter
cœlum & terram.* Et benè dicit *inter cœlum,*
non in cœlum, *& inter terram*, non in ter-
ram, quia in cœlo ſunt omninò beati, in
terra auari, ideò medium debent tenere e-
lecti, nunc cœlum contemplando per de-
ſiderium, nunc in terra proximorum vtili-
tati ſeruiendo per pietatis officium. Sicut
Moyſes nũc aſcendebat in montem ad lo-
quendum cũ Domino, nunc deſcendebat
populũ gubernaturus ſub monte vt dicitur
in Exodo. Et Chriſtus nunc aſcēdit cum di-
Matth. 5. ſcipulis in montem, nunc deſcendebat ad
turbas ſub monte. Ex his infero quod de
ſeruiens vitæ contemplatiuæ & actiuæ,
magnũ habeat donũ Spiritus ſancti. Quar
tum ſignum eſt obedientia præceptorum,
quod ſignificatur per ſonum tonitrui, qui
obedire facit. de hoc ſæpè dictum eſt hic.
Quintum, refrigerium tribulationum, vn
de quando homo in tribulationibus gau-
det, ſignum eſt quod habet Spiritum ſan-
ctum, quia habet quaſi roris refrigerium,
Eccl. 18. nè ſterilitate tribulationum terra cordis ſui
conſumatur; *Nonne ardorem refrigerabit ros?*
Vnde petit Eccleſia. Sancti ſpiritus corda
noſtra mundet infuſio, & ſui roris intima
aſperſione fœcundet. In ſignum huius da-
tus apparuit in nube. An autem iſtæ figuræ
& ſpecies ſpiritus ignis, columba, & alia
fuerint res, vel tantum apparentiæ, dicit
D. Thom. Thomas. Quod fuerunt verè res miniſterio
p. 3. q. 49. Angelorum factæ, quæ expleto officio ſuo
art. 7. redierint in priorem materiam, ſecundum

Auguſt. in libr. de agone Chriſtiano, quia
non decet Spiritum ſanctum fallaciter ap-
parere. Sed an eis fuit vnitus Spiritus ſan-
ctus in vnitate perſonæ ſicut natura huma-
na coniuncta eſt filio Dei. Dicendum quod
non, ſed tantum per illas figuras viſibiles
monſtrata eſt ſpiritualis & interior miſſio
ſeu donatio Spiritus ſancti. Vnde nec illæ
res, ſcilicet columba & aliæ fuerunt beati-
ficatæ, ſicut humana natura in Chriſto, ſe-
cundum magiſtrum in primo ſententiarũ
diſt. 16. Sed quare hodiè non fiunt huiuſ-
modi viſibiles apparitiones. Reſpondeo,
quia iam ducti ſumus ad fidem. Vnde ſicut
ceſſauerunt miracula, ita & miſſio viſibi-
lis. Vnde dicit Thom. ſuper 1. ſentent. diſt.
16. Quod ad talem miſſionem viſibilem re-
quirantur tria. Primò, temporis opportu-
nitas, quæ non fuit in veteri teſtamento
quia nondum venerat plenitudo temporis.
Secundò, requiritur gratiæ plenitudo, quæ
non fuit niſi in Chriſto, in ſignum cuius
miſit viſibiliter Spiritum ſanctum, ſicut
hoſpes, quando habet abundantiam vini
pro ſe & alijs, tunc exponit viſibilem circu-
lum, aliàs non. Tertiò requiritur Eccleſiæ
neceſſitas, & ideò ſolum debuit fieri in pri-
mitiua Eccleſia, ad fidei probationem. Vn-
dè patet ex his, quare noſtris Prælatis non
debeat fieri viſibilis miſſio, quia cum fides
ſit ſatis confirmata, non indiget tali miſ-
ſione viſibili, ſed potius inuiſibili. Mittitur
autem inuiſibiliter quatuor perſonis. Pri-
mò exiſtentibus in puritate & munditia;
quia ſecundum Apoſtolum corda munda
templum ſunt Spiritus ſancti. Secundò ex-
iſtentibus in ſtatu libertatis & miſericor-
diæ, quia vbi Spiritus Domini, ibi libertas.
Tertiò, exiſtentibus in ſtatu humilitatis &
obedientiæ. *Super humilem requieſcet ſpiri-
tus meus.* Quartò exiſtentibus in ſtatu ama-
ritudinis & pœnitentiæ. *Abij amarus in in-
dignatione ſpiritus mei. Spiritus enim Domini
mecum erat confortans me.* Fuit etiam miſ-
ſus quatuor vicibus poſt Chriſti paſſionem;
primò, diſcipulis orantibus, vt hodiè; ſe-
cundò, illis quibus manus imponebant A-
poſtoli, vt Actu. 8. tertiò, prædicationem
deuotè audientibus. *Cecidit Spiritus ſanctus
ſuper omnes, qui audierunt verbum.* Quartò
ſacramentum baptiſmi ſuſcipientibus.

ut patet, cum Apollo esset Corinth. De tempore verò missionis sciendum, quod missus est l. die post resurrectionem Luc. vlt. Sicut enim l. die post eductionem Iudæorum de Aegypto descendit Dominus in montem Sinai, ita Christus eductis animabus de inferno, misit Spiritum sanctum in mentem ipsorum. Dies verò missionis fuit Dominica, qua die etiam creditur natus, & resurrexit, & mundum creauit, ac Angelos in beatitudine confirmauit, ita & Apostolos recreauit, & per gratiam confirmauit. Hora verò fuit tertia, vt patet Act. 2. Illa hora Christus eiectus est de ciuitate baiulans sibi crucem. Vnde eadem hora voluit reddere bona pro malis. Secundò ad significandum per hoc legem gratiæ, quæ est tertia, Nam prima fuit naturæ; secunda scripta; tertia gratiæ, quę tunc incepit. Tertiò ad significandum, quod Spiritus sanctus sit persona tertia in Trinitate. Locus missionis fuit ciuitas Hierusalem, quæ interpretatur visio pacis, quia non nisi pacificis datur Spiritus sanctus. *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.*

III.

Docebit vos omnia. Nunquam apparuit Doctor tantus, qui in omni facultate posset docere expeditè, eò quod omnium habere memoriam & notitiam, & in nullo deficere, potius est diuinitatis, quam humanitatis vt dicitur Codice de veteri Iure enucleando, lege prima. & etiam, quia omnia nemo habere potest, inquit ibidem. *Sed Spiritus sanctus disponit omnia suauiter.* Etenim *Repleuit orbem terrarum, & hoc, quod continet omnia, scientiam habet vocis.* Ideò docebit vos omnia. Est ergò sufficientissimus Doctor. *Vnctio docet vos de omnibus.* Interlinearis, de omnibus tenendis. Dicitur autem Spiritus sanctus vnctio in Glos. ord. quia sacramentum eius consistit in vnctione visibili, vel dicitur vnctio charitatis, quæ diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, quæ ad obseruanda mandata cor, quod implet, inflammat. Hæc Glossa. Hic est Doctor, qui mentes hominum illuminat, & veritatem ostendit, inquit Linconiensis super primo Posteriorum. Vnde dicit Glossa ord. super locum 1. Ioannis 2. primò allegatum. Nemo docenti tribuat, quod ex ore docentis intelligit, quia nisi intus sit qui doceat, lingua Doctoris exterius in vanum laborat. De generali doctrina huius magistri dicit Sapiens. *Ipse enim dedit mihi horum quæ sunt scientiam veram, vt sciam dispositionem orbis terrarum, & virtutes elementorum, initium & consummationẽ & medietatẽ tẽporũ. vicissitudinum permutationes & consummationes temporum, morum imitationes, & diuisionem temporum, anni cursus, & stellarum dispositiones, naturas bestiarum, vim ventorum, & cogitationes hominum, differentiam virgultorum & virtutes radicum, & quæcunq; sunt absconsa & improuisa, didici. Omnium enim artifex docuit me sapientiam.* Sap. 7.

Docet autem Spiritus sanctus homines scire tria, quæ sunt multum ad salutem necessaria; videlicet flagitiorum turpitudinem, quæ perpetrauimus; beneficiorum multitudinem, quæ reportauimus; suppliciorum magnitudinem, quæ meruimus. Prima igitur scientia, quam docet Spiritus sanctus hominem, & quæ nobis est necessaria ad salutem, est flagitiorum turpitudo quę perpetrauimus, vt illa discutiamus, nosmetipsos parui pendimus, & non superbiamus. *Arguet te malitia tua, & auersio tua increpabit te Scito & vide, quia malum & amarum est, reliquisse te Dominum Deum tuum.* Sed certè multi habent defectum scientiæ huius, qui sunt prudentes in defectibus aliorum ponderandis, & circa seipsos negligentes. Contra hos Bern. in libr. suarum meditationum. Multi multa sciunt, & seipsos nesciunt. Alios inspiciunt, & seipsos deserunt. Ideò signanter dicit Spiritus sanctus per Apostolum. *Sciat vnusquisq; vas suum, nõ alienum possidere in sanctificatione & honore.* Secũdò Spiritus S docet considerationem beneficiorum, quæ reportauimus, inter quæ primum est creatio; secundum omnium creaturarũ sub potestate nostra subiectio; tertium redemptio, in qua se nobis quodammodo filius Dei subiecit. *Filius erit subiectus ei, qui subiecit ei omnia.* Tertio Spiritus sanctus docet considerationem suppliciorum, quæ meruimus. Et certè multa sunt supplicia pœnalia in inferno, quæ si consi-

S. sanctus tria docet.

Ierem. 2.

1. Theß. 4.

1. Cor. 15.

consideraremus, à multis peccatis caueremus. Ponuntur autem breuiter in his his versibus.

Esuries, frigus, sitis, ignis, fœtor & horror.
Desperant vincti tenebræ, vermesq; rodetes.

Psal. 9. De ista scientia dicitur in Psal. *Conuertantur peccatores in infernum,* scilicet per considerationem, *omnes gentes*, id est, gentiliter viuentes, *quæ obliuiscuntur Deum*, scilicet iustum vltorem in inferno. Et sequitur. *Sciant gentes, quoniam homines sunt,* scilicet mortales & puniendi, si delinquunt. Sed certè multi sunt, qui hanc scientiam tanti Doctoris non aduertunt admittentes potius scientiam spiritus immundi pro scientia Spiritus sancti; & pro consilio Spiritus benigni accipiunt consilium Spiritus maligni; pro consilio spiritus veritatis recipiunt consilium spiritus erroris; pro doctrinâ Spiritus consolationis accipiunt doctrinâ spiritus desperationis & perpetuæ desolationis. Sed væ talibus discipulis talem Magistrum spiritum malum habentibus, qui agitat eos continuè sicut Saul, trahendo de peccato in peccatum, & tandem impellendo in infernum. Ideò sequamur diligenter doctrinam Doctoris boni Spiritus sancti, qui nos ducet per viam rectam in vita præsenti, & tandem in vitam æternam.

IN SOLEMNITATE PENTECOSTES.

SERMO III.

Non turbetur cor vestrum, neque formidet. Ioannis 14.

Proposit. IN verbis istis tria tanguntur. Primò Christus animat discipulos ad patiendum viriliter mundi tribulationes, dicens; *Non turbetur.* Secundò monet eosdem ad credendum veraciter Dei reuelationes. *Quia creditis in Deum, & in me credite.* Tertiò promittit eisdem fideliter dandas æternas retributiones in domo Patris.

I.

2. Cor. 7. *Non turbetur cor vestrum,* scilicet per turbationes sæculi, quæ mortem operantur; *Non turbetur*, de præsentibus malis, *neque formidet*, de futuris. vtputa de morte eis imminente futura, & Christo passuro pro præsenti. Circa quod sciendum, quod secundum Robertum. Holcoth super illud Sapient. Doctrix est disciplinæ Dei. Disciplina Dei est nobis in hac vita necessaria, Sap. 3. iuxta illud. *Sapientiam & disciplinam, qui abijcit, infœlix est*; ideò potius est gaudendum de huiusmodi disciplina, quàm turbandum; quantumcunque enim disciplina Dei, quæ consistit in tribulationibus huius mundi, sit dura, nihilominus est patienter sustinenda secundum ipsum; idque propter tres rationes. Primò propter castigantis dilectionem. Secundò propter peccantis correctionem. Tertiò propter tentantis deiectionem. Primò propter castigantis dilectionem. Ille enim qui castigat, Pater noster est, amicus & redemptor. *Quis est filius, quem non corripit Pater? Quod si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes,* scilicet amici Dei, *ergò adulteri & non filij estis.* Hoc patet in matre Christi & in discipulis suis, qui filij Dei dicuntur. Non esset magnum, si homo reciperet ictum pro amore amici, qui pro eo fuisset acerrimè vulneratus, Christus aût non solum vulneratus est pro nobis, sed & crucifixus & occisus; *Vulneratus est ꝑpter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra. Disciplina pacis nostræ super eum:* ergo nos pro amore eius disciplinari debemus. *Fili mi noli negligere disciplinam Domini tui, neq; fatigeris dū ab eo*

ab eo argueris. Dicit Marbotus lib. suo de lapidibus cap. 19. Si maritus ponat sub capite vxoris dormientis magnetem, experiri poterit, an sit adultera vel fidelis, quia si adultera, cadit statim ex lecto, ac si manu hominis excussa. Si fidelis conuersa ad maritũ amplexatur cũ. Sic & anima humana sponsa Dei. *Sponsabo te mihi in fide*, postquã habet sub capite suæ duræ ceruicis magnetem tribulationis, si est fidelis, conuertetur ad Dominum per gratiarum actionem, & humiliationẽ, orationẽ & deuotionẽ, dicẽs illud; *Quis nos separabit &c.* Si adultera, cadet de lecto conscientiæ, per impatientiã & murmurationem contra Deum. Supponitur aũt iste lapis in dormiendo, id est, quando homo ad maiorẽ & tranquilliorem statum & conuersationem se disponit, tũc Deus illi tribulationes & disciplinã immittit iniuriæ. *Quando sopor irruit super homines, & dormiunt in lectulo, tũc aperit aures virorũ, & erudiens eos instruit disciplina.* Quod exponit Gregor. 26. moralium. Aures cordis sæpe tribulatio aperit, quas mundi prosperitas claudit. Ex quo infero, quod signum diuinæ dilectionis alicuius hominis, sit patiens perpessio tribulationis. Vnde Aug. in quodam ser. Nullus seruus Christi sine tribulatione est. Si putas te non habere persecutiones, nondum cœpisti esse Christianus. Vnde Hieron. super illud in Glos. ord. Iob. Nunquid homo Dei comparatione iustificabitur aut factore suo purior erit vir? dicit. Puriorẽ se factore suo vir æstimat, si contra flagellum querelam portat. Et debet scire, quia impiè non affligit, qui ex nihilo fecit, & conditor naturæ non est iniquus iudex culpæ. Hæc ille. Hieron. super illud Iob. *Venit super me indignatio tua.* in Glos. interli neari. Quamuis in loco quolibet positi cogitando, loquendo, & agendo peccemus, tunc tamen per tria hæc animus effrænatius rapitur, cum mundi prosperitate subleuatur; sancti autem viri cor ad considerandum gloriam suam reprimunt, linguam ab immoderata locutione restringunt, opus ab iniquitatis captione custodiunt, & tamen super hæc omnia flagella sustinent in hac vita. Cuius ratio secundum Gregorium in Glossa ordin. redditur. Si hæc, scilicet bona agentes flagellat Pater vt purget, quia nostra perfectio culpa non caret. Vnde additur; *Et venit super me indignatio.* Consideret ergò quisque, quæ pœna manet iniquos, si ita hic castigat iustos. Hæc ille. Et Gregorius super illud in Gloss. ordinar. *Testa saniem radebat.* Ideò premitur iustus, vt gloriosius remuneretur. Et ostendatur quid expectet iniquus, cũ sic premitur qui audire laudatur. Hæc ille. Iob 2.

2 Caussa. Tribulatio corrigit.

Secundò, tribulationes sunt patienter sustinendæ propter peccantis correctionem. Psalm. *Disciplina tua correxit me in finem, & disciplina tua ipsa me docebit.* Vnde Petrus Rauennas in quadam epistola; Ideo te forte punit temporaliter Deus, vt æternæ mortis ardores pœna temporalis redimat. In ædificatione templi prius omnes lapides malleis tundebantur, ne in illorum positione sonus mallei audiretur, nec in horreo Dei reponitur granum, donec flagellis trituratum aut pedibus sit excussum. Vnde Apostolus ad Hebræos duodecimo dicit; *Omnis disciplina in præsenti nõ videtur gaudij esse, sed mœroris, postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiæ.* Et Gregorius. Ideo Dominus quibusdam hic parcit, vt eos in perpetuum puniat, ideò autem hic ferit, vt in æternum parcat. Multum debet nos armare ad tolerandum tribulationes & tentationes diuinæ pietatis dispensatio, quæ hostem permittit & retinet, laxat & refrænat, alia ad tentandum dat, sed ab alijs relegat. Mala n. cum multis eueniunt, misericordia conditoris ex speciali gratia dispensat, vt quæ coaceruata perimerent, possint diuisa tolerari. Glossa interlinear. super illud Iob. *Ecce vniuersa quæ habet, in manu tua sunt, tantum in eum, nè extendas manum tuam.* Item Hieronymus super illud Iob. *Sagittæ Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum*, id est, destruit Spiritus sanctus consolationem. Sagittæ Dei spiritum hominis ebibunt, cum sententiæ supernę animaduersiones mentem ab elatione compescunt. Iustorum enim mens non solum perpendit quod tolerat, sed etiã pauet quod restat; videt qualia in hac vita patiatur, metuit nè post hanc

Psal 17.

Heb. 12.

Iob. 1.

Idem 6.

vitam grauiora patiatur. Iam ergò sententiam tolerat in pœna, sed minas adhuc venturi iudicis formidat ex culpa. Hæc ille. Idem super illud Iob. *Quæ prius tangere nolebat anima mea, considerans quæ perdidit, nunc præ angustia cibi mei sunt.* Interlinearis, id est, præ desiderio æternitatis. Vbi Gregorius. Aucto desiderio cœlestium angustiatur, & pro illis amara sæculi non metuit, quasi dicat, id est, mala sæculi iam sunt dulces cibi præ amore cœli. Et cũ hæc sint dulcia, quis det vt veniat petitio mea, vt qui cœpit, ipse me conterat. Qui per flagella Deo appropinquare desiderat, dicit. Qui cœpit, ipse me conterat, quia aliquãdo Deus incipit contritionem vitiorum, & in ipso initio homo extollitur, & sic hostis excussus grauior assumptis spiritibus alijs surripit, & virtutes conterit. Ideò subdit; *Soluat manum suam*, id est, exerceat effectum. Dum enim inflatis longa prosperitate superbis, amorem suum per flagella exercet, quasi manum suam ad ferienda vitia ligatã tenet, *Et succidat me*; Cum enim dolor vel tentatio nos percutit, elatio mentis succisa cadit, vt iam quærat manum leuantis, vnde subdit. *Et hæc sit mihi consolatio, vt affligens me dolore non parcat*, quasi dicat. Quibusdã hic parcit, vt in æternum feriat, sed me hic feriat, non parcens, quod est mihi consolatio. Timet enim hic sibi parci &c. Adidem Hieronymus ibidem. Electi dum se perpetrasse illicita nouerũt, si perscrutantes inueniunt, quia pro illicitis nulla aduersa perpẽsi sunt, in formidine tabescunt, pauore æstuant, suspicionibus malis agitari laborant. Ac sic apertè diceretur. Hic quidem parcit, vt in perpetuum feriat, & non parcendo in perpetuum saluet. Ex afflictione enim consolor, quia ad spem salutis ex vulnere certus reddor. Hæc ille. Ibidem Hieronymus. Aliquando aduersarius, aliquando nos conterit Deus. Ex contritione aduersarij, à virtute deficimus. Ex contritione Dei, in virtute laboramus. Item Gregorius, vbi supra. Sagittæ, id est, percussio Dei, quæ non me, vt multos incmendatos dimittit, sed ebibit spiritum, id est, elationem compescit, vt dicam, defecit spiritus meus, & non solum gemo quæ patior, sed timeo quod minaris,

Idem.

& hoc est, quod dicitur. Terrores Domini militant contra me, nè post hæc mors æterna sequatur. Hæc Gregorius. Item Hieronymus super illud Iob. *Nec fortitudo lapidum fortitudo mea est, nec caro mea ænea est.* Interlinearis. Aere ac lapidibus, insensibilium hominum corda significantur, quæ sæpè & super nos ictus accipiunt, & tamen nulla percussione mollescunt. Quos contra de electis per Prophetam dicitur; *Tollã vobis cor lapideum, & dabo carneum.* Gregor. in Glossa ordinaria. Lapides percussi clarũ sonum non reddunt, quod facitæs. Sed quia lapis vita caret, sensum in sonitu non habet; sic aliqui sunt ita duri, vt etiam percussi, sonitum non reddant humilis confessionis. Alij verò reddunt, sed non ex corde, & ita non sentiunt bona, quæ loquuntur. Itẽ Hieronymus ibidem. Reproborum mens quia solum præsentia diligit, plerumque aliena, tantò longius existit à verbere, quantò post exteriora remanet durabilitate. Ex quibus omnibus infero, quod tribulationes temporales non solum sint patienter sustinendæ, sed etiam amanter perferendæ, quia totaliter cedunt ad nostrum commodum & vtilitatem salutis, quæ est nobis desideratissima. Ex quibus vlterius sequitur, quod hi, per quos Deus nos tribulat, sint à nobis amandi. *Diligite inimicos vestros*, quasi dicat. Diligite eos, per quos saluamini.

Tertiò, tribulationes sunt sustinendæ propter deiectionem tentantis. Prosternitur namque caro, mundus, & dæmon per eas. Vnde contra tentationem carnis solent sancti sibiipsis disciplinam infligere, sicut Gregorius dicit de beato Benedicto, quod cum de quadam muliere quam prius viderat, tentaretur, exutus indumento, nudum se spinarum aculeis & vrticarum incendijs proiecerit. Mundus etiam deuincitur per hoc, quod quantò homini magis aduersa succedunt in eo, tanto minus curetur ab eo. Vnde Augustinus in libro Confessio. n. regratiatur Deo, quod omnes delectationes suas multis amaritudinibus respersserit. Dæmon deuincitur, quando eius prospera spernuntur, quibus spretis, laqueos eius & tendiculas euadimus. Item nota, quod turbatio sit multiplex. Prima laudabilis, quæ est pro peccato proprio.

Obstu-

Obstupescite opulentæ, & conturbemini. Secunda ex proximorum compassione *Deus mollivit cor meum, & omnipotens conturbauit me* Sic Helizæus turbatus erat & fleuit videns mala quæ facturus erat Asael. Tertio ex gratiæ subtractione, vt ille qui prius dixerat; *Ego autem dixi in abundantia mea nō mouebor in æternum.* Statim dicat; *Auertisti faciem tuam, & factus sum conturbatus.* Secunda turbatio est permissibilis, sicut est turbatio solitudinis in vita actiua. *Martha turbata est erga plurima. Turbati sunt præ sollicitudine, quiescere non potuerunt.* Vnde & Maria turbata est in sermone Angeli audiens quod puerum generaret. Tertia turbatio est prohibitionis, quæ est impatientiæ, de qua hic monemur. *Non turbetur cor vestrum.* Et hoc propter plura; Primo Domini exemplo. Secundo propter gratiam intus confortantem, sicut olla plena ad ignem non crepat. Tertio sacram scripturam. Psalm. *Parasti in conspectu meo &c.* Quarto Dei obedientiam, quia sic præcepit. *Videte ne turbemini.* Quinto contemplationem supernorum. *Sicut abundant passiones, sic & consolationes.* Item turbatio prouenit ex multis causis. Primo ex indiscreta prælatorum præceptione, sicut de Saule, qui interpretatur abutens. *Turbauit pater meus terram* Sed Apostolus dicit. *Potestatem dedit mihi Deus ædificare non destruere. Patres nolite ad iracundiam prouocare filios.* Secundo ex subiectorum deordinatione Sunt enim quidam verbosi, de quibus Eccl. *Homo iracundus incendit litem, & vir peccator conturbabit amicos.* Alij inobedientes. Vnde Achab ad Heliam; *Tu ne es qui conturbas Israel? Respondit Helias: Non ego sed tu & domus patris tui qui dereliquistis mandata Dei, & secuti estis Baalim.* Tertij sunt proprietarij. Vnde dicitur de Achor; *Turbauit Israel & peccauit in furto anathematis* Quarti sunt discordes, seditiosi, sicut dixit Iacob ad Simeonem & Leui; *Turbastis me & odiosum fecistis chananeis.* Non ergo turbetur cor vestrum, quia tribulationes leues & breues. Et tantum de primo.

II.

Creditis in Deum, scilicet patrem, *& in me credite*, scilicet ex consequenti, secundum Augustinum. Et benè post exhortationem ad tribulationes patienter perferendas, subdit de fide, quæ est quasi remedium tribulationum. Per fidem namque illuminatur & purgatur oculus mentis, vt clarè aspiciat fructus tribulationum, quo facto libenter tolerabuntur. *Fide purificans corda eorum.* Vnde dicit Hiero. Fides clarificat pericula, vt appareant, quæ in tribulatione latebant. Circa quod sciendum, quod tres sunt virtutes, quibus remediantur amaritudines turbationum. Prima est spes; secunda fides; tertia charitas. De spe patet tripliciter. Nam ipsa est remedium triplicis periculi. Primo imminente tempestate temporalis tribulationis; accidente necessitate corporalis dissolutionis; & superueniente prolixitate criminalis desperationis. Primo siquidem est remedium imminente tempestate temporalis tribulationis, tunc enim maximè debemus sperare de Dei misericordia affutura. Psalm. *Quoniam in me sperauit liberabo eum.* Exemplum de hoc in vita sancti Martini, qui nunquam fuit securior nisi quando incidit in latrones inter alpes, vnde tunc vnus latro securim supra caput eius vibrabat, sciens misericordem Deum in tentationibus affuturum. Summa cautela militum antiquorum fuit omnia, quæ videbantur terribilia & bonæ spei contraria, ad confidentiam interpretari, sicut narrat Sextus Iulius stragematum li.1.c.1. Vnde cum Scipio Africanus ex Italia in Africam exercitum traduxit, & ipse de naui deberet descendere, cecidit super terram. Considerans igitur milites attonitos de casu, ipsum lapsum materiā spei fert. Audite inquit milites, Africam oppressi. Consimili modo Cæsar Iulius cum nauem ascendere deberet, cecidit in terram, & militibus consternatis dixit; Teneo, inquit, te terra & mare, quasi dicat, nec sic recedo, quin ad te redibo; & sic verbo illo milites sperare fecit se in terram propriam rediturum. Item Strictorius dux quidam militum cum equitum scuta equorumque pectora cruenta subito prodigia apparuissent, & milites inde consternerentur; victoria, inquit, nobis promittitur, istæ partes non proprio sed hostili cruore solent aspergi. Item Garrimun-

mundus Thebanus, cum fax de cœlo nocte fuisset delapsa, & eos qui tunc secum erant terruisset, metum conceptum fugauit dicens, Lumina lumina ostendunt, quasi dicat. Dij nobis mittunt lumen, vt animent. Isto modo viri sancti & iusti omnia terribilia, quæ eis accidunt, vel malorum persecutione, seu mundana mutatione, vel corporis infirmitate interpretantur in bonum. Et quanto maior materia timoris incutitur, tanto feruentior eorum spes erigitur, iuxta illud Iob. *Etiamsi occiderit me in eum sperabo*. Secundo sperare debemus confidenter accidente necessitate corporalis dissolutionis. *Sperat iustus in morte sua*. Et sicut docet Aristot. in lib. de pomo & morte. Non est philosophi timere mortem, sed magis gaudere & bonæ spei esse imminente morte. Et hoc declarat duabus rationibus. Primo quærendo ab eis. Creditis, inquit, quod est differentia inter hominem & bestiam. Credimus, inquiunt. Et an qui inquirit veritatem & rectitudinē mereatur gradus altissimos. Et responderunt, credimus quibus ille. Si sic, ergo ex quo non in præsenti veniunt illa præmia, quæ rectis dantur, oportet quod in alia vita, quod si sic, igitur anima non debet timere mortē. Secunda ratio. Creditis, inquit, quod mors nō est nisi separatio animæ à corpore, & responderunt quod sic. Quibus ille. Ex quo sic, cum corpus sit semper contrarium animæ, igitur non debemus dolere de recessu animæ à corpore, quod est contrarium suę perfectioni & delectationi. Sic deberet facere quilibet Christianus, vt non turbetur sed gaudeat exire de carcere huius corporis dicens cum Apostolo. *Infœlix ego homo quis me liberabit*. In signum huius legitur de Arist. quod facie læta mortuus est. Tertio sperare debemus superueniente perplexitate criminalis desperationis. *Scitote quia nullus sperauit in Domino & confusus est*. Dicit Hippocr. in aphorismis. Incipiētiæ cum risu factæ securiores sunt, quam cum tristitia factæ, quia de primis est spes curæ, sed non de secundis. Sic & peccator cum ad huc sperat de Deo, facile pœnitebit, iuxta illud.

Speret qui metuit, morituros viuere vidi.
Spe duce, victuros spe moriente mori.

Iob. 13.

Sperandum in morte.

Prou. 14.

Rom. 7.

Vnde Bern. in sermone. Tu es Domine spes mea; Quicquid agēdum, quicquid declinandū, quicquid tolerandum, quicquid optandum, tu es Domine spes mea. Hæc vero vna omnium promissionum causa.

Secundo fide remediantur tribulationes. *Sancti per fidem vicerunt regna, obturauerunt ora leonum, fortes facti in bello, probati sunt, tentati sunt &c.* Regna dicit tam carnis mundi & diaboli, ideo Christus dicit; *Creditis in Deum, & in me credite*, quasi dicat. Si vincere tribulationes cupitis, necesse est, vt in me fidem rectam habeatis. Et notanter dicit *In me credite*, nō me, nec de me. Nā Dæmones etiam credunt Deū & Deo, quia credunt eum esse punitorem malorum. Sed credite in me scilicet amando me, & bonis operibus eundo in me, quę fides est fides informata charitate. Talis autem fides vtilis est ad quinque. Primo ad peccatorum remissionem. *Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent remissionem peccatorum accipere per nomen eius.* Secundo fides est vtilis ad dæmonum cōfusionem. *Signa eos qui crediderint hæc sequentur In nomine meo dæmonia eijcient.* Inde est, quod Paulus vocat fidem scutum, quo vincuntur tela diaboli. *In omnibus sumentes scutum fidei*. Refert Papias in expositione super Iuuenalem satyra. 2. & idem habetur in gloss. quod Numa Pompili sacrificante cecidit quoddam scutum de cœlo, quod ancille dictum fuit, datumque est responsum, quod illic foret Romanum imperiū, vt illud foret seruatum. Numa. 11. alia scuta fecit vt essent. 12. numero, vt illud, quod de cœlo datum fuit maneret occultum. Sic scutum fidei de cœlo datū est per Christū quæ vbicunq; fuerit, dæmonum virtus extirpabitur & imperium Christi perseuerabit. Sunt autem illa scuta. 12. propter. 12. articulos fidei. Tali scuto fuit munitus Daniel, qui credens Deo suo liberatus est. Tertio fides confert optatorum consecutionem. *Quodcunque orantes petitis, credite quia accipietis.* Narrat Magister in historijs quod cum Alexander venisset ad montes Caspios, miserint ad eum filij captiuitatis. 10. tribuum, egregiendi licentiam postulantes; cunque quęsisset causam captiuitatis, accepit eos recessisse à Deo Israel, vitulis

tulis aureis immolando, & per Prophetas Dei prædictum esse idem à captiuitate non redituros. Tunc respondit Alexander, quod arctius eos includeret. Cumque infinitis molibus vias præcluderet, videns humanum laborem deficere, rogauit Deum vt hoc perficeret, quod & factum est. Vnde dicit Iosephus. Deus quid facturus est pro fidelibus, si tanta fecit pro infidelibus. Eodem spectat illud de regulo, qui fidem diminutam adhuc habebat, cuius filium sanauit Christus. Idem de Centurione, cuius seruum Christus sanauit. Quarto fides confert electorum benedictionem. *Beati qui non viderunt.* Vbi secundum Gregorium nos etiam sumus signati, qui eum, quem carne non vidimus, mente retinemus.

Tertio charitate remediantur tribulationes, eo quod amanti nihil est difficile; Vnde dicit Apostolus *quod charitas omnia suffert.* Videmus in sæcularibus auaris, quod multa patiantur propter impetum cupiditatis & feruorem auaritiæ. Incomparabiliter autem charitas est feruentior, quam si quis habet, omnia libẽter patitur. Dicit enim Augustinus super illud; *Ideo dilexi mandata tua super aurum*; quod charitas magis diligat Deum, quam aurum cupiditas. Ex quo infero, quod signum dilectionis est magnæ ad Deum, si quis magna patitur; & maioris, si maiora,

IIII.

In domo patris mei. Circa quod sciendum quod domus Dei est triplex. Prima Ecclesia militans *Scias quomodo oporteat te in domo Dei conuersari.* In hac domo sunt multi homines tanquam mãsiones, in quibus Deus manet iam per fidem. *Habitare Christũ per fidem in cordibus vestris* in aliquibus per fruitionem charitatis. *Vt sit Deus omnia in omnibus.* Secunda domus triumphans ecclesia. Psalm. *Replebimur in bonis domus tuæ,* in qua tot mansiones, quot sancti, in quibus Deus manet per gloriam. Tertia domus est ipse Deus. *Habemus domũ non manufactam in coelis.* In qua domo manet voluntas hominis per fruitionẽ charitatis. *Deus charitas est, & qui manet in charitate in Deo manet. &c.* In hac domo, quæ est Deus, multæ sunt mansiones, id est, diuersæ participationes beatitudinis ipsius; quia qui plus diligit, & plus cognoscit, maiorem locũ habebit; & ita vnus est alio beatior, secundũ quod est melius dispositus. Exemplũ de fonte omnibus communi, de quo tamen plus accipitur maiori vase quã minori, licet vnũ sit obiectum veritatis, vnus denarius diurnus. Eandem sententiã prosequitur Lyran. in gloss. super illud, *Exultabũt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis,* scil. diuersis gradibus seu mansionibus, vbi dicit notanter, quod dicat Psalm. de gloria sanctorum pluraliter *cubilibus* propter diuersitatem graduũ seu præmiorũ ipsorũ sanctorũ, quia licet sit beatitudo eadem omnium obiectiuè, nõ tamen formaliter, quia licet oẽs sãcti videant Deum & eo fruantur, tamen vnus ipsum videt clarius altero, & dulcius fruitur ipso. Hæc Lyra. Ex hoc infero duo; Primo quod quantum est ex parte diuinæ essentiæ in se, vnus alio non magis videat quã omnes, quia omnes eandẽ vident, licet non totaliter. Secundo quantũ est ex parte videntis, vnus alio clarius videt, secundum quod magis est dispositus lumine gloriæ ad recipiendũ diuinã essentiã. Ex quo tertio infero, quod licet omnes beati videãt diuinã essentiã æqualiter quantum ad eius essentiã in se, tamen non æqualiter videãt in eo omnia, sed quanto quis clarius videt, tanto plura in ea videre potest. Sicut quanto clarius nouerit quis primã principia, tanto plures conclusiones ex eis potest elicere. Hæc Thom. super. 4. Sed quare ista beatitudo vocatur mansio. Respõdet Tho. quod mansio dicatur respectu motus, & in Deo beatitudo quæ terminat motum appetitus tendentis in Deum potest dici mãsio. & ita diuersi gradus beatitudinis diuersæ mansiones dicuntur. Sed quomodo attenduntur isti gradus diuersi mansionum. Respondeo secundum diuersos gradus meritorum. Meritum autem attenditur secundum gradum charitatis informantis operationes, quibus meremur. Et ideo diuersi gradus beatitudinis attendantur secundũ diuersos gradus charitatis. Ex hoc infero, quod licet martyrium, doctoratus, & virginitas recipiant vnam & eandem aureolã, tamen & inter martyres non omnes æqualem habent, licet eandem, sed ille

Psal. 149.

Beatitudo cur vocetur mansio. 4. dist. 49.

ille qui fuit fortior in pugna contra mundum, habet maiorem. Similiter inter virgines, non omnes æqualem, quia illæ maiorem quæ plus cauebant occasiones corruptionis, quam aliæ. Similiter inter doctores non omnes æqualem, sed ille maiorem, qui sua doctrina magis fugauit vitia de cordibus quam alius &c.

FERIA SECVNDA PENTECOSTES.

SERMO. I.

Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Ioan. 3.

Aug lib. supputationum supp 4.

IVstum est, inquit Augustinus, vt creatura laudet creatorem. Ipse enim ad laudandũ se nos creauit, qui nostris non indiget laudibus, eo quod ipse est virtus incomprahensibilis, nullis indigens, ipse sibi sufficiens. Licet autem ad laudandum Deum homo obligetur multipliciter, maximè tamen pro misericordia eius & inenarrabili charitate, qua nos sic indignos amauit & saluauit per vnicum & dilectum filium suum. *Sic enim dilexit mundum vt filium suum vnigenitum daret, vt viuamus per eum.* De qua tam ineffabili diuina erga nos misericordia idem Augustinus gratias agens dicit; Gratias ago Deus pietati tuæ, quia per Iesum Christum filium tuum Dominum nostrum, cum perditi fuissemus culpa nostra, mirabiliter recuperasti nos. Gratias ago pietati, & multas tibi gratias refero ex totis præcordijs meis, qui per tuam inenarrabilem dilectionem qua miseros & indignos mirabili bonitate amarè dignatus es, misisti eundem vnigenitum tuum de sinu tuo ad publicum nostrum saluare nos peccatores & filios perditionis. Et quibusdam interpositis, pensans huius diuinæ pietatis magnitudinem exclamat; O immensa pietas! o ineffabilis charitas! vt liberares seruum, filium tradidisti; Deus factus est homo, vt perditus homo de potestate dæmonum erueretur. Hæc Augustinus. Quapropter volens sancta mater Ecclesia inducere nos ad laudandum & diligendum Deum pro tanto beneficio redemptionis nostræ recolit hoc beneficium magnum Quod quia inter dona Dei, quæ hodie per Spiritum sanctum fidelibus collata sunt, præcipuum & maximum videtur, vt tanto maiori affectu homo ad diligendum Deum per charitatem, quæ hodie diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctũ, qui datus est nobis moueatur, & si alia dona paruo ponderant homines precio, & pauca gratiarum actione refundant, istud saltem tanquam euidentissimum, tanquam vtilissimum mundo, & tanquam diuinæ misericordiæ & liberalitatis immensissimum donum, quo maius excogitari non potest, pijs laudibus hodie veneremur. Quod quidem beneficium breuibus & efficacissimis verbis proponit saluator dicens; *Sic Deus dilexit mundum, &c.* In quibus verbis tria nobis de diuina dilectione proponuntur. *Primo* nanque describitur diuinæ dilectionis pietas gratiosa, cũ dicitur; *Sic Deus dilexit mundum.* Secundo subditur eiusdem dilectionis immensitas copiosa, quia *vt filium suũ daret.* Tertio subinfertur dictæ pietatis vtilitas efficax & dulcorosa, cum dicitur, *vt viuamus per eum.*

Ibidem supput. 2.

I.

Sic Deus dilexit mundum. Magna est dilectionis pietas cum amare, qui etiam redamat,

Prou. 8. damat, iuxta illud: *Ego diligentes me diligo.* Et Poeta. Si vis amari ama. Sed certè maior est dilectionis pietas amare eum, qui nondum amat, nec redamare cupit. Taliter factum est de Dei dilectione. Ipse enim amauit mundum, cum tamen mundus eũ non redamaret, imò odisset. Iuxta illud Psalm. *Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper.* Circa quod sciendum, quod Deus dilectionem suam magnificauit ad hominem pluribus modis, propter quos meritò a nobis est diligendus, laudandus, & glorificandus. Et primò dilectio eius magnificatur, id est, magna à nobis dicitur & prædicatur, ex præuentione tarditatis nostræ beneuolentię. Secundò ex ostensione suæ potentissimæ virtutis. Tertiò ex prouidentia suæ ordinatissimæ sapientiæ. Quartò ex copiosa & clementissima charitate suæ misericordiæ. 5. Ex benignitate suæ patientissimæ tolerantiæ. Sextò ex mãsuetissima æquitate suæ iustitiæ. Septimò ex largissima liberalitate suæ remuneratissimæ lætitiæ. Quæ septem faciunt meritò in nobis septuplicem diuinæ laudis materiam, cui omnia, quæ laudem Dei sonãt, possunt includi. Ista enim sunt principalia Dei opera, ad quæ omnia alia reducuntur. Ita dicit Hugo lib. de profectibus nouitiorum. Primum igitur, quod magnificat & commendat diuinam dilectionem erga nos, est præuentio tarditatis nostræ beneuolentiæ, iuxta illud Ioann. *In hoc est charitas, non quoniam nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos.* Super quo dicit gloss. interlinearis. Nõ prius dileximus Deum, vt merito dilectionis ipse diligeret nos, sed ipse dilexit nos, vt præueniente gratia omnes post ipsum Deum amaremus. Et in hoc Deus fecit contra consuetudinem mundanam; nam sæculares non diligunt, nisi prius diligantur. Vnde Bern. Hæc est iustitia filiorum hominum; Ama me, qui amo te, id est, ideò me debes amare, qui te amo. Et sic prius volunt homines diligi ab alijs, vt sic postea diligant alios. Sed certè Deus pater non sic dilexit nos, quasi nos: eum prius dilexerimus, sed ipse nos præuenit, propter quod Berna. dicit, vbi supra. Rarus est, qui possit dicere; Amo te, vt ames me, id est, præuenio te amore prius, vt tu post hoc me redames, pauci sunt qui hoc facerent, sed hoc Deus fecit. Vnde subdit Bernardus. Sic Domine sic amasti nos prior, vt amaremus te, non quod egeres amari à nobis. Sed quia quod fecisti nos esse, non poteramus nisi amando te. Hæc ille. Si ergò meritum quæritur, quare aut quo merito sit Deus diligẽdus; illa causa præcipua, illud meritum præcipuum est, quia ipse prior dilexit nos, dignus planè, qui readametur, præsertim si aduertatur, quis, quos, quantumq́ue amauerit. Quis enim secundum Bernardum: nisi is, cui omnis spiritus confitetur, *Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* Et reuera huius charitas, maiestatis quippe non quærentis, quæ sunt sua. Quibus autem tanta pietas; vel charitas exhibetur? certè indignis. *cum adhuc inimici essemus; reconciliati sumus Deo.* Duplex causa, quia dilexit Deus gratis, & inimicos, quantum verò dilexerit, patebit infra. Secundò commendatur diuina dilectio ad hominem ex ostensione suæ potentissimę virtutis in creatione, scilicet quod ita magna, tam varia, tam solida nobis virtute plena potuit facere, sic facilè, sic subitò, sic decenter ex nihilo producere, & super nihil locare, cum extra mundum nihil sit, super quod moles mundi quasi super basim, id est, fundamtum collocaretur. *Si virtutem & opera earum inuisibilium rerum & factorum mirati sunt, intelligant ab eis, quoniam qui hæc constituit, fortior est illis.* In quo quidem opere creationis magnalia Dei homini collata sunt, & vsui præstita, & sensui manifesta. Neque enim quis alius administrat cibum omni vescenti, cernenti lucem, & spiranti flatum, vt inquir S. Bernar. loco citato. Et licet alia innumerabilia Deus in creatione homini contulerit beneficia, ista tamen sunt præcipua, non quia excellentiora, sed quia necessaria corpori sunt. Hæc Bernard. Quod si ad superiora respiciamus, inueniemus maiora beneficia in creatione homini collata, quantũ videlicet ad animã Nam in anima inuenies tria ista, scilicet dignitatem, scientiam, & virtutem. Dignitatem

Lib. de diligendo Deum cap. 2.

Psal. 15.

Amor Dei in creatione.

Sap. 13.

tatem in homine arbitriũ dicit Ber. in quo ei nimirum datum est non solum cæteris præeminere, sed & cæteris præsidere animantibus: scientiam verò, qua eandem in se dignitatem agnoscat, non à se tamen: item virtutem, qua scilicet ipsum à quo datur, & inquirat non segniter, & teneat fortiter, cum inuenerit; & quodlibet istorum duplex beneficium secundum Bernardum vbi supra: nam dignitatem demonstrat humanam non solum naturæ prærogatiua, sed & potentiæ dominatus, cò quod terror hominis super cuncta animantia terræ imminere decernitur. Scientiaque duplex erit, scilicet si hanc ipsam dignitatem vel aliud quodcunque bonum & nobis inesse, & à nobis non esse nouerimus. Virtus etiam duplex erit, scilicet si auctorem consequi inquiramus, inuentoque inseparabiliter adhæremus. Et ista beneficia sunt ita generaliter omnibus collata, vt non solum catholici, sed etiam pagani ex his Deum laudare meritò debeant. Nam dicit Bernardus vbi supra. Quis fidelis ignorat suo corpori non ab alio in hac mortali vita supradicta illa necessaria ministrari, vnde videlicet subsistat, vnde videat, vnde spiret, quam ab illo, qui dat escam omni carni, qui solem suum oriri facit super iustos & iniustos? Item quis etiam impius putet alium eius, qui in anima splendet, humanæ dignitatis auctorem, præter illum qui in Genesi loquitur; *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram?* Quis alium scientiæ largitorem existimet, nisi istum qui docet hominem sciẽtiam? Quis etiam donum virtutis, aut putet datum aut speret dandum, quam de manu Domini virtutum? Ex quibus infero secundum Bernard. quod propter prædicta Deus meretur amari etiam ab infideli & pagano. Ratio huius secundum eum, quia etsi nesciat rationem, scit tamen seipsum. Ex quo secundo infero quod inexcusabilis est omnis infidelis, si nõ diligit Dominum Deum suũ tota anima, & tota virtute sua. Ratio huius secundum Bern. quia clamat ei intus innata & non ignota rationi iustitia, quæ ex toto se illũ diligere debeat, cui se totum se debere non ignorat. Tertiò magnificatur Dei misericordia erga hominem ex prouidentia ordinatissimæ suæ sapiẽtiæ. Omnia enim gubernat & regit sapiẽter & suauiter. *Attingit à fine vsque ad finem fortiter & disponit omnia suauiter.* vbi Salomon duo dicit de Deo; Primò quod omnia subduntur ipsius gubernationi; secundo quod omnia disponit misericorditer.

Gen. 9.

Gen. 1.

Amor Dei in gubernatione.

Sed diceres quomodo omnia gubernat, cum videamus multa mala fieri in mũdo? Vnde ergo ista procedunt, ex quo Deus sũ. n. è bonus & sũmè potens omnia regit? Ad quod resp. secundum Holcoth super litera prædicta Sap. 8. quod Deus gubernat omnia, cum sit causa efficiens omnium, & finis omnium, vnde omnia efficit propter se. Et sicut ad honorem suum congruit, omnia in se dirigit sicut in finem. Hoc autẽ est gubernare, scilicet dirigere res in finem aliquem intentum. Est tamen sic gubernator omnium, quod gubernat mediãtibus causis secundis, vnde corpora grossiora & corruptibilia gubernat per corpora cœlestia, per angelos siue intelligentias. Huius ratio est, quia maioris bonitatis communicatio est, si gubernãs & efficiens causalitatẽ efficiẽdi & gubernandi talijs sub se ordinatè cõmunicet, quam si superiora priuarentur ab inferiorum gubernatione, & omnia per se ipsum gubernaret. Et ideo ad ostẽdendum suam perfectionem in causando & communicando perfectionem suam creaturæ, sic communicat quibusdam gubernationem aliorũ. Ex quo iam patet, quod si Deus per se in mente singula gubernaret & ageret, nihil malè fieret modo, quia idem effectus fit à Deo benè & ab homine malè, iustè à Deo & iniustè ab homine, & ideò malè accidit ex parte hominis, non ex parte Dei. De quo ponit Holcoth ibidem exemplum Si Dominus dicat seruo, trahamus leniter chordam istam, sic quod eam non frangamus, & seruus trahens ruditer frangit eam. Ista fractio est à Domino & à seruo, & tamen seruus peccat & malè facit, & non dominus. Sic Deus statuit, quod creaturæ rationali vult cooperari in suis operationibus, vt cursus naturæ maneat, quam instituit, sine qua nulla res potest aliquid agere, immò nec esse per momentum. Quoniam igitur creatura rationalis facit contra legẽ Dei

Dei sibi à Deo præfinitam, quamuis à Deo gubernetur & conseruetur, & Deus eidem generaliter cooperetur, sicut cooperatur igni comburendo, soli lucendo, tamē creatura malè facit legē transgrediēdos nō aūt Deus, qui sic facit sicut lex sua statuit. Dices, Quomodo Deus disponit omnia suauiter & misericorditer, cum videamus paruulos non baptizatos puniri æternaliter ꝓ peccato originali? Vnde videtur, quod in istos nullā exerceat misericordiam. Item apud Iac. dicitur ꝙ *quibusdā fiet iudiciū sine misericordia*. Ad primū dico secundum Robertum Holcoth l.c. quod, cum non baptizatis posset infligere non solum carentiam diuinæ visiōis, sed & oēs anihilare, si vellet, in hoc agat cum eis misericorditer, quia esse humanum habebunt, & viuent sine pœna. *Misericordia domini, ꝙ nō sumus consumpti*. Ad illud Iac. dicendum, quod licet immisericordes non cōsequuntur misericordiam eos à pœna totaliter liberantem consequuntur tamen misericordiam aliquid de pæna debita relaxantem, quia citra cōdignum punientur, sicut alij omnes pro demeritis suis damnabunt.

Quartò commendatur Dei dilectio erga hominem ex copiosa & clementissima charitate suæ misericordiæ. Tanta .n. est misericordia diuina ad hominē, vt nō solū misericors dicatur, sed etiā ipsa misericordia appelletur, iuxta Psal. *Deus meus misericordia mea*; nunquā aūt diciturDeus meus, iustitia mea, quāuis iustissimus sit. vnde Salomon vocat eum specialiter Dominū misericordiæ. *Deus patrum meorum & domine misericordiæ*. Et Paulus: *Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, pater misericordiarum*. Et iterū: *Deus diues in misericordia*. In quo aūt apparet hæc misericordia? certè in multis: nam quicquid est in mūdo, totum est misericordia. Psalm. *Misericordia Domini plena est terra, eo ꝙ miserationes eius super omnia opera eius*. Reuera sic est: nam omnes creaturæ licet ex potētia ꝑductæ sūt potēter, tamē cōseruantur ex clemētia misericorditer. Vnde Sap. *Quomodo aliquid permanere posset, nisi tu voluisses? aut ꝙ à te vocatum non esset, conseruaretur. Parcis aūt omnibus, quoniā tua sunt Domine, qui amas animas*. Hinc Aug. dicit, ꝙ si Deus subtrahat rebus suā potentiam & misericordiam, nec progredi poterunt, & suis diuersis motibus peragere tempora, nec prorsus in eo, quod creatæ sunt, permanebūt. Quod expressius idem Aug. alibi Deus per summā sapientiā omnia fecit, & ꝑ sūmā benignitatē omnia cōseruat. Et alibi in eandē sententiā plura. Sed aduerte quia quamuis sic generaliter conseruet, quæ produxit, specialiter tamen homines gūbernat per clementiam. Et notanter dicit Salomon; *Parcis autē omnibus, quoniam tua sunt Domine. Parcis*, inquit, *Domine omnib*. secundum Holcoth, & peccantibus qui digni forent, si placeret tibi, statim in infernū detrudi: sed parcis eis tu, *qui omnes homines vis saluos fieri*. Ratio est, *quia tua sunt Domine. Etiāsi peccauerimus, tui sumus, qui animas amas*. Hoc ideò ponit non quod Deus simpliciter amet animas tantū, & nō corpora, sed priuilegialiter qa seipsum eis in perpetuū fruendū præparauit, quasi ergo diceret; ideò primò misericors es, *quia tua sunt*. contra malos Dominos, qui ideò non parcūt subditis, quia eorum non sunt. Secundò ideò es misericors, quia *amas animas*, cōtra malos prælatos amantes decimas & oblationes. Aliā etiam assignat rationē diuinæ misericordiæ Sap. dicens: *Misereris omnium, quoniā omnia potes*. Et Eccl. *Secundum magnitudinem illius, sic & misericordia eius cum ipso est*. Tales debent esse nostri prælati imitatores Dei, vt quanto sunt potentiores, tantò sint & clementiores. Sicut Alexander Magnus deuictos populos plus clementia, quam potentia constrinxit, vnde 3. Reg. 20. dicitur, *Reges Israel clementes sunt*. Ista tria considerans specialiter Salomon à Deo facta circa hominem dicit. *Fecisti omnia verbo tuo. Ecce potentia, Et sapientia tua constituisti hominem, vt dominaretur creatura tua, quæ à te facta est, vt disponat orbem terrarum in equitate & in iustitia, & in directione cordis iudicium iudicet*. Quintò dilectio Dei attenditur ad hominem ex benignitate suæ potentissimæ tolerātiæ, quæ non solum peccatores sustinet, sed etiam iustificat & à peccato defendit, & gratiā merendi donat, & occasiones merēdi prouidet, sacramēta quasi vasa gratię instituit, vt per ea infundatur gratia iustificans à peccato. Dat etiā Spiri-

Idem li de vera religione c 24
Idem sup. 1. & 2 ca. Gen. & in lib de Trinitate & alibi.
1. Tim. 2.
Sap. 15.
Sap. 11.
Eccl. 2.
Sap. 9.
Dilectio Dei in tolerādis & iustificandis peccatoribus.

Spiritum sanctum fidelibus ad compunctionem, ad eruditionem, ad consolationẽ, & ad varias virtutes, & gratiarum actiones faciendas, faciens de inimicis Dei amicos, filios, & hæredes, & liberum arbitrium ad bonum promouens, nec tamen libertatem auferens, de inuoluntarijs faciens voluntarios non cogendo sed inspirando & occasiones procurando. Ita dicit Hugo, lib. de profectibus nouitiorum. Ista benignitas circa peccatores maximè apparet in hoc, *quod dissimulet eorum peccata propter pœnitentiam*, id est, expectans sub dissimulatione non fictionis sed bonæ affectionis, propter pœnitentiam, id est, vt ipsi pœniteant interdum, dum sic eos clementer expectat.

Sap. 12.

Rom. 2.

Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Glossa dicit, hic patientia Dei bonitate plena opus sui propter peccata non despicit, sed per pœnitentiam abluit & piè fouet & nutrit. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis, quæ fecerit, vita viuet, & sic omnium iniquitatum suarũ non recordabor.* Sextò dilectio Dei commẽdatur erga hominem ex mansuetissima æquitate suæ temperatissimæ iustitiæ. Nam quamuis sit iustus, est tamen in tali iustitia multum mansuetus, eo quod temperet rigorem iustitiæ pietate clementię. Vnde vehementissimè miseretur, sed tardissimè punit; & si punit, citra condignum punit, eò quod inferno pœnam infinitam quantum ad intensionem facit finitã, vt tolerari possit, & etiam quia non totaliter consumit damnatos, quod fieret, si esset in infinitum intensa. Vnde dicunt damnati; *Misericordiæ Domini quod non sumus consumpti.* Vnde & ipse dedignatur irasci & quasi inuitus iustitiam exercet, iuxta illud Psal. *Quoniam ira in indignatione eius*, vbi dicit Innoc. quartus, exponens literam, id est, ipse indignatur irasci, quia inuitus punit. *Adhuc paululum modicumque, & consumabitur indignatio mea.* Quasi dicat, nolo punire statim, ideò expecto te paululum & modicum adhuc. Vnde Hieronym. Quicquid mali patimur, vitij nostri est, qui dulcem Deum vertimus in amarum, & cogimus sæuire nolentem. *Non enim humiliauit ex corde suo, & abiecit filios hominum*, id est, non fuit voluntatis eius vt abijceret homines à se.

Dilectio Dei in tẽperanda iustitia.

Thren. 3.

Psal. 29.

Thren. 3.

Vnde de eo sicut de clementi principe & mansueto iudice dicitur per Poetam.

Est piger ad pœnas Princeps, ad præmia velox.

Quique dolet, quoties cogitur esse ferox.

Et ideo dicit Psalm. de eo, *quod vita in voluntate eius*, id est, ipse vult vitam hominum, non mortem. Vnde in Collecta. Deus cui proprium est misereri semper & parcere. Vnde de his duobus Ezechielis. *Nunquid voluntatis meæ est mors impij dicit Dominus*, quasi dicat non. In signum autem, quod cum displicentia puniat, dicit per Isai. *Heu consolabor super hostibus meis*, quasi dicat, cum dolore & displicentia cõsolabor. Vnde sicut nulla res potest perdere suam propriam operationem totaliter quamdiu manet, licet valeat impediri vel retardari ad tempus, ita *nullo modo obliuiscetur misereri Deus, nec continebit in ira misericordias suas*, imò *cum iratus fuerit misericordiæ recordabitur*. Vnde Gregor. dicit; quod quando Deus irascitur, non omninò irascitur, sed ineffabili modo, cum culpas persequitur, ipsos protegat peccatores. Veruntamen licet ita iustitiam cum pietate in præsenti temperet, veniet tamen tempus post diem iudicij, quando districtissimè puniet eos, qui modo contemnunt benignitatem & patientiam eius. Ideo dicit Psalm. vbi supra. *Ad vesperam demorabitur fletus*, quod secundum Innoc. quartum intelligitur de vespera finis mundi, quando proijcientur mali in tenebras exteriores. *Tunc enim iustitias iudicabit.* Septimò dilectio Dei commendatur erga hominem ex largissima liberalitate suæ lætitiæ, quam cunctis fidelibus reddet. Et verè largissima liberalitas, quia pro paruo & breui merito æternam & ineffabilem sanctis in cœlo dat gloriam, lætitiam & fęlicitatem, & omnia eis ordinat in bonum, tam bona quam mala etiam aliena, & non solũ mala pœnæ sed etiã culpæ; vt de bonis proprijs glorientur, & de alienis congaudẽdo delectentur; & de malis proprijs gaudeant quia euaserunt, de alienis quia similia non inciderunt, vt inquit Hugo in libro de profectibus nouitiorum. Patet autem largissima liberalitas retributionis diuinæ, quia supra merita præmiat & coronat.

Non

Rom. 8. 1.Cor. 2. *Non sunt condigna passiones huius temporis ad futuram gloriam* Et reuera non sũt, quia *nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligẽtibus se.* Ex his patet quantum Deus dilexit mundum dando & exhibendo illi tot & tāta beneficia. Quæ considerans Psalmista Psal. 8. miratur dicens; *Quid est homo, quod memor es eius, aut filius hominis quoniam visitas eum?* quasi dicat secundum Innoc. Quid est homo tam fragilis? Gen. 6. *Non permanebit spiritus meus in homine, quia caro est.* Item tam breuis vitæ; Iac. 4. *Quid est vita vestra? vapor ad modicum parens.* Psal. 13. Psalm. *Quasi olera herbarum cito decident.* Item putridus per internam corruptionem. Iob. 25. *Homo putredo & filius hominis vermis.* Item fœtidius per peccatum. Ioan. 11. *Quadriduanus enim est & fœtet.* Item imbecillis ad surgendum. Psal. Psalm. *Spiritus vadens & non rediens.* Item vanus in opere, vanior in sermone, vanissimus in cogitatione. Psalm. *Vniuersa vanitas omnis homo viuens.* Item seruus diaboli per peccatum. Ierem. 16. *Seruietis dijs alienis.* Ioan. 8. *Qui seruit peccato, seruus est peccati.* Et hoc benè & notanter exprimit in verbo vltimo nostræ principalis particulæ, cum dicitur. *Sic Deus dilexit mundũ.* q.d. Mundum malignum, quia totus in maligno positus erat; mundum immundũ, mundum fœtidum, turpem & abiectum, & quod plus, inimicum Dei.

II.

Vt filium suum daret. Magna reuera & copiosa pietas, quia non solum Deus pater mundum dilexit qualecunque munus 1. Ioan. 4. dando aut donum, sed etiam dedit filium suum vnigenitum. Vnde Ioan. *In hoc apparuit charitas Dei, quoniam Deus misit filium suum vnigenitum in mundũ vt viuamus per eum.* Vbi dicit Gloss. ordina. In hoc dilectio patris probata est, quia misit filiũ; dilectio filij, quia venit sicut Deus nõ expectauit vt eum diligeremus. Ex quibus verbis patet, quod copiosa sit multum dilectio diuina erga hominem, quia vt hic dicit Gloss. dilectio patris probata est quia misit filium; & dilectio filij in hoc, quia venit. Vnde Deus pater misit filium, non quia indigebat, sed ex sola charitate, & cum haberet vnicum & vnigenitum, noluit habere vnum, id est, solitarium, sed vt fratres haberet, adoptauit illi, qui cum illo possiderent vitam æternam. Hæc Gloss. ordina, vbi supra. Filius etiam Dei misit se ex maxima charitate, quam habuit ad hominem. Vnde dicit Lib. sup. put. cap. August. Quoniam benignus amator omnium filius tuus Deus noster loquitur ad Deum patrem, cuius pijs visceribus non satis visum est, vt se inclinaret homo fact⁹ ex virgine Maria, nisi etiam subiret crucis patibulum effuso sanguine propter nos, in nostram salutem venit pius Deus, & venit pietate & bonitate sua, venit quærere & saluum facere quod perierat, quæsiuit ouẽ perditam, inuenit & eam in humeris suis reportauit ad caulas gregis pius Deus, & vere multum pius pastor. O charitas! ô pietas! quis audiuit talia? quis super tanta misericordiæ viscera non obstupescat? quis non miretur propter nimiam charitatem tuam, qua nos dilexisti? Hæc August. Licet igitur illa magna charitas fuit & dilectio, quam Deus pater omnibus generaliter exhibuit in illis beneficijs aut saltem exhibere paratus: Ista tamen charitas, quam filius aut pater per filium singulariter suis electis exhibuit, multo maior est & copiosior, iuxta illud Psal. *Apud eum copiosa redemptio.* Psal. 129. Vnde dicit Bernar. Iudæus sanè siue paga- Bern. l. de nus nequaquam talibus aculeis incitatur diligendo amoris quales Ecclesia experitur, quæ ait; Deū c. 2. *vulnerata charitate ego sum* Et rursum. *Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore* Cant. *langueo.* Cernit *Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua.* Ibid. 3. Cernit regem vnicum patris sui sibi crucem baiulantem; cernit cæsum & consputum Dominum maiestatis; cernit auctorem vitæ & gloriæ confixum clauis, percussum lancea, opprobrijs saturatum, tandem illam dilectam animam suam ponere pro amicis suis. Et post pauca. Videt deinde mortem mortuam & mortis auctorem triumphantem, videt de inferis ad terras, de terris ad superos captiuam duci captiuitatem. Hæc Bern. Quæ omnia verè sunt magnæ charitatis & dilectionis filij Dei signa erga hominem.

Circa quod breuiter sciendum, quod sicut Deus pater multipliciter ostendit di-

Filius Dei dilectionẽ suã quatuor præcipuè modis ostendit. lectionem suam erga hominem, ita Dei filius etiam eam ostendit, & præcipuè quatuor modis secundum Holcoth super librum Sap. cap. 16. Primo enim dilexit nos sicut pater summus præueniendo tarditatem nostræ beneuolentiæ. Secundo abluit fœditatem nostræ ingratæ conscientiæ. Tertio superat quantitatem nostræ sufficientiæ. Quarto præparat ad voluptatem delitias affluẽtiæ. *De primo*, scilicet de præuentione nostræ tarditatis, Bern. Dulcis Iesus primus est in accessu & vltimus in recessu: & ideo comparatur cordi, quod est primum viuens & vltimum moriens. In signum huius petit sibi dari cor. *Prou. 23.* *Præbe mihi cor tuum.* Vnde dicit Holcoth. Quod prius homo recedit à Deo per peccatum, quam Deus eum relinquit subtrahendo illi gratiam. *Secundo* abluit fœditatem nostræ ingratæ cõsciẽtiæ, deleuit.n. peccatum per propriam sanguinis effusionem: delet etiam peccatum actuale per sacramentalem pœ*Apoc. 1.* nitentiæ lotionem. *Dilexit nos & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo.* Sanguis designat & causat amorem. Vnde sanguineæ complexiones sunt naturaliter amatiuæ & amantes. Et iuuenes sunt magis amatiui quam senes, propter sanguinis abundantiam ampliorem. Hieronymus contra Iouinianum lib. 1. allegans Xenophontem hoc scripsisse de infantia Titi maioris. Scribit inquit Hieron. Xenophon occiso Abradago & viro, quem Pantheon vxor miro amore dilexerat, collocasse se iuxta corpus lacerum, & confosso pectore sanguinem sui mariti vulneribus infudisse. Isto modo animæ nostræ fideles deberent corpori Christi lacerato pro nobis facere, vt pro eius vulneribus sanguinem compassionis infunderent, & eum ita feruenter diligerent, *Ephes. 5.* sicut ipse dilexit eas. *Ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit seipsum pro nobis.* *Tertio* dilectio Christi superat quantitatem nostræ sufficientiæ. Plura enim nobis tribuit, quam perfectè intelligere vel desiderare sciamus, vel sufficiamus *Ibid. 2.* suum amorem recompensare. Vnde Apo*Chrys. de reparatione lapsi.* stolus vocat charitatem Christi nimiam. Nemo amicorũ carnaliũ, inquit S. Chrys. etiamsi sit in hoc supra modum insaniẽs, ita exardescere potest in amorem dilectæ suæ, sicut Deus effunditur in amorem animarum nostrarum. Quatuor defectus in dilectione nostra contingũt, à quib⁹ amor Christi est alienus. Sunt enim aliqui, qui licet amentur, non tamen redamant amatores suos, sicut sunt ingrati contra Deus dic. *Ego diligentes me diligo.* Secundi sũt qui diligunt, sed propter propriam vtilitatem, indigent enim beneficijs amicorum. Cõtra quos Seneca in quadam Epistola. Negotiatio est amicitia, quæ ad commodum attẽdit, secundũ Arist. 8. Ethicorum. Cum sit amicitia propter vtile, sunt nummi amici inter oẽs. Et hoc etiam plangit Ouidius dic.

Turpe quidem dictu, sed si modo vera fatemur, Vulgus amicitias vtilitate probat.

Per oppositum Christus non diligit nos propter suam vtilitatem, quia nostris non indiget ad fructum suum, sed nos ad fructũ nostrum. *Gratificauit nos in dilecto filio suo,* id est, gratos nos fecit. *Sanabo contritiones eorum & diligam eos spontaneè.* Sunt tertij qui diligunt hominem, sed non nisi in prosperitate & fœlicitate sua iuxta illud Boëtij. Fœlicitas amicum, infortunium inimicum facit. Vnde dixit quidam;

Exemplo dicidi quod prosperitatis amici. Res amplectuntur non nos sed nostra sequuntur.

Et iterum alter metrista. *Non sunt personæ sed prosperitatis amici, Quos fortuna tenet dulcis, acerba fugat.* Per oppositum Christus, qui tunc maximè diligit hominem, quando à mundo deseritur & à malis hominibus agitatur. Vnde ipse dicit in Psa. *Cũ ipso sum in tribulatione.* Et iterum. *Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me.* Quarto in mundanis amicis inuenitur defectus, quia multi diligunt viuentem, sed mortuũ persequuntur & odiunt; cuiusmodi sunt nonnunquam fratres, filij, & vxores, seruus & executor. Cum enim fuerit homo defunctus, tunc isti qui de bonis suis eum magis iuuare debuerant, spoliant & prædantur. Vnnde metrice dicitur. *Post mortis morsum, vertit dilectio dorsum. Finita vita finitur amoris scintilla.* Per oppositum Christus diligit viatorem dum viuit, sed longe amplius post mortem. *Cum dilexisset suos, vsque in finem dilexit eos,* hoc est in perpetuum. In chari-

charitate perpetua dilexi te. Quarto ostendit Christus suam dilectionem ad nos voluptatem delitiarum affluentem præparando. Vnde Apost. *Dilexit nos, & dedit consolationem æternam*, quæ quanta sit sancti nitũtur exprimere & non possunt. Vnde Aug. Tanta est pulchritudo iustitiæ, tanta est iucunditas lucis æternæ. Hæc est immutabilis veritas atque sapientia, vt si etiam non liceret in ea amplius manere, quam vnius diei hora, propter hoc solum innumerabiles anni huius vitæ pleni diuitijs & circumfluentia bonorum temporalium, rectè meritóque contemnerẽtur. Et Chrysost. de reparatione lapsi; Si quotidie oporteret tormenta perferre, si ipsam gehennam paruo tamen tempore tolerare pro eo vt Christũ possemus videre in gloria viuentem, eius sanctorum numero sociari, non esset dignum pati omne quod triste est, modo vt tanti boni tantæque gloriæ participes haberemur. Hæc ille.

1. Thess. 2.

Aug. de moribus Ecclesiæ. Delitiarũ cælestium affluẽtia.

I I I.

Vt omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Certè magna vtilitas ex dilectione diuina, qua factum est, vt omnis credens non pereat, sed æternaliter consequatur vitam æternam. Circa quod sciendum, quod (sicut hic patet) vita æterna non detur, nisi credentibus in Christũ. Notanter autem dicit; *Omnis qui credit in ipsum*, non dicit, qui credit ei, aut qui credit ipsũ. Nã secũdũ Gloss. ordi. Iac. 2. Aliud est credere Deo, aliud credere in Deum. Credere Deum est credere quod sit; Credere illi, est credere vera esse, quæ dicit ipse. Credere in illum, est diligere illum. Primum & secundum est multorum malorũ, sed tertiũ tantum bonorum. Est ergo fides Christianorum credere in Christum, id est, bene operando per dilectionem in ipsum intendere. Vnde hæc est fides formata, quæ sola iustificat. Alias autem fides informis sine operibus dicitur mortua. Hinc est quod Iacob. arguens contra philosophos & fictos Christianos dicit; *Quid proderit, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? nunquid poterit fides saluare eum?* Et post pauca. *Sic fides, si non habet opera*, scilicet quibus reuificat secundum Interlinearem. *mortua est in semetipsa.* q. d. Sicut animal mortuum dicitur, quod non vllo modo percipitur moueri, sic anima quæ dicit se fidem tenere & opera non ostendit, non est viua eo quod signa vitæ animæ fidelis sunt motus operum bonorũ. Et ideo Iacob. ibidem subdit dicens; *Sed dicet quis. Tu fidem habes, & ego opera habeo. Ostende mihi fidem tuam sine operibus, & ego ostendã tibi ex operibus fidẽ meã. Tu credis quoniam vnus est Deus, benefacis, & dæmones credunt & contremiscunt.* Et sequitur. *Vis ô homo scire maius, quoniam fides sine operibus mortua est. Abraham pater noster, nõne ex operibus iustificatus est offerens filium suum Isaac super altare. Vides ergo quoniam fides cooperabatur operibus suis Et ex operibus fides consummata est, & impleta est scriptura, dicens, Credidit Abraham Deo & reputatum est illi ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est.* Ex quibus concludit Iacobus dicens; *Videtis quod ex operibus iustificatur homo, nõ ex fide tantum. Similiter autẽ & Raab meretrix, nonne ex operibus iustificata est, suscipiens nuncios, & alia via eijciens?* Ex quo consequenter concludit per exemplum Iacobus. *Sicut enim corpus sine spiritu est mortuum, ita & fides sine operibus mortua est.* Hæc Iacob. Super quibus verbis dicit Gloss. ordinari. Ideo debetis bene agere, quia fallũtur qui solam fidem sufficere credunt. Sed diceret quis. Tamen apud S. Marcum dicitur; *Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit.* Soluit hoc Gloss. ibidem dicens, quod hoc intelligitur de fide perfecta, quæ per dilectionem operatur. Inducit autem duo exempla ad hoc probandum, scilicet de Abraham, & Raab. Vnde dicit Glossa. ordina. quod Abraham, licet per fidem quam habebat, esset iustus, tamen per opera, quæ addidit amplius est iustificatus, quæ nisi fecisset, meritum præcedentis fidei amisisset. Vnde secundum Glossa ordinai. Licet Apostolus ad Romanos dicat Abraham fuisse iustificatum per fidem sine operibus, hoc intelligendum est de operibus, quæ præcedebant, quia per opera, quæ fecisset ante fidem

Iacob. 2.

Gen. 22.

Iosue 2.

Marc. 16.

fidem, iustus non fuit sed sola fide. Hic autem dicit Iacobus, quod Abrahã per opera iustificatus sit, quod intelligitur de operibus sequentibus fidem, per quæ amplius iustificabatur, cum iam per fidem iustus fuisset. Vnde Paulus laudat fidei constantiam. Iacobus autem operum magnificentiam. Hæc Glossa. Ista tractans latius Isido. dicit; Inter fidem & opus hoc distat, quod ex fide possibilitas nobis operis inchoatur, ex opere ipsa fides perficitur. Opus enim fide præuenitur, fides operibus consummatur. Opera autem sine fine nequaquam prodesse possunt, quia non valet à malo declinare & agere, quod pertinet ad salutem, quippe qui ipsum salutis vel nescit vel negat auctorem. Item fides sine operibus nequaquam prodest, quia non potest per fidem Deo placere, qui Deum contemnit in opere. Ob hoc & fides sine operibus mortua est, iuxta Iacobum, & opus absq; fide vacuum est iuxta Paulum. Paulus prædicat ante fidem nullo modo esse opus bonum. Iacobus narrat nihil valere sine opere bono, ac per hoc iuxta primum opera fidem præcedentia nihil prosunt, iuxta alterum subsequentia multum prosunt. Iacobus dicit, Abraham pater noster ex operibus iustificatus est. Paulus dicit, Credidit Abraham Deo & reputatum est ei ad iustitiam. Quid? ergo vterque se destruunt? Absit, sed vtique nos instruunt. Nam secundum Paulum Abraham ex fide iustificari meruit, quando credidit, secundum Iacobũ ex operibus placuit, quoniam tentatus immolandum filium suum non recusabat. Hæc isidorus. Est ergo immutabilis sententia, ineffabilis veritas, & indubitata patrum auctoritas, neminem saluari posse sine fide formata, hoc est bonis operibus adornata; quod etiam hoc ipsum vocabulum & nomen ostendit. Nam fides dicitur à facio & dico. Vnde qui facit, quod dicit hic fidelis est, inquit Augustin. in sermone. 22. Talis fides fides vbicunque fuerit, omnia potest, omnia impetrat Marc. 11. *Omnia quæcunque orantes petitis credite & accipietis*. hac fide nihil pretiosius, nihil honorabilius. Vnde Augustin. de verbis Domini. Nullæ maiores diuitiæ, nulli honores, nulla huius mundi maior est substantia quam est fides Catholica, quæ peccatores homines saluat, cæcos illuminat & infirmos curat, cathecumenos baptizat, fideles iustificat, pœnitentes reparat, iustos augmentat, martyres coronat virgines & viduas & coniugales casto pudore conseruat, clericos ordinat, sacerdotes consecrat, in æterna hæreditate cum sanctis Angelis collocat, & breuiter beatitudinem confert sempiternam. Quia *beati qui non viderunt & crediderunt*. Ioan. 20. eo quod *qui ex fide sunt benedicentur*. Galat. 2. Ad quam beatitudinem nos perducat, qui sine fine viuit & regnat. Amen.

Isid. li. de finitionum.

FERIA SECVNDA PENTECOSTES.

SERMO. II.

Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quam lucem: erant enim opera eorum mala. Ioan. 3.

INter alia quibus homines delectantur in hac vita, est claritas lucis solalis, iuxta illud Eccl. *Dulce lumen & delectabile oculis videre solem*. Vnde Tobias cæcus effectus Angelo sibi annuncianti gaudium respondit; *Quale mihi gaudium est, qui in tenebris sedeo, & lumen cœli non video?* Et licet omnis lux stellarum omnium sit hominibus delectabilis, tamen maximè homines diligunt solem, præsertim quia, vt dicit Macro-

Eccl. 11.

Tob.

Macrob. l. 1. sup. som. Scipionis. Macrobius, Inter omnia visibilia est Deo similior, prout etiam dixit Plato. Tum ratione quantitatis, quia nullus planetarum eo maior, & ipse excedit terram centies sexagesies septies, vt dicit Alfraganus differentia. 22. Tum ratione potestatis, quia omnibus influit, & omnes stellas quasi dux potestate præcedit & princeps, vt dicit Plotinus. Tū ratione claritatis, quia plenus est luce sine omni macula, & ideo dicitur quasi solus perfectè lucens. Moraliter loquendo Christus est verus sol iustitiæ. De quo dicitur Malach. 4. Qui in infinitum est similimus Deo patri, quam iste sol materialis. Et ratione quantitatis, quia in infinitū omnia excedit. *Attingit enim à fine vsq; ad finem. Et ipse altior est cælo, profundior abysso,* Item ratione potestatis, quia ipse cum Deo patre æqualem habet potestatem, & ei obediunt cœlestia, terrestria & infernalia. Item tertio ratione claritatis, ipse enim habet æternam claritatem cum patre. *Pater clarifica me claritate quam habui priusquam mundus fieret.* Quæ quidem claritas excedit omnem claritatē creatam quantamcūque. Vnde Sap. *Candor est lucis æternæ & speculum sine macula Dei maiestatis & imago bonitatis illi⁹.* Et sequitur. *Est speciosior sole & super omnē stellarum dispositionē luci cōparata inuenitur prior.* Et Eccl. *Oculi Domini lucidiores sole* Et ideo concludit Boëtius. Quod Deus potest dici sol quasi solus lucens. Idem dicit Hom. in lib. de laude solis. Sed quamuis diuinæ lucis radius ipse Dei filius se nobis tam multipliciter manifestauit in mundo, nunc se panem vocans in famelicorum satiationem; nunc vitem in desolatorum consolationem; nunc lucem in cæcorum illuminationem, vt dicit Hugo de sancto Victore super primū capitulum cœlestis hierarchiæ; Mirum tamen est, ꝙ mundus tanta ipsius beneficia paruipendens magis vanitati labenti adhæsit, & pro luce tenebras dilexit. Hinc est quod filius merito dicit mundum esse arguendum ex hoc, quod *cum ipse venit vt lux*, qui per se & per Spiritum sanctum mundum illuminare disposuit, *tamē mundus plus dilexit tenebras quam lucem.* In quibus verbis tria describuntur. Primo diuinæ bonitatis magnitudo & excellentia, quia *lux venit in mundum.* Secundo humanæ iniquitatis ingratitudo & maleuolentia in eo, quod *dilexerunt homines magis tenebras quam lucem.* Tertio subiungitur huius ingratitudinis origo & causa, cum additur; *Erant enim opera eorum mala.*

I.

Lux venit in mundum. Verè magna bonitas Dei, quæ videns totum mundum tenebrosum multiplicibus tenebris, dignatus est mittere filium suū, *qui est splendor paternæ gloriæ.* Qui ad hoc venit, vt illuminaret omnem hominem venientem in hūc mundum. Erat ergo Christus lux arguens malos. *Omnia quæ arguuntur à lumine manifestantur.* Erat lux dirigens bonos. *Ambulate dum lucem habetis.* Erat lux delectās iustos. Vnde Eccles. 11. *Dulce lumen & delectabile est oculis*, scilicet iustorum, *videre solem.* Ista lux lucet tripliciter. In signis per potentiam; iuxta illud Psal. *Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ.* In verbis per sapientiam. *Splendor eius vt lux erit.* In exemplis eius bonitas; *Qui sequitur me, non ambulat in tenebris.* Sequitur scilicet per imitationem operum. Ista lux non minus hodiè lucet per gratiam Spiritus sancti in mundo, primò lumine scientiæ: Vnde in Psal. *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis.* Montes æterni sunt Apostoli, qui dicūtur æterni, quia ab æterno præordinati & præelecti, iuxta illud. *Elegit nos in ipso ante mūdi constitutionem.* Et: *Vocauit nos vocatione sua sancta, non secundum opera nostra sed secundum propositum suum,* id est, secundum suam æternam præordinationem. Exponit Gorra. ibidem iuxta illud. *Secundum propositum vocati sunt sancti;* Hi montes hodie sunt illuminati à Christo per Spiritū sanctum, qui descendit super eos in flamma & luce ignis, quos ita illuminauit lumine sapientiæ & scientiæ suæ, vt haberent scientiam omnium linguarum & omniū pertinentium ad salutem, etiam super omnes sanctos veteris testamēti patres. Vnde quilibet eorum potuit dicere illud Psalmistæ; *Super senes intellexi.* quod exponit Lyra. ad literam de Apostolis, qui, secundum ipsū, intellexerūt super sanctos patres. Ab his ergo mon-

Bonitatis Dei magnitudo.
Heb. 1.
Christus lux.
Ehes. 5.
Ioan. 11.
Psal.
Abac. 3.
Ioan. 8.
Psal.
Ephes. 1.
2. Tim. 1.
Rom. 8.
Psal. 118.

go montibus sic illuminatis hodie & nos illuminamur per eorum doctrinam, per illuminationem saluatoris Domini nostri Iesu Christi, qui illuminat nos per Euangeliũ, vt dicitur 2. Thim. 1. secūdo illuminat nos lumine lætitiæ spiritualis, ita quod homines post missionem Spiritus sancti multo libentius & ardentius seruiunt Deo, quam ante; sicut artifices libentius operātur in luce diei, quam noctis tenebris. Vn-
Rom.13. de; *Nox præcessit, dies autem appropinquauit.* Et ideo quilibet Christianus dicere potest
Psal.4. illud; *Dedisti lætitiam in corde meo.* Et præmittitur. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* Tertio illuminat nos Christus semper per gratiam Spiritus sancti lu-
Ephes.5. mine gratiæ. *Eramus enim aliquando tene-*
Isa.58. *bræ, nunc autem lux in Domino.* Et hoc pro-
Ibid.6. phetabat Isaias. *Orietur in tenebris lux tua.* Et ideo vnicuique dicitur hodie; *Surge illuminare Hierusalem quia venit lux tua,* lux
Ephes.5. vtique gratiæ, quæ nos facit filios lucis. *Vt filij lucis ambulate &c.* Est tamen aduertendum quod Christus illuminat diuersimodè pro loco & tempore. Nam illuminat in mundo valdè vtiliter; in cœlo valdè delectabiliter; & in futuro iudicio valdè terribiliter. De prima illuminatione dicitur a-
Ioan.1. pud Ioan. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.*
Ibid.8. Et ipse de se dicit: *Ego sum lux mūdi.* Ista autem illuminatio est valdè vtilis, maximè ad duo, vel contra malum, vel propter bonū. Contra malum tria genera hominum illuminat. Et primo peccantes ad cognitionem peccati, sic sole illuminante videntur atomi. Hanc illuminationem petebat Psalmista; Petamus & nos cum eo dicen-
Psal. tes; *Domine qui illuminas lucernam meam, illumina tenebras meas.* Et istud est primum donum Spiritus sancti in conuersione peccatoris, quo cognoscit vilitatem & grauitatem peccati, ex quo surgit ad contritionem. Secundo illuminat Christus pœnitētes ad expulsionem cogniti peccati. Sicut sole oriente repelluntur nebulæ, & sicut illucescente die purgantur sordes dome-
Luc.1. sticæ. Vnde Zacharias apud Lucam; *Visitauit nos oriens ex alto.* Et sequitur. *Illuminare his, qui in tenebris & in vmbra mortis sedent,* vmbra mortis est peccatum, quia est quasi figura & imago mortis æternæ: Tertio illuminat pugnantes ad cautelam recidiui, sic illuminato malo passu fugiunt ho- Psalm.
stes & vitatur casus. Ideo Psalm petijt. *Illumina oculos meos ne vnquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus præualui aduersus eum.* Quia ergo hæc tria paratus est nobis facere Christus; Ideo vnicuique hodie dicendum est illud; *Surge qui dormis & exurge à mortuis & illuminabit te Christus.* Præterea ad bonum illuminat Christus per Spiritum sanctum tria genera hominum, scilicet prædicantes ad cognitionem dicendorum. Sic enim luna illu- Psal.
minata à sole illuminat nos. vnde in Psal. *Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis.* Sicut enim oculus non videt coloratum sine lumine, sic nec verum potest intelligere intellectus sine Idem.
Spiritus sancti illuminatione, vnde Psalm. *Præceptum Domini lucidum,* id est, luce decoratum per Spiritum sanctum. Hinc clamat Ecclesia. *Accende lumen sensibus.* Et verè necesse est istud lumen sensibus nostris, nam nisi adsit intus qui doceat, Doctoris lingua in vanū laborat extra, inquit Greg. in hom. super Ioā. Vnde Lincon. dicit, quod vnus est doctor, qui mentes hominum illuminat & veritatē ostendit. Secundo illuminat obediētes ad honestatē morū. Sic scriptor illuminat librū, vt pulchrior & pretiosior habeatur. Ideo dictū est; *Surge illuminare,* sc. honestè cōuersando, *quia venit lumen tuum,* Christus. Sic mulier honestius se gerit, quā to nobiliori desponsatur. Tertio illuminat perseuerantes ad perueniendum in regnū. Sic in die candela illuminante peruenit viator ad terminum. Psal. *Deduxit eos in nube tota die, & tota nocte in illuminatione ignis.* Psal.
Ecce quam vtiliter omnibus statibus hominum ista lux illuminat in mundo. Secūdo Christus illuminat in empyreo cœlo delectabiliter. De qua illuminatione in Apoc. *Claritas Dei illuminabit eam,* scilicet ciuitatem supernam; *& lucerna eius est agnus.* Ista autem illuminatio erit etiam nobis vtilis ad tria, videlicet securitatem sine metu; sic illuminatio assecurat timidū, qui in tenebris horret. Ideò Psal. dixit. *Dominus illuminatio mea.* Et sequitur; *à quo trepidabo?* Si

bo? Si candela illuminans assecurat, quanto magis Deus? Secundo illuminatio ista causabit in nobis iocunditatem sine fletu. Sic illuminatio delectat oculum. Sic lux mitigat morbum, qui de nocte magis grauat. *Illuminans oculos, dans sanitatem & vitam*. Tertio causabit in nobis æternitatem sine defectu. Lux enim facit ad conuersationē inferiorum, sic lux superna ad perpetuitatem verorum. *Dominus Deus illuminabit eos, & regnabunt in sæcula sæculorum*. De tertia illuminatione, quæ erit terribilis in iudicio dicit Apost. *Illuminabit abscondita tenebrarum & manifestabit consilia cordium*. Et Amos. *Reuelabit quasi aqua iudicium, & iustitia quasi torrens fortis*. Quasi aqua dicit propter nimiam abundantiā peccatorum, quas Deus tunc reuelabit quasi impetum aquæ torrentis. Hæc hodie sunt clausa vt dicitur in Deut. *Nonne hæc abscondita sunt apud me & signata &c.* Interlinearis, in futuro iudicio reuelanda. Sed tamen bonis ista illuminatio erit delectabilis, quia in Psal. dicitur *quam magna multitudo dulcedinis tuæ quam abscondisti timentibus te?* Quam abscondisti scilicet nunc, sed tūc reuelabis illuminando vultum tuum super nos, & ostendendo clarè, iuxta illud; *Oculo ad oculū videbunt*. Abscondita producet in lucem. Sicque patet primum, sc. diuinæ bonitatis magnitudo & excellentia, in eo *quia lux venit in mundum*.

I I.

Et dilexerunt magis homines tenebras, quā lucem. Quis dubitat maximam esse peruersitatis ingratitudinem, quando ille qui habitat lucem inaccessibilem, ad nos veniens dignatus est nobiscum conuersari, vt nos filios lucis efficeret; Et tamen nos plus diligimus tenebras peccatorū, quam lucem bonorum operum? plus tenebras culpæ, quam lucem gratiæ? plus tenebras miseriæ præsentis, quam lucem gloriæ futuræ? Et ideo multum sumus ingrati. Sicut autem dictum est, quia Christus venit nos efficere filios gratiæ, sed nos tendimus semper ad statum culpæ; Ideo dicitur nobis; *Dilexerūt homines magis tenebras quam lucem*. Dicitur ergo status culpæ merito tenebræ. Primo quia obscurat intelligentiam; Secundo quia excæcat cōscientiā; Tertio quia tenebras q̄rit & ad tenebras tēdit. *Primo* obscurat intelligētiam. Videmus. n., quod quidā quātocumq; labore & studio acquisierunt scientiam, si ad statum culpæ mortalis declinauerint, non nisi ea quæ carnis sunt sapiunt, nec mentis oculum vnquam ad spiritualia & ad cælestia contemplanda subleuant, iuxta illud; *Hoc dico & testificor in Domino, vt non ambuletis sicut & gentes ambulant in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à via Dei per ignorantiam, quæ est in illis propter cæcitatem cordis ipsorum*. Hęc ibi. Dicit ibi Lyra. Obscuratum habentes intellectum, quia vitia & maximè carnis causant hebetudinem mentis. Simile habetur ad Roma. vbi dicitur; *Obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes*, sc. in tēporalibus *stulti facti sunt*, in spiritualibus. Exponit Lyra. & huius exemplum habemus expressum in Salomone, cuius cor deprauatum est propter mulieres, ita quod ad idololatriam lapsus est. Ecce magna cęcitas. *Secundo* status culpæ excæcat conscientiam, vt, in quanto malo & periculo homo positus sit, non agnoscat. *Qui odit fratrem suum, in tenebris est vsq; adhuc*. Et infra. *Et in tenebris ambulat, & nescit quo eat, quoniam tenebræ obcæcauerunt oculos eius*. Ideo dicitur apud Luc. *Vide ergo ne lumen quod in te est, tenebræ sint*, id est, ne intentio tua mala sit. Ex qua cōscientia obscuratur etiam, si illud quod agitur aliquando bonum videtur. *Tertio* status culpæ tenebras materiales quærit. *Væ qui profundi estis corde, vt à Domino abscondatis consilium, quorum sunt in tenebris opera, & dicunt; Quis videt nos? & quis nouit nos?* Et sequitur. *Peruersa est hæc vestra cogitatio*. Et in Euangelio præsenti dicitur. *Omnis qui malè agit odit lucem*. Et Apost. *Nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autē redarguite*. Et talibus reducendum est illud poetę.

> *Cū quid turpe facis, quod me spectante ruberes,*
> *Cur spectante Deo non magis ipse rubes?*

Et illud; *quia veniet Dominus, qui illuminabit abscōdita tenebrarū & manifestabit*

Ephes. 4.
Rom. 1.
1. Ioan. 2.
Luc. 11.
Isa. 29.
Ioan. 3.
Ephes. 5.

1.Cor.4. Matt.22. Ibid.25. Ibid.8.

consilia cordium. Quarto status culpæ ad tenebras ducit; *Ligatis manibus & pedibus mittite eum in tenebras exteriores.* Et: *Filij aũt regni mittentur in tenebras exteriores,* id est, à facie Domini. Dicit interlinearis, in æternam noctem, qui hic sponte ceciderunt in tenebras exteriores, id est, in cæcitatem mentis. Quis ergo non videat aut intelligat magnam esse ingratitudinem, neglecta illa claritate lucis gratiæ? ideo merito arguitur humanæ peruersitatis ingratitudo.

III.

Ingratitudinis origo.

Erant enim opera eorum mala. Sciendum quod sicut opera in gratia Dei facta sunt meritoria & bona, ita extra gratiam facta sunt demeritoria & mala, quantumad vitam æternam, licet in genere suo sint bona. Et ratio; quia gratia dat operi nostro formam, iuxta illud.

1.Cor.13.

Si linguis hominum loquar charitatem autem non habeam &c. Et ideo quodlibet opus extra gratiam & charitatẽ Dei factum est malum, eo quod non tendit finaliter in Deum. Est autem regula, quod opus denominatur à fine, & cuius finis bonus, ipsum quoque bonum, & econuerso. Ideoque, quia illi, qui spreuerant fidem Christi, malè ordinabant opera sua in malum finem,

Heb.11.

cum sine fide impossibile sit placere Deo; concludit eis merito Christus, quod erant eorum opera mala.

Peccatorũ opera mala ex triplici causa.

Sunt autem opera peccatorum mala ex triplici causa. Primo quia multum vilia; Secundo quia multum vana; Tertio quia multum nociua. Est ergo primo opus peccati malum, quia vile. Dicitur enim de peccatore;

Sap.15.

Luto vilior est vita eius. Et verè valdè vile est, quia in die nouissimo quilibet nominabit opus suum, & faber & sutor. Sed peccator non audebit nominare opus suum. Quomodo enim audebit nominare opus suum, cum

Rom.1.

omnis qui taliter agit, dignus est morte. Nec solum qui agunt sed etiam qui talibus consentiunt; cuiusmodi sunt nouem alienis peccatis laborantes. De quibus habetur versus.

Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

Secundo peccatum est opus malũ, quia vanum, vnde Psal. *Vt quid diligitis vanitatẽ.* Vanum est quod est infructuosum. Si esset vile, sed tamen fructuosum, adhuc non esset mirum, si aliquis id operaretur. Sed certè peccatum non solum est vile, sed infructuosum. Vnde Apostolus. *Quem fructum habuistis, in quibus nunc erubescitis?* Hi possunt dicere illud Luc. *Per totam noctem laborantes nihil cepimus. Vacua est spes eorum & labores eorum sine fructu & inutilia opera eorum. Telas aranearum texuerunt.* Ecce vanum opus. Tertio opus peccati dicitur malum quia nociuum, iuxta illud Eccl.14 *Omne opus corruptibile in fine deficiet, & qui operatur illud, peribit cum illo* Et si quis vult scire in particulari nocumenta peccati, attendat primo quia aufert gratiam. *Gratia fatuorum,* id est, peccatorum, *effundentur. Cor fatui quasi vas confractum, omnem sapientiam,* id est, gratiam, *non tenebit.* Secundo quia debilitat naturam, vt patet, quia propter peccatum esurimus & sitimus, vt dicit Greg. 5. dist. Ad eius vero. Et tandem morte morimur. Hinc psal. dic. confitendo pœnam peccati. *Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum, sana me Domine, quoniã conturbata sunt omnia ossa mea.* Tertio quia peccatum elongat gloriam. Psalm *Longè à peccatoribus salus. Peccata nostra diuiserũt inter nos & Deum nostrum.* Vltimo quia obligat ad pœnam. *Miseros facit homines peccatum,* miseria æterna vtique; *Stipendia peccati mors.* Ecce quomodo opera peccatorum mala sunt. Inde est, quod Psalmista hortatur dicẽs; *Qui diligitis Dominũ, odite malũ.* Exponit Innoc. id est, diabolum vel quodlibet peccatum. Et Apostolus ad Roma. *Odientes malum.* Multum ergo homo debet timere, ne recedat à gratia Christi, sine qua veniunt omnia mala, sicut cum ea veniunt omnia bona. Et certè valdè fatuus est homo, qui non attendit opera sua, dum sunt in gratia Dei facta. Nam tunc sunt valdè honesta contra vilitatem. Vnde Prou. vlti. *Laudent eum in portis opera eius,* id est, laudabilem ostendant, & Roman. 13. *Induamur arma lucis.* Secunda quia tunc sunt valdè breuia Ecclesiast. 6. *In opere illius exiguum laborabis, & cito edes de generationibus illius.* Tertia quia tunc sunt valdè vtilia, quia sunt opera nostræ salutis, vt dicitur

vt dicitur Philip. 2. Nos ergo fratres simus grati de gratia, quę modo lucet nobis tempore gratiæ, facientes nobis opera lucis, vt tandem mercedem recipiamus in luce æterna. Quam nobis concedat &c.

FERIA TERTIA PENTECOSTES.

SERMO I.

Qui non intrat per ostium in ouile ouium, hic est fur & latro, qui autem intrat per ostium, pastor est ouium, huic ostiarius aperit. Iohan. 10.

OMNIA habemus in Christo, & omnia inueniemus, inquit S. Ambrosius in quodã sermone. Si grauaris iniquitate, iustitia est; Si vulnera curare desideras, medicus est. Si febribus æstuas, fons est; si indiges auxilio, virtus est; si mortem times, vita est; si tenebras fugis, lux est; si cœlum desideras, vita est; si quæris alimẽtum, cibus est. Hęc Ambros. Ex quibus verbis patet multiplex nostri redemptoris erga nos pietas, qui omnibus omnia factus est. Vnde quia hominibus cœlum vsque ad suum aduentũ clausum erat, omnesque errauerunt sicut oues errantes, & defecerant lassati in via iniquitatis & perditionis, ita vt non possent portam & ostium ingredi paradisi, carentes introductore, tanquam cæci errantes in plateis. Ideoque Christus veniens in mundũ nobis factus est via salutis. *Ego sum via,* nec solum via, quæ ducit nos ad regnum, sed etiam factus est ostium regni, quo intratur ad regnum; nec solum ostium, sed etiam pastorem se fecit ouium, qui introducit oues, & ante illas vadit prior, scilicet ascendendo in cœlum. Insuper dignatus est ordinare pijssimum ostiarium Spiritum sanctum, qui omnibus per ostium, hoc est, per fidem Christi intrantibus aperit benigniter. De quibus omnibus loquitur præsens Euangelium. *Qui non intrat &c.* In quibus verbis tria proponuntur secundum tres status trium personarum. Primò describitur implicitè conditio mali pastoris ibi; *Qui autem intrat per ostium.* Tertiò describitur conditio ouium, respectu quarum tales bonus & malus pastor dicuntur, cum subiungitur; *Ouile ouium.* Et: *pastor est ouium &c.*

Psal. 118. / Petr. 2. / Ioan. 14.

I.

Licet prius describatur conditio mali quam boni pastoris, prius tamen dicẽdum est de bono pastore, secundo de malo, eò quod naturaliter prius est bonum quam malum, & tempore & dignitate. Conditio igitur boni pastoris describitur. Cum dicitur primò, *quia intrat per ostium*; secundò, *quia ostiarius ei aperit.* Et quis est iste pastor melior quam Christus, qui secundum Gregor. pascit nos, quos condidit. Nos enim sumus oues pascuæ eius, qui intrauit per ostium, id est, per testimonium Sacræ Scripturę omnium prophetarum in Ecclesiam, non temeritate propria aut vsurpata ambitione, sed Dei patris constitutione. *Huic omnes prophetæ testimonium perhibent.* Acto. 10.
Ipse etiam *non assumpsit sibi honorem, sed* Heb. 5.
vocatus est à Deo tanquam Aaron. Vnde de se dicit, *Ego autem rex constitutus sum ab eo* Psal. 2.
scilicet Deo patre. Huic ergo ostiarius, scilicet Spiritus sanctus aperuit portas iustitiæ quas ingressus est Christus. Circa quod sciendum quod Christus meritò dicitur pastor, quia pascit suos, iuxta illud Psal. *Dominus regit me & nihil mihi deerit.* Psal. 22.

Pastor oues pascat.

Alia littera habet secundum Innoc. quartum. Dominus pascit me. Pascit autē qua druplici cibo, quo nihil est melius, & ideò non solum meretur dici pastor bonus, sed etiam optimus. Primus cibus est sacramē-
Ioan. 6. talis scilicet corporis Christi. *Caro mea verè est cibus.* Sed quos pascit isto cibo di-
Psalm. citur in Psalm. *Edent pauperes & saturabūtur.* Pauperes dico spiritu, id est, humiles &
Matth. 5. non inflati. Secundus cibus est doctrina-
Ierem. 3. lis. *Dabo vobis pastorem iuxta cor meum & pascent vos scientia & doctrina.* Tertius ci-
Matth. 5. bus est gratiæ æternalis. *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam.* Quartus cibus est glo-
Luc. 22. riæ æternalis. *Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo.* Quis ergò dubitabit, nisi insanus, de pastu & cibo tanti pastoris, qui sic affluenter & multipliciter & ita preciose pascit suos? Vnde benè di-
Psal. 22. citur. *Domin⁹ pascit me & nihil mihi deerit.*
Matth. 6. Gloss. Innocent. scilicet in via præsenti. Propter quod Dominus dicit illos modicæ fidei, qui sub eius cura existentes soliciti sunt, quid comedant aut bibant. Et reuera modica fides est secundum Rabanum, quæ nec de minimis certa est, cuiusmodi est pastus & cibus humanus. Vnde August. Pascit contemnentem se, & non pascet sequentem se: quasi dicat, non. Et benè dicit quod nihil deerit homini sub isto pastore, nam
Ezec. 34. non solum pascit cibis vberrimis, iuxta illud Ezech. *In pascuis vberrimis pascam eas,* sed etiam potat aqua refectionis, propter quod Psal. clamat hæc duo confitendo di-
Psal. 22. cens; *In loco pascuæ ibi me collocauit.* Et sequitur. *Super aquam refectionis educauit me.* Benè dicit refectionis, quia Christus aquā baptismi nobis ministrat, quæ nos reficit & reformat & satiat. Reformat similitudinem Dei in homine, quam diabolus deformauerat per peccatum. Vnde dicit omni-
Isaia 1. bus Christus; *Lauamini & mundi estote.* Glossa. Lauamini aqua baptismi. *Erit fons*
Zach. 13. *patens domui Dauid in ablutionem peccatorum.* Reficit etiam, id est, satiat baptismus, quia in baptismo datur Spiritus sanctus, qui replet & satiat. Quod autem datur Spiritus sanctus in baptismo habet
Matth. 3. apud Matth. *Ipse baptizabit vos in Spiritu sancto.* Quod autem Spiritus sanctus repleat, habetur Acto. 2. *Repleti sunt omnes Spiritu sancto.* De hac duplici refectione habetur in Acti. vbi Petrus dixit, *Pœnitentiā agite & baptisetur vnusquisque vestrum in nomine Domini nostri Iesu Christi in remissionem peccatorum, & accipietis donum Spiritus sancti in remissionem peccatorum.* Super hac ergò aqua educauit nos Christus sicut puerum nutrimento fidei, quo recepto paulatim alia sacramenta recipimus, quæ nutriunt animam. Sed mirum est, quod nos malè reficimur tot & tantis cibis istius pastoris, & continuè existentes super aquam refectionis, vnde sumus similes vaccis fœtis, quæ exibant de flumine quæ in pastu paludis vireta carpebant. Secundò Christus est pastor, quia introducit oues per ostium, per quod solus intrauit.

Sunt autem septem portæ seu decem ostia, per quæ quilibet iustus debet intrare P... supernam Hierusalē, quæ significatur per ... De ... septem portas ciuitatis Hierusalem. ... quibus Neemiæ 3. Prima porta fuit gregis; ... hæc est cōuersio peccatorum per quam secundum Innocent. grex Domini dispersus reducitur ad ouile Domini. Psal. *Introite portas in confessione.* Et: *Eratis sicut oues errantes, sed conuersi estis ad pastorem,* & eadem ... porta dicta fuit probatica piscina. Secunda porta dicta fuit porta piscium. Hæc est porta mortificationis carnis amaritudo, in qua viget anima sicut piscis in aqua maris, & eadem porta dicta est porta Dauid, qui interpretatur manu fortis. Tertia porta fuit porta vetus, quæ dicta est etiam iudiciaria, per quam significatur contemptus mundi & egressus a mundo, qui habet duplicem vetustatem, quæ cognoscitur ab illo, qui cognoscit mundum. *Qui videret te ... resiliet à te.* Quarta est porta vallis, per quam intelliguntur defectus terrenorum. Et hæc porta dicitur Gyon, id est, vallis pietatis vel porta Iosaphat, id est, Domini iudicium, quia de solis operibus pietatis fiet iudicium. Matth. 25. Quinta porta est sterquilinij, per quam significatur humilitas ex cōsideratione propriæ fragilitatis. Sexta porta est porta fontis, per quam significatur compunctio deuotæ orationis, quæ

quæ debet procedere ex duobus fontibus, scilicet contritionis & charitatis. Per has portas Dominus noster introducit suas oues in supernam Hierusalem. Vnde Christus est bonus pastor, quia educit, deducit & adducit. Educit de Aegypto; deducit per desertum, adducit ad terram promissionis. Primum fit per fidem; secundum per charitatem; tertium per spem. Et non solum educit, deducit, & adducit, sed etiam ducit, circumducit, & inttoducit. Isti modi habentur hic in Euangelio in parte, reliqui alibi. Dicitur enim hic, quod cum emittit oues ante eas vadit; postea ingredientur oues & egredientur, & sic de alijs. Videamus ergo breuiter de his. Primò ergo Christus educit à culpa. *Eduxit illum à delicto suo.* Secundò ab amore proprio. *Eduxit illum de limo terræ.* Tertiò de mala cōsuetudine inolita per peccatum. *Eduxi te de terra Aegypti, de domo seruitutis liberaui te.* Sicut enim Ægyptij violenter faciebant filios Israel seruire sibi, sic consuetudo. Quartò educit ad difficultatem benè operandi, Psalmist. *Eduxit me in latitudinē.* *Petrus narrabat, quomodo eduxit eum Dominus de carcere.* Quintò de sui custodia ad exercitium spiritualis prælij. 1. Paralip. 11 *Tu eras qui ducebas & reducebas Israel,* scilicet ad prælium. Sextò ab actiua vita ad contemplatiuam Ezech. 37. *Facta est super me manus Domini, & eduxit me in Spiritu Domini.* Septimò educit à statu meriti ad præmium. *Educet me in lucem, & videbo iustitiam eius.* Octauo educit animas de corpore. *Placita erat illi anima illius, propterea properauit illam educere dè medio iniquitatum.* Item ducit Christus primò viatorem per viam mandatorum Prouerb. 4. *Ducam te per semitas æquitatis.* Item deducit de bono in melius proficientem. Et hoc multis modis, quia adducit per viam timoris ad inferiora, scilicet ostendendo pœnas inferni, per viam spei ad superiora, scilicet ostendēdo prēmia regni. Sap. 16. *Tu domine ducis ad portas mortis & reducis.* Secundò deducit ad humilitatem per propriam suiipsius dijudicationem. *Deducam eos in vallem Iosaphat, & disceptabo cum eis.* Vallis significat humilitatem, Iosaphat iudicium significat. Tertiò deducit per operum moderationem. *Deducet me in operibus meis sobriè.* Quartò deducit per intentionis rectitudinem. *Iustum deduxit Dominus per vias rectas.* Sap. 10.
Item circumducit infirmos quasi per viam planam & magis tutam. Exod. 13 Non eduxit Dominus populum per viam terræ Philistinorum quæ vicina est, nè forte pœniteret si vidisset aduersum se bella consurgere & reuerteretur in Ægyptum, sed circumduxit per viam deserti quæ est iuxta mare rubrum. Et in Deutero. *Circumduxit eum & docuit & custodiuit quasi pupillam oculi sui.* Deut. 32.
Item Christus adducit ad viam rectam vocando per gratiam inspirationis & signum boni exempli. *Vocaui eum & adduxi eum & directa est via eius.* Isaiæ 48.
Et hic dicitur in euangelio; *Cum emiserit oues ante eas vadit,* scilicet per ostensionem boni exempli. Item introducit, primò ad videndum suggestiones malorum, vt caueantur. *Introduxit me per ostium domus Dei, quod respiciebat ad aquilonem, & ecce ibi sedebant mulieres plangentes Adonidem,* id est, amasium Veneris. Ezech. 8. Ibid. 11.
Secundò ad videndum ortum gratiæ in pœnitentibus. *Eleuauit me spiritus & introduxit me ad portam domus Domini orientalem, quæ respicit solis ortum.* Tertiò in feruens desiderium charitatis. *Introduxit me rex in cellam vinariam.* Cant. 1.
Quartò in patriam. *Introducam vos in Syon.* Ierem. 3.
Tertiò Christus est bonus pastor, quia defendit oues ab insultibus inimicorum. *Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?* quasi dicat secundum Innocent. à nullo. Pastor oues defendere debet. Psal. 26.
Et potest esse sensus, à quo homine vel, à qua re? Vnde sensus est, quod quē Dominus protexit nec hominem nec aliud timere potest. *Fugit impius nemine persequente, iustus autem quasi leo absque timore erit,* vnde benè dicit, *à quo trepidabo?* quasi dicat, neque timebo intus in corde, neque trepidabo exterius in corpore. Prou. 28.
Ego protector tuus sum. *Protector potentiæ firmamentum virtutis.* Qui ergò habet talē protectorem à quo trepidabit? certè à nullo. Ecclesi. 34. *Qui timet Dominum, non trepidabit.* Hoc est quod saluator de se dicit, *Pater quos dedisti mihi non perdidi ex eis quenquam.* Protexit autem Christus à tribus inimicis, scilicet à mūdo, Gen. 15. Eccl. 34. Ibidem. Ioan. 18.

quasi

Matth.10 quasi à lupo. *Ecce ego mitto vos in medio luporum.* A carne tanquam ab vrso. *Vrsus*
Thren. 3. *insidians factus est mihi.* A diabolo tan-
1.Pet. 5. quam à leone. *Circuit quærens quem deuoret quasi leo rugiens.* Lupus est animal rapacissimum, & significat tyrannos mundi rapientes pauperes Christi. Vnde Ioan. 10.
Ioan.10. *Lupus rapit & dispergit oues.* Vrsus est animal diligens mel, & significat carnales de-
Iob 20. lectationes. *Cum dulce fuerit in ore eius malum, abscondet illud sub lingua sua.* Leo est animal superbum, & significat diabolum, qui est rex super omnes filios superbiæ. Aliter possunt intelligi ista animalia insidiantia homini. De quibus dicit Amos. *Quomodo si fugiat vir à facie leonis & occurrat ei*
Amos 5. *vrsus, & ingrediatur domum & innitatur manu super parietem & mordeat eum coluber.* Per leonem secundum Innocent. intelligitur tyrannica persecutio, quia superbus est & ferox. Per vrsum, qui infirmus est capite, & durissima pelle tegitur, significantur hæretici qui infirmitatem capitis, id est, mentis infidelitatem patiuntur &
Prou.28. duri & incorrigibiles. *Leo rugiens & vrsus esuriens princeps impius super populum pauperem.* Per colubrum mordentem in domo, domesticus inimicus intelligitur, scilicet falsus frater. Ab istis omnibus protegit & defendit suos Christus dando scu-
Psal. 30. tum patientiæ. Vnde petit Psalm. *Esto mihi in Deum protectorem & in locum refugij.* Et bene petit non solum protectionis auxilium, sed etiam refugij suffragium. Homo enim protegitur in bello, sed refugium habet in castrum vel in turrim, vbi iam non pugnat, sed lassus de pugna reficitur & quiescit. Similiter secundum Innocent. super Psalm. 30. Dominus nos protegit in pugna, cum in actiua vita laborantes corroborat, vt ieiunio & oratione & operibus misericordiæ omne genus dæmoniorum à nobis effugemus. *Hoc genus dæmoniorum*
Matt. 17. *non eijcitur nisi per orationem & ieiunium.*
Tob. 12. Et: *Bona est oratio cum eleemosyna & ieiunio, quoniam eleemosyna à morte liberat,* & ipsa est quæ purgat peccata. Domus autem refugij est domus viro iusto in contemplatione, vbi non pugnat, sed consolatione Dei reficitur & securus quiescit post laborem. De isto castro refugij habetur in Prouerb. *Turris fortissima nomen Domini, ad ipsam currit iustus & exaltabitur.* Dominus est fortitudo resistentibus in bello; *Resistite diabolo & fugiet à vobis.* Sed est refugium lassis & fugientibus. *Venite ad me omnes qui laboratis,* Psalm. *Dominus firmamentum meum & refugium meum.* Et iterum idem Psalm. *Dominus fortitudo plebis suæ.* Contra istos omnes inimicos armat nos Apostolus dicens; *Sobriè & pie & iuste viuamus.* Sobriè contra carnem; iustè contra mundum, piè contra diabolum.

I I.

Qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, hic fur est & latro. Sciendum quod pastor malus scilicet prælatus tam spiritualis quam secularis cognosci- tur a multis. Et primo ab ingressu in prælationem. Debet enim ingredi iustè & sanctè tanquam Aaron vocatus à Domino. Talis fuit Salomon qui de se ait; *Tu autem elegisti me regem populo tuo, & iudicem filiorum tuorum & filiarum tuarum,* quasi dicat, secundum Robertum Holcoth. Non me ingessi per præsumptionem, nec me intrusi per violentam occupationem. Ex qua auctoritate informatur princeps & quilibet prælatus circa statum suum quatuor considerare; videlicet quod non sit immissus per intrusionem; quod non sit remissus per dissimulationem; quod non sit neglector culparum; quod non sit acceptor personarum. Primò ergo consideret prælatus vel princeps, quod non sit immissus per intrusionem, sed vt verè possit dicere verbum prædictum; *Tu me elegisti,* & vt possit dicere illud Psalm. *Ego autem constitutus sum rex ab eo super Syon montem sanctum eius, prædicans præceptum eius.* Et notanter dicit primo; *Ego* scilicet alijs præstantior, secundum Innocent. Sicut dicitur de Saul, quando debuit constitui rex. *Non est vir de filiis Israel melior illo.* Secundo dicit *constitutus,* id est, communi consensu statutus *ab eo,* scilicet Deo, vt etiam in illo consensu propter Deum & inspirationem Sancti spiritus conueniant non per violentiam, sicut Ozias, qui voluit sibi vsurpare sacerdotium & percussus est lepra. Et sicut Al-

chimus, qui in congregato exercitu venit in Hierusalem, & mortuus est intestatus. Item nec per sanguinem, sicut Abimelech, de quo dicitur, quod fratres matris eius abierunt de eis ad omnes viros Sichen, & inclinauerunt cor eorum post Abimelech dicentes, frater noster est. Jtem nec per ineptum seruitium, vt legitur in Iosepho, quod postquam Romani essent adepti sacerdotium, vendiderunt illud. Et dico notanter ineptum seruitium. Nam pro honesto seruitio licitè datur beneficium. Vnde notat Archidiaco. 1. q. 1. Ordinationes. quod Episcopus potest dare præbendam pro remuneratione seruitij, ita vt illud, Pro, notet, non causam finalem sed excitatiuam, id est, non debet eam dare finaliter, vt eum remuneret beneficio tali pro seruitio. Sed quia excitatur tali seruitio ad dandum tali personæ tanquam valenti & idoneæ, ideò dat beneficium. Vnde obsequium non debet esse causa finalis sed excitatiua. Sed diceres; sic pecunia potest dari Episcopo, vt sit causa excitatiua. Respondeo secundum Archidiac. vbi supra, quod tale obsequium non debet esse causa excitatiua ad dandum, sed ad cognoscendum merita præstantis obsequium, quibus cognitis danda est præbenda pro ipsis non ꝑ ipso seruitio. Vnde dixit quidam. Curiæ prælatorum probatoriæ sunt clericorum. Si autem daretur pecunia, per hoc non probaretur fidelitas aut aliquod meritum honestum. Hæc ille. Contra omnes modos illicitos supradictos dicitur in Canone 8. quæst. 1. Moyses amicus Dei fuit, cui facie ad faciem locutus est Deus, potuit itaque successores principatus sui filios facere, & posteris propriam relinquere dignitatem, sed extraneus de alia tribu elegitur Iesus, id est, Iosue, vt sciremus principatum in populos non sanguini deferendum esse, sed vitæ. At nunc cernimus plurimos hanc rem beneficio habere, vt non quærant eos in Ecclesia columnas erigere, quos plus agnoscãt ecclesiæ prodesse, sed quos vel ipsi amant, vel quorum sunt obsequio deliniti, vel pro quibus quispiam maiorum rogauerit, &, vt deteriora taceam, qui vt clerici fierent muneribus impetrant. Hæc Hierony. vbi glossa dicit, quod consueuit dici, quod si præces sunt pro digno, non inducunt simoniam, 1. q. 1. Quibusdam. hoc verum est, si non sunt consanguinei sui, vt de ætate & qualitate. Brixensis tamen nõ credit, quod preces consanguineorum inducant simoniam, si fiant pro digno, vt 1. qu. 1. latorem. Maximè cũ quis possit pro se etiam rogare, si dign9 est, vt de simonia, Tua. Sed hoc verum est de non curatis beneficijs; nam curatum beneficium nullus quantumcunque sit idoneus potest per se petere, quia eo ipso redditur indignus secundum S. Tho. 2. 2. q. 100.

[1. Mach. 9; Iud. 9.]

Est tamen notandum, quod qui se credit dignum & prælaturam sibi oblatam non recipit, mortaliter peccat, 8. q. 1. Olim. & c. Qui Episcopatum. & de hoc 2. 2. q. 185. art. 2. Hoc expressè in glos. habes 8. q. 1. in scripturis, super verbo minimè, ergo. Ad quid autem debet pastor & prælatus intrare, sub ditur in Psal. *Constitutus sum rex ab eo*, à regendo. *Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo Spiritus sanctus posuit vos regere ecclesiã.* Sed hoc multi non faciunt, de quibus conquiretur Dominus apud Ezech. *Non quæsierunt pastores gregem meum.* Hoc idem addit in eo, quod dicit *super Syon*, quod interpretatur specula vt speculetur, hoc est officium prælati, vt speculetur & denunciet aduentum hostium. *Super speculam Domini ego sum stans, & super custodiam meam totis noctibus.* Et: *Speculatorem dedi te domui Israel.* Addit & tertium, *prædicans præceptum eius*, hoc requiritur in prælato apud Aggæum. *Interroga sacerdotes legem*; nec sola scientia, sed ipse actus prædicandi requiritur. Vnde non dicit sciens prædicare, sed *prædicans. Si dicente me ad impium morte morieris, non annunciaueris ei, ipse impius in iniquitate sua morietur. Sanguinem autem eius de manu tua requiram.* Et notanter dicit *prædicans*, vt non prius curam recipiat, quã prædicare sciat, sicut multi faciunt, qui curas recipiunt, & tunc ad studium veniũt, similes stulto medico, qui in periculum suum curam reciperet ægrotantis ad mortẽ, & tunc primò veniret audire physicam, & ægrotum relinqueret incuratum, propter hoc dicitur in Prouerb. *Si spoponderis pro amico*

[*Pastor sine prælatus ad regendũ constituitur.* *Psal. 2.* *Actor. 20.* *Ezec. 34.* *Isa. 21.* *Ezech. 33.* *Agg. 2.* *Ezech. 33.* *Prou. 6.*]

mico tuo, scilicet curam recipiendo, *defixisti apud extraneum manum tuam*, scilicet apud Deum, qui extraneus est in exigẽdo rationem. *Fac ergo quod dico tibi fili mi, & teipsum libera, discurre, festina*, non ad studiũ, & propter hoc dicit, *festina, suscita amicum tuum*, id est subditum in peccato mortuũ, & quid debeat prędicare subditur; *præceptũ eius*, vt sit sermo non de trũfis, sed de diuinis. Vnde auctoritas dicit; Felix lingua quæ nescit nisi de diuinis componere sermonem. Hæc omnia Innoc. quartus super Psalm. secundum. De alijs non prosequar membris, quia istud potest sufficere pro pſenti. Verè ergo beatus erit talis pastor, qui sic per ostium canonicæ electionis ingredietur in ouile prædicationis. Alias si per impressionem, vel potentiam sęcularẽ, vel per consanguinitatem, vel preces, vel pretium, vel seruitium intrauerit, verè non pastor sed fur & latro est appellandus. Pro quo sciendum quod prælatus malus multipliciter vituperatur in scripturis. *Primò* enim, vt dicit Ægidius in Gerapigra, dicitur inutile lignum, & muto dœmone plenus, qui cum vacat, ora loquelæ non laxat. Et benè comparatur ligno putrido, quod de nocte lucem habet apparentem & non existentem. *Secundò* comparatur lixiuio, quod alios lauat & seipsum maculat. *Tertiò* comparatur secundum August. in lib. contra hæreticos canali lapideo 1. q. 1 Si fuerit, per quod aqua defluit ad hortulos, seipsũ autem non irrigat. *Quartò* secundum Nicolaum Papam comparatur faci accensæ, quæ sibi detrimentum præstat, & alijs lumen in tenebris. *Quintò* secundum Augustin. comparatur cani impudico, qui nec regiminis in se rationem habet, nec sua crimina detersit. *Sextò* comparatur coruo, quia de morte hominum gaudet, sicut de cadauere coruus, dicens illud;

Prælatus malus sæpe vituperatur.

Cõparatur ligno putrido.

Lixiuio.

Canali.

Faci accensæ.

Cani.

Coruo.

O mors morde meos meliores parochianos.
Per plateas vadas, meliores sex mihi tradas.

Septimò cõparatur fonti sine aqua, quia nullam sitim peccatorum refrigerant nec aquam sapientiæ, qua potarent subditos habent. *Octauò* comparatur sali infatuato qui ad nihilum valet, nisi vt cõculcetur &c. *Nonò* comparatur porco propter fœtorem in quo versatur 19. dist. Secundum. *Decimò* comparatur leoni rugienti & lupo rapaci propter superbiam & tyrannidem, gulositatem & rapacitatem. 83. dist. *Vndecimò* comparatur rustico à rusticitate 46. dist. in prin. *Duodecimò* comparatur gallo gallinaceo, qui ductor est pullorum, sed non generator, & habet modum gallinæ, quia non cantat sicut gallus, id est, non prædicat vt prælatus, sed raucescit & rauce murmurat. Item nõ pugnat vt gallus strenuus pro subditis. 43. dist. nulli. Item sicut ille se impinguat, sic iste intendit epulis & rubentibus buccis Christum pauperem prædicat. 36. dist. Ecclesiæ princeps. *Tredecimò* dicitur mercenarius. 43. dist. sit rector, & habetur in pastorali Grego. c. 15. quia propria lucra & non animarum quærit. 8. q. 1. Sunt quidam. *Decimoquartò* dicitur fur & latro, vt hic in Euangelio. Primò quia aliundè ascendit ad ouile Christi. Secundò mactat & perdit homines malo exemplo. Tertiò quia furatur animas Deo & portat & adducit diabolo. Sed quid accidit furi? certè capitis suspensio, & latroni capitis decollatio, ita malo prælato *cõuertetur dolor eius in caput eius, & in verticem ipsius iniquitas eius descendet*. Vbi secundum Innoc. quartum notatur pœna damnationis mali prælati, *quia conuertetur dolor eius in caput eius*, sc. si malè præest, *& in verticem ipsius iniquitas eius descendet*. Prælatus enim caput & vertex est Ecclesiæ & ob hoc non solum pro suis, sed pro peccatis aliorũ punietur. Vnde in lib. Num. *Fornicatus est populus, & iratus Dominus dixit ad Moysen, Tolle cunctos principes populi & suspende eos ad solem*. Vndè bene dicit; *In verticem ipsius iniquitas eius descendet*, quia tunc mali prælati, qui modo sunt super alios in honoribus, tunc erũt infimi in cruciatibus. Vnde apud Oseam. *Congregabuntur super eos populi*. Ecce quod infimi erunt, quando corripientur & punientur propter duas iniquitates suas. Duas enim iniquitates habet malus prælatus, propter quas punietur, propriam scilicet quam gessit, & subditorum, quam non correxit. Et hic modus damnationis eorum.

Fonti sine aqua.

Sali infatuato.

Isaie 22. eorum habetur à Domino dicente per Isaiam. *Vade & dic ad Sobnam præpositum templi. Ecce Dominus asportari te faciet sicut asportatur gallus gallinacius*, scilicet pedes sursum & caput deorsum, secundum illud

Idem 14. Isaiæ *Veruntamen ad infernum detraheris in profundum laci.* Hieron. Vnde incipit peccatum, inde supplicium: qui fuerunt primi

Sap. 6. in populis, primi punientur in pœnis. Vnde Sap. dicit; *Potentes potenter tormēta patientur.* Attendite ergo pauperes pastores difficultatem status vestri, & nolite præcipitare ad fastigium prælationis propter tantum periculum. Quod si vos præesse contingat, non præesse sed prodesse studeatis, & tantum de secundo.

I I I.

Ouile ouium, & pastor est ouium. Sciendum quod fideles Christiani dicuntur

Psal. 43. oues, iuxta illud Psalm. *Dedisti nos tanquam oues escarum in gentibus.* Sunt autem proprietates ouis in his versibus, quos ponit Innocent. quartus super Psalm. prædicto.

Fœta, bidens, dormit vestita, lupum timet, imbres.
Carne iuuat, pelle, vellere, lacte, fimo.
Cernit humum, balans, edit herbas, hostia velox.
Pastorem sequitur, in grege, sola dolet.
Ruminat, innocuo cornu, pede, vertice duro.
Tonsa tacet, maculat morbida peste gregē.

Psal. 143. Primò igitur ouis est *fœta*, id est, fructuosa,

Psalm. *Oues eorum fœtosæ.* Et: *Fœtas ipse portabit.* Sic fideles sunt fructuosi per opera pietatis. Secundò dicitur *bidens*, quia duos habet dentes incisiuos, quibus carpit herbam, & pascitur in hortis, vbi magna animalia non possunt pasci. Sed fidelis debet habere duo, scilicet munditiam conscientiæ & humilitatem cordis. Vireta, quibus

Matt. 11. pascitur, est Sacra scriptura, quæ paruulos pascit & philosophos dimittit inanes. *Abscondisti hæc à sapientibus.* Tertiò *dormit vestita.* Hoc specialiter intelligitur ad litterā de religiosis, qui in vestibus dormiunt. *Ego & fratres mei non deponemus vestimenta nostra.* Quartò *lupum timet* infernalem. *Lupus rapit &c.* Quintò *fugit imbres*, id est, conscientiæ remorsiones. Prouer. 19. & 27. *Tecta iugiter perstillantia litigiosa mulier*, id est, cōscientia mala. Sextò *carne iuuat*, quia carnalia præsidia pauperibus Christi ministrat. Iob 31 *Quis det de carnibus eius, vt saturemur?* Septimò *pelle iuuat*, id est, carnis maceratione suæ prosunt alijs. Psal. 103 *Extendens cœlum sicut pellem*, id est, hominem sanctum. Octauò *iuuat vellere*, id est, exteriore conuersatione. Iob 31 *De velleribus ouium mearum calefactus est pauper.* Nono, *iuuat lacte*, id est, consolatione. Cant. 4. *Mel & lac sub lingua tua. Iuuat* etiam *fimo*, id est, increpatione. Eccl. 22. *De stercore boum lapidatus est piger.* Decimò *cernit humū.* Ecce humilitas. Luc. 18. *Nec audebat oculos ad cœlum leuare.* Benè cernebat humum Abraham, qui dixit, Gen. 18. *Loquar ad Dominum, cum sim puluis?* Vndecimo *balat*, non vlulat vt lupus, qui respicit cœlum & sitit sanguinem & carnes. Matth. 26. *Loquela tua manifestum te facit.* Duodecimò *edit herbas*, id est, auctoritates scripturę spiritualiter intelligit. Tredecimò fuit in lege *hostia*, ita fideles mactant sua corpora in pręceptorum obseruatione. Psal. *Æstimati sumus sicut oues occisionis.* Decimoquartò est *velox.* Eccl. 23. *Horæ surgendi, non te trices*, id est, non tardes. Et; *Non tardes conuerti ad Dominum* Decimoquinto *pastorem sequitur.* Ioan. 10. *Sequūtur me, & ego vitam æternam do eis.* Decimosextò libēter est. Act. 2. *Erant omnes pariter in eodem loco*, id est, in vnitate charitatis. Decimoseptimo *sola dolet*, propter illud Eccles. 4. *Væ soli, quia si ceciderit non habet subleuantem se.* Ideò apud Luc. 10. dicitur. *Misit Dominus binos & binos.* Decimooctauo *ruminat* orationes. Deuteron. 14 *Sus quæ diuidit vngulam, non ruminat, immunda erit.* Decimonono *innocuo cornu*, quia nulli nocet per tyrannidem. Matth. 3. *Neminem concutiatis.* Vicesimo *pede duro* ad sustinendas persecutiones. Ieremiæ 13. *Nunquid offendant pedes vestri ad locum caliginosum.* Vicesimo primo, *vertice duro* ad sustinend opprobria. Ezechiel. 3. *Dedi faciem & frontem tuam duriorem frontibus eorum.* Vicesimo secundo, *Tonsa tacet*, sicut Christus. Isai. 53. *Coram tondente se*

Ioan. 10. Prou. 19. & 27. Psal. 43. Idem 5.

obmutescet, quod fit cum pro temporalibus non litigat iniustè. Vicesimotertio, *morbida inficit gregem.* Eccles. 13. *Qui tangit picem coinquinabitur ab ea.* Et hæc de bonis ouibus.

Sunt autem aliæ oues malæ, scilicet homines peccatores, qui comparantur animalibus mutis & insipientibus. Psal. *Comparatus est iumentis insipiẽtibus.* Sicut enim iumenta inclinant se ad terrena, sic peccatores ad terrena desideria. Psal. *Oculos suos statuerunt declinare in terram.* Secũdò, quia tantum quæ carnis sunt, quærunt. *Quorum Deus venter est.* Et: *Qui secundum carnem viuunt, quæ carnis sunt sapiunt.* Tertiò quia vnus alium indiscretè impetit, *Lateribus & humeris vestris impingebatis, & cornibus vestris ventilabatis omnia infirma pecora, donec dispergerentur foras.* Comparatur autem peccator diuersis animalibus propter diuersa peccata. Assimilatur enim porcis per detractionem. Porcus enim stercora comedit, sic detractores peccata aliorum & turpitudines. Psalm. *Sepulchrum patens est guttur eorum.* Secundò comparatur equo per luxuriam. *In domo meretricis luxuriabantur equi amatores in fœminas.* Tertio asino per stoliditatem & pigritiam. Quartò bo-

Malæ oues comparãtur iumẽtis insip. *Psal. 48.* *Ibid. 16.* *Phil. 3.* *Rom. 8.* *Ezech. 34.* *Peccatores compa rantur porcis.* *Psal. 13.* *Equis.* *Ierem. 5.* *Asino.*

ui per solicitudinem temporalium, quia quotidie terram versant sicut boues. *Boues arabant & asinæ pascebãtur iuxta eos.* Quintò vitulo per castrimargiam. *Effusi estis sicut vitulus super herbam.* Item simeæ per curiosam conuersationem. *Nolite conformari huic sæculo.* Septimò leoni per inconsideratã audaciam. *Leo fortissimus animalium, ad nullius pauebit occursum.* Octauo vrso per crudelitatem. *Vrsus insidians factus est mihi.* Nono pardo per varietatem. *Nũquid potest Æthiops mutare pellem suam? aut pardus varietatem suam?* Decimò vulpi per dolositatem. *Vulpes foueas habent.* Istę sunt oues infernales & animalia gregis infernalis, quas mors finaliter depascet. *Sicut oues in inferno positi sunt, mors depascet eos.* Malus pastor diabolus & mors, mala pascua ignis perpetuus. Nos igitur tantum periculum attendentes simus oues pascuæ Dei per gratiam, vt mereamur duci ad pascua gloriæ æternæ. Quam nobis præstare dignetur pastor bonus Christus Dominus &c.

Boni. Iob 1. *Vituli. Ier. 50.* *Simeæ. Rom. 12.* *Leoni. Prou. 30.* *Vrsi. Thren. 3.* *Pardi. Ierem. 13.* *Vulpi. Matth. 8.* *Psal. 48.*

FERIA TERTIA PENTECOSTES.

SERMO II.

Ego sum ostium. Ioann. 10.

Omo de paradiso expulsus venit ab æternis ad temporalia, à copiosis ad egena, à firmitate ad infirma, factaq; ipsi est abũdantia laboriosa, &, si dici potest, copiosa egestas. Quæ omnia prouenerunt ex clausura paradisi & cœlestis regni. Ad quod licet homo desiderasset peruenire, eò quod secundum Boëtium omnes homines naturaliter ad vnum finem beatitudinis nitun-tur peruenire, tamen quia prohibente Deo & exigẽte peccato humano nullus poterat istud mereri ex debito aut condigno, eò quod *non sunt cõdignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam.* ideò necessarius fuit talis ac tantus ductor qui humanum genus potenti virtute perduceret ad regnum cœlorum, et si non ex iustitia, tamen ex misericordia. Iste autem ductor, & ostiarius est Spiritus S. in quo est summa benignitas sancta & iusta. Qui quidem non ex indigẽtia, sed ex beneficentia veniens vt amor in opera sua, factus est eis ianua paradisi,

3. De consol. *Rom. 8.*

ita.

ita vt de se veraciter dicere posset: *Ego sum ostium*. Omissa curiositate diuisionis thematis præsentis breuiter ad vtilitatem Christi fidelium duo hic tanguntur de Spiritu sancto, qui dicitur ostium. Nam ostium habet duplex officium, videlicet excludere seu prohibere malos, & includere bonos. Ideo de his duobus est practicandũ pro præsenti. Verum quia dignius officiũ & principale ostij est includere bonos, quam excludere malos, ideò primo Spiritus sanctus describitur vt benignus amator & cõseruator bonorum & iustorum, cum dicitur; *Ego sum ostium*, scilicet aperiendo talibus regnum cœlorum. Secundo describitur vt expulsor & prohibitor reproborum, cum dicitur ibidem; *Ego sum ostium*, scilicet excludendo malos à præmio beatorum.

Proposit.

I.

Nullum signum amoris maius esse potest inter amicos & dilectos, quam benignus respectus & gratiosa munera. Sic est de Spiritu sancto, qui benignè respicit humiles amicos suos, iuxta illud Sap. 4. *Respectus illius in electos illius*. Et Isa. *Ad quem respiciã, nisi ad humilem*. Non solum autem respicit benigniter, sed etiam donat eos gratiosè & copiosè, eo quod *ab ipso est omne datum optimum, & omne donum perfectum*. Pro quo sciendum, quod Spiritus sanctus donat suos dilectos amatores septem donis, quibus ipsi merentur peruenire ad præmium regni cœlestis, ita vt verum sit, quod mediantibus donis prædictis Spiritus sanctus sit velut ostium paradisi omnibus suis electis. Sunt autem septem dona Spiritus sancti, de quibus apud Isa. dicitur; *Spiritus sapientiæ & intellectus, consilij, fortitudinis, scientiæ, pietatis & timoris*, quæ dona sunt quasi septem ostia paradisi. Verum quia timor est initium sapientiæ, ideo de ipso tanquam de principali ostio est dicendum. De quo tria sunt videnda. Primo quid sit; secundo qualis sit; tertio quantus sit. De primo dicit August. quod timor non est aliud, nisi fuga mali. De secundo, qualis sit, dicit Beatus Thomas, quod sex sunt species eius, scilicet naturalis, mundanus, humanus, seruilis, initialis, & finalis. *Naturalis* est, quando homo timet mortem, & omne nociuũ naturæ. Iste timor non est meritorius nec demeritorius, quia non subest animæ arbitrio. Hoc timore Christus timuit mortem. Et dicitur naturalis non à natura instituta, sed destituta, quia est pœna pro peccato primorũ parentum inflicta. Iste est cum Spiritu S. sed nõ à Spiritu sancto. *Secundus timor* mundanus, quando scilicet aliquis nimis timet de rebus suis transitorijs, mundanis, & temporalibus. Et nascitur ex nimio amore rerum temporalium. Isto timore peccauerunt Iudęi in Christum, occidendo eum ne perderent locum & gentem. Iste nec à Spiritu nec cum Spiritu sancto. *Tertius timor* est humanus, qui nascitur ex nimio amore præsentis vitæ, de quo Christus; *Noli te timere eos, qui occidunt corpus*. Iste quandoque est mortalis, quando scilicet quis potius committeret peccatum mortale quam amitteret vitam suam. Talis fuit in Petro, quando negauit Christum ne perderet corpus; quandoque venialis, vt cum potius quis faceret veniale, quam permitteret se occidi. Iste nec est à Spiritu, nec cum Spiritu S. quia gratiam Spiritus S. secum non compatitur, nec à Spiritu S. datur, sicut nec mundanus. *Quartus timor* seruilis, quo scilicet quis timet peccare propter gehennam principaliter, tamen habet voluntatem peccandi si peccatum posset transire impunitum, & quantum in se est, vellet iustitiam Dei non esse vt posset perpetrare culpam De quo dicit Apostolus. *Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore*. Et licet iste timor sit donum Spiritus sancti, non tamen Spiritus cum S. sicut aurora est à sole, non tamen est cum sole. Veruntamen præparat locum Spiritui sãcto, sicut seta filo, & ratione huius est bonus, sed ratione primi malus. Iste est à Spiritu sancto, sed non cum Spiritu sancto. *Quintus* est initialis. De quo in Psalm. *Initium sapientiæ timor Domini*. Iste timor duo facit. Timet enim puniri & timet à Deo separari, sed principaliter à Deo separari Iste licet timeat malum incurrere, tamen plus timet Deum perdere, & ita quodammodo incipit amare, & sic introducit charitatẽ. Iste est à Spiritu sancto & cum Spiritu sãcto, secundum Thom. *Sextus* filialis. Nam

Marginal notes: Psal. [illegible]. — Iac. 1. — Septem dona à Spiritu S. dantur. — Isa. 11. — Psal. 110. — Timoris sex species. — Matt. 10. — Rom. 8. — Psal. 110.

sicut filius ante omnia timet offensam patris, etiamsi pater non intenderet eum percutere; sic homo iustus non peccat, etiamsi nihil mali sibi sciret ex eo accidere. Vnde propriè timet offendere Deum, etiamsi propter peccatum non separaretur ab eo, & in hoc differt ab initiali, quia ille timet separari, iste vero tantum offendere. Vnde initialis est imperfectorum. Isti ambo sunt à Spiritu sancto & cum Spiritu sancto. Est etiam alius timor, qui erit in patria scilicet reuerentiæ. De quo dicitur in Psalm. *Timor Domini sanctus permanet in sæculum sæculi.* Reuerentia vero est resilitio considerata magnitudine Dei in propria paruitate. De tertio quantus est ille timor, id est, cuius & quantæ vtilitatis. Sciendum quod comparatur tribus. Primo ostiario custodienti ingressum. Secundo iustitiario punienti maleficum. Tertio speculatori euigilanti exercitum. De primo patet quomodo timor custodit ostium cordis, ne veniat inimicus tenendo baculum vel gladium, pœnitentiæ videlicet & pœnæ æternæ. Dicit enim peccatori volenti peccare. Timete eum, qui potest occidere corpus, & potestatem habet animam mittere in gehennam. De secundo quomodo punit, vt iustitiarius patet. Nam sicut iustitiarius ponit in loco eminenti furcas vel suspendium propter metum transeuntium; sic timor nititur semper crucifigere & suspendere à delectationibus sæculi corpus hominis tanquam latronis. Psalm. *Confige timore tuo carnes meas.* De tertio quomodo euigilat sicut speculator patet. Nam sicut speculator tempore belli non sinit homines dormire denunciando pericula; sic timor Domini tempore huius vitæ mortalis semper hominem monere non cessat, iuxta illud Prouerbiorum 28. *Beatus homo qui semper est pauidus.* Et notanter dicit *semper*, quia bonus homo tam in malis timet ne in ea incidat, quam in bonis, quia nescit an sint Deo grata; iuxta illud Eccl. *Nescit homo, an odio vel amore sit dignus.* Vnde Iob. *Verebar omnia opera mea sciens quia non parces delinquenti.* Et sicut speculator tempore guerræ maximè mandat custodiri portas ciuitatis; sic timor portas sensuum quasi ibi sit totum periculum. Vnde Hiere. *Mors intrauit per fenestras nostras.*

Timor cœlestis. *Psal. 18.*

Timoris vtilitas.

Timor cōparatur custodi.

Iustitiario.

Psal. 118. *Speculatori.*

Eccl. 9. *Iob. 9.*

Iere. 9.

Secundum donum, scilicet pietatis, cōsistit in tribus, scilicet in cultu Dei; in veneratione sacræ scripturæ; & in honore proximi. Requirit ergo pietas, vt Dei maiestatem veneremur & profiteamur. Requirit secundo, vt credamus verbis sacræ scripturæ firmiter, & custodiamus ea solicitè, & fideliter dispensemus ea. Requirit tertio, vt reuereamur seniores, conformemur æqualibus & subueniamus inferioribus. Tria autem homo consequitur per pietatem. Primo decentem conuersationem; Secundo prudentem negotiationem; Tertio abundantem remunerationem. De primo patet. Nam vir pius benedicetur à Deo, placet proximo, & vacat à malo. A Deo benedicetur per gratiæ spiritualis infusionem, placet proximo per iustam conuersationem, vacat à malo per internam deuotionem. De secundo quomodo prudenter negotietur patet; quia de sordibus aliorum lauatur; de malis melioratur; de paupertate ditatur; de infirmitate sanatur; de onere alleuiatur. Vere benè mercatur, qui Deo tribuit simplum vt recipiat centuplum. *Date & dabitur vobis.* Et sequitur; *mensuram bonam confertam & coagitatam dabūt in sinum vestrum.* Et apud Matth. dicitur; *centuplum accipietis &c.* Nam *pro calice aquæ frigidæ recipit cœlum.* Vnde Aug. Præbe tectum, accipe cœlum. Et ideo Deus potest dicere homini illud Osee 11. *Circumuenit me in negotiatione sua Ephraim.* Tertio remunerat abundanter: de quo sciendum, quod duæ virtutes venient ad iudicium, quæ recipient solarium copiosum, scilicet charitas & misericordia. Charitas enim aliena bona facit sua, iuxta illud; *Particeps ego sum omnium timentium te.* Misericordia seu pietas sua facit aliorum. *Sicut fuistis socij passionum sic & consolationum.* Hæc enim est lex iustorum mercatorum, vt sint socij in damno & lucro. Quis autem potest cogitare aut dubitare quantæ consolationes iustorum dabuntur

Donum pietatis in tribus consistit.

Pietas tria largitur.

Luc. 6.

Matt. 19. *Ibidem.*

Psal. 118.

2. Cor. 1.

dabuntur vni pio homini pro vno obolo, quem aliquando dedit in vsum vniuersitatis centum pauperum. Sicut patet de his qui tribuunt pro hospitali. Tertij doni, scilicet scientiæ actus est docere, recte conuersari in medio nationis prauæ & peruersæ. Tria vero ad hoc requiruntur, vt aliquis bene conuersetur. Primum est, vt habeat rationes, quibus se defendat ab impugnantibus fidem suam; Secundum est, quod à malo abstineat; Tertium est, quod benè & prudenter bona temporalia administret. Item per istud donum scitur, ne sub specie boni malum lateat. Item per hoc donum scit homo, quid sit, à quo sit, & ad quid sit. Differt autem scientia à prudentia; quia prudenda procedit ex principijs fidei. Vnde eius actus est circa electionem boni & dimissionem mali.

Scientiæ ... aliquis conuersa... tria necessaria.

Quartum donum est fortitudo. Est autem fortitudo firmitas contra molestias. Vnde comparatur triplici generi scilicet fornaci, quæ aurum probat; radici quæ lignum portat; & loricæ, quæ ictum portat. De primo patet. Nam sicut fornax facit aurum decorum; sic fortitudo hominem reddit honestum. Prouerbiorum 31. *Fortitudo & decor indumentum eius* De secundo patet. Nam sicut radix portat pondus arboris, frondes, fructus, flores, folia; sic virtus fortitudinis sustentat omnia merita & opera nostra. Vnde Iosue. 1. *Confortare & esto robustus.* De tertio patet. Nam fortitudo sicut lorica protegit ab ictibus diaboli, carnis & mundi. Sicut patet de Barbara, Catharina, Dorothea, Margaretha, & alijs, quæ in fragili sexu deuicerunt hostes. Vnde. 1 Machabæor. 3. dicitur. *De cœlo est fortitudo.*

Fortitudo quid sit. Compa... fornaci. Prou. 31. Radici. Lorica.

Quintum donum est cõsilij. Differt autem consilium à prudentia, quia consilium ostendit vtrum aliquid sit agendum, prudentia vero quo fine & quibus medijs vel circumstantijs adhibitis, quo tempore & qualiter aliquid sit agendum. Vnde cõsilium, vt est donum, non est aliud nisi prudens vel exercitata in medio contemplatiuorum & actiuorum bonorum deliberatio de operibus arduis, siue mereamur ab ea, siue non. Et sicut ad scientiam pertinet eligere bonum & reprobare malum, sic ad consilium pertinet cauere pericula, quæ sunt in hoc consilio. Sicut autem donum scientiæ habet regere pietatem ita donum consilij habet regere fortitudinem. Differt autem scientia à consilio, quia consilium est circa arduum & difficile, scientia vero circa bonum & malum. *Cõsilij & scientiæ differẽtia.*

Consilij & prudentiæ differentia.

Sequitur de sexto dono intellectus: Circa quod sciendum, quod donum prudentiæ & consilij differt à dono intellectus & sapientiæ, quia consilium & prudentia ad actiuam pertinent vitam, & sunt de actiuis: Intellectus & scientia ptinẽt ad cõtẽplatiuã. Vnde intellect⁹ est cognitio speculatiua, & quasi per visum; qua cognoscimus Deũ in cõparatione ad creaturas: Sapientia vero est cognitio Dei absoluta & quasi per gustum. Vnde sapientia dicit delectationem quandam supra cognitionem intellectus. De vtroque dicitur in Psalmis. *Gustate & videte*, vnde videre pertinet ad intellectum, gustare ad sapientiam, quia quod intellectus acute inuenit, hoc sapientia maturè disponit. Valet autem intellectus ad tria, quia per ipsum cognoscimus superiora, æqualia, & inferiora. Superiora iuxta illud; *Inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus & diuinitas.* Æqualia iuxta illud Ecclesiast. *Ex teipso intellige quæ sunt proximi.* Nam in frigore, siti, nuditate, debeo intelligere alterius miseriam. Psalmist. *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem.* Inferiora etiam cognoscimus, quæ sunt infra nos, scilicet animam & corpus nostrum. Vnde intellectus est sicut oculus dirigens affectum in omni motu interiori, quia animam informat & tranquillat; corpus autem quietat: liberum vero arbitrium stabilitat & conseruat. Vnde de eo dicitur; *Intellectus bonus omnibus facientibus eum*; quia non faciens quod intellectus & scientia dictat, non meretur dici homo, sed bestia, iuxta illud; *Homo, cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus &c.* Sequitur de vltimo dono sapientiæ. Est autem sapientia donũ Dei, quo dulcedinem gustamus; vnde sapientia dicitur quasi cum sapore virtutum

Intellectu donũ ad quid prosit. *Rom. 1.* *Eccl. 31.* *Psal. 40.* *Psal. 110.* *Ibid. 48.* *Sapientia quid sit.*

sapida.

sapida scientia. Circa quod sciendum, quod sapientia habet triplicem effectum. Est autem donum splendidissimum, sapidissimũ, & profundissimum. Primo splendidissimũ supra solem & stellas, quia sol solum ostendit nobis ea quæ sunt supra nos & infra cœlum; sapientia autem ostendit omnia: videlicet infernum vt timeamus; mundum vt contemnamus; cœlum vt appetamus; Deũ vt laudemus. Vnde de Sap. *Sapientia est speciosior sole, & super omnem dispositionẽ stellarum*. Secundo est donum sapidissimum ad instar mellis, immo supra mel. *Spiritus meus super mel dulcis*. Et sicut post gustum mellis non sapit vinum, ita post considerationem diuinorum vilescunt temporalia. Greg. Gustato spiritu desipit omnis caro. Tertio est donum profundissimum ad instar maris, immo profundior omni mari, quia nullum habet profundum. propterea dicit Apost. *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei!* Istud donum ideo dicitur donum, quia nũquam per studium acquiritur nisi per inspirationem habeatur. Ideo dicit Iacob. *Si quis indiget sapientia postulet eam à Deo*. Hæc ergo dona quisquis habuerit illi ostium cœli patebit; & tantum de primo.

Sapientia donum præstantissimum.

Sap. 7.

Eccl. 24.

Rom. 11.

Iacob. 1.

II.

Spiritus S. malos à præmio beatorum excludit, & hoc quia ostium dicitur. Nam ostij est arcere malos à consortio bonorũ, propter hoc enim facta est clausura ostij, vt arceantur stulti à sapientibus, improbi à probis, inhonesti ab honestis, nullus autẽ stultior, improbior, aut inhonestior peccatore, & præsertim peccante in spiritũ sanctum, eo quod talis est blasphemus. Vnde licet omnes peccatores mereantur excludi à consortio beatorum, vt dicitur in Apocal. *Foris canes & venefici*; tamen peccantes in spiritum sanctum specialiter merentur excludi, sex autem sunt peccata in Spiritũ sanctum, scilicet desperatio, præsumptio, obstinatio, finalis impœnitentia, inuidentia fraternæ gratiæ, & impugnatio veritatis agnitæ. Quæ peccata dicuntur ad tantum grauia, quod appellantur irremissibilia, saluatore teste; *Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus; Qui autem peccat in Spiritum sanctum, nec hic, nec in futuro remittetur ei*. Pro quo latius intelligendo sciendum est, quod tripliciter homines peccant. Quidam ex infirmitate, isti peccant contra Patrem. Quidam ex ignorantia, isti contra filium. Quidam ex malicia, isti contra Spiritum sanctum. Ille peccat ex infirmitate, quando propter impetum passionis vel illatæ vel innatæ iudicium rationis obruitur. Ille peccat ex ignorantia, quãdo ignoratur aliquid eorum, quorum scientia retraxisset à peccato. Ille peccat ex malitia, quando ex certa deliberatione sine tẽtatione vincente propter se placet peccatum. Sed dic. quomodo istud peccatum est irremissibile, ex quo, quamdiu homo est in hac vita, potest consequi veniam peccatorum, cum sit adhuc viator, in via & nondum in termino viæ. Ex hoc enim videtur pœnitentia esse frustra vel insufficiens remedium peccatorum. Respondeo [illegible] quod in S[illegible] quod non dicitur ideo irremissibile, quod Deus non possit illud remittere, nec sic [illegible] quod est impossibile ad remittendũ, quia sic peccatum solius diaboli est irremissibile; sed dicitur irremissibile quantum ad peccatorem indispositum, qui non est paratus in aliquo suscipere remissionem eius, cum sit priuatus omni facilitate & dispositione ad remissionem suscipiendam. Vnde peccatum tale tollit omnem rationem excusationis, & ponit rebellionem voluntatis ad Deum vocantem, vnde taliũ conuersio est quasi miraculosa & ex gratia. Primo per abiectionem misericordiæ, sicut peccant desperati, qui nolunt confidere de misericordia, sicut Cain. Secundo per abiectionem timoris Dei & eius iustitiæ. Sic peccant præsumptuosi non timentes Deum. Tertio per abiectionem veritatis cognitæ. Sic peccant veritatis impugnatores, qui scienter viam veritatis repellunt. Quarto per abiectionem diuinæ gratiæ alicui collatæ. Sic peccant inuidi fraternæ gratiæ. Et non accipitur hic inuidia prout aliquis inuidet fratri vel singulari personæ, sed quando in eo est tanta malitia, quod displicet sibi de gratia Dei crescẽte in mũdo. Quinto per abiectionem turpitudinis commissæ. Sic peccauit finaliter im-

Apoc. 22.

Peccantes in Spiritũ S. maximè excluduntur à præmio.

impœnitentes, qui nolunt habere displicentiam, immo si Deus daret eis gratiam pœnitendi nollent pœnitere, tanta est in eis malitia. Sexto per radicationem in peccato, quando firmant propositum omnino in peccato, & sic est obstinatio. Ex his patet vnde dicitur peccatum in Spiritum irremissibile, quia videlicet obuiat directè principio, per quod fit remissio peccatorũ. Ista enim sex, quæ abijcit à se peccator, sũt principia conuersionis ad Deum, quibus repulsis non est via ad conuersionem. Vnde dicitur hoc peccatum ex malitia, quia homo scit & potest resistere, sed ex certa malitia eligit peccare &c.

DE SANCTA TRINITATE.

SERMO. I.

Quod scimus loquimur. Ioan. 3.

Vamuis humanę naturæ conditio ad cognoscendum Deũ naturaliter sit inclinata, ipsiusque secretorum multum sit auida, eò nimirum quia in cognitione & fruitione ipsius tota sua beatitudo consistit, tã secundum philosophicam inuestigationẽ quam secundum sanctorum patrum determinationem. Et ob hoc non immerito ad cognitionem Dei naturali appetitu stimulatur & cogitur conscendere, vt quis, qualis, aut quantus sit ille, qui suum est principium & finis, sua beatitudo & æterna fœlicitas, contempletur & cognoscat. Verum quia infirmitate conditionis suæ præpedita multipliciter retrahitur, idcirco ab huiusmodi cognitione diuersimode abstrahitur & impeditur. Quo fit vt maius sit periculũ circa huiusmodi inquisitionem quam lucrum. Nec immerito, quia scrutatores maiestatis, quanto plus se circa eam occupant, tanto plus opprimuntur à gloria. Propter quod proprietatem ineffabilis Trinitatis periculosum est describere, præsertim ex tribus causis; Primo propter altitudinem mysterij; secundo propter magnitudinem periculi; tertio propter penuriam verbi & hebetudinem intellectus. De altitudine mysterij exclamat Apostolus; *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei!* Vnde Aug. vocat eam excellentissimã rem. Voluit.n. Deus secretum istud sibiipsi tantum seruare; *Secretum meum mihi, secretum meum mihi.* Vnde cum posuerit Deus tenebras latibulum suum; Psal. *Et summa sapientia, quæ* Deus est, *abscondita est ab oculis omnium viuentium,* vt dicitur Iob; *non immeritò non est qui nouit sensum* Domini. Solus enim ipse se tantum perfectè nouit, cuius scientiæ comparatione omnis scientia humana de ipso imperfecta est, Ait magister in li. sententiarum dist. 35. c. 1. De magnitudine periculi dicit August. Nullibi laboriosius quæritur, & periculosius erratur. De penuria verbi & hebetudine intellectus humani dicit Aug lib. 7. de ciuit. ca. 8. Excedit supereminentia diuinitatis vsitati eloquij facultatem, quia verius cogitatur quam dicitur, & verius est quam cogitatur, nec mirum *cum Deus habitet lucem inaccessibilem.* Ad quam intellectus humanus non potest ascendere, eò quod habet se ad eam sicut oculus noctuæ ad lumen solis. 2. Methaphys. Et Augustin. dicit, quod humanæ mentis acies in tam excellenti luce non figitur. *Candor enim est lucis æternæ, & speculum sine macula* Sapient. 7. propter quod à narratione ipsius linguæ deficiunt; vt dicit magister de causis propositione. 6. nec mirum, cum sit super omnem narrationem, vt dicit magister ibidem; & ipsum intelli-

Rom. 11.
Aug. l. 1. de trinitate.
Isa. 24.
Iob 28.
Rom. 11.
Vbi supra.
1. Tim. 6.
Aug. 1. de Trinitate.

intelligere est impossibile, vt dicit Dionysius lib. de diuinis nominibus. *Non enim humano aut sæculi sensu loquendum est de ipso,* dicit Iob. *Multa namque dicimus de eo & deficimus,* fatetur Eccl. quia *altior est cœlo.* Imperfectum igitur meum videntes oculi mei clamant cum Apostolo; *O altitudo diuitiarum.* Defectumque proprium pronunciantes labia mea polluta clamant. *Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est & non potero ad eam,* scilicet attingere. Nempè si illustris Hilarius, doctor excellentissimus, quo nemo altius de Trinitatis summæ scripsit arcano, coactus est finaliter dicere; Mihi in sensu labes est, in intelligentia stupor, in sermone vero non iã infirmitatem sed silentium confiteor; habentur verba lib. 1. sententiarum dist. 33. c. 5. Et August. confitetur se non posse quicquam perfectè de ea cognoscere. Alanus etiam de se loquens in lib. de planctu naturæ, proprium confitendo defectum dicit; Ad hanc, videlicet Trinitatis excellentiam, mei intellectus hebet ingenium, meæque rationis confunditur lumen. Intelligentia vero non intellecta miratur, insensibilitas sensus obtundit, & cũ in his omnibus naturalium omnium ratio langueat, sola fidei firmitate tantæ rei veneremur arcanũ. Hæc Alanus. Ex cuius verbis patet quod tam excelsa maiestas credi potest, inquiri non potest. hoc mirabile de Trinitate & vnitate, de vnitatis deifica Trinitate sacramentum, magis est credendum quam exponendum; inquit S. August. Quid ergo mihi restat nisi silere, cum videam tot patres immo prophetas obmutuisse. Nam Hieremias puer est & nescit loqui quicquam. Isaias vir polluti labij cẽsetur. Moyses nullum se reputat dicẽs. *Quis ego sum vt dicam verbum.* Paulus & si vsque in tertium cœlum raptus fuisset, & vidisset gloriam Dei, narrare tamen non vult hominibus. Quid itaque mirum, si ego qui sum vir pauper & tenuis? Homo vtique exigui temporis ac minimus ad intellectum iudicij & legis. ponam custodiam ori meo & tacebo, corde duntaxat credens ad iustitiam, ore autem humiliter humilia confitens, quę fidem Catholicam possint roborare & confirmare in cordibus fidelium, ac ipsos incredulos ad eandem inuitare. Vt autem hoc facere possim, competentius ad illum recurro, qui habet altitudinem diuitiarum sapientiæ & scientiæ, in cuius manu & sumus nos, & sermones nostri. A quo omnis sapientia descendit. Qui etiam est consummatio omnium nostrorum sermonum. Dicam ego ad Deum, Deus meus, vita mea, fortitudo mea, & laudatio mea, dignare me laudare te, da mihi lumen in corde, verbum in ore, vt cor meum meditetur gloriam tuam, & lingua mea cantet tota die laudes tuas. Sed quia non est pulchra laus in ore peccatoris, & quia vir polluti labij ego sum, munda obsecro cor meum ab omni inquinamento. Verba sũt Augustini in libro supputationum parte 3. quæ omnia vt facilius assequi valeamus, pro impetranda Spiritus sancti gratia matrem gratiæ salutemus dicentes; Aue Maria &c. *Quod scimus loquimur.* Quoniam vt ait August. in libr. supputationum parte 3. Sanctissimæ Trinitatis immensam profunditatem mens humana concipere non potest, nec oratoria lingua narrare, nec diffusi sermones, nec bibliothecarum volumina queunt explicare. Nam vt dicit idem; Si totum mundum repleant libri, tua scientia Domine inenarrabilis non potest enarrari, quoniam verè indicibilis es, nullo modo scribi poteris nec concludi. Ideoque ego non aliud quam quod scio loquar de tanta excellentia summæ Trinitatis. Si enim filius Dei non aliud loqui voluit, nisi quod sciuit, quid ego loquar amplius nisi quod scio, & vtinam scirem me scire, & scirem loqui illud quod gestio, non pudebit me tamen super errore depræhendi & repræhendi sicubi me errare contingat, cum & Nicodemus legis doctor & princeps Iudæorum meruit audire à Christo; *Tu es magister in Israel & hæc ignoras?* Sed nimirum audiuit, in nocte enim venerat & noctis præssus tenebris in ænigmate per speculum Deum speculabatur. Ego verò filius gratiæ & luminis reuelata facie Deum speculando lucidius abscondita fidei producam in lucem, vt sic ego cum omnibus Christianis de fide sanctæ Trinitatis dicamus certitudinaliter omnibus infidelibus, *quia quod scimus loquimur.* Simile

Iob. 32.
Eccl. 47.
Iob. 11.
Rom. 11.
Psal. 138.
Hilarius.
Aug. ser. 18 ad Eremitas.
Alanus.
Ser. 2. de visit. infirm.
Ierem. 1.
Isa. 6.
Exod. 3.
2 Cor. 12.
1. Reg. 18.
Sap. 9.
Rom. 10.

Ioan. 4.

mile alibi habetur. *Nos ſcimus quod adoramus, vos neſcitis quod adoratis*. In quibus verbis ad honorem ſanctæ Trinitatis tria ſunt conſideranda, quæ fidem Catholicam & Apoſtolicam roborant & confirmant. Et quia tria ſunt verba noſtri thematis, ideo triplex eſt conſideratio. Primo conſiderandum eſt de hoc, quod Deus eſt; Secundo quod Deus vnus eſt; Tertio quod Deus in perſonis trinus eſt. Primum probat vniuerſalis & ſumma perfectio, quia eſt, quod præſupponitur omnibus. Secundum probat eſſentialis coniunctio, quia vnus eſt. vnde in themate ſingulariter dicitur. *Quod*. Tertium probat numeralis perſonarum diſcretio, cum dicitur, *ſcimus & loquimur* pluraliter, non eſt ergo dictũ, Quę, ſed, Quod, ſingulariter, vt oſtendatur vna eſſe ſcientia, vna potentia, vna bonitas Patris & filij & Spiritus ſancti; vnde quod ſcit pater, ſcit & filius & ſpiritus ſanctus, non ergo plura ille quam iſte ſcit, aut poteſt, aut vult; ideo non, quæ, ſed quod, dictũ eſt, ad ſignificandum vnitatem eſſentiæ, quia ſicut vnum eſt omnium ſcire, poſſe, & velle, ſic & eſſe. nec dictum eſt ſcio, aut loquor ſingulariter, ſed ſcimus & loquimur pluraliter, ad ſignificandum pluralitatem perſonarum diſtinctiuam, quia licet ſit vna eſſentia omnium, eſt tamen diuerſa proprietas relationum & pluralitas perſonarum.

I.

Quod Deus eſt, triplex probat teſtimonium. Nam illud teſtantur ſcripturæ, clamant creaturæ, dictat ratio naturæ. *Primo* teſtantur ſcripturæ. Nam Geneſ. 1. dicitur *In principio creauit Deus cœlum & terram.* Item Pſalm. *Ab æterno & vſque in ſæculum tu es Deus.* Et idem. *Deus noſter rex ante ſæcula*, & ipſe vocatur Deus Deorum, per excellentiam. vnde Pſam. *Deus Deorum Dominus.* quod exponit Innoc. 4. id eſt, Deus ſanctorum Deorum vel excellentiſſimus Deorum. Nam ſecundum Apoſtolum ſunt Dij multi & Domini multi, nobis tamen vnus eſt iſte Deus Deorum, Dominus ſci licet dominantium. *Rex regum & Dominus dominantium.* Hoc idem confitetur Plato in Thimæo dicens eum Deum Deorum, id eſt, Angelorum Et quia infinita ſunt teſtimonia ſcripturæ, teſtantia Deum eſſe, quæ inducere eſſet nimis prolixum, ideo de ipſis ſuperſedeo, præſertim cum Catholicis non paganis loquar, qui huiuſmodi ſcripturas fideliter credunt tanquam fideles & veras *Secundo* creaturæ clamant Deum eſſe. Omnia enim ſuo modo clamant, *quoniam ipſe fecit nos, & non ipſi nos*. Vnde Auguſtinus; Interrogaui de Deo meo cœlum, nunquid tu es Deus meus? & dixit; non ſum. Interrogaui terram, & ea quæ in ipſa ſunt, & vnumquodque reſpondit, nõ ſum ego Deus. Sed ipſe, ſcilicet Deus, fecit nos, & non ipſi, ſupple noſmet fecimus nos. Creatura namque eſt quaſi quoddam ſpeculum in hoc mundo, in quo Deus conſpicitur. Et ſicut in cœlo in creatore creatura, ſic in hac vita creator eſt in creatura, iuxta illud; *Videmus nunc per ſpeculum & in ænigmate.* Et ad Roman. *Inuiſibilia Dei à creatura mundi*, id eſt ab homine, *per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque virtus eius & diuinitas.* Hinc dicit Ambroſius. Quod Deus, qui inuiſibilis eſt, vt à viſibilibus poſſet ſciri, opus fecit, quod opificem viſibilitate ſui manifeſtaret, vt per certum incertum poſſet ſciri. Et ille Deus omnium crederetur, qui hoc fecit, quod ab homine impoſſibile eſt fieri. Et Bernard. ſuper Pſalm. Qui habitat, dando rationem conſimilem dicit, quod hæc viſibilia ideò facta ſunt, vt quaſi quodam vehiculo creaturæ ad cognitionem creatoris aſſurgant. Vnde Deus iſtum mundum viſibilem fecit, vt in eo ſapientiam Dei legat quicunque voluerit. Et notanter dixit Apoſtolus; *Inuiſibilia Dei* pluraliter, quia pluribus modis cognoſcitur veritas Dei per ea, quæ, facta ſunt. Ex perpetuitate namque creaturarum intelligitur conditor æternus; Ex magnitudine omnipotens; Ex ordine & diſpoſitione ſapiens; Ex gubernatione bonus. Vnde Iſa. *Leuate oculos veſtros & videte, quis creauit hæc? qui educit in numero militiam eorum*. Et Iob. 12. dicitur. *Interroga iumenta & do-*

Pſal. 49.
1. Cor. 8.
1. Tim. 6.
Plato.
2. Ex creaturis.
Pſal. 99.
Aug. 10. Confeſſio.
1. Cor. 13.
Rom. 1.
Iſa. 40.

& docebunt te, & volatilia cœli & dicent tibi. Loquere terræ & respondebit tibi & narrabunt pisces maris; Tertio Deum esse dictat ratio seu discursus naturæ. Nam secundum discursum rationis ex notitia effectus deuenimus ad cognitionem causæ. Vnde licet vnus effectus habeat multas causas secundarias, tamen deueniendum est ad primam causam, alias esset processus in infinitum, verbi gratia, video productum esse animal, vnde syllogizo quod productum istud est ab alio ex semine naturali, coagente cœlo & influxu stellarum. Sed tamē nec illud animal per influxum stellarum produxisset illud, nisi illam virtutem habuisset ab alio, quod dat omnibus, & non recipit ab aliquo, & hoc est Deus. Isto modo philosophus per viam motus probauit Deum esse tanquam primum motorem. Item ratio naturalis dictat, quod creatura mundi non est ab alia creatura, cum opus totius creaturæ excedat potentiam creatam; propter quod oportet ponere Deum, qui est tantę potentiæ, vt producat talem creaturam, & faciat tale cœlum & talem terram. Vnde Augustin. Accedat quæcunque vis creata, & faciat tale cœlum & talem terram, & dicam quia Deus est. Sed quia nulla creatura talis est, nec talia facere valet, constat super omnem creaturam esse illum, qui fecit hæc, ac per hoc illum esse Deum humana mens cognoscere potuit. Ex hoc dicit Augustin. quod postquam summi philosophi viderunt nullum corpus esse Deum, viderunt etiam quia quicquid est mutabile non esse Deum omniumque principium, & ideò omnem animam mutabilesque spiritus transcenderunt; deinde viderunt quod mutabile est, non potest esse nisi ab illo qui incommutabiliter & simpliciter est. Intellexerunt igitur eum & omnia ista fecisse & à nullo fieri potuisse. Vnde hæc est tota ratio qua re gentiles ab ignorantia sua de Deo sunt inexcusabiles, cum, vt dicit Sapient. 13. *à magnitudine speciei & creaturæ cognoscibiliter poterat creator horum videri.* Itē in omni natura corporea, quantumcunque sit modici valoris, potest ratio humana videre infinitam Dei potentiam, infinitam sapientiam, infinitam Dei bonitatem, & per consequens Deum esse. Verbi gratia, vt de atomo fiat exemplum; Satis enim approbat humana ratio & acceptat, quod mensura potentiæ agentis sumatur secundum proportionem facti ad illud, de quo fit. Hoc est tantum dicere breuiter, tanta est potentia facientis, quantum ipsum factum excedit illud, de quo fit. Cum ergo ratio inuenerit atomum esse aliquid ex nihilo, & si sciat quod atomus excedat nihil in infinitum, concludet quod potentia educens atomum de nihilo ad esse, est infinita. Secundo inueniet ratio, quod cum atomus sit corpus, habet in se tres lineas intersecantes se ad angulos rectos, in qua sectione posito circulo circūscribi potest sphæra infra atomū; quo facto videbit in sphęra infinitos circulos posse describi, immo infinita corpora infra sphæram esse imaginanda, & vltra infra circulos omnes figuras fore inscriptibiles, quæ sunt infinitæ, super quas infinitæ possunt erigi demonstrationes, tam de magnitudinibus quam de minimis Igitur videbit ratio humana in atomo vel in flore infinitam scientiam obiectiue descriptam. Infinitā verò scientiā non potuit descripsisse quodcunque agens, nisi sapientiæ infinitæ, igitur humana ratio inueniet in vno atomo infinitam sapientiam conditoris. Tertio videbit ratio humana, quod in assecutione huius infinitæ scientiæ, quæ est in atomo, est magna vtilitas siue delectatio animæ admirabilis. Et si forent infiniti intellectus, infinitas haberent delectationes; immo vnus intellectus in infinitum potest delectari in acquirendo notitiam istius atomi, ergo potest ratio concludere, quod ille, qui atomum creauit, est infinitæ bonitatis, quia ratione infinitæ vtilitatis de sua bonitate creauit. Sic igitur ex minimo atomo potest homo concludere Deum esse infinitæ potentiæ, sapientiæ & bonitatis. Et per istum modum veteres philosophi gentilium concluserunt Deum esse. Veruntamen

Augusti-

Margin notes:

3 à ratione naturali.

8. Physic.

Aug. de ciuit. Dei.

Sap. 13.

Aug. 18. de Ciuit. Dei cap. 38. Augustinus dicit, quod ipsi Philosophi notitiam Dei acceperunt a Prophetis, qui omnes Philosophos tam Græcos quam Barbaros præcesserunt, & tam verbo quam scripto Dei notitiam docuerunt. Et ideò Deum esse statim à principio mundi per Adam & filios suos extitit probatum. Cui dicto quidam assenserunt, quidam dissenserunt, sicut modo de alijs articulis videmus. Isti ergo Philosophi audientes Deum esse & fuisse à Dei cultoribus probatum, poterant ex regimine mundi & rerum vniformi gubernatione totaliter assensisse. Et quia per reuelationem antiquam diuulgatum est apud omnes gentes legibus vtentes Deum esse, & quod est omnibus notũ, videtur esse ab ipsa natura notum. Ideò Holgor. Robertus Holcoth super librũ Sapientiæ cap. 13. existimat Damascenum 2. sententiarum cap. 3. dixisse, quod cognitio existendi Deum naturaliter nobis inserta est, quamuis non ingenij naturalis inuestigatione, sed diuina potius reuelatione Dei notitia omnibus fuerit communicata. Vnde dico secundum Robertum, vbi supra, quod multo facilius est Deum, id est fidem de Deo inuenire, quàm sæculum æstimare; quia benè vtentibus naturali ingenio Deus seipsum aliquo modo reuelat, vel per extrinsecam informationem, vel per intrinsecam inspirationem. Vnde narrat magister in historijs scholasticis super Genesim, de dispersione filiorum, Noe habuisse quendam filium nomine Ionicum, qui accepit à Deo donum sapientiæ, & inuenit Astronomiam. Sicut igitur potuerunt addiscere ad mensurandum quantitatem solis & lunæ & terræ, ita potuerunt didicisse colere vnum Deũ. Hæc Holcoth. Ista ideò sic latè & aliqualiter naturalibus rationibus deduxi & probaui, vt ostenderẽ nobilitatem humani ingenij, quo si homines rectè vterentur pro multa parte etiam circumscripta fide in notitiam Dei deuenirent. Tu tamen prædicator huiusmodi rationes simplicibus ne prædices, vel si prædicare cupis, facilem ex his tibi & breuem colligè sententiam, lector tamen studiosus perpoterit ex his non paruum elicere profectum, & specialem inuenire in eis delectationem & consolationem de notitia diuina. Et tantum de isto.

II.

Vnum esse Deum, id probat essentialis communicatio: vnde dicitur in themate, *quod scimus*, ad innuendum vnitatem singularem, non pluralem. Istud autem probatur auctoritate scripturæ propheticæ, & ratione discursus naturalis. De primò patet, Dicit enim. *Audi Israel Deus tuus vnus est.* Item; *Ego sum Deus tuus, non erunt tibi alij dij præter me.* In quo nomine secundum Ambrosium lib. 1. de trinitate, nomen naturæ & potestatis diuinæ insinuatur. Item loquens Moysi dicit; *Ego sum qui sum*, non dicit, qui sumus. *Et si quæsierint nomen meum, vade & dic eis, qui est misit me ad vos.* Quod tractans Magister sententiarum, dicit dicens; *Ego sum*, non nos sumus, & *qui est*, non qui sumus, aptissimè declarat vnum solum Deum esse. In cantico etiam Exodi legitur, *Dominus omnipotens nomen eius*, non ait Domini, vnitatem volens significare. Item Psalm. *Tu es Deus solus*, vt excludat pluralitatem essentiæ, non personarum. Item Ecclesiast. *Vnus est altissimus creator omnium omnipotens.* Et Malach. *Nũquid non vnus Deus creauit nos?* Deut. *Videte quoniam ego sum solus & non est alius Deus præter me.* Item Sapient. *Non est alius Deus præter te, cui cura est de omnibus.* Item Isaiæ. *Ego Dominus formans cœlos & stabiliens terram & nullus mecum.* Et Ibidem. *Absque me non est Deus.* Et alibi. *Ego Dominus & non est alter* Baruch 3. *Qui fecit stellas hic est Dominus noster, & non æstimabitur alius aduersus istum.* Item Thobiæ. *Non est alius Deus omnipotens præter eum.* Item. *Nullus Deus nisi vnus.* Item ad Galat. *Deus autem vnus est.* Item ad Tim. *Solus potens est rex regum & Dominus dominantium* Item Matt. *Vnus est Deus bonus*, ergo præter istum vnũ Deum omnes Dij gentium dæmonia; certè ipsi non sunt dij, vt dicitur apud Iere. cum sint solum similitudines animalium aut lapidum. Os habent & non loquentur, eo ꝙ sunt opera manuũ hominũ. Confundãtur ergo omnes qui adorant sculptilia.

Deũ esse vnum probatur. 1. Script. Deut. 6. Exod. 3. Lib. 1. d. 2. c. 4. Eccl. 1. Mal. 2. Deut. 32. Sap. 12. Isaiæ 44. Ibid. 45. Thob. 3. 1. Cor. 8. Gal. 3. 1. Tim. 6. Matt. 19. Ierem. 2. Sap. 14.

Berna de parētinis in tracta tu de officio Missæ.

Deorum pluralitas venit ex quatuor causis.

Sed vnde venit hominibus pluralitas Deorum? Respondeo secūdum Bern. quod ex quatuor causis; *Primò* ex imbecillitate humani intellectus, qui ad tantum debilitatus fuit ex peccato, quod non potuit suū cognoscere creatorem. Vnde homines inquirentes creatorem, & ipsum non cognoscentes regere ista sensualia, totum regimen attribuebant astris pulchrioribus & dignioribus. Ideò aliqui colebant solem, aliqui lunam, aliqui aerem, aliqui ignem, aut spiritum concitatum orbis terrarū Deos putauerunt. Chaldæi coluerunt ignem, & apud gentiles dicebatur Vulcanus secūdum Remigium. Iste fingebatur quasi faber claudus, & dicebatur fabricare fulmina Ioui, quia Iouem superiorem partem aëris dixerunt. Sed Vulcanum mediā partē aëris, de qua procedunt fulmina. Hoc autem Chaldæi fecerunt colentes ignem, propter nimiam & fortissimam actionem ignis. Vnde dicebant Deum ipsorum esse potentiorem omnibus alijs Dijs, & propter hoc sæpius pugnabant cum alijs nationibus, probātes suum Deum esse potentiorē. Vnde quadam vice obligauerunt se cum Ægyptijs, quod cuius Deus esset potentior illi adhæreret. Sed Ægyptij ponētes quoddam vas plenum aqua super caput Beli sui Dei, factis in eo multis foraminibus obturauerunt cum cera, postquam autem imposuerunt illud idolum igni, resoluta cera effluxit aqua de vase & extinxit ignem, & ita fuerunt superati & confusi ab Aegyptijs. Alij coluerunt Neptunum Deum maris. Alij Plutonem, dicentes eum Deum inferni. Alij Iouem, dicentes eum Deum cœli. Alij Cærerem, dicentes Deam terræ. Alij Bacchum, dicentes Deum vinearum, vnde Chaldæi coluerunt figuras solis & lunæ & stellarum. Sed Græci figuras hominum tam masculorum quam fæminarum. Aegyptij autem animalia bruta, terrena, & aquatilia, arbores & germinantia coluerunt, vnde colebant Deam Isim & ouem, bouem & hyrcum, & vitulum & porcum. Alij autem coruum. Alij accipitrem, picum & vulturem, & crocodilum & aquilam, cattum & canem, lupum, simeam & draconem. Alij cæpe & allium & spinas pro Dijs coluerunt. Sed vnde omnia ista nisi ex inordinata dilectione ad creaturam? Vnde dicit Origenes. Vnusquisque quod præ cæteris colit, quod super omnia veneratur & diligit, hoc sibi Deus est; quid illud est, quod præponderat dilectioni tuæ, hoc tibi Deus est. Ex his patet quod prædicti gentiles pluralitatem & diuersitatem delectationum in creaturis, ad quas erant affecti. *Secundò* pluralitas prouenit ex adulatione hominum. Nam aliqui volentes placere Dominis, ipsis se ad tantum subijciebant, quod honores diuinos eis attribuebant. Sicut dicitur Iudith. 6. *Sciant omnes gentes, quod non est Deus in terra, nisi Nabuchodonosor.* *Tertiò* pluralitas Deorum prouenit ex cordiali affectione. Nam aliqui patres tantum afficiebantur ad filios, vel econuerso filij ad patres nimio amore, quod post mortem eorum fecerunt imagines, quibus cultum idolorum fecerunt impendere. Vnde Sapient. *Acerbo enim luctu dolens pater sibi cito rapti filij fecit imaginem, & illum, qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cœpit, & constituit inter seruos suos sacra & sacrificia; deinde interueniente tempore conualescente iniqua consuetudine hic error tanquam lex custoditus est, & tyrannorum imperio colebantur figmenta.* Hæc ibi. Istam historiam de origine idolorum narrat Fulgentius in libro 1. mithologiarum, id est, fabularum in principio. Et Alexander nequam in scintillario Poesis cap. 1. de Sirophone viro ditissimo in Ægypto, qui post mortem, quem nimium dilexerat, filij sui fecerat statuam ad similitudinem eius, & eam adorari fecit. Serui autem adulatoriè in fauorem Domini flores offerebāt illi imagini, & coronas seu crinalia plectebant, ad quam imaginem confugientes, veniam sunt adepti, veneratique sunt illud timoris potius affectu quam amoris. Vnde Petronius. *Primus in orbe deos fecit inesse timor.* Huius historiæ narrator antiquissimus est Dyaphantes Lacedæmoniorum auctor secundum Fulgentium. Magister tamen in hi-

in historijs scholasticis super 11. cap. Genes. aliam narrat historiam de ortu Idololatriæ, dicens, quod Ninus rex Assyriorum mortuo Belo patre suo, in solatium doloris sui imaginem patris sui fecit, & confugientibus ad eam veniam concessit, propter quod homines cœperunt illi idolo diuinos honores exhibere, & huius exemplo alij caris suis faciebant simulachra. Et Lactantius dicit, quod optimi quique virorum Deorum honore consecrabantur. Hinc Romani suos consecrauerunt Cæsares, & Æthiopes suos reges. Vnde apud AEgyptum Isis, apud Cretam Iuba; apud Latinos Faunus; apud Romanos Quirinus. Et istos idololatras luculenter derisit Didymus rex Bragmanorum, vt patet in Epistola ad Alexandrum magnum, vbi post multa dicit; O vos felicissimos dixerim, quorum & religio crimen est, & vita supplicium, magna mala pacem appellatis. quod pro tanto dixit; quia ridiculum est tot habere Deos, quorum vnus trahit ad bellum & contentiones; alter ad luxuriam; alter ad lucrum; alter ad ebrietatem; & sic de alijs. *Quartò* pluralitas Deorum prouenit ex dœmoniorum sagacitate, qui à principio conabantur similes esse altissimo. Vnde vsque ad diem iudicij hoc semper intendunt, vt homines ad idololatriam pertrahant, ad quod vt eos alliciant, responsa in statuis dabant. nonnunquam etiam satisfaciebant desiderio hominum offerentium eis sanguinem aut similia, quia dœmones dicuntur delectati humano sanguine. Patet autem omnium istorum fatuitas, qui petunt auxilia à dœmonibus, qui nihil possunt nisi quod Dominus præceperit vel permiserit. Sicut dicitur apud Sapient. *pro sanitate infirmum deprecatur, pro vita mortuum rogat, & in adiutorium inutilem inuocat, & pro itinere petit ab eo qui ambulare non potest; & de operando, & de omnium rerum euentu petit ab eo qui in omnibus est inutilis.* Sap. 13.

Obseruationes superstitiosæ cauendæ. Augu. de doct. Christian. c. 2.

Ex quibus patet stultitia malorum Christianorum, qui & pro auxilio ad sortilegia confugiunt, & futurorum euentuum signa obseruant, quæ omnia sunt contra cultum vnius Dei. Vnde dicit August. quod tales obseruationes sunt superstitiones, sicut cum aliquis videt vestes in somno à soricibus rodi, timet aliquid infortuitì euenire. Vnde legitur Cato quendam derisisse, qui sibi pro mirabili infortuito signo nunciauit caligas esse per sorices corrosas. Ecce, inquit, non est mirabile, sed mirabile fuisset si caligæ sorices corrosissent. Item superstitiosum est, si aliquis surgens de lecto ad lectum redeat, quia sternutauit antequam se potuit calceare. Item cum huiusmodi singultanti dicitur, teneas manu dextra pollicem manus sinistræ. Item cum pro malo accipitur, si duobus amicis simul ambulantibus puer medius occurrat & intercurrat inter eos, similiter aliud animal, æstimatur enim quod hæc amicitia sit diuidenda. Simile est, redire domum si homo statim procedens offenderit, & plura alia recitat ibidem August. Tale est hodie, si monachum quis videat non esse prosperum iter. Sed diceres, tamen multi ita esse probauerunt, quod talia signa sunt vera, vel etiam quod cartulæ ligaturæ personis infirmis factæ & alligatæ prosunt, quomodo ergo non est eis credendum? nam sæpius compertum est non esse prosperum iter, si auis in silua in sinistra manu clamauerit; vel si lupus per viam transierit, aut similia. Item multi experti sunt labores inchoare feria sexta non esse bonum, vel iter arripere. Ad quæ respondeo secundum Augustin. quod illę significationes, quæ sunt causæ futurorum euentuum, benè possunt obseruari, vt quia est tempus nebulosum, signum est pluuiæ. Sed si nulla est in eis causalitas, sed tantum dicitur, quod interdum significat talem euentum, sicut cum picæ garriunt, significatur aduentus hospitum, ex quo talis significatio non est à Deo instituta. Dicunt Doctores omnes tales obseruationes signorum introductas ab humana vanitate cooperante dęmonum malitia, qui nituntur homines pertrahere in errorē. Et potest fieri, q; aliquādo sic accidit operatione dæmonū, nō tamen sic semper accidit, & si sequitur, hoc est p ludificationē dæmonū, qui hoc facit ideo, vt homines sibi in maiorib. credant. Vnde cū nulla ratio possit esse, quare occursus sāctorū hominū, vt monachi, vel pręsbyteri, venationem vel piscaturā impediat, mani-

Aug. in li. de doct. Christ.

manifestum est istud esse superstitiosum & erroneum, & hoc etiam ostenditur ex frequenti falsitate signi. Dico ergo talibus, qui dicunt sæpius probasse tanquam verum, quod hoc fit de tentatione dæmonum, propter eorum falsam credulitatem præcedentem, quam adhibent dæmonibus. Et ideò, vt dicit Holcoth super lib. Sapient. cap. 13. obseruatores talium multa incommoda recipiunt propter eorum falsam fidem quæ alij nullatenus patiuntur, qui de

Li.2.c.1. talibus non curant. Et Policratus dicit, Rusticanum, & forte aselli prouerbium est, qui somnijs aut augurijs credit, nunquam esse securum. Ego sententiam verissimam & fidelissimam puto. Hæc ille. Vnde quandoque talibus dæmones procurant dolorem capitis aut oculorum, vt ad eos recurrant sæpius, & eis offerant superstitiosa facta, sicut muscas aut carbones aut crines mortuorum, quæ cum appensa fuerint collo patientis, videntur curari, cum tamen in rei veritate non curantur, eo quod ille dolor non fuit naturalis complexionis, sed solum vexatio diaboli, qui ad tempus illum hominem vexauit in capite turbando sibi membra & cruciando. Similiter oculos, aut nares, aut aures, aut ventrem commouendo, seu etiam conturbando, & cum ad eum recurrit patiens verbis vel aliquibus factis vel ligaturis, tunc cessat à tali vexatione, & videtur curare. Sed dices, tamen aliquando alligantur verba Euangelij vel psalterij in collo. Respondeo, quod si illa verba cum deuotione alligentur intentione bona, vt Deus ad eorum appensionem curet patientem, non est aliquid mali; sed quando credit quis, quod illa verba ex virtute propria curent febres & prohibeat morbum caducum, & quādo eis admiscentur characteres ignoti seu nomina aliqua extranea, vel quādo nō permittitur, ꝙ persona portās sciat ꝙd ibi cōtinetur, non est dubiū, quod hoc totum sit superstitiosum. Et tales redarguit Chrysostom. super Matth. dicens. Nonne Euangelium semper in Ecclesia legitur, ab omnibus auditur. Cum igitur Euangelium in auribus positum nihil prodest, quomodo verba eius circa collum posita prodesse possunt? vbi virtus est Euangelij, in figuris litterarum aut in intellectu sensuum? si in figuris, benè & circa collum suspenduntur. Si in intellectu, igitur melius in corde posita prosunt, quam circa collum suspensa. Possunt autem quattuor modi prædictij. dololatriæ reprobari sic moraliter; Primò enim illi non credunt Deum vnum, qui omnia asscribunt astris & stellis, & secundum hoc prosperari se credunt. Contra quos Hiere. *A signis cæli nolite metuere*. Alij qui plus hominibus quam Deo obediunt, contra illud Actu. *Magis oportet obedire Deo quam hominibus*. Alij qui plus diligunt parentes quam Deum. Contra quos Saluator. *Si quis plus diligit patrem aut matrem non est me dignus*. Alij qui pro sanitate vel prosperitate consulunt sortilegos. Quibus omnibus dicitur; *Non habebitis deos alienos*.

Secundò Deum esse vnum probatur ratione discursus naturalis. Nā simplex forma Deitatis, si non esset vna & eadem numero sed communicabilis pluribus, contraheretur aliquo addito ad esse singulare, & ita adponeretur alteri, nec esset simplicissima, quod est falsum. Item si essent plures Dij, aut omnes æquè potentes essent regere mundum & creare creaturas, aut non. Si sic, tunc cum vnus æque potens est omnibus, ipso sufficiente alij superfluerent, cum peccatum sit fieri per plura, quod potest fieri per pauciora. Si autem non essent æquè potentes, tunc non essent dij veri, cū Deo attribuitur omnipotētia. Item aut essent æque concordes aut discordes. Si discordes, sequitur deordinatio creaturarum quæ nolunt malè disponi. Si concordes, igitur dato vno superfluunt alij. Item sicut est in naturalibus, sic est in diuinis. Sed hic omnis pluralitas tendit ad vnum, ergo in diuinis similiter. Nam hic in naturalibus omnes homines reducuntur ad vnum sc. ad Adam. Omnes cœli reducuntur & continētur sub octaua sphæra, omnia tempora cōtinentur sub vno æuo. Vnde sex dies faciūt vnam septimanam, quatuor septimanæ vnum mensem, 12. menses faciunt vnum annum, quinq; autē anni faciūt vnum lustrū, & sic de alijs, & sic omnia reducuntur ad vnum. Ita etiam erit in diuinis, quod omnia reducuntur ad vnum creatorem.

III.

Deum esse trinum probat numeralis personarum distinctio, cum subditur, *scimus & loquimur*, pluraliter, ad significandum tres personas, Patris & Filij & Spiritus S. Hæc autem Trinitas personarum probatur tripliciter. Ipsa enim patet in scripturis; ostēditur in figuris; relucet in creaturis. De primo dicitur in Genes. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostrā.* Quod exponit Magister sententiarum lib. 1. dist. 2. cap. 4. Dicens enim, *faciamus ad nostram*, pluralitatem personarum ostendit. Dicens verò *ad imaginem*, vnitatem ostendit essentiæ. Vt enim dicit August. in lib. de fide ad Petrum. Si in illa natura patris & filij & Spiritus S. vna esset tantum persona, non diceretur; *Faciamus hominem ad imaginem nostram.* Cum enim dicit ad imaginem, vnam esse naturam ostendit, ad cuius imaginem homo fieret. Cum verò dicit nostram, ostēdit eundem Deum, nō vnam sed plures esse personas. Vnde dicit Hilarius quod his verbis significatur, quod in Trinitate nec diuersitas est, nec singularitas, nec solitudo, sed similitudo & pluralitas seu distinctio. Et idem alibi. Per hoc quod dicit ad imaginem & similitudinem non excluditur pluralitas personarum, per hoc quod dicit faciamus ad nostram, non excludit essentiæ vnitatē. Item hæc Trinitas exprimitur ibi, cum dicitur Genes. 1. *In principio creauit Deus cœlum & terram*, vbi per Deum significatur pater, per principium filius, qui ait apud Ioan. *Ego principium qui & loquor.* Item Spiritus S. denotatur, cum dicitur ibidem; *Et spiritus Domini ferebatur super aquas*, ferebatur intellige non localiter, sed potentialiter; secundum Aug. ad Orosium. Item Psal. dicit. *Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum.* *Verbo*, ecce filius, *Domini*, ecce pater; *& Spiritu oris eius*, ecce Spiritus sancti. Item idē Psal. *Benedicat nos Deus, Deus noster, & benedicat nos Deus*, vbi dicit ter Deus. Item apud Isaiā dicitur, quod Seraphin clamabant ter Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus, ad significandum personarum pluralitatem, per hoc autem quod dicit Dominus & non Domini, significat vnitatem substantiæ. Itē Marc. dicit Saluator Apostolis. *Ite in orbem vniuersum prædicate euāgelium omni creaturæ, baptizātes eos in nomine Patris & filij Spiritus sancti.* *In nomine* dicit, nō in nominibus, ad significandum essentiæ vnitatem, secundum Ambr. li. 1. de Trinit. Tria autem nomina tres personas ostendunt. *Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, pater, verbum, & Spiritus S. Et hi tres vnum sunt.* Item Apostolus ad Gal. *Misit Deus spiritum fi' j sui.* Ecce tres personæ. Item ad Rom. *Quoniam ex ipso*, scilicet Deo patre, *& per ipsum*, scilicet filium, *& in ipso* scilicet Spiritusāncto, *sunt omnia* secundum Augu. li. de Trinitate. Secundò trinitas personarū ostenditur in figuris. Significatur enim primò per tres angelos, quos Abraham vidit & vnum adorauit. Secundò significatur per tres digitos, quibus æqualiter appenditur moles terræ. Tertiò per tres ciuitates refugij æqualiter à se distātes. Quartò per tres digitos æqualiter in pariete scribentes. Quintò per tres propagines in vna vite fixas. Sextò per tres portas ciuitatis, quas vidit Ezech. vt habetur Ezech.

Marc. vlt.

1. Ioa. 5.

Gal. 4.

Rom. 11.

2. Trinitas ostenditur in figuris.

Gen. 18.

Isa 40.

Deut. 4.

Dan. 5.

Gen. 40.

Tertiò hęc trinitas personarum relucet in creaturis, in quibus est vestigium trinitatis. De quo dicit Meldens. super illud Psal. *In factis manuum tuarum meditabar.* Vestigium Trinitatis relucet in creaturis. Nam potentiam Dei manifestat creaturarum immensitas, Ecce Pater, cui appropriatur potentia. Sapientiam ostendit creaturarum decor. Ecce filius, cui appropriatur sapientia. Benignitatem ostendit creaturarum vtilitas. Ecce Spiritussanctus. Cōsideremus ergo in quibus hæc tria consistunt. Immensitas est in duobus, scilicet magnitudine & multitudine. Multitudo est in tribus, scil. visibilibus, inuisibilibus & permixtis. Magnitudo in mole & spatio. Moles in massa & pondere. Spatium in longo, lato, & profundo, & alto. Decor in quattuor, in situ, motu, specie, & qualitate. Situs in compositione, & ordine, in loco & tempore. Tempus in proprietate, loci naturalis, animalis, & rationalis; locus ante, retro, dextrorsum, & sinistrorsum, sursum & deorsum. Naturalis in incremento & decremento; Animalis in sensibus & affectibus. Rationalis in factis & consilijs. Per

3. Ostenditur Trinitas in creaturis.

Creaturarum immensitas.

Creatur decor.

hæc philoſophi ad cognitionem veritatis ſummæ peruenerunt. Sed omiſſa iſta curioſitate veniamus ad ſimplicem veritatẽ. Relucet enim Trinitas perſonarum in ſuperiorib. creaturis, vt in ſole, ſcilicet quod mouetur, lucet, & calet. Sicut ergo ibi illa tria ſunt, ſed tamen indiuiſibilia, ita tres perſonæ in vna indiuiſibili natura, inquit Auguſt. Secundò in creaturis inferioribus, ſicut in aqua fons generat riuum, Riuus ſtagnum, & tamen vna eſt aqua. Item in ligno, eadem eſt radix quaſi parens, ſtipes quaſi filius, & ramus quaſi Spiritusſanctus. Tertiò relucet in creaturis medijs, ſcilicet in hominibus, in quibus ſunt tres ordines electorum; ſcilicet ordo coniugalis quaſi pater qui generat alium, & à nullo alio ordine procedit; clericalis quaſi genit⁹ in cõiugali tanquam filius à patre; & religioſorum ab vtroq; ſcilicet à coniugali & clericali; qui tres ordines ſunt diſtincti proprietatibus, non tamẽ ſunt tria corpora myſtica, ſed vnũ corpus in Chriſto. Sed quia hoc expreſſius apparet in homine, ideò de homine ſumamus exemplũ. Dicit enim quod homo creatus eſt ad imaginem & ſimilitudinẽ Dei. De quo dicitur in Pſal. *Signatũ eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine*, vbi *vultus Dei* dicitur eſſentia vnitatis & Trinitatis perſonarum; iuxta quæ ſumus ſimiles Deo. Sumus enim ſimiles ei quãtum ad eſſentiam, quia ſicut Deus æternus eſt, ita & nos perpetui; & quantum ad Trinitatem perſonarum, quia ſimiles ſumus Patri per memoriam; Filio per intelligentiam; Spirituiſancto per dilectionem ſeu voluntatem. Hæc Innoc. Cui concordans Bernar. dicit, quod ſicut ex Patre gignit Filius, & ab vtroque Spiritus ſanct. ſic ex memoria & ratione voluntas procedit. Vt ergò Deo inhęreret creata in homine rationalis anima, memoriã ſibi vendicat Pater; rationem Filius; voluntatem ab vtroque Spiritus ſanctus. Sed vt iſta facilius & latius intelligas, & in imagine & ſimilitudine creatoris tui, ad quam creatus es, delecteris, nobilitatem tuam attendens aduerte, quod duo in auctoritate præmiſſa innuuntur. Primò dicitur, quod homo creatus eſt ad imaginem Dei: Secundo quod ad ſimilitudinem Dei.

Augu. de verb. Domini.

Trinitas apparet expreſſè in homine

Pſal. 4.

Bern, de amore Dei cap. 12.

Imago non eſt exterius, ſed interius conſideranda ſecundum Auguſt. Attenditur autem imago in hoc, primò quia ſicut Deus eſt vbique totus & omnia viuificans, mouens & gubernans, ſicut dicit Apoſtolus, *In eo viuimus, mouemur, & ſumus*; ſic anima in ſuo corpore tota vbiq; viget, viuificans illud, mouens & gubernans; nec in maioribus membris maior, nec in minoribus minor, ſed in minimis tota ſicut in maximis, & ſicut Deus eſt in ſuo mundo, ſic anima in ſuo corpore exterius, ſuperius, inferius, regendo, portando, replendo. Et ſicut Deus nec creſcentibus creaturis creſcit, nec decreſcentibus decreſcit; ſic anima nec minuitur membris minutis, nec augetur auctis. Hæc eſt imago Dei optima in anima. Item ſecundum Auguſt. ibidem c. 20. Sicut Deus viuit & ſapit, ita anima viuit & ſapit ſecundum ſuum modum. Item licet anima ſit vnius naturæ, tamen tres vires in ſe habet, id eſt, intellectum, memoriam, & voluntatem. Nam ſicut ex Patre generatur Filius, ex Patre Filioque procedit Spiritus ſanct. ita ex intellectu generatur voluntas, & extunc ex his duobus procedit memoria; non tamen tres animæ ſed vna anima & tres vires. In his ergo interior homo diuinam gerit imaginẽ, & ex his quaſi excellentioribus animæ viribus iubemur diligere conditorem noſtrum, vt quantum intelligitur diligatur, & quantum diligitur ſemper in mente habeatur. Nec ſufficit de eo intellectus, niſi adſit in amore eius voluntas; nec hæc duo ſufficiunt, niſi memoria addatur, quod ſemper in mente intelligẽtis & diligentis maneat Deus, vt ſic nullum ſit momentum, quo pręſentem non habeat eum in memoria. Sed videamus de ſimilitudine. Auguſt. in lib prædicto cap. 21. dicit, quod in hoc homo creatus eſt ad ſimilitudinem Dei, quia ſicut Deus eſt charitas, bonus, iuſtus, & patiens, atque mitis, mundus & miſericors, & cætera ſanctarum virtutũ inſignia, quæ de eo dicũtur; ita homo creatus eſt, vt charitatem haberet, vt bonus eſſet & iuſtus, patiens, atque mitis, mundus & miſericors, quas virtutes quanto plus quiſque in ſe habet, tanto propinquior eſt Deo, & maiorem conditoris ſui gerit ſimi-

similitudinem. Si verò quod absit aliquis per deuia vitiorum & diuerticula malorum ab hac nobilissima sui conditoris similitudine degenerans oberret, tunc fiet de eo quod scriptum est; *Homo cum in honore esset, non intellexit.* Psal. 48. Quis maior homini honor potuit fieri, quam vt ad similitudinem sui conditoris conderetur, vt eisdem virtutum vestimētis ornaretur quibus cōditor? De quo legitur; *Dominus regnauit decorem indutus est,* Psal. 92. id est, omnium virtutum splendore & totius bonitatis decore ornatus, vel quod maius homini potest esse dedecus, aut infelicior miseria, quam vt hac similitudinis gloria sui conditoris amissa ad informem & irrationalem brutorum & iumentorum similitudinem dilabatur? Quapropter secundum August. vnusquisque diligentius attendat primæ conditionis suæ excellentiam & venerandam sanctæ Trinitatis in se imaginem agnoscat, honoremq; similitudinis diuinæ, ad quem creatus est, nobilitate morum, exercitatione virtutum, dignitate meritorum, attendat; vt cum apparebit qualis sit, tunc similis ei appareat. Qui enim mirabiliter ipsum ad similitudinem suam in primo homine cōdidit, mirabiliter quoq; in secūdo, id est, in seipso reformauit. Cuius Trinitatis sanctissimæ consequi claram gloriam & & facie ad faciem intueri nos faciat Pater & Filius & Spiritus sanctus. Amen.

DE CORPORE CHRISTI.

SERMO I.

Qui manducat hunc panem viuet in æternum. Ioann. 6.

NIhil in sacrificijs maius esse potest quam corpus & sanguis Christi, nec vlla oblatio hac potior esse potest inquit S. Alexander Papa 5. post B. Petrum. Hæc omnes præcellit, quæ pura conscientia domino offerenda est, & pura mente sumenda, atq; ab omnibus veneranda; & sicut est potior cæteris, ita potius excoli & venerari debet. Nec immeritò; in hoc sacramento non figura sed res, non creatura sed creator, non quicquam terrenum sed totū cœleste cōtinetur; eò quod hic est panis qui de cœlo descendit, hic est caro vera data pro mundi vita, nō alia plane caro quam quæ nata est de virgine Maria, & passa in cruce, & resurrexit de sepulchro. Hæc caro est, ait August. (Aug. in li. de verbis Domini.) in qua Dei Patris filius sacerdos secundum humanitatem se pro nobis acceptabile fecit sacrificium & obtulit Deo, vt ipse idem sit sacerdos & sacrificium, per quod quidem sacrificium nos cum Christo vnum efficimur, quia Pater in illo est, & ille in nobis. Quis igitur tanti doni dignè poterit enarrare magnalia? quis effari & eloqui mysteria, aut pronūciare sufficiat fructuosissima humano generi misericorditer in ipso collata oblectamenta? Hic est enim *panis præstitus de cœlo* homini, *habens in se omne delectamentum & omnem saporem suauitatis.* Panis iste panis vitæ est, datus nobis in memoriam illius, qui nos *esurientes impleuit bonis.* Luc. 1. Et mortuos morte sua ad vitam reduxit æternam, quem qui manducat panem, viuet in æternum. Vnde istud sacramentum merito dicitur sacramentum pietatis, vel quia est sacramentum sanctæ religionis & diuinæ culturæ, vel quia Deus ex pietate hoc instituit. Magna reuera pietas diuina in hoc apparuit, quæ videns mundum languidum medicinam sui corporis & sanguinis re-

parauit, dicente beato Auguſtino; Verè magnus Deus & magna miſericordia eius, qui nobis dedit manducare corpus ſuum, in quo tanta perpeſſus eſt. Hæc Auguſtin. Magnæ igitur debet eſſe memoriæ apud nos, immò iugis & continuæ recordatio. nis tantæ pietatis beneficium, & nunquam obliuiſcenda tantæ clementiæ miſeratio. Propter quod ſancta mater Eccleſia Spiritu ſancto afflata, mellifluam dulcedinem tantæ benignitatis nolens obliuiſci, qua Deus omnipotens per viſcera miſericordiæ ſuæ eam viſitauit, & quaſi eſurientem & inanem animam eius repleuit bonis & ſatiauit, etſi continuè ipſius tam viſceralis pietatis memoriam congruo recordio ageret, tam in miſſarum celebrationibus, quam in populorum procurationibus & manducationibus, dignum tamen duxit ſolenniori nihilominus & honore & gratiarum actione clariori, memoriale dilectiſſimum inſtitutionis tanti ſacramenti, necnon mortis pariter & paſſionis Chriſti, cuius illud memoriale exiſtit, ſemel in anno deuotiſſimè & honorificentiſſimè celebrare. Nam, vt dicit Auguſtinus. Licet Chriſtus ſemel mortuus eſt iuſtus pro iniuſtis, & ſcimus, & certum habemus, & ſpe immobili retinemus, quia Chriſtus reſurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur, ſicut dicit Apoſtolus, tamen ne obliuiſcamur, quod ſemel factum eſt, in memoriam omni anno fit, quotiens Paſcha celebratur, nunquid totiens Chriſtus moritur & occiditur? Abſit. Sed tamen anniuerſaria recordatio repræſentat, quod olim factum eſt, & ſic nos facit moueri tanquam videamus præſentem Chriſtum in cruce. habentur verba de conſecratione diſt. 2. Semel Chriſtus. Quia igitur memoria tanti ſacramenti congruè feria quinta in cæna Domini locum habere non potuit propter aliorum officiorum eccleſiaſticorum occupationem; ideoque viſum eſt Eccleſiæ, Spiritu ſancto afflatæ, vt expeditis feſtiuitatũ, ſcilicet Paſchæ, Aſcenſionis, & Pentecoſtes, necnon ſanctæ Trinitatis ſolennijs, hodierna die recolatur memoria iſtius ſacramenti & cibi dulciſſimi, cuius recordium mentem delectat, quia *eſca angelorum*, virtutem roborat, quia panis cor hominis confirmat, & vitam gratiæ ad vitam gloriæ continuat. Vnde *qui manducat hunc panem viuet in æternum*, Jn quibus verbis tria deſcribuntur de tam ineffabili ſacramento. Primò namque deſcribitur huius ſacramenti proprietas glorioſa ſeu gratioſa, per quam iſtud ſacramentum eſt nobis factum tanquam ferculum altituum in hoc, quod appellatur *panis*. Secundò proponitur ſumentium ipſum ſuauitas ſaporoſa, per quam iſtud ſacramentum eſt à nobis accipiendum tanquam mentis noſtræ præparatiuum, cum dicitur; *Qui manducat*. Tertiò ſubiungitur digne ſumentis vtilitas fructuoſa, per quam iſtud ſacramentum nobis eſt gloriæ collatiuum in hoc, quod dicitur, *viuet in æternum*.

Hom. 2. in Pſal. 33.

Aug. ſup. Pſal. 60.

II.

Saluator noſter loquens de proprietate ſui corporis ſanctiſſimi, appellat eum panem. In hoc tamen ſacramento aliud eſt quod cernitur, & aliud eſt quod creditur. Illud enim quod cernitur eſt ſpecies panis in hoſtia, & ſpecies vini in calice; illud autem quod creditur, eſt veritas carnis & ſanguinis Chriſti. Et propter hoc Saluator præmittit in Euangelio dicens de veritate, quæ creditur in hoc ſacramento, *Caro mea verè eſt cibus*. Et tandem ſubiungit id quod cernitur, *hic eſt panis viuus qui de cælo deſcendit*. Cum ergo dicitur hic, *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum*, eſt ſenſus, qui mnaducat verum corpus Chriſti contentum ſub ſpeciebus panis, viuet in æternum. Ex quo elicitur illa Catholicæ fidei veritas, quod facta conſecratione per ſacerdotẽ amplius nõ manet ibi ſubſtãcia panis in ſacramẽto corporis Chriſti, ſed eſt ibi verũ corpus Chriſti principaliter, & ſanguis eius ex cõcomitãtia immediata, quia ſãguis immediatè diſponit corpus ad vitã. Tertiò eſt ibi anima ex cõcomitãtia, non immediata, quia licet anima nõ viuificet corp⁹ niſi mediãte ſanguine, tñ pertinet ad eandem naturam, & ideo concomitatur ipsũ appropin-

pinquè. Quarto est ibi diuinitas verbi ex concomitantia remota; quia licet diuinitas cum tribus præcedentibus faciat vnũ suppositum, tamen non pertinet ad eandẽ naturam, & ideo concomitatur ex concomitantia remota. Et propter hoc dicit Ambros. quod illa quæ fuerunt in vtero virginis inueniuntur in hoc sacramento. Ista autem quatuor fuerunt in vtero virginis, scilicet caro, sanguis, anima & diuinitas, & ista quatuor tangens saluator hic dicit; *Hic est panis viuus*, id est, caro viua, & sic corpus animatum, *& sanguis meus verè est potus*. Et quod addit, *qui de cœlo descẽdit* deitatẽ significat. Ex his conuincitur error Hussitarum, dicentium post consecrationem factã remanere substantiam panis in hoc sacramento, quod tamen est falsissimum, cum ibi statim amplius deficit esse substantia panis, & remanet verum corpus Christi. Vnde Ambros. Panis est vsitatus in altari ante verba sacramentorum, vbi accessit cõsecratio, de pane fit caro Christi. Et post pauca: Antequam consecretur, panis est, vt autem verba Christi accesserint, corpus Christi est, ante verba Christi calix est vino & aqua plenus, vt autem verba Christi operata fuerint, ibi sanguis efficitur, qui plebem redemit. Hæc ille. Et pro ista veritate sunt omnes Catholici Doctores, sicut Hieron. Augustin. Ambros. Gregor. & omnes moderni, nullo penitus discrepante.

Ambr. li. de sacramentis.

Vbi supra.

Secundo ex his elicitur, quod rationabilis est institutio Ecclesiæ modernæ, quæ tantum sub vna specie scilicet panis corpus ministrat fidelibus; quia cum circa species vini & calicis multa pericula acciderunt fidelibus, scilicet periculum effusionis & infidelitatis, institutum est sub specie panis tantum, ad euitandum periculum effusionis, & etiam ad significandum, quod ibi est sanguis Christi ex concomitantia, vt fide creditur. Sed omissa curiositate subriliori circa istud sacramentum dignissimum, de ipsius veritate est inquirendum.

Circa quod sciendum, quod licet hic dicatur panis, est tamen verissimum corpus Christi, quod natum est de Maria virgine, quod passum est & resurrexit, vt dicit Ambros. Et tale ac tantum corpus, gloriosum, & immortale, & impassibile, sicut modo sedet ad dextram Patris. Quam quidem veritatem probat auctoritas sacræ scripturæ; similitudo naturæ; exemplatio figuræ; miraculosa ostensio; & naturalis discursus rationis. De primo patet, quomodo scriptura clamat per prophetam in Psalm. *Memoriã fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus, escam dedit timentibus se.* Item Sap. 16. *Angelorum esca nutriuisti populum tuum & panem de cœlo præstitisti illis sine labore.* Et quod dicitur, *nutriuisti*, ponitur præteritum pro futuro & præsenti, sicut sæpius in scriptura dicitur, & licet illud intelligatur de mana ad litteram, tamen quantum ad proprietatem significationis, debet intelligi de corpore Christi, cum manna non potest propriè intelligi panis Angelorum, eò quod nullum habet ex eo delectamentum aut nutrimentum, sed benè ex corpore Christi, ex quo sumũt nouum gaudium, vt dictum est in sermone ascensionis. Item Ioan. 6. per totum clamat ipsa veritas, quod *hic est panis viuus; hic est caro pro mundi vita.* Et Matth. 26. Et Lucæ 22. *Hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur.* Item. 1 Corinth. 11. similem ponit sententiam, & in multis alijs locis sacræ scripturæ.

Vero corpus esse sub specie panis probatur.

1. Scriptura prob.

Psal. 110.

Secundo veritatem istius sacramenti probat similitudo naturæ. Nam videmus, quod actione naturę grana conuertuntur in gramina; nucleus in arborem; poligrana in pisces; ligna in lapides; cinis in vitrum; terra in aurum. Item per diuinam potentiam virga versa est in colubrũ. Item aquæ Marath amarissimæ subitò ad præceptum Moysi prophetæ dulcoratæ sunt. Item flumina in sanguinem conuersa sunt, & econuerso ministerio Moysi. Item mare dedit iter siccis pedibus hebræis. Itẽ petra dedit aquas. Item ferrum cecidit in aquam, & ad mandatum prophetæ supernatauit. Item sermo Eliæ traxit ignem de cœlo. Quæ omnia concludunt possibilem veritatem huius sacramenti. Si enim natura tantum potest, vt omnino vnam rem vnius speciei mutet in aliam alterius speciei, & si diuina potentia in patribus veteris testamenti tantæ fuit efficaciæ, vt omnino res impossibiles faceret ministerio prophetarum, quãtò magis per ministros noui te-

2 Similitudo naturæ.

Exod. 7.

Ibid. 15.

Ibid. 7. & 8.

4. Reg. 4.

4. Reg. 1.

ſtamenti, vbi ſuperabundat gratia, hoc poteſt facere, vt ſubſtantiam panis cōuertat in ſubſtantiam corporis Chriſti, cum etiam per longam tranſmutationem faciat natura de cibo panis corpus, & de vini potu ſanguinem in homine? *3. Exēpla figurarū.* Tertio veritatem huius ſacramenti probat exemplatio figuræ. Licet autem ſunt quaſi infinitæ figuræ huius ſacramenti, tamen paucas cōmemoraſſe ſufficiat. *Oblatio Melchiſedech. Gen. 14.* Prima igitur figura fuit in oblatione Melchiſedech, qui fuit rex & ſacerdos offerens panē & vinum, ſignificans oblationem Chriſti & inſtitutionem huius ſacramenti ſub ſpeciebus panis & vini, & ideo dicit propheta; *Psal. 109.* *Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.* *Agnus paſchalis.* Secunda figura fuit in immolatione agni paſchalis, qui fuit immolatus pro ſalute populi Iſrael. Sic Chriſtus, quem Ioannes prædicabat & demonſtrabat digito agnum veniſſe Chriſtum, propter innocentiam & manſuetudinem immolatus eſt pro ſalute totius generis humani. Vnde ſicut poſt eſum illius agni ſecuta eſt liberatio Iudæorum de ſeruitute AEgyptiaca; ſic poſt inſtitutionem huius ſacramenti, quæ facta eſt feria quinta magna, facta eſt die ſequēti liberatio generis humani à ſeruitute diabolica. *Ioan. 8. 1. Ioan. 2.* Nam *qui ſeruit peccato ſeruus eſt peccati. Et qui ſeruit peccato manet in morte.* Et ideo hoc ſacramentum vtramque deſtruit ſeruitutem, quia ſi filius vos liberauerit, verè liberi eritis. *Ioan. 8. Galat 4.* *Qua libertate liberauit nos Chriſtus.* Et mortem mortificauit, *Ioan. 6.* quia *qui manducat me, ipſe viuet propter me.* *Manna.* Tertia figura, quæ probat veritatem huius ſacramenti, eſt Manna, de quo dicit Sap. 16 *Panem de cœlo paratum præſtitiſti eis,* cuius guſtus erit quaſi ſimilæ cum melle. vnicuique ſapiebat ſecundum ſuam propriam voluntatem, inquit Auguſt. *lib. retractat. c. 2. Holcoth ſuper li. Sap. c. 16.* ſecundum Robertum Holcoth in diuerſis perſonis, & in eadem perſona diuerſis temporibus diuerſos ſapores habebat. Et hoc intellige, quādo cogitabant actualiter de ſapore alicuius alterius cibi, ſed ſi non, tunc habebat ſaporem ſibi connaturalem quaſi ſimilæ oleo conſperſæ. Per quod Manna ſignificatur ſacramentum Euchariſtiæ ſecundū Holcoth vbi ſupra. Sicut enim filij Iſrael per deſertum tranſeuntes verſus terram ei à Domino repromiſſam tali refocillabantur alimento, ita nos per mundum ad cœlum pergentes corporis & sāguinis Chriſti quotidiano viatico recreamur. Vocatur autem panis angelorum, primo ſecundum Holcoth propter conficientes Euchariſtiam, ſcilicet ſacerdotes, qui puri debent eſſe vt Angeli. Malach. 2. *Angelus Domini exercituum eſt.* ſcilicet ſacerdos. Et Apoſtolus dicit; *Mulier debet habere velamen in Eccleſia propter angelos.* Gloſſ. id eſt, ſacerdotes. Dicitur etiam panis angelorum propter veſcentes, quia debent eſſe puri communicantes vt angeli, quia *in maleuolam animā non intrabit ſapientia.* Secundo ſicut illud Manna colligentes non habuerunt plus quam illi, qui minus collegerant, ita capientes maiorem hoſtiam non plus ſumunt quam illi qui minorem, aut qui vnam micam quæ vix videri poſſit, cum vtrobique ſit idem Chriſtus æquè magnus. Sicut patet de ſpeculo integro & confracto, in quo videtur tota imago, & in qualibet eius parte. Tertio ſicut illud Manna ad modicum radium ſolis liqueſcebat, ab igne dureſcebat; ſic iſtud ſacramentum ſumentes à deuotione liqueſcunt in lachrymas compunctionis; ſed ab igne concupiſcentię indurātur & obdurantur. Quarto ſicut illud Māna bonis erat dulce, malis autem vertebatur in nauſeam; ſic iſtud ſacramentum eſt bonis ad meritum, malis verò ad ſupplicium, iuxta illud, quod canitur in ſequentia Eccleſiaſtica; Sumunt boni, ſumunt mali, ſorte tamen inæquali Patet de Iuda, in quē poſt buccellam introiuit Sathanas. Quarto iſtud ſacramentum figuratum eſt in panibus propoſitionis, quia ſicut illi panes non miniſtrabantur niſi à ſacerdotibus, & non dabantur laicis & ſecularibus niſi præquiſita puritate; Sicut patet de Dauid, cui Abimelech non prius dedit, niſi de continentia requiſiſſet; Sic iſtud ſacramentū non niſi à ſacerdotibus miniſtratur, & cōtinentibus datur. Quarto iſtius ſacramenti veritatem probant miraculoſa oſtenſio.

Sunt autem plura mirabilia. Primū eſt quod accidit tempore beati Gregorij, vbi propter dubitationem cuiuſdam fœminæ hoſtia verſa eſt in cruentā carnem. Secūdū eſt de quodam ruſtico, qui de conſilio Pythoniſſæ

thonissæ hostiam conseruauit in vase, qui cũ post hoc venisset, inuenit matrem puerum tenentem. Tertium est, cum quidam sacerdos rogasset in fide confirmari, vidit post consecrationem matrem cum puero in hostia dicentem sibi; Ecce habes quẽ desiderasti. Item cum quidam dæmoniacus adiuratus esset quid esset in hostia, respondit panis; postea fortius adiuratus dixit; panis vitę, panis angelorum; vltimo dixit; Deus & homo, in cuius nomine exiuit. Quintum miraculum de sacerdote AEgidio, qui cum postulasset sibi reuelari naturam sacramenti, vidit puerum ex hostia factum & angelum dicentem sibi; Si Christum videre placet, deest tibi quomodo illi pectori cõiũgeris, deosculatus est & tãdẽ petiuit conuerti in priorem formam, quod & factum est. Item venerabilis Hugo infirmabatur ad mortem, cum propter vomitum fratres illi corpus Christi dare negabant, & hostiã non consecratam dare vellent, dicebat, nõ est iste Deus meus. Item quidam Iudæus vidit in Ecclesia communicando populum quasi puerum diuidi Christianis. Item duo præsbyteri venerunt ad domum cuiusdam dubitantis de veritate sacramenti, contigit autem, quod puer illius cucurrit post vnum ad Ecclesiam, & eo celebrante vidit puer sacerdotem quasi vnum puerum comedisse; Currens igitur in domum, sub lecto se abscondit; Requisitus autem à patre cur hoc faceret, respondit, vidi illum sacerdotem, qui hic nos visitat, in Ecclesia puerum comedisse, vnde timeo, ne me similiter comedat. Et hæc ad præsens sufficiant. Quinto veritatem huius sacramenti probat naturalis discursus rationis. Dicit enim subtilis Doctor, quod naturalis discursus dictabat talem mutationem, quæ est in sacramento, de perfectione mũdi esse necessariam. Nam sicut fuit mutatio accidentis sine subiecto, sicut in aquis Marath multum amaris, sed in dulcedinẽ conuersis, remanente nihilominus aquæ substantia. Item fuit mutatio substantiæ in substantiam cum mutatione accidentis, vt aquæ in vinum in Cana Galilææ. Ideo necesse fuit esse mutationem substantiæ sine mutatione accidentis, eo quod hic substantia panis mutatur in substantiam corporis Christi, sed remanent accidentia, scilicet sapor idem, color, & sic de alijs. Item dictat ratio naturalis prius hominem esse alendum cibo subtili & leui, quam forti & valido. Sicut etiam dicit Apostolus. Lac vobis potum dedi, non escam, ita debuit nobis Christus prius dari in hoc sacramento sicut paruulis & infantibus, vt quasi sugendo ipsius carnem sumeremus, & tandem in patria fortiorem & immensum caperemus. Vnde dicit Isidorus. Sicut cibum fortem infans inualidus capere non potest nisi à matre prius editus in lactis succum vertatur, vt quod in cibo non potuit vti, sugendo potet in lacte per carnem; Ita & nos dum essemus infirmi ad conspiciendam verbi æternitatem, factum est verbum ipsum caro, vt enutriti per carnem fortioresque effecti, cibum solidum, id est, verbum diuinum patri coæternum contemplando, vt Angeli satiemur. Hæc Isidorus. *libr. 1. de summo bono c. 15.*

II.

Qui manducat. Ante aduentum mediatoris inquit S. Bernard. omnes sensus nostri languebant corpore emortuo propter vnius sensus defectum, scilicet propter gustus absentiam, sine cuius adminiculo nec viuere corpus, nec sensus vim viuacitatis exercere potuerunt. Quicquid enim ad totius corporis spectat alimentum, cunctis sensibus & vniuerso corpori appone, suppone, circumpone, si solus gustus deerit, quid proderit? infunde auribus, intrude naribus per quamuis aliam partem, obesse poterit, non prodesse. Gustum autem quędam sequitur saporis dulcedo, quam in interiori suo sentiens anima, modo quodam singulari & cæteris sensibus incommunicabili, quæ suscipit cuncta diiudicat, discernit, sicque omnes sensus vegetat & confirmat. Hæc ille. Vt ergo Christus gustum nostrum reformare valeret, & vt homini se suauẽ ostenderet, ac per hoc ad maiorẽ sui dilectionẽ prouocaret, carnẽ afsũptam proposuit in eduliũ, vt per cibũ carnis ad gustum inuitaremur Deitatis. Nihil est quod tam gratam mentibus præstet refectionẽ, sicut panis supersubstãtialis. Hęc enim *Bern. in l. de amore Dei.*

enim refectio non fit per speculum, sed per diuinæ dulcedinis experientiam. Iuxta quod gustus & tactus non exercetur per speculum sicut visus. Sed quamuis sit tantæ suauitatis, tamen palato non sano, id est homini malè disposito, pœna est panis, qui sano est suauis. Quia igitur non omnes æqualiter manducant aut gustant hunc cibum: ideò de diuersis modis manducandi breuiter est sciendum, quod istud sacramentum potest sumi & manducari quatuor modis. *Primo* non sacramentaliter nec spiritualiter, sicut illi qui speciebus istis vtuntur, sicut communibus cibis ad satietatem & ebrietatem. De quibus dicit Apostolus; *Alius quidem esurit, alius ebrius est.* *Secundo*, modo non spiritualiter sed sacramentaliter, sicut qui sumunt cum peccato mortali. De quibus dicit Apostolus ibidē. *Qui manducat & bibit indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini* Vbi dicit Ambr. *Reus erit*, id est, ac si Christum occidisset punietur. Et de his dicitur. *Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ, in conspectu eius cadent omnes, qui descendunt in terram.* & est sensus secundum Innoc. *Omnes pingues terræ*, id est, terrena diligentes & & superbi manducauerunt corpus Christi sacramentaliter, & adorauerunt exterius genua flectendo, sed nec manducatio eis profuit, nec adoratio Deo placuit. De manducatione dicit Apostolus; *Qui manducat indignè.* De adoratione Isa. *Cum veniretis ante conspectum meum, quis quæsiuit hæc de manibus vestris?* Et sequitur. *Manus enim vestræ plenæ sunt sanguine*, id est, peccato, ideo addit. *In conspectu eius cadent*, id est, peccabunt, *omnes qui descendunt in terram*, scilicet terrena diligendo. Vnde eo ipso, quod tales præsumunt accedere ad sacramentū, peccabunt. *Tertio* modo manducāt quidam spiritualiter non sacramentaliter, sicut illi qui fide & deuotione ad istud sacramentum desiderant accedere, existentes in gratia, sed propter aliquod impedimentum non possunt ipsum recipere. Quibus dicit August. Crede & manducasti. Et de his dicit Psal. *Edent pauperes & saturabuntur.* Quod exponit Innoc. quartus de manducatione spirituali. Vnde sensus est; *Edēt*, id est, spiritualiter comedent. Et quid edēt, determinat Ioan. *Panis quem ego dabo, caro mea est.* Benè autem dicit, *edent pauperes*, quia non comedunt eum spiritualiter nisi pauperes, id est, contemptores diuitiarum & humiles. Qui enim plus diligunt sæculum quam Deum, non comedunt eum spiritualiter ad salutem, licet comedant sacramentaliter ad damnationem suam. Vnde dicit Aug. Quid est mādducare? non hoc solū scil. in sacramento corpus Christi accipere, multi enim indignè accipiunt, sed hoc est manducare, in ipso manere, & ipsū in se manentem habere, secundum quod ipsemet dicit; *Qui manducat carnem meam &c. in me manet & ego in eo.* Quem modum manducandi clarius deducens beatus Bernard dicit; Manducare spiritualiter corpus Christi est passionis & redemptionis eius sacramenta attentius colere, ad sumendum suauiter in conscientia, & ad recolendum fideliter in memoria. *Quarto* modo quidā manducant sacramentaliter & spiritualiter, sicut illi qui cum debita præparatione ipsum de facto accipiunt De quibus dicit Apostolus. *Probet autem seipsum homo, &c.*

Eucharistia sumi potest modis quatuor.

1. Cor. 11.

Psal. 21.

Isa. 1.

Psal. 21.

Ioan. 6.

Ioan. 6.

Bern.

Sciendum autem, quod ad istud sacramentum fideles obligantur secundū quadruplicem gradum Quia aliqui primo obligantur solum ad credendum & amandum, sicut illi qui sunt inter infideles, vbi nullo modo possunt habere copiam, & tales sic saluantur. Quia nemo ad impossibile obligatur. Vnde dicit Augustin. Deus seruum pigrum non damnaret si ea, quæ nullo modo fieri poterant, imperaret. Secundo aliqui non solum ad credendum & diligendum, sed etiam venerandum obligantur, sicut inter fideles quilibet non legitimè impeditus tenetur in diebus dominicis ad minus, vt audiat missam. Nā præceptum de sabbati obseruatione ad istum cultum est translatum. Tertio aliqui non solum ad venerandum, sed etiam ad sumēdum istud sacrāmentum obligantur, sicut omnes perfectæ ætatis ad minus semel in anno, vt circa festum paschæ, quia tunc istud sacramentum fuit institutum. Quarto aliqui tenentur non solum ad venerandum & sumendum, sed etiam ad conficiendum sicut omnes sacerdotes, & præsertim

curati, & tanto frequentius, quanto pro pluribus obligantur. Vnde Greg. Debemus Deo quotidiana lachrymarum sacrificia quotidianis carnis & sanguinis eius hostijs immolare. Nota secundum Aug. in libr. de Ecclesiasticis dogmatibus. De consec. dist. 2. Quotidie. Singulis autem diebus dominicis &c. Thomas super 4. dist. 7. Si quis ex quotidiana sumptione noscit feruorem augeri ad Deum, & reuerentiam ad sacramentum non minui, talis potest quotidie celebrare. Si autem sentit reuerentiam minui, feruorem non multum augeri, debet abstinere, vt cum maiori deuotione postea accedat; & sic quilibet est suo iudicio relinquēdus. Aug. ad Ianuariū, & Ambr. l. 1. de sacramētis. Qui quotidie peccat, quotidie debet sumere medicinam. de cōse. dist. 2. Si quotiescunque. Item de consecr. dist. 2. Non iste. vbi dicitur. Accipe quotidie, quod quotidie tibi prosit. Respondeo. Omnia ista intelliguntur ad præparationem animi, in quo debet esse Christianus. de consec. dist. 2. Vt quid. Ex quo dicto patet secundum Scotum, quod existens in gratia indeuotus, laudabiliter abstinet, nec est consilium sanctorum per hoc sacramentum excitare deuotionem, sed per alia scilicet eleemosynas.

Sed nota an sacerdos peccat non sacrificando quotidie, videtur quod sic, quia per sacramentum tolluntur peccata. 1. q. 1. Ipsi sacerdotes peccata populi comedunt, & eis iniungitur vt semper assint ad altare. 31. dist. sacerdotibus. Et quia quotidie peccamus, saltem peccatis, sine quibus humana fragilitas non potest consistere, debemus quotidiana celebratione purgare. de conse. dist. 2 iteratur. Resp. Si ex humilitate desistat, non peccat, si propter grauitatem peccati præteriti facit. dist 5. ad eius. Si ex pigritia vel leuitate, licet sentit se dignum, & sic haberet conscientiam, peccaret contra Deum & proximum. Qualiter vero hospitium cordis sit præparandum tanto hospiti, vt dignè possit manducare spiritualiter docet Hugo; Et hæc præparatio in tribus consistit. *Primo* vt hospitium cordis mundetur, quod fit per timorem Domini. *Timor Domini expellit peccatum*, & hoc fit mediante cōfessione. Anima enim sua peccata cognoscens pertimescit diuinum iudicium, & inde confitetur. Et hæc confessio debet esse præmeditata, ad similitudinem purgantis domum, qui prius immunditias omnes in vnum cumulum congregat, antequam eas extra eijciat. Item debet esse præmeditata ad similitudinem dispensatoris, qui per lapillos prius computat, quā Domino rationem reddat. Debet enim attendere omnia bona naturæ, gratiæ, fortunæ, quibus vsus est. Item debet esse præmeditata ad similitudinem illius, qui ingreditur iudicium, qui prius præmeditatur, antequam loquatur coram iudice. Sed sunt quidam qui impræmeditati & indeliberati confitentur, narrantes superficialiter. Sicut ancilla pigra lauat extra ollam & intus non aduertit pinguedinem adustam, & sicut ancilla purgans domum colligit sordes in vnum locum, & abscondit sub scamno. Tales sunt, qui boni apparere volunt, vel bona agunt, sed peccare non cessant, & peccata abscondunt tacentes circumstantias. *Secundo* præparatur cordis hospitium ornando domum cordis. Quod fit per veram pacificationem conscientię. Psalm *In pace factus est locus eius*, & hoc cum homo pacem habet cum vitijs. *Tertio* præparatur custodiendo atrium cordis, ne fur diabolus ingrediatur suis machinationibus & furetur virtutes quas homo collegit. Vnde Salomon; *Omni custodia custodi cor tuum.* Benè dicit *omni*, non vna, scilicet vt omnes sensus tuos benè custodias. Qui sic præparauerit domum conscientiæ, dignus erit tanto hospite, & hic est, qui dignè manducat hunc panem.

III.

Viuet in æternum. Hoc sacramentum est panis viuus, vt dicitur apud Ioan vnde confert vitam gloriæ, licet non conferat vitam gratiæ, eo quod requirit hominem existentem in gratia. Vnde gratiam primo non donat, sed eam augmentat. Et ideo dicitur Eucharistia quasi bona gratia, quia perficit gratiam collatam. Vnde sicut cibus corporalis habet vitam conseruare in corpore, ita istud sacramentum, cum sit cibus animæ, habet conseruare gratiam, quæ est vita animæ. *Nisi manducaueritis*

Ioan 6.
Fructus & vtilitas sumptionis Eucharistiæ.
Ioan. 6.

ritis &c. non habebitis vitam in vobis. Conseruat ergo in vita gratiæ & perducit ad vitam gloriæ, quia *si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.* Vnde hic est panis vitæ ad intelligentiam præsentis dignationis; lignum vitæ ad prouidentiam futuræ tentationis; liber vitæ ad memoriam exhibitæ dilectionis. In eo quod est cibus vitæ reficit conditionis humanæ naturæ amaritudinem; quia lignum vitæ, perpetuat contra breuitatem; quia liber vitæ erudit & fit remedium contra iniquitatem. De primo dicit Eccl. *Cibauit illum pane vitæ & intellectus.* Benè dicit *& intellectus,* eo quod homo debet intelligere spiritualiter ea, quæ dicuntur de hoc sacramento. Sic quod per istud sacramentum habemus vitam spiritualem. vnde saluator; *Verba quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt.* De secundo de ligno vitæ dicitur. *Fructus iusti lignum vitæ.* vnde sicut mors intrauit per lignum, ita vita inuenta est per lignum crucis, in quo corpus Christi pependit & vitam nobis reparauit. De tertio scilicet de ligno vitæ. Apertus est lib. vitæ. Certè hodiè aperitur & quotidie omnibus, in quo quilibet docetur, quantum Christus nos dilexit, qui nobis sic seipsum dedit in cibũ temporaliter, & seruat in præmium æternaliter. Sunt autem plures vtilitates consequentes dignè manducantibus; *Prima* est spiritualis mentis repletio. *Iustus comedit & replet animam suam. Secunda* est familiaris Dei inhabitatio. *Qui manducat meam carnem in me manet & ego in eo. Tertia* est gloriosa corporis resurrectio. *Qui manducat meam carnem &c. & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Quarta* est vitæ æternæ adeptio, vt hic dicitur, *viuet in æternum* Et per oppositum est de indignè sumẽtibus, quos sequitur multiplex damnum. *Primum* est periculum mortalis culpæ. *Homo qui accesserit de stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt, in quo est immunditia, peribit de populo. Secundum* est crimen læsæ maiestatis. *Qui manducat indignè, reus erit corporis & sang. &cæt. Tertium* est spiritualis satietatis carentia. *Comedistis & non estis saturati. Comedes & non saturaberis. Quartum* est damnatio æternæ mortis. *Iudicium sibi manducat &c.* Vt igitur hæc damna caueantur & vtilitates cõsequentur, plura sunt necessaria. Primo fides cum qua accedendum est. *Omnis alienigena non comedet ex agno.* Secundo cum charitate. *Comedite & bibite amici.* Tertio cum humilitatis simplicitate. *Si quis est paruulus veniat ad me, & insipientibus locutus est. Comedite panem meum & bibite vinum, quod miscui vobis.* Quarto cum metu & terrore. *Panem suum cum luctu & tremore comedebat.* Quinto cum prauorum motuũ restrictione. *Renes vestros accingetis.* Sexto cum conscientiæ discussione. *Probet autem seipsum homo.* Septimo cum amaritudine contritionis. *Cum lactucis agrestibus.* Octauo cum amotione concupiscentiæ carnalis. *Seruus omnis empticius circumcidetur & sic comedet.* Nono cum suspirijs clamoris. *Antequam comedam suspiro.* Decimo cum vitæ sanctitate. *Sanctificamini cras comedetis carnes.* Vndecimo cum gratiarum actione. Psalm. *Comedent & saturabuntur & laudabunt Dominum.* Duodecimo cum mandatorum diuinorum obseruatione. *Audite audientes me & comedite bonum, & delectabitur in crassitudine anima vestra.* Beatus, qui sic manducat hunc panem. Nam talis viuet vita gratiæ in præsenti, & vitæ glorię in futuro; Ad quam nos perducat auctor vitæ Christus Dominus noster, qui est per sæcula benedictus. Amen.

Eccl.15.

Ioan.6.

Prou.3.

Apoc.20.

Dignè manducantes vtilitates consequũtur.

Prou.13.

Ioan.6.

Ibid.

Indignè manducantes magnum patiuntur damnum.

DOMINICA PRIMA POST TRINITATIS.

SERMO I.

Homo quidam erat diues, & induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendidè. Luc. 16.

SI diligenter considerare velimus fratres charissimi, mundanæ gloriæ vanam excellentiam, necnon opulentiarum, quibus diuites peccatores & abundantes in sæculo, affluunt, miserabilem in seipso copiam; reuera nihil est, de quo eis electi Dei existentes tam pauperes, tam viles, tam abiecti, quam despecti inuideant, eo quod tota illorum gloria in ignominiā & abundantia in defectum perpetuum, & istorum paupertas & vilitas in perpetuum gaudium & consolationem æternam conuerti non dubitatur. Sicut patet hic in duobus hominibus diuite & Lazaro. Illam enim gloriam & copiam diuitiarum non nisi *labor & afflictio spiritus* in præsenti, & in futuro dolor acerbissimus & perpetuus cruciatus comitatur, sicut patet in diuite isto. Verè ergò & bene dixit quod *vanitas vanitatum & omnia vanitas, quæ sub sole sunt.* Et quomodo ergo non vanitas, cum vt dicitur in Psalm. *Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis.* Vnde damnati hodiè conqueruntur contra seipsos, dicentes illud Sap. *Quid profuit nobis superbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis?* Et certè facilis est responsio, quod nihil profuit sed obfuit. Cuius ratio ibidem sequitur; *Transierunt omnia velut umbra, & tanquam nuncius præcurrens, & tanquam nauis quæ pertransit fluctuantem aquam, cuius cum præterierit, non est vestigium inuenire neque semitam carinæ illius in fluctibus.* Vbi patet quomodo damnati cōparant temporalem fælicitatem vmbræ propter eius breuitatem, quia moto homine statim vmbra mouetur & annihilatur, sic fælicitas humano mortuo homine statim desinit. Iob. 27. *Diues cum dormierit nihil secum afferet.* Secundo comparatur nuncio præcurrenti; licet enim omnis nuncius habeat festinare, ille tamen maximè, qui pręcedit Dominum suum pro hospitio suo & cibo præparando, & ideo fælicitas mundana non comparatur cuique nuncio, sed cursori velocissimo, qui præcedit Dominum suum Iob. 9. *Dies mei velociores cursore transierunt, & non viderunt bonum,* scilicet æternum, licet temporalia bona viderunt ad tempus, vnde dicitur isti diuiti; *Recepisti bona.* Tertio comparatur naui transeunti per mare, & quo ad hoc, dicitur tanquam nauis, quę pertransit fluctuantem aquam, cuius, cum pertransierit, non est semitam inuenire neque vestigium in fluctibus. Sic est de vita hominum mundialium, quæ nullam relinquit memoriam transactis paucis annis. Et hoc est verum. Plures enim nobiles transierunt & perierunt, quam habeantur in memoria, siue per scripturam, siue per memorialia quæcunque. Vnde & iste diues, licet fuit famosissimus in sæculo, tam ex prædijs & possessionibus quia diues in censibus, tam ex operimentis & vestibus, quia *induebatur purpura & bysso*; quam etiam ex ferculis & victualibus, quia *epulabatur quotidie splendidè,* tamen nulla ipsius habetur memoria, eo quod nec nomen suum hic dicitur, nec genealogia parentum describitur, nec quod omnium potissimum est, prǫmium virtutis

Fælicitas temporalis comparatur vmbra.

Nuncio præcurrenti.

Naui trāseunti.

Psal. 111. & probitatis, sed potius vitiorum demeritum pœna & tormentum recitatur. Vera ergo est illa sententia Psalmistæ, *in memoria erit iustus*, vt patet hic de Lazaro; Reproborum vero memoria peribit cum sonitu, sicut patet hic de diuite, cuius memoria in pessimo recordio singulis annis recolitur, vita ipsius enormis & mors pessima recitatur. *Homo quidam erat diues.* In quibus verbis tria de istius diuitis vita reproba & nefanda proponuntur, secundum quod triplici vitio tota illius ætas deformata ostenditur, & nobis in exemplum &

Proposit. cautelam fugiendi declaratur. Primo itaque describitur status huius diuitis tanquam superbus & inflatus, quia superfluus in censibus, Cum dicitur, *diues erat quidā.* Secundo vt vane gloriosus & pompaticus, quia vanus & curiosus in vestibus, cum additur; *Et induebatur purpura & bysso.* Tertio vt gulosus & repletus, quia vorax & epulosus, cum subditur; *Et epulabatur quotidie splendide.* Et in his omnibus tacitè repræhenditur, vt impius & immisericors respectu proximi, cum dicitur quod erat sibiipsi tantum diues, induebatur & non induebat aliquem; epulabatur & non reficiebat pauperem, scilicet Lazarum.

I.

Diues. Sciendum, quod, secundum beatum Bernard. aurum & argentum & cætera huiusmodi, quæ diuites habent pro cēsibus quantum ad animi bonum spectant, nec bona sunt nec mala, vsus tamen horũ bonus, abusio mala, solicitudo peior, quęstus turpior. Hæc Bernard. Hinc dicit Ambros. Diuites crimen habent, non in facultatibus, sed in his, quia vti nesciunt. Et subdit: Nam diuitiæ vt impedimenta sunt improbis, ita bonis sunt adiumenta. Hæc ille. Nihil ergo in diuite repræhenditur plus, nisi diuitiarum abusus, qui maximè fit per superbiam. Propter quod dicit Augustin. quod diuites intelliguntur superbi in scripturis. Nam qui habet multas facultates pecuniarum, si in eis non extollitur pauper est. Et modo si non habeat aliquid, & cupiat & infletur, inter diuites reprobos eum computat Deus, quia diuites & pauperes in corde interrogat Deus, non in arca aut in domo. Hæc Augustin. Ex quibus omnibus infero primo, quod possessio diuitiarum secundum se illicita non est, si ordo rationis seruetur. Ad quod secundum Thomam primo requiritur, quod iuste possideat, quæ habet. Secundo quod in eis finem non constituat. Tertio quod ipsis debito modo vtatur, scilicet ad suam & ad aliorum vtilitatem. Vnde Apostolus diuites non condemnat, sed eis certam regulam vtendi diuitijs tradidit, dicens. 1. Timoth. 6. *Diuitibus huius sæculi præcipe non sublime sapere; nec sperare in incerto diuitiarum, bene agere, facile tribuere, communicare & thesaurizare sibi fundamētum bonum in futurum.* Vnde patet quod diuitiæ stant cum beatitudine viæ, quia nec spem, nec charitatem, nec fidem excludunt. Ideo dicit Eccl. 31. *Beatus diues sine macula qui post aurum non abijt, nec sperauit in thesauris pecuniæ;* immo dico quod diuitiæ sunt necessariæ ad beatitudinem. Nam secundum Thomam, tam virtutes vitæ actiuæ quam contemplatiuæ diuitijs indigent, sed differenter; quia contemplatiuæ ad solam sustentationem naturæ, sed virtutes actiuæ ad hoc, & ad subueniendum alijs cum quibus conueniendum est, veruntamen contemplatiua in hoc perfectior est, quia paucioribus indiget. 1. Thimoth. 6. *Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus.* Sed vt habeamus materiæ huius latiorem tractatum ad inueniendum veras diuitias, videamus de multiplici genere diuitiarum. Est igitur triplex genus diuitiarum, nam quædam sunt diuitiæ temporales & periculosæ; aliæ spirituales & virtuosæ; tertiæ æternales & gloriosæ. Primæ sunt rationabiliter paruipendendæ; Secundæ laudabiliter exercendæ; Tertiæ ineffabiliter appetendæ. Primæ diuitiæ sunt periculosæ, quia repellunt veritatem à cognitione; securitatē ab æstimatione; tertio vnitatem ab affectione. Primo repellunt veritatem à cognitione. Diuites enim nec possunt habere veram cognitionem Dei, nec sui, nec proximi.

Bern li. de cõsideratione.

Ambr. l. 8. super Lucam.

Diuitiarũ abusus, maximè reprehenditur in diuite.

Aug. sup Psal. 68.

ximi. Primò non habent cognitionem Dei. Quia fallacia diuitiarum *suffocat verbum,* & sine fructu efficitur. In cuius figura Regibus diuitibus Angelus Domini apparuit in somnis, sed pauperibus pastoribus in vigilia perfectè se ostendit; in signum, quod pauperes de eo clariorem habēt notitiam, quam diuites. Vnde Zachæus, qui fuit princeps publicanorum & diues, & tamen statura pusillus erat, & non poterat præ turba videre Jesum, donec in arborem ascendit. Sic diuitijs constipati & familia multa circumdati sunt paruuli in statura virtutum, & comprimuntur solicitudinibus & pressuris negotiorum & officiorum, ita quod eis non vacat tempus ad cogitandum de Deo nisi valdè raro; forte semel vix in anno, in quadragesima, vel in pascha arborem pœnitentiæ conscendunt, vt Iesum videant aut deuotè inuitent in domum suam. Et ideò diuitiæ sunt pulueres excæcantes oculos spirituales. Vnde cuidam diuiti dicitur in Apocal. *dicis quod diues sum & nullius egeo, & nescis quia miser es & miserabilis & pauper, cæcus & nudus.* Itē secundo non habent notitiam sui, propter duo impedimenta; propter vera dicentium raritatem, & propter adulatiuam falsitatem. De primo dicit Seneca, Monstrabo tibi quid omnia possidentibus desit. Deest enim eis, qui dicat veritatem. De secundò patet, quia tot sunt adulatores diuitum de familijs, de amicis, de vicinis, de extraneis, quod proprios defectus non possunt aduertere. *Diuiti decepto multi recuperatores, locutus est superba, & iustificauerunt illum. Diues locutus est, & omnes tacuerunt, & verbum illius vsque ad nubes perducent.* Tertiò non habent cognitionem de proximo, quia nesciunt qui sunt eorum amici, qui hostes. Vnde Seneca, Iste quem tu dominum pecuniæ æstimas, loculos habet, ignoras an auarus an prodigus sit. Si prodigus, non habebit; si auarus non habet. Iste quem tu admirantibus cunctis fœlicem credis, sæpe dolet, sæpe suspirat; multi illum comitantur, mel muscæ sequuntur, cadauera lupi, frumenta formicæ, prædam sequitur ista turba non hominem. Et ideò benè deducit Boëtius quod aduersa fortuna plus prodest quam prospera. Illa semper spē felicitatis cum videtur blanda mentitur, hæc semper vera est, cum se instabilem mutatione demonstrat. Illa fallit, hæc instruit. Sic ergò diuitiæ repellunt veritatem à cognitione; securitatem ab æstimatione. diuites enim sunt semper in timore perdendi pecuniam; terras & thesaurum, & cum sunt, sine securitate sunt, & per consequens sine intrinseca iucunditate. Vnde Augustinus narrat, quod transiens per quendam vicum, vidit pauperem mendicum iocantem, & innuit loquens ad socios; Omnibus, inquit, conatibus quibus laboramus, nihil aliud vellemus, nisi ad securam lætitiam peruenire, quo nos iste mendicus præcessit. Et sequitur. Iste lætabatur, ego anxius eram; ille securus, ego trepidus. Et ideò notanter in suo cantico dixit Beata Virgo. *Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes.* Istud enim est quod apparet esse repletum, & tamen est vacuum, ita diuites videntur exterius sine solicitudine, & tamen interius sunt pleni tristitia & timore. Tertiò repellunt vnitatem ab affectione, causant enim inuidias & turbationes & bella brigas & discordias morum. Vnde Iacob. 4. *Vnde bella & lites in vobis? nonne ex concupiscentijs vestris?* vbi dicit Glossa ordina. Qui enim cupit præferri & temporalibus abundare, odit, inuidet, occidit. Istud benè patet de Abraham, & *Loth* consanguineo suo; de quibus dicitur; *Erat eorum substantia multa & non poterant habitare communiter.* Ecce diuisio fraternæ vnitatis & charitatis, vnde propter meum & tuū fit bellum, dicit Seneca.

Secundæ diuitiæ sunt spirituales & virtuosæ, & hæ sunt gratiæ & operationes virtutum, & boni mores. Vnde dicit Grego. Homelia 12. super illud, Exijt qui seminat; solæ diuitiæ veræ sunt, quæ nos virtutibus diuites efficiunt. Et sequitur; si ergo fratres diuites esse cupitis, veras diuitias adamate. De his diuitijs dicitur Isaiæ 33. *Diuitiæ salutis sapientia & scientia.* Et Prouerb. 10. *Benedictio Domini diuites facit.* Et Sapient. 8. *Etsi diuitiæ appetantur in vita,* quid

Margin notes: ...non habēt cognitionē Dei. — Matt. 13. — Luc. 19. — Apoc. 3. — ...non habēt cognitionem sui. — Eccl. 13. — ...non habēt cognitionem proximi. — Seneca de remed. fortuitorum. — Aug 6. confess. — Luc. 2. — Gen. 13. — *Diuitiæ spirituales virtutum veræ. Gregor.*

quid sapientia locupletius. Sunt autem istæ diuitiæ multiformes. Primæ rectæ credulitatis Iacob. 2. Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide & hæredes regni, quod repromisit diligentibus se. Secundæ sunt bonæ operationis 1. Thi. vlt. *Diuitibus huius sæculi præcipe non sublime sapere, bene agere, diuites fieri in bonis operibus.* Tertiæ sunt diuitiæ sanctæ contemplationis. Isaiæ 33. *Diuitiæ salutis sapientia,* id est sapida scientia, quæ habetur in illis, *qui gustant* quotidie, *quoniam suauis est dominus.* Et istæ sunt nobilissimæ diuitiæ. Vnde de anima contemplatiua dicitur. *Multæ filiæ* regum *congregauerunt diuitias,* scilicet in vita actiua, *tu supergressa es vniuersas.*

Diuitiæ æternæ. Tertiæ diuitiæ sunt æternales & gloriosæ. In istis est perpetuitas sine transitione; securitas sine fatigatione; iucunditas sine defectione. De quibus in Psalm. *Gloria & diuitiæ in domo eius.* (*Psal. 111.*) Et iterum. *Spera in Domino & fac bonitatem, & pasceris in diuitiis eius.* (*Idem 36.*) Istæ diuitiæ sunt incorruptibiles. Matth. 6. *Thesaurizate vobis thesauros in cælo, vbi nec ærugo nec tinea demolitur.* Sunt etiam istæ diuitiæ multum gloriosæ. Prouerbiorum 8 *Mecum sunt diuitiæ & gloria.* Sunt insuper delitiosæ, quia benedictio Domini diuites facit, & non sociabitur illis afflictio. Quia ergo diues iste, de quo hic, non aduertebat diuitias spirituales & æternales, ideò transiuit ad inopias & afflictiones infernales. Sic enim accidet omnibus diuitias spirituales & æternales non curantibus & diuitias temporales amantibus. Prouerb. 11. *Qui confidit in diuitiis, corruet in eis.* Propter quod Salomon paruipendens huiusmodi diuitias de se dicit Sapient. 8. *Diuitias nihil esse dixi in comparatione illius,* scilicet vitæ æternæ. Et benè appellat diuitias, *nihil* (*Diuitiæ, appell. Nihil.*) secundum Holcoth, quia pro eis se homines annihilant irritando & insidiando, machinando & bellando, vt dictum est. Secundò quia in maxima necessitate non iuuant, scilicet in morte & in iudicio, quando homo maximè indiget, quia tunc suum dominum derelinquent. Iob 27. *Diues cum dormierit nihil secum afferet, aperiet oculos suos & nihil inueniet.* Tertiò quia nunquam satiant animam. nec mirum, quia omnia terrena vacua. Ierem. 4. *Aspexi terram, & ecce vacua erat & nihil.* Vnde stultissimus est diues huius seculi, qui pro nihilo habet terram desiderabilem regni cœlestis, & adhæret huic vacuo & nihili. Propter quod Propheta vocat diuitias cisternas dissipatas, Ierem. 2. *Foderunt sibi cisternas dissipatas quæ continere non valent aquas,* quasi dicat. Laborauerunt pro diuitijs & voluptatibus, quæ tempore mortis quasi tempore æstatis, cum essent magis necessariæ, exiccatæ sunt & anihilatæ. Istam cisternam perdiderat iste diues in æstate, quam copiosam habuit in hyeme huius vitæ, qui positus in igne infernali non potuit vnam guttam aquæ impetrare. Ex hoc conuincitur, quod diuitiæ nihil sunt; quia pro omnibus preciosissimis rebus totius mundi quas iste habuit in auro & argento, gemmis & lapidibus, equis, vestibus, ædificijs & possessionibus, non potuit emere vnam guttam aquæ in vita futura.

II.

Induebatur purpura & bysso. In hoc notatur istius diuitis lasciuia; delicatus enim ornatus indicat mentis lasciuiam. Ecclesiastici 19. *Amictus hominis, & risus dentium, & ingressus hominis satis nunciant de illo.* Vnde Seneca epistola 89. Omnium rerum si obseruentur indicia, sic enim argumentum morum ex minimis solet capi. Et sequitur; Impudicum hominem & incessus ostendit & manus mota, & interdum vnum responsum. Hæc ille.

Circa quod sciendum, quod iste diues reprehenditur de duobus, scilicet de abusu vestium quo ad exteriorem ostentationem, quæ erat pompatica, quod denotat *purpura*, qui est color regij apparatus, vt dicit Beda. Secundò quo ad interiorem delectationem, quæ erat lasciuia, quod denotat *byssus*, quo vtebatur propter mollitiem carnis in camisijs; quorum

vtrum-

vtrumque damnabile eſt, eò quod veſti-
menta hominis debent eſſe ſic temperata,
vt nihil deſit honeſtati & neceſſitati, ni-
hil accidat nitori, ait Ambroſius libro pri-
mo de officijs. Vnde in ſignum huius,
primis parentibus fecit Deus perizomata
poſt peccatum. Superbus igitur eſt ho-
mo, vt dicit Innocentius libro 3. de vilitate
humanæ conditionis, qui vt magnificus
videatur, ſatagit veſtiri duplicibus, indui
mollibus, pretioſis ornari. Sed quid eſt ho-
mo pretioſis ornatus, niſi ſepulchrum fo-
ris dealbatum, intus autem plenum ſpur-
citia? Hyacintus & purpura, coccus & byſ-
ſus in luto putreſcunt, aurum & argen-
tum & gemmæ in luto ſordeſcunt, digni-
tas & poteſtas malè iacent in puluere, ho-
nor & gloria malè ſedent in cinere. Quid
ergo ſuperbe philateria tua dilatas, &
magnificas fimbrias? diues ille qui in-
duebatur purpura & byſſo, ſepultus
eſt in inferno. Dyna filia Iacob patri
archæ antequam egrederetur, vt ait
Ioſephus, vt emeret ornamenta mulie-
rum comprouincialium, virgo perman-
Gen. 34. ſit: cum autem exiuit Sichen, filius re-
gis, eam violenter oppreſſit. Holofernes
qui ſedebat in canopæo, id eſt, lin-
teamine ſeu velo, quod ex purpura, au-
ro & ſmaragdo & lapidibus prætioſis
intextum erat, iugulatus eſt à Iudith,
quæ cum prius vteretur cilicio, tunc or-
namentum iucunditatis aſſumpſit, vt ha-
beretur Iudith. Audi ergo ſuper hoc con-
Eccl. 11. ſilium ſapientis dicentis; *In veſtitu ne
glorieris vnquam, nec in die honoris tui
extollaris: quoniam mirabilia opera Al-
tiſſimi ſolius, & glorioſa, & abſconſa,
& inuiſa opera illius.*

Huiuſce rei ratio eſt luculentiſſima,
quia talis gloria eſt vaniſſima, eo quod
eſt diuinæ operationi contraria, præ-
ſertim in illis, qui corpus ſuum figmen-
tis colorum colorant, vel potius de-
colorant, cum tamen naturalis color
eis ſufficiat. vnde iſti videntur contem-
nere Dei creaturam naturalem, & pro-
priam ſuperducere quaſi meliorem.
Contra quos dicit Innocentius vbi ſupra.
Artificialis ſpecies ſuperducitur & facies
obducitur naturalis, tanquam homi-
nis artificium artem ſuperet Creatoris.
Non ſic, non ſic; *Conſiderate*, inquit,
*lilia agri, quomodo creſcunt, non la-
borant neque nent; dico autem vobis, quo-
niam neque Salomon in omni gloria ſua
fuit coopertus, ſicut vnum ex iſtis.* Ab-
ſit vt adulterinus color comparabilis ſit
natiuo, quoniam cum facies adulteri-
na fucatur, os ab horribili fœtore cor-
rumpitur; vniuerſa vanitas omnis ho-
mo. Quid enim vanius quam pectere
crines, planare Cæſariem, pingere ge-
nas, vngere faciem, producere ſuper-
cilia? quandoquidem vana eſt gloria &
vana pulchritudo. Prouerbiorum vltimo.
*Omnis enim caro fœnum, & omnis gloria
quaſi flos fœni*; quoniam tanquam flos ve-
lociter areſcent, & ſicut olera herbarum
cito decident. Hæc Innocentius. Con-
tra eoſdem loquitur Dominus per Pro-
phetam. Iſaiæ 3. *Pro eo quod eleuatæ ſunt* Iſai. 3.
*filiæ Syon, & ambulauerunt extento collo, &
nutibus oculorum ibant, & plaudebant:
ambulabant, & pedibus ſuis compoſito gra-
du incedebant: decaluabit Dominus ver-
ticem filiarum Syon & crinem earum nu-
dabit. In die illa auferet Dominus orna-
menta calceamentorum, & lunulas, & tor-
ques, & monilia, & armillas, ornamenta
armorum, & mitras*, ſcilicet capitum, *di-
ſcriminalia*, ornamenta crinium, *& peri-
ſcedilas & murenulas* quæ auri, & argenti,
texuntur virgis, *& olfactoriola, & in aures,
& anulos & gemmas in fronte pendentes, &
inutatoria*, id eſt, veſtimenta feſtiualia; *&
palliola & linteamina & acus & ſpecula* (A-
lij libri habent & ſpicula; Et ſunt inſtru-
menta, quibus purgantur dentes vel vn-
gues,) *& ſindones*, id eſt, linteamina, *& vit-
tas* id eſt pepla, *& teriſtra*, id eſt pallia, quæ
fiunt ex ſubtili lino. Et ſequitur. *Et erit
pro ſuaui odore fœtor, & pro zona funicu-
lus, & pro criſpanti crine caluitium, & pro
faſcia pectorali cilicium.* Et ita, ſecundum
Innocentium, pro culpa reddetur ſimi-
lis pœna, *vt in eo puniantur, in quo pecca-
uerunt.* Sed quid proſunt hæc omnia, cum
homines aduenientes excuſationes in
peccatis liberrime peccant in delitijs ve-
ſtimen-

stimentorum & ornatu adulterino? Quidam enim dicunt excusantes eorum pompam; Domine reuerende & pater dilecte; Ego non libenter ita incederem, sed propter homines ita facio, ne contemptibilior cæteris sim. Scitis enim, quia mundus ista requirit. Nonne legistis de quodam philosopho, qui in habitu contemptibili veniens ad aulam principis fuit repulsus, postquam autem assumpto solenni habitu redijt, fuit honorifice susceptus. Sic timeo ne mihi accidat similiter. Sed, O pauper homo, quisquis ita cogitas, nonne audis quid Apostolus de se loquitur? si adhuc hominibus placerem, seruus Christi non essem. Nonne hos quos despicit mundus, in futuro iudicio præclaros facere promittit & nobiles Christus? vt dicit glossa super illud Iacobi 2. *Pauperes elegit Deus.* Quid ergo fauore hominum vestimenta tibi preciosissimè comparas? & vtinam non de vsuris aut malis lucris, de falsis mensuris, ponderibus iniustis & fraudibus iniquis, in emptione & venditione. O Christiane, quid dicis? oportet me similem esse alijs vicinis in ciuitate in vestimentis. Certè benè dicis, dum vis esse similis proximo; vtinam solum in bono; vtinam iustè & licitè acquireres bona, & pro eis comparares vestimenta, vt similis proximo fieres; vtinam non excederes vicinum tuum abundantiorem & ditiorem te, qui plus habet de iusto labore suo aut de patrimonio proprio. Certè vidi, quod sine lachrymis non est dicendum, miseram quandoque fœminam sutoris aut fabri vxorem, & quod peius est, penesticam melius & ditius & præciosius incedere, quam Burgensem proconsulis vxorem, vbi ergo est verbum eorum, qui dicunt, volo esse similis vicino. O verbum mendax! Tales confundit Beatus Petrus dicens; *Non sit exterius mulierum capillatura aut circundatio auri aut indumenti vestimentorum cultus, sed qui absconditus est homo cordis in incorruptibilitate, & quieti & modesti spiritus qui est in conspectu Dei locuples. Sic enim aliquando*, scilicet ante tempus gratiæ, secundum interlinearem, *sanctæ mulieres sperantes in Deo ornabant se*, intelligeres, non ornatu vestium, *subiectæ propriis viris*, vbi dicit Cyprianus in glossa ordinar. Serico & purpura indutæ Christum induere non possunt. Auro & margaritis & monilibus adornatæ, ornamenta cordis & pectoris perdiderunt. Hæc ibi. Quod dictum intellige de illis, qui causa fastus, pompæ, superbiæ, aut vanæ gloriæ se ornant, aut vt alijs placeant & ad peccatum trahant.

Excusatio nes in pōpa vestiū.

1. Pet. 3.

Ex quo infero, quod mulieres aut viri ornantes se vltra proprium statum, scilicet quia nec eorum status, puta officium aut dignitas ista requirit; nec substantia iusta sufficit ornantes se, sunt in statu damnationis. patet; quia ista procedunt de vana gloria. Certè magnum signum vanæ gloriæ existentem in statu subiectionis aut seruitutis, aut alias in artificio vel officio despecto & contemptibili aut sordido velle apparere similem digniori, honestiori, ditiori, potentiori, aut in officio seu dignitate prælationis constituto, cum dicat Apostolus, *Ambulate vocatione qua vocati estis. Seruus vocatus es, non sit tibi cura.* 1 Corinth. 7. quasi dicat, non cures velle apparere aliter quam seruus. Sunt alij qui dicunt; Domine mi, ex quo nobilitas mea aut dignitas hoc requirit, oportet me vestem preciosam deferre. Ego enim sum princeps, Ego sum miles aut baro; oportet me deferre aurum & argentum & purpuram. Ego sum talis dignitarius, iudex, capitaneus, vel officialis principis. Ego ciuis, consul, oportet me vltra simplicem ribaldum incedere. Ego nobilis, oportet me vltra simplicem ciuem vestiri. Quisquis ista dicis, benè dicis, dummodo superbiam in vestitu non quæras, & proprium tuum officiū in quo es, exequeris iustè. Si enim princeps es, sicut vis, apparere princeps in vestimento, sic appareas in tuo iusto iudicio; sentiant principatum tuum malefactores, rebelles, viduarum oppressores, calumniatores, prædones viarum, latrones & spoliatores. Tunc enim melius apparebis, melius clarescces; si quæ sunt principis

pis cogitabis adimplere, tunc remotius fama tua volabit quam vestis resplendere possit. Deferas in nomine Domini vestem tuo statui congruam, sed facias iustitiam & iudicium iniuriam patientibus, quæ te præclarissimum faciet. non es intitulatus in merito tuo à præclaritate vestium, sed iustitiæ & virtutum. Similiter si es miles, deferas aurum in nomine Christi & vestem tuo statui congruam, sed recorderis officij tui, vt illud debitè exequaris, ne aurum in confusionem tuam deferas & perditionem. Nam sicut dicit Ioannes Galensis, consuetudo fuit antiqua vt ipsa die qua quis militari cingulo decorabatur Ecclesiam solenniter adire debuit, gladioque super altari posito & oblato quasi celebri professione & voto, seipsum obsequio altaris deuouebat, & gladij sui, id est, officij sui continui Deo spondebat famulatum. Ex quo igitur gladium suum obtulit altari & de altari recepit, vouitque seruire Ecclesiæ protegendo eam, certè non debet militari nisi ad Ecclesiæ Catholicæ & populi Christiani vtilitatem & honorem. Vnde dicit idem Iohannes Galensis ibidem distinct. 10. partis primæ cap. 7. Vsus militiæ ordinatæ est tueri Ecclesiam, perfidiam impugnare, sacerdotium venerari, & pauperum propulsare inopiam, pacare prouinciam, pro fratribus fundere sanguinem, & si opus est ponere animam, vt de his verificetur illud, *Gladij ancipites in manibus eorum*, & hoc non ad rapiendum & prædandum, vel ad iniustum bellum inferendum, sed ad defendendum. Vnde, secundum ipsum, antiquorum militum mos fuit spolia hostium consecrare Dijs suis. Et Valerius libro 3. capitulo 2. ponit exempla multa. Primò de Iulio, qui prohibuit spoliare templa, & exercitus Birennij principis, mansit inuictus donec ausus est insurgere in Deos, Delphicum inuadens templum, prout Apollo quoddam idolum reuelauit, vt dicit Policratus libro 6. cap. 17. Alexander etiam magnus pepercit templo ditissimo in Ierusalem, vt dicitur in historijs. Multò igitur magis milites Christiani debent Ecclesias honorare, si volunt aurum portare dignè. Sed ecce res versa est in contrarium nostris temporibus, quibus milites euntes ad bella pro defensione patriæ, Primum bona Ecclesiarum suæ patriæ deuastant & consumunt sicut hostes, dicentes eis hoc licere, eò quod pugnant pro patria & Ecclesia. Sed quisquis es, certè te decipis, & districtam redditurus es rationem in futuro ad nouissimum quadrantem de omnibus quæ Ecclesiæ & sacerdotibus rapuisti. Nam scriptum est; semel Deo dicatum, amplius ad humanos vsus non debet conuerti. vt dicitur de regulis iuris. Semel. Sunt alij qui se excusant dicentes; Domine ego me ideò sic pulchrè vestio, vt marito meo complacerem, ne aliam præter me quærat. Vere bene dicis bona Domina, sed si sic ornaris, si tantum ista intentione vestitis, quare hoc tãtum non facis in domo tua, vbi te solus maritus videret? Sed procedis ad Ecclesiam, & in via eundo & redeundo, & in Ecclesia stando multorum te aspectui ostendis, & scandalizas corda plurimorum, & vulneras conscientiam interdum sacerdotum? Cum tamen dicat Apostolus; Mulier debet habere velatum caput in Ecclesia, scilicet humiliter coopertum, non ornatum, propter angelos, Glossa, id est, propter sacerdotes, qui dicuntur angeli. Et verè, vt dicit Hieronymus in quadam epistola. Sunt quidam viri qui carius vident vxores naturali colore coloratas, quam fictitio colore ornatas, nisi forte illis hoc placeat, qui modo adulterino diligunt vxores, & delectantur illicitè in earum pulchritudine. Non ergo tibi, bona domina, prohibeo ornari secundum veniam marito tuo ad complacendum, sed prohibeo ne fortè scandalum facias in populo.

Excusatio fœminarum.

Mala.2.

Sed fortè tu diceres; Ego non intendo scandalizare quenquam, sed solum marito meo complacere. Adhuc tibi dico, non te decipias; dicit enim Hieronymus in quadam epistola. Si vir vel mulier se ornauerit, & vultus hominis ad se prouocauerit, etsi nullum inde sequatur damnum, iudicium tamen patietur æternum, quia venenum attulit, si fuisset qui biberet.

Hiero. epi. ad Eustoc.

Tangam

Tangam hic deſuper fratres meos ſpirituales de abuſu veſtium, qui in ſuperbia & abuſione ſeculi ornamenta conquirunt, quibus cura eſt, vt veſtes benè oleant, & pes laxa pelle non folleat, id eſt, non inflétur vt follis, ſed ſit arctus vndique, & benè adhæreat pedi, quibus ſtudium eſt vt crines calamiſtro rotentur, vt digiti annulis radient, & ſi via humidior fiat, vix in eam pedum veſtigia imprimant. Verba ſunt non mea, ſed illius cœleſtis doctoris Hieronymi in epiſtola ad Euſtochium. *Ber. ſerm. 73. ſuper cant.* Tales, vt dicit Bernardus, incedunt viridi ornati, circumamicti varietatibus, tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo. vnde non humanæ illis exuberare putas rerum affluxionem, veſtium ſplendorem, vaſorum congeriem, niſi de bonis ſponſæ. Inde eſt quod illa pauper, inops & nuda relinquitur facie miſeranda & inclita & hiſpida & exanguis. Et ſequitur, Non ſunt amici ſponſi, ſed æmuli. *Ibid. ſer. 23.* Tales vt dicit idem Bernardus, dupliciter peccant; Primo quia aliena, ſcilicet bona pauperum, quibus debuerunt ſubuenire diripiunt; Secundò quia in vanitatibus & turpitudinibus ſuis abutuntur. *Excuſatio prælatorũ & aliorũ Eccleſiaſt.* Sed diceres fortè. Prælatus ſum, plebanus ſum, Epiſcopus ſum, canonicus ſum, oportet me ſolennius incedere quam ſimplicem ſacerdotem. Verum dicis, oportet te melius incedere in ornatu morum, non veſtimentorum, non pellium; hoc enim ſignificant veſtimenta & indumenta prælatorum. Nam ſuperpellicium album ſignificat caſtitatem; Dalmutium humilitatem, & ſic de alijs. Si ergo oportet ratione ſtatus prælationis tuæ incedere, & veſtiri pretioſius, fiat illud ratione ædificationis aliorum ſubditorum, fiat ratione huiuſmodi ſignificationis; veſtimenta tua vt ſignificent te eſſe caſtum & humilem, tu autem in omnibus iſtis precioſiſſimis ornamentis habe humilitatem, dicens cum Heſter; *Eſter. 4.* *Tu ſcis Domine neceſſitatem meam, quod abominer ſignum ſuperbiæ & gloriæ meæ, quod eſt ſuper caput meum in diebus oſtentationis meæ, & deteſter illud, quaſi pannum menſtruatæ.*

Sed vt regulariter de hac materia inſtruaris, ſciendum eſt, quod quinque modis excedunt homines in veſtibus. *Primò in* ſumptuoſitate, quando nimis precioſa comparant, ſicut aliqui vendentes patrimonia emunt tunicas ſubductas. Vnde dicit Gregorius. Si cultus pretioſarum veſtium culpa non eſſet, nequaquam ſermo Dei tam vigilanter exprimeret, quod diues, qui torquetur apud inferos byſſo & purpura induebatur. *Secundò* excedunt in ſuperfluitate, vnde dicitur Luc. 3. *Qui habet duas tunicas, det vnam non habenti.* Propter hoc Iacob. diuites reprehendens in hoc, dicit; *Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miſeriis quæ aduenient vobis; diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt, & veſtimenta veſtra comeſta ſunt à tineis.* Interlinearis, id eſt, diuitię veſtrę in quibus confiditis, & quæ ſuperfluè congregaſtis, & veſtimenta veſtra, quæ ad ornamentum corporis feciſtis, quibus indigentes veſtire potuiſtis, comeſta ſunt à tineis, non vſu neceſſario attrita, *aurum & argentum veſtrum æruginauit, & ærugo eorum erit in teſtimonium vobis,* quaſi dicat, ſecundum Interlinearem; Talia ſuperflua congregata quæ non erant neceſſaria, putreſcebant, propter quod ſequitur, *& ærugo eorum erit in teſtimonium,* id eſt, erit cauſa, quare caro veſtra cruciabitur. Hæc gloſſa. *Tertiò* excedunt in delectatione. Matth. 11. *Ecce qui mollibus veſtiuntur,* quod fit quando homo quærit ſubtilia & mollia, vt melius incedat, aut dormiat, aut requieſcat, ſicut iſte diues habuit byſſinas camiſias & linteamina. Contra quæ de Ioanne Matth. 3. dicit, quod habebat veſtimenta de pilis camelorum. Gloſſa ibidem. Seruus Dei non debet habere ad decorem, vel ad delectationem veſtimenta, ſed ad neceſſitatem, & ad tegendum nuditatem. Sed diceres, Domine, certè delicatæ complexionis ſum, non poſſum durè iacere, nam nec poſſem obdormire. Certè dico tibi cum Bernardo, in epiſtola ad Robertum nepotem ſuum Fletus æternus & ſtridor dentium ante oculos cordis reductus, pares tibi reddet mattam lecti & culcitram vel plumaticam. vnde ſi delicatus es, tanto plus timeas, quia dolebis & cruciaberis; ſi, quod abſit.

abſit, veneris ad lectum inferni, tantò plus dolebis, quantò delicatæ magis complexionis es. *Quartò* excedunt in curioſitate vel ſingularitate, quæ conſiſtit in texturis, in foderaturis, in inciſionibus, in coloribus, & nouis adinuentionibus, quæ omnia fiunt propter vanam gloriam. Sed timeat pauper iſte, qui excogitat tales nouas ſarturas aut foderaturas, quia ſicut nouis modis gaudet in culpa, ſic nouis adinuentis vltra cæteros ſupplicijs cruciabitur in pœna. Verba ſunt Gregorij in moralibus, vnde illud; Juxta fructum adinuentionum ſuarum ſic ſuſtinebunt. *Quintò* excedunt in deformitate, quæ reſpicit ſtatum, ordinem, vel ſexum. Vnde dicit Auguſt. de doctrina Christiana. Quiſquis ſic vtitur exterioribus rebus, vt in decentia metas conſuetudinis bonorum, inter quos verſatur, excedat, aut aliquid ſignificat, aut flagitioſus eſt. Vnde ſi quis aſſumit habitum ſuperioris ſtatus, vel ordinis, vel alterius ſexus, vt mulier virilem, & econuerſo, præter caſum neceſſitatis peccat. Sit ergo vnuſquiſque contentus habitu ſtatus ſui, magiſque curet de ornatu mentis quam corporis. Ornamenta autem mentis ſunt charitas, fides, humilitas, benignitas. Vnde Auguſtinus ad matrem ſuam capit. 7. Indecentia omnium morum excuſatur propter conſuetudinem, ſecundò propter dignitatem; tertiò propter neceſſitatem. Quartò propter cautelam, & tantum de ſecundo.

III.

Epulabatur quotidie ſplendidè. Epulatio propriè eſt comeſtio lætitiæ ſociata; quæ reprehenditur apud Iac. *Epulati eſtis ſuper terram, & in luxuriis enutriſtis corda veſtra,* vbi gloſſa interlinearis dicit; Omni voluptate vſi eſtis, & nullam de pauperum nutrimento curam habetis. Et gloſ. Epulati eſtis, ſcilicet neglectis gaudijs cœleſtibus, ad quæ per ieiunium & afflictiones venire oportet; carnales epulas diligitis, quas tāta fames & ſitis in futuro iudicio ſequetur, vt nec gutta aquæ inueniri qoſſit, per quam ardens lingua poſſit refrigerari. Reprehenſibiles igitur epulæ quæ ex gula procedunt, quæ ſobrietatem perdunt & caſtitatem, multaq; pericula & incommoda corporis & animæ inducūt, tam in præſenti quam in futuro. Et primo repræhenſibiles ſunt epulæ, quia ſunt contra naturā. *1. Epulæ ſunt naturæ contraria.*
Nam ſicut dicit Salomon. *Initium vitæ hominis eſt aqua & panis,* nunc autem guloſis non ſufficiunt fructus arborum, non grana leguminum, non radices herbarum, non piſces maris, non beſtiæ terræ, non aues cæli; ſed ſecundum Innocent. lib. de vilitate humanæ conditionis quærunt pigmenta, comparantur aromata, nutriuntur altilia, quæ ſtudioſè arte cocorum parantur. Alius cōtundit & colat; Alius infūdit & conficit, & ſubſtantiam vertit in accidens, naturam mutat in artem, vt ſaturitas tranſeat in eſuriem, & faſtidium vocet appetitum, ad irritandam gulam non ſuſtentandam naturam; non ad neceſſitatem ſupplendam, ſed ad auiditatem explendam. Hæc Innocent. Hugo in ſuo libello clau- *Hugo.*
ſtrali de honeſtate morum dicit, Superſtitioſum quidem in ſumendis cibis ſtudium homines adhibent, infinita decoctione frixorum & condimentorum genera excogitantes, modo mollia, modo dura, modo frigida, modo calida, modo cocta, modo aſſa, modo pipere, modo oleo, modo cimino, modo ſale condita ſecundum cōſuetudinem prægnantium mulierum deſiderantes, ita quod ibi deſudant cocorum artes, & fiunt variæ quæſtiones, vtrum fieri debeant aſſa vel frixa vel elixa; & tanta ſolicitudine fiunt, vt deuoratis quatuor aut quinque ferculis, prima nō impediant nouiſſima. Propter quod Seneca deridens huiuſmodi multiplicitatem ferculorum dicit; Vna ſilua pluribus elephantibus *Seneca ep. 8.*
ſufficit, homo vero paſcitur terra & mari. Et libro 10. declamationum dicit; quicquid auium volitat, quicquid piſcium natat, quicquid ferarum diſcurrit, noſtris ſepelitur ventribus, quæ omnia in rei veritate ſunt contra naturam & artem, quia ars & natura prohibent, ne contraria miſceantur ſimul, quod tamen hic ſæpius fit. Secundo repræhenſibilis eſt guloſa epuloſitas, quia quodammodo ad idololatriam perducit gulo- *Epulæ ad idololatriam perducunt.*

Phil. 3. sos. De quibus Apostolus; *Multi ambu-
lant, quos sæpe dicebam vobis, nunc autem &
flens dico, inimicos crucis Christi, quorum
finis interitus, quorum Deus venter est.*
Gulosorũ Deus est venter. Vnde super illum locum, *Esto mihi in De-
um protectorem*, dicit Innocentius; Non
in Deum vastatorem, qualis est venter.
Dan. 14. *Nonne tibi videtur Bel Deus viuens? an non
vides quanta comedat & bibat?* Bel inter-
pretatur deuorator. Habet autem iste
Deus omnia, quæ ad eum pertinent. Nam
habet tabernam pro templo, quod tem-
plum à mane vsque ad vesperam plenum
2. Mac. 6. est gulosis. *Templum luxuria & commessa-
tionibus plenum erat.* De hoc verificatur il-
Apoc. 7. lud Apocalipsis. *Seruiunt ei die ac nocte in
templo eius.* Istud est templum insolentię
non quietis aut pacis, in quo rixæ & homi-
cidia & odia committuntur. Secundò ha-
bet iste nefandissimus Deus altare affluen-
tiæ, scilicet mensam, de qua Psalm. *Fiat
mensa eorum coram ipsis in laqueum.* Vnde
ibi diabolus spargit delitias sicut auceps
triticum auibus, vt laqueũ postea iniiciat.
Sicut comprehenduntur aues laqueo, sic ca-
Eccl. 9. *piuntur homines.* Aliqui ibi capiuntur per
guttur, qui loqui non possunt; Aliqui per
pedes, qui ambulare non possunt; Tertiò
iste Deus habet suum festum scilicet quie-
tem somnolentiæ. Nam fatigati in taber-
na dormiunt cras tota die, & ita quasi fe-
stiuant, quia nullum laborem peragunt.
Quartò iste Deus habet sacrificia super-
fluitatis, scilicet diuersitatem ferculorum,
quæ interdum tanta sunt, quod etiam in
fastidium vertuntur. nescio an veri Chri-
stiani tanta Deo omnipotenti offerunt,
quanta isti ventri. Refert Policratus se in-
Policrat. li. 8. c. 7. terfuisse in Apulia cuiusdam diuitis cœnæ,
quæ ab hora diei nona, quæ est hora pran-
dij, ferè vsque ad duodecimam, quæ est ho-
ra mediæ noctis, fuit protensa. Et certè ego
etiam interfui simili cœnæ apud regem Po-
loniæ, in qua fuerunt ferè ducenta fercula,
in qua multi diuersas infirmitates incurre-
runt. In talibus prolixis prandijs venter
potest dicere saturatus illud Isa. *Ne offera-
tis vltra sacrificium frustra*, scilicet, quia
Isai. 1. iam continere non possum. Quintò habet
iste Deus oblationes iniquitatis, quæ sunt

scortationes & symbolisationes in eccle-
sia. Sextò habet incensum voluptatis, hoc
est species confectionis, electuaria odori-
fera palatum inflammantia. De quo Isaias.
Incensum abominatio est mihi. Septimò ha- Isai. 1.
bet sacerdotes laboriosos. Hi sunt piscato-
res, venatores, pistores, coci. Psalm. *Moyses
& Aaron in sacerdotibus.* Moyses interpre-
tatur assumptus de aquis, & significat pi-
scatores, qui sumunt de aquis pisces. Aa-
ron fuit sacerdos qui iugulauit vitulos,
& significat macellarium & carnificem.
Inter istos Episcopus est tabernator, qui
potum quasi chrisma cum balsamo confi-
cit, vt faciat cruces multas; quod sæpius
contingit, quia ebrietatem sequitur per-
cussio & cruciatus, & interdum occisio, vbi
in loco ponitur crux iuxta viam. Vnde ad
significandum hoc appendit tabernator
crucem ante domum, cum propinat medo
nem, quasi dicat. Quicunque intrauerit,
ex hoc medone oportet eum crucifigi, id
est, in omnibus membris cruciatum pati.
Octauo habet cãtores luxuriosos, qui can-
tilenas lasciuas vocibus effœminatis & ge-
stu meretricco cum musicis instrumentis
decantant. *Væ qui consurgitis mane ad ebrie-* Isai. 5.
*tatem sectandã, & potandum vsque ad vespe-
ram, vt vino æstuetis. Cithara, & Lira, &
tympanum, & tibia, & vinum in conuiuiis
vestris, & opus Domini non respicitis.* Nonò
habet lectores, histriones, ioculatores, ad-
ulatores & mendaces, qui legunt gulosis
tam ad mensam quam ad collationem. De
quibus Psalm. *Docuerunt linguas suas loqui
mendacium.* Tertiò reprehensibilis est gu-
losa epulositas, quia generat infirmitates
diuersas, immo quandoque mortem, iuxta
illud Ecclesiastic. 37. *In multis escis non dee-
rit infirmitas.* Et sequitur *Propter crapulam
multi perierunt.* Vnde Seneca. Ideò subito
morimur, quia de mortibus viuimus. Et ad
Lucillum. Multos morbos multa fercula
fecerunt. Propter quod dicit Policratus q
intemperantia cibi mores subuertit, & to-
tius hominis saluti præiudicat. Et al-
legat Hypocratem, qui dicit crassa &
obesa corpora, quæ crescendi mensuram
excreuerunt, nisi cito oblatione sanguinis
minuantur, in paralysim & pessima mor-
borum

borum genera erumpunt. Habentur verba de consec. dist. 5. Ne tales. Chrysosto. dicit, quod excessus ciborum consumit & putrefacere facit corpus humanum, & macerat ægritudine diuturna, & vltimo morte crudeli consumit. de consec. dist. 5. Nihil. Galienus quoque interpres Hypocratis doctissimus, dicit in exhortatione medicinæ, illos homines, quorum vita nimis pinguis est, nec viuere posse diu, nec diu esse sanos, animasque eorum ita nimio sanguine & adipibus quasi luto inuolutas, nihil tenue, nihil cœleste, sed semper de carnibus & victu cogitare. Refert etiam Policratus vbi supra, quod teterrimus Siciliæ tyrannus Dyonisius, dum gulæ & edacitati deditus erat, oculorum lumen amisit. Nihil enim est, quod citiorem inducat oculorum caliginem, quam ingluuies; quia, vt ait Portunianus, edacitas cibos terit, sed oculos vorat. Quid ergo mirum si dixit Salomon. *Omnis potentatus breuis vita*, cum, ad literã, malum regimen corporis, & excessus delitiarum in cibis & potibus vitæ huius semper agit ad eorum breuitatem. Et quidam medicorum dicit, quod diuites corrumpũt totum mundum, sed primo seipsos ex diuturna sessione in mensa. Disputat Macrob. vtrum difficilioris digestionis sit cibus simplex & vniformis, quam multiplex & difformis. Et respondet ad hoc Rosarius philosophus, quod difformis & multiplex est difficilioris digestionis. Quod primò patet in brutis, quæ quia simplici alimento vescuntur sanissima sunt. Et si qua infirmantur, illa potissimè, quæ hominum voluptas per varietates ciborum nititur saginare. Secundo quia omnis cibus simplex facilius digeritur, in signum huius omnis medicus infirmum simplici cibo reficit, vt natura facilius simplicem cibum conuertat in se. Tertio quia sicut plus nocet varietas vini, quam idem vinum in eadem quantitate, ita diuersitas ciborum. Quarto quia qui simplicem cibum sumit, facilius causã suæ infirmitatis perpendit, si postea infirmetur & per consequens potest faciliter cauere à tali cibo; quia si varijs vteretur, nesciret cui de multis posset imputare. Quinto quia diuersorum ciborum in stomacho diuersa est natura, ideo agente natura vniformiter ex parte sui quædam citius digeruntur alijs manentibus adhuc crudis; & per consequens putresit, quod est postea digerendũ. Quia igitur potentes diuersis ferculis vtũtur, ideo eorum vita abbreuiatur. Vnde Eccl. *Qui abstinens est, adijciet vitam.* Et sicut gula generat infirmitates corporales, ita spirituales, eo quod est via ad omnia genera peccatorum. Est enim infirmitas, quæ nunquam sola venit. Inter omnia autẽ magis generat peccatum luxuriæ. Dicit enim Ioan Cassianus de institutione monachorum; Venter escis refectus, seminaria luxuriæ parit. Et iste in tribus excessit, ideo istius diuitis voracitas exprimitur, cum dicitur; *Epulabatur.* Secundo assiduitas, *quia quotidie.* Tertio artificialitas, *quia spledide.* Quomodo autem excedunt homines in cibotũ sumptione docet Greg. & dicit, quod quinque modis; Primo præueniendo tempus indigentiæ, sicut Ionathas, qui præuenit horam comedendi à patre statutam. Secundo cum non præuenit horam, sed cibos lautiores petat, sicut Iudæi in eremo, appetentes ollas carnium. Tertio quando quæ sumẽda sunt accuratius expendit; hoc est cum non solum quæritur gustus satiatio, sed & aliorum sensuum delectatio, sicut patet de illis, qui habent citharistas in mensa & vasa argentea, vt delectẽtur tam in visu, quam in auditu. Talis fuit Balthasar, qui in conuiuio interfectus est. Quarto & si tempus & æqualitas ciborum congruit, tamen mensura non seruatur. Sicut Esau peccauit in lente, quia nimis ardenter & gulose comedit. Quinto quando nimis studiosè præparat. Sicut dicitur de Phinees & Ophni, qui studiosè tridente eripiebant carnes de ollis, vt eas per se coquerent. Nos ergo studeamus vitare gulam & epulas cum diuite, & seruare temperantiam cum Christo, vt cum eo epulari possimus in perpetuum, in patria cœlesti. Ad quas epulas &c.

Eccl. 37.
Cassian.
Greg 30. mor. c. 26.
Gula quinque modi.
1. *1. Reg. 14.*
2. *Num. 11.*
3. *Dan. 5.*
4. *Gen. 17.*
5. *1. Reg. 2.*

DOMINICA PRIMA POST TRINITATIS.

SERMO II.

Fili recordare quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala, nunc verò hic consolatur, tu verò cruciaris. Luc. 16.

Ing… tudo maximè hominem damnat.

Nter omnia, quæ hominem ducunt in perditionem, magis videtur ducere ingratitudo, per quam homo obliuiscitur creatoris sui & suorum beneficiorum, iuxta illud; Incrassatus, impinguatus, dilatatus dereliquit Deum, & oblitus est creatoris sui. Et sequitur pœna, ad quam talis obliuio deducit. *Ignis succensus est in furore meo, & ardebit vsque ad inferni nouissima.* Vnde Dominus de multis hodiè conqueritur, dicens illud Psalm. *Obliuioni datus sum tanquam mortuus à corde*. quasi dicat, non est qui cordialiter recordetur beneficiorum meorum. De tali dicit Ecclesiast 29. *Ingratus sensu derelinquit Dominum liberantem se.* Et benè dicitur *ingratus sensu* ille, qui memoriam perdidit illius, quod semper sensisse debuit. Cum igitur homo continuè bonis Dei vtatur, nec est momentum aliquod, quo non vtatur, multum videtur esse arguendus, si gratias Deo non agit de ipsius donis ac datis, cum, vt dicit Augustin. nihil dicere possimus melius, quam Deo gratias agere. Et Hermes Trimegistus dicit, quod non est Deo conueniens thus vel mirrham incendere, & sic eum adorare, sed nos, inquit, gratias agendo adoremus eum; Hæ sunt enim summæ incensiones, cum gratiæ Deo aguntur à mortalibus. Hæc ille. Quia igitur diues iste in vita sua de bonis sibi à Deo collatis ingratus fuit, nec Deo gratias egit, nec recordatus est bonorum quæ recepit à Deo ad suam salutem & proximorum subuētionem, vt per opera misericordiæ proximis impensa Deo gratum se redderet, & per eleemosynas gratias Deo offerret, iuxta illud Prouerb. 3. *Honora Dominum de tua substantia*; Ideo bona per eū hic accepta illi reducuntur in inferno in memoriam, quatenus ex memoria ipsorum crescat ei cumulus pœnarum, & augmentū doloris, iuxta illud Maximini; *Dura est miseris memoratio pristina bonorum, Nam grauius summo culmina vincta iacent.* Et Glossa super illud Iacob. 5. *Thesaurizastis vobis iram in nouissimis diebus*, dicit; Non solum immisericordes diuites ignis visibilis gehennæ cruciabit, sed etiam memoria inanium diuitiarum, quibus suas culpas redimere potuerunt, & ante iudicium animas eorum, & post resurrectionem corporum etiam carnes exuret, vnde irasci incipient, quare culpas eleemosynis non redemerūt. Vnde dicitur diuiti; *Fili recordare quia &c.* Hęc Glossa. In quibus verbis tria proponuntur. Primo diuitis miserabilis ad memoriam reductio beneficiorum quæ recepit, cum dicitur. *Fili recordare quia recepisti bona in vita tua.* Secundo Lazari patientissima malorum tolleratio, cum dicitur; *Et Lazarus similiter mala.* Tertio vtriusque æquissima & iustissima remuneratio, cum subditur; *Nunc verò hic consolatur, tu verò cruciaris.*

Deut. 32. — *Eccl. 29.* — *Epist ad Marcellinum.* — *In fine li. logistileos.*

I.

Fili recordare. Per hoc verbum quilibet nostrum admonetur, vt memoriam habear suę salutis, ne tunc recordari incipiat, cū nihil facere possit, sicut iste diues. Sciendū aūt ꝙ quilibet debet recordari tria. Primo pertinentia ad Dominum; Secundo ad seipsum; Tertio ad proximum. Ad Dominū, vt offerat sacrificium gratum & acceptum. Sunt autem tria pertinentia ad Dominum, quæ homo debet recordari, videlicet mandata potestatis, iudicia æquitatis, & beneficia bonitatis. De primo dicitur. *Præcipe filiis Israël, vt faciant fimbrias in quatuor angulis palliorum, ponentes in eis vittas hyacintinas; Quas cum viderint, recordentur omnium*

mnium mandatorum Domini. Pallium sub quo viuimus est vita præsens; quatuor anguli sunt quatuor nouissima nostra, scilicet mors, iudicium, gehenna, & gloria. Habeamus fimbrias istas præ oculis nostris, & facilè vitabimus peccatum. Recordare ergò mortis incertæ, iudicij districti, & gehennæ horribilis, & gloriæ ineffabilis, & vix peccabis. *Memorare nouissima tua.* (…cl.7.) Ista sunt quatuor nouissima, quæ cuilibet finaliter occurrent. Secundo debet recordari homo iudicia diuinę ęquitatis, vt sciat quoniam de similibus simile fiet iudiciũ. Cornicula viuens videns corniculam mortuã suspẽsam in agro seminato, timet ne sibi similiter fiat, & non audet accedere. Sic homo deberet attendere istum diuitem damnatum cui dicitur; *Fili recordare.* Tertio debet recordari beneficia diuinæ bonitatis. Et hoc quantum ad tria, scilicet quantum ad beneficium iustificationis, redemptionis, & glorificationis. (…ut.16.) De beneficio iustificationis dicitur. *Recordaberis quoniam seruus fuisti in Ægypto*, id est, in peccato, *& eduxi te. Ego sum, qui deleo iniquitates tuas, & nõ recordabor peccatorum tuorum.* (…43.) *Deduc me in memoriam tuam*, id est, bona quæ tibi feci, secundum Gloss. creando & redimendo & beatitudinem præparando. Ecce illa tria simul. (Memoriã tria impediũt.) Sed istã memoriã tria impediunt sc. prosperitas, curiositas, & voluptas. Prosperitas facit ingratos obliuisci amicorũ, qui eos in angustijs adiuuerunt, sicut Præpositus Pharaonis pincerna succedentibus prosperis oblitus est sancti Ioseph interpretis sui, qui illi liberationem interpretatus est in carcere. (…n.40.) Narrat Vincentius quod semel in AEthiopia tanta cõtigit pestilentia quo ad memoriam hominum, quod homines obliuiscebantur patrum nomina & suorũ filiorum, & etiam propria. (Vincent. l. … hist. sue.) Et oriebatur ista pestilentia ex fœtore & putrefactione quorundam cadauerũ interfectorum in bello; Sic hodiè prohdolor vrget pestilentia, quod multi non recordantur nominis patris sui Dei, nec grati sunt amicis, nec animabus defunctorum, nec prudẽtes sunt ad seipsos. (…cl.9.) *Obliuioni tradita est memoria ipsorũ.* Ideo Seneca cõparat legẽ gratitudinis & beneficẽtię mutuo ludo pilæ; (Sen. l. 2. de benefic.) quãdo.n. duo ludũt & alternatim recipiunt inter se, tãdiu durat & continuatur ludus inter eos, quã diu cõueni enter reproijcitur & iactatur; Si verò vnus recipiat & retineat, vel inconueniẽter reproijciat, desinit ludus, qui desinere non potest, vt dicit Seneca, nisi vel ex mittentis vel recipientis defectu. (Gratitu… … …tis ludo pilæ.) Isto modo imaginatur Seneca, quod debet esse de beneficẽtia mutua inter amicos. Si.n. a te beneficium recipio, & postea pro virib⁹ tibi possibiliter retribuo iuxta leges gratitudinis, aptè ludo; Si vero beneficiũ acceptũ obliuioni cõmẽdo, nec tibi, vbi possũ, recõpenso, ludendi finem facio. Si ergo sic nos debemus habere ad homines, multo magis ad Deum nos conuenit esse gratos. Vnde Hugo; Sicut nullum est momentum, quo homo non vtatur Dei bonitate & misericordia, ita nullum debet esse momentum quo eum præsentem non habeat in memoria. (Hugo de claustro animæ.) *Memoria memor ero, & tabescet in me anima mea.* (Thren. 3.) Secundo istam memoriam impedit curiositas & solicitudo nimia circa mundum, dicitur communiter; *Pluribus intentus minor est ad singula sensus.* Vnde in Psalmo. *Obliti sunt beneficiorum & mirabilium eius.* (psal. 77.) Vnde Saluator dicit, quod solicitudo sæculi suffocat verbum Dei, eo quod spinæ diuitiarũ suffocant semen verbi Dei in corde. (Luc. 8.) Tertio istam memoriam impedit voluptas carnis, Vnde Boëtius vocat corpus, secundum imigationem Platonicorum, obliuiosum. (Boëtius 3. de consol. metre 2.) Fuit .n. opinio Platonis, quod anima habet notitiam omnium rerum sibi inditam a Deo, sed tamen cum infunditur corpori terreno, tunc tradit obliuioni illam notitiam, nec postea potest ea vti, donec per sensus exercitetur. (Arist. 1. poster.) Ita moraliter quisquis corporalibus voluptatibus fuerit immersus, necesse est vt Domini obliuiscatur. Sicut ipse diues in purpura & bysso, in epulis splendidis oblitus est Dei. Vnde dicitur in inferno; *Recordare quia recepisti &c.* De secundo, scilicet beneficio redemptionis dicitur. *Recordare paupertatis meæ, absinthij & fellis.* Hæc recordando contemne diuitias, honores & pompas, carnis delitias & voluptates. Sed certè de multis dicitur in Psalmo. *Non sunt recordati manus eius, de qua redemit eos.* (psal. 77.) De tertio scilicet beneficio glorificationis dicitur per Psalmistam. *Adhæreat lingua* (Idem. 136.)

mea

mea faucibus meis, si non meminero tui. Si nō proposuero Ierusalem in principio lætitiæ meæ. Principium lætitiæ nostræ est gloria æterna. Et dicitur principium tantum, quia sēper est principium & nunquam finem habebit. Secundo debet homo recordari tria, quæ pertinent ad seipsum. Et primo iniquitatis propriæ ad dolendum; Secundo fragilitatis humanæ ad malum præcauendum; Tertio mortis incertæ ad se præparandum.

Tria recordanda respectu suiipsius.

1. Peccata.

Leuit. 26.

De primo dicitur in Leuitico. *Propter peccata sua & suorum affligentur, donec confiteantur iniquitates suas & recordentur malorum in quibus præuaricati sunt contra me.* De secundo scilicet de fragilitate dicitur in Psalmo; *Recordatus est,* scilicet Dominus, *quoniam puluis sumus, homo sicut fœnum dies eius tanquam flos agri sic efflorebit. Quoniam spiritus pertransibit in illo & non subsistet, & non cognoscet amplius locum suum.* Cōparatur ergo homo pulueri propter vilitatem materiæ. *Memento homo quia cinis es &c* Fœno propter breuitatem vitæ, quia fœnum hodiè est, & cras in clibanum mittitur. Et flori agri propter mutabilitatem fortunę. Flos primo florescit & crescit, postea arescit & putrescit in puluere.

2. Fragilitas.

Gen. 3.

Matt. 6.

De tertio, scilicet de mortis incertitudine dicitur. *Recordata est Ierusalem dierum afflictionis suæ,* scilicet dierum senectutis & mortis & iudicij sui. Recordari debet homo quomodo senes affliguntur languore, morientes vexantur labore, peccatores concutiūtur in iudicio timore.

3. Mors incerta.

Thren. 1.

Tertio homo debet recordari trium quæ pertinent ad proximum, scilicet bonorum operum ad imitādum & beneficiorum; Secundo iniuriarum ad emendandum; Tertio eleemosynarum ad largiendum.

Tria recordanda respectu proximi.

1. Primò bona opera proximorum debemus habere in memoria ad imitandum. Nam recordari debemus humilitatis Beatæ Virginis, & fugere superbiam. Quæ cum esset Regina cœli, Domina mundi, vocauit se ancillam Domini. Recordari debemus charitatis Stephani, qui pro inimicis orauit. Recordemur castitatis beatæ Agnetis, quæ nullis tormentis potuit tradi ad lupanar. Recordemur sobrietatem beati Nicolai, qui in infantia ieiunauit. Mansuetudinis Moysi, pietatis Abrahæ, misericordiæ Dauid, largitatis sancti Martini &c. De secundo, scilicet de memoria iniuriarum ad emendandum, dicitur in Euangelio; *Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersus te, relinque ibi munus tuum, & vade prius reconciliari fratri tuo,* Vbi dicit Chrysost. Hic ergo perpendite fratres, quam malum sit discordiæ crimen, quia per hãc id abijcitur, per quod peccatum remittitur. De tertio, scilicet de memoria eleemosynarum ad largiendum, dicitur *Estote misericordes sicut & pater vester misericors est.* Quasi dicat. Recordamini misericordiæ Dei Patris, & statim habebitis viscera compassionis de defectu proximi. Sicut enim Deus fecit memoriam mirabilium suorum, dando escam timentibus se; Ita homo debet habere memoriã defectuum proximi sui. Vnde hodie dicitur à Deo Patre; *Recordare fili quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala.* Quasi diceret, si filium te meum nominas, esto misericors in proximum tuum, sicut ego in te. *Nonne & te oportuit misereri conserui tui, sicut & ego tui misertus sum?* Ad hoc enim recepisti bona in vita præsenti, & pauper mala, vt tu per bona tua releues mala ipsius, & consequaris pariter bona cœlestia. Ad hoc ipse patitur mala, ne tu patiaris. Ad hoc tua bona recepisti in vita tua, vt euadas mala in vita futura. Sed quia ista minimè curauit diues epulo, qui nullam memoriam habuit de malis Lazari pauperis in vita præsenti; Ideo in vita futura nullam eius memoriã Lazarus habere voluit, nolēs guttam aquę ministrare in refrigerium linguæ. Sed potius audire meruit ab Abraham; *Fili recordare quia recepisti bona in vita tua.*

Matt.

Luc.

Psal.

Matt.

I I.

Lazarus similiter mala. In hoc apparet verum esse illud verbum. *Patientia pauperis non peribit in finem.* Et certè non peribit sed permanebit, quia *in patientia vestra possidebitis animas vestras.* Vnde non laudatur iste Lazarus, quia mala recepit tantum, sed quia mala patienter tollerauit. Sine patiētia enim mala præsentia sunt damnabilia & infructuosa. Ideo opus est multa & perfecta

Psal.

Luc.

Recta patientia in malis præsentis vitæ; De qua dicit Bernardus; Cum cunctæ virtutes currant ad brauium, sola patientia coronatur. Patientia, secundum Gregorium, solum in aduersis non in prosperis consideratur. Nam patientiæ virtus nunquā est in prosperis. Ille verò patiens est, qui & aduersis atteritur, & tamen à specie rectitudinis non curuatur. Huius vero patientiæ sūt duodecim gradus, Primus est, malo nō resistere. *Noli resistere malo.*
2. Secundo malum pro malo nō reddere. *Nulli malum pro malo reddentes.* Vnde Glossa Matth. 16. Patiētia est æquanimiter mala aliena tolerare, & contra eum, qui irrogat mala, nullo animi dolore moueri, sic enim tela hostium
3. in cor eorum retundit, iuxta illud; *Gladius eorum intret in corda ipsorum.* Tertius gradus est malo non respondere. *Non respondeas stulto secundum stultitiam suam, ne efficiaris similis illi.* Vnde Ambr. Quando aliquis nobis conuiciatur & ad iurgium prouocat, tunc silentio muti fieri non erubescamus Peccator enim est, qui nos prouocat & nos similes sui fieri desiderat. Deniq; si taceas, si dissimules, solet dicere, quid taces, loquere si audes, si non audes, mutus es, elinguem feci te. Si ergo taceas plus rūpitur, victum se omnino putat & illusum. Si respondeas, superiorem se factum arbitratur, quia parem inuenit. Talis erat Psal.
4. qui dicit; *Obmutui & humiliatus sum & silui.* Matth. 5. Quartus est inimicum diligere. *Diligite inimicos vestros* Quia, secundum Greg. vera patientia est, quæ etiam ipsum amat, quem tollerat. Nam tolerasse & odisse nō
5. virtus mansuetudinis, sed velamentum furoris est. Quintus est malè facienti benè facere. *Benefacite his, qui oderunt vos.* Et infra *Orate pro persequentibus vos.* Vnde pati-
6. ens est, sicut asinus, qui se pungenti deseruit. Sextus est contra flagella non murmurare. *Neque murmuraueritis sicut quidam ex illis.* Non autem semper hoc fiat, sed interdum instruendi sunt iniuriam inferentes, sicut Christus percutienti dixit; *Cur me cædis?* Nam in animo debet esse patientia ad
7. plura sustinenda, sed in voce instructio iniuriantis. Septimus est, quælibet & aduersa sustinere libenter, sicut Salamandra libenter in igne viuit. Et dicitur quod Alexander papa habuit subducturam de pellibus eius, quæ dum ablui debuit, proijciebatur in ignem & fuit pulchrior. Sic sancti, sicut de Laurentio & alijs qui in igne delectabātur. Sicut etiam tres pueri, qui cantabant in camino ignis. *Dan. 3.*
Octauus est de flagellis gaudere. *Libenter gloriabor in infirmitatibus meis.* Vnde Greg. super illud Iob. 30. *Frater fui draconum & socius struthionum,* dicit: sicut in tritura paleæ grana premuntur, sicut spinæ inter flores prodeunt, & rosa, quæ redolet, crescit cum spina, quæ pūgit; sic necesse est, vt aduersitate præmaris, & spinarum aculeis pungaris, vt maiorē Deo offeras suauitatem odoris. Et sequitur. Abel esse renuit, quem Cain malitia non exercet. Nonus gradus est tribulationem salutem reputare. Medicina enim, etsi amara est, tamen quia causa est salutis, dulcis reputatur. Si mens in Deum forti intentione figitur, quicquid in hac vita amarum est existimat sibi dulce, & omne quod affligit, requiem putat. Decimus est de tribulationibus gratias agere. *In omnibus gratias agite.* Nam secundum Greg. sine ferro martyres esse possumus, si veraciter patientiā in animo conseruamus. Si in te fuerit charitas Dei cōmunicabis passionibus Christi & verus martyr eris, inquit August. Vndecimus gradus est ad alia sustinenda se præparare. *Qui vult tecum contendere iudicio, & tunicam tollere, dimitte ei & pallium.* Vnde Aug. Præcepta patientiæ semper in cordis præparatione sunt retinenda, ipsaque beneuolentia, ne reddatur malum pro malo, semper in voluntate implenda sunt. Duodecimus gradus est in flagellis dolorem non sentire, sicut dicebat Tiburtius super prunas ardentes incedens; Videtur mihi quod super roseos flores incedam, in nomine Domini nostri Iesu Christi. Istos gradus optimè seruauit Lazarus. Nec. n. malo restitit; non pro malo malū reddidit; imo bonum pro malo restituit; & malè facienti benè fecit. Nam cum diues ei micas negaret, ipse canes diuitis vlceribus saturabat, vt dicit Euangelium. Credendum etiam est quod pro diuite orabat, sed quia diues non se disponere curauit ad veniam obtinendam, ideo damnatus est, non obstantibus orationibus Lazari. Non etiam

Right margin notes: Dan. 3. — 8. — 2. Cor. 12. — Greg. l. 20. moral. — 9. — 10. — 1. Thess. 5. — serm. 15. de verbis Apost. — 11. — Matth. 5. — Epist. ad Marcell. — 12.

murmurabat in flagellis infirmitatis, ſed gaudenter ſuſtinuit. Ideo per patientiam adeptus eſt patriam, & pro malis recepit bona in futura vita.

III.

Nunc verò hic conſolatur, tu verò cruciaris.

pſal. 93.

Poterat Lazarus dicere illud Pſal. *Secundū multitudinem dolorum meorū in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam* Poterat contra dicere diues. *Tribulationes cordis mei multiplicatæ ſunt.* Poterat

pſal. 65.

dicere Lazarus; *Tranſiui per ignem & aquā* ſcilicet tribulationis & miſeriæ, *& eduxiſti*

Apocal.

me in refrigerium. Poterat dicere diues. *Quātum magnificaui me in delitijs, tantum dediſti mihi tormentum & luctum.* Ecce magna ſed diuerſa retributio meritorum. Circa

Iuſtus & impius differunt. 1. viuēdo.

quod aduertendum, quod inter iuſtum & impium quadruplex eſt differentia; Differunt enim viuendo, moriendo, patiendo, & puniendo. Viuendo, quia iuſti viuunt in pace & tranquillitate, impij in diſcordia &

pſal. 118.

contrarietate. De iuſtis dicitur; *Pax multa diligentibus legem tuam.* De impijs dicitur;

Iſa. 48.
Eccl. 45.

Non eſt pax impijs dicit Dominus. Iuſtis dicitur. *Pacem relinquo vobis.* Et Eccl. 5. *Statuit illi teſtamentum pacis.* Impijs dicitur; *Seruietis dijs alienis qui non dabunt vobis requiē die ac nocte.* In ſignum huius hic de impio diuite dicitur, quod erat diues Diuitiæ autem ſemper inquietant, eò quod ſunt ſpi-

Luc. 8.

næ pungentes. De Lazaro verò dicitur, quod quieſcebat in pace, quia iacebat ante

2 moriendo.

portam diuitis quieſcendo. Secundo differunt moriendo, quia mors iuſti eſt ſpes & conſolatio eius; Mors iniuſti eſt deſperatio

Prou. 14.
Ibid. 11.

& deſolatio. *In malitia ſua expelletur impius, ſperat autem iuſtus in morte ſua.* Et: *Mortuo homine impio nulla erit vltra ſpes.* Si omnes ſacerdotes iuſti in mundo celebrarent vſque ad diem iudicij pro anima iſtius diuitis, & omnes ſancti rogarent, fruſtra rogarent, quia non plus quam pro dia-

lib. 7. de Trinit. c. 2

bolo orarent, ſecundum Auguſt. In ſignum huius dicitur de diuite, *quod ſepultus eſt in inferno.* Quaſi dicat. Ita profunde eſt immerſus pœnis inferni, quod non eſt ſpes aliqua de eo, ſicut de mortuo ſepulto Lazaro quatriduano deſperauerat Martha dicens; *Domine iam fœtet in ſepulchro.* Quaſi dicat. Non eſt poſſibile, vt reſurgat. De Lazaro dicitur; *Portatus eſt in ſinum Abrahæ.* Qui locus ſecundum Aug. fuit requies ſanctorum. Et erat locus ſpei & conſolationis, hacò quod ſancti Patres ibi exiſtentes, habuerunt ſpem perueniendi ad cœlum, ſicut modo animæ in purgatorio. Tertio differunt iuſtus & impius in patiendo, quia ſuſtinendo aduerſa iuſtus ſe exhilarat, impius autem murmurat & reijcit à ſe aduerſa, & ſequitur proſpera. De iuſto dicitur. *Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit.* Et: *Labia iuſtorum conſiderant placita* ſcilicet Deo, *& os impiorum peruerſa.* In ſignum huius Lazarus hic patienter tulit vlcera. Nec ſtultum quid contra Deum aut diuitem locutus eſt, ſed cupiebat ſolum micis ſaturari. De diuite dicitur, quod nihil aduerſitatis ferre voluit, ſed *induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie,* id eſt, ſingulis diebus, ita quod nec vnam diem in ſeptimana ieiunabat. Quia ergo ita differunt in meritis, igitur etiam differre merito debent in premijs. vnde ne diues ſit melior Chriſto, *quem oportuit pati, & ita intrare in gloriam.* Et ſancti non niſi per multas tribulationes intrauerunt regnum, iuſtè de delicijs vadit ad ſupplicium. Quia ſecundum Gamfredum, non itur ad aſtra delicijs. Ne verò Lazarus ſit deterior inter eos, *qui ſufferunt tentationes, & cum probati fuerint accipient coronam vitæ, quam repromiſit eis Deus,* ideo de tribulationibus vadit ad conſolationem, vt ſic vtrobique ſecundum diuinam iuſtiſſimam æquitatem nullum malum maneat impunitum, & nullum bonum irremuneratum, & impleatur illud Mariæ dictum. *Eſurientes impleuit bonis, & diuites dimiſit inanes.* Nos ergò &c.

DOMI-

DOMINICA SECVNDA POST TRINITATIS.

SERMO I.

Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocauit multos. Lucæ 14.

DEVS omnia fecit propter semetipsũ, ad hoc videlicet, vt factura sese quandoque conformaret creatori suo, vnde omnia Deus fecit & creauit propter hominem ei deditq; in dominium, iuxta illud Pfa. *Omnia subiecisti sub pedibus eius.* Ad hoc videlicet, vt per ista Deum amaret, & eum consequeretur. Sed ecce homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, quæ in honore suo oblita nunquam cœlestia recordantur, sed semper de terrenis cogitant, vt carnis curã tantum faciant in desiderijs. Vnde factum est quod ex deprauatione peruersæ voluntatis homo neglecta dulcedine diuinæ bonitatis totum se amaritudini huius sæculi immersit, concupiscentiam carnis & oculorum aut superbiam vitę præsentis inquirendo, vt quamuis multis & varijs Dei internuncijs, iam videlicet instinctu naturalis rationis, quæ semper ad optima deprecatur; iam creaturarum speciositate; iam prophetico clamore ad seipsum reuocare conatus est, vt omissis huius sæculi oblectamentis fallacibus, ad cœnam sibi diuinitus præparatam omnium delectatione suauitatum refertam rediret, nihilominus mala malis cumulans multipliciter homo ipse miserabilis renitebatur, confingendo excusationes in peccatis. Sed ne tanta creatura finaliter à tantis delitijs deficeret, vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum in mundum ad vocandum inuitatos. Verum quia ipse Dei filius regressurus erat ad patrem, ideò misit seruos suos hora cœnæ, vt vocarent multos, vt dicit Euangelium. Tria proponuntur, quæ cęnam magnam magni Dei commendãt & attollunt. Primo describitur facientis hãc cęnam excellentissima & singularis dignitas, quia *homo quidam.* Secundo subiungitur eiusdem liberalissima curialis largitas, quia *fecit cænam magnam.* Tertio subinfertur conuiuarum multiplicitas generalis, quia *vocauit multos.* *Proposit.*

I.

Cœnam hanc commendat excellentissima & singularis dignitas facientis Quis. n. facit eam, nisi Deus Deorũ Dominus? Qui licet dicitur hic homo, est tamen Dominus Dominantiũ, & rex regum. Et licet sit Deus, tamen se appellat hominem; & licet sit homo, non est tamen homo communis & contemptibilis vt alij, sed singularis & venerabilis, quia *quidam.* Vnus. n. est & secũdum non habet sibi similem Omnia mansuetissimè & gratiosissimè facit, sicut homo cum homine, ideo dicitur homo. Circa quod sciendum, quod in præsenti vita habemus Deum multum nobis propicium, tanquam homini hominẽ. Cuius ratio est, quia omnia dulciter disponit. *Sap. 8.* Quod Psal. confitens ait; *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ.* *psal. 30.* Certè magna multitudo dulcedinis Dei est, secundum Cassiodor. ibidem, quia multis modis indicatur suauitas eius. Nam dulcis est & pius cum corrigit; dulcis dum parcit, dulcis dum credentibus præmia æterna repromittit, ita Cassiodor. Nos aũt possumus ostẽdere multos adhuc effectus dulcedinis. Quorũ 1. est, quia omnes generaliter recipit. *Dulcedinis diuinæ effectus.* *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.* *1.* Hic est enim verus Dauid, ad quem conuenerunt omnes, qui erant *Matt. 11.* in an-

1.Reg.22. in angustia constituti & oppressi ære alie-
no, id est, peccatis obligati, sed tamē si sint
amari animo, id est, si sint contriti de pec-
2. cato, fiet eorum princeps. Secundus effect⁹
diuinæ dulcedinis est, quia inimicos suos
custodit. Vnde in persona pœnitentium di-
xerunt filij Israëlis ad Dauid, per quem si-
gnificatur Christus. Heri & nudiustertius
dum esset Saul, id est, diabolus rex super
2.Reg.5. nos, tu eras educens & reducens nos. q. d.
Cum essemus in peccatis protegebas nos,
ergo multo fortius cum pœnitentes volu-
mus seruire tibi, vt dicit Apost. *Cum inimi-*
Rom.5. *ci essemus, reconciliati sumus Deo per mortem*
filij eius, multo magis reconciliati salui eri-
3. *mus in vita ipsius.* Tertius effectus diuinæ
pietatis, quia dat dulcedinem suam ad prę-
Psal.33. gustandum. Vnde in psal. *Gustate & videte*
Prou.31. *quoniam suauis est Dominus. Gustauit & vi-*
dit, quoniam bona est negotiatio eius. Quar-
4. tus effectus diuinæ dulcedinis est, quia ita
cito dimittit peccata. Vnde Ezech. 18. *In*
Psal.31. *quacunque hora ingemuerit peccator, &c.* Et:
Dixi confitebor, & tu remisisti. Nec solum di-
mittit semel aut bis, sed quotiescunq; pec-
Matt.18. cauerit homo & pœnituerit *Non dico septi-*
es, sed septuagies septies, nec solum dimittit
sed perfecte dimittit. Vnde Ezech.18 *Om-*
nium iniquitatum eius non recordabor am-
plius. In his ergo multis effectibus innui-
tur multitudo dulcedinis Dei, sed magni-
tudo eius ex seipsa exprimi non potest. Vn-
de non dicit simpliciter *magna;* sed *quam*
magna, quasi dicat inæstimabilis. Et verè;
1.Cor.2. *oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor*
Isa.64. *hominis ascendit, quæ præparauit Deus dili-*
gentibus se. Sed cui præparauit? certè pau-
Psal.67. peribus. Psalm. *Parasti in dulcedine tua pau-*
peri Deus. Ex quo igitur habemus Dominū
tam propitium, tam dulcem, & tam benig-
nissimum, merito properare debemus ad
cęnam ipsius tāquam amici patris sui, tan-
quam benefactoris dulcissimi.

II.

Cœna triplex. *Fecit cœnam magnam.* Sciendum quod
triplex est cœna. Prima est culpæ quæ est a-
nimarum infectiua. Secunda est gratię, quę
est animarum refectiua. Tertia est gloriæ,
quæ est omnium electorum satiatiua. Pri-
ma est fugienda vt venenosa; secūda ample-
ctenda vt gratiosa; tertia desideranda vt æ- Cœna diaboli fugienda.
ternaliter solatiosa. De prima cæna seu cō-
uiuio sciendum, quod diabolus, mundus,
& caro faciunt cænam magnam peccato-
ribus, inuitando eos ad diuersa peccata, ad
diuitias, delitias, & honores. Cæna diaboli
significatur per cænam Absalon. *Fecit Ab-* 3.Reg.
solon conuiuium quasi conuiuium regis. Ab-
solon interpretatur patris mei amaricatio,
& significat diabolum, qui quantum in se
est, nititur nobis patrem cælestem amari-
care per peccatum. Iste facit cōuiuiū quasi
regis propter nobilitatem ferculorum &
societatem inuitatorum. *Ipse est rex super o-* Iob.41.
mnes filios superbiæ. Sed istud conuiuium est
periculosum, quia nō fit causa refectionis,
sed causa perditionis. Vnde Absolon fecit
illud grande conuiuium, vt in eo posset oc-
cidere Amon fratrem suum. Sic diabolus
ad conuiuium nos inuitat per peccatum, vt
nos inebriatos intoxicatos occidat. *Filij* Iob.1.
Iob, dum conuiuarent in domo fratris sui pri-
mogeniti, repente ventus vehemens irruit à
regione deserti, & concussit angulos domus &
oppressit omnes. Dat autem diabolus in isto
conuiuio perdices iniustitiæ. Perdix secun-
dum naturales, quando propria oua per-
dit, furatur oua aliena, vt suorum ouorum
numerum restauret. Ita mali Domini, cum
bona sua per inutiles & vanas consumpti-
ones perdiderint, bona pauperum auferūt
per iniustas extorsiones. Isto ferculo pa-
scuntur communiter negotiatores quidā,
qui cum in vna re perdiderint, restaurant
duplum in alia, carius quam valuisset ven-
dendo eam. Istud etiam non nulli multū
nobiles, nomine non re, ferculum come-
dunt, qui eundo ad bellum consumunt
bona Ecclesiarum, quasi non possent suste-
tari proprijs. Et fortè sic est quia propria
in vanitatibus sæculi & pompa superbiæ
consumpserunt. Sed quid accidit in Bohe-
mia, vbi laici nobiles postquam consump-
tis proprijs inuaserunt Ecclesias, tandem
Ribaldi ipsorum inuaserunt eorum bona
& tenent ea. Isti faciunt contra illud consi-
lium Ioannis baptistæ Lucæ 3. *Neminem*
concutiatis, sed contenti estote stipendijs ve-
stris. Vbi dicit Lira. quod stipendia mi-
litum sunt homines eorum subditi

dati eis à principibus. Contra istos dicitur in Canone. 12. q. 2. Nulli licet ignorare. Omne quod Domino consecratur siue fuerit homo, siue animal, siue ager, vel quicquid fuerit semel consecratum, sanctum sanctorum erit Domino, & ad ius pertinebit sacerdotum, propter quod inexcusabilis erit omnis, qui a Domino & ecclesia, cui competit, aufert, vastat inuadit, vel eripit, & vsque ad emendationem ecclesiæque satisfactionem, vt sacrilegus, iudicetur. Et si emendare noluerit, excommunicetur. Hæc Canon. Ad idē dicitur. 23 q. 8. Conuenior. Vbi dicit Amb. Noli gaudere Imperator, vt putes te in ea, quæ diuina sunt, imperiale ius aliquod habere; Noli te extollere peccator, sed si vis diutius imperare, esto Deo subiectus. Scriptum est. Quæ sunt Dei Deo quæ cæsaris cæsari. Secundo dat fercula de venatione; vult enim, quod frater fratrem venetur in mortem, *Frater fratrem venabitur vsque ad mortem*. Dat etiam pauones superbiæ. de ciuit. Dei c. 2. Caro pauonis bene cocta iterum deuenit cruda, inquit S. August. sicut ipse expertus est post anni spacium transactum. Sic moraliter superbia quantumcumque vincatur, semper recrudescit. Vnde Augustinus: Cętera vicia in malè factis præualent, superbia etiam in rectè factis est cauenda. Ista fercula quamuis videantur dulcia, sunt tamen nimis amara, eo quod & hic & in futuro amaritudinem post se relinquunt. Nam peccatum post sui perpetrationem nihil habet nisi remorsum conscientiæ. De quo Augustinus. Jussisti Domine & sic est, vt pœna sit sibi inordinatus animus. Et idem. Nullæ pęnæ grauiores sunt, quam conscientiæ, in qua non habetur Deus, consolatio non inuenitur. Botius etiam dicitquod sicut probitas probis est solacium, ita improbis nequicia est supplicium. Ex quibus infero, quod circumscripta prohibitione legis diuinæ scriptæ, quæ peccatum vetat propter pœnam æternam, iuxta illud; *Anima quæ peccauerit, ipsa morietur*. Adhuc homo peccare non deberet propter pœnam temporalem, quæ est remorsus conscientiæ, qua pœna, secundum Augustinum, nihil est grauius in pręsenti, eo quod cuncti dies peccatoris mali. *Secura verò mens quasi iuge conuiuium*. Si ergo cuncti dies mali sunt, ergo nulla est ibi requies, nulla alleuiatio doloris, quod non est inuenire in alijs doloribus naturalibus, vbi interpolatis temporibus cruciatur homo. Et ex hoc infero consequenter, quod remorsus cōscientię ex peccato est quodāmodo homini pœna naturaliter consequēs peccatum. Vnde si non esset lex diuina scripta, adhuc remorsus conscientiæ sequeretur ex peccato propter legem naturæ. Istud patet per illud Iuuenalis. Prou. 15.

Exemplo quodcunque malum committitur, ipsi displicet auctori. Per quem autem modum hoc fiat, dicit Salomon. *Semper enim præsumit sæua perturbata conscientia*. Sap. 17. *Præsumit*. Præconcipit sibi euentura mala pœnalia, & crudelia. Vnde dicat sibi, quod tale peccatum debet puniri, & illa præconceptio causat timorem. Et hoc est verum non solum de lege scripta, vbi determinata est certa pœna vnicuique peccato, sed etiam ex iustitia naturali, secundum quam cuilibet dictat conscientia omne malum esse puniendum. quod fit aut contra superiorem, aut contra parem, aut contra commodum proprium, cuiusmodi est peccatum carnis. Ideo Seneca legitur dixisse; si scirem homines ignoraturos & Deos ignoscituros, nollem peccare, scilicet propter turpitudinem actus quo deformatur naturalis iustitia, & propter remorsum quo cruciatur perturbata conscientia. Secundum conuiuium facit mundus & caro, & apponunt tria fercula suauissima, delitias, diuitias, & honores. Jn quo conuiuio fuerunt isti tres, de quibus hic dicitur in euangelio. Sed istud conuiuium est periculosum, quia plenum veneno. Vnde Bern. Periclitatur castitas in delicijs, veritas in diuitijs, humilitas in honoribus. Malum est ferculum quod non potest retineri diu in ventre ad sanitatem, sed cito euomitur. Tales sunt diuitiæ, delitiæ, & honores. *Diuitias, quas deuorauit, euomet, & de ventre eius extrahet illas Deus*. Secūdum conuiuium, quod est appetendum tanquam refectiuum, est conuiuium seu cœna gratiæ, quam facit Deus suis dilectis ami-

Senec. Cœna. Iob. 20. Cœna gratia appetenda.

amicis, & significatur per cœnam seu conuiuium Assueri regis, de quo Esther.1. dicitur; *Fecit Assuerus rex grande conuiuium cunctis principibus & pueris suis.* Facit autem istud conuiuium sicut Matthæus per contritionem & conuersionem; Magdalena per dolorem & dilectionem; Zachæus per satisfactionem. Vnde Grego. 21. moral. Dei refectio est conuersio peccatorum. Sed videamus quod sit hoc magnum conuiuium, seu potius prandium, vt dicitur Matth. 22. *Ecce prandium meum paraui.* Attendamus ergo magnitudinem prandij huius, & inueniemus liberalissimam largitatem Dei. Prandium hoc intelligitur incarnatio filij Dei. Vnde vocantur nuptię quas Deus Pater fecit filio suo, quando naturam humanam copulauit diuinæ in vno supposito, quæ celebratæ sunt in vtero virginali, de quo processit Christus tamquam sponsus de thalamo suo. Et ex his nuptijs processerunt aliæ, scilicet coniunctio Christi cum ecclesia fidelium, quæ celebrantur continuo vsque ad consumationem sæculi. Matt.28. *Ego vobis cum sum vsque ad consummationem sæculi.* Sunt autem istæ nuptiæ magnæ, seu hoc prandium magnum, quod facit nobis Dei filius continue in vita gratiæ;

Cur nuptiæ filij Dei magnæ.

Primo propter sponsi magnitudinem, quia filius Dei est sponsus, qui per fidem & amorem nos desponsauit. Ozeæ 2. *Sponsabo te mihi in fide &c.* Sponsus iste est nobilissimus, ditissimus, *quia hæres vniuersorum*; sapientissimus, *per quem Deus fecit sæcula*; speciosissimus, *quia splendor gloriæ Dei Patris*; honorabilissimus, *quia sedet ad dexteram Dei Patris in excelsis.*

Heb.1.

2. Secundo istud prandium est magnum propter sponsæ pulchritudinem. Apocal.9. *Venerunt nuptiæ agni, & vxor eius præparauit se & datum est ei, vt operiat se byssino, id est, iustificatione virtutum.* Canticor.4. *Tota pulchra es*, scilicet tam in vestibus quam in membris.

Spōsæ descriptio.

Caput sponsæ prælati; oculi prouisores & doctores; aures confessores & pœnitentiarij & iudices; nares sponsæ malorum & bonorum discretiones; collum clerici & cantores & laudantes Deum; pectus & brachia potentes & nobiles; manus operarij & artifices; crura famuli & seruitores; pedes qui portant totum corpus suum agricolæ & rustici. Sed licet Christus fecerit istam sponsam pulchram, tamen prohdolor hodie deformata est in multis membris, iuxta illud; *Egressus est à filia Syon omnis decor.* Threnor. 3. *Omnis* dicit, quia de omnibus membris aliqui deformati sunt. Tertio istud prandium Christi est magnum propter eius plenitudinem. Vnde Esther 1. dicitur, quod Assuerus iussit præparari conuiuium, vbi positum est vinum magnificentia regia dignum; ad quod bibendum nemo compellebatur; Dedit etiam dona multa. Sic in conuiuio Christi gratiæ est panis & vinum corpus & sanguis eius; multa fercula, quia multæ sunt consolationes spirituales. Vnde secundum diuersitatem donorum, gratiarum, & charissimatum Spiritussancti ita dantur & dona, quia diuisiones gratiarum sunt. Sed notabile est, quod ad bibendum illud vinum in conuiuio nemo cogebatur, sed prout quis volebat, bibebat. Diceres tamen, quare non sic est in Ecclesia Christi, vbi Sacerdotes compellunt per excommunicationem nolentes communicare. Respondeo, quod non cogunt inuitos communicare, sic excitant eos, vt de nolentibus fiant volentes, sicut etiam Bernard dicit de Deo, tractans illud: Trahe me post te. Augustin. 23. contra Petilianum, q.5. ad fidem. dicit, quod nemo cogitur bene facere, verum est, cum coactione absoluta, sed bene conditionata. Vnde dicitur quod multa beneficia præstantur inuitis, quod intellige de spiritualibus bonis. Item glo. 23. q.4. Nimium insuper inquieti dicit; Nemo ab initio cogendus est ad bonum, sed cogitur aliquis perseuerare in eo quod incepit. Quarto istud prandium est magnum propter vocatorum multitudinem, *quia congregauerunt omnes*, Matth. 22. *bonos & malos.* Vnde secundum Gregorium ista vita dicitur medium inter cœlum & in-

Bern.

& infernum; quia in inferno tantum mali; in cœlo tantum boni; in mundo boni & mali. Sunt autem mali non vita aut merito in Ecclesia, sed tantum numero, sicut Iudas vnus de duodecim discipulis. Sed quomodo cognoscitur, qui sunt veri conuiuæ Christi per gratiam. Respondeo per humilitatem: *Cum inuitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, sed in nouissimo.* Secundo per charitatem. *Quæ paratæ erant cum lampadibus, & oleo charitatis intrauerunt ad nuptias.* Tertiò per opera sanctitatis, quæ sunt, temperantia, castitas, prudentia; & sic de alijs, quæ intelliguntur per vestem nuptialem. Ex quo patet quod triplices homines excluduntur ab hoc prandio, scilicet superbi, immundi, & acediosi. *Tertium* conuiuium facit Christus in gloria æterna, quod est animæ satiatiuum, & illud est liberalissimum, quod patet ex pluribus, scilicet ex multiplici norificatione; ex magnitudine cœnæ & temporis diuturnitate; conuiuarum dignitate, ferculorum diuersitate; ministrorum nobilitate; vocatorum multitudine; ex iræ magnitudine; ex compulsionis seueritate. De primo, scilicet de multiplici notificatione patet, quod auarus cum facit cœnam occultat eam, Deus autem vult omnibus notam fieri, & ideò præmittit multos notificantes hanc cœnam: Talis fuit Isaias. *Qui clamans ait longeante; Faciet Dominus conuiuium vindemiæ defecatæ.* Item. *Oculus non vidit, & cæt.* Item filius Dei clamat. *Ego dispono vobis regnum, vt edatis & bibatis.* De diuturnitate temporis huius cœnæ, dicit Isaias. *Gaudebitis & exultabitis in sempiternum.* Et: *Lætitia sempiterna super capita ipsorum.* De conuiuarum dignitate dicitur. *Præbebit delicias regibus.* Omnes ergò ibi erunt reges. *Fecisti nos Deo nostro regnum & regnabimus.* De ferculorum diuersitate dicitur. *Ingredietur*, scilicet in contemplatione diuinitatis, *& egredietur*, scilicet ad visionem humanitatis Christi. Certè magna fercula, quorum vnum sufficeret mille mundis. *Ostende nobis patrem, & sufficit nobis.* Vnde Exod. dicitur; *Ego ostendam tibi omne bonum.* De nobilitate ministrantium dicitur; *Angeli sunt omnes administratorij spiritus*, qui honorificè ducunt homines ad illam cœnam. Sed ministrans ipse Christus erit sicut promisit. *Transiens ministrabit illis.* Iste non solum ministrabit, sed vnumquemque hortabitur affectuosè dicens; *Comedite amici, & inebriamini charissimi.* Quod verbum tractans Bernardus dicit; *Comedite* ante mortem, *bibite* post mortem, *inebriamini* post resurrectionem. Meritò iam charissimi, qui caritate inebriantur. Meritò inebriati, qui ad nuptias agni introduci merentur, edentes & bibentes super mensam illius in regnó eius, quando iam sibi exhibebit gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, neque rugam, tunc prorsus inebriabit carissimos suos; tunc torrente voluptatis suæ eos potabit. quandoquidem amplexu suo arctissimo & charissimo sponsi & sponsæ fluminis impetus lætificat Ciuitatem Dei, quod non aliud arbitror, quam Dei filium, qui transiens ministrabit. quemadmodum ipse promisit, vt ex hoc iam iusti epulentur & exultent. Hinc illa satietas sine fastidio; hinc insatiabilis illa sine inquietudine curiositas; hinc æternum atque inexplebile desiderium nesciens egestatem; hinc illa sobria ebrietas non mœrore ingurgitans, non madens vino, sed ardens Deo. Hæc Bernardus, De vocatorum multitudine huius cœnæ patet, quia dicitur, quod *vocauit multos.* Matth. 22. *Multi enim sunt vocati, & cæt.* imò omnes. Matthæi vndecimo. *Venite ad me omnes.* Quare? quia *vult omnes homines saluos fieri* 1. Timot. 2. Nec solum multi, sed etiam multis modis, vt infra patebit, De magnitudine iræ, qua iratus est contra nolentes venire. Prouerb. 1. *Vocaui & renuistis.* Et sequitur; *Ego quoque in interitu vestro ridebo.* Signum magnæ iræ in parte est, quando ridet de malo filij. Vnde licet Deus cum amaritudine punit peccatores alios. Isaiæ primo. *Heu consolabor de inimicis meis*, tamen ingratos & negligentes lætanter punit. Psalm. 57. *Lætabitur iustus cum viderit vindictam.* De compulsionis magnitudine patet ibi;

Hebr. 1.

Bern. de dilig. Deũ cap. 6.

ibi; *Compelle intrare, pauperes, cæcos, claudos, debiles*, & vnde? de diuersis locis, quia *exi cito in vicos & plateas*. Sic compulit intrare Paulum. Sic filium prodigum &c.
Act. 9. *Luc. 15.* Quod fit quando Deus nolentibus per prospera ad eum conuerti infert aduersa, vt fiant volentes. Hoc est enim trahi ad istã cœnam, sicut dicit Bernardus. Trahimur in tribulationibus, & aduersitatibus exercemur. Multos Deus trahit per infirmitates, per damna, per diuersas tribulationes, & præcludit eis viam dãnationis.
Osea 2. *Sepiã viam tuam spinis, &c.*

II.

Vocauit multos. Circa quod sciendum primo, quæ sunt diuinæ vocationes; Secundo quæ sunt humanæ excusationes; Tertio quæ sunt excusantium punitiones. De primo sciendum quod Deus vocauit nos dupliciter, scilicet generaliter & specialiter.
Vocatio Dei generalis. Generaliter vocat nos tripliciter; per verbum, per signum, per nũcium. Per verbum in filij sui incarnatione, quando verbum caro factum est.
Ioan. 1. Magna foret rusticitas, si rex aliquis mitteret filiũ suũ ad vocãdũ ad se aliquem pauperem, si contemneret venire. Et multo maior, ex quo Deus per filium suum vocauit. Vnde conqueritur contra eos.
Iob 19. *Seruum meum vocaui & non respondit mihi, ore proprio deprecabar illum*. Os Dei est filius Dei iuxta illud Cant. 1. *Osculetur me osculo oris sui* Secundo vocauit nos Christus signo. Signum illud fuit corpus suum extensum in cruce, exaltatum in mõte, & rubricatum proprio sanguine, sicut volẽs reuocare falconem stat in loco appatẽti cum reclamatorio rubricato. Ita Christus volens reuocare hominem qui euolauerat de paradiso, ascendit montẽ Caluariæ cum latere cruentato. Sed nihilominus homines ingratissimi nolunt redire.
Prou. 1. *Vocaui & renuistis, extendi manus meas & non fuit qui aspiceret*. Tertio vocauit nos per nuncium, id est, per prædicatorum officium. Vnde dicitur hic, quod misit seruum suum.
Vocatio Dei specialis. Quem locum exponit Gregorius de prædicatoribus. Specialius autem vocat nos ostensionibus exemplorum; promissionibus præmiorum; & percussionibus flagellorum. De ostensionibus exemplorum patet Ioan. 13 *Exemplum enim dedi vobis, vt & vos ita faciatis*. Hoc enim fecit per sanctos martyres, confessores, virgines, quorum multa millia proposuit nobis in exemplum. Istam vocationem attendebat Apostolus, qui de se dicit; *Ea quæ retro sunt obliuiscens, & ad ea quæ priora sunt extendens meipsum, ad destinatum prosequor brauium supernæ vocationis.* *Philip. 3.* De promissionibus præmiorum patet, quia multa valde promisit, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit. *1. Cor. 2.* Vnde 1. Pet. 3. *In hoc vocati estis, vt benedictionem hæreditate possideatis.* De percussionibus flagellorum patet, quotiens enim infirmitatibus fatigamur, totiens à Deo vocamur. Vnde Gregorius dicit *Mala quæ nos hic premunt ad Deum ire compellunt.* Sicut aũt Deus vocauit hoes tripliciter, ita triplici et se excusat Superbi ꝓpter sublimitatẽ dominationis; Auari propter difficultatem terrenæ occupationis; Luxuriosi propter voluptatem carnalis delectationis. Istos tres signant illi, qui ponuntur in Euangelio, quorum primus dicit; *Villam emi & necesse habeo exire & videre illam. Rogo te habe me excusatum.* Secundus dixit; *Quinque iuga bouum emi, & eo probare illa, rogo te habe me excusatum.* Tertius dixit; *Vxorem duxi & ideo non possum venire.* Primus designat superbos, qui pro ambitionibus terreni dominij & dignitatis terrestris, gloriam amittunt regni cælestis. Iste in sua excusatione bene se fatetur fatuum fuisse, qui se prius dicit villam emisse quam vidisse, facile enim quilibet fallitur, quando illud emit, quod ab eo absconditur. Et certe, si homo videret & consideraret, quid est in dignitate dominij tẽporalis, illud nõ emeret nimis care, quia videret eius breuitatẽ. *Omnis potentatus breuis vita*, sic rex hodie est & cras non erit Secũdo si diligenter considerarct, videret præcipitij grauitatem, quia quanto status altior, tanto casus grauior. Cecidit enim Petrus, sed ab infimo, ideo cito resurrexit. Cecidit Dauid, sed de plano, eo quod se in altum non erexit, iuxta illud; *Domine nõ est exaltatum cor meũ.* Et ideo cito resurrexit. Cecidit Adam, sed de alto, quia de Paradiso, ideò cum difficultate est erectus. Cecidit & Lucifer, sed de cœlo

de cœlo altissimo, ideo nunquam resurgere potuit. Secundus excusans se signat auaros, qui dicit; *Quinque iuga boum emi.* Per quinq; iuga boum intelliguntur quinque sensus exteriores corporis. Et dicuntur iuga secundum Gregorium propter coniunctionem duplicis instrumenti cuiuslibet sensus. Duo enim sunt oculi, duæ aures, &c. Sicut igitur boues terram versant, sic auari circa terrena continuo delectantur. Delectabilior enim est auaro bursa argenti ad videndum, quam corpus Christi. Et iste fatuus est similiter vt primus, quia non probauit prius, quam emit. Cum tamen dicitur de Sapiente. *Considerauit agrum & emit illum.* Tertius excusans se signat luxuriosos, qui dicit; *Vxorem duxi & ideo non possum venire.* Non enim coniugati excluduntur à cœna, sed aliqualiter retardantur. Vnde ille dicitur vxorem duxisse, qui tota affectione se tradidit voluptati, & talis ad cœnam cœlestem non potest venire nec debet, nec est dignus. nõ potest ire, quia est compeditus; non debet, quia est fœtidus, non est dignus, quia est sordida veste indutus. Et quia tot sunt, qui se excusant, ideò licet multi sũt vocati, sed pauci electi. In figura huius legimus, quod de sedecim millibus hominum non cesserunt in partem Domini nisi triginta duæ animæ. *Num. 31.* Vltimò puniriones excusatorum sunt tres; segregatio à consortio beatorum. Vnde hoc. *Nemo virorum illorum gustabit cœnam meam.* Secundò subsannatio & improperium peccatorum, quia in iudicio Deus, & Angeli, & homines, & dœmones subsannabunt & deridebunt peccatores, qui diuinas vocationes neglexerunt. *Vocaui & renuistis, ego quoq; in interitu vestro ridebo.* Tertio cruciatio perpetua tormentorum. *Eligam illusiones eorum, & qui timebant adducam eis, quia vocaui, & nõ erat qui responderet.* Non sic de bonis & iustis, qui Deum vocantem audiunt per obedientiã præceptorum, hi in cœlo ponentur lucentes sicut stellæ in perpetuas æternitates. *Stellæ vocatæ sunt & dixerunt, assumus, & luxerunt ei cum iucunditate, qui fecit illas.* Nos ergò fratres charissimi non habeamus istas excusationes, sed ad cœnam perpetuam properemus. Ad quam nos perducat, &c.

Punitiões excusantium.

Prou. 1.

Isa. 66.

DOMINICA II. POST TRINITATEM.

SERMO II.

Vxorem duxi, & ideò non possum venire. Luc. 14.

Greg. 22. Moral.

Bonum est coniugiũ, inquit S. Gregor. sed mala sũt ea, quæ circa illud ex huiusmodi cura succrescunt. Dum ergò tenent illud, quod nõ nocet, ex rebus iuxta positis committitur plerumque quod nocet, sicut sæpè rectum mundumq; iter pergimus, & tamen iuxta iter vepribus per vestimenta retinemur, in via quidem munda non offendimur, sed à latere nescitur, quo pungamur. Hæc ille. Ex quibus verbis patet, quod licet matrimonium in se sit bonum, & à Deo ad bonum finem institutum, tamen sæpè per abusum humanum vertitur in perniciem, ita vt quod fuerat inuentum, & prouisum ad vtilitatem salutis, si indebitè seruatur fiat occasio damnationis, dum malè & inordinatè in eo viuitur, cum omissa dulcedine cœlesti, ad quam suspirare & aspirare homo debuerat, totum se delitijs terrenis & voluptatibus immergit. Ex quo prouenit, vt talis ad cœlestes diuitias vix perueniat. Istud patet in isto, de quo Euangeliũ hodier-

hodiernum refert, qui nimio vxoris amore complexus ad cœnam cœlestis consolationis se non posse venire asseruit dicens; *Vxorem duxi, & ideo non possum venire.* In istis verbis dissuadetur nobis nõ coniugium carnale, sed voluptas carnalis, quæ sæpius in coniugio contingit. Et ideò nemo putet per Saluatorem nostrum, hanc parabolam in detractionẽ aut suggillationem matrimonij legitimi fuisse propositam, sed potius in confutationem & confusionem illorũ, qui bonis rebus malè vtentes terminos concessæ libertatis excedunt. Vnde dicit Greg. quod sicut sæpè in alijs locis sacræ scripturæ, ita & hic per rem iustam significatur res iniusta, vt per carnale coniugium

Proposit. voluptas carnalis immoderata. Circa cuius repressionem tria sunt cõsideranda. Primò de voluptatis vanitate transitoria; secundò de ipsius sagaci cautela; tertiò de ipsius peruersitate nociua. Primum tangitur in eo quod dicitur *Vxorem.* Secundum in eo cum additur, *duxi.* Tertium in eo, quod adiungitur, *non possum venire, &c.*

I.

Voluptas carnalis comparatur vxori.

Vxorem duxi. Congruè per vxorem intelligitur carnalis voluptas propter tria.

1\. Primò, quia sicut vxor est naturaliter creatura fragilis & debilis, imò quodammodo

1.Tim.5. mortuis similis, iuxta illud. *Vidua in delitiis viuens mortua est.* Dicit glossa. Non sobriè viuens vita naturæ, mortua est vita gratiæ in anima. Cuius sepulchrum est cor

Rom.8. pus in delitijs vacans. *Si secundum carnem vixeritis moriemini.* Secũdò quia sicut pro

2\. necessitate vxoris multæ impensæ sunt necessariæ, sic pro voluptate carnali consequenda multis opus est vanis & sæcularibus, quantas isti vigilias, timores, expensas, sollicitudines faciunt, vt vitam taliter qualiter delitiosè deducant in peccatis carnalibus? Patet hoc in filio prodigo, qui totam suam substantiam consumpsit viuẽdo

Luc.15. luxuriosè. Tertiò sicut enim non est ali-

3\. qua vxor tam bona, in qua non inuenies quod conquereris, vt dicit Diogenes philosophus; ita non est aliqua voluptas ita delicata, quæ non habeat amaritudinem admixtam, & maximè in fine. Vnde dicitur de voluptate; *Nouissima illius amara quasi absinthium,* & sicut non est, nec fuit aliquis, quem non pœniteret post paruum tempus de vxore deducta, vt vulgò dici solet, ita non est, nec fuit aliquis ita voluptuosus & delitijs affluens, quem finaliter non pœniteret, aut hic aut in futuro. Vnde de his, qui satiati sunt voluptatibus, quomodo in præsenti pœnitent, dicit Boetius in de consolatione in hæc verba; quid autem de corporis voluptatibus loquar? quorum appetentia plena est anxietatis, satietas verò plena pœnitentiæ, & exitus tristes. Hinc Horatius irridet voluptatem ciborum, qui consumpti relinquunt pœnam. De his verò, quos talium pœnitet, in futuro, etiam in inferno dicitur, quod e*runt gementes præ angustia spiritus pœnitentiam intra se agentes.* Et post pauca. *Quid igitur profuit nobis superbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis?* Damnati non solum recognoscent se amando ista transitoria fuisse deordinatos, sed etiam peccata sua cum improperio quodam sibijpsis obiecto confitebuntur. Vnde non solum confitebuntur, sed etiam sibijpsis vehementer insultabunt per ineffabilem remorsum conscientiæ suæ. Sed tarda est ista pœnitentia & inutilis, ideo quia tardè fuit docta. Serò medicus post vulnera qui sibi cauet. Serò medicina paratur, dum mala per longas conualuere moras. Propter istas tres causas meritò voluptas carnis dicitur esse vana; tum quia fragilis & caduca; tum quia sumptuosa; tum quia onerosa. Arguitur esse transitoria & vana. Hinc Salomon ait. *Vanitas vanitatum & omnia vanitas.* Exponit Hugo de vanitate mutabilitatis, quæ est in rebus istis, siue quia inanes sunt, siue quia transitoriæ; imò in eo vanæ sunt, quia ostendunt quod non habent. In isto vanæ sunt, quia non permanent in eo, quod habent ibi. Vanæ sunt, quia solam formam habent, essentiam non habent. Hic vanæ sunt, quia si aliquam essentiam habent, sed substantiam nullam habent. Illic vanę sũt, quia sine veritate speciem apponunt. Hic vanæ sunt, quia statim præcedunt & transeunt. Hæc Hugo. Ex quibus potest trahi descri-

Prouer. 5

Boetius

Sap. 5.

Voluptas carnalis vana.

Eccl. 1.

descriptio communis. Quod vanum est, quod non præbet fructum famulanti, nec fulcimen innitenti, nec pulchritudinem continenti. Et quia omnia, in quibus mundani quærunt voluptatem, ita caduca & vana & deficientia sunt, patet quod qui ea diligunt, non solum vani, sed ipsa vanitas facti sunt, iuxta illud Hieremiæ. *Ambulauerunt post vanitatem, & vani facti sunt.* Vnde clamat propheta. *Filij hominum vsquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem & quæritis mendacium?* Imo non solum tales dicuntur amare mendacium, sed etiam dicuntur insanire. Vnde propheta. *Beatus vir, qui non respexit in vanitates & insanias falsas.* Patet igitur quod tota voluptas sæculi siue consistit in opulentijs & diuitijs, siue in delitijs & lasciuijs, non est nisi vanitas. Vnde Salomon enumeratis multis talibus, scilicet ædificiorum & habitaculorum amplificatione, seruientium & famulantium multiplicatione, armentorum numerositate, thesaurorum multiplicatione, in quibus omnibus dicit se abundasse, statim subdit; *Cumque conuertissem me ad vniuersa opera, & ad labores in quibus frustra sudaueram, vidi in omnibus vanitatem.* Ecce natura voluptatis, quæ in se est vana & transitoria. Et tantum de primo.

III.

Iurisconsultus dicit, quod vbi maius periculum imminet, ibi cautius est agendum. Et quia omnia ferè peccata procedunt ex voluptate & delitijs mundi, eo quod sunt quasi quædam impedimenta spiritualis exercitij, vt dicit Bernardus. Corpore enim molliori reddito & delicato, necesse est etiam animam præcipitari ex corporis morbo, inquit Chrysostomus super epistolam ad Hebræos homilia 29. Et ideò magna cautela opus est ad occurrendum eidem. Sunt autem tria præcipua, quæ nos cautos faciunt circa voluptatem carnalem & vanitatem huius mundi. *Prima cautela* est aliqualis subtractio, non solum illicitorum & prohibitorum, sed etiam licitorum, necessariorum, & concessorum. Nam etsi omnia possent licere, non omnia tamen expediunt, vt dicit Apostolus. Vnde dicit Richardus; in lib. de contemplatione. Nunquam affectus noster ad desiderium æternorum perfectè accenditur, nec intellectus ad cœlestium contemplationem perfectè acuitur, nisi cura carnis etiam in licitis & necessarijs frequenter & fortiter repellatur. Hæc ille. Et certè videmus ad sensum, quod hi qui temperatè viuunt & moderatè, non de facili possunt inclinari aut deduci ad voluptates, quæ in quadam superfluitate resoluuntur, qui & ipsi de necessarijs sibi & licitis multa subtrahunt. *Secunda cautela* est repulsio quarumlibet delitiarum in principio. 2. Nam sicut ait Seneca. Hi qui se voluptatibus iungunt, & in consuetudinem deducunt, non possunt eis postea carere. Ad hocenim vsque perueniunt miserrimi, vt illis, quæ superuacua fuerunt, sint necessaria; seruiunt itaque voluptatibus suis. Tales non fruuntur, & mala sua, quod malorum est vltimum, amant. Hæc Seneca. Ideò dicit Augustinus, libro sexto de musica. Quod cõsuetudo est quasi affabricata naturæ. Resistendum ergo est principio talibus, nec homo veniat in consuetudinem dura est pugna, inquit August. in super psalm 30. Et hæc est ratio, quia consuetudinem; nam postea vincere consuetudo magnam habet violentiam inclinando voluntatem ad se. Et ideò, sicut optimum est assuesci ad bonas consuetudines & virtuosas, ita periculosum & pessimum assuesci ad vitia. Vnde narrat Valerius lib. 7. cap. 2. Quod Cretenses, cum acerbissima execratione vti voluerunt aduersus eos, quos vehementer oderunt, optant vt mala consuetudine delectentur, molestoque voto grauem efficacissimum vltionis aduentum reperiant. Hæc ille. Et Augustinus conqueritur de mala consuetudine, *Lib. 7. conf. c. 5.* quæ eum tenebat in errore plurimo tẽpore, ita quod de consuetudine facta fuit peccandi necessitas. Refert Maximus in sermone de sancto Ioanne Baptista, quendam sapientem dixisse; Bene consuescere pudebit dissuescere. Et iterũ. Bona loquamur, transiet sermo in effectum. Ecce quã malũ est malis cõsuescere. Vnde metrice dicitur,

Qui non asuescit virtuti, dum iuuenescit,
A vitiis nescit discedere, quando senescit.

Voluptas dissuadetur. Tertia cautela est consideratio omnium indecentium ad hoc cooperantium. Omnia enim hic bene considerata dissuadent voluptatem.

1. Et primò locus in quo sumus; qui est locus miseriæ & vallis lachrymarum, in quo magis flendum est, quanto minus flemus.

2. Secundò tempus, in quo sumus. Vniuersum enim tempus præsentis vitæ vigilia quædam est solemnitatis magnæ & æterni sabbati, quod præstolamur. Vigilia enim non est tempus delitiarum, sed festum, inquit Vuilhelmus de lata petra.

3. Tertiò dissuadet hoc Christus cum suis sanctis, qui omnes elegerunt illud, quod carni est molestius. Et quisquis aliud docet, aliud suadet, ab eo tanquam à seductore est cauendum, dicit Bernardus.

4. Quartò dissuadet hoc earum breuitas, *quia breues dies hominis sunt*, inquit Iob 14.

5. *Seneca.* Quintò earum indignitas. Dicit enim Seneca; in voluptate nihil est magnificum, aut quod naturam proximã Deo deceat. Non est animi virilis, sed puerilis, voluptates carnis amare, iuxta illud: *Postquam consenui, voluptati operam dabo*, dixit Sara vxor Abrahæ. *Gen. 18.*

6. Sexto dissuadet hoc indigentia proximorum dicentium; nobis, inquiunt, fame, siti, nuditate & frigore laborantibus, quid conferunt tot mutatoria vel extensa in perticis, vel plicata in manticis? Nostrum est, quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur, quod inutiliter expenditur. Ideò inueniunt curiosi quo delectentur, & non inueniunt miseri quo sustententur, inquit beatus Bernardus in quodam sermone.

7. Septimò dissuadet hoc voluptatum vanitas. Ecclesiastes duodecimo. *Adolescentia & voluptas vana sunt.* Vanum est, quod non confert plenitudinem continenti. Vnde Hieronymus in quadam epistola; semper voluptas famem sui habet, ac transacta non satiat. *Idem 1.* Hinc dicit Ecclesiastes. *Non satiatur oculus visu, nec auris auditu.* Vbi dicit Hugo, quod totus mundus non sufficit cordi humano, nec cor humanum sufficit toti mundo. Omnis enim sanitas, omnis pulchritudo, omnis iucunditas rerum conditarum afficere potest cor humanum, satiare non potest, nisi illa dulcedo, ad quam factum est, iuxta illud Greg. in moral. 26. ante finem: quia ad Deum appetendum anima facta est, iure ei non sufficit, quicquid Deus non est. Hæc ille. Octauo dissuadet hoc impuritas voluptatis. Nam dulcedo humanæ fœlicitatis multis amaritudinibus respersa est. Ex quibus omnibus patet, quod quicunque bene considerauerit conditiones huius miserabilis voluptatis, resiliet ab eis, iuxta illud Naum. *Omnis qui te viderit, resiliet à te.* *Naum 3.*

III.

Nocumenta istius miserabilis voluptatis multa sunt. Est enim hoc vitium effœminatiuum potentiæ virilis; Secundò accumulatiuum doloris & displicentiæ singularis; tertiò obfuscatiuum decoris & sapientiæ salutaris. *Voluptas noxia. 1. Effeminat.* Primum patet in Samsone, qui pro eo, quod dormiuit in sinu Dalilæ vxoris, per quam significatur voluptas carnalis, excæcatus est. Refert Ouidius de fonte Saliuario, quia talis virtutis erat quod sexum abstulit viro, qui balneauit in illo; isto modo est de voluptate. *Ouid. Metam.* Nam si homo virilis balneat in delitijs voluptatis, effœminabitur, & mollietur, & animositatem amittet. Vnde Cornelius Scipio quo missus ad Hispaniam, eo momento, quo intrauit castra, edixit, vt omnia, quæ causa voluptatis comparata erant, aufferentur & submouerentur, Vnde simul & semel duo millia scortorum leguntur abijsse ab exercitu Romanorum. *Valerius lib.* O quam prudens princeps, qui sic prouidit suis exercitibus amouendo voluptatem, quæ milites fortissimos effœminat, vt agnos. Idem refert de Hannibale duce Carthaginens. quem mulier quædam proditiose Romanis tradidit occidendum; Campana, inquit, luxuria inuictum Hannibalem armis complexa vincendum Romano militi tradidit. *Idem lib. cap.* Vnde fingit Ouidius, quod Mars, qui Deus est bellantium, cum Venere captus fuit Vulcani inuisibilibus cathenis, & omnibus Dijs cœlestibus in derisionem ostensus. *Ouid. de arte amandi.* Cui historiæ alludens Hierony-

ronymus ad Ruffum de vxore non ducēda, dicit; Mars, qui bellantium Deus dici meruit propter eius maximam strenuitatem, nihil sibi metuens, à Vulcano ligatus est cum Venere inuisibilibus cathenis, sensibilibus tamen. Hoc autem ad applausum fœminarum & cœlestium curiæ derisum vult dicere, quod Vulcanus fecit cathenas occultas, quas non præuidit vxor eius, & posuit eas in lecto, in quibus, cum Mars intrasset lectum, captus est & detentus, donec tota cęlestis curia eum conspexisset. Et ideo Iob. *Morietur in tempestate anima eorum, & vita eorum inter effœminatos.* Istud patet expresse de Holoferne. Secundo istud vitium est accumulatiuum doloris vel mœroris & displicentiæ. Naturaliter enim post voluptatem sequitur tristitia. Sicut deducit Boëtius. 3. de conso. prosa septima. Vnde infra metro septimo sequenti comparat eam api, quæ primo fundit mel, & postea aculeum recedendo infigit. Hoc benè attendit Demosthenes philosophus, à quo cum Lays meretrix solennis de Corintho centum talenta petijt pro concubitu, ille in cœlum suscipiens ait; Non emo, inquit, tanti pœnitere, quod tamen necessarium foret, si tua fruerer voluptate. In signum huius fingit Ouidius, quod virgo quædam nomine Mirthaponis desiderauit incestum, & desideratum perpetrauit nutrice adiuuante; tandem cum esset perceptum, fugatur à patre, & in tantam tristitiā incidit, quod à fletu, suspirijs, & gemitibus alterata mortua est. Tertio istud vitium est obfuscatiuum decoris & sapientiæ salutaris. Huius exemplum habemus in Salomone, qui licet sapientissimus, tamen voluptate carnis deceptus ad hoc perductus est, quod per idololatriam, quam ratione amoris concubinarum suarum exercuit, totam gloriam suam confudit. Vnde dicitur de eo; *Dedisti maculā in gloria tua.* Cui historiæ alludens Hieronymus ad Ruffum dicit; Sol hominum Salomon, thesaurus delitiarum Domini, sapientiæ singulare domicilium, crasso tenebrarum fuscatus atramento lucem animæ suæ, odorem famæ, gloriam domus suæ, amore mulierum amisit. Et sic ex membro Dei mutatus est in membrum diaboli. Sunt & alia plura nocumenta huius vitij, in tantum enim nocet hoc vitium, quod homo quodammodo occasionaliter ex eo moritur, vel saltē infirmatur, vt dicit Seneca. Hoc autem fit per consuetudinem, vt dictum est supra. Item corpus contra spiritum rebellare facit. Qui enim delicatè nutrit seruum, sentiet postea ipsum contumacem. Et Bernar. dicit; Si concupiscentia cœperit habere irritamenta, fiunt duo contra vnum, & sic perit conscientia. Item à sapientia intellectum abducit. *Non inuenitur sapientia in terra suauiter viuentium.* Item incompassibilem hominem facit; sicut patet de diuite epulone, qui affluens delitijs noluit misereri Lazaro. *Bibentes vinum & vnguento delibuti non compatiebantur super cōtritione Ioseph.* Vltra omnia prædicta hoc postremo malum facit, quia in pœnam æternam cōmutatur. *Quantum glorificauit se in delitijs, tantum ei date tormētum & luctum.* Ex quibus patet, quare voluptas carnalis est fugienda, quæ tanta mala infert, non solum animæ, sed & corpori, & ex qua omnia mala, sicut ex fonte procedunt. Hæc ergo essent nobis ante oculos mentis propenda. Hæc memoriter retinenda & sæpius ore recitanda, vel scriptis relegenda, prę sertim quando animus noster ad voluptates corporis inclinatur. Attendentes finaliter, quod si centum annos, imo decies centum annos voluptatibus demus, quasi vnius noctis somnum ad æternitatis comparationem videbuntur, inquit Chrys. de reparatione lapsi. Demus ergo operam delitijs spiritualibus, quæ sunt opera sancta & mūda. De quibus in psal. *Et nox illuminatio mea in delitijs meis.* Glossa. Per has quidem delitias peruenitur ad delitias sempiternas. De quibus dicitur; *Præbebit,* inquit, scilicet ipse Christus, *delitias regibus,* id est, omnibus electis in regno suo habitantibus. Ad quas nos perducat ipse, qui per sæcula viuit. Amen.

Iob. 28.

Luc. 16.

Amos 6.

Apoc. 18.

Psal. 138.

DOMINICA TERTIA POST TRINITATIS.

SERMO I.

Hic peccatores recipit. Luc. 15.

CHristus veritatem vt doctor, mansuetudinem vt liberator, iustitiam vt cognitor attulit, inquit S. Augustin. super Ioannem. Vult dicere Augustinus, quod Christus omnibus omnia factus est. Ignaris vt doctor veritatis; peccatoribus mansuetudo vt liberator; iustis merces vt cognitor, & meritorum inspector, & ponderator, sicut de eo scriptum est; *Spirituum* Prou. 16. *ponderator est Dominus.* Cum igitur peccatores cognouissent Christum doctorem veritatis, & mansuetum liberatorem, hoc est relaxatorem & remissorem humanæ iniquitatis, merito appropinquabant ad eum scientes illud de eo, quia qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina illius. Sic enim hortabatur Dauid diu Psal. 33. ante dicens; *Accedite ad eum & illuminamini, & facies vestræ non confundentur.* Et certè non confundentur appropinquantes ad Christum, quia non repellet Dominus plebem suam, sed recipiet eam per gratiam suam quicunque ad eum accesserit, sicut Ioan. 6. ipse de se dicit; *Eum, qui venit ad me, nõ eijciam foras,* sed benignè recipiam & peccata dimittam. Ad hoc enim veni in mundum, vt quærerem & saluum facerem, quod perierat. Christũ ad terram non traxerunt merita nostra, sed peccata nostra, inquit August. & Ambrosius super Lucam dicit; ꝙ Christus iust⁹ venit ad nos peccatores, vt ex peccatoribus faceret iustos, pius venit ad impios, vt nos faceret pios, humilis ad superbos, vt ex superbis faceret humiles. Hęc ille. Verum licet Christus ad hoc venerit, vt peccatores lapsos repararet, errantes corrigeret, infirmantes adiuuaret; Ac per hoc iustè & sanctè faceret, quia operi, ad quod à Patre missus fuerat, insisteret, præsertim peccatores ad se trahendo, quos vt benignius alliceret ad pœnitentiam, cum eis etiam manducare consueuerat; tamen Pharisæi zælo ducti inuidiæ, contra Christum molientes insidias, de omnibus eius siue dictis siue factis scandalizati, omnia sinistrè interpretantes calumniabantur. Vnde non valentes facta benignitatis negare, saltem murmurabant contra Christum peccatoribus conuersantem dicentes; *Hic peccatores recipit.*

Triplex hic notatur persona; 1. Scribarum & Pharisæorum, qui hæc dixerunt; 2. Christi contra quem dicta sunt; 3. Peccatorum ad Christum venientium, qui iniuriam magnam hinc patiebantur. Et sic tria hic sunt consideranda, quæ fuerunt in istis tribus personis. In Pharisæis fuit zelus Proposit. malus. In Christo fuit mira patientia, prudentia, & benignitas. In peccatoribus fuit mira & deuota affectio. Quæ tria sic tanguntur. Nam de Pharisæis dicitur, quod murmurabant; de Christo quod recipiebat & respondebat; de peccatoribus, quod appropinquabant.

I.

Christus habuit in se tria elegantissima, *In Christo tria excellentissima.* quæ Iudæi æquanimiter ferre non poterant, cum essent peruersi & iniquitate pleni; scilicet sancta desideria, sancta verba, sanctissima opera. Desideria erant sancta, *1. Desideria sanctissima.* ita quod non potuit aliquid aliud desiderare, quam quod Deum Patrem sciret velle. Vnde de eo dicitur in Psalmo; *Desiderium animæ eius tribuisti ei.* *Psal. 20.* Desiderium autẽ Christi non erat aliud, nisi salus animarum, quam ipse in affectu suo sitiuit, & cum

cum hoc gloriam Dei patris. Ioan. 8. *Ego quæro gloriam patris mei*. Vnde ipse in oratione sua quam in figura membrorum suorum fecerat, à voluntate paterna nolens discedere subiunxit; *Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu vis*. Secundo verba ipsius erant sancta & salubria. Vnde Petrus dixit; *Ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes*. Et illi qui missi erant appræhendere Christum, ministri Iudæorum redeuntes de sermone eius dixerunt; *Nunquam sic locutus est homo, sicut hic loquitur*. Ideo magister legis ipsorum, licet callidè tentans Christum, confessus est Christum veracem esse in verborum suorum doctrina. Matth. 22. *Magister scimus quia verax es & viam Dei in veritate doces*, Tertio facta Christi erant excellentissima, eo quod ipse fecit talia, quæ nemo ante ipsum facere potuit neque fecit. Vnde Nicodemus ad Christũ. *Nemo potest hæc signa facere quæ tu facis*. Pharisæi igitur zelo nequitiæ infecti non valẽtes omnibus istis contrauenire, saltem probant ut poterant Christo in omnibus resistere. Cogitationes enim & desideria ipsius interpretabantur esse diabolica, quasi Christus omnia in nomine diaboli faceret, & intentione ista dæmonia eijceret. Vnde dictum est Luc 11. *In Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia*. Quasi dicant; Iste non attendit gloriam Dei, sed vanitatem diaboli. Secundo verba ipsius peruertebant. Vnde cum ipse diceret; *Si quis sermonem meum seruabit, mortem non videbit*, ipsi statim asseruerunt ipsum dixisse, *mortem non gustabit*. Et iterum cum Christus diceret; *Soluite templum hoc, & in triduo excitabo illud*. Illi postea ipsum asseruerunt dixisse, *in triduo reædificabo illud*. Et sic de pluribus alijs. Tertio opera calumniabantur, dicentes ea esse contra mandata Dei. Vnde illud; *Non est hic homo à Deo, qui sabbatum non custodit*. Ioan. 9. Ex his igitur patet quod Iudæi & pharisæi contra Christi sancta desideria & cogitationes pacificas grauem habuerunt inuidiam; Contra eius facta & salubria verba habuerunt murmurationem; Contra eius sanctissima opera habuerunt detractionem. Et reuera non minus hodiè diabolus ista facit per modernos pharisæos & malos Christianos, qui etsi fide coniuncti nobis sunt, operibus tamen valdè diuisi, iuxta illud Apostoli; *Confitentur se nosse Deum*, scilicet per fidem, *factis autem negant*. Hi ergo mali pharisæi & hodiè in sancta Ecclesia hoc triplici vitio contra bonos & electos Dei, ac si contra Christum tunc pharisæi laborant. Inuident enim sancto proposito electorum. Vnde dicunt illud Sapientiæ; *Grauis est nobis ad videndum*. Sed Ioannes dicit consolando tales. 1. Ioann. 5. *Nolite mirari si odit vos mundus*. Quasi dicat. Nolite mirari si mali inuident bonis, cum canis domesticus inuidet extraneo. & qui miser est & pauper inuidet ditiori. Sic AEgyptij inuidebant filijs Israël in Ægypto, videntes eos prosperari. Sic Romanis prosperantibus inuidere cœperunt circumiacentes nationes. Secundo vitio laborant hodiè mali contra bonos murmurando. In figura cuius populus duræ ceruicis murmurabat contra Aaron & Moysen. Est autem murmur quærela cum impatientia in his, quæ homo debet ferre vel sustinere patienter, & committitur quandoque cõtra proximum per inuidentiam; contra Deum per displicentiam. Per inobedientiam murmurant omnes propriæ voluntatis, nolentes subijci prælato aut Domino temporali. Cum tamen dicat Petrus; *Obedite præpositis vestris, non tantum bonis sed etiam discolis*. 1. Pet. 2. Et Paulus. *Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit, quoniam sic est voluntas Dei*. Et ipse Christus: *Qui vos audit me audit*. Vnde Moysi dictum est; Non te reiecerunt, sed me. Quanta autem fatuitas est murmurare contra illos, aut resistere illis, qui vices Dei gerunt? vt dicitur Romanorum 13. & quorum præsidio in pace & tranquillitate conquiescunt? Hos dicit Orosius libro primo similes Aegyptijs, qui ingrati beneficiorum Ioseph filios eius seruituti addixerunt. Sic isti asserunt se operibus eorum grauari, quorum meritis liberantur. Secundi sunt qui murmurant contra proximum propter inuidentiam, sicut

Exod.1.

Sallustius li.1.c.1.

Rom.13.

1. Reg. 18. sicut Saul non recto oculo aspiciebat Dauid dicens & murmurans, mihi dederunt mille, & Dauid decem millia. Sic fratres Ioseph oderunt eum, nec poterat illi quicquam pacificè loqui. Sic Iudæi Christum per inuidiam Pilato tradiderunt. *Gen. 37. Ioan. 19.* Tertij sunt, qui murmurant contra Deum per displicentiam, quam habent de administratione seu mundi regimine, quo regit homines; sed verè hoc stultum est, quia dicit Seneca. *Murmurare contra Deum stultum est. Seneca.* Optimum est pati, quod emendare non possis, & Deum, quo auctore cũctu proueniunt, sine murmuratione comitari. Malus miles est, qui imperatorem gemens insequitur; subtiles artifices indignantur, cum instruuntur ab ignaris & inscijs artis suæ; nos sumus valdè ignari de gubernatione mundi; ideo debemus patienter tacere. *Vir prudens & disciplinatus nõ murmurabit.* *Eccl. 10.* Murmurant autem homines contra Deum ob quatuor; *Murmurant homines cõtra Deum propter quatuor.* primo quod tẽperiem aëris eis non tribuat ad nutum; secundo quia prosperitatem & aduersitatem non distribuit in hac vita iuxta demerita & merita hominum; tertio quod frequenter mittit tribulationes & aduersitates in homines; quarto murmurant inuolũtariam paupertatem sustinentes, ob id quod eis non tribuat sicut alijs diuitibus. *1 propter aëris intemperiẽ.* Primi faciunt contra seipsos, quia impediunt propriam tranquillitatem & pacem, non conformãdo se diuinæ voluntati; imo si sic esset, sicut ipsi vellent, mundus periret; quia vni placet tale tempus pro agro colendo, alteri non placet pro alio negotio vel artificio conficiendo: nam pro hortulano valet tẽpus pluuiosum, sed pro lutifigulo non valet, nisi siccum. Narratur de quodam Eremita, qui impetrauit à Deo tempus, quale voluit, & tamen in ipsius horto nihil creuit, credebat ergo, quod ita esset in toto mundo; sed cum venisset ad alium Eremitam, inuenit abundantiam olerum: quæsiuit ergo cur ipse similiter non haberet in horto suo, cum haberet tempus ad placitum suum. Cui ille respondit; ideo, quia te sapientiorem Deo facere voluisti; cum tamẽ Deus sciat quale tempus sit nobis opportunum. Vnde in psalm. *Pluuiam voluntariam segregabis Deus*, id est, iuxta voluntatem tuam donabis, non iuxta nostram. *Psal. 67.* Fertur de quodam agricola, qui abundabat semper fructibus, quod cum quæreretur ab eo causa, responderit, quia habeo tempus quale volo, hoc est, quale Deus dat. Phaëtõ filius Phœbi petijt a patre, vt posset vehere solem; cui cum fuisset concessum, ipse tanquam ignarus quandoque vexit solem ita procul a terra, vt omnia infrigidarentur, & quandoque ita propè, vt omnia cõburerentur; ideoque a Ioue percussus fulmine interijt. Refert Seneca libro de vita. 12. Cæsarum, quod Caius Cæsar fecerit solennissimum festum suis militibus; contigerunt autem id temporis maxima fulmina, coruscationes, & tonitrua; & iratus Cæsar mandauit contra Iouem sagittas in altum mitti, quæ descendentes multos è populo occiderunt. Similiter filij Israel, quia murmurauerunt contra Deum, non introierũt in terram promissionis. *Num. 14.* Hinc ait Sap. *Custodite vos à murmuratione, quæ nihil prodest*: *Sap. 1.* Et Apost. *Neque murmuraueritis, sicut quidam ex illis.* *1. Cor. 10.*

Secundi sunt, qui murmurant contra distributionem diuinam, tam aduersitatis, quam prosperitatis, quia vident bonos deprimi, malos prosperari; & quia periuria, mendacia & alia scelera nil videntur nocere malis, nec bonis prodesse virtutes, vt tãgit Boetius li. primo de conso. metro quinto. Et Claudianus in maiori volumine in principio.

Sæpe mihi dubiam traxit sententia mentem,
Curarent superi terras, aut nullus inesset,
Rector, & incerto fluerent mortalia casu.

Eiusmodi murmur gentilium philosophorum. Sancti etiam quadam admiratione videbantur de hoc dicere; sicut Iob. 21. *Quare impij viuunt sublimati sunt, confortatiq; diuitijs?* Et Hierem. 12 *Quare impiorũ vita prosperatur? benè est omnibus qui præuaricantur & iniquè agunt?* Item Psalmista; *Vsquequo Domine peccatores gloriabuntur?* Similiter Abacuc. *Taces conculcante impio iustiorem se.* Sed respondetur istis illud Gregorij super illud Iob. 31. *Nunquid non est perditio iniquo?* Iniustus, inquit, ad debitam mortem currens, effrænatis voluptatibus vtitur, quia & vituli, qui mactandi sunt, in vbe-

vberioribus pascuis relinquuntur; econtra
iustus à delectationibus transitoriæ iu-
cunditatis restringitur , quia vitulus ad
laboris vsum deputatus, sub iugo retine-
tur;& mal⁹ quasi p amœna prata in carce-
rem peruenit, Hæc ille. Tertio murmurāt
quidam inter tribulationes, quibus à Deo
flagellantur: quod sanè facere est fatuum,
cum frequenter sint ad profectum animæ,
sicut dixit Paulus; *Cum infirmor, tunc forti-
or sum & potens*. Et: *Infirmitas carnis sobriā
facit animam*. Vnde invitis patrum legitur,
quod cum quidam peteret à tertiana libe-
rari, responderit Ioannes Eremita, Rem ti-
bi necessariam cupis abijcere . Quarto
murmurant quidam de inuoluntaria pau-
pertate, qui necessitate, & non virtute ad
paupertatem coguntur: sed istis dicendum
est, vt de necessitate faciant virtutem, sci-
entes illud Iacobi 2 *Deus elegit pauperem in
hoc mundo, diuitem in fide, & hæredem reg-
ni*. Et iterum Psal. *Ego autem egenus & pau-
per sum, Dominus sollicitus est mei* . Si ergo
Dominus sollicitus est talium, quare mur-
murant; cum sciat, quid eis deficiat. Hinc
dicitur in psal. de malis. *Si non fuerint satu-
rati & murmurabunt*. Non sic nos, non sic,
sed omnia sine murmuratione faciamus.

Tertio laborant vitio hodie Christiani
mali detrahentes bonis proximi. Isti figu-
rantur per illam bestiam, quam vidit Da-
niel habere tres ordines dentium, cui dictū
est; *Surge & comede carnes plurimas*. Tres or-
dines dentium sunt tres modi detrahendi.
1. Primus est bona, quæ facit homo, diminu-
ere, vel malè exponere, tanquam corrupta
intentione sint facta, vel ex comparatione
ad alium ostendere , quod non sit ita vir-
2. tuosum vel excellens ipsius factum, vt de-
cebat. Secundus modus est defectus occul-
tos de lege charitatis celandos publicare
3. & proponere, sub intentione famam delē-
di. Tertius modus, qui est pessimus, est fal-
sa crimina confingere & innocentibus im-
ponere. Hos dētes iubet nos deponere bea-
tus Petrus dicens. *Deponentes omnem mali-
tiam, & omnem dolum, & simulationes, &
inuidias, & detractiones, lac concupiscite*. Et
certè facilè & appositè suadet Apostolus
lac concupiscere & detractiones fugere;
quia lac dicit verba suauia & charitatiua.

Dicunt naturales , quod psittacus possit
doceri ad loquendum, sed tamen nihil ali-
ud naturaliter nouit loqui, nisi verba sa-
lutatiua. Vnde legitur, quod cum Carolus
rex Franciæ erraret in desertis, psittaci eum
salutauerint dicētes. Chære Cæsar onicos.
Vnde Martial. *libr. 13. E-*

Psittacus à vobis aliorum nomina discam; pigram.
Hoc didici per me dicere, Cæsar aue. Est .n.
naturale officium linguæ amicabilia lo-
qui , & per consequens innaturale est de-
trahere . Quare nobis contra istud vitium *Detracti-*
triplex remedium est adhibendum: primo *onis reme*
ne detractionem faciamus; secundo, nè li- *dium tri-*
benter audiamus; tertio, ne eam pusillani- *plex.*
miter timeamus . De primo Iacobus ait; *1.*
Nolite detrahere alterutrum fratres. Huius *Iacob. 4.*
ratio est, quia detractor similis est sepulcro
fœtido, de quo exit putridus & fœtidus aer
& venenosus. Vnde in psalmo; *Sepulchrum
patens est guttur eorum; linguis suis dolose a- psal. 13.*
gebant; venenum aspidum sub labijs eorum.
Patet autem, quod hoc sit valdè abomina-
bile, quia vt Bernard. dicit, detractor primū *Bern. ser.*
ostendit se vacuum esse charitate, & chari- *23. super*
tatem in alijs extinguit; quod est officium *Cant.*
diaboli. Similis est detractor cuidam regi
Græcorum, qui dicebatur Cadmus, qui se- *Ouid. 3.*
cundum Ouidiū, seminauit in terra dentes *Metam.*
serpentinos, ex quibus surrexerunt homi-
nes, qui se mutuo occiderunt; Ita & detra-
ctor non seminat nisi pessimum semen, ex
quo inter homines oriuntur lites & bella.
Vnde dicitur, quod septimum, quod dete- *Prou. 6.*
statur Deus, sit qui seminat discordias. Et *Rom. 2.*
Ap. ait; *Detractores Deo odibiles*. Ecce detra-
ctor similis est sepulchro fœtido & vene-
nato, similis diabolo in officio, & odibilis
Deo. Secundo prouidendum est nobis, ne
detrahentes audiamus, quia Bernard. dicit; *Serm. 63.*
Detrahere aut detrahentem audire , quid *super Cāt.*
horum damnabilius sit, non facilè dixe-
rim. Et certè abominabile loqui cum ho-
mine infecto vel fœtidi anhelitus, qualis
est detractor. iuxta illud: *Abominatio homi- Prou. 24.*
num detractor. Hinc de Aug. legitur, quod *August.*
voluerit surgere à mensa audiens detracto-
rem secum sedentem: vnde & dixit;

Quisquis amat dictis absentum rodere vitā;
Hanc mensam vetitam nouerit esse sibi.

Tertio prouidendum est, ne detractio- 3.

 nem

nem pusillanimiter timeamus: multi enim per verba detractorum à bono proposito retardantur; quod tamen est fatuum, quia potius detractiones hominum despiciẽdo & contemnendo superamus; Boëtius primo de consola. prosa. 3. & Seneca de copia verborum. Veruntamen aduertendum est illud, quod dicit Gregor. super Ezech. hom. 9. Sicut nostro studio non debemus alios excitare, ne ipsi peccent; ita per sui malitiã excitatos debemus æquanimiter tolerare, vt nobis meritum crescat; aliquando autẽ compescere, ne dum mala de nobis disseminant, eorum qui audire nos ad bona opera poterant, corda innocentum corrumpant. Hæc ille. Quasi dicat, quod interdũ etiam talibus sit obuiandum, ne alij ex eorum verbis scandalizentur. Nam sicut dicitur in Gloss. *Nobis necessaria est conscientia nostra, sed proximis nostris fama nostra.* Hinc concludit Aug. quod qui negligit famam, crudelis est. Et quidam philosophus legitur dixisse; Qui famam perdit, non habet amplius, quod perdat. Caueamus igitur à detractione, ab inuidia, à murmuratione contra Deum & proximum.

Rom. 12.

Sap. 1.

II.

Christus in Euangelio præsenti tres virtutes ostendit; patientiam, prudentiam & benignitatem. Patientiam, quod cum posset vlcisci aduersarios suos, patienter tamẽ iniuriam sustinuit, nullam vindictam de eis expetendo. Patiẽtia enim, secundũ Greg. vera est, quæ & ipsum amat, quem portat; quia tolerasse & odisse, non est virtus mansuetudinis, sed velamentum furoris. Hæc ille. Christus autem ita patienter tulit iniurias pharisæorum, vt ipsos quoque diligeret, & pro eis oraret. Et quomodo non orauit pro pharisæis, qui pro crucifixoribus exorauit? *Ignosce illis, inquit, pater quia nesciunt quid faciunt.* Hinc Aug. Perfacilè est, inquit, vestem contemptam habere, inclinato capite incedere, velum super oculos dimittere; sed verum humilem patiẽtia ostendit iniuriæ. Legitur de Alexandro quod cum Antigonus miles ei dixisset, Aetati tuę iam regnare non conuenit, q. d. Indignus es regno ratione ætatis & voluptatis, ipse hoc patientissimè tulerit. Idem narrat in eodẽ libro de patientia Iulij Cæsaris, qui cũ grauiter ferret caluitium, audiens sibi dici à quodam milite, Facilius est te Cæsar caluũ non esse, quam me in Romano exercitu timidum fuisse, id ipsum patienter tulit. Et idem Cæsar legitur in codice sic statuisse; Si quis nomina nostra crediderit vel maledicto lacescenda, eum nolumus pœnæ subijcere; quoniam si ex leuitate processit, cõtemnendum est; si ex insania, miserandum, id est, miseratione dignum; si ab inuidia, remittendum. Sic & Christus fecit, & multo amplius, qui per patientiam interdũ iniuriam inimicorum contempsit; interdum misertus est illis; interdum remisit eisdem: vnde de eo scriptum est in Psalmo; *Ego tanquam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum.*

Hom. 7. super Ezech. Patientia Christi.

Aug. li. ad Probam viduam. Li. de nugis philosophorũ.

Psal. 37.

Secundo habuit Christus prudentiam erga inimicos suos in eo, quod eis conueniẽtia dederit responsa, sicut patet hic de drachma & oue, per quæ probat se iuste & legitime conuersari cum peccatoribus, cũ propter eos lucrandos venisset, vt sicut mulier perditam drachmam, & pastor ouem quærens non meretur argui, sed commendari; ita quoque ipse conuersans peccatoribus merito deberet excusari: Ista est vera prudentia, quam philosophus vocat solertiam, quæ est promptitudo inueniendi medium, vel aliquam certam rationem subito, & excusationem probabilem in nõ prospecto tempore; qualem prudentiam multi leguntur habuisse antiquorum. Refert Seneca lib. 3. de irâ, quod cum legati Atheniensium venissent ad regem Philippum, ipse eorum legatione benigniter audita feratur dixisse; Dicite mihi, quid possim, quod sit gratum Atheniensibus. Cui respondit Democrates vnus ex legatis; Te, inquit, suspendere, scilicet esset gratum Atheniẽs. Quo respõso cũ circũstãtes essẽt indignati, & vellẽt in illũ irruere; iussit rex illũ incolumẽ dimittere dicẽs cęteris legatis. Nũciate Athen. multo superbiores esse, qui illicita ita dicunt, quàm qui ea impune audiunt. q. d. Dicite Atheniensibus, quod ipsi iam altius suspensi sint per superbiam mẽtis, ex quo nobis ita nunciant, quam nos, qui ita humiliter respondemus. Ecce prudentia in responsis. Consimile idem narrat de Diogene, cui cum Lentulus attracta pingui saliua inspuisset in frontem, quantum poterat, extersit dicens; Affirmabo, inquit,

Prudentia Christi.

Aristot. 1. posteriorum.

omnibus ô Lentule, falli eos, qui te negant os habere. Idem fertur alteri adolescenti spuenti in eum respondisse; Non irascor, sed dubito an irasci oporteat? De Augusto etiam Cæsare legitur, quod, cum Tiberius ei loqueretur & diceret, quod multi de eo malè loquerentur, responderit; Nolumus indignari, si de te quisquam malè loquatur; satis est, si hoc habueris, nè quis nobis malè facere possit. Ecce prudens responsio ad iniurias, quam Christus legitur inimicis suis dedisse patienter per modum iustæ repræhensionis.

l. de nugis philoso. phorum.

Benignitas Christi.

Tertio Christus habuit benignitatem per modum piæ miserationis. Vere magna benignitas recipere peccatores ad se, & cũ eis ita familiariter conuersari. Considere mus tria, & inueniemus maximam benignitatem in Christo; primo conditiones suscipientis, quia iustissimus, & nullius egẽs; secundo conditiones receptorum; quia vilissimi peccatores, indigni etiam pane, quo vescerentur; tertio conditiones & modos receptionis, quia celeriter, iugiter, & clementer: nimirum in his omnibus notatur benignitas piæ miserationis, de qua Apost. *Ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?* Non dicit, maiestas, sapiẽtia, veritas, & æquitas, sed benignitas. Ratio, quia sapientia considerat culpam iuxta illud; *Ipse nouit hominum vanitatem*; Maiestas concitatur ad iram. *Vidit Dominus, & ad iracundiam concitatus est*; & ait; *Absconfdam faciem meam ab eis* Item veritas profert sententiam. *Veritatem meditabitur guttur meum*. Item æquitas infert vindictam. *Heu consolabor de hostibus meis*. Non est ergo peccatori recursus ad sapientiam, maiestatem, veritatem, æquitatem, sed ad solam benignitatem, quæ piè expectat hominem peccatorem ad pœnitentiam. *Peccator centies facit malum, & per patientiam expectatur*. Olim dixit peccator; *Expectans expectaui Dominum, & intendit mihi*; sed modo Dominus expectat peccatorem. Ecce quanta patientia, prudentia, & benignitas in Christo piæ miserationis, erga peccatores. tantum de secundo.

Rom.2.
Iob.11.
Deut.32.
Prou.8.
Isa.1.
Psal.39.

III.

In peccatoribus istis deuota fuit affectio per modum salutiferæ conuersionis, in eo quod appropinquabant ad Christum. Est autem sciendum, quod anima peccatoris elongatur à Deo per peccatum, iuxta illud. *Quid inuenerunt in me patres vestri iniquitatis, quia elongauerunt se à me, & ambularunt post vanitatem, & vani facti sunt*. Et quid de talibus dicitur in Psal. *Longe à peccatoribus salus*. Et. *Ecce qui elongant se à te, peribunt*. Cum ergo anima dimisso diabolo, cui seruiuit, de siliquis porcorum in regione longinqua redierit; statim appropinquat ad Christum, ea tamen intentione, vt audiat illum, id est, vt ei obediat in omnibus. Vnde Ecclesiast 4. *Custodi pedem tuũ ingrediens domum Dei, & appropinqua, vt audias*. Ista appropinquatio non fit pedibus corporis, sed affectibus mentis, vt ait August. Appropinquamus Deo non ambulando, sed amando, iter ad Deum non pedibus, sed moribus. Ideo ipse clamat apud Eccl. *Transite ad me omnes, qui concupiscitis me*. Sed certè non potest quis appropinquare Christo, nisi prius recedat à carne, mundo, & diabolo. Isa. 28. *Quem docebit scientiam? &c. Ablactatos à lacte*, scilicet carnalis voluptatis. Non sufficit enim appropinquare Deo qualitercunque, sed eo fine, vt audiat eum peccator: debet enim peccator libentissimè audire omnia præcepta salutis, omnia consilia, omnia etiam dura in pœnitentia sibi iniuncta per confessorem. Hinc dicitur hic; *Erant appropinquãtes, vt audirẽt*. Et: *Omnis populus suspensus erat audiens illum*. Exemplo ergò istorum & nos audiamus Christum, & primo bona nobis inspirantem; Psalm. *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus*; secundò in alijs prædicantem. *Qui vos audit, me audit*. In pauperibus clamantem. *Esuriui & non dedistis mihi manducare*. Taliter appropinquans Deo merebitur multa bona: primò gratiæ recuperationem, iuxta illud; *Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis*. secundò internæ lætitiæ delectationẽ. Ps. *Hymnus omnib. sanctis eius filijs Israel populo appropinquanti sibi*. tertiò mentis illuminationẽ; dicit de cæco, qui cũ appropinquauit ad Christũ, illuminauit eũ. Vnde in ps. *Accedite ad eũ, & illuminamini*, s. per gratiã hic, & in futura luce per gloriã. Quam nobis concedere dignetur. Amen.

Ierem.2.
Psal.118.
Psal.72.
Luc.15.
Epist.35.
Eccl.24.
Luc.15.
Psal.84.
Luc.10.
Matt.25.
Psal.14.
Psal.33.

DOMI-

DOMINICA TERTIA POST TRINITATIS.

SERMO II.

Gaudium est Angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente. Lucæ 15.

Licet homo pro beneficio suæ creationis multum debeat diligere Deum, eò quod omnia propter eum fecerit; tamē pro beneficio recreationis suæ plus debet eum diligere, quia ipsum non ita recreauit, vt alia omnia, sed multo benignius; quia fecit eum talem post recreationem & redemptionem, vt si laberetur in peccatū, posset sanari per pœnitentiæ sacramentū. Vnde Sap. *Sanabiles fecit nationes orbis terrarum*, id est, homines habitantes in orbe terrarum, vel qui nascūtur de terra; Et hoc est speciale beneficium solis hominibus collatum: Angeli.n. insanabiliter peccauerunt; nam secundum Damascenum quod angelis casus, hominibus est mors; & per cōsequens sicut homo post mortem est insanabilis per naturam, ita angeli post casū. Sed homini est hoc collatum vt licet multotiens infirmetur per peccatum, tamē sanabilis sit circa mortem; & hoc per pœnitentiæ sacramentum. Ideo Psalmista inuitans animam dicit; *Benedic anima mea Domino.* Et sequitur. *Qui sanat omnes infirmitates tuas*, quasi dicat. Non fecit taliter omni nationi, aliarum scilicet creaturarum. Ex quibus patet, quod libenter homo debeat agere pœnitentiam, tanquam suæ infirmitatis sanatiuam, & curatiuam medicinam, idq; maximè ex quo habet loci opportunitatem, iuxta illud Iob. 24. *Dedit ei Dominus locum pœnitentiæ.* Habet etiā Dei benignitatem sibi multum propiciam, iuxta illud. *Benignitas Dei ad veniam te adducit.* Super omnia autem maximè debet homo moueri in præsenti ad pœnitentiam agendam propter immensitatem periculi, iuxta illud. *Nisi pœnitentiam egeritis*, scilicet in pręsenti, *omnes simul peribitis.* Et propter vtilitatem commodi, quod est præmium regni cælorum, *Pœnitentiam agite, & appropinquabit vobis regnum cælorum.* Vnde Aug. de mirabilibus sacræ scripturæ. Qui, inquit, per pænitentiā peccata diluit, angelicæ fælicitatis cōsors in æternū erit. Ecce regnum cælorum. Insuper debet homo moueri ad pœnitentiam in præsenti agendam propter spiritualem consolationem angelorum cœlestium, quia sicut angelis infernalibus est magnum gaudium de hominibus agentibus pœnitentiam in inferno; ita è conuerso maximum est angelis Dei super vno peccatore pænitentiā agente in præsenti vita, vt testantur verba thematis In quibus verbis hominis pœnitentia multum redditur commendabilis ex tribus, quæ hominem debent mouere ad eam faciendam: si enim consideremus pœnitentiæ incitamenta & pœnitentiæ emolumenta, certè sufficienter moueri poterimus, vt eam citius faciamus & peragamus.

Gen. 1.

Recreationis beneficium maximũ.

Damasc. l. 2. *ca.* 3.

psal. 102.

Rom. 2.

Luc. 15.

Matt.

Propositio.

I.

Pœnitentiæ incitamenta sunt quatuor, propter quæ moueri debemus, vt eam quam citissime peragamus; scilicet amor Christi, quem offendimus; dolor pro gratia, quam amisimus; horror pœnæ, quā incurrimus; & timor mortis, ad quam decurrimus. Inter hæc quatuor primum incitamentum ad pœnitendum est amor Christi, quem offendimus; quia si Christi beneficia cogitemus, & nostrā ingratitudinem ponderemus, non est dubium, quin, si vsum rationis habeamus, occasionem pœnitentiæ sentiemus. Scribūt naturales Historici quod

Ad pœnitentiam incitamenta.

1. Amor Christi.

quod Harpya, auis habēs faciem quasi hominis, auis sit multum crudelis & ferox, in tantum, vt aliquando famæ stimulata hominem inuadat & occidat. Hæc, vt aiūt, sitiens ad aquam volat, vt bibat, vbi faciem suam intuens, & similē se occidisse recolens, tanto dolore compatitur vt exinde quandoq; moriatur. Sic & nos recolentes in prædicatione, quasi in speculo vel in aqua pura conspicientes, quia Christum, quantum in nobis est, crucifiximus & occidimus per peccatum, iuxta illud; *Rursum crucifigentes filium Dei in vobismetipsis*; debemus compati & pœnitentiam agere. (Hebr. 6.) Secundum incitamentum pœnitentiæ est dolor pro gratia, quam amisimus: quia efficimur per culpam de filijs Dei filij diaboli, & de familiaribus & amicis Christi, hostes, proditores & æmuli; & de regni cœlestis hæredibus sumus exules & proscripti. (2. Dolor propter amissam gratiam.) Dicitur in lib. de naturis rerum, quod aui cuidam, (quæ auis paradisi, propter insignem pulchritudinem dicta; est enim pulcra & amabilis, adeò vt nullus color ei deesse credatur;) vox sit ita dulcis, & pia, vt possit in homine deuotionē & gaudium excitare. Hæc auis, si capta fuerit & illaqueata, irremediabiliter plangit, nec vnquam plangere desinit, donec reddita fuerit libertati. Moraliter, auis ista significat animam humanam, quæ quando est in gratia, est pulcherrima, quia in ea relucet imago sanctæ Trinitatis naturaliter illi impressa, naturaliter decorata virtutibus, & gratia, & nihil ipsi deest; quin & Dei filia & patriæ cœlestis incola est gratiosa. Sed ista auis illaqueatur laqueo peccatorum; quid ergo restat illi, nisi dolere & flere, vsquequo ad gratiam reducatur, & de busione diaboli fiat iterum auis paradisi. Sic ingemebat Dauid post peccatum, de quo in psalm. (Psal. 37.) *Et gemitus meus à te non est absconditus*; sic Magdalena, & alij multi, donec in gratiam sunt restituti. Tertium incitamentum pœnitentiæ est horror pœnę, quam incurrimus. (3. Horror pœnæ.) Istum horrorem impresserat sibi Iob, quando dixit; *Dimitte me Domine, vt plangam paululum dolorem meum &c.* (Iob 10.) Et sequitur: *Sed sempiternus horror inhabitat.* Et Apostolus ait: *Horrendum est incidere in manus Dei viuentis.* (Hebr. 10.) Verè horrendum, quia inquit S. Gregor. *Horrendo modo, fit mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu; quia & mors semper viuit, & finis semper incipit; & deficere defectus nescit; mors perimit & non extinguit; dolor cruciat, sed pauorem non fugat; flamma comburit, sed tenebras non excutit.* Hæc Gregor. Taliter fuerunt incitati illi ad pœnitentiam, quibus dixit Iohannes Baptist. *Progenies viperarum, quis demonstrauit vobis fugere à ventura ira? Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ.* Vbi dicit Lyra. quod tales fuerunt incitati ad agendum pœnitentiam metu pœnæ æternæ eis comminatæ. Quartum incitamentum pœnitentiæ est timor mortis, ad quam transcurrimus: hæc enim est ratio secundum Grego. quare diem mortis nostræ nobis incertum esse voluit Deus, vt dum semper ignoratur, semper proxima esse credatur; Et ideò semper parati inueniamur. Vult ergo Dominus, vt ante mortem agamus pœnitentiam, quia in fine vitæ pœnitentia sera raro vera, vt dicit August. Vnde si vis agere pœnitentiam in morte, quando peccata te dimiserunt, & quando peccare non potes; non tu dimisisti peccata, sed peccata te; tūc pœnitentia periculosa est & dubia. Ratio: quia tunc homo habet infinita impedimenta: primò enim, si sentit se grauari ad mortem, & ponit executores testamenti sui, cum illis habet maximam occupationem; quia & hic considerandum, quid dandum sit amicis, quid famulis, quid restituendum malè ablatis, quid faciendum pro sepultura, quid pro Ecclesia. Est etiam ibi secundò impedimentum à medicis, qui celant diem & horam mortis, promittentes vitam longiorem & sanitatis restitutionē, ita vt quandoque moriatur pauper homo insperatè & inopinatè, etiam sine procuratione sacramentorum, quæ stulti medici prohibent, ne terreatur infirmus, cū tamē medicina animę debeat præcedere medicinam corporalem. Tertiò fit impedimentum per vxorem, amicos, & filios consolantes infirmum, etiam contra conscientiam mentientes, & sic miser non permittitur de peccatis suis cogitare, & si interdum eiusmodi doleat de peccatis, tamen ex quo impeditur dolore infirmitatis, & ti-

Greg. li. 9. moral.

Matt. 3.

4. Timor mortis.

Greg l. 12. moral.

Augu. ser. 25.

& timore mortis, dubium est an sit dolor pro culpa, vel pro infirmitate. cum tunc cor sit occupatum dolore & anxietate infirmitatis corporalis. Hinc est, quod dicit Augustinus, quod talis, quem morbus vrget, & peccata tenent, ad veram vix veniet satisfactionem. Nec mirum; quomodo enim tunc potest homo debitè confiteri cũ circumstantijs peccatorum ad plenum; cũ tunc nõ possit deliberare & peccata in memoriam reducere; cum tamen deliberatio necessaria sit ante cõfessionem, iuxta illud;
Esa. 38. *Recogitabo tibi omnes annos meos.* Et psalm.
Psal. 31. *Dixi confitebor aduersum me.* Glossa Inter. id est, prius deliberaui apud me, hoc scilic. quod confitebor. Quomodo ergo deliberabit sufficienter in vna hora infirmus, cui vix suffecisset deliberare vna septimana? Ea propter quilibet disponat se ante mortem, & expediat pœnitentiam suam, vt securus expectet mortem. Narrat Vincent in speculo naturali de quodam pisce marino, qui dicitur centipes, a multitudine pedũ; quod hic piscis, dum hamum piscatorum sentit suis visceribus inhærere timore mortis imminentis viscera propria quadam industria naturali effundat & hamum euomat, & viscera sua resumit, & sic mortem euadat. Sic & nos sentientes nobis mortem imminere, de die in diem non expectemus horã mortis, sed eijciamus hamũ mortis, id est, peccatum de visceribus nostris per confessionẽ. De hamo isto dicit Eccl. *Sicut capiuntur pisces hamo, & aues laqueo sic comprehendũtur homines in tempore malo* Eijciamus ergo istum hamum per os, iuxta illud psalm. *Effundite coram illo corda vestra,* cor lotum & album per pœnitentiam resumamus. tãtum de primo.

II.

Impedimẽta pœnitẽtiæ 4. Pœnitentiæ impedimenta sunt 4. quæ mouere nos possunt; vt eam quantò citius faciamus & peragamus. Sunt autem hæc, sc.
Pudor propalandi. pudor propalandi, timor recidiuandi, ardor delectandi, torpor præstolandi. Primò igitur volenti pœnitere obijcit se pudor propalandi quo homo confunditur alteri reuelare illud, quod solum notum est Deo, & angelis ac dæmonibus. Iste pudor primus est armiger, quem diabolus mittit contra volentem salubriter pœnitere. Vnde quidã Sanctus vidit diabolum inter pœnitentes incedere, & facientem eos erubescere in Ecclesia, dum se ad confessionem præpararent; qui adiuratus a Sancto, & interrogatus, quid inter pœnitentes faceret, respondit, Reddo, quod abstuli; Verecundiã eis abstuli, quando peccauerunt; hanc modo eis restituo, nè possint confiteri. Sicut enim lupus ouem per guttur accipit, & non per pedem, sicut & vulpis gallinam; ita diabolus hominem semper per verecundiam strangulat. Vnde Augustinus super Psal. mistam. O homo quid times confiteri? illud quod per confessionem scio, minus scio, quam illud quod nescio. Cur confiteri erubescis peccata tua peccatori homini? &c. Secundum impedimentum est timor satisfaciendi & recidiuandi. Timet enim homo onus pœnitentiæ assumere, ne succumbat sub eo: fingit enim se debilem vel infirmum ad satisfaciendum pro peccatis. Narrat Ambros. in Hexameron de operib. sextæ diei, quod Elephas sit tantæ fortitudinis, vt sufficiat turrim ligneã cum multis armatis portare; tantæ audaciæ vt nullo clypeorum retardatur obiectu, nec aliqua militum constipatione terreatur; mirabiliter tamen timeat murem. Eodẽ modo cõparati sunt homines multi, q ad opera mũdi pro lucro vel negotio sęculi inueniuntur fortissimi, ieiunant, vigilant, transeunt maria, fatigantur infatigabiles; sed ad faciendam modicam pœnitentiam pro peccatis suis timent; iuxta illud. *Trepidauerunt timore, vbi non erat timor* Alij verò timentes recidiuum peccati eiusdem nolunt pœnitere, quia dicit diabolus in corde ipsorum. Ad quid vis pœnitentiam agere, cum non possis te continere perpetuo à tali peccato sed forte cras iterum perpetrabis simile? melius ergo dimittas adhuc, ne inutiliter pœnitentiam agas. Sed verè fatuus est sic cogitans, quia scriptum est. *Septies in die cadet iustus, & toties resurgit.* Et Dominus dedit Petro potestatẽ & eius successoribus, non solum septies in die, sed septuagies septies idem remittendi. Tertium impedimentum est ardor delectandi, qui dicit homini; Recollige delectationem prohibitam

tam in tali facto, & videbis, quod sine ea non poteris ducere vitam, nec dignè pœnitere stante tali affectione; & ideo expectes, donec te cesset talis affectio, & delectatio. Sed sanè eiusmodi fatuus est, cum non per additionē lignorum, sed per subtractionem ignis sit extinguendus, eodem modo & delectationes tales, non per moro sam in eis stationem, sed per asperam pœnitentiam & subtractionem occasionum inducentium ad eas, sunt extinguendę, iuxta illud Alani.

Subtrahe ligna foco, si vis extinguere flămam.
Sic carnis vitiis otia, vina, dapes.

Quartum impedimentum est torpor præstolandi, qui oritur ex duplici præsumptione, scilicet ex præsūptione prolixæ vitæ, & veniæ finalis diuinitus concedendæ. Fingunt enim peccatores sibi annos multos, sicut ille diues qui dixit animæ suæ; *Anima mea habes multa bona reposita in annos plurimos.* Sed audiuit; *Stulte hac nocte morieris.* Dicunt etiam; Deus est propitius & misericors; quacunque hora ingemuero, omnium iniquitatum mearum non recordabitur. Sed nesciunt miseri, quia etiam est iustus, qui etsi veniam promisit, diem tamen crastinam non promisit; & ita paratus est quotidiè punire peccata, sicut quotidiè eadem verè pœnitenti dimittere non grauatur. Hinc est quod Eccl. dicit. *Nè tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem: subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.* Sed vnde prouenit ista dilatio seu procrastinatio in homine? Respōdeo quod ex hoc, quia peccator habet oculum conuersum tantum ad læta & prospera, cū potius deberet habere ad tristia. Vnde dicitur apud Sophoniam, quod Dominus non ingrediatur in domum, vbi est habitatio Onocrotali, & Erinacij, & vbi est vox cantātis in fenestra, & coruus in superliminari; per quæ designatur status peccatoris, qui sicut onocrotalus crocitat, & sicut coruus procrastinat, & sicut erinacius inter poma voluitur. Sed heu miseri decipiuntur per vocem coruinam, longam vitam promittentem, quia & Dominus, licet promiserat peccatoribus tempore Noe centum viginti annos ad agendum pœnitentiam, tamen illud tempus abbreuiauit, & diluuio omnes consumpsit, dum dixit. *Non permanebit spiritus meus in homine centum viginti annos*, scilicet quos promisi eis pro agenda pœnitentia, sed citius eos delebo. Hinc Ecclesiast. 29. *Promissio nequissima multos decipit, & perdit.* Notanter dicit, *Nequissima*, quia promissio nequam est, quia vsurpat sibi de futuro tempore definitionem, quam Dominus solum sibi reseruauit, vt dicitur Actorum primo. *Non est vestrum nosse tempora &c.* Sed nequior est, qui præsumit Deum sibi daturum vlterius & diutius tempus ad peccandum: nequissimus verò is, qui non solum non dolet de hoc quod inutiliter expenderit tempus, sed adhuc disponit in animo in contumeliam sui creatoris expendere residuitatem temporis.

Eccl. 29.

Acto. 1.

I I I.

Ad pœnitentiam faciendam sufficienter nos mouent ipsius emolumenta quatuor. Nam per ipsam Christum nobis reconciliamus, animas reformamus, dæmones confutamus, & angelos lætificamus. Primò per pœnitentiam Christum nobis reconciliamus, iuxta Hierem. dicentem. *Si pœnitentiam egerit gens ista à malo suo, quod locutus sum aduersus eam; agam & ego pænitentiam super malo, quod cogitaui, vt facerem ei.* Ecce mirabilis modus reconciliationis tanti Domini, qui vult quasi ad paria iudicari cum homine seruo suo: vnde ad modum hominis loquitur de seipso; si homo vult pœnitere, & ipse vult pœnitere, hoc est ad modum pænitentis se habere. Sic & nobiles temporales pulchrum vindictæ genus reputauerunt ignoscere, & noxijs & pœnitentibus concedere veniam post reatum. Secundò per pœnitentiam nos reformamus. Sic enim docet Boetius de consol. phil. homo secundum varia vitia, quibus indulget in naturam bestiarum transformatur; sicut inquietus in lingua cōparatur cani, insidiatur callid[9] vulpi, acediosus asino, & sic de alijs. Ratio hui[9] est, quia homo est sicut cera mollis.

Vtilitates pœnit. 4.

1. Christi recōciliatio.

Ierem. 18.

2. Nostra reformatio.

Homo ceræ similis. mollis. Cera enim calefacta & mollificata recipit effigiem illius rei, cui applicatur: vnde si applicetur sigillo, cui impressa est figura leonis, induet effigiem leonis: & si applicetur sigillo, cui insculpta est forma lupi, vel vulpis, cera similē induet formā. Eodem modo & anima nostra induit effigiem rerum, quibus se applicat per amorem, & in illa se transformat. Vnde Hugo *Hugo.* de arrha animę dicit; ea est vis amoris vt talem necesse sit esse, quale est illud, quod amat; & cui per affectum coniungitur, in ipsius similitudinem dilectionis societate transformatur. De hoc habetur figura *Dan. 4.* de Nabuchodonosor, qui propter culpam suam ab hominibus est eiectus, & fœnum vt bos comedit; sed posteà recuperauit pænitens, quod amisit peccans. Tertium e- *3. Dæmonum confusio.* molumentum pœnitentiæ est, quod per eam dæmones confutemus, vehementer enim confundūtur, quando eorū prodimus consilium, quando eorum euadimus carcerem, & à suis principibus grauius affliguntur; sicut custos carceris pro euasione latronum punitur. Valde ergò agitantur inuidia, quando vident nos eis prius similes deformatos per peccatum, iterum per sacramentum pœnitentiæ restitutos; quod nullo modo eis conceditur. Vnde de hominibus singulariter dicit Petrus. *Non* *2. Pet. 3.* *tardat Dominus promissionem, sed patienter agit propter nos, nolens aliquos perire, sed ad pœnitentiam reuerti. Pœnitemini igitur, & conuertimini, vt deleantur peccata vestra.* Quartò per pœnitentiam angelos lætifi- *Actor. 3.* camus. Vnde dicitur hic, *Gaudium est angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam a-* *4. Angelorum lætificatio.* *gente.* Legitur, quod Salomon fecerit in propitiatorio templi angelos: de quibus i- *3. Reg. 6.* bi quattuor legimus; Fuerunt enim illæ imagines de lignis oliuarum; secundò habebant alas extensas; tertiò habebant pedes obliquos & erectos, quasi ad ambulandum paratos; quartò aduersis vultibus mutuò se respiciebant. Primò fuerunt isti angeli Salomonis de lignis oliuarum: Antiquitus fuerunt ferrei propter incompassionem & duritiam; quia hominibus non compatiebantur: nunc autem de lignis oliuarum, quia misericordes & pij: prius habebant alas demissas quia quasi inuitè & cum difficultate ad homines veniebant, sed modo ad nos citò veniunt, & ideò alas extensas habent: olim laudabant Deum soli, sed modo in laudando hominibus se associant: olim naturam nostram quasi infirmam despiciebant: modò videntes ipsam in Christo exaltatam, in stuporem & admirationem conuertuntur; vnde se mutuò dicuntur respicere, quasi de naturæ innouatione spiritualiter admirentur. Gaudent ergo angeli de pœnitentia hominum, quia per eam innouatur natura destructa. Et nota quod dicit, *Super vno peccatore pœnitentiam agente*; non dicit pœnitentia cogitante, quæ est pœnitentia procrastinantium; nec dicit, pœnitentiam docente, & non faciente, quæ pœnitentia est peruersorum prædicatorum: nec dicit, pœnitentiam ostendente, quæ est pœnitentia hypocritarum & simulatorum: Sed dicit pœnitentiam agente, quæ est pœnitentia deuotorum.

Pro huius declaratione sciendū, quod pœnitentia conuersi peccatoris lætificat Dominum, angelos, & cæteras creaturas. Primò quidem lætificat Deum: amplius enim lætatur Deus de anima desperata, & aliquando conuersa, quam de ea, quæ nunquam extitit perdita: sic patet de prodigo filio, de cuius regressu magnum fit gaudium. Nam copiosius fit gaudium de eo, qui à periculo liberatur, quam de eo, qui nunquam nouit periculum. Quantò enim magis res perdita contristat, tantò magis si fuerit inuenta, lætificat; sicut in Euangelio pręsenti pastor exultat, qui perdidit ouem, & inuentam in humeris suis portat. Gregorius in homil. dicit; Maius de peccatoribus conuersis, quam de centum stantibus iustis in cœlo fit gaudium, quia plerumque hi, qui nullis se oppressos peccatorum molibus sciunt, stant quidem in via iustitiæ; sed tamen ad cœlestem patriam anxiè non anhelant, & plerumque pigri remanent ad exercenda bona præcipua, & securi sibi sunt, quia nulla commiserunt mala grauiora; At contra nonnunquam hi, qui se aliqua illicita egisse meminerint, ex ipso suo dolore compunctiad amo-

amorem Dei inardescunt; & quia à Deo errasse se considerant, damna præcedentia lucris sequentibus recompensant. Fit igitur maius gaudium in cœlo; quia & dux in prælio plus illum militem diligit, qui post fugam reuersus hostem fortius premit, quam eum, qui nunquam terga præbuit, & nunquam aliquid fortiter fecit. Sic & agricola amplius terram illam diligit, quæ post spinas vberes fruges profert, quã eam, quæ nunquam spinas protulit, & nunquam fertilem messem dedit. Hæc Gregorius. Sed dices; hoc est mirabile, quod Deus plus diligit pœnitentem quam innocentem, cum tamen cæteris paribus innocentes deberent plus diligi propter innocentiæ dignitatem, ad quam non possunt pœnitentes peruenire. Respondeo secundum D. Thomam quod pœnitentes & innocentes se habeant, vt excedentia, & excessa; nam siue aliqui sint pœnitentes siue innocentes, illi simpliciter sunt meliores & magis dilecti, qui plus habent de gratia, tamen cæteris paribus innocentes plus diligũtur propter dignitatẽ innocentiæ, vt dictum est. Dicitur tamen Deus plus gaudere de pœnitente, quia licet æquale sit donum pœnitentis & innocentis consideratum in se, tamen per comparationem ad innocentem, maius est donum in vno, quam in alio. Sicut quantò magis homo indiget, tanto maius beneficium ei collatum reputatur. Deus ergo dicitur plus gaudere de pœnitente, quia interdum cautiores & humiliores & feruentiores reddũtur pœnitentes post casum. Vnde Ambrosius. Fidelior factus est Petrus, postquam fidem se perdidisse defleuit; atque ideo maiorem gratiam reperit, quam amisit. Et Beda dicit; quod multis in aliqua flagitia cecidisse profuerit, quia post casum pœnitendo erecti vigilantius Domino seruire cœperunt. Hinc etiam Gregorius in pastorali cap. 51. dicit. Sæpè nonnulli ad Dominum post carnis peccata redeuntes tanto ardẽtius se in bonis operibus exhibent, quanto damnabiliores se de malis vident: sæpè quidem in carnis integritate perdurantes, cum minus in se respiciunt quod defleant, plene sibi innocentiam sufficere putant, atque ad feruorem spiritus nullis se ardoris stimulis inflammant. Et fit plerumq; diuino amore ardens vita plus post culpam, quam securitate torpens innocẽtia. Vnde voce redemptoris dicitur; *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Hæc Gregorius. Ex his omnibus patet, quod homo post lapsum frequenter surgit in maiori charitate; sicut patet de Petro & Maria Magdalena. *Luc. 7.*

Peccator conuersus lætificat angelos.

Secundo peccator conuersus lætificat angelos: sicut enim dæmonibus est magnum tormentum & interminabile supplicium bonitas hominis, eo quod non latet dæmones (vnde omnibus modis elaborant sanctorum incrementum impedire, quia, donec eorum vltimus finis eis associetur, non includuntur, sed habent potestatem tentandi electos;) ita è conuerso angelis est magnum gaudium; quia illis se amicum facit, vt dicit Anselmus in libro de simil. cap. 36. Gaudent ergo angeli omnes, sed specialiter gaudet angelus ille, qui homini pœnitenti deputatus est ad custodiã. Quia secundum magistrum sent. lib. 2. d. 12. c. 1. Vnicuique homini assignati sunt duo angeli, scilicet bonus & malus; quod intelligẽdum est in exitu hominis de vtero materno secundum D. Thom. bonus autem datur ad custodiam, malus ad exercitium. *1. part. q. 114. art. 5.* Licet ergo omnes angeli gaudeant de salute hominis, specialiter tamen ille, qui est deputatus ad custodiam, qui hortatur ad bonum: & similiter malus lætatur inter omnes magis de damnatione impellens ad malum. Quia igitur bonus videt tam gloriosum fructum suæ custodiæ in homine pœnitente, ideò specialiter gaudet: sicut medicus specialiter gaudet, quando videt hominem sanitati restitutum per suam curationem; omnes tamen alij angeli gaudent, quia vident ex peccatoribus conuersis quandoque adimpleri suum numerum; & etiam, quia vident ad laudandum Deum tale se habere consortium.

Peccator conuersus lætificat omnes creaturas.

Tertiò peccator conuersus lætificat alias creaturas. Bonitas enim hominis pœnitentis non solũ angelis, sed omnibus creaturis est vtilis. Secundum Anselmum vbi supra. primo hominibus est vtilis, quia quã do quis ex vitæ merito ad æternã beatitudinem peruenerit, numerus electorum incre-

crementum accipit; qui quanto amplius creuerit, tanto minus æterna retributio expectanda erit: nam cum numerus sanctorũ completus fuerit, retributio iustorũ mox accipienda erit; tũc quidem in corporibus, quam iam habent in animabus. Bonis etiã qui cum Deo sunt, est vtilis, quia eorum numerum sua pœnitẽtia auget. Et illis, qui sunt in patria vel qui futuri sunt, prodest, quia locum in illo cœtu bonorum implent, qui nullo modo in fine vacuus potest esse. Malis etiã vtilis est, quia eorũ malitiã excludit, exẽplo suæ bonitatis. Soli & lunæ vtilis cæterisq; creaturis, quia in consummatione iustorum commutabitur in melius, quicquid est omnium creaturarũ: Sol enim sicut propheta dicit, septupliciter lucebit, sicut lux sex dierum, & luna sicut sol: Aliæ quoq; creaturæ licet sint pulchræ, mutabuntur in melius, quia eas mutabit Deus in meliorem statum exinde non commutandum. Hoc est, quod dicit Apostolus; *Scimus quia omnis creatura ingemiscit & parturit vsque adhuc; sed & nosipsi primitias habentes spiritus intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis nostri*, quando scilicet fiet immortale. (Rom. 8.) quasi diceret; Omnis creatura mortalis expectat glorificationem hominis in corpore & anima, quæ vtrũq; non prius fiet, nisi post diem iudicij; & quia fiet maximè per pœnitentiam, per quam appropinquat regnum cœlorum, ideo homo pœnitens lætificat omnes creaturas. Nos igitur dilectissimi tam propter nostri conditoris & superorum angelorum, necnon omnium creaturarum gaudium, quam nostrum cõmodum ad pœnitẽtiam properemus, quatenus per eam gratiam acquirentes tandẽ gloriam consequamur: ad quam nos perducere dignetur Pater & Filius & Spiritus Sanctus. Amen.

DOMINICA QVARTA POST TRINITATIS.

SERMO I.

Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est. Luc. 7.

SAnct. Ambros. tractãs illud Apostoli; *Pietas ad omnia valet*, inquit, (2. Tim. 4.) Omnis summa Christianæ disciplinæ in misericordia & pietate consistit. Nec immerito: nam pro omni statu suo homo semper indiget misericordia diuina. Sunt autem tres status hominis; In mundo, quantum ad progressum; in extremo, quantum ad egressum; in iudicio, quantum ad successum; & in quolibet istorum indiget homo misericordia: propter quod quilibet nostrum multum debet esse misericors, quia misericordiam Dei consequi non potest, nisi per misericordiam proximis exhibitam. (Misericordia necessaria.) De misericordia in mundo, quantum ad progressum, patet per illud Prouer. (In mundo. Prou. 3.) *Misericordia & veritas nõ te deserant; & inuenies gratiam coram Deo & hominibus.* Vnde misericordes homines, licet in hac vita multas habeant tentationes, tñ ab eis liberantur per misericordiam, iuxta illud Ambro. vbi sup. Misericors etsi lubricum carnis patiatur, vapulabit quidem, nõ tamen finaliter peribit. Misericordia est necessaria in extremo; *Fiducia enim magna erit coram summo Deo*. Et præmittit. *Quomodo potes, ita esto misericors.* (Tob. 4.) Vnde Hieron. ait. Non memini me legisse mala morte mortuum, qui libenter opera misericordiæ exercuit; habent enim misericordes multos intercessores, & impossibile est multorũ preces non exaudiri. Misericordia vt est necessaria in iudicio; exprimitur apud Iacobum. *Iudicium sine misericordia fiet ei, qui denegat misericordiam patienti.* Cum igitur homo tantũ indigeat misericordia, meritò debet esse misericors, vt misericordiã cõsequatur.

quatur. Ad misericordiam verò hominem multa inducunt; primo natura, quia omnia mẽbra se diligunt, nutriunt, seruiunt, adiuuant se, custodiunt se, protegunt se. Item omnis creatura suo modo impedit misericordiam; terra sustentat, aqua potat, ignis consumit & calefacit, & sic de alijs. Secudò inducit scriptura. *Omnia quæcũq; vultis, vt faciant homines vobis, &c. Indicabo tibi homo. Misericordiam volo.* Tertio exẽplum de Cornelio, de Eustachio: itẽ exẽplum Christi de adultera; item Iob, Tobiæ, & S. Martini. Idem etiam in gentilibus inuenitur, sicut in Antiocho, qui audita morte Oniæ pontificis fleuit: Samaritanus misericordia motus est. Item à brutis ad misericordiam inducimur: nam leo homini genu flectenti corã se parcit. Vnde poeta. Parcere prostratis, &c. Lupa puerum expositum à matre non deuorat, sed lactat: Crocodylus, postquam hominem occiderit, super eum plorat: inuẽti sunt equi post mortem dominorum non sumpsisse cibum: similiter canes pro dominis bellauerũt. Romæ canis cum domino carcerem intrauit, cui & mortuo panẽ ad os deportauit, & tãdem vt dominum in flumen præcipitatum sustentaret, ipse in idem se deiecit. Elephas homini in deserto obuiãs viam parat, & ostendit, &, ne terreatur, de via secedit. Bellua sentiens fluctus, paruulos in ventrem recolligit & ab omni læsione custodit; cõtra matres nostras, quæ filios occidunt. Itẽ supplicia, iuxta illud: *Ite Maledicti.* Et: *Iudicium sine misericordia, &c.* Item Iudas, *pro eo, quod non est recordatus facere misericordiam punitus est.* Et: *Serue nequam.* Item præmia. *Beati misericordes, &c.* Et: *Venite benedicti.* Vnde August sup. Psal. 102. Exercete, fratres, misericordiam: non est aliud vinculum charitatis, nõ est aliud vehiculum, quo perducamur de hac vita ad cęlestem patriam. Sciens itaq; Filius Dei neminem posse consequi vitam æternam, nisi per misericordiam, descendit de cœlo, vt misericordiam prædicaret, misericordiam exhiberet & misericordiam doceret, quatenus verbo pariter & exemplo homines ad misericordiam inuitaret: &, nè quisquam excusationes prætenderet, dicens se nescire misericordiam, & modum miserandi, Patrem cœlestem nobis proponit in exemplum dicens; *Estote misericordes, sicut & pater vester cælestis misericors est.* In quibus verbis Saluator nos inducit ad misericordiam tripliciter exhibẽdam, secundum triplicem gradum beneficentiæ proximo impendendæ. Nam tria magna beneficia sunt necessaria hominibus inter se benè & meritoriè viuere volentibus: primum consistit in communicatione rerum, & bonorum tam naturæ, quam fortunæ, quam etiam gratiæ, de quo dicitur; *Date, & dabitur vobis.* Secundum consistit in dimissione iniuriarũ & quo ad hoc dicitur; *Dimittite, & dimittetur vobis.* Tertium consistit in conseruatione famæ proximorum, & quo ad hoc dicitur; *Nolite iudicare &c.* Ex quibus patet; quod si liberaliter bona nostra proximis cõmunicauerimus, si iniurias eorum, quas in nos committunt, libenter relaxauerimus, & si facta eorum piè & benignè iudicauerimus, verè, vt pater cœlestis, misericordes erimus.

Script. Matth. 7. Mich. 6. Matth. 9. Matth. 10. Ioan. 8. Exempla. 2. Mac. 4. Luc. 10. Bruta. Suppli. Matt. 25. Iacob. 2. Matth. 18. Præmia. Matth. 5. Matt. 25. August. Proposit.

I.

Volens misericordiam exhibere proximo in communicãdo bona sua liberaliter, necessariò debet ordinatè, & regulariter procedere, si præmium & fructum hic & in futuro vult consequi & obtinere: & ideò circa hoc duo sunt consideranda: primo de modo dandi eleemosynam, secundò de præmio dantis. De primo sciendum quod duodecim requirantur conditiones diligẽter obseruandæ à quolibet faciente eleemosynam. Primò requiritur vt homo volens dare eleemosynam proximo, animam suam immaculatam & innocentem Deo exhibeat: non enim est acceptum apud Deum, vt quis det se diabolo, & res suas Deo: sicut fecit Cain, qui dabat decimas Deo, sed per peccatum fratricidij seipsum dedit diabolo. Vnde dicit Gregorius 19 libro Moralium. Qui vult misereri proximo, necesse est, vt à se miserendi trahat originem: scriptũ namque est: Eccl. 30. *Miserere animæ tuæ placens Deo.* Et: *Diliges proximũ tuũ, sicut teipsũ.* Quomodo ergo miserẽ-

Conditiones 12 requisitæ in faciente eleemosynam.

1. *Anima innocentia.*

alteri pius sit, qui adhuc iniustè viuendo est impius sibiipsi. Hinc dicitur per Salomonem, *Qui sibi nequam, cui bonus?* Ad exhibendam quippe misericordiam, vt indigentibus plenè exterius valeat impendi, duo illi necessaria congruunt, scilicet, homo cui præbeat; & res quæ præbetur: sed longe incomparabiliter melior est homo, quam res. Qui itaque indigenti proximo exteriorem præbet substantiam, sed vitam suam à nequitia non custodit, rem suam Deo tribuit, & se peccato: hoc, quod minus est, obtulit auctori, & hoc quod maius est, seruat iniquitati. Hæc ille. Cui concordant Isidorus dicens; Tunc fructum eleemosynarum indulgentius quis consequi dicitur, quando à scelere operum desinitur. Talis non fuit eleemosyna pharisæorum, qui secundum Augustinum, prætereuntes charitatem & iudicium decimabant tantum propter eleemosynas fructus suos, & non dabant eleemosynas à seipsis, secum prius eleemosynas facientes. Eleemosyna secundum eundem fallit & decipit homines. Sed dices, tamen Saluator dicit. *Date eleemosynam & omnia munda sunt vobis.* Respondeo secundum Magistrum, quod hoc intelligatur de illis, qui sunt sine peccato, qui per eleemosynas satisfaciunt pro peccatis: & ita cessantes à peccatis, post confessionem faciũt eleemosynas redimẽdo peccata, pro quibus erant puniendi in purgatorio. Vnde Saluator ait. *Primò mundate, qui intus sunt*, quasi dicat. Immundis omnia immunda sunt. Hinc dicit Gregor. Qui semper peccare vult, & quasi semper eleemosynam largiri, frustra pretium tribuit, quia non redimit animam suam, quã à vitijs non compescit. Propter quod idem in pastorali consulit dicens; Qui sua misericorditer largiuntur, sollicitè custodire studeant, nè cum commissa peccata eleemosynâ redimunt, adhuc redimenda committant, nè venalem Dei iustitiam, vt sic pro peccatis curent minima tribuere, ac per hoc arbitrẽtur se posse impunè peccare: plus est namque anima, quam esca, & corpus plusquam vestimẽtum. Qui ergò escam & vestimentum pauperibus largitur, sed tamen animæ suæ vel corporis

Ibid. 14.
Lib. 3. de sum. bono cap. 65.
Lib. 3. de Euch. ca. 78.
Ibid. cap. 79.
Luc. 11.
4. Sent. di. 15. c 9.
Eleemosyna quomodo redimant peccata.
Matt. 23.
Greg. 2. moral.

iniquitate polluitur, quod minus est, iustitiæ obtulit, & quod maius est, culpæ admisit: sua enim dedit Deo, & se obtulit diabolo. Hæc ille. Ex quibus infero, quod eleemosynarum largitio quantumcunque magna, non sit Deo accepta, si fuerit vnico peccato mortali permixta. Hinc Gregor. tractans illud Iob. *Timens Deum & recedens à malo.* Nõnulli, inquit, sic bona quędam faciunt, vt tamen à quibusdam malis minimè suspendantur. Vnde postquam timens Deum dicitur, & recedens quoque à malo perhibetur: scriptum est quippe; *Declina à malo & fac bonum.* Neque enim vota Deo accepta sunt, quæ ante eius oculos malorum admixtione maculantur.

Psal. 34.

Sed dices; Quoniam talis eleemosyna Deo non est accepta, quæ fit in mortali peccato; igitur non est facienda: quod tamen est contra Augustinum in lib. de pœ. qui consulit constitutis in peccato etiam mortali facere opera misericordiæ & alia. Respondeo, licet talibus non prosit eleemosyna huiusmodi ad æternum præmium, prodest tamẽ ad alia benè, scilicet vt Deus multiplicet tali homini temporalia; secundò, vt illustret cor eius ad pœnitentiam; tertiò, vt citius conuertatur, vt patet de Cornelio, qui propter hoc, quod erat eleemosynis intentus, ad fidem citius fuit diuinitus vocatus. Quartò valet eadem ad assuefactionem bonorum operum; quintò quia diabolus non habet tantam potestatem in eo, sicut in alio peccatore.

Secundò ad fructuosam eleemosynarũ largitionem requiritur, vt homo det de sua substantia, non de aliena. *Honora dominum de tua substantia.* Est contra multos, qui de vsuris & rapinis, & alijs malè acquisitis, quæ restituere iure tenentur, faciunt eleemosynas; de quibus dicit Gregorius 12. Moralium. Eleemosyna superbi diuitis eum redimere non valet, vt quam perpetrata simul rapina pauperum ante Dei oculos ascendere non permittit. Et Augustinus, Quidam per hoc iustificari se existimant ꝙ de substantia pauperum exiguã eleemosynã faciũt, & de eo, quod plurimis abstulerunt, paucis largiuntur: cibatur vnus, vnde plures esuriunt, & de multorum spo-

Prou. 3.

ſpolijs, vix pauci teguntur. Non talem Deus quærit, nec vult pietatem: illam autem Deus eleemoſynam approbat, quæ de iuſtis laboribus miniſtratur; & illam reprobat, quæ de lachrymis præſtatur alienis. Quid enim prodeſt, quod te benedicat vnus, vnde plurimi maledicunt? Reuera times, quod Deus nō habeat vt pauperes paſcat, niſi aliena diripias. Gregorius tractans illud. *Eſuriui & non dediſtis mihi manducare.* inquit; Hinc intelligendum eſt, quanta damnatione plectendi ſint, qui aliena rapiunt, ſi tanta animaduerſione feriuntur, qui ſua indiſcretè tenuerũt. Et rurſus. Cum quanta Deus animaduerſione eos remuneret, qui ſubtrahentes indigentibus Deo largiuntur, per Sapientem Dominus noſter demonſtrat dicens; *Qui offert ſacrificium ex ſubſtantia pauperum, quaſi qui victimat filium in conſpectu patris ſui.* Hinc & Dominus per prophetam ait; *Ego Dominus diligens iudicium, & odio habens rapinam in holocauſtum.* Et alibi; *Hoſtiæ impiorum abominabiles, quæ offeruntur ex ſcelere.* Patet de Gedeone, qui de præda fecit veſtes ſacerdotales, & factum eſt ei in ſcandalum. Propter quod Dauid ad Ornan legitur dixiſſe, Neque enim tibi aufferre debeo, & offerre Domino holocauſta gratuita. Et alibi legitur dixiſſe eidem; *Emam pretio à te, ſcilicet aream, & offeram Domino holocauſta gratuita.* Legitur quidam ædificaſſe Eccleſiam de vſuris & rapinis, quam cum dedicare vellet Epiſcopus, diabolus apparens in forma pontificis retro altare fertur dixiſſe Epiſcopo; Cur te intromittis de domo mea, quæ mihi ædificata eſt? ſtatimque Epiſcopus territus egreſſus eſt, & Eccleſia funditus corruit. Tertio requiritur intentio recta. *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona & glorificent patrem veſtrum.* Et ibidem. *Cum facis eleemoſynam, noli tuba canere,* id eſt, innoteſcere, vt glorificeris in laude tua, ſicut hypocritæ faciunt. Ideo benè dixit poëta. *Affectũ dantis penſat cenſura tonantis. Iupiter vt cẽtum taurorum ſanguine fuſo, Sic capitur minimi tauri amore Deus.* Et Hieronymus ſuper Amos dicit. Non ſacrificiorum magnitudinem, ſed offerentium merita cauſaſque dijudicat. Vnde & vidua, quæ duo minuta in corbanam miſerat, omnibus à Saluatore præfertur. Quia Dominus non ea, quæ offeruntur, ſed offerentium requirit voluntatem. Ex quibus patet, quod recta intentio & bona voluntas plus valet, quã magna malorum facultas. Sicut dicit Saluator de dante calicem aquæ frigidæ, qui non perdit mercedem. Quarto requiritur, vt det pauperi, & maximè bono. *Benefac iuſto, & ne recipias peccatorem.* Vnde dicit Thomas, quod ſi conſtaret aliquem abuti eleemoſyna, non debet ei dari niſi in extrema neceſſitate, quia ſic & peccatori datur, non ad fouendam malitiam, ſed naturam. In quo caſu ita loquitur Gregorius; Qui indigenti, etiam peccatori, panem ſuum, non quia eſt peccator, tribuit, ſed quia homo, non peccatorem, ſed pauperem nutrit, quia in illo non culpam, ſed naturam diligit. Et Hieronymus ſuper illud Eccl. 12. Da miſericordi & ne ſuſcipias peccatorem, dicit; Natura recipienda eſt, non perſona. Qui enim dat indigenti peccatori non quia peccator, ſed quia homo, non peccatorem ſed iuſtum nutrit. Ex quo infero duo; Primum quod ſi conſtat aliquos eſſe ſanos & potentes ad laborandum, qui publicas petunt eleemoſynas, & eis abutuntur, vt puta, qui cum mulieribus de ciuitate in ciuitatem vagantur, & in vanitatibus conſumunt eleemoſynas, non eſt eis danda eleemoſyna, imo ſunt corrigendi, vt à talibus deſiſtant; iuxta illud Auguſtini; Vtilius eſurienti panis ſubtrahitur, ſi de cibo ſecurus iuſtitiam negligat, quam eſurienti panis frangatur & iniuſtè ſeductus viuat. Et quædam gloſſa ſuper Matthæum dicit; Iuſtius feceris, ſi iniuſtè petentes correxeris, quam ſi dederis eis. Hinc eſt, quod in lege ſtatutum eſt, quod ſi is qui laborare poteſt, ſe immiſcet eleemoſynæ, redigitur in ſeruitutem Imperatoris. Et notanter dixi, ſi conſtat, quia ſi non conſtat aliquẽ eſſe ſuſpectum, non de facili debet iudicari. Vnde Chryſoſt. Si indifferenter omnibus dederimus, ſemper miſerebimur. Si autem diſcutere cœperimus, nunquam miſericordiam præſtabimus. Secundo infero, quod in extrema neceſſitate indifferenter danda eſt eleemoſyna. Nam tunc eleemoſynam de ſuperfluo dare eſt in præcepto, iuxta il-

Luc. 21. *Matt. 10.* *4.* *Eccl. 12.* *Hieron.* *Auguſt.* *C. de mendicantibus validis l. 1.* *Serm. 9. ſuper Matt.*

illud Ambros. Pasce fame morientem, si non pauisti, occidisti. In hoc enim casu quantumcunque sit peccator, Iudæus aut paganus, pascendus est. Vnde Valerius Episcop⁹ in quodam sermone; Vbi incumbit necessitas, non est opus, vt personam discutias, ne, cum indignis misericordiam degenas, & Dei filium pariter amittas. Et Chrysostom. dicit. Quiescamus ab hac diabolica curiositate discernendi inter pauperem & pauperem; Non enim ex eorum vita, quos recipis, mercedem tibi tributurus est Dominus, sed ex voluntate bona, & misericordia, & bonitate multa, quam ipsis impendis.

denegas

Sed dices; Quæ est ista extrema necessitas? Dico quod illa, quando homo considerat totum defectum pauperis, quod si tu ipse non dederis, ipse morietur, vt quia ab alijs non de facili inuenietur, quia forte non est in loco publico vel nullus sui mi-
5. sereatur. Quinto requiritur, vt det secundum facultatem suam. Tobiæ 4. *Fili si multum fuerit tibi, abundanter tribue, si modicum, modicum etiam impertiri libenter stude.*
D.Thom. 2.2.q.32. Quod intellige secundum Thomam iuxta proportionem propriæ facultatis, & sufficientiam pauperis, cui das. Vnde si quis est diues & multa habet superflua, & videt multum pauperem, si releuet illius defectus sufficienter, id est, quantum illi opus est, abundanter dicitur tribuere. Si autem daret vni pauperi ad superfluitatem, non est laudabile, sed vituperabile, quia sic melius esset pluribus indigentibus dare, secundum Thomam.

Sed diceres. Quomodo possum cognoscere quod multum habeo. Respondeo secundum Thomam 2.2.q.32.c.6. quod tunc homo dicitur multum habere & superfluum, quando habet vltra congruam necessitatem proprij status, ita videlicet, quando multis partibus suæ substantiæ subtractis, adhuc conuenienter potest sustentari se-
6. cundum proprium statum. Sexto re-
quiritur vt det charitatiuè, quia sine ca-
1.Cor. 13. ritate nihil valet. *Si distribuero omnes facultates meas in vsus pauperum, charitatem si non habuero, nihil mihi prodest.* Septimo de-
7. bet distribuere continuè. *Mane semina semē*
Eccl. 11. *tuum, & vespere non cesset manus tua.* Et ite-
Prou. 21. rum *Iustus distribuet & non cessabit.* Octauo occultè. *Munus occultum extinguit iras.*
Nono discretè. *Si bene feceris, scito cui feceris.* 9.
Vnde secundum Thomam vbi supra. Pauperi sanctiori melius est dare, quantum ad retributionem vitæ æternæ, quia ex merito eius maior est profectus danti, pro quo orat. Imo dicit Thomas, quod personæ sanctiori & magis indigenti & magis vtili ad commune bonum, est magis eleemosyna facienda, quam personæ propinquiori, maximè coniunctæ, cuius cura specialis imminet, etsi magnā necessitatem non patiatur. Hæc Thomas. Præter istum casum autem personæ propinquiori est melius facienda eleemosyna, quia hoc requirit ordo charitatis secundū
ipsum. Decimo danda est dulciter, iuxta il- 10.
lud Eccl. 8 *Fili in bonis ne des querelam, & in omni dato ne des tristitiam verbi mali.* Et ibidem. *Stultus acriter improperabit.* Et rursus. *Non exasperes pauperem in inopia sua.*
Vndecimo danda est hilariter quantum ad 11.
aspectum exteriorem & interiorem. *Declina pauperi aurem tuam sine tristitia. Qui miseretur, in hilaritate.* Et. *Hilarem datorem diligit Deus.* Vnde Isidorus. Tunc benè tribuitur, quando cum mentis alacritate præbetur. Metuendum est itaque ne pauper aut cum tædio nostra oblata recipiat, aut oratione prætermissa mœrens tristisq; abscedat. Duodecimo danda est velociter. *Cor inopis ne affligas, & non protrahas datū angustianti.* Vnde Sapiens. *Qui cito dat, bis dat.* Sed quia subditur in Euangelio, *Date, & dabitur vobis*; Ideo videndum est quid dabitur. Dantur autem hominibus pro operibus misericordiæ duodecim præmia, tam in præsenti quam in futuro. Primo vitam temporalem conseruat & prolongat; *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem.* Et sequitur. *Dominus conseruet eum & viuificet eum, & beatum faciat eum in terra.* Secundo temporalia augmentat. *Retribuēs est Dominus, & septies tantum reddet tibi. Alij diuidūt propria & ditiores sunt.* Tertio resistit tentationi diaboli. *Eleemosyna resistit peccatis.* Quarto liberat à culpa & à pœna æterna. *Eleemosyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patietur animas ire ad tenebras.* Quinto contra diabolum munit & tuetur.

&tuetur. *Conclude eleemosynam in sinu pauperis.* Et sequitur. *Super scutum & lanceam potentis aduersus inimicum tuum pugnabis.* Sexto conseruabit gratiam, vnde vocatur sacculus. *Eleemosyna viri quasi sacculus.* Septimo peccatum debilitat. *Sicut ignem ardentem extinguit aqua, ita eleemosyna resistit peccatis.* Octauo intercessiones sanctorum multiplicat. Act. 9. *Circumsteterunt eũ viduæ flentes,* vbi loquitur de Thabita, pro cuius suscitatione orabant Petrum. Et apud Lucam. *Facite vobis amicos &c.* Nono illuminat intellectum in agendis. *Frange esurienti panem tuum.* Et sequitur; *Tunc erũpet quasi mane lumen tuum.* Decimo mundat affectum. *Date eleemosynam & omnia munda sunt vobis.* Vndecimo confert gloriam. *Qui miseretur pauperi, beatus erit.* Et Isa. 58. *Gloria Domini colliget te. Venite benedicti patris mei, possidete regnum.* Duodecimo Deo assimilat, vt hic. *Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est.* Verè magna virtus est, quæ similem facit Deo. Et propter hoc Dei filius in quocunque non inueniet similitudinem illam Dei patris; in iudicio finali grauiter puniet, sicut comminatur apud Matth. *Ite &c* Vnde licet iudicium finale fiat de præceptis iustitiæ, quæ transgrediendo reprobi peccauerunt, tamen quasi principaliter fiet de operibus misericordiæ per quæ non redemerunt peccata sua. Et ideo dicit Robertus Holcoth, quod quę ad pręceptorum transgressionem, erit discussio in iudicio mentali; sed quo ad opera misericordiæ, erit discussio vocalis, sicut sonat textus Euangelij.

I I.

Non solùm eleemosynam dare indigenti, sed etiam ex corde dimittere debemus offendenti, inquit S. August. In vitis philosophorum legitur, & idem scribit Valerius, quod Simonides philosophus nauigans per mare littus applicuit, & ibi hominem inhumatum inueniens sepeliuit. Qui tandem per somnium ei apparens eum admonuit, ne die sequẽti nauigaret, qui ita fecit. Contigit ergo, quod alij nauigauerunt & omnes sunt submersi. Item cum apud Scopam cænaret, nunciatum est ei duos iuuenes stare ad ianuam rogantes, vt ad eos exiret, qui cum exiisset neminem reperit. Eodem autem momento triclinium corruit, & omnes conuiuas oppressit. Ecce quantum valet pietas etiam in paganis. Tria sunt genera eleemosynarum, Vna corporalis, egenti dare quicquid poteris. De qua datur versiculus; *Poto, cibo, redimo, tego, collige, visito, condo,* Altera spiritualis, scilicet dimittere, à quibus læsus es. Tertia delinquentes corrigere, & errantes in viam reducere veritatis. De qua datur versus. *Consule, castiga, solare, remitte, fer, ora.* Secundum Augustin. duæ sunt eleemosynæ, vna cordis, alia pecuniæ. Eleemosyna cordis est dimittere, à quibus læsus es. Et vocatur cordis, quia solo corde potest fieri. Nam dare indigenti aliquid aliquando quæris & non habes; Indulgere vero petenti quantum volueris, abundat tibi. Et: Eleemosyna cordis multò maior est quã eleemosyna corporis, inquit Augustinus. Nam charitatis eleemosyna sine terrena substantia sufficit, si desit facultas. Illa verò quæ corporaliter dantur, si sine benigno corde tribuuntur, omnino non sufficiunt. Cui concordat illud Isidori dicentis; Non solum qui esurienti, & nudo beneficiũ largitatis impendit, sed & qui inimicum diligit, scilicet dimittendo iniuriam Et qui lugenti affectum compassionis impertitur, aut in quibuslibet necessitatibus consilium adhibet, eleemosynam proculdubio facit. Nam doctrina bona eleemosyna est, & misericordiæ corporali eminentior. Et post pauca subdit, Duæ sunt species eleemosynæ; Vna corporalis, videlicet egenti dare quicquid poteris; Alia spiritualis, dimittere à quo læsus es. Prima adhibenda est miseris, secunda malis. Erit ergo semper, quod imperciaris, etsi non pecuniam, tamen veniæ gratiam. Non solum inquit Augustinus in Enchrid. cap. 70. qui dat esurienti potum, nudo vestem, peregrinanti hospitium, fugienti latibulum, ergo vel incluso visitationem, captiuo redemptionem, debili subuentionem, cœco conductionem,

Secundũ Alcuinũ. Eleemosynarum genera quæ.

lib 3. de sum. bono ca. 65.

nem, tristi consolationem, non sano medelam, erranti viam, deliranti consilium, & quodcunque necessarium indigenti; Verũ etiam, qui dat veniam peccanti, eleemosynam dat, & qui emendat cum verbere, in quem potestas datur, vel coercet aliqua disciplina, & cum peccatum eius, quo ab illo læsus est vel offensus est, dimittit ex corde, vel orat vt ei dimittatur. Non solum in eo, quod dimittit vel orat, verum etiam in eo, quod corripit aliquem emendatoria pœna eleemosynam dat, quia misericordiã præstat. Multa enim bona præstantur inuitis, quando eorum consulitur vtilitati non voluntati. Hæc Aug. Ex quibus patet, quod sicut homo tenetur ad eleemosynam corporalem faciendam indigenti in casu necessitatis sub peccato mortali, ita tenetur ad eleemosynam spiritualem, scilicet ad rancorem dimittendum ex corde, petenti ipsum.

Offensam quæ sequantur. Sciendum quod secundum Petrum de Tharanthasio tria sequuntur ex offensa alicui illata; Primo quidem rancor in affectu; Secundo signum rancoris in effectu sc. in exteriori conuersatione; Tertio actio iuris; id est, repetitio satisfactionis in iure. Inter quæ talis est ordo, primum, scilicet rancorem & odium ex corde tenemur dimittere etiam non roganti. vt dicitur de pœn. dist. 5. Fratres. Vbi dicitur; Falsa pœnitentia est illius, qui offensus offendenti nõ indulget. Et dico notanter, non roganti, quia non licet aliquem odio habere etiam per vnum momentum. Vnde istud est præcepti, nec tali odio durante potest quis dignè pœnitere. Secundum vero, scilicet signum rancoris in effectu, scilicet in exteriori conuersatione non tenemur dimittere nisi roganti. Quod si quis non proficit ad tantum, vt diligat inimicum, sufficit vt dimittat quando rogatur. Sic debet esse intelligendum illud. *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus rogantibus debitoribus nostris.* Sed tertium, scilicet actionẽ iniuriarum non tenetur homo dimittere etiam rogatus, quia hoc est perfectorum. nisi satisfactione habita, si tamen eam dimitteret perfectus esset; iuxta illud; *Tollenti tunicam relinquendum est & pallium.* Ex his infero quod licet quis non possit cogi, vt offensam dimittat, tamen bene potest cogi, vt pro ea satisfactionẽ accipiat. Hoc expresse habetur in Canone. 90. dist. Si quis contristatus noluerit reconciliari fratri suo satisfaciente eo qui contristauit, acerrimis maceretur inedijs. Quod exponit Gloss. id est, excommunicatione tamdiu, vsque dum gratanti animo satisfactionem accipiat. Pœna autem nolentium ponitur apud Matth. 6. *Dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus.* Ecce præmiũ. *Quod si vos non dimiseritis, nec pater vester cælestis dimittet vobis.* Ecce pœna. Et apud Matth. cõminatur grauissimam pœnam non dimittentibus ex corde. Quod tractans Aug. dicit; Quisquis rogatus petenti ex corde non dimittit, nullo modo a Domino existimet sua peccata dimitti, quia veritas dixit; Si dimiseritis hominibus peccata, dimittet vobis pater meus & vester peccata vestra; Quod si non dimiseritis, nec pater vester dimittet vobis. Et subdit; Ad tam magnum tonitruum, qui non expergiscitur, nõ dormit, sed mortuus est. Cui cõcordans Isidorus dicit; Cito est ignoscendum cuiquam, dum veniam postulat. Non enim possunt ei peccata dimitti, qui in se peccanti peccata non dimittit. Formam enim indulgentiæ nobis Deus ex merito nostræ conditionis imposuit, dum ita nos orare præcepit; Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos &c. Iustum enim iudicium Dei exigit tantum peccatori à se indulgeri, quantum ad alterum vnusquisque in se offenso indulget. Quidam suis meritis confidentes pigrè in se delinquentibus veniam præstant. Sed nihil proficit illibatum esse à culpa, qui non est paratus ad veniam. Et sequitur. Frustra sibi propiciari Deum quærit, qui cito placari in proximum negligit. Et tantum de secundo.

Aug. in Enchrid. cap. 74.

Matt. 5.

III.

Sicut impium est peccata, quæ commisimus, pertinaciter excusare, ita virtuosum est valdè peccata proximi non faciliter iudicare, sed compatienter excusare. Et hoc propter triplicem rationem. Primo propter communis fragilitatis conditionem; Secundo propter sinceræ familiaritatis communio-

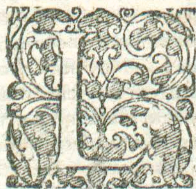
1. munionem; Tertio propter verę pietatis
exercitationem. Primo quidem propter
communis fragilitatis conditionem. Om-
nes enim frequenter erramus, vt quod illi
accidit, potest alteri accidere. Et ideò Bern. Serm. 41. sup. Cāt.
struens excusare benigniter peccata proxi-
morum dicit; Noli iudicare proximum, sed
magis excusa intentionem; si opus non po-
tes, puta ignorantiam, puta surreptionem,
puta casum. Quod si omnem omnino dis-
simulationem rei certitudo recusat, suade
nihilominus tibi, & dicito apud teipsum,
2. vehemens fuit tentatio, quid de me illa fe-
cisset, si potestatem accepisset in me? Secū-
do debemus benignè iudicare proximorū
peccata propter sinceræ familiaritatis cō-
munionem; vt saltem de amicis mala faci-
liter non credamus, nec de prælatis, nec de
ætate prouectis. Vnde Hieron. Non est fa-
cilè iudicandum de perfecta ætate & cre-
dendum, quam vita præterita defendit, &
honorat nobilitas dignitatis. Cum quidā
Platoni retulisset de Xenocrate amico suo,
quod diceret de Platone malum; Respōdit
non esse credibile, quod ille, quem tantum
amabat, eum non diligeret. Cumque dictū
suum narrans se probaturum assereret; Res-
3. pondit Plato, Nunquam Xenocratem ta-
lia dixisse, nisi expedire iudicasset. Tertio
debemus iudicare proximorum defectus
propter pietatis exercitationem. Nam pie-
tas exigit, vt excusemus alienos defectus
quantum possumus sine læsione iustitiæ, &
famam proximorum illibatam conserue-
mus. Vnde Orig. super Leuit. c. 23. No vult
te Dominus, si fortè videris peccatum fra-
tris tui, continuo reuelare ad publicum &
proclamare passim & diuulgare aliena pec-
cata, quod esset vtique non corrigentis, sed
infamantis. Vnde Apostoli Simon & Iudas
leguntur dixisse. Nos innocentes absolue-
re licet, nocentes prodere non decet. Et
sciendum, quod hic prohibetur iudicium 1.Cor.2.
non omne generaliter. Nam in rebus cer-
tis & manifestis conceditur omnibus iudi-
care. *Spiritualis homo omnia dijudicat*. Sed
prohibetur iudicium temerarium. Et hoc Iudicium temerarium cur prohibeatur.
propter duo; Primo ratione iudicātis, quia
non habet auctoritatem. *Tu quis es, qui iu-
dicas seruum alienum?* Glossa. Iudicium te-
merarium est, quando, quibus non est cō-
missum, iudicant siue de manifestis siue de
occultis. Secundo quia non habet dignita- Rom. 2.
tem. *In quo alterum iudicas, teipsum condem-
nas. Eadem enim agis quæ iudicas*. Tertio
quia non habet sapientiam. *Tuli de tribu-* Deut. 1.
bus vestris sapientes & constitui eos iudices.
Secundo dicitur temerarium iudicium ra-
tione rei iudicatę: Primo quia non est verū.
*Sic fatui estis filij Israël, non iudicantes, neque
quod verum est discernentes*. Tertio quia nō Dan. 13.
est certum. Et hoc dupliciter, vel quia nes-
citur intentio, scilicet quo animo fiat. *Qui* Rom. 14.
non manducat, manducantem non iudicet. In
vitis patrum legitur de quodam monacho,
qui videns manducantem fratrem feria
sexta mane, iudicauit eum malè agere, nes-
ciens eius intentionem; Fortè. n. erat infir-
mus; & ob hoc perdiderat gratiam Dei, ita
quod vix per duas hebdomadas veniam à
Deo impetrauit. Aut quia nescitur rei euē- Ioan. 7.
tus. *Nolite iudicare secundum faciem, sed iu-
stum iudicium iudicate*. Prohibetur ergo hic
iudicium temerarium, quod fit, cum de du-
bijs certa fertur sententia, cum tamen ipsa
in meliorem partem sint interpretanda.
Nam in dubijs quod certius est ęstimandū
æstimamus. Vnde illud, A fructibus eorum
cognoscetis eos. Dicit Aug. intelligendum Matt. 7.
esse de manifestis, quæ non possunt bono li. 2. cōtra
animo fieri, non autem de illis, quę possunt Manich.
fieri bono & malo animo. Propterea de il-
lis quæ non possunt bono animo fieri, vt
sunt blasphemia & similia, nobis benè per-
mittitur iudicare, inquit Aug. Nos igitur
sic iudicemus aliorum facta benignè ac
piè, sicut nostra à Deo volumus iudicari,
vt sic pro iudicio pio & misericordi pieta-
tem & misericordiam Dei in iudicio inue-
niamus, & pro nostris operibus non iudi-
cium sed misericordiam sentiamus, præ-
stante Domino nostro Iesu Christo iudice
viuorum & mortuorum pijssimo, qui
viuit & regnat cum Deo patre in
vnitate Spiritus sancti.
Amen.

DOMINICA QVARTA POST TRINITATIS.

SERMO II.

Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est. Lucæ 6.

Licet Deus pater sit omnia in omnibus, eo quod quicquid est perfectionis, virtutis, & bonitatis in creaturis, perfectius inuenitur in Deo; Nihil tamen sic relucet in eius perfectione quo ad creaturas, sicut misericordia. Vnde dicit Beatus Thomas, quod, licet charitas sit melior quam misericordia, hoc tamen solum est in homine, cui, quia habet se superiorem, cui cõiungi debet, melior est charitas, per quã coniungitur Deo, quam misericordia, per quam supplet defectum inferioris. Quo ad Deum tamen, qui nullum habet supra se, misericordia est maxima, quia cum sit superior, ad eum pertinet, quod alijs effundat bonitatem, & subleuet defectus eorũ, quod est superioris. Propter quod Psalm. quid magis propriè Deo attribueret, aut quem ipsum appellaret ad misericordiam recurrens ait; *Deus meus, misericordia mea.* Vbi dicit Innocentius quartus; Rectè loquitur homo, quæ ex affectu loquitur, qui non valens exprimere quod sentit, diuersa verba ad vnum exprimendum inculcat; ita hic propheta post multa verba sub vno nomine misericordiæ includit quicquid dixerat, & vocat Deum misericordiam suam, quia habet omnia ab ipso per misericordiam. Hæc ille. Et Augu t. super eodẽ versiculo dicit; Attendens propheta omnia bona sua esse Deum, non inuenit, quid appellaret Deum suum nisi misericordiam suam Et subdit. O nomen, sub quo nemini desperandum est! Si enim interfectio Christi dimissa est pœnitentibus, quis vult desperare? *Deus meus*, inquit, *misericordia mea.* Quid est misericordia? si dicas, salus, intelligo quia dat salutem. Si dicas refugium meum, intelligo quia confugis ad me. Si dicas fortitudo mea, intelligo, quia dat tibi fortitudinem. Misericordia mea quidem totum est, quicquid sum de misericordia tua est. Hæc Augustin. Ex quibus patet, quod licet Deus includat in se omnia bona nostra, nihil tamen miseris sic sapit sicut misericordia. Propter quod licet diuersis bonis, quibus nos dotauit diuersimode a nobis nominetur, tamen nihil est gloriosius illo nomine, quo pater misericordiarum & Deus totius consolationis appellatur. Vnde & Filius Dei eum patrem nostrum dignatus est appellare, cum formam orandi ipsum proponeret. Et patrem misericordiæ cum nos ad misericordiam dignatus est excitare, cum dicitur; *Estote misericordes sicut & pater vester misericors est.* In quibus verbis tria tanguntur. Primo ponitur ad misericordiam inuitatio. *Estote misericordes* Secundo ostenditur Dei magna dignatio, cum dicitur, *Sicut pater vester.* Tertio subinfertur diuinæ pietatis ostẽsio, cum dicitur, *quia misericors est.*

Thom. 2. 2. q. 30. art. 4.

Misericordia maximè in Deo, quoad creaturas.

Psal. 58.

I.

Estote misericordes. Misericordia secundũ Aug. non est aliud, quam alienæ miseriæ in nostro corde compassio, qua compellimur subuenire, si possimus. Licet autẽ misericordia consistat in multiplici operatione subuentionis secundum multiplicem defectum humanæ conditionis, tamen solum hic in Euangelio fit mentio de triplici, scilicet illa quæ consistit in dando, remitten-

mittendo, & iudicando. Et quia de duabus vltimis sufficienter dictum est, igitur restat adhuc de prima dicere, quæ consistit in dādo. Et quia dare contingit dupliciter, vel quærendo indigentes, & eundo ad eos, & iuxta eorum indigentiam tribuendo. Sicut fecit beatus Laurentius, qui dispersit & dedit pauperibus; Vel venientes indigentes suscipiendo & eos humanitus reficiendo, vt fecit Abraham, Loth & alij sancti patres. Et quia dictum est de prima, quæ fit in dando per dispersionem pauperum; videamus de secunda, quæ fit in recipiendo per hospitalitatem, cuius hic monemur. *Estote misericordes*. Istud suadet Apostolus dicens, *hospitales inuicem*. (1. Pet. 4.) Et iterum Rom. 12. *Hospitalitatem sectantes* Est autem sciendu, quod hospitalitas, vt sit grata Deo, quatuor debeat habere conditiones; (Hospitalitatis conditiones 4.) videlicet hilaritatem sine murmuratione; securitatem sine turbatione; saturitatem sine diminutione; & pietatem sine negatione.

1. Primo debet habere hilaritatē sine murmuratione, vt hilarem se ostendat. Sicut miles, si ad suum tugurium descenderet rex. Quia quotiens hospitem suscipimus, totiens regem Christum suscipimus. *Hospes eram, & collegistis me*. (Matt. 25.) Et sequitur; *Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis*. Ideo cum magna hilaritate sunt suscipiendi hospites exemplo Abrahæ. *Qui cum vidisset tres viros, occurrit eis & adorauit in terra*. (Gen. 18.) Similiter Loth. Et Apostoli. *Coëgerunt illum*, scilicet Christum manere ad cœnam. (Luc. 24.) Vbi Glossa dicit; Exemplo eorum docemur, quod peregrini non solum sunt ad hospitium vocandi, sed etiam trahendi.

2. Secundo debet habere securitatem sine turbatione. Antiquitus homines defendebant hospites suos sub periculo proprio, sicut narrat Policratus libro. 8. capit. 19. (Policrat.) vbi dicitur quod criminis incurrebant notam. Illud patet in Loth, qui angelos hospites suos defendebat a Sodomitis, maluitque à conciuibus luxuriosis insignem recipere iniuriam in sobole sua, quam in hospitibus suis. Refertur etiam ibidem de quodam qui dicebatur Albanus in Britannia, qui seipsum maluit tyrannorum exponere telis, quam hospitem, quem susceperat.

3. Tertio hospitalitas debet habere saturitatem sine diminutione, vt omnia necessaria ipsis hospitibus ministrentur. Vnde cum Leuita dixisset seni; *Nulla re indigemus nisi hospitio; Respondit senex Gabaonita; Ego præbeo omnia, quæ necessaria sunt tibi, tantum quæso ne in platea maneas* (Iud. 19.) De hoc etiam habetur exemplum in Sunamite. 4. Regum. 4. quæ dixit viro suo, *Animaduerto quod vir Dei sanctus est iste, qui transit per nos frequenter, faciamus ergo ei cænaculum paruum, & ponamus ei in eo lectulum, & mensam, & sellam, & candelabrum & cum venerit ad nos manebit ibi.* Sed istud est contra multos, qui ostendunt hospitibus pulchrum vultum, & de peiori potu, quem habent in domo, ministrant Vnde Ethnicus statuit, vt recitat Policratus, vt ea, quæ intus sunt, hospitibus hilari modestia apponantur, quodque domi non est, & habet vicinus, ematur. (lib. 8. c. 13. vers. finē.) Propter quod idem Policratus repræhendit ibidem consuetudinem Cisterciensium tanquam ab omni ciuilitate alienam, secundum quam nec carnes apponuntur hospitibus, nec aliquid propter eos emitur, cum tamen ipse dicit, etiam ipsa ieiunia propter hospitem viri perfecti soluant, & in multis de rigore suo plurimum indulgeant charitati. Hæc ille. Vnde legitur in vitis patrum, quod Abbas Cassianus veniens de Palęstina in Aegyptum ad quendam patrem, & cum ei hospitalitatem impendisset, interrogauit eum, quare tempore susceptionis fratrum regulam ieiunij non custodiret, quia fortè cum hospitibus comedebat. Respondit ille, ieiunium mecum semper est, vos autem semper mecum tenere non possum. Et ieiunium quamuis vtile est & res necessaria, in nostra tamen voluntate est; Charitas autem plenitudinem legis exigit à nobis. Vnde suscipiens in vobis Christum, debeo exhibere quæ charitatis sunt; cum autem dimisero vos, regulam ieiunij potero obseruare. Hæc ille.

4. Quarto debet hospitalitas habere pietatem sine negatione, vt pro diuino amore, non pro nummo vel lucro fiat, Hebræor. 13. *Charitas fraternitatis maneat in vobis, & hospitalitatem nolite obliuisci.*

Hospes 4. habeat. Econtrario vero, qui recipitur in hospitium quatuor in se debet habere. Primo sit
1. contentus per acceptationẽ, vt scilicet acceptādo quæ apponūtur sit cōtentus. *Edētes & bibētes, quæ apud illos sūt.* Et in hoc apparet bonitas peregrini. Nā sicut dicit Socrates. *Luc.10.* Cum hospites suos satis tenui cœna suscipere pararet, & amicus eius hoc vituperaret; Respondit; Si boni sunt, æquanimiter ferent; si mali, curabuntur. Hoc est contra nostros visitatores, qui exquisita fercula & pabula equorum faciunt parare vltra vires illorum, ad quos descendunt. Illud non debet fieri, ne breuis hora victum longi temporis consumat. Secundo sit
2. hospiti suo gratus. Narrat Dares Phrygius de bello Troiano, quod Telephus impediuit socium Achillem, ne regem temere occideret, memor quod cum patre suo Herculē apud eum olim fuisset hospitatus. Et Seneca dicit; quod miles ingratus hospiti stigmatibus insignitur. *Sen.l.4. de benef.* Et ibi narrat de quodam milite naufrago, qui litori appulsus à quodam fuit hospitio per duos dies susceptus & refocillatus; Qui tandem adiens Imperatorem Philippum regem Macedonum prædia illius benefactoris impetrauit. Quo facto ille accessit ad Imperatorem & causam ingratitudinis illius militis exposuit; Tum Imperator iussit, vt ingratissimo militi stigmata infligerentur, quæ eius ingratitudinem perpetuo testarentur, & hospiti iussit omnia reddi. Hæc Seneca. Tertio caueat hospes nimiam domi-
3. nationem in domo vel familia sui hospitis; quinimo Domino domus obtemperare studeat diligenter. Est enim reprehensibile, si ordinatam domum hospes præsumpserit ordinare, vel etiam reprobare, qui tenetur in omnibus modestiam obseruare, iuxta illud metristæ; *Cum facis ingressum, studeas sic esse modestus, Vt post egressum de te sit rumor honestus.* Quarto caueat ni-
4. miam frequentationem, iuxta illud Prouerbiorum. 25. *Subtrahe pedem de domo proximi tui, ne fortè satiatus oderit te.* Et propter eandem causam caueat magnam moram, iuxta illud. *Post tres sæpè dies vilescit piscis & hospes, Ni sale conditus, vel sit specialis amicus.*

Sunt autem quatuor emolumenta hospitalitatis. *Emolumenta hospitalitatis.* Nam disponit ad Dei cognitionem. *Cognouerunt Dominum in fractione panis.* *Luc.24.* Quādoque.n. diuina cognitio alicui infunditur occasione viri in hospitio suscepti. Sicut patet cum viri literati vel contemplatiui hospitantur, à quibus in collatione multa bona reuelantur. Secundo confert temporalium multiplicationem; *3. Reg.17.* sicut patet de vidua quæ Helyam in hospitio suo suscepit, nec tamen defecit farina, nec oleum. Patet historia de duobus fratribus in quodam monasterio, scilicet date & dabitur vobis. Historiam narrat Cæsarius libr.4. capit. 68. & refertur in magno speculo exemplorum verbo, dare. Est de talibus, sicut de quodam lapide, qui dicitur Eneidros, de quo dicit Marbotus in libro de lapidibus capit.47. quod semper emittit aquam in abundantia, & tamen nunquam liquescit, nec vnquam minuitur; Sic tales semper abundanter dant, ita quod quandoque plures mirantur, quomodo sufficiant; iuxta illud Prou.11. *Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt; Alij rapiunt nō sua, & semper in egestate sunt.* Tertio excludit diuinam vltionem. Patet de Raab, quæ saluata est à vindicta Dei, eo quod exploratores suscepisset hospitio. *Iosue 2.* Quarto meretur Dei & Angelorum susceptionem; Matthæi 10. *Qui vos recipit me recipit.* Et Hebræorum 13. *Hospitalitatem nolite obliuisci. Per hanc enim quidam placuerunt angelis hospitio receptis.* Sicut Abraham Genes. 18. Loth. 19. &cæt. *Gen.18. & 19.* Refert Robertus Holcoth super libr. Sapient. capit. 19. quod quidam senator sibi castrum construxit pulcherrimum, super cuius ianuam sic metricè inscripserat; *Decretum detur ne villana, sed Achilles, Plato, Dyana. Hic gens dormiat aut epuletur,* Intendens per hoc ordinare, quod nullus ad castrum, ad hospitium, ad prandium reciperetur, nisi esset miles, vel philosophus, vel Domina. Cui Christus apparuit in somnis & ait; Me & meos à tuo castro conaris excludere, propter quod te castro meo, quod est cœlum, debeo non iniustè pri-

ftè priuare. Quo facto cum miles debuit excipere sententiam, Mater Dei se opposuit, & obtinuit vt contraria metra scriberentur sub hac forma; *Muta decretum, sanctorum suscipere cœtum, Nudum, Martinum, Lazarum, Iacobum peregrinum.*

I I.

Sicut pater vester. Verè magna dignatio Dei erga homines, quod se patrem fecit. *Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium* Moyses, *Nunquid non ipse est pater tuus, qui possidebit te, fecit te, & creauit te?* *Creauit* quo ad animam, quæ est ex nihilo; *fecit* quantum ad corpus, quod est ex aliquo simili; *possidebit te* quantum ad vtrunque. Vnde Saluator Matt. 23. *Patrem nolite vocare super terram. Vnus est enim pater vester qui est in cœlis.* Iste est pater sanctitatis; *Pater sancte sanctifica eos in veritate.* Secundo est pater maximè potestatis, quia omnia potest. Omnia possibilia tibi sunt. Tertiò est pater misericordiarum. *Pater misericordiarum & Deus totius consolationis,* quæ omnia sunt magnæ dignationis & clementiæ respectu hominis. Quia igitur est pater sanctitatis, eum deprecari per deuotionem; quia pater potestatis, eum venerari per subiectionem; quia pater misericordiæ & pietatis, eum imitari per misericordiæ assimilationem debemus. Primò quia est pater sanctitatis, debemus eum deprecari per deuotionem. *Pater noster qui es in cœlis &c.* In qua oratione nobis necessaria paucissimis petitionibus includuntur, quæ omnes orationes alias antecedit vtilitate & compendiositate. Vnde si eam fideliter dixerimus, impetrabimus quicquid est necessarium ad salutem. *Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis.* Secundò quia pater est potestatis, debemus eum venerari per subiectionem. *Filius honorat patrem & seruus Dominum suum.* *Si ergo sum pater, vbi est honor meus? si Dominus, vbi est timor meus?* *Magna est potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur.* Tertiò quia est pater pietatis, debemus eum imitari per assimilationem, vt hic. *Estote misericordes, sicut pater vester misericors est,* Laudabile est & honorabile in filio, bonam proprietatem patris effigiare. Proprietas Dei est misereri; & ideò *Beati misericordes.* Ex quo igitur tam ex cellentissimum in sanctitate, tam vigorosum in potestate, tam clementissimum in pietate habemus patrem, reuera nobilissimum genus sumus. Vnde Apostolus. *Ipsius enim genus sumus.* Circa quod sciendum quod genus humanum habet patrem nobilissimum, matrem humillimam, germanos seu fratres stabiles; & ideò filios debet habere vtiles. Pater nobilis est Deus, quem nos sequi debemus in nobilitate morum. Vnde omnis virtuosus est nobilis & generosus; & omnis vitiosus est degener & ignobilis. Vnde parum prodest nobilitas generis secundum carnem, si non fuerit nobilitas morum secundùm virtutem. Nam nobilitas generis secũdum carnem in hoc est defectuosa, quia est similis in origine cũ ignobilissimo genere. de quo ita Boetius. Matth. 5. Acto. 17. Deus est nobiliss. pater.

Omne hominum genus in terris
Simili surgit ab ortu.
Vnus enim rerum pater est,
Vnus cuncta ministrat. Et infra:
Mortales igitur cunctos
Edit nobile germen.

Boetius 3. de consol. phil. metr. 6.

Quasi dicat. Omnes naturę similes sumus, sed nobiles facit inter nos quoddam germen nobile morum & virtutum. Vnde Iob. *Nunquid non in vtero fecit me, qui & illum?* Et ideò Apuleius de Deo Socratis dicit, in omnibus considerandis noli illa æstimare aliena, quæ parentes pepererunt. Et Hieronymus, Nobilitas non est imponenda filijs, nisi sint imitatores parentum; cui cõcordat Chrysostomus dicens; Nobilitas cognatorum non valet, nisi fuerimus ipsi boni. Et Idem. Non prodest habere patrem Iacob, aut Abraham sine operibus. Et super Matth. Non prodest malis bonitas parentum. Vnde infert quod nobilitas carnalis non valet sine nobilitate spirituali. Ex quibus patet; quod frustra sibi quidam blandiuntur de nobilitate generis non habentes nobilitatem morum, qui potius sunt monstra nobilium, quam filij. Si autem quærat quis, quomodo acquiritur ista vera nobilitas. Respondet Chrysostom. super Matth. homil. 14. quod vera nobi-

Iob 31. Epist. 126. Homil. 10. Hom. 89. in Ioan. Hom. 9. Homi. 33. in Ioan.

nobilitas est Dei voluntatem facere. Vnde Hieronym. in l. de coniugio. Sola libertas est nõ seruire peccato; summa autem apud Deum nobilitas clarere virtutibus. Et Ber.
Ber. de cõsider ad Eugeniũ. Genus Apostolorum non aliunde nobile est, quam morum ingenuitate & fidei fortitudine. Hæc ille. Ex hoc concludit Henricus de Vimaria in tractatu de oratione dominica, quod Deus solum illorũ est verè pater per charitatis & gratiæ adoptionem, qui secum communicant in esse gratiæ, quod
Terra est mater humillima. est esse virtuosum & nobile secundum animam. Secundo habemus matrem humillimam, vnde debemus ex parte ipsius seruare humilitatem. Terra enim secundum Plinium est infimum & humillimum elementũ. Refert Valerius lib. 6. cap. 3. quod duo iuuenes Apollinem idolum consuluerunt quodam tempore, vter ipsorum Romæ regnaturus esset. Et respondit, quod ille qui primus osculum matri dedisset. Tunc Brutus se statim ad terram abiecit, terramq; matrem omnium osculatus est, & factus fuit rex Romanorum. Isto modo quicunq; consequi regnum patris cælestis vult, necesse
Fratres nostri sc angeli sunt stabiles. debet humiliari & terram se æstimare Eccles. 10. *Quid superbis terra & cinis?* Tertiò habemus fratres stabiles, vnde debemus seruare stabilitatem in bono. Isti fratres sunt angeli in bono confirmati, & nobis in adiutorium dati, Raphael quærenti Tobię legitur dixisse; *Ego sum Azarias Ananiæ Magni filius.* Ananias interpretatur adiu-
Hebr. 1. tor, *Ipsi enim sunt administratorij spiritus.* Et ob hoc si ad patrem cœlestem peruenire volumus, ipsorum auxilia requiramus. Quartò habemus filios vtiles, filij nostri
Filij nostri sc opera sint vtilia opera nostra. Eccl. 11. *In filiis suis cognoscitur vir*, id est, in operibus perfectis. Apocal. 20. *Iudicatum est de singulis secundum opera eorum.* Apoc. 14. *Opera enim illorum sequuntur illos.* In istis ergo filijs seruemus vtilitatẽ vt prosint nobis ad gloriam non ad pœnã. Et tantum de secundo.

III.

Misericors est. Licet Saluator tradat hic doctrinam exemplarem de operibus misericordiæ in patre, vt ad similitudinem eius faciamus misericordiam; non est tamen omnimoda similitudo inter nostram misericordiam & Dei patris, quia scriptum est Eccl. 18. *Misericordia hominis est circa proximum, misericordia autem Domini est super omnem carnem.* Est tamen aliqua similitudo inter eos, scilicet vt sicut ille dona sua largiendo multiplicat, sic & homo dona sua debet multiplicare proximis. Vnde notandum quod misericordia Dei est fortis intensiuè, extensiuè, & duratiuè; hominis verò debilis, infirma, & breuis. Primò misericordia Dei est fortis intensiuè, id est, maximæ est potentiæ quantum ad fortitudinem & potentiam destruendi humanã malitiam. Nam non est peccatum aliquod ita magnum, ita turpe, ita malitiosum, ita deforme, quin misericordia Dei sit maior ad remittendum, & potentior ad destruendũ. Vnde Isa. 1. *Si fuerint peccata vestra sicut coccinum, quasi nix dealbabuntur*, quod est opus maximæ potentiæ. In hoc etiam eius misericordia apparet fortis, potens, & magna, quia quantumcunq; iratus fuerit Deus, semper misericordia vincit iram eius, quam totus mundus vincere non possit, iuxta illud. *Cum iratus fueris misericordiæ recordaberis.* Et Iac. 2. *Misericordia superexaltat iudicium.* Secundò misericordia Dei est fortis extensiue, eò *quod misericordia Domini extenditur & dilatatur super omnem carnem.* Vnde in psal. *Misericordia Domini plena est terra.* Ipse est sicut fons, à quo recedunt riuuli miserationum. *Et miserationes eius super omnia opera eius.* Tertiò est fortis duratione, quia quantumcunq; quis excedit contra eum, expectat vt misereatur & parcat. Oppositum est de humana misericordia, quæ est modica intensiuè, quia vix aliquis mouetur precibus, gemitibus, & lachrymis vt misereatur. Vnde habet se respectu diuinæ misericordiæ sicut scintilla respectu magni carbonis. Scintilla enim, quia habet modicum de igne, ideò si debet ex ea accendi candela, oportet quod multum suffletur in eam, sed carbo magnus ignitus statim accendit. Sic est de homine, qui non citò misereretur sicut Deus. Propter quod Apostolus dixit; 1. Tim. 3. *Erunt homines se ipsos amantes*, non dixit, alios Extensiuè etiam misericordia hominis est parua & debilis, quia naturaliter extenditur prius ad parẽtes,

parentes, consanguineos, aut amicos, raro autem ad extraneos, & vix vnquam ad inimicos, ideò signanter dicitur. *Miseratio hominis circa proximum suum.* Est etiam breuis duratione, quia non durat diutius, quā homo cernitur oculis. Sicut porcus compatitur socio, quamdiu audit eius clamorem. *Misericordia vestra quasi nubes matutina, & quasi ros mane pertransiens.* Est igitur misericordia Domini magna, maior, & maxima, & per consequens multiplex. Magna in conferendo temporalia, quia dat escam omni carni, etiam pullis coruorum. Et: *facit solem suum oriri super iustos & iniustos.* Et in hoc instruit nos, vt similiter simus misericordes inimicis nostris, eis benè faciendo, pro eis orando, ipsos diligendo. Secundò mediocris est misericordia Dei expectādo ad pœnitentiam. *Misericordiæ Domini, quod non sumus consumpti.* Si misericors nō esset Deus, non haberemus de peccatorib. iustos. Propter quod Apostolu reprehendit Romanos dicens; *An diuitias bonitatis & patientiæ & longanimitatis eius cōtēnitis.* Nec solum expectat, sed & reuocat ad pœnitentiam Isa. 30. *Aures tuæ audient verba post tergum monentis.* Vnde Gregor. Debemus pietatem erubescere monentis, si iustitiam eius nolumus formidare. Sic nos debemus esse misericordes, non statim vlciscendo iniurias nostras, sed aut indulgēdo, aut expectando, & patientiam habendo, quousque nobis proximi reconcilientur. Matt. 18. *Nonne & te oportuit misereri cōseruitui.* Et etiam aliquando reuocare ab errore, vel iam commisso, quod pertinet ad vnum; vel committendo, quod pertinet ad omnes. Eccl 18. *Vnicuiq; Deus mandauit de proximo suo, vt eripiat eum.* Mediocris etiā gratia Dei apparet in conferendo gratiam gratis. Tit. 2. *Secundum misericordiam suam saluos nos fecit.* Rom. 8. *Cum adhuc inimici essemus, commendauit Deus misericordiam suam in nobis.* Item protegendo iustificatos. *Custodi me Domine vt pupillam oculi.* Item bona eorum multiplicando. Psal. 83. *Ibunt de virtute in virtutem.* In quo homo debetet etiam Deum imitari, gratiam scilicet beneficentiæ gratis dando. Matth. 10. *Gratis accepistis, gratis date.* Contra vsurarios, qui vnicam horam nolunt gratis expectare. Deberet etiam homo protegere proximos, iuxta illud; *Erue eos, qui ducuntur ad mortem.* Similiter bona eorum deberet multiplicare vbi posset, tam fortunę quam gratiæ. Tertiò maxima Dei misericordia est in remunerādo supra condignū. Roman. 8. *Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis.* Et propter hoc vocatur vita æterna donum. Vnde Sap. 3. *Donum & pax est electis eius.* Posset aliquis credere, quod ista remuneratio fiat sanctis propter valorem suorum operum, quasi opera nostra ex sui conditione forent condigna tanta remuneratione, quod non est, quia fiunt ex Dei liberalitate & acceptione ideo dicit, *quoniam donum & pax est electus eius.* Quasi dicat. Pax æternæ beatitudinis, quæ est futura electis, est donum Dei liberaliter cōcessum & supra condignitatem passionum præsentium præmiantis.

Circa quod breuiter quæro, vtrum homo adiutus gratia possit mereri vitā æternam ex condigno? Videtur primò quod nō quia pro Deo omnia tenemur facere ex debito, etiamsi amplius facere possumus. Nā secundum Arist. 8. Ethic. cap. 9. Dijs non potest reddi æqualens. Si ergo ex debito, ergo non meretur. *Cum omnia feceritis, dicite, serui inutiles sumus fecimus quod debuimus.* Item quisquis meretur ab aliquo, cōstituit illum debitorem suum; Sed Deus nulli est debitor, ergo non possumus apud Deum mereri. Ad oppositum est illud Ierem 33 *Erit merces operi tuo.* Sed merces, quæ datur operi, correspondet dignitati operis. 1. Tim. 4. *De reliquo reposita est mihi corona iustitiæ.* Si iustè, ergo ex condigno. Ad quod respōdeo hominem adiutum gratia mereri ad vitam æternam de condigno, potest intelligi dupliciter; vno modo, quod merita hominis tantū valeant naturaliter, puta quod tanta sit bonitas in natura & substātia meriti, q̄ ei debeatur vita æterna. Alio modo, q̄ tātum valeat legaliter ex institutione legislatoris. Sicut parua pecunia cupri ex natura sui sine naturali valore non valet tantum, quantum vnus panis, sed ex institutione principis tantum valet. Isto modo

Vtrū homo possit mereri vitā æternā.

modo opera nostra ex sua naturali bonitate non merentur vitam æternam ex condigno, sed de congruo tantum, quia congruum est, quod homini facienti secundum suam potentiam finitam detur præmium vitæ æternæ ex gratia, non ex substantia actus. Statuit enim Deus, quod bene operans in gratia habebit vitam æternam. Et per legem & gratiam principis nostri Iesu meremur vitam æternam de condigno. Quando ergo dicit, non sunt condignæ passiones; Verum est naturaliter, sed benè legaliter, vt dictum est. Ad illud Lucæ 17. *Fecimus quod debuimus*, Deo Christo sic statuente & ordinante, & non absolutè ex natura redemptionis. Ad secundum quod Deus constituitur debitor ex natura sui promissi non ex natura nostri commissi. Sicut dicit Magister sententiarum lib. 2. distinct. 13. capit. 4.

DOMINICA QVINTA POST TRINITATEM.

SERMO I.

Sedens de nauicula docebat turbas. Luc. 5.

OTA vita Christi disciplina morum fuit. Omnia enim bona mundi Christus contempsit, quæ contemnenda docuit. Vnde de eo benè dicitur. *Cœpit Iesus facere & docere.* Sicut igitur per alia sua facta Christus exemplum nobis viuendi ostendit, vt quemadmodum ipse fecit & nos faciamus; etsi non corporaliter, tamen spiritualiter, ita etiam per hoc, quod super mare nauigabat, & de nauicula sedens docebat turbas, vniuersaliter totum mundum instruebat, vt per mare huius seculi in naui pœnitentiæ nauigemus. Ad hoc enim de nauicula sedens docebat supra mare, vt doceret fugere inter pericula huius mundi ad securitatem pœnitentiæ, quæ secundum Hieronymum epistola 88. est secunda tabula seu nauicula post naufragium. Nam sicut baptismus est prima nauicula post naufragium originalis peccati, ita pœnitentia est secunda nauicula post naufragium actualis culpæ. Vnde si quis innocentiam in baptismo acquisitam peccatorum actualium inundatione fœdauit, & de illa naui cadens naufragium passus est, recurrere necesse habet ad istam secundam nauiculam pœnitentiæ, sine qua non est salus. *Nisi pœnitentiam egeritis omnes simul peribitis.* Quod si Christus potens siccis pedibus mare pertransire, non aliter etiam quam per nauem voluit transfretare, *Ascendens in nauim, & transfretauit, & venit in ciuitatem suam.* Quantò magis nos fragiles & debiles hoc mare magnum & spatiosum pertransire non licet sine nauis auxilio, vt ad portum veniamus. Et si ille non aliter quam nauis beneficio venit in ciuitatem suam, eo quod oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam; Quantò magis nos peccatores, qui culpis omnibus pleni sumus, pati debemus, vt in eius ciuitatem perueniamus, hoc. n. Christus significat in naui nauigans, hoc est verbo & exemplo suo sedens de nauicula docebat turbas. Tria nobis sunt consideranda. Primò quid significet mare, in quo Christus dicitur nauigasse, secundò, quid nauicula, de qua dicitur sedens docuisse, tertiò, quæ fuerit sapientia & scientia, quâ turbis legitur prædicasse.

I. Mare

I.

Mare, in quo Christus dicitur nauigasse, significat mundum, qui tumultibus causarum quasi quibusdam vndis & fluctibus concutitur, in quo sunt pericula & reptilia quorum non est numerus. Ita B. Gregorius. Benè etiam secundum ipsum, mundus mare dicitur, in quo corda hominum terrena quærentium diuersis cogitationum fluctibus intumescunt, per illud tamen mare necesse est nos ire ad terram promissionis æternæ. Dicitur autem rectè mare mundus iste propter tria. Primò propter inquietudinem tempestatis; secundò propter amaritudinem acerbitatis; Tertiò propter inualetudinẽ sanitatis Primò propter inquietudinem tempestatis; semper enim fluctuat, vnde nauigantes semper sunt in periculo. *Qui nauigant mare, enarrãt pericula eius.* Sic in vita præsenti semper sunt procellę & fluctuationes vndarum. Modo homo deprimitur per aduersitatem, modo eleuatur per prosperitatem, modo languet per infirmitatem, modo gaudet per sanitatem, modo dolet, modo ridet, modo circumdatur turbis amicorum, modo turbis hostium & inimicorum, modo exaltatur ad dignitatẽ, modo humiliatur ad paupertatem. Vnde Psal. *Mirabiles elationes maris.* Ideò August. considerans tot pericula clamat; quamdiu miser iactabor in fluctibus mortalitatis meæ, clamans ad te Domine & non exaudis? audi clamantem Domine in hoc mari magno, & redde me ad portum fęlicitatis æternæ. Fęlices, qui de periculo maris huius educti, ad te Deum portum tutissimum peruenire meruerunt. Hæc ille. Dicit Rabanus mare à meando dictum, eo quod semper meat & redeat. Sic & res huius seculi. *Quid est quod fuit ipsum quod futurum est? quid est quod futurum est ipsum quod faciendum est?* ergo mundus iste in continuo motu est. Vnde homo in eodem statu nunquam permanet & nunquam stat, sed est in cõtinua mutatione & instabilitate. Ista aũt instabilitas prouenit ex quatuor; vel ex culpa, vel ex stultitia, vel ex impatientia, vel ex negligentia. Primum patet. *Peccatum peccauit Ierusalem, propter ea instabilis facta est.* Sicut enim pila de vno proijcitur ad alterum, & tandem cadit ad puteum, ita homo de peccato in peccatum, & tandem ad infernum. Vnde Isai. 22. *Ponam te quasi pilam in terram latam & spatiosam.* Huius autem ratio est secundum Apostolum. Nam quãdiu peccator habet velamen super cor suũ, necesse habet tendere de malo in peius. Ideò citò est resurgendum de peccato. Secundum patet, quia stultus vt luna mutatur, quæ nunquam videtur in vna nocte in ea figura, in qua videtur in alia. Ita stulti mutantur omni hora de vna affectione in aliam. Tertium patet. Prou. 5. *Cur detestatus sum disciplinam & increpationibus non acquieuit cor meum?* Est enim anima, quæ sine patientia est, sicut nauis sine gubernaculo. Vnde cum tribulationibus agitatur, si defuerit patiẽtia, collidetur ad rupem. Quartum patet, quia anima est sine timore multum negligens. Vnde timor est, sicut lapides superpositi asseribus, nè à ventis moueantur. Sic timor Domini custodit hominem. Eccl. 25. *Timor Domini super omnia se supperposuit.* Refert Macrob. 2. Satur. propè finem, quod aqua maris ꝓiecta in ignẽ eũ non tam extinguit, quam accendit. Cuius ratio est naturalis pinguedo aquæ marinę, quæ est densa, salsa, pinguis & grauis. Aqua maris est iucunditas sæcularis. Hæc iucunditas adiuncta flammæ iuuenilis ardoris eam accendit vltra omnem modum rectæ rationis. Et ideò deberent iuuenes virtuosi se ab istis aquis subtrahere, & feruorem suę iuuentutis in aqua dulci extinguere. Eccl. 3. *Ignem ardentem extinguit aqua.* Est & alia proprietas maris quod sæpius incipientibus nauigare mare blanditur dulci aura; sed post paruum tempus quãtò magis fuerint eleuati, deijcit eos in profundum. Sic facit mundus suis amatoribus, quibus primò fauet dando honores & diuitias, sed postquam fuerint melius prosperati & eleuati deijciuntur in infernum. Psal. *Deiecisti eos dum alleuarentur.* Sic contigit Nabuchodonosor regi Chaldæorũ, qui postquam fuit magis prosperatus in vita sua, deiectus est à solio regali & brutis associatus, & sic pro corona regali cornua se habere putauit bestialia. Vnde mundus est sicut alchimista, qui pueros decipit ostendẽ-

do eis pomum, quo ludit ante eos, & dado fimum ſcrophinum in os eorum ponit loco pomi. Cyrus rex poſtquam tres reges deuiciſſet, ſediſſetq; in ſolio gaudens, regina Thamaris vxor vnius occiſi regis ſibi caput amputauit, in doliumq; plenũ ſanguine proiectu intinxit dicens; ſanguinem ſitiſti, ſanguinem bibe. Alexander cum eſſet in maximo culmine conſtitutus, & iret cõtra Romanos, ſoror ſua Cleopatra eum veneno interemit. Iulius Cęſar in ſummo dominio conſtitutus, cum iret ad capitolium, & ipſi de proditione litteræ præſentarẽtur, nec ipſas dignabatur aſpicere, moxque ab

2. Ratio. inimicis occiſus eſt, & ſic de alijs. Secundò mundus dicitur mare propter amaritudinem acerbitatis, totum enim gaudium hu-

Gregor. Mundus amarus. ius vitæ aſperſum eſt amaritudine. Vnde Greg in quadam homel. Vbiq; mors, vbiq; deſolatio, vbiq; luctus, vndiq; percutimur, vndiq; amaritudine replemur, & tamen tota mente carnalis concupiſcẽtię eius amaritudines amamus, fugiẽtem ſequimur, labenti inhæremus. Et quia labentem retinere non poſſumus, cum ipſo labimur, ipſo cadente cadimus. Hæc Gregor. Inter hæc tamen Deus multum clementer nobiſcum agit, quod ita mundi huius conſolationes amaricantur, ne nimis acriter amarentur.

Lib. 3 de ſum bono cap. 16. Vnde Auguſt. O munde, quomodo non deciperes dulcis, ſi ſic amarus blandimenta mentiris? Et Iſidorus; Seruis Dei cuncta huius mundi contraria ſunt, vt dũ iſta aduerſa ſentiunt, ad cæleſte deſiderium magis excitentur. Hæc ille. Facit Dominus electis ſuis ſicut nutrix puero, quæ volẽs ablactare puerum, linit mamillam ſinapi, ita Deus amaritudines delectationibus huius ſeculi

Lib. 24. Moral. miſcet. Vnde Gregor. reddens rationem huius dicit; Electis ſuis ad ſe pergentibus Dominus huius mundi aſperum iter facit, ne, dum quis præſentis vitæ requie quaſi viæ amœnitate paſcitur, magis eum diu pergere, quã citius peruenire delectet. Ne, dum delectatur in via, obliuiſcatur, quod deſiderabat in patria. Hæc ille. Licet autẽ aqua maris ſit amara, & per conſequẽs inutilis ad portãdum, eſt tamen vtilis ad na-

De probl. part. 2. proble. 3. uigandum vltra alias aquas, & etiam ad potandum, ſi fuerit artificialiter diſpoſita. De primo dicit Ariſt. aqua ſalſa fortius ſupportat nauem, quam aqua dulcis. Vnde ſi ouum ponatur in aqua ſalſa, ſupernatat; ſi in aqua dulci ſubmergitur. Et ideò ſecurius contingit nauigare in mari quo ad hoc, quam in alijs aquis. Ita eſt de viris iuſtis, qui ſecurius viuunt in tribulationibus & amaritudine aduerſitatum, quam in proſperitate & delitijs. Vnde Iſa. *Ecce in pace amaritudo mea.* Tunc enim eſt pax conſcientię, quando amaricantur ei delectationes ſæculi, à quibus retrahitur. Dicit etiam ibidem Ariſtot. particula 2?. quod plus ſtiptica & amara potus dulcior apparet. Cuius ratio eſt, quia contraria poſita circa ſe magis ſentiuntut; & etiam, quia per tales ſapores pori linguæ melius aperiuntur. Sic poſt præſentes amaritudines melius ſentient electi cœleſtes conſolationes. Sicut exeunti de tenebris eſt lux accepta.

Sed quibus modis dulcorãtur iſtæ amaritudines? certè tribus. *Primò* per ſolis eleuationem. Sicut enim ſol eleuat vapores à mari, qui poſtea congelantur in nubes, de quibus dulciſſima redditur aqua; ſic viri ſancti agitati à tribulationibus, ſi eleuantur per conſiderationem æternorum gaudiorum, dulcia reputant, quæ patiuntur. Vnde Grego. Conſideratio præmij minuit vim flagelli. *Secundò* aquæ fiunt dulces ex conditione terræ, per quam tranſeunt. Vnde aquæ tranſeuntes per terram arenoſam fiunt dulces. Sic nos ſi cogitauerimus nos puluerem & cinerem, dulciter omnia hæc ſuſtinebimus. Vnde Hieronymus ait; facile contemnit omnia, qui ſe ſemper cogitat moriturum. Et Bernar. Ignis perpetuus inferni ad memoriam reductus, parem tibi reddet mappam & culcitram. *Tertiò* aquæ dulcorantur, ſi vas de cera virginea mittatur in mare, replebitur per poros ceræ aqua dulci, quia cera non permittit niſi dulcem aquam penetrare. Iſtud vas eſt Chriſtus cõceptus de virgine, Spirituſancto cooperãte, qui cum ſit dulcis, *Spiritus meus ſuper mel dulcis,* non permittit per poros ſuorum vulnerum aliquid amarum intrare. Vnde ſi cogitemus eius ſancta vulnera, omnia & runt nobis dulcia, iuxta illud ad Hebr. 12. *Recogitate eum qui talem ſuſtinuit aduerſus ſemetipſum à peccatoribus contradictionem, ut non fatigemini animis veſtris deficientes.* Vnde

Vnde Ambros. in quodam serm. Christus est omnia omnibus. Si vulneratus es, medicus est; si febribus æstuas, fons est; si indiges auxilio, virtus est; Si mortem times, vita est; Si tenebras fugis, lux est; Si cœlum desideras, via est. Hæc ille. Hinc Isai. 51. *Posuisti profundum maris viam, vt transeat liberati.* Hoc est, quantumcunque homo sit in profundo tentationis & tribulationis in hoc mari magno, viam tamen habet, per quam Christus præcessit. Tertiò mundus dicitur mare propter inualetudinem sanitatis. Nõ est aliquis quantumcũque bonæ complexionis, qui ita possit esse sanus in mari, sicut in terra. Illi qui in terra nutriti ad terrã sunt assueti, quando ad mare veniunt, pessimè patiuntur, & abominationem tantam habent; vt inter nautas non possint capita eleuare, Qui autem ibi nutriti sunt, nihil sentiunt. Moraliter non est aliquis ita sanctus, qui si in sæculo moretur, non inficiatur peccatis. Vnde sæpius viri inconsueti sæculo, cum veniunt ad seculares patiũtur nauseam, eo quod displicent eis opera eorum. Sed qui quotidie nutriuntur in sæculo, non sentiunt ipsius fœtorem.

II.

Nauicula, in qua Christus sedens dicitur docuisse, fuit Petri, & significat Ecclesiam militãtem, cuius caput & vicarius est ipse Petrus & eius successores, in qua qui non fuerit, peribit regnante diluuio, inquit Hieronymus ad Damasum. Et ponitur. 24. quæst. 1. Quoniam vetus. Quia in hac Ecclesia sub obedientia Petri constituta, & non in alia inuenitur remissio peccatorum per sacramentum pœnitentiæ. Ideo congruè pœnitentia dicitur nauicula Petri, quia Petro datæ sunt claues ligandi & soluendi in foro pœnitentiæ Matth. 16. Comparatur autem status pœnitentiæ nauiculæ triplici ratione, propter figuræ qualitatem; propter vecturæ commoditatem; & iacturæ possibilitatem. *Primò* propter figuræ qualitatem. Nauis enim figura stricta est in extremis, scilicet in principio & in fine, & lata in medio. Et isto modo est de pœnitentia, in principio difficilis est propter defectum assuefactionis, & resistentiam carnalis delectationis, iuxta illud Matthæi 7. Arcta est via, quæ ducit ad vitã, & pauci ambulant per eam. In fine etiam est angusta, quia diabolus insidiatur fini iusti cuiuscunq;. Vnde dicit glossa Tob. 6. Exiuit piscis immanis ad deuorandum eũ &c. Domino in cruce passo, diabolus, quo mouente crucifixus erat, aduenit, quærens si quid peccati in eo inuenisset. Vnde mors est illa angusta porta, de qua dicitur Luc. 13. *Contendite intrare per angustam portam.* Ista porta est ita stricta, quod nullus oneratus diuitijs, nullus impinguatus delitijs, nullus ornatus præciosis vestibus poterit transire, donec deponat omnia, & nudus vadat. *Nudus egressus sum de vtero matris meæ, nudus reuertar illuc*, id est, in terram, quæ est mater omnium. In medio est via pœnitentiæ aliquantulum lata & sufficienter ampla, quia secundum Boetium, paucis minimisque natura contenta est. Vnde Beatus Gregorius. Via Domini non nisi in arcto itinere inchoatur, sed amoris dulcedine dilatatur. Prou. 4 *Ducam te per semitas æquitatis, quas cum ingressus fueris non arctabuntur gressus tui, & currens non habebis offendiculum.* Vbi glossa dicit: Semitæ æquitatis, dum inchoantur, arctæ videntur & angustæ; cum verò profectum capiunt, iam ex consuetudine spaciosæ videntur & latæ. Vnde licet Psalmista prius dixerat; *Ego custodiui vias duras.* Tamen postea dixit; *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum.* E conuerso Psal. 118.
mali ingrediuntur latam viam in principio, sed in fine arctabuntur. *Arctabuntur gressus virtutis eius.* Est ergo vna conditio nauis, quia est stricta in extremis, & ampla in medio. Alia vero conditio eius est, q; est clausa versus mare & aperta versus cœlum. Sic anima pœnitẽs claudi debet ad mundũ & aperiri versus cælũ. Vnde sicut nauis facta est ad calcandum mare; sic anima pœnitentis debet calcare mundanã gloriam. *Secundò* comparatur pœnitentia naui propter vecturę cõmoditatẽ. Faciliter n. deportantur merces de terra ad terrã p naues Item existens in insula nullo modo potest exire, nisi per nauẽ. Isto modo nos sumus

in insula huius mūdi, nullo sensu exire poterimus ad cœlum, nisi per nauem pœnitentiæ. Et ideò istam nauiculam Christus & eius discipuli primo intrauerūt, vt nos audaces efficerent. Illi qui non sunt experti, cum timore intrant naues, experti verò & assueti sine difficultate. In cuius figura dicitur Matt 8. *Ascendente Iesu in nauiculam, secuti sunt eum discipuli eius.* Item nauis est est vas commune, præciosa & vilia omnia recipit & saluat & ad portum perducit. Isto modo pœnitentia nullum respuit peccatorem quantumcunque sit turpis, dummodo se proijciat in nauem pœnitentiæ saluabitur. In cuius figura Gen. 8. legimus, quod omnia animalia, quæ non intrauerunt nauem, quæ fuit arcam Noe, mortua sunt.

3. Propter iactura possibilitatem.

Tertiò pœnitentia comparatur naui propter iacturæ possibilitatem. Est enim nauis quasi in continuis periculis propter scopulos, propter fluctus, propter voragines. Ista enim sunt pericula, quæ benè noscunt nauigantes maria. Eccl. 47. *Qui nauigāt mare enarrāt pericula ei⁹.* Et ideò naui periclitāti quadrupliciter succurritur. Primò per exonerationem; Secundò per foraminum obturationem; Tertiò per aquæ eiectionem; Quartò per anchorę fixionem.

Naui periclitanti quomodo succurratur.

1. Primò prudens nauta, quando venit ad passum periculosum, vbi timet submergi, exonerat nauem suam sicut dicitur Acto. 27. quod illi, qui cum Paulo erant in naui armamenta nauis eiecerunt; isto modo, qui sunt onerati diuitijs vel peccatis, antequam veniant ad passum periculosum suæ mortis, exonerent se per confessionem & eleemosynarum largitionem. *Secundò* succurritur naui contra periculum per foraminum obturationem Sensus sunt quasi quædam foramina vel fenestræ per quos aquæ tentationum ingrediuntur; & ideo isti debent
2. obturari per custodiam bonam rationis, ad quam quia homo ex se non sufficit, debet inuocare diuinum auxilium, dicens; *Saluū me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animam meam.* Debet ergò *tertiò* a-

Psal. 68.

qua eijci, ita quod si aliqua noxia delectatio intrauerit mentem, debet eijci per con-
3. fessionem. *Quartò* debet figi anchora in re-
4. firma, hoc est, in Deo, qui non mutatur. Anchora est spes, Hebr. 6. *Confugiamus ad tenendum propositam spem, quam sicut anchoram habemus tutam & firmam.* ad Romanos 8. *Si Deus pro nobis, quis contra nos?*

In mari periculis tria metuenda.

Sed est notandum, quod inter pericula maris insolita, tria sunt metuenda, scilicet Sirenum cantica, Circis pocula, ceti fallax insula. Sirenes, secundum fabulas, fuerunt ex parte virgines, & ex parte volucres habitantes in mari. Et dicebantur Sirenes, quasi attrahentes. Siren vel sirene Grecæ, traho dicitur latinè, eo quod per dulcissimam harmoniam homines auscultantes ad se trahunt, & attractos occidunt. Vna enim canebat voce humana, alia tibijs seu fistulis, & tertia lyra sonabat. Sicut refert Alexander Nequam in scintillario poetarum. Vlysses transiturus per eas, tali cautela vsus est, aures sociorum suorum obturauit cera, ne aliquid de harmonia audirent, semetipsum malo, id est, arbori quæ erat in medio nauis alligauit, & sic euasit. Moraliter Vlysses sapiens interpretatur, & designat mentem, in qua prudentia inhabitare debet. Tres istæ Sirenes corporales designant illecebras, quæ per diuersas lasciuias attrahunt ad peccatum nauigantes per mare huius mundi. Sed mens prudens aures sociorum, id est, sensuum corporeorum potētias obturat cera, id est, memoria nostrę fragilitatis, & alligat semetipsum ad lignū crucis ꝙ est malus nauis pœnitētiæ, & sic euadit. *Secundū periculum* in mari est Circis pocula; narrat Boetius. ꝙ Vlysses re-

Lib. 4. de consolatione.

diens de bello Troiano decennio errauit per mare; vno verò tempore videns quandam insulam, in qua Circes pulcherrima domina, quæ filia Solis dicebatur habitabat, ad eam applicuit & intrauit. Ista per incantationes & carmina miscuit quædam pocula, per quæ omnes bibentes transmutauit, sicut voluit, à natura humana in bestias. Vnde socijs Vlyssis porrexit de potione sua, & mutauit vnum in aprum, alium in leonē, tertiam in ceruum, & sic de alijs. Vlyssi verò dederat Mercurius vnū florem Moly quo posset cōtra tales incātationes resistere. Vnde nō patiens tantā iniuriam, & euaginato gladio magam insequitur, & eam in reparationem sociorū coēgit. Moraliter ista maga fuit cupiditas sæculi, quæ per

per incantationes suas homines transfor-
mat in bestias, spoliando eos ratione & mã-
suetudine. Per quæ duo homo efficitur be-
stialis & inhabilis ad conuictum. Vnde ex
hoc fiunt quidam quasi lupi rapaces, vt in-
iusti milites; quidam vulpes subdoli, sicut
mercatores; quidam canes minaces, sicut
falsi aduocati, qui contra quemlibet la-
3. trant, nisi ab eo aliquid recipiant. *Tertium
periculum* est ceti fallax insula. Est enim
cete bellua marina, quæ colligens arenam
in dorso apparet exterius, supra quod lutũ
crescunt gramina & herbæ virescunt. Vn-
de quasi monticulus virens nauigantibus
apparere dicitur, qui decepti applicant ve-
la, & soluunt, & ibi figunt. Cum autem æ-
stimantes se in terra, ignem accendunt pro
necessarijs coquendis, bestia ignem sentiẽs
se in mari subtrahit & submergit, cum qua
omnes pariter feruntur. Hæc bestia statum
nobilium & honoratorum significat. Nam
multi simplices in sæculo desiderant dig-
nitates æstimantes in eis securitates. Vn-
de vnus desiderat Episcopatum, alter præ-
laturam, alter parochialem curam, alter
palatinatum, alter iudicatum, & sic de a-
lijs, putantes se fælices si status huius mũ-
di assequantur. Sed postquam se credunt
securiores, tunc submerguntur, & multo
velocius descendunt ad infernum, quã pri-
us ascendebant ad talem gradum. Et tan-
tum de secundo.

III.

Quænam est sapientia & scientia, quã
Christus legitur sedens turbis prædicasse?
Duo dicuntur de Christo. Primo quod prę-
dicabat; Secundo quod prædicabat sedens,
& vtrumque suæ dignitati conuenit. Est e-
nim magister verus. *Vocatis me magister &
Domine, & bene dicitis, sum etenim.* Et ideò
meritò sedens docebat. *Et cum sedisset, ape-
riens os suum docebat Apostolos.* Matt. 5. Vbi Beda;
Sedens docet, quod ad magisterij pertinet
dignitatem. Est etiam iudex æquissimus, &
ideo sedens sentẽtiam fert de operibus sin-
gulorum. Nam sententia non est ferenda
nisi sedendo. Est insuper remunerator lar-
gissimus, & ideo naturæ vnicuique delibe-
rat reddere iuxta opus suum. Primo est ma-
gister doctissimus, ideo sedens docet de
nauicula, quietus docet, quia sedens, vt
quietos esse doceat, qui docentur. Nullus
enim doceri potest ab hoc magistro meli-
us, nisi sedeat, id est, quiescat à peccato, iu-
xta illud; *Quiescite agere peruersè; discite be-* Isa. 1.
ne facere. Docentur autem ab isto magistro
diuersimodè; Nam reges & principes & o-
mnes iudices terræ docentur iustè iudica- Psal. 57.
re. *Diligite iustitiam, qui praestis populis.* Et Luc. 6.
Psalmista. *Rectè iudicate filij hominum.* Et
ratio est; *In quo enim iudicio iudicaueritis,* Isa. 59.
iudicabimini. Sed heu *iustitia & veritas cor-
ruit in plateis.* Docet mercatores, vt non ha-
beant diuersa pondera. Deut. 25. *Non habe-
bis in sacculo tuo diuersa pondera*, scilicet
maius quo ad te, & minus, quo ad proxi-
mum. *Nec erit in domo tua maior & minor
modius.* Docet agricolas & mechanicos, ne
vile pro bono vẽdãt, ne fraudẽ faciant, ne
contra proximum falsè iurent, ne ad vsu- Psal. 14.
ram mutuent. De quibus Psalmista. *Domi-
ne quis habitabit in tabernaculo tuo?* Et se-
quitur: *Qui loquitur veritatem in corde suo,
qui non egit malum in lingua sua, nec fecit
proximo suo malum &c.* Docet mulieres esse
obedientes suis soceris, diligentes mari-
tos, sicut parentes docuerunt Saram vxo- Tob. 3.
rem Tobiæ minoris. *Apprehendentes enim
parẽtes filiam suam monuerunt eam honora-
re soceros, diligere maritum, regere familiam,
gubernare domum, & seipsam irreprehensibi-
lem exhibere.* Secundo sedet Christus vt iu-
dex æquissimus & secretissimus. Vnde in
psalm. dicitur; *Sedes tua Deus in sæculum* Psal. 44.
sæculi, virga directionis virga regni tui. Vir-
gam vocat gladium bis acutum, quo prę-
scindet corpus ab anima in iudicio. Vnde Psal. 1.
in Psalm. *Reges eos in virga ferrea.* Hæc vir-
ga corriget illos, qui hodie se non corri-
gunt. *Quod si nosmetipsos iudicaremus, non* 1. Cor. 11.
vtique iudicaremur. Vnde, Qui se corrigit,
non est corrigendus. Tertio Christus sedet
vt remunerator largissimus. Istud erit quã-
do vocabit operarios reddere illis mercedẽ
suam. Tunc enim non qualitercumque e- Matt. 20.
uadet, sed maturè, deliberatè, & successiuè
reddet vnicuique secundum opera sua. &-
cæt.

DOMINICA QVINTA POST TRINITATIS.

SERMO II.

Per totam noctem laborantes nihil cepimus. Luc. 5.

Nter cætera mala pænalia, quæ homini acciderunt ex peccato primorum parentum, est vnum præcipuum, difficultas ad bona opera, ita quod non potest homo expeditè secundum sua naturalia in operatione boni procedere. Si primus homo in statu innocentiæ perstitisset, omnes eius posteri meruissent sine labore. Cuius ratio est, quia perfecta fuisset obedientia carnis ad spiritum. Sicut enim mouetur cælum sine fatigatione & labore, eo quod suo motori non resistit, ita corpus tunc ab anima sine labore fuisset motum. Iã vero nec cogitare Deum, nec de eo loqui possumus sine labore corporis, & multò minus operari meritoriè ex nobis sine magno labore. Vnde in psalm. *Existimabam, vt cognoscerem, hoc labor est ante me.* In tantum versa est in contrarium nostra conditio, vt qui nati fuissemus ad quietem, si peccatum non esset, generaliter & quasi naturaliter nascimur ad laborem, dicente Iob. 5. *Homo ad laborem nascitur.* Sicut autem peregrinus veniens ad concursum viarum, eligere poterit per quam viam voluerit ambulare, nullam tamen ibit sine labore. Ita homo positus in hac vita multas vias viuendi inuenit, in diuitijs, in paupertate, in honore, in seruitute, in delitijs, in miserijs, sed nullam arripiet, in qua nullum laborem non inueniret. Si diues esse voluerit, in diuitijs congregandis, seruandis, & dispensandis necessario laborabit. Eccl *Laborabit diues in congregatione substantiæ suæ.* Et statim sequitur. *Laborabit pauper in diminutione victus.* Et sic vbique discurrendo semper laborem inuenit, quoniam hæc est maledictio toti generi humano inflicta Genes. 3. *Maledicta terra in opere tuo. In laboribus comedes ex eo omnibus diebus vitæ tuæ.* Propter quod Salomõ attendens tantam anxietatem, dixit Eccl. 1. *Vidi omnia quæcunque sub sole erant, & ecce labor & afflictio spiritus.* Ex quo necessario concluditur, quod homines secundum sua naturalia, quantumcunque laborauerint sine auxilio gratiæ diuinæ, non possunt aliquid meritoriè agere, seu mereri quantum ad vitam æternam. Vnde laborare possunt, fatigari possunt, sed vltimo sine gratiæ diuinæ auxilio nihil possũt capere, eò quod *gratia Dei vita æterna.* Rom 6. Et ob hoc post omnẽ corporis fatigationem, post totalem virium consumptionem, nihil inuenientes vtilitatis, vltimo habent clamare & profiteri coram Deo suum defectum, dicentes; *Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus.* In verbis istis tria describuntur. Primo humanæ vitæ deformitas, quia *per totam noctem.* Secundo mundanæ calamitatis pœnalitas, quia *laborantes.* Tertio huiusmodi laboriosæ pœnalitatis vanitas, quia *nihil cepimus.* Et ita tanguntur hic tres defectus hominis, obscuritas ex parte temporis, quia *per noctem.* Secundo pœnalitas ex parte oneris, quia *laborantes.* Tertio vanitas ex parte operis, *quia nihil cepim⁹.* Cõtra quos tres defectus ponuntur consequenter tres profectus gratiæ in statu gratiæ & gloriæ, scilicet luciditas & præclaritatis pulchritudo, quia *in verbo tuo.* Facilitas amœnitatis, *quia laxabo*; satietas & capacitatis plenitudo, quia rete &c.

Difficultas bona operandi magna pœna.

psal. 72.

Eccl. 31.

In Proposi.

I.

Per totam noctem. Status vitæ humanæ com-

comparatur nocti propter tenebras culpabiles. Vnde peccata, quibus ista vita plena est, designantur per tenebras in scripturis; iuxta quod dicitur de AEgyptijs peccatoribus, Sapient. 17. quod ipsis fuit supposita grauis nox & imago tenebrarum, quæ superuentura illis erat. Ipsi igitur grauiores sibi erant tenebræ. Designātur autem peccata per noctem & tenebras quadruplici ratione. Sunt enim corporales causa erroris & deceptionis; causa horroris & stupefactionis; causa languoris & desolationis; caussa timoris & dormitionis. Sic etiam peccata. Primò sunt causa erroris & deceptionis. Vnde qui ambulant in nocte faciliter deuiant, faciliter cespitant, & faciliter cadunt. Ioan. 12. *Qui ambulat in tenebris, nescit quo vadit.* Et generaliter nullus artifex, nullus operarius, potest in tenebris artem suam sine erroris periculo exercere. Apud Martialem Cocum pictor quidam redargutus fuit à quodam parasito, quare pulcherrimas imagines pingeret, & turpissimos filios generaret; respondit ipse; quia generaui in tenebris & pinxi in luce. Vnde metricè dicitur; *Galba bonus pictor homines pinxisse decoros, Fertur, & indecoros progenuisse natos.* In tantum etiam mortis tenebræ decipiunt hominem, vt omnis, qui vult malè facere, vt aptius faciat, odit lucem, quia per tenebras malefactor se protegit & alios improuisos circumuenit; & ideo omnia vitia communiter fiunt de nocte. Patet de Loth peccante cum filiabus Genes. 19. Et de duabus mulieribus, quarum altera subtraxit alteri filium viuum. 3. Reg. 3. Et Christus de nocte fuit captus, vt patet per omnes Euangelistas. Vnde Luc. 22. dixit eis Christus; *Hæc est hora vestra & potestas tenebrarum.* In tenebris noctis capta fuit Troia, sicut narrat Dares phrygius. In tenebris furantur fures. Iob. 24. Perfodiunt in tenebris domos. Sicut igitur istæ tenebræ corporales multis sunt occasio peccati, ita & tenebræ spirituales, quæ sunt subtractio gratiæ diuinæ ab anima, sunt occasio homini ad peccandum. Nam quam citò aufertur lumen seu sol discretionis à ratione in homine, statim cadit in tenebras peccati, iuxta illud psal. *Nescierunt neque intellexerunt.* Ecce defectus veræ discretionis in cognoscendo. Et sequitur. *in tenebris ambulant.* Istæ tenebræ morū plus sūt metuendæ quam oculorum. Augustin. Fingunt poëtæ quod omnes pestes infernales, quæ dicuntur esse vitia & supplicia, natæ fuerunt de nocte & Achironte. Est autem Achiron fluuius infernalis. Et dicitur ab, à, quod est sine, & chiron gaudium, quasi sine gaudio. Vel, à, quod est sine, & cheron quod est salutatio, quasi sine salutatione Eodem modo moraliter omnia vita generata sunt per noctem, id est. Diabolum, & Euam, quæ non fuit salutata à diabolo gaudio, sed decepta & maledicta.

psal. 81. In sent. Prosperi cap. 34. Gen. 3.

Sed diceres; Ex quo, vt supra dictum, nox & tenebræ culpæ causantur in homine per subtractionem luminis diuinæ gratiæ, videtur quod homo sit excusabilis, qui tales tenebras incurrit, cum Deus subtraxit ipsi eas sine voluntate. Ad quod respondeo, quod aliter causatur nox ista materialiquam spiritualis. Nam materialis causatur per recessū luminis à nostro hemisphærio seu aspectu. Quoniā postquam sol incipit sub terra moueri & à nostro aspectu subtrahitur, statim causatur nox, & sic subtractio solis & recessus eius à nobis causat noctem. Sed sic non est de nocte spirituali, quæ non fit per recessum gratiæ diuinæ à nobis, sed per recessum nostrum ab ea. Ipsa enim gratia quantum ad se, semper præsto est adesse homini, & illuminare continue animam eius. Sic quod postquam se voluntas nostra subtrahit ab ea per inclinationem & conuersionem à bono incommutabili ad bonum commutabile, tunc recedit ab eo gratia diuina Propter quod Innocentius quartus dicit, Christus est fidelis socius, quia non dimittit hominem nisi prius dimittatur. Et Augustinus li. 3. Supput. cap. 3. dicit; Deus, à quo auerti cadere est, ad quem cōuerti surgere est, in quo manere consistere est. Deus quem nemo amittit nisi deceptus; nemo quærit nisi admonitus;

nitus; Nemo inuenit nisi purgatus. Dicit etiam Robertus Holcoth, quod Cain recedendo à sapientia incurrit homicidium, & ex hoc dicit, quia prius ordine naturæ homo dimittit Deum & recedit ab eo. Prius enim ordine naturæ homo peccat, quam priuatur gratia, licet simul tempore. Vnde Bernardus; Dulcis Iesus primus est in accessu, vltimus in recessu. Vnde peccatores dicunt Deo; *Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus*. Et Glossa ordinaria super illud. Misericordiæ Domini, quod nō sumus consumpti, dicit, Fons misericordiæ non exsiccatur, nisi tu prius fueris exsiccatus. Vnde imaginandum est, quod sicut suspensio nubis condensat tenebras hic inferius; sic quando in anima est ira & rancor, vel inflatio superbiæ, vel obnubilatio carnalis concupiscentiæ; tunc ex recordatione rancoris vel delectatione superbiæ, vel carnalitatis causatur nebula tenebrosa obscurans animam, quæ à se excludit gratiā diuinam. Et ista vocatur macula seu tenebræ interiores. Non ergo subtractio gratiæ diuinæ est in causa huius noctis & maculæ tenebrosæ effectiuè, sed ipsa voluntas liberi arbitrij, quæ principaliter remouet se & subtrahit ab hac luce, & obturat fenestram cordis, ne intret lumen solis diuinæ gratiæ. Vnde sicut obscuritas causata in camera per clausuram, solis non est effectiuè à sole, sed à claudente fenestram, ita & hic. Benè tamen concedi potest secundū quosdam, quod gratia diuina est causa permissiua huius obscuritatis hominis, quia permittit obscurari animam per peccatum, sed cum operante libero arbitrio, cui totū hoc imputatur. Vnde licet opus meritorium non est soli arbitrio deputandum, sed magis gratiæ, ita econuerso opus culpabile & demeritorium totaliter est attribuendum libero arbitrio. Est ergo dicendum, quod hæc nox culpæ causatur per auersionem liberi arbitrij à Deo, cui meritò subtrahitur gratia, quia non est conuentio lucis ad tenebras. Vnde sicut rectè post pluuiæ inundationem relinquuntur vapores, ex quibus causantur nebulæ tenebrosæ & obscuræ, ita post pluuiam carnalis concupiscentiæ, vel alterius peccati, relinquitur tenebrositas, quæ prohibet ne homo clare Deum videat, & quod plus est, ne lucem à tenebris discernat. Intantum enim obtenebrantur carnales homines, vt illecebrosum amorem & fœtidum verum factum esse dicant. Vnde Iob. 24. *Perfodiunt in tenebris*, scilicet carnalis amoris, *domos, & ignorant lucem* scilicet spiritualis amoris. 2 *Secundo* tenebræ corporales sunt causa horroris & stupefactionis. Isa. 21. *Tenebræ stupefecerunt me*. Et Genes. 15. *Horror magnus & tenebrosus inuasit Abraham*. Eodem modo peccata in præsenti vita reddunt hominem stupidum & timidum, dictante conscientia propria puniendum à Deo iuxta illud; *Testimonium reddente illis conscientia ipsorum*. [Rom. 2.] Et Sap. 17. *Semper enim præsumit*, id est, precogitat sibi pœnam futuram, *sæua & perturbata conscientia*. Vnde potest peccator dicere illud Psalm. *Timor & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebræ*. 3 *Tertio* tenebræ corporales sunt causa languoris & desolationis. Omnis enim infirmitas, vt communiter plus de nocte quam de die affligit infirmum, & magis patiuntur languidi in nocte quam in luce. Vnde Tob. 5. *Quale gaudium mihi est, qui in tenebris sedeo, & lumen cæli non video?* Propter quod dixerunt antiqui quidam, quod anima intellectiua coniungitur corpori mediante quadam luce. Et iterum, quod omnis sensus operatur, quadam luce. Et Aristoteles dicit [2. de anima], quod intellectus agens est habitus velut lumen quoddam. Et August. in diuersis locis; Veritas non videtur nisi in quadam luce sui generis, quæ omnia lucis nobilitatem ostendunt. Et ideo sicut in luce est vera hominis salus & solatium, ita in tenebris est desolatio & omnis languoris augmentatio. Sicut autem gratia lux est, ita absentia gratiæ tenebræ sunt, vt dictum est, quæ hominem ad languorem desperationis inducunt. Vnde omnes dies peccatoris sunt tristes & desolati. Iusti autem solatiosi & læti, iuxta illud; *Cuncti dies peccatoris mali. Secura mens quasi iuge conuiuium*. Hinc dicitur de peccatore; *Cunctis diebus vitæ suæ comedet in tenebris, & in curis multis, & in ærumna & tristitia*. 4 *Quarto* tenebræ corporales sunt caussa torporis & dormitionis. Nec mirum; Absentia enim gratiæ diuinæ reddit potentias sensitiuas ligatas, & præ-

[Margin: Super 10. li. Sap. — Bernard. — Iob. 21. — Thren. 3. — Eccl.]

& præcipuè potentiam motiuam vt nihil
bonum & meritorium ad præmium vitæ
æternæ possit interim operari. 1. Regum 1.
Psal.49. *Impij in tenebris conticescent*. Et vere *conti-*
cescent, quia nõ est speciosa laus in ore pec-
catoris. Psalm. *Peccatori dixit Deus, quare tu*
enarras iustitias meas. Vnde quam citò dia-
bolus peccauit, factum est silentium in cę-
Iob.38. lo. Apoc.12. Qui mox, vt peccauit, à laude
Dei conticuit, vt dicit Hugo. Vnde ei dici-
tur; *Vbi eras cum laudarent me astra matuti-*
na? Additur autem. 1. Reg. 1. in auctoritate
prædicta. *Quia non in fortitudine sua robo-*
rabitur vir. Hoc est dicere secundum Ro-
bertum Holcoth super lib. Sap. Quia na-
turalia non sufficiunt ad merendum vitam
æternam sine lumine gratiæ diuinæ coa-
Rom.6. gente, iuxta illud Apostoli; *Non ego operor*
solus bonum, sed gratia Dei mecum. Vnde
gratia Dei vita æterna. Sicut ergo peccatũ
dicitur nox & tenebræ, ita gratia dicitur
mane & diluculum propter multas causas
quas ponit Innocentius quartus super il-
lud Psal. *Mane astabo tibi psal.* 5. *Primo*, quia
1. sicut mane latrones fugiunt, sic & in infu-
sione gratiæ fugiunt dæmones. Exod. 14.
Iamque aduenerat vigilia matutina, & ecce
Dominus respexit super castra Ægyptiorum.
& interfecit exercitus eorum. Iob. 24. *Si subi-*
2. *to apparuerit aurora, arbitratur vmbram*
mortis. Ioan. 3. *Qui malè agit, odit lucem. Se-*
cunda ratio, quia ferè tunc absconduntur,
id est, prauæ cogitationes. Psal 103 *Posuisti*
tenebras & facta est nox, in ipsa pertransibũt
3. *omnes bestiæ siluæ*. Et sequitur. *Ortus est sol*
& congregati sunt scilicet ad cubile. *Tertia*
ratio, quia sicut mane alleuiantur infirmi-
tates, sic in ortu gratiæ tentationes miti-
gantur. Isa. 38. *Sperabam vsque ad mane*. Iob.
8. *Si diluculo consurrexeris ad Deum & om-*
4. *nipotentem fueris deprecatus, si mundus &*
rectus incesseris statim euigilabit ad te & pa-
catum reddet habitaculũ iustitiæ tuæ. Quar-
ta ratio. Sicut mane cantant aues, sic in ad-
uentu gratiæ cantat turtur contritionis.
Cant. 2. *Vox turturis audita est in terra no-*
5. *stra*. Item philomena lætitiæ Iob. 38. *Vbi e-*
ras cum me laudabant astra matutina?
Quinta ratio, quia mane excitantur homi-
nes à somnis. Cant. 7. *Mane surgamus ad*
vineas Hoc significatum est. 3. Regum. 19.
Vbi angelus Domini excitauit Helyam
dormientem. *Sexta ratio*, quia tunc homo 6.
præparat se ad bene operandum. Psal. 103.
Exibit homo ad opus suum. Rom. 13. *Hora est*
iam nos de somno surgere. *Septima*, quia tunc 7.
homines surgunt de suis lectulis, id est, à
carnalibus desiderijs. Cant. 3. *In lectulo meo*
per noctem quæsiui, quem diligit anima mea, 8.
quæsiui & non inueni *Octaua*, quia tunc ho-
mines expellunt tenebras ignorantię *Rur-*
sus post tenebras spero lucẽ, *Nona*, quia tũc ho 9.
mines ad prandium incipiunt præparare.
Vnde Exod. 16. filij Israël mane colligebãt
manna. In hoc ergo *mane*, id est, in ortu
gratiæ, dicit psalm. *astabo tibi*, præparatus
scilicet ad seruitium. Et in isto mane qui-
cunque laxat retia sua multum capit.

II.

Laborantes. Totus occursus præsentis
vitæ, quantumcunque delectabilis appa-
ret, non est aliud in rei veritate, nisi pœna-
lis labyrinthus & onus grauissimum. De
quo conqueruntur tam iusti dicentes;
Matth. 20. *Portauimus pondus diei & æstus;*
quam etiam reprobi, dicentes Sapient. 5.
Lassati sumus in via iniquitatis & perditio-
nis. Vnde non est differentia in hoc inter
iustum & impium, omnis homo in-
differenter ad laborem nascitur. Iob.
5. Non est quicquam sine labore sub
sole, non est sine defectu sub luna, non est
sine vanitate sub tempore, inquit Innocen-
tius. O quam vana, secundum ipsum, sunt
studia hominum; quam diuersa sunt exer-
citia! vnus est tamen finis omnium, & idem
affectus & afflictio spiritus. *Occupatio mag-*
na creata est omnibus hominibus, & iugum
graue super filios Adam à die exitus de ventre
matris eorum, in diem sepulturæ in matrem
omnium. Et ibi deducit de diuersis labori-
bus diuersorum statuum. Nam omnes sta-
tus hominum sunt in continuo labore &
afflictione. Veruntamen licet indifferenter
tam iusti quam peruersi & reprobi labora-
re non cessant, sicut probat inductiue, di-
uersimodè tamen procedunt. Vnde diuer-
si sunt eorum labores. Est enim labor qui-

Onus huius vitæ grauissimum.

Innoc. 4. de vilitate conditionis humanæ c. 10.
Eccl. 40.

dam communis tam bonorum quam malorum; Alter est labor tantum malorum; & tertius labor tantum bonorum. Primus labor habet vtilitatis temporalis fructum; Secundus habet luctum pœnæ gehennalis;
1. Tertius habet fructum mercedis æternalis. *De primo labore* scilicet communi omnium patet, quia tam sapientes quam insipientes, tam diuites quam pauperes, tam serui quam Domini, iusti & iniusti subduntur graui labori iuxta conditionem status sui. Nam sapientes indifferenter tam iusti quam iniusti habent magnam difficultatẽ in cognoscendo veritatem, requirendo sapientiam, & acquirendo. Ita deducit Innocentius quartus lib. de vilitate humanæ conditionis, cap. 11. Vbi ponit exemplum de Salomone qui de se dicit; *Dedi cor meũ, vt scirem prudentiam atque doctrinam, erroresque & stultitiam, & agnoui, quod in his esset labor & afflictio spiritus, eo quod in multa sapientia multa indignatio, & qui addit scientiam addit laborem, propter quod dicit idem cunctas res difficiles, nemo eas potest explicare sermone.* Et iterum; *Est homo, qui diebus & noctibus somnum non capiet oculis suis, nulla opera Dei potest indagare ratione, & quanto magis laborabit ad inquirendum, tanto minus inueniet.* Hæc Innocentius. Cum ergo nullus sit sapiens à natura, vt dicit philosophus. certè tam iustus quam iniustus oportet eam acquirere, non tamen sine labore & difficultate. Dicit enim Aug. Sapientia si non totis viribus concupiscatur, inueniri non potest. Propter quod narrat Hugo. Quod lectum sapientiæ quatuor iuuenes portabant, duo adolescentes, & duæ puellæ, scilicet amor & labor, cura & vigilia, quæ omnia plena sunt difficultate. & Iohannes in Policraton libr. 4. narrat, quod sapientia apud gentiles scribebatur præ foribus in imagine principis, cum his versibus; *Vsus me genuit, memoria peperit, Sophiam me vocãt Græci, Latini sapientiam.* Hinc Salomon ponens modum acquirendi eam dicit quod sit quærenda & effodienda cum labore graui, sicut effodiuntur thesauri de terra. Patet iste labor in antiquis philosophis, qui pro acquirenda sapientia multa sustinuerunt. Nam quanta sustinuit Plato peregrinando Aegyptum, & magnam Græciam vt sapientiam acquireret. Similiter refert Valerius quod Carneades laboriosissimus ac diuturnus philosophus fuit, qui vsque ad nonaginta annos studuit. Socrates vsque centum quatuor annos studuit. Chrysippus vsq; ad octaginta annos studuit. Sophocles propè cẽtũ vnum annos. Si ergo isti tantum studuerunt in acquirenda veritate & sapientia humana, & cum tanta difficultate & labore inquisierunt eam, quanto magis Christiani deberent subire labores acquirendo scientiam salutarem audiendo verbum Dei, in quo consistit tota sapientia audientis. Dico non tantum in iuuentute, sed etiam quousque ad senium nunquam desistentes, sicut audire & sic bene facere. *Fili accipe in iuuentute tua doctrinam, & vsque ad canos inuenies sapientiam.* Sic fecerunt sancti, qui longo tempore desiderabant pro sapientia diuina. Nam Hieronym. Augustinus, Ambrosius, Gregorius, & Bernardus, & sic de alijs, qui etiam eam nobis in scripturis reliquerunt. Sed ecce hodie cõtrarium inuenitur in Christianis, qui negligentes sunt in addiscendo modo benè viuendi, & morum sanctitate, sed sunt diligentissimi in acquirendo iura ciuilia propter temporalium vtilitatem; artem bellandi propter rapacitatem; artem negotiandi propter paupertatem, & sic de alijs. Quæ acquisierunt propter vitæ præsentis promotionem, & administrationem. Cum tamen dicit Seneca paganus Epistola. 18. Vel secundum communes libros. 36. quod omnia alia negligenda sunt, vt studio benè viuendi assideamus, cui nullum temporis satis magnum est, etsi à pueritia vsq; ad humani æui terminos vita producatur, non solum autem in acquirendo sapientiã, sed etiam victus necessaria, multi sunt labores omnium mortalium, eo quod omnes in sudore vescuntur pane. Vnde omnes currunt & discurrunt per sepes, per semitas, ascendunt montes, transcendunt colles, transuolant rupes, peruolant alpes, transgrediuntur cauernas, rimantur viscera terræ, profunda maris, incerta fluminis, opaca nemorum, inuia solitudinis, exponunt

Innocent.
Eccl. 1.
Ibid. 8.
6 Eth. c. 8
libr. 1. De moribus Eccl. & Manich. cap. 29.
Hugo in 1. didascali. tric. 2.
Sapientia cum labore quærẽda.
Prou. 2.
lib. 8.
Eccl. 6.
Gen. 3.

se ventis & imbribus, tonitruis & fulminibus, fluctibus, procellis, ruinis, & præcipitijs, metallum cudunt & conflant, lapides sculpunt, ligna scindunt & dolant, telas ordiantur & texunt, vestes incidunt & consumũt, ædificant domos, plantāt vineas & hortos, excolunt agros, succendunt clibanos, exstruunt molendina, piscantur, venātur, & occupantur, meditantur, & cogitāt, consiliant, & ordinant. Et hæc omnia secūdum Innocentium faciunt homines vt nu triantur. Non solum autem hoc faciunt in-
127. iusti, sed etiam iusti & sancti, *qui labores manuum suarum manducant*, vt dicitur in psal. Magis istis laboribus iustis & licitis inuigilant, vt habeant, vnde necessitatem propriam sustentent, & vnde necessitatem tribuant patienti, vt dicit Apostolus. Iniusti verò, qui de mendacio viuunt, licet aliquando laborare videntur, tamen magis, secundum Innocentium furantur, mercātur, contendunt, prælhantur, & innumerabilia talia vt opes congerant & quæstus multiplicent, sectantur lucra vt dignitate excellant, vt potestate excedant. Et hoc quoq; labor & mentis afflictio est, vt probat Salomon Ecclesiastes. Quid de pauperibus qui inedia præmuntur? fame cruciātur? ærumna, fame, siti, frigore, & nuditate frigescunt, tabescunt, spernuntur, & confunduntur? O miserabilis conditio mendicantis! si petit, pudore confunditur, si non petit, egestate consumitur, sed vt mendicet, necessitate compellitur. De afflictione dominorum & seruorum quid attineat dicere? seruus minis terretur, angarijs fatigatur, plagis percutitur; Dominus si est crudelis, oportet eum timere; propter nequitiam subditorum, oportet esse vndique semper munitum, vndique esse paratum, vt possit malignantium insidias præcauere, impugnantium iniurias propulsare, hostes atterere, ciues tueri. Nec sufficit diei malitia sua; sed dies diei labores eructat, & nox nocti sollicitudinem indicat. Dies ergo laboriosi ducuntur, & noctes insomnes impenduntur. Hæc Innocentius vbi supra capitulo 14. Et iste est labor communis bonorum & malorum, quia quo ad hoc, qua est vtriusque conditio. *Secundus labor* 2.
est malorum tantum, qui dicunt, *Lassati sumus in via iniquitatis* Sap. 5. Hic labor est difficilimus & cum maiori labore perfici poterit. Peccator autem seruit mundo, diabolo, & carni, Hierem. 9. *vt iniquè agerent, laborauerunt*. Sed certe quamuis sit labor iste difficilis, tamen à peccatoribus non sentitur, quia ipsi libentius suscipiunt laborem pro desiderio voluptatis q̃ pro amore virtutis. inquit Leo Papa. Et Gregorius super Ezechielem; Quibusdam prauis mentibus nihil est laboriosius, quam si eis præcipiatur, vt huius mundi actibus nō laborent, & quantus est labor sustinere hastiludia, torneamenta militibus, quātus labor transire maria, periculosos passus spaciari mercatoribus, seruire in curijs regum vel principum, adulari cum obiurgationibus dominorum, cum remorsu cōscientiæ, cum inuidia sociorum, cum omni infortunio corporali, pro præbendis & dignitatibus, pro Episcopatibus & prælaturis. *Tertius labor* est bonorum tantum seu 3.
pœnitentium & contritorum, per quem dimittuntur peccata & acquiritur consolatio æterna. De remissione peccatorum dicitur in Psal. *Vide humilitatem meam & laborem meum, & dimitte omnia peccata mea.* De consolatione æterna dicitur. *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.* Sextus Iulius narrat, quod Cyrus rex Persarum volēs milites suos concitare contra Medos, duxit eos ad quandam syluam, & ibi eos tota die fecit laborare succidendo ligna, in crastino autem eis fecit optimā cœnam cum gaudio & lætitia, & demum interrogauit, quis dies eis magis placuisset, primus an secundus; Qui responderunt quod secundus. Quibus ille subiunxit; Sicut per laborem hesternum ad hodiernum conuiuium peruenistis; sic fœlices beatique non potestis esse, nisi prius Medos viceritis. Sic posset dici pœnitentibus laborantibus, quia fœlices esse non possunt, nisi prius laborauerint. Formam autem laboris ponit psal. dicens; *Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum lachrymis meis*

Matt. 11.
li. 1. Stratagemat. ca. 51.
Psal. 6.

meis stratum meum rigabo. Iste labor licet sit durus & difficilis, tamen facilis potest esse tripliciter. Primo per occupationũ variationem; Secundo per collaborantium considerationem; Tertio per magnæ mercedis expectationem. *Primò* labor bonorum fit facilis per occupationum variationem; Nam si homo nunc orat, nunc legit, nunc scribit, nunc laborat, facilia videbũtur omnia; iuxta illud; *Nunc lege, nunc ora, nunc cum feruore labora, Sic erit hora breuis, & labor ipse leuis*. Et hoc etiam est quod docet Augustin. Diuersis, inquit, seminibus pectoris tui colles fere, nunc ieiunijs mediocribus, nunc parcioribus, lectione, opere, prece, vt mutatio laboris induciæ sint quietis *Secundo* facilitat laborem collaborantium consideratio. Si enim consideramus Christum ducem, qui de se dicit per Psalmistam. *Pauper ego sum, & in laboribus à iuuentute mea*. Item Apostolus; 1. Cor 4. *Vsque in hanc horam esurimus & sitimus, & nudi sumus & laboramus*. Vnde Apostolus commendat non solum viros sed & mulieres, quæ multum laborauerunt in Domino. Propter quod dicit Gregor. Subleuatio laboris est visio collaborantis. Et Iacobus. Exemplum accipite fratres laboris & patientiæ prophetas qui locuti sunt in nomine Domini. *Tertio* laborem sanctũ facilitat in præsenti magnæ mercedis expectatio. Athletis currentibus proponitur brauium in fine stadij. Nullus ergo labor durus est secundum Hieronymum, quo gloria æternitatis acquiritur. Sapient. 3. *Bonorum operum gloriosus est fructus*. Et iterum; *Reddet Deus mercedem laborum sanctorum suorum*.

Labor bonorũ quomodo facilis reddatur.
1.
li. de virginitate.
2.
Philip. 4.
li. 5. *mor.*
3.
Sap. 10.

III.

Nihil cepimus. Iste defectus est ex parte operis. De qua quidem vanitate dicit Sap. 3. *Vacua est spes illorum, & labores eorum sine fructu*; intellige sine fructu salutis, licet nõ sine fructu temporali. Nam *receperunt hic mercedem suam*. Matth 5. Sed sunt sine fructu æternæ remunerationis. Sapient. 4. *Fructus eorum inutiles & acerbi ad manducandum*. Et reuera laborantium malè in hac vita fructus acerbus erit, quia perpetua confusio. Roman. 6. *Quem fructum habuistis, in quibus nunc erubescitis?* Est autem sciẽdum, quod tota vita mundialium, quã quasi in quadam nocte ducunt, eo quod non lucet eis lumen intelligentiæ supernę, non est aliud nisi vanitas, inutilitas, & finalis infructuositas, ita quod tales in fine nihil aliud dicere poterunt, nisi illud verbum; *Per totam noctem laborantes nihil cepimus*. Hoc patet, quia auarus quantumcunque congregat hic diuitias, nihil capiet in futuro ex eis, cum eas secum capere non possit. Psalm. 48. *Cum dormierit diues, non sumet secum omnia*. Vnde meritò dicet; *Nihil cepi; quia relinquet alienis diuitias suas* Similiter superbi, quantumcunque se glorificauerunt in hac vita, tamen finaliter dicent; *Nihil* de gloria nostra *cepimus*, eo quod gloriam eorum in confusionem mutabit Deus, vt dicit per prophetam. Et Psalmista dicit; *non descendet cum eo gloria domus eius in sepulchrum*. Vnde ipsi superbi dicunt in inferno; *Quid nobis profuit superbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? transierunt omnia quasi vmbra*. Sap. 5. Et certè facilis est responsio, quia nihil profuit sed obfuit, quia *superbis Deus resistit*. Iacob. 4. Et benè coniungit superbiam diuitis. Quia vermis diuitum superbia, inquit Augustinus sermone 31. Vnde eundem fructum habent, scilicet vanitatem finalem; quia tam diues, quam superbus cum dormierit nihil secum afferet. Iob 27. Et Boëtius. *Defunctumque leues non comitantur opes*. Et hoc est quod dicit Iob 27. *Diues aut superbus aperiet oculos suos, & nihil inueniet*. Psalmista. *Dormierunt somnum suum omnes viri diuitiarum, & nihil inuenerunt in manibus suis*. Patet in diuite purpurato, qui nec guttam aquæ inuenire potuit ex omnibus diuitijs suis. Nec mirum. Omnia enim terrena nihil sunt in hac vita, iuxta illud; *Aspexi terram, & ecce erat vacua & nihil*. Hierem. 4. Et ideò meritò post hanc vitam reuertuntur in nihilum, iuxta illud poëtę. *Et redit in nihilum quod fuit ante nihil*. Eadem enim sũt principia resolutionis & compositionis. Nam omnis res, per quas causas nascitur, per

Labor impiorum vanus.
Psal.
1. *Phys.*

per easdem dissoluitur. Econtrario verò erit de iustis laborantibus in luce, & de die gratiæ præsentis, quibus *Deus reddet mercedem laborum suorum.* Sap. 10. Reddet autem eis fructus claros & lucidos contra obscuritatem noctis, fructus leues & delectabiles contra fatigationem laboris, & fructus plenos contra vanitatem inutilitatis, vt dicant illud Apostoli. *Reformasti corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis tuæ.* Tunc enim *fulgebunt iusti sicut sol, & tanquam scintillæ discurrent.* Nec mirum, quia hic fulgebant claritate famæ, vitæ, & doctrinæ. Vnde meritò tunc fulgebunt luce splendidi. De ipsis enim dicitur in vita præsenti & de quolibet ipsorum illud; *Quasi sol fulgens.* Et iterum. *Quasi sol refulgens, sic ille refulsit in templo Dei.* Propter quod ipsi merito in vita futura & beata fulgebunt sicut sol in regno patris eorum, prout eis promittit Dominus Matth. 13. *Fulgebunt sancti sicut sol in regno patris eorum.* Hi pro certò dicent in gloria; *Portauimus pondus diei,* pœnitentiæ videlicet sanctæ, & *æstus* scilicet tribulationum, per totam diem *transiuimus per ignem & aquam, & ideo eduxisti nos ad refrigerium.* Vnde quia in die laborauimus, merito multum cepimus, & plenum gaudium reportauimus. Ioan. 16. *Gaudium vestrum plenum sit, quod nemo auferet à vobis.* Idem 20. Psal. 65.

Cuius gaudij participes nos faciat Dominus noster Iesus Christus.

DOMINICA QVINTA POST TRINITATEM.

SERMO I.

Nisi abundauerit iustitia vestra plus quam scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum. Matth. 5.

QVIA lex naturalis homini in sua creatione indita, per abusum peccandi iam fuit obruta, & quasi obliuioni tradita; ideò necessarium fuit eam per legem scriptam posteris innouare. Quia verò antiqui patres sub lege veteri degentes non fuerunt capaces legis euangelicæ, quam magister perfectus dedit, & eam in seipso perfectissimè adimpleuit, in eo quod nondum poterant audire illud perfectionis consilium; *Qui te percusserit ad vnam maxillam, præbe et alteram.* Qui talionis lege non contenti pro vna alapa telorum vulnera mortalia rependebant. Nec etiam illis dici poterat; *Diligite inimicos vestros,* quibus propter sui cordis duritiam cõcessum fuit inimicos odisse, ne amicum pariter odissent. *At vbi venit plenitudo temporis, postquam videlicet Deus pater misit filium suum in mũdum, ille veniens fecit sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.* Itaque huic populo tanquam ad legem perfectæ iustitiæ benè disposito tanquam dulcis & rectus Dominus legem dedit perfectam delinquentibus in via iustitiæ imperfectæ, scilicet legis antiquæ, prout promiserat; *Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam.* Per quam quidem legem rectificauit deuia, complanauit aspera, leuigauit difficilia, purgauit immũdo, ab- Gal. 4. Tit. 2. Iere. 31.

da, abstersit fœda, & reliquit perfecta. Lex namque Moysi erat imperfecta, eo *quod neminem ad perfectum adduxit.* Et ideo Christus venit, vt daret legem perfectæ libertatis. *Qui*, inquit, *perspexerit in lege perfectæ libertatis.* Glossa ordinaria ibidem legem perfectæ libertatis dicit gratiam Euangelij, quæ perfectè liberos facit à seruitute timoris. Qui enim legem tenebant, in timore seruiebant. Quisquis enim eam transgrediebatur, sine miseratione lapidabatur. Sed hæc lex neminem ad perfectum perduxit, quia etsi timore coge bat seruire, non tamen dabat gratiam, vt complerent amore, & à pœnis inferni non potuit liberare. Sed charitas, quæ datur in Euangelio, foras mittit timorem, & ducit ad vitam. Hæc Glossa. Erat etiam lex illa in sua iustitia quodāmodo immunda, quia perfectè mundare non poterat à pœna & à culpa, in eo quod nihilominus necesse fuit suos obseruatores descendere ad limbum, vbi etsi non fuit pœna sensus, tamen erat pœna damni tēporalis quæ est grauissima. Et ideò Isaias vocat omnes iustitias veteris legis pannum menstruatæ. Isai. 64. Erat etiam quodammodo obliqua. Vnde Ioannes veniens disponebat ad rectificandum viam Domini *Dirigite*, inquit, *viā Domini, rectas facite semitas Dei nostri.* Sed iustitia Christi immaculata est lex, quia mundat vtrumq;, scilicet corpus & animam. Ioan. 15. *Iam vos mūdi estis propter sermonem meum, quem locutus sum vobis.* Et in Psalmo; *Lex Domini immaculata.* Similiter est lex recta. *Iustitiæ Domini rectæ.* Et notanter dicit *Domini*, id est, Christi, cuius propriè est lex noua, quia per ipsum immediate data, & promulgata, & executa, quod de veteri lege non potest dici. Quia etsi fuit auctore Deo imperata & dictata, tamen non fuit per ipsum Deū immediatè promulgata, sed per Moysen, & executa per populū. Ioan. 1. *Lex per Moysen data est, gratia verò per Iesum Christum facta est.* Et Apostolus dicit, quod Moysi lex ordinata est per angelos in manu mediatoris, scilicet Moysi. Volens igitur Dei filius ab imperfecto ad perfectum, ab immundo ad mundum, ab obliquo ad rectum trahere, venit in hunc mundum, legemque nouam, legem gratiæ, & gratiosæ ac perfectæ iustitiæ dedit & condidit, & vt eam tanto gratiosius commendaret & perfectā ostenderet, per seipsum eam docuit, publicauit, & promulgauit. Sed ne adhuc in aliquo deficere videatur, volens amplius eius perfectionem declarare, eam ipsemet obseruauit, & ei se subiecit. *Cœpit enim facere & docere.* Acto 1. Itaque iam rectè clamat ad nos, *Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum.*

In quibus verbis tangitur Saluatoris nostri durissima comminatio timorem incutiens iustitiam perfectam non obseruantibus. Circa quod tria sunt consideranda. Primò Christianæ iustitiæ copiosa perfectio, cum dicitur; *Nisi abundauerit iustitia vestra*; secundò Iudaicæ iustitiæ defectio, cum dicitur, *plusquam scribarum & pharisæorum*; Tertiò, pœnæ formidabilis comminatio, cum dicitur, *non intrabitis in regnum cœlorum.*

I.

Nisi abundauerit iustitia vestra. Sciendum, quod Christiana iustitia & eius perfectio consistit in duobus, scilicet in opere & modo operandi. Nam dicitur in Deut. 18 *Iuste, quod iustum est, exequaris.* Vbi duo præcipit, scilicet iustitiam facere, & iustè facere seu exequi. De primo igitur videndum est, quod sicut duo sunt status Christianæ religionis, scilicet prælatorū & subditorū; sic est duplex iustitia perfecta differenter necessaria vtrisque. Prælatorum iustitia debet esse abundans supra vitam aliorum tripliciter. Primò quātum ad proximum, quia debet esse exemplum ad aliorum ædificationem; secundò quantum ad Deum, quia debet fulgere hominibus ad Dei gloriam & honorem; Tertiò quantum ad seipsum, vt perfectè impleat prędicationem suam. Quantum ad proximum debet pręlatus se habere exemplariter, vt eius exemplo alij meliorentur. Et ideò comparatur sali. Matt. 5. *Vos estis sal terræ*, quia corū exemplo subditi sicut cibus sale condiuntur. Quantum ad Deum debet fulgere hominibus. Ideò comparatur luci. Ibidem. *Vos estis lux mundi.* Quantum ad seipsum debet

debet prælatus opere quod docet adimplere. *Vnde docens & non faciens minimus vocabitur in regno cœlorum* Ibidem. Secunda iuſtitia perfecta ſiue ſufficiens, quæ pertinet ad omnes, conſiſtit in inchoatione, non ſolum operis, ſed etiam cognitionis. Vnde Chriſtus dicit; *Dictum eſt antiquis; Non mœchaberis. Ego autem dico vobis, Omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam*, id eſt, ea intentione & animo, vt concupiſcat eam, *iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* *Dictum eſt antiquis, Reddes Domino iuramenta tua, Ego autem dico vobis, non iurare omnino*, id eſt, iurare, ſed non omnino, id eſt, in omni caſu, quia in aliquo caſu iurandum eſt, & in aliquo non. Et iſta erant quo ad moralia. Deinde deſcendit ad iudicialia, oſtendens quomodo deberent ſe habere Chriſtiani. Dictum eſt, & non dicit antiquis ſicut ſupra; Quia moralia ſunt iuris antiquæ legis, ſed naturalis ab initio impreſſa mentibus hominum. Non ſic autem de iudicialibus. Vnde dicit; *Audiſtis quia dictum eſt, Oculum pro oculo, dentem pro dente.* *Ego autem dico vobis, non reſiſtere malo*, ſcilicet pœnæ. *Sed ſi quis percuſſerit te ad dexteram maxillam, præbe ei aliam*, id eſt, paratus ſis ad ampliora patienter ſuſtinenda. Et in hoc eſt conſummatio Euangelij. *Audiſtis quia dictum eſt antiquis.* Leuit. 19. *Diliges proximum tuum & odio habebis inimicum tuum.* Iſtud vltimum non eſt ſcriptum in lege, ſed eſt traditio ſcribarum. *Ego autem dico vobis: Diligite inimicos veſtros.* Tum propter Deum, quia omnia dilecti diligenda ſunt, non tantum filij, ſed etiam canes; non tantum agri, ſed etiam ſegetes & ſpinæ & ſepes. Tum propter ſe, quia filij ſunt Dei, licet inſani, quia fratres tui, licet infirmi. Ideò magis indigent diligi, tum propter nos. O ſi Deus faber & ipſi lima ſiue mallei. Vnde illi remouent rubiginem & ſoluunt debita peccatorum. *Benefacite his, qui oderunt vos.* Tum propter naturæ conformitatem, quia homines ſunt Iſa. 58. *Carnem tuam ne deſpexeris.* Tum propter vtilitatem propriam. Chryſoſtom. Si benè feceris inimico tuo, amplius feciſti propter diuinam imitationem inquit Chryſoſtom. Noli negare quod Deus nulli negat, & orate pro perſequentibus vos, ſcilicet propter manifeſtam iniuriam; & calumniantibus vos, propter apparentem iuſtitiam, ſed tamen occultè fraudulentiam; vel pro perſequentibus facto, calumniãtibus verbo. Vel perſequentibus in perſona, calumniantibus in rebus vel fama falsè criminantibus. Actor. 7. *Ne ſtatuas illis hoc peccatum*, vt ſitis filij patris veſtri, qui in cœlis eſt, ſcilicet per imitationem nobilitatis paternæ. *Qui ſolem ſuum facit oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.*

Secundò de modo operandi prædictam iuſtitiam eſt videndum. Eſt autem modus operãdi Chriſtianam iuſtitiam multiplex. *2. Modus operandi iuſtitiam Chriſtianam.* Primò, vt quicquid facit Chriſtianus, faciat ſimpliciter in operando, id eſt, intentione debita, non ratione vanæ gloriæ, ſed ratione ſalutis propriæ & honoris Dei. Matth. 6. *Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis*, id eſt, propter gloriam & fauorem mundi, non propter laudem Dei, non propter ædificationem proximi. Vnde *cum facis Eleemoſynam, noli tuba canere ſicut hypocritæ faciunt, qui mercedem ſuam hic receperunt.* Secundò, vt quicquid facit Chriſtianus, faciat prudenter in diſcernendo, Matt. 10. *Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes.* Et Matt. 7. *Attendite à falſis prophetis*, Et quia innumerabiles ſunt circumſtantiæ ad hoc, vt aliquid fiat iuſtè; ideò Chriſtus reducit omnes ad vnum modum, ſcilicet ad debitam intentionem dicens; *Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis*, id eſt, propter gloriam & fauorem mundi, non propter laudem Dei, nec propter ædificationem proximi. Gal. 1. *Si adhuc hominibus placerem, ſeruus Chriſti non eſſem* Vnde ſequitur: *Alioquin mercedem nõ habebitis apud patrem veſtrũ, qui in cœlis eſt*, cuius amore non feciſtis *Cũ ergo facis eleemoſynam, noli tuba canere ante te*, id eſt, innoteſcere, ne glorieris in laude tua, & forte tuba canebant conuocando populum, vt oẽs conuenirent quaſi ad ſpectaculũ, qñ eleemoſynã dabãt, ſicut hypocritæ faciunt. Hypocrita eſt, qui ſimulat illud, ꝙ non eſt, repræſentator alicuius perſonæ. Et dicitur ab ὑπὸ ꝙ eſt ſub, & κρισις aurũ, quaſi latens

sub auro. Non est Deo ingrata eleemosyna, quæ videtur, sed quæ ideò fit, vt videatur, quia tales principaliter intendunt honorem vanum & transitorium, ideò amittunt verum & æternum. Ex quibus omnibus patet perfectio iustitiæ legis Christianæ, quę excellit antiquam, imo quamcunque aliam legem, siue humanam siue diuinam.

Lex quid faciat. Legis est proprium vitia extirpare; mores aut actus hominum ordinare; inducere ad fœlicitatem; & planè & lucidè tradere veritatem.

Lex Christi perfectissima. Hoc autem facit lex Christi melius, quam quæcunque alia lex. Ideò eius iustitia est perfectissima.

1. Prohibet omnia mala perfectissime. Nam primò vitia perfectissimè extirpauit, quia omnia mala prohibuit & nulla permisit. Vnde in hoc leges humanæ sunt defectuosę, quia permittunt minora mala, ne veniant maiora. Sicut permittuntur meretrices in ciuitate, ne veniant adulteria. Veruntamen ista mala, quæ bono modo punire non potest, relinquit diuino iudicio punienda. Talis fuit lex Mosayca,

Deut. 24. quæ permisit dare libellum repudij, ne vxores interficerentur. & tradere ad vsuras extraneis, ne fratres proprios grauarent.

Ibid. 23. Quę omnia data fuerunt populo rudi ad euitandum maiora mala. Ideò dicit Saluator. *Quod ad duritiam cordis eorum fuerunt*

Matt. 19. *permissa.* Non sic autem lex euangelica, quę prohibet omnia mala, quia etiam verbum otiosum.

Ibid. 12. Si de otioso, multo magis de nociuo. Si de verbo, multo magis de facto.

2. Ordinat mores perfectissime. *Secundò* excellit in ordinatione morum. Quia secundum philosophum: intentio legis est ciues facere bonos.

2 Ethic. In hoc autem deficit lex humana, quia de secretis cordium non potest iudicare, sed tantum de exterioribus actibus.

1. Reg. 16. 1. Reg 16. *Homo videt ea quæ patent, Deus autem intuetur cor.* Similiter lex vetus in hoc fuit defectiua, quod illa prohibet manum, non animum. Sed hoc malè intelligunt Iudæi, videlicet quod mala voluntas non est peccatum nisi exeat in actum, vt patet per Iosephum.

Ioseph 13. antiq. Et quando arguitur contra eos. *Non concupisces vxorem proximi tui.*

Exod. 20. Respondent, quod ibi non prohibetur concupiscentia interior, sed manifesta exterior, id est, signa cōcupiscentiæ non facias, vt amplexus & oscula. Sed hoc est falsum, quia actus exterior non habet malitiam vel bonitatem nisi in quantum procedit ab actu interiori, quia peccatum non est nisi voluntarium. Potest tamen intelligi sic verè, quod lex vetus prohibet manum non animum seu concupiscentiam interiorem, videlicet in vitio mœchiæ & auaritiæ tantum. Et adhuc licet prohibeat talem concupiscentiam, non tamē transgressoribus infligebat pœnam aliquam. Et ideò in talibus inuenitur imperfectio. Lex autem euangelica prohibet generaliter concupiscentiam malam, & concupiscentibus indicit pœnam infligendam. Vnde hic dicitur. *Audisti quia dictum est antiquis; Non occides; Qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio.* Et eodem modo in alijs præceptis. Ex quo patet, quod ista lex noua non solum ordinat actus exteriores, sed etiam interiores. *Tertiò* excellit lex noua omnem aliam, quia perfectius ordinat homines ad fœlicitatem. Nam lex humana in hoc est defectiua, quia ordinat homines solum ad felicitatem politicam & terrenam, quæ est tranquillus status & pacificus ciuitatis in ista vita. Non autem ordinat immortale; & ideò necessaria est lex diuina, quæ hoc facit. Verum tamen lex Mosaica in hoc defectiua est, quia beatitudo non habetur supernaturalis, nisi per gratiam. *Gratia Dei vita æterna.* Hanc gratiam lex Mosaica non dabat, sed tamen ad eam disponebat. Propter hoc dicitur, quod neminem ad perfectum adduxit, sed hanc à Christo dandam expectabat, per quem gratia & veritas facta est. Iohan. 1. *Quartò* excellit in hoc omnes leges, quia lucidius & planius veritatem ostendit, in quo deficit humana lex, quæ obscurè & prolixe posita est, cum tamen in multiplicatione populi plures sunt rudes & grossi quam stabiles. Similiter lex Mosaica, quia in velaminibus & figuris tradit veritatem de agibilibus & credendis. In cuius figura Moyses velata facie loquebatur ad populū. Propter quod Apostolus. 1. Cor. 10. *Omnia in figura contingebant illis.* Sed lex Euāgelica in hoc est perfecta, quia omnia, quæ

quæ in veteri teſtamento erant ſub figuris velata, in ipſa ſunt per euidentiam facti manifeſtata. In cuius ſignum in paſſione Domini, quando myſteria nouæ legis fuerunt impleta, velum templi ſciſſum eſt. Luc. 23. Propter quod Saluator dicit. *Venit hora, cum iam non in prouerbijs loquar vobis, ſed palam de patre meo annunciabo vobis.*

I I.

Plusquam ſcribarum & Phariſæorum. Eſt autem quadruplex genus iuſtitiæ. Prima eſt deficiens; ſecunda ſufficiens; tertia abundans; & quarta ſupererogans. *Prima* fuit ſcribarum & phariſæorum, quia fuit in oſtentatione operis ſine rectitudine intentionis. Matt. 23. *Omnia enim faciebant, vt viderentur ab hominibus.* Item fuit in munditia exteriori ſine interiori. Ibidem. *Væ vobis qui mundatis quod foris eſt calicis & paropſidis, intus autem pleni eſtis rapina.* Fuit in iudicio alieno, relicto proprio. Matth. 7. *Quid vides feſtucam in oculo fratris tui, trabem autem in oculo tuo non conſideras.* Rom. 2. *In quo alium iudicas, teipſum condemnas.* Fuit in affectu, & non in effectu. Quia habebant Dei cognitionem, & non amorem. Luc. 11. *Væ vobis, qui tuliſtis clauem ſcientiæ,* id eſt, cognitionis diuinæ, *& non introiſtis,* ſcilicet per amorem. Fuit in doctrina, quæ erat eis in ore, & non in opere. Matt. 23. *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & phariſæi, omnia quæcunq; vobis dixerint facite, ſed opera eorum nolite facere. Dicunt enim & non faciunt.* Et Matt. 15. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt à me.* Fuit in ſuperſtitione traditionum, & tranſgreſſione mandatorum. Ibid. 15. *Quare vos tranſgredimini mandata Dei propter traditionem veſtram.* Fuit in diſcurſu ſine fructu. Idem 23. *Væ vobis ſcribæ qui circuitis mare & aridam, vt faciatis vnũ proſelitum, & cum feceritis facitis eum filium gehennæ duplo maiorem quam vos,* attrahebant enim gentiles ad ritum proprium. Et cum attracti fuerant propter eorum mala exempla, quæ viderunt, iterum ad gentilitatem reuertebantur, & ita præuaricabant legem, & ſic grauius peccabant quam prius, ſecundum Hieronymum. Iſtis autem ſunt ſimiles aliqui clauſtrales, qui libenter attrahunt paruulos ad religionem, qui poſtea malis eorum exemplis ſcandalizati, fiunt magni nequã. Contra quos dicit Hieronymus. Non eo ſtudio ſeruamus quæſita, quo quærimus. Fuit iuſtitia eorum in alligando & non portando. Matth. 23. *Alligant enim aliis onera grauia & importabilia; Ipſi autem ea digito mouere nolunt.* Contra prælatos & prædicatores ac confeſſores, multa de abſtinentia & continentia & de alijs virtutibus prędicantes, ipſi autem voluptuoſe & incontinenter viuentes. Fuit iuſtitia eorum in præſumptione cordis. Sicut patet de illo miſero Phariſæo, qui iactitando ſe de bonis præſumptuosè dicebat; *Ieiuno bis in ſabbato.* Luc. 18. Fuit iuſtitia eorum in exercitatione corporis & non pietatis, quia multa patiebantur, ſed non ex pietate, id eſt, non bona intentione. Mat. 9. *Quare nos & Phariſæi ieiunamus, diſcipuli autem tui non ieiunant?* Per hæc ergo decẽ vana & ſuperſtitioſa ipſorum opera tranſgrediebantur Dei mandata. Et ideò iuſtitia eorum erat imperfecta, & per conſequens defectuoſa. *Secunda iuſtitia* eſt ſufficiens, & eſt impletio mandatorum decalogi in charitate non ficta, quantum ad actus exteriores, ſicut fuit in veteri lege. Patribus ſufficiebat decalogus impletus ex charitate per actus exteriores, per quod ſufficienter euadebant pœnam damnationis inferni perpetui, licet quo ad ingreſſum regni non erat ſufficiens ex ſe, quia ianua nondum fuit aperta. Similiter gratia Dei cum innocentia vitæ eſt ſufficiens iuſtitia, *Tertia iuſtitia* eſt ſuperabundans. Quæ habet fieri pluribus modis. *Primò* vt fiat ex charitate, vt iam dictum eſt, & ſic ad eam omnes tenentur ſecundum Auguſtinum. *Tertiò* vt non ſolum impleatur corporaliter, ſed etiam ſpiritualiter intellecta. Vnde non ſolum debet Chriſtianus non adorare Deum alienum faciendo idolum, & offerendo ei, vel flectendo coram eo, ſed etiam non debet amore indebito adhærere creaturæ cuicunque, vt in ea finaliter ſiſtat, quia hoc eſt idololatria ſpiritualis.

[...]ſtitia [qu]adru[ple]x. *[Iu]ſtitia [ſcr]ibarũ [defi]cient.*

Iuſtitia ſufficiens eſt impletio mandatorum.

Iuſtitia abundans quæ pluribus modis fit.

Vnde nō solū nō debet assumere nomēDei in vanum, sed etiam nec dicere verbum otiosum. Item non solum non debet laborare in die solēni corporaliter, sed etiam abstinere ab omni inquetudine mentis, quæ cōtemplationem eius turbare posset. Item non solum debet honorare parentes corporales, sed etiam spirituales. Item non solum non debet occidere, sed nec irasci, nec maledicere, nec contumeliam inferre. Item non solum non debet mœchari, sed nec concupiscere vxorem proximi. Item non solum nō debet furari res proximi, sed nec concupiscere. Item non solum falsum testimonium non dicere, sed nec verum subticere nec celare. *Quarta iustitia* est supererogans, sicut diligere inimicos, orare pro eis. Et hæc est perfectorum, licet in certo casu, etiam sit præceptum omnibus, scilicet vt nullis noceamus, nec optemus malū per se, & eis benefaciamus, quoad bona spiritualia, & in articulo necessitatis bona temporalia ministremus etiam inimicis, alias præter istos casus non est præceptum sed consilium, & hoc est de inimicis personæ, quia de inimicis Ecclesiæ nec est præceptum nec consilium Ecclesiæ. Et tantum de secundo.

Iustitia supererogās perfectorū est.

III.

Dionys. de cœlest. hiera. c. 4.

Differētia legis nouæ, veteris, & cœlestis.

Non intrabitis in regnum cœlorum. Noua lex secundum S. Dionys. est media inter veterem & cœlestem, quod patet, quia in cælo dabuntur apertè bona æterna; in veteri autem solum promittebantur occultè. *Vmbram habens lex futurorum bonorum.* Ideò necesse fuit ponere vitam gratiæ, in qua lex promittit cœlestia apertè. Sicut ergo lex vetus promittebat suis obseruatoribus temporalia manifeste, Deut. 7. *Custodi præcepta & cerimonias atque iudicia, quæ ego præcipio tibi,* inquit Deus per Moysen. Et sequ. *Benedicet Deus fructui ventris tui, & fructui terræ tuæ, & frumento tuo atque vindemiæ, oleo, & armentis, gregibus ouium tuarum super terram.* Vbi apparet benedictio temporalis in bonis terræ. Sic econuerso transgressoribus præceptorum eadem lex maledictionem temporalem prædicebat; *Quod si nolueris audire vocem Domini Dei tui, vt custodias omnia mandata eius, maledictus eris in ciuitate, & in agro, & maledictum horreum tuum, & maledictæ reliquiæ tuæ, maledictus fructus vētris tui, & fructus terræ tuæ,* & sic de alijs, quæ omnia sonant pœnam temporalem. Quia verò lex noua promittit suis operarijs vitam æternam promerede. Matt. 19 *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Igitur è conuerso suis transgressoribus comminatur repulsam ab eadem, vt patet hic; *Non intrabitis in regnū cælorū.* Ex quibus patet, quod sicut iustitiæ legis Christi obseruationis est maximus fructus, sic & transgressionis est maximum damnū. Sed quia Deo propitio intendimus euitare damnum & consequi fructum, ideò breuiter videndum est de eius fructu. Est autē eius fructus tam in vita præsenti, quam in futura. Nam ipsa iustitia est munimentum prælìantis, instrumentum iudicantis, & ornamentum triumphantis. *Primò* iustitia est munimentum prælìantis; comparatur enim loricæ, iuxta illud Ephes. 5. *State indutι lorica.* Est lorica genus armorum defensiuorum & inuasiuorum, & disponit hominem ad sustinendum inuasiones aliorū sine læsione vulnerum. Isto modo iustitia munit hominem inter persecutiones, ita vt nihil ei noceant, si iustitiam habeat. Matt. 5. *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam.* 1. Pet. 3. *Et, quis est, qui vobis noceat, si boni æmulatores fueritis?* Ista lorica debet indui homo, vt omne opus ipsius iustitia reguletur. Iustitiam hic intellige virtutem generalem ad omne opus bonum, secundū Chrysostomum. Vnde sicut lorica valet ad caput, brachia, manus & corpus, ita iustitia ad omnes virtutes. Vnde de viro iusto dicitur; Isa. 59. *Indutus iustitia vt lorica, & galea salutis in capite eius.* Hinc Gregor. moral. c. 12. exponens illud Iob. 29. *Indutus sum iustitia, & vestiui me sicut indumento;* Dicit sic: Ille iustitia sicut indumento vestitur, qui se vndique bono opere protegit, & nullam partem actionis suæ peccato nudam relinquit. *Secundò* iustitia est instrumentum iudicantis. Vnde comparatur regulæ seu mensuræ, vel lineæ qua regulatur opus. Sine iustitia enim nullus benè iudicat, nec dispo-

disponit. Latomus, qui cedit & planat lapidem, duo semper facit in prompto, scilicet regulam & martellum. Cum martello percutit, & cum regula dirigit & examinat planitiem. Ita bonus iudex vel prælatus, duo debet habere in manibus. Malleum ad corrigendum delicta, & regulam legis & iustitiæ, ne fiat excessus in vindicta. Isa. 28 *Ponam iudicium in pondere, & iustitiam in mensura.* Vnde Augustinus de doctrina Christiana; Peruersè plus amas mortem quam viuere, amas tunicam tuam quia bona est, villam quia bona est, filium tuum quia bonus est, domum tuam quia bona est, bonam vis habere mortem, & tamen non vis habere bonam vitam. Plus amas mortem tuam quam vitam. Malè mori times, & malè viuere non times. Corrige malè viuere, time malè viuere, sed noli timere, quia non potest malè mori, qui benè vixerit. Hæc Augustinus. Ecce quantum valet iusta vita. *Tertiò* iustitia est ornamentum triumphantis. Vnde comparatur coronæ in ludis agonistarum. Sicut in palestra vel cursu brauium proponitur in fine stadii, & illud est præmium certantis. Stadium in quo certamus & currimus est vita præsens, cuius terminus est mors. In isto termino reponitur merces nostra finalis iustitia. Eccl. 4. *Vsque ad mortem certare pro iustitia.* Sed certè contingit quibusdam in currendo, quod deficiunt in via à triumpho. Sicut cōtigit Achiletæ virgini, de qua narrat Ouidius, quę tantæ agilitatis extitit in currendo, quod nullo viuente vinci potuit, nec aliquem virum dignabatur accipere, nisi qui eam cursu vicisset. Et simul fuit tantæ venustatis & pulchritudinis, quod ab omnibus nobilibus hominibus amabatur. Currunt multi omnes nuptias affectantes, sed deficiunt omnes & capitibus plectuntur. Tandem iuuenis quidam Hippomeneus informatus à Venere nupti as Achilitæ offert se certari. Cui Venus tria aurea poma dederat, vt ea iuxta stadium proijceret, & sic à cursu suo faceret virginem retardare, currunt agillimè hinc & inde. Incipit Hippomeneus fatigari, proijcit pomum aureum. Illa videns pomum, diuertit se à stadio, & ille eam prætérijt & præcucurrit. Illa deuiationem velocitate compensans celeriter eum attigit. Ille proiecit secundum pomum, de quo consimiliter illa fecit, tandem cum prope esset metam, fortiter proiecit tertium, & longius à stadio quam prius. Illa cupiditate illecta cucurrit etiam ad pomum, & interim Hippomeneus terram contigit & metam, & sic de virgine triumphauit. Sic in cursu vitæ præsentis animæ nostræ tanquam pulchræ virgini ad imaginem Dei creatæ, cursor diabolus, qui non potest eam virtute & velocitate vincere, vincit eam arte, proijciens tria poma, scilicet lasciuiæ iuuenibus, superbiæ viris, auaritiæ senibus. Et si contingat, quod quis non capiatur duobus pomis primis, difficile tamen euadit tertium, & sic à triumpho retardabitur. Ideo necesse est ab istis pomis abstinere, iuxta illud. 1 Cor. 9. *Omnis qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet.* Ecclesiast. 15. *Qui continens est iustitia apprehendet eam.* Sic certauit Paulus. 2. Thim. 4. *Bonum certamen certaui, cursum consummaui, de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ.* Quæ est quadruplex. Nam iustitia coronat corona de spina; corona de oliua; corona laurea; & corona aurea. Corona spinea datur peccatoribus propter remorsum conscientiæ ex peccato. Isa 22. *Coronans coronabit te Dominus tribulatione.* Narrat Plinius in histor. lib. vlt. Quod corona, qua coronabatur Cæsar Romæ olim fuit spinea, in signum, quod difficile est in honore esse sine punctione. *Secundam* coronam dat de oliua pœnitentibus, qui bus iustitia imponit opera pietatis & eleemosynæ. Dan 4 *Peccata tua eleemosynis redime.* Narrat Valer. lib. 2. c. 1. de inst. Athen. Quod Atheniēses primo coronauerūt perichilem de duobus ramis oliuæ contextis adinuicē; postea statuerunt, vt quilibet bonus ciuis sic coronaretur. Et nos sumus ciues Ecclesiæ. *Estis ciues sanctorū & domestici Dei.* Hi debent coronari operibus pietatis. 1. Timot 4. *Pietas ad omnia valet. Ornamentum gratiæ accipias coronam.* *Tertiam* coronam dat lauream viris perfectis, scilicet coronā sapientiæ, qua virtuosè se gerant in aduersitatibus, & vincant vndique.

Corona quadruplex.
1. Spinea.
2. de Olea.
Eccl. 32.
3. Laurea.

Narrat Suetonius quod supra modum expauit tonitrua; vnde semper gestabat coronam de lauro, quia illa arbor prohibet fulmina. Sic nos portemus coronam sapientiæ & iustitiæ, ne feriamur fulmine diuinæ sententiæ. Luc. 17. *Sicut fulgur coruscans de sub cœlo, in ea quæ sub cœlo sunt fulget; Ita erit aduentus filij hominis in die suo.* Eccl. 1. *Corona sapientiæ timor Domini.* Quartam coronam dabit iustitia auream in vita futura, videlicet coronam gloriæ. Eccl. 45. *Corona aurea super mitram eius.* Isai. 48. *In die illa erit Dominus corona gloriæ & sertum exultationis residuo populi sui.* Quam nobis concedere dignetur pater & filius & Spiritus sanctus. Amen.

DOMINICA SEXTA POST TRINITATIS.

SERMO II.

Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. **Matt. 5.**

Ira elongatur homo à Deo.

INter cætera, quæ hominem elongant à Deo, vnum est fraternum odium, quod ex ira sæpius generatur, per quod charitas Dei & proximi faciliter amittitur, & in homicidium vel corporale vel spirituale peruenitur. Istud patet de impijssimo Cain, qui factus iniustus per iram recessit à Deo, & fratricidium commisit occidendo Abel fratrem suum. Vnde Sapient. 10. de eo dicitur; *Ab hac*, scilicet sapientia diuina, *vt recessit iniustus in ira sua homicidij*, id est, per iram suam, *fraternitas deperijt*, id est, cessauit esse fraternitas; *vel per iram homicidij frater deperijt*, id est, amor & gratitudo, quæ inter fratres debet inueniri. Propter quod *Cain factus est vagus & profugus à facie Domini super terram*, vt dicitur Genes. 4. Ad figurandum quod homines iracundi elongantur à Deo per iracundiam. Nec mirum. Nam cum Deo sit connata pietas & mansuetudo, profecto quisquis ab hac degenerat per iracundiam vel furorem, à diuinæ similitudinis participatione elõgatur. Propter quod August. exhortans in sermon. 8. ad hoc Eremitas, dicit; Discite, fratres mei, ab illo, qui dixit se humilem esse & mitem, discite opere, quod sæpè legistis ore. Sol non occidat super iracundiam vestram. Si enim frater tuus in te peccauerit, vade ad eum, & inuita eum ad pacem. Da ei osculum, & lucratus es fratrem tuum. Tu verò, qui offendisti, non differas pergere, non differas fratrem reconciliari, vade ad eum, pete veniam. Et si verbo offendisti, verbo reconcilia; si facto, quod Deus auertat, placa eum facto. Sic enim decet seruos Dei facere, sic eos decet dæmones expellere, & sanctos angelos introducere. Nam vbi ira regnauerit, ibi omninò princeps diabolus erit, nec inde aliquid boni exire poterit. Fugiamus igitur, fratres, iram, quæ rationem suffocat, mensuram iustitiæ ignorat, solem iustitiæ nescit, amicitias rumpit, de facili aufert pacem mentis, sapientiam calcat, sapientes infatuat, monachos deuincit, sacerdotes suffocat, castitatem euacuat, grauitatem in pastoribus dilacerat. Nec ira repletus consilij potest esse efficax. Hæc Augustinus. Cum igitur tot & tanta damna ex iracundiæ vitio proueniant, & præsertim quia iracundus in corde suo diabolo principi locum parat, qui quidem tanquam *princeps mundi iam iudicatus est*, non immerito quilibet iracundus tanquã membrũ ipsius conforme & adhærens, cũ ipso consimili, sicut dignus est supplicio, sic & cõsimili plectẽdus est iudicio. Hinc igit' rectè p saluatorẽ dicitur; *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio.* In quibus

vere

Proposit. Triplex ira est.

verbis Saluator detestatur iracundiæ vitiū ostendens immineus periculum. Circa quod considerare debemus triplex genus iræ. Est enim ira impiorum culpabilis & nociua, & per consequens detestabilis & fugienda. Secunda est iustorum ira commendabilis & proficua, & per consequens amplexabilis & prosequenda. Tertia est ira diuinorum iudiciorū formidabilis & ardua, & per consequens vitabilis & timenda.

Ira impiorum.

I.

Ira impiorum est culpabilis & nociua, & per consequens detestabilis & fugienda. Ita ira, vt dicit Augustinus, non est aliud nisi appetitus vlciscendi. Quæ quidem eo ipso deordinat hominem, & quantum ad Deum; & quantum ad proximum; quia vult expetere vindictam ex se, quam à solo Deo debet expetere, vel etiam à iudice sub Deo constituto. Cuius tria sunt genera secundum Serapionem; *Primum* quidem per commotionem animæ solum intrinsecus exardescit, & fit ex causa leui & subita; vel ex leui, vel ex facili facto vel verbo; vel ex sola vacua suspicione, secundum quam, vt dicit Hugo, etiam contra insensata commouemur, & irascimur brutis & lapidibus & ligno. Hæc autem generatur, (dicit Augustin.) ex affectu turbulento auferendi ea, quæ facilitatem actionis impediunt. Idcirco non hominibus plerumque, sed etiam calamis irascimur scribendo, & eos confringimus & collidimus, & aleatores tesseras, & pictores penicillos, & quilibet illud, ex quo difficultatem facti arbitratur. Ex huius autem iræ assiduitate dicunt medici fel crescere, ex cuius cremento facilè homo etiam sine omni causa irascitur. Hæc ille. Et hanc dicit Augustinus iram humanam, quia humanum est turbari & irasci Et iram incurrere bonorum & malorum conditio est communis, sed in ira perseuerare vel odio, diabolicum est. *Secundum* genus iræ est, quod extrinsecus in verbum vel opus prorumpit. Vel est vehemens inflammatio cordis, ex qua quandoque facies inflammatur, secundum Hugonem. Aliquando etiam gestus & mores mobilitate quadam notabili agitantur, ex qua interioris animi commotio demonstratur, vt sternutatio narium, pallor, rubor vultus, depressio palpebrarum, tremor labiorum, & inquietudo totius corporis. Aliquando per verba erumpit in clamores vel in conuitia, contumelias, maledictiones, & minas, & periuria, & blasphemias. Aliquando quasi febris concutit corpus, quasi frenesis mentem in furorem vertit. Aliquando manus leuat ad lædendū aliu[m]; Aliquando semetipsum, ita vt sibi quandoque inimicatur, & ea, quæ parauerat abijciat & destruat. Aliquando non sinit audire, quæ Dei sunt & sibi vtilia, vt cibum, & huiusmodi, & multa alia ira operatur; pacem cordis turbat, rationem obnubilat, & memoriam confundit, & sicut fumus hominem de domo expellit, ita ira Spiritum sanctum, qui tantummodo super quietum requiescere quærit, de cordis habitaculo excludit. Hæc Hugo. 3. *Tertium* genus est perniciosum, quia non vt illa duo ad horam digeritur, sed per plures dies & tempora diutius reseruatur. Et hæc secundum Hugonem est diuturna commotio, quæ aliquando rancorem fouet. Hanc Augustinus vocat odium, quod sequitur ex inueterata ira. Vnde ira est quasi festuca, sed odiū trabes, quod tunc fit quando iusti doloris admixta dulcedo diutius eam in vase detinet, donec totum acescat, vasque corrumpat, vt August. ad Dyoscorum. De istis generibus quidam habent primum, quidam secundum, quidam tertium. Et isti sunt pessimi secundum Hugonem. Quamuis autem prima species non sit interdum ita nociua & culpabilis, quia vt frequenter est venialis, tamen est cum alijs duabus fugienda, quia est periculosa. Est autem ira, sic culpabilis, periculosa homini ex tribus. Primo, quia facit iniuriam Deo, proximo, & proprio subiecto. Subtrahit enim Deo effectum suæ potentiæ; proximo affectum beneuolentiæ debitæ; & proprio subiecto aspectum rationis & intelligentiæ. Primo enim conuenit Deo ratione potentiæ culpas iudicialiter vindicare, bonos spiritualiter inhabitare, & eis liberaliter bona sua legare. Sed contra ista iniuriatur Deo iracundus in omnibus.

Aug. super psa. 54.

Ira periculosa propter tria.

1. *Primo* aufert à Deo vindictam, quia ira est
Rom. 3. deordinatus appetitus vindictæ. Et Deus
Deut. 32. dicit; *Mihi vindictam, & eg retribuam.* Et:
Mea est vltio, & ego retribuam. Deus enim
duo sibi reseruauit, gloriam, & vindictam.
Alterum aufert superbus, alterum iracũ-
dus. Isa. 48. *Gloriam meam alteri non dabo.*
2. *Secundo* iracundus Deo iniuriatur, quia ex-
pellit eum à quiete suæ habitationis. Vnde
in psalmo; *In pace factus est locus eius.* Ira au-
tem turbat pacem & destruit. Prou. 15. *Vir
iracundus prouocat rixas.* Domum, quæ to-
3. ta die moueretur & tremeret, nullus liben-
ter inhabitaret. *Tertio* Deo iniuriatur im-
pediendo, ne legatum Dei stare possit. Le
gauit enim Deus pacem hominibus Ioan.
14. *Pacem meam do vobis, pacem meam relin-
quo vobis.* Et ideo iracundus tanquam ex-
communicatus est vitandus. Prouerbio-
rum. 22. *Noli esse amicus homini iracundo,
neque ambules cum viro furioso.*

2. Secundo principaliter ira subtrahit pro-
ximo affectum debitæ beneuolentiæ. Te-
nemur enim proximi seruare substantiam,
famam, & personam. Et contra ista ira cõ-
pellit ad nocendum proximo, in substantia
deprædando; in fama diffamando in per-
sona trucidando. Eccl. 27. *Ira & furor vtra-
que execrabilia.* Et Eccl. 21. *Obiurgatio & ira
annihilant substantiam.* Apis (vt dicit Ari-
3. de animalibus. stoteles) cũ eijcit aculeum, moritur; Ira est
moraliter de iracundo & appetitiuo vindi-
ctæ. Dum enim exercet malitiam suam cõ-
tra proximũ verbo vel opere, lędẽdo in su
bstantia persona, vel fama, prius interfi-
cit spiritualiter semetipsum. Iob. 5. *Virum
3. stultum interficit iracundia.* Tertio ira pro-
prio subiecto subtrahit, & destruit tria bo-
na. Destruit enim honestatem corporalis
dispositionis, impedit potestatem natura-
lis rationis, & minuit quantitatem vitalis
durationis. *Primo* igitur destruit honesta-
tem corporalis dispositionis, quantumcũ-
que persona sit pulchra, subuertit oculos,
vel genæ sunt minus rubeæ, vel nimis palli-
dæ, gestus tremulus, lingua cespitatur, &
Sen de ira cap. 2. & 3. totus homo dehonestatur. De isto ira lo-
quitur Seneca. Nihil æquè profuit iratis,
sicut intueri deformitatem rei scilicet iræ.
Nam in ea facies turbationum ora pul-
cherrima fœdat, toruos vultus ex tranquilissimis reddit, linquit decor omnis iratos. Et sequitur. Qualem putas esse animum, cum imago tam fœda. Ideo dixit quidam philosophus, quod ideo iratus profuit aspexisse speculum, vt imago repercussa ostenderet homini suam deformitatem. Hæc Seneca. Idem in eodem libr. Nulla facies terræ quantumcunque agitur, est ita turpis, sicut hominis ira flagrantis. Narrant fabulæ quod Minerua aliquando est delectata in musica tibiarum, cum ergo semel inflaret tibias iuxta quendam fluuium, vidit buccas suas turpiter tumescentes, statim fistulas suas proiecit. Minerua est Dea sapientiæ, & sapientes sunt interdum indignantis naturæ Eccl. 1. *In multa sapientia est multa indignatio.* Contingit ergo quod aliquis sapiens per motũ iracundiæ quandoque tangitur, sed statim sicut sapiens considerat indecentiam sui status, & alias sibi cauet. *Secundo* impedit potestatem naturalis rationis, iuxta illud Catonis; Impedit ira animum, ne possit cernere verum. Et ideò diabolus facit sicut astutus piscator, qui quando faciliter vult decipere pisces, turbat aquam, & tunc est securus, quod non poterint præuidere rete suum. Eodem modo diabolus facit in congregatione, quantumcunque potest, immittit turbationem per aliquem iratum in totam congregationem, & tunc ducit eos ad peccata, & ad malitias excogitandas, sicut sibi placet, & totam congregationem reddit fatuam. Dicit Aristot. 1. Topicorũ, quod irascibilis nõ imperat rationali, nisi cũ fuerit peruersa anima hominis. Et ita, quando peruersa fuerit anima, dominatur, & nunquam alias. Dicit autem Aristoteles 1 Elenchorum, quod ista est cautela specialis Sophistæ, vt videlicet prouocet socium ad iram, quia impedit eum. &c. Iste Sophisticè locuta est diabolus Eccl. 37. *Qui Sophisticè loquitur, odibilis est.* Item Aristoteles 1. de animalibus cap. 2. dicit, quod ista tria coniunguntur; ira, insipientia, & indocilitas. Et ponit exemplum de apro agresti. Et ita est moraliter. Iracundus nunquam benè docebitur. Ideo bene Eccl. 7. *Ne velox sis ad irascendum, quia ira in sinu stulti requiescit.* *Tertio* ira minuit quantitatem vitalis durationis

rationis. Animalia enim excessiuè cholerica, sunt naturaliter breuis vitæ. Sicut maximè patet de cane. Eccl. 30. *Zelus & iracundia minuent dies, & ante tempus senectam adducent.* Vnde antiqui dixerunt iram esse breuem insaniam, secundum Senecam. 3. de ira. Aequè enim impotens sui est decoris oblita. Hæc est igitur ira præcipuè cauenda, quæ iustum canem facit, & quemlibet, cum inuadit, facit iniustum, iuxta illud Iacobi. *Ira enim viri iustitiam Dei non operatur.* Vnde ira meritò comparatur cuidam gemmæ quæ vocatur onyx, cui malæ proprietates attribuuntur in lapidario, capitulo 9. Ad collum suspensus onyx in magicam versus ligat in somno lemures, & tristia cuncta figurat, multiplicat lites, & cõmouet vndique rixas. Hæc gemma venit de India & Arabia, & nullam bonam virtutẽ dicitur habere. Et meritò designat iracundiam, quæ ad nihil vtile valet. Sed sapere facit lemures, id est, diabolicas imaginationes, seu imagines, quæ irruunt in hominẽ & turbant cerebrum, & commouent lites & rixas. Prouerb. 27. *Graue est saxum & onerosa arena, sed ira stulti vtroque est grauior.* Vnde Seneca de ira. 3. assimilat iram pestilentiæ. Et dicit; Sicut contra pestilentiam nulla bona dispositio valet, ita nec contra iram aliqua compositio morum. Sed tam bonos mores quam malos corrumpit & lacessit. Sed tamen sicut in lapidario dicitur, contra malitiam prædictæ gemmæ inuenitur virtus alterius quæ vocatur Sardius, in cuius præsentia non potest onyx nocere. Moraliter autem ista secunda gemma designat patientiam. Prouerbiorum. 15. *Responsio mollis frangit iram.* Seneca. 3. de ira. Si amicus est qui offendit, fecit quod noluit; Si inimicus, fecit vt debuit. Propter hæc damna & pericula ira à sapientibus est fugienda. Nec mirum. Est enim ira sicut febris acuta, quam omnes fugiunt, cuius accidentia sunt, quod homo habet continuum calorem & sitim maximam, secundum Constantinum libro. 7. viatici, capitulo de causis. Et isto modo est de iracundo homine, qui ad quodlibet verbum statim calorem suum exurit gestu, verbis, & vultu, habens sitim maximam vindicandi, & talis incendit omnes vicinos suos pro nihilo. Nec solum quemlibet incendit, sed, quod deterius est, intoxicat. Nam similis est cuidam animali, quod dicitur Abbane. De quo dicit philosophus quod est animal magnitudine quasi cerui, quod contra consuetudinem omnium animalium habet fel in aure. Sic iracundus quantumcunque ei mansuetè dicatur, omnia accipit cum amaritudine, & semper amarè respõdet. Vnde ei potest dici illud Actuum. 8. *In felle amaritudinis video te esse.* Et tantum de primo. *Arist. 2. de animalibus.*

II.

Ira iustorum commendabilis est & proficua, & per consequens amplexabilis & prosequenda. Ista ira vocatur ira per zelum. Hæc est ira, de qua dicitur; *Irascimini & nolite peccare.* Pro quo sciendum, quod iusti & electi in præsenti, sicut imitantur Christum patrem suum in misericordia, & pietate, & mansuetudine, ita etiam in seueritate & ira. Christus enim in proprijs iniurijs fuit pius & mansuetus, sed in Dei iniurijs fuit multum seuerus & quasi iratus. Sicut patet de ipso, quando diabolum ipsũ tentantem & sibi iniuriantem in propria persona non increpauit; Quando autem ventum est ad Dei iniuriam, scilicet cum se fecit adorari, ipsum serio repulit dicens; *Vade sathana.* Ibi enim erat iniuria Dei, transferre honorem Dei ad diabolum. Et ideò quasi iratus, & zelo concitatus diuino dixit; Vade retro sathanas. Similiter Petrũ increpauit, quando gloriam eius æternam impedire voluit dicens; Faciamus hic tria tabernacula, sed audiuit; Vade retro sathanas. Quotiens ergo Christus in persona propria conuitiabatur iniquè, patienter sustinuit; Quando autem honor Dei minuebatur, nullo modo tolerauit. Et hæc propriè dicitur ira per zelum, non autem ira simpliciter. Exemplo igitur istius magistri optimi iniurias nostras patienter ferre debemus; Iniurias verò Dei nequaquam sustineamus. Dupliciter autem homini iusto permittitur irasci, licet impropriè tunc irasci dicatur, quia non est ira per vitium, quæ nullo casu permittitur, *Ira iustorum. Psal. 4.*

citur, sed per zelum, quæ non solum permittitur, sed etiam præcipitur & multipliciter commendatur. Iustus enim contra duo debet irasci, quæ ipse contra Deum vel proximum committit, scilicet contra vitia propria & proximi, quæ in Deum cōmittuntur. De prima dicitur; *Irascimini & nolite peccare.* Irascimini secundum Innocētium, vobismetipsis propter peccata vestra, & amplius nolite peccare. Et ita secundum Innocentium præceptio est de hac ira. Vnde Henricus de Vrmaria dicit, quod in his verbis ostenditur qualiter & quibus modis nobis vtile sit irasci, quia contra nosmetipsos & contra passiones vitiosas in nobis surgentes, nobis salubriter conceditur irasci, cum dicitur; *Irascimini & nolite peccare.* Inuenitur itaque irasci salubriter, sed nobismetipsis & nostris suggestionibus prauis, & iubemur non peccare, ipsas passiones restringendo, & eas ad effectum noxium non perducendo. Et ideò cum Apostolus dixisset; *Irascimini & nolite peccare.* subiunxit; *Sol non occidat super iracundiam vestram, & nolite locum dare diabolo.* Hæc ille. De secunda ira, scilicet qua debemus irasci contra vitia proximorum, quæ committuntur in Deum. Et dico notanter, quæ committuntur in Deum, non in nosmetipsos, quia iniurias nostras patienter tolerare debemus, iuxta illud Matthæi. 5. *Ego dico, nolite resistere malo.* Et Apostolus. *Non vosmetipsos defendentes fratres charissimi.*

L. 1. de perfectione interioris hominis cap. 4.

Sed diceres, ergo non est iniuria prosequenda coram iudice, sed patienter toleranda. Respondeo quod Christus & Apostolus prohibent resistentiam temerariam & defensionem, quæ fit per illos, qui defendendi aut resistendi non habent potestatem. Vnde simplex persona non debet propria auctoritate mouere bellum pro rebus suis repetendis, sed debet implorare auxilium superioris. Non ergo prohibetur nobis defensio iuris qualibet, sed solum illa, quæ fit propria temeritate. Nam licet homini præcipiatur, vt dimittat rancorem, statim quam primum contra ipsum quis peccat, etiamsi non sit rogatus; & etiam signum rancoris in exteriori conuersatione, si fuerit petitus; non autem ei præcipitur, vt cedat actioni iuris, & suam iniuriam nō prosequatur in iudicio, quia hoc est solum perfectorum, iuxta illud Matthæi. 5. *Tollenti tunicam relinquendum est ei & pallium.*

Sed diceres, quare Deus voluit prohibere nobis vindictam nostrarum iniuriarū, cum ita malus homo iniurias nobis, peccat contra charitatem proximi, sicut iniurians Deo peccat contra charitatem Dei, cum vtrobique peccat contra Deum, quia proximus in Deo est diligendus. Respondeo quod hoc est ideò, quia nullus est bonus iudex in propria causa durante offensa fraterna, sicut dicit Tullius; Hoc autem fit propter impeditum iudicium rationis in homine, quod in propria iniuria maximè turbatur. Propter quod non solum sancti, sed etiam philosophi gentiles leguntur à propriarum iniuriarum vindicta abstinuisse durante ira. Sicut legitur in vitis philosophorum de Archita Tharentino, cuius Pythagoras & Plato discipuli fuerūt. Qui iratus villico propter quendam excessum, legitur dixisse; Sumerem à te supplicium, nisi iratus essem. Maluit enim impunitum relinquere seruum, quam in ira iustè punire. Idem legitur de Platone cum seruum verberare voluisset & iratus fuisset; Interroganti Sponsippo amico suo quid faceret, sed dixit; Exigere volo plagas ab homine, quia iracundus sum, timeo excedere modum. Tu ergo Sponsippe exige. Idem legitur de Plutarcho, qui cum seruum verberare iussisset, & seruus dixisset; Ex hoc te iā non habeo, vt sapientem & philosophum, quia iratus es; Respondit, nunquid quia te vapulo, irasci tibi videor? Est ne ira in me, quia à me debitum accipis? Non sic autem est in iniurijs Dei, pro quibus nos contingit moueri zelo amoris & diuinæ dilectionis. Et dico notanter zelo dilectionis diuinæ. Nam plures sunt, qui etiam iniurias diuinas vindicant animo furibundo & non caritatiuo. Qualés fuerunt duo Apostoli, scilicet Iacobus & Ioannes. De quibus dicit; quod, cum Samaritani Christum nollent suscipere hospitio, ipsi petebant ignē descendere de cœlo ad consumendum illos. Qui licet dixerunt bono zelo, secundū Bedam, tamen indiscrete, quia tanquam impa-

Luc.

impatientes, & sicut adhuc carnales volen-
tes vindicari. Et ideò repræhenduntur à
Christo de indiscretione, secundum Ambr.
& de impatientia secundum Bedam. Vnde
eis dicitur; *Nescitis cuius spiritus estis*, quia
secundum Liran. in nouo testamento,
quod est lex amoris, non timoris sicut ve-
tus, procedendum est suauiter & benignè.
Vnde subditur ibidem; *Filius hominis non
venit homines perdere*, statim scilicet infe-
rendo pœnam mortis sicut vultis, *sed sal-
uare*. In hoc datur exemplum prælatis, vt
non statim cum impetu peccata puniant,
sed tempus & locum expectent. Hoc est
quod dicit Bernhardus ad prælatos. Et si
correctione est opus, paterna sit non tyrā-
nica. Talis ergo ira, quæ fit de iniuria Dei,
laudabilis est, dummodo sit discreta & bo-
no zelo facta. Vnde in hoc casu, qui irasci-
tur tali modo, scilicet ex causa iniuriæ di-
uinæ, non fratri irascitur, sed vitio fratris.
Sine tali enim ira nec doctrina proficit,
nec iudicia stant, nec crimina compescun-
tur. Itaque qui cum causa non irascitur;
peccat. Patientia enim irrationabilis vitia
seminat, negligentiam nutrit, & non so-
lum malos, sed etiam bonos inuitat ad ma-
lum, inquit Chrysostomus super verbum
thematis. Sed certè sunt nonnulli qui sub
specie virtutis & zeli vltionis diuinæ iniu-
riæ palliant peccatum iræ. In quibus ira
sub triplici specie virtutis se occultat. *Pri-*

tripli- specie virtutis occultat

1. *mo* quidem sub specie zeli iustitiæ & recti-
tudinis. De quibus dicit Gregorius. 25.
Moralium. Plerumque mentem sub ob-
tentu iustitiæ iræ immanitas vastat, & dum
2. sæuit ex zelo rectitudinis, rabiem explet
furoris; Iusteque se facere existimat quic-
quid ira nequiter dictat *Secundo* se occul-
tat sub specie charitatis & vtilitatis proxi-
mi. Quod maximè apparet in illis, qui di-
cunt se non irasci proximo, sed eius vitijs,
quia res gesta per eum vergit contra ipsius
salutem. Sed in hoc plerumque homines
decipiuntur, quia talis indignatio nonnū-
quam procedit ab eodem fomite, quæ non
à charitate creditur emanare. Nec mirum
3. si in hoc homines decipiuntur. Quia si-
cut in aqua turbata vera rei imago non
apparet; Sic in mente turbata veræ rei iu-
dicium non apparet. *Tertio* occultat se sub
colore mansuetudinis & patientiæ. Quod
maximè contingit in illis, qui se grauius
vlciscuntur tacendo & nihil respondendo.
Quia fortè ex hoc vel intendunt animum
proximi magis irritare, vel intendunt gra-
tiam affabilitatis aut veritatem sibi vti-
lem subtrahere, vt ex hoc proximus maius
possit nocumentum incutere. Quæ om-
nia sunt vitiosa. Et ideò si debet esse ira per
zelum, oportet quod fiat *primo* zelo iusto,
vt scilicet amore iustitiæ hoc faciat, vt pu-
ta quia libenter videret, quod iustitia Dei
locum haberet. *Secundo* vt sit animo recto,
scilicet non intentione vlciscendi se, sed vt
ille corrigatur. *Tertio*, vt sit modo discreto,
ne scilicet ille scandalizetur, aut plus pro-
uocetur, sed vt inducatur bono modo ad
sustinendum hic pro peccato suo, ne puni-
atur à Deo perpetuo. Qui ergo sic irasci-
tur multum est commendabilis. Et tantum
de secundo.

Ira iustorum siue per zelum quomodo debeat fieri.

III.

Ira diuinorum iudiciorum formidabilis
est & ardua, & per consequens vitabilis &
timenda. Ira autem Dei non est aliud, nisi
vindicta, secundum Augustinum. Quę qui-
dem meritò est formidabilis & timenda
propter quatuor; *Primo*, quia non declina-
tur virium potestate. *Secundo*, quia non
debilitatur temporis tarditate. *Tertio*, quia
in plures excitatur vnius prauitate. *Quarto*,
quia nullatenus mitigatur sine humilita-
te. *Prima* igitur conditio iræ Dei est, quod
non declinatur virium potestate. Ab ira e- 1.
nim hominis potest se aliquis fortè abscō-
dere vel subterfugere, sed ira Dei nec loco
metitur, nec tempore finitur, nec virtute
transcenditur Psalm. *Quis nouit potestatem
iræ Dei, & præ timore tuo iram tuam dinu-
merare*? Probat Boëtius de consolat. me-
tro. 4. quod sapiens non habet timere cu-
iuscunque tyranni iram quantumcunque
sæuiat contra eum. Nam in potestate sua
est iram eius facere inermem, quia sa-
piens nihil timet perdere, quod tyrannus
potuit auferre. Nec aliquid sperat ab eo
recipere, quod potuit ei conferre. Reddit
ergo iram eius totaliter impotentem, &

Ira diuinorū iudiciorū formidabilis. li. 13 de ciuit. Dei cap. 4.

Iræ diuinæ conditiones.

priuat eum penitus armis suis. Vnde ipse exemplificat, quod si quis appetit immoderate honores & diuitias hoc vitæ & timet pusillanimiter aduersitates fortunæ, talis de suis possessionibus & affectionibus facit magnam cathenam, qua hac & illac per amorem & iram alterius possit trahi. Non sic autem est de Deo, quia non possumus eum facere impotentem, scilicet non appetendo quod potest conferre, aut non pertimescendo quod potest inferre. Nam beatitudinem, quam potest conferre, omnes naturaliter appetimus; & miseriam quã potest inferre, omnes pertimescimus. Omnes enim homines beati esse volunt, idque vno ardentissimo amore appetunt. Sicut dicit August. 13. de ciuitate Dei. capitulo. 5.

2. Necesse est ergo Deum timere, tum propter amorem boni, tum propter terrorem mali. *Secunda conditio* iræ Dei, quod nõ debilitatur tẽporis tarditate. Vnde Valerius. Lento quidem gradu ad vindictam sui diuina procedit ira, tarditatemque vindictæ supplicij grauitate compensat. Eccl 16. *In gente incredibili exardescet ira*. Fertur de quadam ciuitate, quod bellis fatigata misit ad quendam principem pro succursu habendo, & vt eius animum citius inclinaret, exposuit ipsi fortitudinem ciuitatis in muris, turribus, & fossatis, quibus ille remisit. Estnè, inquit, ciuitas vestra superius cooperta, ita quod ira Dei super illam descendere nequeat. Quod si est, libenter veniam & defendam vos; Si autem propter peccata vestra expugnamini, contra iram Dei pugnare non audeo. In quadam etiam patria in Anglia quæ Merchisolia dicitur, fertur contigisse quod blada in æstate pulcherrimè creuerant; Et ecce appropinquante tempore messium venit genus muscæ in maxima multitudine, quæ totum illud bladum pulcherrimum intantum consumpsit, quod vix infra quinque miliaria vnum quartarium inueniretur. Homines vero illius patriæ quasdam de muscis illis ceperant, & diligenter inspicientes inuenerunt eas habentes litteras depictas in alis suis. In vna ala scribebatur ira, & in alia Dei, vt manifestum esset propter demerita populi vindictam diuinam fuisse, iuxta illud Hieremiæ 12. *Seminauerunt triticum & messuerunt spinas, hæreditatem acceperunt, & non eis proderit. Confundamini à fructibus vestris propter iram furoris Domini. Tertia conditio* iræ Dei est, quod in plures concitatur vnius prauitate, propter quod ob vnius personæ malitiam Deus aliquando flagellat totam patriam. Tota domus Abimelech sterilis fuit propter demeritum Abimelech. Et totus populus propter peccatum Achor punitus est. Non poteris, inquit, stare contra inimicos tuos, donec deleatur qui contaminatur scelere, dixit Dominus ad Iosue. capitulo 7. Subtraxerat enim iste Achor contra prohibitionem Iosue regulam auream, id est, quoddam ornamentum virgineum, fortè crinale. Hinc est, quod Iosue dixit filijs Israel. Iosu. 22. *Vos hodie reliquistis Dominum, & cras in vniuersum Israel ira eius desæuiet Nonne Achor filius Zaræ præterijt mandatum Domini & super omnem populum ira eius incubuit.* Deus enim aliquando punit hominem pro peccato alterius temporaliter, sed nunquam æternaliter, quia pœna æterna non punitur filius pro patre, nec è conuerso, *sed anima quæ peccauerit, ipsa morietur*. Ezech. 18. Sed bene punitur filius pro peccato patris temporaliter, vt in crimine lęsę maiestatis, & in hæresi, vbi bona paterna confiscantur principi, & à filijs auferuntur, vt dicitur de hæreticis, Vergentis. et. c. Cum secundum, libro. 6. Ratio autem quare temporaliter punitur filius pro peccato patris in istis criminibus, quia timetur, ne imitetur patrem in crimine. Et etiam propter horrorem criminis. Et etiam quia cum filius secundum corpus & secundum temporalia sit quædam res patris, vt pater tanto seuerius puniatur, punitur in filio secundum corpus, & in temporalibus, non autem in anima, quia animam non habet à patre sed à Deo. Et ideo punitur in corpore tantum, quod à patre habet per generationem. Nec æternaliter, quia ibi pœna non est satisfactoria, sed peremptoria, & ideò non punitur ibi, vbi satisfacere non potest. *Quarta conditio* iræ Dei est, quod non mitigatur nisi humilitate, patet de Niniuitis, patet etiam de Ezechia; patet de Dauid; qui ad vocem prophetarum humiliati iram Dei euaserunt. Natura leo-

nis

nis est non irasci, nisi lædatur. Vnde prostratis etiam parcere dicitur, iuxta illud; *Parcere prostratis scit nobilis ira leonis.* Eodem modo Christus non irascitur nisi læsus. Isaiæ 64. *Ne irascaris Domine satis, & ne vltra memineris iniquitatis nostræ.* Imò quantumcunque offenso humilitas occurrit eundem placatura. Vnde 2. Paral. 12. *Quia humiliati sunt, auersa est ira Dei.* Nos igitur si volumus iram Dei fugere, studeamus humiliter coram eo procedere plorantes coram Domino, qui fecit nos, qui iram conuertet in misericordia, & propitius erit peccatis nostris, propter nomen sanctum suum, dabitque tempus pœnitendi ad remittendum culpam, & satisfaciendi pro pœna, & post hoc perducet nos ad gloriam. Ad quam nos perducat Dominus misericordiæ & pietatis, qui sine fine viuit & regnat, &c.

DOMINICA VII POST TRINITATIS.

SERMO I.

Conuocatis Iesus duodecim discipulis ait illis; Misereor super turbam, quia iam triduo sustinent me, nec habent quod manducent. Marci. 7. & Matth. 15.

IVcunda res est inquit Policratus cum potestas publica studet sic præesse, vt in vniuersitate sua tristem aliquem non esse patiatur. Hæc ille. Ad principem namque, & ad quemlibet prælatum maximè pertinet compassio super defectibus subditorum. Hinc Iob de se dicit; *Cum sederem quasi rex circumstante me exercitu, eram tamen mœrentium consolator.* Vnde etsi omnibus dicitur a Christo; *Estote misericordes.* Tamen specialiter conuenit principi, vt clemens sit, eò quod princeps vel quicunque prælatus, aut senior in aliqua dignitate, est quasi pater. Antiqui reges & principes leguntur fuisse multum pij & misericordes & compassiui super defectus subditorum. De Alexandro Magno narrat Valerius & Ioannes Gallensis, Et Policratus libro 5. cap. 7. quod tantæ fuit compassionis super miseria suorum militum, quod cũ quadã hieme ducens exercitũ ad ignẽ resideret. Videns militem confectum senio, & exanimatum frigore, misit eum sedere in solio suo dicens; Si in Persis natus esses, in regia sella residere capitale esset, sed in Macedonia nato conceditur. Narrat similiter Policratus de Traiano imperatore, quod tantæ compassionis fuit, quod etiam milites suos ægrotantes visitabat. Et quod mirabilius est, non solum super defectibus amicorum & suorum fidelium, sed etiam inimicorum antiqui principes compatiebantur. Narrat Valerius lib. 5. de Marco Marcello, quod captis Syracusis cernens casum lugubrem ciuitatis inimicorum suorum, a lachrymis se continere non potuit. Idem narrat de Põpeio, qui regem Armeniæ à se victum supplicem in conspectu suo iacere non est passus. Similiter de quodam Paulo cõsule Romano, qui captum à se regem volentẽ procumbere ad genua, dextera sua leuauit, eũque ad mẽsã secũ locauit. Si igitur sic cõpatiebãtur principes terreni, quãto magis filius Dei, cui ꝓpriũ est misereri. Cum igitur fuisset rex regũ & Domin⁹ Dominãtiũ, qui

Polic. l. 5. c. 8.

venerat per viscera misericordiæ visitare peccatores, merito debuit esse misericors & compassiuus super miserijs hominum, non solum iustorum, sed etiam peccatorum. Cuiusmodi tunc erant turbæ sequentes eum, in quibus erant multi peccatores, quibus multa compassionis & misericordiæ opera impendit; videlicet languores curando, in tribulationibus consolando, & famelicos ac deficientes recreando & reficiendo. Vnde in persona ipsius dicitur; *Si*
Iob. 31. *comedi buccellam meam solus; & non comedit pupillus ex ea.* Quasi dicat, non. Cuius rationem subdens ait, *Quia ab infantia creuit mecum miseratio, & de vtero matris meæ egressa est mecum.* Non igitur mirum, si miserebatur Christus super turbas, qui miserationes suas diffudit super omnia opera sua. Veruntamen mirum erat, quod miserebatur super turbas inimicorum. Roman. 5. *Cum adhuc inimici essemus, commendauit Deus misericordiam suam &c.* Quas non solum docebat & ad viam reducebat veritatis & salutis, sed etiam infirmitates eorũ adiuuans, ne deficerent in via, reficiebat pane vitæ & intellectus. Vnde compatiens defectibus turbæ prius quam beneficium eis impendit, affectum compassionis discipulorum collegio voluit intimare. Quibus congregatis dixit; *Misereor super turbam, quia iam triduo sustinent me,* &c.

Proposit. Tria tanguntur circa miraculum per Christum faciendum. *Primo* discipulorum Christi congregatio ad consulendum prudenter, cum dicitur, *Conuocatis.* *Secundò* Saluatoris nostri compassio ad miserandũ vtiliter; *Quia misereor.* *Tertiò* humanæ naturæ defectio ad misericordiam implorãdam inclinans faciliter, *quia iam triduo sustinent me* In discipulis fuit discretio matura; In Christo compassio vera; In turbis fames miseria plena.

I.

Conuocatis. Conuocat discipulos, secundum Gorran. vt exemplum miserandi accipiant, & ex collocutione signi magnitudinem colligant, & vt instruat nos, quod consulere inuicem debemus, quando aliquid magnum facere proponimus. Item vt doceat maiores interdum consilium habere cum minoribus. Huic concordat Haymo dicens; Quare conuocat discipulos suos? nunquid sine illorum consilio non poterat hoc agere? Sed ideò conuocauit, vt daret exemplum regibus, comitibus, Episcopis, & cæteris potentibus huius sæculi, ne despiciant subiectos suos in consilio suo, quia sæpè reuelat Deus minoribus suis, quod melius est. Hæc ille. Glossa autem ordinaria super hunc locum dicit, quod Dominus discipulos conuocauit, vt doceat maiores consilia sua communicare minoribus. Circa quod notandum est de tribus; *Primo* quærere consilium est necessarium. *Secundo* quales debent esse consiliarij; *Tertio* qualia debent esse consilia. *Primo* quomodo quærere consilium est necessarium dicit Salomon Prouerb. 11 & 24. *Vbi multa consilia, ibi multa salus.* Vnde rectores reipublicæ antiquitus dicebantur consules à consulendo, prout ait Augustinus. Sunt autem consilia necessaria intantum, vt etiam arma bellica quæcunque foris nihil valeant, si non fuerint domi consilia, vt ait Tullius. Et Augustinus vbi supra. propter quod Seneca concludit, quod consiliarij non minus sunt vtiles patriæ in consulendo, quam milites in protegendo. Nam etsi morantur in priuato, publicum tamen gerunt officium. Imo, vt dicit Tullius libr. de senect. ca. 3. Dantes consilium in republica plus agunt quam alij. Nam sunt sicut gubernator in naui, qui licet sedet quietus, tenet tamen clauum, quo tota nauis gubernatur. Propter quod subdit, quod licet multi in republica discurrant huc atque illuc, & viribus suis multa efficiant; tamen consiliarij sunt vtiliores, quia non viribus aut velocitate, aut celeritate corporis res magnæ geruntur, sed consilio & auctoritate & sententia. Hæc ille. *Secundo* consiliarij debent esse *primo* senes & maturi. Nam in antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia, Iob duodecimo. Vnde & Roboam, qui dereliquit consilium senum, & adhæsit consilijs iuuenum, amisit regnum. 3. Reg. duodecimo. Narrat Augu-

Epist. 58. Augustinus de Themistocle Philosopho ad Dioscorum, qui cum in quodam conuiuio reputatus esset cæteris indoctior, eò quod nesciret cantare cum alijs; Requisitus est, quid ergò sciret, cum hoc nesciret, Respondit, rempublicam magnam ex parua facere, si suis consilijs acquiesceret. Et Valerius narrat de quodam, qui alteri minabatur, quod haberet contra eum multos gladios, Cui ille respondit, & ego multos alios. Quasi dicat. Tu habes gladios ferreos, & ego consiliarios discretos. *Secundò* debent esse consiliarij vita sancti & probati, prout ait Ambrosius libro secundo de officijs diuinis. In acquirendis consilijs plurimum requiritur vitæ probitas, virtutum prærogatiua, beneuolentiæ vsus, facilitatis gratia. Et ponit exempla. Quis in cœno fontem requirat? Quis ex turbida aqua potum quærat? vbi luxuria, vbi intemperantia, vbi vitiorum confusio, quis non horrendum existimet? quis non desipiat morum cauillationes? Quis vtilem causæ alienæ iudicet, quem videt inutilem suæ vitæ? Hæc ille. Ex quo concludit Ambrosius, quod præstantior debet esse, à quo cõsilium petitur, quam ille, qui petit. *Tertiò* consiliarij debent esse veritate præditi siue veridici, vt in veritate consulant illis, quorum sunt consiliarij, vt scilicet non ad placitum Dominorum, sed secundum veritatem consulant. Hoc est contra adulatores in consilio, qui quam citò cognouerint voluntatem dominorum, consulunt omnia ad eorum placitum; quod est multum dãnosum. Narrat Iuuenalis de Xerxe rege Medorum, qui cum bellum Græcis indixisset, & quidam ex consiliariis dicebant Græcos initium belli non expectare, sed ad primam vocem & aduentus famam terga versuros. Alius autem dicebat Græciã non solum vinci, sed obrui. Alius dicebat timẽdum esse, ne vrbes vacuas inuenirent. Alius dicebat illis vix naturam rerum sufficere, & sic de alijs. Surgens Damarathus fidelis consiliarius dixit regi; Multitudo ista exercitus tui tibi timenda est, verum est enim, immodica, id est, magna nunquam posse regi; nihil tam magnum, quod perire non possit. Acciderunt autem, quę dixit Damarathus. Fuit enim iste rex confusè deuictus, vt narrat Trogus Pompeius libro quinto, & Vegetius libro quinto. Vnde licet habuisset quadraginta millia armatorum proprriorum, & trecenta millia auxiliatorum, & centum millia nauium, tamen omnes cum eo fuerunt in fugam conuersi timore aduersariorum. Valerius libro primo, capitulo 4. narrat, quod in eius exercitu equa peperit leporem, qui est fugax animal, ad significandum eius fugam cũ suis. *Quartò* debent esse consiliarij multiplici experientia industrij, & perspicui. Ideò enim præcepit Deus Moysi seniores ad consilium recipere. Quia secundum Ambrosium. Senectus in consilijs est vtilior, iuxta illud Eccl. *Quam speciosa veteranis sapientia, & gloriosis intellectus & consilium.* Narrat Papias, quod in principio Romanorum Romulus condita vrbe centum ex senioribus elegit, quorum consilio omnia ageret. Similiter narrat Augustinus de Athenis, quod in speciali platea, quæ dicebatur Ariopagus, sapientes senes fuerunt constituti, ad consulendum. *Quintò* debent esse stabilitate solidi, vt non moueantur timore, vel amore, vel cupiditate in consilijs dandis. Eccl. 37. *Ante omnem actum consilium stabile.* Maxime autem requiritur, vt sint stabiles in iustitia diuina. Narratur de Cõstantino, cum Ecclesiæ paterentur persecutiones, concessit licentialiter Christianis in sua religione consistere. Volens autem probare quosdam de palatio suo Christianos, si essent stabiles, præcepit quod si qui venirent ad sacrificandum dijs suis, hi essent cum eo in palatio suo; Si qui autem nollent sacrificare, de palatio exirent. Et tandem aliqui pensantes fauorem regis, obtulerunt se paratos ad sacrificandum Dijs; Alij verò, qui erant in fide Christi benè firmati, exierunt de palatio nolentes sacrificare. Quod videns Constantinus istos vltimos, qui Deo fuerunt suo ita fideles, in cõsiliarios acceptauit prioribus illis refutatis, qui fuerunt Dei sui proditores. Non potest erga homines esse fidelis, qui Deo est infidelis. *Fili sine consilio nihil facias, & post factum non pœnitebis.* Tales ergò consiliarij sunt vitandi, qui præponunt commodum proprium vtilitati cõmuni, quia sunt semper instabiles & variabiles secundum

Margin notes: Valerius lib. 6. ca. 5. — 2. Vitæ sancti & probati. — 3. Veridici — 4. Experti — Exod. 3. — Num. 11. — Hom. 1. in Hexameron. — Eccl. 25. — Lib. 18. de ciuit. Dei cap. 10. — 5. Stabiles — Lib. 1. tripart. hist. cap. 7 — Eccl. 32.

dum varietatem commodorum. A talibus consulit abstinere Salomon. *A consiliario malo conserua animam tuam.* Vnde consiliũ non est quærendum ab illis, qui diligunt bona hominis non hominem. *A zelantibus te absconde consilium.* Vnde Gregor. Nullus tibi fidelior esse potest ad consilium, quam ille, qui non tua, sed te diligit. Hæc ille. Tertiò qualia debent esse consilia, dicit Albertanus Brixiensis in libello de cõsilijs, quod plura sunt vitanda in consilio. *Primò* namque vitanda est ira, quia iratus plus putat se posse facere quam possit. Et ideò quasi posse suum superat; iuxta illud. *Qui plus posse putat sua, quam natura ministrat; Posse suum superans, se minus ipse potest.* *Secundò* quia iratus nihil nisi crimina loquitur. *Tertiò* quia impedit ira animum ne possit cernere verum. Vnde dixit Seneca, lex videt iratum, sed iratus non videt legem. Et Tullius quod cum ira nil rectè fieri, vel considerari potest. *Secundò* in cõsilio vitanda est festinantia. Socrates dixit duo ista esse vitãda, scilicet iram & præcipitationem. Velox enim consilium sequitur pœna, secundum ipsum. Vnde Ambros. 32. quæst. 2. dicit: quod non omne, quod differtur, aufertur, sed sæpè maturiori cõsilio perficitur. Vnde dici solet; Optimum existimo iudicem, qui citò intelligit & tardè iudicat. *Tertiò* vitanda est reuelatio vel publicatio consilij. Ecclesi. 8. *Nõ omni homini cor tuum manifestes, nè forte inferat tibi gratiam falsam, & conuitietur tibi.* Vnde quidam; Quod secretum esse vis, nemini dicas. Est autem cautela circa hoc secundum Albertanũ seruãda, quia si homo non credit conditionem suam facere meliorem per consilium alterius, melius est non reuelare secretum cordis sui. Nam vt Petrus Alphinius, Consilium absconditũ quasi in carcere tuo est, Reuelatũ verò te in carcere suo tenet ligatũ. Quare idem dicit; Qui consilium in corde suo retinet, sui iuris est. Nã tutius est tacere, q̃ vt taceret, alium rogare. Vnde Seneca; si tibi ipsi non imperasti vt taceres, quomodo ab alio silentium quæres? *Quartò* vitandum est, ne super consilio petendo voluntatem suam quis prius consiliarijs ostendat. Nam adulatores, statim vt cognoscunt voluntatem Domini, consulunt, quod ei placere credunt. *Quintò* vitandum est consilium illorum, qui aliquid occultè consulunt, sed tamen illud non defenderent publicè. Dicit enim Cassiodorus. Læsionis genus est, occulte aliquid dicere, & aliud velle monstrare. *Sexto* vitandum est consilium imprudentium & stultorum. Est autem stultus & imprudens, qui non attendit ad finem negotij, sed tantum ad principium vel medium. Vnde Pamphilus: *Principium finemque simul prudentia spectat.* Et Boetius de consolatione; non quod ante oculos est, sufficit intueri, rerum exitus prudentia metitur. Et Seneca de forma humanæ vitæ; si prudens est animus tuus, tribus dispensetur temporibus; præsentia ordina, futura prouide, præterita recordare. Finis autem omnium consiliorum nostrorum debet esse honor Dei, & vtilitas salutis nostræ. Vnde quæcunque sunt contra honorem Dei & nostram salutem, non sunt consilia sed proditiones. Consilium igitur Christi fuit saluberrimum, quia habuit consiliarios senes & maturos; vita sanctos & probatos; veritate præditos; expertos & stabiles. Et ideò bene fuit conclusum, quia ad honorem Dei patris fuit ordinatum istud miraculum, & ad fidem confirmandã in cordibus turbarum. Docemur autem specialiter à Christo in hoc, quod licet fuerit ipse sapientissimus & nullius consilio indigens, sicut ipse de se dicit. Prou. 8. *Meum est consilium & mea est sapientia,* tamen ex humilitate conuocauit ad suum consilium discipulos, vt doceret quemlibet quantumcunq; sapientem, ab inferiori suo non dedignari consiliũ. Nã & Moyses sapiẽtissimus audiuit consiliũ Jetro, qui erat eo inferior dignitate. Vnde Hieronymus super illud Isaiæ, Et cõsiliarius non est tibi, dicit, quod Græci poëtæ laudabilis fuit sentẽtia; Primum illum esse beatum, qui pro se sapiebat; Secundum qui sapiẽtem audiebat. Qui autem vtroq; caret, inutilis est talis tam sibi quã alijs. Hinc Seneca in ep. ad Elbinam dicit. Sapientibus viris me tradidi nondum validus in auxilium meum. Et tãtum de primo.

Eccl. 37.

Ibidem.

Lib. 1. Registri.

3. Consilia qualia debeant esse.

1. Absq; ira.

2. Absq; festinantia.

3. Secreta absq; reuelatione.

4. Absque voluntatis suæ manifestatione.

II. Mi-

I I.

Miſereor ſuper turbam. &c. Competit miſereri Chriſto ex aſſumpta humanitate. Vnde gloſſa dicit; Hic cõpatitur vt homo, paſcit vt Deus. Et hæc eſt naturæ diuinæ proprietas, miſereri ſemper & parcere. Nõ ſolum autem miſeretur huic aut illi particulariter, ſed omnibus bonis & malis, electis & reprobis generaliter, iuxta illud. Pſal. 35. *Homines & iumenta ſaluabis Domine, quemadmodum multiplicaſti miſericordiam tuam Deus.* Vbi dicit Innocentius quartus; *Homines*, id eſt, electos ratione vtentes, *& iumenta*, id eſt, reprobos irrationabiliter viuentes, *ſaluabis Domine*, temporali ſalute & corporali. De qua ſalute dicitur; *Salua me Domine, mi Rex.* Qui ait; *Non, te ſaluet Dominus.* Et hoc, *quemadmodũ multiplicaſti* id eſt, multiplicem oſtendiſti, *miſericordiam tuam Deus. Homines* autem dicuntur electi iuxta illud Ezech. 34 *Vos autem greges mei & greges paſcuæ meæ eſtis homines.* Et *iumenta* dicuntur peccatores. Ioel. 1. *Cõputruerunt iumenta in ſtercore ſuo.* Vel ad litteram, *Homines & iumenta*, quia non ſolum hominibus dat eſcam Deus, ſed etiam brutis animalibus. Pſal. 146. *Qui dat iumentis eſcam ipſorum.* Matth. 6. *Reſpicite volatilia cœli, quomodo nõ ſerunt neq; metũt, neque congregant in horrea, & tamen pater veſter cœleſtis paſcit ea.* Quemadmodũ multiplicaſti miſericordiam tuam Deus. Verè ab initio mundi magis & magis multiplicatur miſericordia Dei. Noë enim promiſit Deus, vt ſaluaretur à diluuio; poſtmodũ Abrahæ promiſit ſemen; tandem nobis dedit filium ſuum, & cum eo omnia. Rom. 8. *Qui etiam proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit?* Homines ergo & iumenta ſaluat Deus per miſericordiam, quia bonos & malos paſcit in præſenti, quæ eſt magna miſericordia. Vnde licet, ſecundum Innocentium, ex iuſto Dei iudicio, tamen occulto, malis hominibus Deus non det bona gratuita, tamen de ſua miſericordia dat eis bona tẽporalia. Ad quod ſignificandũ Chriſtus voluit hic paſcere nõ tantũ electos Apoſtolos, ſed etiã turbã,

Miſereri Chriſto propriũ.

in qua ſunt mali permixti bonis. Sunt autem octo effectus, in quibus apparet diuina miſericordia omnibus generaliter exhibita, dummodo non ponant obicem. *Primus* eſt tam nobilis & excelſa plaſmatio. *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Secundus* creaturarum omnium vniuerſalis ſubiectio. *Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius. Tertius*, poſt peccatum longanimis exſpectatio. *Miſereris omnium diſſimulans peccata hominum propter pœnitentiam. Quartus* lapſi frequens & pia reuocatio. *Aures tuæ audiant verbum poſt tergum monentis. Reuertere reuertere Lunamitis. Quintus* redeuntis libens & benigna ſuſceptio. *Cum autem adhuc longè eſſet, vidit illum pater ſuus & miſericordia motus eſt. Sextus* poſt reditum clemens & paterna correctio. *Viſitabo in virga iniquitates eorũ, miſericordiam autem meam non diſpergam ab eo. Septimus* captiui ſeu perditi copioſa redemptio. *Empti eſtis precio magno. Non corruptibilibus auro & argento empti eſtis. Copioſa apud eum redemptio. Octauus* in fine ſuperabundans remuneratio. *Euge ſerue bone & fidelis.* Vltra iſtos autem adhuc ſeptem effectus oſtendit peccatoribus ſecundum Bernardum; Septem, inquit, in me video miſericordias Domini, quas & vos ipſi facile inuenietis in vobis. *Prima* eſt, quod à multis peccatis adhuc in ſeculo poſitum cuſtodiuit. Nam in multa cecidi, & in alia potueram cecidiſſe peccata, niſi omnipotentis pietas ſeruaſſet. Fateor & fatebor, niſi quia Dominus adiuuiſſet me, paulominus cecidiſſet in omne peccatum anima mea. *Secunda* miſeratio, quæ non poteſt explicari ſermone, quam benigna, quam libera, quam gratuita. Ego peccabam & tu diſſimulabas; non continebam me à ſceleribus, & tu abſtinebas à verberibus; prolongabam ego multo tempore iniquitatem meam, & tu Domine pietatem tuam non abſtuliſti. *Tertia* quia viſitauit cor meum, & immutauit, vt amara fierent, quæ malè dulcia prius erant. *Quarta*, quod me pœnitentem miſericorditer ſuſcepiſti; vt in numero eorum inuenirer. De quibus Pſalmiſta dicit; *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, &c. Quinta*, per quam mihi continendi deinceps & emendatius

Gen. 1.
Pſal. 8.
Sap. 11.
Iſa. 30.
Cant. 6.
Luc. 15.
1. Cor. 6.
1. Pet. 1.
Pſal. 129.
Matt. 25.
Bernard. ſer. 88 ſu. Cantica.
Miſericordia Dei peccatoribus exhibita ex ſeptẽ apparet.

datius viuendi præstitisti virtutem, ne recidiuum paterer, & esset nouissimus error peior priore. Postquam autē in istis quinque miserationibus à malis liberabis, in duabus alijs bona largiris. Hæ duæ sunt *gratia promerendi*, quam videlicet donans munus bonæ conuersationis indulges; *Et spes obtinendi*, quam donas homini indigno peccatori de tua totiens experto bonitate, vsque ad cœlestia sperādа præsumere. Hæc Bernardus. Hæ sunt igitur miserationes, quibus Christus miseretur, vti patet filiorum. Et hoc non vni tantum aut duobus, sed toti turbæ peccatorum famelicæ, esurienti & sitienti ipsius misericordiam. Et tantum de secundo.

III.

Quia iam triduo sustinent me, nec habent quod manducent. Nihil sic Deum inclinat ad misericordiam, sicut perseuerantia & sustinentia in tribulationibus. Nam taliter perseuerantibus celerius & promptius Deus miseretur, quam alijs, & eos adiuuat & protegit specialius. Vnde Psalmista *Anima mea sustinet Dominum*, scilicet vel præmia differentem, vel flagellantem, vel sustinet flagella propter Deum. Et sequitur; *quia adiutor & protector noster est.* Et alibi: *Cum ipso sum in tribulatione.* Et iterum; *Adiutor in tribulationibus.* Sunt autem sustinēda tria præcipua, si volumus à Domino adiuuari & satiari pane cœlestis consolationis, scilicet onera præceptorum diuinorū; flagella Domini; & molestias illatas ab inimicis. De primo dicit Gregorius; Qui ad cœlestem patriam venire desiderant, mandatorum onera libenter portent. Ad hæc portanda & sustinenda hortatur nos Dominus dicens; *Tollite iugum meum super vos, &c.* Et sequitur; *Iugum enim meū suaue est & onus meum leue.* De flagellis diuinis dicit ibidem; Tanto ferramentum libētius tolerat, quanto putridum videt quod secat. Vnde Psalmista dicit de se; *Quoniam ego in flagella paratus sum.* id est, bene merui flagellari secundum Innocentium. *Parata sunt derisoribus iudicia, & mallei percutientes stultorum corporibus.* Ecce grauia flagella. Ad ista flagella debet homo esse paratus, propter multas causas secundum Innocentium. *Primò* propter magnitudinem præmij. Augustinus. Labor te terret, vide mercedem. *Illi quidem corruptibilem coronam accipiunt, nos autem incorruptam. Idem enim quod in præsenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam.* Secundò, quia per illa scit se æternam pœnam euadere. Vnde Gregorius. Sancti temporalem pœnam lucrum putant, quia per hanc euadere æternam pœnam non ignorant. *Ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat, vt requiescam in die tribulationis.* Tertiò quia videt se meruisse illa. Vnde Mich. *Iram Domini portabo, quia peccaui ei. Quartò Hæc infirmitas mea, portabo illam.* quia anima homo necesse est, vt patiatur illa, quia aut Deus punit in futuro, vel etiam in præsenti. Vnde debet facere de necessitate virtutem. *Ecce quibus non erat iudicium vt biberent calicem, bibentes biberunt, & tu quasi innocens relinqueris.* *Quintò* quia per hæc discipulus Christi esse probaris. *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Vnde Bernardus; Totus debet esse in disciplinis discipulus Christi, vt humilietur ad timorem, erudiatur ad scientiam, exerceatur ad pœnitentiam, coronetur ad gloriam. *Sextò*, quia quanto homo pronior est ad sustinendum flagella, tanto Deus est pronior ad miserandum ei. *Ego sum qui peccaui, ego iniquè egi; Vertatur obsecro manus tua contra me*, & Dominus misertus est ei & ipsius populi. *Septimò*, quia sunt signa ad habendam æternam beatitudinem. Ubi dicit *flagellat omnem filium quem recipit.* Vbi dicit Augustinus. Si es exceptus à numero flagellorum, exceptus es à numero filiorum. Hæc Innocentius. *Tertiò* debet homo sustinere molestias illatas ab inimicis. De quo dicit Saluator. *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Vbi dicit Gregorius. Per patiētiam animas nostras possidemus, quia dum nobisipsis dominari discimus, hoc ipsum incipimus possidere quod sumus. *Beati mites quoniam ipsi possidebunt terram. Exemplum accipite fratres mei* ...

Perseuerantia & sustinētia in tribulationib9 inclinat Deum ad misericordiam.

Psal.32.

Idem 90.

Tria sustinenda.

1. Onus præceptorum Dei.

Matt.11.

2. Flagella.

Prou. 19.

Ad flagella homo debet esse paratus.

tus mali & longanimitatis & patientiæ prophetas, qui locuti sunt in nomine Domini. Sustinere autem debet tam in prosperis, quã in aduersis. *Anima mea desiderauit te nocte, sed & spiritu meo in præcordijs meis de mane vigilabo ad te.* Debet ergo anima sustinere Dominum sicut domus habitatorem suũ; aut sicut sponsa sponsum; aut sicut familia dominum. *Vos similes hominibus exspectantibus dominum suum.* Et. *Moram autem faciente sponso.*

Sunt autem mali homines & inimici vtiles bonis propter plura. *Primò*, quia sunt virga & baculus, quibus corrigũtur a Domino, quando delinquunt. Vnde Isaias: *Væ Assur, virga furoris mei & baculus meus ipse est. Secundò*, quia sunt malleus & instrumẽtum, quo Dominus eos fabricat in vasa gloriæ. *Quomodo fractus est malleus vniuersæ terræ. Tertiò*, quia sunt stimuli, quibus Dominus stimulat bonos. *Vitula elegans atque formosa Ægyptus, stimulator ab Aquilone veniet ei.* Gregorius; Mala, quæ nos hic premunt, ad Deum ire compellunt. *Vrgebantq; Aegyptij populum Israel de terra sua exire. Quartò*, quia sunt probatorium, quo Dominus probat iustos, qui sunt recipiendi ab eo in patriam, & qui non. *In igne probatur aurum & argentum homines verò receptibiles in camino tribulationis.* Dominus enim facit, sicut ille qui emit vasa figuli. percurrit vt videat si est ibi aliqua fractura latens, & cum grossum sonum reddit dimittit illud; Sic Dominus eos qui grosse respondent per impatientiam, non approbat. Gregorius. Qualis quisque apud se lateat, contumelia illata probat. Non solum autem Christum ad misericordiam inclinat istarum turbarum patiens tolleratio, & sustinentia tridui, sed etiam defectus victualium. Vnde additur quasi secunda causa miserationis. *Nec habent quod manducẽt.* Permisit Christus, vt turbæ consumerent quæ habebant, & deficerẽt in victualibus, vt oportunius eis misereretur, quod facit & hodie, cum Dominus exponit iustos tribulationibus, & subtrahit eis temporalia, propter plures rationes secundum Innocẽtium super Psalm. 42. *Prima* est ne temporalibus adhæreant, & Dominum derelinquant, sicut coruus non redijt ad Noë in arcam. Et dicitur, quod à cadauere alicubi allectus fuit. Gregorius. Qui in præsẽti felicitate quæsitum inuenit, auctorem qui eam tribuit nõ requirit. *Secunda* est, vt homo se exerceat. *Tribulatio patientiam operatur.* Gregorius. Tribulatio tentationis, cui non consentitur, non est vorago vitiorum sed exercitium virtutum. *Tertia* ratio est, vt eum attentius quæramus. *Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuũ Domine.* Vnde per contrarium dicitur. *Viã manus tuæ inuenisti propterea non rogasti.* Et in Genes. *Succedentibus prosperis oblitus est pincerna interpretis sui. Quarta est*, vt eam ardentius diligamus. *Dum superbit impius incenditur pauper. Non cessabant ministri regis succendere fornacem. Quinta*, vt sciamus bona nostra non habere à nobis. *Accinxi te & non cognouisti me. Sexta*, vt exemplo eorum ad patientiam infirmi roborentur. Gregorius. Facta præcedentium recolamus & grauia non erunt, quæ sustinemus. *Exemplum accipite fratres mei exitus mali & longanimitatis laboris & patientiæ prophetas.* Et sequitur; *sufferentiam Iob audistis. Septima*, vt mali terreantur. *Si iustus in terra recipit, quanto magis impius & peccator. Si in viridi hoc faciunt, quid in arido fiet.* Taliter ergo sustinentes & deficientes in præsẽti Dominus reficiet & satiabit in futuro; vbi satiabitur iustus cum apparuerit gloria Dei. Tunc enim secundum dolorum multitudinem in corde eius, cõsolationes Dei lætificabunt animam eius; tunc videbit & affluet æternis delicijs. Quas nobis concedat Dominus deliciarum, & Deus totius consolationis, qui viuit & regnat per secula benedictus.

Amen.

Cur iusti exponantur tribulationib⁹, & temporalia ijs subtrahãtur.

Gen. 8. Rom. 5. Psal. 82. Isa. 57. Gen. 40. Psal. 9. Dan. 3. Isa. 45. Iacob. 5. Prou. 11. Luc. 23.

DOMINICA SEPTIMA POST TRINITATIS.

SERMO II.

Accipiens septem panes gratias agens fregit & dedit discipulis suis, vt apponerent turbæ. Matt. 15. & Marc. 8.

Duo genera famulorũ. IN præsenti vita duo sunt genera famulantium & seruorũ. Quidam sunt, qui receptis victualibus recedunt à Dominis ad labores exteriores, ad siluas & nemora, quibus Dominus non adest præsentialiter. Sed hi sũt frequenter in periculo, quia si deficiunt in victualibus famem patiuntur, & cum difficultate supportantur per inimicos. Quidã sunt, qui continuè in præsentia Domini laborant, quorum indigentiam Dominus reuelat & supplet, prout viderit expedire. Et isti non sunt in periculo, quia si oculus Domini impinguat equum vt dicit Sapiẽs, multò magis seruum. Si etiam spiritualiter loquendo de genere humano, in quo est duplex familia. Vna quæ à Deo elongatur per laborem perditionis & vanitatem seculi. *Sap. 5.* *Lassati sumus in via perditionis*. Et hæc est in periculo, quia consumptis bonis naturæ, & fortunæ finaliter deficit & famem patitur vt canis, & tunc circuit ciuitatem. *Luc. 15.* Quorum figuram expressit filius prodigus, qui abiens in regionem longinquam, consumptis omnibus bonis paternis cupiebat saturari de siliquis, porcorũ, & iam fame peribat. Alia autem familia est Christi, quæ continuè adhæret Deo, & est mens iustorum, quæ in tempore quantumcunque malo non est sollicita de refectione sua. Vnde Psalmista de talibus dicit; *Psal. 36.* *Non confundentur in tempore malo, & in diebus famis saturabuntur*. Hoc enim promittit eis Saluator dicens: *Matt. 6.* *Nolite solliciti esse dicentes, quid manducemus &c. Scit enim pater vester cœlestis, quia his omnibus indigetis.* *Iob 4.* Vnde Iob. *Recordare obsecro quis vnquam innocens perijt, aut quando recti deleti sunt.* Quasi dicat nunquam Psal. 36. *Nunquam vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panẽ.* Propter quod Psalmista dicit; *Idem.* *Mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam.* Et certè bonum quia Dominus prouidet de talibus. Iuxta illud Petri. *1. Petri 5.* *Omnem sollicitudinem vestram proijcientes in eum, quia ipsi cura est de vobis.* Istud bene & expresse figuratum est in hodierno euangelio, vbi cum turbæ defecissent in proprijs victualibus in solitudine, quia tamen Christo adhærebant, & sub eius cura tunc erant, ipse videns eorum defectum, accipiens septem panes gratias agens fregit & dedit discipulis suis, vt apponerent turbæ. *Propositio.* In quibus verbis tria tanguntur. *Primò* describitur materia refectionis, per quam Christus turbam satiauit, quia *accipiens septem panes*. *Secundo* gratiarum actionis doctrina, per quam Christus nos informat, *gratias agens fregit*. *Tertiò* subditur excellentia apostolicæ auctoritatis, per quam eos Christus designauit, quia *dedit discipulis suis vt apponerent turbæ*.

I.

Accipiens septem panes. Aliter reficit suos Deus, & aliter diabolus suos. *Septuplici pane suos reficit Dominus.* Dominus reficit suos septuplici pane. *Primus* est naturalis, qui datus est ad sustentationem corporis *In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* *1. Panis naturalis.* *Gen. 3.* Bene dicit; *In sudore vultus tui*. Non enim debet comedi panis ex illicitis laboribus, vel potius ex illicito otio; sicut ipsum comedunt vsurarij, qui non in sudore, sed in otio comedunt, & consumunt omnem sub-

ſubſtantiam proximorũ. Contra quos dicitur. Matt. 5. *Volenti mutuare à te, non auertaris*, ſcilicet non mutuando vel mutuum differendo vel diminuendo. Deut. 23. *Fratri tuo abſque vſura id quod indiget accommodabis*. Et Luc. 6. *Mutuum dantes & nihil inde ſperantes*. Ezech. 18 *Si ad vſuram non accommodauerit, & amplius non acceperit, vita viuet*. Vnde Pſalmiſta poſtquam requiſit Dominum; *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo?* audiuit à Deo; *Qui pecuniã ſuam non dedit ad vſuram*. Vbi dicit Innocentius, quod vſuram deteſtatur Dominus *(Vſura cur Deo deteſtabilis.)*
1. propter multas cauſas. *Prima eſt*, quia vſura directè opponitur charitati. 1. Corint. 13. *Charitas patiens eſt, benigna eſt, non quærit quæ ſua ſunt*. Ioſue 1. *Omnem locum, quemcunque calcauerit veſtigium pedis veſtri, vobis tradam*. Per pedem ſignificatur charitas, quæ facit ſuum quicquid calcat. Vnde
2. omnia facit communia caritas, vſura autẽ omnia appropriat. *Secunda cauſa eſt*, quia vſura eſt homicidium. Eccl. 34. *Panis egen-*
3. *tium vita pauperum eſt, qui defraudat illum, homo ſanguinis eſt*. *Tertiò*, quia furtũ, licet curiale. Exod. 20. *Non facies furtũ*. Vbi Auguſtinus. Furtum eſt attractio rei alienæ
4. inuito domino. *Quarta cauſa eſt*, quia vſurarius comparatur inferno. Abac. 2. *Dilatauit quaſi infernus animam ſuam, & ipſe quaſi mors, & non implebitur*. Et ſicut in inferno nulla eſt redemptio, ſic in iſtis. Imò peiores ſunt inferno & diabolo, quia quãdo Dominus deſcendit ad infernum, infernus & diabolus reddiderunt ea, quę iniuſtè detinebant, ſcilicet animas iuſtorum; Sed vſurarius quãdo viſitat eum Dominus per infirmitatẽ, vel prædicationẽ vel huiuſmo-
5. di, nihil vult reddere. Iſa. 5. *Tenebit prædam & amplexabitur, & nõ erit qui eruat*. *Quinta eſt*, quia nnnquam dormit, ſicut diabolus. 1. Pet. 5. *Vigilate in orationibus, quia aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret*. Iſai. 5. *Non dor-*
6. *mitabit, neque dormiet*. Iob 30. *Et qui me comedunt non dormiunt*, ſcilicet vſurarij, *dicit pauper*. *Sexta*, quia nunquam habet treugas cum Domino, licet alia peccata aliquando habent requiem. 1. Mach. 2. de Antiocho dicitur, quod conſtituit aduerſus eos prælium in die ſabbathorum. Crudeliores etiam ſunt Herode, qui Dominum natiuitatis ſuæ hora non eſt perſecutus; Sed ipſi ipſa hora natiuitatis ſuæ perſequuntur eum.
Septima eſt, quia eſt contraria omni iuri. 7.
Eſt enim contraria iuri diuino. Lnc. 5. *Date & dabitur vobis*. Item eſt contraria iuri vniuerſali, de quo Auguſtinus. Iudicium diuinæ poteſtatis eſt, quod quælibet creatura cogitur ſe ipſam dare. Item contraria eſt iuri naturali, de quo Matth. 7. *Omnia quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, &*
vos eadem facite illis. *Octaua*, quia fœnus in- 8.
terficit miſericordiam, vnde & fœnerator
miſericordiam non habebit. *Nona ratio eſt*, 9.
quia contraria naturæ eſt, facit enim vt granum non ſeminatum creſcat, & non mortificatum reuiuiſcat, dando duos modios frumenti pro tribus, vel huiuſmodi. Cõtra illud Ioan. 12. *Niſi granũ frumenti ca-*
dens &c. Decima, eſt, quia fœneratores ſunt 10.
incantatores. Faciunt .n. tranſmutationes metallorum, ſine aliqua percuſſione malleorum. Faciunt enim de polonica moneta bohemicam, hi ſunt magi Pharaonis. Exod. 7. qui virgas conuerterunt in colubros; virga enim ſuſtentatur homo, ita mutuo ſuſtentantur pauperes & pupilli. Sed vſurarij conuertunt illud in ſerpentem vſuræ, quæ eos deuorat & interficit. Vnde Chryſoſtomus ſuper Matth. Similis eſt pecunia vſuraria morſui aſpidis, percuſſus ab aſpide delectatus inuadit in ſomnum, & per ſuauitatem ſoporis moritur, venenum latẽs per omnia membra diſcurrit. Sic qui ſub vſura accipit, ſuo tempore quaſi beneficium ſentit. Sed vſura per omnes eius facultates diſcurrit; & totum in debitum cõuertit, & ſic totam maſſam corrumpit. Imò Luc. 6. *Mutuum dantes nihil inde ſperãtes*. *Vndecima ratio eſt*, quia illas perſonas 11.
perſequuntur, quæ Deo familiarius ſunt aſſcriptæ, ſcilicet pupillos & viduas. Iob 22. *Viduas dimiſiſti vacuas, & lacertos pupillorũ*
comminuiſti Duodecima eſt, quia fœnus cõ- 12.
trarium eſt pœnitenriæ, quam Dominus iniunxit primo homini. Geneſ. 3. *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo*. Ipſi autem fœneratores non comedunt niſi de ſudore alieno. Vnde de eis conquæritur Dominus; Pſalmo decimotertio. *Deuorant plebem meam ſicut eſcam panis*. Mich. 3. *Qui vio-*

lenter tollitis pelles eorum desuper eis, & carnes eorum desuper ossibus eorum, qui comedunt carnem populi mei. Ista est refectio diaboli, qui tales isto pane reficit, vt eos perpetuo strangulet & interficiat. *Mors depascet eos. Panis eius vertetur in vtero illius in fel aspidum.* Psal. 48. Iob 20.

2. Panis S. Scripturæ. *Secundus panis* est sacræ scripturæ reficiens intellectum. *Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.* Thren. 4. Quod est cōtra negligentes prælatos & rectores parochiales, qui suis plebibus aut nesciunt aut nolunt prædicare verbum Dei. Sed attende quia dicit, *non erat qui frangeret.* Non autē dicit, qui daret. Nam & si inueniuntur aliqui qui prædicant, tamē pauci qui vtiliter & discretè prædicant. Duo enim sunt genera prædicantium. Prædicātium duo genera. Quidam prædicant subtilia & non vtilia, & hi apponunt integrum panem paruulis, qui potius iugulantur, quam reficiuntur. Alij sunt qui prædicant vtilia faciliter & planè. Et hi frangunt panem in partes, iuxta vniuscuiusque opportunitatem. Contra illos, qui non lucidè, neque clarè, sed obscurè & implicitè prædicant, dicitur; *Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.* Iste panis verbi Domini multum est necessarius, quia *Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.* Matt. 4. Est autem mirabile quoddam circa istum panem, quia panis materialis cum distribuitur, deficit & diminuitur; Iste autem, quanto plus distribuitur, tanto plus augetur. Et ideò prædicator libenter debet prædicare verbum Dei, sciens quia ex frequenti prædicatione augetur in eo intellectus sacrarum scripturarum, Sicut dicit Augustinus. Aug. li. 1. de doctr. Christ. c. 5. Et patet in præsenti Euangelio vbi de septem panibus superfuerunt septem sportæ fragmentorū. Apud S. Ioannem de quinque panibus superfuerunt duodecim cophini fragmētorum. Ioan. 6. Et per hæc duo secundum Robertum Holcoth super lib. Sap. ca. 7. significat duo genera docentium, scilicet prædicatorum. Quidam enim docent & prædicant simplicibus & deuotis. Et isti quasi quinque panibus reficiūt turbam popularem. De quibus dicitur per Apostolum; *Volo in Ecclesia quinque verba loqui sensu meo, vt alios instruam.* 1. Cor. 14. Ista quinque verba sunt quinq; panes, scilicet quid faciendum, quid cauēdū, quid timendum, quid credēdū, quid appetendum. Quid faciendum? decem præcepta Dei. Quid cauendum? septem peccata mortalia. Quid timendum? inferni supplicia. Quid credendum? duodecim articuli fidei. Quid appetendum? gaudia paradisi. Alij autem docent populum subtilius & perfectius, & hi significantur per refectionem septem panum, quia septē est numerus vniuersalis. Et hi sunt subtiles doctores in vniuersis instructi, Et in libro mistico, qui est scriptus intus & foris, & signatus septem sigillis sufficienter eruditi. Apoc. 5. *Tertius panis* est gratiæ spiritualis reficiens affectū. 3. Panis gratiæ. *Quare appenditis argentum vestrum non in panibus, & labores vestros non in saturitate?* Isa. 55. Sed attende, quia sicut Christus non reficit turbam nisi esurientem & panes desiderantem; Ita & panem gratiæ non dat homini, nisi esurienti & optanti; Hoc est, per affectum voluntatis disposito. Ista enim est diuinæ liberalitatis consuetudo, vt non nisi volentibus det gratiam. Vnde Hugo; Hugo. de arca Noë. Ordinatissimum est de nostra reparatione dispensationis consilium, vt qui sponte cecidit, non coactus, sed spōte resurgat. Et qui per liberum arbitrium infirmatus est, sanitatem non accipiet, donec per liberum arbitrium sanari velit. Hæc ille. *Quartus panis* est pœnitentiæ, restaurans per culpam deperditum. 4. Panis pœnitentiæ. *Quia cinerem tanquam panem manducabam.* Psal. 101. Et iterum. Cibabis nos pane lacrymarū. Iste est panis durus & hordeaceus. *Est puer vnus hic qui habet quinque panes hordeaceos.* Ioan. 6. Quinq; dicit propter quinque partes pœnitentiæ, quę sunt contritio, cōfessio, satisfactio, vitatio de cætero mali, & perseuerantia in bono. Et quia ista sūt dura in consuetis, ideò hordeacei dicuntur panes. 3. Regū 18. appellatur subcinericius. *Quintus panis* est Eucharistiæ, confortans per concupiscentiam debilitatum. 5. Panis Eucharistiæ. Iuxta illud psal. *Panis cor hominis confirmet;* Psal. 103. *Hic est panis, qui de cœlo descendit; Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.* Ioan. 6. Nō solum autem isto pane Christus reficit homines viuentes in mundo, sed etiam defunctorum animas in purgatorio. Et in hoc mirabile, quod defuncti possunt refici. Figura huius habetur Danielis vltimo, vbi

cum

cum Abacuc intricasset panes in alueolo, volens eos deferre messoribus, de præcepto Domini iussus fuit, vt deferret eosdem Danieli in lacu leonũ posito. Ita Christus in hoc sacramento, qui fuit attritus panis. *Attritus est propter scelera nostra*, mittitur quotidie animabus in lacu purgatorij existentibus, vbi non est aqua consolationis, propter spem aliquando euadendi. Vnde canit Ecclesia. Libera eas de ore leonis, & de profundo lacu. *Sextus panis est* deuotionis, impinguãs & satians in oratione. *Cibabo te hæreditate patris. Dabit ei Dominus panem artum & aquam breuem.* Quod tunc fit, quando anima deuota post contemplationem omnibus huius sæculi oblectamentis dimissis in vno vero æterno bono delectatur. *Optimã partem elegit, &c.* Et præmittitur, vnum est necessarium. Et bene dicitur artus panis, qui quanto magis tribulationibus sæculi præmitur, tanto plus spirituali gaudio impinguatur. Psal. *In tribulatione dilatasti mihi. Septimus panis* est cœlestis consolationis satians perfectè appetitum. *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* Tunc enim panem Angelorum mãducabit homo habentẽ omnem delectamentum. Sap. 16. *Beatus qui manducat panem in regno cœlorum*, & non solum tunc erit Deus panis noster in cibum nobis datus, sed etiam nos quodammodo eius cibus erimus. Quia, vt dicit Hugo Complacebit Deo in nobis, & ipse cibus noster erit, quia delectabimur in ipso, facie ad faciem gloriam eius contemplantes. Hæc Hugo. Istis ergo septem panibus Christus suos reficit in vita præsenti, ne deficiant in futura, vt semper sufficiant & affluant. Sed econuerso diabolus reficit suos, imò inficit alijs septẽ panibus. Quorum *primus panis* est erroris. *Prouerbior* 9. *Panis absconditus suauior.* In isto pane reficit hæreticos, qui occultè docent & docentur. *Secundus* panis est mendacij. *Prouerb.* 20. *Suauis est homini panis mendacij; sed post implebitur os eius calculo*, id est, lapide ignito. Isto reficit falsos procuratores. *Tertius est* delectationis carnalis. *Iob vigesimo: Panis eius in vtero illius vertetur in fel aspidum.* Isto pane reficit homines lubricos & luxuriosos. *Quartus panis* est adiutorium ad malum. Iosue 9. *Panes calidos* *sumpsimus. Quintus* est hypocrisis. Oseæ 7. 5. Panis hypocrisis
Effraim factus est panis subcinericius, qui non reuersatur. Luc. 12. *Attendite à fermẽto pharisæorum, quod est hypocrisis. Sextus* est panis rapinæ & oppressionis pauperum. Eccles. 34. *Panis egentium vita eorum qui defraudat eum, homo sanguinis est.* Isto pane cibantur tyranni. *Septimus* est panis damnationis infernalis. Psalm. 48. *Sicut oues in inferno positi sunt, mors depascet eos.* Et tantum de primo.

II.

Gratias agens fregit. In hoc Christus nos instruebat ad reddendum gratiarum actiones Deo pro bonis nobis collatis, ostendens nos differre a bestijs, vt cognoscentes à quo, aut quid datur nobis, gratias patri luminum referamus, à quo omne datum optimum, & omne donum perfectum. Jacobi 1. Duo autem sunt, quæ possunt mouere hominem ad agendum gratias Deo. Ad gratias agendas duo mouent.
Primum est, cum cognoscat eum esse sapientiæ largitorem. Secundum cum recognoscit eum gratiarum omnium continuũ gubernatorem. Ista duo sapiens recognoscens dicebat. *Mihi autem Deus dedit dicere ex sententia*, id est, ex certa scientia, *& præsumere digna horum*, id est, præ alijs ad dicẽdum & docendum digna horum, *quæ mihi dantur, quoniam ipse dux est sapientiæ & sapientum emendator. In manu enim illius, & nos, & sermones nostri, & omnis sapientia, & operum scientia, & sapiens disciplina.* In quibus verbis ponit sapiens sufficientem causam, quare debemus gratias agere Deo, quia in eo profitetur esse nostram subsistentiam, eloquentiam, & operum efficaciam. Vnde 2. Corinth. 3. *Non sumus sufficientes aliquid cogitare à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Vnde sicut omnia flumina intrant mare, vt iterum fluant; Ita omnes gratiæ quas habemus à Deo, procedunt per largitionem, & ad Deum redire debent per gratiarum actionem. Hinc Bernardus. Origo fontium & Bern.
fluminum omnium mare est, virtutum & serm. 13.
scientiarum Dominus Iesus Christus, continentia carnis, cordis industria, volunta super Cant.
tis rectitudo, casta consilia, iusta iudicia, sancta

sancta desideria ex illo manant. Si quis callet ingenio, si quis nitet eloquio, si quis moribus placet, inde scientiæ, inde sapientiæ sermo, ad locum vnde exeunt, reuertuntur flumina gratiarum, vnde iterum fluant. Quare dicit Apostolus; In omnibus gratias agentes quicquid sapientiæ, quicquid virtutis te habere consideres, Dei virtuti & Dei sapientiæ deputa Christo. Sic quidem fluens aqua, si stare ceperit, computrescit. Sic plane, si gratiarum cesset decursus, vbi recursus non fuerit, nullo modo augetur in ingrato, sed & hoc quod receperit, vertitur ei in perniciem. Hæc Bernardus. Vnde Hermes trimegistus narrat, quomodo post longam discussionem diuinarum rerum & humanarum, cum aduesperasceret, Trismegistus & Asclepius & Statius parauerunt se ad cœnam, prius tamen volebant Deum adorare secundum modum prophetarum. Exeuntes igitur sole occidente ad austrum respexerunt & preces dixerunt. Sicut enim sole oriente ad locum, qui dicitur subsolanus seu oriens se conuertebant ad orandum; Sic sole occidente se conuertebant ad austrum secundum eorum antiquam superstitionem. Dixit ergo Asclepius ad Statium quod rogarent Trimegistum, vt dignaretur apponere thura & pigmenta ad preces eorum. Quem intuens Trimegistus commotus ait, quod istud esset simile sacrilegio, scilicet incendere thus aut animalia offerre, cum sibi nihil deesset, quia ipse est omnia, & in eo sunt omnia, sed gratias nos agentes adoremus. Hæc enim sunt summæ incensiones, cum gratiæ aguntur Deo à mortalibus. Hæc Hermes. Hoc autem, quod ait, Thus Deo incendere simile esse sacrilegio, intellexit ipse si fiat superstitiosè, scilicet cum æstimatione, quod Deus in corporalibus odoribus delectetur. Ad quem sensum dicit propheta in Psalmo in persona Dei; *Si esuriero nondicam tibi.* Et sequitur; *Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo.* Et subdit: *Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua.* Et tamen de secundo.

Hermes Trimegistus lib. de natura Deorum.

III.

Dedit eis vt apponerent turbæ. Dominus per Apostolos volebat cibaria vitæ distribuere, & etiam soluere mortuos, vt dicitur apud Ioannem vndecimo. *Soluite eum & sinite abire.* Similiter adducere asinam ad se; Matth. vigesimoprimo. *Soluite & adducite mihi.* Eorum enim ministerio fit adductio ad fidem & resolutio ad conciliationem; & distributio ad refectionem. Ierem. primo *Ecce dedi verba mea in ore tuo.* Concordat Beda in homilia dicens; Spiritualia dona scire dedit Apostolis Deus, & per eorum ministerium voluit Deus Ecclesiæ suæ necessaria distribui. Ex quo patet, quod scripturarum intelligentia, quæ est cibus animæ, à solis Apostolorum successoribus est requirenda. Cuiusmodi est Papa cum suis Episcopis Catholicis, qui sunt successores Apostolorum. Alij verò simplices sacerdotes sunt successores septuaginta duorum discipulorum. vt dicit Thomas secunda secundæ quæstione 183. artic. 6. Magister in quarto sententiarum distinctione 24. Inter quos omnes Papa est plenitudo potestatis, vt dicitur de vsu pallij. Ad honorem. Quotiens ergo fidei quæstio ventilatur, quotiens dubia occurrunt & perplexa circa fidem credendorum, ad ipsum est recurrendum 24. quæstione prima. Quotiens. Contra cuius auctoritatem nec Hieronymus, nec Augustinus, nec aliquis doctorum sapientissimus suam sententiam defendit. Non igitur prædicanda sunt, nec etiam à prædicatoribus audienda quæcunque dogmata, sed solum ea, quæ à Catholicis Doctoribus & sanctis Patribus, & præsertim, quæ ab Ecclesia vniuersali prædicantur, & approbantur, vt dicit Augustinus ad Vincentium. Et habetur in capitulo; Noli frarer. nona distinctione. Et in epistola ad Fortunatum ibidem in capitulo Neque. Et latius de hoc 24. quæstione prima. per totum. Vbi expressè Hieronymus scribens Damaso Papæ, dicit, se nolle aliquid sentire de fide summæ veritatis, quod foret determinationi sedis Apostolicæ aduersum, à quo petit emendari tanquam

tanquam ab eo, qui fidem & sedem Petri tenet. Si igitur tantus vir, quem Augustinus in epistola ad Cyrillum Ioanni baptistæ, Samueli & Heliæ prophetis adæquat, scripta & dicta sua Papæ subiecit correctioni, qua temeritate, qua fatuitate viles hæretici Hus & VVicleph, bohemicæ perfidiæ auctores, dicunt non esse obedien dum Papæ, nec eius standum determinationi in his, quæ spectant ad fidem. Vnde patet quod eorum sequaces multum errant. Qui dimisso fonte veritatis, scilicet sede Romanæ Ecclesiæ, quærunt sibi cisternas & riuulos, id est, prauos doctores, vel potius seductores, cum quibus pariter damnabuntur. Dicit enim Hugo libro tertio de profectibus capite vltimo. Non est recipiendum, quod ab Ecclesiasticorum doctrina, magistrorum & approbatorum theologorum traditione discordat, nec renocandum in dubium, quod ab eis vniuersaliter cum testimonijs sanctorum patrum fuerit rationabiliter diffinitum. Quia veritate comperta, qui coram se per supervacuam subtilitatem altius perscrutando fodere nititur, profunda scripturarum quasi nouiter aliquid eructans, quod ab alijs non est inuentum vanitatem diligens mendacium quærit. Hæc ille. Et Bernardus in libro de dispensatione & præcepto dicit, quod melius est obedire Deo, quam hominibus, & melius est magistris quam discipulis, & ipsis magistris nostris, melius quam extraneis. Hæc Bernardus. Notanter autem Hugo dicit, vbi supra; Illud esse recipiendum à doctoribus, quod fuerit ab eis vniuersaliter per omnium consensum & approbationem rationabiliter diffinitum. Non autem quod est particulariter per vnam vniuersalitatem vel duas, sed per totam Ecclesiam Romanam approbatum, illud est tenendum. Det ergo Deus, vt sic panem sanctæ doctrinæ de manibus successorum Apostolicorum hic in vita recipiamus, quatenus post hanc vitam in patria, à Domino nostro Iesu Christo pane æternæ consolationis refici mereamur. Ad quod nos perducat pater & filius & spiritussanctus Amen.

DOMINICA VIII. POST TRINITATIS.

SERMO I.

Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Matth. 7.

Facilior est cõgressus, vbi manifestus est inimicus; inquit Sanctus Cyprianus in quadam Epistola. plus timendus & cauẽdus est cũ latenter surripit, cum per pacis imaginem fallens occultis accessibus serpit. Hæc ille. In vita spirituali diabolus est positus sicut leo in abscondito. vt dicitur Threno. 3. Qui non apertè aut manifestè contra hominem procedit, sed circuit sicut leo quærens, quem deuoret. 1. Pet. 5. Et secundum Gregorium super Matthæum in Homilia de thesauro abscondito in agro. Nos in hac vita sumus quasi in via, qua ad patriam pergimus; Dæmones verò quasi quidam latrunculi iter nostrum obsident in occulto, vt nos bonis spolient. Vnde ipse diabolus non habet efficacius machinamentum ad nocendum nobis quam si efficere possit, vt in hac vita incautè & non cum ratione ambulemus. Inquit Bernard. sermone 19. super cantic. Propter quod in cunctis nobis debet esse discretio, & quasi moderando singulas discernere volun-

voluntates ne opinio verisimilis fallat, ne decipiat sermo versutus, ne quod bonum sit malum, & malum bonum esse credat. Saluator igitur volens nos edocere discretè ambulare, & cautè incedere in via salutis, docet nos præcauere à falsis prophetis, qui nos decipere conantur, sub specie amicitiæ & sanctitatis, facientes sicut venefici & hominum intoxicatores, qui venena melle circumlinita offerunt, ne caueantur. Sic Diabolus facit, qui per vitia sub vmbra virtutum palliata Christifideles decepit. Ideò nobis cautè prouidendũ est, ne per eos seducamur, qui veniunt ad nos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. In quibus verbis monemur ad cauendum à falsis prophetis tanquam saluti nostræ aduersis. Sunt autẽ tres falsi prophetæ, à quibus nobis est cauendum. *Primi* sunt hæretici veritatis subuersores. *Secundi* sunt hypocritæ sanctitatis simulatores. *Tertij* sunt ficti Christiani charitatis destructores, qui omnes veniunt in vestimentis ouium, sed intrinsecus sunt lupi rapaces. Ideò cautè vitandi sunt, &cæt.

Propositio Falsi prophetæ tres

I.

Hæretici sunt falsi prophetæ, ex eo quia prætendunt vitæ sanctitatem, vt possint falsam doctrinam ingerere, prout ait Augustinus contra Faustum; Alias enim non possent simplices decipere, & sub bonitate vitæ lupinam doctrinam seminare. Tria autem sunt circa hoc consideranda *Primò*, quid sit hæreticus. *Secundo*, quibus signis cognoscitur. *Tertio* quomodo punitur. De primo sciendum, quod hæreticus est, qui falsam opinionem de fide inuenit, vel inuentam sequitur. *Secundò*, qui est in fide dubius: hoc est, qui in dubietate fidei persistit. *Tertiò*, qui malè sentit de Sacramentis Ecclesię. *Quartò*, qui malè sẽtit de veritate sacræ scripturæ. *Quintò*, qui aduersus Romanã Ecclesiam agit, & eius dignitatẽ à Domino traditam auferre conatur. *Sextò* qui se scindit ab vnitate Ecclesiæ. Duo autem requiruntur ad hoc, quod propriè quis dicatur hæreticus. Vnum est hæresis initium, scilicet error in ratione. Alterum hæresis complementum, scilicet pertinacia in voluntate. Vnde Hieronymus. Hæresis græcè dicitur ab electione, eo quod sibi eam vnusquisque eligat disciplinam, quam putat esse meliorem. Quicunque igitur aliter scripturam intelligit, quam Spiritussanctus efflagitat, à quo scripta est, licet ab Ecclesia non recesserit, tamen hæreticus appellari potest, quia de carnis operibus est eligens quæ peiora sunt. Hæc ille. Vbi Hieronymus tangit illa duo: scilicet errorem in intellectu, cum dicit, aliter scripturam intelligit, quam Spiritus Sanctus efflagitat; & pertinaciam in voluntate, cum dicit, eligit sibi disciplinam, quam meliorem putat. Contra istos loquitur Leo papa 24. quæstione 3. Quid iniquius est quam impia sapere, & sapientioribus doctoribus non credere? Quasi dicat. Nihil damnatur in talibus nisi pertinacia. Vnde autem hæc prouenit, subdit dicens; Sed in hanc insipientiam cadunt quicumque ad cognoscendam veritatem aliquo impediuntur obscuro, non ad propheticas voces, non ad apostolicas litteras, non ad Euangelicas authoritates, sed ad semetipsos recurrunt, & ideò magistri erroris fiunt, quia discipuli veritatis non fuerunt. Hæc Leo Papa. Ex quibus patet, quod nihil ad errorem sic hominem perducit, sicut confidentia proprij ingenij. Vnde dicit Clemens Papa, trigesima septima distinctione. Relatum. Diligenter obseruandum est, vt lex Dei, cum legitur, non secundum propriam ingenij virtutem vel intelligentiam legatur vel doceatur. Sunt enim multa verba in scripturis diuinis, quæ possunt retrahi ad eundem sensum, quem sibi quisque sponte præsumpserit, sed non oportet. Non enim secundum sensum extrinsecum, & alienum debetis quærere, vt quoque ipsum ex scripturarum auctoritate confirmetis, sed ex ipsis scripturis sensum capere veritatis oportet. Hæc ille. Cui concordans Diuus Hieronymus super Leuiti. dicit trigesimasexta distinctione. Si quis. Quod illa quisque debet docere, quæ ipse à Deo didicit, non ex proprio

Hæreticus quid.

Ad hæresim duo requiruntur.

Hieron. super ep. ad Gal.

Leo.

Clemens.

corde

corde vel etiam ex humano ſenſu, ſed quæ Spiritusſanctus docet. Hæc Hieronymus. Sed quæres, quare hæretici ſic errant in expoſitione ſcripturarum. Reſpõdeo secũdum Iſidor. Quod cauſa hæreſis, ob quam fit, eſt exercitatio fidei. Vis vero, per quam fit, eſt obſcuritas diuinarum ſcripturarum, in qua caligantes hæretici aliud quam ſe habeat intelligũt. Ex quibus verbis duplex habetur cauſa hæreſis, ſcilicet exercitatio fidei, & obſcuritas diuinarum ſcripturarũ. De prima dicit Auguſt. 24. q. 3, cap. vlt. Ideò diuina prouidentia multos diuerſi generis hæreticos eſſe permittit, vt cum interrogãt nos ea, quæ neſcimus, ſic diſcutiamus pigritiam noſtrã & diuinas ſcripturas capiam⁹. Propterea Apoſtol. ait. *Oportet hæreſes eſſe, vt qui probati ſunt, manifeſti fiant.* Hi autẽ probati ſunt qui bene poſſunt docere. Et Bernard. ſup. Pſal. Qui habitat. dicit, quod hoc ideo fit, vt tota ſollicitudine meminerimus aduerſus quos nobis ſit colluctatio, nequando aut ignari hoſtilis inuidiæ, aut protectione diuina inueniamur ingrati. Quod expreſſius tractans Auguſtin. ſuper Pſal. 54. dicit, Ideò ex hæreticis affecta eſt Eccleſia, vt ex his qui malè ſentiunt, probati ſint qui benè ſentiunt. Multa enim in ſcripturis latebant, & cum præciſi eſſent hæretici quæſtionibus agitabant Eccleſiam Dei, & ſic aperta ſunt quæ latebant, & intellecta voluntas Dei, multi qui optimè poſſunt ſcripturas dignoſcere & pertractare latebant in populo Dei, nec aſſerebant ſolutionem quęſtionum difficilẽ, cura calumniator nullus inſtaret. Nũquid enim perfectè tractatum eſt de trinitate antequam oblatrarent Arriani? Nũquid perfectè tractatum eſt de pœnitentia, antequã obſtiterant Nouatiani? Sic nec perfectè de baptiſmate tractatum eſt, donec contradicerent foras poſiti rebaptiſatores. Hæc ille. De ſecundo ſcilicet de obſcuratione diuinarum dicit Iſidorus libro 3. de ſummo bono, cap. 11. in hæc verba. Pleriq; ſcientia accepta ſcripturarum non ad Dei gloriam ſed ad ſuam laudem vtuntur, dum ex ſua ſcientia extolluntur, & ibi peccant vbi peccata mundare debuerunt, nunquam conſequuntur legendo perfectam ſcientiam arrogantes. Nam quamuis ſapientes in ſuperficie videantur, medullitus tamen arcana veritatis non tangunt, quia ſuperbiæ nube impediuntur. Semper enim ſuperbi legunt, quærunt, & nunquã inueniunt diuinæ legis penetralia, humilibus & benè ad Deum intrantibus patent, prauis autem atque ſuperbis clauduntur. Nam quamuis diuina eloquia in lectione arrogantibus ſint aperta, in myſterio tamen clauſa ſunt & occulta, dum ſermo Dei fidelibus lux ſit, reprobis autem & ſuperbis quodammodo tenebræ ſint, & vnde illi illuminantur, iſti excæcãtur. Hæc ille. Ex quibus patet quod cauſa erroris in hæreticis propter quam ſcripturas ſanè non intelligunt, eſt ſuperbia. iuxta illud Grego. Tumor mentis eſt obſtaculum veritatis. Hæc autem ſuperbia oritur in eis ex præſumptione & inani gloria, per quam nolunt ſubijcere humanum intellectum ſuum regulis fidei & ſano intellectui Patrum. Hinc Grego. 37. lib. Moral. dicit generalem cauſam omnium nouitatum eſſe inanem gloriam. Et Auguſt. in libro de vtilitate credẽdi dicit cauſam eſſe, commodum temporale proueniens ex huiuſmodi gloria inani, ſcilicet principatum ſuper alios. Vnde Bernardus ſuper Cantica ſerm. 65. dicit; Omnibus intentio vna hæreticis ſemper fuit captare gloriam de ſingularitate ſcientiæ.

De ſecundò, ſcilicet quibus ſignis hæretici cognoſcuntur, ſciendum, quod cognoſcuntur doctrina & vita. *Primò* doctrina, quia ſcripturas ſacras, vt communiter ad litteram iuxta primum ſenſum exponunt, ſicut dicit Iſidorus libro 3. de ſummo bono cap. 12. Patet de Huſſitis hæreticis, qui omiſſa expoſitione ſpirituali beati Auguſtini & aliorum Doctorum de manducatione ſpirituali corporis & ſanguinis Chriſti, ſimpliciter dicunt illum textum intelligendum. Ioannis 6. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*; Cum tamen Saluator ibidem dicit; *Verba quæ locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt,* id eſt, ſpiritualiter intelligenda ſunt. *Secundò* cognoſcuntur per hoc, quia ſui

Hæretici cognoſcũtur doctrina & vita.

1. Doctrin.

superioribus vt communiter sunt rebelles, & eos confundunt vbi possunt, vt dicit Augustinus, in libro de vtilitate credẽdi, cum
August.
tamen Dominus honorauit parentes, tam corporales eis obediendo, Luc. 2. *Erat subditus illis*: quam etiam spirituales, scilicet sacerdotibus, eos honorando in hoc, quod ad eos leprosos per se curatos mittebat, & eis offerri præcipiebat. *Tertiò* cognoscuntur in hoc, quia non simpliciter iurare docent, cum tamen soli contra veritatem coniurantes & conspirantes, etiam sæpius & sæpius in erroribus reprehensi iurant & periurant, nec tamen verum fatentur. Iuxta illud quod de eis allegat
Bernard.
Bernardus super Cantica sermone 65. *Iura periura, secretum prodere noli*. Alios etiam nullatenus iurare acquiescunt, iuxta illud. *Non iurare omnino, neque per cœlum neque per terram*. Cum tamen illud intelligendum est vt homo non iuret in omni causa indifferenter, sed ex causa necessaria benè. Nam & Christus iurauit dicens: *Amen amen dico vobis*. Non ergo prohibet iuramentum in causa licita, sed prohibetur per iurium & iurandi facilitas, & consuetudo, per quam & ad periurium deuenitur, vt dicit Augustinus in libro contra mendaciũ. Permittitur ergo iuramentum licitum. Deut. 6. *Per nomen Domini iurabis*. Et alibi: *Iurabunt viuit Dominus in veritate & in iu-*
Ierem. 4.
dicio, & in iustitia. Sic iurauit Paulus. *Testem inuoco Deum in animam meam*. Sic Dauid iurauit Domino, votum vouit Deo Iacob. Sic & Dominus iurauit & non pœnitebit eum Psal. 109. *Quartò* cognoscuntur in hoc, quod tantum seipsos dicunt Ecclesiam Dei, omnes verò alios dicunt esse canes & porcos, ac etiam extra Ecclesiam & veniam, vt dicit Bernardus super Cantica sermone 65. Tales vt dicit idem ibidem sermone 66. Tanquam detractores irrident nos, tanquam canes quod baptisamus, scilicet cum solennitate infantes, quod oramus pro mortuis, quod sanctorum suffragia postulamus, in omni genere hominum, atque in vtroque sexu festinant proscribere Christum in adultis, in paruulis, in viuis & mortuis. Sed contra eos est, secundum ipsum, aperta scriptura, quia licet infans non respõdeat pro se, tamen pro eo respondet Ecclesia, & ipse infans videtur clamare suis vagitibus dicens, vim patior, scilicet a natura. Similiter quod oramus pro mortuis exemplum habemus in Chananæa, ad cuius fidem & preces liberata est filia à dœmonio. Similiter de paralytico, quem amici miserunt per tegulas de domo. *Quintò* cognoscuntur in hoc, quia ordinibus Ecclesiæ detrahunt in suis sermonibus. Nam ideò sacramenta contemnunt, prælatis non obediunt, instituta non capiunt, quia Papam, Episcopos, presbyteros, peccatores dicunt, qui nec dandis nec percipiendis idonei sunt sacramentis, dicentes: Nunquid ista duo conueniũt, Episcopus & peccator. Contra quos Bernardus super cantica sermo 66. Falsum est, inquit, Episcopus erat Cayphas, & tamen quamuis peccator in dominum sententiam mortis dictabat. Apostolus erat Iudas, & licet auarissimus & sceleratissimus, electus tamen à Domino. Audis eum Apostolum fuisse & diabolum. Super cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisæi, & qui non obedierunt eis tanquam episcopis inobedientiæ rei fuerunt. Multa & alia huic populo stulto & insipienti mala persuasa sunt, sed non est respondere ad omnia. Quis enim omnia nouit. Deinde labor infinitus esset & minimè necessarius. Nam quantum ad istos nec rationibus vincũtur, quia non intelligunt, nec autoritatibus corriguntur, quia non recipiunt, nec flectuntur suasionibus, quia subuersi sunt. Hæc Bernardus. *Sexto* cognoscuntur ex vita, quia vitam habent hypocriticam. Nam vt dicit Bernardus vbi supra: Non sufficit eis hæreticos esse, nisi & hypocritæ sint, vt sint supra modum peccantes peccatum. Hi sunt qui veniunt in vestimentis ouium ad mandendas oues, & spoliandos arietes, an non tibi videtur vtraque res impleta, vbi & fide plebes, & plebibus sacerdotes deprædati inueniuntur? quoniam isti prædones, hi sunt oues habitu, àctu vulpes, & crudelitate lupi. Hi sunt, qui boni videri non esse, mali non videri sed esse volunt. Mali sunt & boni videri volunt, ne soli sint mali.

Mali

Mali videri timent, ne parum sint mali. Hæc ille.

De tertiò sciendum est, scilicet quomodo punitur hæreticus. Punitur autem quadrupliciter. *Primò* excommunicatione, quia siue occultus siue manifestus, est ipso iure excommunicatus. 24. quæstione 1. cap. 1. & 2. de hæreticis. Ad abolendam. *Secundò* punitur depositione ab omni dignitate, siue Papa, siue Imperator 40. distinct. Si papa. & ab omni beneficio priuatur. *Tertiò* punitur rerum ablatione, quia bona eorum ipso iure confiscata sunt. De hæreticis, Cum secundum leges. libro sexto. *Quartò* punitur militari persecutione, quia si aliter fieri non potest, manu armata sunt ab eis bona auferenda. Non solum autem ipsi hæretici, sed etiam credentes eis, receptatores eorum, defensores & fautores sunt excommunicati. Et si non satisfecerint infra annum, extunc ipso iure sunt infames, nec ad testimonia admittuntur. Vt de hęreticis, excommunicamus. Primò quia credentes propter hæc pericula & damna tam spiritualia quam corporalia prohibet Apostolus cum eis conuersari ad Titum 3. dicens. *Hæreticum hominem post vnam* scilicet secretam, *& secundam*, scilicet publicam, *correctionem*, id est, postquam bis correctus fuerit tunc si se noluerit corrigere, vitandus est. Cuius ratio est, quia non est illi communicandum, qui se communione fidei Catholicæ, id est, communicatione separat.

Sunt autem vitandi propter septem rationes. *Primò* quia habent crudelitatem erroneam. 2. Timoth. 3. *Homines corrupti mente, reprobi circa fidem.* Sic solet vitari canis rabidus. *Secundò* quia habent conscientiam cauteriatam, id est, corruptam, tam errore doctrinæ, quam culpæ, quam etiam igne concupiscentiæ. Vnde isti sunt signati cauterio diaboli. Apocal. 13. licet exterius sic in corpore videntur stygmata portare Domini nostri Iesu Christi. Galat. vlt. *Tertiò* quia habent familiaritatem deceptoriam. Rom. 16. *Per dulces sermones seducunt corda innocentum.* Sic solent vitari Syrenes. *Quartò* quia habent vitam simulatam. 2. Timoth. 3. *Habentes speciem pietatis.* id est, Christianæ religionis exteriori simulatione, quia sacramenta Christi, quæ sunt religionis Christianæ participant cum bonis, virtutem autem eius abnegantes; id est, rem ipsius pietatis, scilicet dilectionem Dei & proximi abnegantes, scilicet corde & opere, ad Tit. 2. *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant.* *Quintò* habent doctrinam pestiferam. 1. Cor. 15. *Corrumpunt mores bonos colloquia praua.* *Sextò* quia habent intentionem peruersam. Vnde hic dicitur; *Veniunt in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* *Septimò* habent mentem obstinatam. 2. Tim. 3. *Quemadmodum Iamnes & Mambres restiterunt Moysi*, sic isti resistunt veritati. Isti fuerunt duo magi Pharaonis. Quorum Apostolus nomina non inuenit in diuinis libris, sed in apocryphis. Et sic isti restiterunt Moysi donec victi fuerunt, ita hæretici resistunt pertinaciter veritati, etiam vsque ad sanguinem & ignē. Job. 24. *Ipsi rebelles fuerunt lumini.* Et in hoc similes sunt catto, qui lumen diei abhorret, eò quod in lumine modicum vel nihil venatur, sed potius in nocte. Sic hæretici in occulto docent, non in aperto. Et sicut cattus bufones & ranas lambit, quandoque vsque ad sanguinem & venenum, in quo est quædam dulcedo, quo fit nimis sitibundus, & si potum non inuenit, aret, sed si inuenit, extunc in vas sternutat, & venenum immittit, & qui ex hoc biberit, moritur vel grauiter infirmatur. Sic hæreticus venenum quod errore scripturarum hausit, in vasa seu in corda humana infundit, vt homines intoxicet. Cattus etiam libenter conuersatur homini, & quandoque insidet ori hominis in somno, & suffocat puerum obstruendo respirationem & anhelitum. Sic hæretici insident hominibus & opprimunt eos falsitate, per quod homines suffocant in se Spiritum sanctum & spiritualiter moriuntur.

II.

Hypocritæ falſi prophetæ. Falſi prophetæ ſunt hypocritæ ſanctitatis ſimulatores, eò quod prætendunt foris ſanctitatem, ſed occultant in cordibus iniquitatem, & per hoc decipiunt homines, ſicut ſerpens vel ſcorpio, qui lingit ore blandiendo, ſed cauda pungit occidendo. Vnde Auguſt. ſuper Pſal. 139. Ille difficile vitatur, qui in labijs bona portat, & in corde occultat mala. Acuerunt, inquit, linguas ſuas ſicut ſerpentes, quia nec pedes habent, vt eorum veſtigia cum venerint audiantur, leniter ſerpit, ſed non rectè, habens occultum venenum ſub leni tractu. Hæc ille. Sic faciunt hæretici & hypocritæ qui abſcondunt & contegunt veſtigia ſuarum operationum, ne cognoſcantur. Nam ſæpius orant, vt videantur deuoti erga Deum, ſed cor eorum longè eſt ab eo. Oſtendunt ſe facere opera miſericordiæ vt eleemoſynam dantes, vt videantur pij erga proximum, ſed in corde appetunt vanam gloriam, vt videantur ab hominibus, fingunt ſe macerare carnem ſuam per ieiunia, vnde exterminant faciem ſuam, vt alliciant matronas & fœminas ad dandum eis tanquam bonis vltra cæteros. Sicut dicit Apoſtolus; *Captiuas circumducunt mulierculas oneratas peccatis.* Et Saluator Matth. Exhaurientes, inquit, burſas matronarum ſub prætextu longæ orationis, vnde Iob comparat eos ſcirpo ſeu carecto exterius florido & viridi, intus autem arido & ſine fructu. Iob 8. *Nunquid poteſt virere ſcirpus abſque humore.* Super quo dicit Gregor. in gloſſa ordinar. Hypocrita non eſt ſine aqua, quia gratiam accipit vt prophetet, dæmones eijciat, languores ſanet, ſed & colore viridis, dum laudes extra quærit, ſuperbus in altum creſcit, ſed à fructu marceſcit. Et Hieronymus ibidem dicit: Scirpi vel carecti nomine hypocritæ deſignantur, qui ſpeciem veritatis prætendentes fructum vtilitatis non habent, ſed aridi ſterilitate operis, ſolo ſanctitatis colore virideſcunt. Quia hypocrita ad bona opera infuſionē ſuperni muneris percipit, ſed in cunctis, quæ agit, exteriorem laudē appetens à fructu perceptę infuſionis marceſcit, & cum adhuc ſit in flore, ne capiatur per manu, ante omnes herbas marceſcit, per quod ſignificatur, quod hypocrita corripi nō patitur ab aliquo, immò aſperitate ſua vitam corripientis ſecat; depræhenſum ſe in prauitate iraſcitur, loqui ſibi redarguētem prohibet; & quod deterius eſt, etiam vt dicit Gregor. ſe innocentem non ſuis actibus ſed alienis criminibus oſtendere nititur. Ex quibus patet eorum ſtultitia, quia gratias à Deo receptas, quas ad ſalutis fructum conuertere debuerunt, ad inanem gloriam conuertunt. Vnde Hieronymus ſuper illud Iob. Non ei placebit vecordia ſua, dicit. Magna vecordia eſt laborioſe agere & vanæ laudi inhiare, præceptis cœleſtibus inſeruire & terrenam retributionem quærere. Quia qui hic pro veritate quam agit humanum fauorem deſiderat, rem magni meriti vili pretio venalem portat. Vnde benè opera eorum telæ araneæ comparantur. Cùm ſubditur: Et ſicut telæ aranearum fiducia eius. Interlinearis dicit: Benè hypocritarum fiducia telæ aranearū ſimilis dicitur, quia tela illa per ordinem & ſtudioſè texitur, ſed flatu diſſipatur, quia quicquid hypocrita cum labore peragit, aura humani fauoris tollit. Hæc gloſſa. Propter huiuſmodi duplicitatem & infructuoſitatem ac inutilem eorum operationem Deus ſpernit hypocritas & odit eos, iuxta illud Pſal. 149. *Nunquid manducabo carnes taurorum*, id eſt, nunquid delectabor in maceratione ſuperborum, qui per tauros ſignificantur, *aut ſanguinē hircorum*, id eſt hypocritarum *potabo*, ſecundum Innoc. quartum. Et in eo præmittitur; *Non accipiam de gregibus tuis hircos.* Per hircum ſecūdum Jnnocent. qui habet exterius aſperitatē in pelle, ſignificatur hypocriſis, de quibus dicitur: *Non accipiam de gregibus tuis*, id eſt, de congregationibus tuis, *hircos*, id eſt, hypocritas.

Comparatur autem hypocrita tribus peſſimis animalibus, ſcilicet hirco, vulpi, & lupo. *Primò* comparatur hirco propter eius ꝓprietates quę ponūtur in hoc metro.

Lana, cibus, viſus, ſanguis, caro, cornua, fimus,
Hoſtia, mons, vitis, dentes, vox, pes, barba, li-

ba, libido. *Cauda breuis, corrigium sotularibus vtribus aptum. Lacte caret, fœtet emissus ruminat hircus.* Hæc omnia conueniunt hypocritæ. Ipse enim *primo* extra portat lanam caprinam, id est, signum pœnitentiæ. Leuit. 26. dicitur, quod tabernaculum tegebatur sagis extra, sed intra erant res preciosæ, scilicet aurum, manna, vrna, virga, thus, aromata redolentia. Sed sub sagis hypocritarum non sunt nisi stercora. *Secundo* cibus hircorum est amaræ frondes, & hypocritarum detractiones. Iob. 30. *Qui rodebant in solitudine, & mandebant herbas & arborum cortices, & radix iuniperorum erat cibus eorum. Tertio* acutè vident. Sic hypocritæ mala aliorum considerant Eccl. 14. *Oculus malus ad mala. Quarto* sanguis hirci frangit adamantem, & lingua hypocritæ virum constantem Prou. 15. *Lingua placabilis lignum vitæ quæ autem immoderata est, conteret spiritum. Quinto* caro eius est dura, id est, carnalitas obstinata. *Dura facta sunt peccata tua. Sexto* habet cornua excelsa, id est, superbiam elatam. *Hircus habebat cornu insigne. Septimo* fœtus eius est bonus. Et hypocritæ quandoque bona docent, quia licet ipsi vadant in infernum, alios tamen docent ire in cælum. Et est miraculum secũdũ quod dicitur: *Spectaculũũum, est grãde & miraculũ, vt Chore pereunte filij eius nõ perirent. Octauo* quia ex hirco fit hostia. Sic de hypocrita Leuit. 10. *Hircum qui oblatus fuerat pro peccato, cũ quæreret Moyses reperit exustum. Nono* quod libenter ascendit montes, sic hypocrita ad dignitates. Hierm. *Habitas in cauernis petræ & apprehendere niteris altitudinem collis. Decimo* vites lædit, sic hypocrita famam iustorum. Ioan. 15. *Ego sum vitis, vos palmites. Vndecimo* dentes non habet hircus in superiori mandibula; Sic hypocrita non habet charitatis verba ad reprehendendum, sed verba timoris. Thren. 3. *Confregit ad numerum dentes meos. Duodecimo* pes eius non est integer, sic affectus hypocritæ in plura diuisus est. *Cor fatui quasi vas confractum.* Oseę 10. *Diuisum est cor eorum, nunc interibunt. Tredecimo* vocẽ balantem habet sicut ouis, sic hypocrita verba simplicia. *Vox quidem vox Iacob, manus autem Esau. Quartodecimo* barbam habet prolixam, sic hypocrita ad litteram in signum sanctitatis. *Miphiboseth venit illotis pedib⁹ & intonsa barba.* Et interpretatur os cõfusionis, vel os ignominię vel verecũdũ. 2. Reg. 19.
Quintodecimo libidinosus est hircus, sic hypocrita Zach. 10. *Super hircos visitabo. Sedecimo* cauda eius est breuis, sic finis hypocritæ velox. Iob 20. *Gaudium hypocritæ ad instar puncti. Decimoseptimo* corrigium est aptum sotularibus & vtribus. Corrigium hypocritæ est exterior conuersatio, quæ vtilis est alijs, & munit pedes, id est, affectus eorum. Et si esset munditia interius cordis, possent recipere vinum nouum in vtres veteres Matt. 9. *Non mittunt vinum nouum in vtres veteres. Decimooctauo* lacte caret, sic hypocrita dulcedine consolationis, etsi increpationes habeat quod prophetatum est Oseę 9. *Da eis Domine vbera arentia,* id est, sine lacte cõsolationis. *Decimonono,* fœtet, sic hypocrita Matt. 23. *Væ vobis hypocritæ qui estis sicut sepulchra plena ossibus. Vicesimo* hircus emittebatur in desertum deferens scripta populi peccata. Leuit. 16. Sic hypocrita qui attenuat peccata populi assumit super se & mittitur in desertum inferni *Vicesimoprimo* ruminat, sic hypocrita multos psalm. ruminat in ore. *Putant in multiloquio exaudiri, sed in multiloquio non deest peccatum.* Matt. 6. Prou. 10.

Secundo hypocrita comparatur vulpi. de quo in Psal. 52. *partes vulpium erunt.* Per vulpes ergo intelliguntur hypocritæ, propter plures proprietates quæ habentur in his metris. Fœtor, auis, lar, vox, via, cauda, color. Caro, pes, fraus, taxo, pulex, pellis, proles, pilus, vnda, canis, lux. *Primo* ergo hypocrita comparatur vulpi propter fœtorem, quia fœtet coram Deo quasi mortuus. Isa. 30. *De cadaueribus eorum ascendet fœtor. Secundo* quia insidiatur auibus, per quas significantur viri spirituales. Vnde Herodes insidiabatur Christo, propter quod appellatur à Christo vulpes. Luc. 13. *Dicite vulpi illi. Tertio* habet foueam Matth. 8. *Vulpes foueant habent,* sic hypocritæ meretrices. *Fouea profunda est meretrix.* Prou. 23.
Quarto voce gannit & fingit se latrare. Isa. 10. *Non fuit, qui moueret pennam, & aperiret os, & ganniret.* Isa. 10.
Quinto quia via non vadit recta, sed per anfractus. Prou. 2. *Quorum viæ peruersæ sunt, & infames gressus eorum.*

Sexto cauda magna & pilosa. Sic diabolum patrem hypocritarum sequuntur magni & diuites mundi. Isa. 9. *Propheta docens mendacium ipse est cauda. Septimo* colorem rufum habet, quia angelus sathanæ trãsfigurat se in hypocritis in angelum lucis. 2. Cor. 11. *Octauo* carnem habet mali saporis, & comeditur pro podogra & artetica. Infirmas iuncturas habent, qui charitate carent, quę est vinculum. Et hi cum masticant & sentiunt amaritudinem diaboli curantur. Psal. *Dedisti eum escam populis æthiopum*. *Nono* habet pedem tortuosum & tibiam curtã.
Ezech. 1. Econtra iusti habent rectos. *Pedes eorum*
Leu. 21. *pedes recti. Fracto pede non offerat. Decimo* est
Isa. 32. fraudulentia. *Fraudulenti vasa pessima sunt. Vndecimo*, quia cum taxus illud animal facit sibi foueam, vulpes eo absente stercorizat ibi, & taxus propter immunditiam recedit. Sic hypocrita expellit per immunditiam detractionis virum iustum, infamando eum interdum de ciuitate, vt solus honoretur. *Duodecimo* quia vulpes tenet lanã in ore, & paulatim se mergit in aquam aperta cauda, donec pulices fugiant ad lanam, & tunc deserit eam in aqua. Pulex significat mordacitatem repræhensionis. Sicut ergo vulpes pulices mergit, sic hypocrita repræhensorem suum, ne eum corrigat persequitur. 1. Reg. 24. *Canem mortuum persequeris & pulicem vnum*, id est, repræhensorem mordacem. *Tredecimo* pellis sola est cara venatoribus; sic exterior conuersatio hypocritarum, quæ est in mortificatione, quam debent sibi boni assumere & cadauer proijcere, quod sub pelle absconditur. Matt. 3. *Zona pellicea ad lumbos eius. Quartodecimo*, habet prolem multam &
Iob. 21. patrisantem. *Egrediuntur quasi greges paruuli eorum Quintodecimo*, habet pilum lõgum & densum, id est, temporalia multa.
Isa. 3. *Erit pro crispanti crine caluitium. Sedecimo* quia quando eam insequuntur canes, tunc totum præter nasum se suspendit in flumine per ramum, & sic latet. Sic hæretici & hypocritæ abscondunt se à canibus, id est, à prædicatoribus, sed tamen nasus emittit spiritum malæ suggestionis. Sed eis dicitur.
Amos 9. *Et si celauerint se ab oculis meis in profundo maris, ibi mandabo serpenti & mordebit eos. Decimoseptimo* quia videtur esse quasi canis in anteriori parte; sed non in posteriori, vbi cauda maior. Sic illi videntur similes prædicatoribus in primis verbis, sed in fine mordent vt coluber, & quasi regulus venena diffundunt. *Decimooctauo* luce oculorum micant de nocte. *Sapientes sunt vt faciant mala, bene autem facere nescierunt, & ita in nocte vident*, sed in die non vident.

Tertio hypocrita comparatur lupo. Lupus est maximæ rapacitatis. Et dicitur lupus, quasi leoni pos, id est, similis, quia similis est ei in rapacitate. Rapit enim nõ in aperto, sed furtim & in abscondito. Sicut hypocritæ in aperto nolunt capere, vt videantur sancti, sed occultè exhauriũt bursas matronarum. *Secundo*, ratione fortitudinis pedum, eo quia sicut lupus magnam virtutem habet in pedibus, vnde quicquid præsserit pede, non viuit. Sic hypocritæ magnam virtutem habent simulationis in affectibus, & quemcunque sua simulatione decipiunt, mortificant in vita gratiæ. *Tertio*, quia sicut lupus, quem prius viderit, raucescere facit. Sic hypocrita omnes species sanctitatis suæ quasi in raucitatem conuertit, quia nullus audet de eo verbum dicere malum, sed semper opinari bonum. *Quarto*, non pluries quam 12. diebus in anno coit, sic hypocrita ne depræhendatur, raro fornicatur. *Quinto*, quia lupus famé diu tolerat, & post multa ieiunia multa deuorat, sic hypocrita interdũ ieiunat tota die, sed grauiter vorat in sero. *Sexto*, quia lupus præuisus deponit audaciam; Sic hypocrita cognitus talis ab alijs non audet se simulare sanctum, ne derideatur. Et tantũ de secundo.

III.

Falsi prophetæ sunt falsi Christiani, charitatis destructores; De quibus dicitur in Psal. *Loquuntur pacem cum proximo, mala autem in cordibus eorum*. Non solum autem patitur Ecclesia vel iustus vir ab apertis inimicis, sed etiam ab occultis falsis fratribus, quæ passio multo videtur intolerabilior quam aperta, quæ est ab hæreticis vel alijs inimicis. Vnde Dauid quasi comparãdo, huiusmodi persecutionem persecutioni manifestorum inimicorum dicit eam grauiorem.

uiorem. *Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique.* Vbi ponit plures rationes aggrauantes hanc persecutionẽ. Prima est, quia non est ab inimicis, ideo dicitur; *Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique.* sed istud non possum sustinere, quia amicus maledicit mihi. Mich. 7. *Inimici hominis domestici eius. Filij matris meæ pugnauerunt contra me.* Secunda ratio, quare intolerabilia sunt ista mala, est, quia sũt improuisa. Vnde sequitur; *Et si is qui oderat me, super me magna locutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo.* Sed ab his qui videntur me amare, non possum me abscondere. Vnde dicit Bernard. Nunc in Ecclesia impleta est illa prophetia; *Ecce in pace amaritudo mea amarissima.* Amara prius in nece martyrum, amarior post in conflictu hæreticorum, amarissima nunc in moribus domesticorum, non fugare, non fugere eos potest. Tertia ratio est, quia talia sũt illata a socijs secretorum, vnde dicit; *Tu vero homo vnanimis.* Quarta quia illata sunt ab eis, qui deberent eum docere; vnde dicit; *Dux meus Cæci sunt & duces cæcorũ.* Quinta quia a familiaribus inferuntur. Vnde addit; *Et notus meus.* Sexta quia à consiliatibus, vnde subdit; *Qui simul dulces mecum capiebas cibos*, secundum quod dicit Ioseph de fratribus suis. *Occide vitulos & instrue conuiuium, quia mecum sunt commesturi.* Septima quia a contubernalibus, vnde dicit; *In domo Domini ambulauimus cum consensu*, scilicet tu & ego, & tamen tu persecutus es me. Hæc Innoc. Vnde autem ista prouenriunt nisi ex defectu charitatis, quã in se tales falsi Christiani non habent, & in alijs eam destruunt vbi possunt. Propter quod falsi dicuntur, quia nomen habent Christianum, sed rem eius non habent. Cõtra quos August. Quid tibi prodest vocari quod non es, & nomen vsurpare alienum? Si Christianum te esse delectat, quæ sunt Christianitatis gere, & meritò nomẽ Christianum tibi assume. Sed forsitan non esse, sed vocari desideras, hoc satis fœdum & miserum est, scilicet velle vocari te, quod non sis. Nemo enim transit ad Christum, vt Christianus appelletur & non sit. Qui igitur Christianus dicitur, Christum habere Dominum profitetur, & vere habet, si in omnibus obsequatur & seruiet. Hæc ille. Hinc D. Ioan. in canonica; *Videte qualem dilectionem dedit nobis pater, vt filij Dei nominemur & simus.* Quod tractans August. *Aug. Ho. 3. super Cant.* dicit; Nam qui vocantur & non sunt, quid illis prodest nomen, vbi res non est? quam multi vocantur medici, qui curare non nouerunt? quam multi vocantur vigiles, qui tota nocte dormiunt? Sic multi vocantur Christiani, & in rebus non inueniuntur, quia hoc quod vocantur non sunt in vita, in moribus, in fide, in spe, in charitate, propter quod Aug. tales appellat mendaces & falsos Christianos dicens; *Ibidem.* Tu noli esse mẽdax, vt aliud profitearis & aliud agas. Sed quæres, quid est verus Christianus? Respõdet Aug. Christianus ille est, qui nõ nomine tantum, sed etiam opere Christianus est. *li. de vita Christia.* Ille videlicet, qui exemplo Christi nec inimicos nouit odire, sed magis aduersantibus sibi benefacere & pro persecutoribus suis exorare. Nam quisquis est paratus alicui nocere vel lædere, ille Christianum se esse mentitur. Christianus ille est, qui potest iustissima voce dicere. Nemini nocui, iustè cum omnibus vixi. Hæc ille. Nos ergo si volumus esse veri Christiani & non falsi, studeamus in nobis & in proximis nostris habere, non persequi charitatem quatenus velut arbores bonæ bonorum operum facientes fructum, fructũ æternæ beatitudinis in cœlesti gloria consequamur. Ad quam nos perducat Pater & Filius & Spiritus sanctus. Amen.

❧

DOMI-

DOMINICA OCTAVA POST TRINITATIS.

SERMO II.

Omnis arbor bona, fructus bonos facit. Matt. 7.

li. 3. de arca Noë. c. 4

VITA præsens fidelium, inquit Hugo, nõ est aliud nisi vinea Domini, vinea fidelis, vinea iusta, quam ipse bonus agricola plantauit, immo trãsplantauit, quia de Ægypto transtulit & eiecit gentes & plantauit eam. De qua alibi per prophetam loquitur; *plantabo eos super humum suam, & non euellam eos amplius.* Hæc ille. Volens igitur Saluator suos instruere qualiter in prædicta vinea viuere debemus, inducit similitudinem de arbore bona quæ fructus bonos facit, ostendens, quod exemplo arboris naturalis quilibet fidelis homo in vita præsenti, tanquam in æstate, debet fructificare per bona opera sibi mercedem æternam. Vnde dicit Innocen. quartus super primum Psalm. Quod tempus vniuscuiusque ad operandum est præsens vita. Ioan. 9. *Me oportet operari opera eius qui misit me, donec dies est, venit nox in qua nemo operari potest.* Propter quod de quolibet iusto dicit

Psal. 1. Psalm. *Quod erit tanquam lignum quod plãtatum est secus decursus aquarum,* id est gratiarum, *quod fructum suum dabit in tempore suo.* Fructum scilicet boni operis in tempore suo, scilicet vitæ præsentis, & in tempore æternæ & finalis retributionis. Iusti enim in superna patria, quam in hac vita per amorem semper requirunt, dona vitæ postmodum in retributione percipiunt. Vt igitur ad benè operandum animemur, ostenditur in verbo proposito magnæ retributionis copia in vita futura, quia fructus bonus ei promittitur, cum dicitur; *Omnis arbor bona fructus bonos facit.* In quibus verbis commendatur vita iustorum & fidelium, exemplo bonæ arboris, & per oppositum damnatur vita reproborum & malorum, exemplo malæ arboris. Circa quod tria nobis occurrunt consideranda. *Primo* arboris comparatio generalis cum dicitur; *Omnis arbor. Secundo* bonæ & malæ arboris differens conditio, cum dicitur; *bona. Tertio* fructuum earundem arborum diuersa generatio. Arbor bona describitur per bonitatem fructus, qui sunt ficus & vua. Arbor mala describitur per plantæ naturalem propagationem, exemplo spinæ & tribuli. Fructus bonus describitur per dulcedinem; Malus verò per amaritudinem naturalem. Et hoc in ficu respectu tribuli, & in vua respectu spinæ.

I.

Omnis arbor. Comparatur in scriptura sacra homo arbori, iuxta illud *Video homines quasi arbores,* habent enim quandam similitudinem viuendo. Sunt autem tria in arbore, scilicet ingressus vt plantatio; progressus vt pullulatio; & egressus vt defectio. Plantatur homo cum concipitur, & quo ad hoc cum dolore & fœtore. Vnde Innoc. Si consideret homo pisces, quos fecit Deus ex aqua, astra & planteas ex igne, hominẽ ex terra vilissima. Iob 3. *Comparatus sum & assimilatus sum fauillæ & cineri.* Sicut autem post plantationem nutritur arbor humore terreo; sic homo post conceptionem sanguine menstruoso satis horrido, ex cuius contactu fruges non germinant, arescunt arbusta, moriuntur herbę, canes in rabiem vertuntur. Et hoc cibo vtuntur tam nobiles quam ignobiles, secundum magistrum de naturis rerum. Progressus hominis est crementum post natiuitatem, quod est miserabile. Nam cum terræ nascentia producunt ex se frondes, flores, fructus, & honesta

honesta femina; Homo profert ex se lendes, pediculos, lumbricos & stercora. Ex illis prodit vinum, oleum, & balsamum. Ex homine sputum, vrina & fœtor stercorum. Vnde homo est arbor euersa, quia capilli sunt quasi radices, caput truncus, pectus vt stipes, brachia cum tibijs vt frondes, digiti cum articulis vt folia. In egressu etiam homo comparatur arbori, quia sicut arbor adueniente hieme declinatur & arescit; sic homo moriendo omnia perdit & priuatur omnibus. Hoc ostendit status mortis, scilicet senectus, cuius cor affligitur, caput cōcutitur, languet spiritus, fœtet anhelitus, facies rugatur, statura curuatur, caligant oculi, vacillant articuli, nares affluunt, capilli defluunt, tremit tactus, deperit actus, dentes putrescunt, aures surdescunt. Vnde tunc homo est sicut arbor antiqua, quæ ad nihilum valet, nisi ad ignem. Et in hac generali comparatione omnes homines cōueniunt; vnde quo ad hoc bene dicitur; *Omnis arbor*. quasi dicat. Omnis homo tam nobilis quam ignobilis, diues & pauper, paruus & magnus, quoad naturalem ingressum, progressum, & egressum est sicut arbor.

II.

Bona. Arbor triplex est; *Quædam* affert fructum malum; *Secunda* fructum vanum & nullum; *Tertia* affert bonum. *De prima* dicit Amos 6 *Conuertisti fructum iustitiæ in absinthium*. Omne vero malum est malum, sed conuertere bonum in malum, est pessimum. Multi sunt qui bona faciunt, sed illud praua intentione corrumpunt. Et sic tales sunt similes arboribus, quæ fructus pulchros in apparentia faciunt, sed intus amaritudine pleni sunt. Et isti sunt similes cigno, cuius pennæ sunt exterius albæ, caro autem multum nigra & macra & ad digerendum dura. *Secunda* arbor affert fructum vanum vel nullum. De qua dicitur. *Cum radix eorum exiccata sit, nequaquam fructum facient*. Hi sunt de quibus dicitur Luc. 8. Quod aliud semen cecidit super petram, & natum aruit, quia non habebat humorem; & significat cor prauorum humore gratiæ carentium, in quo quicquid ad tempus nascitur boni, cito arescit propter frigiditatem & siccitatem cordis, id est, malæ & obduratæ voluntatis. *Tertia* arbor affert fructum bonum. De qua hic dicitur. Vbi sciendum, quod bonitas arboris attenditur ex tribus; scilicet ex frondibus, ex floribus, & ex fructibus. Sunt enim quædam arbores, quæ habent frondes sine floribus, & significant illos qui habent verba sine operibus. *Christus videns arborem fici secus viam, venit ad eam, & non inuenit in ea nisi folia tantum. Et ait illi; Nunquam ex te fructus nascatur amplius*. Sic erit hominibus habentibus pulchra verba de Deo sine operibus, de quibus in fine hic dicitur; *Non omnis qui dicit mihi Domine &c sed qui facit &c*. Aliæ sunt arbores habentes flores sine fructibus; & significant illos, qui faciunt opera de genere bonorum apparentia, sed non recta intentione. 1. Thim. 3 *Habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes*. Iob. 8. *Cum adhuc sit in flore, vt capiatur manu, sic viæ hominum qui obliuiscuntur Deum, & spes hypocritæ peribit*. Aliæ sunt arbores, quæ faciunt fructus inutiles penitus. Sapient. 4. *Fructus eorum acerbi*. Et istę sunt arbores ad ignem aptæ, vt dicitur in Euangelio, quia non valent hominibus ad comedendum in recentia, sed dæmonibus tantum assata. Ex quibus colligimus bonitatem arboris, quæ habet frondes bonorum verborum, flores bonorum operum, & fructus intentionis sanctæ & rectæ. Est autem anima iusti hominis arbor bona ad similitudinem bonæ arboris naturalis. Primo viuendo; secundo crescendo; tertio fructum ferendo; & quarto finaliter decedendo. Comparatur in viuendo, quia sicut arbor naturalis non viuit, nisi per calorem cœlestem & humorem terrestrem; Sic anima bona non viuit vita gratiæ nisi per charitatem cœlestem, & per humilitatem terrestrem. Et sicut illa arbor crescit altius, quæ profundius radices suas in terram mittit; Sic homo quantum plus humiliatur ex consideratione terrestrum defectuum, tanto plus eleuatur ad superiora. Tales arbores, quæ sic in locis bassis & vallosis crescunt, sunt multò securiores à vento, quam quę in montibus, quia viri humi-

Arboris bonitas ex tribus cognoscitur.

Matt. 21.

Ibid. 7.

Anima iusti arbori bona cō paratur.

1. in viuē do.

les refugientes dignitates & ambitiones mundi & honores contenti sua simplicitate, multo firmius in suis conscientijs stant, quam illi, qui se ingerunt ad officia, dignitates, & ambitiones mundi. Sed attende, quod tripliciter homines radicātur in terra.

Homines tripliciter in terra radicātur

1. Quidam sic radicantur in terra, vt omnino in terram infigantur, & terræ adhærent, & sunt infideles & gentiles, qui non credentes Euangelio Christi, propter hāc vitam temporalem aliam non credunt. Et hi in terra radices figunt & sursum non crescunt, quia eo magis principibus inhiant, quo bona perpetua secutura non nouerunt, terrena ambiunt, felices esse quærunt, qui post hanc vitam futuros se nihil existimant. De quorum numero fuit ille, qui per Elipham subsannatur. Iob 5. *Vidi*, inquit, *stultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim*. Stultus enim ille est, secundum Hugonem, qui ignorat ad quid factus est, qui præter illud, quod videt, nihil esse credit, qui quæ sibi mala restant, prouidere nescit, atque hæc peritura & falsa quidem bona quasi semper sint permansura semper diligit. Hic aliquando radicatus esse videtur dum corporaliter floret; Sed sapiens statim eius pulchritudini maledicit, quia per hæc momentanea bona, ad quæ sit male recipiendus, agnoscit. De hoc stulto Psal. dicit. *Dixit insipiens in corde suo, non est Deus*. Et deinde enumeratis complicibus suis dicit; *Non est timor Dei ante oculos eorum*. Quomodo ergo Deum timere possunt, qui eum esse non credunt? Ex quo infero secundum Hugonem, quod meritò gentiles stulti sunt, quia ad eos principium sapientiæ pertingere non contingit. Principium autem sapientiæ est timor Domini.

Psal. 13.

2. Alia arbor, quæ radicatur in terra, sed tantum debiliter & mobiliter, est homo infirmus in fide, qui instructus in fide nouit cœlestia præmia, & supplicia infernalia; Sed hic non omnino contradicit nec omnino acquiescit.

Considerant quippe gentiles omnia in mundo sic agi, ex quibus & Deum esse & cuncta gubernare cognoscunt, & ad futurum iudicium omnia conseruare, & sic incipiunt timere illud, quod minatur Deus, & per consequens benefacere compelluntur hoc quod iubet Deus, & quod prohibet vitare proponunt, & quandoq; nō solū ita timore isto exercētur, vt timeant tales, quod Deus minatur, sed & quodam mentis affectu appetere incipiunt quod promittit. Sed tamen cum malos florere in hoc mundo conspiciunt, & multa alia in hac vita ita confuso ordine volui, vt nequaquā mundus per prouidentiam Dei gubernari, sed omnium rerum euentus fortuitis subijcere casibus videatur, continuo zelare incipiunt pacem peccatorum in hoc mūdo, ipsi quoque florere concupiscunt. Taciti enim cogitationibus sibi dicunt, vanum esse timere iudicium, nihil esse quod stulti homines de pœnis inferni & de supplicijs malorum sibi confinxerunt, & ex timore nō ex veritate hoc processisse. *Et hi ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.* *Luc. 8.* In quorum persona Dauid dicit; *Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei*. *Psal. 72.* Ex quo infero, quod in fide Christi multum periculosa est perplexitas cogitationum. Nam vbi est assertio dubia, ibi & fides suspecta. Ex hoc infero consequenter, quod fidelis Christi, si vult esse arbor, debet firmiter omnia credere in scripturis sāctis posita, siue sint promissoria siue comminatoria. Quo facto talis non poterit de facili moueri tempore tentationis.

3. Alia est arbor, quæ radicatur in terra firmiter, & frondes mittit sublimiter; & significat hominem fidelem, qui radices figit per fidem & dilectionem in Deo, de quibus dicitur; *Quod relictum fuerit de domo Iuda, mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum*. *Isa. 37.* Per relictos significantur fideles, qui radicem mittunt deorsum, quia omnem cogitationem cordis sui in æterna gaudia defigunt, fructum autem sursum faciunt, quia in æterna patria, quam in hac vita per amorem semper desiderauerunt, vitæ dona postmodū in retributione percipiunt. Tertio ergò hoc infideles negāt, de quo infirmi dubitant, quod autem fideles credunt & expectant, quod infideles diligunt & infirmi in fide zelant, hoc fideles fugiunt. Hæc Hugo.

2. Secundo assimilatur homo arbori in crescendo, quia quamuis inferior pars arboris terræ adhæreat,

reat, potior tamen & pulchrior superemi-net versus cœlum tendẽs. Sic licet oportet nos aliquam solicitudinem circa terrena gerere, tamen potior pars nostra, scilicet voluntas nostra, debet tendere versus cœlum, vt dicamus cum Apostolo; *nostra conuersatio in cœlis est.* Et iterum; *Quæ sursum sunt sapite, non quæ supra terram.* *Tertio* assimilatur homo arbori in fructu gerendo. Sicut enim arbores primo germinant, secundo florent, tertio portant fructum; Ita secundum Chrysost. germina animæ sunt bonæ operationes. *Quarto* assimilatur homo arbori in cadendo. Arbor, quæ diu creuit & vixit, cum ad cadendum prę senio deficit, ad illam partem cadit, versus quam viuendo plures ramos extendit; Sic homo moriens ad illam partem cadit, ad quam plures affectiones & cogitationes viuendo transmiserit. Si in terram, cadit in infernũ; Si in cœlum, illuc deportatur. Eccl. 11. *Si ceciderit lignum ad austrum aut aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit.* Et tantũ de secundo.

III.

Fructus bonos facit. Est regula philosophiæ generalis, quod ex vno oppositorum datur intelligi reliquum. Ideo cum mentio est de bonis fructibus, intelligitur quod etiam sunt aliqui fructus mali. Sunt igitur duplices fructus. Quidam bonorum hominum, & quidam malorum. Bonorum sunt duplices; quidam sunt præsentis iustificationis, quidam cœlestis retributionis, de vtrisque dicit Ezech. 47. *Ex vtraque parte torrentis oriebatur lignum pomiferum.* Torrens est mors, quæ diuidit istam vitam à futura. Lignum est Christus, qui dat fructum à dextris in futuro, à sinistris in præsenti; hoc est ex vtraque parte fluuij. De fructu præsentis vitæ dicitur in Epist. ad Gal. 5 vbi numerantur duodecim fructus. *Fructus autem spiritus est charitas gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetndo, fides, modestia, continentia, castitas.* De fructibus quos habebit ista arbor in patria, dicit Isaias 3. *Dicite iusto quoniam fructum ad inuentionum suarum comedet.* Et ad Hebr. 12. *Omnis quidem disciplina in præsenti videtur non esse gaudij sed mœroris, postea autem pacatissimum fructum exercitatis per eam reddet iustitiæ. Bonorum laborum gloriosus est fructus.* [Sap. 3.] Et hic fructus erit multiplex; Primus erit gaudium de euasione carceris, de quo clamat Psal. *Educ de carcere animam meam.* Et Paulus; *Infelix ego homo quis me liberabit de carcere mortis huius.* [Rom. 7.] Secundus fructus est gaudium de vinculorum ruptione, quæ sunt septẽ corporis necessitates, scilicet fames, sitis, frigus, calor, lassitudo & infirmitas, & vltimo mors, quibus vinculis ligauit Deus hominem, quasi insanum, ne in seipsum & in alios sæuiret. Sed multi ista vincula rumpũt. *A sæculo confregisti iugum meum, rupisti vincula mea.* [Ierem. 2.] Rumpunt vincula famem & sitim per crapulam & ebrietatem; frigus per vestium multiplicitatem; calorem per vestium subtilitatem; laborem per otij quietem; infirmitatem per medicinas; sed mortem non possunt omnino rumpere. Sed econuerso sancti expectant vsquequo Dominus dirumpet ista vincula. Psal. *Dirupisti Domine vincula mea.* [Psal. 115.] Tertius fructus de exilij terminatione, id est, mundi egressione. Psal. *Incola ego sum in terra.* [Idem. 118.] Et dicitur mundus exilium, quia est perniciosus & solitarius. *Inuenit eum in terra deserta in loco horroris.* [Deut. 32.] Econtrario patria est locus fœcũdus, & amœnus, & securus. Isa 32. *Sedebit populus meus in multitudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta.* Quartus fructus est gaudium de hostili euasione Psal. *Benedictus Dominus qui non dedit nos in captionem dentibus eorum.* [Psal. 123.] Non solũ autẽ erit de euasione, sed etiam de hostium prostratione Psal. *Lætabitur iustus cum viderit vindictam.* Quintus fructus de tenebrarũ exterminatione. *Videmus nunc per speculum & in ænigmate, tunc autem facie ad faciẽ. Cũ apparuerit videbimus eum sicuti est.* [1. Cor. 13.] [1. Ioan. 3.] Sextus fructus est gaudium de amicorum occursione & congratulatione. Tunc. n. occurrent angeli, sancti, animæ beatę. *Mittet angelos suos & congregabunt electos eius.* [Matt. 24.] Istud patet de Lazaro. Econuerso autem malorum ho-

Luc.16. minum sunt duplices fructus, scilicet mali
Malorum hominũ fructus. in præsenti culpa, & pessimi in futura pœna. In præsenti namque culpa triplicem fructum malum habent, scilicet plenum vermibus corrosionis. Cuiusmodi sunt fructus lasciuiæ & carnalis delectationis, qui ad modicum apparent delectabiles, sed post perpetrationem habent vermem remorsionis conscientiæ. Isa. vltimo. *Vermis eorum non morietur.* Hic est vermis, qui corrosit ederam, cuius sub vmbra Ionas delectabatur;
Ion.4. *Lætatus est Ionas lætitia magna, sed statim edera morsu vermis aruit.* Rom. 6. *Quem fructum habuistis, in quibus nunc erubescitis?* Secundus fructus est plenus saporibus amaricatiuis, & sunt fructus auaritiæ & mundialis possessionis. Vnde sicut comedẽtibus fructus immaturos & crudos, cibi fiunt insipidi; sic diuitibus qui delectãtur in diuitijs vel honoribus congregandis, dispensandis & conseruandis, cibus spiritualis gratiæ & deuotionis, orationis & contemplationis, apparet insipidus.
Iosu.5. *Quam citò filij Israël ceperunt vesci fructibus terræ, statim defecit manna.* Veruntamẽ quia necesse est per bona temporalia transire ad æterna, ideò, vt isti fructus sint dulces, apponantur ad ignem, vt assentur. Ad ignem dico charitatis. Nam administranti ex caritate temporalia, meritorium est. *Omnia*
1.Cor.16. *vestra in charitate fiant.* Hoc præcipitur de
Exod.12. agno. vt non comedatur ex eo quicquam coctum aqua aut crudum, sed assum igni, id est, feruore charitatis, ad honorem scilicet Dei & vtilitatem proximi. Alioquin qui amat diuitias aliter, fructum non capiet ex eis.
Eccl.5. *Confundemini à fructibus vestris*
Ierem.12. *propter iram furoris Domini.* Tertius fructus sunt inutiles superbiæ & temporales ambitiones. Et isti sunt pleni humoribus inflatiuis. De quibus dicitur Isa. 10. *Visitabo super fructum magnifici cordis.* Licet enim fructus honoris suauiter sapiat, tamẽ periculosè inflat. In gestis Alexandri narratur, quod sui milites in India inuenientes fructus dulces, non poterant saturari ex eis, & orta pestilentia mortui sunt. Ecce dulcedo fructus affert mortem. Et ideò sapientes comedunt fructus cum sale discretionis & modestiæ. *Nunquid poterit comedi insulsum, quod non est conditum sale?* scilicet sapientiæ? Alius est fructus malorum in pœna futura. *Visitabo super vos iuxta fructũ studiorum vestrorum.* Tunc enim cum venerit Christus ad iudicandum, dicet illud Daniel. 4. *Succidite arborem & dispergite fructus eius.* Quomodo autem dispergetur, dicitur hic, quia primo excidetur & tunc in ignem mittetur. Fructus autem eorum in speciali describit Sapiẽs, dicens; *Erunt post hæc decidentes;* scilicet tanquam fructus de arbore maturati, *sine honore & contumelia inter mortuos in perpetuum. Quoniã dirumpet illos inflatos sine voce, & mouebit illos à fundamentis, & vsque ad supremum desolabuntur, & erunt gementes, & memoria eorum peribit.* Vbi secundum Robertum Holcoth describit septem pœnales cõditiones damnandorum; quia deijcientur confusione; affligentur cum desperatione; repellentur sine responsione; destruentur cum autentica ratione; punientur sine consolatione; conterentur sine cõtradictione; supprimentur sine recordatione. Nos igitur fratres charissimi studeamus esse bonæ arbores, quibus bonos fructus facientes per gratiam fructum gloriosum cœlestis retributionis cõsequi mereamur. Quod nobis concedere dignetur Pater & Filius & Spiritus sanctus. Amen.

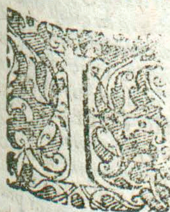

DOMI-

DOMINICA NONA POST TRINITATEM.

SERMO I.

Redde rationem villicationis tuæ, iam enim non poteris villicare. Lucæ 16.

Nter cætera Christianos à malo retrahentia, & ad bonum commouentia seu inducentia, maximè necessaria est consideratio vitæ præsentis, quæ non est aliud, nisi quædam peregrinatio, qua tendimus ad futuram gloriam & patriam, iuxta illud Apostoli; *Non enim habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus.* Necesse est igitur homini considerare, & primò præ oculis semper ponere, quia hac conditione intrauit hunc mundum, vt quandoque exeat, vt dicit Seneca lib. de remedijs fortunæ. Ipse ergò Christianus verè est, qui secundum Augustinũ super Psal. 38. in domo huius mundi se peregrinum cognoscit. Et si igitur nobis cuncta cedant prospera, & si affluant diuitiæ, & si confluant delitiæ, præsentis tñ temporis ita agenda est lætitia, vt nunquam amaritudo sequentis iudicij recedat à memoria. Et meritò Nam de omnibus in hac peregrinatione concessis non habemus maius dominium, quam quæ comedimus, aut quibus tegimur ad necessitatem tantum. Iuxta illud Apostoli; *Habentes alimenta & quibus tegamur his contenti simus.* Alioquin quicquid de bonis nobis collatis ad superbiam vitæ, & ornamentum luxurię, ad vanitatem mũdi & pompam diaboli dissipauerimus, districtissimam nos sciamus Saluatori nostro rationem reddituros. Nam sicut peregrino non licet tollere in via vltra victum & amictum corporis, sic nec nobis conceditur bonorum præsentium dispensatio, nisi ad vtilitatem propriam; reliquum verò dispensandum est ad honorem Dei & vtilitatem proximi. Quod si aliter factum fuerit, exigetur à nobis districta ratio dispensationis, vel potius illicitæ dissipationis. Sumus .n. in vita præsenti non Domini, sed dispensatores bonorũ, vnde dicitur. *Sicut boni dispẽsatores multiformis gratiæ Dei.* *1. Pet. 4.* Et ideò quæretur à nobis de fidelitate dispẽsationis, & si quidem malus dispensator quispiam nostrum suspectus de dispensatione fuerit, merebitur audire durum verbum *Redde rationem villicationis tuæ, iam enim non, &c.* In quibus verbis tria describuntur, *Primò* seueritas diuinæ iustitiæ, per quam ab homine rationem exigit, cum dicitur; *Redde rationem.* *Propofit.* *Secundò* diuinæ gratiæ liberalitas, quam homini ad merendum bona contulit, cum dicitur, *villicationis tuæ.* *Tertiò* infertur æquitas diuinæ sententiæ, qua hominem à bonis huius vitæ deponit, cum dicitur, *iam enim non poteris &c.*

I.

Redde rationem. Sciendum, quod nihil est homini ita vtile ad salutem & conscientiæ propriæ discussionem continuã, quam habere ante oculos mentis seueritatem diuinæ iustitiæ, per quam districta ratio ab homine in suo nouissimo tempore, vel circa mortem propriam, vel in iudicio generali finaliter exigetur. Cuius ratio est, quia *Iustitia diuinæ seueritas, ante oculos habenda.*

quia talis cogitatio in homine generat timorem Domini, qui hominem retrahit à multis voluptatibus huius seculi, delitijs, & vanitatibus. Vnde in ser. de Ioāne Baptista dicit, quod talis timor mētem corrigit, fugat crimina, & innocentiam seruat. Et Ioannes Cassian. l. 4. de inst. monach. dicit, quod talis timor est principium nostræ salutis & sapientiæ Dei, ex quo nascuntur omnes virtutes. Ponit autem Cassiod. super Psal. 2. huius rationē dicens; quod sicut remissa securitas culpas admittit, ita timor desiderabilis semper delicta excludit. Qua propter Isidor. l. 4. de sum. bono ca. 7. dicit. Sollicitè debet vnusquisque viuere & semper terminum huius vitæ considerare, vt contemplatione illius, huius sæculi blanditias caueat. Scriptum est enim; *In omnib. operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.* Eccl. 7. Volens igitur Saluator nobis incutere timorem, proponit similitudinem villici de reddēda ratione, quam à nobis finaliter exiget. Quæ quidem ratio est timenda propter tria; *Primò* propter temporis importunitatem; *Secūdò* propter accusantium multiplicationem; *Tertiò* propter exactionis seueritatē. *Primò* propter temporis importunitatem; ista .n. ratio fiet in hora mortis nostræ, vel in iudicio finali, quæ hora erit totius vltionis & nullius propitiationis. Isa. 13 *Ecce dies Domini veniet crudelis plenus ira & indignationis.* Et Iere. 46. *Dies illa dies vltionis, vt sumat vindictam de inimicis suis.* Multum timēbant sancti hunc diem, & horam mortis suę, & finalis iudicij. Sicut patet de Hieron. qui dixit; siue bibo, siue comedo, semper in auribus meis sonat illa vox; Surgite mortui venite ad iudiciū. Tria enim sunt quæ multum impediunt rationis positionem. *Primum* est temporis obscuritas, nam tempore noctis non congruit facere rationem, eò quod non potest tum benè librum inspicere, in quo habet memoriā debitorum, & de facili potest errare. *Secundum* est illius qui præsidet rationi indignationis aduersitas. Nam coram ira & tor cum aduersario, nemo potest benè rationē facere. *Tertium* est satisfactionis impossibilitas. Nam qui in periculo esset faciens rationem, qui si inueniretur defecisse in ratione, non haberet facultatem reddēdi Domino ad supplendum illius rationis defectum. Ista tria erunt tempore nostræ rationis. Hora enim erit in medio noctis, quādo profundissimæ sunt tenebræ. *Media nocte clamor factus est.* Tunc enim obscurabuntur oculi peccatorum, quod amplius lucem diuinæ gratiæ non videbunt; tunc occidet sol diuinæ misericordiæ, & solæ culparum tenebrę comprehendent peccatorem. Secundo Christus præsidens in iudicio erit iratus & aduersabiter omnibus peccatoribus, iuxta illud Oseæ 13. *Ero eis quasi leana & sicut pardus in via Assyriorum. Occurrā eis quasi vrsa raptis catulis, & dirūpam interiora iecoris eorū, & consumā eos ibi quasi leo.* Ecce furor præsidentis huic rationi, designatus in bestijs, quibus nihil est crudeli⁹, vnde Ezech. in persona Domini; *Immittā furorem meū in te;* & post pauca. *Effūdam irā meam super te & complebo furorem meū in te,* Tertiò non erit post hanc rationem reditus ad vitam præsentem, in qua posset homo satisfacere pro peccatis, & supplere defectum operationū. Vnde homo est spiritus vadēs & non reuertens, quia dicitur huic villico. *Iam vlterius non poteris villicare.* Ista tria ponuntur in Psal. *Posuerunt me in lacu inferiori,* de quo s. egredi non possum; Ecce redeundi nō possibilitas; *in tenebris & in vmbra mortis.* Ecce temporis importunitas & obscuritas. *Super me confirmatus est furor tuus.* Ecce iracūdiæ seueritas.

Ratio vitæ nostræ timenda.

1. Propter temporis importunitatem.

Rationis positionē impediūt tria.

Secundò ista ratio timēda est propter accusantium multiplicationem. Sunt autem septem, quæ hominē accusabunt circa suā rationem. *Primo* enim accusabit eum conscientia, non in occulto vt nunc, sed publicè coram omnibus. Dan. 7. *Iudiciū sedit & libri aperti sunt.* id est, conscientiæ quæ omnibus aperientur. Et Apoc. 40. *Iudicati sunt mortui ex his, quæ erant scripta in libris,* id est in conscientijs ipsorū. Vnde Apost. expressius dicit. Rom. 2. *Quod testimonium reddet illis conscientia ipsorum.* Secundo accusabunt eum diaboli, quia licet suggesserūt homini male facere, tamen prodent eum. Sicut socius furis interdū accusat furem socium, cū quo furatus est, & hoc maximè fit, quādo iam vadit ad suspendium, desperans de vita post sententiam latam contra ipsum.

2. Prop... accusa... res septem... 1. Con... tia. 2. Diab...

Sic

Sic diabolus videns ſe iam finaliter retrudi ad infernum, prodet multos, vt ſecum damnentur, vnde Apoc. 12. diabolus appellatur accuſator fratrum. De quo autē accuſabit diabolus, oſtendit Auguſt. in quadam epiſtola ad Comitē cariſſimum, dicens; Dicturus eſt diabolus, qui recitabit verba profeſſionis noſtræ, & obijciet nobis in faciem, quicquid fecerimus, & in quo peccauimus & quicquid facere debebamus. Dicturus eſt enim. Aequiſſime iudex, iudica iſtum eſſe meum ob culpam, qui noluit eſſe tuus per gratiam. Tuus eſt per naturam, meus eſt per miſeriam; tuus per paſſionem, meus per ſuaſionē; tibi maledicens, mihi conſentiens; à te accepit immortalitatis ſtolam, à me verò pannoſam tunicam; tuam veſtem aſſumpſit, in mea huc venit. Aequiſſime iudex, iudica illum eſſe meum & mecum fore condemnandum. Hæc Auguſt. *Tertiò* peccatorem accuſabunt angeli ſancti, & præcipuè illi, qui nos cuſtodiunt, vnuſquiſque ſuum accuſabit, quem cuſtodit Sicut medicus peritus omnē defectum mortuo imputat, quod eius præcepta aut monita aut ſuaſiones contempſit, neglexit, aut ſeruare non curauit. Vnde angelorum verbum erit illud Ierem. 51. *Curauimus babylonem & nō eſt ſurata*, q. d. fecimus quod in nobis erat, ſed ipſa anima non curauit. *Quarto* accuſabunt peccatorem creaturæ. Job 20. *Reuelabūt cœli iniquitatem impij, & terra aduerſus eum conſurget Aduocabit enim Dominus cœlum de ſurſum, & terram diſcernere populū ſuum* In illo die nihil eſt quod reſpondeamus, vbi cœlum & terra, ſol & luna, dies & noctes, & totus mundus ſtabit contra nos in teſtimonium peccatorum noſtrorum. *Quintò* accuſabunt peccatorem miſerabiles perſonæ, quæ ab eo iniuriam ſunt paſſę, tūc enim faciet Dominus iudicium inopis & vindictam pauperum. Ipſe enim eſt pater orphanorum & iudex viduarū. Vnde Greg. ſi quæris, quis te accuſabit, certè totus mundus. Non ſolum autem accuſabit, ſed etiam conſurget in vindictam contra peccatores. Sap. 5. *Armabit creaturam ad vindictam & vltionem inimicorum, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra inſenſatos.* Deus enim non ſolum tunc armabit ſeipſum, ſed etiam exercitum ſuum, dando videlicet tam angelis bonis quam hominibus, virtutem & voluntatem accipiendi illud iudicium & pœnam faciendam in reprobis. Erit enim omnis creatura concors in ſententia cum Deo illa die, ſine miſericordia, ſine compaſſione aliqua miſeris exigenda, vnde ſicut Deus omnia creauit propter electos, ita omnia mouebit ſuo modo ad ſe vindicandum de reprobis. Vnde ſicut elementa ſeruiunt homini, vt ipſe Deo ſeruiat, ita ſeruient Deo, vt de reprobis qui ei ſeruire noluerunt vltionem accipiat. Sap. 16. *Creatura tibi creatori deſeruiēs excandeſcit in tormentum aduerſus iniuſtos.* *Sextò* accuſabit hominem peccatum eius. Iere. 2. *Arguet te malitia tua, & auerſio tua increpabit te* vnde colligata erunt peccata hominis ad collum ſicut furtum eius. Oſæ 13 *Colligata eſt iniquitas Ephraim.* Et *Conuolutæ ſunt & impoſitæ collo meo.* Et Prou. 5. *Iniquitates ſuæ capiunt impium, & funibus peccatorum ſuorum vnuſquiſque conſtringitur.* *Septimò* accuſabunt hominem tormenta & inſtrumenta Dominicæ paſſionis de ingratitudine maxima. Vnde Hieronymus, Crux Chriſti cōtra te pugnabit; Chriſtus per vulnera ſua contra te allegabit; cicatrices contra te loquentur, & claui de te conquerentur. Hinc Auguſtin. de ſymbolo dicit in tractatu ſuo. Fortaſſe ideò Dominus in corpore ſuo cicatrices obſeruauit, vt in iudicio peccatoribus exprobraret, & cōuincens eos diceret; Ecce hominem quē crucifixiſtis; ecce Deum & hominem in quem credere noluiſtis; videte vulnera, quæ inflixiſtis; agnoſcite latus, quod impugnaſtis, quod propter vos apertum eſt, & intrare noluiſtis. Vnde Apocalypſis 1. *Videbit eū omnis oculus & qui eū pupugerūt.*

3. Propter exactionis ſeueritatē Ratio de quibus exigenda.

Tertiò, iſta ratio eſt timenda propter exactionis ſeueritatē. Strictiſſimè autē ponetur, nō ſolū de magnis, ſed etiā de minimis peccatis. Erit autem illa ratio de pluribus. Et primò de anima à Deo data, quā Deus dedit in ſollicitā cuſtodiam, ſicut rex filiā ſuam. Deut. 4 *Sollicitè cuſtodi teipſum & animam tuam*, vtrumque dicit, corpus & animam. Sed econuerſo multi hodie faciūt curam carnis tantū, ſequentes eius deſideria, cu-

ria, curam autē animæ pauci faciunt, & ita permittunt ancillam dominari, cum tamen totus iste mundus ad vnius animæ precium æstimari non possit. Si animam negligimus, nec corpus saluare poterimus, sed benè è conuerso, ideò dicit, vtrumque custodi sollicitè. *Secundò* exigetur ratio
2 de corpore nostro sicut de custodia boni castri, in quod sæpius inimici Dei, scilicet carnis voluptates & alia vitia immissa sunt & alij amici expulsi, id est, virtutes. Est enim corpus nostrum sicut iumentum nobis à Deo concessum ad vtilitatem animæ, cui debemus cibum, disciplinam, & onus. Eccles. 33. *Cibaria & virga & onus asino.* Exigetur ergo à nobis, quomodo corpus nostrum cibauimus superfluè, vel lautè ad lasciuiendum; quomodo ipsum non disciplinauimus cum superbiuit, quomodo nulla onera pœnitentiæ in ipso portaui-
3. mus, sed potius onera diaboli. *Tertiò* erit ratio reddenda de proximis. Et primo pater de filio, & si quidem malus fuerit filius propter negligentiam patris, punietur pater cum filio, sicut Heli cum filijs suis. 1. Reg. 4. Vnde patri dicitur. Prou. 19. & 29. *Erudi filium tuum.* Versus. *Si tibi sit natus peccantem, corrige natum, Ne suum lugere possis de iure reatum.* Item prælatus de suo subdito, iuxta illud Ezech. 33. *Fili hominis speculatorem dedi te domui Israel. Audiens ergo sermonem ex me, annunciabis eis. Si me dicente ad impium, impie morte morieris, & non fueris locutus, vt se custodiat impius à via sua, ipse in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram.*

Aug. epi. ad Comitem.

Vnde Augustinus. Quæso mi frater, vt omnibus subiectis in domo tua à maiore ad minorem, amorem & dulcedinem regni cœlestis, amaritudinem & timorem gehennæ annuncies, & de eorum salute sollicitus & vigil existas, quia de omnibus subditis, qui in domo tua sunt rationem reddes. Hæc Augustinus. Item princeps terrenus reddet rationem de suo inferiori. Nam

Isid. l. 3. de sum. bono cap. 23.

dicit Isidorus Siue augeatur pax & disciplina Ecclesiæ per fideles principes, siue soluatur ab eis, ille rationem exiget, qui eorum potestati suam Ecclesiam tradidit. Vnde in figura huius propter delicta populi principes iussi sunt suspendi contra solem.

Num.

Hinc etiam Sap. 6. dicitur. *Iudicium durissimum erit his qui præsunt.* *Quartò* exigetur ratio de malis commissis. Vnde in symbolo dicitur; Reddituri sunt rationem de proprijs factis, siue bonis siue malis 2. Cor. 5. *Recipiat vnusquisque prout gessit.* Tanta autem erit seueritas circa mala commissa, vt etiam passus minimus requiratur. Iob 13. *Obseruasti omnes semitas meas, & vestigia pedum meorum considerasti.* Et Iob 14. *Tu quidem gressus meos dinumerasti.* Et eiusdem 34. *Oculi eius super vias hominum, & omnes gressus eorum considerat.* Modicum apparet apud homines verbum otiosum, & tamen ratio districtissima de eo exigetur. *De omni verbo otioso, quod locuti fuerint homines, reddent rationem.*

Matt. 12.

Ociosum autem verbum sec. est gloss. quod caret ratione iustæ necessitatis, aut intentione piæ vtilitatis. Hieronymus dicit. Quicquid non ædificat audientes, in periculum vertitur loquentium. Et ibidem; qui scurrilitatem replicat, & aliquid profert turpitudinis, hic non otiosi sermonis, sed criminosi reus tenebitur.

Hieron. 21. cap. Leuit.

Et de his Sap 1. dicitur. *Qui loquitur iniqua non poterit latere, nec præteriet illum corripiens iudicium.* Modica apparet cogitatio vana, & tamen veniet ad iudicium. Ibidem, *In cogitationibus impij interrogatio erit.* Et eiusdem 6. *Ipse cogitationes nostras seruabitur.* Vnde Gregorius super Matth. 10. *Omnes capilli vestri numerati sunt*, dicit; Sic Deus vias considerat & gressus numerat, vt nec minimæ cogitationes aut verba minutissima, quæ apud nos viluerunt, in eius iudicio remaneāt indiscussa. *Quintò* erit reddenda ratio non solum de malis commissis, sed etiam de bonis omissis. Sicut patet de his quibus dicit Dominus; *Esuriui & non dedistis mihi manducare.* Istud iam patuit in diuite epulone, qui propter omissa opera pietatis in Lazaro damnatus est. Luc. 16. Item de tempore perdito inutiliter, in quo multa vana sunt facta, multa salutaria omissa, & præsertim de temporalibus festiuis, quæ consumunt homines in gula & ebrietate, in superbia & vanitate, in lętitia carnali & alijs vitijs. Cum tamen nihil pretiosius tempore. Sed

heu

heu nihil hodie vilius reputatur. Transeunt dies salutis, & nemo recogitat. Sed certe sicut non peribit capillus de capite, sic nec momentum de tempore, scilicet de quo ratio non exigetur. Anselm. in meditationibus. Omne tempus impensum tibi, quæretur qualiter a te sit expensum.

I I.

Villicationis tuæ. Sciendum, quod licet homo receperit omnia bona à Deo, & ea, quę in cœlo & ea quæ in terra, mari, in aquis, in fluuiis, & abyssis, eo quod omnia ista facta sunt propter hominem, iuxta illud Psalm. *Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues &c.* tamen in his omnibus homo non potest dici Dominus verus, sed tãtum villicus seu dispensator, eò quod omnia ista recepit ad dispensandum, non ad dissipandum. Recepit enim bona naturæ, scilicet animam & corpus, & quinque sensus, & tres potentias animę, scilicet intellectum, voluntatem, & memoriam. Bona fortunæ, vt diuitias, honores, aurum, argentum, & possessiones. Bona gratię, scilicet virtutes & dona Spiritus sancti, quæ omnia recepit quasi sub mutuo, & quodammodo sub vsuris, eò quod Dominus vult nos negotiari per ista. *Negotiamini dum venio.* Ipse enim est homo ille nobilis, qui abijt in regionem longinquam, accipere sibi regnum & reuerti; qui in suo recessu conuocatis seruis suis, vni dedit quinque talenta, alij duo, alij vero vnum. Dedit autem omnia ista sub vsuris, quia bona naturæ ad operandum; bona gratiæ ad merendum; bona fortunæ ad distribuendum; bona scientiæ ad docendum; bona potentiæ ad defendendum; bona opulentiæ ad sustentandum. Vsuræ istorum bonorum sunt lucra animarum, quas lucrantur homines per ista dona eis concessa. Quæ vsura maximè placet Deo Prou. 19. *Fœneratur Deo qui miseretur proximo.* Sed quia peccator dissipat ista bona, nec de eis lucrum reportat, quod tunc fit quãdo ea non ad honorem Dei, nec ad salutem propriam, nec proximi vtilitatem conuertit; ideò tunc dicitur dissipator & non villicus. Vnde de prodigo filio dicitur Lucæ 15. Quod recepta portione sua iuit in regionem longinquam, & consumpsit eam cum meretricibus, & dissipauit viuendo luxuriose; quod tunc fit, quando homo peccat mortaliter; quia tunc omnia bona dissipat. Primò bona naturæ vt intellectum male operando, voluntatem, proximum odiendo, & memoriam, iniurias proximi reminiscendo. Item oculos dissipat vana respiciendo; aures mala audiendo & sic de alijs. Postea bona fortunæ dissipat malè acquirendo, auarè retinendo, & malè expendendo, vsuras & mercantias exercendo. Postea bona gratiæ & virtutes quas Deus reposuit in anima eius, sicut thesaurum in arca, ipse peccator proijcit extra dum peccat, quia contraria contrarijs expelluntur, vt humilitas per superbiam, pietas per auaritiam, castitas per concupiscentiam, & sic de alijs. Et sic peccator totam suam superbiam dissipauit. Vnde Prouerb. 29. dicitur. *Homines pestilentes dissipant ciuitatem.* id est, totam personam suam cum omnibus bonis, cum omnibus *Sap. 11.* potentijs animæ & corporis. Sed quia Deus omnipotens tradendo bona homini prædicta ad vsum, dedit ea in numero, põdere, & mensura; ideo villicus iste si vult benè dispensare bona Domini sui, maximè habet inter cætera opus aspicere ad numerum, põdus, & mensurã; ita videlicet vt omnia nostra facta in mensura, numero, & pondere disponamus. In cuius figura legimus, quod angelus ad Esdram missus dixit sic, 3. Esdr. 4. *Tres vias missus sum ostendere tibi, & tres similitudines proponere coram te. Vade pondera mihi pondus ignis, aut mensura mihi flatum vẽti, aut reuoca diem, quæ præterijt*, quasi dicat, pondera pœnã infernalis acerbitatis, mensura flatum temporalis vanitatis & reuoca, hoc est, numera reatum propriæ prauitatis. Ista benè deberet metiri quilibet homo, si vult euadere districtam rationem villicationis suæ. Nã per hæc multum proficiet in dispensatione bonorum sibi collatorum à Deo, & ea non nisi ad salutis suæ commodum ordinabit. Debet siquidem homo mensurare mundanæ gloriæ leuitatem, præsentis transitus breuitatem, & futuræ vitæ iucunditatem. Et cum mensurauerit, debet numerare quæ recepit diuina munera, quot com-

Mũdana gloria leuitas mensuranda.

commisit horrenda crimina, quot omisit concessa tempora. Et postquam sic numerauit, ponderet quantum debet, ponderet quantum ingratus fuit, ponderet quantum meruit. Et sic erit optimus villicus villicationis suæ. Quia omnia in numero, pondere, & mensura suo Domino, sicut accepit, reddet. Sed quantum ista proficiant villico consideranda videamus. Certè si mensurabit mundanæ gloriæ leuitatem, videbit quod ipsa est parum appreciãda, vnde Aug. super Psal. 43 Inanis huius sæculi fallax est suauitas, infructuosus labor, & perpetuus timor, periculosa sublimitas, initium sine prouidentia, finis cum pœna. Hanc vanitatem mensurabat ille rex de quo Valer lib. 7. c. 2. Rex, inquit, ille subtilis iudicij, cum sibi traditum fuisset diadema, priusquam capiti imponeret, fertur retentum diu considerasse & dixisse; O nobilem magis quam felicem pannum, quem si quis penitus cognoscat quam multis sollicitudinibus & periculis & miserijs sit refertus, nec humi quidem iacentem tollere vellet. Si sic mensurarent hodie villici nostri gloriam temporalem, certè non superbirent tantum, sed dicerent. *Nos autem non in immensum gloriabimur, sed secundum mensuram regulæ quã mensus est nobis Deus.* Ista regula est regulata conscientia. 2. Cor. 1. *Gloria nostra hæc est testimoniũ conscientiæ nostræ.* Non solum autem debemus mensurare præsentis vitæ vanitatem, sed etiam breuitatem, iuxta illud; *Ecce mẽsurabiles posuisti dies meos, & substantia mea tanquam nihilum ante te.* Vnde Iob 7. *Memento mei quia ventus est vita mea.* Et ibidem. *Nihil enim sunt dies mei.* Et Iacob. 4. *Vapor est vita nostra ad modicum parens.* Istam breuitatem aduertebat benè Xerxes rex, qui aspiciens de sublimi exercitus sui multitudinem flere cœpit. Interrogatus vero quare fleret, respondit, quia nullus istorum per centum annos remanet. Debemus etiam tertiò mẽsurare futuræ vitæ iucunditatem, recolendo quot beatitudinis gaudia recipiemus pro momentaneis meritis in præsenti, & certè non inueniemus mensuram, quia præmiabimur vltra condignum. Sicut patet Luc. 6. *De mensura superefluente.* Et Rom. 8. *Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam.* Secundò numeremus diuina munera, & ea inueniemus infinita, quia numerari non possunt. Primò munus creationis ad eius similitudinem. Secundò munus creaturarum subiectionis. Psal. 8. *Omnia subiecisti sub pedibus eius.* Tertiò munus recreationis. Rom. 5. *Cum adhuc inimici essemus secundũ charitatem suam reconciliauit nos.* Quartò munus peccatorum remissionis. Apo. 1. *Dilexit nos & lauit nos à peccatis.* Quintò munus gloriæ cœlestis. Item numeremus quot commisimus horrenda crimina, & iterum inueniemus infinita. Psal. 18. *Delicta quis intelligit?* Iob 22. *Propter malitiam tuam & infinitas iniquitates tuas.* Itẽ numeremus quot omisimus concessa tempora, & inueniemus quod infinita. Eccl. 17. *Numerum dierum & tempus dedit illi.* Sed ad quid dedit dicitur Iob 24. *Deus dedit ei locum pœnitentiæ & ipse abutitur eo in superbiam.* Tertiò debemus ponderare quantum debemus præsertim propter beneficium incarnationis, ex qua natura nostra cum natura diuina communicationem cæpit habere. Eccl. 13. *Pondus super se tollit qui honestiori se communicat.* Secundò ponderemus, quod ingrati fuimus & ingratitudinis nostræ pondera deponamus, iuxta cõsilium Apostoli, ad Hebr. 12. *Deponentes omne pondus & circumstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen.* Tertiò ponderemus quod meruimus, quia totum siue bonum siue malum in iudicium adducetur. Isa. 26. *Ponam iudicium in pondere, & iustitiam in mensura.* Et sic disponamus nos in mensura, numero, & põdere. Et tantum de secundo.

I I.

Iam non poteris villicare. Aequissima est illa sententia, vt peccator qui in hac vita tempus concessum ad benefaciendum inutiliter consumpsit, post hanc vitam non habeat tempus ad benè operandum, sed patiendum. Vnde ei iustè dicitur; *Iam non poteris villicare.* Cuius ratio est, quia iam mũdus transibit & concupiscentia eius. Ideò dici-

dicitur; *Cœlum & terra transibunt*. Et tunc omnia instrumenta benè operandi cessabunt. Tantum in hac vita licitum est operari bonum; illic namque scilicet in futura vita iam non operatio expectatur, sed retributio meritorum, vnde Apostolus dicit; *Dum tempus habemus operemur bonũ*. Certè fatuæ virgines, quia tunc voluerunt emere oleum, quando sponso debuerunt occurrere, & cum eo ad nuptias intrare, audiunt à sponso, *Nescio vos*. Nec mirum si ita subtrahitur & denegatur tempus benefaciendi post hanc vitam negligentibus, cum secundum æquitatem diuinam omnia tempora tempus suum habent. Sicut ergo est tempus laboris, ita debet esse & quietis. *Vt requiescant à laboribus suis*. Vnde Isa. 28. dicitur. *Nunquid tota die arabit arans vt serat, proscindet & sarriet humum suam?* Et sequitur. *Verum non in perpetuum triturans triturabit*. Et hoc à Domino Deo exiuit consilium, vt magnificaret iustitiam. Ecce æquitatem & iustitiam in hoc, quod denegatur tempus negligentibus & redditur merces operantibus. Audiat ergo villicus iniquitatis, operarius in vinea Domini negligens, dissipator inutilis bonorum, seruus nequã & infidelis constitutus super multa talenta & super multas minas. Quia nunc tempus est acceptabile, sicut clamat Apostolus. *Ecce nunc tempus acceptabile*. Est autem acceptabile ad multa villicorum officia exercenda. Nam villici officium est de agris colendis & seminandis, iuxta illud; Diligenter exerce agrum tuum. Hoc autem est tẽpus præsens, quia in futuro erit tempus metendi. Psal. 125. *Euntes ibant & flebant*, quod debet facere per labores meritorios & ieiunia; Nec non peregrinationes & afflictiones corporales amputando nociua desideria carnalia & ea funditus eradicando. Cant. 2. *Tempus putationis aduenit*. Ideò dicit Psal. 118. *Tempus faciendi Domine*. Secũdum officium villici est ędificare noua ędificia vel antiqua reparare. Et quo ad hoc hodie est tempus ædificandi, sed in futuro erit tempus destruendi, sc. mala. Tertium officiũ villici, est diligenter custodire bona Domini sui, & ea vtiliter dispensare, scilicet ad honorem Domini & vtilitatem familiæ eius. *Fidelis seruus & prudens quem constituit Dominus super familiam suam, vt det illis cibum in tempore*. Quod fit per eleemosynarum largitionem, quando villicus dispersit dedit pauperibus. Hoc autem tempus est præsens, quia in futuro ligabuntur manus, vt non possint aliquid distribuere. Quartum officium villici est resarcire & reparare omnia damna & recompensare in domo Domini ante aduentum eius, ne scilicet in aliquo de negligentia notetur. Sicut legitur de Iacob, qui omnia damna in grege ouium à luporũ incursibus, vel alias à quocunque illata recompensabat labore. Sic villicus Christi omnia neglecta tempore iuuentutis in persona propria & etiam in subditis sibi cõmissis debet per satisfactionem condignam reparare, quia nunc est tẽpus reparandi. Quintum officium villici est Dominum cum gaudio & lætitia expectare, & de eius aduentu semper sollicitum esse. *Beatus seruus, quem cum venerit Dominus, inuenerit vigilantem*. Et quia illa hora aduentus est incerta, ideò dicit Saluator; *Vigilate itaque quia nescitis qua hora filius hominis veniat*. Magna confusio homini est non aduertere aduentum tanti Domini, cum tamen hirundo & ciconia custodiunt tempus sui aduentus. Nos igitur fratres attendentes, quod post hanc vitam non est tempus villicandi in prædictis, sobrie, & iustè viuamus in hoc sæculo, expectantes beatam spem & aduentum magni Dei & saluatoris nostri, vt tandem tanquam veri villici ratione facta debita cum eo ad gaudia æterna introire mereamur. Audientes illud; *Euge serue bone & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui*. Ad quod nos perducat villicorum Dominus, &c.

Matt. 24.
Matt. 24.
Gen. 31.
Luc. 12.
Matt. 25.
Ierem. 8.

DOMINICA NONA POST TRINITATEM.

SERMO II.

Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Lucæ 16.

VONIAM à multis sapientibus huius sæculi, immò verius amatoribus mundi sæpè dubitatum fuit, in quo consisteret beatitudo. Et quidam eorum in voluptatibus, quidam in honoribus, quidam in diuitijs eam posuerunt. Nam *beatum dixerunt populum cui hæc sunt*. Sed quia ista sententia fuit falsa & erronea, quia nullus est beatus, nisi qui habet Christum propitium, iuxta illud Psalm. *Beatus populus cuius Dominus Deus eius.* Ille autem habet specialiter Christum sibi propitium & gratiosum, qui in pauperes propitius & misericors est. Vnde Augustinus sermone 12. Ille vere diues est, qui in Deum diues est, qui animam magis opulentijs quam corpus diuitijs replet, & facultates suas cum pauperibus diuidit. Qui locupletem se dando magis quam habendo ostendit, qui in hoc se meminit habere diuitias, vt fœneretur, id est, mutuet Deo, pascat Christum, vestiat Dominum; qui patrimonium suum non ingrato hæredi acquirit relinquere, sed per pauperes illud Christo desiderat accommodare. Qui diuitias cælo magis, quam mundo cōmēdat. Qui desiderat potior esse opere quam suę substātię facultate. Qui thesauros suos ad superna transmittit. Hæc Aug. Nos igitur Saluator volens ad perfectam beatitudinem & fœlicitatem perducere, viam nobis illuc perueniendi ostendit, scilicet misericordiam & eleemosynarum largitionē, per quam nobis amicitiam illorum possumus acquirere, qui nos, cum defecerimus, post hanc vitam recipiant in æterna tabernacula. In quibus verbis tria tanguntur; *Primò* suadetur nobis eleemosynarū largitas, cum dicitur. *Facite vobis amicos. Secūdò* subditur diuitiarum vilitas, cum additur, *de mammona iniquitatis. Tertiò* subditur amicitiæ vtilitas, cum dicitur, *vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.*

Psal. 143.

I.

Facite vobis amicos. Magna dignitas est habere Deum amicum, & angelos, & omnes sanctos Dei, & electos homini peccatori, qui aliquādo fuit seruus diaboli, & amicus seculi, & inimicus Dei. Vnde de eleemosyna patet de Abraham, qui pro eo, quod misericors fuit & diuitias pauperib. distribuit, amicus Dei est appellatus. Magna dignitas homini est dare Deo omnia habenti & in omnib. abundanti. In sæculō siquidē sic est, quod ille dicitur multò felicior & beatior, qui dat quam qui accipit. *Beatius est dare quam accipere.* Vnde honorabilior reputatur ille qui dat, illo qui accipit. Cū ergo homo dat pauperibus, certè Christo dat, & in hoc videtur multū honorabilis. *Quod vni ex minimis meis fecistis, &c.* Narrat Greg. quendā fuisse qui libēter recipiebat & pascebat pauperes. Et quadā die venit Dn̄s ad domū illius in specie peregrini pauperis, quē cum recepisset & vellet dare aquam manibus illius, vt pranderet, vertit se vt acciperet aquā, & Dominus disparuit. Quo facto cum ille stupefactus esset, in sequen-

ſequenti nocte ei in viſu Dominus dixit; Hodie me in propria perſona recepiſti. vnde Pſal. oſtendens talem dignitatem dicit; *Tota die miſeretur & commodat. Fœneratur Domino qui miſeretur pauperis.* Gregor. Qui in terra iacenti porrigis, in cœlo ſedenti accommodas. Et Auguſt. Qui pauperi dat, Deo accommodat. Et ſequitur in Pſal. *& ſemen illius*, id eſt, opera iſta miſericordiæ ſecundum Innoc. quæ facit, vt fructum æternum recipiat, *in benedictione erit*, id eſt, affert ei benedictionem æternam. Deut. 23. *Fratri tuo abſque vſura id quo indiget accommodabis, vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere tuo in terra ad quam ingredieris poſſidendam. Eſuriui & dediſtis mihi manducare.* Et ſequitur. *Venite benedicti patris mei.* Certè iſtam dignitatem deberemus multum aduertere & præponere etiã noſtris filijs. Maior enim debet eſſe Chriſti amor & pauperum eius quam filiorum. Vnde Auguſt. in lib. de doctrina Chriſtiana dicit. Eget Chriſtus in paupere, petit & nõ accipit. Quæ iuſtitia, vt habeat filius tuus vnde luxurietur, & egebit Deus tuus. quaſi dicat. Nulla eſt iuſtitia ſed potius iniuſtitia. Sed prohdolor, multi ſunt qui tantum theſaurizant pro filijs, quod non ſolum non dant, ſed rapiunt pauperibus bona ipſorum. Contra quos Auguſt. Non poteſt, inquit, ille miſericordiam facere, qui poſſeſſionibus longe lateque diffuſis in confinio aliorum poſſidere non patitur; dum terminos iungit fines producit, calumniatur pauperi, mediocrem præmit, vinum excludit, omnes circa ſe poſitos infeſtando ac perſequendo depellit, qui non acquirit niſi alius fleuerit, lucra non condit niſi alius gemuerit, cui ſolum bonum eſt publicũ malum, cum aũt fructus ſeruat aut annonam coaptat, vt præcia multiplicet, aut fœnus exaggerat dum acquirendi lucri per nocendi exquirit ingenia. Poteſtne talis miſericordiæ implere officia, cui pupillorũ eſt dulcis gemitus, & viduarum ſuauis eſt fletus, dũ prǫda huiuſmodi paſcitur, & ſpolijs taliũ delectatur? q. diues eſt arca nõ merito, poſſeſſione non genere, voce nominis non dignitate. Poteſtne miſericordia tangi aut humanitate moueri, cuius auaritiæ nec proprium ſufficit, qui etiam modicum alienum imponit ad proprium multum, qui etſi pauperi tribuat, hic magis deteriora dat, & ſic alij tollit, quod alteri porrigit. Et eſurientis pane eſurientem reficit, & nudum ſpolijs veſtit. Cũ ſcriptum ſit; Qui offert ſacrificium de ſubſtantia pauperis, quaſi qui victimat filium in conſpectu patris. Hæc ille. Tales certè multiplicant eis inimicos magis quam amicos, & cum filijs ſuis quibus theſaurizant, peribunt. Sicut enim miſericordes etiam cum ſuis filijs benedicentur, de quibus dicitur; *Tota die miſeretur & commodat, & ſemen eorum*, id eſt, tam filij quam opera, ſecundum Innocent. quartum, *in benedictione erit*; etiam in præſenti, quia ad litteram pauperes benedicũt eis & filijs ſuis, quando recipiunt eleemoſynam, & Dominus etiam dat eis benedictionem gratiæ, & poſt benedictionem gratiæ benedictionem gloriæ. 2. Cor. 9. *Qui ſeminant in benedictionibus, de benedictionibus & metent vitam æternam.* Vnde Chryſ. dicit; Conſiderate qualiter pauperes benedicunt qui recipiunt, & cogitate qualiter Dominus remunerat, cui plus placet. Hæc ille. Ita econuerſo immiſericordes & impij maledicuntur cum filijs. *Iniuſti punientur.* Gloſſa. Sicut iuſti remunerantur, ita impij puniuntur. Matt. 25. *Ibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti autem &c. Vindicta carnis impij ignis & vermis.* Et ſemen impiorum peribit, id eſt, opera ſiqua fecerint non afferẽt fructum. Oſeæ 9. *Radix eorum exſiccata eſt, fructum nequaquam faciet.* Radix eſt charitas. Vnde nihil habet viriditatis ramus boni operis, niſi manſerit in radice charitatis. 1. Cor. 13. *Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt.* Hoc eſt contra illos, qui in mortali peccato faciunt eleemoſynas, credentes per hoc mundari, cum tamen dicatur in Pſalm. *Declina à malo & fac bonum.* Prius ergo malum culpæ eſt delendum per contritionem & confuſionẽ, & poſtea faciendum bonum eleemoſynarum ad delendum malum pœnæ per ſatiſfactionem. Sic enim intelligitur illud Luc. Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis, ſcilicet mundis, quia iuxta ſententiam Saluatoris omnia munda mundis, immundis autem immunda omnia. Prius ita-

Eccl. 27.

Pſal. 36.

itaque reconciliemur Deo per humilitatem cordis,& confessionem oris, & tunc faciamus nobis amicos de mammona iniquitatis,per quos amicitiam Dei acquirere valeamus.

I I.

De mammona iniquitatis. Magna vilitas, cum quis vocatur nomine dæmonis. Hoc autem est de diuitijs, quæ vocantur nomine dæmonis præsidentis auaris & superbis diuitibus. Dicuntur autem mammona iniquitatis, quia non sunt veræ diuitiæ,sed paupertate plenæ,vt dicit Aug.in lib.de verbis Domini.Quamdiu enim sunt diuitiæ in terra,non sunt veræ diuitiæ, vnde illud; *Dextra eorum dextra iniquitatis*, hoc dixerunt illi quorum os locutum est vanitatem.Vnde concludit August.in libr. 50.quæstionum. Quod vanũ est dicere tales esse beatos,quibus hæc sunt. Sed postquam huiusmodi diuitiæ transmigrauerint ad cœlos per manus pauperum , verè possunt dici diuites.*Secundo* dicuntur iniquitatis,quia iniquè,id est,non æqualiter habentur nec dispensantur, quia ille nihil portat,tu nimium oneraris; ille nihil secũ portat,tu plus portas quam opus est . Ita August.*Tertio* dicuntur iniquitatis; Quia secundum Aug. Omnis diues aut iniquus, aut hæres iniqui.Et difficile est diuites saluari. vnde Hugo dicit diuitibus quatuor esse necessaria. *Primo* ne licita iniustè acquirant.*Secundo* ne iustè acquisitis illicitè perfruantur. *Tertio* ne multa quamuis licita possideant.*Quarto* ne licita illicitè defendant.Primum facit de licito illicitum; similiter secundum ; similiter tertium; quartum vero cupiditati est proximum. Duo acquiruntur iniustè seu illicite, scilicet superbia & cupiditas. Duo quæ malè fruuntur acquisitis, scilicet gula & luxuria. Duo quæ malè possident,scilicet prodigus & auarus.Vnus enim congregat iniquè, & alter iniquè dissipat. Duo quæ malè possessa defendunt,intemperantia & prudentia sæculi.Sicut Saluator dicit in Euangelio.Quod tales prudentiores sunt filijs lucis,qui prudentius sciunt defendere suas possessiones sæculi , quam filij lucis possessiones cœli. Illi enim exponunt corpus & animam pro suis diuitijs acquirendis & defendendis , filij autem lucis vix corpus exponunt. Dicuntur etiam diuitiæ iniquitatis mammona , quia hominem præcipitant & demergunt ad iniquitatem , & ad multa mala,& præsertim ad tria. *Primo* enim habent ex parte materiæ vilitaté; secundum quam animam villicant & corrũpunt. Vnde Petrus hortatur fugere ab eis. *Efficiamini diuinæ consortes naturæ fugientes eius quæ in mundo est concupiscentiæ corruptionem*, id est,terrenorum concupiscentiam ex vili & corruptibili materia ortam.Quid enim sunt aurum & argentum , aut vasa præciosa nisi quædam terræ egestiones & stercora. Sed diceres quomodo possibile est animam corrumpi ab istis immundis rebus?Respondeo breuiter cum propheta, quod hoc fit per amorem, per quem quis efficitur similis illi quem amat, eo quod amor transfert amantem in amatum. Vnde propheta dicit de talibus , quod facti sunt abominabiles sicut ea quæ dilexerũt. *Secundo* diuitiæ habent ex parte finis infructuositatem,quia *qui volunt diuites fieri incidunt in tentationes & in laqueum diaboli, & in desideria multa & inutilia & nociua, quæ mergunt hominem in interitum & in perditionem*.Ecce vilitas diuitiarum & iniquitas,quia hominem tanquam auem vilé illaqueant,vt cibus diaboli fiat. Quanta iniquitas mergere hominem in profundum inferni,qui factus est , vt fieret ciues cœli? Sed non mirum, quia aurum & argentum grauia sunt , & trahuntur ab inferioribus partibus terræ,& ideo cum auaritiæ rubiginem sibi coniunxerunt , suam repetunt originem & miseros amatores suos ad infernum demergunt. *Tertio* diuitiæ habent ex parte durationis breuitatem.Iob.9.*Dies mei velociores fuerunt cursore, fugerunt & non viderunt bonum . Pertransierunt quasi naues poma portantes*. Existentes in naui nõ percipiunt velocitatem nauis , nisi per comparationem ad arborem in littore; sic nos non percipimus breuitatem vitæ huius, nisi per comparationem ad æternitatem. Et sicut nauis portans multitudinem poma-

Diuitiæ cur mammona iniquitatis.

serm. 5. de verbis Domini.

Hugo de claust. animæ l. 2. ca. 4.

4. Diuitibus necessaria.

2. Pe.

1 Tim.

pomorum, relinquit in littore odorem nō refectionem; Sic temporalia, quæ fugiunt ſolam relinquunt affectionem ad confuſionem, non remunerationem.

I I I.

Vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Magna vtilitas amicitiæ, quā acquirunt homines per miſericordiæ opera, vt mereantur per hæc intrare æterna tabernacula. De quibus dicitur. Pſalm. 83. *Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum.* Et verè dilecta, quia omni dulcedine plena. Pſalm. 30. *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te.* Ad iſta tabernacula deſiderat naturaliter omnis homo, quia naturaliter quilibet vellet conſequi beatitudinem. Vnde in figura dicitur 1. Reg. 4. quod omnis Iſrael fugit in tabernacula. Quilibet enim quantumcunque pauper, quantumcunque abiectus, & deſpectus à ſeculo, dicit & dicere intra ſe non ceſſat; *Tranſibo in locum tabernaculi admirabilis vſque ad domum Dei.* Ex quo autem ſic communis eſt intentio omnium, vt tranſeant in iſta tabernacula, neceſſaria eſt via illuc veniendi, & duces dirigentes nos, qui nos illuc perducat. Via non eſt alia niſi miſericordia. Per hanc neceſſe eſt intrare quemlibet. Luc. 6. *Eſtote miſericordes.* Duces illuc dirigentes & nos introducentes ſunt pauperes Chriſti, amici noſtri veri, quorum amicitiam miſericordiæ operibus acquiramus. Sed quia dicitur hic; *Facite vobis amicos nō quoſcunque, ſed qui poſſunt vos recipere in æterna tabernacula;* Ideo videndum eſt de triplici genere amicorum. Eſt enim amicus perniciofus & nociuus; Eſt amicus fictus & ſimulatiuus; & eſt amicus verus & ſaluatiuus. De primo dicitur Eccleſiaſt. 6. *Eſt amicus, qui ad inimicitias conuertitur, & qui odium & rixas, & conuitia denudabit.* Iſte eſt ſimilis ſcorpioni, qui lingua blanditur & cauda mordet. Tales ſunt omnino fugiendi, quia ſunt periculoſi. Talis fuit Abſalon. 1. Regum. 3. qui facto conuiuio fratrem ſecum comedentem occidit. Talis etiam fuit gener Simeonis Machabæi, qui facto conuiuio ipſum occidit. Iſti amici doloſi deſignant moraliter blandos adulatores, qui licet apparent amici, tamen in rei veritate ſunt inimici & occiſores animarum noſtrarum; quia licet ſuauiter radunt, tamen guttur amputant; & licet genam tergunt, tamen oculum eruunt. Vnde de eis dicitur Eccleſ. 12. *In labijs ſuis indulcat inimicus, & corde ſuo inſidiatur, vt ſubuertat te in foueam: In oculis ſuis lachrymabitur inimicus, & quaſi adiuuans ſuffodiet plantas tuas.* De his etiam Seneca Epiſtola 80. Adulatio quaſi ſimilis eſt amicitiæ, non imitatur tamen illam, ſed vincit & præterit, apertis & proprijs auribus excipitur, & in ima præcordia deſcendit, eo ipſo gratioſa, quo lædit. Et ſequitur; Venit ad me pro amico blando inimicus, vitia ſub virtutum ſpecie ſurrepunt. Hæc ille. Iſtorum amicitia multum periculoſa eſt, quia hominem occidit in anima, dum eius vitia laudantur. Et ſententia Platonis fuit hominem magis proficere ex inimicis, qui corrigunt crimina, quam amicis, qui tolerant vel occultant ea. Iſaiæ 3. *Popule meus qui te beatum dicunt, ipſi te decipiunt.* Sed quid faciendum eſt contra tales? habenda eſt conſideratio propriorum defectuum, Seneca Epiſt. 96. narrat de Alexandro, qui dum in obſidione cuiuſdam ciuitatis circuiens muros ſagitta fuiſſet percuſſus, dum vulnus vehementer doleret ait; Omnes, inquit, iurant me eſſe Iouis filium, & vulnus hoc hominem me eſſe clamat. Sic nos faciamus contra adulatores dicentes; Vos dicitis me prudentem, ſed ego video quam multa inutilia concupiſcam. Nec hoc quidem intelligo, quod animalibus ſatietas monſtrat, quis cibo, quis potui debeat eſſe modus. De tali ergo inimico ſemper intelligendum eſt illud Eccl. 12. *Ne credas inimico tuo in æternum.*

2. *Amicus fictus.*

Secundus eſt amicus fictus. De quo Pſa. *Etenim homo pacis meæ, in quo ſperaui, qui edebat.* *Pſal. 40.*

edebat panes meos, magnificauit super me supplantationem. Ibi loquitur de Iuda, qui fictus erat amicus Christi, & finaliter supplantauit eum. Isti amici licet sint ficti, tamen sunt tolerandi, quia omnino vitari nõ possunt; sicut Christus tolerauit Iudam fictum amicum, dans nobis exemplum tolerandi fictos amicos. Vnde dicit Innocent. quartus, super Psal. 40. Voluit tradi à Iuda, qui videbatur esse amicus. Ideo; *Primo*, ne

Ierem. 17. homo ponat spem in homine, quia *Maledictus homo, qui confidit in homine, & qui ponit carnẽ brachiũ suũ. Secũdo* ideo, ne credat se homo homini. Ioan. 2. *Ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis, eo quod ipse*

Ierem. 12. *nosset omnes. Fratres tui & domus patris tui ipsi etiam pugnauerunt aduersum te, & clamauerunt post te plena voce. Ne credas eis cum locuti fuerint tibi bona. Tertio* ideo, vt homo Christianus discat persecutiones sustinere non solum ab inimicis, sed etiam à domesticis. Ioan. 15. *Non est seruus maior Domino suo, si me persecuti sunt & vos persequentur. Quarto* ideò, vt homo ab inimicis & familiaribus sibi caueat. Eccl. 6. *Ab inimicis tuis separare, & ab amicis tuis attende. Ab ea*

Mich. 7. *quæ dormit in sinu tuo custodi claustra oris tui.* Et ibidem; *Nolite credere amico, & nolite confidere in duce. Quinto* ideo, vt ostenderet, quia domestici efficaciores sunt ad nocendum. Vnde dicit Gregor. Cum diabolus se proprijs viribus nihil aduersum nos posse conspicit proficere, per linguas nobis adhærentium sæuit. ideo nulla pestis ad nocendum efficacior, quam familiaris inimicus, inquit Hieronym. Matth. 10. *Et inimici hominis domestici eius.* Sed valdè mirabile est hoc in homine, quod non est reperire in cane. Nam canis & alia bruta, beneficia sentiunt & recompensant amicitia; Homo autem fictus beneficia recipit, & tamen maleficia reddit, vel saltem bona reddere

Fidelitas canis. non curat, etsi mala non reddat. Narratur de quodam cane Romæ, qui circa corpus Domini sui defuncti tamdiu non comedẽs stetit quod præ fame langueret, & cum sibi panis proijceretur, ipsum ad os Domini mortui portauit. Similiter de alio cane narratur, quod cum quidam armatus miles Dominum suum in nocte inuasisset, ipse quantum potuit pro Domino pugnauit, sed cum resistere armato non posset, Dominus fuit occisus. Postridiè summo mane conuenit turba ciuitatis ad tantum spectaculum, in qua etiam affuit ille miles, vt se nescire fingeret, & homicidium per ipsũ factum dissimularet. Sed canis ipso viso in tota turba in eum irruit, & tamdiu ipsum momordit, quousque fuit homicidium illud coram omnibus confessus. Similiter narrat Augustin. lib. de quantitate animæ, de cane Vlyssis, qui post viginti annos Dominum suum cognouit, & alio relicto cui sociatus erat priori adhæsit. Ista non faciunt amici ficti, qui non permanent in tempore necessitatis, sed tantum prosperitatis. *Est amicus mensæ, sed non permànebit in tẽpore necessitatis.* Istorum amicitia non est nisi propter bonum vtile aut delectabile, quo cessante cessat amicitia. Vnde Ouid. Il-*lud amicitiæ* commodum *venerabile nomen. Præstat & in quæstu pro meretrice sedet. Diligitur nemo, nisi cui fortuna secundat. Turpe quidem dictu, sed si modo vera fatemur, Vulgus amicitias vtilitate probat.* Ideo Aristot. 8. Ethicorum dat bonum consilium, vt nõ de facili nos committamus talibus amicis. Dicit enim, quod non est amicus facile assumendus nisi cum eo salis modius consumatur. Illa ergo vera est amicitia & diu mansiua, quæ est charitatis glutino copulata. Qui habet amicum coniunctum charitate, non est malum quod patiatur, quia ab eo in omnibus supportatur.

Tertius est amicus fidelis, qui non solum in præsenti diligit, sed etiam in futuro fideliter amici causam agit. De quo Eccl. 9. *Amicus si permanserit fixus erit tibi coæqualis, & domesticis tuis fideliter aget.* Iste amicus est quilibet pauper Christi, qui in præsenti est fidelis, quia procurat negotium salutis nostræ per suarum orationum suffragia; & in futuro dabit nobis Christus pro eo æterna præmia. Et hoc est quod dicit; *Recipiant vos*, id est, recipi dignos vos ostendant, *in æterna tabernacula.* Sciendum est autem, quod regnum cœlorum dicitur tabernaculum, per similitudinem ad tabernaculum Moysi. Quod quidem tabernaculum erat diuisum in duas partes; Prima continebat viginti cubitos; Secunda decem. In prima parte erant candelabra

bra & mensa & propositio panum, id est, duodecim panes, qui singulis sabbatis proponebantur recentes super mensam. Leuit. 24. In secunda verò parte erat aureum thuribulum, altare incensi, arca testamenti aurea circumquaque, In qua erat vrna aurea habens manna, & virga Aaron quæ fronduerat, & tabulæ testamenti, super arcam erant Cherubin gloriæ obumbrantia propiciatorium. Prima pars istius tabernaculi significat Ecclesiam militantem, in qua est Christus velut candelabrum; Mensa sacra scriptura; Panes 12. duodecim Apostolorum officium; Thus oratio; Secunda pars tabernaculi significat Ecclesiam triumphantem, scilicet regnum cœlorum, in qua est thuribulum aureum, siue altare incensi, quod significat charitatem. Arca cum manna diuinæ fruitionis dulcedinē; Virga Aaron potestatem sacerdotalem; Tabulæ testamenti legislatoris dignitatem; Cherubin gloriæ obumbrantia propitiatorium angelorum reuerentiam & honorem; propitiatorium eius pietatem & propiciationem. Ad istud igitur cœleste tabernaculum perducuntur misericordes homines suffragio pauperum. De quo tabernaculo dicit Psalm. exclamando & admirando; *quam dilecta tabernacula tua Domine!* Et verè dilecta propter tria. *Primo* quia iucunda & gaudiosa. Psalm. *Transibo in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum Dei.* Et sequitur. *In voce exultationis*; Dilecta ergo & propter societatem, quia *ad domum Dei*, & propter rei exultationem, quia *in voce exultationis*; & propter veram refectionem, *quia sonus epulantis.* *Secundo* quia pacifica & secura. Isaiæ 32. *Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & requie opulenta.* Ergo dilecta & propter pulchritudinem pacis, & propter fiduciam securitatis, & propter opulentiam quietis. *Tertio* quia æterna & immobilia Isaiæ 33. *Respice Syon ciuitatem solennitatis tuæ. Oculi tui videbunt Hierusalem opulentam, tabernaculum quod nequaquam transferri poterit.* Ergo dilecta & propter lætitiam solennitatis, & propter opulentiam ciuitatis, & propter immutabilitatem æternitatis. Ad ista tabernacula ascendit homo per tria, sicut per gradus. *Primum* est munditia castitatis. Psalm. *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo?* Et sequitur. *Qui ingreditur sine macula.* Ideo in Canonica Iudæ dicitur; *Odientes & eam quæ carnalis est maculatam tunicam. Secundum* est lux bonæ operationis cum rectitudine intentionis. Psalm. *Emitte lucem tuam & veritatem tuam, ipsa me deduxerunt & adduxerunt in taber. &c.* Non dicit lucem sine veritate, sicut in hypocritis, qui sicut Bel sunt interius lutei & exterius lucidi. *Tertium* est opus pietatis. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula. &c.* Distinguitur autem hoc tabernaculum in plura; vt in primo sit tabernaculum trinitatis; In secundo Mariæ virginis; In tertio totius curiæ cœlestis. De quo dicitur; *Quam pulchra tabernacula tua Iacob, vt valles, vt horti, quasi cedri quæ fixit Deus.* Commendantur autem hic à pluribus; Primo quia speciosa, quia pulchra, quia amœna vt valles, quia fertilia vt horti, quia sublimia quasi cedri, quia inamissibilia, quia quæ fecit Deus & non homo. Ad quæ nos perducat &c.

Tribus gradibus ad tabernaculum cœli itur. *Psal. 14.*

Num. 24.

❧

DOMINICA X. POST TRINITATIS.

SERMO I.

Videns Iesus ciuitatem fleuit super illam dicens; Si cognouisses & tu. Luc. 19.

Ignorātia pœnæ futuræ impeditemēdatione.

Nter cætera, quæ hominem à peccato resurgere non permittunt, vnum est ignorantia pœnæ futuræ pro peccato imminētis: quia enim peccator sola præsentis vitæ gaudia momentanea conspicit, & futurarum pœnarum acerbitatem peccato debitam non attendit, ideo intrepidè peccat, iuxta illud Ecclesiast. 8. *Quia non profertur cito contra malos sententia, absque vllo timore filij hominum perpetrant mala.* Vita siquidem præsens est dubia ad vtramque partem, quia nec bonorum præmia patent, & malorum supplicia latent, sed omnia in futurum reseruantur incerta Eccl 9. Propter quod homines proni ad mala, & ad bona pigri redduntur. Nihil igitur homini tantum prodest sicut futura præmia pro benefactis considerare, & æterna supplicia pro malis operibus vnicuique reddenda ponderare hoc enim hominem reuocat à peccato, hoc ad pœnitentiam prouocat, hoc ad satisfactionem inducit, hoc ad benè agendum efficaciter & salubriter promouet & erigit. Sed quia nihil sic excæcat oculum cordis, ne futura mala peccatis suis debita consideret, sicut obliuio propriorum defectuum; Nam talis inconsideratio sæpsius hominem in malo confirmat. Quanto enim quis se minus videt, tanto minus sibi displicet; inquit S. Gregorius. Ideò necesse est homini considerare proprios defectus, ex quorum consideratione videbit quanta mala in futuro meruit, & quantis supplicijs dignus existat. Quia igitur mundus iste propria mala considerare noluit, quia peccata deflere non curauit, quia futura supplicia sibi præparata præcognoscere minimè voluit, sed tātum præsentibus oblectamentis illaqueatus mala pœnalia & dolore serpentino plena non pensauit; ideò vnigenitus Dei filius veniēs in mundum, vt deflenda nostra crimina à nobis meritò ostenderet, sub typo & figura animæ nostræ videns ciuitatem Hierusalem fleuit super illam, dicens; Si cognouisses & tu. In quibus verbis describitur Christi compassio super ista ciuitate, quæ ostenditur ex tribus; *Primo* ex calamitatis præcognitione, cum dicitur, *videns ciuitatem*. *Secundo* ex lachrymarum effusione, cum dicitur *fleuit super illam*. *Tertio* ex pia allocutione, cum subiungitur, *Si cognouisses & tu*. Istaque tria signa compassionis ostendit Christus circa hoc, quia vidit misericorditer, quia fleuit acriter, quia dixit affabiliter.

Greg l. 35. moral.

I.

Videns ciuitatem. Visus Christi nihil aliud fuit nisi præcognitio mali culpæ & pœnæ, vt dicit Lyra. quibus malis ista ciuitas fuit inuoluta. Sed quia sufficienter textus expedit calamitatem huius ciuitatis materialis, ideò ad mysterium transeamus. Ciuitas itaque ista moraliter & allegoricè significat hunc mundum, cuius incolæ propter malitiam meritò sunt deflendi, quia non cognoscunt finem damnationis suæ. Circa quod tria sunt consideranda. *Primo* quomodo mundus iste in se gerit similitudinem ciuitatis; *Secundo* quomodo videtur à Domino; *Tertio* quomodo appropinquat huic ciuitati Dominus. De primo

mo sciendum, quod Dei filius visa multa malitia in mundo, videns etiam quod nec Patriarchæ nec prophetæ proficerent in corripiendo eius malitiam, misericordia motus optauit diu ante venire in mundũ, vt eius peccata ostenderet & ea argueret, & ad agendam pœnitentiam pro eisdem homines incitaret. Vnde per prophetam diu clamauit. *Quis deducet me in ciuitatem munitam?* Quod exponit Innoc. quartus, id est, in mundum, qui est ciuitas munita, cõtra Deum & viros iustos. Sunt autẽ multa pertinentia ad munitionem huius ciuitatis. Habet enim murum diuitiarum. Vnde Naum. *Aquæ muri eius*, id est, diuitiæ quæ fluunt & refluunt sicut aquę. psa. *Super muros eius iniquitas*, quia vt frequenter diuitiæ aut iniquè acquiruntur, aut iniquè possidentur. Vnde vocantur mammona iniquitatis Luc. 16. Et benè peccatum murus dicitur, quia sicut murus separat nos ne videamus vel intremus ad illud quod est intra murum. Sic peccatum separat nos, ne videamus vel intremus ad Deum. Isa. 59. *Iniquitates nostræ diuiserunt inter nos & Deũ nostrum.* De hoc muro dicit Ezech. 4 *Sume tibi sartaginem ferream, & pone eam in murũ ferreum inter te & ciuitatem, & obseruabis faciem tuam ad eam.* Iste autem murus fit ex luto luxuriæ & latere auaritiæ, & palea inanis gloriæ, & cemento amoris mundi, & lapidibus duritiæ cordis. Fossatum huius ciuitatis est auaritia, quod impleri non potest. Eccl. 5. *Auarus non implebitur pecunia.* Turres sunt dignitates & honores mundi. Isa. 30. *In die interfectionis multorum cum ceciderint turres, erit lux lunæ sicut lux solis.* id est, in die iudicij, secundum Innoc. quãdo cadent honores & dignitates. Quia *incuruabitur altitudo virorum, & exaltabitur Dominus solus in die illa, tunc lux lunæ*, id est Ecclesiæ militantis, *erit sicut lux solis*, id est, Ecclesiæ triumphantis, quia tunc adueniet regnum Dei, id est, regnum militantis Ecclesiæ veniet ad regnum triumphantis, secundum Innocent. Propugnacula huius ciuitatis sunt scientię seculares. Iudicum. 9. *Erat turris excelsa in medio ciuitatis*, id est, dignitas in medio mundi. Et paulò pòst dicit; *Et super turris tectum stantes p̃ propugnacula*, id est, sciẽtiæ sæculares. Per has enim multi stant in turribus dignitatis. Scuta sunt excusationes Iob 41. *Corpus eius quasi scuta fusilia & compactum squamis sese prementibus.* Vna vni coniungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas. Galea est vana spes de satisfactione & venia Eccles. 5. *Nè tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem, & ne adijcias peccatum super peccatum, & dicas; Miseratio Dei magna est, peccatorum meorum miserabitur.* Sagittæ sunt detractiones Ierem. 9. *Sagitta vulnerans lingua eorum.* Arcus est prauum iudicium, quo se homines inuicem iudicant. Oseæ. 7. *Facti sunt quasi arcus dolosus, cadent in gladio.* Arcus dolosus est qui primo Dominum suum vulnerat, hoc est iudicem proprium. Quia *in quo alium iudicas teipsum condemnas.* Iacula sunt verba adulationis. Psalm. *Molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula.* Vexilla sunt praua exempla Sapient. 2. *Nemo expers sit luxuriæ nostræ, vbique relinquamus signa lætitiæ nostræ.* Loricæ sunt delectationes sibi connexę. Eccl. 43. *Induet se quasi lorica aquis*, id est, delectationibus, quæ terminum habent mare amaritudinis æternæ. Habitatores huius ciuitatis determinantur Ezech. 27. *Persæ & Lydi & Libies erant in exercitu tuo.* Persæ interpretantur latera sua diffluentes, & significant superbos, qui non possunt habere latera, id est, aliquos pares, quos ipsi diffuunt & dilaniant, quia volunt eos sibi subijcere. Lidi interpretantur nati vel generati, & significant luxuriosos, qui semper student generationi. Libies interpretatur introiens, & significat cupidos, qui semper sunt in introitu rei. Versus; *Dumqúe sitim sedare cupit sitis altera creuit.* Hi sunt ergo habitatores istius ciuitatis. De quibus dicitur. *Omne quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ.* Istę autem sunt ciuitates tres paruulæ quas ædificauerunt filij Israel Pharaoni, scilicet Phiton, Ramesse & Oy. Exod. 1. Phiton interpretatur os abyssi, vel os profundum;

Excusationes scuta.

Vana spes est galea.

Detractiones sagitta.

Dolosus arcus. Rom. 2.

Iacula.

Vexilla.

Lorica.

Habitatores.

& hoc eſt cupiditas, quæ non poteſt impleri
Eccl. 14. *Inſatiabile eſt os cupidi.* Rameſſe interpretatur commotio tineæ. Per tineam, quæ de veſte naſcitur, & eam conſumit, ſignificatur carnis illecebra, quæ de carne naſcitur, & eam conſumit, non ſolum in futuro in gehenna, ſed etiam in præſenti, quia qui fornicatur in corpus ſuum peccat. 1. Cor. 6. Per oy, quæ dicitur ciuitas ſolis, ſignificatur ſuperbia quæ ſemper lucere appetit. Has tres ciuitates viſitauit Chriſtus & eas defleuit, vt eas deflendas monſtraret. Se-
2. Chriſtus videt cognoſcēdo mala. *cundo* dicitur. Quod Chriſtus vidit ciuitatem Hieruſalem, & per hoc ſignificatur quod Chriſtus vidit & cognouit mala in hoc mundo, iuxta illud pſalm. 54.
pſal. 54. *Vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate.* vbi enumerat plura mala, quæ Chriſtus veniēs hunc mundum vidit. Et inuenit in ea plura mala, quibus laborat iſte mundus, & hæc ſunt ſeptem vitia. Vnde ipſe Dominus per prophetam dicit; *Vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate*, ſcilicet diaboli, qui eſt mundus.

Mundus ſeptē vitia habet tāquam 7. plateas. Hæc autem ciuitas habet in ſe ſeptem vitia quaſi ſeptem vicos vel plateas quas Dominus vidit; *Prima* eſt quaſi principalis
1. iniquitas, & eſt ſuperbia, quæ eſt non æquitas, quia ſuperbus neminem coequat, ſed omnibus vult præeſſe, etiā maioribus, cum verè humilis velit ſubeſſe etiam minoribus. Vnde de ſuperbia dicitur Ezech. 21 *Nonne hæc eſt, quæ humilem ſubleuauit, & ſublimem humiliauit, iniquitatem, iniquitatem, iniquitatem, ponam eam.* Superbia enim humilem hominem, id eſt, vilem & abiectum ſubleuat per præſumptionem, & in corde eius ſublimem humiliat, quia etiam venerabiles perſonas eum contemnere facit. Hæc eſt iniquitas magna. Et dicit ter iniquitatem contra
Tres gradus humilitatis. triplicem gradum humilitatis. *Primus* eſt ſubijcere ſe maiori; *Secundus* ſubdere ſe
2. pari; *Tertius* ſubdere ſe minori. *Secunda* platea eſt contradictio. Vnde poſt iniquitatem addit, *& cōtradictionem*; quæ benè ſequitur ſuperbiam. Quia *inter ſuperbos ſēper iurgia ſunt.* Omnes contentioſi iurgioſi homicidæ &c. ſunt in hoc vitio ſeu platea. Et iſti excluduntur à ciuitate Dei. Corinth. 11. *Si quis videtur eſſe contentioſus, nos talem conſuetudinem non habemus, neque Eccleſia Dei.* pſalm *Diſſipa gentes quæ bella volunt.*
Tertia platea eſt inuidia. De qua dicitur ibidem; *Die ac nocte circundabit eam ſuper* pſal. 54.
muros eius iniquitas id eſt, nequam inuidia. Matth. 20. *An oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum?* Iniquitas enim his duobus modis accipitur, ſcilicet, vt iniquitas dicatur nequitia, vel malitia, & ſic eſt inuidia, quæ benè dicitur circundare ſuper muros eius, quia altitudini inuidetur die ac nocte, quia inuidus de bonis aliorum quæ videt dolet, & de malis gaudet. Prouerb. 14. 4
Putredo oſſium inuidia. *Quarta* platea eſt pſal. 54.
curioſitas, vnde additur, *& labor in medio eius*, id eſt, in corde. Eccl. 4. *In pluribus operibus eius ne fueris curioſus:* Iſaiæ 9. *Telas a-* 5.
raneæ texuerunt. *Quintus* vicus vel platea eſt ira, vnde additur, *& iniuſtitia.* 1. Ioan. 3. *Qui odit fratrem ſuum homicida eſt.* Et huic competit melius, quod habet alia littera. Inſidiæ in vitalibus eius. Vnde Auguſtin. Qui alium vult lædere, ſimilis eſt tranſ- 6.
uerberanti corpus ſuum, vt veſtem alteri- 7.
us perforet. *Sexta* platea eſt rapina vel cupiditas. *Septima* eſt hypocriſis. Et de his duabus additur; *Et non defecit de plateis eius vſura & dolus.* De auaritia Hierem. c. 6 *A minore vſque ad maiorem omnes auaritiæ ſtudent.* De hypocriſi Luc. 12. *Attendite à fermento phariſæorum, quod eſt hypocriſis.* Hypocriſis fermentum dicitur, quia ferè omnes corrumpit. De vſura dicitur. Deut. 23. *Non fœnerabis fratri tuo ad vſuram.* Luc. 6. *Mutuum dantes nihil inde ſperantes.* Ecce peſſima ciuitas, quam vidit Dominus cum his plateis, in quibus ſi quis morabitur, certè occidetur & ducetur ad ciuitatem inferni 1. Machabæor. 2. *Trucidati ſunt ſenes in plateis, iuuenes ceciderunt in gladio inimicorum.* Vnde Iudicum 19. dixit ſenex leuitæ cum ſponſa ſua; *Ego præbebo omnia quæ neceſſaria ſunt, tantum in platea ne maneatis.* Ita Chriſtus dixit, corpori & animæ hominis omnia præbeo, ſcilicet ad ſalutē temporalē & æternā, tantū in platea huius mundi non maneatis, ſed in domum meā,

ſcilicet

ſcilicet dilectionem charitatis meæ intretis. Qui vult ergo iſtam ciuitatem debellare, debet eam circumire ſepties, ſicut fecit Ioſue expugnando Hiericho, ſcilicet cogitando & pœnitendo de illis ſeptem vitijs & deteſtando ea. Iſa. 23. *Sume citharam, circui ciuitatem*, dicitur animæ peccatrici, qui circuitus fit per contritionem. Iſa. 38. *Recogitabo tibi omnes annos meos, in amaritudine animæ meæ.* *Tertiò* dicitur quod Chriſtus appropinquauit huic ciuitati, non enim videns ciuitatem fugit ab ea, ſed appropinquauit miſericorditer & compaſſiuè ad erudiendum eam & ad docendum de pœnitentia. O ſi appropinquauit illis Ieſus, qui tamen ſe ab eo elongabant, dicentes: Recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus, quãto magis appropinquabit nobis peccatoribus ad eum appropinquantibus. Iacob. 4. *Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis.* Hic eſt Samaritanus, qui videns vulneratum appropinquauit ſibi & alligauit vulnera eius. Quod fit quando Chriſtus miſericordiam exhibet peccatoribus dimittendo peccata eorum.

II.

Fleuit ſuper illam. Chriſtus legitur quinque vicibus fleuiſſe. *Primò* in infantia; & hoc propter duo. Primò vt verum ſe eſſe hominem oſtenderet, quia corpus phantaſticum flere non potuiſſet. Secundo vt vitam præſentem flebilem & miſerabilem oſtenderet. Vnde in perſona ipſius dicit ſapiens. Sap. 7. *Similem vocem emiſi omnibus plorans*, vbi ſapiens oſtendit vitam iſtã eſſe mirabilem, tam ex parte natiuitatis, quam ex parte educationis, dicit enim ibidem ſic de ſe. *Et ego natus accepi communem aerem, & in ſimiliter factam decidi terram, & primam vocem ſimilem omnibus emiſi plorans. In inuolumentis nutritus ſum & curis magnis. Nemo enim ex regibus aliud habuit natiuitatis initium. Vnus ergo introitus eſt omnibus ad vitam & ſimilis exitus.* Vbi ſapiens fatetur ſe habuiſſe inchoationem doloroſam, educationem curioſam. Fatetur autem ſe in natiuitate miſerabilem propter tria. Caruit enim diuitiarum proprietate iuxta illud Iob 1. *Nudus egreſſus ſum de vtero matris.* Et 1. Thi. 6. *Nihil intulimus in hunc mundum.* Caruit virium poteſtate, quia repens ſicut cancer, vel ſicut vermiculus voluebatur, & omnium delitiarum iucunditate, quia tantum lacte nutriebatur. Benè ergo dicit; *Accepi communem aerem*, quo ad primum, quaſi dicat, nec tãtum mecum apportaui de proprio vnde poſſem reſpirare, ſed vſum communis alimenti tam beſtijs quam hominibus mihi propriaui. Neque enim ego aerem creaui, ſed creatum accepi, nec pro me creatum ſingulariter, ſed pro omnibus generaliter. Similiter decidi in terram factam, quo ad ſecundum, non ambulans, neque volans aut mobiliter nauigans aut æquitans, ſed ſine quacunque fortitudine decidi de vtero matris meæ receptus per manus aliorum, reclinatus ſum ad terram & decidi in terram, non propter me de nouo factam, ſed diu factam, & primam vocem emiſi ſimilem omnibus plorans; quaſi dicat. Ita carui omnium delitiarum iucunditate quo ad tertium, quia prima vox quam emiſi in mundum fuit vox ploratus & fletus, & non ſolum ego hoc feci, ſed ſic omnes clamant in mundum venientes, quia omnes clamant E vel A quotquot naſcuntur ab Eua. Si ſunt maſculi conqueruntur de Adam. Si feminæ conqueruntur de Eua, quia propter eorum peccata ſunt in mundo victuri. Ideo narrat beatus Auguſtinus in libro de viſitatione infirmorum, quod quidam populi fuerunt qui in natiuitate hominis plorabant, & in morte gaudebant. Et benè dicit, primam vocem emiſi plorans, non ſolum prima vox hominis, ſed etiam vltima hominis eſt ploratus & gemitus, quia extrema gaudij occupat luctus. Prouerb. 14. Narrat Solinus in libro de mirabilibus mundi libro 2. cap. 8. Naſcentium prima vox eſt vagitus triſtitiæ. Solus autem Zoroaſtes eadem hora qua natus eſt riſiſſe legitur, nec hoc in natura bonum portendebat futurũ. Fuit enim inuentor artium magicarum, cuius auus Aulius Craſſus quem bella perſica rapuerunt, nunquam riſit. Et ideò agelatus cognominabatur, ſecundum Solinũ

 ibidem.

ibidem. Et non solum etiam natiuitas, & mors nostra est miserabilis, sed etiam tota vita media inter natiuitatem & mortem. Quia vt dicit Salomon, educatur homo curis multis, & inuoluitur pannis. Nulla auis, nulla proles in mundo bestiæ vel auis, tanta sollicitudine indiget educatione, sicut homo. Vnde Hug. lib. 1. didascolon dicit. Singula quæque nascentium propria quædam habent munimēta, quibus naturam suam ab incommodis defendunt; cortex arborem ambit, penna tegit volucrem, piscem operit squama, lana ouem induit, pilus iumēta vestit, concha testudinem includit. Non tamen sine causa factum est, quod cum singula animantia naturæ suæ arma habent secum nata, solus homo inermis nascitur & nudus. Oportuit enim vt illis qui prouidere sibi nesciunt natura consuleret. homini autem ex hoc experiendi occasio prēstaretur, cū illa quæ ceteris naturaliter data sunt propria ratione sibi quærat. Et Chrysost. super Matthæum 6. ca. dat aliam rationem huius dicens. Quod ideò sit natus nudus homo, vt necessitate coactus infirmitatis suæ semper necessario habeat dominum suum inquirere.

2. In resuscitatione Lazari. *Secundò* Christus legitur fleuisse in resuscitatione Lazari, vt exhiberet ei officium humanitatis. Secundo vt daret signum intimæ charitatis, & vt compateretur amico, qui reuocabatur ad statum mundanæ calamitatis, docēs nos flere super illis, qui mortui sunt in animabus eorum per peccata.

3. Super ciuitatem. *Tertiò* legitur fleuisse super ciuitatem, vt doctrinā, quam docebat pro persecutoribus exorare confirmaret, & vt se fontem pietatis ostenderet, vt tyrānidem persecutorum suorum ostenderet. Hoc est contra multos, qui de malis inimicorum suorum gaudent & lætantur, cum tamen eis compati deberent.

4. Super Iudam. *Quartò* legitur fleuisse super Iudam. Nam sicut dicit Augustinus, postquam Iudas exiuit ad Iudæos, à Christo ad tradendum eis Christum post cœnam, Christus fleuit eius malum propositum, per quod docebat nos flere casum prēlatorum nostrorum. Et meritò. Nam sæpius pro meritis prælatorum deprauatur vita subditorum. 1. quæ. 4 Ecclesia. Et casus prælatorum est ruina subditorum. Nam pro meritis plebis sæpè pastores deprauantur Ecclesiæ, vt procliuius corruant qui sequuntur. Legatur historia de Dauid, vbi pro peccato Dauid ira Dei contra populum desæuit. *2. Reg. 24.* Vnde Horatius; *Quicquid delirant reges plectuntur Achiui.* Qua ergo temeritate quis non compatitur lapsui prælati sui cuius lapsus est ruina subditi? Isti sunt similes Cham filio Noe maledicto. Hoc est cōtra illos, qui proprios prælatos interdum lapsos derident, non solum autem nō compatiuntur eis, sed eorum peccata publicant, & eos vbi possunt confundunt. prælatus malus quamdiu toleratur ab Ecclesia, non est contemnēdus 15. q. 8. cap. vlt. Exemplum in Caipha & Pilato, quibus Christus reuerentiam detulit. Vnde statutum est, vt quantumcunque sanctus sit subditus, non debet corrigere prælatum suum malū, quamdiu toleratur, 2. quæ. 7 Plerumque. Figura in Dauid, qui dolendo regis chlamidem præscidit. *1. Reg. 24.* Benè tamē potest subditus monere caritatiuè & humiliter prælatum, vt caueat à tali scandalo, quod oritur de eo. Exemplum in Nathan, qui licet esset minor, tamen monuit Dauid de peccato, *2. Reg. 12.* alias non debet publicè subditus prælatum informare, quia peccatum prælatorum propter maius scādalum est occultandum.

5. In cruce. *Quintò* Christus fleuit in cruce, vt dicitur Heb. 5. *Cum clamore valido & lachrymis offerens Deo se, exauditus est pro sua reuerentia,* id est, merito reuerentiæ qua Deum præ cæteris reuertebatur. Eccl. 32. *Pro reuerentia accedet tibi bona gratia.* Vel pro reuerentia passionis suæ, eo quod scilicet ex sola charitate passus est, & per hunc fletum Christus exprimebat acerbitatem passionis & mortis, & vt nos ad sibi compatiendum excitaret, & vt patrem ad miserandum humano generi prouocaret. In omnibus autem istis fletibus Christus lachrymas magis autenticas & magnæ vtilitatis seu precij apud Deum esse ostendebat. Nam lachryma hominis pœnitentis multum accepta est apud Deum, iuxta illud. *Posuisti lachrymas meas in conspectu tuo.* Exponit Innocent. id est, acceptas habuisti. Quod patet in Magdalena, quia aliter non legitur satisfecisse pro peccatis.

catis nisi lachrymis. Luc. 7. Et notanter dicit in conspectu tuo; quia secundũ Innoce. libenter videt Deus lachrymas. Isa. 38. *Audiui orationem tuam & vidi lachrymas tuas.* Vnde ponũtur lachrymæ in conspectu Domini sicut vinum. Psal. 101. *Potum meum cũ fletu miscebam.* Certè magnæ virtutis sunt lachrymæ, quæ non solum incitant Deum, sed etiam cogunt ad miserandũ, quia dicit Ambros. Oratio Deum lenit, lachryma cogit seu pungit. Iudith. 8. *Indulgentiam eius fusis lachrymis postulemus,* vbi Glossa dicit; lachrymæ pondera vocis habent, quæ imperant non supplicant. Sed intelligendum est de lachrymis, quę fiunt pro peccatis, nõ de illis quæ fiunt pro temporalibus, quæ inutiles sunt & nociuæ. Vnde Gene. 26. Dicunt pastores Geraræ, id est dæmones; *Nostra est aqua,* id est, lachrymæ tales. Lachrymæ etiam quę fiunt cõtra oppressores, magnum effectũ habent apud Deum. Eccl 35. *Nonne lachrymæ viduæ ad maxillam descendunt, & exclamatio eius super deducentẽ eas. A maxilla enim ascendunt vsque ad cœlum, & Dominus exauditor non delectabitur in illis.*

Sunt multa quæ sanant peccatorem, inter quæ præcipuum est lachryma. Primum est baptismus. Ioan 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c.* Secundum Eleemosyna. Eccles. 3. *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna peccatum.* Tertium est martyriũ. August. Omnia falce martyrij resecantur. Iacob. 1. *Beatus vir qui suffert tentationem.* Quartum est conuersio fratris errantis. Iacob. vlt. *Si quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum, saluabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum.* Ieremiæ 15 *Si conuerteris conuertam te.* Quintum est remittere in se peccanti. *Dimittite & dimittetur vobis.* Eccl. 28. *Relinque proximo nocenti te, & tunc tibi deprecanti peccata soluentur.* Sextũ est perceptio corporis Christi. Ioan 6. *Si quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternum.* Septimũ est fletus satisfactionis. Matth. 5. *Beati qui lugent.* Qualiter autẽ est flendum pro peccato, docet Psalm. dicens. *Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo.* Primò enim dicit; *Laboraui,* scilicet vigilando, orando, ieiunando. Roma. 6. *Sicut exhibuistis membra vestra seruire iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra iustitiæ in sanctificationem.* Secundo dicit, *in gemitu.* Ierem. 6. *Luctum vnigeniti fac tibi planctum amarum.* Mich. 4. *Dole & satage quasi parturiens.* Psalm. *Rugiebam à gemitu cordis mei.* Tertiò dicit, *lauabo,* scilicet aquis lachrymarum. Augustin. Lachrymæ lauant peccata, quæ pudor est ore confiteri. Jeremiæ 4. *Laua à malitia cor tuum.* Isaiæ 1. *Lauamini & mundi estote.* Quartò dicit, *per singulas noctes.* Thren. 1. *Plorans plorauiin nocte,* contra hypocritas, qui flent in die, vt videantur ab hominibus. Quintò dicit, *lachrymis meis stratum meum rigabo,* quasi dicat, non solum lauabo in superficie, sed rigabo vsque ad intima. Et dicit, *lectum lauabo,* id est, voluptatem peccati lauabo, sed stratum, id est, cubiculum peccatorum rigabo. Et dicit *per singulas noctes lauabo lectũ,* id est, per singula peccata voluptatem deflebo, sicut lauatur sordida cutis ne macula maneat. Thren. 2. *Deduc quasi torrentem lachrymas per diem & noctem.* Vel lectum dicit conscientiam, stratum autem sensualitatem. Vnde dicit, lauabo conscientiam, flendo singula peccata, stratum, id est, sensualitatem, rigabo, id est, fertilem faciam. Eccl. 24. *Dixi, rigabo hortum plantationis.* Sed diceres per quid homo potest prouocari melius ad lachrymas. Certè per nihil aliud nisi cum considerat peccati vilitatem, diuinæ maiestatis offensionem, & pœnæ quam demeruit præparationem. De peccati vilitate patet per illud. Psal. 9. *Propter quid irritauit impius Deum,* quasi dicat, pro nihilo, quia pro peccato, quod nihil est. Vnde Ezech. 18. *Quare moriemini domus Israel,* quasi dicat, pro peccato quod vilissimum est. Vnde Seneca. Si scirem deos ignoscituros, & homines ignoraturos, adhuc dedignarer peccare. Non solum autem est vile sed etiam sordidum, non solum sordidum, sed etiam momentaneum. Gregorius momentaneum est &c. Non solum momentaneum sed laboriosum. Sapientiæ. 5. *Lassati sumus in via*

Lachrymæ vnde optime prouocentur.

in via iniquitatis. Ierem. 5. *Vt iniqua agerent laborauerunt*. Et Gregorius dicit, Vigilijs & cruciatibus reprobi cruciatum merentur æternum. Debet ergo multum prouocari homo peccator ad lachrymas, quod tam vile, sordidum, momentaneum, & laboriosum opus fecit. Multum etiam mouet ad lachrymas, quod homo propria spontè se subijcit diabolo debiliori se. Hieronym. Debilis est hostis, qui non potest vincere nisi volentem, & quia habet præsidium Dei & angelorum, Psal. 90. *Angelis suis Deus mandauit de te. Cum ipso sum in tribulatione*. 1. Corinth. 10. *Fidelis est Deus qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione prouentum*. Glossa, id est, virtutis augmentum, vt sic possitis sustinere, id est, diabolo viriliter resistere, & ipsum superare. Exemplum in vitis patrum de beata Sincletistica, quę cum fuisset tentata à diabolo, & ipsum superasset. Ait diabolus: Vicisti me mulier. Ait illa. Nō ego vici, sed Dominus meus Iesus Christus. Cum igitur peccatum sit tam vile, & hostis tam debilis, & Deus paratus in auxilium cū angelis, verè potest quæri à peccatore, propter quid irritauit Deum tam pium, tam dulcem, tam benignum, qui in se nescit irasci, etsi consideraret pœnam gehennæ & confusionem perpetuam, verè nescio propter quid irritauit Deum vltorem peccando, vbi erit omnis boni defectus & carentia, & totius mali affluentia. Ista certè si reuoluantur animo, sufficienter mouebunt peccatorem ad flendum super ciuitatem conscientiæ suæ, in qua multa mala commissa sunt.

III.

Tria homo cognoscere debet

Si cognouisses & tu. Homo debet cognoscere tria, ad quæ tenetur rectè ordinare; scilicet semetipsum, proximum & Deum.

Tria in se ipso cognoscenda.

In seipso debet cognoscere & inuestigare tria. *Primò* propriam iniquitatē, vt doleat & deleat, sicut mulier respicit in speculo, si est macula in facie, vt abstergat.

1. Propria iniquitas.

Psal. 50. *A peccato meo munda me*. Cuius rationem præmittit. *Quoniam iniquitatem meam ego cognosco*. Sic æger cognoscēs infirmitatem implorat medicum. 3. Reg 8. *Si quis cognouerit plagam cordis sui, & expanderit manus suas in domo hac, tu exaudies*. Cognoscitur autem peccatum multis modis secundum Innocent. 4. super Psal 50. Vt meretrix; vt monstrum; vt gladius: vt serpens. Vt meretrix multipliciter, sc. facie procaci. Prou. 7. *Procaci vultu blanditur*. Item elatis oculis. Eccl. 26. *Fornicatio mulieris in extollentia oculorum*. Item manu rapaci. Prou. 6. *Mulier viri preciosam animam rapit*. Itē voce. Prou. 5. *Fauus distillans labia meretricis*. Item quia habet plūbum in ore, quia verba eius semper tendunt ad infernum. Zach. 5. *Ecce mulier vna sedens in medio amphora, & dixit; Hæc est impietas, & proiecit eum in medio amphoræ, & misit massam plumbeam in os eius*. Item cognoscitur peccatum, vt monstrum; Num. 13. *Ibi vidimus monstra quædam*. Peccata enim faciunt homines monstra. Item cognoscitur, vt gladius Eccl. 21. *Quasi rumphæa bis acuta omnis iniquitas*, Item vt serpens. Ibidem. *Quasi à facie colubri fuge peccata*. *Secundò* debet cognoscere homo spiritualem infirmitatem vt caueat. Si cognoscēs malum passum cauet & timet. Sic Adam & Eua cum cognouissent se nudos, glossa, id est, sentientes pruritum carnis, consuerunt folia. *Tertiò* debet cognoscere homo incertam horam mortis & pœnam debitam; vt hic; *Si cognouisses*, hoc enim significauit Christus his verbis, dicens; *Si cognouisses* alloquens etiam animam cuiuslibet, vt sibi ante prouideat. Hoc petijt Psal. dicens; *Notum fac mihi Domine finem meū*. Vnde de iusto dicitur in Psal. *Sol cognouit occasum suum*. id est, homo bonus & iustus finem suum cogitat. Sed pauci sunt qui cognoscunt hos defectus suos, attendentes & considerantes potius alienos. De quibus dicit Chryso. super Matth. c. 23. in hæc verba: Alter alterius culpam citò intelligit, suam autem difficulter. Cuius rationem subdit, quia homo in causa alterius tranquillū habet cor, in sua autem turbatum. Turbatio autem cordis non permittit hominem considerare quod bonum est. Hæc ille. Ex quo patet quod consideratio defectuū alienorum magnū est impedimentum in cognitione propriorum. Dicit enim Prosper. lib. 2. de vita contemplatiua. Tamdiu quisque peccata sua, quæ nosse & flere debet,

2. Spiritualis infirmitas.

3. Incerta mortis hora.

Cur homo alterius culpa facile agnoscat.

debet, ignorat, quamdiu curiosè aliena considerat. Et ex hoc ipse infert ibidem; quod si mores suos ad seipsum conuersus quis aspiciat, certè non requirit, quid in alijs reprehendat, sed potius quod in seipso lugeat, Hæc Prosper. Ex his infero, quod inter omnes scientias vtilior est scientia propriorum defectuum. Nam quid prodest scire alta montium cacumina, & ingentes fluctus maris, & lapsus fluminum & oceani ambitum, & gyros syderum, & relinquere seipsum, dicit August. Cuius ratio est, quia secundum Chrysostomum super illud Psalm. Miserere mei Deus, quoniam infirmus sum, talis scientia facit hominem propriam infirmitatem recognoscere, & in suis viribus aut meritis nullam fiduciam habere, & ex hoc incipit homini adesse virtus diuina, quando deficere incipit præsumptio humana. Hæc ille. Ex quo concludit Hugo. quod summa philosophia est cognitio sui. Et Richardus dicit; quod magna altitudo scientiæ est scire & cognoscere perfectè seipsum. Veruntamen etsi vtilissimum est cognoscere seipsum, est tamen multum difficile, consistit autem hæc cognitio sui in multis. Nam homo debet in se considerare sex. *Primo* considerare debet, quid sibi desit; quid assit; quid habet ne perdat, scilicet præmia; quid cauere debet scilicet supplitia; in quo præcessit alterum; in quo præcessit eum alter. Ita Augustinus. *Secundo* cognoscere debet, quid supra eum, quia Deus; quid infra, quia pecora. Ait idem Augustinus. Consideret etiam *Tertio* vbi est, vbi erit, vbi non est. Vbi est, quia in loco mœroris, & valle lachrymarum; vbi erit, quia in superna patria, quam quia necdum adipiscitur; lugens conspicit, vbi non est. Ita Gregorius. Debet *Quarto* considerare, quid modo est & quid ante fuit, quia modo est in gratia, qui olim fuit in culpa. Et ex hoc attendens humiliter ꝙ per meritū inuentus est, nequaquam arroget quod per gratiam inuentus est. Gregorius li. 28. moral. Debet *Quinto* considerare quid ipse sit, quid intra se habet, quid infra se, quid supra, quid contra, quid ante, quid post,

secundum Chrysostomum. Et breuiter in summa debet considerare homo vnde venit, quo tendit, quomodo viuit, quid amittit, quantum quotidie proficit, quantum deficit, quibus cogitationibus magis afficitur, aut machinationibus tentatur, & non solum qualis sit considerare debet, sed qualis esse debeat attendat, quia sic de cognitione sui poterit eleuari ad cognitionem Dei. Ita Hugo. Sic enim homo primo cognoscet seipsum debitè. *Lib. 4 de Symbolo.* *Hugo lib. 3. de anima. c. 2.*

Secundo debet cognoscere in proximo tria. *Primo* prælatorum vtilitatem, vt eis obediat & seruiat, sicut æger obedit & honorat medicum, seruus Dominum propter vtilitatem. Vnde Paulus; *Cognoscite fratrem vestrum Timotheum.* Cognoscite honorando, seruiendo, *Secundo* debet considerare subditorum vtilitatem, vt eos regat & cognoscat, & eis prouideat sicut pastor gregi, medicus ægris. *Ego sum pastor bonus & cognosco oues meas* Prou. 27. *Diligenter agnosce vultum pecoris tui.* *Tertio* debet agnoscere in proximis omnium naturam communem, vt omnes diligat & subueniat, sicut Ioseph cognoscens fratres, exhibuit opera pietatis eis. Vnde Psalm. conqueritur de talibus; *Considerabam ad dexteram*, inquit, *& videbam, & non erat qui cognosceret me.* *Tertio* debet cognoscere homo & attendere ea quæ sunt ad Deum. Et hæc tria. *Primo* admirabilem potentiam, quæ apparet in duobus, videlicet in operando, sicut res cognoscitur per vestigium Sap. 13. *A magnitudine creaturæ poterit creator horum faciliter videri.* Valde mirabile est de nihilo aliquid facere. Ioan. 1. *Omnia per ipsum facta sunt.* Secundo debet attendi eius potentia in iudicando. Nam suspendium latronum ostendit iudicis potestatem. Psal. *Cognoscetur Dominus iudicia faciens.* Terribile iudicium æternaliter damnari. Ideò Psalm. dicit. *Confitebor tibi Domine quia terribiliter magnificatus es, mirabilia opera tua.* Sed heu Mich. 4. *Ipsi autem non cognouerunt quia congregauit eos sicut fœnum.* *Secundo* debet homo attendere mirabilem bonitatem in Deo, quæ specialiter apparet in duobus; videlicet in de- *2. In proximo tria cognoscenda.* *Heb. vlt.* *Ioan. 10.* *Gen. 43.* *3. Ad Deū tria consideranda.*

structione peccatorum, quia & ob hoc 1.Ioan.3. datus est filius Dei. *In hoc cognoscimus charitatem Dei, quoniam ipse pro nobis animam suam posuit.* Sed heu dicitur de peccatore. *Vir insipiens non cognoscet hæc.* Secundo in promissione præmiorum. Mirabilis bonitas pro nihilo dare regnum. *Quis mihi det, vt cognoscam & inueniam illum?* *Tertio* debet attendere homo in Deo eius fidelem sapientiam, quæ specialiter est in duobus; videlicet voluntatem eius cognoscere in doctrina veritatis. Ioan. 7. *Si quis voluerit voluntatem eius facere, cognoscet de doctrina eam vtrum ex Deo sit.* Secundo in disciplina æquitatis, quæ probando verberat. Psal. 118. *Cognoui Domine quia æquitas iudicia tua.* Det igitur nobis Deus, vt cognoscentes nostros defectus, multiplices ipsius potentiæ, bonitatis & sapientiæ cognoscamus effectus hic per gratiam, & tandem ad eius claram cognitionem mereamur peruenire, & ad eius gloriam. Quam nobis concedere dignetur Pater & Filius & Spiritus sanctus. Amen.

DOMINICA X. POST TRINITATIS.

SERMO II.

Ingressus in templum eijcere vendentes & ementes in illo. Luc. 19.

SI considerare volumus fratres charissimi, diuersitatem immò contrarietatem operum Dei & diaboli inter se ad inuicem, videbimus clarè quod nunquam possunt se compati in eodem subiecto. Nam opera Dei sunt opera lucis, eò quod *Deus est lux, & tenebræ non sunt in eo vlla.* Econtrario verò opera diaboli sunt opera tenebrarum. Vnde ipse appellatur princeps tenebrarum, iuxta illud; *Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem tantum, sed aduersus principes tenebrarum.* Item opera Dei sunt opera iustitiæ & æquitatis, eò quod ipse diligit iustitiam & iudicium, scilicet æquitatis. Opera verò diaboli sunt opera iniustitiæ & iniquitatis, iuxta illud; *Iniquitatem meditatus est in cubili suo.* quod tunc fecit quando contra Deum se erexit. Et quæ maior iniquitas aut iniustitia, quam insurgere creaturam contra creatorem, & ei velle assimilari in maiestate & omnipotentia Deitatis. Vnde ipse est, qui tunc concepit dolorem, id est, pœnam dolorosam sibi, & peperit iniquitatem, veniens in mundum. Item opera Dei sunt opera munditiæ & sanctitatis, eò quod ipse vult sibi seruiri in sanctitate & iustitia Luc. 1. Econtrario verò opera diaboli sunt opera spurcitiæ & totius fœditatis, vnde petiit se mitti in porcos. Matth. 8. Cũ igitur Christus habeat opera cõtraria operibus diaboli, nulla potest esse conuenientia & cohabitatio eorum simul, eo quod non est comparatio lucis ad tenebras, Christi ad belial, Sancti ad canem. Ideoque necesse est vt Christus inueniens opera diaboli in domo sua, ea potenter eijciat. Nam in hoc apparuit charitas Dei, vt dissoluat opera diaboli. 1. Ioan. 5. Et iterum ibidem. *In hoc apparuit filius Dei in mundo, vt tolleret peccata,* scilicet eijciendo ea tanquam membra cum capite suo diabolo. *Nunc princeps huius mundi eijcietur foras.* Mundus siquidem iste fuit contaminatus operibus diaboli, & omni spurcitia pollutus, eò quod quicquid erat in eo,

Diuersitas operum Dei & diaboli.

1.Ioan.1.

Ephes.6.

aut erat concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ. Vnde *totus dicebatur poſitus in maligno.* Propter quod venit filius Dei in mundum, vt nos redimeret ab omni iniquitate & mundaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum. In cuius figura, veniens in templum materiale eiecit operarios diaboli, ſcilicet ementes & vendentes in illo. In quibus verbis Saluator zelum & amorem, quem habuit ad Dei patris honorem & reuerentiam, oſtendit efficaciter in eo, quod auaritiæ quæſtuarios eiecit de templo. Circa quod tria deſcribuntur. *Primo* Chriſti ad templum viſitatio glorioſa cum dicitur, *Ingreſſus in templum.* *Secundo* expulſio malorum ſerioſa, cum additur; *eiecit*. *Tertio* ſubiungitur operatio impiorum ſceleroſa, cum dicitur; *Vendentes & ementes in illo.*

I.

Ingreſſus eſt in templum. Proprium erat, vt dicit Chryſoſt. boni filij viſitare domum patris ſui. In quo nos informare voluit, vt quocunque iremus, primo domum orationis adeamus, & per orationes Deo commendati, ad alia negotia agenda ſecedamus. Sciendum, quod Chriſtus plura templa habuit, & ſecundum hoc pluries & diuerſimodè ingreſſus eſt ea. Primum templum eſt vteri virginalis, quod fuit ſanctificatum in conceptione. Pſalm. 45. *Sanctificauit tabernaculũ ſuũ altiſſimus*, tũc potuit dici de eo, *Sanctum eſt templum tuum, mirabile in æquitate.* Vbi dicit Innocen. quod Virgo Maria eſt templum, quia per eam preces porrigimus ad Chriſtum Ezech. 46. *Et adorabit populus ad oſtium portæ in ſabbatis.* Fuit autem ſecundum eum templum ſanctificatum, quia ſanctificata fuit in vtero, mirabile in æquitate, id eſt, in incarnatione filij, quæ dicitur æquitas, quia iuſtum fuit, vt qui faceret reficeret. Item per hominem mors, ita per hominem vita gratiæ. Item vt ille, qui erat medius in perſonis, ſcilicet filius, eſſet medius in naturis. Item vt qui occaſionem ruinę dederat, damnum perſolueret. *Mittite me in mare quia propter me tempeſtas hæc exorta eſt.* Fuit autem ornatum ſanctis operationibus, quia omnes ordines oſtiorũ erant ex auro ſcil. charitatis, qua omnes ſenſus refulgebant. In hoc templum ingreſſus eſt Chriſtus in ſua incarnatione. *Maieſtas Dei ingreſſa eſt in templum*. In hoc templo vteri virginalis fecit ſibi Chriſtus aliud templũ, ſeu capellam pulcherrimam, ſcilicet aſſumendo corpus humanitatis ſuæ. Vnde in Pſal. competit ſibi illud, *Dominus in tẽplo ſancto ſuo*, id eſt, diuinitas in humanitate. Sicut autem templum eſt locus exauditionis, ita Chriſtus in humanitate exaudiuit peccatores. Pſalm. *Exaudiuit Dominus de populo ſancto ſuo.* Sicut patet de Chananea, latrone & alijs. De hoc templo exiuit à latere dextro aqua, quæ omnes ad quos peruenit, ſaluos fecit. Vnde ex eo profluxerunt omnia ſacramenta. *Secundum templum* eſt Eccleſiæ militantis, quod Deus fundauit in ſanctis patribus, Patriarchis, & Prophetis, & Apoſtolis. Figura. Præcepit Salomon vt tollerent lapides grandes & præcioſos in fundamentum templi & quadrarent eos. Grandes & præcioſos charitate; quadratos perfectione virtutum quatuor cardinalium. Iſtud templum continuè ædificatur in iuſtis. *Superædificati ſupra fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum*; & conſummatur in beatis. *Ædificabitur ciuitas in excelſo, & templum iuxta eam.* Iſtud templum debent ædificare prælati verbo prædicationis. *Nos ſerui ſumus Dei, & templi ædificatores*; ornare exemplis conuerſationis 1. Mach. 4. *Ornauerunt faciem templi coronis aureis*; cuſtodire vigilijs ſollicitudinis paſtoralis. Sicut leuitæ fecerunt 1. Paral. 9. *Tertium* eſt templum materialis Eccleſiæ, in quo debent ſubditi orare diuinam potentiam. Pſalm. *Adorabo ad templum ſanctum tuum.* Laudare diuinam ſapientiam. Pſalm. *In templo eius omnes dicent gloriam*. Offerre confitendo diuinam bonitatem. Pſalm. *A templo ſancto tuo quod eſt in Hieruſalem, tibi offerent reges munera*. Debent

Margin notes: 3. Reg. 6. — Ezech. 43. — Idem. 47. — 2. Templum Eccleſia militans. — 3. Reg. 6. — Epheſ. 2. — Ierem. 30. — 1. Eſdra. 5. — 3. Templum materiale.

ergo adorare corde, laudare ore, offerre opere. In hoc templum frequenter ingressus est Christus corporaliter, sed nunquam gratis. Nam ingressus est in iuuentute, vt audiret doctores docentes. Secundo ingressus est in ætate adulta, vt corrigeret delinquentes. *Facto funiculo eiecit omnes vendentes columbas.* (Ioan. 2.) Tertio ingressus est ad instructionem, vt erudiret ignorantes. Matth. 11. *Discite à me quia mitis sum.* Quarto ingressus est ad absoluendum peccata, vbi mulieri dicit. *Nec ego te condemnabo.* (Ioan. 8.) Quinto ingressus est hic post honorem sibi in Dominica palmarum à turbis exhibitum. Et hoc ad agendum gratias DEO patri pro tanto honore sibi exhibito, qui honor cædebat ad gloriam Deitatis suæ & patris sui. Sexto ad mundandum templum ab operibus malis. In hoc ergo templo sex ista nobis hodie fiunt. Nam audiuntur ibi DEI præcepta, ibi corriguntur delicta nostra, ibi erudiuntur nostra errata, ibi absoluuntur nostra peccata, ibi aguntur actiones gratiarum pro perceptis beneficijs, & mundatur conscientia à vitijs.

4. Templum est anima. *Quartum templum* est nostræ animæ. *Templum Dei sanctum est, quod estis vos.* (1. Cor. 3) Hoc templum non debet violari peccatis. Nam *Si quis templum Dei violauerit, disperdet eum Dominus Deus;* (Ibidem.) Sed prohdolor istud templum sæpius violatum. Psalm. 77. *Deus venerunt gentes &c. Polluerunt templum sanctum tuum.* Potest tamen mundari per sacramentum pœnitentiæ. In hoc templum sæpius Dominus ingreditur. *Ego sto ad ostium & pulso.* (Apoc. 3.) Cum tali hospite veniunt omnia bona pariter. (Sap. 7.)

5. Templum est cœlum. *Quintum templum* est gloriæ cœlestis. *Apertum est templum Dei in cœlo.* Psalm. *In templo eius omnes dicent gloriam.* Istud templum est desiderabile recordantibus, mirabile contemplantibus, delectabile intrantibus, quia offerentur in lætitia & exultatione, adducentur in templum regis. Istud templum ingressus est Christus semel, quia *ascendit in cœlum captiuam duxit captiuitatem.* (Ephes. 4.) *Introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta.* (Heb. 9.) Et tantum de primo.

II.

Cœpit eijcere. Christus multa opprobria tolerauit à Iudæis, quæ vergebant in propriam personam tanquam hominis. *Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me.* Sed postquam vidit opprobrium & iniuriam Dei patris, nullo modo tolerare potuit. Vnde postquam vidit ementes & vendentes in templo, statim eos eiecit cum indignatione. Ista autem eiectio malorum de templo, significabat eiectionem omnium peccatorum de Ecclesia militante per sententiam, & à triumphante per pœnam. Et quia secundum Gorran. super Matthæum de prima eiectione per sententiam ab Ecclesia militante solus loquitur Ioannes. Alij verò tres scilicet Lucas, Marcus, & Matthæus loquuntur de eiectione per pœnam ab Ecclesia triumphante; ideo nunc de ista videamus. Significat igitur ista eiectio malorum de templo eiectionem finalem omnium peccatorum à facie Dei in extremo iudicio De qua eiectione dicitur. *Ite maledicti in ignem æternum.* Sciendum, quod eiectio est multum miserabilis & flebilis, quia *In ignem deijcies eos, in miserijs, non subsistent*, & ideo multum est formidabilis auaris, dolosis, cupidis & vsurarijs, qui sunt eijciendi de templo curiæ cœlestis. Quorum pœna est multiplex. *Prima*, quam sustinebunt, est fames insatiabilis. Isa. 65. *Serui mei comedent & vos esurietis.* Deut. 32. *Consumentur fame. Secunda* erit sitis inextinguibilis. Isa. 65. *Serui mei bibent & vos sitietis.* Vnde & diues epulo ardens in lingua petijt guttam aquæ, quam tamen non habuit. Luc. 16. *Tertia* est æstus seu calor irremediabilis. Apoc. 16. *Æstuauerunt homines æstu magno. Quarta* erit frigiditas intolerabilis. Iob. 24 *Ad nimium calorem transiens ab aquis niuium.* Ecce frigiditas simul & calor. Matt. 22 *Ibi erit fletus & stridor dentium. Quinta* ignis inextinguibilis Apoc. 14. *Cruciabitur igne & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum.* *Sexta* fœtor. Isa. 30. *Torrens fœtor pulueris & sulphuris*

phuris succendens eam. Psal. *Ignis & sulphur pars calicis eorum. Septima* fumus. *Ascendet fumus eorum in generatione & generationẽ. Octaua* latratio bestiarum. *Omnia hæc ad vindictam creata sunt, bestiarum dentes & scorpij & serpentes. Deuorabunt eos aues morsu amarissimo. Nona* Dolor vehementissimus. *Commanducauerunt linguas suas præ dolore. Torsiones & dolores tenebunt eos, quasi parturientes dolebant. Decima* horror ex conspectu dæmonum. *Sempiternus horror inhabitat. A facie eius*, id est, diaboli, *cruciabuntur populi. Vndecima* clausio carceris. *Ligatis manibus & pedibus proijcite eum in tenebras exteriores. Claudentur ibi in carcere. Duodecima* desperatio. *Spes impij quasi lanugo quæ à vento tollitur. Tredecima* timor semper impotentis mali ira contra ipsos. *Timor mortis & iracundia perseuerans. Quartadecima* inuidia. Psal. *Peccator videbit & irascetur, dentibus suis fremet & tabescet &c. Quintadecima* vermis comedens eos. *Vermis eorum non morietur in æternũ. Cum morietur homo, hæreditabit serpentes bestias & vermes. Vltimo* quod est omnium pœnarum grauissimum est eiectio à facie Dei, & separatio illa perpetua à consortio Sanctorum, quæ plus cruciabit quam mille inferni pœnæ. Vnde Bernardus. Et quis putas mœror erit? quis luctus, quæ tristitia, cum separabuntur mali à consortio iustorum, & à visione Dei, & tradentur in potestatem dæmonum? Ibunt cum illis in ignem æternum. Ibique erunt in æternũ sine fine, in luctu, in gemitu, procul relegati à beata patria paradisi, & in gehenna nunquam lucem habituri. De hac separationis & eiectionis pœna dicit Chrysost. Nonnulli imperitorum putant sibi satis esse & optabile videre, si tantummodo careant gehenna; Ego autem multò grauiores quam gehennæ dico esse cruciatus remoueri, & abijci ab illa gloria. Nec puto ita esse gehennæ supplicia, vt sunt illa, de quibus dicit Petrus; Torqueturis, qui arcetur à conspectu Christi, hoc cedere mihi omnibus pœnis grauius, hoc solũ quod superat & gehennam. Et ibidem Chrysost. super illud Matth. *Excidetur & in ignem mittetur*, dicit; intolerabilis res gehenna, quis nesciat supplicium horribile, tamen si mille quis gehennas ponat, nihil tale est dicturus, quale est ab honore illius gloriæ propelli, & exosum esse Christo. Nam secundum Augustinum reprobi mallent omne tormentum sustinere quam videre faciem irati iudicis. *A facie eius terra contremuit, moti sunt cœli, sol & luna obtenebrati sunt.* Ioel 2. Certè tunc peccatores infirmabuntur, & peribunt à facie Domini, & hoc præ dolore nimio, cum viderint eam à se auersam, & ipsos finaliter ab ea eiectos. Et tantum de secundo.

III.

Vendentes & ementes in illo. Non mirũ, quod eiecit ita sceleratos auaros. nam *Auaritia est idolorum seruitus.* Ephes. 5. Ex quo igitur domus Dei facta est ad cultum Dei; Certè filius Dei inueniens in ea cultum diaboli, meritò eiecit huiusmodi idololatras, scilicet auaros, cuiusmodi erant tunc sacerdotes Iudæorum; de quibus Oseas; *Argentum suum & aurum suum fecerunt sibi idola, vt interirent.* Osea 8. Pro quo sciendum, quod, vt supra dictum est, multiplex est templum, & ita multiplices sunt ementes & vendentes seu mercatores. *Mercatores duplices.* Nam quidam sunt corporales, quidam spirituales. Corporales sunt, qui per fraudes & dolos merces suas faciunt, & vendunt. *Corporales.* De quibus dicitur; *Difficile exuitur negotians à peccato.* Eccl. 26. Et verè difficile; quia multa ad hoc requiruntur, quod quis sine peccato emptionem & venditionem exerceat. De multis tamen pauca cõmemorasse sufficiat. *Primò* igitur requiritur, quod ille qui emit aut mercatur, aut negotiatur, non faciat hoc propter auaritiam & improbam cupiditatem diuitiarũ, sed ad necessitatem tantum & aliorum vtilitatem. *Negotiatio quando illicita.* Contra quod faciunt auari mercatores, & vsurarij, qui solum ad hoc mercantur & vendunt, vt pro minori pecunia maius lucrum pecuniæ habeant, & hanc mercaturam vocat philosophus campsoriam vituperabilem, quia à pecunia incipit, *2. Politic.* & pecunia terminatur, quod est contra naturam pecuniæ; quia pecunia secundum ipsum ordinata est ad vsum naturaliter, non lucrum. *Secundo* redditur illicita emptio vel venditio ex tempore; vt si fiat die-

bus festiuis, in quibus ab huiusmodi operationibus cessandum est; de consecrat. distinct. 4. Rogationes. & cap. omnes. Et 15. qu. 4. cap. 2. & 3. *Tertiò* redditur illicita ex persona, vt si clericus vel religiosus talia exerceret. *Nemo militans Deo implicet se sæcularibus negotijs.* [2.Tim. 2.] Vnde Hieronymus. Negotiatorem clericum ex paupere diuitem, ex ignobili gloriosum quasi quandã pestem fuge. *Quartò* ex loco, vtputa si fiat in loco sacro, sicut hic patet. Nam quãuis essent licitæ emptiones, si fuissent alibi, tamen eo ipso quo fiebant in Ecclesia, erant illicitæ, secundum Franciscum Astensem. *Quintò* redditur illicita venditio ex superflua & curiosa rerum adinuentione. Nam secundum Thom. 2. 2. quæst. 16. Licet artifices facientes ornamenta prodentia status mulierum, vel vt placeant viris proprijs, vendendo talia non peccant, tamen si adinueniunt aliqua superflua & curiosa peccant. Vnde Chrysost. super Matth. dicit, quod ab arte calceatorum & textorum multa abscindere oportet: etenim ad luxuriam deduxerunt necessitatẽ, eius corrumpentes artem, malæ arti bona commiscentes. *Sextò* redditur illicita venditio, si res carius venditur quam valet, quod intelligendum est sic, quod carius vendere rem quam valet est illicitum, nisi res quæ venditur, cederet in detrimentum venditoris, qui multum re illa indiget. Nam in tali casu iustum pretium erit, & non solum respiciatur ad rem, quæ venditur, sed etiam ad damnum quod venditor incurrit ex venditione. Vnde licitè potest vendere plus quam valeat secundum æstimationem, quamuis non vẽdat plus quam valeat venditori. Quod si emptor multum iuuetur ex re quam emit, sed venditor non damnificatur carendo ista re, non debet superuendere, quia vtilitas quæ alteri accrescit, non est ex vendente, sed ex conditione ementis. Nullus autem debet vendere alteri, quod non est suum. Sed diceres, tamen hoc non prohibet lex humana. Respondeo secundum Thomam 2. 2. quæst. 77. Licet lex humana solum punit & cogit ad restitutionem, quando quis est deceptus vltra dimidium iusti pretij, tamen lex diuina, quæ nihil impunitum relinquit, hoc non permittit. *Septimò* redditur illicita venditio, si quis vendit carius quam ipse emit; & hoc est verum, si excessiuè carius vendit; quia moderatum lucrum permittitur illis, qui propter publicum bonum negotiantur, nè res necessariæ pereant, vel quia rem meliorant, vel quia pericula patiuntur, vel quia pretium mutatum est ex diuersitate loci vel temporis, vt quia emit in Polonia pro communi moneta, & Vratislauię vendit pro latis grossis; vel emit circa festum Michaelis bladum quando erat copia, & vendit circa carnispriuiũ, quãdo erat penuria ipsius. Hęc Raimũdus. *Octauo* redditur illicita propter defectum rei venditæ. Nam secundum Thomam. 2. 2 quæst. 77. Circa rem quæ venditur triplex defectus debet considerari; *Vnus* quidem secundum speciem rei, vtputa si vendatur aurichalcum pro auro, aut vinum mixtum aqua quasi purum. *Alius* defectus est secundum quantitatem ponderis, vel mensuræ; vt si quis scienter vtatur deficiente pondere vel mensura. *Tertius* defectus est ex parte qualitatis, puta si animal infirmum vendatur quasi sanum. In his tribus casibus venditor scienter vendens fraudem committit, & tenetur ad restitutionem; secundum Ambrosium in libro de officijs. Sed si ignoranter ita vendit, non peccat; sed postquam ad notitiam eius deuenerit, tenetur ad restitutionem damni. Et econuerso, si venditor credens aurũ impurũ, vendit leuius quam purũ vel credẽs animal morbidũ cum tñ est sanum, vendit facilius, emptor postea comperta rei veritate tenetur ad recompensationem. Ex his infert Thomas, quod venditor tenetur dicere vitium rei venditæ, aliàs dat occasionem damni vel periculi ipsi emptori. Vnde si talia sunt vitia occulta, & ipse venditor ea non dicit, tenetur ad damni compensationem. Si verò est vitium manifestum, vtputa equus monocolus, vel si vsus rei non competit vni, competit tamen alteri, & venditor propter huiusmodi vitium subtrahit de pretio aliquid quantum oportet, non tenetur ad manifestandum vitium rei, quia fortè propter huiusmodi vitium emptor vellet sibi plus

plus de pretio rei subtrahi. Vnde in tali casu venditor potest licitè vitium rei reticere. *Nono* illicita est venditio, si mercatores inter se conueniunt & statuunt, vt certo pretio vendant, vel quod vnus solus tales merces vendat, & talis debet bonis suis spoliari, & exilio tradi secundum leges. *Decimo* illicita est emptio vel venditio, si fit cum mendacijs vel periurijs, & hoc si scienter dicunt falsum, & tales tenentur ad restitutionem. Si quis autem credens dicere verum, dicit falsum, vel per hoc nō intendit proximo nocere scienter, sed se indemnem seruare, nec propter hoc rem carius superuendit, tale mendacium potest dici veniale, si tamen iurat vel periurat, peccat mortaliter. Et tantum de istis emptoribus & venditoribus corporalibus. Qui si ita negotiantur eijcientur de templo cœlesti. Secundi sunt emptores & vēditores spirituales; Et sunt triplices, scilicet auari, symoniaci & hypocritę. *Primi*, scilicet auari vendunt cœlum pro terra, & sunt hi, qui pro pecunia falsa testimonia ferunt, & alia vitia committunt, de quibus dicit Beda super Matthæum. Et habentur verba 11. qu. 3. Abijt Iudas. Multi hodie scelus Iudæ detestantur, quia Deum ac Magistrum Dominumque suum pro pecunia vendidit, velut immane & nefarium exhorrent, nec tamen cauent. Nam cum pro muneribus falsum contra quemlibet testimonium dicunt, profectò, quia veritatem pro pecunia negant, Deum pecunia vendunt &c. *Simoniaci* sunt mali mercatores, qui vendunt sacramenta, & dona Spiritus sancti pro pecunia. Et hoc Dominus hic eijciendo figurauit secundū Origenem 16. quæst. 6. Et hæc diximus; vbi dicit. Hoc verbum Euangelij conuenit illis, qui tradunt Ecclesias auaris & tyrannis, indisciplinatis & irreligiosis Episcopis & Præsbyteris, quod communiter fit per simoniam. Istis dicitur illud Actuum octauo à beato Petro; *Pecunia tua tecum sit in perditionem.* Illud est grauissimū peccatum & crimen, ita quod omnia crimina in comparatione sui pro nihilo reputantur; vt dicitur 1. qu. 1. Eos. & capit: vltim. Sciendum, quod simoniacus electus ad dignitatem Ecclesiasticam est nocivus tribus, scilicet electoribus, Ecclesiæ & Deo. *Electoribus*, quia est materia peccati, quo contra Deum delinquunt, & Deum & legem eius transgrediuntur, in qua hoc prohibetur. *Secundo* nocet Ecclesiæ, quia ipsam decipit, eò quod talis fingens se habere executionem ordinis, qua caret in suo officio administrat, cum tamen nihil faciat, vt de simonia. Accusatum. Vnde dicit Thomas 2.2. quæst. 100. articulo sexto. Quod Episcopus Simoniacus propter promotionem suam, si confert ordinem, tamen caret ordinatus executione & indiget dispensatione, quia sic ille Episcopus suspensus est, & quo ad se, & quo ad alios. *Tertio* nocet Deo, quia in modum Iudæ recedens ab eo tradidit eum in manus peccatorum, de quibus cōqueritur Dominus Oseæ septimo. *Va eis, quoniam recesserunt à me.* de pen. distinct. quarta. capit. Verum. Et Isai. trigesimo tertio. *Va qui prædaris, nonne & ipse prædaberis?* scilicet finaliter. *Tertij* vendentes & ementes spirituales sunt hypocritæ. De quibus dicitur Apocalip decimo octauo. *Mercatores stabunt à longè.* isti sunt falsi mercatores, quia fingunt se esse in Ecclesia columbas simplices, & sunt lupi rapaces, Matthæi septimo. Vendunt autem isti primò falsum aurum, quia ostendunt in se diuinam sapientiam, & habent diaboli astutiam. Vendunt etiam eloquentiæ argentum, quia ad hoc blandiuntur & loquuntur blandè, vt hic sancti videantur. Vendunt lapides pretiosos, id est, eminentiam sanctæ conuersationis, vt boni & virtuosi in publico videantur. Vendunt margaritas, id est, candorem sanctitatis, byssum iustificationem, purpuram, martyrij amorem. Apparent enim multum appetere martyrium pro Christo, vendunt sericum virginitatis, castitatem ostendentes. Coccum charitatem ad Deum & proximum, lignum cypri, id est, constantiam indeficientem, quia tale lignum est impurribile. Ebur castimoniæ, quia apparent casti, s. in occulto luxuriosi. Aes longanimitatis; Ferrum patientiæ; Marmor inuictæ humilitatis;

Simoniacus nocet tribus.
1. Electoribus.
2. Ecclesiæ.
3. Deo.
Osea 7.
Isa. 33.
3. Hypocr.
Apoc. 18.
Matth. 7.

Cinnamomum pallorem pœnitentiæ; Amomum opinionis & famæ redolentiam: Ornamenta, id eſt, dona Spiritus ſancti. Merces thuris, id eſt, deuotionis. Vinum compunctionis, oleum pietatis compaſſionis, merces ſiliginis puritatis conſcientiæ & tritici, id eſt, infirmitatem, frumẽtorum, id eſt, laborum ſpiritualium, & ouium, ſcilicet ſimplicitatem innocentiæ, & equorum, id eſt, fortitudinis ſtrenuitatem; & redarum, id eſt, auxilij & conſilij ſupportando onera infirmorum, mancipiorum, id eſt, mutui ſeruitij & animarū hominum, id eſt, rationabilitatis, quia omnia dicunt facere cum plena ratione, & poma, id eſt, odorem bonæ famæ, & omnia pinguia, id eſt, omnes deuotiones. Iſti mercatores; etſi hic non eijciuntur, quia non diſcernuntur in Eccleſia militanti, tamen finaliter eijcientur de templo cœleſti, iuxta illud Zachar. *Non erit vltra negotiator.* Dicet enim Dominus dæmonibus illud Ioannis. *Auferte iſta hinc*, id eſt, à conſortio meo & beatorum; *& mittite in tenebras exteriores, vbi erit fletus & ſtridor dentium.*

DOMINICA XI. POST TRINITATIS.

SERMO I.

Duo homines aſcenderunt in templum, vt orarent. Luc. 18.

Bern. ſuper Cantica.

Ihil ita efficax eſt homini ad gratiā promerendam recipiendamque & conſeruandā inquit S. Bernardus, quam ſi omni tempore inueniatur non alta ſapere, ſed timere. Nec immeritò. Quis enim ita ſecurus eſt de gratia acquiſita, qui non trepidet & timeat de ipſius amiſſione? Cum dicat Apoſtolus; *Qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat.* Sicut autem nullus debet eſſe ita ſecurus de adeptis virtutibus, quin eas poſſit amittere, ita nullus debet de cōſequenda venia peccatorū deſperare, quin eam poſſit promereri, iuxta illud; *Quacūque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor.* Quiſquis ergò in culmine virtutum ſe ſtare credit, timeat ne cadat per ſuperbiam; & è conuerſo, quiſquis in profundo peccatorum ſe iacere conſpicit, ſperet quia per humilitatem reſurget. Iſta enim ſunt occulta iudicia Dei abyſſus multa, quæ conſiderare homini multum eſt vtile, eò quod talis cōſideratio hominem & à tumore ſuperbiæ reprimit, & ad confidentiam erigit. Vnde Gregorius. Sæpè Sanctorum cogitationibus ipſa quæ habent bona blandiuntur, vt eleuēt eorum mentes in aliqua fiducia ſui, ſed protinus ad Dei occulta iudicia recurrunt, quomodo alij ex virtutibus ad infernum per elationem corruunt, alij ex vitijs correpti ad cœlum per humilitatem leuātur. Vnde nos ad humilitatem reuocans Propheta terret & admonet dicens; *Venite & videte opera Dei, quam terribilis eſt in conſilijs ſuper filios hominum.* Quis enim conſiderare valeat, quantus ſuper nos terror ſit conſiliorum Dei: quando & alter ex virtutibus in finem tendit ad vitia, & alter ex vitijs in virtutibus concludit finem. Vnde Salomon ait; *Eſt via quæ videtur hominibus recta, & nouiſſimum eius ducit ad infernum.* Hæc itaque occulti iudicij profunda cogitare quid eſt aliud quam altas deponere, id eſt, de nulla virtute confidere, sed ſub magno timore trepidare? Hæc ille. Iſta duo benè patuerūt in his duobus, quorum mentio eſt in præſenti Euangelio. Quorum vnus ex virtibus per elationem deprauatus finaliter corruit ad vitia, & demum ad ſupplicia; alter verò ex vitijs per humilitatem ſublimatus ad virtutes peruenit ad præmia. Quorum vita in verbis

Timendum & ſperandū.

Ezech. 18.

verbis propositis breuiter describitur cum dicitur; *Duo homines ascenderunt in templum.* In quibus verbis circa statum humanæ conditionis describitur *primo* humanorum actuum diuersitas, cum dicitur; *Duo homines*; *secundò* subditur bonorum & malorum operandi exterior æqualitas, cum dicitur, *ascenderunt in templum*; *tertiò* subditur intentionis finalis vtilas, *quia vt orarent.*

I.

Duo homines. Sciendum quod in vita præsenti duo sunt genera hominum secundum D. August. in lib de ciuit. Dei; scilicet ciues Babylonis, id est, vitiorum & inferni; & ciues Hierusalem, id est, virtutum & paradisi. Primi semper superba loquuntur, superba agunt, superba cogitant; E conuerso, secundi omnia ista humiliter exercent. Primi per superbiam omnia bona prius acta destruunt; secundi per humilitatem omnia mala prius perpetrata rediment; primi apud homines apparent esse quod fuerunt, & tamen in Dei oculis ceciderunt; secundi humano iudicio adhuc apparent esse quod fuerunt, & tamen in oculis Dei surrexerunt. De quibus loquens Isidorus dicit, quod quidam sunt, qui iam secretè conuersi sunt, quorum conuersio quia non procedit ad publicum apud æstimationem humanam, quales fuerunt, tales adhuc esse putantur, iam tamen in oculis Dei ceciderunt; multi reprobi apud homines sunt, & apud Deum electi. Atque iterum apud homines multi electi putantur, & apud Deum reprobi existunt, Salomone dicente. Vidi, inquit, impios sepultos, qui etiam cum adhuc viuerent, in loco sancto erãt, & laudabãtur in ciuitate quasi iustorum operum, propter quod monet idem dicens; Nullus igitur putet se electum, nè fortè apud Deum sit reprobus. Hæc ille. Ista aduertens beatus Augustinus exclamando & admirando diuina consilia atque iudicia dicit in hæc verba; magna sunt hæc iudicia tua Domine Deus, iudex iuste, & fortis, qui iudicas æquitatem, & inscrutabilia atque profunda, quem cum cõsidero, contremiscunt omnia ossa mea. Et post pauca; Vidimus Domine multos, & audiuimus à Patribus nostris, quod vtique sine magno timore non recolo, sine magno tremore non confiteor; ascendisse quidem primitus vsque ad cœlos, & inter sidera nidum suum collocasse, postmodũ autem cecidisse vsque ad abyssos, & animas eorum in malis obstupuisse. Vidimus stellas cecidisse de cœlo ab impetu ferientis caudæ draconis; & eos qui iacebant inter puluerem à facie subleuantis manus tuæ mirabiliter ascendisse. Vidimus viuos morientes, & mortuos à mortuis resurgẽtes, & eos qui inter filios Dei ambulabant in medio lapidum ignitorum, quasi nihilum defluxisse; vidimus lucem contenebrasse, & de tenebris lucẽ processisse, quia Publicani & Peccatores & meretrices præcedent incolas in regnum cœlorum, filij autem regni huius eijcientur in tenebras exteriores. Quare autem omnia ista? illi in mortem descendunt, isti autem ascendunt ad vitam, in quam ascendit Angelus, & de qua descendit diabolus, nisi quia quos prędestinasti, ipsos & vocasti, & mundasti. Hæc ille. Ex quibus omnibus patet diuersam esse viam actionum humanarum in merendo. Nam quidam incipiunt mereri, sed ante finem deficiunt. Alij verò incipiunt & perficiunt. Ex quo concludit Isidorus, duplicem esse prædestinationem, scilicet electorum ad requiem, & reproborũ ad mortem. Vtraque autem diuino agitur iudicio, vt semper electos superna & interiora consequi faciat, reprobos verò semper, vt infima & exteriora delectent deserendo permittat. Et post pauca describens istam diuersitatem dicit; Mira dispositio est supernæ distributionis, per quam hic iustus amplius iustificatur, impius amplius sordidatur, malus ad bonum aliquando conuertitur, bonus ad malum aliquando reflectitur. Vult quis esse bonus, & non valet; vult alter esse malus, & non permittitur. Introire datur ei qui vult esse bonus, alius nec vult esse, nec ei datur, vt sit bonus. Iste nascitur in errore & moritur. Ille in bono, quo cæpit vsque ad finem perdurat. Tamdiu iste stat, quousque cadat, ille diu malè viuendo in fine saluatur repenteque conuertitur. Vult prodesse in

Lib. 2. de sum. bono cap. 6.

bono iustus nec prævalet; vult nocere malus & non valet. Iste vult Deo vacare & sæculo impeditur; ille negotijs implicari cupit nec proficit. Dominatur malus bono, bonus damnatur pro impio, impius honoratur pro iusto. Hæc Isidorus. Ista benè patuerunt in istis duobus hominibus, scilicet Pharisæo & Publicano. Quorum primus, scilicet Pharisæus, tamdiu stabat in bono quousque cecidit, Publicanus verò licet in malo prius stabat, tamen tamdiu stetit quousque surrexit & in finem perdurauit. Sic Iudas cœperat quidem hominibus apparere iustus, & tādiu stetit, quousque per diabolum deceptus cecidit. Magdalena verò hominibus apparebat peccatrix, & tamdiu stetit in errore quousque per gratiam visitata ad bonum resurrexit & perdurauit. Ex quibus colliguntur duo esse genera hominum in Ecclesia militanti. Quorum vnum est, qui etsi agunt aliqua de genere bonorum, finaliter tamen damnantur. De quibus dicit Bernardus super Cantica sermone 23. Est locus apud Deum, de quo super rationalem reprobam quidem creaturam immobilis vigilat secretissima & seuerissima animaduersio iusti iudicis Dei, terribilis in consilijs super filios hominum, videtur, inquit, à timorato contemplatore hoc loco Deus iusto sed occulto iudicio suo reproborum, nec diluens mala, nec acceptans bona. Insuper & corda indurans, nè fortè doleant & resipiscant & conuertantur & sanet eos. Et hoc non absque certa & æterna ratione. Quod tantò formidolosius constat esse, quantò immobilius fixum extat in æternitate. Pauendum est valdè, quod in Propheta de huiusmodi legimus, vbi loquens Deus ad Angelos sic ait; *Misereamur impio*, quibus pauentibus atque quærentibus, non differt facere iustitiam; *non*, inquit, subdens causam; *in terra*, inquit. *Sanctorum iniqua gessit, non videbit gloriam Domini.* Hæc ille. Secundum genus hominum est, qui etsi agunt ali quamala, tamen finaliter saluabuntur. De quibus idem Bernardus, vbi supra dicit. Adstat propositum & distat sententia pacis super timentes, ipsorum & dissimulans mala, & remunerans bona, vt miro-

Bern. ser. 23 super Cantica.

modo eis non bona, sed & mala cooperentur in bonum. Et per hoc idem inducit illud Ioannis tertio. *Omnis qui natus est ex Deo non peccat*, quia generatio cœlestis, id est, æterna prædestinatio custodit eum, non quod tales nunquām peccassent, iuxta illud; *Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum.* Hos ergò dicit quasi nunquam peccasse, quoniam & si qua deliquisse videntur in tempore, non tamē apparent in æternitate, quia Patris eorum charitas operit multitudinem peccatorū. Hos dicit Psalm. beatos, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Ex quo accipi potest, quod electi, etsi quandoque exorbitant, correcti tamen emendantur. Et quidam eorum, si ab hominibus corripiuntur, in viam, quam reliquerant, redeunt; vt dicit Augustinus in lib. de correptione & gratia. de pe. distin. 2. Quicunque. Ex quo dicit Augustinus quod in talibus stat immobile & firmum fundamentum Dei habens signaculum hoc. Scit Deus, qui sunt eius. Et horum fides, quæ per dilectionem operatur, profectò aut omninò non deficit, aut si qui sunt, quorum fides deficit, reparantur antequā vita finiatur ista, & deleta iniquitate, quæ intercurrerat, vsque in finem perseuerantiæ deputantur. Patet itaque secundum Augustinum, quod nullus prædestinatorum ex bono in malum commutatus finit hanc vitam. Sicut patet de Paulo, Petro, Magdalena, & Publicano, imò secundum Augustinum etiam hoc ipsum, quod deuiant & exorbitant, scilicet peccādo mortaliter, vt dicitur ad Romanos octauo capit. Deus faciet eis proficere in bonum; quod intellige occasionabiliter; quia fortiores resurgunt. Istud patet de Petro, de quo dicit Ambrosius. Fidelior factus est Petrus, postquam fidem se perdidisse defleuit, atque ideò maiorem gratiam reperit quam amisit. Cooperantur ergò etiam eis mala in bonum, quia occasionabiliter faciunt eos proficere, vt habeant verum bonum; vel illa deuiatio & exorbitatio, id est, pœna quam subeunt, pro deuiatione facit eos proficere, quia cum affliguntur, id est, pœna, se recognoscentes humiliantur, humiliores fiunt; prædestinatos etiam,

1. Ioan.

Psal.

Lib. de corrip. & gratia.

dum

dum sunt mali, scit eos, id est, amat & defendit Deus. Et per hoc, quod eos defendit, apparet hostibus & inimicis, quod ipsi sunt signaculum Dei. Habent enim prędestinati, etiam dum mali sunt, quendam characterem, quo distinguuntur à damnãdis. Vnde ex tribu Iuda duodecim milia signati. Iste autem character est signum amicis & inimicis. Amicis vt accedant, inimicis vt territi fugiant. Quia igitur ista nobis incerta sunt & dubia, quis scilicet sit prædestinatus ad vitam, quis præscitus ad damnationem; ideò non restat nobis, nisi tremendum & trepidandum in conspectu Dei. Nam tota salus nostra in Deo est. Vnde sicut nullus potest Deo deserente pœnitere, ita nullus potest sua peccata cogitare & videre & plangere, vnde ceciderit, nisi Deo respiciente, & vtrumque fit iusto Dei iudicio. Nam vt dicit Isidorus; quidam reproborum in potestate dęmonum relinquuntur occulto Dei iudicio & iustissimo. Et quidam electorum dimittuntur diuina iustitia in errorem peccati, sed tamen miseratione eius reducti denuò conuertuntur. Patet de Pharisæo & Publicano, per quos duo genera hominum significantur.

II.

Ascenderunt in templum. Tàm mali quàm boni æqualiter Ecclesiam visitant, æqualiter sacramenta exterius sacramentaliter sumunt, æqualiter exterius occurrunt, æqualiter verbum audiunt, sed non æqualiter ex his interius proficiunt. Quantum ergò ad hoc isti duo, scilicet Pharisæus & Publicanus fuerunt æquales, quia æqualiter in templum ascenderunt. Sciendum est de duplici ascensu cuilibet homini necessario & vtili ad salutem. Nam ascendere debet homo corporaliter in templum materiale ad orandum, secundum historiam Euangelij. Et ascendere debet mentaliter ad templum mentale ad contemplandum secundum allegoriam mysterij. De primo ascensu dicit Euangelium, quod duo homines ascenderunt in templum. Sic Petrus & Ioannes ascenderunt in templum. Et quia hæretici, Hussitæ & Wicklephistæ nituntur templum Dei reprobare, asserentes non esse orandum in templo, sed in omni loco; ideò contra istum errorem aliqua videamus; Primo dicunt pro sua opinione & erroris sui fundamento esse illud Ioannis. *Venit tempus quando nec in hoc monte neque Hierosolymis adorabitur Dominus Deus &c. quia spiritus est, & eos qui adorant, in spiritu & veritate adorare oportet.* Item. *Deus non habitat in templo manu facto.* Item; *Tu autē cum oraueris, intra cubiculum tuum &c.* ergò, vt dicunt, sufficit camera, non est necessaria Ecclesia. Ad quod respondeo, quod non ędificamus Ecclesias, vt ibi Deus localiter contineatur, sed vt decentius colatur & adoretur. Quod autem ipsi hoc placeat, patet per illud; *Domus mea domus orationis vocabitur*; Quod ergo Christus dixit, veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu, quo ad hoc loquitur, vt reprobet superstitionem gentilitatis, qui credebant Deum localiter ibi, sicut quoddam idolū contineri, & non alibi, quod tamen nullus Christianorum hodiè concipit. Per hoc tamen non reprobat fieri Ecclesias & templa materialia; quia non dicit, venit tempus, quando destruentur Ecclesiæ, sed dicit, quando nec hic, s. apud Samaritanos, nec Hierosolymis, scilicet tantum, sed etiam apud gentes conuertendas per nomē meum, adorabunt Patrem in spiritu, id est, spiritualiter de Deo fide credentes. Quod autem dicit de cubiculo, intellige de cubiculo mentis, quantum ad eius quietem. Quod patet ex eo, quia aliàs, qui non haberet cubiculum, non diceretur orare ad literam, cum non haberet, quod clauderet. Vnde & Apostoli leguntur habuisse Ecclesias & in eis orasse. Et Christus frequenter & orasse & prædicasse legitur in templo. *Erat quotidie docens in templo.* Et: *Apostoli erant in templo laudantes.* Et Apostolus dicit contra dehonestantes Ecclesiam; *Aut Ecclesiam contemnitis?* Item Petrus & Ioannes ascenderunt in templum. Item; *Ingressus Paulus in templum prædicabat.* Quantum autem sit vtile & meritoriū orare in Ecclesia materiali, patet ex plurib. *In Ecclesijs benedicite Domino* Et alibi. *Laudate Dominū in aula sancta eius.* Prima igitur ratio est, quare in Ecclesia est orandū, oratio ex peregrinatione est laboriosior

Ad orandum in templis.
Ioan. 4.
Act. 7.
Matth. 6.
Matt. 21.
Luc. 19.
Ioan. 2.
Matt. 21.
Luc. 19.
Ibid. vlt.
1. *Cor.* 11.
Act. 3. & 9.
In Ecclesia orare vtile & meritoriū

Et cum omne meritorium debet esse pœnale, sequitur quod taliter laborans maximè meretur. *Secundo* quia ibi opus ex obedientia est acceptius Deo, & per consequens in merendo est amplius. *Tertiò* quia in domo plus elongata ab opere & sollicitudine seruili, est animus purgatus deuotior. *Quartò* ad placandum & hortandum. Hortans recipere ex concursu fidelium sese iuuantium quilibet est aptior. *Quintò* quia ex sanctificatione templi aliquid sanctitatis remanet in domibus materialibus. Vnde exercitus diaboli ad tentandum orantes est debilior. Diaboli enim vbi superantur locum fugiunt. *Sextò* quia talis modus visitandi domum Dei & orationis est sensus anagogia figuratior. Cum Ecclesia materialis significat tropologicè mentem mundam; Anagogicè cœlestem Hierusalem. Et deambulatio ad Ecclesiam, significat præsentis vitæ peregrinationē, fideles autem limina Sanctorum visitando, considerant cum Apostolo quod non
Hebr. 13. habent hic manentem ciuitatem, & quod dies peregrinationis post lapsum limitati sunt, vt in sudore vescantur pane suo in pœnam peccati. Et sic significatur, quod
Iob. 5. homo ad laborem nascitur. Et quod *mili-*
Idem 7. *tia est vita hominis super terram.* Potest tamen esse efficacior ratio ad hoc, quia post lapsum peccati oportet ad rationem operis meritorij, quod sit laboriosum vel pœnale vltra statum innocentiæ; quia dicit Linconiensis; oportet offendentem vltra antiquum debitum ad hoc, vt satisfaciat erogare, i. addere aliquid. Ideò nō superest, quod vltra statum innocentiæ supererogemus nisi pœnalitas. Oportet ergò, quod oratio placida Deo sit, cum pœna ieiunij vel laboris aut eleemosynæ, quod Chri-
Matth. 5. stus videtur dicere: *Si diligitis eos qui diligunt vos, quam mercedem habebitis? Nonne Publicani hoc faciunt?* quasi dicat. Oportet lapsos ad rationē operis meritorij superaddere aliquid supererogabilis in ratione difficultatis & pœnalitatis Publicanorum & Gentilium ad rationem commodi temporalis. Vnde dicitur; *Per multas tri-*
Act. 14. *bulationes oportet vos intrare in regnum cœlorum.* Et hac puto ratione Deus in veteri testamento vnicum solum templum Hierosolymis fieri præcepit. Ad illud omnes Iudæi de longinquissimis partibus peregrinari debebant ter in anno sub ratione præcepti. Vnde non licuit alibi pascha celebrare, nec offerre pro peccato nisi ibidem. *Septimò* quia deuota oratio proximi assistentis exemplificat & excitat aliundè desides ad orandum; Matthæi quinto. *Sic luceat lux vestra*; vnde ex ista causa alternant clerici nunc cum nota, nunc cum musicis instrumentis, nunc sine talibus, vt ex orationis alternatione fiat laicis & clericis oratio sapidior. Et vt hæc vtiliter fierent, expediret talia facere cum magna diligentia, & attentione, & deuotione, qua potest fieri maiori, nè fructus orationis tàm in ipsis quàm laicis frustraretur ex dissolutione cātus. Vnde dicitur, quod Esdras legit in libr. legis Dei distinctè & apertè, s. ad intelligendum. Postquam autem, vt dictum est, persuasum est fidelibus templum materiale congruum fore locum laudis diuinæ, restat breuiter videre de ascensu ad templum prædictum. Ascendendum est igitur ad illud quatuor gradibus, quamuis octo gradibus ascendebatur ad templum Hierosolymitanum. Nos tamen quatuor ponamus geminādo quemlibet ad duos. Primus gradus est lectio, secundus meditatio, tertius oratio, quartus contemplatio. Hæc est autem scala fidelium, qua de terra ad cœlum eleuantur, secundum Bernardum. Lectio fit in prædicatione, cum Scriptura aperitur nobis, vel per nos, vel per alios. Meditatio cum studiosa mente occultæ veritatis notitiam per rationem inuestigamus. Oratio verò est deuota cordis intentio, & pro bonis adipiscendis & malis amouendis supplicatio. Contemplatio est mentis in Deum suspensæ supra se quædam eleuatio æternæ beatitudinis gaudia degustando. Lectio ergò quærit, meditatio inuenit, oratio postulat, contemplatio degustat. Vnde quærite legendo, & inuenietis meditando, pulsate orando, & aperietur vobis contemplando. Spiritualiter autem loquendo debemus ascendere tripliciter. Primò à statu culpæ ad pœni-

pœnitentiam; secundo à pœnitentia ad iustitiã; tertio à iustitia ad cõtemplationis eminentiam. De primo ascensu dicitur. *Dauid ascendebat cliuum oliuarum flens, & operto capite & nudis pedibus incedens*. Per quod significatur ascensus peccatoris ad sinum diuinæ iustitiæ, misericordiæ & pietatis per eius considerationem, qui fleuit per contritionem, & operto capite per exteriorem confusionem, nudat pedes, id est, reuelat affectus suos & desideria per confessionem. Ita ascendit sanctus iste publicanus, qui considerata pietate diuinæ misericordiæ dixit; *Deus propitius esto mihi peccatori*. Benè mundauit pedes affectuum, qui se dixit peccatorem; operto autem capite, quia post confessionem non audebat oculos in cælum leuare. Et significat statum incipientium, quorum est erubescere pro peccatis. De secundo ascensu dicitur. *Super montem excelsum & sublimem posuisti cubile tuum*, id est, propositum tuum in operibus iustitiæ, *& illuc ascendisti vt immolares victimas*. vincendo auaritiam per largitatem, superbiam per humilitatem, concupiscentiam per castitatem & sobrietatem. Iste est ascensus proficientium, quorum est intendere operibus iustitiæ satisfacientis. De tertio ascensu dicitur. *Quæ est ista quæ ascendit de deserto.*, quia verus contemplatiuus deserit mundum & sei psum, delitijs affluens, per prælibationem gaudiorum internorum & æternorum innixa super dilectum suum, quia nihil inter ipsum & Christum, nihil appetit præter Christum. Ascende igitur à delitijs ad castitatem, à diuitijs ad charitatem, ab honoribus & excellentijs ad humilitatem. Et sic ascenditur à statu culpæ ad pœnitentiam. De ascensu à delitijs ad castitatem habetur figura in actibus. *Ascendebat eunuchus*, per quẽ figuratur vir iustus & continens, & fluxa concupiscẽtiarum in se extinguens. Vnde Hierem. *Ecce quasi nubes ascendet*, quia castitas est refrigerium & vmbraculum tentationum. De ascensu à diuitijs ad charitatem habetur figura in Iudicium. *Ascendit flamma altaris in cælum, & Angelus Domini pariter in flamma ascendit*. Quod fit quando cor inflammatur per amorem, tunc enim ascendit per charitatem. De ascensu ab honoribus ad humilitatem habetur figura apud Isa. 53. *Ascendet sicut radix de terra sitienti*. Radix, quæ terra tegitur, significat humilitatem, quando se semper occultat & abiectam & vilem reputat, & tamen arborem sustentat & ramos viuificat. Ille etiam, qui ascendit à pœnitentia ad iustitiam, debet ascendere ad tria. *Primo* in cor suum, vt recogitet peccata. *Fons ascendebat è terra, irrigans vniuersam superficiem terræ*, quia ex recogitatione peccatorum sequitur effusio lachrymarũ. *Secundo* debet ascendere in Deum vt recogitet eius mandata. *Ascendamus in montem Domini* Et sequitur. *Docebit nos vias suas*, id est, mandata. *Tertio* debet ascendere in proximum, vt omnia inter ipsum & illum sint pacifica. *Vidi alterum Angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei viui*. Alter Angelus est pacificus Christianus, quia Angelus nunquam irascitur, qui habet signum Dei, id est signum crucis & reconciliationis fraternæ, quia per crucem nos reconciliauit. Sic & nos debemus fratribus reconciliari. Luc. 6. *Vade prius reconciliari &c*. Ille etiam qui ascendit à iustitia ad contemplationis eminentiam debet ascendere ad tria. *Primo* debet ascendere ad contemplandum patris potestatem. *Ascendet quasi aquila & volabit*. Aquila significat contemplantem, qui propter visum limpidiorem & volatum altiorem debet considerare diuinam potestatem in creaturis, omnia sua opera referendo in Deum, vt cognoscat suum defectum. *Secundo* debet ascendere ad contemplandum filij veritatem. Exod. 19. *Ascendit in montem, vbi prohibetur promiscuum vulgus ascendere*. Moyses significat virum à fluxu mundi separatum. Interpretatur enim assumptus ex aquis, ad significandum quod nullus habet veritatem melius cognoscere nisi qui fluxum mundi deserit. *Tertio* debet ascendere ad contemplandum Spiritus sancti bonitatem. *Ascendam in palmam & apprehendam fructus eius*. Palmam significat Spiritum sanctum, propter dulcedinem fructus donorum & gratiarum ipsius. *Spiritus meus super mel dulcis*. Isti ascensus sunt multum vtiles, quia patris potestas considerata inducit timorem. Filij veritas induciti-

Ascendens à pœnitentia ad iustitiam ascendit ad tria.

Genes. 2.

Isa 2.

Apoc. 7.

Ascendens à iustitia ad contemplationem ascendit ad tria.

Ierem. 49.

Cant. 8.

cit timorem. Filij veritas inducit dolorem. Spiritus ſancti bonitas inducit amorem. Et tantum de ſecundo.

III.

Vt orarent. Ad hoc debet eſſe totum noſtrum propoſitum & ſtudium, vt oremus pro defectibus noſtris amouendis & donis ſuis largiendis. Nec immeritò. Non ad orationis perfectionem omnium tendit ſtructura virtutum, & ipſæ virtutes abſque orationis iunctura non poſſunt compleri. Circa quod conſideranda ſunt tria. *Primo* qualis debet eſſe orans. *Secundo* qualis debet eſſe oratio ad formam verborum. *Tertio* de modo orandi. Primo igitur debet eſſe orans bene diſpoſitus, ſcilicet contritus & humilis, & hoc non ſolum in oratione, ſed etiam ante orationem debet ſe homo diſponere. Vnuſquiſque antequam in oratione procumbat, omnes cogitationes ſuperfluas ab animi ſui intentione repellat inquit Euſeb. Cæſar. Et Iſido. Purgãdus eſt prius animus temporaliũ rerũ cogitationibus, vt pura acies cordis ad Deũ verè & ſimpliciter dirigatur. Quales in oratione volumus inueniri, tales nos oportet ante tempus orationis præparare. Ex præcedenti enim ſtatu mens in ſupplicatione formatur. Et idcirco quicquid volumus, vt nobis orantibus non ſurrepat, ante orationem de noſtro pectore debemus euellere; ſunt autem remouenda ante orationem, *Primo* ſollicitudo rerum temporalium eſt penitus abſcindẽda *Secundo* nullius negotij curam nec memoriam admittamus. *Tertio* detractiones & vaniloquia & omnes ſcurrilitates ſimiliter amputemus. *Quarto* iræ & triſtitiæ perturbatio funditus eſt eruenda. *Quinto* fomitem carnalis concupiſcentiæ à corde noſtro radicitus euellamus, & ita quibuſlibet vitijs penitus abſciſſis iacienda ſunt primum profundæ humilitatis inconcuſſa fundamenta. De ſecundo, ſcilicet, de forma verborum orationis, ſciendum, quod oratio noſtra debet eſſe ad ſimilitudinem orationis iſtius publicani, & iuxta conſilium Saluatoris, *Orantes nolite multum loqui;* & iuxta ſuaſum Apoſtoli dicentis; *Volo vos in Eccleſia quinque verba loqui*. Iſta quinque verba ſunt verba publicani, ſcil. *Deus propitius eſto mihi peccatori.* Sed diceres, ſi ſic, igitur non eſt diutinè orandum, ſicut hodie dicunt hæretici, qui omnibus officijs diuinis & eccleſiaſticis dimiſſis, paucis vtuntur verbis in Miſſa & alijs horis, allegantes illud Matthæi. 6. *Orantes nolite multum loqui*. Ad quod reſpondetur, quod Chriſtus non intendit prohibere diuturnitatem orationis. Nam *ipſe erat pernoctans in oratione.* Sed per illa verba elidit quendam errorem gentilium quo credebant orationes vocales quantò prolixiores, tanto eſſe meliores. Sic etiam putabant phariſæi, quod oblatio quanto eſt maior, tanto eſt melior. Deſtruens igitur hunc errorem Chriſtus, poſuit exemplum de vidua paupercula, quæ non ex magnitudine oblationis, ſed intentionis commendata eſt. Non ergo Chriſtus prohibet ſimpliciter prolixitatem orationis, ſed eo modo, quo ethnici faciunt & gentiles. Populus enim gentilis erat in errore quadruplici in hac parte. *Primo* arguebant, ſi oratio aliqualiter diuturna eſt bona, oratio duplo diuturnior, eſt melior. Et ſic in infinitum. Sed neſciunt quia virtus conſiſtit in medio, ideo non poteſt excedere medium ſibi à ratione determinatum. Oratio ergo vocalis de quanto excitat deuotionem interioris hominis orantis, tantum eſt vtilis. Si autẽ diſtrahit, tunc eſt nociua. Ita D. Tho. *Secundo* putabant, quod oratio vocalis poteſt per ſe eſſe meritoria, ſicut hodie putant fatui Chriſtiani. Sed conſtat quod oratio facta indebitè, ſc. in mortali peccato, vel ſine deuotione mẽtali, eſt nociua. Vnde Auguſtinus in epiſt. 4. ad Probam viduam, quę fuit vxor Adelphi conſulis, quod Chriſtus non prohibet diuturnum affectum, cum ipſemet in huiuſmodi oratione pernoctauit. Sed prohibet multa loqui ſuperflua. Vnde dicit Auguſtinus. Abſit ab oratione multa locutio, ſed non deſit multa precatio ſi feruens perſeuerat intentio. Vnde patet, quod multa loqui in orãdo, eſt rem neceſſariam ſuperfluis agere verbis. Multum enim orare eſt multum eum, quem precamur, diuturna cordis intentione pulſare. Nam plerumque hoc negotium plus gemitibus quam ſermoni-

Orans qualis eſſe debeat.

lib. 2. de ſum. bono c. 7.

Forma orationis qualis eſſe debeat.

Matth. 6.

tionibus agitur, plus fletu quam affatu. Et ex hoc vult Augustinus, quod solum illa oratio est meritoria, quæ præcedit ex diuturnitate affectus deuotionis, licet verba sint breuia vel interdum nulla, sicut patet de Moyse. Et de Anna, qui ambo quasi tacendo orabant, & tamen in conspectu Dei dicebantur clamare. *Tertio* putauerunt gentiles quod Dominus verbis compositis aut persuasiuis & coloratis potius moueretur, quam alijs ad exaudiendum; vel quod absens vocibus altioribus prouocaretur; vel quasi ignorans verborum ambagibus doceatur. Cui opinioni illudit Elias dicens gentilibus prophetis Baal; 3. Reg. 18. *Clamate voce maiori; Deus enim vester est, & forsitan cum alio loquitur, aut in diuersorio, aut in itinere, aut certè dormit vt excitetur.* Quæ verba loquitur propheta secundum eorum falsam opinionem in eorum persona, vt experientia operis error eorum destruatur. Vnde sequitur. *Clamabant ergo voce magna, & incidebant se iuxta ritum suum cultris & lanceolis, donec perfunderentur sanguine.* Et istum errorem recitat Chrysostomus super Matthæum Homil. 2. *Quarto* errabant in hoc, quia non credebant sufficere vnam orationem ad omnia imperranda. Et ideo multiplicabant orationes secundum multiplicationem temporalium orantes prolixè. Sed Christus per oppositum dixit; *Primum quærite regnum Dei &c. & omnia hæc adijcientur vobis.* Et in oratione sua solum docet petere panem nostrum quotidianum pro omnibus temporalibus. Quo ergo ad hanc perfectionem forma verborum orationis istius publicani fuit multũ commendabilis, quia breuis in verbis, & in sensu vtilis, quia petit remissionem peccatorum.

Quantum ergo ad formam diuersorum negotiorum pro quibus formatur & regulatur nostra intentio, est sciendum, quod Apostolus ponit quatuor species supplicationum. *Prima* est obsecratio, quæ fit pro peccatis vel præteritis vel præsentibus, per quam venia postulatur, & pertinet ad incipientes. Et hanc Christus in se exemplificauit cum orauit dicens; *Pater si fieri potest, transeat à me calix iste.* *Secunda* est oratio, in qua aliquid Deo offerimus vel vouemus, quod fit cum quasi spreto mundo spondemus nos tota intentione Domino seruituros. Et ista respicit illos, qui iam sunt in profectu spirituali, & appetitu virtutum, & quadam mentis sublimitate. Et hanc Christus in se ostendit, cum dicit; *Pater ego te clarificaui super terram, opus consummaui quod dedisti mihi.* *Tertia* est postulatio, quam pro caris nostris, vel pro pace totius mundi solemus emittere. Et ista respicit illos, qui perfecti existentes in se pro alijs intercedunt. Et hanc Christus etiam in se ostendit, cum dixit; *Pater quos dedisti mihi, volo vt vbi ego sum & illi sint mecum.* *Quarta* est gratiarum actio, quam pro beneficijs diuinis vel etiam æternaliter præparatis anima Deo per ineffabiles excessus refert. Et pertinent ista ad contemplatiuos, quam etiam Christus habuit, cum dixit; *Confiteor tibi pater Domine cœli & terræ*, id est, gratias ago tibi secundum Hieronymum. Licet autem Christus istas species singulariter & seorsum ostendit, tamen possunt omnes simul in vnam misceri. De tertio, scilicet de modo orandi, est sciendum, quod modus orandi debet esse ordinatus & regulatus tam in mente quam in corpore. In mente quidem debet habere octo conditiones secundum Isidorum. *Primo* nanque debet esse oratio cum gemitu & recordatione propriorum defectuum, sicut iste publicanus fecit percutiẽdo pectus suum & recognoscendo se peccatorem Psalm. *Rugiebam à gemitu cordis mei.* Et iterum. *Gemitus meus à te non est absconditus.* Et Isa, 38. *Recogitabo tibi omnes annos meos.* Gemitus iste ex duobus oritur, scilicet vt consideremus quam grauia sunt peccata, quæ commisimus, & quam dira inferni supplicia, quæ timemus. *Secundo* propositum abstinendi à peccatis commissis. Nam nihil proficit oratio, si denuo committitur, vnde iterum venia postulatur. *Tertio* cogitationum segregatio.

2. Oratio.

Ioan. 17.

3. Postulatio.

4. Gratiarum actio.

Matt. 11.

lib. 3. de sum. bon. cap. 7.

Modus orandi ex parte mentis 8 conditiones habet.

Tunc

Tunc veraciter oramus, quando aliunde non cogitamus. Vnde Apostolus. *Orabo spiritu, orabo & mente.* (1. Cor. 14.) *Quarto* debet offendenti proximo mala dimittere. Nam ille, qui habet rancorem contra proximum, similis est illi qui vult mederi, & ferrum nõ vult deponere de vulnere. Vnde dicitur Eccl. (Eccl 28.) *Remitte prius nocenti te, & tunc tibi deprecanti peccata soluentur.* Vnde iuxta sententiam Christi peccat qui pro inimicis non orat; qui contra inimicos orant, & amaros fundunt gemitus, illorum oratio in peccatum conuertitur. *Quinto* debet habere confidentiam, vt non desperet de eo obtinendo pro quo orat. Nam inaniter orat, qui spei fiduciam non habet. Vnde Iacob. (Iacob. 1.) 1 *Postulet autem in fide nihil hæsitans.* Procedit autem ista diffidentia & dubitatio, ex eo, quando homo se sentit circa affectionem peccandi versari. Non enim potest habere preces certas & fiduciam, qui adhuc in præceptis Dei pigritat, & peccati recordatione delectatur. Qui à præceptis Dei auertitur, quod postulat in oratione non meretur. *Sexto* requiritur, vt habeat bona opera qualiacumque. (Thren. 3.) *Leuemus corda nostra cum manibus ad Deum.* Quod exponit Isido. dicẽs: Cor cũ manibus leuat, qui orationem cum opere subleuat. Nam quisquis orat & non operatur, cor leuat & manus non leuat. Sed certè secundum ipsum culpabiliter manus ad Deum expandit, qui facta sua orando iactanter prodit, sicut pharisæus in templo iactanter orabat, seque magis quam Deum de operibus iustis laudare volebat, & talis oratio conuertitur in peccatum, quia secundum Isido. Qui iactanter orat, laudem appetendo humanam, non solum eius oratio non delet peccatum, sed ipsa conuertitur in peccatum. *Septimo* requiritur, vt habeatur perseuerantia in aduersis. (Deus cur differat exaudire.) Differt autem Deus exaudire preces iustorum in tribulationibus propter tria, secundum Isidorum. *Primo* vt considerantes, quod non cito exaudimur, nobis facta nostra in oculis nostris proponamus, vt hoc ipsum quod differtur, diuinæ deputetur iustitiæ, & culpæ nostrę. *Secundo* ideo, quia Dominus sic non exaudiendo eos ad voluntatem, disponit exaudire ad vtilitatem & salutem. Sicut contigit Apostolo, qui licet ter petijt amotionẽ stimuli, non tamen impetrauit, quia impediuit talis exauditio ad profectum. *Tertio* differt Deus exauditionem, vt impiorum peruersitas augeatur. Veruntamen quando iusti temporaliter audiũtur pro eorum salute, qui eos affligunt, vt dũ illis tẽporali remedio subuenitur, prauorũ oculi ad cõuersionẽ aperiantur. De hoc habetur exẽplũ secundũ Isido. in tribus pueris, quorũ ignis frigidus fuit, ideò, vt Nabuchodonosor Deũ verũ agnosceret. Sicut & propheta in Psal. ait. *Propter inimicos meos eripe me Domine.* *Quarto* ideo citò non exaudiuntur, vt dum differuntur orationes excitatæ maioribus præmijs cumulentur, de quo ponit exemplum Isidorus de messe, quæ quanto plus differtur repressione frigoris, tanto fruges cumulatiores crescunt. *Octauo* requiritur, vt habeatur recta intentio, scilicet vt non oret quis propter hoc, vt videatur ab hominibus, sed tantum à Deo. Nam proprium est hypocritarum offerre se in oratione cunctis videntibus, quorum fructus est non Deo placere, sed gloriam ab hominibus comparare. Hæc Isidorus.

De modo verò regulato & ordinato in corpore qui habendus est in oratione, sciendum est, quod sextuplex est modus orandi. *Primus* extendendo manus & brachia trans caput versus cœlum, non sedendo nec appodiando, sed erectus stando, iuxta illud Psalm. *Exaudi Domine vocem meam dum oro ad te, dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum* item Isai. *ipsi mista; In noctibus extollite manus vestras.* Item in alio. *Eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum.* Sic orabat sanctus Martinus, de quo dicitur; hic oculis ac manibus in cælum intentus &c. Sic orabat Moyses contra Amalechitas. *Secundus* modus orandi est manibus vlnis expansis in modum crucis eleuatis. Psalm *Clamaui ad te Domine, tota die expandi manus meas ad te.* Sic orauit Saluator in cruce. Sic Helias orauit suscitando filium viduæ vbi dicit; *Expandit se & mensus est super puerum tribus vicibus dicens; Domine Deus obsecro reuertatur anima pueri huius in corpus suum.* *Tertius* modus orandi est stando

stando complosis manibus ante faciē suā. Sic orauit Phinees, sicut dicitur in Psal. *Stetit Phinees & placauit & cessauit quassatio.* *Quartus* modus orandi est positis genibus in terrā. Sic orauit leprosus. Marci 1. de quo dicitur *quod genu flexo dixit*; *Domine si vis potes me mundare*. Sic orabat Stephanus positis genibus. Sic orabat Paulus qui de se dicit, *Flecto genua mea ad patrem Domini nostri Iesu Christi.* Sic orauit Iacobus frater Domini, qui centum vicibus per diem, & centum per noctem curuauit genua. *Quintus* modus orandi est, quando orans proijcit se in terra. Sic adorauerunt magi proijcientes se in terram, de quibus dicitur. *Venite adoremus & procidamus ante Deū.* Et: *procidentes adorauerunt eum.* *Sextus* modus orandi est cum quis stando incuruat se & oculos suos defigit in terram erubescendo. Sic fecit hic publicanus dicens illud; *Non sum dignus videre altitudinem cœli præ multitudine iniquitatum mearum.* Et iste est optimus modus orandi pro simplicibus & priuatis personis. Sic Magdalena retro secus pedes Domini stās rigabat eos lachrymis. Sic Petrus non veniens in faciem Domini sed exiens foras fleuit amarè. Vt igitur oratio nostra exaudiri mereatur, vt peccata nobis cum publicano remittantur, ascendamus hodie deuotionis affectu in templum nostræ conscientiæ, contemplantes ibi diuinæ iustitiæ seueritatem & eius misericordiæ pietatem, quatenus sic exorando descendamus iustificati in domum nostram, & tādem suscipi mereamur in domum sempiternæ gloriæ. Ad quam nos perducere dignetur Pater & Filius & Spiritus sanctus.

DOMINICA VNDECIMA POST TRINITATEM.

SERMO II.

Omnis qui se exaltat humiliabitur, & omnis qui se humiliat exaltabitur. Lucæ 18.

NON est alia via ad capessendam & obtinendam summam veritatem, quæ est vita æterna, quam humilitas. Et quotiens interrogares, dicerē quod hæc est via, scilicet humilitas. Non ita, quod non sint alia præcepta Dei, sed nisi humilitas omnia, quæcunque benè fecerimus, & præcesserit & comitata fuerit, & cōsecuta & postposita, totum superbia de manu extorquet. Hæc August. Hinc est quod Saluator veniens in mundum nunciauit nobis nouā viā, vt dicit Apostolus, viam, inquā, humilitatis, per quam exinaniuit semetipsum formā serui accipiens. Hanc quoq; omnibus diebus suis in se imitandam docuit. Matth. 11. *Discite*, inquit, *à me, quia mitis sum & humilis corde.* Quod tractans August. in li. de verb. Domini dicit; *Discite*, inquit, *à me*, nō mundum fabricare, non cuncta visibilia & inuisibilia creare, nō in ipso mundo miracula facere & mortuos suscitare, sed quoniam mitis sum & humilis corde. Et rectè Christus incipit ab humilitate, quia secundum August. ibidem dicitur, hæc est fundamentum totius fabricæ & celsitudinis cœlestis. Excelsa namq; est patria, sed humilis est via. Et licet humilitas sic appareat, tamen ea nihil est excelsius, vt dicit Amb. super Lucam. Hāc viam Christus se appellās dicit; *Ego sū via, veritas, & vita.* Quod tractans Bernard. Viā, dicit humilitatem, quæ ducit ad veritatem. Si ergo proponit exemplum humilitatis & mansuetudinis formā, hic est legislator, qui legē dedit delinquentibus

Ioan. 14.
Lib. de 12. gradibus humilit.

tibus in via. Viam, inquit Berna. humilitatis per quam ad cognitionem redeant veritatis. Hæc est scala illa, quam Iacob vidit, de cuius summitate Dominus prospiciebat super filios hominum. Bona via humilitatis, in qua veritas inquiritur, charitas acquiritur, generationes sapientiæ participantur. Hæc Bern. Cum igitur non sit alia via perueniēdi ad patriā cœlestem præter humilitatem, nō immeritò nullus exaltatur sine illa. Statuit igitur diuina iustitia,

Matt. 18. *nisi efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum.* Et quid mirum, si nullus sanctorum exaltatur sine ea, cū etiam nec ipse filius Dei exaltari voluit sine illa. *Humiliauit enim seipsum, formam serui accipiēs, propter quod,* sc. meritum humilitatis & o-

Phil. 2. bedientiæ, *Deus pater exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen.* Sed nunquid alia via, non fuit ad cœlū perueniendi. Certè non, secundum diuinam iustitiam & congruentiam, licet potuit fieri alia secundum omnipotentiam. Nam iustum est, quod quia diabolus rex superbię, per viam superbiæ ver..rat in paradisum, & de paradiso primum hominem eadē via eiecit in mundum, & tandem de mundo traxit genus humanum eadem via ad infernum. Sicq; altus & superbus, qui se exaltauit, iustè humiliatus est, venit tandem filius Dei rex regum & Dominus dominantium coęternus & coæqualis Deo patri in potentia, sapientia, & bonitate, atq; ita sublimis in maiestate & excelsus, terribilis rex magnus super omnem terrā, qui existens altus, immò altissimus solus in omni terra, non solum mortalium sed etiam viuentium in sęcula, & humilis factus se humiliauit voluntate non necessitate coactus, eo quod oblatus est, quia ipse voluit, vt per humilitatis viam celsam conscenderet patriam, ac per hoc nos doceret exemplo suo, quia omnis qui se exaltat humiliabitur, sicut diabolus, & omnis qui se humiliat exaltabitur, sicut Christus noster Dominus Dei filius. Itaque

Proposit. rectè dicitur, *quia omnis qui se exaltat humiliabitur & qui se humiliat &c.* In quibus verbis tria nobis consideranda occurrunt. *Primò* vitium detestabile elationis, cum dicitur, *Omnis qui se exaltat.* *Secundò* præconium laudabile humilitatis, cum dicitur, *Et omnis, qui se humiliat.* *Tertiò* vtriusque meritum præmiabile ratione diuersæ mercedis, quia illud *humiliabitur*, istud, *exaltabitur.*

I.

Omnis qui se exaltat humiliabitur. Circa hoc tria sunt consideranda. *Primò* quantum malum est elationis seu superbiæ. *Secundò*, quomodo agnoscitur eius malitia. *Tertiò* qualiter fugatur eius nequitia. De primò dicit Ambro. quod superbia est peruersæ celsitudinis appetitus, quam peruersitatem describit August. dicēs quia superbus inferiorem cōtemnit, despicit parem, & superiori appetit dominari. Ecce peruersitas Vnde quasi omnibus cōtemptis, quibus subesse debuit, se exaltat supra alios. Cuius malitiam describens Isidorus lib. 2. de sum. bon. c. 38. dicit; Omni vitio deterior est superbia. Nec mirum si dicit eam omni vitio deteriorem, cum secundum Aug. alia quæcūq; iniquitas malis operibus exercetur, vt fiant; Superbia verò in bonis insidiatur, vt pereant. Hinc Psalmus dicit superbiā delictum maximum, *Et emundabor à delicto maximo.* vbi Augustinus: A quo alio nisi à peccato superbiæ, quo non est maius peccatum, eo quod facit hominem apostatare à Deo? Verè ergo ille immaculatus est, qui hoc vitio caret. Hæc ille. Innocent. quartus in glossa Psalmi prædicti dicit maximum delictum, quia diabolus qui prim⁹ peccauit eo crimine deliquit. Et dicitur delictum, quasi à delinquente factum; maximum, quia directè opponitur Deo; Isa 42. *Gloriam meam alteri non dabo.* Et propter hoc Deus directè illi resistit. Est igitur hoc peccatū maximum, quia cæteris generosum nascendo, sicut rex maximus est inter nobiles propter generositatē. *Secundò* maximum, quia ceteris animosius in inuadendo. Sicut leo maximus bestiarum, propter animositatem. *Tertiò* maximum, quia cæteris cautius in allicendo, sicut mel dicitur maximum inter dulcia, quia maximè allicit gustū. De primo quomodo hoc vitium est generosum nascendo, patet, quia est natura spirituale, & inter angelicos spiritus primum adinuentum. Et ideò nobiles

les mẽtes primum impetit. Vnde Hieron. Superbia natione cœlestis sublimium appetit mentes, & quasi ad proprios reuolans ortus appetit gloriam, & puritatem hominum vult rumpere, quæ de gloria & puritate angelorũ erupit, siue orta est, & quos inuenit participes naturæ, facit consortes ruinæ. Sic tamen fatua est, quod ad domũ nescit redire, scilicet in cœlum. Et huic concordans Hugo dicit, Superbia in cœlo nata est, sed velut immemor, qua via inde ceciderit, illuc postea redire non potuit. Secundò superbia est vitium animosius in inuadendo, quia non parcit nec personæ, nec tempori, nec statui; non parcit loco, quia quanto locus solennior, tanto superbia promptior; in congregationibus, in prædicationibus, in quibuscunque publicis negotijs statim superbia se immiscet; quia in Ecclesia, in loco sacro validè lucratur, sicut patet hic de pharisæo, quem sibi lucrata est. Ibi enim vtriusque sexus personæ in ornatu, in gestu, maximè in ecclesia vbi contritioni & humilitati se dare deberent, ostentationi ac superbiæ magis student, quam deuotioni. Superbia non pepercit personæ, quia non Christo. Ipsum enim spiritus superbię inuasit angelum primum & hominem primum, nec est qui se abscõdat ab ea, quia dicit Hieronymus, difficilius arrogantia quam auro aut argento caremus. Vnde August. in epist. ad Dioscorum: Vitia cætera in peccatis, superbia verò in rectè factis cauenda est, ne illa quæ laudabiliter facta sunt, ipsius laudis cupiditate amittantur. Non parcit tempori, immò quantò dies sanctior, vt in Natali & in Pascha &c. tãtò magis infestat; minus de nocte quam de die; amat semper lucem, quia de patria lucis orta est, scilicet de cœlo. Nõ parcit statui; quia tam senes quã iuuenes, tam religiosos qaam seculares inuadit; diuites, pauperes, inferiores, superiores. Et ideò metrice dicitur, *Cum benè pugnatis, cuncta subiecta putatis. Quæ post infestat vincenda superbia restat.* Tertiò superbia est vitium cæteris cautius in alliciendo. Facilè enim est declinare gulam, & vitare luxuriam, furta, homicidia, non sic autem superbiam. Vnde dicit Gregorius 33. lib. morali. Superbia eò quod minus turpis creditur, minus vitatur, luxuriam verò eo magis homines erubescunt, quò simul omnes turpem nouerunt.

Secundò quomodo cognoscatur eius malitia, dicit Henricus de Vrmaria lib. 1. de perfectione interioris hominis capit. 8. quod duo sunt eius genera. Vnum corporale, quod carnales insequitur; aliud spirituale, quod perniciosius est, quia illos specialius impugnat, quos nouit in virtutibus profecisse; sicut patet hic de pharisæo, quem spiritualibus donis spoliauit. Sed quia istud vitium vt communiter de bonis actibus & virtutibus nascitur, ideò difficile cognoscitur. Occultat enim se sicut serpens sub folijs arborum virentium, ita illud sub triplici specie virtutum. *Primò* sub specie simulatæ iustitiæ. Et hoc maximè apparet in illis, qui sub specie zeli & rectitudinis aliorum dicta & facta temere reprehendunt. Tales in se confidentes tanquam iusti cæteros aspernantur more pharisęi, qui publicanum reprehendit, & seipsum falsè iustificauit. *Secundò* occultat se sub fallacia spiritualis profectus proximi. Est ista species est longè perniciosior quam prima, sicut dicit Augustin. lib 10. confess. Hic penè nulla datur facultas homini seipsum explorandi, videlicet in illis actibus, quos quis pro salute aliorum exercet, quin in eis se aliqua elatio vanitatis immisceat, quod fit in prædicatione, & alijs bonis actibus. *Tertiò* se occultat sub specie humilitatis & fictæ sãctitatis, sicut patet de illis, qui de mundi contemptu & de sordidis vestibus in seipsis gloriantur. Et de hac dicit Hieronymus super Marcum; Multo illa deterior est superbia, quæ sub quibusdam humilitatis signis latet; Nescio enim, quam turpia sunt vitia cum virtutum specie celantur. Sũt tamen aliqua signa quibus ipsa superbia cognoscitur Nam tales superbi secundum Henricum sunt in loquela clamorosi, in taciturnitate amari, in lætitia effusi seu dissoluti, expertes patientiæ, audaces

2 Superbiæ malũ difficulter cognoscitur.

Occultat se sub 3. virtute.

Vbi paulò ante.

ad contumelias irrogandas, ad tolerandas pusillanimes, ad obediendum difficiles, in suis conceptibus pertinaces, aliorum consilijs non acquiescentes, suo potius quam seniorum consilio credentes. Hæc ille. Sed quia de superbia nascitur arrogantia, eo quod secundum Isidorum. Occulta mentis elatio apertam gignit superbiã; Ideò superbia melius cognoscitur per vanam gloriam seu arrogantiam, quæ cognoscitur per septem. *Primò* enim vanè gloriosus est inobediens, refugit namque inferior videri. *Secundò* contendit cum clamore. *Tertiò* iactat se, vt laudabilis appareat, enumerando bona, sicut iste pharisæus. *Quartò* per hypocrisim quærit hominibus exterius apparere. *Quintò* pertinaciter facta mala defendit, ne errasse videatur. *Sexto* discordat à communitate, ita videlicet quia contra commune dictum assumit contrarium, propter vanam gloriam. *Septimo* nouitates inuenit, vt laudetur. Præsumptio autẽ vanę gloriæ in nobis procedit ex præsumptione propriæ perfectionis. Ex quo ꝓcedit quod gratias nobis à Deo collatas magnificamus nimis, & culpas nostras attenuamus. Et ideò vix est aliquis, qui benè iudicat de seipso. Vnde Terentius in quadam comedia, ita verè corrupta est omnium hominum natura, vt aliena melius iudicent, quã sua. Et Tullius in Oratore: arrogãtes & vanè gloriosi ita sua facta reputant, ac si per ea omnes alij supportarentur; sicut exemplificat de imagine picta sculpta sub aliquo ædificio, quæ putatur totum ædificium portare, cum tamen sine ea ædificium ita stet, sicut cum ea. Isti sunt similes cuidã amenti seu phrenetico, qui noluit intrare domum. Et cum quæreretur quare, respõdit, quod ipse supportabat cœlum. Et si ad horam dimisisset cœlum, esset casurum. Contra istos dicitur Isaiæ 47. *Sapientia tua & sciẽtia tua hæc decepit te.* Hæc autẽ ignorantia sui in talibus procedit ex hoc, quia tota consideratio eorum qua debuerunt cœlestia considerare, transiuit in pennas ambitionis, sicut vespertilionibus, qui ideò habent oculos debiles, quia humor oculorum transiuit in pennas alarum. Et

Vbi supra

Superbia optimè cognoscitur ex vana gloria.

ideò Saluator dicit Marc. 13. *Videte vosmetipsos.*

Tertiò istud vitium fugãdum est per tria remedia. Primum est exemplum humilitatis Christi qui dicit; *Discite à me quia mitis sum.* Matth. 11. De quo Augu. dicit super. epist. ad Philip. Ecce habes humilitatis exemplum, superbiæ medicamentum, quid ergo intumescis ô homo? pellis morticinia quid tenderis? sanies fœtida quid inflamaris? princeps tuus humilis, & tu superbũ. bus; caput humile & membrum superbum. Secundum est recognitio propriæ fragilitatis. Primò attendendo vtilitatem suæ cõceptionis. Secundò breuitatem suæ durationis. Ista benè cõsiderans Salomon Sap. 7. dicit. *Sum quidem & ego mortalis homo similis omnibus, & ex genere terreno illius, qui prior factus est.* Vbi tria de se profitetur, scilicet infirmitatem propriæ naturæ, conformitatẽ alienę; & diffitetur generositatẽ. Infirmitatem confitetur, quia dicit se mortalem. Hæc enim consideratio est summa philosophia omnium sapiẽtum. Pauo quãdiu videt pennarum pulchritudinem, tamdiu gloriatur, sed visa pedum deformitate confunditur & erubescit. Sic nos considerantes finem nostrum debemus erubescere. Ex hoc infero quod prima radix superbiæ est ignorantia sui, vt dicit Bernard. sup. Cantica ser 37. vbi sic ait. De ignorantia tui, inquit, venit in te superbia. Sicut enim superbia parit ignorãtiam tui; cum meliorem quam sis decepta, & deceptrix tua cogitatio te esse mentitur. Tertium remedium est consideratio damni ex superbia procedentis. Nam superbia est sicut bestia pessima & ferocissima, omnium virtutum dissipatrix. Nullum est vitium, quod omnes virtutes exhauriat, vt superbiæ malum. Et ideò est generalis & pestifer morbus, omnem structuram virtutum simul deijciens, quæ nullo modo depelli potest melius, quam per timorem Dei & per veram humilitatem, quæ de mansuetudine cordis & eius simplicitate descendit.

II. Om-

I I.

Omnis qui se humiliat. Verè magnum præconium, de quo omnes prophetæ & scripturæ sanctorum testimonium perhibent, vnde August. in lib. ad matrem suam dicit; quod humilitas est eximia virtus, quæ de terrenis facit cœlestes. Est autem humilitas secundum Bernard. virtus qua homo verissima sui cognitione sibiipsi vilescit. Circa quod tria sunt consideranda. *Primo* quanta sit virtutis huius efficacia; *Secundo* quomodo acquiritur eius gratia; *Tertio* quomodo habetur eius notitia. *De Primo* dicitur Isa. vlt. *Ad quem respiciam, nisi ad humilem & quietum & trementem sermones meos*. O quã fœlix, ad quẽ tantus Dñs respicit! cuius respectus fœcundat omni genere virtutum. Sic respexit matrem suam benedictam, quæ de se ait; *Respexit humilitatem ancillæ suæ*. Et quid inde prouenit sibi subdit; *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes*. Ecce efficacia & vtilitas. Iudith. 9 *Humilium tibi semper placuit oratio*. Ipsis datur faciliter propiciatio. 2. Paral. 12. *Quia humiliati sunt, non disperdam eos, daboque eis pauxillum auxilij, & non stillabit furor meus super Hierusalem*. Ipsis datur intelligentia & sapientia. psal. 118. *Intellectum dat paruulis*. Ipsis reuelantur secreta cœlestia. Matt. 11. *Reuelasti ea paruulis*. Ipsa custodit tentatos in periculis. Ipsa omnia bona & merita custodit & congregat. Ipsa meretur gratiam. *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam*. Ipsa acquirit gloriam. Iob 22. *Qui humiliatus fuerit erit in gloria*. *De secundo*, scilicet quomodo acquiritur eius gratia, sciendum quod beatus Bernard. ponit quinque, quibus acquiritur virtus humilitatis. *Primum* est amor propriæ vilitatis. Istud patet in Saluatore, qui non attenta gloria diuinæ maiestatis in se, lauit pedes discipulorum. Ioan. 13. Et Dauid oblitus regiæ celsitudinis lusit coram arca discoopertus 2. Reg. 6. Vnde Aug. multum damnat illas viduas, quæ delicatis manibus horrent tangere pedes infirmorum. Iste autem amor propriæ vilitatis surgit ex cognitione sui. Nam homo considerans se vilem, non multum ponderat suam conditionem, & ita humilia de se sentit. Propter quod dicit Bernard. cognitio scientia sui non inflat, sed humiliat. Vnde & Isaac de diffinitionibus dicit. Quod summa philosophia est cognitio suiipsius. Et apud gentiles ex responso Apollinis idoli scriptum erat, quod nulla esset perueniendi via ad beatitudinem, quam cognoscere seipsum. Vnde & Iuuenal. De cœlo descendit, γνῶθι σεαυτὸν, id est, cognosce teipsum. Hinc Aug. vltra omnes scientias melior est cognitio sui. Ista scientia profuit Abrahæ ad humilitatem, qui legitur dixisse; *Loquar ad Dominum, cum sim puluis & cinis*. *Secundo* acquiritur per exercitium propriæ subiectionis, vt homo sit semper cum aliquo maioris conditionis, quem reuereatur & timeat, vt dicit Seneca. *Tertio* acquiritur per comparationem alicuius melioris; hoc est, vt homo semper in corde suo collocet hominem suo iudicio meliorem, ad cuius vitæ considerationem totiens in oculis suis humilietur, quotiens eius fuerit recordatus, secundum Bern. Vnde Gregor. ait. Magna, quæ agimus quasi minima reputamus, cum fortiorum exempla pensamus. *Quarto* acquiritur per considerationem suæ operationis, quæ est facilitas cadendi, difficilitas resurgendi, assiduitas deficiendi, impossibilitas standi, secundum Augus. *Quinto* acquiritur per considerationem occulti iudicij inspectoris Dei. Vnde Boetius. Magna nobis, si dissimulare nolumus, indicta est necessitas probitatis, cum ante oculos agimus iudicis cuncta cernentis.

Serm. 36. super Cãt.

Aug. 4. de ciu. c. 1.

Gen. 18.

5. de consol. philos.

Sunt autem duodecim gradus humilitatis. *Primus* in corde & corpore semper humilitatem ostendere defixis in terram aspectibus. *Secundus* pauca & rationabilia loqui verba, non clamorosa voce. *Tertius* non esse promptum ad risum. *Quartus* tacere vsque ad interrogationem. *Quintus* tenere quod communis regula seruat. *Sextus* credere & pronunciare se omnibus viliorem, sicut hic publicanus. *Septimus* ad omnia se indignum & inutilem profiteri & credere. *Octauus* confiteri peccata. *Nonus* pro obedientia in duris & asperis ad patiẽtiam amplecti. *Decimus* cum omni obediẽtia se subdere maiori. *Vndecimus* volunta-

Humilitatis gradus 12.

tem propriam non delectari implere. *Duodecimus*, vt memor sit omnium, & timeat de omnibus, quæ perceperit. Illa ergo anima, quæ habet hos gradus, potest dici verè humilis. Sancti plurimum studuerunt adamare hanc virtutem. Refert Gregor. de Cōstantio Mansionario, ad quem cum quidā audiens eius famam venisset, vt videret eū, aspiciens eius personam contemptibilem ait; Ego grandem hominem credidi. Iste nihil habet de homine. Quod ille audiens, gratias egit ei dicens; Tu solus es, qui in me apertos oculos habuisti; & ita despicientē se amplius amauit. Sic Christus cum honoraretur à turbis, in ramis palmarum fleuit. Cum verò contemneretur dixit; *Nolite flere super me.* Vera ergo humilitas est æstimare se nihil esse, legitur etiam de quodam abbate in vitis patrum, quod cum esset quæsitum, quomodo acquisierit hanc virtutē, vt cum emergeret tribulatio in claustro, non loqueretur; Respondit; Quando intraui claustrum, proposui in animo meo dicens; Tu & asinus vnum estote. Sicut ergo ille percutitur & non loquitur, iniuriam patitur & non respondet; Sic & tu facias, prout ait Psalmista. *Vt iumentum factus sū apud te.* Exemplum ibidem de alio refertur. Qui expulsus de domo exibat, reuocatus redibat. Qui interrogatus cur ita fecerit, respondit se similem cani, qui ita facit. Narrat de Pafnucio abbate Ioannes Cassian. li. 3. collationum, quod cum esset honorabilis in quodam claustro magno, videns se humilitatem non posse exercere, fugit inde ad aliud monasterium distans, ibique humeris suis fimum portabat. Similiter narrat de Machario, qui fugit ad Pachomium; Et cum ei diceretur, quod non posset sustinere labores sicut alij, respōdit; Si me inferiorem videris, expelle. Et cum ibi essent mille quadringenti viri ieiunantes, abstinentes, orantes, ipse in angulo stabat vsque ad finem quadragesimæ non panem gustans, non aquam bibens, non genua flectens, non in terra iacens, sed tantum folia cruda die Dominico sumens, nō os aperiens, non labijs loquens, sed tantum iugiter orans, & manibus suis opus faciens. Istis & alijs modis & sanctorum exemplis acquiri potest humilitatis virtus, & præcipuè exemplo Christi, qui vt omnium morborum culpas curaret, descendit de cœlo, & humilis factus est. Si ergo pudet imitari humilem hominem, saltem imitare humilem Deum. Propter hanc enim edocendam magnus Deus factus est paruus homo. *De tertio*, quomodo scilicet habetur humilitatis vera notitia, sciendum quod quinque sunt signa perfectæ humilitatis. *Primum* est amor & familiaritas humilium personarum Ecclesiast. 13. *Omne animal sibi simile diligit.* *Secundum* est, si quis humilia exercitia & vilia seruitia exercet voluntariè & libenter, sicut Christus, qui dicit de se *Ego in medio vestrum sum, sicut qui ministrat.* Sic Abigail assumpta in reginam à Dauid & dixit; *Ecce famula tua sit tibi in ancillam, vt lauet pedes seruorum tuorum.* Et gloriosa virgo regina cœli de se dixit; *Ecce ancilla Domini.* *Tertium est*, quando homo modicum de se præsumens aliorum quærit consilia & eisdem faciliter acquiescit. *Quartum est* si correctiones mansuetè accipit, vt Christus, qui post multas contumelias verborum, patienter & humiliter respondit. Ioan. 8. *Ego dæmonium non habeo.* *Quintum* signum est si homo promptè & humiliter ad quæcunque mandata obedit, sicut Christus dicit de seipso; *Non veni facere voluntatem meam, sed eius qui misit me.*

S. 1. dial. cap. 15.
Exempla humilitatis in sanctis.
Luc. 19.
Matt. 21.
Luc. 23.
lib. 2. c. 15.
Humilitatis signa 5.

III.

Hic humiliabitur; ille exaltabitur. Sciendum, quod humiliatio malorum non est aliud, nisi deiectio ad statum ignominiæ; & econuerso exaltatio bonorum non est aliud, nisi erectio à statu contemptibili ad statum gloriæ. De *primo* sciendum quod humiliatio malorum seu deiectio eorum multum erit ignominiosa, defectuosa, & dolorosa, quia erit cum maxima confusione & abominatione omnium videntium. Iob. 20. *Si ascenderit vsque ad cœlum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur.* Ecce ignominia abominabilis. Quid enim sterquilinio abominabilius? Istud figuratum est

Mach.

Mach. 5. in Antiocho superbo, qui tantæ superbiæ fuit, quod reputauit sibi terram ad nauigandum & mare ad ambulandum, qui tamen fuit ita abominabiliter fœtore percussus, quod scaturiens vermibus sordebat vt canis, & tandem propter intolerabilem fœtorem fuit de exercitu suo eiectus miserabiliter. Sic eijcientur à conspectu sanctorum omnes superbi in die iudicij. O quam magna confusio cadere in conspectu Dei & sanctorum angelorum, qui eos deridebunt! *Et tu Domine deridebis eos.* Prouerb. 1. *Ego quoque in interitu vestro ridebo* Et de iustis dicitur. *Lætabitur iustus cum viderit vindictam*. Ista ignominia etiam benè patet in rege Ioab, qui propter superbiam suam, qua se adorari fecit vt Deum à principibus Iuda, ignominiosè fuit plagatus & in captiuitatem regis Syriæ ductus. *Secundo* deiectio superborum erit defectuosa, quia ab omnibus delitijs, & voluptatibus, & omni gloria & decore spoliabuntur, & nudi & miseri deijcientur. *Diues, cum dormierit nihil secum affert.* Et iterum. *Cum interierit non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria domus eius.* Vnde meritò comparantur fumo deficienti. Psal. *Inimici Domini, mox vt honorati fuerint,* scilicet honoribus & potentijs, *& exaltati* gloria, *deficientes quemadmodum fumus deficient* vbi dicit Innocent quartus. Quod geminatio defectionis duplicem defectum denotat, quia deficient in temporalibus, affligenturque in corpore, & deficient in spiritualibus, & deficient in mente. Vnde Gregor. Erit miseris mors sine morte, defectus sine defectu. Dicit ergo notanter. *quemadmodum fumus.* Congrua est similitudo; fumus enim quanto magis ascendit, tanto magis euanescit; Sic & ipsi in sæculo, quanto magis extolluntur, tanto magis euanescunt & merguntur in inferno. Psal. *Eiecisti eos dum alleuarentur.* Iob 24. *Eleuati sunt ad modicum, & non sustinent. Erunt quasi nubes matutina, & quasi ros matutinus pertransiens, sicut puluis turbine raptus ex area, & sicut fumus de fumario.* *Tertio* ista eiectio erit dolorosa, quia ad locum plenum doloribus & cruciatibus, sicut patet de superbo diuite Luc. 16. qui de se dicit; *Crucior in hac flamma . Ibi vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* Isa. vlt *Ibunt ab aquis niuiū ad calore nimiū.* Iob 24. Et: *Humus eius cōuertetur in sulphur.* Isa. 34. Ista parata sunt in loco horroris infernalis, superbis & vanègloriosis, iuxta illud Isa. 5. *Dilatauit infernus animam suam & aperuit os suum absque vllo termino Et descendent fortes eius & populus eius & sublimes gloriosique eius ad eum.* Nec solum ascendet ad inferni superficiem vel medium vt cæteri peccatores, sed in profundum inferni, iuxta illud Isa. 14. *Veruntamen ad infernum detraheris in profundum laci.* Nec mirum; hoc enim exigit iustitia diuina, vt qui se extulerunt altius, cadant grauius & mergantur profundius. Luc. 6. *Qua mensura mensi fueritis,* in præsenti sæculo, *eadem remetietur vobis,* in futuro. Psal 106. *Ascendunt vsque ad cœlos & descendunt vsque ad abyssos.* De secundo, scilicet de exaltatione humilium sciendum, quod eorum exaltatio seu erectio erit tripliciter sublimis. *Exaltati humiliū erit tripliciter sublimis.* *Primo* enim erit multum honorabilis & gloriosa; *Secundo* sufficiens & copiosa; *Tertio* delectabilis & solatiosa. 1. *De primo* quod erit honorabilis & gloriosa, quia erit in conspectu totius curiæ cœlestis. *Cum gloria suscepisti me.* Et quæ illa gloria? Psalm 30. *quam magna multitudo dulcedinis tua Domine, quam abscondisti timentibus te. Perfecisti eis, qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum* Hæc gloria erit principaliter in conspectu deitatis, iuxta illud; *Omnis qui confitebitur me coram hominibus,* non dicit se, sicut fecerunt superbi & glorificantes, sequitur; *Confitebor & ego eum coram patre meo,* nec solum coram patre, sed etiam coram omnibus electis. *quia in conspectu filiorum hominum.* quasi dicat. Tu reddes eis & perficies illam dulcedinem cunctis videntibus, quando dices in die iudicij, venite benedicti patris mei possidete paratum vobis regnum. Hoc enim erit in conspectu filiorum hominum tam bonorum quam malorum. *Videbunt iusti & lætabuntur.* Psal. 111. *Peccator videbit & irascetur. Videntes turbabuntur timore horribili & mira-* Sap. 5.

mirabuntur in subitatione insperatæ salutis. Tunc enim videbunt sanctos exaltari, & hoc ad maiorem suam confusionem, sed vltra eos non videbunt. Vnde Isa. 26. *Domine exaltetur manus tua vt non videant, videant & confundantur.* Istud patet in exaltatione Mardochæi, quæ facta fuit in conspectu omnium ciuium in Susis; etiam vidente inimico suo Aman. Sed visa gloria & honore Mardochæi Aman de cætero eum non vidit, quia suspensus est in patibulo. *Hest. 7.* *Secundo* hæc exaltatio erit sufficiens & copiosa, quia omnibus delitijs & voluptatibus referta, quæ tanto erit amœnior, quāto à loco, à quo eleuabuntur electi, erit altior. Locus enim humilium est hic omni miseria plenus, à quo tunc eleuabuntur ad summas diuitias & delitias. iuxta illud Isa. *Tūc afflues delitijs & mirabitur & delectabitur cor tuū.* Vnde dicit Chrys. Humilitatē assume, & regnabis super omnia, q̄ desiderat anima tua. Tunc anima exaltati poterit dicere, *In loco pascuæ ibi me collocauit.* Et vnde, *Psal. 22.* *de lacu miseriæ & de luto fecis* transferendo *Psal. 39.* ad locum delitiarum & totius consolationis. *Tertio* illa exaltatio erit delectabilis & solatiosa, quia omni iubilo plena. Et ab omni dolore extranea Apoc. vlt. *Iam non erit luctus, neque clamor, nec vllus dolor.* Quid ergo? Gaudium & lætitia inuenietur in ea; eo quod lætitia sempiterna super capita eorum, quia humiles erant hic in doloribus & in pœnalitatibus, in lachrymis & gemitibus, ideò consolabuntur. Tunc poterit Christus dicere superbo & humili simul; *Tu recepisti bona in vita tua, & iste similiter mala; Nunc verò iste consolatur, tu verò cruciaris.* *Luc. 16.* Nos igitur fratres *humiliemur sub potenti manu Dei, vt nos exaltet in tempore visitationis.* *1. Pet. 5.* Cuius exaltationis nos participes faciat caput humilitatis Dominus Iesus Christus.

Amen.

DOMINICA XII. POST TRINITATIS.

SERMO I.

Adducunt ei surdum & mutum. Marci. 7.

Hugo l. 4. de arca Noe.

Prima hominis creati conditio.

PRimi hominis natura, inquit Hugo, ita à Deo ordinata & instituta fuerat, vt anima, quę corpori pręerat, per sensus quidem ministeria corporis foris impleret, intus autem per rationem ad creatorem suum semper intenderet. Hoc est vt membra corporis sensificando foris ad agendum moueret, sed intentionem & desiderium intus ad solum creatorem dirigeret, & nihil foris ageret, quod ex eius dilectione non procederet, & ad eius dilectionem non pertineret, ita vt omnem actum & charitas imperaret, & ratio disponeret, & sensus impleret & perficeret, quamdiu ergo ordinem naturæ suæ tenuit, quamuis foris per actionem variaretur, intus tamen per intentionem & amorem stabilis permansit; quia vnum intendebat, & propter vnum omnia faciebat, vnum diligebat, & omnium voluntatum atque actionum suarum finem ad vnum referebat, & indefessa mentis acie ad vnum iugiter respiciebat creatorem. Hæc Hugo. Ex quibus verbis patet dignitas humanæ conditionis, quæ sic creata erat, vt per sensus exteriores officia ipsorum foris impleret ad corporis necessitatem, & per sensus interiores soli Deo vacaret. Veruntamen non licuit homini in statu huiusmodi per sensus exteriores quicquam facere, per quod ab intentione dilectionis diuinæ posset impediri. Vnde licet sibi concessum fuit audire vtilia, non tamen inutilia, non tamen

tamen vana aut prophana, & multo minus nociua & perniciosa. Habuit itaque tantam perfectionem in auditu, vt non opus habuit, vt ei extrinsecus Deus loqueretur, quia aurem cordis intrinsecus sic perfectā habuit, qua vocem Dei spiritualiter audire possit. Sed postquam foris ad suasionem serpentis aurem cordis aperuit, aurem ad vocem Dei clausit. Similiter, quia ad loquendum cum antiquo serpente os aperuit & attraxit spiritum iniquitatis, colloquēdo de periculo suæ salutis, meritò os ei clausum fuit, vt cum Deo nec ad Deum loqui posset. Factus est itaque ex eo tempore homo surdus & mutus, ita vt nec Deum sibi præcipientem audiret, nec eum pro beneficijs prout meritò debuit laudaret. Quapropter filius Dei venit in mundum, vt hominem tantis defectibus laborantem misericorditer curaret, veniens namque cœpit facere & docere vt surdi audirent & muti loquerentur. Ad hoc significandum docuit vt per verbum suum exterius aurem cordis aperiret. Vnde aperuit audientibus sensum, vt intelligerent scripturas Luc. 24. Quia enim homo auditum intus perdidit, quo Deum loquentem audiret, reuocans nos ad se Deus foris clamat. Ad hoc etiam venit, vt miraculis & factis suis tacentia ora ad laudem suam aperiret. Istud patet de cæco illuminato. Quo facto omnis plebs vt vidit, dedit laudem Deo. Ad hoc igitur significandum spiritualiter, quia venerat in mundum ad vtrumque defectum prædictum amouendum ab homine, scilicet vt eum præceptis dominicis obedire doceret, prædicare voluit, vt surdi corde audirent. *Surdi audite*, & vt eum ad laudandum Deum incitaret miracula fecit, vt muti corde loquerentur ore. In cuius figura factum est, vt venienti ad mare Galilææ corporaliter, adducerent quendam surdum & mutum. In quibus verbis iuxta triplices personas describuntur tria. *Primo* personæ adducentes hominē, cum dicitur; *Adducunt*. *Secundo* persona Saluatoris ad quem adducebatur, cum dicitur, *ei*. *Tertio* persona adducti, cum dicitur; *Surdum & mutum*. In persona adducentium tangitur vera compassio; In Christo benigna miseratio; in adducto hominis defectuosa & miserabilis passio.

I.

Adducunt. Vera compassio est malis proximorum condolere iuxta illud Apostoli; *Quis infirmatur & ego non infirmor:* In hoc condolere & compati se demonstrabant isti, qui eum ad Christum verum medicum sanandum adducebant. Sciendum, licet homo peccator per se potest cadere in peccatū, per se tamen resurgere non potest. Et hoc propter tres causas. Primo quia est grauis ex parte corporis, quod semper aggrauat animam. Sapient. 9 *Corpus quod corrumpitur aggrauat animam*. Et Iob 7. *Factus sum mihimetipsi grauis*. Et Isaiæ 27 *Grauabit eum iniquitas sua & corruet*. Et Psal. 37. *Sicut onus graue grauatæ sūt super me*. Secundo ex parte viæ, quia via qua debet ad Deum redire, est difficilis. Matth. 7. *Arcta est via, quæ ducit ad vitam*. Tertio quia virtus hominis per se est debilis Ioann. 15. *Sine me nihil potestis facere*. Et ibidem: *Sicut palmes non potest ferre fructum sine vite*, sic vos sine me. Et ideò necesse est, vt peccator adducatur per alium ad Christum. Adducitur autem peccator ad Christum multipliciter; *Primo* per gratiam præuenientem. *Secundo* per Ecclesiam subuenientem; *Tertio* per aduersitatem impellentem. *De primo* dicit Gregor. Dei gratia si in nostro corde nequaquam gratuitè surgeret, profecto mens nostra in peccatorum suorum tenebris obscura remaneret. Et licet ordinatissimum est de nostra reparatione dispensationis consilium, vt qui spontè cecidit, non coactus sed spontè surgat, & qui per liberum arbitrium infirmatus est, non sanitatem recuperet, donec per liberum arbitrium sanari velit, tamen hoc nō est ex nobis, vt velimus, sed Deus in nobis hoc operatur. Gratia enim Dei præuenit & excitat liberum arbitrium nostrum, vt possit velle sanari, qui per se potuit infirmari. Hoc igitur nūc agitur in electis, vt videlicet in præsēti vita ad futuram beatitudinē præparentur, vt homo in hac fœlicitate positus mereatur ad

Cur è peccato homo per se non possit resurgere.

Peccator ad Christum adducitur.

li. 17. moralium.

1.

illam fœlicitatem ascendere, sicut primus homo in illa fœlicitate positus meruit ad hanc infęlicitatem deuenire, sed illud meritum, quo homo infœlix esse meruit, tantummodo ex homine fuit, hoc verò meritum quo homo æternam fœlicitatem mereatur, non ex homine, sed gratia Dei hoc in homine operatur.

2. *De secundo*, dicit
li.3.de pœnit. Ambr. Fleat pro te mater Ecclesia, & culpam tuam lachrymis lauet. Videat Christus merentem, & dicat; Beati estis tristes, quia gaudebitis. Amat vt pro vno multi rogent. Denique in euangelio motus lachrymis viduæ, quia pro ea multi flebant, filium eius resuscitauit. Hæc ille. Vnde magister sententiarum lib.4 d 3. Nisi vnitas Ecclesiæ succurrat, nisi quod deest peccatori sua oratione compleat, de manibus inimici non eripietur mera infirmitas. Hæc ille. In cuius figura legitur, quod cum Ieroboam regi manus aruisset, pro eo quod prophetam Domini capi mandasset, videns quia aliter sanari non posset, dixit ad prophetam; *Deprecare faciem Domini Dei tui, & ora pro me, vt restituatur manus mea mihi. Orauitque vir Dei faciem Domini, & reuersa est manus eius ad eum, sicut prius.* Item Saul dixit Samueli prophetæ; *Porta quæso iniquitatem meam.*
Gen. 20. 1. Reg. 15. Orante Abraam Deus sanauit Abimelech regem Geraræ. Idem habetur in nouo testamento de pluribus. Nam cultor vineæ impetrauit ne ficulnea succideretur Luc. 13. Item ad fidem aliorum sanatus est paraliticus Matt. 9. Item præcibus reguli sanatur filius. Ioan. 4. Item ad præces archisynagogi sanata est filia & resuscitata. Matt. 9. Marc. 5 Luc. 7. Ad petitionem Centurionis curatur seruus. Matth. 8. Marc. 1. Luc. 5. Ad petitionem mulieris Chananeæ sanatur filia à dæmonio Matt. 15. Ex quibus omnibus patet quod intercessio Ecclesiæ necessaria est peccatori ad impetrationem salutis spiritualis ad Christum.

Ecclesia peccatorē ad Christum adducit varijs modis.

Multis autem modis adducit Ecclesia peccatorem ad Christum, scilicet prædicatione. Actu. 2. *His auditis compuncta sunt turbæ,* & Petrus audita voce galli fleuit amarè. Matth. 26. Item absolutione à peccatis Matth. 21. *Soluite & adducite mihi.* Item exemplorum ostensione, sicut exemplo Magdalenæ adducuntur ad Christum luxuriosi. Exemplo Petri periuri. Exemplo Pauli persecutores. Exemplo Matthæi vsurarij. Exemplo Zachæi defraudatores &c. Ad hoc enim in Ecclesia recitantur, vt exēplo eorū peccatores ad pęnitētiam inducantur. *De tertio*, patet in filio prodigo, qui compulsus nimia fame rediјt ad patrem Luc. 15. Sic Paulus per amissionem visus adducitur ad Christum. Actu. 9. Hinc Bernard. tractans illud Cantic. Trahe me post te; Trahimur inquit, cum aduersitatibus exercemur. Multis enim prodest aduersitas, quibus obest prosperitas. Vnde sicut per prosperitatem elongantur à Deo, ita per aduersitatem appropinquant ad Deum. Et ideò sancti viri leguntur multum amasse tribulationes, & aduersitates, & infirmitates, & quando sine illis erant, putabant se à Deo derelictos. Narratur de quodam sene, qui frequenter ægrotabat; Contigit autem vno anno eum non ægrotare, qui affligebatur & plorabat dicens; Dereliquit me Deus, & non visitauit me, scilicet quia non fuit infirmus. Similiter narratur de quodam alio, qui noluit comedere in infirmitate, dicens, quod volebat esse in illa infirmitate per tres annos, vt amplius mereretur, per ista ergo homo adducitur ad Christum, si ea patienter tolerauerit.

III.

Ei. Magna & benigna Christi miseratio fuit. Triplicem autem gratiā circa curam infirmi istius Christus ostendit; *Primo* quia digitum immisit. *Secundo* saliua liniuit. *Tertio* cœlum suspexit & ingemuit. Digitus hic intelligitur Spiritus sanctus secundum Orig. & Bedam, qui mittitur in auriculam hominis, cum gratia Spiritus sancti cor visitat & aperit, vt verbum Dei efficaciter audire possit. Et quia dicitur pluraliter; *Misit digitos*, per id significatur, quod varijs donis & virtutibus Deus visitat hominem, quem curat à peccato. De quibus digitis

digitis dicitur Psalm. 8. *Quoniam videbo cœlos tuos, opera digitorum tuorum.* Primus digitus est pollex, qui habet duos articulos siue duas iuncturas, per quod significatur fortitudo, quæ consistit in duobus, scilicet in patientia aduersorum, & in constanti aggressione arduorum, quia ista sunt necessaria pœnitenti, quæ sine gratia Spiritus sancti haberi non possunt. Secundus est index, qui habet tres articulos, per quem prudentia designatur, quæ consistit in tribus, scilicet in memoria præteritorum, & circumspectione præsentium, & in prouidentia futurorum. Apoc. 4. *Animalia in circuitu & intus erant plena oculis ante & retro.* Tertius est medius habens tres articulos, per quem designatur iustitia, quæ consistit in tribus, in obedientia prælatorum, in subsidio parium, in castigatione inferiorum. Quartus est fidius, habens tres articulos, per quem signatur temperantia, quæ consistit in tribus, scilicet in sobrietate victus & habitus, & in continentia affectus, & in modestia incessus & gestus. Quintus est auricularis, habens tres articulos, & significat humilitatem, quæ consistit in tribus, scilicet in intellectu, in affectu, & in exteriori conuersatione. Hic digitus humilitatis dicitur auricularis, quia aperit intellectum. Prou. 11. *Vbi humilitas, ibi sapientia.* Et quia aperit aures Dei, vt nos exaudiat Eccl. 35. *Oratio humiliantis se nubes penetrat. Secundo* Christus ostendit benignam miserationem circa curam istius surdi saliua liniendo. Saliua autem hic secundum Orig. significat sapientiam Dei patris, scilicet eius filium vnicum, qui à Deo patre tanquam à capite processit, sicut ipse de se dicit Ioan. 6. *Exiui à patre & veni in mundum.* Eccl. 24. *Ego ex ore altissimi prodij.* Saliua ergo liniuit linguam, quando Dei filius descendens à patre nostram mortalitatem visitare dignatus est, cuius humanitate deitati coniuncta, sicut saliua luto coniuncta nostra infirmitas est sanata, iuxta illud Isa. 53. *Cuius liuore sanati sumus.* *Tertio* Christus ostendit benignam miserationem circa curationem istius surdi, in cœlum suspiciens & ingemiscens. Suspectio secundum Orig. significat omnia bona petenda esse à Deo. Inde surdis auditus, inde mutis redditur loquela, quia *omne datum optimum, & omne donum perfectū de sursum est.* Suspexit ergo in cœlum, ac si dicat, quisquis curationem animæ à peccato requirit, postulet eam à Deo, qui dat omnibus affluenter. Eo quod non est salus nisi à Deo. Nam ab eo est omnis salus, à quo est omne bonum Sed omne bonum ex Deo est. Salus ergò omnibus ex Deo, inquit August. in li. de vera religione cap. 20. Hoc est contra sortilegos, magos, incantatores, nigromanticos, qui aliundè quærūt sanitatem corporalem quam à Deo, non de sursum postulantes à Deo, sed deorsum inquirentes à diabolo, cum tamen Dominus dicit de se; *Salus populi ego sum.* Quod autem ingemuit, significat pro peccato esse ingemiscendum, iuxta illud Ezech. 18. *Quacunque hora peccator ingemuerit, omniū iniquitatum eius non recordabor amplius.* Vtrumque istorum habuit publicanus. *Noluit oculos suos in cœlum leuare*, scilicet oculos corporales, sed tantum mentales multum erexerat ad Deum, quibus penetrauit cœlum, & percutiebat pectus suum; ecce gemitus, dicens; *Deus propitius esto mihi peccatori.*

III.

Surdum & mutum. Per istum surdum & mutum designatur homo peccator, qui vt curetur, debet adduci ad Christum. Sed vt magis ordinatè procedamus, primo videamus de surditate istius hominis. Secundo de eius auditione. Tertio de eius curatione. Sciendum, quod peccator fit surdus multipliciter. Primo ergo fit surdus homo ex opilatione malorum humorum in auribus, & tunc fit propriè surditas secundum Constantinum, & Magistrum libro 7. de proprietatibus rerum. Mali humores sunt carnales luxuriæ, quibus homo infectus non audit Deum vocantem se, & hic comparatur dormienti, qui omninò nihil audit. Eccl. 22. *Cum dormiente loquitur, qui narrat stulto sapientiam.* Verè stultus est luxuriosus, qui propter breuissimam moru-

Per surdū & mutū designatur peccator.

Surditas caussatur.

1. Ex oppilatione malorum humorū.

morulam delectationis carnalis dimittit infinitos annos cœlestis consolationis, & non percipit infinitas pœnas perpetuæ dãnationis. Refert Ambrosius de fluuio, qui dicitur Nilus, quod homines terræ illius, vbi idem fluuius oritur, circa montem illum habitantes, non audiunt sonum illius descensus & deflexus, cum tamen fiat cum maximo strepitu & horrore, quod facit eis consuetudo. Sic est de luxuriosis, qui propter consuetudinem peccati obsurdescunt ne audiant vocem Domini vocantis. Sic obsurduit ille vocatus ad nuptias qui dixit; *vxorem duxi, & ideo non possum venire.* Luc. 14. *Secundo* obsurdescit homo propter pulueris subintrationem, vel lapillorum iniectionem in aurem, secundum Magistrũ de proprietatibus rerum lib. 7. Quando enim terra vel puluis subintrat in aurem, tunc non potest homo debitè audire. Terra significat terrenas possessiones & diuitias, quę faciunt in auaro surditatem, quorum aures sunt sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas. Serpens enim dum incãtatur, obturat vnam aurem cauda & aliam ad terrã inclinat; Sic auarus obturat vnam aurem cordis cum longitudine prolixæ vitæ; sicut ille Luc. 12. *Anima mea habes multa bona in annos plurimos &c.* aliam autem suæ intentionis defigit in terram solicitus existens circa terrena. Tales ergo difficiliter audiunt Christum, sicut patet de adolescente, cui cum Christus consuluisset vendere omnia & dare pauperibus, audiens abijt tristis. Refetunt naturales, quod gallina in augusto est surda. Sic certè multi in prosperitate sicut in augusto mẽse, quando est copia omnium victualium, obsurdescunt, nec audiunt Christum. Sicut conqueritur per prophetam. *Filios enutriui & exaltaui, ipsi verò spreuerunt me.* Et tales faciunt sicut pulli anatum cum gallina, vt communiter excubat oua anatum, sed postquam pulli excubantur, statim inuenientes aquam natant, & gallinam in littore clamantem nolunt audire. Sic Christus excubat quandoque hominem pauperem releuando eum de stercore & miseria, sed postquam sederit talis cum principibus populi sui & solium gloriæ teneat, quasi in aqua lata & ampla vagatur & obliuiscitur Dei creatoris sui. *Deum qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Domini creatoris tui.* Hos alloquitur Dominus dicens; *Surdi audite, & cæci intuemini,* scilicet beneficia quæ dedi vobis. Falco quamdiu habet plenum os & guttur saturatum, non vult redire ad manum venatoris clamãtis; Et licet audiat, tamen se fingit non audire & dissimulat: sic multi diuites in prosperitate positi, licet audiant prædicationes & sermones Christi in Ecclesia, tamen dissimulant & quasi non attendunt ea, quæ sũt contra eos. De quibus dicitur. *Ille dissimulabat se non audire. Qui illusor est non audit cum arguitur.* Et ideò expediret talibus vt Deus eos visitaret aliquibus aduersitatibus. Dicit magister de proprietatibus rerum lib. 3. quod sonus campanæ benè auditur flante borea, qui est ventus frigidus & siccus, sed flante austro qui est humidus & lentus male. Dicitur etiam de pisce quodam, qui dicitur delphinus, quod flante aquilone benè audit, sed flante austro male. Sic multi in aduersitate, quando vexantur tribulationibus frigidis, benè audiunt præcepta Dei & ea obseruant, quę tamen in prosperitate contempserunt. Vnde Gregor. Oculos quos culpa clausit pœna aperit. *Tertiò* obsurdescit homo ex nimia ventositate inclusa in aure, ita quod quandoque æstimat se esse iuxta molendinum, siue iuxta organa, & tamen nihil audit horum, quæ circa ipsum dicũtur. Et ista est surditas omnium superborum, qui repleti vento superbiæ & vanitatis non audiunt pręcepta humilitatis, & hoc propter ventum adulationis. Superbi enim, vt communiter habent multos adulatores, quorum verbis delectati propter eorum tumultum quo sæpius eis perstrepunt quasi quoddam molendinum non attendunt ad humilitatem. Isaiæ 17. *Tumultus turbarum, quasi sonitus aquarum multarum.* Isti sunt sicut idola, quæ ab hominibus multum honorantur, & tamen aures habent & non audiunt. Ad istos Dominus plus clamat quam ad alios, iuxta illud. *Laboraui clamans, raucæ factæ*

In hexameron.

2. Ex pulueris aut lapillorũ iniectione.

Matt. 19.

I sa. 1.

ta factæ ſunt fauces meæ. Nec mirum;quia ſuperbi plus elongantur à Deo quam alij. Pſalm. *Ecce qui elongant ſe à te peribunt.* Et eſt mirabile, quod licet ſuperbi ſemper in mundo alta dicunt,alta cogitant, alta operantur, ita quod videntes tangere cœlos alis ſuis, eo quod dicitur in Pſalm. *Superbia eorum qui te oderunt aſcendit ſemper*, tamen nihilominus non poſſunt volare ita altè, quod poſſent audire Deum. Cuius ratio eſt. Dicitur enim, quod animalia lati pectoris nō benè volant,quia latitudo pectoris eorum apprehendit multum ventum,qui impedit à volatu . Sic ſuperbi, quia multum ventum vanitatis habent in corde,non poſſunt eleuari per contemplationem,vt audiat Deum eos vocantem.

Iſtæ tres ſurditates tria mala & maxima damna faciunt. Nam primò luxurioſi obſurdeſcunt ne audiant legem Dei. Quamuis enim omnis peccator legem Dei non audit aure cordis,vt efficaciter impleat,audit tamen aure corporali ſæpius,& interdum delectatur ſicut Chriſtus. Luc. 8. de ſuperbis & auaris dicit, *Qui cum gaudio audiunt verbum Dei* . Et illud cum gaudio ſuſcipiunt interim quod audiunt, tamen luxurioſi non ſic, qui etiam nec auribus corporeis audire volunt, iuxta illud; *Audiet luxurioſus & diſplicebit ei.* Iſti ergo ſpecialiter ſunt legis Dei contemptores, quia licet auari, cum eis prædicatur de liberalitate, non ſtatim omnia dent pauperibus, tamen libenter audiuntur de liberalitate & de operibus pietatis. Similiter ſuperbi, licet non ſtatim fiant humiles, tamē compunguntur & proponunt quandoque humiliari, luxurioſi non, ſed diſplicet eis prædicatio de continentia & caſtitate, vnde comparantur corda eorum viæ lutoſæ, in qua quicquid ſeminis cadit, totum conculcatur a tranſeuntibus. Sed de talibus dicitur. Prou. 28. *Qui declinat aurem ſuam, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.* Dicitur de philomena, cuius cantus eſt gracilis & dulcis, quod quamprimum vacat actui generationis cum femellà, & vſque quo oua producit ad pullorum excubationem & eos enutrit, illo anno nihil cantat. Sic dulcedo cantus vel orationis perditur tam in ſecularibus quam in ſpiritualibus quantum ad acceptationem diuinam,dum ſunt incontinentes. Vnde dicit Auguſt. in lib. de bonis conſcientiæ in fine. Plus placet Deo latratus canum vel mugitus boum,quam cantus aut oratio luxurioſorum. Secunda ſurditas in auaris claudit eis regnum cœlorum. Nam quia ipſi clamantes pauperes non audierunt, clamabunt ad Chriſtum & non audientur. Prou. 21. *Qui obturat aures ſuas ad clamorem pauperis, clamabit & ipſe & non exaudietur.* Patet de diuite epulone, qui quod Lazarum clamantem in hac vita non audiuit, clamauit ipſe ad Abraham, & nō fuit auditus. Vnde dicit Auguſt. de vita Chriſtiana. Meritò indigni erunt tales in futuro tempore ſanctorum eſſe conſortes, quos in præſenti ſpreuerunt, & quos ſuſcipere noluerunt, propter quod Saluator conſulit talibus dicens; *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula. Luc. 16.* Ac ſi dicat; Audite eos clamantes,vt & ipſi vos exaudiant. Auaris prouenit iſta inaduertentia, quando non audiunt voces pauperum, ex duritia cordis & incompaſſione menti. quia enim auerterunt mētem à cœleſtibus & totam conuerterunt ad terrena, ideò nō poſſunt audire voces cœleſtes in pauperibus, vox cæleſtis eſt vox Chriſti, qui clamat in paupere dicēs; *Luc. 11.* *Date eleemoſynam, & omnia mūda ſunt vobis.* *Matt. 10.* Et iterū; *Qui recipit vos, me recipit.* *Matt. 25.* Et rurſum: *Quod vni ex minimis meis feciſtis &c.* Dicitur de ceruo, quod quando aures demittit deorſum ad terram, malè audit, ſed cum eas erigit, tunc benè audit. Sic eſt de auaro, quamdiu habet cor inclinatum ad terrena, non poteſt de cœleſtibus cogitare, quia *vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum.* *Matth. 5.* Sed quid finaliter tales reportabunt de ſuis diuitijs niſi vanitatem. *Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis.* Nec mirum, quia nihil inuenerunt in manibus ſuis, quia nihil hic poſuerunt in manibus pauperum. Auari enim quamdiu hic ſunt, habent manum aridam, quæ nihil boni operatur, nec alicui porrigit aliquid; vnde ſignificantur per illum hominem ha-

bentem manum aridam in synagoga, quē Christus curauit. Per quod significatur eorum incompassio, quia carent humore pietatis, sed omnino aridi sunt, sicut arbor arida carens humore in radice, quam Dominus iussit excidi & proijci in ignem. Dicitur quod lynx est animal talis naturæ, quod scit inuenire herbam medicinalem, quam nolens alijs communicare, abscondit eam sub terra, & ibi conuertitur in lapidem prætiosum. Quem postea fodientes terram inueniunt & recipiunt. Sic fit frequenter de thesauro auari sub terra abscōdito, quem quia noluit pauperibus communicare, alij extranei lucrum reportant, iuxta illud Psal. 48. *Relinquent alienis diuitias suas*. Ipsi autem nihil nisi pœnam reportabunt. Vnde auari non sunt aliud, nisi quædam marsupia siue bursę pecuniarum, quæ reseruant pecuniam, & tamen nullum fructum ex ea habēt, nisi ad denigrationē, scilicet conscientiæ & animę. Thre. 4. *Denigrata est super carbones facies eorum*, scilicet auarorum. Legitur de leone, & idem refert Auicēna, quod parum habet de medulla in ossibus, vnde habet ossa ita dura, quod ex eorum collisione ignis exit. Sic est de auaris, qui carēt in seipsis medulla compassionis; Et sunt duri ad exaudiendum pauperes, & quando collidentur in morte, nihil exibit de eis, nisi ignis inferni vsque ad consummationem deuorans, Deut. 32. *qui incenditur in furore Domini, & ardebit vsque ad inferni nouissima*. Tertia surditas est, quæ perducit eos ad ignominiam & verecundiam, iuxta illud prophetæ; *Gloriam eorum in ignominiam mutabo*. Dicitur de equo Alexandri, qui vocabatur Bucephalus, vt narrat Solinus, quod cum erat coopertus apparamentis imperialibus, nullum permisit super se ascendere, nec ad se accedere, nisi solum Alexandrum, illis depositis ascendebant eum viles garciones. Sic est de superbis, qui quamdiu sunt vestiti vanagloria huius sæculi, nullus pauper audet ad eos accedere vt audiatur, nullus prædicator audet loqui eis de salute, sed postquam superbia eorum & vanitas mundi cessabit & eis abstrahetur, tunc nō solum viles homines, sed etiam canes accedunt ad eum. Istud figuratum est in Antiocho, qui quamdiu superbiam exercuit quasi inhumanus fuit in templo, in pauperes crudelissimus; ita quod capta ciuitate Hierusalem iussit milites interficere, & in triduo octoginta milia interfecit, quadraginta milia vinculauit. Verum superbia eius & vana gloria fuit mutata in ignominiam, ita quod vermibus scaturiens fuit eiectus de suo exercitu propter fœtorem intolerabilem. Dicit philosophus, quod arbores habentes lata folia citò cadunt. Et est ratio, quia lata folia plus colligunt de vento. Sic superbi citò consternuntur propter latitudinem vanitatis eorum. Patet de lucifero, qui voluit dilatare sedem suam in aquilone. Isai. 14. Sed de eo dicitur Luc 10. *Videbam sathanam quasi fulgur de cœlo cadentem*.

Sed peccator dicitur mutus, & hoc tripliciter. *Primò*, quia Deum laudare desinit & gratias eius pro beneficijs sibi datis non curat. *Secundò*, quia confiteri proprios defectus negligit. *Tertiò*, quia proximum verbo ædificationis non erudit. *De primo* patet, quia Deus est laudandus ore. Vnde ad hoc datum est homini os. Psal. 50. *Os meum annunciabit laudem tuam*. Et iterum: *Os meum annunciabit iustitiam tuam, tota die magnitudinem tuā*, id est, magna bona tua quibus me visitasti. 1 Paral. 29. *Tua sunt omnia quæ de manu tua accepimus*. Isa. 26. *Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine*. 2 Cor. 3. *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est*. Meritò igitur Deus laudandus est pro tātis beneficijs. Tob. 12. *Benedicite Deum cœli & coram omnibus viuentibus confitemini illi*. Eccl. vlt. *Danti mihi sapientiam, dabo gloriam*. Psalmista. *Qui timetis dominum laudate eum*. Verè ergo non laudant eum, qui timent eum, & ita fit mutus sicut diabolus, qui primum silentiū fecit in cœlo quando à laude creatoris cessauit. *Secundo fit mutus*, quando proprios defectus confiteri negligit & ostendere culpam ore, cum tamen dicat veritas; *Ite ostendite vos sacerdotibus*. Luc. 17. Et tales quamdiu nolunt culpas suas ostendere, curari non possunt, iuxta illud Boetij: Si operam medicantis expectas, oportet vt vulnus tuum

dete-

detegar. Tales sic negligentes dicent illud Iob in die nouissimo. *Nonne dissimulaui, nõne silui, nonne quieui, & venit super me indignatio.* *Tertio* mutus est peccator, quando proximũ verbo ædificare non curat, & hoc maximè tãgit prælatos. Nam licet *cuilibet mandauit Deus de proximo suo*, tamen specialiter dictum est prælatis. *Annuncia populo scelera eorum, &c.* Ezech. 3. *Si impio locutus non fueris &c. sanguinem eius de manu tua requiram.* Vnde Isidorus Sacerdotes pro populorum iniquitate damnabuntur, si eos aut errantes non erudiant, aut peccantes non arguant. Exemplum de Heli sacerdote, qui pro filiorum iniquitate dãnatus est. Quando igitur prælatus vitam subditorum corrigere & eorum ignorantiam erudire negligit, tunc spiritualiter obmutescit. Prouenit hæc mutitas & taciturnitas in prælato, vt dicit Gregor. tractans illud Ezechiel. 3. Linguam tuam adhærere faciã palato tuo, & eris quasi mutus, nec quasi vir obiurgans, quia domus exasperans est. Discernendum quippe est vtrum pro solis malis auditoribus, an aliquãdo etiam pro vitio prædicantis, prædicationis sermo distrahitur. Quatuor enim qualitatibus res hæc considerata distinguitur. Nam aliquando propter malos auditores bonis sermo tollitur doctoribus. Sicut exemplificatur de Ezechiele, cui propter malitiam Ierusalem subtractus fuit sermo, & Paulo dicitur, Exi citò Ierusalem, quoniam non recipietur testimonium tuum de me. Et Apostoli volentes prædicare in Asia, prohibiti sunt. Aliquando verò propter bonos auditores datur sermo doctoribus etiam malis. Sicut ponitur de pharisæis, quorum doctrinam Christus fecit audiri. Aliquando verò propter docentium & audientium iustificationem bonis doctoribus datur sermo, vt & ipsi per meritum crescant, & auditores eorum intellectu & vita proficiant. Istud patet de Apostolis, quibus in mundum vniuersum &c. Aliquando verò, quia neque hi digni sunt accipere, quibus sermo doctrinæ profertur, neque illi doctrinæ verbum proferre, qui locum docendi tenent, prædicationis sermo tollitur, vt vtraque pars districtè iudicetur. Istud patet in Heli, qui ad corripiendos filios verbum eruditionis non habuit, quia eius negligentia & filiorum exigebat vita, vt cum eis & populus caderet, & arca Domini capta ad allophylos transiret. Dicit autem Gregorius, quod magna Dei omnipotentis gratia est, cum iniquè agentibus durus à doctoribus sermo increpationis profertur. Quo contra de reprobis dicitur; *Eris quasi mutus, neque quasi vir obiurgans.* Ezech. 3. Delinquentes enim iurga flet, si digni ipsa gratia obiurgationis fuissent. Et quia ista sunt dubia, ideo cum ignoremus propter quid datur sermo nobis, interdum vt prædicemus, non superbiamus sed humiliemur, ne fortè ipsa gratia sermonis non nobis sed auditoribus collata sit. Et quando non possumus loqui, auditores minimè nos dijudicent, ne fortè non ex nostro sed peccato audientium minimè loqui possimus. Hæc Gregorius. Nos igitur fratres si curari à peccatis cupimus, oculos mentis nostræ ad Deum cum gemitu erigamus, quatenus surditatem & mutitatem culparum nostrarum euadentes, tãdem possimus auribus cordis & lingua mentis Domini vocem audire, & laudare hic per gratiam, & in futuro per gloriam, quod nobis præstare dignetur pater & filius & Spiritus sanctus.

DOMI-

DOMINICA DVODECIMA POST TRINITATIS.

SERMO II.

Benè omnia fecit. Marci 8.

MIRVM non est, quod de Deo dicatur, *benè omnia fecit*, quia ex summo bono mala procedere non possunt. *Deus est lux bonitatis, & tenebræ in eo nō sunt vllæ*. Fecit igitur omnia summa sapientia, & summa bonitate eadem conseruat; fecit, inquam, ea vt essent, & hoc ipsum esse earū bonum est. Nam vt dicit August. in lib. de vera relig. cap. 20. Ipsum quantumcunque esse bonum est, quia procedit ab illo summo bono, quod summè bonum est. Vnde secundum ipsum, etsi sit aliquod minimū bonum, tamen bonum est, quia ex Deo est. Nam omne bonum aut Deus, aut ex Deo est, ergo ex Deo est etiam minimum bonū. Hęc August. Et quia, vt idem alibi dicit, Deus est vera & summa vita, à quo & per quem omnia viuunt, quæcūq; benè viuūt. Deus est pulchrum bonum, à quo & per quem & in quo pulchra & bona sunt omnia; ideò non immeritò concluditur, quod omnibus dedit esse, & bonum esse, & pulchrum esse, ac per hoc fateri oportet, quod cum perfecta sunt eius opera, nec à bono potest esse quicquam mali, eo quod iuxta Saluatoris testimonium non potest arbor mala fructus bonos facere, nec arbor bona fructus malos, rectè igitur turbæ admirātes bonitatem Dei in eius operibus dicūt; *Benè omnia fecit*. Meritò autem hoc turbæ confitentur de Christo circa operationem miraculorum eius. Nam licet omnia benè fecit, ea in esse producendo & creando, non tamen ita admirabilis apparuit, sicut in operibus reparationis, eo quod secundū August. super Ioannem illa opera creationis, quibus totum mundum cōdidit & administrat, assiduitate viluerunt, propter quod dicit Hugo lib. 4. de arca Noe cap. 5. quod quia mens humana visibilibus assueta nescit tam citò ad inuisibilia consurgere, ideò voluit ipse etiam quædam visibiliter exhibere miracula, in quibus nostrum affectum erudiret, & suam nobis charitatē commendaret. Hæc autem sunt illa specialiter, quæ ad reparationem hominis pertinent. Nam quæ ad conditionem seu creationem facta sunt, magnam nobis opificis potentiam indicant, ea verò, quæ ad redemptionem hominis facta sunt, præcipuè ad charitatem spectant. Hæc enim operatus est Christus, vt qualem haberet erga nos dilectionem ostenderet, & nos ab amore mundi huius ad amorem suum reuocaret. Hæc ille. Quia igitur curatio infirmitatum & amotio defectuum in languidis, surdis, mutis, claudis, cœcis, & aridis, quibus Christus sanitatem exhibuit, opus magnæ charitatis & pietatis Dei erga hominem peccatorem apertè ostendebat, nō valentes turbæ contineri à laude Dei, in quēdam prius stuporem & admirationem conuersæ dicunt; *Benè omnia fecit*, In quibus verbis tria tanguntur ad commendationem diuinę bonitatis *Primò* eius omnipotentia, qua cuncta creauit cum dicitur, *Omnia. Secundò* eius sapientia, per quam omnia gubernat & regit cum dicitur, *fecit*. *Tertiò* ipsius benignitas & misericordia, per quam omnia reparauit, cum additur, *benè*. In primo ostenditur patris virtus & magnificentia; In secundo sagax filij Dei proui-

---

1. Ioa. 1.

Lib. sup. put. part. 3

prouidentia; in tertio Spiritus sancti exuberans clementia &c.

L

Magnitudo potentiæ mensuratur secundum magnitudinem operis; vnde quãtum est opus factum ab aliquo, tãta eius est potentia, quia ergo Deus infinitam potentiam ostendit creando omnia ex nihilo, idcò dicitur esse magnus in potentia. Tanta enim est potentia Dei in puluere, quod eam intellectus humanus non potest comprehendere. Etsi sic est infinita potentia in puluere vel in atomo, qui est in sole, quãta est in toto cœlo & tota terra? Quis sufficit cogitare? Hæc igitur Dei potentia sic creauit omnia bona in suo esse, vt nihil mali culpæ creauerit, quia de eo dicitur; *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona.* Fecit autem ea ita bona & ita magna, vt secundũ Isidorum li. 1. de sum. bono c. 4. consideremus magnitudinem eius, & ex paruis magna, & ex visibilibus inuisibilia, & ex pulchritudine factorum factor & creator cognosceretur. Vnde sicut ars in artificem retorquet laudem, ita rerũ creator per creaturam suam laudatur; & quanto sit excellentior, ex ipsa operis conditione monstratur. Ex pulchritudine enim circumscriptæ creaturæ, pulchritudinem suam, quæ circumscribi nõ potest, facit Deus intelligi, vt ipsis vestigijs homo ad Deum reuertatur, quibus auersus est, vt quia per amorẽ pulchritudinis creaturæ à creatoris forma se abstulit, rursum per creaturã & eius decorem ad crearoris pulchritudinem reuertatur. Hæc ille. Notãter aũt dicit propheta; *Vidit cuncta, quæ fecerat, & erant cuncta bona.* Creatura enim singularis quęlibet tantum bona est in se, sed vniuersæ creaturæ simul sumptæ & cõsideratæ in se valde bonæ sunt, quia secundum Isidorum vbi sup. cap. 8. Et membra singula corporis licet sunt bona, tamen maius bonum faciunt, dum singula in vno corpore pulchro & apto consistunt. Hæc ille.

Sed dicet quis. Ex quo Deus fecit creaturas bonas, vnde ergo venit malum in creatura & præcipuè in homine? quomodo vitiata est humana natura? aut quare sic malè vitiata est, & in illa bonitate, in qua creata est, non perstitit? Ad quod benè respondet beatus Augustinus, in lib. de vera relig. c. 20. Quod omnia, quę vitiantur, bona sunt, quanquam ipsum vitium & mors malum sit. ipsum ergo vitiũ malum est, quod generatum est in natura hominis bona. Nam secundum August. in Enchiridio cap. 13. Nihil aliud est corruptio quam boni exterminatio, ex bonis igitur mala orta sunt. Quomodo autẽ orta sunt mala ex bonis ostẽditur triplici exemplo.

Mala quomodo ex bonis oriantur.

Primò exemplo aquæ. Nam, vt dicit Augustin. in li. de vera relig. c. 22. Aqua malum non est, nec animal quod in aere viuit Nam substantiæ sunt, sed malum est voluntaria præcipitatio in aquam, & suffocatio quam mersus homo patitur. *Secundò* stilo ferreo. Stilus ferreus alia parte qua scribamus, alia parte qua deleamus, à fabro factus est, & in suo genere pulcher & ad vsum nostrum accommodatus. Et si quispiam ea parte scribere qua deletur, & ea velit delere qua scribitur, nullo modo stilum malum dicimus, sed ipsum factum scribentis iure vituperatur. *Tertiò* ostendit idem solis exemplo, quia si quis meridianum solem intueatur, repercussi oculi turbabuntur. Ideò aut sol malum erit, aut oculi? nullo modo, sunt enim substantiæ, sed malum est inordinatus aspectus, & ipsa quæ sequitur turbatio, quod malum non esset, si oculi congruenter lucem aspicerent. Ex his igitur infert Augustinus, quod vitium primum rationalis animæ non est aliud, nisi voluntas faciendi ea, quæ vetat summa & intima veritas, quod tunc fit secundum eum ibidem, quando anima rationalis diligit illud bonum, quod infra ipsam ordinatum est. Et per hoc concludit, quod actus diligendi creaturam huiusmodi est ipsum peccatum, & hoc malum est; non autem illa res est malum, sed malum fuit circa eam diuini præcepti transgressio. Propter quod dicit

cit idem ibidem. Quod omnis corporea natura, si tantummodo possideatur ab anima, quæ diligit Deum, bonum est in infinitum, & si anima recognito creatore ipsi vni se subiecerit, & cætera propter eum subiecta sibi esse præsenserit, nullum malum animæ erit. Quare autem Dominus sic permisit hominem vitiare naturam suam, & non conseruauit eum in illa bonitate, qua eum creauit? Bernardus dicit quod Deus non creauit ideò hominem, vt peccaret, sed vt gloriosior appareret, si non peccaret, cum peccare posset. Sicut miles bellare permittitur & arma sumere, non vt se occidat vel moriatur, sed vt victoriam obtinens coronam habeat. Hæc ille. Ex his colliguntur duo dicta memoriæ digna. Primum est, quod malum non est à Deo formatum, tam in angelo malo, quam in homine primo. Nam licet Deus creauit & formauit angelum bonum, non tamen formauit angelum malum, sed tantum creauit. Similiter de homine dicendũ est. Isidorus expressè dicit, bonos angelos non tantum creauit, sed etiam formauit, malos verò creauit tantum, sed non formauit; hoc & de hominibus accipiendum est. Secundo ex hoc elicitur, quod licet malum à Deo non sit creatum nec formatum, tamē à diabolo non est creatum sed inuentum. Ex hoc patet, quod malum est nihil, quia sine Deo est factum, cum Deus malum non fecit, permisit tamen malum, vt ex cōtrarijs malis bonæ naturæ decor emineret. Ex hoc concludit Isidorus, quod creatura omnis ex nostro bono vsu bona, ex malo mala dicitur. Reuertamur tamen ad propositum, à quo modicum digressi sumus, & videamus diuinam bonitatem quam ostēdit in sua potentia creando omnia propter hominem. Nam pro conseruatione hominis omnia facta sunt. Fecit enim Deus cœlum empyreum, vt ibi habitares; fecit cœlum aqueum, vt ibi feruorem cœli siderei temperares; fecit cœlum stellarum, vt per generationem, quam causat multiplicari posses; fecit solem, vt diem tibi faceret; fecit lunam & stellas, ne nocturnæ tenebræ te grauarent; fecit ignem, ne à frigore deficeres; fecit aerem, ne cor suffocatione periret; fecit aquam, ne te sitis perimeret, & vt à te sordes excluderet; fecit terram omnibus bonis plenam, vt quod vitæ deperiret, repararet. Multum ergò Deus est amandus, qui propter hominem omnia benè fecit. Sed heu dolendum nimis est, quod multi relicta bonitate creatoris creaturæ adhærent, & à bono æterno ad temporalia, à spirituali ad carnale, ab intelligibili ad sensibile, à summo bono ad infimũ dilapsi sunt Ex quo prouenit homini, vt omnis creatura corporea sit, *Vanitas vanitatum & omnia vanitas.* Temporalium verò specierum multiformitas ab vnitate Dei hominem lapsum, per carnales sensus diuerberat & mutabili varietate multiplicat eius affectum, ita quod ex hoc facta est abundantia laboriosa, & si dici potest, copiosa egestas, dum aliud sequitur, & nihil cum eo permanet.

Ber. de libero arbitrio.

Lib. 1. de sum. bono cap. 8.

Omnia propter hominē facta sunt.

II.

Fecit. Sicut ad personam Dei Patris pertinet potentia, sic ad filium sapientia. Vnde sicut Deus Pater potentia omnia facere potest, ita ea, quæ facturus est, non nisi per sapientiam suam, quæ est filius vnigenitus & indiuisus cum eo in maiestate, omnia fecit, *omnia enim per ipsum facta sunt.* Ioan. 1. *Et per ipsum sunt omnia.* Rom. 11. Sicut igitur Deus Pater omnia fecit per filium, ita eadem gubernat & regit per ipsum. Prou. 8. *Per me reges regnant. Attingit enim à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter.* Duo dicit Salomon; Primum, *Attingit à fine vsq; ad finem fortiter*; secundum, *Disponit omnia suauitet.*

Sed diceres, ex quo Deus disponit omnia & gubernat fortiter, quomodo ergo in mundo sunt multa mala? & si omnia gubernat, nihil fieret à casu contra philosophum. 2. physicorum. Ad quod dicendum est, quod Deus est causa efficiens omnium & etiam finis, & sic omnia efficit propter se. Vnde sicut ad honorem suum congruit omnia in se dirigit sicut in finem. Hoc autem est gubernare, scilicet dirigere res in finem aliquem intentum. Et tamen sic est gubernator omnium, quod gubernat medi-

mediantibus causis secundis. Vnde corpora grossiora & corruptibilia gubernat per cœlestia corpora; & corpora cœlestia per angelos siue intelligentias. Cuius ratio est, quia maioris bonitatis communicatio est, si efficiens & gubernans causalitatem efficiendi & gubernandi alijs sub se ordinatè communicet, quam si superiora priuarentur ab inferiorum gubernatione, & omnia per seipsum immediatè gubernaret. Et ideò ad ostendendam suam perfectionem in causando & communicando, perfectionem suam creaturæ, communicat gubernationem creaturis. Et per hoc patet, quod si ipse solus immediatè singula gubernaret & ageret, nihil malè fieret. Sed quia idem effectus à Deo fit benè, ab homine malè, à Deo iustè, ab homine iniustè; ergo non omnia fiunt ordinatè in mundo. Sicut in exemplo, si dominus dicat seruo, trahamus leniter cordam istã, sic quod eam non frangamus, & seruus trahens eam rumpit & frangit. Ista fractio est à Domino & à seruo, & tamen seruus peccat & malè facit, & non dominus. Sic Deus statuit, quod creaturæ rationali vult cooperari in suis operationibus, vt cursus naturæ maneat, quem instituit, sine quo nulla res potest aliquid agere, immò nec esse per momentum, nisi ipse conseruaret. Quando igitur creatura rationalis facit contra legem à Deo sibi præfinitam, quamuis à Deo gubernetur & cõseruetur, & Deus eidem generaliter cooperetur sicut cooperatur igni comburendo, soli lucendo, tamen creatura malè facit legem transgrediendo, non autem Deus, qui sic facit sicut lex sua statuit. Vnde patet, quod quo ad Deum nihil est à casu, sed benè, quo ad causas secundas, sicut ponit exemplum de domino, qui mittit duos famulos in negotijs, ordinans quod vterque obuiet alteri certò loco & tempore, quorum neuter scit de alio. Iste concursus famulorum dicitur à casu respectu vtriusque famuli, & tamen est per se intentus respectu domini. Sed quomodo Deus omnia ordinat in se, vt in finem, cum mala non possunt in eum ordinari? quia *non est conuentio lucis ad tenebras, nec Christi ad Belial.* 2. Cor. 6. Dico quod secundum Augustinum lib. Enchiridion cap. 10. Malum ordinat in Deum non per se, sed per hoc, quod commendat bonum. Nam malum benè ordinatum & suo loco positum commendat bonum vt magis placeant, & laudabiliora fiunt bona dũ comparantur malis. Hæc ille.

Sed diceres quoad secundum, quomodo Deus gubernat misericorditer omnia, cum paruulos non baptizatos punit æternaliter pro peccato originali? videtur: ergo, quod in illos nullam exerceat misericordiam. Ad quod dicendum est, quod Deus in hoc apparet omnia benè & misericorditer facere, quia tribuit bonis vltra merita, & malis citra. Vnde sicut apud nos misericordia apparet in hoc, quod indigenti benè faciamus, sic in Deo apparet misericordia magna in gubernando omnẽ creaturam, quæ eo indiget, & sine eo subsistere non potest; & ideò cum omnia de sua gratuita voluntate conseruat, omnibus misericordiã impẽdit, & quia ex bonitate sua nobis impendit bona, & punit nos pro nostra culpa, ideò dicitur ipsi propriè competere misereri, & quasi impropriè punire. Quod autem paruulos punit æternaliter pro peccato originali, dicendum est, quod in hoc apparet eius misericordia, quia non solum posset infligere carentiam visionis suæ, sed posset omnes annihilare, si vellet, & in hoc agit cũ eis misericorditer, quod esse humanum habent, & viuunt sine pœna sensus. *Misericordiæ Domini, quod non sumus consumpti.* Et tantum de secundo.

Quomodo Deus gubernet omnia suauiter.

III.

Benè. Sciendum quod licet Deus omnia benè fecisset in principio creationis, tamen homo culpa sua bonum conuertit sibijpsi in malum, & per abusum rerum malè se cœpit habere in seipso. Et hoc septupliciter. Nam *primò* quia contra creatorem se extulit in altum, ideò se malè cœpit habere, sicut puluis eleuatus in altum. Istud figuratur in filia Chananææ mulieris; de qua dicit mater. Matth. 15. *Filia mea malè à dæmonio vexatur.* Filia nostra est anima nostra

Per abusũ rerum homo se malè habet septupliciter.

stra, quæ malè vexata est à diabolo, quando in superbiam fuit per eum eleuata in paradiso. *Secundò* male se habet homo per inuidiam, sicut malè est actori quẽ opus suum rodit, sicut Cain cœpit se malè habere propter inuidiam contra fratrem Genes. 4. *Tertiò* malè se habet homo per iracundiam, sicut ille qui inquietat alios & se. Iud. 11. *Tu contra me malè agis indicens mihi bella iniusta. Quarto* malè se habet homo per auaritiam, sicut malè est hydropico, qui quanto plus bibit, tanto plus sitit. Eccles. 3. *Cor durum malè habebit in nouissimo. Quintò* se malè habet acediosus, sicut paraliticus, qui habet membrum paraliticum, quo non vtitur. Matth. 8. *Puer meus iacet in domo paraliticus, & malè torquetur. Sextò* se malè habet luxuriosus, sicut se malè habet lunaticus. Matth. 17. *Domine miserere filio meo, quia lunaticus est, & malè patitur. Septimo* malè se habet gulosus, sicut ille qui grauatur nimio pondere. Psal. 77. *Tentauerunt Deum, vt peterent escas animabus suis*; & sequitur: *Et malè locuti sunt de Deo.* Quia igitur se homo sic malè habuit, & de bono malum fecit, venit filius Dei, & omnia per hominem malè facta benè reparauit, vt de eo benè dicerent turbæ; *Benè omnia fecit.* Exprimunt in quo benè fecit, cum addunt, *& surdos*, fecit audire, reparando auditum, *& mutos* loqui, reparando oris organum, & reddendo loquendi officium. Et quia Christi aduentus in mundum, per quem reparauit omnia infecta, fuit ex magna charitate, vt dicit Apostolus ad Titum; charitas autem attribuitur Spirituisancto, ideò congruè dicimus, quod operatione Spiritussancti per filium Dei, quorum vna est voluntas & inseparabile opus, omnia benè facta sunt. Hæc autem bonitas reparationis apparet in tribus, Primò quia humanum genus de seruitute diaboli redemit. Nam homo propter peccatum erat seruus diaboli, & se Deo subtraxerat. quia ergo nullus potuit hominem redimere de ista seruitute, venit filius Dei, & nullis meritis exigentibus humanis, se pro homine obtulit in precium. Vnde Lucæ 19. dicit; *Venit filius hominis quærere & saluum facere quod perierat. Secundò* mundus erat cœcus & tenebrosus, vt & se & creatorẽ suum non cognosceret. Isaiæ 1. *Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui; Israel autem me non cognouit.* Venit ergo filius Dei & illuminauit tenebras nostras. Ephes. 5. *Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* Vnde ipse de se dicit, Ioan. 8. *Ego sum lux mundi.* Isaiæ 60. *Venit lumen tuum Ierusalem.* Tertiò homo erat frigidus, & Deum amare non poterat, ideò venit Christus & attulit ignem Spiritussancti, quo incendit corda nostra, vt eum ardentiùs diligamus. Lucæ 12. *Ignem veni mittere in terram, & quod volo nisi vt ardeat?* Vnde Richardus in libro de trinitate. Spiritus sanctus spiritum rationalem intrat, ipsius affectum amore diuino inflammat, & in similitudinem suam transformat, vt auctori suo amorem, quem debet, exhibeat. Quid enim Spiritus sanctus est nisi ignis diuinus? quia sicut ignis contra ferrum, sic ipse contra cor durum, fœdum ac frigidum agit. Nam fœditatem abstergit, duritiem emollit, & frigiditatem in caliditatem conuertit. Hæc ille. Benè igitur Spiritus sanctus omnia reparauit per incarnationem Christi, quia seruum redemit, cœcum illuminauit, frigidum calefecit, insuper in Euangelio surdo aperuit auditum, & muto loquelam restaurauit. Suam itaque mirificauit misericordiam suam super hominem, quem tantis bonis dotauit & honorauit. Sed hanc bonitatem pauci recognoscunt. Nam licet Deus ostendit suam charitatem, veritatem & bonitatem, tamen auari negant Deum, & charitatem in hoc, quod ipse apparuit in forma pauperis, ostẽdens indigentiam & petens charitatem. Ipsi eum in paupere contemnunt. Sed certè istos negabit in iudicio sedens. Matth. 25. *Amen dico vobis, Nescio vos.* Et Matth. 10. *Qui negauerit me coram hominibus, negabo eum coram patre meo.* Secundò non noscunt Deum nec eius bonitatem, qui præsumptuosi & nimis audaces, qui in nullo diuinæ se commendant bonitati, nec ab petunt auxilium. Petrus confidens

Christus hominem reparauit.

Reparatio hominis consistit in tribus.

dens de eo propria fortitudine ter Christū eadem nocte negauit. Taliter contingit istis, qui de suis meritis confidunt, qui tandem miserabiliter cadunt vnde Iob 31. *Si osculatus sum manum meam, quæ est iniquitas & negatio contra Deum altissimum*. vbi dicit Greg. *Osculari manum* est bonum vel naturæ vel gratiæ à Deo concessum, meritis humanis attribuere. Hi ergò, qui bonum quod habent non Deo sed sibi attribuunt, videntur Deum negare. Et hi non possunt dicere, *Benè Deus omnia nobis fecit*, quia non Deo, sed sibi laudem attribuunt. Et hi sunt peiores pharisæo, qui gratias egit Deo de bonis quæ habuit licet ad vanam gloriam. Isti autem nec gratias agunt Deo, sed sibiipsis attribuunt. Tertio non cognoscunt diuinam veritatem malitiosi & fallaces, cuiusmodi sunt falsi testes, falsi iudices, falsi procuratores, qui scienter veritatem negant, nec eam cognoscunt, vbi opus est. Tales ergo non confitentur quod Deus omnia bene fecit, scilicet vera, quia veritatem supprimunt & falsitatem extollunt. Nos igitur fratres cognoscamus tantam diuinæ pietatis charitatem, qua nos dilexit; bonitatem qua nos bonos fecit & multa alia dona contulit; veritatem qua falsitatem à nobis effugauit, confitentes corde, ore & opere, quia omnia benè fecit, vt tandem per opera gratiæ lumine facta perueniamus ad bona gloriæ. Quod nobis dignetur præstare Dominus noster Iesus Christus. Amen.

DOMINICA XIII. POST TRINITATIS.

SERMO I.

Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis. Lucæ 10.

OMnis qui secundum Deum sapiens est, beatus est. Beata autem vita cognitio diuinitatis est. Vnde Saluator ad patrem loquens ait; *Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum Deum verum*. Quod pulchrè tractans ibidem August. dicit; Infœlix qui omnia nouit & te nescit, beatus autem qui te nouit & illa nouit, non propter illa beatus, sed propter te solum. Hæc ille. Vnde Iere. 9. dic. *In hoc glorietur, qui gloriatur, scire & nosse me*. Vbi Glossa dicit; Scire & nosse, scilicet cognitione perfecta, quæ consistit in fide perficiente intellectum & coniungente Deo affectum. De qua cognitione Sap. 15 *Nosse te consummata iustitia est, & scire iustitiam & virtutem tuam radix est immortalitatis*. De hac radice loquitur August. super Ioan. dicens; Sicut in radice arboris nulla prorsus apparet species, & tamen quicquid est in arbore pulchritudinis & decoris, ex illa procedit; sic ex fidei humilitate, quicquid meriti beatitudinis anima susceptura est, ex fide sicut ex fundamento procedit. vnde signanter dicitur, quod fides est radix immortalitatis, & per consequens beatitudinis. Hæc ille. Ille ergo verè beatus dicitur in præsenti, qui veram notitiam de Deo habet, qui Deum super omnia diligit & eum sequi intendit. Cuiusmodi erant Apostoli quos Christus commendans dicit; *Beati oculi qui vident quæ vos videtis*. In quibus verbis commendantur Apostoli de perfecta notitia deitatis; videbant enim oculis corporeis humanitatem Christi, sed oculis cordis eius diuinitatem. Tria hic describuntur. *Primo* rectè credentium meritum *Proposit.*

ritum præmiale, cum dicitur; *Beati.* *Secundo* commendatur instrumentum per quod meretur visibile, quia *oculi qui vident.* *Tertio* subinfertur obiectum desiderabile, cum dicitur; *Quæ vos videtis.*

I.

Beatitudo triplex. *Beati.* Sciendum quod tripliciter homines dicuntur beati; Quidam sunt beati fallaciter & nuncupatiue tantum, vt seculares & mundani; Alij dicuntur beati veraciter & gratuitè, vt Christi fideles & electi Dei; Tertij sunt beati æternaliter & gloriosè, vt animæ sanctorum & ciues cœlestes. De primis dicitur in Psalm. *Beatum dixerunt populum, cui hæc sunt.* Et præmittitur; *promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud. Oues eorum fœtosæ, abundantes in egressibus suis, boues eorum crassæ. Non est ruina maceriæ &c.* *1. Beatitudo mũdanorum in voluptatibus, diuitijs &c. est fallax.* Est beatitudo ista secularium in voluptatibus, diuitijs, honoribus, sed hæc beatitudo est fallax & seductoria, & nunquam vera. *Eccl. 2.* Vnde Ecclesiastes postquam dixit; *Dixi in corde meo, vadam & affluam delitijs,* scilicet exquisitis delectationibus, *& fruar bonis,* statim subdit; *Et vidi, quod hoc quoque esset vanitas.* Ecce fallacia huius beatitudinis. Et verè vanitas, quoniam tales delitiæ non satiant, immò fastidium generant. Ideo ibidem ostendens hanc fallaciam dicit; *Idem.* *Risum reputaui errorem, & gaudio dixi; Quid frustra deciperis?* ecce fallacitas. Error est alterius pro altero approbatio; Anima ergò effundens se per gaudium terrenum & voluptuosum approbat tale gaudium vmbraticum & momentaneum pro vero, igitur decipitur. *super libr. prædicto.* Vnde Hugo. Anima inquit decipitur cum delectatur in rebus nociuis, & benè sibi putat cum malè est. Item decipitur, cum præsentium delectationum occupatione inuoluitur, & ne futura mala considerare valeat, impeditur. Item frustra decipitur, quia fallacis boni gaudia, in quibus exultat, tantis amaritudinibus admixta sunt, vt iure displicere debeant, etsi debeant semper permanere. Vel frustra decipitur, cum non videt malum quod patitur, & cum non prouidet malum quod patietur. Iob 20. *Gaudium hypocritæ ad instar puncti,* Et verè tales decipiuntur, quia *tenent tympanum & gaudent ad sonitum organi; Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* *Iob. 21.* Et philosophus dicit, quod multis prouenit deceptio propter delectationem. Hæc autem deceptio est mortifera & venenosa. Nam sicut venena non inficiunt nisi circumlinita dulcedine; Ita voluptates maximæ mixtæ delectatione, vt ait Hieronym. Propter quod de eis Prouerb. 23. dicitur per similitudinem. *Ne intuearis vinum quãdo flauescit; Ingreditur blande, & in nouissimo mordebit vt coluber.* Ex quibus patet primo, quod beatitudo terrenorum est deceptoria, fallax & dolosa, quia est instabilis & momentanea, iuxta illud; Prouer. 1. *Prosperitas stultorum perdet eos.* ideò concludit Gregorius & Boetius. Quod non est gaudium de rebus, quæ subijciuntur fortunæ, propter eorum instabilitatem. Vnde Seneca. Suspecta sunt munera fortunæ, eo quod non sunt aliud, nisi vsitata beneficia & insidiæ. Et idem. Quis voluptatis fructus; quæ cum cessauerit, videtur non fuisse? Et alibi; Res inquieta est mundana fœlicitas. Similiter loquitur Valerius Maximus; Caduca, inquit, & fragilia pluribus trepidis, id est, caducis & dubijs consentanea sunt ista, quæ vires atque humanæ opes vocantur. Affluunt subitò, repentè dilabuntur; in nullo loco, nulla in persona stabilibus radicibus innixa & fixa consistunt, sed incertissimo fluctu fortunæ huc atque illuc acta, etiam quos sublime extulerunt, improuiso recessu destitutos profundo cladium, id est calamitatum miserabiliter immergunt. Itaque neque æstimari neque dici bona debent, quæ inflictorum malorum amaritudine desiderium sui displicent. Hæc ille. Et ibi ponit exempla de potentibus, qui fuerunt prosperati, & postea calamitatibus afflicti. Vnde narrat de vno, cui nihil aduersi accidit, nomine Polycrates dux Samiorum, qui etiam proiecit ex industria annulum in profundum laci, ad experiendum, si aliquid accideret, quod displiceret, & statim fuit captus piscis & præsentatus ei & annulus inuentus. Iste tamen postea fuit cruci affixus, & in ea putrefactus, quem Orontes Darij regis præfectus crucifixit. Ex his consequenter infe-

to, quod prosperitas continua temporalium manifestum est damnationis indicium. Gregorius super illud Iob 35. *Clamabunt & non exaudientur.* dicit; Manifestum indicium damnationis est, quando affectantes iniquitates subsequens fouet effectus. Hæc ille. Ex quibus finaliter infero, quod beatitudo terrena magis propriè dici debet miseria quam fœlicitas, & impropriissimè & abusiuè dicitur beatitudo. Voluptates, inquit Seneca, crudeles sunt in suos amatores & inexplebiles, quia vt dicit 76. Epistol. Appetitus earum est similis cani, qui portans in ore panem, quam primum alium videt, amittit primum. Ecclesiast. 6. vbi enumeratis prosperis quibusdam mundanorum, subdit; *Hoc vanitas & magna miseria est.* Quod exponit Hugo ratione afflictionis in laborando, conseruando, & amittendo. Et verè magna miseria est talibus secundum Hugonem, ratione auersionis à bono incommutabili. Quia magna miseria hominis est, inquit Augustinus, nō esse cum Deo, sine quo non potest esse, & quia talis homo affectu inordinato non est cum Deo, ideo est in magna miseria. Item est miseria ratione conuersionis ad bonum commutabile inordinatè dilectum. Miser est, inquit idem, qui inhæret, quæ ammittere potest inuitus. Item est miseria ratione priuationis iustitiæ. Omnis enim qui non est in iustitia miser est, cuiusmodi est auarus. De quo dicitur; *Nihil est iniquius, quā amare pecuniam.* Item est in miseria rationе suæ confusæ deordinationis in seipso. Quia appetitus bestialis, cum non est nomen substantiæ, miserum facit. Talis autem est diligentium terrena inordinatè. Vnde pro omnibus istis dicitur. Apocal. 3. *Tu dices quia diues sum, & nullius egeo,* & nescis quia miser es, & miserabilis, cæcus & nudus. Benè igitur dicitur Isa. 3. *Populе meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt.* Et ponit hic opinionem illam esse reprobatam, quæ ponit beatitudinem in prosperis, sicut Epicurus, prout recitat Anselmus dicens; Epicurus dicit voluptatem summum bonum; Aristenes autem Socraticus dicit voluptatem summum malum. Zenon censuit voluptatem indiffetentem. Certolaus peripateticus dicit malum, & mala parare, scilicet iniuriam, diffidentiam, obliuionē & ignominiam; & iste benè dicit. Vnde Tullius de senectute cap. 5. Nulla pestis capitalior voluptate, ipsa enim capiuntur homines, sicut pisces hamo. *Secunda beatitudo,* quæ beati sunt quidam veraciter & gratiosè, vt Christi fideles & electi Dei. De qua dicit Psalmista. *Beatus homo cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disponit.* Et hæc est beatitudo, quæ existit in cognitione Dei per veram & sinceram fidem & amorem purum. De quibus dicitur in Psalmo 143. *Beatus populus, cuius Dominus Deus eius.* Et de hac dicitur hic; *Beati qui vident,* scilicet Deum, per fidem, & spem, sicut dicit Apostolus. 1. Cor. 13. *Videmus nunc per speculum & in ænigmate.* Tria enim disponunt hominem ad hanc beatitudinem, scilicet altitudo sapientiæ diuinæ, sanitas seu sinceritas conscientiæ; & sublimitas virtutis. Hæc ergo beatitudo est Christi fidelium, per quam hic Deum suum per fidem cognoscunt, iuxta illud, quod dicit Saluator; Ioan. 20. *Beati qui non viderunt & crediderunt.* Sunt enim beati propter meritum, quia illa fides habet meritum, cui humana ratio non præbet experimentum, vt dicit Gregorius ibidem. Hæ sunt diuitiæ Christianorum, isti honores. Hæc tota Christi fidelium substantia, qua maior excogitari non potest. Vnde August. Nullæ maiores diuitiæ; nulli honores, nulla huius mundi est maior substantia, quam est fides Catholica, quæ peccatores homines saluat, cæcos illuminat, infirmos curat, fideles iustificat, pœnitentes reparat, & omnes in æterna hæreditate collocat. Hæc ille. Propter quod hanc fidem vocat Ambros. lib. de virginit. thesaurum omnibus opulentiorem, quia omnes æternaliter ditat. *De tertia beatitudine,* qua beati sunt sancti æternaliter in gloria, dicitur in Psalmo. 83. *Beati qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te.* vbi sancti Deum vident, non iam per fidem aut spem, sed per speciem propriam & facie ad faciem. 1. Ioan. 3. *Videbimus eum sicuti est,* Et Apostolus; *Tunc cognoscam, sicut & cognitus est.* Vnde Bernard. in quodam sermone. Tri-

2. Beatitudo Christi fideliū in fide & amore sincero est vera.

Quæ veræ Christianorum diuitiæ.

De verbis Domini.

3. Beatitudo sanctorū in cœlo gloriosa.

Tripliciter in illa æterna beatitudine perfecta fruemur Deo, videntes eum in omnibus creaturis; habentes eum in nobisipsis; & quod his omnibus ineffabiliter iucundius atque beatius est, ipsam quoque cognoscentes in seipsa Trinitatem.

II.

Beati oculi qui vident. Non est hoc tantum intelligendum de oculis carnis, sed cordis. De quibus dicitur. Ecclesi.2. *Oculi sapientis in capite eius*, id est, intentus cordis totalis fidelium est in Christo tanquam in capite, à quo recipiunt fidem & charitatem, sicut sensum & motum à capite. Talis fuit Dauid qui de se ait; *Oculi mei semper ad Dominum*. Solet dici, vbi amor ibi oculus; ideo sancti debent habere oculos suos eleuatos ad Deum, non sicut illi de quibus dicitur; *Oculos suos statuerunt declinare in terram*. Debent autem oculi nostri dirigi in Deum, & ipsum semper videre & contemplari tripliciter; *Primo* debent dirigi in Deum, tanquam in librum in quo discamus. Exod.13. *Quasi monumentum erit ante oculos tuos, & vt lex Domini semper sit in ore tuo*. Hic liber habendus est semper ante oculos cordis per meditationem; in ore per locutionem; in manu per operationem. In hoc libro tria scribuntur. lamenta pœnitentiæ, carmen miseriæ, & væ iustitiæ. *Secundo* debent dirigi oculi nostri, in Deum, tanquam in subsidium, in quo confidamus. De quo Isaiæ 17. *In illa die inclinabitur homo ad factorem suum, & oculi eius ad sanctum Israel respicient*. Inclinamur ad factorem nostrum, quando in oratione confugimus ad diuinum præsidium. 2. Paral.20. *Cum ignoramus, quid agere debeamus hoc solum habemus residui, vt oculos nostros ad te dirigamus*. Taliter fecit Dauid, qui ait; *Leuaui oculos meos in montes*, scilicet cœlorum, *vnde veniet auxilium mihi*. Et iterum; *Sicut oculi seruorum in manibus Dominorum suorum, sicut oculi ancillæ in manibus Dominæ suæ, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri*. quasi dicat; Sicut seruus respicit in Dominum, cum eum flagellat; Similiter ancilla in Dominam, cum eam verberat; sic nos in Deum nos verberantem respiciamus, donec misericordiam consequamur. *Tertiò* dirigere debemus oculos in Christum, vt cognoscamus. Duo autem sunt cognoscenda in Christo, scilicet vita nostra per comparationem ad ipsum, & beneficia ad regratiandum pro eis, & sic tam in electione quam in affectione debent dirigi ad Deũ. De primo dicit Iob vlt.c. *Nunc oculus meus videt te, idcirco me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere*. Contemplata namque puritate diuina cognoscitur ab homine fragilitas sua; & sicut ad speculum corriguntur vitia macularum faciei, ita ex consideratione vitæ Christi proficit homo in gratia. Ex quo patet, quod homo oblitus suorum defectuum minimè potest considerare suum profectum. Quanto enim quis minus videt se, tanto minus sibi displicet, & quanto maioris gratiæ lumen percipit, tanto plus se repræhensibilem esse cognoscit. Ex quo vlterius infero, quod quanto se homo magis in hoc speculo propriæ considerationis videt, tanto se magis humiliat. Nam per inconsiderationem suiipsius sæpè fit reatus criminis; quod putatur esse causa virtutis; & vnde expectatur pia merces operis, inde supplicium iustæ sequitur vltionis. Et sæpè post iudicium culpa esse deprehenditur, quod virtus ante iudicium putabatur. Ideo apud Ezechielem dicitur, quod animalia erant plena oculis ante & retro; quia sanctorum mentes vndique se circũspicientes sibi contradicunt in omni opere ne vel praua agant, vel recta quæ præcepta sunt, non agant, vel expletis bonis operibus in suis cogitationibus superbiant. Debet etiam affectus noster dirigi in Christum ad considerandum eius beneficia, pro quibus debemus regratiari ipsius benignitati. Sicut enim mendicantes sumus, qui etiam licet cœci sint, tamen oculos eleuant ad dantem. Sed hodiè versum est in contrarium. Multi enim sentiunt beneficia diuina, qui tamen non eleuant oculos ad Deum, immo quod deterius est auertunt ab eo. De quibus Ecclesia. 27. *Qui quærit locupletari, auertit oculum suum.*

quasi

Psal.24.

psal.16.

Oculi cordis nostri in Deum dirigendi tribus modis.

1.

2.

psal. 120.

psal.122.

quasi dicat, postquam locupletati sunt obliuiscuntur Deum, iuxta illud; *Incrassatus, impinguatus, dilatatus derelinquit Deum factorem suum*. Isti sunt similes porcis, qui comedunt glandes sub quercu, sed tamen non leuant oculos ad arborem. *Oculos suos statuerunt declinare in terram*. Et tantum de secundo.

III.

Quæ vos videtis. Apostoli erant sicut boni exploratores, qui viderunt & considerauerunt terram illam futuræ promissionis beatissimam, sicut de ipsis in figura dicitur; *Terra, quam circuminimus, valde bona est*. De quibus etiam dicitur; *Oculi vestri viderunt omnia opera Domini magna, quæ fecit*. Istorum ergo exemplo omnes debemus & nos videre, quæ illi viderunt, si volumus esse beati. Et quia Apostoli contemplati sunt inter cætera supernorum præmiorum affluentiam propter quam beatificati sunt; ideo & nos videamus similiter huiusmodi nobis promissam beatitudinẽ, iuxta illud Psal 8. *Videbo cœlos tuos, opera digitorum tuorum, lunam & stellas quæ tu fũdasti*. Sed notabile est, quod ille, qui est in profundo puteo circa meridiem videt stellas, vbi ille, qui stat in superficie terræ in lumine, nullam videt. Eodem modo, qui ponitur in profundo humilitatis, tribulationis, & angustiæ, suspirat ad cœlum & clamat ad Deum; qui verò stat in lumine mundi & claritatis mundanæ lasciuiæ, stellas videre non potest. Est enim experimentum, quod si denarius ponatur in scutella vacua, recedaturque à scutella donec denarius desinat videri, si aqua superfundatur scutellæ, stante oculo in eadem distantia, denarius iterum apparebit, propter aquam superinfusam denario. Moraliter denarius iste vitam designat æternam. Matth. 20. *Nonne ex denario diurno conuenisti mecum?* Item denarius non videtur à quibusdam hominibus in hac vita, dum in dignitatibus, voluptatibus, & honoribus elongantur à Deo, quales fuerunt illi duo pessimi sacerdotes, de quibus apud Daniel. 13. dicitur; *Declinauerunt oculos suos, vt non viderent cœlum, neque recordarentur iudiciorum iustorum*. Sed si ponantur tales in infirmitate, tribulatione, vel persecutione, benè recordantur de Deo, & de cœlo ad quod facti sunt. Naturales etiam dicunt quod vespertiliones habent debiles oculos. Cuius causa est, quia humor cristallinus, qui est necessarius oculo ad videndum transit in substantiam alarum. Vnde habẽt alas coriales, & sic propter volatum amiserunt visum, quia subtractum est oculis, quod positum est in alis. Hi signant superbos, qui quanto magis volare nitũtur, tanto gratia diuini luminis magis priuantur. Quia tota eorum intentio, quæ debet esse in considerando cœlestia, transiuit in pennas ambitionis, quia tota eorum cogitatio est, quomodo possunt ascendere gradatim de dignitate in dignitatem. Causa autem, quare pro præmijs cœlestibus non laboramus, quia ea non videmus, sicut homo, qui transiuit pro mercimonijs, si videt ea cooperta, non potest ea videre, & per consequens non tentat ea emere, sed in nũdinis, quando ea plena videt, statim inclinatur ad emendum, sic est & de nobis. Vnde dicitur; *Stephanus vidit cœlos apertos, vidit & introiuit. Domine*, inquit, *suscipe spiritum meum*. Ecce statim volauit emere, offerens suum denarium. *Considerauit agrum & emit illum*. Et infra; *Gustauit & vidit quoniã bona est negotiatio eius*. Sed de multis euenit sicut de Moyse, qui ascendens in montem, bene vidit terram promissionis, sed nunquam eam intrauit. Sic quidam litterati vident cœlestia per sacram scripturam, sed nunquam intrant. Sed quid debemus videre in vita beata, cum *Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quanta Deus præparauit diligentibus se*. Ad quod respondetur, licet gaudia cœlestis patriæ non possint videri ad plenum & perfectè enarrari, possunt tamen nobis annũciari & aliqualiter per abnegationem omnis defectus & imperfectionis insinuari. Nam facilius possumus dicere de illa vita, quid ibi non sit, quam quid ibi sit. Non est ibi mors, nõ lassitudo, nõ luctus, non infirmitas, non fames, nulla sitis, nullus æstus, nulla corruptio, nulla indigentia, nulla mœstitia, nulla tristitia, nullus dolor, nullus labor, nullus timor, nulla malitia, nulla

Cœlestia præmia non appetuntur, non intelliguntur. [wait]

miseria, nec vlla tentatio inimici, non peccandi potestas, neque demerendi facultas; Sed ibi erit requies à laboribus, pax ab hostibus, securitas à molestijs & violentijs; ibi erunt homines sicut angeli Dei, ibi fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorũ, ibi vita sine morte, dies sine nocte, certè sine forte, iucunditas sine dolore, securitas sine timore, tranquillitas sine labore, scientia sine errore, certitudo sine forte, pax sine fine, quæ omnia si consideremus, vilescent omnino omnia, quæ in terris habentur. Tanta namque est illa beatitudo, vt etiamsi liceret in ea non amplius manere, quam vnius diei mora, propter hoc solum innumerabiles anni huius vitæ plenĩ delitijs meritò contemnerentur. Ad quam beatitudinem nos perducat, qui sine fine viuit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

DOMINICA XIII. POST TRINITATIS.

SERMO II.

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo & ex tota anima tua, & ex tota mente tua & ex omnibus viribus tuis. **Lucæ 10.**

Mnipotēs Deus, qui nullo indiget, quia est summum bonum & verax, nec de alieno accipere potest quo crescat, quia ex ipso sunt omnia; nec de suo amittere quo decidat, quia in ipso immutabiliter consistant vniuersa, ipsum rationalem spiritum creauit sola charitate, nulla necessitate, vt eum summæ beatitudinis participem faceret. Porro vt idem aptus esset tanta beatitudine perfrui, fecit in eo dilectionis suæ donum, quodammodo per hoc inuitans eum ad gustum dulcedinis æternæ, quatenus per ipsam videlicet dilectionem fœlicitatis suæ iucunditatem perciperet & saperet, eique infatigabili desiderio inhæreret. Per dilectionem ergo copulauit sibi Deus creaturam rationalem, vt ei semper inhærendo ipsum beatitudinis bonum ex ipso quodammodo per affectum sugeret, & de ipso per desiderium biberet, & ipsum gaudium possideret. Igitur per amorem sociata est factori suo creatura rationalis. Dilectio enim est vinculum, quod ligat vtrosque in idipsum, & tantò fœlicius quantò fortius. Hæc Aug. Ex quibus patet quod homo naturaliter tenetur Deum diligere, cum ad hoc sit à Deo naturaliter & principaliter creatus. Sicut enim naturaliter debet eum cognoscere, eò quod inest ei naturalis appetitus ad eum cognoscendũ, vt Boetius de consola. ita naturaliter debet eum diligere, eo quod inest ei naturale desiderium ad videndum Deo, quod non potest fieri sine dilectione. Vnde August. dicit, quod anima rationalis & intellectualis facta est ad imaginem & similitudinē Dei, vt factorem suũ per imaginē cognoscat & per similitudinem diligat. Ex imagine namque Dei habet rationem, sed ex similitudine charitatem. Charitas verò in seipsam repræsentat trinitatem, hanc ratio sentit & peccata requirit, hanc charitas inuenit & videndo beata quiescit. Hæc ille. Verum quia ab hoc amore anima humana multum errauit, ideò, vt dicit Bern. amissa iam sua doctrina naturali, opus habet iam doctore homine, qui de hoc amore ipsam doceret. Volens igitur Saluator noster nos ad talem charitatem inducere, vt eum ex toto corde diligamus, adducit legisperiti doctoris responsionem, qua nos ad actum amoris inuitat, cum dicit; *Diliges Dominum*

Dilectionis dono Deus hominē sibi copulauit.

Deum tuum. Ad hoc autem, vt Deus verè diligatur, & mens humana in eius amore accendatur, tria requiruntur; *Primo* vt sciat, quod ſit vera dilectio; *Secundo*, quibus ſignis cognoſcatur; *Tertio* propter quid, & quomodo diligi præcipiatur.

I.

Sciendum, quod ſecundum magiſtrum in libr. de itineribus æternitatis, itinere. 4. quinq; ſint affectus amoris, quorũ quintus tantum generat veram dilectionem diuinam. *Primus eſt naturalis*; & hic eſt affectus cuiuslibet ad carnem ſuam, quam nemo vnquam odio habuit. Similiter matris ad filium, quia non poteſt obliuiſci mater infantis ſui. Item hominis ad domeſticum ſuum. Qui enim ſuorum & maximè domeſticorum curam non habet, hic infideli eſt deterior. Iſte autem affectus ſæpè vicioſus eſt, niſi reguletur ratione. Sæpè enim affectus iſte mollia ſuggerit & ſuauia, quod iucundum, quod terrenum, quod voluptuoſum, quod delicatum libenter amplectitur; Quod verò aſperum & voluntati ſuę contrarium eſt, ſemper horret & refugit. Iſte affectus differt à charitate, quia fertur ſimpliciter in creaturam, nec præſupponit cognitionem, quod tamen charitas nõ facit, quæ fertur in Deum. Huius igitur affectus executio amor peruerſus eſt, & hic amor à Saluatore interdicitur, cum dicitur; *Qui amat animam ſuam perdet eam.* Ex quo patet quod licet homini naturale ſit habere ad ſe & ad alios talem affectum, nõ tamen homo debet ibi habere verum affectum & verum amorem, alias peccat. Vnde Aug. Si malè amaueris, tunc odiſti. *Secũdus* eſt affectus carnalis, & eſt duplex. Plerumque enim neque virtus neque vitium eſt, ſed eſt quædam hominis exterior habitudo, & fit ratione alicuius formæ pulchritudinis, vel ſpeciei in homine. Sicut Moyſes propter pulchritudinem fuit amatus à filia Pharaonis, qui prius propter elegantiam & pulchritudinem fuit abſconſus à matre propria tribus, menſibus, & hoc nullum peccatum eſt. Si autem talis affectus in noxiam voluptatem inclinat, non meretur dici verus amor, vt dixit Dionyſius, ſed longinquum idolum veri amoris, plenum anxietate. Talis amor fuit in Dauid erga Berſabee, qui ipſum præuenit ad ſpeciem eius, præuentum diſſoluit, diſſolutum obruit. Hic ſimiliter Salomonem in ſua ſapientia abſorbuit. Signa autem huius amoris ſecundum Hugonem 2. de profectibus nouitiorum, ſunt hæc. *Primum* eſt, quia talis dilectio faſtidit eruditiones & collationes ſalutares. Vnde perſonæ carnaliter ſe diligentes pauca de ſpiritualibus, plurima de inutilibus confabulationib⁹, & maximè de mutua dilectione inſatiabiliter ruminant, quantum ipſe eam & illa eum diligat, ita vt huiuſmodi colloquio non ſufficiunt neque horæ, neque dies, neque tempora; ſed vbicunque tales conueniunt, habent materiam loquendi indeficienter. *Secundum ſignum* eſt inſolentia geſtuum & morum, quoniam quando ſunt pariter tales, ſe mutuo inſpiciunt, iuxta illud; vbi amor, ibi oculus. Vnde tales latus lateri, femur femori comprimunt, manus manum tenet & comprimit, deinde brachia & lacertos, & humeros, & pectora, & vlteriora ſub veſtibus tangendo blandiuntur, aliquando amplexus & furtiua oſcula iunguntur. Econtra ſpiritualis dilectio tantã diſciplinam ſeruat in occulto ſicut in publico, quia nec angulos quærit ſed fugit, & ſi cum homine colloquitur, manus, oculos & omnia membra ſub cuſtodia tenet. *Tertium eſt* inquietudo cordis, quando enim ſunt abſentes, cogitant adinuicem, vbi nam ſit dilectus, quid agat quando veniat, quamdiu deſeruit, & quid ei demandabit, & quid ei in cauſa eſſe poterit, quomodo valeat in corpore, parum curans animam; & ita ſuſpenſo corde, nec orare liberè poſſant, nec de Deo quietè poſſunt meditari, vel aliquid agere diſtracto vel occupato animo circa dilectum, niſi cum audiunt aliquid de eo proſperum, hoc eſt refrigerium qualecunque. Sed amor ſpiritualis hæc neſcit, ſed quieſcit in Deo, & amicum ſuum Deo fideliter recommittit, ſine mentali diſtractione ſicut ratio dictauerit, congaudet & compatitur. *Quartum* eſt impatientia vel inuidia condilectæ, ſi aliquam ſecum dili-

Dionyſ. lib. 2. de ang. hierarch. l. 2 de diu. nominib.

2. Reg. 11.

Amoris carnalis ſigna. 1.

2.

3.

4.

diligat, si benignius talem salutat, si aliqua beneficia ei exhibeat. Ex quibus timet ne fortè amor alterius præualeat, & circa se tepescat, inde dolet & tristatur. Sed spiritualis amor gaudet tanto plus, quãto plus multiplicatur. *Quintum signum est* ira &
5. turbatio, quia tantum, vt vulgo dicitur, se diligunt, quod præ nimia dilectione non possunt sibi mutuo parcere à molestia læsionis. Sicut enim aliquando excedit inordinata dilectio mentes illudendo; sic contra excedit in conturbando; maximè cum vnus alterum in aliquo fortè iocosè offenderit, minus faciendo quam desiderauerit, quia quo tenerior dilectio, eo molestior offensio. Inde surgunt querelæ, inde improperia impensorum beneficiorum & magnę fidei, quæ perdita videntur apud ingratum, sequuntur etiam detestationes & iuratorię promissiones, quod nunquam velit eum diligere, qui sic sibi retribuit malum pro bono, & odium pro dilectione, aliquando adiunguntur clamores, contumeliæ, vituperia, maledictiones, infamationes & secretorum proditiones, & multa inconuenientia. Sed spiritualis amor omnia ista nescit; quia omnibus se offendentibus parcit & affabilem se ostendit. *Sextum signum est*
6. munuscula & dulces litteræ, amatoria dictamina, conuiuiola & morsella ab ore dilecti rapta, & quælibet alia, quæ dilectus contractauit, vel quibus vsus est, quasi pro reliquijs veneratur, & pro memoriali conseruat. Sed contra dicit Hiero. Crebra munuscula & dulces litteras sanctus amor nõ
7. habet. *Septimum est* inordinata dissimulatio adinuicem vitiorum, scilicet quod qui se ita diligunt, etiam vitia sua diligunt, fouent, & excusant, & astant sibi mutuo, cõtra arguentes & corrigentes, confœderãtes & conspirantes ad malum, sicut fur furem, adulter adulteram diligit in malo. Sed cõtra spiritualis amor statim corrigit vitium in suo dilecto, si quod videt. Sicut patet in Dauid, quem pro peccato suo puniuit Deus clade & peste. *Sequitur tertius amoris affectus*, qui dicitur, *officialis*, id est inter amicos, qui fit ratione officiorum, munerum, obsequiorum exhibitorum, quæ animum inebriant, qui licet sit periculosus, est tamẽ admittendus, nescit ingratus beneficia; tamen cauendus est, ne delinitus beneficio vel obsequio, aut faueat vitio aut vitiosis. Proinde magna discretio est habenda in muneribus capiendis, & attendendum ad personæ dignitatem, vt quia est magni meriti, & ita diligitur, quia gratus hominibus, vel quia virtutibus adornatus, & ita iste amor mutatur in rationalem sæpius, nisi quod quia non quærit diligens in alio, nisi quod bonum est in communi singulorũ. *Quartus est rationalis* qui prouenit ex consideratione alicuius virtutis, vel famæ bonæ. Sicut audiendo de virtutibus martyrum, & confessorum, virginum, diligimus eos, & hic est amor perfectior ex amore virtutis. Sed quia iste amor excitatur ab exterioribus signis, ideo differt à charitate, quæ fit solum à spiritu *Quintus amor est spiritualis*, qui à spiritu immittitur, originatur, & inspiratur. Et fit tripliciter, quia vel à spiritu malo, & tunc fit affectus ad dulcia. *Sicut 2. Re.* Ammon filius Dauid exarsit in sororem, & sicut Iudas exarsit in Christum. A spiritu humano fit, quando ex innata ingenuitate, vel studiosa exercitatione homo mouetur ad diligendum bonum, & aliquando apparet esse spiritu sancto instinctus, sicut in illis, qui pro republica corpora propria exponunt, vt gentiles, vt dicit August. Et Tullius. A spiritu autem diuino verus amor tunc procedit, id est, à Spiritu sancto secundum Hugonem, quando homo sentit in se habere voluntatem magnam seruiendi & placendi Deo, & fruendi eo, per quem amorem sic diligit sibi à Deo concessa, & vtitur eis, vt tamen illicita detestetur, & amori Dei nullius rei amorem præponat. Item cum homo non solum communia præcepta Dei seruare est paratus, sed etiam omnia, sine quibus non est salus, & hoc promouet seruare non solum in se sed etiam in alijs. Item cum non solum præcepta, sed etiam consilia facere est paratus, & hoc est operari magna secundum Grego. vltra communia præcepta. Quia secundum Bernard. non est perfectorum circa communia languere præcepta.

I I.

Licet homo non possit scire certitudinaliter, vtrum habeat charitatem, quod non sine valdè occulto Dei iudicio ordinatum est, tamen ex aliquibus signis homo ista potest aliqualiter cognoscere. Et quia charitas est in triplici gradu, scilicet modo genita, roborata, & perfecta, ideò triplicia sunt eius signa. *Primò* igitur signa charitatis iam genitæ secundum Bernardum in sermone de omnibus sanctis, & secundum autorem ir. libro de discretione spirituum cap. 10. sunt quattuor, *Primum* est dolor de culpa præterita, quæ cum charitate stare non potest. Vnde quando charitas seu dilectio est genita, expellit culpã per dolorem contritionis, eo quod radix omnium bonorum est charitas. Patet ergo quod iam radicata est sibi charitas. *Secundum* signum est propositum cauendi futura delicta mortalia cum effectu, quia hoc nec per amorem naturalem, nec acquisitam dilectionem quis diu potest habere, nisi gratia adiuuante. *Tertium* signũ est in auditu verbi Dei. Ratio huius est, quia amans delectatur in sermone amati, siue fuerit sermo inspiratus, scriptus vel dictus. *Quartum* signum est promptitudo boni operis, quia charitas est maximè operatiua. Alias, si non operatur, charitas non est. *Quintum* signum est tristitia de defectu spirituali aliorum, & lætitia de profectu eorum. Cuius ratio est, quia qui non condolet de malo proximi, non est in eo charitas Christi. Vnde Apostolus *charitas congaudet veritati, non congaudet iniquitati*. Nititur enim in vnum omnes conflare, & ideò vbi impeditur, multum tristatur. *Secundò*, signa charitatis iam roboratæ in homine sunt hæc. *Primum* est conscientiæ frequens discussio & examinatio non solum de peccatis mortalibus, sed etiam venialibus. quia charitas nititur expellere ista ad præparandum habitaculum Spiritui sancto. *Secundum* est concupiscentiæ diminutio, quia quanto magis charitas augetur, tanto magis concupiscentia diminuitur. *Tertium signum* est sensuum interiorum vitalis exercitatio, sicut enim sensuum exteriorum exercitatio est signũ exterioris vitæ corporis, ita sensuum spiritualium exercitatio signum est spiritualis vitæ. Quod fit cum illi sensus ordinant operationes suas in finem vltimum. *Quartum signum* est studiosa mandatorum obseruatio Ioan. 14. *Qui diligit me &c.* Vera namque dilectio non potest esse sine mandatorum obseruatione. *Quintum signum* est diuinæ veritatis manifestatio. Quia amor est causa communicationis secretorũ. Vnde Christus. *Iam non dicam vos seruos sed amicos meos, quia omnia quæcunq; audiui à patre meo, nota feci vobis.* Ioan. 15. *Tertiò* signa perfectæ charitatis sunt; *Primum est* pro salute proximi mori velle vel paratum esse, iuxta illud; *Maiorem hac dilectionem nemo habet, nisi vt animam suam ponat quis pro amicis suis.* Parua namq; charitas non sufficit implere magna, cuiusmodi est mors pro salute proximi. Tanto ergo charitas est maior, quanto voluntas est patiendi pro Ecclesia maior. *Secundum signum* est dilectio inimicorum. Amor enim transformat amantem in amatum, id est, assimilat. Cũ ergo Deus amat inimicos, ideò & ipsius amatores idipsum facere debent. *Tertiũ signum* est omnia aduersantia gaudenter suscipere & sustinere, perfecta charitas mentem insensibilem reddit, & pœnas temporales contemnere facit, eo quod *charitas omnia suffert*. 1. Cor. 13. *Quartum signum* est si omnibus renunciare, quæ habet paratus est Ratio huius, quia perfecta charitas omnia renuit, quæ eius officium impediunt. Philip. 3. *Omnia arbitror vt stercora, vt Christum lucrifaciam*, sed substantia temporalium impedit dilectionem Dei, ideò diligens Deum subterfugit eam. *Quintum signum* est nihil aliud quam Deum timere. Ratio huius est, quia. *Perfecta charitas foras mittit timorem*, scilicet seruilem, sed non filialem, qui est in charitate. 1 Ioan. 4. Non timet ergo temporales molestias, quia non amat delitias. Sunt & alia eius signa, scilicet profunda suspiratio, alta desideria, cogitationum languor, explorationes studiosæ, expectationes tædiosæ, affectiones excessiuæ, quæ sunt signa intrinseca, quia amor

Signa charitatis perfecta.

mor non permittit amatorem suipsius per mentis sobrietatem, sed eius, cuius est, per mentis excessum. Et tantum de istis signis dixisse sufficiat.

III.

Quæritur, quare & quomodo Deus diligendus? D. Bernardus in prologo lib. sui ad Americum Cardinalem de diligendo Deo, ad vtrumque his verbis respondet; vis à me audire, quare & quomodo diligendus sit Deus? Causa diligendi Deum Deus est, modus diligendi Deum, est sine modo diligere. Quoad primum ergo Deus propter seipsum diligendus est; siue quia nihil iustius, siue quia nihil fructuosius. Iustum est vt Deus diligatur, quia diligi meruit, primò ideò, quia summum & infinitum bonū est. Vnde Augu. ad Macedoniū ep. 46. Diligamus illud, quo nihil melius est, hoc Deus est, cui si aliquid diligendo vel amando prę ponimus, vel æquamus, nos diligere nescimus. Tanto enim nobis melius, quanto magis in illum imus, quo nihil melius est. Hæc ille. Cum ergo in rebus nihil est præstantius Deo, meritò super omnia est amādus. Et sicut stultissimus esset, qui argentū præponeret auro, ita ille, qui creaturam præponeret in amore creatori. Et hæc prima causa est amoris Dei. Secundò Deus diligi meruit quia prior dilexit nos. De quo ita Augustinus; Incomprehensibilis est dilectio, qua Deus diligit, neque mutabilis; non enim ex quo ei reconciliati sumus per sanguinem filij eius, cœpit diligere, sed ante mundi constitutionem dilexit nos, vt cum eius vnigenito etiam nos filij eius essemus, priusquam omninò aliquid essemus. Hac de re ita Bernardus lib. de diligēdo Deum, cap. 2. Si quæritur causa diligēdi Deum, illud est præcipuum, quia ipse prior dilexit nos. Et sequitur: Dignus planè reamari, si aduertatur quis, quos, quantumque amauerit, quia Deus peccatores excellentissimè amauit. Hinc Augu. in lib. de catechizandis rudib. Diligamus Deum, quoniam ipse prior dilexit nos. Et post pauca: Et si amare pigebat, saltem reamare non pigeat. Nam nulla est maior ad amorem in uitatio, quam pręuenire amando, & nimis est durus animus, qui dilectionem, si nolebat impendere, nolit rependere. Hæc ille. Et hoc est contra consuetudinem mundanorum, qui alios non diligūt, nisi prius ab alijs diligantur. Sed Deus contra prior dilexit nos, antequā diligeretur à nobis. Propter q̄ dicit Bernard. in lib. de amore Dei cap. 6. Hæc est iustitia filiorum hominū, ama me, quia amo te. Rarus autem est, qui possit dicere; Amo te, vt ames me. Hoc tu Domine fecisti, qui prior amasti nos, vt amaremus te, non quod egeres amari à nobis sed quia fecisti nos, esse non poteramus, nisi amando te.

Aug. ser. 105. super Ioannem.

Sed diceres, in quo apparet iste amor Dei, quo præuenit hominem in diligendo? Maximè apparet in beneficio creationis. Quis enim alius dedit homini esse, & tā pulchrum esse, & tam excellens esse, quam creator omnium? & gratis, eo quod nihil ei dederat, vt ab eo crearetur. Denique quis alius administrat cibum omni vescenti, cernenti lucem, & spiranti flatum? Quis dedit homini tantam dignitatem, vt non solum præemineat, sed etiam præsideat cęteris animantibus? Quis dedit tantam scientiam, vt sciat & cognoscat eandem dignitatem se habere, nec tamen à se? Quis dedit tantam virtutem & potentiam liberi arbitrij, vt possit Deum non segniter inquirere, & inuentum fortiter tenere, & possidere? Certè ista omnia magna sunt à Deo, ita vt Apostolus dicat, *Quid habes, quod nō accepisti.* Et quia ista beneficia sunt omnibus communia, valdè etiam patentia & manifesta; ita vt nullus possit ignorare causam, cur Deum diligere debeat, ideò concludit Bernard. quod etiam pagani, qui legem non habent & Christum nesciunt, ex perceptis bonis corporis & animæ per legem naturalem possunt moueri ad diligendum Deum propter Deum, cum nullus etiam infidelis ignoret suo corpori non ab alio in hac vita mortali, vnde subsistat, vnde videat, vnde spiret, ministrari, quam ab illo, qui dat escam omni carni, & qui facit solem suum oriri super iustos & iniustos. Ex quo infero, quod Deus meretur diligi etiam

etiam ab infidelibus propter seipsum, qui si nesciat rationem, scit tamen illum ipsum. Et ex hoc consequenter infero, quod inexcusabilis est omnis fidelis, si non diligit Deum ex toto corde suo, ex tota anima sua, & ex tota virtute sua. Clamat enim vnicuique intus innata & non ignota ratio & iustitia, quod ex se toto illum diligere debeat, cui se totum se debere non ignorat. Hæc ille. *Tertiò* meruit diligi Deus, quia nos per vnigenitum filium suum redemit. De quo Augustin. lib. 8. de ciuitate Dei cap. 1. Videndum est quantum dilexerit nos Deus, qui proprio filio suo non pepercit. Et idem super Psalm. 42. admirans ait, Quanta maiestas, quanta æqualitas patris descendit ad carnem propter infirmitatem nostram? Ecce quantum dilecti sumus, antequam diligeremus, tantum ab illo dilecti sumus, vt æqualem sibi filium hominem faceret propter nos. Hæc ille. Magna planè & stupenda fuit ista dilectio, per quam Deus sic dilexit mundum, vt vnigenitum suum daret, in qua quidem dilectione Deus pater dando filium multum nos dilexit. Filius autem tradendo in mortem animam suam multum nos dilexit. Denique vterque mittendo Spiritum sanctum paraclitum in consolationem nostram multum nos dilexit. Et ex his patet secundum Bernardum, quod Deus amat nos ex se toto, quia tota Trinitas amat. Ex quo concludit ibidem, quod intuens hunc modum dilectionis quilibet fidelis, facilè potest attendere quare Deus sit diligendus, & vnde diligi mereatur. Et dico notanter, quilibet fidelis, quia infidelis aut Iudæus non cognoscit patrem neque filium, cum eum non honorificat, & per consequens nec habet Spiritum sanctum, & ex quo non cognoscit tantam erga se dilectionem Dei, non mirum quod eum non tantum diligit, sicut debet. Ex his ergo infero, quod fidelis Christianus magis tenetur diligere Deum, quam Iudæus vel paganus. Nam facile plus diligit, qui se amplius dilectum intelligit. *Cui autem minus donatum est, minus diligit* Lucæ 7. Vnde melius amat fidelis Christianus quam Iudæus seu paganus, quia talibus aculeis incitatur amoris, quales Ecclesia experitur. Cernit enim regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua; Cant. 3. Cernit regem vnicum patris sui crucem sibi baiulantem; cernit cæsum & consputum dominum maiestatis; Cernit autorem gratiæ & gloriæ confixum clauis, percussum lancea, opprobrijs saturatum; tandem illam dilectam animam suam ponere pro amicis suis. Ecce qualia cognoscit Christianus sibi à Deo dilectionis ostensa beneficia, qualia non cognoscit Iudæus aut paganus? Ex quo vlterius sequitur, quod licet paganus vel Iudæus ex naturali iustitia vrgeatur ad diligendum Deum ex se toto, eo quod se totum sentit à Deo habere, quod habet; tamen multo plus Christianus obligatur ad diligendum eum, tum ex naturali iustitia; tum etiam ex fide, quæ secundum Bernar. indicat homini non solum quod totaliter est à Deo, & totum suum esse habere se cognoscit ab ipso, sed etiam indicat quod Deus etiam se totū dedit ipsi, propter quod dicit Bernard. vbi supra. Quid ergo ego, scilicet Christianus, qui Deum meum teneo vitæ meæ non solum gratuitum largitorem, largissimum ministratorem, pium consolatorem, sollicitum gubernatorem, sed insuper copiosissimum redemptorem? Sicut scriptum est; *Copiosa apud eum redemptio.* Psal. 129. *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi?* Psal. 115. quasi dicat, nihil digni habeo, eo quod secūdum ipsum non est aliquid tam magnum, quod tanto possit repensari amori, etiamsi puluis exiguus se totum ad reamandum collegerit, quando illa maiestas in amorem præueniens tota in opus salutis incensa conspicatur. Nec mirum, quod Christianus debet plus diligere pro reparatione sua, quam pro creatione sua sicut paganus, eo quod dicit Bernard. Facilius est homo factus, quam refectus. Nam de omnibus & etiam de homine scriptum est; Dixit Deus & facta sunt, sed in reficiendo multa dixit, & gessit mira & pertulit dura, sed nec tantum dura, sed etiam indigna. In primo opere, sci-

te, scilicet creationis me mihi dedit, datus ergo & redditus, me pro me debeo, & bis debeo; quid ergo Deo tribuam pro ipso Deo? Nam etsi me millies rependere possem, quid sum ego ad Deum? Ex quibus patet quod Deus a nobis sine modo est diligendus. Vnde Augustinus in libro supputationum part. 4. c. 1. Immensus es Domine & sine mensura debes amari & laudari ab his, quos pretioso sanguine redemisti. Hæc ille.

Deum diligere fructuosum.

Videndum iam an fructuosum sit Deũ diligere. Diuus Bernardus in libro de diligendo Deum ita, inquit. Non sine præmio diligitur Deus, etsi absque præmij intuitu sit diligendus. Vacua namque charitas vera non est, sed tamen mercenaria non est, quippe non quærit quæ sua sunt. Affectus est non contractus, nec acquiritur pacto, sed sponte afficit & spontaneum facit. Et post pauca subditur: Verus amor præmium non quærit, sed meretur. Et exemplificat ibi Bernardus de pluribus spontè aliquid facientibus, quorum nullus pretio aut præmio remuneratur. Sicut nemo conducit aut remunerat esurientem vt comedat, aut sitientem vt bibat, aut matrem vt paruulum vteri sui lactet, vel aliquem vt vineam suam sepiat vel arborem circumfodiat, vel structuram propriæ domus erigat, quanto magis vt ipse dicit, Deum amans omnia alia præter Deum sui amoris præmium non requirit, aut si requirit aliud, id pro certo non diligit? Hæc ille. Ex quo patet quod sicut Deus est caussa efficiens suæ dilectionis in nobis, sic debet esse finalis. Nam ipse dat occasionem, ipse creat affectionem, desiderium ipse conseruat, ipse fecit vel potius factus est vt amaretur, ipse speratur amandus facilius, ne in vacuum sit amatus. Eius amor nostrum præparat & remunerat, præcedit benignior, comprehenditur iustior, expectatur suauior, diues omnibus qui inuocant illum. Nec tamen habet quicquam melius seipso. Se dedit in meritum, se dedit in præmiũ, se apponit in refectionem animarum, se in redemptorem distrahit captiuorum. Hæc ille. Ex quibus infero, quod ad hoc, vt dilectio Dei sit vera & perfecta, homo debet diligere finaliter & principaliter Deum propter Deum, non propter aliquod commodum temporale, sed tantum propter ipsum, alias amor hominis non est perfectus. Pro quo sciendum quod quadruplex est gradus amoris secundum Bernardum. Primus est cum diligit homo seipsum propter seipsum, quod fit cum nondum sapit, nisi seipsum. Et hic amor est naturalis, non enim præcepto indicitur, sed naturæ inseritur, quia nemo vnquam carnem suam odio habuit. *Secundus gradus* est cum homo diligit Deum propter seipsum, quod fit cum tribulationibus pressus deficit, & Deus subuenit, ob quod ab homine honoratur, iuxta illud. Psal. 49. *Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me.* *Tertius gradus* amoris est cum homo diligit Deum propter eius suauem bonitatem, quod fit, cum experitur eius plurima beneficia, quæ experiendo probat, & probando degustat, & degustando ruminat. Et iste est amor gratuitus, quia castus, qui libenter implet mandatum, & iste diligit Deum non propter seipsum, sed propter Deum, dicendo illud Psalm. *Confitemini Domino quoniam bonus*, non dicit, quoniam mihi bonus. Non sicut ille amat de quo dicitur, *Confitebitur tibi cum benefeceris ei.* *Quartus gradus* est cum homo etiam nec seipsum diligit nisi propter Deum, quod fit cum homo omnia sua ordinat propter diuinam voluntatem, non propter voluntatem propriam, vt quomodo Deus omnia voluit propter seipsum, sic nos nec nosipsos nec aliud aliquid fuisse, vel esse volumus, nisi propter Deum. Sic autem affici deificari est. Quomodo enim stilla aquæ modica multo infusa vino, deficere à se tota videtur, dum & saporem vini induit & colorem; & quomodo ferrum ignitum & candens igni simillimum fit propria forma exutum, & quomodo aer solis perfusus luce, in eandem transformatur luminis claritatem, adeo vt non tam illuminatus quam ipsum lumen esse videatur. Sic omnem tunc in sanctis affectionem necesse erit liquescere à semetipsa, atque in Dei penitus transfundi voluntatem. Et hoc secundum Bernardum est diligere Deum ex toto corde, & ex

& ex tota anima, & ex tota mente tua. Hęc ille. Ex his omnib⁹ infero tria; *Primò* quod amare seipsum propter se non est meritorium, nec laudabile, sed damnabile. Quia talis dilectio est naturalis, quæ etiam est in brutis & bestijs, cum & bestiæ sua corpora diligant propter se. Vnde quantumcunque homo excidit à charitate, manet illi dilectio sui & dilectio corporis sui. Et talis dilectio magis vocatur odium, ex eo, quia iniquũ est valde, quod vult illi seruire, quod infra se est. Tunc aũt quisq; seipsum benè diligit, cum Deum diligit, qui aũt aliter se diligit, potius se odisse dicendus est, eo q aduersus à potiori bono ad seipsum conuersus, ad inferiora & egena vtiq; conuertitur, & fit de ipso quod scriptum est. *Qui diligit iniquitatem odit animam suam.* Qui ergò se diligere nouit propter Deum, Deũ diligit; Qui vero Deum nõ diligit, etiam si se diligit, quod ei naturaliter est inditum, tamen non inconuenienter odisse se dicitur, cum illud agit, quod sibi aduersatur. Ex quo infero finaliter & conclusiuè, placeat alicui vel displiceat, quisquis seipsum non Deum amat, talis nec se amat, & quisquis Deum non seipsum amat, ipse se amat. Ista quęstio est August. in lib. de vera Innocent. cap. 37. Cuius ratio est, quia qui non potest viuere de se, moritur amando se, cum non ille diligitur, de quo viuitur. Propter quod dicit August. in lib. 3. de verb. Domini. Amandus est Deus sic, vt pro amore ipsius si fieri potest obliuiscamur nosipsos. Per hoc respõdetur ad quæstionem, quæ quaritur, vtrũ homo teneatur ex charitate diligere Deum plus quam seipsum; quia Deus est beatitudo, non solum propria vnius hominis, sed est quoddam bonum totius cõmunitatis, ideò diligi debet propter se tantum, & per consequens maximè.

Sed diceres, homo diligit quantũcunque potest, quia diligit naturaliter, & natura agit secũdum vltimum posse, quia nõ agit liberè, ergo diligit se quantum potest, quomodo ergo Deum potest diligere plus quã se. Ad quod dicendum, q dilectio qua homo diligit aliquid, ex duobus pensatur; scilicet ex feruore siue intensione actus, & ex qualitate boni voliti illi, quem diligit. Quando ergo dicitur, quod homo tenetur diligere Deum plus quam seipsum, non debet intelligi de intensione vel feruore actus, sed de qualitate boni voliti. Nam debeo velle Deo summum honorem & summam beatitudinem, non sicut mihi. Ex quo infert August. li. de moribus Ecclesiæ cap. 28. dicens. Non potest fieri, vt seipsum non diligat, qui diligit Deum, immò ille solus nouit se diligere, qui diligit Deum. Ille namque satis diligit se, qui sedulè agit, vt summo bono & vero perfruatur. Quod si nihil aliud est quam Deus, quis dubitat, quin se amet, qui amator est Dei. Et ex hoc vlterius ipse infert, quod salubriter seipsum homo diligit, si plusquam se diligit Deum. Et econuerso secundum ipsum. Si Deum non diligit, non diligit se ipsum. Patet etiam ex his, quod nõ omnis, qui amat Deum, est in charitate, quia qui diligit Deum propter se, amat Deum, & tamen peccat mortaliter. Et sic patet, quod peccãs mortaliter diligit Deum, sed non virtuose, quia vult eum esse Deum, sed non sic amat eum, quod seruet eius prę cepta. *Secundò infero*, quod amare Deum propter temporalia est amare imperfectè. Cauere igitur debemus, ne ad præmium diligamus Deũ. Cuius ratio est, quia quicquid homo aliud à Deo vult habere pro dilectione seu propter quod Deum diligit, illud est minus Deo, & per cõsequens homo imperfectè diligit Deũ, vt supra ipse dicit. Si pulcher est mundus qualis est artifex mundi. Euelle ergo cor tuum ab amore creaturæ & inhæreas creatori, quia si amas illa, quæ fecit deserto illo qui fecit, adulter es, quia pro creatore diligis creaturã. Hæc August. lib. 4. homil. 39. Vnde Bernar. Amor verus non quærit prẽmiũ, sed meretur prẽmium. Sanè necdum amanti proponitur, amanti debetur, sed perseueranti reddetur. Ideò secundum ipsum diligentibus Deum dicitur. *Primum quærite regnũ Dei, & hæc omnia adijcientur vobis.* Deus itaq; diligẽdus est gratis. Vnde Aug. quia gratis dedit, gratis ama, noli ad præmium diligere Deum, ipse sit præmium tuũ. Quia quicquid propter aliud amatur, illud planè amatur plus, quod finaliter amatur, non per quod ama-

Hom. 87. in Ioann.

Diligere Deũ propter temporalia imperfectũ est.

De dilig. Deũ cap. 7

Matth. 6.

Serm. 3. super Ioannem.

amatur. Cum ergò Deum quis amat propter temporalia, planum est, quod plus diligit temporalia tanquam finem, iuxta illud, Propter quod vnumquodque tale &c. Vnde August. 1. Confessionum dicit, Quicunque aliquid amat, quod non propter te amat, minus te amat. Et idem alibi, Minus te amat, qui tecum aliquid amat. Hæc ille. Ex his igitur tertiò infero, quod Deus debet diligi propter seipsum, qui est summum bonum & perfectissimum, vt ipsum comprehendamus, & ei perpetuò coniungamur in vita æterna, & eum perpetuo amore diligamus in regno cœlorum. Ad quod nos perducat pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Amen.

In soliloq cap. 8.

DOMINICA DECIMA QVARTA POST TRINITATEM.

SERMO I.

Ite, ostendite vos sacerdotibus. Lucæ 17.

QVoniam lex naturalis homini in sua creatione indita per abusum peccandi iã fuerat obruta, & quasi obliuioni tradita, ideò necessarium fuit eam per legem scriptam posteris renouari. Lex autem scripta decem in se continebat præcepta, quibus tanquam vnguentis sanatiuis curari debuerunt peccatorum nostrorum vulnera, & consequi cœlestium præmiorũ promissa, iuxta illud. Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Verum quia legem huiusmodi scriptam homo sæpius transgrediebatur, ideò necesse fuit, vt Deus aliquod remedium institueret, per quod homo lapsus in peccatum & transgressor præceptorum diuinorum posset resurgere & ad vitam reparari. Hoc autem est sacramentum pœnitentiæ, in quo per confessionem manifestãtur defectus & peccata, quibus transgrediuntur decẽ præcepta. Quod benè figuratum est in istis decem leprosis, quos Christus tanquam decem præceptorum transgressores ad sacerdotes remittit pro confessione peccatorũ. Sicut innuitur in verbis propositis quibus Christus præcepit, dicens leprosis; *Ite ostendite &c.* In quibus verbis hortatur Christus peccatores. *Primò* ad deserendum statum culpabilem, cum dicitur, *Ite. Secundò* ad manifestandũ conscientiæ reatum damnabilem cum additur, *ostendite vos. Tertiò* declarat prælatorum dignitatem honorabilem, cum dicit, *Sacerdotibus.*

Sacramẽto pœnitẽtia homo resurgit & reparatur ad vitam.

Proposit.

I.

Ite, quasi dicat. Qui huc vsque stetistis in peccatis tota die otiosi, iam deserite otium peccati, & ite de via mortis tenebrosa ad lucem gratię, quamdiu namq; peccator stat in culpa, tamdiu est in tenebris. *Via impiorum tenebrosa.* Non solum aũt peccator est in tenebris, sed etiam in statu periculosissimo, sicut ille qui est in glacie vel in via lubrica, iuxta illud; *Fiat via illorum tenebra & lubricũ*, immò continuò est in via lutosa & pessima, iuxta illud Psal. *Inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore.* Notanter dicit, *in omni tempore*, quia tres sunt status culpæ, cogitatio, delectatio, & cõsensus, & omnes isti sunt inquinati. In quolibet enim statuũ istorum anima inquinatur per peccatum. Propterea Psal. petit à se talem viam amoueri dicens; *Viam iniquitatis amoue à me.* & petit sibi viam salubrem ostendi dicens; *Vias tuas Domine demonstra mihi*, scilicet præ-

præceptorum tuorum, *& semitas tuas*, scilicet consiliorum tuorum, *edoceme*. Sciendum, quod meritò Christus hortatur peccatorem ad deserendū statum culpabilē cito & festinanter, quia status talis est valde periculosus. Peccatum enim quod per pœnitentiam non diluitur; mox suo pondere in aliud trahit. Ideò Sapiens consulit dicens; Eccl. 5. *Non tardes conuerti ad dominū, & non differas de die in diem*. Et assignans causam subdit; *Subito enim veniet ira eius, & in tempore vindicta disperdet te*. Festinandum itaq; est ad pœnitentiam propter multa; *Primò* propter horæ mortis incertitudinē. Luc. 12. *Veniet Dominus serui illius in die, qua nō sperat, & hora qua nescit*. Vnde & alteri vitam longam prætendenti dictum est; *Stulte hac nocte animam tuam repetent à te*, scilicet dæmones. *Secundò* propter peccatorum accumulationem. Apoc. 22. *Qui sordet, sordescat adhuc*. Feces quanto vlterius stant, tantò magis fœtēt; Sic peccatum peccato additū quanto plus homo stat in eo, tantò magis augetur culpa per quam sordescit. Oseæ 4. *Maledictum & mendacium & homicidiū & furtum inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit*. Sicut .n. pannus semel sanguine tinctus citius mundatur quam si bis vel ter, ita peccatum semel perpetratum si citò manifestatur, citius veniā habet, quam si fuerit pluries iteratum, quia, *Ad facinus duplex non sufficit vltio simplex*. *Tertiò* propter peccatoris erga gratiam Dei inducentem & expectantem ipsum ad pœnitētiam ingratitudinem. Rom. .. *An ignoras, quia benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit; Tu autem secundum duritiam tuā & impœnitēs cor tuū thesaurizas tibi irā in die ira & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet vnicuiq; iuxta opera sua*. *Quartò* propter elongationem, iuxta illud Psal. *Domine qui se elongant à te peribunt*. *Quintò* propter minorē ad conuertendum abilitatē. Eccl. 30. *Curua ceruicem filij tui in iuuentute, & tunde latera eius dū infans est, ne fortè induret, & non credat tibi*. Et loquitur ibi de sensibus nostris, q sūt quasi filij infantes, dū recēter peccāt, quos statim debemus corrigere, ne indurescant in malitia, iuxta illud; *Qui non est hodie, cras minus aptus erit*. Et alter poëta dicit; *Principiis obsta, sero medicina paratur; Dum mala post longas inualuere moras*. *Sextò* propter finalem periculosam conuersionem. Vix enim aut nunquam potest homo in ægritudine conteri, quia nec de peccatis sufficit cogitare, eo quod sufficit diei illi malitia sua scilicet ex infirmitate proueniens, quia ibi rapitur intentio mentis; vbi est vis doloris. Vnde August. Morbus vrget, pœna terret & torquet, filij quos illicitè dilexit, vxor & mundus eum ad se vocant. Ideò August. consulit vt homo in sanitate agat pœnitentiam. Dicit enim; Tene certum, & dimitte incertum. Qui agit pœnitentiam cum ægrotat, aut cum iam nimis senex est, nec laudo nec vitupero, quia peccata illum dimiserunt, & non ille peccata. Sed laudo si tunc declinat à malo & facit bona, quando omnia mala perpetrare potest. Ex quo ipse statim infert ibidem, quod nullus etiam vna die sine pœnitentia debet esse, quia nescimus horam neque diem, quando pius Dominus nos de hoc seculo migrare iubeat. *Septimo* propter Dei obliuionem & clamoris non exauditionem. Hac enim animaduersione seu pœna percutitur peccator, vt moriens obliuiscatur sui, qui dum viueret, oblitus est Dei. Isai. 33. *Va qui spernis, nonne & ipse sperneris?* Prouer. 1. *Vocaui*, scilicet ad pœnitentiam, *& renuistis*. Et sequitur: *Ego quoque in interitu vestro ridebo*. istud patet de diuite in inferno clamante; Luc. 16. Et de fatuis virginibus dicentibus; *Aperi nobis*. Matth. 25. Vtrisque denegatum est beneficium postulatum. Propter præmissa ergo pericula dicitur istis leprosis, *Ite*, quasi dicat. Nolite tardare, nolite stare diutius, sed statim, vt vos peccare sentitis, ite & conuertimini ad dominum. Ezech. 33. *Conuertimini à viis vestris pessimis*.

Serm. 1. de pœnit.

Verè pessimæ sunt viæ peccatorum. Viæ pessimæ vulgariter dicuntur, quando sunt montosæ, spinosæ, lutosæ. Sic viæ peccatorum montosæ sunt in superbis, qui semper alta quærunt, sed non attendunt, quod quanto gradus altior, tanto casus grauior. De istis est sicut de lepore, qui facilius & citius cur-

Via peccatorum montosa.

rit contra montem quam de monte. Cuius ratio est, quia habet pedes anteriores breuiores posterioribus. Sic superbi & vani habentes affectiones ad Deum breues vel nullas, difficilè ad Deum vadunt, Sed affectiones habentes ad mundum longas, facilè alta mundi ascendunt. Patet hoc ad sensum, quod semper ita est, quia dilectoribus mundi omnia difficilia faciliora videntur pro mundo quam sanctis pro Deo. Facilius videtur militi hastiludere ferro nudo, & grauissimos ictus, immò mortem sufferre, quandoque pro mundo, quam complere vnum pater noster pro Deo. Et hoc facilè est videre in omni genere secularium. Quanta enim sufferunt seruientes pro honoribus sæculi circa curias cum remorsu conscientiæ, cum obiurgationibus dominorum, cum inuidia sociorum, cum omni infortunio corporali. Quorum omnium decimam partem vix sanctus aliquis monachus pro Deo sustineret. *Viæ peccatorum spinosæ.* Viæ spinosæ sunt in auarorum cupiditate, eo quod spinæ sunt diuitiæ. Lucæ 8. Quia habent punctionem laboris in acquirendo, timorem in custodiendo, & dolorem in amittendo. Et istę etiam viæ sunt multum difficiles, sicut experiuntur mercatores eundo & sulcando in terra & in mari, faciendo naufragia, latronum pericula patiendo, & prædonum insidias &c. quæ tamen omnia videntur eis facilia. *Viæ peccatorum lutosæ.* Viæ lutosæ sunt luxuriosorum, de quibus dicitur; *Computruerunt iumenta in stercore suo:* quæ licet etiam sunt difficiles, tamen eis apparent faciles. Nam quanta difficultas sit quis dubitet, constringi iopulis, caligis, sotularibus; præcinctis in complacentiam amasiarum stare pluribus horis coram illa, rotare capillos, desudare in coreis, exhaurire patrimonia &c. tamen amantibus omnia ista facilia apparent; quia amanti nihil est difficile. Legitur de Sancto Nonnio Episcopo, quod Antiochiæ visa quadã domina multum ornata dixit ad socios; in veritate dico vobis, quoniam Deus hanc nobis constituturus est ante conspectum tremendæ sedis suæ, vt nos & nostrum sacerdotium iudicet. Nam quantas putatis horarum moras intra cubiculum suum exegit abluens faciem, & depingens se, vngentis diuersis liniens & ad speculum diligenter exornans, vt in præsenti sæculo placeat, & omnibus desiderabilis videatur, nec cuiquam amatorum suorum turpis videatur, qui tamen hodie videntur esse, & cras plerique non parent. Nos verò habentes patrem in cœlis æternum, in sæcula permanentem; & sponsum immortalem Deum, donantē sibi benè seruientibus permanentes diuitias, quæ æstimari nullatenus possent, quæ nec oculus vidit &c. Quid plura? habentes promissionem certam, vt cœlestis sponsi faciem videamus, quem Cherubin & Seraphin non satiantur prospicere, non nos ornamus nec detrahimus immunditias nostras, qui pro creatoris exemplo in virtutis culmine semper stare debuimus. Et sic veniens domum sanctus ille Episcopus de Ecclesia, proruens in pauimentum, faciem suam feriebat, & terram lachrymis rigabat, dicens. O altissime Deus ignosce mihi peccatori; quia vnius diei meretricis ornatus totius vitæ meæ industriæ superauit ornamenta. Quo vultu te Domine respiciam, vel quibus verbis me coram tuis aspectibus præsentabo? Illa pro terrenis & caducis summo studio se ornauit; Ego tibi placere proposui, & per meam negligentiam non impleui. Ecce quomodo istæ viæ peccatorum sunt omnes pessimæ; ita vt peccatores aliquando conuersi dicant & soli recognoscant, illud Sapient. 5. *Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis. Viam autem Domini ignorauimus.* Ne igitur peccator ambulet vlterius vias istas pessimas, iubetur à Saluatore ire per viam bonam & rectam & immaculatam. Nam de æterna sapientia, quæ est filius Dei dicitur. Prouerb. 3. *Viæ eius viæ pulchræ, & omnes semitæ eius pacificæ.* Talem ergo viam hic suadet Saluator peccatoribus dicendo; *Ite*, scilicet viam mandatorum, relinquentes viam peccatorum. *Derelinquat impius viã suam, & vir iniquus cogitationes suas.* Et Ierem. 6. *State super vias* Isaiæ *& videte & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, ambulate in ea, & inuenietis refrigerium animabus vestris.*

II.

Ostendite vos. Ac si dicat; Si operam medicantis expectatis, oportet vt vulnera vestra detegatis. Vnde poëta dicit; *Non intellecti nulla est curatio morbi.* *Ostendite ergo vos,* scilicet peccatores in confessione, qui hucusque latuistis in culparum occultatione. Confessio non est aliud, quam ostēsio defectuum propriorū. Nam secundum Isidor. confessio est per quam animæ morbus latens spe consequendæ veniæ in laudem Dei aperitur. Vnde ad perfectè curanda conscientiæ vulnera, necessaria est cōfessio peccatorum, & ostensio eorum aperta. Omnia vulnera inquit Seneca, in aperto leuiora sunt; Morbi quoque ad sanitatē tunc inclinant, cum ex abdito erumpunt, & viam suam proferunt. Et sequitur: Et auaritiam & ambitionem & cætera mentis humanæ vitia tunc periculosa scias esse, cum simulata sanitate subsistunt. Et Greg. in pastorali cap. 38. Vulnera clausa plus cruciant. Nam cum putredo, quæ interius feruet, eijcitur, ad salutem dolor aperitur.

Sed diceres, quare debeo confiteri peccata ore, vt exterius appareant in confessione? Nonne Deus nouit abscondita cordis mei melius, quam ego possum dicere? Ad quod respondet August. libr. 4. hom. 12. Non vult Deus, vt confiteamur peccata nostra ideo, quia ea ipse scire non possit; Sed quia diabolus hoc desiderat, vt inueniat, quod nobis ante tribunal iudicis æterni obijciat, ideo vult vt magis defendere quam accusare nostra peccata velimus. Econtrario autem Deus noster, quia pius & misericors est, vult vt ea confiteamur in hoc seculo, ne pro illis confundamur postmodum in futuro Si enim confitemur, ille parcit. Si agnoscimus, ille ignoscit. Et ponit ibi pulchrum exemplum de serpente illo, qui primos parentes per superbiam deiecit, & nos omnes similiter infecit. Quando ergo videt nos ad Deum redire in confessione per humilitatem, valdè impedit, ne Christum humilem ducem ipso contempto sequamur. Hæc ille. Non est ergo putandum, quod Deus velit aperiri occulta cordium nostrorum, vt ea sciat, sed ideò, vt cum sic aperiendo & nostros defectus exponendo coram eo humiliamur, à peccatis nostris curemur. Vnde Augustin. libr. 10. Confessionum. Manifestus sum tibi Domine quicunque sum; Neque enim ago verbis carnis & vocibus, sed verbis animæ & clamore cogitationis, quoniam nouit auris tua. Et sequitur; Cum enim malus sum nihil aliud est confiteri tibi, quam displicere mihi, quoniam tu Domine benedicis iustum, sed prius eum iustificas impium. Hæc ille. Ex quibus patet quod confessio peccati à Deo instituta est, maximè propter humilitatem nostram. Vnde August. super Psalm. 66 dicit; Ad hoc Deus exigit confessionem, vt liberet humilem, ad hoc damnat non confitentem, vt puniat superbum. Ex hoc patet, quod ad confessionem maximè requiritur humilitas, per quam homo se ostendit peccatorem fragilem & defectuosum corā Deo. Augustin. super Canonicam Ioann. dicit; Si te confessus fueris peccatorem, erit in te veritas Et sequitur post pauca; Humilitas pertinet ad confessionem, quia dum confitemur nos peccatores esse, ipsa est humilitas, quanto amplius ergo homo proprios defectus cognoscere non curat, tanto minus per humilitatem Deo se esse reum ostendit. Vnde August. serm. 12. de verbis Domini dicit; Non dicitur tibi; Esto minus quam es, sed cognosce, quod es. Cognosce te infirmum, cognosce te hominem, cognosce te peccatorē. Cognosce illum, qui te iustificat. Cognosce quia maculosus es, appareant in confessione tua maculæ cordis tui, & per pœnitentiā pertinebis ad gregem Christi. Et idem August alibi dicit, quod in confessione Deus vult vt recordemur peccatorum nostrorum, ne quis quasi innocens sibi placeat, & se extollendo plus pereat. Nam veræ humilitatis insignia sūt iniquitatem suam quamque veraciter cognoscere, & cognitam voce confessionis aperire. Et ex his patet responsio ad illam quæstionem, qua quæritur; Quare homines seculares rarò confitentur. hoc non prouenit nisi ex ignorantia grauitatis peccati.

Confessio propter humilitatem nostrā maximè instituta.

Hom. 1.

De oratione dominica. l. 5. de prædestinatione sanctorū.

cati. Ex quo enim non cognoscunt se peccatores, propter superbiam suam pessimã dedignantur humiliari sæpius in confessione, ne pro talibus habeantur quales sunt, sed volunt potius vt habeantur pro bonis ac iustis & virtuosis quales non sunt. De quibus Seneca Epistol. 54. Vitia sua nemo
Epist. 29. confitetur, quia ea ignorat. Et rursus; Qui peccare se nescit, corrigi non vult. Et Greg. super illud Iob 42. *Idcirco meipsum reprahendo*, dicit; Quantò minus quisque se videt, tantò minus sibi displicet; & quantò maioris gratiæ lumen percipit, tantò amplius repræhensibilem se esse cognoscit. Talium hominum conscientiam Bern. li. de cognitione sui cap. 23. vocat vulpinam, & per consequens hypocriticam & simulatam, eo quod secundum ipsum exteriorem superficiem intuentes salu[illegible] eis omnia arbitrantur, non sentientes vermem exteriorem, qui interiora corrodit. Propter hoc idem Bern. ibidem. cap. 26. membrum quod dolorem non sentit, mortuum esse dicitur; Morbus autem insensibilis incurabilis est. Patet ergo quod ante omnia necessaria est cognitio peccatorum in homine, si debet sequi apertio & ostensio conscientiæ in cõfessione. Apertio autem ista conscientiæ debet esse non qualiscunque aut qualitercũnque, sed lacrymosa & flebilis. Condemnare semetipsum & peccatorem dicere, cõmune est omnium etiam pœnè infidelium. Multi enim de scena seu de prostibulo viri & præcipuè mulieres impudicæ peccatores semetipsos & sceleratos ostendunt, sed non eo prospectu hoc dicunt, quod cupiãt emendari, ideo non est ista dicenda confessio; non enim est hæc ex corde compunctio, nec in amaritudine lachrymarum talia proferunt, nec eo affectu quasi qui oderunt ea, quæ accusant. Vnde Gregorius super 7. cap. Iob. Sæpè & reprobi peccata sua confitentur, sed deflere contemnunt. Electi verò suas culpas quas vocibus confessionis aperiunt, districtæ animaduersionis fletibus insequuntur.

Hæc ille. Et tantum de secundo.

III I.

Sacerdotibus. Commendat hic Christus prælatorum seu ministrorum Ecclesiæ notabilem dignitatẽ. Remisit namq; leprosos ad illos, & propter manifestandũ mundationis ipsorum miraculum, & propter præceptum legis, & propter humilitatis virtutem, & propter mysticam significationem. Significauit enim Christus per hoc, quod post mundationem interioris peccati per contritionem, necessaria est adhuc oris confessio coram sacerdote. Meritò igitur isti ad sacerdotes mittuntur, quorũ est discernere inter lepram & lepram, inter morbum & morbum, & hos admittere, illos abijcere. Ipsi enim habent claues ligandi & soluendi in terra, sine his non potest peccator ad Deum accedere, nec gratiam obtinere, nec veniam mereri peccatorum, saltem extra casum necessitatis. Vnde August. Qui confiteri vult peccata, vt inueniat gratiam, quærat sacerdotem scientem soluere & ligare, ne cum negligens circa se fuerit, negligatur ab illo, qui eum misericorditer monet, ne ambo in foueam cadãt, quam stultus euitare noluit. Duo hic innuit Aug. *Primo*, vt peccator inueniat gratiam, debet accedere sacerdotem. *Secundo*, vt quærat sacerdotem non qualemcunque sed scientificum. Per primum arguitur error Hussitarum, dicentium sufficere solam contritionem pro peccatis Deo factam. Contra quos Aug. Sunt quidam qui sufficere sibi ad salutem annunciant, si soli Deo, cui nihil occultum est, & quem nullius cõscientia latet, sua confiteantur crimina. Nolunt enim, siue erubescunt, siue dedignantur suis ostendere sacerdotibus, quos tamen inter lepram & lepram discernere per legislatorem constituit Dominus. Et sequitur; Nolo vt tali decipiaris opinione, quatenus confundaris confiteri coram Dei vicario, tabescẽs præ rubore, vel ceruicosus præ dedignatione. Nam ipsius humiliter subeundum est iudicium, quem Deus sibi non dedignatur esse vicarium. Ergo ad te roges venire sacerdotem, si infirmus es, &

fac

tici ipsum conscientiæ tuæ plenissimè participem, non seducat te illa somniantium superstitio, quæ mussitando seu titubando confirmat, quod inconsulto sacerdote salvet ad Deum sola confessio. Hæc ille. Nos autem non abnegamus, quin sit ad Deum frequenter deferenda peccatorum confessio. Beatus enim qui tenebit & allidet parvulos suos, vel maximos, ad petram. Petra autem Christus est. Sed detestamur & detestatur illud sacra doctrina; *Vade,* inquit, *ostende te sacerdotibus.* Responsum est divinum, *& confitemini alterutrum peccata vestra,* inquit Apostolus Iacobus. Cicatricum ergo tuarum arbiter vice Dei adhibeatur præsbyter, & revela ei vias tuas, & ipse exhibebit tibi antidotum reconciliationis. Hæc ille. Per secundum arguuntur mundani & sæculares vani, qui quærunt sacerdotem ignarum, indoctum, & minus pro audienda confessione idoneum, qui cum eis mite & leniter procedit, & eis parvam vel nullam pœnitentiam imponit. Contra quos August. de vera & falsa pœnit. cap. 10. Qui confitetur, omnino sacerdoti meliori, quem habere potest, confiteatur. Talem alibi sequamur & perquiramus, qui sciat curare peccata propria, & postea vulnera aliena, ut perfectus medicus; cum talibus consilium salutis nostræ ineamus, ut non perdamus hæreditatem cœlestem, quam nobis ab initio mundi Deus promisit. Hæc ille.

Ex his infero duo; *Primum* quod magnæ utilitatis est sacerdoti doctiori & magis scientifico, quam simplici & indocto licet sanctiori confiteri. Sacramentum enim confessionis vocalis inter cætera a Deo est institutum ad peccatorum patrocinium acquirendum, quia sicut videmus in causis civilibus, quod communiter homines indigent patronis, qui sint periti in iure, ut pœnas iuris possint vitare, & tales oportet in sua causa ordinate procedere; Ita multo magis in spiritualibus est, & ideo expedit sacerdoti sua revelare peccata, qui de vitandis sanum consilium possit dare. propter quod est eligendus sacerdos doctus, qui possit & sciat discernere inter lepram & lepram, sicut ad eius officium spectat. *Secundo* ex hoc infero, quod magna est dignitas sacerdotum, quos sic Deus honoravit, ut eis vices suas in terris committeret, & per eos nos à peccatis purgaret. Unde Gregorius libr. 3. regiſtri sui. hortans Mauritium Imperatorem ad debitam reverentiam sacerdotibus exhibendam; Non indignetur, inquit, Dominus meus sacerdotibus propter eum, cuius servi sunt, ut eis debitam reverentiam impendat, quia illi aliquando in divinis eloquijs dij, aliquando angeli nominantur. *Dijs non detrahes. Angelus Domini exercituum est.* Hoc est contra illos, qui deturpant sacerdotes. Legitur de Constantino Imperatore, quod cum fuissent quædam accusationes contra Episcopos in sacra Synodo Nicena ipsi porrectæ, omnes combussit dicēs; Vos dij estis, à solo Deo iudicari debetis, & dignum non est, ut nos iudicemus Deos. Idem habetur libro quinto tripartitæ historiæ, ubi similes accusationes refutavit dicens; Ista habebunt tempus suum in die iudicij coram illo, qui iudicaturus est omnes, Mihi homini iudicare non licet de vobis. Ibi etiam legitur, quomodo locatis Episcopis in loco superiori, ipse resedit in loco inferiori. Propter quam reverentiam sacerdotibus rectè per ipsum impensam, Deus ipsi in omnibus astitit, & ipsi signum sanctæ crucis in somno ostendit, dicens; Constantine in hoc signo vinces. Hæc ibi. Refert etiam Gregorius, quod pagani principes verum Deum nescientes, Deos ligneos vel lapideos colebant, & tamen eorum sacerdotibus maximum honorem impendebant. Quid ergo mirum si Imperator Christianus, vel princeps, vel quilibet Dominus veri Dei sacerdotes honoret, dum pagani principes, ut prędiximus, honorem impendere sacerdotibus suis noverunt, qui ligneis & lapideis dijs serviebant? Hinc patet, quod inhonorantes sacerdotes aut detestātes eos, perturbātes, aut gravātes, sive in eorū personis, sive in rebus, deteriores sunt paganis & sarracenis aut tartaris, qui proprios sacerdotes honorāt. Ac per hoc cōvincūtur fideles etiā Deum verū minimè honorare aut curare, iuxta illud Salvatoris; *Qui vos spernit me spernit.*

Dignitas sacerdotū maxima.

Sacerdotes honorandi.

Exod. 22. Malach. 2.

Et qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei. De Alexandro Magno legitur, quod cum processisset contra Ierusalem, & Episcopus Iudæorum obuiam ipsi processisset, mox de equo descendit, & ei reuerentiam exhibuit. Pharao quamuis immanissimi & durissimi cordis fuerit, ipse tamen sic honorauit sacerdotes, quod etiam tempore maximæ famis ipsis de regalibus horreis sufficientem alimoniam procurauit.

Sacerdotes mali an honorandi.

Sed diceres, Verè dignum & iustum est bonos sacerdotes honorare, quos nobis Deus posuit iudices in terris, qui etiam ante illum diem iudicij iudicant & habent clauem vitæ & mortis; Sed quis æstimat honore dignos illos sacerdotes, qui se exhibent in vita & moribus per omnia indignos? vacantes potibus, commessationibus, & cæteris secularibus vanitatibus? quis tales, nisi stultus, iudicare possit non præmio honoris, sed potius supplicio pudoris esse dignos? Ad quod ego, immo nō ego, sed Magnus ille Gregorius li. 5. Registri sui respondens, ait: quod ea, quæ dicta sunt de honore sacerdotum, aut alia, quæ legantur in scripturis, non tantum specialiter pro bonis, sed etiam generaliter pro malis sunt interpretanda, quoniam adhuc nescimus, qualis sit futurus. Etenim Paulus dicit; *Nolite ante tempus iudicare*, scilicet de occultis, *quoadusque veniet Dominus*. Nam sunt multa, quæ de illius iudicio homines ignorant, quia fortasse quod vos laudatis, ille reprehendet; Et quæ vos reprehenditis, ille laudabit. Hæc Greg. Hoc est contra illos, qui propter leuem suspitionem, vt fortè quia sacerdos descendit ad inuitatam, vel locutus est cum fœmina, statim iudicant eum peruersum & indignum, & dedignantur eius missam. Contra quos dicit Lucius Papa. Non potest quis, quantumcunque pollutus, diuina polluere sacramenta, quæ purgatoria cunctarum cōtagionum existunt. Qualiscunque enim sacerdos sit, quæ sancta sunt, coinquinari ab eo non possunt. Sumite ergo ab omni sacerdote Christi mysteria, quia omnia in fide Christi purgantur. Hæc ille. Et idem vult canō Nicolai papæ, ꝙ à tali sacerdote communio recipiatur, quousque iudicio Episcoporum reprobetur. Quoniam mali bona ministrando tantummodo se lædūt, & cerea fax accensa sibi quidem detrimētum præstat, alijs verò lumen in tenebris ministrat, & vnde alijs commodum exhibet, inde sibi dispendium præbet. Et sequitur; Sumite ergo ab omni sacerdote intrepidi Christi mysteria, quia omnia in fide Christi purgantur. Fides enim est, quæ vincit hunc mundum, & quia non dantis, sed accipientis, sic dicente beato Hieronym. ad credendum omni animæ baptismus est perfectus, & in omni sacerdote corpus Christi perfectum. Hæc Canon. Quamdiu ergo quis toleratur ab Ecclesia in officio suo, non debet à quoquā vitari. Vnde licet deprehensus in adulterio sit infamatus de crimine, tamen non sufficit ad hoc, vt abstineatur ab eius officio & sacramentis, nisi infametur per sententiam, vt dicit Glossa dicti capituli Sciscitantibus. & 32 di. §. Verū. Requiritur ergo, quod sit deprehensus & conuictus, vt de iudicijs. Cum non ab homine. Benè tamen conceditur, quod omnis sacerdos in peccato mortali existens est suspensus quo ad se, scilicet vt non celebret, quia alias peccat mortaliter; Sed talis non est suspensus quo ad alios, nisi sit per sententiam præcisus, vel notorius fornicator, aut simoniacus. vt. 32. *di.* §. *Verum.* Quando ergo dicitur, quod nullus audiat missam præsbyteri, quem scit indubitanter habere concubinam, 32. *di. ca. Nullus.* dicēdum, quod loquitur de illo, cuius crimen est notiorum per sententiam, vel propriam confessionem, vel per facti euidentiam. talis enim primo à subditis vitari debet ad confusionem ipsius, vt à tali peccato desistat, vt *in c. Vestra. de cohabitatione clericorū vel mulierum*. Ex quo infero, quod non obstante malitia sacerdotum quamdiu tolerantur ab Ecclesia, præsertim si non sunt notorij fornicatores, debent à subditis honorari, & Christus honorauit sacerdotem, quem sciebat sacrilegum. 93 *di. Dominus.* Per quod secundum Cyprianum docuit malos sacerdotes etiam honorare nos. Pro quo honore nobis tribuat honorem cœlestis curiæ Dominus noster Iesus Christus, qui viuit & regnat per sæcula sæculorum. Amen.

1. Cor. 4.

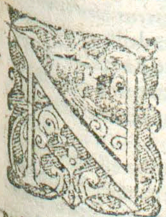
de cohab. cleric. & mul. vestra.

15. q. 8. c. fin. Sciscitantibus.

DOMINICA XIV. POST TRINITATIS.

SERMO II.

Nonne decem mundati sunt, & nouem vbi sunt? Lucæ 17.

Ihil est, quod adeò ad indignationē prouocet altissimum sicut ingratitudo; Ipsa enim est malorum prouocatio, beneficiorum exinanitio, meritorum exterminatio. Ingratitudo inquit Bernardus, hostis est gratiæ & inimica salutis. Propter quod, secundum eundem, nihil augetur ingrato, sed quod accipit, vertitur ei in perniciem. Patet hic de nouem leprosis, qui quod de cura lepræ, à qua fuerunt per Christum mundati, regratiari noluerunt, nec ad eum fuerunt reuersi tanquam indigni, obliuiosi, & ingrati; voce Saluatoris arguuntur, quasi ab eo ignorentur vbi sint. Magna quippè superbia est secundū Bernard. & delictum maximum, vti datis tanquam innatis, & in acceptis beneficijs gloriam vsurpare, non reddere. Plinius in prologo naturalis hystoriæ vocat huiusmodi meritò fures & infœlices, qui beneficia recepta non recognoscunt, aut mutuo non reddunt. Et Seneca Epist. 83. appellat illos peiores serpentibus. Nam serpentes venenum in alienam perniciem proferunt, sine sua seruant; Ingrati verò sine propria pernicie non possunt in se vitium ingratitudinis conseruare. Ex quibus patet, quod valdè iniquum & iniustum est, si creatura non reddit grates suo creatori pro beneficijs acceptis. Hoc certè iniustitiæ conuenit, inquit Seneca, suam cuique pro beneficio nō reddere gratiam. Meritò igitur isti nouem leprosi mundati per Christum repræhenduntur tanquam iniusti, quia pro beneficio mundationis, suum nesciuerunt, vel noluerunt laudare curatorem. *Nonne decē mundati sunt, & nouem vbi sunt?* In quibus verbis arguitur ingratitudo, & consulitur virtus gratitudinis diuinorum beneficiorum. Ad quam meritò poterimus induci, si triplicem considerationem attendamus. Nam si ponderemus gratitudinis necessitatem; Si consideremus gratitudinis vtilitatem; & si denique cognouerimus ingratitudinis deformitatem, absque dubio sufficiēter moueri poterimus, vt gratias Deo pro beneficijs continuè reddamus. *Propositio*

I.

Magna necessitas inducit hominem ad reddendam gratiarum actionem Deo suo, sine quo nihil boni potest facere. Ioan. 15. *Sine me nihil potestis facere.* Quicquid enim homo habet, à Deo habet. *Quid habes quod non accepisti?* Sicut origo fluminum & fontium est mare; sic omnium virtutum & gratiarum principium est Christus, inquit Bernardus. Ideò Apostolus de se ait. *Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia, qua data est mihi, quia in omnibus diuites facti estis in illo.* Cum ergo *tota sufficientia nostra ex Deo est*, meritò ad Deum debet semper recurrere nostra laudatio, vt mereamur iterum accipere, iuxta illud Eccl. 1. *Ad locum vnde exeunt flumina, reuertuntur, vt iterum fluant.* Astringitur autem homo ad agendum gratias Deo quadruplici necessitate. *Primo* quia ipsa gratiarum actio est quodammodo propria fidelium operatio. Fideles namque serui ad nihil aliud vacant, nisi ad dilatandum gloriam & honorem Domini sui. Et ideò sancti viri sciētes hanc propriam esse operationem ipsorum, eo quod ad hoc quisque natus est, vt Deum laudet omnibus postpositis, insi-

Necessitas gratiarum actionis. *Ioan. 15.* *1. Cor. 4.* *Serm. 13. sup. Cant.* *1. Cor. 1.* *2. Cor. 3.* *Eccl. 1.* *Necessitas agendi gratias quadruplex.* *1.*

ftunt laudibus diuinis agentes gratias pro beneficijs acceptis. Eft autem ita proprium hoc feruis Dei, vt etiam in cœlo nequaquam ab eis poffit auferri, quia; *Beati qui habitant in domo tua Domine, in fæcula fæculorum laudabunt te.* (Psal.83.) De quibus dicit Ifa. 51. *Gaudium & lætitia inuenietur in ea, gratiarum actio & vox laudis.* Vnde iftud artificium bonum eft nobis in præfenti addifcere quod credimus indubiè nos fine fine in cœlo operari. Ex quo infero, quod nihil fic Chriftianum debet delectari, ficut gratiarum actio diuinæ maieftati, quia in omnibus facrificijs, oblationibus, eleemofynis, ieiunijs & alijs quibufcunque fiue actionibus fiue paffionibus, ad q̃ Chriftiani tenentur, Deus nihil requirit, nifi laudem propriam & gloriam, iuxta illud; (Psal.49.) *Sacrificium laudis honorificabit me.* Et hoc fecundo infero, quod gratiarum actio excedit omnia holocaufta, victimas, facrificia, oblationes, thurificationes, incenfa & quæcunque alia. Nam omnia ifta ordinantur ad gratiarum actiones tanquam ad finem. Propter quod Deus offerentibus fibi facrificia fine intentione huiufmodi reddendi gratias, dixiffe legitur in Pfalm. 49. *Si efuriero non dicam tibi, meus eft enim orbis terræ.* Et fequitur; *Nunquid manducabo carnes taurorum, aut fanguinem hircorum potabo.* quafi dicat; Ifta non funt accepta, nifi in quantum funt laudis materia. Ideò ftatim fubdit; *Immola Deo facrificium laudis.*

Secundo gratiarum actio eft bonorum à Deo receptorum augmentatio. Sicut enim agricola illam terram libentius feminat quæ fructum reddit, fic Deus ipfos fæpius beneficijs vifitat, qui eum pro acceptis laudant. Vnde Caffiodorus li. 4. Epift. Inuitat ad magna, qui grataner accipit modica, & fpem de futuris recipit, qui tranfacta beneficia recognofcit. Legitur de elephante, quod quando infirmitatem incurrit, quandam herbam pro recuperanda falute colligit, fed antequam eam in cibum accipiat, ad flumen accedens fe lauat, & herbam verfus cœlum eleuat quafi gratias Deo agat, & ab eo falutem depofcat. Turpe eft ergo non facere homini, q̃ facit beftia. Et fi non mouent hominem ad hoc beneficia futura, quæ à Deo expectat, debent maximè mouere præterita, quæ iam ei protulerunt, alioquin meretur priuari datis, qui non agit gratias pro eis. Illud Apoftolus oftendit de philofophis Romanor. 1. dicens; *Qui cum Deum cognouiffent, non ficut Deum glorificauerunt, nec gratias egerunt, fed euanuerunt in cogitationibus fuis, & obfcuratum eft infipiens cor eorum.* Vbi Augaft. ait; Quod Deus dedit gratis, tollit ab ingratis patet etiam de Ezechia, qui priuatus fuit & punitus, eo quod non laudauit Deum pro victoria facta de Sennacherib.

Tertio gratiarum actio eft diuinæ maieftatis proteftatio. Cum enim Deo de fuis beneficijs regratiamur, eum Deum noftrũ proteftamur. Et hoc fecit filius Dei. Marci 8. qui volens de feptem panibus fatiare quinque millia hominum, primò gratias egit. Idem legitur feciffe cum facratiffimũ fuum corpus & fanguinem fertur in cœna vltima confecraffe & difcipulis tradidiffe. In omnibus docens ad Deum noftra beneficia effe referenda, tanquam ad illum, à quo omne datum optimum & omne donũ perfectum eft.

Quarto gratiarum actio eft noftræ neceffitatis demonftratio. Qui enim regratiatur, fuam indigentiam proteftatur. Vnde hæc eft ratio moralis, quare decimæ dantur, & quare Deo funt fpecialiter dedicatæ. Decem eft numerus perfectus, nouem verò imperfectus; & ideo dum nobis nouem retinemus, decimum Deo damus; nobifmetipfis imperfectionem afcribimus, & omnem perfectionem foli Deo attribuimus. Eodem modo, dum gratias agimus, proteftamur, quod nihil nifi de eius munere poffidemus. Patet ergo, quod neceffario Deo gratias agere debemus.

I I.

Plurima funt beneficia ad noftram vtilitatem data à Deo, pro quibus fi gratias ipfi egerimus, magnam vtilitatem reportabimus, nimirum vitam æternam. Inter cætera autem præcipua funt hæc, fcilicet beneficium

neficium nostræ creationis, redemptionis, expectationis, iustificationis conseruationis, & præmiationis. De creatione dicit Bern. in sermone quodam. Considera Deũ in beneficio creationis, quod creauit te sine merito tuo, iuxta illud psal. 15. *Bonorum meorum non indiges*, quia nihil ante promeruit, qui nihil penitus fuit. Cogita qualem te fecit creaturam, secundum corpus egregiam, secundum animam magis egregiam, vtpote imaginem creatoris insignem, rationis participem, beatitudinis sempiternæ capacem. Considera & tui nominis potentem; terror enim hominis super omnia animantia imminere decernitur. Considera ergo largitatis administrationem, quanta tibi largitus est ad sustentationem, quanta ad eruditionem, quanta ad cõsolationem, quanta ad correptionem, quanta ad delectationem. Pro his ergo nihil facias nisi gratias agas. Hæc Bernard. De redemptione dicit idem Bernardus; O bone Iesu, quid tibi & morti? Nos morti? Nos mori debuimus & tu soluis; nos peccauimus & tu tollis. Opus sine exemplo; gratia sine merito; charitas sine modo. Beneficio expectationis nos peccantes expectat ad pœnitentiam. Nam quotiens peccat homo mortaliter, totiens indignus est vita; Et ideò totiens est in statu mortis, & meretur statim detrudi de mundo ad infernum. Vnde si illi tenemur ad regratiandum, qui nos de periculo mortis corporalis, vel a mutilatione membrorum liberat; multo magis Deo, qui à morte vtriusque, corporis videlicet & animæ, sæpissimè liberat. Narrat Cassiodorus de elephante, qui cum se arbori appodiauerit semisectæ, id est, ad medium incisæ, & arbore fracta ceciderit, per se resurgere nequit; Si ergo fuerit per hominem eleuatus, magnam illi refert gratiam. Nam os suum in manus hominis porrigit, nec cibum nisi ab eo capit, nec progreditur nisi quo ille iusserit. Refert Petrus de lapiaria in tractatu de oculo morali. Inter alias proprietates oculi corporalis sextam esse istã, quod in capite est collocatus, ad significãdum, quod oculi nostri semper debent ad Deum intendere, iuxta illud Psal. 122. *Sicut oculi seruorum in manibus Dominorum suorum.* Vnde de Sapiente dicitur. Eccl. 2. *Oculi sapientis in capite eius.* Caput nostrum Christus est, in quo semper debent esse oculi mentis nostræ per considerationem beneficiorum ipsius. Refert commentator super librum de animalibus, quod quidã paterfamilias aspidem quandam nutriuit in domo, sic quod omni die hora prandij ad eius mensam visitauit pro cibo. Quæ cum generasset duos filios, vnus eorum tanquã ferox filium hospitis veneno infecit. Quod illa perpendens, statim illum suum filium in conspectu omnium lacerauit, & cum alio filio verecunda de domo excessit. Ecce quomodo serpens sentit beneficium, & homo non sentit. Legitur etiam in historijs Romanorum quod & refert Policratus, quidam Andronicus nomine, qui alias fuit propter sua crimina per Imperatorẽ morti adiudicatus, & datus ad deuorandum leoni, cui ante spinam de pede in nemore deposuerat. Leo eum nullatenus mouit, sed potius ab alijs leonibus, ne deuoraretur protexit, & illi blanditus est demulcẽs crura illius & manus. Quod videns Imperator admiratus est, & illum leonem illi Andronico in seruitutem donauit. Et factum est, vt eo Romæ ambulante cum leone, omnes dicerẽt, hic est leo hospes hominis, & hic est homo medicus leonis. Ecce quomodo ferocissima bestia sentit beneficia humana. Sic multo plus debet sentire homo beneficia diuina.

Sed diceres, quomodo sunt gratiarum actiones referendæ Deo? Respondeo, ad hoc requiri quatuor conditiones. Requirunt enim gratiarum actiones magnanimitatem, assiduitatem, vniuersalitatem, & hilaritatem. De magnanimitate dicitur in Psal. *Magnificate Dominum mecum*, id est, magnum prædicate. Et quia homo inter omnia creata plus recepit à Deo boni. Psa. *Non fecit taliter omni nationi*, meritò vult ab eo magis laudari. Nam vbi est maior concauitas, ibi magis de confluxione radiorum, & ideò maior calor, scilicet charitatis diuinæ & laudis debet esse in tali corde. De assiduitate dicitur; *Gratias agimus Deo sine intermissione.* Hæc est ratio, quare omnes horæ terminantur per Deo gratias, in signũ quod omnia nostra opera

Gratiæ Deo referendæ.

1. magnanimiter.

2. Assiduè

1 Thess. 5.

ra debent ordinari ad laudem diuinam. De vniuersalitate dicitur. Ephes. 5. *Gratias agentes Deo semper pro omnibus.* Benè dicit, *pro omnibus*, quia non solum pro prosperis, sed etiam pro aduersis gratiarum actiones sunt referendæ. *Ad annunciandum mane misericordiam tuam, & veritatem tuam per noctem.* Mane est prosperitas, nox aduersitas. Vnde Chrysost. in tractatu de symbolo dicit; Semper benedicite Deum; Si venerint mala, & dissoluentur mala; Si prospera venerint benedicite, & perseuerabunt prospera. Refert Aristoteles, quod Plato inter alias leges statuit, vt ciues exercitarentur ad hoc, vt fierent ambidextri, id est, vt æqualiter possint manu sinistra sicut dextra pugnare. Dextra significat prosperitatem; Sinistra aduersitatem. *Cadent à latere tuo*, id est, à sinistris in aduersitate, *mille*, scilicet deficientes per desperationem, *& decē milia à dextris tuis*, scilicet in prosperitate extollentur per præsumptionem. In vtroque ergo statu homo debet laudare Deum, si vult benè pugnare contra diabolum. De hilaritate seu iucunditate refert Solinus, ꝙ in Allesa regione fōs est semper quietus, & infra riuos suos manens, qui tamen ad cantum citharæ vel ad sonum fistularum intumescit, & alueum suum excedit. Iste fons omnis bonitatis Deus est, qui ob lætam gratiarum actionem statim exuberat & beneficiorum suorum aquis inundat.

3. Vniuersaliter.

Psal. 90.

4. Hilariter.
Lib. de mirabilibus mūdi.

III.

Valdè deforme est vitium ingratitudinis, secundum Bernard. siccat fontem diuinæ pietatis, ne fluat homini. Ideo homo perpendens tale periculum, quod se priuat Dei beneficio, debet ab eo cauere, & Deum continuò laudare. Sunt autem peccatores ingrati Deo multipliciter. Nam quidam Dei dona non cogitant, ita quod nunquā ponderant quæ receperunt, sed attendunt ad habendā, quæ habere intendunt. Et ista est potissima causa ingratitudinis, vt dicit Seneca. Prima, inquit, causa est ingratitudinis, quod nouis semper cupiditatibus occupati, non quid habemus, sed quid petamus attendimus, nec in id, quod iam est, sed in id quod appetimus, intenti sumus.

Ingratitudinis malitia.
Serm. 52.

1. beneficiorū memoriā nō habent.

de beneficijs in principio.

Ex quo infertur quod secundum Senecam ad hoc, vt grati simus Deo, indigemus bona memoria. sicut enim ad perfectè sciendum aliquam scientiam non sufficit, si homo semel eam discat, sed requiritur quod pluries eam repetat; necesse est, vt homo sæpius recordetur, quid, cui, quantum debitor est. Et hac ratione secundum moralē intellectum dies Dominica videtur instituta fuisse a Deo, vt si nō sæpius, saltem illo die septimo & vltimo in hebdomada homo recogitet diuina beneficia, scilicet creationis, reparationis, conseruationis, præmiationis. Hac ratione etiam rationabiliter induxit Ecclesia & statuit legi specialia officia missarum coram laicis, & prædicari alia singulis diebus Dominicis, vt populus audiens tam diuersa beneficia diuina in epistolis, & euangelijs, & alijs lectionibus sanctis olim patribus, & tandem nobis facta, pro eis ad gratiarum actiones Deo referendas assurgat deuotius.

Sed sunt multi pro certo, qui dē talibus nihil curant. Nam quidam se beneficia à Deo accepisse negant, quidam verò dissimulant, quidam verò non reddunt; quidam omninò obliuiscuntur, & isti sunt ingratissimi secundum Senecam. De quolibet tali potest dici; *Ingratus sensu derelinquit liberantem se.* Et benè dicitur, *Ingratus sensu*, quia sensum memoriæ amisit. Secundò sunt quidam ingrati, qui Deum de suis beneficijs non honorant, similes porcis, qui glandes quotidiè comedētes nunquā ad arbores respiciunt; Tales secundum Aristotelem, destruunt mutuam amicitiam, quia oportet retribuere & refamulari iuxta posse ei, qui gratiam fecit, & seruire in recompensam collati beneficij. In signum huius refert Seneca, quod Poëtæ finxerūt tres sorores filias Veneris & Liberi Patris, Virgines, quæ complexis manibus quasi choream facientes se tenebant ridentes & lucida veste indutæ. Quarum duæ conuersæ ad nos fuerunt; Tertiam vultū auertit. In quo significatur qualis debēt esse gratiarū actio, In hoc enim, ꝙ fuerunt virgines, significatur quod incorrupta & sincera debēt fieri beneficia; quod cōnexis manibus faciebāt circulū, significatur quod

bene-

beneficia debent ire ab vno ad aliũ per gratiam mutuam. Quod erant ridentes, significatur quod hilarem debent habere datorem. Quod fuerũt nudæ, significatur quod beneficia nolunt nec debent latere. Et in hoc quosdam arguit Seneca, qui furtiue gratias agunt in angulo, & verentur palam fateri, vt proprio & non alieno adiutorio habere dicantur. Sed de hoc benè philosophus 8. Ethicorum tangit dicens quod amicitiæ beneuolentia debet esse non latẽs. Item fuerunt filiæ Veneris, ad significandum, quod beneficia debent fieri ob amorem. Item fuerunt Liberi patris, ad significandum quod debent fieri liberaliter. Sed proch dolor hodie impletur illud, quod dixit Apostolus. *In nouissimis diebus erunt homines seipsos amantes & ingrati.* Tertiò sunt quidam, qui Deum de suis beneficijs exprobrant ad modum vxoris ingratæ. Fertur quod quidam vir pro crimine vxoris suæ circa columnam in medio ciuitatis se verberare permisit; Cui vxor postea enormitatem suam improperauit. Sic multi ingrati sunt de beneficio passionis Christi, in qua enormia sustinuit. Vnde Ecclesi. 29 *Pascet & potabit ingratos, & adhuc amara audiet.* *Vltimo* sunt quidam sceleratissimi,

2. Timo. 3. Benef. exprobrant.

qui contra Deum per sua beneficia pugnãt. Et sunt illi, qui donis Dei ad peccandum vtuntur. Nam multi abundant diuitijs, sed eas non in vsus pauperum, sed histrionum exponunt. Alij habent fortitudinem, & hi fiunt pauperum oppressores, & fortitudinem suam in seruitio diabolico consumunt. Alij optima habent ingenia & facunda eloquia, & hi sunt in iudicijs calumniatores Contra quos loquitur multa Gregor. li. 32. Moral. tractãns illud Iob 40. *Huic montes herbas ferunt,* dicens, quod tales qui diuitijs praua conantur, contra Deum suis beneficijs pugnant. Vnde hi sunt similes cuculo, qui paruulus fouetur in nido per quandam auem, sed vbi adoleuit, suam nutricem occidit & deuorat. Seneca lib 4. de beneficijs narrat de quodam milite naufrago, qui per viginti dies fuit apud quendam nobilem optimè tractatus, sed ipse postea accedens regem Philippum Macedonem, eum crimine pessimo accusauit, & eius bona à rege sibi impetrauit. Nihilominus tamen rex comperiens eius ingratitudinem, eum cauterio insigniri in facie fecit, & bonis spoliauit. Sic faciet Deus ingratis.

4. *Beneficiis Deum oppugnãt.*

DOMINICA DECIMA QVINTA POST TRINITATIS.

SERMO I.

Nemo potest duobus Dominis seruire. Matth. 6.

NEmo potest in vna eademque re omnipotenti Domino atque eius hostibus gratus existere. Nam Deo se amicũ denegat, qui eius placet inimico. Ita Gregor. Et reuera sic est. Nam Iacob 4. *Qui voluerit amicus fieri huius mundi, constituitur inimicus Dei.* Nec immerito. Sunt enim isti duo Domini multum inuicem contrarij, & nunquam possunt habere vnanimem voluntatem iuxta illud. *Quæ conuentio Christi ad Belial? lucis ad tenebras? sancti ad canem?* Quasi dicat. nulla. Et ob hoc nemo potest vtrique istorum simul seruire & placere, eò quod voluntas hominis per amorem suum, cum sit simplex, quocunque se vertit, totaliter se vertit. Vnde poëta. *Non facile est animum tantis inflectere rebus. Vt res op-*

 posita

positas mens ferat vna duas. Cum igitur mundus iste sit contrarius Deo cum sua auaritia, eo quod distrahit seruos Christi à seruitio ipsius, merito Christus dissuadet homini auaritiam. Nam alias nemo potest ei placere nec liberè seruire, qui auaritiæ seruit. Dicit enim Isidorus lib. 2. de summo bono cap. 41. Non potest ad contemplandum Deum mens esse libera, quæ desiderijs huius mundi & cupiditatibus inhiat. Alta enim non potest conspicere oculus, quem puluis claudit. Licet autem omnia peccata seruis Christi satis durè sint prohibita, eò quod omnia impediunt in seruitio Dei, nihil tamen ita illis prohibetur, sicut auaritia. Quia omni peccato peior est auaritia. Vnde per Salomonem dicitur; *Nihil scelestius quam amare pecuniam; Hic enim & animam suam venalem habet, quoniam in vita sua proiecit intima sua.* Et Apostolus. *Radix omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes errauerunt à fide.* Si succiditur radix, non pullulant cæteræ soboles peccatorum. Ideo Christus volens seruos suos ab auaritia retrahere dicit; *Non potestis Deo seruire & mammona.* Et: *Nemo potest duobus Dominis seruire.* In quibus verbis Christus suos fideles exhortatur ad vnicum suum seruitium, retrahendo eos ab amore huius mundi. & quia quicquid est in mundo, aut est concupiscentia carnis, & sic est peccatum luxuriæ; aut concupiscentia oculorum: Et sic est peccatum auaritiæ; aut superbiæ vitæ, & sic est peccatum vanæ gloriæ. Ad quę tria iuxta D. Thomam reducuntur omnia genera vitiorum secundum triplicem concupiscentiam. Sunt autem ista tria quasi causa omnium peccatorum, ad quas aliæ passiones seu afflictiones confluunt. Secundum hoc igitur in his verbis notatur difficultas seu impossibilitas seruiēdi Deo, & huic triplici vitio. Hoc est enim duobus Dominis seruire, scilicet Deo & mundo, qui illo triplici vitio dominatur in cordibus peccatorum. Et quia Christus ex eodem fundamento prohibet sollicitudinem superfluam illorum, quæ distrahunt mentem seruorum Christi, & inuoluunt eam curis superfluis, sicut in Euangelio deducit

Eccl. 10.

1. Tim. 6.

1. Ioan. 2.

12. qu. 77. art. 5.

de sollicitudine ciborum, potuum, vestimentorum, & sic de alijs; ideò etiam circa materiam præsentem erit consideratio nostra de sollicitudine huius mundi. Secundum hoc igitur in verbis istis monetur quilibet, vt vni Deo, & non pluribus seruiat. Sunt autem seruientium damnabiliter tria genera hominum, de quibus hic considerabimus. Nam sunt seruientes mundo, vt cupidi & auari, quorum sollicitudo est in congregando temporalia. Secundi sunt seruientes diabolo, vt superbi & tumidi, quorum sollicitudo est in appetendo sublimia. Tertij sunt seruientes corpori proprio, vt gulosi & luxuriosi, quorum sollicitudo est in experiendo suauia & delectabilia. Et hi omnes malè seruiunt. Et quādiu sic seruiunt istis Dominis, licet fingant se etiam Deo seruire, damnabiliter & perniciose seruiunt. Vnde merentur à Saluatore audire. *Nemo potest duobus Dominis seruire.* Præter hoc sunt alij, qui seruiunt Deo laudabiliter, vt electi & sancti, iusti & virtuosi, fideles & deuoti, quorum sollicitudo est in amore Dei & proximi feruida.

Proposit.

Serui mali triplices.

L.

Qui seruiunt mundo, vt cupidi & auari, solliciti sunt in congregandis temporalibus de quibus Dominus dicit; *Non potestis Deo seruire*, efficaciter & meritoriè, *& mammona*, id est, auaritiæ. Graue est seruitium amare diuitias. Nam peccatum auaritiæ mentem, quam infecerit, ita grauem reddit, inquit Gregor. vt ad appetenda sublimia attolli non possit. Nullus est in seruitute ita dura, quin vtique seruiendo Domino suo possit aspicere cœlum; hoc tamen non permittit seruitoribus suis auaritia. Psal. 16. *Oculos suos statuerunt declinare in terram.* Nec mirum, oculi enim talium sunt mundanę possessionis puluere respersi, quia semper terrenis inhiant & ad terram respiciunt. De quibus dicitur Prouerb. 17. *Oculi stultorum in finibus terræ.* Non dicit, in finibus cœli. Illi sunt sicut talpæ, quæ in terra benè vident, sed in luce nihil. Habent enim non oculos veros, sed signa tantum oculorum. Similiter auari appa-

Seruire mūdo graue est.

apparent in mũdo ſapientes circa terrena, ſed circa cœleſtia ſunt ſtulti. Vnde Luc. 16. dicitur, quod *filij huius ſeculi prudentiores ſunt filiis lucis in generatione ſua.* Sed iſta ſapientia non eſt Dei ſed mundi, animalis & diabolica, quamdiu ergo auarus ſollicitus eſt circa temporalia, non poteſt cõſiderare cœleſtia gaudia, ſicut enim interpoſitio terræ inter ſolem & lunam cauſat eclypſim lunę, ita interpoſitio terrenorũ inter mentem hominis & Deum cauſat cæcitatem mentis. Vnde Pſal. 57. *Supercecidit ignis & nõ viderunt ſolem.* Auaritia verè non eſt aliud niſi cæcitas horrenda. Vnde Auguſt. Auarus eſt cæcus credendo, diues eſt non videndo. Et ſequitur: Amas pecuniã, quam nunquã videbis, cœcus poſſides, cæcus moriturus es, quod poſſides, hic relicturus es. Hæc cęcitas ſecundum Auguſt. ſuper pſal. 98. ſerm. 7. aliunde non eſt, niſi ex defectu amoris Dei. Nam qui Deum non amat, non videt eum; Ama ergo, & videbis. O quam graue eſt iſtud ſeruitiũ, in quo homines amittũt oculos, ſicut Sampſon in labore Philiſtæorum? Ideò lib. de Eleemoſyna dicit Auguſt. Erras & falleris, qui te diuitẽ putas in hoc ſæculo. Audi Dominum in Apoc. dicentẽ; *Dicis quia diues ſum & nullius egeo, & neſcis, quia miſer es, & nudus & cæcus* Et verè magna cęcitas non videre turpitudinem, & dãnum ſuum & periculum grauiſſimũ. Auarus ſimilis eſt hydropico, qui quanto plus abundat humore inordinato, tanto plus ſitit, & tanto magis bibit, donec moritur; Sic quanto auarus eſt copioſior in diuitijs, quibus non vtitur, tantò ardẽtius alia concupiſcit. Vnde ſemper eſt in cõtinua ſiti, quod eſt maximum periculum & grauis pœna. *Secundò* magnum damnum auari eſt eſſe ſimilem inferno, & ardere ad inſtar inferni. Infernus quantoſcunque deuorauerit, nũquam dicit, ſufficit, vel ſatis eſt; ſic auarus. Si enim omnes theſauri confluxerint in auarum, nunquam ſatiabitur. Et in hoc auarus eſt deterior qualibet crudeli beſtia. Beluæ in concupiſcendo modum habent, tunc rapiunt, quando eſuriunt, parcunt verò prædæ, cum ſenſerint ſatietatem. Inexplebilis eſt ſola auaritia diuitum, ſemper rapit & nunquam ſatiatur, nec Deum timet, nec hominem reueretur, non patri parcit, nec matrem agnoſcit, nec fratri obtemperat, nec amico fidem ſeruat, viduam opprimit, puſillis inuidet, & liberos in ſeruitutem reuocat, & falſum teſtimonium profert, res mortui occupat, quaſi etiam & non ipſi, qui hoc faciunt, moriantur.

Sed diceres, tamen inueniuntur, quibus ſuppetunt ad voluntatem facultates. Hoc falſum eſt. Nam quamdiu ſunt auari, ſunt inferno ſimiles, quia deeſt eis tam quod habent, quam quod non habent. Vnde dicit Hieronymus in epiſtola ad Paulinum. Nullus ſeruus ita ſtultus eſt, qui velit alicui ſeruire de continua egeſtate, quod tamen facit auarus. *Tertiò* magnum damnum eſt auaro eſſe in continuo laqueo & in tenaci fiſco. De quo Auguſtinus libro 2. de verbis Domini ſerm. 4. Amor rerum terrenarum fiſcus eſt ſpiritualium pennarum. Ecce concupiſti, hæſiſti. Et in lib. de eleemoſyna dicit idem Auguſt. Auare, pecuniæ tuæ captiuus & ſeruus es. cathenis & vinculis cupiditatis alligatus es, & quem iam ſoluerat Chriſtus, denuo vinctus eſt. Et Chryſoſtomus hom. 9. ſuper Matthæũ. Qui pecuniæ ſeruit, & præſentibus compedibus conſtringitur & futuris paratur. Verè magna vincula, magni compedes, ſẽper eſſe in timore perdendi, in dolore amittendi. Vnde Auguſtinus. Auaritia cum labore amatur, impleſti domum, timentur latrones, acquiſiſti aurum, perdidiſti ſomnum, Deus ſine labore amatur, acquiritur, & tenetur. Hæc ille. *Quartò* magnum periculum incurrit auarus, quia animam ſuam venalem exhibet pro vno obulo. Iſtud eſt pactum auaritiæ cum homine, vt, ſi vult accipere denarium, det animam, iuxta illud, Gen. 14. *Da mihi animas, cætera tolle tibi.* Sic fecit Iudas, qui pro triginta denarijs diabolo dedit animam. Vnde Auguſtinus in quodam ſermone. Auarus antequam lucretur, ſeipſum perdit; & antequam aliquid rapit, rapitur ipſe. Si enim inuenit tempus, vt concupiſcat alicuius aurum, aut argentum, aut veſtes pulchras, aut mulierem pulchram, pro nihilo perpetrat homicidium, & ſicut quis effundit aquam in terram, ita iſti ſanguinẽ

proxi-

proximi sui. Patet de Achab rege, qui appetitu cupiditatis suæ homicidium perpetrauit in illo bono Naboth. *Quintò* periculum graue est auaro, quia seruiens pecuniæ seruit cuidam idolo, & ita est in rei veritate idololatra. *Argentum suum & aurum suum fecerunt sibi idola, vt interirent.* Vnde Apostolus appellat auaritiam idolorum seruitutem. Vbi glossa; illum auarum dicit idololatram, cuius Deus nummus est. Talis enim nummum adorat & colit vt Deum. Diligit eum plusquam se. Cultum Deo debitum ipsi tanquam idolo impendit. Ipse enim carius aurum inspicit, quam solem. Quod patet in quatuor. Primò quia impedit ei diuinam amicitiam. Vnde magis diligit tenebras, quam lucem. Ideò Ecclesiastici 10. dicitur. *Nihil iniquius quã amare pecuniam.* Secundò impendit ei diuinam obedientiam. Citius enim currit pro nummo, quam pro Deo. Eccl. 10. *Pecuniæ obediunt omnia.* Tertiò impendit ei diuinam confidentiam. *Confidunt enim in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur.* Contra quos Iob 31. dicitur. *Si putaui aurum robur meum, & obrizo dixi fiducia mea.* Quartò impendit ei diuinam reuerentiam, vt hic, *Non potestis Deo seruire & mammonæ.* Quis ita stultus, qui sciens terram, vel lapidem, vel aliquid huiusmodi coleret pro Deo, & diuinos ipsi exhiberet honores? & tamen (pudet dicere) Christiani scientes & credentes corde, & profitentes ore, non alium Deum esse verũ, quam patrem & filium & Spiritum sanctũ, nihilominus adorant terram vilem, scilicet aurum & argentum, quod secundum Bernardum nihil aliud est, nisi terra rubea, & alba, quæ solus error hominum & non valor eorum fecit esse præciosa.

3. Reg. 21.
Auarus idololatra.
Osea 8.
Ephes. 5.
Eccl. 10.
Psal. 48.

Sollicitudo auari.

Sed videamus de sollicitudine auarorũ, de qua dicit Eccles. 2. cap. *Cuncti dies eius laboribus & ærumnis pleni sunt, nec per noctem mente requiescit.* Et paulò post: *peccatori auaro dedit Deus afflictionem & curam superfluam, vt addat & congreget.* Hanc sollicitudinem describens Innocentius quartus lib. 1. de vtilitate humanæ condit. cap. 12. dicit. Currunt & discurrunt mortales per sepes & semitas, ascendunt montes, transcendunt colles, transuolant rupes, peruolant alpes, transgrediuntur foueas, ingrediuntur cauernas, rimantur viscera terræ, profunda maris, incerta fluminis, opaca nemorum, inuia solitudinis, exponunt se ventis & imbribus, tonitruis & fulminibus, & fluctibus & procellis, metalla cudunt & conflant, lapides sculpunt, ligna succidunt & dolant, telas ordiuntur & texunt, vestes incidunt & consuunt, ædificant domos, plantant hortos, colunt agros, pastinant vineas, succendunt clibanos, exstruunt molendina, venantur, piscantur, & aucupantur, meditantur, recogitant, consiliantur & ordinant, querelantur & litigant, diripiunt & furantur, mercantur & contendunt, & præliantur vt opes congerant, honores acquirant, quæstus multiplicent, & lucra [illegible]. Hæc ille. Sed hæc omnia vana sunt, sicut dicit Ecclesiastes 2. *Detestatus sum omnem industriam,* id est, solicitudinem meam, *qua sub sole studiosissimè laboraui, habiturus hæredem, quem ignoro, vtrum sapiens vel stultus sit futurus, & dominabitur in laboribus meis, in quibus desudaui & sollicitus fui, Et hoc vanũ est.* Hæc ille. Certè magna vanitas q̃a bona auarorum sæpissimè alieni diripiunt, & inde lautè viuunt. Vnde benè Psalmista *Thesaurizat, & ignorat cui congregabit ea.* Et esto quod veniant in manus filiorum legitimorum, adhuc perpetuari non possunt diuitijs. Quia dicit Augustinus libro quarto homiliarum. Homilia 3. in principio. Quam curam geris filiorum, vt eos obruas lachrymis ministrorum. Non est hoc filios amare sed potius necare. Et sequitur. O quanti quibus hæreditas dimittitur, & postea ad penuriam rediguntur. Hæc ille.

I I.

2. Pet. 2.

Qui seruiunt diabolo, vt superbi & tumidi, solliciti sunt, in appetendis sublimibus. De horum seruitute dicit Apostolus; *A quo quis victus est, eius & seruus est.* Ergo qui se à diabolo superari permittunt, diaboli serui fiunt. Rom. 6. *Serui estis eius, cui obedistis.* Ista seruitus est pessima. Nam malum

malum est, seruire illi, qui continuè quærit occidere, à summo bono subtrahere, & ad pœnas æternas adducere. Iste est Dominus, qui non dat requiem die præsentis miseriæ, & nocte futuræ tenebrositatis. Iere. 6. *Seruietis dijs alienis, qui non dabunt vobis requiem die ac nocte.* Et certè sic est, quia superbi nunc sunt apud bonos homines ludibrio & opprobrio, & tandem in futuro confundentur in iudicio. Et ideò, secundum August. lib. 14. de ciuit. Dei ca. 13. Valde periculosum est istud vitiũ, eo quod nullum est, cui magis diuina lex resistat sicut superbiæ, & in quo magis dominandi ius ille superbissimus spiritus habeat, sicut in isto. *Ipse enim est rex super omnes filios superbiæ.* Propter quod, vt dicit idem August. in lib. de natura & gratia c. 29. Istud vitium dicitur initium omnis peccati, quoniã diabolũ, à quo extitit origo peccati, ipsa deiecit, & subsequente inuidentia hominem stantem, vnde ipse cecidit, inde subuertit. Hæc ille. Et est multum notabile, quod dicitur superbia esse initium omnis peccati, quia nullum peccatum esse potuit, aut potest, aut poterit esse sine ea. Nec solum est principium peccatorum aliorum, sed etiam & finis. Quia postquam omnes virtutes acquiruntur, superbia sola superueniens insidiatur eis, vt pereant. Ex quibus inferuntur tria mirabilia documenta. *Primum est*, quod nullum peccatum potest esse sine superbia, nec sine ea consummari. Nihil aliud est omne peccatum, nisi Dei contemptus, quo eius præcepta contemnimus, & hoc nulla res alia persuadet homini, nisi superbia. Vnde de superbia nascuntur hæreses, schismata, detractiones, inuidiæ, iræ, rixæ, dissensiones, contentiones, ambitiones, elationes, verbositates, vanitates, inquietudo, mendacium. Ecce quomodo superbia est principium peccatorũ, quomodo autem sit finis dicit Aug. in lib. de vera innocent. cap. 82. Hoc primũ vitio superatus est homo, hoc vltimo vincit. Cum enim omnia peccata superauerit, manet periculum, nè bene sibi mens conscia in se potius quam in Deo glorietur. Ex quo secundo infero, quod nihil magis impedit perfectionem hominum in sanctitate & bonis operibus, sicut superbia. Superbia enim secundum August. non permittebat hominem perfici, nihil enim perfectionem sic impedit nisi superbia. Et post pauca; Cum enim quisque benè profecerit, superbia tentatur, vt perdat totum quod profecit. Propter quod subdit; omnia vitia in malefactis cauenda, superbia in benè factis plus metuenda est Hæc ille. *Super Psal. 58.*

Ex quo tertio subsequitur, quod curata superbia curata sunt omnia vitia. Hinc August. super Ioannem serm. 26. vbi dicit, Cura superbiam, & nulla erit iniquitas. Et' inde Augustinus infert, quod Christus principaliter descendit humiliatus in mundũ, ad curandum superbiæ morbum, vt eo curato omnia curarentur. Vnde ipse ibidem dicit; Vt causam omnium morborum curaret in superbia, descendit & humilis factus est filius Dei. Et lib. 3. de verb. Domini in serm. 4. dicit; Medicina tumoris hominis, humilitas Christi. Et infra; vt sanaretur tumor superbiæ, dignatus est Deus humilis fieri. Hæc ille. *Superbia sublata omnia vitia sublata sunt.*

Quam autem detestabilis sit ista seruitus diaboli, patet ex pluribus. *Primò* ex eo, quia excæcat hominem. Magna certè cæcitas non cognoscere quid sit supra hominem, quid sit infra hominem, quid circa hominem, imò quid sit ipsemet homo. Nõ enim inspicit superbia supremam præmiorum affluentiam, recolendo illam iucunditatem, quæ nobis promittitur in cœlis. De qua dicit Psalmista. *Videbo cælos tuos opera digitorum tuorum &c.* Expertum est, quod ille qui est in profundo putei vel fontis, in meridie videt stellas, sicut probat Alchindus in sua perspectiua. Et tamen ille qui stat in monte alto eas non videt. Sic qui stat in profundo humilitatis, benè considerat cœlestia, qui autem in monte superbiæ, non videt neque considerat. Vnde de ipsis superbis dicitur Daniel 13. *Declinauerunt oculos suos, ne viderent cælum.* Non videt etiam superbus, quid sit infra hominem, scilicet infernum & pœnas. Consuetum est, quod qui non benè præuidet de puteo, faciliter cadit in ipsum. Sic superbus qui non præuidet pœnas putei infernalis, faciliter cadit, *Superbia detestabilis.* *Psal. 8.*

dit in eas. Et ideò ipsi dicitur in Psalmo 90. *Veruntamen oculis tuis considerabis, & retributionem peccatorum*, quæ est in inferno, *videbis*. Et non est dubium, quin si hoc sæpè viderent homines, à superbia resilirent, iuxta illud Naum. tertio. *Qui videt te, resiliet à te.* Superbus etiam non videt, quid sit circa ipsum, quia alter homo, scilicet proximus, quem ipse inuidendo semper nititur conculcare. Superbia enim est amor propriæ excellentiæ, Inuidentia verò est odium felicitatis alienæ, amando ergo quis excellentiam suam, necesse est, vt paribus inuideat, quod ei coæquantur; inferioribus verò, ne coæquentur, superioribus verò, quia eis non coæquatur. Ex quo infero, quod omnis superbus est inuidus, sed non omnis inuidus superbus. Non videt insuper seipsum. Non est aliquod ita gloriosum seruitium, ita vtile, ita nobile, in quo homo vellet seruire, quod obliuisceretur sui, & seipsum non nosceret. Et tamen sic est de seruitio superborum, quo seruiunt diabolo. Omnes enim superbi neglıgũt cõsiderare perfectè, quales sunt, quia si hoc considerarent, nequaquam superbirent. Vnde dicit Bernardus super cantica sermone 3. cap. 7. De ignorantia tui venit in te superbia. Sic enim superbia parit ipsi ignorantiam, cui cum melior quam sis deceptrix tua cogitatio te esse mentitur. Hæc quippe est superbia, cum maior es in oculis tuis, quam apud Deum. Hæc ille. Ex quo patet, quod prima radix superbiæ est ignorantia sui. Vnde Augustinus lib. 2. contra Manicheũ definit eam; superbia est, quando deserto secreto conscientiç, foris vult homo videri, quod non est.

Secundò ista seruitus est detestabilis, quia spreto Deo nobilissimo Domino in se vult esse liber homo, qui tamen quicquid habet, ab ipso habet. Nec vult recognoscere per subiectionem illud se habere à Deo, sed a seipso. Vnde Augustinus in lib. de Spiritu & litera dicit, Superbia est, cum sibi quisque præsidet, seque sibi admirandum caput facit. Rectè ergo superbia dicitur esse appetitus propriæ excellentiæ seu peruersæ celsitudinis. Vnde superbi secundum scripturas appellantur sibi placentes. Bonum enim est sursum habere cor, non tamen ad seipsum, quod est superbiæ, sed ad Deum, quod est obedientiæ, quæ non nisi humilium potest esse. Ex quo ergo elatio surripit subiectionem Deo, & cadit ab illo, quo non est quicquam superius, ex hoc fit inferius, & per consequens meretur deiectionem. Sicut ait Psalmista. *Deiecisti eos dum eleuarentur.* Non dicit, cum eleuati fuerint, sed cum eleuarentur tunc deiecti sunt, ipsumque extolli, non extolli sed deijci est. Psal. 72.

Sed diceres; miror quod dicatur superbum hominem appetere extolli supra Deum, cum tamen non est aliquis tam fatuus, qui hoc appeteret, quod scit impossibile. Ex quo enim impossibile est hominem esse Deum, multo magis impossibile est ipsum fore supra Deum. Ad quod respondeo. Non mireris frater. Nam ista iam facta sunt, & adhuc prædicta fieri, igitur & hodie possibilia sunt. Iam enim fuerunt aliqui, qui omninò negabant Deum, sicut in Psalm. dicitur. Psalm. *Dixit insipiens in corde suo, non est Deus.* Aliqui dicebant se Deos. Sicut dicit propheta de reprobo quodam, qui dixit in corde suo; *Deus ego sum.* Item Lucifer voluit esse similis altissimo. Item Adam & Eua voluerunt esse sicut dij. Item de Antichristo dicit Apostolus, quod extolletur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur. Ecce habes hic, quod homo appetit esse supra Deum, quare miraris, quia dixi quod superbus appetit esse supra Deum? Hoc enim non aliter fit nisi quando homo vult aduersus Dei voluntatem viuere Quid enim aliud est esse superbum, nisi aduersus eius voluntatem viuere, à quo ipsum viuere accepisti, & ipsius præcepta deserere, qui ideò aliquid imperat, vt causam habeat remunerandi?

Tertiò detestabilis est ista seruitus, cò quod subdit hominem infelicissimo Domino, quia diabolo, qui propter eius peccati deformitatem & fraudis venenositatem dicitur serpens antiquus. Non est ita fatuus, qui de magna mercede vellet

vellet se subijcere serpenti ad seruiendum, cum semper esset in periculo & in continuo metu, ne ab eo veneraretur. Psalm. *Venenum aspidum sub labijs eorum.* Videamus iam de sollicitudine pessima huius vitij, quoniam difficilibus laboribus acquiritur. Nunc enim per sudores, nunc per fatigationes, nunc per vulnera, per patrimonij effusionem, per amicorum confusionem aliqui in altum ascendunt. Multi student & sollicitantur pluribus annis, vt adipiscantur honores, & tamen postquam fuerint eos adepti, alijs otiosis, qui de eis nihil cogitauerunt, dimittunt. Ex quo concludit idem Ecclesiastes, hoc esse vanitatem & magnum malum. Et vere malum. Nam montes, quo altiores, aut arbores, eo magis ventis pulsantur. Formica quamdiu est in cauerna & foramine suo, tuta est, sed postquam in altum volat, ab accipitre rapitur. Hoc sensit ille rex Antiochus 1. Mach. 6. cum dixit; *Recessit somnus ab oculis meis, & corrui præ sollicitudine, & dixi in corde meo; in quos fluctus turbationum deueni.*

III.

Quidam seruiunt corpori proprio, vt gulosi & lasciui, quorum sollicitudo est in experiendo dulcia & suauia. De quibus dicit Apostolus, quod *non seruiunt Deo, sed suo ventri.* Et ad Philip. 3. dicitur. *Quorum Deus venter est.* Hæc est vilissima seruitus habere corpus pro Deo. Cum dicit Seneca. Maior sum, & ad maiora natus sum, quam vt fiam mancipium corporis mei. Si ergo paganus noluit habere corpus suum pro Domino, valdè detestabile est, quod Christianus ipsum colat pro Deo. Quod fit cum ei diligentissimam curam adhibet, nunc cibando, nunc potando, nunc dissoluendo ad ludos, ad iocos, ad lasciuiam, ad omnia quæ appetit obediendo, & eius voluntatem implendo per omnia, sicut seruus Domini sui. Quam autem detestabile sit istud vitium, patet ex tribus. *Primò*, quia multa alia vitia secum trahit. Eremitæ cuidam optio fuit data ad eligendum inter tria, scilicet inter adulterium, homicidium, & ebrietatem; qui credens ebrietatem minorem elegit inebriari. Quo facto occidit hospitem & adulteratus est cum vxore eius. Propter quod dicit Augustinus libro 4. de Baptismo contra Donatistas. Gula in quo fuerit, sola esse non poterit. Et libro 4. ad sacras virgines dicit. Ebrietas omnium flagitiorum mater est, turbatio capitis, subuersio sensus, tempestas linguæ, procella corporis, naufragium sanctitatis. *Secundò* detestabilis est seruitus, quia nunquam potest ei satis fieri. Dicit enim Ambrosius sermone de ieiunio. Male Domine seruitur gulæ, quæ semper expetit & nunquam expletur. *Tertiò* detestabilis est in hoc, quia quãto plus ei seruitur & diligentius reficitur, tãtò plus suum seruitorem pœnis remunerat. Nam ex magna edacitate ciborum corpus morbis, podogra, chiragra, paralysi, & alijs morborum generibus inficitur, & vltimo ad mortem deducitur. De sollicitudine verò istorum non est necesse dicere, cum Saluator eorum sollicitudinem exprimat in euangelio dicens; *Nolite ergo solliciti esse dicentes, quid comedemus, aut quid bibemus?* Quasi dicat. Ex quo vitam à me habetis, sperare debetis, quod qui dedi vitam, dabo & escam. Sed post hæc omnia restat videre de seruitute Dei, cui seruire est laudabile. Nihil enim Deus vult sibi ex nostra seruitute proficere, sed tantum nobis. Quia iuxta Psalmistam. *Ipse bonorum nostrorum non indiget.* Legitur de Alexandro, quod omnia, quæ sibi ex præda veniebant, suis militibus dabat. Quo facto sic allexerat ad se serues, vt omnes pro eo mori beatum crederent. Multo autem maiora dona dat Christus, quia bona naturæ, fortunæ, gratiæ, & gloriæ. Quibus finaliter dicet illud Matthæi 25. *Euge serue bone & fidelis.* Et sequitur: *Intra in gaudium Domini tui.* Debet autem esse seruitus multum sollicita, vt homo sollicitè prouideat, qualiter in omnibus se Deo promptum exhibeat, & ne eius offensam incurrat. 2. Timoth. 2. *Sollicitè cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem.* Et Mich. 6. *Indicabo*

cabo tibi, ô homo, quid sit bonum, & quid Deus requirat à te. Vtiq; facere iudicium, & diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo. Debet etiam esse sollicitus, ne quoquã à Deo recedat. Vnde Deut. 4. dicitur. *Custodite sollicitè animas vestras.* Debet insuper esse sollicitus respectu proximi, vt eum ad honorem Dei viuere instruat, & interdum de malo corrigat, iuxta illud Roman. 12. *Qui praest in sollicitudine,* scilicet præsideat. Vt autem melius sciamus, quanta sollicitudine seruiendum est Deo, sciendum breuiter, quod tunc sollicite Deo seruiemus, si istas septem conditiones habuerimus. *Primò* debemus seruire reuerenter cum timore reuerentiæ, iuxta illud psalmi; *Seruite Domino in timore.* Tunc enim gratum est seruitium, quando cum timore exhibetur. *Secundò* fideliter Matt. 25. *Euge serue bone & fidelis. Tertiò* singulariter. *Præparate corda vestra Domino, & seruite soli. Quartò* integraliter. Iosuæ 24. *Seruite ei perfecto corde atq; verissimo. Quinto* vnanimiter. Sophon. 3. *Seruient ei vno animo Sextò* alacriter. Psal. 99. *Seruite Domino in lætitia. Septimo* sinceriter & pure. Luc. 1. *Seruiamus illi in sanctitate & iustitia coram ipso* In primo deficiunt superbi, quia non seruiunt reuerenter; vt patet in lucifero, & ideò eiectus est de cœlo; quod si illis nõ pepercit, quomodo peccatoribus parcet? In secundo deficiunt auari, qui non seruiunt fideliter; vt patet in diuite, & in venditoribus, & in emptoribus, quos eiecit de templo In tertio gulosi, qui non seruiunt singulariter, quia seruiunt etiam suo ventri. In quarto iracundi, qui non seruiunt veraciter & vnanimiter, quia ira impedit animum. In quinto acediosi, qui non integraliter, quia voluntate, non facto. In sexto inuidi, quia non alacriter, eo quod dolent de bono aliorum. In septimo luxuriosi, quia nõ sinceriter, vt patet in filio prodigo. Nos igitur fratres seruiamus Domino Deo nostro ita sollicite & reuerẽter, quatenus pro tali seruitio mereamur percipere coronam æternam; ad quam nos perducat, qui sine fine viuit, &c.

Ad sollicite Deo seruiendũ requiruntur 7. condit.

DOMINICA DECIMA QVINTA POST TRINITATEM.

SERMO II.

Quærite primum regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Matth. 6.

INquietum est cor hominis, donec requiescat in Deo, inquit Augustinus. Nec mirum, quia anima non ad aliud, quam ad Deum appetendum & habendum, facta est. Quicquid ergo minus est Deo, ei non sufficit. Ideoque huc & illuc agitatur, & ab vnaquaque re fastidio repellente remouetur. Hinc totum desiderium humanum, circa temporalia occupatum, perfectè satiari non potest, si Deum non inquirit, quo habito habentur omnia. Deus enim vt dicit Augustinus, tibi totum est; si esuris, panis est; si sitis, aqua tibi est; si in tenebris es, lumen tibi est; si nudus es, immortalis tibi vestis est. Et ita de multis alijs humanis indigentijs, quæ enumerat Augustinus concludens finaliter, quod omnia illa sine Deo nulla sunt, & quod ille, qui Deum habet, omnia ista habet. Sine enim Deo omnia dulcia amara sunt, & sine eo omnis copia inopia est, vt dicit idem Augustinus super Psalm. 26. Quicquid mihi præter Deum est, dulce non est; quicquid mihi vult dare Dominus Deus meus,

meus; aufferat totum, & se mihi det. Hæc ille. Qui ergo Deum inquirendo diligit, omnia secum habet. Nam sicut dicit Chrys. super illud psalm. 33. *Inquirentes autem Dominum non deficient*, cum diligimus Deum, omnia in ipso reperimus, vnus est, qui quęritur, sed ipse est, in quo omnia continentur. Hinc idem exclamando dicit; O lucrū mirabile! ô compendium singulare! cur nos per diuersa fatigamus? ad ipsum vnanimiter festinemus, post quem cuncta bona vltra non quærimus, sed tenebimus. Hæc ille. Meritò ergo Saluator noster nobis persuadet primum quærere regnum Dei & iustitiam eius, quia omnia bona tēporalia nobis adijcientur, si ipsum solum habuerimus. Tria hic ponuntur; *Primo* Saluator hortatur nos ad strenuitatem operis & laboris, cum dicit; *Quærite primum*. *Secundo*, proponit immensitatem mercedis, cum dicit, *regnum Dei*. *Tertio* subiungit copiositatem subsidij, cum dicit; *Et hæc omnia adijcientur vobis*.

I.

Quærite primum. Ac si dicat, prius quærite æterna, quam transitoria; Et quia ista nō possunt haberi sine labore strenuo, ergo quærite. Si panis corporalis non potest manducari sine sudore vultus, quanto magis consolatio cœlestis non potest haberi sine strenuitate laboris? ideo quærite. Non datur denarius diurnus, qui vtique est vita æterna, nisi pro labore diei & æstus. Matth. 20. Ideò quærite, non quocunque ordine, sed ante omnia. Ideò additur, *Quærite primum*, id est, prius, alias est præposterus ordo, si prius carnalia quam spiritualia, prius tēporalia quā ęterna quęsieritis. Nā quamdiu sic quęretis, non inuenietis. *Quæretis me & non inuenietis*. Si autem quæritur toto corde, inuenietur. Ierem. 29. *Quæretis me, & inuenietis*. Tria autem sunt attendenda circa hoc, vt quis quærens Deum & regnum cœleste, inueniat; scilicet temporis oportunitas, quærendæ rei præciositas, & modi quærendi qualitas. Et hæc tria incitant hominem ad quærendū. De primo dicitur Isaiæ 55 *Quærite Dominum dum inueniri potest*. Ecce ostendit tempus congruum, vnde dicit, *Dum inueniri potest*; *Inuocate eum, dum prope est*. Quamdiu sumus in hac vita, habemus tempus congruum quærendi Dominum. 2. Cor. 6. *Nunc enim est tempus acceptabile, nunc dies salutis*. Propter quod ait Dominus per prophetam, Isa. 49. *Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis auxiliatus sum tui*. Notanter dicit Apostolus & propheta de die, non autem nocte, vt innuat tempus præsens, quod est tempus gratiæ, esse congruum ad quærendam salutem tam respectu præteriti quam respectu futuri temporis. In veteri testamento erat nox, sicut Apostolus approbat Roman. 13. dicens; *Nox præcessit*, id est, vetus lex, *dies autem appropinquauit*, scilicet gratiæ, in qua ortus est sol iustitiæ Christus Deus noster, *qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, & calefacit, quia ipso veniente charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, tanquam ignis ardens & non consumens. Sicut de eo Saluator ait; *Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt ardeat?* supple tantum, & non consumat. Non enim consumit corda, sed perficit in dilectione in patria. Sicut alibi propheta dicit; *Ignis est in Sion & caminus in Ierusalem*. Dies etiam dicitur præsens tempus gratiæ respectu futuri tēporis, quod erit tempus iudicij finalis, quando obtenebrabitur sol misericordiæ, & luna non dabit lumen suum, *quando impij in tenebris conticescent*. 1. Regum 1. *quando impij mittentur in tenebras exteriores*. Matth 22 De quo tempore Saluator dicit; *Veniet nox in qua nemo operari potest*. Propter quod suadens dicit; *Dum lucem habetis credite in lucem, vt vos tenebræ non comprehendant*. Ac si diceret secundum Apostolū; *Dum tempus habetis, operamini bonum*. Nunc ergo est tempus congruum, quia ad instar diei lucidum quantum ad intelligētiam cœlestium, eo quod multa nobis lucent, & præsertim sol Christus, quæ continuè lucet nobis per doctrinam prædicationis. Sicut ipse de se ait. *Quamdiu sum in*

Marginal notes: *1 Tempus opportunum, & hoc nunc est.* — *Ioan. 1.* — *Ioan 9.* — *Ibid. 12.* — *Ibid 9.*

mundo, lux sum mundi. Hoc est dicere, vsq; ad consummationem sæculi. *Ecce ego vobiscum sum vsque ad consumationem sæculi.* Est etiam congruum, quia ad instar æstatis calidum. Nam ignis noster Deus est, & ideò tempus quærendi Dominum antequam abundet iniquitas & refrigescat charitas multorum. Ait igitur quærite Dominum, sicut florem in æstate, qui in hieme inueniri nō potest. Cant. 2. *Ego flos campi.* Flores enim donorum & gratiarum & virtutum nunc apparuerunt in terra nostra. Nam hiems transijt frigiditatis cordis. Quærite sicut solem in die non in nocte, quando inueniri non potest. In nocte enim quæsiuit dilecta, quæ de se ait Cant. 3. *In lectulo meo quæsiui per noctem, quem diligit anima mea.* Sed quid ei accidit? *Quæsiui & non inueni illum, vocaui & non respondit mihi.* In nocte quærunt eum omnes, qui adhuc manent in desiderijs peccati. Sed à taliter quærentibus non inuenitur, quia per noctem, nō per diem quæritur. Quod verbum tractans Bern. serm. 75. super Cant. dicit; Nunc tēpus acceptabile, nunc dies salutis sunt, tēpus plane quærendi & inueniendi, quando plerumque & antequam inuocetur, adesse sentitur; Sicut ipse ait; Antequam me inuocaueritis, ego dicam, ecce assum. Hoc cōfitetur Psalmist cum dicit. *Desiderium pauperum exaudiuit Dominus, præparationem cordis eorum audiuit auris tua.* Hæc ille. Ecce vides, quod solum desiderium & solam præparationem, etiam antequam ore inuocetur, exaudit Deus. Verè igitur dies sunt modo salutis, quando quilibet, qui petit accipit, qui quærit inuenit, qui pulsat aperitur ei. Non erit tale tempus post hāc vitam, vbi diues petit aquæ guttam iam ferè mille quadringentis triginta octo annis ab Abraham quamquam pijssimo, nec tamen exauditur, sed audit sibi dici; *Recepisti bona in vita tua.* q. diceret; vita ista, in qua modo es, scilicet tormentorum, non est vita, recipiendi seu merendi bona, sed patiendi mala. Tu autem in vita tua, tibi videlicet ad merendum concessa, recepisti bona naturæ & fortunæ, & habuisti in tua voluntate recipere bona gratiæ, & sic mereri bona gloriæ. Sic & illæ virgines fatuæ mendicātes à sapientibus oleum, audiunt sibi dici;

Matt. 28.

Ibid. 24.

Luc. 16.

Nè fortè non sufficiat nobis & vobis, ite potius ad vendentes, & emite vobis. Ipsæ iam cū eædem pulsantes ad ostium sponsi iam cū prudentibus conuiuantis clamantesque, vt aperiatur dici sibi audiunt, iustum quidem sed terribile verbum à sponso; Nescio, inquit, vos Sed cur non exaudiuntur a cōsodalibus, & à sponso non cognoscuntur, nisi quia, vt ait Euangelium, media nocte venerant? Propter quod dicit Bernard. Quā tibi somnias prouenturam facultatem veniam promerendi, cum iam tempus transijt miserendi Et post pauca; Ergo nunc tēpus acceptabile, & aptum ad quærendum, in quo plane qui quærit inuenit. Si tamen vbi & vti oportet quæritur. Hæc enim vna est causa, quæ impedire potest, ne inueniatur sponsus à quærentibus, cum non quærunt in tempore oportuno. Hæc ille.

De secundo scilicet quærendæ rei præciositate, quam debet attendere quærens, dicit Saluator Matth. 13. *Simile est regnum cœlorum negotiatori quærenti bonas margaritas, & thesauro abscondito in agro, quem qui inuenit homo abscondit, & præ gaudio illius vadit & vendit vniuersa, quæ habet & emit agrum illum.* Et quæ est speciosior margarita quam regnum cęlorum, cuius homo nescit præcium, quia *non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam* Rom. 8. Quis præciosior thesaurus regno cœlorum. *in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei absconditi.* Omnibus ergo postpositis quærenda est margarita ista & iste thesaurus, *vt vbi est thesaurus tuus, ibi sit & cor tuum.* Taliter quæsiuit eum Apostolus cum alijs, qui dicit; *Nostra conuersatio in cœlis est,* quasi dicat, vbi thesaurus noster, ibi & cor, quia. Vbi amor, ibi oculus. Sed quid est dandum pro thesauro tam præcioso & pro margarita tam electa? Certè omnia, quæ habet homo negotiator fidelis Domini sui, cui dictum est; *Negotiamini dum venio.* Omnia ergo dabit, quia omnia pro Christo despiciet, vt Christum lucrifaciat. *Si enim dederit homo omnem substantiā domus suæ pro dilectione,* scilicet Dei, *quasi nihil despiciet eam.* Omnia etiam dabit quæ habet, qui ex toto corde, ex tota anima, & ex omnibus viribus ipsum solū diligit,

Matt. 25.

Vbi supra.

2. Reg.

Coloss.

Philipp.

Cant.

diligit. Hoc est enim in toto corde quærere Deum, iuxta illud psal. *In toto corde meo exquisiui te*. Quid ergo, si plures regnum cœlorum non inueniunt, qui non dico omnem substātiam, sed nec aliquid de substantia sua pro eo largiunt? sicut auari, qui toto corde terrenis inhiant, omnem sollicitudinem ad ea conuertunt, de cibo, potu, veste, & alijs solliciti, de salute verò nunquam intenti. Quod si fortè quandoque de salute curam gerunt, illam tamen taliter qualiter faciunt, ita vt de eis verum sit illud Saluatoris; *Populus hic me labijs honorat, cor autem eorum longe est à me.* Hi sunt qui licet spiritu incipiant, carne tamen cōsummant, proinde non in toto corde quærunt. Tales sunt, qui in missa sunt deuoti, sed vespere ebrij, & cum dant denarium pauperi, lucrantur in vsuris, aut falsis mēsuris, ponderibus, & alijs iniustis centum modis; qui ieiunant vigilias in aqua & pane, sed in festo vorant & inebriantur ad vomitum. Hos Dominus deridens ait. *Quæretis me & non inuenietis.* Sed cum quæsieritis me in toto corde vestro, inueniar à vobis. Non est ergo diuiso sed integro corde quærendus.

De tertio scilicet de modo quærendi, dicit Sap. 1. *In simplicitate cordis quærite illum.* Sic docuit Saluator Apostolos quærere dicens; *Estote simplices sicut columbæ*, quæ scilicet sunt sine felle dolositatis & inuidiæ. Est autem simplicitas cordis bona, quæ est sine duplicitate fictionis; hoc est, quando nostra intentio & oculus noster solum intendit in Deum & non in fauorem humanum, aut aliquod lucrum temporale. De quo dicitur; *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit.* Quod tractans August. dicit; Oculus est intentio, quæ dicitur simplex, quando in Deum dirigitur. Quod fit cum tota congeries operum luce iustitiæ coram Deo resplendet.

II.

Regnum Dei. Ac si diceret; Meritò tam strenue agere debetis, quia non paruum dominium, non villam, non oppidum, non castrum, non terram mortalium, non regnum temporale, sed regnum Dei affluentissimum delitijs, opulentissimum diuitijs, excellentissimum honoribus acquiretis; ideò attendite immensitatem præmij, & non pigebit vos subire opus meriti, quia iuxta Gregor. Consideratio præmij minuet vobis vim flagelli. Si enim sæculares & vani tantum desudant pro regno temporali, quod vtique est regnum mœroris, cum sit in valle lacrymarum & totius miseriæ, regnum timoris & insecuritatis, & semper turbabile, regnum vtique in omnibus defectibile, pro quo tamen animas impendunt & corpora, quanto magis laborandum esset pro acquirendo regno affluentissimo? quod est regnū omnium sæculorū, in quo sunt gloria & diuitiæ; in quo si nō liceret manere amplius quam vnius diei mora, propter hoc solum innumerabiles anni huius vitæ pleni diuitijs & delicijs rectè meritoque contemni deberent, vt dicit August. de moribus Ecclesiæ; & pro quo nō esset indignum pati quod modo triste est, & quotidie omnia tormenta perferre, etiam & ipsam gehennam paruo tempore tollerare, vt ait Chrysost. *De repar. lapsi.* Ideoque de regno cœlorum, quod iusti possidebunt, dicitur quale illud erit. Sap. 5. *Accipient regnum decoris & diadema speciei de manu Domini, quoniam dextera sua teget eos, & brachio sancto suo defendet illos.* Ecce quale regnum, in quo iusti dominabuntur in honore, coronabuntur cum decore, conseruabuntur sub bono tutore, & defensabuntur ab omni timore, ideo meritò Christus docuit tale regnum petere & quærere. *Pater noster &c. Adueniat regnum tuum.* Vbi sciendum quod triplex est regnum; scilicet regnum timoris, regnum horroris, & regnum decoris. *Regnum triplex.* Prima duo docuit Christus fugere, quia & ipse regnum terrenum fugit, Et discipulos fugere docuit. *Ioan. 6.* *Reges gentium dominantur eorum* Et subdit; *Non ita erit inter vos.* *Luc. 22. & Matt. 20.* Nec tamē per hoc credat quis terrenū regnum damnabile aut vituperabile in se, cum sit necessarium ad ordinationem Ecclesiæ, eo quod sæpè per regnum terrenum cœleste proficit. Non ergo detestandū est vt damnabile, sed fugiendum perfectis, vt vacet inquisitioni regni cœlestis, tanquā perfectissimo & incomparabiliter meliori. Tantum ergo regnum decoris est appetibile propter se tanquam bonū vltimū. De primo

1. primo regno scilicet timoris, dicitur; Luc. 21. *Surget gens contra gentem, & regnum ad uersus regnum, & erunt fames & pestilentia & terræmotus per loca. &c.* Ecce timor. Istud ostendit Dionysius tyrannus, de quo dicit *Macrob. l. 1. de som. Scipionis.* Boetius 3. de consol. pros. 5. Et Macrobius, quod cum eum quidam beatum & fœlicem ac per omnia securum in regno suo æstimaret & diceret; Ille facto conuiuio locauit eum ad mensam, & suspendit gladium super caput eius tenuissimo crine, qui mortem subitaneam minabatur. Et cum ab ipso quæreret, cur non comederet. Respondit quod non posset nec auderet gustare timore mortis sibi imminentis. Cui Dionysius; Talis est, inquit, beatitudo mea, quam tu æstimas fœlicem. Quomodo enim fœlix est, qui timere non desinit? Et propter hanc solicitudinem & timorem continuum quidam gentiles fugiebant re- *Ouid. 5. Metamor.* giam dignitatem. Ouidius narrat de quodam Thippo Romano triumphatore, qui carius exulauit perpetuò, quam factus fuisset rex, dicens; *Exul agam quam me videant capitolia regem.* Recitat etiam Valerius Maximus de quodam rege electo, qui aspiciens coronam dixit; O pannum nobilem magis quam fœlicem! Quem si quis penitus cognoscat, quantis sollicitudinibus, periculis & miserijs sit refertus, nec huiusmodi iacentem in luto tollere vel- 2. let. Secundū regnum est regnum doloris & amaritudinis sempiternæ. De rege huius *Iob. 41.* regni Iob ita dicit; *Ipse est rex super omnes* *Idem. 10.* *filios superbia.* Et idem. *In terra tenebrosa & opera mortis caligine, vbi nullus ordo, sed* 3. *sempiternus horror inhabitat.* Cui horrori nihil potest comparari. De tertio regno decoris dic. Isa. 33. *Regem in decore suo videbunt,* scilicet sancti. Et Sapient. 5 *Accipient regnum decoris & diadema speciei.* Maximus honor sedere perpetuo in corona regali de auro & lapidibus præciosis. Et benè dicit, *diadema recipient.* Diadema dicitur à dia quod est duo, & demo, id est, remoueo seu auffero, quia tunc duo à nobis remouebuntur, scilicet culpa & pœna; Vnde vbi nostra translatio dicit. Super ipsum te florebit sanctificatio mea, alia littera habet, diadema meum, iuxta illud Isa. 62. *Eris corona gloria in manu Domini, & diadema regni in manu Dei tui.* Istud regnum magnæ securitatis est, quia Deus dexterá sua proteget eos. Psalm. 138. *Illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.* Hoc est dicere, quod in sua omnipotentia conseruabit eos. Manus enim Dei potentia Dei est. Tunc sancti erunt sub omnipotentia Dei, vt etiam sint omnipotentes voluntatis suę, sicut Deus est omnipotens. Nam sicut Deus poterit quicquid vult propter seipsum, ita poterint illi, quod voluerint per illum. Istud regnum est inquirendum, sed per quid peruenitur ad istud regnum? Certè non per aliud nisi per iustitiam. Ideò additur; *Et iustitiam eius.* Iustitia hic non est aliud, nisi vita, quæ consistit in operibus virtuosis. De qua Matth. 5 *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam.* Et hæc iustitia debet esse perfecta, scilicet perseuerans & continuata vsque ad mortem, si debet dici iustitia regni cœlorum, ideò additur hic, *iustitiam eius.* Hæc enim iustitia sola coronat in regno cœlorum, quæ fuerit perseuerans in finem. *Qui autem perseuerauerit in finem hic saluus erit.* Apoc. 2. *Esto fidelis vsque ad mortem & dabo tibi coronam vita.* Non dicit. Qui incœperit, sed qui perseuerauerit. Quia secundum Bern. præmium incipienti promittitur, amanti redditur, sed perseueranti datur. Qui ergo talem iustitiam sequitur, inueniet vitam & gloriam. *Iustitia custodit innocentis viam.* Magis autem propriè humilitas dicitur vera & perfecta iustitia regni cœlorum, sicut ait Saluator Iohanni Matt. 3. *Sic nos oportet implere omnem iustitiam.* Glossa, id est, humilitatem. Vnde super illud Sap. 1 *Diligite iustitiam qui iudicatis terram,* dicit Holcoth, quod hic docet iustitiam hominem qui est terra, tū quia de terra creatus est *Omnes homines de solo & ex terra sunt,* & quia habitant, terram, & quia exeunt de terra, & in terram reuertuntur, per quod reprimitur eorum superbia; certè beati, qui faciunt talem iustitiam & iudicium in omni tempore. vt dicit Psalm. Cognoscentes se, scilicet humiles, infirmos, debiles, & defectuosos coram Deo. Nam per talem viam ipsi quęrunt regnum cœlorum.

III.

Hæc omnia adijcientur vobis. Ac si diceret; Ex quo omnia creata sunt propter regnum cœlorum consequendum tanquam propter finem; Igitur quærite primum finem, & omnia instrumenta & necessaria ad eum adijcientur vobis tanquam minora. Sicut enim præcipiẽs tibi facere domũ, necesse est tibi prouidere de instrumentis & impensis & sumptibus, sine quibus non posses perficere domum; Vel qui dirigeret te Romam, necessario debet cogitare de sumptibus, quibus illuc peruenias; sic Deus, ex quo nos creauit propter regnum cœlorum, necessario nobis debet cogitare de necessarijs vitæ, sine quibus subsistere non possumus. Ideò dicit *Omnia adijcientur vobis.* Ac si diceret; Laborate pro regno cœlorum, & ego de necessarijs prouidebo sicut pius Paterfamilias, sicut bonus Dominus, qui portat panem ad messem messoribus suis. De quo Psalmista *Inquirentes autem Dominum, nõ minuentur omni bono* Et pręmittitur; *Diuites eguerunt & esurierunt*, id est, auari. Semper enim auarus eget, ideò, *quia secum nihil affert cũ dormierit, Aperiet oculos suos, & nihil inueniet Apprehendet eum quasi aqua inopia* I tem eguerunt bonis spiritualibus. *Diuites dimisit inanes* Alia litera habet, leones eguerunt, id est, Principes & Prælati raptores. *Leo rugiens & vrsuss esuriens Princeps impius super populum pauperem. Diuites eius repleti sunt iniquitate.* Eguerunt spiritualibus, & esurierunt temporalia *Inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.* Notanter dicit, *Inquirentes*, id est, intus quærentes, scilicet in secreto conscientiæ; *Non minuentur omni bono*, id est, nõ habebunt minus quam omne bonum, scilicet quam Deum, *Qui est omnia in omnibus. Qui confidit in Domino, non minoratus erit.* Ergò econtrariò illi, qui quærunt eũ tantum extra, id est, qui videtur eum quærere per exteriora opera quæ faciunt, & tamen interius quærunt quod cupiunt, non ipsum, sed vanam gloriam & emolumentum temporale quærunt. Isti minuentur omni bono, quia illud omne bonum quod est Deus, non quærunt, sed minus bonum, quod est temporale, quod est minimum, vel quod est nullum bonum, & sic hoc recipiunt, illud autem non habebunt. Vnde dicitur; *Attendite nè iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis.* Propter quod statim Psalmista quærit ibidem. *Quis est homo, qui vult vitam?* scilicet præsentem quæ potius mors est. Vnde canimus; Media vita in morte sumus, quasi dicat, pauci sunt qui rectè velint. Volunt quidẽ habere sed non laborare, volunt consequi sed non sequi. *Vult & non vult piger* Quicquid igitur præter Deum homo quærit, quærit principaliter illud quod est minimum aut nullum. Temporalia enim sunt minima respectu ęternorum, cum finiti ad infinitum nulla sit proportio. Hinc est quod Propheta vnam solam vitam beatam requirens ait; *Vnam petij à Domino &c.* non determinat quam vnam rem petat; Et hoc facit ad innuendum, quod illud est omne bonum. Ostendens autem quod sit illud bonum, subdit; *Vt inhabitem in domo Domini, omnibus diebus vitæ meæ*; Ecce regum cœlorum in æterna beatitudine. Et sequitur: *Vt videam voluntatem Domini.* id est, videns faciem eius in ea legam volutatem Domini. Hieronymus exponit, vt videam pulchritudinem eius, *Et visitem templum eius*, id est, Ecclesiam triumphãtem. Et post subdit; *Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea*, id est, voluntas interior & exterior operatio. Et notanter dicit; *Exquisiuit*, id est, extra omnia alia quęsiuit, *Faciem tuam Domine requiram*, scilicet perseueranter, ardenter, & sapienter requiram te, donec te videam facie ad faciem. Ex quibus omnibus infero, quod quærens alia principaliter à Deo præter regnum cœlorum decipitur in iudicio rationis; quia vt sic talis malè iudicat & discernit, sicut puer vel ebrius, qui minimum bonum præponit maximo. Sciendum autem, quod circa bonorum appræhensionem iudicium mundanorũ decipitur hoc modo; Cum enim sint tria bona, scilicet naturæ gratiæ & fortunæ. Bona fortunæ sunt minima; Bona naturę sunt media; Bona gratiæ sunt maxima, prout ordinantur in bona gloriæ, & tamen mundani non sic iudicant, sed potius è conuerso. Sicut pa-

Matth. 6. — *Psal. 33.* — *Prou. 13.* — *Psal. 26.* — *Psal. 26.* — *Ibidem.* — *1. Cor. 13.*

Mundani in iudicãdo de bonis decipiuntur.

Luc. 12. tet de diuite; qui dixit animæ suæ; *Anima mea habes multa bona reposítos in annos plurimos; Comede, bibe &c.* Sed statim audiuit; *Stulte hac nocte dæmones repetent animam tuam à te.* Ecce deceptio. Causa verò istius deceptionis, quare temporalia iudicantur magna, & pro eis plus laboramus quam pro æternis, est ista, quia sicut baculus in aqua stans apparet fractus, cum tamen sit rectus; & hoc propter duplex medium, per quod videtur, s. per aerem & aquam, quod est medium grossius & densius. Similiter denarius in aqua apparet maior quam sit, propter medium densius. Isto modo bona corporalia, quia sunt in medio densiori & grossiori, & quasi palpabilia à nobis, bene sentiuntur & quæruntur, quia maximè mouent delectationem sensualē, ideo videntur nobis grossiora. Cœlestia verò bona multum distant, & sic non mouent sensum, propter quod non quæruntur ab homine. Sed contra sic deceptos

Sen. Epist. 73. arguit Seneca duabus rationibus; primò sic; Si ista essent bona simpliciter, puta corporalia, sicut homini apparent, tunc homo esset fœlicior Deo, quia homo istis vtitur, & Deus non, qui non epulatur, opes non quærit, & sic de alijs. Sed impossibile est Deo abesse aliquid boni, ergo ista bona nō sunt. Secunda ratio, quia animalia bruta magis istis vtuntur quam homines, ergo fœliciora sunt quam homines, quia bruta auidius vtuntur cibo. Ex quibus concludit Seneca quod fęlicitas hominis viatoris est perfecta ratio cōsummata virtutibus, quia hoc est solum proprium bonum hominis, cætera illi cū animalibus communia sunt, quia si homo est fortis, & leo est fortis; si pulcher, & pauones formosi sunt; si velox, equi velociores sunt. Nullus ergo sapiens & præsertim Christianus pro istis caducis & corporalibus bonis principaliter debet laborare, quæ sunt communia etiam bestijs; attendens præsertim, quia ista dantur bestijs, vt dicit Saluator in euangelio de volatilibus; quæ tamen de hoc nihil cogitant. Multò magis dabuntur homini, qui ad maiora natus est. Quærat ergo bona sempiterna, propter quæ creatus est, & omnia, temporalia s. adijcientur, iuxta il- Psal. 36.
lud; *Nunquam vidi iustum derelictum, neq; semen eius quærens panem.* Vbi dicit Innocentius 4. *Nunquam vidi iustum derelictū,* a domo finaliter, *nec semen eius,* id est, imitatores eius, *quærens panem,* id est, nimis indigens pane. Quia dicit August. Pasceret contemnentem se, s. peccatorem, & deseret timentem se; quasi dicat. Non. Sed dices; Tamen multos iustos videmus egē- Hebr. 11.
tes. Sicut dicit Apostolus etiam de multis sanctis, qui per fidem vicerunt regna. Qui tamen erant egentes in vitæ necessarijs, quo ad victum, & sic erant angustiati cura animi. Ad quod dicendum, quod hoc est ex occulto iudicio Dei, qui tales aliquando permittit ad tempus egere. Vnde Aug. Scit cœlestis medicus, quid vobis daturus sit ad consolationem, & quid subtracturus sit ad exercitationem. Non enim homo sine causa iumento suo cibaria subtrahit. Aliter exponit Innocentius hoc verbū, *quia nunquam vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem,* id est, principaliter intendens corporalibus; quia si hoc facit a- Luc. 12.
liquis, nec est iustus, nec semen iusti. *Nolite inquirere quid manducetis, aut quid bibatis.* Nos igitur fratres quæramus puro corde Dominum, & certi simus, quia omnia secum nobis donabuntur temporalia. In ipso enim sunt omnia, & ipse est omnibus omnia. Quæramus ergo regnum Dei principaliter, propter quod facti sumus, & omnia adijcientur nobis. Qui enim dat omnibus bonum vinum, non negabit aquā. Et qui dat tibi regnum, non negabit equo tuo pabulum. Et qui dat omnibus affluenter & non improperat, quomodo non dabit specialiter diligentibus se? qui enim largè dat inimicis, quomodo non dabit amicis? certè multò plus. Cum dicat Sal- Matth. 5.
uator; *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Ad quam saturitatem nos perducat Dominus noster Iesus Christus.

Amen.

DOMI-

DOMINICA XVI. POST TRINITATIS.

SERMO I.

Ecce defunctus efferebatur. Luc. 7.

NIhil sic ad edomandum desideriorũ carnalium appetitũ valet, quantum vt vnusquisq; hoc, quod nimium diligit, quale sit mortuum penset. Jta Gregor. Sciens igitur Ecclesia, quia instarent tempora periculosa, in quibus homines erunt seipsos amantes, scilicet carnaliter; Jgitur ad refrænandum istum illicitum amorem inducit nobis mortis memoriam, recolẽs mortem cuiusdam adolescentis, qui morte prę occupatus fuit in ætate iuuenili. Volens per hoc nos instruere, vt non resoluamur in delitijs, & maximè hoc tempore autumnali, ne morte insperata & subita in ætate, qua non speramus, prę occupemur. Quorundam vitam mors in medio flore præcidit, aliorum interrumpit ipsa principia. Propter quod mors est nobis sępius præcogitanda, & maximè cum tentamur voluptatibus. Vnde Eccles. *Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.* Et Seneca. Nihil æquè tibi proficiet ad temperantiam omnium rerum, quam frequẽs cogitatio breuis æui, & hoc incerti. Vnde quicquid facias respicias ad mortem. Et certè multum est necessaria præcogitatio mortis nostræ, quã certè scimus futurã. Si homo prę uidet sibi cõtra frigus hyemis tempore æstatis de bona tunica aut pellicea, quam vtique ignorat an expectabit, multò magis deberet prouidere de bona vita contra mortis amaritudinem, quam certissimè scit venturam. Vnde alibi; Nullius rei tam certa est meditatio sicut mortis. Ad certa enim exercemur seu præparamur. Fortassis in vacuum ad paupertatem præparatus est animus, forte permanebũt sufficientes diuitiæ. Ad contemptum doloris nos armamus, forte nunquam exigetur à nobis huius virtutis experimentum. Non autem de morte, quæ necessario erit futura, ad quam se homo necessario debet disponere. Quia nihil stultius, quam fastidiosè mori, quod vtique contingit illis, qui non sunt præparati ad mortem. Econtra verò sapiens securius moritur quam nascitur. Ideò iuxta consilium Ecclesiastici. *Memor esto, quoniam mors non tardabit.* Notanter dicit, *non tardabit*, quia nullo modo declinari potest. Quantum autem bonum sit talis præmeditatio mortis, ostendit idem Seneca dicens; Effice mortem tibi cogitationem familiarem, id est; vsitatam, vt si sors ita tulerit, possis & ei obuiam exire. Vnde idem ostendens quid nos pigros ad bene agendum facit, dicit; Nemo nostrum cogitat, quia sibi ex hoc domicilio est emigrandum. Maximè autem homo debet timere & semper proficere cogitando, ne morte præueniatur in tempore iuuentutis, iuxta illud Ecclesiast. *Nè impiè agas, & noli esse stultus, nè moriaris in tempore non tuo*, id est, quando adhuc sperabas vlterius viuere, nec credebas tempus mortis tuæ esse ita subitò. Propter quod ad incutiendam nobis memoriam mortis nostræ proponitur hodiè mors adolescentis, qui morte præoccupatus est in tempore non suo. *Ecce defunctus efferebatur.* In quib^9 verbis proponitur nobis defunctus iste ad considerationẽ multũ salutarẽ. Debet aũt esse nostra consideratio circa istum defunctũ tripliciter. Nã *primo* monet nos ad nostrę mortis diligentem meditationem, cum dicit; *Ecce. Secundò* ad mortis eiusdem multiplicem distinctionem, cum addit, *defunctus*. *Tertiò* ad piam & visceralem morientis compassionem, quia dicit, *Ecce defunctus efferebatur &c.*

Eccl. 14.

Lib. 3. de naturalibus quaestionibus.

Epist. 145.

Eccl. 7.

Proposit.

I.

Mortis memoria ad tria conducit.

1. Ad mũdi contemptum. Hieron. ad Paulinum.

Ecce. Ac ſi dicat; Vide quod iſte, qui nouiter vixit, nunc eſt mortuus; qui floruit, emarcuit. Ideò meméto iudicij ipſius, nam ſic erit & tuum. Vtilis eſt autem memoria mortis tam bonis quàm malis, tàm diuitibus quàm pauperibus, tàm iuuenibus quàm ſenibus, tam paganis quàm Chriſtianis, ita vt ſicut non eſt qui ſe ab eius calore abſcondat, ſic etiam non ſit, qui ſe ad eam non prædiſponat. Tria autem bona proueniunt homini ex huiuſmodi meditatione. *Primò,* facit mundum contemnere. *Secundo,* facit carni reſiſtere. *Tertiò,* diabolicis tentationibus non conſentire. De primo dicit Hieronymus; Facilè contemnit omnia, qui ſe ſemper cogitat moriturum. Et certè ſic eſt. Nam qui cogitat, quod in morte ſua omnia pulchra, omnia formoſa ſordidabuntur, omnia florida marceſcent, omnia ſuauia & odorifera ſordeſcent, facilè iſta pro nihilo reputabit. Vnde metricè dicitur;

Dic homo vas cinerum, quid confert flos facierum?
Copia quid rerũ mors vltima meta dierũ?
Flores marceſces, cadis in morte nigreſces,
Gaudẽs ſordeſces; formidãs nullæ paueſces,
Hac lege lecta tene, lachrymis laxãtur habena,
Ne pateat pœna tibi ianua tempore cœna.

Et alter metriſta dicit;

Forma, genus, mores, ſapientia, vis & honores,
Non retinent hominẽ, cũ redit in cinerẽ;
Ortus cuncta ſuos repetunt & iure requirunt,
Et redit in nihilũ, quod fuit ante nihil.

Ecce quomodo nulla pulchritudo, nullæ vires, nullæ diuitiæ, poſſunt ſubſiſtere ante mortem. Propter quod Hieronymus ad Cyprianum; qui ſe cogitat quotidie moriturum, contemnit præſentia, feſtinat ad affutura. Et Gregor. Non poteſt mors melius vinci quam cum venerit, ſi priuſquam veniat, ſemper timeatur. Iſtam memoriam multum habuerunt tàm Catholici quàm pagani, & ideo faciliter omnia contempſerunt. Hieronymus de ſe dicit; ſiue bibo, ſiue comedo, ſemper vox illa ſonat in auribus meis; Surgite mortui venite ad iudicium. Refert quoque idem Hieronymus, Platonis ſententiam fuiſſe, omnium ſapientum vitam meditationem eſſe mortis. Vnde Tullius vitam iſtam comparat hoſpitio non domicilio; eò quod homo debet cogitare ſe continuò hinc exiturum, & omnia, quæ habet, tantum habet in vſum non in dominium, de quibus moriens nihil ſecum affert. Vnde mundus ſimilis eſt cuidã hoſpiti, qui dicebatur Bufrides, qui hoſpites bene tractabat in die, ſed de nocte occidebat & ſpoliabat. Sic & mundus facit ſuis amatoribus, quos vltimo necat, quia mundus tranſit & concupiſcentia eius. *Secundò* cogitatio mortis facit carni reſiſtere. Nam cum homo titillatur, & tentatur à carne; debet cogitare quomodo caro reuerſura eſt in vilem cinerem, iuxta illud, quod ei à principio dictũ eſt; *Memento homo quia puluis es; & in puluerem reuerteris.* Vnde & reprobi fatebantur hoc dicentes; *Extinctus cinis erit corpus noſtrum. Omnis caro deficiet, & in cinerem reuertetur.* Fertur quod carbones iuniperi illius arboris conſeruant ignem per annũ, ſi fuerint cineribus cooperti; Sic memoria mortis noſtræ conſeruat bene ignem charitatis diuinæ in corde noſtro, & reprimit ignem concupiſcentiæ. Iſte eſt cinis vaccæ, quem Dominus iubet colligere & in loco puriſſimo ponere. De quo Apoſtolus. *Cinis vitulæ aſperſus inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis.* Ecce notanter dicit *ad emundationem carnis,* id eſt, ad munditiam eius. *Tertiò* memoria mortis non permittit diabolicis tentationibus conſentire, & maximè vanæ gloriæ, quæ propriè eſt tentatio diaboli, eò quod ipſe ſit caput omnium vitiorum & Dominus, tamen à nullo peccato intitulatur ſicut à ſuperbia. *Ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ.* Cum ergò tentat per ſuperbiam aliquem, ſtatim recurrere debet ad cognitionem fragilitatis ſuæ, quæ cito valde ruet & diſſipabitur in nihilum. Vnde Hugo reducens aliorum damnum, quod prouenit ex huiuſmodi vana gloria dicit; Quid profuit illis inanis gloria? breuis mundi potentia? carnis voluptas? falſæ diuitiæ? magna familia? Et ſequitur; De tanta lætitia ceciderant in magnam triſtitiam, de voluptate

luptate in grandem miseriam; de exaltatione in ruinam & magna tormenta. Quicquid illis acciderit, tibi potest accidere, quia homo es, homo de humo, limus de limo, terra de terra; de terra viuis, & in terram reuerteris, quando veniet dies vltima, & forsitan hodie veniet. Certum est quod morieris, sed incertum quando, quomodo, aut vbi, quoniam mors vbique te expectat. Tu quoque si sapiens fueris, vbiq; eam expectabis. Hæc Hugo. Ista verba debet homo reuoluere ad repellendam vanam gloriam, recolendo, quia quantumcunque gloriabitur in vanitate, vltimo transiet ista velut vmbra. Ipse quoque cũ ea transiet sicut vmbra. *Sicut vmbra quæ declinat ablatus sum.* Narrat Hieronymus quod Xerxes rex Persarum cum semel de sublimi loco quasi infinitam hominum multitudinem considerasset sui exercitus, prorupit in lachrymas. Et cum ab eo causa quæreretur, respondit, quia post centum annos nullus istorum, quos nunc cerno, superuicturus erit. Sic quilibet considerans alium aut seipsum, quoties eum inspexerit, meritò poterit prouocari ad fletum, quia qui nunc floret, post paucos dies deficiet. Vnde quasi de morte propinqua sibi imminente cogitare poterit verbum nostri thematis. *Ecce defunctus efferebatur.* Et tantum de primo.

I I.

Defunctus. Sciendum, quod triplicem mortem legimus in scripturis. Quædam enim est mors corporalis resolutionis, & illa est naturalis & communis omnium. Alia est culpabilis infectionis, & est specialis tantum malorum hominum. Tertia est sanctæ conuersationis, & est singularis tantum electorum. *De prima morte* dicitur; *Omnes morimur, & sicut aqua dilabimur super terram, quæ vltra non reuertetur.* Dicitur autem ista mors naturalis, non quod sit homini concreata à Deo, sed pro meritis primæ præuaricationis illi accessit. Vnde iam naturalis facta est, quia originaliter à primo homine in omnes homines transijt. *Deus mortem non fecit.* Et post pauca: *Impij*, id est, Adam & Eua, *accersierunt illam.* Ex quo Apostolus concludit; *Rom. 5.*
Ex quo *per vnum hominem peccatum intrauit, & per peccatum mors in mundum venit.*
Iam mors nobis dicitur quasi naturalis. *Ephes. 2.*
Vnde ipse appellat omnes homines naturaliter filios iræ Dei. Ista tamen mors licet sit multum pœnalis, & amara inter omnia terribilia, tamen iustis est multum *4. Ethic.*
desiderabilis & iocunda. Sicut enim idem cibus est infirmo amarus & sano suauis; sic mors impijs est valdè terribilis, sanctis vero delectabilis. Vnde Ecclesiast. *O mors* *Eccl. 41.*
quam amara est memoria tua homini iniusto & pacem habenti in substantijs suis. Eo enim quod iniustus est timet supplicium, & quia pacem habet in suis bonis, ideò cum dolore ea relinquit. Sed de iustis ecõuerso est;
O mors quam bonum est iudicium tuum homini indigenti, & qui minoratur viribus, scilicet merendo præmium. Ex quo patet, *Ibidem.*
quod peccatores & iusti, licet eadem morte moriuntur, non tamen æqualiter. Nam de iustis dicitur; *Sperat iustus in morte sua.* *Prou. 14.*
Et quid sperat. *Timenti Deum benè erit in* *Eccl. 1.*
extremis, & in die defunctionis suæ benedicetur. Econuerso de peccatore dicitur; *Mortuo homine impio nulla erit vltra spes.* Et: *In* *Prou. 11.*
fœlices sunt, & inter mortuos spes illorum est. *Sap. 13.*
Licet ergo mors omnium hominum non sit in nobis animæ consumptio, sed tantũ separatio à corpore, tamen illa separatio est diuersa, Sancti enim pergunt ad inuisibilia Dei facta, & ad desideratam incorruptionem, & laudant diuina munera, & spirituali delectatione adimplentur, non iam formidantes de cætero lapsum peccati, sed scientes, quod bona, quæ post mortem recipient, firmiter & æternaliter possidebunt. Econuerso autem mali & sordidi attendentes, quia fidem quam acceperant, concupiscentijs quibus inhæserũt sordidauerunt, & vitam sanctam dereliquerunt, miserabiliter & nolentes abscinduntur ab hoc sæculo, quia non habent spem futuræ consolationis, quia conscientiæ sunt prauæ vitæ præteritæ, nec purgatæ per veram pœnitentiam. Patet itaque quare sancti desiderant mortem dicẽtes cum Paulo; *Cupio dissolui*, Impij autem cupiunt diu viuere. Et ex hoc etiam patet, quare sanctorum mors dicitur dormitio.

Ex his iam infero, quod boni homines, vt communiter, leuius & facilius, dulcius & hilarius moriuntur quam mali, qui vt cōmuniter moriuntur difficuler & grauiter Nam Electorum animæ in suo fine hilarescunt contemplatione æternorum bonorum. Vnde finem illorum tranquilla vocatio commendat, vt ex eo intelligantur sanctorum habere consortium Angelorum ex hoc, & ab hoc corpore sine vexatione dura tolluntur. Prauos autem homines apostatæ Angeli excipiunt morientes, vt eis ipsi sint tortores in pœnis, qui fuerunt suasores in vitijs. Greg super illud, *Cū venerit & pulsauerit, confestim aperiant ei*, dicit; Confestim aperit, qui lætus iudicem suscipit, & cum tempus appropinquat mortis, de gloria retributionis hilarescit. Iucunditas autem ista sanctis prouenit ex appropinquatione præmij, quod se sperant recepturos. Fit etiam ex apparitione aliquorum Sanctorum, quos tunc vident, & interdum de visione ipsius Saluatoris. E conuerso verò malis fit magnus timor ex desperatione præmij, & ex visione dæmonum, qui eis tunc horribiles apparent & eos terrēt. Sed diceres; tamen interdum videmus sanctos homines grauiter mori, & grauiter turbari in hora mortis ipsorum. Ad quod respōdeo secundum Isidorum & Gregorium, ꝙ hoc contingit ex duabus causis. Primo ex eo, etsi sunt sancti, tamen terrentur ex seipsis, ne sicut ad præmium, ita ad supplicium protrahantur, maximè cum nemo sit certus, an odio vel amore dignus sit. Secundo ex eo quia quandoque sancti habēt aliqua leuia peccata, de quibus non plenè satisfecerunt. Ne ergo vadant ad purgatorium, purgantur hic dolore & pauore corporalium tribulationum in extremis. Et sic patet solutio istius dubij.

Luc. 12.

Secunda mors, scilicet culpabilis infectionis est specialis malorum, & ista non est aliud nisi separatio animæ hominis à Deo per peccatum, iuxta illud Isaiæ, *Iniquitates vestræ diuiserunt inter vos & Deum*. Et: *Peruersæ cogitationes separant à Deo.* Et ab ista morte ducitur peccator ad aliam mortem perpetuæ cruciationis. De qua in Psalmo dicitur. *Mors peccatorum pessima.* Ex quo patet quod damnati moriuntur quadruplici morte Primò morte naturali in corpore; *Secundò* morte culpæ in anima, dum viuunt in peccato. *Tertiò* morte gehennæ, dum in anima descendunt post mortem ad infernum. *Quartò* morte vtriusque post diem iudicij, dum in vtroque perpetuo tàm in corpore quam in anima morientur. Et ideò dicitur; *Mors pessima.* Et sciendum quod valde conuenienter mors culpæ assimilatur morti naturali, & hoc propter tres rationes, videlicet propter finalem defectum; *Secundo*, propter consimilem effectum. *Tertio* propter consimilem aspectum. De primo patet, nam moriente corpore talis est processus in deficiendo; *Primo* corpus distemperatur & discretiatur; *Secundo* homo infirmatur; *Tertio* moritur; *Quarto* portatur; *Quinto* sepelitur; *Sexto* à vermibus consumitur. Isto modo anima *Primo* distemperatur & discretiatur per tentationem & cogitationem de peccato; *Secundo* infirmatur per sequentem delectationem; *Tertio* moritur per consensum; *Quarto* asportatur & elongatur ab hominibus per culpæ suæ abominationem & diffamationem apud homines. *Quinto* sepelitur per malam consuetudinem. Sicut enim terra opprimit corpus, ne resurgat, sic mala consuetudo est quasi moles grauissima opprimens & necessitans hominem ad peccādum. Vnde Augustinus 8. confess. c. 5. Lex peccati violentia consuetudinis, qua trahitur & tenetur inuitus animus eo merito quo in eam volens illabitur. Et in eodem casu mox post principium loquens de se ipso pro statu suo ante baptismum; Suspirabam, inquit, ligatus non ferro, sed mea ferrea voluntate; velle meum meque tenebat inimicus, & inde mihi cathenam fecerat & constrinxerat me. Nam ex voluntate peruersa facta est libido, & dum seruitur libidini, facta est consuetudo, & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas. Hæc ille. Et hæc consuetudo secundū ipsum comparatur sepulturæ Lazari. Sicut nunc videtis, quod magnis Dominis & nobilibus fiunt sepulchra fortia & solida de marmore, vel alabastro, vel petra dealbata, vel

2. Mors spiritualis per culpā est malorū tantum.

Isa. 51.

Sap. 1.

Psal. 33.

Mors quadruplici moriuntur damnati.

Mors culpæ per recte cōparatur morti naturali. 1. propter finalem defectum.

Sicut li. 1. de sto Domini de cap. 15.

ta, vel ære depicta & ornata, ita vt communiter adulatores eorum faciunt eis cõsuetudinem peccandi, suis adulationibus adulantes & ornantes, commendantes eorum peccata. Psalm. *Laudatur peccator in desiderijs animæ suæ.* Sed tamen eos nihilominus depriment, sicut sepulchra, ne resurgant à peccatis. Propter quod Gregorius lib. tertio Moral. cap. decimo nono notat multum, quod Christus tres mortuos suscitauit; Puellam in domo, iuuenem in porta; Lazarum in sepulchro. Quartum verò discipulo nuntiante cognoscit mortuum, sed eum non suscitat, quia valde difficile est, vt is, quem post vsum malæ consuetudinis adulantium linguæ excipiunt, à mentis suæ morte reuocetur. De quo benè dicitur; Sinite mortuos sepelire mortuos suos; Mortui enim mortuos sepeliunt, cum peccatores peccatores fauoribus premunt. Erat autem Lazarus mortuus sepultus, sed à fidelibus mulieribus, non à mortuis, cum pietate sepultus. Hæc ille. *Sexto* corpus mortuum à vermibus consumitur, sic mens priuata vita gratiæ, à verme conscientiæ desperationis & finalis pœnitentiæ corroditur & mordetur. Sic ergo peccatum mors animæ dicitur, quia intrat in animam sicut mors in corpus. Vnde mors eius dicitur propter consimilem defectum vel deficiendi processum, sicut dictum est. *Secundo* dicitur mors peccati propter consimilem effectum. Mors namque facit corpus rigidum & frigidum, fœtidum & putridum, horridum terrenum & ponderosum. Isto modo peccatum facit animam rigidam per superbiam & inobedientiam ad Deum. *Cum obsecrationibus loquitur pauper, & diues effabitur rigidè.* Glos. id est, superbus efficit animam frigidam per inuidiam. *Sicut frigidam facit cisterna aquam suam, sic frigidam facit malitia animam suam.* Item facit eam fœtidam per luxuriam. Jsaiæ tertio & trigesimo quarto. *De cadaueribus eorum ascendet fœtor.* Item facit putridam per gulam, per quam sensus & ratio sepeliuntur, vt homo in asinum mutetur. *Sepultura asini sepelietur putrefactus.* Facit eam horridam per iracundiam. *Horror magnus & tenebrosus inuasit Abraham.* Facit eam terrenam per auaritiam, quia nihil sapit nisi terrena. *Terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ.* Facit eam etiam pigram per acediam, quia nihil boni operatur. *Vult & non vult piger, anima autem operãtium impinguabitur.* Et sic peccatum dicitur mors propter consimilem effectum.

Gen. 15.
Gen. 3.
Prou. 13.

Tertio peccatum dicitur mors propter cõsimilem aspectum. Quantumcunque enim homo fuerit amabilis, pulcher & delicatus, statim mortuus est horribilis, turpis, abominabilis, & à communione hominum separandus. Sic anima ante peccatum est pulcherrima & formosa. *Ecce pulchra es amica mea, ecce tu pulchra &c.* Sed per peccatum spoliatur gratuitis, vulneratur in naturalibus, & fit fœtida & abominabilis coram Deo. *Abominabilem fecisti decorem tuum.* Et tunc anima separatur à communione fidelium, quia est extra gratiam & charitatem, & extra amicitiam Angelorũ, quia omnes amici eius spreuerunt eam, & facti sunt ei inimici. Jdeo dicitur; *Miseros facit populos peccatum.* Et sic patet quomodo peccatum dicitur mors propter eius peccatum.

3. Propter similem aspectum.
Cant. 4.
Ezech. 16.
Prou. 14.

De tertia morte, quæ est mors sanctæ conuersationis, & est tantum sanctorum in hac vita, dicitur. *Mortui enim estis*, scilicet mundo, *Et vita vestra abscondita est cũ Christo in Deo.* Et iterum: *Quasi morientes, & ecce viuimus.* Viri enim sancti & religiosi & alij apparent sæcularibus quasi mortui, sed tamen in rei veritate sunt viui. *Æstimate vos mortuos*, quidem peccato, viuentes autem Deo. Et multum competenter religiosi dicuntur mortui. *Primo* enim mortuus condit testamentum, in quo legat animam Deo, corpus tumulo, facultates amicis. Super hoc autem ponit executores & deputat. Jsto modo religiosus profitendo dat animam Deo, corpus monasterio, facultates designat mundo, executores suos ponit Prælatos, quorum custodiæ tã animam quã corpus committit. 2. quia sicut moriturus primo incipit perdere calorẽ naturalẽ, postea visum & vsum aliorum sensuũ exteriorum, & tandẽ motũ propriũ, ita vt si debet moueri de loco,

3. Mors sancta vita Sanctorum tantum est.
Coll. 3.
2. Cor. 6.
Rom. 6.
Religiosi rectè dicuntur mortui.

non

non poteſt niſi per alium, pannus ei tribuitur breuis & menſura certa, & finaliter abſconditur in ſepulchro. Iſto modo religioſus primo amittit calorem naturalem, id eſt, amorem carnalem & mundialem amicorum & parentum. Secundo amittit quaſi vſum ſenſuum, quia non omnia permittitur videre vel audire quæ placent, non omnia loqui poteſt quando vult, ſed horis ſtatutis; vltimo perdit motum, quia non mouetur niſi ad voluntatem & præceptum Prælati, & modico panno contẽtatur, non ad ſuperfluitatem, ſed ad neceſſitatem; & tandem abſconditur in clauſtro, ſicut in ſepulchro. Sic ergo, ſi videris aliquem ex his tribus taliter mortuum, ſcilicet morte naturali, morte culpabili, morte ſancta, poteris congrue de eo dicere; *Ecce defunctus efferebatur.* Et hoc quo ad præmiſſam informationem. Et tantum de ſecundo.

III.

Efferebatur. Qui efferebant mortuum, conuenerant ad compatiendum viduæ ſuper dolore ſuo; tum quia deſolata erat viro, quia vidua; tum quia orbata filio vnico, & ideò iſti venerant ad exequias funerales. Vnde quidam portabant, quidam lachrymabantur ſequentes &c. Per quod datur nobis exemplum, vt libenter interſimus exequijs fidelium, quod ſecundum Dionyſium vtile videtur, & maximè pœnitentibus. Conuenienter inquit, adſunt pœnitentes exequijs mortuorum, vt diſcant & attendant mortis contemptum, & honores ſanctorum, qui laudantur à ſacra Scriptura, in Eccleſia audiant, & vt etiam audiant errantes, & ipſi enarrant interminabiles triſtitias imminere, & vt prouocẽtur exemplis bonis defuncti audientes eum laudari & commendari per ſacerdotẽ de bona vita. Hæc ibi ſententialiter. Vnde peſſimè oblatrãt ſicut canes venefici Huſſitæ hæretici, dogmatizantes, non licere fieri ſolennitatem exequiarum defunctorum, cum ſecundum Dionyſium, hic mos à ſanctis Apoſtolis ſit inſtitutus. Sed diceret aliquis. Vtrum in morte amicorum debeat flere compatiendo morti ipſius.

Mortuorũ exequijs intereſſe vtile.
De Eccl. hierarch. cap. 8.
Vbi ſupra.

Reſpondeo ſecundum Iſidorum. Etſi pietas pro defunctis fidelium flere iubeat, fides tamen pro eis lugere vetat. Illi enim deplorandi ſunt in morte, quos miſeros ex hac vita ſuſcepit, non quos cœleſtis aula lætificandos includit. Hæc ille. Hinc patet breuis reſponſio, quod boni non ſunt deplorandi. In ſignum cuius Chriſtus hic dixit viduæ, *Noli flere.*

Robertus Holcoth ponit decem cauſas, propter quas eſt flendum ſuper bonis, quas breuiter percurram, & continentur in his verſibus;

Vult Deus, vt ſuus, lex, liberat, Deus omnia noſcens,
Nec valet, imo nocet, obſtabat, ſurget, amabat.

1. *Prima* igitur cauſa eſt, quæ accipitur ex conſideratione diuinæ voluntatis, cui nullo modo debemus eſſe contrarij. Vnde & paganus Seneca; Placeat homini quicquid Deo placet. Diuina enim voluntas eſt ſumma omnium cauſa, quæ fiunt. Cuius alit cauſa quærenda non eſt, vt dicat Magiſter ſententiarum. Propter quod Auguſtinus dicit; Qui perfectè Deum diligit, non affligitur morte cuiuſquam. Nam qui Deum toto corde diligit, nouit nec ſibi perire, quod Deo non perit. Deus autem Dominus viuorum & mortuorum.
2. *Secundò* conſidera, quia iuſtum eſt & licitum vnicuique repetere quod ſuum eſt. Vnde Hieronymus. Nihil abſtulit, qui dignatus eſt recipere ſuum. Talis fuit Iob, qui audita morte filiorum, dixit; *Dominus dedit. Dominus abſtulit.*
3. *Tertiò* conſidera neceſſitatem moriendi, quæ lex communis. Si enim tantum tuo amico contigiſſet, aliquid eſſet, ſed *ſtatutum eſt omnibus hominibus ſemel mori.* Hebr. nono. Vnde Ambroſius 2. de morte Satyri fratris ſui; Quid abſurdius, quam vt idem, quod ſcis omnibus eſſe præſcriptum, quaſi ſpeciale deplores. Vnde metriſta;

Pauperis & regis communis lex moriendi;
Dat cauſam flendi, ſi bene ſcripta legis.
Guſtato pomo nullus tranſit ſine morte.
Heu miſera ſorte clauditur omnis homo,

Quartò conſidera quod mortuus fit liber de ſeruo, certus de dubio, beatus de miſero. Vnde Auguſtinus. Quis numerare poteſt

Iſid. lib. 3. de ſummo bon. c. 27.
In lib. ſup. cap 14
Mortui boni deflendi non ſunt propter decem cauſas.
Lib. 1. ... 45. de vera relig. cap. 4...
Epiſt. ad Marcel.
Iob 1.
Hebr. 9.
Ambr.

potest præsentis vitæ molestias? esurire, sitire, algere, calere, lassari. Ideò refert idē, quod fuerunt quidam philosophi, qui in natiuitate puerorum flebant, quia *homo natus de muliere repletur multis miserijs*. Iob 14 sed in morte gaudebant, quia euadunt miserias. Sic Saluator in morte Lazari ganisus est. Ioan. 11. *Lazarus mortuus est, & gaudeo propter vos*, & in resuscitatione eius plorauit. Igitur patet quod mors liberat à miserijs præsentis vitæ. *Quinto* considera, quod Deus est noscens omnia, ipse enim nouit quid vnicuique expediat, cui viuere melius, vel cui mori. *Sexto* considera, quia luctus tuus non iuuat mortuum, quia nec à morte nec à purgatorio potest eum liberare. Vnde Dauid, dum vixit puer suus flebat; cum autem mortuus esset, lætatus est & comedit dicens; *Nunquam potero eum reuocare amplius? Ego vadam ad eum, ipse vero non reuertetur ad me. Septimo* considera, quod luctus tuus illi nocet, eò quod occupatus circa fletum non potes debitè orare pro eo. *Octauo* considera, quod aliquotiens amici nostri impediunt nos à virtute, & à via salutis, & cor nostrum ad mundum alliciunt. Vnde Augustinus super Genes. Sæpè offenditur Deus ne offendatur amicus, & ideo nobis sæpius amici subtrahuntur, vt affectiones nostræ in Deum liberius extendantur. *Nono* considera spem resurrectionis futuræ. 1. Thess. 4 *Non contristemini sicut cæteri qui spem non habent. Decimo* cōsidera, si viuens fuit gratus, gratior fiet saluatus. Sic enim amici nostri a torrente voluptatis diuinæ inebriantur, & tamen nostri nullatenus obliuiscuntur, sicut docet Beatus Augustinus libr. 9. confes. cap. 3 loquens de Nepotiano suo amico defuncto. Et addit Cyprianus de immortal. animæ. ideo non esse flendum, ne detur occasio paganis reprehendendi nos meritò, quia quos apud Deū viuere dicimus, tanquam perditos lugere non debemus. Nihil enim prodest verbis proferre & factis destruere veritatem. Hæc ille.

Sed diceres; non possum contineri à lachrymis super morte amici. respondeo, si non potes continere, extunc fac secundum consilium Eccl. 22. *Modicum plora super mortuum, quoniam requieuit*. Ex his patet, quod licet excessiuus fletus prohibetur propter vitium desperationis, tamen moderatus permittitur propter vitium ingratitudinis, ne eo notemur. Et maximè flendum est super bonis mortuis ex tribus caussis. *Primo* quia pauci boni viri & vtiles sunt in Ecclesia militante. Sicut fecit August. qui super bono sacerdote, cum eius mortē audiuit, fleuit, non quod sibi aliquid de eo timeret, sed quia tales paucos habuit. *Secundo* quia forsitan aliqua secum purganda deferunt, quæ in præsenti totaliter non complanauerunt. *Tertio* propter considerationem naturalis miseriæ, qua nos oportet propter peccatum primi parentis putrefieri & incinerari Sic Tob. sepeliēdo mortuos lugebat. Tob. 2. Propter quod dicitur Eccl. 7. *Melius est ire ad domum luctus quam ad domum conuiuij. In ea enim finis omnium admonetur*. Nos igitur consideremus præsentem defunctum, quia mortem subijt, attendentes nos similiter morientes, vnde vitam nostram in melius reformantes, moriamur mundo & viuamus Christo, vt tandem ei conregnare valeamus. Quod nobis præstare dignetur pater, & filius, & Spiritus sanctus. Amen. *Mortui boni deflendi propter 3. caussas.*

DOMINICA XVI. POST TRINITATIS.

SERMO II.

Adolescens tibi dico surge. Lucæ 7.

Adolescẽtia periculosa.

INter ætates hominis nulla periculosior creditur quam adolescẽtia, eo quod est vicina & proxima lapsibus omniũ vitiorum. Vnde dicitur; *Sensus & cogitatio humani cordis prona sunt in malum ab adolescentia sua.* (*Gen.8.*) Et rectè Eccl.12. *Adolescentia & voluptas vana sunt.* Certè vana, quia multum instabilis est illa ætas & flexibilis indifferenter ad bonum & malum. Vnde Salomon; (*Prou.30.*) *Tria sunt mihi difficilia, & quartum penitus ignoro. Viam aquilæ in cœlo*, id est, superbi in diuitijs se extollentis; *viam colubri in petra*, id est, pauperis in austeritate tabescentis; *viam nauis in medio maris*, id est, illius quẽ vana sollicitudo conturbat; *& viam viri in adolescentia sua*, cum scilicet vadit post cõcupiscentias suas. Hæc est via peruersa & remota à salute, quæ etiam est multum periculosa, (*Prou.22.*) *quia adolescens, qui iuxta viam suam graditur, cum senuerit non discedit ab ea.* Vnde Anselmus li. de similit. comparat eam ceræ molli, (*Adolescẽtia ceræ similis.*) quæ dum recipit imaginẽ sigilli, postquam induratur eam dimittere non potest de facili; sic homo in senectute non poterit de facili curari à peccatis in adolescentia consuetis. Ideò, vt ait Valerius, (*li.7.cap.5.*) sunt ab adolescentia bonis moribus informandi. Nam vt dicit Chrysost. (*Hom. 49. super Matth.*) ista ætas est sicut terra nondum fructuosa, quæ, si negligitur producit multas spinas vitiorum. (*Itẽ terra non fructuosa.*) In signum huius secundum quosdam doctores famosos, iste adolescens defunctus fuit in tali ætate, ad significandum, quod in hac ætate maximè homo incipit peccare, & malis moribus infici. Ideo si adolescentes volunt benè & iustè in senium viuere, debent benè & regulariter in adolescentia discere. Nam *quæ in iuuentute tua non congregasti, quomodo in senectute inuenies?* (*Eccl.*) Necesse est igitur super omnia adolescentibus, vt tunc incipiant proficere de virtute in virtutem. Quod si fortè fragilitate naturæ vel ignorantia peccauerint, statim huiusmodi peccata debita pœnitentia studeant expiare, nec expectent, nec differant in vlteriorem ætatem, quia Greg. tractans illud Iob. 20. *Ossa eius implebuntur vitijs adolescentiæ eius, & cum eo in puluere dormient*, dicit; Tenent prauæ consuetudines eum quem semel cœperunt, & quasi quotidiè duriores existunt, & cum eo in puluere dormient, quia non nisi cum eo finiuntur. In signum huius legitur Dominus istum adolescentem in tali ætate suscitasse à morte corporis, vt innueret tales exemplo suo per suos vicarios esse suscitandos, ita vt vnicuique talium, quam primum peccauerint in tali ætate dicatur, *Adolescẽs tibi dico surge*, scilicet propter præmissa pericula. In quibus verbis Saluator excitat iuuenilem pigritiam, imò præcipit ei festinam & velocem conuersionem, significans citò esse surgendum à statu culpæ, & properandum ad statum veniæ & gratiæ diuinæ. Atque ita prædicatoribus suis dat exemplum hortandi & excitandi omnes peccatores ad surgendum velociter de peccato, sed tamen maximè in præsenti Euangelio dat formam excitandi adolescentes & iuuenes lapsos, ne in talibus vitijs adolescẽtiæ vsque ad senium perdurent. Ad adolescentes autem benè informandos, aliqua sunt eis præcauenda, aliqua præcipienda, aliqua prædicenda. Præcauenda, ne cadãt & mo-

& moriantur morte culpæ, ne dicatur eis necessario post casum; *Surge.* Præcipienda, quibus seruatis non opus erit vt dicatur eis; *Surge.* Prædicenda vt à casu abstineant, & sic non audiant: *Adolescens tibi dico, surge.*

I.

Adolescentes tria præcauere debẽt; *Primò* somnum torpentis otiositatis; *Secundò* viscum seu picem inficientis societatis; *Tertiò* æstum præsumentis tumiditatis. *Primo* debent præcauere somnum torpentis otiositatis. Nam licet omnibus statibus periculosum sit otium, maximè tamen adolescentibus, eò quod illa ætas est fundamentum totius ætatis. In illa ætate itaque debet vsus sanctæ conuersationis inolescere seu acquiri, dicit Hieronymus, eò quod illi anni sunt oportuni ad instructionem, in quibus facilè potest trahi animus adolescentis ad voluntatem docentis; ideò qui tunc sectatur otium stultissimus est. Illa enim ætas est sicut æstas, in qua debent germinare omnia bona semina & plantari sãcta opera. Vnde Sapiens consulens patribus dicit; *Curua ceruicem eius in iuuentute.* Et. *Filij tibi sunt, curua eos à pueritia.* Sunt ergo erudiendi debitis artificijs & conuenientibus suis statibus. Si sunt nobiles, erudiantur in operibus, quæ sunt nobilium; & si indigeant viuere in artificio, erudiantur in artificijs mechanicis sibi conuenientibus, vt possint iustè viuere. De Constantino Imperatore legitur, quod filias suas in arte texendi & nendi instruxit, vt si necesse esset, ex illis possent viuere. Ante omnia autem sunt informandi in fide & bonis moribus, vt ait Hugo narrat. Tullius l. 2. de Tusculanis quæstionibus, quod Lycurgus statuit leges, quibus præcipitur, vt adolescentes erudiantur venando, currendo, esuriẽdo, algendo, æstuando. Seneca dicit Epist. 31. quod natus in Spartia arcum discit tendere; In Germania hastile studet vibrare; In Italia autem equitare & cautè hostẽ percutere. Idem narrat Salustius li. 1. de quadã gente, cuius mos est equitare, iaculari, cursim cum æqualibus certare. Præcipuè etiã illi, qui habent regna prouinciarum, terrarum, ducatuum, ab infantia debent informari in studio litterarũ, sicut patet de antiquis principibus. Legitur de Ptolomeo, quod continuus fuit in libris. Vnde septuaginta interpretes vocauit ad interpretandum sibi biblia, prout habetur li 5. de ciuitate Dei, & de doctrina Christiana. c. 4. De Alexandro etiam narrat Agellius, quomodo Philippus pater cum gaudio magno eum Aristoteli instruendum commisit. Nero habuit Senecam in magistrum. Traian. Plutarchum. De studio etiam Iulij. l. de vita Cæsarum multa narrantur; & quod eius disciplina fundamentum fuit omniũ Imperatorum, vt dicit Solinus libr. 1. cap. 5. eo nullus legit velocius, nullus scripsit celerius, ita vt simul dictaret quatuor epistolas. Idem patet de Theodosio, vt recitatur in prologo historię tripartitæ. De Magno Carolo etiam legitur, quantum fuit amator librorum, & specialiter beati Augustini de ciuitate Dei. Magistrum habuit Alcuinum, qui eum docuit dialecticam, rhetoricam, & astronomiam. Nec mirum quod benè regebant subditos, quia illuminati fuerunt scientijs. Nam opus regiminis non potest exerceri sine scientia in iudicando, in præcipiendo, in belligerando, in lege condenda. Vnde Seneca dicit Epistola 94. quod cum sapientes dominabantur, tunc fuit aureum sæculum. Et patet hoc, quia Deus ab initio nunquam commisit regimen populi, nisi doctis & sapientibus, quos aut per se docuit in spiritu, aut per alios. Vnde Abraham primus rector sui populi fuit peritus in omni sapientia AEgyptiorum. Similiter Moyses, Dauid habuit scientiam, sicut angelus Dei. Salomon nihil petijt, nisi sapientiam. 3. Regum 3. Vnde antiquitus dictum est, quod rex illiteratus est sicut asinus coronatus. Patet ergo, quod multum prodest adolescentibus non otiari in illa ætate, sed studere quæ sunt vtilia pro tota ætate ipsorum. Sed ecce hodie versa est res in contrarium. Pauci enim vel nulli nobiles, aut principes, vel reges, tradũt filios suos ad scientias liberales ab adolescentia, applicãtes potius eos curijs, in quibus quotidiè ludunt & insaniunt, & sic in otio tẽpus expẽdũt. Sed attendant illi, quia ta-

l. atticarũ noctium.

Act. 7.

2. Reg. 14.

les ludi sunt multum perniciosi & nociui, in quibus est consumptio præciosi temporis & assuefactio ad mala opera; videlicet ad detractiones, ad turpiloquia, ad pompam, ad vanam gloriam, ad gulam, ad luxuriam, ad rapinam, ad omnem iniuriam proximorum & contumeliam diuinam. Et

Eccl. 30. ideò comparantur equo iuueni & indomito, qui durè vadit. Et si sic permittitur, postea in senio nullo modo flecti potest. Vnde

2. Eth. c. 2. de Arist. dicit, quod iuuenes sunt enutriendi legibus coactiuis, eo quod eis opera virtuosa in se non sunt delectabilia, nisi ad ea cogantur. Iuuenes enim sunt faciliter concupita persequentes, & faciliter concupitis desistẽtes; & ideo castigatione indigent *Nam qui parcit virgæ odit filium suum.*

Prou. 13. Prou. 13. Refert Plinius quod accipiter pullos suos, cum maturantur, extra nidum proijcit, & alis verberat, ne pigrescant; sic adolescens extra nidum propriæ voluntatis suæ est eijciendus & alis disciplinæ corrigendus. Alioquin sciat pater pro iniquitate filij dissoluti veraciter se damnari. Habes exemplum in Heli sacerdote, qui quod audiens filios suos incontinenter viuere, eos leuiter tantum verbis increpatorijs correxit, sed verbera non adhibuit, de sede corruens miserabiliter fracto capite expirauit. Filij autem eius in bello fuerunt occisi. 1. Regum. 4. Romani docebant filios suos adolescentes, ita vt disponerent actiones suas per singulos dies, & summo mane omnes simul conuenerent ad arcus triumphales, in quibus antecessores eorum depingebantur cũ armis & cautelis, quibus deuicerunt hostes suos, vt sic iuuenes visis illis accenderentur ad virtutem per imaginationem gestorum. Deinde accesserunt templum Apollinis, qui erat Dominus sapientiæ. Postea iudices ad forum senatores ad capitolium descendebant; Iudices vt causas tractarent; senatores, vt communi vtilitati consulerent, & sic tempus suum vsque ad horam nonam expendebant. Item narrat Macrobius. 1.

1. Saturn. Saturnalium, quod apud Romanos pueri nobilium quadam vtebantur veste quæ dicebatur prætexta; in qua ante pectus deferebant quandam auream fibulam sicut monile, ad modum bullæ quæ natat super aqua semirotunda. Prætexta erat de purpura rubei coloris, vt pudore suæ nobilitatis à vitijs se subtraherent, & cordis imaginem ante pectus portabant, vt se inuicem intuentes ita se fortes homines cogitarent, si corde præstarent. Hæc Macrobius.

Secundo iuuenes debent præcauere viscum seu picem inficientis societatis. Nam etsi valdè periculosa est familiaritas malorum omnibus, tamẽ magis adolescẽtibus. Quia, *Quod noua testa capit, inueterata sapit.* Vnde Alexander non potuit carere moribus Leonidis magistri sui, similiter nec vitijs, vt dicit Seneca & Hieronymus. Nec mirum. Amor enim est tantæ virtutis, quod transformat amantem in amatum, & ei assimilatur, secundum Dionysium. Et ideo philosophus dissuadet amicitiã peruersorum Maximè autem debent vitare familiaritatem malorum. Et econuerso adolescentes virgines familiaritatem virorum, quia vtrobique est periculum. Non solum autem familiaritatem fugere debẽt inuicem, sed nec de eis facere mentionem, quia talis memoria valdè est periculosa, & prima via ad peccatum quod generatur in cogitatione. Et ideo legitur de beato Arsenio, quod orabat Deum, vt aboleret nomen cuiusdam fœminæ de memoria sua, licet illa optimo proposito ad eum accessisset, vt oraret pro ea. Legitur etiam de quadam virgine, quæ pro eo, quod quidam in ea scandalizatus fuit, decem annis se aspectibus hominum subtrahens in quodam sepulchro latuit dicens; Nolo scandalizare creaturam ad similitudinem Dei factam, ibique obijt. Ecce quanta pudicitia istius virginis fuit in adolescentia.

2. Mala societas.

Dion. 4. de diuinis nominibus. 9 Ethic.

Tertio præcauere debent adolescentes æstum præsumentis tumiditatis. Duo genera hominum sunt valdè magnæ spei naturaliter, scilicet iuuenes & ebrij. Debent ergo vitare præsumptionem, quia ipsa est mater iurgiorum. Et raro videbis iurgia, nisi assint, vel iuuenes vel ebriosi. Sed vnde prouenit adolescentibus hæc præsumptuositas, quod non tinent quæcunque difficilia, sed omnia facilia deputant? Respon-

3. Æstus præsumentis tumiditatis.

Præsumptio in adolescentibus prouenit ex

deo

deo secundum philosophum quod huius triplex est causa; *Primò*, quia habent magnam & multam spem de futuro, eo quod credunt adhuc per longum tempus durare; & ideò in animo semper sperant se posse multa consequi, ex quo tempus habent multum. Vnde aliqui sperant se futuros Episcopos; aliqui magnos dominos. Et ita nolunt aliquid laborare, sed post modicum tempus cum iam maturantur & laborare verentur, vel studere vel sedere in loco aut plagas sustinere, libenter essent cãpanatores vel alij parui ministri. *Secundò*, quia habent multum de calore naturali, & ideò cor in eis ampliatur, ex qua ampliatione tendunt in difficilia. *Tertiò* ideò, quia nondum sunt experti difficultates & resistentias in factis suis, ideo sunt audaces ad tentandum omnia. Et ideò philosophus tertio Topicorum dicit, quod nemo eligit duces iuuenes in bello propter eorum nimiam præsumptuositatem. Ista tria si præcauerit adolescens, non cadet, nec ei opus erit dicere ab aliquo. *Adolescens, tibi dico, surge.* Et tantum de primo.

II.

Adolescẽ. tria pręcipienda. Obediẽ. promptitudo.

Tria adolescentibus præcipienda, scilicet promptitudo obedientiæ, sanctitudo conscientiæ, & sollicitudo continentiæ. Primò debent habere promptitudinem obedientiæ. Nam tertius abusionis gradus est adolescens sine obedientia vt D. Augustin. inquit de 12. abusionibus sæculi. Quomodo enim in senectute sibi ministrari sperabit, qui in adolescentia senioribus obedientiam exhibere contemnit? Vnde & in prouerbio apud antiquos dictum est, quod seruos habere nequeat, qui in iuuentute alijs seruire nescit. Aristoteles dicit, quod amicitia inter senes & iuuenes est necessaria. Senibus quidem, vt eis à iuuenibus seruiatur; & iuuenibus, vt non peccent; hoc est, vt à senioribus à peccatis præseruentur. Nam timore senum & reuerentia solent iuuenes se à suis insolentijs refrænare, Iob 29. *Videbant me iuuenes & abscõdebantur.* De ista obedientia iuuenum ad seniores dicit Valerius lib. 2. c. 1. Quod apud antiquos senectuti iuuentus generaliter ita circumspectum honorem reddebat, tanquam omnes seniores communes essent patres omnium iuniorum. Vnde in libro Iudicum 14. dicitur. *Sic enim iuuenes consueuerunt facere.* Benè dicit, *consueuerunt*, quia ista est optima consuetudo, quæ fuit seruata ab initio sæculi, scilicet qua minor seruiebat maiori. Refert Hieronymus de obedientia cuiusdam adolescentis Marci, quem cum Abbas Siluanus ad se vocasset ea hora qua in quaterno scribebat, ille ad præceptum vocantis, litteram o, quam inchoauerat, propter obedientiam dimisit incompletam. Similiter refert de quodam Ioanne Eremita; quem cum Paulus abbas mittere vellet ad ciuitatem pro necessarijs, ille se excusauit dicens; Pater leæna dicitur esse in via, & me illuc dirigis? Abbas verò existimans eum iocose dixisse, respondit; Si occurrerit tibi leæna, alliga illam. Qui cum iter arripuisset, occurrit sibi leæna, & irruit super eum. Ille verò accedens voluit capere eam, sed illa auffugit. Qui post eam clamans dixit; Abbas mihi præcepit, vt te adducam ad se; & statim stetit. Ille autem alligans eam reuersus est ducens eam alligatam. Quod videns senex volens eum humiliare tantò plus, dixit; canem fatuum adduxisti ad me, sicut tu insensatus es, ita & bestia tua, & soluens eam abire pręcepit. Sed hodie versa est res in contrarium, quãdo non honor, non reuerentia, non obedientia defertur senioribus ab adolescentibus, sed contumelia & omnis irreuerentia & derisio, sicut conqueritur Isaias *Tumultuabitur puer contra senem, & ignobilis contra nobilem.* Propter quod confusus est totus ordo. Isai. 3.

2. Secundò præcipienda est eis sanctitudo conscientiæ, quia adolescentes debent discere, quomodo peccata sua sciant circumstantijs diligenter discussa integraliter & euidenter exprimere, quia si fuerit conscientia larga in iuuentute, ampliabitur in senectute sine mensura. Propter quod Ecclesiastici 6. dicitur. *Fili mi, à iuuentute tua excipe doctrinam & vsq; ad canos inuenies sapientiam.* Et iterum: *Quæ in iuuentute tua*

tua non congregasti, quomodo inuenies ea in senectute tua? Quasi dicat. Nullo modo. Et ideò multi sunt, qui, cum negligunt conscientiam in iuuentute, postea in senectute dolendo conqueruntur & lamentantur, dicentes illud Prouerb. 5. *Cur detestatus sum omnem disciplinam, & increpationibus non acquieuit cor meum.* Quasi dicat. Maledictus ego sum, qui non audiui vocem docentium me, & magistris meis non inclinaui aurem meam. Et meritò plangunt tales postea in senectute, qui noluerunt discere in iuuentute, quia metricè dicitur; *Damna fleo rerum, sed plus fleo damna dierum; Vix poterit rebus succurrere, nemo diebus.*

3. *Continentiæ sollicitudo.*

Tertiò eis est imponenda sollicitudo continentiæ. Nam magnam sollicitudinem debent habere vt continentes sint, & maximam in iuuentute, eo in persona cuiuslibet iuuenis de cōcupiscentijs carnalibus dicitur Psalm. 128. *Sæpè expugnauerūt me à iuuentute mea.* Et quo ad hoc, necesse est, vt sobriè nutriantur & moderatè, iuxta illud Boëtij de disciplina scholarium. Potus autem sit tenuis, eiusdemque parcitas; quia sicut vinum moderate sumptum acuit ingenium, ita immoderate sumptum perturbat rationem, intellectum hebetat, memoriam eneruat, & per consequens obliuionem inducit. Vndè dicit Macrobius lib. vltimo, quod obliuio est comes ebrietatis. Et Seneca, quod est hilaris insania. Et idem dicit epistol. 60. Est voluntaria insania. Hinc est quod Hieronymus impossibile reputat adolescentem delicatum posse fieri castum. Dicit enim epist. 116. allegandò apostolum. 1. Corinthiorum 9. vbi de se ait; *Castigo,* inquit, *corpus meum & in seruitutem redigo.* Si ergo Apostolus castigat corpus, vt subijciatur animæ imperio, quomodo adolescens feruens cibis de castitate securus est? Benè ergo dicit ille philosophus Cornut⁹, quod sine cerere, id est, cibo, & libero, id est, vino, friget venus. Et Apostolus. Ephes. 5. *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* Fertur de philosopho Zenocrate, prout ait Valerius, lib. 4. cap. 3. quod apud Athenas quædam mulier spopondit iuuenibus se posse corrumpere eius temperantiam. Et nocte veniens iuxta eum se deposuit. Quæ cum non posset eum in aliquo flectere, adolescentes qui secum pactum super hoc posuerunt, si eum seduxisset, precium reposcebant. Illa verò respondit, pignus posuisse cum eis non de statua, sed de homine, vocans philosophum statuam propter immobilem eius continentiam. Est etiam magnum periculum si nimis delicatè & copiosè nutriatur adolescens. Quia vt ait Augustinus, libro 22. de ciuitate Dei si pro viribus suis alatur iuuenis, fit vt in crescendo plus capiat, & si modum suæ capacitatis excedit, deficiet antequam crescat. De hoc pulchrè Seneca libro 2. de ira dicit, quod vinum negandum est talibus, vt ait Plato, nec cibis implendi sunt, ne distendantur eorum corpora. Hæc ille.

22. ... al.

III.

Adolesc- tibus tr- prædic-

Tria adolescentibus prædicenda; scilicet labilitas temporalis iuuentutis; deformitas hiemalis senectutis; & debilitas corporalis virtutis. De primo patet. Nam solent adolescentes gloriari de fortitudine nimia, non aduertentes quam cito transibit. Quibus tamen dicitur, apud Isaiam: *Iuuenes in infirmitate cadent*, ideò prædicenda est eis labilitas temporalis iuuentutis; quia forma corporis, quantumcunque est magna, citò transit & arescit sicut flos vernalis. Vnde Ouidius libro secundo de arte amandi; *Forma bonum fragile est quantumque accedit ad annos, Fit minor, & spatio, carpitur ipsa suo. Nec violæ semper, nec florent lilia semper, Et riget annula spina relicta rosa, Et tibi iam venient rugæ formose capilli, Iam venient rugæ quæ tibi corpus arent.* Secundo prædicenda est iuuenibus deformitas hiemalis senectutis, de qua idem Ouidius scribit dicens; *Venturæ memores iam nunc estote senectæ, Sic nullum tempus vobis abibit iners. Vtendum est ætate, cito pede labitur ætas, Nec bona tam sequitur quam bona prima fuit. Nam citò,* me miserum, *laxantar corpora rugis.*

gis, *Et perit in medio, qui fuit ore color.* Et ideo signanter dicitur Ecclesiast. 12. *Memento creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis tuæ, & appropinquent anni de quibus dices, non mihi placent.* Et Virgilius: *O formose puer, nimium non crede colori, Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.* Vaccinia apud Virgilium sunt aliquando parui fructus nigri. Et sic loquitur hic; aliquando vocantur flores, qui dicuntur primulæ veris. Et sic loquitur in eadem Ecloga dicens; *Mollia luteola pingit vaccinia campos.* *Tertio* prædicenda est debilitas corporalis virtutis, Nam iuxta poetam, Multa circumueniunt incommoda senem. Vnde Innocentius libro primo de vilitate humanę conditionis, capitulo nono dicit, describens incommoda huiusmodi. Si quis, inquit, ad senectutem processerit, cor eius affligitur, & caput concutitur, languet spiritus, & fœtet anhelitus, facies rugatur, & statura curuatur; caligant oculi, & vacillant articuli; Nares effluunt, & capilli defluunt; tremit tactus, deperit actus, dentes putrescunt, & aures surdescunt. Senex facilè prouocatur & difficile reuocatur; & cito credit, & difficile discredit; tenax & cupidus; tristis & querulus; velox ad loquendum, tardus ad audiendum. Laudat antiquos, & spernit modernos; vituperat præsentia, & commendat præterita; suspirat & anxiatur; torpet & infirmatur. Hæc ille. Ecce quanta miseria, quam deberent benè aduertere adolescentes, vt eam non exoptent nec expectent, quæ cum venerit, omnia mala secũ adducit, ita vt nemo sit, qui eã non accuset, vt dicit Tullius in libro suo de senectute. Tanta in omnibus stultitia, inconstãtia, ac peruersitas est, quod omnes eam, vt adipiscantur, exoptant, sed tamen eandem adepti accusant. Ex quo concludit finaliter, quod licet omnes sumus vel esse intendimus senes, si Deus voluerit, tamen hoc non est perfectorum appetere absolutè. Et ratio est, quia talis appetitus magis mouetur ex instinctu naturæ quam fidei. Quapropter nullus adolescens se remittat ad huiusmodi ætatem, quæ plena est incõmodis & miserijs, & interdum deprauatione voluntatis. Sicut illi senes fuerunt, qui Susannam de turpitudine solicitabant. De Salomone legitur, quod cum esset senex, deprauatum est cor eius per mulieres. Ideò Psalmista petit dicens, Psal. 70. *Ne proijcias me in tempore senectutis.* Vt autem de omnibus præmissis adolescens instruatur, necesse est eum adhærere seniori alicui, qui eum in moribus bonis instruat, & à casu custodiat, cadentemque moneat, vt resurgat. Hinc dicit Tullius, quod adolescentes debent adiungi bonis & probatissimis, quorum consilio innitantur & vtantur. Et Ambrosius, libro primo de interpellatione Iob, causam huius reddens dicit, quod quia adolescentia magis ad vitium lubrica esse consueuit, & est ex se infirma in consilijs, ideò maturis præpositis adiungi debet, vt eorum exemplo tueatur & ducatur ad bonum. Et de hoc idem latius prosequitur libro secundo de officijs cap. 18. Quod cum fuerint adolescentes, facile casum poterint euitare, & tandem consequi vitam æternam. Ad quam nos perducat Dominus noster Iesus Christus qui est benedictus in secula seculorum. Amen.

DOMI-

DOMINICA DECIMA SEPTIMA POST TRINITATIS.

SERMO I.

Sanauit eum ac dimisit. Lucæ 14.

VI veram oſtendit corporis infirmitatem, humanè tractandus eſt ſeu curandus. Nec immeritò; nam patientibus & paſſionem oſtendentibus compatiendum iudicat etiam ipſa noſtra natura. Pectus ferreum & cor lapideum eſt, quod ſuper aliena miſeria aut dolore lachrymas non effundit, cum proximi morbum vel interitum intuetur. Et quia tantò quiſque perfectior eſt, quantò perfectius ſentit dolores alienos; Chriſtus Dominus aũt cũ fuerit perfectiſſimus omnium, non potuit a compaſſione abſtinere miſerorũ, ſed eos, quos vidit varijs languoribus oppreſſos, ſtatim vt vidit, miſericordia motus eſt, & compaſſionis interno amore concitatus, omnes perfectè ſanauit. iuxta illud; *Cum autem ſero eſſet, omnes qui habebãt infirmos varijs languoribus oppreſſos, ponebant illos ante eum & curabantur* Hinc dicit de eo Petrus. *Pertranſiuit benefaciendo & curando omnes oppreſſos à languoribus eorum* (*Acto.10.*) Sic in præſenti Euangelio de eo dicitur; ſanauit eum ac dimiſit. In quibus verbis tria tanguntur. (*Propoſit.*) *Primò* magna Chriſti benignitas in eo quod dicitur, *Sanauit*. *Secundo* infirmitatis curatæ anxietas, cum dicitur, *eum*. *Tertiò* diuinæ pietatis liberalitas, cum dicitur, *Ac dimiſit &c.*

I.

Sanauit. Chriſtus neminem ſanauit imperfectè, inquit S. Auguſtinus, ſed quemcunque ſanauit in corpore, illum etiam ſanauit in anima, mundando eam a peccatis. Et ideò hic de ſanitate mentis videndum eſt, quæ vtilior. Eſt igitur ſciendum, quod Chriſtus fuit perfectiſſimus medicus ex duobus, ſcilicet ex eius magna pietate & compaſſione, quam habuit ad peccatores; & ex eius perfecta arte, qua curauit eorum languores. (*Chriſtus medicus perfectiſſimus ex duobus. 1. Ex magna benignitate.*) Quoad primum Chriſtus fuit maximæ benignitatis erga noſtras infirmitates, viſitando nos corporali præſentia. Multi namque medicorum dedignantur infirmos pauperes vel leproſos viſitare, abominantes eorum fœtores, aut timentes infectionem; ſed Chriſtus videns dolorem humani generis intollerabilem, qui etiam fœtore ſuo cœlos penetrabat, iuxta illud prophetæ; *De cadaueribus eorum aſcendit fœtor*, miſericordia motus deſcendit, non de domo, ſed de altiſſimo cœlo, iuxta illud; *Per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus viſitauit nos oriens ex alto.* (*Luc. 1.*) Nec victus eſt pretio diuitum, non auro nec argento regum, ſed humili prece pauperum. Omnium enim peccatorum erat illa vox conformis & vnanimis clamantium & dicentium ad Deum; *Sana me Domine & ſanabor.* (*Ierem.*) Hic eſt ergo pius medicus, ſed quem non traxit ad nos auri copia, ſed tantum noſtra miſeria. Magna ergo datur peccatoribus confidentia de venia, cum tanta ſit in Chriſto eorum medico miſerationis & benignitatis copia, qui quaſi pro nihilo ſaluat & ſanat, iuxta illud Pſalmiſtæ; *Pro nihilo ſaluos facies eos.* Vnde Apoſtolus; *Non ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundum miſericordiam ſuam ſaluos nos fecit.* Dicunt naturales, quod confi-

dentia

dentia patientis de medico gratioso & affabili multo citius curat, quam de medico serioso & crudeli. Robertus Holcoth narrat de quodam medico, qui de quadam graui infirmitate curauerat patrem. Et cũ iterum recidiuasset, iterum eum curauit. Contigit autem quod nouerca dicti medici eandem infirmitatem inciderat, petebat pater, vt filius curaret nouercam, allegans quod sciret & posset eam curare, ex quo eã iam bis curauerat in ipso patre. Respondit filius se hoc non posse facere, quia etsi sciret curare illam infirmitatem in patre, non tamen in nouerca, eo quòd certus esset de dilectione patris erga se, quæ dilectio & affectio multum operata est ad curam eius, non autẽ certus erat de dilectione nouercę erga se; Et ideò non erat certus se posse illã curare propter diffidentiam, quam nouerca habuit erga ipsum. Ecce quomodo confidentia de medico cito sanat ægrotum. Et quia *tota fiducia nostra ex Deo est*; ideò adeamus thronum gratiæ cum fiducia, vt gratiam consequamur.

Secundo Christus fuit perfectissimus medicus animarum nostrarum ex eius perfecta arte. Est autem perfectus medicus & subtilis ex quatuor conditionibus. *Primò* si curat totaliter; *Secundò* si celeriter; *Tertiò* si faciliter; *Quartò* si multipliciter. Ista quatuor fuerunt in Christo, & ideò perfectè sanabat. Primò sanat totaliter. Ioan. 7. *Totum hominem sanum feci in sabbato.* Totalitas ista attenditur in septenario, qui significatur per sabbatum, quod est septima dies. Tunc ergo perfectè & totaliter quis sanatur à Christo, quando ei dimittuntur omnia septem peccata. In cuius figura dictum est Naaman leproso; *Vade lauare septies in Iordane, & recipiet sanitatẽ caro tua.* Septies lauamur, cum à peccatis quæ septem diebus committimus mundamur. Iordanis autem interpretatur riuus iudicij, per quod significatur confessio, in qua homo se iudicat, ne à Domino iudicetur. 1. Cor. 11. *Si nosmetipsos iudicaremus, non vtique iudicaremur.* In quo Iordane peccator mundatur septies, quia recipit septem dona Spiritus sancti. Et benè dictum est, quod Christus sanat totaliter. Nescit enim sanare partialiter, vt imperitus medicus, quia non dimidiat peccatorum veniam, sed aut totum aut nihil condonat, iuxta illud; *Larga Dei pietas veniam non dimidiabit, Aut nihil, aut totum, propitiando dabit.* Nec enim perfectè quis sanatus est in mente, si adhuc habet oculos leprosos per concupiscentiam; vel linguam per mendacium; vel manum aridam per tenacitatem. Simul enim dominus sanat omnes infirmitates omnium membrorum, iuxta illud psalmi 102. *Qui sanat omnes infirmitates tuas.*

Sed diceres, tamen videmus, quod magni peccatores liberãtur ab aliquibus peccatis, qui tamen perdurant in alijs. Sicut videmus, quod àliquis sit parcus & luxuriosus, & postea incipit esse largus per eleemosynarum largitionem, sed tamen à luxuria non cessat. Ad quod respondeo secundũ August. de pœn. dist. 3. Quod hoc verum est quantum ad peccati deletionem vel defectionem, non tamen ad criminis veniam. Stat enim, vt dicit Gregorius, cessare aliquẽ ab inuidia, qui tamen in alijs vitijs perdurat, prout ipse tangit latius tractans illud Amos 4. *Pluit Dominus super vnam ciuitatem, & super aliam non pluit.* Propter quod dicit August. Scio dominum inimicũ esse omni criminoso, quomodo ergo peccatori dabit de vno peccato veniam, & de alio non? quasi dicat. Nullo modo. Et ideò ipse est perfectus medicus, qui non patitur remanere aliquam maculam in peccatore. Secundo sanat cito & celeriter. dicitur Isai. 58. *Frange esurienti panem tuum.* Et sequitur: *Sanitas tua citius orietur.* Ecce quomodo per opera misericordię citius, quam per alia consequimur remissionem peccatorũ & sanitatem animæ. Et quid mirum, quod Christus sanat ita celeriter, qui paratior est veniam dare quam peccator accipere? ipse enim hortatur nos ad petendum dicens; *Petite & accipietis.* Propter quod dicit Augustinus, quod Christus sic festinat reum absoluere à tormento conscientiæ, quasi plus cruciet eum compassio miseri, quam ipsum miserum passio sui. Tertiò sanat faciliter. Centurio petens pro seruo

2. Sanat celeriter.

3. Sanat faciliter.

seruo suo dixit; *Domine dic tantum verbo & sanabitur puer meus.* Verè mirabilis medicus, quia vnico verbo sanat. Sap.16. *Neque herba, neq; malagma sanauit eos, sed tuus Domine sermo, qui sanat omnia.* Malagma idē est, quod emplastrum. Et dicitur à malaxo malaxas , quod est manu laxare & comprimere herbas coctas cum oleo vel butyro, vel aliquo gummi, & nihil taliter sanat peccatores, sicut sermo Dei. Et quia sermo per linguā formatur, patet quod Deus homo sermone linguę prędicatorum suorum sanat animas nostras. Vnde Psalmista appellat linguam prædicatorum linguā canum, sine qua sanari nō possumus. Prou.29 *Viro, qui corripientem dura ceruice contemnit, repentinus ei superueniet interitus.* Contra hanc linguam medicinalem, diabolus habet venenosam, per quam mordet sicut serpens per detractores, iuxta illud Psal. *Acuerunt linguas suas sicut serpentes.* Jerem.9. *Sagitta vulnerans lingua eorum.* Sed tamen ista lingua serpentina non potest nocere illis, qui medentur lingua canum sanctæ prædicationis, iuxta illud Sapient.16. *Filios autem tuos nec draconum nec venenatorum vicerunt dentes, misericordia enim tua adueniens sanabat illos.* *Quarto* Christus sanat multipliciter, Multis enim & diuersis medicinis vtitur Dominus ad saluandum. Nam interdum sanat per contritionem. iuxta illud Psalm. 146. *Qui sanat contritos corde.* Item per confessionem Psalm. 40. *Sana animam meam, quia peccaui tibi.* Item per orationem. Psal.29. *Domine clamaui te & sanasti me.* Ecce perfectus medicus, qui non vno remedio sanat omnes infirmitates, sicut nostri imperiti medici faciunt, qui quod deberent adhibere calcaneo, adhibent oculo, cum tamen non sanat oculum, quod sanat calcaneum.

I I.

Hydropicus erat, qui sanabatur, & significat peccatorem, secundum Bedam & omnes expositores, propter tres eius proprietates; scilicet quia inflatus, quia sitibundus, quibus fœtidus. Quæ tria significant tria maxima peccata in homine; scilicet superbiam, quæ semper inflat; auaritiam, quæ semper sitit, & non satiatur; & luxuriam, quæ semper fœtet & abominatur, de quibus tribus hic est videndum. *Primo* superbia comparatur hydropisi propter eius inflaturam. Sicut enim hydropisis causatur ex superfluitate humiditatis, quæ cū digeri non potest per calorem naturalem, inflat membra exteriora, vnde ponunt medici duas digestiones; Prima est in stomacho, vbi separatur purum ab impuro, alia in hepate, vbi illud, quod est purius, dirigitur ad alia membra. Sic est in homine, quando cibus animæ, qui est verbum Dei, non benè digeritur in stomacho intellectus nostri, nec in hepate voluntatis nostræ, tūc remanet crudus; quia illud quod fuit digerendum ad vtilitatem animæ non digeritur, sed ibi infrigidatur per superbiam & vanam gloriam, & sic putrescit & inflatur mens hominis, quia talis anima ea quæ debuit conuertere ad Dei gloriam, conuertit ad suam vanitatem. Sicut patet de illis, qui multa de Deo sciunt, sed ex hoc non Dei sed tantum suam laudem quærunt. Et talis scientia dicitur spiritualis hydropisis, quia inflat. Pessima est ista aqua, quæ sic hominem inflat, quod eum non permittit seipsum inspicere. Hydropici quandoque sic inflantur in facie & oculis, quod non vident pedes suos aut ventrem; sic superbi quādoq; ita intumescunt, quod non considerant fragilitatem & vilitatem suæ conditionis. Sed certè talis sapientia superborum vertetur eis in maximam perniciē. 1. Corint. 3. *Sapientia enim huius mūdi stultitia est apud Deum.* Et istud benè figuratum est in Nabuchodonosor rege, de quo dicitur, quod propter inflatam mentē versus fuit in stultissimam bestiam, quia in anterioribus apparuit vt bos, in posterioribus vt leo; propter quod septem mensibus cum bestijs in nemoribus habitauit. Comparatur igitur superbia aquæ hydropicæ, ꝑpter tres causas. Facit enim aqua apparentiam quantitatis maioris quam est in rei veritate. *Secundò* appetit excellentiam sublimitatis. *Tertiò* facit insolentiam mutabilitatis. Primò superbia facit apparentiam maioris quan-

Per hydropisin significantur tria peccata.
1. Superbia.
1. Cor. 8.
1. Cor. 3.
Superbia cōparatur aquæ hydropicæ propter tres causas.

quantitatis. Illud enim, quod apparet per aquam, videtur grandius, quam est in sua quantitate. Vnde sidera per nubem aquosã apparent maiora; Et sol in occidente & oriente apparet maior propter humores circa eum. Similiter denarius apparet maior in aqua, quam extra aquam. Et in perspectiua probat magister, quod denarius in vase positus, qui non videtur in certa distantia, superfusione aquæ videbitur. Sic est certè de superbis, qui licet in rei veritate nullius sũt valoris in se, tamen per superbiam suam eleuati apparent maiores, quam sunt. Qui enim reputatione bonorum hominũ nulli sunt, quærunt astutias mundi, discunt leges ciuiles, student negotia terrena practicare, & postea adhærent principibus & magnatibus, per quos præferentur alij sanctis viris & doctoribus, & apparent eis doctiores & sapientiores, sed tamen in rei veritate nulli sunt. Paruulus enim est secundum Gregoriũ qui terrena diligit, magnus qui cœlestia concupiscit. *Secundò* aqua appetit excellentiam sublimitatis. Aqua enim naturaliter quærit terræ supereminere & dominari, & aliter non quiescit aqua naturaliter, quia ille appetitus aquę supraponitur immediatè terræ, vt ei dominetur. Isto modo intentio tota superborũ ad nullum alium finem tendit, nisi ad volandum in honoribus, & ad acquirendum dominiũ terrenorum. In signum cuius aqua produxit aues & reptilia animæ viuentis & volãtis super terram. Reptilia sunt agricultores, mercatores, artifices, & alij homines, quorum tota conuersatio est in terra. Volatilia sunt nobiles, placitatores, vsurarij, clerici & prælati superbi, qui acquirunt gradus sublimes & dignitates, ita quod hodie potest de eis dici *Multiplicatæ sunt aquæ, & eleuauerunt arcam in sublime à terra*, id est terram ipsorum in excelsa per vanitatem. Sed de talibus dicitur Gen. 1. *Congregentur aquæ in locum vnum & appareat arida.* Locus vnus est omnium superborũ infernus, ad quem congregabuntur omnes superbi, iuxta illud Psal. 106. *Ascẽdunt vsq; ad cœlos, & descendunt vsq; ad abyssos.* Mala volatilia, quæ ita profunde cadunt, vt non adijciant, vt resurgant. *Tertiò* aqua facit insolentiã mutabilitatis, quia aqua magis regulatur per lunam, quæ ei dominatur. Vnde quia luna est instabilis in cursu suo, eo quod semper est in cõtinua mutatione, & nunquam est in eadem quantitate hodie in qua fuit heri; Sic superbi semper mutãtur de vna vanitate in aliam; singulis annis alium & alium modum in vestibus, in manicis, in calceis, in cingulis, in peris, in ocreis, in caligis, in sellis, & in omni apparatu adinueniunt, vt gloriosiores appareant. Sed tamen tales audiant Iob 20. *Iuxta multitudinem adinuentionum, sic & sustinebunt.* Super quo Greg 15 l. moral. dicit; qui multa inueniunt ad culpã nouis inuentionib⁹ cruciãtur in pœna. Vnde quamuis damnatorum omnium dolor sit infinitus, grauiora tamen tormenta recipiunt, qui multas nouitates ex suis desiderijs inueniunt. Hęc ille. Ecce quomodo decurrit ista aqua.

Secundò hydropicus significat auaritiam **2. Auaritia.**
propter eius sitim continuã. Semper enim auarus eget, quia sibi deest tã quod habet quam quod non habet. Vnde comparatur inferno, qui nunquam repleri potest. *Infernus & perditio nunquam replebuntur*, simili *Prou. 27.*
ter & oculi hominum insatiabiles. *Insatiabilis est oculus cupidi in parte iniquitatis.* *Eccl. 14.*
id est, in diuitijs, quæ sunt mammona iniquitatis, non satiabitur donec consumat arefaciens animã suam. Refert Ouidius, quod Iupiter habuit filium, qui dicebatur Tãtalus, qui quod turbauit patrem per inobedientiam, fuit ab eo maledictus tali maledictione, quod stando in aqua sẽper sitiuit, & cum aqua ascendisset ad os & ipse vellet ore apprehẽdere, statim aqua descendit, & sic fuit in cõtinua & perpetua siti. Ita facit Dominus omnibus auaris, qui turbant eũ per inobedientiã suorum præceptorũ, quibus ille se præcepit præ cæteris omnib⁹ diligendũ. Et ideò quia ipsi spreuerũt Deũ, q est plena & perfecta satiatio, eo quod replet in bonis desiderium nostrum, præmuntur continua siti rerũ tẽporalium. Vnde Greg. in homil. Auarus ex potu sitim multiplicat, quia cum ea, quæ appetit adeptus fuerit, ad appetẽda alia plus anhelat. Sed quã stult⁹ est, quia circa plurima occupatur, q tamen si Deũ vnũ quęreret, omnia haberet.

Vnde Auguſt. de verbis Domini ſer 5. alloquendo auarum dicit. Diſce & doce; viue & poſce, Deus, qui tibi dat, nihil melius, quã ſe tibi dat auare. Quid aliud quærebas, aut ſi aliud petas, quid tibi ſufficit, cui Deus nõ ſufficit? Et rurſus; Auare vis omnia poſſidere, audi Chriſtum dicentem; Omnia tradita ſunt mihi à patre meo. Et poſt pauca; Auare, ecce habes omnia. Sed vt omnia, quæ amas, habeas, & non impediaris à Chriſto, omia cõtemne, & ipſum tene, in quo poſſis omnia poſſidere. Hæc ille. Talis fuit Augu. qui de ſe ait; ſuper Pſal. 26. Quicquid mihi præter Deum eſt, dulce non eſt; quicquid mihi vult dare Deus meus, auferat totum, & ſe mihi det. Sunt autem quatuor ſpecies auaritiæ ſecundum quatuor ſpecies hydropiſis. *Prima* dicitur leucophlegmatica, quę etiam totius corporis eſt mollis inflatio cedens digitorum impreſſioni. Et dicitur ſic ab albo colore & humore, leucõ enim græcè, humor dicitur latinè. *Secunda* dicitur yppoſartha. Et dicitur ab yppos quod eſt ſub, & ſarthos caro, quaſi ſub carne. Eſt enim conſumptio carnium cum reſpiratione mali odoris. *Tertia* vocatur aſthites, ab aſtos quod eſt vter, eo quod venter percuſſus ſonat ad modum vtri ſemipleni. *Quarta* dicitur Tympanites, quia venter percuſſus ſonat ad modum tympani, quod facit ventoſitas incluſa. Harum duæ primæ ſunt ex frigiditate, & ſunt curabiles; duæ verò ex caliditate, & ſunt incurabiles. Eo modo quatuor ſunt ſpecies auaritiæ; duę ſunt circa retinenda ſua, quod eſt ex timore malè infrigidante, quando homo timet, ne deficiant neceſſaria vitę vſque in ſenium. Et ſic retinet, nec pauperibus largiuntur, tamen ſi à potentioribus comprimantur per violentiam largiuntur. Similiter quando homo timet, ne minuatur ſubſtantia, nil dat pro Deo, ſed eam ſeruat, poſtea tamẽ luxurioſe viuens, omnia inepte cõſumit. Et iſtæ ſunt duæ ex frigiditate humoris malè humiliantis hominem, qui non permittit eas dilatari ad bonum. Aliæ duæ ſpecies ſunt circa rapienda aliena, qui rapientes aliena in vanitatibus conſumunt ad modum vtri, qui prius impletur & poſtea euacuatur. *Væ qui congregat auaritiam domui ſuæ.* Alij qui rapiunt aliena per fraudem, vſuram, & dolum, nec tamen ad vtilitatem ſuam expendunt, iuxta illud poëticum. *Quærit & inuētis miſer abſtinet, & timet vti.* Et tales tympano comparantur, quod eſt pellis ſicca & extenſa, ad nihil valẽs niſi ad verbera, quia tales deſiccati ſunt ab omni humore gratiæ & pietatis, & diſtenduntur ad cutam ſuperfluam, iuxta illud Eccleſ. 1. *Hanc occupationem peſſimam dedit Deus filiis hominum, vt diſtendantur in ea*, ſcilicet ad lucra temporalia, ad modum veſicæ, quæ diſtenta & inflata citius crepat.

Ibi. ſerm. 17.

Hydropiſis ſpecies 4.

Auaritiæ ſpecies 4.

Abac. 2.

Tertiò iſte hydropicus ſignificat peccatorem luxurioſum propter eius fœtorem. Hydropici enim ſunt peſſimi anhelitus, & flatu ſuo alios inficiunt. Sic luxurioſi ſemper fœtent coram Deo per fœtorem conſcientiæ, & apud homines per infamiam ſuæ famæ. De quibus Ioel 1. *Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo.* Hæc eſt aqua, de qua Dominus dicit ad Samaritanam. Ioan. 4. *Qui biberit ex aqua hac, ſitiet iterũ*, quia vt dicit Hierony. Iſtud peccatum non poteſt odiſſe ſtomachus ſaturatus; vnde eſt in cõtinua ſiti & in continuo fœtore, quem tamen ipſe non ſentit. Et hoc eſt generale de omnibus voluptatibus huius mundi. Nam voluptas ſæculi eſt ſicut aqua in puteo tenebroſo, quam hauriunt homines hydria cupiditatis. Nam qui non præmiſerit cupiditatem, non perueniet ad voluptatem; ad quam cum quis perueniet, nunquid non iterum ſitiet? quaſi dicat, vtique ſitiet. Et verum eſt quod fingit Ouidius 15. Metamorphoſeos de fonte Saluationis, qui talis erat virtutis, quod ſexũ abſtulit viro, qui in aqua ipſius balneauit; ad ſignificandum, quod voluptas ſæculi auffert omnes vires illis, qui ſe exponũt ad eam. Sic Samſon in voluptate carnali animi ſtrenuitate fuit ſpoliatus. Iudic. 16. Et Hannibalem inuictiſſimum ducem Carthagineſem, de quo dicit Valerius lib. 9. cap. 1. quædam mulier proditiosè tradidit inimicis.

3. Luxuria.

III.

Dimisit. Magna liberalitas est nihil poscere pro cura sanitatis perfectæ, sed libere dimittere. Quid tunc facit Deus, quando post remissionem peccati hominem iterũ restituit proprio arbitrio, vt possit dicere cum psal. *Anima mea in manibus meis semper*. Neminem enim cogit benefacere, sed eum relinquit in consilio sui liberi arbitrij, iuxta illud Eccl. 15. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui; Adiecit mandata & præcepta sua; Si volueris mandata conseruare, conseruabunt te, & in perpetuum fidem placitam seruare. Apposuit tibi aquam & ignem, ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum; Quod placuerit ei, dabitur illi*. Hæc libertas arbitrij significatur in conuiuio regis Assueri, cuius conuiuas nemo cogebat ad bibendum, sed vnusquisque bibebat quantum volebat. Propter ꝙ Isa. 1. dicitur; *Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis*. Quasi dicat. Nullus cogitur. Et alibi; *Si malum vobis videtur, vt seruiatis Domino, optio vobis datur*. Hinc ps. l. ait; *Voluntariè sacrificabo tibi*. Ex quo patet quod nullum bonum est homini meritorium ad vitam æternam, nisi voluntarium. Præsens meritum enim penes voluntatem consistit.

Sed diceres. Tamen Christus dicit, *nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum*. Item sponsa petit trahi dicens; *Trahe me post te*. Quod vtique non esset, si propria voluntate currere posset, quando vellet. Item Apostolus dicit de se, quod inuitus malum facit. *Non quod bonum volo hoc ago, sed quod odi malum*. Item. *Non est volentis neque currentis, sed Dei miserentis*. Item *Cor regis in manu Domini, quocunque voluerit, vertet illud*. Similiter. *Deus operatur in nobis velle & perficere*. Similiter; *Non est in homine via illius, nec viri est, vt dirigat gressus suos*. Ad ista omnia breuiter est dicendum, quod omnia ista vera sunt subtracto principaliter diuino auxilio. Nam secundum Tho. 1. q. 85. art. 10. Deus est principale mouens nostræ voluntatis, non tamen per hoc auffert nobis, quin actiones nostrę sint voluntariæ. Vnde secundum ipsum quædam agant absque iudicio, sicut lapis mouetur deorsum. Similiter omnia alia cognitione carentia, quædam agunt iudicio, sed non libero, sicut bruta. Iudicat etiam ouis videns lupum esse fugiendum naturali iudicio, sed non libero; quia non ex collatione rationis, sed ex naturali instinctu hoc iudicat. Et simile est de quolibet bruto. Sed homo agit libero arbitrio, quia per vim cognitiuam iudicat aliquid de se esse fugiendum aut prosequendum. Sed quia iudicium istud non est ex naturali instinctu in particulari operabili, sed ex collatione quadam rationis, ideò agit libero iudicio potens in diuersa ferri. Vnde ex eo ipso, ꝙ homo est rationalis, etiam est liberi arbitrij. Hæc ille. Quod ergo dicitur; Deus nos trahit vel impellit, non est intelligendum per coactionem violentam, sed per allectionem benignam & piam. Vnde Hymenęus super illud; Trahe me post te, dicit; Trahit nos Deus promissionibus dulcedinis supernæ patriæ; trahit diuersis donis, impellit flagellis, minis ignis gehennæ. Sic Moyses traxit populum promittendo rerum diuitias. Pharao impulit verberibus. Dicitur ergo trahere nolentem, quando eum inspirat sua gratia præueniendo, vt bonum velit, & postea volentem subsequitur adiuuando, vt bonum possit. Est ergo gratia, cum præuenimur vt velimus; donum est, cum iuuamur, vt possimus; arbitrium est, vt eum sequi possimus; libertas est, si spontè sequimur; captiuitas, si sequi abnuimus, id est, denegamus; fragilitas, si sequentes relabimur; meritum, si sequendo non deficimus, & hoc non nobis, sed gratię Dei asscribimus, per quam perueniemus ad præmium æternum; Quod nobis præstare dignetur Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Amen.

DOMINICA DECIMA SEPTIMA POST TRINITATIS.

SERMO II.

Omnis qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. Lucæ 14.

Nihil sic debet custodire Christianus, quã vt à Christo veraciter dicatur Christianus. Ad hoc enim totis debet viribus anhelare, ne frustra nomẽ Christiani gerat, si non veraciter Christum imitetur. 1. Ioan. 2. *Qui dicit se in Christo manere,* id est, in fide Christi, *debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare* Et nemo est, qui Euangelium legit, qui non intueatur Christum esse doctorem humilitatis, cuius sectatores virtuosos esse conuenit, qui se Christianos appellant Vnde licet alia opera mandatorum diuinorum Christianis præcipiatur in scripturis; *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata*; Aliaque multa consilia superaddendo dicit. *Qui potest capere capiat*; Nihil tamen ita in se exemplariter imitandum ostendit, sicut humilitatem. Cum enim de præceptis ageretur, non est dictum; Diligite Dominũ Deum vestrum, sicut ego dilexi eum; Nec dictum est; Diligatis proximum vestrũ, sicut ego dilexi eum, pro quo animã meã posui. Similiter cũ de operibus consiliorũ ageretur, non est dictũ; Estote pauperes aut continentes, sicut ego fui; sed cũ ad humilitatis præceptum veniret, moxin se formã virtutis perfectæ ostendens dixit; *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.* Sic cum ad pietatis benignitatem hortaretur, de patre cœlesti exemplum ponens dixit; *Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est.* Sicut ergo patrem in exemplum misericordiæ posuit, ita seipsum in exemplũ humilitatis ponere voluit. Quam siquidẽ humilitatem ita se diligere approbauit, vt nõ nisi per eam genus humanum redimere voluerit, iuxta illud. *Humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem* Nec mirũ, quod humilitate redemit, quod superbia perierat. Nam *filius hominis venit quærere & saluum facere, quod perierat*; Perierat aũt superbia deceptoris, quæsitus & saluatus est humilitate redemptoris Christi humilitate mundamur, qui nisi humiliasset semetipsum factus obediens vsque ad mortẽ crucis, non vtique sanguis in remissionem peccatorum, hoc est, in nostram mundationem, fuisset effusus. Cum igitur Dominus noster Iesus Christus humilitatem humilis seruauit vsque ad mortem; certè erubescere debet homo esse superbus. Nec enim ad aliud ita humilis descendit, nisi vt superbum humiliaret. De quo ita Augu. Tu, inquit, humiliasti sicut vulneratum superbũ; Humiliasti te, & humiliatus est superbus. De Christo humiliato ita dicit Apostolus. *Propter quod & Deus exaltauit illum & dedit illi nomen, quod est super omne nomen.* Ecce quomodo Christus per humilitatis viam descendit de cœlo & terram, & tamen non per aliam sed per eandem viam de terra ascendit ad cœlum. Ad hoc descendit humiliatus ad terram, vt humilitatis viam doceret; vt sic homines discerent expurgare vetus fermentum, quod eis de veteri homine remansisset. Ad hoc autem per humilitatẽ ascendit in gloriam, vt doceret non esse aliam viam perueniendi hominibus ad Deum, nisi per humilitatem. Ambula per humilitatem, & peruenies ad æternitatem, inquit Aug. Merito igitur suadet nobis Christus humilitatem tanquam viam salutis, o-

Matt. 19. Humilitas præ omnibus præcepta.

Matt. 11.

Luc. 6.

Philip. 2.

Luc. 19.

ser. 1 super psal. 85.

Philip. 2.

stca-

stendens, quod *qui se humiliat exaltabitur.* In quibus verbis tria describuntur. *Primo* superbiæ præsumptuosa elatio, cum dicitur; *Omnis qui se exaltat. Secundò,* humilitatis affectuosa subiectio, cum dicitur; *Et qui se humiliat. Tertio* annectitur vtriusque dispar & dissimilis iustissima retributio, cum dicitur; *Qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur.*

I.

Omnis qui se exaltat. Magna temeritas & præsumptio hominum est se magnificare & exaltare in loco mundi huius, qui est locus non gloriæ, non honoris, sed horroris & vastæ solitudinis. Deut. 32. *Inuenit eum in terra deserta, in loco horroris, & vastæ solitudinis.* Quæ ergo est stultitia ista, vt homo velit hic gloriari & gloriosus apparere, vbi potius lugere deberet, tanquam in valle lacrymarum & miseriæ? in quo *nescit, vtrum amore vel odio dignus sit?* Propter quod psa. in persona Domini nuncians dixit: *Dixi iniquis nolite exaltare cornu vestrum, nolite loqui aduersus Deum iniquitatem.* Et quia maior inæqualitas hominis ad Deum, quā superbia & gloria? per quam homo iniuriā magnam Deo facit, & quodammodo rapinam, dum vnicam sponsam sibi tantum soli reseruatam vsurpare contendit. Cum dicat Deus; *Gloriam meam alteri non dabo.* Vt igitur homo superbiam fugiat, quæ qualis, quanta, quam magna, quam periculosa sit, agnoscat. Malum enim non euitatur nisi cognitum. Licet autem sufficienter de huiusmodi peste iam alibi me dixisse recolo, nihilominus tamen ad inculcandū melius memoriæ superborū huius pestis malitiam, & exponendam eius impietatem, non pigebit ad præsens iterare sermonem, cum tanto dulcius fit menti fideliū de hoc audiendi præbere officium, quanto & reproborum per superbiam periculum, & electorum per humilitatem præmium melius innotescit. Si igitur superbi istud volūt vitare vitium; *Primo* cognoscant quale sit in se. *Secundo* qualē turbam vitiorū secū affert. *Tertio* quibus cautelis istud possit vitari. Quoad primū, sciendū ꝙ licet volūtas hominis in sua prima creatione sic fuisset formata libera, vt nulli esset subiecta nisi Deo, nec tamē hoc coactè, sed spontè, vt possint ei ad meritū facta sua reputari. Cui etiam datus fuit appetitus, quo desideraret summum bonum, summam gloriam, summā delectationem, quæ est Deus. Neque hic à quoquam, sicut & nunc, nisi ab ipso Deo satiari potuit. Verū iste appetitus suasu diaboli ita peruersus est, vt homo dimisso summo bono & summa delectatione diuinæ bonitatis, rebus transitorijs & caducis adhærens, in eis gloriam quęreret & delectationem. Et hęc vocatur superbia, per quam homo se magnum reputat seducens cor suum, cū sit miser & vacuus, gloriatur in diuitijs, quæ sunt terra & lutum. Hinc superbia est, quando aliquis extollit se supra illud, quod est sibi præfixum à diuina regula, vt dicit Th. contra quos Ap. dicit; *Nos autē nō in immensum gloriabimur, sed secundum mensurā, quam mensus est nobis Deus.* Mensura autem Dei est, ne aliquis glorietur in aliqua creatura, sed tantum in ipso, iuxta illud; *Qui gloriatur, in Domino glorietur.* Et ex hoc apparet verum dixisse Sapientem; *Initium superbiæ hominis est apostatare à Deo.* In hoc enim radix superbiæ consideratur, quod homo aliqualiter non subditur Deo & regulis ipsius. Hoc autem, quod non vult subijci, habet rationem peccati mortalis. Vnde superbia, secundum genus suum, est peccatum mortale, tamen interdum potest esse peccatū veniale. Sicut enim in alijs, quæ in suo genere sunt peccata mortalia, puta in fornicatione & adulterio sunt aliqui motus, qui sunt peccata venialia propter eorum imperfectionem, sc. quia præueniunt iudicium rationis, & sunt præter eius consensū, ita etiam circa superbiam accidit, quod aliqui mot⁹ superbię sunt peccata venialia, dum eis homo non consentit. Ex quo infero istud infallibile documentum, quod cum superbia est peccatum mortale, tunc est regina omnium vitiorum. Et benè dico regina propter eius animositatem. Nam castrum suum, quod semel possederit, potenter defendit, & ei præest & dominatur. Sed timeat sibi ista domina & regina, quæ licet ita fortis sit, tamen coram Deo valdè debilis est, quia est ad modum paleæ leuis, quæ ex eo quod semper superiorē appetit locū, super alios est.

2.2.q.16.

2 Cor. 10.

Ibidem.

Eccl. 10.

est. Et sic palea supra granum est, non propter eius valorem, sed eius leuitatem. Sic superbi super bonos sunt, quibus non immerito timendum est, ex eo quod dicitur Matth. 3. *Paleas autē comburet igne inextinguibili*. Nec mirum, quod sic eam Deus punit inextinguibiliter, quia tantū eam odit, quod nulli creaturæ in quocunque loco inuenta fuit pepercit. In cœlo namque nata est, & statim expulsa. In paradiso affuit, & mox eiecta est. Sic in Pharaone, Nabuchodonosor, Antiocho, Herode, & alijs grauissimè punita. Et quam viliter punita? De Lucifero clarissimo angelo fecit nigerrimum & deformem diabolum, quo nihil turpius aut horribilius. De Adam fecit hominem iumentis similem. *Comparatus est iumentis insipientibus &c.* De Nabuchodonosor fecit bouem; de Antiocho fecit putridum canem; de Herode fœtidissimum vermem. Et hoc est valdè mirabile, quod alia omnia peccata punit Deus quādoque pœna honesta; sicut homicidia & adulteria gladio, hæreses igne, fures patibulo, & quandoque per angelos, quandoque per homines; superbiam punit, etiam per vilissima & immundissima. Poterat Deus vrsis & leonibus Pharaonis superbiam domuisse, sed muscas immisit, vt rebus vilissimis vinceretur, qui maximum, scilicet Deum, vincere præsumebat. Similiter Dathan & Abiron viuos terra absorbuit. Sunt autem quatuor loca quasi quatuor castra huius reginæ. Dilatat enim regnum suum ad quatuor loca in homine, scilicet ad cor, os, manum, & habitum. De corde Ezech. 28. *Eleuatum est cor tuum & dixisti; Deus ego sum.* De superbia oris dicit Psal. 11. *Disperdat Dominus vniuersa labia dolosa, & linguam magniloquam* Et sequitur; *Qui dixerunt linguam nostram magnificabimus, labia nostra à nobis sunt, quis noster Dominus est?* De superbia dicit Psal. *Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam* De superbia habitus dicit Psal. 143. *Filiæ eorum compositæ, circumornatæ vt similitudo templi* Periculosa est autem ista pestis propter duo; *Primum* est, quia semper est causa subtractionis gratiæ diuinæ in homine. Vnde dicit Bern. Ecce lapis offensionis in via impij & cornua, superbia inuenta est in me, & Dominus declinauit à seruo suo in ira. *Secundum*, quia causa est non dandi gratiam, *quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam suam.* Iacob. 4. Vnde quidam legitur dixisse Alexandro Magno, qui superbus erat, Deus daturus erat tibi sapientiam, sed non habes, vbi eam recipias.

Superbia viliter & grauiter punita.

Psal. 48.

Exod. 8.

Num. 16.

Psal. 100.

Secundo, magnam turbam vitiorum secum adducit. Nam eam sequuntur ista vitia. Primo inanis gloria, quæ est inordinatus animi motus, quo quis propriam excellentiam desiderat, vt alios honore præcellat. Et causantur in hoc motu tria vitia, *Primo* quādo homo vult sibijpsi placere, & maiorem se reputare, quam in rei veritate est Et hoc est propriè superbia. *Secundo* quando homo vult apparere, vt ab alijs maior credatur, & in hoc studet eis placere vestibus, diuitijs, & sic de alijs Et dicitur inanis gloria. *Tertio* quando homo vult præire alios ad hoc vt alij sint sub eo. Et hoc dicitur ambitio, quam hic Dominus repræhendit; *Non discumbas in primo loco*, id est, nō ascēdas ambitiosè ad honores, vt primus videaris inter omnes, & alij videantur vltimi. Et iste gradus superbię valdè est cōtrarius Deo, propter quod de eo hic tangitur in Euangelio, quia cum omnia sint subiecta Deo, superbus vult esse supplius, & ita spoliat Deum debito honore, id est, vero suo dominio, quantum est in se, & ingratus est de beneficijs, quæ recepit, de quibus propriam gloriam quærit, non Dei. secundum Tho 2 2. q. 13. potest esse mortale peccatum, tunc cum quis gloriatur de aliquo facto, quod contrariatur diuinæ reuerentiæ; Vel cum quis bonum temporale, de quo gloriatur, præfert Deo; Vel cum quis intentionem suam refert ad gloriam tanquam ad vltimum finem, ad quem ordinat etiam virtutes & opera bona, & pro quo prætermittit, quæ sunt circa Deum, & tunc est semper mortale. Ex isto autem vitio vanæ glorię oriuntur alia vitia, sicut hypocrisis, inepta lætitia, iactantia, contentiones, præsumptiones, discordiæ, nouitatum inuentiones, & inobedientia. Sicut patet de primis parentibus, qui propter superbiam

ſuperbiam contempſerunt obedire Deo. Similiter filij Iſrael rebellauerunt Deo & Samueli. Ad quod reducitur inobedientia Chriſtianorum, qui nolunt ſuis ſpiritualibus vel ſæcularibus Prælatis obedire. Sicut dogmatizant Huſſitæ dicentes; Omnes ſumus æquales creati a Deo, non debet vnus alteri præeſſe. Hoc enim faciunt gentiles vt dicit Chriſtus. Sed non attendunt miſeri quod dicit; *Reddite, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo.* Et Apoſtolus. *Obedite præpoſitis veſtris.* Ex quo concluditur ſecundum Thomam, quod per fidem Chriſti non tollitur ordo iuſtitiæ, ſed magis firmatur. Ordo autem iuſtitiæ requirit, vt inferiores ſuperioribus obediant. Aliter enim non poſſet humanarum rerum ſtatus conſeruari.

De cautelis, quibus iſtud vitium poſſit vitari, ſciendum eſt, quod inter alia multa ſunt tria pręcipua remedia contra iſtud vitium. *Primum* eſt conſideratio melioris. Vnde Gregorius: Sicut incentiuum elationis eſt reſpectus deterioris, ita cautela humilitatis eſt conſideratio melioris. Refertur de quodam fratre, qui multum gloriabatur, quod multũ potuit vigilare & maturius alijs ſurgere, ita quod non putabat ſibi ſimilem. Beatus autem Bernardus videns eũ ita ſuperbire, dedit ſe ad hoc, quod ſemper maturius ſurrexit, & vigilauit quã ipſe. Ille verò conſiderans hoc fuit ab illa ſuperbia retractus, quia vidit ipſum meliorem. *Secundum* eſt cohabitatio humilium. Nam dicit Eccleſiaſt. *Qui communicat ſuperbo, induet ſuperbiam*; Sic qui cõmunicat humili induet humilitatem. *Tertium* eſt conſideratio propriæ vilitatis & fragilitatis, quia homo non eſt niſi vas ſtercorum. Vnde Mich. *Humiliatio tua in medio tui,* id eſt, in ventre, qui eſt medium corporis; quem ſi quis conſiderat, quod in eo non aurum, non margaritas, non lapides, ſed viliſſima quæq; portat, verè humiliabitur. Et tantum de primo.

I I.

Et omnis qui ſe humiliat exaltabitur. Humilitas eſt ſtatus ſubiectionis, ſicut ſuperbia eſt ſtatus dominationis. Et quia Chriſtus docuit diſcipulos ſuos diſcernere à diſcipulis diaboli per ſtatum ſubiectionis, cum dixit, *Reges gentium dominantur eorum, & qui poteſtatem exercent inter eos, benefici vocantur. Non ita erit inter vos, ſed qui maior eſt veſtrum, erit ſicut miniſter.* Luc. 22. Igitur patet quod veri diſcipuli Chriſti ſemper debent tendere potius ad ſubiectionem voluntariam quam ad principatum in hac vita, ſi volunt exaltari in futuro. Propter hoc dicitur hic; *Omnis qui ſe humiliat.* Talis fuit Chriſtus, qui de ſe ait; *Ego autem in medio veſtrum ſum, ſicut qui miniſtrat.* Ibidem. Iſtud oſtendit in lotione pedum Apoſtolorum. Vbi dicit Auguſtinus in Ioannem ſermone quinquageſimo quinto. Cum pater omnia dediſſet in manus ſuas, ipſe tamen non manus, ſed pedes lauit. Et cum ſe ſciret à Deo exiſſe, & ad Deum pergere, non Dei, non Domini, ſed hominis ſerui impleuit officium. Vnde de eo dicitur, Philippenſ. ſecundo. *Exinaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiens.* Philip. 2. Ex quo patet, quod non poteſt humilitas melius acquiri, quam in ſtatu ſubiectionis & obedientiæ. Ad quam quidem ſeruandam tria hominem inducunt; ſcilicet conſideratio propriæ vilitatis; *Secundo* conſideratio propriæ iniquitatis; *Tertio* conſideratio futuræ calamitatis. Conſideratio propriæ vilitatis inducit ad humilitatem.

Ad humilitatem ſeruandã tria inducunt.

I. *Conſideratio propriæ vilitatis.*

Non enim ex auro aut argento, non ex aere, vt volatilia; non ex aqua, vt piſces; non ex igne, vt ſidera, formatus eſt homo, ſed ex terra viliſſima, quæ eſt infimum elementum. Quam autem conceptus viliter, natus turpiter, & viuens miſerabiliter, quis audet ſalua reuerentia auditorum edicere? Hinc eſt, quod Dominus volens Adam ſtatim poſt lapſum ad humilitatem reducere, iſtam ei vilitatẽ ante oculos propoſuit dicens; *Memento homo, quia cinis es, & in cinerem reuerteris.* Geneſ. 3. Hoc eſt quod hodie clamat Iob ad memoriã omnium reducẽs; *Deficiet omnis caro, ſimul & homo in cinerem reuertetur.* Vbi dicit Greg. quod homo cũ humilitatis ſpiritu tangitur, quid aliud ſe eſſe quam Iob 34.

cinerem recordatur? Iam in cinerem Abraham reuersus fuerat dicens; *Loquar ad Dominum, cum sim puluis & cinis?* Et tamen
Gen. 18. viuentem carnem necdum in terram mors soluerat, hoc tamen apud se erant sancti, quod se futuros absque dubitatione præ-
Psal. 103. uidebant. Hinc alias dicitur; *Auferes spiritum eorum & deficient, & in puluerem suum reuertentur.* Quid autem spiritus eorum, nisi spiritus superbiæ nominatur? Tollatur ergo spiritus eorum & deficient, id est, subducto spiritu superbiæ nihil se esse cognoscent, & reuertentur in cinerem, id est, humilientur ex infirma conditione. Talis fuit Sapiens, qui considerans fragilitatem suæ naturæ dixit.
Sap. 7. *Sum quidem & ego mortalis homo, similis omnibus, & ex genere terreno illius, qui prior factus est.* Vnde Ecclesiast. *Quid superbis terra & cinis?*
Eccl. 10. Lib. 3. Epigr. 22. Narrat Macrobius de quodam rege qui dicebatur Anthoclea, qui alias dicitur Antheola, quod nunquam voluit comedere vel bibere de vasis aureis aut pretiosis, sed luteis. Sed cum quæreretur, quare id faceret; respondit, pro eo, quod licet esset rex Siciliæ, tamen fuit lutifigulus natione, & ideò in memoriam sui generis de talibus vasis comedebat. Sic nos deberemus dicere coram Deo illud Isaiæ. *Domine*
Isa. 64. *Deus, Pater noster es tu, nos verò lutũ.* Et Ie-
Ierem. 18. rem. *Sicut lutũ in manu figuli, sic vos domus Israel in manu Domini.* Ex quibus infero, quod sicut radix superbiæ est ignorantia sui, sic radix humilitatis est cognitio
Serm. 37. sup. Cant. sui. Vnde dicit Bernardus. De ignorantia tui venit ista superbia. Ex quo Bernardus trahit definitionem humilitatis dicens; Humilitas est virtus, qua homo verissima cognitione sui sibimetipsi vilescit. Et Hugo dicit, quod humilitas est ex intuitu propriæ conditionis & fragilitatis voluntaria mentis inclinatio. Vnde de B. Iob dicitur;
Iob 2. quod testa saniem radebat. Quod exponit Gregorius. Vnde enim testa, nisi ex luto conficitur. Quid verò est sanies corporis, nisi lutum? Saniem ergò testa perhibetur radere, ac si apertè diceretur; lutum tergebat luto. Pensabat quippè vir sanctus, vnde sumptum erat, quod gestabat, & fragmēto vasis fictilis vas fictile radebat. Hæc ille. Patet ergò quod cognitio propriæ vi-

tilitatis inducit humilitatem. *Secundò* consideratio propriæ iniquitatis inducit ad humilitatem. Sicut enim dicit Apostolus, 2. Consideratio propriæ iniquitatis.
In multis offendimus omnes; & ideò considerans homo iniquitatem suam & peccatum quod est contra eum semper, meritò humiliabitur tanquam debitor culpabilis Domini sui. Talis fuit ille qui de se ait; Iacob. 3. Psal. 118.
Priusquam humiliarer, ego deliqui, id est, hoc quod humiliatus sum, potius delictis meis attribui, quam meritis meis arrogaui. Et certè faciunt hoc bruta, quæ cum offendunt dominos suos, fugiunt & verecundantur. Sicut patet de cane & alijs, multò magis ergò debet hoc facere homo. Falco eo die, quo non capit prædam, ad manum domini non redit, quasi confusus. Leo beati Hieronymi, cui asinus fuit ad pascendum commissus, amisso asino & à latronibus subtracto multum erubuit, quia Dominum offendit. *Tertiò* consideratio futuræ calamitatis inducit ad humilitatē. 3. Consideratio futuræ calamitatis.
Nullum enim est animal, quod metu verberationis non mansuescat, & non deponat superbiam. Sicut patet de leone, qui ex verberatione canis timens etiam verberari, multum humiliatur. Ideo Propheta dicit de se *Afflictus sum*, scilicet prius, *& humiliatus sum nimis.* Si igitur peccator considerat futuram miseriam, quæ sibi est præparata, verè humiliabitur, & petet veniam & deponet superbiam. Psal. 37.

Ille humiliabitur, iste exaltabitur. Deus ita salubriter deijcit elatum, sicut erigit humilem, inquit Aug. Ista est ergo iustissima retributio diuina, vt superbi deprimātur, & humiles exaltentur, iuxta illud; *Tu populum humilem saluum facies, & oculos superborum humiliabis.* Et istud iam ostensum est in pluribus, sicut in Lucifero. De quo Isa. *Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris?* Et Iob: *Si ascenderit vsque ad cœlum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur.* Ecce qualis exaltatio vsque ad nubes, & qualis deiectio & depressio vsq; in sterquilinium, vbi omnes feces congregantur. Vnde in Psal. *Veruntamen fex eius non est exinanita.* Recta est ergo retributio diuini iudicij, de qua dicitur in psal. *Omnia cornua peccatorum confringam*, scilicet superborum. In psal. 3. Psal. 17. Superbi deprimuntur. Isa. 14. Iob 20. Psal. 74. Ibidem.

borum, *& exaltabuntur cornua iusti.* Nec mirum, quod cornua superborum deprimentur, cum hæc sint Deo multum abominabilia. *Quod hominibus altum est, abominatio est apud Deum.* Et: *Contemptibilis tu es valdè, Superbia cordis tui extulit te.* Et sequitur; *Si exaltatus fueris vt aquila, et si inter sidera posueris nidum tuum, inde detraham te dicit Dominus.* Econuerso autem humilitas semper exaltatur a Domino, & hic & in futuro. In præsenti siquidem exaltatur tripliciter; *Primo* quia talis illustratur sapiêtia diuina & intellectu, & clarius cognoscit, quæ sunt salutis vltra cæteros, iuxta illud; *Vbi humilitas, ibi sapientia.* Sicut dicitur; vbi maior vallis, ibi maiores radij solis Vnde Saluator agit gratias Deo Patri, *Quod abscondit sapientiam suam à superbis, & reuelauit eam paruulis*, id est, humilibus. *Secundò* quia talis accenditur diuino amore in affectu, iuxta illud; *Humilibus dat gratiam suam.*, scilicet diligendi se. Sicut videmus quod in maiori concauitate peluis, maior fit calor ignis. Vnde in speculo concauo ex reflexione radiorum solarium inceditur stupula. Sic ex nimia humilitate generatur calor dilectionis diuinæ. *Tertiò*, quia talis vltra cæteros prosperatur in bonorum operum effectu. Sicut patet de Dauid, quem de post fœtantes ouium tulit, & regem fecit. Similiter Saulem, cui dictum est; *Nonne cũ paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus factus es?* Vnde Ecclesiast. *Radices ducum superborum arefecit Deus, & plantauit mites pro eis. Deposuit potentes de sede.* Ecce tres prærogatiuæ, quibus in hac vita gratiæ exaltãtur humiles. Jn futuro etiam exaltabuntur tripliciter. *Primo* quantum ad visionem clariorem diuinitatis. Et hoc est summè delectabile. De quo Isa. *Ecce intelliget seruus meus*, scilicet humilis, *& exaltabitur, & eleuabitur, & sublimis erit valdè*, scilicet super cæteros. *Secundo* exaltabitur humilis vsque ad consessum dignitatis Angelicæ. Vnde Ecclesiast. *Sapientia humiliati exaltabitur caput illius, & in medio magnatorum consedere illum faciet.* Et iterum: *In medio populi sui exaltabitur, & in multitudine electorum habebit laudem, & inter benedictos benedicetur.* *Tertio* exaltabitur vsq; ad participationem hæreditatis æternæ. Vnde dicitur in Psalm. *Custodi viam eius & exaltabit te, vt hæreditate capias terram.* Notanter dicit *viam eius*, quæ est humilitas, quæ est via Christi, vt dictum est supra. Ad quam hæreditatem nos perducat Dominus noster Iesus Christus. Amen.

Psal. 77. *1 Reg 15.* *Eccl. 10.* *Luc. 1.* *Humiles exaltantur in altera vita.* *Isa. 52.* *Eccl. 11.* *Idem 24.* *Psal. 36.* *In exordio*

DOMINICA XVIII. POST TRINITATIS.

SERMO I.

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua. **Matth. 22.**

QVamuis iuxta Boetium omnis mortalium cura, quam multiplicium studiorum labor exercet, diuerso quidẽ calle procedit, nihilominus tamen ad vnum finem beatitudinis nititur peruenire. Ex aduerso tamen ipsa humana conditio multiplicibus impedita casibus, à consequenda huiusmodi beatitudine retrahitur & impeditur. Propter quod Boetius; Licet mentibus hominum veri boni naturaliter sit inserta cupiditas, tamen ad falsa eos deuius error abducit. Hæc ille. Quamuis igitur homo habeat appetitum naturalem consequendi beatitudinem, tamen sæpius errat in via tendendo ad beatitudinem. Propter quod opus est, vt via, qua ad summam peruenitur beatitudinẽ, ostendatur, & qualiter in ea debeat ambulare, *Vbi supra.*

lare, perfectè informetur. Huiusmodi via non est aliud, nisi puritas mentis & munditia cordis. Sicut ait Saluator *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Ad quam quidem puritatem cordis semper debemus aspicere, tanquam ad lineam omnes actus nostros regulantem. Hanc puritatem cordis Apostolus congruè sanctificationem appellat; *Habetis*, inquit, *fructum vestrum*, id est, præmium meritorum vestrorum, *in sanctificatione*, id est, in puritate mentis vestræ, *finem verò æternā vitam*. Licet autem ista puritas cordis multis alijs virtutum operibus, videlicet priuatione facultatum, contemptu dignitatum huius sæculi, acquiratur; efficacius tamen & perfectius acquiri non potest, quam perfecta charitate. Hinc B. Prosper charitas, inquit, est via, sine qua non ambulare possunt homines, sed errare; nec mirum, cum dicat Apostolus, quod omnia opera de genere bonorum sine charitate nihil sunt. Sicut nec fides, nec spes, nec eleemosyna, nec oratio, nec ieiunium, & quæcunque alia, meritoria sine charitate esse non possunt; propter quod dicit eam excellentiorem viam alijs, eò quod ipsa est causa & principium omnium meritorum. Nec solum principium, sed etiam finis, quia *finis præcepti charitas*. Sed qualis charitas, statim subdit ibidem, *de corde puro & conscientia bona* Sed quia vt dicit Bernardus anima hominis legem Dei amisit, necessario est ab homine docenda, quomodo videlicet homo purgetur, quomodo proficiat, quomodo solidetur in dilectione Dei. Hoc autem fiet, cum homo diliget Deum ex toto corde, per quod purgabitur à vitijs; ex tota anima, per quod proficiet in virtutibus; & ex tota mente, per quod solidabitur & confirmabitur in perfectione sanctitatis. Quia igitur homo oblitus est præceptorum à Deo per Moysen traditorum, venit Filius Dei & factus est homo, vt homo homines doceret benignus. Vnde interrogatus à quodam legisperito, quæ sit via salutis, respondit; *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* In quibus verbis tria tanguntur *Primò* iniungitur præceptum perfectissimū, *diliges*. *Secundò* obiectum delectabilissimum, *Dominum Deum tuum*. *Tertiò* addit modum regulatissimum & ordinatissimum, cum dicitur; *Ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua &c.*

Matth. 5.

Rom. 6.

Puritas mentis maximè acquiritur charitate.

De vita contemplatiua.

1. Cor. 13.

1. Cor. 12.

1. Tim. 1.

Libr. de amore Dei.

De charitate Dei homo instruendus.

Proposit.

I.

Diliges. Præceptum de dilectione Dei in se perfectissimum est; quia ipsa dilectione habita, habentur omnia, & ipsa deficiente, omnia deficiunt. Propter quod Apostolus vocat eam radicem & fundamentum. *In charitate radicati & fundati. Radicati*, scilicet ad modum arboris ad fructificandum, quo ad vitam actiuam; & *fundati*, scilicet ad modum domus ad protegendum & quiescendum, quantum ad vitam contemplatiuam. In hoc ergò præcepto istud est perfectissimum & excellentissimum, quia est quodammodo vita, & dat vitam omnibus præceptis, iuxta illud Gregor. Nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si non manserit in radice charitatis. Ideò Apostolus meritò vocat eam maiorem spe, fide, & alijs virtutibus. Et Christus vocat hic *maximum & magnum mandatum*, & hoc propter eius perfectionem, quia in ea alia omnia perficiuntur. Patet autem eius perfectionis excellentia ex septem causis. *Primo* propter eius dignitatem. Nam aliæ virtutes sunt quasi terrestres, quia in terra generantur, & in terra finiuntur, sicut est spes, fides &c. Sed ista est in cœlo generata & in cœlo perpetuo regnabit sine fine. Vnde Bernardus dicit, quod dilectionis locus quantum ad eius natiuitatem est ipse Deus. Ibi enim est nata, ibi alita, ibi prouecta, ibi ciuis, non aduena, sed indigena. A Deo enim solo amor datur charitatis, & in ipso manet. Ex quo patet, quod origine dignior est charitas cæteris, quia Deum habet locum natiuitatis suæ & mansionis perpetuæ. Nulla enim alia Deus viuit nisi lege charitatis, dicit Bernardus. Lex, inquit, Domini charitas est, quę Trinitatem in vnitate quodammodo colligat in vinculo pacis. *Secundo* patet eius perfectionis excellētia, propter merendi cau-

Charitatis præceptum perfectissimum.

Ephes. 3.

Gregor. homil. 27.

1. Cor. 13.

Charitatis perfectio apparet ex 7.

1. Origine dignissima est.

De amore Dei cap. 3.

Vbi supra cap. 6.

2. Mater virtutum est.

salita-

salitatē. Ipsa .n. est causa omniū meritorū, mater omnium virtutum, iuxta illud Sap. 7. *Ignorabam, quoniam bonorum omnium mater est.* Propter quod dicit Glossa super illud. 1. Ioan, 3. *Qui non diligit Deum, non est ex Deo.* Et etiam Aug. hom. 5. super Canon. prædictam; Quicquid vis habe, si hanc solam non habeas, nihil tibi prodest. Alia nō habeas, hanc solam habe, omnia implesti præcepta, eo quod plenitudo legis est dilectio. Ex quo infero, quod nullus potest aliquid facere meritoriè sine charitate. Hieronymus super illud Amos; *Odi & proieci festiuitates vestras*; dicit; Qui sine charitate videntur ieiunare, dare eleemosynas, pudicitiam polliceri, quæ holocausta sunt vera, non ea suscipit Dominus. Ex hoc patet quod opera de genere bonorum apud schismaticos aut hæreticos non sunt meritoria, quia sunt extra charitatem vniuersalis Ecclesiæ, in qua solum est charitas. Vnde licet extra Ecclesiam vniuersalem potest haberi fides & baptismus, vt dicit Aug. non tamen charitas, quia Ecclesia non est nisi collectio in charitate. Vnde August. dicit, quod talibus non prosunt aliqua opera ad salutem, nec etiam mors pro Christi nomine suscepta. E conuerso verò etiam minima opera magni sunt meriti, si fuerint in charitate. *Qui dederit calicem aquæ frigidæ in nomine meo, non perdet mercede.* Hinc Aug. super illud 1. Ioan. 3. *Deus charitas est*, dicit quod habens charitatē, potest facere quicquid vult, & erit sibi meritorium. Dilige, inquit, & quicquid vis fac. *Tertiò* patet excellentia perfectionis eius propter eius diuturnitatem. Nam *siue prophetiæ euacuabuntur, siue linguæ cessabunt, siue scientia destruetur, charitas tamen nunquam excidit.* Ex quo Apostolus concludit eius perfectionem, quia nunquam cessabit. Nam in vita æterna non erit prophetia ad prædicendum futura, nam omnia erunt præsentia. Videndo enim Deum videbuntur omnia. Similiter non erit donum linguarum sicut modo, quia non erit opus, vt quis lingua alium doceat de dubio, cum omnia erunt certa & erunt omnes docibiles Deo. Similiter scientia cessabit quantum ad discursum, & quantum ad scientiam acquisitam. Similiter fides cessabit, quia non per speculum sed clarè Deus videbitur. Similiter spes cessabit, quia conuertetur in rem certam. Sed charitas non cessabit, sed magis augebitur, iuxta illud; *Ignis est in Syon* *Isa. 31.*
& caminus in Ierusalem. Et in hoc perficietur potius quam corrumpetur, quia imperfectio viç, quæ est amor habiti & nō habiti, visi, & non visi, tunc ab ea remouebitur, & erit amor solum habiti & visi, vt
dicit Tho. Hinc Apostolus; *Veniente quod* *In 3. sent.*
perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. *dist. 31.*
Veruntamen secundum Thomam non a- *1. Cor. 13.*
lia, sed eadem numero charitas erit in patria, quæ nunc est in via. *Quartò* patet ex- *4. Est consumma-*
cellentia perfectionis eius propter aliorū *tix omni-*
bonorum perfectionem. Ipsa enim est cō- *um bono-*
summatio omnium virtutum. *Finis præcep-* *rum.*
ti est charitas. Quod exponit Gorra. Charitas est finis præceptorum consumma- *1. Tim. 1.*
tione, sicut domus finitur, quando con- *Psal. 118.*
summatur, De quo in Psalm. *Omnis consummationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis.* Est etiam finis consummatio-
nis vitiorum, quia *vniuersa delicta operit* *Prou. 10.*
charitas. Similiter est finis miseriarum in gloria, vbi non erit timor de miserijs,
quia perfecta charitas foras mittit timorem; *1. Ioan. 4.*
timor autem pœnam habet, primo Ioannis quarto. Et præterea; *est finis intentione*, quia omnia debent fieri propter eam. Vn-
de Apostolus; *Omnia vestra fiant in chari* *1. Cor. 16.*
tate. Hæc Gorra. *Quinto* patet excel- *5. Est sua-*
lentia propter eius suauitatem. *Iugum e-* *uis.*
nim meum suaue est. Et loquitur ibi de iugo dilectionis, qua diligitur Deus & proximus, quæ suauis est & leuis, quia amanti nihil est difficile, Psalm. trigesimo ter- *Psal. 33.*
tio. *Suauis est Dominus &c. Sexto* patet *6. Lata est*
eius excellentia propter eius extensionem *Psal. 118.*
De qua in Psalm. *Latum mandatum tuum* *Ephes. 3.*
nimis, Ephes. tertio. *Vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas, & profundum.* Latitudo charitatis secundum Gorran. est
vsque ad inimicos. Matthæi quinto. *Dili-* *Matth. 5.*
gite inimicos vestros. Quod si cum eis regnum cœlorum volumus, & beneficia in necessitate exhibemus. Longitudo eius consistit in perseuerantia meritorū Matthæi 5. *Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.* Sublimitas eius consistit

Col. 3. in intentione præmiorum. *Quæ sursum sunt quærite.* Et profundum consistit in humilitate, ex consideratione diuinorum iudiciorum. *Iudicia tua abyssus multa.* *Septimo* patet eius excellentia propter eius vtilitatem, de qua Augustinus. Habe charitatem, & prosunt tibi omnia. Et: *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa.* Ex his respondetur ad quæstionem qua quæritur; Cur Deus solam dilectionem vltra alia præcepta præcipit ita districtè, sic quod eam suum speciale & singulare mandatum appellat, cum tamen & alia præcepta sua sint. Qui enim præcipit, diliges Deum, idem præcipit, non occides &c. vt dicit Iacob. Ad quod breuiter potest dici, quod hoc est propter eius maximam perfectionem, de qua dictum est. Vnde Deut. dicitur; *Et nunc Israel, quid Dominus Deus tuus requirit à te, nisi vt diligas eum?* Voluit autem vltra alia præcepta hoc suum vocare propter eius facilitatem. Nam, sicut dicit Augustinus, potest mihi aliquis dicere; Non possum ieiunare, non possum eleemosynam dare, & in monasterio Deo seruire; sed nunquam potest dicere, non possum diligere. Nihil enim tam facile quam amare, & illum maximè, à quo habes tot bona, scilicet naturæ, fortunæ, gratiæ, & gloriæ. Dicitur ergo singulare mandatum Christi, quia istud solus Christus in mundum veniens præcepit, sicut patet hic. *Secundo*, quia de ipso solo hominem tentat & probat *Tentat vos Deus, vt sciat*, id est, scire vos faciat, *Vtrum diligatis eum an non.* Quod fit per flagella, & aduersitates, per quas homo apparet an diligit Deum. *Sicut enim fornax probat vasa figuli, & ignis aurum, ita tribulatio iustum.* *Tertio* dicitur singulare mandatum, quia de ipso solo homo remunerat *Repromisit Dominus coronam, his qui diligunt illum.* Et Apostolus ad Cor. *Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quanta Deus præparauit diligentibus se.* Qualiter autem diligendus sit Deus, patet supra in dominica decima tertia. Et hic in primo sermone tactum est aliqualiter.

[Margin: 7. Vtilis est. — Sap. 7. — Charitas cur dicatur præceptum Christi. — Iacob 2. — Deut. 10. — Ibidem 13 — Eccl. 27. — Iacob. 1. — 1. Cor. 2.]

* *
*

II.

Dominum Deum tuum. Diligere Deum, vt dicit Prosper, est voluntatē rectam ab omnibus terrenis cupiditatibus ac præsentibus auertere, & ad solum Deum conuertere, ipsumque sibi inseparabiliter vnire. Hoc autem delectabilissimum est super omnia, vt dicit Augustinus. Diligamus id, quo nihil melius est, hoc est Deus, cui si aliquid diligendo præponimus vel æquamus, nos nescimus diligere. Tanto enim nobis melius est, quanto in illum imus, quo nihil melius est. Imus autem non ambulando, sed amando, quem tanto habebimus præstantiorem, quantò eundem amorem, quo in eum tendimus, poterimus habere puriorem. Hæc ille. Ex quibus patet, quod anima humana debet merito Deum suum tanquam obiectum delectabilissimum diligere, cui simile non potest inuenire. Vnde Anselmus alloquendo animam dicit; Cur per multa vagaris homuncio? ama illud, quod est primum & summum delectabile. Et verè sic est. Nam omnia alia appetūtur & diligūtur propter alia, sed solus Deus propter se, iuxta illud Psalm. *Quid enim mihi est in cœlo? & à te quid volui super terram?* quasi dicat, nihil nisi te. Alia enim præter Deum delectant particulariter, superficialiter, & temporaliter, sed Deus generaliter, intimè, & durabiliter. *De primo* patet, quia alia delectant solum gustum, vt sapida, non tamen auditum. Aliqua auditum, non tamen visum, vt sonora &c. Deus autem generaliter, quia generale bonum est, & omnis boni particularis causa, vt dicit Anselmus. *De secundo* patet, quia alia delectant superficialiter, & quasi exterius, Deus autem intimius; & ideò profunde. Solus enim Deus substantialiter animam penetrat, & ideo medullitus eam delectat. *De tertio* patet, quia alia omnia delectant trāsitoriè, sed Deus æternaliter. Et ratio, quia omnis creatura de se mutabilis est, & ideò eius delectatio est finita & terminata; vnde eius delectatio habet fastidium, cum satiata fuerit anima. Non sic amat delectatio diuina, quæ finem non habet. Ex hoc inse-

[Margin: De contempl. vitæ. — Obiectum amoris delectabilissimum Deus. — Epist. 46. ad Macedonium. — Psal. 72. — Deus delectat: 1. Vniuersaliter. 2. Intimè. 3. Æternaliter.]

ro, quod Deus debet diligi vltra omnes creaturas, quæ hominem possunt delectare, & per consequens debet accipi in amicum per voluntariam dilectionem vltra omnes creaturas tanquam summum delectabile. Sunt autem multa, quæ si considerentur in comparatione creatoris, mouent hominem ad diligendum Deum super omnia. Tria namque sunt, propter quæ homo prçeligit aliquem diligere. *Primo* naturæ conformitas. *Secundo* præsentialitas. *Tertio* vtilitas. Et ista sunt quasi communia, propter quæ quis diligitur. Alia autem sunt specialia, sicut consanguinitas, secundum quam Pater præponitur in dilectione extraneo; & vxor parentibus. Item fidelitas; Item amicabilitas, quæ omnia si considereutur in Deo, præeligitur meritò, vt ab homine diligatur. *De Primo* patet. Ex quo enim homo diligit hominem propter naturæ cõformitatem, Deus voluit fieri homo, & ideo magis diligendus omni homine. Et hoc propter tria secundum Thomam in tractatu de dilectione Dei, quæ sunt, causa, status, & duratio. Propter causam primo. Si enim es amicus hominis, multò magis eius, qui factus est homo propter te, scilicet erudiendum verbis & exemplis, & reficiendum cibo corporis & sanguinis. De statu patet. Nam si amicus es illi, qui simpliciter est homo, multo magis Deo, cum etiam inter homines magis diligas esse amicus magnatum, quam inferiorum, *Tertio* ob durationem. Nam si amicus es hominis, qui quotidie deficiens tendit ad hoc, vt desinat esse homo, potius eius, qui nunquam desinit esse homo. *Secundo amas hominem quia præsens est.* In hoc præponderatur Deus tripliciter, quia præsens intime, semper, & vbique. Homo dicitur præsens, quia iuxta te; sed Deus præsentior, quia intra te. Homo quandoque præsens, quandoque absens tibi est, sed nunquam Deus absens tibi, licet tu absentes te præsenti, vt ait Aug. in lib. confess. Domine mecum eras, ego autem tecum non eram, scilicet propter peccatum. Homo, cui es amicus, alicubi est præsens, & alicubi absens, Deus autem vbique præsens. *Si ambulauero in medio tribulationis, viuificabis me.* O si in medio tribulationis tecum est, multò magis in medio prosperitatis. *Tertio* amas hominem propter vtilitatem. In hoc autem tripliciter præponderatur Deus. Nam circa hominem ponderatur vtilitas, quia magis, quia multa, quia diuturna. Sed ista omnia excedit Deus vtilitate sua. Triplex est vtilitas in amico, scilicet adeptio boni sui, impẽsio boni tui, diminutio mali tui. *Primo* ergo amicus es eius, qui tibi communicat bona sua; sed in hoc euidenter præpõderatur Deus, quia tibi cõmunicãs dat se & sua donat, q̃ sũt digniora in substãtia, maiora in quãtitate, & plura & permanẽtiora & oportuniora. Quis .n. amicus det tibi filiũ suũ in seruitutem, sicut Deus? *Sic Deus dilexit mundum, &c.* Et filius fatetur; *Seruire me fecistis in iniquitatibibus vestris.* Aut quis ita diligit, vt spiritum suum det homini? & tamen Deus hoc fecit; *Mittet Pater in nomine meo spiritum.* Certè magna & multa donauit de præterito, & donat de præsenti, & donabit in futuro maiora. Jtem quod homo amicus dat tibi, potius est mutuum quam donum, quia redditionem expectat. *Amice accommoda mihi panes.* Sed Deus nihil dat mutuo, *quia bonorum nostrorum non indiget.* *Secundo* amas illum amicum, cui libenter communicas bona tua, vt delecteris cum eo. Eo quod secundum Senecam nullius rei iucunda est possessio sine socio. In quo tamen non potes cognoscere verum amicum à ficto, iuxta illud Ecclesiast. *Non cognoscetur in bonis amicus, nec abscondetur in malis inimicus.* Quod exponit Thom. quia non cognoscitur, vtrum sit amicus personæ vel rerum. Nam secundum ipsum citius inuenies, qui diliget te propter tua, quam tua propter te, *Quoniam est socius mensa, & non permanebit in tempore necessitatis.* Vnde Poeta.

Cum fueris fœlix, multos numerabis amicos,
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Non sic autem est Christus, qui communicãtibus bona sua semper est fidelis amicus, nec derelinquit in aduersitate quacunque, sed semper amat, iuxta illud; *Cũ ipso sum in tribulatione.* *Tertio* amicus es eius, qui tecum participat mala tua, vt anihi-

3. Vtilitas

In amico triplex vtilitas.

1. Communicatio boni ipsius.

Ioan. 3.
Isa. 43.
Ioan. 14.

Luc. 12.
Psal. 15.

2. Communicatio boni tui.

Eccl. 12.

Eccl. 6.

Psal. 90.

3. Communicatio mali tui.

nihilet, vel saltem diminuat. Hoc autem Christus fecit, qui annihilauit omnia mala nostra. Quæ, secundum philosophum, sunt quinque, scilicet infamia, quam ipse pertulit, quia ei dictum est; *Seductor ille*; vnde quidam dicebant, quia bonus est. Alij non, sed seducit turbas. Et vocatus est potator vini, & vorator carnium. *Secundum* malum inopia, quam ipse sustinuit, quia *vulpes foueas habent, filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. Cū diues esset, propter nos egenus factus est, vt eius inopia diuites essemus. Tertium* malum ægritudo, quam ipse sustinuit. *Verè languores nostros ipse portauit. Quartū* malum inimicitiæ, quas Christus sustinuit, iuxta illud. *Nunc autem & viderunt & oderunt me. Quintum* est mors quam ipse sustinuit. *Maiorem dilectionem nemo habet, nisi vt ponat quis animam suam pro amicis suis.* Sunt & alia specialia, propter quæ diligūtur magis aliqui, sicut propter consanguinitatem, fidelitatem, & amicabilitatem. *Primo* propter consanguinitatem plus diligitur pater & mater, quam auus vel filia proximi, vel soror, vel frater, multò magis ergo diligendus est Pater cœlestis, à quo habetur imago sanctæ Trinitatis. Si amo patrem, à quo habeo materiam corporis, causam libidinis, originem reatus; multò potius, qui creauit animam, fecit corpus, possedit vtrumque. *Nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creauit te?* Si amas fratrem gemellum, qui vtrique diuidendo tecum hæreditatem, diminuet tibi eam & patrimonij censum. Amas eum, qui quantitate tecum natus est, diminuit tibi quasi iniurias maternum lac, & adhærēs vberi occupat locum tuum; multò magis ama illum, per quem creuit tibi amor paternus, & per quem hæres efficieris. Si diligis illum, qui quandoque te tradit in mortem, iuxta illud; *Frater fratrem tradet in mortem*, quantò magis illum, qui seipsum tradidit pro fratribus in mortem? Cæterum si diligit homo vxorem suam, propter quam relinquit patrem & matrē; & hoc propter tria, scilicet propter fidem, prolem, & sacramentum; quantò magis diligendus est iste, qui est fide firmior; prole fœcundior, & sacramento sanctior? Cæterum si amas amicum propter fidelitatē, qui tamen superueniente nouo dimittit antiquum, & in prosperitate diligit, in aduersitate relinquit, quantò magis Christum, qui nullum excludit pro alio; qui diligit ante omne tempus, & post omne tēpus, propter ista bene dicitur. *Diliges Dominum Deum tuum.* Nihil enim sic huiusmodi reddit Deum amabilem, sicut isti sensibiles effectus, & vtilitates quodammodo palpabiles, quos homini quotidiè impendit. Et ideò non est dictum; *Diliges Deum*, sed additum est, *tuum*, propter beneficia præmissa, quæ eum faciunt specialiter Deum hominis, quamuis sit Deus totius creaturæ.

Mala nostra 5.
1. Infamia.
2. Inopia. *Luc. 9.* *2. Cor. 8.*
3. Aegritudo, Isa. 53.
4. Inimicitiæ. Ioan. 15.
5. Mors. Ibidem.
Specialia motiua ad amandum.
1. Consanguinitas.
Deut. 32.
Luc. 21.
2. Fidelitas.

III.

Ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente tua. Ac si diceret secundum Augustinum. Diligat Deum oculus tuus, manus tua, pes tuus, & omnis sensus tuus, & tu totus diligas Deum. Tria autem hic præcipit, scilicet diligere ex toto corde, ex anima, ex mente; vt totum hominem cōprehendat. Cor est membrum principale in homine; Anima est spiritus, quo homo viuit; Mens est, prout est separata à corpore, vt Angelus. Et secundum hoc dicit Thomas, quod homo tripliciter obligatur ad diligendum Deum, vt siue in corpore, siue extra corpus sit, semper diligat Deum. *Primo* ergo dicit; *Diliges ex toto corde. Ex corde enim procedunt cogitationes malæ, homicidia, furta, & cætera.* Similiter & bona, iuxta illud; *Bonus homo de thesauro cordis profert bona.* Ex toto ergo corde iubemur diligere, vt diligamus non tantum cogitationibus, sed etiam ore; nec tantum ore, sed etiam opere, iuxta illud; *Non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate.* Sed de multis hodiè dicitur illud. *Dilexerunt eum in ore suo & lingua sua mentiti sunt ei.* Natura cordis est secundum Thomam in sex proprietatibus, quæ congruunt valdè actui dilectionis. Est enim cor in complexione siccum & calidū, & hæc est ignea natura ad significandum, quod cordi naturale est calere, imò ardere per amorem. Vnde dicit Hugo; Vita cordis

Serm. Ad visit. infirmorum.
Deus diligendus ex toto corde.
Matt. 15.
Matt. 12.
1. Ioan. 3.
Psal. 77.
In tract. de dilect. Dei.
Cordis proprietates sex.

cordis amor eſt;& ideo impoſſibile, vt ſine amore ſit cor, quod quærit viuere. Pſal. 38. *Concaluit cor meum intra me.* Sed quia calidum, conſequitur leue & ſurſum mobile, ad ſignificandum, quod cor hominis debet eleuari & moueri ſurſum ad cœleſtia. Sed hoc conquæritur propheta dicens; *Filij hominum vſquequo graui corde*. Nec mirum; quia *hodiè refrixit charitas multorum*. Matt. 24. Cor eſt in ſuperbia ſolidum, ne facilè voluptatibus diſſoluatur. Sed hoc conquęritur vidua Iudith. *Cor Holofernis concuſſum eſt.* *Tertio* cor eſt inferius acutum, ſuperius latum, vt temporalia tanquam inferiora modicum attingat, & ad cœleſtia dilatetur. Iſa. 60. *Mirabitur & dilatabitur cor tuum.* Item quarto interius eſt concauum, in ſignum, quod per creaturas ſufficienter impleri non poteſt. Quinto duplici impletur motu, ſcilicet conſtrictionis & dilatationis. Conſtrictionis ideo, vt expellantur ſuperflua; Dilationis ideò, vt attrahatur aër ad mitigationem nimij caloris. Ex corde ergo amat, qui prudenter diſcernens expellit ſuperflua & impedientia, & attrahit neceſſaria ad amandum adiuuantia. Vnde dicit Auguſt. quod prudentia eſt amor, ea, quibus adiuuamur, ab his, quibus impedimur, prudenter ſecernens. Sexto cor eſt primum organum ſentiendi, & ideo congruè primi mandati actio ab ipſo & per ipſum debet ſenſibilis fieri. Benè ergo præcipitur dilectio ex corde, ad innuendum, vt in quo eſt principium vitæ animalis, in eo etiam ſit & vitæ gratuitæ. Nam ſicut, qui non viuit ex corde, mortuus eſt, ita *qui non diligit, manet in morte.* Sed additur, *ex toto corde*, quia diuiſio cordis cauſat mortem; iuxta illud Oſeæ 10. *Diuiſum eſt cor eorum, nunc interibunt.*

Secundo præcipitur dilectio ex tota anima. Anima autem ſecundum philoſophum eſt quæ dat eſſe homini. Sicut autem anima corpus viuificat, ſic Deus animam; Et ita Deus eſt vita animæ. Meritò ergo hic dicitur, vt ſicut corpus diligit animá, ex qua habet vitam; ſic anima debet diligere Deũ, ex quo etiam habet vitam. Et ſicut corpus amiſſa anima multo deformius eſt quam nondum animatum; ſic anima per peccatũ actuale plus deformatur & magis puniatur, quam ſi non fuiſſet in corpore animato, iuxta illud; *Melius erat illi ſi natus non fuiſſet.* Tria autem habet corpus ab anima; ſc. viuere, ſentire, & moueri. Sic anima à Deo habet vitam gratiæ, iuxta illud Apoſt. *Viuo ego, iam non ego, viuit autẽ in me Chriſtus.* Et per hoc obligatur anima ad diligẽdum Deum, vt ex iſta vita gratiæ perueniat ad vitam æternã. Ad hoc enim venit Chriſtus, iuxta illud; *Ego veni vt vitam habeant & vt abundantius habeãt*, ſcilicet in futuro. *Secundo* habent ſenſum. Sic anima nihil deberet ſentire, niſi quæ ſunt ſaluris. Philip. 2. *Hoc ſentite in vobis, quod in Chriſto Ieſu.* ſc. compatiendo Chriſto ſicut corpus animæ. *Tertio* habet motum; ſic anima non debet moueri, niſi ad voluntatem Dei & ad beneplacitum ſuum. Quod Apoſtolus vocat agi per Spiritum ſanctum, iuxta illud; *Qui filij Dei ſunt, ij ſpiritu Dei aguntur.* Sed de multis verum eſt hodiè, quod non viuunt niſi ſibijpſis, non Deo, vt illi, qui non comedunt vt viuant Deo, ſed viuunt vt comedant & ſeruiant gulæ, *quorum Deus venter eſt, & gloria in confuſione ipſorum.* Alij etiam ſunt, qui non ſentiunt, quæ Dei ſunt, ſicut animales homines, quibus ſtultitia ineſt. De quibus Apoſt. *Animalis homo non percipit ea, quæ Dei ſunt.* Alij ſunt, qui non mouẽtur ad aliquod bonum, ſed ad omne malum. Prou. 1. *Pedes eorum ad malum currũt.* Et Pſal. 13. *Veloces pedes eorum ad effundendũ ſanguinem.* Et ſequitur, *Contritio & infœlicitas in vijs eorum, & viam pacis non cognouerunt.* Et ſunt illi, qui abſque timore Dei ad omne malum mouentur. Vnde ſequitur; *Non eſt timor Dei ante oculos eorum.* Eccle. 8. *Abſq; vllo timore filij hominum perpetrant mala.*

Matt. 26. Marci 14.

Corpus tria ab anima habet.

Gal. 2.

1. Vitam.

2. Senſum

3. Motum.

Rom. 8.

Philip. 3.

1. Cor. 2.

Tertio præcipitur dilectio ex tota mẽte. Anima hominis dicitur mens, inquantum eſt ſeparata à corpore, ſicut angelus dicitur ſpiritus. Sed à theologis dicitur mens, à philoſophis verò dicitur intellectus. Ex hac ergo ſubſtãtia animæ iubemur diligere Deum, vt ſicut ipſa eſt imago diuinæ ſubſtãtię ſimplex & inuiſibilis & incorruptibilis, omne ſenſibile, omne corruptibile, nobilitate ſua tranſcendens; Sic Deum, cui ſimilis eſt, & nihil aliud diligat, & ei per amorem vniatur, vt ſimile ſimili congaudeat.

3 Deus diligendus ex tota mente.

Sed multi sunt obliti istius dignitatis, quasi non haberent in se intellectum seu mentem, vt homines brutales. De quibus dicit psal. 31. *Non fieri sicut equus & mulus, in quibus non est intellectus.* Nō sic autem nos, sed attendentes nobilitatē nostram, diligamus Deum, cuius imago sumus. Quatenus per dilectionem nostram ipse nos diligere dignetur hic per gratiam, & in futuro per gloriam. Ad quam nos perducat, qui sub & supra regnat.

DOMINICA XVIII. POST TRINITATIS.

SERMO II.

Diliges proximum tuum sicut teipsum. Matt. 22.

Dilectio Dei & proximi sunt connexa.

De fide & operibus.

ITA connexa sunt ista duo, dilectio Dei & proximi, inquit Augu. quia neque dilectio Dei potest esse in homine, qui non diligit proximum, nec dilectio proximi in eo, qui non diligit Deum. Sicut ergo necesse fuit homini dare præceptum de dilectione Dei, ita de dilectione proximi, cum alterū sine altero stare non potest. Nam ille solū seruat in se Dei dilectionem, qui à charitate non dijudicat proximum. Vnde dicit Isidorus; Qui à fraterna societate secernitur, à diuinæ charitatis participatione priuatur, nec poterit Deum diligere, qui in proximi noscitur dilectione errare. Hæc ille. Merito igitur Saluator post præceptū dilectionis suæ adiunxit præceptum dilectionis fraternæ, dicens; *Diliges proximum tuū sicut teipsū.* In quibus verbis tria tangūtur; *Primo* charitas fraterna præcipitur cū dicitur; *Diliges Secundo* obiectum congruū eiusdē charitatis proponitur, cum dicitur; *proximū tuū.* 3. modus debitus implēdi præceptum describitur cum dic. *sicut teipsum.*

Isid. l. 2. de sum. bon. cap. 3.

Propo sit.

I.

Diliges. Ac si diceret diligis Deū, qui est caput tuū, diligis & proximū tuum, qui est mēbrū tuū, & eius. Sumus .n. inuicē mēbra & Christi. Quare inuicē diligendi. Nec immeritò. Sine fraterna .n. dilectione corpus Ecclesiæ mysticū, sc. corpus cōpositum ex multis fidelibus sub vno capite Christo & vnitate fidei collectū durare non potest, etiā vno momento sine charitate proximorū, *quæ sola est vinculū perfectionis*, eò quod per ipsum omnia mēbra, quantūcunq; diuisa per orbē terrarū, copulantur & cōiunguntur. Hinc dicit Apost. *Multa mēbra estis, vnū autē corpus.* Et Aug. dicit, ꝙ charitas est quæ colligat & viuificat omnia mēbra, per quā, vt dicit idē, oēs proximi ad inuicē vnū sunt, ita vt per charitatē bonum omniū sit singulorum. Tria autem mouent hominē ad diligendum proximum. Diligere siquidem debet quilibet proximū propter præcepti necessitatem; propter præcepti vtilitatem; propter præcepti iucunditatem. *Primo* ista dilectio fraterna est necessaria. Dicit enim Apost. Rom. 13. *Nemini quicquā debeatis nisi vt inuicem diligatis.* Quod verbū tractans Aug. dicit; Charitas quanto plus impenditur, tanto plus debetur. Et nos tāto magis eam debemus, quanto amplius impendimus. Et idem alibi; Si debeo charitatem, quæ sola reddita semper retinet debitorem. Redditur enim, cum impenditur, debetur, etiam si reddita fuerit. Hæc ille. Cum igitur dilectio fraterna sit debitū, merito est ex necessitate reddendum; cū scriptum sit; *redde quod debes.* Matth. 18. Ex triplici necessitate tenetur homo diligere proximum tanquam debitor soluere creditori debitum; videlicet ex debito naturæ; ex debito legis diuinæ; & ex debito legis humanæ. *De primo* patet. Nam videmus, quod omnia creata tendunt ad inuicem, volatilia ad sibi similia conueniunt, *& omne animal diligit sibi simile.* Eccl. 13. Vnde & formicæ sic se diligunt, vt plures in vna domo morentur, multæ aues similes volant, multa animalia simul pascuntur, & ita

ita omnia ad vnionem & dilectionem naturaliter tendunt. Apes quoque sub vno rege habitant, omnes simul mella conficiunt, omnia membra inuicem se supportãt, simul laborant, simul quiescunt. Si ergo faciunt hæc bruta & insensata, quanto magis homines ratione & intellectu vigentes, inter quos maior debet esse dilectio, sicut probat Apostolus? Secũdo mouet ad hoc debitum legis diuinæ, quia tota lex diuina præcipit, vt diligamus inuicem. Ioan. 13. *In hoc apparet, quod discipuli mei eritis si dilexeritis inuicem.* Et Apostolus dicit; *Qui diligit proximum legem impleuit. Ergo plenitudo legis est dilectio*. Roman 13. Et patet ex hoc, quod nemo melius cognoscitur legẽ diuinam implere, nisi per fraternam dilectionem. Vnde alia, quæ in lege præcipiuntur, possunt benè ab aliquo impleri, sed si sine charitate fiant, non dicitur ille legẽ impleuisse. De quo sic Isidorus; Multi fide & operibus sanctis videntur esse participes, sed tamen quia à fraterna charitate priuantur, nullum habent incrementum virtutis, sicut ait Apostolus; *Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*. Propter quod idem dicit; En sine amoris charitate, quãuis quisque rectè credat, ad beatitudinem peruenire non potest; quia tanta charitatis virtus est, vt sine ea prophetia & martyrium nihil esse credantur. Et hinc Aug. ser. 2. super psal. 21. comparat eam tecto, quod tegit totam domum, & consummat ac proficit, quã qui habet, securus est. *Tertio* mouet etiam ad hoc debitum legis humanæ. Nam lex politica est lex humana, per quã regna & ciuitates reguntur, quæ consistit in perfectione iustitiæ, sine qua regna non essent sed latrocinia, vt dicit Aug. l. 4. de ciuit. Dei. Constat autem, quod hic lex iustitiæ nullo modo fine dilectione mutuæ caritatis esse potest. Dicit enim Aug. *lib. 9. de trinit. c. 6.* Hæc est vera dilectio, vt inhærentes veritati, iustè viuamus, & alios iustè viuere velimus.

Secundò debet diligere homo proximum propter præcepti vtilitatem. Ista autem vtilitas est maxima. Primo ex eius copiosa abundantia. Nulla. n. virtus cũ tanta plenitudine donorum & virtutum aduenit homini, sicut fraterna charitas, eo quod ipsa sola habita habentur perfectæ oẽs virtutes meritoriæ ad salutem. Vnde dicit Augu. Si hæc vna desit, inania sunt omnia; si assit, plena sunt omnia. Et alibi; Tanta est charitas, quæ si absit, frustra habentur cætera; si assit, rectè habentur omnia. Et est hoc mirabile, quod ista virtus non potest esse vnquam sine dilectione Dei, sed quãprimũ venit ad hominem, statim aduenit & dilectio Dei, quod non est de alijs virtutibus. Vnde Aug. Vbi est dilectio proximi, ibi necessaria est dilectio Dei. Non potest etiã esse sine fide & spe, eo quod secundum Aug. charitas, quæ adiungitur ad fidem & spem, maior illis est. Et quod est mirabilius, cum aliæ virtutes, vt fides & spes, minuentur, ista sola magis magisque crescit. Magna igitur est hæc vtilitas charitatis propter donorum plenitudinem, quæ ita replet hominem, vt eam quodammodo faciat Deo plenum. Qui plenus est charitate, inquit August. plenus est Deo. Quia apertè scriptum est; *Deus charitas est*. Hoc non facit alia virtus.

De moribus Eccle-
siæ ca. 34.
serm. 9. in Ioannem.
Ser 83 in Ioannem.
In psa. 91.
In psa. 98.
1. Ioan. 4.

2. *Secunda* vtilitas istius charitatis est maxima, ex eius maxima securitate. Nulla enim virtus ita assecurat hominem de salute, sicut dilectio proximi. Vnde habentes fidem multi Christiani non sunt securi de salute, quia ista etiam ab hæreticis possunt haberi, quæ in eis quidem potest esse, sed non prodesse. Et tamen patet, quod tales sunt in pessima meta suæ salutis & in continuo timore, quia non habent pignus salutis, quod est charitas, quæ vbi est, ibi perfecta est securitas de salute. Vnde dicit August. Nemo interroget alium hominem de salute sua; redeat vnusquisque ad seipsum, & si ibi inuenit charitatem fraternam, securus sit, *quia transit de morte ad vitã, quoniam diligimus fratres.*

Hom. 5. in 1. Epi. Ioã.
1. Ioan. 3.

3. *Tertia* vtilitas est maxima ex eius sufficientia. Nam cæteræ virtutes sine operibus mortuæ sunt. *Fides sine operibus mortua est,* inquit Iacobus. Non sic de charitate fraterna, quæ vbicunque est, sola sufficit etiã sine operibus, vbi scilicet facultas non suppetit. Vnde dicit Aug. Hom. 60. Potes mihi dicere, non habeo quod tribuam egenti, non

Iacob. 2.

ti, non possum ieiunare, à vino & à carnibus abstinere. nunquid potes mihi dicere te charitatem habere non posse, quæ sola sufficit? Ecce magna vtilitas charitatis, qua habita habentur omnia, sine ea diues pauper est, & cum ea pauper diues est.

3. quia iucundum. *Tertio* debet homo diligere proximum propter præcepti istius iucunditatem. Alia præcepta habent quandam laborē & difficultatem, iuxta illud psal. 93 *Qui fingis laborem in præcepto*. Sed istud præceptum est valdè leue, & iucundum. Vnde August. tractans illud Psalmist. 32. *Ecce quam bonum & quam iucundum habitare fratres in vnū*, *In serm. quodā ad Eremitas.* dicit, quod quædam sunt bona, sed nō iucunda; vt ieiunare, orare, peregrinari. Quędam sunt iucunda, sed non bona; vt bibere, comedere, & epulari quotidiè splendidè. Nullum autem est simul bonum & iucundum, sicut charitas fraterna. Et alibi dicit, *De laudibus chari.* quod dulce & suaue vinculum est chari- *In ps. 76.* tas. Et rursus; charitas sine gaudio esse non potest. Quid igitur mirum, quod diabolus tanto impetu impedit inter homines mutuam dilectionem, ex qua videt tot bona *lib. 3. cōtra Epist. Permeniani.* prouenire? Nihil enim aliud appetit diabolus venosissima versutia sua inquit idē, nisi vt corrumpat atque dirumpat vinculum pacis & charitatis, quo seruato inter Christianos, vires eius omnes inualidæ fiūt ad nocendum, & muscipulæ insidiarum eius comminuuntur, & consilia versionis eius euanescunt. Hæc ille.

II.

Proximum tuum. Mirum est, quod non dixit; Diliges Deum tuum; & statim post Deum, diliges teipsum; & tunc primo, diliges proximum tuum. Quod ideo factum est, quia, vt dicit Aug. l. 1. de doct. Christ. c. 4. quantumcunque homo excidat à charitate, remanet illi dilectio sui, & dilectio corporis sui. Quia ergo homo naturaliter inclinatus est ad diligendum se, nō est ei pręceptum datum de se diligendo. Quia dicit *Ephes. 5.* Apostolus, *quod nemo carnem suam odio habuit*. Nam & bestiæ se corpora sua diligūt. Vnde restabat, vt non de illo, quod infra nos est in corpore nostro, sed quod supra nos est, & iuxta nos, scilicet Deus & proximus, daretur præceptum, imò in hoc, quod dicitur; *Diliges proximum tuum sicut teipsum*, etiam secundum August. datur præceptum simul de dilexione sui. Quia dicitur, *sicut teipsum*. Nec mirum, quod non est datum præceptum de dilectione animæ suæ, cum difficile esset dari tale præceptum. Eo *l. 9. de ciu. Dei.* quod vt August. dicit, si minus se amat hominis mens quam est, quia amat se tantum, quantum amandum est corpus, peccat. Ratio huius, quia ipsa plus est quam corpus, & ideo non est perfectus talis amor. Item si plus se amat quam est, hoc est, si tantum se amat, quantum amandus sit Deus, cum incomparabiliter ipse sit minus quam Deus, etiam sic nimium peccat, & non habet perfectum amorem sui. Maiori autem peruersitate peccat cum corpus tantum amat, quantum amandus sit Deus. Hæc ille. Non est ergo datum præceptum de dilectione sui, quia nec dici valuit; Diliges teipsum sicut Deū; Vel, diliges animam tuam sicut corpus tuum; Vel, diliges corpus tuū sicut Deum, vel vt animam: omnia autem ista sunt absurda. Datum est ergo præceptum de proximo, & depositum exemplum in teipso, vt diligas proximum sicut teipsum, qui teipsum naturaliter diligis. Sed quia multi diligunt se pernitioso amore, ideò restat videre quis sit iste amor sanctus & meritorius, quo homo debet diligere proximum. De quo quia copiosè egimus in sermone secundo Dominicę XIII. post Trinitatem membro primo, ideò ad tertiam huius sermonis partem accingimur, Lectorem ad locum illum remittentes, vbi quintuplices amoris effectus explicatus inueniet.

III.

Sicut teipsum. Pulchra forma tradita est diligendi proximum & facilis, *sicut teipsum*. De qua dicit August. Ecce præcipitur, dilige Deum tanquam Deum, proximum tanquam te. Non enim inuenies parem Deo, vt possit tibi dici, dilige Deū sicut diligis illum. De proximo inuenta est regula, quia inuentus es proximo tuo par. Turpe quæris, quomodo diligas proximum, attende teipsum, quomodo te diligis diliges proximū, nō est vbi erres. Proximū aūt vocat omnē hominē, & ratione generationis carnalis, quia oēs ab Adam & Eua

Forma diligendi proximum ... de doct. Christ.

& Eua ratione conditionis, quia oẽs Christiani;& sic vnus pater carnalis Adam, & vna mater spiritualis Ecclesia. Omnes ergo homines sunt proximi. Quomodo autem homo diligit se, vt sic diligat proximum? patet;quia omne bonũ vult sibijpsi prouenire & consequi, & omne malum odit,&
…vera. q.c.85. fugit,& a se remouet. Sic secũdum Augus. ea est regula dilectionis,vt quæcunque bona vult sibi prouenire, etiã velit proximo; & quæ accidere sibi mala non vult, & proximo nolit. Hanc ergo voluntatem seruans erga omnes,diligit quemlibet sicut seipsũ. Nam erga neminem operandum est malũ, quia dilectioni proximi malum nõ operatur. Et fũdatur iste modus in lege naturali, qua dicitur, *Non facias alijs tibi quod minimè fieri vis* Et econuerso; *Quæcũque vultis,*
…th.7. *ut faciant vobis homines,facite illis.* Et quia nullus homo aliter se amat, nisi ad hoc,vt saluetur. Omnis enim qui amat, saluum
…m.39. vult habere,quod amat,inquit August. Cũ autem homo in tali amore intelligens verã salutem,incipit eam amare in se merito etiam debet amare eam& in proximo.Debet ergo diligere eum,vt saluus sit;&per consequẽs,sicut optat sibi illa,quæ disponunt ad salutem,ita etiam debet præstare ea proximo.Ecce,quomodo ex dilectione ordinata sui pendet forma dilectionis proximi. Vnde patet, quod homo debet prius discere diligere seipsum,vt dicit August. Sed quo-
…m.38. modo diligit seipsum,qui diligit iniquitatem?Certè talis nec Deum nec proximum potest diligere,quia talis potius odit se, & qui sibi nequam,cui bonus? Non est ita fatuus,qui requisitus non respondeat,diligo meipsum, dicet hoc bibulus,dicet hoc superbus,luxuriosus,auarus,qui tamen in rei veritate odit se.Et si dicitur talibus; quomodo te diligis?Respõdet tibi, diligo corpus meum,bibendo,comedendo, induẽdo, &c. Certè quicquid dixerit talis, odit se. Caro enim est vilior pars hominis. Vnde si animã odit,carnem quomodo diligit?Nec mirum est,cum tales animã oderint, quod exerceant in carne sua iniquitatem. Sed forte dicis;Diligo proximum sicut me, volo enim inebriari cum illo Talis dilectio belluina est. Non enim hæc dilectio proximi est,quando diligit proximum vt iumentum aut belluas,quę sic amantur, vt ex eis voluptas proueniat, aut vt se vitijs mutuis maculent. Est ergo primò hoc benè considerandum,vt homo prius sciat se diligere quod fit quando fugit peccata. Secundo debet considerare,vt non diligat eum carnaliter,sicut filium, sicut carnalẽ fratrem, vel cognatum,affinem aut ciuem, sed tantum vt hominem.Sed diceres;hoc est inhumanum,si aliter homo debeat diligi,quam vt frater,vel filius. Quæ dilectiones sunt maximè affectuosæ. Ad quod respondet August quod magis est inhumanum non amare hominem, quia homo est;sed amare,quia filius,quia frater, quia amare hominem quia homo, est commune bonum omnium; sed amare,quia frater, vel filius, est bonum priuatum. Modo constat,quod bonum commune est maius & melius quã priuatum.Et est ad hoc pulchra ratio; quia secundum August. ibidem; Nemo sibijpsi est pater,aut fili[9], aut frater, aut affinis,sed tantum homo,qui ergo diligit aliquid tãquam seipsum, hoc in eo debet diligere, quod sibijpsi est.Et quia non secundũ corpus tantum est sibijpsi homo,sed magis secundum animam rationalem,ideò non debet se diligere carnaliter secũdum corpus, quia iam se non diligeret vt homo. Debet ergo se diligere secundum animam, secundum quam dicitur homo. Et isto modo debet diligere proximum secundum animam & consequentur secundum corpus, ex quo corpus ordinatur ad animam. Sic igitur diligendo proximum consequemur præmium æternum. Quod nobis præstare dignetur Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Amen.

Cap.8. retractat.

DOMINICA DECIMA NONA POST TRINITATIS.

SERMO I.

Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris. Matth. 9.

AVgustinus super illud Apostoli. *Spectaculum facti sumus mundo*, ita inter cætera inquit. Qui nos amant, quærunt in nobis, quid laudent; qui nos oderũt quęrunt, quid detrahant. Homo in hac vita positus est inter duo genera hominũ, quorum vnum congaudet bonis ipsius per charitatem, iuxta illud *Congaudet autem veritati.* Et istud genus hominum non solum aperta bona aliorum bona iudicat, sed etiam dubia & incerta in meliorem partem interpretatur, econtra verò genus inuidorum semper odio habet aliorum bona, & non solum incerta bona aliorum mala esse iudicat, sed etiam quandoq; sancta, iusta, & optima apertissimè bona, mala iudicat & in pessima conuertit & interpretatur, iuxta illud Eccl. 14. *Nequam est oculus inuidi. Bona enim in mala conuertens insidiatur, & in electis ponet maculam. Odio habuerunt me gratis.* Quia igitur Iudæi fuerunt inuidi contra Christum, ideò non solum illa bona, quæ ipsis in Christo dubia erant, propter cæcitatis ignorantiam & altitudinis diuinæ excellentiam; sed etiam apertissima bona, scilicet quæ in miraculorum ipsius operatione aperta erant, etiam quibusque quantumcunque ignaris, ipsi peruersa machinatione omnia in Christo criminabātur. Vnde postquam Dominus paralyticum sanaturus, prius ei peccata se dimittere diceret, mox pharisæi stimulis inuidiæ agitati, ipsam remissionem peccatorum calumniantes dicebant in cordibus suis, *hic blasphemat.* Quorum occultam nequitiam Christus aperta correctione compescens dixit; *Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris?* In quibus verbis tria tãguntur. *Primò* fomes scelerum cum dicitur; *Vt quid cogitatis. Secundo* peruersitas affectionis corrigitur, cum additur; *mala. Tertiò* locus peruersitatis ostenditur, cum dicitur. *in cordibus vestris.*

1.Cor.13.

Inuidi optima quæque pessimè interpretātur.

Ioan.15.

Prop...

...gitatio ...mala ...nobis et ...bolo.

I.

Vt quid cogitatis. Cogitatio est fomes seu origo cuiuslibet nostræ actionis, siue bonæ siue malæ. Ex quibus generatur opus bonum vel malum. Est enim sicut materia in conceptione, ex qua generatur successiue opus. Vnde dicit Isidor. li. 2. de sum. bon. cap 25 quod duplex est causa peccandi, id est, operis & cogitationis. Quorum vnum iniquitas dicitur, quod opere geritur; aliud iniustitia, quod cogitatione committitur. Et post pauca; Quamuis ab opere malo quisque vacet, pro solius tamen prauæ cogitationis malitia non erit innocens. Vnde & Dominus per Isa ait; *Auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis.* Non enim solum factis, sed etiam cogitationibus delinquimus, si eis illicitè occurrentibus delectemur. Sicut enim vipera à filijs in vtero positis lacerata perimitur, ita nos cogitationes nostræ intra nos enutritæ occidunt, & conceptæ interius vipereo veneno consumunt, animamque nostram crudeli vulnere perimunt. Hæc ille. Vnde non solum pro operibus sed etiam pro cogitationibus quis damnatur. Sicut patet de diabolo, qui quod in corde suo dixit; *Ponam sedem meam ad aquilonem, &c.* perpetuo

Cogit... actioni... origo.

Isaiæ ...

petuo damnatus eſt, cum tamen nihil opere feciſſet. Nec immeritò; Cum enim omne opus noſtrum ex cordis propoſito iudicatur tale vel tale, & ipſæ cogitationes cordis noſtri ſint tanquam radices, ex quibus rami operum procedunt, vti arbor bonitatem non recipit niſi à radice, ſic nec opus niſi ex cogitatione. Et ideò pro ipſa cogitatione nos præmiamur vel damnamur, maximè ex quo huiuſmodi cogitationes ſint in noſtra poteſtate, vt eas repellamus vel admittamus. Quæ ſi non eſſent in noſtra poteſtate, nequaquam Dominus phariſæos argueret de eiſdem dicẽs; *Vt quid cogitatis?*

[illegible] gitatio [illegible] mala [illegible] nobis et [illegible] bolo.

Sed ex quo cogitatio eſt fomes & origo ſcelerum, vnde prouenit talis cogitatio mala? Reſpondeo ſecundum Iſidorum libro ſecundo de ſummo bono capitulo 25. quod cogitationes malæ procedunt à nobis & à diabolo. A diabolo fiunt per ſuggeſtionem, ſed à nobis per delectationem & conſenſum. Diabolus incitando ad malum immittit nobis cogitationes malas. Dum enim caro ſuauia ſibi quærit; diabolus incentiua immittit. Iſtud patet in primis parentibus, vbi diabolus aggreſſus eſt Euam, ſuadens vt comederet pomum; Eua verò vlterius dedit Adæ. Sic in homine, primo diabolus ſuggerit, & ſenſualitas, vt mulier, delectatur & poſtea dat viro, id eſt, rationi, vt conſentiat, & tunc eſt peccatum conſummatum. Verum quia non ſemper peccatum prouenit ex ſuggeſtione diaboli, ſed etiam interdum ex propria malitia; ideo dici poteſt, quod primus motus cogitationis eſt in nobis ex fomite peccati originalis; ſecũdus ex delectatione inferioris partis rationis; tertius ex conſenſu ſuperioris partis rationis.

[illegible] gitatio [illegible] in [illegible] po- [illegible] e. [illegible] ſupr.

Sed diceres; ex quo à diabolo ſunt cogitationes malæ, tunc non eſt in noſtra voluntate, quod non cogitemus mala. Reſpõdeo ſecundum Iſidor. quod licet nõ eſt arbitrij noſtri cogitationis præuenire ſuggeſtionẽ, tñ iacere cogitationes in animo, in noſtra poſitum eſt voluntate. Illud ergo ad culpam non redigitur, ſcilicet ſuggeſtio diaboli; iſtud culpæ propriæ imputatur. Hinc in cogitatione mala non attenditur principium, ſed finis. Nam etiam nobis inuitis diabolus apponit cogitationes corporalium rerum; & quanto magis ab eis aciem mentis auertimus, tanto ſe magis illę ingerunt, obſcœniſque nobis motibus obrepunt. Veruntamen licet dœmones procurent huiuſmodi cogitationes nobis inuitis, non tamen poſſunt impellere nos inuitos ad conſenſum. Vnde dicit Henricus de Vrmaria. lib. 6. de perfectio. interioris hominis cap. 6. licet inimicus noſter ſic noſtris profectibus aduerſetur, vt ſolum nos ad malum incitet, tamen ad malum impellere non poteſt, niſi ei conſenſum præbeamus. Quapropter ſubdit, quod ſicut in illis eſt copia inſtigationis, ita in nobis eſt facultas per liberum arbitrium reſiſtendi. Ex quo ipſe infert, quod nemo poteſt vinci vel decipi à diabolo per cogitationes, niſi qui præbet ei conſenſum, iuxta illud Gregor. Debilis eſt hoſtis, qui non poteſt vincere, niſi volentem.

Sed quæreres, quomodo diabolus immittit iſtas cogitationes in mentem hominis? nunquid intrat in mentem hominis, vt eam moueat ad male cogitandum? Ad quod ipſe reſpondet ibidem cap. 6. Quod licet dœmones prauas cogitationes nobis poſſint ingerere, non tamen menti poſſunt illabi, quia hoc eſt proprium ſolius Dei. Berna. lib. 5. de conſideratione ad Eugeniũ papam, quod nec angelus bonus, nec malus illabitur animæ. Similiter Grego. in Moral. Et Auguſt. alijq; concorditer dicunt, quod nec diabolus nec angelus poſſint illabi animæ, & per conſequens nec ſcire ſecreta cogitationum.

Cogitationes quomodo à diabolo immittantur.

Sed diceres; quid eſt hic illabi animę? Reſpondeo ſecundum doctores, nihil aliud eſt quam circumſedere animæ. Plane ſicut ignis illabitur ferro, quia circumſedit ferrũ quoniã ferrũ eſt maxime diſpoſitũ ad ignẽ, quia tũc intime eſt ignitũ; ita Deus poteſt circumſedere animã, ſed nullus alter. Hinc patet, ꝙ in obſeſſis & energumenis dœmones non illabũtur animę humanæ, ſed ſolũ organa & mẽbra illa mouẽt, quæ formationi vocis deſeruiunt. Sed tunc eſt dubium, quomodo cogitationes noſtras cognoſcũt aut vnde ipſi vnicuiq; applicare ſciũt tales vel tales ſuggeſtiões. Ad ꝙ breuiter dicẽdũ ſecundum Henricum de Vrmaria quod ipſi

Animæ illabi quid ſit.

cogi-

cogitationes nostras non possunt cognoscere, sed eas ex quibusdam indicijs sensibilibus conijciunt. Vt si fortè fornicationem ingerentes senserint eum libidinis telum suscepisse & non resistere oportet, ex hoc intelligunt iaculum libidinis in cor de eius defixum. Similiter si incitant ad iram & tristitiam vel furorem, vtrum hoc vitium cordi eius insederit, ex gestu corporis & sensibili eius commotione dignoscunt. Et Isidorus lib. 3. de sum bono cap. 5. dicit; quod diabolus, quando decipere quemque quærit, prius naturam cuiusque intendit, & inde se applicat, vnde aptum hominem ad peccatum inspexerit. Hinc infert quidam doctor in glossa super illud Ecclesiastes. *In cogitatione tua ne maledixeris diuiti, quia aues cæli annunciabunt sententiam,* quod nisi aliqua signa appareant ab extra, non est credēdum aliquo modo, quod cogitationes interiores depræhendantur ab Angelis, siue bonis siue malis. Et vix contingit, quin cogitatio humana appareat per signa oculorum aut per nutus. Igitur dicuntur informari per illa signa de cogitatione cordis. Hæc ille. Et ex hoc patet solutio, quare dœmones diuersos diuersimode tentant, quia alius tendit ad iram, alius ad libidinem, &c. prout vident oportunitatem, vel ex loco, vel ex tempore, vel ex suscipientis dispositione. Ex his iam colligitur, quod cogitatio non est peccatum tunc, quando à diabolo suggeritur, sed tunc, cum ab homine per com placentiam aut consensum acceptatur. De quo Hieronymus super illud Matthæi; *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam,* inquit, quod illa cogitatio tantum peccatū est, quæ suggestioni consensum mentis dedit, quæ malum suum blande fouet, quę in factum nititur irrumpere. Huiusmodi cogitatio etiamsi aliquo impedita casu nō impleat voluntatem, nihilominus actione criminis condemnatur à Domino. Hæc ille. Est tamen circa hoc distinguendum, quia cogitatio diuersimodè mouetur ad delectationem & consensum suggestionis. Nam quandoque mouetur motu naturali solū, secūdū naturaliū qualitatū actionē, sine omni imaginatione & deliberatione.

Eccl. 10.

Cogitatio diuersimo dè mouet ad delecta tionem & cōsensum.

Sicut melancholicus mouetur ad iram subito; cholericus ad gulam vel luxuriam; Sanguineus ad ineptam lætitiam; Phlegmaticus ad somnolentiam. Tales motus ex quo non sunt in potestate nostra, non sunt peccata, quia non obediunt voluntati. Et vocantur isti motus primo primi. Aliquando autem mouetur homo in sensualitate secundum impulsum fomitis impetuosè tendentis ad frutionem creaturæ delectabilis inordinatè. Et tunc, si fit subito, non ex deliberatione præcedenti, sed ex corruptione rationis, quam præcedit appetitus sensualitatis dicitur consensus. Et talis surreptio est peccatum veniale. Et dicitur veniale, quia dignum est venia, eò quod voluntas, licet dominetur sensualitati, non tamen perfectè, ergo sensualitatem non potuit omninò prohibere. In statu enim innocentiæ sensualitas non potuit moueri nisi secūdum motum rationis, vt dicit Thom. in compendio lib. 3. cap. 10. Et ideò stante homine non potuit in eo esse peccatum etiam veniale. Nunc autem ex quo sensualitas rebellat rationi, ideò per primos motus necesse habemus peccatum veniale committere, vnde sunt quasi pœnæ peccati. Et ideò dicuntur meritò venialia, quia eo ipso sunt digna venia. Et hoc propter tres causas; Primò quia mouent ad illicitum. Secundò quia quodammodo sunt voluntaria non secundum se, sed quia non impediuntur à voluntate, quæ etsi non habet perfectum dominium in eis, potest tamen aliqualiter eos impedire. Tertiò propter delectationem annexam. Cum enim anima coniungitur creaturæ, obtenebratur & peioratur. Sicut quando coniungitur Deo, illuminatur & melioratur. Et isti motus vocantur secundo primi. Quandoque autem mouetur cogitatio ex deliberatione voluntatis ad delectationem morosam in creatura, vt puta ex consensu, & si sistit citra consensum, est veniale, si verò procedit consensus vlterius, ita quod vult interius in delectatione volutari, nec tamen vult in opus procedere, tunc est mortale, & maximè in peccatis carnalibus. Et patet ex hoc, quanto studio debet se homo examinare

nare super istis ante confessionem, & quanto studio presbyter debet ista confitenti declarare requirendo de istis motibus tanquam de radicibus peccatorum. Sua enim cogitatio radix est vniuscuiusque operationis. Ad hanc ergo succidendam toto studio confessor debet se conuertere, dando modos & remedia vitandi tales cogitationes, vel saltem discernendi confitenti peccata & aggrauandi culpas. Vnde ille agricola cœlestis Dominus noster per præconem suum Baptistam clamans dixit; quod *iam securis ad radicem arboris posita est*, significans per hoc Christianos perfectioris esse iustitiæ, quam Iudæos, qui, vt ait Josephus, cogitationes malas pro nihilo reputabant, quam diu interius laterent, tantum iudicantes peccata, cum ad opus extra essent facta. Quos Christus reprehendens dicit, Matth. 5. *Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam scribarum & pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum.* Vbi ponitur in eodem capitulo. *Dictum est antiquis; Non mœchaberis, Ego autem dico vobis; Non concupisces. Si quis viderit mulierem ad concupiscendam eam, mœchatus est eã in corde suo.* Ecce solam cogitationem Christus iudicat adulterium.

Matth. 3.

II.

Mala. Ac si diceretur; Vt quid cogitatis ea, per quæ à Deo separamini? Nam *Peruersa cogitationes separant à Deo.* Non enim potest Deus habitare cum tali homine. Vnde ibidem subditur; *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum & auferet se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu.* Ecce mala cogitatio multa mala facit, quæ à Deo separat hominem, & Spiritumsanctum fugat ab homine.

Sunt autem tria genera malarum cogitationum, ex quibus procedunt omnes aliæ malæ cogitationes; scilicet malitiosæ, ambitiosæ, voluptuosæ. Et omnes istæ sunt malæ quia infructuosæ. *Primum genus* malarum cogitationũ sunt cogitationes malitiosæ, quæ procedunt ab animo nocendi. De quo dicitur in Psalm. *Quid gloriaris in malitia, qui potens es iniquitate?* Et sequitur: *Tota die iniustitiam cogitauit lingua tua.* Talis fuit cogitatio Saul contra Dauid 1. Reg. 18. qui cogitauit Dauid tradere in manus Philistinorum. Talis fuit cogitatio fratrum contra Ioseph. Genes. 37. qui cogitauerunt eum occidere. Similiter Iudæi *ab illo die*, scilicet consilij Cayphæ, *cogitauerunt interficere Christum.* Ioan. 11. Sed omnes isti pœnas, quas inferre alijs cogitauerunt, ipsimet receperunt. Nam Saul turpiter occisus est; fratres Ioseph turpiter tractati sunt & detenti in vinculis; & Iudæi necati per Titum, vbi perdiderunt locum & gentem. Vnde ista est lex diuina, quia vnicuique redditur, sicut fratri suo cogitauit. Sic Goliath gladio proprio, quo cogitauit occidere Dauid, occisus est. Aman suspensus est in proprio patibulo, quod præparauerat Mardochæo. Hest. 7. Epulo diues in lingua cruciatus, in qui prius fuit delectatus. Luc. 16. Vnde Ezech. 35. dicitur. *Cum sanguinem oderis, sanguis persequetur te.* Matth. 16. *Omnis qui acceperit gladium, gladio peribit.* Apoc 12. *Qui in captiuitatem duxerit*, scilicet iniustè, *in captiuitatem ibit, & qui gladio occiderit, oportet eum gladio occidi.* Isa. 33. *Væ qui prædaris, nonne & ipse prædaberis?* Prou. 11. *Qui inebriat, ipse quoq; inebriabitur.* Et Abac. 2. *Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt te.* Samuel quoque concidens regem Agag in frusta dixit; *Sicut fecit gladius tuus absque liberis mulieres, sic absque liberis inter mulieres erit mater tua.* Sic duo sacerdotes, qui iniustè voluerunt lapidare Susannam, iustè lapidati sunt Dan. 13. Sic Herodes, qui pueros aliorum occiderat, pueris suis miserabiliter fuit orbatus. Sicut narrat magister in scholastica historia. Recitat Ouidius primo lib. de arte amandi duo exempla. *Primum est*, quod in Aegypto fuit fames nouẽ annis. Fuit autem ibi quidam nomine Trasius, qui accedens ibi quendam nomine Busiridem, qui fuit hospitator hominum, sed maximus tyrannus, dixit ei, quod si occideret aliquem hominem in domo sua, & sacrificaret eius sanguinem Ioui Deo, statim redderetur pluuia terræ. Quod ipse audiens statim dixit, Tu inquit, es hospes, tu fies hostia Iouis pri-

Deut. 19.
1. Reg. 17.
1 Reg. 15.
Dan. 13.

primus. Et Ægypto tu dabis hospes aquam, & continuò ipsum occidit & Ioui sacrificauit. *Secundo* narrat, quod quidam Phalaris fuit rex Siciliæ tyrannus maximus, qui noua tormenta hominibus excogitauit. Ad quem accedens quidam nomine Parius consuluit vt faceret bouem æreum, & in eum poneret homines cruciandos igne supposito, ita quod cum illi clamarent interius præ dolore, videretur quasi bos mugire. Fecit itaque Phalaris iuxta eius consilium, & eum primum in illum bouem puniendum imposuit. Propter quod poëta ibi dicit; *Iustus vterque fuit, nec enim lex æquior illa, Quam etiam artificem arte perire sua.* Vnde Sapiens. dicit; *Per quæ quis peccat, per ea & punietur.* Ex quibus patet, quod homo pro malis cogitationibus iustè punitur, in eo quod alijs cogitauit. Et sicut voluntas mala per sensus peccat, ita per eosdem punitur, dicit Anselmus de conceptu virginali cap. 4.

2. *Ambitiosæ.* *Secundum genus* malarum cogitationū sunt cogitationes ambitiosæ. De quibus dicitur apud Lucam. *Intrauit cogitatio in eos, quis eorum videretur maior.* Et istæ cogitationes sunt in superbis & vanis hominibus, qui per labores & sudores ascendūt ad honores. De quibus dicit Petrus Blesensis in quadam epist. ad clericos de capella regis Henrici, quod in talibus ambitio est quasi quædam simia seu similitudo charitatis. Charitas enim patiens est pro æternis, ambitio pro caducis. Charitas benigna est pauperib⁹, ambitio diuitibus. Charitas omnia suffert pro veritate, ambitio pro vanitate; vtraque omnia credit, omnia sperat, sed hæc ad gloriam vitæ huius, illa ad gloriam sine fine. Hæc ille.

3. *Voluptuosæ.* *Tertium genus* cogitationum malarum sunt cogitationes voluptuosæ. De quibus dicitur Genes. 8. *Sensus & cogitatio hominis prona sunt ad malum ab adolescentia sua.* Quod exponit Holcoth super lib. Sapient. cap. 1. Ex quo corrupta fuit in primis parentibus, certè modicum meliorata est in suis posteris. Refert Albertus tractatu secundo 2. libri de causis proprietatum elementorum cap. 2. Quod si super carbonem candelæ extinctæ non tamen omninò mortificatæ superproijciatur tenuis puluis sulphuris, candela reaccenditur; Sic quantumcunque quis in se flammas voluptatis extinxerit, semper tamen manet igniculus non mortificatus, hoc est, fomes carnalis concupiscentiæ, qui in vita ista extingui non potest. Et ideò si superuenit puluis sulphuris, id est, cogitatio morosa de circumstantijs & delectationibus illius actus; statim reaccenditur. Et benè per sulphur significatur concupiscentia carnalis, propter eius fœtorem, prout exponit Gregor. lib. 13. moral. tractans illud Iob; *Accendam in tabernaculis eius sulphur.* In signum huius Dominus Sodomam accendit sulphure. Ideò cautus debet esse quilibet pœnitens, ne recordatione commissorum iterum per cogitationem capiatur, quia sæpe mens ita in culpæ recordatione concutitur, vt ad perpetrationem illius longè grauius, quam prius capta fuerat, vrgeatur. Et ideò signanter dicitur Deuter. 15. *Caue, ne surrepat tibi impia cogitatio.* Sicut enim paruulus latrunculus per fenestram immittitur, vt maioribus seras aperiat; ita diabolus paruas cogitationes immittit, & si illę per negligentiam admittuntur, trahunt mentem ad consensum. Narrat Sextus Iulius, stratagematum lib. 4. cap. 9. quod Gayus Pompeius, cum suspectos haberet Athenienses, & timeret, ne præsidium reciperent, petijt ab eis, vt ægros apud se interim resici pateretur. Quo obtento fortissimos in habitu languentium misit, ciuitatemque occupauit & destruxit. Sic diabolus perpendens aliquos viros sanctos nolle suggestiones capere in grossa materia, sicut in opere exteriori, suadet eis saltem cogitare de illecebris, fingens non esse periculum in debilibus cogitationibus. Sed certe mēdax est & pater mendacij, quia sub debilibus cogitationibus fortissimas delectationes immittit, & sic mentem ad consensum inducit. Hæ omnes cogitationes malæ sunt, & cuilibet talium potest dici; *Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris?* Et certè mala, quia infructuosa, & malis fructibus plena, ideò succidenda. De quibus in Psal. 93. *Dominus scit cogitationes hominum*

minum, quoniã vanæ ſunt. Et quid fiet finaliter de eis? *In illa die peribũt omnes cogitationes eorũ.* Diues ille cogitauit dilatare horrea ſua, ſed perijt eadem nocte cum ſua cogitatione. Luc. 12. Sic peribunt omnes cogitationes terrenæ. Peribunt etiam cogitationes illorum, qui ſpe veniæ in iuuentute peccant. Sic Amon filius Manaſſe cogitauit de miſericordia facta cum patre ſuo, & ideò liberè peccauit, ſperans ſe finaliter miſericordiam conſequi, ſed perijt cum ſua cogitatione, quia in medio militiæ ſuæ fuit à ſuis interfectus. Et de talibus dicitur illud Pſal. *Cogitauerunt conſilia, quæ non potuerunt ſtabilire.*

III.

In cordibus veſtris. Corda humana ſunt vaſa, ex quibus effluunt riui vitiorum, iuxta illud Matth. 15. *De corde enim exeunt cogitationes malæ, furta, homicidia, adulteria. Hæc ſunt, quæ coinquinant hominem.* Vnde ſicut radix infecta non poteſt continere, quin infectionem ſuam oſtendat in ramis; Sic nec cor hominis, quin oſtendat talia opera qualia ſunt cogitata, quia *ex abundantia cordis os loquitur.* Et qualis vnuſquiſque eſt, talia dicit & operatur. Et ſicut radix prius areſcit, poſtea fructus in arbore; ſic prius homo in cogitationibus ſuis areſcit, & poſtea in operibus. Dicit enim Gregor. 24. lib. moral. cap. 5. quod omnis iniquus, prius in cogitationibus areſcit, & poſtea in bonis actibus deficit. Ideò, qui vult arborem habere bonorum operum fructiferam, debet valdè eſſe ſollicitus, ne radix areſcat per ſiccitatem cogitationum, quia nihil ita ſeruat hominem in bonis operibus, nec ieiunium, nec cilicium, nec vigiliæ, ſicut ſancta contemplatio & cogitatio. Duo autem humectant radicem arboris & faciunt fructiferam, ſcilicet fimus, vt patet Luc. 13. vbi cultor vineæ ad radicem petijt apponi fimum. Secundò ſanguis humanus, propter eius caliditatem ſecundum naturales, vnde ita ad habẽdam cordis puritatem valet fimus, id eſt, recordatio noſtræ vilitatis, & memoria mortis & ſanguis Chriſti paſſionis. De primo Eccl. 7. *Memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis.* De ſecundo Apoſtol. Heb. 9. *Sanguis Chriſti emundabit conſcientias noſtras ab operibus mortuis.*

Sed vt breuiter & ordinatè ſciamus vitare cogitationes malas, aduertendum eſt, quod tria ſunt præcipua, quæ à nobis cogitationes malas repellũt; ſcilicet principij reſiſtentia, occaſionum fuga, & occupationum licitarum perſeuerantia. De reſiſtentia principij dicit Hieronymus ad Demetriadem in quadam epi. Sollicita & vigilãti cuſtodia animus humanus debet diſcernere cogitationes ſuas, & ad primum animi motum vel probare vel reprobare quod cogitat, vt bonas cogitationes alat & malas extinguat. Vbi enim eſt fons & origo peccãdi, ibi maximè debet precaueri peccatum, ꝓpter quod dicitur Iere. 4. *Vſquequo morabuntur in te cogitationes noxiæ?* Quam autoritatẽ tractans Greg. 27 moral. c. 26. dicit; Nõ repræhẽdit Dñs, cur veniũt cogitationes illicitæ, ſed cur morãtur. Etenim in bono corde etiã cogitationes illicitæ veniũt, ſed morari prohibentur. Ideò Hierony. cõſulendo cuidam virgini quæ dicebatur Euſtochium, in epiſt. ſic ad eam ſcribit. Dum paruus eſt hoſtis, interfice illũ, vt nequitia allidatur in ſemine. Iſte enim laudatur, ille prædicatur beatus, qui ſtatim cum cœperit cogitare, interficit cogitatus ſuos & allidit eos ad petram. Et Caſſiodorus exponẽs illud Pſal. 136. *Filia Babylonis miſera &c.* Filia, inquit, Babylonis eſt caro, quæ confuſionem peccatorum ingerit, cui digna compenſatio datur, vt ſicut concitat ad vitia, ita etiam repreſſa ſubdatur virtutibus. Et ſequitur; Beatus, qui retribuet tibi retributionem tuam, quam carni retribuere bonorum eſt, qui & paruulos ſuos, qui ex carne naſcuntur, id eſt, malos motus, antequam retinent, ne ſint liberi, allidunt eos ad petram, id eſt, Chriſtum, vt confracti deſerant. Cogitationes facilius vincuntur, dum paruæ ſunt. Hæc ille.

Ad cogitationes malas repellendas 3. conducũt. 1. reſiſtentia principij.

Secũdò cogitationes malæ pellũtur occaſionũ fuga. Sũt autem occaſiones multæ malarum tentationum. Nam aliæ ſunt

occasiones seu causæ spiritualium vitiorum, vt sunt ira, acedia, superbia, inuidia. Et has oportet resistendo superare. Aliæ sunt occasiones carnalium vitiorum, vt sunt luxuria, auaritia, gula. Et istas magis fugiendo quam pugnando vincimus; quia facilius resistimus cogitationi luxuriæ in absentia fœminarum, quam in præsentia; & facilius à superfluitate cibi & potus abstinemus, quando eis caremus, quam quando eis abundamus. Omnes tamen occasiones istorum vitiorum tam spiritualium quam carnalium melius sunt fugiendæ quam subeundæ. Hinc patet fatuitas illorum, qui voluntariè procurant sibi aliquid, vnde tententur in cogitatione, sicut illi, qui admittunt cogitationes vanas, ex quibus postea veniunt ad noxias & ad delectationes peruersas. Alij verò admittunt conuersationes fæminarum, quarum affectus postea menti eorum sic imprimitur, vt vix postea euellatur. Et ideò statim fugiendæ sunt occasiones, & cessabunt cogitationes malæ.

3. Occupatio perseuerans. *Tertiò* pelluntur perseuerantia licitarum occupationum. Hoc est, quod dicit Hieronym. Semper aliquid facito, vt te diabolus inueniat occupatum. Debet ergo homo occupari aliquo bono opere, vt euadat cogitationes illicitas. Quod si forte non est tempus laboris neque locus, statim debet se occupare licitis verbis cũ amico vel etiam cum seruo. Et si fortè solitarius est, occupet se cogitationibus de Deo vel de sanctis, de quibus aliquando audiuit prædicari, & sic euadet mala cogitãdo bona. Hinc Cæsarius: Incipiamus, inquit, bonas cogitationes diligere, & statim ab illis, quæ mala sunt, dignabitur nos Dñs liberare. Est enim quasi quædam regula in mente hominis posita, dum nil perenne & cœleste cogitat, seseque culpis illigat. Ideo Hugo dicit; si ordinatas & stabiles ac quietas cogitationes habere volumus, ab inordinata distractione cor nostrum prohibere studeamus. Quod fieri poterit, si nobis certas ac determinatas res describamus, in quibus & intentio nostra versari & meditatio exerceri possit. *Lib. 4. de arca N... cap. 2.* Istę autem res sunt cœlestes, quas semper debemus meditari, vt tandem ad eas valeamus realiter peruenire. Quod nobis præstare. &c.

DOMINICA DECIMA NONA POST TRINITATIS.

SERMO II.

Surge tolle lectum tuum, & vade in domum tuam: Matth. 9.

Lib. 2. de sum bono cap. 10. OMNIS ars sæculi huius, inquit Isidorus, strenuos amatores habet, & ad exequendum promptissimos. Et hoc proinde, quia præsentem habet sui operis remuneratione; ars verò diuini timoris plerosq; habet sectatores languidos, tepidos, inertia congelatos. Et hoc ꝓinde, quia labor eorum nõ ꝓ præsenti, sed futura remuneratione differtur. Ideoque dum eorum laborem mercedis retributio non statim sequitur, ab opere dissoluti languescunt. Hæc ille. Hæc differẽtia seruorũ Christi & mundi, serui huius sæculi pro temporali vita multa ardua & difficilia fortiter & strenuè tolerant; serui autem Christi debiliter & desidiose, etiam pauca & leuia sufferre non audent. Propter quod sæpius per Christũ ad strenuè agẽdũ monentur & incitantur, vt spe vitæ æternæ ad quæque bona opera assurgant, & sub-

lato lecto vitiorum, in quo per desidiam tanto tempore, more paralitici, iacebant, iam tempore gratiæ per Christum perfectè sanati, in domum æternæ patriæ vadant. Quorū vnicuique quotidiè dicitur à Christo singulariter; *Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.* In his verbis tria tanguntur. *Primo* namque hortatur Christus hominem peccatorem ad surgendum à statu culpæ cum dicit; *Surge. Secundo* præcipit subire onus pœnitentiæ, cum dicit; *Tolle lectum tuum. Tertio* suadet ire ad statum gratiæ cum dicit, *vade in domum tuam &c.*

I.

Surge. Peccator quamdiu est in peccato, est quasi in quodam somno; & in quadam infirmitate. Et quamdiu sic est in isto statu, non potest ire in domum gratiæ; ideò oportet, vt primo excutiat somnum torporis culpæ, iuxta illud; *Hora est iam nos de somno surgere.* Roma. 13. Sed quia hoc non potest facere à se, eo quod à se benè potest cadere, sed non per se surgere. Sicut sanus potest per se infirmari vel dormire, & tamen per se non potest sanari vel à somno surgere, quando placet; ideo peccator necesse habet ad Christum accedere, vt eleuetur, dicens cum propheta, *Sana me Domine & sanabor.* Sed quia nec per se potest ad Deum accedere, quamdiu est in peccato, eo quod *Deus peccatores non exaudit;* Ideo opus est, vt per Ecclesiæ sanctæ intercessionem ad Christum afferatur, qui ad fidem Ecclesiæ sponsæ suæ pro peccatore depræcātis, remittet peccatori culpam, atque vt amplius in ea non iaceat, dulciter & misericorditer dicet; *Surge.* ac si dicat; *Declina à malo & fac bonum, inquire pacem & prosequere eam.* Hoc est enim perfectè surgere. Nota; quidam in peccatis iacent, vt qui in eis manere proponunt. De quibus Propheta. Thren. 2. *Iacuerunt in terra foris.* Sicut Amon infirmus pro amore sororis suæ. *Computruerunt vt iumenta in stercore suo.* Quidam sedent, qui in parte remanent, in parte surgunt. Luc. 1. *Illuminare eis, qui in tenebris & in vmbra mortis sedent.* Sic sedebant filij Israel super ollas carnium. Exod. 16. Quidam stant, qui à futuris abstinent, sed de præteritis non satisfaciunt. Matth. 20. *Quid hic statis.* Psal. 37. *Et qui iuxta me erant, de longe steterunt.* Sic stabant Dathan & Abiron. Num. 16. Quidam ambulant, qui paulatim in peccatis proficiunt. Psalm. 67. *Veruntamen Deus confringet capita inimicorum suorum, verticem capilli perambulantium in delictis suis.* Sic ambulant multi, *de quibus dicebam vobis.* Quidam currunt, qui passim per quæcunque scelera ruunt. Iob 15. *Currunt aduersus Deum erecto collo.* Sic cucurrerunt duo senes aduersus Susannam. Vnde Salomon: *Pedes eorum ad malum currunt.*

Philip 3. *Dan. 13.* *Prou. 1.*

Tribus peccatoribus maximè surgendum.

Hortatur autem nos Christus hoc verbo ad relinquendum statum omnium vitiorum, specialiter tamen trium, quibus homines videntur maximè prostrati in terra iacere. Iacent namque negligentes & pigri in terra nihil operando; Iacent auari & cupidi de terra totaliter cogitando; Iacent luxuriosi & voluptuosi super terram fœtendo. Vnicuique horum dicitur; *Surge.* Et primo negligentibus & pigris nihil pro salute laborantibus. Et merito isti excitantur ad surgendum principaliter quam alij, quia faciunt iniuriam naturæ. Iob 5. *Homo ad laborem nascitur, & auis ad volandum.* à natura ad laborem deputatus est. Magna ergo iniuria est naturæ ab homine pigro, vbi omnes creaturæ sua officia exercere non cessant. Dominus statim post creationem primo homini præcepit laborem dicens; *In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Gen. 3. Non ergo hic requies, sed potius labor & sudor continuus, quousque ad illam quietem perpetuam perueniamus, vbi non erit luctus neque clamor, sed nec vllus dolor Apoc. 21. Tunc enim primo perfectè requiescent spiritus à laboribus suis. Hinc Mich. 2. *Surgite & ite, quia non habetis hic requiem.*

1 Negligētibus surgendū ad laborem.

Apoc. 14.

Ad laborē surgendum.

Debet autem homo surgere ad laborem à torpore acediæ propter tria; *Primo* propter prætiositatem concessi tēporis. Valdè enim præciosum tempus est modo concessum homini ad merendum, in quo reg-

1.

num cœlorum, etiam pro scipho aquæ frigidæ comparari potest. Matth. 10. quam ergo fatuus esset, qui sciens nondinas ita bonas, in quibus pro duobus denarijs

Luc. 21. posset lucrari duos, non curreret illuc? Et tamen non duo floreni, sed regnum cœlorum hodiè datur pro duobus denarijs. Vnde Augustinus sermone. 2 de timore dicit Noli esse piger, grauiter labora, æternam vitam daturus est tibi Deus. Et sequitur; Cogita quanto labore emenda sit. Intendite fratres, venale est, quod habeo, dicit tibi Deus. Eme illud de labore tuo. Quid habes venale? regnum cœlorum. Et si dicis; quantum valet? præcium ipsius labor est, ideo quare, quantum laborandum est. Sed non dicitur tibi quantum laboris exigat à te Deus, sed quanta sit ipsa requies sempiterna, sine fine lætitia. Hæc ille.

2. *Secundo* debemus surgere ad laborandum propter pœnitentiam commissi sceleris. *In multis enim offendimus omnes*, ait Iacobus cap. 3. Et ideo debemus redimere peccata bonis operibus. Vnde Psalm. dixit

Psal. 50. de se; *Quoniam iniquitatem meam ego conosco, & peccatum meum contra me est semper*. Considerans magnitudinem peccatorum iterum dixit Psalm. 118. *Media nocte surgebam ad confitendum tibi*, quasi ei non sufficiat dies ad laudandum Deum. Iste modus laudabilis adhuc seruatur in claustris, vbi est status pœnitentiæ, in quibus surgunt fratres media nocte ad orandum pro peccatis suis. Quod etiam faciunt prælati, Episcopi & cæteri, vel saltem facere deberent. Refert Helinandus in Chronicis libr. 6. Et Petrus de lapiatia in tractatu de oculo morali. Quod cum quidam Episcopus Philippus Beluacensis in eorum hospitaretur monasterio, mane tamdiu dormiuit, quod etiam primam in Ecclesia iam post solis ortum decantatam neglexit. Ad quem cum venisset Helinandus monachus, videns quod nemo eum auderet excitare de suis, propius accedens dixit; Iam diu passeres surrexerunt ad benedicendum Domino, & adhuc Episcopi stertunt in cubiculi suo? Attende pater quid dicat Psalm. 118. *Præuenerunt oculi mei ad te diluculo.* vbi dicit Gloss. Ambrosij. Indecens est Christiano, si ipsum otiosum radius solis inueniat. Ad quam vocem expergefactus Episcopus ait iratus; Vade miser, interfice pediculos tuos. Cui monachus respondit iocosè dicens; Vide pater, ne te interficiant vermes tui. Ego enim iam meos interfeci. Hæc enim est differentia inter vermes pauperum & diuitum, quia vermes pauperum occiduntur, vermes autem diuitum occidunt diuites. Sicut patet de Antiocho & Herode, qui à vermibus sunt consumpti. Hæc & plura ibidem.

3. *Tertio* debemus surgere ad laborandum propter mercedem promissi muneris. Certè magna promissio mercedis. Quod tibi dat Deus, inquit Augustinus sermone 2. de timore. non habet finem, & tamen nō æternum laborem, sed temporalem à nobis exigit. Refert Petrus de lapiaria quandam historiam de quodam rege, qui cum habuisset tres filios, volens facere testamētum dixit ad eos, quod pigriori vellet dare regnum. Tunc ait primus; Mihi debetur regnum, quia adeo piger sum, cum sedeo ad ignem, prius comburi crus permitterem, quam illud ab ignis incendio retraherem. Ad quem secundus ait; Mihi certè debetur regnum, quia te multo sum pigrior. Nam cum funem habeam in collo & mox suspēdi debeam, & gladium in manu habeam, propter pigritiam ad abscindendam chordam non porrigo manum meam. Deinde tertius dixit. Ego regnare debeo, quia in pigritia cæteros antecello. Resupinus enim iaceo, & stillat aqua super vtrumque oculum meum, ego autem propter pigritiam me à strato non moueo, nec ad dextram nec ad sinisttam. Et huic dicitur rex regnum legasse.

Moraliter isti tres fratres sunt tria genera acediosorum. Nam primus, qui ignem non curauit, significat illum, qui existens in peruersa societate luxuriosorum

runt, non vult se mouere ab eis. Secundus, qui scit se suspensum laqueo diaboli, vt auarus, sicut fuit Iudas, tamen non curauit verbo, quasi quodam gladio funem colli præcidere. Tertius, qui non vult moueri ad dextram nec ad sinistram oculum, significat illum, qui nec considerat pœnas inferni, nec præmia regni cœlestis. Vnde nec metu pœnarum, nec amore præmiorum vult surgere à peccato. Et huic rex diabolus, qui est rex super omnes filios superbiç, Iob 41. dat regnum infernale, vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

Secundo iacent cupidi & auari de terra totaliter cogitando. Quibus etiam dicitur *Surge*. Singulariter dicit Psalm. in eorum persona; *Adhæsit in terra venter noster*, id est, omnis affectus. Isti ergo debent surgere à terrenis ad cœlestia, vt primũ quærant regnum Dei, & hæc omnia adijcientur eis. Matth. 6. O quam miseri & increduli sunt isti, qui tantum diffidunt de Deo, quod nisi cogitarent de seipsis, nullo modo Deus ipsis prouideret necessaria! quam multi sunt hodie dicentes; Domine, non possum morari domi, oportet me ire ad nundinas, etiam die dominico, alias negligerem lucrum & victum meum. Sed audi Christum dicentem; *Scit enim pater vester, quia his omnibus indigetis.* Vnde Psalm. 36. *Nunquam vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem.* Quo contra de auaro dicitur per eundem; *Famem patientur vt canes, & circumibunt ciuitatem.* Ac si diceret, erunt in continua egestate. Auaro enim deest, tam quod habet, quam quod non habet. Pulchrè aliquando Frater Iordanus Magister ordinis Prædicatorum in quadã abbatia Cistercienfis ordinis hospitatus, confutauit monachos monasterij prædicti. Nam cum ei dicerent; Quomodo, Pater, ordo vester durare potest, cum nihil habeatis? Licet enim modo sit mundus deuotus, tamen scriptum est in Euangelio, quod postmodum refrigescet charitas, & abundabit iniquitas. Et sic cum non habueritis eleemosynas deficietis. Respondit Magister mansuetè. Ex quo sic est, vt dicitis, quod refrigescet charitas, & abundabit iniquitas in mundo, igitur vos, qui modo multa habetis, citius deficietis quam nos. Nam postquam prædones & raptores auferent vobis bona vestra, & vos mendicare nescitis, deficietis, & ipsi nobis de vestris bonis conferent abundanter. Et ita confutauit eorum auaritiam, in qua confidebant.

Tertio iacent luxuriosi & voluptuosi super terram fœtendo. Sunt enim quasi scabrones illi, qui è cœno nati in eo versantur. De quibus dicit propheta Ioel. ca. 1. *Computruerunt, vt iumenta in stercore suo.* Mirum est tamen, quod non sentiunt fœtorem suum, cum tamen ciconia sentit fœtorem adulteræ coniugis suæ, nisi se lauerit. Similiter leo sentit fœtorem adulteræ, & eam subito dilaniat. Quanta ergo confusio homini rationali, quem bestiæ & volucres in castitate excedunt? Sed his consulitur, vt more filij prodigi, qui consumpsit portionem cum meretricibus viuendo luxuriosè, redeant ad patrem, dicentes; *Surgam & vadam ad patrem*, scilicet ad petendum veniam de commissis peccatis. Et tantum de primo.

3. Luxuriosis surgendum è fœtore.

Luc. 15.

II.

Tolle lectum tuum. De lecto surgere inquit S. Hieronymus in homilia hodierna, est animam à carnalibus desiderijs, in quibus ægra iacebat, abstrahere. Grabbatum vero tollere, est ipsam carnem per continentiæ fræna correptam spe cœlestium præmiorum à delitijs separare terrenis. Tollere ergo lectum non est aliud, nisi peccatorem desistere à carnalibus concupiscentijs. Quod tunc perfectè fit, quando iam pœnitet eum præteritorum, & abstinet omnino facere, proponens vitare amplius de futuro. Et hæc est vera pœnitentia. Hunc lectum debet portare supra se, & non infra se, sicut prius. Debet enim dominari passionibus suis. Debet autem portare tria; scilicet dolorem in contritione, iuxta illud Iob 13. *Quare lacero carnes meas*

Tollere lectum quid sit.

dentibus, & animam meam in manibus meis porto. *Secundo* pudorem in confessione. Ezech. 16. *Confundere & porta confusionem tuam* *Tertio* laborem in satisfactione. Micheæ. 7. *Iram Domini portabo, quia peccaui,* id est, satisfactionem porto, & tolero seu patior pro ira Domini, quem commoui. Istud est optimum pondus & leue, de quo Saluator. Matth. 11. *Tollite iugum meum super vos.* Et sequitur; *Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue.* Vnde Berna. Epist. 77. Quid leuius pœnitentiæ onere, quod non solum non onerat, sed etiam portat? quasi dicat, pœnitentia, quam portamus, potius nos portat, quam nos eam. Et certè sic est. Pœnitentia enim nos portat ad cœlum, non autem nos pœnitentiam illuc portamus. Vnde Christus apud Matth. 4. *Pœnitentiam agite, appropinquabit vobis regnum cœlorum.* Hinc Augustinus super Psalmum; pœnitentia non est pondus onerati, sed alæ sunt volatori. Portant aues alas suas, sed portantur aues ab alis in aëre. Sic animæ nostræ per pœnitentiam portantur ad cœlum. Hæc Augustinus.

Sed diceres. Quomodo dicis, quod onus pœnitentiæ sit leue & dulce, cum tamen ego vir ita fortis & robustus, vix illud possum ferre? Nam ieiunare, vigilare, orare multum amara sunt, ita vt quandoque etiam ad maximam lassitudinem fatigent hominem. Respondeo, Verum est quod dicis, quia ista omnia amara sunt carni nostræ, quæ semper dulcibus assueta est; & quamdiu homo non est in gratia Dei, omnia ista grauia videntur, propter consuetudinem præcedentem vitiorum; Postquam verò homo habet gratiam diuinam, omnia videntur leuia.

Pœnitentiam tria reddunt amarã & grauem.

1. Gratiæ Dei defectus.

Ex quo infero, quod homo impeditur à pœnitentiæ suauitate & leuitate propter tria; scilicet propter defectum gratiæ diuinæ; propter defectum cogitationis sui; & propter consuetudinem voluptatis pristinæ. *De primo* patet. Nam etsi homo quandoque pœnitet, non tamen verè nec perfectè. Vt quia habet propositum adhuc peccandi, vel diffidit de venia consequenda. Talis gratiam Dei non meretur, nec est verè pœnitens, propter quod omnia videntur sibi onerosa. Vnde dicit Bernard. in quodam sermone. Nihil credentibus impossibile, nihil amantibus difficile, nihil asperum mitibus, nihil humilibus arduum reperitur, quibus & gratia fit in auxilium, & obediendi deuotio lenit imperium. Hæc ille. Ante omnia igitur homo se debet recolligere, vt perfectè pœniteat, videlicet cum vero proposito de cætero abstinendi ab omnibus, pro quibus pœnitet, vt habeat veram fidem & spem de consequenda misericordia, sine qua nullo modo potest pœnitere dignè, nec consequi remissionem peccatorum. Vnde & hic dictum est paralitico. *Confide fili remittuntur tibi peccata tua,* quia sine fide impossibile est placere Deo. *Secundo* multum etiam valet ad dulcorandum onus pœnitentiæ peccati proprij recognitio. Nam homo cognoscens magnitudinem & multitudinem peccatorum, quibus Deum offendit, libentius subit onus pœnitentiæ. Vnde Psal. 50. *Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper.* Bernard. in quodam sermone dicit; Qui perfectè senserit onus peccati & animę læsionẽ, aut parum sentiet, aut ex toto non sentiet corporis pœnam, nec reputabit corporis laborẽ, quo peccata nouerit delere præterita, & cauere futura. Et Hieronymus in Marcum dicit, quod amaritudinem radicis dulcedo pomi compensat, pericula maris spes lucri delectat, dolorem medicinæ spes salutis mitigat, qui desiderat nucleum frangat nucem; Sic qui vult æterno adhærere bono, pœnitentiam agat. Hæc ille.

Heb. 11.

Tertio homo impeditur à suauitate & leuitate pœnitentiæ propter consuetudinem voluptatis pristinæ. Nam contra consuetudinem aliquid facere, est agere quasi contra naturam. Eo quod consuetudo est altera natura, vt dicit philosophus 7. Ethicorum. Et secundum August. li. 6. de musica, dicitur quasi affabricata natura. Constat autem, quod facere contra naturã est multum pœnale, & cum dolore, cum fit per motum violentũ; Sic etiã facere contra consuetudinem August. dicit, quod nulla absti-

abstinentia fit à voluptate carnali, quæ nõ habeat in exordio dolorem, donec in meliorem partem consuetudo flectatur. Idem ad Romanum dicit; quod ipsa mutatio cõsuetudinis nouitate sua perturbat. Vincere ergò consuetudinem pœnitentibus dura est pugna vel pœna. Narrat Valerius, quod Cretenses, cum voluerunt alijs maledicere, & acerbissima vti execratione aduersus eos, quos vehementer oderant, optabant eis, vt mala consuetudine delectentur. Augustinus conqueritur de se, quod nullo alio impediebatur à conuersione quam consuetudine, qua se dicebat teneri sicut ferrea cathena. Et ibi probat, quod dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas. Necessarium autem vno modo dicitur violentum, vt dicitur quinto Methaphysicæ. Vnde patet, quod male assueti in iuuẽtute, quasi quodam modo violenter peccant, iuxta illud Poetæ.

Qui non assuescit virtuti, dum iuuenescit,
A vitijs nescit discedere, quando senescit.

Et ratio huius naturalis est; quia, vt dicit Philosophus, mali habitus postquam generati fuerint, non subiacent voluntati, licet à principio sint voluntarij; quemadmodum proijciens lapidem, non habet in sua potestate iam proiectum resumere, Ecce quomodo consuetudo mala impedit leuitatem pœnitentiæ. Sed tamen his nonobstantibus pœnitens assumat libenter onus pœnitentiæ, confidens de auxilio diuino, in quo omnia poterit, iuxta illud Apostoli. *Omnia possum in eo qui me confortat.* Et illud; *Incipe perficies auxiliante Deo.* Hinc Petrus dixit Domino; *In nomine tuo laxabo rete* Nec putet impossibile aut difficile vincere prauam consuetudinem, quia sicut praua operatio rectam deprauat naturam, ita solet recta operatio prauam corrigere consuetudinem. Ad hoc autem, vt quis retrahatur à praua consuetudine, nihil ita valet; sicut timor Dei & ipsius iudicij. Vnde Psalm. petijt eum dicens; *Confige timore tuo carnes meas.* Et sequitur; *A iudicijs enim tuis timui.* Bernardus in quodam sermone dicit, hoc valdè miraculosum, quod tot iuuenes, tot adolescentes, tot nobiles, cæterique omnes, qui in tanta afflictione pœnitentiæ prius perseuerabant, non alio quam timore Dei erant confixi. Tenebantur enim quasi in carcere, sed sine vinculis. Et verè magnum miraculum viuere vltra humanam, immò supra naturam, & contra consuetudinem. Nihil ergò debet retrahere peccatorem, quin portet lectum pœnitentiæ suæ. Non magnitudo scelerum, quia vbi abundat delictum, superabundat & gratia. Nec pœnitentiæ austeritas deterreat, quia, non sunt condignæ passiones huius temporis ad præteritam culpam, quæ remittitur, & ad præsentis consolationis gratiam, quæ immittitur, & ad futuram gloriam, quæ permittitur. Et certè libenter debet portare pœnitens pœnitentiæ lectum hic in præsenti, quia si noluerit portare illa tria, scilicet dolorem contritionis, pudorem confessionis, & laborem satisfactionis, portabit alia tria in futuro, scilicet damnationem in iudicio; *Qui autem conturbat vos, portabit iudicium, quicunque est ille.* Galat.6. *Secundo* afflictionẽ in supplicio, Prouerbiorum nono. *Si illusor fueris solus portabis malum. Tertio* horrorem in consortio, Ezechielis trigesimo secundo. Ezech.32. *Portauerunt ignominiam suam cum his, qui descenderunt in lacum.* Et tantum de secundo.

III.

Vade in domum tuam. Quod exponit Hieronymus in homilia. Sanus, qui languidus fuerat, in domum reportat grabbatum, cum anima remissione percepta peccatorum, ad maternam sui custodiam, cum ipso se corpore refert, nè quid post veniam, vnde iterum iustè puniatur, admittat. Hæc Hieronymus. Suadetur ergò pœnitenti, vt in statu gratiæ habitet, & conscientiæ suæ habitaculum sollicite custodiat. Est enim sensus; *Vade in domum tuam,* ac si diceretur, qui aliàs per obliuionem tui longè à te recesseras, & per negligentiam à bono opere & conscientię puritate torpebas, iam vade & redi in do-

mum conscientiæ per considerationem tuam, & habita in ea per securitatem. Circa istam domum est attendendum, quomodo debeamus eam primo fundare; secundo, quomodo ornare; tertio quomodo tegere; & quarto quomodo purgare. *Primò* sciendum, quod domus conscientiæ debet habere solidum fundamentum, hoc est solidam doctrinā, iuxta illud Matthæi septimo. *Omnis, qui audit verba hæc, & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ædificauit domum suam supra petram.* Cauendum est autem, nè super fundamento verbi Dei ista domus erroneè ædificetur, scilicet nè sit nimis larga, vel nimis stricta, quia vtrobique omne, quod fit contra cōscientiam, ædificat ad gehennam. Vnde, sicut dicunt Doctores, dictamen conscientiæ plus obligat, quam præceptum Prælati; & omnis conscientia, siue recta, siue erronea, siue in per se malis, siue indifferentibus, obligatoria est. Et ratio est; quia in omnibus talibus veniens contra conscientiam facit contra illud, quod credit per legem esse prohibitum. Istam domum malè fundant quidam super arenam cupiditatis; quidam super aquas voluptatis; & ideò stare diu non possunt, quia flante vento mortis cadunt faciliter. *Secundò*, quomodo ista domus debet ornari; quia debet habere decens ornamentum, vt sit picta curiosè & artificialiter imaginibus virtutum, & Sanctorum virorum exemplis, qui nos præcesserunt. Narrat Augustinus libro octauo contra Iulianum, quod rex quidam Cypri deformis specie thalamum suum siue cubiculum fecit depingi pulchris imaginibus, vt earum aspectu vxor sua pareret pulchram prolem. Rex iste est ratio, Cubiculū memoria, Vxor sensualitas. Vnde si volumus prolem bonarum operationum producere, debemus in memoria Sanctorum Patrum exempla ponere. Quod fit cum sæpius recordamur de eorum factis, & sic operamur. *Tertiò*, ista domus est tegenda; quia debet habere aptum tegumentum, scilicet honestam conuersationem, videant bona opera nostra alij, & glorificent Patrem cœlestem, Matthæi quinto. Vnde apud Matthæum dicitur; *Quod in aure auditis, prædicabitur super tecta*, id est, super honestam conuersationem. Nobis enim est necessaria conscientia nostra, sed proximis fama nostra. *Quartò*, ista domus debet purgari, frequenter per scopam confessionis, eijciendo foras per verbum oris, quod latebat in interioribus cordis. Sed proh dolor multi istas sordes magis diligunt occultare, quam purgare extra. Contra quos Augustinus dicit: Vis audire consilium. Si vis à Deo fugere, ad ipsum fuge confitendo, non latendo. Nam confiteri potes, latere non potes. Faciat ergo bonus confitens ostendendo omnia, quæcunque sunt intra suam conscientiam, more illius, qui dixit; quarto Regum vigesimo. *Omnia quæcunque sunt in domo mea, viderunt; Nihil est, quod non monstrauerim eis in thesauris meis.* Istam domum ita bene ornatam debet intrare anima, & in ea quiescere per contemplationem, vt dicitur Sapient. octauo, quatenus per hoc mereamur intrare in domum cœlestē per glorificationem. Ad quam nos perducere dignetur Pater, & Filius, & Spiritus sanctus.

Amen.

*

Conscientia domus fundanda doctrina solida. *Matth. 7.*

Conscientia domus ornanda virtutum imaginibus. *2. retract. cap. 10.*

Conscientia domus tegenda honesta conuersatione. *Matth. 5.* *Matth. 10.*

Homil. in Ioann.

4. Reg. 20.

DOMINICA XX. POST TRINITATIS.

SERMO I.

Venite ad nuptias. Matth. 22.

Omnia opera Dei propter hominem facta sunt, siue ea quę pertinent ad primā creationem hominis, siue ea, quæ facta sunt ad hominis reparationem. Ad creationem hominis pertinet creatio mundi, id est, cœli & terræ, & omnium quæ in primordio facta esse leguntur a Deo. Ad reparationem hominis pertinet incarnatio verbi, vt omnia quæ vel ante ipsam incarnationem ab initio ad ipsam præfigurandam & prænuntiandam præcesserunt, vel quæ post eam vsque ad finem mundi propter ipsam prædicandam & credendā fiunt. Et ita Deus omnia, quæ fecit propter hominem, in duo genera distinxit, scilicet in opera creationis & reparationis. Quæ duo sic ordinauit propter hominem, vt in operibus creationis potentiam Dei consideraret, & in operibus reparationis charitatem attenderet. Quia igitur diuina sapientia ex magna charitate opus nostræ reparationis ostendit tunc, videlicet, quando diuinitatem suam nostræ humanitati, quasi sponsum sponsæ coniunxit, ac per hoc quasi quasdam nuptias delectabiles fecit, volens ne tantæ bonitatis & charitatis suæ suauitas ab hominibus vilipenderetur, præmisit nuntios suos, sanctos videlicet Patres & Prophetas veteris testamenti, qui nobis has nuptias futuras prædicerent. Cum verò hæ nuptię factæ sunt per Filij Dei incarnationem, & consummatæ per passionem, vbi Christo vero sponso iuncta est per fidem Ecclesia vnica & amabilis sponsa, volens Deus omnes homines esse participes huiusmodi nuptiarum, quæ in fide Christi celebrantur, per alios & alios suos fideles seruos, nuntios & Apostolos, Confessores & Martyres vocari omnes fecit, quatenus omnes venirent credendo per fidem, & delectarentur in eis per charitatem. Vnde ne quisquam excusaretur per ignorantiam, omnibus generaliter proclamari fecit, omnesque pariter, simul in vnum diuitem & pauperem, inuitari ad huiusmodi sanctas nuptias mandauit, dicens; *Venite ad nuptias.* Sed & ne nuptiarum solennitas propter insufficientiam delitiarum contemni possit ab inuitatis, etiam tantam delitiarum abundantiam præmittendo dicit; *Omnia parata sunt, venite ad nuptias.* Itaque omnibus generaliter dicitur, vt opus reparationis considerent, ac per hoc ad fidem Christi properent, *Venite ad nuptias,* Jn quibus verbis tria tanguntur. *Primo* describitur diuinæ bonitatis liberalitas, tam dulciter inuitantis, cum dicit; *venite.* *Propofit.* *Secundo* proponitur intimę dulcedinis suauitas tam amabiliter delectantis, cum additur; *ad nuptias.* *Et tertio* ex his arguitur humanæ obdurationis iniquitas, tam infœliciter omnia ista non curantis, cum sequitur; *Illi autem neglexerunt.* Tria ergò hic ponuntur valdè notabilia, & omni pōderatione digna, scilicet Deus inuitans, nuptiæ paratæ, & homo non curans. Est in Deo summa bonitas, quia inuitat; In nuptijs grata suauitas, quia parata; In homine vana contemptibilitas, quia neglexit.

I.

Venite. Ad quid inuitans dicit Eccle- clesi. *Venite ad me omnes, qui concupiscitis me, & à generationibus meis adimplebimini.* Eccl. 24. Et Matth. *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.* Matt. 11. Nec mirum. Nuptias enim fecit, ergo reficere

vsque ad plenitudinem promittit. Sed certè pauci obediunt huic vocationi, quia
Rom. 10. *Non omnes obediunt Euangelio.* Plures autem obediunt vanitati. Sciendum, quod in omni actu, siue belli, siue pacis, ducis animatio multum iuuat, quia secundum verba & consilia ipsius totus exercitus regulatur. Et ideò omnis Doctor semper cogitat de aliquo inuitatorio, quo complices suos excitare siue inuitare possit. Ductores autem seu inuitatores huiusmodi sunt quadruplices in Scriptura, videlicet, voluptuosi, malitiosi, ambitiosi, sancti & deuoti. Tres primi sunt à parte diaboli, quarti solummodo à parte Christi. Illi plurimos, hi paucissimos complices habent, eò quod illorum vocem siue inuitatoriũ plurimi, horũverò paucissimi attēdant atque sequantur.

Sap. 2. Primi, voluptuosi scilicet, his verbis suos adhortantur; *Venite fruamur bonis, quæ sunt, &c.* Quotusquisque est, qui hac voce non excitetur? senes, iuuenes, pueri è cunabilis etiam ad voluptates, ad delitias, abstrahuntur. Et quia homines certatim absq; vlla intermissione cum secularibus siue carnalibus conuersantur, hinc non possunt euadere, quin moribus eorum conformentur. Rarum enim est, inquit Isidorus, vt quisquis inter seculi voluptates positus, à vitijs maneat illibatus. In quibus, etsi non cito implicetur animus, tamen aliquando attrahitur; nec diu potest esse securus, qui periculo fuerit proximus. Quot sunt qui his diebus inuitaut homines ad mundi contemptum, ad propria relinquenda, ad se pro suis peccatis totaliter contemnendum? Certe, vel nulli, vel pauci; immo tantus strepitus est cantorũ mũdi, qui dicunt voluptatis & mundi; quod illi qui dicunt inuitatorium Christi, vix in aliquo possint audiri. *Malitiosi* suum, quo-
Ierem. 18. que habent inuitatorium, quod Propheta describit his verbis; *Venite & cogitemus contra iustum cogitationes. Non enim peribit lex à sacerdote; neque consilium à sapiente; neque sermo à Propheta.* Et notate quales homines malitiosè ponunt pro parte sua, videl. sacerdotes, sapientes, & prophetas.

Moraliter sacerdotes sunt magni Prælati; Sapientes sunt iustitiarij, & Prophetæ sunt religiosi; & nunquam videbitis in republica malitiam magnam factam, nisi vel ab istis omnibus, vel ab aliquo istorum procedat. Vnde isti tres cantant inuitatorium malitiosorum, & isti sciunt facere conspirationem contra optimum virum, dicendo illud Ieremiæ. *Venite & percutiamus eum lingua, & non attendamus ad vniuersos sermones eius*; Percutere hominem lingua, est præcludere ipsi viam respondendi, vt nihil possit dicere pro seipso. Vel percutere hominem lingua potest esse cõspirare falsum, & falsum testificari contra hominem. Et nota, quod isti malitiosi tripex habent inuitatorium sibi proprium, quo ad malitiam animant & instigant. *Primo* enim se colligunt ad conspirandum subtiliter; dicentes *Venite cogitemus contra iustum cogitationes. Secundo* se recolligunt ad accusandum ciuiliter, & sub iuris colore, dicentes; *Venite & percutiamus eum lingua, & non attendamus ad vniuersos sermones eius. Tertio* se recolligunt ad occidendum hostiliter, dicentes illud Matth. *Venite occidamus eum, & nostra erit hæreditas.* Et hæc est conclusio malitiæ vltimata. *Ambitiosis* etiam non deest, quo suos complices inuitent. Ita enim inquiunt, *Venite faciamus nobis ciuitatem & turrim, cuius cacumen pertingat ad cœlum, & celebremus nomen nostrum.* Notandum, quod omnes ambitiosi exponũt se maximis laboribus pro honoribus consequendis, in tantum, quod si decimã partem laboris facerent propter Deum, maximi meriti forent. Quantam vexationem sustinent, qui curijs Regum & Episcoporum se mancipant? dant munera, dissimulant & adulantur, mentiuntur, & se nequiter humiliant quibuscunque. Vnde Innocentius. Ambitiosus, inquit, semper est pauidus, semper attonitus, ne dicat quod displiceat, humilitatem simulat, & honestatem mentitur, affabilitatem exhibet, benignitatem ostendit, subsequitur & obsequitur, cunctos honorat, vniuersis se inclinat, frequentat curias, visitat optimates, assurgit & amplexatur, applaudit & adulatur, & bene nouit illud Ouidij.

Etsi nullus erit puluis, tamen excute nullum. Hæc ille.

Chri-

Christiani boni & religiosi hoc habent inuitatorium, *Venite, exultemus Domino, iubilemus Deo salutari nostro, &c.* Hoc inuitatorio omnes inuitantur, at à sæcularibus propter sæcularium negotiorum tumultum ita parum curatur, vt vel pauci, vel nulli veniãt, vti in præsenti Euangelio patet: *Omnes enim neglexerunt, & abierunt, alius in villam suam, & alius ad negotiationem suam.* Sed caueant sibi isti. Nam vbi venerit Christus, qui seruos suos modo ad prædicandum, & ad inuitandos conuiuas ad nuptias agni mittit, tunc illos recipiet ad nuptias cœlestes, qui inuitationi suæ obediunt, dicens dulce illud inuitatoriũ; *Venite benedicti Patris mei, percipite regnũ, quod vobis paratum est ab origine mundi.* Alios verò inobedientes & negligentes agni nuptias excludet, dicens horribilem illam sententiam; *Ite maledicti &c.* Ideo dum vocat nos Deus, & inuitat ad nuptias suas, præparemur bonis operibus, vt digni esse mereamur ad conuiuandum secum, &c.

II.

Ad nuptias. Nuptiæ istæ multum suaues sunt, quia in maxima dilectione & charitate aguntur. Nam sponsus istarum nuptiarum est Christus, qui Ecclesiam sibi fide desponsatam in charitate maxima copulauit, iuxta illud Ieremiæ. *In charitate perpetua dilexi te, ideò attraxi te miserans.* Videamus ergò hic de tribus, scilicet, de sponsi magnitudine, de sponsi pulchritudine, de nuptiarum dulcedine. De sponsi magnitudine dicitur hic, quia sponsus iste est filius regis, cui rex pater fecit nupcias. Rex est Deus pater, qui *est Rex Regum, & Dominus Dominantium.* De quo in Psalm. *Quoniam rex omnis terræ Deus.* Filius huius regis, est filius Dei Patris, Dominus noster Iesus Christus. De quo Psal. *Filius meus es tu, ego hodiè genui te.* Sponsus ergò hic est, Christus Deus noster. Et sponsus hic *magnus Dominus & laudabilis nimis, cuius magnitudinis non est finis.* Verè magnus Dominus & excelsus super omnes populos. Excellit enim omnes potestate, dignitate, & bonitate. De quibus omnibus dicit Apostolus. *Quem constituit,* scilicet Deus Pater, *hæredem vniuersorum,* id est, Dominũ perpetuum & possessorem iure filiationis paternæ, patre tamen non mortuo. Et dicit notanter *vniuersorum,* nõ vnius tribus, quia *data est ipsi omnis potestas in cœlo & in terra.* Non solum est hæres vniuersorum potestate dominationis, quia *dominatur à mari vsque ad mare,* sed etiam potestate creationis, quia per ipsum omnia facta sunt, ideò Apostolus dicit; *Per quem Deus pater fecit & sæcula,* non solum visibilia, sed etiam æterna seu perpetua. Est ergò iste sponsus potens & vigorosus, quia constitutus à Deo; perpetuus, quia hæres; solus quia vniuersorum. Dignitatem verò eius subdit; *Qui cum sit splendor gloriæ,* scilicet, Patris, *coæternus,* scilicet Patri vt splendor igni, *& figura substantiæ eius,* id est, perfecta repræsentatio Patris. *Imago Dei inuisibilis.* De bonitate autem eius statim sequitur; *Portansque omnia verbo virtutis suæ,* id est, continens & gubernaus omnia cœlestia & terrestria. *Ego feci, & ego feram, & portabo, & saluabo.* Et dicit, *verbo,* id est, solo imperio potestatis & bonitatis suæ. *Verbo Domini cœli firmati sunt.* Et addit aliam bonitatem; *purgationem peccatorum faciens,* scilicet per mortem suam purgans nos à peccatis nostris, scilicet tàm à culpa quàm à pœna. Vides ergo anima tui sponsi magnitudinem, potestatem, dignitatem & bonitatem. Potens est, & ideò metuendus; quia cum occiderit corpus, habet potestatem animam mittere in gehẽnam. Dignus est, & ideò à te super omnes præeligendus. *Dignus est agnus qui occisus est.* Bonus est, & ideò super omnia diligendus. *Bonus es tu, & in bonitate tua doce me, &c.* Licet autem iste sponsus fuerit ita potentissimus, ita dignissimus, atque loco & habitatione cœlesti altissimus, tamen humilem thalamum eligere sibi dignatus est. De cuius thalamo in psal. dicitur; *Tanquã sponsus Dominus procedens de thalamo suo,* id est, de vtero B. Virginis. In hoc thalamo Christus humanæ naturæ vt sponsus sponsæ copulatus, hoc est matrimonium Assueri & Hester. Assuerus interpretatur Beat[9], secundum Innocen. & significat Christum.

Heb. 1.
Matt. 28.
Psal. 71.
Vbi sup.
Ibidem.
Coll. 1.
Isa. 46.
Matt. 10
Apoc. 5.
Psal. 118.
Thalamus Christi sponsi vterus Mariæ.
Psal. 18.
Sponsa Christi natura humana.

Hester interpretatur exaltata, & significat
Psal. 72. humanam naturam. In cuius persona potest dici illud Psalm. *Et cum gloria suscepisti me?* Vnde quidam dixit; Maritari non potuit caro gloriosius. Hoc significatum
Genes. 28. fuit per illud, quod Isaac Iacob filio suo dicit; *Noli accipere vxorem de genere Chanaan, sed proficiscere in Mesopotamiā Syriæ*, ad domum Bathuel patris matris tuæ, & accipe tibi inde vxorem de filiabus Laban auunculi tui. Hæc sunt verba Dei Patris ad filium; vt exponit Innocent. Chanaan interpretatur possidens domum, & significat Angelos, qui in cœlesti domo semper assistunt Domino. De quorum genere noluit Deus Pater, vt Filius acciperet vxorē, id est, eorum naturam, iuxta illud; *Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ. Nusquam*, id est, in nulla Scriptura legitur Angelicam naturam apprehendisse,
Cur Angelica natura non sit liberata. vnde nec naturam Angelicam liberauit. Et hoc ideò, quia Angelus sine aliquo instigante cecidit, ergo per alium releuari non debuit. *Secundo*, quia tota natura humana cecidit, non autem tota Angelica. *Tertio*, quia reparatio naturæ Angelicæ non proficeret vniuersitati sicut naturę humanæ, in qua totalis reparatio facta est, s. naturæ humanæ & Angelicæ, quæ ꝓpter hominē facta est; quia homo est omnis creatura in genere, non sic Angelus. Mesopotamia interpretatur eleuata, & Syria sublimis; & significat humanam naturam, quæ eleuata fuit in incarnatione. Sed non ad quamcunque fecit ire, sed ad domum Bathuel, id est, ad beatam virginem. Bathuel enim virgo Dei interpretatur. Et ibi accepit vxorem de filiabus Laban, qui interpretatur candidatio, id est, carnem de purissimis & mundissimis beatæ Virginis sanguinibus, & de virgine nasci voluit, vt denotaret, quod virginem sibi virgini Ecclesiam desponsaret. secundo Corinth. vndecimo. *Despondi enim vos vni viro virginem castam exhibere Christo.*

De secundo, scilicet de sponsæ pulchri-
Sponsæ pulchritudo. tudine dicitur in Cantic. *Tota pulchra es amica mea.* Sed quæ est ista sponsa Chri-
Cant. 4. sti? Certè nulla alia quantum ad præsens sufficit, nisi ecclesia seu congregatio iustorum, *quæ est generatio quærentium Dominum, quærentium faciem Dei Iacob* sponsi. Sponsa Christi ergò nos sumus cum reliqua multitudine peccatorum captiuorū, quos ipse nouit. Pulchritudo istius sponsæ est multum admirabilis, eò quod dicit de ea sponsus, qui mentiri non potest; *Tota pulchra es amica mea. Tota pulchra*, quia & per intentionem & operationem, vel *tota* propter coniugatos, continentes, & virgines; vel *tota* dicitur quantum ad Prælatos & subditos, & ita pulchra est, & in vestibus & in membris. Oculi enim eius sunt Prælati tanquam prouisores; Os Doctores; Aures pœnitentiarij ac confessores; Nasus sapientes, bonorum malorumque discretores; Collum clerici & cantores; Pectus sunt Potentes & nobiles; Brachia sunt milites; Manus operarij & artifices; Crura famuli; Pedes rustici. In his ergò membris tota debet esse pulchra sponsa, sicut tunc erat cum per Christum est redempta, quando non habuit maculam mortalis peccati, neque rugam duplicitatis. Sed, heu, hodiè conqueritur Propheta dicens; *Egressus est à filia Syon omnis decor eius*, Sed vnde hæc deformitas in membris Ecclesiæ? *Quia facti sunt Principes eius velut arietes, non inuenientes pascua. Abierunt absque fortitudine.* Glossa exponit ibidem, quod Præli debent esse velut arietes defendentes Ecclesiam auctoritatibus vtriusque testamenti velut cornibus. Sed quando sunt illiterati, tunc subditi non inueniunt sub eis pascua doctrinæ, & sic abeunt de loco ad locum vagantes absque fortitudine virtutum & bonorum operum. Moraliter autem loquendo qualibet anima est sponsa Christi, quam dispōsat sibi in fide. *Sponsabo te mihi in fide.* Sed hæc frangit fidem sponso, cum adhæret diabolo per consensum peccati. Sicut conquæritur de ea Dominus per Prophetam. *Iuxta me suscepisti adulterum.* Sed multū deberet timere ista sponsa, quando prouocat sponsum suum. Nam si ancilla paupercula & seruilis conditionis filio regis esset desponsata, & ipsa in ignominiam sponsi sui esset scortata, certè multum esset

esset dolendũ ei pro tali offensa. Sic anima postquam peccat, magnã ignominiã facit Christo sponso, à quo fuit desponsata. Sed & quod deterius est, si diceret, etsi sponsum offendi, habeo tamen ex patrimonio, vnde viuam, cum habeam hæreditatem. Ecclesiæ enim hæreditatem bonam perdidisti. *Hæreditas nostra versa est in alienos.* Sed fortè diceret, etsi hæreditatem perdidi, adhuc tamen habeo notabilia bona. Sed certè hoc non, quia per peccatum omnia bona mortificantur. Fortè adhuc diceret, etsi istum sponsum perdidi, tamen adhuc pulchritudinẽ habeo, propter quã ab alienis concupiscar. Sed hoc non, quia etiam pulchritudinem perdidit. *Egressus est à filia Syon omnis decor eius.* Et: *Denigrata est super carbones facies eius.* Fortè adhuc diceret; etsi sponsum perdidi, amicos habeo, à quibus suscipiar. Sed hoc non, quia omnes amisisti, quia *omnes amici eius spreuerunt eam, & facti sunt ei inimici.* Sed forte adhuc diceret, etsi sponsum perdidi & amicos, tamen ex quo mei iuris sum & libera, adhuc alios amicos acquiram. Sed certè hoc non, quia de cætero est serua & ancilla illibera. *Seruietis Dijs alienis, qui non dabunt vobis requiem.* Ex his patet, quantum debet timere sponsa Christi, fidelis anima, nè sponsum suum Christum prouocet ad peccatum.

Sed nunc videamus de tertio, scilicet de dulcedine istarum nuptiarum. Tantum ista dulcedo exuberat, quod non est modus dicendi de ea. Nam in eis est dulcis esca, quia in Ecclesia præsenti proposita est mensa altaris, in qua positus est panis vitæ, qui de cœlo descendit. Ioannis sexto. In quo est omne delectamentum & omnis saporis suauitas, Sapient. decimo sexto. *Secundo*, in his nuptijs est vinum, id est, consolatio Spiritus sancti, *qui consolatur nos in omni tribulatione nostra*, vt dicitur secundo Corinth primo. Istud *vinum lætificat cor hominis*, vt dicit Psalmista. Nec solum lætificat simpliciter, sed multipliciter, quia *secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Tertio*, in his nuptijs sunt delectabiles ministri, quia Angelici spiritus, qui *omnes sunt administratorij spiritus, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis*, Hebræorum primo. Et isti non solum ministrant ordinando ea, quæ sunt saluti necessaria, sed etiam consolantur, nè deficiamus, sicut cantores & tympanistæ, de quibus dicitur in Psalmista; *Præuenerũt Principes coniuncti psallentibus, in medio iuuencularum tympanistriarum.* Sed omnia ista nihil valerent, si deessent dona in nuptijs. Ideò Christus prouidit multa dona, id est, diuersa genera gratiarum. Nam alij datur sermo sapientiæ; Alij sermo scientiæ; Alij Prophetia; Alij genera linguarum; Alij gratia sanitatum; Alij interpretatio sermonum; quæ omnia operatur vnus & idem spiritus, diuidens singulis prout vult. *Dedit dona hominibus.* Dantur autem ista dona non vni omnia, sed singulis singula, propter quatuor causas. *Primo* propter mystici corporis Christi integritatem, secundum illud, primo Corinth. duodecimo. *Si totum corpus oculus, vbi auditus? Secundo* propter Ecclesię pulchritudinem ex varietate resultantem Psal. *Astitit regina*, id est, fides vniuersalis Catholica, *à dextris tuis, circumdata varietate. Tertio* propter singulorum membrorum vtilitatem, primo Corinth. duodecimo. *Non potest caput dicere pedibus, non estis mihi necessarij. Quarto* propter officiorum expeditionem, in quibus Ecclesia non vult perturbari. Deuteron. primo. *Non possum solus onera portare.*

Psal. 67.

Dona nuptiarum.

Psal. 44.

Illi autem neglexerunt, scilicet tam piam vocationem, tam delicatam refectionem, & non quidem casu aliquo, sed propria malitia neglexerunt, *& abierunt, alius in villam suam, alius in negotiationem suam.* Sciendum, quod primordialis causa pœnæ, tàm in homine quàm in Angelo, fuit negligentia. Si enim homo vel Angelus à Deo creatus, benè fuisset vsus naturalibus & gratuitis sibi datis, nunquam apparuisset Angelo conueniens excellentiam Dei appetere; vel nunquam homo iudicasset serpentis persuasionibus acquiescere. Sed quia neglexerunt vti gratis sibi datis, permissi sunt cadere in errorem per peccatum negligentiæ, & de hoc in peccatum superbiæ & inobedientiæ. Et ideò conqueritur de eis Salomon Sapient. tertio

Negligentia præcipua causa pœnæ.

dicens;

dicens; *Quoniam neglexerunt iustum, à Deo recesserunt*. *Iustum*, id est, iustitiam. Iustum enim fuit, quod omnis rationalis creatura per gratias à Deo acceptas, sollicitè & diligenter Deum honoret, qui est earundem gratiarum largitor. Sunt autē homines hodie in mundo negligentes quadrupliciter. Negligunt quidam addiscere morum sanctitatem. Alij negligunt discutere propriam peruersitatem. Tertij negligunt revereri Dei maiestatem. Quarti negligunt cœlestem hæreditatem. *Primò* aliqui negligunt addiscere morum honestatem. Videmus, quod multi sciunt addiscere artes subtiles, iura ciuilia propter vtilitatem, artem bellandi propter strenuitatem, artem negotiandi propter paupertatem, & sic de alijs, quæ ad vitæ præsentis promotionem & administrationem spectant. Sed addiscere artem benè viuendi, artem Deo seruiendi, artem peccata cauendi, omnes quasi se exhibent negligentes. Vnde mundus inuitat ad errores & vanitates, & omnes obediunt; Deus vocat ad honores & nuptias, & omnes negligunt. Sicut hic conqueritur; *Illi autem neglexerunt*. Contra hos loquitur Seneca dicens; Omnia negligenda sunt, vt studio benè viuendi assideamus, cum nullum tēpus satis magnum est, etsi à pueritia vsque ad humani æui terminos vita protendatur. Est autem causa negligentiæ in talibus tumor superbiæ. Multi enim videntes, quod non possunt esse subito perfecti, nō curant per artem addiscere benè viuendi modum. Et isti sunt fatui. Sicut ille lippus, qui ideo non curauit inungere oculos collyrio, quia non potuit ita acutè videre sicut lynx. Quem deridens Horatius dicit; *Non poteris oculos quantum contendere lynceus. Non tamen idcirco contemnas lippus inungi*. Vnde dicitur; *Noli negligere gratiam, quæ in te est*. Et hæc est prima mala negligentia quæ hic reprehenditur. Nam homo non potest interesse dignus nuptijs Christi, quæ celebrantur per fidem in Ecclesia militanti, nisi studeat se bonis moribus ornare, alias enim fides sine operibus mortua est.

Negligentes sunt quadruplices.

Sen. Epist. 18.

Epist. 1.

1. Tim. 4

Secundo sunt homines negligentes in discutiendo propriam peruersitatem. Multi aliorum conscientias sciunt bene iudicare, sed proprias negligunt. Quibus dicitur per Christum; *Vt quid vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem in oculo tuo non consideras*? Vbi Chrysost. dicit. Qualiter in alijs vides tam parua, & in tuis tam magna transcurris. Si te magis diligis quam proximum, quare procuras ipsum & non teipsum? Si autem teipsum contemnis, manifestum est, quod iam non est procuratio, sed detractio. Hæc ille. Et certè si daremus pacem alijs, & non ita eorum vitia inspiceremus, sine dubio nostra consideraremus. Quia dicit Prosper; tamdiu quis peccata sua, quæ nosse & flere debet, ignorat, quamdiu curiosè aliena considerat. Quod si mores suos ad seipsum conuersus aspiciat, non requirit, quod in alijs reprehendat, sed in seipso quid lugeat. hæc ille.

Tertio sunt homines negligentes in reuerendo Dei maiestatem. Nam omnes hodiè communiter declinauerunt; scilicet à iustitia & veritate simul, scilicet tam spirituales quam sæculares, inutiles facti sunt. Et vnde, nisi? *Non est timor Dei ante oculos eorum*. Et ita *absque vllo timore filij hominum perpetrant mala*. Ideò præcipitur; *Obserua & caue, nequando obliuiscaris Domini Dei tui, & negligas mandata eius atque iuditia*. Et patet hic, quod timor Dei facit hominem sollicitè operari & exequi mandata Dei; iuxta illud; *Qui timet Dominum faciet bona*, imò non solum magna, sed etiam minima, quę salutis sunt pōderat, iuxta illud; *Qui timet Deum, nihil negligit*.

Sed diceres; Certè hoc est difficile, quod homo nihil negligat, & si negligit, videtur iniustum, quod debeat damnari. Ad quod respondeo, quod non omnis negligentia est damnabilis, sed solum illa, quæ fit circa actum, vel circa circumstantiam actus, qui actus est de necessitate salutis. Sicut si negligam dare eleemosynam tempore extremæ necessitatis proximo indigenti, negligo actum de necessitate salutis. Similiter si dem eleemosynam, sed non ex charitate, vel non in charitate, pecco mortaliter, omittendo circumstantiam, quæ debet esse in omni actu virtuoso de necessitate

tate salutis. Vnde. 1. Corinth. vltimo. Omnia vestra fiant in charitate. Vnde negligētia non est aliud nisi defectus debitę sollicitudinis circa actum virtuosum faciendū proueniens ex remissione feruoris in volūtate. Si autem contingit negligentia circa actum vel circumstantiam actus, qui non est de necessitate salutis; Sicut si negligam dicere salutationem beatæ virginis transeundo eius imaginem, vel audiendo sermonem cogito de alijs sæcularibus negotijs ex remissione voluntatis; tunc est peccatum veniale, & faciliter purgatur, iuxta illud Eccl. 7. *De negligentia purga te cum paucis*. Alias illorum negligentia, quæ sunt de necessitate salutis est mortalis, iuxta illud Ieremiæ. 48. *Maledictus homo, qui facit opus Domini negligenter.*

Quarto sunt alij, qui negligunt inquirere cœlestem hæreditatem. Et isti significantur per illos, de quibus dicitur in libr. quod licet quinque viri fortissimi de tribu Dan explorassent terram fertilissimam, & locum, in quo nullius rei fuit penuria, & ita nunciassent fratribus suis, tamen ipsi negligenter agebant, nec sollicitè curabāt inquirere terram illam. Vnde dicitur ibidem; *Nolite negligere nolite cessare; Surgite ascendamus. Videmus enim terrā valde opulentam & vberem.* Terra ista est terra cœlestis patriæ, de qua dicitur Psal. 141. *Portio mea Domine sit in terra viuentium.* Terra ista fertilis & vberrima, quia nullius rei penuria potest esse, vbi habetur Deus. Istam terram explorauerant quinque viri, scilicet quinque status electorum, patriarcharum in lege naturæ; prophetarum in lege scripta; Apostolorum, martyrum, & confessorum in lege gratiæ, qui omnes annunciauerunt nobis gaudia illius patriæ, & tamē adhuc negligimus ascendere cum eis per contemplationem. Vnde nobis dicitur; *Nolite negligere; nolite cessare*, ac si diceretur; Nolite ita negligenter agere bona, sed sollicite ambulare in operibus bonis per gratiam, vt tandem perueniamus ad gloriam. Ad quam nos perducat Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Amen.

DOMINICA XX. POST TRINITATIS.

SERMO II.

Amice quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem. Matth. 22.

IN omnibus scripturis supereminētissima via supereminētissimū locum charitas obtinet, per quam quidem viam & Deus ad hominem, & homo ad Deum accedit. Hæc sola est per quam homines conformantur Deo; Et qua sola habita omnia prosunt homini, & sine qua nihil valent cætera ad salutem. Omnia enim præcepta referuntur ad charitatem. Propter quod, qui habet charitatem, securus est de vita perpetua & æterna, eò quod in ea habet mandatorum diuinorum perfectam impletionem. *Finis enim præcepti est charitas.* Hæc sola est, quæ finaliter discernit inter filios regni æterni & perditionis æternæ. Nam reprobis etiam dantur alia per Spiritum sanctum munera, sed tamen, quia sunt sine charitate, nihil eis prosunt. Sicut ait Apostolus enumerans donum scientiæ, donum fidei, donum pietatis, donum prophetiæ, donum martyrij, quæ omnia sine charitate nihil prosunt finaliter ad præmium. Vnde licet fides sit fundamentum omnium virtutum, sine qua impossibile est placere Deo; ta-

1. Cor. 13.

Heb. 11.

men non poteſt eſſe vtilis ſine charitate. Fides enim ſine charitate poteſt prodeſſe. Jllud patet hic in iſto homine, qui licet cæteris virtutibus videlicet fide & ſpe &c. fuiſſet ornatus, quia tamen charitatem nō habuit, dicitur quaſi nudus & veſte nuptiali carens. Hæc eſt tunica Chriſti incōſutilis, a patre & Spiritu ſancto contexta deſuper, id eſt, de cœlo, quam quia iſte non habuit, ideo merito audire meruit verbum terribile; *Amice quomodo huc intraſti non* Propoſit. *habens veſtem nuptialem?* In quibus verbis tria deſcribuntur. *Primo* allocutio diuina multum affabilis, cum dicitur; *Amice. Secundo* proponitur quæſtio dura multum difficilis, cū dicitur; *Quomodo huc intraſti? Tertio* ſubiungitur increpatio ſerioſa multum confuſibilis; *non hab. ns veſtem nuptialem.*

I.

Amice. Magna affabilitas diuina alloqui hominem peccatorem tam dulciter, vt eum amicum appellet, quem tamen dānet, vnde inimicum amicum appellat. Erat enim iſte & amicus, quia fidem de Deo habuit; & inimicus, quia charitatem non habuit, & per conſequens non verus, ſed fictus amicus Dei fuit. Et tamen quia in Deo nihil deficit, quantum in ipſo eſt, eum amicum vocat & reprehbat. Ex quo patet, quod perfecta amicitia hominis non eſt, niſi in charitate. Vnde Tullius in libro de amicitia dicit. Quod amicitia eſt diuinarum humanarumque rerum cum beneuolentia & charitate conſummatio. Patet; quia fundamentum amicitiæ eſt charitas. Et ideo, qui volunt cum Deo contrahere amicitiam, ante omnia habeant charitatem. Et quia charitas & cupiditas ſunt eis contraria; ideo nemo habens huius mundi cupiditatem poteſt eſſe verus amicus Iacob. 4. Dei, quia *amicitia huius mundi inimica eſt Deo*; Et: *qui vult eſſe amicus huius mundi, inimicus conſtituetur Dei.* Non enim ſolum qui blaſphemant & perſequuntur Deum, ſed etiam omnes amatores mundi, inimici Dei ſunt. Duo amores ſunt contrarij, ſcilicet amor Dei, & amor mundi, & ſi amor mundi inhabitat, non eſt quo amor Dei intret. Sed diceres; libenter acquirerem amicitiam Dei, ſi ſcirem, quo modo ſit acquirenda. Ad quod reſpondeo, quod amicitia Dei ſex virtutibus acquiritur. *Primo* enim acquiritur per munditiam vitæ, ſiue per puritatem innocentiæ. *Secundo* per veritatem pœnitentiæ. *Tertio* per amorem obedientiæ. *Quarto* per donum patientiæ. *Quinto* per virtutem miſericordiæ. *Sexto* per donum charitatis. *Primo* acquiritur per munditiam vitæ. *Qui diligit cordis munditiam, habebit amicum regem.* Notanter dicit, *cordis munditiam,* quia cor eſt quaſi fons omnium operationum. Vnde ſi aqua immunda eſt in fonte, non mirum, quod & in riuo. Et ſi arbor eſt putrida in radice, non mirum, quod & in ramis. Sic homo, ſi infectus eſt in corde, non mirum, quod & in ſenſibus. Patet ergo illos inimicos Dei eſſe, qui malè loquuntur ore, vel malè vident oculis, aut delectantur in turpium auditu. Et hoc ideò, quia non habent cor mundum, quod Deus requirit principaliter in amico ſuo. *Secundo* acquiritur per veram cordis pœnitentiam. Nam qui inimicus Dei erat per culpam, fit amicus Dei per pœnitentiam veram, ſcilicet per amaritudinem cordis, per confeſsionem oris, & per ſatisfactionem operis. De quo poteſt exponi illud Eccleſiaſt. vigeſimo ſecundo. *Ad amicum ſi produxeris gladium, non deſperes.* Amicus noſter Deus eſt, qui nobis in bonis naturæ, gratiæ, & fortunæ amicitiam oſtendit. Sed ad eum gladium producimus cum peccamus. Non eſt tamen deſperandum, quia dum verè pœnitemus, ad amicitiam reparamur; immo quandoque maiorem. Sicut patet de Petro, Dauid, Magdalena. Vnde Dominus dicit in Pſal. de talibus; *Mihi alienigenæ amici facti ſunt,* id eſt, qui per peccatum fuerunt facti extranei, per pœnitentiam mihi in amicitiam ſunt reparati. *Tertio* acquiritur per bonum obedientiæ. Vnde Dominus dicit Apoſtolis. *Iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos, quia omnia quæcunq; audiui à Patre meo, nota feci vobis.* Ac ſi diceret, quamdiu non reuelaui ſecreta patris vobis, non

non fuistis amici sed serui, sed iam amplius estis amici, hoc autem non fuit, nisi merito obedientiæ. Videmus in curijs, quod, qui magis sunt obedientes principibus, ad maiora secreta admittuntur. Obedientia autem probatur per impletionem mandatorum. Vnde Ioan. 15. dicitur; *Vos amici estis si feceritis, quæ ego præcipio vobis.* Ex quo patet, quod obedientia multum est accepta Deo, quia facit amicos Dei. E contra verò inobedientia facit de filijs Dei inimicos. Sicut patet de rege Saul, qui propter inobedientiam factus est de rege iusto reprobus & dæmoniacus. 1. Regum. 15. Et de Adam patet, quia qui dicebatur præpositus paradisi, factus est agricola miserabilis terræ. Genes. 3. De lucifero quoque patet, quod propter inobedientiã de angelo factus est diabolus Isaiæ 14. Legitur de quodam nobili Romano, qui dicebatur Postumius, quod pro eo, quod filius sine scitu suo hostes persecutus est, ipsum victorem reuersum occidi mandauit. O si sic inobedientia mundana punita est, quantomagis diuina? *Quarto* acquiritur per donum patientiæ. Nam per aduersa maximè probatur amicus. Sicut enim dicit Salomon; *Simulator decipit ore amicum suum.* Vnde idem dicit; *Si possides amicum in tentatione posside illum.* Et quidam metrista; *Si fueris fœlix multos numerabis amicos, Tempora si fuerint nubila, solus eris* Hinc dicitur de Abraham, quod tentatus per multas tribulationes amicus Dei factus est. Philippus rex Macedonum redarguit Alexandrum filium suum, quod illos sibi amicos veros æstimabat, quos præcio comparabat. Sed non sic Deus probat amicos. Ipse enim dicit suis; *Dico autem vobis amicis meis: Nolite timere eos qui occidunt corpus, & postea non habent amplius quid faciant. Sed potius hũc timete, qui postquam occiderit corpus, potestatem habet mittere in gehennam.* Ecce quomodo per aduersa probat eos solum amicos, qui timentes perdere animam, perdunt corpus pro Christo amico suo. *Quinto* acquiritur per donum misericordiæ. Misericors enim multos habet amicos Sicut dicit Dominus; Luc. 16. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula*

Sexto acquiritur diuina amicitia per donum charitatis. Non enim est vera amicitia, nisi charitatis glutino copulata. Per has ergo virtutes quærenda est amicitia Christi, & maximè per virtutem charitatis. Vnde Augustin. libr. 1. super Genes. contra Manich. Non efficitur quis amicus Dei nisi purgatissimis meritis. Quod non potest fieri melius, quã per charitatem, in qua omnia merita concurrunt. Et ideo isti in Euangelio præsenti sine charitate dicitur ironicè *amice*, quasi dicat, immo inimice re sed amice nomine. Eo. n. quod defecit iste in virtute charitatis, licet etiã multas alias habuerit virtutes, amicus fictus dicitur. Patet ergo, quod nihil sic amicum Dei facit sicut charitas. Nam alia dona Dei etiam dantur inimicis. Vnde multi erunt, qui dicent in nouissimo die; *Domine in nomine tuo dæmonia eiecimus, & multas virtutes fecimus; quibus dicetur à Domino. Discedite à me operarij iniquitatis quia nescio vos.* id est, facta vestra nunquam approbaui. Quod vtique non est propter aliud, nisi quia erant sine charitate, sine qua nihil valent omnia.

6. (*margin, beside "Sexto"*)

Matt. 7. (*margin, beside "Domine in nomine"*)

II.

Quomodo huc intrasti? Difficilis quæstio, quia terribis & horribilis & insolubilis. Nã homo sine charitate in iudicio finali non poterit Deo respondere vnum pro mille. Vnde Chrys. dicit; Quando venerit Deus in maiestate sua, nemo erit ausus garrula contentione sermonem aut mendaciũ defendere aut contradicere veritati. Nã modo os loquitur, & opus absconditur, sed tunc contra erit; quia opera singulorũ loquentur, & ora tacebunt. Modo enim persona interrogatur, & conscientia non videtur, sed tunc erit econuerso; quia conscientia discutietur, & persona cõfundetur; quãdo nemo excusabit peccatorem, sed omnes accusabũt. Hæc ille. Inter omnia autẽ, quæ iustus iudex obijciet tunc peccatoribus, erit ista dura quęstio. sc. *Quomodo huc intrasti?* sc. nõ benè ornatus virtutibus. Dixisti. n. te Christianum nomine, re tamen paganus

Difficilis quæstio, quomodo huc intrasti. (*margin*)

Iob 9. (*margin*)

In opere imperf. super Matt. Hom. 19. (*margin*)

fuisti; *& quomodò huc venisti?* Qui enim Christianum dixisti te, quare Christum non es imitatus? *Quomodo ergo huc intrasti ad Christum, qui operibus eum negasti?* Christiani nomẽ ille frustra sortitur, inquit August. qui Christum minimè imitatur. Quid enim tibi prodest vocari, quod non es, & nomen vsurpare alienum? Hęc August. Erit ergo ista quæstio multum dura atque difficilis omnibus fictis Christianis, quorum vnicuique dicetur; Quomodo huc intrasti. Quæretur enim quilibet Christianus de tribus; *Primo* quomodo alijs misericordiam fecit. Nam ille verus Christianus est, qui omnibus misericordiam facit, qui miseris subuenit, qui ad fletum fletibus prouocatur alienis. Quæretur ergo ab eo merito, quomodo misericordiam vult in iudicio consequi diuino, qui misericordiam denegauit postulanti in mundo Cum scriptum sit; *Iudicium sine misericordia fiet ei, qui misericordiam denegauit postulanti.* (Iacob. 2.) *Secundò* quæretur, quomodo intrare ausus est aulam tanti Domini; cuius signum in se habere & portare neglexit. Nemo enim Christianus dici potest, nisi qui Christo moribus adæquatur. *Tertio* quæretur, quomodo intrare ausus est ad recipiendum salarium, qui nunquam pugnare viriliter visus est. Delicatus es miles, Christiane, inquit Chrysost. in hom. si putas posse te sine pugna vincere, sine certamine triumphare. Hæc ille. Et merito huic dicitur; *Quomodo huc intrasti?* Non enim quæritur tunc in iudicio diuino à te, quomodo intrasti fidem Catholicam, aut quomodo intrasti Ecclesiam, sed quomodo huc instrasti? scilicet ante diuinum conspectum, & tanti iudicis maiestatem. Licèt autem omnibus dura tunc proponetur quæstio, *eo quod omnes nos tunc oportet astare ante tribunal iudicis, vt referat vnusquisque iuxta opera sua, siue bona siue mala;* (2. Cor. 5.) tamen specialiter dura, imò durior erit quæstio prælatis & præsidentibus. (*Prælati iudicium durissimũ subibunt.*) Sap. 6. *Iudicium durissimum erit his, qui præsunt. Exiguo enim concedetur misericordia, potentes autem potenter tormẽta patientur.* Et notanter dicit *durissimum.* Erit enim durum, quia malè intrauerunt; durius, quia malè rexerunt; & durissimum, quia malè vixerunt. Tunc enim erit eis triplex quæstio. Prima, quomodo intrasti? secunda, quomodo rexisti? tertia, quomodo vixisti? Durum iudicium erit sæcularibus; Durius malis religiosis; Sed durissimum peruersis prælatis. Dura quæstio, quia à pauperibus extorsionem fecerunt; Durior, qualiter bona pauperum consumpserunt; Durissima, quia Christo & Ecclesiæ de perceptis eleemosonis non seruierunt. Dura quæstio, quia Christi oues non pauerunt in temporali substantia; Durior, quia non pauerunt verbo doctrinæ; Durissima, quia non pauerunt exemplo bonæ vitæ. Dura, quia bonos non informauerunt; Durior, quia malos non increpauerunt; Durissima, quia ipsimet non benè vixerunt. Ergo iudicium durissimum his, qui præsunt tam spiritualibus quam sæcularibus.

Sed diceres; Quomodo iustum est, vt prælatis durius iudicium fiat, quam subditis? Respondeo quod hoc fiat ex rationabili proportione valdè iustum. Nam iustũ est, quod sic se habeat pœna Pilati ad pœnam Iudæ, sicut culpa Pilati se habuit ad culpam Iudæ, in illa proportione, in qua culpa prælati excedit culpam subditi. Et quia iste excessus est talis, quo maior esse non potest; ideo vocatur iudicium durissimum, quod infligetur prælatis. Et ideo cõsequenter dicitur; *Exiguo concedetur misericordia, potentes autem potenter tormenta patientur.* (Ibidem.) *Exiguo*, id est, ei, qui peccat per ignorantiam aut fragilitatem, *conceditur misericordia*, hic est minor pœna, *sed potentes*, id est prælati scientes, id est, ad scientiam obligati, *potenter*, id est, abundanter, *tormẽta patienter*; iuxta illud Apoc. 18. *Quantum glorificauit se & in delitijs fuit, tantum date ei tormentũ & luctum.* Attendant ergo, qui currunt ad prælationes, & eas intrant taliter qualiter, per fas & nefas, quos potius introducit cupiditas quam charitas, simonia quam sanctimonia. A quibus quęretur, *quomodo huc intrasti?* Certè inter omnia nihil nocet ita prælatis ad damnationem, sicut malus ingressus ad beneficium. Ex quo prouenit, quod cum vitiosè intrant, vitiosius viuũt, & vitiosissimè moriũtur. Vnde dicit canõ; Raro, vel nunquã bono peraguntur.

tur exitu, quæ malo principio sunt inchoata. Vnde talis, *cum sit fur & latro*, quomodo potest aliud cogitare, nisi vt mactet, & perdat? *Aliunde enim ascendit, quam per ostium*, & ideò non mirum, quod non pascit, non nutrit, non ædificat, non educit ad pascua, sed intra ouile mortificat & deuorat. Sicut conqueritur Dominus per prophetam; *Deuorant*, inquit, *plebem meam sicut escam panis*. Exponit Innocent. 4. Deuorant spoliando, detrahendo, occidendo. Verbum enim deuorãdi auiditatem notat, in quo notatur eorum maius peccatum. Mich. 3. *Qui violenter tollitis pelles eorum desuper eis, & carnes eorum desuper ossibus eorum, qui comederunt carnes populi mei.* Hoc autem peccato, vt dicit Innocent. ibidem, peccant principes terræ & sub ipsis pedelli, aduocati, & officiales. In hoc autem quod dicit, *plebem meam*, tangit magnam crudelitatem, quia nec canis canem comedit, quod tamen isti faciunt, ideo dicit *plebem*, non substantiam, quia *substantia pauperis vita eius est*. vt dicitur Eccl. 24. Vnde isti homines deuorant quodammodo. Isa. 3. *Quare atteritis populum meum, & facies pauperum commolitis? Sicut escam panis* dicit, quia delectantur in talibus sicut in esca. Et tantum de secundo.

II.

Non habens vestem nuptialem. Ac si diceret; Licet habes vestem ferialem & communem, tamen ista non decet nuptias, ergo iudicaberis ac si nudus esses, ex quo nõ habes nuptialem. Sciendum, quod loquendo naturaliter, triplex vestis est homini necessaria; scilicet ad calefaciendum, & ad hoc sufficit qualiscunque simplex. *Secunda* ad protegendum, & ad hoc requiritur vestis dura & fortis. *Tertia* ad decorandũ, & ad hoc requiritur solennis & deaurata, quæ propriè dicitur nuptialis. Sic moraliter loquendo homini necessaria ad salutem est triplex vestis; prima ad calefaciendum, secunda ad protegendum, tertia ad decorandum. De prima dicitur Prouer. vlt. in persona animæ sanctæ. *Non timebit à frigoribus niuis; Omnes enim domestici eius vestiti sunt duplicibus.* Frigus animæ est refrigeratio feruoris charitatis. De qua dicitur apud Matthæum: *Refrigescet charitas multorum.* Contra quod frigus necessaria est vestis subducta & calida, scilicet virtutes interiores & exteriores; vel intentio sancta interius, & opera iusta exterius. Et ista calefaciunt & incendunt in homine calorem diuinæ dilectionis. Sed de multis hodie verũ est, quod dicitur in Psal. 108. *Induantur, qui detrahunt mihi pudore, & operiantur sicut diploide confusione sua.* Mala vestis pudor in culpa, & confusio in pœna; vel pudor coram hominibus, & confusio interius in conscientia. De secunda veste, quæ est ad protegendam animã, dicitur ad Ephes. 6. *In omnibus sumentes scutum fidei, loricam iustitiæ, & galeam salutis assumite*, id est, spem, *& gladium spiritus, quod est verbum Dei.* Matth 10. *Non veni pacem mittere, sed gladium*, qui separat patrem à filio per fidem, vt exponit Gorra. Et notanter hic præmittit fidem ante omnes virtutes, appellans eam scutum. Sicut enim scutum cætera arma protegit, & primum occurrit, ita & fides. Ipsa .n. est prima in constructione, & vltima in destructione. Et sic diabolus, licet plus oderit charitatẽ, tamen prius impugnat fidem, vt illa destructa noscat etiam destruere charitatem. Et sic fides est prima in impugnatione, & vltima in destructione. Vnde gloss. *Prima petit campum dubia sub sorte duelli Pugnatura fides.* Et quia fides est tantum in vita ista, ideò quasi scutum portatur in sinistra parte. Hæc Gorra. Ista arma petit propheta à Christo sibi dari in auxilium Psal. 34. dicens; *Apprehende arma & scutum &c.* Innocentius exponit, id est, arma virtutum ad expugnandum inimicos, quæ Christus habuit, scilicet humilitatem contra diabolum, paupertatem contra mundum, & vitæ austeritatem contra carnem. Sed certè multi hodie armati sunt armis diaboli, quibus se protegunt, ne verbo Dei sicut sagitta sagittentur. Isti habent arma Saul ponderosa, quæ Dauid abiecit tanquam ad pugnandum inepta. vt habetur 1. Reg. 17. Vnde talia arma finaliter comburentur. Psalm. 45. *Arma & scuta comburet igni.*

2 Ad protectionẽ.

Fides scutum.

Vnde excuſationes peccatorum ſunt quaſi ſcuta fuſilia. De quibus Iob 41. Vbi Gregor. lib.31. moral. dicit, quod in ſcuto ſignificatur obſtinata duritia defenſionis peccatorum. Et illud peccatum abũdat in multis,prout tangit Seneca epiſt. 52. Ideo, inquit, difficiliter ad ſanitatem peruenimus, quia nos ægrotare neſcimus. Dicimus enim,non ſum ambitioſus, ſed vrbs ipſa expenſas magis exigit, & ſic de alijs, quæ ibi enumerat Seneca,quibus ſe homines excuſant à peccatis ſuis. Propter quod dicit Seneca epiſt.118. Nullum vitium ſine patrocinio eſt. Et iſti ſunt ſimiles erinacio, qui deprehenſus in globum ſe colligit, vt nec caput nec pedes videatur. *De tertia* veſte,quæ eſt ad decorem,dicitur; *Expoliate vos veterem hominem, & induite nouum,qui renouatur in agnitionem Dei ſecundum imaginem eius,qui creauit eum.* Et ſequitur, vnde iſta veſtis componitur: *Induite vos ſicut electi Dei ſancti & dilecti viſcera miſericordiæ benignitatem,humilitatem,modeſtiam,patientiam, ſuper omnia autem charitatem habentes.* Ecce ex quinque virtutibus iſta veſtis nuptialis contexitur,& ex ſexta,ſcilicet ex charitate,perficitur. Niſi enim adeſſet charitas,omnes alię virtutes non ornarent hominem,ſed deturparent. Vnde 1 Pet.4. *Ante omnia mutuam in vobismetipſis charitatem continuam habentes.* Et ratio,quia vt dicitur ibid. *Charitas operit multitudinem peccatorum.* Vbi glo. ordinaria dicit, Cum per alias virtutes culpę diluantur,maximè per charitatem.Vnde dicitur in Prouerbijs *Vniuerſa delicta operit charitas.* Licet enim aliæ virtutes hominem perficiunt, tamen charitas eas colligit inuicẽ, ne ſeparentur, ſicut tectum domum, ne corrumpatur. Et ideò dicitur opertorium valdè decorum. Hęc eſt veſtis aurea,in qua ſola ſpõſa Chriſti debet aſtare à dextris eius, Pſal.44. *Aſtitit regina à dextris tuis, in veſtitu deaurato, circumdata varietate.* Exponit Innoc. quod ſponſa Chriſti eccleſia *aſtitit* Chriſto per fidem,ſpem,& charitatem;non nuda, ſed *in veſtitu*, id eſt,in cõnexione & ornatu virtutum,*deaurato*,id eſt,ſapientia, quæ eſt ęternorum contemplatio& prægustatio decorata.Per aurũ enim intelligitur illa præcipuè ſapientia, qua ſapiunt nobis æterna. Sed quia nõ integre poſſumus habere hic illam ſapientiam,ideò dicit,*deaurato*, non aureo. Aliter enim ſecundum eundem Innocent. per veſtitum intelliguntur opera, ſine quibus homo nudus eſt, iuxta illud Apoc 16. *Beatus, qui vigilat & cuſtodit veſtimenta ſua,ne nudus ambulet* Per aurum intelligitur charitas,quæ eſt optima inter virtutes, ſicut aurum inter metalla. Veſtitus autẽ deauratus ſunt opera in charitate facta,quæ ornant Eccleſiam,vt aſſiſtat ſponſo. Hæc ille.

Sed multi hanc veſtem male tractant. Nam quidam eam deturpãt peccato ſicut ſanguine,vt sũt vſurarij,& raptores,& pauperum oppreſſores. Sed terribile eſt, quod eis dicitur; *Veſtimentum mixtum ſanguine erit in combuſtionem.* Iſai.9. Quidam ſordidant,quod alijs fœtet per malam famam. Et iſti ſunt ſimiles Judæ;de quo dicitur; *Induit maledictionem ſicut veſtimentum.* Magnus fœtor veſtimentorum Iudæ, qui hucuſque ſordet & ſordebit vſque in ſæculum ſæculi. Econtra verò boni odorant per exemplum bonę famę. Cant 4. *Odor veſtimẽtorum tuorum ſicut odor thuris.* Quod gloſſ. exponit ordin. de operibus virtutũ, quãdo ſunt informata charitate, quæ tunc redolent,alias ſine charitate ſordent. Quidam etiam hanc veſtem ſuperducunt alteri veſti,cum tamen deberent ſe expoliare de veteri veſte,vt nouam induerent. Coll. 3. *Expoliantes vos veterem hominem*, habitum peccatorum. Taliter fecit ſponſa Chriſti, quæ de ſe ait; *Expoliaui me tunica mea,quomodo induar illa?* quaſi dicat, nullo modo. Sapiens videtur eſſe ille, qui licet habeat adhuc bonam tunicam, tamen ex quo datur melior,deponit veterem bonã, vt meliorem nouam recipiat. Sic ſapiens eſſet Chriſtianus, ſi pro tunica charitatis præmij æterni deponeret bona temporalia, & ea ad opera miſericordiæ daret, ſicut fecit Ionathas. 1. Reg.18. *Expoliauit ſe Ionathas tunica, qua indutus erat, & dedit eam Dauid.* Sic Martinus exuit ſe clamyde, & dedit eam Chriſto. Alij autem iſtam tunicam tanquam alienam induerunt, vt illi, qui in alienis bonis & meritis confidunt,

dunt, sed ipsimet nihil faciunt; & hi induuntur veste peregrina. Contra quos Dominus dicit Sophon. 1. *Visitabo super omnes, qui induti sunt veste peregrina.* Alij autem, quod peius est, scindunt istam vestem, vt hæretici, schismatici. De quibus conqueritur Dominus in Psal. 21. *Diuiserunt sibi vestimenta mea.* Et hi sunt peiores Iudæis crucifixoribus Christi, qui non sciderunt vestem Christi, sed sortem miserunt super eam, vt dicitur Ioan 19. Alij, quod pessimum est, omninò eam amittunt propter vanam gloriam, & de ea se sponte spoliare permittunt; vt illi, qui faciunt opera bona, vt videantur ab hominibus. De quibus Gregor. *Deprædari desiderat, qui aurum publicè in via portat.* Non enim est congruum in bona & deaurata veste in via publica inter latrones procedere, sed intus in domo. Quia, *Omnis gloria filiæ regis ab intus in fimbriis aureis. Ab intus*, id est, in conscientia, iuxta illud 2. Corinth. 1. *Gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ.* Et de talibus conquæritur Christus in Psal. 21. dicens, *Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem, &c.* Notanter dicit, *sibi*, id est, non ad vtilitatem meam, sed gloriam suam & vanam lætitiam, *vestimenta mea*, id est, virtutes meas. De quibus Apostol. ad Col. 3. *Induite vos sicut electi Dei viscera misericordiæ &c.* Et quod per vanam gloriã amittantur bona hominis, figuratũ fuit, vbi Ezechias nuncijs regis Babyloniæ ostendit omnia, quæ erant in domo sua. Et venit Isaias ad eum dicens; *Quid viderunt isti in domo tua?* Et respondit: *Omnia quæ sunt in domo mea viderunt, & nihil est, quod non monstrauerim eis in thesauris meis.* Et statim ei Isaias dixit. *Audi sermonem Domini; Ecce dies venient, & auferentur omnia, quæ sunt in domo tua in Babylonem, non remanebit quicquam, ait Dominus.* Per nuncios Nabuchodonosor significantur suggestiones diaboli, vel ipsi dæmones suggerentes vanam gloriam, quibus tamen, cum ostenduntur bona opera, omnia diripiuntur per eos. Et sicut mittentes sortem, super eandem rem singuli singulas & diuersas sortes ponũt, ita singuli dæmones diuersas tentationes mittunt super vestem nostram, vt auferant eam. Hæc omnia Innoc. Sed nos non sic fratres charissimi, sed potius vestem istã caute seruemus, soli Deo per eam placere curantes. Quatenus sic pro veste huiusmodi gratiæ mereamur indui stola & veste gloriæ. Quod nobis præstare dignetur pater, & filius, & Spiritus sanctus. Amen.

DOMINICA VICESIMA PRIMA POST TRINITATEM.

SERMO I.

Erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capharnaum. Ioan. 6.

VAMVIS omnipotens Deus magnã suæ bonitatis gratiam ostendit hominibus in dando & multiplicando eis bona tẽporalia, quæ omnibus etiam malis & bonis indifferenter communicat. *Pluit enim super iustos & iniustos, & facit solem suum oriri super bonos & malos;* In hoc tamẽ excellentem & abundantẽ copiam suæ bonitatis manifestat, quod etiã mala corporalia huiusmodi in profectu salutis ordinat & disponit. Vnde dicit Greg. sup illud Iob, *Beatus homo qui corripitur à Deo,* quod Deus aliquãdo percutit in corpore, vt mentem sanet. Et glo. ordi. super illud 1. Pet. 4. *Tempus*

pus est, vt iudicium à domo Dei incipiat, dicit; Nunc vnusquisque homo aut exercetur ad purgationē, aut mouetur ad cōuersionem Istud patuit in regulo isto, cuius filius infirmabatur Deo ordinante, ad hoc, vt per hanc infirmitatem ipse regulus conuerteretur ad Christi fidem. Vnde quia istud est multum mirabile, ecclesia sancta recolit istius filij infirmitatem tam notabiliter, cum dicit; Erat quidam regulus cuius filius infirmabatur Capharnaum. In quibus verbis tria tanguntur. *Primò*, describitur persona patris, scilicet reguli petentis curationem, cum dicitur; *Erat quidam regulus. Secundò* subditur persona filij patientis molestiam, cum dicitur; *Cuius filius infirmabatur. Tertiò* subiūgitur descriptio loci continentis infirmi afflictionem, cum dicitur; *Capharnaum.*

Proposit.

I.

Rex non est, qui nō dominatur sensualitati.

Homo est regulus propter tres causas.

Erat quidam regulus. In regulo isto significatur omnis homo moraliter, qui postquam amittit dominium rationis super sēsualitatem, non meretur dici rex, sed regulus; imò quamdiu est in statu vitæ præsentis, non potest dici verus rex, sed regulus. Pro quo sciēdum, quod licet homo habeat totius mundi diuitias, sicut habuit Magnus Alexander, adhuc non potest dici verus rex, sed potius paruus regulus. Et hoc ex tribus causis; *Primò* propter bonorum & diuitiarum diminutionem & insufficientiam. *Secundò* propter temporis breuitatem & breuem subsistentiam. *Tertiò* propter sollicitudinis anxietatem & laborum sustinētiā. Primò nullus potest dici verus rex aut Dominus in hac vita propter bonorum diminutionē & insufficientiam. Omnia enim quæcunq; sunt in mundo, non possunt hominem sufficiēter & perfectè satiare. Nam sicut dicit Bernar. in lib. de diligendo Deo cap. 3. omni vtenti ratione naturaliter inest pro sua æstimatione aūt intentione appetere potiora, & nulla esse re cōtentū. Et exemplificat ibidē dicens; nā qui habet vxorē speciosā, petulanti oculo respicit pulchriorem. Et qui veste præciosa indutus est, speciosiorem affectat. Et possidens multas diuitias, inuidet ditiori. Et subdit; vides iam multos prædijs & possessionibus ampliatos, adhuc tamen indigentes agrum agro copulare, atq; in infinitum dilatare terminos suos. Et ex hoc ipse cōcludit, quod extremæ dementiæ est ea sēper appetere, quæ nunquam, non dico satiant, sed nec temperant appetitum; dum quicquid talium habueris, nihilominus nō habita cōcupiscas. Hæc ille. Patet ergo quod cum homo non potest habere sufficientiam nec perfectam satietatē in istis bonis, merito nō potest dici rex sed regulus. Ista .n. omnia, quæ sūt in mundo respectu cœlestium, videntur quasi nihil, vel quasi paruus punctus, vnde dicit propheta; *Aspexi terram, & ecce erat vacua & nihil. Terra erat inanis & vacua. Transierunt omnia velut vmbra.* Refert Seneca epi. 93 quod Alexander didicit geometriā, vt sciret quam magis foret terra, cui imperabat. Cumq; artificiose fuisset eleuatus in aëra, sublevatus vidit terram quasi vnius puncti respectu cœli, & statim confusus intra se reputauit se infælicem, & quod falsū nomen gereret, sc. vocando se Magnū Alexādrū. Quis, inquit, magnus dicit potest in pugillo? Cū ergo regis est habere omnia ad abundātiam, patet q̄ homo non potest dici rex verus in istis tēporalibus, quæ non potest habere etiam ad sufficientiam, eo quod quantumcunq; magnæ sint diuitiæ, magnæ voluptates, nihilominus non satiant animam, sed sitim continuā accendūt. *Qui biberit ex hac aqua sitiet iterum.* Et Eccles. 5. *Auarus non implebitur pecunia.* Et eiusdē 6 *Anima eius nō implebitur bonis.* Et sic patet, quia homo non potest dici verus rex in hac vita, cum nō possit habere sufficientiam pro sua necessitate, & per continens dicendus est mendicus & pauper. Vnde Apoc. 3 Æstimanti se talē verum regem dicitur: *Dicis quia diues sum, & nullius egeo, & nescis quia miser es & cæcus & nudus.* Hoc benè ponderauit Dauid, qui quamuis esset rex ditissimus, tamē videns omnia ista esse quasi nulla, de se dixit; *Ego autem mendicus sum & pauper.* Et sic patet de primo.

Omnia mūdi bona nō possunt hominem satiare.

Secundo nemo debet dici verus rex aut Dominus in hac vita propter temporis breuitatem & breuem subsistentiā. Nam esto, quod homo habeat omnia mundi delectabilia, quę desiderat anima sua, nihilominus in his

in his subsistere non potest, vnde potius est peregrinus & aduena, quàm rex in hoc mundo, iuxta illud Eccl. 10. *Omnis potētatus breuis vita.* Refert Valerius in lib. vltimo. & Hieron. in epist. 115. quod Xerxes rex Persarum aspiciens multitudinem militiæ suæ fleuisse dicitur, eò quod post breue tempus eam amittere deberet, & nullus de suis remaneret. Quomodo ergo rex dici potest quis, cui quasi ad vnius horæ spatium omnia ista cōcessa sunt? Corpora enim nostra, in quibus habitamus, nō sunt nisi quædam tabernacula militantium, aut stabula viatorum, vt dicit Bernard. super Cant. ser. 27. Qualis ergo est rex in tabernaculo, aut in stabulo? certe nullus. Vnde Augustin. super Psal. 38. exponens illud; *Adhuc pusillum, & non erit peccator,* vocat istam auram matutinam. Et Iacobus vocat eam vaporem ad modicum apparentem Et verè sic est. Nam videmus quandoq;, quod aura matutina sit multum serena, & apparet huiusmodi, quod sic duraret tota die, sed orto sole statim mutatur & disparet in nihilum. Sic vita hominis apparet, quod deberet durare lōgo tempore, & tamen, cum non sperat, moritur. Iob. 21 *In puncto ad inferna descendūt.* Et ideò propheta nihil aliud vocat eā, nisi vanitatem & mendacium dicens: Psal. 4. *Vt quid diligitis vanitatem & quæritis mendacium.* id est, tēporalia, quæ dicuntur mēdacium multis rationibus. Primò, quia promittunt securitatē & soluūt timorē Iob 15. *Sonitus terroris semper in auribus illius, & cū pax sit, ille semper insidias suspicatur.* Psal *Posuisti firmamentum eius formidinē.* Vnde Seneca, Videt pauperem & suspicatur furem, videt diuitem & æstimat prædonē. Secūdò quia promittunt satietatem, & soluunt esuriem. iuxta illud poetę. *Quo plus sunt potæ plus sitiuntur aquæ.* Tertiò quia promittūt delectationem, & dant punctionem. Vnde Dominus vocat eas spinas. Quartò promittunt honorē, & soluūt opprobriū. Psal. 122. *Opprobrium abūdantibus & despectio superbis.* Et sic patet secundum.

Tertiò nemo potest dici veraciter Dominus & rex in hac vita propter solicitudinis anxietatem & laborum sustinentiam. Semper enim diuites sunt in continua sollicitudine. Matt. 6. *Ne solliciti sitis.* Solliciti enim sunt in continuo labore, quomodo prouideant familiæ multæ de necessarijs, quia Eccl. 5. *Vbi multæ sunt opes, multi & qui comedūt eas.* Vnde frequēter seruus dormit & Dominus cogitat, quid mane comedat cum seruo. Et in hoc dñs minor est, q̄ seruus. Quia qui imperāt, seruiunt eis quibus videntur imperare. Et certè sic est. Domini enim portant onera subditorum potius, quam subditi dominorum Vnde Greg. exponens illud Iob 26. *Ecce gygantes gemunt sub aquis,* dicit, Qui elatum honorem in hac vita assequi cupiunt, sub ponderibus populorum gemunt. Nam quanto quis altius erigitur, tanto plus curis grauioribus oneratur, ipsisq; plus mente & cogitatione supponitur, quibus supraponitur dignitate. Propter has molestias, sollicitudines, & labores, multi etiam gentiles refutabant honores regales. Vnde refert Valerius li. 7. c. 5. de quodam qui cum debuisset coronari in regem, aspiciens coronam dixit; O pannum, nobilem magis, quam fœlicem, quē si quis consideraret, quantis sollicitudinibus sit respersus, nec humi quidem eum iacentem tollere vellet. Legitur etiā de quodam rege Conoto qui fuit rex Daciæ, Angliæ & Norrvagiæ, qui postquam posuit sedem suam in littore maris, & ait. Mare non transeas nec ascendas terram, nec mēbra, nec vestes dominatoris tui madefacias. Sed manè nihilominus mare ascendit. Quo facto iste resiliens ait; sciant omnes habitatores terræ vanam & friuolam regis esse potentiam, nec regis quempiam nomē dignum habere, præter eum, cuius nutui cœlum, mare, & terra obediunt; Et nunquā postea coronam auream imposuit capiti, sed eam super imaginem imponi fecit crucifixi in laudem regis æterni. Ex his patet prima pars nostri sermonis, quæ indicat defectum humanæ dominationis.

III.

Cuius filius infirmabatur. Bona fuit ista infirmitas, ex qua prouenit patris & filij conuersio. Ad hoc enim filius infirmabatur in corpore, vt cum patre sanaretur in a-

nima, sicut dicit finis Euangelij. Infirmitas ergo corporalis vtilis est interdum homini ad conuersionem, & fit sæpius occasio citius conuertendi ad Deum, iuxta illud Psal. 15. *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum & postea accelerauerunt.* Vnde Grego. Mala, quæ nos hic præmunt, ad Deum ire compellunt. Et iterum psal. 82. *Imple facies eorũ ignominia, & quærent nomen tuum Domine.* Istud patet Lucam: *vbi cæci, claudi & debiles compulsi sunt venire ad cœnam Domini; Sani autem se excusauerunt.* Vnde Inno. exponẽs hoc verbum; *postea accelerauerunt*, dicit, quia huiusmodi tribulationes & paupertates sunt quasi compendium citius veniendi ad Deum. Circa quod sciendum, quod infirmitates corporales vtiles sunt ad quatuor. *Primò* ad purgandum culpabilem vitã. Multa enim mala cõmittit homo corpore simul & anima, sed quia anima statim, vt exit de corpore, pœnam patitur pro peccato, aut in inferno, aut in purgatorio; Corpus autẽ iacens in sepulchro nihil patitur, nisi corruptionem, pœnã autem sensus nullam vsque ad generalem resurrectionem. Vnde staret quandoq;, quod anima soluto debito in purgatorio euolaret in cœlum, corpus aũt in resurrectione generali surgeret ad gaudium, nullo pœnali debito soluto, ideò Deus ex iustitia punit hic corpus, molestijs, infirmitatibus, laboribus, aduersitatibus, animam autem in purgatorio, vt vtrumq; luat pœnas, sicut vtrumq; habuit delitias. Vnde Petrus Rauanen. in quadam epist. Ideò te forsitan temporaliter punit Deus, vt æternæ mortis ardores pœna temporalis redimat. In ędificatione enim templi Salomonis lapides prius malleis tundebantur, ne in illorum positione sonus mallei audiretur; nec in horreo Domini reponitur granum, donec flagellis & triturantium pedibus fuerit excussum. Hæc Petrus Rauanẽs. *Secundo* tales infirmitates corporales sunt vtiles ad confitendum propriam culpam. Vnde facit nobiscum Deus, sicut Dominus cum seruo, quem scit esse scelera tũ. Deprehendit eum in carcerem, & tãdiu tenet eum, donec confiteatur furtum cõtra se & cõtra alios complices. Caro nostra est sicut fur, quia furatur prohibita, sicut Eua pomum. Socij eius sunt sensus uostri, qui adiuuant corpus ad spoliandũ animã, sed istum furem Dñs capit & incarcerat, & ponit quasi furẽ ad quæstiones & torsiones, quando immittit illi fortes febres, vel guttam, vel paralysim, & tamdiu tenet eum in infirmitate, donec confiteatur peccata sua cõtra se & cõtra sensus suos, quibus peccauit. Vnde videmus, ꝙ illi, qui sunt sani, vix confitentur in anno, qui tamen, postq̃ infirmantur, statim mittunt pro confessore. Vnde Psal. 77. *Cum occideret eos, quærebãt eum, & reuertebantur, & diluculo veniebant ad eũ.* *Tertio* vtiles sunt infirmitates corporales ad conseruãdum gratiam diuinã. Vnde Apostolus, vt melius cõseruaret reuelationes sibi in tertio cælo factas, & bona alia gratuita, passus est stimulum. Quod exponẽs quædam glossa satis notabilis dicit, quod passus est dolorem capitis, licet alij dicunt tentationem carnis. *Cum infirmor, tunc fortior sum & potens.* Vnde iterũ dicit: *Libente gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi.* Ac si dicat aperte, libenter dolore corporali affligar, vt firmum vas ad conseruandum gratiam Dei effici merear. Est enim infirmitas corporis quasi cistę preciosæ concatenatio. Quantò enim cista est fortioribus cathenis alligata, & quanto pluribus seris ferreis est clausa, tãto est aptior ad conseruandũ pretiosum thesaurum, qui intrinsecus est reconditus. Sic quãdo corpus vinculatur infirmitate exteriori, tunc est aptius ad conseruandum virtutes animæ, quę sunt thesaurus absconditus in agro. Matth. 13. Sunt ergo illa vincula gratanter sustinẽda, quãdo Deus ea immittit, sicut consulit Salomon Eccl. 6. *Subijce humerum tuum, & porta illam, & ne acedieris in vinculis eius.* Et sequitur: *Vincula eius alligatura salutaris.* Ex his infero duo; *Primo*, quod nihil sic reprimit in nobis elationis superbiã, sicut infirmitas corporis. Istud patet per illud Iob 6. *Sagittæ Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum* Dicit interlinearis Spiritum elationis. Et Hieronymus ibidem dicit; Sagittæ Domini ebibunt spiritum, cum supernæ animaduersiones mentem ab elatione compescunt. Vnde Iob o-

prabat.

Luc. 14

Afflictionũ & infirmitatũ corporaliũ vtilitates.

2. Cor. 12.

Ibidem

ptabat talibus doloribus affligi dicēs; *Hæc mihi consolatio sit, vt affligens me dolore non parcat*. Vbi dicit Greg. Cum dolor nos percutit, elatio mentis succisa cadit. *Secundo* infero, quod signum gratiæ diuinæ ad hominem est afflictio infirmitatis corporalis, vt communiter Vnde dicit Apost. *Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi.* Et ex hoc consequēter sequitur; quod talis afflictio est signum salutis futuræ. Nam Deus, quos saluat æternaliter, tēporaliter punit. Vnde dicit Greg. vbi supra, quibusdam hic parcit, vt in æternum feriat. Feriat ergo non parcens, quod est mihi consolatio. Et Hierony. super Iob tractans eandem sententiam dicit ibidem; hic quibusdam parcit, vt in æternum feriat & non parcendo in æternum saluet. Et subdit ad propositum; ex afflictione enim cōsolor, quia ad spē salutis ex vulnere certus reddor. Ecce notabilis spes salutis. Et ex hoc iam apparet ecōtrario, ꝙ qui sunt hic excepti à dolore, excipiētur in futuro à salute. Nam dicit Hierony. super illud Iob 6. *Nec fortitudo mea fortitudo est lapidum*; Reproborum mens, quia sola præsentia diligit, plerumq; aliena tāto existit à verbere, quanto post extranea manet ab hæreditate. Ex hoc patet, quod multum debet timere homo in continua sanitate, quæ quādoq; est occasio multorum vitiorum. Vnde dicit Hieronym. quod electi considerantes, quia nulla aduersa patiuntur, in formidinis pauore tabescunt. *Quarto* infirmitates corporales vtiles sunt ad hostis nostri debilitationem. Hostis noster domesticus, cum quo est continua pugna, & rara victoria, est caro nostra, quæ continuè concupiscit aduersus Spiritum. Gal. 5. Vnde si fuerit infirmata doloribus, multum debilitatur, vt non concupiscat cōtra animam, sed potius vt obediat animę, sicut seruus vapulatus à Domino. Vnde Eccl. 31. *Infirmitas grauis sobriam facit animam.* Et Bernardus tractans illud Apostoli. *Cum infirmor, tunc fortior sum*, dicit: Quid mirum, si fortior efficeris hoste debilitato? nisi forte infanissimum amicum dicam, qui non cessat concupiscere aduersus Spiritum. Hæc ille.

Cor. 12.

Quintò tales infirmitates vtiles sunt ad quærendum velocius regni cœlestis consolationes. Vnde Deus facit homini, sicut mater puero, quem ablactando acu compungit in os, vt resipiscat & cesset à lacte. Vnde August. in l. confes. de se dicit; Excessi omnia præcepta tua, nec euasi flagella tua. Et sequitur: Nam tu semper aderas sæuiens misericorditer, & amarissimis aspergens offensionibus omnes illicitas iucunditates meas, vt in te quæram sine offensione iucundari. Et sic dicit Gregor. Mala quæ nos hic premunt, ad Deum ire compellunt. Istud patet in isto regulo, qui Deum, quem non curauit in sanitate, quæsiuit in filij infirmitate.

III.

Capharnaum Hieronymus in suis interpretationibus dicit, quod Capharnaum interpretatur villa, vel ciuitas pinguedinis, vel consolationis. Et significat delitias, consolationes, & voluptates sæculi, quibus homines infirmantur spiritualiter in anima, vt dicit Apostolus. 1 Tim. 5. *Vidua* id est, quælibet anima, *in delitiis* huius mūdi, quæ sunt aquæ submergentes animam, *viuēs, mortua est*, vita gratiæ in anima, quāuis viuat vita naturæ in corpore, cuius sepulchrum est corpus delitiis vacans. Romanor. 8. *Si secundum carnem vixeritis, moriemini.* Sed circa hæc aduertendum, quod mundus iste congruè significatur per Capharnaum ciuitatem. Est enim mundus ad instar ciuitatis valde solatiosæ. Vnde tres sunt ciuitates; scilicet superior, media, & infima. Quarum media est mundus. Superior, in qua sunt omninò boni, de qua dicitur in Psal. 86. *Fundamenta eius in montibus sanctis.* Et Isaiæ 33. *Oculi tui videbunt Hierusalem habitationem opulentam, tabernaculum, quod nequaquam transferri poterit.* Notanter dicit, quod habet *fundamenta hæc ciuitas in mōntibus*, & ideò est immobilis, ad significandum, quod nostra ciuitas huius mundi non habet fundamenta, & ideò non est stabilis. Heb. 13. *Non habemus hic manentē ciuitatē.* Illa ergo ciuitas est omni cōsolatione plena. *Gloriosa dicta*

Capharnaū significat mundū vel eius voluptates.

cta sunt de te, ciuitas Dei. Est enim mansio in ea amœna, quia *fluminis impetus lætificat* Psal. 84. *ciuitatem Dei.* Est desideranda, quia Apoc. Psal. 121. 21 dicitur. *Ipsa ciuitas aurum mundum.* Est læta: *Sicut lætantiũ omnium nostrũ habitatio est in te.* Est fertiliter perfecta, quia *ædificatur vt ciuitas.* Est iucunda perpetuè. Psal. 47. *Sicut audiuimus sic vidimus in ciuitate Dei nostri.* Ibid. *Magnus Dominus & laudabilis nimis in ciuitate Dei nostri in monte sãcto eius.* Infernus malorum ciuitas. Alia est ciuitas infima, in qua habitant omninò mali, & est infernus. Naum 3. dicitur: *Væ ciuitas sanguinum, vniuersa mẽdacij dilaceratione plena.* Et hæc fugienda, quia ibi est mansio deformis. Isa. 35. *Posuisti ciuitatem in tumultum* Ibi concio horribilis seu societas; Apoc. 18. *Facta est habitatio dæmoniorum, & custodia spirituum immundorum.* Ibi defectus omnis gaudij. Isa. 14. *Vlula, porta; clama ciuitas.* Isai. 1. *Terra vestra deserta, ciuitates vestræ succensæ.* Tertia Mũdus bonorum & malorum ciuitas. ciuitas est media, in qua habitant boni & mali, scilicet mundus. De quo Hebr. 13. *Non habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus.* Est tamẽ nihilominus ciuitas dicta, quia in ea negotiandum est, sicut in ciuitate, prudenter, instanter, & innocẽter. Et hoc, quia hic habetur facultas merẽdi ex diuina largitate, iuxta illud Psal. 30 *Benedictus Dominus, quoniã mirificauit misericordiam suam nobiscum in ciuitate munita.* Ista est ciuitas, in qua potes saluare animam. Gen. 19 Sed quia est lubricitas viæ, ideò prudenter est ambulandum in ea. Eccle. 9. *Noli circumspicere in vicis ciuitatis, nec oberraueris in plateis illius.* Est autem differentia inter istas ciuitates. In prima nulli sunt infirmi, quia ibi est tota cõsolatio perfecta, & ideò ibi *non est vllus dolor.* Apoc. 21. Vnde de eis potest dici illud Psal. 104. *Et nõ erat in tribubus eorũ infirmus.* In secunda oẽs sunt mortui, quia dicitur in psal. 48 *Sicut oues in inferno positi sunt, mors depascet eos.* In tertia ciuitate, sc. mundi, multi sunt infirmi. Psal 15. *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum:* Multiplicatæ sunt infirmitates istæ, & continuè multiplicantur ex nimia pinguedine diuitiarum & delitiarum. Vnde conqueritur Dominus. Deut. 32. *Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit, incrassatus, impinguatus, dilatatus.* Incrassatus diuitijs, impinguatus delitijs, dilatatus honoribus. *Dereliquit Deum factorem suum.* Dicunt naturales, quod ex nimia pinguedine multæ infirmitates proueniunt corporales. Sic est de mundo isto, qui est ciuitas Capharnaum abundans pinguedine delitiarum & voluptatum, ex quibus multæ proueniunt infirmitates. Ex nimia namque pinguedine cœcitas generatur, maximè quando est in capite, vel circa oculos, vt dicit Innocen. 4. super Psal. 21. Sic diuitiæ, quę sunt quædam pinguedo, quæ generatur in prælatis & Dominis magnis, qui sũt capita vel oculi subditorum, cæcant. Iob. 15. *Operuit faciem eius crassitudo.* Facit etiam pinguedo hominem ponderosum; sic diuitiæ vel delitiæ. Luc. 18. *Quam difficile, qui pecunias habent, intrabũt in regnum cœlorum?* Et ita delitiæ faciunt hominem cęcum in ratione, vt non intelligat, vt benè agat. Id conqueritur Psalm. 35. *Noluit,* inquit, *intelligere, vt benè ageret.* Et acediosum in voluntate, vt non possit moueri ad bonum, imò dicunt bono malum. Isa. 5. *Væ qui dicitis bono malum & malo bonum.* Sic pinguis dicit dulci amarum. Prouerb. 27. *Anima saturata calcabit fauum.* Ista etiam pinguedo consolationis terrenæ quodammodo inducit phrenesim animæ, ita quod anima fit vaga & instabilis huc illucque diuagando. Vnde apud Ieremiam conqueritur Dominus dicens; *Vsquequo delitiis dissolueris filia vaga?* Nec solum ista pinguedo delitiarum facit vagum, sed etiam rebellem Deo, sicut castrum abundans rebellat Domino, & equus impinguatus recalcitrat. Sic seruus delicatè nutritus. Prou. 29. *Qui delicatè nutrit seruum, sentiet eum postea contumacem.* Nec solum delitiæ sunt occasio infirmitatum prædictarum, sed etiam sunt occasio mortis. Sicut dicitur hic de isto infirmo, qui febribus correptus appropinquauerat ad portas mortis, quia incipiebat mori. Ecce quanta mala proueniunt in isto mundo, quasi in quadam ciuitate Capharnaum, quæ dicitur villa pinguedinis, seu consolationis ex voluptate delitiarum.

Sed diceret quis; Ex quo tanta est in mũdo

spe-

speciositas & multiplicitas à Deo creata ad visum hominis, quare in ea dicitis esse peccatum? Respondeo, quod non est imputandum bonitati creaturarum, si homines in amore delitiarum contra honorem Dei figuntur, sed tantummodo peruersitati hominum, qui malè vtuntur creatis. Vnde Aug. de vera relig. cap. 28. dicit; Nec aqua malum est, quod homo submergitur, sed malum est voluntaria præcipitatio & suffocatio in aqua. Omnis creatura Dei bona est homini, dummodo vtatur ea debite. Sicut idem cibus in eadem mensa vni prodest, qui ipsum debite & competenter sumit, & alteri nocet, qui ipsum immoderatè sumit. Inde est, quod pauperes, qui modicam habent substantiam, minus contra Deum peccant peccatis supradictis, quia competenter vtuntur creaturis, & ideo minus infirmantur infirmitate animæ, quæ est peccatum. Diuites vero immoderatè vtuntur creaturis, quia sicut bruta bibunt quantum volunt, quotiens volunt, quãdo volunt, & qualiter volunt. Similiter comedunt, similiter dormiunt, ideo sæpius infirmantur multis infirmitatibus animæ. Sicut iste filius reguli, qui propter abundantiam bonorum fuit infirmatus. Sed nos nõ sic, sed potius, *vtamur hoc mundo, quasi nõ vtentes*, vt sic tandem vitam æternam consequamur, & infirmitatem euadamus animæ sempiternam. Amen. *1. Cor. 7.*

DOMINICA VICESIMA PRIMA POST TRINITATIS.

SERMO II.

Occurrerunt ei serui nunciantes, quia filius tuus viuit. Ioan. 4.

INter cætera diuinæ potentiæ opera illud maximè videtur esse præcipuum & insigne, quod ad eius nutum omnia sine quaque mora aut negligentia obediunt & obsequuntur. Nam etsi mirabilis potentia est, quod tam magna creauit ex nihilo, mirabilior tamen, quod tam subito. Neque enim artificem commendamus, quod scit, sed quod subito & expeditè scit. Mirabilia sunt omnia, quæ creata sunt, vt durent sine tempore & sine fine; sed multo mirabiliora sunt, quod producta non sunt ex tempore. Nam statim, vt dixit Deus, omnia facta sunt; mandauit & creata sunt vniuersa. Nec enim tractu temporis creata sunt vt essent, sed mox vt iussa sunt fieri, illico in esse prodierunt. Vnde Baruch; *Stellæ vocatæ sunt, & dixerunt, assumus.* Et quia hoc opus est solius Dei, in cuius ditione omnia sunt posita, ita *vt non sit, qui possit resistere ipsius voluntati*; *Iudith. 13.* Ideo Saluator volens in se diuinam naturam & æqualitatem potentiæ patris perfectè ostendere in signis & miraculis, subito languores curabat, morbos sanabat, mortuos suscitabat, ita quod solo imperio eius omnes curabantur. *Tantum dic verbo*, inquiebat Cẽturio, *& sanabitur puer meus.* Istud apparuit benè in isto filio reguli, quẽ Dominus in momento & subito, & quod mirabilioris potentiæ est, absens absentem corporaliter & perfectè sanauit. Vnde mox, vt patri eius dixit, *Vade filius tuus viuit*, statim pater reuersus est ad videndum filij sanitatem, qui cum esset in via, serui eius occurrerunt nunciantes, quia filius eius viueret. Et pater quæsita hora, qua conualuisset, cognouit quia illa hora erat, qua dixit ei Iesus; *Vade filius tuus viuit.* Nulla enim hora inter Christi facere & dicere. Ne igitur latuisset patrem curatio filij, & ne diuinæ potentiæ operatio subito celaretur, *occurrerunt ei serui dicentes, quia filius tuus viuit,*

Proposit. *viuit.* In quibus verbis tria considerare debemus secundum triplices personas in eis descriptas. Nam tanguntur personæ seruorum, cum dicitur, *Occurrerunt serui.* In quo notatur eorum studiosa fidelitas. *Secundo* tangitur persona Domini, cum dicitur, *ei*, scilicet regulo, qui fuit eorum Dominus. In quo notatur venerabilis dignitas. *Tertio* tangitur persona filij, cum dicitur: *filius tuus viuit.* In quo notatur amorosa caritas. Sic ergo serui instruunt seruorum conditionem subiectionis; Dominus instruit dominorum potestatem prælationis, & filius instruit filialem charitatem paternæ dilectionis. Et isti tres status hic informantur per singula.

I.

Occurrerunt serui. Magna certè & sollicita fidelitas istorum seruorum, qui sicut contristati fuerunt cum Domino de infirmitate filij sui, ita congaudere studebant de vita ipsius. Vnde ne Dominus in tristitia vlterius maneat, ne de vita desperet, sed potius alacritatem resumat, nunciauerunt occurrentes ei de longinquo, *quia filius tuus viuit.* O fideles serui, qui & aduersitati compatimini, & prosperitati congaudetis. O solliciti serui, qui de longinquo occurristis, nec expectare aduentum seu reditum Domini vestri potuistis; nec potētiam Dei celare voluistis! scientes *quia opera Dei reuelare & confiteri honori ficum est.* Tob. 12. Circa quod sciendum de tribus. *Primo*, vnde processit seruitus: *secundo*, quomodo seruus debet esse fidelis Domino suo; *tertio*, quomodo punitur infidelis.

Seruitutis caussa peccatum. Aug. l. 19. de ciu. Dei cap. 15. Quod ad primum attinet, dicit Augustinus, quod seruitus primario à peccato procedat. Vnde nūquam in scripturis legimus seruum, antequam Cham filius Noe irrisisset patrem, qui propterea maledictionē cum sua posteritate accepit. Hinc dicit Ambr. quod non esset hodiè seruitus, si ebrietas Noe non fuisset. Et sic patet, quod seruitus non prouenit ex natura, sed ex culpa. vt dicit Greg. in pastoral. Vlterius patet, quod in statu innocentiæ non fuisset seruitus, quia non fuisset peccatum. In signum cuius antiqui patres in lege naturæ potius dicti sunt pastores pecorum, quam reges hominum, vt habetur Genes. 47. Iam ordo peccatorum, imo deordinatio exigit, vt alij alijs subijciātur. Et ex hoc infero, quod secundum legem diuinam & humanā debent homines obedire hominibus, iuxta illud; *Serui obedite Dominis sicut Christo.* Et quo ad hoc dicit Greg. quod ex quo propter culpam hominis æqualitas omniū stare non potest (vt scilicet vnus sit æqualis alteri) diuino iudicio factum est, vt vnus regatur ab altero. *In regist. ca. 16.* Sunt autem diuersæ cōditiones seruorum. *Serui diuersimodè fiunt.* Nam quidam statim, vt nascuntur, serui efficiuntur, vt qui de ancilla nascuntur. Quidam fiunt serui iure gentium, vt qui capiuntur in bello iusto. Quidam iure ciuili, vt qui existens maior viginti annis permisit se venundari ad prætium participandum. Quidam aūt iure canonico fiunt serui, vt illi, qui violenter deflorāt virginem. Nam secundum Canones tales dantur tali virgini in seruitutem. Sed de his omnibus hic non dicitur, quia solum hic dicitur de seruis voluntariè dominis suis subiectis, vt ab eis regantur, vt dictum est.

Seruus sit Domino fidelis. *De secundo,* quomodo seruus debet esse fidelis Domino, dicit Apostol. Ephes. 6. *Serui obedite dominis vestris carnalibus cum timore & tremore in simplicitate cordis vestri, sicut Christo, non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed vt serui Christi, facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate seruientes, sicut Domino & non sicut hominibus, scientes quoniam vnusquisque quodcunque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, siue seruus siue liber.* Vbi dicit Gorra. quod serui debent habere quadruplicem conditionem. *Serui 4 conditiones debent habere.* *Primo*, vt seruiant omnibus generaliter, non solum spiritualibus bonis sed etiam carnalibus malis. *Estote subiecti dominis, non tantum bonis, sed etiam discolis.* *1. Pet. 2.* *Secundò*, vt seruiant reuerenter, sc. cum timore mentis & cū tremore corporis, quod est proprium seruorum. *Tertio* simpliciter. Vnde dicit; In simplicitate sc. intentionis, vt sicut exterius ostendunt, sic in voluntate habeant. *Quarto* fideliter. Vnde dicit; Cordis vestri sicut Christo, sc. cum timore & cum tremore. Et hoc latius declarans dicit,

dicit, non ad oculum, id eſt, non ad cōplacentiam hominum, tāquam ad finem non meritorium, ſed potius ad cōplacentiā diuinam. *Homo videt, quæ foris ſunt, Deus autem intuetur cor.* Et quo ad hoc ſubdit, vt ſerui Chriſti. Ecce finis meritorius. Quod exponit Gorra. id eſt, quaſi iubente Chriſto, non ipſis ſed Chriſto ſeruientes, cui ſc. ſeruitur ad veritatem, non ad ſimulationē. *Si adhuc hominibus placerem, ſeruus Chriſti non eſſem.* Hominibus enim debemus placere ad rationē, nō ad volūtatē. Eandē ſententiā proſequitur idē Apoſtolus ad Col. 3. dic. *Serui obedite per omnia Dominis veſtris carnalibus, nō ad oculū ſeruientes, ſed in ſimplicitate cordis timētes Dominū, quodcūq; facitis ex animo operamini ſicut Dmino, & non hominibus.* Et ſequitur retributio; *ſciētes, q̄ à Domino recipietis retributionē hæreditatis.* Ex his patet, quod conditio ſeruilis placet Deo in Eccleſia ſua, ex quo eam tātum cōmendat & remunerare promittit. Ex quo iam ſequitur, quod illi male murmurāt dicentes; Vtinam me mater potius abortiuiſſet in vtero, quam genuiſſet ſeruum in mūdo. Hoc n. eſt murmurare contra diuinam prouidentiam & iuſtitiam. Vnde Apoſtolus dicit. *Seruus vocatus es, non ſit tibi cura.* Et ſequitur; *Qui enim in Domino vocatus eſt ſeruus, libertus eſt Domini.*

Fidelitas autem ſeruorum erga dominos debet eſſe in pluribus, ſicut habetur. 22. q. 5. De forma. Et plura notauit Hoſtien. in ſumma ſua de feudis. verſus. *Incolume facile, tutumque, poſſibile, honeſtum, Vtile, conſilium fidus, dabis auxiliumque.* Qui ſic exponunt. *Primo incolume.* id eſt, ſeruus debet eſſe fidelis Domino, ne ſit in damnū Domini ſui, ſed omne venenum, omnem infirmitatem, & mortem, & omnem corporis læſionem pro poſſe ſuo vitabit. *Secundo facile,* ne ſcilicet id, quod Dominus facilè intendit, & faciliter facere poteſt, reddat ei difficile. Sicut multi faciunt latenter impedimēta procurando. *Tertiò,* ne ſit Domino ſuo in damnum de ſecreto ſuo reuelando alicui, qui poſſet obeſſe munitionibus ſuis, per quas poſſet ipſe eſſe tutus, ipſas prodendo alteri, ſed pro poſſe ſuo ſubueniat & defendat. *Quartò,* ne illud, quod Domino eſt poſſibile facere, reddat impoſſibile. *Quintò,* ne ſit ei in damnum in ſua iuſtitia vel in alijs cauſis, quæ ad honorem pertinent. Sicut in vxore & filiabus ſuis, vel ne aliquid faciat per quod fama Domini diminui poſſit, componat, dicat vel faciat, nec audiendo vel diſſimulando conſentiat. *Sextò,* ne ſit in damnum de ſuis rebus vel poſſeſſionibus, quinimo ne in aliquo ipſius vtilitatem impediat, ſed ipſam fieri bona fide procuret. *Septimò,* ne det conſilium cōtra ipſum, ſed quicquid pro ipſius bono ſciat, conſulat.

Conſiſtit maximè in tribus.

Maximè autem in tribus fides ſerui conſiſtit. *Primò* in conſeruatione vitæ Domini. 1. Narrat Valerius, Panopionem ſeruum ita fidelem fuiſſe, vt dum ſciret quod Dominus ſuus quęreretur ad mortē, permutata veſte & annulo loco Domini occultè ſe poſuit & occidi permiſit. *li. 6. c. 8.* Refert idem alibi; quod cū quidam miles Cæſaris Auguſti captus duceretur ad Antonium, reſpondit; Fac quid vis, nec ſalutis beneficio, nec mortis ſupplicio abduci poſſum, vt Cæſaris miles eſſe deſiſtam, & tuus eſſe incipiam. Cui Antonius pro tanta fide vitam donauit. Seneca narrat, quomodo duo ſerui capta vrbe ab hoſtibus, fugerunt ad hoſtem, & hoſte cum exercitu intrante vrbem, illi ſerui præſcij cucurrerunt ad domum Dominæ ſuæ & eam abduxerunt. Quærentibus autem quęnam eſſet, dixerunt quod crudeliſſimam fœminam duxerant, vt torqueretur, & ita eam liberauerunt. Quo comperto ille hoſtis ambos liberos miſit. *li. 3. de beneficijs ca. 14.*

2. *Secundo* fideles debent eſſe ſerui in rerum diſpenſatione. Nā peiores ſunt alijs furibus domeſtici fures, quia non cauentur; & ſunt culpabiliores, quia ingrati dominis, à quibus ſuſtentantur, damna inferre præſumunt. Ideo Iudæ ſcelus valdè in Euangelio exprimitur, eo quod ſubtrahebat pecuniam Chriſti, quæ pauperibus debebatur. Nec culpatur, quia malè acquiſitā pecuniā ſeruaſſet, ſed quia malè diſpenſaſſet. Ideò Chriſtus commendans ſeruum fidelem dicit Matth. 25. *Euge ſerue bone & fidelis.* Vnde Ambroſ. in Homilia de villico iniquitatis dicit. Luc. 16 quod villicus non laudatur eo, quod bona Domini ſui diſſipaſſet, vel ſubtraxiſſet Domino ſuo, ſed quia ſibi prouidit; non tamen vult Deus, q̄ in aliquo dominis noſtris dānū inferamus. Hęc ille. 3

3. non ſolum debent

debent esse serui fideles & solliciti de bonis fortunæ & naturæ dominorum suorum, sed etiam de titulis famæ ipsorum, vt potius dominorum quam propriam laudem & gloriam acquirant. Talis fuit Ioab, qui noluit capere vrbem, ne victoria nomini suo ascriberetur, sed potius Domino suo Dauid. *1.Reg.12.*

Seruorum infideliū pœna. *Eccl.33.* Sed quæ est pœna seruorum infidelium? Respondeo, quod in his, quæ sunt minora, est pœna temporalis, vt castigatio corporalis. *Seruo maleuolo tortura & compedes.* In his autem, quæ sunt grauiora, vt quæ tangunt honorem Domini vel vitam, in quibus incurritur crimen læsæ maiestatis, est mors corporalis. Vnde narrat Valerius lib. 3. c. 3. quod quidam seruus barbarus quendam seruum Asdrubalem, eò quod Dominum suum occidisset, subito aggressus interemit. Maximè autem serui debet fugere detractiones dominorum suorum, & vbi audierint eas, debent condicere, quia grauiter vlciscitur Deus tales detractiones, maximè in seruis. Vnde Eccl. 10. *In cogitatione tua ne detrahas regi, & in secreto cubilis tui ne maledixeris diuiti.* Et sequitur; *Quia aues cœli*, id est, angeli boni, *portabunt vocem tuam*, id est, talem maledictionem. Est contra illos, qui facta dominorum suorum dijudicant, aut coram alijs confundunt. Et tales sunt pessimi serui & diabolici canes mordentes in secreto dominos suos. Et tantum de primo.

II.

Ei. scilicet regulo. In hoc notatur venerabilis dignitas, per quam instruit omnium dominorum potestatem prælationis. Iste enim regulus fuit in dignitate constitutus, & à seruis suis multum honoratus in eo, quod exierunt ei obuiam à Christo reuertenti, erga quos ipse habuit se multum fauorabiliter, interrogando eos de vita filij, colloquendo cum eis de circumstantijs sanitatis eiusdem, & quod omnium est potissimum, ita eos dilexit, quod secum omnes ad fidem & salutem conuertit, vt dicit finis Euangelij; *Credidit*, inquit, *ipse & domus eius tota*, id est, subditi. Et hoc est contra austeros dominos & dedignantes loqui cum seruis suis. Contra quos dicit Eccl. 33. *Si est tibi seruus fidelis, sit tibi quasi anima tua, & quasi fratrem, sic eum tracta.* Isti sunt mali Domini, qui obliti suæ fragilitatis; putant, quod eorum serui sint quasi canes respectu ipsorum. Circa quod sciendum, quod adhoc, vt Dominus seruum suum bene tractet, debet moueri ex tribus. *Primo* ex similitudine naturæ, quia æqualiter cum eo genitus est; iuxta illud Iob. 31. *Nunquid non in vtero fecit me, qui & illum?* scilicet seruum. Vbi Gregorius dicit; Potentibus viris magna virtus est humilitatis considerata æqualitas conditionis. Vnde seruus potest dicere Domino suo illud Iob 33. *Ecce me sicut te fecit Deus, & de eodem quoque luto formatus sum.* Istud bene considerauit Salomon, qui de se ait; *Et ego*, inquit, *natus accepi communem aerem, & similiter cecidi in terram factam, & primā vocem similem omnibus emisi plorans.* Et sequitur; *Nemo .n. ex regibus aliud habet principium. Vnus ergo introitus ad vitam omnibus, & similis exitus.* Vnde Seneca Epistola 49. Cum seruis viuere familiariter, decet prudentiam tuam. Serui sunt, imo homines; serui sunt, imo humiles amici. Et post multa; Sic cum inferiori viuas, quemadmodum superiorem tecum velis viuere. Et Cato dicit; *Qui seruus quamuis, hominem tamen esse memento.* Et hoc maximè debet mouere dominos ad humilitatem erga suos seruos. *Secundo* ad hoc debet moueri Dominus, vt affabiliter tractet seruū suum, recogitando quia aliquando Dominus fuit etiam alterius seruus, vel nunc est. Sic miles est principis, & princeps regis, rex autem seruus Imperatoris. Et tamen de isto statu dominationis multi ceciderunt ad seruitutem vilissimam, quod eidem contingere potest. Vnde Seneca Epistola 48. dicit; Nescis qua ætate Hæcuba illa regina Troiæ seruire cœpit; qua Cręsus rex; qua Darij mater; qua Plato; qua Diogenes? quasi dicat; Omnes isti post dominationes suas venerunt ad senectutem in seruitium. Propter quod subdit ibidem. Viue cum seruo clementer, viue communiter, cum

tum in consilium & in conuictum admitte. Hæc ille. *Tertio* debet ad hoc moueri Dominus, recogitando, quia etsi seruus est conditione, liber tamen virtuali libertate, scilicet mentis, cum est absque peccato. Vnde Seneca dicit; Seruus est, sed fortasse liber animo: seruus est, hoc enim illi non nocebit. Ostende quis non sit, alius libidini seruit, alius auaritiæ, alius ambitioni, omnes seruiunt timori. Nulla seruitus turpior quam voluntaria. Hæc ille. Maximè autem debet recogitare Dominus, quia seruis suis imperat fortè in damnum suum perpetuum. Nã sicut dicitur Eccl. 8. homo, qui dominatur homini affligendo & contemnendo eũ, dominatur ei in malũ suum. Exẽplo sit Saul qui dominatus est alijs rex, & hoc in malum suum, quia non bene rexit. Et Pilatus accepit potestatem super Christum, tamen in malum suum. Non est ergo dominandum hominibus ex superbia & ambitione, sed humilitate & necessitate. Nam Gregorius super Job ita dicit; Superbus ad culpã apostatasse dicitur, quotiens homini præesse delectatur. Glossa etiam quædam exponit hoc. Homo dominatur homini in malum suum, scilicet ad maiorem occasionem præcipitij: vnde contingit, quod subditi sub eo saluantur, & ipse damnatur. Iuxta illud Iob 36. *Deus non saluat impios, & iudicium pauperibus tribuit.* Super quo Gregorius libr. 26. moral. circa medium dicit: Magna est potentia temporalis, quæ habet apud Deum meritum suum de administratione bona regiminis: existentibus tamen iuxta opposita aliquando nocet, scilicet ipsa dominatio. Vel potest sic exponi; In malum suum, id est, propter grauiorem tentationem ab hostibus. Sæpè enim contingit, vt hi, qui regendo alijs præsunt, tentationum maiora certamina patiantur. Vel sic; In malum suum, id est, ad maiorem accusationem in iudicio. *Iudicium durissimum erit his, qui præsunt.* Vnde Iob *Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi* Dicit Gregor. lib. 24 moral. quod ad malum suum, id est, ad pœnã maiorem in futuro. Attendat ergo Dominus, quia non ex natura, sed ex vitio dominatur seruo. Homo enim animalibus irrationalibus natura prælatus est, non homini; sed propter vitia homo homini præfertur. Et dicitur natura quo ad statum suæ primæ conditionis, sicut creatus fuit. Et ideo antiqui homines & Patres, vt Abraham, Isaac & Jacob non dixerunt se esse dominos hominum, sed pastores ouium, Genesis quadragesimo septimo. Et verè multum deberent fugere homines insufficientes & minus idonei tam honores spirituales quàm sæculares, ne pœnam sibi accumularent vltra alios in futuro. Honoris enim magnitudo, vt Chrysost. dicit, his qui non viuunt secundum honorem additamentum est pœnarum. Ideò breuem regulam Apostolus præscribendo dominis erga seruos dicit, Ephes. sexto. *Vos domini eadem facite seruis vestris remittentes illis minas, scientes, quia & illorum & vester Dominus est in cœlis.* Vbi dicit Gorran. Ita habete vos, sicut vultus summi Domini se habet ad vos. Iob trigesimo primo. *Si contempsi subire iudicium cum seruo meo, quid faciam cum surrexerit ad iudicandum Deus?* Quasi dicat. Consideraui, quod idem Dominus iustus me & ipsum iudicabit. Notanter dicit Job; *Si contempsi subire iudicium*, ad significandum quod dominus non debet corrigere seruum ex ira, sed ex deliberatione & cum iudicio rationis. Ecclesiastic. trigesimo tertio. *Si non audierit te, curua illum compedibus.* Et sequitur; *Veruntamen sine iudicio nihil facias graue.* Et tantum de secundo.

Gen. 47.

Ephes. 6.

Iob 31.

Eccl. 33.

III.

Filius eius. In hoc notatur amorosa charitas, per quam iste filius instruit omnes filios ad filialem charitatem paternæ dilectionis. Inter alia, quæ debent filij parentibus, est præcipuum dilectio affectuosa, qua debent diligere parentes suos. Vnde certum est, quod iste filius Reguli infirmus multum fuit affectus patri multumque eum

 dilexit,

dilexit, quia de eius vita tantum sollicitus fuit, vt Christum ad eum descendere, & ipsum curare postularet, quod degeneri filio non fecisset. Instruuntur ergò filij, vt exemplo eius habeant affectum dilectionis filialis erga suos parentes, à quibus multa bona susceperunt. Vnde non est dubium, quin iste filius post curationem suæ infirmitatis multum dilexit Patrem pro beneficio impetratæ sanitatis.
Filij parẽ- Sunt autem octo, quæ debent filij suis pa-
tibus de- rentibus. *Primò* amorem mentis. Vnde
bent 8. Canticorum secundo dicitur; *Ordinauit in*
1. *me charitatem.* Ordo charitatis est, vt prius diligamus parentes, deinceps filios.
2. *Secundò* debent honorem in factis, Mala-
Malach. 1. chiæ primo. *Filius honorat patrem, &*
3. *seruus dominum. Tertiò* debent seruitutem in obsequijs, Ecclesiast. tertio. *Qui timet Dominum, honorabit parentes, & quasi dominis seruiet his, qui eum genuerunt. Quartò* sustentationem in necessarijs, Ecclesiast.
4. tertio. *Eleemosyna patris non erit in obliuio-*
Exod. 20. *ne.* Et super illud Exodi, *Honora patrem tuum & matrem tuam, vt sis longæuus super terram*, dicit Glossa. Honorate parentes, est reuerentiam exhibere, & necessaria ministrare. *Quintò* reuerentiam in ver-
5. bis, Hebræorum tertio. *Patres quidem carnis nostræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos*, id est, timebamus & honorabamus eos. Reuereri enim est cum timore honorem impendere, Exodi vigesimo; *honora patrem*. *Sextò* obedienti-
6. am in honestis, Deuteronom. vigesimo
Deut. 21. primo. *Si genuerit homo filium contumacem & proteruum, qui non audierit patrem, & contempserit obedire, &c* Et Apostolus; *Filij obedite parentibus vestris in Domino.* Et subdit rationem; *Hoc enim iustum est.*
7. *Septimò* veniam in offensis, Ecclesiast. ter-
Eccl. 3.

tio. *Si defecerit pater sensu, veniam da illi.* Hoc est contra illos, qui parentes senio confectos subsannant & derident, & eis illudunt, non vt filij, sed præuigni maledicti, similes Cham filio Noe, qui patrem suum vino ebrium & denudatum irrisit, propter quod maledictionem perpetuam incurrit. *Octauò* tolerantiam in aduersis, Ecclesiast. tertio. *Fili suscipe senectam patris tui, & nè contristes illum in vita illius.* Hoc est contra illos, qui in senectute relinquunt parentes, & permittunt eos mendicare, & soli lautizant in bonis paternis cum vxoribus suis. Contra quos dicit Ecclesiast. tertio. *Quam malæ famæ est, qui relinquit patrem, & est maledictus à Deo.* E contra verò parentes debent filijs tria. *Primò* prouisionem necessariorum, Coll. tertio. *Patres nolite ad iracundiam prouocare filios vestros, vt non pusillo animo fiant.* Et rursus alibi; *Patres nolite ad iracundiam prouocare filios vestros sed educate illos*, Gorra. prouidendo eis necessaria. *Secundò* debent filijs parentes morum eruditionem in verbis, Prouerbiorum quarto. *Disciplinam patris audite filij. Tertiò* correctionem seu castigationem in verberibus, Ecclesiastic trigesimo. *Qui diligit filium, assiduat illi flagella*. Vnde Apostolus ad Ephesios sexto dicit; *Educate illos in disciplina*, Gorra. verborum scilicet, & correctione verberum Et hoc in correctione nō simplici, sed domini, id est, hoc facite propter Deum, vt tandem possimus cum eo regnare in gloria æterna. Amen.

*

DOMI-

DOMINICA XXII. POST TRINITATIS.

SERMO I.

Redde quod debes. Matth. 18.

NOn solum ille misericors dicitur, inquit Augustinus, qui dat esurienti cibum, sitienti potum, nudo vestimentum, peregrinanti hospitium, fugienti latibulum, ægro vel incluso visitationem, captiuo redemptionem, debili subuentionem, cæco deductionem, tristi consolationem, infirmo medelam, erranti viam, deliranti consilium, verum etiam, qui dat veniam peccanti, eleemosynas dat. Hæc ille. Et quamquam multa sint eleemosynarum genera, tamen nihil est maius ea, qua ex corde dimittimus, quæ in nos quisque peccauit. Cuius ratio est, quia non est magnum facere misericordiam, vel ostendere illi beneficium, qui tibi nihil mali fecit, sed certè maximum & magnificentissimæ bonitatis est signum, si tuum quoq; inimicum diligas. Ecce inter opera misericordiæ maximum iudicat & reputat Augustinus dimissionem iniuriarum proximis nos offendentibus. Hanc tamen misericordiam malè ponderauit iste seruus, qui proximum suum debitorem inueniens suffocabat dicens; *Redde quod debes.*

In quibus verbis homo peccator compellitur ad restitutionem debitorum. Sed quia hominis status triplicem habet considerationem, eò quod habet erga se superiorem, inferiorem, & æqualem, ideo tripliciter admonetur ad restitutionem eius, quod vnicuique istorum debet, iuxta illud Romanorum decimo tertio. *Reddite omnibus debita.* Primò ad restitutionem debitorum sui superioris; *Secundò* inferioris; *Tertiò* sui æqualis.

I.

Superior hominis est Deus, cui homo debitor est, ratione delicti, ratione beneficij, & ratione depositi. *Primo* ratione delicti. Omnes enim contra eum deliquimus, & ideo omnes ei pro offensa emendam debemus. In figura huius dictum est Philistæis, qui arcam Domini detinuerant iniustè, & ideo diuersimodè fuerant afflicti; *Quæ debetis, reddite pro peccato, & tunc curabimini.* Dicitur autem peccatum debitũ propter sex causas. *Primò*, quia affligit & onerat hominem. Sicut enim homo debitor pecuniæ alicuius, quamdiu non soluit, multum oneratur, ita quod interdum non potest dormire propter cogitationes affligentes; Ita homo peccator affligitur per remorsum conscientiæ, iuxta illud Augustini in lib. Confess. Iussisti Domine, & sic est, vt sit sibi pœna inordinatus animus. *Secundò* quia obligat sicut seruum Dominus. *Qui facit peccatum, seruus est peccati.* Et certè seruus miserabilis, quia tot dominorum, quot vitiorum. *Tertio* confusionem inducit *Quem fructum tunc habuistis, in quibus nunc erubescitis.* *Quarto* contemptibilem reddit. Sicut homo minus curatur, qui multa debet. *Irritum fecistis pactũ, propter hoc dedi vos in contemptum.* *Quinto* animam affligit fuga. *Perijt fuga à me.* *Sexto* incarcerat, sicut hic patet de isto seruo, qui pro debito fuit missus in carcerem. Sic homo in carcerem inferni pro peccato mittetur. Huius debiti satisfactio est pœnitentia, quam tamen multi malè soluũt. Nam quidam eam vsq; in senectutem differunt; quidam verò nunquam soluunt, sicut qui sine charitate decedunt; sed isti decipiuntur, quia ea, pro quibus hic negligunt satisfacere temporaliter, reddent æternaliter. *Nec exibunt, donec reddent ad nouissimum quadrantem.* *Secundo* sumus Deo debitores ratione beneficij. Recepimus enim à Deo bona naturæ, fortunæ & gra-

Debitor Dei homo est tripliciter.
1. Ratione delicti.
Peccatum vocatur ob sex caussas.
1.
2. *Ioan. 8.*
3. *Rom. 6.*
4. *Malac. 2.*
Psal. 141.
6.
Matth. 5.
2 Ratione beneficij.

& gratiæ, pro quibus omnibus meritò seruire debemus. *Tertio* sumus debitores Deo ratione depositi. Omnia enim bona, quæ nobis sunt collata, magis sunt deposita quam data, vnde de omnibus reddituri sumus rationem villicationis. Circa hoc sciendum, quod homo ad restitutionem triplicis debiti maximè tenetur ad similitudinem hominis debitoris alterius. Nā debitum contrahitur tribus modis; aut quia alteri aliquid rapuit; aut quia promisit; aut quia mutuo accepit. Istis tribus modis homo debitor est Dei, vnde ei dicitur; *Redde quod debes*, scilic. quod rapuisti; quod promisisti; quod mutuo accepisti. Rapuit homo Deo *primo* gloriam, cum eam de bonis operibus sibi appropriat. *Gloriam meam alteri non dabo*. Et quæ maior est rapina, quam recipere sponsam Domini sui, quam nulli præter se desponsare voluit? *Secundo* rapuit iudicium, quando de occultis iudicat manifestè, vel de incertis certa affirmat, vel temerariè de veris sumit vindictā. *Pater omne iudicium dedit filio*. Hinc Apostolus arguit tales; *Tu quis es, qui iudicas seruum alienum?* *Tertio* rapuit homo vindictam. *Mea est vltio*. Ratione istius triplicis rapinę homo debitor est Dei. Sed quid accidit raptori. Certè secundum leges punitur, in quadruplum, computata ipsa re, & hoc si agatur ciuiliter. Si autem agatur criminaliter, punitur in tertia parte bonorum suorum, & fit infamis; vt .ff. de vi bonorum raptorum. lege. 1. Et hoc verū est, si fecit rapinam sine armis; si autem fecit cum armis, punitur exilio, & deportatur ad insulam, & deperdet omnia bona sua, vt dicitur institutis de publicis iudicijs. §. Itē lex. Secundum canones verò excommunicatur primo; secundo denegatur ei pœnitentia, donec restituat; tertio, si impœnitens decedit, negatur ei sepultura canonica & ecclesiastica.

3. Ratione depositi. — *Homo tripliciter contrahit.* — *1. Raptu triplici.* — *Isa. 42.* — *Ioan. 5.* — *Deut. 32.* — *Raptoris pœna quæ.*

Applicat. 1. Sic Deus faciet suis raptoribus. Nam *primo* omnes tales erunt infames perpetuò, quia nomen eorum delebitur in sęcula. *Nec memor ero nominum eorum per labia mea*. Ecce primum. *Secundo* eijciet eos ad insulam inferni dicens; *Discedite à me operarij iniquitatis*. *Tertio* auferet ab eis omnia bona, quæ hic fecerūt in peccato mortali, quia eis non proficient ad salutem. *Vnde habenti dabitur, & qui modicum habet, etiam quod videbitur habere, auferetur ab eo*. *Quarto* excommunicabitur, id est, perpetuò maledicetur. *Ite maledicti in ignem æternum*. *Quinto* negabitur eis venia, donec satisfecerint; vt dicitur hic; *Donec reddent vniuersum debitum*. *Sexto* denegabitur ei sepultura electorum, per quā *corpora sanctorum in pace sepulta sunt, & viuūt nomina eorum in æternum*. Istorum enim sepultura erit asinina, iuxta illud Ieremiæ. *Sepultura asini sepelietur impius*. Sic sepultus est ille pessimus diues epulo. De quo dicitur, *quod mortuus est diues & sepultus est in inferno*. Mala sepultura, vbi nunquam super defuncto requiem æternam cantatur; sed tribulatio æterna, vbi pro sonitu campanarum resonant mallei & incudes; vbi luminaria non lucent, sed ardoribus consumunt; vbi nulla aspersio aquæ benedictæ, sed sitis perpetua. *Mitte Lazarum, vt intingat digitum in aquam, quia crucior in hac flamma*. *Secundo* debitor est homo ratione promissi. Vnde ei dicitur; redde, sc. quod promisisti. Est autem duplex promissio fidelium. Nam quidā simpliciter promittunt sine iuramento; quidam verò etiā cum iuramento, vel fide data, & hoc dicitur votum. Sic quidam Deo simpliciter promittunt obedientiam præceptorum, vt omnes fideles. *Omnia, quæcunq; mandauit nobis Dominus faciemus*. Quando ergò non facit, nec viuit iuxta præcepta, debitor est pœnæ grauissimæ. O quanti sunt hodiè debitores transgressores præceptorum diuinorum, adulteri, fures, homicidæ, &c. quibus dicitur; Redde quod promisisti. Tales autem, qui aliquid promittunt & non faciunt, dicuntur infideliter agere, per hoc quod animū mutant. secūdū Th. Et ex hoc patet, quare Christianus, licet fidē dicat se tenere, & tamen opera fidei non facit, dicitur infidelis. Non solum ergò Gentilis vel Iudęus dicitur infidelis, sed etiam malus Christianus. Nam illi dicuntur infideles, qui fidem non habent Christianam. Iste autem dicitur infidelis, quia opera fidei non habet, sine quibus mortua est fides, imò dico, quod Christianus malus magis dicitur infidelis, quam paganus

Psal. 15. 2. — *Matt. 7. 3.*

nus vel Iudæus. Nam Iudæus & Paganus etsi negant fidem ore, Christianus tamen negat opere. Sed plus est Deum offendere opere quam sermone, sicut plus est occidere hominem quam maledicere. Et patet quod offensa Christianorum est maxima in comparatione ad Gentiles vel Iudæos, eò quod dicit Petrus; *Melius fuit illis viam veritatis non agnoscere, quam post agnitam retroire.* Vnde Poeta.

Turpius eijcitur, quā non admititur hospes.

Vnde peccatum Christiani ad peccatum Gentilis vel Iudæi habet se per similitudinem, sicut peccatum illius, qui occidit fœtum inanimatum in ventre matris nondum viuificatum, & illius qui occidit fœtum animatum iam natum, quorum peccata maximè differunt quo ad grauitatē, vt patet 32. q. 2. Moyses Iudæus enim, licet Gentilis occidit fidem Christi in se, quam nondum fuit professus, & per consequens nunquā fuit viuificata. Sed Christianus occidit fidem in se iam viuificatā per opera priora bona; Et ideò quodammodo talis Christianus magis dicitur infidelis quam Iudæus. Sunt alij, qui vouent Deo cum iuramento vel fide data, vt sunt religiosi, qui vouent paupertatem rerum. *Ecce nos reliquimus omnia.* Item refrænationem concupiscentiarum, vt omnes clerici & spirituales in sacris ordinibus constituti promiserunt castitatem in ordinibus, vt dicitur apud Matth. *Sunt Eunuchi, qui se castrauerunt pro regno Dei.* Et his dicitur; *Redde quod vouisti. Si quid Deo vouisti, redde,* Psal. *Redde altissimo vota tua.* Et iterum. *Vouete & reddite*, quasi dicat; Antequam vouistis, liberi fuistis, sed cum vouistis, iam debitores estis. Vnde Augustinus in epistola. Quia vouisti, iam te Deo obligasti, ergo bene dicitur; Redde. *Cum votum feceris Domino Deo tuo non tardaueris reddere.* Glossa quædam super illud Eccl. *Si quid Deo vouisti, redde*, dicit; Vouere est voluntarium, sed reddere necessarium. Et idē habetur in Gloss. super illud; *Vouete & reddite Domino Deo vestro.* Et ratio omnium istorum est; Quia. *Displicet Deo infidelis promissio*, id est, non impleta, *& stulta*, id est, indiscreta. Et Glos. dicit; *Infidelis est, in qua non est veritas nec fidelitas. Stulta autē, in qua non est recta considerabilitas. Si nolueris polliceri absq; peccato eris. Quod autem semel egressum fuerit ab ore tuo, obseruabis.* Deut. 25. Et ex his concluditur, quod multo melius est non vouere, quam post votum promissa non reddere, quia vouere & non reddere est prouocare. *Ruina est homini deuorare sanctos, & post vota retractare.* Vnde Isa. *Vota vouebunt Domino & soluent.* Isa. 19. Sed occurrunt duo dubia. Primum, ex quo dicitur, quod non debet homo tardare reddere quę vouit, vtrum vouens statim tenetur reddere. Ad quod respondeo, quod vota reddenda sunt cito. Fœlix enim necessitas est, inquit S. Aug. quæ ad meliora cōpellit. An verò sine mora sunt reddēda, nō determinant sancti. Tamen quidam Doctor super Eccles. 5. cap. dicit, quod debet reddere eo tempore, quo iudicat vtilius esse animæ suæ, & nisi fuerit aliquod impedimentum vel spes de maiori profectu, tūc potest differri, alias securius est soluere, ꝙ promissum est sine mora. Secundo dubitatur, vtrum omnia, quæ vouet homo, tenetur implere, quia dicitur hic. *Quæcunque voueris redde*, Ad quod respondetur, quod stulta vota, quæ nocent vouenti, vel quæ sunt de se mala, vel si sunt bona non tamē ordinata, vel ex eis malum sequitur. Ita D. Th. Et de hoc Hugo dicit, vota stulta fugienda sunt. *Lib. 1. de sacram. par. 2. c. 18.* Ambros. & Tullius dicunt, ꝙ non semper promissa sunt soluēda, nisi sint vtilia promittenti, vel cui promittuntur, alijs non, quia dicit Isid. In malis promissis rescinde fidem, in turpi voto muta decretum. Sed dices: tamen Iepte commendatur, quod ex voto occidit filiā suam. *Iud. 11.* Ad ꝙ dicendū secundum Gorra. quod laudatur *Hebr. 11.* non in hoc, sed quia confidendo in Domino hostes superauit. Ex quibus patet, ꝙ vota stulta potius sunt irridenda quā seruanda, vt est votū de non pectinando capite in sabbatho, & alijs similibus, vt dicit Th. Jmo secundum Albert. etiam talia, si fiant pro honore sanctorū, seruanda non sunt, quia similitudinem quandam habēt cum idololatria. Tria ergo debēt concurrere ad hoc, quod votum sit licitum. 1. deliberatio; 2. propositum; 3. promissio. Solum propositum non obligat, vt dic. Tho. Quāti aūt sit meriti vouere & reddere dic.

Votum tria requirit.

Rabbi

Rabbi Moyses lib. 5. quod vota sunt stipes sanctitatis, hoc est, sunt opera supererogationis, & superaddunt perfectionem operibus præceptorum, vt patet apud Matth. *Vade & vende omnia*. Et ita talia opera
Matt. 19. sunt magis meritoria. Vnde Hieron. Ma-
Hieron. ioris est mercedis, quod non cogitur, sed offertur. Et sic patet, quomodo Deo sunt
3. Ex mutuo est debitor. reddenda vota nostra. *Vltimo* debet homo mutuum reddere, vnde & debitores sumus ratione mutui accepti. Omnia enim quæcunque habemus, sunt nobis mutua-
1. Cor. 4. ta. *Quid habes, quod non accepisti?* Dona na-
Iacob. 1. turæ. *Omne datum optimum, & omne do-*
1. Para. 29 *num perfectum, &c.* Dona fortunæ. *Tua*
Ephes. 4. *sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.* Dona gratiæ iuxta illud; *Dedit dona hominibus.* Et ista omnia vult De-
Matt. 25. us à nobis habere cum vsura bonorum o-
Luc. 18. perum, sicut patet apud Matth. & Luc. Ipse enim est Dominus, qui abijt in regionem longinquam, & tradidit bona sua seruis suis dicens. *Negotiamini dum venio.* Nihil autem vult à nobis recipere viceuersa, nisi sit multiplicatum, aut in simplo, aut in duplo, aut quintuplo. Et ideo prouideat quilibet, vt de omnibus bonis lucrum salutis acquirat.

II.

Hoc loco homo etiam monetur ad restitutionem seu redditionem debiti sui in-
Gen. 4. ferioris. Iste autem inferior est corpus nostrum, quod est infra nos. *Subter te erit appetitus tuus*, Ratio enim est superior in homine, corpus autem inferius, quia graue
Sap. 9. est, iuxta illud; *Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam.* Anima autem est cœlestis naturæ, & ideo semper ad cœlestia le-
Phil. 3. uatur. *Nostra conuersatio in cœlis est.* Et quia anima est rector corporis, ideo sollicitè debet de eo gerere curam, vt non viuat secundum appetitum corporis, sed secundũ legem suam, de quo Apostolus. *Debitores*
Rom. 8. *sumus, non carni, vt secundum carnem viuamus.* Et ratio; *Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini, Si autem spiritu facta*
Anima corpori tria debet *carnis mortificaueritis, viuetis.* Tria igitur anima debet reddere carni, videlicet sustentationem, castigationem, & exercitationem seu laborem. Sustentari enim de- 1. Sustentationem.
bet, ne deficiat; delitiari non debet, ne insolescat; vnde Gregor dicit. In hoc mundo cum nostris tentationibus nascimur, & Hom. 7. part. 2. super Ezechiel.
caro nobis aliquando adiutrix est in bono opere, aliquando autem seductrix in malo. Si ergò plus ei quam debemus, tribuimus, hostem nutrimus. Et si necessitati eius, quæ debemus, non reddimus, ciuem necamus. Satianda est itaque caro, sed ad hoc, vt nos in bono opere sustentet. Nam quisquis ei tantum tribuit, vt superbiat, satiari penitus ignorat. Hæc ille. De hoc Epist.
ita Seneca. Fateor insitam nobis nostræ carnis charitatem, fateor nos hic ipsius tutelam. Non nego indulgendum illi, seruiendum autem nego, vnde gerere nos debemus, non tanquam propter corpus viuere debeamus, sed tanquam non possimus sine corpore. Et sequitur. Jnhonestũ est, inquit, & vile, cui corpus est nimis carum. Caro igitur sustentari debet, non impinguari, ne contra spiritum fiat hostis, iuxta metricum;

Si bene sum pasta, dicit caro non ero casta.

Et alter Poeta.

O mihi cara caro, rationi consona raro;
Dum tibi multa paro fercula, littus aro.

Secundo carni debemus castigationem per 2. Castigationem.
abstinentias, vigilias, & afflictiones rationabiles. *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo.* Est enim caro sicut equus 1. Cor.
lasciuus propter nimiam præbendam, qui Dominum proijcit in lutum. Vnde Gregor. super illud Iob. *Versa est in luctum cithara mea.* Sicut si corda in cithara minus tenditur non sonat; Si amplius raucum sonat; Sic homo debet moderatè carnem castigare, vt non superbiat, & tamen officium rectitudinis in operatione subsistat. *Tertio* debemus carni nostræ exerci- 3. Exercitationem.
tationem seu laborem, non otium seu vacationem. De isto loquitur Seneca. Nul- Epist.
lus per otium diues erit, partem noctium studijs vendico, non vaco somno, sed succumbo, & oculos vigilia fatigatos, cadentesque in opere detineo. Ecce labor pagani hominis pro laude transitoria. Et vbi est Christiani pro laude æterna? Semper aliquid operis facito, inquit Hieronymus, vt te

vt te diabolus inueniat occupatum. Non enim facile capitur à diabolo, qui bono occupatur exercitio, vnde, Otium & voluptas sunt arma hostis antiqui ad miseras animas capiendas. *Multa enim mala docuit otiositas.*

Non solum autem anima ea corpori, sed etiam debet reddere aliqua sibiipsi. Tria autem anima debet sibiipsi reddere. *Primo* Peccatorum attributionem Oseæ. 13. *Perditio tua ex te Israel, tantummodo ex me auxilium tuum.* Notanter dicit, *perditio tua ex te*, quia homo non habet, quid imputet Deo cum peccat. vnde patet quod grauiter peccant qui se de peccatis excusant, iam per Dei operationem; iam per Dei permissionem; iam per Dei dispensationem; iam per gratiam deficientem; iam per Dei prouidentiam. In quibus omnibus multū cōmouent Deum, cum hic dicatur, quia *perditio tua ex te*, id est, totalis causa peccati tui est ex teipso homine, & ex libero arbitrio. Ex his verificatur illud Psal. 20. vbi dicit de talibus ad Deū; *Quoniā declinauerūt in te mala*, in te Domine volentes se iustificare, sicut exponit Innoc. Et hoc ipsi faciunt multis modis; *Primo* enim excusant se per Dei operationem. Sicut fecit Adam. *Mulier quam dedisti mihi in sociam.* Dicunt enim, quare fecit nos Deus, vt possemus peccare. Sed considerare deberent, quod Dominus fecit tales, vt possent non peccare si vellent, saltem mortaliter. Nam sicut dicit Innoc 4. super dicto verbo psal. In arbitrio illorum est peccare vel non. *Apposui tibi aquam & ignem, vt ad quod volueris, porrigas manum tuam. Secundo* excusant se per Dei permissionem; dicunt enim, quod Dominus permisit eos cadere in peccatū. Sed considerare deberent, quod ipsi renuūt auxilium Domini dicentis; *Extendi manum meam*, scilicet ad iuuandum, *& non fuit, qui aspiceret. Tertio* excusant se per Dei dispensationem. Dicunt enim quod Dominus permisit eos cadere, vt fortiores resurgerent, vt sic appareret diuina misericordia & gratia in redimendo, contra quos dicitur, *Permanebimus in peccato, vt gratia abundet?* Absit. Item. *Si iniquitas nostra iustitiam Dei commendat, quid dicemus? Nunquid iniquus est Deus, qui infert iram? Secundum hominem dico, Absit. Quartò* se excusant per gratiam deficientem. Dicunt enim se peccare, eo quod Dominus non dat eis gratiam suam, Rom. 9.
secundum illud *Non est volentis neque currentis, sed Dei miserentis.* Sed isti considerare deberent, *quod ipsi desunt gratiæ Dei.* & non gratia eis, quæ semper præsto est. Hebræorum duodecimo. Vnde primo Pet. 1.Pet. 1.
primo. *Estote parati accipere eam, quæ vobis offertur, gratiam. Quinto* excusant se per Dei prouidentiam. Dicunt enim, quod Dominus ita prouidit, vt peccarent. Sed considerare deberent, quod prouidentia Dei non infert necessitatem rebus, sicut nec memoria preteritæ rei infert necessitatem, vt propter illam memoriam contigisse sit necessarium. Ita licet Dominus prouiderit, quod facturi sunt, tamen in voluntate eorum est peccare & non peccare. *Si forte vel ipsi audiant, & si forte quiescant.*

Secundo debet anima sibiipsi misericordiā & compassionē, iuxta illud Eccl. 30. 2. *Misericordiam.*
Miserere animæ tuæ placens Deo. Notanter dicit, *Miserere animæ tuæ*, Prius enim miserendum est animæ quam corpori. Et ideò non dicit, Miserere corporis, quia naturaliter quilibet miseretur corporis, vnde non indiget præcepto de misericordia Ephes. 5.
corporis, iuxta illud, *Carnem suam nemo vnquam odio habuit.* Et quod dicit animæ tuæ, vult dicere, quod prius homo debet animę suę misereri, & postea proximi, quia Ecclesiastic. decimo tertio dicitur. *Qui sibi nequam, cui bonus?*

Tertio debet homo animæ suæ custodiam sollicitam, Prouerbiorum quarto. 3 *Custodiam.*
Omni custodia serua cor tuum, quia ex ipso vita procedit. Laudabilis ergò debitor, qui reddit Deo ista duo, corpus scilicet & animam. Iste potest cantare illud, modo reddo tibi creatori animam tuam. Ista sunt duo minuta, quæ vidua paupercula misit Luc. 21.
in gazophylacium. Luc. vigesimo primo; & duo denarij, quos Samaritanus reliquit stabulario ad curandum vulneratum, Lucæ decimo. Sed de multis econtra verum est illud Psalm. trigesimo sexto. *Mutuabitur peccator, & non soluet.* Exponit Innocentius

centius. *Mutuabitur* à Deo duo minuta, ſcilicet corpus & animam, *& non ſoluet* Deo, quia tradet diabolo tam corpus quã animam peccator. *Da mihi animas, cætera tolle tibi.*

Geneſ. 14.

III.

Verbis præmiſſis homo quoq; monetur debitorum ſui æqualis, qui eſt proximus; & huic tria debet, ſcilicet dilectionẽ, inſtructionem, & ſupportationem. Dilectionem debemus omnibus, iuxta illud, *Nemini quicquam debeatis, niſi vt inuicem diligatis.* vbi dicit Gloſſ. Quædam debita ſic redduntur, quod amplius non debẽtur, ſicut pecunia, granum, vinum, & cætera temporalia, ſed charitas, quæ omnibus eſt debita, ita ſoluitur, quod ſoluta omnibus debetur. Nullum enim tempus eſt, quo affectu non ſit maior impendenda. Ipſa enim ſola eſt, quæ reddita ſemper retinet debitorem, nec cum redditur, amittitur, ſed potius reddendo multiplicatur, & tantò magis acquiritur, quantò magis redditur. Ex quo patet, quod Apoſtolus iſtud debitum valdè ponderat. Ac ſi diceret, cætera debita ſic ſoluite, vt amplius nemini quicquam debeatis, charitatem autem ſic ſoluite, vt eam ſemper debeatis. Vnde Aug. Charitas quantò plus impenditur, tantò plus debetur, & nos tanto magis eam debemus, quantò magis impendimus. Cuius nos perpetuos debitores oſtẽdit Apoſt. dicens; *Nemini quicquam debeatis, niſi vt inuicem diligatis.* Et rurſus; Semper debeo charitatem, quæ ſola reddita ſemper detinet debitorem. Redditur enim cum impenditur, debetur, etſi reddita fuerit, quia nullum tempus eſt, quando impendenda non ſit. Hæc ille. Qualiter aũt homo tenetur opera dilectionis & ſalutis ex charitate impendere, oſtendit Gregor. dicens; Habens intellectum, curet omnino ne taceat; habens rerum affluentiam omnino non torpeſcat; habens artem qua regitur, vſus illius cum proximo partiatur; habens loquendi locum apud diuitẽ pro pauperibus intercedat. Talenti nomine cuilibet reputabitur, etiam minimũ quod accepit. Hæc Greg. O fęlix debitum quod impenſum & redditum non minuitur, ſed milleſies dilatatur! *Secundo* proximis debet inſtructionem, ſicut dicit Apoſt. de ſe, *Græcis & Barbaris, ſapientibus & inſipientibus debitor ſum.* Bene dicit & inſipientibus, contra illos qui nolunt prædicare niſi coram magnatibus & ſapientibus huius ſæculi. Sed contra Chriſtus prædicauit omnibus indifferenter, quia *ſedens de nauicula docebat turbas*, id eſt, populares & ſimplices. Sæpius etiam prædicauit tantum Apoſtolis; & ſemel prædicauit ſoli mulieri Samaritanæ. *Tertio* debet proximo ſupportationem. Nec immerito. Si enim hoc faciunt bruta, multò magis homines. De ceruis dicit Iſid. quod cum flumina tranſuadant, capita ſua clunibus ſeu poſterioribus præcedentium imponunt, ſibique inuicem iſto modo famulantur, ita quod quaſi nullum ponderis laborem ſentiunt. Conſilij modo deberet eſſe in omni ſtatu & congregatione, qui prouectiores & fortiores fuerint, infirmorum defectus, & imbecillitates ſuſtinere deberent. *Debemus autem nos firmiores imbecillitates infirmorũ ſuſtinere.* Sed vbi poſſunt hæc diſcerni, cũ omnes hodiè nec propria onera ferre volunt? ſed vnuſquiſque, prout poteſt, ſubterfugit & euadit laborem officij ſui ſicut malus mercenarius. Non mirũ ergo, quod aliena onera non tangunt, qui etiam propria reijciunt vbi poſſunt. Sed nos non ſic, quando potius alter alterius onera portãtes adimpleamus legem Chriſti, vt tandẽ pro huiuſmodi oneribus mereamur requiem ſempiternam. Quã nobis. &c.

Rom. 13. *Proximo tria debemus.* *1. Dilectionem*

Epiſt 77. ad Seuerum Epiſ.

Epiſt 2. ad Cœleſtinum.

Greg. homil de talento.

2. Inſ- *ctione* *Rom.* *Luc.* *Ioan.* *3. Sup-* *tatio* *Lib.* *Etym.* *cap.* *Rom.*

*

DOMINICA XXII. POST TRINITATIS.

SERMO II.

Serue nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me. Matth. 18.

Nihil ita assimilat hominem Deo, inquit S. Chrysostomus in Matthæum, sicut iniusta facientibus ignoscere. Et ideò Sancti viri, qui meruerunt remissioné peccatorum propriorum à Deo, maximè per dimissionem fraternæ iniuriæ leguntur obtinuisse. Sic Dauid dimissum est homicidium & adulterium; quia ipse viro pessimo & iracundo, Semæi, sibi maledicenti iniuriam dimisit. Similiter legitur, quod Nabal conuitiantem & maledicentem sibi, ad petitionem Abigail vxoris eius impunitum dimisit. Vnde pro firma regula dicit Dominus. *Si non dimiseritis hominibus peccata eorum, nec pater vester dimittet vobis peccata.* Ad quod significandum ipse nos sic orare docuit, cum dixit; Sic enim orabitis; *Pater noster, &c.* Et sequitur; *dimitte nobis debita nostra, &c.* vbi Chrysostomus dicit, quòd Deus ex sua pietate & misericordia iudiciũ suæ retributionis voluit pônere in nostra potestate, vt si nos voluerimus remittere, remittet nobis; & econuerso. Et ob hoc dicit Cyprianus; Nulla tibi est excusatio in die iudicij, cum secundum propriam tuam sententiam iudiceris & quod alijs feceris, tuipse patieris. Istud bene patuit in isto seruo nequam, qui pro eo, quod noluit dimittere conseruo suo iniuriã modicã, cum tñ ei dimissa fuisset magna, & cũ ille magnam misericordiã fuisset consecutus, proximo noluit etiam misericordiã exhibere; *Ideo ei iudicium sine misericordia factum est. Qua n. mensura mensus est, eadem remensum est ei.* Merito igitur audire meruit verbum increpatorium à Domino; *Serue nequam, omne debitum dimisi, &c.* In quibus verbis tria tanguntur. *Proposit.* *Primo* obiurgatur humanæ crudelitatis iniquitas, cum dicitur; *serue nequam. Secundo* commendatur diuinæ miserationis liberalitas, cum subditur, omne debitum dimisi tibi. *Tertio* ostenditur deuotæ orationis vtilitas, cum additur; *quoniam rogasti me.*

II.

Serue nequam. Meritò iste obiurgatur pro sua nequitia. Nequam enim dicitur quasi non æquus, id est, non rectus, vel nõ iustus erga Deum & proximum. Verè aũt iste non erat rectus nec iustus erga Deum, quia eius pietatem contempsit, per quem tamen remissionem debitorum obtinuerat. Vnde magna iniustitia fuit, quod pauca dimittere noluit, cui multa fuerũt dimissa. Erga proximum etiam fuit iniustus, quia iniustum est proximo non dare locum veniæ spe satisfactionis, ad quam se hic offerebat conseruus dicens. *Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.* Sciendum quod quinque genera seruorũ legimus in Euangelio, quorum solum vnũ est Deo fidele. *Primus* seruus est, de quo dicitur. *Seruus, qui non cognouit voluntatem Domini sui, vapulabit plagis paucis.* Et secũdum Lyranum per hunc seruum significatur status subditorum, qui, vt in pluribus sunt illiterati, minus punientur; quia tales peccant per ignorantiã, quę diminuit pœnam, nisi fuerit affectata; vt si quis vult ignorare id, quod tenetur facere, vel vitare, vt licentius peccet: Ex magna enim libidine seu voluntate peccandi prouenit, quod aliquis vult ignorare illud, cuius scientia posset eum à peccato impedire vel retrahere; vnde in persona taliũ dicitur Iob 21.

Seruorum genera 5.
1. Nesciës. Luc. 12.

Iob 21. *Qui dixerunt Deo; Recede à nobis ſcientiam viarum tuarum nolumus.* Hæc Lyran. Et notanter dixi, quod ignorantia diminuit pœnam, non autem omnino liberat à pœna. Nam ignorantia, quæ non eſt affectata, liberat à tanto, ſed non à toto. Si autem fuerit affectata, tunc in nullo excuſat, ſed eſt ſpeciale peccatum. Ex quo patet quam periculoſum ſit homini vitare ſermones Doctorum & aliorum peritorum. Similiter vitare eorum conſilia vel confeſſiones aut collationes, in quibus homo poſſet inſtrui de grauitate peccatorum, de circumſtantijs, & alijs ſaluti neceſſarijs, quibus cognitis poſſit euitare peccatum. Ponunt autem Doctores duplicem ignorantiam, ſcilicet iuris & facti. Ignorantia iuris eſt, vt ſi quis neſcit furtum eſſe peccatum mortale; vel ſi neſcit fornicationem ſimplicem eſſe mortale, vel neſcit, quod laborare diebus feſtiuis eſt mortale peccatum, vel in eis inebriari, vel vanas choreas exercere; omnia iſta neminem excuſant à peccato, quia omnes tenentur ſcire communiter, quæ ſunt fidei & vniuerſalia iuris præcepta. Singuli autem ea, quæ ad eorũ ſtatum vel officium ſpectant. Et hoc dico, ſi poteſt ſcire; quia ſi non poſſet ſcire, nec vincere illam ignorantiam, ſicut infantes & amentes, ſeu furioſi à natiuitate, iſti excuſantur à toto. Similiter ſi quis conſuluit peritos de aliquo dubio, à quibus aliter informatus eſt, quam veritas ſe haberet, excuſatur per talem ignorantiam, ex quo fecit, quod potuit. Si quis autem culpa ſua ex opere licito, ſcilicet propter multas vigilias, abſtinentias, ſtudia, incidat in amentiam, tunc ignorantia excuſat eum à toto, eò quod feruoris exceſſus veniale peccatum fuit. Si autem incidit in talem amentiam culpa ſua ex opere illicito, vt ex ebrietate, luxuria, & alijs, tunc non excuſatur à toto, ſed à tanto. Quidam tamẽ dicunt, quod peccatum ſequens excuſatur à toto, ſi nullum habuerit vſum rationis. Et hoc verius. Ignorantia autem facti, vt ſi quis neſcit hanc rem, quam accepit, eſſe alienam, ſed æſtimat eſſe ſuam Et talis ſæpè excuſat. Et tantum de iſta ignorantia.

2. Sciens. *Secundum* genus ſeruorum eſt ſciens, ſed inobediens. De quo etiam Luc. *Seruus ſciens voluntatem Domi, vapulabit plagis multis.* Tales ſerui ſunt mali Chriſtiani, qui ſcientes voluntatem Dei, & continuè audiẽtes prædicari de operibus miſericordiæ, iuſtitiæ, &c. nihilominus non curant facere. Et hi grauius peccant quam pagani, vt oſtenſum eſt in præcedenti ſermone. *Scienti enim bonum & non facienti, peccatum eſt illi.* Refert Hieronymus, quod Macharius Eremita inueniens caput mortui cuiuſdam in Eremo, quæſiuit cui eſſet, quod reſpondit, quia caput Athilæ pagani; quæſiuitque deinde, an eſſent aliquæ animæ profundiores in inferno, quam animæ paganorum; reſpondit quod animæ Chriſtianorum. Et cum quæreret quantum profundius eſſent, reſpondit. Sicut cœlum diſtat à terra, ſic ipſę à nobis profundius in inferno. Specialiter tamen iſte ſeruus ſciens, multum punietur, quia talis non peccat per ignorantiam, ſed ex certa malitia. Vnde dicit Gregorius. Vbi maius eſt donũ ſcientiæ, tranſgreſſor maiori ſubiacet culpæ. Ex quo infero, quod homo doctus in ſacra Scriptura grauius peccat, quam vetula exiſtens in charitate, à qua cadit per peccatum. Iſtud eſt dictum Guilhelmi Altiſiodorenſis. Vnde licet vetula etiam habeat ſcientiam, quia donum Spiritus Sancti, & multò clariorem quam iſte doctus, tamen iſte doctus habet abundantiorem, & plura ſcit diſcernere, & conferre nocumentum peccati, & ideo magis peccat. Hæc ille

Tertius eſt ſeruus piger, de quo apud Matthæum. *Serue male & piger.* Et ſequitur; *Seruum inutilem proijcite in tenebras exteriores.* Et dicitur hoc de ſeruo, qui nihil lucratus eſt de talento ſibi tradito. Per talentum intelliguntur bona fortunę, naturæ & gratiæ, vt diuitiæ, fortitudo & ſcientia &c. de quibus vult Deus à nobis lucrum habere O ſi iſtum ſeruum damnauit, quia non eſt lucratus de pecunia Domini, qui tamen pecuniam integrè reſtituit; Quantò magis ille damnabitur, qui non ſolum non lucratur, ſed etiam bona domini ſui inutiliter diſſipat, vt villicus infamatus?

Quartus ſeruus eſt voluptuoſus, de quo Luc.

Luc. duodecimo. *Si autem seruus dixerit in corde suo; Moram faciet Dominus meus, & cœperit percutere seruos & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari, veniet Dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua nescit, & diuidet eum, partemq; eius ponet cum hypocritis.* Et eandem sententiam ponit Dominus Matth. vigesimo quarto. Quod exponit Gorran de prælato voluptuoso & scandalizante subditos verbo & exemplo, quos dicitur percutere. Et talem Dominus multipliciter puniet. *Primo diuidet eum*, scilicet à consortio bonorum. Mala diuisio, vbi diabolo dabitur anima, corpus vermibus, pecunia mundo. *Secundo* aggregabit eum consortio malorum, quia *partem eius ponet cum hypocritis*, id est, animam & corpus cum damnatis. Generaliter autē potest intelligi de quolibet Christiano, quem non decent delitiæ, quia nō est seruus maior Domino suo. Cum ergo Christus ab eis abstinuit, igitur & Christianus.

Quintus est seruus nequam, qui fuit crudelis in conseruum suum, de quo hic dicitur, *Serue nequam*. Sciendum, quod Dominus non loquitur de dimissione debitorum pecunialium, sed de dimissione iniuriarum proximorum, sicut per illa verba; *Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*. Christus docet nos furoris & iræ radices expellere, ita non loquitur hic de debito iustitiæ vel pecuniæ, quam quis potest iustè ab aliquo petere, dum habeat, vnde soluat, sed de inimicitia & rancore, quem concepimus contra illum, qui nos offendit. Et istud debitum vult Deus, vt dimittamus proximis nostris.

Pro isto latius intelligendo est aduertendum, quod tria sequuntur in læsione, qua quis læditur ab aliquo, ideò tria sunt consideranda. *Primo* rancor in affectu seu in animo offensi, vt quia eum odio habet, & ei malè cogitat. *Secundo* signum rancoris in affectu, scilicet in exteriori cōuersatione, vt quia secum non conuersatur. *Tertio* actio iuris, id est, repetitio rei in iudicio. Inter quæ tria talis est ordo, quia *primum*, scilicet rancorem & odium ex corde tenemur dimittere, etiam non rogati. Et hoc vult canon de pœ. dist. 5. Fratres; vbi dicitur. Falsa est pœnitentia illius, qui offensus offendenti non indulget. Et pro isto sunt multa iura, vt patet vigesimo tertio, quæstione quarta. Cum in lege. & vndecimo quæstione tertia. Inter verba. Quia non licet aliquem odio habere etiam per momentum oculi, ideò statim non rogatus debet dimittere ex corde, hoc est, vt non habeant eum odio, nec cogitet mala, nec intendat se de eo vindicare iniustè, publicè, vel occultè, directè vel indirectè. Et hoc est præceptum diuinum hic, quod Dominus præcepit sub pœna carceris, vt patet in euangelio. Vnde durante tali odio in corde, nullus potest verè pœnitere, quia ei nihil dimittitur, qui alteri non dimittit, vt dicit finis euangelij. Tantum enim Deus nobis dimittit, quantum nos aliis remiserimus. *Secundum* verò, scilicet signum rancoris in conuersatione exteriori non tenetur homo dimittere, nisi rogatus esset perfectus. Sed *tertium*, scilicet actionem iniuriarum non tenetur homo dimittere etiam rogatus, nisi satisfactione habita ab eo, qui potest satisfacere. Si tamen eam dimitteret non rogatus, esset perfectus; quia tollenti tunicam, relinquendum est pallium, & percutienti vnam maxillam, debet præberi altera, quæ omnia loquuntur de perfectis; Matthæi quinto; vnde distinguendum inter perfectum & imperfectum; quia perfectus debet omnem offensam indulgere etiam non petenti; imperfectus autem non tenetur satisfactionem debitam condonare. Ex his omnibus pro meliori memoria infero plura documenta memorabilia. *Primum* quod homo tenetur statim dimittere rancorem, etiam non satisfaciente reo nec petente, sub pœna damnationis æternæ. Istud patet de pœ. distin. quinta, capite vltimo, & in Glossa, nonagesima distin. Si quis. Cuius ratio, quia nullo tempore licitum est aliquem odio habere. *Secundo* infero, quod homo non tenetur dimittere satisfactionem, si tamen offertur, & ille eam non vult accipere, potest ad hoc per ecclesiam compelli. Vnde dicit Canon 90. di. Si quis contristatus noluerit reconciliari fratri suo, satisfaciente eo qui contristauit, acerrimis maceretur inc-

Matth. 5.

Documenta.

1.

2.

inedijs. Et Glossa exponit, id est, excommunicetur vsque dum gratanti animo satisfactionem accipiat. *Tertiò* infero, quod actionem iniuriarum non tenetur homo dimittere; vt patet 23. q. 4. Si illic. Immo bene facit, qui dimisso rancore agit in iudicio pro iniuria, eo animo, nè crimina maneant impunita 45 distinctione. Qui emendat. 23. quę. 5. De occidendis. Nam publicæ rei interest, id est, multum proficit communitati, ne crimina remaneãt impunita 23. qu. 4. Est iniusta 45. dist. Sed illud.

Cur seruus nequam punitus.

Nec punitur hic seruus nequam, quia satisfactionem à seruo exigebat, sed quia rãcorem dimittere nolebat, & pro iniuria iniuste vindicabat, & dilationem solutionis non concedebat. Sed hic quæritur finaliter, vtrum iniuriæ semper sint patienter tolerandæ, etiam à perfectis. Ad quod

2.2. q. 18.

respondeo secundum Tho. quod iniurias nostras personales patienter tolerare debemus; quia dicit gloss. super illud Cant.

Cant. 2.

Dei iniuria non ferendæ.

Sicut lilium inter spinas; Non fuit bonus, qui malos tolerare non potuit; sed iniurias Dei nequaquã debemus tolerare. Vnde Elias fecit ignem descẽdere super illos,

3. Reg. 1.

qui venerant ad capiendũ eum. Similiter Helisæus maledixit pueris eũ irridẽtibus.

4. Reg. 2.

Et Siluester papa excommunicauit eos, qui eum miserunt in exiliũ. vtitur 23. q. 4. Guilisarius. Quod ergo dicitur, quod percutienti maxillã debet præberi altera, dicit Augustinus, quod huiusmodi præcepta

De serm. Domini.

intelligenda sunt quantum ad præparationem animi, & magis ad præparationem cordis, quã ad opus, quod fit in aperto, ita vt in secreto teneatur animi patientia, in manifesto autem illud fiat, quod eis videtur prodesse, quibus bene velle debemus. Vnde & Dominus se percutientem repræhendit. Et Paulus percussus in facie dixit;

Ioan. 18.

Act. 23.

Percutiet te Deus paries dealbate. Si autem prodest, tunc percutienti vnam maxillam debet præberi altera, nec resistendum malo, quia per patientiam persecutores lucrati sumus Deo. Ex his infero, quod vbi non est aliqua vtilitas ex tali patientia, bene faciunt etiam perfecti, si iniurias suas persequuntur in iudicio. Vnde dicit Lyranus, quod licet offensa sit remittenda, non tamen iniuria & pœna debita, vnde si ex remissione iniuriæ & pœnæ debitæ sequeretur pronitas in eo, cui remittitur, ad facilius peccandum, non esset ei bonũ remittere. Similiter si ex tali remissione esset scandalum aliorum, & omissio iustitiæ, & in consimilibus casibus. Hæc Lyranus. Patet ergo, quod in tali casu, vbi nulla est vtilitas patientiæ, etiam perfecto sufficit præparatio animi, hoc est, vt in animo sit præparatus pro Christo adhuc maiorem iniuriam sustinere, si opus esset.

I I.

Omne debitum dimisi tibi. Verè magna liberalitas dimittere 10. millia talentorũ. Est autem talentum genus ponderis centum viginti librarum, per quod significatur innumerabilis multitudo delictorum contra decem præcepta commissorum. In duobus his apparet maxima liberalitas Dei erga hominem, videlicet in multitudine & magnitudine dimissorum. Dimittit homini peccata mortalia, quæ sunt magna debita; & venialia, quæ sunt multa. Peccata mortalia sunt magna velut grauia pondera. *Sicut onus graue grauata sunt super me.* Quænam illa sint, vtile esset scire, vt homo ponderet ipsorum remissionem, & cautior vitando sit eorum occasionem. Sunt autem peccata mortalia *primo* omnes transgressiones præceptorum diuinorum, quæ hic intelliguntur per decem millia talentorum. *Secundò* illa omnia sunt mortalia, quæ enumerat Apostolus ad Roman. primo, scilicet *fornicatio, auaritia, inuidia, homicidium, contentio, dolus, susurratio, detractio, contumelia, superbia, malorum inuentio, inobedientia parentum.* Et quod sint ista mortalia, patet per hoc, quod dicit ibidem; *Qui talia agunt, non effugiunt iudicium, & digni sunt morte.* Omnia autem ista reducuntur ad decalogum, & ideò intelliguntur per decem milia talenta. Multa quoque enumerat Apostolus ad Galat. cum dicit; *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio,* sc. in exteriori actu, *immunditia,* in consensu; *impudicitia,* in gestu; sicut in tactibus & alijs; *luxuria,* in habitu; *auaritia,*

quæ

quæ est idolorum seruitus; *veneficia*, id est, confectio & propinatio veneni; *inimicitiæ*, id est, inueterata odia, ex quibus oriuntur veneficia; *contentiones*, in verbis, ex quibus nascuntur inimicitiæ; *æmulationes*, in factis; *iræ*, id est, subita incensio in affectu nocendi; *rixæ*, in affectu nocendi, quando se ad inuicem percutiunt; *dissensiones* schismatum; *sectæ*, hoc est, hæreses; *inuidiæ*, de alienis bonis; *homicidia*, de facto, vel in animo: *Qui odit fratrem suum homicida est*. *Ebrietates*, id est, potationes assiduæ, quo ad superfluitatem in potu. *Comessationes*, in cibo; de quibus etiam habetur Roman. 1. Et de his omnibus dicit Apostolus. *Qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt*. Et per hoc patet, quod ipsa sunt mortalia. Alia autem sunt venialia, quę enumerat August. 25. dist. §. Criminis, dicens. Quoties aliquis in cibo vel in potu plus acceperit quam necesse est, ad minuta peccata pertinere nouerit, quoties plus loquitur, quam oportet, plus tacet quam expedit, quoties pauperem importunè petentem exasperat, vel si sanus alijs ieiunantibus prandere voluerit, aut somno deditus tardius ad ecclesiam surgit, aut vxorem excepto desiderio filiorum cognoscit, quoties incarceratos tardius requisierit, vel infirmos tardius visitauerit, si discordes concordare non curauit, si plus vxorem, filiũ vel seruum exasperauit seu increpauit, aut correxit, si fuit blanditus, id est, adulatus alicui plus quam expedit, si pauperibus esurientibus nimis delicatum cibum præparauerit, si in ecclesia aut extra ecclesiam iocosis fabulis, & iocosis verbis institerit, si aliquid incautè iurat, quod postea implere non potest, vel cum facilitate, vel cum temeritate maledicat. Hæc August. Ecce quanta debita homo tenetur Domino, quæ cum ei dimittuntur, per ista omnia magna liberalitas Domini ostenditur. Propter quod Dominus ad ostendendum magnã misericordiæ suæ liberalitatẽ, dic. *Omne debitum dimisi tibi*. Maior liberalitas in hac vita non potest intelligi, in hoc quod dicit, *Omne debitum dimisi tibi*; nullo penitus reseruato. Nam aliquando De⁹ remittit mortalia tantum, remanentibus tamen venialibus multis, vt dicit Thom. Aliquando dimittit vnum veniale sine aliis, licet nunquam dimittatur veniale sine mortali, nec vnum mortale sine alio. Et ideò magna fit & superabundantissima miserationis diuinæ liberalitas, quando omnia ista homini in hac vita dimittit. Vade verè & perfectè beatus est, qui in hac vita audire meruit, *Omne debitum dimisi tibi, &c.* *In 4. sent. dist. 16.*

III.

Quoniam rogasti me. Tripliciter homo liberatur à debito. *Primo* per satisfactionẽ debitam, sicut per solutionem pecuniȩ vel seruitij, vel alterius rei æquiualentis. *Secundo* per recompensationem, vt cum proximis dimittimus, vt nobis dimittat Deus. *Tertio* per quitationẽ, vt cũ sine omni satisfactione solutionis dimittitur homini debitum ad solam nudam eius petitionem. Et ista est magna gratia, ita fuit factum isti, ita fit & hodiè peccatori, cum ad solam deuotam orationem Deus remittit ei omnia peccata, iuxta illud Ezechiel. *Quacunq; hora ingemuerit peccator, omniũ iniquitatũ eius nõ recordabor*. Si ergò ad solũ gemitũ dimittit peccata Deus, multò magis ad orationem? Sed dices: hoc est mirabile, quod Deus dimittit peccata peccatori adhuc in statu peccati existenti ad solam petitionem, cum tamen dicitur, *Deus peccatores non exaudit*. Et Eccl. dicit; *Altissimus odio habet peccatores*. Respondeo secũdum Tho. quod Deus non exaudit peccatorem secundum desiderium peccati, quia sic orans plus peccat, iuxta illud Psalmist. *Oratio eius fiat in peccatum*. Quod tunc fit, quando peccator orat aliquod malum à Deo, vt mortem inimici, vel similia. Sic etiam fur orãs pro eo, vt non suspendatur, aut quod cautè furetur, non audietur. Similiter adulter orans, vt non deprehendatur, non exaudietur. Nescit enim diuina pietas patrocinium dare sceleratis, inquit Chrysostomus. Sed quando peccator orat ex desiderio naturæ, quod est bonum, tunc exauditur. Et licet non exaudiatur ex iustitia, tñ ex misericordia. Sed dices: tamen impossibile est aliquem sine gratia placere Deo, & opera eius acceptari, &

Debita tripliciter soluuntur.

Ezech. 18.

Ioan. 9.

Eccl. 12.

2. 2 q. 83. a. 16.

Psal. 108.

ri & per consequens nec satisfacere, quomodo ergo peccator potest orare efficaciter & meritoriè existens in peccato & sine gratia? Respondeo secundum Bonauenturam in quarto sententiarum, distinctione vigesima secūda, quod verum est, quod homo non potest placere sine gratia, nec potest exaudiri a Deo, quamdiu non habet gratiam, potest se tamen præparare, etiam sine charitate ad habendam charitatem & faciendam satisfactionem. Sed tunc est dubium, vtrum gratia diuina detur necessario homini se, quantum potest, ad gratiam præparanti; quodammodo videtur quod non, quia gratia datur gratis & liberè ex sola misericordia. Igitur quantumcunque se homo disponat ad gratiam, in libera Dei voluntate est dare gratiam. Vnde Propheta. *Sicut lutum in manu figuli, sic nos in manu Dei.* Sed lutum non accipit formam ex necessitate quam vult, sed quam lutifigulus dat. Sed in contrarium est Augustinus super illud. *Iustificati per fidem, pacem habeamus.* vbi dicit; Deus recipit confugientes ad se, alias esset iniquitas seu iniustitia in eo, quod non est dicendū. Item dicit Dominus. *Ego sto ad ostium & pulso, si quis mihi aperuerit, intrabo ad eum, & cœnabo cum eo.* Sed iste, qui disponit se, faciendo quod in se est, aperuit ipsi, ergo intrat necessario. Et patet hoc sic; quia isto aperiente, aut intrat aut non. Si non intrat, ergo frustra pulsat, quod non est dicendum. Si intrat, ergo gratiam dat. Item Anselmus dicit, quod illa est causa, quare Deus non dedit diabolo gratiam, id est perseuerantiam, quia ipse noluit accipere, vnde non ideo non accepit diabolus, quia Deus non dedit, sed ideo Deus non dedit, quia ipse non accepit. Ergo quicunque se præparat vt accipiat, recipit necessario. Ad istam dubitationem dicendū secundum Holcoth, quod duplex est necessitas, quædam enim est necessitas coactionis, quæ nullo modo cadit in Deum. Sed bene necessitas infallibilitatis ex promisso suo & pacto, siue lege statuta. Et hæc non est necessitas absoluta, sed necessitas consequentiæ. Vnde non stat cum lege statuta, quod viator faciat, quod in se est, disponendo se ad gratiā, quin habeat gratiam. posset tamen Deus legem mutare circa aliquam personam, si vellet, & talis quantumcunque se disponeret nec haberet, quia dispositio hominis nullam causalitatem habet respectu gratiæ de necessitate, sed tantum de congruo, quia gratia excedit omnem operationem naturalem, nec est possibile, quod homo mereatur per quodcunq; bonum naturale morale primam gratiam de condigno. Quando ergo dicitur, quod Deus dat gratiam gratis & liberè ex misericordia sua, verum est pro tanto, quia talem legem misericorditer statuit & obseruat, sed stante lege necessario dat gratiā necessitate cōsequentię. Similiter, quāuis sumus lutū respectu Dei, non tamē similitudo currit in omnib. quia non est pactum inter artificem & lutum; & dato, quod foret, artifex tamen posset frangere pactum pacti lege manente, quod non potest Deus pacto suo manente; nec lutum potest aliquid apud artificem promereri, nec ex congruo, nec ex condigno. Hæc Holcoth. Ex quo igitur tam pius est erga nos Dominus, quod omnibus inuocantibus se in veritate omnia debita dimittit, nos deuoto mentis affectu eum hodiè imploremus, vt nobis dimittat debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, dimissisque culpis det gratiam, & tandem gloriam. Ad quam nos, &c.

*

An præparanti se ad gratiam detur ea necessariò.

Ierem. 18.

Rom. 5.

Apocal. 3.

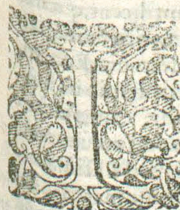
De casu diaboli cap. 3.

Respons. In lib. sap. 12. *circa princip.*

DOMINICA XXIII. POST TRINITATIS.

SERMO I.

Cuius est imago & superscriptio hæc. Matth. 22.

Nter omnia, quibus Deus hominem nobilitauit, præcipuum est excellens dignitas creationis, quam si homo attēderet, magnam occasionē habere posset ad bene agendum. Cum enim Deus omnia alia pręter hominem creauit, statim vt dixit facta sunt. Creare verò hominem quadam æterni consilij deliberatione voluit, dicens; *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Tantò igitur homo gradu dignitatis est cæteris excellentior, quantò imagini Dei vicinior. Hæc ille. Ex quo patet magnam esse dignitatem hominis; tum quia cum deliberatione consilij sanctæ Trinitatis factus; tum quia ad imaginem eius creatus; tum quia omnibus creaturis prælatus. Et ideò homo multum deberet ponderare conditionem honoris sui. Sed ecce scriptum est; *Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus & similis factus est illis.* Itaque imaginem diuinam in se non attendens, multis eam maculis infecit, ita vt qui prius à Deo tanquam imago præ cæteris cognoscebatur, iam post lapsum in peccatū cum quadam admiratione requirebatur; *Adam vbi es?* ac si apertè diceretur, vbi est imago mea in te insignita? Sed & hanc hodiè Deus in discussione cuiuslibet consciētiæ peccatoris indubitanter, facere videtur interrogationem, cum in statu culpę est, in quo audire meretur, vt ab eo quęratur; *Cuius est imago hæc*? Hanc insuper indubitanter facturus est Dominus omnibus hominibus in iudicio finali quæstionem cum facta singulorum diiudicare & præmiare voluerit dicens; *Cuius est imago, & superscriptio hæc?* In quibus verbis respōdere compellimur ad interrogationem per Christum, propositam de imagine cuius est. Et quia triplex est imago in mundo, ideo potest triplex esse interrogatio. Et secundum hoc etiam triplex est danda nobis responsio. *Proposit.* Est namque quædam imago materialis siue artificialis, quæ ponitur in templo materiali. Est secunda imago naturalis, quæ ponitur in corpore naturali humano. Est insuper tertia imago spiritualis, quæ ponitur in spiritu mentali & virtuoso. *Imago triplex.* Et de qualibet Christ⁹ quęrit, vt respondeamus; *Cuius est imago hæc & superscriptio.*

I.

Cuius est imago hæc? Quęritur hic primo de imagine artificiali. *Imago artificialis quæ.* Et verè ista quæstio est difficilis omnibus gentibus & paganis, & insolubilis omnibus idololatris, qui cultū soli Deo debitum imaginibus luteis, ligneis, aureis, argenteis, & sic de alijs impendunt. *1. Tim. 1.* Cū tamen Apost. clamet dicens; *Soli Deo honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.* Vnde in Exod. dicitur. *Exod. 20.* *Non facies tibi omnem similitudinem eorum quæ in cœlo, vel in terra, vel in aquis, vel sub terra sunt.* Item in Leuit *Non facietis idolum, neq; imagines.* *Leuit. 26.* Item in Deut. *Ne forte decepti facietis vobis sculptam imaginem.* *Deut. 4.* Et Dauid dicit; *Simulacra gentium, argentum & aurum.* *Psal. 113.* Et iterum. *Confundantur omnes, qui adorant sculptilia, & qui gloriantur in simulachris suis.* *Psal. 96.* Ecce quam reprehensibiles sunt a Deo idololatræ, quos æterna confusio repentè sequitur. Quid ergò isti respondebunt ad interrogationem cum eis dicetur; *Cuius est imago hæc*, scil. Saturni, Iouis, Martis, Veneris, Mercurij, Mineruæ, Neptuni, Autūnis, & sic de alijs. *Idola vnde inuenta.* Vnde aūtortū habuit hęc maledicta idolorū inuētio? Isid. refert, ꝙ ex nimia dilectione ad mortuos. *Lib. 8. c. 2.*

Nam

Nam filij post mortem parentum in memoriam ipsorum constituebant imagines, & econuerso. Sic Ninus rex Niniue fecerat principaliter imaginem Beli patris sui, vt per eam patrem repræsentaret, post hoc dæmones ingredientes illas imagines dabant responsa, & se coli à malis hominibus persuaserunt. Apud Iudæos Ismael primus simulacra de luto inuenit, & sanctum Isaac puerum cogebat adorare. Gentiles verò dicunt, quod apud eos primus Promotheus vsum imaginum inuenit. Apud Græcos autem Cecrops idololatriam inuenit, vt refert Theodolus in his versibus;

Egregio Cecropi debetur causa litandi,
Ille bouis primo rimatur viscera ferro.
Sacra Iouis statuit, quæ posteritas celebrauit.

Idololatra tripliciter confunduntur.

Et hoc tangit Aug. prolixè 18. libr. de ciuit. Dei cap. 10. Tales autem tripliciter deridentur & confunduntur. *Primo* à propheta Elia, qui videns idolatras inuocantes Baal idolum, & eis idolum non prodesse, dixit; *Exaltate clamorem, forte Deus vester dormit, aut cum alio loquitur, aut in diuersorio est* Secundo deridetur à Salomone. *Vani sunt omnes homines, in quibus non est scientia Dei*, id est, fides de Deo per prophetas reuelata. Hæc scientia est timor & reuerentia Dei. Et post pauca; *Infelices sunt & inter mortuos spes illorum, qui appellauerunt Deos opera manuum suarum, scilicet aurum, & argentum, & similitudines animalium, aut lapidem inutilem.* Et ibi statim deridendo eos dic. quomodo magna est confusio homini, quod secans vnum & idem lignum in silua, de vna parte facit aratrum, de alia ignē, de tertia imaginem. Et sequitur derisio magna. *Non erubescit cum illo loqui qui sine anima est, & pro sanitate infirmum deprecatur, pro vita mortuum rogat, & in adiutorium inutilem inuocat, pro itinere petit ab eo, qui ambulare non potest. Tertio* tales deridentur etiam à seipsis, puta ab alijs gentilibus. Refert Valerius l. 1. ca. 2. de Dionysio tyranno, quod ingressus templa Deorum Deo Ioui vestem auream graui ponderis deposuit, & eidem laneum pannū circumdedit. Cūq; circumstantes mirarentur, quod hoc facere præsumpsisset; Respondit quod magnum commodum in hoc Deo suo fecit. Nā aurea vestis grauis erat Deo in æstate, & frigida in hieme, sed lanea apta est pro vtroq; tempore. Item alteri Deo, qui dicebatur Esculapius, habenti auream barbam, ipsā deposuit & abstulit dicens, quod indecens esset habere Esculapium barbam, ex quo pater ipsius Apollo imberbis esset Item alijs dijs abstulit aureas coronas, & sciphos, quos in manibus tenebant dicens, quod ex quo dij porrigūt nobis, merito sunt ab eis recipienda, ne ingrati videamur. Ecce triplex derisio. Sed maior erit derisio in futuro à Christo cum quæretur; Cuius est hæc imago, quoniam tot annis coluerunt in mundo? Sed dic. quis. Tamen Christiani etiam colunt imagines Christi, matris ipsius & sanctorum, & eas fabricant satis præcio sè, videtur ergo quod sint deridendi eadem ratione, qua gentiles, quia creaturam adorant, puta lignum, vel aurum, vel I ud metallum, de quo fiunt imagines. De nullo enim alio hic increpantur idololatræ, nisi quia adorabant opera manuum suarū. Ad ista omnia breuiter est dicendum secundū Rob. Holc. & beatum Th. quod imago potest dupliciter considerari. *Vno modo*, vt est res quædā, & sic nullus ipsi debetur honor, sicut nec alteri ligno, vel lapidi. *Alio modo* consideratur prout est imago alterius. Et quia idem est motus in imaginem, & in rē cuius est imago, ideo vnus & idem honor debetur imagini & imaginato. Ex quo infero, quod crux Christi inquantum est imago Christi in ea crucifixi, eadem adoratione adoratur, qua Christus in ea crucifixus. Et loquor de ipso ligno benedictæ crucis. Inquantum vero est res quædā pertinens ad ipsum Christum per ipsum nobilitata, non tamen considerata vt est imago Christi, sic adoranda est adoratione hyperduliç, sicut & mater Christi, cui licet nō debeatur latria, q̄ soli Deo debetur, debetur tamē ei excellentior veneratio duliç quam alijs creaturis, & hæc vocatur hyperdulia. Hæc Th. Dicit autem Robert. Hol. vbi supra, quod flectens & adorans coram imagine Christi, non adorat quia lignum crucis, nec quia imago, sed adorat Christum corā imagine Christi, quia imago Christi excitat eum ad adorandum Christū. Et sic exponit adorationē istam Damasc. l. 4. sen. suarum

1. ab Elia.
3. Reg. 18.
2. A Salomone.
Sap. 13.
3. A seipsis.

rum c. 8. vbi allegando Basiliũ dicit, quod honor imagini ad prototypum, id est, ad exemplar est faciendus. Ex his patet, quomodo ecclesia vtitur imaginibus, & quomodo eas dicitur adorare, quia solum per repræsentationem adorat sanctum coram imagine sua, vnde metrista.

Effigiem Christi dum transis pronus adora,
Non tamen effigiem, sed quē designat adora.
Nec Deus est, nec homo præsens, quam cernis imago,
Sed Deus est & homo sacra quam signat imago.

Istum autem vsum imaginum dicuntur introduxisse SS. Patres, prout refert Damasc. vbi supra, imò dicit Hol. vbi supra. Etiam Apostoli eum introduxerunt, licet in Canon. Bibliç non legatur; vnde Luc dicitur depinxisse imaginẽ Christi & Virginis gloriosæ, quæ adhuc habentur Romç. Et Magister in scholastica histor. narrat, quod Christus Abagaro regi imaginem suæ sceenæ faciei destinauit. Triplex autem causa fuit institutionis imaginum in ecclesia secundum Damasc. *Prima* ad instructionem laicorum, quibus imagines adhibentur loco librorum. *Secundo* vt passionis Christi mysterium & sanctorũ exempla nobis frequentius & recentius insigerentur. *Tertio* ad excitandum deuotionis affectum, qui magis ex visis quã auditis causatur. Vnde Gregor. dicit ad quendam Epis. arguendo eundem. Dudum ad nos peruenit, quod sanctitas vestra quosdam imaginum adoratores aspiciens, easdem de ecclesijs imagines confregit & proiecit. Quem quidẽ zelum nos, nẽ quid manufactum adorari possit, laudamus, sed frangere non debuisse easdem imagines iudicamus. Jdcirco enim picturæ in ecclesijs adhibetur, vt qui literas nesciant, saltem in parietibus videndo legant, quæ in codicibus legere nõ valeat. Et li. 1. ad Seuerum Episc. dicit. Si quis imagines facere voluerit, minimè prohibeas, adorare verò imagines omnino veta. Sed hoc fraternitas tua diligenter admoneat, vt ex visione rei gestæ ardorem compunctionis percipiant, & in adoratione solius trinitatis prosternantur. De hoc habetur de consec. distin. 3. Perlatum. vbi Gregorius prçcipit cuidam Episcopo contra factas per ipsum imagines ad pristinum reparare decorem. Non ergo tales adoratores imaginum modo præmisso deridentur aut damnantur, sed potius commendantur, cum per eas non res visibiles, sed inuisibiles adorantur. Nempè si commendatur Abraham, quia tres Angelos adorauit; Et Loth duos Angelos, quantò magis qui Dominum Angelorum per inspectionem sui signi & imaginis adorat? Nathan laudabiliter adorauit Dauid regem; quantò laudabilius, qui adorauerit Regem Regum & Dominum dominantium. Isti sic adorantes ad interrogationẽ factam per Christum, cuius est imago, quam adorastis, respondere poterunt; Imago tua Domine Iesu Christe. Ad cuius aspectum non imaginem, sed te adoramus viuentem in secula &c. Gen. 18. 3. Reg. 1.

II.

Secunda imago, de qua Christus quærit, est naturalis, quæ posita est in corpore humano & naturali, de qua dicitur. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinẽ nostram.* Et notanter dicit, *ad imaginem.* Non autem dicit; Faciamus hominem imaginem nostram. Solus enim filius Dei est perfecta imago Dei Patris, vt dicitur ad Hebr. vbi Apostolus vocat eum perfectam figuram substantiæ diuinæ. Sed homo est ad imaginem Dei, quia non est per omnia similis & çqualis Deo, sicut eius fili9 Christus, vt Sap. dicit, *est candor lucis æternæ & speculũ sine macula, Dei maiestatis & imago bonitatis illius.* Vnde ex quo secundum Augustin li. 83. quæst. q. 51 æqualitas est de ratione perfectæ imaginis, tunc solus filius Dei est perfecta imago Dei patris, homo autem ad imaginem Dei creatus, quia gerit aliqualem similitudinem diuinam. Vnde in Psal. dicitur. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* Exponit Innoc. 4. id est, in superiori parte nostri, id est, in anima, *lumen vultus tui,* id est luminosus vultus tuus, id est, ratio. *Posuit oculum ipsorum super corda illorum.* Vultus Dei dicitur ratio, quia sicut per vultum homo homini assimilatur, & homo cognoscit hominem, ita per rationem similes sumus Deo, & Deum cognoscimus. Potest etiam secundũ eũ

Anima imago naturalis. Gen. 1. Heb. 1. Sap. 7. Libr. 83. quæst q. 51 Psal. 4. Eccl. 17.

Ratio nostra absq; gratia informis.

sic dici. Vultus Dei est ratio; Lumen huius vultus est gratia. Quia sicut moneta est informis, donec imago regis ei p malleũ imprimatur, ita ratio nostra deformis est, donec per gratiam Dei illustretur. Ratio enim est imago creationis, sed gratia est imago recreationis. Ratio Deum cognoscit ex natura, sed quod imitatur eum habet ex gratia. Istud lumen signatum est super nos *Signati estis spiritu promissionis sancto.* Item. *Nolite contristare Spiritũ sanctum Dei in quo signati estis.* Sed quidam tantum signati sunt exterius, vt hypocritæ. Sed boni interius in corde. Cant. 8. *Pone me, vt signaculum super cor tuum.* Dicitur etiam vultus Dei essentia vnitatis & trinitatis personarum, iuxta quę consimiles sumus Deo. Nam similes ei sumus, quantum ad essentiam, quia sicut Deus æternus, ita & nos perpetui; & quantum ad trinitatem personarum, quia similes sumus patri per memoriam, filio per intelligentiam, Spiritui sancto per dilectionem. Hæc autem imago ita fortiter homini est impræssa, vt eam non possit delere etiam in peccato existens. Vnde psal. 38. *Veruntamen in imagine pertransit homo*, scilicet ad peccatum, secundum Inno. Imago enim, in qua creatus est homo, est ratio, in qua pertransit homo, quia non dimittit eam homo etiam quantumcunque malus sit, quia etiam habet eam diabolus, licet benè homo perdat imaginem recreationis, sc gratiam per peccatum. De quo dicitur in Psal. 72. *Imaginem ipsorum ad nihilum rediges.*

Ephes. 1.
Ephes. 4.

De spiritu & anima ca. 19.
Cōparatio animæ cũ Deo.
Act. 17.

Tangit autem pulchrè beatus Aug. cōparationem animæ ad Deum, cuius est imago. *Primo*, inquit imago Dei in homine interiori, nobilitate est consideranda, in eo quia sicut Deus vnus semper vbique totus & omnia viuificans, omnia mouens & gubernans, sicut ait Apost. *In eo viuimus, mouemur, & sumus.* Sic anima in suo corpore vbique tota viget viuificans illud & mouēs & gubernans, nec enim in maioribus sui corporis membris maior, & in minoribus minor, sed in minimis tota est, & in maximis tota. Sic infusa est corpori, vt nec per membrorũ partes sit diuisa. Nam in quolibet loco, quando pars corporis percutitur, tota dolet. Miro autem modo vna eademque viuificatione membris præsidens, cum ipsa per naturam non sit diuisa. Ipsa namque est, quæ per oculos videt, audit per aures, odorat per nares, gustat per os, membra omnia tangit, & tangendo lene ab aspero discernit, & cum non est diuersa, per sensus operatur diuersa. Ex quo Augu. infert ibidem, quòd ita est anima per suum modum in suo corpore, sicut Deus in suo mundo, interius siquidem, exterius, inferius, superius. Est regendo superior, portando inferior, replendo interior, circundando exterior, sic est intus, vt extra sit; sic circundat vt penetret; sic præsidet, vt portet; sic portat, vt præsideat. Et sicut nec crescētibus creaturis crescit, nec decrescentibus decrescit; Sic anima nec minutis membris minuitur, nec auctis augetur. Hæc est imago & similitudo omnipotentis Dei quam anima habet in se. Habet *secundo* imaginē sanctæ Trinitatis in eo, quod sicut Deus est, viuit, & sapit, ita anima secundum suũ modum est, viuit, & sapit. *Tertio* quia sicut Deus est vnius naturæ, tres tamen sũt personæ, sic anima licet vnius sit naturæ, tres tamen in se vires habet, id est, intellectum, voluntatem & memoriam. Ex hoc infert August. quod merito ex his tribus viribus Deum diligere præcipitur, cum dicitur; *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota mente tua*, id est, ex toto intellectu, & ex tota volũtate, & ex tota memoria tua. Nam sicut ex patre generatur filius, & ex patre filioque Spiritus S. procedit, ita ex intellectu generatur voluntas, & ex his ambobus procedit memoria, sicut facilè à quolibet sapiente potest intelligi. In his tribus secundũ Aug. diuinam imaginem gerit interior noster homo. Et ex his quasi excellentioribus viribus iubemur diligere Deum conditorem nostrum, vt quantum intelligitur diligatur, & quantum intelligitur semper in memoria habeatur. Nec sufficit de eo intellectus, nisi fiat in amore eius voluntas; immo nec hæc duo sufficiunt, nisi memoria addatur, quod semper in mente intelligentis & diligentis maneat Deus, vt sic nullũ potest esse momentum, quo præsentem eum non habeat in memoria. Et ideò iustè videtur homo imaginem interiorem Dei habere. Hæc Augu. Ideo Eccl. monet pro tanto be-

Mat.
Mar.
Luc.

to beneficio ad laudandum Deum, dicens; *Memento creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ.* Gloſſ. quædam exponit, Memento intime ſeu præcordialiter, continuè ſeu indelebiliter, feruenter ſeu virtualiter, iucundè ſiue gaudenter, quia memoria eſt firma rerum perceptio. vnde ex quo memoria eſt quaſi quidam theſaurus, in quo recondita abſconduntur, & frequens imaginatio ſaluat memoriam, vt dicit Ariſt. meritò debet anima fidelis recordari diuinæ bonitatis cognoſcendo Deum, & iugiter memoriam eius recogitando, & nunquam mente ſe auertendo ab eo. *Cunctis diebus tuis cogita illum.* Iuxta illud Pſal. 76. *Memor fui Dei, & delectatus ſum.* ſc. propter immenſa Dei beneficia. Et innuit hic in hoc verbo creatoris totam trinitatem. Nam quia Deus operis, ideo creator, quia ipſi ſoli cõpetit creare ratione omnipotentiæ, vt dicit Auguſt. Deinde innuit eius bonitatẽ. Ex eo enim, quod bonus eſt, creat hominem. Sicut dicit Aug l. 11. de ciu Dei c. 21. vbi dicit. Quia Deus bonus igitur creauit nos ad extra. Tertio innuit eius ſapientiam, *quia omnia in ſapientia feciſti.* Et ideo, ex quo homo recepit à Deo tanta bona in creatione ſuæ imaginis, quia ibi oſtenſa eſt ſapientia, potentia, & bonitas, meritò debet recordari tantorum beneficiorum. *Miſerationum Domini recordabor.* Et iterum; *Memoriale tuũ in deſiderio animæ tuæ.* Nec ſolum recordetur pro beneficio creationis, ſed etiam recreationis, quia non ſolum dedit Deus homini eſſe naturale, ſed etiam beatificum præparauit, ſi perſeuerauerit. Nam inquit Hugo, qui creauit te, dedit tibi eſſe, qui te redemit, dedit tibi beatum eſſe. Voluit igitur Deus eſſe creator, & redẽptor. Verè igitur iſte, qui hic Deum cognouerit per rationem, dilexerit per voluntatem, & recordabitur per memoriam, optimè & intrepidus poterit Deo in futuro reſpondere ad interrogationẽ præſentẽ; *Cuius eſt hæc imago?* quia tua Domine Ieſu Chriſte, qui ſicut me creaſti in eſſe naturali, ita imaginẽ tuã ſeruaui in eſſe gratuito. Modo ergo tibi creatori animam meam reddo.

III.

Cuius eſt hæc imago & ſuperſcriptio? Non ſolum creauit hominem ad imaginem, ſed etiam ad ſimilitudinem ſuam, quæ quidem ſimilitudo conſiſtit in donis & virtutibus gratuitis. Hoc declarat Aug. dicens, quod ſicut Deus eſt charitas, bonus & iuſtus, patiens atque mitis, mundus & miſericors, & ita de cæteris ſanctarũ virtutum inſignijs, quæ de eo leguntur; ita homo creatus eſt, vt creatorem diligeret, vt bonus eſſet & iuſtus, patiens atque mitis, mundus & miſericors. Quas virtutes quanto plus quiſque in ſe habet, tanto proprior eſt Deo, & maiorem conditoris ſui gerit ſimilitudinem. Si verò, quod abſit, aliquis per deuia vitiorum & diuerticula malorum ab hac nobiliſſima ſui creatoris ſimilitudine oberret, tunc fiet de eo, quod ſcriptum eſt; *Homo, cũ in honore eſſet, non intellexit &c.* Quis maior honor potuit eſſe homini, quam vt ad ſimilitudinem ſui conditoris conderetur, vt eiſdem virtutum veſtimentis ornaretur, quibus & conditor? De quo legitur. *Dominus regnauit, decorem indutus eſt,* id eſt, omnium virtutum ſplendore & totius bonitatis decore indutus eſt Et econuerſo; Quod maius homini dedecus eſſe potuit, aut infælicior miſeria, quam vt hac ſimilitudinis gloria ſui conditoris amiſſa ad informem & irrationalem brutorum & iumentorum ſimilitudinem dilabatur. Quapropter quiſque diligentius attendat primæ cõditionis ſuæ excellentiam, & venerandã ſanctæ trinitatis in ſeipſo imaginem cognoſcat, honoremque ſimilitudinis diuinæ, ad quam creatus eſt, nobilitate morum, exercitatione virtutum, dignitate meritorum habere contendat, vt quando apparebit qualis ſit, tunc ei ſimilis appareat, qui eum mirabiliter ad ſuam ſimilitudinem in primo homine condidit, mirabiliuſque in ſecundo, id eſt, in ſeipſo reformauit. Hæc ille. Sed certè pauci iſtam ſimilitudinẽ diuinæ imitationis attendunt, qui potius beſtijs ſimiles eſſe volunt per vitia, quam Deo per virtutes. Nam, ſicut dicit Bern. mala aduenientia, quæ accidunt homini turbant & conturbant hominis naturam. Inde anima hominis diſſimilis fit Deo. Inde diſſimilis eſt & ſibi. Inde comparata eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis facta eſt illis. Inde legitur commutaſſe gloriam ſuam in ſimilitudinem vituli comedentis fœnum.

Li. de ſpiritu & anima c. 21

Pſal. 48.

Pſal. 92.

Hom. vlt. ſuper Cant.

num. Inde homines tanquam vulpes duplicitatis & fraudis foueam habent, & quia pares se vulpibus fecerunt, partes vulpium erunt. Inde iuxta Salomonem vnus est exitus homini & iumento. Nec mirum, si similiter exeat, qui similiter vixit. Hæc ille. Qualiter autem homo comparatur iumētis ostendit Boetius lib. 4. de consol. pros. 3. dicens; Ex quo sola probitas vltra homines quemquam prouehere possit, necesse est, vt quos ab humana conditione deiecerit, infra hominis meritum detrudat improbitas. Euenit ergo, vt si quem transformatū videas varijs vitijs hominem æstimare nō possis. Et ibi exemplificat diffuse dicens, quod auarus propter continuam eius sitim diuitiarum lupo similis est, detractor similis cani, insidiator occultus vulpeculę, iracundus similis leoni, timidus similis ceruo, acediosus similis asino, inconstans similis auibus, immundus & fœtidus similis porco. Et infert quod necessario sequitur, vt qui probitate relicta homo esse desierit, cum in diuinam clementiam transire non possit, mutetur in belluam. Et cōcludit, quod non solum talis mutatur in vnam bestiam, sed etiam in plures, secundū pluralitatem vitiorum, prout etiam deducit Chrysost. super Matth. Vnde Hieron. Epist. 80. Tot habemus pecorum similitudines, quot peccata. Ad q; concordat illud Psal 81. *Facies peccatorum sumitis.* Et Seneca Epistola 170. Effigies habent hominū, animos verò ferarum. Iob 33. *Respiciet homines, & dicet, peccaui.* vbi Greg. li. 23. moral. post princi. dicit. Qui affectioni succubuerint, non homines, sed iumenta in stercoribus suis erunt. Sed de talibus bestialiter viuētibus ita dicitur Eccl. 3. *Spiritus iumentorum,* id est, iumentaliter viuentium, *descendent deorsum,* scilicet in infernum, vt exponit Gloss. iuxta illud. *Descendent in infernum viuentes.* Psal. 54.

Propter quod hortatur Apostolus, vt hanc imaginem bestialem & terrenam deponentes assumamus cœlestē dicēs: *Sicut portauimus imaginē terreni, portemus & imaginem cœlestis.* 1. Cor. Et ad Roma. 12. *Nolite conformari huic sæculo, sed reformamini in nouitate sensus vestri.* Nam, vt ait Augustin. Epist. 77. Deo erimus similiores, quanto in eius cognitione & charitate proficimus. Similis, inquit, erit Deo in filijs Dei. Hæc similitudo vocatur superscriptio istius denarij, quem Dominus à quolibet nostrum requiret in iudicio. Non enim requirit tantum in anima nostra rationē, voluntatem, & memoriam naturalem, sed etiam requirit decorem & ornatum ipsius animæ in his tribus viribus & potētijs animæ, sine quo decore ipsa anima est sicut tabula rasa, in qua nihil est depictum, vt dicit Aristot. 2. de anima. Ideoque sicut denarius habens imaginem sine superscriptione nihil valet, sic nec anima sine virtutibus gratuitis, per quas Deo fit quodammodo similis, hic per gratiā, in futuro per gloriā, vnde Ps. petit; *Illustra faciē tuā super seruū tuū.* Exponit Innoc. quartus, id est, infundendo gratiam imprime animæ meæ similitudinem, quæ similitudo maximè consistit in cognitione Dei. Et est sensus secundum eum. Illustra faciem tuam super seruum tuum, id est, fac seruum tuum similē faciei tuæ. 1. Ioan 3. *Nondum apparet, quod erimus, sed cum apparuerit, similes ei erimus.*

Cuius similitudinis nos participes faciat Dominus noster Iesus Christus, qui sine fine viuit & regnat. Amen.

★

DOMI-

DOMINICA VIGESIMA TERTIA POST TRINITATIS.

SERMO II.

Reddite, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari. Matth. 22.

AD hoc diſpenſationis diuinæ prouiſio gradus diuerſos & ordines cõſtituit eſſe diſtinctos in mũdo, inquit Gregor. vt dum minores potioribus reuerentiã exhiberent, & potiores minoribus dilectionem impenderent, vera concordia fieret, & ex diuerſitate connexio, & rectè officiorum gereretur adminiſtratio ſingulorum. Et ſequitur: neque enim vniuerſitas alia ratione poterit ſubſiſtere, niſi eam huiuſmodi magnus differentiæ ordo ſeruaret. Hæc ille. Vnde patet quantum neceſſaria eſt prælatio tam ſpiritualis quam ſæcularis, quam etiam temporalis in Eccleſia militante, ſine qua nullo modo eccleſia Dei poteſt ſubſiſtere. Vnde Apoſtolus dicit; *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit.* Et meritò; Nam iſte ordo etiam ſeruatur in cœleſtibus hierarchijs, vbi archangeli præſunt angelis, angeli ſupremi medijs, medij infimis, purgando, illuminando, & perficiendo, prout patet per Dionyſium in cœleſti hierarch. Sed quia, ſicut ſuperiores nõ poſſunt melius præeſſe ſubditis, niſi per iuſtitiam. Sine iuſtitia enim inquit Auguſt. regna quid ſunt niſi latrocinia? Ita econuerſo inferiores non poſſunt melius ſubeſſe ſuperioribus, niſi per iuſtitiam, quæ vt ait Macrobius 1. lib. eſt vnicuique ſeruare quod ſuum eſt. Et ſecũdum Bernardum eſt virtus, ſuum vnicuique tribuens, ſcilicet ſuperiori, inferiori, & æquali. Ideoque Saluator, qui non venit ſoluere legem ſed adimplere, volens ordinem militantis Eccleſiæ ſeruare, conſultus de redditione cenſus Imperatoris, ſalubre dedit conſilium dicens: *Reddite, quæ ſunt Cæſaris Cæſari.* In quibus verbis tria ſunt conſideranda, quæ circa ſtatum cuiuslibet reipublicæ, cuiuslibet regni, principatus, & dominij diligenter ſunt obſeruanda. *Primo* namque deſcribitur in verbis noſtri thematis ſubditorum ſtatus & conditio humilis ad ſoluendum obligatoria, cum dicitur; *Reddite.* *Secundò* tangitur regum, principum, & dominorum prælatio ſublimis & eximia cum dicitur; *Quæ ſunt Cæſaris.* *Tertio* adiungitur eorundem auctoritas terribilis & præceptoria, cum dicitur; *Cæſari.*

I.

Reddite. Inter ſubiectos non omnes ſunt vnius conditionis, ideò ſubditorum conditio non æqualiter ſuis præſidibus ad reddendum obligatur. Sunt enim in republica ſub principe quidam eius officiales & præfecti; quidam bellatores & ſtrenui; quidam populares & laboribus dediti. Et omnibus dicitur; *Reddite,* eo quod omnes ad reddendum ſecũdum ſuum ſtatum principi, quæ ſua ſunt, obligantur. *Primo* quidam ſunt ſub principe in republica, vt eius officiales & præfecti, & iſti ſunt triplices, ſcilicet præſides prouinciarum, terrarum, ciuitatum, & locorum iudices, & conſiliarij. Præſides prouinciarum debent eſſe ſapientes in gubernando & Deum timendo, veraces & auaritiam fugientes. Vnde Iethro

Princeps habet ſub ſe Officiales ſiue præfectos, milites, et Populum.

1. Præfecti ſiue officiales ſunt triplices.

1. Præfecti prouinciarũ & quales hi debeãt eſſe.

thro consuluit Moysi dicens; *Prouide de omni plebe viros potentes.* Alia litera habet, sapientes & timētes Deum, *in quibus est veritas, & qui oderunt auaritiā, & constitue de eis tribunos decanos & centuriones.* Ecce qualis forma eis describitur. Tales deberent constituere principes, qui nō excoriarent, nec spoliarēt pauperes subditos. Talis fuit seruus Abrahæ, de quo Genes. 24. dicitur, quod præerat omnibus. Talis erat Ioseph, qui sub Pharaone præfuit toti terræ Ægypti, Gen. 41. Vnde Saluator Matth. 24. *Fidelis seruus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, vt det illis cibū in tempore.* Notanter dicit, *vt det cibum,* non vt auferat. Hinc Princeps committens tale officium procurationis vel capitaneatus alicui auaro vel crudeli, grauissimè peccat. Patet, quia dat lupos super oues Christi, & sic facientes & consentientes pariter punientur, vt dicitur de sen. excommunicationis. Et quid dicam de his, qui talia officia vendunt raptoribus? Certè nescio, tamen scio, quod B. Thom. in quadam epist. ad ducissam Brabantiæ omnino dissuadet tales venditiones, quia fiunt in maximum grauamen subditorum. communiter enim illi, qui sunt peiores in subditos, talia officia emunt. Et quid mirum si sacra Scriptura dissuadet, quod etiam gentiles fecisse leguntur? Refert Valerius quod cum quidam consuleretur, vter ex duobus mittendus

Lib. 6. cap. 4. esset ad Hispaniam ad regendum prouinciam, an diues & auarus, an pauper & bonus, Respondit; nihil primo satis est, quia auarus, secundus nihil habet, & ideo cogetur rapere, vt sustentetur. Vnde de Tyberio Cæsare legitur, quod nunquam vel raro mutabat procuratores. Et quærentibus causam dixit, se parcere vel obtemperare plebeculæ. Nam scientes se breuiter duraturos extorquent vsque ad sanguinem. Et posuit exēplum de quodam milite vulnerato, qui prohibuit, ne muscæ satiatæ sanguine à vulneribus repellerentur, ne superuenientes famelicæ grauius eum torquerent. Et ideò dicit Valerius de vetula quadam, quæ orabat pro Dionysio tyranno, à qua cum ille quæreret, quare hoc faceret, aut quo suo merito hoc fieret, respondit; Quando puella eram grauem habebamus tyrannum, & eo carere cupiebamus. Quo interfecto, deterior regnum occupauit, eiusque dominationē omnes finiri cupiebāt. Tandem te nunc importuniorē, id est, grauiorem omnibus habere cœpimus rectorē. Timens itaque, si tu fueris absumptus, deterior in locum tuum succedat, caput meū pro salute tua deuoueo. Hoc audiens Dionysius, tam facetam audaciam punire erubuit. Hæc ille. Si ergo voluerint præfecti huiusmodi & officiales reddere, quæ sunt Cæsaris Cæsari, reddant fidelitatem principibus suis, fideliter eorum subditos gubernantes. Alias si eos spoliabunt & auaritiam suam thesaurizabunt, non reddent quæ sunt Cæsaris Cæsari, quinimò erunt fures & latrones, & lupi rapaces, sibijpsis tantum & non Cæsari prouidentes.

Secundi officiales & præfecti sunt iudices, de quibus dicitur Sap. 1. *Diligite iustitiam, qui iudicatis terram.* Et isti tunc reddent quæ sunt Cæsaris Cæsari, cum fuerint in reddenda iustitia animosi & fortes, sapientes & periti. Vnde Deut. 1. dicitur; *Date ex vobis viros.* Ecce animositas & fortitudo. Et sequitur; *sapientes & gnaros,* ecce peritia legum. Et sequitur, *Audite illos, & quod iustum est iudicate.* Et Deut. 16. dicitur; *Iudices & magistros constitues in omnibus portis tuis.* Notanter dicit, *& magistros,* ad significandum, quod magistraliter debent cognoscere veritatem, & subtiliter eam inuestigare. Sed prohdolor multi inueniuntur magistri in condemnando ad culpas & pœnas, sed pauci in absoluendo innocentes à talibus. Ad hoc autem, vt iudex rectè iudicet, tria sunt necessaria. Primò, vt exquisitè discutiat caussam. Secundò, vt non faciliter credat cuilibet. Tertiò, vt examinata benè caussa deliberatè proferat sententiam. Ista tangit Gregor. lib. 19. moral. dicens; ad proferendam sententiam idcirco nequaquam præcipites esse debemus, ne temere indiscussa iudicemus. Nec quælibet mala audita nos commoueant, ne passim sine probatione credamus. Vnde Deuter. 1. dicitur. *Ita paruulum audietis vt magnum, nec accipietis personam cuiusquam, quia Dei iudicium est.* Et quia iudex

iudex est communis persona, ideò nulli debet fauere nisi iustitiæ: non enim debet misereri pauperi cum detrimento alterius. Vnde dicitur; *Non acquiesces in iudicio plurimorum sententiæ, vt à vero deuies. Pauperis quoque non misereberis in iudicio,* scilicet deuiando à vero & iniustè sententiando.

Tertiò officiales & præfecti sunt consiliarij. Et hi si volunt reddere principi recta consilia, debent esse à vitijs immaculati, virtutibus præditi, & moribus probati, ac experientia industrij. Et breuiter debent esse præstantiores illo, qui ab eis petit consilium. Propter quod Ambrosius lib. 2. de officijs dicit, quod in requirendis consilijs plurimum adiungit veritati probitas, virtutum prærogatiua, beneuolētiæ vsus, facilitatis gratia. Et ponit exempla; quis in cœno fontem requirat? quis ex turbida aqua potum petat? vbi luxuria? vbi intemperantia? vbi vitiorum confusio? Et sequitur: Quis vtilem causæ alienæ existimet, quem videt inutilem vitæ suæ? Hæc ille. Ante omnia & super omnia caueant, ne consulant ad voluntatem principis, sed secundum veritatem, prout docet Seneca lib. 6. de officijs cap. 23. Et vt non moueantur timore, vel amore, vel cupiditate, & quod consulant non secundum capita propria, sed secundum iustitiam diuinam. Vnde malus consiliarius est, qui consulit domino ad acquirendum bona temporalia & perdendum bona æterna, ad acquirendum pecuniam & perdendum animam, de quo Eccl. 37. *A malo consiliario serua animam tuam.*

Secunda pars subditorum in republica est nobilitas militaris, quæ si debet reddere, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, debēt esse milites strenui, pauperum & ecclesiarum totiusq; reipublicæ defensores. Vnde Polycratus l. 6. Et Boetius li. 4. cap. 1. dicunt, quod milites olim iurabant suis principibus infrascripta sub hac forma; iuro per Deum & Christum & Spiritumsanctum, & per maiestatem principis, quæ secundum Deum humano generi diligenda est & attolléda, me facturum omnia, quæcunq; præcipit princeps, quod nūquam deseram militiam, nō mortē recusabo pro republica. Tria tamē iurabant præcipua. Primò fidem debitam Deo seruare. Deinde fidelitatem principi. Tertiò incolumitatem seu protectionem patriæ. Et licet hoc hodie non fit expresse, tamen nihilominus omnes milites ad hoc iuramentum tacitè obligantur. Ex quo patet, quod milites nostri videntur facere contra iuramentum tacitum, si non defendunt ecclesiam Christi. Et multo fortius peccant, si bona eius inuadūt, quorum debuerunt esse tutores. Si ergo volunt reddere, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sūt Dei Deo, reddent primo Deo & Ecclesiæ rectā fidem, pro qua etiam mori debent; principi fidelitatem, vt eius bonum pro omnibus viribus promoueant; & reipublicæ defensionem, vt eam integrè conseruent.

Tertia pars reipublicæ sunt populares & laboribus dediti, vt sunt agricolæ, mercatores, & artifices diuersi. Agricolæ debent esse laboriosi, vt non pigritia torpeant. Debent esse fideles, vt Deo bonas decimas dent, sicut Abel. Cuius accepta munera leguntur à Domino, non sicut Cain, qui pro eo quod peiora dabat reprobatus est, & vt non sint inuicem inuidi, sicut Cain contra Abel, sed de aliena felicitate gaudeant, & de aduersitate compatiantur, & vt etiam dominis suis census, redditus, & prouētus statutis temporibus reddant. Mercatores debent esse veraces, non dolosi in pōderibus, mensuris, & similibus; hoc enim eis prohibetur Deut. 25. *Non habebis in sacculo diuersa pondera.* Non debent etiam in diebus festiuis forizare 15. q. 4. c. 2. Non debent rem carius vēdere quā valeat. Et licet eis cōcedatur lucrū moderatū, non tñ excessiuum. Nec debent carius vendere ad præstam quā pro paratis pecunijs, quia hoc est vsura. vt de vsuris. In ciuitate. nisi certum esset, quod plus valerent tempore solutionis, vt de vsuris. Nauiganti. Artifices debent etiam attendere, vt non adinueniant multas curiositates in suis artificijs. Quia dicit Thomas 2. 2. quæst. 169. Licet artifices ornamenta pro decentia mulierum, vt placeant viris suis faciant, non peccant, tamen si adinueniāt aliqua superflua peccant. Vnde Chrysost. super Matth. dicit, quod

3. Populus, in quo reperiuntur.

1. Agricolæ.

2. Mercatores,

Deut. 25.

3 Artifices.

quod ab arte calceatorum & textorũ multa oportet abscindere, quę ad luxuriam deduxerunt necessitatem, corrumpentes artẽ & bonam artem malè commiscentes Hæc ille. Et hi omnes debent reddere suis superioribus censum eis debitum, de quo cum eis conuenerunt bona fide & sine vlla coactione; sicut solet fieri causa mansi vel villæ, vbi promittitur annuus census. Omnia enim ista dummodo non sint turpia, vel contra Deum, licitè exiguntur. Nam quilibet in traditione suæ rei potest ponere legem quam vult, vt notatur de conditionibus appositis, cap. 1. 18. qu. 2. Eleutherius. Nam scienti & volenti non fit iniuria, neque dolus, de reg. iu. lib. 6. Scienti. Quicquid ergo huiusmodi subditus subtraheret Domino, furtum esset. Sed quid si Dominus coactè vltra ista exigit, vt qui subtrahit iustitiam & alia nisi dent. Respondeo, iniuriam facit, & tenetur restituere 18. dist. de Eulogijs. 1. quæst 2. Placuit. &c. quam pio. Et patet quod grauiter peccant Domini, qui allegantes consuetudinem, accipiunt a subditis de mobilibus quicquid volunt, & præcipuè spoliant, quando suspicantur eos recedere velle ad alium. Nam secundum Guilhelmum tales grauiter peccant, & tenentur ad restitutionem, nisi certum esset, quod impositum foret à principio. Et dico notanter à principio, quia omnia talia, quorum memoria non existit, videntur ex caussis legitimis imposita. Et ideò iustè exiguntur. Alias enim si de nouo imponuntur, & iusta caussa non apparet, non debent exigi. 14. quæst. 6. Si res. Ex hoc patet quod princeps vel Dominus non debet nec potest salua conscientia aliquid imponere subditis in eorum grauamẽ sine iusta causa. Et sic patet prima pars quæ fuit de subditis.

II.

Quæ sunt Cæsaris. Ac si diceret; iustum est, vt reddatis quæ sunt Cæsaris Cæsari; Omnia enim sunt Cæsaris lege humana, vt dicit August. 8. dist. Quo iure. Magnæ igitur est potestatis & auctoritatis Cæsar, & quilibet Dominus naturalis legitimè institutus, quia habet iurisdictionem super omnibus bonis & possessionibus suorum subditorum. Et quia quidam contrariantur diuinæ voluntati in eo, quod nolunt subesse dominis temporalibus legitimè institutis, vt faciunt reprobi Hussitæ, ideò de hoc videndum est breuiter de tribus. Primò quomodo potestas temporalis ad regendum subditos Christi est necessaria. Secundò quomodo congruè sit instituenda; Tertiò qualibus moribus sit instruenda; Primò potestas est necessaria & hoc primo iure naturæ. Secundò iure scripto legis diuinæ. Tertiò iure legis Euangelicæ. De primò, scilicet quod ista potestas necessaria sit de iure naturæ, patet, nam sicut dicit philosophus 1. politicorum, quidam sunt dispositi ad principandum, quidam ad famulandum naturaliter. Vnde dictat natura superiora & meliora debere regere minus bona seu inferiora. Hinc est, quod homo regit bestiam, anima corpus, masculus regit fœminam à natura. Illi ergo homines, qui sic se habent ad alios, sicut homo ad bestias, vel sicut anima ad corpus, vel sicut masculus ad fœminam, apti sunt & idonei ad regendũ. Ex quo infero, quod homo naturaliter excellens alium ratione, dignus est excellere alium honore & dignitate. Patet hoc, quia excellentia hominis super hominem non est nisi ex perfectione rationis & sapientiæ, vt hic dicitur; igitur perfectior in ratione & sapientia, dignus est principatu & dominatione. Ex quo consequenter infero secundum philosophum, vbi supra, quod fortes ingenio & ratione, quamuis sint debiles corpore, sunt idonei & habiles ad regendum, Et econuerso, fortes corpore & debiles ratione sunt apti ad seruiendum, ita quod naturaliter pro republica totius humanæ communitatis est, quod sapientes regant, & minus sapientes subseruiant. Sicut anima, quæ ratione claret, corpus disponit & regit, & corpus ei ad vtrumque emolumentum subseruit. Et ideò dicit Seneca 4. de beneficijs. Homini cui non est vnguium aut dentium seueritas, duas res dedit natura, quibus fecit eum terribilem & validum, scilicet rationem & societatem. Per

ratio-

rationem enim præest animalibus, & per societatẽ hominibus dominatur. Hæc ille. Ex quo patet, quod rationabiliter & iustè homo homini etiam à natura prælatus est. Vnde dicit Petrus Rauanens. Ad extollenda iustorum præmia & reprimendas insolentias transgressorum prospiciẽs de cœlo iustitia erexit in populis regnantia solia & diuersorum principum potestates. Caruisset namque libenter humana conditio iugo dominij, nec libertatẽ à se, quam eis natura donauerat, homines abdicassent, nisi quod impunita licentia scelerum in euidentem perniciem humani generis redundabat, & sic necessitate quadam naturam oportuit subesse iustitiæ.

Sed diceres, quare angelus non est prælatus homini, sed homo? Ad quod respondet idem, non decuit extrinsecus exquiri speciem aliam creaturæ, cui se repræsentata per hominem cœlestis imago sufficeret, sed homo prælatus est homini, vt gratiorẽ prælaturam efficeret identitas speciei. Hæc ille. Ex quibus verbis soluuntur duæ quæstiones. Prima quare necesse fuit inter homines regimẽ regum aut principum introduci, cũ homo naturaliter desideret libertatem. Et respondetur, ideò ne impunita licẽtia scelerum iustitiam extirparet, & ideò libertatem oportuit subesse iustitiæ. Secundo, quare nulla creatura alia assumpta est in regimen hominis? Respondeo, quia homo est animal rationale, habens in se imaginem sanctæ Trinitatis, & ideò nulli creaturæ debuit subijci, corporali vel spirituali, quæ imagine tali caret. Hæc Robert. Holc 18. c. lib. sapientiæ. ad idem Isido. l. 4. cap. 9. & 10. *Secundo* ista potestas est necessaria ex iure scripto legis diuinæ. Nam sicut patet ex decursu veteris testamenti, Dominus præcepit Ierem. dicens *Ecce constitui te super gentes & regna.* Ier. 1. Per quod datur intelligi, quod de iure diuino est, vt vnus regnet super alium. Ideò notanter dicit; *Ecce constitui te.* Vnde illud Psal. *Ego autem constitutus sum ab eo,* scilicet Deo, *rex super Syon montem sanctum eius.* Vnde tota lex diuina veteris testamenti multa ponit de statu regali, sicut patet in lib. Deute. & Regum, & in Paralipom. Vnde sapientia diuina gloriatur de se dicens; *Per me reges reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Per me principes imperant, & potentes decernunt iustitiam.* Prouerb. 8 Ecce patet de iure diuino esse, quod principes imperant & dominantur.

Tertio hoc idem patet esse necessarium de iure legis euangelicæ. Nam Dominus & Saluator voluit subesse regibus & principibus, sub quibus natus est. Vnde in signũ huius voluit, vt & parentes eius hora natiuitatis suæ soluerent censum capitalem imperatori Octauiano, vt patet Luc. 2. *Et* postea præcepit Petro, vt solueret dydragma pro eo, vt patet Matth. 17. Erat autem consuetudo cuilibet homini capitaneo domus soluere didragma, id est, duplex dragma, quod valuit sex obolos, secundum Lyran. Et hoc iussit Petro pro se & ipso soluere. Hoc etiam voluit hic significare, faciendo reddi censum Cæsari. Hoc etiam suadet Apostolus dicens; *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit* Rom. 13. Jtem Petrus: *Obedite præpositis vestris.* Et iterum: *Obedite siue regi tanquam præcellenti, siue principibus tanquam ab eo missis, ad vindictam malè factorum, laudem verò bonorum* Ex quibus patet, quod ex voluntate diuini beneplaciti est regnare homines. Vnde Apostolus Roman 13. arguit formaliter dicens; *Non est potestas nisi à Deo; quæ autem à Deo sunt, ordinata sunt. Itaque qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, Qui autem resistunt ipsi, sibi damnationem acquirunt.* Et post pauca subdit; *Non sine caussa rex gladium portat; Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malè agit.* Et post pauca: *Reddite ergo omnibus debita; Cui tributum tributum, cui vectigal vectigal, cui timorem timorem, cui honorem honorem.* Hæc ille. Ecce quomodo Apostolus probat principem esse vicarium Christi. Vnde Policratus li. 4. c. 1. vocat eum in terris diuinitatis imaginem.

Potestas necessaria est iure legis Euangelicæ.

1. Pet. 2.

Secundò, hæc potestas est congruè instituenda Quandoque instituitur diuina prouisione, vt Samuel & Dauid. *Secundò* prælati electione, sicut Moyses elegit Iosue, Deuteron. 31. Et Samuel vnxit Saul in regem. Per quod significatur, quod ius con-

2. Potestas tẽporalis congruè instituenda

1. *Reg.* 8. & 16.

confirmandi regem vel principem de nouo electum, est apud prælatum Ecclesiæ, vt de electione. Venerabilium. *Tertio* instituitur generis successione, sicut Salomon post Dauid. Denique vnanimi populi electione. Sicut refert Solinus in lib. de mirabilibus mundi, de Thracia quadam prouincia, in qua non propter nobilitatem generis, sed propter merita bonorum operum eligebantur à populo principes. Sed hoc dicit mirabile, quod ita custodiunt, ne fiat hæreditarium regnum, vt si talis existens in principatu filium genuerit, statim eij citur de principatu. Hæc Solinus.

3. Reg. 1.

3. Qualibus moribus potestas instruenda.

Tertiò qualibus moribus sit potestas talis instruenda. Sunt autem plura concernentia statum principum & præsidentium. Primò, vt sint erga ecclesiam humiles & deuoti. Ex quo enim omnis potestas à Domino Deo est, & cum illo semper fuit, & est ante æuum, meritò princeps debet Deum timere, ne si alias fuerit rebellis Deo & Ecclesię, potestatem mereatur amittere. Nam penes ordinationem Dei est auctoritas confirmandi vel minuendi eam, vt dicit Policratus l. 4. c. 1. Neque enim, secundum ipsum, potētis est sæuire, cum vult, in subditos, sed dispensationis diuinæ pro beneplacito suo punire vel coercere subiectos. Hæc ille. Et dixi notanter, quod debet erga ecclesiam esse deuotus. Nam vt dicit Policratus lib. 4. c. 3. Princeps est sacerdotij quidam minister, & qui sacrorum officiorum illam partem exercet, quæ sacerdotij manibus videtur indigna. Vnde, vt hic iam subsequitur inferius, timere debent, ne propter inobedientiam ab ecclesia deponantur, à qua gladium susceperunt. Sic Samuel in Saulem ex caussa inobedientiæ depositionis tulit sententiam, & in eius locū humilem Dauid subrogauit. Secundò debent esse casti & continentes in statu eorum cōiugali. Vnde Deut. 17. dicitur; *Non habebit vxores plurimas.* O si prohibetur pluritas legitimarum vxorum, quanto magis concubinarum? Et certè iste est sæpius in caussa, quod cum reges vel principes immerguntur fornicationibus, Deus aufert eis legitimam prolem & successionem; vel si

1. Principes sint in Ecclesiā deuoti.

2. Sint casti & continentes.

dat, ex tūc dat similem paternis moribus. Vnde patet periculum istorum in Salomone, cuius cor mulierum pluralitas infatuauit. Tertiò debent iudicare secundum dictamen legis diuinæ, non secundum caput proprium, sicut hodie multi faciunt confingentes quædam statuta diabolica contra legem Dei, contra canones sanctorum patrum, contra libertatem ecclesiæ permittentes vsuras, obligationes vsurarias, & alia multa illicita. Contra quos dicitur Deut. 17. *Postquam sederit rex in solio regni sui, describet sibi deuteronomium legis huius in volumine.* Et sequitur: *Accipiat exemplar à sacerdotibus leuiticæ tribus.* Quod tractās Policratus lib. 4. c. 6. dicit; Rectè quidem omnium legum inanis est censura, si non diuinæ legis imaginem gerat, & inutilis est constitutio principum, si non sit ecclesiasticæ disciplinæ conformis. Istud benè attendebant antiqui principes, qui omninò statuerunt, vt nulla eorum constitutio, si quæ foret, contra canones ecclesiasticas in aliquo haberet vigorem. Vnde dicit lex Imperialis in autentico, vt clerici apud proprios Episcopos, collat. 6. quod sacræ leges non dedignantur Sacros canones imitari. Quartò debet esse seuerus contra malos, ne crimina maneant impunita, iuxta illud Prouerb. 20. *Rex qui sedet in solio iudicij, intuitu suo dissipat omne malum.* Quintò debet esse clemens in bonos. Nullum enim, vt principem, magis clementia decet, vt dicit Seneca. Vnde dicit poeta.

3. Iudi- secun- legē D-

4. Se- ueri c- impro-

5. Si- men- bonu-

Sit piger ad pœnas princeps, ad præmia velox,
Quiq́ dolet quotiens cogitur esse ferox.

III.

Cæsari. Cæsar à cædendo dictus est, vnde officium eius est, vt cedat maleficos, iuxta illud; *Maleficos non patiaris viuere super terram.* Cæsari enim incumbit vltio malorum. Nam, vt dicit Policratus, lib. 4. c. 2. In eo princeps personam publicam gerit, quod omnium iniurias & damna, sed & crimina omnia æquitate media perimit. Videat tamen princeps, ne fundendo sanguinem,

Exod. 2-

guinem, vir sanguinum sit, ne incurrat nomen homicidæ vel reatum. Nam vt dicit August. Dauid vir sanguinum dictus est, non propter bella sed propter Vriam. Et Samuel nusquam vir sāguinum aut homicida scribitur, qui tamen Agag regem iniquissimum in frusta concidit. Ex quo infero, quod princeps debet vlcisci mala sine odio personarū. Nam sicut lex culpas persequitur sine odio personarū, ita & ipse punit delinquētes sine motu iracundiæ. Vnde etiā ipse dicitur lictor quasi legis vltor, eò quod ipsius spectat ad officium ferire, quem lex iudicat feriendum. Et ex hoc patet, quod ex quo ipse est legis vltor, ante omnia debet prouidere de legis æquitate, vt habeat legem iustam & æquam. Ad hoc autem, vt lex sit iusta & vtilis reipublicæ quatuor sunt necessaria secūdum Robert. Holcoth. super lib. Sap c 18. Primò enim requirunt leges subtilitatem maturæ deliberationis. Vnde Moyses accepturus legem cum Deo 40. diebus in monte in ieiunio morabatur. Exod. 32 ad significandum deliberationem & sobrietatem esse necessariam circa ordinationem legum. Leges enim sunt sicut medicinæ, vt dicit Philosophus 3. politicorum. Et ideo sine magna præmeditatione dandæ non sunt. Hinc Iustinianus in prologo institutorum dicit, quod cum summa diligentia & vigilijs & virorum prudentum solertia leges fecit.

Sed diceres; quæ est legis necessitas, vt statuatur à principe? Respondeo, quia ad faciendum homines virtuosos non sufficit solus sermo persuasiuus, ideò lex fuit necessaria, quæ ad hoc compelleret, vt dicit Aristotel. 3. politicorum. Nec solum lex est necessaria, sed etiam bona consuetudo, per quā ipse appetitus humanus inclinatur ad bonum. Vnde consuetudo habet violentiam quandam inclinantem ad bonum. Sed quia nec consuetudo bona potest esse sine lege, ideò sicut lex sine consuetudine non est perfecta, ita nec consuetudo sine lege. Nam licet bona consuetudo inducit quādam necessitatem ad bonum, tamen hæc necessitas sine legibus benè ordinatis non habetur. Sicut autem bona consuetudo multa bona facit in ciuitate, ita mala consuetudo multa mala facit. Narrat Valerius l. 7. c. 3. in fine, quod Cretenses, cū acerbissima execratione vti volebant aduersus eos, quos vehementer oderāt, optabant eis, vt mala consuetudine delectarentur. Et in hoc, dicit Valerius, licet modesto voto vterentur, efficacissimè tamen se vlciscebantur. Secundò leges requirunt vtilitatem securæ cohabitationis. Hæc est enim caussa finalis legum, vt homines possint cohabitare concorditer. Hinc ciuiles leges non possunt melius seruari, nisi per concordiam ciuium, vnde Aristot. 3. politicorum dicit, quod ciuitas est communicatio bonarum actionum propter bene viuere. Et 8. Ethicor. cap. 1. dicit, quod amicitia maximè videtur continere ciuitates. Vnde Isidor. 2. ethimolog. ca. 4. definit, quod populus nihil aliud est, nisi humanæ multitudinis in vno iuris consensu & concordi cōmunione societas. Et Aug. in lib. de verb. Domini ser. 16. Da vnum multis & populus est; tolle vnum & turba est. Idem etiā l. 2. de ciu. Dei c. 21. dicit, quod Scipio vocat populum non omnem cœtum multitudinis, sed cœtum iuris consensu & vtilitatis cōmunione sociatum. Cōsimilē ponit sententiam 19. de Ciuit. Dei c. 21. Vnde nulla multitudo communitatis potest dici populus sine concordia. Et ex hoc consequenter sequitur, quod sine tali concordia nulla res publica patet dici, cum non habeat populum. Vnde patet quod princeps maximè debet vigilare ad hoc, vt concordet in populo discordantes, vt dicit Arist. 8. Ethico. Alioquin res publica eius non durabit. Nam sicut exemplificat Aug. 2. de Ciu. Dei c. 21 Sicut in cithara harmonia non est nisi ex concordia sonorum, ita in ciuitate ex concordia actionum siue morum infimorum & mediorum. Et hæc vnanimitas & dilectio finis est, quem lex intendit. Rom. 13. *Plenitudo legis est dilectio.* Et 1. Thimot. 1. *Finis præcepti est charitas.* Ex quibus omnibus infero, ꝙ homines magis debent intēdere cōcordiæ in cōmunitate, quā iustitiæ, intelligendo de iustitia particulari. Istud patet, quia dicit Tullius. Si oēs essem ami-

2. Cohabitationem securam.

Populi definitio.

amici, non indigeremus iustitia, sed quantumcunque essemus iusti, indigeremus amicitia. Et ideò cõcludit Arist. 5. & 8. Ethicor. quod amicitia continet & conseruat ciuitates & leges. Et per consequens est magis necessaria quam iustitia. Hæc ille. Tertiò requirunt leges stabilitatem durationis, hoc est, vt non frequenter mutentur per nouas leges, nisi ex maximis & vtilissimis caussis. Vnde pro modica vtilitate, quę posset prouenire ex lege vel statuto, nõ debet mutari lex antiqua siue antiquum statutum. Disputat Arist. 2. politic. Vtrum liceat mutare leges antiquas. Et respondet ꝙ non, quia hoc est debilitare legis virtutem, & assuescere homines ad paruipendendũ, & non curandum leges principum. Hinc dicit ipse, quod qui frequẽter leges mutãt, plus nocent quam proficiunt. Si vero aliquæ leges continerẽt manifestam perniciẽ ciuitatis, de maturo consilio possent mutari. Sicut est lex apud quosdã gentiles, quod vxores possunt vendi pro ferro. Et dicit Valerius lib. 2 de institutis Marsiliens. quod in eorum ciuitate seruabatur gladius, quo noxij iugulabantur, ita rubiginosus, quod vix ad hoc ministerium sufficiebat. Et lex Moysi data est in tabulis lapideis. Lex verò Romanorum in duodecim tabulis eburneis scripta erat, vt refert Trogus Pompeius li 3. de Lycurgo. Quæ omnia significabant legis durationem & stabilitatem perpetuam. Quarto leges requirunt æqualitatem distributionis & mensuræ, vt videlicet omnibus æqualiter sint cõmunes, qui sunt eiusdem conditionis, vt quod vni licet, omnibus liceat; quod vni est interdictum, omnibus sit illicitum eiusdem conditionis. Et ideò, qui cõstituunt ciuitatem ex inæqualibus personis, necessario destruunt ordinem & pulchritudinem reipublicæ, quæ stat in diuersorum graduum conuenienti proportione. Hinc August. dicit, quod pax omnium rerum est tranquillitas ordinis. Ordo verò est parium & disparium que rerum sua cuique loca tribuens dispositio. Et per consequens, vbi est omnimoda disparitas, ibi nullus est ordo. Ista ergo princeps & rector debet attendere, si vult dignè præsidere, & debitè regere populum sibi subiectum, cum quo simul coronam possit consequi sempiternam. Ad quam nos perducat Pater, & Filius & Spiritus sanctus. Amen.

DOMINICA VICESIMA QVARTA POST TRINITATEM.

SERMO I.

Ecce princeps vnus accessit ad Iesum, & adorabat eum dicens; Domine filia mea modo defuncta est. Matth. 9.

PECCATVM hominis inquit Isidorus, est quasi quoddam vinculum & quasi quędam cathena, qua peccator tenetur cõstrictus, ita vt ab ea nequaquã euelli valeat, nisi diuina gratia manum iacentis apprehendat. Hæc ille. Ex quibus verbis patet, quod homo per se potest cadere in peccatum, sed per se non potest resurgere, iuxta illud prophetæ Oseæ 13. *Perditio tua ex te est Israel, tantummodo auxilium tuum ex me.* Vnde quia peccator ex se non meretur accedere ad Deum pro impetranda sibi

gratia

gratia, qua remitterentur ei peccata, necesse est, vt ab alio iuuetur, qui est in gratia. De quo sub figura dicitur in lib.3. Regum 13 vbi Ieroboam, cui manus aruerat, petiuit per prophetam dicens; *Deprecare faciem Domini Dei tui, & ora pro me, vt restituatur manus mea mihi.* Sic ad petitionẽ reguli sanatur filius eius a febre. Ioan.4. Et
Math.9. ad fidem aliorum sanatur paralyticus; Sic ad petitionem Centurionis curatur seruus. Matt.8. Et ad fletus & ad lacrymas viduæ suscitatur filius. Luc.7. In quibus omnibus ostenditur, quod ad curationem peccatorum necessaria est intercessio Ecclesiæ militantis, vt dicit Ambr. Nisi vnitas Ecclesiæ succurrat, nisi quod deest peccatori, sua oratione compleat, de manibus inimici non eripietur anima mortui. In signum ergo huius iste princeps accessit ad
Prosit. Iesum pro resuscitatione filiæ suæ, sicut verba thematis præsentis dicunt; In illo tempore. *Ecce princeps accessit ad Iesum, & rogabat eũ dicẽs: Domine filia mea &c.* In quibus verbis tria tanguntur. *Primo* namque describitur principis huius deuota suscitationis postulatio, cum dicitur, *Accessit & adorabat.* *Secundo* ostenditur filiæ corporalis recens mortificatio, quia filia mea modo defuncta est. *Tertio* describitur saluatoris, quem princeps postulabat, miseratio, cum dicitur, *ad Iesum.*

I.

Accessit & adorabat. Iste princeps multum se reuerenter ad Christum habuit, ideò vitam filiæ impetrauit. Nam non per nuncios, non per litteras, sed per se accessit, & accedens adorabat. Quæ duo multum valent ad impetrationem curationis spiritualis animæ. Pro quo sciendum, quod homo per peccatum recedit longè à Deo, & accepta portione bonorum naturalium & gratuitorum consumit eam cum dæmonibus, vt dicitur de filio prodigo Luc.15. Ideo si impetrare debet salutem, debet ipse appropinquare & accedere ad Deum per humilitatem, & cordis deuotionẽ. Circa quod tria sunt consideranda; *Primo* qualiter peccator à Deo recedit. 2. qualiter accedit. 3. qualiter adorat ipse vel alij pro eo. Quãtũ
ad primum, sciendum quod peccator septem modis recedat à Deo. *Primo* per gulã, **Peccator 7. modis à Deo recedit.**
sicut primus noster parens, & filij eius postea. Quod fit cum per gulã bonis temporalibus abutitur, de quo dicitur, *Incrassatus* 1.
est dilectus & recalcitrauit, & recessit à Deo Deut. 32.
salutari suo. O quam multi hodie isto vitio laborantes recedunt à Deo! Hi nimirum, qui in tabernis quotidiè vorant & bibunt, quorum venter Deus est, & gloria eorum
in confusionem ipsorum *Secundo* recedit à 2.
Deo peccator per luxuriam, sicut filius prodigus Luc.15. Qui recedens à patre cõsumpsit substantiam suam viuendo luxuriosè, & adhæsit vni ciuium, & pauit porcos. Sic luxuriosi exponunt bona, corpus, & animam, opes & famam perdunt, & patriã suam cœlestem. Sed taliter recedentibus dicitur. Iere 17. *Maledictus homo qui cõfidit in homine, & ponit carnem brachium suum,*
& à Domino recedit cor eius. *Tertio* recedit 3.
per auaritiam, sic Esau à Iacob Gen.36. Abijt Esau in alteram regionem, recessitque à fratre suo Iacob. Diuites enim erãt valdè & similiter habitare non poterãt, nec sustinebat eos terra peregrinationis eorum prę multitudine gregum. Sicut enim aues prædatoriæ nunquam simul congregantur, sed magis soliuagæ sunt; Ita nec diuites sese cõpatiuntur, nec intra se contractus faciunt, sed eorum cogitationes, contractus, & fraudes conuertuntur in pauperes. Sap.3. *Impij autem secundum quæ cogitauerunt correptionem habebunt, qui neglexerunt iustum & à Domino recesserunt.* Fraudes enim machinantur in corde, iustitiam negligunt in opere, & à Domino recedunt non compa-
tientes ei in paupere. *Quarto* recedit homo 4.
à Deo per iram, sicut Cain Sap.10. *A sapientia recessit impius in ira sua.* Isti sunt sicut animalia siluestria, quæ cum recesserint ab hominibus, mutantur in brutalem ferocitatem. Ita iracundi, cum recedunt à fraterna caritate per odium, mutantur in bestias
per crudelitatem. Vnde Seneca; Ferina ra- **Seneca.**
bies est sanguine & vulnere lætari, & à vero homine in animal transire siluestre.
Quinto receditur à Deo per inuidiam, sicut 5.
Saul. 1. Reg. 16. *Spiritus Domini recessit à Saul, & exagitabat eum spiritus nequam.* Nunquam enim Deus recedit ab homine,

nisi ipse prius recedat à Deo. Spiritus nequam diabolus est, qui tentat per inuidiã, vnde maximè habet diabolus potestatem super inuidos, quia inuidia proprium est vitium diaboli Sap. 1. *Per inuidiam diaboli mors intrauit in orbem terrarum, imitantur autem illum, qui ex parte illius sunt.* Est autem pessima consuetudo huius recessus; quia inuidus nunquam habet recedendi ab alio per inuidiam aliquam iustam rationẽ, sed inuenit sibi occasionem. Vnde Prou. 18. dicitur; *Occasiones quarit, qui vult discedere ab amico.* Sic fecit Saul dicẽs; *Mihi dederunt mille, & Dauid decem milia.* *Sexto* recedit à Deo per acediam, quia tædium est & anxietas cordis, cum animus remittitur à feruore spirituali, credens nihil proficere in pœnitentia, dolet se destitutum gratia, incertus est de statu suo, incertus est de perseuerantia & præmio. Sic recesserunt filij Israel in deserto Et dicitur de illis, quod ad tempus credunt, sed tempore tentationis recedunt. *Septimo* recedit homo à Deo per superbiam, sicut Dathan & Abiron recesserũt à Moyse. *Initium superbia hominis est apostatare à Deo, quoniam ab eo, qui fecit illum, recessit cor eius.* Ecce quam damnabilis est iste septuplex recessus peccatorum à Deo. Sed quia Deus non vult mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur, & viuat; vult, vt accedamus ad se, sicut hortatur Psal. 33. *Accedite ad eum & illuminamini, & facies vestra non confundentur.* Iste autem accessus non est corporalis, sed mentalis; Non fit per gressum pedum, sed affectuum bonorum, vt dicit Isid. li. 2. de sum. bon. ca. 14. Et quia, secundum Innoc. quartum accessus non fit vno passu sed pluribus, ideo accedentem ad Deum spiritualiter, oportet plures habere gradus. *Primus* est doctrina fidei & humilitas. *Secundus* fides. Hebr. 10. *Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei.* scilicet omnium credendorum. Item Hebr. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere.* Gorra. Accedere volentem ad Deum, passibus mentis non corporis, credere oportet inquam, quia omnium est creator, & quia sit remunerator inquirentibus se. *Tertius* gradus est dilectio crediti, quia caritas Dei dat esse, vt forma. *Quartus* gradus est conformitas operis. Quia dicit August. Non locis, sed meritis accedamus ad Deum. *Quintus* gradus est perseuerantia Matthęi 10. *Qui perseuerauerit vsque in finem hic saluus erit.* *Sextus* dissolutio corporis & animæ. Hi sunt sex gradus, per quos acceditur ad thronum Salomonis. 3. Reg 10. Accedite ergo ad eum. Sed ne frustra credat se quis accedere, statim subdit; *Et illuminamini.* Eccl. 4 *Appropinqua, vt audias.* Et hoc est illuminari ab eo, quia *ipse est lux vera, qua illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Ioan. 1. Qui ergo ad eum accedit illuminatur, & qui proprius accedit, magis illuminatur. Vnde & Ioann. qui supra pectus Domini recubuit, & familiarius ei adhæsit, præ alijs illuminatus, de eius diuinitate altius disseruit. Vnde per aquilam designatur, quæ alijs supraponitur. Ezech. 1. *Facies aquila desuper ipsorum quatuor.* Deut. 33. *Qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina eius.* In signum huius congruè iste princeps, qui ad eum accessit, dicitur Iairus, qui interpretatur illuminatus, ad significandum, quod qui ad Christum accedit, necessario illuminabitur luce gratiæ. Sed quia quis posset terreri accedendo ad tantum Dominum, & præsertim grauatus onere peccatorum, ideo Psalm. dat confidentiam dicens; *Et facies vestra non confundentur.* quasi dicat secundum Innoc. Accedite securi, & Dominus vos non repellet. Psal. 94 *Quia ipse non repellet plebem suam.* Confusio est enim alicui, quando accedit ad aliquem magnum, & turpiter ab eo repellitur, sed hoc non facit Dominus, qui recipit hic libenter suos in gratia, & in futuro in gloria, qui ad eum fideliter accesserint. Vnde dicit Augustin. Proijce te in Deum; Non enim crudelis est, vt se subtrahat & te cadere permittat. Et hoc est quod dicitur; Facies vestræ non cõfundentur, quando accipiet Deus vos hic in gratia & in futuro in gloria. Ioan. 5. *Et eum, qui venit ad me, non eijciam foras.* Isa. 50. *Scio quoniam non confundar.* Et quia peccator quamdiu est in culpa, non est dignus per se accedere ad Deum, eo quod peccatores Deus non exaudit, scilicet quantum ad desiderium peccati; ideo prælati eorum

debent

1.Reg. 18. 6.

Luc. 8. 7.

Num. 16.
Eccl. 10.

Gradus ad Deum accedẽtis.

Ioan.

debent pro eis accedere & interpellare pro remissione culpæ eorum. In figura huius iste princeps hic accessit ad Christum pro impetranda vita filiæ, qui accedens ad Christum humiliter, adorauit deuotè & fideliter. Vnde per orationem impetrauit suscitationem. In quo ostenditur magna esse efficacia orationis prælatorum, qui dum in forma Ecclesiæ & eius persona orant Deum, impossibile est, vt pro peccatoribus non exaudiantur. Vnde dicit Ambrosius de pœnitentia. Multorum, scilicet prælatorum, impossibile est præces contemni. Sed terribile est quod Gregor. de prælato dicit; Cum is, inquit, qui displicet ad intercedendum, mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Talis ergo secundum ipsum, requirendus est ad orandum, qui sit idoneus ad placandum. Istud deberent ponderare, qui indignos prælatos scienter eligunt, præsentant, instituunt ad curam animarum, & cætera beneficia, quos eo ipso, quod eos sic præsentant, eligunt, vel instituunt, ad Deum pro intercessione suorum delictorum quasi quosdam inimicos mittunt, quo fit, vt Deum magis per eos prouocent ad iracundiam quam flectant ad veniam. Ideò prouideant tales cum diligenti examinatione, & matura deliberatione peritorum, cum se tempus offert, de personis idoneis, quas præsentent, eligant, vel instituant. Prouerb. 26. *Sicut enim, qui mittit lapidem in aceruum mercurij, sic qui tribuit stulto honorem*. quasi dicat. Sicut mercator, qui dicitur mercurius, ab illo Deo, qui præest mercibus, quando computat faciendo rationem & ponendo vnũ cumulum de numeris, si immittat in illum cumulum lapidem, omnem rationem dissipat, ita ille qui præfert indignum prælatum, omnem cumulum sanctitatis & bonitatis in plebe dissipat.

II.

Filia mea modo defuncta est. Ista filia significat animam cuiuslibet Christiani, quæ habet patrem cœlestem Deum, ad quem clamamus, *Abba pater*. Gal. 4. Et cui dicimus quotidiè; *Pater noster, qui es in cœlis*. Matth. 6. Habet & patrem spiritualem terrestrem, cui cura de ipsa commissa est, scilicet prælatum. Luc. 10. *Curam illius habe*. Sed ista filia moritur, quando perdit vitam gratiæ, scilicet Deum, *in quo viuimus, mouemur, & sumus*. Notum est, quod homo constat ex corpore & anima; Caro autem viuit ab anima; Vita vero animæ Deus est. Sicut ergo fugiente anima à corpore soluitur corpus, ita deserente Deo animam, perit vita animæ. Sicut enim corpori viuere est vegetari, & moueri ab anima, & dispositione eius motibus animę acquiescere, & quadam obediendi necessitate concordare; Sic & anima ex eo viuit, quod suo modo vegetatur & mouetur verè a Deo, & hoc si ei subiecta deuotione obtemperat, & in omnibus acquiescit. Quod si non acquiescit, etiam non viuit. Nam sicut corpus, qua parte sui non mouetur ab anima, in ea torporem mortis incurrit, dum ergo totum viuit, ad eam totum disponitur, quę se per partes diffundit, partibus sed tota est & operat in vniuersis & singulis. Sic & Deus animam perfectè viuentem totam occupat, totam possidet, regit, & figitur in tota, nullus ei angulus exceptus est. Quomodo autem Deus inhabitat partes animæ, scilicet intellectum & voluntatem, ostendit idem, dicens: Cum intellectus Deum, qui summe bonus est, sui acumine visus, quantum valet, appræhendit, & bonum, quod ille videt, incorrupta voluntas appetit, & ratio ne declinet ad dexteram vel ad sinistram, viam aperit, tunc dicitur perfectè Deus inhabitare in anima. Ex quo dicto ego infero duo; *Primo*, quod licet Deus impleat omnem creaturam, quia per ipsum omnia facta sunt, & in ipso omnia viuunt & subsistunt, quia sine eo nulla est subsistẽtia creaturæ, tamen ipse est specialiter in anima, & specialis vita animæ rationalis. In cæteris enim creaturis est per naturam, sed solam rationalem inhabitat per gratiam. Quomodo autem anima priuatur ista vita gratiæ, restat breuiter videre. Progressus siquidem mortis animæ est ad similitudinem mortis corporalis. *Primo* enim incipit infirmari; *Secundo* febricitare. *Tertio* agonizare. *Quarto* mori. *Quinto* inuolui seu

Act. 17.

Anima vita Deus est.

Anima quomodo vita gratia priuetur.

seu velari *Sexto* exportari. *Septimo* tumu-
1. lari. Postquam igitur primus homo peccauit, grauem languorem incidit, qui prius sanus fuit, ita vt omnibus membris debitè vteretur. In anima enim nostra sunt membra spiritualia. Vt caput est mens respectu corporis peccati; Crines cogitationes, qui iam albi, iam nigri sunt, & fluunt sæpè de capite nostro; Oculi sunt intellectus & affectus; Nares discretio; Aures intelligentia; Quæ omnia ex primo peccato cœperunt infirmari, nec aliquod stat in sanitate, cum omnia ista non sunt in Deo totaliter defixa. Ideo Isaias conquæritur de capite, dicens; *Omne caput languidum, & omne cor mœrens. A planta pedis vsque ad verticem nõ*
Isa. 1. *est in eo sanitas.* Et alter clamat; *Caput meũ*
4. *Reg* 4. *doleo, caput meum doleo.* Hinc iterum alius clamat. Thren. 3. *Oculus meus deprædatus est animam meam.* Item alter clamat contra dolorem aurium Ierem. 6. *Cui loquar, & quẽ contestabor, vt audiat. Ecce incircumcisæ sunt aures eorum, & audire non possunt.* Item al-
Ierem. 4. ter clamat contra dolorem ventris. *Ventrẽ meum, ventrem meum doleo.* Sic & aliorum manus plenæ sunt sanguine, & cor eorum vanum, & veloces pedes ad effundendum sanguinem. Ideo Dauid pro omnibus dicit; *Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum.* Et licet peccatum originale, propter quod ista patimur, sublatum est per baptismum, tamen reliquiæ ipsius manent, vt videntes tot mala prodijsse ex primo pec-
2. cato, ipsum diligentius caueamus. *Secundo* oportet morientem febricitare. Nullus ex prædicta infirmitate moritur, nisi eadem infirmitas amplius inualescat. Quod fit, cum ex parua cogitatione totum corpus incenditur ad delectationem, licet nondũ
3. consentit. *Tertio* oportet eum agonizare, id est, rationẽ cum sensualitate pugnam & luctum habere, importunitate tentationũ bellante, & iam rationem vincere, iam vinci, ex qua lucta fit processus ad mortem criminalem, si contigerit rationem succũ-
4. bere. *Quarto* inualescente ægritudine, importunitate impugnationis victus dat manus hostibus, vt consentiat in peccatum, & ex hoc statim exalat spiritum & moritur. Quod fit quando consensum præbuerit peccato. Sic enim statim vita Christus euolat, & relinquit animam mortuam. Hinc dicitur Leuit. 20. *Si quis dederit de semine sua idolo Moloch, morte moriatur,* id est, si dederit anima consensum peccato. Figura. Holofernes dixit eunucho. Vade & suade Hebræam illam, vt spontè consentiat habitare mecum. Holofernes interpretatur dissensio, & significat diabolum, qui mittit eunuchum, id est, carnalem delectationem seu voluptatem nondum opere perpetratam ad Hebræam, id est, animam, vt spontè consentiat habitare cum ea. Cõtentus enim est diabolus, vt anima solum consentiat in peccatum, id est, peccet solo consensu. Hinc Tob. *Caue, ne vnquam consentias peccato.* *Quinto* mortuus pannis inuoluitur; quamprimum enim quis in peccatum consentit, statim occultat ea quæ disponunt ad hoc, vt nulli pãdantur. Quod si perpetrauerit, eo amplius velat & inuoluit. Sicut Adam; *Audiui Domine vocem tuam & timui.* Et statim occultando seu excusando peccatum dixit; *Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi & comedi.* Eua vero dixit; *serpens decepit me.* Sic Dauid misit occultè pro Bersabee, vnde ei dictum est: *Tu fecisti occulte, ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israel, & in conspectu solis huius.* *Sexto* effertur, quãdo peccatis crebrius repetitis, audacter peccat in aperto, nihil erubescens, sed magis gloriatur in malitia. Prouerb. 1. *Lætantur cũ malè fecerint. Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere.* *Septimo* tumulatur, cũ longa consuetudo & malitia peccandi trãsit in habitum, ita vt etiam peccare desideret, cum nullum habeat incentiuum, etiam cum omnia impugnantia quiescunt. Affectus enim volendi in talibus nunquã quiescit. *Prodijt quasi ex adipe iniquitas eorum, transierunt in affectum cordis.* Quod improperat Dominus animæ; Ezech. 16. *Nec facta es quasi meretrix fastidiosa augens pretium, sed quasi mulier adultera, quæ super virum suum inducit alienos.* Oportet ergo transire animam per has alterationes peccatorum, donec vltimo venerit in septimũ, à quo difficulter cõuertetur, scilicet à consuetudine peccati. Et hæc omnia colliguntur

tur & reducuntur in tria genera mortuorũ. *Primò* enim aliquis moritur per occultam consensus inclinationem; *Secundò* per apertam operationem; *Tertiò* per continuam & intrepidam assuefactionem. Hi tres figurantur per tres mortuos, quos Christus suscitauit, puellam, adolescentem, & Lazarum. Puella in domo mortua significat peccatorem per consensum tantum, licet nondum per opus. Adolescens delatus extra portam significat peccatorem per opus apertum. Lazarus quatriduanus peccator assuetus, qui fœtet etiam apud longinquos. Et tantum de secundo.

Ad Iesum. Christum dupliciter vocat, scilicet Iesum; *Accessit ad Iesum*, & Dominum, cum dicit; *Domine filia mea &c.* Hæc duo mouebant Christum ad miserandum huic principi super mortem filiæ, vt eam suscitaret. Quia enim Iesus ideò Saluator. *Vocabis nomen eius Iesus*, quod interpretatur Saluator; *Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.* Et quia Dominus, ideò omnipotens, & ex hoc debet misereri. *Misereris omnium, quia omnia potes.* Circa huius puellæ resuscitationem igitur est videndum, quomodo Christus suscitat animam peccatricem. Tanguntur autem hic sex necessaria ad resuscitationem spiritualem. *Primò* deuota oratio, quod notatur in hoc, quod pater orauit pro ea. *Oratio fidei*, id est, fideliter facta, *saluabit infirmum.* *Secundò* tibicinum exclusio, per quod designatur voluptatum, & malæ societatis, & adulatorum, & aliorum, quæ hominem fouent in peccato, expulsio. Vnde Eccles. *Non enim satis recordabitur dierum vitæ suæ, eò quod Deus occupet delitijs cor eius.* *Tertiò* turbæ, id est, cogitationum malarum expulsio. Cogitationes enim circumdantes mentem non permittunt intrare ad Christum. Vnde in libro Esdræ dicitur; *Populus terræ impediebat populum Iuda ab ædificatione templi.* Vnde turba retardauit sanitatem languido ante piscinam. Item increpauit cœcum vt taceret. Item paralyticum exclusit de domo. Item compressit Iesum, & detrisit eum, vt hic patet. Item impediuit Zachæum, ne videret Iesum. Et hic impediuit Christum, ne suscitaret filiam principis. Per quæ omnia significatur, quod importunitas malarum cogitationum impedit salutis nostræ profectum. *Quartò* Petri Ioannis & Iacobi aduocatio. Per Ioannem significatur gratia, quæ datur homini in cõtritione. Per Petrum cognitio peccati in confessione. Per Iacobum luctatio in satisfactione. Hi tres tantum discipuli familiarius Christo leguntur adfuisse in transfiguratione, vbi Dominus ostendit gloriam futuræ resurrectionis in suo corpore. Per quod significatur, quod qui habuerit contritionem, confessionem, & satisfactionem peccatorum, peruenire merebitur ad gloriam resurrectionis sanctorum, iuxta illud Apostoli; *Si compatimur & conregnabimus. & si fuerimus socij passionum, erimus & consolationum.* *Quinto* requiritur patris & matris, tanquam notorum coassumptio, id est, infirmitatis retroactæ cognitio. Postquam enim redit ad se post perpetrationẽ culpæ, statim intelligit fragilitatem infirmitatis humanæ in se. Vnde Petrus, qui de se prius præsumebat, antequam ei propria fragilitas innotesceret, mox vt cecidit, reuersus est ad se, & fleuit amare. Hinc Ierem. *Postquam ostendisti mihi, percussi femur meum, & egi pœnitentiam.* Ex quo patet, quod cognitio sui multũ valet ad contritionem. *Putredini dixi, pater meus es, mater mea, & soror mea vermibus.* Istam cognitionem Policratus dicit primam contemplationem cuiuslibet hominis sapientiam affectantis, id est, sapienter & discretè pœnitentiam volentis, vt videlicet consideret, quid ipse sit, quid intra se, quid extra se, quid infra, quid supra, quid contra, quid ante, quid post. Hæc ille. Consideret ergò homo quid ipse sit, quia creatura fragilis in corpore, eò quod homo natus de muliere breui viuens tempore; & homo de humo; limus de limo; quia terra est & in terram reuertetur. In anima verò est nobilis creatura ad imaginem & similitudinem Dei facta. Quid intra se habeat, quia non aurum, non gemmas, sed fimũ, cum corpus eius non sit nisi vas stercorum, secundum Innoc. quartum. Quid extra ipsum, quia mundus cum suis delectationibus, proximus cum suis necessitatibus & indigentijs. Consideret quid supra, quia Deus cum cœlestibus præmijs, Angeli cũ suis gaudijs, cœlum & sidera cum suis splẽ-

[Margin notes: 4. — 5. — Matt. 26. — Ierem. 31. — Iob 17. — Lib. 3 c. 2. — Genes. 3. — Genes. 2. — De vilit. humanæ conditionis.]

doribus. Consideret quid infra, quia infernus cum suis supplicijs. Consideret quid contra, quia dæmō cum suis astutijs. Quid ante, quia mors cum suis stimulis. Quid post, corruptio & putredo cum suis flagitiis. Hoc est ergo cognoscere seipsum & vocare ad suscitationem animæ humanæ parentes suos. Pater hominis Deus est; Mater est terra. Consanguinei alia omnia, vt Angeli & proximi cæterique iuxta hominem. Pater nobilis est, & ideò timeamus eum offendere. Mater vilis & ignobilis, & ideò timeamus cor nostrum extollere per superbiam. Consanguinei nobiles, & ideò honorandi, diligendi, & amicabiliter ac gratiosè tractandi. Et certè, qui hoc non nouerit, non nouit seipsum; & qui seipsum ignorat, quid vtiliter nouit? Vnde & Apollo idolū fertur pro summa sapientia dedisse responsum homini, cognosce teipsum. Hinc Ethicus dicit;

Discite & miseri causas cognoscere rerum.
Ordo quis datus aut mente quam mobilis fluxus.
Quid sumus aut quid nam victuri gignimur, & vnde.

Hæc ille. Et talis cognitio, secundum Policratum, quadruplicem homini fructum affert; scilicet sui vilitatem, charitatem proximi, contemptum mundi, & amorem Dei. Non enim superbit, qui paruulus est in oculis suis, sed potius dicit; *Humiliatus sum vsq; quaq;, viuifica me secundum eloquium tuum.* *Sexto* requirit manus puellæ tentio & Christi vociferatio dicentis, *surge.* Manū tenet Christus, quando hominem in bono opere conseruat. Quod fit dupliciter, vel per amorem, vel per timorem. Per amorē quidem, quando inspirat dulcedinem cœlestium, quarum spe delectata anima operatur bona. Et ista est manus Domini dextra. Per timorem autē tenet manum, quando horrore pœnarum infernalium abstrahitur, ne faciat de cætero illicita. Et ista est sinistra, de qua dicitur in Psal. *Etenim illuc manus tua*, scilicet sinistra, *deducet me.* scil. ne faciam mala, *& tenebit me dextera tua.* vt faciam bona. Tunc anima poterit dicere; *Anima mea in manibus meis semper*; imo in manib. potius Dei. Vociferatio vero Christi, qua dixit puellæ, surge, significat necessariam esse verbi Dei auditionem, per quā peccator instruitur de cætero vitare mala, iuxta illud; *Domine audiui auditum tuum & timui.* Verbum enim Dei sanat omnes languores nostros. *Omnipotens sermo tuus Domine qui sanat omnia.* Ideo fratres libenter verbum Dei audiamus, vt à morte culpæ resurgamus, & ad patriam cœlestem perueniamus. Ad quam nos perducat Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus. Amen.

DOMINICA XXIV. POST TRINITATIS. SERMO II.

Confide filia, fides tua te saluam fecit. Matth. 9.

Q Vamuis omne meritum salutis nostræ penes gratiam diuinam consistat; velut circa causam efficiētē, vt dicitur in lib. de regulis fidei. Quod etiam Apost. confitetur dicens, *Gratia Dei vita æterna.* Et iterū; *Gratia saluati estis, & non ex operibus.* Et iterum; *Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos sed secundum misericordiam suam saluos nos fecit.* Nihilominus tamen ad remissionem peccatorum & meritum salutis humanę requiritur liberum arbitrium, eo quod dicit Aug. qui creauit te sine te, non vult te saluare sine te. Vnde etsi meritum salutis humanæ consistat penes gratiam efficaciter, tamen penes liberum arbitrium consistit occasionaliter. Vnde quamuis Apost. dixerit. *Non est volentis*, scil. velle, *neq; currentis*, scil. currere per se & ex se meritoriè, eo ꝙ *Deus operatur in nobis velle & perficere*, tamē ita operatur in homine per gratiam, vt nullam

Rom. 6.
Ephes. 2.
Tit. 3.
Liberum arbitriū ad remissionem

Iam vim seu violentiam inferat libero arbitrio. Licet namq; liberum arbitrium hominis possit inflectere ad bonum, sicut patet in Paulo, quem prostrauit in via, non tamẽ potest compellere absolutè Ideo dicit Eccl. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui.* Glo. id est, in libertate proprij arbitrij. Ex quibus infero, quod licet ad remissionem peccatorum requiritur gratia animam excitans, & adiuuans, & confortans, eò quod dicit Aug. Gratia præuenit hominis voluntatem, vt velit bonum, subsequitur ne frustra velit, quasi dicat, non potest esse anima grata sine gratia; nihilominus tamen statim requiritur liberum arbitrium ad hoc consentiẽs, & quod in se est faciens. Nam Dominus secundum communem legem nulli dat gratiam nisi volenti & consentienti, & quod in se est facienti. Sicut enim videmus, quia nũquam medicus dat medicinam purgatiuã seu expulsiuã, nisi prius disponat, & præparet materiam, & Deus nunquam infundit corpori animã, nisi benè organizato. Istud ergo volens Saluator ostendere, quod nullum saluat nisi volentem & consentientem per liberum arbitrium, sanaturus mulierẽ Hemorroissam, quæ significat animã peccatoris sanguine fluentem, vt eam gratiæ salutaris reddat capacem & aptam, primo hortatur eam ad preparandum liberum arbitrium, vt confidat in eum, tanquam in salutis auctorem, à quo est omnis salus, & qui adiuuat liberum arbitrium hominis ad accipiendam & conseruandam gratiam, vt dicit Anselmus. Vnde excitando eam ad suscipiendum gratiam præparat eius animũ di. *Confide filia &c.* In quibus verbis tria tãguntur. *Primo* Saluator excitando animam ad diuinã clementiã erigit eam per spẽ, cum dicit, *Confide filia. Secundo* recommendando eius beneuolẽtiam laudat eam per fidẽ, cum dicit; *Fides tua. Tertio* annunciando magnam sibi factã gratiam consolatur per vitã spiritualem, cum addit; *te saluam fecit.*

Confide filia. Ac si diceretur animæ fideli per Christum curandæ, prius oportet te sperare veniam posse consequi, & tunc me decebit gratiam & veniam conferre. In me enim debet esse omnis spes vitæ æternæ & virtutis gratiæ. Non ergo confidendũ est tibi in aliquo bono creato, aut temporali, aut caduco, non in naturali, non in fortuito, sed tantum in me, quia omnia præter me te saluare non possunt. Vnde cum omnia exhauserit anima, quæ habet in curationem sui, nihil proficiet nisi ad Christũ recurrat. Sicut patet in muliere, quæ multum consumpserat in cura sui, nec tamen profecit, nisi cum ad Christum accessit, in quo est salus, vita, & resurrectio nostra, per quem saluati & liberati sumus, & ideo in ipso super omnia est confidendum. Sciendũ quod homines ponunt confidentiam diuersimode in diuersis. Quidam enim ponunt eam in bonis naturalibus, quidam in fortuitis, & quidam in gratuitis. primi qui ponunt eam in bonis naturalibus, sunt illi, qui ponunt totam suam delectationem in potentia, sapientia, & pulchritudine, quæ sunt bona naturalia. Sed ista confidentia est omnino friuola, inutilis, infructuosa & vana De potentia patet. Nam quidam sunt per se potentes, & hi confidunt in potentia aliena. Sed talis potentia est friuola & quasi nulla. Nã omnis potentia, quæ non est à seipsa, sed fluit ab alia, est omnino nulla, nisi quantum dat illi potentia prima. Nulla est enim virtus arboris, nisi quantum suscipit à radice. Et nulla est virtus membri cuiuslibet animalis, si in eam non influat virtus cordis. Et breuiter, nulla est virtus posterior, nisi in eam influat virtus prior. Cum ergo diuina potentia sit omnium potentiarum prima & summa, nulla est potẽtia humana sine ea, & semper frustra nititur, nisi ab ipsa adiuuetur. Vnde quid profuit potentia Iulio Cæsari, qui à Romanis proditoriè fuit interfectus? Quid Neroni, qui ignominiosè à Romanis fuit expulsus? Quid Alexandro, qui veneno ab amicis est interemptus? Quid Nabuchodonosor, qui à filio suo in trecentas partes fuit dissectus? Quid Balthasar, qui cum concubinis in conuiuio fuit occisus? Quid Holoferni, qui ab vna fœmina Iudith fuit decapitatus? Quid Cyro, qui à regina Thamaris fuit decollatus? Et quid me necesse est referre omnes, cum liquide constat potentiam nõ esse nisi à Deo? Romanorum decimotertio. Et ideo dicitur in Psalmo. *Nolite confidere in principibus, in filiis hominum, in quibus nõ*

Non est confidendum in bono aliquo creato.

Confidẽtia in potentia inutilis est.

Rom 13.
Psal. 145.

est salus. Et iterum; *Bonum est sperare in Do-*
Psal. 117. *mino, quam sperare in principibus.* Vnde qui
confidunt in tali potentia, quæ se iuuare
non potest, similes sunt illis, qui innituntur
super baculum arundineum, qui cum inni-
tente cadit, & manum sibi perforat, & illi
qui per filum stuppæ vult se de maxima ru-
pe deorsum mittere. Propter quod dicit Ie-
Ierem. 17. rem. *Maledictus homo qui confidit in homine,*
& qui ponit carnem brachium suum. Benè
dicit carnem, quia caro est res fragilis, nisi
teneatur beneficio ossium. Et certè ad ex-
perientiam vidimus, quod qui in sua poten
Confidē- tia multum confidentes alijs iniuriaban-
tia in sa- tur, nostris temporibus ceciderunt cum ca-
pientia stris, munitionibus, fortalitijs, & populis.
vana est. Alij sunt, qui confidunt in sua sapientia. Et
Eccles. 1. hi similiter friuolè confidunt. Nam omnis
sapientia à Domino Deo est; Ergò nulla est
ab homine, licet benè aliqua sit per homi
nem, vt per instrumentum. Anima enim
humana naturaliter est sicut tabula rasa,
in qua nihil est depictum. Vnde si non ha-
beret Doctorem, esset sicut brutum. Nul-
lus autem Doctor potest aliquid doce-
re, nisi habeat à Deo, qui mentes hominū
illuminat, & veritatem ostendit. Nam licet
homini concreatum est lumen naturale in-
genij & intellectus, vt dicitur in Psal. *Sig-*
natum est super nos lumen vultus tui Domine,
Psal. 4. illud tamen lumen lucere nō potest nisi il-
luminetur à lumine increato diuinæ sapi-
Hom. 9. entiæ, vt dicit Gregorius. Nam frustra Do-
partis 1. ctor exterius illuminat, si Deus interius nō
super Eze illuminat, vt dicit Greg. super illud: *Si quis*
chiel. *diligit me.* Vnde Beda sup. illud, *Nemo venit*
Ioan. 6. *ad me, nisi pater meus traxerit eum* Et si ho-
mines, inquit, ab hominibus audiunt, ta-
men, quod intelligunt, intus datur, intus
reuelatur. Ille ergò veraciter solus sapien-
tiam docet, qui in cœlo cathedram tenet,
dicit Greg. in li. de magisterio. Hinc dicit
Matt. 23. Saluator; *Ne vocemini plures magistri, Vnus*
est magister vester. Patet ergò quod anima
debet potius ad Deum recurrere pro sapiē-
tia, à quo est omnis sapientia. Etsi enim ab
homine docetur, illum tamen petat, vt a-
periat cor ad intellectum, qui & Doctori
dedit vt doceat. Non ergo quis confidat in
propriam aut alienam sapiētiam sine Deo,
quia omnis talis est cœca. Confidis te du-
cem cæcorum esse, & lumen eorum, qui in
tenebris sunt. Talis fuit sapientia philoso-
phorum, qui eam à se habere arbitrantes,
reprobati sunt à Deo, & obscuratum est in-
sipiens cor eorum. De his verificatur illud; 1. Cor. 1.
Perdam sapientiam sapientium, & prudenti-
am prudentium reprobabo. Et quod Dominꝰ
dixit, sic & fecit. Nam plures eorum pro-
pter sapientiam perierunt, nec prodesse si-
biipsis per sapientiam potuerunt. Quid
enim profuit Socrati sapientia, propter
quam veneno perire est coactus? Quid Se-
necæ profuit sapientia, propter quam mor-
tis supplicium eligere est compulsus? Quid
Catoni profuit sapientia, qui dum Cæsaris
potestati inuidit, se propria manu occidit?
Quid Homero, qui dum paruam nautarū
quæstionem soluere non valeret de pedicu-
lis, verecundia tactus se præcipitauit in ma-
re? Quid Aristoteli, qui dum profundum
maris penetrare ratione non posset, fundo
maris se iniecit? Ecce sapientia animalis & *Confidē-*
diabolica, quæ nisi ad mortem perducere *tia in*
potest. Alij quoque confidunt in corporis *pulchri-*
pulchritudine, de quibus Ezechiel in per- *tudine*
sona Ierusalem dicit; *Habens fiduciam in pul* *vana &*
chritudine tua fornicata es. Sed *fallax & va-* *fallax.*
na est pulchritudo. Et vere fallax, quia pro- Ezech. 16.
pter eam multi perierunt. Fallax est, quia Prou. 31.
non diu durat sicut fœnum & flos agri, qui
modo floret, sed orto sole arescit. Vnde Ia- Iacob. 1.
cob. *Ortus est sol & exiccatum est fœnum, &*
flos eius decidit, & decor vultus eius deperiit.
Et hoc videmus sæpius, quod pulchritudo
talium modica febricula aut pustulis subi-
tò deturpatur, aut ægritudine diuturna de-
nigratur, & deformatur. *Secundò* quidam *Confidē-*
confidunt de bonis fortunæ, vt diuites & *tia in bo-*
auari, qui confidunt in multitudine pecu- *nis fortu-*
niarum. de quibus in Psal. *Qui confidunt in* *na vana*
virtute sua, id est, in fortitudine, *& in mul-* *est.*
titudine diuitiarum suarum gloriantur Sed Psal. 48.
talis confidentia est etiam fallax, quia tales
pereunt propter diuitias, in quibus confi-
dunt. Vnde quærit Dominus eos dicens; Baruch. 3.
Vbi sunt principes gentium, qui dominantur
super bestias, & in auibus cœli ludunt. Qui
argentum thesaurizant & aurum, in quo cō-
fidunt homines, & non est finis acquisitionis
eorum, quasi dicat, vbi sunt, ex quo apud
me non sunt. Vnde sequitur; *Exterminati*
sunt

sunt, & ad inferos descenderunt, & alij in locum eorum surrexerunt. Et ideò conqueruntur damnati hodiè dicentes illud Sapient. *Quid nobis profuit superbia, aut diuitiarum iactantia?* certè nihil. Legitur quod in India sunt tantæ formicæ sicut canes, quę aurum tanta auiditate custodiunt, ꝙ prius se permitterēt occidi quam aurum perderent, & tamen aurum non comedunt. Sic auarus custodit aurum, & tamen nullam interdū vtilitatem ex eo consequitur, sicut scriptū est *Qui amat diuitias fructum non capiet ab eis. Tertio* quidam confidunt in Dei bonitate, & isti confidunt in donis Dei gratuitis. De qua confidentia Ierem. *Beatus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius.* Est tamen magna differentia in hoc, quia quidam confidunt in Dei bonitate; Quidam in donis Dei gratuitis, eadem dona sibi appropriantes. Et isti sunt de numero istorum, qui confidebant in se tanquam iusti. Alij vero sunt qui dona ipsis diuinitus collata non sibi, sed Deo appropriant, Sed isti tantum in Domino confidunt. De quorum numero erat ille qui dicebat; *In Domino confido, quomodo dicitis animæ meæ.* Et iterum; *Qui confidunt in Domino sicut mons Sion, non commouebitur in æternum* Ac si diceret; Qui confidunt in potentia, commouebuntur, quia non est tanta potentia, quæ non destruatur. Vnde petra durissima à gutta minima destruitur, iuxta illud; *Gutta cauat lapidem non vi sed sæpè cadendo.* Ferrum licet sit durum, molli tamen rubigine destruitur. Cætus magnus piscis est, & tamen sæpè à crocodilo vincitur. Elephas ab vnicorne in ventre perfoditur. Crocodylus à quadam parua auicula, quæ per os eius intrat ventrem, dirumpitur. Sed quid discurro per bruta, cum in rationalibus melius ista patent? Nam Samson, licet inuictissimus, à fœmina tamen victus est. Ideò benè dixit Poeta.

Nil adeò validum, quod non quandoq; teratur.
Hoc etiam in valido sæpè videre potes.

Similiter qui confidunt in sapientia propria, commouebuntur. Nam vt Salomon sapientissimus deceptus est amore mulierum; Et Dauid spiritum prophetię habens, captus est amore Bersabeæ. Similiter, qui confidunt in diuitijs commouebuntur, sicut patet de diuite epulone. *Luc.16.* Similiter de pulchritudine, sicut Absolon; *2.Reg.14.* Solus ergo, qui confidit in Domino, benedicitur. Vnde Isa. *Qui habuerit fiduciam in Domino hæreditabis montem sanctum eius.* Et tantum de primo.

Fides tua. Ac si diceret. Sicut credidisti, fiat tibi. Quia enim me credidisti Deum, qui possum infirmum curare, ideo sis à passione tua salua. Sciendum, quod fides multa bona facit homini. *Primo* enim est animæ viuificatiua, mundanæ abundantiæ contemptiua, & miraculorum impetratiua. *Fides animam viuificat.* *Primo* est animæ viuificatiua. *Iustus enim ex fide viuit.* *Abac.2.* *Heb.10.* Exponit Gorr. Viuit in præsenti vita gratiæ, & in futuro vitæ gloriæ. Et sequitur; *Quod si subtraxerit se à fide, non placebit animæ suæ, quia sine fide impossibile est placere Deo.* *Hebr 11.* *Qui incredulus est non erit recta anima eius in illo.* *Abac.2.* Et ex hoc patet, quantum homo debet custodire & seruare in se fidem illibatam & illæsam, ex quo tota vita eius pendet in ea. Vnde si animalia laborāt pro ista vita temporali, multo magis homo pro vita spirituali animæ suæ. Dicunt naturales, quod apes & formicæ fugiunt loca putrida, & quærunt odorifera, ne moriantur. Falco licet sit quantumcunque famelicus, tamen omnia putrida fugit. Aquila in nido lapidem pretiosum filijs ponit, ne à serpente mortificentur. Et ita omnia mortem fugiunt, & vitam conseruant. Sic etiam deberet homo vitam animæ conseruare, quæ est fides sua. Sed dices: quomodo fides viuificat animam, ex quo charitas dicitur esse vita hominis? *In hoc scimus* inquit Ioan. *quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres.* *1.Ioan. 4.* *ad Heb. 10. in fine.* Respondeo secundum Gorr. quod hic loquor de fide informata charitate, vnde dicitur; *Si habuero omnem fidem, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest* *1.Cor 13.* Sed adhuc diceres; Quomodo fides viuificat? Respōdeo, quod ex quo fides habet culpam effugare & animam ab ea purgare. *Fide purificans corda eorum,* *Act. 15.* habet & gratiam conferre, quæ est vita animæ, & per consequens viuificare. Est autem fides secundum Apostolum *substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium.* *Hebr. 11.* Expone sic. *Fides est substantia*

rerum sperandarum, id est, causa subsistendi in nobis res sperandas, scilicet, bona futura, & hoc vel in futuro, quia faciet in nobis subsistere res sperandas per apertam visionem; vel in præsenti, quia iam facit eas in nobis subsistere per spem & expectationem. Vnde Gloss. Matth. 1. dicit; quod fides generat spem, sicut Abraham, Isaac. Et est etiam fides *argumentum*, id est, probatio siue monstratio quædam, *rerum non apparētium*. Vnde quia ita antiqui crediderunt, concludimus, quia ita est; vel ex quo dicit ita fides nostra, ergò ita est. Hæc Gorr. *Secundo* fides est humanæ abundantiæ contemptiua. Nihil enim sic contemnit omnia mundi prospera, sicut fides vera. Quomodo enim quis nō contemneret omnia temporalia, tam modica, tam vana, qui absque hæsitatione crederet se accepturum bona æterna, quæ summa & infinita. Vnde dicit Hieronym. quod qui veram fidem de Deo habet, non quærit in his miserijs fieri diues. Istud benè attendebant Patres antiqui, qui fidem habentes de æternis, noluerunt hic habere manentem ciuitatem in terris. Sicut patet de Abraham, de quo dicit Apost. quod obediuit Deo, scilicet, præcipienti sibi exire de terra suæ cognationis, quæ fuit terra Chaldæorum, in locum quem accepturus erat in hæreditatem, id est in terram Chanaan. *Semini tuo*, inquit, *dabo terram hanc*. Et sequitur; *Fide demoratus est in terra aliena habitando in casulis*, id est, in domibus paruis, & non pallatijs, & propter quid subditur, scilicet *propter promissionem*, vnde dicitur; *Expectabat enim ciuitatem*, s. cœlestem habentem fundamenta, id est, stabilem & firmam perpetuitatem, cuius conditor & artifex est Deus. Hæc ibi secundū Gorr. Ecce quanta fides in Abraham fuit, per quam spreta temporali patria expectabat æternam. Hoc etiam fecerunt & alij patres noui testamenti, sicut Apostoli & alij, qui relictis omnibus secuti sunt Christum, vt patet in multis locis Euangelij. *Tertio* fides est miraculorum impetratiua. Dicitur autem miraculum, quod est supra rationem, & supra naturam. Et quia fides est supra rationem, eò quod oportet captiuari intellectum in obsequium fidei, vt dicit Apost. Et supra naturam, quia est opus potentiæ infinitæ; Natura autem habet potētiam finitam, ideo merito impetrat fides miracula. Vnde Saluator mittens discipulos ad prædicandum ait; *Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur. In nomine meo dæmonia eijcient &c.* Istud patet non solum de sanctis noui testamenti, sed etiam veteris, de quibus Apostol. dicit; *Fide transierunt filij Israel mare rubrum* Gorr. quia credebant Deo promittenti. vnde ibant per mare tanquā per aridam terram. *Viam fecisti in mari equis tuis*. Verè magna fides, sicco pede transire mare. Similiter fide muri Iericho corruerunt, id est, omnes muri simul ruerunt, in quo fuit maius miraculum, secundum Gorr. vnde vnusquisque est ingressus locum, contra quem stabat. Historia dicit, quod præceperat Dominus, vt septem diebus circumirent filij Israel ciuitatem cum arca Domini & tubis sacerdotalibus, quotidiè semel, & in octaua die septies. In septima autem circuitione clangentibus tubis & vniuerso populo clamante, muri corruerunt, & non propter eorum clamorem, sed propter eorum fidē. Ecce magnum miraculum. Similiter Raab meretrix, quia credidit terram Iericho ludæis tradendam, propter istam fidem saluata est. Apostolus ponit exemplum de meretrice, quasi dicat, Erubescite, ex quo fides in meretrice efficacior est quam in vobis. Non solum autem hoc ostensum est in Patribus veteris testamenti ante obtentam terram promissionis, sed etiam post obtentam. Nam Gedeon in paucis vicit Madianitas. Et hoc fecit per fidem, quia solum acceperat signum roris in vellere. Similiter Barach credens prophetissæ Delboræ ad præceptum Domini deuicit Iabin regem Syriæ. Et Samson multipliciter Philistheos deuicit. Similiter Iepte per fidem Ammonitas superauit. Et Dauid Goliam, quia dixit; *Tu venis ad me cum hasta & clypeo, Ego autem in nomine Domini*, vnde concludit Apostolus, quod *sancti per fidem vicerunt regna*, Nec solum sancti, sed etiam gentiles. Legitur de Alexandro Magno in scholastica historia, quod ad eius preces Dominus inclusit Iudæos Ruffos in montibus, & eos montibus hinc inde circumdedit, vt exire vsque ad tempora Antichristi non possint.

Fides mundana contemnit.

Heb. 13.
Heb 11.
Gen. 12.

Gen. 15.

Fides miracula impetrat.

Ecce fides quanta operatur non ſolum in catholicis, ſed etiam paganis. Quia ergo iſta fides fuit in iſta muliere, ideo Dominus eam curauit. Et tantum de ſecundo.

I I I.

Te ſaluam fecit. Ac ſi diceret; Ecce nullo genere medicorum curari poteras; Ecce vnica fides te ſaluam fecit. O quam iucundũ & pretioſum donum ſalutis. Sciendum, ꝙ tripliciter ſaluat hominem. Sumus enim infirmi, & ideo indigemus ſalute corporali. Sumus naufragi, & ideo indigemus ſalute ſpirituali. Sumus clauſi & peregrini, & ideo indigemus ſalute cœleſti. De primo dicit Eccl. *Non eſt cenſus ſuper cenſum ſalutis corporis, & non eſt oblectamentum ſuper cordis gaudium.* Hac ſalute ſaluat Dominus tã bonos quàm malos, quando alleciat eos à corporali infirmitate. *Homines & iumenta ſaluabis Domine.* Saluat autem iſta ſalute tripliciter, quia & ab infirmitate corporis quo ad ſe. *Populus qui eſt Ieroſolymis & in Iudæa bis qui ſunt per Ægyptũ Iudæis ſalutẽ & ſanitatem.* Et Iacob; *Oratio fidei ſaluabit infirmum.* vnde ſequitur; *Orate pro inuicẽ, vt ſaluemini.* Item quo ad Deum. *Domine miſerere noſtri, te enim expectamus, Eſto brachium noſtrum in mane, & ſalus noſtra in tempore tribulationis. Iſte pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eum, & ex omnibus tribulationibus eius ſaluauit eum.* Item ac hoſtium perſecutione, quo ad proximum. *Dabo te populo huic in murum æreum fortem, & bellabunt aduerſum te, & non præualebũt, quia ego tecum ſum, vt ſaluem te, & ſeruem te, dicit Dominus.* Iſta ſalute ſaluauit Dominus iſtam mulierem in corpore, vt eſſet ſana quo ad ſe in corpore; & quo ad Deum, ne tribularetur infirmitate; & quo ad proximum, ne opprobrium pateretur, propter fluxum ſanguinis ab homine. *Secunda ſalus* eſt ſpiritualis, de qua Eccl. *Salus animæ in ſanctitate iuſtitiæ.* Hac ſaluat Dominus ſolos ſanctos. *Salus autem iuſtorum à Deo eſt.* 2. *Salute ſpirituali.*
Saluat autem iſta ſalute triplices homines. *Eccl.* 30.
Primò humiles, iuxta illud; *Tu populum humilem ſaluum facies.* Et ad Philip. *Saluatorem expectamus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.* *Pſal.* 36. *Pſal.* 17. *Philip.* 3.
Secundò ſaluat pauperes, iuxta illud; Pſal. *Saluos faciet filios pauperũ.* *Pſal.* 71.
Tertiò ſaluat ſperantes in ſe, iuxta illud Pſalm. *Saluabit eos, qui ſperauerunt in eo. Spes illorum in ſaluantem illos, & oculi Domini in diligentes ſe.* *Pſal.* 36. *Eccl.* 34.
Tertia eſt ſalus cœleſtis. *Saluatus eſt in Deo ſalute æterna.* Hac ſaluat Deus ſolos bonos. *Dabo in Sion ſalutem, & in Iſrael gloriam meam.* Hac ſaluat remouendo penitus culpam. *Cras enim erit vobis ſalus, cũ incaluerit ſol.* Sol calidus omnes immunditias ſiccat. Tunc autem calidiſſimus eſt, cum eſt in meridie. *Indica mihi, vbi paſcas, vbi cubes in meridie.* Hoc autem erit in gloria æterna, vbi erit feruentiſſimus amor hominis ad Deum. quia tunc erit caminus in Ieruſalem charitatis, qui modo eſt igniculus paruus, iuxta illud Iſa. *Ignis eſt in Sion, ſed caminus in Ieruſalem.* Tunc erit ſalus à Deo perfecta, quia remouebit non ſolum culpam, ſed etiam omnem miſeriam. *Pro eo quod fuiſti derelicta, ponam te in ſuperbiam ſæculorum, & ſcies quia ego Dominus ſaluans te, & redemptor tuus fortis Iacob.* Tunc etiam erit ſalus inſuper à Deo perfectiſsima, quia remota culpa & miſeria dabit ſecuritatem & fiduciam de ſalutis æternitate. *In diebus illis ſaluabitur Iuda, & Iſrael habitabit confidenter.* Et apud Ioan. *Gaudium veſtrum nemo tollet à vobis.* Quam ſalutem nobis concedat auctor ſalutis, qui viuit & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

3. *Salute cœleſti.* *Iſa.* 45. *Iſa.* 46. 1. *Reg.* 11. *Cant.* 1. *Iſa.* 31. *Iſa.* 60. *Ierem.* 23. & 33. *Ioan.* 16.

TABVLA

TABVLA SERMONVM PARTIS Aestiualis.

INDEX

INDEX RERVM MAXIME NOTABILIVM QVAE HAC parte æstiuali continentur.

A.

B.

C.

D.

E.

I.

L.

M.

Malo-

N.

O.

P.

Q.

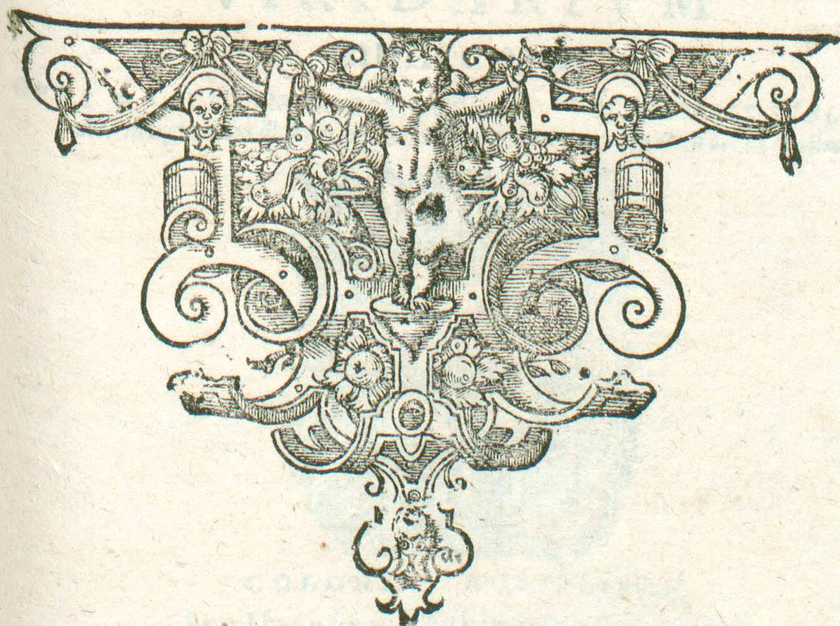
R.

S.

T.

Turba-

FINIS.

R. D.

NICOLAI POLONI,

DECRETORVM DOCTORIS,

ET REVERENDISS. EPISCOPI POSNANIENSIS SACELLANI, AC CONCIONATORIS celeberrimi,

SERMONES

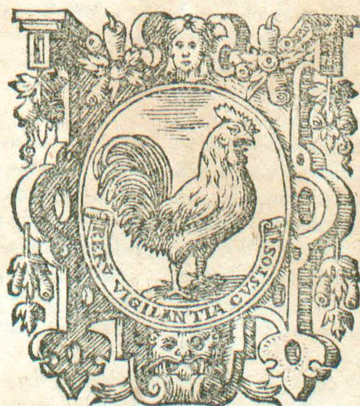
DE PRAECIPVIS SANCTORVM FESTIS totius anni, ad populum instruendum exquisitissimi,

Vulgò

VIRIDARIVM

nuncupati.

OPVS MVLTIS IN LOCIS RECOGNITVM, MENDIS SVBLATIS, notis marginalibus illustratum, & ad Concionatorum vtilitatem denuò editum.

COLONIAE AGRIPPINAE,
Apud Ioannem Crithium sub signo Galli.
ANNO M. D. CXIII.

DE S. ANDREA.

SERMO I.

Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum. Matth.4.

S. Augustinus in quadam homilia super Iohannem, & etiam in glossa super epistolam. 1. ad Thim. ait: Nulla alia causa veniendi Christum in hunc mundũ fuit, nisi peccatores saluos facere. Idem dicit S. Ambrosius super Lucam. Ille iustus venit ad nos peccatores, vt ex peccatoribus faceret iustos; pius venit ad impios, vt nos faceret pios; Humilis ad superbos, vt ex superbis faceret humiles. Ex quo patet magna Dei erga genus humanum miseratio. Vnigenitus Dei filius, etsi humanum genus potuit ad viã salutis & veritatis reuocare per potentiam, in qua æqualis est Deo patri, voluit tamen hoc facere per sapientiam, vt tanto mirabilior appareret benignitas, & excellentissima bonitas tanti redemptoris. Mira autem Dei tum sapientia, tum benignitas, quod ipse veniens in mundum, quosdam de hominibus simplicibus & idiotis in suam vocare dignatus est familiaritatem, quales fuerunt Petrus & Andreas, quos de captura piscium in capturam hominum vocauit. Vnde dicit Chrys. super Matthęum, quod inter cætera, quæ mundus de Christo mirabatur, fuit vnum hoc, quod totum mundum per tam paucos idiotas conuertit. Verè mirabilis sapientia filij Dei in hoc apparauit, inquit S. August. quod ex paucissimis, imperitissimis & abiectissimis, multiplicata, nobilitata, & sublimitata sunt, copiosissima agmina, clarissima ingenia, dulcissima eloquia doctorum, acutorum & facundorum. S. Hieronymus lib. 1. super Matth. tractans verba thematis ita inquit. Hoc occulto Dei iudicio & abscondito consilio Dei actum est, vt piscatores illiterati mitterentur ad prædicãdum, ne fides credentium virtuti humanæ, & eloquentiæ, sed doctrinæ Dei deputaretur. Ideò Christus vocat eos, dicens. *Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum.* Aue Maria. In themate tria describũtur; Primò Christi inuitatio, qua Apostolos ad se vocauit, cum dicitur, *Venite.* Secundò inuitationis ratio, quam in se Christus demonstrauit, cum dicit, *post me.* Tertiò venientium ad Christum & imitantium magna remuneratio, cum subditur, *Faciam vos fieri piscatores hominum.*

...ist.2. ...Volu... ...num.

I.

Venite. Sciendum, quod præter Christum plures studeant homines ad se pellicere. Sunt autem mundus, caro, dæmon, & quiuis horum suum *venite* ingeminat, plurimique sequuntur, senes & iuuenes & pueri à cunabilis extracti statim alliciuntur, statim inuitantur, & animantur ad colendum mundum. Iste, vt fiat mercator, ille vt fiat miles, alius vt fiat diues, & sic de alijs. Ita quod in mundo vnus alterum inuitãs dicit, *Venite fruamur bonis.* Isido. de summo bono dicit quod valde difficile est homini in mundo conuersanti cũ mundanis, quando adhæreat, & ita à vicijs maneat illibatus, in quibus etsi nõ cito implicatur, aliquando tamen attrahitur, nec diu potest esse securus, qui periculo fuerit proximus. Quot sunt, qui diebus istis inuitant homines ad mundi contemptum, ad propria ac se, pro suis peccatis totaliter relinquendum? Certè vel nulli vel pauci. Imò tantus strepitus est mundi, vt vox Christi vix audiatur. Diabolus etiam per suos maliciosos inuitat ad subuertendum multos. Vnde maliciosi homines quæ bonis inui- Sap. 2.

 dent,

dent, cantant illud Hiere. *Venite cogitemus contra iustum cogitationes, percutiamus eum lingua, & non attendamus ad vniuersos sermones eius*. Percutere hominem lingua est præcludere illi viam respondendi, vt nihil possit dicere pro seipso, vel percutere hominē lingua, potest esse falsum conspirare & testificari contra hominem. Diabolus etiam inuitat ad superbiam & ambitionem, iuxta illud: *Venite faciamus nobis ciuitatē & turrim, cuius cacumen pertingat ad cœlum, & celebremus nomen nostrum*. Notanter dicunt faciamus nobis ciuitatem, vt innuant quod cum labore peruenitur ad ambitionem. Omnes enim ambitiosi in maximis laboribus sunt pro honoribus consequendis, intantum, quod si tertiam partem laboris facerent propter Deum, maximi meriti forent. Sudant enim, patiuntur discrimina viarum, & defectum victualium, mentiuntur, adulantur, simulant sanctitatem, humiliantur, & sic semper sunt pauidi & attenti, ne dicant quod displiceat. cunctos honorant, cunctis obsequuntur, assurgunt, amplexantur, applaudunt, blandiuntur, inquit Innocent. Vnde de talibus verificatur illud Ouidij in libr. de arte amandi. Et si nullus erit puluis tu excute nullum. Caro etiam per suos cantat inuitatque voluptatem, & concupiscentiam, iuxta illud, *Venite & fruamur bonis, quæ sunt, & vtamur creatura tanquam in iuuentute celeriter, vino precioso & vnguento nos impleamus, & non prætereat nos flos temporis*. Duo dicunt, scilicet preciositatem vini, & nimiam quantitatem, vino precioso impleamus nos. Non sufficit enim gulosis & intemperātibus bibere vinum qualecumque, sed preciosum: nec bibere ad mensuram, sed ad plenitudinem, cum tamen natura humana modico sit contenta. vt dicit Boetius Et Apostolus. *Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus*. Addunt autem: & vnguento, per quod intelliguntur electuaria ad iucundè bibendum, vel ad vngendum corpora & facies, vt magis resplendeant. Addunt: *& non prætereat nos flos temporis*, quin scilicet de singulis floribus nostras delicias habeamus. Sequitur ibidem; *Coronemus nos rosis*, scilicet lasciuiæ secundum Robertum Hol. sed certè postea coronabuntur tribulatione. Vnde Isa. *Coronans coronabit te Dominus tribulatione*. Tunc dicent reprobi illud Threnorum. *Defecit gaudium cordis nostri, versus est in luctum chorus noster, cecidit corona capitis nostri, væ nobis, quia peccauimus*. Præter istos malos inuitatores inuitator est optimus Christus, qui suis hic in euangelio dicit, venite: *Venite*, inquit, *filij, audite me, timorem Domini docebo vos*. Bonus inuitator & creator, qui incipit inuitare ad timorem, à quo incipit salus humana, eò quod *initium sapientiæ sit timor Domini*. Venite ergo, passibus mentis, audite meæ aure intelligentiæ & obedientiæ, timorem Domini docebo vos, non mundi, non hominum, sed Domini, qui est timor filialis. Hunc Christus docet, vt bonus magister apud Math. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, & post hæc nihil habent, quod faciant, verumtamen ostendam vobis quem timeatis; timete eum, qui dum occiderit corpus, habet potestatem mittere animam in gehennam*. Venite ergo non ad mundi vanitatem, sed ad cœli claritatem. Venite non ad diaboli astucias & fallacias, sed ad Dei iusticias. Non ad carnis delicias, sed ad æternas delicias. O si obediendum est papæ, imperatori, regi, duci, aut cuicunque Domino, qui inuitat ad conuiuium terrenum, vel sęculi solacium; quantò magis huic Domino, regi regum immortali, tam potenti cui nullus potest resistere; tam sapienti cui nullus potest contradicere, aut coram eo se excusare; tam benigno qui non potest aliquid incongrui persuadere? Hoc ponderabant isti Apostoli Petrus & Andreas in Christo: ideò statim relictis omnibus secuti sunt eum, vt dicitur in fine euangelij.

Gen. 11.
Innoc. lib. de vilitate cōditionis hum.
Sap. 2.
Boetius 2. de cōsola. pros. 5.
1. Thim. 6
Isa. 22.
Thre. 5.
Psal. 33.
Eccl. 1.
Matth. 10.

II.

Inuitationis rationem Christus demonstrauit, cum dicit: *Post me* quasi dicat: Non pigeat vos sequi dominum & ire viā, per quam ego prius ambulaui, quia non est seruus maior domino suo. Ad hoc .n. (vt dicit Aug.) omnia bona Christus cōtem-

Ioan. 13.
in lib. de vera relig.

plsit,

psit, vt contemnenda monstraret; et omnia mala sustinuit, vt sustinenda præciperet. Vnde tota vita Christi in terris, quam gessit per hominem, disciplina morum fuit. Ad hanc ergo inuitans apostolos & nos in apostolis dicit & hodie: Venite post me. Magna enim ratio est sequi Christum, ex quo ipse præcessit & viam fecit faciendo, quod docuit, vt dicitur actuũ 1. Circa quod est sciendum, quia quosdam Dominus ad se vocat, quosdã secum, quosdam post se. Ad se vocat incipientes vel actiuos; secum vocat proficientes siue contemplatiuos; post se vocat prælatos & perfectos. De primo, scilicet quando vocat ad se, dicitur. *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.* Duo dicit, laboratis, & onerati estis. Laborat enim peccator ex eo, quod habet difficultatẽ ad benè operandum, cum sit vulneratus & debilis, imò semiuiuus in naturalibus relictus, post peccatum primi parentis. Vnde psal. *Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus graue grauatæ sunt super me.* In hoc versu insinuatur nobis processus tentationis. Tria autẽ sunt, quibus comparatur tentatio, scilicet aqua, ignis & onus, per quæ potest apparere, qualiter tentatio procedat. Et primò prosequitur de aqua, cum dicit. *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum.* Qui enim tentatur, primò, quasi intingit pedem in aquam vsque ad talos, & hoc cum malum cogitat. Secundò ad vmbilicum descendit, cum vsque ad delectationem peruenit. Tertiò ad medium colli, cum de procurando peccato in verba exit. Quartò ad nares & oculos mergitur, quando nec fœtor peccati sentitur, nec Dei iudicium formidatur. Quintò frons immergitur, cum peccatum manifestè facere vel iterare non confunditur. Sextò aquę caput supergrediuntur, cum multitudine peccatorum inuoluitur. Secundò comparatur tentatio igni, qui primò mediocre stramen comburit; deinde ad trabes & tectum serpit, & accendit domum; & de domo in domum transit, & succendit totã ciuitatem. *A scintilla vna augetur ignis.* Cõparatur etiam tentatio oneri. Primò enim proijcit diabolus quasi vnam palam terræ ad tumulationem peccatorum, cum vnam carnalem vel terrenam cogitationem immittit. Secundò humat, cum cogitationes immittit, & malarum affectionum congeriem. Ad vltimum lapidem obstinationis supponit per consuetudinem. Treno 3. *Lapsa est in lacum vita mea: posuerunt lapidẽ super me.* Hoc est ergò onus graue, de quo dicit dominus. *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis*, supple onere peccati. Tripliciter onerant peccata, vel quia multa in numero, vel quia altè ascendũt in loco, vel quia in seruitutem redigunt. Vnde. Esdræ 9. *Iniquitates nostræ multiplicatæ sunt super caput nostrum, & delicta nostra creuerũt vsq; ad cœlũ.* Vnde Ioannes. Qui facit peccatum, seruus est peccati. Quantumcunque tamen his grauatus est homo, adhuc dicitur ei à Christo; Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis. Secundò vocat Christus quosdam secum: de quo Ioannis 1. vbi discipuli quæsiuerunt à Christo. Rabbi, vbi habitas? qui dixit eis: Venite & videte. Venerunt & viderunt, vbi maneret, & apud eum manserunt die illa. Taliter petijt manere cũ Christo latro ille à dextris, qui dixit, *Memento mei Domine, dum veneris in regnum tuum.* Cui dictum est: *Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso.* Istud pertinet ad proficientes & contemplatiuos, qui requiescunt cum Christo tanquam pueri in cubili. De quibus dicit ille pater euangelicus. *Amice iam pueri mei mecum sunt in cubili.*

Peccata onerant. — *Ioann. 8.* — *Luc. 23.*

Tertio vocat Christus quosdam post se, vt prælatos & perfectos, de quibus hic. *Venite post me.* Super quem locum, *post me*, dicit Bern. Quam pauci ô Domine post te ire volunt: volunt tecum frui, sed non imitari; conregnare cupiunt, sed non compati. Et ibi inducit historiam de Balaã propheta, qui optabat, vt anima eius moreretur morte iustorum. Optabat sibi extrema iustorũ, sed non præsentia. Sic dicit Bernard. quod multi optant hodie mortem spiritualium, etiam carnales existentes, quorum tamen vitam abhorrent: non curant quærere, quæ tamen desiderant inuenire, cupientes consequi, sed nolunt sequi. Non tales fuerunt isti Apostoli, quibus Christus aiebat: vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis. Hi enim secundum Bern. secuti

Luc. 11. — *Bern. ser. 16. Super Cantica.*

cuti sunt Christum, & pedibus & affectibus, quibus ipse fecit notas vias vitæ, qui via veritas & vita est, dicēs eis. *Venite post me.* Inter istos autem est differentia. Nam primi qui vocant ad Christum, vt incipientes, veniunt per viam mandatorum. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Secundi qui vocantur cū Christo, vt proficientes & contemplatiui veniunt per semitam consiliorum, quibus dicitur. *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia, & da pauperibus & sequere me.* Tertij qui vocantur sequi Christum, vt prælati, veniunt per compendium virtutis supererogationis. *Curramus ad propositum nobis certamen.* Prælati enim debēt esse parati ad ponendum animas, pro subditis velociter. Vnde Petrus ad Christum dixit. *Domine, iube me ire ad te super aquas.* Hoc est dicere, paratus sum & in mortem & in carcerem ire pro ouibus tuis. Talis fuit B. Andreas, qui Christum perfectè secutus est, ita vt pro eo & pro suis fidelibus candē mortem crucis sicut Christus pro eo subiret, in quo magna gloria dignus est. Quia *Gloria magna est sequi dominum suum.* Et in hoc, vt dicit Bernard. expressa est forma omnium prælatorum, qui non possunt melius sequi Christum, quam vt teneant normam vitæ suæ, & morum eius apprehēdant disciplinam. vt & sic abnegent semetipsos & tollant crucem suam & sequantur Christum.

Matt. 19. — *Ibidem.* — *Hebr. 12.* — *Matt. 14.* — *Eccl. 23.* — *Serm. 21. Sup. Cāt.*

III.

Venientium ad Christum & imitantiū eum magna remuneratio est, dicitur namque. Faciam vos fieri piscatores hominum: Vbi Matthæus dicit, quod *Christo ascendente in nauim cum discipulis factus est motus magnus in mari.* dicit glos. Quod mare significat præsens sæculū. Vbi nauis est ecclesia, discipuli in naui fideles christiani. Hoc mare turbatur periculis & tentationibus tribulationis. Sunt autem triplices fideles in hoc mari. scilicet peregrini, mercatores, & piscatores. Et secundum hoc triplex est nauis in hoc mari; scilicet peregrinorum, mercatorum & piscatorum. Peregrini sunt pœnitentes. Quia secundum Hieron. Pœnitentia est secunda tabula post naufragium. Ad istam multi confugiunt, sed pauci ad littus perueniunt, quia multi sunt vocati, pauci verò electi. Secunda nauis est mercatorum, hominum actiuorum. De qua Prouerb. vltimo dicitur. Facta est quasi nauis institoris. Gloss. quæ acquirennis mercibus sedulè instat. Sed certè ista nauis cito submergitur, si non habeat bonum vectorem, quia conscientia hominum actiuorum in hoc seculo cito periclitatur, si nō habeat bonum ductorem, informatorem, consultorem, prædicatorem, confessorem. Tertia nauis est piscatorum. Piscatores sūt prædicatores & successores Apostolorum in verbo Dei, qui piscatores capiunt pisces, id est, animas ab aquis voluptatum & diuitiarum huius seculi ad littus quietis & contemplationis. Hoc autem fit tripliciter, secundum quod piscatores tripliciter piscantur pisces, scilicet lutana seu gurgustio, hamo & rati. *Primo* ergo piscantur prædicatores animas fidelium gurgustio, & hoc exemplo bonæ conuersationis & exhibitionis. Lutana est sporta de pluribus lignis facta, repagulum intra aliam sportam habēs. Sic bonum exemplum de operibus factū, habet sportulam conscientiæ, vt quod foris ostendit in vita, intus habeat in conscientia: ne cum alijs prædicet, ipse reprobus efficiatur, & hoc est proprium piscatoris Christi, vt prius doceat opere, postea verbo. Sic fecit Christus. *Cœpit Iesus facere,* postea *docere* quia multum docet bona vita, secundum illud. Melius docet bona vita quam litera prædicationis. *Secundò hamo confessionis,* quia sicut hamo tantū vnus piscis depræhenditur, sic in confessione tātum vnus homo capitur. Heu Domine quā pauci pisces sunt qui hamo capiuntur, id est, purè confitentur, & si pœnitentiam accipiant tamen reijciunt, & ideo extrahi nō possunt de aquis peccati. *An extrahere poteros leuiatan hamo,* Petrus hamo piscem extraxit in cuius ore staterem inuenit Matth. 17. Per staterem in ore confessionem accipe. Multi pisces capiuntur, sed non habēt staterem in ore, quod fit cum non purè cōfitentur. *Tertio* capiuntur pisces animarum reti prædicationis, quo multi simul capiūtur. *Ascendit Petrus & traxit rete plenum magnis piscibus.* Rete istud prædicationis sępe rumpitur tunc, quando prædicatio post recessum non curatur. De Apostolis piscātibus

Matt. 8. — *In mari huius seculi triplices fideles, & triplex nauis.*

tibus scribitur, quia non est ruptum rete eorum post resurrectionem Domini, quod tamen ante resurrectionem legitur fuisse ruptum Luc.5. Per quod signatur, quod cũ populus surgit à vitijs ad virtutes non rumpitur rete. Et cum prędicator viuit sicut docet, fortificatur rete. Cum autem populus non curat præcepta prædicationis, & prædicator non addit, nec apponit virgam correctionis, nec resurgere facit negligentes, rumpitur rete & frustratur fructus prædicationis. Quia igitur B. Petrus & Andreas fuerunt boni prędicatores, quorum rete nõ est ruptum, ideo multa ceperunt, multa dico millia animarum Christifidelium, pro quorum conuersione multa præmia reportauerunt. Nam secundum Chrysost. prædicator verbi Dei habebit multiplicia gaudia, iuxta illud. Super omnia bona sua constituet eum. Quia non vt alij sed præ cæteris alijs habebit æterna gaudia, tum pro sua bona vita, tũ pro gręgis custodia. Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur. Et sic secundũ Chrysost. ex proprijs vitis habebunt auream; ex subditorum acquisitione, aureolam. Primum quia bene vixerunt, Secundum quia alios bene viuere docuerunt. O quam bona remuneratio piscatorum, qui & hic honorantur à fidelibus, & in futuro à Christo præmiantur æternis gaudijs; Ad quæ nos perducat ęternus Pater.

Matt. 24.

1. Tim. 5.

DE EODEM SERMO II.

Relictis omnibus secuti sunt eum. Matth. 4.

LICET ad commendationem sãctæ paupertatis possit sufficere, quod hominem replet virtutibus; (nã, vt dicit Cassiod. super Psal. 101. Pauperes Christi egent in seculo, sed sunt locupletes ex Deo. vicijs vacui, sed virtutibus pleni; despecti hominibus, acceptabiles) Deo tamen super omnia paupertas sancta redditur commendabilis, ex eo quod ita locuples est, vt ea ditius nihil inueniri possit. De quo ita Aug. Tam locuples est paupertas quod cœlum emit. Quibus enim thesauris cõferri possit quod paupertati videmus indultum. Vt ad regnũ cœlorum veniret diues possessione sua obtinere non potuit, nunc obtinet vt per contemptum perueniat. Hæc ille. Hoc attendẽtes Apostoli Petrus & Andreas, sapienter pro Christo omnia relinquentes secuti sũt eum, vt tantò perfectius perueniant in cœlum. Verba thematis tria tangunt, ex quibus isti Apostoli commendantur. Primò namque reddunt commendabiles ex voluntaria paupertate, cum dicitur. *Relictis omnibus*, Secundò ex perfectæ obedientiæ prõptitudine, quod *secuti sunt.* Tertiò ex Christi conformitate, cum dicitur, *eum.*

I.

Apostoli redduntur commendabiles ex voluntaria paupertate, quia pro Christo assumpserunt. Multum commendabiles sunt qui sua libenter pauperibus Christi largiũtur. Quia talibus dicitur. *Date & dabitur vobis* scilicet regnum cœlorum. Et in Psal. *Beatus qui intelligit super egenum & pauperẽ.* sed multò commendabiliores sunt Apostoli, qui omnia simul pro Christo reliquerunt. Vnde August. Bonum est facultates cum dispensatione pauperibus erogare, sed melius est pro intentione sequendi Dominum insimul donare, & absolutum à sollicitudine egere cum Christo. Hæc ille. Sunt autem nobis tria relinquenda quæ Sancti Apostoli reliquerunt; scilicet peccata, mundum, & seipsos. Primum ergò relinquendum est peccatum, quod nemo rectè incedit qui portat illud. Vnde scriptura: *Qui abscondit scelera sua, non dirigetur:* id est, non recta via ducetur: Meritò aũt relinquẽda sunt peccata, quia sunt quasi res furtiua, quæ relinquenda est & proijcienda à se, ne cum eis homo capiatur, & in inferno suspendatur. Vnde Psalm. *Proijciamus à nobis iugum*

Luc. 6.

Psal. 40.

In lib. de ecclesiasticis dogmatibus.

Tria relinquẽda.

1. peccatũ.

Prou. 28.

Prou. 5.

Prou. 5. *iugum ipsorum*.scil.peccatorũ.Et ratio, *quia iniquitates suæ capiunt impium*. Ideò Ezech. consulit di:*Proijcite à vobis peccata vestra,&* *Ezec. 18.* *non erit vobis iniquitas vestra in ruinã*. Notanter psalm. & Ezechiel dicunt *proijcite*. id est,procul à vobis iacite; quod fit,quando homo non solum vitat peccata,sed etiã occasionem & circumstantiam peccati.Nõ procul iacit peccatumm,qui post confessionem suam iterum conuersatur personæ, cum qua peccauit; vel locum aptum & cõgruum peccato, aut alias suspectum nõ vitat,vel non fugit tempus oportunum. Secundò relinquendus est mundus, eo modo quo Christus dicit.*Iterum relinquo mundũ, & vado ad Patrem*. Non dico mundanam habitationem, sed mundanam possessionem. Vnde Apostoli, etsi habitauerunt in mundo,non tamen voluerunt habere possessiones mundi. *Ecce nos reliquimus omnia.* Duobus autem modis sunt relinquenda omnia.*Primò*, relinquenda sunt,quo ad possessionem, vt nihil homo velit habere de possessione mundi; & hoc est perfectorum & verorũ Apostolorum. Nã vt dicit Hierõ. in quadam epistola, Apostolicum est fastigium,perfectioque virtutum, omnia simul vendere,& pauperibus erogare,& sic expeditum cum Christo ad cœlestia volare.Tales fuerunt Apostoli,quia audacter Christo dicebant.*Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te*.Super quo dicit Hieron. Grandis fiducia,Petrus piscator erat, diues non fuerat,cibos manu & arte quærebat, & tamen lætus& cõfidenter dicit;*Reliquimus omnia*. Omnia relinquit,qui voluntatem habendi deserit. Ideo dicit Hieron. quod Apostoli reliquerunt totum mundum, non quantũ ad diuitias,quibus caruerunt, sed quantum ad voluntatem,quia habere eas noluerunt. Hinc Gregor.*Multum reliquit, qui sibi nihil retinuit*.Multum reliquerũt Petrus & Andreas, quando desideria habendi reliquerunt. Multum dimiserunt, qui cum re possessa etiam concupiscentijs renuntiauerũt. A sequentibus autem Christum tanta dimissa sunt,quanta à non sequentibus concupisci potuerunt. *Secundo*, relinquenda sunt omnia, etsi non quoad possessionem, tamen saltem quoad amorem. Hugo dicit, quod sunt nonnulli in mundo

Secundo mũdus relinquẽdus.

Ioan.16.

Matt. 19.

Dupliciter relinquuntur omnia.

1.Quoad possessionem.

Hom. 6.

2.quoad amorem.

Hugo.

qui rebus abundant; sunt tamen pauperes spiritu. Et hæc secundum ipsum est aurea paupertas,quia licet affluant diuitiæ, tamẽ corda non apponunt. Gregor.in hom. dicit de talibus; Si nihil in hoc mundo amãdo possederitis, etiam possidendo cuncta relinquitis. Ex his infero, quod paupertas stat cum diuitijs,quia diues possessionibus, sed humilis, non superbus, non auarus, potest esse spiritu pauper. vt dicit August. super illud Psalm. *Simul in vnum diues, & pauper*. Ex quo sequitur,quod possessio diuitiarum secundum se non est illicita, quia diuitiæ sunt bonis adiumenta virtutum inquit S. Ambrosius. Cum enim homines ex possessis rebus subsidia egentibus ministrãt,in bonis,quę faciunt,sacrificium Deo offerunt,inquit Gregor. Secundò hinc infero,quod habet D. Thomas, scilicet, hominem cum diuitijs perfectum esse posse. quia nec fidem, nec spem, nec charitatem excludunt. Hinc ab Ecclesiast.dicitur. *Beatus diues qui inuentus est sine macula, & qui post aurum non abijt, nec sperauit in thesauris pecuniæ*. Vnde Abraham, qui fuit satis diues, dictum est à Deo. *Ambula coram me,& esto perfectus*. Sic Dauid legitur fuisse diues rex,& tamẽ de se dicit: *Custodi me Domine, quoniam sanctus sum*. Et Deus de ipso dicit. *Inueni Dauid virum secũdum cor meum, qui facit omnes voluntates meas*. Quod tamẽ ad solum perfectum pertinet, scilicet facere voluntatem præceptorum & consiliorum. Sic in nouo testamento leguntur diuites fuisse Sancti Episcopi Gregor. August. Ambros. De quibus tamen nullus dubitare debet,quin fuerint sanctissimi. Non sunt ergò diuitiæ malæ, si rationis ordo in eis obseruetur. Ordo autem rationis est triplex. Primò quod homo eas iustè possideat, nè acquirat auarè, vel nè succedat in diuitijs auarè acquisitis. Secundò, quod in eis finis non constituatur,nec spes ponatur. Tertiò, quod eis debito modo vtatur, ad suam videlicet,& ad aliorum vtilitatem. Vnde Apostolus diuites non condemnat, sed eis certam regulam vtendi diuitijs præscribit dicens. *Diuitibus præcipe, non sublimè sapere, nec sperare in incerto diuitiarum, benè agere, facilè tribuere,communicare, & thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum*. Sed hic

hic occurrit dubium. Ex quo enim potest quis sanctificari, & esse perfectus cum diuitijs, quare ergò Apostoli omnia reliquerunt, & hodie aliqui relictis proprijs monasteria intrãt. Et quare Christus consulit suis discipulis dicens. *Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Et *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, & sequere me.* Ad quod respondeo. Quod licet quis possit esse perfectus, & sanctus cum diuitijs per fidẽ & opera caritatis, quia in hoc consistit principaliter perfectio, tamen ista perfectio in paupertate inchoatur, & ideò paupertas suadetur, & cõsulitur per Christũ. Vnde Lyra. exponit illã literã. Si vis perfectus esse, id est, ascendere ad statum perfectionis, supra communem statum saluti necessarium, vade contemnendo temporalia, & vende, quæ habes, & da pauperibus propter Deum. Dominus itaq; suadet paupertatem, propter facilitatem implendi ea, quæ Dei sunt, & quæ ad charitatẽ pertinẽt; & quia venenum charitatis est cupiditas, ideò suadetur contemptus diuitiarum, non quod cum eis sit impossibile, sed quia difficile. Vnde non dixit Saluator impossibile est diuitem intrare in regnũ cœlorum, sed dixit difficile. Hoc ideò dicit, quia difficile est tenere diuitias, & nõ teneri nimis amore earum. Sicut patuit de illo adolescente, qui audito consilio Christi de voluntaria paupertate, abijt tristis. Ideò tristis abijt, quia nimis amabat possessiones terrenas, & ideò non potuit ad perfectionem ascendere. Patet igitur, quod possessio diuitiarũ solum dissuadetur, vt est impedimentũ perfectionis; & paupertas, vt est principium perfectionis, consulitur. Vnde dimissio tẽporalium per voluntariam paupertatẽ tria superaddit super possessionem diuitiarũ benè dispensatarum. Nam primò, secundum Gregor. facit hominem quadam libertate gaudere, per hoc quod est solutus à solicitudine, & nullo aduersitatis coarctatur terrore. Secundò, quia facit hominem in certamine tentationum cõtra diabolum, carnem & mundum fortiorem. Nudus est diabolus, quia nihil possidet hic: Nudi ergò & nos debemus esse à possessionibus, qui cum eo pugnamus. Nam cum vestitus cum nudo pugnat, citius deijcitur. Hæc Greg. Tertiò, quia in triumpho facit hominem fortiorem. Nam qui hic relinquit, illic profectò culmen iudiciariæ potestatis obtinebit. De qua dicitur. *Qui reliquistis omnia, sedebitis super sedes &c.* Tertiò relinquere homo debet seipsum, id est, propriam voluntatẽ. Vnde Matth. 14. *Si quis vult venire post me, abneget seipsum.* id est, proprium sensum, propriam voluntatem: Vnde abneget, id est, abiectum neget se in omnibus, quorum ipse est causa, quia vel vana sunt, vel mala. Vel abneget semetipsum; nõ tantum sua, & suos, sed suum intellectum, suum affectum, suum sensum. Intellectum rationis, affectum voluntatis, sensum carnis. Primum abnegatur per fidem; secundũ per charitatem, tertium per spem. Chrys. ponit pulchrum exemplum de ista abnegatione; Sicut. n. aliquis abnegat alium, si videns ipsum afflictum, si ligatum, si ægrotũ, si hostibus infestatum, non iuuat; ita non vult Christus nos corpus nostrũ agnoscere, si comburatur, si flagelletur, sed abnegare. Sed dices: Quid est propria voluntas hominis. Respondeo, quod illa, quæ est cõtra voluntatem Dei, vel sui superioris. Cum. n. aliquis vult, quod Deus velle prohibet, nullum habet auctorem suę voluntatis, nisi semetipsum, & ideò dicitur propria volũtas hominis; quæ semper mala est, quia Deo subiecta non est. Si. n. Deo subiecta esset, propria non esset. Nullus debet propriã voluntatem habere nisi Deus, cuius voluntas nulli est subiecta. Propter quod nõ est homo sub cœlo, qui licitè possit esse suæ volũtatis; cum omnis anima sublimioribus potestatibus debeat esse subdita, & maximè diuinæ voluntati. Et hoc est abnegare seipsum. i. obedientẽ esse Deo per omnia, vel suo superiori in his, quę ad Deũ pertinent.

Matt. 19.

3. Seipsum relinquere debet.

11.

Apostoli redduntur commendabiles ex obedientiæ promptitudine, cum dicitur, *secuti sunt,* & pręmittitur *cõtinuo,* i. statim vel mox, vel sine procrastinatione, sine mora, sine excusatione. Duo ergo hic dicuntur. Primò *secuti,* secundò, quia *continuo.* Talis debet esse obediẽtia Christianorum, vt statim pareant & exequantur, quæ eis pręcipiũtur. In hoc ergò primo, quod secuti sũt, arguun-

arguuntur multi negligentes, qui sedēt, vel iacent. Item ex hoc arguuntur præsumptores, qui non sequuntur, sed præeunt arripientes, & aggredientes difficilia proprijs viribus: quæ non nisi cum gratia diuina essent attentanda.
1. Cor. 15. Non sic fecit Paulus, qui dixit: *Gratia Dei sum, id quod sum.* Item arguuntur ambitiosi, qui currūt, non sequūtur. Currunt enim hoc modo, frequentant curias, girant prouincias, pertranseunt regna, transfretant maria, vt honores consequantur. Item arguuntur recidiuantes, qui
Matt. 20. retrocedunt. Negligentibus dicitur. *Quid*
Idem 6. *statis hic tota die otiosi?* Præsumentibus di-
Hebr. 5. citur. *Vade post me Sathanas.* Ambitiosis di-
2. Petr. 2. citur. *Nemo assumat sibi honorem, sed qui vocatur à Deo.* Recidiuantibus dicitur. *Melius*
Luc. 9. *est viam veritatis non agnoscere, quam*
Gen. 19. *post agnitam retroire.* Et *Nemo mittens ma-*
Obedientiæ forma. *num ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei.* Vnde vxor Loth, quæ retrospexit ad Sodomam, versa est in statuam salis. Secundò in hoc, quod dicitur continuò, innuitur obedientiæ forma. Debet enim esse sequela fidelium prompta per subitam exe-
Eccl. 5. cutionem mandatorum. *Nè tardes conuerti*
Idem 31. *ad Dominum, & ne differas de die in diem. In omnibus operibus esto velox, & omnis infirmitas,* scilicet culpæ, *non occurret tibi.* Secundò debet esse sequela libera per temporalem abrenunciationem. Vnde hic dicitur. *continuò relictis retibus.* Hoc est contra cupidos, qui in aquis maris huius auari seculi, reti cupiditatis piscantur ranas, hoc est, diuitias
Iob 18. terrenas, & lutosas. De quibus: *Immisit in rete pedem suum,* id est, affectum, *& in maculis eius ambulat.* quasi dicat. Diues, qui vult piscari diuitias, oportet, quod mittat affectum cupiditatis in rete auaritiæ, quod à
1. Tim. 6. Paulo vocatur laqueus, cum dicit. *Qui volunt diuites fieri, in tentationes incidunt, & in laqueum Diaboli.* Tertiò, sequela fideliū dicitur esse perfecta per mortis conforma-
Matt. 16. tionem. Vnde dicit Saluator. *Si quis vult venire post me, tollat crucem suam.* Vel per mortificationem sui, vel per compassionē proximi, vel per sustinentiam martyrij, si necesse fuerit; hoc est, vt sit paratus in anima sustinere ignominiam crucis. Bene ergò obediuit Beatus Andreas Christo, quia promptè secutus est eū, quia liberè dimissis retibus, quia durè vsque ad crucem. *Vestigia eius,* scilicet Christi. *secutus est pes meus.* dicit Iob. O quam multi hodie vix sequuntur, & obediunt præceptis Ecclesiæ; imò castigati, & excommunicati vix faciunt, quæ debent. Alij etsi sequuntur statim, & exequuntur, quæ mandantur, non tamen dimittunt impedimenta, quæ eis sunt prohibita, scil. retia, circunstantias peccatorum, per quæ postea à Diabolo comprehenduntur. Nam multi agunt pœnitentiam eis iniunctam, sed non abstinent à conuersatione personarum illicita, quę eis est per cōfessorem inhibita. Alij etsi statim parent, & dimittunt omnia impedimenta eis inhibita, non tamen aggrediūtur difficilia, & ardua. Contra hoc crucem subierunt Petrus, & Andreas, quę est ignominiosissima inter genera mortis. Debet ergò pœnitens promptum affectum, & liberum exhibere ad omnia difficilia. alias non verè pœniteret, nec contritus esset de peccatis, nec sic perfectè cum Andrea sequeretur Christum.

Iob 23.

III.

Apostoli redduntur commendabiles à Christi conformitate, cum dicitur secundū Christū. Nihil prodesset Apostolis reliquisse omnia, si secuti fuissent alium, quā Christum. Ideò dimissio temporalium nō commendatur, nisi in ratione, siue comparatione ad hunc finem, vt Christum possent expeditè sequi. Quod ergò dicitur, relictis omnibus, secuti sunt eum, sensus est, ac si diceretur, propter Christum sequendum reliquerunt omnia, vt Christum lucrifacerent. Talis fuit ille Apost. qui dicebat. Omnia arbitror, vt stercora, vt Christū lucrifaciā. Multi multa dimiserunt, sic Diogenes, Socrates Thebanus homo quidem ditissimus, cum Athenas ad philosophandū pergeret, magnum pōdus auri proiecit in mare, quia non putauit, se posse simul virtutes & diuitias possidere. Abite, inquit, malę cupiditates, ego vos mergā, ne mergar à vobis. Hoc autem, vt dicit Hiero. ipse fecit gratia vanę laudis. Et hoc arguit multos diuites, qui sua dant pauperibus, sed quia ipsi ex hoc superbiunt, animam perdūt. De quibus ita Aug. Quid prodest dispergēdo dare pauperibus, & pauperē fieri, cum anima misera superbior efficitur diuitias contemnendo, quam fuerat possidendo? Ille sapienter omnia re-

lin-

linquit, qui pro Christo consequendo, qui est super omnia, dimittit. Ita S. Bernardus. Sed fortè diceres. Quid magni est consequi Christũ, vt pro eo omnia dimittantur? Respond. tibi. Certè nil eò pretiosius, nil vtilius, tam in præsenti, quam in futuro. Qui enim habet Christum hic per gratiã, & cũ sequitur imitando dicta, & facta sua, tria consequitur hic, & tria in futuro. In præsẽti siquidem primò cõsequitur mentis illustrationem, quia ipse est sol illuminans intellectum, vt intelligamus volutatem Dei. (8.) *Qui sequitur me non ambulat in tenebris, sed habebit lucem vitæ.* Secundò, quia talis euadet spiritualem turbationem. Vnde ipse dicit Saluator: *In mundo pressuram habebitis, in me autem pacem.* (16.) De quo Propheta: *Ego non sum turbatus te pastorem sequens.* (m. 17.) Tertiò, quia talis consequitur familiarem dilectionem à Christo. *Qui sequitur iustitiam, diligitur ab eo.* inquit Salomon. (Prou. 15.) In futuro autem cõsequetur tria, scil. iudicia, siue potestatẽ. *Vos qui secuti estis me, sedebitis &c.* (Matt. 19.) Secundò consequitur talis ad regnum cœlorum introductionem. Tertiò consequitur Christi conformationem in gloria. *Qui mihi ministrat, me sequatur, & vbi ego sum, illic & minister meus erit.* (Ioan. 12.) Propter ista bona in Christo, & cum Christo prouenientia, boni viri sequuntur Christum, tanquam ducẽ, tanquam tutorem, tanquam amicum & dilectorem in præsenti, tanquam aptum remuneratorem in futuro. Sic isti duo Apostoli pro eo, quod secuti sunt eum in præsẽti gratia secuti sunt, cum in futuro in gloria. Ad quam nos &c.

DE SANCTO NICOLAO, SERMO I.

Vigilate, quia nescitis, qua hora Dominus venturus est. Matth. 24.

(in ... ad ... storũ.)

Augusṫ. dicit: Qualẽcũq; quẽlibet inuenerit suus nouissim⁹ dies, in hoc eũ similiter cõprehendet nouissimus dies mundi; quoniam qualis homo in die vltima vitæ suæ inuenitur, talis in die nouissima iudicabitur. Vnde vigilare debet omnis Christian⁹, ne eũ imparatum inueniat Domini aduentus. Volẽs igitur Dominus noster suo imperio nos esse paratos, voluit occultari diem exitus nostri, vt diligentius custodiamus oẽs dies nostros. Nam serò parantur remedia, cum mortis imminent pericula. Platonis sentẽtia fuit, omnem sapientum vitam meditationem esse mortis. Quod & Saluator noster videtur docere voluisse, dũ nos propter incertam illam aduentus sui horam ad vigilandum hortatur, dicens: *Vigilate.* (...sitio) In his verbis Saluator noster monet tria. Primò, ad iugem mentis in Deum eleuationẽ. ibi, *Vigilate.* Secundò ad incertam vitæ nostræ resolutionem, cum dicit, *quia nescitis, qua hora.* Tertiò, ad expectandum terribilẽ redemptoris nostri visitationem, cum dicitur. *Dominus vester venturus est.*

I.

Vigilare secundum Grego. non est aliud nisi in vero lumine oculos mentis tenere. Vnde benè vigilat, qui oculos mentis, scil. intellectum, & affectũ in salutaribus considerandis, intelligendis, appetendis, & consequendis exponit. Vigilate ergò. Vigilandum autẽ nobis est præcipuè propter tria. (Cur vigilandum.) Primò, propter hostilitatẽ crudelis rebellionis. Secundò, propter vtilitatem fidelis administrationis. Tertiò, propter debilitatẽ terrestris nostræ habitationis. Quantum ad primũ videmus, quod in bello homines nostri possunt sõno securè vacare. Nos autẽ sumus cõtinuò in multis bellis. Vnde in ps. dicitur. *Conculcauerũt me inimici mei tota die, quoniã multi bellantes aduersũ me.* (Psal. 55.) Ergò necesse habem⁹ vigilare. Grues sicut dicũt naturales inter se vigilias diudũt. Et ille qui vigilare dicit, lapidẽ tenet in pedib⁹, vt si dormiat, lapis cadens, alios exciter & seipsum. Si auis insensata, quæ vigilare nõ tenetur sic sibi prouidet contra somnũ corporis, multò magis cõtra sõnũ peccati cautelam continuam habere debemus. *Fratres, sobrij estote, & vigilate, quia aduersari⁹ vester diabolus circuit sicut Leo rugiens, quærens quẽ deuoret.* (1. Pet. 5.)

deuoret. Benè præmittit sobrietatem vigiliæ. Nam ebrietatem sequitur necessariò multus somnus. Sobrietas autem hic intelligitur modestia & temperãtia in omnibus actibus nostris, vt non excedamus plus debito. Nã virtus consistit in medio. Carthaginensis quidam Dux habuit bellum cõtra quosdam nos Africa qui Carthaginensibus rebellabant: fuerunt autem isti Africani auidi nimis ad bibendum vinũ. Quod intelligens Dux, vsus est contra eos tali cautela. Accepit multa dolia vini, & miscuit cum vino succum cuiusdam herbæ, quæ vocatur mandragora, quæ quidem herba mirabiliter est somnifera, sicut docet Aristot. Facit enim ita homines profundè dormire, vt fiant insensibiles. Et ideò solet dari hominibus, qui sunt propter aliquam infirmitatem secãdi pro curatione eorum, vt possint sine dolore secari. Dolia autem vini sic infecti, dimisit iste Princeps in tentorijs suis, & fugit tẽtoria derelinquens. Africani autẽ gaudentes tentoria inuadunt, & inuenientes victualia cum vino in abũdantia, comedunt, & bibunt de isto vino confecto, & statim omnes sic oppressi sunt somno, vt nullo modo se iuuare possent. Hæc explorans Dux prædictus, de nocte redijt, & cecidit super eos, & miseros, sicut voluit, trucidauit. Ista cautela moraliter sic intelligitur. Dux est diabolus contra homines. Vinum, quod lætificat, significat lętitiam vel lasciuiam sæcularem. Istam lætitiam siue iucunditatem mundi diabolus sic commiscuit succo mãdragorę, id est, delectatione luxurię, quod omnes ex eo biberunt, & sunt quasi insensibiles. Mandragora enim est herba habens formam masculi, & fœminæ, & omnia lineamẽta humani generis; & dicitur conferre fœcunditatem mulieribus, sicut patet de Rachel, & ideò mãdragora voluptatem carnis designat. Quia ergò tota mundana iucunditas inter homines his diebus diabolo procurante, qui nos cautè debellat, de succo voluptatis est infecta, Ideò homines vitiosi dormiunt in peccatis, & ad correctiones Prælatorum, & prædicationes Doctorum reperiuntur insensibiles, vt dicat quilibet eorum illud. *Verberauerunt me, sed non dolui, traxerunt me, & ego non sensi.* Non sic nos charissimi,

Iulius Sextus lib. 2. c. 1.

Arist. lib. de somno, & vigil.

Gen. 30.

Prou. 23.

sed *in omnibus exhibeamus nos sicut Dei ministros, in vigilijs, in ieiunijs, in charitate non ficta.* Sic patet prima causa. *Secunda causa vigilandi,* est vtilitas fidelis administrationis. Sumus. n. sicut serui vigilantes de nocte, & expectantes aduentum Domini sui de nuptijs redeuntis. Nuptiæ sunt in cœlo ineffabilis gaudij de sacrosancta vnione Deitatis infinitæ ad naturam humanam. De his nuptijs Dominus noster venturus est in die iudicij, descensurus ad totum mundum. Et ideò dicitur hic. *Vigilate.* Et Lucæ 12. *Et vos similes hominibus expectantibus Dominum suum, quando reuertatur à nuptijs, vt cum venerit, & pulsauerit, confestim aperiant ei.* Et licet omnes vigilare debeãt, tamẽ maximè Prælati, quorum curæ animæ sunt commissæ. In cuius signum, cum Christus discipulos dormientes inuenisset, specialius cæteris increpauit Petrum dicens. *Simõ dormis? Sic non potuisti vna hora vigilare mecum:* quasi dicat. Non miror de cæteris, sed de te, qui non solum pro te, sed pro alijs vigilare debes. *Tertia causa vigilandi* est debilitas terrestris nostræ habitationis. Homo, qui iaceret in domo ruinosa, ex omni parte debili, & simul cum hoc sciret, quod aliquis exterius continuè foderet muros, ad eum occidendum, non daret se somno, si esset prudens, sed solerter vigilaret. Domus animæ est corpus luteum & terreum. *Qui habitant domus luteas, consumentur velut à tinea.* Fossor est mors, qui indefessè nititur perfodere domum nostram, vt furetur animam cum peccatis, si possit: vel cum pœnis debitis pro peccato. Et ideò dicitur hic; *Si sciret parerfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non fineret perfodi domum suam.* Sed timenduum est, nè de nobis sit, sicut de pueris recenter natis. Dicit Aristoteles, quod pueri, quando pariuntur, dormiunt, & habent oculos clausos propter consuetudinem dormiendi in matrice. Sic in multis tamdiu inualuit consuetudo dormiendi in negligentia, pigritia, desidia & acedia, vt euigilare non possint. Sed cauendum est à tribus malis passionibus, quę accidũt in somno, sicut dicit Arist. lib. 2. de sono & vigilia; quæ sunt epilepsia, ephialtes & letargia. Epilepsia est quædam passio cerebri faciens hominem cade-

2. Cor. 6.

Matt.

Iob

Arist. de som. & vig.

cadere ſubito, & ex inopinato. Ephialtes eſt paſſio in ſomno faciens homini apparere, quod aliquis opprimit & nititur eum ſuffocare. Vnde illis, qui habẽt hanc paſſionem, videtur communiter quod vetula aliqua incubat ſuper eos & nitatur ſuffocare. Letargia eſt quædam infirmitas compellens homines dormire & dormiendo mori. Moraliter iſtæ tres paſſiones tria generalia vicia ſignãt, quibus inuoluitur totus mũdus. Superbi nãq; & ambitioſi, qui ad gradus & honores nituntur aſcẽdere, epileptici ſunt, quia ſuperbia caſum habet. Maligni tolluntur in altum, vt lapſu grauiore ruant. Lubrici & luxurioſi patiuntur ephialtem, quia vetula illa, quę eſt caro corrupta per peccatum ſuperuenit, & dominatur eis & opprimit eos, nè reſurgant. Auari verò ſunt quaſi letargici, id eſt, obliuioſi, quia quãtò plura bona eis Deus dat, tantò magis obliuiſcuntur tam ſui, quam Dei. Vnde gloſſ. ſuper illud pſalm. *Deus, Deus meus, ad tè de luce vigilo*, dicit, Ad Deum vigilat qui verè Dei memor eſt. Ad Deum dormit qui Deum obliuiſcitur. Non ſic vos chariſſimi: ſed ſicut Apoſtolus dicit: *Non dormiamus ſicut & cæteri, ſed vigelemus & ſobrij ſimus.*

II.

Neſcitis qua hora. Tria ſunt nobis abſcõdita, quæ in hac vita poſiti nullo modo per ingenium humanum aut per aliquam ſcientiam certitudinaliter poſſumus inueſtigare aut ſcire, quorum ſcientiam Dominus voluit nos vtiliter, tripliciter ignorare. Primò neſcimus. vtrum amore, an odio digni ſumus. Secundò quando aut quomodo de hac vita exibimus. Tertiò quãdo coram diſtricto iudice in iudicio vltimo & finali apparebimus. De primo dicitur. *Neſcit homo an odio vel amore dignus ſit, ſed omnia in futurum reſeruantur incerta.* Neſcitur igitur, quis finaliter dignus ſit odio vel amore, licet ſecundum præſentem iuſtitiam benè poteſt ſciri ex manifeſtis peccatis. Quia dicit Apoſtolus, *quod manifeſta ſunt opora carnis, quæ ſunt fornicatio, homicidium, ebrietas, ira, rixæ, inuidiæ.* Et ſequitur. *quoniam qui talia agunt, digni ſunt morte.* Vnde ſicut benè agentes ex manifeſtis operibus iudicamus dignos amore, ſic ex malis manifeſtis iudicamus dignos odio. Sed tamen finaliter ignoramus, qualiter vnuſquiſque finem ſuum concludet, cum ſemper videamus mutationem in vtriſque, quia quidam de malo reſurgunt ad bonum, & boni de bono cadunt ad malum. Solus Deus talia *Eccl.11.* nouit; nobis ſunt abſconſa: *Mirabilia enim* *Eccl.16.* *opera altiſſimi ſolius, & glorioſa & abſconſa,* inquit Eccleſiaſt. Et iterum: *Plurima illius opera ſunt in abſconſis.* Sed dicet quis. Nonnè quilibet homo vel eſt in gratia vel in peccato; Si in gratia, dignus eſt amore; Si in peccato, dignus eſt odio, & ſic de quolibet homine ſcitur. Reſpondeo quod de quolibet homine ſcitur hoc in generali, ſed de nullo in ſpeciali poteſt hoc ſciri. Sed adhuc dices: tamen Apoſtolus dicit. *Spiritus ſanctus reddidit teſtimonium ſpiritui noſtro, quod filij Dei ſumus.* Si igitur filij Dei, ſumus igitur digni amore. Item Apoſtolus dicit ibidem. Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti; ergò ipſe ſciuit quod eſſet dignus amore, qui ſe ſciuit in charitate. Itẽ, nihil eſt certius homini, quam ſua fides; ſi igitur homo eſt in fide formata, ipſe ſcit ſe dignũ amore; ſi non; igitur ſcit ſe dignum odio. Itẽ quilibet ſcit de ſeipſo, vtrũ ipſe dimitteret omnia propter Deum, aut non. Si ſcit; igitur ſcit ſe amore dignum; ſi non, igitur dignus eſt odio. Item poteſt quis ſcire de ſe, dum eſt in peccato mortali, aut cum proponit peccare; mortaliter igitur poteſt ſcire, ſi eſt odio dignus. Ad iſta eſt dicendum breuiter, quod nullus poteſt ſcire an ſit dignus amore diuinę prædeſtinationis, an odio præſcientiæ eius, quia dicitur Rom. 9. Antequam nati eſſẽt illi fratres Eſau & Iacob, dictum eſt de eis. Iacob dilexi, Eſau autem odio habui. Hoc ergò ſolus Deus ſcit. Secundò dicendum quod conſiderando merita noſtra non poſſumus certam & determinatam notitiã de hoc habere, an propter illa opera & merita noſtra digni ſimus amore vel odio, tamen benè poſſumus coniecturalem notitiam de hoc habere per aliqua ſigna. Et primo an odio dignus ſit homo, poteſt exiſtimare ex octo ſignis. Primum eſt proſper ſucceſſus continuus in tẽporalibus, qui ſecũdũ Amb. eſt ſignũ dãna-

tionis: ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Quando prosperitatem habet malus, malum capitis sui est. Cum enim pro illis paucis bonis retributionem hic accipit, illic iam plenius punietur. Secundum est prosperitas in peccatis, hoc est, quod talis habet prosperitatē ad peccandum, quando vult, & quid vult, potest implere pro sua voluntate. Si vult inebriari, adest sibi potus sufficiens. Si vult fornicari, habet opportunitatem sine omni impedimento, & sic de alijs. Tertium signum quia nihil se sentit pati, & si patitur tamen impatientur. Quartum recidiuatio frequens & resumptio peccatorum post confessionem. Sicut ille qui recidiuat in eandem infirmitatem, signum est quod morietur. Quintum est incurabilitas scripturæ, sicut nolle audire vel obsequi dictis euangelicis & sanctorum doctorum.

Ioan. 8. *Qui ex Deo est verba Dei audit.* Et sequitur, *propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.* Sextū ingratitudo de beneficijs acceptis, vel quando putat ea suis meritis data. Septimum, non cessatio à peccato, seu continuatio peccati, hoc enim signū est quod talis caret custodia Dei. Octauum est propria voluntas, quando omnia vult habere ad placitum & voluntatem; non vult corrigi sed ad nutum blandiri.

Eccles. 21. *Qui odit correctionem vestigium est peccatoris.* Hæc omnia sequitur odiū bonorum, quando talis odit quemlibet hominem bonum, etiam qui nunquam læsit, & nulli bonitati acquiescit nisi inuitus vel fictus ex apparentia humana. Hoc fuit signum ab initio omnium damnatorum. Sicut Cayn qui odiuit Abel iustum, ergo occidit eum. Et Esau Iacob, & Ismael Isaac, & Iudas Christum. Vnde reprobi dicunt illud Sap.

Sap. 2. *Circumueniamus iustum, quoniam contrarius est operibus nostris; grauis est nobis etiam ad videndum.*

Signa salutis. Ex aduerso autem sunt alia signa salutis. Primò voluntaria paupertas aut in effectu, vt quando diues multum sibi ab vsu victus

Matth. 5. subtrahit & more pauperum viuit. *Beati pauperes spiritu &c.* Vult enim Deus vt pauperes simus. Nam ipse solus paupertatem amauit in seipso, & in matre sua, & in Apostolis. Ita pauper fuit quod natus vilibus pannis inuolutus, pauper natus, in paupertate vixit, hospitium proprium non habuit, pauper mortuus &c. Secundum humilitas in actibus virtutum, cum quis multa facit pro Deo, nihil tamen existimat se fecisse, dicens se seruum inutilem. *Luca.* Tertium est impedimentum in nobis, vt cum quis tempore tentationis impeditur ne perficiat quod intendit secundum illud. *Sæpiam viam tuam spinis.* *Oseæ* Quartum est continuus profectus in bonis, cum quis semper desiderat proficere. *Ibunt de virtute in virtutem.* *Psal.* Quintum est patientia in aduersis, vt si quis ea quæ patitur, iuste se pati arbitratur. Iuxta illud. *Merito hæc patimur, quia peccauimus.* Sextum est obedientia verbi Dei, cum quis nititur implere quæ audit in sermone & delectatur in audiendo. Septimum est reuerentia ad sacerdotes. Signum est enim reuerentiæ ad Dominū quando eius ministri honorantur. Octauum est gaudium de bono proximi. Perfecta .n. charitas cōgaudet veritati. Verum licet ex his possit homo existimationem recipere an sit in odio vel gratia, tamen semper debet timere, quia dicitur *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum.* Licet ergo homo sciat se amore dignum *quando eum cor eius non reprahendit,* tamen timendum est, *1. Ioan.* *quia Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vana sunt.* Maximè etiam ex quo *Isa. 64* omnes iustitiæ nostræ sunt sicut pannus menstruatæ. Vnde Greg. *Ideò homo debet timere, quia et si recta se agere intelligit, sub districto tamen examine quo tendit ignorat.* *Greg. Mor.* Vnde infero ex his, quod licet homo iuste agat, non tamen certus esse potest quod amore dignus sit, etiam si perseuerat in iustitia sua. Nam. *Quis hominum intelligere potest viam suam?* *Prou.* quasi diceret, nullus. igitur nullus glorietur de iustitia sua; nec aliquis desperet de malitia sua, quia erunt nouissimi primi, & econuerso. *Matth. 20.* Et ista causa quare sustinemus multos malos, quia non desperamus de eis. Ista est etiā causa quare Deus voluit hoc nobis esse incertū, vt nullus de bonis operibus extollatur, nec de peccatis desperet. Nā Iudas apparebat bonus, & finaliter dānatus est, latro malus & finaliter saluatus est. Hoc est ergo primū quod Deus voluit nobis esse occultū. Secundo nescimus quan-

quādo aut quomodo de hac vita exibimus. *Nescit homo finē suū, sed sicut pisces capiūtur hamo, & aues cōprehēduntur laqueo, sic hoīes capiūtur in tēpore malo*, scilicet mortis quia homo credēs se viuere rapitur morte, id est, tēpore malo, scilicet mortis vel cuiuscūque aduersitatis: *Viro cui abscondita est via & circumdedit eum Deus tenebris*. Sunt autem tria incerta circa mortem, scilicet tempus, quia nescimus an in æstate vel in hieme, in die vel in nocte; mane vel sero. Locus quia nescimus an in domo vel in campo, an in patria vel extra. Vnde Seneca: *Nescis quo te loco mors expectat, tu quoque in omni loco eam expecta*. Tertio qualitas, quia nescimus quo moriemur, an igne vel aqua; an ferro an subito, vel successiue, vel casu, vel naturali morte. Sed diceres, Deus vult omnes homines saluos fieri, igitur deberet eis notificare finem, vt melius se præpararent ad ipsum, ergò malè quia abscondit hoc. Vnde Propheta petijt. *Notum fac mihi Domine finem meum*. Respondeo secundum Gregorium 12. moralium tractans illud Iob. 15. Cunctis diebus suis impius superbit, & numerus annorum eius incertus est. Vbi dicit. Ad hoc enim conditor latere voluit nobis finem nostrum, vt dum sumus incerti quādo moriamur, semper ad mortē parati ad finem inueniri debeamus. Hæc ille. Non ergo putandum est Deum male in hoc fecisse quod diem illum, id est, nouissimum nobis occultat, quia per hoc nos à multis malis præseruat, semper præparari facit & in bonis exerceri operibus. Tertio nescimus quando coram districto iudice in nouissimo die astabimus. *De die autem illa nemo scit neque angeli Dei in cœlo*. Illam autem diem voluit esse incertam vt secundum Greg. habeatur semper suspecta, & nos ad eam semper præparemus.

III.

Dominus vester venturus est. Certe terribile verbum peccatoribus, contra quos Deus rex cœli & terræ venturus est ad damnandū eos, licet sit solatiosum bonis quod Dominus eorū venturus est ad præmiandū eos. Maxime ergo debēt timere peccatores audientes, quia Dominus eorū ad iudiciū venturus est ad eos, vel in morte cuiuslibet specialiter, vel in nouissimo die generaliter ad omnes. Et hoc propter tres causas quæ erunt in Christo tanquam iudice seuerissimo & iustissimo. Erit enim iste Dominus sicut iudex inflexibilis. Secundo infugibilis. Tertio infallibilis. Et ideo aduentus eius ad iudicium erit tremendus.

Christum iudicem timebunt peccatores tres ob caussas.

Erit inflexibilis, quia nullus poterit eius flectere iustitiam. Iuxta illud psalm. *Iustus es Domine & rectum iudicium tuum*. Et iterū. *Cognoui Domine, quia æquitas iudicia tua*. Psal. 118.

Tanta autem erit iustitia eius quod etiam iustitias iudicabit. Iuxta illud psalm. *Cum accepero tempus ego iustitias iudicabo*. Psal. 74.

In primo aduentu Christus non accepit tempus iudicandi sed miserendi, de quo dicitur. *Tempus miserendi aduenit*. 2. Cor. 6. Ecce nunc tempus acceptabile. Sed cum dicit quod iustitias iudicabit, terribile verbum, quia non solum peccata iudicabit, sed etiam bona opera examinabit. *Colabit filios Leui. Colabit*, id est, examinabit districtus iudex. Malach. 3.

Erit infugibilis, quia nullus poterit effugere suam vindictam. Vnde psalm. *Dixi iniquis nolite loqui aduersus Deum iniquitatem. Quia neque ab oriente, neque ab occidente, neque à desertis montibus, quoniam Deus iudex est*. Psal. 74.

Non erit locus fugiendi quia Deus vbique est. Psalmist. *Quo ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam. Si ascendero in cœlum tu illic es, si descendero ad infernum ades. Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris. Etenim illuc manus tua deducet me*. Psal. 138.

Vnde dicit Gregorius. Fugiendi via deest, quia ille iudicabit qui vbique est. Ecce Dominus cuius potestas est infugibilis. *Erit iste Dominus vt iudex infallibilis*. Non enim est sapientia creata quæ falli potest vel corrumpi precio, vel fauore vel timore. In ipso enim sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi, & ipse nouit abscondita cordis nostri, *quia omnia nuda & aperta sunt ei*. Hebr. 4.

Ideò decipi non potest, quia sibi nihil occultari potest. Nō igitur falletur Arist. Syllogysmis vel Platonis demonstrationibus & probationibus; non Socratis argumentis, vel legislatorum allegationibus; non iuristarum rationibus, sed faciet iudicium in iustitia & iudicio, &

omnia in veritate iudicabit. Nos igitur chariſſimi tanti Domini aduentum ſtudeamus bonis operibus præuenire, & vt eius iuſtitiam tam diſtrictam valeamus euadere, laboremus nunc in eius gratia exiſtentes pro poſſe conſcientias noſtras præparare, vt tunc poſſimus in omnibus perfecti ſtare in regno cælorum: ad quod nos perducat pater & filius & ſpiritus ſanctus. Amen.

DE SANCTO NICOLAO

SERMO II.

Seruus fidelis & prudens. Matth. 24.

AMBROSIVS in ſuo libro paſtorali dicit, quod nihil in hoc ſeculo excellẽtius ſacerdotibus, nihil ſublimius epiſcopis reperiri poteſt. Nec immeritò, quia honor & ſublimitas epiſcopalis nullis poterit comparationibus adæquari. Et ponendo exemplum dicit. Si regum fulgori compares & principum diademati, longè erit inferius, quam ſi plumbi metalla ad auri fulgorem compares: & dans huius rationem dicit, quia principes & reges huius ſæculi colla ſubmittunt genibus ſacerdotum, & deoſculata eorum veſte ſe credunt communiri. Hæc ille. Et iterum: magna ſublimitas magnam debet habere cautelã: honor grandis grandiori debet ſollicitudine circumuelari; quia cui plus creditur magis ab eo exigitur. Hinc eſt quod difficile eſt inuenire talem epiſcopum, qui ſicut præeſt dignitate, ita præſit & ſanctitate: & ideo merito poteſt hodie quæri de talibus, quis eſſet talis prælatus, qui eſſet ſeruus fidelis & prudens ſicut fuit beatus Nicolaus. Nec miretur quis, me hodie ita de talibus quærere. Si enim ſaluator quæſiuit inter familiam ſuam, quam ipſe ante mundi cõſtitutiõem elegerat, vt eſſent ſancti & immaculati in conſpectu eius in charitate, de quibus ipſe dixit. Ego vos elegi de mundo; quantò magis hodie poteſt quæri, quis ſit ſeruus fidelis & prudens, quando nunc multi eligunt ſeipſos per impreſſionem vel ingeſtionem propriam vel amicorum potentiam, & quando ſibi aſſumunt dignitates propria temeritate, non vocati tanquam Aaron. De quibus meritò quęritur, quis ſit ſeruus fidelis & prudens, qualis fuit beatus Nicolaus, qui à ſpiritu ſancto fuit electus, & ſicut dignitate, ſic morum ſanctitate ſedi epiſcopali præſedit: de quo dignè verbum noſtri thematis proponitur, quod ipſe eſt ſeruus fidelis & prudens. In quibus verbis tria tanguntur, à quibus beatus Nicolaus meritò commendatur. Primò commendatur ab humilitate, cum dicitur, *Seruus.* Secundò à fidelitate, cum dicitur, *fidelis.* Tertiò à ſagacitate. cum dicitur: *prudens.* Quę tria licet in quolibet fideli debent eſſe, tamen maxime in prælato. Per primũ enim debet habere ſe rectè, quoad Deum, per ſecundũ iuſtè quoad proximũ, per tertium ſanctè quoad ſeipſum.

I.

Ab humilitate commendatur B. Nicolaus, cum dicitur, *ſeruus.* Seruus nomen ſubiectionis eſt. & ſic humilitatis. Vnde Eph. vi. *Serui obedite Dominis.* Et: *Serui ſubditi eſtote in omni timore Dominis, non tãtum bonis ſed etiam diſcolis.* Ecce humilitas. Rarum eſt inter Chriſtianos inuenire humilitatem erga Deum: igitur meritò quærit; Quis putas eſt ſeruus? rarius autem inter prælatos, Serui varij. Igitur magis quęritur inter eos, quis putas eſt ſeruus? Sunt autem multiplices ſerui, ſed nullus eorum eſt ſeruus Dei, niſi

nisi vnicus. Primus seruus insciens, ignarus, indoctus. *Qui autem non cognouerit voluntatem, Domini vapulabit paucis plagis.* Ecce ignorantia licet excusat à tanto, tamen non à toto. Multi sunt hodie qui dicunt, vtinam sciuissem hoc fuisse peccatum, non fecissem illud; sed ignoraui. Sed certè audiant tales *ignorans ignorabitur*. Quomodo enim excusatur per ignorantiam, qui quærere noluit, scire contempsit, consulere sapientem non curauit; imo quod detestius est, vbi potuit, vitauit tam in prædicatione, quam in confessione. Secundus seruus est sciens voluntatem Dei, sed inobediens. *Seruus sciens voluntatem Domini & non faciens eam vapulabit multis plagis*. Hic significat omnes malos Christianos qui audiunt multa in prædicatione, sed nolunt obedire; & ideo vapulabunt multis plagis; q^a profūdi^o ardebūt in supplitijs. Legitur de sancto Machario, quod inuenerit caput cuiusdam pagani in eremo, à quo cum quæreret an aliquę gentes essent profundius in inferno quam anima Attilæ pagani; respondit quod sic. Et cùm quæreret, quæ, respondit Christianorum malorum qui sciunt & non faciunt. Tertius seruus est piger. *Seruum inutilem mittite in tenebras exteriores.* Et hoc dictum est illi seruo qui talento sibi credito à Domino nihil sup lucratus est. Attendant diuites nihil facientes talētis suis. Attēdant docti qui non prædicant. Attendant fortes qui Deo seruire negligunt. Et si iste damnatus est, quia non est lucratus, qui tamen pecuniam Domini restituit; quid fiet de illis, qui non solum non lucrantur, sed etiam totum consumūt & nihil restituunt Deo, sed dissipant, sicut malus villicus. Quartus seruus voluptuosus: *Si dixerit in corde suo malus seruus, moram facit Dominus meus: manducet autem & bibat & incipiat conseruos suos percutere, veniet Dominus eius die qua non sperat. & hora, qua non credit, & diuidet eum à se & à suis Angelis, partemq; eius ponet cum hypocritis*, id est, *cum dæmonibus*. Hic significat voluptuosos Christianos, qui se asserunt esse Christianos, sed in delicijs more paganorum viuunt frangentes ieiunium, immò etiam non seruantes sextam feriam. Prou. 19. dicitur. *Non decent stultum delitiæ.* Et hoc ideò, quia non est seruus maior Domino suo: cū ergò Christus tēperatus fuerit, quare Christianus vult esse delitiosus. Quintus seruus nequam, de quo Matth. 18 *Serue nequam omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me.* Hic significat iracundos & crudeles Christianos, qui nolunt citò dimittere iniurias proximis. Sed quid dicitur de isto seruo? *Iratus Dominus eius tradidit eum tortoribus quoadusque redderet vniuersum debitum.* Sextus seruus indecenter seruiens, sicut ille qui vult seruire duobus contrarijs. De quo Matth. 6 *Non potestis Deo seruire & Māmonæ.* Hoc notāt Christiani qui miscēt bonis mala, ieiunant & inebriantur; dant eleemosynas, sed committunt vsuras, similes crocodilo qui occidit hominem & plorat super illum. Septimus seruus est humilis & timidus seu timoratus, de quo dicit Apostolus *Serui obedite Dominis carnalibus cum timore & tremore in simplicitate cordis sicut Christo: Non ad oculum seruientes quasi hominibus placentes, sed vt serui Christi facientes voluntatem Dei ex animo bono, cum bona voluntate seruientes sicut Domino & non sicut hominibus.* Ecce quomodo præceperit Apostolus seruire Dominis temporalibus? Quanto magis Deo omnipotenti. Inter omnes tamen istas conditiones, principalis est timor & tremor. Vnde in psalm. *Seruite Domino in timore & exultate ei cum tremore.* Scimus enim quia timor humiliat; vnde qui seruit ex timore reuerentiæ humiliatur veraciter, & tunc est gratum Deo seruitium, quando cum reuerentia exhibetur. In hoc deficiunt superbi, quia non seruiunt reuerenter, vt patet in Lucifero. Et quia Angelis non pepercit, quomodo superbis, vt dicit Petrus in canonica sua. Sed notanter dicit cum timore & tremore vt excludat negligentiam & præsumptionem. Qui enim timet, nihil negligit; & qui tremit, non præsumit. Quando enim homo timet vermem conscientiæ qui erit in inferno, & ignem corporalem gehennæ, de quibus Isaiæ vltimo; tunc incipiet cum timore & tremore seruire Deo. Sed forte dices, quare debemus seruire Deo? Respondeo quod tribus de causis: videlicet quia iustum est, quia honestum est, quia vtile est. Iustum est vt seruiamus

Seruus nequam.

Seruus indecenter seruiens.

Seruus humilis & timoratus.

Hebr. 6.

Psal. 2.

Seruiendum Deo, quia iustum, honestum, & vtile.

ei; quia nos fecit; quia nobis seruiuit; quia nos emit. Nos fecit. Psalm. *Scitote quoniam Dominus ipse est Deus, ipse fecit nos.* Et quantò dignius nos creauit, tantò deuotius debemus ei seruire. Seruiuit omnibus nobis per totum tempus vitæ suæ, & operatus est salutem in medio terræ. *Seruire me fecistis in peccatis vestris.* Et quantò indignius fuit istud seruitium, comparatum eius dignitati, scilicet curare infirmitates & immunditias nostras, tantò deuotius debet esse seruitium. Præterea emit nos. *Empti estis pretio magno.* Quantò præstãtiori precio nos emit, tantò deuotius debemus ei seruire. *Non corruptibilibus auro & argento empti estis.* Secundò est honestum seruire tantò Domino. *Cui seruire regnare est*; cuius seruitium quanto subiectius & humilius fuerit, tanto est magnificentius, & per consequens summa libertas est. *Gloria magna est sequi Dominum suum.* Tertiò vtile est. *Volo pater vt vbi ego sum, illic sit & minister meus.* Ecce quanta vtilitas seruiendi Deo omnibus generaliter; sed specialiter prælatis & episcopis, quibus specialis merces reseruatur; ideò ipsi debent deuotius seruire Christo, exemplo sancti Nicolai, qui in omnibus se exhibuit vt ministrum Christi seruiendo Deo in timore humilitatis: quæ virtus magis commendat prælatum, quã aliæ virtutes, quia, *subtilissima res viuendi est culmen tenere, gloriam reprimere; esse quidem in potentia, sed nescire potentem se.* ita Gregorius. Et Bern. In alto posito non alte sapere, difficile est & omninò inusitatum, sed quartò magis inusitatum tantò gloriosius. Hæc ille. Hoc benè ponderauit beatus Nicolaus, qui vt de eo legitur semper humilem Christi seruum se professus est. Deprehensus enim à conciue suo, cuius filiabus proiecit massam auri, & interrogatus, quis esset, respondit, Nicolaus seruus Christi. Sic & circa electionem deprehensus per quendam sanctum episcopum interrogatus, quis esset. Respondit, Nicolaus seruus Christi. Bonus seruus qui sic Domino seruiuit cum timore, & exultauit ei cum tremore, vt inde hodie gaudeat coronatus gloria & honore.

Isa. 43. 1. Cor. 6. 1. Pet. 1. Gregor. Eccl. 23. Ioan. 12. Greg. 7. moral.

II.

Fidelitas serui ad Dominum in multis consistit, quæ his versibus continentur. *Incolume, facile, tutumq; possibile, honestum, Vtile, consilium, fidus, dabis auxiliumq;.* Qui sic exponuntur. *Primò* requiritur in seruo vt intendat incolumitatem Domini, hoc est, nè illud, quod facit, sit in damnum Domini; sicut venenum, infirmitas, mors & omnes corporis læsiones. Moraliter seruus Christi tunc est fidelis quando omnia nocumenta animarum & corporum a fidelibus Christi procurat amoueri. Nam Christus omnia quæ fuerint eius pauperibus facta, sibi reputabit impensa. *Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* *Secundò* vt procuret ita bonum Domini sui, nè faciat illud difficile, quod potuit esse facile. Moraliter. Deo valdè facile est conuertere peccatorem, quando vult peccator, quando autem non vult, difficile multum est. Nam secundum Augustinum facilius est Deo creare cœlũ & terram, quam peccatorem contra velle suum reducere ad viam veritatis. Qui ergò disponit hominem aliquem ad conuersionem ad Deum, procurat facilitatem Deo conuertendi ipsum, quod fit per doctrinam & exemplum. *Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam suam.* Econtra verò dicitur. *Qui scandalizauerit vnum ex pusillis istis, expedit ei vt suspendatur in collo eius mola asinaria & demergatur in profundum maris.* *Tertiò* debet obseruare diligenter consilium Domini sui, nè in aliquo prodat consilium, quod posset nocere castris, villis vel ciuitatibus eius, in quibus ipse posuit tutelam suam. Ciuitas Christi Ecclesia militans est, de qua Matth. 5. *Non potest ciuitas abscondi.* Hanc ciuitatem prodit, qui indignis & hæreticis reuelat secreta fidei, cum Dominus dicat: Nolite proijcere margaritas ante porcos. In signum huius saluator à Pilato interrogatus, *non respondit ei quicquam, ita vt miraretur præses vehementer.* *Quartò* seruus intendere debet, vt non faciat Domino impossibile quod alioquin erat possibile. Sic moraliter, licet omnia Deo sunt possibilia: *Non erit impossibile apud Deum omne verbum*; tamen quodammodò Deo videtur impossibile illud, quod salua iustitia non potest facere; vt peccatorem inquinatum

tum peccatis saluare: & ideo qui prædicaret peccatoribus semper de misericordia & nunquã de iustitia, faceret Deo de possibili impossibile. *Quintò* debet intendere vt non faciat contra bonũ Domini honestũ: Honestas autem Domini consistit in vxore illius, in filijs, in affinibus, per quos fama Domini augetur. Vxor Dei est gloria eius, de qua ipse dicit. *Gloriã meã alteri non dabo.* Vnde cantabant Angeli gloriã Deo. Et Apostolus; *Soli Deo honor & gloria.* Filij Dei sunt oẽs fideles qui credunt in nomine eius. *Dedit eis potestatẽ filios Dei fieri.* Affines sunt qui faciunt volũtatẽ eius, Iuxta illud. *Qui fecerit voluntatẽ patris mei, qui in cœlis est, ipse meus pater soror & frater est & mater.* Qui ergò aliquid facit quod est in detrimẽtũ gloriæ Dei, vel impedimentũ Christi fideliũ, vt puta nocet eis in corporalibus vel in spiritualibus, ipse violat fidelitatẽ. *Sextò* debet intendere vt non faciat contra bonũ Domini vtile. Vtilitas Dei est salus nostra, nõ quod ipse ea indigeat, sed quod nos indigeamus ea; quã qui impedit, infidelis est seruus; vt sunt hæretici & alij qui salutẽ impediũt animarũ. *Septimò* debet intẽdere, vt det consilium salubre Domino. Et licet Deus nõ indigeat consilio nostro; *Aut quis consiliarius eius fuit?* tamen hoc sibi reputabit factum quod fuerit suis impensum. Qui ergò nõ solũ ad præcepta sed etiã consilia inducit alios, vt ad seruandam virginitatẽ, paupertatẽ, obedientiã, ille est fidelis, sicut Paulus, qui dicebat de se. *De virginibus præceptum Domini non habeo, cõsiliũ autẽ do tãquam misericordiã consecutus à Deo, vt sim fidelis.* Reuera talis fuit beatus Nicolaus qui omnia quæ ad laudem & honorem & gloriam Dei pertinent in membris Christi & suis fidelibus procurauit, ideoque de ipso meritò dicitur, quod fuit seruus fidelis.

III.

S. Nicolaus commendatur à prudentia, cum dicitur. *Et prudens.* Est autem prudẽtia, vt dicit Tullius, memoria præteritorum, intentio præsentium, & præuisio futurorũ. Istã prudentiã debet habere seruus Christi, vt memoretur propria peccata, & cognoscat Dei beneficia, & præuideat Dei iudicia. Est aũt quadruplex prudentia Christi seruis necessaria; scilicet legaliũ statutorũ, temporaliũ thesaurorum, personaliũ meritorũ, regaliũ respõsorum. Primã prudẽtiam tenentur seruare reges, principes, prælati, iudices, consiliarij, & ministri, vt videlicet leges iustæ instituantur, quæ cõmunes tã diuitibus, quã pauperibus ostẽdantur. Hæc aũt prudentia debet esse de thesauro sacrę scripturæ: Lex. n. quę obuiat sacræ scripturæ, nullius debet esse momẽti *Sicut dicitur in Canone dist.* 10. *Non licet.* Et ratio, quia dũ mensura cælestis dispositionis exceditur causatur contumelia disponentis. De thesauro igitur sacræ scripturæ debet sumi prudẽtia legaliũ præceptorũ & statutorũ, sine quibus impossibile est pacẽ habere inter homines. Onias videbat, quia sine legali prouidẽtia esset impossibile pacẽ rebus dari, vt dicitur 2. Mach. 4. Secundã prudentiã habere tenentur Ecclesiastici prælati pro pauperibus sustẽtandis. Ipsi. n. sunt spirituales ministri Chrsti qui de ipsius patrimonio familiam eius tenentur sustentare. Vnde Bern. *Res pauperũ pauperibus nõ dare, est sacrilegiũ cõmittere.* Terria prudentia est personaliũ meritorũ, ad quã oẽs obligantur; de qua Apostolus; *Nolite esse prudẽtes apud vosmetipsos, nulli malũ pro malo reddentes, prouidentes bona* non tantũ corã Deo, sed etiã corã omnibus hominibus. Bona dicit, vt eleemosynas & pia opera, de quibus videre est exemplum mercatorũ. Transferamus ergo bona temporalia nostra per alios de nũdinis præsentis vitæ ad statũ gloriæ: sic enim nobis saluator eundo in cælũ dixit. *Negotiamini dũ venio.* Fatuus esset qui sentiens se spoliandum venientem de nundinis in via, non committeret ad cambium. Quartam prudẽtiam tenetur quilibet pro seipso seruare in iudicio. Iuxta illud; *Vtinam saperent & intelligerent ac nouissima præuiderẽt,* Nouissima sunt mors, iudiciũ, cælum, & gehenna, de quibus homo in præsenti debet præuidere quid respondeat ad interrogata. Vnde Iob. *Quantus sum ego vt respondeam ei.* Benè iste prouidebat de futuro. Sic & beatus Nicolaus fecit, qui fuit fidelis & prudens seruus, quia statuta legalia iuxta formam legis diuinæ regulauit. Nam quos sententia iudicis innocentes plecti decreuerat, iuxta sanctiores leges legales ipse accurrens reuocauit. Secundo, quia

2. Mach. 4. — *Bern. lib. 4. ad Eugeniũ cap. 7.* — *Rom. 12.* — *Luca. 19.* — *Deuter. 32.* — *Iob. 9.*

regis æterni thesauros pauperibus fideliter dispensauit. Tertio quia multa bona merita sibi pro tēporalibus cōparauit. Quartò, quia ita vixit, vt in die nouissimo ad interrogata Dei audacter respōderet. Iuxta illud. *In memoria æterna erit iustus, ab auditione mala nō timebit.* Mala auditio; Ite maledicti in ignē æternum. Bona vero; Venite benedicti patris mei, percipite regnum vobis ab initio creatum: ad quod nos perducat Pater & Filius & Spiritus sanctus. Amen.

Psal. 111.

DE CONCEPTIONE B. MARIAE VIRGINIS.

SERMO I.

Pulchra vt luna, terribilis vt castrorum acies ordinata Cantic. 6.

Augus**t**. in quodā sermone ita inquit; Adest nobis dilectissimi dies beatæ Mariæ Virgini dedicatus, & ideò gaudeat terra nostra tātæ virgini debitum obsequium exhibendo. Hæc enim est flos campi, de quo ortum est preciosum lilium conuallium, per cuius partum mutatur natura, prothoplastorum quo deletur culpa. Hæc ille. Ex quo patet quod festū Mariæ quodlibet debet esse maximę reputationis apud Christi fideles vltra cæteros sanctos, præsertim cum per eam magis, quam per sancti cuiuscunque meritum nobis gratia inuēta sit apud Deum. Vnde Ansel. in contēplationibus suis dicit, eam aulam vniuersalis propiciationis, & generalem causam reconciliationis, vas & templum vitæ & salutis vniuersorum. Et quia, vt dicunt iura, quod cōmune est omnib⁹; ab omnibus debet approbari, & per consequens venerari & celebrari, ideò festiuitas tantæ Virginis merito est appetenda, venerāda, & cunctis sæculis prędicanda: maximè autē illa festiuitas, quę magni beneficij à Deo exhibiti est memoria, cuiusmodi ē festū sāctificationis seu cōceptionis, quod hodie agitur à Christi fidelibus. In quo Ecclesia cum Christi fidelibus Virginem gloriosam hodie in sanctificatione eius prædicat, pulchram vt lunā hisce verbis; *Pulchra vt luna.* In quibus verbis Beata Virgo tripliciter commendatur, propter tria virgini Mariæ appropriata. *Primo* modo cōparatur lunæ ratione nominis, quod habet ex impositione. *Secūdo* cōparatur lunæ ratione pulchritudinis, quā habet ex solis irradiatione. *Tertio* comparatur lunę ratione virtutis, quam exhibet in recepti luminis diffusione.

Propositio.

I.

Virgo gloriosa commēdatur ex comparatione lunæ ratione nominis ipsius lunæ; appellatur autem luna triplici nomine, dicitur enim luminare minus. *Fecit Deus luminare minus vt praeesset nocti.* Luminare minus quod minuitur. Secundo dicitur regina cœli. Vnde Hiere. *Sacrificemus regina cœli.* Tertiò appellatur vas castrorum. *Vas castrorum in excelsis in firmamento cœli resplendēs.* In primo significatur meritum perfectę humilitatis. Sicut enim luna est minor corpore omnibus stellis cœli excepta illa quæ est soli coniuncta, sc. Mercurio; ita Beata Virgo omnibus sanctis humilior excepta humana natura vnita soli diuinitati. Ideò quātò plus habuit de humilitate in terra post Christum, tantò plus de fælicitate habet in cælis post eum. Si autem volumus comparare corpus lunæ ad solem, tunc expressior erit figura pręsentis solennitatis. Nam sicut luna est inferior loco & dignitate; ita Virgo Beata inferior est in sua conceptione filij Dei conceptione, natiuitate & omnibus alijs. Et ideò supposito isto, quod nō sit concepta in orginali peccato, vt quidam piè credunt, tamen adhuc nō æquiparatur, nec assimilatur Christo in omnibus. Dicit enim Ptolomeus in Almagesti propositione. 18. Quod sol excedit lunam quadragies octies; Sic Christus excedit Virginem matrem suā sua cōceptione & natiuitate. Ille. n. de virgine conceptus, ista quia de coniuge. Secūdo ille de-

ille de Spiritu sancto, hæc de viro. Tertio quia sanctificatio Christi in conceptione fuit plenior, quam Mariæ, eò quod ab instanti conceptionis fuit anima Christi beata, non tamen sic Mariæ. Et ideò patet illorum proteruia & durities, qui nolunt concedere illam conceptam sine originali peccato, timentes eam per omnia assimilari Christo, ac per hoc metuentes offendere maiestatem singularem Christi, si eam illi in conceptione assimilent; quia etiā dato quod sic esset concepta, non tamen per omnia similis esset Christo, sicut supra dictum est, eò quod Christus respectu ipsius se habet vt sol ad lunam, quæ maximè distant à se inuicem magnitudine, loco, & dignitate. In secundo nomine insinuatur præconium regiæ maiestatis & dignitatis. Sicut enim luna post solem tenet principatum in cælo æthereo, ita & Beata virgo post Christum dominatum possidet in cælo empyreo. Vnde ipsa signatur in regina Hester, cui Rex concessit medietatem regni sui. Regnum Dei in duobus consistit, in iustitia & misericordia. Iustitiam reseruat sibi Iuxta illud; *Mihi vindictam & ego retribuam*: Sed misericordiam concessit dispensandam matri suæ. Vnde dicit Bern. quod Maria omnibus misericordiæ sinum aperit, nec est qui se à gratia eius abscondat. In tertio nomine insinuatur officium sedulę pietatis. vt enim luna dū noctis tenebras illuminat, deseruit existentibus in castris. Sic Maria pugnantibus in certamine vitiorum contra diabolum. Et ideo dicitur, terribilis vt castrorum acies ordinata. Nulla stella magis vtilis castrorum custodię quam luna, quia in luce eius facilior est custodia, defensio & pugna in nocte. Sic nullus sanctus ita est propitius hominib. ad pugnādum cōtra diabolū, & ad præuidēdū eius insidias sicut patrociniū huius virginis: Et ideò sicut luna specialiter præest nocti, sic beata virgo defensioni peccatorum in tenebris ignorantiæ errātium. Vnde dicitur. *Fecit Deus luminare maius vt præesset diei, & luminare minus vt præesset nocti, & stellas fecit & posuit in firmamento.* Luminare maius quod præest diei gratię, ē Christus, qui est verus sol iustitiæ ortus timentibus Deū. Quamdiu iste sol lucet per gratiā suā, tādiu est dies salutis. *Nox præcessit, dies autē appropinquauit: Ecce nūc tēpus acceptabile, ecce nunc dies salutis.* Rom.13. Luminare minus quod præest nocti peccatorū, virgo beata est, quæ per compassionem & misericordiam suam plus adiuuat peccatores quā cæteri sancti. Luna habet singulare dominiū super mare, quantum ad augmentū eius, vt dicitur, primo, metheor: Sic virgo habet potestatem augendi contritionem & deuotionem in amaritudine peccatorū. In comparatione autem Mariæ alij sancti dicuntur stellę. & ideò addit: *& stellas posuit in firmamento.* Sicut .n. stellæ habet multiplicē distinctionem & multiplicem effectum, sic & Sancti. Aliæ enim sunt alijs clariores, aliæ alijs viciniores; aliæ alijs altiores; aliæ alijs velociores: aliæ alijs efficaciores. Vnde Apostolus, *stella differt à stella in claritate.* 1.Cor.15. eodē modo est de Sāctis respectu Dei, quia quidā sūt clariores in cognitione diuinitatis & viciniores Deo; alij altiores speculando & videndo Deum; alij velociores ad iuuandum nos; alij efficaciores in exhibēdo nobis beneficia. Sunt & aliæ stellæ, quæ sunt fixæ in firmamento, & mouētur cum eo. Hæ significant angelos, qui sēper mouentur ad motū voluntatis diuinæ. Aliæ præcedunt mane solem, vt stella matutina, quales fuerūt prophetæ prenūciātes Christi natiuitatem. *Quasi stella matutina in medio nebulæ.* Eccl.50. Aliæ coniunctæ soli, vt patriarchę, qui per opera misericordiæ fuerūt coniuncti Deo. Aliæ currunt contra firmamentum, & significant Apostolos, qui currunt per doctrinā cōtra mundum istum, nè ruat. *Qui ad iustitiā erudiūt multos, fulgebūt quasi stellæ in perpetuas æternitates.* Dan.12. Aliæ sequuntur solē, vt est Hesperus Hæ significāt martyres, qui per martyrij passionem secuti sunt Christum. *Vestigia eius secutus est pes meus.* Iob.23. Et saluator. *Tollat crucem suam & sequatur me.* Matt.16. Aliæ dicuntur erraticæ, quia modo istam, modo illam tenent viam: & significant cōfessores qui diuersis vijs meruerunt merita æterna. Nam quidam in vita eremitica, quidam claustrali, quidam in statu laicali, quidam sacerdotali quidam ieiunijs, quidam orationibus. Vnde Baruc. Baruch.3. *Stellæ dederunt lumen in custodijs suis.* Alijæ sunt ita altæ vt obumbratæ à sole vix videantur.

dantur. Hæ significant virgines quæ singulare habēt meritū, & ita obumbrātur à sole Christo vt vix videantur: quia videntur ab hominibus nullius esse meriti, cum non faciant fructum ventris, iuxta illud, maledicta sterilis. Aliæ sunt stellæ, quæ non recedunt à stella maris, sicut currus, qui vocatur maior vrsa &c. Hæ significāt viduas, quę licet virgines nō sint, tamen sunt castæ, & adhærēt beatæ virgini quantum possunt per deuotionem specialem erga eam, vnde (Philip. 2.) Apostolus. *Inter quos lucetis sicut luminaria, verbum vitæ continentes*, id est, verbum Dei vita implentes. Aliæ sunt quæ faciunt viam per medium cœli lucidam propter multitudinem nimiam; & dicitur via lactea, seu galaxia; & significant coniugatas, quæ (Eccl. 43.) multæ sunt, vndè Eccl. *Species cœli gloria stellarum mundum illuminans in excelsis*, (Gen. 15.) Hoc promisit Dominus Abrahæ. *Suspice cœlum & numera stellas si potes: sic erit semen tuum.* Sic ergò patet primum principale, q Maria rectè comparatur lunæ, propter nominis impositionem; sicut enim Christus dicitur verus sol iustitiæ, sancti verò tàm in præsenti, quàm in futuro dicuntur stellæ; sic Maria inter Deum & homines, sicut inter solem & stellas tenet proprietatem lunæ quoad nominis eius virtutem.

II.

Luna recipit à sole sub triplici gradu pulchritudinem; siquidem pulchra est in principio quando est noua; in medio pulchrior, quando est plena; pulcherrima in termino, quando est soli coniuncta, licet nobis tunc non appareat: tunc enim magis perfunditur luce quam antè, vt probatur per Astronomos. Similiter B. virgo habuit triplicem gradum pulchritudinis à sole Christo: fuit pulchra in ingressu suæ conceptionis, quando anima eius ingressa est corpus; tunc enim fuit quasi noua luna, per donum gratiæ sanctificationis illustrata, quæ ipsam emundauit à macula origi- (Cant. 6.) nali; vndè miratur Salomon. *Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra vt luna?* Item fuit pulchrior in processu, velut luna plena in diebus suis, per donum gratiæ fæcundantis; tunc enim fuit mundata à fomite carnalis concupiscentię; sicut enim luna pulchrior in plenilunio est, quam in nouilunio, quando ex nulla parte est vacua lumine; sic & beata virgo in conceptione filij Dei pulchrior fuit, quando nulla sui parte vacua, sed plena diuinitate fuit; vndè dictum est ei, *Aue gratia plena*; sed pulcherrima fuit postea in egressu velut soli coniuncta per donum gloriæ eleuantis & beatificantis; sicut enim luna in coniunctione sua cum sole est clarissima, vtputa radijs solaribus illustrata magis, licet nobis non appareat, quia tunc habet lucem inaccessibilem; ita beata virgo quādò in assumptione sua fuit eleuata & soli inaccessibili iustitiæ Christo associata.

III.

Luna virtute luminis sui tria facit secundum philosophos in inferioribus; replet conchylia humidum augmentando; attrahit maria fœtidum humorem de profundo extrahendo; temperat adustum de nocte aëra, ardorem solis reprimendo; hæc sunt tria beneficia, quæ erant valdè necessaria habitantibus nobis in regione vmbræ mortis, quibus ad solatium est concessa; siquidem peccatores vacui erant gratia, & ideò indigebant repletione; ponderosi culpa, ideò indigebant eleuatione, & de profundo laci extractione; adusti iustitia diuina, & ideò indigebant diuinę iustitiæ temperantia per propitiationem; hæc tria facit beata virgo in nobis lumine & beneficio suæ gratiæ: primò replet conchylia, id est, corda nostra, gratiam nobis impetrando, vndè de ipsa dicit Angelus. *Inuenisti gratiam apud Dominum*. Nec dubium, quin nobis eam dicatur inuenisse, licet ipsa sola plena gratia dicatur extitisse, ac per hoc non sibi, sed nobis acquisisse; ideò ipsa comparat se aquęductui. *Ego quasi aquæductus exiui.* O quam optimam aquam gratiæ propinauit nobis ista virgo; certè talem aquam qui biberit, non sitiet in æternum, sed nunquid eam nobis in parcitate vel penuria propinat? certè non, sed in maxima copia; vndè ipsa de se dicit. *Transite ad me omnes qui concupiscitis me, & à generationibus meis adimplemini.* Non dicit bibatis, sed adimplemini ad copiā, & abundantiam, saturitatē, & plenitudinē; nec mirū: nō est

enim

enim gratia istius virginis sicut aliorum sanctorum, quibus Deus dedit ad gratiam sufficientiam, sicut dicitur de B. Stephano, quod erat plenus gratia; quod vtique fuit ad sufficientiam. Sed isti data est gratia ad plenitudinem: Vnde dicitur *Gratia plena.* Virgo Maria inquit D. Ambrosius, nullo genere virtutum caruit, cui Angelus plenitudinem nunciabat. Et concludit Bernardus super missus est, quod de plenitudine eius accepimus vniuersi. æger curationem; tristis consolationem; Peccator veniam; Iustus gratiam; & sic de alijs. Omnibus enim omnia facta est, & de plenitudine eius recipiunt vniuersi. Secundo, maria eleuat, & attrahit vaporem fœtidum, id est, culpam extrahendo. Vnde in Canticis clamat peccator ad eam dicens *Trahe me post te.* Tractus iste non fuit inuitus, aut molestus, sed valdè suauis, & dulcis. Vnde sicut mater attrahit puerum, vt post eam currat, ostendendo ei pomum, vel blandiendo manibus; sic hæc virgo ostensione exemplorum suorum attrahit ad se. Vnde in Canticis; *Curremus in odorem vnguentorum tuorum.* Odor vnguentorum sunt exempla virtutum in hac virgine, quibus illecti peccatores plus, quam exemplis aliorum sanctorum currunt per viam mandatorum, & semitam consiliorum ad Christum. Tertiò, hæc virgo est reconciliatrix inter Deũ, & peccatores. Vnde, sicut *nemo venit ad patrem, nisi per filium, vt dicit Saluator,* ita nemo ad filium, nisi per matrem. Et sicut nemo est aptior ad mitigandum iram patris contra filios degeneres sæuientem, nisi mater: ita nemo sanctorum est aptior ad intercedendum pro nobis ad Deum, sicut ista virgo, quæ cum Deo Patre meruit habere eundem Filium, cui non est fas, vt ei Deus Pater aliquid neget, ex quo Pater ei voluit dare vnigenitum filium, & dilectissimum. Vnde Apostolus. *Nonne cum illo donauit nobis omnia.* Similiter filius non poterit negare quicquam matri, à qua recepit omnia, quæ habet secundum sanctam humanitatem à matre. Sic nec spiritus sanctus poterit ei quicquam negare, qui in eã superueniens plenitudinem donorum illi non dubitatur contulisse. Adeamus ergò cum fiducia thronum gratiæ, vt gratiam consequamur per eam, & post hoc gloriam; ad quam nos perducat Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Amen.

Maria reconciliat.

DE SANCTO THOMA.

SERMO I.

Quia vidisti me Thoma, credidisti; Beati, qui non viderunt, & crediderunt. Ioan. 20.

INTER cætera homini necessaria ad salutẽ quatuor videntur præcipua esse hæc. *Primò,* vt homo sit gratus de beneficijs diuinis: Ingratitudo enim est vẽtus vrens, siccans fontẽ pietatis, vt dicit Bern. *Secundò,* vt sit seruus Dei vtilis, ne sit ira, & pœna dignus. *Seruum inutilẽ mittite in tenebras.* Vnde Prou. *Acceptus est regi minister intelligens. Tertiò.* Vt sit non solum seruus vtilis, sed etiam prudẽs, nè sit quasi gubernator sopitus in medio maris amisso clauo. Prou. 23 *Quartò,* vt sit seruus non solum vtilis & prudens, sed etiam fidelis, nè scilicet sibi vsurpet dominium, vel alteri quam debeat, reddat seruitium. *Euge serue bone, & fidelis.* Ista quatuor acquiruntur maximè per fidem, per quam homo primò cognoscit, à quo, quod habet, acceperit; & per hoc homo redditur gratus Deo. Secundò, per fidem cognoscit homo, sub quo Domino sit, & sic se sentit seruum, ad laudandum Deum, & operandum salutem propriam. Tertiò, per fidem cognoscit, quomodo in hoc mundo conuersandum sit, quid contẽnendum,

Matt. 25.

nendum, quid appetendum, quò tendendũ, quid amandum. Ecce prudentia. Quartò per fidem homo cognoscit, cui seruiendum est, & cui totum dominium attribuendum, & quod nulli alteri, quam Deo seruiendum est *Soli Deo honor, & gloria in sæcula.* Cum igitur tot, & tanta ex fide proueniant, meritò fides videtur homini esse necessaria ad salutem, ad quã, vel per quã beatitudinẽ consequitur æternã, de qua dicit verbum nostri thematis. *Beati, qui non viderunt, & crediderunt.* In quibus verbis tria tanguntur Primò, Thomæ dubitatio, quia resurrectionem Christi credere noluit, nisi eum corporaliter videret, cũ dicitur. *Quia vidisti me Thoma, credidisti.* Secundò describitur fidei remuneratio, cum dicitur. *Beati, qui non viderunt.* Tertiò subiungitur fidelium commendatio, cum dicitur. *Et credi derunt.*

1. Tim. 1.

I.

D. Gregorius in homilia super hunc locum ita inter cætera habet: Minus nobis Maria, scilicet magdalena profuit, quæ citò credidit, quam Thomas, qui diu dubitauit. Profuit autem nobis Thomas per suam dubitationem ad duo, scilicet ad timorem diuinum semper præ oculis habendum, & erigẽdum spem in Deum. Dubitatio enim ei⁹ ad hoc in Ecclesia in anno bis refertur, semel in octaua Paschæ; secundò hic; non vtique propter aliud, quam propter timorem nobis præsumptuosis, & assecuratis de nostris operibus incutiendum. Ex quo enim tam Sanctus Apostolus cecidit de fidelitate in errorem, quid fiet de nobis? Secũdò ad hoc refertur eius dubitatio, nè homo desperet de venia suorum malorum commissorum, sed potius erigatur ad spem de Dei pietate, quæ sicut post lapsum suscepit clementer Thomam, ita suscipiet & nos peccatores, quocunque genere peccati infectos. Videamus igitur de vtroque, scilicet de præsumptione compescenda, & spe erigenda. Nos enim hic debemus esse in medio, inter vtrumque intuendo Thomã, iuxta illud; *Dirige semitas pedibus tuis, & omnes viæ tuæ stabilientur: Nè declines ad dexteram, neq; ad sinistram.* Dextera est præsumptio; Sinistra est desperatio. Thomas per dubitationem cecidit, nè tu præsumas; per confessionem fidei surrexit, nè desperes. Vide ergò primò Beati Thomæ lapsum & habebis præsumptionis remedium. Sex faciunt hominem præsumere, & securitate torpere. *Primum* natura fortis, vt in his, qui non multum à tentationibus inquietantur. Sed quomodo securus erit quis nostrum cum videt viros fortes cecidisse? Dauid cum leonibus lusit; vrsum, & leonem interfecit; Goliam prostrauit; Gigantem sola funda, & lapide interfecit; & quod plus est, Dauid decem millia occidit, vt testatur etiam de eo inimicus eius Saul, & tamen vnius fœminæ pulchritudine illectus cecidit in adulterium. Sampson mille viros assini mandibula occidit, & triginta viros percussit, portas ciuitatis Gazæ abstulit, columnas domus inimicorum suorum conquassauit, & tamen per vnicam fœminam deuictus est; & ecce hic Thomas vir fortis cecidit, quomodo ergò mulier dicit se securam, cum videt viros fortes cecidisse? Quid faciet homo fragilis, cum videt Angelum fortissimum expertem calamitatis cecidisse? *Ecce, qui seruiunt ei, non sunt stabiles, & in Angelis suis reperit prauitatem.* Timendum est ergò nobis in seruitio Dei, iuxta illud. *Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Secundò*, præsumere facit societas bona: Et hac tentantur quidam in claustris, in collegijs, in communitatibus, in vniuersitatibus, scientes, quia, *qui cum sapiẽtibus graditur, sapiẽs erit.* Et. *Cũ viro sãcto assiduus esto, & disces ab eo sapientiam.* Vnde in Psal. *Cum sancto sanctus eris.* Sed nec præsumendum ibi, quia ecce Thomas in societate Apostolica cecidit, quorum congregatione nulla adhuc in mũdo sanctior. Non est confidendum de societate, quia Domin⁹ dicit. *Erũt duo in lecto vno,* vnus assumetur ad gratiam, alter ad iram; vnus ad gloriam, alter ad gehennam. Patet de Petro & Iuda, de latrone dextro, & sinistro, Nicolao & Stephano. *Tertiò*, præsumere facit ipsa securitas. Hac homines torpent in claustris, in muris, in cauernis, in eremo, & in speluncis. Sed hæc præsumptio hic tollitur, quia Thomas in ciuitate sanctissima Ierusalem; Adam in paradiso; Angelus in cœlo; Christus tentatur in diserto.

Dubitatio Thomæ nobis prodest.

Prou. 4.

Præsumptionis causæ sex.

Iob 4.

Eccl...

Prou...

Eccl...

Psal...

Luc. 17.

Vnde

Vnde Gre. Non loca, non ordines nos Deo proximos faciunt, scilicet nos aut merita nostra bona cōiungūt, aut mala disiungūt. & iterum: quęlibet loca occulta sine gratia animam saluare non possunt, & exemplificat de Loth, qui in ipsa peruersa ciuitate iustus fuit; in monte verò peccauit; hinc Chrysostom. Non locus sanctificat hominem, sed homo locum. *Quartò*, præsumere facit scientia seu sapientia; hac torpent scientifici. Sed eccè Thomas eruditus à Christo, & maximus Theologus, de via veritatis specialiter instructus; *Nescimus quo vadis, & quomodo viam possumus scire; dicit ei Iesus: Ego sum via.* Eccè Salomon sapientissimus, Dauid spiritu prophetiæ plenus: Vndè glo. super illud Eccl. 7 *Non te iustifices antè Deum, nulla præsumptio periculosior, quam de propria iustitia aut scientia superbire*. Et ratio, quia multo plura in infinitum scit diabolus ad decipiendū hominem. *Quintò*, facit præsumere voluntas feruida, quæ homo sciēs incipit quandoq; torpere; per hoc enim incipit societatem deserere, & negligens fieri, præsumens, vel nimis credens experto, vel habito affectui; sed certè Thomas ille feruidus, qui dixit; *Eamus & nos, & moriamur cum illo, nunc factus est incredulus*, similiter Petrus, qui dixit: paratus sum in carcerem, & in mortē ire, eccè ter negauit, propter quod Bernard. *Noli nimis credere affectui tuo, qui nunc est, nihil tàm fixum animo, quod neglectu atque tempore non abolescat*: hæc ille. *Sextò*, pręsumere facit diuina familiaritas, sicut faciunt contemplatiui habentes reuelationes, & pergustationes spiritus: sed eccè Thomas vnus ex xij. non dicitur lxx. sed vnus de maioribus familiaribus Christi cecidit: vndè Apostolus. Impossibile est eos qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum cœleste, & participes facti sunt Spiritus sancti, gustauerunt nihilominus bonū Dei verbum, virtutesq; e seculi venturi, & prolapsi sunt, rursus renouari ad pęnitētiā rursum crucifigentes filium Dei in semetipsis, & ostentui habentes: homo enim de facili, de alto cadit, id est, de gratia in peccatum, per se autem resurgere est difficile. Et ratio: nam quò gradus altior, eò casus grauior, & reditus difficilior. His attentis dicitur. *De propitiato peccato noli esse sine metu.* (Eccl. 5.) *In timore incolatus vestri tempore conuersamini.* (1. Pet. 1.) Sed nè quis desperet de commisso, intueatur etiam Thomā, intueatur etiā alios sanctos; si enim cecidisti per adulterium: eccè Dauid; si per homicidium: eccè idem; si per periurium: eccè Petrus; si per vanitates seculi, eccè Magdalenam; si per percussionē Christi fidelium, eccè Paulus; si per auaritiam: eccè Zacheus; eccè Matthæus; si per latrocinium, eccè latro crucifixus dexter; si per hæresim & errorē, eccè Thomas; tot fideiussores ponit Deus, quot pœnitentes.

II.

Beati qui non viderunt. Sciendum quod licet cæteris virtutibus debetur beatitudo, sicut patet Matth. 5. tamen excellentius & principalius beatitudo debetur fidei, ex qua procedit tota efficacia operum nostrorum. *Nam iustus ex fide viuit.* (Hebr. 10.) Beati qui non viderunt. Nam licet beati oculi fuerint qui viderunt humanitatem exterius, & crediderunt diuinitatem interius, tamen specialiter beati dicuntur, qui vtrumque non viderunt & crediderunt; credere & non videre valdè gloriosum, meritorium, & laude dignū ex tribus causis: nam gloriosum est principi, si simplici verbo eius credatur sine cautione pignoris vel iuramenti, vel fide iussorum. Ignominiosum verò est ei è cōuerso: displicet etiam cuilibet viro notæ famæ, & bonitatis, & sufficientis facultatis, si simplici verbo eius non credatur, quantò magis displicet regi gloriæ, qui nec falli, nec fallere potest, si non credatur verbis eius sine cautione rerum quam quærunt gētiles, vel signorum, quam quærunt Iudæi. *Iudæi signū quærūt græci sapientiam*; ideò cōtra illos dicitur. *Generatio mala & adultera signum quærit. O generatio mala & peruersa vsquequo patiar vos?* Secundò, est meritorium valde, ex eo, quia homo cum assentit Deo in his quæ non sunt sensui manifesta, nec per se nota intellectui, nec violentia necessarię probationis ostensa; illa libera assensio est meritoria. Assensio verò qua homo assentit, manifestis sensui, vel per se notis intellectui, vel notoriè probatis, meritū nō habet, quia quasi coacta est illa assensio. Vndè glossa super illud; fiduciam habentes (Hebr. 12.)

Credere & non videre, est gloriosum meritoriū & laude dignum.

1. Cor. 1.
Matt. 12. & 16.
Ibid. 17.

in introitu seculorum, dicit. Fides non habet meritũ, cui humana ratio præbet experimentũ. Tertiò est laude dignũ. Sic enim nõ est virtuosum videre lucidũ, sic nec credere quod manifestè probabile est; sed laude dignũ est credere Deo in illis, quę sensus vel ratio videntur dissuadere, sicut Abrahã *qui contra spem in spem credidit*; cũ ergò credere & non videre sit gloriosus modus cognoscendi Deũ, & per hoc meritori⁹ & laude dignus, certè meritò *beati sunt qui non viderunt & crediderunt.*

Rom. 4.

III.

Et crediderunt. Vt quis mereatur esse credẽs in Christũ & fidelis Christi, plura requiruntur. Primò .n. requiritur simplicitas. Secundò viuacitas. Tertiò magnitudo. Quartò feruor. Quintò integritas. Sextò stabilitas. Hæc facient verũ fidelẽ Christi *Primò*, in fide debet esse simplicitas. *Qui ambulat simpliciter*, in his quę sunt fidei, *ambulat cõfidenter*, tunc aũt est simplicitas, cũ homo non propter aliqua argumenta credit, sed quia assentit primæ veritati; & ita credit esse simpliciter verũ quicquid Deus precepit, vel quod ei de Deo dicitur, aut ab eo præcipitur: vnde Ambr. Aufer argumenta, vbi fides perquiritur. piscatoribus creditur, nõ prophetis. Ad hanc simplicitatẽ monemur in Exod. *Si altare lapideum feceris mihi, non ædifices illud de sectis lapidibus. Si .n. leuaueris cultrum tuũ super eo, polluetur*, id est, nõ prẹferas ingenium tuũ auctoritati sacræ scripturæ in his quæ fidei sunt; & est hoc contra nostrates, qui non assentiũt alicui veritati, donec eis probationibus & rationibus euidentissimis demonstretur. *Secundò*, in fide requiritur viuacitas, quod tunc fit cum homo operatur bona; sic .n. ille qui amicũ amat, voluntarius est ad credendũ de eo bona, mala verò de eo credere non vult; ita amor Dei in vero fideli Christiano, omnia bona credens placere Deo, operatur, & omnia mala credens displicere ei, nõ operatur, sed fugit illa: vnde Apostol. *Caritas omnia credit.* Dicitur aũt fides viua quæ operatur per dilectionẽ, pro eo, quia sicut motus est signũ vitæ in animali, ita operatio est signũ caritatis in fide, quia caritas, secundũ Greg. non potest esse otiosa; & ideò Bern. dicit fidẽ sine operib⁹ esse cadauer exanime, quod

Vnde quis verus fidelis fiat.

Prou. 10.

Exod. 20.

1. Cor. 13.

nec se, nec alios mouere potest ad bene operandum. Ex præmissis patet, quod fides sine operibus non est fides Christianorum, sed dæmonũ: vnde Apost. *Dæmones credũt & contremiscunt*, imò dico quod est peior fide dæmonũ, quia dæmones credunt iudicẽ, & contremiscunt corã eius iustitia; hoẽs aũt nõ cognoscunt eũ saluatorẽ & benefactorẽ, vt dicit August. in glo. ibid. hinc dicit Aug. super illud ad Titũ 1. Confitentur se nosse Deũ, factis aũt negãt. *Nolite* inquit *securi esse de fide, adiungis rectæ fidei recta opera vt Christũ confiteamini verbis & factis, qui .n. confitentur Christũ verbis & non factis, fides talium propè est fidei dæmoniorũ imò fides Christianorũ, qui Deũ non timent inferior est fide dæmoniorum, qui contremiscunt*: hæc ille. Ex quo infero, quod fides talium est in augmento culpæ per consequẽs & pœnæ, quia sicut cognitio aggrauat culpã, ita ignorantia attenuat ipsam. Cũ ergo quis nouit de Deo plura, certè plus punietur, si secundũ ea non fecerit. Seruus sciens voluntatẽ domini & nõ faciens, vapulabit plagis multis. *Tertiò*, requiritur magnitudo, vt scilicet homo magna de Deo sentiat, sicut Centurio. *Dic verbo & sanabitur puer meus.* Itẽ vt pro Deo omnia contemnat. *Fide Moyses grandis factus, negauit se filium filiæ Pharaonis.* Item vt in aduersis de Deo confidat. *Modicæ fidei quare dubitasti.* Itẽ vt retributionẽ bonorũ laborũ longanimiter expectet; principes .n. longã credentiam requirunt. *Qui crediderit non festinet.* Et alibi. *Hæreditas ad quam festinatur in principio, in nouissimo benedictione carebit.* Et item. *Hodie fæneratur quis & cras repetit, odibilis est homo huiusmodi. Quartò*, in fide requiritur feruor. *Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi hinc, & transibit, & nihil impossibile erit vobis.* Glossa dicit, quod ideo grano sinapis comparat fidẽ, quia est in peccatore feruẽs, & licet vile & paruum videatur, tamen attritũ ostendit virtutẽ suam; sic fides nostra quæ in prosperitatibus non apparet, in tribulationibus & pressuris attrita virtutẽ ostendit miraculorum, si fuerit oratio feruida in homine fideli. *Quintò*, requiritur integritas, vt omnes articuli credantur explicitè vel implicitè, vt habetur de summa trinitate & fide catholica, ca. Firmiter. *Sextò* requi-

Iacob. 2.

August.

Expositio

Luce.

Matth.

Exod.

Matth.

Isaiæ.

Prou.

Eccle.

Matth.

requiritur stabilitas; vt videlicet homo nõ facile relinquat fidem suam, de quo Tobias filio suo. *Vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his, qui fidem suam nunquã mutant ab eo*: vnde valde repræhensibiles sunt, qui videntes aliquem hæreticum magnæ abstinentiæ vel humilitatis exterioris, credunt propter hoc, quod sit sanæ fidei, & relinquunt fidẽ suã, in qua longo tempore vixerunt, & parentes sui mortui sunt. Contra tales dicitur. *Qui citò credit, leuis est corde.* Eccl. 19. Nos ergo fratres carissimi studeamus, vt fidẽ sanã habeamus, & habitam custodiamus, vt tandem oculo ad oculum, quod credimus, videre mereamur, Dominũ nostrum Iesum Christum. Quod nobis &c.

DE NATIVITATE CHRISTI SERMO I.

Peperit filium suum primogenitum. Luc. 2.

IN verbis istis tria describũtur. Primò modus Dei in mundo apparentis, & in mundũ venientis, cum dicitur, *Peperit.* Secũdo describitur personæ dignitas ex virgine nascẽtis, cũ dicitur, *filium suum.* Tertiò subiungitur virginis parientis integritas, quia *primogenitum.*

I.

Peperit. Tria sunt videnda hic. Primò, quare non per alium modum Deus voluit mundo apparere, quam per partum virginis. Secundò, quare non aliter, quam per partum virginis. Tertiò, qualis iste fuit partus, aut quomodo possibilis. De primo sciendũ, quod licet aliter Deus potuisset hominem reparare, nullus tamen modus fuit ita congruus, sicut modus incarnationis, qui erat conueniens reparationi, & reparabili, & reparatori. Nam sicut Deus omnia fecerat potenter, sapienter, & benigniter; ita debuit reparare potẽtia, sapientia, & benignitate. Potentia ergo apparuit in coniunctione summæ distantium in vnã personã; sapientia in coniunctione primi, scilicet verbi Dei, & vltimi, scil. humanæ naturæ; beneuolentia in coniunctione, sc. serui & domini: Et ita fuit congruũ & conueniẽs Deum incarnari quantum ad reparationẽ; quantũ ad reparatorẽ fuit conueniẽs, quia cũ ex peccato primi hominis, homo cecidisset à potentia, sapiẽtia, & beneuolentia, in infirmitatẽ, ignorantiã, & malignitatẽ, factus fuit carnalis, animalis, & sensualis, & sic ineptus ad veritatem cognoscendam, virtutem imitandam, bonitatem diligendam, decuit vt hoc fieret per Deum, in quo hæc tria perfectè sunt, potentia, sapientia, & bonitas. Tertiò, quo ad reparabile congruum fuit, quia homo non perfectè potuit reparari, nisi recuperasset mentis innocentiã & suam excellentiam, qua soli Deo suberat; hoc autem non potuit fieri nisi per Deũ, qui cũ sit excellentissimus, sua humilitate potuit hoc facere, & non aliter; quia humilitas cuiuscunque hominis nõ fuit ad hoc sufficiens, vt compensaretur superbiæ primi parentis, per quam perdidit excellentiam; Et ideò quantum ad reparabile, sc. ad hominem, conueniẽs fuit Deũ incarnari, & per consequens per partum venire in mundũ. Nã si aliter recuperasset, magis per violentiam quam iustitiã videretur fecisse. 3. reparabili.

2. Sed quare non aliter venit, quã per partũ virg.? Respõdeo, ꝓpter perfectionẽ vniuersi. Nã triplex fuit generatio in mundo. Prima sine patre & matre; vt Adæ. Secunda de patre sine matre; vt Euæ. Tertia de patre & matre; vt nostra. Quarta autem nondũ fuit, sc. ex matre sine patre. Et ideò ne quis putasset Deum istam vltimam facere nõ posse ad ostendendum opus suæ potentiæ, voluit Christũ incarnari de virgine, vt esset genitus ex matre sine patre in terris: vnde Apostol. *Misit Deus filium suum natum ex muliere.* sc. sola. Gal. 4. Et ista est generatio Abrahæ promissa, per quam erat ad gratiam redeundum. Gen. 15.

3. Tertiò, quomodo ille partus fuit possibilis? Respondeo, si Deus potuit de lapidibus suscitare filios Abrahæ, multò magis potuit ꝓducere hominẽ de homine solo. Luc. 3. Secũdo nõ solũ fuit possibile Deo, sed etiã conueniens. Sicut enim Eua creata fuit de viro sine

fœmina, ita filius Dei debuit creari de fœmina sine viro. Item possibile fuit hoc facere Deo quod concessit naturæ. Nam similia videmus in naturalibus. Sol enim intrat per vitrum, igniculus per crystallum, flos per herbam, verbum per aurem, cogitatio per cor, intuitus per oculum, ignis per rubum. Ad maiorem confusionem Iudæorũ inquirendum est quomodo virga Aaron arida floruit, aut vellus Gedeonis maduit, aut per portam clausam Ezechiel princeps transijt, aut quomodo mustela ore concipit & aure parit. Vultur & apis vermis sine commixtione masculi generatur. Si ergo creaturis hoc Deus concessit, multo magis filio suo hoc tribuit. Vnde canimus; *Talis decet partus Deum.*

Num. 17. Iud. 7. Ezech. 44.

Quod enim nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei, dicebat Angelus ad virginem. Conuenit autem magis filio Dei incarnari, quam Patri vel spiritui Sancto. *Primò*, quia magis conuenit filium supplicare patri quam aliam personam. *Secundò*, quia primi parentes in filium peccauerunt, eius sapientiam concupiscendo. *Tertiò*, quia filius Dei est medians inter patrem & spiritum sanctum, ideo debuit esse mediator noster. Nullũ enim decet magis reducere hominẽ ad conformitatẽ Dei patris, quã illũ qui est virginis filius. *Quartò*, quia conuenientius mittitur qui est ab alio, quã qui à nullo. Et ideò pater non est missus, spiritus autem sanctus nõ debuit mitti, quia conuenientius est vt filius Dei esset filius in cęlo & in terra, ne Deus putaretur habere duos filios. *Quintò*, vt ostenderet Deus pater quod nihil esset ita carũ, quod nollet dare nobis, ex quo vnigenitũ dedit nobis. *Sic Deus dilexit mundũ vt filium suũ vnigenitũ daret.* *Sextò*, vt digna fieret & superefluens recompensatio Deo, nõ solum ęqualis peccato, sed etiã maior in infinitũ. *Septimò*, vt accenderet humanũ desideriũ ad se diligendum. Etenim filius Dei ex magna charitate incarnatus est ad hoc, vt accenderet corda nostra. Iuxta illud. *Ignẽ veni mittere in terrã.* Et quia Deus pater totã dilectionẽ posuit in filio, ideo vt ostẽdatur homo inexcusabilis à dilectione Dei, ecce Deus misit eũ portãtem ignem quasi infinitũ qui sufficiens est accendere totũ mũdũ. Sic aũt fuit Christus verus filius Dei, ita & fili[9] virginis. Et ideò dicit hic emittere filium suũ, id est, ex ipsa Maria genitũ, non solum localiter vt Arrius finxit. Vnde in symbolo. Natus ex Maria virgine, id est, ex materia virginis solius. Ex quo patet, quia totam materiam pro corpore, scilicet Christi formando ministrauit, quod non faciũt aliæ mulieres. Vnde ipse potest filio suo imperare, cũ ab ea habeat omnia secũdũ carnẽ. Sed dices, cũ dicimus quod Christus est conceptus de spiritu sancto, quomodo est ergo de sola virgine? Inuenta est in vtero habens de spiritu sancto. Et. *Spiritus sanctus superueniet in te.* Responsio. verũ est, nõ tamẽ de substãtia spiritus sancti, sed bene operatione spiritus sancti formatum est corpus Christi. Quia spiritu sancto operante diuisa est quędã portio carnis purissima in Virgine ab alia carne post conceptionẽ Christi. Et ita ibi notat de spiritusancto causã efficientẽ non materialẽ. Hoc autẽ ideo attribuitur spiritui sancto specialiter, licet etiam tota trinitas operata sit ad conceptionẽ Christi, quia charitas quæ attribuitur spiritui sancto, fecit Deum incarnari. Vnde spiritus sanctus non potest dici pater Christi.

Magnæ est personæ venientis dignitas, est enim Mariæ imo filius Dei. Incarnari magis cõuenit filio, quam Patri aut Spiritui S.

Ioan. 3.

Matth. 1. Luc. 1.

III.

Primogenitũ. Fuerunt quidã hæretici qui dicebant, Mariam alios filios habuisse post Christũ, ideò quia hoc dicitur primogenitũ. Ad hoc respondetur, ꝙ Christus dicitur primogenitus per abnegationem prioris & posterioris similiter. Nõ ergò dixit primogenitũ ꝙ post eũ fuissent alij, sed quia voluit maximè præbere testimonium virgini de tẽpore ante partũ, de quo magis potuerat dubitari. Vnde dicitur primogenitus, ante quẽ nullus & post quẽ nullus, vel primogenitus quia à patre genitus ab ęterno. *Generationẽ ei[9] quis enarrabit?* Vel quia ipse fuit primus sine peccato. *Qui peccatum non fecit.* Vel quia nouo modo genitus, *Nouũ creauit Dominus super terrã fœmina circũdabit virũ.* Est aũt sciendum quod in natiuitate illius primogeniti multa mira & inaudita facta sunt, & ideò dicitur primogenitus, quasi non habẽs secundũ in talibus. *Primò*, quia virgo concepit eũ, perfecte corpore & anima. *Secundò*, quia mater & virgo fuit.

Quare Christus primogenitus.

Isa. 53. 1. Pet. 2. Ierem. 31.

Tertiò,

Tertiò, quia Deũ & hominẽ genuit. *Quartò*, quia sine dolore genuit. Apparuerunt autẽ tunc alia in cælo & in terra, qualia nunquã fuerunt. *Primò*, in cælo, quia apparuerunt Angeli in magna luce & in multitudine maxima. *Subitò facta est multitudo militiæ cælestis.* Et hoc fuit in signũ potestatis Christi nati, qui habebat ministros Angelos. *Possum rogare patrem & exhibebit mihi plusquã duodecim legiones Angelorũ*, etiam in signũ, quod Christus venit illuminare mundũ, vel tenebras mundi. *Secũdò*, in aëre apparuerunt tres soles qui tunc paulatim in vnũ conuenerunt. Ibi etiam apparuit quasi circulus aureus circa solẽ, ad designandũ, quod in Christo conuenerunt caro & Deitas. *Tertiò*, apparuit Octauiano Imperatori pulchra domina cum puero, in signũ quod imperium Romanorum debuit cessare & dari Christo. *Quartò*, quia tẽplum pacis Romæ corruit, de quo fuit prophetatum per quandã Deam, quod staret quousq; virgo pareret, in signũ destructionis idololatriæ. *Quintò*, quod omnes Sodomitę eadẽ nocte mortui sunt, in signum puritatis natiuitatis Christi. *Sextò*, quia Romæ fuit taberna in qua milites emeriti reficiebãtur, de qua fluxit fons olei in Tyberim, in signum pietatis & misericordiæ, quæ debuit omnibus copiose fluere &c.

DE NATIVITATE CHRISTI SERMO II.

Inuenietis infantem pannis inuolutum, & positum in præsepio. Luc. 2.

Vemadmodum mirabiles creaturæ, ita etiã mirabilia inueniuntur tẽpora atq; momenta. Inter quæ multũ mirabile est tẽpus diei natiuitatis Christi, de quo dicitur, *Hæc dies quã fecit Dominus.* Cassiodor⁹ dicit, quod licet Dominus Deus cunctos dies creauit, singulariter tamen hanc fecisse dicitur, in qua meritò exultare & lætari cõuenit, quoniam in ea diabolus vim perdidit & mundus salutẽ accepit. In signum cuius Angeli hodie huius diei dignitatem declarantes plura noua & sæculis inaudita fecisse leguntur. Nã primò in multa societate apparuerunt. Secundò dulciter cantauerunt. Tertiò noua desideria attulerunt. Quartò nos de salutis nostræ reparatione certificauerunt, dicentes pastoribus: inuenietis infantem pannis inuolutum. In quibus verbis tria tanguntur. Primò Angelus certificat genus humanum de expectatione desiderabili, cum dicit, *Inuenietis*. Secũdo proponit & perhibet Deum humanatũ in vestitu & habitu mirabili, *quia inuenietis infantem pannis inuolutum &c.* Tertiò assecurat de loco determinato & humili, quia *positum in præsepio.*

I.

De primo, sciendũ quod licet multa desiderabilia fuerunt generi humano ab initio lapsus sui proposita, iuxta illud Psalm. *Quã multipliciter tibi caro mea.* Vbi Augustinus dicit, quod secundum diuersos defectus corporis & animę diuersimodè desiderabat cõsolari; tamẽ inter omnia desiderabilia ma⁹ fuit incarnatio Christi, qua habita omnia pariter cũ illa generi humano venerunt, iuxta illud: Venerũt mihi omnia bona pariter cum illa. & ideò sãcti patres, licet multis cõsolationibus diuinis consolabãtur & visitabantur, tamen in comparatione natiuitatis Christi omnia pro nihilo reputabantur, iuxta illud, *Dies mei velociores fuerunt cursore, fugerunt & non viderunt bonũ.* Quod Greg. tractãs dicit; licet quæ creauit Deus omnia bona sunt, tamẽ ille, qui creauit hæc, principale & summũ bonũ est, qui cũ habetur, omnia alia pro nihilo habentur. Ex quibus infero quod natiuitas Christi est donũ maximæ charitatis & pietatis diuinæ, quia cõtinet omnia bona secum, qui enim nobis dedit filiũ quomodo nõ omnia secũ donauit? Nullibi tantã gratiam exhibuit sicut in natiuitate filij sui. Alibi creaturas in cõsolatione dabat, quæ in se finitæ consolationis sunt; hodie autem dedit donum quo maius cogitari nõ potest. Hinc Apostol⁹ eã appellat nimiam charitatẽ: *Propter nimiam* inquit *charitatẽ qua dilexit nos &c.* Secundo infero, licet

Psal. 62. *Sap. 7.* *Iob. 9.* *Greg. 9. moral.* *Ephes. 2.*

licet multa dona data sint sanctis patribus ab initio mundi in veteri testamẽto, tamẽ istud est maius, quod datũ est in noua lege Christianis. Istud patet quia illi habuerunt tantum promissa, nos autem exhibita. Illi in spe, nos in re. Vnde dixit Balaam. *Videbo*
Num. 24. *eum sed non modo.* Et saluator. *Multi reges &*
Luca. 10. *prophetæ voluerunt hoc videre & non viderũt.* Ex quo sequitur quod homines huius temporis plus obligantur Deo ad seruiendum, quam illi veteris legis, quia Deũ & creatorem suum habent in carne propria, & sic familiarius. Vnde tenentur corpora eorum plus & magis in sanctitate & iustitia seruare quam illi. In signum huius omnes Sodomitæ nocte natiuitatis Christi subitò perierunt. Ad significandum secundũ Augustinum quod Deus voluit humanã naturã de cætero in magna honestate conseruare. O si dictũ fuisset antiquis. Inuenietis infantem. Quantum putas fuissent gauisi, si eis dictum fuisset tãtum, expecta hic modicum. Isa. 28. Nobis autem dicitur, *Quærite & inuenietis.* Sed diceres; Vnde est quod sancti Patres non potuerunt mereri, incarnationẽ Christi. Respondeo, secundũ Thomam ex tribus. *Primò*, quia meritum in ho-
3. dist. 4. q. 2. a. 1. mine non se extendit ad totam naturã humanam, sed incarnatio est medicamentũ totius generis humani, ergo non potuit ab aliquo homine puro mereri. *Secundò*, quia incarnatio quodammodo est principium merendi, igitur non potest cadere sub merito, quia omnia merita habent efficaciam à Christo. *Tertiò*, quia meritum humanum non extendit se vltra conditionem humanam, quę in hoc consistit, vt aliquis mereatur aliquã diuinæ bonitatis participatione, sed quod tota plenitudo Deitatis habitet in homine, hoc excedit conditionem humanam & omne meritum humanum; ergò nullo modo potest cadere sub merito. Ex quo patet quod incarnatio est opus solius misericordiæ & gratiæ diuinæ. *Appa-*
Tit. 3. *ruit gratia saluatoris nostri, non ex operibus iustitiæ quæ fecimus &c.* Vnde Thomas, de-
3. dist. 1. q. 1. cuit vt Christus non prius incarnaretur, quã eo tempore, quo factum est. Primo, vt defectum suum agnouisset primo in cognitione, & hoc tempore legis naturæ. Secundo in virtute, & hoc tempore legis scriptæ. Vnde ista duo fuerant quasi præparatio ad incarnationem.

II.

Verè magnũ & mirabile opus incarnationis diuinæ tã ex parte generantis, quam geniti, quã etiã ex parte modi generãdi. Nã mirabile fuit quod mulier sine viro concepit; quod concipiens virgo mansit; quod in partu clausa permansit; quod pariendo dolorẽ non sensit, & quod mater & filia simul fuit. Hæc est porta quã vidit Ezechiel perpetuo clausam, quã nemo pertrãsiuit nisi solus Deus. Secũdò ex parte geniti, quia vt dicit Bern. AEternum, antiquũ, & nouũ iuncta sunt. AEternũ quia persona filij. Antiquũ quia caro ab Adã. Et nouũ quia anima. Itẽ coniuncta sunt mirabiliter Deus & homo, mater & virgo, fides & cor humanũ; ibi summa maiestas humanata humiliata est, virtus infirmata, immensitas breuiata, sapientia muta facta & æternitas initiata. Vnde Isa. 9. dicitur. Vocabitur admirabilis, Deus, fortis. Tertiò ex parte modi generandi. Eius enim partus fuit supra naturam, quia virgo concepit. Supra rationem, quia Deum genuit. Supra humanam conditionem, quia sine dolore concepit & peperit. Super consuetudinem, quia de spiritu Sancto cõcepit, & sic quartum modum mirabilem producendi hominem ostendit. Primus .n. fuit sine viro & fęmina vt Adam. Secũdus de viro sine fęmina, vt Eua. Tertius ex viro & fęmina, vt cõmuniter. Quartus de fæmina sine viro vt Christus. Quo ad hoc dicit Tho. in quodlibeto, quia natiuitas Christi est de perfectione accidentali mundi, quia iste modus nondum fuit producẽdi hominẽ. Ex his infero quod in natiuitate Christi, plura quam alibi in aliquo opere Christi concurrunt mirabilia & vtilia. *Primò*, quia Deus absconditus à sæculo fuit visibilis mundo. Ad quod significandũ natus est in domo aperta sine ostio. Vnde dictũ est *Inuenietis*, quod tamen prius non fuit. *Verè tu es Deus absconditus.* Iob. 36. Ecce Deus magnus vincens scientiam nostram. *Secundũ* mirabile, quia Deus altus inclinatus est & repositus in præsepio. Vnde patet quod facilè inuenitur, psalm. *Inclina cælos tuos & descende. Tertium* mirabile, quia Deus magnus factus est paruus, vt laudari possit à nobis, psalm. Magnus Dominus & lauda-

Incarna- tio mi- bilis. *1. Ex p gener tis.* *Ezech* *2. Ex p tegen* *3. Ex p te modi generan di.* *Mirab in natu tate Chri sti.*

laudabilis nimis. *Quartum* mirabile, quia Deus fortis ſic ab homine inuoluitur, vt ſecurè ad eū accedamus tanquā ligatum manibus & pedibus. Prius dicebat propheta. A fortitudine manus tuę ego defeci, hodie verò dicitur, venite ad me oēs. *Quintū* mirabile, quia Deus nimis facundus. cui non potuit homo reſpondere vnū pro mille, factus eſt quaſi mutus. Vnde dicitur, Inuenietis infantē, quaſi non fantē; propone ergo contra eū quicquid vis & nō reſpondebit tibi. *Sextū* mirabile, quia Deus iracūdus factus eſt mãſuetus. Prius dicebatur in pſal. Quis nouit poteſtatē irę tuæ, hodie dicitur Matth. 11. *Diſcite à me quia mitis ſum.* Ex his infero quod natiuitas Chriſti eſt opus mirabile non tantū ſummæ curioſitatis, ſed etiā vtilitatis. patet quia omnia quæ ibi facta sūt, ad noſtrā vtilitatē facta sūt. vt ſupra III.

Poſitū in præſepio, Magna humilitas inter duo animalia iacere, in duro præſepio, in domo cōmuni, quę omnia voluit facere ad oſtendendā ſuā humilitatē, & ad contemnendā ſęculi ſuperbiā & vanitatē. Sicut. n. primus homo amiſit honores, diuitias & delitias per viā per quā nunquā potuit acquirere; quia honorē per ſuperbiam, diuitias per auaritiā, delitias per luxuriā voluit adipiſci. Ita econtra Chriſtus venit in mūdum triplici via contraria, ſcilicet paupertatis contra mundum, humilitatis contra diabolū, aſperitatis contra carnem. Propter quod de eo dicitur. *Quod initiauit nobis viā nouā.* Ex quo infero quod natiuitas Chriſti fuit opus deſiderabile expectantibus, ſicut deductū eſt in primo membro; mirabile contemplantibus, ſicut patet ex ſecundo membro; & inſuper imitabile proficere volentibus. Nam datum eſt in exemplum omnibus ſtatibus. Vnde qui volunt mundū contemnere, honores abijcere, carnē ſubijcere Chriſtū intueantur. Omnia enim circa eū ſunt humillima. Ad cōfuſionē ſuperbię noſtræ voluit naſci ex modica gēte, in modica ciuitate, ex paupercula matre, in vili tugurio, in pannis rudibus, in duro pręſepio, in cōmuni diuerſorio. Vnde Auguſt. dicit, quod ex quo homines diuitias appetebant, ideò pauper eſſe voluit; honoribus inhiabant, Rex noluit fieri; mala omnia fugiebant, ideò omnia mala ſuſtinuit. Ex his patet quod volens eſſe particeps gaudij præſentis, tria debet habere præcipua, quibus poterit Chriſtū inuenire. Primò vt ſit paruus & humilis in ſua reputatione; hoc ſignificat infans inuentus. Secundo vt ſit pauper & contemptor ſęcularis vanitatis; hoc ſignificat inuolutio pannorum. Tertiò quod ſit vitæ temperatæ & pro Deo patiēs aſpera; hoc ſignificat in præſepio poſitus. Hinc patet quod triplices homines excludūtur à præſenti ſolennitate. Primo ſuperbi & inflati de ſe præſumentes. Secundo diuites auari inſatiabiles de pecunijs cogitãtes. Tertiò delicati & luxurioſi voluptatibus vacantes. Quæ tria nos abijcientes virtutibus prædictis inſiſtamus, quatenus Chriſtum hodie natum inuenire mereamur &c.

DE NATIVITATE CHRISTI.

SERMO III.

Verbum caro factum eſt. Ioan. 1.

I cōſideremus fratres chariſſimi præſentis ſolennitatis beneficia nobis à Deo exhibita, nō ſolū ad gratiarum actiones pro tãtis beneficijs aſſurgere, ſed etiā tā mirabilē bonitatē nobis miſericorditer oſtenſā admirari atque ſtupere conuenit. Miro namq; modo ſed gratioſo pietatis affectu tota ſancta Trinitas incarnationem filij Dei & æterni verbi ordinauit per quod bonitatē ſuā immēſam nobis communicauit & ab æterno mortis interitu quo fuimus addicti, tam ſapienter quā clementer præſeruauit & liberauit, ſicut latius deducit Bern. dicens in hæc verba; cum bonitas diuina infinitis bonis abundaret, & offerret ea omnibus, nec eſſet qui reciperet, vel ſciret recipere, *Bern. lib. de amore Dei c. 12.*

vel doceret recipere, nec qui illuc posset ascendere, vbi dona hæc distribuuntur, qui huc posset deferre; opus erat mediatore inter nos & Deum, per quem nostra bona opera appropinquarent Deo, & bona Dei nobis; iniuit ergò consilium tota trinitas, consilium illud de quo propheta dicit. *Cõsilium antiquum verum fiat*. Videbat quippe Deus, quantum ad hominem, omnia confusa, omnia turbata, nihil stare in loco suo, nihil procedere ordine suo; videbat hominem in regione dissimilitudinis tàm longè, vt per se nec posset, nec sciret redire; Angelus enim præsumebat similitudinem Dei dicens. *Ponam sedem meam ad aquilonem, & ero similis altissimo.* Homo similiter Deus esse voluit, cui persuasum erat esse sicut dij. Ergòne, inquit Deus, filius meus splendor gloriæ meæ & figura substantiæ meæ in ipsa mei similitudine tot habebit & pares & socios? præcipitatus est vterq; tàm homo, quàm angelus; videns imago Dei filius angelum & hominem qui facti erant ad imaginem (non tamen quod ipsa imago Dei essent) per inordinatum imaginis & similitudinis eius appetitum perijsse, heu, inquit, sola miseria caret inuidia, sed subueniendum est ei, cui subuenire nõ prohibet iustitia. Exhibeo igitur me homini hominem despectum & nouissimum virorum, virum dolorum & scientem infirmitatem, & vt celet & imitetur in me humilitatem, per quam perueniat ad gloriam. hæc Bernard. Ex quibus verbis colligitur breuiter, quod incarnatio verbi hodiè facta nobis maximè gratiam pietatis ostendit in eo quod dictum est; cum homo ex se non haberet recuperationis remedium, Dei filius homo factus eius ruinæ compatiens ipsum reconciliauit, vndè verbum illud diuinæ mentis à seculo absconditum nobis factum est caro visibilis, vt medium ille faceret inter Deum & hominem more boni mediatoris, & personam induit, & actu factus est homo. Circa materiam sermonis de generatione verbi diuini insistentes triplicem considerationem obseruabimus Christi fidelibus profuturam, altiorem doctoribus relinquentes: non alta sapientes, sed humilibus consentientes, nè (quod absit) tamquam temerarij perscrutatores opprimamur à gloria; generationem illam diuini verbi in natura diuina quis enarrabit: nam etsi licet scire, quia Dei filius de Deo patre natus sit, non tamen licet scire modum quomodo natus sit; credi potest illa generatio, inquiri non potest, inquit Ambrosius in lib. contra gentiles; ad temporalem igitur generationem verbi diuini hodiè factam venientes, *Primò*, videamus generationis huius verbi necessitatem. *Secundò*, ex generatione collatam vtilitatem. *Tertiò*, generationis modum & qualitatem per scripturam significatam. Euangelium hodiernum necessitatem ostendit cum dicit, *Erat lux vestra, &c.* vtilitatem cum dicit; *In propria venit*, modum & qualitatem, cum subdit, *Et verbum caro factum est.* *Propositio.*

I.

Sciendum, q̃ per verbum diuinum intelligitur congruè filius Dei. *Primò*, quia sicut verbum de solo corde procedit, & per ipsum sapientia cordis innotescit, sic per filium Dei patris claritas declaratur, scilicet, potentia, sapientia, & bonitas; sed dices, hoc etiam Spiritus sanctus facit. Respondeo, quod licet in se loquitur totam essentiam patris (quia etiam illa tria sunt in eo) non tamen in se alloquitur proprietatem patris, qua producit alium ex se; & ideò non dicitur (sicut nec eius productio) generatio, sicut productio filij; vndè in patre est omnis veritatis conceptio, in filio prolatio, in Spiritu sancto auditio, iuxta illud; *Non enim loquetur à seipso, sed quæcunque audiet, loquetur.* Et hoc est verum de locutione interiori, quia exterior fit etiam per operationem Spiritus sancti. *Secundò*, quando aliquis cessat dicere verbum, vox eius euanescit & desinit esse; ità si pater cessaret generare verbum suum, desineret tota vniuersitatis machina, quæ per ipsum subsistit, & est quasi vox eius; *Dixit enim, & facta sunt*, secundum Gregor. & Thomam; vndè Apostolus. *Portans omnia verbo virtutis suæ*, vndè substantia totius creaturę est æterna generatio verbi; sed dices, verbum æternaliter generatur à patre, quare mundus non est ab æterno? Respondeo, quod non oportet hoc concedi, quia licet possit esse

esse verbum nostrum sine hoc, quod sequatur opus, tamen non potest esse opus quin præcedat verbum in corde; ita etiam filius Dei potuit generari ab ęterno sine productione mundi, sed mundus non potuit produci sine verbo Dei. *Tertiò*, sicut verbũ nostrum nullius est cognitionis sine voce, ita Deus non esset à nobis cognitus nisi per illam sapientiam filij sui illustraretur, & ad cognitionẽ eius duceretur: vnde ipse dicit se magistrum. *Vos vocatis me magister.* Istis præmissis videamus de necessitate generationis huius verbi. Et reuera magna necessitas fuit suæ generationis; totus enim mũdus iste fuit tenebrosus peruersitate, & defectibus ac ignorantia plenus, ita quod humanum genus non cognoscebat Deum. *Cognouit bos possessorem suum, Israel autẽ me non cognouit.* Secundò, non cognoscebat homo statum suum *An non cognouistis vosmetipsos quia Christus Iesus in vobis est, nisi forte reprobi estis.* Tertiò, non cognoscebat imminens periculum. *Si cognouisses & tu:* venit ergo filius Dei per incarnationẽ suã, & illuminauit abscondita tenebrarum harum, ita homo iam cognoscat creatorem suum & eum melius ac feruentius diligat quàm prius; sicut dicit Thomas contra gẽtiles lib. 4. Vnde Apostolus. *Eratis aliquãdo tenebræ, nunc autẽ lux in domino:* Et. *Nos verò omnes reuelata facie gloriam domini speculantes in eandem imaginẽ transformamur.* Secundò homo cognoscit statũ suum: vnde post incarnationem Christi homines multum pensant nobilitatem conditionis suæ, & contaminare erubescunt; sicut dicit Augustinus de se ipso. *Postquam intellexi me sanguine Christi redemptum nolui membra mea venalia exhibere.* Tertiò cognoscit homo imminens periculum. Sic enim ab ipso dictum est; *mali ibunt in supplicium æternum.* Istam ergo necessitatem incarnationis Christi tangens euangelista dicit. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.*

Sed dices: nonne adhuc multi sunt in tenebris ignorantiæ, perfidiæ & peruersitatis, quomodo ergo illuminat omnem hominem? Respondit Chrysost. quantum est in Christo, illuminat omnem hominem, quia nulli deest, imò *vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem suam venire;* sed multi ponunt obicem peccati, ne illuminentur; sicut patet exemplum de fenestra, quæ si aperitur, illuminatur domus. Non est tamen culpa solis, si non illuminat per clausam fenestram: vnde illud intelligitur secundum Augustinum de voluntate antecedente & non consequente. Lyra ponit exemplum de iudice ciuitatis, qui omnes vult saluos esse in vita eorum, quantum in ipso est, saluo ordine iustitiæ. Propter quod Euangelista benè dicit, ostendens istum defectum cognitionis *In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit;* quasi diceret, iste defectus non est ab essentia verbi, quia in mundo erat per essentiam, potentiam, & præsentiam, nec ex inuisibilitate sua, quia fecit opus suum ita euidens, vt euidentia sua creatorem declararet. *A magnitudine enim creaturæ poterat creator intueri.* Romanos. *Inuisibilia Dei &c.* quo ad hoc dicit Iohannes. *Et mundus per ipsum factus est*, scilicet, vt in ipso lux manifestaretur, sicut artificium in artificiato: vnde autem sit defectus cognitionis huiusmodi subdit, *mundus eum nõ cognouit;* quod intelligitur duobus modis, scil. primo, secundum naturã, quia licet homo sciat prædicta auxilia non humana virtute impendi, tamen homo deficiens est in se ab hac cognitione, scilicet, à quo huiusmodi auxilium impendatur. *Vnusquisq; intuetur eum procul.* Deinde secundum culpam non cognouit eum mundus, id est, amatores mundi inordinati; quia secundum August. amor mundi maximè retrahit à cognitione Dei, eo quod secundum Iacobum in canonica, inimicũ Dei constituit. Ex quo infero, quod falsa est locutio mundanorum hominum inordinatè amantium quascunque creaturas, dicentium, se cognoscere Deum; quia qui non diligit Deum, non potest eum cognoscere. *Animalis homo non percipit quæ Dei sunt.* Ex his omnibus secundo infero, triplicem fuisse causam incarnationis verbi Dei. *Prima est*, humanæ naturæ peruersitas, quæ ex sua malitia iam obtenebrata erat viciorum & ignorantię obscuritate: vnde quia tenebræ hanc lucem non poterãt comprehendere, venit in carnem Deus, vt tenebræ

1. Tim. 2.
Augu. in enchridio
Sap. 13.
Rom. 1.
Ioan. 1.
Iob. 36.
Iacob. 4.
1. Cor. 2.
Triplex incarnationis causa.
1.

tenebræ possent lucere, id est, ad cognitionē eius pertingere.
Isa.9. *Populus qui habitabat in tenebris, vidit lucem magnam.* Secunda insufficientia prophetici testimonij. Venerant enim prophetę, venerat Ioannes, sed sufficienter illuminare non poterant, quia nō erat ille lux: vnde necesse erat, vt post prophetarū vaticinium, post Ioannis aduētum, lux ipsa veniret, & sui cognitionem mundo traderet. Hoc est quod dicit Apostolus:
Hebr.1. *Multifariè multisque modis olim Deus loquens patribus in prophetis, nouissimè diebus istis locutus est nobis in filio.* Tertia, creaturarum defectus: nam creatæ erant insufficientes ducere in cognitionem creatoris, vnde mūdus per ipsum factus est, & mūdus eū nō cognouit, & ideò necesse fuit vt ipse creator per carnem in mundum veniret & seipsum notum faceret. Et hodie verificatur illud
1 Corin.1. quod dicit Apostolus: *Quia in Dei sapientia non cognouit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes.*

II.

In propria venit, & sui eum non receperunt. Quotquot aūt receperunt eum dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Ecce vtilitas consecuta ex incarnatione verbi diuini, in qua attendamus magnam Dei liberalitatem, quia ampliorem fecit solutionem quā faceret promissionem, pro missio facta fuit solum suis, id est, iudæis
Isa 33. *Dominus legifer noster*; sed solutio nō solum fuit suis facta, quotquot receperunt eum, id
Romā.15. est, omnibus in eum credentibus. *Dico Christum ministrum fuisse circumcisionis ad implendas promissiones patrum, gentes autem super misericordia honorare Deum, quia misericorditer sunt receptæ.* Vnde dicitur, ꝙ *in nationes gratia Christi diffusa est.* quia nō solum liberis sed etiam seruis, non solum masculis
Act.10. sed etiam fœminis. Col.3. in Christo Iesu nō est masculus neque fœmina: ponit autem
Vtilitas incarnationis 1. fructum huius generationis, quia dedit eis potestatem filios Dei fieri. Ecce fructus magnitudo, quia per hos homines fiunt filij Dei
Gal.4. *Misit Deus filium suum natum ex muliere factum &c. vt adoptionem filiorum reciperemus.* Circa quod nota quod homines fiūt tripliciter filij Dei secundum triplicem assimilationem ad Deum. *Primo* per infusionē gratiæ Dei, quicunque habet gratiam gratum facientem, efficitur filius Dei. *Accepistis spiritum in quo clamamus abba Pater.* ad Gal. 4. *Quoniam estis filij Dei, misit Deus filium suum.* *Secundo* assimilatur Deo per operum perfectionem, vnde quicunque operatur opera iustitiæ, est filius Dei. *Diligite inimicos & benefacite his, vt filij patris vestri sitis.* *Tertio* assimilatur Deo propter gloriæ adeptionem; & quantum ad animam per lumen gloriæ. *Cum apparuerit, similes ei erimus.* Et quantum ad corpus. *Reformabit corpus humilitatis nostræ.* Sed dices, quomodo hoc est verum. Si enim dedit Deus hominibus hanc potestatē; filios Dei fieri, ergo in potestate nostra est habere gratiam infusionis per quam sumus filij Dei; ad quod respondetur secundum Thomā, quod in datione gratiæ requiritur in adultis consensus liberi arbitrij ad iustificationem. Vnde quia hoc est in potestate hominis, vt consentiat vel non consentiat, per hoc dedit ei potestatem, scilicet suscipiendi gratiam se præparando; Deus autem principaliter dat gratiam infundendo & hominibus proponendo. Sic enim ille, qui facit librum & proponit homini ad legendum, dicitur dare potestatem ad legendum; ita Christus, per quem gratia facta est, quia operatus est salutem in medio terræ, dedit nobis potestatem filios Dei fieri, per gratię susceptionē, sed quia hoc non sufficit cum etiam liberum arbitrium indigeat ad hoc vt moueatur ad gratiæ susceptionem auxilio gratiæ, diuinæ non quidem habitualis sed mouentis. Tren. vlt. *Conuerte nos Domine & nos conuertemur*: & hæc motio vocatur vocatio interior: *Quos vocauit*, scilicet in castigando ad consentiendum gratiæ, *hos iustificauit*, gratiam infundendo: quia vero per hanc gratiam homo habet potestatem conseruandi se in diuina filiatone: *Omnis qui natus est ex Deo non peccat, sed generatio Dei qua generamur in filios Dei conseruat eum.* Sic ergo dedit nobis filios Dei fieri per gratiam gratum facientem, per operum perfectionem, & per gloriæ adeptionem; & hoc præparendo, mouēdo, & conseruando gratiam. Secunda vtilitas incarnationis fuit redēptio nostra. *Fidelis sermo,*

mo, quia Christus Iesus venit in hunc mundũ peccatores saluos facere. Super quo dicit August. Nulla causa veniendi Christum nisi peccatores saluos facere. Tolle morbos, tolle vulnera, & nulla erit causa medicinæ. *Venit enim filius hominis quærere & saluum facere quod perierat.* Ex quo sequitur, quod si Adam nõ peccasset, Christus non venisset, quantum ad illum finem, vt per mortem redemptionem faceret; natus tamen fuisset, propter perfectionem vniuersi, quæ in hoc consistit, vt finis cõiungatur suo principio, naturę namque perfectio fuit finis incarnationis. Tertia causa & vtilitas incarnationis fuit perfectio beatitudinis æternæ: nam nõ solum habemus per eam redemptionem à pœna inferni, sed perfectionem abundantiorem beatitudinis, iuxta illud, *Ego veni vt vitam habeant & abundantius habeant.* Vnde dicitur, *Apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio.* Si enim Christus non fuisset incarnatus, aut homo non peccasset, aut per alium redemptus fuisset, humana natura in statu gloriæ defecisset à quadam magna gloria, quam habet per incarnationem Christi; scilicet à visione humanitatis Christi, per quam omnes sensus nostri exteriores reficientur, iuxta illud; *Ingredientur & egredientur,* supple, electi, *& pascua inueniet.* quantum ad gaudium corporis id est, ex corpore Christi; & gaudium animę ex diuinitate Christi. Vnde August. Deniq; genus Adæ non mediocriter gaudebit, quia pro tali culpa fœlici primorum parentum talem promeruit habere redemptionem; quia multa maiora & cariora contulit hominibus, quam per Adam, si non peccasset, consecuturi essent. Quippe Adam solummodo angelis coæquandus erat non præficiendus. Sed modo gratia redemptionis caro nostra super angelos eleuata est: nam diuinitati vnita sicut Deus & Dominus dominatur angelis & hominibus. Adhuc aliquid maius per ipsum sperantes, quam per Adam primum habuissemus, scilicet familiarius diuinitatis dulcedinem gustare; quia caro illa vnita est cum diuinitate, quam sancti habebunt æternaliter præsentem. Hæc Augustinus.

III.

Verbum caro factum est, id est Deus factus est homo. Circa quod sciendum, quod hoc quidã malè intelligẽtes sumpserunt occasionẽm erroris, dicentes. Verbũ ita caro factum est, ac si ipsum vel aliquid eius sit in carnẽ conuersum, sicut cum farina fit panis, aër ignis. Et hic fuit Euiches, qui posuit commixtionem naturarum in Christo, dicens in eo tantum fuisse Dei & non hominis naturam. Sed hoc est falsissimum & stultissimum, quia ex quo, vt dicit Euangelista, verbum erat Deus, Deus autem est immutabilis, vt dicitur apud Malachiam *Ego Deus & non mutor.* Vnde nullo modo potest esse quod in aliam naturam conuertatur. Est ergò sensus. *Verbũ caro factum est,* id est, verbũ carnẽ assumpsit, nõ quod ipsum verbum caro sit, sicut si dicimus, homo factus est albus, nõ quod ipse sit ipsa albedo, sed quod albedinem assumpsit. Assumpsit aũt nõ solũ carnem, sed etiam carnem animatã, licet hoc non exprimatur. Vnde Arrius dixit ipsum assumpsisse carnẽ sine anima, dicẽs diuinitatẽ esse loco animę, quod falsum est, quia ipse Christus fatetur se habere animã *Tristis est anima mea.* Item. *Cœpit tædere & mœstus esse.* Quæ sunt passiones animæ. Item quia diuinitas non potest esse forma, sicut nec Angelus vniri corpori per modum formæ, cum secundum suam naturam à corpore sit separatus. Item si nõ assumpsisset carnem animatam, nec per cõsequens carnẽ verã, quia caro sine anima non est caro nisi æquiuocè, quia dicitur cadauer potius quam caro. Nec assumpsit aliã animam quam humanã, sicut Appollinaris finxit, dicens tantũ animã sensitiuã & nõ rationalẽ assumpsisse, quia si sic, tunc nõ reparasset animã rationalẽ, quia ad hoc humanam naturam assumpsit, vt eam repararet, & sic nullus fructus ex incarnatione eius prouenisset. Sed dices, quare hoc non determinat Euangelista solum de carne faciens mentionem. Respondeo propter quatuor. *Primo* propter Manichęos, qui dicunt Christum carnem phantasticã assumpsisse & non veram, dicentes non decuisse eum assumere veram carnem tamquam diaboli creaturam. *Secundo* ad demonstrandum erga nos magnitudinem pietatis & benignitatis Dei. Si enim magnum pietatis signum fuisset, si Deus assumpsisset

Luc. 19. — *Psal. 129.* — *Ioan. 10.* — *Aug. in Ser. de Cur. mundo, quomodo Deus homo. c. 4.* — *generationis Christi.* — *Malach. 3* — *Matt. 26.* — *Quare Christus dicatur assumpsisse carnem.*

ſiſſet animam rationalem, tanquam magis conformem diuinitati, multò maioris pietatis eſt ſignum aſſumere carnem, quæ omninò elongata eſt à ſimplicitate Deitatis, quod eſt inæſtimabile ſignum pietatis;
1.Timo.3. ſecundum quod dicit Apoſt. *Magnum pietatis ſacramentum, quod manifeſtum eſt in carne. Tertiò*, ad demonſtrandam veritatē & ſingularitatem vnionis in Chriſto. Alijs enim hominibus ſanctis, vnitur Deus quā
Sap. 7. tum ad animam ſolum. *Per nationes in animas ſanctas ſe transfert. Amicos Dei & prophetas conſtituit.* Sed quod verbum Dei vniretur carni, hoc eſt, ſingulare in Chriſto; ſecundum illud Pſalmi. *Singulariter ſum ego.* Iob. 28. *Non adæquatur ei aurum. Quartò*, ad inſinuādam congruitatem humanæ reparationis; homo enim per carnem infirmabatur. Et ideò Euangeliſta volens aduētum verbi congruum eſſe reparationi noſtræ, mentionem ſpecialiter de carne fecit, vt oſtenderet quod caro infirma per carnē verbi reparata fuit; & hoc eſt quod Apoſt.
dicit. *Nam quod impoſſibile erat legi, in qua* Rom. 8.
infirmabatur per carnem, Deus filium ſuum mittens in ſimilitudinem carnis peccati, de peccato damnauit peccatum. Ex his omnibus patet iſte articulus fidei, quod Dei filius vniuit ſibi naturam humanam, id eſt, carnem & animam rationalem, ex quibus cōſtat vnum ſuppoſitum & vna perſona, ſicut ex anima & corpore factus eſt vnus homo. Ita quod mox, vt caro illa opere Spiritus ſancti ſanctificata, & à reliqua carne ſeparata fuit, verbum Dei cum anima vniretur; ſed tamen membrorum dominici corporis diſtinctio, in ipſo momento conceptionis & vnionis Dei & hominis, adeò erat parua, vt humano viſui vix poſſet ſubijci. Diebus tamen quadraginta perfecta eſt, & notabilis effecta; ſecundum Auguſt. ſuper il- Ioan. 2.
lud. Quadraginta ſex annis ædificatum eſt hoc templum. Hoc magiſter in 3. ſentent. diſt. 3. notat. &c.

DE NATIVITATE CHRISTI SERMO IV.

Natus eſt nobis ſaluator mundi. Luc. 2.

Atiuitas Chriſti per angelum paſtoribus annunciata in oculis hominum mirabilior & præſtantior vniuerſis, eò quod angeli nō conſueuerant ſolita & conſueta ac ſecundū curſum naturæ contingentia, ſed rara & inſolita, ac ſupra curſum naturæ occurrentia nunciare.

Legimus triplicem natiuitatem. Prima
Triplex natiuitas. eſt vituperabilis, & eſt natiuitas humana, quæ eſt vilis & immunda, & per conſequēs
1. miſerabilis. Ideò Iob. *Quis eſt homo qui im-*
Iob. 5. *maculatus appareat natus de muliere?* Sapi-
Sap. 7. ent. 7. *In ventre matris meæ figuratus ſum caro, decem menſium tempore coagulatus ſum in ſanguine.* Item obnoxia eſt peccato. *Na-*
Eph. 2. *ſcimur filij iræ.* Item pœnalis & miſerrima.
Iob. 14. *Homo natus de muliere.* Item concupiſcentia fomitis inflammata. *Inflammat rotam* Iacob. 3.
natiuitatis noſtræ. Item tenebris ignorantiæ Iob. 3.
inuoluta. *Pereat dies illa in qua natus ſum.* Ioan. 9.
Noctem illam tenebroſus turbo poſſideat. Ieſus vidit hominem a natiuitate cæcum. Item tranſitoria & infructuoſa. *Quid nobis* Sap. 5.
profuit ſuperbia. Secunda eſt commenda- 2 natiuitas.
bilis natiuitas gratiæ, & ratione cauſæ & ratione effectus. Cauſa ē fides; ratio in effe- 1. Ioan. 5.
ctu. *Omnis qui credit quoniam Ieſus eſt Chri-* Ioan. 1.
ſtus, ex Deo eſt. Dedit eis poteſtatem &c. qui ex Deo nati ſunt. Charitas vero in affectu.
Omnis qui diligit fratrem ſuum, ex Deo eſt. I- 1. Ioan. 4.
tē iuſtitia operū in effectu. *Omnis qui facit* 1. Ioan. 2.
iuſtitiam ex Deo natus eſt. Effectus huius natiuitatis ſpiritualis eſt triplex. Primò peccatum fugat. Omnis qui natus eſt ex Deo, non peccat. Item vincit mundum. *Omne* 1. Ioan. 5.
quod ex Deo natum eſt, vincit mundum. Item ducit ad regnum. *Niſi quis renatus fue-* Ioan. 3.
rit. E cōtrario natiuitas culpæ facit egenti ad

cligen-

eligendum. *Quis peccauit, hic cæcus aut parentes eius.* Indignum ad docendum *In peccatis natus es totus, & tu doces nos?* Infirmum ad benè operandum. *Quod natum est ex carne caro est.* Tertia natiuitas est mirabilis, & est diuina, & hoc propter multa, quia ibi nascitur caro sine macula. In quo puritas. *Quod in eo natum est.* Ideò dicitur iustum. *Donec egrediatur vt splendor iustus eius.* Item puer de puella, in quo nouitas. *Quoniam virum non cognosco, Ecce virgo concipiet, Porta hæc clausa erit.* Item Deus de fæmina in quo humilitas. psalm. *Homo natus est in ea.* Isa. 9. *Paruulus natus est nobis. Vbi est qui natus est Rex?* Item fructus de virgula, in quo vtilitas. *Annuncio vobis quia natus est &c.* Verè vtiliter natus. Primo quia in exemplum humilitatis. Vnde, *paruulus natus.* Item in testimonium veritatis. *Ego in hoc natus sum &c.* Item in signum dilectionis. *Per viscera misericordiæ.* De nuru tua natus est qui te diliget. Item in fœdus reconciliationis. *Filius qui nascetur tibi, erit vir quietissimus.* Vnde in natiuitate eius cantabant Angeli. *Gloria in excelsis Deo; Et in terra pax hominibus.* Item in officium salutis. *Cum natus esset Iesus,* id est, saluator. Propter hoc Eccl. *Nemo natus est in terra qualis Enoch.* id est, Christus, propter puritatem, nouitatem, humilitatem, & vtilitatem. Ergo fratres charissimi natiuitatem hodie in memoria ferentes mereamur puritate & humilitate peruenire, vbi ipse iam viuit & regnat in secula sæculorum. Amen.

Isa 9. Ioann. 18. Luc. 2. Ruth. 4. 1. Par. 22. Matth. 2. Eccl. 49.

DE SANCTO IOANNE EVANGELISTA.

SERMO I.

Hic est discipulus ille quem diligebat Iesus Christus. Ioan. 19.

HIC videndum est de sex. *Primò* quæ fuit hui⁹ dilectionis causa. *Secundò* quæ fuerunt signa. *Tertiò* quomodo hæc dilectio fuit vera. *Quartò* de differētia dilectionis Petri & Ioannis ad Christum. *Quintò* de differentia dilectionis Christi ad Petrum & Ioannem. *Sextò* quæ fuit differentia inter signa Christi ad Petrum & Ioannem.

I.

Secundum D. Thomam quatuor fuerūt causæ dilectionis Christi ad Ioannē. Prima puritas incorruptionis, quia Christus similē diligit, cum sit splendor gloriæ Dei, *diligit cordis munditiā* Sap. *Incorruptio proximū Deo facit.* Nec mirū, quia *volatilia ad sibi similia conueniunt.* Pulcra volatilia Christus, Maria, Ioannes. Christus assimilabat se Pellicano, vt patet in psalm. *Similis factus sum Pellicano.* Maria api, propter virginitatem partus. *Breuis in volatilibus apis.* Item Ioannes aquilæ. Vnde Ezech *Quartū animal simile aquilæ.* Secunda causa accelerata conuersio. Ipse enim inter Apostolos citius conuersus est, quia prima vocatione. quod est Deo gratū. *Bonum est viro cū portauerit iugū ab adolescentia sua.* Et excellit Petrum in quatuor. Primò quia citius conuersus est, quia vnica vocatione. Petrus aūt per Andreā & per Christum. Secundò quia de maiori genere, scilicet regali & sacerdotali. Tertio, quia in ætate florida, quando difficillimum est bene viuere. Quartò bona maiora reliquit. Bona fortunæ, scilicet nauē, rete; & naturæ scilicet parētes, quod nō legitur de Petro. Tertia causa frequens dilectio ipsius ad Christū. Ideo feruenter fuit dilectus. *Non quasi nos dilexerimus Deū, sed quia ipse prior dilexit nos. Ego diligentes me diligo.* Non quod dilectio nostra sit causa dilectionis diuinæ, sed est meritum quo Christus plus vel specialiter diligit. Seneca. Si

Eccl. 11. Ezech. 1. apoc. 4. Thren. 3. 1. Ioan. 4. Prou. 8.

ca. Si vis amari ama. Quarta causa, futura
in matris filium adoptio. Pater enim plus
illum filium diligit, quem successorem
suum cognoscit. Fecit autem Christus Io-
annem fratrem suum successorem, custo-
dem, & thesaurarium suum dicens. *Ecce fi-*
Ioan. 19. *lius tuus, ecce mater tua.* Petro verò commi-
Matt. 16. sit ecclesiam. *Super hanc petram &c.* Patri
Ioan. 19. animam. *In manus &c.* Ioanni matrem. *Ec-*
Ibid. *ce mater*. O dignissimus thesaurus mater
Christi. Verè & magna fiducia petendus
est iste Apostolus qui etiam matrem Chri-
sti in cura habet.

II.

Signa huius dilectionis sunt sex. Primũ
1. reuelatio secretorũ. Reuelauit enim illi de
natiuitate & aduentu antichristi; de con-
summatione sæculi. Ostendit illi futuram
Matt. 17. gloriam in sua transfiguratione. Et alijs ex-
Marc. 5. clusis resuscitationi interfuit. Secundum
2. honoris exhibitio. Magnum enim signum
amoris Dei est, si aliquẽ facit prophetam,
Euangelistam, Apostolum, martyrem, vir-
ginem; confessorem, doctorem suum. Ista
omnia concurrunt in isto Apostolo. Ter-
3. tiũ familiaritatis ostẽsio, supra pectus suũ
eum collocauit. Christus quidẽ diligit om-
Ioan. 13. nes generaliter seruantes præcepta, *Vos a-*
Ioan. 15. *mici estis*, tamen diligit dilectione speciali
Ibidem. eius secreta scientes. *Vos autem dixi amicos.*
Sed dilectione singulari Ioannem quasi
deiformem & intimum & præcordialem.
4. Quartum donorum largitas. Magna dona
dedit Christus alijs, sed maximum Ioanni,
quia matrem suam. Ecce mater tua. Non
dixit, nepos tuus, sed filius, Non dixit Do-
5. mina, vel matertera, sed mater. Quintũ di-
ligens conseruatio ab omni læsione, quia
à peccato mortali, à corruptione carnis,
quia eum à nuptijs eduxit & à dolore mor-
tis. vt dicit Hieronymus, & à putrefactio-
ne præseruauit, quia corpus nunc viuit in
6. gloria. Sextũ signũ in speciali & personali
visione. Si magnum signũ dilectionis ostẽ-
dit ei Deus, ad quem mittit vnum Angelũ
vel plures, Ioanni maius ostendit, quem
personaliter cum Angelis visitauit dicens.
Veni dilecte mi, tempus est &c.

III.

Hæc dilectio fuit vera. Est autem triplex
dilectio; mundialis, socialis, & specialis.
Mundialis inter voluptuosos, quæ non est
vera, quia se oderunt qui diligunt iniqui-
tatẽ. Secundo, quia fraudulenter incedunt. Ierem.
Omnis amicus fraudulenter incedet. Terriò, Psal. 7
quia ad malum diligunt psalm. *Zelaui super*
iniquos pacem peccatorum videns. Socialis
dilectio sæpè non est vera, quia iã diligunt,
& paulò post nõ diligunt. Secundo quia tẽ-
pore aduersitatis diligere desinunt. Tertiò
quia tantũ viuos diligunt. Sed nõ sic Chri-
stus qui diligentes se diligit, & omni tem- Sap.
pore diligit, & post mortẽ *Iustorum anima*
in manu Dei sunt Specialis, quia Christus
diligit suos in vita & præcipuè Ioannem
quem secum semper habuit. In morte, quia
Christus ad eũ venit, post mortem, quia eũ
ad suum conuiuium introduxit. Nec mirũ,
quia Ioannes sic Christum dilexit. Dilexit
enim Christũ in vita quia omnia reliquit.
In morte quia sub cruce stetit. Post mortẽ
quia in sepulcro quæsiuit.

IV.

Christus est diligendus dulciter; fortiter
& sapienter: Petrus dilexit fortiter, constã-
ter, & sapienter, quia in mortẽ, & in carcerẽ
propter ipsum ire fuit paratus, & pro eo
crucẽ sustinuit. Ioannes dulciter, quia in e-
ius sinu recubuit. Vterq; sapiẽter, quia nul-
lis diabolicis tentationibus consensit, nec
vllis voluptatibus mũdi ab eius amore ab-
strahi potuit. Petrus dilexit Christum in
membris; Ioannes in persona. Petrus dile-
xit quantum ad promptitudinẽ & feruorẽ;
Ioannes quantum ad familiaritatem.

V.

Videtur quod Christus magis dilexit Io-
annẽ quã Petrũ, vt ex Euangelijs patet; &
tamẽ Petrus videtur plus dilexisse Christũ.
Symon Ioannis diligis me plus his. Dicit
Aug. quod Petrus plus dilexit Christũ. Est
tamẽ hic quæstio duplex. Prima, quare Do-
minus plus dilexerit Christũ. Secũda, quis
eorum melior sit, vtrũ qui minus diligitur
& plus diligit, an qui magis diligitur & mi-
nus diligit. Secundũ Augustinum, melior
est, qui plus diligit Christũ, licet minus di-
ligatur; fẽlicior tamen est, qui plus diligi-
tur à Christo, licet ipse minus eũ diligit. Est
tamen sciendũ, quod dilectio apud nos ha-
bet se dupliciter. Vel quantũ ad exteriora
signa; vel quantum ad animum. Exterior

consistit in ostensione familiaritatis, in beneficiorum exhibitione; interior in præcordiali amore. Christus plus dilexit Ioannē quantū ad familiaritatis ostensionē, sed Petrū quantū ad beneficiorū exhibitionē. Quia Petro ecclesiā cōmendauit & claues, principē Apostolorū fecit. Sed vtrumq; ad intimum amorē, quia ambo erant æquales meriti apud Deū. Petrus Damiani videtur præferre in multis sanctū Ioannē Petro dicens, Petro commissa est ecclesia mater Christianorū; Ioanni mater Christi. Petro regnū in quo habitat sanctorū societas; Ioanni cœlum. Petrus factus ecclesiæ fundamentū, Ioannes construxit ecclesiæ ædificiū. Petrus miracula effecit; Ioannes protulit altiora mysteria. Sed dices, quare ergò nō est factus Christi successor sicut Petrus. Respondeo propter quatuor. Primò quia fuit iuuenis; vnde non debuit præfici senibus. Secundò quia consanguineus Mariæ, ergò ne putaretur per successionē sanguinis dari principatus ecclesiæ præfertur extraneus. Tertiò quia fuit sufficienter beatificatus, dotatus, beneficiatus, ex commissione matris Christi. Quartò quia fuit vir maximæ contemplationis; prælatio autem distrahit à contemplatione.

VI.

Sicut Deus diuersos sanctos prædestinat ad diuersos gradus gloriæ, sic & diuersa merita per diuersos gradus gratiæ præuidet, hinc est quod summa Dei perfectio, cū non possit per eandē creaturā sufficienter ostendi, per gratias, virtutes, & naturales perfectiones omniū rerū, potissimè autem per virtutes & merita sanctorū ostenditur. Requiritur ergò diuersitas effectuū ad diuinā perfectionem ostendendā. Cum autē illi duo Apostoli significent duo principalia exercitia in ecclesia, licet sint diuersa; scilicet vitā actiuā & contēplatiuā, & per consequens diuersa præmia, sequitur quod meritò distincta signa dilectionis Christus ostenderit, vtpote signa suauitatis Ioanni, per quē vita beata signatur, & signa austeritatis Petro, per quē statꝰ huius vitæ & status meriti optimè significatur. Martyrium ergo & cura pastoralis Petrū decet; Ioannē verò suauitas contemplationis & præseruatio ab ignominiosa & crudeli morte. Nā ei dictū est. Sic eū volo manere. Nos ergo imitātes eiꝰ facta, sequētes eū in exēplo castitatis, possidebimus vitā æternā. Ad quā nos perducat Pater & filius & spiritus sanctus. Amen.

IN DIE CIRCVMCISIONIS.

SERMO I.

Vocatum est nomen eius Iesus. Luc. 2.

Vamuis Dei filius secundum immensitatem suæ diuinæ essētiæ Deo patri manēs coæqualis sit ineffabilis, itavt à nobis ad plenū nec effari seu eloqui verbis humanis possit; *Virtutem magnitudinis eius quis enarrabit?* Tamen secundum formam humanæ substantiæ, in qua nobis apparuit similis, existit nominabilis. Hoc autē ex magis misericordia nobis videtur concessum, antiquis patribus iustè negatū, iuxta illud. *Multi reges & prophetæ voluerunt hæc videre, quæ vos videtis & non viderunt, & audire quæ audistis, & non audierunt.* Sicut igitur illis salus fuit tantum promissa, nobis autem exhibita; ita nomen filij Dei per quem nostra salus facta est, prius eis in vmbra promissum, nobis autem præsentialiter ostensum. Hinc est quod Angelus Mariæ nuncians conceptionem filij Dei, nunciauit pariter & impositionem nominis salutiferi. *Matth. 1.* Hinc & ipsi parentes Christi ex legis obseruantia circumcidentes puerum vocauerunt nomen eius Iesum. *Luc. 1.* *Vocatum est*, inquit, *nomen eius Iesus*. *Proposit.* Circa istud nomen sanctissimum tria sunt consideranda. Primò quanti honoris & excellentiæ sit. Secundò quanti amoris & beneuolētiæ. Tertiò quanti valoris & potētiæ. Et certè, si volumus prout debemus ad ista tria respon-

reſpondere, iſtud digniſſimum nomen eſt ſũmi honoris & excellentiæ, ſummæ dilectionis & beneuolentiæ, ſummæ fortitudinis, & potentiæ. Quantum ad honoris excellentiam mirabiliter reuerendum, quia iſtud nomen eſt ſuper omne nomen. Quãtum ad amoris beneuolentiam eſt ardenter diligendum. *Aſpice in me & miſerere mei, ſecundum iudicium diligentium nomen tuum.* Quantum ad valoris potentiam eſt confidenter inuocandum. *Omnis qui inuocauerit nomen Domini ſaluus erit.*

Philip. 2. *Pſal. 118.* *Ioel. 2.* *Rom. 10.*

I.

Quæritur, quanta ſit nominis Ieſu dignitas & excellẽtia. Et certè vt paucis, quod res eſt, dicatur, tanta ea eſt, vt humanis verbis edici nequeat. Quis rogo maior honor, aut excellẽtia dignior excogitari poteſt quam hominem dici Deum & veraciter eſſe. Hoc autem eſt hoc nomen Ieſus, quod donauit Deus pater domino noſtro Ieſu Chriſto filio ſuo per gratiam vnionis non adoptionis, nomen quod eſt ſuper omne nomen, hoc nomen, vt ſcilicet ille, qui eſt homo, dicatur Deus. Quę etiam excellentia maior poteſt inueniri quam quod ei incurueretur omne genu, cæleſtium terreſtrium, & infernorum, id eſt, angelorum, hominum & dæmonum. Nouum nomen voluit ſibi Chriſtus imponi, iuxta illud Prophetæ. *Vocabitur tibi nomen nouum quod os Domini nominauit.* Solẽt homines noua nomina aſſumere triplici ratione. Quidam ratione adeptæ dignitatis, quidam ratione celandæ veritatis, & quidam ratione patratę probitatis. Ratione adeptę dignitatis, omnis quæ creatur in Papam, eligit ſibi nomen nouum, & nomen tale, quod virtutem, bonitatem & modeſtiam repræſentat. Quaſi diceret, qualitercumque fuerim ſub temporibus retroactis, rigidus vel iniuſtus, negligens aut ſeuerus, ero deinceps pietate modeſtus, & rectus virtute. Sed ratione celandę veritatis ſolent nonnulli noua nomina ſibi aſſumere, & maxime ij qui intrant regnum, in quo dominantur inimici eorũ, tunc ſolent ſtatum ſuum celare, & ſe extraneo nomine nominare, ne eorum conditio alijs innoteſcat. Tertio ratione patratę probitatis. Manlius Torquatus Romanus dicebatur Lucius Manlius, quem cum quidam gallicus ad ſingulare certamen prouocaſſet, cum eo congreſſus ipſum occidit, & torquem auream, quam in collo geſtabat, auferens ſibi impoſuit. A quo facto nomen Torquati tam ſibi quam poſteris conquiſiuit. Sic etiam propter auctam magnificè Romanam rempublicam Octauianus dicebatur Auguſtus. Propter iſtas tres rationes decuit Chriſtum Dei filium nouiter incarnatum ſibi aſſumere nomen nouum. Primo namque creatus fuit tamquam Apoſtolicus ſiue ſummus pontifex, & caput Eccleſiæ ſecundum humanitatem. *Ipſum dedit caput ſuper omnem eccleſiam quæ eſt corpus eius.* Et ad Hebr. *Conſiderate Apoſtolum & pontificem confeſſionis noſtræ Ieſum.* Fuit autem multum rigidus ante in natura diuinitatis, quia tunc erat *Deus vltionum Dominus*, in hoc autem nomine Ieſus voluit futuræ ſuæ clementiæ deſignare modeſtiam, vt de cætero dicatur *Deus miſericordiarum & totius conſolationis* Secundo quia ipſe intrauit in mundum iſtum corporaliter, in quo erãt dæmones, qui grauiter ipſi inimicabantur, occultare ſe voluit ne deprænderetur, vt latere poſſet principes & poteſtates tenebrarum harum. Tertiò ratione patratæ probitatis, quam fecit ſanguine proprio redimendo genus humanum. Vnde ſtatim effuſo ſanguine in circumciſione, qui fuit quaſi pignus & arra completæ redemptionis futuræ, impoſitum ibi fuit iſtud nome nouum Ieſus, quod eſt nomen honoris & maximę excellentiæ. Ex quo nomine Chriſtus Dominus glorioſus eſt in toto orbe terrarum merito. Nam fama hominis dupliciter diuulgatur ad multos. Primo per altitudinem magnorum ſtatuum. Secundo per magnitudinem bonorum operum. Propter primum reges & principes & omnes generaliter potentes magis ſunt noti quam aliæ perſonæ priuatæ. Propter ſecundum legimus apud veteres, quod perſonæ, quæ mira & magna fecerunt & multum vtilia reipublicæ, non ſolum in memoria diuturna fuerunt, ſed ſicut dij venerati & dij nominati ſunt. Vnde liber dictus eſt Bachus, id eſt. Deus vini, quia primum vinum colere docuit. Et Minerua dicta dea, quia oleum inuenit. Dei filius & ratione magni ſtatus debuit diuulgari in toto orbe,

Iſa 62.

Noua nomina cur aſſumantur.

Eph. 1. *Hebr. 3.* *Pſal. 93.* *2. Cor. 1.*

Fama hominis quomodo diuulgetur.

quia

quia Deus verus erat per naturam, & potens & diues in omnes, & ratione magnorum operum, quia magna & mirabilia fecit in cælo & in terra, & in mari; sicut patet ex discursu euangelij: vnde, Matth. 8. *Qualis est hic, quia venti & mare obediunt ei.* Et Nicodemus, *Nemo potest hæc signa facere quæ tu facis.* Hoc professus est Iohannes baptista coram discipulis suis dicens. *Qui de cælo venit, super omnes est.* Ecce nomen honorabile & excellens est, quia super omnes secundum Apostolum.

II.

Quicquid est in nomine Iesu, id totum pietatis & clementiæ, totum desiderabile, totum amabile est. Vnde apud prophetam. *Nomen tuum & memoriale tuum in desiderio animæ meæ.* Et quomodo non est desiderabile, quod omnibus est salutiferum & vtile. Non est enim aliud nomen sub cælo datũ hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri; hinc propheta dicit. *Vocabitur nomen eius Emanuel*: quod est, nobiscum Deus, quod vtique pietatem insinuat; hinc est, quod propter vbique diffusum amorem Christi, ad homines dicit sponsa in canticis. *Oleum effusum nomen tuum, ideò adolescentulæ dilexerunt te nimis.* Quod Bernardus exponẽs dicit. Nomen Iesu amabile oleo comparatur propter tria; oleum enim lucet, pascit, & vngit; fouet ignem, nutrit carnem, & lenit dolorem. Est & vltimo lux, cibus, & medicina, quæ tria sunt valdè desiderabilia cuilibet homini; hæc autẽ tria facit nomen Christi, quia lucet prædicatum in sermone; pascit recogitatũ in affectione, lenit & vngit in inuocatione. Ista tria facile est videre; nam vnde tanta & tam subita fidei lux in toto orbe, nisi de prædicato nomine Iesu: nonne in nominis huius luce vocauit nos in admirabile lumen suum, sicut dicit Apostolus. *Fuistis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino*; hoc denique nomen portabat Paulus coram regibus, & gentibus, & illuminabat patriam: vnde ipse clamabat adesse lucem dicens. *Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis.* Nec solum lux huius nominis mentes illuminat, sed etiam corpora, quia multos cæcos corporaliter illuminauit; sicut de cæco nato. Non solum autem est lux, sed etiam cibus. Totiens confortatur homo, quotiens de eo recordatur; nihil enim ita mentem cogitantis de bono impinguat, nihil ita exercitatos reparat sensus, virtutes roborat, vegetat mores bonos atque honestos, & castas fouet affectiones: vnde Bernardus, Aridus est omnis cibus, si non isto oleo infunditur; insipidus, si nõ isto sale conditur. Si scribas, non sapit mihi, nisi ibi legero Iesum; si disputas aut cõferas, non sapit mihi, nisi sonuerit mihi Iesus; Iesus mel in ore, in aure melos, in corde iubilus; non solum autem est cibus, sed etiam medicina: hinc Bernardus. Tristatur aliquis vestrum, veniat in cor Iesus, & inde saliat in os, & inde exortum nominis lumen, nubilum animæ defugit, redit serenum; labitur quis in crimen, currit insuper ad laqueum mortis desperando, nũc si inuocet nomen vitæ, confestim respirabit ad vitam; induratur quis corde, torpet & languet acedia, siccatur lachrymis, continuè omnia defugiunt, & fons lachrymarum erumpit; palpitat quis, trepidat in periculis, inuocet nomen virtutis, statim fiduciam præstat, depellit metum; Estuat quis in dubijs, fluctuat animo, statim inuocato isto nomine emicat certitudo, & generaliter omni deficienti ad inuocationem huius nominis adest fortitudo. Nihil enim ita iræ impetum cohibet, superbiæ tumorem sedat, sanat liuoris vulnus, restringit fluxum luxuriæ, extinguit libidinis flammam, sitim temperat auaritiæ, & totius dedecoris fugat pruriginem: ista enim omnia effugantur, cum homo proponit ante oculos mentis hominem Iesum mitem, humilem, benignum, sobrium, castum, misericordem, & omni bonitate & honestate conspicuum, inquit Bernardus, vbi supra. Propter tot & tantas vtilitates corporales & spirituales sancti martyres, Apostoli & confessores, virgines, & viduæ dilexerunt desiderio toto istud nomen: Paulus multum dilexit istud nomen, quingentis vicibus ipsum in suis epistolis nominauit, decollatusque ipsum ter nominauit, Hoc dilexit ardenter sanctus Ignatus martyr,

S.Bernar.

tyr, qui inter tormenta coram paganis incessanter clamauit Iesus Christus: cumque quæreretur, quare totiens eum nominaret; respondit, quod in tantum sit hoc nomen radicatum in corde suo, quod nullis tormentis inde possit eradicari, quod & factum est; nam occiso eo, cor eius diuiserunt, inscriptum in singulis partibus inuenerunt aureis literis Iesus Christus. Hoc nomen dulcorauit Apostolorum passionem & tormenta diuersa; de quibus dicitur, *quod ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu cōtumelias pati:* vnde Bernardus exclamando dicit; ô nomen persuaue & prędulce; ô nomen præclarum & præexcelsum & superexaltatum in sæcula sæculorum: hæc ille.

Act. 5.

Bernar. super cātica ser. 16

III.

Nomen Iesu tantę est fortitudinis & potentiæ, vt nihil nociuum, nihil diabolicū, nihil phantasticum potest resistere, si dignè contra dæmones proferatur: vnde dicitur. *In nomine meo dæmonia eijcient, linguis loquētur nouis, serpentes tollent, & si quid mortiferum biberint, non eos nocebit.* Gentilem quendam, antequam fuisset ad fidem nostram conuersus, dæmones frequenter corporaliter verberabant: iste ad consiliū cuiusdam sancti viri in quatuor angulis lecti sui fecit hoc nomen sanctum inscribi; dæmones autem quoties cameram intrauerunt, stantes à remotis dixerūt: discedite à Iesu, sed ad lectum nullatenus appropinquare potuerunt; ille conuersus de nouo scripsit hoc nomen Iesus, & ad quandam lanceam appendit; quotiens autem ad eum accedere volebant, totiens lanceam illam eis obiecit; & sic ab eis fuit liberatus: vnde ipso verificatur illud. *Omnis qui inuocauerit nomen domini, saluus erit.* Virtute huius nominis, etiam beatus Dionysius fuit conuersus: Nam cum Paulus disputaret Athenis cum Dionysio, occurrit eis in via cæcus: ad quem Dionysius; si dixeris huic cæco vt videat in nomine Iesu Christi, ego statim credam: sed ne vtaris magicis verbis, ego tibi hanc verborum formam præscribam; cui Paulus. Vt omnis tollatur suspicio, melius est, vt tu illis verbis vtaris; quod cum fecisset Dionysius, subitò illuminatus est cæcus; quo viso ipse fuit conuersus. Ex præmissis patet, quod istud nomen benedictum multipliciter est à nobis tractandum. Primò enim est ardenter diligendum propter suam vtilitatem; res enim vtilior diligitur, & quid vtilius salute in hoc nomine: vnde Luc. 1. Vocabis nomen eius Iesum, quod interpretatur Saluator. Matt. 1. Secundò est iugiter meditandum propter delectabilitatem, in omni enim opere delectabili est meditandum: quid delectabilius gloria nominis huius. *Gloriosum nomē eius in secula.* Tertiò est frequenter recitandum propter valorem; quid validius quam refugium. *Turris fortissima nomen domini.* Quartò est audacter prædicandum propter veritatem. in psal. *Narrabo nomē tuum fratribus meis.* quid enim verius quam esse. *Ego sum qui sum.* Quintò est confidenter inuocandum propter necessitatem. *Omnis enim qui inuocauerit nomen domini, saluus erit.* Sextò est mirabiliter verēdum propter maiestatem: res enim magna solet timeri. *In nomine Iesu omne genu flectatur, cælestiū, terrestrium & infernorum.* quid autem maius omnipotenti. *Omnipotens nomen eius.* Septimò est patienter expectādum propter sanitatem: spes enim est de bono futuro. ps. *Expectabo nomen tuum, quoniam bonum est.* quid autem melius summo bono, quod est Christus; quod bonum nos consequi facere dignetur idem dominus noster Iesus Christus, cuius nomē benedictum in secula seculorum. Amen.

(?)

Marc. 16.

Ioel 2.

Magister historiarū

super ... ctus ...

Dan.

Prou.

Exod.

Rom.

Philip.

Exod.

DE

DE TRIBVS REGIBVS SERMO. I.

Vbi est qui natus est rex Iudæorum. Matth. 2.

ORigenes refert, quod genus triũ magorũ, qui hodie Christum adorauerunt, in partibus oriẽtis, & in terra Mesopotamiæ fertur vigere. Qui descripta habẽtes apud se omnia quæ prophetauerat Balaã, etiam hoc habuerunt scriptum, quod orietur stella ex Iacob, & exurget homo de Israel: hæc scripta habebãt magi apud semetipsos; & ideò, quando natus est Iesus, agnouerunt stellam, & intellexerunt adimpleri prophetiam, magis ipsi quam populus Israel, qui sanctorũ prophetarum audire verba contempsit: illi ergo ex his tantum quæ Balaã reliquerat agnoscentes adesse tempus, venerunt & requisierunt. *Vbi est qui natus est rex Iudæorum.* Circa istam inquisitionem sanctissimã tria nobis occurrunt consideranda. Primò, qui sunt qui Christũ debent quærere, vt inueniant, quia tres reges. Secundò, quomodo debent quærere, quia his verbis. *Vbi est qui natus est.* Tertiò, sub qua conditione Christum debent requirere, quia sub specie magnifica; ibi. rex Iudæorum.

Orig. hom. 14. super Num.

Propositio

I.

De quærentibus Christum tria dicuntur. Primò, quod fuerint magni status & dignitatis excellentis, quia magi. Secundò, quod numeri competẽtis; quia tres. Tertiò, quia venerunt ex parte loci eminentis; quia ab oriente. Sic spiritualiter volentes quærere Christum, vt eum inueniant per gratiam, debẽt esse primo magni status & dignitatis excellentis; vt reges. Tunc autem dicitur Christianus rex, quando regnũ peccati de corpore suo depulit, & regnum iustitiæ parauit in membris suis. De talibus regibus dicit Petrus. *Vos estis genus electum regale sacerdotium.* Specialiter tamen illi reges dicũtur in Ecclesia, qui ea, quæ docent alios, ipsi faciunt, iuxta illud *Qui autem fecerit & docuerit hic magnus vocabitur in regno calorũ*; hoc est dicere: hic erit rex in Ecclesia militanti: nam quid est esse regem nisi magnũ in regno; omnes ergo qui alios regũt, reges dicuntur. Generaliter tamẽ reges dicuntur oẽs fideles, quos dum Deus regit & sensus mentis illuminat, spiritus eorũ regnũ cũ iustitia tenet. Si aũt sapientia carnis dominatur sensui nostro, tunc omnia turbãtur, nec amplius reges dici possumus, inquit Orig. & ꝓpter hoc Saluator docuit nos indesinẽter petere in oratione dominica, vt adueniat in nobis regnũ suũ, hoc est, vt sicut huic seculo ante seruiuimus, ita donãte gratia Christi seruiamus sibi, & ipso largiẽte in virtutibus regnemus. Licet aũt omne vitiũ mentẽ hominis in seruitutẽ subijciat, & de rege iustitiæ faciat obnoxiũ seruũ iniustitiæ, eo quod *qui seruit peccato, seruus est peccati*; tamen tria vicia maximè subijciũt, & in seruitutẽ redigũt hominis libertatem, sc. superbia, auaritia, & luxuria: nam superbia ita obijcit hominem, quod eũ facit seruũ diaboli, sicut scriptũ est. Ipse est rex super omnes filios superbiæ. O vilis seruitus, esse sub tali, tantoque tyranno, *qui non dabit requiem die ac nocte. Et in cuius regno nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Cui horrori nihil potest super terram comparari. Auaritia etiam subijcit hominem*, quia facit subditũ idoli muti, surdi, & cæci. nam *auaritia* secundũ Apostolũ, *non est aliud nisi idolorum seruitus.* Dicit aũt Henricus de Vrmaria, quod licet quodlibet peccatum mortale contrariatur regno Dei, & sanctificationi diuini nominis in nobis, & etiam diuinæ voluntati: specialiter tamen auaritia contrariatur regno Dei propter inclinationẽ affectus ad ipsa terrena, quod non cõtingit in alijs vicijs. Tertiò, luxuria ita subijcit hominẽ, quod eũ facit seruũ animalis bruti: vnde dicitur, quod *corpus quod corrũpitur isto vitio, aggrauat animã & deprimit*, vt de homine fiat pecus, iuxta illud ps. *Homo cum in honore esset, nõ intellexit, cõparatus est iumẽtis insipiẽtibus & similis factus est illis.* Quod

Quærentes Christum debent esse reges.

1. Pet. 2.

Matth. 5.

Origenes homil. 3. super Exod.

Ita exponit Henricus de Vrmaria de oratione dominica

Ioan. 8.

Tria peccata hominem maximè seruum faciunt.

Iob. 41.

Ierem. 16.

Iob. 10.

Sap. 1.

Coll. 3.

Sap. 9.

Psal. 48.

Quod vtique fit per luxuriam; quod asserit
etiam Aristot. scribens ad Alexandrum, &
2. Pet. 2. alludit verbis Beati Petri dicentis; *Sus lota*
Ioel. 1. *in volutabro luti.* Ioel. *Computruerunt iu-*
menta in stercore suo. Ecce quam vilis serui-
Sen. epist. 40. tus, quæ tanto vilior, quanto magis volũ-
taria, vt dicit Seneca; Ex præmissis infero
tria. Primò, quod volens esse verus rex in
regno militantis ecclesiæ, debet Deo pri-
August. super Ioan. mo subesse in omnibus, vt à Deo regatur:
nam vt dicit Augustinus. *Qui vult vt ser-*
uiat sibi caro sua, debet ipse seruire Deo in a-
nima sua, eo quod secundum ipsum, debet
homo regi à Deo, vt possit regere. Secundò in-
fero, quod volens esse verus rex mysticus,
vt dictum est, debet ipse per rationem sen-
sualitati per omnia imperare. *Non regnet*
Rom. 6. *peccatum in vestro mortali corpore*: non di-
August. super Ioã. xit, non sit, sed non regnet: vnde August.
Quod tunc rectè gubernata domus est, vbi vir
imperat, fœmina obtemperat; virum intelli-
Prosper in sententijs. git rationem, fœminam sensualitatẽ: hinc
Prosper *Non caret regia potestate qui corpo-*
ri suo nouit rationabiliter imperare. Verè do-
minator est terræ, qui carnem suam regit
legibus disciplinæ. Tertiò infero, quod li-
cet omnia vitia studiosè sint vitanda, præ-
cipuè tamen illa tria: scilicet, superbia, a-
uaritia, & luxuria, eò quod ista regium sta-
tum maximè deformãt in homine, & sub-
ijciunt eum seruituti turpissimæ; hinc Gre-
Greg. 25. moral. gor. *Sancti viri reges vocantur, quia prælati*
cunctis motibus carnis, modo luxuriæ appeti-
tum infrænant, modo æstum auaritiæ tempe-
rant, modo vanam gloriam declinant: hæc
ille. Tales ergo reges digni sunt quærere
Christum, & per consequens inuenire, &
Sap. 5. talibus promittitur regnum decoris. *Acci-*
pient, inquit *regnum decoris & diadema spe-*
ciei. Regnum decoris dicitur secundum
Holkoth tunc, quando anima beata perfe-
ctum regnum obtinebit super corpus glo-
riosum, clarum, & subtile, agile & impas-
sibile; tunc erit animæ gloriosum regere
corpus suum, quod tamen modo est valdè
tædiosum: & ideo regnum animæ super
corpus erit tunc temporis regnum decoris,
quando anima humana perfectè erit subie-
cta voluntati Dei, & corpus voluntati ani-
2. Reges fuerunt mæ: hæc ille. Secundò, reges erant tres,
& sic numeri competentis; Dauid enume-
rans eos dicit. *Reges Tharsis & Insulæ mune-* *in numero conuenienti.*
ra offerent, reges Arabum & Saba dona addu-
cent. Sed quomodo tu dicis tres reges fu- *Psal. 71.*
isse, cum ego audio quatuor extitisse, sci-
licet, reges Tharsis, reges Insulæ, reges A-
rabum, & reges Saba; ad quod respondeo,
quod isti tres reges fuerunt vnusquisque de
speciali regione, quæ regiones particulares
consistebant in vno generali regno, quod *Isa. 60.*
dicebatur Saba: vnde propheta *omnes de*
Saba venient: & ita sunt tria regna specia-
lia, vnum autem omnibus generale & cõ-
mune, vt sic sint quatuor simul; dicit autẽ
Innocentius: per hos quatuor, tanguntur *Innocent.*
quatuor genera offerentium. Tharsis enim *super Psal.*
interpretatur explorans gaudium, vel dis- *71.*
sipans speculum; & significat contempla-
tiuos, qui explorant æterna gaudia, & quã-
doque dissipant speculum, vt iam non vi-
deant in ænigmate, & per speculum, sed
facie ad faciem; sicut Iacob. *Vidi domi-* *Gen. 32.*
num facie ad faciem, & salua facta est anima
mea. Insulæ reges sunt actiui homines, qui
fluctibus & vnda, id est, tentationibus cir-
cumdantur, nec tamen mouentur; & isti
sunt viriles, sicut illi, qui existentes de ge-
nere nobili, licet incidant in aliquas op-
pressiones, non tamen suam nobilitatem
in aliquo permittunt decolorari. vnde di-
citur de talibus. *Si spiritus potestatem haben-* *Eccl. 10.*
tis ascenderit super te, ne dimiseris locum tuũ.
Reges Arabum interpretantur humiles, vel
occidentales, vel callidi; & significant in-
cipiẽtes, qui humiliter recipiunt occasum
suum, & insidiari incipiunt cælo; sicut Sal- *Matth. 11.*
uator ait. Regnum cælorum vim patitur,
& violenti rapiunt illud: hi autem omnes
debent venire de Saba, quæ interpretatur
captiua, vel conuersio; & significant om-
nes de omnibus statibus prædictis. Omnes
enim isti offerunt munera; Contemplatiui
munus deuotionis; Actiui munus alienæ
salutis, quantum ad prædicatores, vel mu-
nus eleemosinarum; Incipientes offerunt
seipsos. Sed quia ista omnia nihil valerent,
si non ex charitatis feruore procederent;
ideo dictum est, quod omnes isti reges de
Saba veniunt, quæ interpretatur incendi-
um. *Si enim linguis hominum loquar & an-* *1. Cor. 13.*
gelorum, & cætera (quæ ibi enumerat) *faci-*
am, nihil sum, & nihil mihi prodest. Si ergo
incipi-

incipientes, si actiui & proficientes, siue contemplatiui aliquid Deo offerunt, omnia debent facere in charitatis feruore, iuxta illud Apostol. *Siue bibitis, siue comeditis, siue quicquam aliud facitis, omnia in laudem Dei facite.* Tertiò veniunt ab oriente, & sic describuntur ex parte loci eminentis. Istud bene conuenit prophetiæ Dauid, de Christo dicentis. *Orietur in diebus eius iustitia & abundantia pacis, donec auferatur luna.* Hoc tunc impletum est, quoniam, vt dicit Innocentius, ipse Christus ortus de virgine, est iustitia & veritas. *Veritas de terra orta est,* id est, Christus de beata virgine Maria; *Et iustitia de cælo prospexit*; vt scilicet iustitiam daret. *Qui factus est nobis sapientia & iustitia sanctificatio & redemptio,* inquit Apostolus. Iustitia enim semper est in cælo & etiam in inferno; in terra autem est iniustitia, quæ præcipuè antè aduentum Christi terrā occupauerat: vnde conquerebatur Isa. *Conuersum est retrorsum iudicium, & iustitia longè stetit. Corruit in plateis veritas, & æquitas non potuit ingredi*; sed ingrediebatur cum Christo, qui est iustitia etiam perfecta; ista autem iustitia venit cum pace, quia Christus reformat pacem inter hominem & hominem. *Conflabunt gladios suos in vomeres.* Item inter hominem & angelum: vnde ipso nato cantauerunt angeli. Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus; item inter hominem & Deum, *quia ipse Deus est in Christo mundum reconcilians sibi*; item fecit pacem inter spiritum & carnem; in se in re, in nobis autem in spe: ipse enim verè solus potuit dicere. *Cor meũ & caro mea exultauerunt in Deum viuum*, quia in illo nũquam erat rebellio carnis ad spiritum; ista autem beneficia aduentus sui dicit psal. nõ esse transitoria, sed æterna; ideo dicit: donec auferatur luna. *Erit lux lunæ sicut lux solis &c.* Isa 50 dicitur. *Non erit tibi amplius sol ad lucendum*, id est, non indigebis eius obsequio. *Quid lucidius sole?* & hoc deficiet, scilicet, quo ad illud obsequium, non quo ad suam essentiam; vel auferetur ad tempus in die iudicij, secundum quod dicitur. *Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum.* Ex præmissis infero, quod volentes illum regem Christum quærere, tria debent habere. Primò iustitiam quo ad Deum, *Iustitia oriatur simul.* Quæ consistit in hoc, vt Deo debitum honorem reddamus. (*Isa.* 45.) Secundò pacem quo ad proximum. *Veritatem & iudicium pacis iudicate in portis vestris* (*Zach.* 8.) Tertiò contemptum temporalium, quo ad seipsum, quæ per lunam intelliguntur; Eò quod sicut luna crescunt & decrescunt. Et cum adsunt, pacem auferunt & iustitiam. *Saturitas diuitis non sinit eum dormire.* (*Eccl.* 5.) *In mundo pressuram habebitis &c.* (*Ioan.* 16.) Sic igitur patet, quales debent esse hi qui veniunt ad inquirendum Christum.

II.

Vbi est qui natus est rex Iudæorum, vidimus enim stellam eius in oriente. Modus quærendi est duplex: vnus, quoad personam: alius quo ad signum. (*Quomodo quærendus Christus.*) De primo dicunt; vbi est qui natus est. De secundo; vidimus stellam eius in oriente, & venimus. (*1. modus.*) Vbi sciendum, quod Christus in corde hominis existens per gratiam, concipitur per affectum, vt dicit Hugo. Qui ergo quærit Christum per gratiam, non solum debet affici ad bonum vt illud concupiscat, sed etiam vt illud concupitum & affectum seu desideratum bono opere perficiat; (*Hugo lib. de arca mystica.*) sed nec hoc prodesset, si homo in his non proficeret & perseueraret; ideo omnia tria simul sunt necessaria. Bene quæsiuit Christum ille qui dicebat in ps. *Ecce concupiui mandata tua:* (*Psal.* 118.) Et iterum. *Cõcupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore* (*Ibid.*) Sed melius idem, qui concupiuit hoc animo, perfecit opere dicens. *Ad omnia mandata tua dirigebar*, id est, recta via ibam. Optimè autem quæsiuit qui orando dixit: *Perfice gressus meos in semitis tuis.* Non ergo magnum est quærere, vbi Christus conceptus est, sed vbi natus; quia non sufficit concipere bonum in animo, nisi perficiatur in opere. Secundus modus quærendi Christum est quo ad signum: (*2. modus.*) vnde dicitur; vidimus enim stellam eius in oriente. Stella ista fidem significat; nec enim isti reges venissent propter stellam, si non habuissent fidem in illum, quem designabat & ostendebat stella: aliud ergo credebant, aliud videbant. Videbant enim stellam, sed credebant Deum inuenire duce stella: & hæc est probatissima fides secũdum Bernardum, (*Bern. ser. 76. super Cant.*) cum videlicet creditur quod non videtur. Stella hæc designat fidem

dem, per quam quilibet nostrum debet inuenire Christum. Isti reges se habere magnam fidem in hoc declarauerunt, quia paruum puerum quasi regem venerati sunt, & magna munera ei obtulerunt: vnde dicunt. Vidimus stellam eius, & venimus cum muneribus adorare eum. Ad significandum quia sine muneribus bonorum operum inanis est fides nostra: vnde Bernardus; sine bonis operibus fides est mortua oblatio.

Iacob. 2. *Bern. ser.* 25. *super Cant.*

Benè autem fides per stellam istorum regum significatur, ratione multiplici. Lux enim in stella primo de cælo imminet. *Stellæ dederunt lumen suum.* ps. *Emitte lucem tuam & veritatem tuam.* Sic fides non nisi à solo Deo datur. *Alteri fides in eodem spiritu.* Secundò, quia tenebras fugat: vnde Iob. *Ad lumen eius ambulabam in tenebris.* Et *Ambulate dum lucem habetis.* Sic fides tenebras erroris effugat. Prouerb. 15. Per fidē & misericordiam purgantur peccata. 2. Corinth. 4. Deus qui dixit de tenebris lumen splendescere. Tertiò, quia aerem purificat, vnde & morbos alleuiat. *Erumpet quasi mane lumen tuum, & sanitas tua citius orietur.* Sic fides mentem purificat. Actuū 15. *Fide purificans corda eorum.* Quartò terrenascentia vegetat & viuificat. *Frumentum desiderat nubes, & nubes spargunt lumē suum, scilicet, ad viuificandum.* Sic fides animam iusti viuificat. *Iustus ex fide viuit.* Quintò, quia visum declarat. *Dulce lumen & delectabile oculis videre solem.* Sic fides visum spiritualem delectat. Credentes exultabitis. Sextò, non apparentia vt colores manifestat. Diligentius intuens clara luce deprehendi non esse meum. *Ambulate dū lucem habetis.* Sic fides non apparentia manifestat. *Fides est substantia sperandarum rerum, argumentum non apparentium.* Septimò, quia calorem generat. *Per quam viam spargitur lux, & diuiditur æstus super terram.* Ideò Zacharias. Non erit in die illa lux, sed gelu & frigus. Sic fides generat charitatem feruidam: vnde Matth. 1. Abraham genuit Isaac. Glos. Fides spem; Spes charitatem. Octauò, quia ad videndum adiuuat: vnde in psalm. Ignem scilicet fecit, vt luceret eis per noctem. Sic Fides ad intelligendum iuuat. *Nisi credideritis, non intelligetis.* Hæc ergo duo necessaria sunt omnibus quærentibus Christum, scilicet fides in affectu, & operatio boni in effectu; quæ qui habuerit rectè dicere poterit. Vbi est qui natus est rex Iudæorum, vidimus enim stellam eius in oriente.

Cur fides per stellā signetur. *Baruch.* 3. *Psal.* 42. 1. *Cor.* 12. *Iob.* 29. *Ioan.* 12. *Isa.* 58. *Iob.* 27. *Abac.* 2. *Eccl.* 17. 1. *Pet* 1. 3. *Reg.* 3. *Ioan.* 12. *Hebr.* 11. *Iob.* 38. *Isa* 7.

III.

Quærendus est sub specie magnifica, quod notatur, cum dicitur. *Rex Iudæorum.* Circa quod notandū, quod Saluator quinque nominibus hic describitur. Dicitur puer, Dux, Christus, Iesus, & rex. Exhibet autem se nobis puerum in remissione peccatorum; pueri enim faciles sunt ad remittendum; Ducem in tentatione inimicorū; Christum in vnctione donorum, Regem in coronatione præmiorum. Iesum in salute horum omnium. O quā facilis est Saluator ad remittendum, qui de se per prophetam dixit. *Quacunque hora peccator ingemuerit, omniū iniquitatū suarū nō recordabor.* Et rursus: *Si dixero impio morte morieris, & egerit pœnitentiam, omnia peccata quæ peccauit non imputabuntur ei.* patet in l[illegible]tione. Qualis autem dux est Saluator. *Dux fuisti in misericordia tua populo tuo quem redemisti* Non dicit, *in iustitia*, quia non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed *secundum suam misericordiam saluos nos fecit.* quod iste dux adiuuat suos cōtra hostes totum est ex misericordia, non ex iustitia; & verè vbi iste præcedit exercitium, non est timor aliquis aduersariorum. *Non timebo mala, quoniam tu mecum es.* Et iterum. *Dominus protector vitæ meæ à quo trepidabo?* quasi dicat, nullo *Si enim Deus pro nobis, quis contra nos?* Possunt ergo aduersarij nostri, videntes se non posse contra nos aliquid facere. *Ergo in exercitu vestro dux Deus est.* Saluator dicitur etiā Christus, qui interpretatur vnctus: vnde in ps. *Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Spiritus domini super me, eò quod vnxerit me.* Est autem ita abunde vnctus, quod de eius vnctione tota vngitur & nunc ecclesia. Vnguentū enim quod est in capite Christi, descendit in barbam Aaron, id est, prælatorum; & etiam vsque ad oram vestimenti cuiuslibet fidelis Christiani. *Omnes enim de eius plenitudine accepimus.* Notandum de Dauid, quod ter fuit vnctus. Primò in domo patris sui. Secundò in Hebron super Iudā tantū. Tertiò in Hebron

Saluator dicitur Puer. *Ezech.* *Idem.* *Dux.* *Exod.* *Titum.* *Psal.* 22. *Idem.* 26. *Rom.* 8. 2. *Par.* *Christus.* *Psal.* 44. *Et Isa.* *Ioan.* 1. 1. *Reg.* 2. *Reg.*

bron super omnes tribus Israel. Ita vir iustus primo vngitur à domino, quando adhuc ei existenti in domo patris sui diaboli, siue in peccato mortali dat gratiam gratis datam, dicens illud in ps. *Obliuiscere domũ patris tui*. Secundò inungitur in Hebron, quod interpretatur coniugium: quando enim datur ei gratia gratum faciens, tunc fit coniugium inter Deum & animam. *Sponsabo te mihi in fide*. Et sicut Dauid post hanc vnctionem multas tribulationes passus est à filio suo & rebelliones, sic vir iustus post hęc patitur magna mala à mundo, diabolo & à carne propria. *Accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia & in timore, & præpara animam tuam ad tentationem*. Tertiò vngitur in Hebron, quod interpretatur aliter visio sempiterna. Quando in regno cælorũ traditur ei stola animæ, & quando tradetur ei stola corporis, tũc dabitur ei gaudium pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris. Istæ etiam vnctiones significant alias tres. Nam primò vngitur vir iustus in Bethlehẽ, id est, in corde, quando datur ei gratia contritionis pro peccatis. Secundò in Hebron super Iudam, quando datur ei gratia cõtritionis confitendi peccata. Tertiò super omnes tribus, cum datur ei gratia sanctificationis super omnia membra corporis. *Sicut exhibuistis corpora vestra seruire nequitiæ, nunc exhibete seruire iustitiæ*. Ad hæc tria significanda vngitur ter homo, sc. in Baptismo, in confirmatione, & in ægritudine. Vltimò, Saluator dicitur rex; de quo in ps. Deus iudicium tuum regi da, id est, da iudiciariam potestatem Christo, qui est rex:

vnde in Apoc. dicitur. *Princeps regum terræ.* Et ibidem. *In vestimẽto & in fœmore suo scriptum habebat. Rex regum, & dominus dominantium.* Per vestimentum significatur humanitas. Per fęmur diuinitas. Fęmur enim est principium generationis: & ipse secundum quod Deus est totius bonitatis fons; & secundum vtramq; naturam rex est. *Regnabit rex, & faciet iudicium & iustitiam.* Nõ solum autem iste rex iudicat, sed etiam regit: vnde ipsis dicitur. *Regit me, & nihil mihi deerit.* Sed optimus rex sub quo nihil indigentiæ, nihil molestiæ accidit. Regit vt dux viatorem ne deuiet; vt lux in tenebris ambulantem ne exorbitet; vt pastor gregem, ne à lupis pereat. Regit etiam vt nauem remus inter procellas, ne submergatur; exercitum regit vt sessor equum; regit peccatorem, vt manu ducens cæcũ & ita multipliciter secundum multiplices nostræ infirmitatis defectus, ita vt nihil desit nobis sub eius regimine: vnde Christus. *Quando misi vos sine sacculo, nunquid aliquid vobis defuit?* Responderunt Apostoli: *non.* Verè nihil deest illi, qui habet Christum, qui est omnia in omnibus. Nos ergo sequẽtes ducem istum benignissimum per stellam fidei & claræ cognitionis, offeramus ei hodie aurum puræ dilectionis sicut regi magno, Myrrham contritionis amaræ vt puero, Thus deuotæ orationis, vt Christo sacerdoti magno, vt sic offerentes ei in præsenti, mereamur tandem ab eo in cælo remunerari; quod nobis præstare dignetur, pater & filius & Spiritus sanctus. Amen.

Ibid. 19. *Ierem. 23.* *Psal. 22.* *Luc. 23.* *1. Cor. 15.*

IN DIE PVRIFICATIONIS MARIAE.

Impleti sunt dies purgationis Mariæ. Luc. 2.

I consideremus fratres excellentissimum huius diei mysterium, absque dubio tantò deuotius solẽnitatem eius celebrabimus, quã tò maioribus muneribus diuinæ pietatis videmus decoratum. Dicit enim Ambrosius in sermone festiuitatis præsentis, quod tantis muneribus diuina pietas diem hanc illustrauit, vt omnis ætas, omnis sexus, omnis conditio hominum inde consoletur. Hodie enim iuxta legis præceptum peractis à natiuitate Christi quadraginta diebus, in templo est à parentibus dominus noster Iesus Christus Deo patri præsentatus; hodiè à B. Simeone susceptus,

patri

patri cum sacris muneribus est oblatus. Hodiè redemptionem Israel expectantibus ab eodem Simeone & Anna publicè est prędicatus; & sequitur. *O quam pium spectaculũ.* Stat hic virgo & mater, non cuiuscunque, sed Dei; suscipitur hic paruulus virginis filius, cuius diuinitatem non capit mundus: occurrunt hinc inde prophetæ, prophetatque de puero vterque sexus, offertur oblatio pro puero, non tamen quæ delicta emũdet, sed quæ sacramẽta declaret: hęc Amb. Ex quibus patet, quæ sunt huius diei gaudia, quæ præsentis solẽnitatis oblatio, quæ nostræ salutis mysteria; quoniam non solũ in laudem eximiæ virginis pręsens celebratur solennitas, sed etiam ad honorem filij sui, imò filij Dei, qui hodie oblatus est pro nobis Deo patri recensetur memoria: de cuius oblatione & matris suæ benedictæ purgatione dicitur in verbis thematis: impleti sunt dies purgationis Mariæ. Circa istius festi solennitatem tria sunt considerãda. Primò gloriosæ Mariæ purificatio. Secundò Christi præsentatio. Tertiò munerũ pro ipso oblatio: vt sic non tantum dicatur in verbis præmissis: impleti sunt dies purgationis Mariæ, ad Mariæ purgationẽ post partũ; sed ad præsentandũ Deo patri vnigenitũ eius, & offerẽdũ munera patri æterno, sicut fieri solebat post partũ. Ad hæc itaque tria impleti sunt dies purgationis Mariæ.

Propositio

1.

Hæc dies secundum Latinos dicitur purificatio Mariæ, ideo, quia virgo gloriosa iuxta legis pręceptum voluit purificari post partũ 40. die, licet ipsa non indiguerit tali purificatione: fecit tamen hoc ad nostram informationem; nam lex solum obligabat mulieres concipientes ex semine viri ad purificationem post partum. Constat autem, quod hæc virgo concepit sine semine. *Ecce virgo concipiet*; non ergo tenebatur purificari, cum non fuerit contaminata: omnia enim munda mundis. *Et qui mundus est, non indiget lauari, per consequens nec purgari.* Fuit autem puritas virginis huius excellentissima triplici exemplo: nam ipsa fuit in vtero matris suæ ab originali peccato mundata, vel potius præseruta, vt quidam piè sentiunt. Vnde ratione mundationis à peccato originali fuit sicut lux splendidissima, & per consequens iteratò purgari non debuit. *Nihil inquinatum incurrit in illam.* Secundò exemplo speculi, nam de ipsa dicitur: *quod non solum est candor lucis æternæ, sed etiam speculum sine macula*; hoc est dicere, quod non solum fuit munda ab originali peccato, sed etiam ab actuali, tã veniali quã mortali; non solum enim fuit sanctificata in matre, sed etiam cum fieri debuit Dei mater, quia tunc fuit multò copiosius sanctificata, ita quod Spiritus sanctus in eam descendens, illam ab omni peccato immunem custodiuit. Per primam sanctificationem fomes remansit in ea, quantum ad essentiam; impediebatur autem per gratiam sanctificantem, ne in peccatum inclinaret, aut à bono retraheret.; contingit enim hunc ligari aliquando, ne in actum exire possit, vt scientiam per ebrietatem; sed in secunda sanctificatione fomes essentialiter subtractus est: immunitatem ergo peccati consecuta est, nõ per gratiam confirmantem, sed per ligationem fomitis, quo ad sanctificationem, & per custodiam diuinę prouidentię, sine qua etiam fomite omni extincto peccare potuisset propter liberum arbitrium, vt dicit beatus Thomas, exponens illud Canticorum. Ecce tu pulchra es. vnde de hac peccati immunitate glos. exponens illud. Gratia plena, dicit. O domina mundi, angelica salutatione digna; miraculosè maternitatis electione exaltata, licet vas gratiæ dicta sis; scriptum est enim Aue gratia plena, dominus tecum. Gratiam tu inuenisti, dum tanta pulchritudine plenissimæ innocentię splenduisti: tu enim sola es amicta sole, nullis transgressionis tenebris obscuraris. hæc glos. Tertiò puritas huius virginis nõ indigens purificatione, declaratur exemplo fontis purissimi, de quo apud Zachariam. *Erit fons patens domui Iuda.* Et ista puritas referri potest ad peccatum veniale, quo virgo beata caruit, Augustinus tractãs illud Iohannis. Si dixerimus; quoniam peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus. Si omnes, inquit, sancti quærerentur, an fuissent sine peccato saltem veniali, nihil aliud dicerent, nisi verbum præmissum; si dixerimus &c. Cum ergo de peccatis mẽtionem facio, nullam volo de virgine habere

Isa. 7.
Ioan. 13.
Puritas D. Virginis, declaratur triplici exemplo.
1. Luce.
Sap. 7.
Ibid.
Cant.
1. Ioan.

bere memoriam: hæc Augustinus. Ex quo patet, quod etiam veniali caruit; in signũ etiam huius matrimonio iungi noluit: cõstat autem, quod actus matrimonialis, si fuerit causa prolis, fit sine peccato; si causa vitandę fornicationis fit, tunc cum veniali: ne ergo veniale committeret, elegerat esse sine matrimoniali coniugio; & licet angelus sibi promitteret filium Dei ex ea nasciturum, & ipsam matrem eius futuram, eligebat tamen magis esse virgo, quam tanti domini & filij Dei mater: vnde Gregor. exponens illud. Ecce tu pulchra es, introducẽs verbum illud, quoniã virum nõ cognosco; sic ait: Quid pulchrius aut purius castitate huius virginis, quæ ne virginalis castitatis pulchritudinem amitteret, maluit virgo permanere sine tali filio, quã mulier fieri, & mater filij Dei. Denique, quia se sibi recipiens totum, commisit ei qui fabricator est mundi, & mater facta est diuino miraculo, & virgo permansit in voto: hæc ille. Sicque patet, quomodo hæc virgo ab omni peccato originali & actuali tam veniali quam mortali fuit sufficienter per spiritum Sanctum purgata; & ideò de cætero non debuit purgari, præsertim quæ spiritu sancto concepit, & virgo post partum

...r Ma- ...volue- ...purifi- ...ri. inuiolata permansit: non ergo tenebatur ad purificationem; voluit tamen purgari ex triplici causa. Primò, vt mysterium natiuitatis Christi occultaret diabolo, quod

1. ...b. 12. maiori modo fuerat reuelandum, scilicet, in die passionis: sciebat enim; *quia sacramentum regis abscondere honorificum est.* Per quod informat nos, vt omnia suo tempore

...l. 3. faciamus, & sic instruit tẽperãtiam in mo-

2. ribus: nam tempus tacendi, tempus loquẽdi, tempus laboris, tempus requiei. Secun-

...l. 3. do voluit purificari ad ostendendum virtu-

...d. 32. tem humilitatis: sic consulit sapiens. *Quã-*

3. *to enim maior es, humiliate in omnibus.* Et alibi. *Esto in illis quasi vnus ex illis.* Tertiò, ad corrigendum nostræ superbiæ prauitatem, imo proteruitatem; si enim hæc purificari voluit, quæ sine peccato fuit, quanto magis nos purificari debemus, & illa quæ pro

...g. ho. ...per ...chiel. peccatorum mystica purgatione instituta sunt assumere, qui peccatis pleni sumus? vnde Gregor. Pensandum est nobis, si sine flagello hinc non exijt, qui sine peccato fuit scilicet Christus, quantis nos flagellis digni sumus qui peccatis pleni sumus. Exemplo enim huius virginis necesse habemus purgari spiritualiter in mentibus nostris. *Purgari debemus spiritualiter.*

Et quia triplex est status fidelium in Ecclesia Christi, ideò triplex erit purgatio. Isti tres status sunt incipientium, proficientiũ, & perfectorum. Incipientes purgant conscientiam, proficientes ordinant eam, & perfecti vsque in finem confirmant. Primò ergo incipientes debent purgare domum conscientiæ ab immunditia peccati, dicentes ad Dominum illud psalm. *Cor mundum crea in me Deus.* *Incipientium status, vt purgetur.* *Psal. 50.* Est autem consuetudo apud nos, quod ancilla mundatura domum prius colligit sordes, deinde eijcit eas. Sic incipiens debet prius peccatum pręmeditari & colligere in mente antequam eijciat illud in confessione, secundum illud Ezechiæ. *Recogitabo tibi omnes annos meos, in amaritudine animæ meæ, scilicet per contritionem.* *Isa. 38.* Ex quo patet quod confessio nostra debet esse deliberata. Isto facto debet incipiens pala linguæ eijcere sordes conscientiæ extra domum cordis per ostium oris. Sed certè quædam domus sunt ita profundæ, ita obscuræ, quod vix possunt mundari, iuxta illud Hieremiæ. *Profundum est cor hominis & inscrutabile. Quis cognoscet illud?* Quantam enim diligentiam ponunt ad abscondendum, tantam debent ponere ad mundandum. Sunt alia corda pinguia, quæ licet appareant exterius purgata, intus tamen remanent maculata, & neglecta, vt hypocritarum qui omnia exteriora volunt habere pulchra & speciosa in conuersatione, intus autem sunt pleni omni spurcitia. Illud arguit nostros curiosos, qui volunt habere pulchram caligam, sed non animam; Tunicam non *Matt. 23.* mentem; iopulam non conscientiam; calceum strictum, sed conscientiam largam. Hi sciscitantur in corde inhonesta, exterius verò speciosa, vt dicit Ambrosius. Multum autem fatui sunt. Quia secundum Augustinum in quodam sermone præferunt corporalia spiritualibus. Similes sunt isti pictoribus, qui formant exterius imagines pulchras, sed cor vitale non possunt eis dare. Sic isti omnia extra depingunt, cor autem in se mortificant. Sed audiant

illud; *Deus intuetur cor; Homo autem ea quæ foris sunt.* Sed diceret aliquis, tamen exterior pulchritudo suadetur per Apostolum.
1.Cor.14. *Omnia in vobis fiant honestè & secundum ordinem.* Ad quod respondeo secundum
D.Thomas 2.2. q.42.a.1. Thomam quod conuersatio exterior dicitur honesta, inquantum est demonstratiua interioris rectitudinis. Et propter hoc radicaliter consistit in interiori electione, quæ innotescit alijs per exteriores actus. Vnde honestas in exteriori conuersatione significatiuè tantum consistit, id est, est signum interioris honestatis. Ex quo infero quod pulchritudo exterior in vestitu & apparatu quocumque in homine vitioso est potius hypocrisis quam honestas. Patet quia in talibus non concordat signum cum signato. Et per consequens talis homo est fraudulentus & fallax. Et hoc est quod saluator dicit de quinque fatuis virginibus, quæ
Matt. 25. lampades habuerunt exterius pulchras, sed oleo deuotionis interius & charitatis caruerunt. Quisquis ergò vult purgare domum mentis suæ, incipiat ab interiori radice cordis sui, omnem turpitudinem mentis suæ mundando, iuxta illud.
Isa. 14. *Perdam Babylonis nomen & reliquias & germen & progeniem.* Ecce tangit radicem peccati quæ est cogitatio, ex qua germinant omnia mala.
Matt.15. *Ex corde enim exeunt cogitationes malæ.* Hinc Ioannes Baptista dicit, quod securis ad ra-
Matt.3. dicem non ad ramos ponenda est. Postquam autem nostrum cor fuerit mundatum ab interiori sorde, & tunc lauandum est & aspergendum aqua lachrymarum ad abstergẽdum puluerem. Et hoc est aquę lachrymarum ex contritionis dolore procedentium. De qua dicitur.
Ierem.4. *Laua à malitia cor tuum.* Sic lauabat Psalmista, dicens de se.
Psal.6. *Lauabo per singulas noctes lectam meum, lachrymis meis stratum meum rigabo.* Isto facto eijciendi sunt pulueres aqua conspersi, & hoc per confessionem totalem, vt nihil in angulis conscientiæ lateat; vel nullam circumstantiam omittat. De pœnitentia dist. 5. Consideret.

Status proficientium purgandus. Secundus status fidelium est proficientium. Hi purgata conscientia debent eam ornare floribus & graminibus bonorum operum & exemplorum. Præparate corda
1.Reg. 7. vestra Domino, & ornate ea. Non sicut pigra ancilla, quæ super immunditias & pulueres ponit herbas. Et significat illos, qui in mortali peccato, aliqua de genere bonorum operum faciunt. Et hi sunt fatui, quia infundunt vinum bonorum operum in vasa vetera acetosa & corrupta & infecta, contra consilium Saluatoris dicentis; Nemo mittit vinum nouum in vtres veteres.

Tertius status fidelium est perfectorum, quorum est purgatam & ornatam domum custodire, & conseruare pulchritudinem eius vsque in finem; sicut consulit sapiens: *Omni custodia custodi cor tuum.* Quod fit cum homo in accepta gratia perseuerat stabiliter, non cedendo quibuscumque aduersitatibus. Non sicut quidam qui sicut ventilegium, aliâs ventilabrum mouentur, nunc ad hunc ventum, nunc ad illum. Volentes nunc hoc, nunc illud; & cedentes persecutioni etiam minutissimæ, immò trepidantes timore vbi non erat timor. Hinc Ambrosius libro secundo de officijs; Non mediocris virtus animi est fortitudo, quæ sola defendit ornamentum virtutum omnium, & custodit iudicia, & aduersum omnia vitia manet inuicta. Ex præmissis patet quod circa purgationem conscientiæ non omnes virtutes æqualiter se habent. Nam quædam istam purgationem inchoant in incipientibus, vt fides & pœnitentia. *Fide purificans corda eorum.* Et ad Corinthios; *Expurgate vetus fermentum.* Aliæ sunt quæ ornant conscientiam in proficiẽtibus, vt opera bona, & præsertim opera pietatis, quæ sunt quasi quidam rami oliuarum ornantes domum conscientiæ, vt habetur Hieremiæ.11. *Oliuam vberem, pulchrã, fructiferam & speciosam, vocauit Dominus nomen tuum.* Psalmista. *Ego autem sicut oliua fructifera &c.* Et si diceres quomodo proficientes purgantur, ex quo iam fuerunt purgati. Respondeo eo modo quo CHRISTVS dicit. *Omnem palmitem in me ferentem fructum purgabit vt fructum plus afferat.* Non enim dicitur purgari talis, quia non est purgatus à malo, sed vt plus in bono proficiat. Nam nisi continuè proficeret deficeret, & sic indigeret pristina purgatione. Di-

ne. Dicitur ergo continuè purgari, quia quotidiè in bono proficit. Vnde apud Tobiam. *Eleemosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata. Date eleemosynam & omnia munda sunt vobis.* Aliæ autem sunt virtutes quæ omnia ista conseruant in perfectis, vt est perseuerantia & constantia quãtum ad finalem consummationem, quæ etiam dicitur purgatio, iuxta illud. *Ipse quasi ignis conflans purgabit filios Leui.* Sed dices, quomodo perfecti sunt purgandi, cum sint in summo statu viæ. Respondeo quod licet sint in summo statu viæ, non tamen sunt in vltimo gradu illius status, ideò mereri possunt. Vnde dicitur. *Qui sanctus est, sanctificetur adhuc.* Quamdiu enim homo est viator potest crescere in merito. De hæreticis in Clemen. Ad nostrum, contra Begardorum errorem. Vnde Angeli dicuntur purgari, vt dicit Dionysius de cœlesti hierarchia.

II.

Secundo impleti sunt dies purgationis Mariæ, vt præsentaret Christum filium Dei, Deo patri in templo. Circa quod tria consideranda. Primò à quo præsentatur, Secundò vbi. Tertiò à quibus præsentatus suscipitur. De primo patet, quia à parentibus, scilicet à Maria matre eius vera, & Ioseph patre putatiuo. Locus autem præsentationis erat templum in Hierusalem, in quo susceptus est à Simeone & Anna prophetissa. *Moraliter.* Maria præsentans Christum significat statum omnium verè pœnitentium, quia Maria interprætatur amara. Et pertinet ad pœnitentes, qui dicunt de se; *Ecce in pace amaritudo mea amarissima.* Ipsi enim faciunt luctum vnigeniti planctum amarum. Tales ergo sic pœnitentes digni sunt præsentare Christum per gratiam ab eis susceptum. Secundò Ioseph significat bona opera facientes & continuantes; interprætatur enim crescens. Vnde de iustis dicitur. *Iustorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit vsque ad perfectum diem.* Suscipitur etiam Christus a duabus personis, sicut à duabus præsentatur, scilicet à Simeone & Anna. Simeon fuit grandæuus & senex. De quo dicit Ambrosius; quod optabat ardentissimo desiderio videre Christum promissum diutius à Deo per prophetas. Vnde in orationibus suis dicebat quotidie. O quando veniet, quando nascetur, quando videbo ipsum, putas durabo tanto tempore, putas oculi isti videbunt per quem oculi cordis reuelabuntur. Et accepit responsum quod non gustaret mortem, donec videret Christum Domini. Quem cum virgo præsentasset quadragesimo die à natiuitate sua, ipse accepit eum in vlnas suas benedicens Deum, atque dicens; *Nunc dimittis seruum tuum Domine in pace.* Iste Simeon significat iustos, timoratos & perseuerantes. Dicitur enim de ipso quod erat iustus & timoratus expectans consolationem Israël. Iustitia attenditur in homine quolibet in hoc, quod reddatur vnicuique quod suum est. Qua habita habentur omnes virtutes, eo quod iustitia est virtus generalis vt sic considerata. Quisquis ergo gratiam suscipere cupit à Deo reddat & timorem. Hæc est enim prima pars iustitiæ, qua homo habet benè se ad Deum. Vnde de Simeone dicitur quod erat timoratus. Quantum autem timor iste apud Deum valeat, dicitur in Psalmo. *Beneplacitum est Domino super timentes eum.* Sed diceres, quo modo beneplacitum est Domino super timentes eum, cum timor non sit virtus sed passio, propter quam nec laudamur nec vituperamur, secundo de anima, & 3. Ethicorum, vbi dicitur quod timor est passio naturalis. Nam inueniuntur qui nihil timent, neque terræ motum, neque inundationes, & per consequens nec Deum. Et tamen non laudantur. Sic econuerso, qui quemlibet timent, ergo & Deum. Respondeo quod hic loquitur non de timore naturalis passionis sed affectuosę pietatis; & talis est semper cum amore Dei. Vnde omnis timor ex amore procedit, eo quod nullus timet nisi contrarium eius, quod amat. vt dicit Thomas: multo magis ergò qui amat & timet Deum, nil negligit. Et iste vocatur timor ordinatus. De quo dicitur; *Beati omnes qui timent Dominum.* Isto timore timuit Simeon, in quo, vt dicitur, spiritus sanctus erat, qui est amor. Vnde Simeon

Simeon senex.

Simeõ timoratus & iustus.

Quis timor laudabilis.

2.2. q. 25. art. 2.

timebat Deum vt patrem ne offenderet antequam videret Christum Domini, & amabat timendo, vt visum Christum semper amare posset. O si Symeon iustus in quo spiritus sanctus erat sic fuit timoratus qui & responsum acceperat à Deo. Vbi erit peccator, vnde illi securitas. Si enim iustus vix saluabitur, vbi peccator erit. *Iustus* etiam erat Symeon erga DEVM, quia gratiarum actiones reddebat Deo pro omnibus. Vnde de eo legitur quod gratias agebat benedicens DEVM. Secundò iustus erat Symeon iste erga proximum. Vnde de eo dicitur quod expectabat consolationem Israël. Ideò Ambrosius in sermone hodierno. Benè dicitur Symeon iustus, quia non suam sed populi totius consolationem per aduentum Christi expectabat & requirebat. Tertiò iustus erat Simeon erga seipsum, quia pacem & requiem sibi postulabat, dicens; *Nunc dimittis seruum tuum Domine.* Pulchra oratio in qua petit dimitti à seruitute in libertatem. Sic optabat Apostolus dicens. *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius.* O si Simeon optabat dimitti de hac vita, qui tamen consolationem expectatam obtinuit, quid nos faciemus, quos hic miseriæ premunt, nec tamen ad Deum ire aut clamare, vt de his liberemur, compellunt. O si Apostolus, in quo gratia DEI nunquam vacua fuit, petebat dissolui & dimitti de carcere vitæ huius, vt esset cum CHRISTO, quanta est nostra malitia, qui pleni peccatis & vinculis huius mundi irretiti non clamamus dimitti. Deteriores certè sumus scrophis aut lupis, quæ depræhensa clamant in laqueo. Nos autem sumus quotidiè in laqueo, iuxta illud, *Laqueum parauerunt pedibus meis.* Et iterum; *Funes peccatorum complexi sunt me,* & tamen non clamamus ad Deum pro liberatione. In eo autem quod iste Simeon erat expectans nec deficiens sed perseuerans, notat constantes & perseuerantes vsque ad mortem. Iuxta illud. *Esto fidelis vsque ad mortem.* Sed quæritur vtrum in omni virtute necessaria sit perseuerantia, ita quod sine ea nulla sit virtus. Respondeo secundum

Iustus erga proximum.

Iustus erga seipsum.

Psal. 118.

Apoc. 2.

sanctum Thomam quædam sunt virtutes quæ habent finem suum determinatum, qui est terminus virtuosi operis; sicut quod miles perseuerat vsque ad finem certaminis. Aliæ sunt virtutes quarum actus non habent finem determinatum, sed per totum tempus vitæ durare debent, sicut fidei spei & charitatis, quæ respiciunt vltimum finem totius vitæ humanæ. Dicendum est ergo quod respectu harum virtutum vltimarum necessaria est perseuerantia; quia actus earum, vt virtuosi sint, requirunt actum perseuerantiæ vsque ad finem vitę. In illis autem virtutibus, quarum actus durant vsque ad finem determinatum virtuosi operis, non requiritur quod perseuerantia sit vsque ad mortem. Et ideò saluator dixit; *Qui autem perseuerauerit vsque in finem hic saluus erit,* non dicit vsque ad mortem.

2.2.q.137. art.1.

Matth.

Secunda persona Christum suscipiens fuit Anna prophetissa, quæ commendatur à sex virtutibus conuenientibus omnibus viduis & virginibus. Primò commendatur à castitate, quia post mortem viri vixit in castitate septuaginta annis. Talis fuit Iudith, de qua dicitur; *Confortatum est cor tuum, eo quod castitatem amaueris, & post virum tuum alium nescieris.* Secundò à sancti loci frequentatione, quia non discedebat de templo, id est, statutis horis visitabat templum. 1.Reg.1 *Ascendebat vir ille statutis diebus vt adoraret & sacrificaret Deo.* Tertiò de oris munditia, quia *Loquebatur de illo,* scilicet Christo. Quartò de parcitate cibi, quia erat insistens ieiunijs, sicut & Iudith, *quæ ieiunabat omnibus diebus vitæ præter sabbatum* Quintò de orationum instantia, *insistebat Anna orationibus & obsecrationibus.* Sextò commendatur de finali perseuerantia. Quia dicitur; *Erat seruiens die ac nocte.* Talis ergo debet esse qui vult hodie Christo obuiare & eum deuotè suscipere. Per primum arguuntur lasciuæ puellæ & viduæ, quæ statim post mortem virorum nubunt, quod vtique est signum incontinentiæ, secundum Hieronymum in Apologetico suo, licet in se non sit peccatum, vt de secundis nuptijs. Super illa. & ca.

Anna commendatur.

Iudith.

Luc. 2.

Iud. 8.

Luc. 2.

Ibidem.

Diuersæ ab Anna arguuntur.

Cum

Cum secundum. *Quia mulier mortuo viro soluta est à lege viri sui.* Per secundum desides raro templum visitantes. De quibus propheta; *Nunquid tempus vobis est vt habitetis in domibus laqueatis, & domus ista deserta?* Per tertium turpia loquentes in ecclesia, quæ tamen est domus orationis. Per quartum delicati & voluptuosi, de quibus dicitur. *Vidua in delicijs viuens mortua est.* Per quintum indeuoti raro orantes. Cum dicitur. *Oportet semper orare.* Per sextum deficientes & pusillanimes, qui antequam ad metam perueniunt deficiunt. Cum tamen dicat Apostolus; *Non coronabitur nisi qui legitimè certauerit.* Et iterum. *Sic,* inquit, *currite vt comprehendatis.*

III.

Circa munerum pro Christo oblationem, quibus virgo gloriosa voluit redimere dilectissimum filium Dominum nostrũ Iesum Christum, sciendum, quod lex purificationis requirebat, vt quælibet mulier ex viro concipiens, quadragesimo die à partu in templum cum puero suo veniret; & si quidem diues foret, agnum anniculum offerret, & columbam aut turturem pro peccato. Si autem pauper, extunc duos pullos columbarum. Quamuis autem virgo ad huiusmodi oblationem non teneretur, sicut nec ad purificationem, tamen voluit facere. Non autem elegit oblationem diuitum sed pauperum. Primò propter paupertatem. Secundò propter hoc, quia verum agnum offerebat Deo patri. Tertiò propter mysticam significationem. Per hoc enim significabatur. quod qui non potest offerre agnum innocentiæ, currat ad lachrymas & gemitus pœnitentiæ. Per ista tria significatur triplex oblatio mystica, quam debent habere fideles & offerre. Agñus significat tria; Primò puritatem incorruptionis. Vnde in Exod. dicitur, *Erit agnus sine macula.* Et alibi, *debuit esse agnus masculus sine macula.* Sic homo fidelis debet esse sine macula, quæ maculet corpus vel animam. De quo dicitur Salomoni. Dedisti maculam in gloria tua. Nec dubium quin loquitur de macula luxuriæ, per quam fuit ipse resolutus. Secundo agnus iste significat humilitatem conuersationis. Vnde dicitur ibidem, & anniculus, id est, paruus & humilis, non magnus agnus. Tales enim acceptat Dominus qui
paruuli sunt reputatione sua. *Nõne cum par-* 1. Reg. 15.
uulus esses in oculis tuis, caput in tribubus fa-
ctus es. Et alibi; *Reuelasti ea paruulis.* Tertio Matt. 1.
designat mansuetudinem. *Quasi agnus man-* Isa. 53.
suetus coram tondente se. Debet ergo quilibet fidelis esse humilis ad Deum, mansuetus ad proximum, immaculatus ad corpus proprium. Certè diues est in Christo qui talem se offert Secunda oblatio, qua fuit pauperum,
sunt duo pulli columbarum. Et designant *Pulli co-*
geminam castitatem corporis & animæ: si- *lumba-*
militer duplicem simplicitatem, scilicet in- *rum quid*
tentionis & operis. Vnde saluator; *Estote* *designent.*
prudentes sicut serpentes, & simplices sicut co- Matt. 10.
lumbæ: Dicunt naturales quod in columba duo sunt, scilicet simplicitas, & cautela. Sic
in quolibet fideli debet esse primo simpli- *Simpli-*
citas, quæ est duplex, scilicet intentionis & *citas.*
conuersationis. Intentio non debet esse duplex, sed simplex. *In simplicitate cordis quærite illum.* Væ enim *duplici corde.* Vnde Am- Sap. 1.
brosius, intentio tua operi tuo nomen im- Ecl. 2.
ponit. *Si oculus tuus*, id est intentio. *fuerit*
simplex, totum corpus, scilicet operis, *erit luci-* Matt. 6.
dum totum, id est, meritorium, item operatio nostra debet esse simplex: *Nam voluntas* Prou. 11.
eius in his, qui simpliciter ambulant, id est, operãtur. *Qui ambulat simpliciter, ambulat cõ-* Prou 10.
fideter. Secũdo in colũba est cautela, quarum *Cautela*
vna vocatur prænoscens, altera præcauens. *eaq; du-*
Isti sunt duo oculi sponsæ comparati oculis *plex.*
columbarum. Prima oculus sinister; Secun- Cant. 4.
da oculus dexter: De his oculis dicitur. *Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum,* id est, Prou. 1.
virtuosorum, qui sunt pennati, qui & mala præcognoscunt, & præcognita vitant, de his oculis in Apocal. *Quatuor animalia plena oculis ante & retro.* Ante pro prouisione præ- Apoc. 4.
mij, & retro ad cautelam ex timore supplicij. Cautela prænoscens in colummba est, quia præuidet vmbram accipitris in aqua, & ideò residet iuxta aquas. Cautela fugiẽs est, quia fugit ad fenestram suam, vt euadat accipitres. Rex Naas non desiderabat à filijs Israel nisi oculos eorum dextros, quia diabolus

bolus non multum curat causam praenoscentem cautelam, sed plurimum odit & persequitur cautelam praecauentem, vt dicit Thomas super illud, Oculi tui columbarū. Tertia oblatio fuit par turturum: in turture sunt tria, quae debent esse in qualibet fideli anima: *Primò* verecundia. Vnde Canticorum. *Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis.* In genis notatur pudoris signū: ista verecundia in hoc attenditur in anima, vt castitatem promissę fidei nulla hęreticorum doctrina corrumpat, vt dicit glossa ordinaria. *Secundò* inflexibilis constantia, quae tanta prioris mariti memoria tenetur, vt nullatenus posterioris possit recipere consortium. Ista constantia attenditur in anima in hoc, vt nullum praeter Christum amatorem admittat. *Tertiò* in turture notatur misericordia ordinata, quia sicut turtur gemit pro morte comparis sui, sic iustus gemit pro suis & aliorum peccatis, vt dicit glossa super ista verba, *sicut turturis*; quem gemitum pro incolatu praesentis vitae, pro malis penę & culpę, nobis pręstet pius Dominus noster Iesus Christus, vt ipso praestante, gemitus noster & tristitia vertatur in gaudium. Tunc complebitur in nobis vaticinium Isai. dicētis, *Omnem gemitum eius cessare feci.* Et eiusdem. *Et ambulabunt qui liberati fuerint & redempti à Domino, conuertentur & venient in Syon cum laude, & lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus.* Amen.

A turture tria accipiat fidelis.

Can. 1.

Isa. 25.

Idem.

DE SANCTA AGATHA ET DOROTHEA.

SERMO I.

Sponsus venit & quæ paratæ erant intrauerunt cum eo ad nuptias. Matth. 25.

QVAMVIS iuxta sanctum Gregorium in quadam homelia, quilibet homo cum illis habiturus sit mercedem in choris angelorū in futura gloria, quorum officium viriliter hic gessit in via; tamen virgines nō solum habiturae sunt in electis Dei & angelis gloriam communem, sed etiam supra Angelos erunt specialiter quodāmodo remuneratae. *Supergreditur,* inquit, *virginitas conditionem humanæ naturæ, per quam homines angelis Dei similantur.* Ecce praemium; Et sequitur, *Maior tamen est victoria virginum quam angelorum: Angeli enim sine carne viuunt, virgines in carne triumphant.* Haec ille: Cum ergo virgines non solum aequantur angelis, sed etiam in aliquo excedunt angelos, quid mirum, si dignè à Christo reputantur intromitti ad nuptias? De quibus dicitur in verbis thematis, quia sponsus venit, & quae paratae erant, intrauerunt cum eo ad nuptias, in quibus verbis tanguntur tria, quae sacratum virginum statum specialiter commendant. Primo describitur earum dignitas ex parte Christi eas adamantis specialiter, cum dicitur; *Venit sponsus.* Secundo describitur ex parte ipsarum ornatus speciositas quantum ad meritum, quod est gloriosum, cum dicitur, *quæ paratæ erant.* Tertio describitur praemij ipsarum iucunditas cum dicitur, *intrauerunt cum eo ad nuptias.*

Gregorius.

Prof... tio.

I.

Venit sponsus. Certè magna dignitas habere talem sponsum Christum. De quo dicitur. *Ipse tanquam sponsus procedens de tha-*

Psalm.

thalamo suo. Quantæ autem pulchritudinis in speciositate, in diuitijs, & in omni copia dulcedinis æternæ sponsus iste sit, dicitur in psalmo, *Speciosus forma præ filijs hominum.* Ecce pulchritudo; de diuitijs eius dicitur. *Gloria & diuitiæ in domo eius.* Et iterum *Longitudo dierum in dextra eius, & in sinistra eius diuitiæ & gloria.* E conuerso etiam talis debet esse virgo quæ cupit esse sponsa Christi, vt primo sit pulchra. Decus pulchritudine loquitur Salomon, *Pulchræ sunt,* inquit, *genæ tuæ sicut turturis.* In genis notatur verecundia. In turture solitudo. Quę duo in virgine requiruntur, vt scilicet sit verecunda & solitaria. Dicitur de Rebecca: *Ecce egrediebatur habens hydriam in scapula sua, puella decora nimis virgoque pulcherrima & incognita viro.* Quæ postea, cum iret ad virum suum Isaac, cooperuit caput suum pallio. Ista verecundia debet apparere in virginibus, in velatione humili, in habitu decenti, in incessu, & in omni gestu, in quibus se debeat habere deuotè & regulariter. Vnde Augustinus *Dominica virgo sine ornatu capitis sui, in habitu communi, nec oculis elatis aut lætis, sed crinibus ad terram cum vultu deposito procedat.* Et causam huius subdit. *Ideò videlicet ne viles ex se inducat mores, quæ etsi non pereat, caussa tamen aliis perditionis existat.* Hæc ille. De solitudine dicit Sanctus idem Augustinus vbi supra; *Dominica virgo, inquit, publicos debet vitare conspectus, & platearum frequentiam deuitare, atque in domo posita operi lanifico insistere, vel lectioni diuinæ.* Hæc ille. Ecce dicit solitudinem virgini necessariam, non tamen ociosam sed laboriosam, quia cum opere lanifico. Et hoc est quod Rebecca portabat, hydriam in scapula sua, quæ significat laborem. Secundo ad hanc sponsam requiritur vt sit diues & gloriosa in diuitijs. Vnde de ea ita scriptura; *Multæ filiæ regum congregauerunt diuitias, tu sola supergressa es vniuersas.* Quia licet status coniugalis & vidualis virtutes congregant quantum ad præmium essentiale, tamen virginitas supergreditur omnes, quo ad præmium accidentale, scilicet aureolæ. Vnde dicit Thomas, quod licet Abraham suo tempore æquatur Iohanni in castitate, hoc solum est quoad præmium essentiale, non autem accidentale, quod est aureola, & sic intelligit Augustinus in libro de bono coniugali, quod castitas Iohannis non præfertur coniugio Abrahæ, vt dicit Thomas. Ex his respondeo ad quæstionem, qua quæritur, vtrum continentia coniugalis possit esse par castitati virginali. Et breuiter respondeo loquendo de præmio essentiali quod sic; immo dico cum beato Thoma, quod licet virginitas melior sit quam continentia coniugalis; Potest tamen coniugatus melior quam esse virgo duplici ratione. Primo quidem ex parte ipsius castitatis; si scilicet ille qui est coniugatus, habeat animum magis paratum ad virginitatem seruandam, si oportet, quam ille, qui in actu est virgo, vnde Augustinus instruens virginem dicit; *Ego non sum melior quam Abraham, sed melior est castitas virginalis quam castitas nuptiarum.* Et rationem subdit. *Quod enim nunc ago, melius illi egissent si tunc agendum esset.* Secundo quia forte ille qui non est virgo, habet aliquam excellentiorem virtutem. Vnde Augustinus, *Vnde scit virgo se prælatam coniugatæ? Certè non scit, quia virgo quamuis sollicita sit quæ sunt Domini, tamen necesse est vt timeat ne fortè propter aliquam sibi incognitam infirmitatem non sit matura martyrio, illa verò mulier, cui se præscribit, iam posset bibere calicem Dominicæ passionis.* In quo autem præcellit virginitas coniugium? Dicendum est, quod in tribus secundum Thomam. Primò quia est bonum diuinum, quod est potius bono humano. In signum huius Christus elegit matrem virginem, vt dicit Hieronymus, & Apostolus consulit virginitatem. Secundo quia bonum est animæ, quod præfertur bono corporis. Tertiò quia est bonum vitæ contemplatiuæ, quæ præfertur vitæ actiuæ. Ex quo infert Thomas, quod indubitanter virginitas præferenda sit continentiæ coniugali. Sed hic est dubium, an qualibet virgo habeat istam excellentiam, scilicet

2.2.q.152. a.3.
Coniugalis continentia nũ castitati virginali possit esse æqualis.
Augu. de bono coniugali.
Idem libr. de virginitate.
Virginitas præcellit coniugium in tribus.
1. Co

Quauis virgo areo lam non habet,
Idem de virginit. 2.2.q.152.

ſcilicet præmium aureolæ. Ad quod reſpondeo quod non;ſed ſolum virgo Deo dedicata, vt dicit Auguſtinus: *Nec nos,* inquit, *de virginibus prædicamus, quod virgines ſunt, ſed quod Deo dedicatæ pia continentia virgines ſunt.* Ex quo infert Thomas quod propoſitũ ſeruandi integritatẽ, illud facit virginem formaliter, cum ſit eius formale; integritas autem corporis eſt materiale, quam nos habemus à natura, ex quo ſequitur quod ſolum illæ virgines habebunt aureolam virginum, quæ propoſitum habuerunt virginitatem perpetuo ſeruandi. Quamuis hoc propoſitum interruptum fuerit, integritate tamen carnis manente; dummodo in fine ſuæ vitæ inueniatur ad præmium propoſitum rediſſe; quia virginitas mentis quantum ſcilicet ad ſolum propoſitum violatum reparari poteſt. Non autem virginitas carnis ſecundum Thomam in compendio libro.7. capit. penultim. Sed diceres, quid de illis quæ deceſſerunt ſic, cum propoſito nubendi. Reſpondeo ſecundum Thomam, vbi ſupra, in compendio, non eſſe dubium, quin habituræ ſint ſpeciale gaudium de corporis incorruptione, ſed non eſſentiale gaudium. Sicut etiam innocentes de eo gaudent, quod innocentes à peccato fuerunt, quamuis opportunitatem peccandi non habuerunt. Ex his patet quod multum valet votum in genere caſtitatis. Nam vt hic videmus, virgines non habent nec habebunt aureolam, niſi ex firmo propoſito ſeruandi caſtitatem perpetuam, quod eſt formale eius. Vnde poteſt reſponderi ad quæſtionem, an melius ſit ex voto vel voluntate ſeruare caſtitatem. Reſpondeo quod melius eſt ex voto triplici de cauſa, ſecundum Thomam. Primo quia eſt actus latriæ, quia eſt quædam promiſſio Deo facta in obſequium & in cultum ſuum. Secundo, quia qui vouet, magis ſe Deo ſubijcit, non ſolum quantum ad actum, ſed etiam quantum ad poteſtatem, vt non poſſit de cætero aliud facere: ſicut dans arborem cũ pomis, plus faceret quam dando pomum ſine arbore, vt dicit Anſelmus de ſimilitudinibus. Tertio quia per votum firmatur in bonum. Facere autem aliquid ex deuotione firmata in bonũ pertinet ad perfectionem virtutis, 2. Ethicorum, ſicut etiam peccare mente obſtinata aggrauat peccatum.

Virginitate ex voto ſeruare melius.
2.2.q.8. art.7.

II.

Duo videnda; Primò de earũ ornatu. Secũdò, de ornatu generaliter omniũ fideliũ animarũ, qualiter ſe pręparare debẽt erga iſtũ ſponſum. Quantum autem ad primum, dicendum eſt, quod ornatus iſte quo merentur virgines ſanctæ in præſenti, conſiſtit in triplici virtute. Primo ſcilicet in munditia caſtitatis. Secundo in pulchritudine humilitatis. Tertio in profeſſione paupertatis. De munditia caſtitatis dicit Eccl. *Qui timent Dominum præparabunt corda ſua, & in conſpectu eius ſuſcitabunt animas ſuas.* Ecce quomodo caſtitas includit in ſe timorem, qui præparat corda virginum pro cuſtodia caſtitatis, quæ debet eſſe in corde. Duo ergo hic dicit de virginibus. Primo quod debent eſſe timoratæ; Secundò quia debent præparare corda & animas ſuſcitare, ad ſignificandum quod timendum eſt virginibus, ne amittant virginitatem, quam reparare non poſſunt. 32.q.5. Si Paulus. De hac enim dicitur, quod virgo cecidit non adijciet vt reſurgat: vnde dicit Hieronymus in epiſtola ad Euſtochium, quod cũ Deus omnia poſſit, non poteſt virginem ſuſcitare poſt ruinam. Valet quidem liberare de pœna, ſed non valet coronare corruptam, ſcilicet vt virginem, ſed diceres, tamen Deus exoculato poteſt viſum reddere, ergo virgini virginitatem reſtituere, quidã dicunt quod hoc intelligitur ſic, quod Deus non poteſt facere quin factum ſit factum, ſed omne deperditum poteſt reſtituere. Sed tunc idem eſſet de exoculato. Et idem dicendum eſt quod hoc non refertur ad carnis corruptæ reſtitutionem, ſed ad virginalis palmæ retributionem. Et dicit gloſſa. Non poteſt, id eſt, non congruit eius potentiæ, vt aureola coronet corruptas. Hoc enim eſſet contra iuſtitiam. Et ideo illud non poteſt eſſe. Et Thom. ponit exemplum pulchrũ de hoc, dicens; Sicut illi ſ magnifico, quo conſumpſit opes ſuas & diuitias, per pœnitentiam nõ reſtituuntur diuitiæ; ſimi-

liter

liter ille, qui peccando virginitatem amisit, per pœnitentiam non recuperat virginitatis propositum. Vnde ipse dicit, quod licet natura virginitatis scilicet corporis integritas possit reparari miraculosè in virgine; non tamen hoc potest reparari, vt expertus voluptatem veneream fuerit non expertus. Secundò ornatus virginalis consistit in mansuetudine humilitatis virgineæ, vt etiam parata sit ad tormenta ire propter eius seruationem, dicens illud psal. Ego autem in flagella paratus sum. Vnde dicit Augustinus in libro ad sacras virgines, quod virgo dominica in paupertate spiritus Christo accepta, debet quamdiu vixerit, permanere.

De secundo ornatu scilicet generali omnium Christi fidelium animarum qualiter se parare debent, est sciendum quod omnes fideles debent se parare, vt puellæ in ornatu vultus & corporis, vt scilicet faciem & corpus decenter ornent. Secundò vt familia ad cibum corporalem lauans manus suas. Tertiò vt milites ad pugnam instantem. De primo ornatu qui debet esse in vultu & vestitu dicitur in psalm. Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato. Vestitus deauratus sunt opera clarissimæ charitatis, quibus ornatur anima quælibet in vultu. primo, vbi est imago Dei; & deinde in cæteris membris, quę sunt membra Spiritus S. Hanc vestem non habens homo eijcietur extra nuptias. De secundo ornatu, familia ad cibum accedendo se lauat, ita anima accedens ad nuptias & ad refectionem æternam lauat manus, id est, opera, pedes, id est, affectiones. Vnde Isa. *Lauamini & mundi estote.* Quod alibi exponit propheta dicens. *Laua à malitia cor tuum.* Vnde psalm. quærit, *Quis ascendet ad nuptias cælestes*? Et respondet; *Innocens manibus*, id est, operibus. Ecce lotio manuum. *Qui lotus est non indiget nisi vt pedes lauet.* Sed prohdolor de multis dicitur hodie; *Manus vestræ plenæ sunt sanguine*. Tertiò animæ fideles debent se parare vt milites ad pugnam instãtem. Tota enim vita hominis est vt militia super terram: in qua quidem pugna habemus multos aduersarios & fortissimos. Deuter. 20. Vnicuiq; grauis aduersitas & pugna; nūc occulta, quia insidiatur vt Leo in spelūca sua inimicus; nūc manifesta, quia manifesta sūt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, auaritia; & insuper quotidiana est pugna & rara victoria. dicit Augustinus de singularitate clericorum, & in libro de agone Christiano.

III.

Intrauerunt cum eo ad nuptias. Tria describuntur quantum ad iucunditatem istarum nuptiarum; Primò quia sponso occurrerunt; Secundò quia ad sponsum se præparauerunt; Tertiò quia cum eo intrauerunt. Isto modo specialiter nos debemus primò præparare ad bonum opus, & quia bona opera maximè consistunt in partibus pœnitentiæ, quæ ex ardenti charitate procedere debent; ideò dicitur, quod quinque in lampadibus habuerunt oleum, scilicet charitatis oleum, sine quo nihil Deo placet. *Quomodo occurrendum spōso.* Secundò debemus ei obuiare per desiderium deuotionis. Dicitur apud Ecclesiasticum *quod homines stulti non apprehendunt illum*, scilicet sponsum cælestem, *sed homines sensati obuiabunt illi*: *Eccl.15.* Quis autem stultior illo qui sine deuotione pãdet peruenire ad conspectum tanti regis, coram quo Angeli contremiscunt? Certè, vt videmus, stulti repelluntur ab aula regum. *Non decet sacco indutum aulam intrare regis Assueri*, dicitur in lib. Hester. *Hest.4.* Tertiò debemus intrare per contemplationis gustum, hic per fidem & tandem per apertam visionem & fruitionem dulcedinis diuinæ. Vnde Psalmista hortatur nos hic ap primum; intrate in conspectu eius in exultatione. Nuptiæ autem istæ æternales significatæ sunt per nuptias agni de quibus in Apocal. *Beati*, inquit, *qui ad cœnam nuptiarum agni vocati sunt.* *Apoc.19.* Et benè iucunditas nuptijs cælestibus comparatur: Sicut enim in nuptijs fit ornatus vestium solennium: Sic in gloria patriæ cælestis erit claritudo nostrorum corporum. *Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ.* Ideò dicit Christus ad animam. *Vestiui te discoloribus, & calceaui te hiacyntho & cinxi te bysso, & indui te subtilibus, & ornaui te ornamento.* *Ezech.16* Secundo quia ibi erunt delicatissima fercula. *Spiritus meus super mel dulcis, & hæreditas mea super mel & fauum.* *Eccl. 24.* Tunc enim dicet

Cant. 5. cet Christus suis. *Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi.* Sed de quo tunc inebriabimur? Certe ab vbertate dom⁹ eius & torrente voluptatis eius, vt secundum multitudinem dolorum in corde electorum consolationes Dei lætificent animas eorum: hoc est quod ait saluator de se, *quod præcinget se & transiens ministrabit illis.* O *quam beatus qui manducat panem in regno Dei!* Tertiò quia ibi erit suauis instrumentorum melodia. *Per vicos eius cantabitur alleluia.* id est, laudabitur Deus in sanctis suis ineffabiliter. Hoc admirans Bernardus dicit; *Vnde tibi ô anima mea, vnde tibi tam ineffabilis gloria, vt eius sponsa merearis esse, in quem Angeli desiderant prospicere? Quid retribues Domino pro omnibus quæ retribuit tibi? vt sis sacræ mensæ regis conuiua, socia deniquè thalami, vt introducat te rex in cubiculum suum.* Ad quod nos producere dignetur, Pater & Filius & Spiritussanctus. Amen.

Luc. 12. & 2. 2.
Idem. 14.
Tob. 14.
Bernar. dus.

Hi sequentes sermones vsq; ad sermonem de corpore Christi exclusiuè sunt ex Socco.

DE SANCTA DOROTHEA.

SERMO

Virgo cogitat quæ Domini sunt, & quomodo placeat Deo, vt sit sancta corpore & spiritu. 1. Cor. 7

IN verbis propositis tria tangit Apostolus; scilicet statum excellentem, actũ competẽtem, & finẽ congruentem. Primũ ibi. *Virgo.* Virginitas enim omni statui excellentior est. Secundum ibi, *cogitat*. In quo tangit actum tali statui competentem. Virgines enim quæ à maritali debito & à curis sæculi sunt per omnia solutæ debent meritò cogitare quæ Dei sunt. Coniugatę enim ex vinculo maritali compelluntur cogitare, vt viris suis placeant. Sic virgines Deo dicatæ debent Deo intendere & quomodo placeãt sponso suo. Tertiũ ibi, *vt sit sancta corpore & spiritu.* In hoc tangit finem congruentẽ. Ad hunc enim finem omnes sacrę virgines cogitationes, locutiones & operationes suas debent dirigere, vt sint sanctæ, quarum sponsus sanctus est. A quo & nullatenus in thorũ maritalẽ assumuntur, nisi & ipsæ sint sanctæ. Ad hoc studuit gloriosa virgo & martyr Dorothea, sicut probat eius vita & miraculorum euidentia, quæ Deus per eam operatur & propter eam exhibet, & exhibebit clarificans eã toti mũdo, vt ex hoc innotesceret, quãta deuotione studuit, vt corpore & spiritu esset sancta. Quã ideò Deus posuit nobis in exemplũ, vt, qui Dominum Iesum, qui exultauit vt gygas ad currendum viam imitari non possumus, puellam teneamus & delicatam imitemur.

Quomodo autem ipsam in sanctitate sua imitari debeamus, vt & nos similiter simus sancti, docet nos beatus Bernardus dicens; tria sunt quæ faciunt hominẽ sanctũ; victus sobrius, actus iustus, & sensus pius. In quibus tribus plena consistit perfectio.

Propositio. Tria faciunt hominem perfectũ.

Est autẽ secundum vt diffiniunt doctores sobrietas, moderatus vsus tẽpotalium circa solã necessitatẽ restrictus. Cuius obseruãtia licet difficilis videatur his qui in carne ambulant facilis tamen est illis, qui spiritualia bona gustauerunt, qui parua bona respectu maiorum & meliorum pro nihilo reputãt; quod exprestè ostendit Gregorius dicens; huc

Sobrietas quid sit, & an difficilis.
Greg.

Dulce est esse in humanis rebus, sed ei qui adhuc nihil nouit de cælestibus. Quia quanto minus æterna intelligit, tanto delectabilius in tẽporalibus requiescit. Sic qui iã cordis ore gustauit quæ sit illa dulcedo cælestium bonorum, quanto illud dulcius est, quod intus habet, tanto ei in amaritudinẽ vertitur omne, ꝙ foris sustinet. Et ideò facilè est ei, immo delectabile, vt foris propter Deũ sobriũ victum habeat, qui dulciter intus pascitur. Vt ergò spiritus Sancti præsentia consolationes consequi valeamus, qui talem habet in nos transfundere dulcedinẽ, necesse est vt per sobriũ victũ carnis consolationibus funditus renunciemus. Quia nullatenus istę cum istis miscetur. De quo Bern. *Si animus habet vnde delectetur extrinsecus, sine delitijs manet intus.* Vt ergò interiora nostra in Deo proficiant, omnia exteriora de genere consolationũ temporalium & carnalium per victũ sobriũ amputemus, & sola necessitas ab omni superfluitate in omni vsu tẽporali ũ sit restricta. Ex quibus verbis colligimus, ꝙ non solum sobrium victũ vocamus moderatam cibi & potus sumptionem, sed omnium rerum ad vsum nostrum pertinentium restrictionem. In quibus omnibus sobrietatẽ tenemus, si eis moderatè vtimur. Quod non solum expedit religiosis, sed omni Christiano proficit ad salutem. Quia sicut per gulã primi parentis, & nos de illis paradisi gaudijs sumus expulsi, sicut ait Gregorius; sic per parsimoniam & sobrietatem rectè viuendo nos regredi oportet, vt fiat nobiscum sicut de tribus magis dicitur. *Per aliam viam reuersi sunt in regionem suam.* Et ideò sicut diligimus patriam, à qua cecidimus per gulam, in omnibus vtendis victũ sobriũ habeamus, vt ad eam reuertamur. Omnis autẽ sobrius vsus consistit in temporalium moderata fruitione; in exteriorum sensuum disciplinata gubernatione; in interiorũ motuum cauta & vigilanti cohibitione. Primo dixi sobrietatem circa vsum tẽporaliũ consistere in eo, quod in omnibus, quibus vti oportet, tantũ ad vitam conseruãdam vtamur; vt est cibus, potus, sumptus, vestes & similia, & omnem superfluitatem ex omnibus his amputemus. Et hæc sobrietas paupertas voluntaria vocatur, de qua dicitur. *Est pauper, cum tamen in multis sit diuitijs.* De hac etiam sobrietate dicit Bernardus. *Fælix secundum tempus viator, qui suorum beneficiorum curam, sine qua transire non posset, in obsequium suum scit conuertere & vti ad vtilitatem.* Secundo sobrium vsum debemus tenere in vsu sensibilium & sensuum, vt omnes sensus corporis à rebus vanis & nociuis cohibeamus, & ad sola necessaria ordinemus. Sic fecit Iob, qui dicit; *Pepigi fœdus cum oculis meis, ne cogitarem de virgine,* & sic de alijs sensibus. Vnde Bernardus. Habeat homo Dei sensus suos exteriores non duces sed seruientes, vt dicat huic, vade, & vadit; & alio veni, & venit, & seruo suo, fac hoc, & facit absque contradictione. Et subdit, quia magnus est, qui vsum sensuum suorum nouit expendere in suam salutem & vtilitatem, & omnes in obsequium Christi scit conuertere & ordinare. Et talis optimè sibi credendus est in quacumque multitudine conuersetur. Tertiò sobrium vsum teneamus in vsu motuũ interiorũ, oẽs motus illicitos in suis principijs cohibentes; hoc. n. maximè placet Deo. Quod pulchrè figuratũ legimus in Philistæis, qui dixerunt ad regẽ suum; quomodo hic melius poterit placare Dominũ suum, quã in capitibus nostris? Sic dæmones cõstantes intra nos motus illicitos, dicere possunt, quomodo quis placare potest melius Dominũ suũ, quã si principijs taliũ motuũ resistat; Quod cum quis facit, facilius potest eos euadere. Et hoc vtique stat in potestate nostra. *Subter te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* Quod exponens Bernardus dicit; potest quidem diabolus excitare in nobis tentationis motum, sed in nobis est, si volumus dare consensum. Nemo enim in hoc certamine deijcietur inuitus. De hoc triplici vsu dicit postillator super illud Prou. Mulier gratiosa inuenit gloriam. Meritò laudanda est mulier quæ res domesticas ad vtilitatem, familiam ad honestatem, & seipsam ad morum honestatem benè regit. Sic anima deuota est gloriosa viro suo, id est Deo, quæ prædicta tria sub decenti moderamine bene regit, ordinat & disponit. Nam per hoc quod dicit res domesticas tangit rerum fruitionẽ; per hoc quod addit familiã, tangit sensuum gubernationẽ; per hoc verò quod cõclusit seipsã,

Bernardus.

Iob. 31.

Magnus qui sensibus suis benè vti nouit.

I. Reg. 29

Gen. 4.

tangit interiorum motuum cohibitionem.

II.

Secundo iuxta Bernardum nos iustificat vel sanctificat iustus actus: tunc autem actus nostri iustificant nos, cum circa proximos nostros iustè agimus. Vt ergo actus nostros proximis exhibendos virtute iustitiæ informemus, inspiciendum est illud gloriosum exemplar quod est Deus, vt secundum formam quam nobis ipse in seipso & in proximo agendo proposuit, nostros actus vt iusti fiant, ordinemus. Dei enim filius in carne veniens, se totum & omnia quæ habebat, hoc est res, corpus, & animam pro nobis posuit. De rebus dicit Hieremias. *Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam.* Et Apostolus, *Scitis quoniam propter vos egenus factus est cum diues esset, vt eius inopia diuites essetis.* De corpore dicit Isa. *Corpus meum dedi percutientibus &c.* De anima iterum dicit Hierem. *Dedi dilectam animam meam in manus inimicorum meorum.* His ergo tribus taliter pro nobis spoliatis dicitur. *Inspice & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est*, id est, in Christo. Et alibi. *Quomodo ego feci misericordiam vobiscum, & vos faciatis.* Si ergo actus nostros iustificare volumus, debemus & nos res, corpus, & animam pro fratribus ponere. De rebus dicitur. *Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem patientem & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* De corpore verò ponendo, habemus exemplum in Christo, qui factus est pro nobis obediens Deo patri vsque ad mortem. De anima dicitur iterum. *Sicut ille animam suam posuit pro nobis, ita & nos debemus animas ponere pro fratribus nostris.* Incipientes ergo ab vltimo, hoc est, ab anima, eò quod ab illa tanquam à radice cætera ortum habent; nemo enim res vel corpus pro proximo ponit, nisi per charitatē prius ponat animam suam. Primo si iustificari cupimus actus nostros ad exemplar Christi; ponamus pro proximo animas nostras, nō vt Deus qui in cruce moriens pro nobis animam suam dedit, sed sic ponamus, vt quod salubre est animæ, hoc proximo exhibeamus. Et hoc fit cum eum ex omni corde veraciter diligimus, vt videlicet secundum regulas legis naturalis ei nolimus, quod nobis fieri minimè cupimus, & quod nobis fieri velimus, ei similiter faciamus: Et iste est facillimus modus ponendi animam pro fratribus. Ad quod saluator condescendens infirmitati nostræ hortatur nos dicens; *Hoc est præceptum meum vt diligatis inuicem sicut dilexi vos.* Nam omnia quæ Deus pro nobis posuit & exhibuit, charitas eum vrgebat, quam si solam haberemus, facillimè immò gaudenter res & corpus & animam pro fratribus poneremus. Secundo si actus nostros iustificari volumus ad exemplar Christi, ponamus pro fratribus nostris corpus nostrum; quod si sicut Christus in mortem dare non possumus, saltem omnes actus de corpore possibiles, vt sunt verba consolationis, actionis, exhortationis, de malo repræhēsionis, deuotæ orationis, benignæ conuersationis ipsis exhibeamus, & quæcunque alia fideli exhibitione corporis eis exhibere possumus faciamus, taliter agentes vt omnium mores benigna charitate portemus, vt de quolibet nostro verificari possit illud. 2. Machabæorum 15. *Hic est fratrum amator & populi Israel, hic est qui multum orat pro populo &c.*

Tertio si iustificari cupimus actus nostros ad exemplum Christi, res nostras per opera misericordiæ proximo impertiamur quæ subuentio tanto est DEO acceptior, quanto res impertiendæ iustius habentur, laboriosius acquiruntur, tenuius possidentur. Quod in scriptura ostenditur euidenter, quia munus Abel ex iusta acquisitione oblatum; aqua Dauid ex laborioso itinere & periculoso Deo libata. & minuta viduæ ex tenui possessione sacrificata, Deo fuerunt adeo grata & accepta, vt in sacra scriptura æternaliter sint memoriæ commendata. Nec rerum penuria quenquam poterit excusare, quia ab vnoquoque hoc requiritur quod habet. *Si multum tibi fuerit abundanter tribue; Si exiguum hoc impertire.* Quod si nihil aliud habemus, saltem potum aquæ frigidæ exhi-

Actus iustus. Actus nostri Christi actibus conformandi. Ierem. 12. 2. Cor. 8. Isa 50. Ierem. 12. Exod. 25. Iosue. 2. 1. Ioan. 3. Ibidem. Ioan. 15. 2. Mach. 15. Tob. 4.

exhibeamus, pro quo merces à Domino est promissa, quod si & illud non fuerit, saltem affectũ bonæ voluntatis exhibere nõ negligamus: quia, sicut dicit Gregorius, *cor & nõ substantiam pensat Deus, nec attendit quantum sed ex quanto offeratur, nec vnquam manus vacua erit à munere, si arca cordis repleta fuerit bona voluntate.*

Gregorius

III.

Tertium principale, qnod secundũ Bernardum nos sanctificat, est pius sensus: piũ autem sensum dicimus internam deuotionem, quæ Deo aspirante tantum inualescit, vt in ea Dei præsentia fæliciter sentiatur. Cum enim secundum Bernardum sit cultus Dei, & maxime talis cultus, qui agitur in affectu, hic vtique cultus in tantum proficit, vt Deus in eo sua mirabilia operetur. Iusto ergò nomine pius sensus dicitur; pius ex pietate diuina; sensus à sentiendo; per hoc intenditur quod ille cultus in anima sentiatur. Et hæc videlicet deuotio, licet in nostra potestate minimè sit, nec iubeatur, quasi ex nobis ipsis per piũ sensum sanctificari; possumus tamen aliquid per hanc gratiam mereri, vt ab ea, tãquam ab infimo incipientes, tãdem aliquando ad hanc gratiam veniamus. Sunt autem tres gradus, per quos in hanc gratiam ascendimus; scilicet per purum intellectum, operis effectum, & diuinum affectum. Si hæc tria in Deum ordinamus, hanc gratiam consequemur: primò ergo exerceamus nos ad Deum per intellectum, ipsum per iugem memoriam ad Deum erigentes, vt videlicet sine intermissione Deum cogitemus: hoc enim omnes possumus; nec est aliquis qui se de hoc valeat excusare: & ideò hoc firmissimè est mandatum. *Caue nè vnquam obliuiscaris Domini Dei tui.* Et, *Omnibus diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum.* Et *In omnibus vijs tuis cogita illum.* Et psalmist. *Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui;* Et sic cogitatio ab infimis releuetur, eo quod terrena inhabitatio deprimit sensum, multa cogitantem, ita releuetur si iterum defluat ad terrena. Et sic nostra cogitatio debet esse apud Deum continua. Quod faciebat Iob, qui dicebat, *Ad Deum stillat oculus meus,* intellectum oculum suum vocans, quem ad Deum stillare dixit, eò quod non continuè, sed per intercisa tẽpora eũ ad Deum erexerit, & sic nos debemus similiter facere. Secundo exerceamus nos in Deo per operis effectũ, vt operari incipiamus omnia quæ Iesus Christus in sua conuersatione nobis proposuit facienda. Ad hoc enim induit hominẽ, vt ipsum pro viribus imitemur ex eo prouocati. Vnde dicit. *Ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum.* quasi diceret; Sicut ergò descendens à patre & veniens in mundum non nisi per labores & sudores doloresque, patre sic disponente, ad eum redeo, sic ego disponam vobis, vt si post me ad eum venire cupitis, eisdem vestigijs incedatis, non declinando ad dexteram neque ad sinistram: in quo si fideliter agimus, nihil de contingentibus omittentes, & in hoc merebimur vt nobis communicet suam diuinitatem: vt sicut amara sui hominis imitando bibimus, sic etiam suæ diuinitatis dulcia degustemus. Tertiò exerceamus nos in diuino affectu, quam ex Dei præsentia inflati diuinitus consequimur, Et ideò vt verius dicamus, non ex nostro exercitio sed ex Dei beneficio tanquam principio prædictorum, accipiamus illud donum. Talis diuinus affectus operatur in nobis ardentem dilectionem, sapientiæ illustrationem, Spiritus sancti nobilissimam consolationem, & multa similia, quæ nemo ad dignum veraciter poterit explicare, nisi Domino Iesu Christo operante. Hanc gratiam conferat nobis Pater, & Filius & Spiritus sanctus, Amen.

IN

DE CATHEDRA S. PETRI

SERMO

Exaltent eum in Ecclesia plebis, & in Cathedra seniorum laudent eum. Psal.106.

DICIT beatus Gregorius. Quanto electi & dilecti Dei amplius diliguntur, tanto in tritura persecutionis durius conterentur. Sed quia beatus Petrus in cœlesti patria, vt Catholicè & religiose creditur, in multis est præ cæteris sublimatus, ideò oportuit, vt in hac vita duros etiam sustineret cruciatus. verum sciendum est, quod antequam perueniret ad cœlestis patriæ exaltationem, tribus vicibus & modis super terram legitur exaltatus: fuit enim exaltat⁹ per electionē; per operationē; denique per passionem. Iisdem modis & nos in terris exaltari oportet, priusquam in cœlis exaltari mereamur.

I.

Prima Sancti Petri exaltatio Antiochiæ facta est, cum à Christi fidelibus siue ab Ecclesia in summum pontificem electus, & per cathedralem honorem supra vniuersos sublimatus fuit.

Quod tamen non solum factum est à fidelium electione, sed Dei iam dudum præordinatione. Nam in eo quod dixit ei; *Petre amas me, pasce me oues meas.* in hoc ipsum super ecclesiam pontificem ordinauit. Ter Dominus hæc verba repetijt, dans ei in eisdem verbis pontificatus dignitatem, & ligandi & soluendi, aperiendi cœlum & claudendi auctoritatem, vt patet apud Matth. Etiam in hac trina replicatione verborum, *Petre amas me,* Dominus intendebat quod Petrus cum omnibus suis sequacibus populum sibi subiectum tripliciter deberet pascere, quasi diceret: Si diligis me, pasce verbo, pasce exemplo & pascere, oratione. In quibus verbis pastorum conscientia strictissime conuenitur. De quo Bernardus: *Dignum quippe est, vt qui lana & lacte pascuntur ab ouibus, ipsi prædictis tribus similiter oues pascant. Et qui non fecerint audiant quid contra eos Dominus dicit, Væ pastoribus qui pascebant semetipsos: Nonne oues à pastoribus pascuntur, lac comedebatis & lanis cooperiebamini &c.* Et subdit. *Pascebant pastores semetipsos, & gregem meum non pascebant. Ecce ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum, &c.* In his verbis pastores ad fidelissimam custodiam pascendi oues admonentur. Quia *durissimum iudicium fiet his qui præsunt.*

Ioan.19.

Matt.16.

Pastorum est tripliciter pascere.

Bernard.

Ezech.

Sap.6.

Secundo Petrus exaltatus est per operationem. Cum enim tam fideles quam infideles vidissent, quod tantis miraculis in suis operationibus corusçaret, vocabant eum, non hominem, sed Deum, dicentes. *Dij similes facti hominibus descenderunt ad nos.* Quorum errorem in profundum humilitatis se prosternens correxit dicens. *Quid nos intuemini quasi propria virtute aut potestate fecerimus hunc ambulare. Deus autem Abraham, Deus Isac, Deus Iacob, Deus patrum nostrorum glorificauit filium suum Iesum.* quasi dicat, non nos exaltate, sed Dominum in his operibus, quia propter vos mirabilia operatur: intantum ergo Petrus extitit exaltatus & insignitus prodigijs & miris operibus magnificatus, vt in plateis poneret infirmos in lectulis & grabatis, vt veniente Petro saltem vmbra eius obumbraret

2. exaltatus per operationem miraculorum.

Act.14.

Act.3.

ret quemquam illorum, & sanarentur à languoribus suis. Tertiò, Petrus exaltatus est in passione, cum à persecutoribus leuatus à terrra suspenditur in cruce pedibus sursum, & capite demisso in terram per passionem crucis finiens vitam in nomine Iesu Christi: & ideò sciendum propter has tres exaltationes, quibus super terram meruit exaltari; etiam sponsa Christi Ecclesia sancta triplex de eo festum instituit celebrare, volens vicem reddere suę triplici exaltationi. Nam propter primam exaltationem, scilicet electionis, præsens festum instituit. Propter secundam exaltationem, scilicet operationis, inter quæ non minimum fuit eius mirabilis ab angelo de carcere liberatio, celebratur festiuitas, quę vocatur Petri ad vincula. Propter tertiam exaltationem, scilicet passionis, etiam festũ speciale solenniter celebratur. Has exaltationes intuens Bernardus, dicit: *Consideràs quod Petrum manus omnipotentis regni cælestis clauibus inuestit super quem fundatur Ecclesia, cui potestas ligandi & soluendi traditur, qui cælos claudit & aperit, quod Cherubin & Seraphin habere non legitur, vehementer admiror.* Et subiungit: *Consummatus honor & dignitas gloriosa hominem in terris positum, in cælis imperare, & in terra super angelorum choros iudiciariæ potestatis habere virtutem. Assistũt angeli, præsident, imperium expectantes, & administrationem spiritus sibi ministerio sortiuntur, sed ligandi atque soluendi nullus eorum excipit potestatem. Adest Petrus, & ad eius imperium vniuersitas orbis soluitur & ligatur. Et præcedit sententia Petri sententiã Saluatoris. Quia non quod Christus ligat, Petrus liget. Sed quod Petrus ligat, Christus ligat, & iudicia eius confirmat omnipotens.* Et sciendum, quod hęc triplex exaltatio ex triplici radice sumpsit exordium. Primò Petrus exaltatus fuit per electionem ex Christi institutione prius. Audiens enim Ecclesia, quod Christus in terris Petrum summum Pontificem instituit in his verbis. *Simon diligis me plus his, pasce oues meas*, eandem institutionem per suam electionem producere voluit ad effectum.

Secundò exaltatus fuit per operatioonẽ propter cognitionem illuminatiorem, vnde cum Saluator quæreret à discipulis de sua cognitione. *Quem dicunt homines esse filium hominis?* Respondit Petrus tamquam præ omnibus illuminatior. *Tu es Christus filius Dei viui.* Cui dominus. *Beatus es Simon bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi*, quasi dicat, hanc cognitionem non habes nisi ex infuso lumine veritatis: & vt Deus hanc assertionem probaret esse verissimam, vtpote super quam tanquam super fundamentum ædificaret Ecclesiam, meritò debuit Petrum præ cæteris honorare, & tanquam sectatorem profundissimæ veritatis signis mirabilibus in suis operibus exaltare. Tertiò exaltatus fuit in passione per charitatem feruentiorem, vt sicut ipse Deum præ cæteris plus dilexit, dicente domino, *Diligis me plus his*, sic etiam eum debuit in passione proximi⁹ imitari. Omnes enim martyres, qui digni inuenti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati & passionis subire tormentum, ex radice caritatis veraciter acceperunt. Quis enim dura tam gaudenter posset subire tormẽta, si non ad hæc patientia inclinaret & violentia charitatis. Hinc Augustinus: *Quomodo corruptibilis puluis contra tam immania tormenta duraret, nisi in eo Christus habitaret, & hoc per affectum dilectionis.* De prima exaltatione dicit ps. *Exaltaui electum de plebe mea.* De secunda similiter. *Dextra domini fecit virtutem, dextera domini exaltauit me.* Per dexteram miracula intellige, quæ solus Deus in sanctis suis operatur. De tertia dicitur: *Exaltauit eum de terra.* Et hæc de exaltatione huius gloriosi principis dicta sufficiant.

Matth. 6. — *August.* — *Eccl 46.*

II.

Nunc dicẽdum est, quibus exercitijs nos exaltari debeamus, vt sic electa exaltatione præmiorum, non terreatur exercitatio laborum. Si ergò huius principis exaltatione tamquam fimbriam tangentes, consequi cupimus, oportet nos per prędictos modos transire; & insistere exercitijs eorum dẽ. Primo cupientes exaltari hic per vitæ meritũ, & in patria per gloriæ præmium, incipiamus ab electione, quod tunc facimus si per gratiã S. sancti intrinsecus compuncti incipimus inspicere vitã nostram, bonũ & malum

Exaltatio nostra prouenit ex tribus. 1. Electione.

malum;cœlum & teram; cœlestem iucunditatem;inferni calamitatem; momentaneam delectationem,& æternam damnationem,mentis nostræ oculos intrantes, & inter ista deliberato consilio discurrẽtes, ipsa prout sunt iusta ponderatione considerantes, quid inter ista potissimum sit eligẽdum;acutissimè consideremus. Ponderemus,inquam, vtrum propter momentaneam delectationem mereri expediat æternã damnationem. Et vtrum propter terrena bona expediat carere cœlestibus; cum futura bona sint præsentibus in infinitum meliora & omnibus præstantiora.Nec dubium si bene sine dissimulatione vtrobique inspicimus,quin Deum cũ suis bonis eligamus, & mundũ cum indignatione magna vt cõtrarium respuamus,iurãtes & statuentes custodire iudicia iustitiæ eius; quod statim vt factum fuerit, eligit nos Deus, transferens nos de seruis diaboli:& facit nos filios Dei, & ex hoc nõ sumus modicum exaltati, dicitque nobis Deus illud Deutero.*Dominum Deum tuum hodie elegisti vt sit tibi Deus & ambules in vijs eius. En elegit te hodie Dominus,vt sis ei populus peculiaris, & faciet te excelsiorem cunctis gentibus,quas creauit,in laudem & gloriam suam.* An non sumus vehementer multum nimis exaltati,cum de seruis diaboli adoptamur in filios Dei? Quid enim ignominiosius diabolo? Quid gloriosius Deo? Nisi quod adhuc nescio quid ignominiosius sonat, esse seruum diaboli, quam Dominum esse cœli: Omnes .n.serui dominis sunt inferiores, & omnis Dominus in quantum talis,superior est seruo suo. Hinc apud Ioannem;*Omnis qui facit peccatum seruus est peccati*; imo peccatum ex homine facit diabolum,iuxta illud. *Nonne ego vos elegi,& vnus ex vobis diabolus est?* Ecce quanta ignominia &c.Et sic patet quod ex nostra electione, qua Deum eligimus exaltamur vehementer. Secundo exaltamur per operationem,cum iam filij Dei facti,& spiritu filiorum Dei inspirati auidè currimus viam Dei. Quod tunc velociter & fideliter facimus,si omnia opera nostra Deo exhibenda omni conatu facimus, cõmunẽ statũ excedentes operum aliorum; non contenti communibus obsequijs, sed quantum vires suppetunt cum discreto excessu singularia

Deut. 26.

Ioan. 8.

Ioan. 6.

2. ex operatione.

faciamus,vt dicere possit vnus quisque illud Ecclesiast.*Magnificaui opera mea*. Excessus autem discretus reputetur ex duobus; scilicet ex multitudine & conamine,hoc est, vt multa faciamus bona opera & eadem cum conamine,hunc conatum operum tamdiu continuantes quousque de excessu operum perueniamus in excessum mentis.Hunc excessum docet Bern. dicẽs.*Bonum est homini sua obsequia ad cumulum dare*. verbi gratia. Sufficit ad salutem molestiam sufferre patienter,scilicet cumulus est etiam in feruore deuotionis & spiritus,eas amplecti libenter. sufficit ad salutem superflua non requirere sed nec propter ipsa si desunt murmurare: Sed cumulus est exultare & libenter quærere,quomodo alius habeat, magis ipse penuriam patiatur.Sufficit quidem ad salutẽ si nec impatientia nec fraude aliqua ad illud quod desideras, velis inuitum animum prælati tui inclinare; sed cumulus est etiam fugere ea,& oblata respuere in quibus voluntatem tuam senseris oblectari. Tertio exaltamur per passionem, cum nos quibusdam exercitijs passioni ęquiualentibus strenuè exercemus; Nam cum per propriorum meritorum exercitia sancti homines ad cõtemplationis gratiam admittuntur, tũc ab omni specie terrenæ consolationis se elongant,vt bonis cœlestibus abundantius perfruantur; quibus vtcunque gustatis,cũ more suo se subtraxerint,fit amaritudo amarissima impatienti desiderio & languere incipiunt vehementer. Cum enim ad carnales delectationes redire libeat nec liceat, ambobus carentes & tanquam inter cœlum & terram suspensi amarissimè cruciantur, & tales cruciatus æquiualent passioni. De hac passione dicitur apud Iob;*Suspendium elegit anima mea, & mortem ossa mea.* Quod exponens Greg. dicit,quid per animã nisi mentis intentio, quid per ossa nisi carnis fortitudo designatur? Omne autem quod suspenditur], proculdubio ab imis eleuatur;Anima verò suspendium eligit, vt ossa moriãtur; quia dũ mentis intentio ad alta se subleuat,omnẽ in se carnis fortitudinem necat. Sancti enim viri certissimè sciunt,quia habere requiem in hac vita nequaquam possunt,& idcircò suspendiũ eligunt,quia terrena desideria deserentes ad alta

Eccl.

Bern.

3. [Per passionem?] Dei, cadit ... nos.

Bernard.

Iob. Greg.

alta animum tollunt; suspensi autem ossibus suis mortem inferunt, qui amore supernæ patriæ virtutum studijs accincti, qui prius fortes in mundo fuerant, suspensi occidunt: de hoc martyrio etiam dicit Greg. *Cum gratia contemplātibus celerius non subuenit, fit obseratum cælum æneū & terra ferrea. Et cum relicta sibi humani cordis duritia ad votum exaudiri non meretur, anxietas desiderantis negari sibi existimat quicquid differtur.* Nescio an ipsam gehennam experiri ad tempus horribilius pænaliusve dicatur, quam post spiritualis studij gustatam suauitatem exire denuò ad illecebras & molestias carnis. Tales ergo crucifixi, etsi nō ferro sanguinem fundant, Petri tamen corporali martyrio adæquantur.

DE SANCTO MATTHIA. SERMO.

Sors cecidit super Matthiam. Actuum 1.

Alomon ex persona Dei dicit. *Beatus homo qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidiè, & obseruat ad postes ostij mei.* In quibus verbis subtilissimè describitur Dei commonitio, qui sortem suæ cōmonitionis super nos proijcit, vt quisque audiat, vigilet, & obseruet. Qui enim hos tres custodes ad ostium cordis sui posuerit, scilicet audientiam, vigilantiam, & obseruantiam, quantumcunque furtivè venerit, non poterit ignorare: de hac diligenti custodia dicit Bernardus. *Veniens ad nos, non facile obseruatur vnde veniat, aut quo vadat, ac istud forte sine damno salutis; licet quando veniat aut quando vadat, illud planè periculosissimè quandoq; ignoretur.* Cum aute hæc tria, vt supra, nō obseruentur, sic vt nec absentem desideres, nec præsentem glorifices, ideò recedit vt auidius quæratur, quo non adesse rescitur, & dignanter ad hoc redit, vt consoletur &c. Hinc est, quod qui sortem Dei vocantis contempserit, ideò damnandus est, quia nec præsentiam, nec absentiam eius curauerit, propter quod tales cænam domini non gustabunt, auertet se ab illis tanquam reprobatis, & conuertens se ad electos, sortem suæ vocationis super eos proijcit, qui pulsantem audiunt & intromittunt: Sicque contingit, vt vno eodemque modo dulcissimo monente, alij indurentur vt pereant, alij emendentur, vt saluentur, sicut de sole vno & eodem aliæ res mollescunt vt cera, aliæ indurescunt vt lutum. Si ergo iam pulsans à reprobis non auditur, dicet eis: Amen dico vobis, nescio vos. Intromissus autem ab electis statim in medio est terræ salutis, & incipit operari salutem hominis, id est, dat gratiam suam ei, quem inhabitat: ex gratia enim adiuuāte & consensu se inclinante perficitur salus: iuxta illud *Ego sto ad ostium & pulso, si quis mihi aperuerit, introibo ad eū, & cænabo cum eo* Vbi duo tanguntur, scil. gratia, & cōsensus aperiēs. Intrat, quia pulsans intromissus, sed æqualiter non inhabitat. Legitur enim in Euangelio, quod aliquando occultè, aliquando manifestè erat in templo. Sic occultè inhabitat nos per fidem. Cum autem homo bonis operibus & virtutibus fuerit exercitatus in corde suo per vehementem ignem charitatis. Tunc iam non solum sicut puer pannis inuolutus per fidem iacet in præsepio cordis nostri; sed quasi denudatus habetur manifestè in cruce per charitatem affectus incensi: intromissus ergo per consensus inclinationem, animam nostrā perficiendo in nobis quinque passibus, tamquam quinque profectibus nos promouet vsque ad perfectum perficiens vitam nostram. Primò conscientiam purificat pænitentiam infundendo. Secundò mentem fortificat resistētiam conferendo. Tertiò bona opera multificat, nobisbum efficaciter operando. Quartò virtutes ædificat, animam coronando. Quintò nos sanctificat siue perfectificat deuotionem

...Dei, ...cadit ...nos.

...nard.

Apoc. 3.

Propositio Quinque passibus profectus vitæ nostræ perficitur.

tionem nostram diuinitus aspirando. Et his profectibus perficitur vita beata Deus primò conscientiam purificat à fœdis peccatis pænitentiã infundendo, eò quod nulla conuenientia siue commansio potest esse lucis ad tenebras, diuinæ maiestatis, & nostræ iniquitatis. Statim ergò, vt ingressus fuerit per radios suæ diuinitatis impingit in tenebras, & dissoluit, & dissipat in momento, & in ictu oculi, quicquid inuenerit fœditatis; quod sic contingit: nam ad lumen suæ præsentiæ non potest anima mala quæ commisit, ignorare; sed statim, vt cognita fuerint, displicent vehementer, quæ autem displicent, pœnitet commisisse. Sic ex Dei præsentia surgit animæ cognitio, & ex cognitione procedit displicentia, & ex illa pœnitentia, quam sequitur peccatorum remissio: non enim se poterit continere illa benigna dulcedo & dulcis benignitas, quæ est in visceribus misericordiæ Dei nostri; cum ex corde nos pœnitere & dolere cognoscit, quin ad gemitum nostrũ offensam in se commissam misericorditer indulgebit. Sed quid prodest pœnitere de culpa, si non datur animæ gratia continendi. *Laui pedes meos*, ait sponsa in Canticis, *quomodo iterum inquinabo illos?* Idcircò secundo Dei præsentia mentem fortificat, resistentiam conferendo. Modicum enim prodest prima gratia, scilicet remissio peccatorum, si non subrogatur virtus & gratia continendi: fieret enim sine dubio error nouissimus peior priori, & recidiuanti secundum aliquid peius fieret quam iacenti. Sed quia hæc gratia ex parte à nobis est, vt videlicet occasionem recidiuandi nobis subtrahamus; ideò consulitur nobis. *Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris.* ac si dicat. Si valida tentatio inuaserit te, timore, ne consenseris, eligens magis vri quam mori. Efficacior autem & cautio resistentia est, vt cuilibet impugnationi in principio resistamus, vt vitia impugnantia dicere possint illud. *Quo modo melius poterit placare dominum suum, quam in capitibus nostris.* Quia vitia in modum serpentum se habent, qui vbicunque caput inferunt, facillimè sequitur totũ corpus. Ergò principijs obsta; quia valde fœdum & indecens est coram Deo, si quis per

1. Passus profectus nostræ vitæ.

2. Passus.

Occasio recidiuãdi subtrahenda. Eccl.10.

1.Reg.29.

gratiam emundatus à peccatis ad lutum redeat, iterum spurcitijs peccati se deformãs. Tales enim immundissimis feris comparantur, scilicet, *cani qui redit ad vomitum, & sui lota in volutabro luti.* Ideò Bernard. *Si dixerit mihi Iesus, dimittuntur tibi peccata tua, & ego peccare non desino. Quid proderit exui tunicam si reinduo.* quasi diceret, non prodest, sed plus nocet. Denique qui me saluum fecit ipsum mihi dixisse recordor. Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi contingat. Tertiò inhabitans in corde nostro bona nostra multiplicat nobis cooperando: nam si soli ipsa faceremus, nihil nobis proderunt ad salutem, sed valor & acceptabilitas eorum ex operante spiritu æstimatur. Spiritus enim sanct⁹ grata facit ea Deo patri, & format ipsa ad exemplar operum domini nostri IesuChristi: opera autem Christi quinque signis perfectissimè comprobantur; in quibus quantũ ipsum imitabimur, tanto Deo magis erunt accepta. Habebant autem opera Christi difficultatem, promptam voluntatem, feruentem charitatem, perseuerantem longanimitatem; & faciens omnia, non ad suam sed ad nostram vtilitatem. De primo, quod opera Christi habebant difficultatem, dicitur apud Marc. *Cepit Iesus pauere & tædere, & mœstus esse & dixit. Tristis est anima mea vsq; ad mortem.* Et apud Lucam. *Factus in agonia, prolixius orabat, & factus est sudor eius, tanquam guttæ sanguinis decurrentis in terram.* Quod reuera ex difficultate præcõceptæ mortis fuit, & ex imaginatione crudelissimæ passionis. Secundò, cum promptissima voluntate fecit opera sua. *Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum.* Et ad Hæbreos. *Per patientiam curramus ad propositum nobis certamen aspicientes in auctorem fidei & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta.* Tertiò ex feruenti charitate fecit opera sua. *Maiorem charitatem nemo habet vt animam suam ponat quis pro amicis suis*, quasi dicat, quam & ego etiam pro inimicis pono &c. Quartò ex perseueranti lõganimitate Christus fecit opera sua; quia viuus de cruce non descendit, sed constans permansit vsque emitteret spiritum. Quinto, in omnibus his non quæsiuit, quod sibi vtile

Prouer.26. *2.Pet.2.* *Bernard.*

3.Passus.

Quibus signis Christi opera comprobentur.

Marc.14. *Luc.22.* *Ibid.* *Hebr.12.* *Ioan.15.*

bi vtile esset, sed ꝙ nobis omnibus cederet ad salutem. His quinq; modis Christus Iesus existens in hoc mundo opera sua perfecit nobis in exemplum. Si ergò volumus facere opera Deo accepta, debemus facere opera difficilia, voluntaria & feruida, & cũ constanti perseuerantia; & in his omnibus non nostram vtilitatẽ, sed Dei gloriã quęrere debemus; & sic efficaciter operemur.

Quartò Deus inhabitans in nobis vlterius progreditur plantans & ædificans in nobis virtutes; nihil enim omnia prædicta placerent Deo, si non essent virtutibus adornata: sicut dicit Bernardus. Deus qui virtutum dominus est, nequaquam cordis nostri thalamum ingreditur, si non fuerit lectulus cordis virtutibus adornatus, & subdit. Quantumcunque te affligas, quantumcunque te crucies, non sui copiam tibi tribuit nisi fueris virtutibus adornatus. Debemus ergò esse ornati, præcipuè tribus virtutibus theologicis, scilicet fide, spe & charitate; tandem etiam iudicio, misericordia, & iustitia, de quo apud Michæam 6. *Indicabo tibi ô homo, quid sit bonum, & quid dominus requirat à te. Vtiq; facere iudicium & diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo.* Primum exhibẽdum est nobis. Secundum proximo. Tertium Deo. Primò ergò instauremus iudicium cõtra nosmetipsos de omnibus cogitationibus, affectionibus, locutionibus, & operationibus malis nos subtilissimè dijudicantes, nec aliquid istorum nos transeat, quod non discutiatur & dijudicetur; & si quid inuentũ fuerit, quod non liceat, deceat, vel expediat, puniatur, & in reliquum corrigatur. Tale iudicium supra modum placet Deo, & præparat locum Deo. Ps. *Iustitia & iudiciũ præparatio sedis eius.* Illud autem iudicium non nisi propter nos à nobis exigit: *quia si nosmetipsos dijudicaremus, non vtiq; iudicaremur*; dicit Apostolus. Secũdò habeamus misericordiam ad proximos, bona eorum opera magnificantes, & mala fideliter excusantes: hinc Bernardus. *Caue serue Dei alienæ conuersationis esse aut curiosus explorator, aut temerarius iudex; & si perperam rem comprehendus commisisse, nec sic proximum iudices, magis autem excusa intentionem si opus excusare non potes, puta ignorantiam, puta occasionem, puta subreptionem. Quod si omnem omnino dissimulationem rei certitudo recusat, dicito nihilominus apud te. Nimis vehemens fuit ista tentatio, quid de me illa fecisset, si accepisset in me potestatem?* Tertiò ambulandum est sollicitè cum Deo, qui tanta sollicitudine nos & omnia opera nostra intuetur, vt etiã dinumeret gressus nostros, testante S. Iob. *Tu quidem gressus meos dinumerasti, sed parce peccatis meis.* (Iob.14.) Omni ergò cautela & omni diligentia eius debemus cauere displicentiam &c.

5. *Passus.*

Quintò Deus habitans in nobis omnem vitam nostram sanctificat, interiora nostra diuinitus inspirando: quod contigit cum per priora exercitia benè humiliati, dispositi & præparati sentimus in nobis flagrantem ignem charitatis, qui videlicet ignis ex abundanti copia omnium gratiarum copiosas benedictiones secum affert, ita quod impletur in nobis illud ex persona Dei (Gen.30.) *Modicum habuisti antequam venirem ad te, nũc autem benedixit tibi Deus ad introitum meũ.*

Deus in aduentu suo triplicem adfert benedictionẽ.

Et licet Deus aduẽtu suo varijs benedictionibus nos replet, maximè tamẽ benedictione triplici, sc. mutationis, augmentationis & benedictionis. Primò affert secũ benedictionem mutationis, mutans maledictionẽ veteris hominis in benedictionẽ. Nam antequã veniret dominus ad nos illi subiacuimus maledictioni, de qua dicitur in ps. (Psal.118.) *Maledicti qui declinãt à mandatis.* Et iterũ alibi: (Eccl.25.) *Maledictus qui seruit indignis se.* Et quia seruiuimus mancipio corporis nostri, ꝙ reuera indignius & ignobilius est quã nos, & per consequẽs seruiuimus diabolo & peccato, de quo dicitur. (Ioan.8.) *Qui facit peccatũ, seruus est peccati.* Et sic ex his omnibus fuimus maledicti; & hęc maledictio mutata est in benedictionẽ, ex cuius virtute omnia in nobis cooperantur in bonũ. Secundò portat secum benedictionẽ augmentationis cumulãs super nos merita, vt impleatur in nobis illud Gen. *Benedixit illis Deus, & ait: Crescite & multiplicamini.* Ac si benedicẽs dicat. *Crescite,* sc. in meritis, *& replete terrã* corporis vestri virtutibus merita cumulãtes. Tertiò benedicit nos benedictione sanctitatis vel sanctificationis, quia ex eius benedictione intus & extra per omnia sanctificamur: vnde ps. (Psal 23.) *Hic accipiet benedictionem à domino, & misericordiam à Deo salutari suo.* Et hanc nobis præstet &c.

DE SANCTO GREGORIO.

SERMO

Negotiamini dum venio. LUC.19.

INter supremos negociatores fidelis & prudens negotiator fuit S. Gregorius, qui nō solum in tempore suo, hoc est, in vita sua, verbo & exēplo negotia domini fideliter peregit, sed vsque ad finem seculi vel ad diem nouissimum scriptis suis dulcissimis aurū & lapides pretiosos ad ædificationem Ecclesiæ non cessat cōportare, ita vt possit de eo verificari illud Zachar. *Non erit vltra mercator in domo domini*, scilicet similis illi. Et illud Eccl. *Non est inuentus similis illi*, scilicet, in doctrina veritatis; ipse fuit, qui meritò audire meruit à domino: *Euge serue bone & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam &c.* hæc de laude eius breuiter dicta sunt. Nunc conuertamus negotium ad nosmetipsos, eo quod etiam nobis dictum est verbum propositum. *Negotiamini dum venio.* Negotiemur ergo in spiritu interioris hominis, eo quod illa negotiatio melior est negotiatione auri & argenti. Illa loca apta sunt ad lucrandum, vbi non longè abinuicem sunt loca forensia & multæ nundinæ, & vicinæ, eo quod mercatores sua mercimonia ad eadem loca vicina faciliter possunt transportare. Volentes igitur meercari & negotiari quod in æternum expedit, ingrediamur interiora nostra colligantes sarcinunculas nostras. id est, intellectum & affectum mentaliter discurrentes ad loca vicina, quæ & si longè alicui distare videntur, vtpote cælum & infernus, spiritu tamen proxima sunt, & mente omnia velociter percurrere possumus, sine quouis obstaculo retardante; quia in imagine velociter currit homo, & in ictu oculi pertransit omnia loca. Primò ergo collectis sarcinulis nostris, scilicet intellectu & affectu, curramus introrsum ad nundinas.. Primò ad negotiationes peccatorum. Secundò ad nundinas defectuum nostrorū. Tertiò ad considerationem beneficiorum. Quartò ad vanitates mundi. Quintò ad nas pænarū infernaliū. Sextò ad forū regni cælorū. Septimò negotiemur aliquid apud Deū Deorū. Primò negotiemur circa materiam peccatorum nostrorum, ponderantes & mensurantes & numerantes multitudinem & magnitudinem peccatorum; in his nundinis tamdiu nos exercentes, quousque lucremur merces omnibus mūdi diuitijs meliores, quod est pœnitentia salutaris: nam in ponderibus & mensuris datur & accipitur aliquid; sic & nos pro pondere peccatorum accipiamus pœnitentiam secundum qualitatem & quantitatem peccatorum: & hæc commutatio erit nobis melior & vtilior, quam omnes diuitiæ huius mundi; & hoc est primum lucrum, quod in hoc foro lucramur, sine quo nullum lucrum in reliquis cōsequimur. Quod si hoc lucrum, scilicet pænitētiam iterum ad aliquid lucrandum (sicut prudentes mercatores faciunt) exponimus, tunc consequimur iterum illo thesauro meliorem, scilicet, remissionem omnium peccatorum; hoc enim consequens est. Quam citò homo dat pænitētiam pro peccatis suis, tàm citò etiā accipit peccatorum suorum remissionem. Hinc Bernardus. Ad veram cognitionem peccatorum immediatè sequitur pænitētia sine vllo interuallo: nam qui verè cognoscit malum quod ex peccato incurrit, a pænitētia se nullo modo cōtinere potest: multo minus Deus cuius proprium est misereri semper & parcere, à remissione se continet; cum viderit pænitētiā veram esse. hoc ergo lucro magno consecuto, ad alias nūdinas properemus.

Secundò ergò curramus ad nudinas defectuum nostrorum: hæc enim mercatio immediatè sequitur ad prædicta; homo enim

Zach. 14.
Eccl 44.
Matt. 25.
Propositio
Prou 3.
Negotiā dum nobis circa

septem
1 negoti dum peccat
Lucrum huius gotia nis p tentia remissio peccat
2 Circa defectu nostro

nim sentiens se per alleuationem consciẽtiæ, & attestationem Spiritus sancti remissionis gratiam consecutum, mira deuotione accingit se ad gratias offerendas, sed ecce assunt qui nos impediunt, videlicet defectus nostri & reliquiæ peccatorum, inquietantes nos, vt ad gratias referendas caput erigere non valeamus, & tunc primum incipit apparere negotij nostri difficultas. Cũ enim ex prima gratia crescit voluntas, vt prompta sit ad faciendum quod nouit placitum esse Deo. Et ipsi defectus adhuc crudi ex vulneribus nouiter sanatis impediunt nouam voluntatem, dolor super dolorem causatur, & anxietas multa nimis, lugens plus defectus quam prius ipsa peccata. Vnde Bernardus. *Benignus Deus non permittit electum suum in principio plus lætari quam debet, ne forte ex nimia spe adeptæ gratiæ sequeretur elatio & mentis dissolutio*. Et sic remanent aliqualis difficultas vt peccata præterita plus innotescant. In hoc ergo foro si saltem in his nundinis fideliter intenti fuerimus, mercabimur lucrum bonum & vtile quod non mediocriter nitescit in thesauris spiritualibus, scilicet humilitatem quæ præ cæteris virtutibus multum Deo placet, & quæ super omnes mundi diuitias facit homines ditiores. Et homines sic gratos reddit Deo vt dicat per Isaiam prophetam. *Ad quem respiciam nisi ad humilem & quietum & trementem sermones meos &c.*

Mitigatis aliquantulum defectibus nostris, tertio discurramus ad nundinas beneficiorum nostrorum à Deo receptorum, ruminantes in cordibus nostris quæ & qualia & quanta beneficia nobis dedit, & inueniemus quam indebita miseratio, quam gratuita dignatio, quam stupenda dulcedo sit quæ inclinat Deum, vt misereatur nostri. Quis enim est iste benefactor, reuera Deus, cuius magnitudinis non est finis; qui bonorum nostrorum non indiget sufficiẽs sibi; & tamen cor suum dulciter posuit super nos miseros & indignos, ac si ex gratia nostri dependeret omne bonum suum. Qualia autem & quanta beneficia nobis contulit Deus sciendum, quod contulit nobis optima, quæ habuit. Omnia enim sub pedibus homini subiecit & cælestia & terrestria. Optimum thesaurum suum cælum aperuit, & de cœlis ad terram descendit, & seipsum homini contulit. Ex his ergo nundinis mercabimur nobilissimam & preciosissimam margaritam, scilicet charitatem, quæ superat & excedit omne aurum & argentum, quæ est virtus nobilissima; & nihil hominem plus inclinat ad diligendũ, sicut beneficia creatoris; de quo Augustinus. *Ad Dei dilectionem in nobis excitandam, nutriendam, & augmentandam, nihil ita valet, sicut beneficiorum eius diligens & frequens consideratio.*

Lucrum charitas est.

August.

Quartò ergo ingredienda est regio dissimilitudinis, scilicet mundus iste, & vide quam frequentes sint ibi nundinæ, quantæ germinent bonitates, vade, & per forenses tumultus, & hinc inde decertantes circumspice: & quantum colligo, in tribus rebus omnis voluptas consistit; Alij enim diuitiis; Alij carnis delitijs; Alij gloriæ innituntur: de diuitijs dicit Bernardus. *Curris ad Indiam & Æthiopiam, citius pertransis maria nauigando quasi totum orbem vt diuitias congreges, fugis patriam, ignoras filios, diuelleris ab vxore, omnem rectitudinem oblitus quæris vt acquiras, acquiris, vt perdas, perdis vt doleas.* Et hoc de diuitijs; audi breuiter de honoribus *Dominum te constituerunt, & data est tibi facultas, vt miser sis, & amplius non quiescas. Nunquid in honore sine tribulatione & dolore, in sublimitate sine vanitate esse quis poterit.* Si ergo quæris gloriam omnibus inuidiæ semina præbuisti. Idem iudicium est de carnis delitijs; nam cum breuis sit voluptas, & ipsa infectam, fętidamque, & infelicem relinquit memoriã. Cõtemne igitur hæc omnia. Et sic de his nundinis lucraberis mundi contemptum, qui plus tibi confert vtilitatis quam vniuersa mundi machina.

4 Circa mundum

Lucrũ hic est mundi contemptus.

Quintò, perge ad nundinas infernales, quas iterum describit Bernardus; sic dicens. *Est alia regio dura, locus afflictionis, terra obliuionis, terra miseriarum, terra turbinis & caliginis, terra maledictionis & mortis; in qua nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Ibi fætor intolerabilis, ibi percutientes mallei res sonant incessanter. Ibi confusæ tenebræ, tumultuantium densitates. Ibi confusio peccatorum, horribiles facies dæmonum Ibi fletus & stridor dentium. Ibi pænarum diuersitas, acerbitas*

5 Circa infernum

De Christo inferni Bernard.

Lucrum est odium peccati.

bitas & æternitas. Per has tumultuantes nundinas lucramur odium peccati, dicentes in cordibus nostris: melius est nobis carere præsentibus voluptatibus, quam æternis subiacere cruciatibus, ideò ipsas declinemus viuentes, ne moriendo in profundum inferni descendamus.

6 Circa cælum.

Sextò currendum est ad nundinas regni cælorum, ad regionem gloriosam, voluptuosam, & gaudiosam. ibi vniti erimus gloriosi nimis, omnes reges & reginæ; Ibi tot sunt gaudia, quot sunt angeli & sancti ibi congregati: vnde Bernardus. *Si haberes aliquem, quem sicut teipsum amares, & de eius bono sicut de proprio gauderes, & tu cum ipso in summo solatio esses, vtiq; gaudium duplicatum haberes: Si verò duos vel tres aut plures tibi pares in amore possideres, & eos simili felicitate conspicuos cerneres, nunquid pro illorũ numero tibi multiplicantur gaudia? vtique.* quomodo ergò modus illius gaudij ab aliquo homine penetrari potest, vbi vltra mille milia & decies centena milia, imo innumerabiles sunt & omnes eadem beatitudine perfruuntur; nec aliquis eorum est, qui non æquè de alterius bono gaudeat, sicut de proprio. Sic vnicuique electorum de cuiuscunque alterius cœlesti gloria speciale est gaudium: quanta ergò ibi possit esse iucunditas, non sufficit penetrare aut capere mens humana in hac valle miseriarum. Ibi etiam est maxima voluptas. vnde Psal.

Bernard.

Psal. 35.

Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, de torrente enim voluptatis tuæ potabis eos. Iusto autem nomine torrentis cælestes delitiæ nuncupantur, quia torrentes ex multis riuulis confluẽtibus faciunt inundationem: sic cælestes delitiæ ex Deo & angelis ac sanctis hominibus in nos influunt, ita vt penitus quasi inebriemur delitijs &c.. Hæc ergò si fideliter perspecta fuerint, lucrantur in nobis gloriosum lucrum & vtile, videlicet desiderium supernorum, quo adepto nihil amplius liber intueri, exemplo Apostoli qui dicit, *Cupio dissolui & esse cum Christo.* Septimò currendũ est ad nundinas gloriosas omnibus, meliores, quas Deus possidet in seipso; de quo, etsi nihil dignum dici poterit, eò quod lucem inhabitat inaccessibilem, & eius scientia exuperat omnẽ sensum;, aliquid tamen de hisquæ sub ipso sunt, balbutiendo loquamur: vnde Bern.

Lucrum est desiderium supernorum Phil. 1 7. Apud Deum.

Bernard.

Anima Spiritu sancto afflata per figuras quasdam Deum videt, quæ ab ipsa diuina essentia sunt, sed ad veritatem essentiæ in hac vita nõ pertingit. De his ergò quæ sub ipso sunt tria contemplemur & contemplando ruminemus, videlicet iudiciorum profunditatem, dulcedinis bonitatem, & maiestatis sublimitatem; In quorum contemplatione, si tantum proficimus, vt affectus noster habeat, & secundum ea diuinitus afficiatur, tria lucra inde reportabimus, omnibus diuitijs mundi meliora, sc. pauorẽ, dulcorem, & stuporem, ita vt singula de singulis illis surgant. Pauor de iudiciorum profunditate; dulcor de dulcedinis bonitate; & stupor de maiestatis sublimitate contemplando reportatur. In prima contemplatione stetit sanctus Dauid; qui dicit in ps. *Iudicia tua abyssus multa.*. O quanto pauore stetit Apostolus, cum tremens & pauens dixit. *O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius &c.* In secunda similiter stetit Psal. quando dixit. *O quam magna multitudo dulcedinis tuæ &c.* Et Sapien. 12. *O quã bonus & suauis est domine spiritus tuus.* De tertio dicit Bernardus. *Præcipua & maxima contemplatio est admiratio maiestatis.* Hæc requirit cor purgatum, & à vitijs liberum atque virtutibus ornatum, vt se facile possit ad superna eleuare, ac interdum per aliquas morulas stupore & extasi in suspensum teneat admirantem. De quo etiam Gregorius dicit: *Tunc Dei maxime miramur maiestatem, cum in contemplatione eius obstupescendo obmutescimus, plus mussitare cupientes, quam verbis exprimere valeamus, non inuenientes verba idonea ad tam sublimia exprimenda.* Agente hoc in nobis domino Iesu &c.

Tria ... Deum ... templ...

Lucr... in hac ... gotia... ne.

Psal.

Rom. 11.

Psal.

Bern.

Greg.

(?)

DE SANCTO BENEDICTO SERMO.

Ecce elongaui fugiens & mansi in solitudine. Psal. 54.

Hodie nobis omnibus vita beati patris Benedicti proponitur ad exẽplũ, de quo Bern. dicit quod per doctrinam suã instruat nos & dirigat gressus nostros in viam pacis, & per vitam suam sanctam roboret nos & animet, vt magis accendamur ad agẽda, quę docuit, cũ certi simus eũ alia non docuisse, quam quæ ipsemet opere adimpleuit: Viuus ergò sermo eius & efficax exemplum. Cupiens ergo vitæ suæ nos facere sequaces dicit de seipso, *Ecce elongaui fugiens & mansi in solitudine.* In quibus his duo tãgit, scilicet vitæ suæ demonstrationem, & demonstratæ vitæ perfectionem. Primum ibi; *Ecce.* Secundum ibi, *elongaui fugiens & mansi.* Vbi ostenderimus paucis, quomodo S. Benedictus hæc in se exhibuerit; videndum erit, qua ratione hæc ipsius exẽplo exprimamus.

I.

Primò itaq; per aduerbium illud demõstrandi *Ecce,* vitam suam nobis demonstrat, ac si dicat illud Gedeonis, *Quod me videritis facere, omnes facite.* Vbi latius sciendum per hoc aduerbium *ecce* tria genera rerũ demõstrari; scilicet, magnalia, mirabilia, & vtilia. Magnalia sicut patet in Zacharia Propheta. *Ecce rex tuus venit.* Rex inquam iste, de quo in Apoc. *Ipse est Rex Regum & Dominus Dominantium.* Mirabilia, vt patet apud Isa. *Ecce virgo concipiet & pariet filium & vocabitur nomen eius Emanuel.* Quid isto mirabilius? Vtilia vt patet in Apoc. *Ecce noua facio omnia.* Quid vtilius, quam quod à Deo in statum gloriosum innouamur? Hæc omnia in glorioso patre sancto Benedicto per hoc aduerbium *ecce* demõstrantur: Fuit enim magnus in vitę sanctitate, mirabilis in miraculorum multitudine, vtilis in doctrinæ veritate. De primo dicit Bernardus. O Abba, & abbas, væ mihi si tam longè fuero à te Benedicte in futuro, quã à tuæ sanctitatis vestigijs longè reperior esse in præsenti. Ecce necesse est eum esse magnũ, quem tam magnus, scilicet sanctus Bernardus, asserit supra se multò esse maiorẽ. Reuera magnus, quia per eum tam veteris, quam noui testamenti miracula sanctorum Dominus operatus est. Quæ enim Dominus in singulis exhibuit, in eo penè omnia renouauit: de quo Bernardus. Mira sunt & multum stupenda, quæ de miraculis beati patris colligo. Nam in aqua ex Petra producta Moysen; in ferro, quod ex profundo aquæ redijt, Helizæum; in coruina obedientia Heliam; in luctu mortis inimici Dauid; in aquæ itinere Petrum video; & sic multorum sanctorum patrum mirabilia & virtutes in ipso specialiter perpendo. Congruè ergò pater ille sanctus per hoc aduerbium *ecce* demonstratur; quia magnus fuit in vita, & mirabilis in virtutibus, nobisque vtilis ex sua doctrina, intercessione & moribus. Benè ergò ad nostram imitationem nobis demonstratur per hoc aduerbium *ecce &c.* Sed nunc vitam ipsius attendamus, quæ optimè describitur, hoc modo; *Elongaui fugiens, & mansi in solitudine.* In his verbis tria dicuntur, quæ S. Benedictus in vita sua expressit; 1. separatio, cum dicitur *fugiens*; 2. elongatio, cum dicitur, *elongaui*; 3. solitudo cum dicitur, *mansi in solitudine.* Quod attinet ad separationem, qua se S. Pater à domo paterna, à fratribus, à diuitijs & omnibus alijs separauit, de hac ita S. Greg. Cum multos ire per abrupta vitiorũ cerneret eũ quẽ quasi in ingressu mundi posuerat, pedẽ retraxit, nè si quid de scientia mũdi attingeret, ipse postmodũ in immane præcipitiũ totus iret. Despectis itaq; litterarũ studijs, relicta domo & rebus, soli Deo placere desiderans, sanctæ conuersationis habitũ quęsiuit. Nõ tamen ista relictione contentus, amplius cępit se localiter procul à domo patris elongare. En secundũ, elongationẽ scil. de qua ita pergit Gregor. Benedictus puer plus appetẽs mũdi mala perpeti, quã vitæ huius laudibus honorari; plus laboribus fatigari, quã fauoribus extolli; nutricẽ suam occultè fugiẽs deserti loci secessũ petijt, & in arctissimo se specu abdidit, & trib⁹ annis excepto Romano monacho hominib⁹ incognitus mansit.

Sequiur tertium. *Et mansi in solitudine*; licet enim corpore cum hominibus conuersaretur, semper tamen in spiritu solitudinem cum Deo peragebat: vnde Bernardus *Solus es in quacumque hominum frequentia, si non communia cogitas, si non affectas præsentia, sed solum Deum cogitas.* Hoc fecit sanctus pater Benedictus.

Quis sit solus.

I.

Verum, veniamus nunc ad nos, & disponamus domui nostræ, quia moriemur: conformemus vitam nostram glorioso patri; si enim nos delectant eius præmia, etiam non deterreant ipsius merita; imitemur eum præcipuè in tribus exercitijs. Primò separemur; secundò elongemur; tertiò in solitudine demoremur. Primò separemur ab omnibus, quæ non sunt Deus, & quæ non propter Deum poterunt retineri: hæc autem omnia in triplici differentia cōtinentur. De quibus philosophus in sua rethorica dicit; homo possidet triplex bonū, scilicet exteriorum rerum, corporis, & animæ. In his tribus habitibus; omne quod possidetur haberi poterit: bonum autem rerum offerimus Deo per votum voluntariæ paupertatis; bonum corporis per votum castitatis; & bonum animæ per votum obedientiæ propriæ voluntatis. Et quia ad religionem pertinet. Quod tendat ad statū perfectionis; ad statum autem perfectionis cuiuslibet religionis pertinet paupertas, castitas, & obedientia, quæ sunt substantialia religionis; ideo ad quēlibet religiosū requiritur, vt ad hæc tria se constringat. Cum enim religio dicta est, vt nos per ipsam in Deum religemur, necesse est vt à prædictis denudemur, vt sic denudati nudum Christum sequamur: de his tribus dicit Gregorius super Ezech. de holocausto. Cum quis omne quod habet omne quod sapit, omne quod videt, omnipotenti Deo vouerit, holocaustum offert; quod quidem pertinet ad eos, qui se totum Deo offerunt. Per votum ergo horum trium ab omni quod non est Deus, nos penitus separamus: horū autem trium oblationem sanctus pater à Dei filio didicit offerre, qui pro nobis Deo patri obtulit res, corpus, & animā: de primis duobus, scilicet, rebus & anima dicitur apud Hier. *Reliqui domum meam &c. dedi dilectā animam meam.* De tertio apud Isa. *Corpus meum dedi percutientibus &c.* Et sic dicit Christus apud Lucam. *Nisi quis renunciauerit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Et iterum. *Qui vult venire post me, abneget semetipsum &c.* vbi dicit Gregorius. Aliquando monet nos dominus, vt nostra relinquamus, aliquando nosmetipsos Sed fortasse non est homini laboriosum relinquere sua, sed valde difficile est relinquere semetipsum; non tamen sufficit relinquere nostra, nisi etiam relinquamus & nos. Sed dices; si nosipsos relinquere debemus, quo ibimus extra nos, vel quo vadit, qui se deserit? Respondetur: aliud sumus per naturam conditi, & aliud per peccatum lapsi; aliud quod facimus; aliud quod facti sumus. Relinquamus nosipsos, quales nos peccando fecimus, & maneamus nosmetipsi quales per gratiam facti sumus. Ecce qui superbus fuerit, si ad Christum conuersus humilis fuerit, semetipsum reliquit, & sic de aliis. Sic ergo per hæc tria nos ab omnibus separamus.

In tribus imitandus S. Benedictus.

In separatione, quæ fit à tribus.

Ierem. 12.

Isa. 50.

Luc. 14.

Luc. 9.

Secundò cupientes sanctum patrem B. imitari, iam separati ab omnibus eisdem nos elongemus; quod contingit iterum tribus modis, scilicet, per defectum fruitionis, vt qui propter Deū omnia quoad proprietatem dimisimus, non aliquem vsum vel fruitionem superfluam reseruemus. Sunt aliqui religiosi, licet Deo omnia promiserunt relinquendo, vsum tamen & fruitionem relictorum, iterum resumunt, quorum relictio apud Deum pro nihilo reputatur, imo melius esset non relinquere quam sic relicta resumere. Melius enim est non vouere, quam post votum non soluere: de talibus dicit psal. *Collocauit illic,* scilicet, in religione, *esurientes, ipsi autem,* scilicet, de religione. *fecerunt ciuitatem habitationis & seminauerunt agros, & plantauerunt vineas, & fecerunt fructum natiuitatis* hoc est tantam copiam fruendi bonis, quantam ante ingressum religionis habuerunt. Sed ne deuotis laqueum iniiciamus, æstimantes ex iam dictis, quod vsque ad rugitum ventris debeant esurire; sciendum est omnia regularia in refectionibus ad solam necessitatem ordinari: vnde si de eisdem non debent sumere quantum necesse est, non possunt

2. In elongatione quæ fit tribus modis.

1. Per defectum fruitionis.

possunt in Dei seruitio sustentari, quia saccus vacuus stare non poterit, sed cogitur iacere, hoc solummodo præcauentes, vt si cut populus in deserto non flagrent desiderio carnium, ne appetant delicata; & taliter agentes benè ab his quæ reliquerant se elongant. Sicut de rebus sic etiam de corpore Deo tenemur, quod illo nunquam ad libitum nostrum vtamur, sed semper vt viuamus ei cui semel nos dedicauimus, à quo empti sumus precio magno, scilicet precioso sanguine eius, vt glorificemus & portemus eum in corpore nostro. Non vtique nostro, sed duplici iure suo, scilicet creationis & redemptionis. Hoc idē dicimus de anima quam similiter Deo per voluntariā obedientiam dedimus, vt eā nunquā resumamus, videlicet vt videamur facere propriam voluntatem, ne de his tribus illud Bernardi improperiū incurramus. Quid iterum vos intromittitis de vobisipsis, qui vos tanta deliberatione Domino obtulistis? Taliter ergo vnusquisque viuat, vt possit dicere illud psalm. *Factus sum tanquam vas perditum*: vt nec in rebus, nec in corpore, nec in voluntate aliquid faciamus propter nosipsos, sed sic exananiti correspōdeamus ei de quo Apostolus Philip. *Exananiuit semetipsum formam serui accipiēs propter nos vt nos offerret Deo.* Et sic ab his quę primo reliquimus sumus veraciter elongati. Secundo elongemus nos per desiderium affectionis, tamdiu nos à prædictis elongantes quousque omnia in tantum deueniunt defectum, vt veraciter dicere possimus cum Apostolo. *Omnia arbitratus sum vt stercora.* tamdiu hæc agentes quousque omnia veniant in contemptum; adeo vt si quid eorum quæ reliquimus per obedientiam, contigat resumere, hoc plus grauet, plus cruciet quam prius relinquere grauabamur; nunc plus delectet carere, quam prius grauabat relinquere. Vnde cum ad hoc ventum fuerit, vt non solum relicta habere non libeat, sed ad solam eorum memoriam in contemptum & despectum veniant, tunc per defectum affectus plusquam prius sumus elongati. Tertio elongamur à prædictis per affectum deuotionis. Quod contingit cum in die Domini in tempore beneplaciti eius visitati & illuminati gustamus eius dulcedinem, qua gustata desipit omnis caro, intantum vt non solum derelicta arbitremur stercora, sed vt ita dixerim propter ipsum crucifixum dicere possimus cum Apostolo. Mihi mundus crucifixus est & ego mundo. Vnde Bernardus, dulce est esse in humanis rebus ei qui de cœlestibus nihil nouit; Sed si quis ore cordis gustet, quæ sit illa dulcedo cœlestium bonorum, quantò illud dulce est quod intus habet, in tantam amaritudinem vertitur omne, quod foris sustinet, & iterum dicit Bernardus. Anima quæ didicit dulcedinem diuinæ præsentiæ degustare, nescio an vel ipsam Ihennam experiri ad tempus horrigilius pœnalius vc dicat quam spiritualis studij gustantem suauitatem exire & ad desideria carnis conuerti. Hæc ille. Sed heu pauci ad talem elōgationem perueniunt; Si quis tamen illac peruenerit, non suæ virtuti, sed diuinæ gratiæ hoc asscribat, nec se securum existimet, sed timeat &c.

Phil. 2.

2. elongatio per desideriū affectionis

3. elongatio fit per affectum deuotionis.

Et māsi in solitudine, vbi sciendū quod duplex est solitudo, scilicet corporalis & spiritualis: in corporali solitudine sanctus ille pater tribus annis permansit in quadam spelunca, hominibus absconditus & soli Deo cognitus. Spiritualis solitudo est, cum homo ab interiori tumultu temporalium se abstrahit. vt in solo Deo abscondatur. Vnde Gregor. solitudo est à secreto cordis terrenorum desideriorum expulsio: in hac solitudine mansit ad diuina cōtemplanda, & vt Deus humilem inueniret, à terrenis tumultibus seipsum exhibuit alienum. Si ergò in hoc exercitio sicut & in alijs sanctum patrem volumus imitari, necesse est vt & nos corpora nostra includamus, sensus colligamus, collectos in Deum suspendamus. De his dicitur apud Ezechiel. *Ingredere & includere in medio domus tua, & ibi loquar ad te.* In hoc quod dicit *ingredere*, tangit corporis quietationem. In hoc autē quod subiūgit, *in medio domus tua*, tāgit sensuum collectionem: in hoc autem quod concluditur, *ibi loquor ad te*, tangit collectorum sensuum eleuationem, quæ nequaquam efficaciter eleuantur nisi per diuinam allocutionem. In his tribus cum fecerit homo quod poterit, Deus ani-

3. imitandus S. Benedictus in solitudine. quæ duplex est, corporalis & Spiritualis.

Ezech.

animam visitabit, & visitando potentias illustrabit lumine vultus sui, dans ineffabili modo se nobis, & nos sibi, in quo Deo vniti fruimur bonis, quæ ipse Deus possidet in seipso. Ad quod nos perducat pater, & filius, & Spiritus sanctus. Amen.

DE ANNVNCIATIONE MARIAE.

SERMO I.

In sole posuit tabernaculum suum. Psal. 18.

Hac similitudine, inquit S. Bernardus, nulla in rebus mundi potest esse sublimior; Nihil enim Spiritus sanctus in visibilibus naturis excellentius inuenire potuit, cui virginis excellentiã compararet: ideò dicit, In sole posuit tabernaculum suum; in quibus verbis tria designantur. 1. excellentissima gloriosæ virginis commendatio, cùm dicitur; *In sole.* 2. dignissima filij Dei conceptio, cum dicitur; *posuit.* 3. vtilissima omnium nostrum promotio, cum dicitur; *tabernaculum suum.* De primo in præsentiarum copiosius dicendum; & sic sciendũ est D. Virginem solis nomine nuncupari, eò quod octo proprietates, quas sol habet, conuenientissimè ipsi adaptentur. Has autem habet; puritatem in substantia, in splẽdore claritatem; in situ sublimitatem, in motu continuitatem; in influentia fœcunditatem; ad omnia communitatem; in excellentia singularitatem; in ecclypsi videtur habere doloris calamitatem. Hæc omnia spiritualiter intellecta gloriosæ virginis statui applicantur. *Primò,* sol habet in se puritatem, & hãc tantã, vt inter omnia corporalia nil possit purius inueniri; adeò etiam vt omnium hominum visus ex puritate eius offendatur: quis enim apertis oculis pleno intuitu sine læsione solem potest intueri? Certè nullus. Hæc proprietas gloriosæ virgini optimè conuenit, quæ præ omnibus puris creaturis tam angelicis quã humanis excellẽtem habet puritatem, quã nulla creatura plena cognitione sufficienter poterit intueri: vnde Anselmus. Ea puritate nitebat, qua maior sub Deo intelligi nequit. Omnes enim tam angelici spiritus quam humani admirando clamare poterant in eius assumptione illud Canticorũ. *Quæ est ista quæ ascendit de deserto?* scilicet in tanta puritate, quam non solum nullus hominum, sed nullus etiam nostrum ad plenum cognoscere poterit. Hinc Bernardus. Quis vnquam solem istum materialem pleno intitu apertis oculis potuit intueri? Sic nullus Mariæ puritatem aliqua cognitione scire poterit, & videre. *Secundò,* sol in splẽdore habet claritatem, per quam lucet & perlucet omnem superiorem & inferiorem regionem, ita vt omnia cælestia luminaria in comparatione huius splendoris nõ luceant, imò penitus nihil videantur, quia stellæ & luna, quæ in nocte lucent, ex superexcellenti claritate solis in die non solum nõ lucent, sed penitus occultantur. Sic & B. Virgo Maria omnem creaturam lucentem tàm excellenter superemicat, vt in eius cõparatione etiam omnes sancti angeli quasi non sint, aut quasi extincti videantur: & licet in eius comparatione nihil esse vel etiam apparere omnis creatura videatur, tamen non modicum ex eius fulgore illustratur, & ex eius præsentia tota cælestis curia & vniuersa eius militia clarius incandescit. Hinc Bern. Sicut omnes stellæ pariter, & luna splendorẽ suũ habent à sole, nec tamen in eius præsentia lucent; sic omnes sancti lucidius lucent ex eius præsentia, & tamen in comparatione eius, quasi non luceant, latent. Vnde & contingit hoc mirabile, vt in eius præsentia magis luceant, & tamen nimis latere videantur. Sicut super omnia luminaria cæli sol suo lumine micat & coruscat. Sic virgo beata sanctitate super omn

Puritas solis.

Maria omnes puritate superat.

Cant.

Solis splẽdor.

Maria omnes cælestes splendore...

omnes sanctos lucet &c.

Tertiò sol in situ habet sublimitatē, ita vt ex nimis remota altitudine paruus appareat, cū tamē sit maior terra. Sic beata virgo Maria tam in terra per vitæ meritum, quā in cœlo per præmium super oēs puras creaturas in altissimo est locata. Vbi sciendum secūdū statū viæ merita in tribus cōsistere; scilicet in gratijs, virtutibus, & deuotionibus: in quibus omnibus suprema & altissima attingebat. Supremū in gratijs est omnē gratiam abundantissimè possidere, & sic de
24. alijs. De hac abundantia ipsa gloriatur apud Eccl. dicens; *Ego in altissimis habito.* In omnibus ergo altissimis gratiarum, virtutum & deuotionis cōtinuè morabatur &c. *Quartò* sol habet in motu continuitatem, nunquā enim ad momentū vel ad ictum oculi requiescit, sed cursum suū continuat incessanter. Sic beata virgo Maria semper fuit in motu actionis meritoriæ: quicquid enim agebat, hoc cum tanta disciplina & reuerentia faciebat, vt in omnibus suprema cumularet. Si enim alij sancti in infinitum inferiores ad talem statum promouente gratia peruenerunt, vt omnia quæcumque facerent, cederent eis in meritum; multo magis sine omni ambiguo credendū est, quod de omni vita sua nihil ei vacuum pertransierit, nā in cōmededo, bibendo, aut dormiendo, sine quibus humana natura durare non poterit, incessanter auxit suū meritū: quia de omnibus his nihil aliud sumpsit, quam quod sola eius necessitas requirebat. Hæc autem continuitas merendi augebatur ex continua exercitatione sensuū exteriorū & aliorum membrorum corporis in Deo. Similiter ex interiorū virium suspensione continua, puta mentis & spiritus, rationis, memoriæ & voluntatis. Quod licet nobis sit impossibile, & per consequens de ea vix credibile, tamen quia beata virgo in se nullū habuit retractiuū, eò quod fomes peccati præcipuè per conceptionē filij totaliter in ea sit sublatus & extinctus; ideo suprema merita cumulabat. Quod si per corporis teneritatem aliquid de exercitio oportuit relaxari, hoc ipsum tamen ita virtuosè agebat, vt etiam per virtutem discretionis, quæ mater est omniū virtutum, suprema merita reportaret. *Quintò* sol habet in influentia fœcunditatem; nihil enim est sub sole, quod sine solis influentia valeat fœcundare, & sine eius virtute de se fructum gignere. Sic de ea dicit Bern. *Maria velut alterum solem induit sibi, & quemadmodum ille super bonos & malos indifferenter oritur & in omnibus sine differentia fœcundat: sic ipsa beata virgo non discernit merita singulorum, sed omnibus exorabilem omnibusque clementissimam se præbet; omnium denique necessitatibus amplissimo animo miseretur & affectu, ita vt nullus homo proficere possit, neque proficiet in æternum, nisi qui per virginem merendi fœcunditatem assequitur à DEO.* Opera enim nostra non nisi per eam ad Deum perueniunt: dupliciter autem per eius auxilium adiuuamur; primo, quia ipsa per nos operatur. Secundo, quia opera nostra eius manibus Deo præsentantur: est ergò cōuenientissima similitudo, vt sicut sol est pater omnium nascentium; sic virgo sancta mater sit omnium saluantium; cum enim in ea sint omnes gratiæ & virtutes, quicquid de eisdem bonis consequimur, totum à virgine gloriosa redundat; propter quod omnes electi dicuntur eius filij, quorū omnium sicut Iesus dicitur eius primogenitus, sic & ipsi secundo geniti per gratiam ipsius. *Sexto* sol habet ad omnia communitatem: splendorem enim suum tam bonis quā malis communicat, spargens eum tam ad loca fœda quam munda. Sic beata virgo omni creaturæ se communicat, singulis pro sua capacitate se tribuens, quod insinuare curauit sponsa in canticis dicens: *Ego flos campi.* Sicut enim flos campi omnibus exponitur & nulli clauditur; sic beata virgo nulli se denegat, sed communicat se vniuersis. Nec solum nulli se denegat, sed quod plus est omnibus se offert, iuxta illud Eccl. *Venite ad me omnes, qui concupiscitis me.* Hinc Bern. *Maria omnibus omnia facta est, & de plenitudine eius accipiunt vniuersi, captiuus redemptionem, æger curationem, tristis consolationem, peccator veniam, iustus gratiam, Angeli lætitiam, deniq; tota Trinitas sumit gloriam; Filius ex ea sumpsit carnis substantiam, vt non sit qui se abscōdat à calore eius. Meritò ad Mariam respiciunt & recurrunt vniuersi,* tam

Sol & Mariæ fœcundant.

Bern.

Dupliciter à D. Virgine iuuamur.

Solis & Mariæ communicatio.

Cant. 2.

Eccl 24.

Bern.

tam qui habitat in cœlo, quam etiam qui sunt in purgatorio: & qui nos præcesserunt, & nos qui sumus, & qui nos sequuntur, & nati natorum, & qui nascuntur ab illis. Illi qui sunt in cœlo vt resarciantur, & qui sunt in purgatorio vt liberentur, & qui præcesserunt, vt prophetæ fideles inueniantur, & qui sequuntur, vt gratiam consequantur. Merito ergo ad te respiciunt oculi omnis creaturæ, quia per te, de te & in te benigna manus omnipotentis quidquid ordinauit recreauit. *Septimo* sol in excellentia habet singularitatem, & hoc interpretatione nominis declaratur: Sol enim dicitur quasi solus lucens, eo quod parem aut similem non habeat super terram, & sic Maria. Vnde Bern. Etsi in aliquibus aliqui communicent virgini, vnum tamen est, in quo nec primam similem visa est, nec habere sequentem, gaudia matris habens cum virginitatis honore. Optimã ergo partem elegit, in qua ei nõ cõmunicat alienus: si ei enim bona est fœcunditas cõiugalis, melior vtiq; fœcũditas virginalis: Quod si adijcias, cuius mater est? Eius vtique quẽ etiam angelica lingua non sufficit dignis extollere laudibus. Mater non cuiuscunque, nec de quacunque plebe, sed Dei; duplex nouitas, duplex stupor, sed dignè prorsus & aptissimè; quia conueniẽs est virginem non alium nisi Deum & hominem gignere, neque Deum decuit alter partus. *Octauo* sol in eclypsi videtur habere doloris calamitatem. Sic sol iste, id est, beata virgo Maria, in passione filij Dei eclypsatus est sufferens vim doloris iuxta prophetiã Simeonis dicẽtis, *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius.* Bern. Ille namque sermo filij *Ecce filius tuus,* plusquam gladius fuit in corde virginis, animam pertransiens, & pertingens vsque ad diuisionem spiritus & animæ. O qualis mutatio! *Ioannes* tibi pro Iesu traditur, seruus pro Domino, discipulus pro magistro, filius zebedei pro filio Dei. Ex his & similib' proprietatibus solis beata Virgo nomine solis nuncupatur, in quo sole Deus posuit tabernaculum suum, id est, Christum, qui ideò tabernaculũ Dei dicitur, quia in eo plenitudo diuinitatis corporaliter inhabitauit. Bern. iure sola Maria perhibetur amicta sole quæ profundissima diuinæ sapientiæ vltra quam credi possit penetrabat abyssum, vt quantum sine personali vnione creaturæ conditio patitur, luci illi inaccessibili videatur immersa: ipsa enim meruit valdè efficaciter circumagi & operari vndique, & circũfundi vndique, & tanquam ipso diuino igne concludi, agente hoc in ea Spir. S. qui in trinitate perfecta viuit & regnat, Amen.

Sol & Maria singularitatem habent.

Sol & Maria dolor.

Luc. 2.

In quo sole Deus posuit tabernaculum.

DE ANNVNCIATIONE

SERMO II.

Dies boni nuncij est: si tacuerimus sceleris arguimur. 4. Reg. 7.

IN verbis propositis intelligimus huius diui festiuitatẽ, festiuitatis historicã veritatem, nostrã vtilitatẽ & prædicatoris ad nunciandum necessitatem. Primum ibi *dies.* secundũ ibi *nũcij.* tertiũ ibi *boni.* quartum ibi *si tacuerimus.* Primũ expositione nõ indiget, quia in manibus est huius diei festiuitas; ideò deuotè videndum est de tribus sequẽtibus mẽbris. Vt aũt auditorum mẽtes auidius excitemus, ad maiorẽ etiã intelligentiã, necesse est aliqua dicere pro exordio. Dicit deuotus ille virginis amator beatus Bern. Videre videor mihi primũ hominẽ quatuor virtutibus in exordio creationis suæ esse amictum; scilicet pace, misericordia, veritate & iustitia, de quibus psalm. *Misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt.* In his quatuor virtutibus est salutis nostræ integritas, has enim accepit Deus de corde suo & iisdem primos parentes vestiuit iuxta illud Eccl. *Deus secundum se vestiuit.*

Propositio.

Homo in exordio creationis quatuor virtutibus accepit. *Psal. 84.*

uit hominem, & dedit ei potestatem eorum quæ sunt super terram. Primo dedit eis pacem perfectam, vt nec intus esset nec extra aliquid, quod eos posset aliqualiter perturbare, vel ad aliquam inquietudinem prouocare, vt nec intus esset pugna nec foris timor; nec caro concupisceret aduersus spiritum, nec spiritus aduersus carnem. Et post hanc virturem dedit homini veritatem & instruxit eum & docuit, quid ei esset faciendũ &c. Cum dixit ei: De omni ligno paradisi comedes, de ligno autem scientiæ boni & mali caue nè comedas. Tertiò dedit eis iustitiã, cum comminabatur eis pœnam dicẽs; quacunque die comederitis, morte moriemini. Quartò exhibuit misericordiam cum post transgressionem Deus morosè ambulauit in paradiso, dans locum pœnitentiæ & occasionem veniæ interrogando, Adam vbi es tu? Et quia spontè dimisit homo pacẽ & misericordiam, dans manus iniquitatibus & peccatis. Ambo præuaricantes mandatũ Domini pomum vetitum gustauerũt, & sic relicta pace statim inuenerunt aliam legem in membris suis repugnantem legi Dei; ideò duæ virtutes hæ, scilicet misericordia & pax, redierunt in cor Dei & recesserunt ab eis. Sed reliquæ duę scilicet veritas & iustitia remanentes cum ipsis, eos & omnem posteritatẽ eorum sine omni misericordia quodammodo affligebant. Hinc est quod Deus plus quã per quinque millia annorũ nunquã de hoc peccato mitigari & placari potuit, sed ad persuasionẽ veritatis & iustitiæ totum mundũ deleuit, paucis exceptis. Multa etiã millia hominũ pro vno peccato, videlicet pro murmure prostrauit, sæuiens & indignans homini, sicut leo. His ergò duabus virtutibus, scilicet veritate & iustitia homini nõ parcẽtibus, interim nõ cessabat pax, nec dabat misericordia silentiũ in corde Dei, sed pio susurro paterna postulantes viscera Deo dulciter suggerebant dicentes; *Nunquid in æternum proijciet Deus, aut non apponet vt complacitior sit adhuc? Nunquid obliuiscetur misereri Deus, aut continebit in ira sua misericordias suas?* Et quamuis multum diuq; pater misericordiarũ visus sit dissimulare, vt interim satisfaceret zelo iustitiæ & veritati, non tamen infructuosa fuit supplicantium importunitas, sed exaudita est in tempore oportuno. Forte enim interpellantibus dicitur tale dedisse responsum. Vsquequo preces vestræ? Debitor sum, & sororibus vestris quas videtis accinctas ad faciẽdum vindictam in nationibus, scilicet iustitiæ & veritati, veniant & super hoc verbo pariter conferamus. Festinant ergò legat cœlestes, & vt viderunt miseriam hominum & crudelem plagam, factum est secundum prophetam loquentem: *Angeli pacis amarè flebunt.* Qui enim fidelius, quæ ad pacem sunt, quærunt, quam Angeli pacis? Sanè ex deliberatione, quoniam citata ascendit veritas ad statutam diem, ascendit vsque ad nubes, necdum planè lucida, sed obscura & obnubilata zelo indignationis. Factumque vt impleretur illud Psalm. *Domine in cælo misericordia tua, & veritas tua vsque ad nubes.* Medius autem pater luminum residebat & vtraque pro parte sua quod habebat allegabat, & quod vtilius poterat loquebatur. Quis putas illi colloquio meruit interesse, & indicabit nobis quid audiuit, & inenarrabilia fortè enarrabit nobis, quæ non licet homini loqui. Sed misericordia videtur interfuisse huiusmodi controuersiæ, quæ dixit: Eget miseratione creatura rationalis, quæ misera facta est & miserabilis; & nunc venit tẽpus miserendi eius. Et econtra veritas ait. Oportet, inquit, impleri sermonẽ, quẽ locutus est Dominus, vt totus moriatur homo: necesse est aditum omnibus (qua die pomum vetitũ gustauit in præuaricatione) regni cælestis præcludi. Econtra ait misericordia: Vt quid me genuisti citius perituram, Scit enim veritas, quoniã misericordia tua perijt, & nulla est, si non aliquando miserearis. Similiter illa ecõuerso loquebatur. Quis enim nesciat, quod si prædictã præuaricationis sententiam mortis euaserit homo, perit nec permanebit in æternũ veritas tua Domine. Et ecce vnus de Cherubin ad regẽ Salomonẽ suggerit esse mittendum. quoniã filio datũ est omne iudiciũ. In eius ergò iudicio & in conspectu eius prædictæ virtutes scil. misericordia & veritas obuiauerunt sibi. eadẽ quæ supradicta sunt verba repetentes. Fateor autem ait veritas, zelũ bonũ habet misericordia, sed vtinã secundũ scientiã. Nunc autem quid? Præuaricatori iudicat plusquã sibi parcen-

Conciliũ inter Deũ, Angelos, pacem, veritatem misericordiam.

Misericordia & veritas disceptãt.

dũ. Ac tu veritas, inquit misericordia, nulli parcis, sed tanta indignatione sæuis in præuaricatorẽ, vt inuoluas pariter & sororem. Quid mali merui? Si quæ habes aduersum me dicito mihi; sin autẽ, quid me persequeris? Grãdis cõtrouersia fratres & intricata n. miũ disceptatio &c. Cũq; veritas adijceret in ipsum iudicem partis suæ iniuriã retorqueri dicẽs. Cauẽdũ esse omnino, nè irritũ fieret verbũ patris, ne sermo viuus & efficax qualibet occasione euacuaretur, ait pax; parcite quæso, parcite verbis huiusmodi non decet vos huiusmodi altercatio verborũ, virtutum est inhonesta contentio; porrò iudex inclinabat se & digito scribebat in terra. Erãt autẽ verba scripturę, quæ pax ipsa legebat in auribus omniũ dicens; perit veritas nisi Adam moriatur; perit iustitia, nisi sequatur misericordia; fiat ergò mors bona & habeat vtraq; quod petit. Omnes obstupuerunt in verbo sapientiæ & forma cõpositionis pariter atq; iudicij. Siquidẽ manifestũ fuit nullã eis occasionẽ querimoniæ remanere, si fieri posset, quod vtraq; petebat, vt & moreretur & veniã consequeretur. Sed quomodo id fiet inquiunt; mors crudelissima & amarissima, bona fieri qua ratione poterit? At ille. Mors peccatorũ pessima, sed pretiosa, si fuerit vitæ ianua aperta, & portæ gloriæ patebunt. Sed quomodo fiet istud inquiunt? At ille. Si quis ex charitate moriatur, qui nihil debet morti, cuius mors pretiosior erit in bono, quã omniũ hominũ; qui fuerunt, sunt, & erunt, mors potest fieri in malo. Bonus vir est hic sermo & fidelis & omni acceptio ne dignus. Sed vbi ille innocens poterit inueniri, qui mori velit, nõ ex debito, nec ex malo merito, sed ex beneplacito suo? Circuit veritas orbẽ terrarũ, & nemo mundus à sorde, nec infans, cuius est vnius diei vita super terrã; sed & misericordia cælũ omne perlustrat, & in Angelis quoq; (ne dixerim prauitatẽ) minorem inuenit charitatem: Nec Angeli posset sufficere pro omnibus, cũ sint similiter creatura. Redeunt ergò ad cõstitutũ diem veritas & misericordia anxiæ plurimũ, non inuento quod desiderabant. Tunc seorsum pax consolans eas, vos, inquit, nescitis quicquã, nec cogitatis; nõ est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum: Qui consilium dat, ferat auxilium.

Pax loquitur.

Intellexit Rex quid loqueretur, & ait; *Pænitet me fecisse hominẽ.* Pæna, inquit, me tenet; mihi incumbit, vt pax ait, sustinere pœnã, & pœnitentiã agere pro homine, quẽ creaui. Tunc ergo dixit; *Ecce venio.* Non poterit enim hic calix transire nisi bibam illum. Et accersito Gabriele, protinus, inquit, vade, dic filię Syon. *Ecce Rex tuus venit tibi.* Festinauit ille & ait. Adorna thalamũ tuũ Syon, & suscipe regem Christũ. Porrò veniente rege misericordia & veritas obuiauerunt sibi, scriptura attestante, iustitia & pax osculatæ sunt &c.

Iudex ipse se offert ad pœnam.

Quod attinet ad Annunciationis huius vtilitatem quæ hoc verbo, *Boni*, designatur, sciendũ est, hominẽ in prima sua creatione accepisse triplicẽ dignitatẽ; primo naturalẽ excellentiã, in eo quod omnia nostra interiora & exteriora sursum ad Deũ erant erecta, vt sine labore & sine omni impugnatione Deũ possemus contẽplari, ita vt ab hac excellẽtia nihil eũ forisimpediret, nec intus retardaret. Vnde Bern. *Rectus Dominus rectũ fecit hominẽ, vt omnia, quæ essent in homine, recto ordine erigerent se in Deũ.* Secundo accepit mentis innocentiã, quia sine omni peccato creati sumus. Ad imaginẽ quippè Dei, qui peccatũ nõ habuit factus est homo, ex cuius persona dicit Psalm. *Ego autem in innocentia mea ingressus sum, redime me & miserere mei.* Tertio homo stetit in magna Dei amicitia. Cum enim omnis dilectio & amicitia super similitudine fundetur, iuxta illud Eccl. *Omne animal diligit simile sibi.* Non potuit Deus non diligere hominem, quẽ ad imaginẽ & similitudinẽ suã creauerat. Ab omnibus his dignitatibus cecidit homo, cum gustauit vetitum pomum præuaricando mandatum Dei; & nos in eo cecidimus vniuersi, & cecidimus in triplicẽ miseriã. Ab excellentia cecidimus in ignorantiã; ab innocentia ad culpæ miseriã; ab amicitia Dei in inimicitiã: ex quibus tribus. nimis abominabiles facti sumus. Propter quod de homine sic lapso dicitur in Psalm. *Homo cum in honore esset, non intellexit.* Ecce dignitas, in qua stetit: sequitur *comparatus est iumentis insipientibus & similis factus est illis.* Ecce miseriã, in quam incidit, ita vt ipsi etiã insultando possint dicere bestiæ terrę; *Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est.* Hæc

Triplex dignitas in creatione homini collata.

Bern.

Eccl. 13.

Homo ex tribus dignitatibus lapsus est in triplicem miseriam.

Psal. 48.

Hæc autem tria ſcilicet excellentiam, innocentiam & amicitiam recuperamus, ex Dei & hominis in virginis vtero vnione. Maxima enim dignitas hominis eſt Deum habere hominẽ & fratrem noſtrũ. Vnde ex hac excellentia aliquando perueniemus ad infinitè digniore excellentiã in cœlo, vbi limpidius & immediatius quã Adã Deũ & hominẽ contemplabimur. Vnde cũ Dominus Ioannẽ cõmendaſſet Baptiſtam dicẽs: *Inter natos mulier nõ ſurrexit maiorũ Ioanne Baptiſta*, ſubiunxit, *Qui autẽ eſt minimus in regno cælorũ, maior eſt illo.* Ex hoc patet, quod minimus in regno cælorũ digniori excellẽtia decoretur, quã Adã habuit. Licet enim Adã in magna ſtetit excellentia, peccare tamen poterat, quod in regno cœlorũ nullus poteſt. Secundo innocentiam recuperamus per Dominicã paſſionẽ: *Ipſe enim*, vt ait Iſa. *peccata noſtra pertulit ſuper lignum.* Et Apoſtolus. *Liberati à peccato ſerui Deo habetis fructũ veſtrũ in ſanctificationẽ, ſinè verò vitã æternã.* Tertiò recuperamus amicitiam per ſanguinis effuſionẽ. Sic enim dicit Apoſtolus. *Cum enim inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius.* Sic dicere poſſumus quod recuperauimus excellentiam per incarnationis vnionẽ, ſecundò innocẽtiam per eius paſſionem; tertio amicitiam per eius reſurrectionẽ, vt tandẽ excellẽtius valeam* peruenire ad æternã glorificationẽ.

Si tacuerim, *ſceleris arguemur.* In hoc prædicatoris ad annunciandũ neceſſitas declaratur. Qui enim ſcientiæ & eloquentiæ gratiam ad annunciandum verbum Dei accipiunt à Domino, grauiſſimè arguuntur, ſi eam gratiam ad lucrũ animarũ non poſuerit. Vnde Iſa. *Væ mihi quia tacui.* Conſiderauit enim, quod talentum ad prædicandũ acceperat, & ideò doluit ſe tacuiſſe. Iſa. 6. Quapropter talibus negligentibus dicitur. *Serue nequam quare non dediſti pecuniam meam ad vſuram, & ego veniens cum vſura recepiſſem eam.* Luc. 19. Hinc & Apoſtolus. *Væ mihi ſi non euangelizauero, quoniam diſpenſatio credita eſt mihi, igitur &c.* 1. Cor. 9.

DE EADEM ANNVNCIATIONE

SERMO III.

Aue Maria gratia plena &c. Lucæ. 1.

IN verbis propoſitis & alijs condependentibus Angelicæ ſalutationi virgo Maria ex multis mirificè cõmendatur. Primò à puriſſimæ vitæ innocẽtia. ibi *Aue.* ſecũdò à virtutũ copioſiſſima ſufficientia. ibi. *Maria*: tertiò à gratiarũ pleniſſima ſuperefluentia. ibi *gratia plena*. Quartò à digniſſima Dei præſentia. ibi *Dominus tecum.* quintò à ſtatus ſui excellentiſſima reuerentia. ibi *benedicta tu.* Sextò à fructus ſui vtiliſſima magnificẽtia. ibi. *& benedictus fructus vẽtris tui.* Hæc præconia laudis per ordinẽ proſequamur. *Aue.* Hæc ſalutatio quæ virgini attribuitur tãtò glorioſior eſt, quãtò in ſcriptura rarior inuenitur; nulli .n. vnquã poterat veraciter applicari. Quis enim ſine væ à mũdi exordio eſt inuentus? Nec infans cuius eſt vnius diei vita ſuper terrã. Dicitur enim Aue quaſi ſine væ, id eſt, ſine culpa. Iuſto ergò ordine illi debetur aue, quia ſola hæc virgo fuit immunis ab omni macula; & hinc ſola hæc dictio & noua ſalutatio huic virgini debuit reſeruari. *D. Virgo omni væ libera.* Eſt autẽ triplex væ à quo fuit libera beata virgo ſcil. væ culpæ originalis; væ culpæ venialis; & væ culpæ mortalis. De primo væ dicitur apud Hiere. *Væ mihi mater mea, vt quid me genuiſti virũ rixæ, virum diſcordiæ?* Ierem. 15. Rixas enim & diſcordias, quibus caro concupiſcit aduerſus ſpiritũ, ab originali peccato contraximus, quæ in nobis rariſſimè cõpeſcuntur. De ſecundo væ dicitur; *Væ nobis quia peccauimus.* Hoc .n. de veniali cõgruè dici poteſt, quia cõmuni modo oẽs tali væ inuoluti ſumus. De tertio væ dicitur *Væ eis qui receſſerunt à me.* Oſeæ. 7. Et iterum. *Væ eis* Idem. 9.

cum recessero ab eis; quod de mortalibus peccatis oportet intelligi: quia nec Deus à nobis, nec nos à Deo recedimus, nisi cum culpam committimus mortalium peccatorū. De omnibus his dicitur in Apocal. *Væ væ væ habitantibus in terra.* Hæc fuit vox angeli de hominibus expressa, vt patet ibidem. Pro lucidiori intellectu sciendū, sicut prædiximus, tria esse genera peccatorum, scilicet originale, veniale & mortale. Et sicut ex Dei gratia nullum bonum manet irremuneratum, sic ex Dei iustitia nullum malum remanet impunitum; ideò prædictis tribus, triplex væ datur, vel debetur triplex pœna. Originali enim peccato debetur pœna damni, non sensus: veniali purgatorium, per cuius ignem animæ purgentur: sed peccato mortali debetur infernus, nō vt animę purgentur, sed vt ibi æternaliter crucientur. Cum ergò B. Virgo nullum prædictorū habuerit, ideò adiudicabat ei angelus, quod meritò esset ab omni væ prouenienti de peccato penitus aliena, & dignè attulit ei in salutationis suæ exordio Aue.

Apoc 18.

Cur nouo modo D. virgo salutetur.

Vbi sciendum præterea, quod meritò beata virgo nouo salutationis genere debuit salutari, quatuor de causis. Prima, quia culpa Euæ in gratiam, maledictio in beneficium, totumque pondus mali in bonum fuit in Maria mutatum: & in signum huius gratiæ nomen præuaricantis mulieris transuersum fuit: Cum enim vocaretur pręuaricatrix Eua, reparatrix debuit salutari, Aue, id est, sine væ, quia illa intulit væ, ista abstulit omne væ.

2\. Secunda causa fuit noua virtutis, scilicet perpetuæ virginitatis inuētio; licet enim multæ virgines essent ante eam, nulla tamen ante eam conseruandæ virginitatis propositum habuit: vnde Bern. *O beata virgo, quis te docuit, aut quæ pagina instruxit, vt virginitate domino sic placeres.* Dicūt eius præcones, quod virginitatis suę votum emiserat, hac cum conditione interposita, si diuinæ beneplacitum foret voluntati; propter quod angelo salutanti respondit humiliter: quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco, id est, non cognoscere propono. Ante eā enim nemo votum virginitatis emiserat; & ideò propter hanc nouam & Deo gratam inuentionem noua salutatione ab angelo salutatur.

Bernard.

3\. Tertia causa nouæ salutationis fuit noua & inaudita conceptio: Concepit enim virgo non ex virili semine, sed mystico spiramine: In quo nec primam similem visa est, nec habere sequentem; & propter hoc angelus inquit, Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, cuius, scilicet virtute virgo concipies & virgo post conceptum permanebis &c.

4\. Quarta causa est nouus & inauditus & omni stupore & admiratione dignus partus. Non enim virgo peperit quemlibet de plebe aut magnum principem huius mundi, sed Deum verum mundi huius creatorem. De hac nouitate & ineffabili stupore dicit Bernardus. Si adijcias alijs eius excellentijs cuius mater est; quæ iam poterit lingua etiamsi angelorum sit, dignis extollere laudibus virginem matrem non cuiuscunque, sed Dei &c. Ex his ergò quatuor nouitatibus virgo gloriosa nouo salutationis genere meruit salutari.

Bernard.

Maria hoc nomen copiosissimā virtutū sufficientiam in Maria declarat: Maria enim interpretatur mare, cuius proprietates, spiritualiter intellectæ benè Mariæ conueniunt. Scribitur in libro de natura rerum, quod mare sit collectio omnium aquarum tàm dulcium, quàm salsarum; caput & hospitium omnium fluuiorum; subsidium in necessitatibus; refugium in periculis; iter agentium compendium; laborantium lucrum: In maris proprietatibus omniū virtutum cumulus accipitur; quod autem dicitur dulcium & salsarum, innuitur, quod non solum virtutes dulciter afficientes habuit, sed etiam durè affligentes; & ideò propter compassionem amaritudinis, per quam materno affectu omnium hominū miserijs compatiebatur, dicitur salsarum. Si enim Paulus multum inferior ea dicere potuit; quis infirmatur, & ego non infirmor, quantò magis Maria ex vniuersitate omnium virtutum: vnde Anselmus exponens illud Eccl. *Vas auri solidum ornatum omni lapide pretioso,* dicit, *Maria est vas auri propter diuinitatis continentiam, & status eminentiam, solidum propter omnium malorum resistentiam, ornatum omni lapide pretioso propter omnium virtutum affluentiam:* quod & pulchrè nobis exponitur in Gen.

vbi dici;

vbi dicitur. *Congregetur aquæ omnes quæ sub cælo sunt in locum vnum:* sequitur. *Congregationes autem aquarum vocauit maria.* Ac si in eisdem verbis silenter innuat, vbicunque & in quocunque loco videritis congregationem omnium aquarum, id est, virtutum omnium collectionem, ipsa est mater nostra Maria. Secundò in prædicta maris descriptione subiungitur caput & hospitiū. Caput per aquarum effluentiam; hospitiū per aquarum refluentiam: quæ duo breuiter tanguntur ab Eccl. *Ad mare, vnde exeunt flumina,* quantum ad caput, *iterum reuertuntur,* scilicet quantum ad hospitium. Sic B. virgo est caput omnium gratiarum, à qua, quicquid boni consequimur, nobis fluit. Hinc Bernardus *Nihil nos Deus habere voluit, quod per manus Mariæ non transit. Eramus omnes filij iræ & indigni, vt à Deo aliquid reciperemus, datum est ergò Mariæ quicquid salutis, quicquid gratiæ accipimus, vt per illam obtineamus, quoniam nec seipsum nobis dare voluit nisi per eam.* Est etiam mare non solum caput, sed etiam hospitiū, per quod instruimur, quod omnia flumina gratiarū ab ipso Deo accepta, per gratiarum actionem in ipsam refundere debemus, vt iterū vberius refluant. Tertiò mare est subsidiū in necessitatibus, subuenit vniuersis, & quod singulis necessarium est, subministrat, stās in publico, clamans ad nos omnes. Venite ad me omnes, qui concupiscitis me, & à generationibus meis adimplemini. Bernard. *Maria sinum pietatis aperit vniuersis, & de plenitudine eius accipiunt vniuersi. Captiuus redemptionem, æger curationem, tristis consolationem, peccator veniam, iustus gratiam, angelus lætitiam, filius Dei carnis substantiā, deniq; tota Trinitas gloriā.* Quartò mare est compendium itinerantium. Longissima enim via super mare velociter transitur. Sic B. Virgo est compendium nostrum, quo in hoc mari magno itineramur feliciter, & subitò transire poterimus: nam per ipsam tales gratias in breui temporis spacio obtinere possumus, quales alias per longissima temporis spacia vix consequi valeamus. Hinc Bernard. *Aduocatam nostram præmisit pater misericordiæ, quæ tanquam iudicis mater suppliciter & fideliter nostræ salutis negotia pertractabit, nec pati repulsam possumus* *vbi ante filium matrem, & matrem ante patrem cum filio habemus Filius ante patrem ostendit vulnera, mater ante filium pectus & vbera, nec potest esse repulsa, vbi tot sunt charitatis insignia.*

Gratia plena. His verbis ostenditur plenissima gratiarum superaffluentia. D. Bernardus hæc verba exponens dicit. *In actibus Apostolorum legimus Stephanum plenum gratia, & Apostolos repletos fuisse spiritu Sancto: sed longè dissimiliter à Maria.* Quia nec ille plenus Deo, vt in eo habitaret plenitudo Deitatis sicut in Maria. Nec illi conceperant de S. sancto sicut Maria: iure ergò Mariæ nuntiatur ab angelo gratia plena. Hæc autem plenitudo gratiarum in tribus cognoscitur. Primò in multitudine gratiarum: habuit enim omnes gratias & omnia, quæ rationem gratiæ sortiuntur; de quo Eccl. *In me omnis gratia viæ & veritatis.* Et Hieron. *Cæteris sanctis per partes, sed Mariæ totam se plenitudo gratiæ infudit.* Secundò gratia plena dicitur propter gratiarum magnitudinem: non enim exiles siue paruas gratias habuit, sed in maxima virtute habuit vniuersas. Hinc Bernardus. Non decuit virginem habere communes, vel paruas gratias, quæ summum & maximum gestabat in vtero; sed quicquid supremum, quicquid maximum in gratijs esse poterat, hoc habebat. Tertiò gratia plena dicitur propter gratiarum latitudinem: tantam enim superlucrata est gratiam, vt eam in cælum & in infernum extenderet & in terram. De quo Bernardus. Super illud operatus est salutem in medio terræ, dicit, id est, in vtero virginis, quæ benè medium dicitur. Ad illam enim sicut ad medium respiciunt, & qui in cælo habitant, & qui in inferno, & qui nos præcesserunt, & nos qui sumus, & qui nos sequuntur &c. Illi qui sunt in cælo vt restaurentur; qui sunt in inferno, vt inde eripiantur; qui nos præcesserunt, vt prophetæ fideles inueniantur: & qui nos sequuntur, & nos qui sumus, vt omnibus nobis se mediatricem exhibeat sua superfluenti & copiosa immensitate gratiarum. Alia hic desiderantur.

Gratiæ plenitudo in quo consistat. *Eccl. 24.* 2. 3.

Videte, vigilate, & orate. Marci. 13.

N his verbis sapientia Dei patris humanæ perfectionis summā inclusit. Per verbum enim, *Videte*, à malis reuocamur; per secundum, scil. *Vigilate*, bona operamur per tertium, scilic. *Orate*, ad plenam perfectionem sanctificamur. Qui autem à malis purgatur siue reuocatur, & bona operatur, & sanctificatur, hic vir perfectus est. Et quia egregius iste doctor beatus Ambrosius virtutem istorum verborum perfectè in se habuit, ideò placuit ad gloriam eius de his facere sermonem. *Proposit.*

I.

Videte. Videre idem est quod cognoscere siue intelligere. Vsitato enim modo loquendi alicuius sermonis dicitur, vides hoc id est, intelligis; quod etiam Bernardus asserit sic dicens. Ille, qui videt omnia hortatur nos, vt postpositis oculis corporalibus, mentis lumine videamus. Illis quidem oculis, de quibus per Salomonem dicitur *Oculi sapientis in capite eius*, id est, Christo, qui est caput nostrum; qui cum corporalibus oculis videri non possit, consequens est, vt hoc intelligatur dictum de oculis cordis. *Per tria purgamur.* In hui' ergò verbi virtute tria intelligamus, quæ sequuntur adinuicem, per quæ à malis omnibus purgamur, scilicet, peccatorum cognitionem, contritionem, & remissionem. Dicit ergò nobis Deus, videte oculis cordis introrsum, perlustrate conscientiam, & videte mala quæ fecistis, quia nemo mundus à sorde, nec infans cuius est vni' diei vita super terram: inueniemus sanè infinita crimina peccatorum, si tamen oculos cordis dirigamus in directū; *Ierem. 31.* quod facere monemur per Ieremiā. *Statue tibi speculam, pone tibi amaritudines, & dirige cor tuum in viam rectam, in qua ambulasti.* Si enim propheta Prophetarum dicere potuit. *Circumdederunt me mala, quorum non est numerus.* Et alius. *Peccaui super numerum arenæ maris*, quid nos miseri dicemus, qui peccauimus super omnem æstimationem? Quod peccatum inter omnia genera peccatorum esse potuit, quod non aliquandò aut affectu, aut operis effectu commisimus; propinquiores & viciniores sumus Deo, tantò plura cognoscimus & videmus; de quo Greg. Sancti viri, quo apud Deum magis proficiunt, eò subtilius indignos se deprehendunt; & quantò proximius luci fiunt, tantò quicquid culpabile in se latebat, inueniunt. Hinc Ezech. *Adhuc conuersus, videbis abominationes maiores his.* *Ezech.* Quantò verius ad Deum conuertimur, tantò maiores abominationes videmus: & quia omne malum veraciter cognitum displicet, & quantò verius cognoscitur, tantò magis displicet, & sic displicētia causat dolorem, per quem omnia genera peccatorum conteruntur. Hinc in libr. *3. Reg.* Reg. *Spiritus domini grandis & fortis, subuertens petras ante dominum, sed non in spiritu dominus*; quasi dicat, licet in tali displicentia & contritione veraciter sit Deus præsens, tamen quia dulcis est dominus, & amara contritio, ideò dominus non sentitur. Et Isa. *Isai.* *Triturabis montes. & comminues colles, ventilabis eos, & ventus tollet & turbo disperget eos.* Per montes & colles peccata parua & magna figurat: & sequitur in prædicto loco. *Et exultabis in domino.* Hæc enim duo prædicta, scilicet cognitio & cōtritio certum signum sunt remissionis peccatorum; nunquam enim pœnitens gaudet, sed luget, donec percipiat veniam peccatorum: Et sic tunc gaudet & exultat in domino. Ista enim tria simul sunt commixta, scil. cognitio, contritio, & remissio; quia cum peccasse nos cognoscimus, meritò statim compungimur, & in eo momento quo ista duo simul facimus, etiam remissionem accipimus; & sic sunt sibiinuicem coniuncta. Hinc dicitur de Dauid; *2. Reg.* qui cum diceret, *peccaui*, Statim subiunxit propheta Nathan, *transtulit dominus peccatum tuum.* Lachrymæ pœnitentis & remissio secundum Chrys. sine omni interuallo simul sunt; quod verum est, quantum ad culpam siue offensam Dei, quam statim remittit Deus sine dilatione: oportet tamen

nihil-

nihilominus hominem per multa distrahi, antequam peccatum penitus destruatur per pœnam.

II.

Vigilate. Hoc verbo Deus sæpè vsus est in scriptura, hortans discipulos, & nos in illis, vt super statum nostrũ sollicitè vigilemus. *Vigilate itaq; quia nescitis diem neq; horam;* (Mat. 25.) & in pluribus alijs locis Euangelij. Sũt aũt tres vigiliæ omninò necessariæ, quas Greg. verbis breuibus tangit, dicens. Vigilat qui seruat operãdo quod credit; vigilat qui à se torporem & negligentiæ tenebras repellit; vigilat qui ad aspectum Christi habet mentis oculos apertos. In prima vigilia Greg. proponit fructuosam bonorum operum quantitatem; in secunda qualitatem; in tertia sanctitatẽ; quæ tria si nostris operibus adijcimus, vtiliter vigilamus. *Primo* ergo vigilemus super omnia opera nostra, ea nostræ fidei commensurantes, vt videlicet omne q credimus opere adimpleamus: cum enim iuxta Apostolum *Impossibile sit sine fide placere Deo.* (Heb. 11.) Necesse est, vt fidem quam Deus à nobis exigit, bonis operibus informemus. Quia *Sic corpus sine spiritu mortuum est, sicut fides sine operibus.* (Iac. 2.) Vnde Greg. Fidei nostræ veritatem in vitæ nostræ consideratione debem⁹ agnoscere. Tunc enim verè fideles sumus, si quod verbis permittimus, operibus adimpleamus. Hinc Bern. Vigilemus super omnia opera nostra, vt omnia quæ præcepta sunt faciamus, & quæ prohibita sunt omittamus. Nam si vnũ eorũ quæ prohibita sunt faciamus, opera nostra non sunt plena, nec super gregẽ operũ nostrorũ diligenter vigilamus; de quo Iac. (Iac. 2.) *Qui totam legem impleuit, offendit autem in vno, factus est omniũ reus.* Sic patet, quomodo vigilare debeamus super omnia opera nostra. *Secundò*, vigilemus super operũ nostrorũ qualitatem, vt sicut in prima vigilia vigilamus, vt opera nostra sint multa, sic in secunda vigilemus, vt sint bona. Erunt aũt bona, si oẽm negligentiam & torporẽ ab eisdem repellamus. *Sit timor domini vobiscum,* inquit Iosaphat, *& cum diligẽtia cuncta facite.* (2. Par. 19.) Hinc aũt agimus cũ timore domini cuncta, cum ea fideliter & corde perfecto facim⁹. Cui cõsonat Apost. (Coloss. 3.) *Quodcunq; facitis, ex animo operamini sicut domino & non hominibus, scientes quod à domino accipietis retributionẽ hæreditatis.* de his duobus similiter dicitur in Deut. *Iustè quod iustũ est exequaris.* (Deut. 16.) Et Greg. dicit. Duo sunt, quæ necesse est, vt in bonis operibus formidemus, s. desidia & fraus. Desidia per torporẽ nascitur. Fraus vel seipsum quærit, vel nulla aut pauca operatur. Fraus vt dicit Greg. in nostris operibus tribus modis committitur. Cũ aut gratia humani cordis, aut fauoris amor, aut res exteriores desiderãtur. Solus ergò ille in opere fraudẽ non facit, qui nec ad corporales res, nec ad laudis verba, nec ad humani iudicij gratiã in bonis suis operibus anhelat. Hæc ergò prædicta duo, sc. fraus & desidia, in omnibus nostris operibus abominabilia sunt apud Deũ iuxta illud Hiere. *Maledictus qui facit opus domini fraudulenter & desidiosè.* (Ierem. 48.) Hinc S. Iob. *Verebar omnia opera mea sciens, quod non parceres delinquenti;* (Iob. 9.) quasi dicat, licet ea apertè considero, quid tamẽ in his lateat, penitus ignoro. igitur &c. *Tertiò* vigilandũ est per operũ nostrorũ sanctitatem: quæ tunc veraciter sanctificantur, cũ dominus per occultã inspirationẽ illabitur cordibus nostris, & ipsa opera nobiscũ operatur. Tunc ex eo, quod ipse sanctus est, erunt etiã opera nostra sancta. *Ego sanctus sum qui sanctifico vos.* (Leuit. 21.) Et ideò ante omnia & super omnia vigilandũ est, quando Deus veniat aut recedat: quia omne bonum nostrum ex eius accessu ad corda nostra promouetur, & econtra. Idcircò vigilare debemus cũ venerit & pulsauerit, vt confestim aperiam⁹ ei. *Beati serui illi quos cum venerit, inuenerit vigilantes.* (Luc. 12.) *Beatus homo qui audit me, & vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei.* (Prou. 8.) *Vos similes hominibus expectãntibus dominũ suũ, quandò reuertatur à nuptijs, vt cũ venerit & pulsauerit, confestim aperiant ei.* (Luc. 12.) Vigilare nihil est aliud, quam diligentissimè obseruare inter nos motus affectuum nostrorũ, qui ex Dei præsentia alterantur & variantur ad diuersa genera gratiarum; nunc enim premimur ad humilitatẽ, nũc accedimur ad charitatẽ nunc illuminamur ad aliqua mysteria cognoscenda: & sic varijs modis afficimur, secundũ quod S. sanctus nos cognouerit indigere & nos dignatur promouere; & ideò valdè attẽtè obseruãdę sũt vig ei⁹. vnde Iob.

Quasi furtiuè suscepit auris mea venas susurri eius. Quod exponens Gregor. dicit, Quasi furtiuè venas susurri sui aperit nobis Deus, cum nobis latenter insinuat, quibus modis ad nostræ intelligentiæ aurem veniat: venit enim aliquandò ad nos amore, aliquandò timore. Compungit aliquandò præsentia suiipsius desiderium nostrum in diligendo; aliquandò mentes nostras ad æterna, vt postmodum temporalia vilescant; aliquādò nobis nostra mala aperit, & ad hoc nos instruit vt de alienis malis etiam doleam⁹; aliquandò aliena mala nostris obtutibus obijcit, & compunctos mirabiliter à nostra prauitate nos corrigit. Venas itaque susurri diuini audire furtiuè est diuinæ inspirationis modos occulte suscipere & tenere. Latenter quippè ad hoc venit ad nos, vt in eius præsentia promoueamur; & iterum ad hoc recedere se sileat, vt iterum auidius requiramus, cogentes eum atque dicentes: *Mane nobiscum domine.* Et hoc est quod dicit Bernardus. *Quandò Deus ad nos veniat, aut quo vadat, aliquandò periculosè ignoratur. Cum enim gratiæ suæ dona circa nos dispensat Spiritus sanctus, vigilanter aduerte, ne aut ingratus aut tepidus existas. nā cum aliquandò copiosè profundat, aliquandò gratiam subtrahat, si illæ vicissitudines vigilantissimè non obseruantur, in hoc genus miseriæ incides, sic vt nec præsentem glorifices, nec absentem desideres. Nempè quidem ad hoc recedit, vt auidius teneatur, & si abesse contingat, desiderabilius quæratur. Cum autem abesse nescitur, quomodo requiretur &c.* Vigilat ergò vt dicit Greg. qui ad aspectum veri luminis oculos mentis apertos tenet. Ista est nobilissima vigilia inter omnes, quæ citò perducit hominem ad perfectum.

Luc. 24. Bern.

III.

Orate. Sicut per actū vidēdi purgamur, & per actum vigilandi ad bonum incitamur, sic per actum orandi sanctificamur. Dicit enim ipsa veritas *Verba quæ ego locutus sum, spiritus & vita sunt.* Quanto crebrius ruminantur, tanto ex eis homines verius sanctificantur *Sanctificatur homo per verbum Dei & orationem.* Est autem differentia inter sanctitatem secundæ vigiliæ & istam. Quia illa est operum, ista verò orationum, & vtriusque exercitium facit affectiones sanctas, & per consequens homines sanctos, dicente Bernardo. Affectio sancta facit homines sanctos. De his duabus sanctificationibus dicitur in Apocal. *Qui sanctus est, sanctificetur adhuc,* quasi dicat. Qui sanctus est secunda sanctificatione, sanctificetur adhuc, scilicet per tertiam sanctificationē. Sunt autem triplices species orationis præ cæteris sanctiores, quæ ex triplici genere deuotionis domino offeruntur, scil. filialis, sponsalis, & diuina. Filialis oratio est, quam filij offerunt Deo vt patri, quam tunc effundimus, cum per potiora & perfectiora exercitia sublato timore peccatorum & horrore iudiciorum Dei, ex dulci affectu diu oramus stantes in eo affectu coram Deo ipsum dulciter amantes, & fiducialiter orantes, de patris affectu nihil omninò hæsitantes; sicut filius ante patrem repræsentantes speciem naturalis filij, qui semper dulciter & fiducialiter orauit. *Ego scio, quia semper me audis.* Hinc est quod dicit Apostolus. *Quoniam autem estis filij Dei, misit Deus spiritum filij sui in corda vestra clamantem Abba pater.* Dulcissimum est nomen patris in ore filij. Si enim spiritu, qui à patre procedit in filium, oramus Deum, suspirantes ad patriam, quomodo pater hanc orationē repellere poterit & eam non acceptare? Hanc orationem docuit nos Saluator noster, dicens. *Sic orabitis, Pater noster qui es in cœlis &c.* Ecce à paterno nomine docet orationem inchoare. Secunda oratio dicitur sponsalis. Quæ ex tali affectu amoris Deo offertur, quasi casta sponsa sponso suo, quæ non diligit aliud, nec quærit aliud, nec desiderat nisi sponsum; nam siue eam corripiat, siue durum se exhibeat, siue etiam percutiat, siue quocunque modo indignationis oculo ipsam respiciat, diligit eum vt sponsum suum. Sic oratio spōsalis orat Deum, non propter gratiam impetrandam, vel quodcunque aliud, sed propter ipsum solum; dicendo cum Psa. *Quid enim mihi est in cœlo? & à te quid volui super terram:* Et subdit. *Deus cordis mei & pars mea Deus in æternum.* In hac oratione anima suspensa incipit languere & præ impatienti desiderio æstuare. In hoc affectu dicit sponsa in Canticis *Stipate me floribus, fulcite*

Ioan. 6.

1. Tim. 4.

fulcite me malis, quia amore langueo. Et iterum interpellans omnem cæli militiam dicit. *Nunciate dilecto meo, quia amore langueo.* Vnde Bern. Subtractio rei amatæ est augmentatio desiderij, quo necesse est affici mentem amantis vehementer eo absente: Frustra enim, ni fallor, fit, vt languentis animæ quis tentet lenire dolorem, quem intus gerit ex vulnere amoris, nisi solus amator. Ad hunc affectum currunt omnes orationes, quæ petunt se Dei præsentia consolari. Tertia oratio est & dicitur diuina, quæ de pleno promptuario omnium gratiarum ex fruitione diuinæ præsentiæ Domino exhibetur, per quã & omnes sancti inebriãtur. Iuxta illud psalm. *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Præ nimia delectationis dulcedine detrũcatæ orationes vel potius eructuatæ Domino euaporant vel deficiunt in oratione, nescientes ipsi quid loquantur. Tam in figura quam in scriptura deuotis hominibus hoc legimus euenisse; in figura legitur hoc de Anna matre Samuel 1. vbi dicitur de ea: *Mouebantur labia eius & vox penitus non audiebatur.* Existimauit ergò Heli sacerdos eam temulentam, & dixit ei; *Vsquequo ebria eris? Digeere paulisper vinum quo mades. Quæ respondit. Nequaquam Domine mi: Vinum enim & omne quod inebriare potest non bibi, sed effudi animam meam in conspectu Domini &c.* Similiter in scriptura tales orationes inuenimus; de quo Bernardus super illud canticorum, dilectus meus mihi & ego illi, dicit inter cætera; ad quid loquitur sponsa mihi? ad nihil aliud nisi quod mirabiliter delectata, nec omninò tacere potuit: nec tamen quod habuit exprimere potuit. Flagrans enim amor, præsertim diuinus cum se cohibere non præualet, non attendit quo ordine quaue lege verborum ebulliat; interdum nec verba exquiruntur nec voces, sed solis suspirijs est contentus. Inde ẽ, qͦ qui huiusmodi sãcto amore flagrat, nõ considerat quid, qualiter & quando loquatur, sed quicquid in mentem venerit contingenti modo & casualiter enunciat siue eructat; ad quam eructationem in præsenti, & in futuro ad plenam repletionem nos perducat Iesus Christus &c.

DE SANCTO MARCO.
SERMO

Similis factus est leoni in operibus suis. 1. Machab. 3.

SAnctus propheta Ezechiel in veteri testamento, & Ioannes in Apocal. beatum Marcum sub figura leonis, cum alijs Euangelistis præuiderunt, nec immeritò, quia à voce clamantis in deserto initium Euangelij sui faciens Leonem in montibus rugientem repræsentat. Est autem sciendum quod leonis nomen diuersimodè in scriptura sacra accipiatur, eò quod leo, ex natura sua habeat sæuitiam & virtutem; Ex sæuitia significat diabolum, qui, vt S. Petrus inquit, circuit tanquam leo rugiens, quærens quem deuoret: ex virtute autem significat Deum & iustum hominem: de Deo dicit Ioannes in Apocalypsi; *Ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid*: de homine iusto ita inquit Salomon. *Iustus quasi leo confidens absque terrore erit.* Quod exponens Gregorius dicit; qui sua spontanea mortificatione contra omnia aduersa fortitudinem securitatis habet, leo meritò nuncupatur &c. Omittentes autem primum & secundum leonem, eò quod primi leonis sæuitia & malitia abominabilis & secũdi virtus inattingibilis est, de tertio leone, id est, de homine iusto aliquid dicemus, eidemque leonis proprietates applicabimus, quarum sex in libris de rerum naturis assignantur. 1. vestigia sua cauda delet; 2. rugitu suo catulos suscitat; 3. bestias in circuitu suo captiuat; 4. dorsum suum cauda verberat; 5. venatoribus obuiat; 6 dormiens vigilat. De his paucis ordine

Apoc. 5.

Prou. 28.

Propositio

1. Proprietas. dine agendum. Primò proprium est leoni cauda vestigia sua delere, ne itinera eius deprehendantur. Quid per vestigia nisi omnia temporalia, quæ sunt vestigia verorum & æternorum bonorum? vestigium enim non est id cuius est vestigiũ, sed similitudo eius: Similiter cauda eius finis eius, cuius est cauda. Si ergò in mentẽ venit delectatio tẽporaliũ bonorũ, quæ sunt diuitiæ, honores & voluptates, cogitemus ad quẽ finem nos pertrahant scil. ad infernũ. Nõ ergò attendamus ad ea quæ apparent, sed ad ea, quo pertrahunt, vt ergò omnia tẽporalia à nostris affectibus penitus excludamus ne contra Deum diligantur, sed per consideratione verorũ bonorũ tanquã per caudam deleantur, aduertamus illud Matt. *Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur &c.*

2. Proprietas. Glossa non prodest, sed nocet, deletis ergo vestigijs per caudam finalis considerationis secũdo imitemur ipsum in rugitu, per quẽ catulos suos mortuos natos ad vitã suscitat; sic & nos omnes affectus nostros pariter & animam nostrã, quã propter prędicta tẽporalia, quibus adhæsimus, mortificauimus, per rugitum fortissimæ pænitentiæ ad vitã meritoriã suscitemus, lugentes & validissimo clamore rugiẽtes animæ nostræ detrimentum, quod ex malo vsu temporalium incurrimus, vt dicere possimus cõ sancto Iob. *Tanquã inundantis aquæ sic rugitus meus &c.* Quod exponens Gregor. dicit: Bene electi mentis suæ oculis iudicia diuina anteponunt, dũ ab occulta supra se sententia trepidant, dũ ex vna parte culpas, & ex aduersa districtũ Dei iudicium cogitant. Ex quibus in eis viæ quædã aquarum colliguntur, vnde mæroris rugitus defluit. Hunc rugitũ etiã Dauid habuit, qui dicit in Psal. 37. Psalm. *Rugiebã à gemitu cordis mei &c.* Sed quid prodest cõmissa pœnitẽdo diluere, nisi cũ summa diligentia etiã futura caueamus, inanis nãq; est pœnitentia, quã sequẽs culpa coinquinat.

3. Proprietas. Idcircò tertio imitemur leonẽ in tertia eius proprietate, quia bestias in suo circuitu nouit captiuare. In naturis rerũ legitur de leone, quòd cũ vrgẽte fame prędã vult capere, horribilem rugitum emittit, ad cuius sonitũ omnia animalia stant territa & stupefacta, & edictũ eius audiunt cum tremore; & tunc cursu suo circuit animalia quę nõ audent transgredi cursum illũ, sic & nos, quia per rugitũ profundæ pænitentiæ nos suscitamus demũ cũ summa diligentia circumeamus nostras bestias, id est, motus bestiales, statuentes eis terminum regularis disciplinæ quã nullatenus audeant trãsgredi ne iterũ peccãtes faciamus nostra nouissima peiora prioribus, statuẽtes talẽ terminum, vt solos sensus moueant & nequaquã ad consensum perueniãt, quia vt dicit Gregorius, tunc nulla nocebit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas, sed quia vt dicit idem, non prodest mala facere, nisi quis studeat bonis operibus insudare,

4. Proprietas. ideò quarto imitemur leonẽ qui tempore commotionis dorsum percutit cauda sua, quid per dorsum nisi laborem viribus commẽsuratum? quid per caudã, nisi finem debemus accipere: dorsum ergo cauda percutimus, si considerantes quod nõ diu persistimus, ex hac cõsideratione cõmoti dorso nostro imponimus quicquid boni operis portare possumus, iuxta illud Eccles. *Quodcumq; facere potest manus tua, instãter operare, quia nec opus nec ratio nec sapientia nec scientia erunt apud inferos quo tu properas.* Eccl. 9. Ecce laborem & finis considerationem innuit. Et Apostolus. Heb. 12. *Per patientiam curramus ad propositũ nobis certamen aspicientes in auctorem fidei & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta*, & subdit ibidem. *Recogitate eũ qui talẽ sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionẽ vt non fatigemini animis vestris deficientes*, quasi dicat, recogitate eum, qui pro vobis laborare non cessauit quousque omnibus completis dixit in cruce, consummatum est, & sic per caudam etiam possumus recipere perseuerantiam, per dorsum operationem, iubemur ergo in lege caput offerre in sacrificijs cum cauda, id est, opus bonũ cũ perseuerantia, si verò ex negligentia aliquid surrepserit, vt non omni tempore secundũ quod possumus operemur, tunc cauda, id est, fortissima disciplina dorsum nostrũ tangamus, ne benignus Dominus, qui permotionem nostram desiderat, tanquam seruos inutiles flagellis suis nos castiget. Quæ tamen flagella qualiter suscipiãtur & suscepta offerantur, leo iterũ nos docebit.

5. Proprietas. Quintò legitur de leone quod cum senserit

se à

se à venatoribus persequi, gloriosum valdè se reputat, & vibrans caput & fremens animo, gaudens præparat se ad belliũ, nec tunc syluas repetat ne fugere videatur; sed in apertũ campũ se recipit, vt à persequentibus videatur, & sic facilior sit congressus, sic & nos cum senserimus nos tribulari, hoc nobis pro maxima gloria reputemus, & eisdem gaudentes cum desiderio occurramus; exemplo beati Andreæ, qui dixit; ô bona crux diu desiderata & iam concupiscenti animo præparata, securus & gaudens venio ad te, hæc enim est via per quam Deo placere debemus, iuxta illud. *Omnes qui tibi placuerunt ab initio, per varias tribulationes transierunt.* Et de Thobia legitur; *Quia acceptus eras Deo, necesse erat vt tentatio probaret te.* Idcirco dicit Iacob. omne gaudium existimate fratres cum in varias tentationes incideritis, & meritò quia vt dicit Apostolus. *Quod in præsenti momentaneum est & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operabitur in nobis, nec sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam.* Sextò de leone legimus, quod apertis oculis quasi vigilando dormiat, & quasi simul vigilet & dormitet, per quod informamur, q̃ si post bonorũ operum lassationẽ, & post fatigationem tribulationũ consolari cupimus, tunc internę contemplationi studiosissimè nos demus, quã si in nobis instaurari cupimus, primum postpositis actionũ tumultibus introrsum ingrediamur, & collectis affectibus de cunctis locis sursum omnia interiora ad Deũ erigamus, & in ipsũ nos suspẽdamus, quod si fideliter agimus, cõdescendit nobis Deus & propinat nobis de sua dulcedine aliquid, per quod inebriati omniũ bonorũ & tribulationũ quæ vnquã pertulimus mercedem copiosam meremur, quod benè figuratum legimus de Moyse qui cũ ascenderet ad Dominũ in mõtem Synai, Dominus descendit ad eum. Per montem nostra contemplatio intelligitur; cumque nos ascendimus vt ad ea quæ vltra infirmitatem nostram sunt videndo subleuemur, in hunc montem Dominus descendit, vt aliquid de se ad gustandum animæ exhibeat, quod quantumlibet paruum sit, omnium tamen laborum pariter & tribulationum nostrarum plenũ accipimus refrigerium & superabundantẽ consolationem. Et hoc promisit Dominus, Isa. dicens; *Tunc videbis & afflues, & mirabitur & dilatabitur cor tuum quando conuersa fuerit ad te multitudo maris,* id est, omnium gratiarum, de hac vigilia & dormitatione dicit sponsa in Canticis. *Ego dormio & cor meum vigilat.* Quod exponens Bernardus dicit; foris dormio, sed intus cor vigilat, quia dum exteriora quasi non sentio, interiora suauiter appræhendo, dum per exteriores sensus ab huius vitæ tumultibus sopio, viuacius interna appræhendo, tunc enim verba Dei mens viuacius penetrat, cũ admittere curarum sæcularium tumultus recusat. Ideò feliciter quiescit hic in gratia, & ibi in gloria. Quod nobis præstare dignetur pater &c.

Exod. 34. *Isa. 60.*

DE SANCTIS PHILIPPO ET IACOBO. SERMO

Isti sunt viri misericordiæ. Eccl. 44.

SANCTI Apostoli propter excellentem vitæ sanctitatem, & innumeras gratias quas præ cæteris tanquam fundatores Ecclesiæ acceperũt diuersis nominibus sunt appellati. Aliquando principes propter virtutum sublimitatem; aliquando Angeli propter puritatem & nunciatorum veritatem; aliquando dij, vt dij fortes terræ vehementer eleuati sunt,

ſunt, idque propter miraculorum celebritatem. In propoſito themate vocantur viri miſericordiæ propter virilem eorum ſtrenuitatem & clementē pietatem; de his duobus paucis agendum.

I.

Virilem Apoſtolorum ſtrenuitatem declarat S. Bernardus dicens: ſancti Apoſtoli glorioſi in vita ſua, habebant in conuerſatione conſtantiam, in prædicatione ſapientiam & in paſſione patientiam. In his tribus clarè patet eorum ſtrenuitas: primo habebant in conuerſatione conſtantiam; in omni conuerſatione ſua nihil penitus admittentes, in quo Deum poſſent offendere, aut propriam conſcientiam maculare, ſenſus exteriores ab omni illicito continētes: hæc autem vniuerſitas continentiæ in triplici genere conſiſtebat: continebant enim ſe à mundi diuitijs, eligentes nudam paupertatem, à carnis delitijs, aſſumentes puram caſtitatem; à diaboli aſtutijs, abnegantes conſenſum ſeu propriam voluntatem. In his tribus ab omni ſe proprio denudabant, plenè & perfectè res, corpus, & animam reſignantes, & in horum trium oppoſitis Deo ſtrenuè ſeruientes. Primò continebant ſe à mundi diuitijs, eligentes extremam paupertatem, reſpicientes in auctorem fidei Ieſum, qui pauper fuit in ingreſſu, in progreſſu, & in egreſſu, natus in diuerſorio, reclinatus in præſepio Lucæ. 2. In paupertate vixit; vltimo in cruce nudus pependit, in alieno panno inuoluitur, & in alieno ſepulchro ſepelitur. Quod conſiderantes ſancti Apoſtoli in profundam etiam valdè ſe paupertatem amore eius demerſerunt, in quorum omnium perſona dicit Apoſtolus. *Eſurimus & ſitimus & nudi ſumus & inſtabiles, tanquam purgamentum huius mundi facti ſumus omnium peripſema vſque adhuc.* Secundò cōtinebant ſe a carnis delitijs reſpuētes omnem voluptatem, de quibus iterum Apoſtolus. *In carne ambulantes non ſecundum carnem militamus,* quaſi dicat, licet in carne viuamus, non tamen viuimus ſecundum carnem. Et alibi. *Non ſecundum carnem ambulamus ſed ſecundum ſpiritum.* Tertiò continebant ſe à diaboli aſtutijs ſiue à cordis vitijs abnegantes propriā voluntatem, de quo iterum Apoſtolus. *Nemo ſibiipſi viuit & nemo ſibi moritur,* id eſt, ſuæ voluntati *Siue enim viuimus Domino viuimus, ſiue morimur, Domino morimur.* Ab his ergò tribus, ſcilicet rebus, corpore & ſpiritu ſeviriliter continebant, vt in nullo iſtorum Deum offenderent. Sed in iſtorum trium oppoſitis, ſcilicet paupertate, caſtitate & Dei voluntate Deo firmiter adhærebant. Et ſic in conuerſatione ſua habebāt conſtantiam, ab omnibus malis ſe præſeruantes. Secundò habebant in prædicatione ſapientiam per quam conſtanter prædicabant, doctrinam ſuam ſignis & prodigijs confirmantes: triplici autem ſapientia vſi ſunt in doctrina ſua, prædicabant enim ſine errore, & doctrinam ſuam impleuerunt opere & labore. Primò ſine errore omnes perfidias & hæreticas prauitates deſtruentes. Nā per Spiritum ſanctum quem acceperunt docti ſunt omnem veritatem. Hanc autem veritatem prædicabant purè propter Deum non propter ſuiipſorū oſtentationem, nec propter turpis lucri acquiſitionem, neque propter adulationem vel aliam quamcunque cauſam quæ poſſet curuare intentionem eorum: de quo Apoſtolus. *Fiduciam habuimus in DEO loqui euangelium Dei in multa ſolicitudine, exhortatio enim noſtra nō eſt de errore neque de immunditia, neque in dolo, ſed ſicut probati ſumus à Deo vt crederetur nobis euangelium; ita loquimur, non quaſi hominibus placentes ſed Deo qui probat corda.* Et ſubdit. *Neque enim aliquando fuimus in ſermone adulationis, neque in occaſione auaritiæ, Deus teſtis eſt, nec quærentes ab hominibus gloriam.* Hæc ibi. Secundo habebant ſapientiā ſine terrore: nam propter verbum Dei & ſalutem hominum vitam & corpora expoſuerunt. Hanc audaciam ſumpſerunt à Domino qui dixit eis. *Ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & poſt hæc non habent amplius quid faciant. Timete eum qui poſtquam occiderit habet poteſtatem mittere in gehennam.* Et hoc conſtanter fecerunt, quia propter nullam poteſtatem neque tyrannidem à verbo Dei ceſſauerunt, ſed cum magna conſtātia imperterriti loquebantur. *Oportet obedire Deo magis, quam hominibus.* Tertiò habebant talem ſapientiam, vt quicquid verbo docuerunt, Chriſtum Ieſum imitantes opere & labore adimpleuerint, legitur de Chri-

Continentia Apoſtolorū tribus.

A diuitijs.

1. Cor. 4.

A carnis delitijs.

2. Cor. 10.

Rom. 8.

A diaboli aſtutijs.

Rom. 14.

Sapientia Apoſtolorum triplex.

1. *Sine errore.*

1. Theſſ.

2. *Sine terrore.*

Luc.

Act.

3. *Opere adimpleuerunt.*

Christo, cępit Iesus facere & docere, primum facere postea docere. Sic beatus Iacobus hortatur nos in sua canonica. *Esto te factores verbi & non auditores tantum fallentes vosmetipsos.* Nulli dubium, quin prius fecerit quod monuit. Vnde Apostolus Paulus. *Nō enim audeo aliquid loqui eorum quæ per me non efficit Christus, indicans non verè quidem prædicare eum qui prædicat & non facit.* Quia quicquid verbo prædicat, citius destruit si opere non implet, quod tamen est difficillimum, ideò veris prædicatoribus qui verbis prædicant & exemplis debetur aureola propter operis difficultatē. Tertiò gloriosi isti principes virilem constantiam in hoc exhibebant quod in passione habebant patientiam nec murmurantes nec querimonias exhibentes, sed tacita cōscientia quicquid eis irrogatum fuerat sufferentes. Et hoc fecerunt propter tria, scilicet vt magistro suo se conformarent, vt proximis suis exempla patientiæ relinquerent, & vt præmia inde cumularent, primum propter Deum; secundum propter proximum; tertium propter seipsos. Primo patientiam habebāt vt se magistro suo Iesu Christo cōformarent. Sic enim prædixerat eis Iesus. *Nō sit discipulus super magistrū, nec seruus super Dominum suum.* Et ibi. *Si me persecuti sunt & vos persequentur.* Ad hanc conformitatem monuit nos Apostolus dicens. *Per patientiam curramus ad propositum nobis certamen aspicientes in auctorem fidei & consummatorem Iesum qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta.* Et subdit. *Recogitate eum qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, vt non fatigemini animis vestris deficientes,* scilicet per impatientiam, quod & fecerunt, nam in omni pressura eorum & angustia ad formam & exemplar à magistro eis traditū recurrerunt, sic enim dixit eis magister. *Exemplum dedi vobis vt quemadmodum ego feci ita & vos faciatis.* Secundo patientiam habebant, vt posteris exemplum patientiæ relinquerent, sicut & ipsi à magistro suo acceperunt hanc formam, & eam in posteros transfuderunt, sic legitur de sancto Thobia. *Hanc* tentationem permisit Deus euenire illi, vt & posteris daretur exēplum patientiæ, sicut & sancti Iob, Hæc ibi. Tertiò patientiam exhibebant sancti Apostoli in suis passionibus vt præmia cumularent, nemo enim, vt ait Apostolus, coronabitur nisi legitimè certauerit. Legitimè aūt certat qui passioni patientiam superaddit. Et hoc est maioris meriti. Vnde Apostolus *Quod in præsenti momētaneū est & leue tribu-* 2. Cor.4.
lationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operabitur in nobis. Et sic patet primum membrum, quomodo isti duo principes viri sunt, quia viriliter vixerunt, dicūtur etiam principes Angeli & dij, vt patet in sermone Apostolorum Petri & Pauli huius positionis &c. II.

Cōmendantur etiam Apostoli à clemēti pietate. Extiterūt. n. circa seipsos duri & strenui, & circa nos dicūtur misericordes. Hæc est religiosa iustitia, vt quis sit sibi durus & alijs remissus; quamuis in multis religiosis cōtrariū inueniatur, videlicet vt sibiipsis sint remissi & alijs duri. Dicūtur autem viri misericordiæ, vt ait Bern. quia misericordiam à Deo sunt consecuti, & nullis eorum meritis præexistentibus à Deo sunt præuenti.
Non vos me elegistis sed ego elegi vos, & posui Ioan.15.
vt eatis & fructum afferatis & fructus vester maneat. Quod exponens Gregorius dicit: posui ad aquirendam & augendā gratiam, plantaui in vineam, vt eatis volendo, & fructum afferatis operando. Nam velle aliquid facere mente ire est. Vnde pro omnibus nobis dicit Apostolus. *Non ex operibus iustitiæ* Tit.3.
quæ fecimus nos sed secundum suam misericordiæ saluos nos fecit. Secundo dicti sunt viri misericordię quia misericordia pleni, quod in vita eorū & actib[us] clarius inuenitur quomodo discipuli currebāt, quomodo seipsos impendebant, & quomodo omnibus misericordiā desiderantibus clemētiā exhibebāt. Tertiò dicti sunt viri misericordię, quia misericorditer nobis à Deo donati sunt, vt videntes eorū lapsū & postea ad apicē tātæ sanctitatis promotos nequaquā pro nostris criminibus desperemus. Hin Gregor. Sacra scriptura narrat nobis sanctorū gesta, vt ad eorū imitationem corda promoueat infirmorū. Dūq; victoriā illorū sanctam cōmemorat, contra vitiorū prælia debilia corda nostra cōfirmat. Et nonnunquā nō tantum eorum virtutes sed casus innotescit, vt & victoriam sortiti videamus quid imitari, & in lapsis quid vincere debeamus quod nobis præstare dignetur &c.

DE INVENTIONE S. CRVCIS.

SERMO.

Benedictum lignum, per quod fit iustitia. Sap. 14.

DICIT glossa. *lignum per quod fit iustitia* non est aliud nisi crux Christi. Nullum enim aliud lignum idoneum fuit ad faciendum iustitiam, nisi illud. Huius ergo rei occasi- *Proposit.* one circa verba thematis tria per ordinem prosequemur, scilicet de huius ligni benedictione, de eius distinctione, & iustitiæ exhibitione.

I.

Quoad primum quæri potest, cur hoc lignum dicatur benedictum? Vbi sciendū, q̧ in veteri testamento triplicem ob causam benedictio sit exoptata, scilicet propter liberationē, seminis multiplicationem, cœli glorificationē; Propter easdē causas etiā reuerendū crucis lignum meritò dicitur benedictū. Primò Iudith legitur benedicta pro- *Iud.13.* pter populi liberationē; *Benedixit te Deus in* *Iud.15.* *virtute sua, quia per te ad nihilum redegit inimicos nostros:* & infra ibidem. *Tu gloria Hierusalem, tu lætitia Israel, tu honorificentia populi tui, quia fecisti viriliter, & confortatum est cor tuum; ideò benedicta eris in æternum.* Sed quæ fuit causa huius benedictionis? non alia, nisi populi liberatio. Secundò legitur benedictus filius Tobiæ propter seminis *Tob.9.* multiplicationem; Gabelus enim cognatus Tobiæ veniens ad nuptias filij Tobię benedixit Deū & dixit; *Gen. 28.* *Benedicat te Dominus Deus Israel, quia filius es optimi viri, & iusti & Deum timentis & eleemosynas facientis. Et dicatur benedictio super vxorem tuam & super parentes vestros vt videatis filios vestros & filios filiorum vestrorū vsque in tertiam & quartā generationē: & sit semen vestrū benedictum à Deo Israel, qui regnat in sæcula sæculorū.* Tertiò legimus Iacob Patriarcham à patre suo Isaac benedictum, qui sibi possessionē cæli adoptauit. *Deus omnipotens benedicat tibi, & det tibi benedictiones Abrahæ, vt possideas terrā peregrinationis tuæ, q̄ pollicitus est auo tuo.* His tribus benedictionibus benedixit Iacob fi- *Gen.* lio suo Ioseph in terra AEgypti. *Omnipotens Deus benedicat te benedictionibus cœli:* Ecce benedictio cœlestis; *benedictionibus abyssi iacentis deorsum;* ecce benedictionem liberationis; *& benedictionibus vberū & vuluæ;* ecce benedictionem seminis. His ergò tribus benedictionibus in vnā benedictionē confluētibus venerandū crucis lignū meritò dicitur benedictū: nā per id sumus ab inferno liberati; meritis & gratia multiplicati; & ad cęlū reuocati. Ideò ex profundo corde cum omni reuerentia prostrati dicamus omnes. *Benedictum lignum per quod fit iustitia.*

II.

Lignum hoc ab alijs distinguitur, præsertim à ligno præuaricationis, cuius fructū primi parentes gustantes præuaricati sunt mādatū Dei; deinde etiā à ligno maledictionis, de quo dicitur. *Maledictus à Deo est qui pēdet in ligno,* in quo scelerati pro suis sceleribus suspenduntur; in his enim non fiebat iustitia hominē saluans, sicut fit in nostro ligno. Primò ergò dicitur benedictū, quia per ipsū sumus liberati, in eo quod Christus Iesus cōpleta passione crucis descendit ad limbū & per suæ præsentiæ illustrationē liberauit patres nostros, & nos similiter, vt illuc, nisi voluerimus, minimè veniamus; de quo Gregorius. ecce nos qui redemptoris nostri gratia liberati sumus, hoc ex cælestis muneris gratia habemus, vt cū à carnis nostræ habitatione subtrahimur, mox ad cælestis glorię præmia perducamur, quia dū redēptor noster claustra inferni penetraturus intraret, electorū exinde animas eduxit, & nos illuc ire non patitur. Sed q[illegible] ante Christi aduentū in hunc mundū v[illegible]nerant, quantumcumq; de virtute iustitiæ haberēt, ex corporibus educti in sinum cœlestis patriæ nullo

Tres cruces in passione Christi signant triplex martyrium.

modo

[Gen. 37.] modo recipi poterant. Sic Iacob Patriarcha audiens filiũ à bestijs deuoratũ, dixit; *Descẽdã ad filiũ meũ lugens in infernũ*, id est limbũ; quantumcumq; enim homines sancti erãt, in limbo detinebantur, donec per beneficiũ passionis Christi liberarẽtur. Secundò lignũ crucis benedictũ dicitur, quia per illud sobole virtutũ, gratiarũ & meritorum sumus per omnia ditati, nã merita Christi & sanctorũ omniũ in virtute passionis crucis Christi vnita & coadunata participamus, & per omnia eis commmunicamus, sic in figura legi- [Gen. 30.] tur dixisse Iacob ad Labã. *Modicum habuisti antequã venirẽ ad te*, scil. per beneficiũ passionis, *nunc autẽ diues factus es, & benedixit tibi Deus ad introitum meũ.* Sic & Apostolus [2. Cor. 1.] dicit. *Gratias ago Deo meo pro omnibus vobis, quoniam diuites facti estis in illo*, scil. vt qui in proprijs meritis defecimus, ex ipsius meritis ditemur. Tertiò dicitur benedictum propter cœlestis ianuæ apertionẽ, quia per crucis lignũ aperta est ianua cęlestis regni; quod pulchrè figuratũ legimus in lib. Num. *Exules* [Num. 35.] *& profugi ante mortẽ pontificis nullo modo in vrbes reuerti poterant sed remanebant in vrbibus refugij donec sacerdos magnus, qui oleo vnctus fuerat moreretur*. Hinc & Dominus per psalm. *Singulariter sum ego donec transeam.* Quia nullus quantumcunq; sanctus intrare potuit, quousq; in ligno crucis per mortem Christi debitum esset solutum.

III.

Pro tertij determinatione sciendũ quod in passione Domini fuit triplex crux scilicet mali latronis, & boni latronis, & crux Christi. Et hæ tres cruces significant triplex martyriũ, de prima enim cruce descenditur ad infernum; de secunda ad cœlũ; de tertia ad plenitudinẽ omniũ bonorũ, hæc aũt triplex crux vsque in finem sęculi habet martyres suos. Oportet hominẽ velit nolit in aliqua illarum cruce pendere, & martyriũ suũ complere; mali enim homines pendent in cruce mali latronis, de qua & ipsi transeunt cum malo latrone in infernũ. Boni autẽ pendent in cruce boni latronis, & cũ eo perueniunt ad regnũ cęleste. Perfecti verò qui perfectè imitantur Dominum non declinantes ad dexteram neque ad sinistram cum Christo pendent in eius cruce transeuntes de ipsa ad superna præmia perfectorum. Eligat ergò

Tres cruces in passione Christi significant triplex martyrium.

nunc homo, in qua cruce cupiat suum martyrium adimplere, quia nemo declinare poterit, quin vnũ istorum martyriorum patiatur. nam ad labores & passiones ex præuaricatione prima addicti sumus, vt nemo ex omnibus hominibus valeat has effugere; sine passionibus nemo inueniri poterit super terram. Eligat ergo homo salubriorem crucem à qua tandẽ fęliciter consummatis passionibus huius sæculi eat ad vitam & viuat cũ Domino in ęternũ, declinans crucẽ mali latronis, in qua filij huius sæculi cruciantur, & de pœna huius cruciatus transeunt ad æternam damnationem. Nũc has tres cruces percurramus vt videamus, qui in qua cruce pendeant, & quos quilibet in sua cruce sufferat cruciatus. Est prima crux mali latronis & cũ eo omnium peccatorum, qui cruciantur & fatigantur, vt ea sibi atttrahant, quæ in hoc sęculo concupiscunt, quorum alij inhiant honoribus, alij diuitijs, alij voluptatibus, quæ frequenter diuersis afflictionibus conteruntur. *Non est ei benè qui assiduus est in malis*. Reuera non benè, sed malè. Bern. *Sũt qui labores sustinent, sed non est illis pars in Domino; vigilant raptores circa noctem ferro vestiti, vt prædam rapiant, vigilat fur, vt domum perfodiat, vigilat luxuriosus, vt suam adimpleat voluptatem, sed hi omnes longè sunt à labore & dolore, quem Dominus considerat & approbat. Hi de laboribus suis trãseunt ad perpetuos cruciatus.* Habet autem hæc crux peccatorum vel filiorum huius sæculi ad modum crucis quatuor cornua quæ eos sic affligunt, vt numquam penitus requiescant. Superior enim pars crucis est superbia, qua laborant, vt alijs dominentur: inferior pars est luxuria, qua laborant, vt voluptate perfruantur, dextrũ cornu est auaritia, qua laborant vt diuitiæ acquirantur; sinistrum cornu est inuidia, quæ inuidendo bonis aliorum cruciantur. Ex his quatuor infectionibus ita torquentur, vt numquam requiescant; de quibus dicit Isai. *Impij quasi mare feruens, quod quiescere non potest*. Vel posset dici quod crux peccatorum ex quatuor timoribus constet. Semper enim sunt in timore grauissimo constituti; nam superior pars crucis est timor mortis; inferior est timor inferni; dexterum cornu est vel sunt peccata insequentia-

Crux peccatorũ.

[Eccl. 12.] [Bern.]

[Isa. 57.]

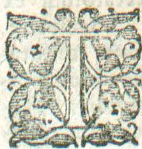
tia vel accusantia; sinistrum seuerum est & durum Dei iudiciū, ex quibus quatuor confluentibus in conscientiā supra modū torquent ipsam, idcircò dicitur in Prou. *Siue irascatur siue rideat* sc. impius, *nō inueniet requiē*, & apud Iob, *Sonitus terroris sēper in auribus illius*. Ideò hac cruce dimissa cū bono latrone cruci pœnitentiæ coniūgamur, nā de illa omni certò certi⁹ aut ad purgatoriū aut ad cælū ascendemus. Est ergò secunda crux boni latronis figurans vitā pœnitentiū, & habet etiam quatuor cornua sicut prima, superior pars huius crucis est satisfactio de offensa deitatis, cui omnia includimus quæ ad placandū Deū possumus exhibere, sicut est contritio, confessio & satisfactio, dolor, gemitus, luctus, affectiones deuotionis, quę de superiori parte rationis ex corde dolenti videntur procedere. Hæc inquam omnia in vnū cōgesta sursum ad supplicandū & placandū Deum euaporata pro superiori parte crucis accipimus. Secunda pars crucis inferior in qua pedes de terra eleuati duro clauo configuntur, est abdicatio omnis consolationis terrenæ. Per pedes enim affectiones accipimus, quos de terra leuamus & cruci per clauū affigimus, cū easdē affectiones ab omni terrena consolatione separamus per clauū diuini timoris, cruci Christi & passioni eius cōfigimur nihil aliud cogitātes nisi Christū & hunc crucifixū. Tertia pars huius crucis est cornu dextrum, cui etiam dextera manus configitur, per quā manū, quæ prōpta est ad largiendū, ignoscibilitas (quæ est virtus inter alias virtutes largissima) intelligitur, hęc. n. est virtus vt dicit Chr. quæ maximè hominē assimilat Deo, qui non solū suis crucifixoribus indulsit, sed etiā pro eis ad patrē intercessit dicens. *Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt*, propter quod de hac virtute sępius in scriptura admonemur, Nunquam enim Deū offensum placabim⁹, nisi & nostris offensoribus ignoscamus. Hinc dicitur apud Eccl. *Relinque proximo tuo nocenti tibi & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. Qui enim in hominem similem sibi non habet misericordiam pro peccatis suis, quis exorabit pro delictis illius?* quasi dicat, nullus. nec sibi dimittentur. Sic & ipsa diuina veritas *Si dimiseritis hominibus peccata, dimittet & vobis pater vester cœlestis delicta vestra.* Quod si vos non dimiseritis hominibus, nec pater vester cælestis dimittet vobis peccata vestra. Quarta pars istius crucis est cornu sinistrū per quod ablatarū rerum restitutio designatur, quia vt dicit August. peccatum non dimittitur nisi ablatū restituatur; & hoc nō solū intelligendū est de rebus, sed etiā de fama & honore & omni bono hominis indebitè ablata. Quia tales omninò corā Domino maledicti sunt, nisi restituant &c. Tertia crux dicitur crux Christi. Sed talis ablata est & nimis sublimis, & magni sunt per omnia qui pendent in ea; ideò vsq; ad festū exaltationis S. crucis de hac cruce sermonem reseruemus, quem infra in festo exaltationis quærere placebit, quia materia competit ibi festo.

Prou 29. *Iob. 15.* *Crux pœnitentium.* *Eccl.* *Matth.* *Crux confessorum*

DE SS. CORPORE CHRISTI.

SERMO.

Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem in me manet & ego in eo. Ioan. 6.

Principē commendant potentia, clementia, & magnificentia.

TRIA sunt ex quibus solet commendari Rex vel princeps terrenus, primum est potentia, quia principatus non est nisi quædam ciuilis potestas. Ideò dicit Salomon. *In multitudine populi dignitas regis, & in paucitate plebis ignominia principis.* Secundum est clementia, quia potestas sine clementia vertit verum principem

cipem in tyrannum. Ideò dicebat Arthax-
13. erxes rex magnus in lib. Hester. *Cum gen-*
tibus multis imperassem, & vniuersum orbē
mea ditioni subiugassem, nequaquam volui
magnitudine abuti potentiæ, sed clementia &
bonitate gubernare subiectos. Vnde in libr.
g. 12. Reg. & Paralip *Si placueritis populo huic &*
ra. 16 *lenieris eos verbis clementibus, seruient tibi o-*
20. *mni tempore.* & Salomon in Prouerb *Robo-*
Eccl. *ratur clementia thronus regis.* Tertium est
magnificentia. Magnificentia enim est vir-
1. tus solis principibus conueniens. Ideò dici-
tur Assuerus rex fecisse cænam magnā cū-
ctis principibus. In qua fuit ministrantiū
abundantia, vinum quoque magnificentia
regia dignum apponebatur. Et quia domi-
Matth. c. 1. nus noster Iesus Christus est princeps Re-
stus gum terræ; iditcò potest ab hoc triplici
men- præconio commendari, & singulariter in
r à sacramento diuinissimæ Eucharistiæ. In
an- quo primo ostendit suam omnipotentiam
lis. quia non minoris virtutis est mundum de
nihilo creare, quam totam substantiam pa
110. nis subitò in corpus suum incorruptibile
conuertere; ideò di i Psal. *Quoniam me-*
Crux fectorum *moriam fecit mirabilium suorum*, Christus
in hoc sacramento. Opera enim mirabilia
declarant diuinam potentiam. Pro quibus
138. propheta dicit. *Confitebor tibi quia terribili-*
ter magnificatus es, mirabilia opera tua & a-
nima mea cognoscet nimis. Secundo Christus
ostendit ibi clementiam suam; quia totum
semetipsum dedit, tàm dignis quàm indig-
nis: & ideò sequitur; *misericors & miserator*
Dominus. De qua clementia dicit propheta
144. in Psal. *Suauis dominus vniuersis, & misera-*
tiones eius super omnia opera eius. Tertiò
Christus ostendit ibi suam magnificentiā
quia ibi statuit dari vnum ferculum, quod
habet in se plus de pretiositate quam suum
totum regnum: ideò Psal. extollens mag-
nificentiam diuinam dicit. *Oculi omnium*
144. *in te sperant domine, & tu das escam illis in*
tempore oportuno. Et quia oportuna manus
in principe designat magnificentiam; ideò
dicit. *Aperis tu manum tuam, & imples om-*
ne animal benedictione. Tantam igitur Sal-
Prou. uatoris nostri potentiam, tantam clemen-
tiam, tantamque magnificentiam conside-
rans mater sancta Ecclesia erga se ex maxi-
ma Christi dilectione & charitate ostensā.

meritò hoc dignissimum sacramentum tā-
to deuotius, tantò celebrius venerari cen-
suit, quantò maiora ex eodem sibi benefi-
cia processisse conspicit. Quorum quidem
beneficiorum illud præcipuum videtur,
quod hoc venerabile sacramētum faciat in
nobis manere Deum & nos in Deo. Hinc
Saluator loquens de perfectione huius sa-
cramenti dicit in verbis propositis. *Qui mā-*
ducat meam carnem & bibit meum sangui-
nem in me manet, & ego in eo.

Circa materiam præsentis sermonis tria quæri possunt. Primò, quare Christus instituens hoc sacramentum voluit nos participes esse eiusdem per sacramentalem manducationem? Secundò, quare cum Christus istud sacramentū instituerit sub duplici specie; Eccl. Romana non traderit illud laicis nisi sub vna. Tertiò, quæ & quanta sit vtilitas huius sacramenti vltra alia sacramenta. Ista tria tanguntur in verbis propositis: nam sacramentalis perceptio tangitur, cum dicitur: *Qui manducat.* Sub duplici specie institutio tangitur, cum dicitur, *meam carnem, & sanguinem meum.* Vtilitatis fructus & effectus salutaris consecutio cum dicitur, *In me manet, & ego in eo.* proposit.

I.

Qui manducat. D. Thomas in sermone quodam dicit, quod Christus instituens hoc sacramentum, voluit nos participes esse ipsius per sacramentalem manducationem vt per hoc faceret memoriam quadruplicis sui maximi beneficij, scilicet suæ passionis, suæ propitiationis, suæ dilectionis, & suæ vnionis. De primo scilicet, de passione dicit ipse apud Lucam. *Hoc facite* Luc. 22.
in meam commemorationem. Quæ verba repetit Apostolus in epistola hodierna, vbi
expresè dicit. *Quotiescunque manducabitis* 1. Cor. 11.
panem hunc, & calicem domini bibetis, mortem domini annunciabitis. Semper quidem in memoria debet esse passio Christi iuxta
illud *Recordare paupertatis meæ absynthij &* Thren 3.
fellis Vnde Gregor. dicit. *Hæc namq; victi-* Greg 4.
ma ab æterno interitu animas soluit, quæ no- dialog.
bis illam mortem vnigeniti reparat, qui licet surgens à mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur, tamen in seipso im-

mortaliter atque incorruptibiliter viuens, pro nobis iterum in hoc mysterio sacra oblationis immolatur. Et post pauca. *Hinc ergò pensemus, quale sit pro nobis illud sacrificium, quod per oblationem nostram vnigeniti filij passionẽ semper imitatur.* Hęc ille. Bernardus autem.
Bernar. *Memoria passionis Christi habetur in hoc sacramento, si ad memoriam reuocetur, quomodò fiat panis de grano triturato, mola contrito in clibano cocto.* Granum Christus est. *Nisi*
Ioan. 12. *granum frumenti.* granum hoc trituratum est in flagellatione. *Tunc apprehendit eum*
Idem 19. *Pilatus, & flagellauit,* Contritum in mola
Figura. crucis: vnde figuratum in Samsone, quem Philistij excęcantes molere fecerunt. Sic Iudæi, nisi excæcati fuissent, mola crucis non attriuissent Christum iuxta illud. *Attritus*
Isa. 53. *est propter scelera nostra.* Missus quoque est panis iste in clibanũ, sepulchri quoad corpus; inferni, quoad animam. Ecce memoriale passionis, quod toties recolitur, quoties venerabile Eucharistiæ sacramentum manducantur. De memoria propiciationis diuinæ dicitur in Leuit. *Sacerdos tollet pu-*
Leuit. 2. *gillum plenum simila & olei, ac totum thus, & ponet in memoriale super altare:* hoc est memoriale propiciationis. Per oblationẽ super altare propitiatio fit, maximè per altaris sacramentum, secundum Greg. Est aũt sciendum, quod in Christo sunt tres substantiæ, scil. corpus, anima, & Deitas: per similam ergò caro Christi significatur propter carentiam furfuris; in simila ergò corporis Christi munditia: in oleo autem animæ eius gratia: in thure verò diuinitas, cui latria & honor debetur, quæ in thure ostẽditur, iuxta illud Catonis; Thure Deũ placa. Per hanc igitur similam habemus propitiationem contra culpam.

De memoria dilectionis Christi dicitur
Osea 14. apud Oseam. *Diligam eos spontaniè:* vbi enumerans suæ dilectionis beneficia, inter alia hoc subiungit; *Viuent tritico; memoriale eius. sicut vinum Libani.* Pro memoriali ergò dilectionis habes triticum corporis Christi, & vinum sanguinis eius. Dilectio aũt Dei, quę nobis in hoc sacramento ostẽditur, euidenter significatur in lib. Regum. Vbi tria de ouicula pauperis narrantur; quod
2. *Reg.* 12. pauper eam emerat, quod de pane & calice suo nutriuerat, quod in sinu illius dormiebat. Pauper hic est Christus. *Propter nos egenus factus est.* Ouicula huius pauperis est 2. Cor.
fidelis anima. *Inueni ouem, quam perdiderã.* Luc.
Magna ergò dilectio Christi, quod hanc ouem pretio sanguinis sui emerit. *Empti estis* 1. Cor.
pretio magno. Item pabulo corporis Christi Sap.
nutritur. *Angelorum esca nutriuisti populum tuum.* Item sinu misericordiæ eius fouetur, vt tandem in sinum gloriæ recipiatur. *Mortuus est mendicus, & portatus in sinum* Luc.
Abraha. De memoria vnionis eius dicitur Psal.
psal. *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator dominus, escam dedit timentibus se:* sicut enim magna est vnio escarum ad sumentem, quia carni & sanguini vniuntur: sic nos vnimur mirabiliter escæ corporis Christi. Vnde ab Augustino dictũ Aug.
est. *Cibus sum grandium.* Et sequitur; *Nec tu* conf.
me mutabis in te, sed tu mutaberis in me: ex Cur
quibus omnibus infero, quod perceptio char.
huius sacramenti sit perfectio omnium vir- freq.
tutum in nobis: igitur meritò est frequen- tand.
tandum; & primo ad fidem catholicam ex- 1
tollendam, quia cum virtus sit de bono & de difficili, quanto est difficilior, tantò est laudabilior. & quia hoc sacramentum est arduum ad credendum, ideò dignificat fidem credentis, & eius meritum exaltat: vnde & dicitur mysterium fidei, id est, habens secretam & occultam intelligentiam tenẽdam per fidem, quia aliud videtur, aliud sub visis esse firmiter creditur. Secundò ad 2
spem de futuro confirmandam, quia spes promissi boni maximè confirmatur per arram: istud autem sacramentum est pignus & arra futuræ beatitudinis, quam expectamus. Vnde non solum est signum rememoratiuum, sed etiam prænosticum, secũdum Dionysium in libro de Ecclesiastica Hierarchia. Tertiò ad charitatem in nobis 3
incendendam, quia naturaliter quilibet inclinatur ad diligendum se diligentes. Hinc Christus vt maximè nos incitaret ad charitatem, in hoc sacramento suam maximam dilectionem in nobis voluit ostendere; in quo non sua, sed seipsum nobis dedit. Vnde hoc sacramentum est, quod maximè ecclesiam tenet in sanctitate & puritate, sicut dicit Dionysius de Ecclesiastica Hierarchia. Ex his patet solutio primæ dubitationis, quæ fuit: cur Christus instituens hoc

sacra-

sacramentum voluerit nos esse participes ipsius per sacramentalem perceptionem, quæ est manducatio. Quoniam vt audistis, hoc exigebat quadruplex memoriale magni beneficij humano generi impensi, scilicet passionis, propitiationis, dilectionis, & vnionis. Insuper requirebat hoc ipsum perfectio triplicis virtutis principalis, sc. fidei, spei, & charitatis, quæ per hoc sacramentum perficiuntur.

II.

Meam carnem & meum sanguinem. Cum Christus istud sacramentum instituerit sub duplici specie, cur Ecclesia Romana non tradit illud laicis nisi sub specie vnica? circa huius dubitationis solutionem etiam illud est considerandum, quod cum Christus hic asserat esse carnem suam & sanguinem suum, quare sub proprijs speciebus carnis & sanguis nõ potius sumatur, quam sub alienis, scilicet panis & vini. Hoc igitur primò soluendum. Assignatur autẽ huius triplex efficax ratio. Prima est, vt fides habeat meritum, dum aliud credit interius, aliud cernit exterius. Vnde dictum est Thomæ; *Beati qui non viderunt & crediderunt.* Nam secundum Greg. ibidem. *Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.* Secundò, ne horreret animus, quod cerneret oculus, de consecratione dist. 2. quid sit. Horret namque animus carnem crudam comedere, quod bestiarũ propriũ esse videtur. Tertiò ad ludibriũ risumq; paganorũ euitandũ, de cons. dist. 2. vtrum. Nam meritò nobis insultare possent, quod Deum carnalem habentes toties ipsum voraremus. His præmissis veniamus ad propositam dubitationem soluendam: pro cuius solutione ista sit catholica conclusio. Communio Eucharistiæ sub vtraque specie, panis scilicet & vini, nõ est necessaria toti populo credentium simpliciter, & absolutè ad salutem licet Christus de vtraque specie in verbis Euangelicis faciat mentionem. Probatur primò per legem diuinam, Secundò per consuetudinẽ & praxim Ecclesiæ primitiuæ. Tertiò per sacra concilia. Quartò per dicta sanctorũ doctorum in lege Dei veracitẽr se fundantium. Primò probatur per legem diuinã tã noui quam veteris testamemti; nam in lege noua Christus loquens de hoc sacramento quindecim vicibus, vel forte pluribus fecit mentionem de hoc sacramento; de pane quidem, & de manducatione tantum, vndecim vicibus: de manducatione verò carnis, & bibitione sanguinis quater: de vino verò in toto processu non fecit mentionem, vt patet Iohannis sexto per totum; ad ostendendum vtique manifestè, quod sumere sub altera specie tantum, scilicet sub specie panis, sufficiat ad salutem; quodque sub specie panis contineatur vera caro Christi, & verus sanguis ipsius. Vnde inquit; *Operamini cibum, qui non perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem filius hominis dabit vobis: hunc enim pater signauit Deus.* Ecce primum testimonium, in quo nullam facit mentionem de potu; & dicit cibum permanere & sufficere in vitam æternam. Item ibidem; *Non Moyses dedit vobis panem de cœlo verum?* Non dicit, & sanguinem. Ecce secundum testimonium. Item ibidem. *Panis enim Dei est qui de cœlo descendit, & dat vitam mundo.* Ecce tertium testimonium. Item: *Ego sum panis vitæ, qui venit ad me, non esuriet, & qui credit in me, non sitiet vnquam.* Item hic in Euangelio. *Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi.* Item ibidem; *Hic est panis de cœlo descendens, vt si quis de ipso manducauerit, non moriatur.* Item septimo. *Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi. Si quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternum.* Item octauo. *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* Item nono. *Amen amen dico vobis; Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis.* Vbi primo incipit facere mentionem de bibitione sanguinis, nullam tamen de specie vini mentionem facit. Item decimo. *Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam.* Item vndecimo. *Caro mea vere est cibus & sanguis meus verè est potus.* Item duodecimo in verbis nostri thematis. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet.* In quibus solũ quatuor locis fit mentio de po-

Probatur ex lege noua.

de potatione sanguinis, & nullo modo de potatione vini. Cum igitur sub specie panis contineatur totus Christus & integer, patet, quod qui sumit sub vna specie, sumit vtrumque, scilicet carnem & sanguinem, & implet domini mandatũ illud. *Nisi mãducaueritis*. Vnde Christus concludendo post omnia sua dicta de hoc sacramento finaliter dicit. *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* Cum ergò sub specie panis istud sacramentum conferat vitam æternam; igitur sufficit fidelibus laicis sub vna specie ad salutem; & per consequens taliter suscipiens implet præceptum Christi, quod dicitur de carne & sanguine.

Et potest ex his sic concludi hæretico. Aut totus Christus est & integer sub specie panis, aut non; si non, tunc falsum dicit. *Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi.* ex quo enim non est totus, quomodo est viuus; si autem est totus & viuus; igitur est cum sanguine, cum sanguis sit sedes animę, quæ est vita corporis; Si igitur totus cum sanguine, igitur qui sumit corpus sub specie panis, simul sumit & sanguinem. Secundò idem probatur per illud, quod cum Christus docuit discipulos orare pro necessarijs ad salutem, inquit. Sic orabitis. Pater noster &c. Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodiè. Quod vtique de hoc sacramento exponitur secundum Hieronymum, Cyprianum, & Nicolaum Lyran. Vnde petendo hoc sacramentum petimus omnia alia, quia omnia alia ordinãtur ad ipsum. qui ideò dicitur quotidianus, quia quotidiè sumitur per ministros Ecclesiæ pro se & pro tota communitate: hæc Lyra. Nulla autem alia mentio fit ibidem de specie vini. Idem probatur per illud, quod in veteri testamento figuratum est de hoc sacramento. Et primo de Melchisedech, qui in figura Christi panem & vinum obtulit. Illud autem fuit in figura sicut & cætera. *Omnia in figura contingebãt illis.* Nõ legitur autem Melchisedech sic dedisse populo, sed per semet tantũ sic obtulisse more sacerdotis. Idem probatur de agno paschali. Vbi solum præcipitur esus agni non cum aliqua bibitione vini. Agnus autem est figura hũius sacramenti, cum de Christo dictum sit. *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Idem probatur de manna, quod datur de populo Israel, sine aliqua bibitione vini vel aquæ. Et tamen habuit per se omne delectamentum suauitatis. Idem probatur per illud Leuitici, vbi dicitur, ꝙ sacerdos sumens sanguinem offerat pro peccato sacerdotis, vel etiam totius multitudinis, & aspergat quasi velum sanctuarij & eodem modo ponat super cornu altaris residuum fundendo super basim altaris holocausti. Et rursus ibidem. *Sanguinem dedi vobis vt super altare in eo expietis pro animabus vestris.* Ecce quidquid de sacrificio sanguinis fuit in veteri testamento, totum refertur ad sacerdotem, & non ad populum. In cuius signum soli sacerdotes vtebantur libaminibus, id est, his sacrificijs, quæ fiebant ex fluida materia, scilicet oleo & vino. Idem patet de Abraham, qui venientibus ad se angelis fecit commisceri tria sata farinæ, & panem fieri, nulla mentione facta de vino. Idem patet de comestione Heliæ, qui comedit panem subcinericium, & sciphum àquæ bibit, non autem vini, in quo sacramentum sanguinis Christi conficitur. Hoc idem patet ex praxi Christi & Apostolorum. Nam non legitur Christus aliquem laicum sub vtraque specie præter solos Apostolos duodecim communicasse, quos tunc & sacerdotes ordinauit. Et tamen si ista communio fuisset de necessitate salutis, vtique non prætermisisset matrem suam charissimam & alios minores discipulos, de quibus nulla fit mentio tanquam laicis. Hoc etiam patet ex pluribus conuiuijs per Christum factis, in quibus nunquam legitur aliquem potasse, vt dicitur apud Matth. & Ioan. de quinque panibus. Et apud Marcum de septem panibus. Vnde & post resurrectionem cum duobus discipulis in Emaus solum panem legitur fregisse. Et tamen ille panis non solum figurabat, sed etiam secundum Augustinum, Bedam, Theoph. & omnes alios erat corpus Christi. Itẽ Christus post resurrectionem apparens discipulis comedit cum illis tantũ piscem assum & fauum mellis. De quo dicit Innocentius, Gregorius & Augustinus, quod piscis assus Christus est passus. Ho[c] expressè quoque patet ex praxi Apostolo[rum] in primitiua Ecclesia; dicitur enim [in] actibus Apostolorum;

Matth. 6. Luc. 11.

Probatur ex lege veteri.

Genes. 14. Hebr. 7.

1. Cor. 10.

Ioan. 1.

Sap. 16. Leuit. 4.

Ibid. 17.

Gen. 18.

Probatur ex praxi Christi. Ioan. 13. Mat. 26. Luc. 22.

Matt. 14. Ioan. 6. Mar. 8.

Luc. 24.

August. l. 3. de consensu Euangel. c. 25.

Probatur ex praxi Apostol.

lorum, *quod omnes fideles erant perseuerantes in doctrina Apostolorum, & fractione panis.* Magister in scholastica historia exponit, id est, Eucharistiæ, vbi nulla mentio fit de vino. Nec Apostolus ita præcepit faciendum, sed narrat per Christum ita factum. Item nullus Apostolus legitur hoc dogmatizasse vniuersaliter, preterquã Paul⁹ solis Corinthijs, apud quos erat talis cõsuetudo. Quos quia abutebantur isto sacramento in sumendo sanguinem in multa materia reprehendit dicens, alius autem ebrius est: tamen si fuisset hoc necessitatis, quilibet Apostolus hoc in verbis docuisset, & scriptis reliquisset. Idem patet ex praxi multorum sanctorum, qui in infirmitate positi solum sub vna specie communicabant per modum laicorum : licet etiam fuissent sacerdotes ; sicut patet de beato Hieronymo ; de quo scripsit Eusebius in epistola ad Augustinum. Simili modo beatus Ambrosius legitur communicasse de manibus beati Honorati Vercellensis Episcopi. Idem legitur fecisse beatus Benedictus. Idem legitur fecisse beatus Agapitus papa, qui quendam claudum sub vna specie communicans, fertur perfectè curasse. Idem narrat VVilhelmus in suo sacramentali, Hugonem de sancto Victore doctorem maximum in extremis fecisse. Idem probatur per canonem Isidori ex libro conciliorum, qui in sexta synodo Constantinopolitana dicit ; Citra sanguinem, id est, excepto sanguine ceremonias in Ecclesiis celebramus, quasi dicat laicalem communionem, quæ est ex statuto & præcepto Ecclesiæ introducta quasi quædam cæremonia, sine sanguine damus. Et sequitur de communione sacerdotali. Ita quippe accedimus ad benedictiones arcanas, & sanctificamur participes effecti tàm sanctæ carnis, quàm pretiosi sanguinis Christi : hæc ille. Hoc idem ostendit concilium duodecimum Toletanum, quod narrat multos infirmos reiecisse Eucharistiam, quæ datur sine haustu dominici calicis, cum alias multi infirmi non possent quicquam deglutire propter siccitatem oris. Idemque patet ex concilio Remen[si]. de consecratione distin 2. peruenit. Vbi declaratur quod sufficit,

...ti SS. infir-...ate ...vna ...ie com...nica-...t.

...batur ...conci-...

dare Eucharistiam infirmis sine vino. Idem dicit concilium Vormaciense, quod præcipit habere paratam hostiam ad communicandum infirmum, nulla mentione facta de vino, vt de consecratione distin. 2. Presbyter. Et hæc vocatur sæpius laica cõmunicatio, vt l. dist. si episcopus. & 55. di. si Euangelista. vbi dicitur quod episcopus vel presbyter propter crimen capitale per ipsum commissum depositus laicalem cõmunionem tantum accipiat, quamdiu vixerit. Idem habetur ex concilio Sardinensi per duo decreta. Vbi similiter laicalem cõmunionem vocat sub vna specie, scilicet, corpus Christi, secundum Abbatem. Secũdum Innocentium, id est, viaticum. Secũdum Hostien. id est, panis benedictus, vel corpus Christi. Idem Iohan. Andreæ in nouella de electione. Osius. idem patet de cõsecratione di. 2. in tribus. Vbi præcepit Clemens papa presbyteris reliquias fragmentorum corporis dominici custodire, nulla mentione facta de vino. De cuius tamen custodia si fuisset in vsu; maior cautela fieri debuisset. Vnde dicit Archid. de consecra. dist. 2. Presbyter. quod non precipit seruari sanguinem, quia opus esset nimia cautela in eo seruando; & sequitur. Nec est opus, quia vbi est corpus, ibi est sanguis. Item sancta synodus Romana cui præsedit Leo papa de consecratione dist. 2. in quibus dicit. idem est corpus, de quo dictum est. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. sequitur ibidem. Corpus Christi edimus, vt vitæ æternæ possimus esse participes. Ecce quomodo illa copulata corpori soli attribuit conciliũ, vt innuat quod sufficit sumere sub altera specie. Quis autem nisi fatuus audeat contradicere tantis concilijs, quorum est saluberrima auctoritas, & quibus Ecclesiæ negotia terminantur vt dicit Augustinus ad ianuarium, & Gregorium 15. di. Canones, dicit, quod sicut quatuor libros Euangelij, sic quatuor concilia suscipere & venerari debemus. Idẽ probatur ex antiquissima consuetudine Ecclesiæ. Sunt enim ferè ducenti & plures anni, ex quo doctores catholici scribentes de hoc sacramento, nihil faciunt de perceptione vini in calice, immò à tanto tem-

Probatur ex antiquissima Ecclesiæ consuetudine.

 per

pore ſemper aſtruunt ſcriptis & exemplis non eſſe neceſſariam ſumptionem ſanguinis Chriſti in calice ipſis laicis perſonis. Vnde indubitanter tenendum eſt, quod nunquam fuerit in Ecccleſia de vniuerſali conſuetudine Eccleſiæ. Sed ſecundum varium exemplum Chriſti in cœna, varia fuit conſuetudo in diuerſis Eccleſijs. Cum ergò generalis conſuetudo iam à tot annis ſic obtinuerit, non licet eam immutare, eò quod maximam vim habeat legis, vt dicit Thomas. ſecunda ſecundæ. quæſtione 4. articulo duodecimo. Et ideò dicit Auguſtinus ad Caſſulanum, quod contempto res conſuetudinis Eccleſiæ vniuerſalis, ſicut contemptores legis puniendi ſunt duodecima diſtinctione. De his. Turpis enim pars eſt, quæ toti non congruit vniuerſo. octaua diſtinctione. Quo iure. Ex his infero, quod ſentiens contra conſuetudinem Eccleſiæ vniuerſalis in ſacramentis, hæreticus eſt cenſendus. Patet per beatum Thomam ſecunda ſecundæ. quæſtione nonageſimatertia. vbi dicit. Sicut falſarius eſſet, qui aliqua proponeret ex parte alicuius, quæ non eſſent ſibi commiſſa; ita vitium falſitatis incurrit, qui ex parte Eccleſiæ cultum exhibet diuinum contra diuinam auctoritatem ab Eccleſia conſuetam. Idem hoc patet per ſanctos doctores antiquiſſimos. Nam Ambroſius in libro de ſacramentis, & in libro de paradiſo dicit; Iſta eſca quam accepiſtis, iſte panis viuus qui de cœlo deſcendit, vitæ æternæ ſubſtātiam adminiſtrat; & quicunque hunc panem manducauerit, viuet in æternum; quia corpus Chriſti eſt, de conſecratione diſtinctione ſecunda. Reuera. & can. Omnia. & can. In illo. & can. Non iſte. & ca. Ante benedictionem. In quibus omnibus habetur, quod ſumptio Euchariſtiæ ſine ſanguine ſufficiat per ſe ad ſalutem ſub ſpecie panis. Item Auguſtinus in epiſtola ad Hircauum, Chriſtus panis eſt, de quo, qui manducat, viuet in æternum. de conſecratione diſtinctione ſecunda. Chriſtus. Idem in ſermone de verbis domini habetur, & habetur in gloſſa primo, Corinth. vndecimo. & ſuper pſal. trigeſimum tertium. Vbi ſemper ſolum facit mentionem de pane, & nihil

D.Thom. 2.2, q 4. a.12.

Auguſt. ad Caſſulanum.

D.Thom. 2.2. q. 95.

Probatur ex Patribus.

de potu. Idem Hilarius in multis locis de Trinitate. de cōſecratione diſtinctione ſecunda. Si non ſunt. Et ca. in Chriſto pater. Item Hieronymus exponens illa verba. Niſi manducaueris carnem filij hominis & biberitis eius ſanguinem, dicit, intelligendum eſt de manducatione ſpirituali, quæ eſt incorporatio fidelis animę per gratiam, per quam incorporatur tanquam membrorum corpori Chriſti myſtico. Item Magnus Innocentius de officio miſſæ dicit, quod vbi non poſſet inueniri vinum, poteſt licitè alterum ſine altero conſecrari, ergò non eſt neceſſitatis abſolutę. Item doctor Alexander Halen. in quarta parte ſummæ ſuæ dicit, quod Chriſtus ſumatur integrè ſub vtraque ſpecie, ergò licet ſumere ſub altera ſpecie tantum, ſicut fit à laicis vbique. Omnes autem canones in contrarium allegari per hæreticos, intelliguntur de conficiente presbytero, qui ſub vtraq; ſpecie debere ſumere.

Si quis autem quærat, quare ita Eccleſia conſueuit diſpenſare laicis ſub vna ſpecie. Reſpondeo, quod hoc fit propter plura. Primò propter periculū infidelitatis, quod ſe poſſet mentibus fidelium ingerere, ſi ſemper in ſpeciebus panis & vini daretur. Poſſent enim ſimplices credere & intelligere, quod ſub altera ſpecie non eſſet totus Chriſtus, ſed tantum ſub vtraque. Item propter periculum effuſionis, quod de facili committi poſſet in multitudine populi. Item propter periculum corruptionis, quod facile in æſtate contingeret in regionibus calidis. Item propter periculū, quod poſſet contingere in portando ad infirmū. Idem tenet Albertus magnus in tractatu de officio miſſæ, qui etiam ponit quod in regionibus carentibus vino poſſet diſpenſari etiam cum ſacerdotibus, vt ſine vino conficerent ſolum in pane hoc ſacramentum. Idem beatus Thomas dicit, quod duo conſiderantur circa vſum huius ſacramenti; vnum ex parte ipſius ſacramenti; aliud ex parte ſumentium. Ex parte ſacramenti conuenit, quod vtrumque ſumatur, quia de vtroque conſiſtit perfectio ſacramenti. Et ideò, quia ad ſacerdotem pertinet hoc ſacramentum conſecrare & perficere, nullo mo-

Cur Eucharistia laicis sub vna specie dispensetur.

D.Thom. 3.part. q. 80. ar.

lo modo debet corpus Christi sumere sine sanguine. Ex parte autem sumentium requiritur summa reuerentia & cautela, ne aliquid accidat, quod vergat in iniuriam tanti sacramenti, quod præcipuè posset accidere in sumptione sanguinis, qui quidem si incautè sumeretur, de facili posset effundi. Et quia crescente multitudine populi Christiani, in qua sunt senes & iuuenes & paruuli, quorum quidam nõ sunt tantę discretionis, vt cautelam debitam circa huius sacramenti vsum adhiberent; ideò prouidè ordinatum est, vt populo sanguis sumendus non detur, sed solum à sacerdotibus sumatur. Hæc ille. Idem dicit super Ioannem in postilla. Et ibidem. Nicolaus Lyra similiter. Si ergò quęrat hęretic⁹ quare sacerdotibus sic liceat, & non laicis. Respondetur quod hoc est propter perfectionem sacramenti quam soli sacerdotes & nõ laici debent peragere, vt dicit Thomas super quartum sententiarum distinctione duodecima. Secundò hoc fit propter periculum effusionis: quia facilius vna gutta sanguinis laberetur, quam vna particula corporis Christi, secundum ipsum. Idem ponit Bonauentura distinctione vndecima quarti sententiarum, dicens. Quod quantum ad efficaciam huius sacramenti sufficit sub altera specie, sed quantum ad significantiam non sufficit. Et ideò solus sacerdos qui significat passionem Christi in hoc sacramento solus sub vtraque specie sumit. Populus autem qui efficaciam & vtilitatem gratiæ quærit, sub altera tantum recipit, cum sub altera tota gratia Christi contineatur. Hæc sententialiter ibidem. Idem Petrus de Tharenthasia. distinctione vndecima quarti sententiarum. Richardus de media villa. Petrus de palude patriarcha Hierosolimitanus. Similiter Scotus subtilis doctor. Thomas de Argentina, quod quãtum ad rem significatam sub altera specie datur vtrumque, licet non quoad speciem significatam. Dicit etiam ibidem, quod sacerdos conficiens sub vtraque specie, ideò faciat, vt significet quod tempore passionis Christi fuerit sanguis separat⁹ à corpore per effusionem. Et idem Hugo postillator totius bibliæ. Similiter quidam doctor Anglicus, qui dicitur siscare super quarto sententiarum distinctione vndecima dicit, addens vltra prędicta hanc rationem, quod sicut in veteri testamento de sacrificijs & oblationibus sumebant omnes offerentes, sed de libaminibus, quæ consistebant in materia liquida, soli sacerdotes. Ita circa hoc sacramentum populus debet sumere tantam speciem panis solidam, sacerdotes autem speciem vini liquidam. Ex his potest patere quod verbum nostri thematis de carne & sanguine Christi, intelligendũ est de spirituali manducatione & bibitione quæ est incorporatio corporis Christi per gratiam & charitatem. Et hoc ostendit istud verbum quod sequitur; in me manet, & ego in eo, vt dicit Augustinus super Iohannem, vbi ipse dicit, quod si hoc intelligeretur de manducatione sacramentali tũc falsum est, quia multi manducant sacramenta, & tamen non manent in Deo, nec Deus in eis; igitur secundum ipsum intelligitur de spirituali: prout etiam dicit Thomas in postilla. Christus ergò hic intelligit cibum & potum societatem sanctorum, corporis & membrorum suorum, quod est sancta Ecclesia in prædestinatis, & vocatis, & sanctis, & glorificatis, & iustificatis, & fidelibus eius. Et quia per alteram speciem sufficienter incorporatur homo corpori Christi mystico; ideò sufficit sumptio alterius speciei. Tantum de secundo.

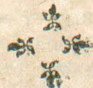
Aug. super Ioannem ho. 23.

III.

In me manet, & ego in eo. In hoc denotatur vtilitas huius sacramenti vltra alia omnia sacramenta. Pro quo sciendum, quod secundum Thomam super illud Iohannis sexto. Ego sum panis viuus. Hoc sacramentum est dominicæ passionis rememoratiuum. Et continet in se Christum passum. Vnde quicquid est effectus dominicæ passionis ad nos, totum etiam est affectus huius sacramenti. Nihil enim aliud est hoc sacramentum, quam applicatio passionis ad nos. Non enim decebat Christum secundum suam præsentiam semper nobiscum esse, & ideò hanc voluit supplere per hoc sacramentum. Vnde manifestum est,

quod destructio mortis, quam Christus morte sua destruxit, & reparatio vitę quam Christus reparauit resurgendo, est effectus huius sacramenti. Et quia vita, quam confert, non est solum vita vnius hominis, sed quantum in se est vita totius mundi, ad quam sufficiens est mors Christi. *Ipse enim est propitiatio pro peccatis nostris, & non solum nostris, sed etiam totius mundi.* & sequitur. Alia sacramenta habent singulares effectus sicut in baptismo solus baptizatus suscipit gratiam; sed in immolatione huius sacramenti est vniuersalis effectus, quia non solum sacerdos consequitur effectum, sed etiam illi, pro quibus orat, & Ecclesia tota tàm viuorum, quàm mortuorum. Cuius ratio est, quia in ipso continetur caussa omnium sacramentorum, scilicet Christus. Hæc Thomas. Ille autem est principalis effectus huius sacramenti, quia incorporat hominem Christo. Vnde dicitur in verbis nostri thematis, *In me manet & ego in eo.* Et per consequens qui coniungitur mihi, habet vitam æternam. Manet aũt in nobis Christus dupliciter, scilicet in intellectu per fidem, in affectu per charitatem, quæ informat fidem. *Qui manet in me, in Deo manet, & Deus in eo.* Qui ergò sic credit Christum, vt in eum tendat, habet Christum in affectu & intellectu, ergò qui sic credit per fidem informatam charitate in Christum, vt tendat in ipsum per charitatem, spiritualiter manducat Christum, & talis habet Christum in se manentem. Et quia Christus diligentes se transformat in se, eò quod secundum Dionysium; Amor est vis vnitiua transformans amantem in amatum; ideò quicunque sic diligit Christum manducando eum spiritualiter manet in Christo. Vnde Augustinus exponens illud Ioannis. *Qui manet in me, hic fert fructum multum,* dicit; manemus in Christo credendo, obediendo, perseuerando. Manet in nobis Christus illuminando, subueniendo, perseuerantiam dando; Maximè autem hæc mansio fit per perceptionem sacramentorum, & præcipuè huius sacramenti Eucharistiæ, vt hic dicitur. Vtilitas autem ex hac mansione reciproca Christi in nobis, & nostra in Christo, est multiplex. Prima purgatio omnium peccatorum. Vnde Iohannis decimoquinto. *Omnem palmitem ferentem fructum purgabit, vt fructũ plus afferat.* Secunda diuina associatio *Qui manet in me & ego in illo.* Magna vtilitas ex sociatione diuina. Quid enim deesse poterit illi qui secum habet Deum? *Venerunt enim omnia bona cum illo.* Sapient. septimo. Vnde Ecclesiastes quarto. *Væ soli,* scilicet sine Deo. Hinc Seneca. Nullus vir sine Deo bonus potest esse. Tertia est fructificatio bonorum operum. Vnde Iohannis decimo quinto. *Qui manet in me, hic fert fructum multum,* scilicet cordis per sanctas cogitationes & meditationes; oris per confessionem & gratiarum actiones; operis per pœnitentiæ satisfactionem. Quarta impetratio petitorum. Vnde Iohannis decimoquinto. *Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcunque volueritis petetis & fiet vobis.* Maneamus ergò in Christo per huius sacramenti gratiam, vt cum ipso tandem manere possimus in cœlo per gloriam. Ad quam nos perducat Pater. & Filius, & S. sanctus. Amen.

Ioan. 21. Christus dupliciter in nobis manet. 1. Ioan. 4. Ioan. 15.

DE

DE SANCTO IOANNE BAPTISTA.

SERMO.

Quis putas puer iste erit? Luc. 1.

QVAMVIS secundum Gregorium in quarto dialogorum in regno cœlorum vna sit beatitudo electorum quā illic percipiunt, dispar tamen est retributionis qualitas, quoniam præmia diuersa consequuntur: nec immeritò: dicit enim Origenes in libro Moralium, quod sicut in hac vita est discretio operum, in alia quoque vita erit procul dubio discretio dignitatum, vt quo hic alius alium superat in labore, illic alius alium trāscendat in retributione. Hæc ille. Cum itaq; beatus Ioannes Baptista omnes mortales natos ex muliere merito transcenderit, iuxta illud, *Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista*, meritò & in præmio omnes præire & excedere debuit, ipse enim fuit famosissimus præco Christi missus ad nunciandum eius aduentum. *Fuit homo missus à Deo, cui nomen &c.* Ipse fuit Christi præcursor ad iter præparandum. *Ecce ego mitto Angelum meū ante faciem tuā.* Quod ad litteram intelligitur de Ioanne, vt patet apud Lucam. *Ipse prædicator ad conuertendum*. Ipse nuncius ad hospitium præparandum. *Ipse præibit ante illum*. Ipse vox veritatis. *Ego vox clamantis in deserto.* Ipse propheta futura & secreta reuelando. *Etiam dico vobis plusquam propheta.* Ipse lucerna ardens in diuina dilectione. Ipse lucens in conuersatione. Ipse erat lucerna lucens & ardens. Si igitur talis & tanta gratia Ioannis, qualis erit gloria? si tale est meritum, quale præmium? Si vera est Pauli scientia, qui in cælo vidit vnicuiq; merito coronam congruam esse dandam, prout ipse ait, *vnusquisque propriam mercedem recipiet secundum suum laborem*, & si vera, sicut est immobilis Christi remuneratoris omnium veritas, qua dicit, in domo patris sui mansiones multas esse, non vtique propter aliud, quam propter diuersitatem meritorum, certè Ioannis corona cęterorū coronis electorū maior erit, *quo maior inter natos mulierum non surrexit*, & cui veritas, quę coronas distribuit, tantum testimonium perhibuit. Meritò ergò admirantes nationes de eo dixerunt. Quis putas puer iste erit? Ad quæ verba triplex Ioannis excellentia subiungi potest, quod scilicet fuerit magnus in ingressu vitæ naturæ, maior in processu vitæ gratiæ, maximus in vita gloriæ, secundum ꝙ triplex est testimonium trium testium ad hanc interrogationem respondentium, scilicet humanum, Angelicum & diuinum, quorum testimonium est verum, quia quod viderunt, testantur. *Proposit.*

I.

Magna fuit beati Ioannis excellentia in ingressu vitæ naturæ. Nam primò in vtero sanctificatus, post ipsius conceptio fuit sancta, natiuitas lęta fuit, & impositio nominis miraculosa. Si ergò quæris, quis fuerit vir iste Ioannes in vtero respondet tibi Angelus quod ab omni labe purgatus. Quia ex vtero matris suę Spiritu sancto repletus. Ecce sanctitas adhuc in vtero existentis. Cuius sanctitas apparuit; Primò ex gaudio in vtero matris, quæ cæpit gaudere ad pręsentiam Saluatoris. Nam secundum Augustinum fuit in eo acceleratus vsus rationis. Vnde secundum Lyranum Lucæ. 1. quidā doctor Græcus dicit, reclusus ventre miles agnouit Dominum ac regem oriturum, ventris tegmine non abstāte mystica visione inspexit, non palpebris, sed spiritu. Secundò testimonium eius sanctitatis apparuit, quia in eodem vtero cępit prophetare. Prophetauit enim per os matris. Vnde dicit Chrys. In eo quod Elizabeth cognouit Christum conceptum in vtero virginis, eodem etiam Spiritu san-

Testimonia sanctitatis Ioannis.

Luc. 1.

tu sancto Elizabeth nomen eius sciuit, quod à marito muto scire nō potuit, vt dicitur apud S. Lucā. Tertiū testimoniū sāctitatis ei9 apparuit in hoc, ꝙ contra naturā ex senibus parētibus & sterili matre sit conceptus. Vnde quod natura non potuit, gratia sanctitatis effecit. Secundò eius natiuitas fuit læta. Lætitiam autē eius prædixit Angelus dicēs, *Erit tibi gaudium*, scilicet, in mente interius, & exterius *exultatio*. Dicitur enim exultatio quasi extra saltatio. Et hoc est propriè tunc, quando gaudium est tantum interius, vt non possit benè contineri, quin appareat exterius. Erat autem gaudium triplici personæ Primo patri, quia ipso nato apertum est os Zachariæ & prophetauit dicens. *Benedictus Dominus Deus Israel.* Vnde sicut in ventro existens matrē fecit prophetare, sic in natiuitate fecit patrē prophetare. Secūdò gaudiū erat matri Elizabeth, quia per hanc natiuitatem liberata fuit ab opprobrio & maledictione sterilitatis sicut ipsa de se ait, quia sic fecit mihi Dominus in diebus, quibus respexit auferre opprobrium meum inter homines. Tertio gaudium erat omnibus cognatis eius, qui audientes quoniam magnificauit Dominus misericordiam suam in Elizabeth; magnam enim misericordiam ei fecit auferendo sterilitatis opprobrium, & dando ei tantum ac talem filium, sic nunciatum mirabiliter, & purgatum supernaturaliter; congratulabantur ei. Nec solum cognati sed etiam multi extranei gaudebant de natiuitate eius. Multi in natiuitate eius gaudebunt. Quod ad litteram etiam hodie videmus completum. Quia dies suæ festiuitatis non solum festiuatur à Christianis, sed etiam à Sarracenis, vt dicit Lyran. Vnde in honorem eius semper tenent lampadem vt dicit quidam doctor. Tertio impositio nominis eius fuit miraculosa, quia cum cognati circumcidentes puerum, vellent ei imponere nomen patris, scilicet Zacharias, mater Spiritu sancto docta, à nullo hominum informata contradixit, dicens, nequaquam, sed vocabitur Ioannes, quod tādem pater scriptura approbauit. Et sic pater & mater concordauerunt in impositione nominis, contra cōsuetudinem solitam, qua solebant parentes imponere nomen patris in circumcisione. Ioannes interpretatur gratia. Et merito tale nomē imponitur, quia ipse Christū manifestauit, per quē veritas & gratia facta est, vt dicitur Ioan. 1. Magna ergo toti mundo ex Ioanne profluxit gratia, quoniam primus viam gratiæ prædicauit, & tandem auctorem gratię demonstrauit. Et si quæris, quam gratiam prædicauit? audi illud eius præconium gratiæ, quod habetur apud Matt. *Pænitentiam agite, appropinquabit vobis regnum cælorum*, id est, gratia, qua itur ad regnum cælorum.

Natiuitas Ioanni læta.

Nominis impositio miraculosa.

Matth.

II.

Ioannes fuit maior in processu, scilicet & in vita gratiæ. Nam vita eius ab infantia vsque ad mortem multum erat dura & excellens quodammodo supra humanam facultatem. Statum autem suæ sanctitatis in progressu vitæ gratiæ triplex fidele approbat testimonium. Vnde ad quæstionem, qua quæritur, quis sit Ioannes in vita gratiæ, Primo respondet pater Zacharias spiritu prophetico. *Et tu puer propheta altissimi vocaberis.* Propheta autem non quilibet sed prophetarum vltimus. Et sic prophetis dignior & nobilior est, quia finis dignior & nobilior est ordinatis in finem. Vnde dicitur de eo. *Lex & prophetæ vsque ad Ioannem.* Non, quia lex & prophetię tunc cessauerint, sed quia tunc perfectio euangelica prædicari incepit, quæ inducit ad contemptum temporalium propter amorem spiritualium & cælestium, tanquam propter manifestum bonum expedientius consequendum. Et quia hoc est difficile & quasi contra naturam vt quis contemnat temporalia, ideò Christus dicit, quod tales bonorum temporalium propter bona æterna contemptores sint violenter rapientes cælum. Quia quasi quādam violentiam sibi contra raturam inferunt, vt dicit Lyran. Fuit autem beatus Ioannes eximius prophetarum, quia quæ prædixit verbo, monstrauit digito. Secundo pater eius dicit eum præcursorem, cum addit. *Præibis enim ante faciem Domini parare vias eius.* Quod etiam Angelus nunciauit dicens; Ipse præibit ante illum in virtute & spiritu Helię parare Domino plebem perfectam, vbi describit eum similem Heliæ. Primò propter similitudinem vitæ, quia vterque vixit in austeritate victus & vestitus. Austeritas .n. victus fuit maximæ, eo ꝙ

Testi[...] nium [...] plex [...] sancti[...] Ioann[...] in pro[...] rita. Ioan[...] proph[...]

Præcur[...] sor.

Simili[...] do vit[...] Ioann[...] & He[...]

Esca eius erat locusta. Quæ secundum Lyran. & Gorra sunt animalia parua volantia per modum saltus & reperiuntur in deserto Iudeæ, & frixa cum oleo sunt cibi pauperum, & mel syluestre. Hoc mel reperiebatur in truncis arborum ibidem dicit tamen & Gorra & Lyra, quod ibi fuerunt arbores habentes lata folia & rotunda lactei coloris, & mellei saporis quæ natura fragilia manibus conteruntur & eduntur, & habent saporē quasi mellis, talibus vescebatur sanctus Ioannes & ista fuit eius austeritas quãtum ad cibum. Austeritas potus patet Lucæ.1. vbi dicitur. *Vinum & siceram non bibet,* id est, quemuis potum inebriatiuum secundum Lyran.. Erat autem Nazareus, id est, consecratus Domino per totam vitam suam, ideo ab omni inebriatione abstinuit. Sicut Nazarei in veteri lege tempore separationis, vt habetur num.6. capitulo. Dicit enim Huguitio, quod Nazareus idē est quod sanctus vel mundus. Nazareus enim dicebatur qui sanctam comam nutriebat, & nihil contaminatum recipiebat, abstinens se à vino & sicera, quæ mentem ab integra sanitate peruertit. Vnde sicera est omnis potatio quæ extra vinum inebriat, cuius nomen licet hebræum sit, tamen latinum sonat, pro eo quod succo frumenti vel pomorum conficitur, aut palmarum succus in liquorem extorquetur. Hæc ille. Et sic ceruisia nostra media potest dici sicera. Austeritas vestitus eius patet, quia habuit vestem de pilis camelorum factam, & zonam pelliceam circa lumbos de pelle cruda & pilosa. Vnde rectè comparabatur Heliæ qui dicitur vir pilosus & zona pellicea accinctus renibus, & per talem austeritatem vitæ parabat Ioannes viam Domino in cordibus fidelium. Nam visa tali vita in sanctitate exibat tot Ierosolyma, id est, populus de Ierusalem, & omnis Iudæa, id est, multi, & baptizabantur in Iordane, confitentes peccata sua. Vbi dicit Lyra, quod iste baptismus Ioannis ad hoc erat ordinatus quasi quædam præparatio & præfiguratio baptismi ipsius Christi de proximo venturi. *Tertio pater eius* dicit eum doctorem salutis vnde addit. Ad eandem scientiam salutis plebi eius, id est, missus es ad prædicandum salutem fiendam per Christum, per quam scientiam parabat etiam Domino plebem perfectam, scilicet per euangelij susceptionem. Vnde de eo potest dici illud quod dixit Dominus per prophetam, filiæ Syon exultate & lætamini in *Ioel. 2.* Domino Deo vestro, quia dedit vobis doctorem iustitiæ. Secundum testimonium de sanctitate vitæ gratiæ ipsius est iudaici populi. Et hoc tripliciter, Primò per hoc quod propter eius sanctitatem vitæ & famæ celebritatem iudæi ipsum Christum credebant. Vnde miserunt ad eum ab Hierosolymis vt interrogarent eum, *Tu quis es?* Ioan.1. vt habetur. Quam credulitatem verus amator veritatis humiliter refellit. Non sum inquit ego Christus. Non sum propheta, scilicet ille quem putatis. Secundo hoc idē patet per hoc, quia sine miraculis est acceptus. Cum enim videretur quasi nouum cultum & statum prædicare & inducere, & nullum miraculum ad hoc probandum induceret, necesse fuit vt eius vita tantæ sanctitatis esset & insuspicabilis, vt nullus inde dubitare posset. Tertiò quia licet Christus fuerit maxime sanctitatis & vitæ tēperatissimę & austerissimæ, Iudæi tamen comparata vitæ austeritate vtriusque, præferebant Ioannem Christo. Vnde & dixerunt. Quare nos & discipuli Ioannis ieiunamus, tui autem discipuli non? Nec solum in vita sed etiam post mortē ipsius propter cōparationē sanctitatis vitæ Christū assimilabant Ioanni. Vnde & Herodes dicebat. Quem ego decollaui Ioannem ipse surrexit à mortuis, & virtutes operantur in eo. Per hoc Christus credebatur Ioannes eo quod sanctus Ioannes fuerit miræ sanctitatis. Tertiū testimonium de sanctitate vitæ suæ gratiæ est euangelistarum Prophetarum & saluatoris. Testimonium Euangelistarum est fidelissimum. Testimonium prophetarum est firmissimum. Testimonium saluatoris est excellentissimum. De primò scilicet de testimonio Euangelistarum est sciēdum, quod omnes quatuor Euangelistæ confiteātur eius sanctitatē. Nam Matthæus *Matt.* describit eum vt hypocritarum repręhensorem vbi repræhendens pharisæos dixit; *Progenies viperarum quis demonstrabit vobis fugere à ventura ira.* Est natura viperæ secundū Chr. Cū mordet ad aquā fugit, sed si aquā nō inuenit, moritur. Et est à foris picta & intus vene-

venenosa. Sic isti ad Ioānis baptismū currebant post facta mortifera aliquando, vt commodū assequerentur, vt periculū mortis solum euaderent, tamen à foris erāt pulchri, intus autē veneno pleni. Secundo Marcus describit eum tanquam pœnitētiæ prædicatorem. *Erat Ioannes in deserto prædicans baptismum pœnitentiæ*. Hoc est, quod prædicabat baptismum dandum per Christum in proximo venturum, vt dicit Lyra. Tertio Lucas describit eum tanquam salubrē consultorem. Nam cuilibet statui consuluit salubriter, vt patet: nam turbis consuluit. Qui habet duas tunicas, det vnam non habenti. Vbi consulit omnibus quibuscunque superfluunt vestimenta, considerata conuenienti necessitate status personæ secundum Lyran. vt det talia superflua. Item publicanis & collectoribus censuum, qui solent esse proni ad plus colligendum, quam sit eis mandatum, & quod est amplius, eis remanet, consuluit, ne plus quam est eis mandatum, exigant. Item militibus, ne aliquem concutiant, scilicet opprimendo pauperes & eos despiciendo, neque calumniando, scilicet ne imponerent falsum crimen diuitibus & potentibus, vt occasionem torquendi bona eorum haberent, quia per aliam viam à talibus bona capere non possunt, sed ait, contenti estote stipendijs vestris, quæ dabantur eis ab imperatore pro labore militiæ, quem debent sustinere in defensione patriæ. Nam secundum Lyran reditus, quos habent multi milites per homines sibi subditos, habent loco stipendiorum, & ideò debent esse contenti. Quarto Ioannes describit eum tanquam supernæ lucis præcursorem. *Fuit homo missus à Deo, cui nomē erat Ioannes. Hic venit in testimonium vt testimonium perhiberet de lumine.* Fuit autem ista missio secundum Lyrā. non solum per internam missionem, sed etiam per expressam Dei missionem, & operationem exteriorē, licet modus huius operationis nō sit scriptus. Vnde idem Ioannes de se, qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit. Super quem videris Spiritum descendentem &c. Ecce nobilissimum esse testem superni luminis, id est, filij Dei. Secundo testimonium prophetarum fuit firmissimum. Nam Isaias sanctificatus in vtero dicit. *Vox clamantis in deserto.* Christus enim clamauit, quasi verbum Dei patris, per Ioannem tanquam per vocem, quia sicut vox verbum præcedit, sic Ioannes præcurrerat saluatorem. Secundo Ieremias dicit eum prophetam datum gentibus, quantum ad exemplarem conuersationem Prophetam in gentibus dedi te. Tertiò Malachias dicit eū Angelum propter puritatē & officij nobilitatem. *Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam.* Et idem Christus allegat Matth. 11. & Luc. 7. Quartò accedit testimonium Christi, qui dicit eum omnium maximum inter natos mulierum.

Marci. 3.

Luc. 3.

Ioan. 1.

Ibid.

Isa. 40.

Ieremi.

Mala. 3.

III.

Ioannes fuit maximus in vita gloriæ citra Christum & eius matrem, vt piè creditur. Est autem duplex gloria in vita æterna, vna communis, & alia singularis præmij æterni. Prima vocatur præmium substantiale, secunda præmium accidentale. Prima comparatur coronæ aureæ. Secunda aureolę. Considerando igitur in beato Ioanne præmium essentiale habet coronam sextuplicem scilicet status naturæ Angelicæ, status innocentiæ, status patriarchalis, status pontificalis, status regalis, & status prophetalis. Et isti sunt sex status, qui præcesserunt Christum. Habet etiam coronam statuum, qui sequuntur Christum, scilicet Apostolorum, martyrum, confessorū, doctorum, virginum, & religiosorum. Et sic habet coronam duodecim stellarū. Quoad primam coronam aureæ dicitur in psalm; *Corona aurea super caput eius.* Sed de secunda, scilicet corona aureolæ dicitur, *Posuisti Domine super caput eius coronam de lapide pretioso.* Vnde non solum posita est corona, sed etiam verè magna corona, quia magna est gloria eius in salutari tuo, gloriam & magnum decorem impones super eum. Vnde de ipso potest dici illud; quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis, posuisti in capite eius &c.] Non enim vna benedictione benedictus est aut præuentus, sed pluribus. Nam magna fuit præuentio in amotione culpæ. *Benedictio illius quasi fluuius inundabit, qui scilicet lauet sordes.* Vnde bene dicit, præuenisti, scilicet ab immunitate peccati ante ortum in mundum

Duplex gloria.

Psal.

Ibid.

Eccl.

dum abluisti, quo nos omnes fœdamur, & quasi maledictione præuenimur. Est tamen differentia inter ipsum & Christum. Quia Christus etiam ante conceptionem fuit præuentus ab immunitate peccati, sed Ioannes post conceptionem, tamen ante natiuitatē suam. Secundo præuentus est in collatione gratiæ. *Det tibi Deus de rore cæli & de pinguedine terræ abundantiã.* Sed quia parũ fuit dare donũ gratiæ nisi etiã daret donum, per quod conseruaret gratiã, ideò & præuenit eum in conseruatione gratiæ. *Benedictio illius, qui apparuit in rubo veniat super caput Ioseph.* Sed quia parum esset conseruare gratiam æqualiter cum cæteris, nisi etiam multiplicaretur eadem gratia, ideò præuenit eum in benedictione, multiplicando gratiam. *Terra sæpè venientem super se bibens imbrem & germinans herbam oportunam illis à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo.* Ideò Psalm. *Benedictionem dabit legislator. ibunt de virtute in virtutem.* Sed quia ista omnia pro nihilo valerent, si deesset largitas gloriæ, ideò Deus beato Ioanni maiorem contulit his omnibus benedictionibus, scilicet in gloriæ largitione. *Benedictio Dei in mercedem iusti festinat.* Hæ sunt benedictiones dextræ, quas vocat meritò benedictiones dulcedinis. Sinistræ amaritudinis sunt, quæ consistunt in collatione dignitatum & diuitiarum. Habet autem sanctus Ioannes excellentissimam coronam aureolæ inter cæteros sanctos, eo quod simul collectas habeat tres aureolas, scilcet virginum, martyrum, & doctorum. Virginum quia fuit carnis suæ exterius mortificator, vt patet ex vitę austeritate superius deducta. Secundò doctorum, quia fuit prædicator tam Iudæorum, quam gentilium; quia Romanis militibus qui tunc erant gentiles apud Herodem & Pilatum, formam viuendi prædicauit, & diuersos status informauit, vti superius dictum est. Tertiò martyrum, quia intrepidè caput gladio submisit. Ideoque magna est gloria eius in salutari tuo Deus &c.

Eccl. 11.

DE SANCTIS PETRO ET PAVLO.

SERMO.

Beatus es Simon Petre. Matth. 16.

I iuxta Apostolum laus & honor debetur omni credenti in Christũ, vt dicitur Romanorum. 2. Quantò magis laus & honor debetur illis, qui non solum ipsi crediderunt in Christum veraciter, sed etiam plurimos ad credendum in Christum induxerunt. Cuiusmodi fuerunt hi duo sancti Apostoli Petrus & Paulus, quorum hodie solennia celebramus, qui inter Apostolos primatum obtinent, ideò quia maiora pro fide Christi pertulerunt certamina. Meritò igitur beatus Petrus meruit à Christo audire inter cæteros: *Beatus es Simon Petre.* In quibus verbis beatus Petrus excellentissimè redditur commendabilis ex eius singulari dignitate, propter tres causas, ex quibus meritò dici potest beatus. Primò namque redditur commendabilis & venerabilis tanquam omnia pro Christo relinquens, cum dicitur. *Beatus es.* Secundò tanquam Christum fideliter confitens, cum dicitur Simon? Tertiò tanquam Christũ ardenter diligens, cũ dicitur, Petre. Proposit.

I.

Beatus es. sciendum, quod licet cæteris statibus debetur beatitudo, tamen præcipuè paupertati voluntariæ. Vnde licet beati sunt misericordes, quia operibus misericordiæ insistentes multa pro Deo dimiserunt, iuxta illud; *Dispersit dedit pauperibus.* Et quod dicitur, *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem.* Multò tamen beatior est, qui omnia simul pro Christo relinquit, vt Christum

Beatitudo paupertati præcipuè debetur. *Psal. 111.* *Psal. 40.*

stum expeditius sequatur. Secundò infero quod relinquentes pro Christo propria in beatitudine gloriæ propinquiores Christo erũt,&quodãmodo cæteris digniores apparebũt. istud patet per illud. *Vos qui reliquistis omnia & secuti estis me, in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes iudicantes duodecim tribus Israel.* Ibi apparet, quod eis promittat ista duo, scilicet iuxta sessionem, cum dic. *cum sederit filius hominis, sedebitis & vos:* secundo iudiciariã potestate per approbationẽ, dic. *Iudicãtes duodecim tribus;* Vnde Iob; *Iudicium pauperibus tribuit.* Cũ ergo beatus Petrus pro Christo omnia reliquerit, nec solum reliquerit voluntariè sed etiã promptissimè & facillimè; nam mox, vt vocem Domini audiuit, relictis omnibus cum fratre Andrea secutus est Christum, propter quod appellatus est Simon id est, obediens. ô magna obedientia! nihil enim dixit, inducias nullas petijt, impossibilitatem non allegauit; meritò admiratur Gregorius dicens; *Ad vnius iussionis vocem Petrus & Andreas relictis omnibus secuti sunt Christum. Nulla eum adhuc miracula facere viderant, nihil ab eo de præmio æternæ retributionis audiuerant & tamen ad vnum Domini præceptum hoc quod possidere videbantur obliti sunt.* Ex quo ibidem Gregorius statim nostram arguit inaduertentiam & negligentiam dicens; *Quanta nos miracula eius vidimus, quod flagellis affligimur, quantis minarum asperitatibus deterremur, & tamen vocantem sequi contemnimus.* Et post pauca. *Quid igitur in eius iudicio dicturi sumus, qui ab amore mundi nec præceptis nec verberibus deterremur.* Sed quæres, quid Petrus magni pro Christo, reliquit, qui nihil præter rete & nauem habuit? Ad quod respondeo secundum Gregorium. In hac re magis consideratur affectus, quam census. Multum enim reliquit, qui totum desiderium habendi finaliter reliquit. Vnde si Petro postea fuisset imperium Romanum oblatum, si omnes diuitiæ gemmarum Indiæ, auri Arabiæ, aut Hispaniæ, delitiæ Troiæ, Alexandri honores, Salomonis gloria, aut quæcunque maiora horum excogitari possent, Petrus omnia renuisset de cætero pro Christo, vt dicit socius eius, Paulus. *Omnia arbitratus sum vt stercora, vt Christum lucrifaciam.* Nec mirum. Sciebant enim quia leuius currit ad portum nauis vacua, quam onerata. Sic leo, dum venatores sese agitantes sentit, ventrem cibis euacuat. Sic simia dum agitatur à venatoribus, licet filios multum diligat, quos secum portat, nisi eos à se reiecerit, faciliter in manus venatorum incidit. Sic ceruus, dum se grauari pinguedine sentit, latebras querit, & pastum fugit, vt macer expeditius fugiat. Sic fecerunt & hi Apostoli, qui scientes se Christum non posse aliter melius sequi, nec beatitudinem consequi, quã per exonerationem diuitiarum, omnia reliquerunt. Vnde dicit de ipsis Bernardus. Beate Petre non ad insipientiam tibi omnia reliquisti: sciebas enim quod sequi non poteras oneratus. Qui enim oneratus vix per terram vadit, quomodo in cælum ascendere poterit? Sed dic. Domine ista sunt dura. Nam sic oportet nos esse monachos, & per consequens nullus est est verus Christianus, qui non omnia pro Christo reliquit. Ad quod ego respondeo. Constat benè Christianum esse cum diuitijs. Vnde si quis non potest dimittere realiter, dimittat saltem affectualiter. Dimittant ergo peccatum, quo anima maculatur; dimittant sæculares vanitates, quibus ad vana pertrahuntur; dimittant propriam voluntatem, qua in superbiam eleuantur; dimittant concupiscentiam auaritiæ, qua semper ad congregandum illicitè diuitias iniustas impulsantur. Vnde Ioannes in canonica sua, non dicit, *Nolite habere ea, quæ in mundo sunt, sed nolite diligere. Omne enim quod est in mũdo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ.* Nec Dauid dixit. *Diuitiæ si affluant, nolite eas recipere,* Sed dixit, *nolite cor apponere.* Nec Apostolus dixit. *Diuitibus præcipe omnia dimittere.* Sed dixit. *præcipe eis non sublime sapere, nec sperare in incerto diuitiarum, benè agere facilè tribuere.*

Margin notes: *Matt. 19.* *Iob. 36.* *Matt. 4.* *Gregor. homil. super Matthæũ.* *Bern.* *Philip. 3.* *1. Ioan.* *Psal. 61.* *1. Tim.*

II.

Simon. Simon interpretatur confitens. Petrus autem confessus est Christum verum Dei fi-

Dei filium. Nam alijs dicentibus eum esse Heliam, alijs Ieremiam, alijs Ioannem Baptistam, alijs vnum ex prophetis, respondit Petrus; *Tu es Christus filij Dei viui*. Super cuius confessionem Christus fundauit ecclesiam suam sicut hic dicitur. *Super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam*, id est, super hanc fidem confessionis tuæ; propter quam fidem etiam meruit à Christo beatificari. Nam ei dictum est verbum thematis. *Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi*. Habuit autem istam fidem tripliciter. Primò in corde. *Corde enim creditur ad iustitiam*. (m. 10.) Secundò habuit eam in ore, quia ore cõfessus est eam ad salutem suã & aliorum. Tertiò habuit eam in opere, quia pro fide mortem subijt sub Nerone Imperatore; & talis fides est perfecta. Alioquin fides in corde sine oris cõfessione, dum opus est, & sine operibus est mortua. Nam & dæmones sic credunt & contremiscunt. (ob. 2.) Certè multi sunt hodie qui vt dicit Apostolus; *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant*. Sunt autem triplices homines inter Christianos malæ fidei. (Tripli. homi. sunt malæ fi.) Primi sunt qui credunt corde tantum; & sunt illi qui omnibus assentiuntur, quæcunque prædicantur, sed tamen non faciunt iuxta illa, quæ in prædicatione fidei audiunt. Ista fides est dæmonum, qui etiam inuiti omni veritati assentiũtur, vt dicit Iacobus. Alij sunt, qui corde credunt & ore confitentur tantum, sed nunquam se ad opera extendunt; sicut illi, qui de fide multa dicunt, prædicant, instruunt, sed opera fidei cõtraria agunt, vt hypocritæ; de quibus saluator dicit; *populus hic me labijs honorat, cor autem eorum longè est à me*; id est, operatio ex corde procedẽs. Tertiò sunt qui nec corde nec ore credunt, nec confitentur, imò quod deterius est, contrarium & ipsi credunt & alijs prædicant, sicut hæretici; & isti sunt pessimi: vnde etiam non merentur beatitudinem sed pœnam æternam, iuxta illud. (arc. 16.) *Qui verò non crediderit, condemnabitur*. Præter istos sunt alij qui credunt corde ex deuotione, & ore confitẽtur fidem, tempore oportuno se offerente, & alios docent & instruunt ad ædificationem, & simul operantur secundum ea, quæ docent; & isti sunt veri beati Petri imitatores; de quibus dicit Christus; *Qui autem sic fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum*. (Matth. 5.) Et verè non solum in futuro sed etiam magnus in præsenti est, qui sic credit; & hoc quantum ad plura etiam in præsenti. Nam primo magnus est apud Deum; quia per talem fidem obtinet remissionem peccatorum. Secundò quia talis meretur dæmoniorum expulsionem. *Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequẽtur.* (Mar. 16.) Et sequitur: *In nomine meo dæmonia eijcient.* Tertiò talis fides meretur optatorum consecutionem, iuxta illud. *Omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis, & euenient vobis.* (Ibid. 11.) Et Iacob. 1 *Postulet in fide nihil hæsitans*. Hoc patet de Alexandro Magno, qui licet paganus, tamen quia credidit potentiæ Dei, ad ipsius petitionem Deus conclusit filios captiuitatis decem tribuum inter montes Caspios; qui ibi detinebantur propter idololatriam per eos commissam. Vnde Iosephus ait, Deus quid facturus est pro fidelibus suis, si tantum fecit pro infidelibus. (Ioan. 4.) Idem patet de regulo, ad cuius fidem Christus sanauit eius filium. Idem de Centurione, cui pro sola fide puer sanatus est. (Matth. 8.) Vltimò fides confert beatitudinem & æternam benedictionem. *Beati qui non viderunt, & crediderunt*. (Ioan. 20.) Vbi Gregorius dicit, quod in hac sententia simus non signati, qui eum quem carne non vidimus, mente tenemus.

III.

Petre. Petrus dicitur agnoscens vel diligens vel firmus. Ipse enim Christi diuinitatem cæteris clarius agnouit, agnitam dilexit, & in eius dilectione postea firmior extitit, & per consequens tres status in se verè expressit, scilicet incipientiũ, proficientiũ, & perfectorum. De ipsius autem dilectione, qua ardẽter Christum dilexit, Christus eum ter interrogauit, an eum diligeret, & ipse respondit ter dicens; *Tu scis quia amo te*. (Ioan. 21.) Cui Christus commendando vniuersalem ecclesiam dixit; *Pasce oues meas*. Benè ergò quærit ab eo. *Simon diligis me plus his?* Quasi expressè diceret.

Ille qui eligitur ad officium prælationis, debet Deũ diligere præ cæteris. Quia secundũ Greg. tantũ debet præcedere actionem populi vita præsulis, quantũ distat à grege vita pastoris. Et ideò videtur, quod ille qui aliquẽ eligit ad tale officiũ tenetur semper eligere meliorẽ. Non tamen intelligatur melior, id est, litteratior vel astucior, sed ille qui omnibus cõditionibus pensatis melior est tali officio ad honorẽ Dei & ecclesiæ vtilitatẽ secundum iudicium eligentis. Aliter autem, si eligens aut promouens non attendit ad honorẽ Dei, & ecclesiæ vtilitatẽ, nõ videtur diuinũ iudiciũ euadere. Et sic cũ dilectis sufficit eligere. Quod autem secundum iura dicitur de elect. c. Cum nobis olim. & c. Cũ dilectis sufficit eligere sufficientẽ. Hoc est secundum iudicium humanum, per quod talis non est puniendus, cum secundum veritatẽ aliqua mala permittantur humano iudicio incorrecta propter maiora mala vitãda, quę tamen diuino iudicio sunt corrigenda, secũdũ quod dicit August. lib. 1. de libero arbitrio. Sed quid dicat Petr⁹ Christo, audiamus attentius. *Tu scis Domine quia amo te*. Non dicit secundum Lyran. plusquam alij, sed absoluté respõdit, quia expertus propriã facultatẽ in Christi negatione, non fuit ausus vltra se efferre in Christi dilectione, sed veritatem & ardorem suę dilectionis posuit in iudicio Christi, qui secreta cordiũ scrutatur. Vnde sequitur. *Et contristatus Petrus, quia Christus dixit ei tertio, amas me*. Nõ est intelligendũ quod fuerit cõtristatus ex indignatione contra Christũ, quia ter repetiuit quęrendo ex eo, nõ acquiescendo verbo primò ipsius Petri, sed fuit turbatus, eo quod sciebat eum scire etiam omnia futura, propter quod timuit ex tali replicatione nè Christus vellet sibi prædicere aliquem casum suum futurum, sicut prius fuit factum. Matt. 26. Mar. 24. & Luc. 22. vbi prædixit ei negationem futuram. Et ideò meritò turbatur Petrus, propter quod dixit ei, *Domine tu scis, quia amo te* Quasi diceret. Tu scis omnia præsentia & futura, & ideò nũnc scis quia diligo te. Sed quid mihi sit futurũ nescio, tu scis. Ex quo patet quod dilectio Petri fuit magna, maior, & maxima vltra alios Apostolos erga Christum, saltem pro tunc, cum ex eo quæsiuit. Nam Petrus iam tũc erat paratus & dispositus pro Christo omnia contemnere. Et iste est primus gradus dilectionis, quando pro amico bona nostra non põderamus. *Si dederit homo pro dilectione omnẽ substantiam suam quasi nihil despiciet eã*. Fuit etiam dispositus tũc relinquere omnem affectum carnalem amicorum, filiorum, vxoris & parentum pro Christo. Et iste est maior gradus dilectionis *Omnis qui reliquerit vxorem vel filios aut patrem aut matrem*. Fuit etiam paratus tunc ponere animam pro Christo. Et iste est maximus gradus dilectionis. *Maiorem hac dilectionem nemo habet nisi vt animam suam ponat quis pro amicis suis* Insuper fuit tunc paratus ponere vitam propriã, non solum pro persona Christi inquantum occurreret eum iterum mori, sed etiam pro eius quolibet minimo fideli. Et iste fuit intẽsissimus gradus dilectionis, propter quod Christus commisit ei ecclesiam, quia in eo considerauit maximum zelum quem habuit ad subditos Christi, sicut patet in eo quod quęsiuit quoties dimitteret fratri in se peccanti, & de Ioanne, quid esset de eo futurũ & ipsum sæpius de dispositione ecclesiæ & suorum fidelium interrogauit. Ex quibus omnibus patet quod Christus multum sibi ponderet animas fidelium, ex quo ita studiosè curam ipsarum Petro commisit. Nec mirum; precioso enim sanguine eas redemit, quia per mortem redemit. Secundò ex hoc habetur, quod cura animarum non nisi diligentibus Deum debeat committi. Vnde non est dictum Petro, diligis oues, sed me; vt significaret, quia mercenarius & qui oues propter lanam temporalis commodi diligit & nõ honorem Dei in eis quærit. Tertio ex hoc habetur, quod curam animarum suscipiens debet habere dilectionem Dei & maiorem cæteris, scilicet vt diligat cordis affectione & operis exhibitione. Et quia hoc tertium graue est, ideò meritò contristatus est Petrus in tertia interrogatione. Quia igitur beatus Petrus hæc tria habuit, ideò in dilectione Dei maior fuit, & per consequens in gloria cælesti super alios maior extitit; ad quam nos perducat &c.

Dilectionis primus gradus. *Cant. 8.* *Matt. 19.* *Maximus.* *Ioan. 15.* *Intensissimus.* *Matt. 18.* *Ioan. 21.*

DE VI-

DE VISITATIONE B. MARIAE VIRG.

SERMO I.

Benedicta tu inter mulieres. Lucæ I.

Licet Virgo gloriosa mater domini nostri Iesu Christi omnium gratiarum copia sit repleta, eò quod sic eam angelus salutauit, Aue gratia plena. Et ipsa de se dicit. *In me omnis gratia vitæ & veritatis.* Tamen de nulla virtute redditur sic commendabilis, sicut de virtute humilitatis. Vnde ipsa quasi oblita omnium virtutum & gratiarum de se dicit. *Respexit humilitatem ancillæ suæ.* Non mirum; quia non est via securior & tutior perueniendi ad regnum cœlorum præter humilitatem, per quam & non aliam ipse Christus & mater eius, imò omnes sancti maiores & minores ad regnum cœlorum peruenerunt. De Christo dicitur, *Humiliauit semetipsum formam serui accipiens.* De alijs sanctis dicitur. *Omnis vallis exaltabitur*; quoad maiores sanctos, *& omnis collis humiliabitur*, quo ad minores. Licet autem principium huius viæ sit quasi infimum, tamen finis eius est summum. Nam finis eius in præsenti est gratia; iuxta illud. *Humilibus dat gratiam, & in futuro gloriam.* iuxta illud Iob. *Qui humiliatus fuerit, erit in gloria.* Cum igitur Virgo gloriosa fuerit summè humilis, eò quod facta regina cœlorum, & domina angelorum, & hominum se ancillam appellauerit; meritò ad summam benedictionem peruenit. Hoc autem quod se ancillam humilem nominauit verbo, sicut dixit sic fecit & opere compleuit, tunc videlicet, quando Elisabeth cognatam suam visitauit, vt ei seruiret in partu. Secundum Bernardum. Verè magna humilitas Mariæ, quæ habens tam pretiosum thesaurum totius mundi, vnigenitum videlicet Dei filium, creatorem cœli & terræ, non dedignatur fatigari ad eius [...]uum Iohannem in vtero Elisabeth conceptum. Hanc humilitatem Elisabeth considerans in Maria, conticere non valuit, sed quasi admirando clamauit dicens, *Vnde mihi hoc, vt veniat mater domini mei ad me?* Ex qua quidem humilitate quid consequeretur, consequenter dixit. *Beata quæ credidisti, quoniam perficientur in te, quæ dicta sunt tibi à domino, & eris benedicta inter mulieres,* vt dicunt verba nostri thematis. Circa quæ verba tria sunt consideranda, ex quibus redditur virgo intemerata multum commendabilis & gloriosa, & hoc secundum triplicem eius in euangelio præsenti excellentissimam virtutem. Vocatur enim humilis à seipsa; ab Elisabeth fidelis & credula; & ab eadem mirabiliter proclamatur genitrix fœcunda. *Proposit.* Primum tangit de se dicens. *Respexit humilitatem.* Secundum Elisabeth dicens; *Beata quæ credidisti.* Tertium addens. *Vnde mihi hoc, vt veniat mater domini mei ad me?*

I.

Respexit humilitatem. Virtus humilitatis inter omnes virtutes redditur commendabilis ex quatuor, propter gratiæ impletionem; propter impletæ augmentationē; propter augmentatæ conseruationem; & propter conseruatæ vel confirmatæ glorificationem. *Humilitas cur commendabilis.* *Primò* namque humilitas meretur gratiæ impletionem, iuxta illud psal. *Qui emittis fontes in conuallibus*, id est, gratiam tuam præstas humilibus, *inter medium montium pertransibunt aquæ.* *Psal. 103.* Duo montes sunt duæ species superbiæ. quarum vna nascitur ex re temporali, alia ex re spirituali. Inter istos duos montes est vallis humilitatis non declinans ad aliquam spem superbiæ: & in isto scilicet medio pertransibunt aquæ gratiarum. *Secundò* humilitas repletæ gratiæ meretur augmentationem: & hoc potest ostendi per tria exempla. Primò per exemplum pupillæ, quia secundum

 Greg-

Greg. quanto pupilla est nigrior & minor, tanto est lucidior; sic & homo, quantò est despectior coram seipso, tantò est maior coram Deo. *Nigra sum, sed formosa.* Nigra sum in reputatione mei, & ideò formosa in conspectu Dei. Quoad hoc comparatur humilitas lapidi pretioso calcedonio, qui est pallidus, nec lucet in domo inter parietes inclusus, sed in aere & in radijs solaribus positus. Sic & humilitas pallescit reputatione sui, quia gloriam non petit ab hominibus; Nec lucet inter parietes præsentis corruptibilitatis, iuxta illud. *Nunc filij Dei sumus, sed nondum apparet quod erimus.* Sed dum venerit ad conspectum veri solis, postquam dissoluentur parietes corporis mortalis, tūc apparebit pulchritudo & claritas huius lapidis. Secundò per exemplum candelæ, quæ quantò plus inclinatur, tantò plus inflammatur. Sic & homo quantò plus inclinatur per humilitatem, tantò plus inflammatur in Dei charitate, qua corda fidelium ita accenduntur, vt ferè sint in amorem conuersa, sicut ferrum proiectum in ignem totum est ignitū. *Amore langueo.* Et sicut cera in igne, quæ tota fit liquida & ignea *Anima mea liquefacta est.* Et sicut homo vulneratus, qui totam intentionem ad vim sui doloris conuertit. Vnde dicit ibidem. *Vulnerata charitate ego sum.* Et sicut aer illuminatus, qui totus in radios lucis conuertitur. Tertiò per exemplum aquæ, quæ quantò plus descendit, tantò plus ascendit. Vnde Augustinus. *Descendite vt ascendatis ad Deum; descendistis enim contra eum ascendendo.* Tertio humilitas meretur gratiæ augmentatæ conseruationem. Et hoc ostenditur per tria exempla. Vnum exemplum est cineris. Sicut enim cinis conseruat ignem, sic humilitas conseruat gratiam Spiritus sancti. Vnde Eccl. *Quid superbis terra & cinis.* Et sicut cinis ignem, sic humilitas conseruabat Abraham in gratia dicentem. *Loquar ad Dominum;* quasi dicat, non; *cum sim cinis & puluis.* Secundò patet hoc per exemplum arboris. Rami enim arboris qui sunt in imo, sunt securè positi, sed qui sunt in altum leuati, sæpè franguntur à violentia venti. Ideo Lucifer corruit, quia in supremo stare voluit. *Similis ero altissimo.* Tertiò patet per exemplum pulueris. Virtutes enim sine humilitate sunt sicut pulueres, sed cum humilitate sunt sicut firma terra & solida. Vnde Greg. *Qui sine humilitate virtutes congregat, est quasi qui puluerem cōtra ventū portat.* Quarto meretur humilitas gratiæ conseruatæ glorificationem. Et hoc ostendit Augustinus per tria exempla. Primò per exemplum turris, dicens. Cogitas magnam fabricam construere celsitudinis, de fundamento cogita humilitatis. Qui enim vult turrim construere, per quam ascendat ad cœlestem celsitudinem, ponat pro fundamento humilitatem. Istud fundamentum ponebat Apostolus, dicens. *Dei ædificatio estis, vt sapiens architectus fundamentum posui.* Secundo, per exemplum arboris. Vnde dicit. Arborem attendite, figit radicem in humili, vertice tendit ad cœlum. Si sine radice auras petit, ruina est non incrementum. Qui igitur facit siue figit radicem in humilitate faciet fructum altissimum in cœlesti hæreditate. *Quicunque relictus fuerit in domo Iuda mittet radices suas deorsum, & faciet fructum sursum.* Tertiò per exemplū ætatis. Vnde dicit ibidem Augustinus. *Si magnus vis esse, incipe à minimo. Homo enim primo est paruus, & postmodum per ætatem crescit & fit magnus.* Ideo Saul dicitur. *Nonne cum paruus esses in oculis tuis, caput in tribubus factus es?* Hoc Saluator per exemplum ostendit: nam statuēs paruulum dixit. *Quicunque humiliauerit se sicut paruulus iste, hic maior est in regno cœlorum.* Quia igitur beata virgo perfectam humilitatem habuit, ideò meruit fieri mater Christi. Dicit enim Bernardus; quod beata virgo; etsi ex virginitate placuit, tamen ex humilitate concepit. Quantumcunque enim fuisset virgo si humilis non fuisset, Deum non concepisset. Vnde quia ex humilitate concepit, ideò humilitas quodammodo dicitur mater Christi. II.

Beata quæ credidisti. Fides in virgine beata fuit perfecta, perfectior, & perfectissima. Perfectā, quia fuit operibus coniuncta; Perfectior, quia charitati annexa; Perfectissima, quia fuit perseuerans & firma. Primò fuit eius fides perfecta, quia fuit operibus coniuncta. Opera enim virtutum cardinalium, vt fortitudinis, temperantiæ, prudētiæ, & iustitiæ, in ea perfectè fuerunt: nam

Cant.1. — Cant.5. — Ibidem. — Ibidem. — Eccl.10. — Gen.18. — Isa.14. — Greg. — 1.Cor.3. — 4.Reg. — 1.Reg. — Matt. — Fides Mariæ perfecta.

per fortitudinem restitit diabolo; per temperantiam carni & appetitui inordinato; per prudentiam mundo; per iustitiam regulatè vixit cum proximo. Ideò & ista fides est perfecta, cum alloquin sine operibus habeat otiositatem. Et ista est fides malorũ Christianorũ. *Fides sine bonis operibus mortua est.* Secundò adhuc habuit fidem perfectiorem. *Si habuero omnem fidem, ita vt mõtes transferam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest.* Ista est fides dæmonum, qui sunt extra statum merendi, nec vlterius charitatem possũt habere; de quorum fide dicitur. *Tu credis, quia vnus est Deus, & benè facis. & dæmones credunt, & cõtremiscunt.* O quam multi multa mira de se iactant clarissimam fidem se habere asserentes; Sed quia sine charitate Dei & proximi, id est, non intendunt per hoc proximorum ædificationem aut Dei honorem, ideò audient in iudicio. *Discedite à me maledicti, quia nunquam vos noui.* Quid ergò dicunt quidam hæsitantes de fide catholica & Apostolica, quæ est sub obedientia Ecclesię Romanæ. Ecce hæretici faciunt miracula; Ecce subijciunt suæ ditioni orbem terrarum; Ecce nullus potest eis resistere, si nõ esset eorum fides recta, nunquam Deus eis adesset contra suos Christianos veros. Nũquid non defendet eos de manibus eorum. Quibus ego respondeo, quod hoc Deus permittat iusto, & tamen occulto iudicio. Primò secundum Ambrosium 23. q. 5. Remittuntur &c. ad puniendum peccata hominũ fidelium. Vnde dicitur ibidem. Quod sicut duobus modis remittuntur peccata, scilicet per orationem vel per prædicationem, hoc est, per verbum Dei, & per confessionem sacerdoti factam; Ita etiam duobus modis puniuntur, scilicet per iudices, qui potestate ad tempus vtuntur: & per populos alienos iussu Dei excitatos; sicut sæpè legimus, quod propter diuinæ maiestatis offensam subiectus sit populus Iudæorum. Vnde dicit ibidẽ, quod aliquando peccata puniãtur per nesciẽtes, sicut per Sennacherib & per Antiochum & Titum & Vespasianum, & alios reges gentilium, per quos Iudæi sunt puniti. Et hi sunt quasi instrumentum diuinæ iustitiæ, propter quod comparantur serræ vel securi, quæ sunt instrumenta insensibilia, quę gloriari non possunt, si eis manus artificis aliquid faciat. Similiter est de hæreticis: non enim possunt gloriari dicentes; quia Deus est nobiscum; quia per nos talia facit. Aliquando verò peccata punit per scientes, sicut per Iudęos puniuit Amorræos, quorũ terram Iudæi receperunt, & possederunt ipsis expulsis de speciali mãdato Dei, quo dictũ est Abrahæ. *Semini tuo dabo terram hanc,* quasi dicat, tibi nõ dabo, sed semini tuo. Cuius ratio sequitur: nondũ .n. sunt consummata peccata Amorreorũ, quæ tũc intelligũtur primò fuisse consummata, cũ Israel exijt de AEgypto. Et quoties hoc fit, tũc est iustũ bellũ & noxius sanguis sine culpa effunditur. Aliquãdo verò excitantur mali ad puniendũ peccata malorũ, i. in signũ eorũ, qui sunt futuri boni, vt tandẽ per bonos correctores ipsi quoq; puniãtur. Sicut in lib. Iudicum de Iabin rege Chananeorũ, & de Madianitis legitur; quod propter idololatriã populi suscitauit eos dominus Deus Israel, vt affligerent & terram eorũ occuparent. Cum aũt populus Dei sub manibus eorũ diutius afflictus peccatũ suũ recognosceret, & per pœnitentiã sibi Deũ placaret; ex præcepto Dei Barach comitatus Delborã prophetissam vxorẽ Lapidoth, Iabin regẽ Chananęorũ, & Sisaram ducem exercites sui cõtriuit. Et Gedeon Zebee destruxit, & Salmana: vnde & reges Madianitarum, & Oreb & Zeb duces eorũ morti tradidit. Idẽ patet per historiã de Iuda duce Israel contra tribũ Beniamin. Qui prostrati fuerunt propter eorũ peccata, quia voluerũt vlcisci peccatũ adulterii leuitę eorũ in Gabaa factũ, existẽtes ipsi peccatores; tertio tamẽ, postquã egerunt pœnitentiã, Deus dedit eis victoriã. Et ex hoc dicit Gre. ꝙ qui vult aliũ corrigere, prius debeat ipse peccato carere. Ex his igitur patet, si nõ essẽt peccata in Christianis, hæretici nõ præualerẽt eis. Vnde Achior loquẽs ad Holofernẽ dixit. *Nũc ergo mi domine perquire, si est aliqua iniquitas eorum in conspectu Dei eorum, ascendamus ad illos, quonia tradẽs tradet illos tibi Deus eorũ. Si aũt nõ est offensio populi huius coram domino Deo suo, non poterimus resistere illis.* Hęc ille. Hinc dicitur in Leuitico. *Si in præceptis meis ambulaueritis, persequemini inimicos vestros, & corruent corã vobis.*

Gen, 12. — Iud. 3. — Ibid. 20. — Iudith — Leuit. 27.

Sic&

Si ergò volunt catholici potiri victoria de hæreticis, habeant secum Deum, exemplo Abrahæ, Dauid, Iosue, & aliorum. Tertiò fides Mariæ fuit perfectissima. Primò, quia perseuerans & firma contra fidem dubitantium per pusillanimitatem, quibus dicitur. *Modicæ fidei quare dubitasti. Ad tempus credunt, sed in tempore tentationis recedunt.* Non sic Maria, quæ tempore passionis Christi omnibus dubitantibus & fugientibus firma permansit in fide: ideo de ea potest dici. *O Mulier, magna est fides tua, propter quod beata es quæ credidisti.*

Fides Mariæ perfectissima. — *Matt. 14. Luc. 8.* — *Matt. 15.*

III.

Vnde mihi hoc, vt veniat mater domini mei ad me? Circa quod sciendum, quod virgo gloriosa est mater Christi per naturam, & omnium fidelium, per gratiam & misericordiam. Et ex hoc est summè benedicta inter mulieres, quia nulli mulieri est hoc collatum, vt sit mater Dei per naturam, & mater totius generis humani per gratiam. Licet enim Eua fuerit mater generis humani; non tamē per gratiam, sed per naturam & culpam. Et ideo fuit mater maledicta nō benedicta. Tria igitur sunt consideranda. Primò, quomodo virgo gloriosa fuerit mater Christi. Secundò, quomodo mater nostra. Tertiò, quomodo benedicta inter mulieres. De primo sciendum, quod virgo gloriosa fuit vera mater, & studiosa mater, & pia mater. Vera mater fuit, quia materiam carnis ipsi dedit, & conuenientem locum in vtero tribuit: sicut ipsa de se ait; *Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo.* Et cum hoc ei conueniens nutrimentum exhibuit: ista enim faciunt eam veram matrem. Vnde in persona Christi dicitur. *In ventre matris figuratus sum caro.* Secundo fuit mater solicita circa Christum, ipsum educando, ipsum ab inimicis conseruando, ipsum in templum ducendo, & circa ipsum omnia opera misericordiæ exercendo. Nā ipsum nouem mensibus hospitauit, carne vestiuit, in cruce positum visitauit, & ad sepulchrum deduxit &c. Tertio fuit pia mater erga eum, quia nunquam aliquo duro verbo eum corripuit, sed piè hortabatur. *Fili vinum non habent. Fili quid fecisti nobis sic?* Nec mirum quod tam pia fuit, quia in ea fons pietatis nouem mensibus hospitauit. De secundo, quomodo ipsa sit mater nostra, mater misericordiæ & gratiæ. Sciendum quod Maria est gratiosa peccatoribus. Primò, quia est mediatrix inter Deū, & hominem, sicut aurora inter diem & noctem. Psal. *Facta est nox, in ipsa pertransibūt omnes bestiæ syluæ.* Quando enim peccator est in tenebris peccatorum, tunc bestiæ infernales pertranseunt cor ipsius, & pascuntur oblectamentis vitiorum, sed cum apparet aurora, id est, gratiosa mater Maria, tūc fugiunt ad latibula infernalia, & absconduntur. Vnde sequitur. *Ortus est sol, & congregati suntt & in cubilibus suis collocabuntur.* Et tunc primo homo *exibit ad operationem suam,* quia tunc homo habilis fit ad bonum operandum, quando ad inuocationem Mariæ dæmones recedunt. Secundo est mater gratiosa, quia est semper auxiliari parata & propinqua. Vnde comparatur lunæ, quæ sicut cæteris stellis est terræ vicinior, sic Maria cæteris sanctis est propinquior. Et sic luna habet efficaciam super mare, sic Maria super amaricatos peccatores, quos dulciter consolatur. Vnde ipsa dicit. *Transite ad me omnes qui concupiscitis me, & à generationibus meis implemini.* Et sequitur. *Spiritus meus super mel dulcis, quæ scilicet amaritudinem vestram dulcorabo.* Tertiò est mater gratiosa, quia est adiutrix communissima, sicut sol omnibus lucet. Et sicut sol tres habet planetas super se, & tres infra se, & ipse est in medio, sic Maria habet tres personas diuinas super se, & tres status saluandorum infra se, scilic. virginum, continentium, & coniugatorum. Quartò est mater gratiosa, quia est protectrix ordinatissima. Vnde dicitur. *Terribilis vt castrorū acies ordinata.* Et verè terribilis dæmonibus quasi hostibus. Vnde dæmones timent nomen ipsius, vel salutationem eius, sicut baculum vel virgam verberantem, eò quod ipsa est virga ex Israel orta. Siue ergò grauemur à diabolo, sicut Theophylus; siue à carne, vt Maria AEgyptiaca, quæ appellauit ad misericordiam Dei, per clementiam Mariæ. Augustinus dicit. Peccator iustitia Dei sententiatus appellet ad misericordiam Mariæ & consequetur misericordiam. Licet autem

Maria mater Christi & omnium fidelium. — *Eccles. 24.* — *Sap. 7.* — *Ioan. 2.* — *Luc.* — *Maria mater gratia* — *Maria mediatrix.* — *Psal.* — *Auxiliatrix.* — *Eccl.* — *Adiu* — *Prot* — *Cant* — *Num*

autem omnes sancti sint misericordes, sicut pater eorum misericors est; tamen Mariæ misericordia est maior. Est enim misericordia eius excedens, congrua, & patens. Excedens in hoc, quia non est respectu vnius certæ personæ, aut patriæ, aut regni, sed omnibus diffunditur; & in hoc excedit sanctos alios, quibus in certis casibus est concessum auxilium misericordiæ suæ impendere. Vt sancto Nicolao in periculis aquarum; Sancto Anthonio in periculo ignis; & sic de alijs: sed isti in omnibus. Vnde clamamus ad eam. *In omni tribulatione & angustia nostra, succurre nobis pijssima virgo Maria.* Est etiam eius misericordia congrua, quia tunc, cum est magis necessaria, adest. Iuxta illud. *Speciosa misericordia in tempore tribulationis.* Vnde comparatur lunæ plenæ, quæ lucet per totam noctem tribulationis, non tantum in principio, aut in medio, aut in fine. Sunt enim aliqui sancti, qui iuuant tribulatos non in principio, sed aliquando permittunt eos tribulari in principio & medio, sed tamen iuuant in fine; sicut legitur de beato Hieronymo, qui in fine tribulationis Siluanum episcopum in Nazareth adiuuit, cum decapitari debuit. Sed virgo gloriosa est sicut luna plena, quæ lucet in principio tribulationis dando constantiam, in medio dando perseuerantiam, in fine dando coronam. Nec mirum quod sic tribulatos adiuuat cum ipsa etiam fuerit tribulata tripliciter. Primò, fugiendo in AEgyptum. Secundò, perdendo filium in festo. Tertiò videndo filium crucifixũ in patibulo crucis. Est etiam eius misericordia patens, eo quod omnibus patet. Nã quidam sancti claudunt suas misericordias indignis, sed ista offert indignis, & de indignis dignos facit. Vnde comparat se oliuæ non clausæ in horto sed apertæ in campo. *Ego quasi oliua speciosa in campis,* ad quã quilibet scilicet potest accedere. Et in Canticis vocat se florem campi & lilium conuallium, id est, depressorum. Vnde ipsa dat faciliter, quia apertam manum semper tenet; largiter, quia quantumcunque quis potest optare, plenam manum porrigit, quia gratia plena. Et vniuersaliter dat, quia omnibus indifferenter. Vnde non est, qui se abscondat à calore eius: de quo dicit Bernardus. De plenitudine eius accipiunt vniuersi; æger curationem; Tristis consolationem; Peccator veniam; *Iustus* gratiam; Angelus lætitiam; Filius humanitatem; Et tota trinitas gloriam. *Propter* tam excellentes prærogatiuas humilitatis, credulitatis, fœcunditatis virgo gloriosa dicitur inter mulieres benedicta. Sciendum, quod virgo gloriosa fuit benedicta à tribus; ab angelo salutante; ab Elisabeth exclamante & prophetante; à Deo ipsam confirmante per Ecclesiam. *Benedicta tu filia à domino. Benedicta es tu filia à domino Deo excelso præ omnibus mulieribus super terram.* Et in hac triplici differentia designatur, quod omnis natura intellectualis siue homo, siue angelus, siue Deus, in laude virginis delectatur, & quodammodo benedicitur. Prima benedictio fuit ad manifestandum ipsius excellentiam, quam habuit in corpore. Secunda ad eam quam habuit in mente. Tertia ad eam, quam habuit in vtroque. Vnde Elisabeth est substantia corporea; Angelus substantia incorporea, & Deus vtriusque conditor. Habuit igitur in natura corporea quadruplicem benedictionis excellentiam super omnes mulieres. Omnis enim mulier concipit corrupta, lactat contaminata, parit anxiata, moritur postmodum incinerata. Ista est maledictio data Euæ. *Et multiplicabo ærumnas tuas.* Econtra virgo gloriosa concepit sine corruptione, lactauit sine contaminatione, peperit sine læsione, obijt sine incineratione. De conceptione dicitur. *Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni, cui benedixit dominus.* Sicut enim odor ab odorifero procedit sine corruptione, sic filius Dei de virgine sine ventris Mariæ corruptione. Vnde ipse dicit. *Ego quasi vitis fructificaui suauitatem odoris.* Secundo fuit benedicta in anima quadruplici benedictione super omnes mulieres. Mulier enim est seducibilis ad credendum; leuis ad loquendum; facilis ad irascendum; & grauis ad indulgendum; & debilis ad patiendum. De seductione Eua dixit *Serpens decepit me.* De leuitate in locutione dicit Apostolus. *Mulierem in Ecclesia loqui non permitto.* scil propter leuitatem. De facilitate iræ. *Non est ira super iram mulieris.* De debilitate patientiæ dicitur. *Mulierem fortem quis inueniet.*

Miseri-cordia Mariæ excedens — *Congrua* — *Eccl. 35.* — *Miseri-cordia patens* — *Eccl. 24. Cant. 2.*

Maria benedicta super omnes mulieres. — *Iudith 13.* — *Benedicta in corpore quadrupliciter.* — *Gen. 2.* — *Gen. 27.* — *Eccl. 24.* — *In anima quadrupliciter benedicta* — *Gen. 3.* — *Eccl. 25.* — *Prou. vlt.*

ueniet. Sed econtra virgo gloriosa se habuit. Fuit enim pręnuncia fidei nostræ in pręclara cognitione. Magnam certè fidem habuit, cum se credidit habituram prolem & non perdituram pudorem. Cognoscebat se virginem humilem, & tamen credebat se ad tam incompræhensibile mysterium electam. Et quia à virgine processit auctor fidei & totius generis humani, ideò tam beata dicitur, quod Deus benedictionem omnium gentium dedit illi. Contra secundum fuit magistra Ecclesiæ, in verbi Christi conseruatione. *Maria conseruabat omnia verba hæc* quæ Apostolis postea reuelauit. Contra tertium fuit regina misericordię in defectuum nostrorum compassione & in tristitia, ita vt de ea dicatur illud. *Benedictus Deus Israel qui misit te in occursum meum, & benedictum eloquium tuum, & benedicta tu quæ prohibuisti me ne irem ad sanguinem.* Sūt verba Dei patris ad virginem spiritualiter intellecta. Contra quartum fuit constantissima in patientia & fortitudine in filij sui passione. Vnnde dicitur. *Stabat iuxta crucē Maria mater Iesu*; Apostolis recedentibus. Et licet doloris gladius animam eius toties pertransiuit, quoties vidit filium vulnerari, nihilominus fortiter stetit. Vnde potest dici de ea illud *Benedicta tu filia à domino, quæ priorem misericordiam posteriore superasti.* Prior misericordia fuit, quia dedit carnem filio Dei, vt fieret pretium nostræ redemptionis. Posterior, quando spiritus eius trāsfigebatur gladio passionis; vnde stabat sub cruce, non cecidit; quia mori nō potuit prę fortitudine. Tertiò fuit benedicta in vtroq; sc. in corpore & anima. Et hoc habet quadruplici benedictione super omnes mulieres. Legimus siquidem mulierem primo esse originem culpæ, quia à muliere factū est initium peccati. Eccl. 25. Secundò seminarium concupiscentiæ Eccl. 7. Inueni amariorem morte mulierem. Tertiò plenā malitiæ. Eccl. 25. Breuis omnis malitia super malitiam mulieris. Et quartò subiectam ignominiæ. Vnde Esdræ 1. dicitur. Lex Moysi subiectas facit mulieres. Istos quatuor defectus destruxit virgo gloriosa sua benedictione: Nam contra primum scilicet originalem culpam fuit in vtero sanctificata. Vnde apud Aggeum dicitur; *Nunquid lignum oliuæ nō floruit ex die ista benedicta*, quasi dicat, vtique. Statim enim post suā conceptionem fuit purgata ab originali peccato, & sic floruit sanctificatione. Vnde de ea potest dici; *Domine præuenisti eam in benedictionibus.* Secundò fuit benedicta extra vterum in salutatione angelica, & sic ab omni concupiscentia purgata. Vnde Psal. *Benedixisti domine terram tuam.* Hæc est terra, quæ fluebat lac & mel. Lac fluxit, quando corpus lacteum & purissimum dedit Christo. Mel de cœlo descendit, quando diuinitas de cœlo descendens, fuit humanitati vnita. Et tunc auersa est captiuitas, quia lex membrorum, id est, fomes concupiscentię, quo captiuamur in peccatum, in virgine fuit destructa. Tertio fuit benedicta in filij Dei inhabitatione: quando enim filius Dei nouem mensibus inhabitauit vterum virginis, tunc multò perfectius, quam prius est sanctificata, vt dicit sanctus Thomas. Sicut enim multò plus vas incorporat sibi saporem vini, quando est vinum longo tēpore in eo, quam quando solum perfunditur vino, sic virgo gloriosa sæpius perfusa gratia in summo est sanctificata. Vnde potest dici de ea. *Terra superuenientem sæpè bibens imbrem & germinans herbam opportunā illis, à quibus colitur, accipit benedictionem.* Sic enim virgo in vtroque hodie fuit benedicta singulariter; ita vt eius cultores ab ea repleantur benedictione. Quartò fuit benedicta in corpore & anima, quando fuit super omnes angelos exaltata; iuxta illud Iudith *Benedixerunt Iudith omnes vna voce dicentes, Tu gloria Hierusalē, tu lætitia Israel, tu honorificentia plebis nostræ, quæ fecisti viriliter, & confortatum est cor tuum, eo quod castitatem amaueris.* Et sequitur. *Ideo benedicta eris in sæculum.* Cū igitur Deus dederit benedictionem omnium gentium virgini gloriosæ, ideo ad eam omnes curiant indigentes & deficientes & miseri. Si quis quærit amicam pulchram, hęc *est tota pulchra*, Si quis obscuratur tenebris peccatoru, hæc est sol illuminans, quia *electa vt sol, & pulchra vt luna*; Si quis pulsatur tentationibus, *hæc est lapis conterens statuam Nabuchodonosor*; Si quis debilis, *ipsa est omnis armatura fortium*; si quis fluctuat cogitationibus, *hæc est nauis*, si quis errat, *hæc est via* patens

Marginalia (left column): Eccl. 44. / Luc. 2. / 1. Reg. 25. / Ioan. 19. / Ruth. 3. / *In corpore & anima quadrupliciter benedicta super omnes.*

Marginalia (right column): Agg. 2. / Psal. / Heb. 6. / Iudith. / Cant. 4. / Cant. 6. / Dan. 2. / Cant. 4. / Prou. 31.

patens & porta in cœlum; si quis sordidatur, *hoc est fons patens in ablutionem*; si quis sitit, *hæc est puteus aquarum viuentium*; si quis esurit, *hæc est granarium, de quo granum frumenti processit*. Hanc sequens non deuiabis; ipsam cogitans non errabis; ipsa duce non fatigaberis; ipsa tenente non rues; ipsa protegente non metues; ipsa propitia perges ad gratiam, & tandem ad gloriam: ad quã nos perducat &c.

DE EADEM SOLENNITATE. SERMO II.

Fecit mihi Dominus magna. Luc. 1.

ETsi omnium sanctorum veneranda sint omnibus studijs merita, præcipuè tamen gloriosæ virginis Dei genitricis Mariæ semper toto mentis affectu est celebranda festiuitas. Nam vt dicit Augustinus, vnusquisque sanctorum specialibus quibusque locis certorum auxiliorum suffragia contulit, hęc virgo beatissima & singularis virgo & mater, vniuerso mundo per peccatum lapso, generaliter salutem inuenit. Propter quod idem Augustinus, etsi omnium sanctorum memoriæ sint mirabiles, nihil tamen ita mirabile in gloria, sicut Mariæ merita. Nam Abel propter sacrificium Deo placuisse narratur; Enoch propter complacentiam translatus memoratur; Melchisedech sicut homo Dei prædicatur; Noë propter iustitiam laudatur; Abrahã & Isaac propter fidem memorantur; Iacob propter luctamen beatificatur; Ioseph propter castimoniam honoratur; Iob propter patientiam prędicatur; & sic de alijs. Sed nullus talis in mundo, qualis Maria Dei genitrix; quem enim omnes illi in ænigmate viderunt, ista incarnatum in vtero portauit. Hæc ille. Quis igitur eius explicare poterit magnalia? Quis valebit enarrare tot, tantaque beneficia, quibus eam Deus visitauit oriens ex alto? Quis laudare dignè poterit tot prærogatiuas, quibus eã Deus vltra cæteros sanctos decorauit? Certè nullus. Nam, vt dicit Augustinus; *Nullus sermo in laude eius inuenitur idoneus, de qua mediator Dei & hominum cognoscitur incarnatus. Impar est illi omne lingua humanæ præconium, quæ de intemeratæ carnis suæ visceribus nobis cibum protulit animarum.* *Qualiter namq;*, vt ait idem, *festiuitatem eius dignè celebrare valet infirmitas hominum, quæ gaudium meruit portare angelorum? Qualiter eam poterit laudare mortalium hominũ transitorium verbum, quæ de se genuit verbũ, quod manet in æternum? Quæ lingua in eius laude inuenietur idonea, quæ illum genuit, quem omnia benedicunt, & cui cũ tremore obediũt elementa?* Et subdit idem. *Nam dum cuiuslibet martyris fortia facta extollere cupimus, dũ virtutum eius insignia ad redemptoris nostri gloriam prædicamus. Nam & licet ad præcogitandum tardior sensus non impediat, tamẽ ad loquendum balbutiens lingua non suppetit, vbi tamen copiã ipsius rei materia subministrat. Cum verò beatissimæ genitricis laudem scribere volumus, quia noua mandata contrectanda suscipimus, nulla inuenimus verba, vt ad hæc dignè exprimenda sufficere valeamus: tollit enim facultatem sermonis materia simplex.* Hæc ille. Verum licet secundum Augustinum ad tantæ laudis promenda præconia nostrum totum ingenium & imperita lingua non sufficiat, eò quod nec peritissimorum philosophorum posset sufficere loquacitas, vrget tamen nostri in eam inflammata charitas. Nec mirum, quod hæc virgo sanctissima suis laudibus humanæ vocis inopiam exsuperat, quando & ipsam humani generis excellentibus meritis transcendit naturam. Nihilominus tamen non omninò ab eius est laude cessandum, aut reticendũ, quia etsi minus sufficit sensus inopia ad effectum sufficiens, tamen apud Deum est deuotæ mentis affectus. Nec ambigendũ, quin valeat hæc de se loquenti, sapientiæ præbere eloquium ignitum, quæ totius sapientiæ plenitudinem castissimo portauit in vtero, nec dicas valet quidem,

August. serm. 5. de assumpt. Mariæ.

ſed non vult. Quomodo enim negabit efficaciam verbi tribuere, quæ verbum, per quod facta ſunt omnia, virgineis viſceribus geſtauit incorporatum. Vt igitur aliquid de ea audire valeamus, ipſam deuotis mentibus accedamus, ſalutantes eam voce pia, per illud angelicum *Aue Maria*. In quibus verbis glorioſa virgo Maria, tanquam humilis & deuota recolens ſibi à Deo præſtita beneficia, toti mundo ea prenunciat & proponit valdè excellentiſſima & admirãda, dicẽs voce amœna.

Propoſit.

Quia fecit mihi magna dominus. Vbi tria inſinuat circa ſe mirabiliter facta. Primo namque proponit & confitetur potentiam Dei eam creantis, cũ dicit. *Fecit dominus*; Secundo ſubiungit & confitetur humilem erga Deum reuerentiam, eam dignam ad talia reddentem ſingulariter, cum addit, *mihi* Tertio annectit &, confitetur donorum magnificentiam cum infert; *Magna.*

I.

Fecit dominus. In hoc virgo beata gratam ſe exhibet pro munere ſuæ creationis. Quod beneficium eſt commune omnibus hominibus gratis præſtitum. Multi obliti ſunt diuinorum beneficiorum, & maximę dignitatis creationis ſuæ, nullas agentes gratias Deo tanquam ingrati & maleuoli.

Deut 32.

De quibus Moyſes *Deum qui te genuit dereliquiſti, & oblitus es Dei creatoris tui.* Et talibus inſultando propheta ibidem dicit *Nũquid non ipſe eſt pater tuus qui fecit te, creauit te, & poſſedit te.* Volens ergo B. virgo eſſe grata de hoc beneficio communi creationis, dicit *Fecit dominus*, ſ. me producendo in eſſe naturæ & gratiæ. Vnde in perſona eius dicit Iob. *Et me ſicut te creauit Deus.* Hoc eſt contra miſerabilem diaboli ſuperbiam, qui ingratus huius beneficij, nõ ſicut creaturam, ſed creatorẽ ſuipſius præſumpſit ſe efferre. In cuius perſona dicitur. *Ego creaui memetipſum.* Econtra virgo glorioſa dicit de ſe.

zech. 29
ecl. 24.

Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. In quo virgo benedicta laudat Dei potentiam, per quam virtualiter eſt producta, dicens; *Fecit dominus.* Quia nullus potuit me producere, niſi ille, qui eſt fortis & potens dominus. Circa quod ſciendum, quod Deus circa cuiuslibet hominis creationem tria oſtendit, ſcilicet potentiam, ſapientiam, & bonitatem.

In creatione hominis tria Deus oſtendit.

Potentiam in hoc, quod animam de nihilo creauit, & corpus de terra alterius corporis, quæ tamen nullam habent proportionem ſeu ſimilitudinem adinuicem. Secundò oſtendit ſapientiam in hoc, quod mirabiliter & prudenter ſingula membra ordinauit, in numero, pondere, & menſura, cuilibet ſuum officium deputando, & vnumquodque in alterius ſubſidium ordinando, omniaque ſimul in miniſterium totius corporis diſponendo. Tertiò oſtendit bonitatem ſuam in hoc, quod creauit hominem tanquam dominum præeſſe omnibus creaturis.

Pſal. 8.
Gen. 1.

Pſal, *Omnia ſubiecisti. Vt præſit piſcibus maris & beſtijs terræ.* Quæ omnia mouere debent hominem ad laudandũ Deum, & gratias agendum ei. Iſta enim ſicut à Deo data ſunt, ſic & poſſunt auferri

Sap. 7.

iuxta illud. *In manu eius ſumus nos.* Exponit Holcoth, id eſt, noſtra ſubſiſtentia

Dan. 5.

Deum qui habet ſtatum in manu ſua & omnes vias tuas, non glorificaſti. Eſt ergò prima materia ſeu cauſa regratiandi Deo beneficium creationis, quo nos fecit. Sed ne parum videantur ingratis, attendant adhuc maiora beneficia, ſcilicet redemptionis, expectationis ad pœnetentiam; iuſtificationis per gratiam; conſeruationis in bono; præmiationis in cœlo; & generaliter attendat quis, vnde illi profluat miſericordia & gratia. Nam ſi ſapiens eſt, certè non aliundè datur

Eccl. 1.
Iacob 1.
1. *Reg.* 1.

ſapientia niſi à Deo *Omnis ſapientia à Domino Deo eſt. Si quis indiget ſapientia poſtulet eam à Deo.* Ipſe enim eſt dominus ſapientiarum, vt dicit Anna. Sed etſi diues eſt, certè non aliundè diuitiæ niſi ab ipſo, qui vt ait Apoſtolus, eſt rex regum, diues in omnes. pſal. Gloria & diuitiæ in domo eius. Et ſicut ipſe dicit de ſe per Salomonem. Mecum inquit ſunt diuitiæ Denique ſi quis potens eſt & fortis; nonne ab illo qui fortis & potens eſt? De quo pſal. dicit. *Dominus fortitudo mea.* Et quid neceſſe eſt vagari per multas, cum non ſit minimum bonum, quod poſſit homo aliundè cogitare, quam ab illo, de quo dicitur; *Omne datum*

cob. 1. *tum optimũ, & omne donũ perfectũ desursũ est descendens à patre luminum.* Ipse enim est fons & origo omnium nostrarum operationum, eo quod non simus sufficientes
Cor. 3. cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis; sed sufficietia nostra ex Deo est. Hinc est quod Salomon vocat Deum mare bonitatum nostrarum, in quem nostræ mentes tanquam fluuij, si continuè volunt fluere, per
cl. 1. gratiarum actionem debent refluere. *Ad locum vnde exeunt flumina reuertuntur vt*
rn ser. super nt. *iterum fluant.* Vnde Bernardus dicit; *Origo fontium & fluminum omnium. est mare, virtutum & scientiarum est Christus Continentia carnis, cordis industria, voluntatis rectitudo casta consilia iusta iudicia, sancta desideria ex illo manant; si quis claret ingenio; si quis nitet eloquio si quis moribus placet, inde scientiæ, inde sapientiæ sermo Ad locum ergò vndè exeunt flumina reuertuntur gratiarum actione, vt iterum fluant: sicut dicit Apostolus. In omnibus gratias agentes. Quicquid sapientiæ, quicquid virtutis te habere confidis, Dei virtuti & Dei sapientiæ deputa,* scilicet Christo; *si quidem fluminis aqua si stare cæperit computrescet; sic planè gratiarum cessat decursus, vbi recursus non fuerit nullo modo enim augetur gratia in ingrato, sed etiam quod accepit, ei vertitur in perniciem.* Hæc Bernardus Ideo Hermes Trismegistus in li. suo de natura Deorum versus finem dicit, quod summæ incensiones Deo sint, cum gratiæ aguntur Deo ab hominibus. Hinc & August. ad Marcellam dicit, quod nihil melius possimus dicere, quam Deo gratias agere; quod tunc fit, quando dona Dei cogitamus, & ipsum de eis honoramus. Hoc modo fecit virgo beata, quæ diuina beneficia recogitans & ipsum per os virgineum honorans dicit, *Fecit Dominus,* quasi dicat. Ego nihil à me metipsa me habere recognosco, quia non ipsa me feci, sed ipse fecit me producendo tam gloriosam de stirpe regia, tam speciosam & formosam inter filias Ierusalem, tam virtuosam & gratiosam, vt omnes ad me pro gratia confluant obtinenda; & ista vere non meis meritis, sed sua gratia fecit. Ideo hũc laudo, hunc glorifico, quia tam potenter, & excellenter me fecit producendo, decorando, & extollendo.

II.

Mihi Hac voce D Virgo ita dicere videtur. Etsi multa beneficia omnibus vniuersaliter à Deo præstita sint & facta, mihi tamẽ singulariter, specialiter & appropriatè quædã fecit Dominus; ideo meritò ei ago gratias specialiter; quia fecit mihi specialiter. Vbi sciendum, quod virgo beata fuit benè disposita, & singulariter vltra cæteros mortales præparata à Deo, vt esset dignum vas receptionis beneficiorum tantorum: & hoc specialiter propter tres virtutes, scilicet puritatem, humilitatem, & fortitudinem. Fuit enim purior alijs per virginitatis munditiam; absconsior siue secretior cæteris, per humilitatis conceptum; securior cæteris, per fortitudinis constantiam. Ideo merito dicere potest singulariter præ cæteris, *Et fecit mihi Dominus.* Mihi inquam puriori, mihi humiliori, mihi constantiori. Primò ergo fuit purior alijs per virginitatis munditiam; aliæ siquidem mulieres habent munditiam coniugalem vel vidualẽ, quæ nõ modo nõ est pura sed corrupta & permixta: sed hæc virgo habet virginalem puritatem, quæ simpliciter est pura. Nec eam habet æqualem alijs virginibus, sed excellentius omnibus virginibus. Ipsa enim est regina virginitatis, aliæ omnes sunt pedissequæ: Nam ipsa prima vouit Deo virginitatem sine præcedenti cuiusquam exemplo: aliæ verò exemplo eius vouent eam. Ideo de ipsa dicitur. *Offerẽtur regi virgines post eam.* Vnde ipsa est fons & origo ac medium totius virginitatis; de qua dicitur. *Stetit sol in medio cæli.* Cælum dicitur ecclesia iuxta illud. *Simile est regnum cælorum.* Medium est virgo gloriosa, quæ semper medium virtuosum in omnibus tenuit ab extremis vitiorum declinans De quo medio dicitur in psalm. *Deus in medio eius non commouebitur.* In hoc ergò medio virginitatis gloriosa virgo corpore stetit, quæ est sol puritatis virginalis; puritas siquidem virginalis, beatæ virginis fuit ad similitudinem solis. Sicut enim sol, cũ est in medio cæli, circa festũ S Viti, quando est in maxima eleuatione, maximè adurit inferiora & exsiccat etiam maximas humiditates; ita castitas virginalis in beata virgine fuit maxima,

D. Virgo omnium virginum purissima.

Psal. 44.

Iosue. 18.

Matt. 13.

Psal. 45.

xima, spiritu sancto eleuata super carnalem concupiscētiā ipsius, vt eā totaliter extingueret, eò quod in ea fomes non solum fuit restrictus vt in alijs virginibus per gratiam communem, sed etiam fuit totaliter extinctus, præsertim in conceptione filij Dei & eius gestatione in vtero per gratiam singularem. In huius ergò puritatis cōparatione aliæ virgines sunt sicut stellæ, quæ lumen suum recipiunt ab ea sicut à sole. Sicut enim sol nunquam potest totaliter obscurari, & si eclypsatur, non diu obscuratur, sed statim purgatur: Ita castitas huius virginis nunquam potuit obscurari actuali peccato, nec etiam originali, quod tamē de alijs virginibus non potest dici. Vnde de hac potest dici illud Iob. *Obscurentur stellæ caligine eius; expectet lucem & non videat, nec ortum surgentis auroræ.* Stellæ intelliguntur omnes sancti, qui obscurati fuerunt caligine peccati originalis: Sed lux, id est, beata virgo, dicitur non vidisse caliginem, quia non stetit in peccato originali, imò antequam nasceretur munda ta est, & sic dicitur non vidisse etiam surgentis ortum auroræ, quia non concepta est, id est, orta seu nata in peccato originali. Ideò meritò dicitur ipsa gloria omnium virginum. *Species cæli gloria stellarum.* Et *Speciosior sole,* scilicet materiali, *& super omnem dispositionem stellarum.* Ex his patet quod virgo gloriosa in sua puritate præcipuum teneat gradum, iuxta illud Ambrosij. *Quid nobilius Dei matre? Quid splendidius ea, quam splendor elegit? Quid castius ea, quæ corpus sine corporis contaminatione generauit?* Hæc ille. Verè optimus sol gloriosa virgo, quæ nobis tot beneficia præstitit omnibus, vt non sit qui se abscondat à calore eius. Fugat enim nebulam & nubem, id est, ignorantiæ nostræ cæcitatem per splēdorem lucis gloriæ filij sui, quia lucem mundo generauit. *Ego sum lux mundi.* Siquidem totus mundus operiebatur tenebris densissimis ignorantiæ. Figura. *Nubes densissima cœpit operire montem.* & apud Ezechielē idē patet de visione mystica. Misit ergo Deus solem istum, quem fecit oriri super bonos, ad eorū conseruationē, & super malos, ad eorum conuersionem. Sol etiam iste præstat decorem & pulchritudinem omnibus rebus, scilicet viris & mulieribus; omnes illuminantur per ipsum, non solum homines in mundo, sed etiam Angeli in cælo & peccatores in inferno. Vnde Bernardus. In te virgo oculi omnium respiciunt, & qui in mundo sunt, vt saluētur; & qui in inferno, vt eruantur; & qui in cælo vt lætificentur. Vnde de ea potest exponi illud Eccl. *Sol illuminans per omnia respexit.* Et quem respexit? Certè sicut dicitur Iudith 15. *Tu lætitia Israel, tu honorificentia populi nostri.* Israel dicit illos, qui iam vidēt Dominum in cælo, qui de eius præsentia gaudent. Gaudent enim Angeli, gaudētes & laudantes benedicunt Dominum. Honorificentiam populi nostri, dicit populi nobiscum habitantis in terra, quorum omnium ipsa est gaudium. Secundo virgo beata fuit secretior cæteris per humilitatis conceptum; omnia enim opera sua abscōdebat mundo: de qua exponitur illud Iudith 8. *Fecerat sibi Iudith cubiculum in quo clam cum puellis suis morabatur;* Per quod significatur, quod Maria intra cubiculum cordis sui cum puellis, id est, virtutibus diuersis morabatur, omnem vanæ gloriæ fugiens pompam; propter quod ipsa de sola humilitate gloriando hodie dicit; *Respexit Dominus humilitatem ancillæ.* Vbi dicit Lyra, quod virgo beata licet ex omnibus virtutibus fuit disposita ad conceptionē Dei, maximè tamen ex humilitate. Vnde dicit Bernardus: Fateor quia Mariæ virginitas sine humilitate nihil placuisset Deo, scilicet quantū ad conceptionem filij Dei, quia etsi ex virginitate placuit, tamen ex humilitate cōcepit. Magna humilitas post Gabrielis legationem de conceptione filij Dei dicere se ancillā; magna humilitas ire ad Elizabeth & seruire ei circa partum; magna humilitas cum tanto thesauro filio Dei, quem gestabat in vtero visitare seruū Ioannem. Tertio virgo beata fuit securior cæteris per fortitudinis constantiam. Vnde de ea dici potest, ô viri nōne fortes sunt mulieres, sed certè fortior est omniū beata virgo, de qua dicitur. Fortitudo & decor indumentum eius. Prouerb. vlt. Et ibidem; *Accinxit fortitudine lumbos suos.* Verè magna fortitudo per quam quodammodo Deus vinctus est & de seuero factus est

Iob. 3. Eccl. 43. Sap. 7. Ambr. lib. 3. de virginit. Ioan. 8. Exod. 19. Ezech. 10. Matt. 6. Eccl. 43. Iud. 15. B. Virgo secretior alijs per humilitatem. 2. Esdr. 4. Prou. vlt.

est pius. Figura ad hoc fuit ipsa regina Hester, quæ iram regis Assueri contra Iudæos mitigauit, & eum propitium reddidit. Sic Abygail iram regis Dauid contra Nabal virum suum muneribus placauit. Magna fortitudo, per quam vinctus est diabolus. (30.) *Ipsa conteret caput tuum.* (11.) Hæc est enim illa virga, de qua apud prophetam Pauebit Assur virga percussus. Virgo beata dicitur virga, *Egredietur virga de radice Iesse.* Assur interpretatur sublimis, & significat diabolum superbum. Hunc ergo sublimem percussit virgo beata per filij sui passionem sicut Christus. Tertio fortis fuit cõtra mundum, cuius omnes pompas, honores, diuitias, & delitias calcauit. Nam sicut dicit Ambrosius libro 3. de virginitate; ipsa non in incerto diuitiarum spem posuit, sed in solo Deo; diuitiæ siquidem eius sunt eius virtutes, delitiæ, spirituales consolationes, honor verò gloria solius Dei.

III.

Magna. Magna dona data sunt virgini gloriosæ in eius sanctificatione, sed maiora in filij Dei conceptione; ex quibus donis magna *in* beatitudine prædicatur, sicut ipsa de se dicit. *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* De primo, quomodo magna fuerit in sua sãctificatione dicit Holcoth super librum sapientiæ 13. Quod Christus matrem suam sic solidauit virtutibus & gratijs sic affixit, vt nunquã defluere potuerit in aliquod peccatum. Fuit enim sic sanctificata in vtero, vt emundata ab originali peccato, & in ea fomes ligatus, sic vt nunquam eam ad peccandum impegerit: & hæc fuit prima sanctificatio in vtero matris suæ. Sed secunda fuit in conceptione filij quando fomes fuit ablatus totaliter secundum essentiam, & gratia superaddita quæ flexibilitatem liberi arbitrij determinauit ad bonum, sic vt extunc nullo modo potuerit in malum flecti. Vnde tunc cõfirmata fuit sicut in via fieri potuit; Hæc ille. Propter ista dona sibi diuinitus collata meritò de se dicit virgo gloriosa. *Fecit mihi Dominus magna.* Verè magna; nam pulchrã esse totaliter & sine macula, magnũ quid est, & soli sponsæ Dei singulariter conuenit, cui sponsus dicit illud; *Tota pulchra es amica mea & macula nõ est in te.* (Cant. 4.) De ipsa etiam dicitur, quod Spiritus Sanctus per Salomonem dicit. *Candor est lucis æternæ, & speculum sine macula Dei maiestatis* (Sap. 7.) Ex quibus breuiter infero, quod virgo beata maior fuerit cæteris sãctis tripliciter. Primo quidem maior fuit cæteris in gratia, sicut Angelus attestatur ei dicens. Lucæ 1. Aue, inquit, gratia plena. Verè plena; quia nos de eius plenitudine recipimus, vt dicit Bern., tristis cõsolationem; æger medicationem; peccator veniam; iustus gratiam; Angelus lætitiam; Et quomodo rogo non plena, in quam auctor totius gratiæ se totum infudit? Cum igitur dicit, quia sibi Dominus fecit magna, quia de ipsa adeò parua creatura in naturalibus fecit tam magnam in gratia, vt de ea possit dici illud. *Fons paruus creuit in fluuium maximum & in aquas plurimas redundauit & in lucem solemq; conuersus est.* (Esther. 10.) Fons paruus fuit virgo beata secundum naturam propriam, sed creuit in fluuium misericordiæ maximum, quando Spiritus Sanctus descendit in ipsam. Qui fõs in lucẽ solemque conuersus est, quando Dei filius per carnem assumptam factus est filius virginis. Ecce audis virginem gloriosam, fontem, lucem & solem. Fons inquam est, sine quo necesse est arescere peccatorem; lux sine qua necesse est errare viatorem; sol sine quo necesse est infrigidari in dilectione. Si ergo sitis & æstuas ardore concupiscentiæ, hæc est fons patens in refrigerium; Si erras in via morum, hæc est lux dirigens in viam pacis æternæ; Si deniq; gelicidio peccatorum constringeris, hæc est sol calefaciens in Dei dilectione. Secundo maior fuit cæteris sanctis Maria, quia lucidior cæteris sanctis per exemplum vitæ. Illa enim sola sufficit omnibus, ad exemplar & ad modum viuendi. Vnde dicit Ambrosius. *Talis fuit Maria vt eius vnius vita omnium disciplina sit. In ipsa namq; sunt posita exempla viuendi & tanquã in exemplum exemplariter magisteria expressa sunt probitatis. Ibi quisq; inuenit cõgruè quid fugere,* (Ambrosius lib 3. de virginitate.)

quid.

quid tenere debeat. Magna igitur virgo fuit in hoc quod sola omnibus sufficit ad exépla virtutum. Omnes enim virtutes in ea pariter confluxerunt, & quod cæteris sanctis per partes est distributum, totū in Maria est congregatum. Tertio fuit virgo gloriosa maior cæteris, quia efficacior & vtilior cæteris sanctis quoad necessitatum suffragia, eo quod generalem habet efficaciam omnium auxiliorum in quibuscunque necessitatibus. Vnde Bern. in quodam sermone dicit *Si criminum immanitate turbatus si conscientiæ fœditate confusus; si iudicij horrore perterritus si baratro desperationis absorptus fueris, Mariam cogita, Mariam inuoca, non recedat ab ore tuo nec à corde tuo. Nam ipsam recogitans non erras, ipsam rogans non desperas, ipsam sequens non deuias, ipsa tenente non corruis, ipsa protegente non metuis, ipsa duce non fatigaris.* Oportet ergò vt dicit idem, vniuersos Christicolas inter fluctus huius sæculi nauigantes attendere hanc maris stellam. Nam ab ea auersus necesse est vt pereat: & ad eam reuersus impossibile est ꝙ pereat. Ipsa n. omnib⁹ omnia facta est, secundum Bernardum. Sapientibus & insipientibus omnibus misericordię sinum aperit, vt de plenitudine eius capiant vniuersi: captiuus redemptionem; æger curationem; tristis consolationem; peccator veniam; iustus gratiam; Angelus lætitiam; denique tota Trinitas gloriā: ad quam nos perducat pater & filius & Spiritus sanctus. Amen.

Bern.

Notandum quod festum visitationis Mariæ agitur ad significandum & deuotè contemplandum, qualiter Deus visitet animam. Vnde per Elizabeth significatur anima humana; interpretatur enim Dei mei saturitas; quod vtique fit per gratiam, per quam anima esuriens repletur bonis. Per Mariam significatur gratia diuina, quæ illuminat tenebras culparum nostrarum, iuxta illud. *Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino, vt filij lucis ambulate.* Vnde Apostolus idem gratiam appellat diem dicens; *Nox præcessit, dies autem appropinquabit.* Et sequitur: *Abijciamus ergò opera tenebrarum & induamur arma lucis.* Visitat igitur Maria Elizabeth, cum gratia visitat animam esurientem & sitientem iustitiam. Circa quod sciendum, quod Deus visitet animam multipliciter. *Primo* eam redimēdo, iuxta illud. *Luca. 1. Visitauit nos oriēs ex alto.* Et eiusdem 8. *Visitauit Deus plebem suam.* Et ista est mirabilis visitatio, de qua admirando propheta dicit. *Quid est homo quod memor es eius, aut filius hominis, quoniam visitas eum?* Quod exponit Innocent. 4. *Quid est homo*, id est, quam miser & vilis, fragilis, breuis, putridus, imbecillis, vanus, & diaboli seruus. *quod memor es eius* filium incarnando: quia ante incarnationem videbatur oblitus hominis. Psalm. *Vsquequo Domine obliuisceris me in finem? Aut filius hominis quoniam visitas eum*, sicut medicus ægrotum: Figura. Iacob misit Ioseph de Hebron in Sichen, vt visitaret fratres suos; & inuenit eos in Dothaim, quod interpretatur defectus; & significat hunc mundum, in quo est omnis defectus. *Secundo* visitauit eidē miserēdo per beneficia. *Visitauit Dominus Saram sicut promiserat. Tertio* iustificando psalm. *Visita nos in salutari tuo. Quarto* inspirando prophetiam. *Ossa illius visitata sunt, & post mortem prophetauerunt. Quinto* probando. *Visitas eum diluculo. Sexto* consolando. *Requiram oues meas & visitabo eas. Septimo* reuelando per somnium. *Nisi ab altissimo fuerit emissa visitatio. Octauo* conseruando in bono. *Visitatio tua custodiuit spiritum meum. Nono* corrigendo. Psalm. *Visitabo in virga iniquitates eorum*, id est, in leui flagello. *Decimo* liberando. *Visita me & erue me.* Iudicū. 4. *Orabant Dominum vt visitaret populum suum. Vndecimo* temporaliter vlciscendo. *Quid facietis in die visitationis & calamitatis de longè venientis. Duodecimo* iudicando *Humiliamini sub potenti manu Dei, vt vos exaltet in tempore visitationis. Tredecimo* æternaliter damnando. *Post multos dies visitabuntur.* Et: *Visitabit Dominus in gladio suo duro & grandi, & forti super Leuiathan &c.*

Cur agatur festū visitationis.

Ephes. 5.

Rom. 13.

Deus visitat animam multis modis.

Psal. 8.

Psal. 12.

Gen. 37.

Gen. 21.

Eccl. 49.

Iob. 7.

Ezech. 34.

Eccl. 34.

Iob. 10.

Ierem. 15.

Isaiæ. 10.

Isa. 24.

Idem. 27.

DE

DE SANCTA MARGARETHA.
SERMO.

Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro. Matth. 13.

DICIT beatus Augustinus in li. de sancta viduitate. Bona est pudicitia coniugalis, melior continentia vidualis, sed optima castitas virginalis. In signum huius licet Christus sub matrimonio voluerit concipi, & à vidua Anna prædicari & laudari, tamen non nisi de virgine voluit nasci, & in virgine corporaliter elegit morari. Quod aduertēs beatus beatus Ambrosius in li. de offic. dicit; Quanta est virginitatis gratia, quæ meruit à Christo eligi, vt esset corporale Dei templum, in qua habitauit corporaliter plenitudo diuinitatis: nam virgo genuit mundi salutē, vitam peperit virgo vniuersorum. Hæc ille. Magna igitur est laus & honor virginum, quæ meruerunt familiarius cæteris cū Deo habere consortium. Vnde de eis dicitur. *Sequuntur agnum quocunq; ierit.* Est enim ista familia specialis Christi. Nam sicut dicit Hieronymus ad Eustochium epistola 44. *Vt filius Dei ingressus est mundum nouam familiam instituit, vt qui ab Angelis adoratur in cælis; haberet Angelos in terris, scilicet virgines.* Est igitur hæc vita potius Angelica, quam humana. Vnde dicit Ambrosius in li. de virginitate. Quis neget hanc vitam fluxisse de cælo, quam non de facili inuenimus in terris, nisi postquam in hæc terreni corporis membra descendit. Sed & de Helia, de Ioanne Baptista, de Maria sorore Moysi & de virginibus quas legimus in tēplo deputatas, hęc omnia in figura cōtingebant illis, vt essent indicia futurorum. Figura in paucis, veritas in pluribus. Hæc ille. Propter tantā sublimitatē & excellentiā meritò virginitas comparatur thesauro prœcioso, sicut loquitur euangeliū. *Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro &c.* In quibus verbis commēdatur virginitas omnium generaliter, sed specialiter beatæ Margarethæ, cuius festum hodie agim⁹, ex triplici prærogatiua; Habet enim thesaurus virginitatis incomparabilem dignitatē; delectabilē amœnitatē, & inæstimabilē vtilitatem. Nihil enim thesauro in rebus & possessionibus preciosius & dignius, eo quod est ex rebus excellētissimis & preciosissimis scil. auro, argento, lapidibus preciosis &c. Nihil etiam eo delectabilius & amęnius, quia dulce est oculis aurū, amœni sunt ad videndū & tractandū lapides & margaritæ; nihil insuper thesauro vtilius, quia ad omnia valet; nutrit enim & sustētat vitam, redimit à morte, & memoriam facit durabilem post mortem. Est igitur thesaurus virginalis primo preciosus & incomparabilis dignitate, delectabilis amœnitate, & inæstimabilis vtilitate. *Proposit.*

[August.] *[Commē-datio vir-ginitatis.]* *[Ambr.]* *[Apoc. 14.]* *[Hieron.]* *[Virgini-tas com-paratur thesauro.]*

I.

Thesaurus virginalis castitatis est preciosus & incomparabilis dignitate. Patet autē dignitas virginitatis ex quatuor, scil. ex arduitate seu difficultate facili; ex natura supernaturali; ex humilitate illustri; & ex mortalitate immortali. De primo patet. Castitas enim virginalis est res multū excelsa & difficilis ex vna parte, & tamen est facilis ex alia. Difficile namq; est in carne contra legē carnis viuere, sicut difficile esset in regno Polonię contra legē regis Polonię viuere: hoc aūt faciunt virgines. Vnde dicit Ambrosius in libro de viduis. Supergreditur virginitas cōditionē humanæ naturæ, per quā homines Angelis assimilātur; & ex hoc dicit idem, quod maior sit victoria virginū quā Angelorū: Angeli enim sine carne viuunt, virgines verò in carne triumphant. Apostolus. *Si secundum carnē vixeritis, moriemini* Hæc ille. Ex altera verò parte est facilis, quia facilius se continent virgines quā viduę aut corruptæ, pro- *Virginitatis dignitas cōstat ex quatuor.* *1.*

Aug. lib. 15. cont. Iulianum.

ut deducit Aug. Cuius ratio est secundum ipsum; quia quantò magis casta esse voluerit, tantò amplius in superanda cõcupiscẽtia laborabit. Eo magis videlicet si ei scil. cõcupiscentiæ & voluptati maiores curas cõsuetudo dedit. Propter quod Apostolus. *De virginibus præceptũ Domini non habeo, consiliũ autẽ do.* Et sequitur. *Si nupserit virgo non peccabit, tribulationẽ tamen carnis habebũt huiusmodi.* Tribulationẽ inquã, non solũ filijs necessaria prouidendo, sed etiã difficilius se postea in viduitate continendo. Et Hieron. in epistola 79. dicit, difficilior cõtinentia viduarũ minorem habebit mercedem. Sed dices, ex quo virtus est circa difficile & bonũ, ergo videtur quod difficilior continentia sit magis meritoria, & per cõsequens viduæ debuẽt habere maius præmiũ quã virgines. Respõdeo, quod non omne difficilius bonũ est magis meritoriũ, sed tantũ illud quod est difficilius ex genere operis; vt ieiuniũ est magis meritoriũ ex se, quã eleemosyna: nõ tamen ex hoc si fuerit difficilius ipsi agenti ex naturali cõplexione, & vt difficilius est ieiunare colerico, quã flegmatico. Talis autẽ difficultas quæ fit ex causa naturali nõ auget meritum sed diminuit. Sicut auarus difficilius dat vnum denariũ quã largus centum, quod in auaro est vituperabile, in largo laudabile. Quicquid tamen dicat Hieronymus, simpliciter loquendo pugna virginũ est difficilior quã viduarũ. Nã licet verũ sit, quod recordatio expertæ voluptatis maioris sit difficultatis in viduis, prout etiã dicit Philosophus in li. de animalibus; tamen in virginibus imaginatio inexpertæ lasciuiæ cũ istis tribus circũstantijs, quæ sunt desideriũ experiẽdi ex curiositate, existimatio maioris delectationis quã sit in rei veritate, & ignorantia incõmodorũ & turpitudinis concomitantis, faciũt maiorẽ pugnã, & per consequẽs maiorẽ difficultatẽ. *Secũdo* patet virginalis castitatis dignitas ex natura supernaturali. virginitatis enim obseruatio aliquid habet naturale, aliquid supernaturale. Habet inquã naturale, quoniam in actu carnis, sine quo virginitas nõ soluitur, ratio obruitur ex immoderantia delectationis sensibilis, & hoc est innaturale quod ratio omnino succũbat & sensualitas dominetur. Et quia

1. Cor. 7.

Pugna virginum simpliciter loquẽdo est difficilior.

peruersitas huius ordinis inuenitur in omni actu carnis, ideò omnis actus carnis hui⁹ aliquid habet innaturale. Actus .n. carnis non potest exerceri, nisi ratio deijciatur ab arce sua. *Tertio* patet virginalis castitatis dignitas ex humilitate illustri, quia quando aliqua illecebra illustris dicitur, hoc est quãtum ad sęculũ solũ. Sed quando remanet in virginitate, nolens in matrimonium duci propter Christum, humiliata dicitur quantũ ad sęculũ. Sed hæc humilitas est illustris, quia nulla corrupta penitus est liberata, id est, de seruitute emissa: Sed omnis incorrupta est illustris & liberata: imò omnis corrupta quantumcunq; est illustris, quantũ ad sęculum, semper est serua & illibera, quoad Deũ; & econuerso omnis incorrupta est humilis quantũ ad sæculũ, sed illustris quoad Deũ. *Quarto* patet virginalis castitatis dignitas ex mortalitate immortali. Omnia .n. hic mortalitatis opera moriuntur cũ carne mortua, & cum ipsa in perpetuũ nõ resurgẽt: Virginitas autẽ, etsi moriẽte carne ad tempus moriatur, in carne, tamẽ suscitabitur æternaliter remãsura.

II.

Thesaurus virginalis castitatis est gratus & delectabilis in amœnitate. Quæ quidem amœnitas consistit in quatuor, scil. in humanitate Angelica; in honestate verecundã; in memoria illibata; & in puritate ex puritate occasionata. Primò cõsistit in humanitate Angelica, quia Angeli etsi abũdant delectationibus spiritualibus, tamen carẽt sensibilibus. Igitur & in virginib⁹ est humanitas Angelica, quia virgines carent delectationibus sensibilibus & abundant spiritualibus. Ex quo patet quod cũ propriũ sit Angelicæ naturæ nõ posse carnales delectationes experiri sed spirituales: & virgines in hoc eos sequantur, necesse sit vt Angeli amore naturali plus diligant virgines, quã viduas vel coniugatas. Cuius ratio est, quia omne animal diligit sibi simile, & volatilia sibi similia quærunt. *Secundo* cõsistit in honestate verecunda. Quod patet ex eo: Ex quo .n. virginitas est res honestissima, naturaliter debet verecũdari, audire vel videre turpia. Legitur de beata vvalpurga, quod cũ fuisset eius exequię in sepultura sui corporis, & quidam vir ex deuotione maxima ipsam.

Amœnitas virginitatis consistit in quatuor.

Exemplum notabile.

ipsam in Feretro iacentē in faciē osculatus esset, statim illa quasi subridēdo erubuit, in signū quod fuit virgo verecundissima. Nō solū ergo virgo debet esse pudorata in animo, sed etiā in omnibus sensibus exterioribus & gestu cōuersationis. Sicut enim dicit Valerius li. 4. c. 3. Non solū manus pecuniæ, sed etiā oculus libidinosus aspectu, cōtinētes esse debēt. Et li. 6. c. 1. dicit de quadā, quæ informauit filiā suā, vt non solum seruaret virginitatē illibatā, sed etiā nec oscula ad viru quātumcunq; sincera proferat. Tertio cōsistit in memoria illibata; virgines enim ex eo, quod non habent quod eas maculet in conscientia; sicut corruptas, semper habent amœnitatē & delectationem in memoria, cum earū cor non titillet memoria alicuius turpitudinis. Et ideo dicitur; *Secura mens, quasi iuge conuiuiū* Legitur de quadā virgine quæ multis annis seruarat virginitatē: cū aut fuisset corrupta, statim propter remorsū conscientiæ vt tantā tristitiā incidit, vt sibiipsi displicēs seipsam occiderit. *Quarto* consistit in puritate ex puritate occasionata. Nā si Adā nō peccasset (omnes enim homines forent in paradiso) genuisset sine fœditate carnis & ardore libidinis. Nunc aūt vtroq; modo generantur, & cū fœditate carnis, & ardore libidinis. Hæc autē concupiscētia in virginibus frænatur virtute continentiæ; & ideo virginitas, quæ non generat, est mūditia, quæ sumpsit occasionē suæ puritatis ex immunditia coniugali. Nā virgines videntes, quod nō possint generare sine immunditia corporis & cordis, malunt non generare quam fœdari.

Valerius.

III.

Thesaurus virginalis castitatis est fructuosus inæstimabili vtilitate; quę quidem vtilitas consistit in quatuor, scilicet in sterilitate fœcunda; in necessitate gratuita; in precio incomparabili; & in gloria sui gloriari. De primo Hieronymus super Oseæ. c. 2. loquens de fœcūditate virginitatis dicit; coniugium terram, virginitas cælum replet. Non est ergo putandū virgines esse inutiles in ecclesia militante, sicut hæretici Hussitæ æstimant, dicentes statum monialium esse inutilem propter infœcunditatem, cum multo copiosius & fęcundius repleant cœlum quam coniugatę. *Non dicat eunuchus, ecce ego lignum aridum*, quasi dicat, non æstimet quis virgines sine fructu, quia etsi sunt sine fructu ventris, sunt tamen cum fructu mentis. Et notanter dicit propheta de ligno. Nam virgines non sunt ligna sed lapides viui, quibus ædificatur Ierusalem cælestis. Apoca. *Preciosi omnes muri eius, & turres Ierusalē gemmis ædificabuntur.* Triplex materia occurrit in ædificijs. Nā quædam ædificia sunt de glebobra siue de argilla, vt sunt domus pauperum; quædā de lignis, vt sunt domus nobilium; & quædam de lapidibus duris & quadratis, vt sunt domus Principum. Prima ædificia minus preciosa, quia caduca; secunda solidiora; tertia perpetua. Sic est de istis tribus statibus. Nam coniugium est sicut argilla terrea propter solicitudinem corporalem & terrenam *Tribulationes carnis habebunt huiusmodi*; & ideo non sunt preciosa, quia datur eis merces tricesima. Viduæ sunt velut ligna arida, quæ ad ædificandum sunt apta. Fuerunt enim quandoq; viridia in coniugio, quando germinabant prolē & fructū ventris, sed iā aruerunt per continentiā abstinētes à corporalibus, & fructificantes in spiritualibus. Virgines aūt sūt lapides perpetui & quadrati, id est, quadruplici virtute cardinali ornati, scil. temperantia, prudentia, fortitudine, & iustitia; Sunt etiā politi & dolati varijs tribulationibus & tentationibus. De secūdo scil. de necessitate gratuita patet, quia qui virginitatē conseruare volūt, in duplici se necessitate constituunt, scil. mortificationis pęnitentię, abstinendo à delitijs & voluptatibus, & obligationis votiuæ. Quæ n. virginitatē seruare voluerit, de necessitate habet mortificare mēbra ieiunijs, vigilijs, fugiēdo etiā omnia spectacula vanitatū, in quibus potest esse periculū castitatis. Nā iuxta Bern. perit castitas in delitijs. Refert Valerius li. 2. c. 1. quod vini vsus Romanis fęminis ignotus fuit olim, ne scilicet in aliquod dedecus prolaberentur Hinc Eccl. *Mulier ebriosa ira magna, & contumelia & turpitudo eius non tegetur* Recitat Seneca epistola 99. quod maximus quidam medicus dixit, quod fœminæ naturaliter non debeant pati podogram, nec etiam fluxū capillorū, quod tamen hodie videmus,

Vtilitas virginitatis consistit in quatuor. In sterilitate fecunda.

Isa. 26.

1. Cor. 7.

2. In necessitate gratuita.

Necessitas mortificationis.

Eccl. 26.

Seneca.

quia eodẽ modo patiuntur vt viri vtrumq; defectũ; cuius ratio est secundum Senecã, quia æqualiter viuunt sicut viri. & ita non mutata est natura, sed vita; quia non minus potant quã viri, imo potu prouocãt viros. Et sequitur. *Beneficium sexus suis vitijs perdiderunt & quia fœminam exuerunt, morbis virilibus implicitæ sunt.* Per hoc patet responsio ad quæstionem qua quæritur, quare pauci sint hodie virginitatem seruantes illibatam; & est breuis responsio; quia viuunt delicatè & voluptuosè. Certè vidi aliquando in monasterijs monialium, cum essem prædicator earum, nonnullas virgines sic delicatè viuentes, vt si filiæ regum essent, satis esset tantis delitijs affluere. Sed quid accidit inde? produxerunt quidem gradientia super terram. Vera est cuiusdam philosophi, qui dicitur Comicus, sententia qua dixit, *Sine Cerere & Baccho friget Venus.* Quod verum dictum recitat Hieronymus epistola. 90. Nam ventrem distentum mero & cibo sequitur voluptas membrorum impudicorum. Idem dicit, quod Metellus vxorem fuste interemerit pro eo quod vinum bibisset. Nec mirum, quia vt ait idem, quæcunque fœmina vini vsum immoderatè appetit, omnibus virtutibus ianuam claudit & vitijs aperit.

Hieron.

Idem epist. 37.

Quod pertinet ad necessitatem obligationis votiuæ, ea ita est necessaria in statu virginali, vt sine ea meritum consequi non possit virginitas, eo quod votum perficiat meritum virginale. Vnde secundum Bonauenturam, si duo faciant idem genus operis, & vnus faciat ex simplici proposito, alter ex voto, magis merebitur ille, qui facit ex voto. Propterea dicit D. Thomas melius esse idem opus ex voto quam sine voto, triplici de causa; Primo, quia vouere est actus latriæ, cum sit promissio Deo facta; & iste actus est præcipuus inter virtutes morales. Vnde Augustinus dicit. *Neque virginitas quia virginitas sed quia Deo dedicata est honoratur, quam vouet & seruat continentia pietatis.* Secundo quia ille, qui vouet aliquid & facit, plus Deo se subijcit quam ille qui facit solum: Subijcit enim se non solum ad actum, sed etiam quantum ad potestatem, quia de cætero non potest aliud facere. Sicut plus daret homini qui daret ei arborem cum fructibus, quam qui daret ei fructus. Tertiò quia per votum voluntas immobiliter firmatur in bono: facere autem aliquid ex voluntate in bonũ, pertinet ad perfectionem virtutis, vt patet per Philosophum; Sicut etiam peccare mẽte obstinata aggrauat peccatum, & dicitur peccatum in Spiritum sanctũ. Si ergo quæris, quare homo voueat aliquid Deo cũ Deus nõ indigeat certificari à nobis. Respondeo secundũ Augustinũ, quod talis promissio nõ cadat in eius vtilitatem, qui à nobis certificari non indiget, sed ad vtilitatem nostram, in quãtum voluntatem nostram vouendo immobiliter firmamus ad illud, quod expedit facere.

Necessitas obligationis votiuæ.

D.Tho. 2.2.q.8. a.4.

Aug. lib. de virg.

2. Ethic.

Tertiò virginitatis castitas consistit in precio incomparabili, quia cum secundũ Poëtam libertas non benè pro toto venditur auro; & secundum leges humanas libertas sit bonum impreciabile, virginitas autem sit libertas spiritus; *Vt sit sancta corpore & spiritu, quia cogitat tantum quæ Domini sunt,* & hoc facit multum expeditè, multum liberè, quia est sine solicitudine corporis & mundi; Ideò libertas hęc seruiendi Deo non est appreciabilis aliquo precio. Vnde Eccl. *Non est digna omnis ponderatio animæ continentis.* Quod exponit Thomas, dic. quod nec fœcũditas carnis, nec aliquod corporale bonum sit comparandum continentiæ, quæ inter bona animæ computatur; Propter quod Augustinus in in li. de virginitate. Notanter dicit, animæ continentis, non corporis cõtinentis, quia castitas corporis sine castitate mẽtis est sicut spica sine grano; bursa sine argẽto; nux sine nucleo; lampas sine oleo; cista foris alba, intus spurcitia plena; sepulchrũ foris pulchrũ, intus fœtidũ; pomũ foris rubeũ, intus acidum: in quibus omnibus modicus est valor; Sic est & in virginibus solũ corpore & non mente castis. Nam tales nullum habent præmiũ in cælo, prout euangelium dicit; *Soli enim mundo corde Deum videbunt.* Hunc thesaurum ita preciosum cuius homo nescit preciũ, multũ solicitè deberet custodire virgo per duas custodias, scil. per humilitatẽ & pudicitiã; Nam humilitas abscõdit eũ, ne à furibus per vanã gloriã sub trahatur. Vnde Greg. in homel. Deprædari desiderat, qui talẽ thesaurũ in via publicè portat; Pudicitia autẽ defendit eũ à mani-

3. Consist. virginitas incomparabilis.

August. lib. 1 de virginitate.

1. Cor.

Eccl.

Quibus virtutibus virginitatis thesaurus custodiatur.

Matt.

Custodia virginitatis duplex.

bus latronum. Nam ſicut in viris neceſſaria eſt prouidentia, ſic in fœminis pudicitia, per quam fœminæ conſeruentur in honeſtate famæ & odore opinionis bonæ. Hoc autem nomen pudicitia à pudore venit, in quo verecundia ſignificatur, ſecundũ Thomam 2. 2. q. 151. Et attenditur propriè circa ſigna venerea, ſicut ſunt aſpectus, oſcula, tactus, & ſic de alijs. Quantum autem antiquæ fœminæ fuerint ſollicitæ ſeruare pudicitiam ponit Valerius dicens; quod quædam maluerint perdere vitam quam pudicitiam. Sicut narrat de quadam, quæ cum eſſet in mari per hoſtes & prædones capta, ne ſibi auferrent pudicitiam, ſe in mare proiecit. Similiter de Lucretia, quę quia violenter fuit oppreſſa à Sexto Tarquinij regis ſuperbi filio, gladio ſe occidit. Similiter narrat de quodam qui filiam ſuã vidẽs ſollicitari per Appium Claudiũ principem, eam occidit, malens filiæ ſuæ eſſe interemptor quam corruptæ pater. Hoc tamen hodiè non debet ſeruari, ſicut dicit Auguſtinus, vt pro tuenda vita corporali vel etiam pro verecundia amiſſæ pudicitiæ virgo ſe occidat; ſed potius debet ſuſtinere violentiam non conſentiendo voluntate libidini; quia pudicitia eſt res animi, virginitas eſt res corporis, & ea integra permanente in animo, non poteſt iſta violenter de corpore auferri; vt dicit beatus Auguſtinus ad Iulianum libro 8. Quod autem Ambroſius vocat illas mulieres ſanctas, quæ ad conſeruationem caſtitatis ſuæ ſubmerſerunt ſeipſas; ſanè quilibet intelligat, quia non ideò ſanctæ quia ſe occiderunt, ſed alio modo, quia voluit eas Deus ſe occidere; forte enim illud eis Spiritaus ſanctus inſpirauit.

August. lib. 1 de ciuitate Dei.

Cum ergò theſaurus iſte impretiabilis ſit, vt ait Hieronymus, diligenter cuſtodiat eum virgo his virtutibus; debet enim eſſe tacita ſilencio; vt ait idem. *Sit ſermo eius prudens, nec tam eloquentia pretioſus, quam pudore. Similiter non ſit vaga, nec diſcurrens, ſed clauſa exemplo B. Virg. quã clauſam angelus inuenit; ſit cũ honeſtis matronis; ſit cõpetentib. horis orationi intenta*, vt dicit Hieron. epiſtola 44. *Sit operoſa manibus, diſcat lanam facere, tenere colum, rotare fuſum, ſtamina pollice ducere, fugiat virorum aſpectum, & colloquia, exemplo illius, de qua narratur in libro, qui dicitur Paradiſus; quæ pro eo, quod quidam iuuenis fuit de eius pulchritudine ſcãdalizatus, per decem annos intra quoddam ſepulchrum ſedebat, donec moreretur, vt eius vultum nemo poſſet videre: & interrogata cur hoc faceret reſpondit; Malui me in ſepulchro reclinare, quam nocere animæ ad ſimilitudinem Dei factæ.* De alia etiam narrat D. Hieronymus epiſtola 42. Quam cum viſitare vellet beatus Martinus, illa per feneſtrã miſit encœnium ſeu donum dicens, ora pro me, quia à viro non ſum viſitata.

Quibus virtutibus virginitatis theſaurus cuſtodiatur.

Quomodo virginitatis caſtitas conſiſtat in præmio excellenti, & gloria ſingulari, patet per illud Apocal. *Nemo poterat dicere canticum nouum, niſi centum quadraginta-quatuor millia, qui empti ſunt de terra, hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt coinquinati.* Iſtud canticum eſt lætitia ſpiritualis, & gratiarum actio de incorruptione virginalis cuſtodiæ. Habent autem virgines ſingularem triplicem prærogatiuam beatitudinis & felicitatis vltra alios ſtatus, ſcilicet in vita, in morte, & poſt mortem. In vita, quia vitam angelorum ducunt, & liberè percurrunt orationibus cœlum, quod alij vix facere poſſunt; In morte etiam ſunt beatiores cæteris, quia ſpecialiter à Chriſto & virgine glorioſa viſitantur, & ab eis in cœlum conducuntur; ſicut narrat Hieronymus de Tharſila, quæ exſpirans, ait circumſtantibus: Cedite, cedite, quia Ieſus venit; Poſt mortem autem habent gloriam ſingularẽ, & excellentiſſimam in genere caſtitatis; quia tranſcendit gloria eorum caſtitatem vidualẽ & coniugalẽ, vt dicit D. Thomas. Non autem ſingulariter habent excellentiſſimam gloriam, quia martyres, qui ad vehementius inhærẽdum vltimo fini poſtponunt propriam vitam; & religioſi propriam voluntatem viuentes in monaſterijs, ſed præferũtur eis, quia ſolũ poſtponunt ventris voluptates. De hac gloria dicit Iſidorus; Virgines feliciores in vita æterna ſunt alijs, quia ſunt ſimiles angelis Dei, qui nec nubent, nec nubentur. Vnde in eis verificabitur illud Apoc. *Eadem eſt menſura hominis quæ & angeli*; Imò habent vltra angelos aureolæ præmium, quod erit gaudium ſpeciale de caſtitate mentis, & de integri-

4. Virginitas conſiſtit in gloria ſingulari.

Apoc. 14.

Iſid. lib. 2. de ſummo bono. c. 39.

Apoc. 21.

tegritate corporis, quod angeli non habēt. Vnde Salomō; *Felix sterilis & incoinquinata.* Quod exponit Holcoth, id est, felix est illa, in qua est sterilitas prolis cum munditia corporis. Vnde vult dicere, quod felix sit ista quæ habet mentis & corporis integritatem. Sed quia ista est merces communis, quam habent virgines, coniugatæ & viduæ; Ideò nè quis putet solum eis dari istam mercedem cum alijs, statim subdit; Dabitur illi, scilicet virgini, fidei donum electum, in vita æterna, in contemplatione diuinitatis, quæ fidei succedit, & omnibus fidelibus promittitur in Apocal. *Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ,* & non solum hoc, sed dabitur eis sors in templo acceptissima. Quod exponit Holcoth, id est, dabitur eis in cœlo aureola singularis prærogatiuæ virginitatis, quę est conditio nobilissima & acceptissima in cœlo, quia est conditio Christi & matris suæ. Dicitur aureola diminutiuè, quasi parua corona. Duplex enim præmium est beatorum; Vnum essentiale, commune omnium sanctorum, & vocatur aurea corona; Aliud accidentale, quod debetur operari excellentis victoriæ, & vocatur aureola id est, parua corona addita super auream Hoc est, præmium accidentale superadditum essentiali. Vnde tale præmiū erit quasi quidā decor in corporibus virginum. Ex quo decore habebunt virgines in mente gaudium speciale, lætantes de hoc, quod pro Christo corpus martyrio exposuerunt. Et in doctoribus, prædicatoribus, prælatis actualiter prædicantibus, & in omnibus sacerdotibus fideliter & catholicè prædicantibus, erit specialis decor de conseruis conuersis per Christum. Cum igitur virgo sancta Margaretha fuit virgo & martyr, habet duplicem aureolam de thesauro Dei, in quo sunt noua & vetera, sibi hodiè datam. Ad quam nos dignetur etiam perducere sua intercessione, vt cum ea possimus de prædicta aurea sine fine gaudere.

Amen.

DE DIVISIONE APOSTOLORVM SERMO.

Misit illos prædicare regnum Dei. Luc. 9. Matth. 10. Marc. 6.

I gloria & honor, id est, incorruptio, scil. memoriæ in seculo, datur omni credenti in Deum, vt Apostolus dicit; quantò magis digni sunt honore & gloria illi, qui non solum principaliter crediderint, sed etiam ad credendum vniuersum orbem sua prædicatione induxerint, quales fuerūt ipsi sancti Apostoli. Qua de caussa hodiè per mundum diuisi sunt, vt ad fidem Christi gentes inuitarent. Multum igitur honorandi sunt, quod tàm citò, tàm promptè crediderint. Mox enim, vt vocati sunt à Christo, nullis adhuc miraculis ab eo visis, statim crediderunt. Magis autem honorādi sunt ob id, quod Christum tàm læti, tā alacres, tam expediti secuti sunt, & relictis omnibus proprijs illi adhæserunt. Nam vidimus, quod ad vnius iussionis vocem Petrus & Andreas relictis omnibus secuti sunt Redemptionem. Sed maximè sunt honorandi, quia nos ad Christum adduxerūt prædicatione. Et ideo propheta Dauid eorum celsitudinem attendens ait. *Nimis honorati sunt amici tui Deus* (Psal. 138.) Vbi dicit Gorra, quod honorauit eos Christus in eo, quod non per patriarchas aut prophetas, sed per seipsum eos vocarit. (Apostoli à Christo honorati) Magis autem honorauit, quod eos in familiaritatem & amicitiam recepit specialem. *Iam non dicam vos seruos, sed amicos.* (Ioan. 15.) Similiter dando eis potestatem eijciendi dæmonia & miracula faciendi. Sed maximè honorauit eos, quod eis principatum ecclesiæ contulit, faciens eos principes mundi, iuxta illud Psal. *Constitues eos principes super omnem terram.* (Psal. 44.) Et præmittitur. *Pro patribus tuis nati sunt tibi filij.* Quod exponit Innocentius 4. Pro patribus, id est, Patriarchis & Prophetis nati sunt tibi filij, spirituali generatione, scilicet Apostoli & prædicatores. Et alij qui conuersi

uersi sunt per eorum prædicationem quos Ecclesia genuit, & multos ex his in sede patrum constituit. Vnde sequitur. *Constitues eos principes super omnem terram*, id est, non in vno loco tantum, sed super omnem terram. Et quæ inde vtilitas sequatur, subditur. *Memores erunt nominis tui Domine*, id est, nomen tuum prędicantes ipsum in memoria habentes etiam alijs in memoriam adducent. *in generatione & generationem*, Iudæorum & gentium, quia vtrique populo prædicauerunt Apostoli. Quia igitur per prædicationem ipsorum sumus ad fidem Christi conuersi & adducti, quod alias non fuisset, si non fuissent per mundum diuisi, idcò dies diuisionis Apostolorum debet esse nobis celebratiua in memoriam tanti beneficij nobis ex ea collati. Hæc enim est dies, in qua missi sunt nobis prædicare regnū Dei. Non solum Iudæis vt prius, cū eis dictum erat; *In viam gentium ne abieritis*; Sed nunc dictum est ei ; *Ite in mundum vniuersum, & prædicate Euangelium omni creaturæ.* Isti ergo sunt primi nuntij nostræ salutis. Isti sunt præcones gloriosi diuinæ gratiæ, gentibus destinatæ. Nam per eos non sicut olim antiquis patribus bona terrena promissa sunt, iuxta illud. *Si volueritis & audieritis me bona terræ comedetis*; sed potius cœlestia gaudia nunciantur vobis. Quia hodiè filius Dei misit illos prędicare regnum Dei. In præmissis verbis tria circa missionē Apostolorum tanguntur. Primò quidem describitur missio ipsorum autentica ex mittentis auctoritate, scilicet Dei. Secundò missio eorum redditur digna & congrua ex mittendorum qualitate. Tertiò missio eorum redditur efficax & fructuosa, ex multiplici vtilitate.

(Margin: att. 10. — arc. vlt. — 1. — posit.)

I.

Missio Apostolorum redditur autentica ex mittentis auctoritate; quia non seipsos miserunt, sed filius Dei, quem Deus pater misit quærere & saluum facere, quod perierat. *Sicut misit me pater, & ego mitto vos.* Circa quod sciendum, quod nullus debeat sibi vsurpare propria temeritate officium aut dignitatem tam spiritualem, quam secularem, sed debet à Deo & eius Ecclesia expectare electionem suæ missionis. Vnde Saluator Apostolos instruens ait; *Rogate dominum messis vt mittat operarios in messem suam*; quod est, à Deo postulandam esse auctoritatem, & à se præsumendum non esse. Sunt autem homines constituendi in eorum officijs quadrupliciter secundum Iohannem Gallensem. Primò quidem ex diuina ordinatione. Secundò ex Ecclesiæ collatione. Tertiò ex paterna & legitima successione. Quartò ex communis populi electione. Sic enim antiqui dignitates assumpserunt. Diuina ordinatione pręfectus fuit Dauid. Vnde & Moyses orauit, vt Deus prouideret hominem super multitudinem populi, qui possit exire & intrare ante eos. Secundò Ecclesia habens diuinam auctoritatem, confert & distribuit officia iuxta gradus suos. Sic & Moyses accepta auctoritate à Deo, vocauit Iosue & dixit ei, vt introduceret populum in terram promissionis. Sic ministerio Samuelis vnxit Deus Dauid in regem, quamuis ipsum per se elegerat; significans per Ecclesiam esse approbandum, quem Deus elegit per seipsum. Tertiò ex paterna successione Salomon super thronum Dauid patris sui positus fuit. Vnde Deus promisit cuilibet regi rectè gubernanti populum suum, quod filius succedat ei in regnum. Quando ergò deficit hæres & legitimus successor in aliquo officio, timendum est, ne sit ex culpa parentum. Quarto homines ponuntur in officijs vnanimi populi electione. Solinus narrat de quibusdam habitantibus quandam insulam, quod in electione regis illius insulæ, non nobilitas prævaleat, sed suffragia meritorum. Populus enim eligit spectatum moribus, & inueterata clementia, etiam omninò grauem. Sic de Romanis recitat Valerius Maximus libro quarto, capite tertio, vbi dicit, quod ab aratro sæpius recipiebantur in consolatum; sicut fuit factum Attilio; qui, cum seminasset agrū, receptus fuit in Imperatorem; & maximè contra hostes prosperabatur. Similiter narrat de Quinctio Cremato, de quo id etiam narrat August. Hic cum vix quatuor iugera agri haberet, vt ea suis manibus coleret,

(Margin: 20. — *Quatuor modis cōstituuntur homines in officijs.* — 1. Reg. 16. — Deut. 31. — Deut. 17. — Solinus lib. 11. c. 4. — Valerius maximus lib. 4. c. 3.)

coleret, ab aratro fuit in maximum consulem receptus. Ratio autem harum electionum fuit secundum Valerium, profectus patriæ, quem vnusquisque omisso proprio curabat augere. Quicunque igitur aliter quam aliquo prædictorum modorum ponitur in aliquo officio, dignitate, vel domo, certè non est verus dominus aut prælatus, sed fur aut latro. Istud enim est quadruplex ostium, per quod debet ingredi quilibet ad legitimè principandum in populo. Taliter fuit de Apostolis, qui non se ingesserũt propria auctoritate, sed potestate diuina, iuxta illud Saluatoris; *Ego vos elegi & posui vos, vt eatis, & fructum afferatis &c.* Vnde Apostolus *Nemo sibi honorem assumit, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.* Licet dicti quatuor modi missionis alicuius sint multum commendabiles, iste tamen qui fit à Deo immediatè, est multò excellentior & certior; eò quod licet Ecclesia habeat potestatem eligendi, aut etiam communitas populi, aut paterna successio, tamen illi omnes possunt errare in suis electionibus, quia Ecclesia militans fallitur & fallit; vt dicitur, *de sent. excom. c. A nobis,* Deus autem qui scrutatur corda & renes falli non potest; & ideò quemcunque elegerit, necesse est, vt dignus sit. Hinc est, quod licet Petrus cum Apostolis habuerit plenitudinem potestatis eligendi alium Apostolum in locum Iudæ, noluerunt tamẽ hoc facere sine familiari Spiritus sancti cõsilio, ne errarent vt homines. Vnde & dixerunt: *Domine qui nosti corda omnium, ostẽde ex his duobus quem elegeris,* quia errare non potes, qui nosti corda: nos errare possumus, qui solum exteriorem apparentiam quæ sæpè decipit, videmus. Sed dices, tamen Christus elegit indignum, scilicet Iudam: quomodo ergò dicis, quod Deus errare non potest, cum tamen ipse dicat; *Nõne duodecim elegi vos, & vnus ex vobis diabolus est?* Respondeo, quod licet Christus Iudam elegit secundum pręsentem iustitiam, non tamen secundum æternam prædestinationem. Nec per hoc dicitur Christus ignorasse Iudæ malitiam, quod eum elegit quasi nesciens eum fore indignum, sed per hoc potius docuit nos tolerare malum inter bonos, sicut ipse tolerauit eum sciens

Ioan. 10.
Ioan. 15.
Heb. 5.
Act. 1.
Ioan. 6.

eius malitiam. Nec per hoc datur exemplũ Ecclesię militanti eligere scienter indignũ, quia hoc esset ponere scandalum in Ecclesia, quod dominus prohibet; imò facit abscindere & proijcere pedẽ & manũ scandalizantem, & multò fortius oculum, qui est prælatus in Ecclesia spiritualis, vel secularis; sed potius datur exemplum subditis obediendi malis prælatis, eum exigentibus peccatis populi fuerint diuina permissione dati super populum. Facit enim Deus quãdoque hominem regnare hypocritam propter peccata populi, vt dicit Iob; Super quo dicit Gregorius. Qui malum patitur rectorem, eum quem patitur, non accuset, quia nimirum sui fuit meriti, peruersi rectoris subiacere ditioni. Culpã ergò proprij magis accuset operis, quam iniustitiam gubernãtis. Vnde Dominus per Prophetam ait; *Dabo tibi regem in furore meo;* Quem dabo tibi, scilicet ob meritorum tuorum prauitatem. Hæc dicit Ozeas; & ponitur in canone 6. q. 1. Ex merito plebis nonnunquam episcopi deprauantur, quatenus procliuius cadant, qui sequuntur. Quamuis autem in omnibus officijs & dignitatibus necessaria sit institutio legitima ab Ecclesia catholica, tamen maximè in officio prędicatoris necessaria est missio autentica ipsius Ecclesiæ, ne sub prætextu pietatis veritatem Ecclesiæ impugnent.

Matt. 18.
Iob 34.
Greg. 25. moral.
Ozea 13.

II.

Missio Apostolorum redditur digna & congrua ex mittendorum qualitate; quia tales fuerunt, qui meritò digni erant reddere testimonium Christo: quales autem fuerint, præmittitur in Euangelio; *Sine virga, sine pera, sine pane, sine pecunia, sine duabus tunicis.* De iure seculari sic est, quod in testimonio, præcipuum quod requiritur, sit fortuna, scilicet bonorum temporalium copia. Vnde, quantum homo habet in bonis, tantum etiam ei creditur, iuxta illud. *Quantum quisq; sua nummorum possidet arca, tantum habet & fidei.* E contrario verò Christus pauperes Apostolos voluit testificari mysterium redemptionis nostrę, propter quod misit eos sine omnium bonorum huius seculi abundantia, vt eis non propter

Qualitas testium Christi.

diuitias

diuitias, sed propter virtutem Christi habitantem in eis crederetur. In quo Christus magnam & mirabilem suæ virtutis potentiam ostēdit, dum per pauperes & ignaros, rudes ac indoctos, & paucos viros tantam mundi potentiam strauit. Noluit dominus primos fundatores eligere sapientes, potentes, aut nobiles huius seculi, ne fides Euangelij & virtus fidei ad opera, quæ futura erant, ascriberentur eorum sapientiæ, vel potentiæ, aut nobilitati, sed sibi hoc reseruauit: quia sua sapientia, potentia, & nobilitate nos redemit.

Matt. 1[?]
Christi Apostoli simplices electi.

Non ergò elegit sapientes, aut nobiles, ne meritis suis dicerent se esse electos. Vnde Gregorius dicit, quod relictis sapientibus insipientes, relictis fortibus debiles, relictis diuitibus pauperes elegit, & prædicatores infirmos abiectosque, qui potentes quosque colligerent.

Iob 34. Greg. 2[?] moral.
Ozee 5[?]

Cuius rationem subdens ait; ad prædicandum namque tales venire debebant, qui de laude propria nihil habebant, vt tanto solius veritatis cognosceretur esse, quod agerent, quantum & apertè cerneretur, quod ad hoc agendum idonei per se non fuissent. Propter quod Chrysostomus exclamans dicit; *O beatos piscatores, quos inter tot Doctores legis & scribas, inter tot seculi sapientes, & ad diuinæ prædicationis officium, & ad gratiam Apostolatus primos Christus elegit; & digna domino nostro atque conueniens prædicationi eius fuit talis electio, vt in prædicatione sui nominis tantò maioris laudis admiratio nosceretur, quantò magis eū mūdi infimi & humiles prædicassent, qui non per sapientiam mundi cœperant, sed per simplicitatem fidei prædicationem de errore mortis humanum genus liberarent. Non ergò nobiles mundi aut diuites elegit, ne suspecta esset prædicatio; non sapientes seculi, quia sapientiam mundi persuasisse humano generi crederentur, sed elegit pastores illiteratos, imperitos, indoctos, vt aperta esset gratia Saluatoris, humiles quidem seculo, etiam in ipso artis officio, sed pretiosos fidei ac deuotæ mentis obsequio; ignobiles seculo, sed nobiles Christo; despectos terræ, sed acceptissimos cælo pauperes mundo, sed diuites Deo.*

Chrysost.
Qualitas testium Christi.
Prædicatio miraculosa.

Ex quibus ego infero, quod publicatio & anunciatio mysterij nostræ redemptionis per Apostolorum prædicationem fuerit multum miraculosa: vt patet ex eo, quia fuit contra legem seculi, secundum quam non nisi potentibus, diuitibus, aut nobilibus creditur. Iuxta illud; *Diues locutus est, & omnes tacuerunt, & verbum illius vsque ad nubes perducent.* Vnde Thomas dicit. Diuinæ sapientiæ secreta ipsa diuina sapientia, quæ omnia plenissimè nouit, dignata est hominibus reuelare: quæ sui præsentia & doctrinæ, & sapientiæ veritatem ostendit conuenientibus argumentis, dum ad confirmandum ea, quæ naturalem cognitionem siue rationem excedunt, opera visibiliter ostendit, quæ totius naturæ superant facultatem, videlicet in mirabili curatione languorum, mortuorum suscitatione, cœlestiū corporum mirabili immutatione, & quod est mirabilius humanarum mentium inspiratione, vt idiotæ & simplices dono Spiritus sancti repleti summam sapientiam, & facundiam in instanti consequerentur. Hæc ille.

D.Thom. lib. 1 cont. gent. ca. 6.

Fuerunt autem Apostoli congrui testes & nuntij mysteriorum Christi, eò quod habebant omnes conditiones in testimonijs requisitas. Quæ secundum Isidorum sunt natura, conditio, vita. Natura vt sit vir, non fœmina; licet fœmina in quibusdam testimonijs admittatur, sicut in simonia, capitulo. Per tuas. Secunda conditio, vt conditionis liberæ sit, non seruilis, quia seruus metu domini solet faciliter à veritate abduci, licet in crimine simoniæ admittatur contra dominum, vt dicitur extra de simonia cap. Per tuas. Tertia conditio est vita honesta, Nam infamis non admittitur. 2. q. 7. Testes de testibus cogendis. cap. Præterea. Propter ista prælati Ecclesiæ, qui vel sunt effœminati libidinosè viuendo, vel seruilis conditionis mundo & mammonæ seruiendo; vel læsi in bona opinione publicè delinquendo, non sunt admittendi. Sed Apostoli fuerunt viriles propter cordis constantia n. Quia in Act dicitur. *Virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis* Fuerunt liberi & sine timore per veritatis abundantiam. Vnde dicebant flagellati. *Magis oportet Deo obedire quam hominibus.* Fuerunt insuper famosi & bonæ opinionis per sanctitatis vitam. Nam corū vita erat quædam lux illuminans longè lateque, & redolens, iuxta illud, Matthæi

Act. 4.

Matth. 5. quinto. *Sic luceat lux vestra coram hominibus.* Et ideò fuerunt congrui testes mysteriorum Dei.

II.

Missio Apostolorũ fructuosa.

Apostolorum missio redditur efficax & fructuosa ex multiplici vtilitate. Quia misit eos prædicare verbum Dei. Circa quod sciendum, quod ante Christi aduentum & prædicationem ipsius, ac suorum Apostolorum mundus hic fuit triplici defectu infectus.

Triplex defectus in mundo ante aduentum Christi & suorum.

Primò erat obsessus per diabolicam tyrannidem & potentiam. Secundò tenebrosus & obscurus per cæcitatis ignorantiam. Tertiò fuit pauper & inops per bonorum cœlestium defectum & carentiam. De primo patet; nam diabolus possidebat mũdum, sicut tyrannus ciuitatem. Ad cuius nutum omnia fiebant in mundo; secundũ legem carnis viuebant luxuriosi; secundum legem cupiditatis, viuebant auari; & secundum legem elationis, viuebant superbi, & sic de alijs. Quicquid erat in mundo, aut erat concupiscentia carnis,

1. Ioan. 2. aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ. Vnde totus mundus in maligno erat positus. Veniens igitur Christus eiecit istũ tyrannum non per potentiam, sed per sapientiam, iuxta illud Iob; *Prudentia sua percussit superbũ.* Quod & suos Apostolos docuit, vt non viribus, nõ potentia, non violẽtia sed arte S. sancti, & prudentia verbi diuini eum eijcerent, sicut & fecerunt. Nam plures vno verbo prædicationis vno die conuerterũt, quã diabolus per multos annos auertit. De Petro enim dicitur, quod ad prędicationem eius conuersa sunt tria millia vno die. Secundò fuit mundus tenebrosus & obscurus per cæcitatis ignorantiam; & ideò Christus misit Apostolos quasi solis radios; quasi rosa suauitatis odorem sui diffundens, & quasi ignis scintillas suas dispersit. In quibus Christi potentia cognita est, sicut in radijs solis lux solis sentitur. Propter hoc enim, vt dicit Leo Papa in sermone, Christus igne Spiritus sancti Apostolos suos perfudit, vt ipsi postmodum vniuersum mundum tanquam duodecim solis radij ac lampades veritatis illuminarent; & ista fuit maxima vtilitas ex prædicatione Apostolorum. Tertiò fuit mundus pauper & inops per bonorum cœlestium defectum & carentiam; & ideò Apostoli missi sunt hodiè prædicare regni cœlestis bonorum abundantiam, quia regnum Dei dicitur, in quo est omnis copia bonorum. Psal. *Gloria & diuitiæ in domo eius. Accipient sancti regnum decoris & diadema speciei.* Bene dicit, decoris. Nam secundum Holcoth ibidem; nunc est regnum timoris, & in inferno est regnum horroris, in cœlo autem regnum decoris; vbi secundum Augustinum vita est vitalis, vita beata, vita secura, vita tranquilla, vita pulchra, vita munda, vita casta, vita ignara mortis, nescia tristitiæ, vita sine labe corruptionis, & sine perturbatione, vita totius elegantiæ & dignitatis plenissima. Vbi non est aduersarius impugnans, vbi nulla peccati illecebra, vbi est amor perfectus, & nullus timor; vbi dies æternus, & vnus omnium spiritus; videbimus Deum facie ad faciem; & manna cœleste cernitur, & hoc vitæ cibo mens sine defectu satiatur. Hoc ergò regnum prædicabant Apostoli nunciantes eius appropinquationem. Vnde Matt. 10. dicitur; dicit eis Christus, *prædicate & appropinquabit vobis regnum cœlorum:* ad quod nos perducat, Rex Regum, & Dominus dominantium &c.

Psal. Sap.

DE

DE SANCTA MARIA MAGDALENA.
SERMO.

Ecce Mulier. Luc. 7.

Vamuis omnia opera diuinæ potentiæ fuerint multum mirabilia, in tantum, vt magnitudinem eius potentiæ, qua potē- ter de nihilo cuncta produxit, homo nō sufficiat cognoscere ad plenum, iuxta illud.
138. *Terribiliter magnificatus es, mirabilia opera tua domine.* Licet etiam opera diuinæ sapientiæ sint multum mirabilia, eo quod satis mirabiliter cuncta disposuit & regit. (Omnia enim in sapientia fecit) sed tamen ho-
11. minibus inperscrutabiliter. *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius!* Non minus tamen est mirabilis Deus in bonitate sua, quam peccatoribus hominibus tempore
144. gratiæ ostendit & exhibet abundanter. Vnde licet suauis sit dominus in vniuersis, & miserationes super omnia opera eius, nullibi tamē melius relucet suæ pietatis & misericordiæ multitudo & magnitudo, quam in conuersione peccatoris. Magna siquidem misericordia Dei apparet in hoc, quod de filijs diaboli fecit filios Dei, de filijs tenebrarum filios lucis *Eratis aliquando*, inquit Apostolus, *tenebræ, nunc autem lux in domino.* Magna misericordia Dei diffusa est hodie in mundo, per quam quasi gratis saluat homines peccatores. Vnde Psal. *Pro nihilo saluos facies illos.* Olim ante Christi aduentum magnis ieiunijs, orationibus, eleemosynis, holocaustis, & victimis boum & arietum, peccata vix redimebantur, quæ etiam à Deo sæpius refutabantur & reijciebantur, Iuxta illud Ieremiæ. *Cum ieiunauerint, non exaudiam orationes eorum, & si obtulerint holocausta non suscipiam.* Et Isai. *Contempsi sanguinem vitulorum, & carnes arietum & hircorum, & cum præsentaueritis coram me, quis recipiet ea à vobis? Si eleuaueritis manus vestras ad me, auertam vultū meum à vobis.* Et post pauca. Nunc autem postquam pater misericordiarum misit misericordiæ filium suum in mundū quærere & saluum facere quod perierat, iam nō in perpetuum irascetur, neq; in perpetuum comminabitur. Si tamē iratus fuerit, misericordiæ, recordabitur. Vnde facile flectitur ad misericordiam. Nec enim holocausta pro peccato postulat aut victimas, sed spiritum contribulatum contriti cordis & humiliati. Iam ergo clamat toti mundo. *Misericor-* Matth. 9.
diam volo & non sacrificium. Iā cogitationes pacis & nō afflictionis. Vt ipse dicit apud Ieremiam. Et verè cogitat pacem & non af- Ierem. 29.
flictionem. Ideoq; his prærogatiuis diuinę misericordiæ consideratis, circa istam benedictam mulierem Ecclesia recitat verbū propositum omni admiratione dignissimū dicens; *Ecce mulier.* In quibus verbis de- Propositio.
scribitur B. Marię Magdalenæ status & cōditio sub triplici consideratione. Vnde si consideremus eius statum vitijs culpabilē, deformatum, in quo auersa à Deo seruiuit sæculo, verè de ea potest dici cum stupore mirabili; *Ecce mulier.* Secundò si ponderemus eius statum laudabilem, virtutibus ornatum, in quo auersa à sęculo pœnituit pro peccato, verè de ea potest dici cum stupore mirabili; *Ecce mulier.* Tertiò si pensemus eius statum commendabilem, gratijs decoratum, in quo coniuncta Christo profecit in magno merito, verè poterimus de ea dicere cum stupore mirabili. *Ecce mulier.*

I.

Maria Magdalena, si secundum statum vitijs deformatū consideretur, benè ipsi dici potest: *Ecce mulier.* Muliebris sexus naturaliter fragilis est, & per consequens facilè seducibilis per diabolū; sicut patet in Gen. Vbi cum dominus quęreret ab Eua, cur pec- Gen. 3.
casset, respōdit. Serpens me decepit. Et propter hoc Apost. dicit, quod mulier seducta 1. Tim. 2.
sit, & non vir; & ideò quilibet faciliter seducibilis dicitur esse fœmina vel mulier à mollitie resistētiæ. Vnde de quolibet molli & resoluto consueuimus dicere. *Ecce mulier.* In tantū n. in isto sexu difficile est inuenire fortē cōcupiscētiarū naturaliu resistētiā, vt

Salomon admirando dicat; *Mulierem fortē*
Prou. 31. *quis inueniet?* quasi dicat difficuter. Ex quo patet, quod mulier est naturaliter fragilis, & ita debilis ad resistendum passionibus & concupiscentijs. Maria igitur Magdalena, quia mulier, ideò ad peccandum prona fuit. Sunt autem quatuor rationes & causæ, propter quas exposita fuit ad peccandum.

Quatuor occasiones peccandi in Magdalena.

1. Occasio. Primò pulchritudo corporis corporis, quia dicitur multum fuisse pulchra & formosa. Secundò opulentia temporalis, quia fuit multum locuples. Tertiò securitas libertatis, quia fuit domina. Quartò vanitas mentis, quia fuit à laboribus licitis otiosa. De pulchritudine corporis dicit Salomon; *Fallax gloria & vana est pulchritudo.* Et verè est vana, quia omnis gloria eius, quasi flos fœni. Propter quod Sapiēs comparat mulierem & fatuam scrophæ habenti annulum aureum in naribus suis, quem toties fœdat, quoties intingit in lutum fœtidum, non attenta pretiositate fulgoris eius; de quo in Prouerb. dicitur, *Circulus aureus in naribas suis mulier pulchra & fatua.*

Prou. 30. *Isa. 40.* *Prou 11.*

Notanter autem dicit mulier pulchra & fatua. Quando pulchra est mulier & sapiens, non est periculum, quia sapienter seruat. Sicut patet de Iudith ex Hester, quæ licet pulchræ essent, non tamen abutebātur pulchritudine. Similiter, quando est mulier turpis & fatua, non est periculum, quia nemo eam sollicitat, sed quando est pulchra & fatua, tunc est periculum. Nam quia est pulchra, ideò sollicitatur à multis; quia est fatua, ideò nescit se custodire. Propter quod tali pulchritudini fatuæ maledicit Iob. dic. *Vidi stultum firma radice & maledixi pulchritudini eius.*

Iob 5.

Ex quibus patet, quod pulchritudo corporalis est multum periculosa & multū damnosa.

Pulchritudo corporis periculosa.

Primò est periculosa; quia est bonum defectiuum, & bonum infectiuum, & bonum deceptiuum. Defectiuum, quia continuè fugit, continuè perditur & diminuitur. Vnde Boetius. Formæ nitor rapidus est, & vernalium florum mutabilitate fugacior. Et subdit; *Sed æstimate, quam vultis nimio corporis bona, dum sciatis quæcūque miramini, triduanæ febris igniculo posse dissolui.*

Boetius de consol. philos. lib. 3. pros. 8.

Secundò est bonum infectiuum. Raro enim coniunguntur pulchritudo & prudentia. Vnde autor libri de varietate carnis ad Iohannem dicit; Tria sunt seminum genera, quæ in electo iuuentutis agro absque concomitantibus zizanijs rarissimè concrescunt; elegantia pulchritudinis, vigor fortitudinis, suauitas vocis. Pulchritudo enim in iuuene alienam prædam libidinis, aut prædonem efficit castitatis. Fortitudo autem audaciam ingerit; Audacia verò ad iniurias committendas impellit. At verò qui vocis amœnitate præeminent, lasciua modestis, ludicra proficuis, & iocosa serijs anteponunt. Vnde Helinandus dicit, sicut narrat Vincentius libr. 3. Difficile inuenitur aliquis leuis vocis, & grauis vitę; quantum vocis leuitas gaudium & iubilū, tantum vitæ grauitas planctum desiderat. Et subdit. Vidi infinitos tàm viros quàm fœminas, tantò vitæ peioris, quantò vocis melioris. Est ergò bonum infectiuum, quia est magni mali occasio. Et ideò dicit Eccl. *Auerte faciem tuam à muliere compta, & ne circumspicias speciem alienam. Propter speciem enim mulieris multi perierunt, & ex hoc, concupiscentia quasi ignis exardescit.*

Seminū tria genera.

Eccl 9.

Tertiò pulchritudo est bonum deceptiuum, quia erigit hominem in superbiam aliquoties, & sic per formam carnis perdit gratiam mentis. In cuius figura legimus, quod Herodes in conuiuio suo celebrans diem natalem sui iussit occidi Ioannem baptistam. Herodes interpretatur glorians in pellibus; Et significat homines de pulchritudine pellis carnalis glorientes, quæ tota est in pellibus siue in superficie & non in profundo. Vnde Boet. vbi supra de conso. *Si .n. lynceis oculis vterentur, vt visus eorū quæq; obstantia penetraret, nonne introspectis visceribus illud Alcibiadis corpus superficie pulcherrimū, turpissimum videretur. Ergò te pulchrum videri non tua natura, sed oculorum spectantium reddit infirmitas.* Homo ergo glorians in pelle suæ pulchritudinis, celebrat suum natalem diem, dum in vanum gloriatur de bono tam vano, quod nō operando, sed nascendo recepit. Et iste statim occidit Iohannem baptistam, id est, gratiam propter vanam gloriam. Vnde patet, quod pulchritudo est bonū deceptiuū. iuxta illud Dani. *Species, i. pulchritudo decepit te.* Ex hoc patet ꝙ si quis delectatur in pulchritudine creaturæ sistens in ea, vt in fine, hoc est, nō referēs huius-

Matt 14.

Dani 13.

huiusmodi delectationem, nec ordinās in Deum, peccet mortaliter. Patet, quia vt sic delectando in creatura finaliter, auertitur à creatore, & per consequens quodammodo videtur sibi constituere Deum alienum; seu idolum, & per consequens est idololatra. Vnde Robertus Holcoth super librum Sapientiæ fornicatores delectantes in specie & ornatu mulierum appellat idololatras. Cui concordat illud Sap. Initium fornicationis est exquisitio idolorum. Vnde licet creaturæ factæ sint principaliter ad honorem Dei & ad profectum hominum, tamen per abusum cõuertuntur in odium Dei, vt Deus propter illas in odio habeatur, & homines decipiantur & perdantur; Et hoc est quod dicitur *Creatura Dei in odium facta sunt, & in tentationem animæ hominum & in muscipulam pedibus insipientium.* Ex his concludo quod damnosum est delectari in pulchritudine tam propria quam aliena: de propria patebit sicut refert Ouidius Metamorphoseos libro. 3. quod Narcissus puer quidam fuit tantæ speciei, vt statim natus ab hominibus amaretur. Parentes igitur eius admirantes pulchritudinem consuluerunt quendam vatem, si iste puer attingeret terminos suæ senectutis, & si esset ętatis longæ. Respondit ille; diu, inquit, viuet, si semetipsum non nouerit. Postquam igitur fuit adultus ille iuuenis, tantam concepit de suo decore superbiam, vt omnium tam iuuenum quam puellarum contempserit amorē. Fatigatus autem quadam die de venatione venit ad quendam fontem dulcissimum causa sitis sedandæ; & dum biberet, imaginem suæ faciei vidit in aqua, miratur speciem suæ imaginis, considerat frontem, crines, os, genas, & oculos, & amore imaginis captus alloquitur eam; extendit brachia vt eam appræhendat, offert osculum & imago videtur reddere sibi; ridet puer & ille corridet ei; lachrymatur, & ille complorat: Sic igitur exardescens in amore suipsius languens defecit; & in florem sui nominis est conuersus. Ecce damnum irrecuperabile. Secundo de pulchritudine aliena est damnosum delectari, sicut patet de duobus senibus, qui delectati in pulchritudine Susannæ, eam concupierunt, ob quod fuerunt lapidati; quibus per Danielem dicebatur; *Semen Chanaan & non Iuda, species decepit te.* Sic Holofernes delectatus sandaliis Iudith occiditur. Sic Dauid captus est in specie Bersabeę. Vera est ergo sententia illius, qui dixit; *Propter speciem mulieris multi perierunt. Ex hoc enim concupiscentia quasi ignis exardescet.* Dan. 13. Iudith. 16. 2. Reg. 2.

Secunda occasio peccati in muliere, quę fuit etiam in Magdalena, est opulentia & abundantia temporalium: fuit enim multũ diues. Vnde habuit castra oppida & villas plurimas, & ex hoc potuit esse voluptuosa & deliciosa; quia sunt fomēta peccati Psalm. *Prodijt quasi ex adipe iniquitas eorum.* Et Hugo de sancto victore dic. Qui carnem suam indiscretè affligit, carnem suam occidit; qui verò immoderatè nutrit, hostem nutrit. Sic ergo nutrienda est caro, vt seruiat Deo; sic domanda, ne superbiat. 2. *Occasio fuit opulentia.* *Psal. 72.*

Tertia occasio peccati in Magdalena fuit securitas libertatis, quia fuit sui Domina & nullum timebat. Vnde gloss. super illud Pet. *Abstinete à carnalibus desiderijs, dicit;* Solet libertas vitæ remissionis titillantium tollerare pericula. Illud patet de vxore Phutifaris procuratoris Pharaonis, quæ inuenta opportunitate, cum maritus absens esset de domo sua, & ipsa sub nullo esset regimine aut custodia, iniectis oculis in Ioseph appræhendit eum per laciniam vestimenti, cogens eum ad peccandum secum. Ideò Salomon docens custodire fæminas dicit, *In filia non aduertente se, firma custodiam, ne inuenta occasione abutatur se.* Et benè dic. *firma custodiam:* quia enim mulier est fragilior, ideò magis custodienda à viro. Propter quod leges plures custodias mulieribus adhibent, quam viris secundũ Augustinum in li. de 10. chordis; timorem scilicet Dei, custodiam viri, verecundiam mentis, confusionem hominum, & terrorem legum publicarum; In quibus multæ tæ sunt pœnæ contra eas positæ. Ex hoc patet responsio ad quæstionem, qua quæritur, vtrũ in peccato adulterij plus peccet mulier quam vir; Et dicendum secundum Rob. Holc. quod quamuis omne quod non licet fæminis, ęquè non liceat viris, 32. q. 5. Præcepit: Et idem recitat Magister 3. *Peccati occasio.* 1. *Pet.* 2. *Gen.* 39. *Eccl.* 26.

in 4. sententiarum dist. 25. c. 2. Christiana religio adulteriũ in vtroq; sexu pari conditione condemnat, tamen cæteris paribus vxor plus peccat. Vnde licet quantũ ad bonũ fidei, quia æqualiter seruare tenētur sibi mutuo, æqualiter peccent, quia æqualiter obligantur, tamen quantũ ad bonum prolis plus peccat mulier, quia causat incertitudinē prolis, & sic dupliciter peccat. Licet ergo æqualiter peccent & ad æqualia iudicentur, nõ tamen ex æqualibus causis. Sicut duo fures quorũ vnus duplo peior est alio, ad æqualē pœnã suspendij iudicantur: Sic etiam vir & mulier in actu adulterij æqualiter pœnam diuortij incurrunt, licet mulier grauius peccēt. Et dico notanter in actu adulterij, quia in actu fornicationis vir magis peccat, quã mulier, cęteris paribus, vt dicit sanctus Thomas. Cuius ratio est, quia plus habet de bono rationis, mulier plus habet de materia tentationis, quia est magis fragilis. Et idem tenet Petrus de Tarantasio super 4. sententiarũ. Propter quod dicit Aug. in li. de adulterinis coniugijs, & ponitur in Canone. 32. q. 6. Indignantur. vbi dicitur. Indignantur mariti si audiant adulteros viros pendere similes adulteris fœminis pœnas, cũ tantò grauius eos puniri oporteat pro adulterio, quãtò magis ad eos pertinet & virtute & exẽplo regere fœminas. Debent ergo viri esse custodes fœminarũ, & per bonum exemplũ pudicitiæ propriæ eas cõfirmare in castitate. Non solũ autē debent esse custodes fœminarum, sed etiã filiorũ & filiarum. Quarta occasio peccati in Magd. fuit vanitas mẽtis, q̃a fuit à laborib⁹ licitis otiosa. Hinc dicitur *Multa mala docuit otiositas*. Vnde ocia sunt quasi arma diaboli ad miseras animas capiēdas, vt dicit Innocen. de renunciatione ca. Nisi cum pridem Patet in Dauid qui quamdiu occupatus fuit bellis castus fuit, quam primum ocio vacauit, adulteriũ perpetrauit. Patet etiam de Salomone, qui quamdiu templum ædificauit non peccauit, sed consummato templo idololatrauit. Hinc dicit Isidor⁹; Ocio deditos cito luxuria surripit, vacantem citò pręoccupat carnis libido, vrit quem ociosum inuenit. Quia igitur Magdalena ita fuit ex his causis resoluta, & in vita dissoluta atq; ad peccandum exposita,

4. Occasio.

Eccl. 33.

rectè de ea dici tunc potuit, *Ecce mulier*, scilicet muliebriter & molliter viuens.

II.

Si cõsideremus Magd. statũ laudabilē virtutibus ornatũ, in quo auersa à sæculo pœnituit pro peccato, verè poterimus de ea cũ stupore dicere; *Ecce mulier*. Status siquidē conuersionis eius fuit prudentissimè ordinatus. Vnde cũ mulieribus non sit connata sapientia, nisi eã discant à maritis, eo ꝙ dicitur Sap. 3 Mulieres eorũ insensatæ: ista tamen sapientissimè statũ culpæ in statum pœnitentiæ commutauit. ideò potest dici quasi quoddã miraculũ inter mulieres pro isto statu. Non verò est mirabile, si mulieres sint sapientes, vt faciant mala, sed multũ mirabile est si sciant facere bona, cũ sexus ille sit naturaliter fragilis, & sit seducibilis ad malũ, ad bonũ verò difficile mobilis. Quia verò virtus est circa difficile, ideò cũ Magdalena sic sapienter fuerit ad bonũ cõuersa, verè mirabilis est & in oculis nostris stuporosa. Fuit itaq; mulier sagacissima ad veniã impetrandã, eo quod sagaciter inchoauit & terminauit. Inchoauit enim sagaciter in hoc, quia celeriter pœnituit. Nam quã citò cognouit Christũ esse peccatorũ remissorē, cuipetũ indultorem, gratiæ collatorē, mox ad eũ cucurrit, non procrastinauit, nõ distulit; contra nostros peccatores, qui singulis diebus habentes ad manũ sacerdotes & confessores, & eos videntes in ecclesia quasi singulis horis, non accedunt ad confessionē, sed differunt ad quadragesimã. Contra quos Eccl *Ne demoreris in errore impiorum*. Et *Ne tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem*. Cuius ratio est, quia vulnus, quod non citò curatur, fit incurabile. Vnde Greg. Peccatũ quod per pœnitentiã nõ deletur, mox suo pondere in aliud trahit. *Secundo* sapienter negotiũ suũ continuauit, quia attulit alabastrũ vnguēti, noluit apparere in conspectu Domini vacua, & ideò cũ vnguēto venit. quod fortè ad propriũ corpus confecerat vngendum; Et istud fuit signum pietatis & deuotionis quam habuit ad Christum. *Tertio* sapienter continuauit, quia stetit retro, in quo apparuit timorosa & verecunda pro peccato, non audens in faciē Christi intendere, quia Psalmista dicit; *Vultum tuũ*

Conuersio Magdalenæ.

Magdalena velociter conuersa.

Eccl.

Idem.

Greg.

Sapienter continuauit.

depre-

44. *deprecabuntur Domine omnes diuites plebis.* Ego autem pauper ſum & dolens, indigniſſima & infęliciſſima omniũ mulierũ, quæ non ſum digna videre altitudinẽ cæli præ multitudine iniquitatis meæ, quia irritaui irã tuã & malũ corã te feci. Donec.n.auerteris faciẽ tuã à peccatis meis, nõ audeo videre faciẽ tuã iratã mihi. Redde igitur mihi lętitiã ſalutaris tui, & ſpiritu ſancto confirma me, & extunc veniã & apparebo ante faciẽ tuam. Optima conditio in peccatore, quando timet poſt peccatũ. Vnde patet ꝙ hodie homines ideò diu morantur in peccatis, quia nõ proponunt ante oculos diuinæ vindictæ ſeueritatem. *Quarto* ſapienter continuauit, quia acceſſit ad pedes Chriſti & ſtetit iuxta pedes Chriſti, ſecus quos ſtãt peccatores, quia miſericordia quaſi dexter, & iuſtitia quaſi ſiniſter pes eſt. Qui ergò vult benè pęnitere, ſecus vtrumq; ſtet cum Magdalena; quæ licet iuſtitiã timuit, tamẽ in miſericordia ſperauit. Sic debet verè pęnitens facere timendo iuſtitiã diuinã, quæ etiã minima ponderat: vt pœniteat & diſtrictè exigat, vt peccator ſoluat ad nouiſſimũ quadrantẽ. Debet etiã ſperare de miſericordia, quia etſi iuſtus eſt, tamen miſericors & propicius eſt & præſtans ſuper malitia. Vnde peccator dicat cũ pſal. Scio quia iuſtus es Domine & rectũ iudiciũ tuũ, cum ſeruo tuo fac ſecundũ miſericordiã tuam. Sed multi faciunt contrariũ. Quidã.n.ſtant tantũ iuxta vnũ pedẽ, ſiniſtrũ, ſcil. attendẽdo tantũ ſeueritatem iuſtitiæ, & ex hoc veniunt ad deſperationẽ. Sic ſtetit Iudas qui laqueo ſe ſuſpendit. Quidam autem ſtant tantum ſecus dextrum pedẽ, ſcil. attendendo tantũ magnitudinem miſericordiæ, & hi veniunt in præſumptionẽ: Et hi ſæpius decem ſumentes ſibi exempla diuinæ miſericordiæ in antiquis ſanctis oſtẽſa, & vix vnũ diuinæ iuſtitiæ, licẽtius & præſũptuoſius peccant, quã alij. Quidã.n.aſſumunt in exẽplum Dauid peccatorem; vt adulteri & homicidæ; Quidam Matthęũ & Zachęum; vt auari, vſurarij; quidam Petrum; vt perfidi & periuri; quidam latronem tardè cõfitentes; vt obſtinati; quidam verò Magdalenam; vt luxurioſi; quidam Paulũ; vt Chriſtianorum turbatores ſęculares, dicentes, tamen Deus fecit cum illis miſericordiam, quare mecũ non faceret: Faciã vt illi, & Deus miſerebitur mei ſicut & illis miſertꝰ eſt. Sed ô infęlix homo, vt quid tibi laqueũ paras & foueã, in quã cadens non reſurgas? Non enim vt dicit Aug. ſuper pſal. Deus tibi propoſuit iſtos ſanctos in exemplum peccandi; ſed, ſi cecideris, dedit tibi eos in exẽplum reſurgendi, vt queadmodũ illi de peccato per pœnitẽtiam reſurrexerunt, ita & tu reſurgas. Quid ergò vis cadere cũ Dauid & non reſurgere cũ Dauid? Iſta fuit excuſatio Imperatoris Theodoſij, qui poſt homicidium multorum innocentum ad excuſandum multiplex peccatum ſuum dicebat; Dauid peccator erat & homicida, & tamen ſanctus eſt. Sed audiuit à beato Ambroſio ſibi dici. Si ſecutus es Dauid in peccato, ſequaris & in pœnitentia. *Quinto* continuauit ſapienter, quia fuit doloroſa pro peccato. Signum doloris maxim, fuit exceſſiua & copioſiſſima effuſio lachrymarum: Et in hoc maximè apparet mirabilis, quia quaſi contra naturam effudit tantã lachrymarum copiam, vt quaſi de fonte riuos emittens pedes Chriſti ſufficiẽter rigauerit, & à ſordibus pulueris, quibus ſqualebant Chriſti veſtigia; abundantiſſimè ablueret. Oſtendit etiam in hoc Magdalena pudorẽ humilitatis, quæ non caput, ſed pedes lachrymis rigauit, reddens ſe indignam tangere ſanctum Dei verticem, quẽ vnxerat Deus præ conſortibus eius. Hic eſt primus gradus cnouerſionis peccatorũ, à quo neceſſe habet peccator incipere. Vnde Aug. dicit. Nemo currit ad remiſſionem peccatorũ niſi qui diſplicet ſibi, niſi qui ſe confitetur peccatorẽ, Et nemo confitetur ſe peccatorem, niſi humiliando ſe Deo. *Sexto* ſapienter cõtinuauit, quia fuit operata multipliciter. Nam per quæ mẽbra peccauit per eadẽ ſatisfecit, ore ſuperba locuta fuerat, ideò oſculabatur pedes. Capillis ſuperbiuit, ideò capillis terſit. Oculis illicita aſpexit, ideò rigauit lachrymis. Vnguento vnxerat faciem & corpus ſuum, ideò pedes Chriſti vnxit vnguento tantum de ſecundo.

III.

Si penſemus beatæ Magdalenæ ſtatum commendabilem, gratijs & donis decoratum, in quo coniuncta Chriſto proficit in magno merito, verè de ea dicere poterimꝰ cum ſtupore mirabili. *Ecce mulier*. Fuit

autem

Magdalena qualis post remissionem peccatorum. autem status huius sanctissimæ fæminæ decoratus post remissionem peccatorum diuersis gratijs & donis, ita vt verè possit admirari tantus confluxus gratiarum in eadem, vt de ea dicatur admiratiuè. *Ecce mulier*. Ecce inquam mulier ardentissima ad diligendum; deuotissima ad contemplandum; clementissima ad ministrandū; fidelissima ad perseuerandum. Primo fuit ardentissima ad diligendū, vt patet ex testimonio Christi dicentis; dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Sunt autem tria signa dilectionis, per quæ quis probatur aliquem feruenter & ardenter diligere; Primum est fortis adhæsio; secundum propriorum bonorum dimissio; tertium assidua de eo locutio. Quæ tria perfectè fuerunt in hac muliere sanctissima, & ideo magnum dilectionis habuit donum.

Ardentissima ad diligendum.

Tria signa dilectionis.

De primo patet; nam quantò quis fortius adhæret amico in tribulationibus, tantò magis eum diligit. Vnde Eccl. de imperfecto amico. *Est quidam socius mensæ, sed non permanebit in die necessitatis.* Hæc autem sancta Christo fortiter adhæsit, quia in nullo statu ab eo discessit. Adhæsit enim prædicanti, morienti, in sepulchro iacenti; prædicanti, quia semper sedebat secus pedes Domini audiens verbum illius; morienti, quia alijs discedētibus domum, ipsa stabat sub cruce; sepulchro, stabat enim foris ad monumentum plorans. Secundum signum dilectionis est pro amico multa facere & expedire. *Si dederit homo omnem substantiam suam pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.* Vnde amantes pro nihilo reputant substantiam temporalem ratione amoris. Ista autem multa expendit in amore Christi, quia trecentis denarijs emit vnguenta. Tertium signum magnæ dilectionis est de eo, quem diligit, loqui frequēter. Vnde super illud: Quis nos separabit a charitate Christi, dicit Chrysostomus; Hic amantium mos est, vt amorem suum silentio tegere non valeant, sed amicis & caris suis ostendant & prodant, & flammas suas intra pectus suum cohibere non possint; enarrant frequentius, vt ipsa assiduitate narrandi solacium sui amoris recipiant, & refrigeria immensi ardoris assumant. Hoc autem apparet in Magdalena, cuius omnia verba, quæ dixit, aut erant de Euangelio, aut fuerunt cum Christo, aut de Christo.

Eccl. 6.

Cant. 8.

Rom. 8.

Secundo fuit altissima ad contemplandum, quia cum soror eius Martha insisteret actiuæ vitæ, ista insistebat contemplationi; quia illa satagebat circa coquinā, ista sedebat in prædicatione. Nec mirum est, quia magnitudo dilectionis inducit celsitudinem contemplationis.

Altissima ad contemplandum.

Tertio fuit hæc mulier clementissima ad ministrandum; sequebatur enim Christum ministrando ei de facultatibus suis; & ipsa vltra omnes alias ante passionem corpus Christi recreauit & refocillauit vnguēto præuenit vngere corpus meum.

Clementissima ministrando. *Ioan. 20.* *Matth.*

Quarto fuit fidelissima ad perseuerandum, quia fugientibus Apostolis ipsa cum matre Christi à cruce non recessit; & vltra omnes in die resurrectionis sepulchrum Christi frequentabat plorans, vt dicitur Ioan. 20. Et quia filius Dei dicit, *Ego diligentes me diligo*; Idcirco versa vice, Euangelista ostendit quadruplicem benignitatem Christi ad istam mulierem.

Fidelissima ad perseuerandum.

Prou.

Primo enim liberaliter donauit & remisit peccata. Istam autem remissionem non solum intelligunt Doctores quantum ad culpam, sed etiam quantum ad pœnam; ita vt si statim mortua fuisset confestim sine purgatorio ad limbum descendisset, vbi tunc erant sancti. Cuius ratio est, quia cum omnis culpa sufficienter remittatur per confessionem & contritionem; & ipsa sufficienter fuerit contrita, & Christò, qui intuetur omnia, mentaliter confessa; sequitur quod non solum ei tunc dimiserit peccata, sed etiam salutem æternam donarit.

Benignitas Magdalenæ exhibita. *Luc. 14.* *18.*

Secundo excusauit eam apud Simonē Pharisæum, qui eam accusabat de peccato publico luxuriæ. Vnde cum Simon dixit; Hic si esset propheta, sciret vtique quæ & qualis est mulier quæ tangit eum, quia peccatrix est; confestim Christus protexit eam dicens excusando: Dimissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multum. Et Christus neglecta propria iniuria defendit iniuriam Magdalenæ: quia ipse tacentibus suis pro eis pugnat.

Iob. 22. *Prou. 29.*

Tertio defendit eam à Iuda & Apostolis, quibus causantibus de prodigalitate, quod effudisset in vanum alabastrum vnguenti, Christus respōdit; Sinite eā; bonum .n. opus operata est in me,

quam

quam cum ei Christus dilectionem exhibuit indicibiliter consolatus est eam. Et hoc multis modis; Primo peccata eius parcendo. Nam statim eam inspexit, nec prodidit, ne erubesceret, quod tamen Marthæ non fecit, quam statim vt eius fimbriā tetigit, publicauit dicens; quis me tetigit? Secundo de venia certificando eam dixit; remittuntur tibi peccata, tangi ab ea se permittēdo. Mira res: Oza tetigit arcam figuralem & percussus est, qui tamen legitimo vtebatur coniugio; meretrix tangit Dominum arcæ verum Deum & hominem, & permittitur. Sed hæc in figura contingebant nobis, vt detur spes peccatoribus de venia. Tertio ei post resurrectionem principaliter apparendo. Apparuit primo Mariæ Magdalenæ. Quarto quia ei Angelicū officiū commisit, quando ei dixit; vade ad fratres meos & dic eis; ascendo ad patrem. Vnde ipsa gauisa, gaudia dulcis resurrectionis & præconia eius ascensionis Apostolis annunciauit. Propter quod vocatur Apostolorum Apostola, id est, nunciatrix Apostolorū missa in bonis ad Apostolos. Apostolus, n. interpretatur missus. Quartum dilectionis signum exhibuit ei Christus, eam in bono perfectissimè confirmādo, cum dixit; vade in pace, quasi dicat, sis pacifica in conscientia, vt amplius nō perturberis à culpa. Habuit igitur pacē, id est, tranquillitatē, quia omnibus vitijs perfectè subiugatis, caro obediuit rationi, ratio verò Deo; & ita per hanc pacem peccator peruenit ad pacem æternitatis: ad quam nos perducat Dominus &c.

DE SANCTO IACOBO SERMO.

Nescitis quid petatis. Matth. 20. & Marci. 10.

SI iuxta saluatoris sententiam, omnis, qui vult peruenire ad sublimitatē cœlestis gloriæ, necesse habet prius humiliari hic in terris, eo quod non nisi qui humiliatur hic in terris exaltabitur in cœlis. Et: *Qui humiliatus fuerit erit in gloria.* Et *Humilem spiritu suscipiet gloria*. Reuera stultissimus est qui per aliam viam quam humilitatis & tribulationis præsentis illuc vult accedere, & sine labore præmium capere omni iustitia repugnante. Dicit enim Gregorius in quadam homel. super Lucam quod ad magna præmia non perueniat nisi per magnos labores; nec coronabitur nisi qui legitimè certauerit, sicut ait Apostolus. Vnde stultus est miles qui cingi vult auro, & nunquam pugnauit in campo, cum dicat poëta. Vile decus quod non erexit primus labor. Non enim venit ad summam pacem nisi qui magno strepitu cum inimicis pugnat, inquit glosa quædam super Psalm. 9. Hinc Petrus Damianus in sermone de vno martyre. Delicatus est miles, qui prius vult vincere, antequam dimicare incipiat; qui vult sine pugna victoriā, aut sine victoria anhelat ad palmā. Stultus agricola, qui vult turgentes autumni botros de vite suauiter carpere, & negligit propaginum surculos laboriosè plantare: cupit implere frugibus horreum, & non curat excolere exhorrescentem vepribus agrum. Quocirca subdit idem, quod nobis expediat angustam laboris viam arripere cum sanctis in hoc sæculo, si postmodum volumus ad eorum latitudinem gaudij peruenire. Qui enim dicit se in Christo manere, debet sicut Christus & ipse ambulare. Procul dubio autem à vestigijs Christi exorbitat, qui angustiam viam fugiens latā calcat. Per multas enim tribulationes oportet nos intrare in regnum cœlorum. In quibus verbis breuiter redarguitur humana ambitio indignè honores appetens; quia his, qui indignè honores ambiūt dicitur à Deo. *Nescitis quid petatis.* Nec immerito. Si enim pensemus ardua & alta probitatis merita, quibus ad honorem veniendum est; si consideremus & pericula cum qui-

quibus in honore viuendum est, & si ponderemus mutuæ obligationis debita, qui bus ex honore vnicuique quod suum est reddendum est; certè propter huiusmodi ardua merita, propter damna & pericula, & propter obligationis debita, verè dicitur omnibus ambientibus honorem. *Nescitis quid petatis.*

I.

Si pęsemus ardua & alta probitatis merita, quibus ad honorem veniendum est, meritò audire merebimur, *Nescitis quid petatis.* Aristot. dicit in Ethicis; nullus prauus dignus est honore, quia virtutis præmium est honor. Ex quo ipse concludit, quod ad honorem veniendum est per virtutem, quod vtique est difficile & arduū, quia virtus est circa difficile. Recto igitur ordine seruato non per honorē ad virtutem, sed virtute ad honorē veniendū est, iuxta illud Aug. gloriā & honorē nō debet sequi virtus, sed ipse honor debet sequi virtutē. In cuius signū narrat Aug. quod Romani antiquitus virtutē & honorē sicut duos Deos colebant, quibus duas ædes siue duo tēpla construxerant, sic ad se inuicem ordinata & coniuncta, quod nullus posset intrare tēplum honoris, nisi prius templum virtutis transiret, ad significandū quod nemo apud eos honorem reportasset, nisi eū per virtutis probitatē meruisset; & ideò dicit Arist. quod secundū veritatē solus bonus honorandus est. Vnde Apostolus inquit; *Honor & pax omni operanti bonum.* Quis autem honor debeatur virtuti sicut præmium, nihilominus honor frequenter derogat virtuti, dum mentem honorati in superbiam nititur eleuare. Et ideò ad istam pestem rationabiliter euitandam legimus, quod victoribus triumphantibus & Romam redeuntibus triplex honor impendebatur, & triplex iniuria inferebatur. Primus honor fuit, quod victori populus obuiauit cum iubilo & lætitia; Secundus quod omnes captiui sequebātur currum eius ligatis manibus post tergum. Tertius quod victor indutus tunica Iouis sedebat in curru, quem trahebant quatuor æqui albi, & ducebatur vsque ad capitolium seu ad prætoriū. Iuxta illud poetæ Ouidij. Cū quatuor niueis ibis equis. Ne tamen tātis honoribus sublimatus obliuisceretur sui, triplicē molestiā sustinere debuit illa die. Prima erat quod ponebatur cū eo vna persona seruilis conditionis in curru, vt daretur spes cuilibet quātūlibet fuerit vilis cōditionis perueniendi ad talē honorē, si per probitatē & virtutē se dignificare vellet. Secunda molestia erat, quod illa die licebat cuilibet dicere asperrima opprobria quæcumq; in victorē. Vnde Iulio Cæsari reuertenti post multas victorias fuerunt grauissimæ iniuriæ dictæ, nulla penitus vltione sequente. Et de hoc tangit Isid. ethi. li. quod primo ducebātur per exercitū. Secundo per senatū. Tertio per populū. Ille autem ferebatur in quadriga, colore rubeo vestiebatur, palma aurea & laurea corona coronabatur, & sceptro super quod scribebatur aquila, ornabatur. Si ergo tanta dabantur virtuosis & victoriosis apud gentiles, illis quos pro virtute voluerunt honorare, quanto magis Christus honorabit suos victores. Quos primo vehet in curru Angelico ministerio præparato; iuxta illud Psalm. *Currus Dei decem milibus multiplex, milia lætantium.* Certè magna gloria erit iusto deduci non quatuor equis albis tantū, sed mille miliū Angelis. Sicut patet de Lazaro, qui licet, cū fuisset in terris, non habuit vnum asellum quo portaretur, sed iacebat ad ianuam diuitis; tamen post mortem ab Angelis susceptus, deductus est cum honore in sinū Abrahæ. Secūdo Christus honorabit suos victores colore rufo, qui est color igneus. Et significat perfectionem charitatis, quæ in sanctis in cælo multum augebitur, iuxta illud. Ignis est in Sion & caminus eius in Ierusalem. Tunc enim videbunt & affluent, mirabuntur & dilatabuntur in charitate, vt dicant illud Canticorum. Dilectus meus candidus & rubicundus. Tertio Christus honorabit suos victores cum palma in signum triumphi & victoriæ. Vnde in Apocal. dicit Ioannes se vidisse turbam magnam, quam nemo dinumerare poterat, stantes ante thronum Dei amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum. Quarto Christus coronabit suos victores corona laurea. Est autem laurus arbor nobilissima & semper virens

Ethic. 4.
Virtute ad honorem itur.
August. lib. 5. de ciuitate Dei.
Ibidem.
lib. 4. Ethi. c. 2.
Rom. 2.
Psal. 67.
Luc. 16.

virens tam in hyeme quam in æſtate, vt dicit magiſter li. 7. de proprietatibus rerum, & Iſidorus. Et hæc ſola arbor creditur à vulgo non fulminari. Vnde Cæſar Tyberius, cœlo tonante, laurum in capite ſolitus erat ferre contra fulminum ictus. Iuſtus autem non ſolum ſicut laurus, ſed etiam florebit ſicut lilium. Secundò Chriſtus
Pſal.44. dabit ſuis ſceptrum, quod eſt virga regalis, in ſignum quod omnia æquiſſimè direxerunt. Pſal. *Virga directionis, virga regni tui.*
…n.17. Super qua virga ſedebit aquila, id eſt, Chriſtus, qui erit merces & conſolatio eorum ſempiterna, ex cuius viſione victores præmiabuntur. Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te Patrem, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.

II.

hono- rum ma- peri-

Si conſideremus damna & pericula, cũ quibus in honore viuendum eſt, non immeritò dicitur omnibus honorem ambientibus *Neſcitis quid petatis*, Magna ſiquidem ſunt pericula & damna in honoribus, eò quod peruertunt mores, & quoniam in aliam formam tranſmutant, iuxta illud; Plurima cum ſoleant hominum corrumpere
Gregor. mores. Vnde dicit Innocentius quartus; quod honores mutant mores. & auferunt intellectum multis rationibus. Prima eſt, quia nimis occupant homines. Gregorius. Quos multiplex actio occupat, à ſemetipſis alienos eſſe demonſtrant. Vnde in verſu dicitur.

Pluribus intentus vix eſt ad ſingula ſenſus.
…15. Secunda ratio eſt, quia inde oritur tumor
…al.9. ſuperbiæ, quæ excæcat mentem. Gregorius. Tumor mentis obſtabulum veritatis. *Operuit faciem eius craſſitudo*. Tertia, propter aſſiſtentium adulationem. Pſal. *Lauda-*
…34. *tur peccator in deſiderijs animæ ſuæ*. Quarta eſt, quia honor facit homines obdormire, id eſt, negligere ſalutem. *Somnia extollunt imprudentes* Pſal. *Dormitauerunt omnes qui aſcenderunt equos*. Sed væ dormiẽti in equo. Nam equo flectente vel labente ipſe caput frangit. Quinta ratio, quia inebriat quodãmodo, vt quod nõ vtatur perfectè ratione. Pſ *Aſcendunt vſq; ad cœlos, ſ. per honores, & deſcendunt vſq; ad abyſſos*, ſcil. per peccata. Et ſequitur. *Turbati ſunt & moti ſunt ſicut ebrius, & omnis ſapientia eorum deuorata eſt*. Quia ſapientes ſunt vt faciant mala, bona autem facere neſciunt. Sexta, quia Eccl. 34.
infatuat. Eccl. *Quaſi qui apprehendit vmbram & perſequitur ventum, ſic & qui attendit ad viſa mendacia*. Propter hoc di- Pſal.48.
cit Pſalm. *Quod homo poſitus in honore non intellexit*, ſcilicet ſecundum Innocentium, qualis fuit, qualis eſt, qualis futurus eſt, *comparatus eſt iumentis inſipientibus* Et hoc multis rationibus. Primo, quia homo in honore poſitus inclinat ſe ad terrena. in Pſal.16.
Pſalm. *Oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram*. Secundo, quia tantum quæ carnis ſunt quærunt. *Quorum Deus venter* Philip.3.
eſt Romanorum. 8. *Qui enim ſecundum carnem viuunt, quæ carnis ſunt ſapiunt*. Tertio, quia vnus alium indiſcretè im- Ezech.34.
petit. *Lateribus & humeris impingebatis, & cornibus veſtris ventilabatis omnia infirma pecora donec diſpergerentur foras*, id eſt, pauperes & debiles opprimebatis per iniuſtam rapinam. Quarto, ſeſſorem non Eccl.33.
diſcernit. *Equus emiſſarius ſic & amicus ſubſannator, ſub omni ſupra ſedente hinnit*. Hoc eſt dicere, quod honorati & potentes ſuis ſuperioribus rebellant & contradicunt. Et ideò Agellius poeta dicit leges ſimiles eſſe aranearum telis, quæ paruas muſcas capiunt, à magnis autem animalibus rumpuntur. Vnde Ieremias conqueritur illud dicens; *Va-* Ierem.5.
dam ad optimates, & ecce hi ſimul confregerunt iugum, ruperunt vincula. Propter Honores fugiendi.
has conditiones tam turpes, tam malas, quam etiam periculoſas & damnoſas, multi non ſolum Catholici, ſed etiam gentiles refutabant honores. Et *primo ideò*, quia conſiderabant honores dignitatem eſſe phantaſticam, id eſt, Pſal. 36.
tranſitoriam, iuxta illud Pſalm. *Vidi im-* Honores tranſitorij.
pium ſuperexaltatum & eleuatum ſicut cedros libani. Et tranſiui, & ecce non erat, quæſiui eum & non eſt inuentus locus eius. Quod exponit Innocentius quartus dicens; *Vidi impium ſu-*

perexaltatum, id est, vltra quam debuit & super illud exaltatum honoribus, *& eleuatũ* superbia, non parum, sed *sicut cedros Libani*, id est, sicut cedri sunt excelsiores alijs arboribus, & præcipuè cedri ex Libano; ita ipse impius omnibus se supraponit in corde suo. Et sequitur. *Transiui*, scilicet ad contemplanda æterna. *Et ecce* quasi in euidenti & in proximo vidi quod *non erat*, id est, quod eius dignitas nulla erat & eius esse non esse erat, quia socius eius qui non est, scilicet diaboli. Vnde Gregorius. Cum æterna retributio cogitatur, præsens gloria quam sit nulla cognoscitur. *Secundo* antiqui spreuerunt honoris dignitatem, quia considerabant eam esse timore, sollicitudine, & anxietatè plenam. Mundus enim continuè commouet gentem contra gentem, & regnum contra regnum, vt dicit Saluator; vbi & si omnibus, tamen plus honoratis timendum est, quia rami in summo positi plus à vento quassantur, iuxta illud poetæ. Perflant altissima venti. Vnde sicut probat Boecius in li. de cõso. Philosophiæ, istud regnum honoris est regnum timoris. Narrat Macrobius libro primo de Somno Scipionis de Dionysio tyranno, quod cum quidam eum miles beatum diceret, ille volens vitam suam miseram esse ostendere, facto solenni conuiuio illum militem loco suo ad mensam locarit, & euaginatum gladium super caput sedentis tenuissimo filo appenderit. Cum autem miles nec comedere nec consolari potuisset, videns sibi mortem imminere ex gladij appensione, dixit illi Dionysius; talis est vita mea, scilicet in continuo timore, quam tu beatam æstimas. Quomodo enim felix esse poterit, qui timere non cessat. Idẽ narrat Tullius. lib. 5. Tusc. quæst. Et ideò dicit Apostolus. Qui præest in honore, præest in sollicitudine. Et propter hoc Christus dicitur fugisse, dum eum regem turba facere voluisset, docens nos fugere mundanas dignitates. Vnde dicit Chrysostomus in Ioan. homelia 13. Quod cum quidam nobilis triumphator Romanus dictus Titus triumphasset de bello, quo pro Romanis hostes debellauerat, subito respexerit in aquam, & viderit faciem suam quasi cornutam. Aestimans autem se delusum in aqua, manum ad caput apposuit & cornua in frontè inuenit. Quod benè poterat esse operatione sathanæ, qui gentilibus illudebat, & eos ad seruiendum sibi per temporalia alliciebat. Iste ergo consuluit quẽdam prophetam, quid hoc significaret; & informatus fuit; quod si ipse Romam intraret, Rex & Imperator fieret, quia hoc à consulibus Romanis iam definitum erat. Vnde metricè ei dicitur; Tu modo rumpe moras portasque intrare potentes. At prospera sic fata iubent, vrbe receptus Rex eris & sceptro tutus potiere perenni. Quod ille audiens statim cum indignatione à ciuitate recessit: nec eam perpetuis temporibus voluit intrare, ne Rex fieret. Vnde etsi omnibus timendum est, magis tamen in dignitatibus constitutis. Quia vt ait Tullius libro secundo de offic. Qui se metui volunt à quibusdam, necesse est vt eosdem metuant ipsi. Et ponit exemplum de Dionysio Tyranno, qui tantum timuit, vt etiam capillos barbæ suæ ab aliquo radi permittere non præsumpserit; ardenti carbone sibi sol⁹ adurebat quin hos. Similiter recitat Tullius de Alexãdro Phrygio, qui non audebat intrare cubiculum, nisi vnus familiaris cum gladio euaginato præcederet, Qui cistas vxoris suæ scrutaretur, ne aliquod ferrum abscondisset ad eum occidendum & tamen ab ea finaliter fuit occisus propter pelicatus seu concubinatus suspitionem. *Tertio* fugiebant honoris dignitatem considerantes eam vitijs implicatam. Nam sicut dicit Gregorius, Deus potẽtes abijcit, quia eo ipso quo quis præeminet cæteris, cogitatione propria intumescit. Sunt ergo tria vitia annexa dignitatibus. *Primo* superbia. Quia vt ait Gregorius vbi supra. Humana mens plurimum extollitur etiam cum potentia nulla fulcitur, quanto magis se in altum erigit cum se potestas adiungit. *Secundo* annexa est cupiditas. Quia enim multis indigẽt, omnia cupiunt, omnia concupiscunt, vt dicit Seneca de Alexandro, quod vasta-

Honores timore & anxietate pleni.
Matt. 21.
Rom. 12.
Ioan. 6.
Honores vitijs implicati.
Dignitatibus tria annexa. Superbia. Cupiditas.
Aristote. 5. Eth.
Matt. 10.

vastârit furor eum ex cupidine aliena vastandi. Et Valerius, quod cum Anexaritus ex præcepto Domoreti infinita virorum fortium acta laudabilia coram Alexandro narrasset, responderit; heu me, quòd ne viro quidem adhuc sim potitus. Tertiò dignitatibus est annexa luxuria; quia prodijt quasi ex adipe iniquitas eorum, vt dicitur in psalmo. Patet in rege Dauid, & Salomone, & Nerone, & in alijs multis. Similiter legitur de sancto Gregorio & Amonio; qui cum in Episcopum eligi deberet aurem sibi sinistram obtruncat, vt inhabilis ad hoc fieret: cumque hoc non obstante nihilominus ad cathedram traheretur, linguam voluit præmordere; quod vidēs Episcopus Dorotheus & alij Episcopi dimiserunt eum in pace. Tot igitur tantisque periculis in honoribus attentè consideratis, rectè potest dici honorem ambientibus; *Nescitis quid petatis.* Sicut enim dicit Seneca, Honor est res tumida, vana, ventosa, nullum habens terminum. Et ideò, si quis eam petat à Deo, vel ab homine, rectè ei potest dici; *Nescitis quid petatis.*

III.

Si consideremus mutuæ obligationis debita, quibus ex honore vnicuique quod suum est, reddendum est; certè nobis dicetur honorem petentibus; *Nescitis quid petatis.* Cum enim honor non sit in honorato, sed in honorante, vt dicit Philosophus; *Ethic.* certè non solum honoratus, vt iam dictū est, sed etiā honorans est in magno & difficillimo statu, quia multis obligatur reddere quod suū est, iuxta illud Apostoli; *Rom. 13.* *Cui honorem, honorē; cui vectigal vectigal.* Vnde dicit D. Thomas; quod sicut in alijs rebus & humanis negotijs, opus est iustitia distributiua, sic etiam in honoribus. Est aūt triplex honor, scilicet honor subiectionis & obedientiæ; honor supportationis & beneficentiæ; honor affectionis & beneuolentiæ. Primus debetur Prælatis & Principibus. Dicit enim Aristotel. quod quilibet tenetur illi dare mercedē, qui pro se laborauit. *Aristote. 5. Ethi.* *Dignus est mercenarius mercede sua.* *Matt. 10.* Sed princeps laborat pro tota multitudine: igitur danda est merces ei à tota multitudine. Hęc autem merces tota, honor est & gloria: Et cui ista non sufficiunt, Tyrannus est, & non Princeps. *Deum timete, Regem honorificate,* 1. Pet. 2. inquit Petrus. Huic concordat Paulus. 1. Tim. 5. *Qui benè præsunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur.* Glos. vt scilicet eis obediatur, & necessaria ministrentur. Secundus honor est supportationis & beneficentiæ, qui maximè debetur parentibus, iuxta illud: *Honora patrem tuum & matrem tuam:* Deut. 5. Et, *Maledictus qui non honorat patrem suum & matrem suam.* Ibid. 27. E contrario. Benedictus qui honorat parentes suos. Istud patet de Iacob, qui meruit benedictionem à patre, quia eum honorauit, offerendo ei cibum iuxta eius voluntatem. Gen 27. Contraria tamen faciunt hodiè filij parentibus, non offerendo eis cibum & permittentes mendicare eosdem, cum tamen ipsi mendicantes deberent eos nutrire; sicut narratur de ciconijs, quæ parentes suos senes nutriunt. Tertius honor est affectionis & beneuolentiæ, qui debetur omnibus. *Omnes honorate, fraternitatē diligite.* 1. Pet. 2. Vti interlinearis dicit, vnumquēque ad hoc teneri pro posse suo. Et Paulus inquit; *Honore inuicem præuenientes, non alta sapientes, sed humilibus consentientes.* Rom. 12. Vnde & Christus magis honorauit illos, qui plus pro eo virtuosè meruerunt. Sic fecit beatus Iacobus, qui viriliter cum fratre respondit Christo; *Possumus bibere calicem tuum,* id est, passionem tuam pati: & ideò meruerunt sedere à dextris, sicut mater petijt. Isto modo etiam si nos volumus consequi sedem regni cœlestis, necesse est prius bibemus poculum amarum, scilicet tribulationem vitæ præsentis, & hoc in memoriam nostri Saluatoris, quia semper in tribulatione dat aliquam consolationem. Psal. *In tribulatione dilatasti mihi.* Et iterum. *Cum ipso sum in tribulatione &c.*

* * * *

DE SANCTO LAVRENTIO SERMO.

Qui amat animam suam, perdet eam. Ioan. 12.

August. lib. de vera religio. Et super Epist. ad Rom. c.14.

Augustinus dicit, quod vita humana, quæ fructu corporis delectata negligit Deum, inclinatur ad nihilũ, & est ista nequitia detestabilis. Hoc peracto autem vita carnalis & terrena efficitur, & ob hoc etiam caro & terra nominatur. Et quamdiu est ita, regnum Dei nõ possidebit, & eripitur ei quod amat, iuxta illud. *Qui amat animam suam in hoc mundo, perdet eam.* Multò magis anima diligens terrena; amat enim, quod & minus est quam vita. Et post pauca subdit; quod talis anima trahitur ad pœnas, quia diligendo inferiora, in egestate voluptatum suarum, & in doloribus apud inferos ordinatur. Hæc Augustinus. Ex quibus verbis clarè patet, quod sit periculosus amor præsentis sęculi ex carnalium voluptatum, quæ animam ordinant ad inferos, & ad perpetuam egestatem perducunt. Quapropter Dei filius volens nos retrahere ab hoc inordinato animæ nostræ amore, ne perdamus eam finaliter, venit in mundum salutiferam offerens doctrinam, qua consulit dicens; *Qui amat animam suam, perdet eam.* In quibus verbis monemur, ne animã nostram amore inordinato perdamus, & finaliter amittamus. Quod tunc faciemus, si animæ nobilitatem; amoris illiciti infructuositatem; & finalis tribulationis pœnalitatem attendamus. Nam propter nobilitatem animæ non est ipsa anima voluptate carnali deturpanda; propter amoris carnalis infructuositatem non est voluptas appetenda; & propter pœnæ finalis acerbitatem omninò est fugienda.

Proposit.

I.

Anima nobilitas tribus

Ne amando animam perdamus, ad nobilitatem eius attendamus. Nobilitas animæ attenditur ex tribus, scilicet ex opere creationis, opere recreationis, & mercede retributionis. Ex opere creationis, quia creata est ad imaginem & ad similitudinem Dei *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* In hoc autem maximè dignitas & nobilitas animæ nostræ attenditur, quod est immortalis. Vnde in hoc quodammodo assimilatur Deo in perpetuitate; quod autem sit immortalis, tripliciter ostenditur: philosophica auctoritate; catholica prędicatione; miraculorum approbatione. Primum patet per Platonem; quod anima humana est immortalis, & secundum hoc, si vicerit passiones, vel ab eis victa fuerit, præmiabitur, vel punietur post mortem; & hoc quasi concordat cum Euangelio præsenti, in quo dicitur; *Qui amat animam,* scilicet sequendo suas passiones, *perdet eam* post mortem; *Qui autem odit,* vincendo eas, *custodit eam in vitam æternam.* Secundo immortalitas animæ ostenditur catholica prædicatione, idque tripliciter. Primò ex diuina bonitate, quæ vult suos amicos sibi conuiuere, prout hoc iustum est. Vnde Apostolus. *Si in hac vita tantum sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus.* Secundò, ex diuina æquitate, qua reddendum est vnicuique quod suum est. Vnde cum hic bonis non redditur bonum, necesse est ponere aliam vitam, in qua reddatur. Tertiò, ex diuina veritate, quæ nullum fallit, sed sicut promisit bonis præmia, ita malis supplicia. Necesse ergò est ponere aliam vitam, in qua hoc implebitur. Tertiò, immortalitas animæ ostenditur miraculorum approbatione; sicut patet de multis animabus, tàm damnatorum, quàm beatorum, quæ post mortem multis apparuerunt. Prout sufficienter approbat beatus Gregorius in libro Dialogorum, & alij sancti. Et specialiter hoc habetur in Euangelio, vbi Christus dicit diuitem in anima cruciatum in inferno, & Lazarum lætantem in sinu Abrahæ. Secundò patet nobilitas, imò dignitas & pretiositas animæ huma-

cognoscitur. 1 Ex creatione. Gen. 1. Psal. 4. Plato de anima. 8. Eth. 1. Cor. 15. Luc. 16. 2. Ex recreatione

humanæ ex opere recreationis. Quæ pretiositas ex tribus inducitur, videlicet ex eius dolorosa amissione; ex eius diligenti inquisitione; & ex eius charissima redemptione. Ex dolorosa amissione; Sapiens enim non dolet de amissione rei paruæ. Christus autem sapientia Dei patris plus dolorem monstrauit de amissione paucarũ animarum, quam si totum aurum Arabiæ perdidisset. Nam multa talenta auri suo tempore perdita sunt, ciuitates combustæ & destructæ, pro quibus Christus legitur nullatenus fleuisse. Sed certè de perditione paucarum animarum in Hierusalem legimus eum fleuisse, vbi dicit Glossa. Plangit reprobos, qui etiam nesciebant, cur plangebantur, sed exultabant in rebus pessimis. Multum ergò dilexit Christus animas. Secundò ex eius diligenti inquisitione. Sapiens enim non multum curat, si perdit aliquid vile. Sed Christus in temporibus remissionis quæsiuit animam triginta annis laboriosè in paupertate vili. Narrant fabulæ, quod Orpheus vxorem suam quæsiuit vndique, nec eam inuenit, donec pro ea descenderet ad infernum; sic Christus animã in tantum diligit, quod pro ea moriens descendit in infernum. Vnde Psal. *Domine eduxisti ab inferno animam meam.* Tertiò ex eius cara redemptione, pro cuius redemptione videns totum mundum non sufficere, dedit seipsum. *Empti estis pretio magno.* Signum autem pretiositatis animæ, est custodia solius Dei. Reges non custodiunt vilia, sed pretiosissima in thesauris suis; sic Christus commisit alia alijs, sed solus custodit animas. Psal. *Custodit Dominus animas sanctorum suorum.* Et Sap. *Iustorum animæ in manu Dei sunt.* Tertiò patet nobilitas animæ ex mercede retributionis. Nulli enim creaturæ dat tantam mercedem sicut animæ humanæ, cui seipsum reseruat in mercedem. *Ego protector tuus, & merces tua magna nimis.* Sol, luna, stellæ, cœlum, terra, aqua, aër, & cæteræ creaturæ seruiunt Deo à principio creationis mundi vsque ad finem sæculi, nec tamen illud premium habere possunt, scilicet visionem claram Dei. Quæ tamen interdum datur animæ pro labore vnius horæ, sicut patet de latrone, cui statim dictum est; *Hodiè mecum eris in paradiso.* In hoc quod mirabilius est, quodammodo maior merces animæ in cœlo datur extensiuè, quam Angelis: quia Angeli habent gloriam suæ beatitudinis ex intuitione Deitatis, sicut spiritus; Homo verò habebit & visionem Deitatis, sanctæ Trinitatis secundum animam, & visionem gloriosissimę humanitatis in Christo secundũ corpus; & ita quodammooo pluribus modis gaudebit in suo præmio. Ex his igitur patet, quàm pudorosum, quàm ignominiosum est, contaminare animam in amore terrenorum & sæcularium voluptatum. Anima enim apta est talis fieri, quale est illud quod amat, secũdum Hugonem; ideoque si diligit voluptatem carnis, & vanitatem sæculi, fit vilis & abiecta, sicut sus lota in volutabro luti. Et certè hoc non est diligere animam, sed eam persequi & odisse, iuxta illud psal. *Qui diligit iniquitatem, odit animam suam.* Et tantum de primo. Psal. 10.

Luc. 19.

Fabula.

1. Cor. 6.

Sap. 3. Ex mercede retributionis.

Gen. 15.

II.

Ne per illicitum amorem animam perdamus, ad amoris infructuositatem attendamus. Est autem amor illicitus animæ ad seipsã, quando sibi in nullo delectabili parcit, à nulla voluptate abstinet, omnia quæ carnis sunt facit. Talis fuit Salomon qui de se dicit; *Non negaui animæ meæ, quin omni voluptate frueretur.* Sed hoc reprobat Apostolus dicens; *Carnis curam ne feceritis in desiderijs.* Et iterum: *Si secundum carnem vixeritis, moriemini.* Qui autem vult animam suam saluare, debet eam abstrahere à voluptate carnis; nec eam quo ad hoc amare, sed potius debet odisse & quasi perdere, ne animã perdat in futuro. Non potest aũt melius homo euelli ab huiusmodi illicito amore animæ suæ, nisi cognoscat, quale sit illud, aut quam vile sit, quod amat. Debet ergò attendere infructuositatem illiciti amoris, quem habet ad voluptates & delectationes, cæterasq; vanitates huius sæculi. Vnde secundum Robertũ Holcoth ostenditur qualiter hoẽs voluptuosi multipliciter affligũtur, s. per falsitatem in intellectu; per voluptatẽ in affectu; & vanitatẽ in effectu. Ponit aũt sex affectus. Primò, quia sunt defraudati in falsis æstimationibus. Secũdò, fatigati in va-

Quis amor animæ illiciti.

Rom. 13.

in vanis occupationibus; tertiò vilificati in abominationibus; quartò effœminati in delectationibus; quintò dãnificati in propagationibus; sextò conuicti in suis adinuentionibus. Prima ergò eorum pœna est, quod decipiuntur, & à veritate elongantur in suis iudicijs. Hęc est magna miseria, quia naturaliter homo appetit non falli, etiam qui diligit alios fallere. Ipsi autem voluptuosi appetunt ea, per quæ falluntur, & decipiuntur finaliter, scilicet diuitias, & honores, & voluptates, quæ omnia sunt quasi equus fallax ad salutem. Equus enim improuisè cadit sub homine, ita vt frequenter homo frangat collũ ad terrã collis⁹ vel submergatur in aqua. Ita diuitię, delitiæ, & honores quantumcunq; promittant fixè stare, subitò deficiunt. Secunda pœna in præsenti est, quod fatigentur in vanis occupationibus. Vanum est, quod non assequitur finem, ad quem ordinatur, ad fructum aliquem percipiendum; quia ergò homines amantes vitam istam bestialem laborant pro voluptatibus in bellis, in pace, in terra, in mari, in nocte, dieq;, & tamen nullũ bonum fructũ percipiunt, ideò benè dicit Sap. *Labores eorum sine fructu* Non est ergò fructus præsentis voluptatis, nisi *labor & afflictio Spiritus*. Et ideò damnati hoc confitentur, & dicunt in inferno; *Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis*. Sicut fructus immaturi, si comedantur, generãt vermes; eodem modo voluptates pręsentes, si ante tempus futuræ gloriæ comedantur, generabunt vermẽ remorsionis consciẽtię in ventre animæ. Vnde Sapiens. *Fructus eorũ inutiles & acerbi ad manducandum*. Tertia pœna talium est, quod vilificentur in abominationibus. Magna miseria est homini, quando opera sua sunt ita vilia, ita monstruosa, ita repugnantia rationi, vt homo non possit ea manifestè defendere nec excusare: & certè, quicunque diligunt animas sic ad voluptatem, faciunt talia opera, quæ communi rationi repugnant, & abominabilia Deo fiunt & Angelis eius, nec humanę interdum cogitationi congruunt, sed repugnant. Vnde à ciuitate talium & consortio Deus, qui omnes creaturas inhabitat, quodãmodo videtur elongari. Quarta pœna est, quod effœminantur in delectationibus. Homines voluptuosi priuant mulieres sensu, & à mulieribus sensu priuantur. Canis amens & rabidus vbicunque hominem momorderit, facit eum amentem. Eodem modo mulier fatua facit virũ rabidum. Et adolescens fatuus mulierem facit insensatam. Et cum mulieres sunt insensatæ, tunc viri fiunt effœminati, imò inanimati. *Mulier viri pretiosam animam capit*. Quando verò est sine gratia in anima, efficitur insensatus. Vnde damnati confitentur se fuisse insensatos dicentes; *Nos insensati vitam illorũ æstimabamus insaniam*. Vnde dicitur apud Eccl. *Mulieres faciunt apostatare sapientes*, id est, à ratione & à fide discedere. Quia ex quo mulieres seu vxores talium sunt insensatæ, & viri impij, necessariò fiu.t filij eorum imitatores ipsorum, iuxta illud; Sequitur Patrem suũ proles. Quinta pœna illorum est, quod damnificantur in propagationibus. Vnde subditur, *& nequissimi filij eorum*, id est, peruersis informationibus corrupti, & exemplis Patrum damnati. Et in hoc est magnũ damnum parentibus, quia postea mala proles insurgit in parentes. Sexta pœna eorum est, quod reprobantur in suis adinuentionibus. Et hanc subdit, cum dicit; *Maledicta creatura eorum*, id est, opera per eos adinuenta. Tales enim multa adinueniunt in omni genere nequitiæ, tàm luxuriæ, quam iniustitiæ, quæ possunt dici creatura illorum. Vnde & omnis creatura Dei est benedicta, eò quod omnis est bona. Super omnia autem attendendus est huiusmodi amatoribus inordinatis triplex defectus in voluptatibus, scilicet breuitas durationis, quia exiguum tempus eorum. Sapi. 2. & Sap. 9. Homo infirmus & exigui temporis. Secundò pęnalitas grauis afflictionis, quia non solum est exiguum, sed etiam cum tædio illud tempus. Sap 2. Iob. 10. Tædet animam meam vitæ meæ. Tertiò labilitas continuæ mutationis. Eccles. 18. A mane vsque ad vesperam immutabitur tempus. Vnde patebit ex istis tribus fatuitas mundanorum hominum præsumentium de longitudine voluptatis, non obstante breuitate; diligentium amaritudinem, non attenta pœnalitate; differentiũ morũ emẽdationẽ non attenta labilitate mutationis.

Marginal notes: *Prima pœna.* — *2. Pœna.* — Sap 3. — Eccl. 1. — Sap. 5. — Ibid. 4. — *3. Pœna.* — *4. Pœna.* — Prou. 6. — Sap 5. — Eccl. 19. — Ibid. 5. — 5 Pœna. — 6. Pœna. — Eccl. 10. — Eccl. 20.

III.

Nè animam nostram per illicitum amorem perdamus, non solum infructuositatem in præsenti, sed etiam pœnalitatem grauem in futuro attendamus, Dicitur enim, *perdet eam*. Grauis pœna, quia perditionis æternæ. Tales enim voluptuosi inordinato amore animas diligentes proprias, cunctis videntibus præcipitabuntur ab æterno Iudice terribiliter apparente. Vnde Sapiens de his; *Erunt post hac*, id est, post hanc vitam, *decedentes sine honore, & in contumelia inter mortuos in perpetuum. Quoniam disrumpet illos inflatos sine voce, & commouebit illos à fundamentis, & vsque ad supremum desolabuntur, & erunt gementes* Et sequitur finalis conclusio; *& memoria eorum peribit*. Ecce æterna perditio, vbi nulla memoria. Vnde damnati dicunt hodie; *Quid profuit nobis superbia, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis?* Et est facilis responsio. Certè nihil profuit, sed magis obfuit, quia perditionem induxit. Circa quod sciendum, quod de numero peruersorum aliqui animam suam perdunt, aliqui vendunt, aliqui impignorant, aliqui pro nihilo dant. Vendunt cupidi qui pro diuitijs huius vitæ exponunt se rapinis & furtis, periurijs & falsis mercantijs, simonijs, de quibus apud Eccl. *Nihil est iniquius, quam amare pecuniam, hic enim & animam suam venalem habet*. Animas suas perdunt otiosi, negligentes, timentes, & acediosi ad opus bonum, non curantes, nisi quod vna dies vadat, & alia succedat. *Est qui perdet animam suam præ confusione*. Vnde Psal. cum quæreret. *Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius?* Respondet ibidem; *Innocens manibus, qui non accepit in vano animam suam.* dicit Innocentius; illud est contra otiosos & negligentes. Quidam animam impignorant. qui impignorat rem, non intendit alienare dominium perpetuò, sed tantum ad tempus alienat, scilicet ad vsum. Sic faciunt istis vanis hominibus dæmones, quasi eorum fœneratores & vsurarij, dãt ad tempus eis quasi mutuo, quicquid volunt, dignitates, voluptates, diuitias; tandem senescunt, fiunt debiles, soluere non possunt, quia vitam consuetam dimittere nequeunt, & sic finaliter pignus, id est, animam perdunt, licet illud, quando impignorare incipiunt perdere, non proponunt. Est tamen sciendũ, quod duo genera animas suas impignorant, sed diuersimodè; aliqui vitiosè, pro voluptatibus huius vitæ, sicut fuit factum Theophilo, qui vt haberet diuitias in hoc mundo, promisit suo tempore dæmonibus animã. Alij impignorant virtuosè, vt Prælati, & Curati, qui animas suas obligant pro animabus suorum subditorum; quorum vnicuique dicitur illud. *Custodi virum istum, qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima illius* Aliqui animas suas dant pro nihilo; hi sunt inuidi iracundi. Nam cupidus recipit diuitias, lubricus voluptates, superbus & ambitiosus honores, gulosus cibum; sed isti miseri nihil recipiunt delectabile, sed amaritudinem & dolorem: & ideò animã suam gratis dant diabolo, de quorum quolibet verificatur illud Iudicum; *Animam suam dedit periculis*. Nos igitur attendentes tot pericula & damna, tàm præsentia quã futura amãtibus animas suas inordinato & illicito sæculi amore imminere, amorem nostrũ potius ab istis externis bonis & infimis, ad primũ bonum & summũ conuertamus, diligentes animas nostras propter illud summum consequendum, & odientes & contemnentes desideriorum carnalium appetitum: qui verò eas in se extinguit cum beato Laurentio æternaliter gaudebit &c.

(:)

Marginalia: Amoris illiciti pœna post hanc vitam. — Iob. 40. — Sap. 4. — Ibid. 5. — Eccl. 10. — Eccl. 20. — 3. Reg. 20. — Iud. 9.

DE ASSVMPTIONE MARIAE. SERMO I.

Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, delitijs affluens. Cant. 8.

Erba ista quæ proposui, ostendunt magnum honorem, & magnam laudem huius virginis, quæ hodiè est assumpta super omnes choros angelorum. Sed quid ego de laude & honore huius virginis loquar, cum Angeli in cœlo existentes laudem ipsius nequeant enarrare? Quid ego, cum sim peccator, loquar de sanctitate huius virginis, quæ super omnes sanctos est? Quid de puritatate, cum sim ego pollutus labijs? Et dicat Scriptura; *Non est speciosa laus in ore peccatoris*. Et quid de ista loquar, cuius laudem, si linguas angelicas haberem, non enarrarem? cum etiamsi omnia membra in linguas verterentur, adhuc minutissimam laudem huius virginis tàm sanctæ, tā mundæ, tàm pulchræ, non possim explicare. Beatus Hieronymus, Doctor tàm eximius, Sacra scriptura illuminatus, Spiritu sancto repletus, noluit loqui de sanctitate huius virginis dicens; Si audeam meditari de sanctitate huius virginis, deficiam; Si loqui non perficiam; Ipsa sanctissima est, purissima, & beatissima. Quid ego homo peccator, tenebris ignorantiæ inuolutus loquar de ea? Ipsa est altior cœlis, clarior sole, latior terra, stellis purior, abysso profundior. Quamuis aūt nō sim dignus, nec meditari, nec loqui de sanctitate huius virginis; nihilominus tamen in gratia ipsius sperans, quam ipsa non tantum bonis, sed & peccatoribus semper ostendit, dicam de ea istud verbum; *Quæ est ista, quæ ascendit?*

Proposit.

I.

Christus petijt hospitium à Maria.

Mos est in mundo, vt cū quis peregrinus, incognitus venit in aliam prouinciam, & ab aliquo in hospitium recipitur, & benè tractatur, nunquam huius bonitatis possit obliuisci: sed eandem bonitatem libenter faceret suo hospiti si peregrinando ad illius hospitium perueniret. Christus volens peregrinari de sede suæ maiestatis misit angelum Gabrielem ad Mariam, an vellet eum in hospitium suscipere; qui ingressus ad eam dixit; *Aue gratia plena, Dominus tecum &c.* quasi diceret. Tu es plena gratia, quia Dominus omnium vult in domo tua tecum manere; sis plena gratia, quia Rex regum vult ad te venire. Audiens hoc beatissima Virgo, quod à tàm remotis partibus, tàm magnus Rex peregrinando in hūc mundū apud se petat hospitium, & velit secum manere, expansis manibus, & erectis oculis in cœlū dixit; *Ecce ancilla domini.* Ecce ego serua minutissima Domini. Si dignatur iste Rex, iste Dominus apud me manere, ego eum libenter suscipiam; *fiat mihi secundum verbum tuum*; & filius Dei altissimi conceptus est in vtero eius de Spiritu sancto, verus Deus, & homo. Ex quo ergò tàm benignè cum hæc virgo in suum hospitiū suscepit, quomodo tantæ bonitatis Christus potuit obliuisci, vt suam matrē non honoraret in regno suo: & ideò hic dicit; *Quæ est ista &c.* In his verbis dicit, ipsius sanctitatem maximam; quia sancta, priusquam nata; de qua dicitur; *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.* Cant. 4. Tota pulchra, & in corpore, & in anima, & in corde, quia nullum peccatum habuit: & ideò dicitur; *& macula non est in te vlla;* Ibid. 6. Pulchra vt luna, electa vt sol. Ideò vocat etiam Rex regum dicens; *Surge, propera amica mea.* Ibid. 2. Veni vt mecum regnes, quia ego sum Rex, tu autem Regina; ego Dominus, tu verò Domina; & ob hoc veni, vt mecum domineris. Ob hoc Dominus in cœlo dicit; Transire ad me omnes, qui memoramini mei, quia ego vestri nunquam obliuiscar. & ita eam ille memorabatur; de quo dicit Vincētius, quod fuerit quidā vir, *Exempl.* qui dum videret imaginem beatæ Virginis

Mariæ,

Mariæ, ſemper dicebat, Aue Maria. vſque ad finem Factum eſt autem, dum quadam vice in ſuo habitaculo quieſceret, venit ad eum virgo cum maximo ſplendore dicens; Pax tibi æterna. Qui vbi nimio pauore cecidit in terram, dicit ei; Surge fili mi, ſurge & reſpice; Ecce ego mater omnis miſericordiæ; ecce ego conſolatio peccatorum omnium; ecce ego Regina cœlorum, & Domina angelorum, quam tu ſæpius ſalutaſti, ergò æternam ſalutem habebis: & dico tibi, pete à me, quidvis. At ille; O ſanctiſſima Virgo, quid aliud petam, niſi cum ſis Regina, vt etiam regnem. Illa ait; Poſt triduum regnabis. Appropinquante autem poſt triduum hora mortis venit Maria cum luce nimia, & dixit; Tranſite ad me omnes, qui concupiſcitis me, & inuenietis æternam conſolationem. Vnde Auguſtinus; Ecquis eſt, qui poteſt ipſius maximam miſericordiam enarrare, cum ipſa pro paruo ſeruitio multam mercedem det? Ideò dicitur gratia plena. Plena eſt gratia, quia toti mundo gratiam oſtendit, quando peperit Deum qui mundum redemit: & ideò admirans Scriptura clamat hic dicens; *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto,* id eſt, de hoc mundo, vt regnet cum ſuo dilectiſſimo filio, & nobis omnibus ſuam gratiam oſtendat. Quæ eſt iſta, cuius dies hodiernus eſt ita nobilis? Quæ eſt iſta, per quam triſtitia verſa eſt in lætitiam? Quæ fortitudinem ſemper Angelorum recipit? Quę fregit poteſtatem diabolicam? Quæ mortem mutauit in vitam? Quæ eſt eleuata ſuper omnes cœlos hodiè? Quæ eſt, de qua Angeli in cœlo lætantur? Quę ita pulchra, vt Chriſtus de dicat? *Tota pulchra es amica mea*; cuius pulchritudinem ſol & luna mirantur. S. Hieronymus dicit eam ita pulchram, vt non fuerit homo pulchrior in mundo. Hoc audiens quidam Eremita ſanctus, cum quo Angelus loquebatur dicens ei; quod quicunque ipſam intueretur, in maiorē deuotionem accenderetur: & factum eſt anno ſeptimo poſt aſcenſionē Chriſti. Venit ergò ad montem Sion, vbi Maria manſit, videſque eam, præ nimio gaudio ſtare non potuit, ſed cadens in terram dixit; Aliud regnum cœlorum non deſideraui, niſi vt eam continuè inſpicere poſſem. Ideò hic dicitur; *Quæ eſt iſta quæ aſcendit de deſerto?* Ob hoc dicit Anſelmus; Feſtinate ad tam pulchram virginem, in qua inuenietis omnē delectationem, omne gaudium, & omnem conſolationem; ſalutate ipſam ſæpè ex deuoto corde dicentes; Aue Maria: quia quoties illa ſalutatio dicitur, toties gaudium eius renouatur, & dæmon repellitur.

II.

Chriſtus volens ſuam genitricem honorare, miſit duodecim exercitus cœleſtes, & vltimo ſolus aduenit ſicut audietis. Primò miſit pro ea nouem choros Angelorum, id eſt Angelos de nouem choris. Miſit Patriarchas, Prophetas, Confeſſores, Martyres, Virgines, Apoſtolos. Et hoc figuratum eſt, cum Dauid reduxit arcam in caſtra filiorū Iſrael, tunc vociferatus eſt omnis populus, & cum maximo gaudio in Ieruſalem eam deduxerunt. Per iſtam arcam, in qua erat totum ſolatium Iudæorum, intelligitur B. virgo, in qua eſt ſolatium omnium Chriſtianorum: quam hodiè Dauid, id eſt, Chriſtus deduxit ad cœleſtem Ieruſalem cum maximo gaudio, & vociferatus eſt populus id eſt, ſancti Angeli dicentes. *Quæ eſt iſta? &c.* Gregor. dicit. Qua gloria in cœlis iſta Virgo colitur, quæ Domino cœli præbuit hoſpitium ſui ſanctiſſimi corporis? Et ideò de ea dicitur in hodierno Euangelio. *Intrauit Ieſus quoddam caſtellum* Bern. O beatus venter Mariæ, qui circumdedit illum, quē cœli & terra comprehēdere non potuerūt! O venerabilis humilitas, qua tu filium de cœlo euocaſti! O conſolatiuum toti mundo verbum Mariæ, quando dixit. *Ecce ancilla domini.* Quia poſtquam dixit hoc, & addidit. *Fiat mihi ſecundum verbum tuum,* ſtatim filius Dei in eam tanquā in aliquod caſtellum intrauit. Illud caſtellum ſignificat beatam Virginem Mariam propter tria. Primò, quia ad caſtellum requiritur firmus murus. Sic beata Virgo habuit firmum murum perfectæ fidei. Sicut de ipſa teſtatur Euangelium. *Beata es quæ credidiſti, quoniam perficientur in te, quæ dicta ſunt tibi à domino.* Nam ſi Abraham in Scriptura commēdatur, eò quod credidit Deo, multò magis commendanda eſt Virgo Maria, quæ tēpore paſſionis Chriſti in fide permanſit. Secūdò requiritur turris quę decorat murū. Sic in B. Maria

Cant. 4. *Ibid. 6.* *Ibid.* *Exemplū.* *Quomodo Chriſtus matrem ſuam honorârit.* *2. Reg. 6.* *Luc. 10.* *Maria caſtellum dicitur & quare.* *Luc. 1.*

Maria fuit turris castitatis, quæ omnes virtutes decorabat tanquam turris murum. Tertiò requiruntur fossæ, per quas prohibetur accessus ad turrim, & ad murum. Talem fossam humilitatis habuit virgo B. Maria, sicut ipsa testatur dicens; *Respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes*; iuxta illud, *Viderunt te filiæ Syon, & beatissimam prædicauerunt te, & reginæ laudauerunt te cum Angelis dicentes quæ est ista? &c.* Tàm sancta, tàm pulchra, quia sanctior Angelis, sanctior Prophetis, sanctior Apostolis, super omnes solo filio eius excepto ipsa est sanctior; & ideò super omnes in cœlis est exaltata, sicut hodiernum testatur Euangelium. *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.* Obtinet partem in dextra sui dilectissimi filij, vbi iam regnans, orat pro nobis, vt nobis Dominus Iesus Christus omnia peccata dimittat. Sed quis posset enarrare, qualis sit ista pars, quã ipsa elegit. Quis enim posset gloriam Mariæ excogitare, quam ipsa habet cum filio in cœlis? Ipsa.n. est cęlũ, quia in ea Deus habitat. Ipsa est sedes Dei, quia in ea requiescit. Et ob hoc vocauit eã filius suus Dominus noster Iesus Christus; *Veni in hortum meum, soror mea, sponsa mea.* Eccè dicit soror propter conformitatem. Sicut enim filius fuit virgo, sic & mater virgo semper permansit. Dicit enim, veni amica mea & sponsa propter nimiam dilectionem; quia ipsa diligit, & è conuerso. Et vocat eam in hortũ, quia ipsa etiam vocabat eum dicens; veniat dilectus meus in hortum suum. Nõ dicit meum, quia omninò se contulerat diuinę voluntati. Omnia poma noua & vetera seruaui tibi dilecte mi. Veniat in hortum, vt comedat fructus pomorum suorum. Et quẽadmodum B. virgo vocauit Christum in hortum, ita Christus vocauit eam in hortũ dicens; *Veni in hortum &c.* sicut in vita eius audietis.

III.

Post ascensionem Christi Apostolis propter prædicationem dispersis B. virgo iuxta montem Sion in domo sua morabatur, & quotidiè loca filij sui, sc. beatissimæ captionis, flagellationis, passionis, sepulchri & ascensionis visitabat. Tandem quadam vice cum maximo desiderio fuisset accensa, vt post filium de sęculo hoc citius transmigraret, mox cœpit tædere & flere. Tunc Angelus apparuit ei dicens; Aue beata à filio tuo Domino nostro Iesu Christo, cui omne genu flectitur cælestium, terrestriũ, & infernorum. Ecce palmam de paradiso attuli tibi regina cælorum, quam ante feretrum portare iubebis cum die tertia assumeris: Nam filius cum gaudio te expectat. Cui Maria. Si inueni gratiam apud te, tria rogo; Primo, vt omnes Apostoli congregentur, vt eos ante mortem meam videã, & ipsi me sepeliant. Secundo, vt dæmones non videam in exspiratione. Tertio, vt filius meus pro anima mea veniat. Cui Angelus dixit, O mater misericordiæ omnia, quæ postulasti obtinebis. His dictis Angelus cum multo lumine cœlos ascendit. Palma autem illa nimia claritate splẽdebat & erat viridis; folia autem sicut stella matutina fulgebant. Factum est autem dum Ioannes in Epheso prædicaret, cælum subitò intonuit & nubes candida ipsum sustulit & in momento oculi ante ianuam Mariæ collocauit; percutiensque ostium introiuit, & virgo virginem salutauit reuerenter. Quem Maria videns obstupuit, & præ gaudio lachrymas continere non potuit, sed voce flebili dixit ei (fili Ioannes, memor esto verborum Christi, qui me tibi in matrem, & te mihi in filium in cruce pendens commendauit dicens; *Ecce mulier filius tuus,* & sic de alijs. Ecce enim me vocat & ego cõmitto me tibi. Audiui enim Iudæos consilium inijsse dicentes; expectemus viri fratres donec illa quæ Iesum portauit moriatur, corpus eius continuo rapiamus, atque igne comburamus. Tu igitur hanc palmam facies portari ante feretrum, cum corpus meum portabis ad sepulchrum? Ego autem tertia die ascendam in cælum. Tunc dixit Ioannes; o vtinam hic essent omnes Apostoli fratres mei charissimi, vt decentes tibi possemus parare exequias. Hoc autem illo dicente omnes Apostoli de locis, in quibus prædicabant, à nubibus rapiuntur, & ante ianuam Mariæ collocantur; Et videntes ibidem esse se in simul collectos mirabantur dicentes; quęnam causa esset propter quam nos hic Dominus om-

Historia assumptionis ad longum texitur.

Domi-

nes congregauit. Ioannes ad eos exiens Dominam de hoc sęculo migrare prædixit, & addidit dicens; videte fratres cum obierit ne quis defleat eam, ne hoc populus videns dicat; ecce isti resurrectionem prædicant & mortem timent. Cum autem beata virgo omnes Apostolos vidisset, Deum benedixit in medio eorum. Tertia verò hora noctis Iesus venit cum Angelorum choris, Patriarchis, Martyribus, confessoribus, virginibus & veniens dixit; *Veni electa mea & ponam in te thronum meum.* At illa; *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum.* Tunc omnes, qui aderant Angeli & omnes sancti clamauerunt dicentes; hæc est illa, quæ nesciuit delictum thori. Ipsa de seipsa dicit; *Beatam me dicent omnes generationes; Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen eius.* Tunc Christus dixit; *Veni sponsa mea charissima, veni coronaberis.* Tūc illa; ecce venio dilectissime fili; quia scriptum est de me, vt facerem voluntatem tuam Deus. *Quia exultauit spiritus meus in Deo salutari meo.* His dictis expirauit & animam in manus filij commēdauit. Dixitque Apostolis Dominus; corpus virginis matris meæ in vallē Iosaphat deferte, & in sepulchro nouo, quod ibi inuenietis, locate, & me ibidem triduo donec ad vos redeam expectare. Statimque eam circumdederunt flores rosarum scilicet martyres, & lilia conuallium, id est, Angeli, confessores, & virgines, cœperūtque Angeli clamare post eam dicentes; *Virgo prudentissima quo progrederis quasi aurora valde rutilans filia Sion tota formosa, pulchra vt luna, electa vt sol.* Tunc concentum Angelorum ascendentium audientes cœtus, qui remanserant admirati concitè obuiam processerunt, videntesque regem suum fæminæ animam in vlnis proprijs baiulantem, illámque super ipsum innixam obstupefacti clamare cæperunt. *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto delitijs affluens, innixa super dilectum suum.* Quibus alij dixerunt. *Ista est speciosa inter filias Hierusalēm sicut vidistis eam plenam charitate.* Sicque in cælum gaudens ascendit, & à dextris filij sui thronum gloriæ suscepit. Viderunt autem Apostoli eius animam ita cādidam, vt nulla lingua posset effari. Tunc Apostoli corpus reuerenter acceperunt, & super feretrū posuerunt. Dixitq; Ioannes Petro; tu Petre hanc palmam ante feretrum portabis, quia te Dominus nobis prætulit. Tunc Petrus; tibi portare conuenit, quia à Domino virgo es electus, ergo dignum est, vt virgo ante virginem portet. Tu insuper in pectore Domini recubuisti, tu ergo portare debes hanc palmam ante virginem, ego autem portabo corpus sanctissimum. Tunc Paulus accedens dixit. Et ego qui sum minimus vestrum, nec dignus sum vocari Apostolus, volo tecum portare. Eleuantesque Petrus & Paulus feretrum cum sanctissimo corpore, cęperunt cantare dicentes; exijt Israel ex AEgypto alleluia. Tūc & Angeli affuerunt, qui dulciter cantauerunt. Excitati autem omnes ad tam dulcem cantum de Hierusalem exierunt, & qui essent, diligenter sciscitantur. Tunc vnus dixit; Mariam illam discipuli Iesu efferunt mortuam, circa illam hanc, quam auditis, concinunt melodiam. Tunc ad arma omnes cucurrerūt, & se mutuo hortabantur dicentes; venite occidamus omnes Apostolos, & corpus, quod illum seductorem portauit, comburamus. Princeps autem sacerdotū hoc audiens obstupuit & ira repletus ait; ecce tabernaculum illius, qui nos conturbauit, qualem gloriam nunc accipit. Et hoc dicens cucurrit & manus in feretrum misit volens euertere, vt corpus caderet. Tunc manus eius ambæ subito aruerunt, & ad feretrum adhæserunt. Præ nimio itaque dolore cæpit lamentabiliter eiulare. Reliquus autem populus percussus est cæcitate. Tūc ille Princeps sacerdotum cępit clamare voce magna dicens; *Sancte Petre adiuua me.* Cui Petrus ait; in obsequio nostræ Dominæ sumus impediti, ideò curationi tuæ intendere non possumus, sed in Dominum Iesum Christum crede, quem ista portauit & sanus eris. Cui respondit. Credo in Dominum Iesum Christum, credo ipsum esse verum filium Dei, & hanc sanctissimam matrem eius esse virginem puram, statimque à feretro eius manus sunt solutæ. Sed tamen in brachijs adhuc ariditas remanserat & dolor vehemens. Tunc dixit Petrus, Osculare feretrum & dic; credo in Dominum Iesum Christum, quem ista in vtero

portauit,& peperit, & post partum virgo permansit: quod cum dixit, statim vt prius factus est sanus. Tunc dixit ei Petrus; Accipe hanc palmam de manu fratris nostri Ioannis,& pone illam super populum excæcatum, & quicumque voluerit credere in Christum,recipiet visum; qui autem non credet,non videbit in æternum. Portantes autē Apostoli corpus Mariæ in nouo monumento posuerunt,& iuxta illud, vt Dominus iusserat,vsque in triduum consederunt. Veniens autem Iesus cum multitudine Angelorum ipsos salutauit dicens; *Pax vobis charissimi.* Cui responderunt. *Gloria tibi Domine, qui facis mirabilia magna solus.* Et dixit eis;Quid gratiæ & honoris videtur vobis, vt meæ nunc conferam genitrici?At illi;iustum videtur & conuenit, vt sicut tu deuicta morte iam regnas in sæcula:sic & resuscites corpus matris & à dextris tuis colloces in æternum. Tūc Michaël Archangelus continuo animam Mariæ præsentauit. Et Dominus Iesus Christus locutus est dicens; Surge dilectissima mater mea,surge proxima mea, surge columba mea, statimque ad corpus accessit, & è tumulo corpus mox processit gloriosum;Sicque Christus cum sua genitrice ad altitudinem cælestem processit ipsos Angelorum multitudine comitante. Cum autem ad primum chorum venissent Angeli mirantes eius pulchritudinem dixerunt ad inuicem; *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris?* Et iterum. *Quæ est ista, quæ progreditur,quasi aurora consurgens,tota formosa,& pulchra vt luna,electa vt sol?* Christus respondens dixit; *Ista est speciosa inter filias Hierusalem, sicut vidistis eam plenam charitate.* Et dixit ad eam; *Tota pulchra es amica mea & macula non est in te vlla.* Et audientes Angeli dixerunt; *Specie tua & pulchritudine tua intende prospere,procede & regna;* quasi diceret.O Maria ascēde superius, quia non sumus digni, vt maneas nobiscum; Et sic processerunt ad secundum chorum: cumque peruenissent ad secundum chorum dixerunt Angeli; *Iam hyems transijt,imber abijt & recessit, flores apparuerunt in terra nostra.* Et Dominus ad Angelos dicens; *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias Hierusalem*: Et dixit ad Mariam; *Mel & lac sub lingua tua, odor vestimentorū tuorū sicut odor thuris.* Et dixit;Maria; *Ego flos campi,& lilium conuallium.* Vocat se florem campi,quia vt quicquid crescit in campo,non custoditur;sic Maria est omnibus peccatoribus communis & omnibus est parata, nulli occulta.Et dixit; Quicūque eam inuocat, sicut adhuc in fine audietis. Tunc Angeli ad Mariam; ô Maria non sumus digni,vt nobiscum maneas; ascende superius. Ideò ad tertium chorum processit; in quo Angeli dixerunt ad Mariam; Super salutem & omnem pulchritudinem dilecta es à Domino, & regina cælorum digna es vocari. Gaudent chori Angelorum consortes & conciues tui. Tunc Iesus ad Mariam; *Lætentur cæli & exultet terra ante faciem Domini,quoniam venit.* Et iterum dixit Dominus ad Angelos. *Inueni quam diligit anima mea;nec dimittam eam, introducam eā in tabernaculum patris mei.* Tunc Angeli ad Mariam; *Specie tua & pulchritudine tua* vt supra. In quarto choro Angeli dixerunt ad Mariam; *Tu dominaris potestati maris.* Et Dominus ad Angelos; *A solis ortu vsque ad occasum est laudabile nomen eius.* Hic Maria respondit; *Dabo in Sion salutem, & in Hierusalem gloriam meam.* Angeli ad Mariam; *Specie tua & pulchritudine tua &c.* In quinto choro Angeli dixerunt.Surgite vigilemus, venite adoremus,quia ipsa Domina est sancta corona sanctarum omnium. Dominus ad Angelos.Hodie mortem,quam fœmina intulit,fæmina fugauit. Et dixit ad Mariam; *Tui sunt cæli,& tua est terra.* Et Maria; *Transite ad me omnes qui concupiscitis me.* Tunc Angeli ad Mariam; *Specie tua & pulchritudine tua &c.* In sexto choro Angeli ad Mariam dixerunt; *Multæ filiæ regum congregauerunt diuitias,tu sola supergressa es vniuersas.* Et Dominus ad Mariam; Hæc est, quæ nesciuit thorum in delicto. Et dixit ad eā; Veni dilecta mea, intra cubiculum sponsi tui,& pro quibuscunque orabis,salui fient. Tunc Maria; Mecum sunt diuitiæ gloriæ & opes. Angeli ad Mariam; *Specie tua & pulchritudine tua &c.* In septimo choro Angeli ad Mariam dixerunt; *Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei.* Dominus ad Angelos. *Viderunt*

runt eam filiæ Sion & beatissimam prædicauerunt eam & reginæ laudauerunt eã Tunc Dominus ad eam; tu lux oriẽs in Nazareth, Tu gloria in Hierusalẽ. Tu lætitia in Israel, Tu decus mundi. Tunc Angeli ad Mariam; *Specie tua &c.* In octauo choro Angeli ad Mariam dixerunt; *Audi filia & vide, quia concupiuit Rex speciem tuam.* Dominus ad Angelos. *Quæsiui mihi eam assumere sponsam & effectus sum amator formæ illius.* Et dixit ad eam; *Veni columba mea, veni sponsa mea dilectissima, veni amica mea.* Maria respondit; *Et in Hierusalem potestas mea.* Et iterum; Talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus filiæ Hierusalem. Tunc totus chorus cælestis venit ad eam cantando, gaudendo, & dicendo; o Maria tu es virgo virginum, & quomodo est quod nec primam similem visa es, nec habere sequẽtem. Maria respondit; Quid admiramini? diuinum mysterium est quod cernitis. Tũc omnis multitudo cælestis clamauit ad eam dicens; o Maria, tu es templum diuinitatis. Tu es balsamus suauitatis, speculum puritatis, crystallus charitatis, lilium castitatis, rosa candoris, folium humilitatis, radix omnium virtutum, gloria & honor omnium mulierum, margarita virginum, stella sacerdotum, rosa Martyrum, Domina Apostolorum, regina Angelorum. Tunc Maria respondit; *Hæc requies mea in sæculum sæculi, hic habitabo: quoniam elegi eam.* Tunc Dominus coronauit eam corona perpetua, vbi iam sedens ad dexteram filij sui semper orat pro nobis; & quicunque inuocat eam, semper inuenit cõsolationem. De hac multa sunt exempla quæ causa breuitatis omittam: Nihilominus tamen ad nostram meliorationem vnum exemplum dicam. Quidam clericus virgini Mariæ deuotus, dum scholas frequentabat, consueuerat statim mane facto imaginem beatæ Mariæ visitare, priusquã scholas ingrederetur, & ibi semper vnum. Aue Maria oraret. Hic cum nimio labore ægrotaret, ex pauore nimio cœpit cõturbari. Cui virgo apparẽs dixit; Cur fili tantum times, qui toties me salutasti: esto nunc sanus in anima, & veni mecum vt æternaliter gaudeas; & statim expirauit, & Angeli eius animam visibiliter susceperunt beatæ virgini commendatam. Ecce videmus, quomodo adiutrix sit omnibus inuocãtibus eam. Inuocemus ergo eam & libenter salutemus, vt nobis parare dignetur gaudium inter Angelos in cælo; ad quod gaudium Deus trinus & vnus pater suæ genitricis dignetur nos perducere, vt cum eo regnemus in sæcula sæculorum. Amen.

DE EADEM SOLEMNITATE.

SERMO II

Intrauit Iesus in quoddam castellum. Lucæ. 10.

CAVSA prima, Deus scilicet est superior omni narratione, à qua omnes linguæ deficiũt propter eius excellentiam singularem, quæ nec sensu nec intellectu nec imaginatione valet attingi. Cũ autem beatissima Virgo, mater Christi benedicta tãta proximitate Deo cõiungatur, tãta dignitate extollatur, tãta familiaritate vniatur, vtpotè eius mater, vt nec linguæ, nec rerum similitudines, nec scripturæ, nec picturæ eius dignitatem sufficienter enarrare valeant: eo quod non solũ propter diuinitatis participationẽ, sed etiam propter quandam mirabilem & nobilẽ elationẽ supergreditur creaturas vniuersas: in hoc videlicet, ꝙ ipsa cũ Deo Patre vnũ meruerit habere filiũ; ideoq; sãcti, quãuis multa de ea prædicauerint, scripserint, docuerint, tamen insufficientes se dixerũt. Vnde Hierõ. Quicquid humanis potest dici verbis, minus est laude cæli: Quia diuinis & Angelicis est excellẽtius prædicata & lauda-

Hieron. in hodierno serm.

laudata prçconijs, à Prophetis quidem prçnunciata, à Patriarchis figuris & ænigmatibus præsignata, & ab Euangelistis exhibita & monstrata, ab Angelo venerabiliter & officiosissimè salutata. Hæc ille. Sicut igitur ineffabilis fuit susceptio Christi in vtero virginis, sic ineffabilis & inenarrabilis est susceptio matris Christi in ciuitatem supernæ felicitatis. Veruntamen licet ad plenum enarrari non possit tantæ dignitatis excellentia, tantæ fælicitatis copia, & tantæ beatitudinis, ad quam hodie suscepta est, abundantia, non ideò tamen debet ab ipsius silere laudibus humana lingua; Cum dicat Bernardus in sermone hodierno; Tempus est loquendi nō solum homini sed omni carni, cum assumitur verbi mater incarnati in cælum, nec cessare debet à laudibus eius humana mortalitas, cum hominis natura supra immortales spiritus exaltatur in virgine. Hæc ille. Ne igitur siluisse pœniteat, paucis insinuanda singularis illa dignitatis & excellentię eius prærogatiua, quam ex eo habere dignoscitur, quod Christum Dei filium in suo vtero hospitare meruit, dum in eam velut in quoddam gratum hospitiū intrare voluit. Circa quod cōsiderare debemus triplicem Dei habitationem velut quoddam triplex castellum Christi filij Dei susceptiuum. Est enim castellum corporale & allegoricum, in quod Dei filius semel intrare dignatus est; Est castellum morale & mysticum in quod fili⁹ Dei sæpè intrare dignatus est; Est tertio castellum anagogicum seu cæleste & sempiternum, ad quod Dei filius virginem gloriosam assumere hodie dignatus est.

Bern.

Proposit.

I.

Dei filius descendens de cælo in vterum virginis Mariæ congruè dicitur descendere in castellum corpore & allegoricum. In corporale quidem, quia corporaliter in ea habitare dignatus est nouem mēsibus. Sed quia vterus virginis non fuit castellum fabricatum ex lignis & lapidibus materialibus; ideò hæc intelligenda sunt secundum quandam similitudinem, & per consequēs secundum quandam allegoriam. Nam licet illud, quod dicit euāgelium, sit factum secundum historiam corporaliter, hoc tamen non intenditur à Christo principaliter; sed quia ipse ingressus eius in vterum virginis significabat ingressum spiritualē in mentem hominis; ideò allegoricè ingressus in illud castellum significabat aliud, scilicet confirmationem in bono. Ex quibus patet quod virgo gloriosa est aptū hospitium filij Dei; ideò ad commendationem huius virginis gloriosæ videndum est, quod hæc virgo comparetur diuersis creaturis propter diuersas gratias & vera dona sibi à Deo ad suam & nostram vtilitatem collata. Comparatur quidem creaturis superioribus, id est, cælestibus; medijs, id est, sub cęlestibus, inferioribus, id est, terrestribus. Superioribus propter excellentiam dignitatis, quia sola est supergressa vniuersas, medijs propter gratiam reconciliationis, quia ipsa est mediatrix Dei & hominum. Inferioribus propter profunditatem humilitatis, quia ipsa se ancillam humilem asserit. Primo itaque comparatur creaturis superioribus, vt soli, lunæ & stellis soli; quia sicut sol illuminat obscuritates, sic ipsa aufert omnes hæreses mundi, & illuminat corda nostra, sicut canit ecclesia; Gaude Maria virgo, cūctas hęreses sola interemisti. Itē, quia sicut sol fertur super lunā, sic ipsa super tēporalia. Vnde dic. *Apparuit signū magnū in cælo, mulier amicta sole*, id est, Maria habēs proprietates solis; *& luna sub pedibus eius*. item sicut sol nunquā deficit, sic sola virgo stetit in fide in passione. Vnde in Canti. *Statura tua*, scil. quæ in iustitia & fide immobiliter stetisti, *assimilata est palma*, quæ virorem foliorum nunquam amittit, sic nec tu fidei virtutem. Itē dicitur sol, quia sicut sol illuminat mundū, ita virgo Maria illuminat ecclesiam. Secundo comparatur lunæ propter tria virgini appropriata. Primo ratione nominis, quod habet ex impositione. Secundo ratione pulchritudinis, quam habet ex solis irradiatione. Tertio ratione virtutis, quam habet in recepti luminis diffusione. De nominis impositione patet. Nam triplici nomine appellatur. Dicitur luminare minus & hoc respectu maioris scilicet Christi, qui est sol iustitię; & hoc nomine significatur meritum perfectæ humilitatis. Sicut enim luna minor est corpore omnibus stellis cæli, exce-

Vterus Mariæ castellum

Hest. 5.

Deut. 32.

Prou.

Maria comp. tur ... stib. Soli.

1. Ratio- ne pul- chritudi- nis.

Apo.

Cant.

Cant. 7.

excepta illa sola, quæ est coniuncta soli, scilicet mercurio; ita beata Virgo omnibus sanctis est humilior, excepta humana natura vnita soli, id est, diuinitati in Christo. Ideò quãto plꝰ habuit de humilitate in terra post Christum, tanto plus de fęlicitate in cælis post eum. Luna secundo dicitur regina cæli, quo nomine insinuatur pręconium regię dignitatis. Sicut enim luna post solem tenet principatũ in cęlo æthereo, ita & beata virgo possidet post Christũ in cælo empyreo. Vnde ipsa figuratur in Hester, cui Rex concessit dimidium regni. Regnũ Dei consistit in duobus, in iustitia & misericordia: Iustitiã sibi reseruauit, ideò dicit; Mihi vindictam & ego retribuam. Sed misericordiam concessit dispensandam suæ matri. Vnde dicit Bern. ꝙ omnibus misericordiæ sinũ aperiat. Tertio dñ luna noctis tenebras illuminat, deseruit existẽtibus in castris, vt videant & possint se custodire ab impugnationibus aduersariorũ & defẽdere. Hoc nomine insinuatur officiũ sedulæ pietatis, quo B. Virgo deserui, existentibus in certamine vitiorum contra diabolum; ideò in Cãticis dicitur: *Pulchra vt luna, terribilis vt castrorũ acies ordinata.* Secundo dicitur luna ratione pulchritudinis, quia sicut luna recipit triplicẽ pulchritudinẽ à sole, secundũ quam pulchra est in principio, quando est noua; pulchrior in medio, quã do est plena; pulcherrima in termino, quã do est soli coniuncta, licet nobis tunc non appareat; tunc .n. magis profunditur luce, quã ante, vt probant Astronomi: Sic beata virgo triplicẽ gradũ habuit pulchritudinis à sole iustitiæ. Fuit .n. pulchra in ingressu velut noua luna per donũ gratiæ sanctitatis, quę ipsam mundauit à peccato originali. Vnde de ea dicitur. *Quæ est ista, quæ progreditur pulchra vt luna.* Pulchrior fuit in ingressu velut luna plena in diebus suis; Et hoc per donũ gratiæ fæcundantis. Tunc .n. fuit mundata à fomite carnali. Sicut enim luna pulchrior est in plenilunio quã in nouilunio, quãdo ex nulla parte est vacua: Sic & beata virgo in conceptione filij sui pulchrior fuit, quando ex nulla parte erat vacua, sed plena diuinitate. Nã dictũ est ei *Aue gratia plena.* Sed pulcherrima fuit in egressu velut soli coniuncta per donum gratiæ eleuantis. Sicut enim luna in coniunctione sui cũ sole est clarissima, vtpote radijs solaribus illustrata, licet nobis non appareat: quia tũc lucem habitat inaccessibilẽ; ita & beata virgo Maria, quando in assumptione eleuata, est soli iustitiæ associata. Tertio dicitur luna ratione virtutis, quã habet in recepti luminis diffusione: luna namq; lumine suo tria facit secundũ Philosophos in inferioribus, replet cõchylia humidum augmentando; attrahit maris fœtidum de profundo humorem extrahendo; temperat de nocte aëra ardorem solis reprimendo. Hæc autem tria tunc valdè necessaria habitantibus in regione vmbræ mortis quibus Maria ad solacium est concessa.

Hest. 5. — *Deut. 32.* — *2. Ratione pulchritudinis.* — *Cant. 6.* — *3. Ratione virtutis.*

Secundo Maria comparatur medijs creaturis & subcælestibus, & hoc specialiter tribus scilicet auroræ, nubi, pluuiæ seu rori. Primo auroræ: est autem aurora lumen solis diffusum in aëre oriente sole, quod nec est in cælo nec in terra, sed in aëre medio; cuius tres sunt proprietates. Primo enim, quando rubet & rutilat aurora, tunc funduntur pluuiæ ad terras; sic Maria si fuerit per nos ad rubedinem excitata, fundit imbrem gratiarum. Vnde Orosius super Cantic. Candor es virgo Maria præclaræ maiestatis Dei imbrem, id est, gratiã fundendo in sanctitatẽ & perfectionis plenitudinem his, qui ad te confugiunt. Secundo aurora fugat vel alleuiat morbos febriũ in languidis, vt dicit Galenus; sic virgo beata mitigat vniuersas tribulationes nostrarũ miseriarũ. Tertio in aurora oriente ros descendit & nubes ascendit: sic ad virginem gloriosam si nubes mentis nostræ ascendat per deuotionem, statim ros consolationis descendet per irrigationem. Secundo comparatur nubi, & hoc propter tria. Est enim nubes leuis quantum ad motum; sublimis ad situm; vtilis ad effectum. Leuis fuit virgo quantum ad culpę incorruptionem: Peccatum enim est graue pondus. *Sicut onus graue grauatæ sunt super me.* Sublimis ad situm, quia per vitę conuersationem eleuata est & prælata vniuersis. Tertio virgo est vtilis ad effectum per gratiæ impetrationem. *Creauit Dominus super omnem locum montis Sion, & vbi inuocatus est, nubem per diem,* id est, virgine, *in refrigerium tentationis.* Tertio

Maria comparatur creaturis medijs. — *Aurora.* — *Nubes* — *Psal. 37.* — *Isa. 4.*

compa-

comparatur pluuiæ propter tria; quia secundũ commentatorem in lib. de impressionibus aëris, instante pluuia quędã fumigatio mox elicitur extra montes: sic adueniẽte gratia beatæ Virginis eleuatur in nobis fumus deuotionis. De hac pluuia in Ps. *Pluuiam voluntariam segregabis Deus hæreditati tuæ.* Secundo quia pluuia quanto altius eleuatur, tanto dulcius descẽdit, vt dicit Magister 11. lib. de proprietatibus rerũ. Sic quia Maria altissimè est eleuata, ideò quando descendit ad nostrã consolationẽ, dulcissimè mentẽ nostrã consolatur. Vnde Eccl. *Spiritus meus super mel dulcis*. Tertio quia pluuia herbas recreat, & flores reparat, quos ardor solis inclinauerat & arefecerat: sicut patet de rore nocturno, q herbas arefactas de die, recreat de nocte; sic & Maria ęstus tẽtationũ, quib⁹ adurimur, gratia suę virtutis in nobis recreat & refocillat. Vnde ipsa facit fornacem, id est, tentationẽ diaboli ardentissimam quasi ventũ roris flantẽ. Tertio Maria comparatur creaturis inferioribus & terrestribus, scilicet arboribus, floribus, & habitationibus inter arbores. Comparatur primo cedro propter virtutem quã habet contra serpẽtes ipsos fugando: & significat virtutẽ fidei in Maria, quæ fugauit oẽs errores & hæreses in fide. Vnde de se dicit. *Quasi cedrus exaltata sum.* Secundo cypresso per altissimã paupertatẽ: vnde ibidem. *Quasi cypressus in monte Sion.* Tertio palmæ propter longanimitatẽ spei, quia palma non nisi centenaria reddit fructũ: Vnde ibidẽ dicitur. *Quasi palma exaltata sum.* Quarto oliuæ propter misericordiã & pietatẽ. Quinto platano, propter specialis gratiæ abundantẽ honorẽ. Ibidẽ. *Quasi platanus iuxta aquam.* Sexto viti propter cęlestis botri, id est, Christi generationem. Ibidem. *Quasi vitis fructificaui.* Comparatur etiam aromaticis speciebus: Balsamo autem specialiter propter humilitatẽ, quæ est arbor humilis & parua, duorũ tantũ cubitorum, & est viti similis in stipite; in folijs aũt similis rutę. vt dic. Isi. 1. Ethymol.

Psal. 67. *Eccl. 24.* *Maria comparatur creaturis inferioribus.* *Cedro.* *Eccl. 24.* *Cypresso.* *Palmæ.* *Oliuæ.* *Platano.* *Viti.* *Balsamo.*

II.

Aliud castellũ, quod Christus sæpius intrare solet, est mens humana & consciẽtia hominis, quæ licet sit ciuitas delectabilis, cum est virtutibus ornata; & in tãtum speciosa, vt Deum, quem cœli cœlorum capere non poterant, in se recipere mereatur, & quodammodo comprehendat; tamẽ quia vnicum & singularẽ hospitẽ scil. Deũ infinitũ hospitatur, ideò in eius comparatione dicitur diminutiuè castellũ, eo q aduersario. s. diabolo locum habitationis nõ relinquat, iuxta illud; Coãgustatũ est stratũ: Breue. n. palliũ debet esse dilectionis & charitatis, q vtrũq; scil. Deũ & diabolũ operire nõ possit. Debet aũt istud castellum primo fundari & ædificari; secũdo mũdari; tertio custodiri. Qui aliquid ædificat, primo fundamentũ debet mittere in profundũ; per q significatur humilitas, quæ est quasi lapis primus; deinde charitas quasi secundus: de qua Apostolus; *In charitate radicati & fundati* Sequũtur deinde virtutes aliæ. s. fides, quæ ponitur ad fundamentũ conscientiæ, quia est substantia sperandarũ rerum: inde sequitur spes, quę iã altius supra terrã erigit ad cœlestia: deinde locãtur virtutũ lapides cardinaliũ, scilicet temperantia, prudẽtia, fortitudo & iustitia: deinde aliæ virtutes morales: deinde opera pietatis. Talis autẽ ædificatio debet esse in monte eminentis cõuersationis; queadmodum Ezech. supra montẽ excelsum nimis vidit ciuitatem, ita scil. vt ad talẽ conscientiã nõ accedat puluis cupiditatis, fętor carnalis voluptatis, aut ventus vanitatis. Vnde de tali castello dicitur; *Fundamenta eius in mõtibus sanctis.* Sed ẽ cõuerso multi fundãt castra sua in locis aquosis & bassis, quod est multum periculosum: Nã castrũ situ in monte carente aquis non de facili expugnatur ab hostibus propter aquarũ penuriã, sine quibus exercitus non potest subsistere diu in loco: Sed vbi sunt aquæ, plurimũ ab vna vel duabus partibus est in periculo, & multo fortius, si est vbiq; aqua circũdatũ. Sic est & de hominibus delicatis & voluptuosis, quorũ conscientia est in periculo, quia semper habet in se & iuxta se aquas deliciarũ, quibus diabolus cõtra eos armatur: & ideò istas aquas facit Dominus per Prophetas effundi dicens; *Effunde sicut aquã cor tuũ.* Multũ ergò voluptates & carnales concupiscẽntiæ impediunt istius castri fũdationẽ. Postquã autem fuerit istud castellũ fundatum & ędificatũ, debet statim necessario mundari à fętoribus.

Anima hominis castellum. *Ephes. 3.* *Ezech. 40.* *Psal. 86.* *Cœlum castellum.* *Psal. 86.* *Apoc. 21.*

toribus, ne corrumpant inhabitantes. Scopa, qua mundatur hoc castellū conscientię secūdū Bern. in homelia præsentis. Euāgelij est confessio. Quæ quidē mūdatio debet esse diligens, non in medio tantū castelli, non in vno angulo, sed circumquaq; , iuxta illud quod dicit Spōsa. *Surgā* scil. per contritionē. *& circuibo ciuitatē, per vicos & plateas.* Glossa ordinaria, id est, totā conscientiā, ne aliquis angul⁹ pateat diabolo. Debet etiā homo circuire exēpla sanctorū: Vnde. Patientiā Iob audistis, & finē Domini vidistis. Pręmia iustorū de quib⁹ dicitur. Vincēti dabo mānā. Supplicia malorū, de quibus Iob. Transibunt ab aquis niuiū ad calorem nimiū. Postquam aūt sic fundatū & ædificatū, sic mundatū & purgatū fuerit castellū conscientiæ, necessaria est ipsius diligens custodia, iuxta illud Prou. Omni custodia custodi cor tuū quoniā ab ipso procedit vita tua; & bene dicit, omni custodia, id est, ab omnibus partibus: Homo enim est positus in medio inimicorū. Sic etsi opus est nobis occupari in exteriorib⁹, statim tamē redeamus ad interiora conscientiæ, eneceemus mulieres, id est, molles affectus & desideria carnalia, & tantū viri reseruentur, id est, viriles cogitationes: mittantur nuncij ad Dominū castri, vt defendat eos & succurrat illis, q fit per orationē ad Dominū Psal. *Ad Dominū cū tribularer clamaui.* Quod si alia desunt auxilia & remedia defensionū contra hostes, dantur pecuniæ, datur munera, vestimenta & quæuis preciosa, vt inimicus abscedat. Sic si non sufficiat auxilium ieiuniorum & orationum, detur eleemosynę, & fiant opera pietatis in hoc castello, quibus vincantur hostes conscientiæ.

Cant. 3. · *Ephes. 5.* · *Ezech. 40.* · *Psal. 86.*

III.

Tertiū castellū anagogicū & cęleste seu sempiternum, ad quod Dei filius Virginē gloriosam matrē suā benedictā assumere dignatus est; est cęlū, de quo dic. per Proph. *Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei.* Et certè gloriosa; quia ciuitas illa est aurum mundū. Dicitur tamen castellū diminutiuè, nō quod in ea sit aliqua diminutio gaudij, sed sic dicitur ex amoris affectu, quo consueuimus res dilectas diminutiuè vocare: sic vocat mater filiū adultū filiolū. Est ergo ciuitas hæc in se maxima & speciosa iuxta illud, *O Israel quam magna est domus tua & ingens locus possessionis tuæ.* Est, inquā, ciuitas illa nobiliter situata, quia in aëris amęnitate: vbi per diē sol nō vret eā, neq; luna per noctem. Est nobilior, quia nobiliter fabricata, quia structura muri eius ex lapide Iaspide; & plateæ eius sternentur auro mūdo. Est tertio nobilior & speciosior, quia nobilissimè inhabitata; ciues. n. illius oēs sunt Reges & principes. Ibi enim reges cōgregati sunt, conuenerunt in vnū. *Principes populorū cōgregati sunt cū Deo Abraham.* Inter quos Virgo gloriosa sedet excellētius, scil. vt imperatrix & Regina: Vnde de se dicit; sedeo vt regina & vidua non sum, & luctū non video. Excellit igitur Virgo gloriosa oēs cōmuniter & vniuersaliter. & singulos singulariter tā Angelos, quā sanctos. Primo Angelos, quia ipsis omnibus est in loco & dignitate sublimiori prælata: Vnde Hieron. in sermone hodierno. In regni solio sublimata post Christū prima resedit. Et post pauca. Tantā & talē virginē conuenit vltra Angelicā quodammodo dignitatem, quantū fas est, laudibus dignissimè efferri, q est p Christi gratiā super choros Angel. exaltata. Secundo excellit omnes Angelos & sanctos, quia licet in quolibet sācto De⁹ per gloriā in cęlo habitet, in virgine tamen gloriosā excellentius, quā sibi quodāmodo thronū singularē elegit, sicut ipse ad eā dixit; *Veni dilecta mea & ponam in te thronū meū.* Tertio excellit oēs sāctos in hoc, quia ad eius exequias multo plures Angeli occurrerunt, quā alicuius sancti, & vniuersa curia cęlorū lætabatur, vt dicit Hieron. in serm. hodier. Nulli dubiū est omnē illam cælestem Hierusalē tunc exultasse ineffabili gaudio. Quarto in hoc excellit oēs sanctos, quia creditur, quod Saluator ipse personaliter per se totus festiuus occurrerit, & cū gaudio matrē secū in throno collocauerit, vt dicit Hieron. Illa aūt processio fuit multū mirabilis; quia in ea primo fuerunt omnes Apostoli, qui omnes sepulturæ interfuerunt. Secundo quia omnes Angeli occurrerunt. Tertio chorus martyrum, virginum, confessorū, qui iā fuerunt in cælo. Quarto quia anima Marię innixa fuit supra filium suum, ipsam baiulantem, vt dicunt Angeli admirantes in Canti. *Quæ est ista quæ ascendit de deserto, delicijs affluens, & innixa super dilectum suum.*

Cœlum castellum. · *Psal. 86.* · *Apoc. 21.* · *Ibid. 21.* · *Maria omnes excellit.*

Quãuis autem sit hodie ad tantã dignitatem & sublimitatem eleuata, nihilominus non est eleuata in superbiam, vt nostri obliuiscatur. Licet enim honores mutent mores in peius, mater tamen Christi ex honore sibi hodie collato non est mutata in peius, sed melius, quia in matrem misericordiæ & totius consolationis. Quæramus ergò gratiam per Mariam, vt per gratiam eius tandem venire possimus ad gloriam eius; quam nobis præstare dignetur &c.

DE SANCTO BARTHOLOMAEO.

SERMO.

Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis, & ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Lucæ. 22.

Iob. 7. Enè inquit S. Iob. Militia est vita hominis super terrã, eo quod homo semper est in continuo conflictu cum aduersarijs, iuxta illud quod canit Ecclesia; In cursu tot phantasmatum turbatur cordis Sabbatum, vix hora vel dimidia fit in cælo, id est, in anima iusti vel in Ecclesia militante, silentium, id est, quies vel pax ab impugnatione hostium. Caro enim militat cum exercitu suarum tentationum contra hominem: Tentat enim domum cordis modo comburere igne luxuriæ, modo fundere aquam ingluuiei. Mundus etiam certat cum exercitu tribulationum: modo terret suppliciis, modo ligat negotijs, modo trahit consortijs. Vnde Iob dicit. Pœnæ militant contra me. Similiter diabolus hostis humani generis infestissimus, & bellator astutissimus militat cum exercitu vitiorum: modo promittit sublimia, vt noceat per superbiam; modo suggerit delectabilia, vt deijciat per luxuriam. 1. Pet. 2. *Carnalia desideria militant aduersus animam*. Sed quia talis militia nihil valet, si non fucrit ad finem consummata, iuxta illud Greg. 1. moral. Gregorij. Incassum bonum agitur, si ante terminum vitæ deseratur: quia frustra velociter currit, qui priusquam ad metam venerit, deficit. ideò de se Apostolus dicit; 2. Timoth. 4. *Bonum certamen certaui, cursum consummaui: de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ &c.* Non dicit cœpi, sed consummaui: ex quo patet quod in pugna perseuerantia est necessaria, iuxta illud. Eccl. 4. *Vsque ad mortem certa pro iustitia.* Hinc Apocal 2. dicitur; *Esto fidelis vsque ad mortem & dabo tibi coron vitæ.* Hinc ait Apostolus; *Nemo coronabitur, nisi qui legitimè certauerit*. Vnde Bern. epist. 20. dicit. Absque perseuerantia, nec qui pugnat victoriam, nec palmam victor consequitur: hæc est nutrix est ad meritum, mediatrix ad præmium, soror patientiæ, constantiæ filia, amica pacis, amicitiarum modus, vnanimitatis vinculum, sanctitatis propugnaculum. Tolle perseuerantiam nec obsequium mercedem habet, nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo. Hęc sola est cui æternitas redditur, dicente Domino; *Qui perseuerauerit vsque ad finem hic saluus erit.* Hæc Bernardus. Quia igitur beatus Bartholomæus, cuius festa hodie celebramus, constans & perseuerans Christo tanquam bonus miles Christi & agonista præclarissimus fuit ideò à Domino cum cæteris commendari meruit, *Vos estis, qui per-*

2. Tim. 4. Eccl. 4. Apoc. Bern. epist. 20.

permansistis mecum. In quibus verbis tria tanguntur; Primò namque commendantur Apostoli à perseueranti tolerantia, cum dicitur; *Vos estis qui permansistis.* Secundò à tentationum experientia, cum additur; *in tentationibus meis.* Tertiò describitur corũ mercedis & prçmij æterna lçtitia, cum subiungitur; *Et ego dispono vobis regnum.*

I.

Vos estis qui permansistis. Ad bonam vitam cuiuslibet, secundum Bernardum duo requiruntur, scilicet mala pati, & bona facere, & sic perseuerare vsque ad mortem; & ideò non sufficit homini bona agere, vel mala pati, nisi perseuerauerit in his. Vnde Augustinus tractans illud Apostoli. Non potest coronari, nisi qui in campo certaminis legitimè certauerit, dicit; Non potest coronari, nisi qui in campo certat finaliter, & si certat vsque in finem certet legitimè, vnde tales meritò coronantur. Non est igitur magnũ secundũ ipsum, incipere quod bonum est, sed consummare, hoc solum perfectum est. Multi magna aggrediuntur, sed deficiunt in via. Multi exierunt ad desertum, sed pauci peruenerunt ad terram promissionis. Quapropter idem hortatur; dicens; Non tædeat nos incipere magna, nec fastidiat nos firmiter tenere inchoata, scientes, quod perseuerantia dat meritum: Nam hçc ad bonũ propositum incitat, currentem coronat, pugnantem ducit ad brauium, conducit cunctos ad portum. Et paucis interpositis ostendens, qualiter diabolus homini aduersetur, vt eum destruat, dicit; Attendite fratres, quia aliquando diabolus seruos Dei irritat & conducit ad bonum, vt de bono grauius deijciat in malũ. Contra hunc insultum diabolicum sola valet perseuerantia, vt bono fine bona cõcludantur initia; nec primum medio, nec medium vltimo contradicat. Bonum enim inchoare, & malo fine concludere, quid aliud est, quam monstrosas res conficere? Illa enim actio est quasi Chimera, quæ initium habet à ratione, sed finem à sensualitate. Cum enim sic agit. humano capiti ceruicem equinam pictor inducit. Quidam enim habent initium bonorum operum, quorum vita monstrum mirabile est, quasi si hominis caput præcideres, & caput equi insereres, & horum hominem medium, vt lynx gulositatis & auaritię descendat in vẽtrem, & ad vltimum in rapacitate omninò lupi pedes ostendat. Hæc Augustinus. Vnde talis est, sicut ille, qui post aliquantam cædem hostium & conflictum aduersariorum terga vertit; de quo dicitur; *Melius fuit viam veritatis non agnoscere, quam post agnitam retroire.* Sed heu quid de nostris Christianis dicemus, qui non solum post aggressum certamen, cum aduersarijs reijciunt, sed ab acie ipsa fugiunt & reuertuntur. Sunt autem quatuor genera hominum qui non perseuerant, sed fugiunt ab acie belli, qui pulchrè describuntur in lege veteri. Primi sunt, qui nouiter duxerunt vxores; hos enim tanquam timidos & nondũ voluptate carnali satiatos, iussit Pontifex redire: & significant omnes fornicatores, qui multum sunt timidi aggredi bellũ pœnitentiæ contra diabolum in asperitate vitæ; & ideò à diabolo, vt frequentius cæteris prosternuntur, iuxta illud Tobiæ; *Ostendam tibi, in quos habet potestatem dæmon: hi namq;, qui coniugium ita suscipiunt, vt Deum à se, & à sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus.* In signum huius tradidit Apostolus Corinthium fornicatorẽ diabolo. Secundi sunt, qui non perseuerant in bello sunt illi, qui nouã plantant vineam: Cuius ratio; nam ex quo nondum gustauerunt vinum lætificans de ea, certè tempore belli fugient, & reuertentur ad eam, vt de labore suo gustent. Isti sunt sæculares, qui bibunt vinum lætitiæ sæcularis. Sed aduerte, quid contigerit Holoferni vino potato; abscisso namque capite à sancta Iudith, relictus est sicut truncus in lecto. Tertij sunt, qui ædificant nouam domum: Cuius ratio; nam ex quo multa impendunt in ædificium, dolentes de impensis, ne alius eis vtatur, fugiunt ad ædificium inchoatum; & isti sunt milites nouas exactiones habentes, mercatores nouas vsuras. Isti malè ædificant: Vnde dicitur de eis; *Ædificabunt domos, & non habitabunt in eis.* Et certè sic est; quia iuxta Psalmistam;

Perseuerantia necessaria. *August. serm. 7. ad Eremitas* *2. Tim. 4* *Eccl. 4* *Apoc. 2* *Bern. epist. 2* *2. Pet. 2.* *Qui non perseuerẽt* *Tob. 6.* *1. Cor. 5.* *Soph. 1.*

Relinquent alienis domos suas & diuitias. Quarti sunt formidolosi; & significant acediosos & pusillanimes, qui trepidauerunt timore, vbi non erat timor. Sed è conuerso erat de sanctis Apostolis, qui & vxores sponsas reliquerant, & vineas, & agros, & domos, vt dicit Petrus pro omnibus; *Ecce nos reliquimus omnia.* (Matt. 19.) Et ideò erant animosi & fortes, audaces; constantes in bello; *Fortes facti sunt in bello.* (Hebr. 11.) Vnde non mirum, quod perseuerauerint cum Christo in suis tentationibus, eò quod omni tempore diligat qui amicus est. Propter quod Saluator commendans eorum constantiam, meritò dicit; Vos estis qui permansistis mecum in temporibus tribulationis. Vbi tria de eis dicit praeconia laude digna. Primò enim quasi eos prae caeteris agnoscendo, & denotando dicit specialiter; *Vos estis.* Secundo fidelitatem eius declarando subditis; *Qui permansistis.* Tertiò significatum eorum ostendit, cum adiungit; *Mecum* pugnando contra vitia, perseuerando in amicitia, & ideò meritò mecum eritis in gloria. (Eccl 22.) *In tempore tribulationis illius permane illi fidelis, vt & in bonis illius cohaeres sis.*

II.

(Hebr. 11.) *In tentationibus meis.* Apostoli, & caeteri martyres ludibria experti sunt quantum ad confusionem, & verbera, quantum ad dolorem, insuper & vincula, & carceres. Lapidati sunt, secti sunt, tentati scilicet promissionibus antequam occiderentur. Et quia tentationibus nō acquieuerunt, in occisione gladij mortui sunt. Hae fuerunt graues, ad quas Christus vocat suos; quia ipse pertulit, & quia etiam pro eius honore defendendo, Apostoli eas pertulerunt. (Matt 5.) *Beati eritis cum maledixerint vobis homines mentientes propter me.* Circa quod sciendum, quod licet non sit tentator alicuius, vt eum seducat, vel vt experiatur de homine quantum valeat, tamen est tentator in bono, vt virtutem perseuerantiae alicuius hominis caeteris manifestet, & ostendat. Sicut tentauit Abraham. (Gen. 22.) Vnde Iacob. *Nemo cum tentatur,* scilicet ab interiori tentatione secundum interlinearem, *dicat, quod à Deo tentetur, quia nemo à Deo tentatur,* quia hoc est proprium diaboli. Vnde ibidem; Deus tentauit exercendo non seducendo. Vnde non tentat inducendo ad malum, sed exercendo & hortando ad meritum. Pro quo sciendum, quod Deus electos suos permittat tentari propter tria; videlicet ad exercēdum probitatem nostrae naturae; Ad retundendum nostrae censurae seu superbiae vanitatem; ad promerendum vitae aeternae faelicitatem. (Cur Deus permittat nos tentari.) Primò ad exercendum nostrae naturae probitatem: quia cum habeamus vsum liberi arbitrij per gratiam informati, si volumus, possumus facere opera virtutum & vitiorum. Si Rex dedisset arma & equum nobilissimum alicui militi, & ille probe & viriliter in bello se pro regis amore & honore exponeret, Rex non immeritò eum acceptaret. Christus dedit nobis arma liberi arbitrij cum equo corporis nostri, & sunt quasi omnia arma Dei, quia ad imaginem & similitudinem fecit hominem. Et Apostolus ait; *Induite vos armatura Dei, vt possitis resistere aduersus insidias diaboli.* Igitur nisi pro honore regis nostri viriliter nos exponamus, nos decipimus. Iob 7. Tentatio est vita hominis super terram. Alia litera habet militia. Sic tentauit Deus amicos suos. Vnde Tob. dicitur; *Quia acceptus eras Deo, necesse fuit, vt Deus tentaret te,* scilicet per exercitium virtutum. (Tob. 12.) Constantinus volens probare qui essent de eius familia fideles Christiani, dedit omnibus liberum arbitrium, vt quem vellent ritum religioris seruarent, tandem indixit, vt qui essent sui fideles remanerent secum ad sacrificandum Dijs. Qui ergò voluerunt exierunt de pallatio, vbi illi, qui erant veri Christiani, nolentes sacrificare cum imperatore, exiuerunt; Illi autem adulatores qui remanserūt, sed ipse tanquam prudens homo, illos adulatores de pallatio eiecit dicens; Ex quo fuistis infideles Deo vestro recedentes ab eo, multò magis eritis mihi in tempore necessitatis, & ita illos veros Christianos accepit in gratiam, & honorauit. Sic Christus probat suos, qui veraciter ei adhaereant, & qui non, & hoc in tempore tentationis. Vnde Eccl; *Fili, praepara animam tuam ad tentationem.* (Eccl. 2.) Secundo, Deus permittit nos tur-

bari & tentari ad retundendum nostræ cēsuræ seu superbiæ vanitatem. Nisi enim tētaremur, certè propter defectum cognitionis nostræ & experientiæ de nobisipsis superbiremus. Ideò Deus clementer permittit sanctos suos de sua carne tentari. Sicut patet de Paulo. *Ne magnitudo reuelationū extollat me, datus est mihi stimulus carnis.* Tertiò, ad promerendum vitæ æternæ fælicitatem. *Beatus vir qui suffert tentationem, quia cū probatus fuerit &c.* Et quamuis diabolus omnes tentat, aduersus tamē electos & Prælatos maximè exardescit. Nam & secundum Hieron. defalcato Iuda, diabolus ad excribrandos Apostolos expetijt potestatem. *Simon ecce sathanas expetijt, vt cribraret vos sicut triticum.* Exponit Lyran. id est, studiosè quæsiuit per tentationes subuertere vos, quia multum nititur ad subuersionem sanctorum. Illos pulsare negligit, quos quasi iure quieto possidere se sentit, vt dicit Greg. Vt cribraret, id est, tentationū impulsu cōcuteret sicut triticū, id est, sicut in tali concussione remanet palea & trāsit farina, sic Iudas remansit diabolo ad pœnā; Alij verò discipuli transierūt ad gloriā.

Cur Deus permittat nos tentari.

2. Cor. 12.

3. Iacob. 1.

Luc. 22.

III

Et ego dispono vobis regnum. Nec mirum, quod Apostolus & eorum imitatoribus dabis regnū cœlorum. Ex quo enim hic regnarunt super corpus proprium, & vicerunt per fidem regna mundi, & diaboli, meritò dandum est eis regnum perpetuum, & ita dabitur eis regnū pro regno. Sed certè multum dissimile, quia accipient regnum decoris & consolationis, pro regno mœroris & desolationis; de quo Sapiens. *Accipient sancti regnum decoris & diadema speciei, quoniā dextera sua teget illos, & brachio sancto suo defendet illos.* Secundum Robertū Holcoth quatuor dicit de eis. Primò, quod dominabūtur in honore; secundò, quia coronabūtur cū decore; tertiò, quia conseruabuntur sub vno tutore; quartò, quia defensabuntur ab omni timore. De hoc regno in Psal. *Gloriam regni tui dicent.* Quod ostenditur apud Matth. *Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Nullus enim nisi fortis in bello, & pugnator strenuus cum antiquo serpente, gloriam illius regni possidebit. Vnde Bern. dicit, quod quatuor genera regnum cœlorum possidebunt: quidam enim rapiunt illud; alij mercantur; alij furātur; alij ad illud compelluntur. Rapiūt, qui relinquunt omnia & sequuntur Christum, vt Apostoli. Sunt alij inferioris gradus, à quibus metuntur carnalia dum seminant spiritualia, & dicuntur mercatores. Aliqui nonnulla bona occultè faciunt, & illi furari dicūtur, quia laudem humanam vitātes, solo diuino testimonio sunt contenti: Hi autem qui compelluntur, sunt pauperes necessariò, quos hic ignis paupertatis probat Deo dispensante, ne in futuro iudicij ignis damnabiliter puniat; de quibus dicitur. *Compelle intrare.* Compelluntur enim diuersis necessitatibus afflicti. Hæc Bernar. Circa quod sciendum, quod merces sanctorum Apostolorum describatur hic in litera à multiplici perfectione; tamen quantumcunque describatur, non potest ad plenum describi, nec enarrari. Iuxta illud; *Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quanta præparauit Dominus diligentibus se.* Vnde Psal. exclamat, dicens; *Quem magna multitudo dulcedinis tuæ Domine*, quasi dicat, enarrari non potest. Ab huius dulcedinis refectione principaliter regnum illud commendatur, ita vt possit conuenienter cuilibet beato attribui illa benedictio, quā dedit Isaac filio suo Iacob, in qua dicitur; *Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti &c.* Vbi exprimuntur 12. conditiones regni cœlestis. Primò in rore notatur refrigerium & protectio, contra æstum tribulationis. Psal. *Transiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium.* Secūdo in pinguedine terræ, notatur stabilitas & firmitas in bono: quia inter elementa firmior est terra. Vnde Psalm. *Qui fundasti terram super stabilitatem suam.* Et Eccl. *Generatio præterit, & generatio aduenit, terra autem in æternum stat.* Tertio in frumento, notatur omnis defectus suppletio & amotio. *Non esurient neque sitient amplius.* Quartò in vino notatur obliuio omniū miseriarū. *Date siceram mœrentibus & vinum his, qui amaro sunt animo: bibāt & obliuiscātur egestatis suæ, & doloris sui nō recordabūtur amplius.*

Tob. 13.

Regnum cœlorum meritò dant Apostolis.

Sap. 5.

Eccl. 20

Matt. 11.

Bern. in florb. lib. 9. cap. 40.

1. Cor. 2.

Isa. 64.

Psal. 30.

Gen. 27.

12. Conditiones regni cœlestis

Psal. 65.

Eccl. 1.

Apocal. 7.

Prou.

Isa. 65. Et apud Isaiam; *Obliuioni traditæ sunt angustiæ priores*. Quinto in oleo notatur gaudium ineffabile. *Psal.* Psalm. *Vt exhilaret faciem in oleo.* *Isa.* 35. Isaias. *Lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus.* Sexto subiungitur, seruient tibi populi: per quod notatur, quod omnis creatura seruiet voluntati eorum. *Matt.* 25. Matthæi vigesimo quinto. *Euge serue bone bone, quia in pauca fuisti fidelis &c.* Septimo dicit; Adorent te tribus, per quod significatur honor, quem habebunt. *Sap.* 5. Sapientiæ quinto *Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos, sors illorum est.* *Psal.* 8. Psalm. *Gloria & honore &c.* Octauo dicit; Esto dominus fratrum tuorum. In quo significatur participatio bonorum omnium. Sicut enim lucente sole omnes participant de lumine sine diminutione & præiudicio alicuius; ita quilibet sanctus participabit de gaudio alterius. *Psal.* 118. Psalm. *Particeps ego sum omnium timentium te.* Nono dicit; Et incuruentur ante te filij matris tuæ; per quod intelligitur omnium rerum dominium. Psalm. *Omnia* *Ibid.* 8. *subiecisti sub pedibus eorum.* Decimo dicit. Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus, In quo notatur vindicta inimicorum. Apocalipsis septimo. *Apoc.* 6. *Vsquequo non vindicas sanguinem nostrum?* Et responsum est eis; *Sustinete modicum tempus, donec impleatur numerus fratrum vestrorum*, qui interficiendi sunt sicut & illi. Vndecimo dicit; Qui benedixerit tibi, sit ille benedictus, per quod notatur remuneratio amicorū. Matthæi decimo. *Qui potum dederit vni ex mi-* *Matt.* 10. *nimis meis calicem aquæ non perdet mercedem suam.* Duodecimo in osculo Isaac, vbi significatur coniunctio Christi & Ecclesię, perpetua cum sanctis eius. Quia sicut nulla est diuisio inter osculantes, ita nulla erit diuisio inter Christum & Ecclesiam. Hoc est osculum sponsæ. Canticorum quarto. *Cant.* 4. *Osculetur me osculo oris sui.* Hæ sunt duodecim stellæ, quæ erunt in corona capitis cuiuslibet animæ, sponsæ Christi, quæ quia perseuerauit in tentationibus suis, ideò delectatur in cōsolationibus suis. Vnde ad eā Christus potest dicere hodiè; *Luc.* 15. *Fili tu semper mecum es*, in prosperis & aduersis; *Et ideò omnia mea tua sunt.* Hoc etiam promittit nobis hodie Christus, si fuerimus boni milites eius, dicens illud Apocalipsis; *Apoc.* 3. *Vincenti dabo mecum sedere in throno meo.* Verè magna & mirabilis societas sedere duos in vno throno. Qui ergò vult esse cum Christo in throno, sit & cū eo in crucis patibulo, vt dicat illud Apostoli ad Gal. secundo. *Gal.* 2. *Christo confixus sum cruci*; quod fit per actionem pœnitentiæ. Sed certè de multis conqueritur per illud Isaiæ sexagesimo tertio. *Isa.* 63. *Torcular calcaui solus, & de gentibus non est vir mecum.* Secundo fit in abiectione & humilitate contra mundum; Ioannis decimo quinto. *Ioan.* 15. *Vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis.* Tertio fit cum eo in vigilia contra diabolum, qui quærit, quē deuoret; primo Petri vltimo. *1. Pet.* 5. Sed de multis conqueritur Christus illud Matthæi vigesimo sexto. Vna hora non potuistis vigilare mecum? Talis ergò qui sic erit cum Christo in labore, erit etiam cum eo in æterno honore, iuxta promissum eius; Ioannis duodecimo. *Ioan.* 12. *Vbi ego sum illic & minister meus erit*: Ad quem honorem ipse nos perducat Iesus Christus cum Patre, & Filio, & Spiritu sancto. Amen.

*

* * *

DE SANCTO AVGVSTINO SERMO.

Vos estis lux mundi. Matt. 5.

Atura homiuis in tā tum fuit per peccatū vitiata, vt non solum erraret, malum pro bono, falsum pro vero, iniquum pro iusto eligendo, iuxta illud Isa. *Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras*: sed etiam ipsa in seipsa considerata sub præuaricatione quodammodo conuersa fuit in tenebras. Hoc figuratum est in tenebris Aegypti quas Dominus fecit ita densas & grossas propter peccatum Aegyptiorum, vt palpari possent. Tenebræ cæcitatis humanæ ita fuerunt grossæ, vt homo eas palpare posset, id est, percipere & cognoscere, non solum ratione intelligendo, sed etiam sensibus exterioribus percipiendo. Vnde autem istæ tenebræ fuerint, benè exprimit Salomon dic. *Excæcauit eos malitia eorum*, quasi dicat. Malitia subtraxit solem iustitię hominibus, nè eos illuminaret. Hinc reprobi dicunt; *Errauimus à via veritatis, & iustitiæ lumen luxit nobis, & sol intelligentiæ non est ortus nobis*. Ideo sancti clamabant ad Deū dicentes; *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam*. Præuidit itaque Saluator de Sanctis Doctoribus, & Prædicatoribus, qui in locū Apostolorum succedentes illuminarent hos, *qui in tenebris sedent ad dirigendum pedes eorum in viam pacis*. Per quos Dominus sedens in excelsis illuminat mundum. vt dicitur apud Eccl. Hi enim sunt qui obscura Prophetarum dicta, Patriarcharum inuoluta ænigmata & Christi mysteria nobis in lucem apertam deduxerunt iuxta illud Psal. *Declaratio sermonum tuorum illuminat & intellectum dat paruulis*. Itaque non immeritò propter eorum claritatis refulgentiam dici potest de eis; *Vos estis lux mundi.* In quibus verbis tria sunt consideranda, quæ statum & dignitatem sanctorum Doctorum & Prælatorum attollunt & dignificant. Primò namque redduntur commēdabiles propter specialis prærogatiuæ excellentiam, cum dicitur, *Vos estis*; Secundò propter lucis diffusionem & refulgentiam, cum dicitur, *lux*; tertiò propter vanitatis sęcularis effugatiuam malitiam, cum dicitur, *mundi*.

[Margin: Cant. 4. — Luc. 15. — Apoc. 3. — Cæcitas humanæ naturæ. — Gal. 2. — Exod. 10. — Isa. 6. — Ioan. 15. — 1. Pet. — Sap. 2. — Ibid. 5. — Ioan. — Psal. 42. — Luc. 1. — Eccl. 43. — Psal. 118. — Proposit.]

I.

Status sanctorum Doctorum magnæ prærogatiuæ in Ecclesia est: quia secundū locum tenet post Apostolos 40. *di. Ante omnia*. Vbi sciendum, quod licet Deus ad omnes fideles habeat magnam dilectionē, eo quod omnes se diligentes diligat; tamen ad illos maiorem videtur habere, qui non solum eum per seipsos diligunt, sed etiam ad eius amorem alios trahunt. Quod si ille multum diligitur à Deo, qui sermones eius seruat; quantò magis ille est à Deo diligendus, qui non solum seruat in se faciendo, sed alios ad faciendum incitat diuinis præceptis informando. Eapropter Saluator in præsenti Euangelio concludit, quod is sit magnus in regno cœlorum, qui facit, & alios facere docuit. Talibus igitur, scilicet facientibus, & facere docentibus, meritò præ cæteris Christus potest dicere. Vos estis, serui mei fidelissimi, milites strenuissimi, & amici charissimi. Primò potest dicere; Vos estis serui mei fidelissimi. Fidelitas Prælatorum & Sanctorum Doctorum describitur in parabolis de seruis tribus, quorum vnus accepit quinque talenta, & operatus est in eis, & lucratus est alia quinque; alius accepit duo, & lucratus est alia duo; tertius verò vnū, & quia non est operatus in eo, nihil lucratus est; propter quod damnatus est à Domino. Primus accepit quinque talenta, scilic. bonum naturæ, bonum gratiæ, bonū scientiæ, bonū potentiæ, bonum opulentiæ, seu temporalis substantię. Secundus accepit duo, sc. bonū naturæ, & aliud quodcunque ex prædictis. Tertius ac-

[Margin: Prærogatiua Doctorum. — Prou. 8. — S. Doctores fideles, strenui, & chari. — Matt. 25.]

cepit vnum, f. bonum naturæ commune omnibus. Ille igitur qui acceperat quinque, operatus est in eis per exercitium exterioris operis, & lucratus est alia quinque per fructum ædificationis in proximis. Similer qui duo talenta acceperat, lucratus est alia duo, f. quia & in se operatus est, merendo sibi vitam æternam, & proximum ædificando per informationem & exemplum. Tertius verò qui vnum acceperat, abscondit talentum in terra, quia secundum Greg. Acceptum ingenium terrenis actibus implicauit, & lucrum spirituale non quæsiuit. Vnde dicit; *Abscondit pecuniam domini sui,* sci. si ne ædificatione proximi ea vl[9] est Sed quid de eis sequitur. Veniens dominus dicit pri-

Prælatus sit humilis.

mo & secund : *Euge serue bone & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam*, vbi commendat seruum a tribus, quæ debent esse in quolibet Prælato, Prædica tore, & Doctore. Primò humilitas in hoc, quod dicit eum seruum: debet enim Prælatus & Prædicator reputare se seruum inu-

Luc. 17.

tilem, iuxta illud; *Cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite: serui inutiles sumus quod debuimus:* ipse enim est seruus E-

Matt. 22. Luc. 14. Matt. 20.

uangelicus, quem misit Dominus vocare ad nuptias, & ad cænam magnam, & est operarius, non Dominus in vinea Domini. Vnde Petrus monens tales dicit, *non quasi damnantes in clero* In tribus autem debet esse humilitas; primò subdendo se in opinione minoribus, sicut Christus dicens; *Ego in medio vestrum sum, sicut qui ministrat*. secundò in honoris exhibitione pro lucris, iuxta illud, *Cui honorem, honorem. Honore inuicem præuenientes*: tertiò in subijciendo

1. Pet. 2.

se maioribus. *Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum.* Debet autem seruire ministrando in temporalibus, & corporalibus, & spiritualibus bonis, vt sic secundū Apostolum. *In omnibus exhibeat se ministrū.*

2. Cor. 6. Probus sit

Secundò commēdat eum Dominus de eius probitate, cum dicit; *Bone.* Bonus seruus est, qui dispensat bona ad vtilitatem, & ad lucrū Domini sui. Tertiò commendat eū à

Fidelis.

fideli dispensatione, cum dicit; *& fidelis.* Per primum se habuit fideliter ad proximū; per secundum prouidenter ad seipsum; per tertium humiliter quoad Deum. Similiter anima est fidelis, quando omnia facit ad

Fidelitas in quibus consistat.

gloriam & honorem Domini sui dilatandum, nihil sibiipsi de gloria vendicando. Hoc debet prouidere maximè Prælatus, Prædicator, & Doctor, nihil sibi attribuendo honoris vel gloriæ, sed totum Deo. Vnde Saluator in Euangelio præsenti *Sic luceat lux vestra coram hominibus vt videāt opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrū, qui in cœlis est.* Secundò fidelitas serui apparet, quando præcauet damnum domini sui,

Matt.

Quis putas est seruus fidelis & prudens. Tertio fidelitas serui apparet, quando à vero Domino nunquā recedit in periculo. Psal. *Nec recessit à Deo salutari suo.* Sed quia ista omnia modicum valerent, si deesset discretio; ideò in seruo fideli debet prudentia esse: sed pauci sunt prudentes serui Dei, qui tempora congrua obseruent, & modū docendi rectū teneant: cum proh dolor plures hodiè prædicent vana & subtilia, vt periti & docti videantur, & non vt subditi ædificentur. Hi prędicant seipsos & nō Chri-

Psal.

stum; contra quos dicit Psalm. *Annunciaui iustitiam tuam in Ecclesia magna.* Tuam dicit, & non suā, quam prohibet Saluator;

Matt.

Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus. Ista erant in sanctis primitiuis Doctoribus, & Prælatis & Prædicatoribus. Eiusmodi fuit Hieronymus, August. Ambros. &c. qui serui erant quasi humiles, quia oē ferè in statu humili, sc. claustrali (vbi paupertas, labor, & contemptus omnium) fuerunt. Ideò eis meritò dicitur præ cæteris singulariter; *Vos estis,* sc. serui boni & fideles, quos posueram, *vt eatis & fructū afferatis, & fructus vester maneat.* Secundum etiam potest Christus dicere sanctis Doctoribus, Prælatis, & Prædicatoribus; quia fuerunt milites strenuissimi, Habet aūt Christ[9] triplices milites secundū triplices hostes:

Triplices Christi milites.

nam virgines militant contra carnem; martyres contra mundū; Doctores verò & Prędicatores contra diabolum, quē de cordibus fugant subditorum. Ideò dicit Apost. exhortando; *Labora sicut bonus miles Christi, prædica verbum, insta oportunè*: Verè igitur omnibus & singulis quicūq; sic militāt, vt à se & suis subditis diabolū repellant, potest dici; Vos estis milites strenui. Tales aūt fuerunt S. Doctores, quorum vita pariter, & doctrina expugnatus est diabolus cū suis

errori-

erroribus & hæresibus multiplicibus, quæ temporibus eorũ pullulauerunt: sicut patet de hæresi Manichæorum, Arrianorum, & Donatistarum, & sic de alijs, quæ tempore B. Augstini viguerunt, quas ipse viriliter expugnauit: vnde & vocant eũ malleum hæreticorum, propter eorũ fortem & animosam militiam. Tertiò Christus verè potest dicere S. Doctoribus, Vos estis scil. præ cæteris amici charissimi; & hoc propter tria, quæ debent esse in veris amicis. primò propter voluntariam conformitatẽ & cordium vnitatem: quia vera amicitia debet velle & nolle idem causare in amicis. Sic sese habebant S. Doctores, qui adhærẽtes Deo vnum erant cum eo. Secundo erãt amici Dei propter secretorum reuelationẽ: quia omnia secreta sua Christus eis reuelauit, quæ sunt necessaria ad salutem; vt sunt arcana Trinitatis benedictæ, gaudia cœli quam sint iucunda, pœna inferni quam sit acerba. Vnde Christus: *Quæcunq; audiui à Patre meo, nota feci vobis*; quia Spiritus sanctus assumptus in corda eorum omnia reuelabat. Tertiò erant amici Dei, quia pro eo omnia relinquebant, quod est signũ veræ amicitiæ: erant enim in paupertate voluntaria, quia claustrales, sicut patet de omnibus; ideoque verè de eis potest dici. Vos estis singulariter præ cæteris, quia rara est auis in Arabia esse seruum fidelissimũ, militẽ strenuissimum, & amicũ sincerissimũ.

II.

Doctores Ecclesiæ lucernæ.

Lux, Doctòres erant lucernæ positæ super candelabris in Ecclesia Dei, in quibus Prophetiæ, sermones, & Scripturæ positæ mundum istum caliginosum illuminabant tamdiu, quousque lucesceret dies, s. diuinæ cognitionis, & Lucifer oriretur veræ claritatis. Vbi nota, quoniam necessaria sunt

1 Pet. 1.

hæc luminaria, quousq; lucescat dies, id est, clarus intellectus noster, vel ipse Lucifer Christus oriatur in cordibus nostris secundum glossam ordinariam. Hinc patet, quod sine claritate doctrinæ S. Doctorum non possimus habere veram cognitionem, & perfectam diuinorum præceptorum, & fidei credendorum. Vbi sciendum, quod in Ecclesia militante, triplex sit lux vera illuminans Ecclesiam. Prima lux solaris, & vera, est doctrina Christi: qui de se ait; *Ego sum*

Ioan 8.

lux mundi. De hoc sole apud Malachiam dicitur *Orietur vobis timentibus nomen meum sol iustitiæ.* Cõparatur aũt primo soli Christus, quia sicut sol est fons luminis, & causa caloris, & vitæ corporalis in his inferioribus; ita & Christus est causa lætitiæ, & vita gratiæ in omnibus hominibus. *In me omnis gratia vitæ & veritatis.* Secũdò sicut sol indifferenter illuminat pulchra & fœda; ita Christus tàm iustos, quàm peccatores illuminat. *Sol illuminans per omnia respexit.* Et apud Matth. *Facit solem suum oriri super iustos, & iniustos.* Sed quare non omnes calefaciat iste sol, ratio est, quia sicut sol, quando proijcit radios super niuem vel glaciem, & non liquescunt, est signum quod planeta aliquis impediat virtutem solis: sicut quãdo Christus calefacit cor hominis, reducẽdo ad memoriam eius beneficium creationis, redemptionis, & alia multa; & cor hominis non conteritur, signum est obsessionis diaboli, qui infrigidat cor eius. *Sicut frigidam facit cisterna aquam suam: sic frigidã facit malitiam suam dominator super regionẽ cordis.* Vbi ergò non est diabolica obstinatio in corde, ibi faciliter sol iustitiæ calefacit, sicut Petrum & Magdalenam & Zachæum & Matthæum; qui sic fuerunt liquefacti. Tertiò sicut sol, si fuerit mane rubeus, signum est tempestatis futuræ: si aũt rubet vesperi, signum est serenitatis in crastino, iuxta illud *Facto vespere dicitis, serenum erit; rubicundum est enim cœlum: & mane hodiè erit tempestas; Rutilat enim triste cœlum.* Eodem modo circa Christum accidit; nam in ortu natiuitatis suæ, quando circumcisus sanguinẽ rubeũ amisit, & post hoc secuta est tempestas fugæ eius in Aegyptũ. Quartò vt sol non potest videri oculis in tota sua rota, nisi in nube, ita Christ⁹ in diuinitate sua nõ potuit à nobis videri, nisi in humanitate. *Solẽ nube tegã.* Quintò vt sol radio immisso in domũ, quantũuis videatur pura, ostẽdit eam habere pulueres, quę tamẽ nõ vidẽtur, nisi in radio; sic domus nostræ conscientiæ si fuerit illuminata doctrina Christi, certè apparebit immũda, quæ nobis apparet mũda. *Quod altũ est hõinib stultitia est apud Deum.* Tria aũt obscurãt nobis hunc solẽ. s. terra, nubes, & luna. Terra mũdi cupiditas, nubes tẽporalis vanitas, luna corporalis voluptas.

Malac 4.
Christus comparatur soli.
Eccl. 24.
Eccl. 43.
Matth 5.
Ierem. 6.
Matt. 16.
Ezech. 32.

Ecce auaritia, ſuperbia, & luxuria. Sed certè licet multi obſcurent iſtum ſolem, veniet tamen tempus, quando eum obſcurare non poterunt, quin omnibus clarè appareat. *Tempus adfuit, quo ſol refulſit, qui prius erat in nubilo.* Sicut autē ſol, cum eſt in meridie, tunc optimè exurit; non ſic autem mane, quando habet ante ſe multos vapores, & nebulas, nec veſperi, quando iā occidit: Sic Piçlatus, & quilibet paterfamilias benè arguit & corrigit viriliter, & erudit efficaciter, quando habet in ſe magnum calorem charitatis; Quando verò ipſe obſcuratur nebula peccati, & vaporibus ſuperbiæ, malè arguit, vel quando occidit, inclinando ſe ad terrena per auaritiam, non efficaciter arguit: quia ei dicitur. *Medice cura teipſum;* Vnde talis ſol magis ponitur in ſcandalum ſubditis, quam in profectum. Vnde Greg. Puto, fratres chariſſimi, maius præiudicium non tolerant, quam à ſacerdotibus Deus, dum eos, quos ad aliorum correctionem poſuit, date exempla prauitatis cernit; quando ipſi peccamus, qui aliorum peccata prohibere debemus. Item ſicut Eclypſin patiente, nullus ſplendor poteſt apparere in inferioribus; ità malè viuēte Prælato fides in ſubditis non feruet, ſed torpet; opus non lucet, ſed fœtet. Non ſolum autem debet eſſe Prędicator & Pręlatus, vt lux ſolis, ſed etiam vt lux lunæ, quę tunc eſt pulchrior eſt, quando eſt plena, quia tunc magis lucet per noctem: Sic Prælatus & Prædicator nō debet eſſe defectuoſus in aliqua virtute, nè in vna ædificet, & in alia deſtruat. Debet ergò habere plenitudinem virtutum, vt luceat per totam noctem, ſc. tam proſperitatis, quam aduerſitatis, vt dicatur de eo; *Quaſi luna plena in diebus ſuis; ſic ipſe refulgeat in templo Dei.* Et ſicut luna non habet à ſe lucem, ſed à ſole; ſic Prædicator omnem doctrinam non habet ſibi, ſed Chriſto attribuere: quia dicit Petrus. *Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti.* Nihil ergo prædicet de ſuo ſenſu, quod à Chriſto non accepit: & ſicut luna ſæpius recurrit ad ſolem pro lucis reparatione; ſic Prædicator debet ſæpius per orationes currere ad Chriſtum, vt detur ei gratia prædicationis. Nec ſolum etiam debet habere lucem lunæ, ſed etiam ſtellarum: Stella enim aliam naturā habet in ſua quantitate, quā luna: quia habet quantitatē clarā; luna aūt obſcurā, ſed illuminatam lumine ſolis, ſimulq; habet quantitatē parua; ſic & Prædicator, & Doctor debet eſſe clarus in cōſcientia, & honeſtus in fama: quia dicit Auguſtinus. *Nobis neceſſaria eſt conſcientia noſtra, proximis verò fama.* Breuiter recolligēdo Piçlatus debet eſſe lux generalis, quę habet in ſe tria; ſ. quia generat calorem, quo ſignificatur charitas. Hanc habuit Auguſt. qui de ſe dicit in lib. confeſſionum; *Sagittaueras Domine cor meum ſagitta acuta, ſcil. charitatis.* Secundò lux generat ſplendorē, quo ſignificatur lucida doctrina, quæ fuit in Auguſtino: quia cæteris lucidius doctrinam Scripturarum expoſuit. Vnde canitur de eo; *Quæ obſcura prius erant planæ nobis feciſti.* Tertiò lux generat candorē; quo ſignificatur caſtitas & munditia, quę tanta fuit in Auguſtino, vt etiam minima fleret, quę ab alijs pro nihilo reputabātur. De tali Prælato meritò poterit dicere illud Zachariæ. *Vidi, & ecce candelabrum aureum totū.* Erat aūt candelabrum luminoſum per ſapientiam, aureū per iuſtitiam, totum per perfectā & conſummatam vitam rectam, & bonā.

2. Mach. 1.

Doctor ſiue Prælatus habeat charitatem.

Luc. 4.

Gregor.

2. Pet. 1.

Zach. 4.

III.

Mundi. Quantò maiores ſunt tenebræ, tantò maior eſt commendatio lucis: vnde minus de die, quam de nocte apparet lucis dignitas. Nox eſt præſentis ſæculi vita. Vnde Gloſſa ſuper 2. Petr. 1. *Quaſi lucernæ lucēti in caligonoſo loco,* dicit in huius ſæculi nocte plena tentationibus, & vitijs, & erroribus, vbi difficilè inuenitur quiſquā, qui nō offendat; contra quæ neceſſaria eſt hęc lucerna, ſ. ſanctæ prædicationis. Hæc Gloſſa ordinaria. Quoniā igitur mundus eſt nox, certè nereſſaria eſt lucerna ſapientię omnibus inhabitantibus eum. Videant ergò, qui debent alios illuminare in hac nocte, vt diligant lumen ſapientiæ. Sapient. ſexto. *Diligite ſapientiam, qui præeſtis populis;* quia alias tam duces, quam ſequaces cadent. Debet igitur Prædicator in mundo, tanquam in tenebris, lucere, & illuminare tenebras peccatorum, & præſertim triplicis peccati, ſcilicet ſuperbiæ, auaritiæ, & luxuriæ. *Nam omne quod eſt in mūdo, aut eſt cōcupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorū,*

In nocte vitæ huius ſæculi neceſſaria Lux prædicationis.

Sap. 6.

Prædicatoris eſt illuminare.

aut

1. Ioan. 2. & vlt. aut superbia vitæ. Ita totus mundus in maligno positus est. Ab istis ergo tribus debet prædicator retrahere homines cum Ioanne dicente; 1. Ioan. 2. *Filioli nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo sunt quoniam si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo.* Sed dicet fortè quis prædicatoribus, sicut sæpè dicunt moderni mundani; Quæ in mundo sunt fecit Deus, id est, cælum, & terram, mare, solem & lunam, stellas, & omnia ornamenta cælorum: itē omnia repentia quæ sunt ornamenta maris, vt pisces; itē quæ terræ, vt animalia, arbores, volatilia. Hęc sunt in mūdo; Deus illa fecit: quare ergo non debeo amare quę sunt in mundo? Respondet huic insaniæ præclarè S. Augustinus dicēs; August. hom. 3. super cant. Licet ista omnia bona sunt; sed quanto ille pulchrior est, qui ista formauit? Est ergo ista suggestio diaboli, quia dicunt sæculares; Quare ista fecit Deus, nisi vt benè nobis sit; & ita inebriantur istis temporalibus, vt pereant, & obliuiscantur creatorem suum: & dum non temperanter, sed cupidè vtuntur creatis, creator contemnitur. De his dicit Apostolus. *Coluerūt, & seruierunt creaturis potius, quam creatori, qui est benedictus in sæcula.* Non te prohibet amare ista, sed ammo diligere ad salutem & beatitudinem, id est, vt in eis sis beatus. Sed & approbare & laudare omnes decet suum creatorem Perpendite fratres, si sponsus faceret sponsæ suæ annulum, & illa acceptum annulum plus diligeret, quam sponsum, qui fecit annulum, nonne in ipsius doni paruipensione non censeretur vera a matrix sponsi, sed adultera anima depræhenderetur: quoniam hoc amaret, quod dedit sponsus, plusquam sponsum. Nonne si diceret; Sufficit mihi annulus iste, iam illius faciem nolo videre, qualis sit, quiuis detestaretur hanc amentiam? quis nō adulterum hominem conuinceret? Amas aurū pro viro, amas annulum pro sponso. Quod si ita sis affecta, vt ames annulum pro sponso, & nolis videre sponsum tuū, adultera es. Ad hoc tibi arram dedit; ad hoc vtique arram dat; non vt tibi impignoret arrā illam, sed vt te sibi amore colligat, non vt te à se auertat sponsus; vt in arra sua ipse ametur. Quoniam ergò dedit tibi Deus ista omnia, ideò ama illum, qui fecit: plus est, quod vult tibi dare, id est, seipsum, qui ista fecit: si autem hæc amaueris; quamuis illa Deus fecerit; & neglexeris creatorem, & amaueris mundum, adultera es. Mundus. n. appellatur non solum ista fabrica, quam Deus fecit, cœlum, & terra, mare, visibilia, & inuisibilia, sed & habitatores mundi vocantur mundus. Et post pauca. Omnes enim dilectores mundi ideò dicuntur mundus, quia dilectione inhabitant mundum; sicut cœlum inhabitant illi, quorū sursum est cor, & ambulant carne in terra: omnes enim dilectores mundi mundus vocantur. Hi non habēt nisi ista tria, desiderium carnis, desiderium oculorum, & ambitionem sæculi: desiderant manducare, bibere, concumbere, vti voluptatibus huius sæculi. Nunquid non est in istis mundus, aut quādo dicitur; Nolite ista diligere, hoc dicitur; Non manducetis, aut non bibatis, aut filios non procreetis Non hoc dicitur, sed vt fiat modus propter creatorē, non vt vos illiciāt ista dilectione, nè ad fruēdum hoc ametis, quod ad vtendum habere debetis. & versus finem concludendo dicit; Si fuerit in te dilectio mundi, non ibi erit dilectio Dei. Hęc Augustinus Ex his patet error illorum qui dicunt; Si Deus me permitteret hic esse immortalem in voluptatibus sæculi, vt haberem omnia ad placitū sine dolore, sine infirmitate, sine cura, sine labore & tristitia, sufficeret mihi pro regno cœlorū. O fatuitas fatuitatū, quia stultius nihil est! Certè existimo, hanc cogitationē esse de profundo consilio diaboli: quid enim prodessent ista, si creator in ęternum non videretur in specie facie ad faciem sicuti est? Grauis igitur error iste; grauis blasphemia, creaturam creatori præferre. Eiusmodi mundanos & solis delitijs deditos homines, debet arguere prædicator diuinus & istas tenebras illuminare, & fugare detestando superbiam: quia *DEVS superbis resistit*; arguendo auaritiam, *quæ est idolorum seruitus*; & confundendo luxuriam, quæ est brutorum proprietas, vt dicit Aristoteles in epistola ad Alexandrum. Quod cum fecerit, erit vera lux in Christo Iesu Domino nostro per sæcula. Amen.

Zach. 4.

In nostra vita huius sæculi necessaria Lux prædicatoris.

Sap. 6.

Prædicatoris officium illuminare.

DE NATIVITATE B. MARIAE.

SERMO.

Liber generationis Iesu Christi. Matth. 1.

ETRVS Damiani in sermone huius festiuitatis ait: Natiuitas beatissimę & intemeratæ Dei genitricis meritò præcipuū & singulare præbet hominibus gaudium, vt quæ totius extitit humanæ salutis exordium. Sicut enim omnipotens Deus ineffabili prouidentiæ suę intuitu, antequā fieret homo, hominē peritutū diabolica machinatione præuidit; sic etiā redemptionis humanæ consiliū ante sæcula in immensæ pietatis suæ visceribus habuit: & non solū qualiter redimeret ordinē & modū in profundissimæ sapientiæ suæ ratione cōstituit; verū etiā quando redimeret, certū temporis articulū præfiniuit. Sicut ergo impossibile erat, vt humani generis redemptio fieret, nisi Dei filius de virgine nasceretur; ita etiā fuerat necessariū, vt virgo, ex qua verbum caro fieret, nasceretur: oportebat quippe prius ædificare domū, in quā descēdens cęlestis Rex habere dignaretur hospitiū; illam videlicet, de qua per Salomonem dicitur. *Sapientia ædificauit sibi domum.* Ita Petrus Damiani. Ex quibus verbis patet huius festiuitatis celebritas & dignitas, quę tanto est dignior cæteris, quanto illa, cuius ortus in ea recolitur, præcelsior est vniuersis: In hac festiuitate secundū Hubertinum in sermone hodierno, Angelorū omnis exultat militia, Patriarcharū cōplentur veridica, & abdita mysteria, Prophetarum panduntur vaticinia; in hac etiā gentiliū reserātur prænūcia scripta: in hac oritur spōsa sine exēplo Deo cōiuncta; de cuius materia orietur lumen in tenebris ad extergendas veterum piaculorum tenebras. Hæc est, inquit, dies in qua pręlucida stella, immo lumen maris, hoc est, huius mundi, illuxit.

Excellentia huius festiuitatis.

Hæc est honoranda diei lætitia, in qua iuxta diuini roris infusionem adornatur omnis huius mundi qualitas, præparatur vas virgineum diuinis charismatibus ac micantibus margaritis ineffabiliter ornatum. Hæc ille. Meritò igitur vt dicit Fulbertus inter omnes sanctos memoria beatæ virginis frequentius agitur atque festiuius, quæ maiorem gratiam apud Deū creditur inuenisse. Hactenus ille. Exultemus itaque charissimi in hac die, quia vt dicit Petrus Damiani, dum beatissimæ virginis veneramur ortum, cunctorum etiam noui testamenti festiuitatum celebramus initium. Exultemus, inquit, in hac die præcipua, & totis visceribus in Domino delectemur. Quæ enim cunctis solēnitatibus antiquior est tempore, nequaquam debet esse dignitate posterior. Hæc ille. Sed quo pacto eius festiuitatē dignè celebrare valet infirmitas hominum, quæ gaudium meruit parere Angelorum? *Qualiter,* vt dicit Augustinus in sermone hodierno, *eam laudare poterit mortalium hominum transitorium verbum, quæ de se illud protulit verbum, quod manet in æternum? Quæ lingua in eius laude inuenietur idonea, quæ illum genuit, cui omnia benedicunt, & cum tremore obediunt elementa? Nam dum cuiuslibet Martyris fortia facta extollere cupimus, dum virtutum eius insignia recolimus, redemptoris nostri gloriam prædicamus; etiamsi ad cogitandum tardior sensus impediat, vel ad loquendum balbutiens lingua non suppetat, verborum tamē copia ipsius rei materiam subministrat: cū verò beatissimæ Dei genitricis laudē scribere aut dicere volumus, quia noua & inaudita sunt, quæ tractāda suscepimus, nulla inuenimus verba, vt ad hæc dignè exprimenda sufficere valeamus.* Hęc August. Verum licet nostris viribus insufficientes simus, vt eius solennia dignè recolamus, agnita tamen nostri conatus in-

August.

efficac

efficacia, vt dicit Beda in sermone hodierno eius postulanda sunt suffragia, eius imploranda pietatis viscera, vt per eius sanctissima merita nobis diuina repropicietur clementia Sedulis igitur exposcamus eam precibus, vt illa suo interuentu efficiat possibile, quod sancta ecclesia de eius gaudeat natiuitate Quod vt consequamur pro impetranda spiritus sancti gratia ad eam recurramus, salutantes eam voce pia. *Aue Maria &c.* In verbis nostri thematis propositis describitur natiuitas gloriosæ Virginis Mariæ, per quandam similitudinariam cōparationem, per quam libro comparatur: circa cuius cōsiderationem triplex libri similitudo occurrit: Est enim liber naturalis, & connatæ creaturarum productionis; est liber supernaturalis & gratuitæ creaturarum reparationis; & est liber virginalis & maternæ sanctificationis.

Proposit.

I.

Liber naturalis tres sub se continet

Liber naturalis & connatæ creaturarum productionis, comprehendit tres libros in se, scilicet creaturæ, scripturæ, & conscientiæ. Primus liber scilicet creaturæ non est aliud, nisi descriptio omnium creaturarum in mundo. Cœlum enim, & terra sunt quasi quædam pellis, in qua descripta sunt opera creatoris, iuxta illud Psalm. *Extendens cælum sicut pellem.* In isto autem libro scripta sunt tria, scilicet credenda, facienda, & fugienda. *Primo* ibi scripta sunt credenda, vt potentia, quæ apparet in magnitudine, & multitudine, ac varietate creaturæ: Sapientia filij in illius gubernatione, dispositione, & regimine omnium viuentium: Et bonitas Spiritus sancti, quæ apparet in tam bona, vtili, & delectabili creaturæ pulchritudine: per hæc enim tria creator cognoscitur, iuxta illud *Inuisibilia Dei, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus & diuinitas. Secundo* in hoc libro scripta sunt facienda, vt renouatio, communicatio, & ordo: nā oēs creaturæ renouātur suis temporibus, sicut apparet in animalibus, auib*, & arboribus: quo informant hominem, vt deposita vetustate culpę, quā traxit ab Adam, renouetur in spiritu suæ mentis. *Induentes* nouum hominem, qui secundum Deum creatus est. In communicando etiam docēt hominem libertatem & mutuam subuentionem: sicut enim omnes creaturæ cōmunicant se alteri ad vsum, vt herba animali, & animal homini, & musca araneæ, & aranea passeri; sic homo omnia sua debet alteri cōmunicare, subueniēdo necessitati proximi; iuxta illud Apostoli; *inuicem supportantes, & inuicem diligentes,* In ordine etiā docent hominē rectitudinē vitæ: sicut enim omnia seruant cursum suū & ordinē sibi inditum à natura; quia omnia ordinatè procedunt, nec vnū alterius turbat officiū, sed propriū exercet; sic homo debet omnia ordinatè facere, iuxta illud Apostoli; *Omnia secundū ordinē fiant in vobis. Tertio* in hoc libro scripta sunt fugienda, scil. mala, & contraria. Nā omne animal in mundo salutē tueri laborat, vitamq; conseruare conatur, & ob hoc omnis res suo cōtrario semper resistit; sicut aqua igni, & calidū frigido, & frigidū calido. Sic & homo debet fugere peccatū, quod ipsum corrūpit in vita gratię. Psalm. *Corrupti sunt, abominabiles facti sunt.* Vnde Eccl. *Quasi à facie colubri fuge peccatum.* De huius libri vtilitate dicit Isa. *Erit visio omniū,* scil. creaturarum *sicut verba libri.* Omnia enim, quæ sunt in mūdo, plena sunt doctrina, dūmodo homo velit ab eis doceri. Eapropter hoc arbores folia habent ad modū linguæ annunciantes Deū, aues cantantes ad laudē eius incitāt hominē, & omnis spiritus laudans Dominū mouet eū ad laudandū. Sed multis iste liber signatus est, qui quasi pueri pulchritudinem eius mirantes nihil in eo sciunt legere, accipientes solas litteras pro sententijs, signa pro signatis, picturas pro rebus, vmbram pro veritate: cum tamen DEVS ista operatus sit ad hoc, vt ostenderet, qualem erga nos haberet dilectionem, vt nos ab amore huius mundi ad amorem suum reuocaret. Ex his igitur patet, quod liber creaturarū sit vtilis ad duo; Primo ad cognitionē propriā & Dei, quia à magnitudine speciei, & creaturæ harum cognoscibiliter creator poterit videri, iuxta Sapientem; & ita DEVS potuit cognosci à prophetis, & à paganis. Secundo ad informationem hominis illis tribus modis vt dictum est. Ex his

1. Liber creaturæ.
Psal. 103.
Rom. 1.
Ephes. 5.
Psal. 13.
Eccl. 21.
Isa. 29.
Vtilitas huius libri.
Sap. 13.

his infero, quod inexcusabilis sit homo, si Deum non laudet, nec diligat pro tãtis beneficijs.

2. *Liber S. Scripturæ.* Secundus liber partialis contentus sub isto magno volumine mũdi est liber sacræ scripturæ; de quo Baruch. *Hic est liber mandatorum Dei,* qui vtilis est ad plura, *Omnis scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad docendum,* scilicet ignaros *ad arguendum* rebelles *ad corripiendum* peccatores ; *ad erudiendum iustos*. In hoc libro scribuntur decem præcepta ad faciendũ cærimonialia, id est, figuratiua ad credendum, iudicialia ad timendũ. De his dicitur in Deuter. Hæc sunt præcepta & cærimoniæ, atque iudicia, quæ mandauit Deus noster. Docet etiam quid fugiendum, quia peccata; quid appetendũ, quia præmia. Ideò aũt iste liber numeratur cum libro naturæ, & cõtinetur sub eo, quia lex præcepta in isto libro, data est ad correctionem legis naturæ; vel quia suppleuit ista lex, quod legi naturæ deerat, vel quia lex naturæ in aliquorum cordibus, quantũ ad aliqua, corrupta erat, in tantum vt æstimarent bona, quæ naturaliter sunt mala, & talis corruptio correctione indigebat.

Baruch. 4
2. Tim. 3.
Deut. 6.

3. *Liber cõscientiæ.* Tertius liber partialis contentus sub isto volumine magno mundi est liber conscĩetiæ cuiuslibet hominis; de quo Daniel. *Libri aperti sunt, & iudicium sedit, & iudicati sunt mortui ex his, quæ scripta sunt in libris secundum opera eorum.* Et in Apoc. *Aperti sunt libri, & alius liber, qui est vitæ, apertus est.* Ideo aũtem iste liber pertinet ad illum magnum librum naturæ, quia naturaliter vnicuique conscientia dictat, quid faciendum, quid respuendum *Ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia illorum.* Circa hunc librum duo sunt considerãda: Primum est, quomodo iste liber scribatur & componatur: secundũ quomodo vitietur. De primo dicit Inno. tractans illud Ps. *Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis*: quod sicut ad librum requiritur pergamenum: ita cor hominis, in quo Spiritus sanctus scribit, est quasi pergamenum. *Scribam legem meam in corde eorum.* Et *Scribam eam in tabulis cordis eorum.* Hoc pergamenũ debet sic aptari: Primo debet separari à carne per abrenunciationem carnalium desideriorum. *Qui in carne sunt, Deo placere non possunt.* Et: *Surrexit Nathan Propheta quasi adeps separatus à carne.* Secundo debet poni in confectu per contritionem & dolorem. *Pone tibi amaritudines, dirige cor tuum in viam rectam.* Tertio debet depilari per confessionem. *Sume tibi gladium acutum, radentem pilos, & trahe per caput tuum, & barbam tuam, & assumes tibi stateram ponderis, & diuides eos. Sume,* scilicet spontaneè, *gladium,* scilicet confessionis, quo diabolus interficitur, *radentem pilos,* id est spiritualia peccata: *& duces per caput,* id est, per mentem cõfitendo malas cogitationes, in quibus apparet fortitudo hominis ad malũ; sicut in barba apparet virilitas. *Debet etiam sumi statera* vt iusto iudicio ponderetur, *& debent diuidi,* vt cõfiteatur homo peccata, etiam non opere perpetrata, sed voluntate facta. Quarto debet extendere in latum per charitatem, & in longum per futuram expectationem De primo. 2. Cor. 6. Cor nostrum in tantum dilatatum est. De secundo Phil. 2. Quinto debet desiccari ab humore carnalis delectationis per ardorem dilectionis *Sol in meridiano exurens montes.* Sexto debet radi per satisfactionem. Psalm. *Paratum cor meum Deus.* Septimo debet permutari per mansuetudinem. *In mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest saluare animas vestras.* Octauo debet regulari per exemplorum sanctorum considerationem *Sol descendit in horologio Achaz per decem lineas.* Sol, id est, cognitio Dei per has regulas descendit. Nono super ipsum scribitur per tenacem memoriæ impressionem. *Cor fatui quasi vas confractum, & omnem sapientiam non tenebit.* Decimo corrigitur per discussionem. Psalm. *Iustitia & iudicium correctio sedis tuæ.* De tali libro potest dicere Spiritus sanctus illud Psalm. *In capite libri scriptum est de me,* secundum Innocent. id est, in recta conscientia, quæ dicitur liber. Sed multi vitiant istum librum, & pro scriptura Dei scripturam scribunt diaboli. Aduertamus ergo quid scribamus, dum liber noster est in manibus nostris, vt quod falsum est corrigamus, dum possumus per misericordiam. Sed hæc est conditio oculi, quod optimè videat alia à se, quæ ex di-

Dan 7.
Rom. 2.
Psal 44.
Liber conscientiæ quomodo scribatur.
Cor hominis pergamenũ.
Ierem. 31.
Prou. 7.
Rom. 8.
Eccl. 47.
Ierem. 31.
Matt. 7.
Ezech. 5.
Ierem. 1.
1. Cor. 6.
Hic liber continet tres. Ioan. 1.
Eccl. 43.
Psal. 107.
Iacobi 1.
Luca 10. Liber prædestinationis.
Isa. 38.
Eccl. 21.
Psal. 88.
Idem. 39.
Liber prædestinatio in suo consi. ...
Liber scientiæ ... do ... tur.

ex directo sibi opponitur, sed semetipsum nullo modo potest videre, nisi speculo repræsentante sibi; Eodem modo sese res nobiscũ habet, vt qui aliorũ defectus optimè notamus, proprios vero non videmus, nisi fortè per speculũ, hoc est, per correctionẽ alicuius sancti. Hinc nostrũ quẽlibet arguit

Matt. 7.

Saluator; *Quid vides festucã in oculo fratris tui, trabem autem in oculo tuo non consideras? Hypocrita, eijce primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis, vt eijcias festucam de oculo fratris tui.* Reuera enim difficillimum est cognoscere seipsũm. Non enim solus oculus, quæ extrinsecus habentur inspiciẽs, seipsum non valet intueri, sed etiam mens ipsa satis acuta, aliena delicta contemplãs tardior est erga suorum cognitionem vitiorum, & ideò signanter dicitur vnicuique nostrum illud Hieremiæ

Ierem. 1.

Vide quam amarum & malum est dereliquisse te Deum tuum. Tantum de primo.

II.

Hic liber continet tres.

Ioan. 1.

Liber supernaturalis & gratuitæ reparationis est liber gratiæ, qui est Christus, qui confert gratiam; quia lex per Moysen data est, gratia autem per Iesum Christum: & hic continet tres libros, scil. librũ vitæ & prædestinationis æternæ; vitæ præsentis iustitiæ; & vitæ exemplaris imitationis. De

Lucæ 10.

Liber prædestinationis.

libro prædestinationis æternæ dic.; *Gaudete quoniam nomina vestra scripta sunt in cælis.* In isto libro scripti sunt tantum boni: quia mali de ipso finaliter delebuntur, licet se æstiment in eo scriptos, Iuxta illud; *Deleantur de libro viuentium.* Vnde dicit August. quod iste liber sit notitia Dei, quia prædestinauit ad vitam, *quos præsciuit conformes fieri imaginis filij sui.* Nõ ergo est intelligendũ quod aliquid in hoc libro scribatur, & postea deleatur; sed ita accipiẽdũ est *deleantur de libro viueutium*, scil. secundum spem eorum, qui putant se in illo scriptos. Vnde Thom. dicit in 1. sententiarũ, ꝙ prædestinatio consistat in destinatione alicuius in finem hic per gratiam, & in futuro per gloriam: & inter cætera inquit.

Prædestinatio in quo consistat.

Quemadmodum in libris scribitur aliquid ad succurrendum memoriæ; ita Dei notitia memoriter & firmiter tenet, quos prædestinauit: & sicut scriptura est signum eorum, quæ futura sunt; ita notitia Dei est signum apud ipsum eorum, qui sunt saluandi. Nullus itaque deletur de hoc libro vitæ, qui ibi semel scriptus est. Nam secundum Augustinum Deus certissima scientia tenet eos, quos prædestinauit ante constitutionem mundi regnaturos cum filio suo in vita æternã. In quo quidem libro mali non scribuntur, sed potius delentur, non vt iam scripti postea deleantur, sed quia hi, qui nunquam ibi erant, scripti abolentur. Hæc ille.

Liber præsentis iustitiæ.

Secundus liber sub supernaturali contentus est liber præsentis iustitiæ, in quo scribuntur boni & mali; iuxta illud *In libro tuo omnes scribentur*

Psal. 138.

Gorra exponit, id est, tam perfecti, quam imperfecti; sicut in arca Noë non solum aues, sed etiam iumẽta saluata sunt: sed taliter scripti sæpius delentur. Isid. l. 1. *Multos credendum est posse perire in die iudicij ex eis, qui nunc electi videntur, & sancti.*

Isidorus.

De his propheta ait; *Vocabit Dominus iudicium & ignem, & vocabit abyssum multam, & comedet partem domus.* Pars quippe domus deuorabitur, quia etiam illos in inferno absorbebit, qui nunc se esse in præceptis cœlestibus gloriantur, de quibus Dominus dicit;

Matt. 7.

Multi dicent mihi in die illa; Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus &c. & confitebor illis, quoniam nunquam vos noui. Hæc ille. Sed dices quare qui modo scripti sunt

Obiectio.

in libro præsentis iustitiæ, qui est liber in quo ad præsens scribũtur bona & mala cuiuslibet. quæ in futuro reducentur ad memoriam, secũdum Augustinũ, finaliter nõ omnes saluabantur, cum tamẽ dicat Christus;

Ioan. 5.

Omne, quod dat mihi Pater, non perdam ex eo; Si ergo non perdet, quomodo multi fideles qui modo sunt Christiani perdentur?

Respons.

Respondeo secundum Lyrã super Ioannem c. 5. quod illi, qui dati sunt Christo, non solũ secundũ præsentem iustitiam, sed etiã secundũ æternã prædestinationẽ, non perdentur ab eo: quia si tales ceciderint, finaliter tamẽ resurgent. Vnde Christus;

Ioan. 17.

Cum essem cum eis, seruaui eos, & nemo perijt nisi filius perditionis, scil. Iudas; id quod non accidit ex defectu custodiæ Christi, sed ex malitia ipsiusmet Iudæ. Hæc ille.

Liber exemplaris imitationis.

Tertius liber sub isto contentus est liber exemplaris imitationis: & dicitur Christus liber

vitæ quatuor rationibus, secundũ Gorran. super epistolã ad Phil. 4. Primo quia liber
Heb. 4. viuens: *Viuus enim est sermo Dei.* Et. *Non in-*
Apoc. 21. *trabunt in eã, nisi qui scripti sunt in libro vitæ & agni;* Secundo quia est liber viuentium.
Ibid. 20. *Qui nõ est inuentus scriptus in libro vitæ, mis-*
Baruch. 4. *sus est in stagnum ignis;* Tertio quia est liber viuificans. *Hic est liber mandatorũ;* Quarto
Apoc. 20. quia est liber viuendi *Alius liber apertus est, qui est vitæ:* Propriè ergo Christus est liber vitæ quia in Christo omnia viuunt. *In ipso*
Act. 17. *viuimus, mouemur, & sumus.* Et. *Ego sũ via,*
Ioan. 14. *veritas, & vita.* Est ergo vita omniũ, quia in ipso, de ipso, per ipsum, & propter ipsum viuunt: Insuper quia exemplo Christi viuunt, sicut vita perfecti hominis dicitur vita Christi, quia similis est Christo iuxta il-
Gal. 2. lud: *Viuo ego iam non ego, viuit autem in me Christus.* Hic est liber grandis, de quo Isaiæ dicitur, & vnicuiq; nostrũ; *Sume tibi librũ grandem.* Grandis dicitur, quia omnia beneficia, quæ nobis dare potuit Deus Pater, in eo scripta sunt: quæ autem scripta sint, breuiter explanantur in titulo eius, qui est. Iesus Nazarenus Rex Iudæorum; in quo nobis exempla imitanda proponũtur. Primo enim dicit Iesus, quod interpretatur Saluator. Ecce remissio peccatorum.
Matt. 1. *Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.* Si ergo saluat à peccatis, igitur salutem ab eo humiliter postulemus & quæramus. Secundo dicitur Nazarenus, quod interpretatur floridus, vt nos similiter virtutibus floreamus, vt flores nostri sint flores fructus honoris & honestatis. Tertio dicitur Rex à regendo, vt nos regere doceat actus nostros & opera nostra, sensus, corda & corpora nostra. *Fecit nos*
Apoc. 5. *Deo nostro regnũ.* Quarto dicitur Iudæorũ, id est, confitentiũ, qui eum per fidem cõfi-
Psal. 91. tentur Dominum suum, & humiliter cõfitentur peccata sua. Psal. *Bonum est confiteri Domino.* Hic liber scriptus est intus, & foris intus donis & gratijs, & virtutibus; foris vulneribus in corpore: suprapositus autem est pulpito crucis, quia nullus eũ permittitur legere, nisi qui carnẽ crucifixerit cũ vitijs & concupiscentijs. Sic in eo legit Apostolus qui dixit; *Christo confixus sum cruci* Ex his infero quod null9 benè vtatur, hoc libro, nisi qui quærit salutem, floret in virtutibus, regit affectus, & confitetur fidem Christi. III.

Liber virginalis & maternæ sanctificationis est principium generationis Iesu Christi, qui est virgo gloriosa mater Dei, benedicta; de qua verificatur illud, quod ipsa de se ait; *Ego quasi vitis fructificaui suauitatem odoris.* Et sequitur: *Hæc omnia liber vitæ.* Est autem liber hic multipliciter scriptus digito Spiritus sancti; ideo multiplex est idem. Est enim mirabiliter scriptus in sui conceptione & in mundum egressione; mirabilius in conuersatione; & multo mirabilius in filij conceptione: quoad primum est liber sanctus; quo ad secundum liber sanctior; quo ad tertium sanctissimus. De primo patet, quia in conceptione & natiuitate sua ab originali peccato fuit mundata, seu purgata & consequenter sanctificata: Fuit autem eius sanctificatio excellentior cæteris sanctificationibus aliorũ sanctorũ, Secundũ D. Tho. sãctificatio triplex est & oẽs excellit sanctificatio Mariæ. In sanctificatione, quæ fit per legẽ cõmunẽ, originalis quidem tollitur culpa, sed manet fomes, secundum quod est inclinans ad peccatum mortale & veniale: At in sanctificatione in vtero non manet fomes, secundum quod est inclinans ad mortale; sed manet inclinatio fomitis ad veniale, vt in Ieremia & Ioanne Baptista, qui peccatum actuale habuerunt, non mortale, sed veniale; sed in beata Virgine inclinatio fomitis omninò fuit ablata quoad vtrumq; & quod plus est, gratia sanctificationis non tãtum repressit motus illicitos in ipsa, sed etiã in alijs efficaciã habuit; vt quamuis esset pulchra, tamen non posset concupisci nec concupiscere carnaliter. Fuit ergo eius prima hęc sanctificatio in vtero matris suæ, per quam fuit ab originali purgata, & fomes ligatus, sic vt nunquã eã ad peccandũ impegerit. Secũda scriptura, quã scripsit Spiritus sanctus in hoc libro, fuit adhuc multo excellẽtior, & mirabilior, & hæc fuit in eius vitæ conuersatione, quæ multiplicibus virtutũ generibus fuit ornata; de qua dicit Ambr. in hæc verba; *Sit nobis,* inquit *tanquam in imagine descripta Maria, ex qua velut speculo refulget species castitatis & forma virtutis: hinc sumatis*

[Right margin notes: Maria liber. — Eccl. 24. — 1. Scriptura. — D. Thomas. 3. sent. dist. 3. — 2. Scriptura. — Ambr. 2. de virginit.]

matis exempla viuendi, vbi tanquam in exemplari magisteria expressa sunt probitatis: in hac quid corrigere, quid fugere, quid tenere debeatis, ostenditur. Et sequitur; *Primus discendi ardor est nobilitas Magistri: Quid nobilius Dei matre? quid splendidius ea, quam splendor elegit? quid castius ea, quæ corpus sine corporis contagione generat? De cæteris autem virtutibus Mariæ quid loquar? Virgo erat nō solum corpore, sed etiam mente: quæ nullo doli ambitu syncerum adulteraret affectum: corde humilis verbo grauis, animo prudens, loquendi parcior, legendi studiosior: non in incerto diuitiarum sed in Christo spem ponens; intenta operi verecunda sermone; cuius erat propositū non hominem, sed Deum quærere, nullum lædere, sed velle omnibus; maioribus natu assurgere; æqualibus non inuidere, fugere iactantiam; rationē sequi, amare virtutem. Quando ista vultu læsit parentes? quando dissensit à propinquis? quando fastidiuit humilem? quando derisit debilem? quando vitauit inopem? eos solos cœtus virorū solita inuisere, quos misericordia non erubescit, nec præterit verecundia: nihil toruum in oculis, nihil in verbis procax, nihil in actu inuerecundum, non gestus fractior, non incessus insolentior, non vox petulantior, sed talis fuit, vt ipsa corporis species simulachrum fieret mentis & figura probitatis.*

Tertia scriptura huius libri fuit excellentissima, quia Spiritus sanctus scripsit in conceptione filij Dei, per quam fuit fomes ablatus secundum essentiā, & gratia superaddita, quę flexibilitatem liberi arbitrij determinat ad bonū, quod extunc nullo modo ad malū potuit flecti: Vnde tunc cōfirmata fuit, sicut in via potuit fieri, & ita sanctificata, vt deinceps peccare non potuerit. In prima sanctificatione fuit sanctificata quoad personam; in secunda quo ad materiam pro materia prolis; ex ista autē sanctificatione conceptionis Christi, postquam eam filius Dei inhabitare nouē mēsibus dignatus est, fuit adhuc mirabilius descripta gratiarum prærogatiuis; quia per hanc omnes dispositiones fomitis fuerunt sublatæ; sicut quando curatur morbus, adhuc remanent reliquiæ curandæ: Simul etiā ita directa eius voluntas fuit ad diuina, vt ex hoc licitis vsibus & matrimonialibus eā aptari esset impossibile. Vnde tum, vt dicit Thomas, non solū mens, sed etiam corpus eius resplenduit summa puritate. Per primam ergo excellebat omnes baptizatos; per secundam excellebat puritatem Adæ, quam habuit ante peccatum; per tertiam confirmationem Angelos excellebat; quoniam illi nec crescere possunt in præmio substantiali, sicut nec decrescere; sed beata virgo potuit crescere in merito, & non decrescere. Hæc D. Thomas.

Marginalia: Maria liber. / Eccl. 24. / 1. Scriptura. / D. Thomas. 3. sent. dist. 3. / 3. Scriptura.

IN FESTO EXALTATIONIS S. CRVCIS. SERMO.

Exaltaui lignum humile. Ezech. 17.

PLVRES sunt causæ propter quas venerandum crucis lignū dicitur exaltatū. *Primo* namque meritò exaltatum dicitur ob cōtactum membrorū Christi, & sanguinis eius aspersionem: & hoc est quod canit ecclesia. *Arbor decora, & fulgida, ornata Regis purpura*; Et in legenda sancti Andreæ legitur; *Salue crux quæ in corpore Christi dedicata es, & ex membris eius tanquam margaritis ornata.* Et iterum, *O bona crux quæ pulchritudinem, & decorem ex membris Christi accepisti &c.* Secundo exaltata est fidelium veneratione: quæ enim prius fuit ignominiosa, nunc fidelium veneratione facta est gloriosa; quę prius fuit dedecoris & horroris, nunc est honoris & decoris. Vnde prius pendentes in ligno erant maledicti; nunc autem imitantes CHRISTVM dicuntur benedicti. Hinc beatus Andreas; *Antequam, inquit, Dominus ascenderet ad te, timorem terrenum habuisti, nunc autem amorem cœlestem obtines,*

Marginalia: 2. Scriptura. / Caussa exaltationis S. Crucis. 1. / Ambros. 2. de virginit.

& pro-

3. *& pro voto susciperis.* Tertio exaltata est in miraculorum operatione, sicut legitur apertè tam in crucis inuentione, quam etiam in eius exaltatione: & quantum ad hoc ex parte crucis venerandæ verificari poterit illud Psalm. *Exaltabor in gentibus & exaltabor in terra &c.* *Quarto* exaltata
4. est in hostium corporalium & spiritualiũ superatione. Chrysost. *Crucem diabolus vt ensem timet, in quo quasi letale vulnus suscepit &c.* Audiuistis supra de triplici cruce:
Proposit. audiuistis de cruce latronis mali, & boni: restat dicere hodie de cruce Christi, in qua cum eo pendent perfecti. Dicit namque Greg. *Quanto perfectiores sunt homines, tanto inueniunt, quod durius portant.* Cuius rei causa est, quia parua passio perfectos non mouet; vt ergo eorum passio mordeat, necesse est, vt in proficientibus proficiat, & in magnis etiam hominibus passio fiat magna. Vnde dicitur in figura apud Eze-
Ezech. 1. chielem: *Cum eleuabantur animalia, eleuabantur pariter & rota.* Quid per animalia nisi electi? quid per rotas nisi tribulatio? Quanto ergo amplius electi eleuantur ad perfectionem vitæ, tanto magis & rotæ, id est, tribulationes sequuntur homines, quantumcunque profecerint.

Crux electorum quatuor habet cornua. Crux hæc spiritualis figurata per crucem Christi, in qua pendent electi, ex quatuor etiam constat cornibus ad modum crucis Christi: pars inferior constat ex omnium terrenorum elongatione; pars sinistra ex diuersarum tribulationum perpessione; pars dextera in difficilium & arduorum operatione; & superior pars in cœlestium contemplatione. Primo inferior
Pars inferior. pars huius crucis constat ex terrenorum elongatione, vt videlicet tam operis effectum, quam animum maximè à terrenis occupationibus eleuemus: Qui enim cruci affigitur, ambobus pedibus (per quos affectum & effectum accipimus) à terra longius sine altius eleuatur. Similiter ergo necesse est, vt qui cum Christo crucifigi desiderant, nihil de terrenis affectu & effectu contingant: & hoc est,
Isa. 51. quod dicitur apud Isa. *Eleuare, eleuare Ierusalem,* id est, fidelis anima. Bis dicitur eleuare propter affectum & effectum. Sic dicitur apud Iere. *Si separaueris preciosum à vili,*

quasi os meum eris. Quid per preciosum nisi anima? quid per vile, nisi quæque terrena accipimus? De quo August. Nihil vi- *Ierem.* 15
lius terra dicitur, eo quod tam vilitate, *August.*
quam veritate inferior est omnibus elementis; & ideo affectum & effectum à terra eleuemus, & nihil occupationis & consolationis, nisi quantum requirit necessitas vel obedientiæ iusserit auctoritas habeamus: & erimus quasi os Dei, scilicet, vt ita familiaris nobis fiat, frequenter nos visitans, sicut nos sumus familiares ori nostro: quod si aliquo modo ex necessitate nostra, aut præcipientis auctoritate in terrenis versari oportet; hoc tamen ita agendum, vt semper intentio nostra in Deũ ordinetur, vt videlicet illa non propter lucrũ, nec propter delectationẽ, sed purè propter Deũ faciamus. In hunc sensũ sic Greg. *Greg.*
Ea, inquit, *quæ nobis necessaria sunt, sic nobis seruiant exterius, quatenus à superna delectationis studio animã nostrã non deflectãt, nec lucrũ nobis internæ peregrinationis tẽperent, hoc tãdiu agentes, quousque adiuti per gratiã omnia veniant in contemptũ.* Et nota, in hac terrenorũ alienatione vel abstractione duplicẽ passionẽ nos cruciare: vnã in principio, aliam in fine. Passio principij est *Duplex passio in terrenorum alienatione.*
conatus abstrahẽdi, quæ vtiq; cruciat animalẽ hominẽ, cũ à cõsuetis præcipitur abstinere. Secũda passio nos crucians, nos afficit, cũ conatu hominis & auxilio gratiæ adiuuãtis ita veniũt omnia in contẽptum, vt nihil delectet hominẽ nisi Deus, sed omnia mundi sint pœnalia: & sicut in principio cruciabat hominẽ alienatio, sic tunc cruciat ad eadẽ inclinatio. In hoc cruciatu stetit Apostolus, dic. *Mihi mũdus crucifixus* *Gal* 6.
est, &c. q. d. quæ mũdus habet pro deitijs, ego habeo pro supplicijs. Secundũ cornu *Dextrum cornu crucis.*
sc. dextrũ cõsistit in difficiliũ & arduorum operatione, vt semper exercitemus nos in his, quæ nobis maximè sunt cõtraria, difficilia & pœnalia: Talibus laboriosis & duris operibus exhauriamus sanguinẽ nostrũ, & offeramus ipsũ Deo, sicut ipse pro nobis sãguinẽ suũ fudit: qua de re dicitur. *Effundũt sanguinẽ belli in pace:* sanguinẽ. n. belli fun- *3.Reg* 2.
dere est per sanguinẽ persecutorũ martyriũ sustinere: sanguinẽ autem belli in pace effũdere est corporali afflictione sanguinẽ

attenuare Hinc Bernardus *Verè martyrij genus eſt in quotidiana corporis afflictione, illo nimirũ, quo caduntur membra ferro, mucrone, horrore quidem mitius, ſed diuturnitate moleſtius: ſic enim infirmis & puſillis corde neceſſe eſt, vt qui ſemel pœnæ non ſufficiant, mitiori & diuturniori martyrio ſanguinem fundant.* De his duris & aſperis laboribus patienter ſufferendis nos admonuit Dominus apud Luc. dic. *Contendite intrare per anguſtam portam*; valdè enim anguſta eſt via illa, & fortiſſima indiget contentione. *Luc. 13.*

Siniſtrum crucis cornu. Tertium cornu crucis, ſcilicet ſiniſtrum conſiſtit in aduerſorum perpeſſione, quoniam ſi quis configi voluerit cum Chriſto in cruce, ſtatim aderunt aduerſa, iuxta illud Eccl *Accedens ad ſeruitutem Dei ſta in timore, & ad tentatione præpara animam tuam* Quis enim vnquam affixus cruci requiem habuit? *Omnes qui pie volunt viuere in Chriſto, perſecutionem patientur. Sed ſi compatimur & conregnabimus*, eodem Apoſtolo atteſtante. Quod ſi quis dicat: libenter me cruci Chriſti affigerem, ſed non eſt, qui me cruciet: huic ego reſpondebo: Ne timeas, nec ſoliciteris: Fidelis enim Deus, qui ſi quem voluntarium inueniat, non ſine tentatione permittet, ſed prouidebit ei de victima holocauſti. Armabit enim Deus contra te omnem creaturam quia cœlum & terra, & omnia, quæ in eis ſunt, commouebuntur aduerſum te; imò quod mirabilius, teipſum contra teipſum, iuxta illud; *Venient dies in te, & circundabunt te inimici tui vndiq; & coanguſtabunt te &c.* Quod ſi benignus Deus voluerit hanc crucem clementius exercere in te, perfice tu, & age per temetipſum, acrioribus verberibus, vigilijs, & diſciplinis, ac caſtigationibus temetipſum crucifige: dignum quippè eſt, vt qui configit ſe Chriſto, duris eius vulneribus ſe conformet. Sunt autem tria, quibus nos configimur Ieſu Chriſto, ſcilicet per rerum ſubtractionem in tenuiſſima paupertate; per corporalem afflictionem, in duriſſima infirmitate; vel per ſpiritualem tribulationẽ cordis & animæ, in profundiſſima anxietate. In his tribus verſantur omnes religioſorum paſſiones quia non habemus aliud, in quo affligatur homo, niſi res, corpus, & animam; & ſic omninò omnis tribulatio in his tribus eſt incluſa: in quibus ſi ſalubriter pati volumus, conformemus nos domino noſtro Ieſu Chriſto, qui paſſus eſt innocenter, ſilenter, & amanter. Primò innocenter, quia de eius innocentia Pilatus, qui eum iudicauit, teſtimonium perhibuit, dicens; *Ego nullam cauſam in eo inuenio.* Et Pet 2. *Peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius.* Secundò ſilenter: vnde Propheta Iſaias inquit. *Tanquam ouis ad occiſionem ductus eſt, & non aperuit os ſuum.* Et iterum: *Quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet.* Tertiò amanter, inque adeò, vt etiam in duriſſimis ſuis paſſionibus non ſe vindicârit, nec verbum vnicum querelæ emiſerit, quin & pro crucifixoribus ſuis Deum Patrem exorarit dicens; *Pater ignoſce illis &c.* Dicunt interpretes, quod ex virtute charitatis illius orationis, multi ad Deum è crucifixoribus ſint conuerſi. Qui ergò cum Domino ſe cupiunt crucifigere, debẽt ſe omni poſſibilitate Domino ſua crucifixione conformare; ſcilicet vt paſſiones ſuas ſufferant innocenter, ſilenter, & amanter. Primò innocenter. *Hac eſt enim gratia, ſi propter Dei conſcientiam ſuſtinet quis triſtitias patiens iniuſtè.* Et ſubdit: *Quæ eſt enim gratia, ſi peccantes & colaphizati ſuffertis?* quaſi dicat nulla? *In hoc enim vocati eſtis; quia & Chriſtus paſſus eſt pro nobis vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius*, ſ. innocenter patiendo, ſicut & ipſe. Secundò ſilenter, vt quicquid nobis de opprobrijs, contumelijs humiliationibus, de pœnis, vel de quibuslibet malis irrogatum fuerit, tacita conſcientia amplectamur, niſi ſcandala tollendo breuiter dicere velimus; Non ſum mihi de tali malo conſcius: ſic enim de ſanctis Martyribus canitur; *Caduntur gladijs more bidentium*, id eſt, ouium, *non murmur reſonat, non querimonia, ſed corde tacito mens bene conſcia conſeruat patientiam.* Tertiò amanter ſufferamus, ſicut Chriſtus, de quo Pet. *Qui cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur, non cõminabatur* Sic & nos contra maledictores noſtros odium non feramus, ſed diligamus eos, vt promotores noſtros, & benefactores, conſiderantes, quod nobis coronas fabricent ad ſalutem. Sic legitur de ſancto Dauid, quod cum Semei fugientem Dauid

Eccl. 2. *2. Tim. 3.* *Luc. 19.* *Confixio cũ Chriſto fit tribus.* *Paſſio noſtra conformãda Chriſto.* *Iſa. 53.* *1 Pet. 2.* *1. Pet. 2.* *2. Reg. 16.*

maledicerer, mittens contra eum lapides, dicens eum virum sanguinum, virum Belial; dixit Abisai filius Saruiæ; *Quare maledicit canis hic moriturus Domino meo regi? Vadam ego, & amputabo caput eius Et ait rex Dauid. Quid mihi & vobis filij Saruiæ; dimittite eum, vt maledicat mihi iuxta præcepta Domini. si fortè respiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi bonum pro maledictione hac.* Qui ergò voluerit cum Domino crucifigi, debet ei, per quem sibi opprobrij, contumeliæ, maledicti, aut cuiuslibet iniuriæ aliquid irrogatum fuerit, iniuriam charitatiuè dimittere, iuxta formā orationis Dominicæ; & eum amicabiliter amplecti dicendo; Benedictus tu à Domino, qui offers mihi misericordiam & gratiam Domini mei Iesu Christi. Hoc est quod in forma Dominicæ passionis apertissimè edocemur, quia expansis manibus voluit crucifigi, vt si quispiam de suis crucifixoribus vel et gratiam, statim amplexans eum, reciperet dilectum, vt glorificetur ab eo, cum eum fuerit amplexatus *Eleuabit certè Dominus signūm nationibus procul, amplexabitur, & nō erit qui eruat.* Tunc dilectus poterit dicere ad Christum illud Canticorum. *Tenui eum, nec dimittam donec introducat me in æterna tabernacula:* ad quæ introducat nos pariter Dominus noster Iesus Christus, qui sine fine viuit & regnat, per omnia sæcula sæculorum. Amen. Cant. 3.

DE SANCTO MATTHAEO EVANGELISTA. SERMO.

Sequere me. Matth, 9,

Argumētum diuinæ misericordiæ.

Licet multa, ac varia argumēta diuinæ misericordiæ & propitiationis erga genus humanum, tàm in creaturis superiorib. quàm medijs, quàm etiā inferioribus possint apparere diligenter perscrutanti; Nam *facit solem suum oriri non solum super bonos, sed etiam super malos & pluit super iustos & iniustos;* tolerat in terra electos suos & reprobos, de qua & pascit omnes indifferenter, iuxta illud; *Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione:* Quia tamē hæc omnia diuinæ pietatis indicia assiduitate nimia viluerunt, vt peccatorem ad sperandam veniam vix mouere possint, hinc est, quod filius Dei veniens in hunc mundum, vt peccatoribus perfectam fiduciam remissionis peccatorum ostenderet, cum peccatoribus misericorditer conuersari, ipsosque ad sequēdum se vocare sit dignatus, sicut patet in hoc B. Apostolo, quem Dominus videns auaritiæ quæstibus inhiare, vocauit dicens; *Sequere me.* Tria hic considerenda: primò vocatio Christi pijssima, cum dicitur; *Sequere:* secundò de sequendi exemplaritate, cum dicitur, *me;* Tertiò de consolatione peccatorum omnium, cum dicitur singulariter, *Sequere me.*

Matth. 5.

Psal. 144.

I.

Maxima sanè hic consolatio datur peccatoribus, quos Christus non abijcit, sed ad se vocat, dicens vnicuique; *Sequere;* sicut & dixit huic Apostolo. Non potest peccator desperare, quando audit Dominum Deum dicentem; *Sequere me.* Non ait discede à me fili iniquitatis, vel fuge à me, sed *Sequere me,* quasi diceret; Etsi *errasti, sicut ouis quæ perijt;* ego tamen ad hoc descendi, vt more pij pastoris reducam te. *Conuersi estis ad pastorem animarum vestrarum.* Et: *Ego sum pastor bonus.* Certè bonus & plusquam bonus, qui se posuit non solum ductorem, sed etiam viam ad patriam, à qua aberraui mus. *Ego sum via, veritas, & vita.* Hoc ergò attendens B. Matthæus secutus est Christū; & hoc tripliciter. Primò celeriter, quia ad vnius iussionis vocem, quia mox vt vocatus est, statim secutus est, nulla signa, nulla miracula facientem videns: cum è conuerso dicatur de reprobis. *Nisi signa & prodigia videritis, non credetis.* Secundò congruēter, quia Christum pauperē pauper secutus est: Nam relictis omnibus secutus est, quia scil. se, suos, & sua reliquit, vt dicitur Luc. 5. Tertiò faciliter, quia absq; aliqua promissione

1. Pet. 2. Ioan 10.

Ibid. 14.

Ioan. 4.

Vocatio Matthæi mirabilis.

ſione. Hæc autem vocatio fuit admirabilis ex tribus: primò ex parte vocationis, quia nondum deſtiterat à malis, & tamen vocatus eſt per Chriſtum: quod ideò factū eſt, vt daretur ſpes deſperatis, quos Chriſtus etiam vocat, licet indignos. *Vocat ea quæ nō ſunt tanquā ea quæ ſunt.* Et: *In hoc eſt charitas Dei, non quaſi nos dilexerimus Deū ſed quoniam ipſe prior dilexit nos.* Vnde Propheta dicit; *Miſericordia eius præueniat me;* Nequaquam enim alias mens noſtra ad bonū aliquando ſurgeret: nam licet appetitus naturaliter ſit inclinatus ad bonū, eò quod omnia bonum appetunt, & maximè homo, cui naturaliter eſt inſita boni perfecti cupiditas, ſecundū Boët. in l. de conſ. tamē neceſſaria eſt gratia Dei mouens & promouēs ad bonū, & conuerſionem ad Deum. Vnde Henricus de Vrimaria dicit; quod licet omni animæ virtutum quædam ſemina ſint complantata, tamen niſi hæc miſeratione diuina fuerint excitata, ad incrementum perfectionis non poterunt prouenire: quia nec qui plantat eſt aliquid, nec qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus. Hæc ille. Hæc aūt diuina miſeratio ſemper in promptu eſt iuxta illud; *Ego ſto ad oſtium & pulſo &c.* Ex his patet deteſtabilis error dicentium; Si Deus vellet, eſſem bonus. O fatuitas, & blaſphemia! Nonne audis Apoſtolum dicentem? *Hæc eſt voluntas Dei, ſanctificatio veſtra.* Et iterum: *Vult omnes homines ſaluos fieri.* Non eſt ergò aliquid in Deo, ſed in noſtro corpore & deſidia, qui vel nolumus gratiam recipere, vel receptā nolumus conſeruare. Vnde quod quis ſit malus, ſibi, nō Deo imputet: quod aūt bonus, Deo, non ſibi adſcribat, quia ab ipſo omne bonum, & nullum malum. Secundò fuit vocatio iſta mirabilis ex parte vocati, quia ſine miraculò aliquo ſecutus eſt Chriſtū. Sed quid mirum? cum dicat Hier. *Fulgor quidam ex eius oculis & facie exibat, qui peccatores ad ſe trahebat ſicut magnes ferrū.* Tertiò vocatio iſta fuit mirabilis, quia Chriſtus eum obligatū ad rationē alienam, vocat cum præiudicio alterius, ſc. Domini, à quo telonium tenebat; quod facere, vt videtur, non debuit, cū dicat Saluator; *Vade primo reconciliari fratri tuo.* Sed poteſt dici, quod Domino omniū hoc facere licuit, cui non eſt qui dicat, *Cur ita facis?* Ipſe enim non tenebatur minori Domino ad rationem, qui à Domino omnium vocabatur. *Obedire magis oportet Deo, quam hominibus.*

1. Cor. 1. 1. Ioan. 4. Cant. 1. 1. Ethicor. Apocal. 3. 1. Theſſ. 4. 1. Tim. 2. Iacob. 1. Matth. 5. Act. 5.

II.

Exemplum perfectionis in ſe Chriſtus voluit oſtendere, nō in alio; ideò addit *Me,* quaſi dicat: *Inſpice, & fac ſecūdum exemplar, in me tibi monſtratum.* Me ergò ſequere, non mundū qui eſt deceptuoſus; nō carnē, quæ corruptibilis eſt, ſed me qui verax; non diabolum, qui crudelis eſt, ſed me veracem in promiſſione; veraciorē in retributione; veraciſſimū in æterna conſolatione. Sciēdum, quod diuerſi diuerſimodè Chriſtū ſequantur: nam quidā omninò non ſequuntur Chriſtū; quidam ſequuntur, ſed impulſi; quidā ſequuntur etſi non impulſi, tamen attracti. quidam ſequūtur expediti, alacres & læti, ſpontanei & voluntarij, & hi ſunt perfecti. Eiuſmodi fuit D. Matthæus Apoſtolus. Primi qui omninò nolūt ſequi Chriſtū, ſunt homines vani, mundani, & diſſoluti, qui potius eligunt concupiſcentias ſuas ſequi, quæ videntur eis valdè faciles, leues, delectabiles; vt ſunt illi, qui intendunt vanitatibus ſæculi, quibus videtur facile omne difficillimū, omne falſum verū, omne prauū optimum. Sed hi dicent in fine. *Ambulauimus vias difficiles &c.* Verè difficiles, quia conſumūt patrimonia & corpora, inſuper & animas perpetuis pœnis exponunt. O Cæcus amor! O inſenſatio mentis quæ dicit *bono malum, & malo bonum*? Sed vnde eſt, quod tales ſequātur libentius iſta vana, quā Chriſtum? Reſpōdeo id euenire ex falſa opinione taliū: inueniunt n. multas occaſiones, ꝓpter quas excuſari poſſint à ſeruitio Dei; dicunt n. primo dura eſſe diuina præcepta, ſicut & illi apud Ioan. *Durus eſt hic ſermo, & quis intelliget eū.* Hoc faciūt oēs fatui dicentes, Nunquid oēs debemus eſſe monachi, vt ita ſanctè viuere debeam⁹? Nil minus, ſed ſufficit nobis via communis, & ſeruare decē præcepta, ad literā ſeruem⁹ ea. Sed verè non eſt ita: nā Chriſtianis dicitur. tur: *Niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus quam Phariſæorum & Scribarum, non intrabitis in regnum cœlorum.* Matth. 5. Nō ergo ſufficit Chriſtiano non adorare idolū, ſed nec amare quācunq; creaturā præter Deū:

Exod. 25. Chriſtus ſequēdus. Vani & mundani nolunt Chriſtum ſequi. Sap. 5. Iſa. 5. Excuſationes mundanorum. Prima. Ioan. 6. Matth. 5. Præcepta ad literā ſeruare nō ſufficit Chriſtianis.

Non sufficit abstinere à parirrio, sed oportet abstinere etiam ab omni otioso verbo: non solum non laborare die festo, sed nec otiari, ingurgitari, vel ludos exercere, aut iocos, choreas ducere, & cantilenas lasciuas cantare; non solum honorare parentes carnales, sed etiam Confessores, Prædicatores, Presbyteros, & omnes Patres spirituales: non solum non mœchari, sed nec illicito aspectu videre mulierem ad concupiscendum; non solum non occidere, sed nec irasci: non solum non falsum testimonium ferre, sed nec veritatem reticere, & sic de alijs præceptis spiritualiter implendis. Secundò dicunt tales; Ad quid serui-
2 Excusatio. endum est Deo, cum videamus malis melius esse, quam bonis? Psal. *Zelaui super ini-*
Psal. 72. *quos pacem peccatorum videns.* Sed falsa est excusatio, quia idem Psal. dicit; *Nunquam*
Psal 36. *vidi iustum derelictum*; Et mali qui florent, citò decident. Psal. *Transiui, & ecce non erat, nec inuentus est locus.* Tertiò dicunt ta-
3. Excusatio. les; Ad quid seruiendum est Deo, cum suos non iuuet, sed tribulationibus exponat?
Abacuc. 1. *Taces conculcante impio iustiorem se.* Sed certè in psalm. dicitur. *Adiutor in tribulationibus, in oportunitate*, id est, tempore oportuno. Et Apostolus. *Fidelis Deus est, qui nō patietur vos tentari supra illud, quod potestis, sed faciet cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere.* Quartò dicunt tales; Ad
4 Excusatio. quid seruiendum est Deo, cum semper ipse suos affligat: *Mutatus es mihi in crudelem.*
Iob 30. Sed certè dicitur; *Ego quos amo, castigo.* Et:
Apoc. 3. *Flagellat omnem filium, quem recipit.* Quin-
Hebr 12. tò dicunt tales; Quare sequendus est Chri-
5. Excusatio. stus, cum suos non videatur remunerare? Vnde apud Mal. *Dixistis: Vanus est, qui seruit*
Malach. 3 *Deo; & quod emolumentum habemus, quia seruiuimus ei, vel quia præcepta eius custodi-*
Gen 15. *uimus?* Sed certè dicitur in Genes. *Ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis.* Nō est ergò excusatio non sequendi Christum omnibus talibus. Secūdi sunt, qui etsi Christum sequuntur, tamen coacti & compulsi. Impelluntur autem tripliciter: primò ti-
Qui compellantur sequi Christum more inferni; secundò pudore humano; tertio paupertate mundi. Multi sunt, qui si nescirent pœnas inferni, non curarent de præmijs cœli: Multi qui si homines non vererentur, Deum non reuererentur: multi, qui si essent diuites, nunquam recordarentur Dei, qui tamen in paupertate cogū-
tur ad Deum suspirare; & hoc est, quod Luc. 14.
quosdam Dominus iussit ad cœnam compelli: quod fit per defectus, tribulationes, & angustias, infirmitates, damnationes, pericula rerum, per mortem amicorum. Vnde Gregor. *Mala, quæ nos hic premunt, ad Deum ire compellunt.* Tertij sunt, qui se- Quidam trahuntur ad sequendum
quuntur Christum attracti, de quibus in psalm. *Confitebitur tibi, cum benefeceris illi.* Isti sunt similes muscis quæ sequuntur mel; & lupis, qui sequuntur cadauer; & formicis, quę sequuntur frumenta: Sic enim & isti seruiunt Deo, vt consequantur delitias, diuitias, & honores. Talis fuit ille qui dix-
it; *Magister sequar te, quocunque ieris.* Cui Matth. 8.
Christus respondit; *Vulpes foueas habent.*
Quarti sunt, qui sequuntur Christum onerati, sicut diuites & auari, qui grauantur la- Auari sequuntur onerati.
bore in acquirendo; timore in seruando;
dolore in perdendo. *Vidi cuncta sub sole, & ecce nihil aliud, nisi labor & afflictio spiritus.* Eccl. 1.
Omnes isti imperfectè sequuntur Christū.
Quinti sunt, qui perfectè, quia voluntariè, Qui perfectè Christum sequantur
non coacti, non attracti, vel allecti terrenis, sed æternis: non onerati corruptibilibus, sed expediti in omnibus, sequūtur solū Christū, quęrentes illi soli placere; intendētes, vt eum solum in vita, & in moribus, & conuersatione imitentur. Tales fuerunt Apostoli, qui videntes Christum respuisse omnia seculi bona, & ipsi similiter respuerunt: & hæc est perfecta sequela Christi,
quæ consistit in volūtaria paupertate. Sunt Cur sancti pro Christo omnia relinquant
autem tres rationes, quare sancti & perfecti Christiani omnia relinquant pro Christo: primo quia Christus, cum diues esset, factus est pro nobis pauper. 2. Corinth. 8. *Dimisi hæreditatem, & domum meam propter te*; secundo, vt Christum expeditius sequerentur, & industrius cum hoste pugnarent: sicut enim oneratus sarcina non po-
test cito currere, sic nec diues in virtutibus Matt. 19.
proficere. *Facilius est camelum &c.* & sic pugnans tonsus & ralus non habet, quo ab hoste rapiatur: sic & relinquens omnia.
Tonde capillum, & proijce. Hinc & Christus. Ierem. 7
Venit princeps mundi huius & in me non habet quicquam. Ioan. 14.
Tertio vt semper parati starent, quando à Domino vocarentur. *Vos estote*

estote parati. Diuites nō sunt parati ad mortem, quia habent facere testamenta, reddere debita, prouidere familiæ, vxori, filijs, & timere, nè relinquant alienis. Nec solum in morte, sed & in vita diuites non sunt parati, quia semper sunt turbati labore & dolore. Insuper reliquerunt omnia, vt solum Christum sibi monstrarent sufficere. Augustinus. Nimis cupidus est, cui non sufficit Christus.

III

Sequere me. Nusquam legimus ista verba dixisse iustis, sed peccatoribus; ideò maxima consolatio debet esse desperatis, qui etsi offenderunt Deum, tamen eis dicitur: *Sequere me,* & non auerteris à me: quia Ecclesia magis celebrat festa sanctorum per pœnitentiam saluatorum, quam per innocentiam. Nam & Abel erat iustus, vt Saluator testatur; & Iob simplex & rectus, cui non fuit similis in terra; & Enoch vir perfectus in generatione sua cum Deo ambulauit; & Abraham iustus & perfectus etiam coram Deo ambulauit; qui & credidit Deo, & reputatum est ei ad iustitiam in sempiternū: Hieremias & Isaias in vtero sanctificati; Dauid vir secundum cor Dei inuentus, & oleo sancto Dei vnctus. Salomon in omni sapientia doctissimus, sed & in nouo testamento multi sanctorum per innocentiam vitæ saluat, vt Alexius, Anthonius, Macharius, cæterique Eremitæ: quorum tamen festa Ecclesia raro & simplici, non solemni celebritate celebrat, imò de quibusdam nullam facit memoriam: alios quos gratia Saluatoris per pœnitentiam multiplicat, replicat frequentius conuertendo recidiuantes; sic de Petro, sic de Matthæo, sic de multis alijs. Ad quid autem aliud, quam ad dandum fiduciam veniæ de peccatis? Vnde non est aliqua spes desperationis, quæ non extinguatur à magnitudine diuinæ misericordiæ, iam in sanctis ostensa. Sunt autem sex species desperationis: nam quidam desperant propter multitudinem peccatorum, sicut Cain dicens; *Maior est iniquitas mea, quam vt veniam merear.* Secundò propter magnitudinem peccatorum. *Peccator cum in profundum venerit peccatorum, contemnet.* Tertiò propter turpitudinem peccatorum, quia quidam potius desperent, quam turpe confiteantur sacerdoti. Quartò propter diuturnitatem peccatorum: quando enim quis stetit in peccato vsque ad mortem non habet vbi speret veniam; iuxta illud: *Est peccatum ad mortem, non dico, vt quis roget pro eo.* Quintò propter magnitudinem peccatorum, quia dicit apud se, quia rupisti pœnitentiam, factus es ingratus, & ita pro vno sicut pro omnibus damnaberis. *Qui offendit in vno, factus est omnium reus.* Sextò propter infamiam peccatorum, ex quo publicum est eorū peccatum: dicunt enim tales: Quid prodest mihi pœnitentia, cum semper infectus ero apud homines. Contra istas omnes desperationes habemus exempla misericordiæ: Nam si desperasti propter peccati magnitudinem, habes Petrum qui negauit fidem, quod est maximum peccatum, & tamen Dominus respexit eum: Si desperasti propter multitudinem peccatorum habes Magdalenam, quæ habebat septem dæmonia: cui Dominus dixit: *Dimissa sunt ei peccata multa.* Si desperasti propter turpitudinem peccatorum, habes deprehensam mulierē in adulterio: Vnde ei dictum est. *Vade, & amplius noli peccare.* Si desperasti propter peccatorum diuturnitatem, habes latronē, qui vsque ad mortem in peccato perdurauit, & tamen meruit audire; *Hodiè mecum eris in paradiso.* Si desperasti propter peccatorum magnitudinem, habes promissum Christi dicētis, *Nō dico tibi septies, sed septuagies septies.* Si desperasti propter peccatorū infamiam, habes Matthæum publicanum, cui dictum est; *Sequere me.* Nos igitur tantam misericordiam Dei super nos liberaliter effusam sentientes, tanto fiducialius spem veniæ habeamus, vt tandem gloriam consequamur: ad quam &c.

* * *

Matt. 23. Iob 1. Gen. 4. Prou. 18. 1. Ioan. 5. Iacob 2. Matt. 26. Luc. 7. Ioan. 8. Luc. 23. Matt. 18.

DE SANCTO MICHAELE. SERMO.

Accesserunt ad Iesum discipuli eius, dicentes Quis putas maior est in regno cælorum? Matth. 18.

Omo in creatione sua maxima immeritus à Domino Deo accepit beneficia, dum illi non solum Esse cum inanimatis, non solum vigere cum arboribus & plantis; neq; solum sentire cum animalibus, sed etiam intelligere & ratiocinari, cõtulit in quo eum, vt inquit Dauid, paulò minus ab Angelis minuit. Dedit enim ei potestatem cũ eis cognoscendi diuinam maiestatem, paulò minus tamen ab eis, quia illi ipsius fœlicem notitiam iam habent per speciem, homo verò per spem; illi facie ad faciem, homo verò per speculum & in ænigmate; illi plenè, homo ex parte. Veruntamen in hoc eminet vniuersos, & ipsis etiã Angelis præstantior quodãmodo esse videtur, quod ipsos ad sui custodiam & seruitium habeat deputatos. In hoc inquit, D. Augustinus, diuinę dilectionis immensitas erga hominem apparuit, quod cum eum ad suam imaginem creasset, quod non fecit Angelis, & cum hoc omnibus creaturis præposuisset; insuper fecerit Angelos suos spiritus, quibus mandauit custodire hominem in omnibus vijs suis. Vnde hi sunt custodes Hierusalẽ, id est, hominum pertinentium ad cœlestẽ Hierusalem; qui custodiunt vigiliam noctis super gregem hominum, nè quando diabolus, vt leo, rapiat animas eorum; qui semper quærit quem deuoret. Hi sunt ciues supernæ Hierusalẽ, quæ sursum est mater nostra, in ministerium missi propter eos, quæ hæreditatem capiunt salutis, vt eos liberet ab inimicis suis, conforten̄t contra tentationes, & orationes filiorũ ante conspectũ diuinæ Maiestatis offerant. Non n. inuidẽt, sed potius promouent conciues suos, per quos suę ruinę scissuras restaurari exprctãt; E propter magna cura & vigilanti studio assistunt nobis omnibus horis, locis, momẽtis succurrentes & prouidentes necessitatibus nostris; vt ipsos, quos nunc habemus vitæ nostræ custodes in via meritorum nostrorum, ante conspectum diuinę Maiestatis habere mereamur socios, sicq; cum eis videre mereamur faciem Patris nostri, qui est in cœlis; Dicitur nãmq; in fine Euangelij. *Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in cœlis est*; & propter hunc versum hodie istud Euangelium legitur; in quo primò præcipitur humilitas; secundò prohibetur scandalum & contemptus pusillorum; denique de Angelis agitur.

Aug in soliloquijs c. 27.

Propositio.

Hebr. 10.

I.

Discipuli Christi mouerũt inter se quęst. quisnam maior esset in regno cœlorũ; quæ quęst. orta est secundũ Bedã ex illa assumptione discipulorum in monte, videbantur n. in hoc alijs præferri, quod admitterbantur ad secreta eis reuelanda. Orta potuit etiã esse ex hoc, quod audierant Petro claues regni cœlorum collatas, suspicantes ex hoc eum magnũ futurũ in regno cœlorum. S. Hieron. inde dicit natam, quod discipuli vidissent Christũ Dominum pro se & Petro tributum dare; & hinc eum maiorem putabant. Accesserunt ergò & quæsierunt; Quis putas maior est in regno cœlorũ? Ecce optima quæstio, quia quærunt de maioritate regni cœlorum, & non terreni; contra modernos Apostolos, quibus cura est tantum præesse, & non prodesse. Quamuis autem hæc sit sancta quæstio discipulorum, tamẽ quia non recto zelo procedebat, cum primatũ desiderarent, antequam ministeriũ; ideò Dominus volens eis soluere quæstionem prædictam adducit plures rationes exemplares: Et vt non solum verbis videretur arguere, aduocat in medium paruulum, paruulum inquam tam ætate, quam humilitate (Hic paruulus creditur esse B. Martialis, qui postea fuit Episcopus Lemonicẽsis) & statuit eum in medio, vt æqualiter omnibus esset exemplar. Notanda sunt plura in hoc

Matt. 17.

Proue 29.

Iacob. 4.

Matt. 25.

Scandalũ prohibetur.

in hoc facto. quia ſcil. habet conuerſationem cum paruulo, cum dicitur; *aduocans:* ſimile enim nominat ſibi ſimile; & ſecundum Senecam, paruuli vocant illos, cum quibus ludere conſueuerunt. Secundò familiaritatem, vnde ſtatuit eum: Habet n. proprium humilitas, vt, nè cadat, metuat, quia ſi laquei diaboli tenſi ſunt ſuperius, inclinat caput; & ſi infra ſunt, præuidet, cum ſemper in imis gradiatur. Tertiò protectionem, quia in medio; qui n. in medio, tutior eſt: & nos ſi humilitatem ſeruamus omnium virtutum cuſtodiam, & protectionem habemus, ſine qua nulla virtutum poterit in ſuo robore conſeruari. Ex his verbis patet, quod humilitas ſit via ad regnũ cœlorum, per quam & non aliam Dominus introiuit patriam, & conſequenter alios introduxit. *Habemus itaq; fratres fiduciam in introitu ſanctorum in ſanguine Chriſti, qui initiauit nobis viam nouam per velamen*, id eſt, carnem ſuã. Via vetus eſt ſuperbia, qua primus Angelus de cœlo, & Adam de paradiſo exularunt. Chriſtus ergò (quaſi argueret regnum cœlorum ſolum humilibus dari, iuxta illud Prou. Humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria,) dicit. *Niſi efficiamini ſicut paruuli, &c.* Paruuli ſecundum Chryſ. & Hieron. ſuper Matth. de illatis malis non iraſcuntur, illata verbera non vlciſcuntur; de honore non gaudent, nec primatum appetunt; non ad diuitias anhelant acquirendo, ſed manſueti ſunt, humiles & puriſſimi: Ideò maxima capacitas eis erit in gloria. *Humilibus dat gratiam.* Præmialibus virtus eſt humilitas in proprio ſubiecto, & in alieno; ideò ſubdit. *Et qui ſuſceperit vnum paruulum talem* meæ innocentiæ imitatorem, nõ gratia cuiuſcũq; ſed *in nomine meo*, id eſt, ꝓpter amorẽ nominis mei, ſeu ad mei nominis ꝓuocationẽ *me ſuſcipit* æquiualẽter, *Quia quicquid vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Qui autem ſcandalizauerit &c.* Dehortatur nos Dominus à ſcandalo, nè cui ſimus offendiculo; & ſcandali grauitatem & pœnam declarat, dum inquit. *Qui aũt ſcandalizauerit*, ſ. dicto vel facto minus recto, fit occaſio ruinæ, id eſt, peccati mortalis dando occaſionem *vnum*, (ergò multò magis plures) *de puſillis iſtis*, id eſt, infimis vel infirmis. Qui ſcandalizatur puſillꝰ dicitur ſecundum Hieron. quia perfecti licet ſcandalizari poſſint, non tamen de facili ſcandalizãtur. Hinc dicitur in Prouerb. *Non contriſtabit iuſtum, quicquid ei acciderit.* Quamuis aũt ſcandalum generaliter ſit malum, tamen magis fidelium: & ideò addit. *Qui in me credunt*; Magis n. vitandũ eſt ſcãdalum fidelium, quã infidelium. Sequitur. *Expedit ei, vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.* Ecce pœna ſcandalizantis puſillum. *Expedit ei*, id eſt, vtilius eſſet ei, ſi in ſua innocentia permanens ſuſtineret grauiſſimam pœnam, quæ vſitata fuit in terra Palæſtinorum, ſubmerſio ſc. in mari cum magno lapide ad collum appenſo, qualem aſini in molendino vertebant: quia ſic mortem æternam euitaret. Vel ſic de nocentibus exponatur idem; Melius eſſet pœnam pro culpa commiſſa pati hic, quam in futuro ęternis reſeruari cruciatibus, vt exponit Beda. Rabanus tamen qui ſubtilius hoc penſauit, exponit de pœna æterna ſic, *Melius*, id eſt: minus malum eſſet aſicui. Qui enim peccat in habitu religioſo, multos lædit exemplo: & quamuis hæc pœna ſit contra omnes generaliter, tamen ſpecialiter eſt contra omnes Apoſtolos, qui quoniam mittendi erãt ad docendum puſillos & ignaros, nè de facili eos ſcandalizarent, exhortantur: ſic enim ipſi, vbi proficere debuiſſent, obfuiſſent, niſi præcuſtoditi fuiſſent. Quantũ autem noceat ſcandalum Prælati, hic aduertat quilibet, quia ſunt velut lectio viua ſubditorũ, & hi quicquid in ea legunt, ad ſuæ operationis trahũt exemplum. Vnde Greg. Quod legũt in vita noſtra ſubditi, ſiue bonũ ſiue malũ, nobis imputabitur, ſiue ad pœnam ſiue ad præmium. Idem in paſtorali. *Lectio viua eſt vita iuſtorum.* Sic & ſcandaloſa vita Prælatorum eſt damnatio ſubditorũ. *Væ mundo à ſcandalis*, i. peccatoribus mũdanis ob ſcãdala, quę nõ cauẽt. Sed quia Chriſto poſſet obijci. Si væ eſt venturũ pro ſcandalis mundo, cur ergò pateris ea fieri, cum ſint aliorũ impedimẽta ſalutis? Poſſet ipſe reſpondere ſicut dicit quod ſequitur, *Neceſſe eſt, vt veniant ſcandala.* Non inquam neceſſe eſt, vt dicat ſimplicem neceſſitatẽ, ſine qua non poteſt eſſe; ſed neceſſe, id eſt, expediens eſt, vt veniant ſcandala ad alio-

Hebr. 10.

Proue 29.

Iacob. 4.

Matt. 25.

Scandalũ prohibetur.

Proue. 12.

Scandali pœna.

Greg libr. 24. moral.

rum probationem: Tali enim necessitate necesse est & fieri hæreses: *Vt qui probati sunt, manifesti fiant in vobis. Væ autem illi, per quem scandalum venit*, quasi dicat, licet sit vtile scandalum venire, tamen quia hoc non est ex intentione scandalizātium quorum non est meliorare, sed corrumpere; ideò propter talem finem, quem intendit quilibet talis, *væ* illi. Nec possunt excusari, quod necesse sit euenire, cum necessitas illa solum respiciat simplicem euentum scādalorum, nō radicem, ex qua scandala procedunt, sed malitiam, quæ non ex necessitate, sed libertate arbitrij procedit; & ideò totum imputatur libero arbitrio. Ideò consequenter Dominus ponit cautelas circa huiusmodi scandala dicēs; *Bonum est ei &c.* Hoc Leo Papa ad litteram impleuit; cum enim in Ecclesia maioris Mariæ in Pascha celebrasset, & fideles communicaret, & quędam matrona manum eius osculata fuisset, in eum vehemens tentatio irruit, & eadem die manum se scandalizantem occultè amputauit & à se reiecit quam ei postea B. virgo restituit. *Si autem manus tua.* Hic tria ponuntur, quæ scandalum facere possunt: aut enim quis scandalizatur per adiutorium, & sic dicit de manu; aut per seruitium, & sic dicit de pede; aut per consilium, & sic de oculo. De primo dicit; *Si manus tua*, id est adiutor tuus, secundū Rabanum, quantumcunque vtilis; *vel pes tuus*, id est, discursor vel seruitor in tuos vsus; *vel manus tua*, id est amicus in operandis; *vel pes*, amicus in supportandis; *scandalizet*, id est, lædat te per exemplum malum, maximè, vt dicit Rabanus, in causa animæ *abscinde eum*, s. affectum ipsum rumpendo *& proijce abs te*, societatem eius deuitando, vel si sit subditus *abscinde*, excommunicando, *& proijce* euitando, aliquando tolerando: Sed si sit Prælatus, *abscinde* eum tolerando, & *proijce* euitando. Sunt quos castigare nō possumus, dicit Augustinus; alias aūt vitādi sunt, quorum corruptione alij inficiuntur; & consequenter subdit duplicem rationem, quare non sint facienda scandala: primo propter consecutionem æternæ gloriæ; & hoc dicit *Bonum est tibi ad vitam ingredi debilem* sine pernicioso adiutore vel socio: *vel claudum* sine pernicioso sustētatore vel amico; qui intelligitur per manum; *quam duas manus, vel duos pedes habentem*, id est, quam cum istis mitti in ignem æternum. *Si oculus tuus*, Glos. id est, prouisor in consilijs vel dilectus, sicut oculus. *scandalizat*, id est, in errorem vult ducere, *erue eum*, separādo volūtate, *& proijce abs te*, societate. *Bonū est enim tibi cum vno oculo*, id est, simplici voluntate, *in vitam intrare quam duos oculos habentem*, id est, cum malis consiliarijs, *mitti in gehennam*; & hoc est quod dicit Chryso. Christum hoc dixisse non de membris corporis, sed de amicis & consiliarijs, quos in ordine nostrorum, vti spiritualium membrorum, vt speciales habemus. Hi aūt necessariò vitandi sunt, etsi non semper corpore, semper tamen, si scandalo sunt, opera eorū sunt detestanda. Aliter tamē Gorr. exponit dicens; *Si aūt manus tua.* id est, opera tua, aut mercatio, aut aduocatio, vel huiusmodi; *aut pes tuus*, id est, affectio tua & imaginatio carnalis & terrena, *scandalizat te*, dando occasionem peccandi, *erue eum*, non membrum, sed affectum, nè faciat corruere, *& proijce abs te*, quantum ad affectum. *Bonum est tibi debilem*, id est, impotentem & tardum ad mala, vel debilem intrare ad vitam ęternam *quā quasi duas manus habentē*, id est, diuitias terrenas sic iniquè acquisitas habentem, *mitti in gehennā*. Similiter de oculo: melius est cū parua doctrina ire in regnum, quam cum multis literis ire in infernum. Vt aūt sciamus qualiter, & quando peccati scandali rei simus, & quando non, notandum, scandalum esse duplex, s. actiuum, & passiuū. Scandalū aūt est dictum vel factum alicuius præbens alteri occasionem ruinæ: contingit verò dictū vel factū alicuius esse occasionem peccandi dupliciter: primò per se, quando aliquis per se malo facto vel modo intendit aliū ad peccatum inducere, vel etiamsi ipse hoc non intendat, ipsum tamen factum est tale, vt de sui ratione habeat, vt sit inductiuum ad peccandum, puta quod aliquis publicè faciat peccatum, quod habet similitudinem peccati; & hoc vocatur scandalum actiuum: sed passiuum est, quando præter actionem operantis & præter conditionem operis aliquis malè dispositus inducitur ad peccandum, puta cum quis inuidet bonis

1. Cor. 10.

Exemplū de S. Leone.

Scandala quare non facienda.

Contemptus p... vulori... prohib... tur.

Explicatio Gorrani.

Scandalū actiuum.

Greg. li. 18. moralium.

Passiuum

bonis aliorum: & sic ille, qui facit, non dat occasionem ruinæ, sed ille sumit occasionem scandali passiuè. Dicit D. Thomas quod scandalum passiuum imperfectorum non semper sit peccatum mortale, sed aliquando excusetur à parte, nunquam in toto, sicut & actiuum; potest tamen scandalum patientis esse sine peccato agentis. Dicit idem B. Thom. art. 7. Nullus debet quæ sunt necessitatis omittere propter scandalum vitandum. *Videte ne.* Postquam docuit vitare scandalum, hic consequenter docet vitare contemptum *Videte*, id est, vigilanter attendite, *ne contemnatis vnum* corde vel opere, *vnum* inquã *ex pusillis*, id est, secundum Orig. qui nouiter nati sunt in Christo, quia hoc est, quasi radix scandali. *Dico enim vobis*; sumit hic rationem a minori, quasi dicat, *Dico vobis, quia Angeli eorum scilicet pusillorum semper vident faciem patris mei.* Ecce fœlicitas est autem talis ratio. Quod non contemnitur à maiori, non est contemnendum à minori; sed paruuli non contemnuntur à maioribus & beatis, scilicet Angelis; ergo nec ab hominibus miseris sunt contemnendi. Hinc dicit. *Angeli eorum*, id est, custodes; Ecce dignitas in conditione. *In cœlis* Ecce sublimitas in habitatione. *Semper vident faciem patris mei.* Ecce fœlicitas in visione Dei; *vident* inquã *faciem*, id est, immediate assistunt Deo, & certissime cognoscunt Deum; *qui in cælis est*, vt glorificator, licet vbique sit, vt gubernator. Est autẽ ratio eiusmodi; Ex quo Angeli custodes taliũ semper assistunt coram Deo, ideò timendum, ne scandalum aut contemptum Deo nuncient. Sed circa hoc notandum; cum dicatur semper videre faciem Dei, quomodo id fiat, quando recedunt ad nos, aut mittuntur in ministerium nostrum; num etiam videre Dominum interim eos dicemus. Ad hoc breuiter beatus Gregorius tractans illud Iob; *Nunquid est numerus militum eius* sic ait. Quamuis aliud est assistere & aliud ministrare: assistunt illæ procul dubio potestates, quæ ad quædam hominibus pronuncianda non exeunt; ministrant verò, qui ad explenda officia nunciorum veniunt, sed ipsi quoque contemplatione ab intimis non recedunt. Hæc Gregorius.

Contemptus paruulorum prohibetur.

Greg. lib. 18. moralium.

Sunt igitur à nobis honorandi & venerandi, tanquam benefactores, tanquam nostri custodes, tãquam nostræ salutis dispensatores, qui inter nos & Deum discurrunt, portantes salutem nostram. Dati sunt porrò nobis Angeli ob quinq; defectus in nobis. Primo enim nos sumus debiles, homo enim per peccatum debilitatus est. *Infirmata est in paupertate vitus mea.* Angeli autem fortes sunt, quia vnus Angelus vna nocte percussit in castris Assyriorum. 185. millia & ideo ipsi possunt pugnare pro nobis contra diabolum, non quidem prælio corporali, sed spirituali. Hinc dicit beatus Greg. nos Angelicos spiritus rectè Dei milites dicere, quia decertare eos contra aëreas potestates non ignoramus; hæc tamen certamina non labore, sed imperio peragunt, quia quicquid agendo contra immundos spiritus appetunt, ex adiutorio cuncta regentis possunt. Secũdo nos sumus insipientes, ipsi autem sapientes vnde & in pugna nos docent, vt non decipiamur. Hinc ipsi sunt quasi ligatores armorũ circa hastiludentem, qui docent, quomodo debeat obijcere: per hunc enim modum factum est, vt Domino volente multa nunciarent Ioanni & alijs, qui multa retulerunt sanctis Patribus de persecutione diaboli & Antichristi in fine temporum, quæ conscripta sunt ad cautelam nostram, vt dicit Greg. Tertio quia sumus mali, ipsi boni; ideo pro nobis possunt orare; nam de nobis scriptum est; *Omnis peccauerunt, & egent gratia Dei.* Quarto nos sumus turbati & tristes, cum tribulationes cordis nostri multiplicatæ sint: ipsi autem læti, eò quod lætitia sempiterna super capita ipsorum: ideo possunt nos facilè consolari, sicut patuit in Petro, quem tribulatum de carcere Angelus eduxit: siquidem nos de carcere nostri corporis educit in fine mortis. Quinto, quia sumus nos à Deo elongati, ipsi verò Deo propinqui; ideo nos possunt illuc adducere, cum sciant vias regni cælestis. De nobis enim dictum est. *Ecce elongaui fugiens.* de ipsis autem dictum quod assistant Deo. Vnde & Tobiæ dixit Angelus; *Ego sum Raphael vnus ex septem qui stamus ante Dominum.* Et hic Christus dicit, quod semper stantes videant faciem

Angeli propter defectus nobis dati.

Thren. 1.

Psal. 30.

Isaia. 37.

Act. 12.

Tob. 12.

Patris sui in cęlo. Vnde Greg. in hom. Faciē patris sēper vident, etiam cū ad nos veniū: quia etsi ad nos speciali præsentia exierint, tamen secum, vnde recesserunt, per internam contemplationem persistunt, neque sic à diuina visione foras exeunt, vt internæ contemplationis gaudijs priuētur. Hæc Greg. Sed dic. Cum Angeli Deum cōtinuè videant, quare Petrus dixit *In quem desiderant Angeli prospicere,* sin, falsum erit quod hic dicitur. Ad hæc Isido. sic respondit, ꝙ vtrumq; veraciter credamus, quia & Deum Angeli vidēt & videre desiderant; & habēt, & habere desiderant; & amant, & amare nituntur. Si enim sic videre desiderant, vt effectu desiderij non perfruantur, desideriū hoc necessitatē habet: necessitas autem ista ipsis pœnalis est; & à B. Angelis omnis pœna longe est, quia nunquā pœna & beatitudo cōueniunt simul. Rursum si eos Dei visione satiari videmus, satietas ista fastidiū habere solet, etsi illos visione Dei, qui desiderant, fastidire non posse certum est. Quid ergo est nisi vt miro modo, simulque vtrumq; credamus, quia desiderāt & satiātur, & desiderāt sine labore & sine fastidio: ne enim sit necessitas in desiderio, desiderantes satiantur; & iterū, ne sit in satietate fastidium, satiati desiderant. Vident igitur Angeli faciē Patris per satietatē, quia satietas ista fastidium nescit. *Angeli desiderant in eum prospicere semper.* Quæres. Cur Angeli seruiant nobis? Respondeo id fieri propter tria; Primo propter ruinæ suæ reparationem: secundo propter meriti sui accumulationē; quod augetur eis vsq; ad diem judicij; tertio propter amoris erga nos demonstrationē Habet ergo homo Angelos ad sui custodiā deputatos ab egressu de vtero matris, vt dicit D. Tho. Nec solū quisque Angelū bonū, sed etiā malū: nam secundū eundē sicut perfecti, sic & infideles habent Angelos custodes, quin & ipse Antichristus, quia sicut non priuatur interiori auxilio naturalis rationis, ita etiā non priuatur auxilio toti naturæ humanæ diuinitus concesso, scilicet custodia Angelorum, per quam etsi non meretur quantum ad vitam æternam bonis operibus, meretur, & iuuatur tamen, quantum ad hoc, quod ab aliquibus malis retrahitur, quibus & sibi ipsi & alijs nocere posset: nam & ipsi dæmones arcentur per bonos Angelos, ne noceant, quantum volent. Item dicit; Christus non habuit proprium Angelum custodem, quia immediatè regulabatur à verbo Dei, & secundum animam erat comprehensor: sed ratione passibilis qualitatis erat viator, & secundum hanc non debebatur ei Angelus, tanquam custos, tanquam superior, sed Angelus minister, tanquam inferior. *Accesserunt Angeli, & ministrabant ei.* Item Adam habuit Angelum, quia licet erat in statu innocentiæ, quia non patiebatur periculum ab interiori; quia interius erant omnia ordinata, imminebat tamen ei periculū ab exteriori ob insidias dæmonū, & sic indigebat Angelo.

Isid. lib. 1. de Summo bono cap. 1.

D. Thomas 1. parte q. 113. Idem ibidem q. 4. in fine.

Tob. 12. Act. 12.

3. Reg. 19.

Matt. 4.

Angeli item à nobis honorandi sunt, quia post Deum nobiliores: vnde Dionysius de diuinis nominibus dicit, quod sint imago Dei per speculum purū, clarissimū, incontaminatū; secundo quia nostri custodes vt supra habes; sicut etiam patet de Raphaele custodiente Tobiam cōtra dæmonem. Tertio quia sunt nostri cōsolatores. *Apparuit illi Angelus*. Quarto, quia sunt nostri à somno peccati excitatores. *Percussoq; latere Petri* Quinto sunt eleemosynarum & orationum oblatores. *Quando orabas tu & nurus &c.* Huc facit quod dicitur in comento Calcidij super Platonem ad Orosium Papam; Vtinā Deus iuxta Angelum sit, Angelus iuxta hominem, nuncians Deo preces nostras, & iterum hominibus Dei voluntatem, & ad nos opem eius ferendo. Testis huius beneficij est tota gratia. Sexto quia sunt nobiscum diuinæ maiestatis collaudatores. *Non cessant dicere sanctus* Sunt autem effectus huius Angelicæ custodiæ; primus impedimenta boni & occasiones peccandi remouere. *Mittam Angelum præcursorem, qui eijciet Iebusæum:* secundus est passiones mitigare. *Angelus Domini descendit in fornacem*. Tertius est contra hostes visibiles adiuuare. Elizæus vidit castra Angelorum. Quartus orationes nostras & eleemosynas Deo præsentare & orare pro nobis Quintus viam ostendere. *Ego sanum perducam, & reducam.* Sextus est in agendis docere. *Qui instruxit eum de quatuor quadrigis.* Septimus seipsum, & alia

Angeli honorandi.

Tob. 7.

Luc. 22. Act. 12.

Tob. 12.

Isa. 6.

Effectus custodiæ Angelicæ.

Exod.

Dan.

4. Reg.

Tob. 12. Ibidem. Zach. 6.

Tob. 12. alia secreta reuelare. *Ego sum Raphael vnus de septem, qui astamus coram Deo.* Octauus à peccatis excitare. *Percussoq; latere Petri excitauit eum.* Nonus ad seruitorem excitare. *Grandis enim tibi via restat surge.* Decimus est consolari. *Fortis animo esto.* Vndecimus de peccato increpare in hor. Iudic. *Dixit Dominus de populo Israel, Cur hoc fecistis.* Duodecimus potestates contrarias Vti Deo arcere, ne tantum valeant, quantum volunt. Hinc apud Tob. legitur Angelus ligasse Asmodæum. Vltimus animas hominum in regnum Dei perducere. Angelus Michael interpretatur, quis vt Deus? quia stantes Angeli Michaeli adhærentes, Lucifero dixerunt, quis es tu, qui vis esse vt Deus? & est de ordine principatuum.

Act. 12.

3. Reg. 19.

Huic attribuuntur quatuor; scilicet esse præpositum paradisi, id est Ecclesiæ, sicut olim fuit Princeps synagogæ; item deferre animas in paradisum; item pugnare cum diabolo; item venire in adiutorium populo Dei. Scandalum aliquando dicitur tristitia; *Ne ponatis scandalum fratribus vestris.* Item ruina pedum. *Pharisæi scandalizati sunt.* Glossa, scandalum est offendiculum. Item contrarium. *Scandalum es mihi.* Item scandalizatio. *Tollet de regno omnia scandala.* Item actio in pœna. *Quousque patiemur scandala hæc?* Item actio culpæ. *Væ illi per quem scandalum venit.* Item offendiculum fidei. Malach. 2. *Vos autem recessistis de via, & scandalizastis plurimos in lege: irritum fecistis pactũ Leui &c.*

Attributa S. Michaelis. 4.
Acceptiones scandali.
Rom. 14.
Matt. 15.
Ibid. 16.
Mar. 8.
Exod. 10.
Matt. 18.
Luc. 17.
Mal. 2.

DE SIMONE ET IVDA APOSTOLIS.

SERMO.

Isti sunt duæ oliuæ & duo candelabra lucentia ante Dominum. Apoc. 11.

Alcabitius in Theorica planetarum sic inquit. Benigni benignum habet planetam suæ nascentiæ, atque mortis, quasi diceret; omnes homines benigni nati sunt sub benignis planetis. Cuius ratio est, cum quidam planetarum sint maleuoli, scilicet Mars & Saturnus, & qui sub his nascuntur, sunt ad malitiam naturaliter inclinati. Quidam verò sunt benigni, vt Venus & Sol, ideo benignos faciunt effectus. Versus.

Veneris hic natus cunctis exstat benè gratus,
Quasq; laudabiles virtutes hic tenet in se.

Mysticè. Christus est omnium benignissimus & mitis, quia dicit Origenes super Isaiam. Tanta est benignitas saluatoris, vt magis crucietur in damnatione peccatoris, quàm ipse cruciatur peccator in multitudine pœnæ & doloris. Ideo hanc pietatem influit suis filijs. Quia secundum Richardum de sancto Victore, summa Dei delectatio est effundere ex se imbrem suæ benignitatis & naturæ. Et quia isti duo sancti Apostoli Simon & Iudas sunt sub eo spiritualiter nati, cum adhuc essent in terris mortales, ideò influit eis suam salubrẽ doctrinæ mititatem, scilicet cũ dixit, Matthei vndecimo. *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.* quasi diceret: sicut ego mitis sum, sic & vos estote mites & benigni. Influit etiam illis misericordiam, cum dixit Lucæ 6. *Estote misericordes* & benigni. Ex illo influxu possunt de eis competenter exponi verba prædicta: *Isti sunt duæ oliuæ.* In quibus duo ponuntur *Primò,* benignitatis miræ nutrimentum, ibi; *Isti sunt duæ oliuæ* *Secundò,* charitatis splendidæ incrementum, ibi; *Et duo candelabra.* Proposit.

I.

De primo est notandu. Hi sancti Apostoli hic oliuæ nõ immeritò cõparãtur. Primò, secundu auctoritate libro decimo septimo. Oliua est ar-

Cur Apostoli oliuæ comparati.

est arbor pacis nuncia, ideò in signum pacis, columba portauit ad Noë in arcam, ramum oliuæ, Genesis octauo. In signum pacis Romani mittebant ad rebelles ramum oliuarum, vt darent intelligere, quod essent eis reconciliati & vniti, vt dicitur in historia Romanorum. In signum pacis pueri Hebræorum tulerunt ramos oliuarum, & obuiauerunt Domino in die Palmarum, vt habetur Matthæi 21. & Lucæ. 19.

Ita isti beati Apostoli Simon & Iudas, velut veræ oliuæ, fuerunt nuntij pacis, & sunt figurati per nuntios, qui fecerunt pacem inter Iosue & Gabaonitas, de quibus legitur Iosue nono, Qui venerunt habentes cibaria & vtres vinarios, induti veteribus vestimentis, & panes erant duri, & in frusta comminuti, perrexeruntque ad Iosue, & dixerunt: *De terra longinqua venimus pacem vobiscum cupientes*. Sic & ipsi beati fecerunt pacem inter verum Iosue Christum & Gabaonitas, id est, peccatores, quos Christo in pace per suas doctrinas vnierunt. Quia veri discipuli Christi non possunt pati discordias, sed amant concordiam & pacem, secundum illud Hugonis de sancto Victore. Veri discipuli non miracula, sed pacis & concordiæ, & amoris opera, constituerunt. Ipsi enim sancti Apostoli Simon & Iudas, non solum fuerunt pacis nuncij inter Deum & peccatores, sed etiam inter Persas & Indos, qui continuè litigabant.

Ideò Christus secundum Gregorium & auctor pacis, & amator, misit eos in Persidem regionem, vt vtrumq; populum concordarent. Simon igitur, qui interpretatur obediens, & Iudas quasi confidenter, obedienter & confidenter iuerunt, portantes verba Dei, quod est cibus animæ, secundum illud Deuteronom. 6. *Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei*. Similiter vtres vinarios, hoc est, corda plena charitatis, quæ tanquam nobile vinum lætificat hominem secundum Psalm. 103. *Vinum*, scilicet charitatis, *lætificat cor hominis*. Ideò Simon alia interpretatione, ponens tristitiam, dicitur, Iudas quasi iubilum dans. Ipsi enim mediante illa deposuerunt tristitiam afflictorum, & iubilum infuderunt seu dederunt cœlestium gaudiorum. Ita de quolibet illorum dicitur illud, Tobiæ tertio. *Post lachrymationem & fletum, exultationem & gaudium infundas*.

Portauerunt etiam secum vestimenta vilia & vetera, propter quæ & ipsi fuerunt contempti, quia nouerunt dictum Sapientis Eccli. 11. *In vestitu ne glorieris vnquam*. Insuper habuerunt secum panes duros asperæ correctionis, contra hos magos Zaroën & Arphaxat, secundum illud Apostoli ad Timoth. 5. *Peccantes coram omnibus argue*, scilicet durè, *vt cæteri timorem habeant*. Sic igitur isti Apostoli habentes cibaria verbi veritatis, & corda plena vino charitatis, venerunt, ad ducem Baradach, & dixerunt: De terra longinqua, scilicet Iudæa, venimus, & facere pacem inter vos Persas & Indos: & noli timere, quia pax huc nobiscum intrauit, & cras hora diei tertia legati Indorum ad te venient, & tuæ potestati subijcientur cum pace. Quis enim dubitet istam pacem merito Apostolorum sanctorum esse factam? Certè nullus. Quia dicit beatus Hieronymus in quadam epistola: Pacifici primò in corde suo, deinde inter fratres dissipantes, faciunt pacem.

Ita nos fideles necesse est esse oliuas pacis. Quia dicit beatus Augustinus de verbis Domini, sermone 5. Pax est securitas mētis, tranquillitas animi, simplicitas cordis, vinculum amoris, consortium charitatis. Hæc est quæ bella compescit, iras comprimit, superbos calcat, humiles amat, discordias sedat, inimicos concordat, cunctis est placida, nescit extolli, inflari, & hanc qui accipit, teneat, qui perdidit, repetat, qui nō habet, exquirat. Hæc ille. Sed (heu) quidam nostrum habent se sicut rhamnus, propriè Hagerdorn/ quę secundum Isidorum lib. 17. est arbor spinosa. Si enim vento fuerit agitata, seipsam aculeis lædit, manumque tangentis, & pedes pungit. In calidis regionibus multoties igneum flatum emittit. Sic & illi sunt tam rancorosi in seipsis, quando solum à ventis aduersitatis pulsantur, statim pacem dimittunt, & ad discordias incitantur. Sicut legitur de quodam in Vitis Patrum lib. 4. cap. 7. de patientia. §. 6. qui

Pax, quid

Iracundi fratris aquæ fasculum dæmon tribus vicibus euertit.

§ 6 qui habitans in claustro frequenter ad discordiam mouebatur. Hic ait intra se; Si solus habitarem, ad iram nō tam citò prouocarer. Intrans igitur in eremum, reliquit claustrum, sed quadam vice cum vasculum aquę compleuisset, & illud mox esset euersum, impleuit mox secundò & tertiò, sed iterato vas euersum est, & aqua effusa. Tūc ille furore commotus, proiecit vasculum in terram, & confregit. In se autem reuersus, cognouit, quia ab eodem dæmone iracundia sit illusus, surgens, reuersus est in locum suum.

Secundò, oliuæ faciunt varios fructus, quorum *primi* sunt terrestres & virides; *secundi* sunt rubei; *tertij* sunt nigri, & quanto sunt nigriores tanto sunt maturiores, vt dicit Plinius in hist. nat. lib. 17 cap. 2. quod oleū extorquendū vt melius eliquetur, necesse est baccas sine grana aqua feruentissima perfundere. Nā per tale vnctuositas ab amurca & nucleo separatur. Ita isti sancti Apostoli Simon & Iudas triplices fecerūt fructus olei misericordię, de quibus legitur in Canone dist. 42 tria sunt genera: *Primū* fuit in remittēdis iniurijs, sicut patet de iniurijs magorū prædictorū, qui ipsos persequebantur tū pontificibus idolorū; sed ipsi eis omnia remittebant, secundum doctrinā Magistri sui scilicet Christi, qui docuit eos, dicens, Matth. 5 *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus vos, vt sitis filij patris vestri qui in cœlis est.* Sic & nos si volumus esse filij Dei, debemus iniurias nobis illatas remittere, quia dicit Cassianus in libro sanctorū Patrum: Nequaquam cœlestia sumunt pręmia, qui seipsos vindicant, iniuriasque illatas.

Triplex fructus olei misericordiæ.
1 Remittere iniurias.

Quod autem non sit bonum proprias iniurias vindicare, refert Greg. in 3. dialogorū. Quidam vir simplex, nomine Florētius in eremo habitans, habens vrsum sibi à Deo in consolamen datum: quod sciētes quatuor monachi, condixerunt, vt vrsum occiderent. Quod ille cum comperisset factū, ait: Spero in omnipotentem Deū, quia in hac vita ante oculos hominum ex malitia sua vindictam recipient, qui nihil lædentem se vrsum meum occiderūt, statimque illi quatuor qui hoc fecerunt, elephāntico morbo percussi sunt, ita vt mēbris putrescentibus interirēt. Quod factū ille cernens, expauit vehemēter, & omni tempore vitæ suæ deplorauit. Et dicit Gregorius, ꝙ Deus ideò hoc fieri permisit, ne vir miræ simplicitatis, quantolibet dolore commotus, vltra præsumeret iaculum maledictionis & vindicationis intorquere homini, sed patientiam esse semper in omnibus habendam. Vnde Augustinus de verbis Domini, dicit: Patientia est, æquo animo omnia tolerare, & non murmurare contra illum, qui malum ei facit. Taliter fecerunt sancti Apostoli, quia hoc est valdè meritorium. Augustinus vbi suprà. Non granum de palea percutitur, sed mundificatur. Rosa inter spinas oritur, non tamen læditur, sed pulchrior crescit, & cautior. Sic Iob cautior fuit in doloribus, quàm Adā in voluptatibus paradisi; quia ille vicit per patientiam, iste autem victus erat per gulam. Ita adhuc (heu) multi inueniuntur, qui omnes iniurias suas volunt illico vindicare, verbis maledictionis, non attendētes illud Deut 32. Et ad Romanos 12. quod dicit Dominus: *Mihi vindictam & ego retribuam.* Sic autem isti Apostoli non fecerunt, quia nec iniurias eis illatas per alios vindicare voluerunt. Nam cum Dux Pontifices incendere vellet, prohibuerunt Apostoli ne hoc fieret, cum ipsi non venientes occidere, sed viuificare mortuos missi essent, vt dicit Affricanus in Legenda.

Patientia quid est?

Secundus fructus quem fecerunt sancti Apostoli, fuit in corrigendo erroneos. Ipsi enim errores gentilium correxerunt, & in hoc misericordiam ostēderunt. Quia dicit Augustinus in Enchiridio, & habetur 42. dist. c. Et qui emendat. Non solum inquit, in eo, quod dimittit, atque orat vt dimittatur, verum etiam in eo, qui corripit, & aliqua emendatoria pœna plectit, eleemosynam facit; quia misericordiam præstat. Iacobi 5 *Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum.*

2. Corrigere errores.

Tertius fructus fuit, in retribuendis eleemosynis. Ipsi enim tanquam fructiferę oliuæ, de se fuderunt oleum sanctę eleemosynæ; quia fuerūt perfusi feruentissima aqua Spiritus sancti, sicut dicitur Ezech. 26.

3. Dare eleemosynas.

Effundam super vos aquā mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. Et vbi fuerit illa aqua Spiritus sancti, ibi vnctuositas misericordiæ fluit ab homine. Sic & nos debemus esse oliuæ fructiferę de nobis dantes oleum eleemosynæ.

Rectè enim sicut oliua de se fundit oleū, & tamen nō deficit in futurū; ita & nos, si pauperibus misericordiam fecerimus, in bonis non deficimus, secūdum illud Prou. 29 *Qui dat pauperi, non indigebit: qui despicit deprecantem, sustinebit penuriam.* Quod confirmat Augustinus in sermone 10. de Aduentu Domini. Ideò, inquit, flagellamur in frugibus, quia egentibus non benè facimus. *Ideò subdit.* Dicit tibi Deus, si consideras homo ingrate, teipsum ego feci; quę fueris, meum est; quicquid habes, ego dedi tibi, & ingratus es. Ecce quod tibi dedi, auferā à te: & si potes, viue sine me: Tibi dedi, quæ habes; pauperi non dedi, vt te probarem; non quia vnde darem, non habui; sed per pauperem te probare volui. Ego sum Deus, qui pauperem & diuitem feci: per te diuitem pascere volui; erogatorem in bonis meis constitui. Fac ergo misericordiā, quia nihil perdis, & me qui tibi dedi, non offendes. Nec solus comedas quod ambobus creaui, quia te fingis filijs tuis seruare, quod omnibus potest sufficere. An si tuo hoc labore habes, assignes: si tuos esse putas ipsos fructus, quos terra producit, proba. Ecce aufero auxiliū meū, habeto tu laborem tuum; abduco pluuiam meā, & arefaciam terram tuam; auferam misericordiā meā, & apparebit miseria tua. Si tua est terra, mea est pluuia. Viue super terram, si potes; producat germē tuum, si valeat; fac oriri solē vt excoquat messem tuam. Ecce nunc spargā pluuiam meam, & producet terra tua panem. Et ipsa terra non est tua, sed mea: Psalm. 23. *Domini est terra, & plenitudo eius.* Ego fructuosissimam feci pluuiam meam, vt producat terra tua panem; & pauperes mei habentes me, omnia habent. Si quid habes, qui me non habes, quasi diceret. Nihil. Hæc ille.

Ex his dictis patet, si fuerimus fructiferę oliuæ in donis eleemosynarum, Christus erit misericors dator in bonis diuitiarum. Refert venerabilis Thomas Cantipratēsis Episcopus libro 2. Apum, c. 25. part. 7. quod circa annum Domini M. C. XCV. in partibus Brabantiæ erat matrona, quæ circa montes Alpium & Anglicū mare habitabat, & magna eo tempore erat fames tam valida, vt communis populi multitudo moreretur. Illa autē matrona opibus & genere clara, egenis cœpit sine pondere, mēsura, & numero, liberaliter erogare. Quod cernens vir eius miles, arctauit eam, & ei farinæ mēsuram certam per singulas hebdomadas dari fecit. Cum autem die quadam totum expenderat, instante paupere & petente, præcepit Domina ancillæ, vt diligenter cistam scopet, in qua farina reposita fuerat, & pauperi det, & fecit ancilla vt Domina iussit. Post hūc verò venit alter, qui se nihil comedisse infra biduum deplorabat. Quod audiens Domina, fleuit amarè. Iteratoque iubet ancillam scopare cistam, & pauperi dare. Iurauit ancilla, nihil penitus in cista remansisse. Instante autem Domina cum lachrymis, vt attentet; cucurrit impatientius illa, & cistam aperiens, plenam florentissima simila mox inuenit. Ad huius intuitū, ancilla clamās cecidit in ea sin resupina. Clamore audito, accurrit Domina, accurrit Dominus & familia, & viso miraculo, Dominū in omnibus benedicūt. Mox ipse Dominus horreū aperuit, lætus omnibus ex illa die petentibus & veniētibus largissimè dedit. Nec defecit farina in cista, donec superueniente Augusto propitiaretur Dominus populo suo, quem afflixit. Et dicit Episcopus, qui hoc scribit, quod prædictus miles sibi retulerit, nisi fuisset hoc diuinum miraculum, nequaquam tria vel quinque horrea sibi sufficerent.

Matronæ farina à Deo mittitur, quia erat liberalis in pauperes.

Tertio, oliuæ sunt pingues in materia olei, & quanto serenius fuerit cœlum, tanto melius proficiunt. Quia secundum Plinium libro 11. capite tertio. Serenitatem, roremque cœli & aëris diligunt, caliginesque pluuiarum deficiunt. Si enim tunc oliuæ maturescant, vitiatur oleum & consumitur. Serenitas autem quàm citò venerit, liquor subsequitur. Ita nostri beatissimi Apostoli, oliuæ speciosæ, fuerunt pingues in gratia Spiritus sancti, quam copiosè in die.

die Pentecostes, cum aliis Apostolis, rece perũt, secundum illud Actorum 2. *Repleti sunt omnes Spiritu sancto*. Ideò dilexerunt lumen cœli, id est, Christum qui est lux vera, *illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum*. Ioan. 1.

Ipsi sunt figurati per duos filios Isaac, Genesis 28. quibus benedixit, dicens Iacob: *Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ, abundantiam frumenti, vini & olei: seruiant tibi populi*. Sed Isaac benedixit Esau: *In pinguedine terræ & rore cœli desuper erit benedictio tua*.

Isaac interpretatur gaudium, & significat Christum, qui secundum venerabilem Bedam in homil. suorum gaudium omnium effectus est populorum, angelo attestante, qui ait: *Ecce euangelizo vobis gaudiũ magnum, quod erit omni populo* Lucæ 2. Hic, inquam benedixit Simonem beatum, dicens: *Det tibi Deus de rore cœli*, hoc est, de gratia Spiritus sancti, *& de pinguedine terræ*, de qua Psalm. 26. *Credo videre bona Domini in terra viuentium & abundantiam frumẽti*, id est, doctrinæ, *vini*, id est, amoris *& olei*, id est, misericordiæ, *& seruient tibi populi*: quia hodie per totam Christianitatẽ fidele seruitium ab omni populo in sancta Ecclesia beato Simoni exhibetur, & Iudæ fratri suo, secundum illud quod canitur:

Exultet cœlum laudibus,
Resultet terra gaudijs,
Apostolorum gloria,
Sacra canunt solennia.

Sic etiam nos Christiani exemplo horũ Apostolorum serenitatem conscientiæ, & rorem, scilicet gratiam Spiritus sancti debemus diligere, vt simus bonæ oliuæ, & vt quilibet dicere possit cum Psalm. ps. 51. *Ego quasi oliua fructifera in domo Dei*. Sed (prô dolor) aliqui nostrũm plus diligunt caliginem peccatorum, in qua impinguescimus. Ioan. 3. *Lux venit in mundum, & dilexerunt homines tenebras magis, quàm lucem*, quia vt dicit Cõstãtinus in libro de natura liquidorum. Sumus etenim in tenebris naturaliter pinguiores. Cuius ratio est quia tenebræ frigida corpora constringunt, & operiunt, ne humidum quod in natura dulce fuerit, euaporari quidem possit, quemadmodum in captiuis cernitur, quia postquam è tenebris exeunt, pinguiores solito apparent, vt refert Valerius libro sexto. Sic & nos intra caligines & tenebras peccatorum vt frequenter sumus pinguiores, quo ad fœlicitatem & affluentiam terrenorum, secundum quod Richardus de sancto Victore testatur. Quanto enim magis quis suæ mentis cæcitate caligineque oppressus fuerit, tanto in hac vita fœlicior apparebit. Sicut patuit de diuite epulone & auaro, qui hic fœliciter abundabat, & lautè comedebat, Lucæ decimo sexto: postea spoliatus fuit per mortem omnibus rebus, & nudus est in inferno sepultus. Et nũc pro illa pinguedine dicere potest cum Psalm. 21. *Aruit tanquam testa virtus mea.*

II.

Quantum ad secundum est notandum. Refert Isidorus libro decimosexto. de gẽmis, cap. 1. cum Solino in libro de mirabilibus mundi, quod in quodam templo Deæ Veneris erant facta candelabra subtilia, in quibus erant lumina ardentia, quæ nullo imbre, nec vlla poterant exstingui tempestate; & prouenit ex virtute cuiusdam lapidis, qui Abeston dicitur, qui vt Magister libro decimo sexto proprietatum dicit, cum semel accensus fuerit, exstingui nunquam poterit, de quo & dicta candelabra erant facta. *Lumina ardentia, nunquã exstinguibilia.*

Mystice. Per hoc templum intelligitur sancta Ecclesia, in qua homines debent cõtemplari diuina, secũdum illud Augustini dist. 42. cap. Oratoriũ. In Ecclesia, inquit, præter orandi & psallendi cultũ, nihil penitus agatur. In hac, inquam, erant duo cãdelabra, Simon beatus Apostolus & Iudas, de quibus in verbis thematis. *Isti sunt duo candelabra lucentia ante Dominum*, quia mundum illuminarunt vndique, ita quod de eis potest exponi illud Matthæi quinto. *Vos estis lux mundi.*

Super hæc ipsa candelabra posuit Deus specialiter lumen intellectus, quia Deus secundum Aristotelẽ 3. Rhetoricorũ, animæ infundit lumen. Illo igitur lumine illustrati cognouerunt versutias dæmonis & magorum, quorum præsagia detegebant. In hoc etiam lumine cognouerunt verum *Dæmon & Magi comparantur,*

 lumen

lumen Christum; vt dicere possint cũ Psal. 35. *In lumine tuo videbimus lumen.* Illud lumen in eis nunquam potuit exstingui, nec imbre tribulationis, nec tempestate aduersitatis, ita vt quilibet dicere possit cũ Psal. 90. *Cum ipso sum in tribulatione*, quia in aduersitatibus omnibus à Christo nunquam recesserunt.

Sed hoc lumen intellectus (heu) nobis multoties exstinguitur & obfuscatur; & hoc declarant Naturales, & præcipuè Aui cebron in libro fontis vitæ. Lumen quidẽ omni altero lumine superueniente quodammodo obumbratur, sicut manifestum est de stellis, quæ solẽt lucere de nocte, surgente autem mane sole, stellæ obumbrantur, quia lumen maius obfuscat minus. Sic lumen veritatis, gratiæ & intellectus, in nobis nonnunquam obfuscatur, veniente vmbra tribulationis, & in mundanæ felicitatis aduentu. Teste Damasceno lib. 7. contra errores Græcorum. Venit lux, inquit, de cœlis ꝙ lumine mundanæ felicitatis & affluentia penitus obũbrescit, sed hoc lumen mundanæ affluentiæ, interdũ infert pœnalitatem æternam. Quia dicit Athanasius in sermone. Nihil enim aliud quàm mortem corporis & animæ ipsa infert felicitas & affluentia huius vitę Cui cõsonat Hieronymus contra Iouinianum. Cãdor, inquit, & charitas huius vitæ, caliginem infert cæcitatis atque horroris æternæ. Et probatur in simili. Refert Philaretus in tractatu de natura morborum. Ita disponuntur anni, vt post annos siccos & calidos anni proueniant humidi, post humidos sicci. Cuius ratio est. Nam secundum Calcidium super Timæum Platonis, quod vni annorum subtrahitur, hoc anno sequente vlterius adimpletur.

Ita prouidentia iusti Dei consilio disponit, vt prius lumen mũdanæ felicitatis dolor sequatur æternæ pœnalitatis. Sed post egestatem præsentis miseriæ, felicitas pręsto sit beatitudinis sempiternæ. Ad hoc sonat dictum Sidonij in epistola. Post mundi, inquit, huius gaudia, æterna debetur mœstitia; & pressuram huius seculi, necesse est gaudium æternæ beatitudinis comitari. Ideò lumen intellectus nõ debet in nobis statim extingui, mundana felicitate veniente, sed mediante eo videre debemus, quid eam finaliter sequatur, scilicet miseria sempiterna. Quare Moyses Deuter. 32. optat, dicens. *Vtinam saperent & intelligerent, ac nouissima prouiderent.* Et Metrista

Quicquid agis, prudenter agas, & respice finem.

Mundi gaudia habent æternam tristitiam.

Non debes, ô homo, per mundanam felicitatem vel aduersitatem, lumen vitæ exstinguere rationis, scilicet in prosperitate te extollere, & in aduersitate deficere, à Deo recedendo. Quia sancti Apostoli Simon & Iudas, tam in prosperitate, quàm in aduersitate, semper lucebãt. Quod figuratum est Zachariæ 4. vbi legitur. *Vidi cãdelabrum, circa quod stabant duæ oliuæ, vna à dextris, & alia à sinistris.* Per has duas oliuas figurãtur hi duo Apostoli, qui semper stabant circa Christum, & lucebant à dextris prosperitatis; cui adhuc manebant cum Christo dicebant, Ioan. 6. *Domine ad quem ibimus, verba vitæ habes.* A sinistris aduersitatis, quando persecutiones patiebantur, nec ab eo recedebant. Sed iam potest dici illud cum Psalm. 90. O Christe, *cadent à latere tuo*, id est à sinistra tua, *mille, & decem millia à dextris tuis*, quia multi in aduersitate à Deo recedunt per impatiẽtiam, & multò plures in prosperitate per excellentiam. Sic non isti Apostoli.

Ideò quilibet ipsorum figuratur, Zachariæ 4. vbi legitur, quod dixit Zacharias. *Vidi, & ecce candelabrum aureum totum, & lampas eius super caput ipsius, & septem lucernæ super illud: & septem infusoria erant super caput eius.* Per hoc candelabrũ significatur beatus Simon cũ fratre eius Iuda. Ipsi enim luxerunt per mundi climata, secundum doctrinam Magistri Matthæi 5. *Sic luceat lux vestra coram hominibus.* &c. Fuerũt aurei, quia sicut aurum in ignem positum, nihil euaporat: ita isti ad ignem positi tribulationis, non euaporauerunt per impatientiã, nec minorati sũt in fide per idololatriã. Ideò potest exponi de ipsis illud Sap. 3. *Tãquam aurum in fornace probauit eos, & sicut holocausta accepit eos.* Sicut etiam aurũ inspicientes lætos facit homines, secundũ illud Fontini in descriptione vniuersi; Cũque aurum inspicimus, naturaliter læti sumus. Quia secundum Tarentinum

lib. de onerat. In natura aurum sibi dulcorat proximum aërem, & alterat; aër autem alteratus cor alterat humanum.

Sic in simili, cum deuoti homines hodiè inspiciunt per fidele seruitium hos aureos Apostolos, veraciter lætantur in omnibus suis necessitatibus, & tribulationibus, ideò dicit Ambr. lib. præfat onū. Ingruente metu tribulationis & angustiæ, tutū est sub vmbra sanctorū Apostolorū confugere, quorum a facie omnis fugit dolor tribulationis, afflictionisque humanæ & mundanæ. Fugata igitur tribulatione lætitiam comitatur, & præcipuè lætitia sempiterna erit eis qui dignè seruiunt illis Apostolis, secundum illud Eusebij sermone III. Intuentes quidem auream lucem cœlestium gaudiorum, spiritum intus accipimus æternum. Et sic patet quod fuerunt candelabra aurea beati Apostoli. Hæc candelabra habuerunt super caput lampadem auream, id est, fidē, quæ secundum Chrysostomum super Matthæum, animam sicut lampas domum illuminat, quia fides eorum luxit contra hæreticos, & Magos deceptorios.

In hac lampade fuit oleum charitatis, iucunditas mentis, & puritas conscientiæ. Super illa igitur spiritualia candelabra fuerunt septem lucernæ, per quas intelliguntur septem virtutes beatorum Apostolorū Simonis & Iudæ quas habuerunt, quarum tres sunt Theologicæ, scilicet Fides, Spes, & Charitas, aliæ quatuor cardinales, quæ sunt Prudentia Magnanimitas, Continentia & Iustitia. Habuerunt insuper ista nobilissima candelabra septem infusoria, quæ sunt septem Spiritus sancti dona, scilicet, Timor, Pietas, consilium, Intellectus, Fortitudo, Scientia, & Sapientia. Sic moraliter. Omnis Prælatus, siue vir Ecclesiasticus, debet esse candelabrum luminosum. Sed (heu) quidam sunt, vt asserit Petrus Rauennas in sermone, qui ante dignitatis adeptionem satis commendabiles exstiterunt, super candelabrum Ecclesiæ constituti, lucem in tenebras, & famam in infamiā conuerterunt. Quorum vnus, scilicet Saul, qui ante electionem in regiam dignitatem erat electus & bonus; & *non erat de Israël vir melior eo*, vt habetur 1. Regum 9. Sed factus rex, est in malitiam peruersus. Et sic in multis alijs inuenitur, de quibus subdit prædictus Doctor: Melius, inquit, fuisset illos latere sub modio quàm cum infamia candelabrum ascendisse. *Et subdit.* Adhuc enim turpitudo eorum sub paupertatis obsequio lateret, nisi eam dignitas diuulgasset. Creuit honor, & cum honore infamia: priuato peccanti sæpè parcit, sed si Prælatus Deum quærit, in eius infamiam linguæ omnium acuuntur. Hæc ille. Ex quo habetur quod necesse est, quod Prælatus sit candelabrum luminosum per sapientiam, & lampas super caput eius, hoc est, Christi fulgens per gratiam in mente ipsius. Et sic de alijs virtutibus. Et tantum de secundo.

IN SOLENNITATE OMNIVM SANCTORVM, SERMO.

Videns Iesus turbas ascendit in montem. Matth 5.

Anctus Pontifex Leo in festiuitate SS. omnium ad turbas verba faciens, ita dicens non sine ingenti gaudio loqui exorsus est; Hodiè, dilectissimi omnium sanctorum sub vna solennitatis lætitia celebramus festiuitatem, quos terra edidit, pretiosus Christi sanguis gratuita pietate ad cœlestia euocauit; quorum societate cœlum exultat, patrocinijs terra lætatur, triumphis Ecclesia sancta coronatur: quorum confessio quātò in passione fortior, tantò clarior est in honore; quia dum creuit pugna, creuit & pugnantium gloria; & martyrij triumphus multiplici passionum genere adornatur: per quem grauiora tormenta perpessi sunt, grauiora fuêre data & præmia dum mater

SS. honor, gloria & triumphus.

Catholica Ecclesia per totum orbem longè lateq; diffusa, in ipso capite suo Christo Iesu edocta, contumelias crucis & mortem non timere; magis autem magisq; roborata est ex persecutione, non resistendo, sed perseuerando. O vera mater B. Eccl. quā sic honor diuinę dignationis illuminauit, quā gloriosorū Martyrū sanguis exornat; quā inuiolatæ cōfessionis cādida virginitas induit floribus, cui nec rosę, nec lilia desunt. Certè charissimi, vt nunc singuli ad vtrosque honores amplissimam accipiamus dignitatem, & adipiscamur vel de virginitate candidas, vel de passione purpuratas, aggrediamur virtutem, reuertamur ad ciuitatem, in qua asscripti sumus, & ciues decreti. *Non enim sumus hospites & aduenæ, sed sumus ciues sanctorum & domestici Dei*, & hi similiter, quorum hodie recolimus festiuitatem. Consideremus itaq; matris illius fœlicitatē, in quantum possibile est: Etenim hāc verè nullus sermo comprehendere sufficit. Dicitur namq; de ea quod ab ea aufugiet dolor, & tristitia & gemitus. Quid hac vita beatius, vbi non est paupertatis metus, non ægritudinis imbecillitas; nemo læditur, nemo irascitur, nemo inuidet; nulla cupiditas, nullum exardescit ibi desideriū, nullius honoris pulsat aut potestatis ambitio. Sed quid super hæc omnia? Nonne maximum est consortium Angelorum & Archangelorum? Nonne magnū cæteris thronis & dominationibus, principatib' & potestatibus omniū cœlestium supernorū virtutum contubernijs perfrui, & intueri agmina sanctorum plus splendidis syderibus micantia, Patriarcharū fide fulgentia, Prophetarum spe lætantia, Apostolorum sublimitate duodecim tribus Israel iudicantia, Martyrum purpureis coronis victoriæ lucentia, virginum quoque candentia serta inspicere gestantia? De rege autem horum, qui medio residet dicere, vox nulla sufficit: fugit n. omnem sermonem, atq; omnē sensum humanæ virtutis excedit: de cuius illuminatione eius illa pulchritudo, illa virtus, illa gloria, illa magnificentia, illa maiestas abundans testimonium perhibet; vltra enim omnium sanctorum gloriam est inæstimabilem adipisci perennitatem, & in conspectu & in splendore eius maiestatis irradiari. Hactenus B. Leo. Sed quis ad hos supernorum ciuium ascendere poterit status? quis ad inhabitandam tantæ beatitudinis patriam vocari dignus existet? quis ad fruendum desideratissimo omnium Saluatoris & Domini nostri vultu dignus esse meretur? nisi is, qui calcatis huius mundi delectationibus, spretis blandimentis, & oblectationibus, & omni spurcitia, tota mente diuinæ se disponit vacare contemplationi, toto cordis affectu renunciauit sæculo, totoq; desiderio virtutū se mancipauit studio. Sanè secundū Rabanū in sermone festiuitatis pręsentis, nō alij nisi orationibus insistētes, ieiunijs adhęrētes, vigilias sacras amantes, eleemosynas sectātes, pauperes recreantes, nudos vestientes, infirmos visitantes, in tribulationibus gaudentes, in verbis calumniæ vel contumelię patientes, in augmento suæ professionis humiles &c. hanc gloriam consequentur. Audi quid Dominus in pręsenti Euangelio de acquisitione huiusmodi gaudiorum æternorum, & consortio adipiscendo dicat, nisi quod tales beatificet, qui pro eo paupertatem, contumelias, tribulationes aut quęuis persecutionū genera sustineant: de quibus hoc modo loquitur. *Beati eritis*. Et quidem in præsenti Euangelio describitur meritum & præmium omnium sanctorum cū Deo regnantium, aut adhuc regnare volētium. & primo Apostolorū cum dic. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Secundo Patriarcharum, cū subditur, *Beati mites quoniam ipsi possidebūt terram.* Tertiò pœnitentium his verbis; *Beati qui lugent, quoniā ipsi consolabuntur.* Quartò Confessorum misericordium dum dicitur; *Beati misericordes, quoniam misericordiā consequentur.* Quinto, Virginum mūdi cordis, ibi. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deū videbunt.* Sexto Pontificum. *Beati pacifici, quoniam ipsi filij Dei vocabuntur.* Septimò persecutionem patientium Martyrū. *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiā, quoniam ipsorum est regnū cœlorum.* Octauò Doctorū & Prædicatorū maledictionē patientiū, *Quoniam merces vestra copiosa est in cœlis.* Quod ad primum attinet, dicit Euangelista; *Videns Iesus turbas &c.* Hoc factum est quando electis 12. quos Apostolos nominauit.

Quis ad cœlum conscensurus.

Proposit.

minauit, ascendit in montem eosdē docturus, vt sic familiarius discipulos doceret à turba segregatus. Videns ergò turbas secūdū interlineare, & fugiens eas, vt solis discipulis loqueretur; ascendit in montem s. *Cur Christus in montem ascenderit* Thabor, secundū Hier. qui mons est in Galilæa, duplici ratione: primò vt impleretur prophetia de ipso; *Isa. 40.* *Super montem excelsum ascende tu qui euangelizas Sion*; secundò, vt significaret altitudinē virtutum necessariā esse prædicāti: si n. in terra est animus Prędicatoris, frustra loquitur lingua de cœlis; Chrys. In altitudine virtutū debet consistere, qui docet iustitiam. Nemo n. potest in valle stare, & de monte loqui, qui audit, nō præsumat vt loquatur, sed audiat Christū vt discipulus magistrū. Vel tertiò secundū Bedā, vt significet ista, quæ dat hic maiora præcepta esse iustitiæ, quibus minora erāt Iudæis data, quos timore alligari oportebat, maiora verò populo, quē charitate iam liberauerat. *Cur sederit.* *Et cum sedisset* vt magister autenticus & Prælatus. Beda. Sedens docet, quia id ad dignitatem magisterij pertinet. *Isa. 48* *Ego Dominus Deus tuus docēs te vtilia.* *Ioan. 13.* *Vocatis me magister, & benè dicitis.* Sedet vt quietē doceat; imò laborātes quietat. *Matt. 11.* *Venite ad me oēs qui laboratis. Accesserunt ad eū discipuli eius*, tanquā noti, tanquā familiares, dilecti, tanquā specialiter vocati: prius n. erant remoti ab eo, sed postquā vocati sunt in Apostolatū, propinqui facti sunt. *Et aperiens os suum docebat eos.* Quid docuerit subditur. *Beati pauperes spiritu* Bern. Diligenter, inquit, attende, quod non simpliciter pauperes nominat, propter plebeos pauperes necessitate miserabili, non voluntate laudabili. Spero equidē profuturam eis apud diuinę bonitatis misericordiam hanc ipsam afflictionis miseriā; scio tamen hoc in loco Dominum de huiusmodi non fuisse locutū, sed de his, qui possunt dicere cū *Psal. 53.* Propheta; *Voluntariè sacrificabo tibi &c.* Nec voluntaria quidē paupertas omnis laudem apud Deū habet; nam & Philosophi omnia sua reliquisse dicuntur, vt expediti mundialibus curis studio vanitatis liberius possent vacare; & ideò dictū est *Spiritu*, id est in spirituali voluntate, & intentione spirituali, & desiderio, sc. propter solū beneplacitum Dei, & animarū salutem.

Beati pauperes spiritu. Cum mentio fiat circa quamlibet istarum beatitudinum de beatitudine, primò necesse est distinguere hoc nomen beatitudo, in quo sensu capiatur hic. *Beatitudo quo sensu hic accipiatur.* Accipitur aūt beatitudo quandoq; pro prosperitate temporali; & hæc secundum vulgares consistit in bonis temporalibus & honoribus, iuxta illud; *Beatū dixerunt populū, cui hæc sunt.* *Psal. 143.* Et *Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt.* *Isa. 3.* Secundò beatitudo est gratum faciens, quia facit animam dignam æterna beatitudine; de qua in Psal. *Beatus vir, cui est auxilium abs te &c.* Quod est contra illos, qui in multitudine virtutis suæ confidunt, cum tamen non in fortitudine &c. Vnde Augustin. super illo; *Quoniam Dij fortes terræ.* dicit; Homo quisque à Deo præsumere debet, & inde sperare auxilium, non de se: non enim terra pluit sibi, aut sol lucet sibi: quomodo aūt de cœlo terra pluuiam aut lucem recipit; sic homo à Deo debet misericordiam & veritatem expectare. Tertiò beatitudo strictius capta est ipse habitus procedens ad pręmium, per modum meriti, Sic quælibet virtus formata, & quodlibet donum Spiritus sancti & fructus potest dici beatitudo; & huiusmodi beatitudines possunt esse plures, secundum pluralitatem virtutum; sicut est illa virtus, secundum quam quis malorum consortio non acquiescit, secundum illud; *Beati qui audiunt verbum Dei.* *Luc. 11.* Quartò beatitudo magis propriè sumpta est actus siue perfectio animæ purgatæ immediatè ad beatitudinem: & isto modo hic est sermo de beatitudine. Per has enim octo beatitudines perficietur homo, & per ipsas potest & competeter & immediatè suscipere beatitudinem. Quintò beatitudo est, quæ cōsistit in statu omnium bonorum aggregatione perfecto: & hæc erit in patria, ad quā quia non peruenitur, nisi per beatitudinem in quarta acceptione, ideò de ipsa per ordinem videamus.

Beati pauperes spiritu. Hic primò describit beatitudinem quantum ad meritum; secundò quantum ad pręmiū, cū subditur; *quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Dicit ergò; *Beati pauperes*, nō quiuis, *sed S. sancto*, s. volūtate per deuotionē gratiæ; vt excludatur cōtētio, coactio, falsa intētio. Est aūt

triplex.

Paupertas triplex. triplex paupertas, scilicet voluntaria & laudabilis; & hæc est pauperum Christi: quia quidem paupertate erant pauperes Apostoli Christi, qui omnia reliquerunt, & secuti sunt Deum; & hæc est cum maximo merito.

1. Voluntaria. Alij, qui habent facultates, voluntatem tamen non apponunt ad eas, etiam pauperes Christi sunt. Vnde Augustinus super illud Psal. *In vnum diues & pauper* dicit; Habeat aliquis multas pecunias, si in eis non extollitur, pauper est: si quis autem non habeat aliquid, & inde inflatur, inter omnes reprobos reputat cū Dominus; duo ad hoc sunt necessaria, benè administrare pro Deo, & vtilitate familiæ: de huiusmodi autem gaudere, non dolere expedit; Beatus enim est, qui pauper est spiritu: non autem qui de eorum ablatione dolet, sed quasi deposito onere gaudet. *Psal. 48.*

2. Necessaria. Alia est paupertas necessaria, quæ est tolerabilis; & hæc est pauperum mundi, quia pauperes illi sint, qui abundantia rerum carent mundanorum, non tamen perfectè abdicârunt voluntatē rebus; & hæc est sine merito. intellige de illis, qui valido corpore mendicant; contra quos est lex C. de mendicantibus validis.

3. Simulatoria. Tertia paupertas est simulatoria, & est detestabilis, cum sit pauperum diaboli hypocritarum; & hæc est cum demerito: de qua loquitur Augustin. supra Psal. 71. tractans illud. *Iudicare populum tuum in iudicio.* Sūt quidam, inquit, pauperes, qui facilius omnia sua pauperibus distribuunt, quam ipsi pauperes Dei fiant: inflati enim sunt iactātia, qua putant esse sibi tribuendum. Nam gratiæ Dei est, quod benè viuunt, quantūcunque facere opera videātur: de suo quippè sic se habere putāt, & gloriātur quasi nō acceperint, diuites sui, non pauperes sui, nō pauperes Dei, abundātes sibi, non egentes Deo; sicut ait Apostol. *Si distribuero omnia mea, & tradidero corpus meum, ita vt ardeā, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest*, ideò eiusmodi non pertinet ad pauperes Dei, nec eis hic dicitur; *Beati pauperes spiritu*; sed primis, qui sunt pauperes voluntate. Congrue autem beatitudo debet attribui pauperibus voluntarijs propter Christū: Ipsa enim facit agiles, & dispo it quodāmodo ad facilius sequendum Christum. Vnde & Apostoli prius non poterant dicere Christo, Ecce nos sumus te secuti, nisi prius reipsa dicere potuissent; *Ecce nos reliquimus omnia &c.* Facit etiam paupertas ad intrandum portam angustam eos, qui propter tumorem diuitiarum intrare non possunt, de quibus dicitur; *Facilius est camelum &c* Facit etiam eos sufficientes ad emendum regnum cœlorum. *Qui enim reliquerit domum &c centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Et quo ad hoc subditur. *Quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Glos. id est, spes, quæ beatos facit. Ecce benè respondet meritum præmio: Ipsi enim pauperes hic timorosi: Vnde & vulgares pauperes consueuerunt timorosi vocari: & ideò securitas eis redditur in præmio, cum dicitur, *Ipsorum est*, iure speciali *regnum cœlorum*: Ipsi enim habuerunt coniunctam abiectionem ad humilitatem; & ideò habent regnum. Secundò hic habuerunt indigentiam & paupertatē temporalium; ideò ipsis redditur copiosius, quam cæteris regnum cœlorum. Si ergò talium est regnum cœlorum, cur diuites præsumunt de se, & non comparant apud huiusmodi pauperes, cum illorum sit regnum cœlorum vendere, iuxta illud, *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* *Matt. 19.* *Ibidem.* *Ibidem.*

Mitibus triplex terra datur.

Effectus mansuetudinis.

Octo bona dantur pauperibus. Vbi nota, quod octo bona dentur pauperibus. Primò, quia Deus eos adiuuat. Psal. *Adiuuit pauperem de inopia.* Secundò, quia parcit eis. Idem. *Parcet pauperi & inopi.* Tertiò, quia exaudit. Idem. *Desiderium pauperum exaudiuit Dominus.* Quartò, memor est eorum. *Non in finem obliuiscaris.* Quintò, solicitus est eorum. *Ego mendicus & pauper sum; Dominus solicitus est mei.* Sexto, quia dat eis ad possidendum regnum. *Facite vobis amicos.* Septimò, quia honorat eos. Psalm. *Honorabile nomen eorum coram illo.* Patet in Lazaro, quem Angeli detulerunt. Octauò, quia eos iudices aliorum facit. *Sedebitis super sedes duodecim iudicantes &c.* Vnde D. Thomas docet Quod vnicuique licet viuere de eo, quod suum est, vel quod sibi debitum; & ideò religiosi & clerici, quorum monasterijs vel Ecclesijs ex magnificentia Principū vel quorumcunque fidelium sunt facultates collatæ, ex quibus sustentantur, possunt de eis viuere licitè, absque hoc, quod manibus *Eccl. 1.* *Psal. 146.* *Prouer. 3.* *Eccl. 5.* *Iudith. 9.* *Luca 16.* *Psal. 71.* *Matt. 19.* *Gen. 32.*

bus laborant, & tamen certum est eos de eleemosynis viuere. Item dicit in solutione argumenti quinti, quod cum apparet necessitas vel vtilitas, propter quam religiosus eleemosynis viuit, non scandalizentur infirmi, sed maleficorum scandalum est contemnendum. Item dicit argumento 2. quod in hoc, quod religiosi mendicant, superbiā vincunt per actum abiectionis, coniunctum paupertati, si autem quis ex cupiditate mendicaret, damnabile esset. Sic etiam necessitate, vel vtilitate illi, qui intendunt bonum aliquod facere, possunt mendicare, sicut studiosi, sic & religiosi.

Matt. 19. Ibidem. Ibidem.

Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. Congruè post paupertatem beatificantur & mites. Quia enim pauper multis lassatur iniurijs, ideò necesse est vt & sit mitis, & mansuetus; mitis, vt neminem offendat; mansuetus, vt malos se offendētes toleret. Dicitur mansuetus, quasi manu assuetus, quia talis non reddit malum pro malo. Vnde Psal. *Mansueti autem hæreditabunt terrā triplicem*; quam gerunt, s. corporis; quam quærunt, scilic. paradisi; & quam calcant, elementarem. Quantopere mansuetus Deo placeat, indicat Eccl. dicens; *Complacet illi, fides & mansuetudo.* Secundò in curā à Deo suscipitur. Psal. *Suscipiens mansuetos Dominus.* Tertiò datur ei gratia, *Ipse deludet irrisores, & mansuetis dabit gratiā.* Quartò præparatur ad intelligentiā verbi Dei. *Esto mā-suetus ad audiendum verbum Dei vt intelligas.* Psalm. *Docebit mites vias suas.* Quintò impetrat per orationem. *Humiliū tibi semper placuit oratio & mansuetorum.* Sextò in fine habet æternam retributionem, vt hic. *Beati mites*, Patet de Moyse, qui fuit mitissimus hominum: vnde loquebatur ei Deus facie ad faciem, & vlciscebatur iniurias eius specialiter, scil. sororem eius lepra percutiens. Iacob quoq; Esau volenti se interficere, quantam mansuetudinem ostendit cum dixit? *Placabo eum muneribus.*

Mitibus triplex terra datur. *Effectus mansuetudinis.* Eccl. 1. Psal. 146. Prouer. 3. Eccl. 5. Iudith. 9. *Octo bona dantur pauperibus.* Luca 16. Psal. 71. Matt. 19. Gen. 32.

Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Hæc beatitudo bene sequitur primas duas: nam post contemptum mundi, post quietem mentis, cum homo iam securus in se & in alijs confidendo se fixerit, nihil inueniet nisi flebile: & ideò luget; quod pertinet ad pœnitentes, qui lugere debent anteacta mala, si consolationem volunt, iuxta thema. *Beati qui lugent*, propria scilicet & aliena mala. Primò pro proprijs est lugendum. Psal. *Quasi lugens & contristatus, sic humiliabar.* Secundo pro peccatis alienis. *Tu luges Saul, cum ego proiecerim eum.* *Planctum vnigeniti fac tibi amarum.* Tertiò pro incolatu miseriæ præsentis. *Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum conuiuij.* Quartò pro periculo in dubio pœnæ æternæ. *Siue nobiles fuerint filij eius, siue ignobiles, non intelliget*, id est, opera, siue bona, siue mala sint. *Attamen caro eius dum viuet, dolebit, & anima illius super semetipso lugebit.* Quintò pro dilectione gloriæ. *Lætamini cum Ierusalem, & exultate omnes, qui diligitis eam: gaudete cum ea gaudio vniuersi, qui lugebatis super eam.* Et: *Conuertam luctum eorum in gaudium, & consolabor eos & beatificabo à dolore suo.* Item luctus de proximorum bonorum salute, malorum de cōdemnatione conuertitur in gaudium. Psal. *Facti sumus, sicut consolati.* Item consolabuntur de euasione pœnæ æternæ & futuræ: sicut consolatus est Ioseph fratres suos. Hinc & apud Luc. dicitur: *Hic gaudet, tu verò cruciaris.* Item consolabuntur in gloriæ adeptione. *Ego consolabor vos, & consolabimini.* Luget enim peccator propter duo, quia bonum, quod oportuit, non fecit, & malum, quod non oportuit, fecit. Hinc est, quod Dominus per Moysen duos turtures vel pullos columbarum offerri fecit, vnum pro peccato, & alterum pro holocausto: vnum offerimus, cum pro culpa gemitum damus; de altero holocaustum facimus, cū pro eo, quod bonum neglеximus, doloris igne ardemus: sicque secundum multitudinem dolorum in corde meo erunt consolationes. Vnde sequitur, quod hi qui veram charitatem habent, dolent & gemunt, quia habent quod amant. Adducitur Glos. super illud Psal. *Sagittæ tuæ infixæ sunt mihi. tanquam vulnerata charitate ego sum.* Amabat n. inquit, quem nondum tenebat; dolebat quasi q nondū habebat: ergò si dolebat, vulnerata erat; sed hoc vulnus ad verā sanitatem capiebat: qui hoc vulnere non erit vulneratus, ad veram charitatem non poterit peruenire. Hæc Augustinus.

Quare lugendum. 1. Reg. 16. Ierem. 6. Eccl. 7. Iob 14. Isa. vlt. Gen. 45. Luc. 16. Isa. vlt.

Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Quia cũ aliquis primo mundana contempsit, mores verò mãsuetudine rexit, atq; sufficienter luxit, necesse habet esurire: ideò conuenienter ponitur quarta beatitudo, quæ post exceptionem animi per illas tres, puta, paupertatem à diuitijs; per mansuetudinem ab iniurijs; per luctum dolẽdo à peccatis; demũ ipsum animum ad cœlestia appetenda erigit; quod facit esuries iustitiæ. Et benè dicitur esuries; in præsenti n. perfectam iustitiam non possumus habere, sed esurire possumus. Verè ergò beati qui sic esuriunt iustitiam, *quoniam ipsi saturabuntur.* Hanc iustitiam quærebant & sitiebant Prophetæ, desiderantes aduentũ Domini vt fideles inuenirẽtur: vnde vnus eorum dixit; *Vtinã disrumperes cœlum & descenderes* Magna esuries, quę ad saturitatem suam cœlum postulat rumpi. Sed hi saturati sunt, quando Domino incarnato viderunt gloriam eius quasi vnigeniti à Patre: vnde tunc *esurientes* Patres *impleuit bonis. Sicut locutus est ad Patres nostros*, scil. Prophetas. Saturati aũt sunt, sed ex parte per quandam prælibationem; sed perfecti us saturabuntur & plenius, *cum apparuerit gloria eius*, quia tunc totus homo remunerabitur. Sic dicetur: *Repleti sumus misericordia tua, exultauimus & lætati sumus omnibus diebus nostris.* Et: *Famelici saturati sũt.* Et: *Ecce serui mei comedent & vos esurietis.*

Cur dicatur esuries

Isa. 64.

Ioan. 1.

Luc. 1.

Saturitas perfecta erit in gloria.

1. Reg. 2.

Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur: quia dicitur, quod misericordia & veritas, id est, iustitia obuiarint sibi. & habent se tanquam sorores vterinæ quarum vna sine alia claudicet; miser cordia enim sine iustitia declinat ad crudelitatem; Vnde Glos. Iustitiæ lumen est misericordia. Fit autem misericordia tripliciter, i. s. in se. *Miserere animæ tuæ placens Deo, & contine & congrega cor tuum in sanctitate*: secundo fraterna ad proximum per beneficẽtiam. *Videns Samaritanus vulneratum, alligauit vulnera eius*: tertiò filialis ad Deum. Prima misericordia consequitur misericordiã in remissione omnis omnis iniquitatis culpę; secunda consequitur misericordiam in diminutione pœnæ & intercessorum multiplicatione. Prouerb. 25. Tertia consequitur misericordiã in adeptione gloriæ *Qui miseretur pauperi benedicetur & benedictus erit.* Hanc misericordiam habuerũt confessores, quorum principatum tenens B Nicolaus patrimoniũ suum in opus misericordiæ gratiâ reuelandæ inopiæ & fugiendi stupri erogauit. Misericordia, prout est virtus, est dolor alienæ miseriæ, sed secundum quod displicet alicui malum alterius, est donũ Spiritus sancti: sed pietas est, prout homo exhibet cultum Dei ex filiali affectu, & expeditè subuenit omnibus miseris, pro loco & tempore constitutis.

Psal 84.

Triplex misericordia

1. erga se

Eccl 30.

2. Erga proximũ.

Luc. 10.

3. erga Deum.

Prou, 14.

Definitio misericordia.

Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Postquam animus informatus fuerit præcedentium habituum gradibus, restat vt purgetur idem, vt in vno mandatorum non offendat, nè sic omnium reus, sed sit, sicut domus sine palea auaritiæ, sicut speculum sine macula luxuriæ; sicut aër sine nube superbiæ; sicut argentum sine rubigine acediæ, sicut pellis sine pinguedine gulæ. Quid autem est esse mundo corde, nisi simplex habere cor? vt dicit Beda, sicut alibi scriptum est. *In simplicite cordis quærite illum.* Sicut enim lumen hoc non potest videri, nisi oculis mundis, ita nec Deus videri potest, nisi mundum sit illud, per quod videri debet. Vnde secundum Hieronymũ; mundi sunt corde, quos non arguit conscientia peccatorum. Vnde dicit. *Corde*, non superficie, vt hypocritæ fallaces. *Væ vobis Pharisæi qui mundatis vos deforis, intus autẽ estis pleni rapina.* Hæc beatitudo est sanctarum Virginum, quæ præ cæteris purius Deum videbunt: illarum dico, quæ sunt virgines mundi cordis, non solum corporis mundi: virgo enim casta corpore & non mente, nullum habet præmium in retributione. Quid enim prodest à carnalibus amplexibus abstinere, & malignarum cogitationum stupro in corde coinquinari, quasi dicat, nihil. Vnde triplex bonũ consequentur virgines mundo corde: primò, quia vident Deum purius cæteris per affectum dilectionis, iuxta illud *Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum suorum habebit sibi amicum Regem* Secundò per affectum solicitudinis. *Si mundus & rectus incesseris statim euigilabit ad te*; tertiò per affectum beatitudinis, & hoc per gratiam in præsenti familiarius. Vnde Bernard. *Ama* confessio-

Animum purgandus.

Quinam mundo corde.

Matt. 23.

Prou. 22.

Iob 8.

Triplex mundatio in lege veteri.

Num. 19.

confessionem, si optas mundationem. Psal. *Confessio, & pulchritudo in conspectu eius &c.* Fuit autem in veteri lege triplex mundatio: prima per aquam expiationis: per hanc significatur sanctificatio in baptismo; secunda per sanguinem, *Omnia penè per sanguinē mūdantur:* per hanc significatur pœnitentia, quæ est in carnis mortificatione: tertia per vnctionem, qua sola vasa & sacerdotes vngebantur: per hanc significatur gratiæ infusio. Deficiens ergò a prima, necesse habet recurrere ad secundam.

Tria ad munditiā hortantur.

Ex tribus porrò hortamur ad munditiam: primò Scriptura, in Leuit. *Sancti estote, quoniam ego sanctus sum;* secundò reiectione creaturæ: nam mare reijcit mortuos, vinum feces; tertiò detestatione immunditiæ, quæ imaginem ligneam, scil Dei misericordiam deturpet, ita vt intelligibiliter appareat & tenaciter adhæreat, vt patet in Lucifero &c.

Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Quoniam in sabbatho sextæ ætatis plenius dabitur pax habenti beatitudines prædictas: ideò post mundam cordis voluntatem, primò ponitur præconium pacifici,

Luc. 2.

quia pax bonæ voluntati promittitur. Ideò de pacificis benè dicitur, *Filij Dei vocabuntur,*

Matth. 9.

quia cum Deo gaudentes. *Nunquid possunt filij sponsi lugere, quamdiu sponsus est cū illis?*

1. Ioan. 3.

Secundo quia Deo similes. *Charissimi nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit nobis, quod erimus: scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus.* Tertio quia hæredes.

Rom. 8.

Si autem filij Dei, etiam hæredes. Hanc beatitudinem Pontifices habēt, qui pacem faciunt in populo, iuxta illud; *Talis decebat, vt esset nobis Pontifex, qui inter Deum & peccatores, & inter ipsosmet homines pacē reformaret,*

Hebr. 7.

sicut & primus Bontifex Christus fecit.

Ad pacē habendā quæ necessaria.

Qui vult habere pacem, primum benè viuat; quia *non est pax impijs:* quia nō potest esse pacificus, qui cum Deo bellum gerit: secundo voluntatem suam Deo conformet: tertio contemnat terrena, quia si vult ea sequi, non potest ei esse pax. Vnde Beda in homilia. *Beati pacifici &c.* In pace, inquit, perfectio est, vbi nihil repugnat, & ideo filij Dei pacifici, quoniam in eis nihil resistit Deo. Pacifici aūt in semetipsis sunt, qui oēs animi sui motus contemnentes, sumūt regnū Dei. His conuenit illud poeticū.

Pax reprimit litem, concordes nectit eadem.
Lis pacem metuit, refugit discordia pacem.
Odia pax pelles, ipsum pax nutrit amorem.

Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Postquam positæ sunt beatitudines, quarum præmium est aurea; consequenter ponitur beatitudo, cuius præmium est aureola, quia eius meritum consistit in perfectione passionis. Ponit ergo primo sententiam generalem; secundo specialem conuertens ad Apostolos sermonem, dic. *Beati eritis, cum maledixerint vobis &c.*

Quæ faciant martyrem.

Ponuntur autem circa principium contraria, quę faciunt martyrem, scilicet pœna in passione, causa in iustitia, perseuerantia id remuneratione. Dicit ergo. *Beati qui patiuntur persecutionem propter iustitiam.* Glossa non propter scelera, vt malefici, hæretici, latrones *Nemo vestrum patiatur, vt fur, aut maleficus,* sed propter iustitiam, scilicet defendendam, vt sancti martyres, quorum est regnum cœlorum, quantum ad aureolā, quia statim euolāt in cœlum.

1. Pet 3.

Patiendū est propter iustitiam.

Vnde Beda in homilia. *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam,* non propter iniquitatem, seu propter Christianæ vnitatis diuisionem. Hinc & Isidorus. *Nō omnis qui patitur ꝓbra, iustus est; sed si innocēs pro veritate patitur, ille tantummodo iustus putatur.* Aliud est pati tribulationem, aut pœnam, aut molestiam, aut suppliciū propter maleficia, aliud propter iustitiam. Considera vbi sis, quid egeris; vide quare patiaris, vide quia ius & iniuria contraria sunt: ius enim est, quod iustum est; neque enim omne, quod ius dicitur, ius est: Quod si aliquis concedat ius iniquum, nec ius dicendum est, sed iniustitia est. Vnde considera, quid veri feceris, quid vero patiaris: si ius fecisti & iniuriam pateris, iustus es. Quare ista dixi fratres? Vt se nō extollant hæretici, si quid fortè patiantur ex iussionibus Principū terrenorum, nec se numerent inter eos, qui iniuriam accipiūt, & dicant *Ecce.* Psal. consolatur me: lego aliud ex Euangelio. *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam.* Notāter dicitur *propter iustitiam,* vt insinuetur multos pati, sed nō ꝓpter iustitiā. Vnde Aug. super ps. *Adducētur regi virgines in templū* dicit, sunt quædā Virgines, sed extra tēpiū vt hereticę

Psal. 44.

sanctimoniales; sunt quidē virgines, sed quod proderit eis, nisi in templum regis adducātur. Templum regis in vnitate est, templū regis non est ruinosum, non discissum, nō diuisum, quia regnum Dei est iunctura lapidum regnantium, & viuentium, quæ est charitas; & sic cognoscāt, qui præcisi sunt, & veniant ad vnitatem: Subdit etiam super alium passum. Nemo ergò dicat persecutionem patior, non ventilet pœnam, sed probet causam: si causam non probauerit, annumeretur cum impijs. Et meritò dicit Augustinus. tales numerari cum impijs in pœna æterna, qui in consortio iniquorum passi sunt; eos autem annumerari in vita ęterna, qui passi sunt ex consortio bonorum pœnam temporalem. Danda est igitur nobis opera, vt hic cum sanctis viris vnitatem charitatis teneamus, si volumus pati cū illis propter iustitiam. Tenēda est nobis, inquit S. Isidorus, cum S. viris vnitas charitatis; & quantò magis se vnusquisque subtrahit mundo, tantò opus est, vt se associet bonorum consortio hic in patientia, vt associetur eis in præmij gloria. Est autem sciendū, quod regnum cœlorum debeatur patientię propter 4. Primò iure sociali. *Particeps in tribulatione & regno.* Et: *Si sustinebimus, & conregnabimus.* Secundò iure pugnatorū. *Regnum cœlorum vim patitur &c.* Isti enim digni sunt regno, qui pati fortiter pro iustitia non metuunt. Tertiò iure hęredum. *Vos estis, qui permansistis mecum in tribulationibus: & ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus, regnum.* Datur autem hic idem prēmium paupertati & patientię, quia paupertas est compos martyrij: vtrobiq; enim oportet vincere mundum, quo ad delectabilia mundi; vel dicitur, quod non sit idem præmium, quia ibi aureæ, hic aureolæ; vel illis promittitur regnū cœlorū ad diuitias, istis ad dominiū; quia tūc martyres dominabuntur persecutorum suorū. Psal. *Dominabuntur eorum iusti in matutino.* Et: *Stabunt iusti in magna constantia aduersus eos, qui se angustiauerunt* Secundum quosdam, hæc non est octaua beatitudo, sed præcedētium illuminatio, vt sit prima referenda ad alias. Sequitur. *Beati estis, cū maledixerit vobis.* Hic persuadet Dominus specialem persuasionem prēter illam generalem sententiam: vnde dicit, *Beati estis &c.* Persuadet aūt eam à tribus; quæ debent eos incitare ad ardenter patiendum pro Christo; primo ex passionis causa, cum dicit. *propter me:* secundo ex præmio, cum subditur; *gaudete:* tertio ex aliorum exemplo, *sic enim persecuti sunt Prophetas.* Quantūm ad primum, notandum est, quod iniqui persequuntur bonos verbis & factis: dupliciter autem homines maledicuntur, quia vel præsentes, & est maledictio; vel absentes, & est detractio. In medio aūt ponit persecutionem in sanctos, quasi notans ordinem rei consuetæ: primo enim maledicunt præsentibus; secundo fugant de loco ad locum; tertio detrahunt absentibus: & hoc est quod dicit; *Beati estis* modo in spe, sed tandem in re, *cū maledixerint vobis,* s. innocentibus, *homines* vt sonent in vitium, s. carnales, & infideles, *maledixerint* inquam secundum Gloss. id est, ex odio in faciem contumelias dixerint *& persecuti vos fuerint,* s. vim inferentes, iuxta illud. *Vidi subtus altare Dei animas interfectorū propter verbū Dei.* Hoc specialiter pertinet ad prędicatores: vnde Dominus conqueritur de persecutoribus prædicatorum apud Iob, dicens; *Quasi capitio tunicæ succinxerint me:* Tunicæ quippe capitium circundat collum induentis: collū verò si stringitur, vocis vsus & vitalis flatus necatur. Sanctā ergo Eccl. reprobi quasi capitio tunicæ constringunt, quia in ea persecutionibus suis vitā fidei & prædicationis vocē extinguere conantur: hoc quippè conari persecutores eius specialiter solent, vt ab ea ante omnia verbū prædicationis tollant. Vnde & hi, qui sanctę fidei primordiis resistebant, cæsis Apost. denunciabāt dicentes; *Præcipiendo præcepimus vobis, ne doceretis in nomine isto, & replestis Ierusalem doctrina vestra.* Corpus ergo Eccl. quasi capitio tunicæ cinxerant, quia contritis prædicatoribus velut eius collū premētes prēcludere nitebantur iter lucis: sed quia electi quiq; persecutionis tempore potiores sunt, potius mori, quā tacere maluerunt. *Gaudete in illa die.* Ecce præmiū alliciens ad patiendū; & hoc dupliciter: primo spei, qua *gaudete in illa die;* secundo rei, *quoniam merces vestra.* *Gaudete* ergo interius corde, *exultate* exterius corpore, id est, propter exemplum

Regnum cœlorum debetur patientiæ propter 4.
Apocal. 1.
2. *Tim.* 2.
Matt. 11.
Luc. 22.
Psal.
Sap. 5.
Act 5.
Gen. 15.
Matt. 20.
1 *Cor.* 9.
Gal. 6.
Iacob. 2.
Apocal. 6.
Cant. 4.

plum exterius gaudium ostendite corpore, Vel dicit duplex, scilicet aureę, & aureolæ; vel propter duplicem stolam corporis & animæ *Gaudete* ergò sicut mercatores lucrosæ mercis. *Ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilij &c.* quia eorum corona fuit iuxta meritum copiosa ex affluentia super condignum, in cœlis diffusa vltra terminum iuxta illud: *Ego sum merces tua magna nimis.* Redditur itaque eis merces, tanquam laboratoribus. *Voca operarios, & redde eis mercedem*; Corona tanquam præliantibus: *Illi quidem vt corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam*; Fructus tanquam seminatoribus secundum triplicem statum, centesimum, sexagesimum, & tricesimum. *Qui seminat in spiritu, de spiritu & metet.* Regnum tanquam hæredibus, *Nonne Deus elegit pauperes ex hoc sæculo, diuites in fide, & hæredes regni.*

Act. 5. Gen. 15. Matt. 20. 1 Cor. 9. Gal. 6. Iacob. 2.

Sciendum quod secundum Bedam per omnia præmissa specialiter septem vitia excludat; 1. cū dicit, *Beati pauperes*, auaritiā excludit; per *Beati mites*, iram & indignationem; per. *Beati qui lugent*, sæculi lætitiā, quæ mortem operatur, repellit; per. *Beati, qui esuriunt*, gulam, siue omnium delitiarum cupiditatem, per ieiunium retundit; per. *Beati misericordes*, superbiam humili compatiendo deijcit. per. *Beati mundo corde*; fornicationem, & omne corporis inquinamentum fortiter extorquet. *Beati pacifici*, qui vanam gloriam pacis dilectione humiliant; *Qui persecutionem patiuntur*, acediam omnem discurrendi amore abijciūt. Omnibus his secundum eundem magnopere curandum est resistere, & ab eis peccatorum sordibus purgare his, qui volunt ad vitam peruenire: ad quam nos perducat Pater & Filius & Spiritus sanctus. Amen.

DE SANCTO MARTINO.

SERMO.

Oculis ac manibus in cœlum semper intentus,

HAEC sunt verba Ecclesiæ de vita & sanctitate S. Martini. *Sāctorum exempla* inquit S. Gregorius, *animos audientium accēdunt, vt videant, quæ ab eis fortiter facta sunt, & valde sibi indignentur pariter & humilientur pro eo, quod talia non operantur.* Verba proposita maximam sanctitatē huius gloriosi Principis insinuant. Erigamus igitur caput nostrum, & imitemur eum, quantum possumus. Sancta mater Ecclesia commendat sanctum Martinum, quod oculis & manibus in cœlum semper fuerit intentus: per oculos deuotionem, & intentionem accipimus; per manus vero operationem. De vno oculorum dicitur in Cāticis; *Vulnerasti cor meum, soror mea, sponsa in vno oculorum tuorum*, scilicet deuotionis; de alio oculo dicitur apud Math. *Si oculus tuus simplex est, totum corpus lucidum erit.* Ab oculo enim intentionis opera nostra tenebrosa vel luminosa iudicantur: quod autem per man⁹ operatio designetur, declarat S. Gre. dic. Q. o l per manus nisi operatio designatur? Est ergo sensus propositi thematis: Beatus Martinus per deuotionem in cœlo versabatur; & simul per intentionem omnia sua opera in Deum ordinauit, vt nihil propter se aut propter homines, sed omnia propter Deum faceret. Expositis igitur verbis thematis videamus, quomodo sanctum hunc virum imitari debeamus: si enim gloriæ eius participes fieri cupimus, viam, per quam venit ad gloriam, non recusemus oportet: Sed quia nemo repentè fit summus, studeamus ab inferioribus ad superiora duce gratia oculos nostros similiter in cœlū erigere. Debemus igitur primo oculos nostros cum manibus, id est,

Cant. 4. Matt. 6. Propositi.

deuotionem, & intentionem, & omnem operationem retro nos reflectere; secundo ante nos prospicere; tertio infra nos deflectere, quarto à dextris & sinistris statuere, quintò intra nos includere; sexto in cœlũ cũ sancto Martino erigere; vltimo tandẽ, quantũ possumus eosdẽ ipsi Deo infigere.

1. Oculi reflectendi super mala commissa.

Primò oculos nostros post tergum super mala, quæ commisimus, reflectere oportet, deuotionem profundæ pœnitentiæ cum recta intentione & operatione satisfactionis Domino offerendo; sic agentes vt pura deuotione pœniteamus, considerantes intimo timore & dolore, quæ, qualia, & quanta commiserimus: ita vt, si fieri possit, singulis peccatis, singulas deuotiones & operationes recta intẽtione tribuamus. Hoc modo fecisse legitur S. Propheta Ieremias, cum peccata populi deploraret, dic. *Diuisiones aquarum deduxerunt oculi mei*. Quod exponens D. Gregorius dic. Diuidimus aquas, & ex oculis lachrymas deducimus, cum singulis peccatis dispertitas lachrymas tribuimus. Sic legimus de sancto Dauid in Psalm. *Exitus aquarũ deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam.* (*Psal. 118.*) Hunc ergo respectum tam diu teneamus, quousque in nobis verificari poterit illud. *Deleui vt nubem, iniquitates tuas, & quasi nebulam peccata tua.* (*Isa. 44.*) Sed quia non sufficit remissio peccatorum, nisi detur nobis etiam gratia continendi; secundo oculos cum manibus ante nos in Dei iudicium dirigamus, cogitantes, quam districte pro singulis & maxime post remissionem iteratis, à Deo iudice iudicabimur: quia omnia in numero pondere, & mensura nos exsoluere oportet, iuxta illud *De omni errato adducet te Dominus ad iudiciũ.* (*Eccl. vltimo.*) Quod si apertis oculis videremus peccata, cum summa diligentia caueremus: quis enim nisi mentis inops à Iudeo mutuaret obolum pro eo breui marcam redditurus auri? aut quis pro delectatione momentanea pœnam longissimam & grauissimam sustinere desideret? At ita eueniet in futuro Dei iudicio. Cum ergo vitijs & dimissis iam peccatis iterum impugnamur, sensus nostros fortiter cohibeamus, dirigentes oculos cum manibus ante nos ad Dei iudicium, atque dicentes illud Apost. *Horrendum est incidere in manus Dei viuentis.* (*Heb. 10.*) Nam etsi iterum peccanti, iterum detur gratia pœnitendi, multo tamen facilius est cauere, quam emendare: oportet enim hominem per multa trahi antequam peccatum penitus destruatur. Hinc optimè D. Ambrosius; *Facilius*, inquit, *inueni qui seruauerit innocentiam, quam qui veram atque dignam egerit pœnitentiam.* Tanta enim mala homo incurrit per peccatum, vt rarò vnquam ad plenum emendetur. Quod figuratum legimus 1. Machab. cap. 4. vbi dicitur, licet templum post primam destructionem fuerit reparatum, nunquam tamen ad decorem pristinum fuisse reformatum. (*1 Mach. 4.*) Verum quia post peccatorum cessationem, & eorum emendationem iam inter amicos Dei incipimus computari; ideo necesse est, vt in signum eius amicitiæ incipiamus à Domino tanquam filij charissimi flagellari: sic enim dixit Angelus Tobiæ; *Quia acceptus eras Deo, necesse fuit, vt tentatio probaret te &c.* (*Tob. 12.*) Vt ergo flagella Dei cum patientia sufferamus; tertio oculos cum manibus infra nos in infernum cum multa solicitudine dirigamus, vt si amara videantur flagella Domini, cogitemus, melius esse, vt hic castigemur in iudicio misericordiæ, quam in inferno deputemur perpetuo igni, cogitantes illud Iudith; *Omnes qui tentationes non susceperunt cũ timore Domini &c exterminati sunt.* (*Iudith. 8.*) *Non ergo vlciscamur nos pro his, quæ patimur, reputantes ipsa supplicia minora esse peccatis nostris quibus quasi serui Domini corripimur ad emedationem, & non ad perditionem.* Hæc ibi Hinc & Iob inquit, *Qui timet pruinam, cadet super eum nix.* (*Iob. 6.*) Cum ergo flagellamur à Domino, dirigamus oculos nostros cum manibus infra nos ad pœnas inferni, dicentes cum gaudio: melius est hic purgari, quam ibi æternaliter cruciari. Sed quia hostis humani generis diabolus, videt nos per peccatorum remissionem & eorum cessationem, pariterque per Dei flagellationem, non solum erutos & liberatos à sua potestate, sed etiam longè à se alienatos esse, hinc acrius incipit nos infestare, instaurans contra nos ruinam per delectabilia hu-

2. Oculi dirigendi ante nos in iudicium Dei.

3. Oculi dirigendi infra nos in infernum.

lia huius mundi, per quæ tanquam per machinas fortissimè nos impugnat, immittens in nos tales & similes intoxicatas immissiones & sagittas dicens nobis; Quid facis? Visnè præsentem vitam perdere pariter & futuram? & sic de alijs. Hinc igitur
4. Oculi à dextris & sinistris statuendi. necessum, vt & quarto oculos cum manibus circa totum mundum cum eidem adhærentibus dirigamus, cautè æstimantes, quod omnia, quæ in mundo sunt, non habita proficiant, & habita noceant; quia per ea Dei amicitiam perdimus, iuxta illud; *Qui vult esse amicus mundi, inimicus Dei constituitur.* (Iacob. 4.) Inimicos autem suos percutiet in posteriora eorum, & opprobrium sempiternum dabit eis, vt dicit Psalm. (Psal. 77.) Spreta autem eadem propter Deum multum proficiunt, quia pro eis omne bonum promittitur, Domino dicente; (Matt. 19.) *Omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem aut matrem. &c. centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* O fœlix commutatio, relinquere mala, & accipere bona! De omnibus his adhærentibus & coniunctis mundo dicit diuina Sapientia; *Vidi cuncta quæ sub sole sunt, & ecce vniuersa vanitas.* Sed quid pro his homo accipit? Accipit Deum, in quo sunt omnia bona. Licet aut hac consideratione homo luce clarius videat, omnia quæ mundi sunt, penitus contemnenda tanquam vilia & inutilia, & perniciosa, interior tamen affectus difficilè distrahitur ab eisdem; ideo oculi cum manibus, id est, deuotio & intentio, & omnis nostra operatio intra nos est dirigenda, vt interior noster homo ab hac viscosa & feculenta materia fortius abstrahatur. Atque
5. Oculi intra nos dirigendi. hinc quintò est necessarium vt oculos cum manibus intra nos dirigamus, diligenter considerantes, vbi interiora nostra iaceant, vbi sordidentur, & inueniemus, quod etiam malis expulsis, adhuc reliquiarum vitiositas sæpe sit, multumque animæ ad virtutis cultum & culmen aspiranti reluctetur. Vndè optimè D. Bernardus ait; huiusmodi pestes vitiorum vsque in vltima solitudine solitarium persequuntur, & non nisi pertinaci studio expurgatæ leniri possunt, & quocunque componat se animus, erunt præsto, & in quacunque solitudine secretum silentium cordis esse non patientur, quib⁹ quo maior inest cõsuetudinis vsus, eo nequiores, & rebelliores inueniuntur. Ergo introrsus homo ingrediēs potentias animæ ex malo consuetudinis vsu deprauatas, & ad hæc terrena appetenda pessimè inclinatas, rationem, quæ data est homini, vt Deum cognoscat, inueniet obtenebratam; volūtatē, quæ est homini data, vt in cognito & amato dulciter requiesceret, inueniet instabilem & inquietam. Erigat ergo rationem ad Deum, vt eum semper cogitet; corrigat voluntatem, vt solum Deum cognitum amet; compescat memoriam, vt in Deo discat aliquando stabiliri: Sic namque potentiæ vt dictum, reparatæ citò recuperant pro modo amoris, quem habent ad Deum, quæcunque amissa à Domino perdiderūt. Verum quia, vt dictum est, eædē potentiæ à terrenis difficulter auelluntur, nisi ostendatur eis aliquid melius, quo se vertant, & cui promouente gratia inhæreant; idcirco erigendi sunt oculi nostri cum manibus ad diuina. Vndè præclarè Bern. *Iustum est,* ait, *vt quos præsentia non delectant, præsto sit eis memoria futurorum, vt qui de rerum affluentia despiciunt consolari, recordatio illos delectet æternitatis: quia nequaquam sine delectatione esse poterunt. Anima enim sine delectatione esse non potest: aut enim delectatur infimis & caret supremis, aut supremis, & infima contemnit.* Sexto ergo erigamus oculos nostros cum manibus ad superna; conuersationem nostram habentes in cælo; vbi hæreditas nostra est à lōge, eo erigamus oculos nostros, sicut monet Isa. *Leua in circuitu oculos tuos, & vide.* Et in Gen. dicitur Abrahæ; *Vide in directum ad orientem & occidentem, ad aquilonem & meridiem: omnem terram, quam conspicis, dabo tibi.* Quod reuera cogitatum solum posset corda nostra dulcissima inflammare, quod scilicet nos viles vermiculi tam gloriosam hæreditatem in æternum, & omnium bonorum abundantiam debeamus possidere. In hac ergo peregrinatione in corpore constitutos, cogitatione & auiditate oportet in illa æterna patria continuè conuersari, iuxta illud Apostoli; Coll. 3. *Quæ sursum sunt quærite, quæ sursum sunt sapite, vbi*

6. Oculi ad cœlestia erigendi. Isa. 60. Gen. 15. Coll. 3.

vbi Christus est in dextera Dei sedens. Bern. Circuite & vos dulcissimi, animo sedes supernas, & multas, quæ in domo Patris sunt, mansiones humiliter contemplantes, erigētes corda vestra ad thronum Dei, & agni, supplicantes præcelsis cordibus, Angelorum, Patriarcharum, Apostolorum, Martyrum, & Virginum choros admirantes, & quantum præualet infirmitas cordis, talibus cogitantes interesse &c. Septimo adhuc altius sancti erigunt visum suum, contemplationem suam, quantum humanæ fragilitati possibile est, in ipsum Deum dirigentes: ad quod faciendum etsi interdum, rarissimè tamen admittuntur; & hoc ipsum ad punctum accidit viris sanctissimis & perfectissimis, neque tamen adhuc in visionē diuinæ essentiæ pertingunt, iuxta illud Ioan. *Deum nemo vidit vnquam.* Nequaquam tamen veteris testamenti Patres, qui referunt Deum se vidisse, male dicunt. vt Iacob. *Vidi Dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea.* Et Iob: *Auditu auris audiuit te, nunc autem oculus meus videt te.* Et Isaias. *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum.* Hanc controuersiam Gregorius declarat per distinctionem, dic. Quid est quod Patres veteris testamēti Deum se vidisse testati sunt, cum tamen Ioan. dicat; *Deum nemo vidit vnquam*; nisi hoc, quod patenter datur intelligi, quia quamdiu hic mortaliter viuitur, videri per quasdam imagines Deus potest, sed secundum naturam suæ speciei videri non potest? Anima enim afflata per gratiam Spiritus sancti per figuras quasdam Deum videt; sed ad ipsam vim essentiæ non pertingit. Hinc Bernardus quicquid de Dei visione fidelibus impartitur, speculum est, & ænigma, tantum distans à futura vita, quantum à veritate fides, tempus ab æternitate; & adhuc breuiter & raptim sanctis conceditur quasi per modum stillæ, quod modicitatem significat. Huic tamen visioni sancti Dei, quantum finit humana fragilitas in hoc sæculo, fideliter insistant, & Deum in se & in effectibus suis videre satagant, donec ipso fauente per gratiam veniant ad gloriam. Eiusmodi exercitio insistebat sanctus Martinus iugiter, de quo thema propositum. vt supra.

7. Oculos in ipsum Deum dirigunt. SS.

Ioan. 1.

Gen. 32.

Iob. 42.

Isa. 6.

Greg.

DE SANCTA ELISABETHA.

SERMO. I.

Considerauit semitas domus suæ, & panem otiosa non comedit. Prou. vlt.

PRæmissa verba assumuntur ad laudem & gloriam sanctæ Elizabeth; in quibus eius perfectio à duobus commendatur; primo à suæ mentis discussione studiosa, cum dicitur: *Considerauit semitas domus suæ.* id est, motus interiores mentis suæ; secundo ab eius operatione virtuosa cū subditur: *Et panem otiosa non comedit.*

Proposit.

I.

Circa primum sciendum, quod quilibet homo iustus diligenter debeat considerare omnes semitas, id est, omnes cogitationes & affectiones mentis suæ; ne in eis aliquid erumpat, quod oculos diuinæ maiestatis offendat. Ad hanc considerationem inducit Hugo de S. Victore, dic; *Diligenter attēde, quantum proficias, vel quantum deficias; qualis sis in moribus, & qualis in affectionibus: redi ergò ad cor tuum, & diligenter & subtiliter discute teipsum: considera quid agas, quomodo viuas, & quo tendas: & cum totum interioris & exterioris hominis statum & habitum, quantum possibile est, plenè cognoueris, non solum, qualis sis, sed etiam qualis esse debeas,*

Cogitationes & affectiones omnes diligenter considerandæ.

Hug.

beas, tunc de cognitione tui poteris subleuari ad contemplationem Dei, præcipuum enim & principale speculum ad videndum Deum est animus intuens seipsum. Istam considerationem & discussionem mentis beata Elisabeth quotidiè frequentabat:

Senecæ.

fecit enim, sicut Seneca refert de suo otio: hic cum omni die se ad nocturnam quietem recepisset, interrogauit animum suum, quid boni hodie peregisti? quid mali hodie perfecisti? cui vitio restitisti? qua parte in virtutibus profecisti? Hæc ille. Hæc porro præclara consideratio tripartita sit oportet.

Consideratio tripartita. Bern.

1. Defectuum præteritorum.

Primo vt homo consideret defectus suos præteritos, vt corrigantur: quod bene docet Bernardus dicens. Consideret anima maculas suas, vt inde doleat, dolens lugeat, lugens Deo placeat, & sibi placens audiat; *Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra & macula non est in te.* Hoc verbum propriissimè competit beatæ Elisabethæ cuius pulchritudo bis insinuatur, quia non solum fuit pulchra interiori mentis affectu, sed etiam in interiori conuersatione: ita vt exempla sanctæ conuersationis & ædificationis omnibus eam intuentibus reliquerit.

2. Affectionum præsentium. D. Bern.

Secundo homo consideret oportet affectiones suas præsentes, vt dirigantur: ad quod iterum hortatur nos Bernardus dicens; à te tua consideratio incipiat, nec te neglecto in alia te extendas. Quid enim prodest, si noueris omnes vires herbarum, cursus siderum &c. si te nescieris? Eris similis ædificanti sine fundamento; ruinam enim facis, non structuram. Nam quicquid construxeris extra teipsum, hoc, vt ipse dicit, erit tanquam puluis, qui à vento dissipatur. Et subdit. Non solum autem consideratio tua à te incipiat, sed etiam in te finiatur; vt quicquid considerationi tuæ se offerat, quod ad tuam salutem non pertinet, hoc noueris respuendum.

3. Defectuum futurorum. August.

Tertio homo consideret defectus futuros, in quos propria infirmitate labi posset, vt caueantur. Augustinus. Magis cogitare debet homo, quid sibi desit quam quid sibi assit. Quod habes caue ne perdas. Quod non habes conare vt assequaris. Semper cogitare debes, quod sis minor in meritis & non maior. Si enim cogitas quantum alium præcessisti, time elationem; Si cogitas quantum tibi deest, ingemisce; & cū ingemiscis, à delicto curaris; & cum humiliaris, proficis. S. Chrysostomus dicit quod consideratio sui parit homini quadripartitum fructum.

Considerationis suiipsius fructus 4.

1. Humilitas.

Primo causat humilitatem sui. Vnde Gregorius. Magnæ humilitatis radio sua opera illustrat, qui aliorum bona subtiliter pensat. Tamdiu enim peccata sua, quæ nosse & flere debet, ignorat, quamdiu aliorum defectus curiosè cōsiderat.

2. Charitas proximi.

Secūdo inducit charitatē proximi. Ex hoc enim quod propriam fragilitatem agnoscit, necessitati proximi libenter subuenit.

3. Contēptus mūdi.

Tertio inducit cōtemptum mundi; quia ex consideratione propriæ nobilitatis & ex magnitudine cœlestis præmij ad quod homo factus est, omnia transitoria velut stercora arbitratur.

4. Amor Dei.

Quarto inducit amorē Dei; quia dum homo considerat, quod Deus eum tanti pretij æstimauit, quod pro ipso incarnari & mori voluit, in amore diuino merito inardescit. Et hoc quo ad primum.

II.

Commendatur etiā B. Elisabeth virtuosa operatione, cum sequitur, *& panem otiosa non comedit.*

Panis triplex. 1. Materialis.

Est autem triplex panis, scilicet materialis, doctrinalis, & sacramentalis. Et quemlibet illorum beata Elisabeth otiosa non comedit. Et hoc ex eodem capitulo colligitur in verbis epistolæ, vbi dicitur: *Quæsiuit lanam & linum, & operata est consilio manuum suarum,* scilicet vestiendo pauperes, & prouidendo de eorum indigentijs. Etiam per linum, quod per multas occupationes ad candorem deducitur, possunt intelligi opera pœnitentiæ, puta vigiliæ, orationes, & abstinentiæ, quibus caro mortificatur & mens ad candorem puritatis deducitur. In istis omnibus fuit beata Elisabeth multum sollicita & fortis, vt idem sapiens declarat dicens. *Manum suam misit ad fortia,* id est, prædictis operibus fortiter insistebat, *Et digiti eius,* id est, affectiones & cogitationes, *apprehenderūt fusum,* scilicet vt de lana & lino fila faceret, & vestes texeret quibus pauperes corporaliter vestiret, & etiam mentem spiritualiter adornaret. Nam beata Elisabeth de lana agni, id est, de exēplis & vita Christi, de lino internæ puritatis sibi vestē texuit,

de quo ibidem dicitur; *Fortitudo & decor eius indumentum eius*. Sed hic notabiliter aduertendum est, quod quanto mulier est fortior & sedet altius, tanto filum trahit longius; sic mens beatæ Elisabeth, quanto magis à terrenis eleuabatur, tanto limpidius diuinam veritatem contemplabatur, & feruentius amore diuino accendebatur.

2. Doctrinæ. Secundo panem doctrinalem non comedit otiosè sed potius operosè, quia veritatem vitæ quam audiendo didicit vel meditando, per boni operis exercitium & boni exepli euidentiam euidenter ostendit. De hac congruè potest intelligi quod scribitur ibidem; *Sindonem fecit & vendidit, & cingulum tradidit Cananæo*. Per sindonem, quæ de subtilibus filis contexitur, potest intelligi aggregatio bonorum exemplorum & sacrorum verborum vel operum, quibus beata Elisabeth confecit panem, mentem confortantem, quo seipsam & alios reficiebat. Prædictam autem sindonem vendidit, quia per bonam opera æternam mercedem mercata est. Et cingulum tradidit Cananæo: Cananæus interpretatur conuersus, & significantur illi, qui per eius exempla ad bonum statum sunt conuersi. Illis tradidit cingulum continentiæ, quo mens retrahitur à noxijs cogitationibus carnalis concupiscentiæ. Et cingulum iustitiæ quo affectus ab inordinato amore retrahitur, & sic de alijs. Tertio beata Elisabeth panē sacramentalē etiā nō comedit otiosè, sed virtuosè, & operosè, quia ad sacramētū Eucharistiæ nō cū tepiditate & desidia accessit, sicut proh dolor multi faciunt, sed ad eius perceptionem se cum magno feruore charitatis, cum summa deuotione & mentis puritate studiosè præparauit. *3 Sacræ Eucharistiæ.* Et ideo per hoc triplicem fructum percepit, qui solet dono diuini muneris dignè communicantibus euenire. Hoc enim Sacramentum accedentem cōfortat in virtuosa operatione; mentem subleuat in diuina contemplatione; cor accendit in cœlestium bonorum desideratione. Ista tria figurantur per hoc quod Helias in fortitudine panis cinericiei, monitu Angeli in deserto degustati, quadraginta diebus & noctibus ambulauit vsque ad montem Domini. Tunc enim homo in fortitudine cibi illius ambulat, quando virtute huius sacramenti in bonis actibus laborare non cessat. Tunc autem mens ad montem Dei Horeb perducitur, quando mens per contemplationem ad cœlestia desideria virtute huius sacramenti subleuatur. Et dicitur *Stetit in ostio &c.* Tunc autem stat in ostio speluncæ, quando per feruidum amoris desiderium vult liberari à nexibus corporis & feruenter appetit peruenire ad regnum æternæ beatitudinis.

DE SANCTA ELISABETH.

SERMO. II.

Fortitudo & decor indumentum eius, & ridebit in die nouissimo. Prouerb. vltimo.

Proposit. IN his verbis beata Elisabeth à duobus cōmendatur; primo ab vbertate virtuosæ suæ perfectionis, quam habuit in via, ibi, *Fortitudo & decor indumentum eius*; secundo à sublimitate vitæ gloriosæ, quam nunc possidet in patria, ibi; *Et ridebit in die nouissimo.*

I.

S. Elisabeth triplici mētis ornatu decora. Circa primum est sciendum, quod vbertas virtuosæ perfectionis & conuenienter designetur per fortitudinē eius decorem indumenti; quia perfectio virtuosa, qua mens

mens ornatur, consistit in fortitudine amoris, & in decore omnis virtutis : in tali autem ornatu refulget triplex decor, scilicet incipientium, proficientium, & perfectorum : incipientium consistit in innocentiæ recuperatione ; proficientium in virtuali augmento & progressione ; sed perfectorum in perfecta Christi imitatione.

Incipientium.

Innocentia in qua decor incipientium consistit, recuperatur per pęnitentiam, quę secundum Augustinum peccata diluit, & Angelicæ fœlicitatis consortes facit. Nec solum pœnitentia recuperat innocẽtiam, sed quandoque etiam per pœnitentiam resurgit homo ad maiorem gratiam, vt dicit Ambrosius de sancto Petro. Fidelior factus est Petrus, postquam fidem se perdidisse defleuit, atque sic maiorem gratiam reperit, quam amisit. Qualiter autem agenda sit pœnitentia, docet D. Ambrosius in libro de Ioseph dicens ; Qui pœnitentiam agit, paratus debet esse ad opprobria perferenda & ad iniurias subeundas, nec commoueri si quis ei peccati sui crimen obijciat. Hinc & Bernardus dicit; *Ad agendam pœnitentiam nulla austeritas te deterreat; quia non sunt condignæ passiones huius temporis ad præteritam culpam, quæ inde remittitur, non ad præsentis consolationis gratiam, quæ inde immittitur, non ad futuram gloriam, quæ inde promittitur.* Talem pœnitentiam beata Elisabetha continuauit, & sic decorem perfectæ innocentiæ consecuta fuit.

Bern.

Innocentia perfecta pedissequas tres habet.

Patet quia perfecta innocentia, vt dicit Origenes, tres habet pedissequas: *Prima* est fama celebris, & illæsa, quæ nascitur ex detestatione peccati. Vnde Origen. Ad recuperandum famam læsam nihil adeo efficax puto, quam illud perfectè horrere, per quod maximè contingit famam maculari: Per hoc enim fit regressio ad bonum. &c. *Secunda pedissequa* est secura & suauis conscientia, quæ etiam nascitur ex dolore peccati. Vnde Origen. Quantò magis pars sensitiua pro peccato commisso in se vim doloris excipit, tanto iucundius in se ratio dulcescit. Sicut ergo semper præsumit sæua perturbata conscientia; sic econtra secura mens est quasi iuge conuiuium ex hoc etiam patet, quod vbi est innocentia, ibi necessario sit suauis conscientia. *Tertia pedissequa* est pudica verecundia. Vnde Origen. Impudicæ verecundiæ, tanquam pessimæ prolis pestilentiæ mater est consuetudo peccandi: quod enim frequenter malè committitur, eo creditur committi decentius, quo frequentius. Sed sanctæ innocentiæ se sociat nobilis verecundia, in qua per totam innocentis faciem fit rubra perfusio de peccato alieno. Hanc pedissequam gignit in in nobis pudor confessionis. Propter istum ergo decorem innocentiæ beata Elisabeth & quælibet mens deuota fit amabilis diuinæ maiestati iuxta illud Psalm. *Et concupiscet Rex decorem tuum.*

Psal. 44.

2 Proficientium, quorum decor in tribus consistit.

Secundo beata Elisabetha fuit induta decore proficientium, qui consistit etiam in tribus ; videlicet in forti tentationum luctatione; in continuo proficiendi desiderio sine interruptione; & in feruido bonorum operum exercitatione. De primo sciendum, quod ipsi proficientes præcipuè sustineant triplices tentationes: *primo* vagarum cogitationum, quibus ipsis aduersarius peccata præterita ad memoriam reducit: *secundo* titillationem inordinati amoris ; quia hostis antiquus per nihil aliud plus impedit progressum virtutis, quam per immissionem inordinati amoris: *tertio* patiuntur diffidentiam virtutis, quam per immissionem inordinati amoris: *tertio* patiuntur diffidentiam virtuosæ continuationis; quia timent, ne in rigore cœpto perseuerare non possint. His tribus tentationibus beata Elisabeth vigorosè restitit, quia ipsa præsentiam Domini iugiter concupiuit, & mens eius diuino amore perfectè succensa fuit, iugemque perseuerantiam in bono virtutis tenuit. Vnde & ipsa non incongruè figuratur per Iudith de qua legitur, quod triplici ornatu vsa sit contra Holofernem : discriminauit namq; crinẽ capitis sui, & posuit mitram super caput suũ, & accepit sandalia in pedibus, & annulos digitis suis. Per mitrã intelligit animi stabilitas, qua vagę cogita-

Proficientium tentationes tres.

cogitationes prohibentur; sicut pueri per mitram constringuntur. Per sandalia in pedibus significatur sincerus affectus diuini amoris, qui prohibet amorem adulterinum. Per annulum, qui portatur in signum constantiæ ad sponsam, designatur fiducia & mentis robur in bono concepto perseuerandi &c. Secundo desiderium proficiendi in hoc attenditur, quod homo feruido conatu semper ad meliora nititur, nihil reputans ea, quæ iam habet respectu priorum, exemplo Apostoli qui dicit; *Quæ retro sunt obliuiscens, ad anteriora me extendens &c.* Quia dicit Cassiodorus, ibi bonus incidit in deficiendi periculum, vbi proficiendi deponit appetitum. Ideo Augustinus. Summa perfectio Christianæ religionis est, vt quantumcunque homo in hac vita proficiat, semper sibi putet superesse quod quærit. Hoc autem feruidum desiderium habuit beata Elisabeth. Quod iterum figuratur per Iudith, de qua vbi supra legitur, quod habuit sandalia in pedibus. Sandalia sunt inferius clausa, ne pes terram contingat, & superius aperta; & significant affectum proficientis, qui debet esse inferius clausus, ne attendat ad ea, quæ bene gessit. Sed apertus superius quantum ad proficiendi desiderium. De tali processu virtuali dicitur in Canticis. *Quam pulchri sunt gressus tui in calciamentis tuis filia principis.* Filia principis est anima diuina imagine insignita, cuius gressus in progressu virtutis sunt pulchri & diuinis oculis grati. Sed dicuntur fieri in calciamentis, id est, affectibus virtutum decore ornatis. Tertio attenditur desiderium proficiendi in exercitio virtuosorum operum. Hoc autem exercitium non est vniforme, sed variatur secundum varios status & conditiones hominum, & secundum varietatem donorum, quæ quis à Deo recepit. Nam ille qui accepit à Deo quinque talenta, id est, quinque dona gratuita tenetur se exercitare in omnibus. Et de ipsis donis & eorum lucris tenetur Deo reddere rationem. Ad quod non tenetur ille, qui solum duo talenta acceperat &c. Beata ergo Elisabeth secundum omnem suam virtutem omni tempore in bonis actibus se exercitauit.

Desiderium proficiendi est conari ad meliora.

Philip. 3.

Cant. 7.

Proficientium est exercere virtuosa opera.

Matt. 25

Tertio beata Elisabeth fuit induta decore perfectorum, Qui consistit primo in perfecta Christi imitatione, sicut enim Christus per perfectam paupertatem omnibus renunciauit; Sic tales imitantes Christum in hoc, sunt in statu perfectorū. Dicit namque Saluator. *Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* In hoc exemplo beata Elisabeth Christum secuta est, quia propter Christum omnibus diuitijs & honoribus renunciauit. *Secundo* consistit in suiipsius perfecta detractione; Homo enim perfectus etiam debet seipsum derelinquere, scilicet, quantum ad propriam complacentiam & amorem naturalem, quem habet erga seipsum, ita vt nec seipsum diligat, nec etiam in actibus virtuosis, quos Deus in ipso operatur, aliquam complacentiam habeat propter se, sed propter honorē Dei. In hoc actu etiam beata Elisabeth secuta fuit, quia purè omnes actiones suas in Dei honorē ordinauit. *Tertio* consistit in mentis ad Deum perfecta subleuatione. Sicut enim mens Christi fuit in perfecta vnione ad Deū iugiter sublimata, sic tales debent habere continuū desideriū ad Deū, quantū sinit humana fragilitas. Debēt enim sapere ea, quæ sursum sunt, & nō ea quæ sunt super terram. Et per hoc rectè nō sibi viuūt sed Deo. De hoc decore dicitur apud Iob; *Spiritus Domini ornauit cœlos.* Nam sicut cœli continuè manent circa terrā, & tamē terrā numquam tangunt nec contingunt: sic istæ mentes licet versentur circa carnē quātum ad inhabitationē & naturæ sustētationē, tamē carnē & terrena nō contingūt per consensum & delectationem. Et hoc fit propter eorū mentalē abstractionē. Sic enim abstrahuntur & sublimantur, vt iam non in terra sed in cœlo conuersari videantur. Hanc sublimationem etiam habuit beata Elisabeth, ita quòd dicere posset cum Apostolo; *Nostra conuersatio in cœlis est.* Et sic patet vbertas suæ perfectionis, quam habuit in via.

3. Perfectorum & horum decor est in tribus.

Luc. 14.

Iob. 26.

II.

Quantum ad sublimitatem gloriæ retributionis quā nunc possidet in patria, subditur, *& ridebit in die nouissimo* scil. quādo Deus perfectā retributione dabit vnicuiq; secūdū opera sua bona vel mala. Et talē acquisiuit

Sublimitas gloriæ.

quisiuit sibi beata Elisabeth per fortitudinē patientiæ, per opera misericordiæ & iustitiæ. Ipsa enim diuina præcepta fideliter obseruabat, & seipsam in operibus misericordiæ iugiter exercebat, ita quod de ea legitur hodiè in epistola; *Accinxit fortitudine lumbos suos, & roborauit brachium suum*, scilicet seipsam in operibus patientiæ, misericordiæ & iustitiæ viriliter & fortiter exercendo. Et ideò meritò gaudebit, & ridebit in die nouissimo & cæt. scilicet quando dicet Saluator; *Venite benedicti &c.*

DE SANCTA CATHARINA. SERMO.

Hæc est virgo sapiens. quam Dominus vigilantem inuenit.

HÆc verba Ecclesiæ quæ leguntur de vna virgine in matutinali officio, benè cōueniunt beatę Catharinæ, atque in eius laudibus assumūtur. In ipsis namq; à triplici prærogatiua commendatur, scilicet à carnis incorruptione; animæ illustratione; & operum circumspectione. Primum ibi. *Hæc est virgo.* Secundum ibi; *sapiens.* Tertium ibi, *quam Dominus vigilantem inuenit.*

Prærogatiuæ in Catharina tres.

Virginitas Catharinæ.

Primum patet manifestè in eius legenda. Cum enim Maxentius alloqueretur eam dicens. Non te quasi famulam habere cupimus, sed vt Regina præpotens & prælecta in regno meo eris. Ipsa respondit; Attende & tu Rex, & discerne. Quid magis eligere debeam, aut potentem, æternum, gloriosum, & decorum; vel infirmum, mortalem, ignobilem, & deformem. Ibi fatebatur se Dei filio in perpetua virginitate esse desponsatam. De secundo, scilicet animæ illustratione iterum dicitur in legenda sua. Cum enim cum Oratoribus disputaret. ipsa, eos apertis rationibus sapienter superauit. Stupefacti enim quid responderēt, protinus aliud quam in Christum credere non habuerunt. Vnde vnus ex eis sic dixit. Hæc puella in qua Spiritus sanctus loquitur, sic nos in admirationem constituit, vt non solum contra Christum quem prædicat, nihil loqui possimus, scilicet nisi probabiliores rationes de Dijs, quos vsque huc coluimus dare poteris, omnes ad Christum conuertimur. Ecce quantam illustrationē sapientiæ Deus ei contulit, per quam patenter etiam sapientissimos Oratores conuicit. De tertio videlicet, de operū circumspectione similiter legitur. Cum Rex grauissimis tormentis ei minaretur; Respondit, quæcunque tormenta excogitare poteris, mihi exhibere non differas, quia corpus, & animam meam, & omnia mea illi offerre desidero, qui se totum mihi dedit. Ecce quam circumspecta hæc virgo extitit, quę se ad vicissitudinem Domino obligauit. Et tantum de eius commendatione iuxta thematis verba dicta sufficiant. Nunc ergò sermo ad nostram ædificationem retorquendus est. Qui hanc virginem voluerint honorare, ipsam studeāt imitari. Maximus enim honor est, quem sanctis exhibere possumus, vt ipsos pro viribus nostris imitari studeamus.

Illustratio animæ Catharinæ.

Circumspectio Catharinæ in operibus.

Imitanda est S. Catharina.

I.

Cupientes cum hac virgine meritis sanctificari, & cum ea in cœlo æternaliter glorificari, primò studeamus habere loco virginitatis in corpore continentiam & sobrietatem, secundo in anima sapientiam & puritatem; tertio, in operibus constantiam & continuitatem. Primò habeamus in corpore continentiam, nihil penitus admittētes, quod sinceritatem fidei, per quam Deo in baptismo copulati sumus, corrumpat, sed fideliter adhærentes ei contineamus nos ab omnibus, quæ eandem adhæsionem inter nos & Deum violare possint. Augustinus; Sicut corpus violatum corrumpit virginitatem, sic violatio fidei corrumpit mentis integritatem. Et subdit; Virginitas carnis corpus est intactum, & virginitas

Tria nobis habenda.

Continētia & sobrietas in corpore.

mentis fides incorrupta. Quamdiu ergò seruamus Deo fidei veritatem, ipsi fideliter adhærentes, tamdiu mentis integritatem, quam pro virginitate accepimus, custodimus. Quod si eam violamus, peccatis nos prosternentes, per pœnitentiam & satisfactionem nos reparemus, & in posterum similia caueamus. Et sic nobis iterum eadem continentia pro virginitate cōputabitur, etsi non quantū ad aureolam, tamen quantum ad meritum. Non enim solum abstinentiam à carnis illecebra, sed omnium delectabilium carētiam continentiam nominamus. Nunquam in spirituali studio potest quis proficere, nisi carnalibus delectationibus, quæ sine peccato mortali admitti non possunt, ex integro renunciet penitus propter Deum. Item de religiosis dicit Iob. *Lapides excauant aquæ*. Per lapides, qui duri sunt & insensibiles, religiosi debēt intelligi, qui debent esse duri & firmi ad resistendum omnibus malis, & insensibiles ad omnes impugnationes carnalium voluptatum. Sed heu, hos excauant aquæ cōsolationum delectabilium vel carnalium. Hi enim proh dolor plus tam in vestibus, quam in cibis & alijs voluptatibus delectātur, quam sæculares. Et ideò etiam plus intus consolationibus diuinis euacuātur. Ab his ergò carnalibus voluptatibus debemus nos continere, si volumus integritatem fidei seruare. Nec solum habenda est continentia in corpore, sed etiam sobrietas, quæ in triplici exercitio custoditur. Primò in necessariorum moderata fruitione, vt sola necessitate contenti nihil superfluitatis penitus admittamus. Omnes enim res corporales Dominus creauit, vt nostræ necessitati subueniant, non superfluitati seruiant. Vnde quoties superfluis vtimur, proximos nostros, qui carent necessarijs, spoliamus. Hinc Gregorius. Beati viri in omne, quod agunt, studiosissimè vigilant, ne quid ab eis plus necessitatis suæ infirmitas, quam illi debetur, exigat, nè sub necessitatis pallio vitium in eis voluptatis succrescat. Debet ergò à nobis quæri in victu & vestitu non superfluitas aut voluptas, sed sola necessitas. Secundò, sobrietas custodienda est in exteriorum sensuum gubernatione, semper enim refrænandi sunt ab illicitis, ne hauriant illicita, quæ introrsum recepta noxia subministrant. Ecclesiastici. nono. *Virginem nè conspicias, nè forte scandalizeris in decore eius*. Quia quod non licet concupisci, non licet intueri. Bernardus. Habeat homo Dei sensus suos non duces, sed sibi seruientes; habeat familiam suam sic ordinatam, vt cum dicit vni, veni, & venit; & alij, vade & vadat, & seruo suo, fac hoc, & faciat. Tertiò, sobrietas custodienda est in morum humili exhibitione, vt homines videntes conuersationem, nostram propter exterioris hominis decentiam ædificentur. Ad hoc hortatur nos Saluator; Matthæi quinto. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona &c.* Et Apostolus. *Prouidentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus*. Est autem differentia inter continentiam & sobrietatem, quia continentia consistit in abstinentia malorum; sobrietas verò in moderata fruitione bonorum. Chrysostomus. Mens sobria passiones cohibet, sensus gubernat, sermones regit, totum hominem sub regula disciplinæ cōponit.

Secundò, in anima habeamus sapientiam & puritatem, quæ duo summè necessaria sunt ad salutem. De sapientia dicit Ambrosius. Sicut mundus indiget splendore solis, sic animus splendore indiget sapientiæ. Ideò primò habeamus sapientiam non huius mundi, quæ contumeliosa est; nec carnis, quæ est impudica. Sapientia enim huius mundi stultitia est apud Deum, & quæ carnis est sapientia, inimica est Deo; sed eam sapientiam habeamus, de qua dicit Iacobus in sua canonica. Iacob. 1. *Quæ à Domino desursum impetratur*. Quæ secundum Apostolum primò pudica est, contra impudicitiam carnis. Et est secundò pacifica, contra contumeliam mundi. Per illam ergò sapientiam, quæ desursum est, omnia nobis sapiunt, quæ Dei sunt. Inuenisti sapientiam, si præteritæ vitæ peccata defleas, præsentia paruipendas; si futuram vitam toto desiderio concupiscas, Et hoc est sapere singula prout sunt. Hac sapientia si anima illustrata fuerit, mala non admittit, bona facere non negligit. Mala autem non admittere, & bona nō negligere, summa

Iob 14.

Sobrietas in triplici exercitio custoditur

1. In moderata necessariorum fruitione.

Gregor.

2. In exteriorum sensuum gubernatione.

Eccl. 9.

Bernard.

3 In humili morum exhibitione.

Matth. 5.

Differentia inter continentiam & sobrietatem.

2. Habenda in anima sapientia & puritas.

Iacob. 1.

ma sapientia est, & summa fœlicitas huius vitæ. Secundò in anima nostra habeamus puritatem. Ipsa enim puritas consequens est ad sapientiam. In illam namque vt dicitur Sapient. 1. nihil intrat coinquinatum. Nullam enim penitus sapientia impuritatē

Ad puritatem habendā duo necessaria.

admittit. Hanc autem puritatem, si in nobis plantare cupimus, duo sunt necessaria, videlicet, vt peccatum summa diligentia caueamus, et si aliquid in nobis irrepserit, cū pœnitentia statim exhauriamus. *Cauete ne*

Deut. 11. Tob. 4. Iob 36.

forte decipiatur cor vestrum, & recedatis à Domino Deo vestro. Et Tob. *Caue ne vnquā consentias peccato.* Et Iob. *Caue ne declines ad iniquitatem.* Quod si cauere cupimus, sciendum est, quod tres sint riui, per quos omnis iniquitas in conscientiam nostram, tanquam in sentinam nauis confluit, scilicet cogitationes, locutiones, & operationes. Et hi riui sunt cum omni diligentia obstruendi;

4. Reg. 3.

Cunctos fontes aquarum obturabitis. Si quid autem irrepserit per qualescunque negligentias, non sinatur introrsum vllatenus demorari.

Leuit. 16.

In hac die ab omnibus peccatis vestris mundabimini. Gloss. in hac die, scilicet qua peccamus. Ratio, quia peccator nec vnius diei vel horæ certitudinem habet pœnitēdi, licet n. Deus aliquando concedat illi longum spacium temporis, tamē de hoc nullo modo certus est.

Gregor.

Gregor. Qui pœnitenti veniam spopondit, diem crastinum ei non promisit. Hęc autem duo tam diu continuemus, quousque remissionem consequamur; vel quousque testetur nobis conscientia nostra puritatem; vel etiam, quod certius est quousque Spiritus sanctus nobis inspiret remissionem omnium peccatorum: Testimonium enim conscientiæ dat quidem fiduciam, nullam tamen certitudinem, iuxta illud Apostoli.

1. Cor. 4.

Nihil mihi conscius sum, sed in hoc non iustificatus sum. Qui enim iudicat me Deus est, quasi dicat; licet conscientia mihi testetur remissionē peccatorū, nullam tamen ex hoc promittit certitudinem, quia solus Deus habet veraciter iudicare. Potest enim Deus videre peccata mea, quæ ego non video. Idcircò Spiritus sanctus dat certitudinem, qui est Spiritus veritatis, & docet omnem veritatem. Bernardus. Spiritus sanctus certissima signa imprimit, quod remissionem omnium peccatorum consequuti simus.

3. Habenda in opere constantia & cōtinuitas.

Tertiò, habeamus in opere constantiam & continuationem. Hæc duo omnibus operibus nostris dant virtutem, efficaciam, & valorem, quia sine his omnia sunt nullius meriti &c. & virtutes quæcunque. Vnde Saluator Matth. 10. *Qui perseuerauerit vsq; in finem hic Saluus erit.*

Matt. 10. Constantia triplex

Est aut triplex constantia; scilicet deuotionis, operationis, & tribulationis. In quibus virtus constantiæ dignoscitur, & in singulis tribus istis mutat nomen. Nam constantiam, vt est deuotionis, vocamus confidentiam; prout autem est operationis, est magnificentia

1. Constātia deuotionis.

quasi magna faciens; quando verò est tribulationis, tunc deuoti homines magnam fiduciam ad Deum habentes audent magna petere, & petita fiducialiter sine hæsitatione sperare. Nec immeritò; quia dicit Bernardus. *Quantum pedem fiduciæ in Deum ponimus, tantum à Deo accipimus:* Magna enim fides magna meretur: magna autem sancti & deuoti audent, quia magni sunt, & sic quæ audent, obtinent.

2. Constātia operationis.

Secunda constantia est operationis, per quam audacter audemus aggredi difficilia, ardua, & laboriosa opera exercere. De hac constantia dicitur in Prouerb. *Cogitatio robusti semper est in abundantia, & piger semper in egestate est: manus enim fortium diuitias parant semper.* Tunc ergò constantiā operationis consequimur, si in Dei operibus assuefacti grauia laboriosa, aggredi non pertimescimus. Hinc est q̄ dicitur apud Iob. *In arduis ponet nidum suū,*

Iob 39.

id est, nidum conuersationis in arduis operationibus. Operemur ergò & nos ardua, & difficilia, imitantes Dominum nostrum Iesum, cuius opera etiam valdè difficilia fuerunt.

3. Constātia tribulationis.

Tertia constantia consistit in imperterrita sufferentia tribulationū: patienter verò & libenter atque intrepidè sufferamus qualescunque tribulationes, siue sint passiones innatæ, quas ex corruptione naturæ sufferimus, per quas tāquā per machinas dęmones nos impugnant; siue sint passiones illatæ, siue affectatæ, i. siue dominus nos misericorditer affligat, siue per nosmet ipsos nos affligamus: in quibus omnibus si Deo placere cupimus, debemus esse imperterriti.

Secun-

Conti-nuitas. Secundò habeamus non solum in opere constantiam, sed etiam continuitatem, Vt sicut per constantiam facimus opera fortia, sic faciamus per continuitatem multa. Eccl.9. *Quodcunque facere potest manus tua instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quo tu properas.* Et infra. *Mane semina semen tuum, & vespere non cesset manus tua &c.* Ibid. 11. Bernard. *Seruum Dei nec dies, neq; hora inueniat otiosum, sed semper vel in exercitij labore, vel proficiendi studio, vel in experienda dulcedine, vel fruendi gaudio:* ad quod exercitium nos perducat, qui viuit & regnat. Bernard.

TABVLA SERMONVM DE FESTIVITATIBUS.

INDEX RERVM ET VERBORVM, MAXIME NOTABILIVM, quæ hac parte de Sanctis continentur.

A.

B.

C.

D.

R

S

FINIS.

